BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
XIV
F
35
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

JURIS CANONICI UNIVERSI COMMENTARIUS PARATITLARIS.

CAJETANI FELICIS

VERANI

TOMUS QUARTUS.

Digitized by Google

Digitized by Google

JURIS CANONICI UNIVERSI COMMENTARIUS PARATITLARIS.

SEU

Dilucida explicatio, nova methodo exhibita, omnium Pontificiarum Decretalium, quæ continentur in quinque libris GREGORII IX. & aliarum BONIFACII VIII. in Sexto; ac Conſtitutionum Recentiorum Pontificum in Septimo. Clementinarum CLEMENTIS V. Extravagantium JOANNIS XXII. & Communium. Explicatúrque quid jure novo per decreta Conciliorum, præſertim Tridentini ſtatuitur.

CUILIBET TITULO

Prætexitur Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in eodem continentur cum præcipuis Gloſſæ Doctrinis: & in calce adjiciuntur plures ſelectæ quæſtiones pertinentes ad materiam ejusdem Tituli.

OPUS

Digeſtum quinque Tomis reſpondentibus quinque libris Decretalium.

TOMUS QUARTUS

AUTHORE

R. P. D. CAJETANO FELICE.

VERANI

Nicienſi Clerico Regulari SS. Theologiæ, & Juris Canonici Profeſſore.

Nunc primùm in lucem prodit. Permiſſu Superiorum, & Privilegio.

MONACHII, Sumptibus, ac Typis JOANNIS JÆCKLINI, Typographi Electoralis, & Bibliopolæ,

ANNO M. DCC. VI.

NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

CELSISSIMO,
AC
REVERENDISSIMO
S. R. I. PRINCIPI

JOANNI ERNESTO

EX COMITIBUS DE THUN,
ARCHI-EPISCOPO
SALISBURGENSI,
S. Sedis Apoſtolicæ Legato, & Germaniæ Primati, &c. &c.

PUblici facturus juris has in Quartum Decretalium lucubrationes incertus animi hæſi, cuinam eſſem nuncupaturus viro Principi, ex cuius favore ſecuritatem, ex nobilitate patrocinium, & ex authoritate nonnihil ponderis nanciſcerentur. Timori, mihique diu ancipiti ſuffecit audaciam

CELSISSIME PRINCEPS Tua par prodigio comitas, morúmque Tibi à natura indita ſuavitas, quâ Te cunctis ſermone affabilem, acceſſu facilem, clementiâ amabilem præſtas: & præſertim propenſæ Tuæ voluntatis benevolentia, celsíque animi ſtudium, quô noſtram Congregationem in hac Tua metropolitana Urbe à pia æquè, ac generoſa munificentia Eminentiſſimi Tui anteceſſoris S. R. E. Cardinalis MAXIMILIANI GANDOLPHI ex Comitibus de Küenburg fundatam proſequeris; quò enim firmiùs ſtaret fulcro voluiſti Tuæ inniti Beneficentiæ; & quò ejus religioſæ ædes auguſtiùs dilatarentur, ampliores ultroneâ conceſſiſti indulgentiâ. Hæc ſunt officij, & obſequij mei vivida prorſus, ac efficacia incitamenta, quibus Tuam Celſitudinem acceſſerim, hoc opus in propenſi, gratíque animi teſſeram ſubmiſſa veneratione oblaturus. Quamvis non minus me urſiſſet virtutum Tuarum dignitas excelſa, quæ me percellit, totúmque in Tui cultum, ac venerationem pertrahit. Non me latet, modeſtiam Tuam à laudibus, aurîſque popularibus, quas plerique impensè aucupantur ſemper abhorruiſſe; ſed oportet, ruborem patiatur, ne Veritas ſuo, ſibique debito fraudetur candore.

Reticebo in uberrima tuarum virtutum meſſe protritam illam legem derivandi laudes ab avita nobilitate, quæ felicitas eſt naſcendi, ceu dignitas quædam Majorum, ac donum Divinæ Beneficentiæ haud flocci faciendum. Non indiget ſol ſuo meridiano jubare coruſcus aſcititio nitore, quô ſplendeat: ſatis Tibi nitoris virtutes ſuppeditant, quas ad ſumma excolis laudationis incrementa. Nemo eſt, qui neſciat clariſſimæ Tuæ ſtirpis nitidiſſimos æquè, & vetuſtiſſimos titulos, Avorum præclara inſignia, trophæa, monumenta, & ubíque poſſeſſa nomina: & ne prolixum videar cathalogum texere; præ cæteris plurimum THUNNIANO ſtemmati ſcimus ex ſacris Inſulis addidiſſe ſplendoris (ut omittam, quos bellica fortitudo commendat) CONRADUM Paſſavienſem Epiſcopum,

pum, qui pro tuenda Fide catholica pectus, animúmque, veluti adamantinum clipeum retundendis hoſtium jaculis objecit. ULADISLAUM Eccleſiæ jurium propugnatorem acerrimum. GUIDOBALDUM, qui non ſolùm Romanâ purpurâ inſignitus, verùm, & præclariorum virtutum ornatus myriade Salisburgenſes Infulas illuſtravit: ſed in Te uno horum omnium affulgent nitores; poſſitque de Te citra aſſentationis ſuſpicionem dici, quod de Stilicone cecinit Claudianus

——— Quæ ſparguntur in omnes
In Te miſta fluunt: & quæ diviſa beatos
Efficiunt, collecta tenes.

Celebrent alij ab antiquo Romanæ Nobilitatis jubare deductum Thunnianæ Proſapiæ ſplendorem, Tuorum Majorum nunquam ſatis laudata encomia; alieno non indiges fulgore, cum illuſtriùs clareſcas Tuo; Planetarum Principem in hoc æmularis, qui ſui luminis Faber nullo alieni ſyderis indiget radio, quô ſplendeat. Etenim ſingulas ſi velim Tuas recenſere virtutes, quibus ornaris ac totidem veluti radijs coruſcas, cum mihi aquilæ deſint obtutus, fas eſt, eclypſim patiar. Quis Tuam ſatis commendet Pietatem, quæ in Te citiùs, quàm ætas adolevit? quis morum candorem, quem cum lacte ſuxiſti, & annorum decurſu intemeratum ſemper cuſtodiſti? Quis melleam illam fandi dulcedinem, quâ omnes, quos alloqueris, Tibi devincis? Scio in Platonis adhuc infantis labellis, mellificâſſe apes; in ore Steſichori ceciniſſe Luſcinias, ſed apibus ingenioſiores, ac Luſcinijs argutiores crediderim Gratias tuis in labris ſeſſitâſſe. Quia verò noveras ſanguinis nobilitatem ſine comite pietate, aliarúmque virtutum adminiculis flacceſcere, viribúsque deſtitui; has eâ impensè ſolertiâ excoluiſti; ut nunquam, vel latum unguem ab earundem cultura animum abſtraxeris, ſed illarum incrementis enixim ſtudueris: nec Tibi magis curæ, quàm Divini Numinis promovere cul-

)(4 tum,

tum, liliatam cuſtodire conſcientiæ munditiem, & caſtitatem virtutum cunctarum præclariſſimam prorſus illibatam ſervare: quapropter à quovis ſemper mollioris ſexûs conſortio abhorruiſti: Sed ſi Pietas, & Caſtitas reliquas ſecum trahunt virtutes; non poſſum non ſummis commendare laudibus paſtoralem illam ſolicitudinem, quâ Diœceſim Salisburgenſem longè, latéque per plures Provincias diffuſam ſanctiſſimis legibus munis; ovéſque Tibi concreditas exemplo fortiùs, quàm voce ad paſcua trahis æternæ ſalutis; hæreticorum lupos eliminas, procùlque arces; nec pateris in Tuæ Provinciæ montanis ullum hæreſeos labe infectum, aut ſuſpicione notatum; ut nonniſi ſanctitas, innocentia, & catholica Religio Tuis in Alpibus, in petra maceriæ nidum ſibi conſtruant; & ne unquam deeſſent Paſtores arcendis lupis, paſcendíſque ovibus in abruptis illis montium jugis peridonei; Seminarium ad informandos ſanctis moribus, & eccleſiaſticis diſciplinis Provinciæ Tuæ Clericos in Metropolitana Tua Civitate Salisburgenſi à fundamentis magnificè, ac ſplendidè erexiſti, & opportuno locupletâſti proventu. Nec poſſum zelum reticere, quô pro tuendis Eccleſiæ Tuæ ſponſæ juribus plurimum impendiſti laboris, ac deſudâſti; ſed eâ tandem exitûs felicitate, ut quæ pluribus jam antea-ctis annis agitarentur controverſiæ Salisburgenſem inter, & Paſſavienſem Eccleſias circa Metropoliticæ ſuperioritatis jura, Rota Romana probitati annuerit Tuæ cauſæ, cujus juſtitiam candido calculo ad Tua vota approbavit. Quid memorem Tuam in Religioſorum cœtus proniorem benevolentiam, quâ Sanctimonialium ſacros ordines accivíſti, clauſtra fundâſti, eccleſias ad promovendum DEI cultum elegantes erexiſti; altaria pretiosâ ſupellectili ornâſti; labefactas ædes inſtaurâſti? Quid recenſeam munificam Tuam in egenos charitatem, quâ laxa manu opes pauperibus diſtribuis, eorúmque lacrymas munerum largitione exſiccas, mœſtos exhilaras, ærumnoſos ſolaris; & miſeriarum cumulis preſſos ſublevas? Quid cordis ſinceri-

ceritatem, quâ mentem ipſam usque ad apices in lingua deſcribis, & perinde ac pellucidus adamas diaphanos ſinceritatis ſinus propandis, & vultûs hilaritate, veluti vi quadam magnetica, vel ipſos reluctantes blandè allicis, & in Tua trahis obſequia? præ cæteris tamen Tuis dotibus ſingularem meretur commendationem vitæ inſtitutum, quod ad perfectæ Rationis amuſſim ita componis, ut Te nusquam pellices voluptatum illecebræ allexerint; nuspiam deliciarum lenocinia vicerint; nuspiam validiſſimæ vanitatum obſidiones oppugnaverint. Plura alia poſſem hic adijcere virtutum Tuarum ornamenta, ac regiminis decora, niſi Tua mihi ſilentium modeſtia indiceret. Impensè igitur rogo, has velis Juris Pontificij lucubrationes æquo, placidóque animo excipere in ſymbolum meæ erga Te obſervantiæ; & dum DEUM enixim precor, ut Te perenniter ſoſpitem velit, me totum in tua mancipo obſequia.

Scribebam Monachij in noſtris ædibus SS. Adelaidis, & Cajetani pridie Iduum Novembris Æræ Chriſtianæ 1706.

Reverendiſſimæ Tuæ
Celſitudinis.

Obſequentiſſimus Servus

D. CAJETANUS FELIX VERANI
Clericus Regularis.

)(5 ELEN-

ELENCHUS TITULORUM.

Summariorum Exegeticorum, Paragraphorum, ac Quæſtionum, quæ in hoc quarto Tomo in quartum librum Decretalium comprehenduntur.

TITULUS I. De ſponſalibus, & matrimonijs. pag. 3
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. pag. 3
PARS I. De ſponſalibus. 10
§. I. Explicatur ſponſaliorum notio. 10
§. II. Quid ſint ſponſalia, & quomodo contrahantur. 11
§. III. Quinam ſponſalia contrahere poſſint. 15
§. IV. An ſponſalia clandeſtinè, vel fictè contracta ſint valida. 19
§. V. An contrahentes ſponſalia poſſint apponere pœnam fidem frangenti. 23
§. VI. De effectu ſponſaliorum. 26
§. VII. De Impedimento publicæ honeſtatis orto ex ſponſalibus de futuro. 30
§. VIII. Quibus modis ſponſalia diſſolvantur. 33
§. IX. Proponuntur, & diluuntur duæ ſupra ſexaginta ſelectæ quæſtiones. 39
PARS II. De Matrimonio ſecundùm ſe prout eſt contractus, & ſacramentum. 86
§. I. De nomine, & quidditate matrimonij. 86
§. II. De honeſtate matrimonij, & prohibitione Polygamiæ. 90
§. III. An matrimonium ſit verum ſacramentum. 96
§. IV. An matrimonium inter abſentes initum ſit ſacramentum, & quid dicendum de matrimonio ſimulato, & metu extorto. 101
§. V. Quænam ſit materia, & forma ſacramenti matrimonij. 106
§. VI. De Miniſtro hujus ſacramenti, ætate contrahentium, & ijs qui contrahere poſſunt. 110
§. VII. Proponuntur, & diluuntur ſex ſupra quinquaginta ſelectæ quæſtiones. 114
PARS III. De conſenſu, & indiſſolubilitate matrimonij, & obligatione ex eodem orta conjugibus. 160
§. I. An conſenſus contrahentium ita requiratur neceſſariò ad matrimonium, ut non poſſit ab alio ſuppleri. 161
§. II. An matrimonium filiorum ut ſit validum, requiratur conſenſus parentum. 164
§. III. Qualis debeat eſſe conſenſus ad matrimonium contrahendum. 166
§. IV. Qualénam ſit objectum eſſentiale conſenſus matrimonialis. 171
§. V. De Indiſſolubilitate matrimonij. 173
§. VI. De mutua conjugum obligatione. 177
§. VII Proponuntur, & diluuntur quatuor ſupra triginta ſelectæ quæſtiones. 183
PARS IV. De Impedimentis matrimonij. 218
§. I. An in Eccleſia ſit poteſtas conſtituendi impedimenta dirimentia matrimonium. 218
§. II. An præter eccleſiam poſſint ab alio poni, vel abrogari impedimenta matrimonium dirimentia. 221
§. III. De Impedimentis matrimoniom dirimentibus, quid ſint? 225
§. IV. De Impedimento erroris, perſonæ, fortunæ, & qualitatis. 227
§. V. De Impedimento voti. 230
§. VI. De Crimine, & cultûs diſparitate. 233
§. VII. De Impedimentis coactionis, ſeu vis illatæ. 237
§. VIII. De alijs impedimentis matrimonium dirimentibus. 240
§. IX. De Impedimentis non dirimentibus. 242
§. X. De diſpenſatione Impedimentorum matrimonij. 244
§. XI. Proponuntur, & diluuntur duæ ſupra quadraginta ſelectæ quæſtiones. 247
PARS V. De diſpenſationibus matrimonialibus. 284
§. I. Quid ſit diſpenſatio matrimonialis, & qualis ejus uſus. 284
§. II. An Princeps non ſolùm poſſit in ſuis legibus diſpenſare; verùm etiam communicare alteri hanc facultatem diſpenſandi, & an hæc facultas ſit ſtricti juris. 289
§. III. An ſuperior poſſit erga ſe ipſum diſpenſare in ijs, in quibus poteſt cum ſubditis. 294
§. IV. An diſpenſatio ſit neceſſariò verbis facienda. 298.

)( )(2 §. V.

§. V. De forma, ſub qua hodie diſpenſationes matrimoniales in Curia Romana expediuntur, & quomodo ſe delegatus informare debeat de impedimento allegato in litteris diſpenſationum. 301
§. VI. De cauſis, ob quas hodie ſolent in Romana Curia diſpenſationes concedi ſuper impedimentis matrimonij, & de informatione ſuper earundem veritate. 306
§. VII. An Pontifex poſſit diſpenſare, ut ſacris Ordinibus initiati matrimonium contrahant; & quæ juſtæ cauſæ requirantur ad diſpenſandum in votis caſtitatis, & religionis matrimonium impedientibus. 313
§. VIII. An ſolus ſummus Pontifex poſſit diſpenſare ſuper impedimentis, ſive jure naturali divino, ſive ſolo Pontificio dirimentibus matrimonium. 319
§. IX. An quando legi Eccleſiaſticæ apponitur Clauſula, *niſi in ea diſpenſetur*: poſſit tunc inferior diſpenſare in lege ſuperioris. 323
§. X. Quot ſint caſus, in quibus Epiſcopi poſſunt diſpenſare in legibus Pontificijs, etiam ſine expreſſa poteſtate. 32
§. XI. De requiſitis ad diſpenſationem ſuper matrimonio inito cum impedimento dirimente, & de clauſulis ex ſtylo Curiæ Romanæ adhibendis. 332
§. XII. Quomodo diſpenſetur in radice matrimonij irriti, ut diſpenſatio retrotrahatur. 335
§. XIII. An diſpenſatio vitietur ex eo, quòd reticeatur verum, vel exprimatur falſum. 340
§. XIV. An quando aliquid exprimitur majus in reſcripto, quàm eſſet exprimendum, vitietur tunc reſcriptum, & diſpenſatio ſit nulla. 346
§. XV. An ſi duæ impetrentur diſpenſationes ad eandem rem, poſterior ſit ſubreptitia, ſi in ipſa non fiat mentio prioris. 346
§. XVI. De ijs, quæ neceſſariò exprimenda ſunt in diſpenſationibus impedimentorum matrimonij. 352
§. XVII. An diſpenſationes matrimoniales expirent per mortem Pontificis concedentis. 357
§. XVIII. Proponuntur, & diluuntur quadraginta ſex quæſtiones ſelectæ. 364
§. XIX. Proponuntur, & diluuntur ſexdecim ſelectæ quæſtiones circa poteſtatem diſpenſandi, quæ ineſt Epiſcopis. 394
§. XX. Proponuntur, & diluuntur ſeptuaginta ſelectæ quæſtiones circa executiones diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij juxta praxin, & ſtylum Curiæ Romanæ. 505
TITULUS II. De deſponſatione Impuberum. 475
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 475
§. I. De ætate requiſita ad ſponſalia, & matrimonium. 477
§. II. Proponuntur, & diluuntur quadraginta ſelectæ quæſtiones. 482
TITULUS III. De clandeſtina deſponſatione. 507
Summarium Exegeticum trium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 508
§. I. Quid ſit matrimonium clandeſtinum, & quo jure prohibitum. 508
§. II. De Miniſtro ſolemnitatis requiſitæ ad matrimonium, ne ſit clandeſtinum. 512
§. III. Proponuntur, & diluuntur quadraginta novem ſelectæ quæſtiones. 516
TITULUS IV. De ſponſa duorum.
Summarium Exegeticum quinque capitum, quæ in hoc titulo continentur. 559
§. I. An, & quomodo prima ſponſalia diſſolvantur per ſecunda. 560
§. II. Proponuntur, & diluuntur quatuordecim ſelectæ quæſtiones. 562
TITULUS V. De Conditionibus appoſitis in deſponſationibus, & alijs contractibus. 568
Summarium Exegeticum ſeptem capitum in hoc titulo contentorum. 568
§. I. An conditio contractui matrimoniali appoſita illum vitiet. 569
§. II. An matrimonium contractum ſub conditione de futuro poſſibili, honeſto, & contingenti ſuſpendatur. 572
§. III. An matrimonium initum ſub conditione, quæ adverſatur ejus ſubſtantiæ, vel bonis ejusdem ſit validum. 57
§. IV. Proponuntur, & diluuntur viginti quinque ſelectæ quæſtiones. 577
TITULUS VI. Qui Clerici vel voventes matrimonium contrahere poſſunt. 594
Summarium Exegeticum ſeptem capitum, quæ in hoc titulo continentur. 594
§. I. An, & quo jure votum ſolemne emiſſum in religione approbata per ſolemnem profeſſionem dirimat matrimonium. 596
§. II. Quomodo votum ſimplex matrimonium impediat. 599
§. III. An Ordo ſacer matrimonium ſubſequens dirimat, & quo jure. 601
§. IV. Proponuntur, & diluuntur triginta quinque ſelectæ quæſtiones. 604
TITULUS VII. De eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium. 631
Summarium Exegeticum octo capitum, quæ in hoc titulo continentur. 632
§. I. Quomodo adulterium dicatur dirimere matrimonium ſubſequens. 634
§. II. Quomodo crimen homicidij, ſeu machinationis mortis alterius conjugis dirimat matrimonium ſubſequens. 637
§. III. Proponuntur, & diluuntur quatuor ſupra viginti ſelectæ quæſtiones. 638
TITULUS VIII. De conjugio Leproſorum. 649
Summarium Exegeticum trium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 649
§. I. Quomodo lepra ſuperveniens dicatur diſſolvere præcedentia ſponſalia de futuro. 650

§. II.

§. II. Proponuntur, & diluuntur tres ſelectæ quæſtiones. 651
TITULUS IX. De Conjugio Servorum. 652
Summarium Exegeticum quatuor capitum in hoc titulo comprehenſorum. 653
§. I. An ſervus poſſit inviso, vel ignorante Domino licitè, & validè matrimonium contrahere. 654
§. II. Proponuntur, & diluuntur quindecim ſelectæ quæſtiones. 657
TITULUS X. De Natis ex libero ventre. 663
Sommarium Exegeticom unici capitis conrenti in hoc titulo. 663
§. I. Quámnam conditionem parentum filij ſortiantur, quoad ſervitutem, & honores. 664
§. II. Proponuntur, & diluuntur ſex ſelectæ quæſtiones. 665
TITULUS XI. De cognatione ſpirituali. 666
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ continentur in hoc titulo. 667
§. I. Quid ſit cognatio ſpiritualis, & quo jure matrimonium irritet. 668
§. II. Quænam conditiones requirantur, ut patrini contrahant cognationem ſpiritualem. 670
§. III. Proponuntur, & diluuntur viginti, & una ſelectæ quæſtiones. 671
TITULUS XII. De cognatione legali. 682
Summarium Exegeticum unici capitis comprehenſi in hoc titulo. 683
§. I. Quid ſit cognatio legalis, & quot ejus ſpecies. 683
§. II. Proponuntur, & diluuntur ſeptem ſelectæ quæſtiones. 685
TITULUS XIII. De eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ, vel ſponſæ. 688
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 688
§. I. An inceſtus cum conſanguinea uxoris ſuæ impediat, & dirimat matrimonium. 689
§. II. Proponuntur, & diluuntur quatuordecim ſelectæ quæſtiones. 693
TITULUS XIV. De conſanguinitate, & affinitate. 699
Summarium Exegiticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 699
§. I. Quid ſit conſanguinitas, quomodo eius gradus computandi, & quo jure matrimonium dirimat. 702
§. II. An in aliquo gradu lineæ transverſæ conſanguinitas jure naturæ irritet matrimonium. 706
§. III. Ad quotum conſanguinitatis gradum jure eccleſiaſtico extendatur prohibitio matrimonij inter conſanguineos. 707
§. IV. Quid ſit Affinitas, qui affines, & quomodo prohibeantur matrimonium contrahere. 710
§. V. Proponuntur, & diluuntur ſexdecim ſelectæ quæſtiones. 713
TITULUS XV. De Frigidis, & Maleficiatis, & Impotentia coëundi. 720
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 721
§. I. Quid ſit Impotentia, & quotuplex, & quomodo dirimat matrimonium. 722
§. II. Proponuntur, & diluuntur quatuordecim ſelectæ quæſtiones. 726
TITULUS XVI. De matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ. 733
Summarium Exegeticum trium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 733
§. I. Quomodo matrimonium contractum contra interdictum Eccleſiæ vitietur. 734
§. II. Proponuntur, & diluuntur octo ſelectæ quæſtiones. 736
TITULUS XVII. Qui filij ſint legitimi. 741
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 743
§. I. De filijs legitimis, & illegitimis. 743
§. II. De modis quibus proles illegitima poteſt legitimari. 747
§. III. Proponuntur, & diluuntur ſexdecim ſelectæ quæſtiones. 750
TITULUS XVIII. Qui matrimonium accuſare poſſunt; vel contra illud reſtificari. 757
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 758
§. I. Qui ſint idonei accuſatores matrimonij, ac teſtes, & qui repellendi. 759
§. II. Proponuntur, & diluuntur ſeptem ſelectæ quæſtiones. 761
TITULUS XIX. De divortijs. 764
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 764
§. I. Quomodo liceat conjugi, vel non, divortium inſtituere ob adulterium alterius. 766
§. II. De ſeparatione matrimonij propter hæreſim, inductionem ad peccatum, & ſævitiem conjugis. 772
§. III. Proponuntur, & diluuntur novemdecim ſelectæ quæſtiones. 778
TITULUS XX. De donationibus inter virum, & uxorem; & de dote poſt divortium reſtituenda. 788
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 789
§. I. De donationibus validis, & invalidis inter conjuges. 790
§. II. Proponuntur, & diluuntur quatuordecim ſelectæ quæſtiones. 797
TITULUS XXI. De ſecundis Nuptijs. 802
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 802
§. I. Quinam poſſint ad ſecundas nuptias tranſire. 803
§. II. Proponuntur, & diluuntur decem ſelectæ quæſtiones. 809

R. P. D.

R. P. D. CAJETANI FELICIS VERANI

IN QUARTUM LIBRUM DECRETALIUM.

PROOEMIUM.

CUm Pontifex in præcedente libro ſatis, ſupérque dixerit de ijs, quæ ad Clericos, ac Religioſos videbantur ſpectare, déque rebus pluribus, quæ æquè ad eccleſiaſticos pertinent, ac laicos; eò quia ſint utríſque communes; rectus ordo exigebat, ut in hoc quarto libro ageret de rebus proprijs laicorum, non quidem omnibus, ſed de ijs, quæ tametſi laicis conveniant, adhuc tamen pertinent ad forum, ac judicium Eccleſiæ; cujuſmodi ſunt matrimonia, & quæ iiſdem neceſſariò accedunt, & nectuntur *c. accedens 10. de Procurat.* Quamobrem in hoc libro plura occurrunt examinanda. Primò quid ſit matrimonium; quomodo, & à quibus perſonis, & per quas contrahatur. Secundò qualis ſit matrimonij fructus, ſeu quæ ſit legitima proles. Tertiò quomodo matrimonium diſſolvatur. Quartò quomodo iteretur. Eſt matrimonium contractus ſimul humanus, & ſacramentum divinum, quod *humani generis procreabile* eleganter vocat Caſſiodorus *lib. 2. variar. c. 10.* & Tertullianus *lib. 1. ad uxorem* vocat matrimonium benedictum à Domino; & generi humano, ac replendo orbi, & inſtruendo ſæculo excogitatum. Varias autem ſortitur nomenclationes, aliquando enim dicitur *conjugium*, eò quia vir, & uxor eodem jugo con-

jungantur,ut ex Horatio,& Apuleio notat Gaſpar Barthius *lib. 6. c. 13.* Interdum vocatur *connubium*, & *nuptiæ* non ab hebraico verbo *innubo*, quod pro germinare ſumunt Hebræi, ut cenſuit Zypæus *de matrim. c. 11. n. 2.* ſed à verbo *nubo*,quod velari, & operiri ſignificat juxta Varronem *lib. 4. de lingua latina*, & Nonium *V. nubo*: ſiquidem moris antiquitùs fuit, ut puella nuptura nonniſi velato, & operto capite ad demonſtrandam verecundiam pudicitiæ comitem, & fomitem,in publico appareret,& D. Ambroſius relatus *in c. nec illud 30 q. 5.* ait veteribus *nubere*, perinde fuiſſe, ac *operire*: hinc Iſidorus vult, nubes dici, eò quia cœlum operiant, & *lib. 9. etymolog. c. 8.* ait nuptæ dicuntur, quòd vultus ſuos velent; translatum nomen à nubibus, quibus tegitur cœlum: quò fit, ut nomen nuptiarum propriè puellis conveniat; & & viris uxorem ducere: propriè enim puella dicitur nubere viro, & vir uxorem ducere, licèt quandóque etiam nubere uxori: hinc Martialis *lib. 8. epig. 12.*

Uxorem qualem locupletem ducere nolim,
Quæritis? uxori nubere nolo meæ.

Frequentiùs autem dicitur *matrimonium*, quia ut notat D. Auguſtinus *lib. 19.* contra Fauſtum,non ob aliud debet puella nubere, quàm ut mater fiat: hinc cùm Romani olim matrimonium contraherent, publicè teſtabantur, liberorum quærendorum causâ illud celebrare *l. liberorum 220. §. præter hæc ff. de V. S.* ut notat Connanus *lib. 8. comment. 3.* Cur verò conjugium vocetur potiùs *matrimonium*, quàm *patrimonium*, ſeu cur à matre potiùs, quàm à patre ſuam matrimonium trahat nomenclationem, duas D. Thomas *in addit. ad 3. p. q. 44. art. 2.* adfert rationes: quarum prima eſt, quia matris officium plus apparet in filiorum procuratione, quàm officium viri: & ob hanc eandem rationem vult S. Doctor, exteriorem bonorum poſſeſſionem magis dici patrimonium, eò quia magis pertineat ad patris officium: vir enim magis officioſus eſt, plúſque laborat in eorum acquiſitione, quàm uxor. Alia ratio eſt, quia reſpectu filiorum pater non eſt ita certus, ſicut mater; unde habetur illud Thelemachi apud Homerum *Odiſſæa 1.* *Me eſſe Ulyſis filium*

ſilium revelavit mater: hac ratione Juris Conſulti liberos, aut ſervos non ex patre, ſed ex matre dijudicant, ut notat Covarruvias *epit. in 4. decret. p. 2. c. 1.* neque hîc denominatio fit à digniore, qui eſt pater; ſed ab evidentiore, ut eſt mater: hinc etiam homo ab evidentiore dicitur ab humo, ex qua corpus formatum fuit, licèt in homine, anima ſit longè perfectior, & excellentior. Quia verò ad matrimonium non devenitur, niſi per præcedentia ſponſalia, ideo prima de iisdem tractatio occurret. Sunt enim ſponſalia, veluti præambula, & initialia matrimonii, & in Ecclеſia conſuetudo ſemper inolevit, ut ſponſalia nuptiis præmitterentur.

TITULUS I.

De Sponſalibus, & Matrimoniis.

PARS I.

QUia eccleſia in matrimonio. ut Sacramento, nonnula induxit, quæ tametſi ex natura rei non exigantur; quia tamen valdè conducunt ad certitudinem, Sanctitatem, & decentiam matrimonij, ut præ alijs ſunt ſponſalia, quæ viam aperiunt, & ſternunt ad matrimonium ineundum, ideò de ſponſalibus eſt priùs agendum, etenim ut notat Evariſtus *epiſtol. 1. ad Epiſcop. Africa.* relatus *in c. aliter 30. q. 5.* ex traditione eccleſiaſtica, Apoſtolorum, & Patrum, non aliter legitimum erat conjugium, quàm ſi primò à parentibus, & ab his à quibus cuſtoditur uxor, petatur, à quibus deſpondetur. Secundò quòd legibus dotetur. Tertiò quòd à Sacerdote cum precibus, & oblationibus benedicatur. Quartò quòd à Paranymphis tradatur Quintò quòd ſolemniter accipiatur, ſeu contrahatur matrimonium. Sextò quòd ante ejusdem conſummationem biduo, vel triduo Sponſus, & ſponſa vacent orationi. Verúm quamvis ſolemnitates legales matrimonij non ſint obſervandæ, ut ſubſtantiales actui, nihilominus cum ſint juſtæ, & licitæ, ſervari debent, & juxta ipſas iniri matrimonium C. Raynutius 16. *de teſtam.*

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *DE FRANCIA 1. b. 1. Ex Concilio Triburienſi declaratur: quòd ſi matrimonium quis contrahit non ſecundùm leges, & conſuetudines illius loci, matrimonium teneat; quòd ſi prima dimiſſa aliam ducat, debet ſecundam dimittere, & reverti ad primam, & pœnam ſubire, eò quia primam dimiſerit, & ſecundæ adhæſerit: quia ut notat Gloſſa ſolus conſenſus facit matrimonium, tametſi omittantur ſolemnitates juris, vel conſuetudinis; adeò ut ſpectanda potiùs ſit intentio contrahentium, quàm verba. Unde nec conſuetudo, nec lex humana poteſt irritare matrimonium ſic contractum, & conſummatum, quod facit ſolus conſenſus ſufficienter expreſſus coram Parocho, & Teſtibus* c. ſufficit 22. q 2.

C. *PRÆTEREA 2. b 1. Innocentius III. declarat quòd contrahentes ſponſalia, ſeu matrimonium de futuro purè abſque ulla conditione, fide hinc inde data; ſi deinde nolint adinvicem contrahere, ſint admonendi, ut datam fidem ſervent: ſed deinde non ſunt cogendi, ſed tolerandi, ne quid deterius contingat, ſi eam cogatur ducere, quam odio habet; ſicut qui contrahunt ſocietatem data fide. & poſtea eam ad invicem ſibi remittunt. Hinc dedu-*

citur obligationem ſponſalium in ordine ad matrimonium contrahendum eſſe gravem, & obligare in conſcientia c. de conjugali 27. q. 2. *Quia omnis contractus obligat ex juſtitia, ubi materia eſt gravis, ut in ſponſalibus, in quibus ex reſilientia alterius, gravis infertur injuria alteri. Mutuo tamen conſenſu poſſunt ſponſalia diſſolvi, perinde ac alij contractus, qui nec ex natura ſua, nec ex inſtitutione divina, ſunt indiſſolubiles, ut ſunt ſponſalia; ſicut liquet ex hoc textu, in quo adducitur pro exemplo contractus ſocietatis, qui ita inſtituitur, ut communionem negotiationis, vel rei lucrum inde exortum, vel damnum emerſum ad unumquemque de communitate pertineat, qua tamen conventio, ſi ex mutuo conſenſu ſociorum remittatur, contractus expirat, & ceſſat.*

C. *JUVENIS 3. h. t. Cum Juvenis quidam puellam duxiſſet in matrimonium nondum ſeptennem, & poſtea ejus conſobrinam duxiſſet, mandat Pontifex, ut hac, quam poſtea duxit, ab illo ſeparetur: eò quia fortaſſis juvenis in puella ſeptenni tentavit, quod complere non potuit, & in dubiis, quod certius æſtimatur, teneri debet propter honeſtatem eccleſiæ: tum quia puella illa nondum ſeptennis dicitur fuiſſe conjux talis juvenis: ubi notandum eſt, ad ſponſalia ineunda ordinariè requiri ſeptennium juxta* c. litteras 4. *Quia hac ætas jam videtur habere tantum judicij, quantum ad ſponſalia requiritur. Non tamen hac ætas eſt ita determinata, ut etiam minor non ſufficiat, ſi malitia ætatem ſuppleat: quia in textu, licèt agatur de puella nondum ſeptenni, vult tamen Pontifex reſcindi matrimonium ſequens cum ejus conſobrina contractum à juvene ob impedimentum publicæ honeſtatis, quæ ratio nihil probaret, ſi ſponſalia hujus puellæ non fuiſſent valida ante ſeptennium malitia ſupplente ætatem. Rurſus ex hoc textu deſumitur regula, quòd in dubiis,* quod certius exiſtimamus tenendum ſit, *quod tamen intelligendum eſt de dubio negativo propriè dicto, quando pro neutra parte adſunt rationes, vel ſi adſint, non ſunt ſufficientes, ut quis unam præ altera amplecti debeat; tunc enim quod certius, & tutius eſt debemus eligere. In textu igitur non aderat ulla probatio, quòd juvenis attentaverit puellam, & tantùm aderat metus humanæ fragilitatis; neque ratio in contrarium ſuppetebat, quòd non attentaverit, unde in hoc dubio negativo reſcripſit Pontifex, id eſſe tenendum, quod eſt certius, & tutius. Hac tamen regula non valet in dubiis poſitivis, quando utrinque ſunt rationes probabiles, vel etiam probabiliores, quia tunc ex duabus ſententiis verè probabilibus poteſt quis eligere, quam maluerit.*

C. *AD AUDIENTIAM 4. h. t. Alexander III. reſcribit Epiſcopo Papienſi ex ſponſalibus contractis inter conſanguineos, tametſi nulla ſint; oriri impedimentum publicæ honeſtatis, adeò ut mortuo ſponſo, non poſſit mulier ſuperſtes nubere fratri ſponſi mortui; tametſi interceſſerit juramentum, quòd ſi primus frater, eam non habeat uxorem, debeat ſecundus illam habere, quia tale juramentum eſt illicitum: & qui juravit, debet pœnitentiam agere pro tali illicito juramento, & poteſt etiam cenſuris compelli, ne non ducat ſponſā ſui fratris demortui, tametſi ſecundus frater ſit alterius matris, & non conſanguineus ſponſæ. Hinc ſponſa unius fratris non poteſt poſtea nubere fratri ſui ſponſi, quia filij uterini ſunt ſibi conſanguinei in primo gradu: jure etiam novo ex Concilio Tridentino hujuſmodi ſponſalia ſunt invalida propter impedimentum conſanguinitatis in gradu tam propinquo: ſcriptum eſt enim: non poſſe fratrem habere ſponſam ſui fratris.*

C. *DE ILLIS 5. h. t. Idem Pont. reſcribit Archiepiſcopo Panormitano, quòd ſi præſtito juramento promiſit aliquis mulieri, velle de futura eam ducere; & poſtea diſcedat ab ea terra, ſeque transferat ad aliam partem: mulier ſi non præceſſit conſumatio, poſſit alteri nubere: & ſi per eam ſtetit, quò minus matrimonium conſummaretur, debet tunc de perjurio pœnitentiam agere. Ubi notat Gloſſa, ſponſam de futuro non teneri ſponſum vagabundum expectare, & dilapſo triennio ſecundùm leges poſſe alteri nubere. Quòd ſi ſponſus diſcedat inſciâ ſponsâ, & non requiſitâ, tunc videtur renunciâſſe juri ſuo in foro conſcientia, & ſponſalia ſunt ſoluta: ſecus tamen ſi tantùm animi laxandi gratiâ, vel negotiorum causâ aliò ſe transferat, quia ſic non cenſetur dimittere terram o.* clam poſſidere 6. §. qui ad nundinas. ff. de acquir. vel amitt. poſſeſſ.

C. *DE MULIERE 6. h. t. Idem Pont. reſcribit, quòd ſi quæſitum non ſit certum, non poſſit tunc dari reſponſio: & quòd non omnis vis matrimonium irritet, immo quòd poſt vim illatam, ſi ſequatur conſenſus, matrimonium valeat. Verùm notandum eſt, vim, & metum eſſe duplicem, unum gravem, & injuſtè incuſſum, & hunc irritare matrimonium* c. cum locum, c. conſultationi de ſponſ. c. ſignificaſti de eo, qui duxit conſanguineam, *tametſi non deſint, qui aſſerant, tale matrimonium eſſe tantùm irritum in foro interno; in foro autem externo, & jure naturæ eſſe irritandum, & poſſe peti ejus reſciſſionem à Judice, perinde ac in aliis contractibus per actionem, quod metûs causâ. Sed communior, & verior ſententia eſt, quòd ſi probetur vis gravis illata, vel metus injuſtè incuſſus matrimonium ſit irritum. Alius eſt metus levis inſufficiens ad irritandum matrimonium; quamobrem in quæſito incerto poteſt diſtingui inter vim, & vim, ac metum cadentem, vel non cadentem in conſtantem virum.* c. conſultationi 28. h. t.

C. *EX LITTERIS 7. h. t. Reſcribit idem Pont. quòd ſi duo contrahant ſponſalia, ſeu matrimonium, quorum alter non intelligat, quod alter proponit, tunc Judex debeat priùs videre, an contrahentes matrimonium ſint idonei ſcientia, & ætate; poſtea debeat recurrere ad communem intelligentiam illorum verborum, & adigere utrumque ſervare verba ſecundùm ſenſum communem rectè intelligentium. Ubi notandum eſt, in contrahentibus requiri diſcretionem, ſeu ſcientiam, per quam intelligitur judicium ſufficiens, ut quis ſciat,*

quid

quid ſit nubere; ad quod tamen ob innatam naturæ propenſionem, non eſt opus multa ſubtilitate, hoc autem judicium eſt fundamentum conſenſus matrimonialis, quia non intelligens id quod agitur, non præſumitur in illud conſentire l. coram 209. ff. de V. O. Hinc furioſi, & amentes, ut etiam ebrij non poſſunt validè matrimonium contrahere, niſi furioſus, & amens habeat lucida intervalla, in quibus ſit ſui compos, & ſciat, quid faciat; ſicut enim furioſus tunc poteſt alios inire contractus l. 2. de contract. empt. ita etiam matrimonium. Circa ætatem autem quoad matrimonium contrahendum eſt ætas pubertatis, ſeu duodecim annorum in fœmina, & quatuordecim in viro. Sin verò contrahentes matrimonium utantur verbis, quæ juxta communem modum loquendi conſenſum matrimonialem ſufficienter exprimant, judicandum eſt pro matrimonio; quòd ſi unus dicat, ſe non intellexiſſe, quod alter dixit, vel aliter intellexiſſe, tunc verba non ex opinione, vel voluntate ſingulorum, ſed ex communi loquendi uſu æſtimanda ſunt l. Labeo 7. ff. de ſupellect. legato. niſi conſtet de mente contraria contrahentium. Rurſus ſi Actor adhibet dolum, verba ſunt intelligenda, prout reus intelligit: Sin verò reus dolum fecit, verba ſunt intelligenda, ut actor intelligit: Sin autem uterque dolum fecerit, ſunt tunc verba intelligenda juxta modum communem intelligendi, ut dicitur in hoc textu.

C. SPONSAM. 8. h. t. Idem Pont. reſcribit, nullum conſanguineum poſſe accipere ſponſam alterius conſanguinei, idq; ſtatuitur etiam jure novo in Concilio Tridentino ſeſſ. 24. c. 3. Ratio eſt, quia ex diſpoſitione eccleſiæ inter ſponſam alterius, ejúſque conſanguineos intercedit impedimentum honeſtatis.

C. EX PARTE 9. h. t. Declarat idem Pont. quòd ſi duo invicem ſibi promittant, quòd ex eo tempore ſe habebunt pro conjugibus, fidémque invicem ſervabunt, habeatur verum matrimonium. Rurſus declarat, ex cauſa manifeſtæ fornicationis licitum eſſe dimittere uxorem: Sed ipſa vivente teneri virum ſe continere, & alteri non nubere: ubi notat Gloſſa in textu dici ex cauſa manifeſta fornicationis, ſeu probata coram Judice, & definita per ſententiam: alioquin non eſt licitum ex cauſa fornicationis dimittere uxorem, quia facilè poſſet hæc cauſa fingi. Cæterum Pontifex meritò judicavit, matrimonium de præſenti fuiſſe ab iſtis initum; quia promittens de præſenti tempore, ſeu jurans, ſe aliquam in uxorem habiturum, eo ipſo in illam ut uxorem conſentit, & jam de præſenti, eam habet pro uxore, qui enim vult conſequens, ſeu aliquam impoſterum in uxorem habere; ex hoc tempore etiam vult antecedens, ſeu eam hoc tempore habere uxorem. Non ita eſſet, ſi ſine adjectione hujus præſentis temporis promitterent, & jurarent ſe habituros pro conjugibus, & obſervaturos fidem conjugalem. Plures ex iſtis formulis contrahendi matrimonium exhibet, & explicat Covarruvias in epit. p. 2. c. 4. §. 2. Cæterum in dubiis ſemper conſultiùs eſt ad communem verborum intelligentiam recurrere, & attendere circumſtantias.

C. EX LITTERIS 10. h. t. Idem Pont. declarat, quòd quando quis jurat accipere aliquam uxorem, & poſtea velit aliam accipere, ſit priùs monendus ab Epiſcopo, ut ſervet juramentum, ſeu ducat primam, quòd ſi monitus non acquieſcat, ſit etiam compellendus per cenſuras, ut primam accipiat, & eam maritali affectu tractet. Excipitur tamen niſi aliqua rationabilis cauſa obſtet. Hinc notat Gloſſa, quòd ſi parentes jurent conjungere filios in matrimonium, tametſi juramentum de facto alterius non obliget; nihilominus, quia promiſerunt, & pactum ſimul injerunt, debent bona fide procurare, ut filij ita contrahant ſicut parentes promiſerunt, & juràrunt: quòd ſi filij poſtea nolint contrahere, eorum parentes non ſunt perjuri, nec puniendi, quia per ipſos non ſtetit, quin contraherent. Rurſus notandum eſt, juramentum impuberum ad teſtificandum non tenere; ſed ad alia, ſi ſint doli capaces, tenere.

C. NON EST 11. h. t. Idem Pont. reſcribit Archiepiſcopis & Epiſcopis per Angliam conſtitutis, patrem injuſtè detinentem uxores filiorum, eſſe compellendum intra certum tempus eas reſtituere, & ad id eſſe compellendum etiam ſub cenſuris, & præſertim interdicto terræ, ubi uxores ſunt; quia ut notat Gloſſa hìc, pro delicto unius, interdicitur tota Provincia, erat enim ipſe Rex Angliæ, cum quo mitiùs agitur. Cæterum quamvis per matrimonium filius, aut filia non liberetur patria poteſtate §. qui igitur inſtit. de pat. poteſt. l. 2. §. 1. ſolut. matrim. non tamen poteſt pater filium, vel filiam impedire in matrimonio contrahendo, nec uxorem filij retinere contra ipſius voluntatem, quia quoad matrimonium filius non ſubeſt patriæ poteſtati c. ſi annum de judic. in 6. Quia ſi filius invito patre poteſt diſponere de bonis caſtrenſibus ff de caſtrenſ. pecul. multò magis gaudet libertate in ijs, quæ ad matrimonium pertinent.

C. PRÆTEREA 12. h. t. Idem Pont. declarat, quòd ſi unus tantùm dicat adeſſe impedimentum, ſufficit ad impediendum matrimonium contrahendum non juratum: ut ſi conſanguineus volentis contrahere dicat, ſe cognoviſſe carnaliter illam mulierem: tametſi id nolit publicè confiteri ob metum, & potentiam mulieris; ſufficiens ſit ad impediendum, ne matrimonium contrahatur, idque jure novo etiam ſtatuitur in Concilio Tridentino ſeſſ. 25. de refor. cap. 4. Cæterum in caſu hujus textus, in quo, qui teſtabatur, ſe cum fœmina rem habuiſſe, proinde conſanguineum ſuum, qui eidem matrimonium promiſit, eſſe illi affinem, aliqua ſpecialia concurrunt, ut notat Panormitanus hìc num. 7. Siquidem primò non juravit in præſentia partis contra c. 2. de teſtib. Secundò ob metum fœmina noluit ſe manifeſtare contra c. qualiter in §. debet de accuſat. Tertiò quia ſtatur dicto unius in præjudicium alterius contra c. licèt c. veniens de teſtibus. Quartò quia auditur, qui proprium allegat turpitudinem

dinem contra c. inter dilectos de donat. quæ omnia permiſſa fuerunt ob evitandum peccatum, ne mulier nuberet conſanguineo illius viri, à quo fuerat cognita ob impedimentum dirimens affinitatis: non ita fuiſſent permiſſa, ſi matrimonium fuiſſet initum, & conſummatum, tunc enim criminoſus denuntiator non ampliùs admittitur ad teſtificandum. Notandum eſt, affinitatem fornicariam olim ſe extendiſſe uſque ad quartum conſanguinitatis gradum. c. non debet de conſanguinit. & affinit. Sed jure novo ex Concilio Tridentino ſeſſ. 24. c. 4. reſtringi ad primum, & ſecundum gradum.

C. VENIENS 13. h. t. Idem Pont. reſcribit, quòd ſi mulier, quæ juravit nubere alicui, invita poſtea, & reclamans à parentibus alteri traditur, & nunquam conſentit, nec ſinit ſe ab eo cognoſci: ſi judicio eccleſiæ conſtet, non potuiſſe contrahere cum primo ob impedimentum conſanguinitatis, poſſit cum aliquo tertio validè contrahere; & ſint excommunicandi, qui matrimonium ſic initum impediunt. Ubi notandum; matrimonium invitâ, & reclamante muliere initum eſſe nullum ex defectu conſenſus liberi, quòd ſi poſtea mulier conſentiat, tunc matrimonium tenet, nec poteſt ampliùs reclamare, & conſenſus retrotrahitur ad tempus initi matrimonij.

C. CUM LOCUM 14. h. t. Idem Pont. reſcribit, quòd ſi quæſtio ſit de matrimonio puellæ, & timeatur, ne metus, vel coactio inferatur puellæ, ut conſentiat; debeat Judex puellam conſtituere in loco tuto & honeſto, ubi nihil timeat, donec cauſa abſolvatur, & indagetur ejus liber conſenſus, quia matrimonium ſine libero conſenſu non poteſt ſubſiſtere. Idque etiam ſtatuitur jure novo in Concilio Tridentino ſeſſ. 24. de refor. c. 9. Ex quo textu ſatis claret, matrimonium initum ob metum incuſſum eſſe nullum, quod tamen intelligitur de metu cadente in conſtantem virum c. conſultationi 28. h. t. cæterum minor metus magis excuſat mulierem, quàm virum. Rurſus colligitur ex textu, teneri Judicem aſſignare partibus locum tutum, & honeſtum, quòd ſi requiſitus id non faciat, poſſe ab illo appellari, tametſi datus ſit cum clauſula appellatione remota. Ratio, cur metus gravis impediat matrimonium, eſt, quia adverſatur fidei, proli, & ſacramento, quæ ſunt tria bona matrimonij ex D. Auguſtino relato in c. fin. de condit. appoſ. & in c. omne 27. q. 2. Metus enim opponitur ſacramento, quia hoc fuit inſtitutum ad ſignificandam unionem Chriſti cum eccleſia, quæ fuit maximè voluntaria; proìnde debet eſſe conſenſus matrimonialis, vel maximè liber, ut ſignum reſpondeat ſignificato. Adverſatur bono prolis, quia ſi conjuges inviti contraxerunt, vix convenient inter ſe in ordine ad ſuſcipiendam prolem. Tertiò opponitur etiam bonæ fidei, quâ debent conjuges thorum immaculatum ſperare, quòd ſi metu coacti nupſerint, facilè ad amores adulterinos poſſunt deflectere, etenim qui non diligit, facilè contemnit.

C. VENIENS AD NOS 15. h. t. Idem Pont. declarat, eum qui contraxit ſponſalia de futuro cum una, & poſtea de præſenti ducit alteram, debeat remanere cum ſecunda, niſi cum prima rem habuerit; vel cum ſecunda ex metu cadente in conſtantem virum contraxerit. Notandum eſt, matrimonium initum per vim injuſtè illatam eſſe nullum in utroque foro, dummodo vis, vel timor ſit gravis, & contrahens habeat juſtam cauſam timendi, ut eſt timor mortis, verberum, cruciatûs corporis, ſervitutis, quæ morti comparatur, amiſſionis bonorum omnium, vel majoris partis, ut etiam metus carceris, ſeu vinculorum, periculum honoris, ſeu exiſtimationis: omnis enim hujuſmodi timor dicitur cadere in virum conſtantem, & irritare matrimonium, immo ad id non requiritur vera, & realis illatio mali, quod timetur; ſed timor probabilis ſecuturæ illationis. Cæterum metus cadens in virum conſtantem dicitur reſpectivè, adeò ut metus, qui reſpectu unius eſt talis, reſpectu alterius non ſit talis, quapropter minor metus cadit in fœminam conſtantem, quàm in virum arguto, c. indignantur 33. q. 6.

C. COMMISSUM 16. h. t. Idem Pont. reſcribit, quòd qui fidem dedit contrahendi cum aliqua, & juravit, ſi poſtea velit ingredi religionem, tutiùs ſit priùs contrahere cum illa, ut ſervet juramentum, & poſtea ante conſummationem matrimonij ingredi religionem, eò quia tunc ſatisfit utrique, ſcilicet juramento per matrimonium initum, & voto per ingreſſum religionis. Ubi notandum eſt, Pontificem tantum declarare in textu, tutiùs eſſe contrahere, quia ſine peccato poteſt quis poſt datam fidem ducendi aliquam, religionem ingredi, quinimmo, qui ſponſalia etiam jurata contraxit, poteſt religionem ingredi matrimonio de præſenti non inito, quòd enim Pontifex in textu dicat tutius eſſe, id tantùm denotat conſilium, non præceptum. Tum quia Pontifex loquitur de illo, qui ſolùm ſtatuerat religionem ingredi animo non totaliter deliberato.

C. REQUISIVIT 17. h. t. declarat Lucius III. Quòd ſi mulier, quæ juravit nubere alicui, nolit poſtea eidem nubere, monenda potiùs ſit, quàm cogenda, eò quia matrimonia debeant omninò liberè iniri: Ex quo textu liquet, eum, qui ſponſalia jurata non vult ſervare, ſi monitis non acquieverit, non ſit, præſertim mulier cogenda, licèt in c. ex litteris 7. h. t. ſtatuatur, quòd debeat compelli etiam per cenſuras; adeo ut in c. ex litteris Pontifex aliquam coactionem videatur adhibere, non verò in præſenti textu, ſed ad hos textus reconciliandos reſpondent plures in c. ex litteris nullum fuiſſe timorem exitûs infelicis, nec alterius periculi, & proinde Pontificem juſſiſſe ſponſalia jurata ſervare, & ad id eſſe adigendos ſponſos etiam per cenſuras eccleſiaſticas, non ita tamen ut ſponſi eſſent ſtrictiſſimè cogendi, ne deficeret conſenſus ad matrimonium neceſſarius, quia ſi conſtantiſſimè abnuant nubere, ſunt abſolvendi à cenſura, ſecus in præſenti tex-

textu excluditur coactio, quia timebatur infelix exitus. Putârim tamen, quòd ſi aliquis cogeretur ad contrahendum matrimonium, ad quod jurejurando ſe obſtrinxerat, tale matrimonium eſſet liberum, quia non dicitur invitus, qui urgetur ad ſolutionem propter voluntariam promiſſionem c. 12. q. 2. Hinc ob delictum præcedens aliquando, quis compellitur ad matrimonium c. 1. de eo, qui duxit in matrim. quam polluit per adult.

C. CUM IN APOSTOLICA 18. h. t. Urbanus III. reſcribit, quòd lite matrimoniali pendente, ſi litigans ante ſententiam Judicis ducat alteram mulierem, quæ ignorat factũ, & poſtea feratur ſententia de nullitate matrimonij, teneat ſecundum matrimonium, quamvis fuerit contractum pendente lite, ſed viro injungenda eſt pœnitentia, ut abſtineat à conjuge per tempus pœnitentiæ. Notandum eſt, caſum in hoc textu eſſe ſingularem, quia pendente lite aliàs nihil eſt innovandum: ratio autem, cur permittatur hîc innovatio matrimonij, eſt, quia matrimonium eſt juris divini, & pendentia litis nonniſi de jure humano, quod debet cedere divino. Præterea quia pendentia litis ita eſt juris humani, ut ab eccleſia non habeatur, ut impedimentũ dirimens matrimonium, cum inter impedimenta hæc litis pendentia non recenſeatur: eccleſia autem poteſt introducere impedimenta, quæ dirimant matrimonium, quamvis hoc ſit de jure divino.

C. IN PRÆSENTIA 19. h. t. Clemens III. reſcribit Epiſcopo Cæſarauguſtenſi, quòd ſi mulier juvenis, & incontinens, cujus vir ſit abſens per ſeptennium vel alio annorum numero, non poſſit certificari de morte illius, vel de captivitate, non poſſit ſecundo nubere, nec poſſit id canonicè eidem concedi, donec recipiat certum nuntium de morte viri. Ubi notat Gloſſa, contra matrimonium non currere præſcriptionem, & per hunc textum tolli, & abrogari ſtatutum juris civilis, quo mulier nonniſi quinquennio expectat virum abſentem, de cujus vita dubitatur l. uxores ff. de divort. in hac enim materia de matrimonio ſtandum eſt juri canonico. Ratio autem, cur mulier, ſi neſciat de morte mariti, non poſſit alteri nubere eſt, quia matrimonium inter Chriſtianos eſt indiſſolubile, unde ſi mulier non certa de morte mariti abſentis alteri nuberet, poſſet matrimonium ſolvere, quamvis ex natura ſua ſit indiſſolubile: neque obſtat diuturna abſentia, quia hæc tantùm facit vitam abſentis dubiam, non verò mortem certam; mors autem non præſumitur, præſertim in cauſa matrimonij, ſed eſt probanda, eò quia eſt aliquid facti, & onus id probandi incumbit alleganti, quia in eo fundat ſuam intentionem.

C. INTER OPERA, 20. h. t. Idem Pont. ſtatuit: ut omnes, qui publicas meretrices ex lupanari extraxerint, & duxerint in uxores. Id eis proficiat in remiſſionem peccatorum, eò quia ſit opus miſericordiæ aliquem extrahere à ſtatu peccati. Ubi tamen notat Gloſſa, meretricem nolentem continere, non eſſe ducendam, ne quis videatur turpitudinis patronus 32. q. 1. c. 1. unde textus procedit de illa, quæ libenter vellet continere, ſi aliquem inveniret, qui illi nuberet, in hoc ſenſu declarat Pontifex eſſe opus miſericordiæ nubere tali fœminæ, & id proficere in remiſſionem peccatorum quoad pœnam temporalem.

C. AD ID 21. h. t. Idem Pont. reſcribit, quòd ſi mulier etiam undecim annorum tradatur invita viro, cum quo ſpontaneè poſtea cohabitet per tempus aliquod, ſeu per annum, & dimidium, cenſetur tacitè conſenſiſſe, quia coactio tunc tranſit in conſenſum. quodſi mulier velit inducere teſtes ad probandam coactionem, non debeant hi admitti, ſed compellendi ſint conjuges, ſe affectu maritali tractare, niſi velint aliquam ex approbatis religionibus ingredi. Sin verò uterque interim ad illicitos concubitus tranſierit, injungenda ſit illis pœnitentia. Ex quo textu liquet, matrimonium initio vi, vel metu contractum, poſtea convaleſcere per ſpontaneam ſequentem cohabitationem, ſi fiat animo maritali: quo pacto à fortiori etiam convaleſcit per copulam animo conjugali habitam, & liberam ab omni metu c. inſuper qui matrimonium accuſare poſſint, quia non eſt neceſſe, conſenſum utriusque contrahentis eſſe ſimul: & quia conſenſus illius, qui non fuit metum paſſus, fuit validus, ideo ſolùm deſideratur poſtea ad valorem matrimonij conſenſus illius, qui fuit metum paſſus, qui conſenſus ſufficienter exprimitur per copulam liberè habitam cum muliere, ut etiam per cohabitationem, ut habetur in præſenti textu, & tunc conſenſus poſterior retrotrahitur ad tempus initi matrimonij. Hinc matrimonium, quod ab initio non valuit, tractu temporis convaleſcit, & contra hanc præſumptionem non admittitur probatio c. is qui 30. h. t.

C. SICUT EX LITTERIS 22. h. t. Innocentius III declarat, quòd qui contrahit ſponſalia de futuro cum una, & jurat eam ducere; deinde cum alia contrahit de præſenti; hoc cognito Judex debeat eum compellere ad ſervandum ſecundum matrimonium, & illi injungere pœnitentiam pro fracta fide, niſi fortaſſis in juramento præſcripſerit certum tempus contrahendi, & per ipſum non ſteterit illo tempore eam ducere: ſin autem cum utraque contraxit de futuro, mandat Pontifex, ut compellatur ſervare primum matrimonium, & pœnitentiam agere ut perjurus ob ſecundum initum: Sin verò de his non conſtet, mandat Pontifex, ut tamdiu cognoſcatur de cauſa, donec ſufficienter Judex ſuper his inſtruatur.

C. CUM APUD SEDEM 23. h. t. reſcribit idem Pont. Archiepiſcopo Arelatenſi, eum, qui non prohibetur; per conſequentiam admitti ad contrahendum; proinde mutos, & ſurdos poſſe contrahere, eò quia iſti non prohibeantur, & ſufficienter poſſint ſignis, & nutu aſſentiri; ac manifeſtare conſenſum. Ubi notat Panormitanus hîc n. 2. quòd ſi edictum ſit de re permiſſa, ſeu conceſſa in communi, ut eſt matrimonium, poſſit dici edictum permiſſorium: & reſpectu certarum perſonarum prohibitorium, ſcilicet reſpectu laborantium impedimento dirimente,

inter

inter quos non ſunt ſurdi, & muti, ſi poſſint conſenſum ſignis ſufficientibus exprimere.

C. *DILECTUS 24. h. t. Idem Pont. reſcribit Epiſcopo Vercellenſi, perpetuò furioſum non poſſe contrahere matrimonium, eò quia non poſſit liberum præſtare conſenſum, & ſi matrimonium contraxerit, ſit ſeparandus a muliere: Ratio eſt, quia furioſus non poteſt habere conſenſum requiſitum ad matrimonium, quia talis conſenſus dependet ab intellectu, & recta ratione, cujus perpetuò furioſus non eſt compos* l. patre furioſo ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni juris. *Sin verò, quando furioſus contrahit, habuit lucida intervalla, & non fuit furioſus, tunc matrimonium tenet: ſin verò quando contraxit, erat furioſus, & poſtea fuit ſanus, quamvis ab initio matrimonium fuerit irritum; per ſubſequentem tamen conſenſum, & ratihabitionem convalidatur.*

C. *TUÆ FRATERNITATI 25. h. t. Idem Pont. declarat, per ſolum conſenſum legitimum contrahi matrimonium, ſed verba exprimentia conſenſum de præſenti requiri ex ordinatione eccleſiæ: adeò ut ſurdi, & muti per conſenſum mutuum ſine verbis poſſint contrahere. Hinc notat Gloſſa, quòd licet ſine verbis contrahatur matrimonium cum ſolo conſenſu: in iis tamen, qui loqui poſſunt, non contrahitur ſine verbis exprimentibus conſenſum, vel ſaltem ſine aliquo alio, puta, ipſo facto per quod dicuntur conſentire: ut ſi parentes contrahant pro filiis præſentibus, & ſcientibus ſufficit taciturnitas pro nutu* c. honorant. 32. q. 2. *Hoc etiam procedit de iis, qui per alios contrahunt cum annuli ſubarrhatione: quo pacto in mutis non ſufficit ſolus conſenſus, ſed requiruntur ſigna exprimentia conſenſum, quia conſenſus internus debet ſignis externis exprimi: eſt enim matrimonium contractus, qui inter homines interiora cordis ignorantes initur. Tum quia eſt Sacramentum, de cujus ratione eſt eſſe ſignum ſenſibile, adeò ut hoc ſignum non ſit tantùm conditio ſine qua non, ſed de intrinſeca ratione matrimonii. Cæterum licèt verba non ſint neceſſaria neceſſitate Sacramenti, videntur tamen eſſe neceſſaria neceſſitate præcepti, & deſumitur ex* c. licèt de ſponſa duorum, *& ex conſuetudine, & praxi eccleſiæ, quæ non fert, ut qui loqui poſſunt ſolis nutibus contrahant.*

C. *TUA NOS 26. h. t. Idem Pont. declarat, eum, qui verbis æquivocis, vel etiam falſis decipit mulierem, quam ſine animo ducendi ducit, & eam cognoſcit carnaliter, reverà non contrahere matrimonium defectu veri conſenſus: quòd tamen eſt intelligendum in foro interno, & conſcientia, non verò in foro exteriori, niſi probetur defectus conſenſûs: unde textus procedit tantùm in foro conſcientiæ, quia ſi in foro externo hæc fictio non poſſit probari; nec etiam invaliditas matrimonii; in foro enim externo fertur judicium juxta allegata, & probata: & tunc qui ficto conſenſit, tenetur verè, & legitimè conſentire conſenſu interno, qui retrotrahitur ad tempus matrimonii initi, quia tali tempore coram facie eccleſiæ fuit initum, & habitum ut verum, ac legitimum matrimonium. Quòd ſi uterque non conſentiret, non fieret matrimonium. Sin verò quis proteſtaretur coram pluribus, quòd omnia quæ facit, vel dicit, non ſine animo contrahendi, & poſtea publicè dicat, conſentio habere te in meam uxorem, eccleſia tunc judicat, hoc eſſe verum matrimonium, quia verba hæc debent intelligi ſecundùm communem intelligentiam: quòd ſi dicat, tempore contractus non habuiſſe intentionem contrahendi, ei non creditur, quia eſt in dolo* c. ex litteris 7. h. t.

C. *CUM IN TUA 27. h. t. Idem Pont. reſcribit Epiſcopo Bellunacenſi, quòd ſi aliquæ perſonæ velint contrahere, & ſit fama quòd interſit impedimentum conſanguinitatis, & contrahentes velint producere juramenta Majorum, quòd nulla ſit propinquitas; tunc Judex ſi perſona gravis, & fide digna illi denunciet, eos eſſe conſanguineos, decoràtque de fama, vel ſcandalo; vel ſi Judex per ſe ipſum poſſit certificari de plano, non debeat tunc Judex recipere juramenta parentum, ſed compellere volentes contrahere, ut deſiſtant à tali contractu; vel exhibeant juramenta propinquorum contra hanc famam pro arbitrio Judicis. Sin verò perſona denuncians non ſit talis, ut dictum, vel famam, aut ſcandalum non poſſit probare, debent tunc contrahentes moneri ad deſiſtendum; non verò compelli. Ex quo textu liquet, eum qui denunciat debere eſſe perſonam honeſtam, & gravem, quia perſona criminoſa non admittitur* c. præterea de teſtib. *Quando autem impedimentum oritur à perſona denunciante, tunc perſona turpis admittitur* c. præterea 12. h. t. *ut etiam quando denunciatur fama aſſerens privatum impedimentum, & non conſtet de tali fama: tunc enim debet priùs inquiri de illa fama, ut probetur: Sin verò conſtet de fama conſanguinitatis interdicitur matrimonium* c. tua de cohabit. cler. & mulier. *Cæterum poteſt fama elidi per famam contrariam, ſi nitatur clarioribus probationibus; & ad illam reſellendam admittuntur etiam teſtimonia ignorata propinquorum per hunc textum. Cæterum matrimonium impeditur etiam propter ſcandalum* c. ſuper eo de conſanguin.

C. *CONSULTATIONI 28. h. t. Honorius III. reſcribit, quòd ſi mulieres veniant cum ſponſis ad benedictionem, dicántque ſe nunquam conſenſiſſe matrimonio, & ſponſi legitimè probent contrarium cum idoneis teſtibus, non ſunt audiendæ. Sin verò poſt benedictionem, & ante copulam fugientes dicant ſe metu conſenſiſſe, & non veraciter; tunc mandat Pontifex inquiri diligenter de earum metu, qui ſi fuerit gravis, & cadens in conſtantem virum, ſunt mulieres audiendæ, ſeu ut notat Gloſſa ſeparandæ. Ex quo textu liquet, moris fuiſſe antiquitùs, ut ſponſi benedicerentur ante valvas, ſeu fores eccleſiæ, licèt hodie id fiat in ipſo templo ante altare. Cæterum ſimpliciter aſſerentibus contra teſtes non creditur, ſed ſi velint probare, debent audiri, & tunc non poſſunt probare negativam, ſeu non conſenſiſſe, ſed tantùm affirmativam,* hæc

Google

hoc eſt conſenſiſſe ex vi illata, vel gravi metu incuſſo.

C. *GEMMA 29. h. t. Gregorius IX. declarat, matrimonia debere libera eſſe, proinde parentes non poſſe pœnam imponere in ſponſalibus filiorum, & ſi ponatur, non poteſt altera pars talem pœnam exigere; imò etiam prohibetur ſub pœna excommunicationis. Ex quo liquet, pœnam adjectam contractui ſponſalium eſſe omnino irritam, quia metu pœnæ læditur libertas requiſita ad matrimonium contrahendum. Rurſus multo minus teneret pœna, ut notat Gloſſa, ſi ſponſalia non tenerent defectu ætatis. Præterea quamvis pœna appoſita ſponſalibus non teneat, qui tamen dedit arrham pro ſponſalibus perficiendis eam amittit, ſi ſine juſta cauſa illa reſcindit* l. ult. C. de ſponſ. *idque ſecundùm leges.*

C. *IS QUI 30. h. t. Idem Pont. declarat, ſponſalia per carnalem copulam tranſire in matrimonium, & contra hanc præſumptionem non admitti probationem; nec poſſe aliam ducere. Ubi notandum eſt, quòd licèt per hunc textum jure antiquo ſponſalia per ſubſecutam copulam tranſirent in matrimonium: nihilominus tale matrimonium fuit tantùm præſumptum, quia in foro externo præſumeretur, eos, qui ſponſalia contraxerunt de futuro non habuiſſe copulam niſi animo maritali, quo affectu cenſeantur contrahere matrimonium de præſenti. Et fuit hæc præſumptio juris, & de jure, contra quam non admittebatur probatio.*

C. *SI INTER VIRUM 31. h. t. Reſcribit Idem Pont. ſponſalia de præſenti non ſolvi per ſecundum matrimonium etiam copulâ conſummatum, & juratum; adeò ut primum ſemper permaneat in ſuo robore, & hoc eſt diſcrimen inter ſponſalia de præſenti, & de futuro: quia hæc etiam jurata ſolvuntur, per ſecundum matrimonium de præſenti, quod eſt vinculum fortius, cui cedit illud ſponſalium: ſicut ſponſalia de præſenti non ſolvuntur per ſecundum matrimonium etiam copulâ conſummatum, & juratum, quia ſecundum matrimonium non eſt vinculum fortius primo, quod cùm ſit indiſſolubile ex natura ſua nullo modo diſſolvi poteſt per ſecundum matrimonium.*

C. *ADOLESCENS 32. h. t. Idem Pont. reſcribit, quòd ſi ſponſus per verba de futuro ſæpè nitatur cognoſcere ſponſam, & eam non cognoſcat, ſi poſtea contrahat cum ſecunda de præſenti, valet ſecundum matrimonium, eò quia in primo non fuerit conſenſus de præſenti, ſed tantùm de futuro, & conatus adhibitus à ſponſo non habuit effectum; quia ut notat Gloſſa conatus ſine effectu non nocet. Quamobrem in hoc textu, quia adoleſcens cum priori puella ſolùm celebravit ſponſalia per verba de futuro, non contraxit matrimonium, quia hoc exigit conſenſum per verba de præſenti.*

IN SEXTO.

C. *EX SPONSALIBUS 1. h. t. Bonifacius VIII. reſcribit, ex ſponſalibus puris ſeu initis ſine conditione; & de certa perſona, & non vaga, & cum conſenſu oriri impedimentum publicæ honeſtatis, tametſi ea ſponſalia ex alio capite, ut ex cauſa conſanguinitatis, affinitatis, & non frigiditatis, religionis ſeu profeſſionis, qui ex defectu conſenſus eſſent irrita. Rurſus contrahit ſponſalia cum una purè determinatè, & abſolutè, & poſtea contrahit ſponſalia cum ejus conſanguinea, tenetur primam ducere, quia ex ſecundis non oritur impedimentum publicæ honeſtatis contra primam. Rurſus qui ſponſalia contrahit cum aliqua ſub conditione; & ante impletam conditionem contrahit ſponſalia de præſenti cum conſanguinea primæ, matrimonium eſt validum cum ſecunda, quia ex ſponſalibus conditionalibus ante conditionem impletam non oritur impedimentum publicæ honeſtatis. Ubi notat Gloſſa, hoc idem procedere, ſi cum ſecunda contrahit de futuro. Hinc qui contrahit ſponſalia cum una ſorore de futuro, deinde contrahit de præſenti cum altera ſorore, debet remanere cum prima, quia ob ſponſalia cum iſta, contraxit ſponſus impedimentum publicæ honeſtatis, quod dirimit ſecundum matrimonium cum altera ſorore: proinde cum matrimonium de præſenti cum ſecunda ſorore non ſit validum ob impedimentum dirimens publicæ honeſtatis, tenetur ſponſus contrahere de præſenti cum prima ſorore, cum qua contraxerat de futuro. Quòd ſi ſponſus non ſolùm contraxit de præſenti cum ſecunda ſorore, ſed etiam cum ipſa matrimonium conſummavit, tunc neutram poteſt ducere: non primam ratione impedimenti affinitatis quod licèt non dirimat matrimonium, ſi poſt contractum ſequatur, dirimit tamen ſponſalia præcedentia: neque poteſt in illo caſu ducere ſecundam ſororem ratione publicæ honeſtatis, quæ eſt impedimentum dirimens matrimonium. Præterea qui contrahit ſponſalia conditionata ante impletam conditionem poteſt ſponſalia contrahere, vel matrimonium cum ſecunda ſorore, quia conditio ſuſpendit ſponſalia, niſi fuerit turpis: quia tunc habetur pro non adjecta, & remanent ſponſalia pura. Rurſus qui contrahit ſponſalia de futuro cum una ſorore, & poſtea contrahit ſponſalia itidem de futuro cum altera ſorore, tenetur ducere primam, quia ex ſecundis ſponſalibus non oritur impedimentum, quo ſolvatur prima, ſed potiùs ex primis ſponſalibus naſcitur impedimentum, quo ſecunda ſponſalia, ſunt invalida. Demum notandum eſt conditiones tacitas non facere obligationem conditionalem, benè tamen expreſſas.*

IN SEPTIMO.

C. *AB EA 1. h. t. Paulus IV. declarat, eos qui ſpe obtinendæ diſpenſationis matrimonium de præſenti contrahunt in gradibus prohibitis imposterum Pontificiâ gratiâ per hujuſmodi diſpenſationes non gaudere, quamvis ex conſummatione genita ſit proles: & renovat contra taliter contrahentes ſententiam excommunicationis latam in Concilio Viennenſi contra matrimonium in gradibus prohibitis ſcienter contrahentes: & irritat, annulátque omnes diſpenſationes, & abſolutiones, quæ ex quovis prætextu haberi poſſent; etiam ſi proles ex matri-*

trimonio contracto ſubſecuta ſit ; niſi ex urgentiſſima cauſa pro bono publico , & à jure conſiderata , & per ſolum ſummum Pontificem approbanda.

C. *AD ROMANUM 2. h. t. Pius V. declarat , decretum Concilij Tridentini* ſeſſ. 24. de reſor. c. 3. *quo cavetur impedimentum publicæ honeſtatis , ubi ſponſalia valida non fuerint , prorſus tolli : ubi verò valida fuerint , non excedere primum gradum ; eſſe omnino intelligendum , ac procedere de ſponſalibus de futuro duntaxat ; non autem de matrimonio contracto ; ſed definit Pontifex , in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis gradibus , & caſibus , quibus de jure veteri ante præfatum decretum Concilij Tridentini introductum erat.*

C. *QUIA PLERUMQUE 3. h. t. Clement VII. declarat , eos carere ſpe conſequenda diſpenſationis , qui matrimonium contrahere præſumunt ſcienter intrà gradus prohibitos ; & renovat ſententiam excommunicationis latam in Concilio Viennenſi contra eos , qui divino timore poſtpoſito in gradibus conſanguinitatis , vel affinitatis contra canonicas ſanctiones matrimonium ſcienter in ſuarum periculum animarum contrahere præſumpſiſſent Rurſus præcipit ſeparari eos , qui ita contraxerunt ; eò quia matrimonium ſit nullum.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Explicatur ſponſaliorum notio.

1 SPonſaliorum , ſeu ſponſalium nomen diverſimodè præſertim à Juriſconſultis ſumitur, interdum enim uſurpatur pro arrhis, ſymbolis , ſeu muneribus , quæ ſolet ſponſus elargiri ſponſæ *l.* 1. *C. Theodoſ. ſi Rector Provinciæ* in hoc ſenſu ſumuntur ſponſalia *lib.* 1. *Reg. C.* 18. ibi *Non habet Rex ſponſalia neceſſe* , id eſt non indiget Rex harris, & muneribus, ut notat Covarruvias de Sponſal. 1. *p. c.* 1. *num* 5. Sponſalia accipi pro muneribus ſponſalitiis probant Alciatus *lib.* 1. *parerg c.* 2. & Cujacius *lib.* 11. *obſerv c.* 17. & de hiſce muneribus eſſe intelligendum textum *in l. Tutor.* 13. §. 2 *ff. de adminiſt. Tutor.* aſſerit Gonzales *lib.* 4. *in c.* 2 *h. t.* ubi addit, textum *in l. cum plures.* 12. § *cum Tutor ff. eod tit.* eſſe potiùs intelligendum de muneribus in die natalitio miſſis à Tutore nomine pupilli ipſius parentibus , & de quibus etiam agitur *in l. vir uxori de donat. int. l.* 194. *de V. S.* ut notat Revardus *lib.* 3. *conject. c.* 4.

2 Hinc ſponſalia tripliciter ſumuntur Primò pro muneribus , quæ à ſponſo dabantur ſponſæ. Secundò pro futuri matrimonij promiſſione. Tertiò pro matrimonio ipſo rato tantùm , & nondum conſummato : ſed tunc non dicuntur ſimpliciter ſponſalia ; ſed cum addito *de præſenti* , & hæc eſt ratio , cur contrahentes matrimonium ante illius conſummationem dicantur ſponſi , ſeu vir ſponſus , & poſt conſummatum matrimonium vir maritus, & mulier uxor. Sponſalia igitur de præſenti ſunt ipſum matrimonium ratum , & nondum conſummatum , & hodie matrimonium ratum non ſumitur pro ſponſalibus , niſi addatur *de præſenti* , eſtque particula quaſi alienans , eò quia nomen ſponſalium transferat ad alienam ſignificationem, ſeu ad ſignificandum ipſum matrimonium ratum.

Sponſalia propriè , & ſimpliciter ſine ullo 3
addito alienante ſumuntur in utroque jure canonico, & civili pro futuris nuptiis promiſſione factis , & dici etiam ſolent ſponſalia de futuro , quatenus ſunt ſponſiones futuri matrimonij. Dicuntur enim ſponſalia à *ſpondendo*, idque ob duplicem rationem, quarum prima eſt, quia ſpondere eſt ſponte, ſeu voluntariè promittere , & in hoc contractu matrimoniali , vel maximè requiritur ſpontanea, ſeu voluntaria, ac prorſus libera promiſſio ; quia cùm ſit matrimonium vinculum indiſſolubile , ratio exigebat , ut nonniſi voluntariè , ac liberè homines ſe tali vinculo obſtringerent. Secunda ratio eſt, quia moris antiquitùs fuit , ut puellæ nuptura promitteretur viro à Patre , vel Tutore , aut amicis : & qui ducturus erat uxorem , ab eo unde deducenda erat , ſtipulabatur , ſibi matrimonium datum iri. Qui daturus erat ſtipuleretur etiam eam traditum iri , ut refert Gellius *lib.* 4. *noct. Attic.* ibi. *Qui uxorem ducturus erat , ab eo unde deducenda erat , ſtipulabatur , eam in matrimonium ductum iri.* Formulam hujus ſponſionis exhibet Lyſiteles apud Plautum in Trinummo. ibi: *Sponden' ergo tuam natam uxorem mihi ? C H. Spondeo , & mille auri Philippum Dotis* , hinc qui promittebantur dicti fuerunt ſponſus, & ſponſa, quaſi alteri promiſſi ; & qui promittebat dictus eſt ſponſor ; & ipſe contractus ſponſalia : non enim ſponſa à ſe , ſed ab alio promittebatur. De ritibus autem quibus apud veteres celebrabantur ſponſalia plura habet Gregorius Tholoſanus *Syntag. jur. p.* 2. *lib.* 8. *c.* 2. *per tot.*

Notandum eſt, quòd quoties de ſponſis in 4
aliqua lege fit mentio, debet intelligi de ſponſis tantùm de futuro, ut notat Covarruvias 4. *decret. p.* 1. *c.* 1. *in fin.* niſi aliud communis, ac frequens loquendi uſus , & intentio legiſlatoris ſuadeat, ut notat Perez *lib.* 5. *ord. tom.* 1. hinc

Digitized by Google

quando leges, & ſtatuta loquuntur de uxore, ſi materia ſit odioſa, non ſunt intelligenda de ſponſa; ut ſi ſtatutum dicat, puellam nuptam non ſuccedere patri, vel marito, id non extenditur ad ſponſam de futuro, quia odioſa non ſunt amplianda, ſed reſtringenda ad ea, quæ tantum in ſtatuto odioſo exprimuntur: ſecus ſi materia ſit favorabilis nomine puellæ nuptæ intelligitur etiam ſponſa de futuro; ut etiam nomine mariti ſponſus de futuro, quia favores amplianturr *c. ex publico de convers. conjug.* ut notat Abbas *n. 9.* & Alexander de Nevo *n. 6.*

5 Cæterum notat Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 1. init. n. 2.* quod ſi jura loquuntur de matrimonio, ſeu de marito, & uxore, intelligenda ſint de matrimonio per verba *de præſenti*, quamvis nondum ſit conſummatum, quia nuptias non conſumatio, ſed conſenſus facit *l. nuptias ff. de regul. juris.* niſi ex ſubjecta materia, vel ex legis intentione, quæ colligitur ex materia ſubjecta, vel alia ſimili cauſa conjiciatur, leges loquentes de matrimonio loqui de copula conſummata. Verùm quoad hoc adhibenda eſt diſtinctio: vel enim materia eſt odioſa, vel favorabilis: ſi odioſa nomine uxoris, vel mariti, vel matrimonij non veniunt ſponſalia contracta per verba de præſenti, nec ſponſi ipſi de præſenti ante conſummationem: ſin verò materia ſit indifferens veniunt, qui contraxerunt per verba de præſenti, ſive matrimonium conſummaverint, ſive non: ſin autem materia ſit favorabilis extenditur ad ſponſos de futuro, ut notat Alexander Carrer. *lib. 5. de ſponſ. c. 5.* & Cuccus *lib. 5. inſtit. major. t. 10. n. 8. & 9.*

6 Ad cognoſcendum autem quando diſpoſitio favorabilis dicenda ſit, & quando odioſa, conſiderandus eſt finis præcipuus ejuſdem diſpoſitionis, quæ ſi in favorem alicujus aliquid ſtatuit, eſt favorabilis, quamvis in damnum, & odium alterius poſtea redundet. Sin verò præcipuum intentum diſpoſitionis ſit in alicujus odium, vel pœnam alicui infligere, tunc diſpoſitio eſt odioſa, quia pœnalis; tametſi cedat in favorem alterius, quia diſpoſitio ex primario fine attendenda eſt, ut notat Gloſſa *in c. ſi propter de reſcript. in 6. V. primo anno.* Verùm hæc doctrina intelligenda eſt, quando in eadem conſtitutione, vel ſtatuto odium non poteſt à favore ſeparari, tunc enim ex principali intento favoris, vel odij diſpoſitio judicatur favorabilis, vel odioſa. Sin verò favor, & odium commodè ſeparari poſſunt, tunc conſtitutio amplianda eſt, ex qua parte favorem continet; & reſtringenda quatenus comprehendit odium; quia tunc quod eſt principale in conſtitutione, et primarium non trahit ad ſe tanquam acceſſorium, quod eſt ſecundarium, ut notat Gloſſa *l. 2. C. de in jus vocand. V. liberis* & ibi Bartolus *num. 1.* & Baldus *num. 4.*

7 An verò ſtante ſtatuto, ut uxore abſque liberis decedente, vir partem dotis lucretur, ſi ſponſa de præſenti nondum cognita obierit, pars illa dotis acquiratur viro? tametſi videatur acquiri viro, eò quia in favorabilibus nomine uxoris, & viri etiam comprehendantur ſponſi de præſenti; & in favorem viri cedat hujuſmodi acquiſitio, ut notat Abbas *c. ex publico n. 7. de convers. conjug.* Nihilominus dicendum eſt, talem partem dotis non acquiri viro, qui nondum cognoverat ſuam uxorem: eſt enim hæc materia odioſa, quia ſponſa ſine cauſa eam partem dotis amitteret, ut fusè probat Abbas in *d. c. ex publico, n. 7. de convers. conjug.* hinc colligitur, qualis debeat eſſe interpretatio *ad c. 3. de ſent. excommun.* ubi habetur non eſſe compellendum accedere ad ſedem Apoſtolicam percuſſorem Clerici turpiter inventi cum uxore, matre, ſorore, ſeu filia propria pro abſolutione, quamvis prima facie videatur inferri, incurrere excommunicationem, ſed eam non reſervari Papæ: nihilominus communior ſententia eſt, talem percuſſorem non incurrere excommunicationem.

Poſſet tamen dici, hanc deciſionem non habere locum, niſi Clericus repertus ſit cum uxore actualiter adulterante, ac proinde incurrere excommunicationem, qui Clericum repertum cum ſponſa de præſenti incognita percuſſit, ſiquidem cum ſit res exorbitans à jure communi, & Clericis odioſa, nomine uxoris non comprehenditur ſponſa de præſenti nondum cognita. Sed contra, quia nec in hoc caſu percuſſor incurreret excommunicationem, quia nomine uxoris intelligitur quæcunque ſponſa de præſenti, ut notat Sylveſter *V. excommunicatio 6. §. dicto 10.* Siquidem ratio textûs in hac materie exorbitante, & odioſa ſuadet, ut nomine uxoris comprehendatur etiam ſponſa de præſenti: etenim mens Pontificis fuit excuſare maritum ab hac excommunicatione ob injuriam adulterij graviſſimam ſibi illatam, ob quam jure civili conceditur illi accuſatio, vix enim poteſt dolorem continere *l. Gracchus p. C. ad leg. Jul. de adult.* & hæc ratio quoque militat de quacunque ſponſa de præſenti. 8

§. II.

Quid ſint ſponſalia, & quomodo contrahantur.

DEfiniuntur ſponſalia *eſſe futurarum nuptiarum promiſſionem*, ut deſumitur ex *l. 1. ff. de ſponſal. & c. noſtrates. 3. cauſ. 30. q. 5.* Hæc tamen promiſſio, ut ſuum ſortiatur valorem tres exigit conditiones; quarum prima eſt, ut ſit inter perſonas habiles ad contrahendum. Secunda ut manifeſtetur ſignis, aut verbis; adeo ut non ſit merè interna, aut mente ſolum interiùs concepta, ſed debeat per verba externa, aut aliquod aliud ſignum cadens ſub ſenſus exteriores exprimi; ut per ſignum ſenſibile manifeſtetur conſenſus internus; & ratio eſt, quia cum ſponſalia numerentur inter humanos contractus ultrò, citróque obligationem inducentes, exigunt neceſſariò fieri per ſignum ſenſibile manifeſtativum interni conſensûs: intentio enim ſola mente retenta nihil operatur in humanis contractibus *l. cum in plures. 60. §. locatur. ff. locati.* Siquidem ſola intentio mente retenta non poteſt movere animũ alterius contrahentis, ut intelligat, & cognoſcat alterius intentionem, quâ aliquid fit, ut qui aliquid liberè a

Digitized by Google

alteri promiſit actu merè interno poſſit ſuam promiſſionem revocare, quia cum non innotuerit alteri; non fuit ab eodem acceptata. Tertia, ut ſit promiſſio mutua, quia cum ſponſalia ſint contractus, exigunt utriusque obligationem; unde quando promiſſio nubendi fit ab una tantùm parte, obligat quidem, ſi ab altera acceptetur; ſed ſicut obligant aliæ humanæ promiſſiones, onde talis promiſſio non erunt ſponſalia: Hinc ſi Cajus promittat Lucretiæ matrimonium, non gratis, & per modum liberalis promiſſionis; ſed reſpectivè per modum contractûs oneroſi, & reciproci; ec animo contrahendi ſponſalia: & Lucretia promiſſionem quidem acceptet, ſed ſine propoſito repromittendi, ſéque viciſſim obligandi Cajo; neuter obligatus erit ad matrimonium in foro conſcientiæ: non Lucretia, quia hæc non ſe obligavit Cajo acceptando promiſſionem illius, ſed hunc tantùm ſibi obligatum voluit habere: non enim actus agentium operantur ultra intentionem eorum *l. non omnis 19. in princ. ff. de reb. credit.*

2 Rurſus nec Cajus remanet obligatus, quia ſponſalia ſunt contractus reſpectivus, ſeu reciprocus ultrò, citróque obligatorius: & quoties Lucretia non ſe obligat non habetur reciproca obligatio, conſequenter nec ratio contractûs; & ſine contractu Cajus non contrahit obligationem *l. 1. ff. de ſponſal.* Eſt enim de natura contractus obligare ex utraque parte contrahentium, adeo ut ſine hac mutua obligatione non habeatur ratio contractus, & poteſt una pars ſemper liberè reſilire, ſi altera nolit ſe obligare: ſiquidem ſponſalia implicitè includunt conditionem: *Promitto tibi, ſi tu mihi repromittas*, proinde altero non repromittente, nec viciſſim ſe obligante, nulla conſurgit obligatio vi prioris promiſſionis.

3 Verùm tamen eſt, quòd ſi Cajus abſolutè promittat Lucretiæ matrimonium ob plura beneficia ab eadem accepta, tunc ſi Lucretia acceptet promiſſionem, Cajus ex vi ſuæ promiſſionis contrahit obligationem ad illam ducendam, quamvis Lucretia non repromittat, ſe accepturam Cajum in ſponſum, ſed tantum acceptet ſimpliciter ejus promiſſionem: quia tunc obligatio, quam contrahit Cajus, non oritur ex vi ſponſalium, quæ nondum habentur, ſed ratione ſimplicis, & liberalis promiſſionis, hæc enim talis eſt naturæ, ut poſſit obligare ex parte tantùm promittentis manente promiſſario immuni ab obligatione. Hoc tamen procedit quando ſolitaria promiſſio non infert grave damnum.

4 Rurſus ſponſalia ex parte intellectûs debent habere ſufficientem deliberationem, qualis requiritur ad peccatum lethale; ſiquidem ſponſalia obligant ſub lethali culpa, conſequenter exigunt deliberationem requiſitam ad lethale. Præterea non debet hujusmodi promiſſio ſponſalium eſſe ficta, ſed vera, & ſincera; adeo ut verba ore prolata, vel ſigna extrinſecùs data reſpondeant intentioni in mente manenti: quia ſine animo promittendi; & etiam cum intentione promittendi, ſed ſine animo ſe obligandi, non contrahitur obligatio ex vi promiſſionis, & ſponſalium defectu interni conſenſûs. Ratio itidem eſt, quia obligatio, quæ non eſt ex lege, oritur ex privata hominis voluntate, conſequenter ubi deeſt voluntas ſe obligandi, neceſſe eſt deficiat obligatio.

Verùm qui fictè promittit matrimonium; tametſi ex vi talium ſponſalium non obligetur, non tamen excuſatur à culpa lethali ob mendacium pernicioſum in re gravi, & contra legem juſtitiæ præſcribentis, ut in quolibet contractu utrinque obligatorio uterque contrahens verè, & ſincerè contrahat cum intentione ſe obligandi. 5

Sunt nihilominus, qui contrarium docent, præſertim Gabriel Vaſquez *diſp. 6. de matrim. c. 3.* Baſilius Pontius *de matrim. lib. 2. c. 4. & lib. 12. c. 2.* & ea nituntur ratione, quia eò ipſo quòd quis profert verba promiſſionis, & ſcit eſſe verba promiſſionis, & illi, cui fit promiſſio ſunt inſinuata, ex naturali jure tenetur ad ſervandam veritatem, eò quia promiſſio debeat eſſe fidelis: hinc concludunt; non poſſe promittentem ſua voluntate tollere eam naturalem obligationem. Tum quia non poteſt eſſe voluntas proferendi externa ſigna promiſſionis, ſeu contractûs ſine implicito animo ſe obligandi. Firmant ex eo, quia obligatio promiſſionis non oriatur ex voluntate promittentis, ſed ex naturali jure, quòd debeat eſſe conjuncta verbis veritas in futurum, quam non poteſt auferre à verbis, qui promiſit. Verùm ad hæc poſſet reſponderi talem obligationem oriri ex natura rei ex promiſſione vera; non verò ex falſa, in qua promittens non habet animum ſe obligandi: quando enim promittens ita verbis promittit, ut non habeat animum ſe obligandi, tunc mentitur, & promiſſio eſt falſa, ſeu non conformis intentioni: non enim poteſt ſalvari veritas promiſſionis deficiente animo ſe obligandi; cùm intentio ſe obligandi requiratur intrinsecè ad veritatem promiſſionis: eo enim ipſo, quòd quis non vult ſe alteri obligare, revocat voluntatem promittendi; & promiſſio facta non eſt vera, ſed falſa, ad quam propterea non ſequitur ex natura rei obligatio. 6

Requiritur igitur ad ſponſalia non ſolùm promiſſio vera unius, ſed etiam repromiſſio vera alterius ſaltem implicita. An verò hæc implicita repromiſſio inducatur per ſolam taciturnitatem ejus, cui eſt facta promiſſio, an verò per expreſſam verbalem acceptionem, vel per manûs porrectionem, vel annuli acceptionem. Reſpondetur, generatim in dubiis eſſe potiùs judicandum in favorem libertatis, quàm obligationis *l. Arianus. ff. de V. O.* quæ propter ex ſola taciturnitate illius, cui facta eſt promiſſio, ordinariè non conſtituuntur ſponſalia, niſi forsitan ex circumſtantiis apertè conjiciatur intentio tacentis: quia juxta *regul. 43. jur. in 6. Qui tacet conſentire videtur*: verùm quia huic regulæ ſtatim opponitur hæc alia: *Is qui tacet, non utique fatetur, ſed nec negare videtur.* Ideo communiter docent, conſenſum ex ſola taciturnitate deſumptum non eſſe verum, & naturalem, ſed tantùm præſumptum ex occurrentibus circumſtantiis, modóque agendi, adeo ut 7

hæc

Digitized by Google

hæc præſumptio admittat probationem in contrarium: & plerumque non habet locum in cauſa magni momenti, quia tametſi, qui tacet, videatur conſentire in ſui favorem, non ita in ſui magnum damnum, & præſertim in cauſis matrimonij, adeo ut nec ipſa jura ſoleant facilè libertatem matrimonialem impedire.

8 Quamobrem ad præfatam regulam *qui tacet conſentire videtur*, reſpondetur cum diſtinctione, ſi taciturnitas ſit favorabilis tacenti, regula eſt vera; quia tunc eſt illi favorabile, ut poſſit meliùs deliberare: Sin verò taciturnitas cedat in magnum tacentis præjudicium, tunc ex taciturnitate non rectè infertur conſenſus: quia nemo præſumitur velle proprium damnum. Quod dicitur de taciturnitate poteſt etiam extendi ad ſimplicem acceptionem, vel gratiarum actionem, ut nimirum tantùm in ſui favorem, & ad ulteriorem deliberationem cenſeatur alter acceptâſſe, vel gratias egiſſe, quia ob favorem libertatis matrimonialis in dubio non debet facilè obligatio induci.

9 Habenda tamen eſt ratio ad circumſtantias; quia ſi agatur de ſponſalibus hic, & nunc contrahendis in præſentia amicorum, tunc ſola acceptio abſque expreſſa repromiſſione ſufficeret; quia promiſſio non aliter ſupponitur acceptari, niſi quatenus facta eſt, & quia præcisè ſupponitur facta cum hac intentione hic, & nunc contrahendi ſponſalia, ideo in hoc ſenſu ſupponitur accepta, ut notat Sylveſter *V. ſponſalia. num. 1.* Quòd ſi præceſſerit tractatus de ſponſalibus, vel matrimonio, & mulier manum porrexeris, & annulum acceperit, tunc per talem manûs porrectionem, annulique acceptionem cenſerentur ſponſalia contracta: quia tunc non ſolùm verbis, ſed etiam ſignis juxta communem hominum exiſtimationem importantibus conſenſum, & promiſſionem ſponſalia contraherentur.

10 Neque obſtat, quòd non præceſſerint illa verba *accipiam te in meum ſponſum: & accipiam te in meam ſponſam*: quia non ſemper hæc expreſſa verba requiruntur ad validitatem matrimonij, alioquin ſequeretur, quòd muti ſimiles contractus inire non poſſent, cum verba illa proferre non valerent: unde ſufficit ſi per ſigna extrinſeca ſenſibilia ſignificetur exteriùs internus conſenſus contrahentium. Non tamen ſola manûs porrectio, vel annuli acceptio eſſet ſufficiens ſignum interni conſenſus in ordine ad ſponſalia, quia poſſunt hæc, & ſimilia extrinſeca ſigna fieri ex mera cauſa affectionis: ſed requiritur, quòd præceſſerit tractatus de ſponſalibus, adeo ut porrectio manûs, vel traditio annuli dicat ordinem ad ipſa ſponſalia, quæ per illa ſigna confirmentur.

11 Sponſalia alia ſunt de futuro, & alia de præſenti, illa ſunt promiſſio futuri matrimonij, quæ fit per verba futuri temporis, ut *ducam te in meam uxorem*: Sponſalia de præſenti ſunt ipſe contractus matrimonialis per verba præſentis temporis initus; ut cùm dicitur *accipio te in meam uxorem*, quibus verbis implicitè mutua cohabitatio, amor conjugalis, & traditio corporum ſpondetur, ac proinde vocantur ſponſalia, quæ tripliciter ſumi poſſunt. Primò pro promiſſione matrimonij futuri. Secundò pro matrimonio nondum conſummato. Tertiò pro donis, quæ dabantur à ſponſa ſponſo: ſed prima acceptio eſt maximè propria, adeo ut in jure quoties de ſponſis fit mentio, non niſi primo modo ſumantur ſponſalia; tametſi in materia favorabili veniant etiam nomina uxoris, & ſponſæ, ut tradunt Sanchez *de matrim. lib. 1. diſp. 1. num. 1.* Sylveſter *V. ſponſalia. q. 1.* Layman *lib. 5. tract. 10. p. 1. c. 1. n. 1.* Fuit tamen controverſia, an hæc verba: *volo te habere in uxorem* importarent conſenſum de præſenti, vel de futuro, & deciſio præcipuè ex circumſtantiis, quibus intentio conjiciebatur contrahentium, deſumenda erat; an ſcilicet vellent ſponſalia, vel matrimonium contrahere.

Verùm de jure novo hæc difficultas ſoluta 12
manet; quia poſt Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de refor. c. 1.* nullum matrimonium ſine Parocho, & teſtibus contrahi poteſt; etenim generali eccleſiæ ritu in ipſo templo ambo contrahentes ideo conveniunt, ut non ſponſalia de futuro, ſed ipſum matrimonium per verba cathegorica interrogante Parocho contrahant. Ex eo autem quòd ſponſalia ſint promiſſio futuri matrimonij; ſequitur, concubitum cum alieno ſponſo, vel ſponſa non eſſe adulterium, quia hoc propriè non niſi in nuptam committitur *l. inter 6. §. 1. ff. ad legem Juliam de adult.* & cum ſponſa de futuro non ſit nupta; concubitus cum ipſa non eſt adulterium *c. lex 2. §. cùm ergo. cauſ. 36. q. 1.* Hinc qui accedit ad alienam ſponſam de futuro non violat alienum torum, quia hic non eſt permiſſus ſponſis ante matrimonium contractum per verba de præſenti. Neque obſtat *l. ſi uxor. 13. §. divi, ff. ad leg. Jul. de adult.* Ubi permittitur, vindicari concubitus etiam cum ſponſa alterius tanquam adulterium, quòd verò ibi ſermo ſit de ſponſalibus de futuro conſtat ex verbis, quæ in præfato textu adduntur: *quia nec ſpem matrimonij violare permittitur.* Nam præfatus textus non obſtat, quia ibi conceditur vindicta ſponſo, non ex eo, quòd fornicatio ſponſæ cum alio viro, ſit adulterium, ſed quia atrox injuria ipſi ſponſo eſt illata, ut notat Coverruvias *in epit. lib. 4. decretal. p. 2. c. 1. n. 8. & ſequent.*

Cæterum ſponſalia contrahuntur per ver- 13
ba, & ſigna quælibet, quibus in communi hominum exiſtimatione exprimitur mutua promiſſio de matrimonio contrahendo, ut ſunt hæc verba: *Ducam te in meam uxorem, ducam te in meum maritum: contraham tecum matrimonium; volo te eſſe meam ſponſam, vel meum ſponſum*: quia ſecundùm communem loquendi modum præfata verba exprimunt mutuam promiſſionem de matrimonio contrahendo. An verò hæc alia verba, *nullam aliam ducam niſi te*, ſint ſponſalia. Reſpondetur cum diſtinctione; abſolutè non eſſe ſponſalia, ſed tantùm conditionatè, adeò ut per præfata verba habeatur tantùm hæc promiſſio conditionalis: *ſi aliquam ducturus ero, non aliam ducam, niſi te ipſam, argu. l. ſi ſterilis. 21. §. ſi tibi. ff. de action. empt.* Hoc idem videtur etiam dicendum de hac alia

Digitized by Google

ſormula, *nullam aliam ducam præter te*: ſiquidem hæc propoſitio ex regulis Dialecticæ exponitur: *te ſolam ducam, ſi aliquam ero ducturus*. Cæterum quoties verba ſunt dubia, tunc in foro conſcientiæ ſtandum eſt intentioni contrahentium, ſi de illa conſtet, quia verba habent vim obligandi ex interno conſenſu; quia non ſermoni res, ſed ſermo rei ſubjicitur, quatenus verba inſerviunt ad explicandos internos conceptus mentis *c. intelligentia 6*, junctâ Gloſsâ *V. res de verb. ſignif.* Secus in foro externo non judicatur ex intentione contrahentium; cùm eum hæc eccleſiam lateat; ſed ex communi, & recepto ſenſu verborum, ut notat Sanchez *lib. 1. diſp. 18. n. 1.* Interni autem conceptus non ſolùm verbis, ſed etiam ſignis poſſunt exteriùs manifeſtari, ſi talia ſigna ſint, ut ſuppleant verborum vices, cujuſmodi ſunt poſt prævium de ſponſalibus tractatum traditio annuli, & immiſſio in digitum, donatio, & acceptio arrhæ; hæc enim ſigna ſunt ſufficientia ad ſignificandam mutuam promiſſionem. Conſultiùs tamen eſt ſervare locorum conſuetudinem, ut notat Sanchez *lib. 1. diſp. 22. n. 2.*

14 Non tamen eſt de ratione matrimonij, ut ſemper debeant neceſſario ſponſalia præcedere; ſi enim vir, & mulier coram Parocho, & teſtibus de præſenti contraherent, & vir diceret, *accipio te in meam uxorem*, & mulier viciſſim *accipio te in meum maritum*, tunc enim haberetur verum matrimonium, ſeu contractus utrinque inducens obligationem; tametſi nulla præceſſerint ſponſalia. Nihilominus conſultiùs ſemper eſt ſponſalia præmittere, ut colligitur *ex c. 1. & c. 3. cauſa 30. q. 5.* idque ad eum finem, ut indiſſolubilis ſtatus; & obligatio matrimonij majore cum deliberatione ſuſcipiatur; quinimmo poſt Concilium Tridentinum videntur ſponſalia prævia moraliter neceſſaria; eò quia præmitti debeant publicæ denunciationes, quæ ſupponunt ſaltem tacitam de contrahendo matrimonio promiſſionem.

15 Non ſolùm inter præſentes, verùm etiam inter abſentes ſcilicet per litteras, vel Procuratorem contrahi poſſunt ſponſalia; quia ad hæc non requiritur ſimultaneus formaliter conſenſus, ſed ſufficit, ſi is, qui prior conſenſit, in hac ſua voluntate perſeveret, donec altera pars viciſſim conſentiat, id enim eſt commune etiam in alijs contractibus, ut in emptione, locatione *l. ult. ff. de contrah. empt. c. fin. de procur. in 6.*

16 Juvat tamen obſervare, quòd Procurator, qui ad ſponſalia, vel matrimonium contrahendum mittitur, & ille, qui ad ineundos alios contractus deſtinatur, in tribus differunt. Primò quia ut Procurator ex alijs contractibus poſſit Dominum obligare, ſufficit, ſi habeat generale mandatum peragendi omnia loco, & nomine ipſius Domini; vel Procurator ſit conſtitutus cum liberâ adminiſtratione *l. Procurator 58. & ſeq. ff. de Procurator.* Secus Procurator ad contrahenda ſponſalia, vel matrimonium non aliter poterit contrahere, niſi id ſit ei nominatim, & in ſpecie demandatum, ut deſumitur ex *c. finali de Procur. in 6.*

Secundò conſtitutus procurator ad alia negotia non tenetur illa per ſe ipſum immediatè tractare, ſed poteſt alium ſubſtituere, qui loco ipſius negotia illa agat. Secus procurator ad ſponſalia, vel matrimonium contrahendum non poteſt alium ſubſtituere: quia cum cauſa matrimonialis ſit maximi præjudicij ad hanc tractandam cenſetur electa perſonæ induſtria, proinde ſine voluntate expreſſa principalis non poteſt Procurator alterum ſubſtituere. Immo id etiam procedit de Procuratore ad alia negotia valdè ardua propter eandem rationem præjudicij, ut notat Menochius de Præſumptionibus *lib. 2. de Præſumpt. 58.* 17

Tertiò in alijs cauſis, & negotijs, ſi principalis mandatum Procuratoris revocet in ejus abſentia, Procurator adhuc validè procedit, donec ſibi talis revocatio innoteſcat, *clemente. unic. de renunciat. l. ſi mandatum 17. ff. mandati.* Secus Procurator ſponſalium, vel matrimonij etiam in abſentia revocari poteſt; adeo ut ſi antequam procurator ſpondeat, vel matrimonium contrahat, Principalem pœniteat ſui miſſi Procuratoris, & proteſtetur coram alijs, ſe nolle aſſentiri in actum à Procuratore gerendum; tunc ſi poſtea procurator contrahat, eò quia revocatio principalis ei non innotuerit; contractus nullius eſt valoris; idque conſtitutum eſt propter majorem matrimonij libertatem, ut deſumitur *ex d. c. fin. de Procurat. in 6.* 18

Ad ſponſalia autem de futuro præter mutuum conſenſum non alia ſolemnitas requiritur, adeò ut contrahi poſſint ſponſalia ſine Parocho, & teſtibus; Quin immò in ſponſalibus non ſolet facilè Parochus intereſſe, ne in ejus præſentia partes non tantùm ſponſalia, ſed ipſum etiam matrimonium cum aliorum præjudicio videantur contrahere. Ad futuram tamen probationem, ſi forſan alterutra pars inita ſponſalia negare vellet, conſultiùs ſemper eſt, teſtes adhibere, immo ſcripturam deſuper conficere. Sponſalia ſic inita obligationem inducunt, non ſolùm ex fidelitate, ſed etiam ex juſtitia, ut deſumitur *ex c. 2 de ſponſal.* & docent communiter *in c. de conjugali. 27. q. 2.* Immo etiam in jure civili *l. ſi fidejuſſ. ff. de legib. §. meminiſſe l. ſi quis ſtipulatus. §. ult. ff. de V. O.* Ratio eſt, quia ſponſalia habent rationem veri contractûs; conſequenter obligant ex juſtitia: antecedens liquet, quia ibi habetur mutua promiſſio, & acceptio, in quibus conſiſtit ratio veri contractus *l. labeo ff. de V. O.* 19

Tum quia promiſſio facta ab una parte, ſi acceptetur ab altera, præſtat illi jus exigendi promiſſum contra eam partem, quæ promiſit; proinde promiſſio ex utraque parte cum mutua acceptatione conſtituit jus in utroque extremo, immo hæc obligatio, cùm ſit in re gravi, & ex cujus violatione infertur alteri gravis injuria, obligat ſub mortali, ut docet D. Thomas *in 4. diſt. 27. q. 2. art. 1. ad 2.* & Covarruvias *1. p. de matrim. c. 4. n. 1. & 2.* & id etiam procedit, quando ſponſalia non ſunt jurata, quia ſi juramento firmata ſint præter vinculum juſtitiæ, accedit etiam obligatio religionis, contra quam 20

gravi-

Digitized by Google

graviter Violator peccaret. Neque obſtat, quòd Gratianus *27. q. 20.* §. *ſed aliud. c. de conjugali.* §. *ſed authoritate* videatur contrarium docere, ac aſſerere; poſſe deſponſatam alteri licitè nubere, quod etiam probabile putat Panormitanus *in c. requiſivit de ſponſal.* Nam hi, & alij ſimiles antiqui teſtes fuerunt correcti per ſuprà citata jura canonica. Hinc ſi ſponſi detrectent fidem datam ſervare, in foro interiori compellendi ſunt à Confeſſario imponendo illis pœnitentiam pro peccato, imò etiam de jure eccleſiaſtico per ſe loquendo compelli poteſt ſponſus ad ſervandam fidem, ducendámque ſponſam, quamvis ſponſalie ſine prævio juramento firmata ſola fide inita fuerint, ut notat Rebellus *lib. 4. de ſponſal. q. 1. n. 9.* quòd ſi juramento fuerint ſponſalia firmata, tunc nulli eſt dubium, eſſe ſponſos compellendos; id enim expreſsè ſignificat Alexander III. *in c. ex litteris 10. de ſponſal.*

21 Quòd verò ſint etiam compellendi, tametſi ſola fide fuerint ſponſalia inita, ex eo videtur probatu facilè, quia contrahentes ſponſelia tenentur ex juſtitia ſervare fidem, conſequenter poſſunt à judice compelli, quia hic ex officio tenetur compellere ad reddendum unicuique quod ſuum eſt. Tum quia in decretis *tit. 35. de pact. c. 1. & 3.* habetur, judices eccleſiaſticos teneri cenſuris curare, ut ſimplices etiam promiſſiones impleantur. Juvat temen obſervare, judices compellentes ſponſos matrimonium contrahere, non debere uti nimia pœnarum acerbitate, ne conſenſus ad matrimonium requiſitus deficiat, & ſponſi potiùs ex vi metûs ad declinandam pœnam acerbiorem, quàm liberè, matrimonium ineant, ex quo meli ſortiantur exitus: quod intelligitur, quando præcisè agitur de cauſa ſponſaliorum. Alioquin ſi aliunde, qoi fidem non ſervat, læderet alterum in honore, vel impediret matrimonium illius cum altero, ex eo, quòd ipſe non ſervaret illi fidem, teneretur Judex ſeverè compellere, ne damnum illud ſequatur.

22 Per accidens tamen poteſt contingere, ut compelli, non debeant ſponſi, tametſi ſponſalia jurata fuerint; ut in caſu, quo graviora mala contra amicabile conjugum obſequium, pacificam habitationem, optimámque filiorum educationem timerentur: ſiquidem neceſſitas mediorum non aliundè deſumitur, quàm ex ratione finis: & quando finis matrimonij læditur per talem coactionem; tunc hæc non cenſetur expediens medium. Tum quia minus malum videtur, quòd eccleſia permittat, fidem ſponſalium frangi, quàm quòd ex ejus obſervantia ſequatur uxoris odium, vel inextinguibiles inimicitiæ oriantur inter conjuges: hinc conſentaneum eſt rationi, ut eccleſia in hoc caſu ſponſum in ſua libertate dimittat, ut impediatur majus periculum imminens, idque deſumitur *ex c. ex litteris. 10. h. t.* ubi dicitur: *Compellas ut ipſum, niſi rationabilis cauſa obſtiterit, uxorem ducat, nam exiſtente hujuſmodi rationabili cauſa, quæ ad prædicta mala extendi poteſt, compellendus non erit.*

23 Neque obſtat, quòd in *c. requiſivit 17. h. t.* Lucius III. dicat, matrimonia debere liberè contrahi: ſiquidem habetur *in d. c.* quod mulier, quæ juravit nubere alicui, ſi poſtea non vult, monenda ſit potiùs, quàm cogenda, eò quia matrimonia debeant eſſe libera; cum coacte ſemper habeant exitus difficiles. Nam hic textus tantùm procedit, quando probabiliter timentur mali exitus, quod, & nos concedimus, in tali caſu non eſſe ſponſum cogendum, ſi fidem ſervare nolit. Videtur tamen obſtare textus in *c. ex litteris. 10. de ſponſal.* ubi aſſignatur ratio, ob quam cogendus ſit, qui non vult fidem ſponſalium ſervere, nimirum quia periculoſum ſit contra juramentum venire: onde ubi juramentum non interceſſit, non eſt ratio illa adhibenda. Sed contra quia in illo textu tantùm narratur facti contingentie; non verò redditur adæquata ratio, ob quam ſit cogendus ſponſos ad fidem ſervandam: quamvis enim ſponſelia juramento non firmaverit, adhuc compelli poteſt ex textu *in c. juramenti 22. q. 5.* inter juramentum, & ſimplicem fidelium affirmationem nulla debet eſſe differentia.

24 Si dicas, metom excommonicationis cadere in virum conſtantem; proinde ne ſponſus invitus contrahat, non debet excommunicatione compelli. Contra eſt, quia metus juſtæ excommunicetionis non dicitur cadere in virom conſtantem, neque excuſare ſponſum, ne ratione talis metûs invalidè contrahat, quia tametſi ſolo metu hujus excommunicationis contrahat, adhuc contractus eſt validus, & ad ipſum tenetur ex juſtitia. Cæterum ſi jodex ſponſum ita contumacem viderit, ut prudenter judicet, eum minimè matrimonio internè conſenſurom, ſola debet monitione procedere, abſtinendo ab acerbiore pœna, ut notat Sanchez *diſp. 29. n. 7. & ſequent.*

25 Inter Chriſtianos tamen poteſt judex ſæcularis compellere ſponſum reſiſtentem ad fidem ſervandam, perinde ac compellit contrahentes ad ſervandos alios contractus purè civiles; dummodo non agatur de ipſorum ſponſalium velore, en ſcilicet velidè fuerint inita, quia hac ſuper cauſa cognoſcere pertinet ad judicem eccleſiaſticum: unde Judex ſæcularis poteſt ſponſum compellere, ſi controverſia tantùm ſit ſuper obſervatione fidei datæ ex ſuppoſitione, quòd ſponſelia fuerint valida, ut notat Abbas *in c. ex litteris 10. h. t. n. 4.*

§. III.

Quinam ſponſalia contrahere poſſint.

1 Contrahere ſponſalia generatim ij omnes poſſunt, qui ſunt majores ſeptennio, & inter quos aliquando adveniente ætate poteſt licitè, & validè matrimonium iniri, ut deſumitur *ex c. 4. & 5.* & *ex c. diſſolvendum de deſponſ. impub.* ratio eſt, quia huic ætati aliqood ineſt judicium animi, quo contrahentes intelligunt, quid agant. *l. in ſponſalibus 14. ff. h. t.* Immo etiam minores ſeptennio dummodo malitia ætatem ſuppleat, ut deſumitur *ex c. Juvenis 3. h. t.*

b. t. ubi Eugenius Papa declarat; juvenem, qui duxit puellam, quæ non erat ſeptem annorum, dum dubium eſſet, an tentaverit, quod implere non potuerit, contraxiſſe impedimentum publicæ honeſtatis, nec potuiſſe contrahere cum conſobrina, quia ut notat Gloſſa, malitia ſupplevit ætatem. Ratio, eur majores ſeptennio poſſint ſponſalia contrahere, ſi ioter ipſos adveniente ætate poſſit licitè, & validè matrimonium iniri, eſt, quia, ſponſalia ſunt promiſſio futuri matrimonij. conſequenter. ut valeant, debenr eſſe promiſſio liciti, & validi matrimonij: ſiquidem promiſſio rei illicitæ, tametſi juramento firmetur nullum ſortitur valorem. Reſpiciendum ta n en ſemper eſt ad tempus promiſſionis implendæ: quo pacto impuberes ſeptennio majores licèt poſſint ſponſalia contrahere, non ita matrimonium, ut etiam qui ad biennium caſtitatem vovit, validè contrahit ſponſalia, implenda tamen poſt biennium eſſe, eo tempore, quo votum deſinit obligare.

2 Hæc autem ætas ſeptem annorum ad ineunda ſponſalia requiritur ta in maſculo, quàm fæmina: ratio generatim eſt, quia ad promiſſionem, & contractum neceſſarius eſt uſus rationis, qui regulariter tam in fæminia, quàm in viris ſolet in ſeptennio adeſſe: unde niſi malitia ætatem ſuppleat, quod contingit, quando ante ſeptennium adeſt ſufficiens uſus rationis, quo contrahentea intelligunt id, quod agunt; invalida ſunt ſponſalia: Sin autem malitia ætatem ſuppleat, valida ſunt in foro conſcientiæ: ſicut vice verſa cenſentur invalida, tametſi poſt ſeptennium celebrentur, ſi contrahentea ſufficientem rationis diſcretionem non habeant: quia cùm de veritate conſtet; præſumptio, quæ ex ætate ſecundùm juris præſumptionem ſumitur, debet ce lere.

3 Cæterum regulariter ſeptennium requiritur in utroque ſponſo ad valorem ſponſalium in utroque foro, ut ex illis oriatur impedimentum publicæ honeſtatis, ut docent D. Thomaa *3 p. de matrim. q. 43. a. 2.* Covarruvias *1. de matrim. c. 2. n. 1.* & deſumitur *ex c. litteras c. acceſſit. c. ad diſſolvendum.* 13. *de deſponſat. impub* & *c. unic. eod. tit. in 6.* Ratio eſt, quia in ſeptennio regulariter incipit uſus rationis, & libertas. Idque firmari etiam ſolet *ex l. ſi infanti* §. *ult.* ubi dicitur, quòd puer major ſeprennio acqnirere poſſit hæreditatem, quod falſum eſſet, niſi eo tempore uſu polleret rationis, & libertate gauderet, cùm talia uſus ratinnis neceſſariua ſit, ut illi hæreditas aequiratur, ut deſumitur ex textu *l. potuit, 6. de jure deliberandi.*

4 Neqoe obſtat, ſi dicaa, *legem in ſponſalibus. ff. de ſponſal.* non definire ætatem contrahentium in ordine ad ſpooſalia: nam id parum refert, quia licèt talis ætas jure Cæſareo non eſſet definita, adhuc ſufficit ſi definiatur jore canonico, cujus intereſt ſuper cauſis matrimonialibua cognoſcere. Præterea licèt *in d. textu.* dicatur, quòd ætas contrahentium in ordine ad ſponſalia ineunda non ſit definita, ſenſus eſt, quòd quamvis non præſcribatur ſponſalibus, ſicut matrimonio; id oritur, quia ad matrimonium ſemper ſufficit ætas illi præſcripta à jure, non ita ad ſponſalia, quia perſæpe contingit, ut ſeptennio majores non polleant uſu ratioois, in quo caſu ſponſalia irrita forent: unde cum ætas ſponſalia contrahendi dependeat ab uſu rationis, qui aliquando non habetor poſt ſeptennium completum, & nonnunquam adeſt aote ſeptennium inchoatum, ideo lex civilia nullam determinavit ætatem, ſicut in matrimonio.

Si dicas, ad matrimonium contrahendum non eſſe neceſſariam æqualem ætatem in utroque conjuge, eò quia in viro requirantur 14. anni, & in fæmina tantùm 12. proinde neque ad ſponſalia neceſſariam eſſe æqualem ætatem in utroque ſponſo: ſcilicet ſeptennium cum ſponſalia ordinentur ad matrimonium. Contra eſt, & ratio diſcriminis aſſignatur à D. Thoma *q. 42. art. 2.* quia ad ſponſalia ſolùm conſideratur conſenſus voluntarius, proinde ſufficit, ſi ſponſi uſum habeant rationis, qui eum regulariter utrique adveniat eodem tempore, ideò rectè jura ſtatuunt, eandem ætatem in mare, & fæmina in ordine ad contrahenda ſponſalia; non ita ad matrimonium, quia in hoc ultra conſenſum requiritur etiam potentia generativa expedita, quæ citiùs reperitur in fæminis, quàm viris. 5

Quinimo Parentea, Tutores, Coratores, & conſanguinei curam infantiū habentes poſſunt ex gravi neceſſitate pro filiis, qui oondū pervenerunt ad ſepteñium contrahere ſponſalia. Verùm ut hæc ſuum ſortiantur valorem reqniritur poſtea conſenſus expreſſus filiorum cum pervenerint ad nſum rationis, qui tameo conſenſua in foro externo ſufficienter præſumitur adeſſe, ſi filij taceant, & non contradicant poſtquam pervenerint ad ſeptennium ſcientes contracta eſſe ſponſalia à parentibus. Id autem non procedit, quando ſponſalia fuerunt inita ab aliquo extraneo pro filiis ſeptennio minoribus, tunc enim non ſufficit filiorum taciturnitas, ſed ulterius requiritur conſenſua ſigno aliquo expreſſua. 6

An verò ad ineunda ſponſalia reqoiratur ſeptennium omnino completum, vel ſufficiat inchoatum. Reſpondet Covarruvias *1. p. de matrim. c. 2. n. 2.* in gratiam matrimonij non eſſe neceſſe, quòd ultimus dies ſeptennij ſit completus, ſed ſufficit, ſi ſit inchoatus: ſicut in favorem teſtamenti hoc idem ſtatutum eſt *l. qua ætate. ff. de teſtam.* unde difficultas eſt, quando tres, vel quatuor dies deſunt, vel etiam plures ad complendum ſeptennium, an tunc validè contrahantur ſponſalia. Reſpondetur, quòd ſi conſtet, uſum rationis fuiſſe acceleratum ante completnm ſeptennium, ſponſalia tunc contracta ſunt valida in foro conſcientiæ, immo etiam in foro exteriori, dummodo probetur, qnòd contrahentes habuerint uſum rationis, quia ut docet D. Thomas *d. q. 43. art. 2. ad 7.* malitia ſupplet ætatem, & ita docent Rebellius *lib. 4. de ſponſal q. 5. n. 2. & 3.* Covarruvias *loc cit. n. 1.* Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 16. n 9.* 7

ubi

ubi citat plures adhærentes huic ſententiæ, pro qua videtur etiam ſtare textus *in d. c. juvenis 3. b. t.* ubi habetur, quòd ex ſponſalibus viri cum puella minore ſeptennio oritur impedimentum publicæ honeſtatis, quòd non eſſet, ſi ſponſalia valida non fuiſſent : neque poſſent valida eſſe niſi Pontifex judicaret, malitiam ſuppleviſſe ætatem.

8 Ratio eſt, quia eatenus lex canonica exigit ſeptennium ad ſponſalia, quia regulariter loquendo pueri eo tempore incipiunt uti ratione, unde ſi ante ſeptennium ratione utantur, ſponſalia ab illis celebrata valida erunt, ut deſumitur *ex l. in ſponſalibus. 1. ff. de ſponſalib.* ubi dicitur, ſatis eſſe, ſponſos ſcire, quid agant : unde ſi à jure præſcribitur ſeptennium, ideo eſt, quia in ea ætate præſumitur, eos uſum habere rationis. Idque firmatur, quia ſi facultas generandi, & prudentiæ acceleretur, poteſt matrimonium contrahi ante annos pubertatis, ut deſumitur *ex c. de illis. 7. de deſponſ. impub.* proinde à fortiori poterunt celebrari ſponſalia, in quibus minus periculum eſt, ſi diſcretio acceleretur. Hinc ad contrahenda ſponſalia ſufficit ſi ſeptennium ſit moraliter completum : & tunc cenſetur completum moraliter, ſi duo tantùm, vel tres deſint dies juxta communiorem ſententiam. Rebellius *p. 2 lib. 4. q. 5. concluſ. 2. n. 2.* ubi citat Sotum, Victoriam, Sylveſtrum, D. Antoninum, & D. Thomam putat, valide eſſe ſponſalia etiam ſi ad complendum ſeptennium deſint octo, vel ſeptem dies. Hæc omnia procedunt etiam in foro externo, & quando non conſtat, malitiam ſupplere ætatem, quia in foro conſcientiæ valida ſunt ſponſalia, tametſi multo ante ſeptenniũ inita fuerint, dummodo malitia ætatem ſuppleverit, ſeu uſus rationis prævenerit ſeptennium. Quamobrem ut ſponſalia validè contrahantur non eſt neceſſe, quòd ſeptennium ſit mathematicè completum, ſed ſufficit, ſi moraliter cenſeatur completum, adeo ut ob defectum duorum, vel trium dierum non ſint impedienda ſponſalia, quia licèt non habeatur ſeptennium phyſicè, & mathematicè completum; habetur tamen morale complementum quod ſufficit.

9 Sunt tamen qui oppoſitum docent, ut Panormitanus *in d. c. Juvenis. 3. b. t* Abbas ibid. *num. 5.* & plures alij, quos citat Sanchez *lib. 1. diſp. 16. n. 8.* & nituntur primò: quia ex noſtra ſententia ſequeretur fruſtra jus præſcripſiſſe ſeptennium. Secundò quia profeſſio religioſa ante annum 16. completum eſt ipſo jure irrita ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 25. c. 15.* Rurſus teſtamentum ante annos pubertatis expletos eſt etiam ipſo jure invalidum *l. qua ætate. ff. qui teſtamentum condere poſſint.* ex quibus inferunt, ſponſalia ante ſeptennium phyſicè completum inita non ſortiri ſuum valorem, adeo ut non ſufficiat complementum morale, cum eadem ſit juris diſpoſitio in utroque caſu in ordine ad teſtamentum condendum, & celebranda ſponſalia. Sed contra ad primum reſpondetur, eatenus leges ſeptennium præſcripſiſſe, ut in dubijs, ſeu quando non conſtat, ſponſos pollere uſu rationis aſſignetur tempus, ex quo præſumantur ſponſalia fuiſſe validè inita, ſi poſt illud fuerunt celebrata, vel invalida ſi ante tale tempus : & quia regulariter pueri ſeptennes utuntur uſu rationis ; ideo in dubiis, qui contraxerunt ſponſalia poſt ſeptennium præſumuntur validè contraxiſſe, quia ſupponuntur celebrâſſe ſponſalia cum uſu rationis, ac proinde ſciviſſe quid egerint : in dubiis enim regula deſumenda eſt ab ijs, quæ ſoleat communiter contingere. Ad ſecundùm negatur conſequentia, & ratio diſcriminis deſumitur ex ipſarum rerum naturis : ſiquidem cum natura hominis pronior ſit ad matrimonium, quàm ad alios civiles contractus, minor ætas ſufficit ad ſponſalia ab impuberibus contracta, quæ ex multis cauſis diſſolvi poſſunt ; non ita teſtamentum, & profeſſio religioſa, unde ſi malitia ætatem ſuppleat, non erit opus ſpectare ſeptennium ad ſponſalia, ſicut neceſſe eſt expectare determinatam à jure ætatem ad profeſſionem emittendam, & teſtamentum condendum.

Quòd ſi dicas, canones poſtulare ſeptennium completum. Reſpondetur, ſufficere, ſi ſit completum moraliter, quia parum pro nihilo reputatur; adeò ut ſi deſint tres, quatuor, vel ſex dies, cenſeatur ſeptennium moraliter completum, quia juxta Ariſtotelicum axioma, *quod parùm diſtat, nihil diſtare videtur* : hinc à juris peritis parum, & nihil æquiparantur. Cæterum an ſit peccatum ſponſalia ante ſeptennium celebrare, plures negant, quia ſi malitia ſuppleat ætatem, illa ſponſalia valent ; ſecus ſi non ſuppleat : & quia contrahentes ante ſeptennium non inferunt injuriam ulli Sacramento, non videntur peccare, neque eorum parentes; quia cùm ſponſalia non ſint Sacramentum, neque Sacramento, neque alicui alteri inferant injuriam, contrahentes non videntur peccare. 10

Verùm contrariæ ſententia mihi videtur probabilior, niſi fortaſſis ex urgenti, & graviſſima cauſa ſponſalia celebrentur ante ſeptennium, ut pro bono pacis. Ratio eſt, quia contrahere ante ſeptennium eſt contra leges, & decreta Pontificia, & cùm ſit in re gravi non excuſantur à culpa gravi, qui ante ſeptennium ſponſalia contrahunt, quamvis valida ſint, eò quia malitia ætatem prævenerit; unde ex eo præcisè, quòd ſit contra leges in re gravi, cenſetur non carere culpa gravi : quòd ſi dicas, non eſſe præceptum de non contrahendo ſponſalia ante ſeptennium. Contra eſt, quia in *c. ubi non eſt. 2. de deſponſ. impub.* Nicolaus Papa expreſsè ait, quòd quando unus, vel ambo non ſunt in ætate, prohibitum eſt, ne contrahant ſponſalia, niſi adſit aliqua urgentiſſima cauſa, ut pro bono pacis : ibi enim diſtrictiùs inhibetur, ne mas, & fœmina, quorum uterque, vel alter ad ætatem legibus, vel canonibus præſcriptam non pervenerit, ſponſalia celebrent, in omni autem prohibitione à lege ſancita includitur præceptum, & cùm ſit de re gravi, obligat ad culpam gravem. Tum quia lex iſta eſt gravis. Poſſunt tamen pueri contrahentes ob ignorantiam juris excuſari, ut etiam ſi non multum de- 11

ſit ad complendum ſeptennium, & bona fide contrahant.

12 Defectu uſus rationis in ſpecie ſponſalia, & matrimonia à furioſis, & amentibus contracta nullum ſortiuntur valorem ob defectum pleni, ac deliberati conſenſùs, ut deſumitur ex *c. dilectus 24. h. t.* ubi dicitur, quòd quando aliquis eſt perpetuo furioſus, non poteſt matrimonium contrahere: quia non poteſt eſſe conſenſus; & eſſet ſeparandus, ſi conjungeretur. Excipitur tamen, ſi furioſus habeat lucida intervalla, quia cùm id temporis uſu polleat rationis, poteſt ſponſalia, & matrimonium contrahere: neque ex eo, quòd furor poſtea ſuperveniet ſponſalia, vel matrimonium redduntur invalida: non tamen licitè, & ſine peccato furioſus contraheret, ſi perpetuò furore laborans ineptus eſſet ad prolem educandam, niſi fortaſſis poſſet id munus alteri committere, ut notat Sanchez *lib. 1. diſp. 8. n. 15. & ſeq.* Quòd ſi dubitetur, an ſponſalia, vel matrimonium contracta fuerint à furioſo tempore furoris, vel lucidi intervalli, in tali dubio præſumuntur inita tempore furoris, quia hic præſumitur durare omni tempore, niſi ex qualitate actùs præſumendum ſit, eſſe initum contractum tempore ſanæ mentis, ut docet Barboſa *in collect. in d. c. dilectus. 24. n. 5. h. t.* Pari pacto ſi ebrius, tempore ebrietatis contrahat ſponſalia, & matrimonium nil agit defectu liberi conſenſus, & debitæ deliberationis.

13 Qui ſenſibus deſtituuntur, ut ſurdi tantùm, vel muti tantùm à natura, imò ſurdi, & muti ſimul validè poſſunt ſponſalia, & matrimonia contrahere, & deſumitur *ex c. cum apud ſedem. 23. h. t.* ubi Innocentius III. conſultus, an mutus, & ſurdus ſimul poſſit matrimonium, vel ſponſalia contrahere, reſpondet, quòd cum edictum de matrimonio contrahendo ſit prohibitorium, quicunque non prohibetur, admittitur; & etiam aſſignat rationem, quia ſufficit conſentire ſignis, & nutu, licèt non verbis: quapropter ſi mutus, & ſurdus ſimul à natura ſufficienter ſe explicet per nutus, quòd velit matrimonium contrahere, non debet id ei denegari. Tum quia tales perſæpe ſunt perſpicacis, & acuti ingenij, ut poſſint ſignis edoceri quid ſit matrimonium, & nutu, vel alio ſigno indicare conſenſum. Tum quia ſurdi, & muti ſimul poſſunt confiteri ſi ſciant ſcribere, & poſſunt abſolvi à peccatis, ſi dent ſigna doloris; conſequenter etiam matrimonium inire. Major difficultas eſt de cæco, ſurdo, & muto ſimul: Sanchez *d. diſp. 8. n. 13.* negat, poſſe hunc ſponſalia, & matrimonium inire, eò quia cæcus, mutus, & ſurdus ſimul, cùm non poſſit ſigna ſenſibilia percipere, non poteſt inſtrui, nec edoceri quid ſit matrimonium, nec poteſt ipſe nutu, vel alio ſigno indicare conſenſum. Verùm licèt id moraliter, ac ordinariè verum ſit, non tamen phyſicè videtur impoſſibile, cæcum, ſurdum, & mutum ſimul ob perſpicaciam ingenij, & ſola ratione naturali poſſe cognoſcere rationem, & obligationem matrimonij, ut notat Tannerus *tom. 4. diſp. 8. dub. 2. n. 32.*

14 Hinc ad contrahendum matrimonium verba exprimentia conſenſum internum non ſunt neceſſaria cùm ſurdi, & muti poſſint ſponſalia, & matrimonium contrahere ſine verbis; & deſumitur *ex c. tua fraternitati. 25. h. t.* ubi Innocentius III. reſpondet per ſolum conſenſum legitimum contrahi matrimonium, & ſurdos, ac mutos per ſolum mutuum conſenſum ſine verbis poſſe contrahere. Non tamen inde ſequitur, ut perperam autumant aliqui, ſolum internum conſenſum ſine verbis, & aliis ſignis ſufficere ad ſponſalia, & matrimonium contrahendū: quia Pontifex *in d. c. tua* non loquitur de conſenſu merè interno, ſed de conſenſu verbis, vel ſignis ſenſibilibus expreſſo, quia cùm matrimonium ſit contractus ineundus inter homines, exigit neceſſariò, ut conſenſus internus manifeſtetur exteriùs per ſigna ſenſibilia; non enim unus homo poteſt alteri conceptum ſuum internum manifeſtare, nec conſenſum voluntatis, niſi per ſigna aliqua exteriora ex conventione hominum connexa, & ordinata ad ſignificandum talem conſenſum. Tum quia cum matrimonium inter Chriſtianos ſit etiam Sacramentum, de cujus ratione eſt, ut ſit ſignum ſenſibile; ſequitur, quòd non aliter poſſit contrahi niſi per ſigna ſenſibilia: unde Innocentius *in d. c. tua* non loquitur de conſenſu mutuo merè interno, ſed de expreſſo verbis, vel aliis ſignis externis, ut in muto.

Cæterum quamvis verba non ſint abſolutè 15 neceſſaria ad ſubſtantiam matrimonij; ſunt tamen neceſſaria ex præcepto Eccleſiæ, quando contrahentes poſſunt loqui, & deſumitur *ex eod. cap. tua fraternitati 25. h. t.* ubi Innocentius reſpondet, quòd verba exprimentia conſenſum requirantur reſpectu eccleſiæ, & deſumitur etiam *ex c. licet 3. de ſponſa duorum*, & firmatur ex eccleſiæ conſuetudine, & praxi, juxta quam, qui poſſunt loqui, non aliter ſolent matrimonium contrahere, & conſenſum exprimere, quàm per verba: neque eccleſia toleraret, eos ſolis ſignis, & nutibus matrimonium contrahere, ſi loqui poſſent; & ſecus facientes non excuſarentur à culpa gravi; cùm agerent contra praxim eccleſiæ in re gravi. Nomine autem verborum hìc non intelliguntur illa verba, quæ voce articulata proferri ſolent, ſed etiam quæ per litteras, vel Nuntios explicantur, quaſi per inſtrumenta. Ratio eſt, quia cum materia matrimonij ſit favorabilis *c. ult. de ſent. & re judic.* ut notat Barboſa, *in collect. hic. n. 2. §. intellige verba.* debet extendi etiam ad ſcripturam, quia verba non ſolùm ore proferuntur, ſed etiam calamo ſcribuntur; hinc abſentes poſſunt per litteras contrahere. Idque vel abſolutè, vel ſub conditione; contrahuntur abſolutè ſponſalia per hæc verba: *Ego te accipiam in uxorem, & ego te in maritum. c. ſenult. h. t. & c. 3. inf. de ſponſa duorum*: ſub conditione verò contrahuntur hac, vel ſimili forma, *ego te in uxorem accipiam, ſi tantum dotis mihi dederis, vel ſi pater conſenſerit c. 3. & 5. infr. de condit. appoſ. c. unic. in fin. h. t. in 6.* vel *accipiam te in uxorem, ſi intra tale tempus volueris*: & in hoc caſu dicuntur ſponſalia contrahi in

certum

Digitized by Google

certum diem, vel tempus, & ſi intra tale tempus noluerit, liber eſt à promiſſione, & poteſt aliam ducere, qui ſub tali conditione promiſerat, ut deſumitur *ex c. ſicut ex litteris 22. b. t.*

§. IV.

An Sponſalia clandeſtinè, vel fictè contracta ſint valida.

1 Communior ſententia aſſerit, ſponſalia clandeſtina ſuum ſortiri valorem, eò quia nulla eccleſiaſtica lege prohibeantur, ut docent Navarrus *in manual. c. 25. n. 144. & lib. 3. conſil. tit. de voto.* & alij, quos refert Sanchez *lib. 1. diſp. 17. n. 4.* Videtur tamen obſtare Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* Ubi irritavit matrimonia clandeſtina, proinde videntur etiam irritari ſponſalia, quia quoties in jure prohibetur matrimonium, cenſentur etiam ſponſalia prohiberi *l. oratio. ff. de ſponſalib. l. ſi quis tutor. ff. de ritu nuptiarum*; unde ex eo, quòd Concilium irritaverit matrimonia clandeſtina, cenſendum eſt, irritâſſe etiam ipſa ſponſalia clandeſtina. Verùm id nullum faceſſit negotium, quia lex, quâ jus commune corrigitur, non extenditur ad caſum non expreſſum, ut habetur *in c. præcipimus. c. de appellat.* unde cum Concilium tantùm expreſsè irritaverit matrimonium clandeſtinum verbis de præſenti celebratum: non debet irritatio extendi ad ſponſalia de futuro, cùm jure communi valida ſint. Tum quia non eſt utrinque par ratio prohibendi, quia matrimonium clandeſtinum prohibitum fuit, ut impediretur concubinatus contractus ab eo, qui violata fide matrimonij cum prima occultè data, ſecundam poſtea publicè ducebat: quæ ratio non valet in ſponſalibus, quia hæc per ſubſequens matrimonium cum altera diſſolvuntur, & matrimonium contractum cum alia ſuum ſortitur valorem; adeo ut fæmina, quæ ſponſalia contraxerat, poſſit validè, cui maluerit, nubere. Ad id quod addebatur, quòd quoties in jure prohibetur matrimonium, cenſeantur etiam prohibita ſponſalia, reſpondetur, id eſſe verum, quando eſt utrinque par ratio prohibendi: vel quando prohibetur abſolutè matrimonium, ne ullo prorſus modo contrahatur; tunc enim cenſentur etiam prohibita ſponſalia, quæ propterea, ſi contrahantur, irrita ſunt, perinde ac aliæ promiſſiones de re illicita: quando enim matrimonium abſolutè prohibetur, fit illicitum; & ejus promiſſio utpote de re illicita non eſt valida, nec ullam inducit obligationem: non enim poteſt, quis obligari ad rem illicitam.

2 Secus quando matrimonium non prohibetur abſolutè, ſed tantùm ne contrahatur certo quodam modo, nempe clandeſtino, tunc ſubdiſtinguitur; ſponſalia ſunt irrita, ſi ſint de contrahendo matrimonio clandeſtinè conceditur; ſi ſint de contrahendo matrimonio in facie eccleſiæ, & juxta leges canonicas, negatur antecedens, & conſequentia: quia Concilium non prohibuit matrimonium abſolutè, ſed tali modo contractum, ſcilicet clandeſtinè: unde qui promittit matrimonium contrahendum non clandeſtinè, ſed in facie eccleſiæ; quamvis promiſſio, ſeu ſponſalia ſint clandeſtina, non tamen ſunt prohibita, quia non ſunt de re illicita. Concilium Tridentinum non prohibuit ipſa ſponſalia clandeſtina, ſi illis non promittatur matrimonium contrahendum clandeſtinè; ſed in facie eccleſiæ coram Parocho, & teſtibus: quia tunc cùm matrimonium non ſit prohibitum, neque ſponſalia, licèt clandeſtina erunt prohibita: ratio eſt, quia hujuſmodi ſponſalia non ſunt prohibita ratione objecti, ſeu matrimonij, quia hoc ſi contrahatur in facie eccleſiæ, eſt licitum, imò etiam unum ex ſeptem Sacramentis: neque ratione legis, & Concilij Tridentini, quia nulla eccleſiaſtica lege ſunt irrita: & Concilium Tridentinum, cùm ſit correctivum juris communis, non debet extendi ultra caſum expreſſum: & Concilium tantùm irritat matrimonium clandeſtinum, proinde non eſt extendendum ad ſponſalia.

An verò peccet, qui ſponſalia clandeſtina contrahit. Reſpondetur negativè, quia nullo jure id prohibetur, proinde non ſolùm validè; ſed etiam licitè contrahuntur ſponſalia clandeſtina de contrahendo matrimonio in facie eccleſiæ coram Parocho, & teſtibus. Quòd ſi dicas, matrimonia clandeſtina eſſe prohibita jure antiquo communi; adeo ut qui illa contraherent ante Tridentinum non excuſarentur à peccato, quamvis valida eſſent, proinde eſſe itidem prohibita ſponſalia clandeſtina, quia prohibito aliquo cenſetur cum ipſo prohibitum omne id, quo pervenitur ad illud. Contra eſt, negatur conſequentia, eſt enim diſcrimen; quia ante Tridentinum non erant prohibita ſponſalia clandeſtina de contrahendo matrimonio in facie eccleſiæ: & Concilium Tridentinum hæc eadem ſponſalia non prohibuit, proinde ex nullo capite cenſentur prohibita. Ad id quod addebatur prohibito aliquo cenſeri prohibitum omne id, quo pervenitur ad illud, reſpondetur id verum eſſe, ſi ſit medium, quo attingatur illud prohibitum: at ſponſalia clandeſtina de contrahendo matrimonio in facie eccleſiæ non ſunt medium, quo perveniatur ad aliquod prohibitum; non enim matrimonium in facie eccleſiæ celebratum eſt quid prohibitum, cùm ſit unum ex ſeptem Sacramentis. Quamobrem ſponſalia clandeſtina de contrahendo matrimonio in facie eccleſiæ, ſeu coram Parocho, & teſtibus non ſunt medium, quo pervenitur ad aliquod prohibitum, nec per ſe ſunt medium ad matrimonium clandeſtinum. Verum tamen eſt, quòd pleriſque in locis ex conſuetudine, & ex ſtatutis ſynodalibus debent ſponſalia contrahi etiam coram Parocho, & teſtibus per verba de futuro, ut diſtinguantur ſponſalia à matrimonio. 3

Quid verò dicendum ſit de ſponſalibus fictè contractis. Reſpondetur, tripliciter poſſe ſponſalia fictè contrahi. Primò ſine animo promittendi. Secundò cum animo quidem promittendi, ſed non ſe obligandi. Tertiò cùm animo promittendi, & ſimul ſe obligandi, ſed cum intentione non adimplendi promiſſum. Priori modo certum eſt, ſponſalia nullum ſortiri valorem, 4

lorem, neque obligationem inducere; non ex vi promiſſionis, quia hæc ſolis verbis facta ſine animo promittendi non eſt promiſſio, ſed ſimulatio promiſſionis. E contra ſponſalia contracta tartio modo, ſcilicat cum animo promittendi, & ſe obligandi, & cum intentione non ſtandi promiſſo valida ſunt, & inducunt obligationem ax vi promiſſionis: ratio aſt perſpicua, quia obligatio ſequitur naturaliter ad voluntariam promiſſionem factam cum animo ſe obligandi; proinde non poteſt impediri per intentionem, ſeu voluntatam non adimplendi promiſſum, quia quod naturaliter emanat ab alio tanquam ejus proprietas non ceſſat emanare, quamvis nolit quis, ut amanet, quia actus voluntarius non immutat naturam rei.

5 Quamobrem difficultas eſt, an ſponſalia fictè contracta ſecundo modo, ſeu cum animo promittendi, & non ſe obligandi valida ſint. Reſpondetur, nec talia ſponſalia ſuum ſortiri valorem; nec ratione promiſſionis obligare, ut communiter docent cum Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 9. n. 5.* Ratio eſt, quia conditio verbis axpreſſa, vel mente retenta, ſi adverſetur ſubſtantiæ matrimonij, illud irritat; tameiſi contrahens cum illa conditione habeat intentionem contrahendi: quia quoties ſubſtantia matrimonij non ſubſiſtit, nec ipſum matrimonium: proinde eadem conditio irritabit etiam ſponſalia, ſi contrarietur eorum ſubſtantiæ.

6 Quòd verò animus non ſe obligandi ſit conditio contraria ſubſtantiæ ſponſalium ex eo liquet, quia de intrinſeca ratione ſponſalium eſt animus ſe obligandi, eſt enim de rationa intrinſeca cujusvis promiſſionis, quia hæc habet eſſentialiter inducere obligationem; proinde debet præſupponere animum ſe obligandi in promittente: unde conditio, quæ deſtruit hanc voluntatem ſa obligandi, reddit ſponſalia invalida. Idque ex eo etiam firmatur, quia nulla lex obligat, niſi legiſlator intendat per eam obligare: ſed obligatio orta ex ſponſalibus provenit ex privata lege, quam ſibi imponit promittens: proinde ſecluſa voluntate ſe obligandi, ſponſalia, quæ ſunt privata lex non poſſunt obligare: ſicut neque lex communis, & publica habet vim obligandi ſi legiſlator non intendat per ipſam obligare.

7 Quòd ſi dicas, hanc obligationem adimplendi fidam datam in ſponſalibus non oriri ex voluntate promittentis, ſed ax jure naturali, & divino. Reſpondetur id verum eſſe, quando ſponſalia verè, & non fictè contrahuntur; non verò quando fictè, & non verè; quia tunc cùm non ſint ſponſalia, nulla ex ipſis oritur obligatio. Tum quia leges divinæ, & naturales ſupponentes actus humanos liberos, & voluntarios non obligant, niſi Legiſlator intendat per tales leges obligare: unde nec lex privata poteſt habere vim obligandi, niſi privatus legiſlator, ſeu promittens, & contrahens ſponſalia habeat animum ſe obligandi: ſunt enim ſponſalia quædam lex, quam ſibi liberè imponit humana voluntas; quæ ſi careat animo ſe obligandi, ceſſat obligatio legis naturalis, & divinæ: ſicut ſi vovens ita voveat, ut non intendat, ſe obligare ad implendum votum, non ideo contrahit ullam obligationam, quia votum tunc non eſt verum votum defectu animi ſe obligandi in vovente: unde quamvis ſponſalia, ſi vera ſint, inducant obligationem, non ita ſi fictè, & ſina animo ſe obligandi fuarint contracta, quia tunc non ſunt ſponſalia.

Plores tamen videntur contrarium ſantire, 8 inter quos Sotus *lib. 3. de juſtitia. q. 1. art. 9.* Baſilius Pontius *de matrim. lib. 2. c. 4. & lib. 12. c. 2.* Gabriel Vasquez *diſp. 6 de matrim. cap. 3.* Aragonius 2. 2. *q. 88. art. 1.* Turrianus. 2. 2. *tom 2. diſp. 64 dub* 15. & nituntur quia ex promiſſiona periude ſequitur naturalis obligatio, ſicut ex corpore luminoſo ipſa illuminatio, & ſicut poſito luminoſo non poteſt voluntas impedira, quin ſequatur illuminatio: ita poſita promiſſione, conſequitur naturaliter obligatio etiam independenter à voluntate promittentis: quia voluntas poſitis rerum naturis, non poteſt earum proprietates impedire. Idque firmant ex eo, quia qui vult antecedens, vult etiam neceſſariò conſequens, quod ex illo naturaliter ſequitur: & quia ex promiſſione ſequitur naturaliter obligatio, ideo qui intendit promittere, intendit etiam ſe obligare.

Verùm hoc fundamentum tantùm ſubſiſtit, 9 quando promiſſio eſt vera: non verò quando eſt falſa; & quando promittens non habet animum ſe obligandi ejus promiſſio non eſt vera, quia de eſſentia promiſſionis veræ, eſt inducere obligationem, & ſupponere animum ſe obligandi in promittente. Non enim poteſt promiſſio vera eſſe, ſi deficiat animus ſe obligandi, quia hæc voluntas requiritur intrinſecè ad veritatem promiſſionis, & eo ipſo quòd aliquis non vult ſe alteri obligare, revocat voluntatem promittendi, & ſic promiſſio facta eſt ficta, non vera: unde habere animum promittendi, & non ſe obligandi eſt contradictio in adjecto, & perinde eſt, ac habere animum promittendi, & non promittendi; quia ſi vult promittere, debet velle ſe obligare, & ſi non vult ſe obligare, neque vult verè promittere: ſiquidem intendens non ſe obligare, id intendit quod neceſſarium eſt ad non ſe obligandum, proinde intendit non promittere. Hinc ad confirmationem reſpondetur, obligationem tantùm oriri ex promiſſione vera, non ficta; proinde qui vult promittere, & non ſe obligare, non vult antecedens, ex quo ſequatur obligatio; cum ſine animo ſe obligandi non detur promiſſio.

Immo neque promiſſio ſine animo ſe obli- 10 gandi juramento firmata habet vim ſponſalium, nec obligandi ratione promiſſionis, aut juramenti, quia eo ipſo quòd promiſſio eſt nulla, juramentum, quod ipſi adjicitur, non dat ipſi eſſentiam, nec naturam promiſſionis, ut docet D. Thomas *in 3. diſt. 39 q. 1. art. 3. quæſtiunc. 3. in corp.* ubi loquens de juramento doloſo ait, tale juramentum ex vi ſua non obligare, niſi juxta intentionem jurantis, quamvis de facto obliget ratione damni alterius, quod ex tali dolo ſequitur: unde neque ſponſalia ſi contrahantur

cum

cùm animo ſe non obligandi obligabunt ex præciſa ratione juramenti promiſſorij, quia hoc non mutat naturam rei, in quam cadit, ſed tantùm illam magis firmat.

10 Cæterum juramentum doloſum poteſt obligare, non quidem ratione ſui præcisè, ſed ratione doli, nocumenti, & damni illati. Rurſus quamvis juramentum emiſſum cum animo ſe non obligandi non obliget in foro conſcientiæ ad ſui obſervantiam per ſe, & quantum eſt ex præciſa ratione juramenti; nihilominus ratione ſcandali, judicis, vel partis exigentis juramentum poteſt inducere obligationem, ut ſervetur, adeo ut qui ita juravit, teneatur implere juramentum ad vitandum ſcandalum audientium juramenta non ſervari. Tum quia jurans cum animo non ſtandi promiſſo ſe indignum conſtituit, ut ei fides adhibeatur, tametſi dicat, ſe ex animo non juraſſe.

11 Cæterum ſi promiſſio ſit mutua, & unus verè promiſit, tenetur fictus promiſſor ſtare promiſſo ratione injuſtitiæ commiſſæ contra illum, qui bona fide repromiſit; etiam ſecluſo quovis alio damno præter fidei datæ violationem; ratio eſt, quia tunc ficte promittens violat juſtitiam, & æqualitatem ficto ſuo conſenſu, proinde tenetur verè conſentire, ut auferat injuſtitiam, & inæqualitatem: ſemel quòd duo viciſſim promittunt ſibi matrimonium futurum, & ex nulla circumſtantia poſſit conijci, quòd ficte quis promittat; ſi unus verè promittat, & alter fictè in animo, tenetur hic ponere in promiſſione totum, quod poſuit alter, ſcilicet animum ſe obligandi; alioquin non poneret æquale, & læderet juſtitiam: quamobrem ſi ſponſalia obligant ex juſtitia, tenetur promiſſor tantùm ponere, quantum alter, ne violet juſtitiam, & æqualitatem per ſuum fictum conſenſum.

12 Contra tamen hanc rationem inſurgit Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 10. q. 5. n. 26.* ubi ait, injuſtitiam commiſſam à ficto promiſſore nullum habere effectum ad extra, nec ullam in re ipſa ponere inæqualitatem, ratione cujus teneatur ad verè, & ſincerè promittendum: & addit etiam rationem, quia quando conſenſus illius, qui verè promiſit, eſt ſimiliter invalidus defectu veræ repromiſſionis requiſitæ in altero contrahente ad rationem ſponſalium; tunc verus promiſſor nihil dedit de ſuo, nec amiſit: proinde non habet jus ad fictum promiſſorem, ut ſervet æqualitatem. Hinc ad argumentum reſpondet, fictum promiſſorem non violare juſtitiam actu habente effectum ad extra, eò quia verus promiſſor non manſerit obligatus ficto promiſſori, proinde non eſt inter ipſos ulla inæqualitas, cùm neuter ſit ab alio obligatus.

13 Idque exemplificat de habente animum furandi, qui tamen actu externo non furatur, tunc non tenetur ad reſtitutionem, quamvis contra juſtitiam peccaverit animo illo furandi: hinc concedit juſtitiam à ficto promiſſore læſam fuiſſe per actum internum, ſeu animum ſe non obligandi: ſed quia talis actus interior nullum ad extra habet effectum, ideo non obligatur fictus promiſſor ponere æqualitatem: ſicut qui habuit animum lædendi honorem proximi, non tenetur famam reſtituere, ſi proximo exteriùs non detraxit: unde fictus promiſſor non tenetur verum conſenſum præſtare, eò quia alius promiſſor illum præſtiterit; eò quia in re ipſa nulla reperietur inæqualitas.

Nihilominus quamvis ob hanc rationem ſententia Sanchez probabilis ſit, & plures illi adhæreant, adhuc adhærendum puto priori ſententiæ ut probabiliori, quia etiam contractus promiſſionis conditionalis obligat ad implendam conditionem, quamvis promiſſio illa ficte fuerit: Si enim Petrus promittat Joanni centum florenos, ſi tale ſervitium illi præſtiterit, tenetur ad illorum ſolutionem, ſi Joannes ſervitium præſtet, nec ſuffragatur Petro, ſi dicat, ſe fictè promiſiſſe: atqui contractus promiſſorius mutuus in ſponſalibus habet ſemper implicitam hanc conditionem, *conſentio in matrimonium futurum, ſi tu conſenſeris*: unde ſi alter verè conſentiat, adimplet ſuam conditionem, proinde etiam, qui fictè conſenſit, tenetur verè aſſentiri, & matrimonium contrahere: in quovis enim contractu conditionato, ſi adimpleatur conditio ex una parte; debet etiam adimpleri ex alia; & quidem ex juſtitia, ut utrinque ponatur æqualitas. Tum quia, qui fictè promittit, gravem infert injuriam alteri verè promittenti, cùm catenus verè promittat, quia ſupponit alterum etiam verè promittere: ergo ad reſarciendam talem injuriam, tenetur verè promittere, & conſequenter matrimonium contrahere: neque eſt par ratio de illo, qui tantùm habuit animum furandi, & detrahendi proximo ſine executione; quia hic nulli irrogavit damnum, ſed tantùm ſibi; qui Deum offendit; proinde non tenetur alteri reſtituere: at in caſu noſtro fictus promiſſor infert damnum vero promiſſori, conſequenter tenetur illud reſarcire: nec ſufficit, quod ait Sanchez verum promiſſorem non contraxiſſe obligationem, quia id non oritur ex defectu ipſius, ſed alterius, qui fictè promiſit; verus enim promiſſor quantum fuit ex ſe, adimplevit ſuam conditionem, ex qua ſequitur obligatio, proinde alter promiſſor tenetur ex juſtitia eandem conditionem ponere, ne violet juſtitiam, ſed ponat æqualitatem: unde ſicut promiſit matrimonium ſub conditione implicita, ſi alter repromitteret, quia hic repromiſit, & purificavit conditionem, tenetur fictus promiſſor illi ſervare promiſſum, & matrimonium contrahere. 14

An verò poſſit ſufficienter hæc injuria irrogata vero promiſſori recompenſari pecunijs, vel alio modo, non mihi videtur ita certum; ſiquidem fictus promiſſor tenebatur ex juſtitia commutativa habere verum conſenſum; proinde tenetur illum ponere; quia juſtitia commutativa non ſolùm exigit, ut reddatur æquale debito, ſed etiam illud idem debitum; adeo ut qui furatus eſt equum, tenetur eundem equum reſtituere; nec ſatisfaciet, ſi velit pretium ſolvere, ſi creditor velit ſuum equum, & non pretium: unde cùm fictus promiſſor ſit debitor ex juſtitia veri conſenſûs, non ſatisfacit 15

pecuniâ, ſed tenetur verum conſenſum ponere. Quòd ſi dicas eum, qui verè promiſit nihil de ſuo dadiſſe ficto promiſſori. Reſpondetur, id eſſe falſum, quia cum præſtiterit verum conſenſum, ſe obligavit ficto promiſſori, proinde dedit ipſi aliquid, ratione cujus remanet inæqualitas inter utrumque, quamdiu fictus promiſſor non promittit ex animo.

16 Si dicas, conſenſum præſtitum à vero promiſſore non fuiſſe obligatorium defectu repromiſſionis alterius, quæ deſiderabatur, ut obligaret ratione ſponſalium. Contra eſt, quia inde tantùm ſequitur, in rigore illa non fuiſſe vera ſponſalia defectu conſenſus in altero contrahente, non verò quòd in ficto promiſſore non ſit obligatio ad vera ſponſalia contrahenda orta ex injuria irrogata vero promiſſori, qui dedit verum ſuum conſenſum alteri ex ſuppoſitione, quòd eſſet etiam accepturus verum conſenſum illius.

17 Cæterum ſi promiſſio matrimonij non ſit mutua, & ex ejus violatione nullum aliud inferatur fœminæ damnum, tunc non tenetur fictus promiſſor fidem ſervare, quia tunc non tenetur ratione promiſſionis, cùm ſupponatur fictè promiſiſſe, neque tenetur ratione ſponſalium, cùm fœmina ſupponatur non repromiſiſſe, ubi enim non habetur mutua promiſſio contrahentium, non habentur ſponſalia. Neque ex ratione alicujus injuriæ illatæ ipſi fœminæ: ſiquidem nulla eſt ipſi illata injuria, cum ex parte ipſius nulla fuerit repromiſſio: proinde ex nullo capite ex tali promiſſione oritur obligatio. Quòd ſi fictus promiſſor matrimonium promiſit puellæ virgini, & ſub illa ſpe hæc permiſit ſe deflorari, tenetur tunc ratione injuriæ, & damni illati fictus promiſſor eam ducere, ut communiter docent cum D. Thoma *in 4. diſt. 28. q. unic. art. 3.* quia tametſi in tali caſu ex parte puellæ nulla fuerit repromiſſio, adfuit tamen perfectus contractus nempe *do, ut des*: ſiquidem puella implevit, quantum eſt ex ſe, quod fictus promiſſor ab illa petierat, tradendo ei corpus ſuum: unde tenetur ſimiliter fictus promiſſor ſtare promiſſo, & illam ducere.

18 Neque ſufficienter recompenſaret injuriam ei illatam pecuniis, vel aliâ viâ, quia cum obligatio ſponſalium ſit præciſa, non poteſt ei pecuniis ſatisfieri, ſi ex parte utriusque fuit promiſſio, adeo ut puella etiam promiſerit viro accipere illum in maritum. Quinimo etiam ſi promiſſio eſſet tantùm ex parte viri, & in ipſo etiam ficta, adhuc ſufficienter non compenſaret injuriam illatam puellæ pecuniis, vel aliâ via, quia ibi intervenit contractus, nimirum *do tibi fidem matrimonij, ut des mihi tuum corpus*: unde quamvis damnum deflorationis poſſit pecuniâ compenſari, eò quia amiſſa virginitas non poſſit amplius in ſpecie reſtitui eadem: non tamen injuſta deceptio ficti conſenſus poteſt ad æqualitatem reſarciri niſi ponendo verum conſenſum, quia hic poteſt optimè in propria ſpecie reſtitui, conſequenter fictus promiſſor ut ſatisfaciat ad æqualitatem, tenetur verè aſſentiri matrimonio, & puellam ducere.

Quòd ſi vir notabiliter excederet conditionem puellæ tam ſanguinis nobilitate, quàm divitiarum copiâ, tunc docent plures, non teneri virum, qui fictè promiſit, puellam ducere, quia hæc conſcia illius notabilis exceſſûs, debuiſſet advertere, virum ita ſibi inæqualem non niſi fictè promittere matrimonium: proinde tunc non ſupponitur puella decepta; ſed potiùs ſe deceptam ſimulare. Quòd ſi petatur quantus debeat eſſe exceſſus tam in conditione, quàm in divitiis, ratione cujus præſumatur, quòd fœmina potuerit conjicere virum non habuiſſe animum promittendi, ſed illam decipiendi, relinquendum eſt arbitrio prudentis viri, ut notat D. Antoninus *3. p. tit. 5. c. 6. §. 1.* ubi cenſet ſufficere ſi vir ſit nobilis, & fœmina filia agricolæ. 19

Quòd ſi dicas, tunc virum peccâſſe contra juſtitiam cum promiſerit intentione eam decipiendi; proinde teneri adimplere promiſſum. Contra eſt, quia tametſi habuerit hanc intentionem decipiendi, non tamen re ipſa decepit, ſed potius fœmina ſe ipſam decepit: voluntas autem decipiendi, ſi careat effectu non obligat ad reſtitutionem, ſicut nec volitio furandi: an verò teneatur vir nobilis puellæ illi ruſticanæ dotem integram pro aliis nuptiis, vel damnum illatum ad arbitrium prudentis viri compenſare? Plures affirmant cum Soto *in 4. diſt. 27. q. 1. art. 3.* Navarra *in ſumma. c. 22. n. 73.* eò quia dolo eam defloraverit. Quinimò quamvis puella ignoraverit exceſſum illum, & potuerit conjicere, quòd vir ſeriò matrimonium promitteret, adhuc non teneri virum eam ducere, ſed tantùm eidem ſatisfacere, eam dotando, docent plures præſertim Corduba *lib. 1. q. 3. dub. 2.* Capua *lib. 2. deciſ. c. 78. num. 6.* quia ſi ob aliquam rationem teneretur eam ducere, maximè quia injuriam illi intulit: at illi ſufficienter ſatisfacit per compenſationem dando ipſi congruam dotem pro aliis nuptiis. Hinc cùm vir non teneatur ratione promiſſionis fictæ, non poteſt obligari niſi ratione injuriæ, & damni illati, quòd ſi compenſetur per congruam dotem videtur ſufficere, quia juſtitia non obligat ad reſtituendum plus, quàm damnum æſtimetur, & damnum deflorationis non tanti tunc æſtimatur, quanti æſtimaretur, ſi vir nobilis duceret puellam ruſticanam: proinde ex juſtitia non videtur obligari ad illam ducendam, ſed ſolùm ad reſarciendum damnum illatum æquali pretio. 20

Quamobrèm qui puellæ promiſit matrimonium dummodo illi faceret copiam ſui corporis, ſi puella aſſentitur, ut ei nubat, tenetur vir eam ducere, tametſi fictè illi promiſerit, quia talis promiſſio f[illegible] eſt in modum contractûs, & cum puella ex parte ſua compleverit contractum, tenetur etiam vir ex juſtitia ipſum complere: & tantùm excipiuntur aliquot caſus, quibus non tenetur vir eam ducere, ſed tantùm illatum damnum reſarcire. 21

Primò ſi ipſe ſit notabiliter nobilior, & opulentior, & id puella ſciverit, quia tunc potuit facilè ſuſpicari ipſum non niſi ſimulatè nuptias ſpondere, ut eâ fruatur; & in hoc caſu præſumitur 22

mitur

mitur quòd fœmina voluntariè ſe deceperit, vel ſaltem fingat ſe deceptam.

23 Secundò ſi ex aliis conjecturis facilè deprehendi poterat ipſum non ſincerè promiſiſſe, ſed verbis ambiguis fuiſſe uſum, & inconſtanter locutum, ut notat Sanchez *diſp. 10. n. 7.*

24 Tertiò ſi aliquod impedimentum legitimum interveniet, ut ſi fiat affinis, ſi ducat aliam per verba de præſenti, in his enim caſibus ſufficit reſarcire damnum illatum, ut docet Leſſius *lib. 2. c. 10. n. 26.*

25 Quartò ſi contingat fœminam poſtea cum alio fornicari, tunc enim prior non tenetur ampliùs eam ducere, imò nec tenetur aliter ſatisfacere, niſi antea conventum fuerit; ut notat Sanchez *loc. cit. n. 13.*

26 Quintò ſi dicenti ſe virginem eſſe, aut divitem vir ei promiſit nuptias, ut ea potiretur, & poſtea deprehenderit non eſſe Virginem, aut divitem, non tenetur vir ſtare promiſſis, quia tunc habet ſufficientem cauſam diſſolvendi ſponſalia. Tum quia fictio fœminæ compenſetur cum fictione viri. Quinimò putat Sanchez *lib. 1. diſp. 10. num. 11.* non teneri virum ad ullam reſtitutionem, cum cenſeatur nullum intuliſſe illi damnum.

27 Sextò ſi ex tali matrimonio ſcandalum magnum eventurum crederetur, ut docet D. Antoninus *2. p. tit. 5. c. 6. §. 1.* quia tunc etiam vera ſponſalia animo promittendi facta diſſolvuntur.

28 Septimò ſi malus exitus ex tali matrimonio timeatur, ut ſi vir puellam ita levem eſſe cognoſcat, ut probabiliter judicet, matrimonij fidem violaturam, ut docet Henricus *lib. 11. de matrim. c. 11. num. 2.* Octavò ſi puella virum ſimiliter deceperit, quia tunc in jure datur compenſatio.

29 Supereſt difficultas, an qui fictè promiſit matrimonium fœminæ, quam ſciebat corruptam, & ſub ea ſpecie eam cognovit, teneatur eam ducere. Difficultas non procedit, quando fictus promiſſor nobilitate, & divitijs longè fœminæ antecellit, quia tunc poteſt facilè fœmina conjicere, eam non ducturum ob inæqualitatem conditionis, & non niſi fictè promittere, ut poſſit eâ frui: unde quæſtio procedit, quando ambo ſunt æquales, & fœmina nullam inde incurrit infamiam, ob quam non poſſit commodè cum alio contrahere, ut ſi vidua honeſtæ famæ rem habuerit cum viro, an tunc promiſſio ficta obliget ratione doli, & injuſtitiæ: & mihi videtur reſpondendum affirmativè, & fictum promiſſorem teneri fidem ſervare, ut docent plures cum Paludano *in 4. diſt. 28. q. 1. art. 2. concluſ. 4.* quia tunc intervenit contractus perfectus, in quo interceſſit ille conditionalis *do, ut des*: unde cum fœmina ex parte ſua adimpleverit conditionem abſque ulla fraude, & dolo, & non interveniat conditionis diſparitas, tenetur etiam vir ex parte ſua adimplere conditionem, & illam ducere. Quòd ſi fœmina ſit malæ famæ, & copiam faciat ſui corporis cum alijs, tunc non tenetur eam ducere, non ratione promiſſionis, quia cùm ſupponatur ficta, non inducit obligationem; nec ratione damni illati, cùm ſupponatur fœmina jam eſſe malæ famæ; nec ratione contractûs, quia fœmina ſupponitur non ſervare fidem viro; proinde neque iſte illi tenetur fidem ſervare.

Cæterum poſt contracta ſponſalia, ſi nullum adſit ex prærecenſitis impedimentis, obligatur uterque ſponſus ad contrahendas nuptias, adeo ut quamdiu alter in promiſſione, ſeu data fide perſiſtit, non poſſit alter ſine gravi injuria reſilire; idque verum eſt, licèt ſponſalia ſine ulla ſolemnitate teſtium fuerint clam contracta. 30
Hoc autem procedit in foro conſcientiæ, quia in foro externo requiritur probatio per teſtes, vel in defectum plenæ probationis juramentum. Liberi contra pietatem, & reverentiam parentibus debitam peccant ſi ipſis inconſultis, & inſcijs ſponſalia temerè contrahant, quia parentum cura exigit, ut à filijs nil ſtatuatur in re tanti momenti ſine eorum conſilio.

Verùm tamen eſt, quòd non ſemper filij obligentur ad ſequendum conſilium, & juſſum parentum, eò quia in matrimonio contrahendo ſint ſui juris. Quòd ſi parentes filios, vel filias niterentur ab omni matrimonio avocare, ſi periculum inde oriretur incontinentiæ, non tenerentur filij, & filiæ parentibus parêre, ut notat Sanchez *de matrim. lib. 4. diſp. 23.* ubi addit, quòd quando parentes volunt impedire certum aliquod matrimonium, cui aliàs filij adhærerent, tunc expendendæ ſunt rationes, quibus ipſi diſſuadendo nituntur à tali matrimonio filium avocare, & conferri debent cum contrarijs. Sin autem parentes ad certas nuptias filios alioquin abhorrentes compellere niterentur, tunc non tenerentur filij parêre parentibus, niſi inde grave damnum emergeret; vel matrimonium neceſſarium eſſet ad graves inimicitias extinguendas. 31

§. V.

An contrahentes ſponſalia poſſint apponere pœnam fidem frangenti.

COmmunior ſententia aſſerit, pœnam propriè dictam, ſitam in proprio peculio, & patrimonio diminuendo, ſolvendam per eum, qui fidem frangit, adjectam contractui ſponſalium, utroque jure irritare contractum ex jure civili liquet *l. mulier. 5. C. de ſponſal.* jure canonico etiam colligitur *ex c. gemma 29. h. t.* ubi Gregorius IX. reſpondit, matrimonia debere eſſe libera; adeo ut parentes non poſſint ponere pœnam in ſponſalibus filiorum, & ſi ponatur, altera pars non poteſt exigere pœnam, & eſt ſub excommunicatione prohibenda, ne exigat: ex quibus juribus conſtat, illam promiſſionem pœnæ ſolvendæ eſſe omnino irritam, & invalidam, neque datæ fidei violatorem teneri in utroque foro eam ſolvere: & rationem etiam aſſignet Pontifex, ut nimirùm libertati matrimonij conſulatur, & ne timore pœnæ ſolvendæ, coactè matrimonium contrahatur; vel ſaltem minus voluntariè, quàm par ſit, celebretur. Idque procedit quamvis 1

præ-

præfate pœna ſolvenda non ſit ab ipſis ſponſis, ſed vel ab eorum parentibus, vel ab illis, qui neceſſitudine ſanguinis ſunt ſponſis devincti. Imò id etiam procedit, temetſi qui promiſerunt pœnam ſolvere, ſint viri potentes, qui poſſint greve damnum ſponſis inſerte, ſi detrectent nuptias contrahere.

2 Quinimo neque contrectui ſponſalium adjici poteſt validè pœna modica ettentâ qualitate contrahentium, quie ut liquet ex præſatis juribus, hujusmodi pœne eſt ebſolutè prohibite, proinde etiam in modica quantitate: ſiquidem eppoſitio pœnæ eſt odioſa, proinde lex, quæ abſolutè prohibet appoſitionem pœnæ, non debet extendi *ex regul. 15. de regul. juris. in 6.* Sin autem non prohiberetur pœna etiam levis, extenderetur; eo enim ipſo, quòd appoſitio pœnæ eſt abſolutè prohibita includit quemcunque pœnam, etiam levem; adeo ut prohibitio non extendetur ed ſolas pœnas greviores, ſed ſimpliciter comprehendat omnem pœnam. Tum quia pœna quantumvis modica ſemper aliquo pecto obſtat libertati maximè illi, quæ deſideratur in contrectu metrimoniali: quòd ſi nonnunquam continget, ut non præjudicet, id ſe habet tantùm per accidens, & in aliquo particulari caſu, qui ſub legis conſideratione non cadit *l. nam ab ea. ff de ll.* ob caſus tamen per accidens advenientes lex non ceſſat obligate; quia licèt in aliquo peculiari caſu ceſſet ſinis illius, non ite in eliis.

3 An verò ſi promiſſor pœnæ juret ſe ſervaturum promiſſionem, tunc valeet contrectus ſponſalium, cui adjecte eſt pœne. Reſpondetur juramentum non firmare promiſſionem pœnæ in ſponſelibus, adeo ut cum promiſſio de ſe fuerit invalide, non firmetur juramento, nec ratione illius valida fiat, ut docet Coverruvias *de teſtamentu 2. p. n. 17.* quia cùm talis contractus, cui adijcitur pœna ſit primariò principeliter prohibitus ob publicam utilitatem; non poteſt per juramentum elicujus priveti firmeri, ut rectè tradit Coverruvies *2. p. de pact. §. 1. n. 1. & 5.* & eſt regule communis inter Juriſtas excepto Imole *in c. cum contingat de jurejuran, num. 35.* atqui promiſſio pœnæ in ſponſelibus eſt primo, & principaliter prohibite ob bonum commune: ſiquidem prohibitio conſulit libertati requiſitæ ad contrahendum metrimonium, hæc enim libertes meximè conducit ed trenquillitetem Reipublicæ & civium: cùm igitur hæc prohibitio inducta fuerit favore publico, & pro bono reipublicæ, non poteſt unus, vel alter privatus ei derogare, nec propteree per adjectum juramentum firmare contractum, cui adjecta ſit pœna.

4 Tum quia in *c. ſi diligenti de for. compet.* definitur, irritum eſſe pactum etiam juretum, quo Clericus ſibi judicem ſæcularem conſtituit: & non ob eliam ceuſam eſt tele pectum irritum, niſi quia adverſetur privilegio clericorum conceſſo in fevorem communis ſtatus clericalis, cui unus, vel alter clericus privatus non poteſt derogare. Præterea quia jurementum tunc ſolùm confirmat contractum, quando absque diſpendio æternæ ſalutis ſervari poteſt, & ſine damno tertij: atqui ex juramento appoſito contrectui, cui edjecta eſt pœna, præjudicatur publicæ utilitati hebenti retionem cujusdem tertij; quapropter non poteſt vim habere firmandi contractum, cui adjicitur: quia cum fuerit invalidus, jurementum illum relinquit in ſuo eſſe, ſeu cum ſua invaliditate.

Demum quia illa promiſſio pœnæ eſt illicita, & pecceminoſa ſaltem venialiter, cùm ſit contre expreſſam juris prohibitionem, quâ bono communi conſulitur, proinde non poteſt juramento firmari: alioquin ſi jurementum daret valorem, ac vim obligandi iniquæ promiſſioni, ſequeretur fore vinculum iniquitatis, quod dici nequit, & eſt contra textum *in c. 4. de jurejur.* Quinimo tale jurementum adjectum contractui, cui eſt pœne appoſita non ſolùm non habet vim obligandi, ſed etiem eſt irritum, & omnino invalidum: ſiquidem jurementum rei illicitæ non obligat, ut habetur *in c. 4. de jurejur.* & deſumitur etiam ex D. Ambroſio *lib. 1. officiorum c. ult.* ubi adfert exemplum Herodis, qui malè egit impiè adimplendo, quod Herodiadi temerariè promiſeret: & ſicut ſolvere telem pœnam eſſet illicitum, ite etiem juramentum: ſiquidem ſolvere telem pœnem virtute promiſſionis perinde eſſet, ac approbare promiſſionem ipſo jure damnatam. 5

6 Sunt temen, qui contrariam ſententiem docent præſertim Joannes Præpoſitus *in 3. p. q. 9. de ſponſal. dub. 4. n. 41.* ubi ait, obligetionem juramenti non oriri ex eo, quòd aliquis ſe velit obligare: ſed ex eo, quòd re ipſa voluntariè Deum aſſumet in teſtem rei futuræ: ſiquidem reverentia Deo debita obligat, ut id præſtemus, quod ſub divine atteſtatione, nos facturos promiſimus, ne alioquin Deum teſtem falſi accerſere cenſeamur, unde licèt ex vi promiſſionis ſimpliciter nulla oriatur obligetio erga compartem: hæc tamen oritur ratione religionis erga Deum faciendi id, quod juravimus, quendo res ſine pecceto fieri poteſt. Sed contra, quia licèt juramentum ex ſe quando eſt licitum, & de re non prohibita legibus inducat obligationem, eò quia volunterie ſumet Deum in teſtem, & reverentia Deo debita obliget, ut id præſtemus, quod ſub ejus etteſtatione nos facturos promiſimus: non temen inducit ullam obligationem, quando eſt de re, quæ legibus prohibetur, & promiſſio ſine peccato ſervari non poteſt: quia tunc juramentum eſt nullum, & illicitum, nec Deus acceptat tale juramentum: & cum contractus, cui eſt pœna adjecta prohibeatur in jure, & ſic contrahere ſit illicitum, ideo juramentum eſt de re illicita, propterea cùm non acceptetur à Deo, non habet vim inducendi obligationem. Neque reddit validam promiſſionem, ſed illam relinquit cum ſua invaliditate.

Dices cum Moline. *tom. 1. de juſtit tract. 20. diſp. 151.* eum qui jurevit ſolvere pretium promiſſum mulierculæ pro illicito uſu ſui corporis teneri juramentum ſervare, ac promiſſum pretium ſolvere, quamvis promiſſio fuerit de re illi- 7

illicita, & promittens peccaverit; proinde etiam taneri pœnam ſolvere, qui juravit, ſe illam ſoluturum; tametſi pœna adjecta fuerit concractui ſponſalium. Sed aontra, negatur conſequentia, eſt enim diſpar ratio, qnia tametſi promiſſio dandi pretium mulierculæ ob uſum ſui corporis ſit illicita: nihilominus ipſa promiſſio intrinſecè, & ſecundum ſa conſiderata, & ut præſcindit à tali uſu illicito non eſt mala, ſed potiùs bona, & actus virtutis juſtitiæ commutativæ, qno ſolvitur pretium juſtom pro re vendibili: quâ propter qui promittit pretium mulierculæ pro uſu ſui corporis, non peccat præcisè, ut promittit pretium, ſed ut inducit ad peccandum; quinimò contra juſtitiam ageret, ſi ptomiſſum pretium non ſolveret; at in caſu noſtro promiſſio pœnæ in ſponſalibus eſt de ſe intrinſecè mala, & illicita utpote contra matrimonij libertatem, quæ debet indemnis ſervari ob bonum publicum: unde eſt diſpar ratio de promiſſione dandi pretium mulierculæ, & da promiſſione pœnæ in ſponſalibus: illa enim præcisè ſumpta non eſt mala, ſed tantum ut inducit ad peccatum; hæa verò eſt intrinſecè mala, & illicita.

8 Adeſt tamen in contrarium textus *in c. debitores de jurejur.* ubi Alexander III. raſpondit, eum teneri juramentum ſervare, qui juravit promiſſionem reddendi uſuras pro pecuniis debitis, quamvis poſt earum ſolutionem creditores debeant compelli ad eas reſtituendas: & ibi etiam additur ratio; nimirum quia promiſſio illa nun firmatur juramento, aò quia ſolvere uſuras ſit contra jus humanum & naturæ: ergo idem dicendum de ao, qui juravit ſolvere pœnam in ſponſalibus promiſſam; tenetur enim eam ſolvere cùm hujusmodi promiſſio ſolùm ſit contra jus humanum. Sed contra, eſt enim diſpar ratio, quia promiſſio illa ſolvendi uſuras eſt licita, & actus virtutis aharitatis erga ſe ipſum ad redimendam vexationem, proinde etiam juramentum ſolvendi fuit validum: at juramentum ſolvendi pœnam ſponſalibus adjectam eſt illicitum, quia de re illicita; ſiquidem promiſſio illius pœnæ aſt intrinſecè mala, & illicita, quia contra libertatem matrimonij, & bonum commune.

9 An verò id etiam procedat de pœna privativa, ſeu ſita in lucro non acquirendo. Reſpondetur duobos modis poſſe hujusmodi pœnam apponi. Primò ab ipſis contrahantibus, ut ſi vir dicat ſœminæ, vel fœmina viro, ptomitto tibi mille aureos, ſi mihi nupſeris. Vel etiam ab aliquo tertio, ut ſi Cajus promittat Titio, ſe illi daturum centum aureos ſi ducat Lucretiam. Verùm hæa propriè non eſt pœna reſpectu detrectantium matrimonium contrahere, quia ex eo, quòd non contrahant, nihil de ſuo perdunt, neque proprium patrimonium minuunt, ſed ſolùm non lucrantur, quod ſi vellent, poſſent lucrari. Hinc ſi hæc pœna privativa adijciatur ab aliquo tertio valida eſt, adeo ut quæ non nubit, non acquirat tale lucrum; ut notat Covarruvias *2. p. de matrim. c. 3. §. 3 num. 6.* & deſumitur ex *l. Titia, §. 1. ff de condit. & demonſt. & l. 1. C. de inſtitut. & ſubſtitut.* & pluribus aliis juribus: & ratio eſt, quia id non eſt verè, & propriè pœnam adijcere, ſed potiùs ſpe lucri allicere alios ad matrimonium contrahendum, adeo ut ſi valint, poſſint tales pecunias lucrari illæsâ aorundem libertate. Limitatur tamen. Primò quando illa pœna apponitur filiæ illegitimæ, tunc enim invalida eſt, ut docet Cavarruvias *loc. cit. c. 3. §. 3. n. 7.* ex *l. quoniam in prioribus de inoffic. teſtam.* & ratio eſt, quia privatio illius verè, & propriâ haberet rationem pœnæ, quæ non poteſt apponi ſponſalibus. Secundò limitatur quando is, cui hæreditas relinqoitur non gravatur ducere indignam, aut inhoneſtè matrimonium contrahere; quia tunc pœna adjecta eſt etiam invalida ex textu *l. cum ita legatum. §. de condit. & demonſtrat. & l. regia. 14. in fin. tit. 4.* ſiquidem illa cunditio ducendi indignam, vel contrahendi nuptias modo inhoneſto cenſetur impoſſibilis, eum id ſolùm poſſimus quod jure, & honeſtè poſſumus *l. nepos. proc. ff. de V. S.* Hinc legatum relictum puellæ ſi Petro nubat, validum eſt, quamvis illa de parentis conſenſu alteri nubat: ratio eſt, quia virgo non poteſt aliter honeſtè nubera, niſi de conſenſu parentis.

Quòd ſi hæc pœna imponeretur à viro, adeo ut hic diceret mulieri, *tibi dabo centum, ſi mecum contraxeris*, eſt invalida, non ita ſi mulier promittat viro, ut notat Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 33. n. 3.* & quidem prima pars expreſsè habetur in jure *l. ſi ita ſtipulatus fuero. §. ſi tibi nupſero. ff. de V. O.* Quòd verò, ſi mulier viro promittat, valida ſit promiſſio, dealaravit Alexander III. *in c. de illis* de conditonibus appoſitis ratione utriusque partis: ratio diſcriminis adducitur à Covarru. *2, p. de matrim. c. 3. §. 3. n. 1.* quia quando vir promittit mulieri, præſumitur id facere libidinis causâ; nimirum; ut mediante tali promiſſione eam alliciat ad nuptias, & quia hæc eſt cauſa turpis; ideo talis promiſſio facta à viro à jure invalidatur: ſecus quando mulier promittit viro, non præſumitur adjecta conditio, ut caoſa libidinis, ſed ut aauſa dotis; quæ honeſta eſt: proinde promiſſio facta à muliare non invalidatur à jure. Nihilominus Covartuvias *loc. cit.* limitat priorem partem, quando vir ignobilis, vel ſenio confectus promittit dare aliquid fæminæ generoſæ, aut juveni in compenſationem nobilitatis, aut juventutis, qoam quodammodo deperdit, ſi fæmina nobilis, & juvenis nubat viro ignobili, vel ſeni *l. mulieres. C. de dignit lib. 12.* & tunc illa promiſſio eſt valida, quia præſumitur facta ex cauſa honeſta. 10

Poſſunt tamen in contractu ſponſaliorum ſecundùm communiorem ſententiam ex otroque jure civili, & canonico intervenire arrhæ, qoaſi per modum pignoris traditi à ſponſis, adeo ut eas amittat tradens, ſi culpa ſua reſiliat à ſponſalibus, & matrimonium non ineatur *l. mulier 5. C. de ſponſal.* ut tradit Sanchez de matrim. *l. 1. diſp. 36. n. 2.* ſin verò uterque ſponſus arrhas tradidit, & recepit, ſi injuſtè reſiliat, non ſolùm ſuas perdit, verùm etiam acceptas ab 11

alio tenetur reſtituere. Sin autem alteruter tantùm tradidit arrhas, & culpa non tradentis matrimonium non initur, tenetur is duplum reſtituere, ſcilicet arrhas receptas, & tantundem de ſuo patrimonio; vel etiam triplum ſi inter partes conventum fuerit. *l. mulier. 5. C. de ſponſal.* Hoc tamen procedit dummodo contrahens ſponſalia, ſit major 25. annis, quia minor non tenetur plus reſtituere, quàm acceperit, ut deſumitur *ex d. l. mulier. C. de ſponſal.*

12 Tametſi jure communi poſt nuptias contractas arrhæ poſſint à dante repeti, eò quia tunc ceſſet cauſa, ob quam datæ ſint: nihilominus ex conſuetudine accenſentur ſponſalitiis donationibus: ſed cur ſponſalibus adjici poſſint arrhæ, & non pœna; non eſt ita facile rationem diſcriminis aſſignare, præſertim cum arrha rationem etiam habeat pœnæ, & quidem juſtæ, quæ non repugnet libertati matrimonij, dummodo ſtatuatur in eum, qui ob culpam talem pœnam meretur. Verùm jura permittunt arrham ſponſalibus adjectam, quia hæc non ſolet eſſe magni pretij, nec multum ſolet afferre incommodi, adeo ut non videatur lædere libertatem, & ex alio capite arrhæ ponuntur quaſi teſtes ſponſaliorum, quæ jam fuerunt contracta: quæ ratio eſt, cur jura permittant adjectam ſponſalibus arrham, non verò aliam pœnam.

§. VI.

De effectu ſponſaliorum.

1 SUmuntur ſponſalia in ſenſu proprio, ut diſtinguuntur à matrimonio, & includunt promiſſionem de futuro. Quamvis olim jure civili alterutri deſponſatorum, vel Patri, in cujus eſſet poteſtate ſponſa, vel ſponſus licuerit ſponſalibus renunciare *l. in poteſtate C. h. t.* adeo ut nec quidem pœna promiſſa deberetur *l. Titia. ſ 34. ff. de V. O.* jure tamen novo cautum eſt, ut ſi quis contractis ſponſalibus nolit matrimonium inire major 25. annis dupliciter arrhas, minor verò tantùm arrhas reſtituet: & ſi qui dedit, non contrahat, eas amittit; præter quam ſi abſque culpa alterius ſponſalia diſſolvantur, ut per mortem alterius ſponſi, vel legem prohibentem nuptias, vel permittentem diſſolutionem. Attamen jure cannnico quamvis liceat pœnitere: qui tamen ſponſalia contraxerunt monendi ſunt, & modis omnibus inducendi; ut datam fidem ſervent, ut habetur *in c. præterea. 2. h. t.* ubi Innocentius III. reſpondit, quòd qui contrahunt ſponſalia, ſeu matrimonium de futuro purè ſine conditione, fide hinc inde data: ſi deinde ad invicem nolint contrahere, ſunt admonendi, ut datam fidem ſervent: ſed deinde non ſunt cogendi, ſed tolerandi, ne quid deterius contingat, ſi eam ducat, quam odio habet.

2 Quòd ſi alter tantùm detrectet matrimonium contrahere, tunc non ſolum monendus eſt, ſed etiam ad id authoritate judicis compellendus, ut expreſsè habetur *ex c. ex litteris 10. h. t.* ubi Alexander III. reſpondit, quòd quando quis jurat accipere aliquam uxorem, & poſtea velit aliam ducere, priùs monendus ſit ab Epiſcopo, ut ſervet juramentum, & ſi monitus non acquieſcat compellendus ſit per cenſuras, ut eam accipiat, & maritali affectione tractet, ſi tamen rationabilis cauſa non obſtet: ratio eſt, quia nimis grave videtur, fidem fallere, quia nil tutum eſſet in humana ſocietate, cui nil magis congruum, quàm ut pacta ſerventur, & adimpleantur *l. 1. ff. de pact. c. 1. & 2. eod. tit.*

Neque obſtat matrimonia eſſe liberè contrahenda, quia ſufficit ſi ſint libera à neceſſitate extrinſecùs adveniente, non verò à neceſſitate intrinſecùs emanante: ſcilicet ex libero conſenſu jam dato, & ex promiſſione jam præſtita de matrimonio contrahendo: unde hæc neceſſitas eſt tantùm conſequens, quæ ſupponit omnino libertatem ſicut in cæteris contractibus, dicuntur enim iſti ab initio eſſe voluntatis, & ſi ſemel initi fuerint, dicuntur eſſe neceſſitatis, ſcilicet conſequentis *l. incommodato. 7. §. 3. de eo, quod certo loco. l. ſterilis. 21. §. penult. ff. de act. empt.* 3

Hinc præcipuus effectus ſponſaliorum eſt inducere obligationem ad matrimonium contrahendum, & quidem ex juſtitia, ut deſumitur ex *c. deſponſatas. 46. c. addo. 47. c. ex litteris 10. c. requiſivit. 17. h. t.* ſiquidem omnis contractus obliget ex juſtitia, & quidem ſub culpa lethali, ſi ſit in materia gravi: ſponſalia verò ſunt contractus; propterea inducunt mutuam, & reciprocam obligationem: & materia eſt itidem gravis, eò quia magna injuria inferatur alteri, ſi non impleatur promiſſio: proinde ſponſalia obligent ſub culpa gravi: neque obſtet, quod lex civilis *C. de ſponſal.* det deſponſato libertatem reſiliendi, & ducendi alteram, quia lex iſta civilis fuit correcta per ſacros canones. Quo verò tempore obligentur ſponſi ad contrahendum matrimonium, reſpondendum eſt cum diſtinctione, ſi tempus contrahendi matrimonium fuit præfixum, & expreſſum in contractu ſponſaliorum debet matrimonium tali præfixo tempore contrahi: quòd ſi nullum certum tempus ſit conſtitutum, tenetur quiſque contrahere quàm primum commodè poteſt, ſi alter ſponſus urgeat, ut tradit Sanchez. *lib. 1. de matrim. diſp. 28. n. 2.* Id enim generale eſt in omni debito, cui non eſt dies certus præfixus; non enim priùs tenetur debitor ſolvere, quàm creditor poſtulaverit. *l. debitores 10. C. de pignorib.* Limitatur tamen, niſi fortaſſis creditor non auderet ex timore etiam reverentiali debitum petere, vel fuerit illius oblitus, vel aliàs commodè non poſſit petere: alioquin ſi creditor ſit memor debiti, & cùm poſſit commodè illud petere, non petat, cenſetur conſentire in dilationem ſolutionis. Incumbit tamen Parochis monere ſponſos, ut poſt contracta ſponſalia, quàm primùm commodè poſſint, matrimonium ineant ad vitandum periculum fornicationis. 4

Cæterum qui ſine legitima cauſa detrectat fidem ſponſaliorum implere, è judice eccleſiaſtico poſt cannnicam admonitionem compelli debet 5

bet per cenſuras ad ineundum matrimonium, ſive ſponſalia jurata fuerint, ſive non, niſi fortaſſis ex invitis nuptijs timeantur graviſſima mala inter conjuges, & ſcandala. Cæterum qui cum juramento promiſit cum aliqua matrimonium contrahere monendus potiùs prius eſt, quàm compellendus ad contrahendum, ut deſumitur ex *c. requiſivit. 17. h. t.* ubi Lucius III. reſpondit, mulierem, quæ juraverat nubere alicui, & poſtea noluit, monendam potiùs eſſe, quàm cogendam, quia matrimonia debent eſſe libera; & coacta ſæpe habent exitus difficiles. Ratio eſt, quia ad judicem eccleſiaſticum tantùm ſpectat cogere ſponſos ad contrahendum matrimonium, ſi id expediat ad finem matrimonij: ſed quando gravia, & publica ſcandala, & alia mala timentur, tunc non expedit fini matrimonij, ut contrahatur; quia per tale matrimonium potiùs impediretur mutuum obſequium, quod tenentur conjuges ſibi invicem præſtare; & perturbaretur ſtatus matrimonij: unde tunc non debet ſponſus, vel ſponſa adigi ad contrahendum, ſed ſolùm præmoneri, quia habetur rationabilis cauſa, ob quam compelli non debeat ad contrahendum matrimonium, quamvis interpoſito juramento illud promiſerit, ut deſumitur *ex c. litteris 10. h. t.* ubi additur, niſi rationabilis cauſa obſtiterit.

6 Tum quia nonnunquam ſatius eſt, magiſque expediens permittere minus malum, ut majus evitetur, & in noſtro caſu eſt majus malum permittere ſcandala, ac inextinguibilia diſſidia inter conjuges, quàm ſponſaliorum fidem violari. Unde hoc ſecundum juſtè permittit eccleſia, ut prius quod eſt gravius malum evitetur.

7 Qui ſponſalia contraxit, & poſtea adimplere detrectat non ſtatim per cenſuras compellendus eſt, ſed priùs monendus per Judicem, & ſi adhuc nolit, per alias pœnas etiam carceris compelli poteſt, ut notant Genuenſis *in prax. Neapol. c. 14.* Baſilius Pontius *de ſacram. matrim. lib. 12. c. 6. n. 2.* ubi addit, quòd quando prudenter judicatur fruſtra ferri cenſuras, conſultiùs eſſe ab ijſdem ferendis abſtinere, idque procedit, dummodo non acceſſerit defloratio, quamvis de promiſſione conſtet, ut tradit Farinac. *deciſ. crimin 73.* alioquin qui omnino detrectat eam ducere, cui promiſit, non eſt cogendus præcisè, tametſi juraverit, ſe ſimul contracturum matrimonium, ut habetur *in c. præterea 2. h. t.* ubi Innocentius III. reſpondit, non eſſe cogendum, ſed tolerandum, ne quid deterius contingat ſi cum eam ducat, quam odio habet: & aſſignat etiam rationem, quia coactiones difficiles exitus ſolent habere *c. requiſivit. 13. h. t.* accedit etiam, quòd matrimonium coactè initum ipſo jure eſt irritum *c. de muliere 6. c. venimus 13. c. ad id quod 21. h. t.*

8 An verò ſponſalia gravi metu extorta inducant obligationem, non conveniunt doctores Sylveſter *V. ſponſalia. q. 6. in fin.* Tannerus *diſp. 8. de matrim. q. 1. n. 14. & ſequent.* Pirrhing *lib. 4. decret. tit. 1. ſect. 1. §. 3. n. 21.* & alij cenſent ſponſalia de futuro etiam per gravem metum injuſtè incuſſum extorta eſſe valida, donec per Judicis ſententiam ob hanc, vel alias cauſas reſcindantur. Tannerus tamen id limitat, dummodo alter contrahens ipſemet injuſtum metum non incuſſerit: quia tametſi jure ſtatutum ſit, ut matrimonium injuſto gravi metu initum, ſit ipſo jure nullum: non tamen id reperitur ſtatutum de ſponſalibus; & ratio diſcriminis eſt, quia matrimonium ſemel, & validè initum non poteſt ullo ampliùs modo diſſolvi, ideóque æquum fuerat, ut ob grave metum injuſtè incuſſum ab initio irritaretur: ſecus ſponſalia de futuro facilè diſſolvuntur, poſſuntque per diſpenſationem Epiſcopi ſponſalia metu inita diſſolvi, quamvis juramento firmata fuerint, quòd ſi cui injuſtè fuit metus incuſſus non petat diſpenſationem, videtur poſtea ſpontè, & abſque coactione matrimonium inire.

Nihilominus putârim probabilius cum Barboſa *in collect. tom. 2. lib. 4. tit. 2. c. 11. n. 2.* Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 4. diſp. 21. n. 3.* 9
Sponſalia metu gravi extorta eſſe irrita, quamvis juramento firmata: quia ut notat Barboſa hujusmodi ſponſalia cùm ſint ex ſe nulla, non firmantur juramento, nec ratione illius obligant, nec relaxatione indigent: & ratio eſt aſſignatu facilis, quia juramentum metu extortum, cum non firmet contractum, illum relinquit in priſtino valore, aut nullitate, adeo ut ex illis ſponſalibus nullum oriatur publicæ honeſtatis impedimentum. Unde tale juramentũ non obligat, conſequenter non indiget relaxatione. Quòd verò ſponſalia metu gravi injuſtè incuſſo extorta non inducant obligationem probari poteſt *ex c. ex litteris de deſponſ. impub.* ubi declarantur irrita ſponſalia metu contracta, & Alexander de Nevo *in d. c. num. 5.* explicat, in caſu, de quo loquitur ſummus Pontifex in dicto textu, interveniſſe juramentum.

Tum quia quando contractus aliquis prohi- 10
betur ob publicam utilitatem, ſi juramentum illi adijcietur nullam hoc parit obligationem, nec indiget relaxatione. Quòd ſi dicas, jurantem ſolvere uſuras, teneri obſervare juramentum *ex c. debitores de jurejur.* Contra eſt, ratio diſcriminis ex eo deſumitur, quia contractus uſurarius prohibetur principaliter ob bonum privatum, quia non intereſt Reipublicæ, ſi hic, vel ille civis pecuniam per uſuram extortam ſibi comparet; ſecus ſponſalia coacta interdicuntur ob publicam utilitatem.

Effectus ſponſaliorum, quæ purè, ſeu ab- 11
ſolutè contrahuntur, & aliorum, quæ ſub conditione in eo differunt, quia ſponſalia purè, & abſolutè contracta ſunt ab initio perfecta; & ſi valide ſint, inducunt ſtatim obligationem: quòd ſi ſint irrita, nulla ex ipſis ampliùs oritur obligatio. Sponſalia verò conditionalia non obligant niſi purificata conditione, nec ullum alium effectum inducunt *c. unic. circa princ. junctâ Gloſsâ §. fin. in 6.* excipiuntur tamen duo caſus, niſi conſenſus de præſenti poſtea intercedat, aut copula carnalis inter ſponſum, & ſponſam ſubſequatur, quia in his duobus caſibus

Digitized by Google

videntur ſponſi receſſiſſe à conditione appoſita, & conſenſiſſe in matrimonium, ut deſumitur *ex c. 5. & 6. inf. de conditionib. appoſ.* ſervata tamen moderatione Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. c. 1. de refor.* quâ matrimonia clandeſtina declarantur irrita: neque ſponſalia de futuro per ſequentem copulam tranſeunt in matrimonium, ſicut tranſibant ſecundùm jura antiqua.

12 An verò ſponſalia inter conſanguineos ſecundi, vel tertij gradus inita adjectâ conditione, ſi Papa diſpenſaverit, inducant obligationem in conſcientia impetratâ diſpenſatione, non conveniunt Doctores, Innocentius *in c. ſuper eos in princ. de condit. appoſit.* Cardinal. *ibid. n. 2.* Anchar. *n. 7. Pro. ad Monac. in c. unic. num. 11. de ſponſal. in 6* Alexander de Nevo *in d. c ſuper eos. num. 13.* Hoſtienſis *nū. 1.* & alij plures Canoniſtæ cum Rota coram Seraphino *deciſ. 1156. Mantica deciſ.* aoı *n. 4.* Ludoviſio *deciſ.* 410. Coccino *deciſ. 374. num. 6. & ſequent.* docent, ſponſalia contracta ſub conditione ſi Papa diſpenſaverit in ſecundo gradu conſanguinitatis, vel in alio impedimento dirimente nullum ſortiri valorem. Nituntur primò, quia ſi res à commercio eximatur ſuper ea non contrahitur obligatio, immo contracta extinguitur *l. inter ſtipulantem. 82. § ſacram. ff. de V. O.* neq; reviviſcit impedimento ceſſante *l. continuus 137. §. cùm quis. ff. eod.* ergo cùm non poſſint hujuſmodi ſponſalia validè initi, ita neque adveniente conditione diſpenſationis Pontificiæ valida erunt; & ratio eſt, quia contractus, & ſtipulatio non ſecundùm rationem futuri temporis, ſed præſentia æſtimari debet, ut notat Gloſſa in *d. l. continuus V. natura.* Secundò quia eventus diſpenſationis non operatur, ut licitum ſit contrahere ſuper illicito, & impoſſibili: & cum hujuſmodi diſpenſatio non poſſit fieri, niſi per Pontificem; habetur contractus pendens ab ipſa pro impoſſibili, quia diſpenſatio, quæ fieri poteſt per ſolum Principem habetur pro impoſſibili *l. apud Julianum. §. fin. ff. de legat.* 1. & docet Ancharanus *in c. ſuper eo. num 7. de condit. appoſ.* Idque vel maximè procedit, quando eſt mera gratia, & dependet à voluntate Principis, ut notat Tiraquel. *de retract. lignag. §. 32. n. 56.* ſed diſpenſatio ſuper impedimento dirimente eſt mera gratia. Tertiò quia ut actus retrotrahatur, requiritur, ut ab initio potuerit intercedere *l. ſi is qui pro emptore. ff. de uſucap.* atqui hæc ſponſalia non potuerunt ab initio, quando fuerunt facta, ſuum ſortiri valorem, proinde neque adveniente diſpenſatione poſſunt ſubſiſtere, tum quia ex facto à jure improbato non poteſt oriri obligatio *l. cum lex. ff. de fidejuſſ.* & ſponſalia contracta in ſecundo gradu affinitatis à jure omnino improbantur, proinde nulla ex illis poteſt obligatio oriri.

13 Nihilominus puràtim contrariam ſententiam probabiliorē, quam docent Covarruvias *in epit. de ſponſal. p. 2. c. 3. num. 8.* Julius Clarus *lib. 5. recept. ſent. V. inceſtus V. ſed quid.* Navarrus *lib. 4. tit. de ſponſal. conſil. 25. num. 2.* Pasqualigus *deciſ. moral. deciſ. 506. num. 6.* Butrius *in c. ſuper eo. num. 8. de condit. appoſ.* Calderinus *ibid. num. 8. V. tamen opinio.* Boër *deciſ.* 263. Jaſon. *in l. apud Julianum. §. conſtat. n. 10. ff de leg. prim.* Hadrianus *in 4. ſent. tract. de ſponſal. dub. 3.* Baſilius Pontius *de matrim. lib. 3. c. 15. num. 5.* Rebellius *p. 2. lib. 2. q. 10. ſect. 6. num. 46.* Sanchez *tom. 1. lib. 5. diſp 5. q. 3. num.* 12. & huic ſententiæ adhærendum puto: unde juvat obſervare, quòd tametſi eodem pacto ſe habeant ſervata proportione ſponſalia, & matrimonium, ut notat Covarruvias *in epit. de ſponſal. p. 1. c. 3.* differunt tamen, quia matrimonium contrahitur per verba de præſenti, & ſponſalia de futuro: unde per ſponſalia contrahentes non ineunt matrimonium, ſed tantùm promittunt, ſe illud inituros, & quia hæc promiſſio mutua eſt contractus, qui initur inter ſponſos; ideo ex ipſo oritur aliqua obligatio, alioquin non eſſet contractus; & rurſus, quia contractus ſponſaliorum eſt quid diverſum à contractu matrimonij; adeo ut contractus ſponſaliorum non ſit mutua traditio corporum; quæ habetur in contractu matrimonij; ſed tantùm obligatio propriæ voluntatis ad contrahendum matrimonium tempore futuro; ex quo liquet, contractum ſponſaliorum eſſe diverſum à contractu matrimonij, ac habere diverſos effectus, ac diverſam materiam. Quia verò ſponſalia ſunt propter matrimonium, & veluti medium ad ipſum, ideo prohibentur, vel conceduntur, prout matrimonium prohibetur, vel conceditur: & quia ſponſalia non reſpiciunt matrimonium de præſenti, ſed tantùm de futuro, ideo debent conſiderari, ut reſpicientia ſtatum futuri matrimonij, adeo ut matrimonium debeat etiam attendi non ſecundùm ſtatum, quem habet de præſenti, ſed quem habebit de futuro: quapropter ſi in ordine ad matrimonium ſit ſuperventura affinitas in gradu prohibito, antequam contrahatur matrimonium, ſunt ſponſalia prohibita, eò quia ſint in ordine ad matrimonium prohibitum; tametſi matrimonium non ſit prohibitum pro illo tempore, quo contrahuntur ſponſalia, eò quia tunc nondum ſupervenerit affinitas in gradu prohibito: ratio eſt, quia ſponſalia perinde ſequuntur matrimonium; ſicut acceſſorium ſuum principale, & ſicut acceſſorium ſequitur naturam principalis, ita ſponſalia ſequuntur naturam matrimonij, quod ſi ob ſupervenientem affinitatem fuerit prohibitum, etiam ſponſalia prohibentur. Hinc ſi Cajus promitteret ducere Lucretiam antequam hæc contraheret cum Cajo affinitatem in ſecundo gradu, ſponſalia ſuum ſortirentur valorem, ſin verò poſt contracta ſponſalia Lucretia fieret affinis Cajo in ſecundo gradu, ſponſalia eo ipſo prohiberentur, quamvis antea fuerint valida.

Quamobrem deducitur, ſponſalia inter eos 14
inita, qui ob aliquem conſanguinitatis, vel affinitatis gradum prohibentur contrahere, ſuum ſortiri valorem adjecta tamen conditione, ſi Papa diſpenſaverit, adeo ut purificata conditione incipiant obligare, licèt antea non obligaverint, perinde ac cæteri contractus conditionati purificatâ conditione incipiunt obligare. Ratio

eſt,

Digitized by Google

eſt, quia ſponſalia tunc reſpiciunt matrimonium, ut licitum, & non ut prohibitum: quia tametſi ob ſecundum gradum conſanguinitatis, vel affinitatis ſit prohibitum, accedente tamen diſpenſatione Pontificis, non eſt ampliùs prohibitum, ſed ſit licitum; atqui ſponſalia non reſpiciunt matrimonium futurum niſi priùs poſitâ diſpenſatione Pontificis: ergo reſpiciunt matrimonium futurum, non ut prohibitum, ſed ut licitum; quia poſita diſpenſatione tale matrimonium licitè contrahitur: cum igitur ſponſalia prohibeantur, vel concedantur, pro ut matrimonium conceditur, vel prohibetur: ſequitur ſponſalia eſſe valida, eò quia reſpiciant matrimonium licitum per diſpenſationem Pontificis.

16 Verum tamen eſt, quòd ſuſpenditur eorum obligatio, donec conditio impleatur, ſeu à Pontifice ponatur diſpenſatio: quo fit, ut ſponſalia quatenus inductiva obligationis, habeant tractum veluti ſucceſſivum, quo durant, donec purificetur conditio, ſeu concedatur à Pontifice diſpenſatio, & matrimonium incipiat beneficio diſpenſationis eſſe licitum: cùm igitur talia ſponſalia ordinentur ad matrimonium licitum, non eſt, cur non debeant licita eſſe. Neque obſtat, quòd tempore quo contrahuntur ſponſalia matrimonium non poſſit contrahi, & ſit prohibitum: quia ſponſalia non reſpiciunt matrimonium pro illo tempore, ſed pro tempore futuro, & non quidem abſolutè, ſed conditionatè ſi Papa diſpenſaverit. Quòd poſſint ſponſalia cum hac adjectâ conditione iniri ex eo liquet, quia unicuique licitum eſt obligare propriam voluntatem ad faciendum omne id, quod eſt in ipſius poteſtate, & licitè poteſt fieri: & quia hæc ſponſalia ſub tali conditione inita non prohibentur ex natura rei, nec à jure, ideo non eſt, cur non poſſint contrahi, & ſponſi poſſint conditionatè ſe obligare, adeo ut tunc primum oriatur obligatio in ipſis, cùm Pontifex concedit diſpenſationem: hâc enim conceſſâ obligatio ſponſaliorum, quæ antea erat ſuſpenſa, incipit ligare.

Idque firmari poteſt, quia tametſi peregrinatio ad terram ſanctam ſit illicita, quia prohibi-

17 ta ſub cenſura à ſummo Pontifice, nihilominus ſi quis voveret talem peregrinationem ſub conditione, ſi Papa licentiam concedſerit; votum ratione adjectæ conditionis non eſt irritum, ſed obligat voventem ad petendam licentiam, quâ obtentâ tenetur ſuam peregrinationem exequi: ergo quamvis matrimonium ob gradum aliquem conſanguinitatis, vel affinitatis prohibeatur, ſi tamen ſponſi contrahant ſponſalia ſub conditione, ſi Papa diſpenſaverit, tenentur diſpenſationem petere, & ſi eam obtinuerint, obligantur etiam ad ineundum matrimonium. Pari pacto Epiſcopus non poteſt ingredi Religionem, adeo ut talis ingreſſus ſit illicitus abſque licentia Papæ *c. niſi cum pridem in fin. de renunt. & c. licet V. illa de regul.* & nihilominus ſi antequam obtineat licentiam, voveat Religionem ingradi, votum eſt validum, & Epiſcopus obligatur ad petendam licentiam, quâ obtentâ tenetur Religionem ingredi, & votum ſuum implere, ut docent D. Antoninus. *2. p. tit. 11. c. 2. §. 6. V. primo ergo.* Suarez *tom. 1. de relig. lib. 3. de voto. c. 4. n. 8.*

Neque obſtat, quòd materia voti ſit illicita, tunc quando votum emittitur, quia votum non 18 reſpicit materiam illam, ut illicitam, ſeu peregrinationem ad terram ſanctam exequendam ante diſpenſationem Pontificis, nec ingreſſum in religionem ante obtentam licentiam; ſed poſtquam Pontifex annuerit peregrinationi ad terram ſanctam, & ingreſſui in Religionem, adeo ut votum reſpiciat materiam, ut licitam ex facultate Pontificis: & ita eſt diſcurrendum de ſponſalibus initis ſub conditione, ſi Papa diſpenſaverit ſuper gradu conſanguinitatis, vel affinitatis.

Præterea de rebus illis, quæ ſuaptè natura nec malæ ſunt, nec ulli juſtæ legi repugnantes, 19 juſta ac firma poteſt eſſe pactio: ſed paciſci de futuris nuptijs inter propinquos ex conceſſione Papæ non eſt quid turpe, nec contra ullam legem; proinde inita ſponſalia ſub conditione, ſi Papa diſpenſaverit ſuper gradu conſanguinitatis, vel affinitatis, rata eſſe debent, quamdiu Romani Pontificis confirmentur authoritate. Tum quia inſtitutio Spurij facta ſub conditione, ſi Princeps eum legitimaverit, eſt valida. Rurſus venditio rei feudalis, ſeu majoratus ſimpliciter facta invalida eſt; & nihilominus ſuum ſortitur valorem, ſi illi adjiciatur conditio, nimirum ſi Dominus, vel Princeps voluerit. Præterea quando eſt controverſia ſuper aliquo beneficio, quamvis non poſſit quis paciſci ſimpliciter de penſione (ſiquidem pactio redoleret ſimoniam) attamen ſi pactum fiat conditionatè, ſi Papa conſenſerit, & contrahens dicat ſuſpendo dictam penſionem in eventum, quo Papa conſentiat, licita eſt conventio, quæ propterea frequenter ad praxim deducitur: unde ſi præfatæ conditiones quamvis dependeant à Principis voluntate non invalidant contractos, nec pacta; ita neque conditio adjecta ſponſalibus initis inter conſanguineos, ſi Papa diſpenſaverit, ea invalidabit.

Neque ullum faceſſit negotium, quod afferebatur pro appoſita ſententia, ad primum 20 enim reſpondetur, obligationem non contrahi ſuper re, quæ prohibetur venire in commercium, nec ſublatâ prohibitione oriri obligationem: quia contractus requirit validitatem, quando initur, adeo ut debeant tunc contrahentes poſſe ſe obligare: alioquin ſubintrat regula juris; *Quòd non firmetur tractu temporis, quod ab initio fuit irritum.* Negatur tamen id contingere in caſu noſtro, quia cùm talia ſponſalia reſpiciant matrimonium pro illo tempore futuro, quo eſt licitum, & validum, ſponſalia ſunt itidem valida, ac licita, quia conjunguntur cum matrimonio facto licito ex diſpenſatione Pontificis, & nemo prohibetur contrahere ſponſalia ob matrimonium licitum. Præterea quando initur contractus, ſufficit,

ſi

ſi res, ſuper qua contrahitur poſſit tunc venire in commercium, quando contractus ultimatè perſicitur, ſeu clauditur; quia tunc non eſt de re, quæ prohibetur venire in commercium: ſed ſponſalia ſub conditione inita, ſi Papa diſpenſaverit, ut etiam quilibet alius contractus conditionatus, licèt ante purificatam conditionem ſit de re, quæ non venit in commercium, ſi tamen poſt purificatam conditionem res veniat in comercium, contractus eſt validus, & incipit obligare, quia non eſt ampliùs de re, quæ non venit in commercium. Sponſalia autem cum adjecta conditione, ſi Papa diſpenſaverit, inita; non clauduntur, nec eorum perfecta obligatio inducitur, niſi quando purificatur conditio, ſeu ponitur à Papa ipſa diſpenſatio: ea enim eſt natura conditionis, ut ſuſpendat valorem actus, donec conditio purificetur *l. ſi rem meam. 31. & l. ſi quis. 57. & l. ſi quis ita 63. ff. de V. O.* & docent Baldus *in rub. C. de inſtit. & ſubſtit. ſub. condit. facien.* Abbas *in c. conſtitutus de reſcript.*

21 Ad ſecundum, in quo dicebatur, id quod pendet à voluntate Principis, eſſe impoſſibile, reſpondetur cum diſtinctione; habetur ut impoſſibile, ſi Princeps illud nunquam concedat, verum eſt; non ita ſi Princeps conſueverit illud concedere: in caſu autem noſtro pluries Pontifices diſpenſârunt ſuper impedimento dirimente conſanguinitatis, vel affinitatis, proinde diſpenſatio non eſt habenda pro impoſſibili.

22 Ad tertium, in quo addebatur, actum non retrotrahi, quando ab initio non potuit validè poni, reſpondetur, id tantùm eſſe verum de actu, qui ex natura ſua debet ſtatim ſortiri ſuum effectum, non verò valet de actu, qui ex natura ſua habet valorem ſuſpenſum, & veluti tractum ſucceſſivum, ut eſt actus dependens à conditione futura, quæ ſi purificetur ſtatim oritur valor in ſponſalibus, & retrotrahitur ad tempus, quo primò fuerunt inita *l. qui balneum. ff. qui potiores*, & docet Alexander *in l. ſi filius. ff. de V. O.* Bart. *in l. quoties in fin. §. de nova, & in conſ.* & deſumitur etiam *ex l. 1. §. 1. ad ſillan.*

23 Tum quia ſi propriè velimus loqui, talis valor non retrotrahitur: quia ſponſalia habuerunt ab initio ſuum valorem, quia fuerunt de matrimonio ineundo tempore futuro poſt purificatam conditionem; & quando matrimoniū licitè, ac validè poteſt contrahi: unde ab initio ſponſalia tantùm habent valorem, & obligationem ſuſpenſam, donec purificetur conditio, immo obligant ad petendam diſpenſationem; adeo ut hæc obligatio ſit proprius eorum effectus. Ad ultimū, quod addebatur, reſpondetur, falsū eſſe hujusmodi ſponſalia reprobari à jure, quia jura tantùm reprobant ſponſalia, quia reprobant matrimonium: & quia ſponſalia conditionalia non ſunt in ordine ad matrimonium reprobatum, neque ipſa ſponſalia dicenda ſunt jure reprobata.

§ VII.

De Impedimento publicæ honeſtatis, orto ex ſponſalibus de futuro.

IMpedimentum publicæ honeſtatis eſt *propinquitas orta ex ſponſalibus, vel matrimonio rato, proveniens inter unum ſponſum, & conſanguineos alterius*; dicitur *propinquitas* ut ſignificetur convenientia, quam habet hoc impedimentum cum affinitate; additur *ex ſponſalibus, vel matrimonio etiam non conſummato proveniens*, quia per hoc publica honeſtas diſtinguitur ab affinitate, quia hæc oritur ex copula, & publica honeſtas tantùm ex vinculo, aut fide data, ſi inter ſponſos intercedat copula, oritur etiam impedimentum affinitatis. 1

Certum eſt publicam honeſtatem dirimere matrimonium, ut habetur *in c. unic. de ſponſal in c. de deſponſ. impub. c. Juvenis. 3. ad audientiam. 4. c. ſponſam. 8. h. t.* ubi Alexander III. expreſsè reſpondet, nullum conſanguineum poſſe accipere ſponſum alterius conſanguinei: ratio hujus impedimenti eſt, quia æquum videtur ob publicam decentiam, ut matrimonia non contrahantur cum conſanguineis prioris ſponſæ, aut conjugis, ſive conſanguinei legitimi ſint, ſive illegitimi. Non tamen hoc impedimentum publicæ honeſtatis ortum ex ſponſalibus excedit primum gradum lineæ rectæ, aut transverſalis, adeo ut ſponſus non poſſit validè matrimonium contrahere cum matre, ſorore, aut filia ſponſæ; nec viciſſim ſponſa cum Patre, fratre, aut filio ſponſi, benè tamen cum primis conſanguineis ſive aſcendentibus, ſive collateralibus, idque deſumitur ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 3. de refor. matrim.* ubi corrigitur jus antiquum, quo hoc impedimentum extendebatur uſque ad quartum gradum. Quòd ſi publica honeſtas oriatur ex matrimonio, dirimit uſque ad quartum gradum, & deſumitur ex deciſione Pij V. in Extravag. quæ incipit, *ad Romanum* edita 21. Junij anno 1568. ubi hoc expreſsè definit, & declarat reſtrictionem juris communis factam à Concilio Tridentino ſolùm procedere in publica honeſtate orta ex ſponſalibus de futuro. 2

An verò impedimentum publicæ honeſtatis oriatur etiam ex ſponſalibus invalidis? Reſpondetur, hoc impedimentum ſpectato jure antiquo canonico oriri ex ſponſalibus contractis inter conſanguineos, quamvis invalida ſint, adeo ut mortuo ſponſo non poſſit ſponſa ducere fratrem ſponſi mortui, quamvis interceſſerit juramentum, idque expreſsè declaravit Alexander III. in *c. ad audientiam 4. h. t.* ubi reſpondet, ex ſponſalibus contractis inter conſanguineos, etiam ſi nulla ſint, naſci impedimentum publicæ honeſtatis, adeo ut mortuo ſponſo non poſſit mulier accipere fratrem ſponſi mortui, quamvis interceſſerit juramentum: unde ſpectato jure communi decretalium oritur hoc impedimentum publicæ honeſtatis etiam ex ſponſalibus initis ad dirimenda ſequentia ſponſalia, aut matrimonium. Verùm ex jure novo publica honeſtas orta ex ſponſalibus non dirimit matrimoni- 3

monium niſi ſponſalia valida fuerint, idque probatur ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 3. de refer. matrim.* ubi corrigitur jus antiqoum quartum ad hoc , quia ente Tridentinum ex ſponſalibus edhuc invelidis , quecunque cauſe , dummodo non eſſcot invslida defectu conſensûs , oriebatur publica honeſtas efficax ad dirimenda ſponſalie , aut matrimonium ſequentia, ut definivit Bonifacius VIII. *c. unic. de ſponſal. in 6.* Publica tamen honeſtas orta ex matrimonio ſemper dirimit, ſive matrimonium , ex quo oritur validum ſit , ſive irritum quecunque ex cauſa , præterquam ex defectu conſenſus , quia correctio juris antiqui ſacta à Concilio Tridentino *loc. cit.* noo extenditur ed publicam hoocſtatem ortam ex matrimonio de præſenti ex declaratiooe Pij V. in ſua extravag. quæ incipit *ad Romanos.* An verò oriatur etiam ex metrimooio clandeſtino ; probebilior ſantentia neget , quie metrimooium clandeſlinum ceret forme , & retione matrimonij , & non habet vim ſponſaliorom.

3 Non tamen ex ſponſelibus poſterioribus cum ſorore prioris ſponſæ oritur impedimentum dirimens priora ſponſalie , quie per hoc differt hoc impedimentum ab affinitete, & conſenguinitete , & deſumitur ex *c. unic. de ſponſal. in 6.* ubi Boniſecius VIII. reſpondet ex prioribus ſponſelibus oriri impedimentum irritens poſteriore , non ita ex poſterioribus oriri impedimentum irritans priora , hoc idem etiam declaravit Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 3. de refor. matrim.* ubi dicitur , quòd impedimentum publicæ honeſtetis non oriatur ex ſponſelibus invalidis ; & quia poſteriora ſponſalia ſunt invalida non oritur ex illis hoc impedimeorum. Quòd ſi quis poſt ſponſelia de ſuturo conrrehat de præſenti com ſorore ſponſæ, adhuc ſi non conſummavir matrimonium cum ſecunda tenetur ducere primam: quia matrimonium contractum cum ſecunda oon inducit impedimentum publicæ honeſtatis irritans priora ſponſelia. Quòd ſi conſummaverit matrimonium cum ſecunda, com neutra poteſt validè contrehere.

4 Non tamen impedimentum publicæ honeſtatis oritur ex ſponſelibus incertis , ut ſi quis promittat ducere unem ex filiabus Petri nullâ ex illis deſignetâ , oon oritur hoc impedimentum , ut deciſum fuit à Bonifacio VIII. *in c. unic. ex ſponſalib. in 6.* Retio itidem eſt , quie hujusmodi ſponſalie cum non tendant in perſonam determinatam, ſunt irrita , & ex ſponſalibus irritis non oritur hoc impedimentum. Immo nec oritur ex ſponſalibus conditionslibus ante purificstam conditionem , unde ſi antequam conditio impleatur , vir contrehat cum ſorore ſponſæ de præſenti , matrimonium eſt vslidum , quia ente purificatam conditionem ſponſelia manent ſuſpenſa , proinde nondum ſunt valida in ratione ſponſaliorum.

5 An verò ſponſelia à pubere contracta cum puella minore ſeptennio periant hoc impedimentum? Reſpondetur , quòd ſi major ſeptennio cum puella proxima ſeptennio , in qua malitia ſuppleat ætatem , contrahat ſponſalia , de futuro oritur juſtitia publicæ honeſtetis , idque deſumitur *ex. c. Juvenis 3. h. t.* ubi Eugenius III. reſpondit , quòd Juvenis , qui duxit puellam nondum ſeptennem , ſi dubium ſit , quòd tenteverit id , quod explere non potuit , contraxit impedimentum publicæ honeſtatis , & non poteſt contrahere cum coſobrina, & ſi contrahet , ſit ſeperandus , quia in dubijs debemus tenere , quod certius exiſtimamus , ubi juvec obſervare , quòd ille Juveois , qui cum puella nondum ſeptenni ſponſalia contraxit , & forian tentavit illem carneliter cognoſcere , & poſtea metrimonium voluit contrehere cum ejus conſobrioa , ſeu filia ſororis metris ſuæ , nec cum illa ampliùs permanere, ſuit id ipſi prohibitum, & certè oon propter affinitatem orrem ex niſu , ſeu conatu , quo atteotevit puellam cognoſcere , quie effinitas non contrahitur ex ſolo conatu : ſed ex illo complero : unde impedimentum publicæ honeſtetis oriebetur ex ſponſelibus de futuro , quæ præceſſerent in illo Juvene.

Neque obſtat , ſi dices, ex ſponſelibus contrectis ante ſeptennium non oriri hanc publicam honeſtetem , eò quie ſponſalia inite anre ſeptennium ſint irrite. Nam contra eſt , quia in ceſu noſtro eatenus ex ſponſelibus initis cum puelle nondum ſeptenni ortum ſuit impedimentum publicæ honeſtatis , quia apparebat in puella ille , malitiam ſuppleviſſe ætetem , ac fuiſſe proximem ſeptennio , ac proinde ex conſenſu præſtito in ſponſalibus validis , & ex mutua cohabitetione cum niſu ad copulsm ortum fuit impedimentum publicæ honeſtatis , ut notat Barboſe *in collect. in d. c. n. 3. & ſequent.* alioquin ſi priora ſponſalie Juvenis inite cum puella fuiſſent invelida , non potuiſſent impedire , quin cum conſobrine ipſius poſſet validè contrahere , quia quod de jure noo ſortitur effectum , non ponit impedimentum , ut liquet *ex regul. jur. 52. in 6.* Cæterum hoc impedimentum publicæ honeſtetis ortum ex ſponſalibus eſt tantùm de jure eccleſiaſtico , proinde oon impedir , quin infideles poſſint metrimonium contrehere. 6

Oritur difficultas , an ſi ſponſalie diſſolvantur ex mutuo conſenſu utriusque ſponſi , ceſſet impedimentum publicæ honeſtetis ortum ex illis ; circe quam difficultatem non conveniunt Doctores ; ſiquidem Layman *lib. 5. tract. 10 p. 4. c. 6. n. 3.* Trullench. *de ſacrament. lib. 7. c. 9. dub. 39.* Perez *de matrim. diſp. 8 ſect. 2. n. 4.* & elij cenſent , tale impedimentum non ceſſare , quamvis ſponſalie diſſolvantur ex mutuo conſenſu utriusque ſponſi: ratio potiſſima, quâ nititur hæc ſententia , eſt , quie impedimentum matrimonij non dependet à voluntate contrahentium , ſed eb eccleſia , quæ conſtituit , ut impedimentum publicæ honeſtatis oriatur ex ſponſalibus validis , atqui ſponſalia in hoc caſu ſupponuntur validè contracte , licèt poſtea ex mutuo conſenſu contrehentium diſſolventur : immo non diſſolverentur , niſi antea ligâſſent , ac fuiſſent valida , non enim ob id non fuerunt valida , quia poſtea diſſolvuntur. Tum quia ratio propter quam inductum eſt ab eccleſia impedi- 7

pedimentum publicæ honeſtatis adhuc militat, quando ſponſalia mutuo conſenſu diſſolvuntur, quia non decet matrimonium contrahi inter aliquas perſonas, quæ ſibi ſactæ ſunt propinquæ per ſponſalia: alioquin hoc impedimentum etiam ceſſaret poſt mortem alterius ſponſi, quia ſponſalia non videntur magis diſſolvi per mutuum conſenſum, quàm per mortem, ob quam perpetuò dirimuntur.

8 Quòd ſi dicas, ſponſalia, quæ mutuo conſenſu diſſolvuntur evaneſcere immediatè, & ratione ſui, non verò quæ morte alterius, quia tunc non ratione ſui, & immediatè; ſed tantùm mediatè, & ex defectu ſubjecti ceſſant, quia ipſis viventibus ſemper unus pertinoit ad alium, & ècontra; proinde ex illis utpote perpetuis, & ſemper validis oritur hoc impedimentum, noo ex illis. Contra eſt, quia etiam per mortem alterius ex ſponſis evaneſcunt ſponſalia, imò eò magis, quò per mortem perpetuò diſſolvuntur: ſecus diſſoluta per mutuum conſenſum, iterum per novum conſenſum contrahi poſſunt. Tum quia etiam per mortem evaneſcuot ſponſalia immediatè, & ratione ſui, quia immediatè evaneſcit omnis conſenſus, & radix illius, ſeu voluntas demortui ſponſi, quapropter ſicut ſponſis viventibus unus deſinit ad alterum pertinere per mutuum conſenſum; ita multò magis mortuo alterutro, unde non poſſet diſcrimen aſſignari, cur hoc impedimentum publicæ honeſtatis debeat ceſſare ſi ſponſalia diſſolvantur ex mutuo conſenſu contrahentium, & non debeat etiam ceſſare, ſi diſſolvantur mortuo alterutro ex ſponſis, ut notat Sanchez *de matrim. tom. 2. lib. 7. diſp. 65. n. 21.*

9 Nihilominus contraria ſententia videtur probabilior, quam docet Diana Coord. *de Sacram. matrim. reſol. 23. n. 2. & reſol.* 22. ubi ait hanc ſententiam conſuluiſſe, & eidem poſtea adhæſiſſe plures Doctores ex Dominicana familia, & Societate JEſo. Ratio eſt, quia ſemel quòd ſponſalia mutuo contrahentium conſenſu ſolvuntur ſunt irrita, & nullam ampliùs habent vim, nec ullum poſt ſe relinquunt effectum: ſecus ſi alterutro ex ſponſis mortuo diſſolvantur, non omnino quoad effectum pereant, immo nec quoad ſe, quia ſponſalia illa cenſerentur perpetua, quia ſponſus ſupponitur diceſſiſſe in eadē voluntate ſtandi promiſſo, ſi ſuperviveret: hinc ſacra Congregatio cenſuit, talia ſponſalia eſſe invalida ad hunc effectum, ut ex ijs oriatur impedimentum publicæ honeſtatis, ſi ex mutuo contrahentium conſenſu, fuerint diſſoluta, ut notat Joannes Præpoſitus *in 3 p. D. Thomæ. q. 7. de imped. matrim. dub. 14. num. 144.* apud Dianam *loc. cit.* Quòd ſi ſponſalia diſſolvantur ex morte unius partis, ante contractum matrimonium, vel judicis ſententiam; adhuc pariunt hoc impedimentum: quia ſubſequens diſſolutio non obſtat, quò minus fuerint valida.

10 Objicit tamen Sanchez *lib. 7. de matrim. tom. 2. diſp. 65. n. 21.* quia nulla major ſponſalium diſſolutio poteſt contingere, quàm per alterius ſponſi mortem: ergo ſi non obſtante diſſolutione per hanc mortem adhuc perſeverat impedimentum, à fortiori etiam perſeverabit, ſi ſponſalia communi contrahentium conſenſu diſſolvantur. Verùm eſt diſpar ratio, quia qui contrahit ſponſalia, ſi poſtea moriatur, cenſetur in eadem voluntate deceſſiſſe, vel ſaltem deboiſſe decedere, quamdiu alter non diſſentit: at non ita contingit, quando ſponſalia communi conſenſo contrahentium diſſolvuntur, quia tunc adeſt utriusque partis voluntas expreſſa diſſolvendi ſponſalia, & hæc eſt ratio, ut notat Diana *loc. cit.* cur impedimentum publicæ honeſtatis non ceſſet, ſi ſponſalia per mortem alterius ſponſi diſſolvantur: ceſſet verò, ſi diſſolvantur communi utriusque contrahentis conſenſu.

11 Quòd ſi quæratur, an ex ſponſalibus irritis ex defectu conſensûs, vel ob aliud impedimentum occultum oriatur impedimentum publicæ honeſtatis. Affirmant Baſilius Pontius *lib. 7. c. 35. n. 10.* Layman *lib. 5. tract. 10. c. 9. n. 4.* & alij plures, quos citat, & ſequitur Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 68. n. 14.* & nititur hæc ſententia, eò quia hoc impedimentum ſtatutum ſit propter indecentiam, quam ſecum trahit matrimonium cum conſanguinea in primo grado illius, cum qua ſponſalia fuerunt contracta: atqui hæc eadem indecentia ſemper oritur, quoties publicè conſtat, ſponſalia valida fuiſſe, quamvis defacto in ſe ſint irrita.

12 Quòd ſi dicas, Concilium Tridentinum declaráſſe ex ſponſalibus quacunque ratione invalidis non oriri hoc impedimentum publicæ honeſtatis. Reſpondent, Concilium intelligi de quacunque ratione, quæ cognoſcitur, quia tunc cùm putentur valida, ſemper oritur eadem indecentia, conſequenter idem impedimentum publicæ honeſtatis.

13 Verùm contrariam ſententiam putârim probabiliorem, ac illi adhærendum cum Diana Coord. *de ſacram. matrim. reſol. 24. num. 2.* Rebell. *lib. 3. q. 14.* Coninck *diſp. 32. dub. 5. num. 69.* Hurtado. *de matrim diſp. 21. difficult. 1. num. 4.* Ratio eſt: quia Concilium generaliter declarat, ex ſponſalibus quacunque ratione invalidis nullum contrahi impedimentum publicæ honeſtatis: & ſicut Concilium non limitat, ita nec nos debemus limitare; proinde ſine ſufficiente fundamento reſtringitur Concilium ad illa ſola ſponſalia, quæ ſunt publicè invalida: alioqnin neque ex ſponſalibus validis omnino occultis hoc oritetur impedimentum: quia nulla indecentia eſſet in tali contractu cum conſanguineis ſponſæ. Quamobrem hoc impedimentum non oritur ex indecentia apparente apud homines, ſed ex indecentia intrinſeca rei, & quæ oritur ſpectato ipſo contractu in ſe.

14 Si petatur, an hoc impedimentum publicæ honeſtatis oriatur etiam ex ſponſalibus fictè initis ſcilicet ore tenus, & abſque conſenſu interiori Sanchez *lib. 7. diſp. 68. n. 15.* Pontius *lib. 7. c. 36. num. 16.* & alij apud ipſos docent, etiam ex ſponſalibus fictè celebratis, ſeu ore tenus, & ſine interiori conſenſu oriri hoc impedimentum publicæ honeſtatis, eò quia cenſent, talia ſponſalia in foro externo eſſe valida cùm exte-

exteriùs liberè, & ſeriò absque ullo joco fuerint celebrata, obligéntque tam ex juſtitia, quàm fidelitete. Tom quie ratio ob quam ſuit ab Eccleſia ſtatutum hoc impedimentum, fuit impedire ſcandala, & publicam indecentiam, ut colligitur *ex c. Juvenis. 3. h. t.* atqui hæc ratio æquè urget, quando ſponſalie exteriùs epparent valida, & ad eorum valorem nil aliud requiritur, quàm internua conſenſus: quia cùm internus conſenſus lateat homines non poteſt impedire, quin apud homines oriatur indecentie, ac impedimeotum publicæ honeſtatis. Nihilominus contraria ſententia eſt probabilior, cui puto adhærendum cum Hurtado *de matrim. diſp. 21. difficult. 1.* Martino Perea *de matrim. diſp. 8. ſect. 3. num. 3.* ubi probet ex ſponſalibus invalidis ob defectum ſoliua interni, & occulti conſensûs nullum oriri impedimentum publicæ honeſtatis, quia Concilium Tridentinum expreſsè ait, ex ſponſalibus quacunqne ratione invalidis nullum contrahi impedimentum publicæ honeſtatis: unde ſi Concilium generatim loquitur de ſponſalibus, quæ non ſunt valide ex quacunque ratione, ſeu cauſe; per verba hæc univerſaliſſima complectitur cauſas omnes invaliditatis: & quia defectus conſenſûs interni eſt una ex cauſis, quibus invalidantur ſponſalia, ideo hæc cauſa eomprehenditur etiem ſub univerſaliſſima diſpoſitione Concilij: elioquin ſine ullo ſufficiente fundamento reſtringeretur Concilium ad illas ſoles cauſes, quæ notoriè invalidarent ſponſelie: eò enim ipſo, quòd Concilium definit, non oriri hoc impedimentum ex ſponſalibus quacunque ratione invalidis, comprehendit omnem inveliditatem etiam illam, quæ oritur ex defectu conſenſûs interni; proinde in foro conſcientiæ non dirimit ſubſequens matrimonium: licèt in ſoro ſori, probari debeat defectua interni conſenſûa, cum hic lateet homines.

15 Hineooo urget, quod reſpondet Sanchez, Tridentinum eſſe intelligendum de quacunque ratione externe, & apparente, quâ irritantur ſponſalia, eò quia cum tele impedimentum inſtitutum ſit ob publicem honeſtatem, & vitandi ſcandali cauſâ; ideo defectus conſenſûs, ob quem non inducitur impedimentum debet, eſſe externua, & hominibus innoteſcere. Contra eſt, quia verba Tridentini ſunt univerſalia, & comprehendunt quamcunque nullitatem externam, & internam, ſeu occultam, & apparentem, quod enim eſt ex ſe univerſele, non debet reſtringi, ſed intelligi ſecundùm totam univerſalitatem, ad quam poteſt ſe extendere.

§. VIII.

Quibus modis ſponſalia diſſolvantur.

1 SPonſalie tunc dicuntur diſſolvi, quendo non ampliùs obligant, perinde ac vinculum tunc dicitur ſolvi, quando non ampliùa liget. Diſſolvuntur autem ſponſalia verijs modia. Primò morte alterutrina, oam mors omnia ſolvit *Novel. 22. de nupt. c. 20. in princ.* Secundò ex mutuo contrehentium conſenſu, ſeu mutua remiſſione ipſorum ſponſorum: ratio eſt quia cum dicta remiſſio cedet in fevorem ſponſorum poſſunt illi cedere juri ſuo, quemadmodum ſocietas conſenſu ſociorum inita diſſenſu mutuo diſſolvitur, ut deſumitur *ex c. preteres. 2. h. t.* quie quiaque poteſt remittere, quod ſuâ intereſt, quamdiu non reſultat vinculum indiſſolubile. Tum qnia nil tam naturale, quam unumqoodqne diſſolvi eo modo, quo ligatum eſt *l. nihil tam naturale. 35. de regul. jur.* omnis enim rea, per quaa cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur *c. 1. de regul. jur.* excipitur contractus matrimonij, qui ob ratiooem Secramenti eſt indiſſolubilis.

2 Cætetum id extenditur etiam ad ſponſalia juramento firmete: ratio eſt, qnia juramentum promiſſorium adjectum contractui eſt illi acceſſorium; proinde ſequitur ejua naturam, & conditiones; ſicut eceeſſorium ſequitur naturam ſui principalis *c. quemadmodum. 25. de jurejur.* ptoinde ſublatâ per mutuum contrahentium conſenſum obligatione orta ex contractu ſponſaliorum, tollitur etiam illa, quæ eſt ex juremento, quie ſicut obligatio jnramenti fundabatur in obligatione ſponſaliotum, ſublatis ſponſaliia tollitur eorum obligatio, ſeu ſundamentum, quo nitebatur obligatio jurementi, & ſublato ſundemento neceſſe eſt, corruat res fundeta.

3 Tum quie ſi juramentum fuit præſtitum in ſavorem partia, ut ſupponitur, poteſt ejus conſenſus remitti, quia quilibet poteſt favori ſuo renunciare, & quia juramentum dirigitur in Deum tanquam in teſtem promiſſionis hominâ factæ, Deus illud ecceptat, vel remittit juxta voluntetem, & intentionem hominis.

4 Præteree ut ex mutuo conſenſu contrahentium ſponſalie diſſolvantur, debent, qui contraxerant ſimul liberè, & non coactè aſſentirâ in ſponſaliorum diſſolutionem: alioquin ſi unus ex ſponſis è ſponſalibua reſiliat ſine eauſa, altero noo conſentiente, tunc qui reſilit, graviter peccet, & non liberatur ab obligatione: & elter, ſi velit, ſit liber, quie prior ſponſalibua renuntievit, ut notet Sanchez. *diſp. 52. n. 4.* Quin imò ſi elterutra pars non ſponté, ec liberè conſentit in diſſolutionem ſponſaliorum, ſed minis, & terroribus, vel ex nimia importunitate ed id fuit inductus, & quaſi coectus ab eltero ſponſo, tunc qui ita alium induxit, manet obligatus in conſcientie ed ſervanda ſponſalia, ut docet Tanoer. *tom. 4. diſp. 8. q. 1. dub. 4. n. 59.*

5 Præterea ut ex mutoo conſenſu diſſolvantur ſponſalie, debent ambo ſponſi eſſe puberes, quia ſi alter eorum ſit impubes, non diſſolvuntur ſponſelia mutuo conſenſu, niſi impubes ad años pubertatis pervenerit *c. à nobis 8. c. de illis 9. inf. de deſpon. impub.* idqne ſtatutum ſuit ob inconſtentiam, & levitatem puerorum, ne ſrequenter nova contrahant ſponſalia. In hac tamen ſpecie ſolo diſſenſu illius, qui pubes ſactua eſt, ſponſalia diſtrahuntur, non ſpectato conſenſu alterius, ſive pubetis, ſive impuberis *d. c. de illis de deſponſ. impub.* Id temen limitetur, niſi ſortaſſis ſponſalie juramento firmata fuerint, quia tune etiam alterius diſſenſus requiritur *c. ex litteris 10. h. t.*

Oritur tamen dubium, an ſponſalia juramento firmata diſſolvantur ex mutuo conſenſu, etiam quando juramentum illis fuit appoſitum intuitu pietatis, adeo ut juramentum ſponſalibus adjectum ſit principaliter in honorem Dei, ut ſi Titius juret Lucretiæ pauperi, ſe eam ducturum propter Dei amorem, adeo ut tota promiſſio cedat in favorem Lucretiæ pauperis. Reſpondent Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 25. n. 8.* Henriquez *lib. 11 de matrim. c 14 n. 8.* Pirhing *de ſponſal. & matrim. ſect. 2. §. 1. n. 40.* affirmativè, quia juramentum ita in Dei honorem eſt præſtitum, ut tota res promiſſa cedat in utilitatem partis; ait enim Pirhing, ſi quis intuitu pietatis juret fœminæ pauperi, ſe eam in uxorem ducturum, tum Deus recipit juramentum tale in utilitatem partis, proinde pars, cui res promiſſa eſt ſub juramento, poteſt illud remittere, ſi velit, & citat Pirhing pro hac ſententia Covarruviam *in epit. l. 4. decret. p. 1. c. 5. n. 1.* Abbat. *in c. præterea 2. n. 3. h. t.* Sanchez *lib. 1. de ſponſal. diſp. 52. num. 6. & ſequent.*

7 Nihilominus putârim adhærendum eſſe contrariæ ſententiæ, quæ deſumitur ex D. Thoma in 2. *2. q. 89 a. 9. ad 2.* ubi ait: *hominem poſſe alteri promittere aliquid dupliciter; uno modo, quando promittit aliquid pertinens ad utilitatem ipſius, ut ſi ſub juramento promittat, ſe ſerviturum ei, vel pecuniam daturum: & à tali promiſſione poteſt abſolvere ille, cui talis promiſſio facta eſt: intelligitur enim jam ſolvere promiſſionem, quando facit ſecundùm voluntatem ejus. Alio modo, quando promittit aliquis alteri, quod pertinet ad honorem Dei, vel utilitatem aliorum, puta, ſi aliquis ſub juramento promiſit alicui ſe intraturum Religionem, vel aliquod opus pietatis facturum: & tunc ille, cui promittitur, non poteſt abſolvere promittentem: ratio eſt, quia promiſſio non eſt facta ei principaliter, ſed Deo.* Docet expreſsè D. Thomas, quòd quando aliquid promittitur intuitu pietatis, & religionis principaliter non poſſit remitti, ut etiam docet Sotus *lib. 8. de juſtit. q. 1. art. 9. ad 1.* Ledeſma *de matrim q. 43. art. 13.* Navarrus *in ſummo c. 22.* Sylveſter *V. juramentum 9 q 5.* ratio id etiam ſuadet, quia quando juramentum eſt principaliter præſtitum in honorem Dei, adeo ut per ipſum confirmetur aliqua promiſſio facta homini, tunc non homo, ſed Deus eſt principalis creditor, cui propterea ex merito talis juramenti fuit jus acquiſitum: proinde ſine authoritate Dei, vel ejus in terris, qui vicem gerit Chriſti, ſeu ſine authoritate ſummi Pontificis non poteſt tale juramentum remitti, nec relaxari. Tum quia juramentum factum Deo intuitu pietatis, & principaliter propter Dei honorem æquivalet voto, ut notat Sotus *loc. cit.* & cum in voto nulla perſona privata poſſit diſpenſare, eò quia ſoli Deo ſit jus acquiſitum; ita quia jus ex vi talis juramenti acquiritur ſoli Deo principaliter non poteſt à perſona privata relaxari.

8 Neque obſtat fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quo dicitur, juramentum Deo præſtitum recipi à Deo in utilitatem partis; proinde poſſe hanc cedere jure ſuo. Nam id tantùm eſt verum, quando juramentum propriè, & principaliter præſtitum fuit intuitu partis, & in ejus utilitatem: non verò quando præſtitum eſt principaliter intuitu pietatis, & religionis; quia tunc Deus illud acceptat tanquam præſtitum in ſui honorem; adeo ut ipſe ſit principalis creditor, & non poſſit homo privatus laxare jus eidem acquiſitum. Hinc notavit Sotus in hujusmodi promiſſionibus homini factis ſub juramento eſſe inquirendam promittentis, ſeu jurantis intentionem, an fuerit principaliter in favorem partis, cui facta fuit promiſſio, & tunc poteſt pars in cujus favorem fuit juramentum præſtitum cedere juri ſuo, & relaxare juramentum: non ita ſi principaliter fuit juramentum præſtitum in honorem Dei, & intuitu pietatis: quia tunc principalis creditor eſt ſolus Deus, & ſicut non poteſt relaxari juramentum confirmatorium præſtitum in favorem Petri, ſine conſenſu Petri: ita neque poteſt relaxari juramentum præſtitum in honorem Dei, ſine conſenſu ipſius Dei, vel illius, qui in terris vicem gerit illius, adeo ut requiratur authoritas ſummi Pontificis, ut notat D. Thomas. *2. 2. q. 88. a. 3.*

Cæterum cùm ſponſalia dicuntur mutuo conſenſu diſſolvi, id debet intelligi de ſponſalibus puberum; quia de ſponſalibus Impuberum eſt alia diſpoſitio, ut liquet *in c. de illis, & c. à nobis de ſponſ. impuber:* ſiquidem impuberes contrahentes ſponſalia non poſſunt reſilire, donec nacti fuerint pubertatem: unde impuberes a jure prohibentur mutuo conſenſu diſſolvere ſponſalia ob levitatem, quâ faciliter impuberes mutant conſilia; & paſſim reſilirent, paſſimque contraherent. Cæterum accedente pubertate, qui prius illam attigerit poteſt reſilire, adeo ut non ſit illi opus expectare pubertatem alterius; ſiquidem ex ſolo ejus diſſenſu poſt pubertatem ſponſalia diſſolvuntur. Immo putârim ſtatim ac pubertatem attigerit teneri reclamare: alioquin ſi taceret, cenſeretur ſponſalia firmare, ac ſi poſt pubertatem illa contraxiſſet: quinimò hujusmodi reclamatio non ſolùm videtur neceſſaria pro foro conſcientiæ, adeo ut non ſufficiat, ſi tantùm interius fiat; ſed requiritur, ut ſit ſenſibilis: ratio eſt, quia ſicut ad contrahenda ſponſalia non ſufficit ſolus interior conſenſus, niſi exteriùs manifeſtetur; ita nec ſufficit ad diſſolvenda ſponſalia jam contracta ſolus interior diſſenſus, ſed neceſſe ſit, ut manifeſtetur exterius coram Epiſcopo, vel ejus Vicario, & ipſis deficientibus coram honeſtis perſonis juxta *textum in c. fin. de appellat.* 9

Tertiò diſſolvuntur etiam ſponſalia elapſo termino, ſeu tempore ad matrimonium contrahendum præfixo, & deſumitur *ex c. ſicut 22. h. t.* adeo ut, ſi in contractu ſponſaliorum appoſitus fuit dies, & terminus de matrimonio contrahendo, ſi per aliquem ex ſponſis non ſteterit, quin contraheretur tali die præfixo, poſſit ipſe reſilire, quia lapſus termini appoſiti contractui ſponſaliorum eximit ab obligatione illum, per quem non ſtetit; alius verò, qui noluit con- 10

con-

contrahere tali die, adhuc ligatur, oe ex ſua culpa commodum raportat. Quòd ſi per utrumqua ſtetiſſet, uterque manet liber: ſi tameo is, per quem ſtetit, culpa vacet, ſponſalia non diſſolvuntur, nimirum ſi absqua culpa utriuaqua cootrahantis præſixua tarminus elaberatur, ut ootat Covarruvias *de matrim. 1. p. c. 5. n. 8.*

11 Juvat obſervare, duobus modis poſſa contractui ſpooſaliorum apponi terminus ad contraheodum matrimoninm. Vel ad raſtringendam obligationem, ita ut oiſi intra tale tampus matrimooium incatur, licaat reſilira: & tunc ſi per utrumque contrahentem ſtatit, quo minus matrimooium contrahcretur ax parta utriusqua ſolvuntur ſponſalia: Sin varò tantùm per alterutrum ſtetit, hic adhuc obligatur, na ax culpa ſua commodum ſantiat; & alter ramanet libar. Val tempus apponitur obligationi ſponſalium, poſtquam hæc contracta ſunt; & ſolùm ad ſtatuandam, vel axaquandam obligationem; adeo ut matrimonium tunc contrahi dabaat, alioquio pars, per quam ſtetit, na ſequaretur matrimonium, in mora culpabili canſeatur aſſa, & tunc lapſu temporis, ſeu tarmini præſixi non diſſolvuntur ſponſalia; ſed ambo contrahaotes adhuc maoent obligati: ratio diſcriminis aſt, quia in priori caſu non habetur niſi unica obligatio, & illa, non abſolutè, ſed alligata certo tampori, quo dilapſo axtinguitur obligatio, aò quia caſſet cnnditio: ſacus in poſterinri caſu habatur duplax obligatio, uoa cootrahendi matrimonium, & altera contrahendi tali tempora; unde tametſi ceſſat ſecunda obligatio, eo quia matrimonium ooo contrahatur dia illo præfixo, ad quam uterqua ſponſus ſa obligaverat: adhuc manat prior obligatio contrahandi matrimooium io aliquo tempore, & cùm hæc obligatio ſit abſolnta, noo depandat ab alia, quâ proptetaa ceſſanta, illa ooo caſſat *l. celſus. 23. §. 1. ff. de recept. arbit.*

12 Quartò diſſolvuntnr ſponſalia par matrimoniom ſubſequaos validè calabratum cùm alia perſona: ratio aſt, qui ras uoi tradita per contractum indiſſolubilem non potaſt ampliùa tradi alteri, cui tantummodo promiſſa fuerat, & deſumitur *ex c. 1. de ſponſa duorum. & c. ſi inter 31. h. t.* Tum quia matrimonium tametſi tantùm ſit ratum, eſt fortiua vinculum, proindo dirimit ſponſalia ptiora da futuro, tametſi fuetint juramento firmata. Quòd ſi ſubſequans matrimonium iovalidà cnotrahatatur, priora ſponſalia non diſſolveraotur, quia juxta *regul. jur. 52. in 6. non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum*; manaret taman alter liber à fide ſponſaliorum, quia per illam voluntatem contrahendi viſua eſt à ſponſalibus raceſſiſſa. Noo tamen vidatur improbabilis aorum ſantentia, qui docent, ſponſalia non omnino axtingui in caſu, quo alter axpectet, ſed taotùm ſuſpendi, adeo ut ſoluto matrimonio tenaatur alter ſponſus priora ſponſalia ſarvara: ratio aſt, quia promiſſio ſimplax religionis noo axtinguitur par traditiooam incompoſſibilem poſtariorem matrimonij coſummati, ſed ſuſpenditor, & eo ſoluto omninò obligat: pari pacto promiſſio matrimonij non extinguitur per traditiooam incompoſſibilem alteriua matrimonij, ut docet Baſilius Pontius *de matrim. lib. 12. c. 13. n. 4.*

Ao verò diſſoluto matrimonio adimplenda ſiot priora ſponſalia jurata, nagat Sanchaz *lib. 1. diſp. 48.* adeo ut oon tanaatur ſponſus ad priora, oiſi fortaſſia ratiooe damni, ut ſi daſloraverit ſponſam bouæ famæ, nec illi antea ſatisfecerit: quia juramantum adhibitum fuit ad confirmandam promiſſionam; unda axtinctâ promiſſiona ceſſat etiam obligatio juramenti: & hæc ſentantia probabilis aſt: licèt contraria cenſeatur etiam valdà probabilis, adao ut diſſoluto matrimonio cenaatur adimplare ptiora ſponſalia jurata rationa juramanti, quia cùm hoc fuerit validum, ejua obligatio noo fuit extincta per ſubſequens matrimonium; ſed ſolummodo ſuſpenſa, ideo mortua uxora tanetur ſtara prioribus ſponſalibus rationa juramanti, ut docet Coninck *diſp. 23. dub. 4.* Bonac. *de ſponſ. diſp. 1. punct. 7. n. 3.* 13

Cæterum per ſponſalia poſtariors non ſolvuntur priora, quia ſacunda ſpooſalia, quamvis juramaoto firmata ſunt iuvalida, cum oon poſſit quis ram aliquam altari promittara, ſi eandam validà alteri jam obligavarat. Naque obſtat juramentum, quia hoc non aſt vinculum iniquitatis *c. quanto 18. de jurejur.* Neque juramaotum obligat cum præjudicio tertij, ut deſumitur *ex regula: non eſt obligatorium 58. de reg. jur. in 6.* licet ex parta alteriua ſponſi, qui non contraxit ſacunda ſponſalia, priora ſint ſoluta, adeo ut ſit in ajus libertata, ſi velit ab ijsdem recedara; ratio eſt quia contrahaoa ſecunda ſponſalia ceoſetur racaſſiſſe à prioribua. 14

An verò priora ſponſalia diſſolvantur per ſacunda ſaltem ratiooa copulæ ſubſacutæ. Reſpondatur, in rigore non diſſolvi, ſed ſponſum taneri ſtare prioribua ſponſalibus, tametſi copulam habuerit cum ſacunda ſponſa; ratio eſt, quia poſt Concilinm Tridantinum ſacunda ſponſalia non tranſeunt per copulam in matrimonium, tamatſi affactu matrimoniali ſiat copula; unda priora ſpooſalia oon ditimuntur. Nequa par injuriam illatam poſtariori ſponſæ axtinguitor jus prioris. Quòd ſi dicas, ſponſum, qui corrupit Virginam ſponſam, ſi antaa voverat raligionam, val caſtitatam, taoeri aam ducere: Contra aſt, quia eſt diſpar ratio; ſiquidē ex voto oritur ſolùm obligatio ex religione: ex ſponſalibus aotem cum deſlorationa oritur obligatio ex juſtitia, quæ eſt fortior. 15

Tum quia priua votum noo omoino tollitur, ſed ſuſpenditur par matrimoniom; è contra prior obligatio par ſubſaquens matrimooium omnino axtinguitur. Cæterum nonnunquam ſponſalia priora ita diſolvuntur per poſtariora cum copula, ut matrimooium cum neutra poſſit ioiri: & tuoc contingeret, ſi ſponſalia poſtariora cum copula, habita ſiot cum cognata in primo gradu prioris ſpooſæ; ut ſi Titius poſt contracta prima ſponſalia cum Lucretia, cootraheret ſacunda cum ajus ſorore, cum qua rem 16

Digitized by Google

rem etiam haberet, tunc enim cum prima ſponſa non poſſet contrahere matrimonium ob impedimentum affinitatis, neque cum ſecunda ob impedimentum publicæ honeſtatis ortum ex primis ſponſalibus validis.

17 Nihilominus contraria ſententia nimirum poſteriora ſponſalia inita cum copula eſſe ſervanda non eſt improbabilia, & eam docet Baſilius Pontius *lib.* 18. *c.* 14. *n.* 4. eámque etiam indicat Sanchez *l.* 1. *diſp.* 49. *n.* 6. ubi ait, nonnunquam ex æquitate poſteriora ſponſalia ſervanda eſſe, ut ſi corrupta grave damnum famæ pateretur, & prior ſponſa non niſi leviter læderetur, tunc enim ſaltem ex charitate hæc teneretur conſentire in ſolutionem ſponſaliorum ad vitandum grave damnum alterius; & tunc poſſet judex priora ſponſalia diſſolvere. Tum quia ut notat Pontius *loc. cit.* quando duo contendunt, unus de lucro acquirendo, & alter de damno vitando, huic potiùs favendum eſt, quàm primo: atqui ſecunda ſponſa contendit de damno vitando, cùm fuerit deflorata, & exigit nuptias, ut damnum evitet: prior verò tantùm contendit, ut lucrum acquirat, proinde tunc quæ damnum eſt paſſa ſaltem ex æquitate, & charitate videtur præferenda alteri, quæ nullum fuit damnum paſſa, & cui poſſet ſatisfieri per quid aliud.

18 Quintò diſſolvuntur priora ſponſalia de futuro per ingreſſum in Religionem approbatam emiſſâ in eadem ſolemni profeſſione; quia per talem profeſſionem ſolemnem diſſolvitur matrimonium ratum, & nondum conſummatum *c. ex publico* 7. *de converſ. conjug.* ergo à fortiori etiam ſponſalia de futuro, ut notat Covarruvias *in epit. lib.* 4. *decret. p.* 1. *c.* 5. *n.* 11. An verò diſſolvantur etiam per ſolum ingreſſum in Religionem. Reſpondetur, tunc alterum ſponſum manentem in ſæculo liberari ab obligatione ſponſaliorum; adeo ut ſi velit, poſſit cum alio matrimonium contrahere, quia eo ipſo, quòd alter ſponſus ingreditur Religionem, cenſatur ipſo facto renuntiare ſponſalibus priùs initis, cùm hæc non poſſint cohærere cum ſtatu religioſo.

19 Tum quia eſſet probro ſponſæ manenti in ſæculo, ſi teneretur nubere ſponſo, qui exuit habitum religioſum: & nimis etiam durum accideret ſponſæ, ſi teneretur expectare, donec ſponſus abſolveret in religione novitiatum. Sponſus verò qui religionem ingreditur, ſi in ea non emittat ſolemnem profeſſionem, ſed poſtea exuat habitum religioſum, probabilius eſt, non liberari ab obligatione ſponſaliorum, adeo ut ſi ſponſa velit illi nubere, teneatur hic eam ducere, ut docent Tannerus *tom.* 4. *diſp.* 8. *dub.* 4. *num.* 47. Pirhing *lib.* 4. *tit.* 1. *ſect.* 2. §. 2. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *c.* 2. *n.* 3. ratio eſt, quia ſimplex ingreſſus in religionem non habet ex natura ſua omnino diſſolvere ſponſalia, quia cùm poſſit ante emiſſam ſolemnem profeſſionem quis egredi, & nubere: ideo ſimplex ingreſſus non reddit impoſſibilem contractum matrimonij; proinde non diſſolvit contractum ſponſaliorum: neque etiam id habet ex jure poſitivo, quia nullibi id reperitur; unde egrediens è religione non emiſſa ſolemni profeſſione non eſt liber ab obligatione ſponſaliorum, quæ antea contraxerat. Tum quia quilibet poſt contracta ſponſalia, ſi ipſum pœniteret ſponſaliorum, à quibus nollet ſponſa reſilire, poſſet per aliquot ſeptimanas ingredi aliquam Religionem, ea tantùm intentione, ut inita ſponſalia diſſolverentur, & poſtea iterum egrediendi, ac aliam ducendi, quod eſſet contra æquitatem.

Cæterum per votum ingrediendi Religionem, & profitendi diſſolvuntur ſponſalia priùs inita, quamvis fuerint juramento firmata, ut notat Covarruvias *in epit. lib.* 4. *decret. p.* 1. *c.* 5. *n.* 11. ſiquidem promiſſioni ſponſaliurum ſemper intelligitur adjecta hæc tacita conditio, niſi promittens perfectiorem religionis ſtatum elegerit unde eſt ſemper liber ſponſus, & poteſt eligere hunc perfectiorem religionis ſtatum; quia ſtante hac electione priora ſponſalia corruunt: ſicut eſt nullus quivis alius contractus conditionalis, ſi conditio non purificetur. Tum quia ſponſus, tametſi juramento firmaverit ſponſalia, adhuc poteſt religionem profiteri, conſequenter poteſt etiam reſciſſis ſponſalibus religionem vovere. Id tamen limitatur ſi ſponſa inde gravem infamiam incurreret, præſertim ſi ſub ſpe matrimonij fuerit carnaliter cognita à ſponſo: vel ut proles ex ea concepta legitima fiat: tunc enim tenentur ſponſus contrahere priùs matrimonium; quia votum ingrediendi religionem cum graviſſimo damno proximi non cenſetur Deo gratum, neque obligare, eò quia injuſtum inferat ſponſæ damnum. 20

Hinc qui non ſolùm ſponſalia cum puella Virgine contraxit, ſed etiam ſub ſpe matrimonij eam corrupit, non poteſt ante contractum matrimonium religionem ingredi; ſed tenetur eam ducere. Imò id etiam procedit quamvis copula non ſit ſecura; ſed puella notabilem inde patiatur propriæ famæ jacturam: ratio eſt quia tunc ſponſus non poſſet injuriam violatæ virginitatis, aut detrimentum famæ aliter reſarcire, quàm eam ducendo: & quia ex juſtitia tenetur illatum damnum reſarcire; tenetur etiam eam ducere. Quòd ſi votum religionis emiſſum priùs fuerit antequam contraherentur ſponſalia, & poſt contracta ſponſalia ſponſus ſponſam Virginem corrumperet fide datâ de matrimonio contrahendo Sanchez *lib.* 1. *de ſponſal. diſp.* 44. *num.* 3. & alij, quos ipſe citat, docent, votum illud, quamvis initum ante ſponſalia non inducere obligationem, eò quia res ſint ita notabiliter mutatæ, ut ſine magno tertij damno non poſſit votum impleri. 21

Tum quia, qui poſtquam vovit Religionem puellam à ſe corruptam ducit, non abſolvitur omnino à voto, ſed ejus executio tantùm differtur ad tempus, adeo ut cùm primùm ſolvitur matrimonium, teneatur ingredi, ſi idoneus ſit, quia vovens quantum poteſt, tenetur ſuum votum implere. Nihilominus contraria ſententia eſt communior, eique adhærendum, quia per votum emiſſum ante ſponſalia, fuit Deo 22

priùs

prius jus quæſitum, & non poteſt vovens propria authoritate tollera jus Deo quæſitum, ſe magis obligando creaturæ; vel ſuſcipiendo ſtatum voto contrarium: unde in hoc caſu ſponſus, qui poſt emiſſum votum Religionis contraheret ſponſalia, & corrumperet ſponſam fide datâ de matrimonio contrahendo, teneretur à ſummo Pontifice petere diſpenſationem à voto; ut ejus obligationem cognitâ causâ relaxet. Propoſitum tamen ſervandi cœlibatum in ſæculo nulla ratione ſponſalia dirimit; ratio eſt, quia tale propoſitum, ſi voto non firmetur, non conſtituit ſtatum: quòd ſi votum caſtitatis ſponſalibus ſuperveniat, quamvis probabile ſit, ea diſſolvi, eò quia ſit de meliori bono, ut docent Sotus *in 4. diſt. 27. q. 2. a. 5.* Angelus *V. ſponſ. num. 5.* adhuc probabilius eſt, ut ſuperiùs diximus, ea non diſſolvere, quia Deus non acceptat promiſſionem rei, prius alteri promiſſæ, & in ejus præjudicium.

23 Per ſuſceptionem tamen Ordinis ſacri Subdiaconatûs, vel Diaconatûs ſolvuntur ſponſalia de futuro, quia reddunt ſuſcipientem incapacem matrimonij ob votum ſolemne caſtitatis adnexum Ordini ſacro. Per ſuſceptionem autem minorum ordinum non dirimuntur ſponſalia priùs contracta, proinde ſponſus licitè poteſt ad illos promoveri, quia hi ordines non repugnant matrimonio, nec impediunt, quo minus poſſit ſponſus eos licitè ſuſcipere. Difficultas tamen oritur an ſolum votum ſuſcipiendi Ordines ſacros etiam dirimat ſponſalia priùs contracta. Affirmant nonnulli, eò quia ſtatus eccleſiaſticus cùm ſit dignior, & ſanctior ſtatu matrimonij, tale votum eſt de meliori bono, & non videtur impediri per obligationem ſponſaliorum, quæ ſunt minoris momenti, & vinculum longè debilius. Nihilominus contraria ſententia eſt probabilior, atque adhærendum; adeo ut per votum ſuſcipiendi Ordinem ſacrum non dirimantur ſponſalia priùs contracta: quia hoc votum non cenſetur Deo gratum, eò quia ſit cum damno tertij.

24 Tum quia res eadem priùs promiſſa uni, non poteſt alteri iterum promitti: & cùm ſponſus per contractum ſponſaliorum promiſerit ſe ipſum ſponſæ, non poteſt alteri ſe promittere, alioquin eluderetur promiſſio facta ſponſæ, quod Deo non placet. Tum quia votum caſtitatis incluſum in ordine ſacro per ſe, & ex natura ſua non eſt ſolemne, ſed tantùm per accidens, & ex inſtitutione eccleſiæ habet effectum voti ſolemnis. Tum quia in jure non habetur, quòd hic effectus dirimendi ſponſalia oriatur ex ſolo voto ſervandæ continentiæ. Tum quia ſuſcipiens ordines ſacros poſt contracta ſponſalia infert ſponſæ grave damnum, & notabilem injuriam, proinde ſine conſenſu ſponſæ cedentis juri ſuo, non poteſt ſponſus ordines ſacros ſuſcipere. Quia verò ſponſus, qui vovit ordines ſacros ſuſcipere per ipſum votum præſumitur renuntiâſſe ſponſalibus priùs contractis; ideo ſponſa liberatur ab obligatione eorundem ſponſaliorum, & ſi velit, poteſt alteri nubere.

25 Sextò notabilis mutatio ſtatus ex parte ſponſi, vel ſponſæ ſolvit etiam ſponſalia, ſi ob talem mutationem notabiliter difficilior reddatur ſtatus matrimonij, & deſumitur *ex c. quemadmodum. 25. de jurejur.* & docet Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 62. n. 3.* quia promiſſio non obligat ultra promittentis intentionem, & nemo præſumitur, ſe voluiſſe obligare ad rem notabiliter difficilem, quam ſi prævidiſſet minimè ſe obligâſſet; immo id etiam extenditur ad ſponſalia juramento firmata, quia juramentum includit omnes conditiones contractûs, cui adjicitur *C. de non numer. pecun.* Tum quia quævis promiſſio ſemper tacitè habet annexam hanc conditionem, nimirum ſi res in eodem ſtatu permaneant, in quo de præſenti reperiuntur, ut deſumitur *ex d. c. quemadmodum. 25. de jurejur.* unde in tali caſu nec eſt neceſſe petere relaxationem juramenti.

Hinc ſi ſponſa tempore ſponſaliorum erat pulchra, & poſtea ſit notabiliter deformis diſſolvuntur ſponſalia, quia res non permanet in eodem ſtatu, & fuit facta notabiliſſima mutatio, & quidem talis, quæ ſi à principio extitiſſet, ſponſus minimè contraxiſſet, quapropter Innocentius *in d. c. quemadmodum. num. 3.* docet, diſſolvi ſponſalia quando notabilis deformitas supervenit, quia non manet res in eodem ſtatu; nec fœmina eſt ampliùs apta præſtare id, propter quod ducitur, nimirum tollere viro occaſionem fornicandi, quia vir non vult ad deformem accedere. 26

In contrarium tamen inſurgit Guttierrez *de matrim. c. 21. num. 5.* ubi aſſerit, textum *in d. c. quemadmodum de jurejur.* tantùm permittere diſſolvi ſponſalia ob oculorum, vel narium amiſſionem, vel ob paraliſim: ergo ſi deformitas tantùm adverſatur pulchritudini vultûs, non videtur diſſolvere ſponſalia. Tum quia vir poteſt etiam accedere ad non pulchram, quinimò ſubinde contingit viros, habentes pulcherrimas uxores accedere ad alias non pulchras. Sed contra quia hæc deformitas impedit per ſe, ne mulier tollat marito occaſionem fornicandi; quod enim ſubinde maritus habens pulcherrimam uxorem accedat ad non pulchram, id per accidens ſe habet, & oritur ex aliqua alia cauſa; cæterum deformitas per ſe habet avertere virum à muliere. Id autem procedit de ſola deformitate, quæ contingit ſponſæ, quia in viris non requiritur hæc pulchritudo, & valdè notabilis deberet eſſe deformitas ſponſi de novo contingens, ut daret ſponſæ jus reſiliendi; talis fortaſſis eſſet, ſi tota facies fœdè exureretur, ſi totum naſum deperderet. Cæterum ſi deformitas non ſit exceſſiva, non dat eidem jus reſiliendi. 27

Hinc cùm plures poſſint eſſe notabiles mutationes, ob quas à ſponſalibus recedere liceat, ita plures à Doctoribus recenſentur eſſe cauſæ diſſolvendi ſponſalia ob notabilem mutationem ſubſequentem. Primò ſi ſponſus, vel ſponſa amittat naſum, vel ſaltem alterum oculum, vel fiat notabiliter deformis, ut deſumitur *ex cap. quemadmodum. 25. de jurejur.* licèt in viro deformitas ſuperveniens debeat eſſe longè major, 28

ut ob illam ſponſa acquirat jus reſiliendi licitè à ſponſalibus.

29 Secundò, ſi alterutat leprâ inficiatur, vel morbo gallico, aut incurrat paralyſin, val epilepſiam, aut alium morbum incurabilem, aut contagioſum, quia ſponſus præſumitur non contraxiſſa, ſi alter ſponſus tempore ſponſaliorum laborâſſet tali morbo.

30 Tertiò ſi alteruter iucurrat gravem infamiam, vel ſi detegatur de novo, aiterum eſſe ſævia, & truculentis moribus, deditum ebrietati, ſcortationibus, & aliis ſimilibus viciis; ſiquidem ſævitia mariti cenſetur ſufficiens cauſa ad inſtituendum divortium matrimonij, ut habetur *in c. litteras. 13. in fin. de reſtit. ſpol.* unde à fortiori cenſenda eſt ſufficiens cauſa ad diſſolvenda ſponſalia. Vidatur tamen in contrarium obſtare textus *in c. veniens. 5. qui clerici.* ubi dicitur, quòd mulier, quæ plura audierat de ſponſi ſævitia, & propterea noluit illi copulari, fidem violaverit. Sed id non obſtat, quia ibi ſupponitur, quòd mulier id non certò cognoverit, ſed incerto tantùm rumora audierat, adeo ut nimia leviter cradiderit: & quia revera vir non erat ita ſævus, ideo ractè dicitur muliar fidem violâſſe.

31 Quartò ſi alteruter ex ſponſis grave detrimentum in fama, & bonis patiatur, adeo ut ex pingui fortuna labatur in paupertatem, & ex honeſta fama decidat in infamiam. Id tamen non procedit ſi alter ex ſponſis ad pinguiorem eveheretur fortunam, vel ditior fieret ob novam acquiſitam hæreditatem, quia per hoc alter ſponſus non aſt factus deterioria conditionis; conſequenter non dat illi cauſam reſiliendi à ſponſalibus.

32 Quintò ſi ſponſa, vel ejus parentes nolint, val non poſſint dare promiſſam dotem; ſiquidem ſub illius conditione cenſentur ſponſalia contracta *c. de illis 3. de condit. appoſ.* alioquin grave nimis teneretur ſponſus ſubire onus, ſi adigeretur ducere indotatam, & ſolus omnia onera matrimonij ex propriis bonis ſuſtinere, ut notat Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 59. n. 2.* Imò id etiam procadit quando ſponſalia inita ſunt ſina dotis mentione, quia tunc intelligantur celebrata ſub tacita conditiona ſolvendi dotem congruam ſtatui ſponſæ.

33 Sextò ſi ex matrimonio ineundo graviſſima timeantur mala, & inimicitiæ capitales inter ſponſos, & eorum conſanguineos, eò quia conſanguinei, & parentes ſponſi ſe pertinaciſſimè opponant tali matrimonio; adeo ut ſi contrahatur, timeantur graviſſima ſcandala, infelices exitus, & homicidia: tunc enim contractus ſponſaliorum diſſolvitur; quia contractus non poteſt obligare ad actum, qui ſine peccato impleri non poteſt. Juvat obſervare, quòd præreceníitæ mutationes, non ſolùm ſi poſt inita ſponſalia, ſed atiam ſi antea extiterint, dummodo alter ex contrahentibus eas ignoravarit, illis poſtea cognitis, dant illi jus raſcindendi ſponſalia: ratio eſt, quia cùm tempora ſponſaliorum vitium non apparuerit, perinde ſa habebat, ac ſi non eſſet: ſiquidem in jure paria ſunt, non eſſa, & non appârere *in l. 77. §. de contract. empt.* Quòd ſi ſponſus cognito in ſponſa tali defectu; adhuc illam carnaliter cognoſcerat, cenſaretur remittere jus reſcindendi ſponſalia, quod illi erat quæſitum rationa cauſæ præcedentis ignoratæ: quia rationa copulæ, ſi ſit conſcius defectûs, hoc non obſtanta cenſetur ratificara contractum, ut notat Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 66. n. 2.* An verò ad diſſolvenda ſponſalia ob prærecenſitas mutationes, requiratur ſententia Judicis, raſpondetur cum diſtinctione: ſi cauſa diſſolvendi ſponſalia ſit moralitar certa, & manifeſta, tunc non eſt neceſſaria ſententia judicis, quia per ſe ſupponuntur diſſoluta, ſi ſponſus velit reſilira: Sn autem cauſa diſſolvendi ſponſalia ſit dubia, val occulta, & ſponſalia publica, tunc opus eſt ſententia judicis declarantis, per hujusmodi cauſam eſſe diſſoluta, idque ad vitanda ſcandala. Judex autem, cujus authoritate ſponſalia diſſolvuntur, eſt ſolus eccleſiaſticus, ſeu Epiſcopus, vel delegatus ab ipſo, quia hæc materia eſt ſpiritualis.

Septimò diſſolvuntur etiam ſponſalia ax pluribus alijs cauſis, ſcilicet ob abſentiam alterius ſponſi in Regionem longinquam ſine conſenſu alterius: quòd ſi ſponſus eſſat in loco propinquo alter deberet ipſum expactare, vel requirere, ut intra certum tempus contrahat matrimonium: quòd ſi juſto impedimento detineatur, non ſunt temerè ſponſalia dirimenda. Cæterum jus civile præſcribens expectandum aſſe tempus biennij, ſi ſponſus ſit in eadem Provincia, val triennij, ſi in alia, juxta probabiliorem ſententiam correctum fuit per jus canonicum, etiam ſi ſponſalia ſint jurata, ut notat Coninck *diſp. 23. dub. 6. n. 5.* 34

Octavò diſſolvuntur etiam ſponſalia per ſupervenientem affinitatem, ut ſi ſponſus rem habuerit cum conſanguinea ſponſæ, vel è contra, & quidem intra quartum gradum: & poſt Concilium Tridentinum intra ſecundum, quando copula eſt illicita, & ita eſt dicendum de cognatione legali, vel ſpirituali ſupervenienta. 35

Nonò ipſo jura irritat ſponſalia dolus dana cauſam contractui ſponſaliorum adhibitus ab altaro contrahente conſcio, & participe doli: ſi tamen dolus ſolùm incidat in ſponſalia, non ſunt hæc ipſo jura irrita, quia adeſt ſufficiens conſenſus ad contractum: pari pacto ſi dolus adhibitus ſit à tertia perſona ſine participatione alterius ſponſi, non ſunt ſponſalia ipſo facto irrita, ſed deceptus tantùm habet jus illa diſſolvendi, quia adeſt talis cauſa, ſeu mutatio, quæ ſi innotuiſſet decepto, non contraxiſſet talia ſponſalia. 36

Decimò diſſolvuntur etiam ſponſalia, quando non adimplentur conditiones, ſub quibus celebrata fuerunt. Quinimò ſponſalia cenſentur ſuſpendera obligationem, donec conditiones impleantur. 37

Ad diſſolvenda hæc ſponſalia ob prærecenſitas cauſas, ut diximus, non eſt neceſſaria authoritas judicis, ſi certò conſter de cauſa ſufficiente; nec eſt opus relaxatione juramenti, ſi hoc fuerit ſponſalibus adjectum, hinc propria authoritate 38

diſſolvi

diſſolvi poſſunt ſponſalia. Primò quando cauſa diſſolutionis eſt publicà: Secuodò quando ita eſt occulta, ut ſimul ſint occulta ſponſalia. Tertio quando ſponſalia ſunt publica, ſed cauſa diſſolutionis ita eſt occulta, ut probari non poſſit in judicio, niſi graviſſimum inde timeatur ſcandalum, ut notat Henriquez *lib.* 11. *c.* 14.

§. IX.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelectæ quæſtiones.

1 QUæritur primò, an ſponſa poſſit reſilire à ſponſalibus, ſi ejus ſponſus permittat, ſe ab alia impudicè tangi per oſcula, & tactus; etenim *ex c. quemadmodum 23. de jurejur.* ſi alter ex contrahentibus fornicationem admiſerit ſponſalia diſſolvuntur, tametſi jurata fuerint, quod procedit tam de viro, quàm de fœmina, licèt turpior ſit fornicatio in fœmina, quàm viro; ita tamen ut diſſolvantur ſolùm in favorem innocentis, qui ſi adhuc velit contrahere, alter teneatur: unde ſicut ſponſus poteſt reſilire à ſponſalibus ſi ſponſa permittat ſe impudicè tangi per oſcula, & tactus impudicos, & amplexus; etiam è converſo licitum ſit ſponſæ reſilire, ſi ſponſus hoc idem in ſe permittat: & reſpondetur cum probabiliori ſententia, quam docet Sanchez *tom.* 1. *lib.* 1. *de matrim. diſp.* 51. *num.* 5. non inde habere ſponſam jus acquiſitum reſiliendi, eò quia id ſponſæ non ſit dedecus, nec ſit mutatio gravis momenti, id tamen limitat Gutierez *de matrim. c.* 31. *n.* 1. apud Dianam *de matrim. reſol.* 13. niſi fortaſſis hujuſmodi oſcula, & tactus eſſent ita frequentes, ut indicarent propenſum valdè ſponſi animum in aliam fœminam, ut meritò timeri poſſit, ne ipſe minus ſit ſponſam amaturus, vel non ſervaturus illi fidem.

2 Unde ratio diſcriminis, cur ſi ſponſa permittat ſe ab alio impudice tangi per oſcula, tactus impudicos, amplexus, poſſit ſponſus reſilire à ſponſalibus; non verò ſponſa ſi talia permittat vir, eſt, quia ex parte fœminæ talia oſcula, & tactus cenſentur quid turpius, quò mulier redditur notabiliter vilior; non ita vir; proinde non eſt probrum fœminæ cum illo contrahere, ſicut eſſet probrum viro contrahere cum tali fœmina.

3 An verò liceat utrique ſponſo à ſponſalibus reſilire, ſi uterque poſt ſponſalia fornicationem commiſerit. Mihi videtur dicendum cum Perez *de matrim. diſp.* 9. *ſect.* 16. *num.* 2. neutrum poſſe reſilire, quia in cauſa matrimonij uterque ſponſus æqualis eſt, quia mutua fornicatio compenſatur, ſeu delictum unius cum delicto alterius, ut etiam cenſet Diana *de matrim. reſolut.* 14. Tum quia ſi poſt contractum matrimonium uterque conjux adulterium committat, vir adulter non poteſt mulierem adulteram repudiare, quamvis adulterium uxoris ſit turpius illo viri, ac ignominioſius: unde etiam à pari ſi poſt ſponſalia uterque ſponſus commiſerit fornicationem neutri licitum eſt reſilire à contractu; quia eatenus ſponſalia diſſolvuntur, quia alter ex ſponſis fuit injuriam paſſus, ſed in duo caſo uterque eſt ſimilem injuriam paſſus, adeo ut injuria unius compenſetur per injuriam alterius: ſicut enim poſt contractum matrimonium non poteſt vir adulter repudiare uxorē adulteram, quia quoad fornicationem ſunt pares, ita etiam dicendum de ſponſis, quia quoad fornicationem in jure æquiparantur *c. quemadmodum de jurejur.* adeo ut ſicut fornicatio, quæ matrimonio ſupervenit ipſum diſſolvit quoad thorum, ita omnino dirimat ſponſalia; & ſicut fornicatio ſi contingat in utroque conjuge ita compenſatur, ut neutri liceat ſeparatio thori; ita etiam quando fornicatio contingit in utroque ſponſo, quia cum uterque ſponſus æqualis ſit quoad hunc effectum diſſolvendi ſponſalia, poteſt dari juſta delicti compenſatio utroque fornicante, ut nemini liceat ſponſalia diſſolvere, perinde ac ex parte conjugis adulteri datur ex jure compenſatio adulterij.

Nihilominus contraria ſententia videtur etiam probabilis, ita tamen ut ſoli ſponſo licitum ſit reſilire, quia fornicatio ex parte mulieris majorem ſecum trahit turpitudinem, qui exceſſus non compenſatur per adulterium viri, quia licèt hoc etiam includat turpitudinem, non tamen tantam ſicut ex parte fœminæ. Tum quia ex eo, quòd fœmina aſſueſcat, carnaliter cognoſcere alios viros, graviſſimum damnum poteſt viro oriri, quia timere ſemper poſſet; an poſt contractum matrimonium mulier prolem gigneret ex alio viro, id enim non compenſatur ſufficienter per hoc, quòd ſponſus pariter fuerit fornicatus: unde ſolus ſponſus acquirit jus in tali caſu reſiliendi, ſi velit, non verò tale jus eſt ſponſæ quæſitum, quia ex parte ſponſi datur compenſatio delicti, non verò reſpectu ſponſæ, quia delictum ſponſæ longè excedit in turpitudine, & damno illud viri, & cùm non compenſetur hujuſmodi exceſſus turpitudinis, & damni, ideo non videtur fœmina acquirere jus diſſolvendi ſponſalia; licèt hoc jus ſit acquiſitum marito. Quamvis prior ſententia ſit communior, hæc tamen fortaſſis eſt probabilior. 4

Quæritur ſecundò, an ſi nulla fuerit dos promiſſa diſſolvi poſſint ſponſalia, eò quia ſponſa ad paupertatem deveniat, Sanchez *tom.* 1. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 59. *n.* 3 & alij plures cenſent, ob paupertatem ſponſæ non poſſe ſponſum reſilire à ſponſalibus, ex eo quòd nulla dotis promiſſio præceſſerit: ratio, quâ nititur, hæc ſententia eſt, quia ſibi debet ſponſus imputare, ſi nullum de dote tradenda pactum injecerit. Verùm contraria ſententia videtur probabilior etiam ipſi Sanchez, quia hæc paupertas ſuperveniens ſponſæ eſt notabiliſſima mutatio, quæ ſi à principio ante contracta ſponſalia ſupervenìſſet, ſponſus non contraxiſſet: non enim cenſendum eſt, voluiſſe ſibi ſoli arrogare omnia onera matrimonij; ſiquidem graviſſimum onus ſubiret ſponſus, ſi deberet indotatam ducere, & ſolus onera matrimonij ex proprijs bonis ſuſtinere. Tum quia quando ſponſalia contrahuntur ſine mentione dotis, intelliguntur tacitè 5

inita

Digitized by Google

ſnita ſub conditione dotis ſolvendæ, niſi ſponſus expreſsè renuntiet doti. Tum quia ſponſalie intelliguntur inite ex ſuppoſitione, quòd res antequam contrehatur matrimonium, maneant in eodem ſtatu, ut habetur *in c. quemadmodum de jurejur* unde cùm notebiliter varietur ſtetus ex parte ſponſæ ob tem notabilem mutationem ſolvuntur ſponſelia, tametſi fuerint juramento firmete, quia juramentum etiam intelligitur emiſſum ſervatâ conditione, ſi res notebiliter non mutentur.

6 Non tamen ſi ſponſus ed pinguiorem promoveretur fortunam, quâ ditior fieret, adeo ut ſponſa longè fieret ipſi inæqualis in divitijs, non temen inquem poſſet ſponſus ſponſalibus renuntiare, quie per hoc non poteſt dici deceptus in conditione ſponſæ, neque per errorem in illam conſenſiſſe, cum ſponſus non erraverit circe objectum conſensûs, ſeu ſponſam taliter qualificatem, ſed circa propriam conditionem, circe quam non fertur conſenſus. Tum quia eſt eadem ratio de ſponſa, ſi ipſa ob novem hæreditetem ſupervenientem fieret longè ditior ſponſo, ut rectè docet Sanchez *de matrim. tom.* 1. *lib.* 1. *diſp.* 59. *num.* 7. cui edhærent Diana *de matrim. reſol.* 18. Coninck *de Sacrament. diſp.* 23. *dub.* 8. *num.* 69. Reginaldus *in prax. tom.* 1. *lib.* 31. *c.* 3. *n.* 363.

7 Quæritur tertiò, en qui promiſit elteri matrimonium poſſit hanc promiſſionem revocare, antequam altera pars acceptet promiſſionem, vel repromittet? Reſpondetur effirmativè: ratio eſt, quie omnis promiſſio metrimonij regulariter, & in dubio cenſetur reſpectiva, as includere tacitam conditionem, nimirum ſi pars altera ſtatim reprômiſerit: quie qui priùs promiſit, anteqnam alter repromittat, non intendit ſe obligare, nec ſibi damnum inſerre, ſeu privare ſe ipſum libertate: ite enim præſumendum eſt de viro prudente, quemobrem ſi hæc repromiſſio ſecute non fuerit, quamvis fortesſis intervenerit ſimplex ecceptio, adhuc deficiente conditione ceſſat obligatio ex perte promittentie; niſi hic fortaſſis promiſerit ſponſæ ob plure beneficia ſuſcepta, & in gretitudinem, qnie tunc ſi ſponſe ſimpliciter acceptet promiſſionem tenetur ſponſus ſtare promiſſo, ſi mulier velit.

8 Cæterum ſi promiſſio ſit merè gretuita, & non habeat reſpectum ad ſuſcepte beneficia, non induit obligationem, niſi mulier etiam repromittat ob implicitem conditionem incluſam in promiſſione matrimonij de futuro. Tum quia promiſſio unius tantùm partis eſt mere pollicitetio (ſiquidem eſt pollicitatio, ſolius offerentie promiſſio) de natura eutem pollicitetionis eſt, ut liberè revocari poſſit ante ecceptionem alterius pertis, ut habetur in *toto titulo ff. de pollicit.* Quòd ſi dicas, in jure Cenonico *c.* 2. & 3. *de pact.* haberi, quòd omne promiſſum debeat impleri, proinde etiam pollicitationem de jure canonico non poſſe revocari. Contre eſt, quia textus accipiendus eſt de promiſſione ecceptate, non verò de ſimplici pollicitetione, nec de illa promiſſione, quæ ſit ſub tacita conditione repromiſſionis.

Quæritur quartò, an quando aliqui pro aliis præſentibus, & tacentibus contrahunt ſponſalia eorum taciturnitas ſit ſufficiens ſignum interni conſenſus? Certum eſt, henc taciturnitatem ſufficere, ſi præſentes ex aliorum mendeto contrahant, ut etiam quando parentes contrahunt pro filio, vel filie: teciturnitas enim filij, vel filiæ eſt ſufficiens ſignum conſenſus, ut expreſsè habetur *in c. unic. de deſponſ. impub. in* 6. 9
Quamobrem difficultes eſt, quando non Peter, nec Mater, ſed alij contrahunt, tunc ſufficiat taciturnites. Negat Sanchez cum pluribus aliis *tom.* 1. *diſp* 22. *num.* 7. quia *in d. c. unic. de deſponſ. impub.* id tanquam quid ſpeciele ſtatuitur de parentibus, ut etiem notat Barboſe *in collect. tom.* 4. *lib.* 4. *ſext. decret. tit.* 2. *c. unic. n.* 12. ratio eſt, quie promittere matrimonium eſt promiſſio graviſſime cùm liget promittentem pro tote vita, proinde requiritur, ut promittens eo majori modo, quo poteſt promittat, ut pleniùs internum ſuum conſenſum apperiat: quia ſicut internus conſenſus non ſufficit, niſi manifeſtetur per ſignum aliquod extrinſecum, ita taciturnitas non videtur tunc ſufficere: quia ex ipſa non manifeſtarur ſufficienter internus conſenſus, qui in re tanti momenti debet meniſeſtari per quid poſitivum, & ſenſibile, quod non ſit indifferens, ſed ordinatum ſeltem ex placito hominum ad ſignificandum internum conceptum: taciturnitas autem non eſt quid poſitivum, neque ex ſe magis habet indicare conſenſum, vel diſcenſum, cum potius innuat indifferentiam in eo, qui tacet, que propter putârim in teli caſu non ſufficere taciturnitatem. Quòd ſi objiciatur illa regule juris, quòd qui tacet conſentire videtur. Reſpondetur, tacentem cenſeri conſentire, quando eſt in ſui fevorem, non verò in ſui præjudicium, ut eſt in caſu noſtro, quo ſponſus promittit ſubire onus, & jugum matrimonij.

Quæritur quintò, en cenſeetur irrevocabiliter ſe ſtetim obligare, qui corem amicis, vel conſanguineis Lucretiæ, ipsâ ebſente aſſerit, ſe velle cum illa matrimonium inire? Reſpondetur cum diſtinctione: ſi amici, vel conſanguinei mandetum hebuerint è Lucretia, ut ſuo nomine contraherent ſponſalia, & ipſi nomine Lucretiæ promiſerint, certum eſt, vitum promittentem irrevocabiliter obligari: quia tunc intercedit mutue repromiſſio, & abſentie Lucretiæ non obſtat; quie ſponſalie poſſunt contrahi per Procuratorem. Sin autem conſanguinei ignorante Lucretia ſponſalia contraxerint, tunc putârim, promiſſionem non obligare ſaltem ut ſponſelia, vel pactum irrevocabile, ſed ad ſummum ut pollicitationem abſenti ſectam, quæ ente principalis perſonæ acceptionem adhuc revocari poteſt: ſiquidem de jure civili certum eſt, ſtipulationem in fevorem tertij ſectam non valere, & in jure canonico non reperiri contrarium ſtatutum: ſiquidem ad id ſtipulationes inventæ ſunt, ait Imperator. §. *alteri de inutil. ſtipul.* ut unusquisque ſibi ecquiret, quod ſuâ intereſt. Quinimò quemvis promittens mandaret conſanguineis inſinuari ſuam 10

pro

promiſſionem Lucretiæ abſanti, adhuc promittens aſſat liber, & poſſat reſilira, antaquam Lucretia rspromittsret, quia tunc conſanguinei saſpacto viri promirrentis fungnntor rantùm munare Procuratoris in ordine ad contrahendum cum Lucraria, & mandatum procuratoris datum in cauſa matrimonij, etiam in abſentia ravocari poteſt, nt liquet *ex c, ult, de procurat, iu 6.*

11 Quæritur ſextò, an Tutor, vel Corator, ſi reſpondeat pro puella præſenta, & tacente, ſponſalia ſuum ſortiantur valorem in utroque foro? Reſpondatur probabiliùs cum Sanchez *de matrim. lib. 4. diſp. 23.* nagstivè, quia internus conſenſus dabat maniſeſtsri ab ao, qni contrahit, quando potaſt commodè illum maniſeſtare, unde ſi Tutor contraheret pro ſuo minorenne tacente, adhuc requiraratur in minorenna expreſſus conſenſus, vel ratihabitio per aliquod ſenſibile ſignum. Nequa obſtat, quòd *iu c. unic. de ſponſal. in 6. V. ſponſalia* ſummus Pontifex declaret, quòd varba parentum ſufficiant pro ſilia contrahenta matrimonium, quòd varum non eſſat, ſi ex parta contrahentis requiraretur ſignum aliquod axternum ſenſibila manifeſtativum interni conſensûs: ſiquidem contractus matrimonij conſtat conſenſu exteriùs ſufficienter expreſſo ex eo, quòd ſit contractus humsnns, & ſac amentum ſen bile. Sed contra quia Boniſacius VIII. *iu c. unic.* tantùm loquitur da patre, vel matre, & non eſt eadsm ratio da Tntore, & Curatora; quia non eſt ſufficiens ſignum conſanſus in ſponſalia, & matrimonium, ſi perſona extranea reſpondeat pro contrahentibus, quia jos canonicum ut qnid ſpeciale id tantùm aſſerit de parentibus, adao ut valaat argumentum à contrario ſenſu: ergo aum inclndar tantùm parantes, excludit extraneos: alioquin textus non debuiſſet limitari ad parentes; ſad debuiſſat generstim axtendi ad alios.

12 Tum quia ratio curæ, & paternæ dilectionis, ac obedientiæ filiorum arga parentas, quando iſti pro filijs præſentibus, & rscentibus contrahunt, & jus præſumit filios tacitè conſantire unà cum parentibns, non habet locum in extraneis: & hoc eſt diſcrimen, cur filij tacentes coram parentibus contrahentibus pro ipſis cenſeanrur tacitè conſentira, non ita ſi taceant coram extraneis contrahentibus.

13 Quamobrem probabile eſt, ſponſalia contracta à Tutore, vel Curatora pro puella præſenta, & tacenta nullum ſortiri valoram in utroque foro. Hinc ſi Tutores pro pupillis abſentibns ſponſalia contrahant, non cenſentur conſentire per hoc præcisè, quòd poſtea ſcientes non contradicant; ſed ulteriùs raquiritur, quòd per ſignum aliquod ſanſibile ratificent contractum Tutorum: qoia cùm Tutoras ſignificent pupillis contracta ſponſalia nomina ipſorum, tanantur popilli Tutoribus hæc proponentibns, ac illis manifaſtantibus mentam ſuam aperire, hoc eſt, vel aſſentiri, val contradicere, cùm anim ſint indifferentes, ad utrumque non poteſt hæc indifferentia tolli, niſi per determinationem ad unum, ſcilicet, vel ad aſſanſum, vel ad diſſenſum.

Quinimmo atiam ſi parentes nomine filiorum abſentium contraharant ſponſalia, adhuc requiraretur conſenſus filiorum, quia textus *iu c. unic. de deſponſ. impub. in 6.* tantùm loquitur de ſponſalibus à psrentibus initis nomina filiorum præſantium, & tacentium: unde non debet taxtus extendi ad abſentes, quia cum ſponſalia ſint in ordina ad ſubeundum onus, & jugum matrimonij non deber eorum contrsctus plus axtandi, quàm à jure extendstur. Quamobrem non ſufficit, ſi filij poſtea ſcientes contracta ſponſalia à parentibus nomine ipſorum, non contradicant, ſed oltariùs requiritur ut filij carriores facti, per aliquod ſignum ſufficiens ratificent hujusmodi ſponſalia. 14

Quæritur ſeptimò, an ſponſalia contracta per hæc varba nagativa: *nullam aliam ducam niſi te* cenſenda ſint valida? Manochius affirmat *lib. 1. de præſumpt. 3. num. 8.* cum Abbate, & aliis, quia præſata verbs negativa habent hunc ſenſum poſitivum, *te ſolam ducam in uxorem*: ſiquidam illa psrticula *niſi*, quando ſequitur ad negationẽ importar affirmationem, nt cum Judæi dixerunt, *non habemus Regem niſi Cæſarem*: ſanſus arat ſolus Cæſar eſt noſter Rex. Verùm contraria ſententia eſt probabilior, qnia quando agitur da verbis dubiis, quæ indigent axplicatione, & de vaſore ſponſaliorũ in ordina ad matrimonium futurum, conſultius eſt propandere in ſavorem libertatis matrimonialis: ſiquidam in dubio non debet ſacilè induci obligatio. ut matrimonium omnino liberè contraharur: Secus ſi ageratur da valora matrimonij jam contracti, judicandum eſſet in favorem Sacramenti; ut avitatur ſcandalum ſaparationis poſt diuturnam cohabitationem *c. ult. de ſent. & re judic.* 15

Quamobrem cum quis dicit, *nullam aliam ducam niſi te*, illa particula *niſi*, parinda ac in cæteris pactis, ac promiſſionibns habet ſenſum hunc conditionatum, *ſi aliquam ducturus ero, te ſolam ducam, & non aliam*: ex qua promiſſione non oritur ſtatim obligatio; quia poteſt vir non ſa detarminsre ad ullam fæminam ducandam: ſad tantùm tunc ex vi promiſſionis oriretur obligatio, ſi ad aliquam ducendam ſe determinaret *l. ſi ſterilis. § ſi tibi. ff. de act. empt.* Secus tamen aſſet, ſi ax adjunctis circumſtantiis alia poſſar conjici intentio promittantis, & ex iisdem inferretur clarè ejus voluntatem fuiſſe ſponſalia contrahare; qnia non intantio varbis, ſed verba accommodanda ſunt intentioni *c. ſecundò 41. de appellat.* Covarruvias *de matrim. p. 2. c. 4. n. 3.* 16

Quæritor octavò, an ſponſalia contracta inter impares, ſau inter fæminam nobilem, & virum ignobilem, val à contra valida ſint? Reſpondat Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 1. diſp. 14. n. 2.* talia ſponſalia ſortiri ſuum valorem, & nititur ex eo, qnia contrahens ſit Dominus reí promiſſæ, & ſimul conſcius notabilis exceſſus, unde ſi vir nobilis contrahat ſponſalia cum fæmina ignobili vidatur liberè cedere juri ſuo, & exceſſum conditionis donare ſponſæ, vel tali ex- 17

ceſſui omnino liberè,& voluntariè cedere ; proinde licèt vir nobilis,& dives, non rectè ſe gerat contrahendo ſponſalia cum fœmina ignobili , & paupere , adhuc hæc ſuum ſortiuntur valorem.

18 Tum quia eccleſia etiam compellit ſponſum ſtare conrractui , & id etiam procedit, quamvis puella nobilis, & dives contra patris volunratem contraheret ſponſalia cum viro ignobili,& paupere, quia puella eſt etiam ſui juris in ordine ad marrimonium: quòd ſi puella non niſi cum ingenti dedecore patris, & propinquorum ſcandalo, poſſet adimplere promiſſionem, & ex tali matrimonio timerentur peſſimi exitus.tunc non teneretur poella ſtare promiſſo:qnia juſtitia non obligat ad actum , qui ſine peccato non poteſt fieri, ut contingeret, ſi puella illa tam nobilis,& dives nuberet viro ignobili,& pauperi contra voluntatem parentum cum ſcandalo propinquorum , eum ignomina totius familiæ , & periculo peſſimi exitus : tunc enim ſponſalia ſolvuntur ut colligitur expreſsè *ex c. cum in tua de ſponſal.* ubi agitur de fama, & ſcandalo:unde concludendum eſt,matrimonium illud non poſſe licitè contrahi , cum per ipſum notabiliter lædatur eharitas proximi , diſſolvatur pietas parenrum , extinguatur cognatorum amicitia, & detur occaſio ad plura imminentia mala.

19 Hinc ratione malorum imminentium, quæ timentur , & ſcandali , poteſt pater impedire ſponſalia filij , vel filiæ inita contra ejus voluntatem : non ita , ſi non timeantur talia mala , quia filius tenetur fidem ſervare , & non poteſt pater tuta conſcientia impedire , ne filius exequatur id,ad quod tenetur,propterea cautè conſideranda ſunt hujnsmodi mala,ex qnorum timore dicuntur ſponſalia diſſolvi : ſiquidem perſæpe jactantur vanæ minæ , opponuntur terrores, intentantur perienla diſcordiarum , quæ tamen omnia dilapſo primo illo impetu , & matrimonio deſacto inito evaneſcunt , & animi facilè reconciliantur.

20 Quæritur ponò , an ſecunda ſponſalia valida ſinr , ſi prima fuerunt contracta cum impedimento dirimente , & ſine conditione ſi Papa diſpenſaverit ? Reſpondetur , ſecunda ſponſalia ſuum ſortiri valorem , eò quia prima ſuerint irrita : quod enim eſt invalidum,perinde ſe habet ac ſi non eſſet , & quod non eſt , non poteſt impedire , quin ſecunda ſponſalia ſuum ſortiantur valorem,ſi adſint omnia alia requiſita.

21 Quòd ſi dicas , in primis ſponſalibus ſubintelligi conditionem ſi Papa diſpenſaverit. Contra eſt , qnia non ſufficit ſi tacitè talis conditio ſubintelligatur ; ſed neceſſe eſt, ut expreſsè apponatur contractui *l. conditiones extrinſecus de condit, & demonſt.* Gloſſa *in c.1. §. ille verò in V. condit.de ſponſal. in 6. ut* etiam docuit Rota Romana in Valentina matrimonij die 10. Nuvemb. 1595. coram Seraphino *tom. 2. decif. 1156.n.2.* Tum quia jura perpetuò prohibent dicta ſponſalia eum impedimento contracta; proinde nunquam poſſunt validè contrahi *l. inter ſtipulantem. 82. §. ſacra ff. de V. O.* ubi ſi res à commercio eximatur ſuper ea obligatio non contrahitnr , & contracta extinguitur, nec reviviſcit impedimento ſublato *l. continuus. 136. § cum quis. ff. eod. tit.* Neque obſtat, quòd poſſit poſtea peti diſpenſatio à Pontifice ſuper impedimento dirimente ; quia id non operatur, ut quòd antea fuit invalidum acquirat valorem ex vi diſpenſationis ; ſiquidem ut actus retrotrahatur oportet , ut ab initio potnerit intercedere *l. ſi is qui pro emptore. ff. de uſucap.* atqui ſponſalia non potuerunt eſſe valida à principio temporis, quo fuerunt inita ratione impedimenti dirimentis ; proinde non poſſunt retrotrahi. Tum quia ex facto à jure improbato non poteſt oriri ulla obligatio *l. eum lex. ff. de fidejuſſ.* & quia ſponſalia inita cum impedimento dirimente improbantur à lege , non poteſt ex illis oriri nlla obligatio. Tum quia qoando Papa diſpenſat in gradu prohibito,ejus intentio non eſt,ratùm habere, quod fuerat illicitè geſtum, ſed tantùm dare facultatem conrrahendi, ot notat Calderinus *in c. ſuper eo.* & ibi Abbas *num 8.* Præpoſitus *n.5. de condit appoſ.*

Quòd ſi priora ſponſalia fuiſſent contracta cum expreſſa conditione, ſi Papa diſpenſaverit, & ſecunda ſponſalia eſſent conjuncta cum copula, adhuc iſta eſſent prioribus præferenda, quia quando duo contendunt unus de lucro acquirendo , & alter de damno vitando,huic potiùs favendum eſt , quàm primo : & quia ſecunda fæmina fuit damnum paſſa ; cum ſpe matrimonij permiſerit copiam ſui corporis, & id agat,ut damnum evitet : & prior , ut tantùm lucrum acquirat ; ideo illi debemns favere , quia poſterior nullum , vel ſaltem non niſi leve patitur nocumentum. Idque firmari poteſt exemplo contractûs venditionis , in quo ſecunda venditio ſecuta traditione prævalet priori *l. quoties C. de rei vendic.* ut docent etiam communiter Theologi cum Diana Coord. *tract 6. de matrim. reſol. 25.* Rebellius *lib. 4. q. 8. ſect. 4. n. 56.* Coninck *de ſacrament. diſp. 23. dub. 4. concluſ. 4. n. 34.* Leſſius *in 3. p. c. 3. de ſacram. matrim. dub. 5. n. 53* Reginaldus *tom. 2. lib. 31. n. 218.* 22

Quæritur decimò , an filius teneatur ſtare ſponſalibus , quæ pater nomine illius inivit? Plures affirmant , inter quos Bellarminos *lib. 1. de matrim. cap. 19.* & alij , quos citat Hurtadus *tract. de matrim. diſp. 6. diffic. 9. n. 32.* ratio , quâ hæc ſententia nititur eſt , quia filius poſtquam ad perfectam ætatem pervenerit , tenetur aſſentiri iis , quæ ejus pater nomine ipſius egit , dummodo non ſit quid indignum filio: atqui ſi filius,cum pervenerit ad perfectam ætatem , non eligit meliorem ſtatum : & matrimonium à patre promiſſum non ſit indignum filio , tenetur hic ratam habere promiſſionem patris , & deduci etiam ſoler, *ex c. de deſponſ. impub.* ubi dicitur , poſtquam filius ad perfectam ætatem pervenerit, omnino debet hæc implere. 23

Nihilominns contraria ſententia videtur probabilior , quia cùm filius debeat ipſe perſonalirer ſubire onus matrimonij , debet etiam perſonalitur , & omnino liberè aſſentiri, quia poteſt contingere, quòd puella non ſit indigna 24

filio,

filio, quatenus ſit ejusdem conditionis, fortunæ, & nobilitatis, & nihilominus filius eam non amet; nec illi placeat, tunc enim ex tali matrimonio nil boni poſſet ſperari, & eſſent timenda jurgia, & diſſidia: unde tunc tantùm filius cum pervenerit ad ætatem perfectam, debet ſtare matrimonio promiſſo à patre, quando puella, quam debet ducere non ſolùm eſt ejusdem conditionis, & nobilitatis, ſed etiam ipſi placet, eique adhæret: idque non ex debito rigoroſæ obligationis, & præcepti, ſed tantùm ex debito cujusdam convenientiæ, & honeſtatis. Cæterum quamvis filius poſſit licitè inire hoc, vel illud matrimonium invitis parentibus, non tamen eſt licitum matrimonium contrahere ipſis inſciis, niſi fortaſſis filius rationabiliter timeat, ne parentes injuſtè ſint tale matrimonium impedituri, vel ſubſit alia rationabilis cauſa occultandi parentibus matrimonium, ut notat Hurtadus *tract. de matrim. diſp. 6. difficul 10. n. 35. & ſequent.* Quin imò ſi ex juſta cauſa filij inſciis parentibus matrimonium contrahant non poſſunt exhæredari, neque eis poſſunt parentes dotem denegare.

25 An verò parentes adigentes filios ad matrimonium contrahendum incurrant excommunicationem latam in Tridentino *ſeſſ. 24. c. 9.* Reſpondetur negativè, quamvis coactio ſufficiat ad peccatum lethale. Ratio eſt, quia Tridentinum tantùm loquitur de Dominis temporalibus, & magiſtratibus habentibus jurisdictionem in foro exteriori ſæculari: & quia diſpoſitio concilij eſt pœnalis, cum imponat pœnam excommunicationis compellentibus ad matrimonium, non debet ampliari, neque extendi ad non expreſſas perſonas in eadem diſpoſitione; pœna enim eas tantùm perſonas afficit, quarum in eadem diſpoſitione fit mentio. Hinc parentes, & Epiſcopi, aut alij eccleſiaſtici compellentes ad matrimoniū, non incurrunt hanc excommunicationem, quia non habent jurisdictionem in foro externo ſæculari.

26 Quæritur undecimò, quid juris mutui ex ſponſalibus acquirant ſponſi in corpus alterius? Reſpondetur ex vi ſponſaliorum de futuro non acquiri ſponſis jus tori, adeo ut ſi ſponſus peccet cum alia fœmina, vel ſponſa cum alio viro, tale peccatum non ſit adulterium: ratio eſt, quam affert D. Thomas 2. 2. *q. 154. art.* 8. *in corp.* quia adulterium eſt alieni tori violatio; & accedens ad ſponſam de futuro non violat alienum torum, quia iſte ante matrimonium non conceditur ſponſis de futuro, propterea peccatum; quo ſponſus cognoſcit aliam fœminam, vel fœmina alium virum, non eſt adulterium. Tum quia adulterium propriè, & formaliter eſt cognoſcere nuptam, quia cùm ſit quoad torum ligata alteri violatur torus alienus, & committitur adulterium; atqui ſponſa de futuro non eſt nupta, proinde neque acceſſus ad illam eſt adulterium, ut notat Gloſſa *c. quidem de deſpenſ. V. ſed mœchus 27. q. 2.* Covarruvias *4. decret. p. 1. c. 1. n. 8.* Cuccus *lib. 5. inſtit. major. tom. 10. n 4.*

27 Poteſt tamen in contrarium objici textus in *l. uxor 13. in princ. ff. ad leg. Jul. de adult.* ibi *D. Verus, & Antoninus ſcripſerunt etiam in ſponſam hoc idem vindicandum, quia nec matrimonium qualecùnque, nec ſpem matrimonij violare permittitur.* ubi eſt ſermo de ſponſalibus de futuro, quia in ſponſalibus de præſenti non eſt ſpes matrimonij, ſed tantùm ipſum matrimonium. Sed contra, quia ut notant Covarruvias, Lopez, & alij in dicto textu conceditur vindicta ſponſo non ratione adulterij, ſed quia eſt atrox injuria ſibi illata, unde circumſtantia ſponſaliorum quamvis non conſtituat adulteriū aggravat nihilominus peccatum: & an ſit circumſtantia hæc aperienda in confeſſione, procedendum eſt cum diſtinctione: ſi quis fornicetur cum ſponſa aliena, putârim eſſe circumſtantiam aperiendam in confeſſione, adeò ut tam vir fornicans, quàm ſponſa, teneantur in confeſſione aperire circumſtantiam ſponſaliorum, ut docent Sarmient. *l. 1. ſelect. c. 1 n. 3.* Petrus Ledeſma *de matrim. q. 43. art. 1.* quia tunc duplex intercedit malitia una fornicationis, & altera fractorum ſponſaliorū: poſſunt enim hæc diſſolvi à ſponſo, eò quia ejus ſponſa fuerit cum alio viro fornicata *c. quemadmodum de jurejur.* Neque obſtat, quòd ſponſa, quæ fuit fornicata, maneat obligata, & ſponſus liber, quia quando alter conſtituit non implere ſponſalia, non manet ipſe, ſed ſolus alter liber, & nihilominus eſt culpa lethalis contra fidem ſponſaliorū. Tum quia talis fornicatio eſt omnino contraria fidei datæ in ſponſalibus *l. ſi uxor 13. in princ. ff. ad leg. Jul. de adult.* ibi. *nec ſpem matrimonij violare permittitur;* ubi Jurisconſultus appellat fornicationem violationem ſponſaliorum, proinde duplici afficitur malitiâ fornicatio cum ſponſa, unâ fornicationis, & alterâ injuſtitiæ; quia cùm ex juſtitia talis ſponſa ſit debita ſponſo; qui propterea habet jus ad ſponſam, licèt non in ſponſa, cùm eam de præſenti nondum duxerit, ideo qui fornicatur cum ſponſa alterius præter peccatum fornicationis, committit etiam peccatum injuſtitiæ: ſicut ſi equus mihi deberetur ex vi contractus, tametſi nondum illius ſim dominus, quia tamen ex vi contractûs initi habeo jus ad equum illum, ideo ſi aliquis oculum ab eo erueret, crimen committeret injuſtitiæ: ita à pari quia corpus ſponſæ ex juſtitia debetur ſponſo, ejus abuſus ob fornicationem eſt nocivus ſponſo, proinde inducit malitiam injuſtitiæ.

Firmari etiam ex eo poteſt, quia quando 28
ſponſa de futuro fornicatur, gravem injuriam infert ſponſo, & quidem talem, ut leges concedant vindictam *l. uxor 13. in princ. ff. ad leg. Jul. de adult.* Tum quia ſponſa exponitur probabiliſſimo periculo concipiendi ex alio viro, & ſobolem in lucem edendi, quam ejus poſtea maritus teneatur alere, ut ſuam; quia talem eam ſupponat; & cùm proles hæc concepta tempore ſponſaliorum ab alio viro debeat in bonis mariti ſuccedere, gravis ſit injuria marito, & alijs ejus filijs; conſequenter talis fornicatio inducit etiam malitiam injuſtitiæ, & quidem gravis. Hinc licèt hæc fornicatio ſponſæ cum alio viro tem-

tempore ſponſaliorum de futuro, non ſit propriè, & formaliter adulterium, mutat tamen ſpeciem peccati, quia ultra fornicationem contrahit etiam injuſtitiam contrariam fidei ſponſaliorum: & hanc injuſtitiam Petrus Ledeſma *de matrim. q. 43. art. 1. dub. ult.* reducit ad ſpeciem adulterij, quia revera in tali fornicatione reperitur injuſtitia, ſicut in adulterio; hoc tantum diſcrimine, quòd per adulterium formale læditur jus perfectum, & in re: & per fornicationem ſponſæ cum alio viro jus imperfectum, & ad rem: ſiquidem ſponſus de futuro non habet jus perfectum in corpus ſponſæ, ſed tantùm imperfectum ad ejus corpus, quatenus habet jus contrahendi cum ipſa matrimonium, cujus virtute habet jus perfectum in corpus conjugis.

29 An verò ſi ſponſus de futuro fornicetur cum alia fæmina, ſit etiam hæc circumſtantia aperienda in confeſſione Sanchez *diſp. 2. de ſponſal. n. 6.* negat, eò quia injuria quam ſponſus tunc infert ſponſæ ſit levis injuſtitia, quæ non excedit limites culpæ venialis in ratione injuſtitiæ, licet peccatum ſit lethale. Tum quia ex fornicatione ſponſi non oriuntur illa incommoda, & damna ſicut ex fornicatione ſponſæ, quæ poſſet concipere ex alieno viro, & fœtum parere, quem maritus putaret ſuum. Verùm cum vi ſponſaliorum uterque ſponſus, & ſponſa acquirant jus ad rem, ſeu ad corpus alterius, videtur utrinque eſſe par ratio, quamvis ratione damni poſſit in ſponſa fornicatio eſſe gravior injuſtitia; unde putârim etiam in ſponſo talem circumſtantiam eſſe aperiendam in confeſſione, quia tametſi non addat fornicationi formalem malitiam adulterij; addit tamen malitiam adulterij inchoativè: & cum hæc circumſtantia transferat fornicationem, etiam ad ſpeciem injuſtitiæ, videtur hæc circumſtantia etiam aperienda in confeſſione.

30 Quæritur duodecimò, an ſi ſponſalia contrahantur per verba obſcura ſint irrita, vel debeant hæc verba interpretari ſecundùm communem intelligentiam? Ratio dubitandi eſt, quia matrimonium debet contrahi per verba exprimentia conſenſum *c. ſi inter 31. h. t.* atqui obſcurum dicere, perinde eſt, ac nihil dicere *l. de ætate §. nihil intereſt. ff. de interrog. action.* proinde matrimonium per verba obſcura initum nullius eſt valoris. Tum quia verba obſcura debent intelligi non ſecundùm communem verborum acceptionem, ſed ſecundùm ſingularem proferentis intentionem *l. cum quidam C. de V. S.* & præſertim attendi debet cauſa, ob quam prolata ſunt *c. intelligentia de V. S.* idque ut quod actum eſt, potiùs valeat, quàm pereat *l. ubi eſt 21. ff. de rebus dubijs*: demum quia in contractibus verba obſcura debent interpretari contra proferentem, quia hic potuit apertiùs loqui *l. veteribus 39. ff. de pact. l. labeo 21. l. cum 33. l. 23. ff. de contrah. empt.*

31 Nihilominus reſpondendum eſt, verba obſcura, quibus contrahuntur ſponſalia eſſe interpretanda ſecundum communem intelligentiam, & deſumitur ex *c. ex litteris 7. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd quando duò contrahunt ſponſalia, ſeu matrimonium, ita ut alter non intelligat, quod alter proponit, tunc Judex priùs videat, ſi contrahentes matrimonium ſint idonei ſcientia, & ætate, deinde recurrat ad ad communem intelligentiam illorum verborum, & compellat utrumque ſervare verba ſecundùm ſenſum communem rectè intelligentium, ac virorum prudentum. Verum tamen eſt, quòd aliqui cenſeant, hunc textum tantùm procedere, quando matrimonium initur inter perſonas diverſi idiomatis, quia tunc ſolet matrimonium contrahi per interpretem ſicut cæteri contractus *l. 1. §. final. in fin. ff. de V. O.* proinde ſi alter ex contrahentibus dicat, ſe non intellexiſſe verba interpretis, eſſe tunc recurrendum ad communem intelligentiam, ita docent Abbas, & Gloſſa *in d. c. ex litteris 7. h. t.* Covarruvias tamen *in 4. 2 p c. 4.* cum aliis docet, eſſe tunc conſideranda verba præcedentia, & alios caſus, ex quibus perpendendum eſt, an matrimonium, vel ſponſalia videantur contraxiſſe. Alij volunt textum *in d. c. ex litteris 7. h. t.* eſſe varum, quando contrahentes ſunt ejuſdem idiomatis, ut erant in præſenti: ſiquidem erant ejuſdem Diœceſis, & verba ab ipſis prolata ſophiſticum videbantur præ ſe ferre ſenſum, erant enim verba hæc, *contraho tecum, donec terra cooperiat oculos meos*, quæ verba ſecundùm communem intelligentiam ſonant, donec mortuus ſepeliar: & Pontifex declarat, non eſſe audiendum, ſi qui illa protulit dicat, ſe aliud ſenſiſſe, ſcilicet, ſi velit ea verba intelligi, donec vivus cooperiam oculos meos, ut notat Covarruvias *loc. cit.* & hæc interpretatio textus illius vera eſt, & conformis declarationi Pontificis.

Notandum tamen eſt, id procedere tantùm in foro externo, ſeu in foro fori; quia in foro interno, ſeu conſcientiæ verba ſophiſticè prolata ad decipiendã mulierem intelligi debent ſecundùm intentionem proferentis *c. tua nos. 26. h. t.* ubi dicitur, quòd ſi quis verbis æquivocis, aut falſis decipiat mulierem, & ſine animo contrahendi defacto contrahat, & eam cognoſcat carnaliter, revera non ſit matrimonium, quia deeſt conſenſus: quod procedit in foro conſcientiæ, quia in foro exteriori vix probari poteſt defectus conſenſûs. Hinc contrahentes per verba obſcura tenentur ſequi communem verborum interpretationem ſi in ætate legitima, & diſcreto judicio voluerint matrimoniũ contrahere, ut declarat Alexander III. *in d. c. ex litteris 7. h. t.* quia cum conſenſus ſit de eſſentia, & ſubſtantia matrimonij, & verba exprimant animum ad cognoſcendum conſenſum, vel diſſenſum; verba obſcura intelligi debent eo modo, quo homines communiter ſolent ea intelligere; non enim in hoc caſu poteſt rectiùs declarari conſenſus datus per verba obſcura *l. liberorum. §. non tamen*, & hæc ratio procedit ſive contrahentes ſint diverſi, ſive ejuſdem idiomatis: ſive per ſe ipſos immediatè contrahant per verba obſcura, ſive per interpretem, ſemper enim explicanda ſunt verba obſcura ſecundùm communem intelligentiam, & acceptionem. 32

33 Ad ratiooes dubitaodi reſpondetur, ad primam petitam ex *c. ſi inter virũ, & mulierẽ 31. h. t.* mstrimonium eſſe quidem contrahendnm per verba exprimeotia conſenſum; ſed quando verba nonniſi obſcurè conſenſom exprimunt, tuoc debeot interpretari ſecundùm commonem intalligeotiam *l. de ætate. §. nihil intereſt, l. duo ſunt Titij. ff. de teſtament. tutel.* Ad ſecundam reſpondetur, tooc obſcurum dicere, perinde eſſe ac oihil dicere, qnaodo obſcorum non poteſt interpretari: at in caſo noſtro verba obſcura ſupponontur, poſſe commodè explicari ſecundùm commnnem intelligentiam, & acceptionem, ut habetur *in c. ex litteris. 7. h. t.* Ad tertiam petitam ex *l. cum quidam* reſpondetur, ibi ſermonem eſſe de verbia prolatis à Teſtatore, quæ debent accipi juxta ejus intentionem, ſiquidem in re ſna quilibet eſt moderator, & arbiter *l. in re mandata. C. mandati*, & præſertim in ultimis voluntatibus *authent. de nuptiis verſ. diſpoſ. teſtat.* unde ſi ex Teſtatoris mente certum conſtiterit, vel ſaltem per conjecturas deprehendatur, illud obſervandum eſt, etiam contra propriatatem verborum, quia verba inſerviuot cooceptibus mentia, & voluntatis, non concaptus mentales verbis, ut notat Mantica *de conject. lib. 1. in princ.* Quòd ſi non poſſit conſtare de voluntate Teſtatoris, nec etiam per coojecturna, tunc verba obſcura ſunt explicanda ſecundùm verborum acceptionem *l. liberorum. §. quod tamen.* Ad aliam rationem petitam ex eo, quòd in contractibua verba obſcura ſiot interpretanda contra proferentem, reſpoodetur, id non procedere, quando ambiguitas verſatur circa conſenſum præſtitum à contrahentibus, vel non: quia tunc explicanda ſunt verba obſcura ſecnndùm communem acceptionẽ, ut declaravit Pontiſex *in d. c. ex litteris 7. h. t.*

34 Quæritur tertiodecimò, an eccleſia poſſit parentes adigere etiam per canſuras ad reſtituendas filiis ſuis nxores, ſi eas injuſtè retinerant? Reſpondetur affirmativè, & deſnmitur ex *c. non eſt nobis 11. h. t.* ubi Pontiſex declarat, quòd ſi pater injuſtè detineat uxores ſuorum filiorum ſit compellendus intra certum tempus eas reſtituere; alioquin poſſint interdici terræ, ubi uxoras ſuot. Ex quo textu infert Gloſſa, pro delicto unins poſſe interdici totam provinciam, ſiquidem pater ille erat Rax, & cum Rege mitiùs agitur. Ratio, cor compallendus ſit pater ad reſtituendam filio uxorem, quam injuſtè detinet, deſumitur ex arctiſſima conjunctione maritali, & inſeparabilitate conjugum omni jura ſtatuta: ſiquidem jure divino hæc inſeperabilitas habetur *Matth. c. 19. Relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ.* Eſdræ lib. 3. c. 4. *Relinquit homo patrem ſuum, qui enutrit illum, & ſuam regionem, & ad mulierem ſe conjungit.* Jura civili pater retinens filiam nopram tenatur interdicto *de liber. exhib. l. 2. ff. de lib. exhib. l. miles 11. §. licèt. ff. ad leg. Jul. de adult.* Hùc etiam pertinet taxtus in *l. poſſeſſionem 11. C. commun. utriusque judicij* ubi dicitur, quòd poſſeſſiooom diviſiones ita fieri debeant, ut colooorum adſcriptitiæ cooditiones, ſeu inquilinorum proximorum agnatio, vel affinitas remaneat, ait enim Imperator. *Quis enim ferat liberas à parentibus, à fratribus ſorores, à viris conjuges ſeparari?* Ratiooem etiam adfart Paulus *lib. 5. ſent. tit. 6.* ubi ait: *Bene concordans matrimonium ſeparari à patre Divus Pius prohibuit l. ult. c. de lib. exhiben.* ne igitur bena concordantia matrimonia prætextu patriæ poteſtatis diſſolvantur, aut turbentur, ſunt patres injuſtè detinentes uxores filiorum compellendi intra certum tempus illas reſtituere, etiam per cenſuras eccleſiaſticas.

35 Poſſet tamen in contrarinm objici, quia inter pattem, & filium exiſtentem in ejus poteſtate non poteſt lis ulla tractari *l. lis nulla 4. l. ſi de me. 11. ff. de judic.* ſed filiusfamilias tametſi uxorem duxerit, adhuc eſt filius ſui patris, & manet eidem ſubjectus, ſeu ſub poteſtate paterna *l. inter 6. §. filius l. marito 24. § cæterum l. filium 37. ff. ad leg. Jul. de adult.* hinc pater dicitur habere in ſua poteſtate filium, & nepotem ex *l. nunquam 4. ff. de his qui ſunt ſui ff. ſin. inſtit. de patria poteſtate*, & fusè probat Tiraqual in legibus *connub. lib. 1. n. 1. & ſequent.* unde prætextu uxoris non videtur inter patrem, & filium lis inſtituenda. Sad contra, quia tametſi jure civili per matrimonium à filio, vel filia contractum non ſolvatur patria poteſtas, niſi quando matrimonium per coemptionem celebrabatur, & uxor in viri manum conveniebat, tunc enim per tale matrimonium ſolvebatur patria poteſtas, & uxor tranſibat in familiam mariti, & erat illi locò filiæ, & jura conſanguinitatis acquirebat, ut notant Ulpianus *in fragment. tit. 22. §. ſui*, & Tiraquel. *in l. connub. l. 4. n. 5. & ſequent.* & de hac poteſtate mariti in nxorem intalliguntur etiam textns in *l. nulla c. de ſuis, & legit. l. 4. §. mulieris de uſu & habit.* Jure tamen canonico abſoluiè filius, & filia liberantur à patria poteſtate per matrimoninm ſoſceptis eccleſiæ benedictionibus, qoia cnm filius poſſit etiam invito patre matrimonium contrahere *c. ſufficiat 27. q. 2. c. cum cauſa de raptor.* Concil. Trident. *ſeſſ. 24. de reſor. c. 1.* ita poteſt etiam invito patre habere cnm ſua uxore uſum matrimonij, eſt enim talis uſns annexus matrimonio tanquam acceſſorinm ſuo principali: ſiquidem principale trahit ſecum acceſſorium.

36 Qnæritur quartodecimo, an depoſitio unios teſtis aſſarentis ſubeſſe impedimaotum inter ſponſos, ſufficiat ad impediendum matrimonium contrahendnm? Reſpondetur affirmativè, niſi ſponſalia jurata præceſſerint, & deſumitur ex *c. præterea 12 h. t.* ubi declaratur, qnòd ſi unus tantùm dicat adeſſe impedimentum, impedit matrimonium contrahendum non juratnm, ut ſi conſanguineus volentis contrahere dicat, ſe cognoviſſe carnaliter illam mulierem, tametſi hoc nolit publicè confiteri propter metum, & potentiam mulieris: & declaratur atiam jnre novo in Tridentino *ſeſſ. 25. de reſor. c. 1.* Ratio petitur ex animæ periculo, ſiquidem ad vitandom peccatum fides nnius teſtis etiam adhibetur, & admittitur; quia ex

unius teſtis depoſitione res ſaltem dubia conſtituitur *l. jurisjur. c. de teſtib.* & in dubijs quod tutius eſt ad vitandum peccatum, id ſequi tenemur *c. juvenis. c. commiſſam 3. & 14. h. t.* unde ſi conſanguineua volentis contrehcre dicat ſe carnaliter cognoviſſa illam mulierem, ſi id verum ſit, matrimonium ob impedimentum non initur, & ſi illud contrahentes ſimul cohabitent, ſéque carnaliter cognoſcant, peccant de facto matrimonij: ad hoc igitur periculum peccandi vitandum, rectè ob unius teſtis depoſitionem impeditur matrimonium, & ob hanc rationam etiam creditur ſimili teſti parte ebſente contra textum *in c. 7. de teſtibus*, imò etism alleganti propriem turpitudinem contra textum *in c. inter 8. de donat. l. ob reſtituenda 6. C. de condic. ob turpem.*

37 Hinc qui fuit cuſe affinitatis occultæ, tenetur eam revalare conſanguineo volanti contrehere, ut ab illo matrimonio deſiſtat, idqua ed vitandum peccatum. Id temen procedit, niſi ſponſalia præceſſerint jurate, quia ut notat Gloſſa in *d. c. praterea 12. h. t.* ſi juramentum interveniat, propter ſecretem confeſſionam unius non prohibetur matrimonium, niſi eliter probaretur. Quòd ſi tale matrimonium jam initum ſit ignorante conſanguineo, tum qui fuit cauſe affinitatis ſciens metrimonium jam contractum, non debet impedimentum ravalare, niſi alia adſit probetio: retio eſt, quia ed diſſolvandum matrimonium jam contrectum non ſufficit unius teſtis dapoſitio, ſed nacaſſarij ſunt teſtes omni exceptione majores *c. ſuper eo 22. in fin. de teſtib.* unde hoc eſt diſcrimen inter matrimonium contrahendum, & contrectum, quia antequam contrahatur, tenetur ſciens impedimantum illud revelare conſanguineo volanti contrahere, ut deſiſtat ab illo matrimonio ineundo, idque ne peccat mortaliter *c. ſi homo 35. q. 3.* imò ſi nolit admonitus daſiſtare, tenetur revelare tale impedimantum Epiſcopo, vel Parocho, ne ſcilicet tale matrimoninm contrahetur, quemvis aliàs impedimentum hoc probari non poſſit, ut docent Naverrus in *c. ſacerdos de pænit. diſt. 6. n. 27.* & in manual. *c. 22. n. 23.* Covarruvies *in 4. 2. p. c. 6. §. 10. n. 21.* Verùm ſi unicus tantùm teſtis adſit ed impediendum metrimonium, & non poſſit ſuum teſtimonium probare, & ſponſa neget ſe fuiſſe cognitam à tali viro; tunc poteſt ſub conditione obtineri diſpenſetio ſupar tali impedimento, quod ſi adſit, eccleſia diſpenſat: alioquin nullum daratur ramedium contre conſanguineos volentes impadire metrimonie ſuorum conſanguineorum, etiam ſina juſta cauſe, val ob proprium intereſſe.

38 Verùm contra noſtrum aſſertum, quòd ed impediendum matrimonium contrahendum non juratum ſufficiat, ſi unus teſtis dicat, adeſſe impadimantum, poteſt objici textus in *c. in omni de teſtibus l. ubi numerus ff. eod.* ſiquidem in utroque jure cavetur, ne ſtetur depoſitioni unius teſtis *c. veniens de teſtibus l. jurisjur. C. eod.* hinc in ora duorum, vel trium dicitur ſtare omne verbum: ex hisce taxtibus videtur concludandum, non ſufficere taſtimonium unius teſtis ad impediendum matrimonium etiam contrahendum, quie teſtis ille poteſt ſe movere ad impediendum, ne matrimonium contrahatur ex propria malitia, vel interaſſe. Tum quia depoſitio unius teſtis non ſufficit ed diſſolvendum matrimonium *c. conſanguineos 35. q. 6. c. 3. qui matrim. accuſ.* ergo nec ſufficiens eſt ad impediendum, ne contrahatur. Tum quia, ſi agatur de matrimonio impediendo ob affinitatem, ut in præſenti: affinitas non rectè probatur per unum teſtem *c. licèt de teſtibus.*

Præterea quia juramantum nihil adijcit ſponſalibus, unde non videtur eſſe diſcrimen inter matrimonium jam contractum, & contrahendum. Sed contra quis licèt unius teſtis depoſitio non ſufficiat, quando non agitur de periculo animæ, nec de avitaodo peccato, & tunc veri ſint præcitati textus, in quibus utroque jure cavetur non eſſe ſtandum depoſitioni unius teſtis: id tamen limitatur in favorem animæ, quando agitur de vitando peccato, ut in dicto textu *Praterea 12. h. t.* quia quando agitur da ſalute animæ in re dubia, tutior pars eſt eligenda, & illa pars eſt tutior, in qua nullum adeſt periculum peccandi, quod tamen habetur, ſi matrimonium contrahatur: ad igitur evitandum peccatum admittitur depoſitio unius teſtis ad impediendum, ne contrehatur matrimonium, ex quo ſequeretur peccetum. Tum quia cùm poſſint tunc ſponſi cum alijs côntrahere, non videtur inda illis inferri magnum præjudicium. 39

Ad id quod addebatur ad diſſolvandum matrimonium non ſufficere depoſitionem unius taſtis, reſpondetur, eſſa diſcrimen, quia quando agitur da matrimonio diſſolvendo, non militat eadem retio vitandi paccatum, quin potiùs ex ejus irritetione timeretur peccetum, & ideo non ſufficit depoſitio unius taſtis ad diſſolvendum matrimonium jam initum, quæ tamen depoſitio ſufficit ad impediendum, ne contrahetur. Ad aliud, quod addebetur de affinitate, quæ non rectè probetur per unum teſtam, reſpondetur, id eſſe verum, quando non agitur de peccato vitando, in caſu eutam noſtro, quia agitur de vitando peccato depoſitio unius taſtis ſufficit ed impediendum matrimonium. Ad ultimum quod addabatur, juramentum nil adijcare ſponſalibus, reſpondetur, quòd tametſi ſponſalia nude promiſſione facta quoad alia non differant ab eis, quæ juramento raperiuntur firmeta: in præſenti tamen caſu ſponſalia juremento firmata valdè diffarunt à factis pea nudem promiſſionam: ratio eſt, quia quando ſponſalia jurejurando firmate ſunt, ſi par depoſitionem unius teſtis impedirentur matrimonio non facuto, acclaſie carte eſſat de perjurio, & incerte da impedimento, ſicquè eccleſie eligit, quod tutius, & ſecurius eſt, nempe ſponſalia juremento firmate, & reſpuit, quod incertum eſt, ſeu reſpuit depoſitionam unius teſtis, ne ſponſi, qui jurârunt ſponſalia, ſint certò perjurij ob dapoſitionem incertam unius teſtis. 40

Potaſt

41 Poteſt tamen adhuc objici textus in *c. cum in tua h. t.* ubi ad impediendum matrimonium, ne contrehetur, requiritur, ut denuntians impedimentum ſit perſona gravis, & ut de fama, vel ſcandalo deponet; atqui in hoc *cap. praeterea h. t.* denuntisns non eſt perſona grevis, nec docet de fame, vel ſcendalo, proinde non debuit matrimonium impediri. Sed contra quia quamvis adducti textus videantur contrarij, procedunt tamen diverſimodè, quia in *c. cum in tua 27.* impedimentum conſanguinitatis poterat per alium proberi, proinde rectè deſideratur, ut denuntians ſit perſona gravis: ſecus in *c. praterea 12. h. t.* impedimentum affinitatis non poterat per alium probari, quàm per ipſum denuntiantem, cum ortum ſuerit ex copule ſecreta cum ſponſa, proinde admittitur quamvis denuntians ſit ſocius criminis, & elleget propriam turpitudinem: ſiquidem quando veritas per alios probari non po'eſt, tunc admittuntur inhabiles *l. conſeuſu §. fin. C. de repudijs c. tertio loco de probat.* Notat enim Gloſſa in *c. cum in tua 27.* quòd denuntians debeat eſſe perſone honeſta, & gravis, quando impedimentum poteſt per elios probari, quia perſone crimino ſa non admittitur *c. praterea de teſtibus*, quæ eutem perſone dicenda ſit gravis relinquitur arbitrio Judicis, ut probat Menochius *de arbit. caſu 69.* Sed quando impedimentum oritur à perſona denuntiante perſone turpis admittitur *c. praterea eod.*

42 Quæritur quintodecimò, an ſole promiſſio merè interna facta homini ſufficiat ad valorem ſponſaliorum? Reſpondetur ſtante jure poſitivo, promiſſionem internam factam homini non obligare; & ratio eſt quia jus poſitivum exigit ad inducendam obligationem, ut promiſſio acceptetur, & non poteſt ecceptari niſi innoteſcat elteri parti, & ſi ſit merè interna non poteſt innoteſcere, proinde nec inducere obligationem jure poſitivo, tum quia certum eſt, dominium per actum merè internum non poſſe transferri, quia hæc transletio fit per traditionem, & traditio debet eſſe ſenſibilis *l. quoties C. de rei vendic.*

43 An verò ſecluſa diſpoſitione juris poſitivi, & ſpectato ſolo jure naturæ promiſſio interna facta homini obliget, ut ſi Titius ſe obliget Lucretiæ non per modum voti, ſed ſimpliciter, & internè ad illam ducendam, obliget hæc promiſſio, plures affirmant, & nituntur primò quia non ſtare promiſſis perinde eſt ac mentiri, quia talis promiſſio redditur falſa. Tum quia non impletio promiſſionis etiam ſola mente fecta eſt infidelitas, ac culpe jure netureli prohibita: ſicut enim is dicitur Deo infidelis *eccleſ. 6.* qui promiſſionem Deo fectam non ſervat, ita etiam is eſt homini infidelis, qui eidem promiſſum non reddit.

44 Secundò, quia obligatio promiſſionis merè internæ eſt à lege privata, quam promittens ſibimet ſpontenee imponit, & à nulla elia voluntate dependet niſi ab illa promittentis; nec aliene voluntas acceptans confert vim legis, nec vim obligandi eidem promiſſioni. Firmatur quia tota radix obligationis in hujusmodi vinculis voluntariis eſt animus ſe obligandi, quo deficiente deficit omnis obligatio: ergo eo poſito ponitur obligatio.

Tertiò, quia fortius eſt vinculum internæ promiſſionis; quàm ſolius propoſiti, proinde debet interne promiſſio eliquid addere ſupra ſolum propoſitum, & hoc edditum non poteſt eſſe niſi obligatio. 45

Quertò, quie ecceptio neceſſaria non eſt ex naturæ jure, ut promiſſio obliget: proinde neque ut externè fiat, ſiquidem ſigna externe ſolùm deſiderantur propter acceptionem. 46

Quintò, quia ſi promiſſio purè interna juramento firmetur, inducit obligationem, ex quo liquet per ectum merè internum poſſe aliquem, hominem obligari. 47

Sextò, quia ſi Titius heri actu interno promiſit Cajo, & hodie id ipſi ſignificat, tametſi denuò non promittat, ſed dicat Cajo, ſe heri promiſiſſe ſuum equum, & Cajus eum acceptet hodie, menet Titius obligatus ad dandum equum Cajo ex vi promiſſionis purè internæ; quie ſignificatio hodierna facta Cajo non obligavit Titium, ſed heſterne promiſſio, quæ cum fuerit purè interna hebuit vim obligandi. 48

Septimò, quia poſſeſſio ſola voluntate non poſſidendi amittitur *l. 1. §. ſi vir. l. 3. §. in amittenda.* ergo promiſſio purè interna obligat. 49 Octavò quia promiſſio facta infanti de matrimonio contrehendo obligat, & tamen hæc ſupponitur merè interna, cùm infans incapax ſit acceptandi talem promiſſionem, ita docent Palatius *lib. 5. de contract. c. 11. §. porro.* Mendola *lib. 1. de pact. c. 4. num. 8.* Molina *tom. 2. de juſtit. tract. 2. diſput. 166.* Ledesma *2. p. q. 18. art. 1. dub. 13.*

Communior tamen, & verior ſententia eſt, promiſſionem purè internem factam homini nullam inducere obligationem etiam ſtendo in jure naturæ, ec proinde poſſe liberè revocari. Ratio deſumitur ex eo, quia inter homines jure naturæ non poteſt obligatio oriri niſi humano modo, non enim unus homo poteſt obligari alteri, niſi per modum ſibi connaturalem, & humanum: hic autem modus eſt, ut obligatio inducetur per ſigna externa, quia homo non poteſt devenire in notitiam voluntetis, deſiderij, & promiſſionis alterius, niſi per verba, & ſigna externe connexa cum actibus illis internis; quo fit, ut non poſſit homo obligari actu purè interno alteri homini: & hoc eſt diſcrimen inter obligationem, quâ homo ſe Deo obligat per actum purè internum, & quâ ſe obligat homini, quia cùm Deus ſit cordium ſcrutator, eo ipſo, quòd homo per actum purè internum ſe illi obligat, Deus cognoſcit hanc promiſſionem internam, & illam acceptat, cùm ſit de meliori hono, & homo menet Deo obligatus: ſecus quia homo non poteſt cognoſcere qoid alter homo mente concipiat, & meditetur, non poteſt cognoſcere hanc promiſſionem merè internam, proinde nec poteſt illam ecceptare, quia acceptatio eſt actus voluntatis, qui non elicitur niſi ex prælucente notitia illius, quod voluntas acceptat. 50

Digitized by Google

ceptat. Hinc defectu hujus acceptationis promiſſio purè interna facta alteri homini non obligat.

51 Idque firmatur, quia quoties promiſſio non acceptatur à Promiſſario, poteſt promiſſor illam revocare, quia non contrahit obligationem ſtandi promiſſioni, niſi poſtquam hæc fuerit accepta ab eo; cui facta eſt promiſſio, unde quamdiu hic eam non acceptat, poteſt promiſſor eam liberè revocare: ſed ſi Titius promiſſione purè interna promittat Cajo aliquid, Cajus non poteſt acceptare talem promiſſionem niſi ei innoteſcat per ſigna externa ſenſibilia, & quamdiù manet purè interna non poteſt illi innoteſcere, conſequenter nec poteſt ab illo acceptari: proinde poteſt Titius eam ſemper liberè revocare cùm obligatio ſtandi promiſſo non contrahatur niſi poſt acceptionem.

52 Probari etiam poteſt ex *l. qui abſenti ff. de acquir. poſſeſſ.* ubi dicitur, *qui abſenti ſervo ſcribit, ut in libertate moretur, non eam mentem habet, ut ſtatim velit ſervi poſſeſſionem dimittere, ſed magis deſtinationem ſuam in id tempus deferre, quo ſervus certior factus fuerit.* Si igitur in promiſſione facta in abſentia, quamvis externa ſit, ſupponitur ex natura rei deeſſe animus ſe obligandi, donec abſens acceptet; à fortiori id dicendum eſt de promiſſione purè interna, non enim hæc poteſt obligare, donec acceptetur à Promiſſario: & quamdiu manet purè interna, non poteſt acceptari, cùm non poſſit alteri innoteſcere, conſequenter nullam poteſt obligationem inducere, quamdiu manet purè interna, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 88. art. 1. in corp.* & in *4. diſt. 38. q. 1. art. 1. quæſtiunc. 1.* Sanchez *de ſponſal. diſp. 3. n. 6.* Garcia *de contractib. 1. p. c. 3.*

53 Neque argumenta, quibus nititur prior ſententia, ſunt magni momenti. Ad primum reſpondetur, non eſſe infidelem, nec contrahere peccatum infidelitatis eum, qui non ſervat promiſſionem purè internam factam homini; ratio eſt, quia promiſſio illa non eſt completa, quia non acceptatur ab alio, cui fuit facta, proinde promiſſor non eſt infidelis, quia infidelitas reſpicit alium, cui fides data fuit, & accepta, & quia promiſſio purè interna non fuit alteri ſignificata, proinde nec data, nec accepta, non poteſt non ſervans promiſſionem purè internam dici infidelis. Tum quia promiſſionis purè internæ ſemper videtur ineſſe tacita conditio, ſi alteri intimata, & ab eo accepta fuerit. Ad id, quod addebatur eum eſſe infidelem, qui promiſſionem purè internam factam Deo non ſervat, reſpondetur, id verum eſſe; ſed adeſſe diſcrimen, quia eatenus fit Deo infidelis, quia Deus eſt ſcrutator cordium, & cognoſcit promiſſionem purè internam ſibi factam ab homine, eámque utpote de meliore bono acceptat, proinde ſi homo non ſervet promiſſionem purè internam factam Deo, culpam contrahit infidelitatis, & eſt infidelis: ſecus homo, quia non poteſt cognoſcere promiſſionem ſibi ab alio factam, ſi ſit purè interna, non poteſt illam acceptare, proinde promiſſor purè interna non fit infidelis reſpectu alterius hominis.

Ad ſecundum reſpondetur, obligationem promiſſionis pendere à ſola propria voluntate tanquam è principali movente, & tribuente vim obligandi tam promiſſioni, quàm acceptationi alterius: dependere autem à voluntate acceptantis, tanquam à conditione, ſine qua non oritur obligatio. Hinc ad aliud, quod addebatur, reſpondetur, totam radicem obligationis non eſſe ſolam voluntatem promittentis, ſed adhuc deſiderari acceptionem alterius, ut conditionem ſine qua non. 54

Ad tertium, obligationem purè internam eſſe quidem arctius vinculum, quàm merum propoſitum, ſed inde non ſequitur, inducere obligationem ante acceptionem, quia promiſſio purè interna poteſt dici vinculum arctius ex eo præcisè, quòd ſit radix obligationis, adeò ut ſi intimetur exteriùs, & acceptatur, inducat obligationem ratione radicis, proinde quamvis nondum ſit intimata, adhuc majorem vim habet, quàm propoſitum; ſicut funis dicitur majorem vim ligandi habere, quàm unus, vel alter capillus: hæc autem vis obligandi in promiſſione purè interna non exercetur, niſi per externam applicationem, ſeu niſi per imitationem, & acceptionem. 55

Ad quartum reſpondetur etiam ſtando in jure naturæ neceſſariam eſſe acceptionem, quia ſine hac promiſſio non habet vim obligandi in actu ſecundo, ut ſuperiùs oſtendimus. 56

Ad quintum promiſſionem illam internam juramento firmatam obligare, non quia ſit ſimplex promiſſio purè interna, ſed quia habet rationem voti ob juramentum adjectum promiſſioni, Deus enim ratione juramenti acceptat talem promiſſionem. 57

Ad ſextum reſpondetur, heſternam promiſſionem moraliter adhuc hodie perſeverare, eò quia revocata non ſit, proinde ſi hodiè intimetur, & acceptetur, inducit obligationem, adeò ut non ſit ipſa intimatio, quæ obligat, ſed promiſſio ut intimata, & acceptata. 58

Ad ſeptimum reſpondetur, quòd licèt actus internus ſufficiat ad aliquid in ſe ipſo amittendum, non tamen ſufficit ad jus in alterum transferendum per contractum, quia ad hoc jus transferendum requiruntur ſigna externa, quibus humano modo fiat translatio de uno ad alium, non enim in contractibus poteſt alio modo obligatio oriri, quàm more humano. 59

Ad ultimum reſpondetur, promiſſionem factam infanti præſenti non eſſe internam, ſed externam, & tantùm per accidens ſe habere, ſi infans eam non percipiat ex defectu uſus rationis, unde licèt talis promiſſio non obliget jure naturali, obligat tamen ſolo jure poſitivo, quo cautum eſt, favore infantis non requiri, quod ab eodem promiſſio ſibi facta acceptetur. 60

Quæritur ſextodecimo, an ex copula poſt contracta ſponſalia de futuro matrimonium præſumetur? Reſpondetur, ſponſalia per carnalem copulam tranſire in matrimonium, & contra hanc præſumptionem non admitti probationem, nec poſſe aliam duci, adeò ut ſponſalia de futuro per talem copulam ſubſecutam tran- 61

tranſeant in matrimonium de præſenti, quod etiam docetur in *c. veniens 15. c. conſultationi 25. h. t.* & docent Baſilius Pontius *lib. 2. de matrim. c. 12.* Gregorius Tholoſanus *lib. 3. par. 1. tit. 21. c. 5.* Cujacius, Caniſius, & alij in hoc titulo: ratio eſt, quia ex tali ſubſecuta copula eccleſia præſumit conſenſum conjugalem potiùs, quàm fornicarium ex benigna interpretatione, ut vitetur præſumptio peccati *argum. l. merito ff. pro ſocio l. Quintus Mutius ff. de donat. inter c. 2. de reg. jur.* Tum quia ſponſi eo ipſo, quòd conſentiunt in copulam poſt inita ſponſalia, videntur priùs conſentiſſe in matrimonium tanquam præambulum neceſſarium ad copulam licitam. Tum quia hæc copula videtur ſequi virtute præcedentis obligationis ſponſaliorũ *argum. Gloſſ. final. in l. quadam mulier. ff. de rei vindic.* & tradit Maſcardus *de probat. vol. 3. concluſ. 1197. & 1215. n. 14.* immo contra præſumptionem cum copula ſubſecuta non admittitur ulla alia probatio, quia eſt præſumptio juris, & de jure: ut enim notat Gloſſa in *d. c. is qui. 3. h. t.* præſumptio eſt quadruplex, Prima juris, ſeo canonis, vel legis ſeu de jure, quod idem eſt, & hæc non admittit probationem in contrarium: ſecunda eſt hominis: tertia naturæ, Quarta facti, quæ admittunt probationem.

62 Hodie tamen poſt Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de reform. matrim.* præſens deciſio non procedit, quia ibi irritatur matrimonium, eò ipſo, quòd contrahitur ſine præſentia Parochi, & teſtium; proinde etiam irritatur omne matrimonium præſumptum ex ſubſecuta copula, vel alia ſimili cauſa, ut notat Barboſa *in d. c. is qui.* ubi addit in Provinciis, in quibus Concilium Tridentinum non obſervatur, adhuc matrimonia hujuſmodi præſumpta procedere. Ratio hujus præſumptionis in eccleſia eſt, quia copula ſubſecuta ad ſponſalia non creditur facta animo libidinoſo; ſed animo conſentiendi in matrimonium: ut igitur evitetur ſuſpicio peccati, præſumitur tunc in favorem matrimonij.

63 Quæritur decimo ſeptimò, an promiſſio purè interna facta Deo habens vim voti ſufficiat ad valorem ſponſaliorum? Reſpondetur, promiſſionem factam Deo de matrimonio contrahendo ex ſe niſi aliis veſtiatur circumſtantiis nullum ſortiri valorem, & votum eſſe irritum: & ratio deſumitur ex ipſa natura voti, quod debet eſſe de meliore bono, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 88. art. 2. in corpore*, cœlibatus autem eſt dignior, ac melior matrimonio: unde ſi quis exiſtens in cœlibatu votum emittat de nuptiis contrahendis, tale votum non eſt de meliore bono, proinde eſt irritum. Verùm hoc votum tunc obligaret, ſi matrimonium eſſet in præcepto, ut ſi vovens defloraret puellam fide datâ de matrimonio, quia tunc matrimonium eſt dignius ac præſtantius, eò quia ſit in præcepto, unde ceſſaret ratio de cœlibatu, qui eſt ſtatus dignior. Rurſus ſi ex matrimonio maxima aliqua ſperaretur utilitas totius Reipublicæ, ut pax inter Principes Chriſtianos, vel copioſe fidelium converſio, valeret etiam votum de matrimonio contrahendo.

64 An verò obliget votum matrimonij factum cum animo profitendi religionem ante conſummationem matrimonij. Videtur dicendum, tale votum validum eſſe eò quia ſit de re bona, ſeu de Sacramento, ejùſque gratia recipienda. Secundò quia non impedit majus bonum, quia promittens matrimonium ante ejus conſummationem poteſt religionem ingredi, & ſervare cœlibatum.

65 Verùm putârim probabiliùs, tale votum nullius eſſe valoris, niſi aliqua peculiaris ratio intercederet, ob quam ad Dei honorem tale matrimonium expediret, ut contigit in matrimonio Beatæ Virginis cum ſancto Joſepho; cæterum ſecluſa hac peculiari ratione votum contrahendi matrimonium non eſt validum, eò quia non ſit de meliori bono. Tum quia ducere uxorem animo firmiſſimo ingrediendi religionem ante ejus conſummationem eſt votum de re prorſus inutili, & contra naturam ipſius matrimonij, quod ordinatur ad prolem progignendam, unde tale votum regulariter eſt illicitum, quia inutile. Neque obſtat, quòd per tale matrimonium ſuſcipiatur Sacramentum, & ejus gratia, quæ plurimum adfert utilitatis. Nam id non eſt ad rem, quia votum de contrahendo matrimonio eſt inutile ratione finis ipſius matrimonij, eò quia non ordinatur ad procreationem ſobolis. Neque refert, quòd inde uberior gratia ſuſcipiatur, quia hæc poteſt recipi per alia Sacramenta, & abſque damno tertij. Tum quia gratia matrimonij ad eum finem confertur, ad quem matrimonium ordinatur, nimirum in ordine ad prolem, quam tamen non intendit, qui vovet matrimonium animo ingrediendi religionem ante ejus conſummationem.

66 Hinc ad primum fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur, quòd tametſi matrimonium ſit ſanctum, & conferat gratiam, votum tamen illius non eſt Deo acceptum; eo quia ſi fiet cum animo ingrediendi religionem ante ejus conſummationem ſit cum damno tertij, ſeu puellæ, quã vir ducit; hæc enim decipitur, & compellitur expectare donec ejus maritus emittat in religione approbata poſt annum probationis vota ſolemnia: privâre autem puellam libertate nubendi per totum illud tempus eſt procul dubio grave onus, quod illi imponitur, proinde cum hoc damno tertij votum illud matrimonium ineundi cum animo ingrediendi religionem approbatam non acceptatur à Deo, quamvis matrimonium ſanctum ſit, & gratiam conferat. Ad ſecundum reſpondetur, matrimonium ex natura ſua præcludere viam ad ſpiritualia, & ſtatum cœlibatus: quia ex parte ſua, qui uxorem ducit obliget ſe ad conſummandum matrimonium alioquin inutiliter, & vanè videretur matrimonium contrahi, niſi intenderet religionem eligere, vel votum emittere caſtitatis, quod Deo eſt gratius.

67 Quæritur decimo octavò, an promiſſio facta Deo habens rationem voti contrahendi matrimonium cum aliqua, obliget, ſi vovens in remedium concupiſcentiæ, quia ſe nimis fragilem experitur, votum illud emittat? Reſpondetur, duas eſſe ſententias, & primam docere, non inducere

Digitized by Google

ducera obligationem nubandi, & tale votum eſſa irritum: Rationes, quibus nititur hæc ſantantia, ſunt primò, quia tametſi conſultiùa tunc ſit uxorem ducera, cùm dicat Apoſtolus *quòd melius eſt nubere, quàm uri:* nihilominus voto ad id ſe obligare, eſt viam præcludere Spiritui ſancto, ne perfectiora, & efficaciora media inſpiret. Et firmant ax eo, quia vovena afficitur impotena in perpetuum ad continentiæ, & raligionis ſtatum, cùm tamen tentationes illæ, quæ hominem pulſant ceſſara poſſint, immo carnis maceratione, jejuniis, orationa, ciliciis, flagellationibua facilè poſſint hujuſmodi tentationea excuti. Secundò quia non videtur carera culpâ uti matrimonio ex ao duntaxat fine, ut quis avitet fornicationam, quia ut docet D. Thomas *in 4. diſt. 31. q. 1. art. 2. ad 2*, matrimonium non eſt inſtitutum gratia vitandæ fornicationis, ſed prolis procraandæ, proinda dirigere ſimpliciter matrimonium in talem finem vitandæ fornicationis non videroe vacare culpâ. proinde votum de ineundo matrimonio ad hunc finem præciſè, & ſimplicitet invalidum eſt. Hunc ſententiæ adherat præſartim Sotus *lib. 7. de juſtit. q. 1. art. 3.* Aragon. *2. 2. q. 88. art. 2.* & alij.

68 Secunda tamen ſentantia eſt communior, & verior, & docat, tale votum eſſe validum, & inducere obligationem, eò quia ſi quis ſit in eo ſtatu, ut aſſueverit tentationibus cedere, & in pecaatum facilè prolabi, & cognoſcat, præſentiſſimum ramedium ad evitanda peccata eſſe matrimonium; tunc hoc eſt dignius, ac melius, non quidem ſtatu cœlibatûs ſimpliciter, & præciſè, ſad cum iſtis circumſtantiis, tentationibua, & frequenti lapſu in peccatum: quia tunc matrimonium trahit ſecum ſtatum gratiæ, qui melior eſt ſtatu peccati, proinde vovere tunc matrimonium ad declinandum peccatum, & ad ſe liberandum à ſtato paccati eſt quid melius, quàm perſeverare in ſtatu peccati; & matrimonium tunc eſt de meliore bono ratione circumſtantiarum, & ſtatûs gratiæ, ad quam trahit ipſum voventem, quem libeeat à peccato, & in hoc ſanſu ſcripſit D. Paulus *1. ad Corinth. 7. Melius eſt nubere, quàm uri:* ergo votum hoc contrahendi matrimonium ad ſe libarandum à ſtatu peccati, tanquam de maliora bono eſt validum.

69 Tum quia ut aliquid ſit Deo gratius non refert quid in univerſali, & in ſa conſidaratum ſit præſtantius, ſed quid hic, & nunc conſideratis circumſtantiis magis præſtet: unde matrimonium quamvis genaratim, & in ſe conſidaratū non ſit præſtantius cælibatu; nihilominus hic, & nunc conſideratis omnibus circumſtantijs, & præſartim quatenus libarat voventem à ſtatu peccati, eſt quid melius, & ajus votum eſt validum. Idque firmari ex eo poteſt, quia ſi Titius habeat domi concubinam, à qua difficillimè poſſit recedera, ſi ad ſe liberandum à ſtato peccati voveret eamdem ducera, utique tale votum cenſaretur validum, & confeſſarius obligaret Titium, vel ad illam ducendam, vel ad religionem aliquam approbatam ingradiendum, idque ad ſe liberandum à ſtatu peccati. Præterea quia ſi Titius aperiret Confeſſario, ſe domi per plures annos alere concubinam, à qua difficultet potaſt recedera, imò ſit illi quaſi moraliter impoſſibile, ob plures narratas Confaſſario circumſtantias, certè in hoc caſu prudenter confeſſarius conſilium illi darat, ducendi in uxorem talem concubinam, ut ſaltem ſe liberaret à ſtatu peccati, & à frequenti illo lapſu in paccatum, præſertim ſi Titius nollat illam dimittare, nec Religionem ingredi: ergo ſi Titius tale matrimonium voverat ad eundem finem liberandi ſe à ſtatu peccati, non video, cur tale votum non deberet ſuum ſortiri valorem, cum ratione circumſtantiarum eſſet de meliore bono. & ita docent Bellarminus *lib. 2. de Monach. c. 14.* Navarrus *c. 12. n. 45.* Sanchez *de matrim. lib. 1. diſp. 6. n. 7.* Cajetanus *2. 2. q. 88. art. 1. dub. ult.* Molina *tom. 1. de juſtit. tract. 2. diſput. 149. §. verum.*

Neque fundamenta oppoſitæ ſententiæ ſunt firma, ad primum raſpondetur, quòd licèt matrimonium ſecundùm ſe, & ſimpliciter ſpectatum impediat majora bona, non tamen ſi conſideretur cum præfatis circumſtantijs, & quatenus liberat voventem à ſtatu peccati: unde licèt vovens matrimonium, fiat tunc impotens in perpetuum ad ſtatum continentiæ, liberatur tamen à ſtatu peccati hîc, & nunc, quod eſt quid melius. Ad ſecundum reſpondet Cajetanus *2. 2. q. 88. art. 2.* eſſe quidem peccatum uti matrimonio ad vitandam fornicationem, quando hæc aliâ viâ poteſt facilè declinari, non verò quando nonniſi difficulter, & matrimonium tunc liberat à ſtatu peccati. 70

Quæritur decimononò, an vovere matrimonium ob cauſam piam inducat obligationem. Cauſa pia in ordine ad matrimonium debet talis eſſe, ut non ſolùm voveat quis contrahere cum paupere, ſad etiam, ut promittat contrahere intuitu pietatis, quia ſi Titius voveret matrimonium contrahere cum Lucia paupere ob affectionem, quâ illam proſequitur, talis promiſſio non eſſet ob cauſam piam; quia hæc duo neceſſariò exigit, primò ut concurrat pietas perſonæ; & ſecundò quòd fiat cauſa pietatis: ſi enim fiat votum ducendi in uxorem puellam pauperem ob amorem, non dicitur votum emiſſum cauſa pietatis, quia deficit pietas in vovente: ut etiam è contra ſi pauperi legâſſet aliquis non intuitu pietatis, non eſſet legatum pium, quia deficit pietas in cauſa. Hinc Panormitanus in *proem. decret. Gregor.* ait, promiſſionem tunc fieri ex cauſa pia, quando fit intuitu Dei: hinc ſi quid legetur conſanguineo pauperi, non cenſetur legatum pium, quia præſumitur prævalere affectio ſanguinis, cùm hæc ſit naturalis. 71

Reſpondetur ad quæſitum, tale votum emiſſum ob cauſam piam eſſe validum, ſi fiat ſub conditione, ut ſi Titius dicat, ſi ducturus ſum uxorem, voveo ducere pauperem, vel ſi preſſus carnis tentationibus experiatur ſe non poſſe continere; voveat ſe ducturum uxorem pauperem in honorem Dei: quòd ſi nullum haberet 72

reſpe-

reſpectum ad propriam fragilitatem, ſed tantùm ad ducendam pauperem votum eſſet irritum. Ratio ex eo petitur, quia ex parte voti via præcluditur Spiritui ſancto, ne altiorem ſtatum inſpiret, tum quia tale votum continet deſcenſum à perfectiori ſtatu continentiæ ad imperfectiorem matrimonij, quæ ratio eſt, ob quam omnes affirmant, matrimonium non eſſe legitimam materiam voti, quapropter ut fiat materia voti, debet cauſa pia eidem adnecti ex ſuppoſitione, quòd velit quis uxorem ducere: tunc enim ſi ex cauſa pietatis voveat ducere puellam pauperem, votum eſt validum, ſi ob honorem Dei, vel ad exercendam charitatem proximi voveat puellam illam ducere: ratio eſt, quia cùm jam ſit determinatus ad ducendam uxorem, votum matrimonij, ex hac ſuppoſitione, non continet deſcenſum à perfectiori continentiæ ſtatu ad imperfectiorem matrimonij: ſed continet aſcenſum à ſtatu matrimonij ad exercitium pietatis erga Deum, & charitatis erga proximum, & in hoc ſenſu liquet votum eſſe de meliore bono: ſiquidem votum ducendi puellam pauperem non propter amorem, ſed ob pietatem, & charitatem proximi, eſt aliquod opus bonũ, quia eſt exercitium pietatis, & charitatis, quod poteſt eſſe materia voti, proinde inducit obligationem: neque tale votum præcludit viam ad ſtatum altiorem, quia vovens etiam independenter à tali voto jam eſt determinatus ad ducendam uxorem, & votum ſuperveniens non cadit ſupra matrimonium præcisè, ſed ſuper exercitium pietatis, & charitatis, quatenus ex cauſa pietatis vult ducere puellam pauperem, hoc autem exercitium eſt aliquod bonum, & materia voti.

73 Quæritur vigeſimò, an major uſus rationis requiratur ad contrahenda ſponſalia, quàm ad peccandum lethaliter, & an ſit peccatum, ſponſalia contrahere ante ſeptennium? Reſpondetur cum Baſilio Pontio *de matrim. lib. 4. c. 1.* ad contrahenda ſponſalia non requiri majorem uſum rationis, quàm ad peccandum lethaliter. Ratio eſt, quia ille uſus rationis ſufficit ad ſe obligandum per votum ſolemne Ordinis ſacri, quod tamen eſt perpetuum; & per votum ſimplex religionis, quæ eſt obligatio ſtatus perpetui, & major, quàm ſponſaliorum: ſiquidem votum annexum Ordini ſacro nullo modo poteſt ſolvi, niſi per diſpenſationem Pontificis: & votum religionis indiget etiam eadem diſpenſatione, vel paterna irritatione, nec poteſt propria pueri voluntate diſſolvi: ergo ſi uſus rationis, qui in ſeptennio communiter adeſt, ſufficit ad obligandum pro voto ſolemnis Ordinis ſacri, & pro voto Religionis; à fortiori ſufficiet ad contrahenda ſponſalia, ut docent Coninck *de ſacrament. diſp. 21. dub. 5. n. 49.* Fernandez *in exam: theol. moral. p 3 c. 17. §. 1. n. 6.* Diana *tract. 6. de ſacrament. matrim.* Idque firmatur, quia idem uſus rationis, qui ſufficit ad peccandum lethaliter de jure, ſufficit etiam ad contrahenda ſponſalia, ut habetur in *l. ſponſalibus 2. ff. de ſponſal. c. litteris c. acceſſit. c. ad diſſolvendum de deſponſ. impub.* in hiſce enim canonicis legibus præſcribitur tempus ſeptem annorum, ut validè contrahantur ſponſalia, unde jura ſupponunt, eundem uſum rationis ſufficientem ad peccandum lethaliter, ſufficere etiam ad contrahenda ſponſalia.

Sunt tamen qui cenſent, majorem uſum rationis requiri ad contrahenda ſponſalia, quàm ad peccandum lethaliter, eò quia ad lethale peccatum ſufficit advertentia præſentis mali, & non deſideratur ulla futurorum providentia: ſecus ad ſponſalia cùm ſint obligatio ad futurum, & quidem etiam ad perpetuum ſtatum, requiritur futurorum providentia, ita docent Bonacina *de matrim. q. 1. punct. 4. num 4* Ludovicus Lopez *2. p. inſtruct. c. 27. de matrim.* Petrus Ledesma *de matrim. q. 43. art 2. dub. 1.* Henriquez *lib. 11 de matrim. c. 13. num 9.* Sed contra, quia ſi hæc futurorum providentia, quam exigit hæc ſententia, deſideraretur in contrahendis ſponſalibus, incautè à jure præſcriptum eſſet tempus ſeptem annorum ad contrahenda ſponſalia, ut ſtatuitur in *d. l. ſponſalibus 2. ff. de ſponſal.* & aliis præcitatis legibus. 74

An verò ſit peccatum lethale ſponſalia contrahere ante ſeptennium completum? Reſpondetur cum Baſilio Pontio *de matrim. lib 12. c. 5. n. 2.* pueros ante ſeptennium completum contrahentes ſponſalia non peccare lethaliter, quia vel malitia ſupplet ætatem; & tunc ſponſalia ſuum ſortiuntur valorem: vel malitia non ſupplet ætatem, & tunc nihil agunt, nec ullam inferunt Sacramento injuriam, proinde ex nullo capite videntur pueri nondum ſeptennes tunc peccare. Tum quia ſponſalia non ſunt Sacramentum proinde non ſit injuria Sacramento, ſi ex defectu uſus rationis non contrahantur: ſiquidem ex illis ſponſalibus non oritur obligatio ſaltem reſpectu illius, qui non eſt doli capax; nec aliquid illicitum permittitur, & ita docent Coninck *de Sacrament. diſput. 21. dub. 5. concluſ. 2. num 53.* Filiucius *tom. 1. tract. 10. p. 1. c. 7. num. 259.* Barboſa *in collect. tom. 2. lib. 4. tit. 2. c. 2 n. 4.* 75

Cæterum ſi uſus rationis ante ſeptennium reperiatur in contrahentibus ſponſalia ſunt valida, ut docet Baſilius Pontius *lib. 12. c. 5. num. 5.* & ratio eſt, quia eatenus jura præſcribunt ſeptennium, quia ante illud tempus uſus rationis non præſumitur perfectus: unde ſi de uſu rationis ſit præſumptio, vel potius certitudo, ceſſat finis legis, conſequenter etiam ejus diſpoſitio: & ob hanc rationem fortaſſis dixit Juriſconſultus *in l. in ſponſalibus 1. ff. de ſponſal.* ad ſponſalia validè contrahenda ſufficere, ſi ſponſi, quid agunt, intelligant. Idque ex eo firmari poteſt: quia licèt pro contrahendo matrimonio à jure requiſitus ſit in fœminis 12. annus completus, & in viris 14. ſi tamen malitia, ſeu potentia generandi, & diſcretio ante illam ætatem alicui adveniat validè contrahit matrimonium *c. de illis 2. de deſponſ. impub.* idque non ob aliam cauſam, niſi quia tunc ceſſat ratio, ob quam illa ætas 12. vel 14. annorum præſcripta eſt: ita à pari ceſſat in habente ante ſeptennium perfectum uſum rationis: proinde ſponſalia inita ante ſepten- 76

ptennium ſunt valida in contrahentibus ſi reperiatur uſus rationis.

77 Quæritur vigeſimo primò, an ſponſalia metu gravi inita valida ſint, ſi acceſſeris juramentum: vel juramentum ſervandum ſit, donec relaxetur. Notandum eſt, aliud eſſe quærere, an talia ſponſalia metu gravi inita firmentur juramento: & aliud, an tale juramentum obliget donec relaxetur: certum eſt enim, talia ſponſalia, ſi ex ſe ſint invalida, non fieri valida accedente juramento, quia juramentum metu extortum non confirmat contractum, ſed illum relinquit in priſtino ſuo valore, vel nullitate. Quòd ſi ea ſponſalia valerent, adhuc non firmerentur juramento, & poſſet peti relaxatio juramenti ab Epiſcopo, & hac conceſſâ poſſet contra talia ſponſalia quis venire. Difficultas igitur eſt, an juramentum obliget, vel indigeat relaxatione? Reſpondetur, ſponſalia metu gravi extorta, & inita non firmari juramento, nec ratione hujus obligare, aut indigere relaxatione, adeò ut ſponſalia metu gravi inita ſint ex ſe invalida, nec fieri valida accedente juramento: ſiquidem juramentum metu extortum cum non confirmet contractum, eum relinquit in priſtino valore, vel nullitate; non enim juramentum vi, vel ex gravi metu extortum obligat, proinde non indiget relaxatione, ut docent Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 4. diſp. 21. n. 3.* Barboſa *in collect. tom. 2. lib. 4. tit. 2. c. 11.*

78 Idque firmatur *ex c. ex litteris de deſponſ. impub.* ubi ſponſalia metu contracta dicuntur irrita, & Alexander de Nevo ibid. *num. 5.* aſſerit, in caſu de quo loquitur ſummus Pontifex in dicto textu interveniſſe juramentum. Tum quia ſi contractus aliquis ob publicam utilitatem prohibeatur, quamvis poſtea accedente juramento fulciatur, juramentum nullam parit obligationem, nec indiget relaxatione: atqui ſponſalia metu gravi extorta, & inita ſunt ex ſe irrita, & prohibentur etiam ob publicam utilitatem, proinde tametſi acceſſerit juramentum, non tamen acquirunt valorem, quia juramentum metu extortum relinquit contractum, cui adjicitur in priſtino ſuo valore, vel nullitate, adeò ut ſi contractus ſit ex ſe irritus, non fiat validus per juramentum metu extortum. Poſſet tamen in contrarium objici, quia jurans ſolvere uſuras tenetur obſervare juramentum *c. debitores de jurejur.* ergo jurans ſponſalia illicite tenetur obſervare juramentum. Sed contra negatur conſequentia: ratio diſcriminis eſt, quia contractus uſurarius prohibetur principaliter ob bonum privatum, quia non intereſt Reipublicæ, quòd hic, vel ille civis pecuniam per uſuram extortam ſibi comparet: ſponſalia verò coacta ob publicam utilitatem interdicuntur, proinde non firmantur juramento: ſiquidem juramentum metu extortum non confirmat contractū aliàs invalidum, ut ſunt ſponſalia gravi metu inita, proinde nec obligat, nec relaxatione indiget.

79 Quæritur vigeſimo ſecundò, an ad valorem ſponſaliorum ſufficiat conſenſus fictus? Et quid juris ſi conſenſui ficto apponatur juramentum abſque animo ſe obligandi? Docent plures cum Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 1. diſt. 9. n. 5.* eum qui tantùm fictè promiſit, aliquam ducere, teneri ſolùm ratione damni illati, ſi illam corrupit, eam ducere, non aliter, ut etiam docet Molina *de juſtit. tom. 4. diſput. 352.* quia obligatio promiſſionis provenit ex lege poſitiva, quam quis ſibi apponit: atqui nulla lex obligat, niſi Legiſlator velit, ut obliget: ergo quando quis promittit animo non ſe obligandi promiſſio, quæ eſt lex privata non obliget. Putârim tamen, hanc ſententiam tantùm procedere in foro conſcientiæ: quia in foro exteriori difficulter poteſt probari conſenſus fictus; quia homines judicant ſecundùm ea, quæ per ſigna externa illis poſſunt innoteſcere: conſenſus autem fictus cum ſit in mente fictè conſentientis non eſt quid ſenſibile alijs, proinde non poteſt ab ipſis judicari, an fictus ſit, vel verus; & quia ex alia parte ſupponuntur ſponſalia inita per ſigna externa, ſeu verba exprimentia conſenſum, ideo in foro externo talia ſponſalia præſumuntur vera, & valida, donec probetur conſenſus fictus.

Mihi etiam placet ſententia Baſilij Pontij *de matrim. lib. 2. c. 4. & lib. 12. c. 2.* ubi docet talia ſponſalia eſſe ſimpliciter valida: quia quando quis profert verba promiſſionis, & ſcit eſſe promiſſionis, & inſinuata ſunt illi, cui promiſſio fit; tunc ex naturali jure tenetur ſtare promiſſioni, & ſervare veritatem: ratio eſt, quia promiſſio ex natura ſua exigit, ut ſit fidelis, proinde cum quis profert verba promiſſionis, intendit promittere eo modo, quo promiſſio exigit ex natura ſua poni: alioquin non poneret promiſſionem, proinde ſi promittit, tenetur ſervare veritatem promiſſionis. 80

Quòd ſi dicas, promiſſionem ſimpliciter, & ex ſe debere quidem eſſe fidelem: ſed promittentem poſſe tantùm fictè proferre verba illa promiſſionis, & poteſt non habere animum ſtandi illi promiſſioni, proinde tunc talem promiſſionem hic, & nunc per talia verba factam non exigere ex natura ſua fidelitatem. Contra eſt, quia promittens non poteſt immutare naturam promiſſionis nec tollere pro ſuo libitu eam naturalem obligationem, quam promiſſio ex natura ſua exigit, proinde ſponſalia per conſenſum fictum inita, adhuc obligant contrahentes, quia obligatio promiſſionis non oritur ex voluntate promittentis, ſed ex naturali jure, quòd debeat veritas eſſe conjuncta verbis: & qui promittit, non poteſt hanc conjunctionem cum obligatione tollere à promiſſione. Hinc infert Pontius, eum, qui fictè promiſit, & ſub ſpe matrimonij, virginem decepit; teneri implere promiſſum, tametſi diſparis ſit conditionis in nobilitate, vel divitijs, dummodo ex ſignis ſenſibilibus, & externis non poſſit conijci fictus conſenſus, & putat, illam diſparitatem conditionis non eſſe argumentum ſufficiens, doli, vel fictionis. 81

Quòd ſi ſponſalibus fictis apponatur juramentum ſine animo ſe obligandi, tunc oritur obligatio præſtandi, quod promiſſum eſt, quia obli- 82

obligatio juramenti non oritur ex eo, quòd aliquis ſe velit obligare, ſed ex eo, quòd re ipſa, & voluntariè Deum aſſumat in teſtem rei futuræ: etenim reverentia, quam Deo debemos, obligat ad id præſtandum, quod ſub divina atteſtatione aliquis ſe facturum promiſit: alioquin Deum arceſſeret teſtem falſi. Quamobrem licèt ex vi promiſſionis nulla oriretur obligatio erga compartem in ſententia docentium, ſponſalia fictè inita non inducere obligationem: oriretur tamen obligatio religionis erga Deum faciendi id, quod juratum eſt: quia ſupponitur hoc juramentum non eſſe metu, nec vi extortum, ſed omninò liberè factum, & ſine peccato ſervari poſſe, ita docent Covarrovias *de pact. p. 1. §. 5. n. 2.* Sotus de *juſtit. l. 7. q. 1. art. 7. ad 4.* Cajetanus *2. 2. q. 19. art. 7. ad 4.*

83 Verùm ſi juramentum apponatur ſine animo ſe obligandi, probabile videtur aliquibus, tunc non inducere obligationem, ut docet Sanchez de matrim. *lib. 1. diſp. 9. n. 9.* Mercerus *in 3. p.* D. Thomæ *q. 43. de matrim. dub. 1.* Diana *tract. 6. de matrim. reſol. 8.* Ratio eſt, quia Deus non acceptet juramentum, niſi juxta hominis intentionem *can. humana aures 22. q. 5.* Verùm licèt hæc poſſint procedere in foro conſcientiæ, in foro tamen externo, quia hujusmodi conſenſus ficti difficulter poſſunt probari, judicium fertur juxta ea, quæ per verba, vel ſigna alia ſenſibilia exprimuntur.

84 Quæritur vigeſimo tertiò, an ſponſus poſſit matrimonium contrahere, quando aliquo occulto vitio laborat, cujus ſi alter conſcius eſſet, poſſet juſtè ex ſponſalibus reſilire? Reſpondetur cum Baſilio Pontio *de matrim. lib. 12. c. 18. n. 5.* defectus eſſe in duplici genere, alij enim ſunt defectus, qui inſunt uni ex contrahentibus, ſive ex culpa, ſive non, & hi defectus quamvis reddant nuptias minus appetibiles, non tamen perniciosas: ut ſi mulier, quæ putatur pulchra, quia abſens; ſit deformis: vel ſi puella, quæ cenſetur virgo, ſit corrupta. Alij ſunt defectus, qui reddunt nuptias non ſolùm minus appetibiles, ſed etiam perniciosas, ut morbus contagioſus, mores improbi, gravis infamia, ſive perſonalis, ſive ſui generis, quæque talis ſit, ut poſſit honeſtam familiam deturpare. Defectus primi generis non tenetur contrahens ſponſalia manifeſtare alteri, quamvis patiens hos defectus non debeat dicto, vel facto poſitivè contrarium ſimulare; quia tales defectus cùm ſint conjuncti cum aliqua infamia non tenetur quis manifeſtare; proinde ſi puella interrogetur, antequam contrahat ſponſalia, an ſit virgo, vel corrupta, poteſt tunc defectum ſimulare, & prorſus tacere, & initis ſponſalibus uti aliquo artificio, ne deprehendatur corrupta.

85 Si verò defectus ſint ſecundi generis non eſt licitum contrahenti cum tali vitio occulto ſponſalia contrahere in caſu, quo alter ſponſus ſi eſſet conſcius juſtè reſiliret à ſponſalibus, ſi enim tunc contrahens interrogetur ab alio de tali vitio, tenetur illud aperire, quia aliàs eum deciperet in re gravi.

Poteſt tamen in contrarium objici; quia adulter occultus ita jus exigendi debitum amittit, ut non poſſit in conſcientia illud exigere ab innocente, quem adulterium latet, quia cum primum conjux adulterium committit, innocens coram Deo eſt abſolutus à debito reddendo: proinde adulter non poteſt petere debitum, eò quia non ſit illi debitum: antecedens liquet, quia ſi innocenti innoteſceret alterius adulterium maneret abſolutus juxte communem ſententiam ab obligatione reddendi debitum: atqui notitia facti non eſt illa, quæ abſolvit; ſed factum ipſum; proinde ante notitiam adulterij conjux innocens erat re ipſa abſolutus ab obligatione reddendi debitum conjugi adultero, & ad id tantùm tenebatur ex conſcientia erronea: ita à pari eo ipſo; quòd ſponſus laboret occulto vitio, quod ſi innoteſceret ſponſæ hæc juſtè reſiliret à ſponſalibus non poteſt ſponſus ſponſalia contrahere. 86

Sed contra, quia conjux adulter quamdiu alterum latet adulterium non deperdit jus exigendi debitum; & poteſt illud exigere; ſiquidem adulterũ non poſſe debitum exigere, eſt in pœnã ſui delicti; quia cùm fidem matrimonij violaverit, dignus eſt, ut eidem fides non ſervetur: atqui reus non tenetur ſuum delictum prodere, ut à Judice, vel ab uxore in pœnam ejuſdem privetur jure exigendi debitum; proinde quàmdiu delictum non innoteſcit uxori, ut adulterum per exceptionem elidat, non privetur jure exigendi debitum, nec ipſe adulter tenetur eſſe executor ſuæ pœnæ. Tum quia hæc pœna eſt veluti conventionalis inducta jure divino, & naturali, ut frangenti fidem fides non ſervetur, pœna autem conventionalis non debetur ante ſententiam Judicis, vel ſaltem antequam pars altera petat. 87

Hinc reſpondetur directè ad objectionem, innocentem non eo ipſo eſſe abſolutum ab obligatione reddendi debitum, ſed tantùm habere jus, quo ſi velit, poſſit ſe abſolvere in foro conſcientiæ dummodo adulterium alterius conjugis ipſi conſtet. Neque obſtat, quòd notitia facti non abſolvat, ſed factum ipſum: quia licèt id verum ſit, requiritur tamen notitia facti tanquam conditio, ſine qua non poſſet ſe abſolvere ab obligatione reddendi debitum. 88

Quæritur vigeſimo quartò, an ex notabili deformitate ſupervenicnte ſponſæ diſſolvantur ſponſalia? certum eſt, ſponſum non teneri matrimonium contrahere, ſi poſt ſponſalia, ejus ſponſa oculos amitteret, vel naſum perderet, vel morbo contagioſo inficeretur, vel paralyſi laboraret, vel leprâ deturparetur, idque deſumitur ex *cap. quemadmodum de jurejur.* quamobrem difficultas eſt de ſuperveniente notabili deformitate. Plures negant, ſponſalia diſſolvi per hanc ſupervenientem notabilem deformitatem, ita Gottieres *de matrim. c. 21. n. 5.* Covarrovias *4. decret. 1. p. c. 5. init. n. 6.* Ludovicus Lopez *2. p. inſtit. de matrim. c. 38.* & alij eo innixi fundamento: quia textus *in d. c. quemadmodum de jurejur.* diſſolvit ſponſalia ob ocu- 89

lorum, vel naſi amiſſionem, vel ob paralyſin; & deformitas, de qua eſt quæſtio, & quæ adverſatur pulchritudini præcedenti vultûs non eſt hujusmodi: proinde ſola deformitas ſuperveniens quamvis notabilis non diſſolvit ſponſalia. Verum contraria ſententia eſt communior, eámque docent D. Thomas *in 4. diſt. 27. q. 2. art. 3. ad 3.* & ibi Sotus *q. 2. art. 5. caſ. 9.* Hoſtienſis *in d. c. quemadmodum num 3.* ubi expreſsè ait, diſſolvi ſponſalia, quando notebilis deformitas ſupervenit: quia non manent res in eodem ſtatu cum non ſit fœmina apta facere id, per quod ducitur; ſcilicet tollere viro occaſionem fornicandi, eò quia ad eam deformem non poſſit accedere: unde ratio etiam aſſignatur, quia ſcilicet res non permanet in eodem ſtatu, éſtque notabiliſſima mutatio, quæ ſi à principio extitiſſet, ſponſus minimè cum ſponſa ita deformata contraxiſſet: hanc ſententiam etiam docent Canoniſtæ præſertim Abbas *n. 2.* cum Gloſſa in *c. fin. V. cogi de conjug. lepro ſ.* Imola *in c. quemadmodum de jurejur. n. 5.* Navarrus *in ſum. c. 21* & alij dicentes, diſſolvi ob quamlibet notabilem deformitatem ſupervenientem ſponſæ ſponſalia, & fusè id probat Baſilius Pontius *de matrim. lib 12 c 17. n 5.*

90 Id autem procedit de ſola doformitate ſuperveniente ſponſæ, quia in viris non ita requiritur pulchritudo ſicut in fœmina: unde deformitas in viro debet eſſe longè notabilior quàm in fæmina, ut diſſolvat ſponſalia, ſeo det jus ſponſæ reſiliendi: hæc autem deformitas eſſet, ſi vir totum naſum deperderet, ſi tota facies fœdè exureretur, vel alia ratione ita fieret deformis, ut ſpectantibus horrorem aliquem incuteret, ut etiam ſi cum notabili deformitate ſuperveniret aliud malum, ut ſi perderet oculum, vel ſi periculum immineret perdendi ſecundum: aut ſi prorſus ineptus fieret ad exercitium ſuæ artis, vel ad officium acquirendum pro ſuſtentatione familiæ neceſſarium, ut docet Coninck *de ſacrament. diſp. 23. dub. 8. n. 66.* Cæterum ſi deformitas ſuperveniens viro non ſit exceſſiva, non dat ſponſæ juſtam cauſam reſiliendi.

91 Quæritur vigeſimo quintò, an ſi ſponſalia communi conſenſu diſſolvantur, adhuc orietur ex eis impedimentum publicæ honeſtatis? Reſpondetur; duas eſſe ſententias, unam affirmativam, quam docent Layman *lib. 5. tract. 10. p. 4. c. 9. n. 3.* Dicaſtillus *de ſacrament. tom. 3 tract. 10. diſp. 7. dub. 39.* Perez *de matrim. diſt. 8. ſect. 2. n. 4.* ubi ait, quòd, ſi ſponſalia diſſolvantur mutuo conſenſu contrahentium adhuc oriatur impedimentum publicæ honeſtatis, eò quia impedimentum matrimonij non dependet à voluntate contrahentium, ſed ab Eccleſia conſtituente ut impedimentum publicæ honeſtatis oriatur ex ſponſalibus validis: atqui ex eo, quòd poſtea diſſolvantur mutuo conſenſu ſponſorum, non ſequitur ab initio fuiſſe validè contracta, proinde hæc diſſolutio ex mutuo conſenſu non impedit, quin ex ipſis oriatur impedimentum publicæ honeſtatis. Tum quia ratio, ob quam inductum fuit ab eccleſia hoc impedimentom publicæ honeſtatis, adhuc urget, licèt ſponſalia mutuo conſenſu diſſolvantur: ratio enim motiva eſt, quia non decet, matrimonium contrahi inter aliquas perſonas, quæ ſibi factæ ſunt propinquæ per ſponſalia, alioquin ceſſaret hoc impedimentum poſt mortem alterius ſponſi, quia tunc ſponſalia etiam diſſolvuntur.

Verùm licèt hæc ſeotentia probebilis ſit, 92
contraria tamen mihi videtur etiam valdè probabilis, & eam docent Leander *de ſacrament. tom. 2. tract. 9. diſp 19. q 4.* Caſtrus Palaus *tom. 5. diſp. 4. punct. 10 & 8.* Mercerus *de ſacrament. in ſupplem. q. 57. dub. 2. n. 4.* Diana *tract 6. de matrim reſol. 22. n. 2.* ubi ait, in ſuam ſententiam traxiſſe multos viros doctos ex Dominicanorum familia, & ex Societate Jesu. Hinc qui contraxit ſponſalia cum matre, ſi poſtea ex communi conſenſu diſſolvantur, poteſt ſponſus abſque ſummi Pontificis diſpenſatione ſponſalia contrahere cum filia. Ratio eſt, quia hujusmodi ſponſalia mutuo conſenſu ſoluta, ſunt prorſus nulla, & invalida, ut docet Baſilius Pontius *de matrim. lib. 7. c. 36. n. 9.* ubi etiam citat declarationem Sacræ Congregationis Concilij, ubi aſſerit, quòd ſi ſponſalia ſolvantur ex mutuo utriusque ſponſi conſenſu ſacra Congregatio cenſuit, eſſe invalida. Neque obſtat fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quia licèt impedimentum matrimonij non dependeat è voluntate contrahentium: ſed ab eccleſia, hæc tamen declarat in dicta Congregatione Concilij, eſſe ſponſalia mutuo conſenſu ſoluta prorſus invalida, quia ſponſalia, quæ mutuo conſenſu diſſolvuntur, evaneſcunt immediatè, & ratione ſui; & ex ſponſis viventibus unus deſinit pertinere ad alium, proinde ita ſe habent, ac ſi non fuiſſent.

Ad aliud quod addebatur, quòd etiam per 93
mortem alterius ſponſi ceſſaret impedimentum publicæ honeſtatis. Reſpondetur, eſſe diſcrimen, quia ſponſalia mutuo conſenſu ſoluta ſunt nulla, & invalida, & immediatè evaneſcunt ratione ſui, & ita ſe habent, ac ſi non fuiſſent, adeò ut voluntas non contrahendi ratione mutui conſenſûs retrotrahatur ad tempus, in quo fuerunt ſponſalia inita, & id operetur ex fictione juris ut non cenſeatur factum, quod erat factũ: ſecus contingit per mortem alterius ſponſi, quia tunc ſponſalia cenſentur perpetuò durare, quia eum ſpons9, qui deceſſit, non retractaverit ſuam voluntatem, ſed in eadem obierit, judicatur deceſſiſſe cum eadem voluntate, proinde non obſtante ejus morte non ceſſat impedimentum publicæ honeſtatis: ſicut non cenſetur ceſſare voluntas in defuncto perſeverandi in ijsdem ſponſalibus.

Quæritur vigeſimo ſextò, an ex ſponſalibus 94
invalidis ob occultum impedimentum oriatur impedimentum publicæ honeſtatis? Reſpondetur, duas eſſe ſententias, affirmativam unam, quam docent Pontius *lib. 7. c. 31. n. 10.* Layman *lib. 5 tract 10. c. 9. num. 4.* Sanchez *lib 7. diſp. 61. n. 10* & alij eâ innixi ratione; quia impedimentum publicæ honeſtatis ſtatutum eſt pro-

propter indecentiam, quam ſecum trahit matrimonium cum conſanguinea in primo gradu illius, cum qua ſponſalia fuerunt inita: atqui hæc indecentia ſemper oritur quoties conſtat, ſponſalia fuiſſe valida, tametſi de facto irrita ſint ob impedimentum occultum. Secunda ſententia, quæ videtur communior, & verior, negat, ex ſponſalibus nullis ob occultum impedimentum oriri hoc impedimentum publicæ honeſtatis, docent hanc ſententiam Coninck *de Sacrament. diſp. 32. dub. 6. num. 69.* Hurtadus *de matrim. diſp. 21. difficult. 1. num. 4.* Diana *tract. 6. de matrim. reſol. 24. num. 2.* Rebellius *lib. 3. q. 14.* ratio eſt, quia Concilium Tridentinum generaliter aſſerit, ex ſponſalibus quacunque ratione invalidis nullum contrahi impedimentum publicæ honeſtatis, & quia Concilium loquitur ſine ulla reſtrictione, non debet id reſtringi, & limitari ad illa tantùm ſponſalia, quæ publicè ſunt invalida, quando enim lex non limitat, nec diſtinguit, nec debemus nos limitare, nec diſtinguere: alioquin ſequeretur, quòd ſi ſponſalia eſſent occultè valida; & publicè cenſerentur invalida, non oriretur ex ipſis impedimentum publicæ honeſtatis, quia nulla eſſet publica indecentia in tali contractu cum conſanguineis ſponſæ: & tamen ex ſponſalibus validis etiam omnino occultis certum eſt oriri impedimentum publicæ honeſtatis; unde non eſt ſpectanda publica indecentia, quæ oritur apud homines, ſed quæ oritur ſpectato ipſo contractu valido, vel invalido. Quamobrem impedimentum publicæ honeſtatis nõ oritur niſi ex ſponſalibus validis cum determinata, ac certa perſona, & ex abſolutis, non verò ex ſponſalibus invalidis, ſive ex defectu conſenſus; ſive ob aliquod impedimentum quamvis occultum: & hoc impedimentum publicæ honeſtatis ita eſt perpetuum, ut non diſſolvatur per mortem alterius ſponſi, eò quia Sponſus ſupponatur decedere cum eadem voluntate contrahendi ſponſalia.

96 Quæritur vigeſimo ſeptimò, an hoc impedimentum publicæ honeſtatis oriatur ex ſponſalibus fictè initis; ſcilicet ore tenus abſque interno conſenſu. Affirmant Baſilius Pontius *lib. 7. de matrim. c. 36. n. 16.* Sanchez *lib. 7. diſp. 68. n. 14.* Leander *de ſacram. tom. 2. tract. 9. diſput. 19. q. 3.* & alij. Fundamentum hujus ſententiæ eſt, quia ſponſalia eo ipſo, quòd exteriùs liberè, & seriò, & abſque joco contrahuntur, obligant tam ex juſtitia, quàm ex fidelitate. Præterea ratio finalis, cur eccleſia poſuerit hoc impedimentum publicæ honeſtatis fuit impedire ſcandala, & publicam indecentiam, ut deſumitur *ex c. juvenis 3. de ſponſal.* atqui hæc omnia contingunt, quando ſponſalia exteriùs apparent valida, & ad eorundem valorem tantùm deſideratur conſenſus internus; & quia hic defectus interni conſenſus de facto omnes latet, perinde ſe habet, ac ſi non eſſet in ordine ad impediendа ſcandala: proinde quando defectus conſenſûs non conſtat exteriùs ex ſponſalibus etiam fictè celebratis, ſeu ore tenus abſque conſenſu interiori, oritur impedimentum publicæ honeſtatis.

Nihilominus ſecunda ſententia videtur communior, & probabilior, eamque docent Coninck *de ſacrament. diſput. 12. dub. 5. n. 69.* Diana *tract. 6. de matrim. reſol. 23. n. 4.* Rebellius *lib. 4. q. 14. n. 3.* Hurtadus *de matrim. diſp. 21. diffic. 1.* Maſcardus *tom. 1. lib. 1. p. 1. tract. 11. docum. 8 n. 2.* Ratio eſt, quia eo ipſo quòd ſponſalia fictè contrahuntur, & tantùm ore tenus ſine interiori conſenſu, non ſunt valida: atqui ex ſponſalibus invalidis non oritur impedimentum publicæ honeſtatis, quia quod eſt invalidum perinde ſe habet, ac ſi non eſſet, & quod non eſt, non poteſt ponere ullum impedimentum.

Idque etiam deciditur in Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 3. de reform. matrim.* ubi corrigitur jus antiquum: ſiquidem ex ſponſalibus invalidis ex quacunque cauſa, dummodo invalida non eſſent defectu conſenſûs ante concilium Tridentinum oriebatur publica honeſtas efficax ad dirimẽda ſponſalia, & matrimonia ſequentia. Conciliũ verò ſtatuit generatim, ut impedimentũ publicæ honeſtatis non oriatur niſi ex ſponſalibus validis, & excludit omnia ſponſalia invalida ſive defectu conſenſûs, ſive ex quacunque alia cauſa, unde Concilium comprehendit omnem invaliditatem, etiam eam, quæ provenit ex defectu conſenſûs non ſolùm externi, & apparentis, ut in pueris, & furioſis, ſed etiam interni: unde ſaltem in foro conſcientiæ ſponſalia fictè celebrata ore tenus ſine conſenſu interiori non dirimunt matrimonium, ſi contrahatur cum conſanguinea ſponſæ. Et hæc procedunt in foro conſcientiæ, quia in foro externo defectus conſenſûs interni eſſet probandus; & quamdiu non probatur, ſponſalia, quæ exteriùs liberè, & seriò ſine joco fuerunt inita, cenſentur valida, & obligant ex juſtitia, & fidelitate: quia hominibus non poteſt innoteſcere voluntas contrahentis ſponſalia niſi per verba, & ſigna exteriora, quæ omnia cùm ſignificent ſponſalia eſſe valida, & validè, ac liberè celebrari à contrahentibus; inde in foro externo talia ſponſalia judicantur valida, proinde ex illis oritur impedimentum publicæ honeſtatis, & ſponſus non permittitur ducere in uxorem conſanguineam ſponſæ ſuæ, cum qua tantùm ore tenus abſque conſenſu interiori ſponſalia contraxerat: & hac diſtinctione adhibita po[illegible] reconciliari oppoſitæ ſententiæ. 97

Quæritur vigeſimo octavò, an adſtrictus ſponſalibus juratis, ſi poſtea emittat votum religionis poſſit adhuc matrimonium contrahere animo ingrediendi religionem ante conſummationem? Reſpondetur, talem poſſe contrahere matrimonium cum animo tamen ingrediendi religionem ante ejus conſummationem. Ratio eſt, quia cum ſupponatur adſtrictus ſponſalibus etiam juramento firmatis, tenetur juramentum ſervare, ſi non ſit in diſpendium propriæ ſalutis, nec inde ſequatur Dei offenſa: atqui ſi Titius contraxit ſponſalia cum Lucretia, & juravit, ſe non receſſurum à ſua promiſſione, & poſtea ipſum pœniteat, ita contraxiſſe, & voveat ingredi religionem approbatam, tunc ſi poſſit 98

ſine Dei offenſa utrique ſatisfacere, juramento ſcilicet, & voto, tenetur utrumque præſtare: ſed ex eo, quòd contrahat matrimonium cum Lucretia ſatisfacit juramento: & ex eo quòd ante conſummationem matrimonij ingredietur religionem, & in ea ſolemnem emittat profeſſionem, ſatisfecit voto, adeò ut ita contrahat matrimonium, ut non violet votum, & ite ſervet votum, ut ſtet juramento ſine Dei offenſa, & ſine diſpendio propriæ ſalutis, ergo utrumque præſtare poteſt: etenim voto religionis edſtrictum non peccare contre votum ſi matrimonium contrahat ex eo liquet: quia votum religionis, & caſtitatis ſolùm obligat ed non contrahendum cum animo conſummandi, alioquin nunquam liceret ſine obtenta priùs diſpenſatione tali animo contrahere, quod eſt falſum. Tum quia ex contraria ſententia ſequeretur, quòd qui eo animo contraxit, teneretur poſtea non ingredi religionem.

99 Præteree quia ex eo, quòd ſponſus utrumque ſervet juramentum, & votum, non infert injuriam elteri conjugi, nec Sacramento, ſiquidem qui matrimonium contraxit, poteſt ſine injuria alterius ante conſummationem matrimonij religionem ingredi, & in ea ſolemniter profiteri: eſt enim expreſſum in jure, concedi conjugatis bimeſtre intra quod poſſunt ed religionē tranſire relicto ſtatu matrimoniali, quia cùm ſtatus religioſus ſit longè excellentior ſtatu matrimoniali, in ipſo contractu matrimonij, vel ſponſalium ſemper ſubintelligitur conditio, niſi alter ſponſus velit religionem ingredi: & hæc eadem exceptio ſubintelligitur in juramento: quia nemo præſumitur velle jurare contra id, quod eſt conſilium evangelicum: hinc ſi voto religionis adſtrictus matrimonium contrahat, eò quia cum juramento promiſerit, illud contrahere, nullam infert alteri conjugi injuriam: & ſi quæ eſſet, non niſi per accidens ſequeretur, quia vovens, ingrediendo religionem ante conſummationem matrimonij utitur jure ſuo.

100 Rurſus quòd non inferatur injuria Sacremento matrimonij ex eo etiam oſtenditur, quia copula, ſeu conſummatio matrimonij non pertinet ed ejus ſubſtantiam cùm plures injerint matrimonium, & ante ejus conſummationem votum emiſerint perpetuæ caſtitatis, ut ſanctus Henricus Imperator, & ejus uxor ſancta Cunegunda. Quamobrem qui ſponſalie juravit, tametſi nullo eſſet voto adſtrictus, adhuc poſſet matrimonium contrahere cum animo ingrediendi religionem ante ejus conſummationem; quia ex hoc modo contrahendi matrimonium nulla per ſe infertur injuria ſponſæ; & ſponſus utitur jure ſuo, nempe ſatisfacit juramento, per hoc quòd matrimonium contrahat; & rurſus utitur jure ſuo ingrediendo religionem ante matrimonij conſummationem: quòd ſi id eſt licitum ei, qui non emiſit votum religionis; à fortiori erit etiam licitum ei, qui tale votum emiſit. Immo Baſilius Pontius *lib. 12. c. 10. num. 9.* cenſet licitum eſſe ei, qui vovit religionem eam defacto ingredi omiſſis ſponſalibus etiam juramento firmatis, & ea nititur ratione, quia juramentum ſequitur naturam actus, cui adhærat *c. quemadmodum de jurejuran. l. fin. C. de non numer. pecun.* ſed nature promiſſionis matrimonij, cui juramentum adhæret includit implicitè, & tacitè conditionem niſi promittens velit religionem ingredi: & quia hæc conditio non ineſt ſponſalibus ex jure poſitivo, ſed ex naturali, & divino privilegio, non poteſt excludi à ſponſalibus juretis: ſiquidem exequi ſponſalia jurets non eſt ita perfectum; ſiant eſt ſtatus religionis, alioquin ex matrimonio reto, jurato, non eſſet licitus tranſitus ad religionem, quod eſt falſum. Verùm tutius eſt ſatisfacere utrique, juramento ſcilicet, & voto, cùm ebsque diſpendio animæ, & periculo peccandi poſſit utrumque præſtari.

101 Quæritur vigeſimo nonò, an qui contraxit ſponſalia peccet, ſi Ordines ſacros ſuſcipiat? Reſpondetur probabilius non peccare, & retio eſt, quia quando contrahuntur ſponſalie ſemper ſubintelligitur conditio niſi contrahens velit perfectiorem ſtatum eligere, hæc enim conditio cùm non inſit ſponſalibus ex jure poſitivo, ſed naturali aut divino, non poteſt à ſponſalibus ſeparari: atqui ſtatus cœlibatûs in ordine clericali eſt procul dubio melior ſtatu matrimonij cum ordo clericalis ſit immobilis, & perpetuus, dignior, & Deo magis addictus: proinde ſubintelligitur ex natura rei in ſponſalibus ea conditio, ſi contrahens meliorem ſtatum non ſuſceperit; ſeu ordinibus ſacris non velit initiari, vel religionem ingredi; quia tunc ſtatus deterior cedit ſtatui nobiliori, & meliori. Quamobrem qui contraxit ſponſalia non peccat, ſi ſacros Ordines ſuſcipiat, ut docent Baſilius Pontius *de matrim. lib. 12. c. 11. num. 3.* Sotus *in 4. diſt. 27. q. 1. art. 5.* Navarrus in manual *c. 22. num. 25.* Immo ſi poſt contracta ſponſelia ſponſus voveat perpetuam caſtitatem, votum eſt validum, & quamvis non deſint, qui cenſeant cum Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 1. diſp. 46. num. 9.* illicitū eſſe poſt ſponſalia vovere caſtitatem: nihilominus cenſerem com Baſilio Pontio *de matrim. lib. 12. c. 12. num. 4.* non eſſe illicitum tale votum emittere, quie eſt de meliori bono, & dirimit ſponſalia, quia ſi eſt velidum non poſſunt ſponſalie cum ipſo conſiſtere, ut fusè probat Pontius *loc. cit.*

102 Quæritur trigeſimò, quandónam teneatur implere ſponſalia, qui illa contraxit nullo præfixo termino? Reſpondet Sanchez *lib. 1. de ſponſ. diſput. 38.* quod ſi non ſit ulla dies appoſite obligationi, nec elia conditio, non tenetur promiſſor ſtatim implere ſponſalia, ſed tunc tantum, quando id petit is, cui eſt promiſſio facte: & aſſignat etiam rationem, quia id generale eſt in omni debito absque præfixione proprij termini, ſeu diei: unde debitor tunc tantùm tenetur ſolvere quando à creditore eſt requiſitus. Nihilominus Baſilius Pontius cenſet, hunc promittentem teneri ſtatim implere ſponſalia ac opportunitas ſe obtulerit, idque deſumitur ex *l. in omnibus oblig. ff. de reg. jur.* ubi dicitur in omnibus obligetionibus absque termino præfixo con-

Digitized by Google

contractis præſente die deberi impletionem, & ſolutionem, & ex *l. eum qui.* §. *quoties. ff. de V. O.* ibi; quod ſine termino præfixo debetur, ſtatim debetur, adeò ut obligatio adimplendi ſponſalia incipiat à momento contractûs: verùm id non eſt ita intelligendum, ut ſtatim teneatur ſub peccato inire matrimonium, quia licèt obligatio incipiat à momento, quo fuerunt ſponſalia inita, non tamen in eodem inſtanti incipit obligatio contrahendi ſtatim matrimonium, quia ſponſalia ſunt de futuro matrimonio, adeò ut debeat mediare tempus inter contractum ſponſaliorum, & contractum matrimonij; alioquin hic ſecundus contractus non eſſet futurus reſpectu primi, ſi aliquod tempus non mediaret inter utrumque: quantum verò temporis debeat mediare, cenſerem, id dependere à voluntate contrahentium, quia cùm ſe viciſſim obligaverint tenentur ſtare promiſſo, & alteruter poteſt exigere jus ſibi acquiſitum per ſponſalia ad corpus alterius, unde cùm primum poſſunt commodè matrimonium contrahere, tenetur unus ex ſponſis ad petitionem alterius tunc matrimonium inire.

103 Quæritur trigeſimo primò, an ad valorem ſponſaliorum ſufficiat, ſi unus ex contrahentibus promittet, ſe ducturum Lucretiam in uxorem, & hæc tantùm acceptet promiſſionem, adeò ut ex vi illius acceptionis cenſeatur obligata, & talis acceptio ſit repromiſſio ſufficiens. Ratio dubitandi eſt, quia ad contractum ſponſaliorum requiritur mutua promiſſio *l. 1. ff. de ſponſal.* ubi ſponſalia vocantur repromiſſio, ſeu reciproca promiſſio: ſiquidem cùm ſponſalia ſint præambulum ad matrimonium quod exigit utriusque vinculum; etiam ipſa ſponſalia requirunt neceſſariò mutuam promiſſionem, & utrumque vinculum? Reſpondetur ad quæſitum, ſolam, & ſimplicem acceptionem promiſſionis non eſſe propriè repromiſſionem, proinde non obligare acceptantem, & non repromittentem propriè formaliter; conſequenter non ſufficere hanc acceptionem promiſſionis ad ſponſalia conſtituenda: ratio eſt, quia in dubio obligatio non eſt inducenda, quia eſt contra poſſeſſionem voluntatis poſſidentis ſuam libertatem: atqui acceptans eam promiſſionem poteſt eam acceptare, quatenus eſt in ſui favorem, hoc eſt ut ſolùm promittens ſibi obligetur: unde ſi aliud ſignum mutuæ obligationis non interſit non eſt dicendum, quòd acceptans promiſſionem, ex vi ſolius acceptationis obligetur alteri, cùm talis acceptatio non ſit repromiſſio: poteſt enim Lucretia velle, ut Titius eidem obligetur, & promittat ei matrimonium, licèt Lucretia nolit ſe Titio obligare, ſed adhuc velit gaudere ſua libertate, vel expectare, an melior conditio ipſi obtigerit: unde cùm Lucretia per hoc ſimpliciter, quòd acceptet promiſſionem ſibi factam à Titio, illi non repromittat, præciſè per talé acceptionem, nec ſe illi obliget, dicendum eſt ex illa acceptatione non conſtitui ſponſalia. Præterea quia Lucretia cenſetur conſentire ad acceptandam promiſſionem illam quatenus talis promiſſio eſt in ſui favorem, non verò quatenus eſt in ſui præjudicium, ſeu quatenus poteſt impedire, ne Lucretia contrahat ſponſalia cùm alio ditiore, aut nobiliore: unde cùm dubitetur de repromiſſione Lucretiæ, & in dubio non ſit obligatio inducenda, ſequitur ad conſtituenda ſponſalia non ſufficere ſolam acceptationem promiſſionis, ſed requiri neceſſariò repromiſſionem, ut docent Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 5. num. 5.* Menochius *de præſumpt. lib. 3 præſumpt. 42. num. 4.* Covarruvias *quæſt. practic. c. 15. num. 5.* Tum quia taciturnitas non eſt ſufficiens ſignum conſenſus in ordine ad obligandam perſonam, ut docet Gloſſa *l. filiusfamilias 8. V. non probatur ff. de procurat.* Dynus *reg. is qui tacet 44 de reg. jur. in 6 num. 3.* hinc acceptans promiſſionem cenſetur tantùm eam acceptare quatenus eſt in ſui favorem, non verò in præjudicium.

Quæritur trigeſimò ſecundò, an promittens 104
matrimonium abſenti coram tertio ſtipulante, ſeu acceptante nomine abſentis teneatur implere promiſſum, vel poſſit reſilire ante abſentis acceptionem: interdum inter parentes, vel conſanguineos fœminæ agitur de matrimonio ineundo, & datur de illo fides à viro, qui promittit ſe ducturum in uxorem Lucretiam abſentem per duos, vel tres dies itineris. Dubitatur, an vir poſſit ſecundo die antequam Lucretia ſit certior facta de tali promiſſione, reſilire. Juvat obſervare tripliciter poſſe verba promiſſionis fieri. Primò quando verba tam promiſſionis, quàm executionis diriguntur in abſentem, ut promitto Lucretiæ abſenti. Secundò quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem; & verba executionis in abſentem, ut promitto tibi, me ducturum Lucretiam. Tertiò quando impersonaliter fit promiſſio tacitâ perſonâ cui ſit, ut promitto me daturum Petro centum aureos. Certum eſt, poſſe aliquos pro alijs ſtipulari, & id operari, ut donatio, vel promiſſio ſtipulatione illa ſecuta non poſſit ampliùs revocari, ſi promiſſarius, vel donatarius conſenſerit; quia promiſſio ut valida ſit, dependet à conſenſu, & ratihabitione promiſſarij: alioquin ſi Titius promittat, ſe ducturum in uxorem Lucretiam, & hæc non conſentiat, promiſſio facta à Titio non eſt firma, & corruit; & hic effectus ſtipulationis tunc locum habet, quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem: ſi enim Titius promittat, ſe ducturum Lucretiam præſentem, & hæc conſentiat, ac repromittat, ſe ducturam Titium in maritum, promiſſio non poteſt revocari ſecuta ſtipulatione. Quòd ſi verba promiſſionis dirigantur in præſentem, & verba executionis in abſentem, ut ſi Titius dicat; promitto tibi præſenti hic Monachij, me ducturum in uxorem Lucretiam commorantem Ratisbonæ, tunc talis promiſſio poteſt revocari ante abſentis acceptionem; tametſi qui præſens eſt nomine abſentis ſtipuletur promiſſionem illam.

Ratio eſt, quia tunc ſponſalia non contra- 105
huntur cum præſente ſtipulante, ſed cum abſente per ſtipulationem præſentis: atqui quamdiu abſens non ratam habet promiſſionem con-

ſine Deì offenſa utriqoe ſatisfacere, juramento ſcilicet, & voto, tenetur utrumque præſtare: ſed ex eo, quòd contrahat matrimonium cum Locretia ſatisfacit juramento: & ex eo quòd ante conſummationem matrimonij ingredietur religionem, & in ea ſolemnem emittet profeſſionem, ſatisfacit voto, adeò ut ita contrahet matrimonium, ut non violet votum, & ita ſervet votum, ut ſtet juramento ſine Dei offenſa, & ſine diſpendio propriæ ſalutis, ergo utrumque præſtare poteſt: etenim voto religionis adſtrictum non peccare contre votum ſi matrimonium contrahat ex eo liquet: quie votum religionis, & caſtiteris ſolùm obliget ad non contrehendum cum animo conſummandi, alioquin nunquam liceret ſine obtenta priùs diſpenſetione tali animo contrehere, quod eſt falſum. Tum quie ex contraria ſententia ſequeretur, quòd qui eo enimo contraxit, teneretur poſtea non ingredi religionem.

99 Præterea quia ex eo, quòd ſponſus utrumque ſervet juramentum, & votum, non infert injuriem alteri conjugi, nec Sacramento, ſiquidem qui metrimonium contraxit, poteſt ſine injuria alterius ante conſummationem matrimonij religionem ingredi, & in ea ſolemniter profiteri: eſt enim expreſſum in jure, concedi conjugatis bimeſtre intre quod poſſunt ed religionẽ tranſire relicto ſtatu metrimoniali, qnie cùm ſtetus religioſus ſit longè excellenrior ſtetu metrimoniali, in ipſo contractu metrimonij, vel ſponſalium ſemper ſubintelligitur conditio, niſi alter ſponſus velit religionem ingredi; & hæc eadem exceptio ſubintelligitur in juramento: quia nemo præſumitur velle jurare contra id, quod eſt conſilium evangelicum: hinc ſi voto religionis adſtrictus matrimonium contrahat, eò quia cum juramento promiſerit, illud contrahere, nullam infert alteri conjugi injuriam: & ſi quæ eſſet, non niſi per accidens ſequeretur, quia vovens, ingrediendo religionem ante conſummationem matrimonij utitur jure ſuo.

100 Rurſus quòd non inferatur injuria Secremento matrimonij ex eo etiam oſtenditur, quie copule, ſeu conſummatio matrimonij non pertinet ed ejus ſubſtentiam cùm plures injerint matrimonium, & ante ejus conſummetionem votum emiſerint perpetuæ caſtitatis, ut ſanctus Henricus Imperator, & ejus uxor ſencte Cunegunda. Quemobrem qui ſponſalie jurevit, tametſi nullo eſſet voto adſtrictus, adhuc poſſet metrimonium contrahere cum animo ingrediendi religionem ante ejus conſummationem; quie ex hoc modo contrahendi matrimonium nulle per ſe infertur injuria ſponſæ; & ſponſus utitur jure ſuo, nempe ſatisfacit juramento, per hoc quòd matrimonium contrahat; & rurſus utitur jure ſuo ingrediendo religionem ante matrimonij conſummationem: quòd ſi id eſt licitum ei, qoi non emiſit votum religionis; à fortiori erit etiam licitum ei, qui tele votum emiſit. Immo Beſilius Pontius *lib. 12. c. 10. num. 9.* eenſet licitum eſſe ei, qui vovit religionem eam defacto ingredi omiſſie ſponſalibus etiam juramento firmatis, & ea nititur ratione, quia juramentum ſequitur naturam actue, cui adhæret *c. quemadmodum de jurejur. an l. fin. C. de non numer. pecun.* ſed nature promiſſionis matrimonij, cui juramentum adhæret includit implicitè, & tacitè conditionem niſi promitteus velit religionem ingredi: & quia hæc conditio non ineſt ſponſalibue ex jure poſitivo, ſed ex naturali, & divino privilegio, non poteſt excludi à ſponſelibus juretis: ſiquidem exequi ſponſalia jureta non eſt ita perfectum; ſiaut eſt ſtatus religionis, elioquin ex matrimonio rato, jorato, non eſſet licitue tranſitus ad religionem, quod eſt falſum. Verùm tutius eſt ſatisfacere utrique, juramento ſcilicet, & voto, cùm abſque diſpendio animæ, & periculo peccandi poſſit utrumque præſtari.

101 Quæritur vigeſimo nonò, an qui contrexit ſponſalia peccet, ſi Ordines ſacros ſuſcipiet? Reſpondetur probabilius non peccare, & ratio eſt, quie quando contrahuntur ſponſalia ſemper ſubintelligitur conditio niſi contrahens velit perfectiorem ſtatum eligere, hæc enim conditio cùm non inſit ſponſalibus ex jure poſitivo, ſed naturali aut divino, non poteſt è ſponſalibus ſeperari: atqui ſtatus cœlibatûs in ordine clericali eſt procol dubio melior ſtetu matrimonij cum ordo clericalie ſit immobilis, & perpetuus, dignior, & Deo magis eddictus: proinde ſubintelligitur ex nature rei in ſponſalibue ea conditio, ſi contrahens meliorem ſtatum non ſuſceperit; ſeu ordinibus ſacris non velit initiari, vel religionem ingredi; quia tunc ſtatus deterior cedit ſtatui nobiliori, & meliori. Quamobrem qui contraxit ſponſelie non peccat, ſi ſacros Ordines ſuſcipiat, ut docent Baſilius Pontius *de matrim. lib. 12. c. 11. num. 3.* Sotus *in 4. diſt. 27. q. 1. art. 3.* Nevarrus in manual *c. 22. num. 25.* Immo ſi poſt contrecta ſponſalie ſponſus voveet perpetuam caſtitetem, votum eſt validum, & quamvis non deſint, qui cenſeent cum Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 1. diſp. 46. num. 9.* illicitũ eſſe poſt ſponſelia vovere caſtitatem: nihilominus cenſerem cum Baſilio Pontio *de matrim. lib. 12. c. 12. num. 4.* non eſſe illicitum tale votum emittere, quie eſt de meliori bono, & dirimit ſponſalia, quie ſi eſt velidum non poſſunt ſponſalia cum ipſo conſiſtere, ut fusè probet Pontius *loc. cit.*

102 Quæritur trigeſimò, quandónem teneatur implere ſponſalia, qui ille contraxit nullo præfixo termino? Reſpondet Sanchez *lib. 1. de ſponſ. diſput. 38.* quod ſi non ſit ulla dies appoſita obligationi, nec alia conditio, non tenetur promiſſor ſtatim implere ſponſalia, ſed tunc tantum, quando id petit is, cui eſt promiſſio facte: & eſſignet etiam rationem, quia id generale eſt in omni debito abſque præfixione proprij termini, ſeu diei: unde debitor tunc tantùm tenetur ſolvere quando à creditore eſt requiſitue. Nihilominus Baſilius Pontius cenſet, hunc promittentem teneri ſtatim implere ſponſalia ec opportunitas ſe obtulerit, idque deſumitur ex *l. in omnibus oblig. ff. de reg. jur.* ubi dicitur in omnibus obligetionibus abſque termino præfixo con-

contractis præſente die deberi impletionem, & ſolucionem, & ex *l. eum qui. §. quoties. ff. de V. O.* ibi; quod ſine termino præfixo debetur, ſtatim debetur, adeò ut obligatio adimplendi ſponſalia incipiat à momento contractûs: verùm id non eſt ita intelligendum, ut ſtatim teneatur ſub peccato inire matrimonium, quia licèt obligatio incipiat à momento, quo fuerunt ſponſalia inita, non tamen in eodem inſtanti incipit obligatio contrahendi ſtatim matrimonium, quia ſponſalia ſunt de futuro matrimonio, adeò ut debeat mediare tempus inter contractum ſponſaliorum, & contractum matrimonij; alioquin hic ſecundus contractus non eſſet futurus reſpectu primi, ſi aliquod tempus non mediaret inter utrumque: quantum verò temporis debeat mediare, cenſerem, id dependere à voluntate contrahentium, quia cum ſe viciſſim obligaverint tenentur ſtare promiſſo, & alteruter poteſt exigere jus ſibi acquiſitum per ſponſalia ad corpus alterius, unde cùm primum poſſunt commodè matrimonium contrahere, tenetur unus ex ſponſis ad petitionem alterius tunc matrimonium inire.

103 Quæritur trigeſimo primò, an ad valorem ſponſaliorum ſufficiat, ſi unus ex contrahentibus promittat, ſe ducturum Lucretiam in uxorem, & hæc tantùm acceptet promiſſionem, adeò ut ex vi illius acceptionis cenſeatur obligata, & talis acceptio ſit repromiſſio ſufficiens. Ratio dubitandi eſt, quia ad contractum ſponſaliorum requiritur mutua promiſſio *l. 1. ff. de ſponſal.* ubi ſponſalia vocantur repromiſſio, ſeu reciproca promiſſio: ſiquidem cùm ſponſalia ſint præambulum ad matrimonium quod exigit utriusque vinculum; etiam ipſa ſponſalia requirunt neceſſariò mutuam promiſſionem, & utrumque vinculum? Reſpondetur ad quæſitum, ſolam, & ſimplicem acceptionem promiſſionis non eſſe propriè repromiſſionem, proinde non obligare acceptantem, & non repromittentem propriè formaliter; conſequenter non ſufficere hanc acceptionem promiſſionis ad ſponſalia conſtituenda: ratio eſt, quia in dubio obligatio non eſt inducenda, quia eſt contra poſſeſſionem voluntatie poſſidentis ſuam libertatem: atqui acceptans eam promiſſionem poteſt eam acceptare, quatenus eſt in ſui favorem, hoc eſt ut ſolùm promittens ſibi obligetur: unde ſi aliud ſignum mutoæ obligationis non interſit non eſt dicendum, quòd acceptans promiſſionem, ex vi ſolius acceptationis obligetor alteri, cùm talis acceptatio non ſit repromiſſio: poteſt enim Lucretia velle, ut Titius eidem obligetur, & promittat ei matrimonium, licèt Lucretia nolit ſe Titio obligare, ſed adhuc velit gaudere ſua libertate, vel expectare, an melior conditio ipſi obtigerit: unde cùm Lucretia per hoc ſimpliciter, quòd acceptet promiſſionem ſibi factam à Titio, illi non repromittat, præcisè per talē acceptionem, nec ſe illi obliget, dicendum eſt ex illa acceptatione non conſtitui ſponſalia. Prætetea quia Lucretia cenſetur conſentire ad acceptandam promiſſionem illam quatenus talis promiſſio eſt in ſui ſavorem, non verò quatenus eſt in ſui præjudicium, ſeu quatenus poteſt impedire, ne Lucretia contrahat ſponſalia cum alio ditiore, aut nobiliore: unde cùm dubitetur de repromiſſione Lucretiæ, & in dubio non ſit obligatio inducenda, ſequitur ad conſtituenda ſponſalia non ſufficere ſolam acceptationem promiſſionis, ſed requiri neceſſario repromiſſionem, ut docent Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 5. num. 5.* Menochius *de præſumpt. lib. 3 præſumpt. 42. num. 4.* Covarruviæ *quaſi practic. c. 15. num. 5.* Tum quia taciturnitas non eſt ſufficiens ſignum conſenſus in ordine ad obligandam perſonam, ut docet Gloſſa *l. filiusfamilias §. V. non probatur ff. de procurat.* Dynus *reg. is qui tacet 44 de reg. jur. in 6 num. 3.* hinc acceptans promiſſionem cenſetur tantùm eam acceptare quatenus eſt in ſui favorem, non verò in præjudicium.

Quæritur trigeſimò ſecundò, an promittens matrimonium abſenti coram tertio ſtipulante, ſeu acceptante nomine abſentis teneatur implere promiſſum, vel poſſit reſilire ante abſentis acceptionem: interdum inter parentes, vel conſanguineos fœminæ agitur de matrimonio ineundo, & datur de illo fides à viro, qui promittit ſe ducturum in uxorem Lucretiam abſentem per duos, vel tres dies itineris. Dubitatur, an vir poſſit ſecundo die antequam Lucretia ſit certior facta de tali promiſſione, reſilire. Juvat obſervare tripliciter poſſe verba promiſſionis fieri. Primò quando verba tam promiſſionis, quàm executionie diriguntur in abſentem, ut promitto Lucretiæ abſenti. Secundò quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem; & verba executionis in abſentem, ut promitto tibi, me ducturum Lucretiam. Tertiò quando impersonaliter fit promiſſio tacitâ perſonâ cui fit, ut promitto me daturum Petro centum aureos. Certum eſt, poſſe aliquoe pro alijs ſtipulari, & id operari, ut donatio, vel promiſſio ſtipulatione illa ſecuta non poſſit ampliùs revocari, ſi promiſſarius, vel donatarius conſenſerit; quia promiſſio ut valida ſit, dependet à conſenſu, & ratihabitione promiſſarij: alioquin ſi Titius promittat, ſe ducturum in uxorem Lucretiam, & hæc non conſentiat, promiſſio facta à Titio non eſt firma, & corruit; & hic effectus ſtipulationis tunc locum habet, quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem: ſi enim Titius promittat, ſe ducturum Lucretiam præſentem, & hæc conſentiat, ac repromittat, ſe ducturam Titium in maritum, promiſſio non poteſt revocari ſecuta ſtipulatione. Quòd ſi verba promiſſionis dirigantur in præſentem, & verba executionis in abſentem, ut ſi Titius dicat; promitto tibi præſenti hic Monachij, me ducturum in uxorem Lucretiam commorantem Ratiebonæ, tunc talis promiſſio poteſt revocari ante abſentis acceptionem; tametſi qui præſens eſt nomine abſentis ſtipuletur promiſſionem illam. 104

Ratio eſt, quia tunc ſponſalia non contrahuntur cum præſente ſtipulante, ſed cum abſente per ſtipulationem præſentis: atqui quamdiu abſens non ratam habat promiſſionem contractus 105

tractus ſponſaliorum oon cenſetor ab abſente acceptatus; poteſt enim Lucretia abſens non aſſentiri tali contractui inito à ſuo conſanguineo nomine ipſius, & poteſt Lucretie, quæ antee nihil ſciverat de tali ſtipularione oon conſentire eidem: proinde promittens matrimonium abſenti coram tertio præſente ſtipulanre, poteſt reſilire ante abſentis acceptetionem, & repromiſſionem, quia Tirius tunc non promittit ipſi præſenti ſtipulanti, ſed Lutretiæ abſenti, à cujus retihabitione, & conſenſu dependet valor, & firmitas promiſſionis. Tum quia ut notat Gloſſa in *in l. ſtipulatio iſta §. ſi ſtipul. V. fieri. ff. de V. O.* ſpeciele eſt in Curatore, & Turore, ut valeat ipſorum ſtipulatio, & acquiratur obligatio abſenti, quando verba promiſſionis diriguntur in abſentem; proinde in ſponſalibus non valet ſtipulatio niſi ratihabeetur ab abſente. Quòd ſi promiſſio fiet verbis imperſonalibua, & Ticius dicat, promitto, me ductnrum Lucretiam, plures cenſeot, etiam talem ſtipulationem eſſe nullam, eò quia promiſſio cenſeetur facta abſenti.

106 Communior tamen ſententia eſſerit, talem ſtipulationem valere, ſi ſtipulantis interſit, quia cùm tunc dubium ſit, in quem verba promiſſionis dirigantur, an in præſentem, vel in abſentem, cenſenda ſunt in præſentem dirigi, ut ectus valear *l. ſi ſervus communis meus §. 1. l. antepen. ff. de ſtip. ſervo. l. quoties in ſtipul. ff. de V. O.* ubi verba in ſtipulatione ambigua dicuntur eſſe ite interpreranda, ut ſtipulatio veleat: quia cùm ſtipnlatio ſit ſtricti juris, debet ſtrictè intelligi *l. quidquid adſtringenda in princ. ff. de V. O.* quia in dubio is ſenſus eligendus eſt, qno ectus valeet *c. Abbate prope fin. de V. S.* tum qnie verba ſunt intelligenda ſecuodùm communem modum ſignificandi *c. ex litteris de ſponſ.* & hujusmodi verbe communiter intelliguntur dirigi in præſentem quando ipſiua intereſt.

107 Quæritur trigeſimo tertiò, an ex promiſſione non acceptate ab abſente oriatur aliqua obligatio? notandum eſt, duplicem ex contractu poſſe obligationem oriri, civilem unem, ad qnam implendam datur actio in ſoro externo; aliam naturelem: ad quem non detur actio in foro externo; ſed ex illa tantùm oritur obligatio io foro conſcientiæ, qnia quod neturaliter obligat, in foro conſcientiæ cooſtringit, tametſi actio civilis deficiat, ut notet Abbas in *c. quia plerique n. 43. de immunit. eccleſ.* Ancharanua *reg. poſſeſſ.* 19. *de reg. jur. in 6.* Rurſus obligatio naturalis alia oritur tantùm ex honeſtetis, & gretitudinis debito, & ejns transgreſſio non videtur peccatum indoecre. Alia, quæ oritur ex vinculo legis neturalis, & hæc obligat in foro conſcientiæ, tametſi jus civile non concedet actionem: quo pacto defraodens citre dimidium juſti pretij tenetur naturaliter reſtituere, non tameo civiliter, ut notat Coverruvias *de pactis 2. p. §. 4. n. 5.*

108 Regule cognoſcendi, quando ex contractu oriatur obligerio naturalis, vel civilis, eſt, ut ſi lex approbet cootractum, tuoc oritur obligatio tam naturelis, quàm civilis, quia ex quolibet contrectu oritur obligatio neturalis: ſiquidem jus neturæ præſcribir fidem in contrectibus ſervandam: ſin verò lex ob publicum bonum reſiſtat contractui, eùmque prohibeet, tunc neutre obligatio ex illo oritur *l. non dubium C. de legib.* ibi: *Nullum pactum, nullam convertionem, nullum contractum inter eos volumus ſubſecutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente*: unde lege reſiſtente contractui nulla ex illo oritur obligatio, præſertim ſi lex ob bonum publicum contractum omnino irritet, ut notet Covarruvias *de pact. 2. p. §. 4. n. 6. verſ. 3.*

109 Reſpondetur igitur ad quæſitum ex promiſſione non acceprata ab abſente non oriri neturalē obligationem, tametſi præſens eam fuerit ſtipulatus, quia quando lex reſiſtir contractui, nnlla tunc oritur obligatio naturalis, ut conſtat ex dictis: lex eutem huic contrectui reſiſtit, eúmque omnino irritet *c. ſi quis alij inſtit. de inutil. ſtipul.* obi dicitur, quòd ſi quis alij ſtipulatur; nihil agat, & in *l. certi condictio §. quoniam V. nulla, & V. inutiliter. ff. ſi cert. pet.* hæc ſtipuletio dicitur, nulla, & inutilis, tum quia in *l. 7. tit. 11. p. 5.* dicitur, non poſſe alterum alteri ſtipuleri, atqui negatio juncte verbo *poteſt* inducit neceſſitatem, & tollit omnem potentiam, ut notat Gloſſa in *regula non poteſt de reg. jur. in 6. V. non poteſt.* Retio itidem ex eo petitur, quia contractus, ut perfectus ſit, & firmus, exigit conſenſum duorum *l. 1. §. de pactis* ſed quando quia promittit metrimoniū ebſenti coram tertio ſtipulanre; cum abſens nihil ſupponatur ſcire, & poſſit non conſentire, ideo contrectus non eſt firmua, donec innoteſcet abſenti, & conſentiat; & præſens qui ſtipnletur nomine elteriua talis ſupponitur eſſe, ut illius oon interſit, ſtipulatiooem illem impleri, qnæ propterea ante acceptationem abſentis nullem cenſetur obligationem parere, ut docent Bertolus *l. ſi unus. §. pact. num. 16. ff. de pact.* Molina Juriſta *lib. 4. de primogen. num. 62.* Molina Theologus *de juſtit, tom. 2. tract. 2. diſput. 26. §. opera pretium.*

110 Quæritur trigeſimo quartò, an jure canonico valida ſit ſtipulerio elteri per alterum facta, adeò ot ex [illegible] oriator eliqna obligatio? Reſpondetur, dnas eſſe ſententias, quarum prime eſſerit de jure canonico, talem ſtipulationem obligare, & nititur hæc ſententie. Primò quia ſtipulatio elteri per alterum fecte, eſt pactum, ut notat Gloſſa *l. 1. V. in idem fin. ff. de pact.* & ibi Bartolns *in princ. num. 2.* etqui jure canonico ex pecto ondo oritur obligatio *c. 1. de pact.* ibi *inita pacta ſuam obtineant firmitatem.* Secundò probetur hæc ſententie *ex c. qualiter de pact.* ibi: *Studioſè agendum eſt, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur.* Verbum autem illud *promittuntur* eſt generaliſſimum, & ed illud verificandum ſufficit promiſſio uniua tantùm. Tertiò *ex c. ſi tibi abſenti de prabend. in 6.* ubi dicitur, quòd ſi Epiſcopos conferet abſenti beneficinm non ſtatim acquiritur abſenti; Epiſcopum temen non poſſe revocare, donec abſens certior factus nolit acceptare, & ita docent Covarruvias *de*

pact.

pact. 3. p. §. 4. n. 9 Alexander de Nevo *c. ſicut. num. 15. de ſponſ.* Panormitanus *in c. ſi cautio. num. 5. fin. de inſtrum.* ex quibus textibus videtur concludendum, jure canonico à ſimplici promiſſione licèt nondum acceptata, non poſſe promittentem reſilire.

111 Secunda ſententia communior eſt, & aſſerit, jure canonico non valere ſtipulationem alteri per alterum factam, & probari ſolet hæc ſententia ex *c. quamquam de uſur. in 6.* ubi dicitur, non poſſe quemquam alteri acquirere, niſi ſit perſona publica, ut Notarius, vel Sacerdos Parochialis. Rurſus quia in *c. 1. de pact.* tantùm dicitur, inita pacta ſervanda eſſe, ac proinde nudum pactum jure canonico obligare, & in hoc corrigitur ſolemnitas ſtipulationis jure civili requiſita: non verò dicitur, quòd ſi promiſſio nondum ſit acceptata obliget promittentem, quia tunc non habetur pactum etiam nudum, quia hoc exigit neceſſariò, & eſſentialiter conſenſum duorum ſimul contrahentium, & quando promiſſio ſit abſenti, quamvis qui illam ſtipulatur, ſit præſens; quamdiu abſenti non innoteſcit ſtipulatio, nec præſtat conſenſum, non habetur duorũ contrahentiũ conſenſus, quia promittens non intendit contrahere cum præſente ſtipulante, ſed cum abſente; proinde quamdiu abſens non conſenſerit contractus non eſt firmus, nec perfectus, nec induit obligationem jure canonico, & docent hanc ſententiam Panormitanus in *c. inter univerſas n. ult. de elect.* Felin in *c. ſi cautio num. 8. de fide inſtrum.* Jaſon *l. ſtipulatio ita §. alteri num. 5. ff. de V. O.* Molina Juriſta *lib. 4. de primogen. c. 2. n. 62.* Gomez *tom. 2. variar. p. 9. num. 1.* Molina Theologus *tom. 2. de juſtit. tract. 2. diſput. 263.*

112 Hinc ad primum argumentum pro prima ſententia reſpondetur, tunc haberi pactum ex ſtipulatione, quando ſtipulatur perſona, quæ poteſt ſtipulari, quia cùm ſua intereſt, eſt legitima ad acceptandum: non verò eſt pactum, quando perſona, quæ ſtipulatur, non eſt ex ijs, quæ ſtipulari poſſunt, quia tunc; cùm ſua non interſit, nonniſi ore tenus fit ei promiſſio, proinde non eſt legitima perſona, ut acceptet. Ad ſecundum petitum ex *c. pactis*, reſpondetur ibi ſermonem eſſe de pacto vero, & quando perſona legitima ſtipulatur, & ſua intereſt. Ad tertium petitum ex *c. qualiter*, reſpondetur, ibi textum loqui de promiſſione acceptata. Ad aliud ex *c. ſi tibi abſenti. de præbend. in 6.* reſpondet Covarruvias *de pact. 2. p. §. 4. n. 15.* ibi ſermonem eſſe de beneficialibus, in quibus eſt ſpeciale: ſiquidem collatio beneficij non eſt donatio, ſed executio illius, quod Epiſcopus tenebatur facere, proinde jus canonicum ſtatuit, ut illicò valeret.

113 Quæritur trigeſimo quintò, an ad valorem ſponſaliorum ſufficiat externa promiſſio ficta, quâ alteruter contrahens, vel uterque caret animo promittendi: & quid ſi juramento promiſſio illa firmetur. Notandum eſt, dupliciter poſſe aliquem non habere animum ſe obligandi. Primò poſitivè, ſi promittens eliciat actum poſitivum, quo nolit ſe obligare. Secundò negativè, & tunc contingit, quando promittens non habet voluntatem ſe obligandi, nec contrariam poſitivam. Et id dupliciter adhuc contingit. Primò ſi explicitè licèt hanc voluntatem ſe obligandi promittens non habuit, eam tamen implicitè, & virtualiter voluit, ut ſi quis conſcius naturæ promiſſionis, & obligationis ex eo conſurgentis promiſit ſine intentione contraria, quia tunc implicitè, & virtualiter cenſetur ſe obligâſſe per talem promiſſionem, quamvis explicitè nec ullum expreſſerit verbum de obligatione, quia cùm ſciverit naturam promiſſionis eſſe, ut ex illa oriatur obligatio, eò ipſo quòd voluit promiſſionem, virtualiter voluit naturam, & effectum inſeparabilem ab ipſa. Secundò quando promittens nec implicitè habet intentionem ſe obligandi, nec contrariam; ut ſi promittens neſciens, quid ſit promiſſio, nec quòd pariat obligationem, adhuc promittat, & nihil exprimat de voluntate ſe obligandi, vel ſe non obligandi.

Certum eſt, ſponſalia eſſe valida, ſi promittentes animum ſe obligandi habeant, quamvis careant voluntate illa implendi, quia eo ipſo quòd habent voluntatem ſe obligandi; ſaltem implicitè, & virtualiter habent etiam intentionem implendi obligationẽ, quia impletio nectitur cum obligatione, adeò ut ſit contradictio intendere ſe obligare, & nolle obligationem implere: hinc intentio non implendi rem promiſſam non exit ab obligatione, quæ ex ipſa promiſſione emiſſa animo ſe obligandi naturaliter oritur. Reſpondetur ad quæſitum, ſponſalia inita per promiſſionem externam fictam, quâ alteruter, vel uterque contrahens caruit animo promittendi, & ſe obligandi in foro conſcientiæ eſſe irrita: quia tunc promiſſio fit tantùm ore tenus, & cùm deſit animus promittendi certum eſt non eſſe ſponſalia, neque ex vi talis promiſſionis ullam oriri obligationem, quia revera non eſt promiſſio, ſed fictio promiſſionis. 114

Verùm qui ita promittunt, non excuſantur à culpa lethali, quia mentiuntur in re gravi, & contra legem juſtitiæ, quæ præſcribit, ut uterque contrahens verè, & non fictè contrahat; ut notat Navarrus *in ſum. c. 22. num. 27.* quod tamen limitatur niſi ex ſignis externis poſſet facilè conijci, jocosè fieri talem promiſſionem: vel niſi promiſſio ſit ex altera tantùm parte, & non mutua, nec inde detrimentum aliud redundet. In foro verò externo ſi defectus voluntatis promittendi, & ſe obligandi non probetur, ſponſalia cenſentur valida, quia ex ſignis externis judicatur verus conſenſus, niſi contrarium probetur. Quid verò dicendum ſit, quando promiſſio fit animo quidem promittendi, ſed non ſe obligandi, plures cenſent, ſponſalia ſuum ſortiri valorem, quia obligatio perinde eſt naturalis promiſſionis effectus, ſicut calefacere eſt effectus ignis: unde ſicut poſito igne non poteſt non ſequi calefactio, ita poſita promiſſione cum animo promittendi non poteſt non oriri obligatio: qui enim vult unum, vult etiam id, quod cum eodem eſſentialiter nectitur, 115

tur, vel ab eo neceſſariò ſequitur *l. 1. §. 1. ff. ſi uſusfructus pet.* etqui obligatio ſequitur ad promiſſionem, proinde qui vult promiſſionem, neceſſariò cenſetur velle obligationem.

116 Tum quia dans formam ſubinde dat quæ conſequuntur formam, proinde qui ponit promiſſionem epponit etiem obligationem. Verùm hæc ſententia videtur pati difficultatem, quia tametſi verum ſit, quòd ad promiſſinnem ſequatur obligetio, id tamen ſolùm ſequitur, quando promiſſio eſt vers, non ita quando non eſt vera, & quoties deficit enimus ſe obligandi promiſſio non cenſetur vera, quia eidem adjjcitur conditio omnino contraria nsturæ promiſſionis, eſt enim de nature promiſſinnis inducere obligationem; & qui non vult telem obligetionem, nec velle cenſetur promiſſionem, hinc deficit veritas promiſſionis: ſicut qui vellet ponere ignem; ſed non ponere ignem calefacientem, periade eſſet ec non ponere ignem, cùm calefacere ſit de natura ignis. Hinc qui vult antecedens dicitur quidem velle conſequens, ſi velit antecedens verè ſecundùm totam ſuam nsturam; non verò cum additione conditionis deſtruentis naturam antecedentis: hinc qui formam ponit, dicitur etiam ponere, quæ ed illam conſequuntur, quando forma ponitur cum ſue nstura, ad quem ſequuntur paſſiones, & proprietates: non ita, quando non niſi ſictè ponitur forma.

117 Hinc contraria ſententia eſt verior, eique adhærendum, adeò ut in foro conſcientiæ ſi promiſſio fiat enimo promittendi, & non ſe obligandi, nulla inde oriatur obligstio ex ſponſalibus, idque probatur ex *c. fin. de condit. appoſ.* ubi dicitur, quòd conditio contraris ſubſtantiæ matrimonij illud irritet, tametſi adſit intentio promittendi, ſeu contrahendi, & quia de nature ſponſaliorum eſt animna ſe obligandi, ſi hic deſit, vel etiam contrarius adſit, ſponſalia nnn ſortiuntur ſuum valorem. Tum quia obligatio, quæ non eſt ex lege, oritur ex privste hominis voluntate, proinde ubi deeſt voluntas ſe obligendi, deeſt, & ipſa obligetio, & ita docent Navarrus in *ſumma c. 12. num. 38* Senchez *de matrim. lib. 1. diſp. 9. num. 5.* D. Bonaventura *in 4. diſt. 38. art. 1. q. 1. num. 13.* D. Antoninus *2. p. 11. c. 2. init.* Tabiene *V. pactum. q. 2.* An verò ſi promiſſioni adijciatur juramentum, ſint ſponſalia valide. Reſpondetur, quòd ſi juramentum fiat ipſi Deo, & propter ejus honorem, & cum animo verè jurandi, tunc inducit obligationem, quia habet rationem voti: ſed tunc, ut efficiat ſponſalia valids, debet fieri de meliori bono, ut eſſet, ſi quis promitteret ducere in uxorem puellam panperem, non quia ipſam amet, ſed ut exerceat opus charitatis, & propter Deum; vel ut puellam illem liberet ab occaſione peccandi: tunc enim juramentum additum promiſſinni, haberet rationem voti, & non poſſet revocari, quia tunc jus non acquiritur homini, ſed Deo: ſin verò quis promiſſioni addat juremenium, ſine animo tamen promittendi, aut jurandi: tunc nulla inducitur obligatio, quia hæc oritur ex ſpontanea hominis voluntate ſibi legem imponentis *c. humana 22. q. 5.* & eſt ſententie D. Thomæ *in 3. diſt 39. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 3.* ubi expreſsè ait, juramentum ex ipſa juramenti ratione, ut præcisè juramentum eſt, non obligare niſi juxta jurantia intentionem, & ite etiam docet D. Bonaventura *in 3. diſt. 39. art. 3. q. 1. num. 46.* D Antoninus *2. p. 1. 10. c. 6. V. quintus caſus.*

Quæritur trigeſimò ſextò, an ſponſalia ſictè 118 inita obligent retione fraudis, vel damni illati. Certum eſt, promiſſionem matrimonij poſſe dupliciter fieri. Primò merè gratis quando ex altere parte tantùm fit; Secundò per modum contractus, quando ex utraque parte adeſt conſenſus: priori modo promittens, ſi nullum aliud demnum redundet fœminæ, non tenetur, ſi ſictè promiſit, ſtare promiſſo; licèt id ſictè ſine animo ſe obligandi juraverit, ſecluſo tamen ſcandalo, quia tunc non tenetur ex vi promiſſionis: quia talis promiſſio ſine animo ſe obligandi non eſt promiſſio vera, ſed tantùm ſimulata, & ſicta, quæ non obligst: neque ratione juramenti, quia hoc non obligat ut juramentũ eſt præcisè, niſi juxta intentionem jurentis, quamvis de facto obliget rstione damni slterius, quod ex tali voto ſequitur. Neque promiſſio obliget ratione damni illsti, quia ſupponitur, quòd nullum ſit tale damnum, & quod non eſt, non poteſt inducere obligationem. Idque procedit, quando promiſſio metrimonij non eſt mutua, quia ſi ſit mutua, & alter verè promiſit, tenetur ſictus promiſſor matrimonium contrahere ratione injuſtitiæ commiſſæ erga eum, qui bone fide repromiſit; tametſi nullum aliud demnum ſequatur præter datæ fidei violationem: ſiquidem, tunc qui ſictè promittit, violst juſtitiam, & æqualitatem mediante ſuo ſicto conſenſu, proinde tenetur verè conſentire, ut hanc injuſtitiam, & inæqualitatem auferat: quod violet juſtitiam ex eo liquet, quia non ſervat æqualitatem erga alterum verè, & non ſictè promittentem. Tum quia contractus promiſſionis conditionalis obligat ad implendam conditionem, ſi hæc purificetur, quamvis talis promiſſio ſicta fuerit, ut ſi Titius promittat ſe daturum Cajo centum florenoa, ſi Viennam profectus fuerit, tenetur ad eorundem ſolutionem, ſi Cajus Viennam proficiſcatur, tametſi Titius eos ſictè promiſerit: atqui contrectus promiſſorius mutuus matrimonij imbibitam habet hanc conditionem: conſentio, ſi conſenſeris; hæc enim conditio ſemper ſubintelligitur: unde eo ipſo, quòd alter implet conditionem, & verè conſentit, tenetur etiam aliùs contrahens verè, & non ſictè conſentire: alioquin ſi ſictè tantùm conſentiat committit injuſtitiam, & tollit inæquelitatem, quam tenetur ponere, hoc eſt verè, & non ſictè conſentire. Tum quia tunc gravis injuria infertur vero promiſſori, quam tenetur falſus promiſſor reſercire, proinde tenetur ponere verum conſenſum. Difficultas igitur eſt, 119 an qui ſictè promiſit matrimonium puellæ virgini, & ſub ea ſpe eam conſtupravit, tenectur eam ducere ratione injuriæ, & damni illati, tametſi promiſſio mutua non fuit. Reſpondetur

igitur

igitur quæſito, teneri ſub culpa lethali eam ducere, & ita docent D. Thomas *in 4. diſt. 28. q. unic. art. 1. ad 4.* Riccardus *ibid. art. 1. q. 3.* Navarrus *in ſum. c. 16. num. 18.* D. Antoninus 2. *p. t. 5. c. 6. §. 1.* Sylveſter *V. luxuria. q. 5.* ratio eſt, quia tunc quamvis ex parte puellæ nulla fuerit repromiſſio; intervenit tamen perfectus contractus, do, ut des, ergo cùm puella ex parte ſua implevarit quod alter exigebat ab ea, tradendo ei ſuum corpus, tenetur ſimiliter fictus promiſſor implere ex parte ſua promiſſum eam ducendo. Tum quia juſtitia commutativa non tantùm exigit reddi æquale, ſed ut etiam idemmet reddetur ex juſtitia debitum: ſi enim Titius furatus ſit equum Cajo; tenetur eundem equum furto eblatum reſtituere, & non ſufficit ſi velit numerata pecunia compenſare, ſi Cajus nolit habere pecuniam, ſed ſuum equum: unum enim pro alio invito creditore ſolvi non poteſt *l. 2. §. matrim. ſi cert. pet.* atqui conſtuprator puellæ ex juſtitia commutativa tenebatur habere conſenſum ut conſtat in omnibus contractibus, in quibus intervenit, do, ut des; facio, ut facias: unde cùm poſſit reſtituere omnino idem adhibendo eundem conſenſum ex juſtitiæ debito, ad id tenebitur.

120 Tum quia licèt damnum violatæ virginitatis poſſit pecuniâ reſarciri; non tamen amiſſa virginitas poteſt in eadem ſpecie reſtitui: atqui injuſta deceptio ficti conſenſus non poteſt æquè compenſari niſi auferendo injuſtum dolum, & ponendo debitum conſenſum, quia poteſt in propria forma reſtitui; proinde tenetur conſtupratam puellam ducare per poſitionem veri conſenſus, quia tunc ſatisfacit in propria ſpecie, & ponit æqualitatem.

121 Sunt tamen aliqui caſus, in quibus id limitatur. Primò ſi puella poterat facilè fictionem agnoſcere, tunc non tenetur fictus promiſſor eam ducere, quia ut docet D. Thomas *loc. cit.* debet in tali caſu puella ſibi imputare, quòd decepta fuerit, & tunc præſumitur ipſa voluntariè conſenſiſſe fraudi. Secundò ſi ex tali matrimonio ſcandalum magnum crederetur eventurum ut docet D. Antoninus *2. p. t. 5. c. 6. §. 1.* quia tunc etiam vera ſponſalia animo promittendi inita diſſolvuntur ad evitanda graviſſima ſcandala. Tertiò ſi malus exitus ex tali matrimonio timeatur, ut ſi vir puellam ita levem cognoſcat, ut probabiliter judicet, matrimonij fidem violaturam, ut docet Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 11. n. 2.* Quartò ſi puella virum ipſum ſimiliter deceperit, quia tunc in jure datur compenſatio. Quintò licèt ipſa virum non deceperit, ſi tamen vir falsò credens eam virginem, ei fictè matrimonium promiſit non tenetur eam ducere, quia in hoc caſu etiam ſponſalia vera diſſolvi poſſunt. Sextò ſi vir fictè promittens notabiliter excedat puellam genere, & divitijs, quia tunc puella conſcia illius notabilis exceſſus debuiſſet advertere, virum ita ſibi inæqualem non ex animo, ſed fictè matrimonium promittere, & tunc non præſumitur puella merè decepta, ſed ſimulâſſe potiùs ſe deceptam: quantus verò debeat eſſe hic exceſſus relinquitur arbitrio prudentis viri: D. Antoninus *1. p. t. 5. c. 6.* cenſet ſatis eſſe, ſi vir ſit nobilis, & fœmina filia agricolæ. An verò tunc vir peccaverit contra juſtitiam cùm promiſerit matrimonium puellæ cum intentione eam decipiendi, reſpondetur negativè, quia tunc vir non decepit mulierem, ſed potius hæc ſe ipſam voluit decipere.

Quæritur trigeſimo ſeptimò, an promiſſio 122
conſtituens ſponſalia debeat neceſſariò fieri corã Parocho, & teſtibus, adeò ut ſine illis ſponſalia clandeſtina ſint irrita? Ratio dubitandi deſumitur ex eo, quòd Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* irritaverit matrimonia clandeſtina, proinde videtur etiam irritâſſe ſponſalia: quia quoties in jure prohibetur matrimonium, cenſentur etiam prohiberi ſponſalia *l. oratio. ff. de ſponſal. l. ſi quis Tutor ff. de ritu nuptiar.* unde eo ipſo, quòd Tridentinum irritavit matrimonia clandeſtina, cenſendum eſt irritâſſe quoque ſponſalia itidem clandeſtina, & ita docent Panormit. *in c. fin. de clandeſt. deſponſ. num. 6.* Caſtilius *l. 29. Tauri n. 10* Tum quia inhabilis ad matrimoniũ eſt etiam inhabilis ad ſponſalia, ergo eo ipſo quòd Tridentinum inhabilitat ad matrimoniũ clandeſtinum, etiam inhabilitat ad clandeſtina ſponſalia, & ita etiam docet Alexander de Nevo *rubr. de ſponſ. num 6.* ubi cenſet, ſponſalia eo ipſo annullari, quòd matrimonium irritatur; videtur etiam huic ſententiæ quodammodo adhærere noviſſimè Zegerus Bernardus Van Eſpen in ſuo jure eccleſiaſtico *tom. 1. p. 2. tit. 12. de ſponſ. n. 4.* ubi ait ſponſalia tanquam præambula, & quaſi initialia matrimonio juxta mentem eccleſiæ publicè, & coram ſacerdote eſſe ineunda: & addit juxta manuale Cameracenſe ſponſalia à nemine præterquam à Parocho alterutrius deſponſandorum, vel ejus Vicario, ſeu alio de ipſius, vel Ordinarij licentia eſſe celebranda, & id ipſum paſſim omnia ritualia inſinuare, nimirum parochum legitimum, ac ordinarium Miniſtrum ſponſaliorum eſſe.

Rurſus ſubdit *num. 7.* ritualia exigere, ut 123
præter Parochum adſint ad minus duo teſtes, & quòd Parochus teneatur inquirere, an contracturi ſint Catholici, & ſi ſciant noſtræ fidei rudimenta, & an confirmati ſint, ſciántque interesse aliquod canonicum impedimentum, & addit rationem: quia ſponſalia ob connexionem cum matrimonio cenſentur res ſacra, & ad Sacramentum proximè diſponens: & quia ſponſalia reputantur ab eccleſia inchoativa ipſius Sacramenti; ideo exigunt ritualia, ut ſacerdos illa celebraturus ſtolâ, ſeu ornamento officij ſit indutus; ita Van Eſpen *loc. cit.* obi etiam ponit formulam ſponſaliorum contrahendorum. Verùm licèt hæc conſuetudo contrahendi ſponſalia publicè coram Parocho, & teſtibus vigeat in Belgio, & finitimis regionibus, & hæc conſuetudo laudabilis ſit, non tamen eſt univerſalis. Unde reſpondetur ad quæſitum, non eſſe neceſſe ad validitatem ſponſaliorum, ut hæc celebrentur coram Parocho, & teſtibus. Ratio ex eo deſumitur, quia lex Tridentini irritans matrimonium clandeſtinum eſt correctiva juris com-

munis, proinde non eſt extendenda ultra caſum expreſſum *l. præcipimus C. de appellat.* atqui Concilium Tridentinum ſolum irritat matrimoniū claudeſtinum: ergo talis irritatio non eſt extendenda ad ſponſalia, adeò ut ſi hæc fuerint clandeſtina non ſint ipſo facto irrita, quia caſus de ſponſalibus tanquam omiſſna relinquendus eſt in diſpoſitione juris communis, ut erat ante Tridentiuum *l. commodiſſimè ff. de liber. & poſth.*

124 Tum quia non militat eadem ratio prohibeudi ſponſalia clandeſtina, ſicut prohibetur matrimouium clandeſtinū, quia iſtud fuit prohibitum à Trideutino ad vitandum concubinatū: ſiquidē ſpreto priori metrimonio claudeſtinè inito coutrahens aliam fœminā poſtea publicè ducebat: cum enim da priori matrimonio clandeſtiuo nou conſteret eccleſiæ, ideo hæc cogebat ad ſecundum, quòd verè erat concubinatus: ad hoc igitur incnnveniens removendum rectè Concilium Tridentinum irritavit matrimonia clandeſtina, & ad valorem metrimouij requirit nunc præſentiam Parochi, & teſtinm præmiſſis denuutiationibus: hæc antem ratio nou procedit de ſponſalibus, quia matrimouium coutractum, prioribus ſponſalibus cum alia ſpretis, validum eſt. Tum quia quòd decretum Tridentini uon irritet ſponſalia claudeſtina eſt caſus omiſſus, qui propterea reducitur ad jus commnue, ut etat autea: atqui ante Tridentinum ſponſalia clandeſtina valida erant, proiude eitam poſt Tridentinum, quia lex correctoria, per quam raducimur ad jus commune eſt favobilia, & extendenda, proinde omnis intellectus, per quem ad jus commune reducimur, favorem coutinet, & extendi debet, quia res facilè ad ſuam naturam redit, ut notat Gloſſa in *c. ſtatutum. V numerandum de prabend. in 6.* Tiraquel. *de primogen. q. 24. num. 2.* Guttieres *de jurament. 1. p. c. 51. num.* 8. Molina Juriſta *lib. 3. de primogen. c. 4. num. 25.* unde irritatio matrimonij clandeſtini non extenditur ad ſponſalia clandeſtina. Hinc patet ſolutio ad rationem oppoſitæ ſenteutiæ, ex eo enim quòd Tridentinum irritet matrimonium clandeſtinum non ſequitut irritare etiam ſponſalia: quia lex, quà jus commuue corrigitur, non extenditur ad caſum non expreſſum *l. præcipimus C. de appellat.* & quia Concilium ſolùm expreſsè irritavit matrimonium clandeſtinum verbia de præſenti initum non deber extendi ad ſponſalia de futuro, quæ jure communi valida ſunt. Ad id, quod addebatur, quòd quoties in jure prohibetur metrimonium, ceuſentur atiam ſponſalia prohiberi, reſpondetur, antecedens eſſe verum, quando aſt aadem ratio prohibitionis in matrimonio, & iu ſponſalibus: in caſu autem noſtro, non eſt eadem ratio, proinde ex eo, quòd prohibeatur matrimonium clandeſtinum, non ſequitur eſſe itidem prohibita ſponſalie clandeſtina.

125 Rurſus tuuc prohibentur ſponſalia, quando abſolutè prohibetur matrimonium, quia cùm ſponſalia ſint præambula, & inchoativa matrimonij, hoc abſolutè prohibito, prohibentur etiam ſponſalia. Secus quando matrimonium tantùm prohibetur, ne tali peculiari modo contrahatur, tunc nou prohibentur ſponſalia: Concilium autem Tridentinum abſolutè uon annullavit matrimonium, ſed tantùm ne contraheretur clandeſtinè, proiude ex tali prohibitione, nou ſequitur eſſe prohibita ſponſalia clandeſtina: & ratio poteſt etiam reddi, quia per ſponſalia clandeſtina uon promittitur matrimonium clandeſtinè contrahendum, quod eſſet illicitum, & irritum per Concilium Trideutinum: ſed promittitur matrimouium contrahendum in facie eccleſiæ coram Parocho, & teſtibus præmiſſis debitis denuntiationibus. An verò peccent, qui ſponſalia de futuro clandeſtinè celebrant, communis ſententia eſt negativa, quia nullo jure prohibentur hujusmodi ſponſalia de futuro clandeſtinè inita.

Quòd ſi dicas. matrimonium clandeſtinum 26
jure antiquo communi ante Tridentinum fuiſſe prohibitum, & illud contrahentes peccâſſe, quamvis matrimonium fuiſſat validum; proinde etiam peccare, qui ſponſalia contrahunt clandeſtinè: quia prohibito aliquo, ceuſetur etiam prohibitum omne id, quo pervenitur ad illud. Contra eſt, negatur conſequentia, quia ſponſalia clandeſtina non ſunt medium, quo pervenitur ad matrimonium clandeſtinum, ſed quo pervenitur ad matrimonium publicè contrahendum coram facie eccleſiæ, & teſtibus, ut paulò ſuperiùs diximus.

Quæritur trigeſimo octavò, an ſubarratio 27
annuli ſit ſufficiens indicium ſponſaliorum. Certum, eſt ſubarrationem eſſe ſignum æquivocum, adeò ut ſi nihil præceſſerit, ex quo matrimonium, aut ſponſalia præſumi poſſint, neutrius ſit ſignum: ſiquidem exhibitio annuli poteſt fieri ex alio fine, ut ex amote turpi ad alliciendum puellam, ut conſentiat in rem turpem, ut uotant Panormitanus *c. fin. num. 7. de deſponſ. impub.* Menochius *de præſumpt. lib. 3 præſumpt. 2. num. 1. & ſequent.* Maſcardus *de probat. concluſ.* 1024. *num.* 2. Reſpondetur igitur ad quæſitum, quòd ſi loci conſuetudo ſit, ut traditio annuli ſignificet ſponſalia, vel matrimonium, tunc ſubarratio annuli eſt indicium ſufficiens ſponſaliorum, vel matrimonij, ut notant Covarruvias *4. decret. 2. p. 4. init. n. 3.* Lappus *allegat. 56. num. 5.* Gloſſa *c. fœmina 30. q. 5. fin.* hinc ſi puella dicat viro, promitto, te ducturam in meum maritum, & vir ſtatim immittat digito puellæ annulum, hæc ſubarratio eſt ſufficiens indicium ſponſaliorum de futuro: ut etiam ſi vir dicat puellæ promitto te ducturum in meam uxorem, & ſtatim det eidem annulum, quem puella recipiat, hæc eadem receptio operatur verbum expreſſum, & ſignificat ejus aſſenſum; adeò ut ſi præceſſerit verbum matrimonij oparetur matrimonium; ſiu verò verbum ſponſaliorum, ſponſalia: quia tunc tacens ſuo facto, ſeu per receptionem annuli aſſentitur ſponſalibus, vel matrimonio, prout verbum præceſſit *argum. l. Paulus ff. rem rat. haben.* Gloſſa *c. tuæ de ſponſ. V. verba.* Maſcardus *de probat. concluſ.* 1024. *num. 2. & 3.* ubi tamen addit, id procedere quando annulus ponitur in medio digito

annu-

annulari, eò quia ibi ſit quædam vena, quæ in cor ipſum protenditur, proinde in ſignum mutuæ dilectionis imponitur tali digito; ſubdit tamen attendendam eſſe loci conſuetudinem.

128 Alij volunt, id requiri, ut præſumatur matrimonium, quia quando non ponitur in medio digito præſumuntur tantùm ſponſalia, quæ non ſunt ipſa conjunctio, ſed tantùm promiſſio conjunctionis; proinde debet annulus in medio digito poni, ut cordium conjunctio ſignificetur, ut notat Menochius *lib. 3. præſumpt. 2. num.* 10. Præterea ſi tractatus de matrimonio præceſſit inter amicos ſcientibus viro, & puella, ſi vir mittat arrhas, vel jocalia ad puellam, tametſi nil aliud exprimat acceptatio arrharum ſunt ſponſalia, quia tunc arrhæ ſunt ſufficiens ſignum mutuæ promiſſionia, ut notat Gloſſa *in c. tua de ſponſ. V. verba.*

129 Quinimò ſi cùm agitur de matrimonio contrahendo viro promittenti matrimonium fœmina requiſita ſpontè det manum ad fidem recipiendam, ſunt ſponſalia: quia dare tunc manum ſponſo eſt ſufficiens ſignum repromiſſionis, & tunc tacens cenſetur conſentire: quia non habetur ſimplex, & pura taciturnitas, ſed cum ipſa concurrit actus poſitivus, ut traditio manûs, quæ eſt ſignum conſensûs, ut notant Roſella *V. ſponſalia. num.* 1. Abbas *in c. cùm virum num. 3. de regul.* Non ita id procederet, ſi vir manum fœminæ accipiens diceret, do tibi fidem de matrimonio contrahendo, ſi ipſa nihil reſponderet, quia tunc fœmina ſe haberet merè paſſivè, & nullum poneret actum, quo ſignificaret conſenſum; requiritur enim quòd fœmina ſpontè, & ex ſe manum porrigat, ſeque habeat in tali porrectione manûs activè.

130 Quæritur trigeſimo nonò, an cogendus ſit per Judicem, qui citra legitimam cauſam recuſat fidem ſponſaliorum ſervare. Ratio dubitandi deſumitur ex duobus textibus, qui ſecum pugnare videntur, quorum primus deſumitur ex *c. litteris 2. de ſponſal.* ibi: *Quia contra juramentum venire periculoſum eſt: mandamus ut eum moneas, & ſi monitis non acquieverit, cenſurâ compellas, ut in uxorem recipiat.* & alter textus habetur in *c. requiſivit eod. tit.* ubi oppoſitum videtur ſanciri, ibi: *Cum libera debeant eſſe matrimonia, monendi potiùs ſunt contrahentes, quàm cogendi, cum coactiones difficiles ſoleant exitus habere?* Reſpondetur, in foro interiori compellendos eſſe à confeſſario eos, qui ſponſalia contraxerunt, adeò ut debeat etiam pro peccato ijsdem pœnitentiam injungere, quia ſponſi ſub culpa lethali tenentur ſervare promiſſionem, & fidem datam. Sin verò ſermo ſit de jure exteriori communior, & verior ſententia eſt, eſſe ſponſos priùs monendos, ut fidem ſervent, quòd ſi alterutar renuat, cogi etiam debet per cenſuram; niſi ſpectatis circumſtantijs prudenter Judex arbitretur ex invitis nuptiis imminere gravia mala, & ſcandala timeri, cujusmodi ſunt perpatuæ diſſentiones, jurgia inter conjuges: ſi ita dicatur, conciliantur præfati textus, qui aliàs videntur inter ſe pugnare, explicatur enim textus ex *litteris 2. de ſponſal.* ubi dicitur cogendum eſſe ſponſum niſi rationabilis cauſa obſtiterit: explicatur etiam alius textus in *c. requiſivit eod. tit.* ubi dicitur non eſſe cogendum ſponſum, id enim intelligitur, quando rationabilis cauſa obſtat, ne cogatur: & ratio etiam habetur in textu ibi: *Cùm coactiones difficiles ſoleant exitus habere.* Ratio verò, cur cogendus ſit ſponſus, vel ſponſa ſtara ſponſalibus, deſumitur ex eo, quia Judex tenetur ex officio compellere ad reddendum unicuique, quod ſuum eſt, & ex juſtitia ipſi eſt debitum: ſed contrahens ſponſalia tenetur ex juſtitia ſervare fidem, tametſi ſponſalia non juraverit, proinde tenetur Judex ipſum compellere, ut ſponſalia ſervet: quin immo hæc compulſio ratione admiſſæ injuſtitiæ locum habet ſive ſponſalia jurata fuerint, ſive non.

131 Hinc eccleſia non ſolùm jurantem, ſed etiam ſimplicciter promittentem compellit *c. 1. 2. & 3. de pact. c. juramenti 22. q. 5.* unde per ſe loquendo compelli poteſt ſponſus ut datam fidem ſervet. Verùm tamen eſt, quòd Judices eccleſiaſtici non debeant uti nimia pœnarum acerbitate, ut diuturna vexatione carceris, vel exilij, ne ex tali matrimonio mali ſint exitus: idque verum eſt, quando præcisè agitur de cauſa ſponſaliorum; quia ſi aliunde qui non ſervat fidem, lædat alterum in honore, vel impediat matrimonium illius cum altero, ex eo, quòd ipſe non ſervet illi fidem, tunc debet ſeveriùs illum compellere, ne tale damnum ſequatur alteri. Quòd verò ſponſus non ſit compellendua, quando gravia ſcandala inde timentur ex eo liquet, quia neceſſitas mediorum deſumitur ex fine; proindè quando finis matrimonij læditur per talem coactionem, non eſt hæc tunc expediens medium ad finem matrimonij obtinendum: hinc eccleſia potiùs permittit fidem ſponſaliorũ frangi, quàm quòd ex eorundem obſervantia ſequantur gravia ſcandala, & perpetuæ inimicitiæ inter conjuges: ergo conſentaneum eſt rationi, ut eccleſia in hoc caſu abſolvat ſponſos, eóſque liberos dimittat ad evitandum majus periculum imminens.

132 Quæritur quadrageſimò, ad quem pertineant arrhæ, ſive matrimonium ſequatur, ſive non? Reſpondetur, talem eſſe arrharum naturam, ut eas tradens amittat, ſi culpa ſua matrimonium non ſequatur, & eo ſecuto redeant ad tradentem *l. fin. C de ſponſal.* & ratio deſumitur ex eo, quia ſponſalia ſunt veluti pignora tradita in contractu, & hæc amittit injuſtè reſiliens à contractu inito: & reenperat, ſi contractus ſervetur, qui arrhas tradidit. Non tamen arrhae lucratur ſponſa per oſculum, quia id nullo jure ſtatuitur, ut notat Gloſſa *l. arrhis. V. defuncta. C. de ſponſal.* qui tamen citra culpam à ſponſalibus reſilit, non amittit arrhas, quas tradidit, ſed ſunt ipſi reſtituendæ, quoties ſuppetit juſta cauſa recedendi à ſponſalibus; vel quia alteruter religionem ingreditur, vel quia reperitur canonicum impedimentum inter illos *l. arrhis, & l. fin. C. de ſponſal.* & ratio ſit ſtatim obvia, quia ubi nulla adeſt culpa, ibi non debet pœna adeſſe *l. ſancimus c. de pœnis.* Rurſus id procedit,

Digitized by Google

dit, ſi tradens arrhas bona fide contraxit ſponſalia ignorans impedimentum; quia ſi ejuſdem fuiſſet conſcius non potuiſſet arrhas traditas repetere, ut notat Gloſſa *l. fin. V. redde C. de ſponſal.* quopropter ſi ſibi reddantur, quia alter ſponſus recipiens ignorabat tradentem mala fide contraxiſſe, tenetur reſtituere: quia ex natura contractûs eas amiſerat, per ipſum enim culpabiliter ſtetit, quia conſcius impedimenti adhuc voluit ſponſalia contrahere, & arrhas tradere.

133 Rurſus ſi ſolus alter contrahens arrhas tradidit, & culpâ non tradentis, ſed alterius, cui tradidit, non ſequatur matrimonium, tenetur hic duplum reſtituere, ſeu ipſas arrhas receptas, & tantundem de ſuo patrimonio: quinimò ſi conventum ſit, ut reſtituat triplum; ad id etiam tenetur in pœnam violatæ fidei. Excipitur tamen niſi contrahens ſponſalia ſit minor viginti quinque annis, nec veniam impetraverit ætatis: quia tunc quamvis per ipſum minorem ſtet, ne ſequatur matrimonium, non tenetur ampliùs, quàm id quod receperat, reſtituere *l. fin. C. de ſponſal.* Oſtienſis *ſum. tit. de ſponſ. §. 1. num. 3.* & alij, qui conſulunt, ut arrhæ parentibus tradantur, quia parentes ſi arrhas receperint, tenentur in duplum, dicta *l. fin. C. de ſponſ.* & idem etiam dicitur de Avis: imò etiam de Tutore, ſed id intelligitur, ut notat Cynus, ſi pater, vel mater, aut Tutor recipiat arrhas nomine proprio promittendo matrimonium, non ita ſi eas recipiat nomine filij, vel minoris.

134 An verò hujuſmodi leges ſint jure canonico correctæ, communior ſententia negat, quia eatenus jus canonicum prohibet pœnam adjectam ſponſalibus, ut matrimonia omnino liberè contrahantur; & non metu pœnæ ſubeundæ: atqui *l. fin. C. de ſponſ.* ubi arrhæ duplum, triplum vel etiam quadruplum conceditur, negatur alia pœna, & ſubditur, quia matrimonia debent libera eſſe: unde ſentit, non eſſe contra libertatem matrimonij, quam jus canonicum exigit, reſtituere arrhas in duplum, vel etiam quadruplum; neque hic militat eadem ratio, ut in pœna adjecta contractui: ſiquidem in pœna nihil traditur, ſed totum promittitur: in hoc autem caſu arrhæ neceſſariò ab altera parte traduntur, & non ſunt regulariter magnæ: proinde nec ſolutio dupli, vel quadrupli, ad quam poteſt alter contrahens ſe obſtringere.

135 Quæritur quadrageſimo primò, an certus de promiſſione ſponſaliorũ ſi dubitet, an habuerit animum ſe obligandi, teneatur matrimonium contrahere? Reſpondetur affirmativè cum *Oſtienſi in c. ad audientiam V. reſignavit de his quæ vi.* Abbas *in c. ſi verò de jurejur. num. 19.* Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 9. num. 12.* ratio eſt, quia verba exteriùs prolata ſunt naturaliter ſigna interni animi; ergo quamdiu, non conſtat de expreſſa negatione talis animi, hic ſemper eſt præſumendus. Tum quia nemo præſumitur dicere, quod in corde non habet *l. caveo V. idem juvero. ff. de ſupellect. legata.* maximè cum delicti mendacij præſumptio ſit omnino fugienda: quilibet enim ſicut præſumitur bonus donec probetur malus, ita ſupponitur verax donec oſtendatur mendax *c. 2. de reg. jur. in 6. & c. abſit. 21. q. 3.* hinc qui ſemel promiſit propter hanc præſumptionem compellitur in foro exteriori matrimonium contrahere; quamvis de animo implendi non cõſtet, proinde etiam tenetur in foro conſcientiæ ante Judicis ſententiam: quia eccleſia non judicat de occultis, & quando forum exterius non nititur falſæ præſumptioni, neque condemnat in pœnam, quæ Judicis ſententiam exigit, idem prorſus in foro interno judicandum eſt, ut docet Covarruvias *c. cum eſſes n. 7. de teſtam.*

Quæritur quadrageſimo ſecundò, an faciat 36
ſufficienti diligentiâ qui adhuc dubitat, num matrimonium promiſerit, teneatur illud contrahere? Reſpondetur negativè, quia leges, quarum obſervatio eſt difficilis, non obligant, niſi ſint ſufficienter promulgatæ, & propoſitæ: ſed quæ ſub dubio, an ſint, vel non ſint, proponuntur, non cenſentur ſufficienter promulgatæ, & propoſitæ: proinde non obligant, & cùm promiſſio ſit lex quædam privata, quam promittens ſibi imponit, non obligat, ſi dubium ſit, an poſita fuerit, nec ne. Tum quia nemo tenetur ex juſtitia pro debito incerto ponere ſolutionem certam, ſi hæc ſolutio non poſſit fieri ſine maximo ſolventis incommodo, quia leges non obligant cum tanto diſcrimine. Tum quia quando agitur de obligatione inducenda ex juramento, de quo certò conſtat, interpretatio eſt ſtrictè facienda *c. ad noſtram de jurejur.* adeò ut juramentum generaliter factum debeat reſtringi quantum fieri poteſt, ut minus oblige: jurantem, & docet Panormitanus *in c. cum Clerici de V. O.* ergo quando non conſtat de juramento, aut obligatione non eſt obligatio inducenda. Tum quia id cedit in favorem ſponſaliorũ, quæ magnam exigunt libertatem *c. gemma de ſponſal.* Tum quia ex *regul. 65. de reg. jur. in 6.* in dubiis melior eſt conditio poſſidentis etiam in materia juſtitiæ. Neque obſtat quòd in *c. ad audientiam c. ſignificanti 2. & c. petitio de homicid.* dicatur in dubiis, tutiorem partem eſſe eligendam: quia id intelligitur, quando ejus obſervantia ſine aliquo gravi damno fieri poteſt, non verò quando imminet aliquod grave nocumentum, tunc enim leges dubiæ non obligant cum tanto diſcrimine.

Quæritur quadrageſimo tertiò, an ſponſalia t 37
de futuro etiam juramento firmata ex mutuo partium conſenſu diſſolvantur? Reſpondetur affirmativè, & videtur deſumi ex *c. Præterea 2. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, eos, qui contrahunt ſponſalia, ſeu matrimonium de futuro purè, ſine conditione, fide inde data; ſi deinde ad invicem nolint contrahere, eſſe admonendos, ut datam fidem ſervent: ſed deinde non eſſe cogendos, ſed tolerandos, ne quid deterius contingat, cùm eam ducit, quam odio habet, & ita docent Baſilius Pontius *de matrim. lib. 12. c. 6.* Caniſius in *c. ex litteris 10. h. t.* Zypæus *conſult. 1. ad hunc tit.* Ratio ex eo deſumitur, quia cùm ſponſalia de futuro juxta alios contractus in futurum celebrandos debeant regulari; & eorundem contractuum ea ſit natura, ut ſicut mutuo contrahuntur conſenſu, ita etiam

mutuo

Digitized by Google

mutuo diſſolvantur diſſenſu, ut habetur in *l. ab emtione 58 ff. de pact. l. ſocietatem 4. l. ſi convenerit 14. l. itaque 64. §. ſocietas. ff. pro ſocio*: ideo per mutuum diſſenſum dirimuntur: accedit etiam regula generalis, quâ dicitur, nil tam naturale eſſe, quàm quod idem vinculum ab eadem cauſa ſolvi poſſit, à qua fuerat ligatum, *l. nihil tam naturale. ff. de R. J.* & quia ſponſalia mutuo contrahuntur conſenſu partium, ita contrario earundem partium diſſenſu diſſolvuntur.

138 Si dicas, etiam matrimonium eſſe contractum initum inter maritum, & uxorem, & quidem ex mutuo conſenſu omnino libero; & tamen vinculum matrimonij non poteſt ampliùs ſolvi ex diſſenſu conjugatorum, qui illud per mutuum conſenſum contraxère. Contra eſt, quia matrimonium, tametſi libero partium conſenſu fuerit initum, non tamen poteſt contrario earundem partiũ diſſenſu poſtea diſſolvi, eò quia à Chriſto ſit elevatum ad eſſe Sacramenti, quod ſi ſemel afficiat contractum matrimonij, non dependet ampliùs talis contractus à voluntate contrahentium, quia Sacramentum ab ipſis non dependet: proinde ſicut non poſſunt ſeparare rationem Sacramenti à ratione contractûs, & Deus inſtituerit hunc contractum, ut Sacramento affectum indiſſolubilem, ſequitur, quòd qui matrimonium contraxère, non poſſint ampliùs per contrariam voluntatem illud diſſolvere: ut etiam deſumitur ex *c. ſuper eo, qui cognov. conſang. uxoris ſuæ, vel ſponſ.* Tum quia ſponſalia de futuro non inducunt vinculum ullum, quod non dependeat à ſponſis; neque per ſponſalia habetur contractus firmus inter virum, & mulierem, ſed tantùm initium contractûs, qui perficitur, & completur per matrimonium, ut deſumitur ex *c. ſicut ex litteris 22. h. t.* & ex *c. ſi inter 31. eod. tit.* Hoc autem vinculum tantùm initiatum per ſponſalia, & conſummandum per matrimonium plures habet conditiones in ſe tacitas, quarum præcipua eſt, ut, antequam ſit completum per matrimonium de præſenti, poſſint ſponſi, ſi velint, illud diſſolvere *c. quemadmodum §. 1. de jurejur.* Cum igitur vinculum ſponſaliorũ dependeat ex tacita conditione exiſtente, nimirum quòd diſſolvi poſſit, ſi ſponſi velint ambo reſilire, ideo poteſt diſſolvi; non ita matrimonium, quod ratione Sacramenti, & conditionis eidem appoſitæ a Chriſto, quòd diſſolvi ampliùs non poſſit, non dependet à contrahentibus, ab illo reſilire. Quod ſi ex ſponſis de futuro unus conſentiret, & alter diſſentiret, tunc compellendus eſſet is, qui diſſentit, ad ſervandam ſponſionem: ſi tamen cum alio de facto contraheret per verba de præſenti, ceſſaret coactio, ut notat Innocentius in *d. c. ſicut ex litteris 22. h. t.*

139 Neque obſtat, quòd hiſce ſponſalibus fuerit juramentum adjectum; quia ſaltem juramenti religione tenentur ſponſi ſtare promiſſo. Nam contra eſt, quia præexpenſa æquè procedunt de promiſſione ſimplici, ac de juramento firmata. Ratio ex eo deſumitur, quia juramentum regulatur juxta naturam actûs, cui ſuperadditur *l. fin. C. de non numer. pecun.* Tum quia juramentum adhibetur duntaxat ad confirmationem eorum, quæ proferuntur, & illud tantùm confirmat, quod profertur, cujus ſignificatum non mutat, ſed relinquit, ſicut illud invenit: atqui verba de futuro ex ipſa ſui ſignificatione habent, quòd matrimonium non faciant: ſiquidem quod futurum promittitur, nondum fit, tametſi juramentum acceſſerit: non enim ex eo, quòd ſponſi confirment ſuam ſponſionem juramento, talis ſponſio ex vi juramenti fit matrimonium, ſed remanet ſemper intra genus ſponſionis, ut notat D. Thomas *3. p. q. 46. art. 1. in addit.* Quamobrem juramentum adjectum ſponſioni ſemper includit tacitam conditionem, ut illi, qui jurârunt, ſi velint, poſſint ſine transgreſſione illius, inchoatum contractum perficere per matrimonium, vel non; eò quia natura ſponſaliorum id exigit, ut ſponſi ex mutuo conſenſu poſſint reſilire, & juramentum non immutat naturam ſponſaliorum, proinde ſi velint, non obſtante juramento poſſunt reſilire à ſponſalibus.

Quòd ſi dicas, per religionem jurisjurandi 140
actus aliàs invalidos ſuam ſortiri validitatem, ut habetur in *c. cum contingat de jurejur.* Reſpondetur, id procedere, quando juramentum adhibetur ad valorem actûs, qui aliàs eſſet invalidus, & in cujus obſervantia nullum verſatur periculum, ut habetur in *c. quamvis pactum de pact. in 6.* Quòd ſi adhibeatur citra validitatem actûs, qui alias ex ſua natura eſſet validus, tunc juramentum ſequitur naturam actûs, cui adjectum *l. fin. C. de non num. pecun. c. quemadmodum de jurejur.* Quamobrem cum juramentum tantùm ad majorem firmitatem adjiciatur ſponſalibus, ſequitur eorundem naturam.

Poſſet tamen in contrarium objici, quia quo- 141
ties juramentum abſque diſpendio ſalutis æternæ ſarvari poteſt, ſervandum eſt *c. Debitores de jurejur.* atqui ſponſi abſque diſpendio æternæ ſalutis poſſunt ſtare promiſſis; proinde ad id ſunt adigendi. Hinc qui cum juramento promiſit ſponſalia contrahere, & poſtea vovit ingreſſum religionis approbatæ, tenetur priùs juramentum adimplere, matrimonium contrahere, & poſtea ante ejus conſummationem religionem ingredi *c. commiſſum 16. h. t.* Tum quia licèt juramentum præſtitum ſit in favorem partis, ejus tamen religio, & obligatio, quæ refertur ad Deum, ſervanda eſt *c. debitores de jurejur.* proinde quamvis à partibus ejus obligatio remittatur, adhuc impleri debet. Tum quia eo ipſo, quòd juramentum validè, & efficaciter ab utraque parte præſtitum eſt, ejus relaxatio Romano Pontifici competit *c. venerabile 34. de elect. c. quanto 18 de jurejur.*

Sed contra, ad primum reſpondetur, eſſe 142
quidem juramentum ſemper adimplendum, quoties non ſequitur diſpendium æternæ ſalutis, ſi tamen ejus obligatio duret: ſed per diſſenſum contrahentium ſponſalia ceſſat juramenti obligatio, quæ propterea non cogit contrahentes ad ſtandum ſponſalibus juramento firmatis, cùm obligatio juramenti ceſſet eo ipſo,

quòd ambo ſponſi volunt liberè reſilire. Ad aliud, quod addebetur, quòd juramentum referatur principaliter ad Deum. Reſpondetur, quòd quando ſponſalia juramento firmantur, tunc juramentū non ordinatur principaliter in Dei honorem, ſed in bonum contrahentium, & Deus tunc tale juramentum aeceptat, prout reſpicit tale commodum contrahentium, qui propterea ſi velint reſilire, eeſſat obligatio juramenti, quod à Deo remittitur. Ad aliud, quod addebatur, ad ſolum Romanom Pontificem pertinere juramentum relaxare, reſpondetur, id eſſe verum, quando juramentum principaliter ordinatur in Dei honorem, & ex utreque parte licitum, & permanens eſt; non tamen, ſi præſtitum ſit tantùm in utilitatem, & favorem partis, quia tunc ab ipſa parte remitti poteſt.

143 Hoc eſt maximè obſervandum, quòd ſi promiſſio principaliter fiat Deo, licèt in favorem tertij, ot ſi quis dixerit, promitto Deo me Lucretiam accepturum in uxorem, tunc mulier promiſſionem remittere nequit, quamvis ad ejus otilitatem facta ſit, quie mulieri primeriò, & principaliter non eſt ſacta, ſed Deo, & propteree ſapit rationē voti. Quòd ſi promiſſio præcipuè facta eſt mulieri, ut ſi Titius dicat, promitto Lucretiæ matrimonium intuitu, & amore Dei; tunc à muliere, eui, & in cujus utilitatem facta eſt promiſſio, remitti poteſt, & condonari obligatio, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 89. art. 9. ad 2.* ubi ait: *Homo poteſt alteri promittere aliquid ſub juramento dupliciter. Uno modo quando promittit aliquid pertinens ad utilitatem ipſius: puta ſi ſub juramento promittat, ſe ſerviturum ei, vel pecuniam daturum: & à tali promiſſione poteſt abſolvere ille, cui promiſſio facta eſt. Intelligitur enim jam ei ſolviſſe promiſſum, quando facit de eo ſecundùm ejus utilitatem. Alio modo promittit aliquis alteri, quod pertinet ad bonorem Dei, vel utilitatem aliorum: puta, ſi aliquis ſub juramento promittat alicui, ſe intraturum religionem, vel aliquod opus pietatis facturum; & tunc ille, cui promittitur, non poteſt abſolvere promittentem: quia promiſſio non eſt facta ei principaliter, ſed Deo: niſi fortè ſit interpoſita conditio, ratione cujus poſſit, ſcilicet, ſi illi videbitur, cui promittitur, vel aliquid alind tale.* Cæterom qui ſponſalia juramento firmârunt, commonendi ſunt, ac modis omnibus inducendi, ut præſtitam fidem ſervent: ſed ſi ſe ad invicem admittere noluerint, ne fortè quid deterins inde contingat, ſi adigatur vir eam ducere, quam odio habet, videtur, quòd ad inſtar eorom, qui ſocietatem interpoſitione fidei contrahnnt, quam poſtea ſibi remittunt, hoc poſſit petienter tolerari, ut notat Covarruviaa in *epit. lib. 4. decret. p. 1. cap. 5.*

144 Quæritur qoadrageſimo quartò, en ed dirimenda ſponſalia neceſſaria ſit Judicis eccleſiaſtiei ſententia? Reſpondetur negativè, quia ſubinde ſponſalie ipſo jure diſſolvuntur, ut docet D. Thomas *in 4. ſententiar. diſt. 27. q. 2. art. 3.* ubi aït: *In duobus caſibus ſcilicet cùm quis ad religionem confugit; & cùm alter conjugum cum altero per verba de præſenti contrahit, ipſo jure dirimuntur: ſed in aliis caſibus dirimi debent ſecundùm judicium Eccleſia* D. Antoninus in *3. p. c. 7.* addit etiam tertium caſum notoriæ fornicationis, vult enim tunc ſponſalia diſſolvi ex ſe non expectatâ ſententiâ judicis eccleſiaſtici. Addit D. Antoninus; non eſſe neceſſariò expectandum judicium eccleſiæ, ſi ſponſalia ſint clandeſtina, & non contracta in facie eeclesiæ, nec præſentibus teſtibus: ſed non videtur huic ſententiæ adhærendum, quia eccleſia non irritavit ſponſalia clandeſtina, ſed tantùm matrimonia, ut pluries reſpondit ſacra congregatio Concilij Tridentini Interpres; proinde qui matrimnnium alicui legitimè promiſit, ſive promiſſio fuerit pure ſimplex, ſive veſtita, & juramento firmata, ſive verbo, ſive ſcripto, ſive calamo, ſive coram teſtibus, ſive in facie eccleſiæ, ſive abſque præſentia ſacerdotis, tenetur ſemper matrimonium contrahere cum illo, vel illa, cui fidem ſuam obſtrinxit. Curare tamen omnino debent Epiſcopi, & parochi, ne ſponſi antequam matrimonium in eccleſia per verba de præſenti contraxerint, ſimul cohabitent, imò nec ullo modo mutua utantur conſuetudine ob periculum peccandi: & ita etiam ſtatuit D. Carolus in Concilio Provinciali Mediolanenſi VI. tit. de his quæ ed matrimonium pertinent, ubi carnalem copulam inter ſponſos ante initum matrimonium de præſenti coram Parocho, & teſtibus in eorum voluit eſſe numero peccatorum, quorum abſolutio in Provincia Mediolanenſi ſoli reſervatur Epiſcopo, & hujus peccati reis gravem etiam voluit injungi pœnitentiam in ſynodo Provinciali XI. *tit. 1. decret. 26.* quod etiam repetit in inſtructionibus de Sacramento matrimonij, vultque propterea ſponſos à Perocho priùs moneri, ne antequam matrimonium contrahant de præſenti, ſimul cohabitent, nec mutua utantur conſuetudine, eò quia peccata carnis ſive operâ conſummata, ſive per oſcula, & emplexus, tactùſque libidinoſos inchoata, gratiæ Sacramentali, & benedictionibus, quas muniſicentiſſimus Deus caſtis conjugibus impertit obicem ponunt. Licèt Eccleſia non irritet ſponſalie clandeſtina, quæ non fiunt in facie eccleſiæ, prohibet tamen omnia illa ſponſalia, quæ fiunt ſine præſentia ſacerdotis, & teſtium, quapropter omnia ritualia eccleſiaſtica, ubiq; ferè locorum præcipiunt, ut ſponſalia in facie eccleſiæ, ſeu in præſentia ſacerdotis, & teſtium ineantur; & etiam præſcribunt ritum, quo debent celebrari. Unde ſponſalia nonniſi coram Parocho, vel ejus Vicario, idque in eccleſia, & non alibi, niſi acceſſerit licentia Ordinarij præſentibus teſtibus fieri deberent, ut plura Concilia Provincialia laudabiliter ſtatuerunt.

Quæritur quadrageſimo quintò, an ex ſponſalibus oriatur impedimentū publicæ honeſtatis non ſolùm inter ſponſos, verùm etiam inter eorundem conſanguineos? Reſpondetur affirmativè, & deſumitur ex *cap. Ad audientiam 3. h. t.* ubi Alexander III. Reſcribit ex ſponſalibus contractis inter conſanguineos, tametſi nulla ſint, oriri impedimentum publicæ honeſtatis, adeò 145

ut mortuo ſponſo, non poſſit mulier accipere fratrem ſponſi demortui, tametſi interceſſerit juramentum, quòd ſi primus frater eam non duxerit, debeat ſecundus eam ducere in uxorem, eò quia tale juramentũ licitum non ſit. Deſumitur etiam ex *c. ſi quis deſponſaverit* 11. *c. qui deſponſatam.* 12. *c ſi quis deſponſaverit.* 27. *ſi quis uxorem* 27. *q.* 2. & ex *Tridentino ſeſſ.* 19. *de reform. c.* 13. Ratio eſt, quia ipſa honeſtas exigit, ne matrimonium contrahetur cum conſanguinea ſponſi, vel ſponſæ celebratis ſponſalibus tam de præſenti, quàm de futuro, quia per ſponſalia conjunguntur ſponſi, ſaltem initiativè, quapropter ex tali matrimonio ſcandalum oriretur, ad quod impediendum, conveniens fuit, ut eccleſia hoc poneret impedimentum publicæ honeſtatis: quia ſicut per matrimoniũ carnali copula conſummatum, contrahitur impedimentum affinitatis, *cap. de affinis. c. de propinquis c. nullum.* 35. *cauſ. q.* 2. & 3. ita etiam ex ſponſalibus contrahitur impedimentum publicæ honeſtatis ad evitandum publicum ſcandalum: ſiquidem in nuptijs non ſolùm quod licet, verum etiam quod honeſtum eſt, attenditur *l. ſemper. ff. de ritu nupt.* tum quia ſponſa in pluribus dicitur aſſimilari uxori, adeo ut ſponſus eam poſſit de adulterio accuſare in ordine ad diſſolvenda ſponſalia *l. ſi uxor* 13. *divi ff. ad leg. Jul. de adult.* & docet Cujacius *lib.* 6. *obſerv. c.* 16. Æquè etiam pro ſponſa poteſt ſponſus injuriarum actionem intendere, ſicut maritus pro uxore *l. item.* §. *ſponſam. ff. de injur.* Quamobrem ſicut matrimonium prohibetur propter affinitatem cum conſanguinea conjugis; ita etiam inhibetur cum conſanguinea ſponſi, æquum ſiquidem, & honeſtum eſt, ut ex quo conſanguineus meus vivens, vel mortuus conſenſit in aliquam ſponſam, non poſſim ego illam in uxorem ducere, ut notat Gloſſa: quod autem eſt contra honeſtatem, & bonis adverſatur moribus, non eſt faciendum *c. faciat* 22. *q.* 2. *l. fin ff. de condit. inſtit.* quapropter rectè Eccleſia ſtatuit, ut talis honeſtas impediat matrimonium contrahendum, & firmet contractum inter conſanguineos ſponſi, & ſponſæ uſque ad quartum gradum.

146 Hodiè verò per Concilium Tridentinum reſtringitur hoc impedimentum, quia *ſeſſ.* 24. *de refor. cap.* 3. ſtatuit, hoc impedimentum tantùm oriri ex ſponſalibus validis, non verò ex ijs, quæ fuerunt irrita, quacunque ex cauſa; imò neque ex ſponſalibus mutuo diſſenſu contrahentium diſſolutis oritur hoc impedimentum; quia ex mutuo diſſenſu nulla eſſe cœperunt, & ita declarâſſe ſacram Congregationem ſuper Concilio referunt Farinacius, quem citat Guttieres de *matrim.* 103. *n.* 11. & Pontius *lib.* 7. *de matrim. c.* 36. tametſi contrarium ſentiat Thomas Sanchez *lib.* 7. *diſp* 68. *n.* 21. ductus ea ratione, quia nulla major, & apertior ſit ſponſaliorum ſolutio, quàm quæ morte unius conjugis fiat: atqui per obitum unius ſponſi oritur hoc impedimentum publicæ honeſtatis, ut deſumitur ex *c. ſi quis uxorem* 14. *cum ſequent* 27. *q.* 2. ergo tametſi ſponſalia diſſolvantur mutuo conſenſu, adhuc oritur impedimentum publicæ honeſtatis. Verùm hæc ratio ducta à pari non eſt firma, eſt enim diſcrimen, quia quando ob mutuum conſenſum diſſolvuntur ſponſalia eatenus hoc impedimentum publicæ honeſtatis ceſſat, quia ſponſalia prorſus annullantur, eò quia ſponſi revocaverint ſuum conſenſum, in quo fundabatur hoc impedimentum: quando verò alter ex ſponſis decedit, quia is, qui moritur, non ſupponitur revocâſſe ſuam voluntatem, ſed creditur in eadem perſeverâſſe *l.* 4. *in princ. ff. de manumiſſ. vindic.* ideo ſicut voluntas demortui non præſumitur revocata, ita etiam impedimentum publicæ honeſtatis, quod fundatur in tali voluntate non revocata perpetuò durat, quapropter licet per mortem unius ſponſi ſponſalia ſolvantur, adhuc tamen durat hoc impedimentum *argum. textus in c.* 7. *v. nequaquam de offic. deleg in* 6. *l. cum precario* 12 *ff. de precario.* Rurſus Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. *de refor. c.* 3. reſtringit hoc impedimentum ad ſolum primum gradum, eò quia in ulterioribus non poſſit hujuſmodi prohibitio abſque diſpendio ſervari, ut etiam notat Covarruvias in *epit. lib.* 4. *decret. p.* 1. *c.* 2.

Poſſet tamen in contrarium objici, quia ſi copula carnalis non ſequatur, ſponſi non fiunt una caro, nec ulla inde ſequitur propinquitas, ut docet D. Gregorius in *c. lex* 27. *q.* 2. atqui in ſponſalibus de futuro initis nulla datur corporum commixtio: proinde ex ipſis non videtur ullum poſſe oriri impedimentum *argum. regula* 52 *de R. J. in* 6. Tum quia ſi hoc impedimentum naſceretur ex ſponſalibus ob publicam honeſtatem; multò magis oriretur ex matrimonio rato, in quo fortiùs militat eadem ratio: atqui non oriri hoc impedimentum publicæ honeſtatis ex matrimonio rato declaravit Alexander III. *cap.* 2. *h. t. in* 1. *collect.* ubi reſcribit: *Nõ ſunt una caro vir, & mulier. niſi cohæſerint copula maritali, idcirco defuncta ſponſa intacta, ejus ſoror à ſponſo hoc non impediente liberè ducitur in uxorem.* Proinde multò minus ex ſolis ſponſalibus de futuro oritur hoc impedimentum publicæ honeſtatis cum non oriatur ex matrimonio rato. 147

Sed contra, quia ut hoc impedimentum publicæ honeſtatis oriatur non eſt neceſſè, ut ſponſi per carnalem copulam fiant una caro, ſed ſufficit, ſi mutuo conſenſu promittant ſibi nuptias de præſenti, quia per talem ſponſionem inchoativè incipiunt fieri una caro. Cæterum quòd Pontifex *in d. c. lex.* 27. *q.* 2. aſſerat ſolam copulam inducere propinquitatem, eò quia per ipſam fiat una caro, id adiecit, ut oſtenderet inter eos, de quibus loquebatur, non fuiſſe impedimentum publicæ honeſtatis, eò quia ſponſalia non fuerunt contracta; nec copula ulla fuit ſecuta, conſequenter nullam inde oriebatur impedimentum nec affinitatis, nec publicæ honeſtatis. Ad aliud, quod addebatur ex Alexandro III. de matrimonio rato, reſpondetur, ibi Pontificem non negare ex matrimonio rato oriri impedimentum publicæ honeſtatis; ſed tantùm aſſerere non oriri affinitatem ut quidam veteres Canoniſtæ autumabant, quibus viſi ſunt adhæſiſſe Alexander de Nævo in *c. ſponſam* 8. *h. t. num.* 6. & Henriquez in *ſum. lib.* 12. *de matrim. c.* 10. *n.* 1. & alij inter quos 148

Ledeſma *de matrim. q. 55. art.* 1. *diffic.* 2. cenſuerunt, ſi non propriam, ſaltem initiativam oriri affinitatem, quapropter cùm id temporis dubitaretur, en ob affinitetem prohiberetur maſrimonium cum ſorore uxoris matrimonio ductæ, tametſi non cognitæ t rectè reſcripſit Alexander III. Non prohiberi, eò quia tale matrimonium non fuerit conſummatum, nec ſponſi per carnalem copulem facti una caro: non tamen Pontifex negavit ex elio capite ob impedimentum publicæ honeſtatis prohiberi matrimonium cum ſorore uxoris matrimonio ductæ, quamvis non cognitæ: & eetenus Pontifex expreſsè in *d. c.* 2. id non eſſeruit, quie non fuit conſultus de impedimento publicæ honeſtatis, ſed tantùm de illo affinitetis; illud enim ſupponebatur.

149 Quæritur quadrageſimo ſextò, an ſponſalia invalida ex defectu interni conſensûs producent hoc impedimentum publicæ honeſtatis? Sunt enim, qui putant, hoc impedimentum non oriri, eò quia talia ſponſelia ſint invalide, idque nituntur deſumere ex *c. ex ſponſalibus 6. h. t.* Sed communior, ec verior ſententie, cui adhærendum eſt, docet etiam ex ijs ſponſalibus, quæ ex defectu interni conſenſus invalida ſunt, oriri hoc impedimentum publicæ honeſtetis, ut præ cæteris docet Baſilius Pontius *lib. 7. de matrim. c. 36. n. 10.* Retio ex eo deſumitur, quia hoc impedimentum publicæ honeſtatis ab eccleſia inſtitutum fuit ed evitandum ſcandalum, & ob publicem honeſtatem: hæc autem retio adhuc viget in ſponſalibus invalidie ex defectu interni conſenſus; quia eccleſia de eali conſenſu purè interno non judicat, ſed tantùm de externo: neque tollitur ratio ſcandali, ob quod fuit hoc impedimentum ab eccleſia inſtitutum, quie homines nil ſciunt de hoc defectu interni conſenſus; & ex externo judicant, ſponſelie eſſe valida.

150 Quòd ſi dicas, ſponſalia irrita ex defectu conſenſus nullum producere impedimentum tam jure veteri, quàm novo. Reſpondetur, id tantùm verum eſſe de defectu conſenſus externi, de quo homines judicium ferunt, non verò de defectu conſenſus interni, & ita docent Archidiaconus in *c. unic. in 6. h. t. n. 9.* Francus *n. 8.* Geminianus *n. 12.* Covarruvias 2. *p. de matrim.* §. 2. *n. 3.* Hoc enim impedimentum cum fuerit inſtitutum ab eccleſie; hæc exigit, ut ſponſelia ſint irrita ex defectu alicujus requiſiti ſenſibilis, & conſenſus internus non ſit ſenſibilis niſi per actus externos. Hinc quia hoc impedimentum ſolo jure eccleſiaſtico inductum fuit, ſequitur, quòd jure naturali non dirimat matrimonium in ullo gredu lineæ rectæ, vel transverſæ, ac proinde infideles poſſe contrahere matrimonium cum conſanguineis ſponſæ, cùm ipſi non ligentur legibus eccleſiæ.

152 Juvat obſervare diſcrimen inter impedimentum conſanguinitetis, ſeu affinitatis, & publicæ honeſtatis, quia illud etiam poſt baptiſmum viget, adeò ut infidelis, qui cum uxore conſummavit matrimonium ante baptiſmum, non poſſit poſtea poſt ſuſceptum baptiſmum cum conſanguinea ipſius uxoris intra quartum gradum matrimonium contrahere *c. fin. de divort.* Secus ſi infidelis ſponſalia contraxit, antequam baptizetur; poſt ſuſceptum baptiſmum etiem cum ſorore ipſius ſponſæ poteſt matrimonium celebrare, quia hoc impedimentum publicę honeſtatis cum ſit inductum ſolo jure eccleſiallico, non potuit contrahi ab infideli ante ſuſceptum baptiſmũ, tametſi potuerit contraxiſſe impedimentum affinitatis, ſeu conſanguinitatis: & ratio diſparitatis eſt, quia ex affinitate oritur vinculum naturale, ut obſervet Henriquez *lib. 12. de matrim. c. 12. n. 5.* ſecus ex ſponſalibus contrectis ente ſuſceptum baptiſmum nullum oritur vinculum naturale, eò quia ſit impedimentum inductum ab eccleſia, quæ non obliget niſi fideles.

152 Cæterum licèt hoc impedimentum publicæ honeſteris extenderetur ad eoſdem gradus, ad quos affinitas protrahebatur, jure tamen novo, & quo hodie utimur ex declaretione Pij V. in *Extravag. ad Roman.* & ex *Concilio Trident. Seſſ. 24. c. 3.* teſtringitur tantùm ad primum gradum, & quando oritur ex matrimonio reto extenditur uſque ed quertum gredum, ut declaravit Pius V. in *d. extravag. ad Romanum.* Hinc impedimentum publicæ honeſtatis, ut definitur è D. Thome *in diſt. 41. quæſt. unic. art. 1.* eſt *propinquitas ex ſponſalibus, vel matrimonio rato proveniens, robur trahens ab eccleſia inſtitutione propter honeſtatem.* Dicitur *propinquitas* genericè, quia hæc comprehendit conſanguinitatem, affinitatem, & agnationem: ſubduntur elia verbe *ex ſponſalibus, & matrimonio rato* ad indicandam differentiam à conſenguinitate, effinitate, & agnatione; & ut inde cognoſcamus, hoc impedimentum oriri ex duobus capitibus, ſcilicet ex metrimonio rato, val ex ſponſelibus de futuro: oritur enim ex matrimonio rato, quia cùm affinitas non aliter contrehatur niſi ex copule carnali, ideo hoc impedimentum verè, & propriè non eſt affinitatis, ſed publicæ honeſtetis, cum oriatur tantùm ex matrimonio rato, ut declaravit Pius V. in *d. extravag. ad Romanum*, & ſacra Cardinalium Congregatio ſuper Concilio, ut notat Pontius *lib. 7. de matrim. cap. 35. n. 1.* Præterea oritur hoc impedimentum publicæ honeſtatis ax matrimonio rato, quacunque ex cauſa irrito, dummodo non ſit ex defectu conſenſus, ut hebetur in *c. ex ſponſalibus unic. in 6*, ubi quamvie Boniſacius VIII. loquetur de ſponſalibus de futuro, Doctores tamen communiter volunt locum habere etiam in matrimonio rato.

153 Quòd ſi dicas, Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de reform. c. 3.* hoc impedimentum rejeciſſe ex ſponſalibus quacunque ratione irritis, ac proinde eſſe idam dicendũ de matrimonio rato irrito, adeò ut hoc impedimentum ſit hodiè ſublatum ab hoc matrimonio rato, & irrito. Contra eſt, quia Concilium tantùm loquitur, & intelligitur de ſponſalibus de futuro, edeo ut ejus decretum non producatur ad matrimonium retum: quepropter ſicut ante Tridentinum hoc impedimantum oriabatur ex matrimonio

monio rato, & irrito; ita etiam hodie durat, ut declaravit Pius V. in *d. Extravag. ad Romanum.* & docent Henriquez *lib. 12. de matrim. c. 10. n. 2.* Sanchez *diſput. 70. n. 5.* Pontius *lib. 7. de matrim. cap. 35. n. 5.* ubi etiam adſert declaratiouem Cardinalium, ex qua liquet, ex matrimouio rato, quamvis nulliter contracto ob omiſſam formam Tridentini *ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* adhuc hodie hoc impedimentum oriri, ut notat Farinacius in *declarationibus ad Tridentinum pag. 70.*

154 Quæritur quadrageſimo ſeptimò, an ſi conjuges ſponſalia, vel matrimouium contrahant per verba ſophiſticè prolata præſertim ad decipiendam mulierem, valida ſint, & quomodo verba intelligenda? Reſpondetur, quòd ſi verba ſophiſticè prolata ex ſe, ſeu ex propria ſignificatione, & communi adſtantium intelligentia indicent potiùs iuternum contrahentium conſenſum, quàm quid aliud; ſponſalia inita per hujusmodi verba ſophiſticè prolata, ut etiam matrimouium ſuum ſortiuntur valorem in foro externo. Ratio eſt, quia forma ſponſaliorum, ut etiam Sacramenti matrimonij conſiſtit in conſenſu elicito per ſigna ſenſibilia ſufficientia ad illum indicandum adſtantibus, ut deſumitur ex *cap. tua nos 26. h. t.* & ex *c. ſufficiat 27. q. 1.* imò deſumitur etiam ex Concilio Florentino *§. 7. Sacrament.* & fusè docet Pontius *lib. 1. c. 7.* adeò ut conſenſus ſit forma, quæ dat eſſe matrimonio; quatenus hoc eſt contractus exigens eſſentialiter mutuum contrahentium conſenſum; adeo ut licèt Deus utpote diſpoticum habens dominium in humanas voluntates, poſſit matrimonium præcisè à contrahentium conſenſu in ratione vinculi, & quidem indiſſolubilis invahere, ut conſtat ex matrimonio Adami, & Oſeæ; non enim repugnat, Deum ratione diſpotici ſui dominij conjungere marem, & fœminam ſine eorundem conſenſu, & ejsdem præcipere, ut ſimul cohabitent, prolem promoveant, & reliqua agant, quæ ſolent à conjugatis fieri; in hoc enim caſu mas, & fœmina, tametſi conſenſum non præſtarent in matrimonium, tenerentur Deo parêre, à quo acciperent mutuam poteſtatem in corpus alterius ad uſum matrimonij, etiam nullo ipſorum actuali interpoſito conſenſu, ut docent Palatius in *4. diſt. 27. diſput. 1.* Valentia *3. p. diſp. 10. q. 3. p. 1.* Verùm Deus tunc uniret marem, & fœminam in ratione matrimonij, prout hoc eſt quoddam vinculum; quia hoc tantùm exigit mutuam poteſtatem in corpus alterius ad uſum matrimonij: & ob plenum, ac diſpoticum dominium, quod Deus habet ſuper omnes, & ſingulas creaturas, poteſt mutuam poteſtatem conſerre tali mari, & tali fœminæ, qui propterea eſſent veri conjuges per verum matrimonium, quatenus hoc eſt vinculum, & dat jus mutuum ex juſtitia in corporibus. Non ita tale matrimonium eſſet contractus, quia hic eſſentialiter exigit mutuum conſenſum contrahentium, & ſicut non poteſt eſſe homo, ſi non ſit animal rationale, ita nec contractus ſine hoc mutuo conſenſu contrahentium. Rurſus quia verba ore prolata ex hominum conventione ſuerunt inſtituta ad manifeſtanda, quæ intus ſentimus, & indicandos exteriùs mentis conceptus, ideò ſi ex circumſtantijs verba ſophiſticè prolata à ſponſo, etiam ea intentione, ut mulier deciperetur, potiùs ſignificent internum conſenſum, quàm quid aliud, in foro exteriori non irritant ſponſalia, quamvis in foro interno intelligi debeant juxta intentionem proferentis, ut deſumitur ex *c. Tua nos. 26. h. t.*

Hinc quoties contrahentes per verba ſophiſtica, vel obſcura, contrahunt in foro exteriori, hujusmodi verba intelliguntur juxta communem interpretationem: quia cùm in matrimonio conſenſus exigatur pro ſubſtantia, & verba animum exprimant ad dignoſcendum conſenſum, vel diſſenſum, ſequitur, quòd verba ſophiſticè prolata debeant intelligi eo modo, quo homines ſolent ea accipere: quia tunc non poteſt rectiùs declarari, nec judicium ferri de interno contrahentium conſenſu *argum. l. labeo. 7. v. non enim ff. de ſupellect. legat. l. liberorum §. quod tamen. ff. de legat.* & id procedit, ſive contrahentes ſint ejusdem, ſive diverſi idiomatis, & ſive per interpretem, ſive per ſe ipſos contraxerint per verba obſcura, vel etiam ſophiſticè prolata, quia ſemper explicanda ſunt juxta communem interpretationem. Quòd ſi homines rectè intelligentes adhuc dubitarent de tali interpretatione verborum, tunc per alias conjecturas declarari deberent verba obſcura *l. ſi ſervus plurium. §. fin. de legat.* 155

Quòd ſi dicas, matrimonium eſſe contrahendum per verba exprimentia conſenſum, ut habetur in *c. ſi inter 31. h. t.* & Sophiſticè, ac obſcurè loqui perinde eſſe, ac nihil exprimere *l. de ætate. §. nihil intereſt. ff. de interrog. action. l. ſed ſi pupillus. §. ſi per. ff. de inſtit action.* proinde ſponſalia inita per verba ſophiſticè prolata ad decipiendam puellam nullius eſſe valoris. Tum quia verba obſcura intelligenda ſunt juxta ſingularem intentionem proferentis *l. cum quidam C. de verbor. ſig.* Contra eſt, quia quando matrimonium non contrahitur per verba clarè, ac diſtinctè exprimentia internum conſenſum, tunc debent verba interpretari juxta communem ſignificationem verborum, ut habetur in *c. ad hæc 10. de reſcript.* & in *l. duo ſunt Titij de teſtam. tutel.* Quando igitur verba obſcura per communem acceptionem poſſunt explicari, tunc explicanda ſunt juxta communem verborum interpretationem: quia cùm intentio declaretur per verba *c. humana 22. q. 5.* ſequitur, quòd in dubiis non ſit recedendum à propria verborum ſignificatione *l. non aliter ff. de legat. 3.* ſiquidem humanæ aures talia verba noſtra judicant, qualia foris ſonant: divina verò judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur, ut habetur in *d. c. humana.* Ad aliud, quod addebatur, verba ſophiſticè prolata eſſe intelligenda ſecundùm ſingularem proferentis intentionem, reſpondetur, id verum eſſe, ac proinde, quando verba ſophiſticè prolata potius indicant internum conſenſum, quàm 156

quid aliud, præſumi debet, fuiſſe prolata ea intentione, ut internum conſenſum manifeſtarent, cum nulla ſuppetat ratio contrarium conjiciendi. Licèt quilibet in re ſua ſit moderator, & arbiter *l. in re mandata C. mandati*, & maximè in ultimis voluntatibus *authent. de nuptiis V. diſponat Teſtator*, *& erit lex*, ſi tamen ex teſtatoris mente certum conſtiterit, vel per conjecturas deprehendatur, ſervanda tunc eſt mens Teſtatoris etiam contra verborum proprietatem, ut fusè declarat Mantica *de conjecturis lib. 1. in princ.* Secus ſi de mente Teſtatoris non conſtet, nec etiam per conjecturas; tunc verba ſophiſticè, & obſcurè prolata interpretanda ſunt ſecundùm communem verborum acceptionem.

157 Quæritur quadrageſimo octavò, an ſi ſponſus de futuro ad remota ſe transferat ante copulam, poſſit ſponſa cum alio liberè contrahere? Reſpondetur affirmativè, & deſumitur ex *c. de illis 5. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd ſi ſponſus præſtito juramento mulieri de ea ducenda in futuro, ſi poſtea diſcedat ab ea terra, & ſe transferat in aliam partem; mulier, ſi non præceſſit conſummatio, poſſit alteri nubere. Ratio deſumitur etiam ex eo, quia per hujusmodi ſponſalia de futuro nullum conjugij vinculum, adhuc firmum inter virum, & mulierem eſt contractum, ſed tantùm quædam inchoatio ejusdem, ſeu promiſſio inter ipſos de contrahendo, quæ tamen promiſſio trahit ſemper ſecum tacitam conditionem, ut mutuo diſſenſu poſſit diſſolvi: atqui ex parte viri ejus animus, & conſenſus per ipſius receſſum ad remota cenſetur mutatus, adeò ut per hoc, quod diſceſſerit à ſponſa, & ſe contulerit in partes remotas ſine ſpe, quòd ſit brevi reverſurus, præſumatur, quod nolit ampliùs cum illa contrahere, ut notat Abbas in *d. c. de illis. 5. h. t.* atqui etiam ſponſa poteſt ſuam mutare voluntatem, & diſſentire etiam ipſa promiſſioni, & ſtare conditioni tacitæ, quòd ex mutuo diſſenſu poſſint, ſi hic acceſſerit, ſponſalia diſſolvi. Quantum verò temporis requiratur, ut ſponſa, quæ manſit in eodem loco, poſſit cum alio nuptias contrahere, non concordant Doctores: alij aſſerunt, requiri biennium ex *l. 2. C. de ſponſal.* alij triennium ex *l. 2. C. de repudiis.* alij quadrienniũ ex *c. ſicut ex litteris 22. h. t.*

158 Verùm communior ſententia aſſerit ex lege canonica ſufficere, ſi non affulgeat ſpes de proximo reditu, idque ut evitetur periculum fornicationis, quod poſſet imminere ſponſæ, & ne ipſa magis appareat adſtricta promiſſioni, quàm vir. Cæterum ſi animus viri abſentis non appareret mutatus, ſed ob aliquam urgentem neceſſitatem ipſe cogeretur abeſſe, eſſet tunc expectandus, donec neceſſitas illa ceſſaret; niſi fortaſſis nimium protraheretur. Quòd ſi certum tempus adjectum ſit ſponſalibus, & eo elapſo ſponſus ſine juſta cauſa abſuerit, poteſt tunc ſponſa cum alio matrimonium contrahere, quia tunc dies adjectus interpellat pro homine, & conſtituit ſponſum in mora *l. magnam C. de contract. ſtipul.* Sin verò nullum certum tempus adjectum fuit, tunc relinquitur arbitrio Judicis, per quantum temporis teneatur ſponſa expectare reditum ſponſi. Cæterum ſi per ſponſam, vel ſponſum ſtaret, ne matrimonium contraheretur, deberet is, qui eſſet cauſa, ne contraheretur pœnitentiâ eluere violationem datæ fidei, ut docet D. Thomas *in 4. ſententiar. diſt. 27. q. 2. art. 3. ad 2.* ubi ait: *dubium illud determinatur ex hoc, quòd alter non comparet tempore ſtatuto ad matrimonium perficiendum: unde ſi ex parte ejus non defuit, quin matrimonium compleret, poteſt licitè alteri nubere ſine aliquo peccato. Sin autem per eum ſtetit, quòd matrimonium non eſt completum, debet agere pœnitentiam de peccato fractæ promiſſionis, aut juramenti* (*ſi juramentum intervenit*) *& contrahere cum aliqua* (*ſi vult*) *judicio eccleſiæ.*

159 Ratio verò cur is, per quem ſtetit, ne matrimonium contraheretur, debeat pœnitentiâ violationem eluere datæ fidei, ex eo deſumitur, quia talia ſponſalia non poſſunt juſtè diſſolvi, niſi per mutuum liberum diſſenſum; quo fit, ut is per quem diſſolvuntur altero invito, ſit in culpa, & frangat promiſſionem alteri factam, ubi autem culpa intervenit, ibi pediſſequa eſt pœna, *c. Quanto de translat. Epiſc.* Proinde quamvis tali ſponſæ concedatur, ut alteri viro poſſit nubere, ex quo etiam prior ſponſus cenſetur diſſentire: quia tamen ab initio fuit ipſa ſola in culpa, ne matrimonium cum primo ſponſo contraheretur, quando ſponſus illud perfeciſſet, eſt propterea ſponſæ ob talem culpam injungenda pœnitentia, qua violationem datæ fidei eluat *c. Veniens qui cler. vel vov.* & deſumitur etiam ex *c. de illis. 5. h. t.* ubi Alexander III. ſcribit, ſi per ſponſam ſteterit, quò minùs matrimonium conſummaretur, debet ipſa pœnitentiam agere de perjurio. Datur verò ei facultas nubendi alteri, ne deterius quid inde contingat, præſertim ſi ſtimulis concupiſcentiæ agitetur. Juvat tamen obſervare, quòd ſi inter hujusmodi ſponſos interceſſiſſet copula, non poſſent tunc cum alijs matrimonium contrahere. Ratio eſt, quia ſponſalia de futuro per ſubſequentem copulam incipiunt, ut ex nunc ab illa copula valere, ut matrimonium de præſenti; adeò ut ſponſalia de futuro ratione ſubſequentis copulæ æquivaleant matrimonio de præſenti, quod tamen intelligendum eſt, quantum ad judicium externum eccleſiæ, niſi aliqua ſigna doli, vel fraudis expreſsè apparuerint: quia quoad forum internum, ſeu conſcientiæ, talis copula, quæ ſequitur ſponſalia de futuro, non facit matrimonium de præſenti, ſi conſenſus interior deſit, ut docet D. Thomas in *3. p. q. 46. art. 2. in addit.*

160 Quæritur quadrageſimononò, an quælibet violentia ſit impedimento matrimonio contrahendo? Reſpondetur, quòd ſi violentia talis non ſit, quæ removeat liberum conſenſum requiſitum in contracto matrimonij, non ſit impedimento, quin poſſit hoc contrahi, & deſumi-

ſumitur ex *c. de muliere 6. h. t.* ubi cum Everardus Epiſcopus Patavinus conſuluiſſet Alexandrum III. ſuper quæſtione matrimonij, quod ferebatur per vim initum, & cum Everardus non expreſſiſſet, per quam vim præciſam, ſeu an per metum cadentem in virum conſtantem, an verò per metum levem, Pontifex, reliquit quæſtionem indeciſam, eò quia ei non licuerit, quæ vis in matrimonio interceſſiſſet, & num talis eſſet, quæ matrimonium dirimeret; ex quo textu clarè deducitur, non omnem violentiam impedire contractum matrimonij; ratio etiam ex eò deſumitur, quia ut violentia matrimonium impediat, debet removere liberum conſenſum, quem eſſentialiter exigit contractus matrimonij; atqui non omnis violentia tollit hunc liberum conſenſum; ſed tantùm ea, quæ cadit in virum conſtantem, ubi agitur de viro; vel in conſtantem mulierem, ubi agitur de muliere *c. Cum dilectus, de his qui vi, & metu:* cùm igitur violentia levis, & quæ non cadit in virum conſtantem, & ex qua contrahens quemdam tantùm aſſumit metum vanum, non tollat conſenſum liberum, non inijcit impedimentum matrimonio ineundo, ut etiam docet D. Thomas in *3. p. q. 47. art. 3. in addit.*

1[illegible] Vir autem conſtans hic judicatur ille eſſe, qui eſt virtuoſus, ac menſura in omnibus humanis operibus, ut docet D. Thomas *loc. cit.* ex Ariſtotele *3. Ethic. c. 4.* violentum verò dicitur id, cujus principium eſt ab extrinſeco, adeò ut nihil ad id conferat ille, qui violentiam patitur, ut docet idem Ariſtoteles *3. Ethic. c. 1.* Ex eo autem, quòd Alexander III. in *c. de muliere 6. h. t.* reliquerit quæſtionem indeciſam, eò quia Everardus non expreſſerit, per quam vim fuiſſet tale matrimonium initum, colligitur, quòd in ancipiti; & dubia quæſtione non ſit abſolutè quæſtio decidenda, quia in his caſibus, in quibus propriè cauſa non liquet, non licèt Judici abſolutè judicare, & quia dubia erat quæſtio, cùm non exprimeretur vis, quæ interceſſerat in matrimonio, non potuit à Pontifice certa profarri ſententia, ut habetur in *c. ficut ex litteris 22. h. t.* ibi: *Quòd ſi de his non conſtat ad plenum, tamdiu adhuc cognoſcas de cauſa, donec de his ad plenum ſufficienter inſtruaris.* Ad ſummum in ſimili cauſa dubia matrimonij, vel ſuſpenditur judicium, vel adhibentur aliæ probationes: vel reſpondetur cum diſtinctione inter vim, & vim, ſeu inter metum cadentem, & non cadentem in conſtantem virum; ſi enim metus non cadat in virum conſtantem, nec tollat liberum conſenſum, non eſt impedimento matrimonio ineundo. Secus tamen ſi tollat liberum conſenſum, cadàtque in virum conſtantem, ut deſumitur ex *c. Veniens 15. h. t. c. Ex litteris de deſponſ. impub. c. 2. de eo qui duxit in matrim.* quia metus gravis cadens in virum conſtantem, & injuſtè illatus, eatenus reddit matrimonium ipſo jure nullum, tam in foro interno, quàm externo, quia matrimonium exigit conſenſum omnino liberum, quem talis metus injuſtè illatus tollit, ſublata enim libertate tollitur valor matrimonij, quia ut ſcitè Quintilianus *declamat. 247. nuſquam libertas tam neceſſaria, quàm in matrimonio eſt:* nuptiæ enim coactæ improbos ſolent exitus ſortiri, hinc Barclaius *lib. 3. Argen.* ibi *ſed ſcis conjugia plus animorum, quam corporum fœdere eſſe ſuavia: libera hominum mentes ſunt, nec ullis legibus cogi poſſunt velle, quod nolint,* & nonnullis interjectis ſubdit; *Nam nec tibi expedirent coacti Hymenæi.* Cùm igitur metus gravis, & cadens in virum conſtantem excludat liberum conſenſum, quo deficiente matrimonium non contrahitur, ſequitur matrimonium cum tali metu initum nullius eſſe valoris, imò non ſolùm jure poſitivo, ſed etiam naturali eſt matrimonium nullum, ut notat Pontius *de matrim. lib. 4. c. 14. n. 4.* quia ad matrimonium deſideratur magis libertas voluntatis, quàm ad alios contractus civiles: hinc licèt alij contractus metu initi reſcindi poſſint; ſolum matrimonium etiam ut eſt purus contractus revocari nequit, quia continet vinculum indiſſolubile.

Quinimo non ſolùm ipſum matrimonium 162 gravi metu initum eſt irritum, ſed etiam omnes actus ad matrimonium ſpectantes, & metu geſti ipſo jure ſunt nulli, ut conſtitutio Procuratoria in ordine ad ineundum matrimonium, dotis promiſſio metu gravi facta *l. ſi mulier. §. dos ff. de eo, quod metus causâ,* quia cum dotis obligatio ſit acceſſoria matrimonio *l. 3. c. de jure dotium.* ſequitur, quòd ſicut matrimonium metu gravi initum ipſo jure eſt nullum, ita & dotis promiſſio facta ipſo jure eſt nulla, acceſſorium enim ſequitur naturam ſui principalis. Debet tamen metus irritans matrimonium eſſe injuſtè incuſſus à cauſa extrinſeca, quia ſi inferatur à cauſa naturali, ut à morbo, naufragio, aut periculo alio imminente validum eſt matrimonium, ut etiam cùm quis metu præſentaneæ mortis contraxit matrimonium cum concubina.

Hinc validum eſt etiam matrimonium, 163 quando metus procedit à cauſa libera, ut cùm quis ad mortem damnatus, [illegible] qua ut liberetur, ducit meretricem juxta conſuetudinem nonnullarum Regionum: quia tunc oritur metus à cauſa naturali intrinſeca ipſius condemnati, & eſt incuſſus à cauſa libera ad contrahendum matrimonium, ut notat Covarruvias *2. p. de matrim. c. 3. §. 4. num. 16.* Imò ut metus gravis matrimonium irritet, requiritur, ut incutiatur animo extorquendi conſenſum ad matrimonium, quia ſi ob alium finem metus incuteretur, matrimonium ſubſiſteret: quia tunc non compellitur ab alio ad matrimonium contrahendum, ſed contrahens illud voluntariè eligit, ut medium ad periculum animæ, vel corporis declinandum: hinc involontarium, quod tunc reperitur in tali matrimonio non dicitur eſſe cauſa conſensûs, ſed tantùm occaſio, quapropter matrimonium ſponte initur ab eo, qui defloravit puellam, tametſi metu mortis eam ducat, eò quia pater puellæ, ſe declaravarit, quod velit ipſum occidere, niſi filiam ſuam duxerit: validum tunc eſt matrimonium, quia

quia talis metus non fuit incuſſus ad matrimonium ineun[illegible]um, ſed alio fine, ſeu ad vindictam injuriæ ſumendam.

164 Quæritur quinquageſimò, an ſponſalia de futuro ſolvantur per ſponſalia de præſenti, & quid, ſi ſecuta ſit copula? Reſpondetur, ſponſalia de futuro ſimpliciter diſſolvi per ſubſequentia ſponſalia de præſenti, ſeu per matrimonium. Ratio eſt, quia in matrimonialibus vinculum fortius ſuperveniens præjudicat priori, & deſumitur ex *c. duobus modis. 1. de ſponſa duorum*, ubi ex D. Auguſtino dicitur, quòd qui dat mulieri fidem pactionis, ſeu promittit ſponſalia de futuro cum pacto, ut nunc eam cognoſcat, non debeat aliam ducere, ſed ſi duxerit, tenet matrimoniũ, quia per ſponſalia de præſenti contrahitur vinculum indiſſolubile, quod non contrahitur per ſimplicia ſponſalia de futuro: proinde ſecunda ſponſalia de præſenti præjudicant primis de futuris. Tum quia per verba de præſenti exprimentia conſenſum in matrimonium earum perſonarum, quæ non prohibentur illud contrahere, ſufficienter contrahitur: & quia mulier ex Apoſtolo 1. *ad Corinth. c. 7.* eſt alligata legi, quanto tempore vir ejus vivit, & ſimiliter vir; ita ut mulier poteſtatem ſui corporis non habeat, ſed vir; ut etiam è converſo: ideò vivente prima uxore vir non poteſt contrahere cum alia, & ſi contrahat, eſt ſeparandus, ne perſiſtat in adulterio cum eadem, & debet adhærere primæ veræ uxori. Quòd ſi vir det puellæ fidem pactionis, ſeu promittat ſponſalia de futuro, cum pacto ut nunc eam cognoſcat, non debet aliam ducere, ſed ſi aliam duxerit, matrimonium tenet, ſed viro injungitur pœnitentia, eò quia datam fidem violaverit, & deſumitur ex *c. duobus modis 1. de ſponſ. duor.* ubi Pontifex reſcribit, quòd ſi vir alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debeat aliam ducere, & ſi duxerit, debeat pœnitentiam agere, ac manere cum illa, quam duxit, eò quia Sacramentum matrimonii non debeat reſcindi. Sin verò fecerit fidem [illegible]enſus, non licet ei aliam ducere, & ſi duxerit, eam dimittet, & adhærebit priori.

165 Eſt autem fides pactionis, quando aliquis promittit puellæ, ſe eam ducturum, ſi permiſerit, cum rem ſecum habere, vel etiam pro conſenſu: fides autem conſenſus eſt, quando licèt non ſtringat manum, corde tamen, & ore conſentit ducere, & mutuò ſe ſuſcipiunt. Quamobrem per fidem pactionis intelliguntur ſponſalia conditionata, ut ſi vir promittat puellæ matrimonium, ſi hæc permittat, ut rem cum illa habeat; tunc enim, quia conditio eſt turpis, habetur pro non adjecta, proinde ſi vir poſtea ducat aliam, tenetur manere cum illa, quam duxit, tametſi ſponſalia de futuro contraxerit cum alia ſub conditione, ſi permiſerit, ei copiam ſui corporis: quia tametſi, teneretur eam ducere, ſi tamen matrimonium de præſenti contrahat, cum alia, quia matrimonium eſt vinculum fortius, ſubſiſtit, ſed viro eſt pœnitentia injungenda, ut eluat violationem datæ fidei primæ. Quòd ſi ſponſalia de futuro fuerint abſolutè inita, & poſtea inter ſponſos de futuro ſecuta ſit carnalis copula, tunc ſponſalia de futuro ratione ſubſecutæ copulæ non ſolvuntur per matrimonium, ſeu ſponſalia de præſenti cum alia, & deſumitur ex *c. is, qui 30. h. t.* ubi Gregorius IX. reſcribit, eum, qui fidem ſponſaliorum dedit puellæ, cum qua poſtea rem habuit, ſi in facie eccleſiæ ducat aliam, quam etiam cognoſcat, teneri ad primam redire, quia tametſi prius matrimonium videatur præſumptum, non tamen eſt contra ejuſmodi præſumptionem probatio admittenda, proinde aliud matrimonium non eſſe verum cenſendum.

Ratio eſt, quia ſponſalia de futurò per co- 166
pulã ſubſequentem tranſeunt in matrimonium de præſenti per præſumptum conſenſum de novo ex illa copula præſtitum, quæ præſumptio non admittit probationem in contrarium, ut notat Gloſſa in *d. c. Veniens 15. h. t.* ubi autem eſt unum matrimonium validum, non poteſt contrahi aliud, proinde ſecunda ſponſalia de præſenti debent haberi pro infectis, ſtantibus primis de futuro, quæ ratione copulæ ſubſecutæ tranſierunt in matrimonium de præſenti: quia ex copula ſubſecuta eccleſia præ[illegible]it conſenſum conjugalem potiùs, quam fornicarium ex benigna videlicet interpretatione, ut viretur præſumptio peccati *argum. l. merito ff. pro ſocio l. Quintus Mutius ff. de donat. inter viv. c. 2. de reg. jur.* Tum quia ſponſi conſentientes in copulam videntur priùs conſentire in matrimonium, tanquam in neceſſarium præambulum, ut copula ſit licita, *argum. cap. vidua de reg.* & tradit Maſcardus *de probat. vol. 3. concluſ. 1197. & 1215. n. 14.* quia ſubſequens copula præſumitur haberi ex vi præcedentis obligationis ſponſaliorum *argum. Gloſſa fin. in l. quadam mulier. ff. de rei vindic.* Cæterum per amplexus, oſcula, alióſque ſimiles tactus, imò & conatus ſponſalia de futuro non tranſeunt in matrimonium *c. 1. de matrim. contr.* imò nec per niſum ad copulam *c. fin. h. t.* Cæterum contra hanc præſumptionem ex copula ſubſecuta non admittitur ulla probatio, eò quia ſit præſumptio juris, & de jure.

Obſervandum tamen eſt, quòd hodie poſt 167
Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 3.* præſens deciſio ampliùs non procedit, quia Concilium Tridentinum irritum declaravit matrimonium contractum ſine præſentia Parochi, & teſtium, conſequenter, & à fortiori irritavit omne matrimonium præſumptum ex copula ſubſequente, vel alia ſimili cauſa: qui enim ſponſalia abſolutè contrahunt ſine præſentia Parochi, & teſtium, & poſtea ſe carnaliter cognoſcunt, non tamen per hanc copulam ſubſequentem præcedentia ſponſalia tranſeunt in matrimonium: quia ad ejus valorem Concilium exigit, ut non aliter contrahatur, niſi coram Parocho, & teſtibus, ſeu in facie eccleſiæ: proinde ſola copula ſubſequens hodie non ſufficit, ut præcedentia ſponſalia de futuro tranſeant in matrimonium de præſenti, ut docent

omnes,

omnes, quas congerit Barboſa in *c. is qui. 30. h. t.* In Provinciis verò ubi Concilium Tridentinum non obſervatur, hæc matrimonia præſumpta, adhuc procedunt. Imò non ſolùm matrimonium de præſenti, ſed etiam ſponſalia de futuro celebrari debent in præſentia ſacerdotis, & teſtium, nec excuſantur à culpa, qui ſecus fecerint: quia tametſi hujusmodi ſponſalia inita ſine præſentia ſacerdotis, & teſtium eccleſia non irritet, ea tamen prohibet, proinde ea contrahentes ſemper agunt contra prohibitionem eccleſiæ.

168 Quæritur quinquageſimo primò, an ſi major ſeptennio ducat in uxorem minorem ſeptennio oriatur ex tali contractu impedimentum publicæ honeſtatis? Ratio dubitandi ex eo oritur, quia tale matrimonium non poteſt ſubſiſtere, cùm ad illud contrahendum deſiderentur anni pubertatis; ſcilicet, quòd vir attigerit annum ætatis quartum decimum, & fœmina duodecimum, ut habetur in *c. continebatur de deſponſ. impub.* imò neque ſponſalia de futuro in illa tenella ætate videbantur ſuum potuiſſe valorem ſortiri, cum ad ea contrahenda ex jure ſeptem ætatis anni exigantur *c. litteras c. ad diſſolvendum de deſponſ. impub.* cùm igitur ex ſponſalibus irritis, ac nullius valoris ob defectum ætatis non oriatur impedimentum publicæ honeſtatis, videtur captu difficile, quomodo ſi major ſeptennio duxerit in uxorem minorem ſeptennio, eámque traduxerit ad domum, poſſit ex tali matrimonio oriri impedimentum publicæ honeſtatis: & tamen Eugenius in *c. Juvenis 3. h. t.* declarat, quòd ſi juvenis, qui duxit puellam, quæ non erat ſeptem annorum, ſi dubium ſit, quòd tentaverit id, quod explere non potuit, contraxit impedimentum publicæ honeſtatis, ratione cujus non poſſit matrimonium contrahere cum ejus conſobrina, & ſi illud contrahat, ſit ſeparandus.

169 Ut autem ſatisfiat quæſito juvat repetare caſum, de quo Papa Eugenius fuit conſultus in *d. c. Juvenis.* & fuit iſte: Juvenis major ſeptennio ſibi deſponſavit per verba de futuro puellam nondum ſeptennem, quam etiam in propriam domum traduxit, ubi affectu etiam maritali eam tractavit, adeò ut ex traductione in domum, rumor oriretur, puellam ad id deveniſſe judicij, ut malitia ſuppleret ætatem, ac proinde habilis cenſeretur ad ſponſalia contrahenda. Sed defunctâ puellâ juvenis ſuperſtes matrimonium contraxit cum ejus conſobrina, & quia difficultas orta erat, num hoc ſecundum matrimonium validum eſſet, eò quia videretur ejus validitati obſtare impedimentum publicæ honeſtatis ob præcedens matrimonium à juvene initum cùm ejus conſobrina. Conſultus Eugenius III. hoc ſuper dubio reſcripſit, duplici ex cauſa hoc ſecundum matrimonium non ſubſiſtere, quarum prima erat, quia ex traductione in domum, & affectu maritali non levis oriretur præſumptio, puellam tametſi nondum ſeptennem talis tamen fuiſſe prudentiæ, ut in ipſa, malitia ſuppleret ætatem, proinde cenſeretur apta ad ſponſalia, ut explicat Gloſſa in *d. c. Juvenis v. dubia h. t.* Secunda, quia tametſi tenella puellæ ætas matrimonio repugnaret, ex humana tamen fragilitate, & traductione in domum, collegit Eugenius, juvenem illum forſan cum ea tentâſſe, quod implere non potuit: ex his igitur duobus, quæ æquè ambigua erant, reſcripſit Pontifex, id ſervandum eſſe, quod certius, & honeſtius eſt *argum. l. adeptivus 14. in fin. de ritu nupt.* illud autē vero ſimilius videbatur, quòd ſponſalia valerent ob traductionem ſponſæ puellæ in domum ſponſi, & mariti affectum, & quòd puella propter immaturam ætatem non fuerat corrupta, ſed tantùm extraordinariè polluta: ex quibus poſtea concluſit Eugenius, matrimonium à juvene ſuperſtite contractum cum conſobrina ſponſæ defunctæ non eſſe validum ob impedimentum publicæ honeſtatis, ac propterea ſponſos eſſe ſeparandos, quia licèt ætas in tali puella nondum ſeptenni repugnaret ad concubitum; ex humana tamen fragilitate juvenis ille forſan tentavit, quod complere non potuit, in ijs autem, quæ dubia ſunt, id tenere debemus, quod certius exiſtimamus *de pœnit. 7. diſt. c. 5. item ſi*: igitur propter honeſtatem eccleſiæ, eò quia à fidelibus puella dicta fuerit conjux juvenis illius, & propter prædictam dubitationem, quod iſte tentaverit, quod complere non potuit cum puella; concluſit Pontifex, alteram puellam conſanguineam defunctæ non potuiſſe eidem juveni nubere ob impedimentum publicæ honeſtatis.

Obſervandum tamen eſt, quòd ad inducen- 170
dum hujusmodi impedimentum præſupponitur, quòd talis puella ſit proxima ſeptennio, in qua poſſit malitia ætatem ſupplere, quia ſi eſſet infra ſex annos, adeò ut nullam ferè diſcretionem haberet, non oriatur iſtud publicæ honeſtatis impedimentum; ſicut nec etiam oritur ſi ſponſa ſit major ſeptennio, & ſponſus ſit ſeptennio minor, quia tametſi mulier poſſit tunc cognoſci, non tamen vir poteſt eam cognoſcere; quia in hiſce adoleſcentibus tenella ætas magis impedit agere, quàm pati, ut notat Hoſtienſis in *d. c. Juvenis 3. h. t.* Rurſus juvat obſervare, hoc impedimentum publicæ honeſtatis, non oriri ex conſanguinitate, nec ex affinitate, quia ante conſummationem matrimonij, ſeu carnis commixtionem non oritur affinitas, *c. Extraord. 39. q. 3.* Sed oritur ex conſenſu præſtito in ſponſalibus, adeo ut hoc impedimentum fuerit inductum ab eccleſia ob ſolam honeſtatem. Hodie tamen per Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de reform. matr. c. 3.* hoc impedimentum publicæ honeſtatis eſt valdè reſtrictū; adeò ut ubi ſponſalia, quacunque ex cauſa valida non ſunt, ex ipſis non oriatur hoc impedimentum publicæ honeſtatis; & ubi valida ſunt, vult ſancta ſynodus, hoc impedimentum non excedere primum gradum conſanguinitatis, adeò ut non extendatur ad ſecundum, ut etiam notârunt Sanchez *lib. 7. de matrim. diſput. 68.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. 3 p. alleg. 51. num. 182.* Germonius *lib. 2. animadver. c. 6.*

171 Quæritur quinquageſimo ſecundò, an per cenſuram eccleſiaſticam edigi poſſit pater, u reſtituat filio ſoo uxorem, quam injuſtè retinet. Ratio dubitandi ex eo oritur, quia inter Patrem, & filium exiſtente in ejus poteſtate nulla poteſt lie inſtitoi *l. lie nulla 4. l. ſi à me 11. ff. de judic. l. actiones 7. ff. de act. & oblig.* & docent Acacius de *privil. parent. privil. 5. per tot.* Faber *in juris par. tit. 11. princ. 6. illat. 11.* & *tit. 8. princ. 7. illat. 1.* Sed filiusfamilias quamvis uxorem ducat, adhuc manet filius *l. inter 6. §. filius l. filiam 37. ff. ad leg. Jul. de adult. l. 4. C. ſolut. matrim.* proinde Pater habet in poteſtate ſua filium, & nepotem ex *l. nunquam 4. ff. de his qui ſunt ſui §. fin. inſtit. de pat. poteſt.* & fusè probant Tiraquel in *legib. connub. lib. 1. n. 1. & ſequent.* Arnileus de *jure connub. c. 7. ſect. 8.* Acacine de *privil. parent. privil. 1. n. 17.* proinde cum filius quamvis uxorem duxerit, adhuc perſeveret ſub patria poteſtate, non videtur, quòd prætextu nxoris poſſit dari lis inter patrem, & filios. Nihilominus reſpondendum eſt, patrem injuſtè detinenrem uxores ſnorum filiorum eſſe compellendum ad illas reſtituendas etiam per cenſuras eccleſiaſticas, & deſumitur ex *c. non eſt 11. h. t.* ubi cùm Rex Angliæ propter diſſidium quoddam cum filijs ſuis eorum uxores detineret, juſſit Alexander III. Regem ad reſtitnendas uxores filijs ſolicitè moneri, quòd ſi intra ſtatum tempus eas non reſtituerit, ex tunc in quacunque Provincia detineatur, oon permittatur ibi celebrari divina officia, nec conferri Sacramenta præter Baptiſmum parvulorum, & pœnitentias morientium.

172 Ratio ex eo deſumitur, quòd tametſi per matrimoninm filius, aut filia non liberetur à patria poteſtate *§. qui igitur inſtit. de pat poteſt. l. 2. §. 1. ff. ſolut. matr.* non tamen poteſt pater filium impedire, ſi velit matrimonium contrahere, vel uxorem retinere contra ejus voluntatem, quia cùm matrimoninm ſit Sacramentum, accenſetur rebus ſpiritualibus, in quibns propterea filius quoad matrimonium non ſubeſt patriæ poteſtati *c. ſi annum de judic. in 6.* Tum quia ſi filius etiem invito patre poteſt liberè diſponere de bonis caſtrenſibus *ff. de caſtrenſ. pecul. quaſi per tot.* à fortiori debet liber eſſe in his, quæ ad matrimonium pertinent, inter quæ unum ex præcipuis eſt cohebitatio cum uxore, nt obſervat Panormitanue in *d. c. non eſt* 11. *n. 2. h. t.* cùm igitur matrimonium accenſeatur ſpiritualibus, & filius quoad ſpiritualia non cenſeatur ſub patria poteſtate, ut docet D. Thomas in *3. p. q. 45. art. 5. in addit.* ideo quoad matrimoninm, & retentionem uxoris non cenſetur filios ſubeſſe patriæ poteſtati, præſertim cum Chriſtus Metth. 19. dixerit *quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*, & rurſus *relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ*, & *lib. 3. Eſdræ c. 4* habetur: *Homo patrem ſuum relinquit, qui enutrit illum, & ſuam regionem, & ad mulierem ſe conjungit*, hinc etiam jure civili pater retinens filiam nuptam, tenetur interdicto *de liber. exhib. l. 2. ff. de lib. exhib. l. miles 11. §. licèt ff. ad leg. Jul. ad adult.* Tum quia neque propter bellum cum filijs initum retineri uxores à patre poterant, eſt enim regula juris *in tit. 12. lib. 4. Cod.* ne uxor cum marito; hinc etiam in *l. 2. eod. tit.* cavetur, ne ob maritorum culpam uxores inquietentur, & in *l. res uxoris 24. ff. de donat. inter viv. & l. 1. C. ad leg. Jul. de vi* habetur, non oportere uxoree adſtringi alieni criminis infortunio: Idque ut notant juriſperiti, ne bene concordantia matrimonia prætextu patriæ poteſtatis diſſolvantor, aut turbentur, ut obſervat Briſſonius *lib. 2. de jure connub. pag. 290.* Hinc ad rationem dubitandi, reſpondetur, quòd tametſi verum ſit ſpectato jure civili per matrimonium à filio, vel filia contractum non diſſolvi patriam poteſtatem, niſi cùm matrimonium per coemptionem celebraretur, & uxor in viri manu conveniret, quia tunc per tale matrimonium ſolvebatur patria poteſtas, & uxor tranſibat in familiam mariti, cui erat loco filiæ, & jura acquirebat conſanguinitatis, ot notat Petrus Gregorius *lib. 9 ſyntag. c. 5. n. 29.* & *lib. 11. c. 4. n. 9.* quinimò in pluribus regnis præſertim in Hiſpania, Gallia, Italia, Germania, nt latè probat Franciſcus Leo *tom. 1. deciſ. 55.* filius, & filia a patria poteſtate liberentur per matrimonium ſuſceptis eccleſiæ benedictionibus.

Quamobrem cum per matrimonium, ut per rem ſpiritualem filius eſſet ſolutus à patria poteſtate, rectè potuit lis inſtitui inter patrem, & filium, quia in ſpiritualibus, & ubi intervenit peccatum; poteſt filius egere contra patrem ratione peccati *c. ſi annum de judic. in 6.* 173
Tum quia poteſt filius agere interdicto ed exhibendam, & adducendam oxorem *l. 2. ff. de exhib. liber. l. ſi invita C. de nupt.* Quòd ſi uxor ebſit, poteſt maritus duntaxat agere contra ipſam implorato officio Judicis, ſive ſæcularis, ſive eccleſiaſtici, nt ad maritum revertatur *l. fin. ff. de exhib. lib.* & licèt cauſæ matrimoniales ſolùm pertineant ad Judicem eccleſiaſticum, ubi tamen agitur de recuperanda oxore, & exercetur judicium, queſi poſſeſſorium poteſt etiam Judex ſæcularis cognoſcere de tali cauſa, ut notat Caniſius in *c. Non eſt 11. h. t.*

Quæritur quinquageſimo tertiò, an depoſitio unius teſtis eſſerentis ſubeſſe impedimentum ſit ſufficiens, ne matrimonium contrahatur, ſi ſponſalia jurata non præceſſerint? Reſpondetur affirmativè, & deſumitur ex *c. Præterea 12. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit Epiſcopo ſanctæ Agathæ, quòd ſi unus duntaxat aſſerat, adeſſe impedimentum, impedit matrimonium contrahendum non juratum. Cum enim in *d. c. Præterea* mulier quædam à viro peteretur; cujus conſanguineus cum illa deliquiſſe teſtabatur, quamvis hoc publicè confiteri recuſeret propter metum, & potentiam mulieris; prohibet Pontifex, ne matrimonium contrahatur (niſi juramentum interveniſſet) ne deterius inde contingat. Hinc ſi conſanguineus volentis contrahere cum aliqua dicat, ſe illam carnaliter cognoviſſe, quamvis id nolit 174

publicè

publicè confitari propter matum, & potentiam mulieris, prohibetur à matrimonio contrahendo: idque conſtat etiam ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 25. de refor. c. 1.* ubi daclaratur, matrimonium impediri, ne contrahatur ob ſolam dapoſitionem unius teſtis: ratio deſumitur ex animæ periculo: etenim ut evitetur peccatum, atiam unico teſti fides adhibetur, ſiquidem ex unius teſtis depoſitione res ſaltem redditur dubia *l. Jurisjurandi C. de teſtib.* & in dubijs, quod eſt magis alienum à peccato, tutius in conſcientia, & magis conducit ad ſalutem animæ, id tenemur ſequi *c. Juvenis. 3. h. t. c. commiſſum 16. h. t.* quo fit, ut ob unius teſtis depoſitionem matrimonium impediatur.

175 Hac eadem rationa creditur uni teſti atiam parte abſenta, imò etiam alleganti turpitudinem propriam contra texrum in *c. inter 8. de donat. l. ob mercalem 5. C. de condict. ob turpem*, imò quamvis nolit ejus nomen publicari contra textum in *c. qualiter §. debet de accuſ.* quia quoties agitur de peccato vitando abſque magno incommodo alterius, creditur dicto unius, etiam abſque publicatione nominis, ſi ſuppetat juſta cauſa, quâ timeat prodire in publicum, ut notat Abbas in *d. c. Preterea 12. h. t.* quia quando egitur de peccato vitando debemus ſequi, quod eſt tutius animæ: & quia, ſi contraheretur matrimonium, periculum ſubeſſet committendi peccatum, ideò à jure prohibetur, ne contrahatur: quia ex eo, quòd non contrahatur, nullum ſubeſt peccandi periculum; bene tamen, ſi contrahatur; proinde cùm ſit tutius animæ non contrahere matrimonium, id aligitur: debet tamen Judex ſeriò perpendera qualitatem perſonæ teſtificantis, an ſit vilis, & an ei diſpliceat tale matrimonium, imò dabet etiam cæteras conſiderare circumſtantias, quæ in tali caſu poſſunt occurrere, & ſecundùm quod conſultius cenſuerit, debet prohibere, vel concedere matrimonium ineundum *c. Cum tua 27. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, quòd ſi aliquæ perſonæ velint contrahera matrimonium, & fama ſit, quòd interſit impedimentum conſanguinitatis, & contrahentes velint producere juramenta Majorum, quòd nulla ſit propinquitas; tunc Judex, ſi ai perſona gravis, & digna fide denuntiet, eos eſſa conſanguineos, & de fama, vel ſcandalo doceat; vel ſi Judex per ſe ipſum poſſit certificari da pleno, tunc mandat Pontifex, ut Judax non recipiat juramenta parentum, & compellat contrahentes, ut deſiſtant à tali contractu, vel exhibeant juramanta propinquorum contra dictam famam pro arbitrio Judicis. Sin verò denuntians non ſit talis, qui non poſſit docere de fama, vel ſcandalo; tunc poteſt Judex monere, ut deſiſtant, ſed non compellare contrahentes: hoc idem deſumitur ex Tridentino *ſeſſ. 24. de refor. c. 1.* Quòd ſi tale matrimonium fuerit juratum, non videtur propter dictum unius poſſe impediri *argum. text. in d. c. Preterea 12. h. t.* à contrario ſenſu, quia per juramentum unus ſponſus acquiſivit fortius jus patendi alterum. Quòd ſi Judici par valiamentem præſumptionem videratur teſtimonium verum eſſe; poſſet tunc impadira tale matrimonium etiam juratum, atque tunc debet obſtara præſtitum juramentum, quia huic ſemper adnectitur tacita conditio, niſi rationabile quid ei obſiſtat. *c. quemadmodum de jurejur.* Tum quia in tali caſu authoritas Papæ ſemper intalligitur excapta *c. conſtit. de reſcript.*

176 Cæterum ſi matrimonium jam fuarit initum ignorante conſanguineo, qui fuit cauſa affinitatis, tunc ſciens matrimonium jam contractum non debet impedimentum revelare, niſi alia adſit probatio, quia tunc ad illud diſſolvendum non ſufficit unius teſtis depoſitio, ſed neceſſarij ſunt plures teſtes omni exceptione majores *c. ſuper eo 22. in fin. de teſtib. c. plerumque 2. q. 7.* Rurſus debet etiam impedimentum reticeri, ſi ex denuntiatione timeatur grave ſcandalum, ut notat Guttieraz in *quaſt. canon. c. 11. n. 29.*

177 Poſſet tamen contra id, quod aſſeritur, dapoſitionem unius teſtis aſſerentis ſubeſſe impedimentum inter ſponſos ſufficere ad impediendum matrimonium contrahentium, in contrarium objici, quia in utroque jure cavetur, non eſſe ſtandum depoſitioni unius teſtis *c. Veniens de teſtib. l. Jurisjurandi C. eod.* proinde nec ad impadiendum matrimonium videtur ſufficiens atteſtatio unius teſtis, quia in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum. Tum quia, ſi agatur da matrimonio diſſolvendo, non ſufficit depoſitio unius teſtis *c. conſanguineos 35. q. 6. c. 3. qui matrim. accuſ.* proinde nec aſſertio unius tantùm teſtis ſufficit ad impediendum matrimonium, ne contrahatur. Sed contra, quia regula illa in *c. in omnis de teſtib.* In ore duorum vel trium ſtat omne verbum limitatur in animæ favorem, ut peccatum evitetur, cùm enim tutius ſit in re dubia certum præferre incerto; & certum ſit, quòd nullum incurratur peccatum, ſi matrimonium non contrahatur; & ſubſit periculum peccandi, ſi contrahatur; in favorem animæ, & ut peccatum evitatur, fidas adhibetur depoſitioni unius teſtis aſſerantis ſubeſſe impedimentum: tutius enim eſt ſtatuere impedimentum interceſſiſſe ad impediendum matrimonium, ne ſi fortè interceſſerit, matrimonium contrahatur cum peccato contra ſacros canones. Neque id, quod addebatur, quòd ſi agatur de diſſolvendo matrimonio non ſufficit depoſitio unius teſtis, eſt magni ponderis: quia non militat eadem ratio vitandi peccatum, proinde eſt diſcrimen; & inde liquet, cur ſi agatur de diſſolvendo matrimonio non ſufficiat depoſitio unius teſtis, ſed deſideretur plena probatio ob grave præjudicium, quod inde ſequeretur: quia ad impediendum matrimonium non agitur de præjudicio, ſad de ſalute animæ, ne incurratur paccatum, & ideo in favorem animæ, na contrahendo matrimonium peccet, unius teſtis depoſitioni fides præſtatur, & eſt ſufficiens ad impediendum, ne matrimonium contrahatur: ſecus ad diſſolvendum matrimonium agitur de gravi præjudicio, & non de

de peccato vitando, proinde non ſufficit depoſitio unius teſtis, ſed requiritur plena probatio.

178 Quæritur quinquageſimo quartò, an Judex eccleſiaſticus poſſit compellere ad fidem complendam, & matrimonium contrahendum eos, qui ſponſalia legitimè contraxerunt, ſi nullum occurrat impedimentum, & maximè ſi ſponſalia jurejurando firmata fuerint? Reſpondetur, Judicem eccleſiaſticum poſſe tunc ſponſos compellere ad contrahendum matrimonium, imò etiam per cenſuram eccleſiaſticam, & deſumitur etiam ex *c. Litteris 10. h. t.* ubi cùm duo nobiles, filius, & filias impuberes invicem deſponſâſſent, & ſponſalia fuiſſent juramento firmata tam à Patribus, quàm filiis, & unus ſemel, & iterum juráſſet, ſe ducturum in uxorem filiam alterius, cùm poſtea ipſum pœniteret, & vellet cum alia contrahere, & Epiſcopus vellet, ut quod juraverat impleret, reſcripſit Alexander III. eidem Epiſcopo Pictavienſi, ut eum priùs moneret, & poſtea eccleſiaſtica cenſura compelleret, ut ipſam duceret in uxorem, niſi rationabilis cauſa obſtiterit: ex quo textu deducitur, quòd cùm quis jurat accipere aliquam in uxorem, & poſtea vult aliam ducere, ſit priùs ab Epiſcopo monendus, ut ſervet juramentum, ſeu ut primam ducat: quòd ſi monitis non acquieſcat, ſit etiam compellendus cenſuris, ut eam ducat in uxorem, & maritali affectione tractet, niſi rationabilis aliqua cauſa obſtet, & deſumitur etiam ex *c. requiſivit 17. h. t.* ubi Lucius III. reſcribit; quòd mulier, quæ juraverat nubere alicui, & poſtea ipſam pœnituit datæ fidei, ſit monenda, & poſtea, ut exponit Gloſſa, cogenda.

179 Hinc qui ſponſalia juramento firmârunt, ſunt acrius compellendi ad fidem datam ſervandam, ne jurisjurandi religionem contemptui habeant, ac neglectui: unde urgendi ſunt, ut datam fidem impleant, qui illam ſine juramento dedére: ſiquidem ad fidem promiſſorum ſervandam quisque ex juſtitia tenetur. Sed tamen ita urgendi ſunt à Judice, ut ex nolentibus, fiant volentes. Quòd ſi ex hujusmodi nuptijs gravia ſcandala, implacabiles inimicitiæ, diuturnæ, ac periculoſæ lites, & alia incommoda, & mala probabiliter timerentur, & alter ſponſorum ſit pertinax in negando conſenſu: tunc ſponſaliorum diſſolutio tanquam minus malum ad gravius avertendum, eſſet toleranda, ac permittenda: ſiquidem levius, ac tolerabilius malum eſt à data ſponſaliorum fide reſilire, quàm ad matrimonia cogi, ſimúlque duas familias mutuis diſſidiis, litibus, ac odiis perturbari. Quòd ſi rationabilis cauſa aliqua ſubſit, tunc Pontifex reſcribit, poſſe talia ſponſalia diſſolvi, ratio eſt, quia à tali juramento, & promiſſione rationabilis cauſa impediens ſemper intelligitur excepta *c. Quintavallis. de jurejur.* juramentum autem non extenditur ultra intentionem jurantis *c. quemadmodum de jurejur.* proinde ſi rationabilis cauſa obſtiterit, illa intelligitur à juramento excepta, & qui ex tali cauſa rationabili diſſolvit ſponſalia, non incurrit perjurium, nec propterea compellendus eſt ad contrahendum, ut notat Hoſtienſis in *d. c. ex litteris 10. h. t. v. ration.* Quòd ſi nulla ſubſit rationabilis cauſa, quâ poſſit legitimè reſilire, tunc compellendus eſt ſtare ſponſalibus juratis, quia lethaliter peccat, violando jurisjurandi religionem, quam poteſt ſervare ſine diſpendio ſalutis æternæ *c. debitores 6. de jurejur. c. cum contingat. 28 eod. tit.* & quia eccleſia poteſt ex officio procedere, ut evitetur peccatum *c. 1. de offic. ordin.* ſequitur, quòd tametſi finis hujus juramenti concernat utilitatem privatam; ratione tamen peccati vitandi poteſt eccleſia cogere jurantem ſervare ſponſalia, quæ interpoſito juramento firmaverat.

Quòd verò frangere ſponſaliorum fidem ſit 180
peccatum lethale, niſi legitimum interveniat impedimentum, docet D. Thomas *in 4. ſent. diſt. 27. q. 2. art. 1. ad 2.* inquiens: *Ex tali promiſſione obligatur unus alij ad matrimonium contrahendum, & peccat mortaliter non ſolvens promiſſum, niſi legitimum impedimentum interveniat, & ſecundùm hoc etiam eccleſia cogit injungendo pœnitentiam pro peccato: tamen in foro contentioſo non compellitur, quia matrimonia coacta conſueverunt malos exitus habere, niſi fortè impedimentum intervenerit, quia tunc cogendus eſt (ut quidam dicunt) quamvis alijs non ita videatur propter cauſam prædictam, præcipuè ſi de Uxoricidio timeretur.* Notat Gloſſa in *d. c. ex litteris 10. h. t.* quòd quando parentes jurant conjungere filios in matrimonium, quamvis juramentum de facto alterius non obliget, tamen cenſentur promittere factum ſuum, ſeu procurare bona fide, ut filij reverà contrahant, quòd ſi per eos non ſtet, quin contrahant, non ſunt perjuri, nec puniendi. Rurſus juramentum impuberum ad teſtificandum non recipitur, ſed tantùm ad alia, ſi ſint doli capaces *c. pueris de delictis puerorum* ubi cùm aliquis juráſſet accipere in uxorem unam de filiabus Titij, & poſtea dormierit cum alia; quæſitum fuit, num compellendus ſit ad hanc accipiendam: & reſpondit Pontifex, non eſſe compellendum ex vi ſponſaliorum, quia debuiſſet conſentire cum aliqua certa filia, quia indeterminata ſponſalia, non ſunt ſponſalia, ſicut cùm pater dicit exhæredo unum ex meis filijs, nullus filiorum intelligitur exhæredatus: ſed declarat Pontifex, quòd eſſet compellendus ratione juramenti, niſi deterius quid inde contingeret. Quia verò frangere fidem ſponſaliorum eſt peccatum lethale, niſi legitimum impedimentum intervenerit, ideo poteſt eccleſia etiam per cenſuras eccleſiaſticas, ſeu excommunicationem compellere ſponſos ad ſervandam fidem datam. quia eccleſia non ſolùm poteſt punire peccata commiſſa, ſed etiam prohibere committenda, & quidem per excommunicationem, quæ eſt medicina præſervans à peccatis.

Quæritur quinquageſimo quintò, an qui 181
juravit, cum aliqua contrahere ſi poſtea velit religionem ingredi, debeat primò contrahere, ut juramentum ſervetur, & poſtea ante conſum-

ſummationem matrimonij monaſterium ingredi? Reſpondent communiter Canoniſtæ debere priùs nuptias contrahere, & poſtea religionem ingredi, eò quia Alexander III in *c. Commiſſum 16. b. t.* cum quidam vir puellæ de matrimonio contrahendo fidem dediſſet, & infra biennium ſe illud contracturum juràſſet; poſtea verò ipſum pœnituiſſet datæ ſponſionis juramento firmatæ, ac cuperet tranſire ad religionem, ut ſoli Deo inſerviret, conſultus hoc ſuper dubio Pontifex, reſcribit, tutius ei eſſe religione juramenti ſervatâ priùs matrimonium contrahere, & poſtea, non conſummato matrimonio ad frugem melioris vitæ tranſire, quia qui juravit cum aliqua contrahere matrimonium jurisjurandi religionem non violat, ſi matrimonium contrahat, quia tunc ſtat promiſſo: quia verò non obſtante matrimonio rato, adhuc poteſt unam ex approbatis religionibus ingredi, poteſt citra violationem juramenti ante conſummationem matrimonij pio ſuo ſatisfacere deſiderio, quia tunc juramentum fuit de ſolo matrimonio contrahendo, quod propterea adimpletur per hoc, quòd illud contrahat, non enim juravit non ingredi religionem.

182 Quòd ſi dicas, juramentum non ſe extendere ad ſolùm matrimonium contrahendum, ſed etiam ad perſeverandum in illo. Reſpondetur, id gratia aſſeri, cùm non fuerit juxta intentionem jurantis. Præterea adhuc non violaret juramentum, ſed illud in melius commutaret *c. pervenit. de jurejur.* ſiquidem religionem profiteri perfectius eſt, quàm in matrimonio perſevetare, illúdque conſummare *c. ſcriptura de voto.* Hinc non deſunt, qui putent ex hac ratione, quia juramentum per ingreſſum religionis mutetur in melius, potuiſſe juvenem illum citra violatam jurisjurandi religionem non contrahere matrimonium, & tranſire ad religionem immediatè, quia ſi matrimonium ratum ante ejus conſummationem per ingreſſum religionis, & emiſſam in ea ſolemnem profeſſionem diſſolvitur *c. ex publico de converſ. conjug.* etiam ſponſalia à fortiori diſſolvuntur non obſtante juramento, quod per ingreſſum religionis mutatur in melius. Quapropter Gloſſa, & plures Canoniſtæ intelligunt præfatum reſcriptum Alexandri III. in *c. Commiſſum 16. b. t.* de ſolo conſilio, quia cum ſine peccato poſſit religionem ingredi, & non contrahere, ideo Pontifex tantùm dicit tutius eſſe contrahere, & poſtea ante conſummationem matrimonij religionem ingredi, eò quia ſine peccato utrumque ſervari poſſit, niſi fortaſſis obſtaret periculum conſummandi matrimonium: vel Pontifex ait, tutiùs eſſe ſecundùm vulgi opinionem, ne de facto dicatur perjurus à rudioribus, unde Pontifex ad vitandum ſcandalum puſillorum ob vulgi opinionem reſcripſit tutius eſſe priùs matrimonium contrahere, & poſtea eo non conſummato religionem ingredi, & ita docent Covarruvias *1. p. de matrim. c. 5. n. 11.* Palud. in *4. diſt. 28. q. 1. art. 3.* Cujacius, Abbas, Cardinalis, Alexander de Nevo, & alij in *d. c. Commiſſum 16. b. t.*

Verùm videtur captu difficile, quòd ob vulgi opinionem ſit omittendus, aut protrahendus religionis ingreſſus *c. licet de Regul. c. ſcriptura de voto.* Tum quia ex eo, quòd juvenis matrimonium contrahat, faciliùs induci poteſt blanditijs ſponſæ ad conſummandum matrimonium, quo pacto contrahens matrimonium ſe exponeret periculo non ampliùs tranſeundi ad religionem. Præterea ex eo, quòd Pontifex dicat, tutius eſſe utrumque ſervare, verbum illud *tutius*, ut etiam alia ſimilia *certiùs*, *ſecuriùs* obligationem potiùs, & neceſſitatem inducunt, quàm ſimplex conſilium, *c. juvenis 3. b. t. c. veniens.* Difficultas etiam magis urgetur ex textu in *c. per tuas* 10. *de voto.* ubi Innocentius III. reſcribit, quòd qui promittit ſolemniter ingredi religionem, ſi eligatur Epiſcopus debeat votum prius implere, ut ſit tutus in conſcientia, deinde poteſt eligi; & tamen Epiſcopi ſtatus perfectior cenſetur: ita in præſenti videtur juvenis ille, debere prius matrimonium contrahere, poſtea ante ejus conſummationem religionem ingredi. 183

Hinc alij cenſent, Alexandrum III. in *d. c. commiſſum 16. b. t.* reſpondiſſe ſecundùm juris principia, eò quia ex promiſſione juramento firmata fuerat actio quæſita ſponſæ, & ſponſus tenebatur ſuam implere obligationem, & ita etiam docet Scotus in *4. diſt. 20. q. 2.* Mihi in hac ſententiarum varietate placet reſponſio Innocentij, & eſt, quia juvenis, de quo loquitur Alexander III. in *d. c. commiſſum 16. b. t.* nolebat de præſenti religionem ingredi, ſed priùs diſponere de rebus ſuis, vel etiam in domo propria experiri auſteritatem religionis, & licèt ſub juramento ſponſalia contraxerit, non ita votum emiſit religionis ingrediendæ, imò neque fixo, & deliberato propoſito eam elegerat, ut colligitur ex verbis illis poſitis in textu, *& ſi poſtea elegerit* ſcilicet ſtatum religionis, poſſit poſt contractum, & nondum conſummatum matrimonium religionem ingredi: quamobrem eum nihil certi, ac determinati adhuc ſecum juvenis ille ſtatuiſſet, & ex alia parte inſtaret terminus biennij, infra quod juraverat ſe matrimonium contracturum; rectè cenſuit Alexander III. ac prudenter reſcripſit, tutiùs eſſe priùs matrimonium contrahere, & ſatiſfacere jurisjurandi religioni; & poſtea ſi conſtanter perſeveraverit in ſua vocatione poſſit religionem ingredi non conſummato matrimonio. Adhærent huic explicationi Innocentius, Joannes Andreas, Hoſtienſis, Panormitanus in *d. c. commiſſum 16. b. t.* ut etiam Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 43. n. 3.* Pontius *lib. 12. de matrim. c. 12. §. 3.* Barboſa *in c. 3. de jurejur. num. 69.* Suarez *tom. 2. de relig. lib. 2. de jurejur.* cùm igitur juvenis ille ſponſus nondum plenè deliberaverit religionem ingredi, inter moras deliberationis tenebatur ſponſalia juramento firmata adimplere. 184

Quæritur quinquageſimo ſextò, an contrahens matrimonium cum publica meretrice volente 185

 reſi-

reſipiſcere, exerceat opus charitatis? Reſpondetur affirmativè, & deſumitur ex *c. inter opera* 20. *h. t.* ubi Clemens III. reſcribit, publicam meretricem extrahere ex lupanari, & accipere in uxorem eſſe opus miſericordiæ, ac proficere in remiſſionem peccatorum. Ratio deſumitur ex textu in *c. tria 45. diſt.* ubi inter opera charitatis recenſetur à ſemita peccati errantem deviare, ſeu à ſtatu peccati ad meliorem frugem peccatorem reducere: atqui qui in uxorem ducit meretricem ea intentione, ut eam à lupanari eximat, & ab occaſione peccandi liberet, vitámque ducat caſtam, procul dubio à ſemita peccati mulierem errantem retrahit, proinde nil dubium, quin opus exerceat charitatis, cùm ab ſtatu ignominiæ ad ſtatum honeſtatis corruptam moribus fœminam ducat, ſcitè D. Chryſoſtomus ad Theodorum Monachum ſcribit: *Num vides deformes; imprudentésque mulieres, proſtitutas vix obtrudi poſſe gladiatoribus, & ijs, qui cum beſtijs depugnare ſoliti ſunt? ſi qua autem bona forma, & ingenua, liberalíque facie per occaſionem in eam inciderit calamitatem, quemlibet generoſum virum ſine pudore conjugio ſibi talem conjunxiſſe: tanta apud homines miſericordia, & vulgaris opinionis acceptio, ſæpe in propatulo ignominiâ affectas ab infami ſervitute liberat, & in Matronarum ordinem recipit.* & homil. 68. in Matth. meminit cujuſdam mulieris Phœniſſæ non tantùm inſignis meretricis, ſed & noxiæ maleficæ, quæ poſt exhauſta plurium Procorum patrimonia mox divina juvante gratia reſipiſcens, ſicut antea in theatro, & lupanari prima fuerat, omnéſque impudicitiâ anteceſſerat; ita poſt converſionem, & baptiſmum cæteros omnes continentiâ, & culturâ virtutum ſuperavit, cilicio induta, jejuniis emaciata, lachrymis madida, flagellis cruentata.

186 Nulli igitur dubium, quin ſit exercere charitatem è Lupanari beneficio matrimonij meretricem eripere, & ad meliorem frugem revocare. Hinc Deus ipſe hanc ut exerceret charitatē erga meretricem, juſſit Prophetam Oſeam, ut eam ſibi in uxorem duceret Oſeæ cap. 1. *Et dixit Dominus ad Oſee, vade ſume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum:* genuinus enim hujus loci ſenſus eſt, Deum præcepiſſe Prophetæ, ut ſibi aſſumeret in uxorem legitimam, eam, quæ in publico lupanari quæſtum ex ſuo corpore quærebat, ut docent D. Auguſtinus *lib. 3. de doctrin. Chriſt. c. 12.* & D. Thomas *1. 2. q. 100. art. 8. ad. 3.* & *2. 2. q. 154. art. 2. ad 2.* præcepit enim Deus Prophetæ, ut mulierem meretricem ſibi duceret in uxorem, non ſolùm, ut obedientia oſtenderetur Prophetæ, verùm etiam ut charitatem erga meretricem exerceret, quapropter D. Hieronymus in *c. 1. Oſea* ait: *Nec culpandus eſt Propheta, ſi meritricem converterit ad pudicitiam; ſed potiùs laudandus, quòd ex mala bonam fecerit:* hinc filij, quos Propheta ex tali ſuſcepit conjugio fuerunt legitimi, & tantùm denominatione extrinſeca deſumpta ex eo, quod mater ante converſionem fuerat, dicuntur filij fornicationum.

187 Obijci tamen in oppoſitum poſſet, quia omni jure, tam divino, quàm civili, imò & canonico prohibitum eſt, meretricem in uxorem ducere, id fuiſſe lege Moyſis prohibitum refert Joſephus *lib. 4. antiq. c. ult.* ubi ait: *Nec meretrici ſit jus nuptiarum, cujus propter injuriam ſuo corpori factam nuptiale ſacrum Deus non admittit: atque hæc ita obſervari valde intereſt ad hoc, ut proles naſcatur ingenua ad ſtudium virtutis erecta, ſi non è turpi, aut illiberali matrimonio ſint prognati:* quòd etiam leges civiles prohibuerint matrimonium contrahere, cum meretrice palam ex ſuo corpore quæſtum faciente deſumitur ex *1. leg. Jul. de maritandis ordin.* ubi ita cavebatur: *qui Senator eſt, quive filius, nepóſve ex filio, pronepóſve ex filio nato, cujus eorum eſt, erítve, ne quis eorum ſponſam, uxorémve ſciens dolo malo habeat libertinam, aut eam, quæ ipſa, cujúſve pater, matérve artem ludicram facit, fecerítve: item eam, quæ palam corpore quæſtum facit, fecerítve.* quem textum explicans Ulpianus in *l. palam 43. in princ.* ait, cautum olim fuiſſe, ne quis cum meretrice quæſtum proprio corpore faciente, matrimonium contraheret. Procopius itidem *in hiſtor. Arcban. fol. 45.* refert plures ſpeciales leges, variarum gentium, quibus prohibebatur matrimonium cum meretrice inire. Rurſus eſſe etiam tale matrimonium prohibitum lege eccleſiaſtica ex eo liquet, quia ſacri Canones pœnas injungunt ducentibus in uxores meretrices: ſiquidem ſoluto per mortem matrimonio non poſſunt ad ſacros promoveri ordines, ut liquet ex *can. 17. 18. Apoſtolor.* & ex *c. maritum 33. diſt. c. curandum. 24. diſt.*

Sed hæc non videntur obſtare, quia tametſi 188
varias apud nationes prohibitum fuerit publicas meretrices in uxores ducere, ut etiam apud Germanos teſte Tacito de moribus Germanorum, apud quos nec plebei homines permittebantur meretrices ducere in uxores: nihilominus eccleſia intendens ſingulari ſtudio ſaluti conſulere animarum matrimonium cum meretrice in lupanari exiſtente, ac cupiente ad saniorem redire frugem adeò commendavit, ut etiam remiſſionem peccatorum maritum conſequi docuerit Clemens III. in *d. c. Inter 20. h. t.* ubi declaravit, quòd omnes, qui pûblicas meretrices ex lupanari extraxerint, ac duxerint in uxores, opus exerceant miſericordiæ, & charitatis, quod ijsdem in remiſſionem proficit peccatorum. Quòd ſi alicubi videantur ſacri Canones culpare tale matrimonium cum meretrice, ut in *c. 32. q. 1. c. 1.* ibi ſacri canones loquuntur de illa, quæ, ut explicat Gloſſa ibi, meretricari non deſinit, hanc enim vetant ſacri canones in uxorem duci, ne videatur quis eſſe patronus turpitudinis: ſed in præſenti quæſtio eſt de meretrice reſipiſcente, & quæ propterea libenter vellet ſe continere, ſi inveniret, qui eam duceret in uxorem, quia tunc eam ducere perinde eſt, ac è publico lupanari extrahere, & ab occaſione peccandi eripere, quod procul dubio eſt opus charitatis, proficiens in remiſſionem peccatorum, nimirum quoad pœnam temporalem, vel etiam ad impetrandum

quxi,

auxilium ad agendam pœnitentiam. Cæterum ſacri canones honeſtum cenſuerunt, imò & neceſſarium in uxorem eam virginem accipere, quam quis corruperat *c. 1. de adult.* & conſulunt etiam habenti concubinam, ut eam accipiat in uxorem, ut etiam deſumitur ex D. Auguſtino relato in *c. Inter 22. q. 4.* Verum tamen eſt prioris eccleſiæ canones improbâſſe tale matrimonium cum meretrice in *c. maritum 33. diſt. c. ſi quis viduam. 34. diſt.* quin potiùs optabat eccleſia, ut innuptæ permanerent, & pœnitentiam agerent de peccatis patratis. Quòd ſi matrimonium contraxiſſent, non tamen ſacri canones illud irritârunt, quin potiùs patienter ſuſtinuerunt ad deteriora mala præcavenda: & quia longè honeſtius eſt, ſi mulier deſiſtat meretricari, ac à fœda, & turpi vita ad honeſtas tranſire nuptias; ideo eccleſia id permittit commendans etiam eum virum, qui talem fœminam ſibi ducit in uxorem, eo fine, ut eam è lupanari eripiat.

189 An verò Reſpublica poſſit has fæminas tolerare, quæ ſuo corpore quæſtum facientes vitam ducunt in lupanari fœdiſſimam; certum eſt, fuiſſe olim hujuſmodi meretrices permiſſas, & toleratas, non quia meretricari ſit opus, quod poſſit approbari, eſt enim per ſe quid malum, ac propterea ſemper reprobandum, ſed ad præcavenda mala deteriora, quæ cauſa fuit, ut hujuſmodi meretrices tolerarentur. Hinc Romuli nutrix nomine Lerentina, cognomine lupa vocata fuit à paſtoribus illius temporis, eò quia meretrix eſſet: fœminæ enim quæſtu viventes meretricio lupæ audiebant, ut ex Plinio, Livio, & Gellio probat laæns apud Lactantium *lib. 1. inſtit. c. 20.* & inde ortum fuit, ut locus ubi ipſæ meretrices proſtituuntur, lupanar diceretur, & hæc lupanaria etiam apud varias nationes tolerata fuerint, ut averterentur ſtupra, honeſtiſſimarum fœminarum adulteria, & alia id genus ſcelera: hinc Solon primus omnium Athenis publica fertur lupanaria conſtituiſſe, ne inceſtus, adulteria, ſtupra patrarentur, ut notat Alex. ab Alexand. *lib. 4. dier. genial. c. 1.* Cato itidem Romæ ſimilia inſtituit loca, ut juvenes ab adulteriis diverterentur. Imò non ſolùm apud Ethnicos, verùm etiam apud Chriſtianos legimus, fuiſſe etiam lupanaria tolerata, quapropter D. Chryſoſtomus *homil. 32. in c. 19.* Matth. ajebat: *Permittimus ergo, quod nolentes indulgemus, quia pravam hominum voluntatem ad plenum cohibere non poſſumus, permittitur ergo fieri mala, ne fiant pejora:* hinc etiam D. Auguſtinus *lib. 2. de ordine c. 2.* animadvertens plereque mala deteriora, quæ ſequerentur, ſi publica non tolerarentur lupanaria, ait: *Aufer meretrices de rebus humanis, & turbaveris omnia libidinibus:* & D. Thomas *de regimine Princip. lib. 4. c. 14.* probat expedire Reipublicæ meretrices in ea tolerari, ut inde graviora declinentur peccata. Quamobrem lupanaria tolerari poſſe à Principibus chriſtianis ex uſu, & tolerantia eccleſiæ, ac SS. Patrum evincitur authoritate: hinc cum Hæretici Huſſitæ in Concilio Conſtantienſi libellum porrexiſſent Patribus illis, quo petebant lupanaria omnia prorſus deleri, ac funditus deſtrui, Patres illius ſynodi, nihil de re illa ſtatuerunt, ut refert Æneas Sylvius, poſtea Pius II. de moribus Bohemorum *c. 5.*

Cæterum ubi periculum non iminet majoris 190 mali, non ſunt lupanaria toleranda, quia tunc ceſſat finis, ob quem tolerantur in aliquibus locis, ubi populus eſt frequentior, & concupiſcentia acriùs urget, & in hoc ſenſu reprobantur lupanaria à SS. Patribus, præſertim à D. Hieronymo *in epiſt. ad Oceanum*, ubi adſerens diſtinctionem utriuſque legis divinæ, & Romanæ ait: *Aliæ ſunt leges Cæſarum, aliæ Chriſti, aliud Papinianus, aliud Paulus noſter præcepit; apud illos vitiis impudicitiæ fræna laxantur. ſola ſtupra, atque adulteria condemnantur, paſſim per lupanaria, & ancillas libido permittitur:* & *lib. 1. adverſus Jovinianum:* ait: *Non hic ſcorta, non hic lupanaria condemnantur, de quorum damnatione nulla eſt dubitatio.* D. Chryſoſtomus *homil. 2. in Matth.* vocat lupanaria Officinas Diaboli, & in Pſal. 41. ait: ubi ſunt meretrices, ibi & dæmones congregantur. Hinc Salvianus *lib. 7. de providentia ſub fin.* laudibus excipit Wandalos, eò quia lupanaria omnia everterint, ac deleverint, & Tertullianus *lib. de anima* ait: *ſicut adulteria apud Deum ſunt maledicta; ita & lupanaria.*

Videntur aliqui dubitare, an ſicut tolerantur aliquibus in locis lupanaria, ac publica proſtibula, ita etiam tolerari poſſint privati concubinatus; quia meretricatus majorem deformitatem, & diſſonantiam habet cum matrimonio, quàm concubinatus unius ad unam, ſeu ſolutum, & ſolutam: vitia autem, quò plus recedunt ab actibus virtutum, eò ſunt fœdiora, proinde concubinatus ut minus turpis, & fœdus minus etiam recedit ab actione virtutis, quàm meretricatus, qui cùm in pleriſque Provinciis toleretur ſub certa forma, ac quibuſdam cautionibus; multò magis videtur tolerandus concubinatus; qui minus recedit è ratione virtutis. Tametſi concubinatus primariò, & principaliter non intendat liberorum procreationem, nihilominus aptior eſt liberis procreandis, quàm meretricatus, qui ob plures, vagóſque concubitus idoneus non eſt proli gignendæ. Tum quia ex concubinatu unius ſoluti cum una ſoluta meliùs conſulitur educationi prolis, ac nutrimento liberorum, quàm per vagum concubitum, quia in concubinatu pater eſt certus, qui in meretricatu eſt incertus; proinde majorem habet affinitatem cum matrimonio concubinatus, quàm meretricatus, proinde eſt iſte vitium minùs turpe, quàm meretricatus: eò enim ſunt vitia fœdiora, quò plus recedunt à ratione virtutum: proinde quò magis recedit, eò eſt vitium majus, ut docet D. Thomas *1. 2. q. 71. art. 1.* proinde ſi permittitur, & toleratur meretricatus à fortiori videtur tolerandus concubinatus cùm minus recedat à ratione virtutis. 191

192 Sed contra, quia tametſi concubinatus minus videatur recedere à matrimonio, non tamen

poteſt

poteſt tolerari ſicut meretricatus ob majora inconvenientia, & plura damna, quæ inde ſequerentur: etenim plures, qui ob verecundiam, & pudorem, & etiam ob timorem contrahendi infamiam, vel morbum aliquem in corpore abſtinent accedere meretrices, & loca publica, facilius domi privatas alerent concubinas, & pauciores eſſent, qui uxores ducerent, cùm gravi prolis præjudicio, hinc concubinatus, ut dicit unius ſoluti ad unam ſolutam non publicè proſtitutam, ſed ſeorſim detentam acceſſum, non poteſt permitti, & ſuperiores, qui hanc licentiam concederent, minimè excuſarentur è culpa graviſſima, & leges, quibus permitteretur concubinatus, nullius eſſent roboris, ac eſſent abolendæ, ut docent SS. Patres D. Ambroſius *lib. 1. de Abrah. c. 4.* D. Auguſtinus *de bono conjugal. c. 16.* D. Gregorius *in moral. lib. 12. cap. 12.* quos refert Gratianus in *cauſa 32. q. 4.* qui etiam *in c. audite 6. 34. diſt.* refert ſpeciatim D. Auguſtinum acriter invehentem in concubinatum, ibi: *Audite chariſſimi membra Chriſti, & Matris Catholicæ eccleſiæ filij, quod dico competentibus, & fidelibus, audiant pœnitentes. Quod dico fidelibus, dico & competentibus, & pœnitentibus: audiant Catechumeni; audiant omnes, timeant, nemo contemnat: ſit mihi in conſolationem veſter auditus, ne vobis ſit in teſtimonium dolor meus. Competentibus dico, fornicare vobis non licet, ſufficiant vobis uxores, aut nec uxores; concubinas vobis habere non licet; audiat Deus ſi vos ſurdi eſtis: audiant Angeli ejus, ſi vos contemnitis; concubinas vobis habere non licet. Et ſi non habetis uxores, tamen non licet vobis habere concubinas, quas poſtea dimittatis, & ducatis: tantò magis damnatio vobis erit; ſi volueritis habere uxores, & concubinas.* Nititur Auguſtinus totis lateribus, & plena voce concubinatum eradicare, eò quia minimè licitum ſit, etiam non habentibus uxorem, quapropter etiam Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. can. 8.* variis ſub pœnis prohibuit laicorum concubinatus tam ſolutorum, quàm uxoratorum; & quamvis tempore Tridentinæ Synodi plura extiterint publica lupanaria, non tamen Concilium ea ſub pœnis inhibuit, ſicut concubinatum, ut notat Rebuffus in *concord. ad Bull. Leonis X. ſuper ſeſſ. 20. Concilij Baſileenſis.* Præterea ex eo non eſt tolerandus concubinatus, quia matrimonia ſaltem plura impediret, quæ tamen à meretricatu non impediuntur, cùm plures ab illo abſtineant, ne morbos, vel infamiam contrahant, qui tamen à concubinatu non abſtinerent, & propterea non curarent matrimonium inire, ob plura onera, & varias moleſtias, quæ ad illud ſequuntur, præſertim, cùm vir uni duntaxat, & toto vitæ tempore teneatur fœminæ adhærere, liberos educare, familiæ ſumptus ſuppeditare, filios inſtruere, curam eorum gerere, eorum commoda procurare, quæ omnia cùm gravis ſint incommodi, homines faciliùs averterent à matrimonio contrahendo, ſi ipſis concubinatus permitteretur cum libera, quam poſſet ad libitum dimittere: ſiquidem concubinatus ſtimulos depravatæ concupiſcentiæ explet, deſiderio luxuriæ ſatisfacit, & quidem ſine cura, & absque moleſtia, cum concubina non ſic dignitate inſignita, nec exiget magnos ſumptus, ſicque temporaria, quæ domo poteſt expelli ad libitum.

Hinc ſi concubinatus perinde permitteren- 192
tur, ac meretricatus ratò eſſent, qui concupiſcentiæ ſatisfacturi vellent matrimonium contrahere, & plures propriæ immemores æternæ ſalutis mallent concubinas domi alere, quàm uxores: quapropter magis videtur pugnare cum caſtitate matrimonij, ejúſque ſtatu concubinatus ſoluti cum ſoluta, quàm meretricatus in publico lupanari: quia ſaltem minùs frequentaretur matrimonium, ſicque plures familiæ frequentiùs extinguerentur. Hinc videmus, plures etiam prænobiles ſeriùs, quàm par ſit, uxores ducere, nec de liberis curare, eò quia fortaſſis privatim deſiderium luxuriæ expleant. Quamobrem falſum eſt, quód aſſerebatur, concubinatum minus recedere è ratione matrimonij, & virtutis, quàm meretricatum: proinde licèt peccata eò ſint fœdiora, ac graviora, quò plus recedunt è ratione virtutis, non tamen concubinatus minùs recedit à caſtitate matrimoniali, quàm meretricatus: quinimò magis adverſatur matrimonio, eò quia diutiùs detinet animos averſos ab illo *c. ult. de conſuet*; unde in eſſe peccati æquè meretricatus, ac concubinatus eſt ſimplex fornicatio prohibita lege divina, ſed propter circumſtantias durationis temporis, & ob majus impedimentum, quod concubinatus infert matrimonio, eſt gravius peccatum, ac deterius: qui enim aſſueſcit alicui concubinæ, difficulter ab eadem diſtrahitur, & diutius adhæreſcens concubinæ, non curat matrimonium contrahere, cui propterea concubinatus majus infert damnum, quàm meretricatus: cùm pauci ſint, qui ad eandem meretricem utpote vagam per longum tempus accedant.

Hinc eſt, quòd etiam graviori pœna à lege 193
plectatur concubinatus, quàm meretricatus, eò quia ſit pernicioſius vitium ratione majoris damni, quod infert matrimonio. Unde ex eo, quòd alicubi permittatur meretricatus, non ſequitur, eſſe itidem permittendum concubinatum; eſt enim diſcrimen, quia damna quæ concubinatus infert matrimonio, non inferuntur à meretricatu. Tum quia concubina ex jure civili nullâ inuritur infamiæ notâ, proinde plures repetitentur concubinæ, quàm meretrices, quæ incurrunt infamiam, & habentur abjectiſſimæ conditionis *l. probrum 41. in princ. & §. 1. de ritu nupt.* ubi mulier palam corpore ſuo quæſtum faciens turpis dicitur, ac fœdè vivere: concubina verò tantùm dicitur non habere honeſtatem matrisfamilias; quapropter ob infamiam meretricibus loca deſignantur ſpecialia, ut ſecernantur ab aliis honeſtis fœminis, & magis erubeſcant, qui talia loca omnibus nota frequentant, & olim hujusmodi loca fuiſſe in littoribus maris refert Origenes *lib. 4. contra Celſum*: inquiens: *Philoſophi ex hiſtoriis docent, quòd primùm extra urbem, & perſonata meretrices proſterne-*

ſternebant ſe libidini prætereuntium, & Seneca *lib. 1. controvers. c. 2.* ait: *Caſtam te putas? quia viſa meretrix eſt, nuda in litore extitit.* Præterea nec omnibus fœminis conceditur quæſtum proprio corpore facere, illæ enim ab hac turpitudine arcebantur, quibus avus, aut maritus eques Romanus fuiſſet, ut refert Tacitus *lib. 2. Annal.* Rurſus ſtola, & matronali veſte meretrices nudabantur, ut notat Tertullianus *lib. de cult. fœminar.* & moris eſt etiam pleriſque in locis, quo meretrices habitu, & ornamentis etiamnum diſtinguantur à fœminis honeſtis.

195 Quæritur quinquageſimo ſeptimò, an furioſus poſſit validè matrimonium contrahere? Reſpondetur cum diſtinctione, ſi ſit perpetuò furioſus, non poteſt matrimonium contrahere, & deſumitur ex c. *dilectus* 24. *h. t.* ubi cùm Nobilis quidam filiam ſuam viro matrimonialiter copulâſſet, qui continuò laboraret furore, nec poſſet filia cum eo morari, reſcripſit Innocentius Epiſcopo Vercellenſi, quòd ſi ita ſit, præfates perſonas ab invicem ſeparet: ratio eſt, quia tale matrimonium eſt irritum: ſiquidem validè tantùm contrahitur per legitimum viri, & mulieris conſenſum: qui verò continuo furore laborat, nequit legitimum conſenſum præſtare, ut etiam notat Innocentius III. in *d. c. dilectus*, qui ex defectu conſenſûs in viro laborante continuo furore declaravit matrimonium irritum, & mandavit, perſonas illas ſeparari: Clarum ſiquidem eſt, furioſum laborantem continuo furore non poſſe habere conſenſum requiſitum ad matrimonium: dependet enim hujuſmodi conſenſus ab intellectu, & ratione, cujus furioſus durante furore non habet uſum; nec propterea eſt ſui compos *l. Patre furioſo ff. de his qui ſunt ſui, vel alieni juris.* Hinc furioſus dicitur etiam non habere voluntatem, eò quia hæc dependeat ab intellectu, & uſu rectæ rationis, quapropter furioſus æquiparatur dormienti, & ignoranti *l. 1. ff. de bonor. poſſeſſ. furioſ. l. ſi. à furioſo 12. in princ. de reb. credit. l. 2. §. furioſus ff. de procurat.* imò comparatur etiam infanti ob defectum uſus rationis *l. infans. C. ad leg. Cornel. de Sicar.* Imò etiam brutis *l. ſed & ſi 5. §. & ideo. ff. ad leg. Aquil.* Cùm igitur ſit furioſus durante furore expers conſenſus, capax non eſt matrimonij ineundi, non enim ſcit furioſus, quid agat *l. Illud 3. §. final. ff. de injurijs.*

196 Objici tamen poſſet, quia ſi furioſus non poſſet matrimonium contrahere ex defectu conſenſûs requiſiti jure naturæ ad matrimonium ineundum, inde ſequeretur, matrimonium ab ipſo initum eſſe irritum; quod tamen non conceditur, cùm matrimonium à furioſo contractum ſuſtineatur in c. *Neque furioſus cauſ. 32. q. 7.* ubi Fabianus Papa ait: *Nec furioſus, nec furioſa matrimonium contrahere poteſt; ſed ſi contractum fuerit, non ſeparentur.* Cùm igitur Pontifex ſupponat furioſum contraxiſſe matrimonium, & non eſſe ſeparandum, ſequitur, tale matrimonium non fuiſſe irritum, alioquin Pontifex juſſiſſet, ſponſos ſeparari.

Sed contra huic objectioni variè ſolet reſponderi, plures enim cum Gloſſa in *d. c. neque furioſus v. furore* reſpondent, diſcrimen eſſe inter eum, qui contrahens cum furioſa ignorabat furorem; & inter eum, qui conſcius erat furoris, & aſſerit, in primo caſu matrimonium initum cum furioſa eſſe irritum ob injuriam irrogatam viro inſcio furoris: ſecus in ſecundo caſu cenſet, validum eſſe matrimonium, quia cum fuerit conſcius furoris, præſumitur ultrò remiſiſſe injuriam ſibi illatam. Verùm hæc ſolutio non ſatisfacit, & communiter reijcitur, ut notat Covarruvias *2. p. de matrim. c. 1. n. 7.* quia valor matrimonij non dependet ab eo, quòd unus conjux remittat alteri, vel non, injuriam ſibi illatam; id enim non deſideratur, nec eſt de eſſentia matrimonij: ſed hoc eſt validum, ſi adſit utriuſque conjugis liber conſenſus, & ineatur coram Parocho, & teſtibus; & eſt irritum, ſi deſit contrahentium conſenſus, & quia furioſus eſt expers conſenſus, nec poteſt ab alio ſuppleri, ideò ob hunc defectum eſt matrimonium nullius valoris. 197

Quamobrem alij explicant textum in *d. c. neque furioſus* eſſe intelligendum, non de furioſo perpetuo furore laborante, & qui nunquam poſſit ullum actum liberum elicere, nec conſenſum dare; ſed de furioſo habente lucida intervalla, cui tametſi prohibeatur matrimonium contrahere, eò quia non ſit idoneus ad prolis educationem, ut docet D. Thomas in *4. diſt. 32. q. unic. art. 4.* ſi tamen de facto matrimoniũ contrahat, quando lucidis gaudet intervallis, quia tunc verum, ac liberum præſtat conſenſum, hoc ſuum ſortitur valorem *c. quamvis cauſ. 7. q. 1. l. Divus 14. ff. de offic. Præſid.* Verùm licèt hæc reſponſio ſubſiſtet in ordine ad valorem matrimonij; exactiùs reſpondent alij cum Pontio *lib. 4. de matrim. c. 1. num. 8.* & Sanchez *de matrim. lib. 1. diſp. 8. q. 3.* Fabianum Papam in *d. c. Nec furioſus* agere de furore ſuperveniente poſt contractum matrimonium, & quia ante furorem aderat verus, ac liber conſenſus, & matrimonium ſortitum ſuum valorem, rectè reſcripſit Pontifex, quòd *nec furioſus, nec furioſa matrimonium contrahere poteſt; ſed ſi contractum fuerit non ſeparentur*: quia matrimonium ante furorem validè contractum non vitiatur, neque ſolvitur per furorem ſupervenientem *c. ſi qui 32. q. 7.* Quòd ſi furor ſuperveniens adeò ſit vehemens, ut abſque vitæ diſcrimine non valeat alter conjux cohabitare cum furioſo, neque tunc diſſolvitur matrimonium quoad vinculum, ſed tantùm quoad thorum, & fit divortium, ne ſponſus ſanæ mentis cum diſcrimine vitæ habitet cum furioſo, à quo propterea ſeparatur: nec quamdiu furioſus vixerit, poteſt tranſire ad ſecundas nuptias, quia primum matrimonium cum furioſo fuit validè initum ante furorem, & non diſſolvitur per ſupervenientem furorem: unde notat Gloſſa, quòd ſi quando contraxit, non erat furioſus, matrimonium tenet, ſin verò erat furioſus, & poſtea ſanetur, quamvis in principio non fuerit validum ratione furoris, & defectu conſenſus: per 198

ſubſequentem tamen conſenſum acquirit ſuum valorem.

200 Quæritur quinquageſimo octavò, an validum ſit matrimonium initum à furioſo tempore quidem, quo laboravit furore, ſi antequam contraheret matrimonium, & laboraret furore, habuerit animum, ac veram voluntatem illud contrahendi? ſiquidem illa voluntas, & conſenſus liber, cùm non retrectetur, perſeverat etiam tempore ſuroria, quo propterea non dicitur furioſus carere conſenſu, proinde ſi contrahat, cùm non deſit conſenſus, videtur matrimonium validum eſſe. Tum quia ſi Ethnicua habeat animum ſuſcipiendi baptiſmum, velitque hoc ſacramentum ſuſcipere, talis voluntas utpote non retractate perſeverat, tametſi poſtea indormiat: atqui ſi dormiens tunc baptiſmum ſuſciperet, quem ante ſomnum intenderat recipere baptiſmue validè, & licitè à dormiente ſuſcipitur *c. majores §. item quæritur de bapiis.* ergo ſimiliter videtur dicendum de furioſo, qui ante furorem habuit animom contrahendi matrimonium: perinde enim videtur validè, & licitè ſacramentum matrimonij inire, ac dormiens validè, & licitè ſuſcipit ſacramentum Baptiſmi.

201 Reſpondetur ad quæſitum, tale matrimonium initum à furioſo tempore furoris eſſe irritum, quamvis ante furorem habuerit voluntatem illud contrahendi; quie illa voluntae præcedens non ſufficit, qoia nonniſi moreliter, & in habitu perſeverat: & ed matrimonium validè contrahendum requiritur conſenſus non in habitu, ſed in actu, adeò ut conjnges tunc actu conſentiant, quando actu matrimonium contrahunt: & furioſus tempore, quo laberat furore, nequit habere conſenſum in actu, quia iſte dependet ab intellectu actualiter expedito, non impedito; & à recta ratione, cojus uſus per furorem impeditur: hinc eſt diſcrimen inter eum, qui baptiaatur tempore, quo dormit, ſi antea habuerit voluntatem ſuſcipiendi baptiſmum; & inter furioſum contrahentem matrimonium tempore furoris, licèt antea habuerit voluntatem illud contrahendi: quia qui dormiens baptizatur, non eſt Miniſter ſacramenti baptiſmi, ſed tantùm ſubjectum, in quo recipitur: ſecus contrahene matrimonium eſt miniſter; & quando Miniſter confert ſacramentum, requiritur actualis intentio cum actu humano, qoando verò ſacramente recipiuntur, ſufficit intentio virtualis. Cum igitur contrahentes matrimonium ſint Miniſtri ſacramenti, ſi celebretur ab ipſis tempore furoris, quamvis voluntas præcedens non fuerit retractata, quia tamen non adeſt conſenſus actualis, qui requiritur eſſentialiter ad valorem matrimonij, hoc eſt irritum: hinc ſi ſacerdos auditâ confeſſione pœnitentis in furorem incideret, antequam ipſi impertiret abſolutionem, ſi poſtea tempore furoris abſolveret, eſſet abſolutio nulla: ut etiam ſi baptizaret tempore, quo laborat furore, baptiſmus eſſet irritue, tametſi ante furorem voluntatem habuerit baptizandi, quia actus Miniſtri debet eſſe humanus eo tempore, quo adminiſtratur ſacramentum, ut miniſter intelliget, quid agat.

Quæritur quinquageſimo nonò, an validum ſit matrimonium initum à viro verbis æquivocis, & etiam ſalſo nomine ad decipiendam puellam ſine animo contrahendi, ſed cum intentione eam cognoſcendi carnaliter? Reſpondetur, tale matrimonium in ſoro externo judiciali cenſeri validom, præſertim ſi ſecuta ſit carnalis copule, & deſumitur ex *c. tua nos 26. h. t.* ubi cùm quidam vir mulierem ad concubitum aliter inducere non poſſet, niſi eandem deſponcâſſet, & abſqoe ulla ſolemnitate, ac nemine præſente ei dixiſſet, Te Joannea deſponſat, quo nomine non vocabatur, ideóque non credebat eſſe conjugium, eò quia nomen Joannis eſſet fictum; nec ipſe vellet contrahere cum tali muliere, ſed tantùm eâ nti; quamvis nnlliter conſenſerit in ipſam, & tamen eam cognoverit; conſultus Pontifex reſpondit, fortè pro conjugio præſumendum ſore, niſi expreſſè Epiſcopua ſcripſiſſet, illum non propoſoiſſe; nec conſenſiſſe illam ducere in uxorem. Qnòd qualiter ipſi conſtitetit, ſe non videre, ſi tamen rea ita ſe habuerit, non debere ex illo ſacto conjugium judicari, cum in ea nec ſubſtantia conjugalis contractus, nec ſorma valeat ineundi: ſiquidem ex una parte tantùm adfuit dolus, & ex alia defuit conſenſus. 202

Hine infert Caniſius, tale matrimonium fuiſſe invalidum in ſoro conſcientiæ, quia vir ille fuerat Epiſcopo ſecramentaliter confeſſus, & data etiam eidem licentia utendi hac notitiâ extra ſacramentum, nimirum ſe enimo ficto, & ſola intentione utendi muliere contraxiſſe cum eadem, & quidem etiam falſificato nomine, quam tamen fictionem in ſoro externo probare non poterat, proinde rectè reſpondit Pontifex, ſe non videre, quomodo Epiſcopo id conſtiterit in foro externo. Quamobrem qui verbis æquivocie, aot ſalſia mulierem decipit, & ſine animo contrahendi matrimonium contrahit, & poſt illud contractum mulierem carnaliter cognoſcit, reverà non eſt matrimonium in foro interno conſcientiæ, in quo conſideratur pura veritaa *c. omnis de pœnit. & remiſſ.* 203

Unde ſi vir in Sacramentali confeſſione aperiat confeſſario, ſe contraxiſſe ſine animo verè contrahendi, ſed tantùm decipiendi mulierem; ex defectu conſensûs neceſſariò requiſiti, matrimonium eſt nullum, ut docet D. Thomas *p. 3. q. 45. art. 4.* ſed tunc debet Confeſſarius curare in foro pœnitentiali, ut illum inducat ad conſentiendum de novo, ut ſic ſe aptet foro externo judiciali, & purget dolum cum muliera commiſſum, ut notat Abbas *in d. c. Tua 26. n. 8. h. t.* In foro enim externo, & judiciali judicatur in favorem matrimonij, quia eccleſia in foro externo non judicat de occultie, ſed ubi deſunt claræ probationes ex conjecturis præſumit *c. veniens 15. h. t.* & in dubiis, quod tutius eſt, tenet *c. juvenis 3. h. t.* neque allegantem propriam turpitudinem audit *c. inter dilectos de donat.* & quia cùm conſtaret eccleſiæ, virum illum exteriùs contraxiſſe matrimonium cum tali mulie- 204

re,

re,& eam etiam poſt initum matrimonium carnaliter cognoviſſe, licèt fraudem commiſerit in verbis, adhuc judicatur in favorem matrimonij, & non illius, qui dicit, ſe fuiſſe uſum verbis dubiia ad mulierem decipiendam, & non habuiſſe voluntatem contrahendi cum ipſa: quia nihil intereſt quocunque nomine ſe quis vocet, dummodo ejus perſona ſit certa §. *ſiquidem inſtit. de legat. l. in venditionibus ff. de contrah. empt.* Neque ex parte fœminæ intervenit error perſonæ, qui matrimonium irritet, cùm vir habeat fœminam illam præſentem: onde totus error, ſi ſit in ſolo nomine, eſt tantum error qualitatia oon magni momenti, & non irritat matrimonium, ſi conſtet de perſonis; oominis enim mutatio, non obeſt, quando de ipſo corpore conſtat. *argum. textus in l. in venditionibus ff. de contrah empt. l. quotiens 5. ff. de hæred. inſtit.* An verè qui ſimulatè, & fictè contraxit matrimonium, teneatur iterum verè conſentire plures negant, præſertim Sanchez *tom. 1. de matrim lib. 1. diſput. 11.* Layman *p. 1. ſum. tract. 10. lib. 5.*

204 Communior tamen ſententia eſt, eum teneri verè conſentire, præſertim ſi fœminam carnaliter poſtea cognoverit, & ita docent Pontius *lib. 2. de matrim. c. 5. n. 5.* Covarruvias *de matrim 2. p. c. 2. n. 4.* Soto *in 4. diſt. 27. q. 1. art. 3.* & ratio ex eo petitur, quia promiſſio illa eſt mutuus contractus *do, ut des*, proinde ſi mulier ex parte ſua impleat interiùs, & exteriùs, quod promiſit; tenetur etiam vir exterius, & interius ex parte ſua adimplere promiſſum, ad quod propterea remanet obligatus *l. Juris 7. ff. de pact. l. naturalis 5. ff. de præſcript. verbis.* Hinc Baldus in *l. ei qui in fin. C quod cum eo*, eſſerit, eum, qui promiſit absque animo ſe obligandi, tametſi non obligetur ex animo, obligatur tamen ex naturali æquitate, ne conſequatur commodum cum jactura alterius. Unde licèt, ſi matrimonium in foro interno ſit invalidum, eccleſia non poſſit in foro exteriori efficere, ut validum ſit, ot docent Covarruvias *2. p. de matrim. c. 4. n. 4.* Præpoſitus in *c. is qui fidem 30. h. t.* poteſt tamen adigere ſponſum, qui fœminam deceperat, quatenus cum ea fictè contraxerat, & eam carnaliter cognoverat, ad præſtandum verum conſenſum, alioquin poſſent etiam conjuges ad diſſolvendum matrimonium mentiri in ſacramentali confeſſione, & aſſerere, ſe non habuiſſe animum contrahendi, ex quo maxima orirentur incommoda, & turbationes in republica.

205 Neque infringitur libertas ex eo, quòd vir, qui fictè matrimonium inivit cum muliere, ut poſſet eam carnaliter cognoſcere, ab eccleſia adigatur verum conſenſum præſtare: quia ſicut liberè contraxit fictè, & liberè cognovit carnaliter mulierem, ſe obligavit ad conſentiendum liberè, alioquin nec contraxiſſet cum ipſo, nec feciſſet ei copiam ſui coporis, ſeu non permiſiſſet ſe ab eo carnaliter cognoſci, proinde poteſt adigi absque violatione libertatis ad id præſtandum, ad quod ſe liberè obligavit: quo pacto neque agitur contra libertatem matrimonij, cùm quis à Judice adigitur contrahere matrimonium cum virgine à ſe deflorata: quia in utroque caſu metus juſtè incutitur, ut deſumitur ex *c. Cum locum 14. h. t.* proinde non violatur nuptiarum libertas ex eo, quòd liber conſenſus exigatur ab illo, qui injuſtè vult reſilire ab eo, ad quod ſe liberè obligavit.

Quæritur ſexageſimò, en mulieri venien- 206
ti ad valvas eccleſiæ benedicendæ cum ſponſo, credendum ſit, ſi affirmet, ſe nunquam tali matrimonio conſenſiſſe probante ſponſo legitimè contrarium? Reſpondetur, mulierem non eſſe tunc audiendam, & deſumitur ex *c. Conſultationi 28. h. t.* ubi Honorius III. reſcribit, quòd quando mulieres veniunt cum ſponſis ad benedictionem, & dicunt ſe nunquam non conſiſſe matrimonio, & ſponſi legitimè probant contrarium cum idoneis teſtibus, non ſint mulieres audiendæ. Sin verò poſt benedictionem, & ante copulam fugientes dicant ſe metu conſenſiſſe, & non veraciter, debeat tunc inquiri diligenter de tali metu, qui ſi probetur talis eſſe, ut cadat in conſtantem virum, ſint audiendæ: ubi notat Gloſſa, mulieres tunc non poſſe probare negativam, ſeu non conſenſiſſe, ſed tantùm affirmativam, nimirùm quòd ex metu conſenſerint, & tunc cauſa matrimonialis eſt committenda juriſperito eccleſiaſtico ut habetur in *c. Ex litteris de conſanguin. & affin.* ut etiam ſtatuit Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de refor. c. 12.*

Ratio verò, cur mulieri neganti, ſe in ma- 207
trimonium conſenſiſſe, non ſit credendum, ſi maritus contrarium probet; ex eo deſumitur, quia ubi duo diſſentiunt, qui meliùs probat, ſententiam in ſuum favorem trahit *c. ſuper hoc de relig.* in foro enim judiciali legitimæ, & idoneæ probationes ſunt validiores, quàm ſimplex aſſertio, & negatio alicujus *c. Cum à nobis de teſtibus:* & id vel maximè procedit, quando una pars ea aſſerit, quæ in animo ſunt, & talia exteriùs non apparent; & alia ea aſſerit, quæ ex ſignis exterioribus judicantur ita eſſe, ſicut aſſeruntur, quia eccleſia de exterioribus judicat, non verò de internis, quæ non patent per ſigna externa: conſequenter, ſi mulier veniens ad valvas eccleſiæ benedicenda cum ſponſo affirmet, ſe nunquam in tale matrimonium conſenſiſſe; & ſponſus contrarium legitimè probet, non eſt tunc credendum mulieri neganti, cùm ex ſignis externis, ſcilicet ex matrimonio inito coram facie eccleſiæ, & coram teſtibus, & ex acceſſu ad benedictionem, & aſſertione ſponſæ conijciatur, quòd mulier conſenſerit: quòd enim non conſenſerit, non poteſt aliter conijci, quàm ex pura negatione mulieris, proinde cum ſponſus melius probet, & in foro judiciali legitimæ, & idoneæ probationes ſint validiores, quàm ſimplex aſſertio, & negatio mulieris; rectè reſcripſit Pontifex, non eſſe tunc credendum mulieri neganti, ſe in matrimonium conſenſiſſe. Juvat obſervare, moris olim fuiſſe, imò & etiam nunc plerisque in locis, ut ſponſi benedicantur, & copulentur ante valvas eccleſiæ, ſeu ante fores templi, ut etiam in a-

lijs locis ubi eſt conſuetudo, ut benedicantur in templo ante altare. Addit verò Pontifex in *d. c. Conſultationi 28. h. t.* quòd ſi mulier poſt benedictionem, & ante copulam fugiens, dicat, ſe metu conſenſiſſe, audienda ſit, & diligenter inquirendum de illius metu, qui ſi ſit cadens in virum conſtantem, irritat matrimonium, quia talis metus excludit liberum conſenſum, ſine quo non contrahitur matrimonium, *c. Tua fraternitatis 25. h. t.* proinde ſi talis metus probetur, nec poſtea per carnalem copulam, vel aliter conſtet, illam de novo conſenſiſſe, matrimonium nullius eſt valoris, ex defectu conſensûs, non enim præſumendum eſt matrimonium, niſi evidenter probetur, *c. Aliter cauſ. 30. q. 5.* proinde ſponſi ſunt ſeparandi, ut notat Hoſtienſis in *d. c. conſultationi.* Verùm id intelligendum eſt, quando factum eſt recens, adeò ut poſſit facile probari: quia ſi multum temporis effluxiſſet à tempore contractus; tunc ſufficiunt præſumptiones probabiles, ut matrimonium præſumatur: nimirum quòd vir tenuerit ſemper fœminam ut ſuam uxorem in domo, ad menſam, in lecto, idque etiam deſumitur ex Concilio Trident. *ſeſſ. 24. de reform. c. 9.*

108 Quæritur ſexageſimo primò, cur ſponſalibus adjecta ſit arrharum conſtitutio, & non adjectio pœnæ, cum ipſæ arrhæ etiam quoddam genus pœnæ videantur invehere, eò quia reſiliens à ſponſalibus, eas deperdat? Reſpondetur, arrhas permitti in ſponſalibus dari utrinque à ſponſis, & quidem etiam ea lege, ut reſiliens eas deperdat, permittuntur enim utroque jure, & quidem cononico in *c. ſi quis uxorem 27. q. 2. c. Noſtrates c. fæmina 30. q. 5.* & in jure civili *l. 1. C. ſi nuptiæ ex reſcript.* quia arrha eſt veluti pignus datum in ſponſalibus pro futuro matrimonio contrahendo, quòd ſi non contrahatur, & per dantem ſteterit, quò minùs fuit contractum, arrha deperditur; ſi per recipientem duplum, vel etiam quadruplum reſtituitur *l. 3 & fin. C. de ſponſ. l. ſi quis oſcium ff. de ritu nupt* & ita docent communiter præſertim Cujacius *lib. 5. obſerv. 22.* Sanchez *de matrim. lib. 1. diſput. 35.* niſi tamen juſta cauſa ſubſit reſiliendi *l. 2. & fin. c. de ſponſ.* & *l. 1. C. ſi nuptiæ ex reſcripto.* Hinc quia arrhæ tantùm dantur, ut pignus futuri matrimonij, rectè ab utroque jure canonico, & civili permittuntur: non ita promiſſio pœnæ, cui reſiliens debeat ſubijci; quia ſi hujusmodi pœna ſponſalibus adijceretur; plures præſertim fœminæ metu adjectæ pœnæ incurrendæ matrimonium contraherent, & quia matrimonia amore, & affectu iniri debent, non metu pœnæ conciliari, ideò rectè prohibetur, ne ſponſalibus pœna ulla adijciatur, quamvis permittantur arrhæ. Tum quia ſtipulatio pœnalis plerúmque dirigitur ad acuendam diligentiam allius, cui injungitur pœna, ſi reſiliat, ut ſi non ex amore, ac libera voluntate; ſaltem metu pœnæ promiſſum adimpleat *l. ſi vehenda 10. v. eadem juris ff. ad leg Rhodiam de Jactur.* quapropter ſi pœna adijceretur ſponſalibus, ſponſa, quæ ex juſtis cauſis poſſet reſilire, & etiam ſponſus, qui poſſet repudium facere, cogeretur inire matrimonium contra propriam voluntatem: & quamvis juſtam reſiliendi cauſam haberent, adhuc tamen ob difficultatem, aut moleſtiam eam probandi, & metu gravioris pœnæ ſolvendæ compellerentur inviti matrimonium contrahere: quapropter promiſſio pœnæ inutiliter adijcitur ſponſalibus, imò tametſi juramento firmetur, adhuc eſt inutilis, & juramentum invalidum, eò quia ſit contra bonos mores: hinc neque ſtatuta permittentia hujusmodi pœnas adjectas ſponſalibus, ullius ſunt valoris, eò quia adverſentur libertati ſacramenti.

Quamobrem pœna adjecta contractui ſponſaliorum eſt irrita, quia metu pœnæ libertas matrimonij reſtringeretur, & matrimonia debent omnino liberè contrahi: ubi enim non eſt libertas, ibi poteſt impediri conſenſus, ſiquidem ex metu poteſt quis dicere, ſibi placere, quod odit, *c. cum locum 14. h. t.* & ubi conſenſus requiritur, ibi plena debet eſſe libertas. Tum quia ſponſalia ſunt futurarum nuptiarum promiſſio *c. præterea 2. h. t.* & ex hac promiſſione alteruter ſponſus obligatur alteri, ad contrahendum matrimonium, adeò ut lethaliter peccet, ſi non adimpleat promiſſum, niſi legitimum ſupervenerit impedimentum, & juſta cauſa ſuppetat: hinc eſt, quòd Eccleſia compellat ſponſos, ut ſtent promiſſis, & pœnitentiam etiam injungat pro peccato; quamvis in foro contentioſo non compellat, eò quia matrimonia coacta conſueverint malos exitus habere, proinde non ſolùm tempore contractus matrimonij, ſed etiam tempore promiſſionis de eo contrahendo debet adeſſe libertas, ut etiam declarat Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 9.* & quia timor ſolvendæ pœnæ etiam pecuniariæ impedit libertatem conſenſus, ideò promiſſio pœnæ non permittitur ſponſalibus adijci, & ſi adijciatur, inutilis eſt. 209

Cæterum metus amiſſionis alicujus rei, ſi 210 non eſſet talis, qui poſſet cadere in virum conſtantem, non irritaret matrimonium, ut notat Abbas in *c. gemma 29. h. t.* ubi Gregorius IX. aſſignans rationem, cur promiſſio pœnæ inutiliter adijciatur ſponſalibus, ait: quia debent matrimonia eſſe omnino libera, proinde non poſſunt etiam parentes imponere pœnam ſponſalibus filiorum: & ſi ponatur, altera pars non poteſt pœnam exigere, imò & ſub pœna excommunicationis prohibetur, ne exigat.

Ratio igitur diſcriminis, cur in ſponſalibus 211 de futuro permittatur arrha, non ita adjectio pœnæ, ea eſt, quia arrha tantùm datur in pignus futuri matrimonij, & etiam datur de præſenti, & in parva quantitate: pœna verò injungitur de futuro reſilienti, & ſolet etiam pœna gravior imponi, quæ propterea facilius impediret matrimonium, quàm arrha, ut notat Abbas in *d. c. gemma 29. n. 7. h. t* cùm enim facilior ſit quisque ad promittendum, quàm dandum, ſolet promitti ſemper multum, & dari parum, ut notat Gloſſa in *c. ſtat. § profer. de reſcript. in 6.* & ob eandem rationem mulier per Senatum conſultum Vellejanum prohibetur obligati pro alio, quamvis non prohibeatur alia

quid

quid donare alicui; quia præſumitur facilius promittere, quàm dare *l. ſed ſi ego ff. ad Senat. conſult. Vellei.*

212 Quòd ſi arrha eſſet in magna quantitate, & timor ipſius ſolutionis, vel amiſſionis impediret libertatem conſenſus, tunc haberet rationem pœnæ, quæ etiam reſtringeret libertatem matrimonij. Ut autem arrha cenſeatur magna in ordine ad reſtringendam libertatem conſenſus, id conijciendum eſt ex qualitate perſonæ, ſi divitiis affluat, vel non. Præterea diſcrimen inter arrham, & pœnam adjectam ſponſalibus eſt, quia pœna reſpicit directè negotium futurum, ut notat Barboſa in *d. c. gemma 29. h. t.* & datio arrharum reſpicit directè ſecuritatem negotij, ſeu fidem ſponſaliorum: datur enim arrha, ut pignus ad contrahendum matrimonium: & pœna injungitur ad vindictam non impletæ promiſſionis. Rurſus datio arrharum non ſit principaliter ad implendam libertatem matrimonij, ſed ut clariùs, ac evidentiùs probari poſſit veritas contractûs *l. quod ſæpe in princ. ff. de contrah. empt.* hinc qui ex poſtracto metu eas amittendi matrimonium contrahit, id non habetur in conſideratione, niſi arrhæ fuerint in magna quantitate, quia tunc induerent rationem pœnæ tendentis ad impediendam libertatem matrimonij, ut notat Aretinus *colum. 6. in l. Titia ff. de verb. oblig.* Demum, quia contrahens ſponſalia cum traditione arrharum, ſtatim eligit conſentire in vinculum ſponſaliorum, ut etiam in arrhis, proinde poteſt quodammodo metu arrharum compelli ad implenda promiſſa, quando verò contrahit quis ſponſalia ſub pœna, non intelligitur ſimpliciter abſolutè conſentire in vinculum, quin potiùs videtur ſe obligare alternativè, proinde cum à principio vinculum non ſit firmum, ſi poſtea conſentiret, videretur pœnæ metu conſentire.

213 Quæritur ſexageſimo ſecundò, an ſponſalia de futuro clandeſtina obligent ſponſos ad implendum promiſſum? ita dicuntur ſponſalia clandeſtina de futuro, quæ neque in facie eccleſiæ, nec præſentibus teſtibus contrahuntur? Reſpondetur, teneri ſponſos ſtare promiſſis, quia eccleſia tantùm irritavit matrimonia clandeſtina, non verò ſponſalia de futuro, ut pluries reſpondit ſacra Congregatio Concilij Tridentini Interpres: unde, qui matrimonium alicui legitimè promiſit, ſive promiſſio ſit pura, ſive juramento firmata, ſive verbo, ſive ſcripto, ſive clam, ſive coram teſtibus, ſive in facie eccleſiæ, ſive abſque præſentia ſacerdotis, tenetur matrimonium contrahere cum illa, cui fidem ſuam obſtrinxit, niſi ex mutuo conſenſu ambæ partes reſiliant, ac ſuam remittant ſponſionem: quia tunc ſponſalia per mutuum diſſenſum diſſolvuntur, ut declaravit Innocentius III. *c. præterea 2. h. t.* ubi reſcribit, quòd qui contrahunt ſponſalia, ſeu matrimonium de futuro purè ſine conditione, fide hinc inde data; ſi deinde ad invicem nolint contrahere, ſint admonendi, ut datam fidem ſervent: ſed deinde non ſint cogendi, ſed tolerandi, ne quid deterius contingat.

Sunt etiam plures cauſæ, quibus ſponſalia di- 214
rimuntur, primò enim poſſunt dirimi poſt lapſum temporis conſtituti ex conventione partium ad incundum matrimonium, ſed tunc ille, per quem ſtetit, ne matrimonium contraheretur, debet pœnitentiâ ſibi injunctâ violationem datæ fidei eluere, & deſumitur ex *c. ſicut 22. h. t.* Verùm id intelligitur, quando terminus adijcitur ſponſalibus ad reſtringendam obligationem, quia tunc obligatio extinguitur, & vinculum ſolvitur, eò quia tempus ex mutua conventione partium conſtitutum ſit elapſum, quia obligatio tunc non ſe extendit ultra tale tempus. Sin verò dies adjiciatur obligationi jam contractæ; tunc cenſetur potiùs adjecta ad ſolemnizandum effectum obligationis, ut loquuntur juris conſulti, quàm ad extinguendam ipſam obligationem: unde ſi priùs contrahantur ſponſalia, & poſtea tractetur de die nuptiarum celebrandarum per lapſum illius diei non liberantur ſponſi ab obligatione matrimonij contrahendi, quia obligatio fuit abſolutè contracta, & dies poſtea per accidens aſſignata.

Secundò etiam capitales inimicitiæ inter 215
ſponſos, vel eorum parentes ſubortæ ſufficientem præbent cauſam dirimentem ſponſalia, & deſumitur ex *c. requiſivit 17. h. t.* ubi Lucius III. reſcribit, quòd ſi mulier, quæ juravit alicui nubere, ſi poſtea nolit, monenda potiùs ſit, quàm cogenda, quia matrimonia debent eſſe libera, & coacta ſæpe habent exitus difficiles: ſiquidem ex duobus malis minus eſt eligendum *c. duo mala diſt. 13.* hinc licèt, qui juravit contrahere de rigore juris eſſet compellendus ad implendum juramentum, ſi tamen timeatur de uxoricidio, vel de bello inter parentes, non compellitur: ne compulſio eccleſiaſtica videatur eſſe cauſa malorum, cùm potiùs debeat eſſe medicina ad correctionem, & non venenum ad deſtructionem, ut ſcribit Apoſtolus *2. ad Corinth. cap. 10.*

Tertiò dirimuntur etiam ſponſalia propter 216
paralyſin, lepram, epilepſiam, aliúmve ſimilem morbum, ut etiam ob notabilem magnam deformitatem, vel debilitatem ſupervenientem, & deſumitur ex *c. litteras de conjug. leproſ.* ubi Urbanus III. reſcribit, ſponſum non eſſe cogendum ad matrimonium ineundum cum ſponſa, quæ poſt ſponſalia cœpit leprâ inſici, & etiam docetur à D. Thoma *in 4. ſent. diſt. 27. q. 2. art. 3. in reſponſ. ad 3.* ubi ait: *Si ante contractum matrimonium aliquam gravem infirmitatem incurrat alter eorum, inter quos ſunt contracta ſponſalia, quæ ipſum nimis debilitet ut epilepſia, vel paralyſis; aut eum deformet, ut abſciſſio naſi, vel orbitas oculorum, vel aliquid hujuſmodi, aut quæ ſit contra bonum prolis, ut lepra, quæ ſolet prolem inficere: poſſunt ſponſalia dirimi, ne ſibi invicem diſpliceant, & matrimonium ſic contractum malum exitum ſortiatur.*

Quartò dirimuntur ſponſalia propter affi- 217
nitatem ex illicita copula, vel cognationem ſpiritualem ſupervenientem, & propter famam cujuſcunque impedimenti, ſi fama probetur. Hinc ſi quis fide interpoſita deſponſavit aliquam, &

poſtea conſanguineam ſponſæ intra gradum prohibitum carnaliter cognovit, ipſo jure ſponſalia inter eos inita diſſolvuntur, ut liquet ex *c. Veniens de eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ, vel ſponſæ.* Affinitatem tamen provenientem ex copula illicita Synodus Tridentina reſtrinxit ad ſecundum gradum, quapropter ſi quis ſponſæ ſuæ conſanguineam in ſecundo gradu cognoverit, irrita ſunt ipſo jure ſponſalia, & nullum inter ſe poſſunt matrimonium contrahere; ſi ramen vir cognoſceret conſanguineam ſuæ ſponſæ in tertio, vel quarto gradu poſſet matrimonium contrahere. Imò etiam cognatio ſpiritualis ſuperveniens ſponſalia dirimit, ut ſi alter alterius filium à ſacro fonte ſuſcipiat, ut habetur in c. *veniens de cognat. ſpiritual.*

218 Quintò ſubſequens alterutrius ſponſi fornicatio ſponſalia dirimit etiam jurata, quia fornicatio directè repugnat datæ fidei: licèt nondum dederint ſibi mutuò poteſtatem corporis, qui ſponſalia contraxerunt; ex hoc tamen efficiuntur ſibi invicem ſuſpecti de non ſervanda fide in futurum, ideóque poteſt ſibi præcavere unus contra alium dirimendo ſponſalia, ut docet D. Thomas in *4. diſt. 27. q. 2. art. 3. ad 6.* & deſumitur etiam ex *c. quemadmedum de jurejur.* Non tamen licet fornicario parte invitâ ſponſalia dirimere, alioquin ſua ei malitia patrocinaretur. Id etiam procedit de puella ab altero vi oppreſſa, ut etiam de ea, quæ cùm crederetur eſſe virgo, deprehenſa poſtea fuit corrupta: ſiquidem ad eam ducendam ob notabilem in illa factam, & cognitam in peius mutationem pertinentem ad ſtatum matrimonii, ſponſus non obligatur, neque vir compellitur contrahere vitium bigsmiæ. Imò non ſolùm propter fornicationem corporis ſponſalia dirimuntur, verùm etiam ob fornicationem ſpiritualem, ut ob hæreſin, vel apoſtaſiam, aut aliud grave crimen inducens infamiam.

219 Sextò diſſolvuntur etiam ſponſalia de futuro per matrimonium de præſenti; adeò ut ſi alter ex ſponſis matrimonium ineat validè cum alia perſona, priora ſponſalia de futuro ſint ſoluta, quia matrimonium eſt vinculum fortius, & indiſſolubile: proinde ſponſalia ante illud contracta impoſſibile eſt, ut obſerventur, quia vinculum matrimonii deberet ſolvi. Non tamen qui matrimonium contraxit violata fide ſponſaliorum eſt à culpa immunis, ut declarat Gregorius IX. in *c. ſi inter virum b. t.* Hinc irrita ſunt etiam ipſo jure ſponſalia, ſi ad ipſa ſequantur vota ſolemnia, quæ in profeſſione vitæ religioſæ emitti ſolent, ut etiam vota ſimplicia religionis, caſtitatis, vel ſuſcipiendi ſacros Ordines. Quia nemini licitum eſt promittere, quod præſtare non poteſt; ſi cauſæ legitimæ id prohibeant: ſed qui recenſitis votis Deo ſe obſtrinxit, nequit matrimonium promittere, quia hujusmodi vota eidem repugnarent. Vota enim ſimplicia religionis, caſtitatis, & ſuſcipiendi ſacros Ordines impediunt matrimonium, ne contrahatur, & vota ſolemnia, quæ ſolent emitti in profeſſione vitæ religioſæ dirimunt matrimonium etiam contractum ratum, ſcilicet non conſummatum, ut habetur in *c. Rurſus qui clerici, vel voventes matrimonium contrahere poſſunt.*

Pars II.

De Matrimonio ſecundùm ſe pro ut eſt contractus, & Sacramentum.

TAmetſi cœlibatûs, ac virginitatis cultura præferatur ſtudio matrimonii; & Apoſtolus ſcribens ad Corinthios optaverit, ut omnes homines continentiæ eſſent ſtudioſi, ac cœlibatum matrimonio anteponerent inquiens: *Volo omnes homines eſſe ſicut me ipſum*, ſeu ut omnes eſſent continentes, quòd procnldubio eſſet conducibilius ad vitæ tranquillitatem inſtituendam; cum nihil beatius poſſit hominibus in hac vita contingere, quàm ut animus à quavis mundi curâ ſolutus, ſedatâ, ac coërcitâ omni carnis libidine, vitæque imitator Angelicæ in una rerum cæleſtium ſeria meditatione conquieſceret. Nihiloimnua quia idem Apoſtolus Paulus etiam ait: *Unuſquiſque proprium donum habet à Deo, alius verò ſic*: & matrimonium neceſſarium ſit ad propagationem, ac conſervationem humani generis in poſteris; ſitque propterea pluribus, iisque divinis bonis ornatum, & à Chriſto etiam elevatum inter eccleſiæ ſacramenta; & propriâ itidem ſuâ præſentiâ honeſtaverit nuptias in Cana Gallilææ, quas etiam inſigni miraculo illuſtravit, converſione aquæ in vinum; ideo ſacri canones agunt de matrimonio, quod cum diximus initiari ſponſalibus, de quibus hactenus egimus; poſtulat nunc rectus ordo, ut de ipſo matrimonio agamus, quod eſt altera pars hujus tituli, & de quo agemus: primò prout eſt contractus, & ſacramentum. Secundò de requiſitis ad illud. Tertiò de obligationibus ortis ex ipſo. Quartò de ejus indiſſolubilitate. Quintò de Impedimentis.

§. I.

De nomine, & quidditate matrimonii.

HÆc tria conjugium, nuptiæ, & matrimonium idem prorſus ſignificare, docet D. Thomas *q. 44. art. 2. in addit. ad 3. p.* quamvis ſecundùm etymologiam nominum inter ſe differant: ſiquidem conjugium dicitur ab eo, quod in matrimonio eſt eſſentiale, ſcilicet à vinculo, ſeu jugo iis impoſito, qui matrimonio ſunt conjuncti, ne à futura perpetua concordia ſeparentur, ut docet D. Iſidorus *lib. 9. orig. c. de conjug.* & Alexander ab Alexandro *lib. 2. genialium dierum c. 5.* ubi ait, Junonem nuptiarum Deam dictam eſſe *jugalem*, quaſi jugum imponentem. Tum quia conjugium dicitur etiam à conjunctiones, adeo ut licet omne matrimonium dici poſſit conjugium, non tamen vice verſa omne conjugium eſt matrimonium, ſi in rigore

gore loquamùr ; quia matrimonium dicitur à præcipuo fine ejusdem, à quo nomen accepit, ſcilicet à generatinne prolis : mulier enim ideo nubit, ut fiat meter, ut notat Gloſſe in §. 1. *inſtit. de patria poteſt.* unde ſi ſenex extra ſpem prolis nuptias contrahat, talis contractus dicendus eſt in rigore potiùe conjugium, quàm matrimonium.

2 Nuptiæ dicuntur ab accidentali quadam cœremonia, quâ moris fuit epud veteres, ut ſponſæ, dum viris nuberent, faciem obnuberent, ſeu totum caput velerent deſumptâ metaphorâ à nubibus, quibus cœlum tegitur, ut loquitur Iſidorus *loc. cit.* D. Ambroſius *lib. 1. de Abrahamo. c. 9. circa fin.* cenìet conſueviſſe olim puelles pudoris gratiâ, ſe obnubere, ſeu velare faciem; vel etiam ut cenſent alij, obnubere conſueverunt faciem, ut ſe maritie obnoxies eſſe intelligetent, ut innuit Celiue Rodiginus *lib. 15. lection. antiquar. c. 15.* vel ut placet Paludano, quia ſicut nubec cœlum, & ſolem nobis occultant, ite puellæ ducendæ, quantum ad venerea aliie occultæ eſſe debent, ec prorſus incognitæ præterquam viris ſuis. Nuptiæ tamen, & matrimonium plerùmque in jure confunduntur, ut *toto tit. ff. de ritu nuptiar.* nunc tamen propriè nomine nuptiarum ſignificatur ſolemnitas ille, & pompa externe, quâ initut contractus matrimonij, adeo ut cœremonia hæc diſtinguatur ab ipſo contrectu : ſiquidem tempore edventus, & quadrageſimæ prohibentur nuptiæ, hoc eſt pompa ille nuptialis : non ita contractus matrimonielis, ſi hic abſque ſolemnitate privetim, & ex juſta cauſa ineatur, ut deſumitur ex *c. 3. de feriis.*

3 Metrimonium ſuam deſumit nomenclationem à matre, quatenue mulier nubit, ut mater fiat : deſumit matrimonium potius à matre, quàm à patre ſuam nomenclatiunem, adeo ut contractus matrimonialis dicatur potius metrimonium, quàm patrimonium, quia ut notat Auguſtinus contre Feuſtum *c. 26.* non ed elium finem debet fœmine nubere, quàm ut mater fiat, matriſque nomen ſperet. Vel etiam à matre potiùs, quàm à petre ſuam deſumit nomenclationem, quia mater plus impendit leboris in prole educande, plures ſuffert dolores in ille parienda *c. ex litteris de converſ. infidel.* D. Thomas *d. q. 44.* eliquot eſſignet rationes, cur potiùs à matre, quàm è petre metrimonium dicatur; quarum prima eſt, quia officium matris plus apparet in filiorum procreatione, quàm officium viri : hinc ptopter eandem rationem poſſeſſio externorum bonorum megis dicitur patrimonium, eò quie magis ſpectet ad patris officium, eò quie vir megis officioſus ſit, plùſque impendat laboris in cumulendis externie bonis, quam meter. Secunde retio eſt, quia peter reſpectu filiorum non eſt ita certus ſicut mater, adeo ut Thelemachus apud Homerum *Odiſſea 1.* dicat, *me eſſe Ulyſſis filium, revelavit mater*, quâ ratione juris conſulti liberos, aut ſervoe non ex petre, ſed ex metre dijudicant, ut notet Covarruvias *epit. in 4. decretal. p. 2. c. 1.* & apud Licios filij non ſequuntur ſtirpem patrum, ſed metrum, ut reſert Alexander eb Alexandro *lib. 5. genialium dierum c. 4.* quepropter matrimonium non deſumit ſuem denominetionem à digniore, cùm ſit homo dignior fœminâ, ſed ab evidentiore, & certiore : meter enim eſt certior patre, cum ipſa pariat prolem corem teſtibue, non verò generet coram teſtibue. Nec eſt novum, quòd denominetio rei deſumetur ab ignobiliori, dummodo hoc ſit evidentius, & certius, etenim *homo* denominetur *ab humo*, ex quo ejus corpus formetum fuit ; cùm tamen animе utpote ſpirituelis ſit longè præſtantior, & excellentior : denominetur igitur homo ab humo, quia humus cedit ſub ſenſus, non ita anima licet perfectior.

Metrimonium igitur *in §. 1. inſtit. de patria poteſt.* definitur, *quòd ſit legitima viri & mulieris conjunctio individuam vitæ conſuetudinem retinens*, ut etiam habetur *in c. illud. 11. §. verum de præſumpt.* dicitur eſſe *conjunctio*, quie dupliciter poteſt matrimonium ſumi, ſcilicet pro actuali contractu, quo contrahentes mutuò ſe obligant ed vitæ ſocietetem, uſùmque generationis : ſecundò pro ſtetu, ſeu vinculo permanente virum inter & fœminem ; & quia eſſentia matrimonij non conſiſtit in ſolo contractu, qui tantùm eſt ceuſa efficiens, & tranſit ; cùm temen matrimonium formeliter ſpectatum conſtituet ſtetum perſiſtentem, ſeu durantem uſque ed mortem : ideo conſiſtit propriè matrimonium in tali obligatione orte ex contrectu, ſeu vinculo permanente, & quo conjuges ſunt inter ſe uniti, adeo ut neutri licitum ſit alteri nubere, uſque ed mortem elterius conjugis : unde dicitur conjunctio perpetue, ſeu quæ duret uſque ad mortem elterius conjugis. Additur *maris, & fœminæ*, quie repugnat fini matrimonij poligamia, ſeu ut une fœmine plures habeat viros, vel unus vir ſimul plures uxores. Additur *individuam vitæ conſuetudinem retinens*, ut ſignificetur mutua cohabitetio, & indiſſolubilitas mattimonij, quie mejor eſt, quèm in cæteris humanie contrectibus, qui mutuo conſenſu iterum diſſolvi poſſunt.

Hinc in mettimonio ſex poſſunt conſiderari. Primò conſenſue internus mutuus contrahentium. Secundò ſignum externum, & ſenſibile manifeſtativum conſenſus interni, quod ſignum ſolet fieri per verba de præſenti. Tertiò vinculum enimorum ceuſatum ex tali contractu, quô quilibet conjux eſt ite alteri alligetus uſque ad mortem, ut non poſſit eb illo ſejungi, ut ait Apoſtol⁹ *ad Romanos 7. mulier alligata eſt viro quanto tempore vir ejus vivit*, & *1. ad Corint. 7. alligat⁹ es uxori noli quærere ſolutionem.* Quartò jus, & dominiũ, quod quilibet conjux habet ſupre corpus alteriue in ordine ad actus conjugeles licitè exercendos. Quintò mutua obligetio non cognoſcendi alium præter proprium conjugem, & ſimul reddendi debitum viciſſim, & convivendi. Sextò uſue hùjue poteſtatis, & obligetionis éſtque ipſe ectus metrimonielis convivendi, filios educandi, & procreandi. Ex his autem metrimonium abſolutè ſumptum propriè tantùm ſupponit pro contractu illo externo,

terno, & pro vinculo ex illo reſultante; ex quibus matrimonium ut ſuperius diximus, magis propriè ſupponit pro vinculo, quod eſt effectus contractûs, quàm pro ipſo contractu, qui nihilominus eſt de ratione intrinſeca matrimonij, quia verè, & propriè in tali contractu conſiſtit ſacramentum matrimonij à Chriſto inſtitutum; quapropter matrimonium propriè ſumptum ſupponit etiam pro ipſo contractu, perinde ac baptiſmus pro ablutione. Magis tamen propriè ſupponit pro ipſo vinculo, ut docet D. Thomas *in addit. ad 3. p. q. 44. art. 1.* & colligitur etiam ex Ariſtotele *1. & 3. œconomiæ* ubi matrimonium vocat primam, ac præſtantiſſimam ſocietatem, vel conjunctionem, ut etiam notavit Modeſtinus *lib. 1. ff. de ritu nupt.* dicens, eſſe quoddam conſortium viri, & mulieris, imò deſumitur ex *Geneſ. 2.* ubi ad explicandam eſſentiam matrimonij de viro, ait, *adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*, quem textum adfert Apoſtolus *1. ad Corinth. 11.* ad explicandam unionem Chriſti cum eccleſia, hinc Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de refor.* præcipit Parochis, & ſacerdotibus, ut dicant: *Ego vos conjungo*, ut ſignificetur matrimonium eſſe ipſam formalem conjunctionem. Alia quatuor conſiderata in contractu matrimonij propriè non dicuntur matrimonium, quia conſenſus internus eſt potius cauſa matrimonij, filiorum educatio eſt finis, jus quod quilibet conjux habet ſupra corpus alterius eſt effectus, ut etiam uſus talis poteſtatis.

5 Matrimonium igitur ut præcisè eſt vinculum definitur *conjunctio maritalis inter viri, & uxoris legitimas perſonas individuam vitæ conſuetudinem retinens*, quod tamen eſt intelligendum de conjunctione non corporum, ſed animorum, ut habetur in *l. nuptias §. de regul. jur.* ubi dicitur quòd non coitus, ſed conſenſus matrimonium faciat: dicitur etiam viri, & mulieris ad differentiam conjunctionis, quæ eſt inter bruta, ut inter columbas, turtures, ciconias, quæ licèt uſque ad mortem perſeveret, non dicitur matrimonium, ut etiam ad excludendas perſones ejuſdem ſexus. Dicitur etiam conjunctio viri, & mulieris in ſingulari, quia matrimonium debet eſſe unius tantùm cum una, adeo ut antiqui PP. qui plures duxerunt, plura etiam conſtituerint matrimonia. Sin verò conſideretur matrimonium, ut præcisè eſt quidam contractus humanus præſcindendo à ratione ſacramenti: eſt *Pactio, ſeu conjunctio legitima virum inter, & mulierem ad individuam vitæ ſocietatem ineundam, & retinendam.* ubi pactio vicem gerit generis, quia eſt quid ſuperius ad contractum etiam in communi ſumptum, quia contractus exigit obligationem oriri in utroque contrahente, ut docet Ulpianus in *l. labeo 2. ff. de V. S.* ſecus pactio poſtulat obligationem in utraque, vel in altera tantùm parte, ut notat Rebellius *lib. 1. de contract. in genere. q. 1 ſect. 1. num 4.*

6 Sin verò conſideretur matrimonium ut ſacramentum, definitur eſſe *ſignum ſenſibile gratiæ collatæ viro, & mulieri fidelibus legitimo conſenſu copulatis ad perpetuam vitæ conſuetudinem mutuò peragendam:* ubi *ſignum ſenſibile* vicem gerit generis, quia eſt quid ſuperius ad omnia ſacramenta, & reliquæ particulæ adduntur loco differentiæ. Hinc apud infideles initur quidam matrimonium, ſed in ratione contractûs tantùm, & vinculi, non verò ſacramenti: eſt tamen matrimonium apud infideles initum legitimum, ſi legitimo conſenſu contrahatur, & dicitur eſſe contractus quidam, quem infideles celebrando non peccant, cùm ſit in officium naturæ, ſeu propagationem, & conſervationem humani generis, & in remedium concupiſcentiæ; non eſt tamen inter infideles ſacramentum, quia carent baptiſmo, qui eſt janua ad omnia ſacramenta: unde matrimonium contractum ex diſpenſatione Pontificis à fidele cum catechumena ex probabiliore ſententia non eſt ſacramentum, licèt non deſint, qui putent, eſſe ſacramentum ex parte ſolius fidelis, cùm ipſe ſolus ſit capax ſacramenti: ratio enim evincens non eſſe Sacramentum etiam ex parte fidelis, eſt, quia matrimonium in utroque conjuge eſt unum numero ſacramentum, perinde ac eſt unum numero matrimonium, proinde ſi in uno non eſt ſacramentum, nec erit in altero. Cæterum matrimonium infidelium tunc incipit fieri ſacramentum, & conferre gratiam, cùm primùm ambo conjuges baptizantur, quia tunc incipiunt repræſentare unionem Chriſti cum eccleſia, & efficitur indiſſolubile, ſaltem ut eſt matrimonium fidelium ratum.

Non tamen deſunt plures, qui cum Bellarmino *de matrim. lib. 1. c. 5.* docent, poſt ſuſceptum baptiſmum teneri conjuges, qui in ſtatu infidelitatis contraxerunt matrimonium elicere novum conſenſum, quo ratificent priorem, & quidem per aliqua ſigna externa, licèt non ſit neceſse, ut talis conſenſus eliciatur coram Parocho, & teſtibus: & tunc volunt matrimonium induere rationem ſacramenti, & cauſare gratiam: Immo putârim probabiliùs teneri conjuges infideles poſt ſuſceptum baptiſmum iterum contrahere coram Parocho, & teſtibus, & juxta formam præſcriptam ab eccleſia, ut eorum matrimonium fiat ſacramentum: ſiquidem matrimonium contractum inter infideles, cum ab initio non fuerit ſacramentum, ſed ſimplex contractus defectu baptiſmi non poteſt fieri verum ſacramentum per hoc præcisè, quòd poſtea baptizentur, & per ſignum aliquod extrinſecum tantùm ratificent contractum, quem inierunt in ſtatu infidelitatis: ratio mihi videtur perſpicua, quia cùm matrimonium ut ſacramentum ſit eſſentialiter contractus initus inter baptizatos, nunquam erit ſacramentum, niſi celebretur inter baptizatos: & ratificare matrimonium non eſt illud celebrare, ſed jam celebratum confirmare; proinde tutius foret, ſi conjuges baptizati iterum contraherent, ut matrimonium, quod antea erat ſimplex contractus, fiat poſt ſuſceptum baptiſmum, ſacramentum. 7

Præterea matrimonium dividitur in legitimum, ratum, & conſummatum, legitimum dicitur generatim, quod de jure improbatum non 8

non eſt ; ſecondùm verò præſens inſtitutum, & magis in ſpecie dicitur, quod cõtrahitur inter infideles, & conſiſtit in ſolo legitimo naturali conſenſu, & nec eccleſiæ ratificationem habet, nec eſt ſacramentum. Ratum dicitur propriè illud, quod per verba de præſenti contractũ eſt, & ab Eccleſia approbatum, & rationem ſacramenti habet, cui tamen nondum acceſſit carnalis copula, & de hoc matrimonio tantùm rato intelligitur regula illa *l. nuptias 31. §. de ritu nuptiar. quòd nuptias non concubitus, ſed conſenſus faciat.* Matrimonium ratum fuit illud inter beatiſſimam Virginem, & S. Joſephum, quod carnali copula non fuit conſummatum. Matrimonium conſũmatum denique vocatur, quod per concubitum, & carnalem copulã præcedente legitimo conſenſu de præſenti completum, & conſummatum eſt. Debet conſenſus legitimus, ſeu matrimonium ratum præcedere, quia ſi copula haberetur ante contractũ matrimonialem, ex illa non induceretur matrimonij conſummatio : ſiquidem quod nondum eſt, conſummari non poteſt, & cum ante contractum matrimonialem nondum ſit matrimonium, ideo non poteſt hoc conſummari, quapropter talis copula erit fornicaria, nec inducet indiſſolubilitatem, nec alios effectus matrimonij conſummati.

10 An verò carnalis copula ſit de eſſentiali integritate matrimonij, non videntur Doctores convenire; ſed ut clarè procedatur, juvat obſervare quadruplicẽ copulam poſſe inter conjuges conſiderari : prima eſt vinculũ illud, quod reſultat ex matrimoniali contractu, & ratione cujus unus conjux tenetur alteri indiviſibiliter fidem ſervare. Secunda eſt copula per affectum amoris, & benevolentiæ. Tertia, copula carnalis per mixtionem corporum, ratione cujus duo ſunt unum in carne una. Quarta eſt copula vitæ domeſticæ, & individuæ cohabitationis ad cæteros uſus matrimonij. Rurſus in matrimonio duplex conſideratur integritas eſſentialis una, altera accidentalis, quo pacto in homine integritas eſſentialis in eo eſt ſita, ut conſtet corpore, & anima ; accidentalis quòd habeat omnia corporis membra ; rurſus utrique integritati reſpondet propria perfectio; primæ reſpondet perfectio eſſentialis, ut quòd homo ſit diſcurſivus : ſecundæ accidentalis, ut quòd homo actu diſcurrat, aliiſque formis accidentalibus perficiatur. Ex hiſce copulis certum eſt, ſecundam, & quartam non eſſe partes eſſentiales matrimonij, quia ſine mutua cohabitatione, & benevola animorum conjunctione, adhuc habetur vera ratio matrimonij ; unde ſolet refutari ſententia Soti docentis *in 4. diſt. 26. q. 2. art. 4. ad ult.* unionem per affectum charitatis, & amoris eſſe de eſſentia matrimonij : quia revera talis affectus amoris, quo conjux tenetur conjugem diligere ſicut Chriſtus Eccleſiam, non includitur intrinſecè in ipſo conſenſu matrimoniali, nec in ipſo matrimonio, ſed ad ipſum ſe habet conſecutivè. Quamobrem verba illa *Geneſ. 2. propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ,* ſi intelligantur de adhæſione per affectum amoris, non ſignificant quidquam pertinens ad eſſentiam matrimonij, ſed tantùm præceptum divinum.

11 Imò copula carnalis nec eſt de integritate, & perfectione eſſentiali matrimonij, ſed tantùm de ejus integritate, & perfectione accidentali, ut communiter docent Doctores cum Covarrũvia *in 4. decretal. p. 2. c. 1. §. 2. n. 1.* & deſumitur *ex c. matrimonium, c. conjux. c. omnis res 27. q. 2. c. ſi inter virum de ſponſal.* & ita communiter docent etiam SS. Patres nominatim S. Auguſtinus *lib. de bono conjugali c. 3.* ubi id ex eo probat, quia matrimonium non ſolùm ſit inſtitutum propter filiorum procreationem, ſed etiam propter ſocietatem conjugum, quo pacto etiam in ſenibus ſterilibus habetur matrimonium, ut etiam in aliis, qui mutuo conſenſu abſtinent à venereis : matrimonium enim initum inter S. Henricum Romanorum Imperatorem, & ſanctam Cunegundem Sigefridi Palatini filiam fuit verum, & reale matrimonium ; tametſi S. Cunegundis conſentiente Henrico intactum virginitatis florem æterno Regi conſecraverit. Tum quia tametſi conjuges ſeparentur quoad thorum, manent nihilominus matrimonio colligati : ex quo clarè conijcitur ; carnalem copulam non eſſe de eſſentia matrimonij. Tum quia Apoſtolus cùm dixiſſet *1. ad Corinth. 7.* uxores non debere à viro diſcedere, poſtea ſubdit, quòd ſi diſceſſerit innupta maneat, aut viro reconcilietur.

12 Si dicas, ſaltem tertiam copulam eſſe de eſſentia matrimonij, eò quia ſine ipſa vinculum quod ex tali contractu reſultat, non habeat completam rationem, & eſſentiam matrimonij, ſed tantùm inchoatam, donec per copulam carnalem conſummetur. Contra eſt. Primò quia inter Virginem Matrem, & S. Joſephum de fide eſt *Matth. 1. & Luc. 2.* fuiſſe verum matrimoniũ, & tamen eſt etiam de fide non interceſſiſſe copulam ullam carnalẽ inter ipſos : quapropter vinculũ antecedens hanc carnalem copulam habet veram, & integram rationem matrimonij in ratione contractûs, & ſacramenti. Secundò quia inter primos parentes fuit etiam verum matrimonium ante lapſum, & tamen certum eſt, non ſe carnaliter cognoviſſe, niſi poſt peccatum. Tertiò quia ſi poſt matrimonium ratum, & non conſummatum unus conjux nubat alteri, hoc ſecundum matrimonium eſt irritum.

13 Quòd verò matrimonium per carnalem copulam perficiatur ex eo liquet, quia matrimonium ordinatur ad copulam carnalem, ut ad propriam operationem, & medium ad gignendam prolem, quæ eſt finis matrimonij ; proinde accidentaliter integratur, ac perficitur. Tum quia ratione copulæ matrimonium dicitur conſummatum, quatenus acquirit ſuum complementum ſaltem accidentale. Quòd ſi dicas, matrimonium ante carnalem copulam eſſe diſſolubile, proinde non habere veram eſſentiam matrimonij ; ſiquidem cui deficit paſſio, deficit etiam eſſentia : & cum indiſſolubilitas ſit paſſio matrimonij ; ſi hæc non ponatur, non habetur eſſentia matrimonij.

14 Quòd verò matrimonium ratum tantùm, & non conſummatum ſit diſſolubile, ex eo liquet, qoia ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. can. 6.* diſſolvitur per ingreſſum religionia. Sed contra, quia non eſt contra rationem matrimonij, quòd per accidens diſſolvatur ex ſpeciali aliqua ordinatione divina: hinc ex Chriſti privilegio in favorem ſtatus religioſi matrimonium ratum, & nondum conſummatum diſſolvitur per votũ ſolemne religionis: ſicut etiam matrimonium conſummatùm per copulam carnalem inter *in*fideles diſſolvitur, quando altero ad fidem converſo, non vult alter cohabitare abſque Salvatoris injuria.

15 Si dicas, matrimonium intrinſecè ſignificare unionem Verbi divini cum carne humana, & hanc non ſignificare niſi ratione copulæ carnalis, ut habetur *in c. debitum de bigamis c. cum ſocietas 27. q. 2.* Tum quia D. Paulus ad id ſignificandum adducit illud *Geneſ. 2. & erunt duo in carne una*, quod de copula carnali intelligitur. Contra eſt, quia de eſſentia matrimonij tantùm eſt ſignificare unionem ſpiritualem Dei cum anima per gratiam: quamobrem ex eo qoòd non ſignificet actu onionem duarum naturarom in uno ſuppoſito divino, donec conſummetur per copulam, tantùm ſequitur, quòd ſeclusâ copulâ ejus ſignificatio non ſit integra integritate intrinſeca accidentali.

16 Tum quia ſi Adam non peccâſſet, & Verbum non aſſumpſiſſet carnem homanam, adhuc ejus matrimonium cum Eva fuiſſet ejuſdem rationis cum eo, quod modò eſt, ſaltem in ratione contractûs, & tamen non ſignificaret unionem Verbi divini cum humanitate: quapropter hæc ſignficatio eſt accidentalis perfectio matrimonij, non eſſentialis; cum ſine ipſa poſſit matrimonium ſubſiſtere.

17 Dices, matrimonium contractum ſub conditione ante copulam carnalem eſt ipſo jure invalidum, ſi conditio excludat copulam: ergo quia ſine tali copula non ſubſiſtit matrimonium. Sed contra quia adjecta illa condiditio non dirimit matrimonium, ex eo quia adverſetur copulæ actuali, vel aptitudinali proximæ, ſeu obligationi, & juri immediato petendi, & reddendi debitum, quia hæc non ſunt de eſſentia matrimonij: ſed quia adjecta conditio excluſiva copulæ contradicit juri, & obligationi radicali, in qua conſiſtit ipſum vinculum, quod eſt eſſentia matrimonij, ratione cujus corpus unius ſit corpus alterius conjugis, unde talis contractus haberet potiùs pro objecto cohabitationem ſimultaneam.

18 Præterea ut paulò ſuperiùs diximus, poteſt eſſe verum matrimoniam etiam adjecta conditione repugnante copulæ, quia tam copula, quàm jus petendi, & reddendi debitum poſſunt tolli ſalva manente eſſentia matrimonij, ut ſi ex mutuo libero pacto velint conjuges abſtinere ab omni actu venereo, vel ſi pari conſenſu caſtitatem voveant. Tum quia ob adulterium conjugis, non tenetur innocens ei reddere debitum, imò neque adulter poteſt jure illud petere, cum tamen in his omnibus eſſentia matrimonij illæſa maneat.

§. II.

De honeſtate matrimonij, & prohibitione Polygamiæ.

NOn defuerunt ex hæreticis, qui putârunt, 1
matrimonium carere honeſtate, cujus erroris primus aſſertor dicitur Saturninus tempore Trajani Imperatoris circa annum Domini 118. teſte D. Irenæo *lib. 1. c. 22.* quem errorem poſtea ſecuti ſunt Marcio referente S. Hieronymo *lib. 1.* contra Jovinianum prope initium, Tacianus teſte S. Epiphanio *hærſi 46.* Fides autem catholica, & ratio naturalis apertè ſuadent, matrimonium propria circumveſtiri honeſtate, ut deſumitur ex Conciliis Gangrenſi *c. 18. can. 9.* Bracarenſi *can. 11.* Toletano I. in confeſſione fidei, & habetur inter canones Apoſtolorum *can. 50.* quam veritatem unanimes docuerunt etiam SS. Patres, & deſumitur hæc veritas ex ſacra ſcriptura, ubi habemus, Deum eſſe Authorem matrimonij: ſiquidem in lege naturæ fuit à Deo inſtitutum, ac præceptum matrimonium, quando *Geneſ. 1.* dixit benedicens primis parentibus *creſcite, & multiplicamini*, vel ut docent alij cum *Geneſ. 2.* dixit, *faciamus ei adjutorium ſimile ſibi:* ſed Deus non poteſt eſſe Author illius quod eſt inhoneſtum, & illicitum: quòd verò Deus fuerit author matrimonij deſumitur etiam ex aſſerto Chriſti *Matth. 19. quos Deus conjunxit homo non ſeparet:* ſi igitur nullius mali culpæ poteſt Deus author eſſe, ſequitur manifeſtè, matrimonium non eſſe illicitum, nec per ſe malum.

Tum quia Apoſtolus *1. ad Corinth. 7.* ait, 2
qui matrimonio jungit virginem ſuam bene facit, & rurſus: *ſi nupſerit virgo non peccabit* hinc *1. ad Timoth. 4.* doctrinam contrariam vocat, *doctrinam dæmonum*, & ne quis diceret, matrimonium quidem licitum eſſe, ſed copulam matrimonialem illicitam, ſubdit Apoſtolus *1. ad Corinth. 7. uxori vir debitum reddat, & uxor viro:* & *ad Hebræos 12.* vocat *matrimonium honorabile conjugium, & thorum immaculatum.* Tum quia ſi matrimonium ex ſe foret illicitum culpanda eſſet Virgo mater, eò quia matrimonium contraxerit cum S. Joſepho, imò & ipſe Chriſtus, qui interfuit nuptiis *Joan 2.* quod eſt hæreticum. Tum quia ſequeretur, primos parentes antequam ederent de pomo vetito lapſos fuiſſe, cum antea jam fuerint conjuges, nimirum quando Adam dixit, *hoc nunc os ex oſſibus meis.*

Ratio itidem naturalis hanc ſuadet verita- 3
tem: quia matrimonium eſt medium proportionatum ad finem per ſe bonum, & neceſſarium; proinde debet ipſum eſſe bonum elicitum, quia quæ ordinantur ad finem ab eodem deſumunt ſuam honeſtatem. Quòd verò matrimonium ſit medium proportionatum ad finem per ſe bonum ex eo liquet, quia eſt medium ad propagationem humani generis, & ad procreationem filiorum, eo modo, quo decet rationalem naturam.

Tum

4 Tum quia cui eſt bonum eſſe, eſt etiam bonum fieri, cum hucſit propter eſſe, & actiones hauriant propriam bonitatem, vel malitiam è fine: atqui naturam humanam eſſe, ſine dubio eſt aliquod bonum juxte illud *Geneſ. 1. Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona;* proinde bonum eſt, quòd eadem natura fiat in ſingulis hominibus, & cum hæc fiat per uſum matrimonij, ſequitur manifeſtè, non ſolùm ipſum matrimonium in ſe, ſed etiam ejus uſum, licitum eſſe.

5 Tum quia generare ſibi ſimile eſt opus viventium naturaliſſimum, ut docet Ariſtoteles *2. de anima c. 4.* & quod eſt homini naturaliſſimum non poteſt eſſe illicitum, cum fuerit illi è Deo inditum. Non tamen inde ſequitur, quemcunque carnalem concubitum viri cum fœmine etiam extra matrimonium eſſe licitum, cum pariter ſit medium ad propagendum genus humanum: quia tameſi talis concubitus ſit medium ad talem propagationem; non tamen eſt medium accomodatum ad rectam procreationem, & educationem prolis, ſicut eſt concubitus matrimonialis, ut docet D. Thomas *q. 63. art. 3. ad 4.* quinimò concubitus extra matrimonium potiùs obeſt, quàm proſit proli, quia ex eo quòd filius generetur ex vago, & libero ſcorto caret certo patre, proinde non eſt illi rectè proviſum è parentibus in ordine ad debitam educationē, cum non ſit genitus ex indiſſolubili aliqua, & neceſſaria obligatione parentum, ratione cujus poſſit idoneè ab ipſis educari: hinc homo genitus ex concubitu extra matrimonium non eſt genitus eo modo, quo decet hominem, ut pater eſt, ad quem non ſolùm pertinet, ut ſit pater, & det eſſe filio, ac nutrimentum, ſed etiam ut det illi diſciplinam, & ut parentes teſaurizent filiis, ut docuit Ariſtoteles *9. ethic. c. 1 t.*

6 Demum matrimonium ex eo evincitur licitum, quia non adverſatur ulli legi; ſiquidem non eſt contra legem naturalem, cùm ſit homini maximè naturale inire ſocietatem, & ex fœmine ſocie generare prolem. Nec adverſatur legi divinæ, cum Deus fuerit author matrimonij, & in lege evangelica approbentur nuptiæ. Neque adverſatur legi humanæ, quia hæc matrimonium non ſolùm approbat; ſed etiam, ſolùm vocet eos legitimos filios, qui ex ſolo matrimonio naſcuntur.

7 Neque obſtat, matrimonium non eſſe ſub præcepto, cum Chriſtus impleverit totam legem, licèt matrimonium non contrexerit. Neque ſub conſilio alioquin darentur duo conſilia ſibi mutuò pugnantia, ſcilicet caſtè vivere, & uxorem ducere: ergo matrimonium non videtur laudabile, neque licitum, quia omne quod eſt licitum, eſt bonum, cadit ſub præceptum, vel conſilium. Nam contra eſt, quia matrimonium revera cadit ſub præceptum, tameſi non obliget omnes, & ſingulos, ſed tantùm aliquos vagè ex tota comunitate humani generis. Etenim quod cadat ſub præceptum colligitur ex illis verbis *Geneſ. 1. & 9. Creſcite, & multiplicamini.*

8 Tum quia naturam humanam eſſe, & conſervari eſt bonum, & quidem neceſſarium, unde ſicut tenentur homines comedere, & bibere, quando urget neceſſitas ad conſervationem individui: ita tenentur matrimonio copulari quando eſt neceſſitas ad conſervationem ſpeciei humanæ: imò è fortiori, cum neceſſitas conſervationis ſpeciei ſit longè major, quàm neceſſitas conſervationis ſolius individui; præſertim cum individuum ſit propter ſpeciem. Quinimò ſub mundi exordio hoc præceptum obligavit omnes; adeo ut tenerentur matrimonium contrahere omnes, & ſinguli uſque ad ſufficientem propagationem, ut docet D. Thomas *in 4. diſt. 33. q. 3. a. 2. ad. 2.* Ratio autem cur nunc non obliget omnes, eſt, quia præceptum nubendi eſt affirmativum, proinde non obligat pro ſemper, ſed tunc tantùm quando urget neceſſitas multiplicandi humanum genus.

Quòd ſi dices, copulam carnalem ſeparare à Deo, proinde ratione illius matrimonium non eſſe licitum: antecedens liquet, quia Deus *Exod. 19.* præcepit populo, ut ſe abſtineret ab uxoribus, quando erat legem recepturus. Tum quia *ex c. connubia 33. q. 2.* ex D. Hieronymo dicitur, tempore concubitûs Spiritum ſanctum non dari etiam ſi Propheta ſit, qui officio generationis obſequitur. Tertiò quia *in c. vir cum propria 33. q. 4.* prohibetur ingreſſus eccleſiæ ei, qui cum propria uxore dormivit, niſi priùs lotus eſſet aquâ. Quartò quia uſus matrimonij privat uſu rationis, ut docet Ariſtoteles *7. ethic. c. 11.* ubi ait, neminem poſſe quidquam de divinis percipere, quando matrimonio utitur. 9

Contra eſt, quia matrimonium ratione ſui uſûs ſolùm ſeparet à Deo ſecundùm actum contemplationis, & quia non eſt ſemper neceſſe, quòd homo contempletur divina, neque ad id obligetur per ullum præceptum: ideo ſi ceſſet è tali contemplatione, quando utitur matrimonio, non propterea quidquam mali operatur. Sicut homo dupliciter conjungitur Deo. Primò ſecundùm habitum gratiæ, & charitatis; & ſecundò per actum contemplationis, & amoris: ita poteſt dupliciter è Deo ſeparari: ſed ſi ſeparetur priori modo per emiſſionem gratiæ, & charitatis peccat lethaliter: ſin autem tantùm ſecundo modo ſe ſeparet à Deo, non eſt peccatum, nec veniale, cùm non teneamur ſemper divina contemplari, hinc ad illud *Exod 19.* reſpondetur, tale conſortium uxorum tempore legis accipiendæ fuiſſe prohibitum populo Judaico, eò quia tunc tenebantur actualiter attendere Deo, & audire ejus præcepta. Ad ſecundum deſumptum *ex c. connubia* reſpondetur, tempore concubitus non dari ſpiritum ſanctum in ordine ad actualem contemplationem divinorum; non verò, quòd tunc conjuges priventur donis Spiritus ſancti, & gratia ſanctificante. Tum quia præfatus textus, quem Gratianus refert ex D. Hieronymo non reperitur apud ipſum, ſed tantùm apud Origenem *homil. in Numeros.* Ad tertium deſumptum *ex c. vir cum propria* reſpondetur, id fuiſſe prohibitum, non ratione alicujus culpæ, quæ contrahatur in uſu matrimonij, 10

monij, ot expreſsè docet D. Gragorius *in d. c.* ſed tantùm ingreſſus in eccleſiam ſine prævia lotione fuit prohibitua, ut homo idonaè, & decenter tractet ſpiritualia: quia cum ratione actus matrimonialis contrahat homo ſaltem corporaliter quandam vanitatem, ideo conſantaneum viſum fuit, ut non niſi lotus coram Deo appareret, & quidem non anima tantùm, ſed etiam corpore. Alij etiam reſpondent, ſuiſſe præceptam præviam illam lotionam, quia quamvis actus matrimonialis abſolutè, & ſimpliciter exerceatur absque ulla culpa, nihilominus ex humana fragilitate perſæpe contingit, ut delectatio excedat limites rationis. Ad quartum reſpondetur, illam privationem nonnunquam præſcribi atiam à recta ratione, ut in ſomno, in quo homo ſopitus divina non contemplatur; & taman talis privatio contemplationia nullâ inficitur culpâ, ut etiam carentia uſûs rationis: & ratio eſt, quia ſomnus licitus aſt, quia neceſſarius ad conſervationam individui: ſed etiam actus matrimonialis eſt neceſſarius ad conſervationem ſpaciei, proinde atiam licitus.

11 Quod verò ad Polygamiam pertinet, cartum eſt, uxorum pluralitarem ſimul eſſe prohibitam jure divino, & lage evangalica, & deſumitur ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. can. 2. ſi quis dixerit licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla lege divina eſſe probibitum, anathema ſit.* Hæc eadem veritas habetur etiam *in c. gaudemus de divors. & in c. licèt de ſponſa duorum.* Lex autam divina, cui multinubium, ſeu pluralitas uxorum ſimul repugnat, deſumitur ex ſcripturis: ſiquidem lex iſta implicitè continetur in illis verbis *Geneſ. 2. maſculum, & fæminam creavit eos, propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adharebit uxori ſua, & erunt duo in carne una,* ut doeent ferè omnes Expoſitores prælertim D. Hieronymus in *Matth. 19. & lib. 1. contra Jovin.* Joannea Chryſoſtomus *homil. 63. in Matth.* & alij communiter *in c. 19. Matth.* ubi aſſerunt, ob hanerationem non dici maſculos, & fœminas in plurali creavit aos, ſed *maſculum, & fæminam*; nec ſubdir, & adhærebic uxoribua, ſed *uxori*, & non dicit propter has ralinquet patrem, & matrem, ſed *propter hanc.* neque ſubdit arunt plures in carne una, ſed *dua tantùm.*

12 Præter hæc, eadam prohibitio habetur atiam in lege evangelica *Matth. 5. & 19. Marci 10. & Luca 16.* ubi Chriſtus expreſaè declarat, aum, qui dimiſſa uxora etiam adultara aliam ducit, mæchari; & eum pariter, qui relictam ducit, mæchari, ſeu adulterium committere, ac invalidè contrahere: ſin autem lage divina, & evangelica non prohiberetur hoc multinubium, ſeu hæc pluralitas uxorum, qui ſecundam duceret non contraheret invalidè matrimonium, quia non eſſet prohibitum plures ſimul habere uxores, ex quibus clarè conſtat, ſacundas nuptias vivente priori uxora prohibitas eſſe lege divina, & evangalica, & matrimonium initum cum ſecunda invalidum eſſe.

13 Quòd ſi dicas, ex præcitatia textibos non prohiberi ſacundas nuptias ratanta prima uxore, ſed illa dimiſſa propter adulteriom. Contra eſt, quia eatenus Chriſtus aſſerir, contractum matrimonium eum ſacunda, dimiſſâ priori adulterâ eſſe invalidum, & adulterinum, eò quia prima dimiſſa non deſinit eſſe uxor, nec deſinit vir aſſe ejus maritus, quamvis cum ipſa non cohabitat: quaproptar cauſa, cur matrimonium initum eum ſecunda ſit invalidum, non eſt, quia vir dimiſerat priorem adultaram; ſed qoia adhuc cum eadem perſeverabat matrimonium, & eſt contra legem divinam, ac primi matrimonij inſtitutionem contrahere eum ſecunda, ſi prior adhuc vivat, ſive cohabitet cum marito, ſive non. Imò ſortiùs urget ratio, quando prior retinetur, & non dimittitur ut adultera, quia tunc gaudet jure uxorio reſpectu cohabitationia, quo carer uxor dimiſſa ob adulterium: unde multò magis prohibetur contrahara cum ſecunda, retenta prima.

14 Si dicas, ſecundas illas nuptiaa ideo ſuiſſe adulterinas, quia contractæ fuerunt invitâ, & renitente priori uxora ralictâ: at ſi retineatur prima uxor, & hæc conſentiat, ut maritus contrahat etiam com alia, tunc matrimonium eſt validum. Contra eſt, quia conſenſus uxoria non ſufficit, nec requiritur, ut multinubium ſit licitum, quia de facto cùm ſit illicita Polygamia, quamvis uxor conſentiat, non eſt licitum vito aliam ducere. Præterea etiam ante adventum Chriſti quando ex Dei diſpenſatione Polygamia erat licita, ut vir licitè contraheret cum ſecunda, non requirebatur conſanſus primæ uxoris; non enim David expectavit beneplacitum prioris uxoris, ut alias duceret: & quamvis de facto requireretor talis conſenſus expreſſus, adhuc ad id tantùm requireratur, ut ſecundum matrimonium non eſſet injurioſum, non verò ot non eſſet invalidum, quia ut non eſſet invalidum, ſufficiebat ſola divina diſpenſatio; ut autam non eſſet injurioſum requirebatur conſenſus primæ uxoris, ot docat D. Auguſtinus *lib. 16. de civit. c. 38.*

15 Polygamia igitur, ſau matrimonium unius viri cum pluribus uxoribua ſimul initum eſt contra primævam ejus inſtitutionem, & jure naturæ invalidom, niſi divina diſpenſatio interceſſerit, quia ax primæva inſtitutione matrimonij ſacta ab authore naturæ in paradiſo conſtat, illud eſſe tantùm unius viri cum una uxore: dicitur anim *Geneſ. 2. quamobrem homo relinquet patrem, & matrem, & adherebit uxori ſua, & erunt duo in carne una:* atqui ſi vir unus habeat ſimul plures uxores eodam tempore non ſunt duo in carne una, ſed potius dividitur in plores carnes, ut notavit Innocantius III. *in c. gaudemus 8. de devortiis.*

16 Præterea quia pluralitas uxorum ſaltem adverſatur fini ſecundario matrimonij, ſeu pacificæ cohabitationi conjugum, & gubernationi domeſticæ, ubi enim ſunt plures uxores, perſæpe oriuntur diſſidia, ſacillimè excitantur rixæ, alitur invidie, præſertim ſi una præ aliis à viro diligatur. Non ſolùm matrimonium unius viri com ploribus uxoribus ſimul initum eſt jure naturæ nullum, verùm etiam à fortiori ma-

trâ

trimonium unius fœminæ cum pluribus viris ioitum eſt contre primævam inſtitutionem matrimonij, & jure naturæ eſt irritum: ſiquidem tale matrimonium repugnat fini primario matrimonij, adeo ut ſi matrimonium unius viri cum pluribus uxoribus repugnat fini tantùm ſecundario matrimonij, ſeu pacificæ cohabitationi conjugum, matrimonium unius fœminæ cum pluribus viris repugnet fini primario matrimonij, ſeu ipſi generationi prolis; ſiquidem hæc incerta eſſet, cujusnam eſſet patris.

17 Tum quia ex commixtione plurium virorum cum eadem fœmina impeditur generatio prolis, qua ratione meretrices ſterileſcunt, neque prolem concipiunt. Præterea etiam adverſatur fini ſecundario matrimonij, ſeu tranquillæ cohabitationi conjugum, quia ubi ejusdem corporis ſunt plura capita, ſeu multi viri in eadem familia, facilè excitantur rixæ, & diſſidia.

18 Hinc licèt in lege veteri Deus diſpenſaverit cum Patriarchis, ut unus vir plures poſſet fœminas ducere, nuoquam tamen fuit diſpenſatum, ut una fæmina pluribus nuberet viris: quia nimirum matrimonium unius viri cum pluribus uxoribus non ita repugnat juri naturali, & divinæ inſtitutioni, ut perinde ſit intrinſecè malum, ut blaſphemia, perjurium; quapropter ex divina diſpenſatione poteſt tale matrimonium cohoneſtari, præſertim ſi neceſſitas urgeat propagandi humanum genus, ut notat Covarruvias *in epit. lib. 4. p. 2. c. 7. §. 3. num. 1.* ſiquidem matrimonium unius viri cum pluribus uxoribus non eſt ex proprio ſuo objecto intrinſecè malum, ſed tantùm ex adjunctis incommodis, quæ in quibusdam caſibus poſſunt etiam ceſſare, vel aliis modis compenſari: alioquin ſi matrimonium unius viri cum pluribus uxoribus eſſet intrinſecè malum, ut mendacium, blaſphemia, odium Dei, perjurium; nunquam potuiſſet à Deo diſpenſari, quia quod eſt intrinſecè malum, quamdiu perſeverat ejus natura, ſemper eſt malum, & diſſonum rectis regulis rationis; proinde directè repugnat juri naturali, & divino: & ſicut Deus non poteſt valle contra ſuam voluntatem cooformem regulis æternis: ita neque poteſt velle quod eſt intrinſecè malum: cùm igitur Deus in veteri teſtamento diſpenſaverit cum Patriarchis, ut plures uxores ſimul, & eodem tempore poſſent habere; ſequitur, tale matrimonium non eſſe intrinſacè malum, quapropter ut notat Sanchez *diſp. 80. num. 13.* hæc conſuetudo ducendi plures uxores ab antiquis Patriarchis ad gentiles poſtea defluxit.

19 Hinc mulieres illæ, quæ in ſacra ſcriptura *Geneſ. 25.* vocantur concubinæ, erant legitimæ uxores, & tantùm dicebantur concubinæ, eò quia non eſſent uxores primariæ, nec familiam gubernarent, neque eorum filij paternorum bonorum hæredes erant; ſad ancillæ etiam poſt nuptias manebant, & tantùm admittebantur in legitimi tori ſocietatem.

20 An verò Monogamia, ſeu unitas uxoris probari poſſit ex ſcripturis? Reſpondetur affirmativè. Primò ex illo *Geneſ. 2. relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ*, cum Deus dixerit *uxori ſuæ* in ſingulari, non uxoribus, ſatis apertè innuit, præceptum monogamiæ, ut notavit Innocenrius III. *in c. gaudemus 8. de divort.* Secundò ex D. Paulo *1. ad Corinth. 7. His autem, qui matrimonio conjuncti ſunt præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere, quòd ſi diſceſſerit manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*: ſin autem multitudo uxorum licita foret, non eſſet ratio, cur vir dimiſsâ uxore, vel non reconciliatâ, non poſſet aliã ducere: cùm igitur prohibeatur alteri nubere, ſatis apertè ſignificat Apoſtolus, monogamiam eſſe de præcepto divino.

Quòd ſi dicas, Apoſtolum in præfato textu tantùm loqui de muliere, & non de viro, & ex eo, quòd non ſit licitum mulieri plures habere viros, non ſequi, non eſſe licitum viro plures habere uxores: ratio enim diſcriminis eſt, quia unam mulierem habere plures viros eſt contra jus naturæ, non tamen unum virum habere plures uxores. Contra eſt, quia exinde tantum ſequitur, eſſe diſpenſabile, quòd unus vir plures ducat uxores, ſicut de facto Deus diſpenſavit cum veteribus Patriarchis antiqui teſtamenti; non verò quòd non ſit prohibitum: Deus enim, qui legem condit, poteſt ſuper legem diſpenſare. 21

Si dicas, nullibi in ſcripturis reperiri polygamiam, ſeu matrimonium unius viri cum pluribus uxoribus, eſſe prohibitam, neque reperiri legem ullam divinam præcipientem unitatem uxoris. Reſpondetur, hoc eſſe præcipuum fundamentum, quo nituntur Anabaptiſtæ, & alij hæretici putantes pluralitatem uxorum ſimul non eſſe ulla lege divina præceptam, neque prohibitam, proinde omnino liberam. Unde ut ſatisfiat huic objectioni dupliciter poteſt intelligi, monogamiam non haberi in ſcripturis. Primò adeo ut abſolutè non detur talis lex divina, & hoc eſt falſum, & hæreticum damnatum in Concilio Tridentino *ſeſſ. 2. can. 2.* ex quo convincitur, dari ſaltem legem evangelicam prohibentem Chriſtianis pluralitatem uxorum ſimul. Secundò poteſt intelligi, quòd non habeatur lex divina expreſsè, & diſtinctè ſcripta in ſacro codice verbis claris, & apertis, prout legem decet: & hoc verum eſt, quia nullibi habentur hæc formalia verba: *Nulli licet plures uxores habere:* quapropter etiam D. Thomas *in addit. ad 3. p. q. 65. art. 2.* docet, legem de unitate conjugij non eſſe humanitùs, ſed divinitùs inſtitutam, neque unquam verbo, aut ſcripto traditam, ſed tantùm cordibus hominum impreſſam: ex quo deducit, Deum diſpensâſſe in tali lege cum Patriarchis veteris teſtamenti, quia qualis eſt lex, talis debet eſſe diſpenſatio legis. Hinc pluralitas uxorum non ſolùm prohibetur Chriſtianis per legem evangelicam, verùm etiam ante Chriſti adventum prohibita fuit lege divina poſitiva, ut notat Scotus *in 4. diſt. 33. q. 2 a. 2.* Idque deſumitur ex *Geneſ. 2. Maſculum, & fœminam creavit eos, propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* ubi SS. Patres 22

com-

communiter ponderant; non dici creâſſe maſculū, & fœminas, ſed fœminam in ſingulari, quia unam tantùm tradidit Adæ uxorem: neque dicitur adhærebit uxoribus, ſed uxori: unde cum ſemper loquatur in ſingulari, Deus inſtituit monogamiam; ut etiam deſumitur *ex c. gaudemus 8. de divort.* ubi expreſsè habetur nulli unquam licuiſſe absque divina diſpenſatione plures habere uxores. Hinc D. Chryſoſtomus *homil. 56. in Geneſ.* ait, conſuetudinem habendi plures uxores fuiſſe iniquam, ideóque à Chriſto abrogatam; & tantùm patribus antiquis licitam fuiſſe ex divina permiſſione.

23 Plures tamen in ea ſunt ſententiæ, ut putent, ante Chriſti adventum, nullam fuiſſe legem divinam poſitivam, quâ polygamia prohiberetur, & cujus diſpenſatione indigerent viri illius temporis, ut plures uxores ducerent, adhærent huic ſententiæ Cajetanus *1. ad Timoth. 3. Marci 10. & Matth. 19.* ubi quamvis putet, illicitam eſſe polygamiam, aſſerit tamen, non reperiri in ſcriptura legem ullam divinam de unitate uxoris, Durandus *in 4. diſt. 33. q. 1. n. 6.* Abulenſis *1. Regum 8. q. 25.* & alij aſſerentes, nullam fuiſſe legem divinam poſitivam ante Chriſti adventum, quâ polygamia prohiberetur, & cujus propterea diſpenſatione indigerent homines ante Chriſti adventum, idque nituntur evincere authoritate ſanctorum Patrum præſertim D. Hieronymi *epiſt. ad Oceanum*, & Auguſtini *lib. 22. contra Fauſtum c. 47.* & *lib. de bono conjugali. c. ult.* Verùm hi, & alij SS. PP. tantùm aſſeruerunt, Polygamiam nō fuiſſe interdictam lege ulla ſcripta, & per Moyſem promulgata; & hoc verum eſt, quia de facto nulla reperitur talis lex: non verò aſſeverunt ſimpliciter, nullibi in ſcripturis reperiri ſaltem implicitè, & indirectè polygamiam prohibitam.

24 Alij etiam reſpondent, SS. Patres eſſe intelligendos ex ſuppoſitione divinæ diſpenſationis, quia eo ipſo quòd Deus cum Patribus antiquis diſpenſaverit, non fuit contra legem plures uxores habere, quia lex de monogamia implicitè contenta in primæva conjugij inſtitutione per contrariam diſpenſationem non retinebat ſuam vim.

25 Secundò nituntur, quia conſuetudo non prævalet contra jus divinum; ſed contra humanum *c. fin. de conſuetud.* ſed Jacob excuſatur, eò quia quatuor uxores duxerit ratione conſuetudinis *c. obijciuntur 32 q. 4.* quod eſt deſumptum ex D. Auguſt. *lib. 22. contra Fauſtum.* Sed contra, quia conſuetudo tantùm excuſavit Patriarcham Jacob ſuppoſita divina diſpenſatione, ratione cujus talis conſuetudo licite erat, unde quod polygamia in lege veteri, & naturæ licita foret, id non oriebatur ex conſuetudine præcisè, ſed ex divina diſpenſatione, quâ cum licitum eſſet uni viro plures ducere fœminas, ſequebatur, quòd licita etiam eſſet conſuetudo fundata in divina diſpenſatione.

26 Nituntur tertiò, quia Gregorius III. *in cap. quòd propoſuit 32. q. 7.* conceſſit eidem viro ducere ſecundam uxorem ob ægritudinem primæ: ex quo inferunt, polygamiam non eſſe prohibitam jure divino, quia Pontifex non poteſt diſpenſare in jure divino. Sed contra, quia Pontifex catenus *in d. c. quod propoſuit.* diſpenſavit, quia infirmitas primæ uxoris dirimebat primum matrimonium ob frigiditatem, & maleficium: unde ſi propriè velimus loqui, Pontifex non diſpenſavit, ſed tantùm declaravit, prius matrimonium fuiſſe nullum ob impedimentum perpetuum impotentiæ ad copulam, ſicut notavit Gloſſa *V. nubat.*

Nituntur quartò, quia unum jus divinum non contradicit alteri: ſed lege divina veteri *Deut. 24.* permittebatur, ut ſi uxor fallax eſſet marito, poſſet illam dimittere, & aliam ducere: ergo non erat tunc alia lex divina, quæ prohiberet uxorum pluralitatem. 27

Sed contra, quia in lege veteri facto repudio primæ uxoris, per ſubſequens matrimonium cum ſecunda diſſolvebatur primum matrimoniū; adeo ut vir non diceretur habere duas uxores: idque ex eo evincitur, quia non erat ampliùs licitum poſt repudium viro reconciliari primæ uxori repudiatæ. Cæterum quamvis divina diſpenſatio ſuper pluralitate uxorum non fuerit facta verbis, nec ſcriptura, cùm expreſsè non habeatur in ſcripturis: fuit tamen facta per internam inſpirationem, ut notat D. Thomas *in addit. ad 3. p. q. 65. a. 2. in corp.* Potuit hæc polygamia diſpenſari, quia pluralitas uxorum ſimul non eſt contra jus naturæ, quantum ad primarium finem matrimonij, quia non tollit, nec impedit primarium finem matrimonij, quem natura intendit, & eſt generatio prolis, quam polygamia non tollit, quia unus vir poteſt naturaliter, & facilè plures fœminas fœcundare, & ex ipſis liberos ſuſcipere, eóſque educare, proinde unum virum ducere ſimul plures fœminas non eſt contra primarium finem matrimonij, cùm potiùs juvet ad illius aſſecutionem. Tum quia ſi una conjux erit ſterilis, altera erit fœcunda, & cum hac poteſt vir primarium finem matrimonij conſequi. 28

Objicit tamen Menochius *de arbit. lib. 2. conſ. 5. caſu. 420. num. 46.* quia polygamia, ſeu matrimonium unius viri cum pluribus fœminis adverſatur primo præcepto juris naturæ, nimirum quòd vir velit ſibi, quod non vult uxori: etenim vir nullo modo vellet, quòd ejus uxor alteri viro nuberet; & cùm ipſe ducat aliam uxorem, vult ſibi, quod non vult uxori, quod eſt contra primum præceptum univerſaliſſimum juris naturæ, *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Sed contra, quia ut docet D. Thomas *loc. cit.* illud præceptum juris naturæ, *quod tibi non vis, alteri ne feceris* debet intelligi ſervata proportione inter jura ipſarum perſonarum: ſiquidem Prælatus vult obediri à ſubditis, & tamen non oportet, quòd ipſe velit ſuis ſubditis obedire: a pari pacto licèt vir poſſit jure velle, quòd propria uxor non nubat alteri viro, non tamen ex vi illius præcepti juris naturæ oportet, ut ipſe velit non accipere ſibi aliam uxorem ſuppoſitâ diſpenſatione Dei: ſiquidem alia eſt habitudo viri ad uxorem, & alia uxoris ad virum, uxor enim ſubijcitur viro, & ſi duceret 29

plures

plures viros, id præſtaret contre finam primarium mattimonij; quia ex commixtione cùm pluribus viris perinde ſterilaſceret, ac meretricea; conſequentet cum impediret gensrationem prolis, ageret ditactè contta fincm primarium metrimonij: ſecus vit ex eo quòd plures ducat uxores, cum poſſit omnes fœcundere, tantùm abeſt, quòd impediat finem primatium mettimonij, ut potius faciliùs eum conſequatur: unde aſt diſpar ratio de viro, & muliere.

30 Poſſet tamen inſtari, quia adverſatur juri primario natureli, hominem ſe obligare ad impoſſibile: hoc autem contingeret, ſi plures duceret fœminas: ſiquidem per matrimonium obligaretut ad teddendum debitum uxori petenti, & ſi plures ſimul petarant, non poſſet ſimul omnibus ſetisfacere, quia hoc eſſet ipſi impoſſibila, conſequentet ſe obligaret ad impoſſibile, quod adverſatur juri naturali ptimario.

31 Sed contra negatur antecedens, quia in tall caſu tantùm ageret contre quattum finem matrimonij, ſeu contra temadium concupiſcentiæ. Primus enim finis metrimonij aſt genetetio, & educatio ptolis, cui teſpondet primum, & præcipuum bonum, ſcilicet ipſa proles genita, & educata. Secundus eſt domeſtica ſocietas, trenquilla cohabitatio, & communicatio operum, cui teſpondet ſecundum bonum, ſcilicet fides uttiusque conjugis. Tertius, ut per mattimonium ſignificetur conjunctio Chriſti cum Eccleſia, cui taſpondet tertium bonum, ſau ſacramentum collativum gtatiæ. Quartus eſt vitatio fornicationis, quia poſt peccatum Adæ fuit inſtitutum metrimonium etiam in ramadium concupiſcentiæ. Ea his finibus, primus, qui eſt præcipuus, & principalis convenit mattimonio hominis ſacundùm rationem genericam, quâ convenit cum cætaris animalibus. Sacundus, & quartus finis conveniunt matrimonio hominis quatenus homo eſt, & à cæteris diſtinguitur animantibus. Tertius convenit homini quatenus eſt fidelis, ſeu Chriſtianus; proinde non contrahitur ab ipſis, qui fidem Chriſti non profitentur,

32 Quemobrem licèt tatione querti finis matrimonij teneatur vit teddere debitum uxori quotiescunque illa petietit, ut tollatur ai occaſio fornicandi: non teman ratione finis primetij tenetut reddare debitum, niſi ſolum quantum ſufficit ad genarandam prolem: & poſtquam mulier fœtum concepit, ſcortum non prodeſt ad procraationem, quinimò potiùs obaſt, ax quo liquet, pluralitatem uxotum non advatſari fini primariò matrimonij; ſed tantùm ſecundario: hinc polygamia plutium uxotum ſimul eſt tantùm contra jus naturæ, quantum ad cæteros fines matrimonij, adao ut non ſit prohibita, niſi pet ſecundaria legis neturæ præcepta: ſiquidem redditur ſaltem difficilis tranquilla, & pacifica cohabitetio viri cum pluribus uxoribos, ſic Sara domi tolarara non potuit Agar *Geneſ.* 21. Rachaël invidabat Liæ propter fœcunditatem *Geneſ.* 3. ratio eſt, quia ea eſt vis amoris, ut mulier ita vitum proſequatur, ut non ferat conſortium in re amata, quòd ſi plures uxores tranquillam ſervarent cohabitationem ſine diſſidio, abſque rixa, id non niſi per accidens eſſet. Adverſatur etiem pluralitaa uxorum tertio fini, ſeu ſignificationi conjunctionis Chriſti cum eccleſia, & Verbi divini cum humanitate, quia hæc ſignificatio omnino tollitur, cum Verbum divinum unam tantùm aſſumpſerit humanitatem, & Chriſtus uni tantùm eccleſiæ unitus fuerit. Impeditur etiam quattus finia, cum unua vir non valeat ita debitum reddere multis, ac pluribus æquè ſatisfecere, ac uni tantùm.

Cætarum ax divina diſpenſetione licitum 33 fuit antiquis, plures habete uxores: id enim videbetur conceſſum *Deuter.* 21. *ſi homo habuerit duas uxores, unam dilectam, & aliam odioſam.* Etenim D. Thomas axplicet de duabus ſimul. Tum quia 2. *Regum* 11. dixit Deus David *dedi uxorem domini tui in ſinum tuum.* ſed Deus non eſt authot adulterij, proinda David licitè plures ſibi copulavit in matrimonium uxores. Tum quia niſi plutalitas uxorum licita fuiſſat, Patriarchæ veteris legis toto vitæ ſuæ tempora fuiſſent in peccato letheli tetinendo perpetuò plures uxores, quod nequit dici. Tum quia nullibi in ſctiptura legitut, aliquem ex Prophetis reptehendiſſe hanc uxorum pluralitatem, licèt plutes tunc vixerint, qui plures haberent uxores. Neque obſtat, quòd Salomon *3. Reg.* 10. redarguatut, eò quie habeat plures uxotes ſimul, & Lamech reprehendatur *Geneſ.* 4. eò quia fuerit bigamus. Nam contra eſt, quia Salomon non reprehenditur, eò quia ſimpliciter plutes duxerit uxotes, ſed quia duxerit alienigenas contra legis prohibitionam *Deuter.* 7. & à quibus proptarea cot ajus fuit ſaductum, & à vero Dei cultu, ac raligione avetſum: vel quia ita plures fuerunt uxores Selomonia, ut ipſe, ut pluribus ſatisfaceret ſe ipſum minus potentem ad gignendam ptolem conſtituerit, cum ex tot mulieribus unicum tantùm habuerit filium Roboamum, eò quia factus vir uxotius, & nimis effæminatus virilam deperdidit potentiam. Lamech verò ideo reprehenditut, quia omnium primus nupſit ſecundæ fœminæ, & quidem libidinis causâ, non divinæ diſpenſationis gratiâ.

Oritur tamen difficultas, quia jus naturæ eſt 34 invatiabile, ut liquet ex inſtitutis de jure naturali, gentium, & civili, *ſed & naturalia*, & ex jure canonico *diſt.* 5. 6. *Ha qua*: unde ſicut nunc non eſt licita pluralitas uxorum, quia eſt contra jus naturæ, ita non potuit eſſe licita in veteri lege. Sed contra, quia quemvis præcepta juris naturæ ſint per ſa immutabilia, adeo ut manentibus eodem objecto, fine, & circumſtantiis debitis non poſſint mutari: illis tamen aliquo modo mutatis, poſſunt, & ipſa præcepta mutari: & quia in lage evangelica non mutatur finis, nac objactum, cum ceſſet urgens naceſſitas principalis finis mattimonij, qui eſt multiplicatio prolis, quæ deſidarabatur tempora legia Moſaicæ, & ante ipſam temporibus Abrahæ in lege natutæ: ideo retione hujus mutationis quoad finem primarium matrimonij, & circumſtantiarum

tiarum

tiarum Deus potuit diſpenſare, ut vir ad multiplicandam prolem plures poſſet uxores ducere, dummodo ſervaret ſemper virilem potentiam ad generandum: & quia nunc homines ſunt valde multiplicati, ideo eſt contra legem naturæ habere nunc plures uxores, non ita prioribus illis temporibus, quia ſicut Deus diſpenſavit, ut homines aſſequerentur primarium finem matrimonij in prole multiplicanda; ita ſupplebat aliis finibus, & bonis, quibus pluralitas adverſatur uxorum, & propter cujus conſecutionem lex naturæ præcipit monogamiam, ſeu uxoria unitatem. Deus enim per ſe continebat totam familiam in pace, & tranquillitate: & hoc non eſt mutare leges ipſius naturæ, ſed tantùm materiam legis variatis circumſtantijs rerum.

35 Juvat obſervare, quòd ea, quæ pertinent ad primaria juris naturæ præcepta ſunt omnino invariabilia, adeo ut nullo unquam tempore, nullo rei eventu mutari poſſint, cujusmodi ſunt illa prima principia: *bonum eſt faciendum*, & *malum declinandum*, ut ait Pſalmiſta *declina à malo, & fac bonum*, ex ijs verò, quæ pertinent ad ſecundaria præcepta legis naturæ, cujusmodi ſunt præcepta decalogi, quædam ſunt omnino immutabilia, ut præcepta primæ tabulæ, & præſertim duo priora de uno Deo colendo, & per ipſum de non vanè jurando: tertium enim de ſanctificatione Sabbathi, quia partim eſt juris naturalis, & partim juris poſitivi, ex qua parte eſt legis poſitivæ poteſt variari. Quædam verò ſunt mutabilia, ut quæ cadunt ſub præceptis ſecundæ tabulæ, quæ ad proximum pertinent, quia eorum materia mutari poteſt, ſi varietur finis, vel mutentur circumſtantiæ. Quod poteſt tripliciter contingere. Primò ſi eorum materia adverſetur bono communi, quâ ratione licèt ſit iuris naturæ depoſitum reddere Domino; rem alienam non accipere, neminem occidere, parentibus ſuccurrere: nihilominus parentibus patriæ proditoribus opera pietatis juſtè denegantur: facinoroſi occiduntur: aliena ab extremè indigente accipiuntur: arma depoſita furioſo Domino licitè denegantur.

36 Secundò ſi quæ ſunt juris naturæ adverſentur bono ſpirituali proprio, vel alieno: qua ratione pro confeſſione fidei tenetur quisque vitam exponere; & puero morienti ex charitate baptiſmum conferre, & ſi Parochus adfuerit tenetur ex juſtitia ſubditis ſacramenta adminiſtrare, etiam cum propriæ vitæ diſcrimine: tametſi lex naturæ ſit, vitam propriam ſervare. Tertiò ſi Deus per ſe ipſum velit illud bonum ſupplere, ad quod præcepta naturæ ordinabâtur, & hujus generis ſunt unitas uxoris, perpetuitas conjugij. Quia cum recta ratio naturalis dictet, bonum omne ſpirituale eſſe præferendum bono corporeo, & privato; eo ipſo quòd materia horum præceptorum cum bono corporali, aut ſpirituali variatis circumſtantijs pugnat; repugnat etiam ipſum legis naturæ præceptum, quaſi mutatum: quapropter quando duo juramenta ſibi invicem adverſantur, illud tantùm ſervandum eſt, quod expreſſiùs, & ſtrictiùs obligat.

37 Ex dictis infertur, ſummum Pontificem in nullo caſu poſſe diſpenſare in polygamia, ut unus vir plures uxores ſimul habeat, & multò minus ut una fœmina plures viros, eò quia id prohibitum ſit, tum lege naturali, tum divina Chriſti *Matth. c. 19.* Idque ob miſticam ſignificationem hujus ſacramenti: ſiquidem ſignificat conjunctionem Chriſti cum eccleſia, quæ eſt unica tantùm ob unam fidem, & unum baptiſmum. Cæterum diſpenſatio facta in veteri lege, ut unus vir poſſet plures fœminas ducere jam eſt ſublata per Chriſtum, qui reduxit matrimonium ad primævum ſtatum, ut eſſet conjunctio unius viri cum una fœmina, adeo ut monogamia, ſeu matrimonium unius viri cum una tantùm fœmina, ſit de jure divino, in quo non poteſt Pontifex diſpenſare. Hinc in lege evangelica etiam infidelibus eſt prohibita polygamia, adeo ut ſi convertantur ad fidem cogendi ſint, ut ſolam primam uxorem retineant, aliis dimiſſis; eò quia jure naturali, & divino matrimonium cum pluribus uxoribus, vel viris ſit irritum.

§. III.

An Matrimonium ſit verum ſacramentum.

Certum eſt, matrimonium in lege naturæ, & Moſaica non fuiſſe ſacramentum, ſed tantùm contractum merè naturalem inducentem utrinque obligationem: ratio eſt, quia matrimonium eſt tantùm ſacramentum novæ legis à Chriſto inſtitutum, unde matrimonium in lege Moſaica non niſi impropriè, & laxè dici poteſt fuiſſe ſacramentum, quatenus aliquo modo figurabat conjunctionem Chriſti cum eccleſia, ut notat Sanchez *lib. 2. de matrim. diſp. 7.* In lege autem evangelica certum eſt de fide, matrimonium inter fideles initum verè, & propriè eſſe ſacramentum conferens gratiam, ut docet D. Thomas *3. p. q. 42. art. 1. & 3.* Covarruvias *p. 2. c. 2. §. unic. num. 2.* Tum quia ita definitum fuit in Concilio Florentino decreto *de unione Armenorum tract. de ſacrament.* & in Concilio Tridentino *ſeſſ. 7. can. 1. 7. & 8. & ſeſſ. 24. can. 1.* & deſumitur *ex c. ad abolendam de hæret.* ubi Lucius III. multò ante, hanc declaraverat veritatem. Tum quia Apoſtolus ad *Epheſ. 5.* expreſsè vocat matrimonium ſacramentum: cum enim dixiſſet Paulus: *propter hoc relinquet homo patrem, vel matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ* (ſcilicet per conjunctionem matrimonialem) *& erunt duo in carne una*: poſtea ſubdit: *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & eccleſia.* 1

Ratio hoc idem ſuadet, quia matrimonium verè & propriè eſt ſignum practicum rei ſacræ ſanctificantis contrahentes: proinde eſt verè, & propriè ſacramentum, cum à definitione ad definitum valeat illatio. Quod verò matrimonio conveniat vera definitio ſacramenti ex eo liquet, quia eſt ſignum ſenſibile practicum cauſativum gratiæ, quam ſignificat, etenim matrimonium ſignificat rem ſacram ſanctificantem ipſos 2

ipſos conjuges, ſeu ſignificet gratiam, qua eorum animi uniuntur Deo, ſicut eccleſia eſt unita Chriſto, quòd verò ſit ſignum ſenſibile practicum, & cauſativum gratiæ, ex eo evincitur, quia plura inter conjuges occurrunt, quæ ſpeciale donum gratiæ exigunt, ut mutua cohabitatio, perpetua operum communicatio, amor, fides viciſſim ſervenda, filiorum pia, & religioſa educatio: & cùm Deus non deficiat in neceſſariis illis, quæ debentur hominibus in aliquo munere, & officio ab ipſo conſtitutis; dicendũ eſt, Deum mediante matrimonio conferre gratiam, & auxilia, quibus conjuges juventur ad tales effectus præſtandos. Tum quia per matrimonium ſignificatur conjunctio Chriſti ſpiritualis per gratiam, & charitatem cum eccleſia, conſequenter Deus inſtituit, ut per matrimonium ſpiritualis gratia conferretur contrahentibus, quia ſine gratia nequit recta animorum conjunctio inter conjuges conſiſtere.

2 Quamobrem matrimonium eſt ſignum rei ſacræ, cum ſit ſenſibile ſignum unionis Chriſti cum ſponſa eccleſia per charitatem, & conferat gratiam. Neque obſtat, ſi dicas, eccleſiam non poſſe irritare ſacramenta, eò quia ſint de jure divino: & cùm eccleſia irritet matrimonium, non videtur hoc eſſe ſacramentum. Contra eſt, quia Eccleſia, quando irritat matrimonium non intendit irritare ſacramentum, ſed tantùm contractum civilem, eò quia fuerit clandeſtinus, vel non legitimè initus ob aliquod impedimentum; ſublato, vel irritato contractu civili deſinit ipſum ſacramentum, quia cùm Chriſtus voluerit adnectere rationem ſacramenti contractui civili, ideo hoc ſublato ceſſat ratio ſacramenti; perinde ac ceſſante fundamento, ceſſat res fundata, & deſinente ſubjecto deſinit etiam forma.

3 Contractus autem civilis poteſt irritari è legislatore, & Magiſtratu, & poſſunt etiam illi apponi conditiones, quibus non ſervatis ob bonum commune contractus ſit irritus, ac propterea ceſſet in illo ratio ſacramenti, quia Chriſtus tantùm contractui licito, & approbato à Legislatore, & ab Eccleſia appoſuit rationem ſacramenti; ideo quando contractus matrimonij non initur juxta formam præſcriptam ab eccleſia, non eſt validus, nec illi adnectitur ratio ſacramenti; proinde quando Pontifex declaret, tale matrimonium eſſe irritum, propriè non irritat ſacramentum, ſed potiùs declaret, quòd ſacramentum non fuerit adnexum tali contractui ex inſtitutione Chriſti, eò quia non fuerit contractus initus juxta formam præſcriptam ab eccleſia.

4 An verò matrimonium ſit unicus tantùm contractus, & Sacramentum, vel coaleſcat ex duobus contractibus partialibus. Non deſunt, qui putant, eſſe duos contractus, & duo ſacramenta partialia, ex quibus coaleſcat unum totale ſacramentum matrimonij, afferentes, quòd ſi vir fidelis nubat fœminæ infideli talis contractus ſit ſacramentum in viro fideli, non ita in muliere infideli, in qua tantùm habet rationem contractûs civilis. Communior tamen, & verior ſententia, cui adhærendum puto, eſt, matrimonium eſſe unicum tantùm ſacramentum, & quidem ſimplex ſimplicitate oppoſita integritati aſſignatæ, quia tametſi in contractu matrimoniali requiratur duplex conſenſus, neuter tamen ſeorſim, & ut ab altero condiſtinctus habet rationem ſigni ſacramenti, ſicut nec rationem contractûs, proinde neuter ſeorſim ab alio eſt matrimonium, cùm hoc ſit contractus civilis. Tum quia uterque conſenſus ſimul indiviſibiliter ſignificat unionem Chriſti cum eccleſia, & gratiam, quæ per hoc ſacramentum confertur.

5 Cæterum ſacramentum matrimonij ultimum obtinet locum, quia non ita purè, perfectè, ſicut alia ſacramenta ordinatur ad bonum ſpirituale, ſiquidem gratia ab eo collata eſt in ordine ad bona temporalia, & ad onera matrimonij ſuſtinenda. Nihilominus ſecundùm quid dici poteſt cæteris præſtantius, quatenus ſpecialiter ſignificat unionem Chriſti cum eccleſia, qua ratione Apoſtolus *ad Epheſ. 5.* vocat hoc ſacramentum magnum.

6 Si dicas, matrimonium excedere alia ſacramenta ſimpliciter in ratione ſigni, eò quia ſignificet unionem Verbi cum humanitate, & Chriſti cum eccleſia, quæ eſt quid excellentius, quàm gratia habitualis ſignificata per reliqua ſacramenta, proinde etiam in ratione ſacramenti eſſe ſimpliciter excellentius cæteris, cum ratio ſacramenti ſit ratio ſigni. Contra eſt, quia matrimonium duo ſignificat, ſcilicet gratiam collatam conjugibus ad vitæ maritalis ſocietatem mutuò peragendam; & conjunctionem Chriſti cum eccleſia, ſeu Verbi divini cum humanitate: ex quibus prior ſignificatio eſt immediata, & eſſentialis matrimonio, ut ſacramentum eſt, quia de ratione ſacramenti eſt cauſare, quod ſignificat; & matrimonium non cauſat unionem viſibilem Chriſti cum eccleſia; ſed tantùm cauſat gratiam: poſterior verò ſignificatio eſt mediata, quæ non pertinet eſſentialiter ad matrimonium, ut ſacramentum eſt; ſiquidem ante Chriſti adventum matrimonium etiam ſignificabat hanc unionem, & tamen non erat ſacramentum, niſi valdè laxè ratione hujus ſignificationis. Hinc quamvis matrimonium excedat alia ſacramenta in ſignificatione mediata non pertinente ad rationem ſacramenti: exceditur tamen in ſignificatione immediata, in qua conſiſtit eſſentia ſacramenti: ſiquidem gratia ſignificata, & collata per hoc ſacramentum matrimonij eſt imperfectior.

7 Si dicas, matrimonium eſſe commune baptizatis, & non baptizatis cum inter infideles verè, & propriè contrahatur matrimoniũ, ut dicitur in *c. 4. & c. Gaudemus de divort.* ergo non videtur dicendum ſacramentum, quia infideles ſunt capaces matrimonij, non ita ſacramenti, quia ſolus baptiſmus eſt janua ſacramentorum. Contra eſt, quia ut ſuperiùs innuimus, matrimonium infidelium non eſt ſacramentum, neque confert gratiam, ut communiter docent tum Theologi cum D. Thoma, tum Canoniſtæ cum Covarruvia *1. p. epit. c. 2. in princ. n. 4.*

8 Neque obſtat, quòd *in d. c. Gaudemus* dicatur,

tur, apud infideles eſſe ſacramentum matrimonij: quia ibi nomen ſacramenti ſumitur impropriè, quo pacto quodlibet ſignum rei ſacræ, quamvis non conferat gratiam dici poſt ſacramentum; & quia matrimonium etiam inter infideles initum, perinde ac in veteri lege ſignificet unionem Chriſti cum Eccleſia, licèt ab infidelibus talis ſignificatio non intendatur, ideo in hoc ſenſu dicitur impropriè ſacramentum, ut explicat Sotus *in 4. diſt. 26. q 2. art. 3. ad 4.* ubi etiam addit, matrimonium initum inter virum baptizatum, & mulierem non baptizatam eſſe ſacramentum ex parte viri, eò quia ſit capax ſubjectum ſacramentorum, non verò ex parte mulieris infidelis, quæ tamen ſententia à nobis reijcitur, quia matrimonium eſt unicus ſimplex contractus complectens per modum unius conſenſum utriusque contrahentis, qui proptarea utrumque obligat: non enim conſenſus viri præſcindendo à conſenſu mulieris eſt contractus, proinde nec poteſt eſſe ſacramentum, cum hoc ſit adnexum contractui, qui eſſentialiter dicit mutuum utriusque contrahentis conſenſum, adeo ut eſſentia contractus non poſſit præſcindere ab hoc mutuo conſenſu, ſicut non poteſt eſſentia hominis præſcindere ab animalitate, & rationalitate ſimul: hinc cum præciſus conſenſus viri non ſit mutuus conſenſus, nec eſt contractus, conſequenter, neque ſacramentum ſeorſim à conſenſu mulieris,

10 Videtur tamen urgere difficultas, quia pro contrahendo matrimonio etiam inter fideles offertur licitè pecunia, ut liquet in dote, & arrhis: unde matrimonium tametſi contrahetur inter fideles non videtur eſſe ſacramentum, quia offerre pecuniam pro ſacramento eſt ſimoniacum.

11 Sed contra, quia pecunia non offertur pro contrahendo matrimonio, quatenus matrimonium eſt ſacramentum, id enim redoleret ſimoniam, ſed offertur pretium, quatenus eſt præcisè contractus humanus, & civilis præſuppoſitus ad rationem ſacramenti, quapropter nullum inde ſequitur inconveniens: ſiquidem licitum eſt etiam emere, & vendere materiam calicis conſecrati; ut etiam licitum eſt conferre ſtipendium ſacerdoti pro celebratione miſſæ ad congruam ejus ſuſtantationem: quamobrem non erit illicitum paciſci de dote pro celebrando ſacramento matrimonij ad congruam ſuſtentationem conjugum, modo non adſit intentio emendi, vel vendendi ipſam rem ſpiritualem, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 100. art. 2 ad 4.*

12 Quamobrem ex eo, quòd pro matrimonio contrahendo licitè offeretur pecunia, non ſequitur, matrimonium inter fideles initum non eſſe ſacramentum. Quia non datur ratione ſacramenti, ſed contractûs civilis; nec datur pretium pro re ſpirituali, ſed tantùm pro congrua ſuſtentatione contrahentium Tum quia certum eſt, ſacramenta eſſe de jure divino, quod eccleſia non poteſt alterare, nec variare: & nihilominus eccleſia variavit matrimonium, ut liquet in clandeſtino matrimonio, quod ante Concilium Tridentinum erat validum, & poſt ista Concilium eſt nullum.

Id enim potuit eccleſia ob bonum publicum præſtare ad evitanda ſcandala, & plura, quæ contingebant, mala, & damna: quia matrimonium non fuit variatum ab eccleſia quatenus eſt ſacramentum; ſed ut eſt contractus humanus, & liber: cùm enim fideles utpote ſubditi Eccleſiæ ſubijciantur ejus poteſtati, & eccleſia habeat jus regendi, & gubernandi fideles in ordine ad bona ſpiritualia, ideo ad impedienda ſcandala, & plura mala, ac peccata, potuit adijcere contractui matrimonij hanc conditionem, ut validus non eſſet, niſi iniretur coram Parocho, & teſtibus, & juxta formam præſcriptam ab eccleſia, idque ob bonum commune animarum. 13

Hinc cùm Chriſtus adjecerit ſacramentum contractui matrimoniali inito inter fideles non utcunque, ſed tantùm validè, & juxta formam præſcriptam ab eccleſia, ſequitur, matrimonium clandeſtinum non eſſe contractum validum, nec approbatum ab eccleſia; conſequenter, nec eſſe eidem adnexum ſacramentum. Rurſus etiam obligatio voti eſt de jure divino, & naturali, & tamen, quia votum fit voluntariè, poteſt eccleſia arbitrari circa habilitatem perſonarum, circa ætatem, & alias temporis circumſtantias; quo pacto votum ſolemne religioſæ profeſſionis, quamvis obliget de jure divino, & naturali, ſi tamen emittetur ante annum 16 completum ætatis nullum ſortitur valorem, nec ullam inducit obligationem; quia eccleſia ob bonum commune impoſuit tali religioſæ profeſſioni conditionem, ut non niſi in tali ætate validè emittatur. 14

Poſſet tamen adhuc objici, quia de ratione ſacramenti eſt promovere fideles ad perfectionem vitæ ſpiritualis: & matrimonium potiùs à tali perfectione videtur retardare, ut ait Apoſtolus *1. ad Corinth. 7. qui nubit benè facit, qui non nubit melius facit*: ſed ſi matrimonium ſacramentum eſſet, melius eſſet non ſacramentum, quàm ſacramentum: quia non nubere ex Apoſtolo non eſt matrimonium, & eſt melius, conſequenter ſi matrimonium eſſet ſacramentum; non ſacramentum eſſet melius, quàm ſacramentum, quod tamen eſt falſum, quia qui recipit ſacramentum, recipit gratiam, vel augmentum ejusdem, & eſt quid melius, quàm illam non recipere. Tum quia cum Chriſtus valdè commendaverit virginitatem, & continentiam, non videbatur congruum, quòd elevaret matrimonium ad rationem ſacramenti. 15

Sed contra eſt, ad primum reſpondetur, matrimonium ut ſacramentum non retardare à perfectione vitæ ſpiritualis, cum conferat gratiam: ſed tantùm retardare, quatenus eſt ſtatus quidã imperfectus, in quo conjuges non ſolùm cogitant quæ ſunt Dei, ſed etiam quæ ſunt mundi, ſtudet enim unus conjux alteri placere, & ita ejus mens diviſa eſt, ut ait Apoſtolus *loc. cit.* Ad id, quod addebatur, quòd melius ſit non nubere, quàm nubere, reſpondetur, id verum eſſe, ſi comparetur ſtatus cum ſtatu, quia cœlibatus eſt ſtatus liber, in quo poteſt homo liberiùs rebus divinis vacare: hinc ſi comparetur 16

ſtatus

ſtatus cum ſtatu, melius facit, qui non nubit, quia in ſtatu continentiæ poteſt plenius Deo inſervire, ac proinde plus gratiæ accipere, quàm in ſtatu matrimonij, quia commodiùs poteſt in ſtatu continentiæ incumbere culturæ virtutum, & contemplationi rerum divinarum, quàm in ſtatu matrimonij: ſecus ſi comparetur ſtatus cum ſacramento, melius eſt ſacramentum, quàm ſimpſicirer ſtatus cœlibatus, ſi conſideretur ſacramentum ſimpliciter ut ſacramentum; quia per illud augetur gratia in quocunque ſtatu ſuſcipiatur, ſive continentiæ, ſive virginitatis: adeo ut etiam virgo, quando nuptias contrahit, novum ſuſcipiat gratiæ augmentum, & quoad hoc melius facit, ſcilicet ratione ſacramenti, non verò ratione ſtatus, cum eligat ſtatum deteriorem: hinc cum Apoſtolus ait, quod qui nubit bene facit; & qui non nubit melius facit, id intelligendum eſt facta comparatione ſtatûs cum ſtatu, quia ſtatus cœlibatûs, continentiæ, virginitatis perſectior eſt, & melior, quàm ſtatus matrimonij, proinde licèt qui nubit, benè faciat, qui tamen non nubit, melius facit.

17 Ad id, quod addebatur, Chriſtum commendâſſe virginitatem, & continentiam, proinde non debuiſſe elevare matrimonium ad rationam ſacramanti, reſpondetur, rongruum, & conſentanaum fuiſſe, quòd Chriſtus inſtitueret hoc ſacramentum. Primò ut ſtatum matrimonij commendaret, alioquin præſertim à Chriſtianis contemneratur. Secundò quia matrimonium eſt ſtatus infirmorum poſt Adæ lapſum, proinde congruum erat, ut inſtitueretur illis medicina, quæ ſpiritualiter conferret gratiam, ut conjuges ordinatè ſe haberent in uſu matrimonij, & ut faciliùs fidem ſibi datam ſervarent. Tertiò quia plura occurrunt in ſtatu conjugij peccandi pericula, proinde conjuges indigebant ſpeciali Dei gratia, ut etiam ad faciliùs onera matrimonij ſuſtinenda. Quartò quia cùm matrimonium ſignificet unionem Verbi divini cum humanitate; & Chriſti cum eccleſia; ideo conveniens erat, ut à Chriſto alevaretur ad rationem ſacramanti.

18 Hinc matrimonium inter fideles baptizatos nunquam poteſt iniri ſine ſacramento, quia Chriſtus elevavit contractum matrimonij ad rationem ſacramenti, & inſeparabiliter conjunxit rationam ſacramenti cum ipſo contracto matrimonij. Hinc ſi fideles intenderent matrimonium contrahare, ut nullo modo vellent ſacramentum ſuſcipera, nihil efficerent, quia unum ex Chriſti inſtitutione connexum alteri non poteſt ab alio ſeparari; propterea intentio non ſuſcipiendi ſacramentum eliderer intentionem contrahendi matrimonium.

19 Hæretici tamen contrahentes matrimonium propter errorem ſpeculativum, quo putant matrimonium non fuiſſe à Chriſto alevatum ad rationem ſacramenti, quod propterea intendunt nullo ſuſcipere, ita tamen ut velint contrahere eo modo, quo ſolent fideles; & Chriſtiani, & juxta conſuetudinem eccleſiæ Chriſti, adhuc cenſentur ſuſcipere ſacramentum; adeo ut tale matrimonium diſſolvi non poſſit, cùm enim hæretici ſint baptizati, ſunt capaces hujus ſacramenti, tametſi ratione hæreſis, & peccati mortalis ponant obicem ejus gratiæ; adeo ut ſi Catholicus matrimonium contrahat cum fœmina hæretica, talis contractus verè ſit ſacramentum hoc ſolo diſcrimine, quòd in fœmina hæretica ob obicem hæreſis, & peccati lethalis non producit ſuum effectum gratiæ, quem producit in viro catholico: ſicut ſi matrimoniũ contrahatur inter virum catholicum in ſtatu peccati mortalis, & fœminam catholicam in ſtatu gratiæ; matrimonium eſt verum ſacramentum, quamvis non producat ſuum effectum gratiæ niſi in ſola fœmina, in qua non reperit obicem, & non in viro, qui ob peccatum lethale impedit, ne ſacramentum in eo ſuum producat effectum gratiæ. Cùm enim ratio ſacramenti ex Chriſti inſtitutione ſit inſeparabiliter annexa matrimonio inito inter baptizatos, non poteſt ex privata, & peculiari intentione, vel errore contrahentium ratio ſacramenti ſeparari à contractu matrimonij.

Si quæratur quo tampore fuerit hoc ſacramentum inſtitutum? Reſpondetur, matrimonium in ratione ſacramenti fuiſſe à Chriſto inſtitutum, quando Chriſtus *Matth. 19.* confirmando primam inſtitutionem à Deo in paradiſo factam, eam approbavit, & matrimonij inſeparabilitatem præcepit dicens, *quod ergo Deus conjunxit homo non ſeparet*: ſiquidem Concilium Tridentinum hoc idem colligit ex iiſdem verbis, & cenſet, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum, quando illa protulit *Matth. 19.* & hæc ſententia præferenda eſt alteri aſſerenti, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum, ſeu elevâſſe contractum matrimonij ad rationam ſacramenti, quando *Joan. 2.* interfuit nuptiis factis in Cana Galileæ, eò quia tunc approbaverit nuptias. 20

Tum quia noſtra ſententia ex eo videtur 21 etiam præferenda, quia per verba, quæ Chriſtus protulit *Matth. 19,* majorem indiſſolubilitatem dedit matrimonio, quia per illa verba excluſit libellum repudij, qui antea permittebatur Judæis, proinde elevavit contractum matrimonij ad rationem ſacramenti, quia indiſſolubilitas hæc major, quam habet matrimonium apud Chriſtianos oritur ex ſola ratione ſacramenti, ut habetur in *c. Gaudemus de divortiis.* Cæterum matrimonium præſcindendo à ratione ſacramenti fuit inſtitutum ante peccatum in officium naturæ, ut genus humanum propagaretur, ut docet D. Thomas *3. p. q. 42. art. 2. in corp.* poſt peccatum verò fuit inſtitutum in remedium concupiſcentiæ, & demum in lege gratiæ hic idem contractus fuit alavatus ad rationem ſacramenti. Quo verò tempore fuerit inſtitutum matrimonium in officium naturæ ante peccatum D. Thomas *in 4. diſt. 26. q. 2. art. 2. ad 4.* aſſerit, tunc fuiſſe primùm matrimonium inſtitutum, & celebratum, quando Eva fuit creata de coſtia Adæ, illique à Deo tradita.

Ratio eſt, quia ante formationem Evæ, Deus 22 ſignificavit neceſſitatem matrimonij, cùm dixit,

Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus illi adjutorium ſimile ſibi, unde faciendo hoc adjutorium, quod tradidit viro, inſtituit matrimonium, proinde ac in cœna conſecrando panem, inſtituit Eucharistiam. Alij tamen cenſent, fuiſſe primum matrimonium celebratum, quando Adam dixit *Geneſ. 2. Hoc nunc os ex oſſibus meis*, quaſi conſenſum daret ad matrimonium contrahendum cum Eva. Aliis etiam placet, fuiſſe inſtitutum immediatè matrimonium à Deo cùm dixit *Geneſ. 1. Creſcite, & multiplicamini.* Tametſi hæ ſententiæ probabiles ſint.

23 Nihilominus ſententia D. Thomæ videtur cæteris præferenda. Quòd ſi dicas, Evam fuiſſe formatam dormiente Adamo, proinde non potuiſſe matrimonium cum illa contrahere, cùm ad matrimonium requiratur conſenſus liber, qui nonniſi in vigilia habetur. Reſpondet Victoria *relect. de matrim. num. 4.* matrimonium primorum parentum fuiſſe initum ſine conſenſu contrahentium ex divina authoritate. Verùm hæc reſponſio non placet, quia conſenſus conjugum eſt de intrinſeca ratione matrimonij.

24 Alij ut ſatisfaciant difficultati, reſpondent, quòd tametſi Adam, quando fuit formata Eva, habuerit corporis ſenſus ſopitos, mente tamen vigilavit, ut etiam eſſe itur in Concilio Colonienſi *c. 3.* quia ſopor ille, quem Deus immiſit in Adam tempore, quo ex ejus coſta formavit Evam, propriè non fuit ſomnus, ſed tantùm extaſis, ſeu quidem raptus, qui non abſtulit ab eo uſum rationis: ſiquidem tunc fuit ipſi revelatum Myſterium incarnationis, quamvis pro tunc finem ignoraverit, eò quia proprium futurum peccatum adhuc illi nondum innoteſceret, ut docet Auguſtinus *2. contra Manich. c. 13. & 3 ſuper Geneſ. ad litteram c. 19.* unde cùm Adam tunc temporis uteretur ratione, ac mente vigilaret, potuit aſſentiri in formationem Evæ ex propria coſta, & in conjugium, ac ſocietatem cum illa. Verùm neque hæc reſponſio plenè ſatisfecit, quia ad matrimonium non ſufficit ſolus internus conſenſus, ſed ulteriùs requiritur, quòd expreſsè, & ſenſibiliter manifeſtetur per ſignum aliquod extrinſecum cadens ſub ſenſus.

25 Unde exactiùs reſpondent alij, matrimonium primorum parentum fuiſſe inſtitutum, & celebratum quando educta fuit de Adæ coſta Eva; & è ſomno excitato Adamo, fuit Eva Adæ tradita à Deo, & Adam illam acceptavit, ſicut & Eva acceptavit ſocietatem Adæ, ut ſimul cohabitarent.

26 Poſt peccatum non fuit inſtitutum matrimonium in remedium concupiſcentiæ ſpeciali aliqua inſtitutione: ſed illud idem matrimonium quòd antea inſtitutum fuit in officium naturæ, perſeveravit poſtea in remediū concupiſcentiæ ex vi prioris inſtitutionis: ſiquidem neque ex ſcriptura, neque ex doctrina ſanctorum Patrum conſtat, quando facta fuerit hæc inſtitutio poſt peccatum. non enim dici poteſt, factam fuiſſe quando Deus *Geneſ 9* dixit ad Noe, & filius ejus *creſcite, & multiplicamini.* Nam per illa verba non fuit facta ulla inſtitutio matrimonij, ſed Deus tantùm præcepit ejus uſum, ſicut quando Chriſtus *Luc. 22.* dixit diſcipulis ſuis: *Hoc facite in meam commemorationem*, non dicitur, tunc inſtituiſſe Euchariſtiā, ſed præcepiſſe ejus uſum, & adminiſtrationem. Tum quia inde ſequeretur: quòd copula carnalis inter conjuges fuiſſet illicita toto illo tempore interjecto à peccato Adæ ad exitum Noe de arca poſt diluvium.

Ex dictis conſtat, matrimonium eſſe ſub præcepto cum fuerit inſtitutum à Deo, & Deus illud præceperit *Geneſ. 1. & 9.* cùm dixit: *Creſcite, & multiplicamini*: ratio etiam id ſuadet, quia naturam humanam exiſtere, & conſervari eſt bonum, & neceſſarium: & ſicut homines tenentur ex præcepto naturæ comedere, & bibere, quando urget neceſſitas ad conſervationem proprij individui; ita tenentur matrimonium contrahere, & prolem progignere, quando neceſſitas conſervandi ſpeciem humanam urget, ſiquidem neceſſitas conſervandi totā ſpeciem eſt procul dubio major, proinde magis obliget. Hinc in mundi exordio, & ſtatu innocentiæ hoc præceptum obligâſſet omnes, & ſingulos homines, ſi in tali ſtatu permanſiſſent, donec ſufficienter fuiſſent homines propagati, ut docet D. Thomas *in 4. diſt. 33 q. 3. art. 2.* 27

Cæterùm ratio cur hodie hoc præceptum non obliget omnes eſt, quia cùm ſit præceptum affirmativum non obligat pro ſemper, ſed ſolùm quando urget neceſſitas multiplicandi humanum genus.

Videtur tamen in contrarium poſſe objici, quia individua, quæ non ſunt corruptioni, nec morti obnoxia, non multiplicentur per generationem, ut liquet in Angelis: ſed homines in ſtatu innocentiæ non fuiſſent interitui obnoxij: ergo non videbatur neceſſarium matrimonium, ut multiplicarentur per generationem, cùm Deus per creationem facilè potuiſſet ſupplere. 28

Sed contra eſt, quia licèt individua, quæ ſunt ex natura ſua incorruptibilia non multiplicentur per generationem, ut liquet in Angelis: alia tamen individua, quæ natura ſua non ſunt incorruptibilia, ſed tantùm per gratiam, ac ſpecialem Dei providentiam, exigunt quantum eſt ex intrinſeca ſua ratione multiplicari per generationem: & quia homines ſunt ex natura ſua corruptibiles, ideo exigebant multiplicari etiam in ſtatu innocentiæ, ſi hic perſeverâſſet, per generationes: tum quia licèt in ſtatu innocentiæ non fuiſſent morti obnoxij, fuiſſent tamen ad beatitudinem transferendi, quapropter exigebant homines multiplicari modo proportionato ſuæ naturæ, ſcilicet per generationem, ut parentibus in cælum translatis, filij in paradiſo terreſtri manerent, ut prædeſtinatorū numerus compleretur, ſicut fusè oſtendit D. Auguſtinus *lib. 9. de Geneſ. ad litteram c. 3. & ſequent. & lib. 14. de civit. c. 23. & ſeq.* 29

Poſt verò Adæ peccatum etiam obligavit uſque ad ſufficientem hominum propagationem, et etiam poſt diluvium, ut docet D. Thomas *in 4. diſt. 26. q. 1. art. 2.* Neque inde ſequi- 30

tur,

tur, quòd Abel peccáverit, cum uxorem non duxerit, ſed perſeveraverit in virginitate uſque ad mortem, & maximè quia occiſus fuit à Caino anno ætatis ſuæ 100. ut cenſent Genebrardus *in chronographia*, & Abulenſis *tract. de optima politica, num. 25.* Nam non deſunt, qui putent, Abelem duxiſſe ſororem ſuã Abilam, ut aſſerit D. Epiphanius *contra hæreſes hæres. 39.* Sed eſto occiſus fuerit innuptus, non inde ſequitur, peccâſſe Abelem, quia præceptum illud nubendi non obligavit ſtatim nuptias contrahere, & Abel tametſi anno centeſimo ætatis ſuæ occiſus fuerit, nondum tamen ſenuerat, quia ſub illis mundi initiis homines protrahebant vitam ad nongentos, & ultra annos; proinde ei ſupererat tempus, quo poſſet præceptum implere, & illud implevíſſet, niſi fraterna cæde occubuiſſet.

31 Quòd verò, niſi violenta fuiſſet, & prematura morte occiſus, uxori nupſiſſet, ac filios procreâſſet, colligitur ex paraphraſi Chaldea *Geneſ. 4.* ſiquidem ubi latinè legimus *ſanguis fratris tui Abel clamat ad me de terra* chaldaicè vertitur: *Vox ſanguinis generationum, quæ à fratre tuo Abel erant derivandæ clamat ad me de terra.* An verò poſt Abrahæ tempora, adhuc hoc præceptum uxorem ducendi omnes, & ſingulos ex populo hebraico obligaret. Reſpondet D. Thomas *in 4. diſt. 33. q. 3. a. 3. ad 2.* Abrahæ filios, & nepotes ſub præcepto fuiſſe obligatos uxores ducere uſque ad ſufficientem fidelium illius populi multiplicationem, quia cum Deus elegiſſet Abrahæ poſteros in ſuum populum, ea ratione, ut ab iiſdem ſpeciali religione, & cæremoniis coleretur, ideo, ut populus ille multiplicaretur, & cultus Dei propagaretur, tenebantur filij, & nepotes Abrahæ uxorem ducere, perinde ac Adam ſub mundi exordium, & ejus filij, ut etiam Noë filij poſt diluvium, quia non eſt minus neceſſarius cultus Dei, quàm ſpeciei humanæ conſervatio.

32 Cæterum facta ſufficienti propagatione illius populi non obligabat hoc præceptum omnes, & ſingulos, ut docet D. Thomas *loc. cit.* ſiquidem cùm ſit præceptum naturale, & affirmativum non obligat pro ſemper, ſed tantùm in eſſu neceſſitatis, quæ non ampliùs urget ſemel facta ſufficienti propagatione humani generis; non enim ex ſcripturis habetur hac de re præceptum ullum præter allegatum ſuperiùs. Tum quia ex illo populo hebræorum plures fuerunt, qui ſine peccato à nuptiis abſtinuerunt ut Elias, Eliſæus, Joannes Baptiſta, & alij, & S. Gregorius Niſſenus *lib. de virginitate c. 19.* addit etiam Mariam Moyſis ſororem, quam laudat, eò quia virginitatem ſervaverit. Tum quia Judith vidua commendatur, eò quia vidualem ſervaverit caſtitatem, ex quibus apertè infertur, poſt factam ſufficientem hominum propagationem hoc præceptum nubendi non ampliùs obligâſſe omnes, & ſingulos. Demum quia *Iſaia 56.* promiſit Deus præmium ſpadonibus, iis ſcilicet qui voluntariè ſe abſtinent à re uxoria, ut explicat S. Auguſtinus *lib. de ſancta Virginitate c. 23. & ſequent. & lib. 14. contra Fauſtum cap.* Hinc Chriſtus *Matth. 19.* eos vocat Eunuchos, eò quia ſe caſtraverint propter Regnum Dei: proinde non urgebat tunc præceptum nubendi, alioquin non fuiſſet laudabilis virginitas.

33 Obſtant tamen duo textus, quorum primus habetur *Deuter. 7.* ubi Deus præcipit: *Non erit in te ſterilis,* & Exodi 23. *Non erit infœcunda, & ſterilis in terra tua.* Sed contra, quia illis verbis non imponitur ullum præceptum, idque ex eo conijcitur, quia ſterilitas non eſt in noſtra poteſtate, quod erat neceſſarium, ut eſſet materia præcepti: unde præfati textus tantùm continent promiſſionem præmij, quod Deus erat daturus ſervantibus legem, ut nimirum non eſſet ſterilitas apud illos tam in hominibus, quàm in gregibus. Si dicas, apud populum illum, ſtatum matrimonij fuiſſe meliorem illo continentiæ, ut docet D. Thomas *in 4. diſt. 30. q. 2. art. 1.* eò quia matrimonium tunc ordinaretur ad incarnationem Chriſti, qui ex illo populo naſciturus erat, proinde præceptum nubendi omnes, & ſingulos obligavit. Contra eſt, quia etiam in lege evangelica ſtatus continentiæ eſt melior, illo matrimonij, & nihilominus non tenemur omnes continere; unde è contra licèt in lege veteri ſtatus matrimonij fuerit melior illo continentiæ ob aſſignatam rationem, non tamen inde poteſt inferri, præceptum nubendi obligâſſe omnes, & ſingulos.

34 Quòd ſi petas, an hoc præceptum nubendi vigeat in lege evangelica? Reſpondetur affirmativè, non tamen obligare pro ſemper, ſed tantùm urgente neceſſitate. Quòd verò hac urgente obliget tale præceptum, ex eo liquet, quia ſicut eſt naturale, tamdiu exigit durare, quamdiu natura ipſa durat. Tum quia nullibi legitur, fuiſſe revocatum, & cùm certum ſit, aliquando extitiſſe, ideo etiam nunc debet exiſtere, perinde ac natura ipſa. Quòd verò non obliget omnes, & ſingulos evincitur ex ſufficiente hominum propagatione jam facta.

35 Neque ex eo, quòd ceſſet neceſſitas multiplicandi homines, ſequitur ceſſare itidem ipſum præceptũ: quia licèt obligatio non duret, præceptum tamen ſemper perſeverat in ſuo vigore, perinde ac manet præceptum dandi eleemoſynam, tametſi non urgeat neceſſitas, eò quia non ſint hic, & nunc pauperes, qui iſta indigeant: quamvis enim non currat ejus obligatio, adhuc tamen manet ipſum præceptum: quia eſt natura cujuſvis præcepti affirmativi, ut licèt ſemper obliget, non tamen pro ſemper, quod eſt idem ac ſemper manere, quamvis non ſemper obliget.

§. IV.

An matrimonium inter abſentes initum ſit ſacramentum, & quid dicendum de matrimonio ſimulato, & metu extorto.

1 Matrimonium inter abſentes poteſt contrahi per procuratorem, vel epiſtolam. Certum eſt, initum per procuratorem ante Concilium Tridentinum fuiſſe validum, ut deſumitur ex *c. ult. de procurator. in 6.* ubi dici-

tur,

tur, quòd procurator ad contrahendum matrimonium debeat habere mandatum ſpeciale; ex quo colligitur, fuiſſe ante Tridentinum hoc matrimonium validum: & ratio etiam id ſuadet, quia cum Chriſtus elevaverit matrimonium ad rationem ſacramenti, non immutavit ejus naturam; proinde quidquid ſufficit ad rationem contractus matrimonialis, ſufficit etiam inter Chriſtianos ad rationem ſacramenti: & cum alij contractus ex ſua natura poſſint contrahi inter abſentes per procuratorem, ita etiam ſacramentum matrimonij.

2 Verùm ut matrimonium validè contrahatur per procuratorem tres requiruntur conditiones, quæ ponuntur *in d. c. procurator. 9. de procurat. in 6.* ubi Pontifex declarat, requiri, primò ut procurator ad contrahendum matrimonium loco alterius habeat ſpeciale mandatum, & quidem cum certa ſpeciali quadam perſona, quæ exprimatur in mandato. Secundò ut procurator per ſe ipſum hoc negotium agat, & non per alium ſubſtitutum, niſi fortaſſis hoc expreſsè eſſet illi in mandato conceſſum: ratio, cur teneatur procurator per ſe ipſum hoc negotium agere eſt, quia tunc cenſetur electa induſtria perſonæ. Tertiò ut tempore intermedio mandatum non revocetur.

3 Hinc etiam poſt Concilium Tridentinum matrimonium contractum per procuratorem eſt validum in locis, ubi eſt receptum Concilium: ad id tamen requiritur, ut contrahentes ſuum conſenſum coram parocho, & teſtibus per ſuos procuratores, veluti per ſuos interpretes exprimant; idque ex praxi, quæ ſervatur in eccleſia etiam inter Principes: quia Concilium Tridentinum ſolùm irritavit matrimonia clandeſtina, eò quia in facie eccleſiæ probari non poſſent, & ex talibus matrimonijs plura oriebantur incommoda, ſcandala, & graviſſima damna; ſiquidem poſtquam vir commoratus cum muliere fuerat per quatuor, vel quinque annos, & ex ea prolem ſuſceperat, ab illa ſubinde ſeparabatur, & nonnunquam aliam etiam ducebat, aſſerens cum prima non contraxiſſe matrimonium, ſed eam tantùm habuiſſe domi, ut concubinam: & quia in foro externo mulier non valebat matrimonium probare, eò quia fuerit clandeſtinè initum; & inde ſcandala cum damno prolis ſuſceptæ oriebantur; ideo Concilium Tridentinum ad hæc præcavenda incommoda ſtatuit, ut etiam matrimonium contrahendum per procuratorem non niſi publicè, & coram Parocho, & teſtibus contraheretur, ut probari poſſet in facie eccleſiæ, quapropter Concilium non irritavit tale matrimonium, ſed tantùm addidit formam illud contrahendi per Procuratorem.

4 Rurſus procurator non eſt neceſſe, accipiat mandatum coram Parocho, & teſtibus, ſed ſufficit, ut iſti ſive ex litteris inſtrumenti, ſive ex aliis ſufficientibus indiciis cognoſcant mandatum procuratoris in ordine ad matrimonium contrahendum, ut teſtari poſſint in foro exteriori matrimonium inter conjuges contractum eſſe.

5 An verò ad validè contrahendum matrimonium per procuratorem ſit neceſsè, ut qui contrahit utatur ratione, quando fit contractus. Reſpondetur, id non eſſe neceſſe, ſed ſufficere, ſi fuerit compos rationis, quando liberè illud mandatū dedit, nec illud poſtea revocaverit: unde ſi contrahens principalis dormiat, tunc quando initur contractus matrimonialis per procuratorem in loco diſſito, adhuc externus contractus procuratoris eſt verè liber, humanus, & validus; dummodo ipſe procurator, quando nomine principalis actu contrahit, utatur ratione: quia non nomine proprio, ſed principalis contrahentis, à quo mandatum accepit, contractum init; & quia mandatum à principali contrahente fuit ipſi liberè datum, ideo virtute ejuſdem mandati liberè, & validè contrahit. Non ita ſi quis in ebrietate per ſe ipſum immediatè contraheret, quia tunc matrimonium eſſet invalidum, ſiquidem nihil ageret, tametſi ante intendiſſet matrimonium contrahere, quia ratione ebrietatis, ille externus contractus, qui in ebrietate initur, non eſt liber, nec humanus, proinde nullius valoris.

Quòd verò ad matrimonium per procuratorem initum attinet, an ſit non ſolùm validum, ſed etiam verum ſacramentum. Reſpondetur, eſſe utrumque, ſcilicet validum, & etiam ſacramentum: quia omne legitimum matrimonium inter fideles baptizatos initum ex Chriſti inſtitutione eſt verum ſacramentum; Chriſtus enim elevavit contractum naturalem matrimonij, ut ſit ſacramentum, adeo ut nil aliud requiratur in baptizatis niſi, ut legitimè contrahant juxta formam approbatam ab eccleſia: quia Chriſtus non cuilibet contractui matrimoniali appoſuit rationem ſacramenti, ſed tantùm contractui valido, & approbato ab eccleſia: & quia matrimonium initum per procuratorem inter abſentes approbatur ab eccleſia, & eſt contractus validus, dummodo ſerventur præcenſitæ conditiones *in c. procurator. 9. de procurator. in 6.* ideo contractus matrimonialis inter abſentes initus per procuratorem cum ſit validus, & approbatus ab eccleſia, eſt verum ſacramentum, quia Chriſtus elevavit ad eſſe ſacramentum omnem contractum validum, & approbatum ab eccleſia. 6

Et hoc eſt diſcrimen inter matrimonium initum per procuratorem, & matrimonium clandeſtinum, huic enim non eſt adnexum ſacramentum, eò quia non ſit validum, nec approbatum ab eccleſia, cùm potiùs ſit contra formam ab eadem præſcriptam; non enim Chriſtus elevavit ad eſſe ſacramentum quemlibet contractum matrimonialem, ſed tantùm contractum validum, & approbatum ab eccleſia: & quia talis eſt contractus matrimonialis initus per procuratorem, eſt verum ſacramentum, licèt tale non ſit matrimonium clandeſtinum. 7

Firmari etiam ex eo poteſt, quia juxta Concilia matrimonium, quod ante legem evangelicam erat merus contractus naturalis in lege evangelica eſt etiam ſacramentum; atqui matrimonium, ut contractus, & ut ſacramentum 8

eſt

eſt unum, & idem, & tantùm in ipſo conſiderantur diverſæ rationes, ac reſpectus, quatenus enim reſpicit vinculum eſt contractus naturalis; ſin autem conſideretur, ut elevatum à Chriſto ad ſignificandam unionem Chriſti cum eccleſia per charitatem dicitur ſacramentum: unde ſi matrimonium ut eſt contractus naturalis poteſt iniri per procuratorem, poterit etiam ut ſacramentum: ratio eſt, quia ſacramentum non ſeparatur à ratione contractus validi, & approbati ab eccleſia; quia Chriſtus hunc contractum elevavit ad eſſe ſacramentum: & quia matrimonium celebratum inter abſentes per procuratorem in ratione contractus ſortitur ſuum valorem, ideo ſit etiam ſacramentum. Neque obſtat, quod ineatur per procuratorem, quia procurator ipſe non eſt miniſter, neque in ipſo recipitur ſacramentum, ſed miniſtri ſunt ipſi principales contrahentes.

9 Neque obſtat, quòd alia ſacramenta non poſſint conferri abſentibus; non enim abſolutio ſacramentalis impertiri poteſt abſenti. Nam contra eſt, quia judicium externum poteſt inſtitui inter abſentes, quia perſonæ hujus judicij ſunt diſtinctæ, cujuſmodi ſunt Actor, reus, & teſtis. Judicium autem in ſacramento pœnitentiæ eſt internum, & occultum, in quo pœnitens eſt ſimul accuſator, reus, & teſtis; & à præſenti diſpoſitione pœnitentis dependet abſolutio, quo fit, ut pœnitens per ſe ipſum immediatè teneatur ſe ſiſtere huic tribunali, & per ſe ipſum immediatè ſuſcipere abſolutionem.

10 Præterea cum matrimonium ſit contractus naturalis ſequitur naturam cæterorum contractuum, qui inter abſentes celebrari poſſunt, proinde non repugnat matrimonio, quatenus eſt contractus naturalis, iniri inter abſentes, ſed Chriſtus hunc contractum naturalem, & validum elevavit ad eſſe ſacramentum: ergo tametſi contractus matrimonialis ineatur inter abſentes, adhuc eſt verum ſacramentum, ſicut eſt validus contractus. Quòd ſi dicas, inde ſequi, poſſe aliquem abſentem non ſolùm dormientem ſuſcipere ſacramentum, ſed etiam recipere gratiam ex opere operato, ac miniſtrare, ac conficere ſacramentum. Reſpondetur, inde nullum ſequi inconveniens, quia etiam alia ſacramenta, ut baptiſmus, pœnitentia, extrema unctio poſſunt recipi à dormientibus, ſi cum vigilarent, talia ſacramenta petierint. Tum quia matrimonium ſecundùm communiorem ſententiam non cauſat gratiam phyſicè, ſed tantùm moraliter, proinde licèt procurator ſit, qui immediatè contrahat, & conſenſus principalium contrahentium effluxerint phyſicè, moraliter tamen cenſentur perſeverare, ac operari, ut cauſæ morales.

11 Neque eſt inconveniens dormientem recipere gratiam, quia Miniſter operatur ex virtuali intentione, quando procurator init contractum juxta ſuum mandatum non revocatum: intentio principalis contrahentis alligatur tunc actioni procuratoris, adeo ut quando hic egit nomine principalis, iſte intendat virtualiter hoc idem agere, quod procurator.

Quinimò poteſt etiam validè contrahi matrimonium per epiſtolam poſt Concilium Tridentinum, ut rectè notat Sanchez *lib. 2 de matrim. diſp. 12. num 3.* quia ſine urgente neceſſitate non eſt inducenda jurium correctio: & hic nulla urget neceſſitas corrigendi jus permittens conſenſum mitti per epiſtolam. Tum quia poſſunt tunc ſervari omnia, quæ requiruntur à Concilio Tridentino ad valorem matrimonij, ut ſi quis exprimeret in litteris, ſe non tantùm de præſenti conſentire in Lucretiam tanquam in ejus uxorem, verùm etiam ipſius viciſſim conſenſum ex nunc acceptare pro illo tempore, quo Lucretia ipſum præſtabit: deberet tamen tunc juxta formam eccleſiæ legi epiſtola coram Parocho, teſtibus, & Lucretia, quæ coram omnibus aſſentiretur, tunc enim Parochus, & teſtes haberent conſenſum per verba expreſſum à Lucretia, & conſenſum à viro expreſſum per litteras, proinde haberentur neceſſaria ad validitatem contractus, qui propterea eſſet verum ſacramentum. Sanchez *lib. 2. de matrim. diſp. 12. num. 3.* exhibet alium modum contrahendi validè matrimonium per litteras, ut ſi Cajus qui accepit epiſtolam à Lucretia, reſcribat ſe accepiſſe litteras ab illa, in quibus de præſenti conſentit in ipſum tanquam in maritum; & pari pacto ſe in ipſam conſentire tanquam in ſuam uxorem, tunc ſi epiſtola legatur coram Parocho, & teſtibus, & coram illis Cajus conſenſum exprimat validum eſt matrimonium, quia conſtat Parocho, & teſtibus de mutua traditione, & acceptatione traditionis utriuſque conjugis. 12

Verùm quia in ſcriptura poſſunt fieri errores, 13 & æquivocationes, & poteſt etiam unus imitari characterem alterius, adeo ut vix cognoſcatur, cujus propriè ſit, ideo non niſi cautè procedendum eſſet in hiſce matrimonijs per epiſtolas ineundis. Conſultiùs ad removenda incommoda putârim adigere non unum tantùm ex contrahentibus, ſed utrumque ad præſtandum conſenſum coram parocho, & teſtibus, adeo ut ſi Lucretia, quæ moratur hìc Monachij acceperit litteras à Titio commorante Viennæ Auſtriæ, in quibus conſentiat de præſenti in Lucretiam ſuam uxorem, debuerit priùs hunc ſuum conſenſum præſtitiſſe Viennæ coram Parocho, & teſtibus, & poſtea miſiſſe Monachium litteras ad Lucretiam, in quibus ſignificaret, ſe talem conſenſum non ſolùm ſcripſiſſe, ſed etiam voce, & per verba expreſſiſſe coram Parocho, & teſtibus, quorum atteſtationes authenticas deberet etiam mittere ad Lucretiam; & hæc acceptas litteras, & atteſtationes in forma authentica deberet aperire, & legere, vel permittere ab alio legi coram Parocho, & teſtibus, & per vocem, & verba ſuum proprium itidem præſtare conſenſum, nimirum ſe de præſenti accipere in ſuum maritum Titium commorantem Viennæ: & talem conſenſum etiam per epiſtolas mittere Viennam ad Titium cum atteſtationibus authenticis Parochi, & teſtium: tunc enim licèt abſentes ſine procuratore, per ſolas litteras validè contraherent abſque periculo

Digitized by Google

culo erroris, & fraudis: & hujuſmodi contractus eſſet validus, ac verum ſacramentum.

14 Quòd verò ad matrimonium ſimulatum attinet, certum eſt, matrimonium fictè contractum cum muliere per verba de præſenti abſque interno conſenſu ad illam eſſe deceptorium, nullúmque ſortiri valorem, Hinc Innocentius III. declaravit, quòd qui verbis æquivocis, aut falſis decipit mulierem, & ſine animo contrahendi matrimonium contrahit, eámque carnaliter cognoſcit; revera non contrahit matrimonium ex defectu conſenſus. Ubi tamen juvat obſervere, id tantùm valere in foro interno, & conſcientiæ, quia in foro exteriori vix poſſet probari, tale matrimonium fuiſſe initum ſine debita intentione.

15 In conſcientia tamen non valet matrimonium, in quo alter contrahentium non conſentit verè, ſed tantùm fictè, & ſimulato animo, quia ſine vero conſenſu matrimonium non ſubſiſtit, & ſimulatus conſenſus non eſt verus *l. 30. ff. de ritu. nupt.* quod etiam verificatur in aliis contractibus, unde in foro interno conſcientiæ, ac pœnitentiali, in quo nec teſtes requiruntur, nec alia probatio, tale matrimonium eſt irritum: ut autem ſit tale etiam in foro externo, eſſent neceſſariæ probationes, & teſtes, quibus qui ſimulatè contraxit, probaret ſuam ſimulationem: alioquin cum exteriùs conſtet, ſe conſenſiſſe in matrimonium cum illa muliere, præſumitur verè conſenſiſſe, & non ſimulatè; proinde ſi non poſſet per probationes, & teſtes ſuam oſtendere ſimulationem, teneretur iterum verè aſſentiri eidem matrimonio: alioquin poſſet quisque ut ſepararetur à ſua conjuge, & aliam duceret aſſerere, ſe non niſi ſimulatè contraxiſſe cum illa. Quamobrem in foro externo, niſi conſtet ex confeſſione utriusque conjugis, vel ex aliis argumentis, & conjecturis probari poſſit, hunc virum mulierem ignaram fictionis ipſius ſibi in propriam uxorem deſponſâſſe, & carnaliter eam cognoviſſe, debet judicari in favorem matrimonij, & cenſeri illud fuiſſe validè contractum, eò quia contrarium exteriùs non evincatur.

16 Hinc qui contrahit matrimonium ſimulatè, & ſine conſenſu interno, non excuſatur à peccato lethali, eò quia non ſolùm committit ſacrilegium contra reverentiam ſacramenti, ſed etiam injuſtitiam ob gravem injuriam, quam infert alteri bona fide contrahenti: ſiquidem cùm in foro externo non poſſit probari, alterum fictè conſenſiſſe in matrimonium, mulier decepta non permittitur aliud matrimonium inire, & compellitur continenter vivere, ſi deceptor nolit alium verum conſenſum præſtare; & tunc obligatur ad compenſandum damnum, quod deceptæ fœminæ accidit: hæc autem compenſatio pleriſque non poteſt ad æqualitatem fieri, niſi qui ſimulatè contraxit, verum novum conſenſum præſtet, quo matrimonium ratificet, ut docet Layman *lib. 5. tract.* 10. *p. 2. c. 6. num.* ..

17 Dantur tamen caſus aliqui, in quibus deceptor non cenſetur teneri ad matrimonium contrahendum, ſed tantùm ad damnum illatum fœminæ deceptæ alio modo reſarciendum, Primò ſi deceptor de facto cum alia matrimonium vero conſenſu contraxerit, quia matrimonium verum prævalet ſimulato, perinde ac veritas falſitati. Secundò ſi puella decepta ſe falsò jactaverit virginem, quia tunc una deceptio eliditur per aliam, ac veluti compenſatur. Tertiò ſi deceptor ſit in longè pinguiori fortuna poſitus, ac præexcellentiori dignitate inſignitus: dummodo ſub ſpe matrimonij carnalis copula non fuerit ſecuta, quia ex diſparitate, potuit facilè puella conjicere, deceptorem non petiiſſe ab ipſa matrimonium, ſed aliam ſatisfactionem. Quartò ſi ex tali matrimonio timeantur ſecuturæ ſcandala, & exitus infelices. Quintò ſi decepta cognitâ deceptione ſpontè recipiat aliam compenſationem.

An verò, ſi mulier neget, ſe in matrimonium conſenſiſſe ſit ei fides adhibenda. Reſcripſit Honorius III. *c. conſultationi. 28. h.t.* mulieres quando veniunt cum ſponſis ad benedictionem, & dicunt, ſe nunquam conſenſiſſe matrimonio, ſi ſponſi legitimè probent contrarium cum idoneis teſtibus, non eſſe audiendas. Moris fuit, ut ſponſus, & ſponſa de præſenti ante conſummationem matrimonij benedicerentur ante fores eccleſiæ, imò in quibusdam locis ante altare, quæ tamen benedictio non pertinet ad ſubſtantiam matrimonij, ſed tantùm ad ejus ſolemnitatem. Quia verò fœminæ faciliùs mutant conſilia, quam viri, ideo reſpondit Pontifex, non eſſe audiendam, ſi dicat, ſe non conſenſiſſe matrimonio, & ejus ſponſus legitimè probet contrarium cum idoneis teſtibus, quia probatio in contrarium ſponſi eſt fortior, cum nitatur teſtibus. Tum quia probatio, quàm pro ſe mulier adfert, non habet niſi ſe ipſam pro teſte, & illa ſponſi præter ſe ipſum habet plures alios, proinde utpote fortior eſt præferenda. 18

Tum quia coram teſtibus mulier non præſumitur falsò conſenſiſſe, & ſimulatè contraxiſſe matrimonium, niſi fortaſſis ex metu conſenſum dederit, & tunc idem Honorius reſcribit, debere diligenter inquiri de tali metu, quia ſi revera fuiſſet metus cadens in virum conſtantem mulier eſſet audienda. 19

Pro quo juvat obſervare, metum gravem ad matrimonium contrahendum poſſe ex pluribus cauſis naturalibus intrinſecis, vel extrinſecis incuti, ut ex timore imminentis mortis, ex præſente morbo, vel ob peſtem graſſantem, aut periculum naufragij; vel etiam inferri poteſt à cauſa libera, ut ab homine; & quidem dupliciter. Primò directè cum intentione, & animo extorquendi ab altero matrimonium. Secundò indirectè ob aliam cauſam, ob quam, qui metum patitur, adigatur ad matrimonium ineundum, ut ſi detrudatur in carcerem, ut matrimonium ineat cum filia detrudentis; tunc enim, ut ſe à carcere illo liberet, ſeu potiùs metu diuturnioris carceris matrimonium init. Uterque autem metus poteſt incuti, vel juſtè, ut ſi quis deprehenſus cum aliqua in flagitio, eò quia timeat juſtam delicti accuſationem, pro- 20

mittat

Digitized by Google

mittât eidem nubere : vel injuſtè, ut ſi quis privatâ authoritate mortem alteri minetur, niſi matrimonium cum illo ineat, & hic metus incuri poteſt, vel à petente matrimonium, vel etiam ab alio.

21 Jus temen, quod dirimit metrimonium gravi metu initum, non innititur ſalſæ præſumprioni, adeo ut non ſuffieier, ſi contrahena dicat, ſe metu coactum matrimonium contraxiſſe ſimulatè, ſeu finxiſſe conſenſum : ſiquidem eccleſia in dubio ſemper præſumit pro velore matrimonij, ne fiat eidem injuria. Præterea quia eccleſia non præſumit aliquem deliquiſſe, niſi id legitime probetur, quia ſemper præſumitur pro meliori parte, & ſingere conſenſum ubi non deberer eſſe fictio, eſt mendecium, quod non ſupponitur ab eccleſie, niſi probetur. Cæterum matrimonium gravi metu initum ideo in utroque foro irritatur, quia adverſatur tribus bonis conrentis in metrimonio, nimirum fidei, proli, & ſacramento; etenim contrarietur ſacramento, quia hoc ſignificat coniunctionem Chriſti cum eccleſia, quæ ſacta fuit per liberum amorem, quo fit, ut matrimonium debeat etiam contrahi per liberum conſenſum. Secundò repugnat proli, quæ eſt finis matrimonij, quia qui coactè, & ex metu contrahunt, deficiente mutuo amore facilè ſeparantur, & prolem non promovent. Tertiò repugnat etiam fidei conjugali, quia ſi unua conjux alterum non diligat, eò quia ex metu cum ipſo contraxerir, facilè illum contemnit, quia ipſum non diligit, & faciliùs accedit ed alium contra ſidem conjugalem.

22 Eſt autem matrimonium metu initum nullius valoria, ſi metus fuerit ab eo incuſſus, cum quo quis contrehere cogitur; ut etiam ſi à quocumque alio abſque ipſius culpe, & ſcientie inferatur, quia catenus metus matrimonium irritet, quia tollit liberum conſenſum, ut deſumitur *ex c. cum locum 14. h. t.* ubi Alexender III. reſcripſit, quòd ſi quæſtio ſit de matrimonio puellæ, & timeatur, ne metus, vel coactio inferatur puellæ ad conſenſum, judex debeat puellam conſtituere in loco tuto, & honeſto ubi nihil timeet, donec cauſa ebſolvetur, & indagandus ſit liber conſenſus ab ea; quia matrimonium fit libero conſenſu : atqui non minus tollit metus libertatem conſenſûs, ſive per ipſum contrahentem, ſive per alium inferatur; proinde non minus irritat matrimonium.

23 Præterea quia jus non ſolùm in odium incutientis metum; ſed præcipuè in favorem libertatis matrimonij irritavit matrimonium ex tali metu ioitum, ut deſumitur *ex c. venient 15. h. t.* ubi Alexander III. reſtripſit, quòd qui contraxit ſponſalia de futuro cum una, & deinde cum alia de præſenti, tenetur manere cum ſecunda, niſi cum prima rem habuerit, vel cum ſecunda ex metu cadente in conſtantem virum contraxerit : unde ſupponit Pontiſex, talem metum irritare contractum, ſi tamen fuerit injuſtè incuſſus ad extorquendum conſenſum; tamerſi contrahena culpe ſua in talem ſe metum injecerir : ratio eſt, quia culpa ex ſe directè non tendit ed metum incutiendum, ut notat Covarruvias *lib. 4. p. 2. c. 3. §. 5. num 8.* alioquin ſi metua fuerit juſtè incuſſus metrimonium eſt validum, tametſi directè ad obtinendum conſenſum fuerit incuſſus ſive à lege, ſive à judiee præcipiente, ut vir ducat puellem à ſe vitiatam ſub ſpe matrimonij, & deſumitur *ex c. litteris* 10. *h. t.* ſive etiam incutiatur metus juſtè eb alio privato homine : quia tunc talis metus non tam infertur ab alio, quàm ab ipſo patiente metum, qui culpâ ſuâ ſponte dedit cauſem, ab quam poſſet ipſi talis metua incuti *l. ſi mulier 21 ff. de eo, quod metus cauſa.* ſi quis enim dicat ſtupratori puellæ, te accuſabo niſi eam duxeris, non cenſetur, rimorem illi incurere, ſed potius rimorem jam conceptum ex delicto extinguere, & docere eum modum ſe liberandi à teli metu, nubendo ſcilicet puellæ à ſe ſtupretæ. Tum quia quando quis juſtè metum petitur, ſe ſponte in talem neceſſitatem injecit, proinde non adeſt cauſa, cur ipſi ſubveniatur.

Quin imò metrimonium initum ex metu injuſtè incuſſo, non tamen eo fine, ot extorqueetur metrimonium, ſed ad rem aliam obtinendam ſuum ſortitur valorem, ſive metua procedet à ceuſa naturali, ſive liberâ, ut notat Sanchez *lib. 4. de matrim. diſp. 12. num. 3.* quie tunc metum patiena non adigitur ad matrimonium ab eo, qui metum incutit : quia hic ſupponitur non petere, nec intendere matrimonium extorquere : proinde à ſe ipſo, & intrinſeco movetur ed contrahendum, ac eligendum matrimonium ut mediom ad ſe liberandum ab aliquo imminente periculo intentato eb eo, qui metum incutit. Quamobrem ut matrimonium per grevem metum cadentem in virum conſtentem ſit irritum tres requiruntur conditiones, quarum prime eſt, ut metus ſit incuſſue à cauſa extrinſeca, & quidem libera, ſeu ab homine. Secunda ut ſit injuſtè incuſſus. Tertia ut ed eum finem fuerit incuſſus ut matrimonium contraheretur : purificetis hiſce tribua conditionibue metrimonium eſt nullum etiam in foro conſcientiæ. 24

Quòd ſi petatur, ex quo jure tele metrimonium per metum injuſtè incuſſum irritetur. Reſpondetur ex jure eccleſiaſtico, ut liquet ex communi Doctorum ſententia, & Pontificum decretis, & ex continue praxi perpetuò ſerveta in eccleſia. Hinc matrimonium imminentis mortis metu initum cum concubina eſt validum : quapropter ſi quis imminente naufragio, vel graſſente peſte, vel urgente hoſte in caſtria ed pugnem; vel ex morbo metrimonium cum concubina contrahat, eò quia timear imminentem mortem, validè contrahit, quie talis metus non infertur ex cauſa extrinſeca libera ad extorquendum matrimonium. Secundò validè etiam contrehit, qui aſſentitur matrimonio eò quie medici judicent, id eſſe neceſſarium ad vitam ſervandam, quæ aliàs ob humorum copiam periclitaretur, quia tunc metus provenit etiam ex ceuſe extrinſece neturali non libere. Tertiò matrimonium initum etiam ab eo, qui in carcerem eſt detruſus ſuum ſortitur valorem, ſi non animo extorquendi matrimonium fuit in carce- 25

rem detruſus, quia talis metus non incutitur ad extorquendum matrimonium. Quartò validè etiam matrimonium contrahit, qui ad mortem damnatus, ut ſe ab illa liberet, publicæ nubit meretrici, quam aliàs non duceret, quia tunc metus non incutitur ad ineundum matrimonium, ſed ad declinandam mortem: quod etiam dicendum eſt de illo, qui imminente naufragio, vel graſſante peſte, vel urgente hoſte ad pugnam, vel graviſſimo morbo laborans concubinæ nubit.

26 Cæterum ſi mulier aſſerat ſe ex metu gravi contraxiſſe, tenetur probare non ſolùm ipſum metum, ſed etiam illius qualitatem, ſcilicet fuiſſe metum, qui revera cadat in conſtantem virum, ut deſumitur *ex c. conſultationi 28. h. t.* ubi Honorius III. reſcripſit, debere diligenter inquiri de tali metu, an revera ſit cadens in conſtantem virum. Nihilominus quia mulieres ſunt viris imbecilliores, & faciliùs ex quovis incuſſo metu flectuntur *argu. c. forus 10. in fin. de V. S.* ideo ratione inconſtantiæ, & imbecillitatis ratio ſuadet, ut minor metus excuſet fœminam, quàm virum, adeo ut ille idem metus poſſit in fœmina eſſe conſtans, qui tamen in viro non ſit talis, quapropter Covarruvias *in epit. lib. 4. decret. p. 2. c. 3. §. 4. num. 9.* monet Judices, non tam anxiè debere in muliere metum æſtimare, quàm in viro, ſed conſiderare potiùs quid fœmina conſtans faceret inſpectâ naturali mulierum prudentiâ: ſiquidem metus aliquis fæminam compelleret etiam conſtantem ad aliquid præſtandum; & nihilominus vir conſtans vix ex tali metu moveretur. Quis verò metus dicatur cadere in conſtantem virum tam reſpectu mulieris, quàm viri, Covarruvias *loc. cit. c. 3. §. 4. num. 8.* cenſet, id eſſe relinquendum arbitrio prudentis Judicis, qui diligenter tenetur conſiderare, an vir prudens, & conſtans eligeret potiùs agere quod ex metu ſit, quàm periculum ſubire, quod imminet.

§. V.

Quænam ſit materia, & forma ſacramenti matrimonij.

1 CErtum eſt, ſacramentum matrimonij, perinde ac alia, conſtare ex materia, & forma, quibus intrinſecè coaleſcit, ut deſumitur ex Concilio Florentino *in decreto de unione Armenorum tit. de ſacrament.* ubi poſtquam definivit, ſacramenta novæ legis numero ſeptennario compleri, ſubdit, hæc omnia ſacramenta tribus perfici, ſcilicet materia, forma, & perſona miniſtri. Contrarium tamen videtur ſentire Durandus *in 4. diſt. 26. q. 3.* quia Chriſtus Dominus; vel eccleſia determinavit materias, & formas ſacramentorum, ſi quæ ſint: atqui neque à Chriſto, neque ab eccleſia materia, & forma matrimonij determinantur, quia neque ex ſcripturis, neque ex traditione eccleſiæ, neque ex doctrina ſanctorum conſtat, quænam ſit materia, & forma hujus ſacramenti. Idque ex eo firmat, quia Concilia Florentinum, & Tridentinum aſſignant materias, & formas cæterorum ſacramentorum, non ita hujus ſacramenti matrimonij, ex quo infert, non conſtare materia, & forma. Sed contra quia tametſi ſpecialiter non aſſignetur ab eccleſia materia remota, & proxima, nec forma hujus ſacramenti, aſſignatur tamen genericè, eò quia eccleſia declaraverit matrimonium perinde ac alia ſacramenta coaleſcere ex materia, & forma, tametſi reliquerit diſputationi Theologorum inquirere, quænam in particulari ſit materia remota, quæ proxima, & quæ forma hujus ſacramenti.

Tum quia eccleſia quamvis determinet materiam proximam baptiſmi eſſe abſolutionem; 2
adhuc tamen reliquit ſub dubio, an ſit ablutio actio ex parte baptizantis, vel ablutio paſſio ex parte baptizati, vel quid abſtrahens ab utraque.

Hinc ad aliud, quod addebat Durandus 3
Concilia Florentinum, & Tridentinum exprimere materias, & formas aliorum ſacramentorum, non verò matrimonij, reſpondetur, eccleſiam exprimere determinatè materias, & formas cæterorum ſacramentorum, eò quia cætera ſacramenta quoad materiam, & formam fuerint à Chriſto inventa, & inſtituta, ſecus quia ſacramentum matrimonij eſt contractus civilis, humanus, elevatus ex Chriſti beneplacito, & inſtitutione ad eſſe ſacramentum, & quia ut contractus præſupponebatur ad talem inſtitutionem, ſeu elevationem ad eſſe ſacramentum, & Chriſtus noluerit quidquam immutare in pſo contractu, neque in materia, neque in forma; ideo ſicut antequam elevaretur talis contractus à Chriſto ad eſſe ſacramentum controvertebatur inter Doctores, quænam eſſet materia, & quæ forma talis contractûs: ita poſt ejus elevationem ad ſacramentum perſeverat apud Doctores eadem difficultas, quapropter eccleſia ſupponit hoc ſacramentum habere materiam, & formam, quam habet in ſe contractus juxta opinionem Doctorum.

Quamobrem dicendum eſt, materiam remo- 4
tam, & circa quam, hujus ſacramenti matrimonij eſſe ipſa corpora contrahentium, quia perinde corpora ſe habent in matrimoniu, ſicut aqua in baptiſmo, & peccata in ſacramento pœnitentiæ; quia ſunt materia remota, circa quam verſatur ſacramentum matrimonij, ſiquidem mutua traditio, & acceptatio verſantur circa corpora contrahentium, quæ propterea ſunt materia remota hujus ſacramenti. Quòd verò ad materiam proximam, & formam attinet, dicendum eſt cum D. Thoma *in 3. p. q. 42. art. 1. ad 1. & 2.* materiam proximam eſſe ipſam traditionem corporum: & formam eſſe mutuam acceptionem verbis, vel aliis ſignis ſenſibilibus expreſſam; adeo ut verba, ſeu ſigna exprimentia conſenſum mutuum utriusque conjugis ſint mutuò materia proxima, & forma. Secundùm diverſas rationes.

Pro quo juvat obſervare, quemlibet con- 5
trahentium conſenſum, verbis, aut aliis ſignis ſenſibilibus expreſſum duos includere reſpectus, ſcilicet conſenſum viri reſpectu conſenſûs fœminæ, & ſimiliter conſenſum fœminæ reſpectu con-

conſenſus viri : primus reſpectus eſt traditio proprij corporis in poteſtatem alterius : ſecundus eſt acceptio traditionis ab altero facta, adeo ut cum vir dicit, eccipio Lucretiam in meam conjugem duo exprimet, quorum primum eſt conſenſus, quo vir tredit ſuum corpus uxori, & ſecundum, qoo acteptet corpus uxoris viciſſim ſibi eb ea traditum; ſicut enim quando fœmina dicit, accipio Cajum in meum maritum, etiam ipſa tradit ſuum corpus marito, & acceptat ſimiliter corpus mariti ſibi eb illo treditum, ideo verba ſeu ſigna ſenſibilie exprimentia conſenſum mutuum utriusque conjugis, prout habent retionem traditionis, quâ unus conjux tradit ſuum corpus alteri, & viciſſim alter alteri, ſeu vir fœminæ, & fœmina viro habent rationem materiæ proximæ : quatenus verò hæc eedem verbe, ſeu ſigna ſenſibilie hebeat rationem acceptionis corporum traditorum ſunt forme hujus ſecramenti : adeo ut eedem verba, & ſigne ſenſibilie, quibus conjuges utuntur, prout ſignificent tradirionem mutuem corporum ſint meterie proximæ; prout verò ſignificent ecceptationem corporum traditorum ſint forma : vir enim per talia verba, vel ſigna non ſolùm ſe tradit mulieri, ſed etiam acceptat eem in uxorem : hoc pacto clarè explicatur materie remote, & proxima, & etiam forma hujus ſecramenti, quod cùm ſit quid ſenſibile, ſicut elia ſecramenta, debent ejus materie, & forme eſſe ſimiliter ſenſibilia : & præter verba, vel ſigna ſenſibilia exprimentia conſenſum mutuum utriusque conjugis, non aſſignatur quid eliud ſit ſenſibile in ordine ad conſtituendum hoc ſecrementum in eſſe ſenſibili.

6 Tum quie in aliis contractibus humanis actus ſenſibiles, & externi contrahentium habent mutuò rationem materiæ, & formæ, proinde etiam in contractu civili matrimonij, cùm Chriſtus non immutaverit naturem hujus contractus, quando eum elevavit ad rationem ſecramenti : quòd verò actus externi contrahentium in aliis contractibus humanis habeant rationem materiæ, & formæ, liquet in contractu emptionis, & venditionis, in quo contractu actus ementis eſt ſimul materie, & forme reſpectu actûs vendentis : ſiquidem contractus emptionis, ut eſt traditio pecuniæ hebet rationem materiæ determinabilis per acceptationem vendentis, & ut eſt acceptatio equi trediti à venditore habet rationem formæ ; & idem dicendum de actu vendentis quatenus eſt traditio equi eſt materie proxima, & quatenus habet rationem acceptionis pretij, eſt forma; ita à pari in matrimonio verba, ſeu ſigna ſenſibilia exprimentia mutuum conſenſum utriusque conjugis habent rationem materiæ proximæ; quatenus ſunt traditio corporum : & habent rationem formæ, quatenus ſunt acceptatio traditionis corporis.

7 Ratio itidem eſt, quia illud in quocunque contractu eſt meterie proxima, quod habet rationem indeterminati, & imperfecti : illud verò forma, quod habet rationem determinantis, & perficientis, eſt enim proprium formæ determinare materiam ex ſe indeterminabilem, & illam perficere, & coarctare in tali particulari ſpecie : ſed conſenſus verbis, vel aliis ſignis ſenſibilibus expreſſus, per quem fit traditio corporum; ſeu ipſa mutua treditio corporum verbis, vel aliis ſignis expreſſa, & ratione cujus quilibet conjugum tradit alteri poteſtatem ſui corporis antequam acceptetur eſt ex ſe imperfecte, inefficax, & indeterminata, & poteſt eſſe valida, vel irrita : quamvis enim fœmina tradat poteſtatem ſui corporis viro, non ſtatim habetur contractus matrimonij, quia talis traditio poteſt fieri etiam ſine intentione contrahendi metrimonium, accedente autem acceptatione ex parte viri, & ſuppoſita etiam treditione ſui corporis facta mulieri, & ab illa viciſſim acceptate cum intentione contrahendi matrimonium, talis traditio per hanc acceptationem determinatur ad eſſe contractum matrimonij : ex quo liquet, traditionem corporum in hoc contractu matrimoniali eſſe materiam proximam cum ex ſe ſit quid indeterminatum, & imperfectum : & quia per acceptationem determinatur, & perficitur, ideo acceptatio eſt forma, quæ determinat, perficit, ac dat eſſe materiæ. Hinc integra materia hujus ſecramenti eſt mutua traditio utriusque conjugis, & integra forma eſt utriusque mutua acceptatio, adeo ut ex treditione, & acceptatione compleatur integrum ſacramentum in eſſe ſenſibili.

Videtur tamen contra hanc explicationem urgere aliqua difficultas, quia Concilium Florentinum *loc. cit.* ait, conſenſum contrahentium verbis expreſſum eſſe cauſam efficientem metrimonij, proinde non videtur, quomodo talis conſenſus poſſit eſſe materie proxima, & forma hujus ſacramenti, quia ut docet Ariſtoteles *2. phyſicorum*, cauſa efficiens non poteſt coincidere cum cauſa materiali, & formali, quia efficiens eſt cauſa extrinſeca; & cauſæ materialis, & formalis ſunt cauſæ intrinſecæ. 8

Sed contra, quia quando Concilium dixit, conſenſum mutuum eſſe cauſam efficientem metrimonij, non ſumpſit metrimonium pro contractu, quo ratione eſt ſacramentum : ſed tantùm pro vinculo indiſſolubili, quod ex tali contractu reſultat ; & hoc vinculum ſumendo effectum pro cauſa vocari etiam ſolet matrimonium. Quòd ſi urgeas, Concilium Florentinum aſſerere, ſacramenta conſtare rebus, & verbis, nimirum rebus ut materia, & verbis ut forma, proinde verba in matrimonio non poſſe habere rationem meteriæ. Contra eſt, quia ut ſacramenta dicantur conſtare rebus, & verbis, non eſt neceſſe, ut res non ſint verba, nec verba res ; ſed ſufficit, ſi aliquid gerat munus rei, tametſi ſit verbum : & viciſſim quòd aliquid fungatur vice verbi, licèt ſit res; in ſacramento pœnitentiæ poteſt contingere, quòd nullæ aliæ ſint res ſenſibiles, niſi ſola verba, ut ſi pœnitens non habeat ſenſibiliter niſi peccata oris ; tunc enim materia remota ſacramenti ſunt ſola verba. Præterea poteſt contingere ut non oſtendat ſigna doloris niſi ſolis verbis : ſiquidem lachrymas elicere, ſuſpiria edere, pectus percutere, & alia id genus non ſunt de eſſentia ſa- 9

cramenti, quod ſolùm exigit, ut pœnitens manifeſtet ſua peccata, & dolorem internum, ac voluntatem ſatisfaciendi: quomodocunque id præſtet ſive ſignis, ſive verbis; quòd ſi ſolis verbis id faciat materia proxima hujus ſacramenti ſunt ſola verba.

10 Verùm quia tunc peccatum oris non eſt materia remota confeſſionis, ut præcisè eſt verbum, ſed ſub ratione, quâ eſt peccatum, quæ eſt ratio diſtincta à ratione verbi præcisè ſumpti; ut nec etiam confeſſio eſt materia proxima ſacramenti pœnitentiæ, ut præcisè eſt quædam locutio, ſed ut eſt actio pœnitentis; ideo verè dicitur, quòd materia ſacramenti pœnitentiæ ſint res, & non verba: pari pacto in ſacramento matrimonij fieri poteſt, ut conſtet ſolis rebus, nimirum ſi exprimantur conſenſus interni per nutus, & litteras; vel etiam ſolis verbis abſque aliis rebus ſenſibilibus, nutibus, ſignis, vel litteris; & in utroque caſu ſacramentum matrimonij dicitur conſtare rebus, & verbis, quia ſi ſolis verbis contrahatur, hæc vicem gerunt materiæ, quatenus habent rationem traditionis, & tunc dicuntur res; & habent rationem formæ ſub formalitate acceptationis, ſub qua ratione dicuntur forma: & ita dicendum, ſi matrimonium contrahatur ſolis ſignis.

11 Videtur tamen contrà hanc ſententiam urgere difficultas, quia eatenus verba ſeu ſigna ſenſibilia exprimentia mutuum internum conſenſum utriusque conjugis ſunt materia hujus ſacramenti ſub ratione traditionis, eò quia hujusmodi traditio ſit indeterminata, & incompleta ex natura ſua complenda, & determinanda per ipſam acceptationem, quæ propterea vicem gerit formæ; ſed id non videtur verum, quia quilibet conſenſus viri, aut mulieris etiam ſeorſim ſumptus eſt ex natura ſua determinatus ad rationem conſensûs conjugalis; proinde ratione indeterminationis nequit vicem gerere materiæ, cùm id tantùm habeat rationem materiæ, quod ex natura ſua eſt indifferens ad multà, & exigit determinari per formam. Sed contra quia neuter conſenſus ſeorſim ſumptus, & ſecluſo ordine ad conſenſum alterius poteſt dici determinatus determinatione in actu ſecundo, ſed tantùm in actu primo: ſeu eſt determinatus in potentia proxima, non verò actu. Quia ut determinetur actu ad talem ſpecialem conſenſum, ſcilicet matrimonialem, neceſſe eſt, quòd alter ſponſus etiam conſentiat, & acceptet conſenſum primi; & per acceptationem determinatur conſenſus primi, ut habet rationem traditionis ſenſibilis ad contractum, & conſenſum matrimonialem: etenim ſi Titius velit Lucretiam ducere, & exprimat ipſi ſuum conſenſum per ſigna extrinſeca, quamvis conſenſus ſic expreſſus ſit determinatus in ratione conſenſus conjugalis in actu primo, vel in potentia proxima; non ita in actu ſecundo, quia eſt quaſi ſuſpenſus, & conditionatus implicitè, quia ſemper intelligitur, ſi Lucretia etiam conſenſerit, unde donec adveniat conſenſus Lucretiæ, & quæ propterea acceptet conſenſum Titij volentis ſe tradere in maritum Lucretiæ, talis traditio Titij eſt indeterminata, & incompleta, & ſolùm determinatur per acceptationem Lucretiæ, quæ acceptatio proinde vicem gerit formæ; & traditio facta à Titio habet rationem materiæ: è converſo traditio quâ Lucretia per conſenſum ſe dat in uxorem Titio, eſt materia in actu primo, & potentia proxima; & ſi acceptetur à Titio, tranſit de actu primo ad ſecundum, quia determinatur per acceptationem Titij, quæ proinde vicem gerit formæ. Neque obſtat, ſi dicas, inde ſequi, idem reſpectu ejusdem poſſe habere rationem materiæ, & formæ, proinde poſſe eſſe formam ſuæ formæ, & materiam ſuæ materiæ, ſeu cauſam, & effectum reſpectu ejusdem. Nam contra eſt, quia non eſt inconveniens, duas res materialiter ſumptas, ſe ipſas in eodem genere cauſæ determinare ſecundum tamen diverſas rationes: quia etiam in relativis unum determinat, & ſpecificat aliud; & vice verſa determinatur, ac ſpecificatur ab eodem, ſic filius determinat patrem in eſſe patris, & pater filium in eſſe filij, quia ſine filio non eſſet pater, nec ſine patre filius.

Idque liquet etiam in abſolutis, ut in numero binario, etenim eadem unitas, quæ reſpectu alterius habet rationem materiæ, habet etiam rationem formæ; cùm nulla ſit ratio, cur potiùs una, quàm altera habeat rationem primæ, aut ultimæ, cùm poſſit quis ab unaquaque unitate incipere numerare binarium; quamobrem non eſt inconveniens, quòd idem conſenſus expreſſus per ſigna ſenſibilia ſecundùm diverſas rationem fungatur munere materiæ, & formæ. 12

An verò probabilis cenſenda ſit ſententia aſſerentium, materiam matrimonij eſſe ſolum mutuum conſenſum contrahentium, & formam verba, ſeu ſigna externa exprimentia ipſos conſenſus? Reſpondetur, huic ſententiæ adhærere plures Juriſconſultos, & Canoniſtas cum Gloſſa in *c. tua nos de ſponſal.* Abbas *ibid. num.* 10. Baldus *in Rubric. ff. de juſtit. & jure.* eo nitentes fundamento, quia Concilium Florentinum aſſerat, res eſſe materiam hujus ſacramenti, & verba formam. Verùm niſi aliter modificetur hæc ſententia, ſi ſimpliciter aſſerat, conſenſum purum internum eſſe materiam hujus ſacramenti putârim, id eſſe falſum, quia æquè materia, ac forma ſacramenti debent eſſe quid ſenſibile, cùm ſacramentum ſit ſignum ſenſibile: atqui internus conſenſus præcisè ſumptus non eſt quid ſenſibile, proinde non videtur poſſe vicem gerere materiæ ſacramenti ſenſibilis. 13

Si dicas, in ſacramento pœnitentiæ contritionem, quæ eſt inſenſibilis, & ſpiritualis vicem gerere materiæ, proinde non eſſe inconveniens, quòd conſenſus internus in ſacramento matrimonij vicem gerat materiæ. Contra eſt, quia ſola, & præciſa contritio cordis, cùm ſit actus internus virtutis pœnitentiæ non eſt materia ſacramenti pœnitentiæ, ſed ſolùm cum addito, hoc eſt, quatenus manifeſtata per confeſſionem externam, quæ conſtituit per accidens ſenſibilem ipſam internam contritionem; adeo ut contritio non ut præcisè, & ſimpliciter eſt 14

actus

ctus intarnus, ſed ut aſt manifeſtata per confeſſionam extarnam, ſit materia ſecramenti pœnitentiæ. Si urgeas, etiam conſenſum internum utriosque conjugis fieri ſenſibilem per accidens, eò quia manifeſtetur per verba ſenſibilie; proinde poſſe eſſe meteriam matrimonij. Contra aſt: ſiquidem aſt diſpar ratio, quie ut diximus, materie pœnitentiæ non eſt ſola contritio interne præcisè ſumpta, ſed ut manifeſtata per confeſſionem axternê, adeo ut ex contritione interna, & confeſſione externe ſimul coaleſcit materia pœnitentiæ.

15 Secus ſi conſenſus conjugum habeant in metrimonio retionem materiæ, & verba rationem formæ, ut putent adhærentes huic ſententiæ, ſequitur, materiam hujus ſecramanti non eſſe conſenſum internum, ut manifeſtatum per verba, ſed eſſe ipſum conſenſum præcisè ſumptum, & ut à verbis diſtinctum: elioquin ſi materia eſſet conſenſus internus non ſimpliciter, & præcisè, ſed cùm eddito, ſeu quatenus manifeſtetus per varbe, & ut factus ſenſibilis per ills, inde ſequeretur, quòd ipſe verba ut manifeſtetiva conſensûs interni vicem gererent materiæ, proinde verba non eſſent forma reſpectu conſenſus; perinde ac extarna confaſſio in ſacramento pœnitentiæ, qoie nectitur cum interno dolore, qoem meniſeſtet, ſe tenet ex parta materiæ, quam integrat in ratione ſecrementi confeſſionis: unde ſi verbe integrent materiem matrimonij, ſeu conſenſum internom, jam non vicem gerunt formæ, ſed meteriæ in matrimonio, ut in ſacramento confeſſionis.

16 Si dicès, in ſacramento pœnitentiæ diſtingui confeſſionem, & ſatisfactionam, & hæc omnia pertinere ad materiam ſecrementi, proinde contritionem, ut diſtinctam è confeſſione manifeſtativa ejusdem eſſe meteriam pœnitentiæ. Contra eſt, quie in ipſe confeſſione duo conſiderantur, ſcilicet ipſe narratio, ſeu annumeratio vera, & integra peccatorum, & ſignificetio doloris interni: licèt contritio conſidereta ut eſt pars meterielis ſecramenti pœnitentiæ, diſtinguetur à confeſſione, pro ut eſt nerratio peccatorum; non ite diſtinguitur à confeſſiona, prout hæc eſt maniſaſtetiva intarni doloris. Quia eſt pers integrelis ejusdem, quatenùs ut manifeſtative ſe tenat ex parta contritionis internæ, quàm exteriùs manifeſtàt. Quemobram ipſe contritio pro ut eſt materia ſecramanti pœnitentiæ coaleſcit ex duobus, ſcilicet ex dolore interno, & ſigno ſenſibili externo, quo maniſeſtatur: ſecunda pars matarialis eſt confeſſiò, non ut maniſaſtativa doloris interni; ſed ut eſt enumeratio peccatorum: & tertia pars matarialis eſt ſatisfactio: quo fit, ut in quovis ſacramento materia, & forma ſint ſamper quid ſanſibile.

17 Si dicas, per votum religionis, & caſtitatis fiari Dao traditionem: & in voto poſſe hanc traditionam aſſa purè internam, & inſenſibilem: conſeqoenter poſſe etiem in matrimonio traditionem purè inſenſibilem, ſeu conſanſum internum præcisè ſumptum eſſe materiam hujus ſacramenti. Contra eſt, ratio diſcriminis fit ſtatim obvia, quia traditio in voto fit Dao, qui cùm ſit ſcrutator cordium, cognoſcit intimum cordis conſanſum, & ideo ſufficit in voto ſacto Deò traditio purè intarna: ſecus in matrimonio, quia treditio fit homini, qui eſt ſenſibilis, debet neceſſariò eſſe treditio ſenſibilis, quia homo non cognoſcit intatnos animi conceptus alterius, niſi ipſi manifaſtentur per ſigna extarne ſenſibilia.

Naque probabilis vidatur ſententia eſſarentium, ipſos contrehentes eſſe materiam ſacramenti matrimonij, & verba, ſeu ſigna formam, ut putent Covarruvias *2. p. c. 1. § unic. num. 8.* Adrianus *q. 1. de matrim.* & alij eo nitentes fundamento, quie apud Juriſperitos conſtet, eam eſſe materiam contractuum, ex quibus fiunt, adeo ut ſi equus ematur ab uno, & vendatur ab alio materia emptionis, & venditionis, ſit ipſe equus: atqui matrimonium eſt contractus perſonerum, & fit per mutuam treditionem corporum contrahentium, proinde inferendum eſt, ſole corpora contrahentium eſſe materiem hujus ſacrementi. Nam hæc ſantentia ſic axplicate de matarie, ax qua ſacrementum matrimonij coaleſcit, non mihi videtur poſſe ſobſiſtere. 18

Primò quia materia eſt pars aſſentielis ſacramenti, cùm quodlibet ſecramentum coaleſcat ex materie, & forme: ſad ipſi conjuges non ſunt para hujus ſecramenti, quia corpora conjugum non ponuntur de novo ſicut ponitur materia ſacramanti.

Secundò quia contrahantes ſuſcipiunt totum ſecrementum metrimonij, proinde neceſſe eſt, diſtinguentur à toto ſecremento, quia ſuſcipians debet eſſe quid diſtinctum à ſuſcepto, quia hoc illud ſupponit, non ponit. 19

Tertiò, quia ſacramentum metrimonij diſtinguitur è ſua cauſa, à qua efficitur; perinde ac effactus diſtinguitur à cauſe, è qua procedit: & contrahantes ipſi efficiunt per mutuum conſenſum ſub dupliei illa ratione conſidareta treditionis, & acceptationis ipſum ſacramentum matrimonij, quod propteraa ſupponit contrahentes, à qoibus efficitur. 20

Quartò, quia quodlibat ſecramentum ſupponit pro materia, quæ eſt ejus pars eſſentialis: ſed matrimonium non ſupponit pro contrahentibus, quia conjuges non ſunt metrimonium, proinde corpora contrahantium non ſunt materia matrimonij. 21

Quintò, quia materia ſecramenti una cum forme concurrit proximè, & immediatè ad productionem gretiæ: ſad contrehentes ipſi non concurrunt immedietè ad talem productionam, quie gratie non producitur immediatè niſi à ſacrementis, & contrahantes tantùm medietè quatenus per ſuos actus conficiunt ſacrementum, dicuntur gratiem producera; quapropter non ipſi, ſed eorum actus ſunt materie hujus ſacramenti. 22

Sextò, quia in aliis contrectibus venditionis, & locationis ras vendite, donete, vel locata non eſt materia, ex qua coalaſcit contrectus intrinſacè, ſad tantùm eſt meterie circe quam contractus verſatur, etenim ſi Titius vendat pictu- 23

tam Cajo, mataria ex qoa conficitur contractus eſt ipſe traditio picturæ ex parte vendentis, & acceptatio ex perte amantis eſt forma: & è converſo traditio pretij ex parte emantis eſt mataria, & ax parte vandantis acceptatio pratij eſt forma, adeo ut pictura ſit tentùm materia circa qoam varſatur contractus vanditionis, & emptionis: ita à pari in contractu matrimonij ipſi contrahantas quatanus viciſſim dant altati poteſtatam in proprium corpus ſunt materis circa quam varſatur contractus, & tredirio eſt mataria proxima, ut etiam acceptatio forma ex parta utriusque.

§. VI.

De Miniſtro huius ſacramenti, ætate contrahentium, & ijs, qui contrahere poſſunt.

1 DOcent communiter Theologi, & Canoniſtæ, ſi pauci excipiantur, Miniſtrum ſacramenti metrimonij non aſſe ipſum ſacerdotam, ſeu Parochum aſſiſtantam, ſed ipſos contrahantes, ſeu conjuges matrimonium ineontes. Siquidam illa propriè aſt miniſter ſacramenti, qui formem varborum profert, quibus ſacramentum conficitur, ot liquat in cætaris ſacramentis; ſed conjugas ſunt, qui varbe proferunt, quibus ſacramentum metrimonij conficitur, proinda ipſi ſoli ſunt Miniſter hujus ſecramenti: ſiquidam verba contrahantium ſunt forme hujus ſacramenti, ut oſtanſum eſt. Tum quia metrimonium eſt contractus humanus, & civilis, & tantùm inter Chriſtianos fuit à Chriſto alavetus ad rationam ſacramanti, ita temen ut non immutaverit naturem contractus humani, & civilis, proinda contrectus metrimonij ſaquitur naturam aliorum contrectuum, unde ſicut in aliis contractibus civilibus, & humanis ipſi contrahantas ſunt, qui contractum efficiunt: ita atiam in contractu matrimonieli, quia contrahentes conficiunt contractum per mutuam liberam traditionam, & acceptationem corporum, ſunt Miniſtri, & cauſa efficiens hujus contractus, conſaquentar etiam ſacramanti metrimonij: quia ſacrementum à Chriſto fuit annexum hoic contractui tanquam quid accaſſorium, quod ſaquitur naturam ſui principalis.

2 Naque urgat, ſi dicas, in cæteris ſacramentis Miniſtrum aſſa ſacardotem ax inſtituto par ſacri ordinis ſuſcaptionam ordinatum, ut ſit Miniſtar ſacramantorum. Nam id non obſtat, & ratio diſcriminis aſt, quia cum proprium, ac ſpeciale ſacramenti matrimonij ſit, ut conſiſtat in contractu ipſorum ſuſcipiantium; ita atiam aſt proprium, & ſpeciala ipſius, ut contrahentes ſint Miniſtri hujus ſacramenti, perinda ac cætari contrahentas ſunt cauſa efficiens, & Miniſtri aorum contractuom civilium, quos inter ſe inaunt, qua propter non valat illatio à Miniſtris cætarorum ſacramentorum ad Miniſtrum matrimonij.

3 Tum quia matrimonia clandeſtina ante Concilium Tridantinum erant vara ſacramanta; atqui tunc præter contrahentes, nullus aderat ſacardos, qui poſſet eſſa Miniſter: ergo clarè infertur, Miniſtrum hujus ſacramenti non aſſe ipſum ſacerdotam, ſeu parochum aſſiſtantem, cùm eccleſia catholica ſemper docuerit, matrimonia clandeſtina ſemper fuiſſe vara ſacremanta. Nequa obſtat, quod raſpondet Canus, illa matrimonia clandaſtina anta Tridentinum fuiſſa quidem vera, & rata in ratione contractus civilis, & humani, non verò in ratione ſacramenti, aò quia contrehentas non ſunt Miniſtri matrimonij, quatenus hoc eſt ſacramentum, ſed tantùm prout eſt contractus humanus, & civilis. Nam contra eſt, quia accleſia catholica ſamper docuit, matrimonium initum inter fideles non ſolùm eſſe contractum civilem, & humenum, ſed etiam ſacramentum, proinda ſi ante Tridentinum matrimonium clandeſtinum fuit verum matrimonium, ſaquitur fuiſſa etiam ſacramentum, quamvis ſina Parocho initum: ratio aſt, quia Chriſtus inſtituit matrimonium fidelium ſacramentum, adeo ut ex Chriſti inſtitutione ratio matrimonij inter fideles initi ſit inſaparabilis à ratione ſacramanti.

Si dicas, intentionem Miniſtri requiri ad ſacramentum conficiendum, & contrahantas matrimonium poſſe contrahare ſola voluntate perficiandi matrimonium, & ſine intentione faciendi ſacramentum, in quo caſu ratio matrimonij ſeparatur à rationa ſacramenti. Contra aſt, quia defectus intantionis formalis, aut virtualis faciendi ſacramantum procedit ax ignorantia, vel errore, quo fortaſſis putant matrimonium non aſſa ſacramantum, vel atiam ex inadvertentia; id autem non obſtat, quin contrehantes revera conficient ſimul matrimonium, & ſacramantum, dummodo intandant facera, quod cæteri fidales faciunt, quando matrimonia contrahunt, tunc enim ignorantia, vel arror non axcludit dabitam intentionam ſaltem virtualem, quia ax Chriſti inſtitutione in laga evangalica ipſe contractus matrimonialis eſt aſſantialiter, & inſaparabiliter connexus cum rationa ſacramenti, adeò ut non poſſint fideles intendera matrimonium inire juxta modum, quo initur in lege avangelica ab aliis fidelibus, quin ſimul efficiant unà cum contractu civili matrimoniali etiam ipſum ſacramentum, ut docet D. Thomas *in 3. p. q. 51. a. 8. ad 2.* Quòd ſi contrahentes axpreſsè vellent ſeparare quantum aſt in ipſis rationam ſacramenti à contractu matrimoniali civili, & humano; & ſciantes talem contractum eſſe ſacramantum in lege evangelica, nihilominus ipſi intendarent tantùm contractum civilam inire, & non afficera ſacramentum; tunc neutrom afficerent, adao ot contractus atiam in rationa contractus eſſet nullus: ſiquidam ſuppoſita Chriſti inſtitutiona intentio non faciendi ſacramentum repognat intentioni ineundi contractum, cùm ratio ſacramenti ſit divino jura inſeparabilis à ratione contractus: neqoa aſt in potaſtata alicujus privati ſaparare, quæ Chriſtus conjunxit. Quamobrem inter fidales non potaſt iniri aliquod matrimomium validum in ratione contractus, quin ſit etiam ſacramentum.

Tum

5 Tum quia Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de reformat. matrim.* definivit, matrimonia clandeſtina fuiſſe valida, & rata, proinde fuerunt etiam vera ſacramenta, & deſumitur *ex c. quanto 7. de divortiis.* ubi dicitur, matrimonia non eſſe rata, quin ſimul ſint ſacramenta. Præterea quia ante Tridentinum cauſæ in materia matrimonij clandeſtini non pertinebant ad forum ſæculare, ſed ad eccleſiaſticum, proinde tales cauſæ non erant profanæ, ſed ſacræ, & quidem ratione ſacramenti annexi tali contractui. Demum quia Chriſtus elevans contractum matrimonij in ſacramentum non immutavit ejus naturam, ſed tantùm eum ſimpliciter elevavit, ut haberet rationem ſacramenti. Quamobrem ſi contrahentes ſunt Miniſtri efficientes matrimonium pro ut eſt contractus civilis, & humanus; ſunt etiam Miniſtri, pro ut eſt ſacramentum.

6 Hinc debet unus ex conjugibus recipere ab alio, ut ab eſſentiali Miniſtro hoc ſacramentũ, & gratiam illius ex opere operato, niſi ponat obicem ſacramento, ſeu ſit in peccato lethali, quia tunc reciperet quidem ſacramentum, ſed informe, ſeu ſine ejus effectu in ordine ad productionem gratiæ. Conjuges enim matrimonium inenntes in mortali duplex committunt peccatum, unum quatenus recipiunt hoc ſacramentum indignè, quod eſt ſacrilegum: aliud quatenus illud miniſtrant indignè, & an tunc peccent mortaliter, non concordant Doctores, plures affirmant, eò quia conjuges ſint veri Miniſtri hujus ſacramenti deputati ad illud conficiendum: alij verò negant, eò quia licèt ſint Miniſtri non tamen conſecrati, nec ſpeciali conſecratione deputati ad hoc Miniſterium, quod cenſent eſſe neceſſarium, ut indigna miniſtratio ſit peccatum mortale: quia exterior ſanctiſicatio eſt ſignum internæ ſanctitatis, quæ requiritur in Miniſtro ad conficiendum ſacramentum, quæ ſententia mihi videtur valdè probabilis. Hinc Parochus qui nuptijs aſſiſtit, & conjuges ſolemniter benedicit, non peccat mortaliter, ſi exiſtens in lethali aſſiſtat, quia ipſe non eſt Miniſter, nec verba, quæ ab ipſo proferuntur, ſunt forma ſacramenti, ſed ſolùm quid ſacramentale.

7 Nihilominus Melchior Canus *lib. 8. de locis, c. 5. ad 3.* defendit, Parochum eſſe Miniſtrum matrimonij, quatenus eſt ſacramentum, & ejus verba eſſe formam ejuſdem matrimonij, ut ſacramenti: adeo ut contrahentes ſint tantùm Miniſtri matrimonij, quatenus hoc præcisè eſt contractus civilis, & humanus: & Parochus ſit Miniſter ejuſdem matrimonij ſub hac alia ratione, quatenus eſt ſacramentum: hinc docet matrimonia clandeſtina ante Tridentinum fuiſſe quidem valida in ratione contractus civilis, & humani, non verò fuiſſe vera ſacramenta. Cano adhærent duo doctiſſimi viri in Academia Duacena publici profeſſores, ſcilicet Guilelmus Eſtius *in 4. ſentent. diſt. 26. §. 10.* & Franciſcus Sylvius *in 3. p. D. Thomæ q. 42. a. 2. quær. 1.* ubi proponit octo argumenta, ut probet, Miniſtrum ſacramenti matrimonij eſſe ſolum ſacerdotem. Videtur etiam hæc ſententia probabilis Didaco Nugno *in 3. p. 1. q. 64. art. 6. difficult. 1. concluſ. 2.*

8 Hanc tamen Cani opinionem usque ad ſua tempora nullum habuiſſe defenſorem teſtatur Sotus *in 4. diſt. 26. q. 2. art. 3.* & præter Guilelmum Pariſienſem, & Theologos Concilij Colonienſis nullum Authorem poſſe pro tali opinione allegari notat Vaſquez *tom. 4. in 3 p. diſp. 3. de matrim. c. 4. num. 41.* & Baſilius Pontius *de matrim. lib. 2. c. 8. num. 2.* putat, hanc opinionem omnino improbabilem, & notâ dignam, imò Rebellius *p. 2. lib. 2. q. 4. ſect. 2. n. 6.* eam vocat temerariam. Et revera Miniſtros hujus ſacramenti eſſe contrahentes deſumitur ex Conciliis Tridentino, & Florentino, ubi ex inſtituto ob novas hæreſes agunt de ſacramento matrimonij; neque aliam novam materiam, formam, aut Miniſtrum illius aſſignant in ratione ſacramenti, quàm in ratione contractûs: unde ſi contrahentes ſunt Miniſtri in ratione contractus, ſunt etiam tales in ratione matrimonij. Cùm igitur Miniſter ſacramenti ſit qui formam ſacramenti ſuperinducit materiæ, & id præſtent contrahentes proferendo verba, vel edendo ſigna; quibus mutuum conſenſum exprimunt; ſequitur, ſolos contrahentes eſſe Miniſtros hujus ſacramenti: quamvis poſt Tridentinum teneantur ex illius decreto, verba illa, quæ dicuntur forma ſacramenti, proferre, vel ſigna edere in præſentia Parochi, vel alterius de ejus licentia, & coram teſtibus.

9 Neque obſtat, quòd *in can. aliter 30. q. 5.* matrimonia ſine ſacerdote contracta dicantur non eſſe matrimonia, ſed adulteria, vel ſtupra, aut fornicationes, & Calliſtus Papas III. §. 4. *conſanguineorum* vocet inceſtuoſos illos, & infames, qui ſine præſentia ſacerdotis contraxerunt, addítque non poſſe in judicio teſtes eſſe. Nam contra eſt, quia eatenus talia matrimonia vocantur nulla, & adulterina, quatenus ab eccleſia præſumuntur irrita; ſiquidem eccleſia non approbat ea matrimonia, quæ non contrahuntur in facie eccleſiæ, & in quibus non ſervatur ritus, & forma ejuſdem eccleſiæ, quæ proinde præſumit non eſſe veros conjuges: & ratio eſt, quia ad eccleſiam non pertinet judicare de occultis conſenſibus conjugum; quapropter eos vocat etiam infames, quatenus præſumit eſſe concubinarios: ſi ſimul cohabitent.

10 Unde præfati textus intelliguntur de foro exteriori, quatenus eccleſia ſemper præſumpſit, & judicavit, matrimonium eſſe nullum, niſi legitimis teſtibus probari poſſit. Nunc verò poſt Concilium Tridentinum matrimonium initum absque præſentia Parochi, vel alterius ſacerdotis de ipſius Parochi, vel Ordinarij licentia initum eſt nullius valoris: quia ob bonum publicum ad valorem matrimonij ut eſt contractus civilis, & humanus eccleſia exigit præſentiã Parochi, vel alterius ſacerdotis, de ipſius Parochi licentia, & teſtes quibus deficientibus contractus eſt irritus, proinde non habet adnexum ſacramentum, cùm Chriſtus illud non appoſuerit niſi contractui valido, & approbato ab eccleſia.

Hinc

Hinc patet ſolutio ad aliud, quod addebatur ex Caliſto III.

11 Dices, ſacramentum matrimonij eſſe rem ſacram, proinde exigere Miniſtrum ſacrum, & formam ſacram: atqui contrahentes non ſunt ſacri, & eorum verba ſunt potiùs profana, cùm ijsdem prorſus etiam utantur infideles in ſuis matrimoniis.

12 Sed contra, quia verba, quibus fideles matrimonium contrahunt cùm ex Chriſti inſtitutione fuerint elevate ad rationem ſacramenti, inficieri nequit, quin ſint ſacra: Tum quia per illorum uſum ſignificatur aliquid ſupernaturale, & ſacrum, ſcilicet unio Chriſti cum eccleſia; ſecus eadem verba prolata ab infidelibus contrahentibus matrimonium cùm non ſint elevata ad eſſe ſacramentum, ſolùm intendunt ſignificare aliquid naturale, ſcilicet generationem filiorum: unde non eſt opus ut Miniſter matrimonij ſit perſona ſacra.

13 Neque obſtat, quòd ſacerdos dicat conjugibus: *Ego vos conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, proinde videatur ſacerdos eſſe Miniſter hujus ſacramenti, quia præfata verba ſunt vera, & efficiunt, quod ſignificant, alioquin eſſent falſa; ergo ante illa non erant conjuges conjuncti, proinde conjunguntur à ſacerdote per illa verba, quæ propterea ſunt forma hujus ſacramenti, & ſacerdos Miniſter, cùm hic ſit, qui formam ſacramenti ſuperinducit materiæ. Nam contra eſt, quia ſenſus illorum verborum non eſt, quòd ſacerdos per talia verba conjungat conjuges, qui antea non erant conjuncti: ſed tantùm ſacerdos per illa verba nomine eccleſiæ ratificat conjunctionem jam factam ab ipſis contrahentibus, & verba ſacerdotis ſolùm ſolemniter declarant, quòd ante talia verba factum fuit ab ipſis conjugibus: ſicut, quando judex eccleſiaſticus in foro exteriori abſolvit excommunicatum, qui jam in foro conſcientiæ erat abſolutus, per illa verba: *Ego te abſolvo à vinculo excommunicationis*, nil efficit de novo, ſed ſolùm ſolemniter declarat, quod factum eſt, adeo ut habendus ſit ab omnibus abſolutus: ita Parochus per illa verba: *Ego vos conjungo* non efficit quidquam de novo, ſed tantùm nomine eccleſiæ ſolemniter declarat tale matrimonium eſſe validè initum.

14 Si dicas, poſt Concilium Tridentinum matrimonium ſine ſacerdote initum eſſe invalidum, ut liquet ex eodem Concilio *ſeſſ. 24. c. 1. de refor. matrim.* proinde poſt Concilium Tridentinum, ſacerdotem eſſe verum Miniſtrum hujus ſacramenti.

15 Contra eſt, quia præſentia ſacerdotis tantùm requiritur, ut conditio ſine qua contrahentes non ſunt habiles ad ineundum matrimonium, qua ratione ſunt etiam neceſſarij teſtes, tametſi certum ſit, hos non eſſe Miniſtros hujus ſacramenti, cùm enim matrimonium ſit contractus civilis, & humanus ad evitanda graviſſima ſcandala, & mala, quæ ſequebantur ex matrimoniis clandeſtinis; Eccleſia, ut hujusmodi contractus validè iniretur, aliquas appoſuit conditiones ob bonum publicum, quibus non ſervatis non approbat contractum ut validum, qui propterea nullum ſortitur valorem; & eo ipſo, quòd contractus eſt invalidus, non trahit ad ſe rationem ſacramenti, cùm Chriſtus ſolos contractus validos, & approbatos ab eccleſia elevaverit ad rationem ſacramenti.

Quòd ſi inſtes, præſentiam parochi, vel al- 16
terius ſacerdotis ex licentia ipſius, fuiſſe in eccleſia ſemper neceſſariam ad matrimonium, & tamen ante Concilium Tridentinum matrimonium initum ſine parocho fuiſſe validum. Reſpondetur, fuiſſe quidem in eccleſia ſemper neceſſariam præſentiam parochi ad matrimonium, non tamen eodem modo: quia ante Concilium Tridentinum talis præſentia erat tantùm neceſſaria neceſſitate præcepti, adeo ut clandeſtinè contrahentes, quamvis validè contraherẽt, mortaliter tamen peccarent contra præceptum eccleſiæ: ſecus poſt Concilium Tridentinum, non ſolùm præſentia Parochi eſt neceſſaria neceſſitate præcepti, ſed etiam ut conditio ſine qua contractus matrimonialis non ſit validus in ratione contractus civilis, & humani, proinde neque in ratione ſacramenti, cùm Chriſtus ſolùm contractum validum, & approbatum ab eccleſia elevaverit ad eſſe ſacramentum.

Ad ætatem verò contrahentium quòd atti- 17
net: ſicut ad contrahenda ſponſalia certam jura requirunt ætatem, ita etiam ad matrimonia ineunda. Quâ verò ætate poſſint homines apti eſſe ad generandum, proinde ad ineundum matrimonium; cujus finis eſt generatio, variè cenſuerunt Philoſophi, quorum ſententias refert Covarruvias *p. 2. de matrim. c. 5.* Jura tamen civilia, & canonica hanc ætatem pubertate definierunt, quia tunc cenſentur homines apti ad generandum, & matrimonium inſtitutum fuit ad prolis generationem. Differt tamen jus civile à canonico, quia illud pubertatem ex annorum numero ſoleat æſtimare ſcilicet in maſculo ſi attigerit 14. & in fœmina 12. ætatis annum *inſtit. de nupt. in princ. cuncta tit. quibus modis finiatur tutela. & c. 3. de ſponſ. impub.* unde ex jure civili ætas requiſita ad matrimonium validè ineundum eſt pubertas, ſeu annus duodecimus in fœmina, & in viro 14. quæ ætas tam in viro, quàm in fœmina debet eſſe completa, quamvis ſufficiat ultima dies anni 12. in fœmina, & 14. in viro, quia tunc præſumuntur habiles ad copulam, & generationem. Ratio, cur in fœmina pubertas citiùs, quàm in viro habeatur, eſt, quia potentia generandi citiùs fœminis, quàm viris ſoleat accidere, ut fusè probat Tiraquel. *lib. 6. connub. n. 38.*

Secus jus canonicum pubertatem ex habitu 18
corporis, & potentia generandi metitur; adeo ut hæc in viro etiam 14. annum ſubinde antevertat *c. 3. & 8. de deſponſ. impub* & tunc malitia, ſeu prudentia dicitur ſupplere ætatem præſcriptam à jure civili *c. 9. de deſponſ. impub. & c. unic. §. 1. eod. tit. in 6.* Plura exempla eorum, in quibus malitia ſupplevit ætatem, congerunt Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 14. n. 29.* & Tiraquel. *loc. cit. num. 37.* Ante præfatam pubertatis ætatem in dubio nec mas, nec fœmina

præ-

præſumuntur apti generationi, adeo ut aſſerenti ante hanc ætatem aptitudinem ad generandum incumbat onua probandi, eò quia habeat præſumptionem contra ſe : ut notat Covarruviaa *in 4. decretal. p. 2. c. 5. num. 3.* licèt quando malitia ætatem ſupplet, validum ſit matrimonium initum ante ætatem jure præſeriptam; dummodo adſit potentia generandi, & ſufficiens diſcretio ad ſe obligandum, ut definitur *in c. final. de deſponſ. impub.*

19 Quòd ſi quæratur quanto tempore ante dictam ætatem malitia poſſit eam ſupplere? Sanchez *de matrim. diſp. 104.* id reliquit arbitrio prudentia judicis, eò quia nihil videatur jure præſcriptum. Hurtadus tamen *de matrim. diſp. 22. diffic. 12.* putat eſſe tempua unius integri anni, & id deſumitur ex *c. continebatur. de deſponſ. impub.* adeo ut ſi puella 11. ætatis explevetit annum, & puer 13. ſint ambo proximi pubertati, & ſi malitia ætatem ſuppleverit, poſſint matrimonium validè contrahere. Cæterum ſi pubes, & impubes, vel duo impuberes non proximi pubertati, & in quibus malitia ætatem non ſuppleat, contraxerint per verba de præſenti, nullum inter ipſos eſt matrimonium; neque per adventum pubertatis convaleſcit, niſi jure veteri per carnis copulam ſubſecutam, vel per aliquem modum alium evidenter conſtiterit, eoa cum ejusdem conſensûa perſeverantiâ ad tempora pervenìſſe pubertatis; ut deſumitur *ex c. unic. §. 1. de deſponſ. impub. in 6.*

20 Cæterum matrimonium hoc pacto contractum ex juria interpretatione reſolvitur in ſponſalia de futuro, & inducit juſtitiam publicæ honeſtatis, ut deſumitur *ex d. c. unic. §. 1. in fin. de deſponſ. impub. in 6.* adeo ut actus, qui non valet, ſaltem valeat eodem modo, quo valere poteſt. Unua tamen aſſignatur in jure caſua, in quo matrimonium inter impubetes contrahi poteſt, & etiam contractum toleratur ex conſtitutione Nicolai Papæ *in c. 2. inf. de deſponſ impub.* nempe ſi graviſſima urgeat neceſſitas, & pro bono pacis tale matrimonium ſit ineundum.

21 Contrahere marrimonium poſſunt, quicunque in legitima ætats conſtituti poſſunt conſentire, dummodo non prohibeantur. Eſt enim edictum de matrimonio contrahendo prohibitorium, proinde quicunque non prohibentur, contrahere poſſunt *c. cum apud 23. h. t.* ubi Innocentius III. reſcripſit, eos per conſequentiam admitti ad contrahendum, qui non prohibentur contrahere. Prohibentur autẽ aliqui à naturâ ut furioſi durante furore *c. dilectus 24. h. t.* ubi Innocentius III. reſcripſit, quòd quando aliquia eſt perpetuò furioſus non poteſt contrahere matrimonium, eò quia non poſſit eſſe conſenſus, & eſſet ſeparandus, ſi conjungeretur. Notat tamen Gloſſa, quòd ſi, quando contraxit, non erat furioſus, matrimonium valet, & ſi quando contraxir, erat furioſus, & poſtea ſanatur, licèt in principio non tenuerit matrimonium, per ſubſequentem tamen conſenſum tenet: ſed id perinde eſt, ac aſſerere matrimoniũ in ſtatu furoris initum fuiſſe nullum, & poſtea per novum conſenſum extra ſtatum furoris fuiſſe validè initum. Adveniente tamen lucido intervallo poteſt furioſua contrahere, & ſemel validè contractum ſuperveniente furore non diſſolvitur.

Quòd ſi matrimonium ineatur ſine condi- 22
tionibus appoſitis ab eccleſia nullum ſortitur valorem, quia tametſi eccleſia non poſſit immutare naturam matrimonij, ut eſt ſacramentum, tamen quatenus eſt contractus civilis, & humana poteſt certas leges, ſolemnitates, & conditiones ad validè contrahendum præſcribere ratio eſt, quia Chriſtus elevans matrimonium ad rationem ſacramenti, & ſtatuens ut omnis legitimus matrimonialis contractna inter baptizatos initus ſit ſacramentum, nihil immutavit circa matrimonium, ut eſt contractus; nec definivit qualia, & qui eſſe debeat hic legitimus contractus; neque ſtatuit, quæ perſonæ ſint legitimæ, vel illegitimæ ad eum celebrandum, ſed totum id reliquit humanæ poteſtati, & tantùm elevavit ad rationem ſacramenti contractus matrimoniales validoa juxta approbationem eccleſiæ.

Quid verò dicendum ſit de ſurdis, & mutis 23
à natura, an poſſint matrimonium contrahere. Non deſunt, qui putent, eos arcendos eſſe à matrimonio ineundo, eò quia jus civile prohibeat iſtia contractum inire, eò quia facilè deciperentur: ergo à fortiori ita dicendum de contractu matrimonij, ut docent Ancharanus in *c. cum apud 23. h. t. num. 5.* Abbas ibid. *n. 6* Bollus *in Oeconomia. can. claſſ. 2 c. 4. §. 7 litt. S.* Barbatia *lib. 2. conſ. 59. num. 10.* Pariſiua *lib. 4. conſ. 63. num. 4.*

Nihilominna contraria ſententia vera eſt, 24
qnam propugnant ferè omnes cum Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 1. diſp. 8. num. 12.* quia ſurdus, & mutus à natura poteſt ingenio eſſe perſpicaci, ac ſignia facilè edoceri, quid ſit matrimonium, & ſignia indicare conſenſum, & contrahere validè ſponſalia, & poſtea matrimonium, ut deſumitur *ex d. c. cum apud. 23. h. t.* ubi Innocentius III. reſcripſit, quòd mutus, & ſurdus poſſit contrahere, quia ſufficit conſentire ſignis, & nutibus, licèt non verbis, & quia Pontifex loquitur de muto, & ſurdo in ſingulari, videtur intelligere de eodem utroque morbo laborante.

Tum quia aliqui muti ſunt ita perſpicacis, & 25
acuti ingenij, ut multa explicatu difficillima facilè ſignia manifeſtent, & plura alia ſignis ſignificata intelligant. Tum quia ſurdi, & muti à natura poſſunt confiteri, & abſolvi, proinde etiam matrimonium contrahere.

Non tamen id putârim procedere de muto, 26
ſurdo, & cæco ſimul à natura, ſi non poſſit edoceri quid ſit matrimonium, nec ſufficienter exprimere ſuum conſenſum: ſi enim non ſolùm ſit mutus, & ſurdus, ſed etiam à nature cæcus, difficulter poteſt edoceri quid ſit matrimoniũ, & per ſigna etiam difficulter poſſet ipſe exprimere conſenſum. Quòd ſi cæcitas non eſſet à natura, ſed ſuperveniret, tunc nulli dubium, quin poſſet matrimonium inire, quia per ſigna poſſet exprimere conſenſum, & ſignificare matrimonium, quod optat inire.

27 Cæterùm ſi daretur caſus quòd mutus, ſurdus, & cæcus ſimul à natura poſſet naturali inſtinctu edoceri, quid ſit matrimoniom, & valeret aliquo modo per ſigna extrinſeca ſuum conſenſum Manifeſtare, tunc poſſet matrimonium inire, ot docent Hoſtienſis, Panormit, Joannes Andreas, & alij plores Canoniſtæ, quos refert Cevallos *tom. 3. commu. opin. q. 750. num. 53.* Difficulter tamen puto, poſſe mutum, ſurdum, & cæcum ſimul à natura edoceri, quid ſit matrimonium, quæ ejus obligatio, indiſſolubilitas, & difficile etiam videtur, quòd per ſigna externa poſſit conſenſum non ad copulam ſimpliciter, ſed ad verum matrimonium manifeſtare: unde non niſi caotè procedendum eſſet cum muto, ſordo, & cæco à nativitate.

28 An verò urgente neceſſitate, ſeu deficientibus omnibos ſæcularibus tenerentur Religioſi matrimonium contrahere? caſus eſt potiùs curioſus, quàm utilis. Reſpondet Baſilius Pontius *de matrim. lib. 1. c. 4. n. 11.* non poſſe tunc Religioſos matrimonium contrahere, eò qoia ſi deficerent omnes ſæculares, ſignum evidens eſſet, quod finis mundi jam inſtaret, proinde non eſſet neceſſe, quòd Religioſi ed propagationem humani generis matrimonium contraherent. Nihilominus contraria ſententia commonior eſt apud Sanchez *tom. 1. lib. 1. diſp. 3. num. 4.* quia urgente extrema hac neceſſitate præceptum naturæ reſtaurandi, & conſervandi humanum genus prævaleret, conſequenter tenerentur Religioſi matrimonium contrehere. Neque fundamentum, quo nititur contraria ſententia, ſubſiſtit ſecluſa Dei revelatione, quia quòd tunc inſtaret finis mondi non poſſet certò argui, niſi ex Dei revelatione, quâ non poſitâ adhoc præceptum reſtaurandi, & conſervandi ſpeciem humanam urget, & obligat. Quin imo docent Sanchez *loc. cit.* & Reginaldus *in praxi tom. 2 lib. 31. c. 2. num. 8.* poſſe contingere, ut vir Religioſus, tametſi non omnes ſæculares pereant, teneator matrimonium inire, ut ſi ſequerentur ſeditiones, & belle, niſi Principis filius Religioſos oxorem duceret: dicunt enim præfati Aothores, quòd tunc etiem ſub onere peccati lethalis teneretur matrimonium inire.

§. VII.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelecta quaſtiones.

1 QUæritur primò, an matrimonium ſit homini naturale? Reſpondetur, naturale dupliciter ſumi poſſe. Primò pro paſſione, ſeu proprietate, quæ metaphyſicè emanat à natura, & eſſentia rei; ut riſibilitas dicitur fluere ab eſſentia hominis, & ſurſum moveri à natura ignis, & hoc pacto certum eſt, matrimonium non eſſe naturale homini, alioquin deberent omnes, & ſinguli homines uxores ducere, ac eſſe omnes conjugati, quia tales proprietates naturales, ita conveniunt omnibus, & ſingulis individuis intra eandem naturam; ut non poſſint eb iiſdem ſeparari: & cum non omnes homines matrimonium contrahant, certum eſt, eſſe i[illegible]ſeparabile ab homine, cùm poſſit eſſe homo abſque eo, quòd matrimonium contrahat, & è contra non poſſit eſſe homo, quin ſit riſibilis. Secundò ſumitur naturale quatenus provenit ex naturali inclinatione, & in hoc ſenſu reſpondetur cum D. Thoma *in 4. diſt. 26. q. 1. art. 1.* matrimonium eſſe homini naturale.

Ratio eſt, qnia natura duo vel maximè intendit, primò ſe ipſam conſervare: ſecundò ſe perficere, & hæc duplex naturæ intentio ex duplici oritur appetitu, quorum alter eſt ad cibom, quo vita conſervatur; alter ad generationem, cujus beneficio natura propagatur, & conſervatur in individuis ſucceſſivè: quin imo hæc propagatio individuorum, cujus beneficio ſpecies per ſucceſſivas generationes conſervarentur in iiſdem individuis, adeo erat neceſſaria, ut natura voluerit etiam huic appetitui ad generationem adijcere delectationem, quæ condimentum eſt operationum *10. Ethic. c. 4.* & ot homines propenſiores eſſent ac promtiores ad hanc individuorum propagationem: cum enim homo ex quatuor conſtet elementis inter ſe ſe pugnantibus, obnoxius eſt interitui, & cum non poſſit ſe ipſum perpetuò conſervare, natura eidem indidit appetitum ſe conſervendi in prole ſuperſtite, quæ ſimilitudo eſt & pars parentum: quia verò natura eſt etiam perfecta, ideo non ſolùm generationem intendit, ſed etiam prolem ipſam ad perfectionem usque perducere, ſeu ad perfectum hominis ſtatum, ut homo eſt, hinc filij habent à parentibus eſſe nutrimentum, & inſtructionem, ut notavit Ariſtoteles *18. Ethic. c. 12.* ad id autem neceſſarium erat matrimonium, quia hoc conducit ad hunc naturæ finem, dicitùrque propterea homini naturale. Hinc Caſſiodorus *lib. 2. variar. c. 10.* vocat matrimonium. *Humani generis procreabile ſacramentum*, & Tertullianus *lib. 1. ad uxor.* illud dicit *Benedictum à Domino, & generi humano, & replendo orbi, & inſtruendo ſaeculo excogitatum.*

Quinimò Philoſophus *1. Polit. c. 1.* docuit conjunctionem matrimonij eſſe ſecundùm naturam, quod eſt plus, quàm dicere eſſe ſecundùm rationem naturalem: ſiquidem, quod eſt ſecundùm rationem naturalem, poteſt eſſe juris gentium, & nonnunquam juris civilis: quod verò eſt ſecundùm naturam hominis, ut præciſè eſt talis, eſt ab ipſo jure naturali, unde Quintilianus Senior *declamatione 368.* ait: *Matrimonia ſunt ab ipſa rerum natura inventa, & mares fœminis junguntur, ut imbecillior ſexus præſidium ex mutua ſocietate ſumat.* 3

Verùm qoia conjunctio maris cum fœmina eſt etiam brutis connaturalis, ideo hæc conjunctio, ot in hominibos diſtingueretur à brutis natura ipſa matrimonio eam in hominibus diſtinxit, unde Octavius epud Minutium Felicem ait: *Nos pudorem non facie, ſed mente præſtamus, unius matrimonij vinculo libenter inhæremus cupiditate procreandi, aut unam ſcimus, aut nullam.* Magiſter ſententiarum *in 4. diſt. 26.* hoc idem eleganter explicat inquiens: *Quemadmodum ſacramentum Ordinis procreandis Dei filijs eſt idoneum, ita & matrimonium propagando generi humano* 4

mano

mano neceſſarium ; *eſt enim non qualecunque in-junctum, nempe aut jure gentium, aut civili poſitum, ſed vinculum natura magiſtra, ejus parente Deo pracipiente inſtitutum ante peccatum quidem in efficium, poſt peccatum verò in remedium;* hinc aliter jus naturæ competit brutis, & aliter hominibus ; brutis nonniſi materieliter procreatio competit ſœtuum : hominibus verò ut retionalibus, & cum delectu, ut nimirum bonum ſit matrimonium proli, quam procreent: & hæc eſt retio, tur vagus concubitus, qui uſitatus eſt brutis ſecundùm naturam, non conveniat hominibus ſecundùm eandem, ut docet D. Thomes *in 4. diſt. 26.* & ratio deducitur ex hominum intellectu, & nequitie, ſimúlque ex exigentie humanæ prolis, non enim ineſt bruto nequitie, quæ ſtabulatur in homine: hominss enim plerúmqua coeunt ex appetitu luxoriæ, & ſolius libidinis explendæ cauſe : cum brute nonniſi ex natureli eppetitu procreationis, ſtetiſque anni temporibus; proinde erat medium in hominibus neceſſariū ſecundùm naturā ad procrationē prolis, ut vagus excluderetur concubitus, qui in nullo cum matrimonio convenit, & eſt contra jus naturæ, eò quia edverſetur debitæ propagationi humani generis, ut notet D. Thomes *3. contra gentes c.* 12.

5 Imò debuit matrimonium eſſe indiſſolubila, alioquin ſi libera eſſet conjunctio, & vagus concubitus incerta eſſet proles, & ex tali incertitudina tepeſceret amor, & cura educetionis: quæ ratio fuit, ut Ariſtoteles 2. *Polit c.* 2. Platonem carperet, & Socretem, eò quie dicerent uxores debere communes eſſe ad majoram hominum unionem.

6 Poſſet tamen in contrarium objici, quia ſi matrimonium eſſet homini naturale, ſequeretur, quòd vovere virginitatem eſſet contra naturam, proinde illicitum. Secundò quia propenſio naturæ eſt tantùm ad prolis generationem, & educationem debitam, ad quod ſuffitit, ſi vir, & mulier ſimul habitent, quamdiu proles ſuſcepte indigat. Sed contra ad primum reſpondetur, non ſemper eſſe illicitum agere contra inclinationem naturalem, ſi recta retio dictet, quòd non debeat homo inclinationem naturalem ſequi ob alium finem ſuperiorem, ut cauſa exercendæ virtutis. Tum quia etiam inclinatio ad cibum, & potum eſt juxta naturam, & abſtinentia à cibo, & potu contra naturam: & nihilominus talis abſtinentia licita eſt, imò & etiem plùries cadit ſub præceptum. Ad ſecundum nagatur aſſumptum, quia ex vago concubitu maximum ſequitur proli detrimentum, ut ſuperiùs oſtenſum eſt.

7 Quæritur ſecundò, quàndónam matrimonium fuerit inſtitutum in lege neturæ? Reſpondetur, Deum ut Authorem neturæ matrimonium in paradiſo inſtituiſſe anta lapſum Adami, & deſumitur ex *c. unic. de voto in 6* & docent communiter Patres letini, & græci aſſerentes unanimitar matrimonium provenire à divine inſtitutione, ut aſſerunt ſanctus Athenaſius *ſerm. contra omnes hareticos.* S. Baſiliua *lib. de vera virginit.* S. Epiphenius *hæreſ. 67,* Theodoretus *de decret. divin. c. de matrim.* ex letinis S Cyprianus *in ſerm. de nativit. Chriſti.* S Hieronymus *adverſus Jovinian. c. c.* S. Fulgentius *de fide ad Petrum c. 3.* S. Gregorius *homil. 36. in evangel.* & *in 4. Pſal. pœnitent.* expendans illa verba : *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum.* unde Deue Author, & inſtitutor metrimonij eſt, quod cùm ſit bonum, & ſpeciei conſervandæ perneceſſarium, conſequens eret, ut Deus ejus eſſet Inſtitutor. Verùm ante Adami lapſum matrimonium erat inſtitutum in officium naturæ, & poſt Adæ lapſum in remedium concupiſcentiæ.

8 Quo verò tempore in lege naturæ fuerit metrimonium immedietè inſtitutum non conveniunt Doctores : quidam cenſent fuiſſe immediatè inſtitutum ab Adamo, cùm dixit inſpirante Deo *Geneſ. 2. Hoc nunc os ex oſſibus meis,* idque probant, quia Chriſtus *Matth. 19.* oſtendit matrimonium eſſe indiſſolubile ex verbis inſtitutionis inquiens, *quod Deus conjunxit homo non ſeparet.* & D. Paulus *ad Epheſ. 5.* ſcribit *propter hoc relinquet homo patrem, & matrem. & adharebit uxori ſua.* & ſubdit, *Sacramentum hoc magnum eſt* : ex quibus inferunt verba ab Adamo prolate fuiſſe ille, quibus matrimonium fuit in lege naturæ inſtitutum. Tum quia Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24.* ait : Sacramentum metrimonij multò ante fuiſſe ab Ademo ſignetum.

9 Secunde ſententia aſſerit, matrimonium in lege neturæ fuiſſe inſtitutum, & præceptum à Deo, quando Deus *Geneſ. 1.* dixit : *Creſcite, & multiplicamini* : quie tunc Deus fecit copiam illis, ut jungerentur, & mutuam etiam corporis traditionem conceſſit : atqui in hac mutua traditione corporum conſiſtit eſſentia matrimonij : ergo tunc Deus metrimonium inſtituit. Secundò quia per præfata verba *creſcite, & multiplicamini* intimatur potiſſimus matrimonij finis, qui eſt hominum multiplicatio : ergo tunc fuit matrimonium in lege naturæ inſtitutum, quando Deus *Geneſ. 1.* dixit : *Creſcite, & multiplicamini.* Tertiò quia nulla alia inſtitutione opus erat, & illa verba ſufficiebent, ut inſtitueretur tunc matrimonium, ac præciperetur, ſicut etiam in lege evangelica tunc ſacramentum eucharistiæ dicitur inſtitutum, quando Chriſtus *Luc. 22.* dixit; *Hoc facite in meam commemorationem.*

10 Tertia ſententia eſt D. Thomæ *in 4. diſt. 26. art. 2. ad 4.* ubi docet, matrimonium fuiſſe inſtitutum, ac initum tum primum Eva fuit eruta de coſtis Adæ, eique à Deo tradita, & probat S. Doctor, quia antequam formaretur Eva ſignificavit Deus neceſſitatem matrimonij illis verbis : *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum faciamus ei adjutorium ſimile ſibi,* ex quo infert S Doctor, Deum tunc inſtituiſſe matrimonium, quando fecit hoc adjutorium, illúdque tradidit viro : ſicut in ultima cœna, & lega evangelica Chriſtus Eucharistiam inſtituit, quando panem conſecravit. Quòd ſi contra hanc D. Thomæ ſententiam objiciatur, Evam fuiſſe formatam dormiente Adamo, proinde non potuiſſe tunc Adamum matrimonium cum illa contrahere,

nim requiratur conſenſus, quem dormiens non poteſt dare.

11 Reſpondent plures, ſoporem illum Adami non fuiſſe verè ſomnum; quia tametſi haberet oculos corporis clauſos, mente tamen vigilabat, adeò ut ſopor ille fuerit potiùs extaſis, & raptus quidam, qui non abſtulit ab Adamo uſum rationis, & volunt tunc fuiſſe Adamo revelatum myſterium incarnationis, tametſi pro tunc ignoraverit finem illius, cùm proprium ipſum neſciret, ut docet D. Auguſt. 2. *contra Manich. c. 13.* Unde cùm Adam tunc uteretur ratione, & vigilaret mente, dicunt potuiſſe verum conſenſum dare, ac matrimonium inire cum Eva.

12 Verùm hæc reſponſio videtur pati difficultatem, quia ad matrimoniũ requiritur neceſſariò, expreſſio, manifeſtatio exterior, & ſenſibilis interioris conſenſus: hic enim conſenſus manifeſtatus per ſigna externa requiritur ad eſſentiã matrimonij. Unde melius poſſet reſponderi, matrimonium primorum parentum fuiſſe inſtitutum, & initum, quando educta fuit Eva de Adæ coſta, & excitato Adamo fuit illi tradita. Hæc tertia D. Thomæ ſententia videtur communior, & eam docent Thomiſtæ.

13 Quæritur tertiò, an matrimonium poſt peccatum Adæ fuerit inſtitutum in remedium concupiſcentiæ aliqua ſpeciali inſtitutione? Reſpondetur negativè, quia illud idem matrimonium quod ante peccatum fuerat inſtitutum in officium naturæ, manſit poſtea in remedium concupiſcentiæ ex vi prioris inſtitutionis: ratio eſt quia non conſtat ex ſcriptura, neque ex doctrina Sanctorum Patrum, fuiſſe poſt peccatum hanc ſpecialem inſtitutionem factam. Et licèt aliqui in ea ſint opinione, ut cenſeant fuiſſe hanc ſpecialem inſtitutionem à Deo factam, quando Deus *Geneſ. 9.* dixit: Ad Noë, & ejus filios *Creſcite, & multiplicamini:* quia cùm ibi permiſerit eis uſum matrimonij, dicunt etiam eundem uſum præcepiſſe. Id tamen non videtur intentum ſuadere, quia tametſi tunc Deus præceperit uſum matrimonij, non tamen ſequitur inſtituiſſe tunc ſpeciali inſtitutione matrimonium in remedium concupiſcentiæ: aliud enim eſt præcipere uſum matrimonij, & aliud ſpeciali inſtitutione inſtituere matrimonium in remedium concupiſcentiæ: ſicut neque Chriſtus quando *Lucæ 22.* dixit: *Hoc facite in meam commemorationem* Euchariſtiam dicitur inſtituiſſe, ſed tantùm ejus uſum præcepiſſe, & adminiſtrationem.

14 Præterea ſequeretur, quòd ſi tunc tantùm Deus inſtituiſſet matrimonium in remedium concupiſcentiæ, copula carnalis inter conjuges fuiſſet illicita toto tempore, quod interceſſit inter peccatum Adæ, & exitum Noë de arca poſt diluvium. Quamobrem dicendum eſt, poſt lapſum Adæ non fuiſſe matrimonium inſtitutum in remedium concupiſcentiæ ſpeciali aliqua inſtitutione, ſed illud idem matrimonium, quod ante peccatum fuerat inſtitutum in officium naturæ manſiſſe poſtea in remedium concupiſcentiæ ex vi primævæ ſuæ inſtitutionis. An verò in lege naturæ matrimonium diceretur ſacramentum, reſpondent plures præſertim Bernal *de ſacramen. diſp. 2. ſect. 2. §. 1.* in laxa ſignificatione fuiſſe ſacramentum.

15 Cæterum hæc divina inſtitutio non efficit, ut contractus matrimonij quatenus eſt contractus referatur ad jus divinum poſitivum, ſiquidem ſuppoſita divina inſtitutione potiùs refertur ad jus naturale, quia eſt naturale homini procreationem appetere, & alium ſimilem ſibi poſt ſe hæredem relinquere, & quia id ſit naturali modo, ſeu conſenſu præſtito, & naturalibus ſubvenit neceſſitatibus, ideo hæc inſtitutio matrimonij eſt à Deo, ut cætera bona, & eſt generi humano ſimpliciter neceſſaria: æquè enim ad conſervationem ſpeciei eſt neceſſaria beneficio matrimonij individuorum propagatio, ac ad conſervationem cujuslibet individui eſt neceſſaria ſumptio cibi, & potûs, & ita cenſent Fortunius Garcia *lib. 1. §. jus naturale de juſtit. & jure.* Pontius *lib. 1. de matrim. c. 3.* Covarruvias *de matrim. c. 1. in princ. n. 7. & ſequent.*

16 Quæritur quartò, quomodònam in lege evangelica matrimonium fuerit à Chriſto inſtitutũ in ratione ſacramenti. Certum eſt, matrimonium jure divino fuiſſe elevatum ad rationem ſacramenti novæ legis, non alia, aut diverſa inſtitutione, quàm fuerint à Chriſto inſtituta cætera ſacramenta, ut Lucius III. definit in *c. ad abolendum de hæret.* & declaravit Concilium Conſtantienſe *ſeſſ. 15.* contra errores Joannis Hus, & Concilium Florentinum in Bulla unionis Armenorum, & Tridentinum *ſeſſ. 24. de matrim. in princ.* & *canone 1. c. debitum de bigamis*, ac contra Novatores nervosè oſtendunt Sotus *lect. 1. de matrim.* Caſtro *de hæres. V. nuptia.* Bellarminus *tom. 3. controverſ. lib. unic. de matrim. c. 7.* Gutierez *tract. de matrim. c. 9. princ. c. 39.* Hinc certum eſt de fide in lege evangelica matrimonium fuiſſe à Chriſto elevatum, ut ſit ſacramentum, adeò ut in matrimonio fidelium in lege evangelica, prout eſt ſacramentum, concurrant jus naturale, & divinum, illud quatenus natura ipſa propendet ad matrimonium pro conſervatione ſpeciei etiam in lege evangelica: & jus divinum quatenus matrimonium elevat ad rationem ſacramenti: in hoc ſenſu intelliguntur textus in *c. debitum de bigamis. c. ult. de frigidis, & maleſic. in prologo.*

17 Quòd ſi dicas, matrimonium iniri non ſolùm ab infidelibus nondum baptizatis *c. gaudemus de divortijs c. ex parte de tranſact. c. veniens de presbyt. non baptizat.* ſed etiam ab excommunicatis *c. ſignificavit de eo, qui duxit in matrimon.* qui tamen omnes ſunt incapaces ſacramenti, proinde matrimonium non videtur eſſe ſacramentum à Chriſto inſtitutum in lege evangelica. Contra eſt, quia ab infidelibus non initur matrimonium ſub ratione ſacramenti, ſed tantùm ſub ratione contractus, adeò ut matrimonium legitimum infidelium dicatur quidem matrimoniũ, ſed non ſacramentũ *c. quanto de divortijs*, hoc eſt infideles celebrare quidem contractum matrimonij, non verò recipere ſacramentum *c. deinde 26. diſt. c. 1. & fin. 28. q. 1. c. de infideli-*

fidelibus de conſanguin. & affin. Neque novum eſt, ut in matrimonio ratio ſacrementi ſeparetur à ratione contractus: ſiquidem etiem inter fidelee eccleſie irritavit metrimonium clandeſtinum, non ut eſt ſacramentum, ſed ut eſt contractus civilis *c. 3. de clandeſtin. deſponſ.* & quia irritato contractu ceſſat retio ſecramenti, fit, quòd contrahentes matrimonium clendeſtinum nec validè contrahant, nec ſacramentum recipianc: quia Chriſtus ita inſtituit ſacrementum matrimonij, ut voluerit illud fundari in contractu valido, & licito; non verò in invalido, & prohibito ab eccleſia ob bonum publicum Reipublicæ Chriſtianæ.

18 Ad id, quod eddebetur de excommunicatie, reſpondetur, illos non licitè, bene tamen validè contrahere matrimonium *c. Presbyterum de pænit. & remiſſ.* ut notet Covarruvias *de matrim. p. 2. c. 6. §. 3.* Quod verò ad tempus ettinet, quo Chriſtus in lege evengelica elevaverit matrimonium ad retionem ſecramenti, communior ſententia eſt, tunc contigiſſe, quendo Chriſtus *Matth. 19.* confirmendo primam matrimonij inſtitutionem à Deo in Paradiſo factam conclusit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.* quia Concilium Tridentinum ex hiſce Chriſti verbis *Matth. 19.* infert, Chriſtum Dominum inſtituiſſe hoc ſecramentum. Tum quia illis verbis Chriſtus dedit matrimonio majorem indiſſolubilitetem, ſiquidem excluſit libellum repudij, qui entee permittebatur Judæis; proinde tunc inſtituit hoc ſacramentum, quia hæc major indiſſolubilitas, quem habet matrimonium epud Chriſtianos provenit ex ratione ſacramenti, ut hebetur in *c. gaudemus de divortijs.*

19 Quæritur quintò, an matrimonium cadat ſub præceptum? Reſpondetur ſub mundi initije, & in lege neturæ metrimonium fuiſſe ſub præcepto obligante omnes, & deſumitur ex *Geneſ. 1. & 9. creſcite, & multiplicamini*, in hiſce enim verbis continetur præceptum de uſu matrimonij. Ratio itidem ex eo petitur, quia neturem humanam eſſe, & conſerveri eſt bonum, & neceſſerium: proinde quando urget neceſſitas conſervandi neturem humanem obligat præceptum contrahendi metrimonium: ſicut enim homines tenentur comedere, & bibere, quando urget neceſſites conſervandi individua humana: ita tenentur hominee metrimonio copulari, quando urget neceſſitae conſervandi ipſam ſpeciem humanam; imò è fortiori, quia neceſſitas conſervetionis ſpeciei eſt mejor, & finis, ad quem ordinatur conſervetio individuorum. Hinc in ſtatu innocentiæ hoc præceptum obligâſſet omnes, donec ſufficiens propagatio fecta fuiſſet, ut docet D. Thomas *in 4. diſt. 33. q. 3. art. 2.* Ratio eſt, quie præceptum contrahendi matrimonium eſt effirmetivum, quod non obliget pro ſemper, ſed ſolùm quando eſt neceſſitas multiplicandi genus humanum.

20 Si dicas individua non obnoxie corruptioni non multiplicari per generationes, ut liquet in Angelis: & homines in ſtatu innocentiæ futuros fuiſſe incorruptibiles, proinde non fuiſſe multiplicandos per matrimonium, ſed alia via per creetionem à Deo. Contre eſt, quia ille individua incorruptibilia non multiplicantur per generationem, quæ ſunt telie per naturam, cujuſmodi ſunt Angeli, qui utpote ſpirituales ſunt immortales, & incorruptibiles per naturam: ſecus eſt de individuie tantùm per gretiam incorruptibilibus, ut fuiſſent homines in ſtetu innocentiæ: cùm non eſſent homines netura ſua incorruptibiles, fuiſſent etiem generebilee, & per ſucceſſives generetiones fuiſſent multiplicandi, quia tametſi non fuiſſent morituri, erant temen transferendi ad beatitudinem, proinde fuiſſent multiplicandi homines modo congruo ſuæ naturæ, ſeu per generationem, ut parentibus in cœlum translatis filij ſuperſtites in paradiſo manſrent, ut docet D. Thomes *1. p. q. 98.* cum D. Auguſtino *lib. 9. de Geneſ. ad litteram c. 3. & ſequent.* Hinc poſt peccatum Adæ, & ante Abraham hoc præceptum etiem obligevit omnes, & ſingulos ente diluvium uſque ad ſufficientem propegationem humani generis, ut etiem poſt diluvium, ut docet D. Thomas *in 4. diſt. 26. q. 1. art. 2. & in corp. ad 1.* nec propterea Abel dicitur peccâſſe ex eo, quòd non contraxerit metrimonium, quia Epiphanius *hæreſ. 39.* cenſet, Abelem duxiſſe uxorem ſororem ſuam Abilem.

Verùm quia contraria ſententia eſt communior, reſpondetur, Abelem non peccâſſe eò quia uxorem non duxerit, quia præceptum nubendi non obligebat ſtetim contrahere, & Abel nondum ſenuerat, proinde edhuc ſupererat tempus, ut commodè hoc præceptum impleret, niſi violentâ, & improviſâ morte præventus fuiſſet. Quòd verò ſi ſupervixiſſet, uxorem duxiſſet, ex qua filios ſuſcepiſſet, colligitur ex Paraphreſte Chaldcæ *Geneſ. 4.* nam ubi legimus: *ſanguis fratris tui Abel clamat ad me de terra.* vertitur *vox ſanguinis generationum, quæ à fratre tuo Abel erant derivandæ clamat ad me de terra.* Imò docet D. Thomas *in 4. diſt. 33 q. 3. art. 2.* tempore Abrehæ, ejúſque filiorum, & nepotum præceptum nubendi obligâſſe omnes ſub præcepto uſque ed ſufficientem propagationem illius populi, quie Deus elegeret poſteros Abrahæ in ſuum populum, ut ab ijs ſpecieli religione, & cœremoniis coleretur: proinde, ut multiplicaretur hic populus, tenebantur filij, & nepotes Abrehæ uxorem ducere, non minus quàm Adam ſub mundi initio, & ejus filij, & filij Noë poſt diluvium: ratio eſt, quia cultus Dei non eſt minus neceſſarius, quàm conſervatio ſpeciei humanæ. 21

Cæterum fecta ſemel ſufficiente propagatione illius populi, hoc præceptum non obligevit omnes, & ſingulus, ut docet D. Thomas *loc. cit.* quia hoc præceptum naturale non obligat niſi in caſu neceſſitetis, & tunc nulla eret neceſſitas, neque ex ſcripturis conſtat, fuiſſe aliquod aliud præceptum de hac re: hinc in lege veteri plures fuerunt viri ſancti, qui perpetuò voverunt virginitatem, ut Elias, Eliſæus, Iſaias, Joannes Beptiſte, Daniel, & alij, ut refert D. Hieronymus *lib. 1. contra Jovin.* & D. Gregorius Nyſſenus *lib. de virginit. c. 19.* tum quia 22

Deus *Iſaia 56.* promiſit præmium ſpadonibus, ſeu illis, qui propria voluntate à re uxoria abſtinerent, ut explicat D. Auguſtinus *lib. de ſancta Virginit. c. 23. & lib. 14. contra Fauſtum. c. ult.* Neque obſtat, quòd Deus *Deuter. 7.* dicat: *non erit in te ſterilis*, & *Exod. 13. non erit infœcunda, & ſterilis in terra tua*, quia ijs verbis non imponitur præceptum, non enim ſterilitas eſt in noſtra poteſtate, quod fuiſſet neceſſarium, ut eſſet materia præcepti: unde verba illa tantùm continent promiſſionem præmij, quod Deus dabat ſervantibus legem; ut ſcilicet non eſſet ſterilitas apud eos, tam in hominibus, quàm in gregibus.

23 Quæritur ſextò, an ante Tridentinum matrimonium initum ſine præſentia ſacerdotis fuerit ſacramentum? Reſpondetur, plures in ea eſſe ſententia, ut cenſeant ſacerdotem ita eſſe Miniſtrum matrimonij, quatenus hoc eſt ſacramentum, ut ante ipſum Concilium Tridentinum matrimonium clandeſtinum legitimum quidem fuerit, non tamen ſacramentum, eò quia initum ſine ſacerdotis præſentia. Ad id moventur, quia actio ſacramentalis eſt ſacra, proinde exigit Miniſtrum ſacrum, & formam ſacram, ne contractus purè civilis, & profanus ſit. Tum quia Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* jubet, ut Parochus habito contrahentium conſenſu proferat illa verba, *ego vos conjungo*, unde liquet Parochũ conjungere contrahentes, & conficere matrimonium ſaltem ut ſacramentum, alioquin verba eſſent falſa; adhærent huic ſententiæ Petrus Ledesma *de matrim. q. 42. art. 1. dub. 4. concluſ. 4.* Canus *lib. 8. de locis theologicis c. 5.* & alij. Reſpondendum tamen omninò eſt, Parochum nec ante, nec poſt Tridentinum eſſe Miniſtrum ſacramenti matrimonij, adeò ut ante Tridentinum matrimonium clandeſtinum ſine præſentia Parochi initum, non ſolum fuerit validum, ſed etiam verum ſacramentum, quia matrimonium eſt contractus, cujus naturam Chriſtus non immutavit, ſed tantùm elevavit ad rationem ſacramenti, proinde ſequitur naturam aliorum contractuum; de natura autem cujusvis contractûs eſt, ut contrahentes ſuis conſenſibus ſe obligent, nec alios præter ipſos contractum efficiant.

24 Secundò, quia ante Tridentinum matrimonia clandeſtina erant vera matrimonia, & rata, ut definit Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* & ideo *in c. quanto de divortiis* matrimonium inter infideles initum non appellatur ratum, quia non eſt ſacramentum, ſed tantùm contractus legitimus in ratione contractus; ergo ante Tridentinum matrimonium clandeſtinum non ſolùm erat contractus, ſed etiam ſacramentum, quia tunc contractus licèt clandeſtinus erat validus, & Chriſtus Dominus elevavit hunc contractum validum ad rationem ſacramenti.

25 Tertiò, quia verba illa, quæ proferuntur à Parocho *ego vos conjungo* non ſunt de eſſentia matrimonij, ſed illis penitùs omiſſis conſtat matrimonium, ad cujus valorem ſufficit, ſi contrahatur in facie eccleſiæ, ſeu coram Parocho, & teſtibus, tametſi Parochus nullum proferat verbum: & quia tunc matrimonium non ſolùm habet rationem contractus, ſed etiam ſacramenti, ſequitur, Parochum non eſſe Miniſtrum matrimonij etiam ſub ratione ſacramenti.

Quartò quia ante Tridentinum eccleſia cognoſcebat de matrimoniis clandeſtinis, quæ propterea non erant puri contractus civiles, ſed etiam ſacramenta, quia ſi fuiſſent puri contractus profani, Judex ſæcularis de ijsdem cognoviſſet. 26

Quintò quia Concilium Florentinum explicans fusè Miniſtros ſacramentorum, nil dixit de Miniſtro matrimonij, quaſi manifeſtum eſſet, non alium eſſe, quàm ipſos contrahentes, qui ſimul ſunt Miniſtri contractus, & ſacramenti, & hanc ſententiam ante Tridentinum docuit D. Thomas, & poſt Tridentinum eam probant Bellarminus *lib. 1. de matrim. c. 6.* ubi vocat oppoſitam ſententiam temerariam. Suarez *tom. 3. de ſacrament. q. 65. diſp. 16. ſect. 1.* & communiter Thomiſtæ, & alij. 27

Hinc ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur, actionem ſacramentalem, qua contrahitur matrimonium, eſſe quidem ſacram, quatenus ſignificat conjunctionem Chriſti cum eccleſia, & elevata eſt hujusmodi actio à Chriſto ad eſſe ſupernaturale ſacramenti: ſed negatur inde ſequi, hanc actionem ſacram non poſſe ab alio exerceri, quàm à ſacerdote: ſiquidem etiam actio, qua confertur Baptiſmus eſt ſacra, cùm ſit actio ſacramentalis, & nihilominus validè à laico confertur. Ad ſecundum, quod addebatur de verbis, quæ proferuntur à Parocho *Ego vos conjungo*, reſpondetur, per illa verba Parochum tantùm declarare contrahentibus, quòd ex vi contractus initi ſint conjuncti, & quòd ipſe approbet pro eccleſia talem conjunctionem, adeò ut cùm Parochus dicit *ego vos conjungo*, perinde ſit, ac ſi dicat: Ego vos conjunctos declaro, & nomine eccleſiæ approbo veſtram conjunctionem. 28

Quæritur ſeptimò, an conjuges lethali noxa infecti contrahentes matrimonium lethaliter peccent, & quid dicendum de ſacerdote, qui exiſtens in mortali aſſiſtit nuptiis? Reſpondetur, conjuges peccato lethali infectos peccare lethaliter, ſi matrimonium contrahant. Ratio eſt perſpicua, quia ſuſcipere ſacramentum in ſtatu peccati lethalis eſt, gravem irreverentiam, & injuriam inferre ſacramento, & talis ſuſceptio ſecum trahit ſacrilegium, ut docent communiter Doctores: decet enim ſancta ſanctè agere, & ſuſcipere. 29

An verò etiam peccent, quatenus miniſtrant hoc ſacramentum matrimonij, plures affirmant; quia miniſtrantes in mortali ſacramentum ex officio, ut Miniſtri ad id ſpecialiter deputati peccant lethaliter, quia ſancta ſanctè non agunt: atqui conjuges contrahentes matrimonium ſunt Miniſtri hujus ſacramenti, proinde ſi illud miniſtrant in peccato lethali peccant lethaliter, & ita docent Navarrus in *ſum. c. 1. §. ſacerdos. num. 10. de pœnit.* Petrus Ledesma *de matrim. q. 42. art. 3. ad ult.* & quamvis Suarez *tom. 3. de ſacrament. q. 65. art. 4. diſput. 16. ſect. 4.* cenſeat 30

cenſeat hanc ſententiam probabilem, propendet tamen ipſe in oppoſitam, ut probabiliorem, cui ſententiæ adhærendum puto, quia contrahantes matrimonium non ſunt Miniſtri conſecrati ad id munus, ſed tantùm illis id conceſſum eſt neceſſitate quadam: ſiquidem oportuit materiam, & formam conſtitui in ipſo contracto, qui iniri non poterat, niſi per ipſorũ contrahentium mutuos conſenſus: hinc ex neceſſitate ſunt Miniſtri non conſecrati hujus ſacramenti matrimonij: ſicut urgente neceſſitate etiam laici ſunt Miniſtri non conſecrati Baptiſmi: quòd ſi urgente neceſſitate, eò quia immineat vitæ periculum laicus exiſtens in peccato lethali baptizet infantem, non propterea peccat, quia non eſt Miniſter conſecratus; quin potiùs exercet actum charitatis, & ita docent Suarez *loc. cit.* Sotus *in 4. diſt. 1. q. 5. art. 6.* Paludanus *in 4. diſt. 5. q. 2. n. 22.* Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 2.* Quamobrem ſanctè ſancta fieri debent à Miniſtris conſecratis.

31 Peccant igitur lethaliter conjuges, ſi in peccato mortali matrimonium contrahant, non quatenus miniſtrant ſacramentum, ſed quia ſacramentum ſuſcipiunt in peccato lethali. Quid verò dicendum ſit de ſacerdote exiſtente in lethali, ſi aſſiſtat matrimonio, reſpondetur, nec ſacerdotem peccare lethaliter: ratio eſt, quia licèt ſit perſona conſecrata non tamen ipſe eſt Miniſter conficiens hoc ſacramentum; benedictio ſiquidem quam præſtat, eſt tantùm quoddam ſacramentale, & ita docent Suarez *tom 1. de ſacrament. q. 65. art. 4. diſput. 16. ſect. 4.* Ledeſma *1. p. q. 5. art. 6.* Vega *lib. 6. ſum. caſ. 117.*

32 Quæritur octavò, an in lege evangelica matrimonium initum inter fidelem, & Catechumenam ex Pontificia diſpenſatione ſit ſacramentum. Cenſent aliqui inter quos Sotus *in 4. diſt. 26. q. 2. art. 3. in fin.* Eckius *tom. 4. quaſt. 73 de ſacrament.* matrimonium ex Pontificia diſpenſatione initum inter fidelem, & Catechumenam eſſe ſacramentum ex parte ſolius fidelis, eò quia ille ſolus capax ſit ſacramenti, non verò catechumena, quæ nondum per baptiſmum ingreſſa eſt eccleſiam. Verùm communior, & verior ſententia eſt, contractum matrimonij ex Pontificia diſpenſatione inter fidelem, & catechumenam initum non eſſe ſacramentum, nec ex parte fidelis: & ratio deſumitur ex eo, quia in utroque conjuge matrimonium eſt unum numero ſacramentum, perinde ac eſt unum numero matrimonium, proinde ſicut ſi in uno ex contrahentibus non eſſet matrimonium, nec tale eſſet in alio, eò quia matrimonium non poſſit conſiſtare niſi tale ſit in utroque contrahente, ita nec poteſt eſſe ſacramentum in uno contrahentium, quin etiam ſit in alio; quòd ſi in uno non eſt ſacramentum, nec in altero. Inter infideles autem licèt legitimè contrahatur matrimonium, & validè, ut definitur in *c. gaudemus de divortijs*, non tamen tale matrimonium eſt ſacramentum, quia baptiſmus eſt janua ſacramentorum, ut definit Concilium Tridentinum in decreto de ſacramento baptiſmi: & quia infideles nondum ſuſceperunt baptiſmum non ſunt capaces ſacramentorum. Quòd ſi dicas in c. gaudemus de divortijs matrimonium infidelium vocari ſacramentum; reſpondetur laxè tantùm, & impropriè dici ibi ſacramentum, quatenus matrimonium infidelium deſignat unionem Chriſti cum eccleſia quamvis impropriè, eò quia fide careant.

Quæritur nonò, quomodo efficaciter contra hæreticos evincatur, matrimonium inter fideles initum in lege evangelica eſſe ſacramentum? Reſpondetur ex Tridentino *ſeſſ. 7. can. 7. & 8. & ſeſſ. 24. can.* 1. conſtare matrimonium inter fideles initum eſſe verè, & propriè ſacramentum conferens gratiam, ut fusè probat Bellarminus *lib. 1. de matrim. c. 2. & ſequent.* ratio eſt, quia matrimonium fuit inſtitutum à Chriſto, ſeu elevatum ad rationem ſacramenti, ut eſſet ſignum rei ſacræ, & conferret gratiam, proinde verè, & propriè eſt ſacramentum, etenim matrimonium inter fideles initum eſſe ſignum rei ſacræ ex eo eo evincitur, quia eſt vinculum unius cum una, & quidem indiſſolubile, quod nequit aliunde provenire, quàm ex ratione ſacramenti repræſentantis unionem Chriſti indiſſolubilem: unde matrimonium perinde ac alia ſacramenta novæ legis à Chriſto inſtituta, eſt ſignum rei ſacræ repræſentans, & ſignificans unionem Chriſti indiſſolubilem cum eccleſia, quæ unio eſt res ſacra. 33

Quòd etiam conferat gratiam, oſtenditur ex eo, quia Deus non deficit in neceſſariis: atqui jugum matrimonij eſſet vinculum intolerabile, quod nulla diſpenſatione, nullóque eventu diſſolvi poteſt, ſine Dei gratia, proinde Chriſtus ut huic conſuleret neceſſitati inſtituit matrimonium, ut gratiam conferret conjugatis, ne jugum matrimonij eſſet ipſis intolerabile. Tum quia hoc matrimonium inſtitutum fuit, ut parentes prolem piè, ac religioſè inſtruerent, & educarent, ad quod deſiderabatur gratia. 34

Tum quia cùm ſit matrimonium poſt lapſum Adæ in remedium concupiſcentiæ, utique exigebat gratiam conferre conjugatis, ut tranquillam vitam inter ſe agerent præſertim cùm in lege evangelica non permittatur repudium ſicut in veteri; quapropter Chriſtus ita inſtituit matrimonium, ut non ſolùm eſſet ſignum rei ſacræ, & repræſentaret unionem Chriſti indiſſolubilem cum eccleſia, ſed etiam cauſaret gratiam, quæ duplicem habet effectum, ſcilicet reprimere concupiſcentiam, & efficere, ut conjuges fideliter ſibi aſſiſtant, operas ſuas communicent, & prolem religioſè inſtruant: quoties enim Deus dat divinitùs aliquam facultatem, ſuppeditat etiam auxilia neceſſaria ad illam, ut decet, exercendam; & quia per matrimonium datur facultas ad mutuam cohabitationem, & generationem prolis: debuit gratia ſacramentalis, quæ confertur per matrimonium hos effectus producere. 35

Quæritur decimò, an inter fideles poſſit eſſe matrimonium, quod non ſit ſacramentum, & ſenſus eſt, an fideles contrahentes matrimonium poſſint ab eodem ex intentione ſeparare rationem ſacramenti, ſi intendant verum matrimonium inire? Reſpondetur cum diſtinctione, 36

illa

illa intentio in contrahentibus ſeparandi rationem ſacramenti à contractu matrimonij procedat ex errore, quo credant, matrimonium non non eſſe ſacramentum, & nihilominus intendant facere, quod fideles per matrimonium efficiunt, tunc putârim non obſtante ea intentione erronea confici ſacramentum matrimonij, quia talis error non excludit debitam intentionem, ut docet D. Thomas in *addit. q. 51. art. 1. ad 2.* ſicut qui crederet baptiſmum, eſſe fictionem, ſi nihilominus baptizaret, & intenderet facere, quod eccleſia facit verè baptizaret, quia tunc eccleſia ſupplet defectum illum in Miniſtro: ſin verò illa voluntas ſit vera intentio ſeparandi rationem ſacramenti à ratione contractus profani, quantum eſt in ipſis, tunc putârim non confici ſacramentum, idque defectu intentionis in miniſtris: perinde ac non baptizaret, qui ita infantem ablueret, ut non haberet intentionem baptizandi, quia intentio Miniſtri requiritur ad validitatem ſacramenti, & ita docet Suarez *tom. 1. de ſacram. q. 64. art. 10. diſp. 13. ſect. 2.*

37 Verùm putârim in hoc caſu nec ipſum contractum matrimonij validum eſſe in ratione contractus: ratio eſt, quia ex Chriſti inſtitutione ſacramentum matrimonij eſt inſeparabile à contractu matrimonij, adeò ut ratio ſacramenti inſeparabilis ſit à ratione contractus, proinde intentio non conficiendi ſacramentum repugnat intentioni validè contrahendi matrimonium: ſiquidem è converſo, qui intenderet facere ſacramentum matrimonij, non autem contractum, nihil efficeret, cùm ex Chriſti inſtitutione hæc duo ita ſint inſeparabiliter conjuncta, ut ſe mutuò ponant, & deſtruant.

38 Quòd ſi dicas, conjuges eſſe Miniſtros hujus ſacramenti, proinde ſi contrahant ſola voluntate perficiendi matrimonium, & ſine intentione conficiendi ſacramentum illud non conficere, eò quia intentio Miniſtri requiratur ad ſacramentum. Contra eſt, quia vel defectus intentionis formalis, vel virtualis conficiendi ſacramentum procedit ex ignorantia, aut errore, & nihilominus contrahentes intendunt conficere, quod efficiunt cæteri fideles, & tunc contrahunt matrimonium, quia talis error, vel ignorantia non excludit debitam intentionem ſaltem virtualem. Quòd ſi contrahant cum expreſſa voluntate ſeparandi quantum eſt in ipſis rationē ſacramenti à matrimonio, tunc neutrum efficiunt, quia ex Chriſti inſtitutione intentio non faciendi ſacramentum repugnat intentioni celebrandi contractum matrimonialem.

39 Si dicas, ante Tridentinum ſponſalia de futuro tranſiviſſe in matrimonium per copulam carnalem animo maritali factam *c. veniens 2. c. is qui fidem de ſponſal.* ſed tunc ratione copulæ non poterant tranſire in ſacramentum: minor probatur, quia abſurdum eſt ſacramentum perfici per carnalem copulam illicitam. Contra eſt negatur minor, quia tunc non fuit factum ſacramentum per copulam carnalem ſecundùm ſe ſumptam, ſed per eam quatenus erat ſignum ſenſibile affectus conjugalis. Neque obſtat quòd talis copula fuerit tunc peccaminoſa: quia ſi vir & fœmina conveniant, ut prolatio talis particularis mendacij ſit ſignum mutui conſenſus in ordine ad contrahendum matrimonium; tunc eo ipſo quòd proferunt tale mendacium, ſi alia omnia requiſita adſint contrahitur matrimonium; quòd ſi tale mendacium eſſet tantùm peccatum veniale, adhuc daretur gratia ſacramentalis ex opere operato; non quatenus mendacium eſt peccatum; ſed prout præcisè eſt ſignum expreſſivum mutui conſenſus in ordine ad contrahendum matrimonium; ſecus ſi eſſet peccatum lethale, ut præfata copula, quia tunc poneret obicem infuſioni gratiæ.

Quæritur undecimò, an Ordinarius poſſit etiam invito Parocho delegare facultatem alteri ſimplici ſacerdoti conjungendi in matrimonium conjuges? Reſpondetur affirmativè, quia Ordinarius habet juriſdictionem in tota ſua Diœceſi, & Parochi ab ipſo dependent: nomine enim Ordinarij hic intelligitur Epiſcopus Diœceſis, in qua contrahentes domicilium habent, & hi omnes, qui in authoritatem, & juriſdictionem ipſi ſuccedunt, ut Capitulum ſede vacante, Vicarius Generalis Epiſcopi, ut etiam Vicarius Capituli Sede vacante: limitatur tamen niſi horum authoritas ſpecialiter quoad hoc reſtricta ſit: cæterum Ordinarius hanc facultatem alteri ſacerdoti invito Parocho nonniſi rarò, & urgente cauſa concedere debet, quia per hanc delegationem adimitur Parocho aſſiſtentia matrimonialis, quæ jure ordinario ei competit, adeo ut jure ſuo quaſi ſpolietur, quando Ordinarius hanc facultatem aſſiſtendi alteri ſimplici ſacerdoti delegat: & tunc quando alter ſimplex ſacerdos aſſiſtit, neceſſaria eſt ad validitatem matrimonij ex præſcripto Concilij Tridentini duorum, vel trium teſtium præſentia, quæ ſimultanea eſſe debet non ſucceſſiva, quia Tridentinum copulativè exigit præſentiam Parochi, & teſtium per dictionem *&*, quæ eſt copulativa, ut notat Barboſa *de offic. Epiſc. p. 2. alleg. 32. n. 137.* non tamen attenditur qualitas teſtium, quia Tridentina ſynodus hanc qualitatem non exprimit, quapropter non eſt neceſſe ſint omni exceptione majores, ſed ſufficit, ſi ſint mentis compotes, & apti intelligere, quid agatur: hinc poſſunt eſſe teſtes viri, vel mulieres; imò etiam proximi conſanguinei ipſorum contrahentium ſine exceptione, quæ hîc locum non habet. 40

Ratio verò cur Tridentina Synodus non reſtrinxerit contractū matrimonij ad teſtes omni exceptione majores, eſt, ne obtentu exceptionū multoties matrimonia irritarentur; vel ſaltem in dubiū revocarentur: poſſent ſemper cōjuges volentes matrimonium irritare objicere, teſtes non fuiſſe omni exceptione majores, hinc orirentur plures lites, & diſſidia, & plerúmque matrimonia irritarentur, vel ut dubia haberentur, ad quæ incommoda vitanda Concilium Tridentinum non exigit teſtes eſſe omni exceptione majores, ſed tantùm qui ſint mentis compotes, & apti intelligere, quid tunc agitur. 41

Quæritur duodecimò, an ad validitatem matrimonij contrahendi requiratur Parochi, & 42

teſtium

geſtium præſentie phyſica, vel moralis? Reſpondetur, ſolem præſentiam phyſicam non ſufficere ad veliditatem matrimonij, ſed requiri etiam moralem, edeò ut tam Parochus, quàm teſtes ſciant, & intelligant, quid agatur, & ipſius Perochi, & teſtium teſtimooio probari poſſit matrimonium fuiſſe initum ioter tales conjugatoe: hinc ſi Parochos ſola præſentia phyſica aſſiſteret, ſeu tantòm corporaliter eſſet præſens, ſed non intelligeret, nec adverteret, quid egeretur invalidum foret matrimonium defectu præſentiæ non phyſicæ, ſed morelis Parochi, qoia tunc de matrimonio corem ſe inito non poſſet aeſtari. Peri pecto inſufficiens foret Parochi præſentia, ſi contrshentes matrimonium eſſent retro aliquem perietem, vel retro aliqua culæe, vel Parochus tecus eſſet, qoia temetſi verbe audiret, & intelligeret, non poſſer tamen certò, & ſecurè teſtari hunc virum, & henc mulierem in individuo contraxiſſe, cum ipſos non viderit, & vox poſſit facilè fallere, ut notat Berboſa *loc. cit. de offic. Epiſc. p. 2. alleg. 32.*

43 Cæterum quamvis non ſufficiat ſols præſentia phyſica ſine moreli: hæc temen ſofficit, temetſi Parochus invitus, vel plenè reluctens eſſet præſens, ſéque declararet, nolle ipſos contrahentes conjungere, qoia tunc ſi contrehentes verè coram Perocho inviro metrimonium contrahant cum ſufficientibus teſtibus juxte decretum Tridentinæ Synodi, & concurrentibus cæteris reqoiſitis, tunc licèt Parochus reluctans, & invitus ſit præſens tali matrimonio, quòd nollet initi, adhuc poteſt teſteri conjuges coram ſe licèt reloctente, & teſtibus requiſitis à Concilio contrexiſſe matrimonium, quia tunc cenſetur matrimonium iſtud initum corem fecie eccleſiæ, cùm certum de ipſo poſſint teſtimonium dare Perochus, & teſtes; non enim hoc matrimonium eſt clandeſtinum: neque intentio Parochi requiritur cùm ipſe non ſit Miniſter, ſed tantùm aſſiſtat nomine eccleſiæ: Miniſtri enim hujus ſacramenti ſunt ipſi contrahentes, qui per verba, & ſigna externa ſenſibilie manifeſtant Parocho, & teſtibus internum conſenſum. Cæterum hæc Perochi, & teſtium præſentia edeo eſt neceſſaria ad veliditetem matrimonij, ut nec ignorantia etiam iuvincibilis ejus defectum poſſit ſupplere, ut nec etiam privati alicujus neceſſitas.

44 Quæritur tertio decimò, en ſaltem lo mortis articulo, vel tempore belli, eut peſtis, ſi Parochi præſentia haberi non poſſit, matrimoniom ſit velidum, ſi contrehetur totam teſtibus? Reſpondetur, tele matrimonium initum ſine præſentia Parochi eſſe irritum. Ratio eſt, quia quãdo in diſpoſitione dicitur *aliter fieri non poſſe*; tunc inducitor forma eſſentialiter ſervanda eo modo, qoo præſcribitur, & non eliter, ut docet Felin. *c. cum dilecta de reſcript. n. 6 fig. 7*, ut etiam quendo ponitur dectetum annullans, ut docet idem Felin. *loc. cit. num. 9.* etqui in Tridentina Synodo *ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* dicitor, quòd aliter non poſſit matrimonium fieri, quàm præſente Parocho, & duplici teſte; & ſi eliter contrahatur, ſit irritum, ac nullum ſortiatur valorem, prolnde toducitur forma omnino ſervanda ed validè contrahendum matrimonium, adeo ut pro nullo eventu ſit matrimonium validum, ſi cootrahetur ſine præſentia Parochi, & ratio eſt evidens, quie nulla res ſine ſus propria forme poteſt ſubſiſtere.

45 Tum qoia Concilium omnino inhabiles declarat contrahentes, ait enim *ſeſſ. 24. de matrim. c. 1. Qui aliter quàm præſente Parocho, vel alio ſacerdote de ipſius Parochi, ſeu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus Teſtibus matrimonium contrahere attentabunt, eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit.* ubi ponderanda eſt illa dictio *omnino*, quæ ſignificat in quovis eventu, abſque ulla exceptione, remedio, aut diſpenſatione, ut notat Sanchez *lib. 1. de matrim. diſp. 32. num. 6.*

46 Tum qoia Concilium reddit ſic contrahentes inhabiles: atqui inhebilitatem meteriæ ſacrementi nullus poteſt etiem neceſſitatia caſus ſupplere, ſicut in nulla neceſſitete poſſunt frater, & ſoror copoleri, eò quia meterie ſit inhabilis, ut docet Sotus *lib. 1. de juſt. q. 6. art. 4.* Philiarcus *de offic. ſacerd. tom. 1. part. 1. lib. 4. c.* 10. idque non ratione legis eccleſieſticæ, quie hæe non videtur obligare in tente neceſſitate, ſed ratione legis natorelis, & divinæ ibi incluſæ, & dictantis, non eſſe licitum, accedere ad non ſuam; eo eutem ipſo qoòd eccleſia inhabilitat materiam ad matrimonium, non poteſt hoc cum tali materie conſiſtere, proinde ſi contrahatur, vir accederet ad noo ſuam; præterea eo ipſo quòd eccleſia reddit materiam inhabilem, ut non conſiſtat matrimonium, non habetur empliùs ex lege eccleſiaſtice, ſed divina, qoie materie, & forma ſacrementorum fuerunt à Chriſto inſtitutæ, & habentur à lege divina, ut docent Sarmiento *lib. 1. ſelect. c. 6. num. 7.* Navarrus *lib. 4. conſil. in 1. edit. de ſponſ. conſil. 44. & in 2. tit. de clandeſt. deſponſ. conſil. 6.*

47 Poſſet tamen in contreriom objici, quia leges divinæ recipiunt interpretationem de bono, & æqoo, & ex Epicheia, ut quæ pro charitate inducte ſunt, noo contrarientur legi divinæ: idqoe probatur, quia licèt *Joan.* 3. nemo ſine beptiſmo ſalveri poſſit, nihilominus deficiente Miniſtro, vel etiam eque, ſufficit beptiſmus in voto, quia tunc interpretetur lex divine ob charitatem exercendam in proximum; ergo à fortiori debent legee humanæ, & eccleſieſticæ recipere eendem epicheiem: atqui ex eo, quòd in mortis erticulo, vel tempore belli, aut peſtis ſine Parochi præſentia contrahatur matrimonium, tantùm abeſt, ut id adverſetur charitati, ut potios cherites ipſe exerceatur in proximum, quia proles per tale matrimonium legitimatur, quæ ſine illo deſtitueretur legitimatione. Tum quia morti proximi valdè affecti erga concubinam, plerimque ſelus ſpiritualis periclitaretur, ſi non liceret moribundo etiam non præſente Parocho matrimonium contrahere, eò quia non poſſit affectum in illam excutere, & vincere. Sed contra quia hoc argumentum tantùm procedit de lege merè præceptiva, & inducente contractui ſolemnitatem tantùm extrinſecam, non verò de

lege inducente ſolemnitatem ſubſtentialem, & inhabilitante meteriam. Nec id cenſendum eſt contre charitetem, quie expedit bono communi, quòd lex eum tali rigore ſancita ſit, ne ſcilicet prætextu belli, vel peſtie, vel mortis erticuli metrimonie clendeſtine contrahentur cum ſummo Raipublicæ diſcrimine, & demno.

48 Quòd ſi dicae, præceptum eccleſieſticum non obligare cùm tanto rigore, ut in magna neceſſitate non liceec contrevenire, ut liquet in præceptis de miſſe eudiende, de ſervendo jejunio. Reſpondetur id verum aſſe de ſimplici præcepto eccleſiaſtico, non de eo, in quo ſimul concurric jne neturale, & divinum, ut in caſu noſtro. Neq; obſtat, qoòd poſſit metrimonium tunc validè contrahi ſine prævijs denuntietionibus, quia eſt diſper retio: ſiquidem denuntiationes tentùm pertinent ed ſolemniterem eccidentelem. Secue præſentia Parochi, & teſtium ed ſolemnitetem, ſine qua matrimonium ſuum non ſortitur valoeam.

49 Hinc neque ſufficit licentia præſompte Parochi, nec retihabitio da futoro, ut docent communiter epud Sanchez Doctoree *lib. 3. de matrim. diſp. 34.* Neque urget, ſi dicas, cum eadem licentia præſumpta poſſa à ſimplici ſacerdote miniſtrari extremem unctionem: nam edhuc eſt diſpar retio, quie præceptum hoc eſt merè eccleſieſticum, quie de præcepto divino eſt, ut à ſecerdote miniſtretur extrema unctio: ſecus contrehere matrimonium corem Parocho, & teſtibue ite eſt præceptum eccleſiaſticum, ut etiam includet divinum.

50 Quæritur quarto decimò, an ſi in mortis articulo matrimonium contrehatur cum concubina coram Perocho, & teſtibue per tala metrimonium proles jam ente ſuſcepte lagitimetur? Reſpondetur, tale metrimonium hebere vim legitimendi prolem ante ſuſceptem, ita docant Abbes in *c. commiſſum num. 3. de ſponſal.* Alexender de Nevo *eod. c. num. 7.* Joannee Andrees *regul. ſine culpa dub. 1. de reg. jur. in 6.* & in *c. tanta num. 2. qui filij ſint legitimi.* Beldus *c. innotuit num. 11. verſ. ex prædictis de elect.* Albericus *l. cum quis n. 5. c. de mater. liber.* & alij, quoe citet, & ſequitur Sanchez *lib. 7. de impediment. matrim. diſp. 105. num. 5.* ratio eſt, quia virtus legitimandi prolem ſuſcaptam ineſt vero matrimonio *c. tanta qui filij ſint legitimi*: erqui matrimonium in mortis erticulo initum coram Perocho, & teſtibus eſt verum metrimonium: ergo aidem ineſt vis legitimendi prolem antea ſuſceptam, quia non cohærat metrimonium eſſe validum, & non efficere prolem neturalem ante ſuſceptam legitimem.

51 Nihilominus in contrerium obijcit Baldus in *l. eam quam num. 27. C. de fideicommiſſ.* ubi quamvis concadat tale metrimonium eſſe velidum, neget tamen, hebere efficaciem ed legitimandem prolem ente ſuſceptam, & movetur quie in *l. nuper. C. de natural. liber.* ſtatuitur, tunc metrimonium hebere vim legitimandi prolem ante ſuſceptam, quendo ſpe ſobolis initur: etqui è conſtituto in mortis erticulo non initur ſpe ſobolis, quia moribundus non cenſetue amplius aptus ed generationem, ex quo infert Beldus, eſſe tale metrimonium velidum quidem, ſed illi non ineſſe vim legitimandi prolem ente ſuſcaptam.

52 Idque firmet, quie tunc non poteſt conſtitui dos, quæ deſerviet oneribus matrimonij ſuſtinendis, quod requiritur ed legitimendem prolem *l. Juliam. ff de jure dot.* Sed contra, quie ut rectè notet Coverruvias *4 decret. 2. p. c. 8. § 2. num. 10.* & cum ipſo ferè omnes Canoniſtæ, metrimoniom ed hoc ut dicatur iniri ſpe prolie, ſufficit ſi ineetur ed intentionem legitimendi prolem, quæ ex illegitimo concubitu antea ſuſcepta fuerat, quie tunc verificetur, matrimonium iniri ſpe prolis, quie hæc da novo acquiritur ut legitime, quæ entee eret illegitima, unde accedente legitimatione ex vi talis matrimonij ſupervenit proles legitime, quæ antea non eret legitime; propterea tale metrimonium initur ſpe ſobolis, hoc eſt, ut legitimæ, & in hoc ſenſu commodè explicantur jura congeſta è Baldo, quia proles cum nove qualitate legitimationis antea non eret, & tentùm beneficio talie matrimonij incipit eſſe, ec proinde dicitur matrimonium illud iniri ſpe ſobolis. Ad id, quod eddebatur de dote deſerviente oneribus matrimonij ſuſtinendis, reſpondetur, ſpectato jure canonico non deſiderari dotem ed prolem legitimandem, ut notat Sanchez *lib. 7. de matrim. diſput. 105. num. 8 & ſequent.*

53 Quæritur quinto decimò, an neceſſitas præſentiæ Parochi, & teſtium etiam requiratur ad valorem matrimonij in illis Provincijs, in quibus Concilium Tridentinum quoed hunc articulom non fuit publicatum. Reſpondet Zegerue ven Eſpen *de jure eccleſ. p. 2. tit. 12. n. 29. de ſponſ.* henc neceſſitatem præſentiæ Parochi, & Teſtium tantùm procedere in locis, in quibus Tridentine Synodus publicata fuit, quoed hoc punctum: eit enim in ijsdem Provincijs metrimonia inite ſine præſentie Parochi, & teſtium eſſe irrita, & nullum ſortiri valorem, idque probet quie Concilium Tridentinum *ſeſſ. 14.* in fina ſui decreti injungit, ut hujusmodi decretum in unequequia Parochia ſuum robur poſt triginte dies habere incipiat, numsrandos à die primæ publicationis fectæ in eadem Parochia: ex quo infere Van Eſpen, Synodum Tridentinam noluiſſa decretum hoc vim ſuam habere ad irritendum metrimonium in ijs Parochijs, in quibus nunquam fuit publicatum, quecunque etiam retione fuerit publicatio impedita: & eddit in Belgio, & omnibus finitimis regionibue exceptis Angliâ, & Poloniâ Concilium Tridentinum quoad hoc decretum fuiſſe ſufficienter promulgetum, ut etiam oſtendit Huygnes in *ſuis obſervat. de ſacram. matrim. c. 36.* Rurſus eddit Ven Eſpen, quòd cum in omnibue penè locis publicatio Concilij Tridentini quoed hoc decretum fuerit ſufficienter ſecte, rari incidant caſus, in quibus non hebeatur nullitas matrimonij clandeſtini, ſi hoc ineetur ſine præſentia Parochi. Et Huygnes *loc. cit. c. 36. num. 13.* ait, hoc decretum Concilij quoad publicationem non afficere perſonas retione loci, ed quem di-

vertunt; vel per quem tranſeunt, ſed ratione loci, in quo habitent, & infert, incolas loci, in quo decretum eſt publicatum non poſſe validè contrahere clandeſtinè in loco diverſorij, vel tranſitûs, ubi non eſt publicatum, adeò ut Belgæ non poſſit Londini clandeſtinè matrimonium contrahere. Cæterum vagantes poſſunt contrahere coram Parocho loci, in quo exiſtunt, licèt in eo non habitent, quia ſic vagantes, non habent Parochi domicilium: hac ratione Zypæus *tit. de ſponſal. num. 16.* refert, ſacram Congregationem Cardinalium ſuper Concilio declarâſſe, *quòd ubi etiam conſtat, decretum Concilii eſſe publicatum, & aliquo tempore in parochia tanquam decretum Concilij obſervatum; ſed parochialis eccleſia utpote vacans proprio Parocho careat, & Cathedralis itidem Epiſcopo, atque Capitulo habentibus à Concilio facultatem alium ſacerdotem ad id delegandi; nullúſque alius ibi ſit, qui vices Parochi, aut Epiſcopi ſuppleat, matrimonium valere abſque præſentia Parochi ſervatâ tamen inde, in quo poteſt, formâ Concilij nempe adhibitis ſaltem duobus teſtibus.*

54 Quæritur ſexto decimò, an matrimonia, quæ hæretici contrahunt coram Miniſtro hæretico, vel Magiſtratu item hæretico, valida ſint in illis locis Germaniæ, tam ſuperioris, quàm inferioris, in quibus olim decretum Concilij quoad neceſſitatem præſentiæ Parochi Catholici, & Teſtium publicatum, & receptum fuit, tametſi ibi etiam adſint Parochi Catholici? Reſpondetur, talia matrimonia Acatholicorum inita coram Magiſtratu politico, vel Miniſtro Acatholico valida eſſe etiam in illis locis, ubi decretum Concilij Tridentini fuit promulgatum, adeo ut hæretici, ita matrimonio conjuncti, ſi convertantur ad fidem Catholicam, non ſint urgendi, ut coram Parocho Catholico conſenſum matrimonialem renovent. Idque eſſe uſu receptum non ſolùm in Germania, ſed etiam in Provinciis confœderatis Hollandiæ, ubi Calviniſtæ dominantur à 70. & ampliùs annis teſtatur Van-Eſpen *loc. cit. num. 32.* & addit toto quaſi orbe ſpectante fuiſſe talia matrimonia pro validis reputata: idque probat Martinus de Swaen in Academia Lovanienſi Theologiæ Doctor. Primò quia id vergit in utilitatem eccleſiæ, & ſalutem animarum, quia ſi matrimonia Acatholicorum coram Magiſtratu politico, vel Miniſtro Acatholico inita eſſent invalida, ſequeretur, quòd nullus conjugatus Calviniſta poſſet ad fidem Catholicam converti, & reconciliari eccleſiæ Catholicæ, niſi vel dereſeret uxorem hæreticam nolentem ſe convertere; vel niſi cognoſceret ſe huc uſque in materiali ſaltem fornicatione cum putatitia ſua uxore vixiſſe; vel niſi ea conſentiret de novo inire contractum conjugalem coram Parocho Catholico, quod nonniſi rariſſimè contingeret: hinc difficulter Calviniſtæ præſertim ad fidem Catholicam converterentur, proinde ex eo, quòd eorum matrimonia inita coram Magiſtratu politico, vel Miniſtro Acatholico habeantur, ut valida; via aperitur hæreticis, ut faciliùs reſipiſcant, & reconcilientur eccleſiæ Catholicæ. Refert idem Martinus de Swaen hanc rationem propoſuiſſe Cardinalibus Sacræ Congregationis ſuper Concilio Epiſcopum Caſtorienſem Vicarium Apoſtolicum per Provincias Confœderatas, & reſpondiſſe. *Non convenire, ut quæſtio iſta à ſancto officio definiatur, ſed ſtatueret ipſe, quod crederet animarum ſibi creditarum ſaluti maximè expedire.* Imò refert, eodem anno Pœnitentiariam Romanam reſpondiſſe eidem Antiſtiti, ſe ſentire, matrimonia Acatholicorum in Belgio fœderato inita coram Magiſtratu politico, vel Miniſtro Calviniſta haberi ut valida.

Tum quia ut ait idem Martinus de Swaen, 55 obſervatio decreti Concilij Tridentini de contrahendo matrimonio coram Parocho Catholico inter Acatholicos eſt moraliter impoſſibilis, cùm Acatholici Parochos Catholicos præſertim Amſtelodami non permittant, nec matrimonia ita iniri. Rurſus validitatem hujus matrimonij probat præfatus Martinus de Swaen ex fine decreti Concilij Tridentini: ſiquidem finis Concilij quoad irritanda matrimonia clandeſtina fuit, ut evitarentur plura incommoda, & damna, quæ ex talibus matrimonijs oriebantur: cùm enim in foro externo non poſſent probari, conjuges poſt aliquot annos quaſi tædio affecti ſeparabantur, prætextu, quòd non inierint matrimonium, ſed tantùm ſimul cohabitaverint, ex quo ſequebatur, quòd proles inde ſuſcepta haberetur illegitima, & conjuges iterum contrahentes matrimonium adulterarant: ad hæc igitur evitanda incommoda rectè Concilium Tridentinum prohibuit matrimonia clandeſtina, quæ etiam declaravit irrita, eò quia in foro externo non poſſent probari: atqui hæc incommoda non ſequuntur, quando matrimonia contrahuntur inter Acatholicos coram Magiſtratu politico, vel Miniſtro hæretico: quia tunc in foro externo probantur per teſtes ſufficientes; talia enim matrimonia contrahuntur publicè, & coram teſtibus, & non aliter quàm præviis tribus diſtinctis publicis proclamationibus, ſine quibus etiam apud Acatholicos matrimonia clandeſtina non permittuntur: unde cùm ceſſet finis decreti Concilij Tridentini, non apparet ratio, cur debeat urgeri ejus obſervantia. Quòd ſi dicas, ſacram Congregationem Cardinalium etiam declarâſſe matrimonia Acatholicorum inita coram Magiſtratu politico, vel Miniſtro Acatholico eſſe invalida poſt Tridentinum; reſpondet Zypæus *tit. de ſponſal. num. 16.* fuere matrimonia eo tempore declarata nullius valoris, quo Rex Catholicus nullum adhuc jus liberæ Reipublicæ Provinciis confœderatis Hollandiæ ceſſeret, & nullius adhuc Religionis pacificum niſi ſolius Catholicæ indulgeret exercitium: pro eo tempore, quo Hollandi primùm defecerunt è Catholica Religione, & omnia turbata erant, potuit ſacra Congregatio optimè declarare decretum Concilij Tridentini etiam tunc Acatholicos obligare, eò quia tunc adhuc ſubjiciebantur Regi Catholico, tametſi ab ejus juriſdictione Rebellantes niterentur ſe liberare, nec tunc timebantur illa incommoda, quæ nunc oriuntur, ſi hujus

modi matrimonie non habeantur valida, nea obſervatio decreti Tridentinæ Synodi erat tune moraliter impoſſibilis, ſicut hodie; muteto prorſus, & totaliter politico regimine.

56 Quæritur decimo ſeptimò, an validum ſit metrimunium inter Catholicum, & hæreticem initum in patrie ſponſæ hæreticæ coram Magiſtreiu politico? Reſpondet Svvenius in *diſſert. de ſponſa duor.* §. 7. matrimonium initum in partibus hæreticorum coram Magiſtratu, vel Miniſtro Acatholico ſuum ſortiri valorem, tametſi eltere pars contrahentium ſit Catholice, & altera hæretica. Et ratio deduaitur ex reſolutione precedentia quæſtionis: etenim ſi matrimonium initum coram Magiſtratu Politico, vel Miniſtro Acatholico velidum eſt, quemvis utraque pars ſit Acatholice, videtur dicendum eſſe itidem validum ſi altere pars ſit Catholica, & altere hæretice. Tum quia matrimonium initum in loco ubi decretum Concilij Tridentini non eſt publicetum, eſſet validum licèt clandeſtinà initum, tametſi une tantùm para aontrehentium in loco iſto haberat domicilium, & eltera in loco, in quo decretum fuit publicatum, & id fuiſſe decleratum à ſacra Congregatione aſſerit Wameſius *conſil. can.* 530. & Svvanius plura congerit argumenta, & congruentias ut probet validitatem huius matrimonij, & aſſerit id ad praxim deduci in Provinciis Confœderatis Hollandiæ, ubi ſubinde Catholici uxotea ducunt hæreticas in pagis, vel urbibus, ubi exercitium eccleſiæ Catholicæ non permittitur, & addit, quòd ſi uxor raſipiſcat, & convertetur ad fidem Cetholicam, Prasbyteros Cetholicos non ſolare de novo eos conjungere, unde hujusmodi metrimonia inite inter Catholicum, & Acatholicam juxta patriæ leges, & conſuetudines valida reputantur: quinimò atiem in Gellia antequem Ludovicus XIV. adigeret ed exercitia fidei Catholicæ hæreticos, & Calviniſtas, qui in Galliis ed plura centena milla multiplicabantur, taſtentur Doctores Pariſienſes fuiſſe tunc permiſſum, ut hæretici in iis Galliæ loeis, ubi liberè habitare permittebantur, & ubi ſui axaraitij liberam habebent eccleſiam, matrimonio jungerentur coram Pſeudo-Miniſtris, non coram Parochis Catholicis, & dicunt, eccleſiam Catholicam fuiſſe paſſam Miniſtros Acatholicos loco Parochorum quoad hoa, ne matrimonia clandeſtinè inirantur.

57 Certum tamen eſt, tempore, quo Ludovieus XIV. voluit, omnes hæreticos ſui Regni converti ad fidem Catholicam, matrimonia in hæreſi inite ab hæreticis non fuiſſe de novo coram Parocho Cetholiao aontrecta, licèt conjuges fuerint embo converſi ad fidem Catholicam, tunc enim admittebentur ad ſanctam communionam, & ſacramentelem abſolutionem, quamvis non celebraverint de novo matrimonium. Tum quia, ſi unus aonjux convertetur manenta uxore in hæreſi, non propterea negatur converſo ſacra communio, vel abſolutio: imò nec licet converſo ad fidem Cetholicam deſerere uxorem hæreticam, & alteri nubere, temetſi hæc nolit coram Perocho conſenſum renovara.

Nihilominus ſtaèt matrimonium initum inter Catholicum, & hæreticem corem Megiſtratu Politico, vel Miniſtro Acatholico validum ſit in partibus hæreticorum, ſi fiat juxta conſuetudinem loci; non tamen tele matrimonium eſt licitum, & graviſſimè Catholicus peccet ducendo tali pacto uxorem hæraticem, idque ſaltem ob præſentaneum periculum perverſionis ad hæreſin, & quia proles inde ſuſrepta debetat inſtrui à matre, & Præceptoribus hæraticis, unde hujusmodi matrimonie ſunt omnino diſſuadenda ob graviſſimum pecratum, quod incurrit conjux Catholicus ducens uxorem hæreticam, imò Swanius §. 10 refert, fuiſſe aliquendo ex mandato Congregetionis Cardinalium prohibitum omnibus Paſtoribus, ac Miſſionariis in Provinriis Confœderatis Hollendiæ, ne ullo modo mattimonio aonjungerent perſonaa, quarum altere eſſet hæretice; addit temen adeò urgentea fuiſſe ex perte Miſſioneriorum allegatas rationes, ut paulò poſt Cardinalea conceſſerint ut obtente licentia Vicerij Apoſtolici Paſtores, & elij Miſſionarij perſonas diſparis Religionis coram Miniſtro Acatholico, vel Magiſtratu Politico juxta patriæ ſtatuta conjunctas in præſentie ſua denuò conjungant: unde prohiberur Miſſionerijs, na ſine licentia Vicarij Apoſtolici attantent perſonas diſperis Religionis ſimul matrimonio aonjungere: aitat Swenius *loc. cit* §. 10. conſtitutionem Vicarij Apoſtolici in Hollandia; aujus verba ſunt: *Prohibemus ſub pœna ſuſpenſionis ab officio miſſionis omnibus Miſſionariis, ne quis perſonas, quarum altera eſt acatholica nobis inconſultis, & ſine ſpeciali noſtro conſenſu præſumat conjungere*: poſtea addit: *ſæpe deterreant Paſtores, aliique Miſſionarij plebem catholicam, ne conjugij jugum ducant cum infidelibus, nec cum illis velint unum corpus fieri, cum quibus non poſſunt fieri unus ſpiritus*, hebentur hæc apud Zegerum van-Eſpen *p. c. de jure eccleſ. tit. 12. de ſponſ. n. 29.* 58

Quæritur decimo octavò, an hæretiai contrehantes matrimonium ob errorem ſpeculativum, quo putent, matrimonium non eſſa ſacramentum, ſi nolint ſacramentum ſuſcipera, ſad valint nihilominus metrimonium contrahere, eo modo quo ſolent Chriſtleni in acclesia Chriſti, ſuſcipiant ſactamentum? Reſpondetur, Acatholicos ſic contrahentes matrimonium ſuſcipere ſecramentum quoed rem, non verò quoad effectum: quia ob obicem hæreſia non ſuſcipiunt gretiam ſacramenti, ſed temen aontrahunt metrimonium eo modo, quo ſolent Chriſtiani in accleſia Chriſti aontrahere: ratio eſt, quia Chriſtus elevavit aontrectum matrimonij ad rationem ſacrementi, adeò ut inſaperebiliter conjunxerit rationem contractus metrimonialis cum ratione ſacramenti: ſicut ſi quis exiſtens in peccato lathali non præmiſſâ ſacramentali confeſſione nequa actu aontritionis accedaret ad Evchariſtiam, eámque ſumerat, utique ſacramentum ſuſciperet, ſad non effectum ſacramenti, ſeu ipſam gratiem ſacramentelem ob obicem peccati, quod nequit ſimul cum gratia ſacramentali coharere. 59

Unde

60 Unde ſi Acatholici contrahentes matrimonium ob errorem ſpeculativum, quo putant matrimonium non eſſe ſacramentum, nolint ſacramentum ſuſcipere; ita temen ut valint contrahera eo modo, quo ſolent Chriſtiani in eccleſia Chriſti, ſuſcipiunt ſacramantum, adeò ut tale matrimonium diſſolvi ampliùs non poſſit, quie repræſentat unionem indiſſolubilem Chriſti cum eccleſia. Tum quie, cùm retio ſacramenri ex Chriſti inſtitutione ſit matrimonio inſeparabiliter annexa; nequit ratio ſacramenti privata, & peculeri intentione, vel errore contrehentium ſeparari à mattimonio, alioquin etiam inter Cetholicos priveta intantione matrimonium poſſet à ſacramenro ſeparari, quod dici nequit: alioquin matrimonium non eſſet omnimo indiſſolubile, quia omnimoda inſeparabilitas deſumitur à rarione ſacramenti.

61 Quæritur decimo nonò, an contrehens matrimonium cum peccatrice, ſeu meretrice volente ſa corrigere, exerceat opua meritorium? Reſpondetur affirmativè, & deſumitur ex *c. inter opera 20. h. t.* ubi Pontiſex declerat publicam meretricem extrahere ex lupanari, & accipere in uxorem eſſe opus miſericordiæ, & proficere in remiſſionem peccatorum, hoc idem etiem deſumitur ex *c. tria 5. diſt. c. non eſt culpandus 32. q. 1.* & ex D. Joanne Chryſoſtomo ad Theodorum Monachum ibi: *Num vides deformes, imprudentéſque mulieres proſtitutas vix obtrudi poſſe gladiatoribus, & ijs, qui cum beſtiis depugnare ſoliti ſunt? Si qua autem bona forma, & ingenua, liberalique facie per occaſionem in eam inciderit calamitatem, quemlibet generoſum virum ſine pudore connubio ſibi talem adjunxiſſe: tanta apud homines miſericordia, & vulgaris opinionis acceptio ſæpe in propatulo ignominia affectas ab infami ſervitute liberat, & in matronarum ordinem recipit.*

62 Notat tamen Gloſſa *in d. c. inter opera 20. h. t.* meretricem nolentem continere non eſſe accipiandam, nec retinendam, ne videarur maritus pattonus turpitudinis. Retio autem, cur publicam meretricem axtrahara ex lupanari, & accipere in uxorem ſit opua miſericordiæ ex eo petitur, quia inficiari nequit, multe onera, & varias moleſtias ſequi matrimonium, ſcilicet onera ſocietatis ad vitem jugiter duretura, incommode educetionia liberorum, familiæ elandæ ſumptua, & curam, & plure alie, quæ axpariuntur conjugati, adeò ut niſi natura uſui metrimonij delectarionem addidiſſet, vix eſſet homo, qui vellet nubere, & nunc atiam præmiis, ſeu oblatâ dote alliciuntur viri ad matrimonium contrahandum, ut notat D. Thomes *in ſupplemen. q. 49. art. 1.* ſiquidem concubinatus pravum explet luxuriæ deſiderium ſine cura, ſine moleſtia alendi prolem ſuſceptam, & ſine onere ſocietatis ad vitam jugiter duraturæ; quia concubina cum ſit ſine digniteta, & temporaria poteſt expelli ad libitum atiam ſine ceuſa: ergo mattimoniũ cum publica meretrice inire ad aum finem ot hæc extrahatur ex lupanari, eſt opua miſericordiæ, & proficit in remiſſionem peccatorum.

Vidatur temen in contrarium obſtara, quia omni jura tam divino, quàm humano, civili, & canonico prohibitum eſt meretricem, ſeu fœminam palam ax ſuo corpote quæſtum facientem in uxoram accipere: id eſſe prohibitum jure divino liquet in lege Moyſi data, quam ita refert Joſephus *lib. 4. antiqui. c. ult.* ibi: *Ne meretrici ſit jus nuptiarum, cujus propter injuriam ſui corpori factam nuptiale ſacrum Deus non admittit: atque hac ita obſervari valdè intereſt, ad hoc ut proles naſcatur ingenua, & ad ſtudium virtutis erecta, ſi non è turpi aut illiberali matrimonio ſint prognati.* Id etiam cautum eſſe jura civili liquat ex *1. c. l. Jul. de marit. ordin.* ibi: *Qui ſenator eſt, quive filius nepóſue ex filio, pronepoſue ex filio nato, cujus eorum eſt, eritue, ne quis eorum ſponſam, uxorémve ſciens dolo malo habeat libertinam, aut eam, qua ipſa, cujúsve pater, matérve artem ludicram facit, fecerítque; item eam, qua palam corpore quæſtum facit, fecerítque*: quæ varba exponit Ulpianus *in l. palam 43. in princ.* & *§. 1. ff. de ritu nupt. in fragment. tit. 13. §. ult.* Rurſua connubium meretricis ſpecialibus legibus diverſarum gentium fuiſſe prohibitũ refert Procopius *in hiſto. Arcan. fol. 45* Sed contra, quia tametſi apud varias gentes prohibirum fuerit, publicea meretricea in uxores ducare, eccleſia tamen, quæ ſaluti duntaxat animarum intendit proſpicere, matrimonium cum meratrice in lupanari exiſtenre, & vitam cupiente mutare adeo commendevit, ut remiſſionem peccatorum maritum conſequi dixerit Clemena III. *in d. c. inter opera 20. h. t.* quinimò ſimilibus defunctia uxoribua prohibuit eccleſia ad Ordines aſcendere. 63

Tum quie liberare ſuum proximum à periculo peccandi eſt procul dubio exercitium meritorium, proinde à fortiori axtrahere meretricem volentem reſipiſcare è lupanari, quia inter opere charitatis relete *in c. tria 45. diſt.* enumeratur: deviara errantem à ſemita peccati: hinc qui eo fine meretricem in uxorem ducit, ot eam à ſtatu illo paccati eximat, liberétq; eb occaſione peccandi opus exercat aximiæ cheritatia, & remiſſionem conſequitur ſuorum peccatorum; cum plerúmqua ut ait D. Chryſoſtomua *homil. 68. in Matth.* mulier, quæ fuerar in propatulo ignomina affecta per ſimile conjugium in matronarum ordinam recipiatur: & meminit idem D. Chryſoſtomus Phæniſſæ cujusdem non nobilia tantùm meretricis, ſed megnæ qooque maleficæ, quæ poſt exhauſta mulrorum petrimonia, ſic Dei gratia converſa aſt, ut quo modo in thaatro quondem, & ſcena prima fuerat, & omnas impudicitiâ ſuperaveret; ita poſt baptiſmum univerſos continentiâ poſt ſe reliquit cilicio per reliquum vitam induta. Hinc *Oſſea 1.* dixit Dominus ad Oſee: *Vade ſume tibi uxorem fornicationum, & fac filios fornicationum*, cujua textua verua ſanſua genuinua eſt, Deum præcepiſſe, ut Propheta aſſumeret in uxorem legitimam eam, quæ fueret publica meretrix, ut docet D. Auguſtinua *lib. 3. de doctrin. Chriſt c. 12. & lib. 22. contra Fauſtum c. 28.* ut etiam D. Tho- 64

maa *1. 2. q. 100. art. 8. ad. 3.* & communiter explicant textum illum Oſeæ, ut Deus præciperet Prophetæ, ut ſumeret ſibi uxorem fornicationum non tam ad oſtendendam obedientiam Prophetæ, quàm ad exercendam charjtatem erga meretricem: hinc D. Hieronymua in Oſeam ait: *Non culpandus Propheta ſi meretricem converterit ad pudicitiam, ſed potiùs laudandus, quòd ex mala bonam fecerit.* Hinc filij nati ex hoc Oſeæ coojugio fuerunt legitimi, quià tametſi vocentur filij fornicationum denominatione extrinſeca ab eo, quòd mater ante matrimonium cum Propheta initum fuerat fornicaria, verè tamen fuerunt legitimi; quia nati ax legitimo matrimonio. Unde falſum eſt, jure divino prohibitum eſſe, matrimonium inire cum meretrice volente ſe corrigere ad eum finem, ut vir eam extrahat à ſtatu peccati: quod verò ad legem civilem attinet lex canonica eſt illi præferenda, quia ſaluti animarum unicè ſtudet.

65 Quærirur vigeſimò, an concubinatus permitti poſſit. Ratio dubitandi deſomitur ex eo, quia in pluribus Provinciia, & civitatibua ad impedienda adulteria permittitur meretricatua ſub certa forma, certiſq; cautiooibus, proinde multo magis videtur permittendus concubinatus, quia meretricatus majorem habet deformitatem, & diſſonantiam cum matrimonio, quàm concubinatus, qui tantùm exercetur inter ſolutum, & ſolutam: vitia autam eò ſunt turpiora, quò magis recedunt ab actibus virtutum: quo fit, ut concubinatua ſit minus fœdus, miniſque recedat ab actu virtutia, quàm meretricatus. Tum quia concubinatua licèt primò, & principaliter non intendat procreationem liberorum, ad eam tamen eſt aptior, quàm meretricatua, licèt uterque, libidinis explendæ causâ exerceatur.

66 Tum quia licèr concubinatus ex ſe ſit conjunctio temporaria ſoluti cum ſoluta, nihilominus hæc conjunctio diutiùs poteſt durare, ac propterea meliùs conſulere educationi prolis, quàm vagus concubitua, in quo pater omnino incertua eſt: ex hiſce liquet, majorem affinitatem cum matrimonio habere concubinatum, quàm meretricatum, & illa vitia eſſe turpiora, quæ magis declinant ab actibua virtutum; cùm vitij qualitaa à receſſu deſumatur virtutis; unde quo receſſus eſt major, eò vitium eſt fœdiua: ergo ex eo, quòd permittatur meretricatus, videtuc ſequi, poſſe itidem permitti concubinatum.

67 Sed reſponderur ad quæſitum, nullo modo poſſe concubinatum permitti, ptout dicit ſoluti cum ſoluta conjunctionem, ſeu unius ad unam non publicè proſtitutam, ſed ſeorſim habitam acceſſum, & peccaturoa graviſſimè Principes, qui talem concubinatum permitterent, ut communiter docent ſancti Patres, præſertim D. Auguſtinus relatus à Gratiano *in c. audite 6. 34. diſt.* ını: *Audite chariſſimi membra Chriſti, & Matris Catholice eccleſiæ filij, quod dico competentibus, & fidelibus, dico & competentibus, & pænitentibus, audiant Catechnmeni, audiant omnes, timeant, nemo contemnat; ſit mihi in conſolationem veſter auditus, ne vobis ſit in teſtimonium doler meus. Competentibus dico fornicare vobis non licet: ſufficiant vobis uxores, aut nec uxores, concubinas vobis habere non licet. Audiat Deus ſi vos ſurdi eſtis: audiant Angeli ejus, ſi vos contemnitis: concubinas vobis habere non licet, & ſi non habetis uxores, tamen non licet vobis habere concubinas, quas poſtea dimittatis, & ducatis: tantò magis damnatio vobis erit, ſi volueritis habere uxores, & concubinas*: ubi Auguſtinua ad prorſua eradicandum concubinatum voce utitur tooitrui, & quidem in rota, ut homines deterreat à tantò facinore.

Hinc Tridentina Synodus *ſeſſ. 24. de refor. matrim. can. 8.* ſub variis, & gravibua pœnis laicorum concubinatum tàm ſolutorum, quàm uxoratorum prohibet: & nihilominua Concilium meretricatum ſicut concubinatum non prohibuit ſub illia pœnis, tametſi tunc temporis quandò Concilium agebatur, plura fuerint in orbe chriſtiano lupanaria, & plures fœminæ lupæ, ſeu meretricea, dicuntur enim lupæ à lupaneri, quo pacto Romuli, & Remi nutrix nomine Larentina, cognomine lupa vocata fuit à Paſtoribua, ſumpta denominatione à lupanari, eò quia meretrix eſſet: veterea enim Romani lupas eas cognominabant fœminas, quæ corpus ſuum vulgabant, ut ex Ovidio, Plioio, Livio, & Gelio probat Iſæua apud Lactantium *lib. 1. inſtit. c. 20.* hinc Lupanar dicitut locus ubi ipſæ meretrices proſtituuntur, ut notat Lactantius *lib. 1. c. 20.* hæc autem lupanaria certum eſt apud varias Nationes permiſſa fuiſſe ad vitanda majora mala, nimirum ſtupra honeſtiſſimarum fœminarum, & adu *teria* conjugetarum. Et Solon Athenia primus omnium dicitur publica meretricum lupanaria conſtituiſſe, ut juvenes ab adulteriia diverterentur, & ſtupris, imò non ſolùm apud Ethnicos, ſed etiam apud Chriſtianos fuiſſe meretricatum permiſſum liquet ex D. Chriſoſtomo *homil. 32. in cap. 19. Matth.* ubi ait: *Permittimus ergo quod nolentes indulgemus; quia pravam hominum voluntatem adplenum cohibere non poſſumus: permittitur ergo fieri mala, ne fiant peiora*: hinc D. Auguſtinus *lib. 2. de ordin. c. 2.* ait: *Aufer meretrices de rebus humanis, & turbaveris omnia libidinibus.* idque etiam probat D. Thomas *de regimine Principum lib. 4. c. 14.* ubi oſtendit Reipublicæ expedire meretrices in ea permitti, ut inde graviora peccata vitentur. 68

Ratio igitur, cur permitti non poſſit concubinatus licèt meretricatus permittatur, eſt, quia ſi concubinatus permitteretur, nec puniretur inter ſolutos, reri eſſent, qui vellent uxores ducere, contenti ſua concubina temporaria, quam ad libitum poſſent dimittere: quo pacto propriæ libidini ſatisfacerent homines, & onera non ſuſciperent matrimonij, nec varias moleſtiaa, quæ ad ipſum conſequuntur: etenim ſocietas ad vitam jugiter duratura, liberorum educatio, familiæ cura, totius domus ſumptus, onera ſunt, quæ non modicè viros aggravant conjugatos, quibus ſi licitus eſſet concubinatus procul dubio nollent matrimoniũ inire ad hæc onera vitanda: cùm igitur plus damni adferret Reipublicæ concubinatus, ſi permitteretur, 69

quàm

quàm meretricatua, tectè ille non permittitur, licèt iſte permittatur, quia homines meretrices omnibus communes non tam facilè adeunt ratione pudoris, vel etiem timore inda contrehendi morbos: plurimi enim hoc timore arcentur ab acceſſu ad lupaneria, qui non averterentur à concubina, quam alerent in proprie domo.

70 Hinc concubinatua magis pugnat contteriè, & immediatè cum caſtitete matrimonij, & cùm ejus ſtatu, quàm meretricetus: hinc ſi Principea permitterent concubinatum, quem non punirent, procul dubio efficerent, ut minus frequentaretur matrimonium, quia nobiles, vel nunquam, vel ſeriùs uxores ducerent, nec de liberis curerent, proinde ſrequenter illuſtriores ſamiliæ extinguerentur. Hinc verum eſt, vitia, què magis recedunt ab actibus virtutum, eò eſſe fœdiora: ſed negetur, concubinatum minus recedere è caſtitete matrimoniali, quia eſt vitium deterius reſpectu meretricatûs, quatenus diutius animam detinet elligatam *c. ult. de conſuet.* unde quamvia in ratione peccati tem meretricetus, quàm concubinatus ſit ſimplex fornicatio ut docet Magiſter *4. ſent. diſt. 41.* contubinatna tamen eſt vitium deterius propter circumſtantiam diuturnioris temporis, & ob majus impedimentum, quod infert metrimonio; ob enim majora damna, quæ inſert Reipublicæ, eſt vitium deterius, quod nullo modo permitti poteſt in Republica, quamvis permittatur meretricetua. Hinc graviori pœna punitur concubinetus, quàm fornicetio vege, tametſi peccans in hiſce ſpurcitiis ſordeſcat. Quamobrem paritas deſumpta è permiſſione meretricatus omnino corruir, quie eſt diſcrimen tam ob rationem circumſtantiæ culpæ, quàm in obviando caſtiteti metrimoniali. Experientia itidem docer, eos, qui concubinas domi alunt, vix adduci poſſe, ut metrimonium ineanr, & concobines dimitienr, quepropter ſi concubinetus permitteretur ſicut meretricetus, plurimum inde fieret matrimonio demni.

71 Tum quia quanto meliori nomine, aut prætextu retinetur concubine ſoluta à ſoluto, eò conjunctio eſt nequior. Tum quia concubina nulla infamiæ note ex juris civilis, & canonici cenſure inuritur, ſecus merettix eſt infamis, & peſſimæ notæ, ac abjectiſſimæ conditionis *l. probrum 41. in princ. & §. 1. de ritu nupt.* ubi, quæ pelam corpore quæſtum facir turpiter vivere dicitur.

27 Quæritur vigeſimo primò, an non obſtante copule violenter extorta intre bimeſtre initi metrimonij, poſſit ſponſa, quæ vim peſſa eſt contredicente viro religionem ingredi. Certum eſt è jure poſt initum mattimonium concedi ſponſis bimeſtre ad determinendum ſi velint adhuc recedere à ſtatu matrimonij, & ingredi religionem approbatem à ſede Apoſtolica: licèt matrimonium ſit ratum, dummodo non conſummetur, conceditor conjugatis hoc bimeſtre ad deliberandum. Modò quæritur, an ſi intra hoc bimeſtre vir violentiem adhibeet, & extorqucat copulam à ſponſa; adhuc poſſit hæc religionem ingredi contradicente viro, à quo fuit vim paſſa?

73 Reſpondetur, duas eſſe ſententias, querum prime effirmet, & hanc docent Senchez *de matri. tom. 1. lib. 3. diſput. 11.* & elij, quos ipſe plenê manu citat. Ratio, qua hæc ſantentia nititur, eſt, quia ſponſus extorquena violenter telem copulam à ſponſa injuriam gravem eidem infert, quie ipsâ renuente non habet jus extorquendi ita violenter illam copulam ante lepſum bimeſtris, & deſumitur *ex c. ad neſtram de empt. vend. c. tua de cleric. non reſid. c. ſedes de reſcript.* & pluribus aliis juribus, quæ congerit Tirequel. *de retract. lig. §. 3. Gloſſa 9. num. 68.* & hæc opinio mihi videtur veldè probabilis, ſi ſponſa fuit totelem violentiam paſſa, & nullo pacto conſenſit in telem copulam; quia ſine propria ſua culpa non viderur privanda jure, quod hebet ad perſectiorem ſtatum religionis.

74 Secundam ſententiam contrariam docent elij præſertim Beſilius Pontius *de matrim. lib. 9. c. 10. num. 3.* eò quia matrimonium revera per talem copulam ſit conſummatum: jure eutem ſine ulle diſtinctione loquuntur: & ubi jus non diſtinguit, nec nos debemus diſtingnere, niſi turpitudo ſequetur, ex quo inſert Pontius, non poſſe telem fœminam invito viro tranſire ad religionem. Prior tamen ſententia in ſavorem ſponſæ vim peſſæ videtur æquitati magia conſona: jura enim non diſtinguunt, quia ſupponunt metrimonium non conſummari niſi ex mutuo conſenſu.

75 Tum quia prior ſententie megis favet Religioni, & cœlibatui. An verò maritus intre bimeſtre cognoſcena uxorem invitam peccet lethaliter effirmant plures cum Gloſſa *in c. conjuges 27. q. 2. V. primum.* Sylveſtro *V. debitum q. 1. cauſ. 4.* Sanchez *lib. 2. diſp. 24. num. 25.* Pontio *lib. 9. c. 9. num. 7.* Alij tamen non improbebiliter docent, maritum comprimentem uxorem intre tale bimeſtre non peccate lethaliter, & nititur hæc ſententie, quie à tempore initi matrimonij meritus habet jus in corpus fœminæ ſuæ uxoris, proinde ſi illam etiam invitam comprimat, non videtur lethaliter peccere, quia utitur jure ſuo: nemo enim ex eo, quòd utetur re propria, & jure ſuo dicitar peccere; quemvis alteri ſequatur injuria, quia id ſe haber per eccidens.

76 Si dicas, potuiſſe fœminem intra illud bimeſtre Deo inſpirente deliberare de meliori ſtatu, & tranſire ad religionem, proinde vir, qui vi tunc opprimit uxorem, euferre ab ille hanc poteſtetem, & peccare lethaliter; reſpondent inde non ſequi peccere letheliter, eò quia nullum in jure invenitur præceptum, quòd debeant conjugati intre illud bimeſtre abſtinere à copula: in jure enim tantùm illis permittitur, ut intre bimeſtre poſſint abſtinere, ut deliberent de meliori ſtatu, unde cum maritus nullum transgredietur præceptum, non videtur tunc peccare lethaliter.

77 Verùm ed conciliandas pugnantes ſententias conſerem procedendum cum diſtinctione, ſi enim ſponſa dixit tunc marito, velle ſe religio-

nem

nem ingradi, ac nolla propteraa ſa ab ipſo cognoſci, in hoc caſu ſi maritus adhuc vi conjugam ſuam opprimeret, eámque corrumperet, non excuſaratur à culpa gravi, quia gravem tunc uxori infert injuriam, à qua auſert corporis integritatem: ſtanta enim volnntate ſponſæ ingradiandi Raligionam maritus non habet jus in illam intra bimeſtre, proinde ſi eam comprimat, non excuſatur à culpa gravi. Tum quia jus certum ſponſæ tranſeundi ad Raligionam seddaretur dubiũ, & litigioſum, & lite mota impediratur amiſſio ſolemnis profeſſionis uſque ad litis concluſionam; & quia anceps eſſet litis evantus pluras stiant ſumptus neceſſarij, quæ omnia procul dubio non modicum infarrent ſponſæ gravamen. Tum quia poſſet fœmina ax tali copula vi extorta conciparc, ſicque impadiri ab ingreſſu religionis cum graviſſimo ejus damno, & ob hanc rationem pluras docent, poſſe ſponſsm perpatuum facera divortium, ita doaent Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 2. §. 1. n. 11.* Gomez *l. 80. taur. n. 39.* & alij. Sin varò ſponſa non præmaditatur raligionis ingreſſum intra bimaſtra, & maritus vi copulã ab ea axtorqueat, tunc putârim non peccare lathalitar, quia tunc ſponſus utitur jura ſuo axigandi ſibi debitum. Verùm id procedit, quando adhibitis aliis madiis pacificis nollat ſponſa marito aſſantiri, nac ſinere ſe ab illo allici, tunc enim ſi nõ poſſet alio modo, & pacificè uti jure ſuo, adhibendo vim non peccaret lethalitar. Quòd ſi dicas, peccare eum, qui vi nititur racuperare ram ſuam, eò quia tenaatur Judicis officium implorare, reſpondar Gloſſa in matrimonio virum habara manuum injactionem in uxorem rationa ſubjectionis, proinda poſſe prupria anthoritate uti jure ſuo.

78 Quæritur vigaſimo ſacundò, an ſponſus invita ſponſa par vim compreſſa poſſit raligionem ingredi: Ratio dubitandi eſt, quia ſi uxor poteſt raligionam ingradi, ſignum aſt adhuc poſſa matrimonium diſſolvi, proinda poſſa ſponſum raligionem ingredi? Reſpondetur, non poſſe ſponſum invita ſponſa per vim compreſſa raligionam ingradi. Ratio aſt, quia ex parte ſua voluntariè matrimonium aſt conſummatum; & eatenus jura, & doctnres concedunt ſponſæ par vim compraſſæ ingraſſum raligionis, ut damnum violantar ſibi illatum poſſit ralarcire.

79 Quòd ſi dicas, per talem copulam vi intra bimeſtre extortam non conſummari matrimoninm, proinda poſſa adhuc ſponſum raligionam ingradi, ſiquidem matrimonium conſummatum rapræſentat unionam Chriſti cum eccleſia par carnem, ax hac enim raprælantationa unionis oritur omnimoda indiſſolubilitas, proinda per eam ſolàm copulam conſummatur matrimoninm, quæ hanc unionam potaſt raprælentare: atqui hujusmodi eſt ſola copula utrinque voluntaria, & non vi axtorta, quia unio Chriſti cum eccleſia, & Verbi divini cum natura humana fuit volunraria.

80 Contra aſt, quia atiam per copulam vi extortam revera conſummatur matrimonium, quia tunc habatur hæc conſummatio quando ambo conjuges fiont una caro. *c. diſcretionem de eo qui cognoſ conſang.* atqui par copulam vi extortam conjuges fiunt una caro, proinda tunc conſummatur matrimonium; præteraa, quia copula, ax qua oritur affinitas conſummat matrimoninm; atqui copula vi extorta ſufficians eſt, ut ax illa oriatur affinitas, unda conſequans eſt, ut per ipſam conſummetur matrimonium. Tum quia cùm ex parte viri fuarit matrimonium liberè conſummatum, ſaquitur, quòd ax parta illius ſit omnino indiſſolubile. Naqua obſtat quod objiciebatur, talem copulam non raprælentara unionem Chriſti cum acclesia, eò quia hæc unio fuerit omnino libera. Nam reſpondetur, copulam illam vi extortam repræſantare unionem Chriſti cum acclaſia quoad ſubſtantiam; fiunt enim conjuges per talem copulam una caro, quæ repræſentat unionam Chriſti cum ecalaſia, unde ſolum quoad modum non raprælentat unionam Chriſti cum accleſia, quia hæc fuit omnino ſpontanca, & talis copula violenta; ſufficit autam ad conſummationam matrimonij, ut repræſentet unionem Chriſti cum accleſia quoad ſubſtantiam, & non eſt necaſſa ut eam repræſentet quoad modum.

Quæritur vigeſimo tertiò, an ſi altar conjux non cogitat religionem ingredi, poſſit adhuc per primum bimeſtre non reddera debitum alteri petenti? Duæ ſunt in hac quæſtione ſententiæ, quarum prima aſt negativa, quam docant Coninck *de ſacrament. diſp. 26. dub. 4. concluſ. 2. num. 46.* Hurtadus *tract. de matrim. diſput, diffic. 8. num. 29.* Bordonus *in miſcel. deciſ. 244.* & nituntur, quia per matrimonium ratum ſtatim transfertur dominium corporis in alterum conjugem, maximè ſi neutar deſideret raligionem ingradi, proinda poteſt uti jure ſuo axigendi debitum, & altar conjux cum itidem ſupponatur ſina deſidario ingrediandi religionam, tenetur patenti dabitum raddera, quia omne debitum aſt reddandum creditori. Tum quia privilegium par non uſum amittitur, ut notat Gloſſa in *c. cum veniſſent. de conſtitut.* 81

Prætarea quia caſſanta cauſa ax vulgatis juribus atiam caſſar affectus: atqui cauſa illius bimeſtris conceſſi à jure in *c. ex publico de converſ. conjug.* eſt, ut conjux deliberet, an velit raligionem ingredi, unde ao ipſo quòd non vult aam ingredi corruit privilagium bimeſtris, quia ceſſat cauſa ejus concaſſionis. Tum quia ad amiſſionem talis privilagij, ſau bimeſtris ſufficit ſemel dalibarâſſa non ingredi, ne ſit nimis moleſtus parti. Contraria tamen ſententia probabilior aſt, ac verior, quam docent cum D. Auguſtino *lib. 8. confeſſ. c. 3.* D. Thomas *in 4. diſt. 27. q. 1. art. 3. q. 2. ad 2.* Baſilius Pontius *de matrim. lib. 9. c. 7.* Sanchez *lib. 2. de matrim. diſput. 24. num. 25.* ubi plena manu citat Doctores docentes hanc ſantantiam: ratio eſt, quia hoc bimeſtre in *c. ex publico de converſ. conjug.* conceditur ad daliberandum de ingraſſu raligionis: at licet nauter conjux hodie daſideret religionam ingredi, potaſt tamen contingere, ut cras daſidaret maliorem ſtatum, & tutiorem pro ſalute animæ, proinde deſideret religionem 82

in

ingredi; idcóque quamvis ſponſi nolint religionem ingredi, adhuc non tenentur ſtatim poſt matrimonium initum ſibi invicem reddare debitum, edeo ot non peccet unus conjux, ſi elteri petenti dabitum intra bimeſtre nolit illud reddare, quia utitur jure ſuo, quod habet ed deliberandum de ingreſſu religionis: tùm enim habest à jure hanc poteſtatem, non debet invitè eâ privari; proinde licirum ei erit denegera debitum conjugale elteri petenti, donce primum bimeſtre dilabetur: non enim tenetur quis invitè privere poteſtete ſibi à jure conceſſe, & ite cum D. Thoma docet etiam D. Boneventure *in 4. diſt. 26. art. 3. p. 2.*

83 Neque obſtent rationes in oppoſitum pro contreris ſententie, quia per matrimonium retum non ſtatim transfertur abſolutè dominium corporis in alterum conjogem, atiam non poſita voluntate non ingrediendi religionem, ſed tantùm ſub tacite conditione, ſi elter velit conſentire in telem copulam ante bimeſtre, quie ſi nolit, tameſi hic, & nunc non habeet deſiderium ingrediendi religionem, habet tamsn poteſtetem illam ingrediendi per rotum primum bimeſtre. proinde non tenetur ſe privere hec poteſtate ſibi à jure conceſſe: quemvis enim hodie neuter conjux intendat raligionem ingredi, poteſt tamen cras, vel alie die intra bimeſtre mutare propoſitum in melius, proinda licitom erit utrique conjugi expectare per totum primum bimeſtre: unde cùm dicitur par matrimonium ratum transferri dominium corporis in alrerum conjugem, id ſubintalligitur ſub tacite conditione, niſi velit religionem ingredi, vel ſi velit cedere jure ſuo, ſéque voluntariâ privera potaſtate ſibi à jure conceſſe.

84 Ad id, quod eddabatur, privilegium per non uſum deperdi, reſpondetur, id tantum procedere, quando ponuntur actus contrarij tali privilegio, quia tunc illo non utens, virtualiter, & interpretativè cenſetur eidem renuntiare. *Præterea* falſom eſt, conjugem nolentem debitum reddare alteri patenti intra primum bimeſtre non uti ſuo privilagio, quin imò illo utitur, per hoc quòd valit conſervare potaſtatem mutandi in melius propoſitum, & ingrediendi religionem: privilegium enim datum ſponſis in *c. ex publico de converſ. conjug.* habat pro objecto hanc poteſtatem daliberandi da meliori ſtatu, quam poteſtatem poſſunt conjuges ſervare per totum bimeſtra non reddendo alteri petenti debitum. Ad alind, quod dicebetur ceſſante cauſâ ceſſare ejus effectum, reſpondetur, quòd tametſi cauſa ceſſet pro eo tempore, quo ſponſus nondum deliberavit de meliori ſtatu eligendo; non tamen ceſſet pro alio tempore, quo poteſt mutare propoſitum in melius, proinde licitum eſt illi tale tempus expectare: poteſt enim Deus, qui hodie non det deſiderium ingrediendi raligionem, cras illod uberiori auxilio dare, & beneficio ſui auxilij inflammara voluntatem ad meliorem ſtatum eligendum.

85 Hinc oon ſufficit, ſi ſamel tantùm delibaraverit non ingredi, quia ſi velit, adhuc poteſt expactere totum bimaſtre, an Deus det illi deſiderium ingrediendi religioonem, & auxilium mutandi in melius propoſitum. Hinc juvat obſervare, quòd ſi ſponſa duodennie iotra bimeſtre tranſeat ad religionem, tenetur tunc ajus ſponſus expectare uſque ad ſextum decimum annum ſponſæ, donec hæc in religione à Sade Apoſtolice approbata ſolemnam emirtat profeſſionem, ſimiliter ſi ſponſus ingrederetur religionem anta bimaſtre S. Franciſci de Paula tenaretur ſponſa expectare uſque ad ennũ 18. qoia tunc in illa raligione emittitur ſolemnis profeſſio, ut notat Pontius *de matrim. lib. 9. c. 9. num. 2.* An verò qoando quis intra primum bimeſtra metrimonij rati, & non conſummati vult religionem ingradi, profeſſio poſſit emitti ante annum probationis exectum? Affirmare vidatur Naverros *c. 16. num. 27.* Verùm contraria ſentantia communior eſt, & verior, quia conjux ente completum bimeſtre, ſi velit religionẽ profiteri, potaſt ingredi religionem, & tempora conſuato emittere profeſſionem.

86 Quæritur vigeſimo quartò, an bimaſtra præſcriptum in *c. ex publico de converſ. conjug.* ſit ad deliberendum da religionis ingreſſu, vel ad profirendum. Aliqui docent, tale bimeſtra præſcribi ad profitendum, adeò ut tenaetur ſponſus ingrediens religionem intra illud bimeſtre profiteri, vel matrimonium conſummere, & retionam deſumunt ex *d. c. ex publico de converſ. conjug.* quia ibi præſcribitur; ut ſponſa debeat intra bimeſtra ad religionem tranſire, vel ed virum redira: etqui tranſire. vel ingredi religionem perinde eſt, ec ad profeſſionem admitti, idque deſumitur ex *eod. cap. ex publico.* ubi dicitur elterius ingreſſu in raligionem diſſolvi matrimonium, hæc antem diſſolutio non contingit, niſi per ſolemnam profeſſionem. Sacundò quia ſi manaos in ſæculo tenaretur per annum exſpectare, minus rectè eidem conſultum aſſet, cùm non poſſet toto illo rampore ed elias nuptias tranſira, donec elter ſolemnem profeſſionem emitteret in religiona epprobeta, & ita docent Innocentius in *d. c. ex publico. num. unic.* Abbas ibi. *num. 11.* & huic ſententiæ videtur edhærere Gloſſa in *c. ſtatuimus V. habitum de regul.*

87 Alij procedunt cum diſtinctione, & dicunt, quòd ſi alter conjux ex alterius conſenſu ingrediatur, debeat tunc conſentiens expectara, donec alter ingradiens religionem in eadem poſt annom probetionis profiteatur, quia ao ipſo, quòd aſſantitur iogreſſui, vidatur atiam conſentire anno probationis, qoi deri ſolet in raligionibus approbatis ante emiſſionẽ ſolamnis profeſſioois: quòd ſi onus conjux ſine alterius conſanſu religionem ingredietur, tunc cenſent dari tantùm ipſi bimeſtre juxta *c. ex publico de converſ. conjug.* & ita docent in *d. c. ex publico* Joannes Andreas *num. 8.* Ancharanos *n. 10.* Cardinalis *q. 6.* Verùm reſpondendum eſt, communiorem, & veriorem ſententiam eſſe, tale bimeſtra in *c. ex publico de converſ. conjug.* dari tantùm ad deliberandum de religionis ingreſſu, noo varò ad emittandam profeſſiooem, quia ad hanc datur in jura integer annus, qui non

poteſt à Judice coarctari. Ratio eſt, quia hujusmodi annus non ſolùm datur in favorem Novitij, ut Monaſterij auſteritates, & vitæ religioſæ rigoras axperiatur, ſad atiam in favorem Monaſterij, & raligionis, ut axpariatur mores Novitij, ut habetur in *c. ad Apoſtolicam de regul.* hinc tamatſi Nuvitiua ob proprium factum poſſit ſa jure ſuo privare, non tamen potaſt Monaſtarium privara jure, quod habet ad probandos par annum moras Novitij. Prætaraa quia ſi jura licitum eſt ſponſo raligionem ingradi, debet etiam licera raligioni experiri mores Novitij, cùm tale privilagium atiam in favorem religionis concedatur.

88 Demum quia non licet racadera à jora antiquo ſine textu expraſſo; & na juris corractio indueatur, dabent potiùs verba impropriari: atqui jura antiquo concedirur annus probarionis *c. ad Apoſtolicam. c. Gonzaldus 17. q. 2.* & in *c. ex publico* axpreſsè non definitur contrarium, ſed tantùm dicitur, quòd intra bimaſtra debeat ſponſus religionam ingradi, quod commodè intelligirur de tranſitu ad novitiatum, ut jus antiquum ſerveiur illæſum, & ita docant Oſtienſis in *ſum. tit. de converſ. conjug. num. 11.* Armil. *V. divertium num. 5.* Sotus in *4. diſt. 27. q. 1. art. 4.*

89 Hinc ad fundamanta primæ ſententiæ reſponderur tranſitum ad raligionam ſumi complatè, non inchoativè tantùm, hoc aſt, ut tranſitus firmetur per amiſſam ſolamnem profaſſionem, quia quamdiu hæc non amittitur matrimonium non ſolvitur: quòd ſi conjux intra bimeſtre ingradaretur religionam, & poſt aliud bimeſtra egrederatur, taneretur redire ad ſuum conjugem. Ad aliud, quòd addabatur, minus rectè conſultum forat ſponſo manenta in ſæculo, ſi hic tanaratur axpactara, donac altar poſt annum ſolemnem emitteret profeſſionam, reſpondatur, nullam inde ipſi injuriam irrogari, quia eſt æqua utriusque conditio; tam anim hoc privilagium aſt in favoram uniua, quàm alteriua conjugis. Tum quia ax eo, quòd debeat axpactare, donec poſt annum probationis emittatur ſolamnis profeſſio, id cedir in bonum religionis, quæ probat mores Novitij; oportuit anim, ut bono atiam conſuleretur raligionis; unda ad fundamentum ſacundæ ſententiæli quat, quòd ſiva alter ſponſus ax alteriua conſanſu ingrediatur, val atiam ſina ejus conſenſu, ſempar annus probationis conceditur aitra injuriam non conſantiantia, quia aſt æqua utriuſque conditio.

90 Quæritur vigeſimo quintò, an dato etiam, quòd bimaſtra daretur ſponſis non ad ſimpliciter ingrediendum religionem, ſad ad profitandum in aa, ut cenſent plurea, corractum id ſit par Conciliom Tridentinum *ſeſſ. 25. de regul. c. 15.* ubi ſtatuitur, nullum ad profeſſionam aſſa admittendum niſi elapſo toto integro anno probationis? plures in aa ſunt ſantantia, ut bimeſtra præſcriptum in *c. ex publico de converſ. conjug.* detur ſponſis ad profitendum, & id non aſſa corractum par Conciliom Tridentinum in *d. ſeſſ. 25. c. 15.* proinde adigendum eſſa ſponſum ad amittendam profaſſionem intra bimaſtre præſcriptum in *d. c. ex publico*: quamvis conjux, qui religionem ingraditur nondum annum ætatis 16. requiſitum à Concilio Tridentino explaverit. Nituntur aa præſartim ratione, quia lax poſterior ganaraliter, & indiſtinctè loquena limitanda eſt per ſpacialam antiquiorem, juxta quam dabat intalligi, niſi axpraſſis verbis aidem contradicat *l. ſed & poſteriores. ff. de legib.* ibi: *Poſteriores leges ad priores pertinent, niſi contrariæ ſint*, & ita docant Bartolua in *l. omnes populi q. 3. ff. de juſt. & jur.* Abbas *conſ. 24. num. 1. v. ſecundo principaliter vol. 2.* Dacius *ff. de reg. jur. reg. 90. n. 12.* Et hanc doctrinam ita varam aſſerunt, ut valint atiam procedere, quamvis in lege nova ſit clauſula, *Non obſtante*: quinimò licèt antarioras leges abrogatæ ſint, nihilominua juxta illas debant racantioras explicari *l. non eſt novum ff. de legib.* quinimò non ſolùm per legem ſpacialem anterioram, ſad etiam per rationam lagis prioris, ſunt poſteriores leges limitandæ, ut docat Bartolus *l. de pretio ff. de publ. in rem act.* atqui Synodus Tridentina loquitur ganeralitar, proinda reſtringanda aſt per ſpeciala jus antiquum in *d. c. ex publico de converſ. conjug.*

Idque firmant, quia quando lex antiqua ponit caſum ſpecialam; lex nova ſi loquatur generalitar non intalligitur darogare illi caſui ſpeciali, unda cùm in *d. c. ex publico* ſermo ſit de caſu ſpacialiſſimo, & ob ſpacialiſſimam rationam, ne fiat præjudicium ſponſo manante in ſæculo, ſi cogatur axpectara interdum per annum intagrum, nonnunquam par quadriennium, ut ſi ſponſa eſſet duodennis, cùm Tridentinum ganaralitar ſtatuat, profaſſionem non eſſe emittandam ante annum Novitiatùs, & ante annum ætatis 16. expletum, ideo non eſt Concilium intelligandum in hac ganarali diſpoſitione, ut loquatur de hoc caſu ſpeciali. Confirmant ſacundò, quia profeſſus translatus ab una religiona non mendicanta ad aliam non mandicantam potaſt ante annum profiteri juxta *c. ad Apoſtolicam de regul.* cui Tridantina Synodus non vidatur darogara in hoc caſu ſpaciali: ergo neque derogat diſpoſitioni in *c. ex publico de converſ. conjug.* 91

Communior tamen ſentantia eſt, ut bimeſtre præſcriptum in *d. c. ex publico*, ſit corractum per Concilium Tridantinum, adeò ut annus probationis non poſſit coarctari, eò quia Tridentinum genaraliter, & per verba nagativa ſtatuit, ut profeſſio religioſa nonniſi poſt annum probationis amittatur: & quia hæc lax eſt univerſalia, & nagativa, dabat univerſaliter intalligi *c. ſolita. §. fin. de major.* & *l. de pretio. ff. in public. in rem act.* idque procadit etiam cùm major ratio invanitur, cur non dabeat unam magìs, quàm aliam ſpaciem includara: & ratio petitur ex regula logica, quia cùm ſit negatio malignantis naturæ, & deſtruat quidquid poſt ſa invenit, ponàtque ejus oppoſitum, ſequitur per diſpoſitionem Tridantini daſtrui bimaſtre præſcriptum in *c. ex publico de converſ. conjug.* in ordine ad emittendam profeſſionem. Tum 92

quia

quia ratio, cur Concilium Tridentinum diſpoſuerit, profeſſionem ſolemnam nonniſi poſt annum probationis emitti, eſt, ut Novitius cognoſcet, quale vitæ inſtitutum ſuſceperit, & experiatur difficultates, & incommoda, quæ in ejus obſerventie occurruns: & an vires ſuppetent ad illa toto vitæ tempore perferenda: ſin autem conjux tranſiens è ſtatu matrimonij rati ed religionem ſtatim intre duos menſes deberet profeſſionem emittere, uon poſſet ſuſcepti inſtituti experiri incommoda, nec cognoſcere, an vires illi ſuppetant ad illa perſerenda: quòd ſi poſt elapſum bimeſtre, eum ſuſcepti inſtituti pœniteret, deſtitutus jam eſſet omni remedio, & edigeretur miſerrimam ducere vitam, plenam moleſtiis, angoribus, & difficultstibus: unde cùm ratio Tridentinæ Synodi urgeat contre bimeſtre præſcriptum in *c. ex publico de converſ. conjug.* ſequitur, tale bimeſtre in ordine ed profeſſionem ſtatim emitrendam eſſe abrogatum per decretum Concilij Tridentini, adeo ut bimeſtre præſcriptum in *d. c. ex publico*, intelligendum ſit qooad ingreſſum religionis; non quoed profeſſionem emittendam; edeò ut conjuges, ſi poſt matrimonium ratum velint religionem ingredi, poſſint intra primum bimeſtre, & ad hunc finem etiam ſervare cœlibatum.

93 Verum nihilominus eſt, quòd ſi alter ſponſus prætextu religionis nimis differret matrimonium conſummere vagaudo de una religione ed aliam intre anuum probationis, poſſet Judex ipſum compellere ad manendum in una religione, in qua expleto anno probetionis emittet profeſſionem, vel ut revertatur ad elterum ſponſum, & conſummet matrimonium: alioquin ſi octo, vel decem menſes maneret in una religione, & poſtee aliam ingrederetur; & poſt alios decem menſes iterum eliam, & ſic ſucceſſivè poſtea aliam, & aliam magnum inferretur alteri ſponſo damnum: ſiquidem fermè per totum vitæ tempus non poſſet ad alias nuptias tranſire. Ad fundamentum, quo nititur oppoſita ſententia, reſpondetur, legem poſteriorem generaliter, & indiſtinctè loquentem tunc eſſe limitandam per ſpecialem antiquiorem, quando uon aonſtat, per legem generalem poſteriorem corrigi ſpecielem antiquiorem: etqui ex diſpoſitioue generali Concilij Tridentini, & ejus ratione colligitur evidenter, corrigi ſpecialem antiquiorem, ſeu bimeſtre conceſſum ſponſis de præſenti ed profitendum in religione epprobata, quia Tridentinum *ſeſſ. 25. de regul. c. 15.* ſtatuit generaliter, & per verba negativa, ut ad profeſſionem non ampliùs admittantur, qui religionem ingrediuntur, uiſi poſt elapſum integrum probationis ennum: & ratio, quâ movetur Concilium, urget contra bimeſtre conceſſum ſponſis ed profitendum. Ad id, quod addebatur, tranſeuntem ad ſtrictiorem religionem, ut ad Chartuſiem poſſe antè annum emittere profeſſionem, id non videtur verum, niſi acceſſerit diſpenſatio Sedis Apoſtolicæ.

94 Quæritur vigeſimo ſextò, quot dies continere debeat bimeſtre conceſſum ſponſis de præſenti in *c. ex publico de converſ. conjug.* in ordine ad delibarandum circa ingreſſum religionis? Docant communiter Canoniſtæ, hoc bimeſtre eſſe arbitrarium, ac poſſe à Judice cognitê ceusâ reſtringi, vel prorogari; tametſi quando datur terminus à lege abſq; Judicis miuiſterio, non poſſit Judex terminum illum reſtringere, & prorogare, eò quia Index non ſit ſupre legem, quam non poteſt immutare: ſecus tamen contingit, quando terminus datur miniſterio Judicis, ut in *d. c. ex publico de converſ. conjug.* non enim ibi ſignatur bimeſtre; ſed mendatur Judici, ut illud deſignet, ut uotat Gloſſe in *d. c. ex publico. V. intra duorum.* & docent Dynus *reg. indultum 17. n. 14. de reg. jur. in 6.* Sylveſter *q. 1. cauſ. 4.* cum Roſelle *V. debitum. n. 1.*

Reſpondetur ad quæſitum, quòd ſi lex, vel 95 ſtatutum concedat menſem, ſimúlque diſponat è quónam tempore menſis incipiet, tunc menſis eccipitur, ut occurrit in Kalenderio, & quod ex illo menſe deficit, ſumitur de ſequenti, adeò ut menſis contineat dies 30. vel triginta, & unum. Si enim electio debeat fieri intra unum menſem à die vecationis; & talia diee fuit decima Januarij, quia usque ed axplendum uumerum 31. dierum, quos coutinet Januarius, deſunt novem; ſunt hi dies ſumendi ex ſequente menſe Februario, ut notat Gloſſa *c. quamſcit de elect. in 6. V. menſem*, & docent Lambertinus *de jure patron. lib. 2. p. 2. q. 1. art. 4.* Menochius *caſ. 50. n. 21. & ſequent.* Computantur enim hujusmodi dies de momento ad momentum, ut docet Lambartinus *loc. cit.* quia quoties tempus incipit ab aliqne die determineta, computatur regulariter de momento ad momentum *l. 3. §. minorem. ff. de minor.* an verò tempus computetur de momento ad momentum, vel potius dies, ex quo terminus ſtetuitur, fusè trectat Tirequel. *de retract. lign. §. 1. Gloſſa 12.* An verò ſi dies biſextus occurrat in eodem menſe ſint duo illi dies computandi pro uno, videtur eſſe difficultas, Lambertinus *loc. cit.* cum pluribus aliis dicunt enno biſextili illam diem non eſſe minuendam, ſed tenquam aliam computandam: & licèt hæc ſententia ſit valdè probabilis. Communior tamen procedit cum diſtinctione, & doces in favorabilibus in menſe biſextili duos dies computari pro uno, in odioſis verò pro duobus, adeò ut ſuſpenſus per menſem Februarium, ſi tunc ſit hic menſie biſextilis poſſit ultima die Februarij celebrare, ita docent Gloſſe in *c. quaeſivit. de V. S. V. quaſi c. ſi propter de reſcrip.. in 6. V. primi anni.* Henricus in *d. c. quaſivit. num. 6.* & ibi Ancharanus *n. 5.* Abbas *n. 6.* Juvat tamen obſervare id procedere, quando computantur menſes, vel anni; alioquin ſi computarentur dies, & diceretur quis ſuſpenſus per 50. dies, tunc dies biſextus eſſet numerandus, ut diſtinctus ab aliis, quia revera eſt verus dies, & ite habetur in *l. 2. §. de diverſ. & tempor. praeſcript.* & docat ibi Gloſſa *v. videtur.* Bertolus *l. cum biſextus init. ff. de V. S.* imò eſſet itidem computandus dies biſextus, ſi quis ſuſpenderetur per totum Februarium, tunc enim uon liceret ſuſpenſo celebrare ultima die Februarij, quia hæc verè contineratur in menſe Fabruario, quòd ſi di-

ſi diſpoſitio, ſeu lex non exprimat, quo tempore menſis incipiat, ut quando conceditur indulgentia unius menſis, vel duorum, tunc juxta veriorem ſententiam dividendus eſt totus annus in duodecim æquales partes, quarum una deſignat unum menſem, & duæ indicant duos menſes integros: etenim cum aliqui menſes conſtent 30, & alij 31. diebus, & non aſſignetur principium menſis, non eſſet major ratio, cur hunc, vel illum potiùs numerum debeamus eligere, unde ad hanc evitandam confuſionem; computatio exactiùs fit, ſi annus dividatur in duodecim partes, & ſumatur menſis pro una parte: hoc pacto evitantur incommoda, quæ ſequerentur, ex eo quia menſes non ſemper contineant æqualem numerum dierum, & ita docent Lambertinus *de jure patron. lib. 2. p. 2. q. 1. art. 14.* Durandus *c. quam ſcit. §. electus n. 2. V. ſi verò de elect. in 6.* Rochus *de jure patron. V. honorificum. q. 51.* Hinc patet reſponſio ad quæſitum cum enim bimeſtre conceſſum *in c. ex publico de converſ. conjug.* ſponſis de præſenti ad deliberandum circa ingreſſum religionis incipiat currere à die matrimonij initi: ſi Judex præſcribat hoc bimeſtre à tali tempore; menſes computantur eo modo, quo tunc occurrunt in Kalendario, & quidem de momento ad momentum.

96 Quæritur vigeſimo ſeptimo, an, ſi ſponſi de præſenti non conſummment matrimonium per tres primos menſes, poſſit unus ex ſponſis poſt elapſum bimeſtre, imò etiam trimeſtre tranſire ad religionem, & in ea ſolemnem emittere profeſſionem? Ratio dubitandi ex eo deſumitur, quia elapſo bimeſtri, tenetur alter ſponſus ex juſtitia alteri petenti reddere debitũ, ad quod poteſt etiam compelli: unde poſt elapſum bimeſtre, non videtur ampliùs poſſe ingredi religionem. Tum quia ſi Judex præcipiat ſponſo, ut intra certum tempus, vel matrimonium conſummet, vel ad religionem tranſeat, idque ſub pœna excommunicationis, poteſt, ſi neutrum præſtiterit, ſtatim eo tempore elapſo illum excommunicare, proinde non poteſt tunc tranſire ad religionem, alioquin excommunicatio poſtea lata injuſta eſſet. Reſpondetur juxta communiorem, & veriorem ſententiam, poſſe ſponſum poſt elapſum bimeſtre, imò & trimeſtre, dummodo matrimonium non fuerit conſummatum tranſire ad religionem, idque tametſi poſt elapſum bimeſtre alter ſponſus debitum petierit, & qui præmeditabatur religionem ingredi, illud denegaverit: ratio eſt, quia licèt peccaverit negando debitum poſt primum bimeſtre, tametſi præmeditaretur ingreſſum religionis; non tamen amiſit jus, quamdiu non conſummavit matrimonium eligendi perfectiorem ſtatum, & religionis ingreſſum: ſiquidem Chriſtus abſolutè conceſſit hoc privilegium religioſæ profeſſioni, ut hæc ſemper dirimeret matrimonium ratum, & nondum conſummatum: unde ſponſus de præſenti, quamdiu non conſummat matrimonium etiam poſt annum, poteſt ſemper religionem ingredi, licèt peccaret ſi poſt bimeſtre alteri ſponſo petenti non redderet debitum, ad quod poſſet etiam compelli à Judice ſub pœnā excommunicationis, vel ad ſtatim ingrediendum religionem.

Quòd ſi dicas, inde ſequi, nullum eſſe diſcrimen inter bimeſtre conceſſum in *c. ex publico de converſ. conjug.* & reliquum tempus. Reſpondetur, diſcrimen in eo ſitum eſſe, quia in primo bimeſtri licitum eſt ſponſo de præſenti negare debitum alteri etiam petenti: & elapſo bimeſtri neutri ampliùs licitum eſt, negare debitum alteri petenti, niſi ſtatim ſe transferat ad religionem, quia poſt lapſum bimeſtre tempus deliberandi ceſſavit, & ſponſus ex juſtitia tenetur debitum reddere alteri petenti, quia ex vi contractus matrimonialis initi, habet jus in corpus alterius. Cæterũ ex eo, quòd etiam poſt trimeſtre alter ex ſponſis de præſenti matrimonio nondum conſummato tranſeat ad religionem non irrogatur injuria alteri manenti in ſæculo: quia par eſt utriusque conditio, & ambo matrimonium contrahunt ſub hac tacita conditione, ut quamdiu matrimonium non conſummaverint, poſſint perfectiorem ſtatum eligere, & ad religionem tranſire, ut docet Gloſſa in *c. ex publico de converſ. conjug V. intra duorum.* Sylveſter *V. votum 5. q. 3.* Cuccus *lib. 5. inſtit. major. t. 12. n. 20.* & D. Bonaventura *in 4. diſt. 27. art. 3. q. 2.* etiam docet tranſacto bimeſtre teneri ſponſum, vel debitum reddere alteri petenti, vel religionem ingredi. 97

Hinc ad rationem dubitandi claret ſolutio, quia tranſacto bimeſtri poteſt ſponſus compelli à Judice ſub pœna excommunicationis incurrendæ, vel ad reddendum debitum alteri petenti, vel ad ingrediendam religionem. Ad aliud, quod addebatur de ſententia excommunicationis irritè lata, reſpondetur, quòd ſi Judex hanc excommunicationem latæ ſententiæ protulerit in ſponſum, ut intra tale tempus conſummet matrimonium, ſponſum elapſo eo tempore incurrit excommunicationem ob contumaciam, & ea ligatur, donec vel religionem ingrediatur, vel debitum reddat alteri petenti; & tunc tantùm abſolvendus eſt ab excommunicatione, ut docet Innocentius in *d. c. ex publico. num. unic.* Quòd ſi excommunicatio non eret latæ ſententiæ, ſed ferendæ, in hoc caſu non poteſt excommunicari, ſi ſtatim ingrediatur religionem: ſin verò ingreſſum differat, poteſt ob contumaciam præteritam ſine alia prævia monitione excommunicari, ut docent Abbas in *c. cùm ſit Romana n. 28. de appell.* & Innocentius *c. ex parte. num. 4. de V. S.* quia quoties præcipitur aliquid ſub pœna excommunicationis poteſt non obtemperans absque alia monitione excommunicari: quia tunc præceptum munere fungitur præviæ monitionis, & ex eo, quòd quis non obediat, eſt contumax, proinde poteſt excommunicari. 98

Quæritur vigeſimo octavò, an matrimonium metu gravi initum, purgato metu per ſequentem ſpontaneam voluntatem convaleſcat? Reſpondetur affirmativè, & deſumitur *ex c. de illis 9. de deſponſ. impub. c. conſultationi 21. h. t. c. inſuper 4. qui matrim. accuſ.* & ita docent Barboſa *in c. ad id 21. h. t.* Petrus Gregorius 99

in

in 6. de muliere 22. h. t. D. Thomas *in 4. diſt. 29. q. unic. art. 3.* rationa etiam id avincitur, ſiquidem qui vult conſequens, vult etiam antacedens, ex quo illud dependat, & cum quo aſt eſſentialitar connexum *l. illud 77. ff. de acquir. haredit.* atqui voluntas cohabitandi cum altaro ſponſo, & cum illo conſummndi matrimonium præſupponit eſſantialiter ipſum matrimonium, quia voluntas licitè coeundi cum altero ſponſo depandet neceſſariò à matrimonio licitè priùs inito, adeò ut licita conſummatio matrimonij dependaat neceſſariò à prævio matrimonio licitè contracto, cum quo eſſentialiter nectitur; alioquin nunquam licita aſſat talis cohabitatio: unde eo ipſo, quòd conjux vult ſponte cohabitare cum alio ſponſo, & cum illo conſummara matrimonium, creditur ratificare liberè, & ſpontè matrimonium antea ax gravi metu initum: ergo matrimonium matu gravi initum convaleſcit purgato metu per ſequentem ſpontaneam voluntatem cohabitandi, & conſummsudi matrimonium: tuncanim hæc voluntas cohabitandi retrotrahitur ad tampus, quo ax metu gtavi fuit matrimonium illud initum, & hoc convaleſcit, ſuúmque ſortitur valorem beneficio ſubſequentis voluntatis.

100 Idque firmstur, quia ſi quis hodie promittat ex gravi metu alteri decem aureos: & poſt octiduum, quando ampliùs non adeſt metus, ſpontè ſolvit decem illos auraos; non poteſt ampliùs eos repetere, eò quia actus ſit confirmstus, & promiſſio per gravem metum extorta per ſubſequentem ſpontaaeam ſolutionem convsluerit; niſi furſan qui ſolvit poſt octiduum, oſtenderet, ſe etiam in ſolvendo vim paſſum eſſe *l. 2. c. de bu qua vi l. ſi ob turpem. ff. de condict. ob turp.* Firmari etiam ex eo poteſt, qnia ubi conſenſus intervenit, matrimonium perficitur *c. ſufficiat 27. q. 2. l. nuptias. ff. de regul. jur.* argo tametſi ab initio matrimonium metu gravi initum non fuerit validnm, ubi tamen conſenſus intervenit, perficitur mstrimonium *c. ſufficiat 27. q. 1. l. nuptias. ff. de regul. jur.* Hinc accedente poſtea conſenſu, val voluntate conſummandi matrimonium, hæc voluntas purgst metum gravem, rationa cujus matrimonium fuit invalidè initum, & retrotrahitur ad tampus, quo fuit matrimonium ob talem matum invalidè initum, & per hanc ſubſequentem voluntatem ratificatur, ac ſi ab initio fuiſſet ſine metu, & ſpontè initum: ſuperveniens enim conſenſus dicitur retrotrahi ad tempus actûs *c. final. in fin. regul. c. 1. de bis qua vi. c. propoſuit de conjug. ſervor.* hinc cùm matus gravis impadierit validitatem matrimonij ab initio; par ſubſequantem conſenſum, ſeu voluntatam cohabitandi, & conſummandi matrimonium ratificatur, & convaleſcit; ut atiam ax eo, quòd ambo conjuges ſimul pacificè vivant, in eadam domo, nec conquerantur da tali ſocîatate, quia tunc præſumuntur conſentira in matrimonium: imò tanta eſt hujus præſumptionis vis, ut contra illam non admittatur probatio in contratium *c. is qui fidem 30. h. t.*

101 Poſſet tamen in contrarium objici, quia quod ab initio non valet, ac aſt irritum; tractu temporis non convaleſcit, tametſi res ad aum devaniat ſtatum, a quo potuit incipere; & initium legitimum habere *l. quod ab initio 29. & 210. ff. de reg. jur. c. non firmatur eod. tit in 6. l. ſi ſervus. ff. quis, & à quibus. l. ſicut l. ad legem Cornel. de falſ.* ergo mstrimonium ab initio nullum, quia metu gtavi initum, non videtur poſtea poſſe convsleſcere per ſubſequentem cohsbitationem. Firmari etiam ex eo poteſt, quia ut metus purgetur per temporis lapſum; longior, ac diuturnior hsbitatio deſideratur *c. 2. de regul.* proinde non ſtatim per quamcunque cohabitationem dicitur matrimonium antaa irritum convaleſcere.

Sed contra reſpondetur cum diſtinctione, 102 quod ab initio non valuit, non poteſt convaleſcere ex eodem actu, quo non valuit concaditur; non poteſt convsleſcere ex actu contrario, vel alio habante vires ſufficientes ad validandum actum: negatur: in noſtro autem caſu ex novo conſenſu ſuparveniente, val copula maritali ſubſecuta purgatur metus gravis, qui ab initio impedivit, na matrimonium validè iniretur, non enim conſenſus ſubſequens eſt ille actus, quo fuit matrimonium invalidè initum, ſed eſt alius omnino contrarius, quia primus fuit quodammodo negativus, & hic affirmativus, & retrotrahitur ad tempus initi contractus, qui propterea acquirit ſuum valorem, & ita ſe habet, ac ſi non fuiſſet invalidè initus, ut habetur in *l. ſi quis in ſenatorio. ff. de ritu nupe.* Ad aliud, quod addebatur in confirmatione, reſpondetur, ad matrimonij ratificationem non deſiderari hanc diuturniorem cohabitationem, quia matrimonium ſtatim perficitur, cùm primum conſenſus ſupervenir, adeò ut, ſi velint ſimul cohabitare cenſeantur conjuges hac eadem voluntate ratificare matrimonium. Non enim ad tale mstrimonium legitimè, & validè ineundum requiritur annus integer probationis, ſicut in profeſſiona monaſtica ſolemnitar amittenda, ut dicitur in adducto *cap. 2. de regul.*

Quæritur vigeſimo nonò, an poſt Concilium Tridentinum; qui ab initio invalidè matrimonium contraxarunt, debeant illod poſtea ratificsra in facie eccleſiæ coram Parocho, & teſtibus? ſiquidem jure communi dabantur matrimonia præſumpta, quæ ſolùm conſenſu contrahantium conſtarent: poſt Concilium tamen Tridentinum oritur dubium, an matrimonium, quod irritum fuit propter metum, vel ſimile impedimentum, ut ratificetur per novum conſenſum, requiratur præſentia Parochi, & teſtium. Pluras cenſent non poſſe tale matrimonium ratificari niſi coram Parocho, & teſtibus, adeò ut ſi impedimentum fuarit publicum, publicè debaat hæc ſolemnitas adhiberi: ſin verò occultum occultè, & ita docent Baſilius Pontius *de matrim. lib. 5. c. 7. per tot.* Guttierrez *lib. 1. canonic. quaſt. c. 18. n. 8.* & alij quia prius matrimonium nullum fuit valorem ſortitum, proinde ut poſtea ratificetur, requiritur ſolemnitas Concilij Tridentini, quia hæc eſt forma eſſentialis, ſine qua matrimonium validè non 103

contrehitur ex vi decteti Concilij Tridentini.

104 Verùm putârim eſſe procedendum cum diſtinctione, ſi primum matrimonium fuit initum in facie eccleſiæ corem Parocho, & teſtibue, ſive impedimentum fuerit publicum, ſive occultum, ob quod fuit tunc invelidè initum, tunc non eſt neceſaè, ut quendo per ſubſequentem conſenſum ratificatur, id fiat in ſecie eccleſiæ corem Parocho, & teſtibus: ratio eſt, quia eatenus Concilium Tridentioum ſtetuit, ut matrimonia non contrehentur niſi coram Parocho, & teſtibus, ut eccleſia poſſit teſtari, matrimonium verè fuiſſe contrectum inter tales conjuges: etqui finis Concilij, & eccleſiæ obtinetur, quamvis conjuges per ſubſequentem conſeoſum ratificent matrimonium antea invalidum ſine præſentie Parochi, & teſtium, quia cùm eccleſia adfuerit primo matrimonio, poteſt judicare de illo, proinde ad ratificationem mattimonij non requiritur hæc ſolemnitas Coocilij Tridentini, ut rectè notat Sanchee *de matrim, lib. 4. diſput. 18. n. 22.*

105 Sin verò metrimonium fuit entee invelidè initum ſine præſentia Parochi, & teſtium, tunc non poteſt per ſubſequentem coofenſum retificari niſi coram Patocho, & teſtibus: elioquin eccleſie non poſſet judicare, nec teſtificari de tali matrimonio, cùm non fuerit antee initum coram eccleſie. Ad rationem dubitandi pro contreria ſeotentia reſpoodetur, ſolemnitatem Concilij tantùm requiri, ut eccleſia poſſit judicare matrimooium fuiſſe initum inter tales conjuges, ne poſſint empliùs ſeparari, nec tranſire ad alies nuptias: eo autem ipſo, quòd ab initio matrimonium initum fuit coram Parocho, & teſtibus poteſt eccleſia de illo judicare, ac impedire ne conjuges tranſeant ed alias ouptias ſive matrimooium ab ioitio initum fuerit cum impedimento publico, ſive priveto, & quamvis primum matrimonium fuerit nullum; quia per ſubſequentem conſeoſum ratificatur: ratio igitur, cur deſideretur ad validitatem metrimonij veluti forma ſolemnites Concilij, ſeu ut contrehentes matrimonium celebrent coram Parocho, & teſtibus, eſt, ut vitentur illa graviſſima incommode, & peccata, quæ ante Tridentinum ex matrimoniie clandeſtinis perſæpe otiebentur, hæc autem retio ceſſet in noſtro ceſu, quie prius metrimonium nulliter initum in foro eccleſiæ reputetur velidum, proinde non eſt neceſſaria eedem ſolemnitas, quando poſtea ratificatur ex defectu conſensûs, vel alio impedimento præſertim occulto.

106 Quæritur trigeſimò, an ſponſalia de futuro diſſolvantur per elia ſponſalia de præſeoti conſummeta, & etiam per elie ſponſalie de futuro juramento firmate? Reſpondetur, ſponſalia de futuro diſſolvi per metrimonium poſtee conſummetum, non verò per alia ſponſelia ſimiliter de futuro etiam jurate, idque deſumitur ex *c. ſicut ex litteris 22. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, quòd qui contrahit ſponſalia de futuro cum una, & jurat, deinde cum alia contrahit de præſenti debeat à Judice compelli ed ſervandum mattimonium, & eb eodem injungi pœnitentia pro frectione fidei; niſi fortaſſis contrehens in juramento præſcripſerit certum tempus contrahendi; & per eum non ſteterit intra id tempue: quòd ſi cum utraque contraxit de futuro, tunc mandat Pontifex, ut compellatur ſervere prima ſponſalie, & ut perjurus debeat pœnitentiam agere de ſecundo. Ex quo textu liquet, ſponſalia de futuro etiam juramento firmata diſſolvi per matrimonium poſtea initum, & conſummatum, & deſumitur etiam ex *c. is qui fidem. 30. h. t.* & *c. 1. de ſponſ. duor.* & ita doceot Baſilius Pontius *lib. 12. de matrim. c. 13.* Petrus Gregorius *in c. 2. h. t. num. 11.* Gentilis *de nupt. lib. 6. c. 3.* ratio deſumitur ex eo, quie ſponſalia de futuro tantùm contioent promiſſionem contrahendi matrimonium ceſſante juris impedimento *c. præterea 2. h. t.* etqui fortius eſt vinculum matrimonij de præſenti initi, quàm ſponſaliorum de futuro, tametſi ſponſalia de futuro fuerint juramento firmata, quia juramentum non poteſt efficere, ut jus quæſitum contrahendi ſecunda ſponſelia euſeratur, quamvis ob fidem mentitam ſit eidem congrue pœnitentia injungenda.

Quòd ſi dicas, juramenti religionem talem 107 eſſe, ut actus eliàs invalidos reddet validos *c. ſacram. c. ſi adverſus vendit c. quamvis de pact. in 6.* proinde ſponſalie de futuro, quæ eliàs per metrimonium de præſenti ſolverentur accedente juramento reddi indiſſolubilia. Contra eſt, quie illud principium procedit, quendo juramentum adjicitur actui, qui ex nature ſua eſt invalidus: quia tunc, ut talis ectus valeet eidem adjicitur juramentum: ſecus quando ectus ipſo jure ſuſtinetur, juramentum interpoſitum ſequitur ejus naturem *l. fin. c. de numer. pecun. c. 2. h. t.* & quia ſponſelia de futuro per ſubſequens metrimonium de præſeotè conſumatum ipſo jure nullius ſunt valoris, ideo per adjectum juramentum non firmantur.

Idque firmatur, quia etiem in teſtatore ju- 108 rante ſe non revocaturum teſtamentum, & in Domino jurante ſe non revocaturum Procuratorem conſtitutum, adhuc revocatio in otroque caſu velida eſt, ut docet Covarruvias *1. p. in rubric. de teſtam. num. 15.* Guttieres *de juram. 2. p. c. 1.* ratio eſt, quie in his, & ſimilibue juramentum ſequitur naturem ipſiue actûs, cui adhæret, quòd ſi utraque ſponſalia ſint de præſenti, priora ſunt præferenda, tametſi poſteriore fuerint conſummate, quie hæc conſummatio non habet vim diſſolvendi prime ſponſelia de præſenti: non enim copula debet prodeſſe ad ſimul contraheodum, ſed potiùs obeſſe, & ad compellendum, ut conjux edhærear primæ, cum que matrimonium inivit, & cui jus quæſitum auferri nequit.

Poſſet temen obijci textue in *l. quoties C.* 109 *de rei vindic.* ubi ſi une, & eadem res vendatur duobus, & tantùm ſecundo, non primo emptori tredetur, ſecundus præfertur in emptione primo. Sed contra quie textus citatus tantùm procedit in contrectibus, in quibus ex ſolo titulo oon transfertur dominium rei; ſed neceſſaria eſt treditio ex *l. traditionibus C. de pact.* in

ſpon-

Digitized by Google

ſponſalibus autem de præſenti initis mutua corporum traditio fit virtute ipſius contractus matrimonialis,proinde non procedit textus in *d. l. quotiens*,quia ex ſolo titulo,vel contractu transfertur dominium , ſeu jus in corpus alterius conjugis : ſecus in contractu venditionis dominium transfertur per ipſam traditionem rei venditæ emptori. Imò ſi tam priora ſponſalia, quàm ſecunda fuerunt de futuro inita, & poſteriore juramento firmata , priora autem ſola fide præſtita: adhuc priora poſterioribus prævalent *c. unic. h. t. in 6.* quia ſecunda ſponſalia de futuro ſunt ipſo jure irrita , & juramentum ſequitur naturam actûs , cui adjicitur.

110 Quæritur trigeſimo primò, an furioſus poſſit matrimonium validè contrahere ? Reſpondetur negativè, & deſumitur ex *c. neque furioſus 32. q. 7. l. furor 8. ff. de ſponſ. l. ſi cùm dotem 22. ff. ſoluto matrim.* & ita docent Barboſa *in c. dilectus 24. h. t.* Petrus Gregorius *in c. 1. h. t. n. 34.* ratio eſt, quia cùm furioſus pro eo tempore,quo corripitur furiâ,nõ ſit ſui compos,voluntatem non habet, & comparatur dormienti, & ignoranti *l. 1. ff. de bonor. poſſeſſ. furioſ. l. ſi à furioſo 12. in princ. de reb. credit.* Imò æquiparatur brutis *l. ſed etſi 5. §. & ideo ff. ad leg. Aquil.* unde cùm omnino furioſus ſit expers conſenſûs,nequit matrimonium inire: furioſus enim non ſentit , quid alius loquatur , & potiùs patitur , quàm agit , ut notat Antonius Gentilis *de nupt. lib. 3. c. 7.* proinde non poteſt incipere poſſidere *l. 1. §. furioſus l. quod meo 18. §. 1. ff. de acquir. poſſeſſ.* Imò etiam ex defectu,quem curator non poteſt ſupplere , adeò ut ſi curator poſſeſſionem apprehendat,eam ſibi acquirat non furioſo *lib. 4. tit. 30. p. 3.* & docent Cuiacius *in l. 4. § pupillus ff. de uſucap.* Valentia *de acquir. poſſeſſ. tract. 2. c. 6. num. 11.* imò nec furioſus ſcit quid agat *l. illud 3. §. fin. ff. de injur.* neque ſenſum ullum habet *l. ſi cum dotem 22. §. ſi maritus ff. ſolut. matrim.* hinc omnia ejus acta æſtimantur non ſecus ac fortuitò , aut caſu facta *l. final. §. fin. ff. de adminiſt. tut.* ex quibus omnibus Innocentius III. rectè in *c. dilectus 24. h. t.* decidit, quòd ſi aliquis ſit perpetuò furioſus,non poſſit matrimonium contrahere , quia non poteſt eſſe conſenſus: quòd ſi matrimonio conjungeretur eſſet ſeparandus.

111 An verò matrimonium initum à furioſo,qui antequam in furorem incideret , animum habuit illud contrahendi ſuam ſortiatur validitatem,videtur dubium eſſe:quia etiam baptiſmus ſuſceptus à dormiente, ſi ante ſomnum deſiderium habuit illud ſuſcipiendi validè , & licitè illum recipit *c. majores. §. item quæritur.* idque procedit , dummodo præſumatur perſeverare in eadem voluntate. Hoc idem etiam procedit de furioſo, ſi antequam furiâ raperetur voluntatem habuit ſuſcipiendi baptiſmum ; ſi poſtea ei conferatur, validè baptiſmum ſuſcipit: ergo à pari matrimonium à furioſo initum,qui priùs habuit voluntatem illud contrahendi,videtur ſuſtinendum ut validum.

112 Verùm dicendum omnino eſt , tale matrimonium à furioſo initum nullius eſſe valoris. Ratio eſt, quia furioſus non poteſt deliberare, neque liberum conſenſum præſtare , id autem requiritur neceſſariò , ut matrimonium validè contrahatur. Neque paritas de baptiſmo eſt ad rem:eſt enim diſcrimen inter baptiſmum, & matrimonium ; quia furioſus ſi baptizetur, eſt tantùm ſubjectum baptiſmi , proinde ſi ante furorem voluntatem habuit ſuſcipiendi baptiſmum, quando furore poſtea corripitur , ei validè confertur : ſecus reſpectu matrimonij , ſi illud contrahat , eſt Miniſter, in quo requiritur actualis intentio cum actu humano;adeò ut virtualis ſine illo non ſufficiet , & quia furioſus tempore , quo furiâ corripitur , non poteſt hanc actualem intentionem cum actu humano habere , ideo non poteſt eſſe capax matrimonij contrahendi, quamvis antea habuerit intentionem illud contrahendi ; licèt poſſit validè baptiſmum ſuſcipere virtute præcedentis voluntatis : quia quoad baptiſmum ſe habet merè paſſivè , & ut ſubjectum tantùm : quoad matrimonium verò ſe habet activè , & ut Miniſter , in quo requiritur actualis intentio cum actu humano.

113 Eſt igitur diſcrimen inter Miniſtros ſacramentorum, & eos, qui ſacramenta ſuſcipiunt, quia cum Miniſtri conferant ſacramenta requiritur in ipſis actualis intentio cum actu humano, adeò ut virtualis ſine illo non ſufficiat: ſecus in ſuſcipientibus ſacramentum baptiſmi non requiritur actus humanus , ſed ſufficit intentio virtualis : & quia contrahentes matrimonium ſunt Miniſtri ejuſdem ſacramenti ; ideo ſi celebretur ab iiſdem tempore furoris ; quamvis ſubſiſtet intentio virtualis ob actualem , quæ præceſſit matrimonium,non contrahitur validè. Hinc ſi ſacerdos audita ſacramentali confeſſione pœnitentis in furorem incideret, & furore correptus abſolutionem impertiret, hæc nullius eſſet valoris , ut etiam ſi eodem furore correptus baptizaret , baptiſmus nullum ſortiretur valorem,tametſi ante furorem voluntatem habuerit baptizandi:quia actus Miniſtri debet eſſe humanus, adeò ut eo tempore quo adminiſtretur ſacramentum,intelligat ejus Miniſter quid agat.

114 Poſſet tamen in contrarium objici , quia ſi furioſus non poſſet matrimonium contrahere, maximè quia non poſſet conſenſum præſtare , qui ſecundùm jus naturale ad matrimonium requiritur *c. cum ſecundum h. t.* & ſine conſenſu matrimonium eſt nullum : atqui matrimonium à furioſo celebratum ſuſtinetur *c. nec furioſus 32. q. 7.* ubi Fabianus Papa ait: *Nec furioſus, nec furioſa matrimonium contrahere poteſt ; ſed ſi contractum fuerit non ſeparantur :* ergo furioſi ex hoc textu, ſi contrahent matrimonium,hoc eſt validum, quia non ſeparantur : alioquin ſi initum matrimonium non eſt validum, ſed irritum , deberent ſtatim ſeparari : ergo furioſi poſſunt conſenſum præſtare in matrimonium,illúdque validè contrahere. Ad hanc objectionem reſpondet Gloſſa *in c. dilectus de ſponſal. V. furioſus.* Sponſalia , & matrimonia cum furioſo contracta eſſe valida, ſi contrahens conſcius erat furoris.

Verùm

115 Verùm hæc reſponſio communiter reijcitur, quia furioſum non poſſe contrehere, non oritur ex injurie illata alteri contrehenti, adeò ut ſi alter conſcina ſit, videatur id ei remittere, ac proinde valide ſint ſponſelia; ſed hæc impotentia oritur ex defectu ſufficientis deliberetionis, & liberi conſensûs. Ad id, quod addebatur *ex c. nec furioſus 32. q. 7.* ubi Fabianus Papa eit, furioſum, & furioſam non eſſe ſeparsndoe, ſi matrimonium contraxerint, reſpondetur, id intelligi de matrimonio inito ante furorem, adeo ut ſenſus ellegeti textus ſit, quòd furioſi nullo modo poſſint metrimonium tempore furioris contrahere: ſed ſi illud contraxerint ente furorem, non debeant ſeparari propter ſupervenientem furorem: hinc colligitur, quòd, ut ſponſalie valeant, requiritur, ut uterque contrehens ſit ſui compos, uſúmque hebeet rationis, adeo ut ſi alteruter inſanus ſit, ſponſalia nullum ſortisntur valorem *argum. clement. ſi furioſus de homicid.*

116 Hoc idem etiam procedit de mente capto, quie hic æquiparetur furioſo, & ita docet Covarruvias *in 4. decret. 2. p. c. 2. num. 8.* Id eutem procedit, quando furioſus, vel menre captus perpetuo furore laborat, quia ſi gaudeet dilucidis intervallis poteſt tunc temporie ſponſalie, & matrimooium contrahere, quie tunc uſu gauder retionis, & poteſt matrimonium contrehere *l. divus ff. de offic. Præſid.* & notat Gloſſa *in c. nec furioſus 34. q 7. init.* quid verò juris ſi dubitetur de tali furore. Reſpondetur, quòd ſi non conſtet, eum, de quo egitur, fuiſſe antea furore correptum, noo præſumitur tunc furioſus fuiſſe, ſed ſanæ mentie *l. nec Codicillus C. de Codicil.* & ratio deſumitur ex eo, quie natura ſoleat homines ſanæ mentia producere, quapropter eſſerenti aliquem inſenum eſſe adverſatur præſumptioni, quæ oritur ex ipſa natura, ut notet Coverruvias *in 4. decret. 2. p. c. 2. n. 5.* & Menochius *lib. 6. de præſumpt. præſumpt. 45. n. 18.* unde aſſerensi aliquem fuiſſe tunc inſanum, vel furioſum, onus id probandi, eidem incumbit. Cæterum ut validè quis contrehat ſponſalia, tunc judicatur ſanæ mentis, quendo eem deliberationem habet, quæ in materia gravi ſufficeret ad culpsm mortelem, quia hæc deliberatio etiem requiritur ad valorem ſponſelium.

117 Quòd ſi conſtet, aliquem fuiſſe dementiâ affectum, & non conſtet conſueviſſe habere dilucide intervalle, tunc adhuc præſumitur demens, ut notei Menochius *de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 45. n. 59.* & *conſ. 82. num. 220. lib. 1.* id tamen procedit, dummodo probatum fuerit, furorem durâſſe quodã tempore continuato ot per annum: quia ſi tantùm probaretur fuiſſe furioſum in aliquibus actibus, tunc furor non præſumitur perſeverere, ut notat Menochiua *loc. cit. præſumpt. 54. num. 62.* Imò nec præſumitur furor durare, ſi præteritorum teſtimonio probetur ex accidenti, quod jem ceſſeverit, ut notst Coverruvias in *4. decret. p. 2. c. 2. num. 6.* Quòd ſi furioſus lucidis gaudeat intervallis, & dubitetur, ao actus tempore furoris, vel ſanæ mentis geſtus fuerit, in dubio præſumi rationis uſum docet Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 4. num. 3.* Verior ramen ſententia eſt, præſumi tunc geſtum tempore furoris. Et ratio deſumitur ex eo, quia morbus furoris ſuaptè nature præſumitur inſanabilis, ac perpetuus, proinde etiam durere omni tempore; & ille dilucida intervalla per accidens contigiſſe *l. ſi verò. §. qui pro rei qualitate. ff. qui ſatisd. cog.* ut notat Menochius *de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 45. num. 68.* Molina Juriſta *de primogen. c. 9. n. 30.* Molina Theologus *tom. 1. de juſtit. tractat. 2. diſput. 136.* id tamen limitstur, niſi ex actûe qualitete oſteodatur non factus è dementi, quia tunc præſumitur factus tempore ſanæ mentis, ut notat Covsrruvias *loc. cit. n. 7.* Cæterum ſi habitu furioſus tempore dilucidi intervelli matrimonium contraheret, quamvis velidè illud iniret; peccarer temen illud contrahendo, eò quia idoneus non ſit ed prolem educandam, ut docet D. Thomes *in 4. diſt. 34. q. unic. art. 4.* Tum quia injuria irrogetur ſecramento.

Quæritur trigeſimo ſecundò, an delirantes 118
in aliqus ſpeciali mererie, ſi in aliie ſint ſanæ mentis, & matrimonium contrahent, hoc validum ſit? Ratio dubitandi eſt, quia quis delirat in aliqua ſpecieli materia non videtur eſſe ſui compos, proinde nec idoneus ad matrimonium contrahendum. Tum quis non viderur, quomodo poſſit eſſe in aliquibus rebus rationis participe, ſi in aliis ſit ejuedem expers: ſiquidem omnis noſtra cognitio initium ſumit à ſenſibus, ut enim docet Philoſophus: Nihil eſt in intellectu, quod priùs non fuerit in ſenſu: proinde vitiate ſenſuum primaria imaginativa non poteſt intellectus rectè ratiocinari, quod deſideratur neceſſariò ed uſum libertatis. Tum quia D. Thomae *2. ſent. diſt. 25. q. 1. art. 2. ad 7.* docet, uſum liberi arbitrij per accidens impediri, eo quia ad id uſua retionis exigetur, & ad uſum retionis, imaginativæ virtns, quæ per organi læſionem impeditur: unde cum in quocunque demente virtus imaginativæ ſit læſa, impeditur uſus rationis ac liberi arbitrij exercitium. Præterea quia omnis potentia eodem modo reſpicit omnia ſua objecta, perinde ac viſus omnes colores: ſed ſi viſus vitietur circa unum objectum, laborat ſtatim eodem vitio quoad cætera omnie objecta: ergo ſi ex imaginativę læſione intellectus deficit quoad unum, vel alterum objectum malè ratiocinando circa illud, fieri nequit, quin etiam deficiat circa reliqua.

Demum quia ſi delirantes in aliqua ſpeciali 119
materia poſſent uti ratione in aliis, inde ſequeretur, eundem hominem fore capecem merendi in una tantùm materia, non in aliis. Ob hanc difficultatem Victoria *relect. ad quid teneatur homo veniens ad uſum rationis. num. 19.* docet, non poſſe aliquem uſum rationie habere in una materia, & non in eliis, & ait Maniacos, & phreneticos hebere uſum rationis circa omnem materiam, & tantùm errare circa aliquam quaſi naturaliter, & invincibiliter.

Nihilominus putârim probabilius dari de- 120
lirantes in aliqua ſpeciali materia tantùm, & in

eadem

eadem materia eſſe propterea iocapaces liberi arbitrij, canſequenter expertes meriti, & demeriti, & oaturaliter inſtar brutorum duci imaginatione: ſecùs in aliis, uti ratione, & liberè operari, ac capaces eſſe meriti, & demeriti: & hos putârim poſſe validè matrimonia contrahere, ſicut alia ſacramenta etiam recipere, dommodo materia circa quam delirant, ſit alia diſtincta. Ratio eſt, quia ex eo, quòd ſiut ſui compotes circa matrimoniom, utuntur libero arbitrio, & liberè propterea conſentiout: atqui ad valorem matrimonij ſufficit liber otriusque contrahentia conſenſus, ſi alia non obſint impedimenta dirimentia: ergo tale matrimonium initom à delirante in alia ſpeciali materia, & utente uſu rationis quoad matrimonium ineundum, eſt validum.

121 Idque firmari etiam poteſt ex natura delirij: poteſt enim delirium oriri ex vehemente aliqua imaginatione, à qua dependeat tam in fieri, quàm conſervari, proinde poteſt contingere, ut aliquis homo deliret, ſi occupetur in conſideratione unius objecti, non verò ſi alia objecta conſideret; ſed circa alia potiùs otatur plena deliberatione: atenim cauſa delirij, ot docent Philoſophi eſt humor ferventiſſimus in ſubſtantia cerebri, & in ejus ventriculos effuſus, cujus impulſo mens in quædam fictitia, & falſa traducitur, ut fusè explicat Fernelios *lib. 6. de part. morb. c. 2.* Rurſus qoia virtos imaginativæ ad alterandum corpus, & excitandos humores plurimom haber roboris, & efficaciæ, ut notat Abuleoſis *c. 30. Gen. q. 9. in fin.* ex D. Hieronymo; ex virtnte hnjus facultatis poteſt delirium oriri: hinc experientia docet, aliquos ex vahementi aliqua imaginatione delirare, non verò ex aliis imaginationibos.

122 Demum id colligi etiam poteſt ex effectibus, qui ex imaginativa proficiſcuntur, ſunt enim hujusmodi effectus in duplici differentia, alij ita ab imaginativa oriuntur, ut poſtea permaneant, eò quia alias cauſas conſervantes habeant: allj dependent ab actu imagiuativæ in fieri, & couſervari, eò quia careant aliis cauſis, à quibus conſerventor; ſic humor melancolichus oriens ex rei triſtis imaginatioue manet ceſſante acto in imaginativa; ſic ex deliriis dantur aliqua, quæ perpetuò durant, eò quia homor ille calidiſſimus tenaciter occupet partes cerebri, habeátque ſufficientes cauſas conſervationis ſui; alia ſunt deliria, quæ brevì ceſſant, eò qoia vapor, ex quo proveniunt, ſit debilior: ex hiſce colligitor, quomodo poſſit homo delirare circa aliquam ſpecialem materiam, & nou ſit ſui compos circa eandem; & nihilominus utator ratione, & plena deliberatione circa alias, ſitque propterea capax meriti, & demeriti, poſsítque validè etiam matrimonium contrahere.

123 Tum qoia plerúmque ſola imaginatio læſa eſt, non verò ipſa ratio, & ejus uſus, ídque de ſe ipſo refert Galenus *lib. 4. de locis male affectis. c. 1.* cum enim ardenti febri laboraret, & feſtucas atri coloris eminere, & floccos ſimiliter in veſtibos eſſe putaret, qoos auferre tentans, & nihil ſub digitis eductum inveniens, accuratiùs, vehementiúsque id efficere conaretur, audiens tamen amicos, qui tunc aderant dicentes: videtis hunc floccos evellere, & feſtucas colligere? ſtatim intellexit, & cum animo ita conſtaret, ur rationalis in eo facultas non vacillaret, reſpoodit ſtatim, rectè amici dicitis, proinde ne phreneſis me arripiat, auxilio eſtote, ex quo claret, in Galeno non fuiſſe tunc rationem læſam, ſed ſolam imaginationem.

Hinc ad primam rationem oppoſitæ ſenten- 124
tiæ reſpondetur, rectè poſſe contingere, ut imaginativa ſit vitiata circa unum, vel alterum objectum, & nihilominus adhuc ratio ſit illæſa. Ad paritatem deſumptam ex potentia viſiva, quæ ſi vitiata ſit circa unum objectum, eſt etiam vitiata circa omnia alia; id procedere, quia potentia viſiva ex ſua ratione eodem modo reſpicit omnia objecta, ſi hæc eodem modo ſe habeant; non ita imaginativa, or explicatum eſt.

Quæritur trigeſimo rertiò, an contraheuat 125
matrimonium per Procuratorem, validè contrahat, ſi inſcio Procuratore, & altero conjuge mandatum revocet? Reſpoudetur, matrimonium initum per Procuratorem eſſe validum etiam ubi Concilium eſt receptum, dummodo contrahentes ſoom conſenſom coram Perocho, & teſtibus per ſuos Procoratores, tanqnam per ſuos interpretes exprimant: quia Concilium Trideotinum, ideo irritavit matrimonia clandeſtina, eò quia in facie eccleſiæ probari non poſſent, ex quo multa, & gravia ſequebantur incommoda: eo aotem ipſo quòd matrimonium coutrahitur publicè per Procuratorem, ſeu coram Parocho, & teſtibus, poteſt probari in facie eccleſiæ, unde cùm Concilium obtineat ſuum finem in matrimonijs initis per Procuratorem hojusmodi matrimonia ſunt valida, dommodo concurrant quatuor conditiones, qoarum prima eſt, ut Procurator nomine abſentis habeat ad id ſpeciale mandatum, adeò ut non ſufficiat generale ad omnia negotia, expreſſis aliquibus exigeutibus ſpeciale mandatum; ſed debet hoc mandatom eſſe nominatim ad matrimonium. Quia tametſi quando exprimuntor aliqoi caſus petentes ſpeciale mandatum clauſole generalis ſubſequens extendator ad alios caſos non expreſſos, exigentes ſimiliter ſpeciale mandatom *c. quid agendum de Procurat. in 6.* non tamen extenditur ad matrimoniũ, quia id intelligitur, de ijs qui expreſſis ſimiles ſiunt; non verò de longè majoribos, ur eſt matrimonium: unde ur matrimonium contrahatur per Procuratorem requiritur ſpeciale mandatum ad matrimoniom, adeò ut exprimatur matrimonium in *c. fin. de Procurat. in 6.*

Secunda conditio eſt, ut mandatum ad con- 126
trahendum exprimat illam perſonam, com qua debet contrahi, adeò ut oon ſufficiat generale mandatum ad coutrahendum matrimoniom cum qoacunqoe perſona, ſed debeat ſpecificari com tali certa perſona *l. generali 34 ff. de ritu nupt.* ibi: generali mandato quærendi mariti filiæfamilias non fieri nunptias, rationis eſt; itáque perſonam ejus patri demonſtrari, qoi ma-

trimonio conſenſit, ut nuptiæ contrahantur, neceſsè eſt, & ita etiam docet Gloſſa *c. fin. de Procurat. in 6 V. ſpeciale.* Sunt tamen plures cenſentes, quòd licèt in mandato non exprimeretur perſona, adhuc ſi ore tenus, vel per litteras exprimeretur, ſufficeret ad valorem matrimonij.

126 Tertia conditio eſt, ut Procurator per ſe ipſum exequatur, quia non poteſt ſubſtituere alium, niſi id expreſsè in ejus mandato contineatur *c. fin. de procurat. in 6.* quia eligitur induſtria perſonæ Procuratoris dati ad matrimonium: & hoc etiam procedit de Procuratore dato ad contrahenda ſponſalia.

127 Quarta conditio eſt, ut tempore quo Procurator contrahit nomine Principalis, non ſit illi ab hoc revocata poteſtas. Hinc reſpondetur ad quæſitum, matrimonium, ſi mandatum ſit revocatum invalidè contrahi, quamvis revocatio lateat Procuratorem, & alterum conjugem.

128 Quòd ſi dicas, id eſſe contra regulam juris, quâ Procurator conſtitutus ad negotia dicitur, quòd ſit certior faciendus de revocatione, ut hæc proſit *clement. unic. de renunt. c. ex parte de reſcript. l. 1. §. fin. ff. de contrah. empt.* Reſpondetur, id eſſe ſpeciale in matrimonio, ut contra præfatam regulam juris, ſi contrahatur per Procuratorem, & Principalis revocet mandatum, ſit invalidum, tametſi revocatio Procuratorem lateat, & alterum conjugem: ratio hujus ſpecialitatis eſt, quia in cæteris contractibus poteſt jus ſupplere conſenſum contrahentium, & illis renitentibus dominium transferre, ſecus in matrimonio; proinde id in eo dicitur ſpeciale. Imò hæc revocatio Procuratoris ad matrimonium ſuum ſortitur effectum, ac reddit matrimonium irritum, ſi contrahatur, quamvis juramentum de Procuratore non revocando præmiſſum ſit: quia tunc licèt revocans ſit perjurus, valida tamen eſt revocatio, ut notat Gloſſa in *fin. V. revocatum. ff. de contrab. empt.*

129 Quinimò valet etiam revocatio Procuratoris merè interna quoad forum conſcientiæ, quamvis quoad forum externum incumbat revocanti probare revocationem factam per teſtes idoneos: ratio eſt, quia deficiente interno conſenſu matrimonium non ſortitur ſuum valorem *c. fin. de Procurat. in 6.* ibi: *Cùm illius conſenſus defecerit, ſine quo firmitatem habere nequiverit.* in foro tamen externo matrimonium valet, niſi per ſignum aliquod externum conſtet de defectu interni conſensûs: quia in foro externo fertur judicium juxta allegata, & probata per verba, & ſigna externa; & tunc, qui in animo non conſenſit, ſi matrimonium contraxit, dixitque, ſe in illud conſentire, quamvis mentiatur, tenetur poſtea aſſentiri. An verò ſufficiat etiam revocatio tacita mandati, affirmat Covarruvias *in 4. decret. 2. p. num. 4. init. num. 11.* ubi ait ſufficere, ſi facto ipſo contrario revocetur, quia hæc eſt voluntas tacita: ſiquidem voluntas, non ſolùm verbis, ſed etiam factis demonſtratur *l. Paulus reſpondit. ff. rem rat. habit.* quinimò fortiùs factis contrariis oſtenditur revocatio, quàm verbis *l. ſi tamen. §. & qui. ff. de ædil. edict.*

Hinc ſi principalis poſt miſſum Procurato- 130
rem ad matrimonium contrahendum cum una, de facto ſponſalia contrahat cum alia in loco ubi reperitur, cenſetur tacitè revocare Procuratorem, quia ſponſalia inita cum præſente ſatis oſtendunt, voluntatem principalis contrahentis non ampliùs eſſe contrahere cum abſente: & ratio eſt clara, quia qui vult conſequens, videtur neceſſariò etiam velle antecedens *l. illud ff. de acquir. hæred. l. ad legatum. l. ad rem mobilem. ff. de Procur.* & quia nolle contrahare cum abſente per Procuratorem, nectitur neceſſariò cum voluntate contrahendi cùm præſente per ſe ipſum immediatè, ideo eo ipſo, quòd contrahit cũ præſente, tacitè revocat Procuratorem, & ejus mandatum de contrahendo cum abſente *l. ſi quis cum Procur. §. fin. de procur.* Quòd ſi Principalis poſt miſſum Procuratorem occupetur in aliis negotiis, adeò ut nec conſentire, nec diſſentire videatur, tunc matrimonium initum per Procuratorem eſt validum, quia prior conſenſus virtualiter durat, nec illa occupatio in aliis negotiis eſt ſignum revocati Procuratoris, nec ponit obicem ad matrimonium.

Quæritur trigeſimo quartò, an ſi Procurato- 131
re ad contrehendum matrimonium jam miſſo, Principalis, qui dedit mandatum, in amentiam incidat, & interim Procurator nomine ipſius matrimonium contrahat, ſit matrimonium validum. Reſpondet Sanchez *de matrim lib. 1. diſp. 21.* Bonacina *de matrim. quæſt. 2. punct. 5.* & alii affirmativè, quia non obſtante amentia adhuc voluntas principalis perſeverat, quando ejus Procurator matrimonium contrahit: cùm enim ante amentiam Procurator non fuerit revocatus, prior conſenſus cenſetur virtualiter perſeverare, ſicut Baptismus receptus ab eo, qui priùs baptizari voluit, validè confertur eidem poſtea dormienti, vel etiam in amentiam lapſo *c. majores de baptismo.* Sylvius *V. matrimonium 5. q. 10.* Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 4. n. 4.*

Poſſet tamen in contrarium obijci, quia ſi 132
ſacerdos audita confeſſione ſtatim fieret amens, & in tali amentia abſolveret; abſolutio eſſet nullius valoris, quia actus Miniſtri ſacramentorum debet eſſe humanus, & cùm uſu rationis factus: atqui contrahentes per Procuratorem ſunt Miniſtri matrimonij, & non Procurator: unde ſi tempore, quo Procurator matrimonium contrahit; Principalis, qui dedit mandatum deſtituitur uſu rationis, irritum videtur eſſe matrimonium defectu liberi conſensûs in Principali contrahente, qui tunc præſumitur in ſtatu amentiæ,

Sed contra, quia ex hoc argumento tantùm 133
ſequitur, contrahentem per ſe ipſum debere neceſſariò eſſe ſui compotem, quando contrahit matrimonium, adeò ut hoc nullius ſit valoris, ſi contrahatur ab amente, vel furioſo: ſecus quando Principalis contrahit per Procuratorem ſufficit, ſi quando mandatum dedit, fuit ſui compos, nec mandatum poſtea revocavit: & rurſus quòd Procurator, quando contrahit nomine

Prin-

Principalis ſit ſui compos: & ratio eſt, quia tunc contrahens non miniſtrat per ſe ipſum, ſed mediante inſtrumento, ſeu Procuratore.

135 Nihilominus contraria ſententia eſt valda probabilis, quia forma, & cauſa contractûs eſt conſenſus, qui ſi deſit in principali, quando celebratur matrimonium, hoc nullum ſortitur valorem. Tum quia ſi Principalis, ſeu mandans moreretur, poſtquam miſit Procuratorem ad contrahendum ſuo nomine, nihil Procurator ageret, quamvis mors principalis eum lateret, & alterum conjugem; idque non ob aliam rationem, niſi quia per ſupervenientem mortem ceſſaret conſenſus mandantis: atqui etiam per ſupervenientem amentiam ceſſat conſenſus mandantis, quia amentia quoad conſenſum æquiparatur morti. Hinc videtur eſſe diſpar ratio de mandante ſi in amentiam incidat poſt miſſum Procuratorem, & ſi dormiat tempore, quo Procurator nomine ipſius matrimonium contrahit, quia amens incapax eſt habendi conſenſum, non verò qui dormit; quapropter in dormiente rectè dicitur virtualiter perſeverare præcedens conſenſus, non ita in amente, qui non eſt capax habendi conſenſum.

136 Neque eſt par ratio de baptiſmo, qui petitus ante amentiam validè confertur in amentia: ratio diſcriminis eſt, quia ut baptiſmus ſuum ſortiatur effectum, ſufficit, ſi voluntas eum ſuſcipiendi præceſſerit, & non fuerit revocata, eo enim ipſo, quòd ponitur materia, ponitur etiam effectus: atqui in matrimonio neceſſarius eſt conſenſus perſeverans etiam in eodem inſtanti ſaltem virtualiter, quo initur contractus: quia conſenſus per verba, vel ſigna ſenſibilia expreſſus eſt forma matrimonij. Neque obſtat, quòd matrimonium contrahatur per Procuratorem ſanæ mentis: quia Procurator non eſt ipſe, qui contrahit, ſed mandans, & principalis, qui tunc non eſt capax conſenſus præſtandi. Huic ſententiæ adhærendum puto.

137 Quæritur trigeſimo quintò an in Procuratoribus requiratur diverſitas ſexuum ad matrimoniũ contrahendũ, & quæ verba Procuratoria contrahentis matrimonium debeant eſſe? Reſpondetur, diverſitatem ſexuum non requiri in Procuratoribus ad contrahendum validè matrimonium, adeò ut duo viri poſſint eſſe contrahentium Procuratores, & ratio eſt, quia ea ſexuum diverſitas ſolùm requiritur in ipſis Principalibus, qui matrimonio junguntur, ut rectè notat Ledeſma *de matrim. q. 42. art. 1. dub 7.* Cæterum verba Procuratoris contrahentis matrimonium nomine Principalis, debent hæc eſſe: NN. conſentit in te, vel accipit te in virum, vel uxorem me mediante. ut notant Oſtienſis *ſum. tit. de ſponſ. §. qualiter contrahatur* Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 4 init. n 8.* Francus *c. fin. de Procurat. in 6. num 4.* Quòd ſi Procurator contrahendo matrimonium nomine Principalis diceret, recipio te in maritum, vel uxorem nomine talis perſonæ, adhuc cenſet Covarruvias, matrimonium fore validum eò quia per hęc verba habeatur ferè idem ſenſus, ac per præcedentia.

Quòd ſi Principalis in mandato Procurato- 138
rio diceret, do tibi facultatem contrahendi matrimonium ſervatâ formâ Synodi Tridentinæ, an ſi tunc Procurator omitterat prævias denuntiationes juxta Tridentinum, adhuc matrimonium valeret: ſunt qui cenſent non valiturum, quia ille ablativus abſolutus *ſervatâ formâ Tridentini* importat ibi conditionem *l. à Teſtatore. ff. de condit. demonſt.* adeò ut ſenſus ſit, do tibi facultatem contrahendi matrimonium, ſi formam Tridentini ſervaveris: atqui forma præſcripta in Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* eſt, ut præmiſſis denuntiationibus matrimonium contrahatur coram Parocho, & Teſtibus.

Verùm mihi videtur procedendum cum di- 139
ſtinctione, ſi præviæ denuntiationes omittantur ex diſpenſatione Ordinarij, tunc matrimonium ſuum ſortitur valorem: ratio eſt, quia forma Tridentini eſt conditionata quoad denuntiationes, quas vult præmitti, ſi Ordinarius non diſpenſaverit: quinimò quamvis non peteretur diſpenſatio, ſi omitterentur denuntiationes adhuc matrimonium eſſet validum, quia præviæ denuntiationes ſunt tantùm de ſolemnitate accidentali, proinde ſine ipſis adhuc poteſt matrimonium ſubſiſtere: alioquin Epiſcopi non poſſent diſpenſare, ut omitterentur denuntiationes, ſicut non poſſunt diſpenſare quoad præſentiam Parochi, & teſtium, eò quia ſint de ſolemnitate eſſentiali, & neceſſariò requiſita ad valorem matrimonij.

Hinc ſi Principalis in mandato expreſsè di- 140
carat ſuo Procuratori, do tibi facultatem contrahendi matrimonium meo nomine cum Lucretia juxta formam Tridentini præmiſſis denuntiationibus; adhuc matrimonium validè contraheretur, ſi Procurator omiſſis denuntiationibus matrimonium contraheret coram Parocho, & teſtibus: & ratio eſt, quia quoties in mandato exprimitur forma juris communis, eo modo, quo juri communi ineſt, non habetur tunc intentio inducendi novam formam, nec apponendi novam conditionem: ſed tunc clauſula: *ut præmittantur denuntiationes*, eſt tantùm quædam monitio, ut ſervetur forma juris communis, ut fusè probat Sanchez *lib. 3. de matrim. diſput. 33. n. 3.*

Quòd ſi Procurator excederet fines manda- 141
ti matrimonium non ſortiretur ſuum valorem, ut ſi mandatum daretur de contrahendo matrimonio cum certa dote; & Procurator contraheret non ſervata tali conditione, nil ageret: quia mandatum debet ad unguem ſervari; ſiquidem excedens limites poteſtatis ſibi traditæ, cenſendus eſt eadem poteſtate privatus, ut docet Menochius *de recuper. poſſeſſ. remed. 8. n 13.* quia cum poteſtas data Procuratori ſit limitata, in eo, in quo quis excedit, poteſtate caret, & quòd fit ſine poteſtate eſt irritum

Quæritur trigeſimo ſextò, an valeat matri- 142
monium per Procuratorem, ſi Principalis ſine præſentia Parochi, & teſtium dedit ei mandatum, ſeu commiſſionem? Ratio dubitandi eſt, quia ſolemnitas requiſita ad aliquem actum eſt

etiam neceſſaria ad dandam commiſſionem faciendi talem actum: hinc prohibente ſtatuto donationem fieri abſque quinque teſtibus; cenſetur etiam prohibitum mandatum donandi ſine quinque illis teſtibus, & deſumitur ex *l. oratio ff. de ſponſ.* Tum quia prohibito aliquo cenſetur etiam prohibitum omne id, per quod pervenitur ad illud: atqui Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* ad valorem matrimonij exigit præſentiam Parochi, & teſtium: ergo hæc eadem ſolemnitas etiam requiritur ad valorem mandati illud contrahendi. Tum quia in *l. 36. Tauri* hodie *l. 13. t. 4. l. 5. recop.* dicitur, quòd eadem ſolemnitas exigitur in mandato conficiendi teſtamentum, quæ in ipſo teſtamento requiritur, quia ut notat Antonius Gomez *ead. leg. 39. num. 2.* eſt eadem ratio: virtus enim, & effectus, qui ſunt in conſequenti, dicuntur eſſe in antecedente *argum. l. illud ff. de acquir. hæred.* Cùm enim pro teſtamenti falſitate vitande jus exigat certam ſolemnitatem; hæc eadem etiam requiritur ab eodem jure in mandato ad teſtandum nomine alterius. Unde cum mandatum ad contrahendū matrimonium nomine alterius ſit quid prævium, ut tale matrimonium valeat, exigit eandem ſolemnitatem Parochi, & teſtium, perinde ac ipſum matrimonium.

143 Reſpondetur tamen quæſito, non requiri, ut Principalis det mandatum de contrahendo matrimonio ſuo Procuratori coram Parocho, & teſtibus, ſed ſufficere ſi Procurator poſtea coram Parocho, & teſtibus matrimonium nomine Principalis contrahat: ratio deſumitur ex eo, quia Tridentinum *ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* tantùm irritat matrimonium, quando contractus matrimonialis non initur coram Parocho, & teſtibus, ſeu non celebratur in facie eccleſiæ: atqui dare mandatum contrahendi Procuratori non eſt ipſe contractus matrimonij: ergo non exigit eam ſolemnitatem, quam petit ipſe contractus matrimonij.

144 Tum quia decretum Concilij Tridentini corrigit jus antiquum, proinde non debet extendi ultra id, quod in illo exprimitur. Hinc praxis eccleſiæ etiam poſt Concilium Tridentinum eſt, ut matrimonium contrahatur per Procuratorem, & tamen non eſt praxis, ut Principalis coram Parocho, & teſtibus det mandatum ſuo Procuratori, ſed ut Procurator poſtea nomine Principalis contrahat coram Parocho, & teſtibus: quia hæc ſolemnitas eſſentialis, & neceſſaria ad valorem matrimonij requiritur, quando hoc contrahitur; non verò quando inſtituitur Procurator, vel datur Procuratori mandatum de matrimonio contrahendo nomine Principalis. Præterea quia jure antiquo hæc ſolemnitas non requirebatur, & Tridentinum eam tantùm exigit, quando ipſe contractus matrimonialis celebratur, ut nimirum contrahatur in facie eccleſiæ, hoc eſt coram Parocho, & teſtibus: quia Tridentinum ideo irritavit matrimonia clandeſtina, quia hæc cùm in facie eccleſiæ probari minimè poſſent, multa, & graviſſima incommoda ſequebantur: ad vitanda hæc igitur incommoda voluit Tridentinum, ut matrimonia impoſterum contraherentur coram facie eccleſiæ, ſeu coram Parocho, & teſtibus, ut poſſiet ab eccleſia probari: ad id autem non eſt neceſſe, ut principalis coram Parocho, & teſtibus det mandatū de matrimonio contrahendo cum abſente, ſed ſufficit, ſi Procurator poſtea nomine principalis coram Parocho, & teſtibus matrimonium contrahat, quia tunc probatur coram facie eccleſiæ.

Tum quia ſi Concilium valuiſſet, ut manda- 145
tum à Principali daretur Procuratori coram Parocho, & teſtibus, id expreſſiſſet, præſertim cùm ſit clauſula correctoria juris antiqui: & cùm Concilium id non expreſſerit, ſequitur, hanc ſolemnitatem non requiri in mandato, quod datur Procuratori, ſed tantùm in ipſo contractu matrimoniali *l. Item apud Labionem. §. Ait Prætor. ff. de jurejur.* Hinc ad rationem dubitandi, negatur, eam ſolemnitatem, quæ requiritur ad aliquem actum, requiri etiam ad commiſſionem faciendi talem actum: quia commiſſio faciendi actum, eſt quid diſtinctum ab ipſo actu, proinde poteſt ſolemnitas requiri ad actum, quæ non requiretur ad commiſſionem faciendi talem actum, præſertim ſi actus ſit correctivus juris antiqui, ut in caſu noſtro; quia tunc non extenditur ad caſum non expreſſum, & in Tridentino hæc ſolemnitas contrahendi coram Parocho, & teſtibus apponitur ipſi contractui matrimoniali, & nihil dicitur de mandato, quod datur Procuratori; proinde non eſt hæc ſolemnitas extendenda ad mandatum, quando datur Procuratori, nec contrarium probat *l. oratio ff. de ſponſ.* Ad id, quod addebatur de mandato conficiendi teſtamentum, reſpondetur, eſſe in hoc ſpecialem diſpoſitionem juris ad vitandas plures Commiſſariorum fraudes. Tum quia tale mandatum ad teſtandum, non tam dicitur commiſſio ad teſtandum, quàm teſtamentum: ſiquidem ſuccedit loco teſtamenti, & continet inſtitutionem hæredis, ſubſtitutiones, exhæredationes, meliorationes, & dationes tutorum, quæ omnia ſi non fiant Commiſſario, adhuc per tale mandatum valent ipſo jure facta, unde cùm tale mandatum ſuccedat loco teſtamenti, rectè lex exigit in tali mandato eandem teſtamenti ſolemnitatem.

Quæritur trigeſimo ſeptimò, an Procura- 146
tor contrahens matrimonium in ſtatu peccati lethalis, peccet letheliter? Ratio dubitandi eſt, quia tunc conficitur ſacramentum, & ſancta debent ſanctè agi? Reſpondetur, Procuratorem infectum lethali culpa non peccare lethaliter: ratio eſt, quia ſi peccaret letheliter, maximè quia in ſe reciperet ſacramentum, vel illud miniſtraret: atqui Procurator non recipit in ſe ſacramentum; quia non eſt ipſe, qui matrimonium contrahit, ſed Principalis; non enim Procurator per tale matrimonium transfert dominium ſui corporis in fœminam, nec iſta in Procuratorem, ſed in Principalem abſentem mediante ſuo Procuratore: neque Procurator miniſtret, quia Miniſtri matrimonij ſunt, qui contrahunt in propria perſona: hinc Procurator nec eſt Miniſter, nec in ipſo recipitur Sacramentum; nec verba ipſius ſunt materia, & formæ ſacramenti: ſed ipſi Principales contrahentes

ſunt

ſunt Miniſtri, & recipiunt in ſe ſacramentum, & expreſſiones conſenſuum ipſorum, quatenus innoteſcunt per Procuratorem, ſunt enim materia, & forma hujus ſacramenti: & Procurator tantùm eſt conditio, ſine qua non contraheretur tunc matrimonium cum abſente. Hinc Principalis, qui miſit Procuratorem, tenetur ſub culpa lethali eſſe in gratia eo tempore, quo vero ſimile eſt fore, ut matrimonium nomine ipſius contrahatur à Procuratore, quia tunc recipit ſacramentum: & ratio eſt, quia ſuſceptio ſacramenti obligat ad debitam diſpoſitionem ſub culpa lethali, & ideo tenetur, qui Procuratorem miſit eſſe in ſtatu gratiæ pro tempore, quo Procurator nomine ipſius matrimonium contrahit.

147 Quæritur trigeſimo octavò, an habentes juriſdictionem quaſi Epiſcopalem poſſint diſpenſare, ut omittantur denuntiationes? Certum eſt, non poſſe Parochum omittere denuntiationes niſi Ordinarius diſpenſaverit, ut omittantur, quia Parochus non eſt Ordinarius; nomine autē Ordinarij potentis diſpenſare, ut omittantur denuntiationes quis intelligatur, non conveniunt Doctores, Sanchez enim *de matrim. tom. 1. lib. 3. num 4.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. p. 2. alleg. 32. num* 130. putant, nomine Ordinarij intelligi eos, qui juriſdictionem habent Epiſcopalem, vel quaſi Epiſcopalem.

148 Sed cenſerem cum Baſilio Pontio *de matrim. lib. 5. c. 31. n. 3.* nomine Ordinarij quoad diſpenſandum, ut omittantur denuntiationes intelligi ſolus Epiſcopus, quia hæc poteſtas à Concilio Tridentino conceditur ſolis Epiſcopis, non verò ijs, qui juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habent, cujuſmodi ſunt Abbates, & alij ſimiles. Tum quia ita declaravit ſacra Congregatio Cardinalium ſuper Concilio his verbis citatis à Pontio. Non permittitur hæc facultas commendatario licèt ejus Abbatia jura Epiſcopalia habeat, & cujus Abbas appellatione Ordinarij veniat. Tum quia dixit Sanctiſſimus Dominus noſter, ſeu Pontifex, quòd nomine Ordinarij hic non intelligitur niſi Epiſcopus. Hanc declarationem affert Pontius *loc. cit.* unde liquet diſpenſare, ut omittantur denuntiationes pertinere ad ſolum Epiſcopum, non verò ad alium habentem juriſdictionem quaſi Epiſcopalem. An verò ſaltem Vicarius Epiſcopi poſſit diſpenſare, ut ex juſta cauſa denuntiationes omittantur, ſententiam affirmativam docet Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 3. diſp. 7. num. 3.* & ratio, quâ nititur eſt, quia hæc poteſtas diſpenſandi ſuper denuntiationibus à Concilio Tridentino conceditur Ordinario: atqui Vicarius Epiſcopi eſt Ordinarius, ſiquidem habet eandem juriſdictionem cum Epiſcopo, cum quo conſtituit unum ac idem tribunal, id tamen limitat Sanchez *n. 13.* niſi Epiſcopus hanc facultatem diſpenſandi ſibi reſervaverit.

146 Verùm cum Baſilio Pontio *de matrim. lib. 5. c. 31.* reſpondendum eſt negativè, & ita declarâſſe ſacram Congregationem Cardinalium ſuper Concilio teſtatur Henriquez *lib. 11. c. 5. n. 5.* ubi aſſerit, nomine Ordinarij quoad diſpenſandum ſuper denuntiationibus intelligi ſolum Epiſcopum, non verò ejus Vicarium, quæ declaratio ſi extat, ſequitur, non poſſe Vicarium Epiſcopi diſpenſare, ut omittantur denuntiationes præviæ: unde hæc facultas debet ab Epiſcopo committi ſpecialiter ſuo Vicario: alioquin ſine ſpeciali facultate non poteſt Vicarius Epiſcopi diſpenſare. Hinc ad fundamentum, quo nititur Sanchez, patet ſolutio, quia Cardinales, ad quos pertinet explicare Concilium Tridentinum declarârunt, ut refert Henriquez *loc. cit.* nomine Ordinarij quoad diſpenſandum ſuper denuntiationibus intelligi ſolum Epiſcopum, non verò ejus Vicarium.

Præterea quia limitatio adducta à Thoma 150
Sanchez *num. 13.* evertit fundamentum, quo nititur: etenim ſi Vicarius haberet à Concilio Tridentino poteſtatem deſpenſandi ſuper denuntiationibus præviis ad matrimonium, non poſſet hæc facultas ei ab Epiſcopo auferri, quia Epiſcopus non poteſt tollere jus, quod Concilium dat alicui: hinc quamvis Epiſcopus reſiſtat, & contradicat, non poteſt auferre licentiam à Parocho aſſiſtendi in matrimonio, nec poteſtatem concedendi alteri licentiam, eò quia hoc jus conceditur Parochis à Concilio Tridentino: ergo ex eo quòd Sanchez limitet ſuam ſententiam niſi Epiſcopus hanc facultatem diſpenſandi ſibi reſervaverit, ſequitur, Vicarium Epiſcopi non habere hanc poteſtatem, quamvis conſtituat idem tribunal cum Epiſcopo, niſi ab Epiſcopo illi ſpeciatim concedatur. Nihilominus ſententiæ Sanchez adhærent Coninck *de ſacrament. diſput. 27. dub. 6. c. 55.* Riccius *in prax. tom. 1. reſol. 226. n. 2.*

Quæritur trigeſimo nonò, an ſi matrimoni- 151
um contrahatur de facto abſque denuntiationibus peccent conjuges, ſi matrimonium conſummement, antequam præmittantur? Certum eſt, contrahere matrimonium ſine præviis denuntiationibus, & abſque diſpenſatione eſſe peccatum grave, quia tametſi hæ præviæ denuntiationes ſpectent ad ſolemnitatem accidentalem matrimonij, nihilominus requiruntur à Concilio Tridentino ad detegenda impedimenta, ſi quæ extant in contrahentibus: unde eas omittere eſt tranſgredi præceptum Concilij Tridentini in re gravi, proinde eas omittentes non excuſantur à culpa gravi. An verò omittere unam tantùm ex dictis denuntiationibus ſit etiam peccatum lethale, negat Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 1 diſput. 5. n. 3.* Sed contra Sanchez affirmat Baſilius Pontius *de matrim lib. 5. c. 30. num. 3.* quia omiſſio unius ex his denuntiationibus non eſt materia levis, ut liquet ex fine, ad quem ordinantur denuntiationes præviæ, eſt enim ad detegenda impedimenta, ſi quæ ſunt inter contrahentes: quapropter Parochus, qui ſuo arbitratu unam omitteret ex his prævijs denuntiationibus puniendus eſſet graviter ab Epiſcopo. Verùm quicquid ſit de omiſſione unius tantùm denuntiationis, eò quia per alias duas præcedentes poſſunt impedimenta ſufficienter detegi, ſi quæ ſint, adeò ut ſententia Sanchez non videatur improbabilis.

152 Difficultas eſt, an ſi omiſſis omnibus denuntiationibus abſque diſpenſatione, peccent graviter conjuges, ſi matrimonium conſumment antequam præmittantur. Reſpondetur, quòd ſi conjuges omnino certi ſint, nullum in ipſis eſſe impedimentum, non peccent mortaliter ſi conſumment matrimonium, ritè tamen celebratum juxta determinationem Concilij: unde quamvis lethaliter peccaverint, eò quia contraxerint matrimonium ſine præviis denuntiationibus, & ſine diſpenſatione, non tamen videntur iterum mortaliter peccare, ſi matrimonium conſumment, dummodo conjuges certi ſint, nullum inter eos ſubeſſe impedimentum: ratio eſt, quia licèt graviter deliquerint omittentes denuntiationes; matrimonium tamen initum abſque ullo impedimento intar conjuges, & coram Parocho, & teſtibus, ſeu in facie eccleſiæ ſuum ſortitur valorem, quia præviæ denuntiationes pertinent tantùm ad ſolemnitatem accidentalem: atqui eo ipſo, quòd matrimonium validè contrahitur conjuges acquirunt jus conſummandi matrimonium: non enim Concilium hoc illis impedit, quinimo ex Concilio colligitur, poſſe matrimonium conſummare; ſunt enim verba Concilij loquentis de præviis denuntiationibus: *ut ſi aliqua ſubſint impedimenta facilius detegantur; niſi Ordinarius ipſe expedire judicaverit, ut prædicta denuntiationes omittantur*: ergo cùm conjuges ſint certi, nullum ſubeſſe impedimentum, non agunt contra decretum Concilij, ſi matrimonium conſumment, quod contraxerunt coram Parocho, & teſtibus: quia Concilium exigit, ut poſtquam matrimonium eſt initum omiſſis denuntiationibus, ſi id viſum fuerit Ordinario expediens, ante conſummationem teneantur contrahentes matrimonium publicare, quando dubitari poteſt de impedimento: ergo ſi nullum occurrat dubium, & conjuges ſint omnino certi, inter eos nullum ſubeſſe impedimentum, non agunt contra Concilium ſi poſt initum matrimonium prima vice illud conſumment, quia utuntur tunc jure ſuo, & nemo utens jure ſuo peccat.

153 Neque eſt par ratio de contrahente matrimonium non præmiſſis præviis denuntiationibus, & de conſummante idem matrimonium jam validè contractum coram Parocho, & Teſtibus; quia in primo caſu Concilium abſolutè præcipit, non eſſe abſque cauſa denuntiationes omittendas, proinde ſi abſque cauſa contrahentes eas omittant, antequam matrimonium contrahant, peccant mortaliter contra decretum Concilij: ſecus in ſecundo caſu, quia Concilium ſatis ſe explicat, cum dicit, *ut ſi aliqua ſubſint impedimenta, facilius detegantur*: loquitur enim ſub conditione quod fuerit aliquod impedimentum, quod detegi debeat: proinde ſi certè conſtet, nullum ſubeſſe impedimentum, conjuges poſtquam contraxerunt validè matrimonium in facie eccleſiæ non videntur peccare, ſi illud conſumment.

154 Verùm ad id duo requiruntur, ut notat Cajetanus *tom. 1. opuſc. tract. 13. de uſu matrim. q. 2.* Primò ut conjuges certi ſint, quòd nullum ſubſit impedimentum. Secundò quòd contrahentes conſumment matrimonium cum intentione illud publicandi.

Quæritur quadrageſimò, an diſpenſationes, ſeu remiſſiones denuntiationum, quæ ex decreto Concilij Tridentini debent præmitti matrimonio concedendæ ſint ab Epiſcopo ex juſta, & gravi cauſa? Reſpondetur affirmativè, & liquet ex decreto Tridentinæ Synodi *c. 1. de refor. matrim.* ubi ait: *Quòd ſi aliquando probabilis fuerit ſuſpicio, matrimonium malitiosè impediri poſſe ſi tot præceſſerint denuntiationes, tunc vel una tantùm denuntiatio fiat; vel ſaltem Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus præſentibus matrimonium celebretur: deinde ante illius conſummationem denuntiationes in eccleſia fiant, ut ſi aliqua ſubſint impedimenta faciliùs detegantur: niſi Ordinarius ipſe expedire judicaverit, ut prædicta denuntiationes remittantur. Quòd illius prudentiæ, & judicio ſancta Synodus relinquit*: Cum igitur ſacra Synodus id relinquat prudentiæ Ordinarij, debet ille ex juſta cauſa, & quidem gravi procedere: quia diſpenſare abſque juſta gravi cauſa non eſt prudenter agere, cùm poſſint ex defectu denuntiationum non manifeſtari impedimenta, ac proinde matrimonia invalide contrahi: ad hoc enim periculum declinandum ſacra Synodus ſtatuit, ut præmitterentur denuntiationes, quæ fierent diebus feſtis, in quibus frequentia populi eſt in eccleſia copioſior, imo exigit, ut fiant tribus diebus continuis feſtivis, quando hujuſmodi dies ſibi non ſuccedunt immediatè, licèt non deſint, qui aſſerant poſſe etiam fieri in die feriali, & non feſtivo, ſi in eadem eccleſia tunc concionem habeat ad populum inſignis doctor cum frequentiori hominum concurſu, quia tunc adimpletur intentio Tridentinæ Synodi, quæ eatenus exigit denuntiationes fieri diebus feſtis, quia tunc populus eſt in eccleſia frequentior, proinde ſi habeatur hæc frequentia populi, etiam die feriali poſſunt denuntiationes fieri, quia cum teneatur quiſque ſub culpa gravi impedimentum ſibi notum denuntiare, tameſi occultum ſit, nec illud probari poſſit, æquè finis iſte obtinetur die feſto, ac feriali, dummodo habeatur hæc populi uberior frequentia. 155

Quòd verò remiſſiones denuntiationum matrimonio præmittendarum non ſint concedendæ ſine juſta, & gravi cauſa etiam declaravit Concilium Pariſienſe coactum anno 1429. can. 31. ubi hac de re ait: *Epiſcopis, Archidiaconis, & aliys, quibus de jure, vel conſuetudine competit, injungimus, ne de cætero ita faciliter diſpenſent ſuper Bannis in matrimonio concedendis, etiam prætextu cujuſcunque pecuniæ, ſicut hactenus diſpenſare conſueverunt.* Imò adeſt etiam regia conſtitutio edita Baſis, in qua prohibentur remiſſiones, ſeu diſpenſationes ſuper denuntiationibus præmittendis matrimonio, niſi poſt primam denuntiationem; idque ex urgenti duntaxat, & legitima cauſa, & poſtulantibus præcipuis, proximiſque parentibus contrahentium. Urgente tamen gravi neceſſitate diſpenſationes omnes remittuntur prudenti Epiſcopi judicio. 156

Juſtæ

157 Juſtæ autem cauſæ diſpenſandi in hiſce denuntiationibus præmittendis matrimonio plures ſunt, præcipuæ autem. Primò ſi probabilis fuerit ſuſpicio, matrimonium malitiosè impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denuntiationes, ut ait Tridentina Synodus.

158 Secundò ſi abſque nota infamiæ contrahentium fieri non poſſint denuntiationes, aliquo impedimento dirimente intercedente, quo non obſtante contraxerunt, & impedimentum erat eccleſiæ occultum, & poſtea in ejus devenerit notitiam: tunc enim ne contrahentes detrimentum patiantur in fama, & honore illis remittuntur denuntiationes, & conceditur facultas, ut coram Parocho, & teſtibus poſſint legitimè contrahere.

159 Tertiò, ſi in concubinatu per multum temporis ſimul vixerint, & ab omnibus habiti fuerint pro veris, ac legitimis conjugibus: ſi poſtea velint è peccato emergere, ac legitimo matrimonio copulari, remittuntur eis denuntiationes, ne notam contrahant infamiæ, ſi innoteſcat aliis, eos vixiſſe tanto tempore in concubinatu.

160 Quartò quando ſine gravi animæ, aut rerum etiam temporalium diſcriminis differri non poſſunt nuptiæ, ut ſi vir ſit conſtitutus in mortis periculo, vel debeat ſubitò longum iter ſuſcipere, ac neceſſe ſit connubium contrahi, ut aliàs honeſtæ, ac ingenuæ mulieris conſulatur honori, & proles jam concepta legitima naſcatur.

161 Quintò cùm ad vitandum peccatum, vel ſcandalum, aut infamiam, vel etiam periculoſas lites, & vexationes ex parte parentum, & tutorum expedit duobus, ut quàm primùm nuptias ineant, eò quia periculum ſit in mora, ne alterius animus ex levitate, infidelitate, vel ex invidorum ſuaſionibus mutetur. Hæcque cauſa tunc fortiùs urget, cùm mas, & fœmina fuerunt in ſtupro deprehenſi, & mox conſentiunt in matrimonium.

162 Sextò quando puella virgo ſub tutela eſt iniqui tutoris, qui eam viro ignobili, & conditione diſpari intendit tradere: vel etiam ſi ſit ſub poteſtate novercæ volentis eam in monaſterium protrudere. Tunc enim ſi adſit juvenis, qui paris ſit conditionis, ac nobilitatis, & velit eam ducere, & puella conſentiat, ſi periculum ſit, ne tutor, vel noverca impediant matrimonium contrahendum, poteſt Epiſcopus diſpenſare ſuper denuntiationibus, & facultatem concedere, ut coram Parocho, & teſtibus matrimonium contrahant etiam invitis tutore, & noverca.

163 Septimò ſi vir nobilis, & dives ex charitate velit ducere in uxorem puellam ignobilem, & pauperem, imò & meretricem, ut eam extrahat è lupanari, ac revocet à peccato, ne tale matrimoniũ publicetur cum dedecore viri nobilis, & divitis intendentis opus charitatis exercere ſolent etiam denuntiationes remitti.

164 Octavò quando Principes contrahunt matrimonium, quod magna cum deliberatione fieri ſolet, quia tunc ſi quæ ſunt impedimenta, ſtatim clareſcunt, proinde cùm vel non adſint talia impedimenta, vel ſi intercedant, publica ſint, ac proinde ſemper petantur à Pontifice conſuetæ diſpenſationes matrimoniales, ſolent remitti denuntiationes præmittendæ matrimonio.

165 Nonò ſi tempus urgeat, quo tempus nuptiarum ſit mox claudendum, & celebratio matrimonij prohibita, nec poſſit hoc differri citra grave incommodum, aut animæ periculum ob incontinentiam eorum, qui volunt contrahere, ut ſi die penultima, vel etiam ultima bacchanaliorum deliberarent vir, & mulier matrimonium contrahere ex conſenſu conſanguineorum, nec poſſent citra grave incommodum, & periculum incontinentiæ illud differre, & præſertim quia poſſet impediri ab invidis; tunc etiam cenſetur adeſſe juſta cauſa remittendi denuntiationes: & hanc cauſam approbâſſe ſacram Congregationem Concilij Tridentini interpretem refert Zerola in *praxi Epiſcopali v. matrimonium dub. 9.*

166 Decimò in certis etiam caſibus, ubi gravis, & aperta neceſſitas urget, nec per temporis anguſtias adiri poteſt Epiſcopus, eò quia ſtatim elaberetur occaſio contrahendi matrimonium, dummodo contrahentes, ut etiam Parochus, & & teſtes certi ſint, nullum adeſſe impedimentum, tunc etiam non præmiſſis denuntiationibus poteſt matrimonium contrahi, ut ſi reſidentia Epiſcopi ſit in alio loco, & quidem diſſito per plura milliaria. Tunc enim, ut contrahatur matrimonium, etiamſi denuntiationes nõ ſint ab Epiſcopo remiſſæ, probat eccleſia: caſus autem eſſet, ſi vir ſit in præſenti mortis periculo, velitque concubinam ducere, quæ pro illius conjuge communiter habebatur; ac prolem ex ea ſuſceptam legitimam reddere: ut etiam ſi vir, qui virgini ſtuprum intulit, authoritate publica, ſeu ex ſententia Judicis compelleretur ad eam ducendam poſt cauſæ cognitionem, ut illius aboleat infamiam.

167 Quæritur quadrageſimo primò, an ſi contrahentes matrimoniũ ſint diverſarũ parochiarum, ſint denuntiationes præmittendæ in utriuſque contrahentis parochia? Reſpondetur affirmativè, adeò ut Parochus, vel etiam Epiſcopus nequeat eos matrimonio jungere, niſi denuntiationes factæ ſint in utraq; diœceſi in proprijs parochijs, ac de illis teſtimonium habeant authenticum ab Epiſcopo recognitum, & confirmatum, vel legitimam diſpenſationem in ſcriptis conceſſam: quia ſi ſecus fieret, difficulter poſſent impedimenta cognoſci, & plures perſonæ illegitimæ ad contrahendum inter ſe fallerent eccleſiam, à qua benedictionem ſurriperent nuptialem: Quia teſtis unus ad matrimonium impediendum ſufficit, qui faciliùs haberi poteſt, ſi denuntiationes fiant in diverſis parochijs contrahentium, quàm ſi in una duntaxat. Debet tamen tunc teſtis ſolitarius juxta formam juris impedimentum teſtificari, & deſumitur ex *c. ſuper eo de teſtib. & atteſtat.* ubi Alexander III. reſcribens Matthæo Cardinali ait. *Super illa quæſtione an mulier conjungenda non*

ſit

ſit viro pro eo, quòd ſola mater alterutrius eos eſſe conſanguineos confitetur. Reſpondemus, quòd ſi non eſt firmatum matrimonium inter eos matre aſſeverante ipſos eſſe conſanguineos, non debent conjungi, quia præſumptio eſt non modica, quòd ſe linea conſanguinitatis attingant. Sin verò matrimonium eſt firmatum, non debet ſine plurium juramento diſſolvi. Et in *c. Præterea de ſponſ. & matrim.* reſcribit idem Pontifex ſanctæ Agathæ. *De muliere* (inquit) *quæ à viro impetitur, cujus conſanguineus cum ea ſe deliquiſſe proponit, ſed hoc publicè confiteri recuſat propter metum, & potentiam mulieris: taliter reſpondemus, ut matrimonium ipſum fieri (niſi juramentum interveniſſet) diſtrictè prohibemus, ne deterius inde contingat.* Si igitur juramentum interveniat, tunc non prohibetur matrimonium propter ſecretam confeſſionem unius de tali impedimento, niſi aliunde probetur legitimis documentis. Forma autem teſtificandi in hiſce cauſis præſcribitur in *c. tua nos de conſang. affin.* ubi habetur, quòd teſtes, qui teſtificantur conſanguinitatem, vel affinitatem debeant gradus aſſignare nominibus proprijs, vel æquipollentibus indicijs deſignando perſonas, incipiendo à ſtipite, à parentibus, & germanis, ubi de conſanguinitate agitur. Hinc à fortiori fama publica alicujus impedimenti impedit matrimonium contrahendum, & ita declaravit Urbanus III. in *c. ſuper eo de conſanguin. & affin.* ubi reſcribens Archiepiſcopo Burdigalenſi ait: *Super eo, quòd juvenem aſſeris puellam quandam nondum nubilem fide interpoſita deſponſaſſe; quæ jam facta nubilis eum repetit, & ille excipit dicens, ſe non debere eam ducere, pro eo, quòd poſtquam puellam adfidavit eandē, carnaliter propinquam ipſius cognovit. Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus: quòd ſi manifeſtum eſt, juvenem cognoviſſe propinquam prædicta puella, vel ſi non eſt manifeſtum, fama tamen loci hoc habet: cùm eſſet ſponſa tantummodo de futuro, idem ab ejus impetitione debet abſolvi.*

168 Quæritur quadrageſimo ſecundò, an matrimonium clandeſtinum vim habeat ſponſaliorum, & qui poſſint diſpenſationes præmittendae matrimonio remittere? Reſpondetur ad primum, matrimonium clandeſtinum non habere vim ſponſaliorum, proinde contrahentes clandeſtinè non poſſe adigi neque à confeſſario, neque publica authoritate ad contrahendum matrimonium ſecundùm formam Concilij Tridentini, ſicut compelluntur, qui ſponſalia contraxerunt, & nulla ſubſit juſta cauſa ab ijsdem reſiliendi. Ratio eſt, quia ex matrimonio clandeſtino nulla oritur obligatio, nec civilis, nec naturalis: actus enim, qui ab initio eſt nullius valoris, perinde ſe habet, ac ſi poſitus non fuiſſet, proinde nullum producit effectum: ſed actus poſitus contra legem prohibentem expreſsè ſubſtantiam ejusdem, nullus eſt, & cùm Conciliū Tridentinum irritet matrimonia clandeſtina, non poſſunt hæc ullam obligationem invehere, hinc Concilium Mediolanenſe *V. p. 3. tit. de matrim.* ait: *Qui teſtibus adhibitis, at ſine Parocho, aliòve ſacerdote, cui is, vel Ordinarius facultatem dederit, matrimonium de facto contraxerint, ne eos cogi liceat, ut denuò inter ſe contrahant; nec rurſus eo nomine impediri, quò minus eorum unusquisque cum aliis liberè contrahat:* & addens rationem ſubdit: *Cum illud eorum factum ne ſponſalium quidem, ne dum matrimonij fidem habeat*, & idem etiam declaravit ſacra Congregatio Concilij interpres. Ad ſecundum quæſitum reſpondetur, ſolos Epiſcopos, & ex eorū licentia Vicarios Generales, nec non Vicarios Capituli ſede vacante poſſe ex juſta, & gravi cauſa denuntiationes præmittendas matrimonio remittere, non verò Abbates, nec alios habentes jurisdictionem quaſi Epiſcopalem: quia Concilium Tridentinum id juris tantùm dedit Epiſcopis, & ex eorum licentia Vicarijs generalibus, & Vicarijs Capituli ſede vacante: hinc ſacra Congregatio Concilij interpres declaravit, Alexandrum Cardinalem Farneſium Commendatarium Abbatiæ Farfenſis habentem jurisdictionem quaſi Epiſcopalem, non gaudere facultate remittendi duas denuntiationes: licèt Gregorius XIII. ex ſpeciali gratia talem Cardinali facultatem conceſſerit, quoad viveret, & Pontifex tunc approbavit reſponſum ſacræ Congregationis, quòd nomine Ordinarij, cujus meminit Concilium Tridentinum *c. 1. ſeſſ. 24. de refor. matrimon.* ſolus Epiſcopus ſit intelligendus, ut refert Fagnanus *in 4. lib. decret. c. cum inhibitio de clandeſtin. deſponſ.* Hinc ſolus Epiſcopus vel ejus in ſpiritualibus Vicarius Generalis de ejus licentia ex juſta, eáque gravi cauſa remittere poteſt denuntiationes præmittendas matrimonio.

Quæritur quadrageſimo tertiò, an qui poſt 169
peractas denuntiationes differunt matrimonium contrahere etiam poſt ſemeſtre, teneantur iterum denuntiationes præmittere, ſi velint tunc matrimonium contrahere. Et quid ſi matrimonium contrahant, non præmiſſis aliis denuntiationibus? Reſpondetur, protrahentes matrimonium contrahere ad quatuor menſes non poſſe illud inire niſi novæ denuntiationes arbitrio Epiſcopi fiant; ita enim declaravit ſacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentinī interpretum: quinimò Concilium Mediolanenſe V. *tit. quæ ad matrim. pertinent*, ſtatuit, quòd ſi peractis denuntiationibus matrimonium ultra duos menſes differetur, Parochus idem non antea celebret, quàm iterum denuntiationes ex præſcripto Concilij Tridentini edixerit, dummodo Epiſcopus aliud non conceſſerit. Cæterum ſi etiam poſt ſemeſtre à peractis denuntiationibus contrahetur matrimonium, hoc ſortitur ſuum valorem, imò eſt etiam validum, tametſi nullæ præceſſerint denuntiationes: ratio eſt, quia denuntiationes non ſunt de eſſentia matrimonij, neque conditiones, ſine quibus matrimonium irritetur, ſed tantùm ſunt de præcepto, adeò ut non ſint neceſſariæ neceſſitate ſacramenti, ſed ſolùm neceſſitate præcepti: proinde non fit clandeſtinum, & irritum matrimonium, ſi non præmiſſis denuntiationibus ineatur, & deſumitur ex Concilio Tridentino *c. 1. de refor. matrim.* ubi ait: *Qui aliter quàm præſente Parocho.*

recho. id aſt matrimonium contrahit, aſt nullum, quæ verba ad denuntiationum ſolemnitatem non referuntur, ſed ad Parochi, & teſtium præſentiam, ſina qua præſentia Concilium declarar irritos contractus matrimoniales, pariéſque ad ſic contrahendum inhabiles raddit: ex quo infertur, quòd defectus denuntiationum matrimonium non irritet, nec conſtituat inhabilas partes ad ſic contrahendum: exceptio enim in hoc caſu legem firmat in cætaris.

170 Tum quia ſi denuntiationes eſſent neceſſariæ neceſſitate ſacramenti, & non tantùm neceſſitate præcepti, ac propterea pertinerent ad ſubſtantiam matrimonij, non poſſent poſt initum matrimonium ampliùs fieri, ſed deberent adhiberi in ipſo actu, quo matrimonium contrahitur, quia tunc ponuntur omnia, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti, & de ſubſtantia matrimonij *c. quia propter de elect.* ſiquidem individuum eſt quidquid ad ſubſtantiam actus pertinet, adeo ut ſeparari, vel disjungi ab illo non poſſit: atqui ex decreto Tridentinæ Synodi liquet, matrimonium abſque denuntiationibus poſſe celebrari: ſiquidem Epiſcopus ex juſta, & gravi cauſa remittit has denuntiationes aliàs præmittendas matrimonio. Tum quia etiam poſt initū matrimonium poſſunt in certis caſibus differri denuntiationes, ſi probabilis ſuſpicio orta fuerit matrimoniū malitioſè poſſe impediri, ſi præmittantur: ex quibus clarè infertur, denuntiationes præmittendas matrimonio non pertinere ad ſubſtantiam ejuſdem: neque earum omiſſionem clandeſtinum, & irritum facere matrimonium, niſi impropriè, & ſecundùm quid, non verò ſimpliciter, ut pluries reſpondit ſacra Congregatio Concilij Tridentini interpres.

171 Quamobrem in locis illis, in quibus prohibentur abſolutè matrimonia iniri ſine prævijs denuntiationibus, & ſi contrahantur, dicuntur invalida, id intelligitur tantùm quoad effectus civiles, quatenus Princeps legem ſancivit, ne matrimonia inita ſine prævijs denuntiationibus, tametſi valida ſint, ſortiantur tales expreſſos effectus civiles. Cæterum non excuſantur à peccato lethali, qui abſque diſpenſatione, aut cauſa legitima matrimonio junguntur, nullis præmiſſis denuntiationibus. Quinimò ejuſdem peccati Rei ſunt etiam Parochus, & teſtes, ſi ſcientes nullas præceſſiſſe denuntiationes, adhuc velint hujuſmodi matrimonijs intereſſe: & ratio deſumitur ex eo, quia tunc tam contrahentes, quàm Parochus, & teſtes tranſgrediuntur præceptum eccleſiæ in re gravi.

172 Quæritur quadrageſimo quartò, qualis eſſe debeat Parochus aſſiſtens matrimonio, ut ſuum ſortiatur valorem; & explicantur pleráque dubia tam circa Parochum, quàm circa alium ſacerdotem aſſiſtentem matrimonio ex licentia, vel ſine licentia Parochi? Reſpondetur, ad matrimonium ritè, & validè ineundum ſufficere præſentiam unius Parochi, tametſi contrahentes pertineant ad diverſas Parochias, idque deſumitur ex Concilio Tridentino exigente præſentiam Parochi in ſingulari, non poſtulante præſentiam Parochorum: & ratio etiam ſuffragatúr, quia cum matrimonium ſit conjunctio duorum, qui habet juriſdictionem erga alterutram partem, habet etiam ſimul erga utramque: quia non poteſt una pars alteri conjungi, quin ſimul altera ei copuletur, adeò ut conjunctio unius partis, erga quam Parochus habet juriſdictionem trahat ſecum conjunctionem alterius partis; neque requiritur alterius Parochi aſſenſus, dummodo intra fines parochiæ aſſiſtentis matrimonium ineatur, quia Parochus poteſt exercere ſuam juriſdictionem intra limites totius ſuæ Parochiæ.

Quinimò validum eſt etiam matrimonium, & ritè contrahitur, ſi Parochus viri etiam in Parochia mulieris matrimonio aſſiſtat, quia Tridentina Synodus nihil de loco expreſſit, ſed tantùm exigit præſentiam Parochi, & teſtium, ne matrimonium clandeſtinè contrahatur, unde ſufficit unus Parochus, qui aſſiſtat, ſive ſit viri, ſive mulieris, & ita declaraſſe ſacram Congregationem Concilij Tridentini interpretem refert Proſper Fagnanus in *c. quod nobis de clandeſt. deſponſ.* quinimò validum eſt etiam matrimonium in parochia mulieris coram ſacerdote habente licentiam à Parocho viri, tametſi Parochiæ viri, & mulieris non ſint conſtitutæ in eadem diœceſi, & ita etiam declaravit ſacra Congregatio Concilij Tridentini interpres anno 1595. 16. Februarij. 173

Ratio ex eo etiam deſumitur, quia Concilium Tridentinum ea tantùm matrimonia declaravit irrita, quæ aliter celebrantur, quàm præſente Parocho, vel alio ſacerdote de Parochi licentia, & duobus ſaltem teſtibus, unde quoties ſacerdos de licentia Parochi celebrat matrimonium, hoc contrahitur juxta formam Concilij Tridentini, proinde ſuum ſortitur valorem. Neque obſtat quòd matrimonium non contrahatur intra limites parochiæ illius Parochi, qui licentiam dedit tali ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio: quia Concilium nihil de loco expreſſit, proinde ubicunque celebretur matrimonium præſente parocho, vel alio ſacerdote de licentia Parochi, ratum eſt, ac ſuum ſortitur valorem. Tum quia juriſdictio voluntaria poteſt exerceri extra proprium territorium, ut communiter docent juriſconſulti in *l. 2. ff. de offic. Procurat.* atqui aſſiſtentia Parochi matrimonio ineundo eſt juriſdictio voluntaria abſque ſtrepitu, & clamore; proinde nil vetat, quin poſſit exerceri extra Parochiam non ſolùm à Parocho contrahentium, verùm etiam ab alio ſacerdote de Parochi licentia: quia tunc ſacerdos nomine Parochi aſſiſtit, & non ut ſimplex ſacerdos; imò tunc Parochus cenſetur ipſe aſſiſtere, licèt non per ſe immediatè, ſed mediante alio ſacerdote. 174

Verùm ut ſacerdos, qui non eſt proprius Parochus contrahentium, poſſit ritè eos matrimonio conjungere neceſſe eſt, ut obtineat ſpecialē, & expreſſam licentiam à Parocho, vel Ordinario aſſiſtendi matrimonio, vel ſaltem generalem licentiam adminiſtrandi omnia ſacramenta, quia ita declaravit ſacra Congregatio Concilij Tridentini interpres anno 1581. die 22. Junij. 175

Poſſet tamen dubitari. Primò an Vicârius Parochialis eccleſiæ ebsque alia expreſſe licentia poſſit ritè aſſiſtere matrimonio? Reſpondetur effirmativè, quia Vicarius eccleſiæ parochialis vices gerit parochi, & ut vicarius, ſau vicem gerens principalis tunc aſſiſtit, proinde matrimonium ritè, ac velidè contrahitur, ec ſi Perochus ipſe præſans eſſet. Neque Vicatio neceſſarie eſt alia expreſſa licentia, quia hanc ſecum trahit officium Vicarij vices gerentis Perochi: hinc ſicut Perochus, ita & ejus Vicarius poteſt licentiam concedere ſimplici ſacerdoti, ut nomine Parochi eſſiſtet.

176 Quinimò Proſper Fagnanus in *d.c. quod nobis de clandeſt. deſponſ.* refert, eandem ſecram Congregationem enno 1586. die 15. Junij declaráſſe validum, & retum matrimonium, cui interfuit ſacerdos electus eb ipſis contrehentibus, ſi iſti obtinuerint è Parocho licentiam in ſcriptis, ut matrimonio inter ſe celebrendo ſufficiat præſentia cujusvis ſacerdotis pro ſuo arbitrio eligendi. Imò declaravit etiam ratum eſſe, ſi alius ſacerdos ax vi ejusdem licentiæ interfuit, dummodo à contrehentibus de licentie Perochi eligatur, adeò ut ſi primus electus nolit aſſiſtere, poſſit alius eligi, qui ſi aſſiſtat, ratum ſit, ac validum matrimonium. Tunc tamen requiritur ex declaretione Congregationis, quòd contrahentes licentiam habeent in ſcriptis ſibi è Parocho conceſſam, deſignatis etiam contrahentium nominibus.

177 Dubitatur ſecundò, an ſi ſimplex ſacerdos nomine Parochi interſit matrimonio nullâ ab eodem Parocho peritâ licentia, ratum ſit tele matrimonium? Reſpondetur negetivè, quia tunc ſecerdos tametſi dicat nomine Parochi interaſſe matrimonio, non temen vicem gerit Parochi, cùm ab ipſo non fuerit ed id deputatus, nec ullem ab eo licentiam obtinuerit: eatenue enim ſimplex ſacerdos aſſiſtit nomine Perochi, quia à Parocho ſubſtituitur loco ſui, & non poteſt elium ſecerdotem ſubſtituere, niſi concedet illi licentiem eſſiſtendi. Quinimò irritum etiam eſſet matrimonium, & nullius valoris, quamvis poſtea Parochus factum retum habarat, quia tametſi ratihabitio retrotrahetur, & æquiparetur mandato *ex regul. jur in 6.* ubi tamen lex val ſtatutum præſentiam corpoream exigit, tunc ratihabitio ſubſequens non ſufficit ad ratum habendum factum, ſeu ad firmandum, & velidandum actum, & ita reſpondit ſacra Congregetio Concilij interpras anno 1620. die 7. Septemb. Hinc matrimonium contractum coram ſacerdote extraneo non habante à proprio Parocho veram licentiam, nullius eſt valoris: imò daclaravit eadem Congregetio anno 1626. die 15. Decemb. nullum, & irritum eſſe metrimonium contractum coram ſacerdote extranco, qui licèt habuerit licentiem à proprio Parocho unius ex contrehentibus, ignoravit tamen ſe illam habera, & tanquam Perochus adſuit, quie ob ignorentiam non potuit ſcire, ſe vices tunc gerere Perochi, proinde non potuit eſſiſtere nomine Parochi, cujus licentiam ignoravit.

178 Cæterum præſentie cujusvis ſacerdotis ſufficit, ut matrimonium ratum ſit, ac validum, etiem absque conſenſu Parochi, dummodo ſacerdos ille licentiam expreſſè hebeat ab Epiſcopo contrahentium. Quia Concilium Tridentinum alterutrum duntexet neceſſarium eſſe ſtatuit, ſcilicet vel præſentiem Parochi, vel alterius ſacerdotis da ipſius Parochi, ſeu Ordinarij licentie: atqui Ordinerius tam Perochi, quàm Parochienorum eſt eorundem Epiſcopus, ut pluries axplicavit ſecra Congregatio interpres Concilij Tridentini, proinde dicitur fieri de licentia Ordinarij, quod fit de licentie Epiſcopi, vel ejus Vicarij Generalis. Abbates verò etiam habentes jurisdictionem quaſi Epiſcopalem non poſſunt matrimonio conjungere perſones ſuæ jurisdictioni ſubditas, neque facultatem aſſiſtendi concedere alteri ſacerdoti, adeò ut matrimonia inite corem hiſce Abbetibus, vel ſacerdotibus eb ijsdem ſubſtitutis nullum ſit.

Generatim irritum eſt, & clendeſtinum matrimonium initum coram Presbytero, qui neque ſit alterutrius contrahentium Perochus, neque ab Ordinario, neque eb ipſo Parocho euthoritatem, & licentiam expreſſè habeet aſſiſtendi tali matrimonio. Ratio eſt, quia ex Concilio Tridentino ad valorem metrimonij requiritur præſentia Perochi, vel alterius ſacerdotis da ipſius Parochi, ſeu Ordinarij licentia. Plura temen in locis hæreticorum contrahuntur matrimonia ebsque licentia Perochi, & tantùm coram Miniſtro hæretico, vel Megiſtratu laico. Dubitatur, an tunc matrimonium initum ſine præſentie Parochi Catholici ratum ſit, ac validum. Reſpondetur, vel ſermo eſt de matrimonijs, quæ contrahuntur in ijs locia, in quibus decretum Tridentinæ Synodi fuit promulgatum, & tunc ſi ſolùm ſpectetur Concilium Tridentinum hujusmodi matrimonia ſunt irrita. Sin verò conſiderentur motes, & uſus eccleſiæ non reſcindentis matrimonie hæreticorum publicè inite juxte leges locorum, in quibus hæreſis graſſetur coram Miniſtro hæretico; nec permittentis elterutri conjugum ad fidem catholicam converſo, ut alterum ineat matrimonium, rete illa eſſe, ac valide ſeltem ex conſenſu tacito eccleſiæ, ut hæretici faciliùs reſipiſcant, & ed gremium revertantur matris eccleſiæ catholicæ, eſſerendum eſt. 179

Quòd ſi coram hæretico miniſtro, vel laico Megiſtratu matrimonia contrahentur in ijs locis, in quibus hæreticarum ſectarum libera non eſt profeſſio, ut nunc Calviniſtarum metrimonia in Galliis, invalide ſunt, & nonniſi clandeſtinè contrehuntur. Val metrimonia contrahuntur in locis, ubi non ſunt Epiſcopi, nec Parochi, vel etiam, ubi prohibentur Epiſcopi, & Parochi Catholici eſſiſtere celebrationi matrimoniorum ſub pœne mortie, exilij, vel greviorìs mulctæ, ut Londini in Anglia, Amſtelodami in Holendia, & tunc Chriſtianorum matrimonie inite coram Magiſtratu valide, & rate eſſe, reſpondit ſecra Congregatio Concilij Tridentini interpres referente Cardinale Bellarmino in litteris directis ad Octevium Tricarienſem Epiſcopum per interiorem Germaniam, & Belgium Nuntium Apoſtolicum anno 1600. die 20. Decemb. in hiſce enim caſibus adeſt conſenſus 180

tacitus

tacitus eccleſiæ ſupplentis ob bonū animarum, defectum præſentiæ Parochi, alioquin non aſſet bene conſultum pluribus chriſtianorum millibus, qui Amſtelodami, & in aliis hæreticorum ampliſſimis civitatibus, in quibus prævalentes hæretici non permittunt Parochos, & Epiſcopos Catholicos adeſſe ſub pœne mortis; ſi deprehendantur. Quinimò velida etiam ſunt ex tacito conſenſu eccleſiæ matrimonia, quæ coram Megiſtratu ſæculari, vel Miniſtro hæretico cum teſtibus calebrantur, adeo ut, ſi ambo conjuges poſtea convertantur ad fidam Catholicam, non debaant iterum matrimonium inire, coram Parocho Catholico, ut nac etiam, ſi altar ax ſponſis tantùm converteretur, permittitur vivante uxore hæretica aliud inire matrimonium, ax quo infertur ex conſanſu tacito eccleſiæ matrimonia inita intar hæraticos coram Magiſtretu valida aſſe, tametſi careent effectu ſacramenti.

180 Quæritur quadragaſimo quintò, an qui cauſa matrimonij inaundi, ſa conferunt in aliam Parochiam, aò quia timaant, ne in proprie impedientur contrehera, validè contrahent? Reſpondetur affirmativà, dummodo in tali Parochia, in qua matrimonium contrahunt, verè commorantur, ta netſi decreverint ibi dio non manere, & id fuiſſe declaratu n pluries à ſacra Congregatione Concilij Tridentini interprete refert Proſpar Fagnenus in *c. ſignificavit tit de parochijs, & alien. Parochian. in 1. p. lib 3. decret.* ubi etiam adſart plure eaempla, primò da juvane quodam nobili Scnenſi, & fœmina meretrice, itidē Sanenſi, quam cùm juvanis impurè daperirat, & meretrix vellet eidem nubera, annuit juvanis etiam matrimonio copulari, quie verò metuebat, na ſi Senia matrimonium contreharet cum ſolemnitetibus præſcriptis à Cancilio Tridentino, parentes illud impeditant; ambo ſe Romam contulâra, & ibi par modicū tamporis commorati coram Parocho ſanctæ Anaſtaſiæ, in cujus perochia habirabant, ec teſtibus matrimonium contrexêre, cúmque poſtea fuiſſet dubitatum da illius validitete ſecra Congragatio ſuper Concilio Tridantino reſpondit, tala matrimonium retum eſſe, ea rationa, quia propriua Parochus is eſſa canſetur, in cujus parochia habitant contrahantas matrimonium tempore, quo illud contrahunt. Affert Fagnanus aliud examplum da quodam ſtudioſo, qui Petavij quinqua, val ſex manſes commoratus timens impedimantum à parantibos ſibi inijci, duxit ibi mulieram plabaam corem Parocho loci, & teſtibus; cumque fuiſſat etiam dubitatum, num tale matrimonium fuiſſet ritè, ac validè initum, ſacra Congregetio ob eandam retionam ſuperiùs indicetam raſpondit, aſſa ratum, ac validum. Idémque reſpondit circa matrimonium alterius juvenis, qui ob candem ceuſem, ne parentes aſſant ei impedimanto ſe in Angliam contulit, ibíque aliquamdiu immoretua coram Parocho domicilij metrimonium cum meretrice contraxit. Refert etiam aliud examplum da quodam viro, & muliare Trajectenſibus ad Moſam, qui pariter timantes ſibi impedimentū poni à parentibus, Aquisgranum vicinam urbem ſe contulâre, ibique par modicum temporis commorati merrimonium contraxerunt; cumque parantes objicarant invaliditetam matrimonij, ſacra Congragetio reſpondit, tale matrimonium ratum aſſe, dummodo unius menſia ſpatio Aquisgrani manſerint ante contractas nuptias. Pari pacto cùm mulier ed ſubmovenda ſcandala ex civitata, in qua habitabar, juſſu Principis ſa contuliſſat in quoddam oppidum, & quidem cum præcepto illinc non racedendi abſque novo mandato; & mulier poſt quartum habitationis manſem coram Parocho ejusdem oppidi cum viro incola ejusdem civitatis matrimonium contraaiſſat; ſacra Congregatio itidem reſpondit, rerum eſſa tale matrimonium. Verùm obſervanda ſempet ſunt ſtatuta locorum, & mores diœceſum, quoad tempus conſtituandi domicilium, & ecquirendi jus ejusdam ad effactum matrimonij contrahendi; alioquin ſufficit; ſi contrahentes tanto tampore manſerint in loco, ubi contrahunt, qood ſufficiat, ut ibi noti ſint aliis, qui poſſint eſſerere, eos tale matrimonium ibi contrexiſſe tali tempore corem tali Parocho, & teſtibus.

Cæterum proprius Parochus Vagorum aſt 182
qoilibet Parochus aorum locorum, ad quæ vegi divertuntur. Ratum enim aſt eorum matrimonium calebratum in loco, per quem tranſeunt coram Parocho, & taſtibus. Non teman Parochi dabent temarè, & abſque Ordinarij licentia hujusmodi vegos hominas ſimul conjungere matrimonio, alioquin non eacuſarentur à gravi culpa, quia maaima cautio in hujusmodi vagis hominibus conjungendis adhibenda aſt, quia interdum contingit, ut alibi uxores hebeant, hinc Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 7. de reform matrim.* ait: *Multi ſunt, qui vagantur, & incertas habent ſedes, & ut improbi ſunt ingenij, prima uxore relicta, aliam, & plerúmque plures illa vivente diverſis in locis ducunt; cui morbo cupiens ſancta Synodus occurrere, omnes ad quos ſpectat paternè monet, ne hoc genus hominum vagantium ad matrimonium facilè recipiant*: Megiſtratus etiam ſæcularas hortetur, ut aos ſevarius coërceant. Parochis eutem præcipit, na illorum matrimonijs interſint, niſi priùs diligentam inquiſitionem facarint, & ra ad Ordinarium dalata ab ao licentiam id faciendi obtinuerint. Cæterum valida eſſa vagorum matrimonia inita coram Parocho loci, per quem tranſeunt, ex eo infertur, quia Parochus locorum, per quæ vagi hominas tranſeunt, poſſunt ijsdem adminiſtrere ſacramenta Pœnitentiæ, & Evchariſtiæ etiem tampora peſchetis; proinde poteſt atiam Parochus eos matrimonio conjungare, quia non requiritur major euthoritas, & jurisdictio ad conjungendos matrimonio vagos, quàm ad miniſtranda ijsdem ſacramenta pœnitentiæ, & Evcheriſtiæ tempore peſchali.

Quæritur quadragaſimo ſextò, an ratum, & 183
validum ſit matrimonium initum præſenta, & intalligente Perocho, ſed non conſentienta, imò & ranuenta, et propterea non obeunte ritus ſacros in metrimonij celebratione ab eccleſia præſcriptos?

ſcriptos ? Raſpondetur tala matrimonium ratum eſſe, ac ſuum ſortiri valorem, dummodo fiat præſente, & intelligente Parocho, quamvis non conſentiante, & coram teſtibus; ratio deſumitur ex fine, ob quem Concilium Tridentinum exigit præſentiam Parohi, ne ſcilicet matrimonia clandeſtinè celebrentur, ſed tantùm in facie eccleſiæ, ſeu coram Parocho, & teſtibus, qui poſſint teſtificari, tales perſonas contraxiſſe matrimonium inter ſe, ne ab eo poſſint ampliùs reſilire: ſicut contingebat, antequam matrimonia clandeſtina irritarentur, hinc concilium exigit præſentiam Parochi, ut præcipui teſtis, & authoritatem habentis: atqui licèt parochus nolit conſentire in tale matrimonium, imò neque velit ritus ſacros obire, adhuc tamen poteſt ſemper verè teſtificari, tales perſonas coram ipſo dixiſſe, liberò conſenſu ſe matrimonio conjungere, ſeu mulierem dixiſſe ſe accipere talem virum in maritum, & virum pariter dixiſſe, ſe accipere talem mulierem in uxorem, & cùm id coram idoneis, & ſufficientibus teſtibus dixerint, matrimonium ſufficienter dicitur initum coram facie eccleſiæ ad eum finem, ut ab eadem probari poſſit, & ne qui contraxerunt, poſſint ampliùs ab inito à ſe matrimonio reſilire, quod fuit finis, ob quem Tridentina Synodus irritavit matrimonia clandeſtina, quæ cùm non poſſent ab eccleſia probari, occaſio dabatur contrahentibus poſt aliquot annos, & ſuſceptos atiam liberos reſiliandi, aſſerebat enim vir, nunquam ſe cum tali fœmina matrimonium contraxiſſe, ſed tantùm ut concubinam domi habuiſſe. Hinc propoſito dubio, an matrimonium cum ſola præſentia parochi ſine ejus conſenſu, & miniſterio, & coram duobus, vel tribus teſtibus initum ſit irritum ex decreto Concilij Tridentini prohibentis matrimonia clandeſtina, ſacra Congregatio anno 1580. die 2. Martij reſpondit, illa verba *c. 1. Concil. de reform. matrim.* ubi dicitur: *Parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto dicat: Ego vos in matrimonium conjungo*, non pertinere ad ſubſtantiam matrimonij; proinda matrimonium valere, quamvis verba prolata ſint tantùm à contrahentibus, & non à Parocho, dummodo adſit ejus præſentia, & hanc declarationem ſacræ Congregationis refert Proſper Fagnanus in *c. quod nobis de clandeſt. deſponſ.*

184 Verùm ad id requiritur, ut Parochus ſit à contrahentibus adhibitus, & vocatus, ut aſſiſtat, ac audiat, alioquin, ſi partes contraherent matrimonium, dum fortè Parochus confabulandi cauſâ, vel cùm ageret aliud negotium, adeſſet, vel etiam alia re occupatus tantùm audiret hujuſmodi contractum fieri, quin eſſet ipſe vocatus ut Parochus; tunc matrimonium eſſat nullum, quia Parochus ei non interfuiſſet, ut Parochus, cùm non fuerit ad id adhibitus: quapropter ſi alter ex contrahentibus vellet poſtea hujuſmodi contractum reſcindere ea ratione, quia non fuerit Parochus vocatus, ut aſſiſteret, nec adhibitus; Sacra Congregatio cenſuit, poſſa tala matrimonium reſcindi, niſi alia adducantur, ex quibus conijci poſſit, Parochum à contrahentibus fuiſſe adhibitum, ut refert Proſper Fagnanus in *d. c. quod nobis de clandeſt. deſponſ.*

Sin verò vocatus Parochus à contrahentibus 185
ut aſſiſtat, ac proinde adhibitus fuit ut talis; quamvis poſtea nihil eorum, quæ contrahentes agebant, voluerit videre, & intelligere, eò quia affectaverit ſtudio non videre avertendo oculos, nec audire obturando aures, in hoc caſu ratum, ac validum eſſe matrimonium initum coram tali Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus idoneis daclaravit ſacra Congregatio Concilij Tridentini interpres referente Fagnano in *c. quoniam de conſtit.* Verum tamen eſt, quòd à culpa plerúmque non excuſantur contrahentes matrimonia præſente tantùm Parocho, & non conſentiente, nec impertiente benedictionem nuptialem ſecundùm ritum eccleſiæ, quia tunc temerè violant dacreta eccleſiæ. Unde nec etiam excuſantur à culpa gravi, qui domicilium ſtudiosè mutant, migrántque in aliam parochiam, ubi non ſunt noti, ut ibi tranſacto domicilij tempore matrimonium contrahant, quod legitimè, & juſtè fuiſſet impeditum, ubi contrahentes erant noti. Hinc gravioris etiam ſunt culpæ Rei, qui ex induſtria migrant in eas regiones, in quibus Concilium Tridentinum non eſt receptum, ut ibi matrimonium contrahant, quia tunc accleſiæ leges dolo malo, & fraude inſigni eludunt.

Quæritur quadrageſimo ſeptimò, an vali- 186
dum ſit matrimonium initum coram Parocho ſuſpenſo, vel excommunicato, aut intruſo, vel nondum ſacerdote, vel atiam axiſtente extra terminos ſuæ parochiæ, imò etiam extra limites Diœceſis proprij Epiſcopi ? Reſpondetur, matrimonium contractum coram Parocho ſuſpenſo, val etiam excommunicato ratum, ac validum eſſe. Ratio deſumitur ex eo, quia Parochus in contractu matrimoniali nullam exercet juriſdictionem, ſed tantùm ſuam puram exhibet præſentiam, & miniſterium facti, ut declaravit ſacra Congregatio Concilij Tridentini intarpres. Præterea ſuſpenſio, & excommunicatio non irritant ſacramentum, niſi in his quæ juriſdictionis ſunt, ut abſolvere a peccatis. Sed aſſiſtere ſimpliciter matrimonio, & ſuam exhibere præſentiam non eſt actus juriſdictionis, alioquin etiam teſtes aſſiſtentes matrimonio exercerent juriſdictionem, cùm & ipſi exhibeant ſuam præſentiam, quod tamen nullus concedit. Neque impertiri ſimplicem benedictionem, eſt exercere juriſdictionem, ut per ſe liquet; hinc ratum, & validum eſt atiam matrimonium initum coram Parocho ſuſpenſo, & excommunicato etiam denuntiato, ita enim declarâſſe ſacram Congregationem Concilij interpretem tempore Cardinalis Matthæi re diligenter diſcuſſâ refert Fagnanus in *c. litteras, quas de matrimonio contracto contra interdictum eccleſiæ.*

Non tamen axcuſantur à gravi culpa, qui 187
ſcienter coram parocho excommunicato contra-

trahunt, imò incurrunt etiam excommunicationem, ſi Parochus ſit etiam excommunicatus, quia tunc fideles tenentur vitare ejus communionem; matrimonium tamen, ſi contrahatur coram parocho intruſo irritum eſt, & ratio ex eo petitur, quia Parochus intruſus non eſt verus Parochus: & Concilium Tridentinum declarat irrita omnia ea matrimonia, quæ aliter, quàm præſente Parocho, aut alio ſacerdote de ipſius Parochi, aut Ordinarij licentia contrahuntur, unde cùm Parochus intruſus revera non ſit Parochus, matrimonium coram ipſo initum eſt irritum. Sin verò Parochus intruſus titulum haberet tantùm coloratum, ac errore communi cenſeretur verus Parochus, ratum tunc eſſet matrimonium coram ipſo initum; ut etiam quamvis ipſo jure ſit Parochus privatus beneficio ob aliquod crimen, vel quia excommunicatus erat, cùm ad illud fuerat promotus, vel quia poſſideat aliud beneficium incompatibile cum cura parochiali, vel quia intra annum à ſua promotione ad parochiam non fuerit ſacerdos initiatus; ſi tamen nondum ſit ſpoliatus parochiâ, & quamdiu non ſpoliatur, matrimonium coram ipſo initum eſt ratum, ut etiam quando præſumitur habere juſtam cauſam retinendi beneficium parochiale, & deſumitur ex *c. licèt Epiſcopus de præb. in 6.*

188 Cæterum matrimonium initum coram Parocho nondum ſacerdote ratum eſſe, præſertim, ſi contrahatur intra annum ipſi à jure conceſſum, ut presbyteratûs ordinem ſuſcipiat, declaravit ſacra Congregatio Concilij Tridentini interpres, ut refert Fagnanus in *c. quoniam de conſtitut.* ubi addit, ratum etiam eſſe matrimonium contractum coram Parocho minoribus duntaxat initiato Ordinibus; quia adhuc eſt verus Parochus, licèt nondum ſacerdos, proinde ejus præſentia ſufficit, ut matrimonium ſuum ſortiatur valorem. Imò non ſolùm intra limites ſuæ parochiæ, ſed etiam extra, poteſt validè matrimonio aſſiſtere, imò & extra diœceſim validè ſuos parochianos matrimonio conjungere, dummodo denuntiationes præmiſſæ fuerint, ac factæ in parochia. Ratio ex eo deſumitur, quia aſſiſtentia parochi, & impertitio benedictionis non ſunt actus juriſdictionis contentioſæ, proinde non circumſcribuntur ſolo territorio propriæ parochiæ, vel diœceſis. Imò etiam ſimplex ſacerdos de licentia parochi poteſt extra parochiam matrimonio conjungere parochianos proprios illius parochi, à quo licentiam obtinuit, quia tunc ſacerdos vices gerit ipſius parochi. Non tamen validum eſt matrimonium contractum coram Clerico non ſacerdote de licentia parochi, vel Ordinarij, quia Concilium Tridentinum in ſuo decreto *de reform. matrim.* exigit præſentiam parochi, vel ſacerdotis de licentia parochi, vel Ordinarij; Concilium enim eos declarat omnino inhabiles ad contrahendum matrimonium, qui aliter, quàm præſente parocho, vel alio ſacerdote de ipſius parochi, ſeu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus teſtibus attentant contrahere, & ſi contrahant, declarat matrimonium irritum, ac nullum. Hinc non ſolùm Concilium exigit præſentiam parochi, vel ſacerdotis de licentia parochi, ſeu Ordinarij, ſed etiam duorum, vel trium teſtium, ſine quibus matrimonium eſt irritum, & clandeſtinum, ut enim habetur *Deuter. 19. v. 15.* & *Matth. 18. v. 16.* *In ore duorum, aut trium teſtium ſtabit omne verbum.* Cæterum quod attinet ad qualitatem teſtium non eſt neceſſe, ut hi ſint omni exceptione majores, ſed ſufficit, ſi ſint rationis compotes, quamvis impuberes, conſanguinei, domeſtici, fœminæ, & alij, qui moraliter præſentes eſſe poſſunt, ac de re geſta teſtimonium ferre. Quia quales debeant eſſe teſtes in contractu matrimonij, Concilium Tridentinum non præſcribit: regulariter tamen ſemper ſeliguntur, qui ſint adulti, probi, ac bene utentes ratione.

Quæritur quadrageſimo octavò, in quonam ſenſu Parochus aſſiſtens contractui matrimonij dici poſſit Miniſter ſacramenti matrimonij, cùm ipſi contrahentes ſint hujus ſacramenti Miniſtri? 189
Reſpondetur, aliquos in ea eſſe opinione, ut parochus, ſicut alia miniſtrat eccleſiæ ſacramenta exceptis duobus confirmationis, & Ordinis, quæ miniſtrantur, & conferuntur ab Epiſcopo, ita etiam ſacramentum matrimonij; ita enim docent Melchior Canus, Eſthius, Sylvius, & alij cenſentes, formam ſacramenti matrimonij non eſſe verba conjugum, ſed verba ſacerdotis in rituali Romano præſcripta, vel alia æquivalentia ſecundùm uniuscujusque eccleſiæ ritum, & nituntur, quia Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de reform. matrim.* ait: *ſi nullum legitimum opponatur impedimentum ad celebrationem matrimonij in facie eccleſiæ procedatur, ubi parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto vel dicat: Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti:* ex quo textu inferunt, Concilium Tridentinum velle, ut parochus tanquam eccleſiæ miniſter dicat contrahentibus verba illa: *Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris &c.* hinc ſubdunt: atqui hæc verba id efficiunt, quod ſignificant, & cùm ſignificent conjunctionem ſacramentalem, concludunt, hanc matrimonij conjunctionem fieri à parocho, qui propterea miniſter eſt hujus ſacramenti; idque firmant, quia ſi non eſſet parochus miniſter conjungens matrimonio contrahentes, ſed miniſtri eſſent ipſi contrahentes, qui matrimonio jungerentur per propria verba, quibus Berta dicit, accipio in meum maritum Titium; & Titius viciſſim accipio Bertam in meam uxorem, ſi tunc jungerentur, cùm verba à parocho poſtea proferantur, & inveniat contrahentes jam matrimonio conjunctos, non diceret, ego vos in matrimonium conjungo, ſed potiùs ego vos in matrimonium conjunctos declaro. Adhærent huic ſententiæ Guillelmus Pariſienſis *lib. de ſacrament. tract. de matrim.* Petrus Paludanus in *4. ſent. diſt. 5. quæſt. 2.* & nituntur etiam authoritate Concilij Carthaginenſis IV. *can. 13.* ibi: *Sponſus, & ſponſa cùm benedicendi ſunt à ſacerdote, à parentibus ſuis, vel paranimphis offerantur, qui cùm benedictionem acceperint, eadem nocte pro reverentia ipſius benedictionis in*

Digitized by Google

virginitate permaneant : atqui ſi Patres Africani benedictionem ſacerdotis meram eſſe cæremoniam exiſtimâſſent, non injunxiſſent novis conjugibus tantam reverentiam, cùm majorem, vel æqualem benedictionem fideles ſingulis diebus accipiant in fine ſacrificij, tum à ſacerdotibus, tum ab Epiſcopis, cùm tamen non moneantur, ut ab uſu abſtineant conjugij propter talem benedictionem ; unde diſcrimen inter has benedictiones, & illam, quam novis conjugibus impertitur parochus, eſt, quia hæc eſt verum ſacramentum matrimonij, non ita aliæ benedictiones ſunt ſacramenta.

190 Tum quia Eugenius IV. in decreto aſſerit, ſacramenta tribus perfici, rebus tanquam materia, verbis tanquam formâ, & perſona Miniſtri ; ſin verò contrahentes eſſent Miniſtri ſacramenti matrimonij, utique hoc ſacramentum perficeretur ſine verbis per litteras, vel nutus mutuum conſenſum exprimentes. Tum quia ſacramentum ſine intentione miniſtri perfici poſſet, cùm conjuges habeant tantùm intentionem ſuſcipiendi, non verò miniſtrandi ſacramentum, cum de hac te nec ab eccleſia moneantur. Tum quia mulier, quæ ex Apoſtolo non permittitur in eccleſia loqui, multò minus debet permitti, ut ſacramenta miniſtret, ut contingeret, ſi ipſa eſſet miniſtra hujus ſacramenti. Nihilominus dicendum eſt, miniſtrum effectionis ſacramenti matrimonij non eſſe parochum, ſed conjuges matrimonium ineuntes, quia ille eſt propriè Miniſter ſacramenti, qui formam verborum profert, quibus ſacramentum conficitur, ut liquet in cæteris ſacramentis : ſed ſoli contrahentes proferunt formam verborum matrimonij, quæ ſunt, cùm Berta dicit coram parocho, & teſtibus: ego accipio in meum maritum Titium, & viciſſim Titius ego accipio in meam uxorem Bertam, quia tunc initur verus contractus civilis inter Bertam, & Titium, & quem Deus elevavit ad rationem ſacramenti : non enim Chriſtus immutavit naturam contractus humani, quando illum elevavit ad rationem ſacramenti ; unde ſicut in aliis contractibus civilibus, & humanis ipſi contrahentes ſunt, qui contractum efficiunt, ita etiam in contractu matrimoniali, quo contrahentes ineunt matrimonium per mutuam liberam traditionem, & acceptionem corporum, proinde ſunt miniſtri effectionis hujus contractus, conſequenter etiam ſacramenti matrimonij, quod à Chriſto fuit annexum huic contractui tanquam quid acceſſorium, quod ſequitur naturam ſui principalis.

191 Quamobrem parochus aſſiſtens matrimonio, tantùm dici poteſt eſſe Miniſter ratificationis ; non verò effectionis ſacramenti matrimonij: hinc Tertullianus *lib. 1. ad uxor. c. 9.* ait: *unde ſufficiamus ad enarrandam felicitatem ejus matrimonij, quod eccleſia conciliat, confirmat oblatio, obſignat benedictio, Angeli renuntiant, & Pater ratò habet.* Vult Tertullianus, benedictionem obſignare matrimoniū, quia illud ſupponit jam contractū, illud enim benedicitur, quod eſt. Rurſus ait: *Pater*, ſeu Prælatus eccleſiaſticus, *ratò habet*, quatenus parochus ratificat matrimonium jam contractum ab ipſis ſponſis. Quamobrem cùm parochus dicit : ego vos conjungo in nomine Patris, & filij, ſenſus non eſt, quòd per illa verba conjungat conjuges, ac ſi antea non fuiſſent conjuncti, ſed tantum per illa verba nomine eccleſiæ ratificat conjunctionem jam factam ab ipſis contrahentibus : neque inutilia ſunt præfata parochi verba, quia per verba illa ſolemniter declarat, quod ante talia verba factum fuit ab ipſis conjugibus, perinde ac Judex eccleſiaſticus, non inutiliter in foro exteriori abſolvit excommunicatum, qui jam in foro conſcientiæ erat abſolutus, quando enim profert verba illa *ego te abſolvo à vinculo excommunicationis* nil tunc efficit de novo, ſed ſolùm ſolemniter declarat, talem eſſe abſolutum, & ut talem habendum eſſe ab omnibus : unde parochus tantùm dicitur eſſe Miniſter ratificationis matrimonij, non verò effectionis.

Hinc Concilium Mediolanenſe injungit 192
parocho, ut ubi ſponſus, & ſponſa ſigillatim, & nominatim interrogati ſuum expreſſerunt conſenſum proferet alta voce verba illa, *quod Deus conjunxit homo non ſeparet*, quæ verba præſupponunt ſponſos jam matrimonio conjunctos per mutuum conſenſum expreſſum. Deinde procedit parochus ad ratificandum ſolemniter nomine eccleſiæ matrimonium jam initum: hinc ſponſi genuflectunt, & parochus dextera ſua ſponſi dexteram prehendit, & ad ſignificationem vinculi, fideique conjugalis imponit manui dexteræ ſponſæ, ſummitatéſque ſtolæ in modum crucis ſuper imponit ſponſorum manibus, & poſtea alta voce ait : *Ego authoritate ſanctæ matris eccleſiæ, qua fungor, conjungo vos in matrimonium*, hoc eſt nomine eccleſiæ ſolemniter ratifico, & confirmo matrimonium, quod hi ſponſi inierunt per mutuum conſenſum ; cum enim ſe ipſos conjunxerint, ſimpliciter, ego iterum nomine eccleſiæ, & ſolemniter eos conjungo in matrimonium ; & poſtea manu ſignum crucis ſuper utrumque ſponſum ducens ait : *In nomine Patris* †, *& Filij* †, *& Spiritus ſancti* †, *Amen.*

Neque ullum faceſſit negotium, quod ad- 193
ducitur ex Concilio Carthaginenſi, quia Patres Africani non propter ſolam benedictionem injunxerunt tantam reverentiam ſponſis, ſed propter benedictionem, ut connexam, & acceſſoriam ad matrimonium, ſeu ſacramentū initum, & ſuſceptum à ſponſis, & quia aliæ benedictiones non ſunt ita annexæ, ideò tanta reverentia illis non injungitur. Ad aliud, quod addebatur ex decreto Eugenij IV. docentis : Sacramenta perfici tribus, ſcilicet rebus tanquam materia, verbis ut forma, & perſona miniſtri, reſpondetur, Eugenium non negare, Miniſtros matrimonij eſſe contrahentes, ut exprimentes verba conſenſuum, cùm in quolibet ſacramento miniſter ſit, qui profert formam illius: quamobrē per perſonā miniſtri ut diſtinctam à contrahentibus non intelligit miniſtrum effectionis, ſed ratificationis. Hinc manent ſoluta alia, quę addebantur, poſſe ſine intentione Miniſtri perfici hoc

ſacra-

ſacramentum, eò quia contrahantes habeent intentionem illud ſuſcipiendi, non verò miniſtrandi, quia eo ipſo, quòd hebent intentionem contrehendi metrimonium, & proſerendi conſenſum internum per varba ſenſibilia, habent atiam intentionem perficiendi, proinde miniſtrandi hoc ſacramantum. Neque obſtat, quòd in eliis ſecrementis miniſter ſit ſacerdos, quin hoc ſpeciale eſt matrimonij ſacramento, ut conſiſtat in contrectu ipſorum ſuſcipientium, proinde eſt etiam ſpeciele ipſius, ut contrahentes ſint Miniſtri hujus ſecramenti, perinde ac cætati contrehentes ſunt cauſe efficiens, & Miniſtri aorum contractuum, quos inter ſe ineunt. Hinc quamvis ex Apoſtolo non liceat mulieri loqui in ecclaſia, adhuc tamen ei licet matrimonium contrahere, proinde etiam efficera hoc ſacrementum, cùm verba contrehentium fuerint ex Chriſti inſtitutione elavata ad rationem ſacramenti.

194 Quæritur quadrageſimo nonò, quomodo evincetur, legem metrimonij contrehendi non obligara omnes, cùm à Deo dictum ſit hominibus *Geneſ. 1. Creſcite, & multiplicamini?* Reſpondetur, id ax eo præcipuè evinci, quia virginitas, ſeu ſtatus continentiæ in ſacris ſcripturis commendatur, dicitúrque majorem in ſe perfectionem, & ſenctitetem continera ſtatum continantiæ, & virginitatis, quàm contineat ſtatus matrimonij: Chriſtus enim *Matth. 19.* eit: *Sunt Eunuchi, qui de matris utero ſic nati ſunt: & ſunt Eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus: ſunt Eunuchi, qui ſe ipſos caſtraverunt propter regnum culorum*: hoc eſt, quie ſtetum continentiæ, & virginitatis elegerunt propter Deum, cui expeditiùs pura mante, & mundo corde inſervirent; qui enim matrimonio ſunt conjuncti pluribus implicantur curis, & negotijs, quibus nequeunt ite frequenter vecare orationi, & Deo inſarvire. Hinc etiam Apuſtolus *1. ad Corinth.* ait: *De virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, tanquam miſericordiam conſecutus à Domino, ut ſim fidelis. Igitur qui matrimonio jungit virginem ſuam bene facit, & qui non junget melius facit.* Quòd ſi meliùs facit, ſequitur, ſtatum continentiæ eſſe parfectiorem ſtetu matrimonij.

195 Neque obſtet, quòd Deus *Geneſ. 1.* dixetit: *Creſcite, & multiplicamini*, quia hæc verba adò ſpectant, ut declarent finem, ob quem aſt matrimonium inſtitutum, ſcilicat ob generetionam prolis, propegationam, & conſervationem humani generis, non varò ut ſingulis hominibus necaſſitetem imponant nubendi. Tum quia non ſolùm hominibus, ſed etiem beſtiis præcepti incapecibus dixit Dans: *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram.* Prætarea, quia etiam poſt diluvium dixit Dens ad Noë, & filios ejus, *Creſcite, & multiplicamini*, & temen conſtat, ipſum Noë nullam poſtee prolem genuiſſe: hinc liquet, per verba illa *Creſcite, & multiplicamini*, Deum non impoſuiſſe ullum præceptum hominibus matrimonium contrahendi, quapropter per illa verba non exprimebetur ullum præceptum, ſed tantùm largitio ſignificabatur fœcunditatis, & impertitio benedictionis, ut deſumitur ex eodem ſacro textu *benedixitque Deus Noë, & filiis eis.* Cætarum in ipſo exordio humani generis neturæ laga tanebantur omnes conjugium inire, donec ad juſtam multitudinem humanum genus perducaretur: quia ſicut naturæ præceptum eſt, ut quisque ſaluti corporis conſulet elimentorum ſumptione; ita eſt atiem præceptum, ut ſaluti humani generis, ejúsque conſervetioni conſulatur filiorum generatione: & licèt ſub mundi initiis, donac ad juſtam multitudinem genus humanum parduceretur, fuerit præceptum obligans ſingulos homines: nunc eutem obligat ſolem Rempublicam, & ſufficit, ſi in eedem ſint plures, qui nuptias contrahant; non varò eſt naceſſe, ut omnes matrimonium contrahent. Rurſus matrimonium tentùm erat præceptum ſingulis ad populum Dei pertinentibus, ut populus ille multiplicaretur. Tempore eutem novi taſtementi multitudo populi fidelis procuranda erat non ganerationa filiorum, ſad convarſione Ethnicorum.

Quinimò etiam in laga vetari populo illo 196
ſatis multiplicato non ampliùs obligavit ſingulos ed contrahanda metrimonia, ut probant exempla Joſue, Eliæ, Eliſæi, & Jeremiæ, qui ſine injurie legis divinæ, & naturalis cœlibes vixerunt, & culturæ ceſtitatis fuerunt addicti: quinimo Deus Iſaiæ cap. 56. *Eunuchis legem ſuam ſervantibus promittit in domo ſua locum, & nomen melius à filiis, & filiabus, nomen ſempiternum.* Eunuchorum autem nomine homines ſignificantur cœlibas, & continantes, quibus propterea Deus promittit cœleſtem beatitatem, à qua tamen axcluderentur per trensgreſſionem præcepti, ſi nuptiæ obligerent omnes, & ſingulos. Hinc etiem ſapientiæ 3. commendatur caſtitas neſcia thori conjugalis, ibi: *Qui neſcivit thorum in delicto habebit fructum in reſpectione animarum ſanctarum.* Joſephus Hebræus in ſua hiſtoria etiam refert, Eſſenos cœlibetum ſervâſſe. Neque obſtet quòd *Exod. 10. & Deuter. 17.* legamus, ſterilem non fore quemquem in tarra Iſreël, quia id non injunxit ullum præceptum, ſed fuit ſola promiſſio, qua benedictio fœcunditetis promittebatur conjugibus Dei mandete ſervantibus. Tum quie ſteriles, ſi propriè loquamur non dicuntur, qui ſtudio caſtitetis, & continentiæ à nuptiis ebſtinent, ſed qui conjugio uſi liberos habere nequeunt, & hæc eret illa ſterilitas, quæ in lege vateri conjugibus probro debatur, quapropter S. Eliſabeth *Luc. 1.* ait: *Dominus reſpexit auferre opprobrium meum.*

Demum, quia ſi in lege veteri præceptum om- 197
nibus, & ſingulis fuiſſet metrimonium, Eſſeni non fuiſſent permiſſi cœlibetum ſervara, neque Chriſtus, qui venerat legem adimplere, quidquem contra præceptum egiſſet, naque Joennes Baptiſte, neque Apoſtoli, qui vel uxores non habuerunt, vel eſſumpti ed Apoſtolatum eb uſu abſtinuerunt conjugij, & cùm conſtet, hos omnes cœlibem duxiſſe vitam, concludendum eſt, matrimonium non fuiſſe omnibus, & ſingulis

præ-

præceptum etiam in lege veteri: hinc D. Auguſtinus *lib. 1. de nupt. & concupiſc. c. 13.* loquens de hac procreatione filiorum in lege veteri ait: *Hæc enim propagatio filiorum quæ in ſanctis Patribus propter generandum, & conſervandum populum Dei, in quo Prophetiam Chriſti præcedere oportuit, officioſiſſima fuit; nunc jam non habet illam neceſſitatem. Patet ibi jam ex omnibus gentibus ſpiritualiter gignendis, ut undecunque carnaliter fuerit copia filiorum. Et quod ſcriptum eſt Eccleſ. 3. tempus amplectendi, & tempus continendi ab amplexu, per illud atque hoc tempus agnoſcitur diſtributum. Illud quidem fuit amplectendum, hoc autem continendi ab amplexu.*

198 Quæritur quinquageſimò, quomodo probetur ſacramentum matrimonij in lege Evangelica conferre gratiam? Reſpondetur, dogma fidei eſſe, matrimonium verum, ac propriè dictum novæ legis eſſe ſacramentũ, id enim docet Apoſtolus ad Epheſ. 5. *Quia membra ſumus corporis ejus de carne ejus, & de oſſibus ejus, propter hoc relinquet homo Patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in eccleſia.* Quod autem Apoſtolus dicat, *ſacramentum hoc magnum eſt*, non ad ipſam Chriſti, & eccleſiæ conjunctionem id refert Apoſtolus, ſed ad matrimonium, eò quia conjunctio viri, & mulieris, ſeu vinculi matrimonialis, cujus Deus eſt author, ſignum eſt ſacrum, ſeu ſacramentum ſignificans rem ſacram, ſeu conjunctionem Chriſti Domini cum eccleſia: ſiquidem illud pronomen demonſtrativum *hoc* refertur tantùm ad id, quod proximè præceſſerat de humano conjugio, & de quo præcipuè agebat Apoſtolus ſcribens ad Epheſios, & hunc eſſe genuinum Apoſtoli ſenſum, aſſerunt SS. Patres expreſsè docentes, matrimonium eſſe verum novæ legis ſacramentum, D. Auguſtinus *lib. de fide, & operib. c. 7.* ait: *In civitate Dei noſtri in monte ſancto ejus, hoc eſt in eccleſia, nuptiarum non ſolùm vinculum, verùm etiam ſacramentum ita commendatur, ut non liceat viro uxorem ſuam alteri tradere*: & *lib. de bono conjugal. c. 18.* ait: *In noſtrarum nuptijs plus valet ſanctitas ſacramenti, quàm fœcunditas uteri.* D. Ambroſius *lib. 1. de Abraham. c. 7.* *Cognoſcimus* (inquit) *velut præſulem, cuſtodémque conjugij eſſe Deum, qui non patitur, alienum thorum pollui: & ſi qui fecerit, peccare eum in Deum, cujus legem violet, gratiam ſolvat. Et ideo quia in Deum peccat, ſacramenti cœleſtis amittit conſortium.* Hinc Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. can. 1.* aſſerens, matrimonium verè, & propriè eſſe ſacramentum, & conferre gratiam ait: *Si quis dixerit, matrimonium non eſſe verè, & propriè unũ ex ſeptem legis evangelicæ ſacramentis à Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in eccleſia inventum, neque gratiam conferre, anathema ſit.*

199 Eſt enim matrimonium ex ſua inſtitutione ſignum rei ſacræ, quatenus ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſponſi cœleſtis cum ſponſa, quem ut ſibi deſponſaret in fide, & juſtitia in ſempiternum è ſinu Patris in terras deſcendit, eique per Myſterium incarnationis conjunctus eſt ad ſobolem ſpiritualem in perpetuum tempus propagandam, & regenerandam: quin & amore tam ardenti, eam dilexit, ut ſe ipſum morti traderet pro ea, ut eam ſanctificaret mundans lavacro aquæ in verbo vitæ: & eò ſibi ſpecioſiorem exhiberet eccleſiam non habentem maculam, & rugam, quò eam lavacro aquæ purgaverit à quavis macula. Quòd verò non ſolùm ſit ſignum rei ſacræ, ſed etiam gratiam conferat, eſt etiam dogma fidei, ut definivit Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24 can. 1. de ſacram. matrim.* ubi ait: *Gratiam verò, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indiſſolubilem unitatem confirmaret, conjugéſque ſanctificaret, ipſe Chriſtus venerabilium ſacramentorum inſtitutor, atque perfector.* Per hanc autem gratiam, quam confert ſacramentum matrimonij, vir, & uxor mutuo charitatis vinculo conjuncti mutuis ſe ſe benevolentiis proſequuntur, & alter in alterius benevolentia conquieſcit, nec alienos, ac illicitos amores quærit, & thorum ſuum ſervat immaculatum. Rurſus per hanc gratiam, ſit ut matrimonium quod in remedium concupiſcentiæ inſtitutum eſt, ipſam compeſcat, & coerceat: ſiquidem niſi per matrimonium gratia conferretur, concupiſcentia potiùs augeretur, quàm imminueretur per ipſum matrimonij uſum, unde Auguſtinus *lib. de bono conjugali. c. 5.* ait: *Ad hoc nuptiæ ſunt, ut illa concupiſcentia redacta ad legitimum vinculum, non deformis, & diſſoluta fluitaret habens de ipſa irrefrænabilem carnis infirmitatem; de nuptijs autem indiſſolubilem fidei ſocietatem; de ſe ipſa progreſſum immoderatè coëundi; de nuptijs modum caſtè procreandi.*

Rurſus per hanc gratiam fit, ut Chriſtiani 200 conjuges prolem quærant, non ſolùm quæ mundo naſcatur, ſed & Deo renaſcatur per lavacrum baptiſmi, & Chriſto conſecretur per Chriſtianæ vitæ inſtitutum, ut ait idem Auguſtinus *lib. de nupt. & concupiſc. c. 7.* inquiens: In nuptiis bona nuptialia diligantur, proles, fides, ſacramentum; ſed proles, non ut naſcatur tantùm, verùm etiam ut renaſcatur: naſcitur námque ad pœnam niſi renaſcatur ad vitam. Præterea per hanc gratiam conjuges fideles inviolatam, eámque individuam fidem ſibi mutuò ſervant, parentes ritè, & rectè prolem inſtituunt, onera, & incommoda matrimonij æquo animo tolerant, tribulationes ſuſtinent, quas patiuntur conjugati, ut ait Auguſtinus *lib. de ſancta virginit. c. 16.* *In ſuſpicionibus zeli conjugalis, in procreandis filiis, atque nutriendis, in timoribus, & mæroribus orbitatis. Quoties enim quiſque ſe connubij vinculis alligat, iſtis trahitur, atque agitatur affectibus.*

Ad hanc igitur tolerandam tribulationem 201 gratia, quam confert ſacramentum matrimonij, juvat, & corroborat conjuges fideles. Hinc Auguſtinus expendens illud Pſ. 40. *Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris ejus: univerſum ſtratum ejus verſaſti in infirmitate ejus*, pulchrè ait: & appoſitè ad rem noſtram, *Lectus doloris infirmitas eſt carnis. Ne dicas non poſſum tenere,*

&

& portare, & frænare carnem meam. Adjuvaris, ut poſſis. Dominus opem ferat tibi ſuper lectum doloris tui. Portabat te lectus, non portabas lectum; ſed paraliticus intus eras, adoſt, qui dicat tibi, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris ejus. Et ad ipſum Dominum convertit ſe, tanquam quæreretur. Quare ergo cum opem nobis ferat Deus, tanta mala patimur in iſta vita, tanta ſcandala, tantos labores, tantam inquietudinem carnis, & ſæculi? Convertit ſe ad Deum, & tanquam conſilium medicinæ ejus nobis exponens. Totum ſtratum ejus inquit verſaſti in infirmitate ejus. Per ſtratum intelligitur aliquid terrenum. Omnis anima infirma in hac vita quærit ſibi aliquid terrenum, ubi requieſcat: quoniam intentionem laboris, & mentis extenta in Deum difficilè poteſt perpetuò tolerare. Aliquid ſibi in terra conquirit, ubi requieſcat, & quodammodo pauſatione quadam recumbat, veluti ſunt iſta, quæ diligunt, & paulò infra ſubdit: *Acquieſcit in domo ſua, in familia ſua, in conjuge, in filijs, ſed tamen Deus volens nos amorem non habere niſi vitæ æternæ; & iſtis velut innocentibus delectationibus miſcet amaritudines, ut & in his patiamur tribulationes, & univerſum ſtratum noſtrum vertit in infirmitate noſtra.* Ad has igitur æquo animo tolerandas tribulationes deſiderabatur Dei gratia, quam ſacramentum matrimonij confert, & cujus beneficio mater faſtidia in prolis geſtatione, labores in partu, & tædia in nutritione, feliciter ſuperat, imò & cùm gaudio tolerat. Hujus gratiæ beneficio pater libenter curam domûs ſuſtinet in educanda prole; ſolicitudines, & anxietates patitur, quæ omnia ſine ope divinæ gratiæ tolerari vix poſſent. Quamobrem ad id confertur per ſacramentum matrimonij gratia, ut ejus ope conjuges libenter ferant moleſtias, incommoda, & onera conjugij, difficultates ſuperent, & æternæ ſalutis impedimenta in eo ſtatu occurrentia vincant. Imò per hanc gratiam vir ſuam etiam diligit uxorem, ſicut Chriſtus eccleſiam, & mulier libenter ſubijcitur viro ſuo, cui adhæret, ſicut eccleſia Chriſto.

202 Hinc matrimonium infidelium non eſt ſacramentum, ſed tantùm contractus civilis, quia non ſunt capaces ſacramenti, cùm non ſint baptizati; eſt enim baptiſmus janua ſacramentorum, quæ non ſuſcipiuntur, niſi ab ijs, qui per hanc januam baptiſmi ingrediuntur, quapropter Innocentius III. in *c. gaudemus de divortijs* ait: Sacramentum conjugij propriè apud fideles tantùm exiſtere; & apud infideles nonniſi impropriè. Hinc D. Thomas in *4. ſent. diſt. 39. q. 1. art. 11. ad 1.* ait: *Quamvis infidelibus non competat matrimonium ſecundùm quod eſt ſacramentum in diſpenſatione miniſtrorum eccleſiæ conſiſtens; competit tamen eis in quantum eſt in officium naturæ: & tamen etiam matrimonium tale eſt aliquo modo ſacramentum habitualiter, quamvis non actualiter, eò quod actu non contrahunt in fide eccleſiæ:* Hinc cùm primùm conjuges infideles convertuntur ad fidem eorum matrimonium, quod in ſententia D. Thomæ erat tantùm ſacramentum habitualiter, fit ſacramentum actualiter per baptiſmum, & incipit ſuam conferre gratiam.

Quæritur quinquageſimo primò, an priſci 203
Patres, qui in lege veteri plures duxerunt uxores perperam egerint? Reſpondetur negativè, quia tunc ad uberiorem propagationem populi Dei deſiderabatur, ut vir plures duceret uxores. Quinimò plures ex Patribus illis priſcæ legis ſingulari floruerunt ſanctitate, unde & *Matth.* 8. promittitur electis illis fore, ut recumbant, cum Abraham, Iſaac, & Jacob in regno cœlorum. Tum quia ſi Polygamia fuiſſet ijsdem data probro, Deus in tali hypotheſi non permiſiſſet tot adulteria impunita, nec Jojada ſummus ſacerdos Joaſo Regi Juda duas tradidiſſet uxores, ſi ſecundam ſine crimine habere non potuiſſet. Neque obſtat, ſi dicas, legem de unitate uxoris eſſe divinam, & naturalem, quia licèt id verum ſit, eſt tamen de numero earum legum, in quibus poteſt Deus diſpenſare, ſicut de facto diſpenſavit in lege veteri. Ex legibus naturalibus quædam ſunt, quæ ad legem naturæ primariò pertinent, cujusmodi ſunt præcepta Decalogi, Deus eſt ſuper omnia amandus, parentes ſunt honorandi, mendacium non eſt proferendum: & quia hujusmodi leges, ſeu præcepta decalogi talia ſunt, ut iisdem oppoſita, ſint intrinſecè mala, ideo niſi immutetur materia, ut in homicidio, furto, & adulterio, ſemper ſunt illicita, & quà talia non poſſunt diſpenſari. Quædam verò pertinent ad legem naturæ tantùm ſecundariò, quæ cùm per ſe mala non ſint, ſed tantum ſunt mala, quia prohibita, ideo Dei diſpenſatione, & authoritate poſſunt laxari, talis eſt prohibitio polygamiæ, in qua Deus diſpenſavit cum priſcis illis Patribus, ut plures ducerent uxores ad uberiorem populi Dei propagationem, ut etiam ad ſignificationem plurium myſteriorum: ſiquidem Apoſtolus myſterium adumbratum in duobus Abrahæ uxoribus explicet *ad Galat.* 4. inquiens: *Scriptum eſt enim, quoniam Abraham duos filios habuit; unum de ancilla, & unum de libera. Sed qui de ancilla ſecundùm carnem natus eſt; qui autem de libera per promiſſionem, quæ ſunt per allegoriam dicta. Hæc enim ſunt duo teſtamenta:* hinc D. Auguſtinus *lib. de bon. conjug. c.* 17. ait: *Tunc ipſius pietatis erat operatio etiam carnaliter filios propagare, quia illius populi generatio nuntia futurorum erat, & ad diſpenſationem propheticam pertinebat.*

Tum quia ex divina diſpenſatione priſci illi 204
patres plures duxerunt uxores, & tametſi ſcriptura nullibi meminerit hujus diſpenſationis, ex ea tamen apertè colligitur, cùm eorundem Patrum ſanctitatis teſtimonium perhibeat; neque eorum polygamiam usquam reprehendet, quæ tamen, cùm frequens tunc eſſet, ſi inculpata non fuiſſet, nec uſurpata Deo inſpirante, & diſpenſante, procul dubio alicubi Deus eam reprehendiſſet, imò & prohibuiſſet. Quapropter Auguſtinus *lib. 12. contra Fauſt. c. 67.* ait loquens de polygamia. *Quando mos erat, crimen non erat: & nunc propterea crimen eſt, quia mos non eſt.*

eſt. Alia enim ſunt peccata contra naturam, alia contra mores alia contra præcepta. Quæ cùm ita ſint, quid tandem criminis eſt, quod de pluribus ſimul habitis uxoribus objicitur ſancto viro Jacob? ſi naturam conſulas non laſciviendi, ſed gignendi causâ illis mulieribus utebatur; ſi morem, illo tempore, atque in illis terris hoc factitabatur: ſi præceptum, nulla lege prohibebatur. Nunc verò, cur crimen eſt, ſi quis hoc faciat, niſi quia & moribus, & legibus hoc non licet? vult Auguſtinus non fuiſſe tunc polygamiam contrariam præcepto, quia nulla lege poſitiva prohibita eret, nunc verò prohibatur Chriſtianis.

205 Quæritur quinquagaſimo ſecundò, an matrimonium initum coram Parocho, cui Epiſcopus interdixit, ne tali matrimonio aſſiſtat, ſuum ſortiatur valoram? Ratio dubitandi ex eo videtur deſumi, quia actus, qui fit à non habente juriſdictionam, nullius eſt valoris, cùm ſit juriſdictio, quæ actui valorem impertitur *l. 3. C. de jurisd.* ſed actus, ſeu aſſiſtentia parochi, cui Epiſcopus inhibuit, ne tali matrimonio aſſiſteret, eſt actus poſitus à non habente juriſdictionem: ſiquidem tota juriſdictio, & poteſtas parochorum ab Epiſcopo dependat, ut docat D. Thomas *in 4. diſt. 20. art. 4. q. 1. in corp.* & *diſt. 24. q. 3. art. 2. q. 1. ad 3.* unda ex ao, quòd Epiſcopus inhibuerit parocho, na tali matrimonio aſſiſteret, juriſdictionam quoad talem aſſiſtentiam ai abſtulit, ſeu coarctavit juriſdictionam parochi, ne ſe extenderet ad talem aſſiſtentiam, quæ proinde contra prohibitionem Epiſcopi nullius aſt valoris, & matrimonium initum eſt irritum, quia ax Concil. Trid. *ſeſſ. 24. c. 1. de refor. matrim.* matrimonium initum ſina aſſiſtentia parochi habentis juriſdictionem aſt nullum. Quòd varò Epiſcopus poſſit prohibere parocho talem aſſiſtentiam, non videtur dubium, quia poteſt Epiſcopus prohibera parochis, aliiſque ſacardotibus abſolutionem à caſibus ſibi reſervatis, & poſita tali prohibitione, abſolutio à reſervatis aſt nulla ex Concil. Trid. *ſeſſ. 14. c. 7.* quapropter poteſt Epiſcopus etiam prohibere parochis, ne matrimonio aſſiſtant, ſicut iiſdem potaſt prohibere, na abſolvant è reſervatis: & ſicut ſtanta tali prohibitiona abſolutio à raſervatis eſt nulla, ita & aſſiſtentia parochi quoad matrimonium ineundum. Tum quia illud matrimonium eſt irritum, cui ſimplex ſacerdos aſſiſtit, tametſi parochus dederit ai facultatam aſſiſtendi, ſi poſtea eandem facultatem revocaverit, proinde è fortiori irritum erit matrimonium, cui parochus non obſtante Epiſcopi prohibitiona aſſiſtit; quia eatenus eſt irritum matrimonium, cui ſimplex ſacerdos non obſtanta revocationa licentiæ aſſiſtit, quia ſuppoſita revocationa non verificatur, quòd matrimonium contractum ſit coram parocho, val alio ſacardote de parochi, ſeu Ordinarij licantia juxta formam Concilij Tridentini: proinde eſt etiam irritum matrimonium, cui parochus aſſiſtit contra prohibitionem ſui Epiſcopi, quia ſtanta hac prohibitione non contrahitur coram parocho juxta formam Concilij Tridentini, quia prohibitio oparatur, ut parochus non ſit legitimus in ordine ad actum validè aſſiſtendi, ut notat Fagnanus in *c. litteræ de matrim. contract. contra interdictum Eccleſiæ num. 20.* Tum quia parochus validè non aſſiſtit matrimonio, quod contrahitur à non ſubditis ejusdem, *argum. Clement. de privileg.* & *c. 12. de pœnit. & remiſſ.* ſuppoſita autem Epiſcopi prohibitiona contrahentes quoad hunc actum ſubtrahuntur à juriſdictione parochi, qui propterea nequit validè tali matrimonio aſſiſtere.

Reſpondendum nihilominus eſt, tale matrimonium ſuum ſortiri valorem non obſtante prohibitione facta parocho ab Epiſcopo, & ita docent communiter Canoniſtæ, præſertim Panormitanus in *c. ad diſſolvendum de matrim. contract. contra interdict. Eccleſ.* Fagnanus *in c. littera de matrim. contract. contra interdict. Eccleſ. num. 7. & 19.* Pontius *lib. 6. de matrim. c. 7. num. 3.* Gonzal. *in c. fin. de matrim. contra interdict. Eccleſ. num. 2.* Ratio etiam petitur ex diſcrimine, quod intereſt inter prohibitionem, & irritationem; aliud enim eſt prohibere matrimonium, na contrahatur, & aliud matrimonium irritare *c. 6. qui Clerici, vel voventes c. unic. de voto in 6.* unde ex prohibitione matrimonij non ritè infertur ajus nullitas, ſi contrahatur: juxta vulgetam regulam: multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, obtinent roboris firmitatam *c. 16. de regul.* ax eo igitur, quòd Epiſcopus prohibeat parocho, na aſſiſtat tali matrimonio, non ſequitur, quòd ſi aſſiſtat, ſit irritum, quia ax ſimplici prohibitione, cui decretum irritans non adnectitur, non ractè infertur nullitas actûs. 206

207 Quòd ſola prohibitio non irritet actum, liquet ex ao, quòd tametſi Eccleſia prohibeat, na matrimonia contrahantur cum impedimentis tantùm impedientibus, adhuc non obſtante tali prohibitione, ſi contrahantur cum iiſdam impedimentis, valida ſunt, *c. 2. de matrim. contract. contra interdict. Eccleſ.* ubi Pontifex reſcribit: *Licèt contra interdictum Eccleſiæ ad ſecunda vota tranſire non debuerit, non tamen eſt conveniens, ut ob id ſolùm ſacramentum conjugij diſſolvatur*: quòd ſi interdictum Eccleſiæ matrimonium non irritat, à fortiori neque prohibitio Epiſcopi facta parocho, idque deſumitur atiem ax Concil. Trident. *ſeſſ. 24. de refor. c. 7.* ubi ſacra Synodus axpreſsè prohibet parochis, ne vagabundorum matrimonijs interſint: & nihilominus ſi parochus contra prohibitionem Concilij aſſiſter talibus matrimoniis, hæc ſuum ſortiuntur valorem juxta declarationem ſacræ Congragationis Concil. Trident. apud Sanchez *de matrim. lib. 3. diſp. 25. n. 16.* unde à fortiori validum eſt matrimonium, cui aſſiſtit parochus contra prohibitionem Epiſcopi, quia ſola & ſimplex prohibitio non irritat matrimonium, ſi hoc contrahatur, alioquin invalida eſſent matrimonia, quæ contraherentur, cum impadimentis tantùm impedientibus, & non dirimentibus, cum Eccleſia prohibeat, ne hujusmodi matrimonia contrahantur: quoties enim prohibitio non habet annexum decretum irritans, relinquit validum de jure matrimonium, ut liquet

quet ex omnibus impadimentis tantùm impedientibus *c. unic. de voto in 6.* unda prohibitio Epiſcopi facta parocho, ne aſſiſtat tali matrimonio, illud non irritat, ſi contrahatur cum aſſiſtentia talis parochi : quia nec Epiſcopos, nea alius Prælatus Pepâ inferior poteſt impedimenta dirimentia matrimonium ſtetuera, nac par prohibitionem irritare matrimonium, nac inhabilitare perſonas, ut notat Fegnanus in *c. littera quas de matrim. contra interdict. Eccleſ.* Ad ſolum ſummum Pontificem pertinet matrimonia irritare, & de illis ſtatuere cum decretis irritantibos ob bonum Eccleſiæ regiman.

208 Matrimonium igitor initum coram parocho, cui Epiſcopos prohibuit, ne eidem aſſiſteret, ſuū ſortitur valorem, quia contrahitur coram facie Eccleſiæ, & juxta formam Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. c. 1. de refor. matrim.* ubi ſtatuit, ut matrimonium celebretur præſante parocho, & hæc forma verificatur, tametſi Epiſcopus prohibuerit perocho, ne eſſiſterat : quia par prohibitionem Epiſcopi, non privatur parochus qualitate parochi, nec deſinit eſſe parochus, proinde ſi coram ipſo matrimonium contrahatur, hoc ſuum ſortitur valorem, tametſi aſſiſtentia parochi ob inhibitionem ſibi factam ſit illicita. Semel, quòd quis à ſupariore legitimatur ed aliquem actom, nequit ab inferiore ad eundem actum inhabilitari *l. 5. ff. de juriſdict.* Parochus autem à Concilio Tridentino lagitimator ed axhibendam ſoam præſentiem matrimonijs *ſeſſ. 24. c. 1.* *Qui aliter quàm præſente parocho, vel alio ſacerdote de ipſius parochi, ſeu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt, eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit.* unda eſt Concilium, quod legitimat perſonam parochi, ut validè eſſiſtet matrimonio, proinda nequit perſona parochi ab Epiſcopo par prohibitionem inhabilitari, ne validè aſſiſtat tali matrimonio, quod proptarea eſt validum ; tametſi corem tali parocho contrahatur ; dummodo contrahentae eidem ſubijciantur, val ſaltem unus ax ipſis, qoia ad valoram actûs ſufficit, ſi adſint de facto omnia reqoiſita, qoæ de jure dabent adeſſe *argum. l. 20. §. 1. ff. de condit. inſtitut.* ot communiter docent Doctoras, unde ſufficit, ſi parochus de facto ſuam exhibuerit præſentiam, & aſſiſtentiam: & qoamvis ſtante prohibitione Epiſcopi, non deboiſſat aſſiſtere, validum taman aſt matrimoniom.

209 Hinc ad primam rationem dobitandi reſpondetur, quòd tametſi parochus in fieri, ſeu ot craetur parochus, dapandeat ab Epiſcopo, ajúſque examine, & approbationa, non taman poſtquem ſemel eſt creatus parochus dependet ampliùs ab Epiſcopo in ordine ad aſſiſtendum validè matrimonio, quia hanc facoltatem habat parochus à jure, & à Concilio Tridentino : & Epiſcopus utpote inferior Concilio non poteſt inhabiliara Parochum ad telem aſſiſtentiam, quia inferior non habat poteſtatem in ſuperiorem : licèt poſſit Epiſcopus Parochum tamovere à ſuo officio, ne ſic ampliùs parochos, non tamen ſi perſeverat parochus, poteſt illum inhabilitare ad aſſiſtandum matrimonio ſuorum parochianorum, cùm hanc facultatem habeet à Concilio Tridentino: onde licèt ſtante prohibitione aſſiſtat illicitè, validum taman eſt matrimonium.

Ad aliod, quòd eddebetur, poſſe Epiſco- 210
pum prohibere parocho abſolutionem à caſibus reſarvatis, raſpondatur, eſſe diſcriman, quia abſolvere aſt actus juriſdictionis, nō ita aſſiſtere matrimonio; unde per talē prohibitionē non privat parochum olla juriſdictione. ſecus cùm prohibet, na abſolvat à caſibus reſervatis: Parochus aſſiſtando matrimonio axhibet nodam præſentiam, & miniſterium facti, adao ut velidum ſit matrimonium atiam contractum coram parocho ſuſpenſo, & axcommunicato denontiato, & ita fuiſſa declaratum à ſacra Congregatione Concilij rafert Fagnanus in *c. littera de matrim. contract. contra interdict. Eccleſ. num. 26.* qoia Concilium tantùm raquirit qualitatem parochi proprij, quam non obſtante prohibitione, aut excommunicatione ratinet.

Ad aliud, quod eddebatur da ſimplici ſa- 211
cerdote eſt diſparitas, quia ſemel quòd perochus revocat licantiam aſſiſtendi metrimonio, manet ſimplex ſacardos, & perſone tantùm private, quæ ot talis non habet qualitatem legelem à jure requiſitam, ot matrimonio velidè aſſiſtet. Sacus parochus non obſtante prohibitione Epiſcopi ramanet parochus, & habet à Concilio legelam qualitatam, ut velidè aſſiſtat matrimonio tanquam parſone publice ad id deſtinata ab Ecclaſia : & hac qualitata non poteſt Epiſcopus aum privare, ſi maneet perochus proprius contrahentium : tametſi parochus ſit prohibitus ab Epiſcopo, na aſſiſtat; adhuc aſt legitimus, & proprius parochus, proinde potaſt ſacramanta ot parochus miniſtrare contrahantibus. Ut anim notat Fagnanus *loc. cit. n. 21.* Parochus proprius qoamvis ab Epiſcopo prohibitos non canſetur illegitimus jure neturæ, quatenus matrimoniom eſt ufficium natoræ, nac jure divino, prout aſt alevatum, ut ſit ſacramentum, nec multo minus jure humano accleſiaſtico, quatanus eſt contractus, qui debet iniri cum conditionibus ab Ecclaſia reqoiſitis.

Quæritur quinquageſimo tartiò, an matri- 212
monium ſit validè contractum, ſi aontrahentes ſub fictis nominibus ab Ordinario obtinuerint licantiam, ut coram ſimplici ſacardota poſſint contrahare. Retio dubitandi eſt, quie fictio nominis aſt quid acaeſſorium, & accidantale inſufficians ad irritandum actum, etenim *Geneſ. 27.* etiam Jacob ſub ficto nomine Eſau patarnam ab Iſaeco impetravit benedictionem, quæ tamen valida fuit, & ſalices præſtitit affectus : ergo atiam licantie contrahendi coram ſimplici ſacerdote, & impatrate ſub fictis nominibus eſt valida, & matrimonium initum juxta formam Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. c. 1. de refor. matrim.* ubi præſcribens formam eſſentialem contrahendi validè matrimonium, eit : *Præſente Parocho, vel alio ſacerdote de ipſius Parochi, ſeu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus teſtibus contrahatur :* & hæc forma ſervetur, tametſi obtenta ſit licantia ab Ordinario ſob fictis no-

minibus, quia adhuc ſacerdos de ipſius Ordinarij licentia aſſiſtit matrimonio.

213 Tum quia matrimonium initum præſente parocho licèt invito, imò & contradicente, ac proteſtante in contrarium, adhuc eſt validum; dummodo naturaliter parochus intelligat, quid contrahentes dicunt, & agunt; quia non obſtante contradictione parochi matrimonium contrahitur coram facie Eccleſiæ juxta Concilium Tridentinum, hoc eſt præſente parocho, & habetur textus *in l. 209. ff. de V.S. Coram Titio aliquid facere juſſus, non videtur præſente eo feciſſe, niſi intelligat: velle tamen non debet: nam & invito eo rectè fit, quod juſſum eſt*; & habetur etiam deciſio Rotæ Romanæ in Granatens. matrim, coram Veroſpio in Noviſ. Præterea, quis error, aut falſitas, ſi tantùm contingat in accidentalibus, vel in cauſâ impulſiva, non verò in finali, nec in ſubſtantialibus non vitiat diſpoſitionem, nec conceſſionem datam à ſuperiore *c. 14. §. conſiderantes quoque de præbend. in 6. l. 71. §. ob falſam cauſam. ff. de condit. & demonſtrat.* Falſitas autem, ſeu error contingens in nomine, vel pronomine; non cenſetur contingere in ſubſtantialibus, nec in cauſa finali, ſed tantùm in impulſivâ, & accidentalibus, proinde non vitiat conceſſionem contrahendi coram ſimplici ſacerdote.

214 Tum quia reliqua ſacramenta non ſunt invalida ob falſam ſubſtitutionem alterius nominis, aut cognominis, ut ſi quis ficto nomine confirmetur, vel ſacris Ordinibus initietur, vel in ſacra Exhomologeſi abſolvatur: ergo etiam matrimonium erit validum non obſtante falſa ſubſtitutione ementiti nominis, & cognominis.

215 Præterea valida eſt licentia contrahendi coram non parocho ab Ordinario impetrata ſub fraudulenta occultatione qualitatum perſonæ, ne ſi contrahens cognoſceretur, impediretur, quo minus matrimonium contraheret: ſed æquè ſe tenet ex parte cauſæ impulſivæ occultatio qualitatum, ac nominis, & cognominis, proinde ſi non obſtante fraudulenta occultatione qualitatum perſonæ contrahentis, matrimonium validum eſt ex deciſione Rotæ Romanæ *in Mechlinienſ. matrim. coram Cerro 5. Martij anno 1666.* erit etiam validum, non obſtante falſa ſubſtitutione ementiti nominis, & cognominis.

216 Reſpondetur hujuſmodi matrimonium nullius eſſe valoris, & ratio ex eo deſumitur: quia mandatum delegationis datum ad certam perſonam, vel determinatam cauſam nequit prorogari ultra illam perſonam, & cauſam expreſſam in mandato delegationis *c. 32. & 40. de offic. & poteſt. judic. deleg* & *c. 34. de reſcript.* ſiquidem prorogatio eſt extenſio præſuppoſitæ ſimilis poteſtatis *l. 1. ff. de judic.* proinde ubi non præſumitur ſimilis poteſtas, nequit fieri prorogatio *l. 5. ff. de precario l. 3. C. de jurisd.* poteſtas autem delegata ad certam perſonam, vel cauſam, non præſupponitur delegata ad aliam perſonam, vel cauſam *c. 40. de offic. & poteſt. judic. deleg.* Cùm igitur Ordinarius concedat licentiam ſimplici ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio contrahendo à talibus perſonis, quæ tali nomine, & cognomine ſingularizantur, ac diſtinguuntur ab aliis, non intelligitur talis facultas conceſſa, ut ſe extendat ad alias perſonas; alioquin matrimonium initum inter tales perſonas non contraheretur coram facie Eccleſiæ, quia hæc non poſſet probare matrimonium inter tales perſonas fuiſſe initum; poſſent enim, qui ſub fictis nominibus contraxerunt in alium proficiſci locum, & ſi vir negaret, talem fœminam eſſe ſuam uxorem, ſed tantùm ſimplicem concubinam; non poſſet mulier probare, talem hominem ſecum contraxiſſe; præſertim ſi ſimplex ſacerdos jam deceſſiſſet, quia Ordinarius ſupponitur contrahentes nunquam vidiſſe, & in libro Eccleſiæ, in quo matrimonia ſcribuntur, propria nomina viri, & mulieris non legerentur: neque Eccleſia incommodis obviaret, quæ ex matrimonijs clandeſtinis ante Concilium Tridentinum oriebantur.

Quamobrem facultas delegata ab Ordinario ſimplici ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio maris, & fœminæ cum tali nomine, & cognomine non intelligitur conceſſa pro aliis perſonis, cum alio nomine, & cognomine, quia mandatum delegationis datum ad certam perſonam, vel delegatam cauſam non poteſt prorogari ultra illam perſonam, vel cauſam expreſſam in mandato delegationis *c. 34. de reſcript. & 32. de offic. & poteſt. Judic. deleg.* unde ſacerdos ſimplex virtute facultatis ſibi conceſſæ pro iſtis perſonis cum hoc nomine, & cognomine non poteſt validè aſſiſtere matrimonio illarum perſonarum, quæ alio nomine, & cognomine denotantur: quia nonniſi reſpectu perſonarum, quæ cum tali nomine, & cognomine exprimuntur in mandato delegationis, intelligitur habere facultatem ſibi ab Ordinario conceſſam aſſiſtendi huic matrimonio, non verò ſi contrahentes hoc nomine, & cognomine revera non præſignentur: reſpectu enim horum nullam ſimplex ſacerdos habet facultatem, & ſi aſſiſtat, id præſtat ut privatus ſacerdos, non verò ut vices gerens Parochi, conſequenter matrimonium eſt irritum defectu formæ Conciliaris, qua debet contrahi præſente Parocho, vel alio ſacerdote de licentia Ordinarij, ut expreſsè præcipit Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 1.* hæc autem forma non verificatur, ſi ſacerdos aſſiſtat matrimonio contrahentium, qui non præſignantur nomine, & cognomine expreſſis in ejus mandato; cùm mandatum delegationis datum ad certam perſonam non poſſit prorogari ultra illam *c. 32. & 40. de offic. & poteſt. Jud. deleg.* Et id fuiſſe declaratum à ſacra Congregatione Concilij Tridentini interprete refert Cardinalis de Luca *de matrim. diſcurſ. 3. num. 2.* ubi aſſerit, quòd propoſito dubio ob magnam votorum ſciſſuram nil inter Theologos, & Canoniſtas fuiſſe reſolutum, & tantùm in Congregatione habita ſub die 9 Febr. anno 1669. prævaluiſſe vota pro nullitate: & pro hac ſententia ſtat etiam Gloſſa in *c. 34. de reſcript. V. non de Remenſi.* cui communiter Doctores adhærent. 217

Hinc

218 Hinc ad primum fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur cum Abulenſe ad *cit. c. 27. Geneſ. q. 7.* ſanem Iſaacum decumbentem tunc in lecto, & ex ſenio cæcutientem dubitâſſe de filio, cui erat benedictionem imperciturus, num Eſau natu major eſſet, vel Jacob, dixit enim vox eſt Jacob, ſed manus ſunt Eſau, & in illo dubio direxiſſe benedictionem ad præſentem filium, utervis ille fuerit ſive Eſau, ſive Jacob. Exactiùs tamen ad rem noſtram reſpondet D. Auguſtinus *de Civit. Dei lib. 6. c. 37. in fin.* benedictionem à Jacob ſub ficto nomine Eſau impetratam, ab initio fuiſſe quidem invalidam: valuiſſe tamen poſtea, eò quia Iſaac ex revelatione cognoverit, divinam voluntatem eſſe ut benedictio Jacob natu minori impertiretur, & hac ratione ratificâſſe benedictionem.

219 Ad ſecundum reſpondetur, formam Concilij Tridentini in tali aſſiſtentia non verificari, neque ſervari, quia revera matrimonium non contrahitur tunc præſente Parocho, vel alio ſacerdote de Ordinarij licentia ſibi delegata, quia mandatum delegationis tantùm dirigitur, & reſtringitur ad perſonas, quæ revera tali nomine, & cognomine expreſſis in mandato præſignantur, & quia ſacerdos aſſiſtit matrimonio contrahentium, qui tali nomine, & cognomine non denotantur, ejus licentia ad has perſonas non extenditur, quia earum nomina, & cognomina non exprimuntur in mandato delegationis: non enim tale mandatum ad certas perſonas expreſſas cum tali nomine, & cognomine extenditur ad illas, quæ revera tali nomine, & cognomine non præſignantur: communiter docent Doctores, mandatum delegationis datum ad certam perſonam expreſſam tali nomine, & cognomine non poſſe prorogari ultra illam, eò quia prorogatio ſit extenſio præſuppoſitæ ſimilis poteſtatis *l. 1. ff. de judiciis*, & ubi non præſumitur ſimilis poteſtas, ut in caſu noſtro, non fit prorogatio *l. 5. ff. de precario. l. 3. C. de Jurisdic.* Quamobrem defectu poteſtatis in ſacerdote aſſiſtente, matrimonium non contrahitur juxta formam Concilij. Tum quia fraudulenta impetratio licentiæ non tantùm reddit Ordinarium invitum, ſed etiam ipſum conſtituit ignarum negotij gerendi, & cùm perſonæ contrahentes illi non innoteſcant, non poſſet affirmare, eas contraxiſſe matrimonium, ſi fictis relictis nominibus propria reaſſumerent: & ſi vir negaret fœminam illam eſſe ſuam conjugam id Ordinarius non poſſet probare: nec ex libro Eccleſiæ, in quo ſcribuntur matrimonia nomina, & cognomina contrahentium poſſet id oſtendere, quapropter tale matrimonium non contrahitur coram facie Eccleſiæ.

Ad tertium, quod addebatur de matrimonio contracto coram Parocho invito, & contradicente, imò & proteſtante in contrarium, reſpondetur eſſe diſcrimen, quia Concilium ad valorem matrimonij non exigit aſſenſum Parochi, ſed tantùm ejus teſtimonium, ut poſſit atteſtari, quòd contrahentes reverà voluerint etiam ipſo invito, & contradicente matrimonium contrahere, & de facto illud contraxerint coram duobus, vel tribus teſtibus: quia tunc Eccleſia probat, tales perſonas verè contraxiſſe matrimonium, quod propterea dicitur contractum coram facie Eccleſiæ, ſi Parochus licèt invitus, & contradicens viderit, & audierit, tales perſonas verè contraxiſſe: ſi enim hoc fateatur jam Ordinarius, & Eccleſia eſt certa, tales perſonas contraxiſſe, & ſufficienter poteſt id probare, quod ſufficit, ut dicatur contractum coram facie Eccleſiæ: non enim tunc matrimonium eſt clandeſtinum, nec contrahentes poſſunt negare ſe contraxiſſe.

Ad quartum, in quo aſſerebatur, errorem 221 contingentem in accidentalibus, & in cauſa impulſiva, non verò in finali non irritare actum, reſpondetur, quòd tametſi error, & falſitas contingens in nomine, & cognomine in abſtracto poſſet dici contingere in accidentalibus, & cauſa impulſiva: negatur tamen id poſſe aſſeri in concreto, & caſu noſtro: ſiquidem ex concurrentibus circumſtantiis clarè conſtat, falſitatem in tali nomine, & cognomine contingere in ſubſtantiali, & cauſa finali, qua ceſſante ceſſat diſpoſitio, ut & facultas in ſacerdote aſſiſtendi tali matrimonio. Finis Concilij exigentis propria nomina, & cognomina contrahentium eſt, ut conſtet Eccleſiæ, tales perſonas contraxiſſe matrimonium, & ut obviaret incommodis, quæ ante Concilium Tridentinum ſequebantur ex matrimoniis clandeſtinis, quæ cùm non potuiſſent ab Eccleſia probari, vir poſt defluxum alicujus temporis ſuam faſtidiens uxorem, aſſerebat, ſuam tantùm fuiſſe concubinam, & ad alias tranſibat nuptias: & quia contrahentes ſub fictis nominibus coram ſimplice ſacerdote non ſunt noti Ordinario, & ſi diſcedant à loco ubi contraxerant, non poſſet eccleſia probare eos contraxiſſe; poſſet vir aſſerere, talem fœminam ſuam tantùm fuiſſe concubinam, & tranſire ad alias nuptias contra finem Concilij Tridentini, ex quo clarè liquet, falſitatem in nomine, & cognomine contingere in ſubſtantiali, & cauſa finali, qua ceſſante ceſſat diſpoſitio, & corruit facultas ab Ordinario data ſimplici ſacerdoti aſſiſtendi tali matrimonio.

Tum quia Ordinarius non concederet ta- 222 lem facultatem, ſi fraus, & falſitas in nomine, & cognomine illi innoteſceret, & aliàs perſonæ non eſſent ipſi notæ, ut in caſu noſtro. Tunc falſitas in nomine, & cognomine contingit tantùm in accidentibus, vel cauſa impulſiva, quando concedens, ſeu Ordinarius eſt certus de perſona determinata, non ita ſi non ſit certus de corpore, & perſona contrahentium. Hinc ſi Teſtator demonſtrans Joannem eum hæredem inſtituit, valet inſtitutio, quamvis Teſtator erroneè eum vocaverit, Petrum de Jacobis, ue deſumitur ex §. 29. *inſtit. de legatis.* ubi Imperator expreſsè ait: *Si quidem in nomine, cognomine, pronomine, agnomine legatarij teſtator erraverit: cùm de perſona conſtet, nihilominus valet legatum. Idemque in hæredibus ſervatur, & rectè. Nomina enim ſignificandorum hominum gratiâ reperta ſunt: qui ſi quolibet alio modo intelligantur, nihil intereſt.* Pari pacto ſi

Teſtator voluit Paulo relinquare pro lagato fundum Penlianum, valet lagatum, quamvis teſtator vocat fundum illum Julianum *l. 4. ff. de lagat. 1.* quia quendo conſtat da corpore, & perſone, tunc error in ſolo nomine, & cognomine aſt contingans, & non vitiet diſpoſitionem: ſesus quando de certo corpora, & determinata perſona, ec individuo non conſtat; errur in nomine, & cognomine eſt circa ſubſtantialia, & cauſem finalem, quia tunc operetur, ut deficist intantio, & voluntas diſponentia; idque à contrario ſenſo ax *cit. §. 29. inſtit. de legat.*

ſe: 223 Naqua valat paritas da ſuſcipienta alia ſacramenta ſub ficto nomina, & cognomina: quia earenns reliqua ſacramente non ſunt invalida ob falſam ſubſtitutionem nominis, & cognominis, quia ſuſcipiaos debet naceſſariò eſſe præſena, & ſacerdos adminiſtrans ſacramanta tenatur dirigere ſuam intantionem ad perſonam hic, & nuat ſibi præſentem, na irritetur ſacramentum: quo fit, ut error, & falſitas in nomina, & cognomine ob certitudinam parſonæ non contingat in aliquo ſubſtantiali, naqua deficiet intentio miniſtri, quæ fertur in perſonsm detarminatam hic & nunc præſantam, quocunqua nomine, & cognomine vocatur: facna Ordinarius concedens fecultatem ſimplici ſacardoti aſſiſtendi matrimonio perſonerum, quæ ſub fictis nominibus contrahunt, non habat præſentes ipſos contrahentes, qnos nac tognoſcit, & unicè dirigit ſuam intentiooam ad parſonas, quæ reverà tali nomina, & cognomina præſignantur, & quia contrehantea raverà tali nomina, & cognomina non vocautur, jam intentio Ordinarij ad illes perſonas non dirigitur, ſed tantùm ad illas, quæ revarà tali nomina, & cognomina expreſſis in mandato inſigniuntur: cùm igitur deficiat intentio Ordinarij, & facultas in ſacerdota aſſiſtenta, in quo tantùm reſtringitur ad perſonas, quæ revera vocantur tali oomine, & coguomina expraſſis in mandato, ſequitur, matrimonium aſſe irritum, qnia non contractum juxta formam Concilij, & in facie Eccleſiæ, & errotem tunc contiugera in ſubſtantialibus, & cirea cauſam finelem, quâ ceſſante ceſſat validitas actûs.

224 Ad ultimum da fraudulenta occultationa qualitatum perſonæ reſpondetur, aſſe diſcrimen, qnia per affectatam, aut freudulantem occultationem qualitatum parſonalium, dummodò expreſſum ſit genuinum noman, & cognoman, ipſa ſubſtantia, & veritas in perſone non mntatur, proinde matrimonium contrahitur coram facia Eccleſiæ, à qua probari poteſt. Hinc ſi vir nobilis indutus abjacto, & vili habitu compareat aoram Ordinario cum eliqua puella, quam velit ducere, & uterque exprimat propria nomina, & Ordinarius aos conjungat, quamvie aidem nun innoteſcant qualitates perſonarum, adhuc metrimoninm ſuum ſortitur valorem, quia intenrio Ordinarij, val atiam ſacerdotis, cui ab Ordinario facta eſt feculcas aſſiſtendi tali matrimonio, fertur io determinatas perſonas, quarum propria nomina, & cognomina ſcribuntur, & ab Eccleſia probari poteſt, matrimonium inter aasdem fuiſſe contractum: onda liquet diſcrimen inter facultetem concaſſam ſimplici ſacerdoti eſſiſtendi matrimonio contrahentium ſub fictis nominibus; & eorum, qui tantùm nobilitatem, & alias qualitates occultant: quia quoties ſubſtituuntur ficta nomina, & cognomina mntetur ſubſtantia, & varitas in perſona, quia ſupponitur nna pro alia, & tuoc daficit intentio Ordinerij ob incartitndinem, & diverſitatem patſonæ: alioquin ſi facultas conceſſa ab Ordinerio ſimplici ſecerdoti valida tunc eſſet, ſequeretur illud ingans abſurdum, quòd aadem licentia aliis pluribus prodeſſet perſonis quoad effectum validè contrahendi contra finem Concilij Tridantiai irritantis matrimonia clandeſtine.

Quæritur quinquegaſimo quartò, an prima 225 ſponſalia ſimplicia da futuro itritentur per ſacunda itidem da futuro, ſi ijadam fuarit copula ſnperaddita, & eadem etiem juramento confirmata? Cenſaat plures, præſertim Pontius *lib. 12. c. 14. num. 4.* Palaus *diſp. 1. de ſponſ. punct. 22. num. 6.* Coninc & alij poſteriora valera, eò quia quoties duo contendunt unus de lucro, & alter da damno vitando, favandum potius aſt huic, quàm illi, & cùm ſacunda fœmine paſſa ſit damnum, non prime, quæ tantùm agit de lucro, debet ſatnuda præſerri primæ. Verùm quamvis plariſqua viſa ſit valdè probabilis hæc ſententia, potârim tamau probabiliùs adhærendum ſecundæ, cum Sanchaz *tom. 1. de matrim. lib. 1. diſp. 49. num 5.* Hurtado *diſp. 2. diſ. 8. num. 30.* & aliis. Ratio ex eo petitur, quia vir non teuatur ad ſponſalia poſteriora rationa promiſſionis etiam juramanto firmatæ, quia ſtentibus primis ſponſalibus ſacunda ſunt nulla, ut relata ad tempua juris alterius: ſacunda enim ſponſolia præſuppoſitis primis ſunt illicita, & juramentum adnaxum rei illicitæ nullem inducit obligetionem, cùm namo tenatur ed id, qnod non aſt licitum, quaproptar juramantum additum ſacundis ſponſalibus nullam inducit obligatiouam: nequa poſtariora ſponſalia obligant rationa damni illati poſteriori ſponſæ, quia vir poteſt aliter compenſare hoc damnum conſtituendo dotam puellæ, quam corruperat. Præterea injuria ſatundæ puallæ illeta non aufert jus priori ſponſæ acquiſitum per priora ſponſalia. Hinc ed fundementum oppoſitæ ſantantiæ raſpondetur, ſecundam fœminam tantùm quærere lucrum, & primam jus ſuum, quod præferaudum eſt, quia propter lucrum unius non debet alter privari jure ſuo, nac lædi juſtitia: quamobrem ſecunde ſponſalia præſuppoſitis primis nullius ſunt valoria, proinde ſi priore diſſolverentur, non inciperent poſteriora valera: quia cùm nunquam fuerint valida, non poſſunt ex alieno caſu convaleſcara.

Quærltur quinquageſimo quintò, an ma- 226 trimonium initum ſub conditione de futuro validum ſit, ut ſi puelle nubet viro ſub hac conditiona, dummodo ajus parer, qui abeſt, & eſt venturus poſt menſem, ſit contentus, & velit tanram dotem dare, an tunc poſt patris adventum, & conſenſum ſint de novo vocandi Paro-

thus, & teſtes, ut matrimonium ratificetur. Non eſſe vocandos cenſet Sanchez *de matrim. lib. 5. diſp. 8. n. 24.* ea ratione, quia nec in matrimonio per Procuratorem contrahendo neceſſe ſit, ut Parochus, ac teſtes litteras mandati cognoſcant, licèt ex tali mandato non minus dependeat matrimonium abſolutum, quàm ab edventu patris, conditionatum. Præterea quia non eſt neceſſe, ut Parochua, & teſtes inſpiciant litteras, vel diſpenſatorias inter prohibitos, vel natalitisa de cognoſcenda contrahentium ætate, licèt ab iſtis etiam valor matrimonij dependeat, non minùs ac ex purificatione conditionis adjectæ. Tum quia tale matrimonium initum eſt juxta formam Concilij Tridentini, quia Eccleſiæ conſtat de hoc matrimonio, quæ propterea non permittit alterius contrahentium tranſitum ad slias nuptias, donec ſatis innotuerit de eventu conditionis adjectæ.

227 Nihilominus oppoſira ſententis tutior eſt, & probabilior, quam docent Layman *lib. 5. tract. 10. p. 2. c. 7. n. 3.* Martinus Perez *de matrim. diſp. 16. n. 4.* Coninc. *de ſacram. diſp. 29.* cùm quibus reſpondendum eſt, Parochum & teſtes eſſe de novo vocandos dum conſentit pater, ut eccleſia, & teſtes certificentur de implera conditione, quia ad valorem matrimonij ubi Tridentinum ſuit receptum, neceſſariò requiritur, ut Parochus, & teſtes intelligant, & teſtari poſſint, quòd matrimonium verè, & perfectè fuerit contractum, idque ad evitanda in foro externo pleraque incommoda: ſin autem juxtà primam ſententiam ſufficeret, illos interfuiſſe contractui tantùm conditionato, non poſſent id præſtare in foro externo, quia alteruter ex contrahentibus poſſet negare conditionem adjectã fuiſſe impletam, & eccleſia non poſſet contrariom probare: ad quod incommodum removendum neceſſe eſt, ut impletio conditionis conſtet etiam eccleſiæ; ne contrahentes poſſint à matrimonio reſilire: & hæc impletio conditionis non poteſt conſtare eccleſiæ niſi Parochus, & teſtea de novo vocentur, dum pater conſentit, & conditio adjecta matrimonio adimpletur.

228 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, reſpondetur, Parochum, & teſtes debere neceſſariò cognoſcere litteras mandati, ut ex illis ſufficienter conſtet de ipſo mandato. Ad ſecundum ſufficit, ſi Parochus, & teſtes intelligant matem, & ſœminam verbis, ſignis, litteris, vel mandato manifeſtâſſe ſuam voluntatem circa matrimonium contrahendum, tametſi non intelligant, eoa validè contraxiſſe, ut notat Layman *loc. cit.* Ad tertium negatur tale matrimonium contrahi juxta formam Tridentini, ſi Parochus, & teſtes non adſint, cùm conditio purificatur: poſſet enim alteruter contrahentium facilè negare conditionem fuiſſe adimpletam.

229 Quæritur quinquageſimo ſextò, an raptus puellæ conſentientis, diſſentientibus tamen parentibus irritet matrimonium, ſi hoc contrahatur coram Parocho, & fratribus, aliiſque conſanguineis raptoris, & teſtibus, & quidem in ejuſdem domo, non præmiſſis denunciationibus. Videtur, tale matrimonium ſuum ſortiri valorem, quia non videtur eſſe irritum, ratione puellæ raptæ, quia cum ipſa conſentiat viro, ejus abductio eſt potiùs fuga voluntaris, quàm raptus formalis, ad quem requiritur violentia, & reniſus puellæ raptæ, unde in *c. penul. de Raptor.* dicitur: *Raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris aſſenſum.* Tum quia Concilium Trident. *ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 6.* ſtatuit impedimentum dirimens inter raptorem, & raptam, quamdiu hæc eſt in poteſtate raptoris; voluit enim Concilium favere libertati matrimonij, ne puella rapta repugnans, & diſſentiens cogatur inire matrimonium cum raptore, unde vult, ut rapta priſtinæ reſtituatur libertati, & reponatur in loco tuto; quando autem puella conſentit in ſui abductionem ex cauſa matrimonij, licèt parentes diſſentiant, non læditur libertas matrimonij; neque puella invita adigitur nubere raptori.

Neque eſt irritum matrimonium, eò quia 230
fratres, & alij conſanguinei ſint teſtes, quia germani fratres cenſentur teſtes ſufficienter qualificati, in cauſis enim favorabilibus poſſunt teſtes adhiberi, quamvis non ſint omni exceptione majores, dummodo non patiantur defectum de jure naturæ *c. 5. de Hæret. in 6.* & cauſæ matrimoniales ſunt favorabiles *c. fin. de ſent. & re judic.* proinde in cauſis matrimonialibus poſſunt adhiberi teſtes, quamvis non ſint omni exceptione majores, ut fratres, & conſanguinei, qui cenſentur ſuſpecti de jure *argum. c. 22. de teſtib.* ſiquidem videntur diligere incrementum, & honorem conſanguinei. Præterea poſſe conſanguineos eſſe teſtes in matrimonio contrahendo habetur expreſsè in *c. 3. qui matrimonium accuſare poſſunt.* ubi determinatè dicitur *In matrimonio conjungendo, & diſjungendo ex ipſius conjugij prærogativa, & quia favorabilis res eſt, congruè admittuntur pater, filius, mater.* ſcilicet ut teſtes, ergo etiam fratres germani ſunt teſtea ſufficienter qualificati, & congruè admittuntur etiam in matrimonio.

Tum quia Tridentina Synodus *ſeſſ. 24. c. 1.* 231
de refor. matrim. præter Parochi præſentiam requirit duos, vel tres teſtes, & nullam in illis deſiderat qualitatem, nec quòd teſtes ſint omni exceptione majores, quia difficulter reperirentur, ac plura orirentur ſemper dubia, an teſtes fuerint omni exceptione majores, & pleráque matrimonia expoſita eſſent periculo nullitatis ex defectu horum teſtium.

Si dicas in *c. 1. de conſanguin. & affin.* Pon- 232
tificem in cauſis matrimonialibus deſiderare *Teſtes circumſpectos omni exceptione majores*, quales non ſunt fratres germani, utpote ſuſpecti, & nimis faventes contrahenti; reſpondetur, id tantùm procedere, quando vitium, & inſufficientia teſtium aliunde non ſuppletur per præſentiam alterius perſonæ ſpecialiter qualificatæ, qualis eſt Parochus, qui præter duos, vel tres teſtes matrimoniis eſſentialiter debet intereſſe, etiam ad eum fortaſſis finem, ut aliorum teſtium inſufficientiam ſuppleat *argum. l. 6. §. 1. ff. de edendo.* & ibi communiter Doctores, quapropter Pontifex in *c. 3. qui matrim. accuſ. poſſ.* in cauſa matrimoniali utpote favorabili admittit etiam patrem, filium, matrem, ut teſtes: & ne

ſacri

Google

ſacri Canones ſibi invicem contredicant, debet textus in *c. 1. de conſanguin. & affin.* intelligi io caſu quo vitium, & inſufficientie teſtium eliundè non ſuppleetur: in caſu entem noſtro abunde ſuppletur per præſentiam Parochi, qui eſt perſona ſpecialirer quelificata.

233 Neque eſt tale metrimonium irritum, eò quia non fuerint præmiſſæ denuntietiones, quie tametſi non defuerint Doctores, qui ſibi perſuaſerint à Concilio Tridentino denuntietiones prævias fuiſſe præſcriptas pro forma ſubſtantiali matrimonij: hodiè tamen communie Theologorum, & Canoniſterum ſententia neget, denuntiationes pertinere ed eſſentielem formem marrimonij: & talis eſt etiam ubique locorum praxis eccleſiæ, & ſecra Congregatio Concilij ſæpe declaravit, omiſſas denuntietiones non influere nullitatem matrimonij, ut etiem perpetuò tenuit Rote Romena epud Cardinalem de Luce *de matrim. diſcurſ. 2. n. 7.*

234 Rstio itidem ex eo deſumitur, quie ante Concilium Tridentinom denuntiationes non pertinebent ad formam matrimonij, proinde nec poſt Tridentinum: quia hoc circe denuntietiones non fecit novum decretum, ſed tantùm illud Concilij Lateranenſis conſuetudine infirmatum innovavit, & corroborevit ntens verbis tentùm præceptivis, non verò irritantibus, & annullantibus matrimonium: quepropter licèt mortaliter peccent contrahentes matrimoninm non præmiſſis denuntietionibus ſine juſta cauſe, nec obtente licentia eb Ordinerio, non temen metrimonium contractum coram legitimo Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus eſt nullum, ſed ſuum ſortitur velorem: unde quamvis licitè non contrehatur, & contrehentes peccent; velidè temen contrehitur, quie omiſſio denuntietionum non eſt de eſſentia, ſed tantùm de ſolemnitate metrimonij. Idque ex eo liquet, quie ex diſpenſatione Epiſcopi omitti, vel prorogari poſſunt, vel etiam ſubſequi ectum jem completum: quapropter denuntiationes pertinent tantùm ad ſolemnitatem extrinſecam.

235 Reſpondetur ad quæſitum, tale metrimonium non eſſe irritum ex ceuſis hactenus recenſitis, neque ex ſola abductione puellæ conſentientis, ſed eſſe nullius veloris ex tali ebductione ſimul cum diſſenſu parentum. Duplex datur raptus, formalis unus, quando puella reluctens, ac diſſentiens è viro rapitur; & civilis, quando puelle licèt conſentiens abducitur, parentes tamen omnino diſſentiunt. Utrumque autem raptum formelem, & civilem irritare metrimonium ex Concilio Tridentino declaravit ſecra Congregatio epud Cerdinalem de Luca *de matrim. diſcurſ. 5. n. 11.* ubi eſſerit, Concilium Tridentinum ex declaretione ſecræ Congregetionis voluiſſe irritere metrimonium inter reptorem, & raptam, etiem quando reptus contingit juxta terminos juris civilis, ſeu quando puella conſentiens ebducitur invitis perentibus *l. unic. prin. & §. pænæ C. de raptor. virgin.*

236 Retio itidem eſt, quia mens Concilij fuit impedire incommode, ac plura inconvenientia, quæ etiam ex reptu civili oriebentur: ſiquidem viri inæquales imò etiam indigni, & parentibus exoſi ite filias alliciebent, & illecebris in ſua trahebent vota, ut ebsque perentum conſenſu, & ſcientie easdem etiam conſentientes abducerent, & in uxores coram Perocho legitimo, & teſtibus ducerent, extorquentes hec frande parentum hæreditetes, ac ſucceſſiones, ubi præſertim ex inveſtiture, vel fideicommiſſo, ſeu majoreru Majorum, aut à ſtetuto ſucceſſio eſt neceſſerie, nec reſert habere parentes benevolos, vel indignatos. Concilium igitur, ut hiſce incommodis in Republice occurreret, & ſcendalis; velidſteti matrimonij edjecit conditionem dummodo puelle non ſolùm formeliter, ſed etiam civiliter non ſit rapta: & ita fuiſſe declaratum Concilium Tridentinum à ſacra Congregatione die 24. Januarij anno 1608. refert Cardinalis de Luca *loc. cit.* ubi etiem narrat Rotæ ſententiem de nullirete matrimonij ex cauſa raptûs, non obſtante conſenſu puellæ in Leodienſi nulliteris metrimonij corem Cerro ſub die 18. Junij 1666. & eit etiem in ſecunda appellationis inſtantie die 27. Mertij 1667. fuiſſe eandem ſententiam de nullitete confirmatam, ut etiam in tertia inſtentia 13. Junij 1670. & demum conceſsâ contra iteratam Rotæ ſententiam novâ Audientiâ iterum die 11. Martij 1671. Petres inhæſiſſe prioribus deciſis, & in *Signatura juſtitia* non ſolùm fuiſſe denegatam reſtitutionem in integrum, ſed etiam recurſum *ad ſignaturam gratia.* Unde nulli dubium, quin raptus civilis ex ſtylo Romanæ curiæ irritet matrimonium.

Pars III.

De conſenſu, & indiſſolubilitate matrimonij, ac obligatione ex eodem orta conjugibus.

EGimus de matrimonio quoad ejus quidditatem, materiam, formam, quæ ſunt cauſæ intrinſecæ, ex quibus phyſicè coeleſcit metrimonium. Supereſt nunc dicendum de illius cauſa efficiente, quæ eſt conſenſus influens; & poteſt tripliciter ſumi, pro contractu, pro vinculo indiſſolubili; & pro ſacremento; & quamvis conſenſus, ut exteriùs menifeſtatus, non ſit cauſe contrectûs, ſed potiùs ipſe contractus: eſt nihilominus cauſa ipſius vinculi, ſeu matrimonij, ut eſt quoddam vinculum, quod propterea eſt indiſſolubile. Unde quæritur, quomodo ſe habeat hujusmodi conſenſus ed matrimonium, ut eſt vinculum indiſſolubile.

§. I.

§. I.

An conſenſus contrahentium ita requiratur neceſſariò ad matrimonium, ut non poſſit ab alio ſuppleri.

1 Certum eſt, ad valorem matrimonij requiri internũ conſenſum contrahentiũ, ut fuit definitum in Concilio Florentinò *decreto de ſacramentis*, & in Tridentino *ſeſſ. 24. c. 9.* & *inc. ſufficiat. 27. q. 2.* & *c. tua de ſponſalib. c. tua de ſponſa duorum.* & *l. nuptias. ff. de regul. jur.* Ratio eſt, quia ſi matrimonium ſumatur pro ipſo contractu includit eſſentialiter mutuum conſenſum contrahentium, ut habetur in *l. labeo 2. ff. de V. S.* ubi ab Ulpiano definitur contractus, quòd ſit ultrò, citróque obligatorius. Tum quia contractus eſt quoddam pactum, quod intrinſecè includit conſenſum *l. 1. ff. de pact. §. 1. inſtit. de empt. & vendit.* ubi definitur pactum eſſe duorum, aut plurium in idem placitum, & conſenſum. Sin verò matrimonium ſumatur pro vinculo, quia hæc unio maritalis non eſt qualiscunque unio, ſed ſocietatis, & amicabilis corporum, & animorum, ideò exigit eſſentialiter electionem voluntatis, & conſenſum. Si demum ſumatur pro ſacramento etiam eſſentialiter exigit conſenſum contrahentium, quia ſacramentum matrimonij eſt ipſe contractus, ut initus inter Chriſtianos, quia Chriſtus talem contractum elevavit ad rationem ſacramenti, & quia contractus includit eſſentialiter conſenſum, ita etiam matrimonium, ut eſt ſacramentum. Tum quia intentio miniſtri requiritur neceſſariò ad ſacramentum, & quia contrahentes ſunt miniſtri hujus ſacramenti, ideo eorum conſenſus requiritur neceſſariò.

2 Quòd ſi dicas, Magiſtrum *in 4. diſt. 27. c. 2.* expreſsè aſſerere, verba externa contractûs etiam ſine animo conſentiendi prolata efficere matrimonium; proinde conſenſum, qui eſt actus voluntatis, non requiri neceſſariò. Contra eſt, quia Magiſter tantùm loquitur in foro exteriori, quatenus licèt in foro conſcientiæ, & apud Deum contrahentes ſine conſenſu interno, ſi ſolùm verba proferant externa ſimulantia conſenſum internum, non ſint conjugati; quia tamen eccleſia non judicat de purè internis, ideo in foro externo judicantur verè conjugati.

3 Dices, ſi vinculum matrimonij pendet eſſentialiter ex mutuo conſenſu, ſequitur quòd diſſolvatur per diſſenſum; quia unumquodque deſtruitur per contrarium illius, à quo factum fuit. Sed contrà, quia conſenſus mutuus eſt cauſa, à qua tantùm in fieri dependet vinculum matrimonij, non verò in facto eſſe, proinde diſſenſus ſolùm poteſt deſtruere vinculum illud, ne fiat, non tamen poteſt diſſolvere ſi jam factum fuerit. Neque ex eo quòd conſenſus requiratur neceſſariò, ſequitur, validitatem matrimonij, fore ſemper incertam, eò quia neuter conjugum poſſit eſſe certus de ſuo conjugio, cùm non poſſit eſſe certus de interno conſenſu alterius conjugis; hinc videretur ſequi, non poſſe in conſcientia petere, nec reddere debitum ob incertitudinem de validitate ſui matrimonij, quia cùm conſenſus ſit interior, & occultus, & verba exteriùs prolata poſſint eſſe fallacia, & ſimulare conſenſum, nunquam conjux eſſet certus de validitate ſui conjugij.

4 Nam contra eſt, quia licèt neuter conjux poſſit eſſe certus de ſuo conjugio certitudine evidente, cui non poſſit falſum ſubeſſe, cùm unus non cognoſcat evidenter conſenſum alterius; moraliter tamen eſt certus de valore ſui conjugij, quia verba exteriùs prolata ſignificant hunc internum conſenſum, & ex circumſtantijs non poteſt conijci, quòd verba exteriùs prolata ſimulent internum conſenſum, & hoc ſufficit, ut conjuges cenſeantur certi de ſuo matrimonio, poſsíntque mutuò petere, & reddere debitum tutâ conſcientiâ; hæc enim certitudo moralis in ſacramentis ſuſcipiendis ſufficit, ut liquet in eo, qui prævia confeſſione accedit ad Euchariſtiam, quamvis non ſit certus evidenter evidentiâ phyſicâ, vel metaphyſica de intentione abſolventis.

5 Quinimò mutuus contrahentiũ conſenſus eſt ita neceſſarius, ut à nulla creata poteſtate poſſit ſuppleri, nec poſſint conjuges in matrimonium ſine eorundem conſenſu validè conjungi; adeò ut ipſis invitis non poſſit matrimonium inter ipſos iniri: ſi enim ſermo ſit de matrimonio ſumpto pro contractu, certum eſt, conſenſum contrahentium pertinere ad eſſentiam matrimonij, cùm ſit conſenſus de eſſentia contractûs: & id etiam procedit de matrimonio ſumpto pro ſacramento, quia ratio ſacramenti ſupponit neceſſariò rationem contractûs validi, cui ex inſtitutione Chriſti innititur: unde ſublato contractu ex defectu conſenſus non poteſt haberi ratio ſacramenti, quia Chriſtus non elevavit quemcunque contractum matrimonialem, ſed contractum validum, & approbatum ab eccleſia.

6 Tum quia mutui conſenſus conjugum, ut exteriùs manifeſtati per verba, & alia ſigna ſenſibilia ſunt materia, & forma hujus ſacramenti, ut ſuperiùs oſtendimus: atqui in eccleſia non eſt poteſtas variandi materiam, & formam ſacramentorum; conſequenter neque contrahendi matrimonium in ratione ſacramenti abſque mutuo conſenſu. Demum quia ſive ſacramentum matrimonij ſumatur in fieri pro contractu, ſive in facto eſſe pro vinculo, & mutua conjugum cohabitatione manifeſtata, eſt ſignum conjunctionis Chriſti cum eccleſia, ſed hæc conjunctio Chriſti cum eccleſia fuit libera, & ex mutuo utriuſque conſenſu; proinde ut hæc ſignificatio ſalvetur, debet matrimonium eſſe liberum ex utriuſque conſenſu. Præterea ſi ſermo ſit de matrimonio abſolutè ſumpto etiam hoc exigit eſſentialiter conſenſum utriuſque conjugis, ſine quo matrimonium neceſſe eſt, deficiat: ſiquidem deficiente fine primario, & intrinſeco matrimonij, debet etiam ipſum matrimonium deficere: atqui deficiente conſenſu contrahentium, fruſtratur finis matrimonij;

ſacri Canones ſibi invicem contrsdicant, debat textus in *c. 1. de conſangnin. & affin.* intelligi in caſu quo vitium, & inſufficientia taſtium aliundè non ſupplaatur: in caſo autem noſtro abunde ſoppletur per præſentiam Parochi, qui eſt perſona ſpacialiter qualificata.

233 Naqua aſt tale matrimonium irritum, eò quia non fuerint præmiſſæ denuntiationaa, quia tamatſi non dafuerint Doctoraa, qui ſibi parſuaſerint à Concilio Tridentino danuntiationas prævias fuiſſe præſcriptas pro forma ſubſtentiali matrimonij: hodiè tameo communia Thaologorum, & Canoniſtarum ſententia nagat, denuntiationee partinera ad eſſentialem formam matrimonij: & telis aſt etiam ubique locorum praxie ecclaſiæ, & ſacra Congragatio Concilij ſæpe dacleravit, omiſſas denontiationes non influere nullitetem matrimonij, ut atiam parpetuò tanuit Rota Romane apud Cardinalem de Luca *de matrim. diſcurſ. 2, n. 7.*

234 Ratio itidam ax eo daſumitur, qoia anta Concilium Tridentinom denuntietionae non pertinabent ad formam matrimonij, proiade nec poſt Tridentinom: qoia hoc circa danuntlationes non facit novum dacratum, ſed tantùm illod Concilij Lstarenanſis conſuatudine infirmatum innovevit, & corroboravit otana verbie tantùm præceptivis, non verò irritantibue, & ennullentibua matrimonium: qoapropter licèt mortalitet paccant contrahantaa matrimonlom non præmiſſis danuntiationibus ſine juſta cauſa, nec obtanta licantia ab Ordinario, non tamen matrimonium contractum coram legitimo Parocho, & duabus, vel tribus teſtibus eſt nullum, ſad ſuum ſortitur valorem: unda quamvis licitè non contrahatur, & contrahantes paccent; validè taman contrahitor, quia omiſſio denuntiationum non aſt de eſſentia, ſed tantùm de ſolemniaate matrimonij. Idque ex eo iiqoet, quia ax diſpenſatione Epiſcopi omitti, vel prorogari poſſont, val etiam ſubſequi actum jam completum: queproptar denuntiationes pertinent tantùm ad ſolemnitatem axtrinſecam.

235 Reſpondatur ed quæſitom, tale matrimonium non aſſe irritum ax cauſia hactenua recenſitis, neque ax ſole ebductiona puellæ conſentientia, ſed eſſe nullius valoria ax tali abductione ſimul cum diſſenſu parentum. Duplex datur reptus, ſormelis unus, quando puella reluctans, ec diſſentiens à viro rapitur; & civilia, quando puella licèt conſantiens ebducitur, perantea tamen omnino diſſentiunt. Utramque autem raptum ſormalem, & civilem irritara matrimonium ax Concilio Tridentino declaravit ſacra Congregatio apud Cardinalem da Luca *de matrim. diſcurſ. 5. n. 11.* ubi eſſerit, Concilium Tridentinum ax declaratione ſacræ Congregationis voluiſſa irritara matrimonium inter raptorem, & raptam, etiam quando rsptua contingit juxta terminoa jurie civilis, ſau qoando puella conſentians abducitur invitis parantibus *l. unic. prin. & §. pœnas C. de raptor. virgin.*

Ratio itidem aſt, quie mens Concilij fuit impedire incommoda, ac plura inconveniantia, quæ atiam ex raptu aivili oriabantor: ſiquidem viri inæqualeaimò etiam indigni, & parantibos axoſi ita filiaa alliciabant, & illacebtie in ſna trahebant vota, ut abſqoe parentum conſenſo, & ſcientie aeadem etiam conſentientes abducerant, & in uxores coram Patocho legitimo, & taſtibus ducerant, extorquentes hac franda parantum hæraditatea, ac ſuccaſſinnes, ubi præſartim ex inveſtitura, val fideicommiſſo, ſen majoratu Majorum, aut à ſtatuto ſucceſſio aſt neceſſarie, nec refert habata parantes benevolos, vel indignatoa. Concilium igitur, ot hiſce incommodia in Rapublica occurraret, & ſcandalia; validitati matrimonij adjecit conditionam dummodo pualla non ſolùm formalitar, ſad etiem civilitar non ſit rapta: & ita fuiſſe declaratum Conciliom Tridentinum à ſacra Congregatione die 24. Januarij anno 1608. refert Cardinalie de Luca *loc. cit.* ubi etiam narrat Rotæ ſantentiam de nullirata metrimonij ex cauſa taptûa, non obſtante conſenſu puellæ in Leodianſi nullitatis metrimonij coram Cetro ſub die 18. Jonij 1666. & ait atiam in ſecunde eppellationis inſtantia die 27. Mertij 1667. fuiſſe eandem ſententiam de nullitate confirmetem, ut etiam in tertie inſtantie 13. Junij 1670. & demum conceſaâ contre iteretam Rotæ ſentantiam novâ Audientiâ itarom dia 12. Martij 1671. Patres inhæſiſſe priotibue deciſia, & in *Signatura juſtitia* non ſolùm ſuiſſa denagatam reſtitutionem in integrum, ſed etiem recurſum *ad ſignaturam gratia.* Unde nulli dubiom, quin reptoa civilis ex ſtylo Romanæ curiæ irritet matrimonium. 236

Pars III.

De conſenſu, & indiſſolubilitate matrimonij, ac obligatione ex eodem orta conjugibus.

EGimus de matrimonio qooad ejus qoidditatam, meteriam, formem, quæ ſunt cauſæ intrinſecæ, ax quibua phyſicè coaleſcit matrimonium. Superaſt nunc dicendum de illius ceuſe afficiante, quæ aſt conſenſus influane; & poteſt tripiicitar ſumi, pro contrectu, pro vinculo indiſſolubili; & pto ſacramanto; & quamvis conſenſue, ut extariùa manifeſtatus, non ſit cauſe contractûa, ſad potiùs ipſe contrsctus: eſt nihilominue cauſa ipſiua vinculi, ſau metrimonij, ut eſt quoddam vinculum, quod propteres aſt indiſſolubila. Unda quæritur, quomodo ſa habaat hujuſmodi conſanſus ad matrimonium, ut eſt vinculum indiſſolubile.

§. I.

§. I.

An conſenſus contrahentium ita requiratur neceſſariò ad matrimonium, ut non poſſit ab alio ſuppleri.

1 Certum eſt, ad valorem matrimonij requiri internū conſenſum contrahentiū, ut fuit definitum in Concilio Florentino *decreto de ſacramentis*, & in Tridentino *ſeſſ. 24. c. 9.* & *in c. ſufficiat. 27. q. 2.* & *c. tua de ſponſalib. c. tua de ſponſa duorum.* & *l. nuptias. ff. de regul. jur.* Ratio eſt, quia ſi matrimonium ſumatur pro ipſo contractu includit eſſentialiter mutuum conſenſum contrahentium, ut habetur in *l. labeo 2. ff. de V. S.* ubi ab Ulpiano definitur contractus, quòd ſit ultrò, citróque obligatorius. Tum quia contractus eſt quoddam pactum, quod intrinſecè includit conſenſum *l. 1. ff. de pact. §. 1. inſtit. de empt. & vendit.* ubi definitur pactum eſſe duorum, aut plurium in idem placitum, & conſenſum. Sin verò matrimonium ſumatur pro vinculo, quia hæc unio maritalis non eſt qualiſcunque unio, ſed ſocietatis, & amicabilis corporum, & animorum, ideò exigit eſſentialiter electionem voluntatis, & conſenſum. Si demum ſumatur pro ſacramento etiam eſſentialiter exigit conſenſum contrahentium, quia ſacramentum matrimonij eſt ipſe contractus, ut initus inter Chriſtianos, quia Chriſtus talem contractum elevavit ad rationem ſacramenti, & quia contractus includit eſſentialiter conſenſum, ita etiam matrimonium, ut eſt ſacramentum. Tum quia intentio miniſtri requiritur neceſſariò ad ſacramentum, & quia contrahentes ſunt miniſtri hujus ſacramenti, ideo eorum conſenſus requiritur neceſſariò.

2 Quòd ſi dicas, Magiſtrum *in 4. diſt. 27. c. 2.* expreſsè aſſerere, verba externa contractûs etiam ſine animo conſentiendi prolata efficere matrimonium; proinde conſenſum, qui eſt actus voluntatis, non requiri neceſſariò. Contra eſt, quia Magiſter tantùm loquitur in foro exteriori, quatenus licèt in foro conſcientiæ, & apud Deum contrahentes ſine conſenſu interno, ſi ſolùm verba proferant externa ſimulantia conſenſum internum, non ſint conjugati; quia tamen eccleſia non judicat de purè internis, ideo in foro externo judicantur verè conjugati.

3 Dices, ſi vinculum matrimonij pendet eſſentialiter ex mutuo conſenſu, ſequitur quòd diſſolvatur per diſſenſum; quia unumquodque deſtruitur per contrarium illius, à quo factum fuit. Sed contrà, quia conſenſus mutuus eſt cauſa, à qua tantùm in fieri dependet vinculum matrimonij, non verò in facto eſſe, proinde diſſenſus ſolùm poteſt deſtruere vinculum illud, ne fiat, non tamen poteſt diſſolvere ſi jam factum fuerit. Neque ex eo quòd conſenſus requiratur neceſſariò, ſequitur, validitatem matrimonij, fore ſemper incertam, eò quia neuter conjugum poſſit eſſe certus de ſuo conjugio, cùm non poſſit eſſe certus de interno conſenſu alterius conjugis; hinc videretur ſequi, non poſſe in conſcientia petere, nec reddere debitum ob incertitudinem de validitate ſui matrimonij, quia cùm conſenſus ſit interior, & occultus, & verba exteriùs prolata poſſint eſſe fallacia, & ſimulare conſenſum, nunquam conjux eſſet certus de validitate ſui conjugij.

Nam contra eſt, quia licèt neuter conjux poſſit eſſe certus de ſuo conjugio certitudine evidente, cui non poſſit falſum ſubeſſe, cùm unus non cognoſcat evidenter conſenſum alterius; moraliter tamen eſt certus de valore ſui conjugij, quia verba exteriùs prolata ſignificant hunc internum conſenſum, & ex circumſtantiis non poteſt conjici, quòd verba exteriùs prolata ſimulent internum conſenſum, & hoc ſufficit, ut conjuges cenſeantur certi de ſuo matrimonio, poſſintque mutuò petere, & reddere debitum tutâ conſcientiâ; hæc enim certitudo moralis in ſacramentis ſuſcipiendis ſufficit, ut liquet in eo, qui prævia confeſſione accedit ad Euchariſtiam, quamvis non ſit certus evidenter evidentiâ phyſicâ, vel metaphyſica de intentione abſolventis. 4

Quinimò mutuus contrahentiū conſenſus eſt ita neceſſarius, ut à nulla creatâ poteſtate poſſit ſuppleri, nec poſſint conjuges in matrimonium ſine eorundem conſenſu validè conjungi; adeò ut ipſis invitis non poſſit matrimonium inter ipſos iniri: ſi enim ſermo ſit de matrimonio ſumpto pro contractu, certum eſt, conſenſum contrahentium pertinere ad eſſentiam matrimonij, cùm ſit conſenſus de eſſentia contractûs: & id etiam procedit de matrimonio ſumpto pro ſacramento, quia ratio ſacramenti ſupponit neceſſariò rationem contractûs validi, cui ex inſtitutione Chriſti innititur: unde ſublato contractu ex defectu conſenſus non poteſt haberi ratio ſacramenti, quia Chriſtus non elevavit quemcunque contractum matrimonialem, ſed contractum validum, & approbatum ab eccleſia. 5

Tum quia mutui conſenſus conjugum, ut exteriùs manifeſtati per verba, & alia ſigna ſenſibilia ſunt materia, & forma hujus ſacramenti, ut ſuperiùs oſtendimus: atqui in eccleſia non eſt poteſtas variendi materiam, & formam ſacramentorum; conſequenter neque contrahendi matrimonium in ratione ſacramenti abſque mutuo conſenſu. Demum quia ſive ſacramentum matrimonij ſumatur in fieri pro contractu; ſive in facto eſſe pro vinculo, & mutuâ conjugum cohabitatione manifeſtata, eſt ſignū conjunctionis Chriſti cum eccleſia, ſed hæc conjunctio Chriſti cum eccleſia fuit libera, & ex mutuo utriuſque conſenſu; proinde ut hæc ſignificatio ſalvetur, debet matrimonium eſſe liberum ex utriuſque conſenſu. Præterea ſi ſermo ſit de matrimonio abſolutè ſumpto etiam hoc exigit eſſentialiter conſenſum utriuſque conjugis, ſine quo matrimonium neceſſe eſt, deficiat: ſiquidem deficiente fine primario, & intrinſeco matrimonij, debet etiam ipſum matrimonium deficere: atqui deficiente conſenſu contrahentium, fruſtratur finis matrimonij: 6

eſt enim ejus primarius, & intrinſecus finis generatio prolis, & ſecundarius mutue ſocietas amicabilis, & hi duo fines non poſſunt haberi ſine conſenſu conjugum: non enim poſſunt Filij invitis parentibus generari.

7 Videtur tamen in contrarium obſtare, quia Reſpublica, aut Princeps poteſt dare dominium aliarum rerum, cui voluerit, etiam invitis dominis: & ſicut urgente neceſſitate publica poteſt triticum invito Domino dari; ita non videtur repugnare, poſſe rempublicam dare fœminæ dominium corporis viri, & è contra viro dominium corporis fœminæ, etiam altero eorum renuente: & tunc haberetur matrimonium ſine conſenſu interno contrahentium. Tum quia vinculum matrimonij eſt longè ſuavius, quàm vinculum perpetuæ ſervitutis: ſed poteſt respublica perſonas aliàs liberas in perpetuam ſervitutem tradere ob bonum pacis etiam ipſis invitis; proinde multò magis poterit virum, & fœminam ſimul matrimonio copulare, etiam ipſis renuentibus.

8 Tum quia plus debet civis reipublicæ, quàm ſibi, ut tradit Ariſtoteles *in polit.* proinde ſi poteſt dominium ſui corporis in alium transferre. Hoc idem etiam poterit Reſpublica, & Princeps.

9 Sed contra, eſt enim diſpar ratio, ex eo enim, quòd dominium aliarum rerum ut tritici poſſit tradi alteri invito Domino, non fruſtratur proprius finis ipſarum rerum, quia tunc triticum inſervit ad ſuccurrendum indigentiæ humanæ: eſt enim finis intrinſecus tritici inſervire nutrimento, & humanæ indigentiæ; & cùm hac tunc vel maximè urgeat, ideo triticum, quod Princeps invito Domino diſtribuit populo indigenti conſequitur ſuum finem principalem: ſecus finis ad quem mutua corporum traditio ordinatur per matrimonium, non poteſt obtineri niſi de utriuſque conſenſu: quia finis principalis eſt generatio prolis, & ſi conjuges non conſentiant, nec velint ſimul convenire non obtinetur talis finis: hinc patet ſolutio ad id, quod addebatur de vinculo perpetuæ ſervitutis: ſiquidem opera ſervitutis non repugnant fieri cum violentia: quinimo opera ſervilia ut talia, potiùs exigunt fieri ex coërcitione, quàm ex amore, ſecus opera matrimonij exigunt fieri ex libertate, & mutuo obſequio: hinc licèt in Republica ſit poteſtas redigendi civem in ſervitutem, ſi publica neceſſitas id exigat; non tamen eſt poteſtas conjungendi in matrimonium virum invitum cum muliere invita. Ad id quod addebatur civem plus debere Reipublicæ, quàm ſibi, reſpondetur, id eſſe verum circa ea, quæ ex natura ſua libertatem non exigunt, non verò circa matrimonium exigens ex natura ſua omnino liberum conſenſum.

10 Civis igitur plus debet Reipublicæ, quàm ſibi quoad res familiares, & etiam quoad propriam perſonam in his, quæ natura ſua libertatem non exigunt: quinimò licèt in aliquo caſu poſſit civis à republica compelli, ut liberè velit, ſi id neceſſarium ſit pro conſervatione Reipublicæ, & ſalute ejuſdem: non tamen poteſt Reſpublica facere, ut abſque libero conſenſu contrahentium ſit validus contractus; ſi talis contractus ex natura ſua libertatem exigat.

Nulla igitur in Republica eccleſiaſtica, vel ſæculari eſt poteſtas conjungendi aliquos in matrimonium abſque eorundem mutuo conſenſu, cùm id ſit contra finem matrimonij, quod cùm ordinetur ad ſobolis educationem, ac mutuum amorem fruſtraretur hoc fine, ſi conſenſus conjugum in illo ineundo non requireretur: quia ſine amore nunquam ſimul conjuges cohabitarent, proinde non progignerent ſobolem. Tum quia cùm ſit matrimonium vinculum perpetuum, & indiſſolubile, non debet iniri violenter ſine libero contrahentium conſenſu, quia ut ait Philoſophus nullum violentum eſt durabile. Demum quia omne vinculum per Rempublicam factum poteſt per eandem diſſolvi: & matrimonium conſummatum nulla humana poteſtate diſſolvi poteſt. Hinc Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de matrim. c. 9.* anathemate percutit omnes Principes compellentes ad matrimonium, proinde ſupponit non ineſſe ijſdem poteſtatem, ita compellendi. 11

In contrarium tamen videntur obſtare aliquot textus præſertim *c. is. qui fidem de ſponſal.* ubi Gregorius IX. reſcribit, ſponſalia per carnalem copulam tranſire in matrimonium, & contra hanc præſumptionem non admitti probationem, neque ſponſum poſſe aliam ducere, *c. fin. de condit. appoſ.* ubi matrimonium ſub conditione impoſſibili initum declaratur validum, & nihilominus in his caſibus perſæpe deeſt conſenſus. 12

Demum quia Concilium Florentinum *in decret. de ſacrament.* ait, ad matrimonium regulariter concurrere conſenſum: quòd ſi regulariter concurrit: ergo non ſemper requiritur; proinde poteſt ab eccleſia fieri ſine contrahentis conſenſu. 13

Sed contra, quia ex neutro textu probatur, matrimonium ſine conſenſu eſſe validum: quia reverà in foro interno in neutro ex illis caſibus matrimonium poteſt ſortiri ſuum valorem, ſi deſit conſenſus: quia verò ex facto præſumitur ab Eccleſia talis conſenſus, ſequitur, quòd in foro exteriori illud matrimonium cenſetur validum; proinde eccleſia probationem diſſenſus contra talem præſumptionem non admittit. 14

Eſt tamen, ut notat Gloſſa, præſumptio quadruplex. Prima eſt juris, & canonis, vel legis, ſive de jure, quod eſt idem, & hæc non admittit probationem in contrarium: ſecunda eſt hominis: tertia naturæ: quarta facti; & iſtæ admittunt probationem. Ad id, quod addebatur ex Concilio Florentino, reſpondetur, Concilium loqui de conſenſu expreſſo, & formali; qui ante tempora Concilij Tridentini non erat ſimpliciter neceſſarius ad matrimonium, ſed ut plurimum; eò quia tunc ſponſalia tranſirent in matrimonium per copulam affectu maritali habitam, quia in tali copula habebatur conſenſus virtualis, qui tunc ſufficiebat ad validè ineundum matrimonium; ſicut Intentio virtualis eſt, quæ adnectitur alicui actioni per 15

ſe

ſe ordinatæ ad aliud; ita qui ponit talem actionem virtualiter intelligitur, velle illud aliud, ad quod talis actio ordinatur.

16 Major difficultas eſt, an ſaltem de potentia Dei abſoluta poſſit conſenſus contrahentium matrimonium ſuppleri. Reſpondetur, quòd ſi matrimonium ſumatur, ut præciſè eſt contractus, tunc certum eſt, non poſſe, nec de potentia Dei abſoluta ſuppleri conſenſum contrahentium; ratio eſt quia conſenſus eſt de eſſentia contractûs, & nulla res per ullam potentiam poteſt conſiſtere abſque ſua eſſentia ob contradictionem, quæ inde ſequeretur, quia eadem res eſſet, & non eſſet. Tum quia matrimonium ut præciſè eſt contractus humanus, & civilis eſt eſſentialiter conjunctio animorum contrahentium; hæc autem conjunctio non poteſt aliter intelligi niſi per unionem conſenſuum. Præterea quia matrimonium eſt tranſitio ad ſtatum matrimoniale, perinde ac votum ad ſtatum religionis, & ſicut nulla ratione fieri poteſt, ut habeatur votum ſine voventis conſenſu; ita neque matrimonium ſub ratione contractûs abſque contrahentium conſenſu. Tum quia copulatio animorum dependet à voluntate libera eorum, qui ſimul copulantur mediante contractu humano: proinde conſenſus ſemper eſt neceſſarius ad matrimonium ineundum ſub ratione contractus civilis, & humani.

17 Quamobrem difficultas procedit de matrimonio prout ſimpliciter, & præciſè eſt vinculum, quo unus conjugum acquirit poteſtatem in corpus alterius, & viciſſim hic ſecundus in corpus primi, & mihi videtur valde probabile, poſſe de potentia abſoluta haberi hoc vinculum inter virum, & mulierem ſine mutuo conſenſu: præſcindo, an tale vinculum, ſeu mutua poteſtas in corpus alterius dici debeat matrimonium, nec ne: ſiquidem hoc vinculum de facto ſe habet conſecutivè ad mutuum contrahentium conſenſum, adeo ut mutui conſenſus contrahentium ſint cauſa efficiens talis vinculi: atqui Deus poteſt ſe ſolo facere, quod facit mediis cauſis ſecundis efficientibus: ergo ſe ſolo ſine conſenſu contrahentium poteſt hoc vinculum ponere inter virum, & mulierem.

18 Neque mihi videtur urgere, quod reſpondet Sanchez *lib. 2. diſp. 26.* conſenſum non ſolùm eſſe cauſam efficientem vinculi matrimonij, ſed etiam cauſam formalem intrinſecam ejuſdem, ex quo infert, quòd ſicut Deus non poteſt facere ſe ſolo actionem aliquam vitalem abſque concurſu potentiæ vitalis, ita nec vinculum matrimoniale ſine conſenſu voluntatis.

19 Nam contra eſt, quia quamvis operatio vitalis dicat intrinſecam, & eſſentialem dependentiam à potentia vitali, adeo ut non poſſit fieri ſine concurſu illius; nihilominus effectus actionum vitalium, & ipſi termini non dicunt hanc eſſentialem dependentiam ab ipſis potentiis, nec ab earum vitalibus operationibus, proinde nil obſtat, quo minus poſſit à ſolo Deo talis effectus fieri: etenim generatio, & nutritio, cùm ſint actiones vitales, non poſſunt à ſolo Deo fieri, cùm exigant eſſentialiter immanere in potentiis, à quibus eliciuntur, & Deus non ſit capax actionis vitalis accidentalis ſuperadditæ, nec nutritionis; & nihilominus earundem actionum termini poſſunt optimè fieri à ſolo Deo per creationem: ſiquidem poteſt Deus ſe ſolo hominem creare, qui eſt terminus generationis, & carnem producere, quæ eſt terminus nutritionis. Pari pacto licèt non poſſit Deus ſe ſolo efficere intellectiones, & volitiones noſtras; poteſt nihilominus earundem terminos ſe ſolo efficere, ſeu ipſos habitus virtutum intellectualium, & moralium, qui ſunt effectus intellectionum, & volitionum noſtrarum: quòd etiam poſſit Deus ſe ſolo producere terminum intellectionis, & volitionis, ex eo liquet, quia poteſt ſe ſolo producere verbum mentis, & pondus amoris, ut docent plures Thomiſtæ: quamobrem licèt non poſſit Deus ſe ſolo producere ipſos conſenſus conjugum, poterit tamen producere effectum eorundem conſenſuum, ſcilicet vinculum illud, quo unus conjugum acquirit poteſtatem in corpus alterius, & viciſſim.

Præterea poteſt Deus abſque utriuſque conjugis conſenſu dare viro dominium in corpus fœminæ, & viciſſim fœminæ dominium in corpus viri, ut eo licitè utatur in ordine ad perpetuam vitæ ſocietatem, ac filiorum generationem: eſt enim Deus ſupremus rerum omnium, vitæ etiam, & mortis Dominus; adeo ut poſſit citra injuriam creaturæ de ipſa diſponere, prout ipſi magis libuerit: quia cùm totum eſſe creaturæ ſit à Deo, à cujus dependentia in fieri, & conſervari non poſſit pro ullo eventu eximi; habet Deus pleniſſimum ac diſpoticum dominium in creaturas omnes: hinc juſſit Abrahamum occidere filium ſuum Iſaac; unde poteſt transferre, & dare dominium in corpus fœminæ viro; & dominium in corpus viri fœminæ: neque in hoc ulla apparet repugnantia, quia Deus utitur jure ſuo, & creaturæ tenentur ei parere, cùm plenè ipſi ſubijciantur. 20

Tum quia majus dominium habet Deus in hominẽ, & ea, quæ ipſi inſunt, quàm habeat ipſe homo in ſe ipſum; unde ſi homo poteſt pro ſua voluntate poteſtatem ſui corporis alteri tradere per matrimonium, hoc idem poterit Deus abſq; ipſius hominis conſenſu; cum Deus non teneatur expectare conſenſum creaturæ, ut illâ utatur, prout ipſi magis libuerit: cùm enim fortius, ac plenius ſit dominium, quod habet Deus in omnes homines, quàm quod habent homines in ſe ipſos; ſequitur, quòd ſicut homines poſſunt liberè conſentire, ut alter habeat jus in ſuum corpus; & viciſſim quoad prolis generationem; ita à fortiori Deus etiam ſine conſenſu hominum poteſt dare dominium in corpus fœminæ viro, & è contra dominium in corpus viri fœminæ, quia tunc Deus diſponit de illis corporibus, ut de re propria, in quam habet pleniſſimum, ac diſpoticum dominium, quo poteſt uti illis corporibus prout ipſi magis libuerit. Tum quia aliarum rerum, quæ ſunt extra nos poteſt Deus transferre dominium de uno in alterum, etiam ambobus invitis, quia nulla eſt creatura, 21

quæ

quæ poſſit Dea reſiſtera : ergo etiam reſpectu humanorum corporum poteſt Deus transferre dominium prout ipſi magis libuerit.

22 Neque obſtat, ſi dicas, tale vieculum, ac dominium unius in corpus alterius dependere à conſenſu libero hominum. Contra eſt, quia tametſi de lege ordinaria id verum ſit, non verò de potentia abſoluta, quia Deus ratione pleniſſimi, ac diſpotici dominij, quod habet in creaturas omnes, poteſt dare viro dominium in corpus mulieris, & viciſſim dare dominium in corpus viri ipſi mulieri: hæc enim corpora maris, & fœminæ dependent in fieri, eſſe, & & conſervari à Deo, qui propterea hebet in illa pleniſſimum diſpoticum dominium, & poteſt de illis diſpanere prout eidem magis viſum fuerit, quia tunc utitur jure ſuo, & creaturæ velint, nolint, tenentur Deo ita diſponenti parêre.

§. II.

An, ut matrimonium filiorum ſit validum, requiratur conſenſus parentum.

1 RESpondetur, matrimonium à filiisfamilias utriusque ſexus initum ſine conſenſo parentum eſſe velidum, & non poſſe è parentibus, vel Magiſtratu infringi, aut irritari, id enim deſumitur *ex c. cum virum. 12. in fin. de regular.* ubi dicitur, quòd puella conſtituta in nubili ætate, ſeu pubertate non poſſit compelli ſequi voluntatem perentum, eò quia hebeat liberum arbitrium in electione propoſiti, ſcilicet ingrediendi moneſterium, vel non, ſeo manendi in ſæculo, & nubendi: ergo ſi eſt ſui juris in ordine ad ſubeundum onus religionis, vel illud matrimonij; ſequitur, quòd etiam obſque conſenſo perentum validè matrimoniom contrahat. Hoc idem etiam deſumitur ex Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1. de reformat. matrim.* ubi non ſolùm hæc veritas ſtatuitur, ſed etiam anathemate percutiuntur, non ſolùm dicentes matrimonia clendeſtina olim contracta non fuiſſe rata; verùm etiam illi, qui matrimonia hæc filiorum familias velide non eſſe ſine conſenſu parentum aſſerunt: ſiquidem excommunicatio fertur in totum copulativè, quod utrumque includit, ut liquet ex contextu.

2 Probant aliqui aſſertum, eò quia *Geneſ. 2.* dixerit: *Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ*, ex quo textu inferunt, conſenſum parentum non requiri ut filij, vel filiæ familias cùm ad pubertatem pervenerint, poſſint validè metrimonium contrahere. Verùm præfetus textus poteſt facilè explicari de filiis, & filiebus familias poſt contractum matrimoniom; adeo ut ſenſus ſit, quòd ſi ſemel matrimonium inierit filiusfamilias, debeat relinquere patrem, & matrem, & adhærere uxori ſuæ; adeo ut verba intelligentor de filiis, & filiebus, poſtquam matrimonio ſunt conjuncti, idque evincitur etiam ex textu, ait enim Deus: *Et adhærebit uxori ſuæ*: unde ſupponit filium familias eſſe uxoratum, & jam contraxiſſe matrimonium, ratione cujus tenetur adhærere uxori ſuæ etiam relinquendo patrem, & matrem: unde ſenſus non eſt, quòd filiusfamilias debeat ſine conſenſu parentum ſibi quærere uxorem, & illi adhærere relinquendo patrem, & matrem. Exactiùs igitur probatur, quia filijfamilias, poſtquam ad uſum pervenerint rationis, plenámque habuerint libertatem, ac attigerint ætatem pubertatis, quæ in viris eſt 14. annorum, in fœminis 12. habent dominium ſuorum corporum, ac propriarum actionum perſonalium: conſequenter poſſunt diſponere circa omnia pertinentia ad proprias perſonas: quivis enim in iis, quæ ad ſtatus electionē pertinent, eſt ſui juris, adeo ut non dependeat ab arbitrio alterius: idque vel maximè verum eſt in ſtatu matrimonij, quia cùm habeat annexa onera graviſſima, ſit vinculum indiſſolubile, & perpetuum, & quædam veluti ſervitus, à qua homines à natura ſunt liberi; ideo non debet ejus electio pendere ab aliorum voluntate, quàm illorum, qui talem ſtatum liberè ſuſcipiunt: adeo ut non poſſint parentes filios compellere ad matrimonium ineundum, ſi nolint: unde matrimonia filiorumfamilias valida ſunt, tametſi contrahantur inſciis, imò & invitis parentibus: quia ad validitatem matrimonij requiruntur ſoli conſenſus contrahentium, hi enim ſufficiunt ad totam ſubſtantiam matrimonij.

Tum quia filijfamilias ſi ſemel attigerint 3
ætatem pubertatis habent dominium in ſuas proprias actiones, & in propria corpora in ordine ad eligendum ſtatum, onúsque ſubeundum, vel religionis, vel matrimonij: proinde poſſunt diſponere circa omnia pertinentia ad proprias perſonas, & cùm hujusmodi ſit matrimonium contrahere; eò quia per fidem matrimonij non tradatur alteri dominium rei familiaris, ſed ſui corporis, & actionum perſonalium; poſſunt filij, & filiæfamilias, ſi attigerint ætatem pubertatis, validè contrahere matrimonium inſciis, imò & invitis parentibus. Tum quia filijfamilias poſſunt validè abſque parentum conſenſu religionem vovere, non ſolùm voto ſimplici, ſed etiam ſolemni, dummodo legitimam ætatem expleverint: ſiquidem ex voto non oritur obligatio realis, ſed tantùm perſonalis: ergo poterunt etiam contrahere matrimonium: ſiquidem ſtrictius eſt vinculum religionis, quàm matrimonij, cùm religio ſolvi non poſſit per matrimonium ſubſequens, & è contra poſſit matrimonium ratum, & non conſummatum per votum ſolemne religionis diſſolvi: unde ſequitur, quòd ſi filijfamilias poſſunt ſine parentum conſenſu religionem ſolemniter profiteri, à fortiori poſſint etiam validè matrimonium contrahere inſciis, imò & invitis parentibus.

Non tamen deſunt ex Juriſtis, qui cenſeant, 4
matrimonium filiorum familias contractum ſine conſenſu parentum eſſe invalidum, ut præ cæteris docet Caſſanæus *in ſuo catalog. Gloria mundi p. 12. conſiderat. 36. num. 12.* ubi ait, matrimonium ut ſit validum debere eſſe honeſtum: ſed ſi fiat inſciis parentibus, imò & contra eorum voluntatem non poteſt eſſe hone-

ſtum;

ſtum ; quia illud eſt honeſtum, quod eſt juxta convenientiam, & tentùm ebeſt, quòd matrimoninm initum ſina conſenſu parentum ſit juxta convenientiam, nt potiùa invehet diſconvenientiam inter patrem, & filiumſemilies propter contemptum patria, & inobedientiem filij contra perrem : quid enim pejus eſt erge patrem, quàm qnod fit cnntra civilem, & neturalem retionem ? Honeſtes vel meximè requiritur expreſsè in merrlmonio, nt habetur in *l. adeptivis* §. 1. ubi dicitur : *quoniam in contrahendis matrimonijs naturale jus, & pudor inſpiciendus eſt*. & in *l. ſemper ff. de ritu nuptiar.* habetur, in metrimoniis non lolùm conſiderendnm eſſe, qund licet, ſed etiam quod eſt honeſtum, & hanc legem allegat Gloſſa *in V. honeſtè vivat in dicto proem. §.ideóque poſt Gloſſam juris civilis in V. honeſtè in dictis. §§. juris pracepta ſupra alleg.*

5 Hinc eit Caſſanæns, quòd ſi juvenia per ſolleitationea ſuas induxerit filiamſemiliea cautelis, dolo ad ei promlrtendum per verba de præſenti ſine volnntate patris,in cujus eſt poteſtete, eámque de impndicitia inrerpellaverit, aut ſe eam interpellâſſe jacter, maximè quando habet patrem, & matrem, & contra eorum volnntatem, quòd cum eo ipſo inhoneſtè egerit, & in eo nnlia ſit honeſtea, ſed potius injuria facte petri, & matri, quòd non veleet promiſſio, eò quia ſit contra civilem, & narurelem rationem, nt hebetnr in textu. *§. 1. inſtit. de nupt.* cum quo videtur etiam concordare textus juria canonici *in c. non omnis mulier. in fin. 32. q. 2.* & ſuit ordinario Sotheris Papæ XIII. ut refert Philippus Bergomas ln *ſupplement. chronicor. lib. 8.* Tum quia Everiſtna Papa *in c. aliter 30. q. 5.* inter aliaa conditiones, quæ ad legitimum metrimoninm requiruntur, ponit conſenſum parentum, & in fine cepitis eddit matrimonie aliter facta non eſſe conjugie, ſed edulteria, vel ſtupra, aut fornicationea potius,quàm legitime conjugia.

6 Sed contta,quia quando jnra civilia videntur prohibere matrimonia filiorumfamiliaa, ſi contrahantur ſine conſenſu parentnm, id non per modum præcepti,& legis neceſſariò ſervendæ, ſed tantùm per modum conſilij lnnnunt, ut notat Gloſſa *in d. l. 2. §. de ritu nuptiar.* ubi expreſsè ait,textua civiles habere potiùs rationem conſilij, quàm præcepti : quinimò atiamſi diceremns, habere rationem præcepti, non tamen irritarent ſectum, ſed ſolùm prohiberent hujuamodi matrimonia contrahenda ; qnapropter *in l. filius emancipatus ff. de ritu nuptiar.* dicitur, quòd filius emancipatus poſſit contrahere metrimonium ſine conſenſu parentum, & quòd filins ex teli matrimonio natua ſit hæres legitimus : quod à ſortiori dicendum eſt de non emancipato in legltima ætate conſtituto : quia quantum ed obligatlones perſonalea non differunt, quemvis differant quantum ad realea : quamobrem legea exigentea conſenſum parentum intelligendæ ſunt de honeſtete, ac decentia, non verò de neceſſitate, ſeu obligatione : plure enim illicitè fiunt, quæ tamen ſecta ſunt valida. Præterea quamvis leges civiles declaraverint nullum,matrimonium contractum ſine conſenſu perentum, fuerunt abrogetæ per jus canonicum ; & quando dicunt, neturalem rationem ſuadere in nuptijs filiorum habendum eſſe conſenſum parentum, in quorum ſunt filij poteſtete, id intelligendum eſt, qnòd retio naturelis ſuadeat, ut honeſtum, & conveniens, qnòd filius ſine conſenſu patris matrimonlum non ineat, non verò id præcipere nt neceſſarium, idque evldenter deſumitur *ex l. filius 35. §. de ritu nuptiar.* nbi dicitur, quòd filius emencipetua velidè contrahat matrimoninm ſine conſenſu parentnm : unde jure naturali, & civili, nt matrimonium velidè contrehatur, non eſt neceſſa, ut parentea in ipſum conſenſerint.

Ad textus petitos ex jnre canonicò reſpondetur, in jure canonico matrimonia inita à filiis, vel filiebusſemiliea ſina conſenſn parentum voceri lnvelida, & illegitima, eò qnia contrahantnr clandeſtinè, & ante Concilinm Tridentinum licèt matrimcnia clandeſtina fuerint in ſe valide,non tamen præſumptivè,& in foro eccleſiæ, cùm enim non potnerint proberi habebentur nt invalida, & illegitime. Hinc notat Gloſſa, duobua modia matrimonium dici validum, & legitimum : primò ſecundùm ram, & alio modo ſecundùm præſnmptionem ; poteſt eliquod matrimonium præſuml ab eccleſia ut velidnm, & legitimum quod revera in ſe non ſit tale deſectu interni conſenſue : ſic è converſo matrimonia clandeſtine ente Tridentinnm erent ſecundùm rem legitima,& velida, non ita qnantum ad Eccleſiæ præſumprionem: & quia metrimonia,quæ abſque conſenſn parentum à filiis,& filiabusfamilias contrahebantur,ntplurimùm fiebant clandeſtinè,ideo qnia præſumptivè erant in foro eccleſiæ invalida,eò qnia nõ poſſent probari, ab Evariſto Papa in *pracit. cap aliter 30. q. 5.* vocantnr illegitima, ſtupra, & fornicationea, ſcilicet præſumptivè. 7

8 Verùm quia poſſent matrimonia ſina conſenſn parentum aliquando etiam fieri pnblicè,& in ſacie eccleſiæ, ideo poteſt reſponderi aliter ad præcitetoa textns juris canonici : qnia dupliciter poteſt contrectus dici legitimna. Primò ſumendo legitlmum pro firmo, & valido,ut ſumitur *in c. 4. de divortiis.* ubi habetur, matrimonia fidelium poſſe eſſe legitima,quamvis non rata, nec valida, eò quia diſſolvi poſſint : alio modo ſumendo legitimum pro eo, qnod fit ſecundùm legem, adeo ut nulli legi adverſetur neque irritanti, neque prohibenti ; metrimonia igitur ſine conſenſu parentum inita in *prædict. cap. aliter. 30. q. 5.* vocantur ab Evariſto illegitime ſumendo illegitimum pro eo, quod eſt contra legem ; qnia cùm leges præcipient,filios non contrahere, niſi de parentum licentia ; tametſi nnlia lex irritet mettimonia contracte ſine tali conlenſu parentnm ; nihilominna quæ ſine tali conſenſu contrahuntur, vocantur illegitime, eò qnia ſint contra legem prohibentem facta : qnòd verò in hoc ſenſu ſumantur metrimonia illegitima in prædicto textu conſtet ex eodem capite, quie ibi etiem dicitur requlti ad matrimoninm legitimum, quòd uxor dotetur,

& à paranymphis viro tradatur; & quòd conjuges per biduum, triduúmve preces Deo fundant, & caſtitatem ſervent; & nihilominus certum eſt, matrimonia ſine hiſce ſolemnitatibus contracta ſuum ſortiri valorem.

9 Cæterum filius contrahens matrimonium tenetur priùs conſilium petere à parentibus, quia id honeſtum eſt, & omnino conveniens, ne ſcilicet filij in re gravi aliquid ſtatuant absque conſilio parentum: non tamen tenetur filius parere parenti, ſi nolit, eum matrimonium contrahere; vel velit ei aliam dare uxorem, quam non amat, tunc enim poteſt etiam licitè matrimonium contraherre etiam invitis parentibus, ut docet D. Thomas 2. 2. q. 104. a. 5. *in corp.* ubi docet, inferiorem non teneri parêre ſuo ſuperiori, ſi ei aliquid percipiat, in quo illi non ſubditur: ex quo infert, hominem in iis, quæ ad naturam corporis pertinent, non teneri homini parere, ut in iis, quæ pertinent ad hominis ſuſtentationem, proliſque generationem; ex quo ſequitur, non teneri filios obedire parentibus circa matrimonium contrahendum, virginitatem ſervandam, vel onus religionis ſubeundum, quia filius in iis non ſubjacet poteſtati parentum. Quia quamvis gravis injuria irrogetur patri, ſi filius ipſo inconſulto matrimonium contrahat; non tamen ſi ipſo conſulto, quia tunc ſi nolit aſſentiri, filius utitur jure ſuo.

10 An verò filij peccent, ſi abſque juſta cauſa ſine conſenſu parentum matrimonium ineant? Reſpondetur, non excuſari à peccato gravi propter injuriam, quam parentibus repugnantibus ac invitis inferunt; quia ob plures extrinſecas cauſas, & circumſtantias occurrentes regulariter non poſſunt liberi matrimonium contrahere abſque conſenſu parentum, ut ſi velint matrimonium contrahere cum perſona inæquali, vel infami cum gravi dedecore familiæ. Ob juſtam tamen cauſam poſſunt liberi etiam parentibus non conſentientibus matrimonium inire, ut ſi parens nolit, filium jam adultum, & in periculo incontinentiæ conſtitutum, honeſtum inire matrimonium.

11 Dices, poteſt pater irritare votum emiſſum à filio *c. 30. Numer. verſ. 4.* ergo poteſt etiam irritare contractum matrimonij: quia ſi promiſſio facta Deo per votum poteſt irritari à patre, à fortiori promiſſio facta homini per matrimonium. Sed contra, hæc conſequentia non benè infertur; quia Deus voluit, ut promiſſio ſibi facta per votum dependeret ex conſenſu, & voluntate hominis; non ita promiſſio facta homini per matrimonium.

12 An verò filius mortaliter peccet, ſi non ducat dignam, quam pater vult ipſi dare in uxorem, ſed ipſe ducat aliam æquè dignam, quam amore proſequitur. Reſpondet Fagundez *in decalog. tom. 1. lib. 4. c. 4. n. 4.* peccare tunc filium lethaliter ducendo æquè dignã contra voluntatem, & conſenſum patris, cui in re tam gravi tenetur parêre, præſertim cùm pater illi exhibeat aliam æquè dignam, & divitem.

13 Verùm probabilior, & communior ſententia aſſerit, filium excuſari à peccato, ſi priùs patrem conſuluerit, quia non tenetur ſequi conſilium patris, ſi ducat aliam æquè dignam, & divitem, quam vehementi amore proſequitur: quia non pater, ſed filius tenetur onera ſubire matrimonij, unde æquum eſt, ut eam ducat, quam amat; non verò aliam, quæ ipſi non ſatisfacit, tametſi ſit æquè digna, & dives: unde tunc nullam infert filius injuriam patri, cùm non nubat illo inconſulto, & utatur jure ſuo. Hinc non tenetur filius contrahere matrimonium, quod pater promiſit, quia filius in ſubeundo matrimonij onere, æquum eſt, ut illam ducat, quæ ſibi magis placuerit.

14 Cæterum quamvis per matrimonium, filij, & filiæ non eximantur à patria poteſtate *§. fin. inſtit. de patria poteſt. l. 2. §. 1. ff. ſoluto matrimonio*: non tamen filiorum uxores ſubijciuntur poteſtati ſoceri, quia id in nullo jure exprimitur. Imò ſi uxor adhuc in poteſtate patris exiſtens invita ab eo detineatur, poteſt maritus etiam invito patre agere interdicto ad abducendam uxorem ſuam, eámque exhibendam *l. 2. ff. de lib. exhib.* & *l. 3. C. eod. l. ſi invita 11. C. de nupt.* quia quoad hoc fortius eſt vinculum matrimonij, quàm patriæ poteſtatis *l. 1. in fin. ff. eod.* Imò ſi uxor detineatur invita poteſt maritus adire judicem, & petere, eam ſibi reſtitui.

§. III.

Qualis debeat conſenſus eſſe ad matrimonium contrahendum.

1 REſpondetur, hunc conſenſum debere omnino liberum eſſe, & quidem mutuũ, quia in matrimonio fit mutua traditio corporum: atqui quod pertinet ad unum, non traditur alteri ſine proprio conſenſu libero: hinc ſumendo matrimonium, non ut vinculum, ſed in ratione contractûs civilis, & humani, conſenſus eſt de eſſentia matrimonij, ut in præcedentibus diximus, & repugnat, rem poſſe exiſtere ſine ſua eſſentia. Quòd verò debeat hujuſmodi mutuus conſenſus eſſe liber, ex eo liquet, quia matrimonium perinde ac quilibet alius contractus inducit obligationem, quæ eſt cujusvis contractus effectus: atqui ſine libero conſenſu non inducitur obligatio; unde matrimonium neceſſariò exigit mutuum liberum conſenſum contrahentium.

2 Si dicas, ſine conſenſu voluntario poſſe matrimonium fieri, proinde etiam ſine libero: qui enim contrahit ignorans eſſentiam matrimonij, & ejus obligationem, & intendit facere, quod in eccleſia præſtant fideles, verè contrahit, proinde ſine conſenſu voluntario in eſſentiam matrimonij, videtur poſſe matrimonium validè contrahi: quòd tale matrimonium ſit ſine conſenſu voluntario liquet, quia omne voluntarium ſupponit cognitionem, & cùm contrahens ſupponatur non cognoſcere eſſentiam matrimonij, non videtur conſentire voluntariè.

3 Contra eſt, quia tametſi in particulari contrahens naturam, & eſſentiam ignoret matri-

monij,

monij, nihilominus cognoſcit matrimonium ſub ratione communi contractus civilis obligantis contrahentes, eò quia liberè velint contrahere. Tum quia eo ipſo, quòd matrimonium contrahit juxta morem eccleſiæ, utique intendit, id præſtare, quod intendit eccleſia; & hoc ſufficit, ut implicitè dicatur in naturam matrimonij voluntariè conſenſiſſe, ut contingit in aliis ſacramentis; quamvis enim ignoret quis efficaciam, & eſſentiam baptiſmi, ſi tamen intendat illum ſuſcipere juxta intentionem eccleſiæ, validè illum ſuſcipit, quia intentio eccleſiæ tunc ſupplet.

4 Ex eo autem quòd ad validè contrahendum matrimonium requiratur conſenſus liber, mutuus utriuſque contrahentis, ſequitur, inſanos, mente captos, ebrios tempora, quo carent uſu rationis, non poſſe validè matrimonium inire, de furioſo habetur *in c. dilectus de ſponſalib.* & *l. 6. tit. 2. p. 4.* & colligitur etiam ex *clementina ſi furioſus de homicidio*, & *ex l. furioſum, C. qui teſtamentum facere poſſunt*, ubi habetur *nihil à furioſo effici poſſe, quæ conſenſum liberum exquirat*, ut notat Covarruvias *2. p. de matrim. c. 3. num. 5.* De mente capto, & carente omnino uſu rationis docet idem Covarruvias *loc. cit. num. 8.* ut etiam de Ebrio carente totaliter uſu rationis. Id tamen procedit, ſi matrimonium contrahatur eo tempore, quo contrahentes carent uſu rationis; quia ſi defectus iſte ſuperveniat in matrimonio jam contracto, illud non dirimit: ut etiam ſi furioſus non perpetuò careat uſu rationis, ſed habeat lucida intervalla, validum erit matrimonium contractum tempore, quo ceſſat inſania *c. quamvis 7. q. 1.* & *l. Divus. ff. de officiis præſid.*

5 Si dicas cum Gloſſa *in c. dilectus de ſponſalib.* ſponſalia, & matrimonia à furioſo contracta ſuum ſortiri valorem, ſi contrahens, qui eſt rationis compos, conſcius erat alterius furoris: & ratio etiam videtur id ſuadere, quia poteſt quis cedere ſuo juri, & condonare injuriam ſibi illatam contrahendo cum furioſo: & videtur eſſe deciſio Fabiani Pontificis in *c. neque furioſus 32. q. 7.* ubi dicitur: *Neque furioſus, neque furioſa matrimonium contrahere poſſunt, ſed ſi contractum fuerit non ſeparentur.*

6 Contra eſt, quia licèt tale matrimonium foret validum, ſi ejus nullitas oriratur præcisè ex injuria illata conjugi habenti uſum rationis, eò quia poſſet hic cedere juri ſuo, & illam remittere: attamen quia nullitas oritur ex defectu mutui conſenſus liberi, qui eſt de eſſentia contractûs matrimonialis; & cùm furioſus non cenſeatur liberè conſentire; ideo deeſt, quod requiritur eſſentialiter ad eſſentiam, & valorem matrimonij, quod propterea nullius eſt valoris, nec eſt matrimonium, quia ſine conſtitutivo repugnat conſtitutum; & mutuus conſenſus liber utriuſque contrahentis eſt ratio conſtitutiva, ac eſſentia contractûs matrimonialis: quamobrem non obſtante ſcientia, & patientia alterius conjugis, ſi alter ex defectu uſûs rationis non conſentiat liberè, nunquam habetur eſſentia matrimonij. Quòd ſi furor advenerit matrimonio jam contracto; hoc non diſſolvitur, quia cùm fuerit validè, & ex mutuo conſenſu contrahentium initum per accidens ſe habet talis ſuperveniens furor, qui propterea non habet vim diſſolvendi matrimonium. E contra tametſi Ebrij ante ebrietatem habuerint voluntatem ſimul contrahendi matrimonium ſive formaliter, & expreſsè, adeo ut matrimonium in ſe ipſo directè voluerint; ſive tantùm virtualiter, & in cauſa, ut ſi advertentes ex ſua ebrietate futurum eſſe, ut matrimonium contraherent; nihilominus hoc non obſtante ſi voluntariè ſe inebriaverint, adhuc matrimonium eſt invalidum, quia licèt ad peccatum lethale ſufficiat voluntarium etiam in cauſa, non tamen hoc ſufficit ad ineundum matrimonium, quia requiritur conſenſus omnino liber tunc, quando actu matrimonium contrahitur.

Si dicas, baptiſmum tempore ebrietatis, aut inſaniæ receptum eſſe validum ratione voluntatis formalis, & expreſſæ antecedentis illum recipiendi, proinde etiam matrimonium in ebrietate contractum ſuum ſortiri valorem ex vi antecedentis voluntatis expreſſæ illud ineundi. 7

Contra eſt, ratio diſcriminis ex eo petitur, quia in matrimonio ipſi contrahentes ſunt miniſtri, proinde eorum actus debent eſſe humani, & liberi: & ſicut non valeret abſolutio ab inſano, aut ebrio impertita, qui ante inſaniam, & ebrietatem audivit confeſſionem, animo poſtea abſolvendi: nec verè baptizaret ſacerdos inſanus, vel ebrius, qui ante dementiam, & ebrietatem habuit intentionem baptizandi: ita nec valet matrimonium ab ebriis contractum: ſecus eſt de illo, qui baptiſmum ſuſcipit; ille enim non eſt miniſter baptiſmi, ſed ſubjectum illum recipiens, proinde ſufficit ejus voluntas antecedens non retractata.

Si dicas, homicidium imputari ebrio, & in- 8
ſano ratione voluntatis antecedentis, quia tunc ebrietas aſſumitur tanquam medium in ordine ad perpetrandum homicidium, proinde ipſi ebrietati adnectitur voluntas virtualis perpetrandi homicidium: ergo hæc virtualis voluntas ſufficit, ut matrimonium initum ab ebriis ex præcedente voluntate illud contrahendi verè ſit initum, & liberè volitum, proinde ſufficit, ut ſuum ſortiatur valorem. Contra eſt, negatur conſequentia; duplex enim poteſt aſſignari ratio diſcriminis inter homicidium, & matrimonium: prima enim deſumitur ex illa generali differentia inter bonum, & malum adducta à D. Dionyſio *c. 4. de divinis nominib.* nimirum quòd ad malum ſufficiat quicunque defectus; ad bonum verò requiratur integra cauſa: hinc quia homicidium eſt quoddam malum, ideo ut dicatur voluntarium, & homini imputetur ſufficit, quòd ſit volitum in cauſa, ſeu in ebrietate, quia malum habetur ex quocunque defectu, & eſt defectus velle in ebrietate homicidium, quod propterea eſt malum, & imputatur ebrio, ex vi præcedentis conſenſus in tale homicidium: ſecus matrimonium eſt de genere bonorum; & debet eſſe volitum in ſe, adeo ut contrahentes, quando actu contrahunt debeant liberè, & cum

pleno

Digitized by Google

plano uſu rationis contrahere: & ſi deficiat tunc uſus rationis, & libartas, non hsbetur amplius ut quid bonum, cùm hoc ſit ax intagra ceuſa; adeo ot nullus intervaniat defectus; conſequenter neque poteſt eſſe matrimonium velidum: eadem retiona ſunt etiam irrite vota emiſſa in ebrietata ab ao, qui cum ſciet ſe plure fscilè promistere, cùm ebriue aſt, nihilominue ſa voluntariè inebriat, tunc vota emiſſa in ebrietata invalida ſunt. Alia etiam potaſt diſcriminis ratio aſſignari, quia eatanus homicidium imputatur ebrio, quia in ipſo raperiuntur tree conditiones requiſitæ ad voluntarium indirectum, & interpreterivũ, ſcilicet *poſſe, teneri, & non facere*, quæ conditiones non reperiuntur in matrimonio inito ab abriis: homo anim tenetur vitera homicidium, quod prævidet futurum in ebrietete, & rurſus cam poiſſit illud vitara non ſe inebriendo, minimè id præſtitit, ſad voluntariè ſe voluit inebriara, proinde cenſatur voluiſſe indirectè, & intarpretativè ipſum homicidium; ſecus qui matrimonium volunt contrahere, non tenentur avitare mattimonium, ſed ſunt ſui juris: nequa judicentur habere voluntatem virtualem illius ex eo præciſè, quòd prævidentes ſe matrimonium in abriatate inituros, ſe nihilominus voluntariè inebriant.

9 Imò poſt Concilium Tridentinum non ſufficit ad valoram matrimonij, ut contrahentes in conjugalem obligationem conſantiant de præſenti ſolo intarno conſenſu, ſed ultariùs requiritur, ut hunc internum conſenſum exprimant per ſigna axteriora ſenſibilia, vel verba; eúmque mutuò conjugee acaeptant, ut deſumitor ex c. *licet. 3. de ſponſa duorum.* ubi poſtquem dictom eſt, matrimonium aontrehi per legitimum conſanſum de præſenti virum intar, & mulierem; ſubditur: *ita ut unus alterum in ſuo mutuo conſenſu verbis conſuetis expreſſè recipiat*, vel eliis ſignis externis: quia nullus humanus contractus poteſt iniri in ordine ed obligsndum, niſi utriusque contrahentis voluntas axprimatur, mûtuòque ſibi innoteſcet: cùm enim contractus matrimonialis ſit humanus, & civilis, debet humano modo fieri; ſcilicet par ſigna ſenſibilia. Tum quia metrimonium inter baptizatos aſt ſacramentum, de cujus rationa eſt, ut ſit ſignum ſenſibile externum.

10 Non tamen eſt neceſſe, ut conſenſus exprimatur per verba derarmineta; ſed ſufficit, ſi per nutua, vel ſigne alia extrinſaca ſanſibilis ſufficientar manifeſtetur, quia nullum adeſt præceprum, quod obliget, ad non eliter contrehendum, quàm par verba, ut notar Senchez *lib. 2. de matrim. diſp. 30. & 31.* Non tamen excuſaretur à pecceto, qui potane nollet per verba axprimere conſenſum matrimonialem, ſi juſte non ſubeſſet cauſa contrahendi matrimonium ſina verbis, quia non aſt recedendum è communi uſu, & à regula certa, ac ordinaria, ſi nulle urgeat juſta cauſa.

11 Neque neceſſe aſt, ot aonſenſus utriusque conjugis præſterur ſimol eodem rempore, ſed ſufficit, ſi uterque contrahene conſentiat, & per ſigna externa ſenſibilia manifeſtat ſuum conſenſum, tametſi eb uno ad alium conſenſum aliqua intercedat temporis mora; dummodo conſenſus prioris conjugis non ſit revocatus, quia in quovis contractu ſufficit conſenſus licèt divarſo tempore adhibeatur; alioquin ſi ad quemcunque contractum requireretur, ut utriusque contrehentis conſenſue eſſet actu ſimul, inter abſentes non poſſant contractus iniri; quia unus priùs det ſuum conſenſum, & poſtea mittit ad alium ſi velit aonſantire; & ſi hic poſt duos, vel tres dies conſentiat, & prior aontrahens non retractaverit ſuum conſenſum, aontractus velidè initur inter abſentes: & quia matrimonium ſequitur neturam eliorum contractuum, ideo non exigit, ut utriusque contrehentis conſenſus ſit actû ſimul. Neque in ratione ſacramenti axigit matrimonium ut ſimul tampore contrahentes conſentiant; quia in ſacramento pœnitentiæ, in quo confeſſio peccatorum eſt pars materialie hujus ſacremanti, poteſt hæc etiã per multum tamporis præcadera abſolutionem, quæ eſt ejus forma: unde matrimonium nequa in retione contractûs civilis, nequa in retione matrimonij, & ſacramenti exigit, ut uterque aontrehens ſimul, & ſemel conſenſum præſtet; ſed ſufficit, ſi poſt conſenſum unius elter poſtea conſentiat quocúmque temporis ſpatio intercedenta: quia tamdiu dicitur prior in ſuo conſenſu perſiſtere, quamdiu illum non revocat.

Verùm communior, & tutior ſententis eſt, 12 requiri ſimultetam ſeltem moralem, adeo ut non multum intervallum temporis inrer unius, & alterius contrehentis conſenſum intercedat, quie etiem in aliis contractibus per multum temporis affluxum conſenſus non cenſetur virtualiter menere, & hebetur ot revocstus, ot notar Filliucios *tract. 10. c. 3. q. 9.* Quentum verò dabcat eſſe hoc temporis intervallum inter utriusque contrehentis conſenſum, ut cenſeatur obſtare velori hujus contrectus, non conveniunt Doctoras: Sotus *in 4. diſt. 27. q. 1. a. 3.* cenſet, diſtentism ſeptennij obſtere. Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 3.* vult biennium ſatis eſſe, ut conſenſus non cenſeetur amplius menere. Senchez verò *de matrim. lib. 2. diſp. 32.* aſſarit, texstionem diſtantiæ obſtantis permanentiæ conſensûs eſſe remittendam arbitrio prudentis viri conſideratis peculieribus circumſtantiis.

Si quæratur, an quando matrimonium fuit 13 invalidũ, eò quia alter conjugum fictè, vel etism ex gravi matu coactus conſenſit, ſufficiat ſi hic poſtea conſenſum in metrimonium renovet, vel neceſſe ſit, ut utérque conjux de novo conſentiat? Reſpondetur, probabiliorem ſententism aſſerera, non aiſe tunc nacaſſa, ut utérqua exprafsè, & per ſigna ſenſibilia extarna, ſau varba conſentiat, ſed ſufficare, ſi qoi illegitimè conſenſit, denuò conſentist: ratio eſt, quie cùm alterius conjugis conſenſue fuerit velidus, ac legitimus cenſerur virtualitar, & hebitnelitat perſeversre. Tum quie eo ipſo, quòd patit debitum metrimoniale, conſentit in metrimonium, cùm illa petirio debiti fundetur in matrimonio ritè contracto: unde ſatis eſt, ſi elter

Digitized by Google

conjux, qui ficlè, vel ex gravi metu coactus conſenſit, iterom conſentiat, quia ad matrimonium tunc nil aliud deeſt niſi conſenſus illius; qui fictè, aut ex metu conſenſit, unde accadente conſenſu ex perte illius matrimonium convaleſcit. Quòd ſi otérque contrahens ex gravi metu invalidè conſenſiſſet, tunc teneretur utérque conſenſum renovare: quia cùm utérque conſanſus fuerit nullus, etiam metrimonium nullius foit valoris, proinde debet iterom contrahi.

14 An verò qui contraxit matrimoniom irritum ob impedimentum dirimens, eò quia ſponſus ante matrimonium rem habuerit cum matré, vel ſorore ſponſæ, cum qua propterea contraxerit affinitatem, teneatur manifeſtare uxori, ſe contraxiſſe cum aliquo impedimento dirimente, ac propterea petere ab ipſa, ut iterum velit contrahere. Cajetanus *tom. 1. opuſc. tract. 2. q. 2.* Sotua *in 4. diſt 28. q. 1. art. 2.* Sanchez *lib. 2. de matrim. diſp. 32. n. 10.* & alij reſpondent, non eſſe neceſſe, aliquid intimari alteri conjugi, ſcilicet matrimonium foiſſe initum com impedimento dirimente, ac propteree non valuiſſe, quia id tantùm eſt neceſſarium, ubi non habetur conſenſus elterios ſponſi: & in hoc caſu cum ſponſa ſit in bona fide, & maritali effectu proſequatur ſponſum, cum quo cohabitat, & à quo debitum metrimoniale petit, in illo virtualiter perſeveret ejus conſenſus in matrimonium, proinde ſufficit ſi ſponſus etiam conſentiat poſt abſolutionem ab impedimento dirimente coram confeſſario: uſus enim matrimonij eſt ſofficiens ſignum conſenſus conjugalis.

15 Secus ſi matrimonium eſſet invalidum defecto otriuaque conjugis teneretur uterque denuò contrahere, noo tamen eſſet neceſſe, quòd iterum contraherent coram parocho, & teſtibus, qoia cùm id jam ſemel fuerit præſtitom, jam coram eccleſia fuit matrimonium initum, & ſecundùm præſumptionem tale matrimonium jodicatur ab eccleſia validum. Neque obſtat, quod primum matrimonium fuerit invalidum in ſe, quia licèt in ſe fuerit irritom, in foro tamen eccleſiæ fuit validum, & ejus nullitas eſt occulta eccleſiæ, propteree ſi contrahentes vellent iterum in facie eccleſiæ contrahere, niſi hæc certioraretur de nullitate, impediret tale matrimonium: onde ad revalidandum matrimonium, publicè, & in foro eccleſiæ præſumptivè validum, non eſt neceſſe, id fiat coram parocho, & aliis teſtibos. Benè tamen id requireretur, ſi matrimonium publicè, & planè probabile foret nullum, quia tunc prior contractus præſumitor publicè nullus: & ſi poſterior non fieret coram parocho, & teſtibus, non poſſet ab eccleſia judicari validus ex defectu probationis requiſitæ à Tridentino, & faciendæ per parochum, & elios teſtes.

16 Quòd ſi contrahentes matrimonium de præſenti inirent per verba obſcura, tunc eſſent verba intelligenda ſecundùm communem ſignificationem, modúmqoe loquendi, ídque deſumitur ex *c. ex litteris. 7. h. t.* ubi Alexander III. reſcripſit, quòd quando duo contrahunt ſponſalia; ſeu matrimonium, ita tàmen ut alter non intelligat, quid alter proponat, tunc judex priùs videat, ſi contrahentes matrimonium ſint idonei ſcientia, & ætete: deinde recurrat ad communem intelligentiam illorum verborum; & compellet ortumque contrahentem ſervare verba ſecundùm ſenſum communem rectè intelligentium: ex quibus deducitur, duo neceſſariò requiri in contractibus matrimonialibus. Primò ſcientiam; ſeu judicium diſcretionis, quo quis intelligat, quid eger: hinc furioſi, ámentes, & ebrij, ſi uſu carcant rationis matrimonium non poſſunt validè contrahere, & delomitur ex *c. neque. 26. cauſ. 32. q. 7.*

Secundò requiritur etiam ætas, quæ in maribus incipit poſt 14. annum completum, & in fœmina poſt 12. niſi malitia ætatem ſuppleat. 17 Rurſus ſi in foro externo dubitetur de verborum interpretatione non erit ſtandum intentioni contrahentium, qoia hæc eccleſiam latet; ſed ea debent interpretari ſecundùm communem loquendi uſum, ſeo eo ſenſu, quo communiter à rectè intelligentibus accipiuntur: quia non ex opinionibus ſingulorum, ſed ex communi loquendi oſu debent verba æſtimari *l. labeo. 7. §. de ſupell. legat.*

Neque obſtat, quòd verba loquentiom dicantur eſſe intelligenda ſecondùm eorum intentionem, eò quia verba deſerviant intentioni, non intentio verbis *c. humana 11. cauſa. 22 q. 5.* 18 Contra eſt, qoia debet excipi, niſi tempore contractus conſtet eliam fuiſſe mentem contrahentium, ut ſi aliqoi ſimplices putantes matrimonium non eſſe contractum perpetuum, vellent tantùm ad tempus inter ſe contrahere non in perpetuum uſqoe ad mortem, & quamvis id ſufficienter exprimerent, adhuc tale matrimonium foret nullum propter defectum conſenſus in matrimonium perpetuum *c. ſolet, 6. cauſ. 32. q. 2.*

Sin verò matrimonium contraheretur per interpretem, ut fieri poteſt juxta *l. 1. §. fin. ff. de V. O* & verba eſſent obſcura; tunc integra fides 19 præſtanda eſt interpreti, cùm fuerit ex communi conſenſu contrahentium electus: quòd ſi dubium orietur ex eo, quòd alter contrahentium dicat, ſe non intellexiſſe verba interpretis; ad communem ſenſum, ſeu ſignificationem verborum tunc recurrendum eſt, ut deſumitur *ex d. c. ex litteris. 7. h. t.* ot notat Covarruvias *in epit. lib. 4. decret. p. 2. c. 4 §. 1. n. 3.* & præſertim Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 29. num 3.* ubi aſſerit, ſufficere ſi Parochus, & teſtes per interpretem intelligant mutuum conſenſum: ut ſi contrahentes ſint diverſi idiomatis. & *num. 4.* addit, quòd ſi oriatur dubium circa verborum ſignificationem, credendom ſit dicto ſolius interpretis; eò quia non ſit teſtis, ſed electos de communi contrahentium conſenſu, ot notat Bartolus *l. 1. §. fin. n. 2. ff. de V. O.*

Ad expediendà dubia, quæ poſſunt occurrere in verbis de præſenti interni conſenſus contrahentium matrimonium; ſolent aliquot tradi regulæ. Prima eſt, ut verba debeant omnino eſſe de præſenti, nec ſufficiat ſi ſint de futuro, 20

ut fuit definitum in Concilio Florentino, & *in c. penult. de ſponſal.* quia ſola verba de præſenti ſignificant, & cauſant traditionem dominij corporis requiſitam ad matrimonium, ut docet D. Thomas *q. 45. art. 3.*

21 Secunda quando ſunt dubia, an ſignificent ad tempus, vel in perpetuum, accipienda ſunt in ea ſignificatione, quâ communiter uſurpantur, adeo ut ſi contrahentes mutuò dicant, duco te, quouſque terra operiat oculos meos; matrimonium ſit validum, quia tametſi verba illa videantur ſignificare conſenſum ad tempus, eò quia poſſent oculi eorum terrâ operiri antequam morarentur: nihilominus talia verba communiter intelliguntur usque ad mortem.

22 Tertia ſi verba judicio prudentum non ſint de ſe ſufficientia ad contrahendum matrimonium, tunc conſiderandæ ſunt circumſtantiæ, an ex illis ſufficienter conjiciatur conſenſus internus, ut ſi Cajus interrogetur à Parocho, an velit nubere Lucretiæ, & Cajus reſpondeat per modum interrogationis *quare non?* tunc matrimonium cenſetur validum, quia negatio per modum interrogationis prolata importat affirmationem: & quamvis ſimplex affirmatio ſeorſim ſumpta non exprimat conſenſum potius de præſenti, quàm de futuro; ex circumſtantiis tamen determinatur ad præſens, cum ſacerdos, & teſtes vocari non ſoleant niſi ad matrimonium de præſenti ineundum.

23 Quarta ſi unus contrahentium utatur verbis manifeſtè explicantibus conſenſum de præſenti: alter verò utatur verbis ambiguis ad tempus præſens, vel futurum, judicandum eſt matrimonium validum, & initum juxta ſenſum illius, qui clarè ſuam voluntatem expreſſit, quia cùm alter illi non contradixerit, ſupponitur per verba illa dubia etiam conſenſiſſe.

24 Quinta ſi ex verbis utriusque conjugis, & ex circumſtantijs non colligatur, an fuerit contractum matrimonium de præſenti, vel ſponſalia de futuro; ſed ſemper maneat dubium, tunc ſtandum eſt intentioni contrahentium, ſi de illa conſtet.

25 Sexta ſi dubium ſit ſimul de ſignificatione verborum, & de intentione contrahentium, judicandum eſt in favorem matrimonij.

26 Contra tamen primam regulam videntur obſtare aliquot textus in jure. Primus deſumitur ex *c. ex parte 9. h. t.* ubi Alexander III. reſcripſit, validum eſſe matrimonium his verbis contractum, *tenebo te in uxorem.* Alter *ex c. ſi quis 80. q. 5.* ubi dicitur, quod quando quis juravit, ſe aliquam habiturum in uxorem, illa ſit vera ejus legitima uxor. Sed contra ad primum reſpondetur Alexandrum III. reſcripſiſſe, tale matrimonium eſſe validum, eò quia addita fuit hæc particula ab hoc tempore; adeo ut ſponſus dixerit *ab hoc tempore tenebo te in uxorem meam*, unde illud verbum *tenebo* ſequens ad illa prævia *ab hoc tempore* trahitur ad tempus præſens.

27 Quòd ſi dicas, non fore baptiſmum ſi quis diceret ex nunc baptizabo te, rametſi ſimul aquam infunderet. Contra eſt, quia eatenus non valeret baptiſmus, quia hic habet determinata verba pro forma: non ita matrimonium, quod tantùm exigit quæ ſunt expreſſiva conſenſus de præſenti, qualiacúnque ſint. Chriſtus enim inſtituendo baptiſmum dedit ſpecialem formam, quam non poteſt homo immutare: quando verò elevavit contractum matrimonij ad rationem ſacramenti, non immutavit contractum civilem, & humanum, ſed eum reliquit in ſuo valore, & quia hic eſt validus per qualiacunque ſigna extrinſeca, & ſenſibilia exprimatur conſenſus contrahentium de præſenti, ſequitur, quòd ſi matrimonium contrahatur his verbis: deinceps ſemper omnibus diebus vitæ meæ *habebo te*, vel *tenebo te in uxorem*, vel *ex nunc eris ſemper mea uxor*, valet matrimonium, quia illæ particulæ trahunt verbum ad ſignificationem de præſenti: ſiquidem quamvis verba videantur de futuro, quia tamen habent executionem de præſenti; trahuntur ad præſens: alioquin ſi quis ſimpliciter diceret *accipiam te in meam uxorem*, non eſſet matrimonium, ſed tantùm ſponſalia.

Ad ſecundum textum reſpondetur, matrimonium illud factum fuiſſe per verba de præſenti clandeſtinè habita: alioquin ſi conſenſus internus eſſet de præſenti, & verba de futuro, non contraheretur matrimonium; tametſi ex errore, vel ignorantia contrahentes uterentur verbis de futuro, & intelligerent contrahere de præſenti, quia mutui conſenſus expreſſi per verba de præſenti ſunt materia, & forma hujus ſacramenti: & licèt ignorantia invincibilis excuſet à peccato, non tamen ſufficit, ut fiat matrimonium, quia hoc caret tunc vera materia, & forma. 28

An verò ſola taciturnitas poſſit ſufficere ad contrahendum matrimonium? Reſpondent plures ex adjunctis circumſtantiis poſſe eſſe ſignum ſufficiens interni conſenſus. Sunt autem circumſtantiæ, quas recenſet D. Thomas *in 3. p. q. 45. art. 2. ad 3.* ubi ait, ſufficere ſi puella tacente, parentes pro ea loquantur, quia tunc verba parentum cenſentur ipſius puellæ, cùm hæc non contradicat, ſed potius per ſignum aliquod extrinſecum, ut per inclinationem capitis annuat. Tum quia ut habetur *in c. unic. § final. de deſponſ. impub. in 6.* talis taciturnitas ſufficit ad ſponſalia, proinde etiam ad matrimonium cum utrinque requiratur manifeſtatio proprij conſenſus. Non tamen ſufficeret, ſi verba proferentur ab extraneis, quia ſoli parentes cenſentur vices gerere puellæ. 29

Quinimò non deſunt, qui cenſeant ſufficere etiam ſolam puellæ taciturnitatem, tametſi nulla haberentur verba parentum. Verùm hæc ſententia ex eo tantum probabilis poſſet eſſe, ſi taciturnitas, ita necteretur cum ſignis antecedentibus, & concomitantibus denotantibus conſenſum, ut puella per talem taciturnitatem videretur aſſentiri: alioquin ſola taciturnitas præciſè ſumpta eſt indifferens ad conſenſum, & diſſenſum, & ut tollatur indifferentia, neceſſe eſt determinetur ad conſenſum per adjectas circumſtantias, ut ſi puella fuerit à parentibus re- 30

qui-

[illegible] ad [illegible] matrimonium ineundum, & ipſi [illegible] reſponderit: & quòd vocata ad nuptias, ſe præparaverit, ac ornaverit, & voluntariè coram [illegible] & teſtibus extiterit: rationabiliter [illegible] circumſtantiis illius ejus taciturnitas determinatur [illegible] aſſenſum: [illegible] ipſæ circumſtantiæ ſunt [illegible] ex ante ſenſibilia, quæ internum puellæ [illegible] manifeſtant.

§. IV.

Qualenam ſit objectum eſſentiale conſenſus matrimonialis.

1 RESPONDETUR, objectum conſenſus matrimonialis [illegible] eſſe obligationes ad tria bona [illegible], & mutuam poteſtatem ſupra [illegible], adeo ut conjuges contrahentes matrimonium teneantur aſſentiri hiſce omnibus: quidem illud eſt objectum conſenſus conjugalis, quod fit directè per ipſum, & alia ſunt prærequiſita. Tria enim ſunt bona, quæ neceſſariò debent intendi à contrahentibus, ut matrimonium ſine peccato contrahatur. Primum eſt bonum ſacramenti, quod indicatur in matrimonio, & quo conjuges diligunt ſe, perinde ac Chriſtus eccleſiam dilexit, & gratiam recipiunt, quâ faciliùs vinculum perpetuum tolerant. Secundum bonum eſt illud prolis, quæ generatur, & educatur ad divinum obſequium; & quamvis hæc non ſemper ſequatur, ſalvatur tamen ſemper in ipſo fine intrinſeco, ad quem matrimonium dirigitur. Non enim carnalis copula eſt de eſſentia matrimonij, imò neque eſt neceſſe ad rationem matrimonij abſolutè, & expreſsè conſentiri in carnalem copulam, ut docet D. Thomas in 3. p. q. 48. art. 1. quia copula carnalis non eſt de eſſentia matrimonij, ſed tantùm ejus effectus, & operatio: cùm tamen matrimonium eſſentialiter conſiſtat in mutua corporum traditione ad copulam, licèt conſenſus conſtituat matrimonium, non fit explicitè in carnalem copulam, ſed in jus, & poteſtatem ad illam, ideo virtualiter, & implicitè etiam eſt conſenſus ad illam. Tertium bonum eſt, quo conjuges ſibi mutuò obligantur ad reddendum debitum, & negandum proprium corpus cuique alteri; adeo ut hoc bonum includat obſervantiam fidei datæ.

2 Cæterum non eſt neceſſe, ut contrahentes expreſſè, & explicitè conſentiant in has obligationes: licèt enim ruſtici neſciant has obligationes incurri per matrimonium, adhuc illas incurrunt ex eo præciſè quòd matrimonium contrahunt eo modo quo in eccleſia alij fideles illud contrahunt: eò enim ipſo quòd expreſsè volunt matrimonium inire, ut moris eſt in eccleſia, implicitè conſentiunt in omnes prærecenſitas obligationes, quia in illo objecto expreſsè volito, continentur implicitè, & virtualiter [illegible] obligationes.

3 Si dicas, mutuam conjugum obligationem, & poteſtatem non eſſe perpetuam, proinde non [illegible] objectum conſenſus matrimonialis; [illegible] matrimonium, ita [illegible] objectum debet eſſe perpetuum. Quòd verò mutua conjugum obligatio non ſit perpetua, ex eo liquet, quia conjuges ab eccleſia poſſunt quoad torum ſeparari, & tunc non manet obligatio ad mutua obſequia. Contra eſt, quia in conjugibus ita ſeparatis ſemper perſeverat hæc obligatio non contrahendi cum alio, & ſervandi fidem, ſeu non cognoſcendi alium præter proprium conjugem. Quod verò ad cohabitationem attinet, licèt ab eccleſia ſeparentur quoad torum, ac mutua obſequia ſibi reddenda; manet nihilominus ſemper eadem obligatio, quæ ſolùm tunc impeditur, quoad executionem; perinde ac in pueris impeditur dominium rerum ſuarum: ex quo liquet, proprietates ortas ex matrimonio perpetuas eſſe, ſicut ipſum matrimonium, quamvis uſus aliquarum poſſit ex juſta cauſa impediri.

Videtur tamen urgere difficultas circa conſenſum virtualem, & implicitum in carnalem copulam neceſſarium ad valorem matrimonij: ſiquidem eo ipſo, quòd conjuges viciſſim tradunt poteſtatem proprij corporis alteri, implicitè conſentiunt in copulam, qui enim conſentit in cauſam explicitè, cenſetur implicitè conſentire in ejus effectum. Tum quia traditio hujus poteſtatis in proprium corpus debet eſſe in ordine ad fines matrimonij, & præcipuus ejus finis eſt generatio prolis: & ſecundarius finis, remedium concupiſcentiæ. 4

Difficultas nihilominus oritur ex eo, quia beata Virgo nullo modo, nec explicitè, nec implicitè, & virtualiter conſenſit in copulam, & nihilominus ejus matrimonium fuit verum, & validum, ut docent communiter cum D. Thomâ 3. p. q. 29. art. 2. unde videtur concludendum, hunc virtualem, & implicitum conſenſum in copulam non eſſe neceſſarium. Quòd verò beata Virgo nec implicitè, nec virtualiter habuerit talem conſenſum, ex eo liquet, quia adverſatur virginitati ſaltem mentali, & beata Virgo ſemper mente, & corpore fuit Virgo, proinde non potuit habere talem conſenſum virtualem, & implicitum, cùm repugnat virginitati mentali. Firmari ex eo poteſt, quia conſenſus in carnalem copulam etiam implicitè tantùm, & virtualiter volitam voto adverſatur caſtitatis, & B. Virgo antequam matrimonium iniret ex ſententia SS. Patrum vovit virginitatem; proinde non potuit ſine violatione voti conſentire etiam implicitè, & virtualiter in copulam. Firmatur etiam ſecundò, quia ſi mutua poteſtas, quam ſibi per matrimonium conjuges tradunt eſſet in ordine ad carnalem copulam, ſequeretur, quòd beata Virgo, imò & alij, qui poſt initum matrimonium ex mutuo conſenſu caſtitatem voverent, eſſent ſimul, & non eſſent obligati ad copulam, quod eſt luculenta contradictio; ſiquidem ratione matrimonij initi, & traditionis mutuæ poteſtatis contraherent obligationem, & ratione voti emiſſi ab eadem liberarentur. 5

Verùm hæc difficultas non eſt tanti momenti, ut commune evertat aſſertum. Negatur enim major, quia conſenſus implicitus in copulam, 6

ſum, pro ut ad matrimonij valorem raquiritur, non derogat virginitsti mentali, ut rectè notat Cajatanus *in opuſc. 17. reſponſ. 2.* ratio eſt quia conſenſus hic virtualis non aſt conſenſus in copulam ipſam ectualam, ſed tantùm in ejus cauſam, quæ eſt conditio diminuens: ſiquidem eſt volitio matrimonij, in quo veluti in cauſa continatur obligatio ad copulam. Nequa beata Virgo ax eo, quòd nupſerit S. Joſepho, periculo ſe expoſuit virginitatis amittendæ, cum ex divina revelatione certa facta fuerit, non futuram carnalam copulam cum conjuge; neque periculum labafactandi virginalem puritatem. Hinc addit Cajetanus, etiam nunc juxta eccleſiæ morem, quo ſpatium duorum menſium ad conſummandum matrimonium, vel ingrediendam religionem ſponſis conceditur, virginitatem mentalem non amitti, neque periculo eam amittendi ſe exponere, qui matrimonium contrahunt, niſi ſimul intendant ipſum conſummare, hoc idem etiam docet D. Thomas *in 4. diſt. 30. q. 2. art. 2. quaſtiunc. 2. ad 3.* ubi docet, potentiam ad copulam ortem ex matrimonio non adverſari virginitati, neque puritati mentis derogare.

7 Ad primam confirmationem reſpondet D. Thomas *3. p. q. 28. art 4.* beatam Virginem ante nuptias non emiſiſſe abſolutum votum virginitatis, ſed tantùm conditionatum, niſi Deus aliud ſibi placere revelaverit: & poſt nuptias pari cum S. Joſepho conſenſu virginitatem abſolutè voviſſe, & deſumitur etiam ex D. Auguſtino relato *in c. B. Maria 27. q. 2.* Hinc cùm Deus revelaverit B. Virgini, ut nuberet, & quòd poſt initum matrimonium eſſet cum ſuo ſponſo emiſſura votum abſolutum perpetuæ virginitatis; clarè explicatur, quomodo ſalva virginitate B. Virgo matrimonium contraxerit cum ſancto Joſepho.

8 Nihilominus quia plures ex SS. Patribus docent, beatam Virginem ante matrimonium emiſiſſe votum abſolutum virginitatis, adhuc dupliciter ſolet reſponderi. Primò beatam Virginem conſenſiſſe quidam in obligationem ad copulam conditionatè ſi ſponſus eſſet eam petiturus; ſed quia ex revelatione divina ſciebat, virum nunquam eſſe petiturum debitum; ideo ex eo, quòd conſenſerit in copulã ſub illa conditione, nil egit contra votum abſolutum emiſſum de perpetua virginitate ſervande. Hæc tamen ſolutio licèt communis inter Scotiſtas cum Scoto *in 4. diſt. 30. q. 2.* non plenè ſatisfacit, quia ſi intelligatur de conſenſu expreſſo, & directo in copulam ſub tali conditione, id non eſt concedendum, quia conſenſus in copulam directus etiam conditionatus non eſt neceſſarius ad matrimonium. Tum quia ſi fœmina voto caſtitatis adſtricta nubat, & ex animo conſentiat in copulam ſub illa conditione, ſi petatur, videtur peccare contra votum, quamvis ſciat, debitum nunquam fore reddendum, neque petendum; non minus, quàm ſi extra matrimonium in copulam conditionatam conſentiret cum alio jam mortuo, ex ſuppoſitione quòd viveret.

Sin verò intelligatur de conſenſu implicito, & in cauſa adhuc non ſatisfacit ſolutio, quia ſi quis 9
poſt votum caſtitatis emiſſum nuberet fœminæ moribundæ, adeo ut eſſet moraliter certus, non fore unquam debitum petendum, adhuc revera peccaret contra votum. Tum quia nefas eſt ex natura rei rem Deo ſacram uſibus obligare profanis, quamvis certus quis ſit, talem profanum uſum non eſſe eventurum: unde videtur etiam ex natura rei adverſari abſoluto voto virginitatis virginem per votum Deo dicatam uſui obligari carnali, ut fit per matrimonium, quo conjux ſe obligat ad reddendum debitum, ſi petatur; quamvis certò præcognoſcatur non eſſe petendum.

Quamobrem reſpondetur, beatam Virginem 10
nubendo, nec directè, & explicitè, nec implicitè habuiſſe conſenſum ad copulam carnalem, neque eam habere potuiſſe ſine voti violatione; ſed tantùm habuiſſe in obligatione talem conſenſum, ſive talis obligatio ſit proxima, & formalis, ſive tantùm radicalis, & remota. Aliud enim eſt aſſentiri in ſolam obligationem ad copulam ex præſcientia quòd copula nunquam erit ſecutura, neque petitura; & aliud aſſentiri in ipſam copulam ſi petatur. Primum enim non derogat voto perpetuo virginitatis, benè tamen ſecundum.

Quòd ſi dicas, eum qui conſentit in cauſam 11
conſentire virtualiter, & implicitè in effectum in eadem contentum; proinde aſſentiri in obligationem ad copulam includere implicitè, & virtualiter conſenſum in ipſam copulam. Tum quia virtualis, & implicitus conſenſus in copulam cenſetur neceſſarius ad valorem matrimonij.

Contra eſt, quia poteſt quis aſſentiri expli- 12
citè in cauſam, & non aſſentiri virtualiter, & implicitè in ejus effectum, ſi nimirum conſentiens in cauſam certò ſciat ex divina revelatione, quòd effectus nunquam erit ſecuturus; tunc enim poteſt explicitè conſentiens in cauſam, etiam explicitè diſſentiri ejus effectui: diſſentiri autem explicitè alicui non eſt implicitè, & virtualiter eidem aſſentiri.

Imò tunc neque in cauſa aſſentitur effectui, 13
quia eatenus conſentiens cauſæ implicitè aſſentitur ejus effectui, quia hic nectitur cum tali cauſa, propter enim hanc connexionem volens explicitè cauſam intelligitur velle implicitè ejus effectum: atqui quando effectus nunquam erit ſecuturus ex tali cauſa, tunc non nectitur cum illa, & qui certò ſcit, talem effectum certò non ſecuturum, quamvis explicitè conſentiat cauſæ, non tamen implicitè, vel virtualiter aſſentitur ejus effectui.

Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, 14
quòd tametſi obligationes contrariæ ſi ſint ejuſdem rationis non poſſint eſſe ſimul, ſed una per aliam extinguatur, ſicut votum ſimplex unius religionis extinguitur per ſolemnem profeſſionem emiſſam in alia etiam laxiori; & etiam promiſſio ſponſaliorum facta uni totaliter extinguitur per matrimonium cùm altera contractum; non tamen id procedit, quando obliga-

tiones

Digitized by Google

tiones contrariæ pertinent ad diverſas rationes; quia tunc poſſunt ſimul in eodem manere; tametſi quæ fortior eſt, impedit, ac ſuſpendet conſenſum alterius : idque liquet in voto ſimplici religionis, quod per matrimonium etiam conſummatum non extinguitur, ſed tantùm executio ejus obligationis ſuſpenditur donec ſolvatur matrimonium per mortem alterius conjugis, tunc enim, cùm qui votum emiſit, non ſit ampliùs ligatus, tenetur ſuum religionis votum implere.

15 Non enim per matrimonium obligatio voti fuit extincte, & poſtea ſoluto matrimonio iterum emerſit : ſiquidem obligatio ſemel extincta non reviviſcit, ut deſumitur *ex c. quamvis de conſecrat. diſt. 4. & l. quæres. §. ad eam. ff. de ſolution.* Quamobrem quia obligatio, quæ oritur ex matrimonio ad reddendum debitum eſt diverſæ rationis ab ea, quæ oritur ex voto ad abſtinendum à carnali copula; cùm una proveniet ex promiſſione facte homini; & altera ex promiſſione facte Deo: nil obſtat, quò minus poſſint eſſe ſimul : tametſi uſus, & exercitium obligationis ortæ ex inito matrimonio ſit ligatum.

§. V.

De indiſſolubilitate matrimonii.

1 MAtrimonium poteſt conſiderari quoad torum, ſeu cohebitationem; & quoad vinculum. Certum eſt, quod torum poſſe matrimonium ſolvi etiam ex ſolo mutuo conjugatorum conſenſu: poſſunt enim, ſi velint caſtitatem vovere, & ſimul non cohabitare, dummodo adſit utriuſque conjugis conſenſus; plures enim viri ſancti hanc è toro ſeparationem ex mutuo conſenſu mariti, & uxoris voverunt, ut legitur de S. Henrico Romanorum Imperatore, & ſancte Cunegunde ejus conjuge. Rurſus matrimonium etiam in ratione contractûs civilis, & humani non eſt ita indiſſolubile, ut ejus diſſolutio repugnet jure naturæ, ut docet Sanchez *lib. 2. de matrim. diſp. 13. num. 8.* quia obligationes, quæ mutuo conſenſu contrahuntur, contraria voluntate diſſolvi poſſunt, *§. ult. inſtit. quib. mod. toll. obligatio.* Quatenus verò eſt talis contractus ſcilicet matrimonialis eſt matrimonium jure naturali, & divino indiſſolubile, eò quia ex primæva inſtitutione Authoris naturæ ſit indiſſolubile, & deſumitur *ex c. placuit. q. 7. & c. unic. de voto in 6.* & etiam ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1. de reform. matrim.* & habetur *Matth. 19. quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*, & etiam *Luc. 16.* ubi prohibetur viris uxores dimittere, & *1. ad Corinth. 7.* dicitur, hoc eſſe præceptum Domini. Quòd ſi Deus conjunxit primum hominem cum Eva vinculo indiſſolubili, & perpetuo, ut ait Tridentinum *d. ſeſſ. 24.* ubi ait: *matrimonij perpetuum, indiſſolubilémque nexum primus humani generis parens divini Spiritus inſtinctu pronunciavit, cum dixit: hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea*; ſequitur, hoc vinculum indiſſolubile matrimonij eſſe de jure naturali, & divino : ſiquidem in ſtatu innocentiæ Adam indiſſolubiliter adhærebat uxori ſuæ Evæ: ſed tunc nullum aliud exſtabat præceptum divinum poſitivum præter illud de abſtinentia ab arbore vetita, proinde hæc indiſſolubilitas non eſt de jure poſitivo, ſed naturali divino.

Præterea quia Chriſtus *Matth. c. 19.* ait, *ab initio* (ſcilicet in ſtatu legis naturæ) *non fuit ſic*: ſcilicet non fuit permiſſum dare libellum repudij, & dimittere uxorem, conſequenter non erat tunc ſolubile matrimonium: ſed in lege naturæ nondum matrimonium fuit aſſumptum ad rationem ſacramenti, proinde ejus indiſſolubilitas non oritur ex ſola ratione ſacramenti, ac præcepto poſitivo, ſed ex jure naturali. Tum quia ut docet D. Thomas in *3. p. q. 67. art. 1.* hanc indiſſolubilitatem exigebat natura contractus matrimonialis. Primò ut amor inter conjuges fidelior foret. Secundò ut major eſſet ſolicitudo circa res domeſticas, cum conjuges ſcient, ſe perpetuò teneri ſimul convivere. Tertiò quia ſic tolluntur occaſiones adulterandi, quæ procul dubio ſaltem frequentiores eſſent, ſi vir uxorem, & hæc virum dimittere poſſet, unde cùm natura hujus contractus matrimonialis videretur exigere hanc indiſſolubilitatem, ſequitur, matrimonium ex natura rei, ſeu ex jure naturali divino eſſe indiſſolubile. Non enim matrimonium ordinatur tantùm ad generandam, ſed etiam ad educandam prolem, quod commodè fieri non poſſet, ſi foret ſolubile; ſi enim proles eſſet incerta malè educaretur. 2

Quòd ſi dicas, matrimonium ex mutuo conjugum conſenſu obligare, proinde poſſe ex eorundem mutuo conſenſu diſſolvi, eò quia utrique volenti, & conſentienti non fiet injuria, & omnis res, per quas cauſas oritur, per eaſdem diſſolvitur *c. 1. de reg. jur. & §. final. inſtit. quib. mod. obligat. tollit.* Contra eſt, quia ab hac regula excipitur contractus conjugalis ob particularem, & diverſam rationem; ſiquidem cæteri contractus ideo poſſunt diſſolvi pro arbitrio contrahentium, quia cedunt in bonum eorundem: non ita contingit in matrimonio, quia poſtquam eſt initum non dependet ampliùs à contrahentium voluntate in conſervari. Tum quia mutua poteſtas corporum, quæ traditur ad generationem, & educationem prolis, exigit perpetuitatem, adeo ut contrahentes teneantur aſſentiri in vinculum perpetuum juxta exigentiam matrimonij, ut amor inter conjuges ſit fidelior, filij majori ſolicitudine educentur, & res domeſticæ exactiùs procurentur. 3

An verò matrimonium infidelium conſummatum diſſolvi poſſit, ſi alter conjux ad fidem convertatur, & alter velit in ſua infidelitate perſiſtere? Reſpondetur affirmativè, & deſumitur ex *c. uxor legitima 28. q. 1. c. final. 28. q. 2. c. quanto. & c. gaudemus de divort.* Idque vel maximè verum eſt, ſi conjux manens in ſua infidelitate nolit cum conjuge fideli cohabitare; vel ſi velit, non tamen ſine contumelia Salvatoris, adeo ut non ceſſat à blaſphemiis contra Chriſtum, aut à perverſione alterius conjugis. 4

Verùm advertendum eſt, an conjux fidelis recuſans habitare cum conjuge infideli, id reuſſet ex juſta cauſa: alioquin ſi conjux infidelis nullem det juſtam ceuſam, fidelis tenetur cum ipſo habitare, ſi affulgeat ſpes, ut poſſit converti, & ex cheritate procurare ejus converſionem.

5 Sin autem petetur quo jure ex juſta ceuſa metrimonium inter infideles initum, & conſummatum diſſolvatur, ſi alter ad fidem fuerit converſus. Reſpondetur diſſolvi jure divino ex privilegio Chriſti in favorem fidei: & deſumitur ex illo *1. ad Corinth. 7. quòd ſi fidelis diſcedit, diſcedat, non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror:* ratio itidem eſt, quia majus eſt bonum fidei, quàm matrimonij; proinde ne ſemel ſuſcepta fides eb altero conjnge abnegaretur, conſultiùs fuit, ac retioni megis conſonum, ut metrimonium diſſolveretur, quando non niſi cum Chriſti contumelia deberet conjue fidelis habitare cum infideli: & ex alio capite obligare conjugem fidelem ad vitam cœlibem perpetuò ducendam duriſſimum foret.

6 Cæterum ſi conjox infidelis velit pertinaciter perſiſtere in ſue infidelitate, nec ulla ſit ſpes, ut convertatur, tunc ut docent plures cum D. Thoma *in 3. p. q. 59. art. 4.* Covarr. *2. p. de matrim. c. 6.* § *1. num. 2.* poteſt conjue fidelis non hebitere cum infideli; quia ſi ratione adulterij adulter amitiit jus ed cohabitationem, & licitum eſt innocenti cum eo non habitare; ita à fortiori ratione infidelitetis ſi in illa pertinaciter velit perſeverare abſque ulla ſpe converſionis. Imo D. Thomas *loc. cit. art. 3. ad 2.* eit non ſolùm poſſe, ſed etiem teneri conjugem fidelem non habitare cum infideli, quia ex nimia infidelis pertinacia magnum immineret perverſionis periculum conjugi fideli ex hebitatione, & conſortio cum infideli.

7 Tum quia matrimonium tunc non haberet ſuem ſignificationem ex perte fidelis, quia non ſignificaret unionem Chriſti cum eccleſia. Quòd ſi dicas, D. Peulum *1. ad Corinth. 7.* eſſerere non debere maritum fidelem diſcedere ab uxore infideli, nec eem dimittere, ſi conſentiat hebitare cum illo: ait enim Apoſtolue: *ſi quis frater habet uxorem infidelem, & hac conſentit habitare cum illo, non dimittat eam.* Contre eſt, quie Apoſtolus ibi nullum poſuit præceptum, ſed tentùm dedit conſilium, ut liquet ex verbis præcedentibus: *Ego dico, non Dominus* hoc eſt per modum conſilij.

8 Non temen deſunt, qui cenſeant, Apoſtolum impoſuiſſe præceptum pro illo tempore primitivæ eccleſiæ ad vitanda ſcandala, quæ ex tali ſeparatione oriebantur. Communior tamen ſententia eſt, non fuiſſe præceptum, ſed tantùm conſilium humanum, quod pro temporis. & circumſtantierum diverſitate variari poteſt.

9 Cæterum ſi dicamus, eſſe præceptum adhuc poſſet reſponderi, non eſſe præceptum obligatorium, niſi quando eſt probabilis ſpes de converſione conjugis, ut erat in primitive eccleſia ſtantibus Apoſtolorum mireculis, & prædicatione. Poſſet etiam dici, eſſe præceptum humanum, quod mutari poſſit ex circumſtantijs; etenim fuit etiam præceptum Apoſtolicum in primitiva eccleſia de non comedendo ſanguine ſuffocato, quod tamen præceptum non duravit niſi per aliquod tempus ſub illis eccleſiæ exordijs.

Quòd ſi infidelis ſine contumelia Salvatoris 10
velit habitare cum conjuge fideli abſque ullo ſcandalo, tunc non licet conjugi fideli ad ſecundas nuptias tranſire, ut docet D. Thomas *in 3. p. q. 59. art. 5. in corp.* & eſt expreſſa deciſio Innocentij III. *in c. 4. & c. gaudemus de divortijs*, ubi Pontifex reſcripſit, hujuſmodi matri- 11
monium diſſolvi non poſſe niſi in duobus caſibus; hoc eſt, niſi infidelis renuntiet cohebitare, vel ſi velit cohebitere, id tamen non contingat ſine Salvetoris contumelia, & conjugis fidelis ſcandalo.

Quòd ſi conjux fidelis ſtatim poſt conver- 12
ſionem aliud metrimonium contraheret cum fideli, non tamen prius ſolveretur, quia ut docet D. Thomes *3. p. q. 59. art. 5. ad 2.* per ſimplicem converſionem non diſſolvitur matrimonium, quia poteſt contingere, quòd etiam alter conjux convertatur; idque deſumitur etiam ex c. *gaudemus de divortijs in fin.* ubi expreſſè dicitur, quòd ſi antequam fidelis contrahet, infidelis ad fidem etiam convertatur, facta utriúſque ſeparatione, tenetur fidelis eum ut verum conjugem hebere: ergo Pontifex ſuppoſuit primum metrimonium cum infideli ex ſimplici converſione alterius conjugis non fuiſſe diſſolutum.

Quòd ſi dicas *in c. fin. 28. q. 2.* dici, contu- 13
meliam Salvetoris ſolvere jus metrimonij. Contra eſt, quia id, non eſt ita intelligendum, ut eo ipſo, quòd infidelis hebitare renuit ſine Chriſti injuria; matrimonium diſſolvatur, ſed tantùm ut fidelis acquiret jus diſſolvendi matrimonium, & tranſeundi ed alias nuptias: unde inde non ſequitur, quòd ex præciſa converſione unius conjugie matrimonium diſſolvatur. Quinimo ſi non poſſit conjue fidelis habitare cum infideli ob contumeliam Salvetoris, vel quie pertinaciter velit perſiſtere in ſue infidelitate; tenetur conjux fidelis, antequam tranſeet ed ſecundas nupties, monere conjugem infidelem, an velit converti: è converſo neque diſſolvitur matrimonium ex eo præciſè, quòd infidelis alteri nubat, priúſquam fidelis id præſtet; ratio eſt, quia hoc privilegium diſſolvendi matrimonium conceſſum fuit ſoli fideli in favorem fidei, non verò infideli.

Matrimonium ratum, & conſummatum, in- 14
ter fideles Chriſtianoe eſt indiſpenſabiliter indiſſolubile ex jure divino addito juri naturali, ſeu ex præcepto Chriſti impoſito in lege evangelica *Matth. 19. quod Deus conjunxit homo non ſeparet.* Id intereſt diſcriminis inter matrimonium ratum, & conſummatum quoad ſignificationem, quia ratum ſignificat unionem diſſolubilem Chriſti cum anime exiſtente in gratie; vel ut volunt alij, repræſentat unionem Chriſti per cheritatem cum tota eccleſie, & cum utráque unio quoad membra eccleſiæ ſit diſſolubilis per culpam lethalem, quamvis non ita

quo-

quoad totam eccleſiam ſimul ; ideo matrimonium ratum diſſolvi poteſt. Conſummatum verò ſignificat indiſſolubilem unionem Chriſti cum eccleſia per carnem aſſumptam,& ſicut hæc unio eſt indiſſolubilis ; ita etiam matrimonium coaſummatum, quia tunc verè fiunt una caro, ut expreſsè habetur *in c. 2. de converſ. conjug.& c. lex. 27. q. 2.* & deſumitur etiam *ex c. Agatboſo. fin. 27. q. 2.* adeo ut ſolùm matrimonium conſummatum ſignificat eam conjunctionem, per quam Chriſtus factus eſt cum eccleſia una caro per myſterium incarnationis, ut liquet ex Apoſtolo Paulo *ad Ephеſ. 5.* ubi poſtquem præmiſiſſet *erunt duo in carne una* ſcilicet per matrimonium conſummatum ; poſtea ſubdit, *Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico in Chriſto, & eccleſia.*

14 Probatur, matrimonium conſummatum inter fideles Chriſtianos eſſe indiſſolubile jure divino poſitivo, quia Chriſtus *Marc. 10.* ait, *quicunque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit adulterium committit*, & infra, *ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alium duxerit mœchatur* ; & *Matth. 19.* cùm Chriſtus dixiſſet : *erunt duo in carne una* poſtea ſubdit: *quod ergo Deus conjunxit homo non ſeparet* : quod ſpecialiter de matrimonio conſummato intelligitur, quia per illud conjuges verè fiunt una caro. Id etiam definitur in Concilio Florentino *ſeſſ. ult. in decreto union.* & in Tridentioo *ſeſſ. 24. can. 5.* Quòd ſi dicas, Chriſtum *Matth. 19.* dicere *quicunque dimiſerit uxorem ſuam niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur* : ex quo videtur inferendum ob fornicationem poſſe virum dimittere uxorem ſuam, & aliam ducere, conſequenter diſſolvi tunc matrimonium. Contra eſt, quia Chriſtus ibi tantùm loquitur de dimiſſione uxoris quoad torum, & cohebitationem, non autem de dimiſſione uxoris quoad vinculum, adeo ut ſenſus verborum ſit, Quòd fornicatio, ſeu adulterium ſit juſta cauſa, ob quam maritus ſeperetur quoad torum, & cohabitationem à conjuge adultera ; non verò quòd ob fornicationem poſſit maritus aliam ducere.

15 Si inſtes, ob ſolam ſeparationem quoad torum virum non poſſe dici mæchum, proinde verba illa *niſi ob fornicationem* non eſſe intelligenda de ſola ſeparatione quoad torum, ſed de tranſitu ad alias nuptias, quas non poteſt niſi ob fornicationem inire, & ſi eas contrahat, & matrimonium conſummat cum ſecunda, mæchatur. Contra eſt, quia illa exceptio *niſi ob fornicationem* referende tantùm eſt ad verba antecedentia ſcilicet *qui dimiſerit uxorem ſuam*, adeo ut ſenſus ſit, quòd non debeat vir ſeparari ab uxore quoad torum niſi ob fornicationem, non verò refertur ad ſequentia, *& aliam duxerit, mœchatur* ; & hæc explicatio concordet cum alio textu *Lucæ 16. Omnis, qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur* : & qui dimiſſam à viro (ſcilicet ob fornicationem) duxerit, mæchatur : unde ideo mæchatur, quia non obſtante fornicatione, & dimiſſione uxoris à marito matrimonium non diſſolvitur.

16 Cæterum matrimonium ratum, & nondum conſummatum diſſolvi poteſt per ſolemnem profeſſionem emiſſam in aliqua religione approbata, vel per diſpenſationem factam à ſummo Pontifice. Ratio prioris eſt, quia cùm per ſolemnem profeſſionem in religione approbata vir religioſus contrahat matrimonium ſpirituale cum Deo, fortius eſt matrimonium ſpirituale, quàm carnale, proinde hoc illi cedit. Quòd verò matrimonium ratum, & nondum conſummatum poſſit etiam diſſolvi per diſpenſationem ſummi Pontificis, docent communiter Theologi, & Canoniſtæ : & ratio eſt, quia matrimonium ratum non eſt omnino indiſſolubile, non ex ratione contractûs, ut liquet ex matrimoniis infidelium, quæ diſſolvi poſſunt. Neque ex ratione ſacramenti, aut illius ſignificationis, quia matrimonium tantùm ſignificat conjunctionem Chriſti per charitatem cum fidelibus, quæ conjunctio diſſolvi poteſt, quatenus poſſunt fideles per peccatum lethale amittere gratiam, & charitatem, & ſeparari à Chriſto : ergo Pontifex poteſt in matrimonio rato diſpenſare, cùm ſit ex ſe diſſolubile : hinc de facto plures Pontifices hujuſmodi matrimonia tantùm rata, & nondum conſummata ſolverunt, quia cùm poteſtas ligandi, ac ſolvendi à Chriſto fuerit eccleſiæ conceſſa in utilitatem animarum, ideo prout conſultius viſum fuerit extenſa eſt hæc facultas, utpote favorabilis ad ea omnia, quæ ſpeciali jure divino non prohibentur : & quia nullibi in jure prohibetur diſſolvi matrimonium ratum, & nondum conſummatum, ſequitur, poſſe Pontificem ratione poteſtatis ſibi à Chriſto concreditæ ligandi, & ſolvendi, hujuſmodi matrimonia rata ex juſtis cauſis diſſolvere. Tum quia Pontifex poteſt diſpenſare in voto ſolemni : ergo à fortiori etiam in matrimonio rato, cùm hoc ſit vinculum debilius voto ſolemni.

Si dicas, Pontificem non poſſe diſpenſare 17
in jure divino naturali : ſed matrimonium licèt ratum tantùm jure divino, & naturali eſt indiſſolubile ; proinde non videtur, quomodo poſſit Pontifex diſpenſare. Contra eſt, quia tametſi matrimonium ratum ex primæva Dei institutione dicatur indiſſolubile ; id tantùm dicitur quia ex mutuo ipſorum contrahentium conſenſu diſſolvi nunquam poſſit, eò quia ſe obligaverint ad vinculum perpetuum ; non verò dicitur indiſſolubile, quia non poſſit diſſolvi à ſuperiore, ſeu ſummo Pontifice ob bonum publicum communitatis : neque tunc Pontifex propriè, ac immediatè, & directè diſpenſat in ipſo jure divino, ſed tantùm in contractu humano, & civili : & quia per ſublationem hujus contractus ceſſat fundamentum obligationis juris divini, & naturalis, ideo indirectè, & per accidens ceſſet jus divinum, & naturale: contractus autem matrimonialis cùm ſit civilis, & humanus dependet à legiſlatore civili, & humano : & quia in tali contracto fundatur jus naturale divinum, ceſſat hoc jus ceſſante ipſo contractu.

Hoc etiam contingit in diſpenſatione voti, 18
& juramenti : non enim ſuperior eccleſiaſticus diſpenſat tunc propriè in jure divino, vel naturali, quo votum, vel juramentum obliget, ſed

tollit

tollit ipſem promiſſionem ab homine, quæ eſt fundamentum illius obligationis, quam homo ſpontè ſibi impoſuit, & ſublato fundamento ceſſat res fundata in ipſo. Hinc quamvis Pontiſex non poſſit immutare ſacramentum, quia tamen in metrimonio dependet ex contractu humano, in quo fundatur ratio ſacramenti, ideo ſi contractus diſſolvatur per authoritatem Pontificis, indirectè etiam deſinit ratio ſacramenti: quo pecto quia Eccleſia irritat matrimonia clandeſtina in ratione contractûs civilis, & humani, ceſſat ratio ſacramenti in matrimonio clandeſtino, eò quia Chriſtus non aſſumpſerit ad rationem ſacramenti niſi contractum validũ, & approbatum ab eccleſia.

19 Quòd ſi dicas, matrimonium etiam ratum eſſe perpetuum, & indiſſolubile, proinde non poſſe per eccleſiaſticam diſpenſationem ſolvi. Contra eſt, quia matrimonium ratum, ut ſuperiùs diximus, dicitur tantùm indiſſolubile reſpectu contrahentium, quatenus ab ipſis non poteſt ampliùs diſſolvi, non verò reſpectu poteſtatis Pontificiæ ligendi, & ſolvendi, prout conſultiùs viſum fuerit ad utilitatem animarum, quia cùm hæc poteſtas ſit favorabilis, debet ad ea omnia extendi, quæ non prohibentur ſpecialiter jure divino,

20 Neque ex eo, quòd poſſit Pontiſex diſpenſere in matrimonio rato, ſequitur, quòd poſſit etiam diſpenſare in matrimonio conſummato, Nam eſt diſpar ratio, quia matrimonium conſummatum ex Chriſti inſtitutione eſt aſſumptum ad ſignificandam unionem Chriſti cum eccleſia, & Verbi cum humanitate, & quia hæc unio eſt indiſſolubilis, ideo matrimonium conſummatum ſignificans hanc unionem indiſſolubilem deſumit ab eadem indiſſolubilitatem: ſecus matrimonium ratum tantùm, & non conſummetom, quia ſignificat unionem Chriſti cum fidelibus ratione charitatis, & hæc unio eſt diſſolubilis, quatenus fideles per peccatum lethale poſſunt amittere gratiam, & charitatem, proinde etiam unionem, fit, quòd hæc unio diſſolubilis reddat etiam matrimonium ratum tantùm, & nondum conſummatum diſſolubile, non ab ipſis contrahentibus, ſed ab eccleſia: & hæc eſt retio, cur Chriſtus dederit eccleſiæ poteſtatem ſolvendi matrimonium tantùm ratum, non verò conſummatum: differunt enim hæc matrimonia tanquam perfectum integraliter, & imperfectum, quia conſummatio eſt quædam integralis perfectio matrimonij.

21 Cæterum ut diſpenſatio in matrimonio rato, & nondum conſummato licita ſit, & valida, requiritur juſta cauſa, quia in jure naturali, & divino, ex quo oritur indiſſolubilitas matrimonij etiam rati, nec licitè, nec validè diſpenſatur, ſicut nec in voto etiam ſimplici, niſi juſta cauſa ſubſit, quia Pontifex in his non eſt abſolutus, & deſpoticus Dominus, ſed tantùm diſpenſator fidelis.

22 Juſtæ autem cauſæ diſpenſendi in matrimonio rato plures ſunt, quæ aſſignantur à Sanchez *lib. 2. de matrim. diſp. 16.* Prima eſt notabilis diſparitas in qualitate, quando contrahentes ſunt notebiliter conditione impares, & cæco amore ducti matrimonium ineunt: quia cùm matrimonium ordinetur ad mutuam amicitiam, & concordiam, cui diſparitas conjugum vel maximè adverſatur, cùm omne animal diligat ſibi ſimile, ideo hæc diſparitas habetur juſta cauſa ad diſſolvendum matrimonium ratum, & nondum conſummatum, quâ ratione apud Romanos nuptiæ inter impares habebantur illegitimæ, ut notat Tiraquel. *lib. 5. connubial. Gloſſ. 1. p. 5. num. 16.* eſſe hanc conjugum diſparitatem in conditione ſufficientem cauſam diſpenſandi in matrimonio rato, & nondum conſummato cenſent communiter Canoniſtæ Decius. *conſ. 112. ad fin.* Felin. *conſ. 26. n. 20.* Soccin. *conſ. 28. n. 8. lib. 1.* Menoch. *conſ. 385. n. 4. vol. 4. de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 10. n. 39.*

Secunda cauſa eſt gravis timor ſcandali magni futuri, eò quia id cedat in magnum damnum commune, & inde ſolent oriri rixæ graves, & neces, ut docet Menoch. *loc. cit præſumpt. 10. n. 24.* 23

Tertia eſt lepra alteri ſuperveniens, quia cùm matrimonium ordinetur ad futurum corporis uſum ratione ſobolis procreandæ, & extinguendæ libidinis, & lepra id impediat ob contagionis periculum, ideo cùm per ipſam finis matrimonij non obtineatur, poteſt Pontifex diſpenſare in matrimonio tantùm rato, & Burgoſius *de irregularit. p. 6. tit. de ſponſal. n. 74.* refert, Martinum V. diſpensâſſe ob lepram. Hinc etiam impotentia ad conſummandum matrimonium, ſi ſuperveniat, antequam fuerit conſummatum eſt juſta cauſa illud diſſolvendi, ut notat Menoch. *de præſumpt. 16 n. 44.* 24

Quarta eſt quando alter conjugum aſſerit, ſe non habuiſſe animum contrahendi: verùm id in foro exteriori debet probari, & oſtendi per teſtes, quòd nullo modo induci potuerit, ut præſtaret verum conſenſum. 25

Quinta ſi vir efficiatur Epiſcopus; ſed caſus eſt valdè rarus, nec talis aſſumeretur niſi ob ingens, & neceſſarium bonũ eccleſiæ, quia tunc cauſa conſulendi bono communi cenſeretur ſufficiens ad diſſolvendum matrimonium ratũ. 26

Sexta quam aſſignat Sanchez *loc. cit.* eſt mutuus conjugum conſenſus. Quod tamen Sanchez modificat, ſi inter ſe ita eſſent diſcordes conjuges, ut infelices exitus abſque ſpe remedij timerentur. An verò poſſit Pontifex diſpenſare in matrimonio conſummato infidelium, ſi ambo baptizentur, Navarrus *lib. 3 conſ. tit. de converſ. infidel.* aſſerit, poſſe, cujus ſententiæ adhæret etiam Sanchez *lib. 2. de matrim. diſp. 17.* & ratio, quâ nititur, eſt, quia matrimonium ratum fidelium eſt firmius, quàm conſummatum infidelium: ſiquidem majorem firmitatem ſortitur matrimonium ex ratione ſacramenti, quàm contractûs naturalis: atqui matrimonium conſumatum inter infideles non habet niſi rationem contractus civilis, & humani: & matrimonium ratum tantùm apud fideles non ſolùm habet rationem contractus civilis, ſed etiam rationem ſacramenti, proinde ſi Pontifex poteſt diſſolvere matrimonium ratum inter fideles, à fortiori poterit etiam diſſol- 27

vere

vere matrimonium conſummatum apud infidales.

§. VI.

De mutua coniugum obligatione.

1 CErtum eſt, conjuges ratione matrimonij velidè iniri plures contrahere obligationes quoad habitatiooem, elimente præſtande, liberoe educandoe, debitum conjugale reddendũ, de quibus curſim hic dicemus. Quòd ad cohebitationem attinet, tenentur conjuges ſimul cohebitare, & non ſolùm in eedem domo, ſed etiam menſe, & toro ſaltem ut plurimum, & deſumitur *ex c. 1. & 2. de conjug. lepros.* & etiem *ex c. 2. Geneſ. propter hoc relinques homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ*; ex mutuo temen conſenſu poteſt ſeperatio tori fieri ad tempus, ut innuit Apoſtolus *1 ad Corinth. 7.* ubi elloquene conjuges ait, *nolite fraudare invicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus.* Non tamen ſine legitima cauſa, & non niſi ſecluſo pericolo incontinentiæ in utróque conjuge poteſt hujusmodi ſeperetio fieri.

2 Regulariter ſecluſo pacto tenetur mulier virum aliò migrantem ſequi, adeò ut ſi vir mutet domicilium, & in alium illud traneſerat locum etiam diſſitum, teneatur mulier maritum ſequi, ut habetur *in c. 3. cauſ. 13. q. 2.* ubi dicitur *Unaquaque mulier ſiquatur virum ſuum ſive in vita, ſive in morte.*

3 Id tamen limitatur, niſi in pactis matrimonialibus certus locue ſuerit prohebitetione deſtinatus; tunc enim uxor non teneretur maritum hinc diſcedentem ſequi, niſi nova oriretur juſta cauſa non prævuſa tunc, quando fuit matrimonium initum, pactúmque eidem edjectum: quia ſi hæc ſuperveniens juſta cauſa mutandi domicilium fuiſſet præviſe, conjuges non addidiſſent contrectui matrimoniali illud pactum non diſcedendi à tali loco.

4 Limiatur ſecundò, ſi mulier ex eo, quòd unà cum marito aliò ſe transferret, deberet grave corporis, vel animæ pati detrimentom, ut ſi maritus, qui matrimonium contraxit cum ſua uxore catholica hic Monachij, vellet Norinbergam transferre domicilium, ubi non ſunt niſi Lutherani, mulier enim ob periculum perverſionis, & ea defectu ſubſidiorum ſpiritualium, quæ Norinbergæ ipſi deeſſent, non teneretur maritum ſequi.

5 Limitatur tertiò, ſi maritue vellet ſemper hinc inde vagari, & nullibi fixum habere domicilium; niſi mulier, cùm matrimonium contraxit, ſciverit, maritum nullibi habere certam ſedem fixam, ſed negotietionis ceusâ ſemper vagari, in quo caſu teneretor illum ſeqoi; aliter non; quie id eſſet nimis greve, & moleſtum uxori. Quòd ſi maritus ex inhoneſta, & turpi cauſa vagari vellet, non teneretur uxor eum ſequi.

6 Limitetur etiam ſi maritus vellet absque juſta cauſe longem ſuſcipere peregrinationem, quæ valdè incommoda foret conjugi: cæterum ſi juſta ſubſit cauſa, & non contingat grave incommodum conjugi, tenetur hæc virum ſequi mutantem domicilium; ratio eſt, quia conjuges tenentur ad mutuum obſequium, quod præſtare non poſſent, ſi ſimul non cohabitarent: & cùm vir ſit caput mulieris tenetur uxor parêre marito, eúmque ſequi ſi ſine gravi incommodo domicilium mutet.

Imò probabile eſt, teneri uxorem maritum mutantem domicilium ſequi, tametſi juſta cauſa ei non appareat, dummodo ei non videatur turpis, & inhoneſta, quia cùm vir ſit caput mulieris, ad virum pertinet eam dirigere, & gubernare, proinde etiam domicilium eligere, unde quomodocúnque vir domicilium eligat, dummodo non ſit ex turpi, & inhoneſta cauſa, nec mulier grave patiatur detrimentum in corpore, vel anima ex tali mutatione, tenetur virum ſequi, ut notat Gloſſe *in c. 1. de conjug. leproſor. V. ſequatur*, & Hoſtienſis ibid. Abbas *c. de illis. n. 4. h. t.* Quòd ſi vir tantùm negotiationis cauſa ſe transferret ad alium locum animo redeundi intra unum, vel alterum menſem plures cenſent, non teneri mulierem virom ſequi, eò quia tunc non transfert domicilium, & mulier manet in domicilio viri, alioquin teneretur mulier virum ſequi, quocúnque iret etiam per unam, vel alteram hebdomadam, quod nimis grave contingeret mulieri. 7

Quòd ſi vir ob delictum teneretur exulare à patria, & relinquere domicilium; cenſent plures, non teneri tunc uxorem maritum ſequi, eò quia non ſit conſonum æquitati, ut uxor innocens patietur grave incommodum exilij ob culpam mariti: hoc enim perinde foret ac demnare innocentem ad pœnam ſubeundem ob delictum alterius, ut docet Beld. *l. ſi cùm dotem. §. ſi maritus. num. 1 ff. ſol. matr.* Imole ibid *n. 17.* Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 10. n. 4.* ubi addit, neque teneri mulierem virum excommunicatum ſequi. Nihilominus probabilior ſententia eſt, teneri mulierem maritum ſequi etiem cùm ob delictum tenetur à patria exulare, quia uxor debet infortunium viri ſequi *l. ſi cùm dotem. §. ſin autem. ff. ſolut. matrim.* & eadem ratione tenetur etiam cohabitare cum viro excommunicato *c. inter alia de ſentent. excommun.* 8

Neque tunc punitur uxor innocens ob delictom alterius; quia pœna non injungitur uxori, ſed tantùm ipſi viro, adeo ut poſſit uxor ex conſenſu mariti manere in patria, vel quoties ipſi placuerit ad illam reverti: unde per accidens tantùm indirectè punitur uxor eò quia ſit matrimonio conjuncta tali viro, quem tenetur ſequi ex cauſa neceſſaria, & inevitabili aliò migrantem: hoc etiam dici poteſt de ſervo mariti exulantis à patria, non enim ſervus innocens punitur pœnâ exilij, ſed quia ratione ſervitutis tenetur Dominum ſequi, ideo indirectè tantùm, & per accidens dicitur in hero puniri famulus, quatenus hic jure ſervitutis tenetur dominum ſequi, ut docet Gloſſa *c. 1. qui matrim. accuſ. poſſ. V. exiit.* Hugo *c. ſi quis neceſſitate 34. q. 1.* Econtra quando uxor ex cauſa neceſſaria recedit

Digitized by Google

à domicilio illud aliò transferens tenetur vir illam ſequi : ratio eſt, quia quoad mutua obſequia conjugalia ſibi præſtanda pares ſunt vir, & mulier; ſi enim hæc ob aëris intemperiem ex medicorum conſilio deberet domicilium in alium ſalubriorem locū transferre, teneretur vir eam ſequi, quia mulier cum periculo vitæ non teneretur morari in priori loco, ut docent Gloſſa *c. 1. de conjug. leproſ. V. ſequatur.* ibid. Hoſtienſ. & Ancharanus *n. 6.*

10 Diſcrimen autem inter virum, & uxorem quoad obligationem cohabitandi in eo conſiſtit, quòd cùm vir ſit caput mulieris, & pertineat ad virum mulierem gubernare, poteſt ad libitum vir domicilium eligere, ſi aliquod ex tali mutatione commodum ipſi oriatur, & uxor tenetur eum ſequi; ſecus cum uxor ſubijciatur marito, nō poteſt ex quacúmque cauſa habitationem eligere, nec virum compellere, ut ipſam ſequatur: quòd ſi ob vitæ periculum cogatur mulier domicilium mutare, tunc jus matrimonij virum adigit cohabitare cum uxore, proinde eum compellit, ut illam ſequatur, proinde etiam ut domicilium mutet, quia id pertinet ad mutua obſequia conjugalia, quæ tenentur conjuges ſibi mutuò præſtare, adeò ut in ijsdem habeantur pares.

11 Alia obligatio, quam contrahit maritus ex vi matrimonij initi, eſt prolem alere, & familiam gubernare, quia ad hoc accipit fructus dotis *l. dotis. 7. §. de jure dotium. l. pro oneribus 20. C. eod.* Si tamen uxor vellet ſine culpa mariti ab eodem ſe ſeparare quoad torum, & abſque ulla neceſſaria cauſa etiam in alium locum ſe transferre, tunc non teneretur maritus eam alere, quia uxor debet eſſe in obſequio viri *c. hac imago 13. cauſ. 33. q. 5.* unde ſi mulier recuſet præſtare debitum obſequium, poteſt maritus ei denegare alimenta, aliàs ipſi debita : ſiquidem qui non facit, quod debet, non recipit, quod oportet *l. ſi ea 3. C de condit. inſert.* Quòd ſi uxor à viro diſcederet ob ejus excedentem ſævitiem, aut frequentem furorem, vel morbum contagioſum, tunc teneretur vir illam alere, ſi maritus jam totam dotem acceperit : ſecus tamen ſi illam nondū accepit. Quòd ſi indotatam duxerit, tenetur illam alere, quia tunc debet ſibi imputare, matrimonium contraxiſſe ſine dote. E contra ſi maritus ſit pauper, & uxor divitijs affluat, tenetur hæc viro ſuppeditare alimenta *l. ſi cum dotem 22. §. ſi maritus. ff. ſolut. matrim.*

12 Quod verò ad filios alendos pertinet, tenetur utérque parens neceſſaria ijsdem alimenta ſuppeditare, & etiam honeſtè, ac piè educare, ut monet Apoſtolus *ad Epheſ. 6.* inquiens *Patres filios veſtros educate in diſciplina, & correptione Domini*, & *1. ad Corinth. 12.* ait : *Nec enim debent filij parentibus theſaurizare, ſed parentes filijs* : Ratio hoc idem etiam ſuadet, quia cum parentes dederint filijs eſſe naturale, tenentur etiam illud eſſe conſervare, adeò ut non poſſint filios privare neceſſariis alimentis, neque hæreditate, hinc ſi parentes moriantur ab inteſtato à jure ſuccedunt filij, qui acceperunt eſſe ab ijsdem, & ſunt veluti pars ſuperſtes eorundem. Principalior tamen cura alendi filios ad patrem pertinet, quia ad hunc finem dotem accepit à ſua uxore, ut onera matrimonij ſuſtineat, ac familiam alat.

13 Quòd ſi pater inopia laboret, tenetur tunc ſupplere avus paternus *l. ſi quis 5. §. utrum autem ff. de lib. agnos.* deficiente etiam matre tenentur ſupplere avus, & alij aſcendentes materni *l. penult. ff. eod.* Hæc autem procedunt ex ſuppoſitione, quòd liberi indigeant alimentis; alioquin parentes non tenentur, ſi filij aliunde ſufficientem habeant ſuſtentationem, vel proprio labore, ac induſtria poſſint ſibi conſulere, ac providere neceſſaria *l. ſi quis à liberis 5. § ſed ſi filios ff. de liber. agnos.* Nomine autem alimentorum non ſolum intelliguntur, quæ neceſſaria ſunt ad vitæ ſuſtentationem, ſed etiam quæ requiruntur ad vitam honeſtè, & competenter ſuſtentandam, juxta propriam qualitatem, & ſtatum perſonæ.

14 Ex jure canonico parentes filijs etiam illegitimis tenentur alimenta ſuppeditare habita ratione ad filios legitimos, adeo ut illegitimi nō fiant pares legitimis, ſed iſti præferantur quoad omnia *c. cùm haberet 5. in fin. de eo qui duxit*: hinc jus canonicum correxit civile prohibens alimenta præſtari filijs ſpurijs, *authent. ex complexu. C. de inceſt. nupt.* Quòd ſi proles illegitima nata ſit, antequam mulier viro nuberet, qui prolem illam generavit; tunc obligatio alendi prolem illegitimam per primū triennium pertinet ad matrem: & abſolutè poſtea ad patrem: ſiquidem naturali jure debentur alimenta omnibus liberis ſive legitimis, ſive illegitimis, cùm natura ſit illis communis.

15 Alia obligatio, quæ contrahitur à conjugibus eſt reddendi debitum matrimoniale, quod per ſe, & ex natura ſua eſt licitum, & honeſtum, quapropter Apoſtolus *1. ad Corinth. 7.* ait : *Uxori vir debitum reddat, ſimiliter autem, & uxor viro*, quia cùm ipſum matrimonium ſit per ſe bonum utpote inſtitutum in officium naturæ, & etiam præceptum à Deo ad propagationem humani generis, etiam ejus uſus, ac redditio debiti utrínque ſuam contrahit honeſtatem, quinimò Deus *Geneſ. 2.* præcepit primis parentibus actum conjugalem cùm ipſis dixit *creſcite, & multiplicamini.* Verùm licèt redditio debiti ſit ſub præcepto, ita ut unus conjux altero exigente teneatur debitum reddere, & quidem ex juſtitia ratione contractûs matrimonialis, quo vir dedit dominium in ſuum corpus uxori, & hæc marito; non tamen petitio debiti conjugalis propriè ſumpta per ſe eſt ſub præcepto, quia nemo obligatur ad utendum jure proprio, præſertim ſi hoc non fuerit neceſſarium ad ſalutem corporis, vel animæ. Per accidens tamen ex charitate poteſt contingere ut conjux teneatur debitum petere, ſi conjiciat marito imminere periculum incontinentiæ, quod facilè per debiti petitionem poſſit avertere : hoc autem modo debitum petere eſſet moraliter reddere, ad quod tenetur utérque conjux ratione translationis dominij ſui corporis in alterum [illegible] in

in ordine ad actum generationis, adeò ut ex vi contractûs, & ex juſtitia teneatur reddere debitum, nec excuſatur à culpa gravi, ſi ſine juſta cauſa seriò petenti negetur.

16 An verò ſi poſt matrimonium bona fide initum ſuboriatur dnbinm de ipſius valore, poſſit conjux dubius de valore matrimonij petere, & reddere debitum; Baſilius Pontius *de matrim. lib. 10. c. 15.* Vasquez *1. 2. diſp. 66. c. 4.* Turrianus *in opuſc. theolog. opuſc. 10. diſp. 4. dub. 1.* & alij cenſent, conjugem dubitantem de matrimonij valore non poſſe debitum petere, teneri tamen alteri reddere, & nituntur ea ratione: quia in dubiis ſit tutior pars eligenda; & conjugi dubitanti ſive mala, ſive bona fide contraxerit, ſemper tutius eſt non petere: ſiquidem ex eo quòd non petat, ad nullum ſe exponit periculum peccandi, & petendo ſe exponit tali periculo: rurſus eidem conjugi tutius eſt reddere petenti bona fide, quàm non reddere, quia non reddendo ſe exponit periculo injuſtitiæ contra jus alterius conjugis petentis; & reddendo tantùm ſe exponit periculo fornicationis contra caſtitatem, & minus eſt peccare contra caſtitatem, quàm contra juſtitiam, ex quo concludunt, conjugem dubium de valore matrimonij teneri debitum reddere alteri petenti; non verò poſſe ipſum petere.

17 Nihilominus licèt ante ſufficientem diligentiam adhibitam ad eruendam veritatem de valore matrimonij teneatur conjux dubitans debitum reddere, & non poſſit illud petere: poſt tamen adhibitam ſufficientem diligentiam poteſt æquè reddere, ac petere, ut docet Sanchez *tom. 1. lib. 2. diſp. 41. n. 46.* ubi ait, ante diligentiam adhibitam ad aſſequendam veritatem, teneri conjugem dubitantem debitum reddere, non tamen poſſe petere, quia dubitans an res ſit ſua, quamvis eam retinere poſſit, non tamen poteſt illa uti, donec veritas illi innotuerit: proinde conjux dubitans non poteſt debitum petere, ſeu uti matrimonio; donec ſufficientem adhibuerit diligentiam pro veritate inquirenda.

18 Neque inde ſequitur, non poſſe ante adhibitam diligentiam debitum reddere, eò quia hujusmodi redditio ſit etiam uſus matrimonij, Nam contra eſt, quia licèt ſit uſus matrimonij, non ita dominij, ſed potius cujuadam ſervitutis, quia tenetnt conjux ex vi contractus initi alteri petenti reddere debitum: cùm enim alter omnino bona fide poſſideat matrimonium, poteſt uti jure ſuo, proinde tenetur, qui dubitat, debitum illi reddere, & tunc qui reddit potiùs patitur, ne alter injuſtè privetur ſua poſſeſſione: petere propriè eſt actus dominij, non verò reddere, quòd potius importat ſubjectionem, & ſervitutem, quatenus qui reddit obtemperat alteri petenti.

19 Quòd verò poſt ſufficientem inquiſitionem ſi non poſſit dubium vincere, poſſit non ſolùm reddere, ſed etiam petere; ex eo probat Sanchez *loc. cit.* quia poſſeſſor bonæ fidei, ſi dubitet rem eſſe alienam, & facto ſufficienti examine non poſſit dubium vincere, tunc licitum illi eſt, non ſolùm rem illam detinere, verùm etiam illâ uti: unde conjux dubitans, ſi præmiſerit ſufficiens examen, & adhuc dubius hæſerit, poterit matrimonio uti, non ſolùm reddendo; ſed etiam petendo, idque vel maximè procedit, ſi moraliter ſit impoſſibile poſt adhibitam diligentiam poſſe dubium vinci.

Quòd ſi dubium valoris matrimonij oriatur ex dubio impedimenti impotentiæ, tunc etiam in contraria ſententia poteſt conjux utérque reddere, & petere debitum. Quòd ſi contingeret, conjugem dubitantem de valore matrimonij ante adhibitam diligentiam petiiſſe debitum, an in tali caſu teneretur alter ei debitum reddere, plures affirmant cum Corduba *in ſumma. q. 45. punct. 3.* Henriquez *lib. 12. c. 6. n. 5.* eò quia in dubio conditio poſſidentis ſemper ſit melior: & in hoc dubio uterque conjux poſſidet ex ſuppoſitione, quòd utérque bona fide contraxerit. Verùm contraria ſententia mihi videtur probabilior, quia ſtante tali dubio, qui dubitat non habet jus ad petendum debitum niſi poſt adhibitam ſufficientem diligentiam ad acquirendam veritatis notitiam. 20

An verò ſi conjux dubitans de valore matrimonij contrahendi, illud nihilominus contrahat, poſſit poſtea reddere, & petere debitum: aliqui reſpondent, quòd ſi alter conjux bona fide contraxerit, tunc qui cum dubio matrimonium inivit, non poſſit debitum reddere, nec petere, ut docent Sotus *in 4. diſt. 27. q. 1. art. 3.* Ledesma *de matrim. dub. 20.* Verùm probabilius putârim cum Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 2. diſp. 41. num. 2.* & aliis, poſſe qui cum tali dubio contraxit debitum reddere alteri bona fide poſſidenti, non verò poſſe ab illo debitum petere. Quòd ſi utérque conjux mala fide contraxiſſet, neuter poſſet petere, nec reddere, quia neutri ſuffragaretur poſſeſſio cùm hac mala fide inchoata. Sin autem conjuges haberent rationes probabiles pro valore matrimonij, cenſet Sanchez *tom. 1. lib. 2. diſp. 42. num. 8.* eſſe tunc rationes conſiderationi permittendas docti, ac prudentis viri, à quo ſi judicatæ fuerint probabiles, ait, poſſe conjuges petere, & reddere debitum. 21

Quòd ſi fœmina contraxerit matrimonium cum impedimento dirimente, eò quia ante matrimonium peccaverit cum fratre ſui mariti, ſi poſt contractum ſciat ob impedimentum dirimens matrimonium fuiſſe nullum, ac prorſus irritum, an tunc teneatur reddere debitum marito petenti etiam pro illo tempore, quo ipſa petit diſpenſationem; & illi imminet vitæ periculum ſi nolit reddere debitum; videtur eſſe major difficultas, & duæ extant contrariæ ſententiæ, quarum prima docet, mulierem tunc conſciam nullitatis ſui matrimonij ob impedimentum dirimens non poſſe ſine peccato debitum reddere marito petenti, ita docent Coninck *de ſacrament. diſp. 34. dub. 10. n. 96.* Barboſa *in collect. tom. 2. lib. 5. tit. 39. c. 44. n. 3.* Bonacina *de matrim. q. 4. punct. 4. n. 17.* Gutieres *de matrim. c. 50. num. 4.* Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 2. diſp. 39. num. 8.* ubi expreſsè ait, tenendum eſſe tanquam certiſſimum, conjugem 22

matrimonii nullitatis conſcium ob impadimentum dirimens ſiva divino, ſiva humano jura, in nullo eventa poſſe raddera dabitum conjugi ignoranti, licèt excommunicatur ab acclesia, ac vitæ pariculum ſubeat, & graviſſima ſaquantur ſcandala. Ratio, quâ nitltur hæc ſentantia, eſt, quia ſi lieltum forat conjugi conſcio nullitatis matrimnnii raddera dabitum alteri patanti, ſequaretur, fornicationam aliquando poſſa licitam eſſe, ſcilicat causâ tuandæ famæ, ac vitæ, ſi periculum imminaat; atqui hoc aſſerera aſt falſum, quia in communi omaium Thaologorum ſantentia, fornicatio aſt intrinſacè mala: & ſicut atiam cum vitæ pariculo non poteſt quis licitè paccara, ita naque dabitum teddara, ſi certè ſciat, matrimoninm aſſe nullum ob impadimantum dirimans: quia tunc certè ſcit par redditionem dabiti fornicari, quod aſt intrinſacè malum; unde ſi licitum aſſat in tali caſu reddere dabitum, etiam licitum foret ſubinde fornicari.

23 Alia ſententia è contra aſſarit, conjugem impadimanti occulti conſeium poſſa reddera debitum alteri patanti ſi graviſſimum ipſi immineat malum, niſi reddat; & hæc ſentantia mihi vidator probabilis aum Magiſtro *in 4. diſt. 38.* Hugona da S. Victore *de ſacram. p. 11. a. 6.* Diana Coordinat. *de ſacram. matrim. reſol. 176. n. 3.* Molfeſio *in ſumma. tom. 1. tract. 4. c. 14. n. 19.* quia licèt ravata reſpectu canjugis conſcii impedimanti dirimentis occulti matrimonium ſit irritum; ax parta taman altarius, qui bona fida contraxit, aſt validum, adao ut ſi cognoſcarat carnalitar aliam fœminam adultarium committerat, rationa matrimonii bona fide à ſa contracti; unde ſi reſpectu illius aſt verum matrimonium; copula aſt licita raſpectu aiusdem, cùm excuſatur ab ignorantia invincibili: & rationa matrimooii initi acquiſivit jus patandi dabitum, quo non debet privari ſina juſta cauſa, quæ illi innntaſcat, & quia alter conjux conſcius impedimanti dirimentis non tenatur ſa diffamara, neque ei manifeſtare, ſe anta matrimonium ram habuiſſa cum ſuo fratre ob periculum vitæ, quod illi imminarat, & atiam ob jacturam famæ in re ram gravi; idao ſi conjux, qui bona fide contraxit, petat dabitum; potaſt licitè raddera, præſertim ſi jam petiarit pro diſpanſationa, quia præſumitur, quòd Pontifex ſtatim diſpenſat, naquè talis radditio vidatur mala, cùm ſit actus juſtitiæ, quo conjux conſcius impadimenti dirimentis raddit altari conjugi, quod eſt ei debitum ax vi matrimonii à ſa initi: raddera enim, quod altari aſt dabitum eſt actus virtutis juſtitiæ, proinda non aſt malum: neqaa conjux impedimenti conſcius conſantit in opus paccati, quia ipſa non ſa habat activè, ſad tantùm paſſivè permittendo, ut alter conjux axarceat ſuum jus in aius aorpus ipſi quæſitum ex vi matrimonii; permittare autem, ſeu non impedire, quod alter accipiat, quod ipſi eſt debitum, non eſt, ſe habere activè, ſad tantùm vel nagativè, val marè paſſivè.

24 Sacundò quia in ſententia D. Thomæ, & & plurium Theologorum poteſt judex eum condemnare, quem ſcit eſſe innocentem, ſi ex allegatis, & probatis in judicio conſtat eſſa reum: & ratio aſt, quia judex non potaſt in tribunali ſententiam ferre niſi ut miniſter publicus, proinde niſi juxta approbata, & allegata in eodam judicio, tamatſi ut perſona privata certè ſciat, raum aſſa innocentem: ergo à pari licèt conjux conſcius impedimenti dirimantis occulti, ſciat matrimonium eſſa nullum, quia taman id ſcit privatim; & matrimonium initum fuarit coram ſacia accleſiæ, & alter conjux bona fide contraxarit, non tanatur ſtare privatæ notitiæ quoad redditionem dabiti, ſad publicæ, & ſacundùm id, quod factum fuit coram parocho, & teſtibus. Tum quia paccatori occulto publicè petanti tanatur parochus miniſtrare ſacramanta: ergo à fortiori tenetur debitum reddera conjux conſcius nullitatis matrimonij ob impadimentum occultum, & dirimens.

Demum quia tamatſi malum forat dabitum 25
raddare, adhuc ſi conjugi immineret periculum vitæ, ac parpetuæ infamiæ, videtur ex bis duobus malis, ne majus ſequatur; permittere, ſau non impadira, quod eſt minus: minus autem malum aſt reddara debitum, quàm permittera, ut ſequantur tot ſcandala, ut parpatua infamia, uxoricidium: ſiquidem ex duobus malis minus aſt aligendum *c. duo mala diſt. 13.* & licèt id verum ſit da malis pœnæ, non varò culpæ, non taman radditio dabiti aſſat malum culpæ, quia eſſet actus juſtitiæ, & conjux conſcius impadimanti tantùm ſa haberet paſſivè, parmittando, val non impediendo ut alter conjux, qui bona fide contraxit, jus ſuum exerceat, cùm anim non concurrat activè patando, val alliciando, ſed tantùm marè permiſſivè, non vidatur delinquere: ſicut nec delinquit Princeps, ſi ad impadienda adultaria parmittit meratrices, eò quia ſimplex fornlcatio ſit minus malum; & Princeps tunc tantùm ſa habat permiſſivè, val nagativè non impediando minus malum, ne majus ſequatur.

Hæc ſantentia quamvis ſic axplicata proba- 26
bilis ſit: nihilominus conjux canſcius impedimanti dirimentis taneratur ax aliquo palliato prætaxtu ſa ab alio conjuga ad tempus ſaparara, donac diſpanſationem ab impedimanto dirimante obtineret, ſi id fieri poſſat abſque ſuſpicione, & ſcandalo: imò, & ax conſanſu alterius coniugis, tunc enim tutiùs procederat. Juvat eriam obſervara, quòd ſi ad Pontificem non facilia pataret acceſſus ob inopiam, val ax alia juſta cauſa impedienta, poſſet Epiſcopus loci ſuper dictis impadimentis diſpenſare, ut docat Ochagavia *de ſacrament. tract. 2. de matrim. q. 11. concluſ. 3. n. 5.*

Oritur tamen alia difficultas, an impatrata 27
à Pontifica, vel Epiſcopo diſpenſationa ſupar impedimanto dirimenta taneatur conjux impedimenti conſcius aperire alteri matrimonium contractum fuiſſa irritum ex defectu impedimenti, idque ad aum finem, ut de novo ambo conſantiant in matrimonium. Plures cenſent, tenari conſcium impadimanti altari illud manifeſtare, ut iterum conſentiat in matrimonium,

monium, ita docent plures apud Sanchez; quos ipſe etiam ſequitur *de matrim. tom. 1. lib. 2. diſp. 36. num. 8.* & huic ſententiæ etiam adhærent Baſilius Pontius *de matrim. lib. 4. c. 28. n. 2.* Hurtadus *de matrim. diſp. 3. difficult. 10. n. 36.* Rebellius *p. 2. lib. 2. q. 9. n. 4.* Leſſius *de juſtit. lib. 2. c. 17. dub. 11. n. 76.* nititur hæc ſententia, eò quia nihil ſit magis contrarium conſenſui, quàm error *l. ſi per errorem ff. de jurisd. omn. judic.* & quia alter conjux contraxit ex errore, quo putavit fœminam eſſe ſuam uxorem, quâ ratione in illam conſenſit, & non aliter, ideo ad eandem acceſſit, eò quia putavit, ſe potuiſſe cum ipſa contrahere matrimonium abſque ullo impedimento; quòd ſi impedimentum ei innotuiſſet, minimè contraxiſſet: ergo cùm conſenſerit ex errore, & per errorem ad illam acceſſerit, cenſendus eſt non conſenſiſſe in tale matrimonium, proinde teneri iterum aſſentiri.

28 Tum quia conjux ignarus impedimenti præcedentis, & nunc per diſpenſationem ablati, tantùm intendit per copulam conjugalem, vel alia verba ex errore prolata approbare prius matrimonium, & non aliud de novo efficere. Quinimò ſi conſcius eſſet impedimenti forſan nollet ampliùs illud inire. Nihilominus contraria ſententia eſt probabilis, & docet, conjugem impedimenti conſcium obtenta diſpenſatione, & ceſſante impedimento non tenari alteri aperire matrimonium ratione impedimenti dirimentis fuiſſe nullum; ſed ſufficere, ſi cautè curet utriuſque conſenſum renovari; ut ſi dicat conjux impedimenti conſcius alteri, ſe eſſe benè contentum habere ipſum in proprium conjugem & interim interrogare etiam alterum, an & ipſe ſit benè contentus; ſed hæc interrogatio tunc deberet fieri quando alter debitum petit, & conjux impedimenti conſcius eſt moraliter certus, quòd debeat annuere: & ſi ennuat etiam ad majorem ſecuritatem, & expreſſionem poſſet addere conjux conſcius impedimenti, & ſi egò deberem iterum nubere; alteri nollem nubere, quàm tibi, ut faciè alter conjux hoc idem repetet: tunc enim ſine propria infamatione poteſt haberi utriuſque conjugis novus conſenſus: quo matrimonium, quod antea erat nullum, jùm acquirit valorem: non enim eſt neceſſe, ut hic novus conſenſus utrioſq; conjugis exprimatur coram Parocho, & teſtibus, quia id jam fuit factum, quando fuit initum coram facie eccleſiæ matrimonium, licèt ratione impedimenti fuerit nullum: ſiquidem hæc nullitas fuit tantùm occulta, & eccleſia præſumit matrimonium fuiſſe validè contractum.

29 Tum quia eccleſia judicat inter ipſos conjuges eſſe verum matrimonium, quod ſufficit, ut non repetantur conſenſus coram parocho, & teſtibus: hæc inquam ſententia eſt perquàm probabilis præſertim ſi timeatur ſcandalum, aut aliud grave damnum. Imò probabile etiam eſt, ſufficere, ſi conjux conſcius impedimenti dirimentis impetrata diſpenſatione de novo in tale matrimonium conſentiat, dicátque confeſſario, vel ex ſe, velle habere in maritum ſuum conjugem: quia cùm alter conjux verè conſenſerit, & ignarus impedimenti bona fide contraxerit, talis conſenſus virtualiter, & habitualiter cenſetur perſeverare: unde quando conjux ignarus impedimenti petit ab altero debitum conjugale, cùm in tali petitione ſit virtualiter annexus conſenſus in matrimonium; ſiquidem eatenus petit tale debitum, quia ſupponit eſſe ſuam conjugem, & eatenus ſupponit eſſe conjugem ſuam, quia conſenſit in illam, ut in uxorem; & accedit ad illam, ut ad propriam conjugem; quæ omnia includunt conſenſum conjugalem ſi non explicitè, ſaltem implicitè, & virtualiter: unde tametſi altar conjux tunc non extorqueret ab ipſo alium conſenſum, ſufficeret ſi diceret, ſe eſſe benè contentum habere ipſum in conjugem, & ſi iterum deberet nubere, alteri non nuberet, quàm ipſi.

Hæ omnes ſententiæ ſunt probabiles: ſi tamen nullum timeretur ſcandalum, nec grave damnum ex eo, quòd conjux impedimenti conſcius illud alteri aperiret, ut iterum explicitè ambo conſentirent in matrimonium, tutius tunc eſſet, ſi ambo explicitè elicerent novum conſenſum, neque eſſet neceſſe hunc novum conſenſum exprimere coram parocho, & teſtibus, quia id jam antea præſtiterunt; quando matrimonium inierunt, quòd ſufficit, ut matrimonium non ſit clandeſtinum, quia eccleſia poteſt ſemper probare, eos eſſe veros conjuges. 30

An verò ſit ſemper peccatum lethale non reddere debitum conjugi petenti? Reſpondetur cum diſtinctione ſi conjux nunquam; vel non niſi rariſſimè debitum redderet alteri ſeriò petenti, idque vel ob diſſidia, quæ ſolent inter conjuges oriri; vel ob injuriam alteri illatam, & in vindictam illius nollet dare, quod ipſi debet; vel etiam ſi ex tali denegatione periculum incontinentiæ immineret alteri; tunc procul dubio denegatio debiti affert peccatum lethale, quia contingeret cum gravi damno alterius conjugis, & eſſet contra juſtitiam: cæterum ſi frequenter conjux alteri debitum redderet; & tantum nonnunquam illud denegaret, quando precibus, & blanditiis illud peteret; niſi fortaſſis ex verecundia non auderet aliter petere, talis denegatio debiti non eſſet tunc peccatum lethale, quia conjux eo ipſo, quòd precibus, & blanditiis exigit debitum, præſumitur nolle conjugem graviter obligare, imò perſæpe neque leviter: & hac ratione excuſantur ab omni peccato debitores pecuniarii, qui ſuis creditoribus precibus; & blanditiis petentibus debita non ſolvunt; ut notat Sotus *in 4. diſt. 32. q. unic. art. 1.* 31

Non tamen excuſatur à peccato levi denegare debitum etiam rarò, præſertim ſi vir non niſi rarò etiam petat. Cæterum cenſet Sotus *loc. cit.* nullum eſſe peccatum denegare debitum, ſi illud nimis frequenter; & immoderatè petatur. Quòd ſi frequenter fieret cum periculo incontinentiæ alterius conjugis non excuſaretur à culpa gravi, quia violatio juſtitiæ com- 32

commotativæ eſt ex genere ſuo culpe gravis, niſi ex parvitate meteriæ, aut elia ex cauſe fieret venialis. Quamobrem in denegetione debiti conjugalis datur pervites meteriæ, ratione cujue talis denegatio ſit tantùm peccatum veniale, ut ſi uni frequenter exigenti alter non niſi rarò debitum neget, vel illud ad breve tempus tantùm differat, ſecluſo temen periculo incontinentiæ in altero cònjuge. Si tamen nulle ſubſit juſta cauſa negandi debitum, & elter conjux ſeriò inſtet non obſtante quacunque excuſetione, & dicat, imminere ſibi periculum incontinentiæ ſi non reddet, teneretur tunc reddere ſub culpa gravi, alioquin eſſet cauſa peccati incontinentiæ in marito: unde nec in teli caſu parvitas materiæ excuſaret à culpa gravi, quia actus conjugalis eſt etiem in remedium concupiſcentiæ, & non poteſt, quando periculum urget, tale remedium denegari conjugi juſtè petenti: unde hac in re pertinet ed virum prudentem ſeriò examinare circumſtantias, ut valeet de gravitate culpæ judicare.

33 Quòd ſi petatur, an difficultas gravis in alendis filiie poſſit excuſare ad reddendum debitum? Texeda *tem. 2. lib. 4 tract. 1. controvers. 12. num. 129.* reſpondet, non excuſare, & nititur. Primò quie multiplicatio prolis pertinet ad præcipuum finem matrimonii, ſeu ed propagationem, & conſervetionem ſpeciei, quam natura ipſa intendit, & ad quem netutali propenſione inclinat; eſt enim matrimonium inſtitutum propter propagationem, & conſervationem ſpeciei humanæ, ut liquet ex illo *Geneſ. 2. Creſcite, & multiplicamini:* atqui privare naturem ſpecificam hoc bono per negationem debiti metrimonialis, eſt greviſſime injurie, quæ infertur toti ſpeciei, & quid injuſtum, quod propterea non excuſat à culpa gravi. Secundò quia longè multò melius eſt proli ex tali complexu naſcituræ accipere eſſe, ac vivere licèt in paupertate, quàm ebſolutè non eſſe: ſiquidem eſſe eſt melius, quàm non eſſe: unde ob paupertatem à parentibus præſumptã, non eſt prolee quæ naſcitura erat ex conjugeli congreſſu, privanda hoc eſſe, quod haberet, ſi conjux alteri non denegaret debitum. Tertiò quie denegare debitum conjugi ne proles multiplicetur, opponitur immediatè divinæ providentiæ, ejúſque conſiliis, quaſi Deus, qui curam habet de quovis minimo animali ſit negaturus curam creeturæ rationali. Demum quia ſuſcipere prolem ex metrimonio eſt magnum bonum, cui debet poſtponi quodcunque incommodum, quod poſſit conjugibus contingere.

34 Quòd ſi dicas, in aliis debitis gravem ſolvendi incommoditatem excuſare; conſequenter eandem etiam excuſare in ſolutione debiti conjugalie conjugem pauperem. Contre eſt, negetur conſequentie, quia ſuſcipere prolem ex matrimonio eſt magnum bonum, quod præponderet, quibuscunque incommodis, quæ ex paupertate poſſunt conjugibus oriri. Tum quia ſi parentes ſint pauperes filii tamen ab ipſis progeniti poſſunt proprio labore, & induſtria ed pinguiorem promoveri fortunam, & parentibus ſuccurrere; certum eſt enim, plures filios ex pauperibue natos parentibus promotos fuiſſe ad ſummas dignitates, ac divitiis affluxiſſe; unde perentes ex timore paupertatis non debent diffidere ob multiplicationem filiorum de divine providentia, ſed potiùs ſpe erigi, & exercere in metrimonio debitos juſtitiæ actus: præſertim cum ex negatione debiti poſſint plura committi incontinentiæ peccata, & excitari inter conjuges diſſidia, & jurgie cum graviſſimo totius familiæ damno.

Hæc ſententie mihi videtur probabilior, & 35
ſemper ad prexin deducenda, & moveor præſertim, quie multiplicatio prolis, tametſi in ſtatu paupertatis, eſt in bonum commune totius reipublicæ, & ſpeciei humanæ juxte finem matrimonii, & intentionem naturæ: quòd verò coniuges laborent paupertate, & priventur eliquo commodo ex multiplicetione prolis eſt tantùm quid particulare, & bonum privetum, quod contingeret coniugibus ſi proles non eſſet ita multiplicata: atqui ſicut bonum commune eſt præferendum particulari; ite multiplicetio prolis debet præferri illi privato bono, quod obtingeret coniugibue ſi proles non eſſet ita multiplicata.

Cæterum non deſunt qui contrariam ſenten- 36
tiam etiam probabilem cenſeant docentes, ceſſante periculo incontinentiæ nullam culpam nec venialem committi, ſi ob paupertatem, quâ coniuges leborant, unus neget alteri debitum coniugale, ne proles multiplicetur, & incommodum peupertatis fiet gravius: volunt enim tunc denegare debitum, nec eſſe peccetum veniale, quia non tenetur coniux debitum reddere, ſi probabiliter timeet aliquod grave damnum eſſe ſibi, vel proli obventurum: atqui hoc damnum ſequitur, ſi proles multiplicetur coniugibus gravi peupertete laborantibus, quie tunc ediguntur mendicatò vivere. Tum quia ab aliis ſolvendis debitis excuſat megna incommoditas, & difficultes; ergo hæc eedem excuſabit etiam à redditione debiti matrimonialis, ut ſentiunt Sotus *in 4. diſt. 32. q. unic. art. 1.* Petrus Ledesma *de matrim. q. 64. art. 1. in fin.* Sanchez *lib. 9. diſp. 25. n. 3.* Gaſpar Hurtadue *diſp. 10. de matrim. difficult. 12. n. 54.*

Adhæret etiam huic ſententiæ Diane *reſol.* 37
183. de matrim. num. 5. eò quia debitor non teneatur ſetisfecere creditori cum notabili ſuo detrimento, ſi in creditore nullum ſimile, nec majus timeetur detrimentum, proinde nec coniux tenetur alteri coniugi debitum reddere, ſi ex actu coniugeli ea ſit ſecutura fillorum multiplicatio, ut parentes eos non poſſint alere: quia id cederet in graviſſimum onus parentum, qui tenerentur multiplicatam prolem elere. Verùm quod exemplificatur de debitore, quòd non tenetur ſatisfacere creditori cum notabili ſuo detrimento non videtur multum urgere, quia creditor non ſupponitur multum inſtare, & eliàs non multum indiget teli debito; & quia ſi illi ſolveretur, ejus debitor notabile pateretur detrimentum; cenſetur tunc

cre-

creditor nolla tam grave incommodum obtingere ſno debitori ; ſiquidem incommodum in facultatibus excuſans debitorem à perſolvendo dabito non tam oritnr ex natura rai, quàm ax quadam tacita creditoris conceſſione, qui non præſumitur ve le ſuum debitorem ita gravare: atqui in ra u no tro conjux, cui ab altaro denegatur deb tum conjugala non poteſt præſumi nolle a iu n conjugem gravare incommode multiplicatæ prolis, quia ipſe creditor, ſeu coniux petens debitum, æquale etiam iucurrit incommodum, & detrimentum, in quod nihilominus vult ſa voluntariè iniiceta: imò fortaſſie maius detrimantum incurrerat ex dilatione ſolutionis ob periculum incontinentiæ: hine communas pauperes non videntar excuſari à raddendo debito, quia ipſi non patiuntur datrimentum ex multiplicatione prolis: & genaratim ſen: ntia aſſerens difficultatam in alandis filiis non excuſare à redditione debiti conjugalis aſt probabilior, & tutior,& ad praxim deducenda.

§. VII.

Solvuntur, & diluuntur aliquot ſelectæ quæſtiones.

1 QUæritur primò, an conſenſus ſub conditiona generali, val ſpaciali intrinſeca ſufficiat ad matrimonium? Notendum aſt, conditiones ganetales, & ſpeciales intrinſecas eas dici, quæ in quovis matrimonio intalliguntur tacitè, & quæ illi inſunt, tametſi non exprimantur; & ſine quibus matrimonium non poteſt conſiſtere, cuiusmodi eſt hæc conditio: contraho tecum, ſi tu quoque conſenſeris, vel contraho tecum, ſi inter nos non fuarit ullum impedimentum. Reſpondatur, tales conditiones appoſitas contractui matrimonii non ſuſpendere conſenſum, ſed matrimonia fidelium cum iisdam conditionibus celebrate, abſoluta eſſe, ac velida, ſi nullum ſubſit impedimentum. Ratio aſt, quia hujusmodi conditionae detarminatè, & intrinſerè includuntur in quovis matrimonio ſaltem tacitè: elioquin matrimonium initum ſine conſenſu elterius contrahentis, val cum aliquo impedimento dirimante nullum ſortitur valorem, unde ſiva exprimantur, ſive nō, non ſuſpendunt conſenſum, nec matrimonium.

2 Tum quia ſpecialiter es ganaralis conditio, *ſi tu quoque conſenſeris* non magis ſuſpendit contractum, quàm ſi expreſsè non apponaretur contractui, quia in omni contractu maximè matrimoniali prior conſanſus eſt ſempar inefficax, & ſuſpanſus, donec alter conſentiat *l. aliquando de condit. & demonſt. l. per hac verba Teſtatoris ff. de legat. 1.* Quando verò conditio reſpicit impedimenta, & non conſenſum; tunc quæſtio procedit de matrimoniis, quæ contrahuntur intar fideles, quia hæc impedimenta dirimentia ſunt eccleſiaſtica, quæ non obligant infideles, proindeſi iſti in contractibus ſuorum matrimoniorum apponerent huiusmodi conditiones, revara ſuſpenderent conſenſum; ut etiam matrimonium, ſi conditio non purificaretur, quia infideles non tenentur lagibus eccleſiaſticis, & tales conditiones ab iisdem adiectæ contractui matrimonii non eſſant intrinſecæ reſpectu ſuorum contractuum; unde reſpectu infidalium aſſartio procedit da conditionibus generalibus, quibus excludnntur impadimenta jure naturæ dirimentia.

Verùm in contrarium poſſet obiici, quia legatum relictum alicui ſub hac conditione, ſi ipſe accaptavarit, revera eſt conditionale, & manat ſuſpenſum, donec Legatarius expreſsè illud acceptet, adeò ut ſi ante acceptionam moriatur, lagatum ſub tali conditiona relictum non tranſeat ad hæredem, *l. ſi ita legatum §. illi ſi vellet ff. de legat.* atqui ea conditio, ſi Legatarius acceptaverit, aſt generalis, & tacitè inhærens: proinda expreſſio conditionis ganaralis ſuſpendit actum, conſequenter etiam matrimonium. 3

Reſpondet Covarruvies *4. p. decret. c. 6. §. 2. num. 4.* illas conditiones quamvis communes ſuſpendere ipſum actum, eúmque reddere conditionatum, eò quia alitar expreſſæ ſint, quàm inerant à jure: quòd ſi aodem prorſus modo, quo inſunt à jura, exprimerentur, aſſerit, tunc non ſuſpenſuras actum: illa ſiquidam conditio, ſi Legatarius acceptavarit, ſi conſideretur, ut inaſt ipſi lagato, intelligitur de acceptiona præſumpta, & ſi adiiceretur eo modo, quo ineſt, ſtatim Legatarius dominium legati acquiterat, tametſi inſcius eſſet talis lagati; & mortuo legatario ad hæredes tranſiret, perinda ac ſi talis conditio adiecta non fuiſſet, quia præſupponitur ſampar, quòd Lagatarius velit acceptare lagatum ſibi relictum: & quando conditio apponitur ſine limitatione non adiicitur, ut ineſt, hoc eſt, ſi acceptaverit conſanſu præſumpto, ſad apponitur hoc alio modo, nimirum ſi expreſsè daclaravarit, ſa acceptutum legatum ſibi relictum, & tunc conditio adiecta ſuſpendit lagatum. 4

Poteſt etiam in contrarium adhuc obiici, quia ſi matrimonium, val ſponſalia à fidalibus contracta ſub expreſſa conditiona, ſi ecclaſiæ placuerit, ſuſpenduntur, donec conſtet da eccleſiæ approbationa, ut docat Gloſſa in *c. unic. de ſponſal. in 6.* Oſtienſis *c. ad audientiam de ſponſal. in fin.* Abbas *c. ſignificaſti de elect.* ergo erunt etiam ſuſpenſa ſponſalia de præſanti, ſi iisdem adiiciatur conditio, ſi non ſis mae conſanguinea, val ſi nullum obſit impedimentum canonicum: ſiquidam hæc conditio videtur eſſa eadam cum illa alia, contraho tecum ſi eccleſiæ placuarit: quia ſi non ſubſit canonicum impedimentum placet eccleſiæ, ut tale matrimonium contrahatur, quia illud non impedit: ſin verò ſubſit impedimentum, non placat ecclaſiæ, unde ſi ſponſalia à fidelibus contracta ſub hac expreſſa conditione, ſi eccleſiæ placuerit, ſuſpenduntur, donec conſtet de eccleſiæ approbatione: ita etiam ſuſpenditur matrimonium, ſi contrahatur ſub hac conditione, ſi non as mea conſanguinea; vel ſi nullum ſubſit impedimentum canonicum. 5

Sed contra, quia tametſi videatur eſſe utrin- 6

que

que eadem conditio, eſt tamen diverſo modo adiecta; quie quando apponitur conditio contraho tecum, ſi non es mee conſanguinee, vel ſi non ſubſit aliquod impedimentum, epponitur tunc conditio eo protſus modo, quo tecitè inerat ipſi contractui: quæ ratio eſt, cur non ſuſpendat matrimonium, quie expreſſio rei, quæ juri ineſt, & eodem modo, quo ineſt non inducit ſuſpenſionem, quia conditio tunc per ſe non eſt ſuſpenſiva; ſecus ſi contrehens dicat abſolutè contraho tecum ſi eccleſiæ placuerit, tunc conditio adiicitur diverſo modo, quo inſit rei, intelligitur enim tunc conditio in hoc ſenſu: contreho tecum, ſi facte ſuper hoe ſufficienti diſcuſſione noſtrum matrimonium fuerit ab eccleſie epprobetom: proinde hæc conditio adjecte contractui ſuſpendit conſenſum, donec certè conſtet de epprobatione eccleſiæ.

7. Idque explicari poteſt, quia hæc conditionelis, confero tibi hoc beneficium, ſi ſis idoneus non ſuſpendit collationem, qnia tunc conditio idoneitatis tacitè ineſt: ſecus hæc elie conditionalis confero tibi beneficium, ſi fueris idoneus repertus, ſuſpendit collationem; quie non adiicitur conditio idoneitetis, ut ineſt, ſed alio modo, quetenue retione conditionis adiectæ ſub illis verbis exigitur prævium examen de idoneitate, & poſtee approbatio idoneitetis, quæ ipſo jure non requirebatut.

8 Quæritur ſecundò, en conſenſus ſub conditione de futuro neceſſariò eventuro ſufficiat ad matrimonium? Reſpondetur in foro externo per telem conditionem non ſuſpendi conſenſum, ſed matrimonium ſub illa initum eſſe eo ipſo validum, non minus ec ſi talis conditio non eſſet adiecte; hinc metrimonium initum ſub conditione de futuro neceſſeriò eventuro: *contraho tecum, ſi cras oriatur ſol*, ex nunc tale matrimonium eſt validum, tametſi non expectetur craſtinus ſolis ortus, ita docent communiter Canoniſtæ præſertim Covarruvias *4. p. decret. c 3.* §. 2. *num. 10* & ratio deſumitur ex eo, quie quæ neceſſariò ſunt eventure, habentur quodammodo ut præſentie in ſuis ceuſis, quapropter conditio de futuro jam eſt implete in ſua ceuſa, proinde eb eccleſia habetur ut præſens, & matrimonium ſub teli conditione initum ſuum ſortitur valorem, etiem antequam hebeetur creſtinus ſolis ortus. Hinc conditiones reſpicientes futurum eventum neceſſarium non ſuſpendunt obligationem §. *conditiones inſtit. de V. O.* ſi enim Titius dicet Caio, dono tibi hodie meum equum, ſi ſol crae oriatur, donatio eſt valida hodie, tametſi nondum habeetur craſtinus ſolis ortus, quia cùm ſit neceſſariò eventurus, habetur ut præſens in ſois ceuſis, & hæc præſentia ſufficit ad verificendum, & valorendum contrectum, ſdqne etiam deſumitur ex *l ſi pupillus* §. *1. ff. de novationibus* ubi dicitur, eum qui ſtipulator ſub conditione, quæ omnino extiture eſt, perinde ſe habere, ac ſi purè, & ſine conditione ſtipuletur.

9 Quinimò id etiam procedit quamvis conditio non hebeet diem certum, ut ſi Titius dicec Lucretiæ contraho tecum matrimonium, ſi pater meus ſit moriturus; eſt matrimonium validum ex tunc etiam ente patris mortem; qoia perinde mots patris eſt neceſſariò eventure, ſicut creſtinus ſolis ortus, hoc tantùm diſcrimine, quòd ſolis ortus habetur in die certa; mors eutem Petris, qua die debeat contingere, eſt incertum, tametſi certum ſit, quòd neceſſeriò continget. Verùm ut notat Sotus *in 4. diſt. 29. q. 2. a. 1.* in hiſce contrectibus ita conditionetis, debet Judex prudenter procedere, qoia ſi Titius diceret Lucretiæ contraho tecum, ſi Pater meus ſit moriturus, ſtatim matrimonium tenet, & contrectus ſuum ſortitur velorem, quia conditio edjecte eſt neceſſeriò eventura, & non adiicitur, ut deſignetio temporis: ſin verò dicetur de futoro: contraham tecom, ſi pater meus moriatur, quemvis conditio ſit neceſſeria, videtur tamen tunc appoſita non tam ut conditio, quàm ut modus, ac determinatio temporis, proinde ſponſelie tune non ſortiuntur ſuum velorem donec purificetnr conditio, ſeu usque ad obitum Patris.

Sin verò conditio ſit de re, quæ noſcitur certò eventure, temetſi ipſa ſecundùm ſe, & ex natura rei non ſit neceſſaria, ſed potiùs contingens, tunc nec conditio adiecta ſuſpendit contrectum, ut notet Gloſſa *ad leg. ſi pupillus* §. *quia ſub conditione. ff. de condit. indebit.* ratio eſt, quia eo ipſo, quòd res noſcitur certò eventura, perinde eſt præſens in ſuis reuſis, ſicut craſtinus ſolis ortus, ſdque ratione infallibilitatis ſuæ futuritionis, proinde conditio ediecta contractui illum non ſuſpendit. 10

Quòd ſi conditio ſecundùm ſe eſſet neceſſarie, reputeretur tamen falsò à conttahentibus contingens, tunc ediecta conttactui illum ſuſpenderet, donec conditio impleretur, quia contrectus præſertim matrimonij cum dependeat ex intentione, & conſenſu contrahentium, ſi talis conditio adiecta à contrahentibus potabatur contingens, debet tunc ſortiri effectus conditionis contingentis, quia talis eſt intentio contrahentium, proinde ſuſpendit matrimonium, donec purificetur conditio. Et id etiam procedit, quemvis conditio ſecundùm ſe neceſſeria reſpectu contrahentium ſit incerta, ut ſi Titius dicat Lucretiæ contraham tecum, ſi luna tali die erit eclypſin paſſura, tunc enim ſuſpenduntur ſponſalia, donec purificetur conditio, ſeu luna eclipſetur tali die, quia cum eclipſis hæc lunaris ſit incerta reſpectu contrahentium, non intendunt iſti aliter contrahere, niſi poſtquam eclipſis reli die contigerit, quia reſpectu contrahentium non habet rationem conditionis neceſſariò eventuræ. 11

Quæritur tettiò, an etiam in foto conſcientiæ ſit validum matrimonium initum cùm conſenſu, ſeu conditione de futuro neceſſariò eventuro? Reſpondetur, tale metrimonium etiam in foro conſcientiæ eſſe ex tunc velidum, dummodo contrahentee non habnerint intentionem ſuſpendendi conſenſum uſque ad futurum eventum conditionis: quia poſite hac intentione ſuſpendendi conſenſum, donec conditio purificetur, non fit ex tunc matrimonium donec con- 12

ditio

ditio impleatur, ut docet Covarruvias *lib. 4. decret. de matrim. c. 3. §. 2. n. 4.* Sotus *in 4. diſt. 29. q. 2. art. 3. ad 2.* ratio eſt, quia matrimonium ſine conſenſu nequit ſubſiſtere, unde ſi contrahens nolit matrimonium inire niſi poſt purificatam conditionem, non erit matrimonium niſi poſt ſubſecutam, & adimpletam conditionem; quia omnis contractus à conſenſu, & voluntate dependet contrahentium, & non poteſt contractus plus obligare, quàm contrahentes intenderint: unde ſi contrahentes matrimonium hodie ſub conditione de futuro intendant, ſe tunc tantùm obligare quando purificabitur conditio, matrimonium non inducit obligationem ante purificationem conditionis.

13 Quòd ſi contrahentes dubitent, num revera habuerint animum ſuſpendendi conſenſum uſque ad eventum conditionis, tunc matrimonium cenſetur ſtatim validũ etiam nõ expectato eventu conditionis. Ratio eſt, quia in dubio judicandum ſemper eſt in utroque foro in favorem ſacramenti, & matrimonij, ut docent communiter Canoniſtæ cum Gloſſa in *c. ex litteris de probat.* & habetur etiam in *c. fin. de ſent. rei judicat.* Tum quia in foro interno ſervandum eſt, quod ſervatur in externo, quoties ſententia lata innititur falſæ præſumptioni, ut notant Covarruvias in *c. cum eſſes. num. 7. de teſtament.* & Sotus *lib. 4. de juſtit. q. 5. art. 3.* atqui in foro exteriori talis conditio non ſuſpendit conſenſum, proinde neque in interno.

14. Quæritur quartò, an matrimonium ſub conditione impoſſibili initum ſuum ſortiatur valorem: certum eſt, conditionem impoſſibilem ſeriò appoſitam contractui matrimoniali conſtituere jure naturæ irritum matrimonium in foro conſcientiæ, ut ſi quis ſine voluntate contrahendi, dicat, contraho tecum, ſi digito cœlum tetigeris, quia tunc contrahens ſub hac conditione, & ſine voluntate contrahendi revera non conſentit in matrimonium *l. non ſolum. ff. de act. & oblig.* atqui deficiente conſenſu matrimonium non poteſt ſubſiſtere, nec inducere ullam obligationem. Imò etiam in foro externo eſt hoc matrimonium invalidum, ſi contrahens, qui appoſuit conditionem impoſſibilem declaret, ſe nolle matrimonium contrahere niſi talis conditio ab ipſo adjecta purificetur: quia cùm tunc conſtet, contrahentis intentionem fuiſſe ſuſpendere conſenſum uſque ad eventum conditionis; non datur locus ut eccleſia præſumat, contrahentem habuiſſe intentionem contrahendi antequam adjecta conditio purificetur: proinde non poteſt judicare, validum fuiſſe matrimonium ante purificatam conditionem, quia validitas matrimonij à conſenſu dependet, & voluntate contrahentium, adeò ut tunc tantùm incipiat validum eſſe. Quando contrahentes intendunt ſe obligare.

15 Cæterum ſi conſtat, contrahentes habuiſſe conſenſum abſolutum, tale matrimonium ſub conditione impoſſibili initum in utroque foro cenſetur validum; quia tunc adjecta conditio non irritat matrimonium jure naturæ defectu conſenſûs, quia ſupponitur adeſſe conſenſus abſolutus: neque reddit matrimonium irritum jure eccleſiaſtico, quia eccleſia quando adeſt conſenſus, habet has conditiones impoſſibiles pro non adjectis, proinde ſtante conſenſu abſoluto, non impediunt matrimonium. Sin verò qui adjecit conditionem impoſſibilem revera abſolutè conſentiat, ſed nullum ſignum externum det ſui conſenſûs, tunc tale matrimonium eſt invalidum, jure etiam naturæ in foro conſcientiæ; quia quamvis non deſit conſenſus, deeſt nihilominus expreſſio, quæ jure naturali requiritur neceſſariò ad validitatem matrimonij; cùm enim ſit contractus humanus exigit humano modo iniri per ſigna ſenſibilia externa; quæ poſſunt hominibus innoteſcere, unde ſi conſenſus internus non exprimatur per ſigna externa, ut poſſit innoteſcere hominibus, matrimonium non cenſetur validum.

Unde quæritur, an quando præter conditionem adjectam de impoſſibili, non habeantur alia ſigna diſſenſus in foro externo, tale matrimonium ſuum ſortiatur valorem. Reſpondetur ad quæſitum, matrimonium ſub conditione impoſſibili initum judicio eccleſiæ, ſeu in foro externo cenſeri validum, ac ſi talis conditio adjecta non eſſet, & deſumitur ex *c. fin. de conditionib. appoſit.* ubi Gregorius IX. ſtatuit, ut turpes & impoſſibiles conditiones, quæ ſubſtantiæ matrimonij non adverſantur, ſint habendæ pro non adjectis, ſeu rejiciendæ ſint in foro judiciali; perinde ac jure civili in favorem ultimæ voluntatis eædem conditiones in legatis teſtamentorum habentur pro non adjectis *l. obtinuit. ff. de condit. & demonſtrat. §. impoſſibilis inſtit. de hered.* ratio eſt, quia cùm dubium eſſet, an ſeriò vel jocosè hujuſmodi conditiones eſſent appoſitæ à contrahentibus, eccleſia ſtatuit eſſe tunc judicandum in favorem matrimonij, ac ſi tales conditiones impoſſibiles non fuiſſent adjectæ: hinc etiam in dubio interiori, an contrahens, qui talem conditionem appoſuit, habuerit conſenſum abſolutum, vel conditionatum dependentem ab eventu conditionis in foro conſcientiæ judicatur tale matrimonium validum: quia idem ſervandum eſt in foro animæ, quod in foro exteriori judiciali ſervatur, ſi Judex non inſiſtat falſæ præſumptioni. 16

Videtur tamen poſſe objici, quia conditio impoſſibilis, ſi adjiciatur aliis contractibus, eos irritat, redditque invalidos etiam in foro judiciali idque defectu conſenſus *l. impoſſibilis ff. de V. O. l. non ſolùm ff. de act. & oblig. §. ſi impoſſibilis inſtit. de inutil. ſtipul.* ſiquidem illa adjectio conditionis impoſſibilis eſt ſignum indubitatum diſſenſûs; proinde etiam irritat matrimonium, quia ex defectu conſenſûs matrimonium non eſt validum. Tum quia matrimonium diſtinguitur à reliquis contractibus, quia tametſi in illis poſſit lex ſupplere conſenſum in favorem illius, qui conditionem impoſſibilem appoſuit, vel in pœnam apponentis, adhuc tamen lex declarat, tales contractus irritos, & invalidos defectu conſenſûs: ergo à fortiori contractus matrimonij erit invalidus, quia cùm lex non poſſit ſupplere conſenſum contrahentium, nec 17

poteſt declarare matrimonium ſine conſenſu initum eſſe validum,

18 Sed contra, aſt enim diſcrimen intar cæteros contractus, & matrimonium, quia cùm lex non excludat conditionam impoſſibilem à cæteris contractibus, ſed de illis judicet ut tali conditione affectis, fit, ut ex adiecta conditione lex conijciet diſſenſum eam adijcientis, ac proinde declarat contractũ eſſa irritum, quia ſine conſenſu initum, Secus lex canonica in favorem matrimonij, & in gratiam ſacramenti vult ſimiles conditiones heberi pro non adiectis; ac proinde eſſe judicandum de contractu matrimoniali, ac ſi talis conditio non eſſet eidem adiecta: quo fit ut in tali contractu præſumetur conſenſus, perinde ac in aliis matrimoniis abſolutè initis. Hinc ad aliud, quod addebatur de lege ſupplente conſenſum in aliis contractibus negatur paritas, quia cæteri contractus non ſunt ita favorabiles, ut in eorum gratiam jus præſumat in illis adfuiſſe conſenſum: tum quia jus tunc propriè non ſupplet conſenſum, ſad ſolùm illum præſumit: atqui in favorem ſacramenti, & gratiam matrimonij lax habet pro non adiectis conditiones impoſſibiles appoſitas contractui matrimoniali, proinde judicat da matrimonio, ac ſi talis conditio impoſſibilis non eſſet adiecta, ſi aliunde non conſtet per aliquod ſignum extrinſecum, quòd adijciens talam conditionem non conſentiat, quia judicandum eſt in favorem ſacramenti.

19 Poſſet tamen edhuc in contrarium urgeri, quia nulla ſuppatit ratio, cur eccleſia debeat præſumere in talibus matrimoniis adeſſe conſenſum etiam rejecta conditiona impoſſibili, ſi non adſint evidentiore poſitiva ſigna conſenſus: ergo ſi hæc deficiant, non videtur eccleſia poſſa judicare tale matrimonium validum: alioquin tale judicium videratur irrationabile; quod tamen dicendum non eſt, quia præſumptio juris ſempar fundetur in cauſa juſta. Tum quia adiectio conditionis impoſſibilis fuit indicium diſſenſus juxta communem loquendi uſum: etenim moris eſt, ut cum quis velit negare aliquid ſibi ab alio petitum, ſoleat ſuæ promiſſioni adijcere conditionem aliquam impoſſibilem: quapropter ut eccleſia rationabiliter reijciat conditionem illam impoſſibilem, & præſumptionem diſſensûs, quæ ex illius appoſitione colligebatur; & ut præſumat conſenſum in adijciente conditionem impoſſibilem, quæri aliunde debent efficaciore ſigna, ex quibus rationabiliter præſumatur hujusmodi conſenſus.

20 Sed contra, quia quæſtio procedit ex ſuppoſitione, quòd adijcientes contractui conditionem impoſſibilem ſciant, talem conditionem ab eccleſia haberi pro non adiecta, ut deciditur in *c. fin. de condit. appoſ*. tunc enim ſuppoſitâ hac ſcientiâ eccleſia judicar de tali contractu, ac ſi conditio impoſſibilis non eſſet eidem adiecta: unde ſi aliunde non conſtet, adijciantem talem conditionem diſſentiri tali contractui, hic ab eccleſia judicatur validus, quia quoties non conſtat de diſſenſu, præſumitur conſenſus, idque in gratiam matrimonij, & favorem ſacramenti. Hinc licèt conditio impoſſibilis, ſi relinquatur ſuæ naturæ, indicet diſſenſum: ſuppoſito tamen ſtatuto eccleſiaſticò reijciente talem conditionem à contractu matrimoniali; & ſuppoſita notitia ejusdem ſtatuti in contrahentibus, tunc ſi non adſint alia ſigna diſſensûs conditio potiùs indicet conſenſum, quia eam adijciens, cùm ſciat, conditionem impoſſibilẽ reijci ab eccleſia; & non obſtante tali adjectione matrimonium judicari ab eccleſia validum: & nihilominus contrahens eam conditionem adijciat matrimonio; in hiſce circumſtantiis meritò præſumitur velle contrahere eo modo, quo eccleſia judicat in tali caſu, proinde cùm eccleſia judicet, tale matrimonium validum, & abſolutum; præſumitur etiam contrahens, & adiiciens talem conditionem validè, & abſolutè contrahare.

Quæritur quintò, quid juris, ſi conditio ipſa impoſſibilis adiecta contractui matrimoniali cenſaetur à contrahentibus poſſibilis? 21 Reſpondetur, tunc conditionem impoſſibilem non judicari, ut talem, ſed ut putatam poſſibilam à contrahentibus: ratio, quia matrimonium dependet ex intentione contrahentium, proinde conditio ab iisdem adiecta aliam vim habere non debet, quàm ipſi contrahentes intendunt; unde conditio impoſſibilis adiecta contractui matrimoniali, & putata à contrahentibus poſſibilis habet tantùm vim conditionis poſſibilis: & ſicut conditio poſſibilis ſuſpendit conſenſum usqua ad purificationem ejusdem conditionis, ita etiam conditio impoſſibilis exiſtimata poſſibilis à contrahentibus; ſiquidem exiſtimatio poſſibilitatis conditionis adiectæ eſt ſignum intentionis in contrahentibus ſuſpendendi conſenſum usqua ad purificationem conditionis, ſau usque ad evantum ejusdem: atqui quando ſunt ſigna talis intentionis, matrimonium non judicatur validum in utroque foro, proinde etiam quando conditio impoſſibilis exiſtimatur poſſibilis. Tum quia legatum relictum in teſtamento ſub conditione impoſſibili, quam teſtator putabat poſſibilem, eſt invalidum *l. ſervo manumiſſo. ff. de condit. indeb.* proinde etiam erit invalidum matrimonium.

An verò in tali caſu conditio adiecta irritet 22 contractum, vel tantùm eum ſuſpendat usque ad eventum conditionis. Reſpondetur irritare contractum, quia nullus tenetur expectare eventum impoſſibiliter futurum, unde cùm repugnet conditionem impoſſibilem evenire, quamvis poſſibilis exiſtimetur, dicendum eſt, talem contractum non hærere ſuſpanſum, donec conditio purificetur, ſad eſſe ipſo facto irritum, & contrahentes manere liberos ab omni obligatione. Idque procedit, ſive talis conditio prudenter, & bona fide æſtimetur poſſibilis, ut cùm qui contrahit ſub conditiona, quòd pater conſentiat, quem putat vivere, cùm tamen ſit mortuus: ſive imprudenter, ut cùm quis contrahit matrimonium ſub conditiona, ſi alter contrahens digito cœlum tetigerit, quia in utroque caſu cùm conſentiens cradat, conditionem non eventuram non videtur conſentire.

Ca-

23 Cæterum ut conditio impoſſibilia habeatur pro non adiecta, requiritur in contrahentibua notitia ſtatuti eccleſiaſtici, quo declaratur, hujusmodi conditionem haberi pro non adiecta, quia eo ipſo, quòd contrahentes ſunt conſcij huius ſtatuti, & non declarant, ſe velle recedere ab ipſa juris præſumptione, prudenter præſumuntur ſtare eidem juris præſumptioni, & ſenſum ipſius juris in ſuo matrimonio intendere: quòd ſi ignorarent ſtatutũ eccleſiaſticum, durè cum illis ageretur, ſi in ſoro judiciali adigerentur ſtare ſtatuto, cuius nunquam habuerunt notitiam, & præſertim ſi talis ignorantia fuit invincibilis, quia conditio impoſſibilis ex ſua natura, & ex communi loquendi uſu ſignificat diſſenſum: unde ut in foro externo juſtè reiiciatur à contractu, & contrahentes præſumantur conſenſum habuiſſe, neceſſaria videtur in ipſia notitia talis ſtatuti, cùm lex non obliget, niſi ut cognita, imo Sanchez *lib. 5. de matrim. diſput. 3.* cenſat, hanc notitiam juris, & impoſſibilitatia conditionis neceſſariam eſſe in utroque contrahente: quia cùm matrimonium perficiatur ex mutuo utriusque conſenſu, neceſſe eſt, ut in utroque conjuge reperiatur hæc cognitio juris, ut juſtè in utroque præſumi poſſit mutuus conſenſus. Hinc addit Sanchez *loc. cit.* raro contingere, quòd matrimonium ſub impoſſibili conditione initum debeat in foro externo validum reputari, eò quia regulariter hoc jus legis canonicæ ignoretur à fœminis.

24 Quæritur ſextò, an non ſolùm à contractu matrimoniali reiiciantur conditiones impoſſibiles per naturam, ut contraho tecum, ſi digito cœlum tetigeris: verùm etiam conditiones, quæ in jure dicuntur impoſſibiles, ut contraho tecum, ſi inter conſanguineos intra quartum gradum licitum ſit matrimonium contrahere, vel ſi filius poſſit ſine cauſa à patre exhæredari? Reſpondetur cum Covarruvia *4. decret. p. 2. c. 3. §. 2.* Sanchez *lib. 5. diſput. 3.* huiusmodi conditiones jure impoſſibiles etiam reiici à contractu matrimonii: ratio eſt, quia tales conditiones dicuntur nobis ſimpliciter impoſſibiles, ſiquidem id ſolum dicimus poſſe, quod juſtè poſſumus *l. Nepos procul. ff. de V. S.* Tum quia ut notat Covarruvias hæ conditiones impoſſibiles de jure reiiciuntur ab ultimis voluntatibus *l. 1. ff. de condit. inſtit.* proinde etiam reiiciuntur à contractu matrimoniali.

25 Verùm quia hæ conditiones aliquando ſunt contra jus humanum, & nonnunquam contra jus naturale, ut contraho tecum, ſi furtum ſit licitum, & apponi poſſunt ſecundùm omnes temporis differentias, ut contraho tecum, ſi furtum fuit, eſt, vel erit licitum. Dubitari poteſt, quandónam tunc adiecta conditio reiicienda ſit. Et reſpondetur, quòd ſi conditio adiecta ſit contra jus naturæ, tunc in quacunque temporis differentia apponatur, reiicienda ſtatim eſt, quia jus naturæ eſt ſemper idem, ac invariabile; ſin verò conditio adiecta ſit contra jus humanum reiicienda eſt pro tempore, quo tale jus viget. Hinc deciſio Gregorij IX. in c. *fin. de condit. appoſit.* intelligitur etiam de conditionibus impoſſibilibus de præterito, præſenti, & futuro adiectis contractui matrimoniali: quia conditiones impoſſibiles non reiiciuntur à matrimonio, eò quia obligent ad impoſſibile; ſed quia præcisè ſunt impoſſibiles: atqui conditiones per naturam impoſſibiles non minus ſunt impoſſibiles de præterito, & præſenti, quàm de futuro, proinde ſub quavis temporis differentia reiiciuntur à contractu matrimonii. Tum quia conditio impoſſibilis de præſenti excluditur ab ultima voluntate *l. ſi media ff. de hæred. inſtit.* juxta Gloſſam *V. ſi vivent*, ubi conditio, ſi filia Teſtatoris vivit, & caſu, quo habuit filiam reiicitur à teſtamento, ut impoſſibilis, proinde etiam reiicitur à matrimonio, quia eodem modo, quo reiicitur ab ultima voluntate; reiicitur etiam à contractu matrimonii. Neque obſtat conditiones de præſenti, & præterito non eſſe propriè conditiones, eò quia non ſuſpendant contractum. Nam reſpondetur, Pontificem *in d. c. fin.* non attendere proprietatem conditionis, quæ eſt ſuſpendere contractum, ſed tantùm ipſam impoſſibilitatem, quæ æquè reperitur in omnibus differentiis temporum, ſi ſit impoſſibilitas per naturam.

26 Si dicas, conditionem turpem de præſenti, & præteritò non reiici à matrimonio, ut contraho tecum, ſi furtum feciſti. Reſpondetur eſſe diſcrimen, quia tametſi deciſio ſit eadem de conditione turpi, & impoſſibili adjecta contractui; ratio tamen eſt diverſa; quia conditio turpis non reiicitur præcisè, quia turpis ſit, ſed quia obligat, & invitat ad peccandum, & quia hoc tantùm conveuit conditioni turpi de futuro, non verò de præterito, & præſenti; ſequitur, quòd ſola conditio turpis de futuro reiiciatur à contractu matrimonii, non verò de præterito: ſecus conditio impoſſibilis reiicitur præcisè, ex eo quòd ſit impoſſibilis, & quia hæc impoſſibilitas ſi ſit per naturam, æquè reperitur in re in quavis temporis differentia, ſequitur, conditionem de impoſſibili reiici non ſolum, ſi reſpiciat futurum, ſed etiam præteritum, & præſens, non ita conditio turpis de præterito, & præſenti.

27 Quæritur ſeptimò, an ſi matrimonium initum fuerit ſub hac conditione, ſi pater conſenſerit, ſit validum. Reſpondetur tale matrimonium initum ſub conditione contingenti, & honeſta de futuro, non eſſe ſtatim validum, & deſumitur ex c. *de illis 6. ſuper eo de condit. appoſit.* quia hæc eſt natura conditionis contingentis quamvis honeſtæ de futuro, ut ſuſpendat actum, & conſenſum ſub ea datum, donec conditio purificetur, ſeu eveniat juxta §. *conditionali inſtit. de V. O.* ſed ad matrimonium requiritur conſenſus de præſenti, proinde conſenſus præſtitus ſub conditione de futuro, tametſi manifeſtatus per verba de præſenti, non dat ſtatim valorem matrimonio inito. Secus ſi conditio ſit de præſenti, vel præterito ſtatim pro illius veritate, vel falſitate matrimonium eſt validum, vel nullum: quia exiſtente conditione vera habetur conſenſus neceſſarius de præſenti, cùm quo matrimonium eſt ſtatim validum:

dnm:&axiſtente conditiona falſa deeſt talis conſenſua, & matrimonium eſt irritum. Tum quia conditionas de præterito, & præſanti non ſuſpendunt alioa contractus, *l. inſtitutio talis. ff. de condit. inſtit.* proinda aeque ſuſpendunt matrimoninm.

28 Quid verò dicendum ſit, ſi contractni matrimoniali adiiciatur conditio, ſi patar meus conſentiat, & pater non dicat ſe conſentire, nec diſſantire, nac alia exhibeat ſigna, ex qnibus coniiai poſſit conſenſus, vel diſſenſus, ſed omnino indifferencer ſa habeat, & pro neutra parte; an tunc ratione taciturnitatia cenſaatur conditio adimplata. Plures reſpondent affirmativè cum Navarro in *ſum. c. 22. n. 63.* Sylveſtro *V. matrimonium*, qnia tuoc conditio adiacta tantùm indicat, filium inire matrimonium, dummodo hoc patri ſno non diſplicaat: atqui per paternam taciturnitatam ſufficiantar colligitur, ei non diſplicara, alioquio ſignum daret diſplicentiæ, proinda tunc conditio præſumitur ſufficienter purificata.

29 Varùm contraria ſantentia aſt atiam probabilis, & deſumitur ex *l. med. 6. ff. de condit, & demonſt.* ubi dicitur, quòd conditio dabeat impleri in forma ſpacifica: ſin autem pater non conſentiat, non impletur conditio in forma ſpecifica, proinde contrsctus cum non purificetur conditio, non ſortitur ſuum valorem. Nequa obſtst, quòd pater par ſusm taciturnitstem neutraliter videatur ſe habere, quia ex *regula 44.* ia qui tacet, nec ſatetur, nec negat: unda ſi ſa habet neutralitar, nec magis propendet in partem affirmativam, quàm negativam; avidens eſt, qnòd per talem taciturnitatem non conſentiat, alioquin non ſe haberet nentraliter, ſed mágis propendaret in partam affirmativam, ſeu conſenſum, quem præſumeretur dare, unde par ſolam taciturnitatem non impletur conditio, quæ exigit conſenſum. Præterea quia ex *c. cum de offic. deleg.* facta non præſumnntur, niſi probentur: atqni conſenſus parantis pertinet ad factum; proinde niſi probatnr, non præſumitur ax taciturnitate, quia cùm per taciturnitatem ſe habeat neutraliter, non poteſt taciturnitas aſſe ratio probandi magis conſenſum, quàm diſſenſum.

30 Nihilominns putârim, adhuc adhærendum primæ, & ad fundamantum ſecnndæ poſſat reſponderi, ſenſum illius conditionia regulariter loquando eſſa hunc, dummodo patri non diſplìceat, val dummodo pater non contradicat, quando enim filius init ſimilem contractum ſub conditione ſi patri placuerit, regularitar ſempar intelligitnr, ſi pater non contradixarit, tunc enim cenſatur ſufficientar impleta conditio in forma ſpecifica, per hoa quòd pater non contradicat, unde ſi patar nautraliter ſa habeat, nec magis propendeat ad unam partem, quàm ad aliam, tunc non contradicit, quòd ſufficit, nt purificetur conditio in forma ſpecifica: hina ad id quod addebatur ex *regul. 44.* negatnr conſaquentia, quia per adiectam conditionem, ſi patri plscuerit, non requiritur poſitivus conſenſus, ſed naque diſſenſus: & utrumque habetur par taciturnitatem ax allegata regula juris. Ad aliud petitum ex *c. cum de offic. deleg.* reſpondetur, ad purificandam hanc conditionam adiectam contractui matrimoniali, ſi patri meo placbarit, non requiri, quòd pater ponat expreſſum conſenſum, nec ut præſumatur; ſed ſufficit, ſi ſint ſigna non diſſensûs, & tale ſignum eſt ipſa taciturnitaa, in qua includitur virtualitar ipſe conſenſus: cùm enim pater ſciat contractum initum à filio ſub conditione, ſi ipſi placuerit; & ipſa non contradicat cenſetur virtualiter aſſentiri; alioquin cum commodè poſſit contradicera, & nolit, per ipſam taciturnitatem ſufficienter aſſentitur in ordine ad purificandam conditionem in forma ſpecifica.

Quæritur octavò, an, quando contractus initur ſub conditiona poſſibili, & honeſta, & 31
qnæ ſuſpenderat conſenſum; aùm primùm hæa purificstur, contractus acquirat ſuum valorem, & fiat verum matrimonium abaque novo conſenſu? Reſpondetur poſt purificatam conditionem eſſe neceſſarium novum conſenſum abſolutum, ad hoc ut contrsctua conjngalis initus per verba de præſenti ſub conditione de futuro, ac adveniente fiat matrimonium validum ita cum D. Thoma in *3. p. q. 47. art. 5.* D. Bonaventura *in 4. diſt. 28. q. 5. num. 13.* docent ferè omnes Theologi, ut etiam ex Juriſtia Covarruvias *in 4. decret. p. 2. c. 3.* Navarrus *lib. 4. conſ. tract. de ſponſ. conſ. 14. num. 7.* & id vidatur expreſsè definitum in *c. ſuper eo. de condit. appoſ.* ubi duo expreſsè ſtaruuntur. Primò conſenſum ſub conditione de ſnturo non eſſe conſenſum de præſenti, tametſi exprimatur per verba de præſanti: ſecundò ut qui contraxit ſub conditione de ſuturo compellatur iterum contrahere, ſi conditio implsatur; atqui non poteſt iterum contrshera, quin novum ponat conſenſum; proinda qui contraxit ſub conditione da futuro, poſt purificatam conditionem tenetur novum conſenſum ponere: ergo qui contrahit matrimonium per verba de præſanti ſub conditione poſſibili, & honeſts, adveniente conditione, quæ conſenſum ſuſpenderat, tenetur novum conſenſum ponere, ut matrimonium validè fiat.

Ratio itidem ex eo patitur, quia ad matri- 32
monium requiritur conſenſus purus, & abſolutua de præſanti: atqni prior conſenſus ſub conditione poſſibili, & honeſta da futuro, non fuit purus, & abſolutua, proinde ut fiat matrimonium, præter priorem conſanſum ſub conditione poſſibili, & honeſta, purificata hac conditione requiritnr alius novus conſenſus, qui ſit purus, & abſolutus de præſanti: ſiquidem prior conſanſus fuit tantùm conditionatus, & ſuſpenſus, proinde inſufficiens non ſolùm ad matrimonium ineundum, verùm etiam ad ſponſalia contrahenda, ut habetur in *c. unic. de ſponſal. in 6.* ubi dicitur; ex ſponſalibus conditionalibus ante purificatam conditionem non oritur impedimentum publicæ honeſtatia, ſi poſtea contrahatur matrimoniū cum conſanguinea primæ ſponſæ: ergo quia ſponſalia de futuro ſub conditione non erant ſponſalia, alioquin ortum fuiſſet impedimentum publicæ honeſtatia. Firmari

mari etiam ex eo poteſt, quis nollum ſacrementum pendere poteſt à conditione de futuro, ſed ſtatim eſt velidum, vel irritum, hinc ſi Miniſter baptismi dicet, Ego te baptizo, ſi reſtitueris, nihil efficit, tametſi poſtee purificetur conditio, & fiat reſtitutio; ſed qui reſtituit, debet iterum baptizari: & ita dicendum eſt de Miniſtro ſacrementi pœnitentiæ, ſi dicet, Ego te abſolvo, ſi reſtituaris: unde ſacramentum matrimonij cum non poſſit dependere à conditione de futuro, ut ea impleta fiet matrimonium, requiritur neceſſeriò novus conſenſus, novúsque contractus, eò quie prior conſenſus non fuerit purus, & abſolutus, qualis requiritur ed matrimonium, nec fuit conſenſus de præſenti, tametſi fuerit expreſſus per verba de præſenti.

33 Si dices, priorem conſenſum conditionatum per purificationem conditionis fieri abſolutum, & conſenſum de præſenti; proinde ſufficere, ut fiat merrimonium ſine elio conſenſu etiam in ratione ſacramenti, eò quie id ſpeciele ſit huic ſacramento, ut in contractu fundetur, & neturam ſequetur contrectus, qui cùm per conditionis purificationem tranſeat de ſtetu conditionelí ad abſolutum, ita etiam ſecremenium conficitur tunc abſolutè, quando purificatur conditio edjecte contractui.

34 Sed contre, quia ſola mutatio rei ad extra non poteſt variere conſenſum internum, eúmque transferre de ſtetu conditionato ad abſolutum, quia ad id neceſſaria eſt mutatio intentionis: unde cùm prior conſenſus præſtitus fuerit ex netura ſua conditionetus, non poteſt per ſolem extrinſecam mutationem tranſire in ebſolutum, quie extrinſece mutetio, nil ponit in priori conſenſu, neque eufert quidquam; proinde menet, ſicut entee. Neque adimpletio conditionis ſufficit, ut prior conſenſus conditionatus fiat abſolutus, quia impletio hæc non efficit novum conſenſum, proinde ſi prior non ſufficiebat ante conditionem adimpletam, neque ſufficiet poſt ejus purificationem.

25 Hinc ſi entequam purificetur conditio, & ponatur novus conſenſus elter contrehentium contraheret matrimonium de præſenti ebſolutè ſine conditione ulla adiecte, tametſi peccaret contra fidem prius datam, non tamen metrimonium de præſenti initum cum conſanguinee illius, cui ſpoponderat ſub conditione de futuro, eſſet irritum, quia prior contractus conditionatus non habuit vim ſponſalium, proinde non potuit ex teli contractu oriri impedimentum publicæ honeſtetis, ut declaravit Bonifecius VIII. in *c. ex ſponſalibus unic. h.t. in 6.* Hinc notat Valentie in *3.p. diſput.* 10. *q. 3. punct. 3.* quòd ſi contractus matrimonialis de præſenti, & pendens ex conditione de futuro fiat inter perſonas illegitimas ad metrimonium, ut inter conſanguineos in gredu prohibito, dicántque de præſenti ſe contrahere, ſi Pontifex cum ipſis diſpenſeverit, tum impletâ conditione neceſſariò eſt repetendus conſenſus, ut metrimonium ſit velidum, idque non ſolùm quia prior conſenſus fuit conditionatus: verùm etiam quia tempore, quo fuit exhibitus perſonæ contrahentes non erent habiles ad metrimonium, proinde talis conſenſus eſt etiam nullus retione impedimenti, quod reperitur in contrahentibus.

Juvat notere prædicte, in deciſione hujus quæſiti regulariter eſſe intelligenda de illis contrahentibus, qui ſine eliqua proteſtatione contrehunt de præſenti ſub conditione de futuro: alioquin ſi contrehentes expreſsè proteſtantur, vel eliis ſignis externis declerent, ſe velle, ut adveniente conditione matrimonium ſtatim fiet, & ex nunc pro tunc de præſenti dicent ſe conſentire in matrimonium; & poſtea perſeverent in eedem voluntete, & conſenſu virtuali, donec purificetur conditio; tunc probebile videtur, quòd ſi ſine alio novo conſenſu metrimonium fiat, ſit velidum: quia quendo conditio purificatur, hebetur conſenſus de præſenti ſaltem virtualis ſuppoſitê prævia declaratione. Contraria temen ſententia docens, eſſe ponendum novum conſenſum abſolutum, eſt communior, ac tutior, proinde eidem adhærendum etiam præmiſſe illa proteſtatione contrahendi ex nunc pro tunc. 36

Contrariam tamen ſententiem docent etiam plures Canoniſtæ, quibus edhæret Sanchez *lib. 5. diſput. 8. num. 5.* quia cùm primùm purificatur conditio honeſta de futuro ſine novo conſenſu videtur fieri matrimonium: proinde quendo contrehentes ſunt conſenguinei, & conſenſerunt in matrimonium ſub conditione, ſi Papa diſpenſaverit, cum conſenſus ille non fuerit præſtitus pro tempore, quo contrahentes erant inhabiles ante diſpenſationem; ſed pro tempore impletæ conditionis, in quo jam facti habiles ſunt, videtur tunc metrimonium fieri ſine novo conſenſu; ex quo inferunt propugnentes hanc ſententiam, metrimonium initum cum ſecunda poſt purificatam conditionem eſſe invalidum; quia per purificetionem conditionis matrimonium cum prima cæpit ratum eſſe. Secundò inferunt, contrahentem cum duebus ſub conditione de futuro etiam per verba de præſenti, fieri maritum illius, cujus conditio prius purificatur. Nititur hæc ſententis, primò quia alij contrectus conditioneti purificeta conditione ſunt velidi ſine novo conſenſu *l. hac venditio. ff. de contrah. empt. l. potior ff. qui potior. in pign. habean.* ergo etiem contractus matrimonialis ſub conditione honeſta de futuro initus purificata conditione menet abſolutus. Firmant primò quie ed votum ſufficit conſenſus conditionatus poſt impletam conditionem, proinde etiem ad metrimonium. Secundò quie conſenſus conditionatus ſub conditione de præſenti eſt ſufficiens ed matrimonium, proinde etiem conſenſus de futuro edimpleta conditione, ſi temen conſenſus virtualiter perſeveret, donec purificetur conditio: ſiquidem talis conſenſus per purificetionem conditionis perinde ſe hebet, ac ſi initus ſit ſub conditione de præſenti. Firmant tertiò, quia ſi Titius dicat Lucretiæ, contraho tecum, ſi tu quoque mecum contraxeris, & Lucretia reſpondeat, contraho tecum, fit tunc verum metrimonium abſque ullo novo conſenſu ponendo à Titio, 37

quamvis ejus conſenſus fuerit conditionatus de futuro contingente: ergo erit etiam validum matrimonium, ſi conditio ſit de futuro, præſertim ſi mulier ſit abſens, & conditio non poſſit ſtatim impleri ob locorum diſtantiam.

38 Sed contra quia tametſi cæteri contractus dicantur valere quoad effectum, & ex diſpoſitione legis præcipientis, ut contrahentes ſub conditione firmum, ratúmque habeant contractum; non tamen ipſi contractus perficiuntur in ſua forma ſpecifica per ſolam purificationem conditionis: quia cùm contractus ſub conditione de futuro ſint tantùm promiſſivi; non habetur ex eorum natura, quòd purificata conditione tranſeant de ſtatu conditionato ad abſolutum abſque novo conſenſu. Quòd ſi dicas, jus civile conferre valorem hujusmodi contractibus, non ſolùm quoad effectum, ſed etiam in ratione contractus, eò quia jus civile poſſit in illis ſupplere conſenſum. Reſpondetur quidquid ſit de aliis contractibus, id abſolutè negandum eſt de contractu matrimoniali, quia cùm hic pertineat ad jus eccleſiaſticum, non poteſt jus civile quidquam diſponere ſupra contractum matrimonij, ſicut diſponit de aliis contractibus non pertinentibus ad forum eccleſiaſticum, proinde jus civile non poteſt ſupplere defectum conſensûs in contractu matrimoniali, tametſi illum ſuppleat in aliis contractibus.

39 Ad primam confirmationem negatur paritas de voto, quia ſimplex votum eſt pura promiſſio, quæ impleta conditione obligat, perinde ac obligant ſponſalia impleta conditione: ſecus in matrimonio ultra promiſſionem puram habetur etiam actualis tranſlatio dominij rei promiſſæ, quæ non poteſt fieri ex vi ſolius contractus promiſſorij.

40 Ad ſecundam negatur conſequentia, quia conſenſus ille ab initio præſtitus, tametſi perſeveret usque ad purificationem conditionis; nihilominus eſt ſemper conſenſus de futuro, ſempérque habet idem objectum, ſeu matrimonium futurum; ſiquidem perinde eſt dicere de præſenti contraho tecum ſi pater meus conſenſerit, ac dicere de futuro contraham tecum poſtquam pater meus conſenſerit, quamobrem talis conſenſus ita conditionatus non ſufficit ad ineundum matrimonium, quia hoc exigit conſenſum purum, & abſolutum de præſenti.

41 Ad aliam confirmationem negatur conſequentia, quia illa conditio, contraho tecum, ſi tu itidem mecū contraxeris, eſt generalis, & intrinſeca, proinde non ſuſpendit actum; cùm enim ſit de ratione intrinſeca matrimonij, ut uterque contrahens conſentiat, requiritur neceſſariò, ut ſi unus conſentit, alter etiam conſentiat, & hic mutuus conſenſus ſupponitur eſſentialiter, & intrinſecè, ut matrimonium ſubſiſtat. Quæſtio verò procedit de conditionibus extrinſecis, & ſpecialibus.

42 Cæterum ſi Titius dicat, contraho cum Lucretia à me diſtante per tres horas itineris, ſi ipſa quoque mecum contraxerit, & illa cùm primùm certior fit de conſenſu præſtito à Titio etiam det ſuum conſenſum, matrimonium videtur validum, quia licèt contractus fiat inter abſentes; nihilominus, quia tempus illud interjectum inter conſenſum utriusque moraliter cenſetur ſimul; ita etiam conſenſus utriusque conjugis cenſetur eodem tempore præſtitus. Si tamen per longius itineris ſpatium conjuges diſtarent, tunc per Procuratorem potiùs deberent matrimonium illud inire, vel contrahentes deberent ſimul convenire, quod ſemper tutiùs eſt, & ad praxin deducendum.

Quæritur nonò, an matrimonium contractum non ſervata lege, & conſuetudine loci, ſeu regionis, in qua ſolent matrimonia celebrari, ſit validum? Reſpondetur, matrimonium validè iniri, quamvis conſuetudines, & ſolemnitates patriæ non ſerventur, ídque deſumitur ex *c. de Francia 1. h. t.* ubi ex Concilio Triburienſi ſtatuitur, quòd ſi quis matrimonium contrahat non ſecundùm leges, & conſuetudines loci illius, matrimonium tenet, adeò ut ſi prima dimiſſa aliam ducat, teneatur ſecundam dimittere, & reverti ad primam. Ratio eſt, quia conſuetudo cum ſit juris poſitivi, & humani non poteſt habere vim contra matrimonium legitimè initum, nec poteſt illud quoad ſubſtantialia irritare, vel tollere; quia matrimonium, ut eſt ſacramentum oritur ex jure divino, cui nulla conſuetudo humana poteſt præjudicare, ut notat Abbas in *d. c. de Francia 1. num. 3. h. t.* Et id non ſolùm intelligi debet de conſuetudine laicorum, qui nullam habent poteſtatem diſponendi de rebus ſpiritualibus, verùm etiam de conſuetudine communi tam Clericis, quàm laicis. Tum quia textus in *d. c. de Francia* loquitur generaliter de quacunque conſuetudine, ad quam inducendam requiritur conſenſus majoris ſaltem partis populi, proinde loquitur de conſuetudine communi Clericis, & laicis: quia etiam Clerici ſunt de populo, & univerſitate. Hinc non ſolùm laici, ſed etiam Clerici carent poteſtate ſtatuendi de his, quæ pertinent ad eſſentiam matrimonij, quia hæc ſunt reſervata ſoli ſummo Pontifici, proinde conſuetudo non poteſt in his præjudicare matrimonio, ut notat Fagnanus in *c. 1. num. 15. de cognat. ſpirit.* quinimò neque talis conſuetudo poteſt legitimè præſcribi cùm ſit contra jus divinum, ut habetur in *d. c. de Francia 1. h. t.* 43

Sunt tamen quædam veluti acceſſoria, & accidentalia ipſi matrimonio, & circa hæc poteſt conſuetudo patriæ, in qua contrahitur matrimonium aliquid diſponere, ut notat Hoſtienſis in *d. c. de Francia 1. h. t.* ut ſi conſuetudo loci ſit, ut nullum conjugium fiat ſine dote, & ut nuptiæ publicè celebrentur, ac ſponſus, & ſponſa benedicantur à ſacerdote, & paranymphis offerantur, & aliæ hujusmodi cæremoniæ adhibeantur: quia cùm hujusmodi ſolemnitates ſint tantùm accidentales, non pertinent ad eſſentiam matrimonij, ſed tantùm ad ejus probationem, adeò ut ſi conſtiterit, eas interveniſſe, non ſuperſit locus dubitandi de tali matrimonio legitimè inito: ſin verò omiſſæ ſint, cenſeatur concubitus illicitus. 44

An

45 An verò per conſuetudinem poſſint impedimenta matrimonij tam impedientia, quàm dirimenta induci, & quomodo? non conveniunt Doctores, alij dicunt, hanc vim inducendi hujusmodi impedimenta obtinere ſolam conſuetudinem mixtam, ſeu communem Clericis, & laicis, ſi illam ſcandalum comitetur, quod procul dubio ex matrimonio inito contra talem conſuetudinem orietur: tunc docent tale matrimonium impediri, & dirimi, non ratione conſuetudinis, ſed quia ſacri Canones non patiuntur cum ſcandalo matrimonium contrahi; ratio itidem eſt, quia ſicut conſuetudo non poteſt habiles eos ad contrahendum efficere, quos jus canonicum inhabiles facit *c. quod ſuper in fin. de conſanguin. & affin.* ita neque poteſt eos inhabiles reddere, quibus jus matrimonium permittit, & ita docent Covarruvias, Henriquez, Lopez, & alij quos plena manu congerit Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 4. num. 7.* & explicant textum in *c. de Francia 1. h. t.* de conſuetudine tantùm laicorum, & quam nullum ſcandalum comitatur, in hoc ſenſu dicunt, matrimonium initum contra leges, & conſuetudines loci validum eſſe. Alij non exigunt conſuetudinem communem Clericis, & laicis, ſed tantùm quæ trahat ſcandalum ſi contra ipſam fiat matrimonium, & arguunt à matrimonio ſpirituali, ad carnale ex *c. cum olim* juncta Gloſſa *fin. de clericis conjug.* & ita docent cum Gloſſa Butrius, Præpoſitus, & alij, quos citat Sanchez *loc. cit. num 11.* alij volunt per conſuetudinem poſſe quidem introduci impedimenta impedientia, non verò dirimentia, & ita docent Gloſſa, Goffredus, Innocentius in *d. c. ſuper eo*, & alij, quos refert Sanchez *lib. 7. de matrim diſput. 4. n. 10.*

46 Verior tamen ſententia eſt per conſuetudinem legitimè præſcriptam in *c. fin. de conſuet.* poſſe induci impedimenta etiam dirimentia matrimonij, ut docet ipſe Sanchez *loc. cit.* hinc propter conſuetudinem legitimè præſcriptam matrimonium contra eam initum nullum eſt, in *c. ſuper eo de cognat. ſpiritual.* Secus quia in *c. de Francia 1. h. t.* nulla fuerat conſuetudo legitimè præſcripta apud Francos, nec ab eccleſia approbata, quæ matrimonium dirimeret, ſed tantùm aderant leges præſcribentes ſolemnitatem nuptiis, tam in bannis, quàm in dotis conſtitutione, & ideo in *c. de Francia 1. h. t.* matrimonium initum contra talem conſuetudinem judicatur validum.

47 Quòd ſi dicas, apud varias Nationes legibus ſæcularibus fuiſſe certa matrimonia prohibita, ut inter Vaſallum, & dominam feudi apud Francos ex edicto Henrici II. relato à Guiberto Coſtano *de dote q. 12.* ut etiam quòd Principes de ſanguine regio non poſſint matrimonium contrahere ſine conſenſu Regis, ut ait Franciſcus Marcus *deciſ. Delphin 306. num. 5.* & ex Phroſaro Renatus Copinus *lib. 3. de dom Franc. tit. 19. n. 11.* hinc Parlamentario Arreſto fuit declaratum nullum matrimonium Gaſtonis fratris Regis Ludovici XIII. cum Margarita Duciſſa Lotharingiæ, eò quia initum ſine aſſenſu Regis, ut narrat Dupleſſius in Ludovico XIII. anno 1634. Sunt etiam plures aliæ leges civiles, quibus prohibentur matrimonia contrahi.

Verùm leges ſæculares non poſſunt quidquam contra ſubſtantiam matrimonij, quia cùm matrimonij contractus ita elevatus fuerit à Chriſto Domino ad ſacramentum, ut nullo modo apud fideles poſſit iniri ut contractus, quin etiam ſit ſacramentum: inde provenit, ut nullus Princeps ſæcularis, vel eccleſiaſticus præter ſummum Pontificem poſſit impedimenta matrimoniis apponere, ut rectè probat Baſilius Pontius *lib. 6. de matrim. c. 2. num. 4.* hinc leges ſæculares impeditivas matrimonij ut omnino injuſtas improbârunt Eugenius *conſil. 18. n. 14.* Sanchez *lib. 4. de matrim. diſp. 25 n. 2.* Sunt tamen qui eas leges defendant ut juſtas, inter quos Barbosa in *lib. 1. p. 4.* Molina Juriſta *de primogen. lib. 2. c. 16. n. 10.* ideo poſſet reſponderi per leges ſæculares poſſe juvari ſacros canones, quibus certa matrimonia improbantur, cujusmodi ſunt leges Hiſpanæ apponentes pœnam contra contrahentes matrimonia clandeſtina, hæ leges juvant ſacros canones prohibentes matrimonia clandeſtina; leges enim ſæculares adjiciunt tantùm pœnam: aliæ verò leges ſæculares, quibus certa matrimonia impediuntur, debent omnino improbari ut nullæ ex defectu juriſdictionis, quâ carent ſæculares in res pertinentes ad forum eccleſiaſticum. 84

Quæritur decimò, an conſenſus ſub conditione turpi ſubſtantiæ matrimonij, aut ejus bonis contraria ſufficiat ad matrimonium? Reſpondetur cum D. Thoma in *3. p. q. 47. art. 5* Covarruvia *2. p. de matrim c. 3. §. 1.* talem conſenſum ſub illa conditione turpi non ſufficere ad validè contrahendum matrimonium, & expreſsè id definitur in *c. fin. de condit appoſ.* Conditiones turpes ſubſtantiæ matrimonij contrariæ, præ cæteris ſunt iſtæ, contraho tecum, ſi venena ſterilitatis ſumpſeris; vel ſi generationem, & partum prolis evites: vel ſi pro quæſtu adulterandam te tradas. Ratio eſt, quia ex natura rei implicat rem aliquam eſſe abſque ſua eſſentia, & ſubſtantia: atqui de eſſentia matrimonij eſt conſenſus in ordine ad generationem prolis: ergo ſi conſenſui apponatur conditio turpis impeditiva finis matrimonij, conſenſus non ſufficit ad ejus valorem. Præterea quia conditio contraria ſubſtantiæ cæterorum contractuum, eos irritat; ut ſi quis vendat equum ea conditione, ut ejus dominium non transferatur à venditore in Emptorem: ergo conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij illud etiam irritat. Hinc ſi quis contrahat matrimonium cum una, donec aliam ditiorem, & pulchriorem inveniat, matrimonium non eſt validum. quia eſt de eſſentia matrimonij conſenſus in vinculum perpetuum, & in obligationes, ac jura ad bona matrimonij, quæ ea illo dimanant: unde quoties matrimonium contrahitur ſub conditione deſtruente vinculi perpetuitatem, ut contraho tecum, donec ditiorem, & pulchriorem inveniam, nullum ſortitur valorem, & nec etiam quando conditiones deſtruunt obligationes provenientes ex matrimonio. 49

Poſſet

50 Poſſet tamen in contrarium objici, quia conditio contraria Ordini ſacro illum non irritat, ut deſumitur ex *c. Diaconi 28.* ubi declaratur non eſſe prohibendum à miniſterio ſacri Ordidinis eum, qui quando ipſum recepit, proteſtatus fuit coram Epiſcopo, ſe continere non poſſe, adeóque futurum ſibi licitum eſſe uxorem ducere : ergo neque conditio contraria ſubſtantiæ matrimonii adiecta conſenſui illud irritat. Sed contra negatur conſequentia, & ratio diſcriminis eſt, quia ut notat Covarruvia illa conditio ducendi uxorem non contrariatur ſubſtantiæ, & eſſentiæ ſacri Ordinis ; ſed ſolùm adverſatur voto caſtitatis, quod jure tantùm eccleſiaſtico annexum fuit ſacro Ordini : hinc rectè fuit deciſum ſic ordinatum non eſſe prohibendum à miniſterio ſacri Ordinis : at in caſu noſtro conditio adiecta ſupponitur contraria ſubſtantiæ matrimonij, & implicat ex natura rei, rem aliquam ſubſiſtere ſine propria ſubſtantia.

51 Si dicas, conditionem contrariam voto ſolemni religionis ipſum non irritare : ſiquidem conditio retinendi propria bona eſt omnino contraria voto ſolemni paupertatis *c. cùm ad Monaſterium de ſtatu Monach.* & nihilominus non irritat profeſſionem ſolemnem *c. fin. qui Clerici, vel voventes,* ubi declaratur, votum ſolemne cum conditione retinendi propria bona cum omni ſua ſubſtantia, validum eſſe, & matrimonium ſubſecutum irritare : ergo non obſtante conditione contraria ſubſtantiæ matrimonij, hoc ſi contrahatur, validum erit.

52 Sed contra, reſpondetur cum diſtinctione votum ſolemne religionis, ſeu paupertatis emiſſum, cum conditione retinendi propria bona tam quoad uſum, quàm quoad proprietatem eſt contra ſubſtantiam religionis, ac votum ſolemne paupertatis conceditur, & in hoc ſenſu explicatur textus in *c. cum ad Monaſterium de ſtatu Monach.* conditio adiecta retinendi propria bona tantùm quoad uſum, non quoad proprietatem eſt contra ſubſtantiam religionis, & voti ſolemnis paupertatis negatur, & in hoc ſenſo procedit deciſio in *d. c. fin. qui clerici vel voventes,* ut notat Covarruvias *de matrim. p. 2. c. 3. §. 1. n. 8.* unde negatur conſequentia, quia ſi conditio adiecta conſenſui ſit contraria ſubſtantiæ matrimonij illud irritat.

53 Si dicas, matrimonium initum cum intentione non ſervandi fidem, vel nunquam illud conſummandi, vel filium non ſuſcipiendi ſuum ſortiri valorem, tametſi hæc omnia ſint contra bona matrimonij : proinde matrimonium validum eſſe, tametſi ſub iſtis conditionibus contrahatur. Contra eſt, quia aliud eſt contrahere matrimonium cum intentione non ſervandi fidem, vel illud non conſummandi : & aliud matrimonium contrahere non ſolùm cum illa intentione ; ſed etiam cum pacto expreſſo non ſe obligandi ad conſummandum matrimonium, vel fidem ſervandam: inire matrimonium priori modo cum ſola intentione illud non conſummandi non eſt contra eſſentiam matrimonij, proinde hoc non irritatur, ſed ad id ſe obligare ex vi pacti expreſſi adverſatur eſſentiæ matrimonij, & tunc eſt irritum: ſicut votum emiſſum cum ſolo animo illud non adimplendi adhuc eſt validum : ſecus emiſſum cum animo non ſe obligandi ad illud implendum eſt irritum, quia ſine animo ſe obligandi nequit votum ſubſiſtere: ita à pari matrimonium contractum cum animo non ſervandi fidem, vel illud non conſummandi eſt validum, tametſi peccet, ita contrahens : at contractum non ſolùm cum animo, ſed etiam cum pacto illud non conſummandi eſt irritum, quia illa obligatio deſtruit bona matrimonij, & ejus finem.

Quòd ſi hujusmodi conditiones apponantur à contrahentibus poſt matrimonium legitimè contractum illud non irritant, & ratio diſcriminis eſt, quia matrimonium ſemel voluntariè, & legitimè contractum non poteſt amplius diſſolvi, & ejus vinculum eſt perpetuum, quod ſola morte diſrumpitur, & per hoc differt contractus matrimonialis à cæteris contractibus, quia iſti per mutuum diſſenſum poſſunt diſſolvi, quia dependent à ſola voluntate contrahentium tam in fieri, quàm in facto eſſe: ſecus contractus matrimonialis, ſi ſemel validè fiat ex jure divino ejus vinculum eſt perpetuum, & non poteſt amplius diſſolvi per mutuum diſſenſum, unde licèt matrimonium quoad fieri dependeat à voluntate contrahentium, non ita in facto eſſe ejus diſſolutio dependet à contrahentibus, ex quo liquet, valorem matrimonij nō dependere in conſervari à conſenſu, ſicut dependet valor aliorum contractuum : hinc patet diſcrimen, & ratio, cur conditio contra ſubſtantiam matrimonij ſi adijciatur ipſi contractui, antequam fiat impediat validitatem matrimonij : ſecus ſi apponatur poſtquam matrimonium eſt voluntariè, & legitimè initum amplius illud non irritet, nec diſſolvat. 54

Quæritur undecimò, an conditio honeſta contraria bonis matrimonij, ſi adijciatur ejus contractui irritet matrimonium? Conditiones, quæ poſſunt adijci contractui matrimoniali aliæ ſunt turpes, de quibus dictum eſt in præcedenti quæſtione : & aliæ honeſtæ, ut ſi Titius dicat Lucretiæ, contraho tecum hac lege, ut perpetuam caſtitatem ſervemus de hiſce enim conditionibus honeſtis eſt difficultas, an ſi adijciantur matrimonio, illud irritent? Reſpondetur cum D. Thoma affirmativè. Ratio eſt, quia matrimonium non poteſt contrahi cum conditione ſecum pugnante, tametſi honeſta ſit ut docet D. Thomas in *3. p. q. 47. art. 5.* Poſſet tamen cum Barbario in *c. fin. de precariis* obiici quia ſi uterque conjux, ante matrimonium eſſet voto ſimplicis caſtitatis adſtrictus adhuc matrimonium inter ipſos initum eſſet validum, tametſi ſic contrahentes tenerentur votum adimplere, & perpetuam caſtitatem ſervare : ergo erit etiam validum matrimonium tametſi conditio de ſervanda perpetua caſtitate adijciatur ipſi contractui : ſiquidem ratione voti emiſſi ante matrimonium, contrahentes cum voto ſimplici caſtitatis, tenentur caſtitatem ſervare, non minus ac ſi matrimonium contractum fuerit cum conditione ſervandi perpetuam caſtitatem. Sed contra, negatur conſequentia, & ratio diſcrimi- 55

nis

Digitized by Google

nia eſt, quia votum ſimplex non eſt traditio, ſed ſola promiſſio, quæ non obſtat, quo minus per ſubſequens matrimonium fiat in conjugem vera translatio dominij corporis ipſius voventis, & juris contendi: ſecus conditio vovendi caſtitatem appoſita contractui impedit plenam, & totalem translationem poteſtatis corporis, quæ ad eſſentiam matrimonij neceſſariò requiritur. Tum quia ex vi conditionis adjectæ contractui de vovenda caſtitate datur utrique conjugi jus juſtitiæ ad non reddendum, & tollitur jus juſtitiæ ad non petendum, hoc autem adverſatur ſubſtantiæ matrimonij.

56 Si dicas, hanc conditionem, ut ſcilicet poſſint conjuges ex mutuo conſenſu vovere, & ſervare caſtitatē tacitè ineſſe contractui matrimoniali, conſequenter eius expreſſionem non irritare matrimonium. Cùm enim poſt contractum matrimonium poſſint conjuges mutuo conſenſu vovere caſtitatem in ipſo contractu matrimonij, hæc conditio tacitè includebatur, tum quia jus petendi, & reddendi debitum tolli poteſt ſalva eſſentia matrimonij, proinde conditio auferens hoc jus non tollit eſſentiam matrimonij, nec illud irritat. Sed contra, quia ex eo, quòd poſt initum matrimonium validum poſſint conjuges vovere caſtitatem, tantùm ſequitur, quòd hæc poteſtas vovendi fuerit tacitè imbibita in ipſo contractu, non verò ipſum votum: quia aliud eſt, conjuges poſſe vovere caſtitatem poſt initum matrimonium, & aliud teneri eam vovere: primum eſt conditio tacitè imbibita in ipſo contractu matrimonij, non ita ſecundum, quod ſi adjiciatur irritet matrimonium. Ad aliud quod addebatur de jure petendi, & reddendi, quod poteſt tolli ſalvâ eſſentiâ matrimonij, reſpondetur, eſſe diſcrimen, quia quando ablatio juris petendi, vel reddendi deducitur in pactum in ipſo actuali contractu, tunc impeditur totalis, & perfecta translatio dominij requiſita ad valorem matrimonij: ſecus ſi matrimonium jam fuerit contractum, & translatio totaliter facta; cùm non poſſit voluntate contrahentium ampliùs revocari, non contrariatur eidem, quòd jus petendi, aut reddendi ei auferatur.

57 Quæritur duodecimò, an dari poſſint caſus etiam poſt Concilium Tridentinum, ut matrimonium initum ſine præſentia Parochi ſuum ſortiatur valorem? Reſpondet affirmativè Amicus in *ſuo curſu theolog. tom. 9. diſput. 7. ſect. 13. num. 135.* ubi enumerat tres caſus, in quibus aſſerit, poſſe matrimonium initum ſine Parocho eſſe validum. Primò quando Parochus ſimpliciter non poteſt haberi. Secundò quando non ſine maximo ejuſdem Parochi, vel contrahentium periculo. Tertiò, ſi maxima contrahendi urgeat neceſſitas, quæ uſque ad Parochi præſentiam differri non poſſit. Et ait, quoad priores duos caſus fuiſſe id declaratum à ſacra congregatione ſuper Concilio circa formam matrimoniorū, quæ in partibus Hollandiæ, Zelandiæ, & Friſiæ contrahuntur. Declaratio verò ſacræ Congregationis Concilij data fuit ſub die 19. Januarij anno 1605. ad Epiſcopum Tricarienſem Nuntium tunc Apoſtolicum per Germaniam inferiorem: verba declarationis ſunt hæc: *Si verò Parochia, in qua fuit aliquando obſervatum decretum Concilij Tridentini Parocho careat, & cathedralis itidem Epiſcopo, & Capitulo habentibus à Concilio facultatem alium ſacerdotem ad id delegandi, nullúſque alius ibi ſit, qui vices Parochi, aut Epiſcopi ſuppleat; matrimonium valet abſque præſentia Parochi, ſervata tamen in eo, in quo poteſt, forma Concilij, nempe adhibitis ſaltem duobus teſtibus. Sin verò extent quidem Parochus, & Epiſcopus, ſed nullo conſtituto Vicario uterque metu hæreticorum lateat, nec ad alterutrum ſit tutus acceſſus, validum eſt matrimonium abſque Parocho, adhibitis tamen duobus teſtibus.* Ex qua declaratione, quam refert Diana *tract. 6. de matrim. reſol. 69.* & Amicus *loc. cit.* duo colliguntur caſus, in quibus matrimonium abſque præſentia Parochi initum eſt validum, dummodo in reliquis ſervetur forma Concilij, & matrimonium contrahatur coram duobus ſaltem teſtibus.

58 Primus caſus eſt, ſi decretum ſit publicatum, ſed eccleſia Parochialis careat Parocho, & cathedralis Epiſcopo, nec non Capitulo habentibus facultatē delegandi alium ſacerdotem, & nullus ſit, qui vicem Parochi ſuppleat: in hoc caſu ſi matrimonium contrahatur coram duobus teſtibus, tametſi ſine præſentia Parochi ſuum ſortitur valorem, ſi in cæteris ſervetur forma præſcripta à Concilio: & ratio eſt, quia licèt tunc matrimonium non contrahatur in facie eccleſiæ, non tamen contrahitur clandeſtinè, cùm probari ſemper poſſit per teſtes ſufficientes, unde non ſequuntur illa incommoda, ob quæ Concilium Tridentinum prohibuit, & irritavit matrimonia clandeſtina.

59 Secundus caſus eſt, quòd tametſi adſit Parochus, & Ordinarius; ſed uterque nullo conſtituto Vicario lateat ob metum hæreticorum, & contrahentes ignorent, ubi ſit tutus ad Parochum, vel Ordinarium acceſſus ob prohibitionem ſub gravi mulcta; matrimonium ſi contrahatur coram duobus ſaltem teſtibus eſt validum, & hi duo caſus frequenter occurrunt in partibus Hollandiæ, Zelandiæ, & Friſiæ. Et id etiam procedit, ſi matrimonium contrahatur à catholicis inter hæreticos promiſcuè viventibus, ſi non ſit tutus acceſſus ad proprium Parochum, vel Epiſcopum: alioquin ſi illis pateat acceſſus ad proprium Parochum, quamvis ſimul habitent cum hæreticis, tenentur catholici coram proprio Parocho contrahere, ſi ſine periculo poſſint illum adire. Hanc ſententiam etiam docet Bellarminus apud Amicum, & eam colligit ex quodam ejus reſponſo dato Octavio Caraffæ Epiſcopo Tricarienſi Nuntio Apoſtolico tunc ad Rhenum inferiorem, ut etiam refert Sylvius: ait enim Bellarminus de matrimoniis contractis, ubi nulli jam ſunt proprij paſtores, jam olim actum fuit coram S. D. N. & Congregatione Concilij Tridentini, & ſententia communis fuit illa eſſe rata. Neque ad hujuſmodi matrimonia pertinere decretum Concilij, cùm in hujuſmodi locis obſervari non poſſit. Non video ergo, cur talia matrimonia non debeant tolerari cùm ſatis conſtet Concilij decre-

tum, quod jubet matrimonium fieri coram Parocho non ſe extendere ad loca ubi nulli ſunt Parochi: hæc Bellarminus.

60 Amicus verò *loc. cit.* ex declaratione ſacræ Congregationis inſert tertium caſum, & ait aſſe maximam neceſſitatem, qualis eſſet ſi contrahentes in metu mortis, vel amiſſionis proprij ſtatus cùm ingenti jactura ſubditorum cogerentur contrahere abſque Parochi præſentia; & affert exemplum de Principe habente aliqoam concubinam, ex qua filium ſuſceperit: ſi enim Princeps ſit conſtitutus in evidente periculo mortis, & ſi ſine legitimo filio decedat, totus ejus Principatus cum maximo ſubditorum damno devolvatur ad Principem hæreticum: cenſet Amicus in hoc eventu poſſe Principem ſine præſentia Parochi matrimonium cum ſua concubina contrahere, ac legitimare filium ex ea ſuſceptum, ut is poſſit Principatui ſuccedere, ſuóſque ſubditos in vera fide, & religione conſervare: quia ſi non tutus acceſſus ad Parochum ex declaratione ſacræ Congregationis excuſat contrahentes, quò minus teneantur contrahere coram Parocho, dummodo adhibeant duos teſtes: à fortiori etiam excuſabit hæc urgens neceſſitas Principem, cùm majoris ſit momenti impedire, ne totus Principatus devolvatur ad Principem hæreticum; quàm non poſſe ad Parochum tutum haberi acceſſum. Nihilominus præter duos priores caſus expreſſos in declaratione ſacræ Congregationis Concilij ſub die 19. Januerij anno 1605. tertium quem colligit ex prioribus Amicus non admitterem, niſi exprimeretur in alique declaratione ejuſdem ſacræ Congregationis: quia id omnino dependet ab eccleſia, à qua non eſt recedendum in re tanti momenti.

61 Quòd ſi bona fide tale matrimonium contraheretur à Principe conſtituto in illa extrema neceſſitate cum ſua concubina ad eum finem, ne totus ejus Principatus cum ingenti damno ſubditorum devolveretur ad Principem hæreticum, poſſet eccleſia illud ratificare: quia ſicut pro bono publico ad evitanda plura incommoda prohibuit, & irritavit matrimonia inita ſine præſentia Parochi, & Teſtium: ita ob bonum publicum mutatis circumſtantiis ad impediendum, ne totus Principatus devolvatur ad Principem hæreticum cum graviſſimis incommodis, & damnis Catholicorum, poteſt tale matrimonium ratificare, & approbare, ſicut enim legislator ob bonum publicum legem condit, ita poteſt ob idem bonum publicum eandem ſolvere mutatis ſcilicet circumſtantiis.

62 Quæritur tertio decimò, an in mortis articulo poſſit Parochus ſolus aſſiſtere matrimonio, & conjungere contrahentes ſine præviis denuntiationibus, & Teſtibus. Plerúmque contingit, ut velit quis contrahere cum aliqua vel ad legitimandam prolem ex illa ſuſceptam; vel ad tollendam infamiam, & dedecus fœminæ; dubitatur, an tunc poſſit Parochus aſſiſtere ſolus? Reſpondetur, quod ad prævias attinet denuntiationes, poſſe has in articulo mortis omitti; quia cum pertineant ad ſolam ſolemnitatem accidentalem, non intendit eccleſia irritare matrimonium, ſi urgente aliqua gravi neceſſitate omittantur; hinc ſi peſte infectus in articulo mortis velit concubinam ducere, vel ad prolem legitimandam, vel ad majorem ſuæ conſcientiæ tranquillitatem, poſſunt denuntiationes omitti, & ſi matrimonium contrahatur coram Parocho, & duobus Teſtibus non ſolum eſt validum, ſed etiam licitum, quia in hac urgente neceſſitate eccleſia non intendit obligare conſtitutum in mortis articulo præmittere denuntiationes, quinimò cùm non ſuperſit tempus eſſet obligare ad aliquod impoſſibile, & ita docent Guttierres *de matrim. c. 61. n. 4.* Coninck *de ſacrament. diſput. 27. dub. 1.*

Non tamen poteſt etiam in mortis articulo matrimonium validè contrahi ſine Parocho, & Teſtibus, quia ubi in diſpoſitione dicitur, quòd aliter fieri non poſſit, inducitur tunc forma neceſſariò ſervanda, ut notat Felin. in *c. cum dilecta de reſcript. num. 6. ſign. 7.* & hoc etiam procedit, quando ponitur decretum annullans, ut notat idem Felin. *loc. cit. n. 9. ſign. 5.* atqui Tridentinum *ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* ſtatuit matrimonium aliter fieri non poſſe, quàm præſente Parocho, & duplici teſte, & aliter contractum eſſe irritum: ergo inducitur forma omnino ſervanda ad valorem matrimonij, adeò ut in nullo eventu matrimonium initum ſine tali forma, ſeu ſine præſentia Parochi, & Teſtium ſit validum: ſiquidem res ſine ſua propria forma non poteſt ſubſiſtere. Firmari etiam ex eo poteſt, quia in eodem Concilio Tridentino *loc. cit.* contrahentes ſine Parocho, & Teſtibus redduntur inhabiles ad contrahendum, ſiquidem Concilium adhibet illam dictionem *omnino*, quæ ſignificat in omni eventu ſine ulla exceptione, ut notat Sanchez *lib. 1. diſput. 32. n. 6.* atqui inhabilitatem materiæ ſacramenti nullus neceſſitatis caſus poteſt ſupplere, qua ratione nullâ neceſſitate ſine Pontificia diſpenſatione poſſunt conſanguinei in ſecundo, vel tertio gradu matrimonium contrahere, eò quia materia ſit inhabilis, ut docet Sotus *lib. 1. de juſtit. q. 6. art. 4. ad fin. corp.* idque non ratione legis eccleſiaſticæ, cùm hæc non obliget in tanta neceſſitate; ſed ratione legis naturalis, & divinæ ibi incluſæ, & dictantis nunquam licere accedere ad non ſuam: ſed eo ipſo quòd eccleſia inhabilitat materiam ad matrimonium non poteſt hoc cum illa ſubſiſtere, proinde ſi contraheretur, & conſummaretur, eſſet acceſſus ad non ſuam, qui prohibetur lege divina. Unde eo ipſo quòd eccleſia reddit materiam inhabilem ad matrimonium eſt poſtea lex divina, quæ irritat tale matrimonium.

Poſſet tamen in contrarium objici, quia leges divinæ recipiunt interpretationem de bono, & æquo, ſeu epickiam, ut quæ pro charitate inducta ſunt, eadem non adverſentur, hinc *Joan. 3.* Quamvis dicatur, neminem ſine baptiſmo poſſe ſalvari, nihilominus hæc lex divina ita interpretatur, ut ſi deficiat Miniſter, vel copia aquæ ſufficiat baptiſmus in voto; ergo à fortiori leges humanæ eandem debent epickiam 64

am recipare : unde urgente extrema neceſſitate, & etiam in mortis articulo poteſt lex canonica præſcribans matrimonium non eſſe contrahendum niſi coram Parocho, & teſtibus interpretari, ut valeat tunc ſi contrahatur ſine Parocho, & teſtibus : quia ſi tale matrimonium ſic initum eſſet invalidum, adverſaretur charitati, quatenus proles per matrimonium illud legitimanda remaneret illegitima : & perſæpe morti proximus, & valdè affectus erga concubinam periclitaretur de ſalute ſpirituali, ſi non poſſet matrimonium contrahere, quo huic pravæ affectioni conſuleret : ergo decretum Concilij Tridentini in hiſce caſibus poteſt recipere interpretationem, ut matrimonium initum tunc ſine Parocho, & Teſtibus ſit validum.

65 Sed contra, quia hoc tantùm procedit quoad legem merè præceptivam, & inducentem contractui ſolemnitatem tantùm extrinſecam; non verò quoad legem inducentem ſolemnitatem ſubſtantialem, & inhabilitantem materiam; quia tunc ſine materia non poteſt ſacramentum matrimonij confici, neque id adverſatur charitati, quia ob bonum commune expediebat tali rigore legem eſſe latam : alioquin ſi permitterentur matrimonia ſine Parocho, & Teſtibus inita plura ſequerentur incommoda in perniciem reipublicæ, & animarum.

66 Quòd ſi dicas, hoc præceptum contrahendi matrimonium coram Parocho, & Teſtibus eſſe eccleſiaſticum, quod non obliget cum tanto rigore, præſertim urgente graviſſima neceſſitate, ut liquet in præceptis eccleſiaſticis de miſſa audienda diebus feſtis, & de jejunio ſervando in pervigiliis. Reſpondetur, id verum eſſe, quando præceptum eccleſiaſticum eſt ſimplex, non verò quando mixtum, ſeu de eo, in quo concurrit jus naturale, & divinum, ut in caſu noſtro. Neque obſtat, quòd urgente gravi neceſſitate poſſit matrimonium contrahi ſine prævijs denuntiationibus. Quia eſt diſpar ratio; denuntiationes enim cùm pertineant ad ſolam ſolemnitatem accidentalem poſſunt omitti urgente gravi neceſſitate : ſecus præſentia Parochi, & Teſtium pertinet ad ſolemnitatem ſubſtantialem, ſine qua non poteſt matrimonium iniri.

67 Si dicas urgente tali neceſſitate præſumi licentiam Parochi, aut ratihabitionem de futuro. Contra eſt, quia hæc licentia non præſumitur, nec ratihabitio in illis ſacramentis, quæ non ſunt neceſſitatis, ſed liberæ voluntatis, cujuſmodi eſt matrimonium. Rurſus hæc ratihabitio, & licentia tunc tantùm poteſt præſumi, quando præceptum eſt purè eccleſiaſticum, non verò quando eſt mixtum ex eccleſiaſtico, & divino.

68 Quæritur quartodecimò, an peregrini à ſuo domicilio abſentes teneantur contrahere matrimonium ſecundùm leges, & conſuetudines illius loci, in quo habent proprium domicilium? Reſpondetur, duas eſſe ſententias primam eſſe negativam, quam docent Sanchez *tom. 1. lib 3. diſput. 18. num. 28* Baſilius Pontius *de matrim. lib. 5. c. 9. per tot.* Coninck *de ſacrament. diſput. 18. num. 28.* quia Peregrini à domicilio abſentes non tenentur legibus ſui domicilij, ſi in loco ubi ſe recipiunt vigeant contrariæ leges quoad ſolemnitates adhibendas in contractibus. Secundò quia quando inhabilitas eſt abſolutè, & ſimpliciter conſtituta in aliquam perſonam, tunc ſequitur perſonam quocunque ierit, quia eidem adhæreſcit : ſecus ſi conſtituta ſit per modum legis; quia tunc ſicut lex illa non obligat in aliis locis, ita inhabilitas, & annullatio actus non obtinent vim in aliis locis, quia cùm non adhæreant perſonæ, eam non ſequuntur aliò euntem, proinde non obligant niſi in locis, in quibus lex illa vim habet obligandi.

Hinc ſi habitantes in ea parochia, ſeu loco, 69
ubi Concilium Tridentinum de matrimoniis clandeſtinis eſt publicatum, & ſervatur, ſe transferant in alium locum etiam cum animo ibi non habitandi, ſed tantùm ibi contrahendi juxta leges, & conſuetudines talis loci, aſſerunt illud matrimonium validè iniri, tametſi non ſervetur decretum Tridentini, & ita docet Sanchez *tom. 1. lib. 3. diſput. 18. num. 29.* ubi tamen aliqui limitant hanc ſententiam, niſi adirent alia loca in fraudem decreti Tridentinæ ſynodi, nempe ut ibi poſſint liberè abſque Parocho, & Teſtibus matrimonio copulari : quia fraus nemini debet patrocinari *c. Ex timore de reſcript.* patrocinaretur verò, ſi tale matrimonium validum eſſet. Tum quia *l. 1. §. idem aiunt V. denique ff. de aqua pluvia arcen.* ibi : *Marcellus ſcripſit cum eo, qui in ſuo fundo fodiens vicini fontem everterit, nihil poſſe agi, nec doli actione, ſi non animo nocendi vicini, ſed ſuum agrum meliorem faciendo id fecit*, ex quo textu à contrario ſenſu colligitur fodientem animo nocendi non poſſe fodere : ergo ita dicendum in caſu noſtro ſi incolæ locorum animo fraudulento receſſerunt, ut alibi matrimonium contraherent ſine Parocho, & Teſtibus.

Verùm hæc limitatio non placet ipſi Sanchez, 70
quia etiamſi aliò irent animo, ut poſſent ibi liberè ſine Parocho, & Teſtibus matrimonium contrahere, adhuc iſtud ratum eſſet, eò quia utens jure ſuo non poſſit dici fraudem committere, ut ea ratione effectus impediatur *regul. nullus videtur 55. paulò poſt princ. verſ. Is tamen. ff. de liber. hom.* ibi : *dolo malo non videtur habere qui jure ſuo utitur.* Tum quia contractus non læditur ex bona, & mala intentione, quia hæc non permanet in affectu, nec tranſit in contractum exteriorem, qua ratione docent communiter ex prava intentione non oriri obligationem reſtituendi, ſi revera damnum non ſit illatum.

Secunda ſententia eſt omnino contraria, & 71
docet, habitantes in ea parochia ubi Concilium Tridentinum de clandeſtinis matrimoniis non contrahendis eſt publicatum, & ſervatur, ſi tranſeant in aliam Provinciam ſine animo ibi habitandi, ſed tantùm contrahendi matrimonium ſine Parocho, & teſtibus, & poſtea redeundi ad proprium domicilium, matrimonium ita initum ſine Parocho, & Teſtibus eſſe invalidum, & pro hac ſententia Franciſcus Zypæus in *conſult. canon. lib. 4. tit. de ſponſ. & matrim.*

conſult. 6. refert anno 1628. ipſi petenti reſpondiſſe ſacram Congregationem, tale matrimonium ita initum ſine præſentia Parochi, & Teſtium non eſſe validum: & ſuppoſito, quòd hæc declaratio extet, ut teſtatur Zypæus, huic ſententiæ adhærendum omnino eſt, tametſi prior faveat valori matrimonij.

72 Stando igitur in hac ſecunda ſententia ex eo probari poteſt invaliditas hujus matrimonij, quia habitantes in ea parochia, ubi decretum Concilij Tridentini de clandeſtinis matrimoniis eſt publicatum, & ſervatur; poſſunt, ſi velint coram Parocho, & Teſtibus contrahere juxta formam Concilij Tridentini: & ex eo, quòd ſe transferant in aliam Provinciam animo ibi non habitandi, ſed contrahendi ſine præſentia Parochi, & Teſtium, nolunt, quamvis poſſint, contrahere juxta formam præſcriptam à Concilio Tridentino; proinde matrimonium illud eſt irritum, quia contractum inter perſonas inhabiles. Tum quia ut docet Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 9. n. 8.* ſi ſemel decretum Tridentini publicatum ſit in aliqua Parochia afficit Parochianos, eóſq; obligat ad contrahendum juxta decretum Tridentinum: atqui ſi Parochiani ſe aliò transferant animo tantùm ibi contrahendi, non verò immorandi, ſed revertendi ſtatim poſt initum matrimonium ad proprium domicilium non deſinunt propter talem diſceſſum eſſe Parochiani, proinde cùm decretum Tridentinum afficiat parochianos tenentur, & ipſi matrimonium contrahere juxta decretum Concilij Tridentini: ſolùm poſſent excuſari, & deſinere eſſe Parochiani, ſi aliò proficiſcerentur animo ibi conſtituendi domicilium.

73 Idque firmari ex eo poteſt, quia qui de una diœceſi tranſit ad aliam eo animo, ut non confiteatur ſuo Parocho, ſed Paſtori eccleſiæ illius, ad quam venit, ſtatim reverſurus dicitur non validè confiteri, ſi teneatur proprio Parocho tantùm confiteri, idque quia manet ſubditus illi Parocho, & illi eccleſiæ, à qua diſcedit, & ad quam ſtatim revertitur: unde cùm non ſit ſubditus alterius Parochi, ad quem accedit, caret hic juriſdictione in ipſum, cujus defectu non poteſt eum validè abſolvere, ut docet Suarez *tom. 4. diſput. 25. ſect. 2. num. 9.* & Vasquez *q. 93. art. 2. dub. 4.* ex quo liquet, tranſitum ad alium locum in fraudem factum non efficere, ut ſit quis ſubditus loci illius ad quem venit, ſi ſtatim ad primum locum debeat reverti.

74 Quòd ſi dicas, decretum Concilij non habere vim obligandi in locis, ubi non eſt publicatum. Reſpondetur id poſſe concedi reſpectivè ad perſonas eidem loco ſubjectas, adeò ut decretum Concilij non habeat vim in perſonis degentibus in locis, ubi non fuit publicatum decretum: ſecus quoad alia loca, ubi fuit publicatum habet vim obligandi omnes illas perſonas, quæ eodem loco inhabitant: clauſula enim decreti ſpectans ejus publicationem deſignat tempus, & loca, quando, & ubi incipiat habere robur: perſonarum verò quia non facit expreſſam mentionem, ideo intelligitur habere robur circa perſonas tantùm reſpectivè ad tempus, & loca, in quibus ratione publicationis factæ cæpit decretum Concilij obligare: atqui habitantes in ea Parochia, ubi Concilium Tridentinum de clandeſtinis matrimoniis eſt publicatum, comprehenduntur intra tempus, & locum, in quo facta fuit publicatio: ſiquidem ponuntur habitare in ea parochia, in qua decretum eſt publicatum, & ſervatur.

Hinc ad fundamentum primæ ſententiæ reſpondetur, peregrinos à domicilio abſentes non teneri legibus ſui domicilij, ſi non diſceſſerint animo tantùm contrahendi, & poſtea ſtatim revertendi ad proprium domicilium, quia ſic propriè non cenſentur peregrini præſertim ut eximantur à legibus contrahendi matrimonium juxta decretum Concilij Tridentini coram Parocho, & Teſtibus. Ad ſecundum reſpondetur, decretum Concilij obligare non locum, ſed perſonas loci, quia locus eſt incapax obligationis, niſi ſumatur continens pro contento, & quia ſe transferentes de loco ad locum animo ſtatim revertendi ad primum locum non deſinunt eſſe habitatores ejuſdem loci, in quo habent ſtabile, & firmum domicilium, ideo manent cum eadem obligatione contrahendi juxta decretum Concilij Tridentini. 75

Quæritur quintodecimò, an matrimonia hæreticorum in locis ubi Concilium Tridentinum quoad decretum matrimonij clandeſtini fuit promulgatum ſint valida, ſi in iiſdem locis adſint Parochi Catholici, qui poſſint facilè matrimonio aſſiſtere, ſi ſine Parocho contrahantur? Reſpondet Laymen *lib. 4. tractat. 10. p. 2. c. 4. n. 7.* matrimonia inita ab hæreticis coram Miniſtro hæretico, & teſtibus in loco, ubi quamvis ante fuerit promulgatum decretum Tridentini, modò tamen ab eodem expulſi ſint Catholici ſacerdotes ſuum ſortiri valorem, & ratio, quâ nititur eſt, quia nunc in tali loco ſtante præſenti rerum ſtatu decretum Tridentini non poteſt ſervari: & non eſt credendum, libertatem matrimonij validè contrahendi eſſe impeditam: & addit Laymen in illis Germaniæ civitatibus, in quibus Lutherani cum Catholicis permixti vivunt, ut Auguſtæ Vindelicorum, ubi omnes Auguſtani cives verè in ſpiritualibus ſubſunt Epiſcopo, imò etiam Parocho Auguſtano, adhuc non eſſe exiſtimandum, voluntatem ſummorum Pontificum eſſe, ut decretum Tridentini ſe extendat ad matrimonia inita ab hæreticis Auguſtæ Vindelicorum coram Miniſtro Acatholico, & Teſtibus Acatholicis, ne ſcilicet graviſſima incommoda oriantur, ſi filij ex talibus matrimoniis nati non habeantur legitimi, nec ſint capaces officiorum, & dignitatum, imò & ſacrorum ordinum, ſi ad fidem Catholicam converterentur. Ratio itidem poſſet aſſignari, quia in hiſce matrimoniis initis inter hæreticos ceſſat finis, ob quem à Concilio Tridentino matrimonia clandeſtina irritantur, ſiquidem cum non potuiſſent probari in foro externo, inde ſequebantur plura, & graviſſima incommoda: qui enim clandeſtinè contraxerat cum una; cum qua per plures annos fuerat commoratus, & prolem ſuſceperat, 76

poſtea

Digitized by Google

poſtea tranſibat ad ſecundas nuptias aſſerens primam fœminam fuiſſe ſimplicem concubinam, qua ratione enim ſecunda committebat adulterium, & filij primæ habebantur illagitimi: atqui eo ipſo quòd hæratici contrahunt matrimonium coram Miniſtro Acatholico, & Teſtibus ſufficientibus poteſt ſempar tale matrimonium probari in foro externo, proinde non ſequuntur illa inconvenientia.

77 Quamobrem in locis ubi Concilium Tridentinum eſt promulgatum, & hæretici impunè inter Catholicos tolerantur, matrimonia ab hæraticis inita coram Miniſtro Acatholico, & Teſtibus hæreticis ob tacitam diſpenſationem Pontificis, qui ſciens ejusmodi matrimonia iniri, non contradicit, nec illa irrita declarat, cenſenda ſunt valida. Rurſus juvat notare, quæ circa matrimonia hæreticorum refert Hermanus Buſenbaus, ait enim, ſacram Congragationem circa talia matrimonia declaràſſe primò quòd ubi decretum Concilij nondum publicatum eſt, ut in Saxonia, & Anglia valere matrimonium initum ſine forma præſcripta à Concilio. Publicationem autem decreti præſumi factam, ſi aliquo tempore in tali loco decretum Concilij Tridentini fuit ſervatum. Secundò in Hollandia, & Friſia, ubi decretum Concilij fuit publicatum, teneri formam præſcriptam ſervare; & ſubdit Buſenbaus in Hollandia, & Friſia matrimonia hæreticorum inita ſine tali forma coram Miniſtro hæretico, vel Magiſtratu eſſe nulla.

78 Verùm Layman *lib. 5. tit. 10. p. 2. c. 4.* cenſat non eſſe hanc mentem ſummorum Pontificum ob graviſſima incommoda, quæ inde ſequerentur. Tum quia extant declarationes ſacræ Congregationis, quibus hujusmodi matrimonia Acatholicorum coram Magiſtratu politico, aut Miniſtro Acatholico inita etiam in locis, ubi decretum Concilij Tridentini aliquando fuit publicatum eſſe valida, ac propterea redeuntes ad fidem catholicam non eſſe urgendos ad renovandum conſenſum matrimonialem coram Parocho, & Zypæus *tit. de ſponſal. n. 16.* affert declarationem Congregationis Cardinalium, quæ ita ſe habet. *Ubi conſtat, decretum Concilij eſſe publicatum, vel aliquo tempore in parochia, tanquam decretum Concilij obſervatum; ſed parochialis eccleſia utpote vacans proprio Parocho careat, & cathedralis itidem Epiſcopo, atque Capitulo habentibus à Concilio facultatem alium ſacerdotem ad id delegandi, nullusque alius ibi ſit, qui vices Parochi aut Epiſcopi ſuppleat matrimonium valere abſque præſentia Parochi: ſervatâ tamen in eo, in quo poteſt, formâ Concilij, nempe adhibitis duobus Teſtibus*, ex qua declaratione liquat, matrimonia Acatholicorum inita coram Magiſtratu politico, vel Miniſtro Acatholico in locis ubi decretum Concilij aliquando fuit publicatum eſſe valida, quia id magis cadit in utilitatem eccleſiæ, & ſalutem animarum, alioquin nullus conjugatus Calviniſta poſſet ad fidem catholicam converti, & eccleſiæ Romanæ reconciliari, niſi vel deſereret uxoram hæreticam nolentem converti, vel niſi illa conſentiret de novo inire contractum conjugalem coram Presbytero, quod rarò contingeret.

Quæritur ſextodecimò, an fideles commorantes in terris infidelium poſſint contrahere matrimonium non ſervata forma Concilij Tridentini? Ad hanc quæſtionem reſpondet Pontius *de matrim. lib. 5. c. 9. num. 7.* eſſe perquam probabile, eos qui inter infideles commorantur, vel mercium congregandarum causâ, vel alia ratione, vel apud Turcas detinentur captivi, tametſi oriundi ſint ex his locis, in quibus promulgatum eſt, & receptum decretum Tridentini, non teneri matrimonium contrahere juxta formam à Concilio præſcriptam: eò quia in tali caſu locum habet epickeia, & deficit contrariè lex, imò vitioſa eſſet obſervatio legis, quia vel compellendi eſſent vitam ſervare cœlibem, vel eſſet auferendum illis, quod in remedium infirmitatis eſt, matrimonium. Subdit tamen Pontius eſſe curandum, ut ſervent antiquas leges eccleſiaſticas quantum fieri poteſt, adhibendo ſcilicet teſtes, quibus poſſit matrimonium probari, & etiam conficiendo de eodem matrimonio inito publica inſtrumenta, facto etiam ſufficienti examine, an obſtet aliquod canonicum impedimentum. Imò Layman *lib. 5. tract. 10. p. 2. c. 4. num. 7.* aſſerit, non ſolùm in terris infidelium, in quibus decretum Concilij nunquam fuit promulgatum, ſed etiam in civitatibus hæreticorum, ubi olim fuerat publicatum, & ſervatum, & modò expulſi ſunt ſacerdotes Catholici, nec adſunt proprij Parochi validè contrahere coram Miniſtro Acatholico, eò quia habeat ſpeciem veri, Papam in decreto Concilij in tali caſu diſpenſare ob inopiam Presbyterorum. Tum quia in defectu Presbyterorum, videtur abhorrere à recta ratione, credere matrimonij ineundi libertatem impeditam eſſe. 79

Verùm non auderem hujusmodi matrimonia inita à Catholicis coram Miniſtro hæretico aſſerere valida, præſertim ſi Catholici poſſent aliò ſe transferre, & ibi coram Parocho Catholico matrimonium juxta formam Tridentini contrahere: unde quoad validitatem matrimonij initi inter Catholicos in locis hæreticorum coram Miniſtro hæretico deſideraretur aliqua declaratio ſummi Pontificis. Nec eſt par ratio de matrimonio chriſtianorum habitantium in terris Turcarum, ubi non habent parochiam, nec adeſt copia Parochorum: matrimonium enim horum captivorum cenſetur validum, præſertim ſi non interveniat fraus, quia tunc contrahentes quoad contractus ſortiuntur forum loci, in quo contrahunt; proinde Chriſtiani captivi in terris Turcarum cenſentur validè matrimonia contrahere, dummodo ita ea contrahant, ut probari poſſint, & quoad fieri poteſt juxta leges eccleſiaſticas, adhibendo ſcilicet teſtes, conficiendo etiam publica inſtrumenta, quibus probari poſſit matrimonium. 80

Quæritur decimo ſeptimò, an qui priùs votum emiſit caſtitatis, vel etiam religionis, & poſtea puellam defloravit fide eidem data de 81

Digitized by Google

matrimonio contrahendo teneatur matrimoniom coorrahere, vel potiùs votum adimplere? Certum eſt votum ita emiſſum ſemper obligare, tametſi qui vovit poſtea contrahat matrimonium, adeò ot inito matrimonio ratione voti caſtitatis noo poſſit debitum petere, ſed tantùm reddere; & diſſolutis ſponſalibus ex juſta cauſa, vel mortua uxore teneri abſtinere ab aliis nuptiis, & ſervare votum caſtitatis; quòd ſi votum fuerit religionis tenetur eam ingredi. Quamobrem difficultas tantùm eſt, an teneatur votum caſtitatis ſervare, vel puellam ducere, qoam defloravit. Ratio dubitandi eſt, quia obligatio poſterior non videtur potuiſſe derogare priori ortæ ex voto. Tum quia vovens non tenetur ducere puellam ratione promiſſionis, quia hæc cùm fuerit contra votum, ac proinde de re illicita non potuit obligationem inducere: neque tenetur eam ducere ratione damni, quia violans virginem nuptiis ooo promiſſis, noo tenetor eam ducere, ſed aliter ſatisfacere.

82 Reſpondetur nihilominus probabilius eſſe, teneri ita voveotem ducere puellam, quam poſt votum emiſſum deflorsvit fide eidem datá de matrimonio contrahendo. Ratio deſumitur ex eo, quia juſtitiæ vinculum fortius eſt vinculo caſtitatis: atqui obligatio ducendi puellam defloratam oritur ex virtute juſtitiæ, quia damnum illatum puellæ ex juſtitia eſt eidem reſarciendum per promiſſum matrimooiom: & obligatio orta ex voto emiſſo ob Dei amorem procedit à virtuta charitatis, proinde hæc obligatio debet cedere obligationi, quæ oritur ex juſtitia. Tum quia ob vinculum pietatis erga parentes ſi iſti extremè indigeant ope filij, qui emiſit votum religionis, tenetur votum ſuſpendere, ut indigentiæ opituletor parentum: ergo à fortiori ob vinculum juſtitiæ tenetor quis ſuſpendere votum emiſſum caſtitatis. Secundò quia votum non obligat rebus notabiliter mutatis, ut docent communiter in tractatu de voto: ſed hic notabiliſſima advenit mutatio ob ſuperveniens fortiſſimum juſtitiæ vinculum, & graviſſimum proximi damnum, ſi votum impleatur, proinde tenetor vovens votum ſuſpendere, & puellam duecre. Tertiò quia per hoc, quòd deflorator fœminam ducat, non abſolvitur à voto antea emiſſo; ſed tantùm differt ad tempus voti executionem, nimirum ſi uxor priùs decedat, vel ex juſta cauſa diſſolvatur matrimonium; proinde tenetur ſatisfacere obligationi ortæ ex joſtitia, quia hæc eſt fortior. Tum quia ex parte ſua vovens adhuc poteſt ſervare votum caſtitatis non petendo debitom, ſed tantùm reddendo conjugi illud petenti. Quartò quia gravatus ære alieno, ſi brevi ſit ſolvendo non poteſt religionem ingredi, tametſi voto ſe religioni adſtrinxerit, ſed tenetur differre ingreſſum, donec debitis, quibus gravatur, ſatisfaciat, eò qoia obligatio ſatisfaciendi Creditoribus eſt ex juſtitia, quæ fortiùs obligat: ergo qui poſt emiſſum votum caſtitatis defloravit puellam fide ei data de matrimonio contrahendo, quia contraxit obligationem ex juſtitia eam ducendi, teoetur illam ducere non obſtante priori obligatione orta ex voto.

Ad primam rationem dubitaodi reſpondetur tunc poſteriorem obligationem noo derogare priori, qoando res notabilem non ſubieront mutatiooem. Præterea qoia prior obligatio non ſolvitur, qoia quantum eſt ex ſe tenetur vovens votom ſervare, & non petere debitum, & mortua oxore non tranſire ad ſecundas nuptias: poella aotem exigens matrimoniom petit, qood eſt ipſi debitom ex juſtitia ob damnum, quod eſt paſſa, & non poteſt eidem reſarciri niſi per ſubſequens matrimonium. Ad ſecundam reſpondetur, teneri ratiooe promiſſionis, & damni; quia puella ſub hac conditione permiſit ſe violari, ot eſſet ejus oxor: & quia fuit iogens damnum paſſa, acquiſivit jus exigeodi, ut illi reſarciretor per matrimonium. 83

Quæritur decimooctavò, an ſi votum caſtitatis ſuperveniat ſponſalibus jam antea contractis, hæc diſſolvantor? Procedit qoæſtio de ſimplici voto caſtitatis, & de ſponſalibus abſque alio damno illato puellæ, ut ſi Titius priùs promiſit Lucretiæ de futuro, ſe docturum illam in matrimonium, & paſtea ipſom pœniteat ſuæ ſponſionis, & ne Locretiam ducat, vovet ſimpliciter caſtitatem, an per hoc votum poſterius fiat liber à matrimonio contrahendo, & diſſolvantur præcedentia ſponſalia. Dixi ſi emiſit votum ſimplex, quia ſi eſſet votum religionem ingrediendi, non eſt dubium qoin præcedentia ſponſalia diſſolverentur, quia votum ingrediendi religionem reſpectu ſponſaliom ſe habet ſicot votum ſolemoe religionis reſpectu matrimonij rati: onde ſicut votum ſolemne diſſolvit matrimonium ratum, ita votum ſimplex ingrediendi religionem diſſolvit ſponſalia, ut docet Sylveſter *matrim. 7. q. 5. dict. 5.* Corduba *in ſum. q. 136. punct. 4.* 84

Rurſus ſi votum caſtitatis eſſet emiſſom ante ſponſalia, & nullum inferretur poellæ damnum virginitatis, vel famæ, tonc etiam votum præcedens eſſet ſervandum, quia cùm puella non eſſet paſſa damnum, obligatio poſterior non derogaret priori ortæ ex voto, tum quia ſubſequens promiſſio non inducit obligationem eò quia ſit de re illicita, ſeu de violatione voti caſtitatis priùs emiſſi, unde talis promiſſio nullius eſt valoris, quia ad rem illicitam nemo teoetur. 85

Neqne obſtat, propoſitum ſervandi cœlibatom in ſæculo non dirimere ſponſalia, ſi hæc poſtea contrahantur, proinde nec votum. Nam contra eſt, quia ut docet D Thomas *2.2.q.183. art.1.* eſt diſcrimen inter propoſitum ſervandi cœlibatum in ſæculo, & votum caſtitatis, quia tale propoſitum, ſi voto non firmetur, noo conſtituit ſtatum, eſt enim ſtatus ſtabilis obligatio vitæ: ſecus votum inducit hanc ſtabilitatem vitæ, & obligationem, proinde conſtituit ſtatum. Rurſus ſi poſtea ſponſus emittat votum caſtitatis; alter fit omnino liber à fide ſponſalium ſervanda, qoia vovens eo ipſo, quòd votum emiſit ſponſalibus renuntiavit, à qoibos propterea poteſt alter liberè recedere. Tum 86

quia

quia res ſunt etiam notabiliter mutatæ, quia cum vovens teneatur abſtinere à petitione debiti graviſſimum onus imponeretur alteri, ſi ſemper adigeretur ad petendum, maximè ſi eſſet fœmina ob erubeſcentiam, ut notat Sylveſter *V. ſponſalia q. 7.*

87 Difficultas igitur eſt, utrum votum ſimplex caſtitatis ſuperveniens ſponſaliis antea initis ea diſſolvat. Reſpondetur cum communiori, tale votum ſimplex non dirimere ſponſalia antea contracta, idque deſumitur ex *c. veniens qui cler. vel vov.* ubi fœminæ, quæ promiſerat matrimonium, imponitur pœnitentia ob mentitam fidem, eò quia per ipſam ſteterit, ne matrimonium ſequeretur, & nihilominus fœmina illa poſt inita ſponſalia emiſerat votum caſtitatis, ut notat Joannes Andreas *num. 9.* Ancharanus *n. 2. in d. c. veniens*: hinc colligitur, votum ſimplex caſtitatis ſuperveniens ſponſalibus ea non dirimere.

88 Tum quia Deus non acceptat promiſſionem rei priùs alteri promiſſæ, & in ejus præjudicium, ſi enim Petrus promiſit ſuum equum Joanni; & poſtea eundem repromittat Franciſco, prior promiſſio prævalet, imò tametſi repromitteret eccleſiæ: quia per priorem promiſſionem acceptam prior promiſſarius acquiſivit jus ad rem ſibi promiſſam: atqui ſponſus per ſponſalia promiſit ſuum corpus alteri, proinde repromiſſio ejuſdem corporis facta Deo per votum, non eſt illi accepta, quia Deus non vult privare alium jure acquiſito ad rem. Præterea quia nullibi reperitur ineſſe ſponſalibus tacitam conditionem niſi ſtatum continentiæ elegero, & ſic docent communiùs Canoniſtæ in *d. c. veniens qui cler. vel vov* & Sylveſter *V. matrimonium 7. q. 5. dec. 5. & V. Sponſ. q. 7.* ubi obſervat voventem poſt ſponſalia etiam peccare, eò quia recedat à ſponſalibus, cùm non adſit ſufficiens cauſa recedendi, verùm id intelligitur, ſi voveret animo manendi in ſæculo, & reſiliendi à ſponſalibus, & ad eum finem, ut poſſet ab iiſdem reſilire, alioquin ſi voveret caſtitatem animo ingrediendi religionem, vel perficiendi ſponſalia matrimonio inito, & obligandi ſe ad caſtitatem ex parte ſua, in quantum poteſt, nullius tunc eſſet peccati rea, quia hoc pacto vovere caſtitatem licitum eſt etiam conjugatis.

89 Poſſet tamen in contrarium objici, quia quando concurrunt duo vincula incompatibilia, & valida, tunc fortius prævalet, *c. ſi inter de ſponſ.* atqui vinculum voti caſtitatis eſt incompatibile cum ſponſalibus, & eſt etiam fortius, quia inducit obligationem fidelitatis reſpectu Dei: cùm ſponſalia non inducant hanc obligationem niſi reſpectu hominis. Sed contra, quia argumentum tantùm procedit, quando utrumque vinculum ſuum ſortitur valorem: votum verò ſimplex caſtitatis emiſſum poſt ſponſalia inita, eo animo, ut vovens non contrahat matrimonium cum illa, cui ſpopondit, tale votum non eſt validum, quia eſt in ſponſæ præjudicium, & non acceptatur à Deo. An verò qui ita vovit caſtitatem poſt ſponſalia inita teneatur religionem ingredi, nonnulli affirmant, quia tametſi per ſe, & ratione voti ad id non teneatur; per accidens tamen obligatur, quia aliter votum perfectè implere non poteſt, cùm enim ſponſalia non ſint diſſoluta manens in ſæculo tenetur matrimonium inire, & debitum reddere contra caſtitatem: proinde, ut ſatisfaciat voto, & non adigatur matrimonium contrahere, dicunt teneri religionem ingredi.

Communior tamen ſententia docet, non teneri ad religionis ingreſſum, ſed poſſe ingredi ſi velit, vel etiam inita ſponſalia per matrimonium de præſenti perficere: & hæc ſententia eſt rationi conſona, quia qui votum ſimplex emiſit caſtitatis, non vovit religionem, & quamvis non poſſit aliter caſtitatem integrè ſervare, niſi ingrediendo religionem, non tamen tenetur cum tam notabili mutatione, & difficili perfectè votum implere. Quòd poſſit, ſi velit etiam matrimonium contrahere, ex eo liquet, quia ſponſalia non ſunt diſſoluta, proinde uterque ſponſus tenetur illa implere, quamvis in ſtatu matrimonij teneatur, qui votum emiſit illud ex parte ſua ſervare non petendo debitum, vel petere commutationem, vel ſolutionem à voto: unde quamvis non deſint, qui cenſeant, tale votum ſimplex caſtitatis poſt inita ſponſalia nullius eſſe valoris; putârim tamen eſſe validum, & obligare ipſum voventem licèt non in ſponſæ præjudicium, ſiquidem etiam votum caſtitatis emiſſum à conjugato valet in ſui præjudicium, & quantum eſt ex ſe, tenetur illud ſervare. 90

Idque firmatur etiam ex *c. veniens qui cler. vel vov.* ubi fœmina, ut à ſponſalibus eximeretur, caſtitatem vovit, & rogatus Pontifex, an non obſtante voto poſſet nubere; reſpondit ob fornicationis periculum injungendam eſſe pœnitentiam de voto violato, & dandam eſſe nubendi licentiam: ergo quia tale votum fuit validum, ubi juvat notare fœminam in illo textu non petiiſſe licentiam nubendi ei, cui fidem dederat, quia is jam cum alia contraxerat, ſed ad nubendum alij, quod diſpenſatione indigebat ratione voti, quia hoc valet etiam reſpectu aliorum, & ſic docent Gloſſa in *d. c. veniens* Innocentius *c. unic.* Hoſtienſ. *ad fin.* Joannes Andreas *num. 9.* Ancharanus *num. 3. in d. c. veniens.* 91

Quæritur decimonomò, an conſenſus ad matrimonium ineundum ita ſit neceſſarius, ut nec de potentia Dei abſoluta poſſit matrimonium conſiſtere ſine tali conſenſu? Certum eſt poſſe Deum dare viro poteſtatem in corpus fœminæ, & è contra etiam abaque illorum conſenſu, ſiquidem Deus habet majus dominium in corpus conjugum, quàm ipſimet conjuges; & cùm iſti ſint Domini alterius conjugis, adeò ut vir habeat dominium in corpus fœminæ, & hæc in corpus viri: ita Deus à fortiori poteſt independenter, & ſine conſenſu viri, & fœminæ transferre tale dominium. Rurſus ſi ſermo ſit de matrimonio cauſaliter, & prout eſt contractus humanus oriens à propria voluntate tanquam à cauſa, certum eſt etiam per nullam potentiam poſſe conſiſtere ſine mutuo conſenſu: ſiquidem conſenſus 92

ſenſus eſt de intrinſeca ratione contractûs, & ſicut actus intellectus, eò quia ſit vitalis per nullam potentiam poteſt abſque intellectu produci; ita contractus homanus, qui oritur à voluntate, ut à principio vitali, non poteſt ſine ejus conſenſu iniri.

93 Unde quæſtio procedit de matrimonio prout eſt ſimpliciter vinculum, quo conjuges ſimul copulantur, an poſſit hoc vinculum conſiſtere etiam de potentia abſoluta ſine proprio conſenſu, & communior opinio docet per nullam potentiam poſſe matrimoniũ ſine conſenſu conſiſtere, eò quia ſit conſenſus de eſſentia matrimonij, & repugnat poſſe rem conſiſtere abſque ſua eſſentia, quia eſſet, & non eſſet: perinde enim matrimonium, ut præcisè importans vinculum, quo conjuges invicem copulantur coaleſcit ex mutuo conjugum conſenſu, ſicut homo ex animalitate, & rationalitate: & ſicut repugnat homo ſine animalitate, & rationalitate, ſeu ſine propria eſſentia: ita etiam implicat matrimonium exiſtere ſine proprio conſenſu. Tum quia matrimonium eſt eſſentialiter conjunctio animorum conjugum: & hæc conjunctio non poteſt haberi aliter niſi per conſenſuum unionem.

94 Tum quia perinde matrimonium eſt traditio ad ſtatum matrimonialem, ſicut votum ſolemne eſt traditio ad ſtatum religionis: & ſicut hæc traditio ad religionem non poteſt fieri ſine conſenſu voventis, ita nec traditio ad ſtatum matrimonialem, importat enim traditio ipſum conſenſum. Tum quia ipſa copulatio animorum conjugum dependet ab illorum voluntate conſentiente, non ſolùm in genere cauſæ efficientis, verùm etiam quodammodo in genere cauſæ formalis, ſicut conjunctio affectiva amantis, & amati dependet ab amore voluntatis, unde ſicut hæc conjunctio non poteſt haberi ſine voluntate; ita neque conjunctio maritalis ſine mutuo conſenſu conjugum. Demum qoia non poteſt dari relatio in aliquo cum vero actu formali illius ſine ejus fundamento, non enim poteſt dari paternitas in aliquo, ratione cujus verè dicatur pater abſque actu generandi: atqui matrimonium inter conjuges eſt relatio, quæ fundatur in mutuo conjugum conſenſu, proinde repugnat matrimonium abſque conjugum conſenſu.

95 Quæritur vigeſimò, an conſenſus requiſitus ad matrimonium ſit in copulam carnalem, vel tantùm in jus ad eandem? Reſpondetur, non eſſe ad talem copulam, quia ſi quis contrahat matrimonium animo profitendi in religione approbata ante ejus conſummationem validum eſt matrimonium, ut habetur in *c. commiſſum de ſponſ.* ratio eſt, quia conſenſus ad contrahendum matrimonium, & ad illud non conſummandum non repugnat, quia verſatur circa diverſa, matrimonium enim non conſiſtit in ipſa conſummatione, ſed in vinculo, & conſenſu: & vinculum poſt ſtare ſine conſummatione, quæ tantùm ſe habet conſecutivè. Tum quia beata Virgo, ut docet D. Thomas *3. p. q. 29. art. 2.* contraxit matrimonium cum ſancto Joſepho cum intentione illud non conſummandi, & nihilominus fuit verum matrimonium.

96 Neque obſtat, quòd D. Auguſtinus *lib. 19. contra Manichæos c. 26.* aſſerat, matrimonium dici, eò quia non ob aliud puella nubat, niſi ut mater fiat, quia D. Auguſtinus fuit tantùm locutus juxta id, quòd communiter accidit; non tamen dixit, eſſe ſimpliciter neceſſarium ad matrimonium. Reſpondetur igitur ad quæſitum, conſenſum conſtituentem matrimonium eſſe explicitè, & per ſe primò in jus, & poteſtatem ad carnalem copulam: implicitè autem ſecundùm id quod communiter accidit etiam ad copulam: dico, ſecundùm id quod communiter accidit, quia carnalis copula non eſt de matrimonij eſſentia, ſed tantùm ejus effectus: ſiquidem eſſentia matrimonij conſiſtit in mutua corporum traditione ad copulam: unde conſenſus efficiens matrimonium non fertur explicitè, & primariò ad copulam, ſed in jus, & poteſtatem ad illam; & implicitè, conſecutivè, ac virtualiter ad copulam juxta id, quod communiter accidit: ſiquidem conſenſus in matrimonium fertur in id, quod eſt de eſſentia ejuſdem matrimonij: & quia conſenſus in aliquam rem fertur etiam implicitè, & conſecutivè in effectum ejuſdem rei, & ad quem res illa ordinatur; inde fit, ut conſentiens in mutuam corporis traditionem virtualiter conſentiat etiam in copulam juxta id, quod communiter accidit, qoia poteſt quis matrimonium contrahere ſine expreſſa voluntate illud non conſummandi, ſed profitendi religionem approbatam ante ejus conſummationem. Quòd ſi uterque conjux contraheret ſub expreſſa conditione, ne teneantur ſibi reddere debitum, tunc matrimonium non cenſeretur validum, eò quia excluderetur totaliter ab utroque contrahente, ex vi contractûs, conſenſus implicitus in copulam, ut docent D. Thomas *in 4. diſt. 28. q. unic. art. 4.* Scotus *in 4. diſt. 30 q. 2. art. 3.* D. Bonaventura *in 4. diſt. 28. q. ult.*

97 Notandum eſt, dupliciter poſſe conſenſum implicitum deſiderari ad matrimonium. Primò ex parte contractûs, & tunc ſemper deſideratur, quia contractus matrimonii intrinſecè ordinatur ad copulam, quia tametſi contrahens habeat intentionem non conſentiendi in copulam, adhuc habetur verum matrimonium, ut docet D. Thomas. Secundò ex parte contrahentis: hâc diſtinctione adhibitâ facilè intelligitur, quomodo conſenſus in carnalem copulam ſemper requiratur implicitè, & virtualiter, licèt non explicitè: requiritur enim implicitè ex parte contractûs, quatenus hic intrinſecè ordinatur ad copulam; non verò ex parte contrahentis, quia contrahens poteſt validè contrahere, quamvis non intendat conſummare matrimonium.

98 Quæritur vigeſimo primò, qualénam finem debeant contrahentes matrimonium intendere ut hoc validum ſit? Notandum eſt, bona matrimonij, quæ intendi poſſunt à contrahentibus eſſe in triplici differentia: ſiquidem alia ſunt

bona

tione ſacramenti, alie fidei, & alia prolis. Difficultas eſt, an ad validitatem matrimonij debeant neceſſariò ſaltem implicitè intendi hæc tria bona, adeò ut nullum ſit matrimonium, ſi contrahentes hujusmodi bona explicitè excludant: ut ſi intendent contrahere non in perpetuum, ſed ad tempus, quod eſt excludere bonum ſacramenti, & individuam vitam, ſeu unionem indiſſolubilem, quæ ſignificatur per ſacramentum matrimonij: vel intendant non generare, nec educare prolem, ſed procurare ſterilitatis venena, quod eſt contre bonum prolis: vel intendunt negare ſibi invicem corpus, & aliis concedere; quod edverſatur bono fidei: & quæſtio procedit quando hæc intentio ſole mente retinetur.

99 Reſpondetur igitur ad quæſitum, ad validitatem matrimonij requiri, ut illud contrahentes ſaltem implicitè intendant bonum ſacramenti, adeò ut ſaltem non hebeant intentionem contrariam, & nō eſſe neceſſe ut implicitè intendant alia duo bona: unde ſi conttahentes habeant animum etiem corde retentum contre bonum ſacramenti, intendántque non contrahere matrimonium niſi ad tempus, mettimonium eſt irritum: ſecus ſi hebeant intentionem contra alia duo bona metrimonij ſola mente retentam, & non deductam in pactum, validum eſt matrimonium: ut ſi intendant vitare prolem: & habitam non educare, & debitum negare, & adulterari. Ratio prioris partis eſt, quia eſt de ratione matrimonij eſſe vinculum perpetuum, unde eo ipſo, quòd contrahentes intendunt matrimonium inire diſſolubile, & tantùm ad tempus, verè non intendunt matrimonium contrahere, eò quia intentio tunc edverſatur eſſentiæ matrimonij. Secunda pars eſt probatu facilis, quia tunc ea intentio vitandi prolem, & adulterandi, & eſt intentio contra bonum prolis, & fidei, non pertinet ad ſubſtantiam contractus, quia ſi contrahens velit abſolutè contrahere, obligatur ex vi contractus ad non agendum contra bonum prolis, & fidei, non obſtante, quòd contrerium intenderit.

100 Idque ex eo firmetur, quia ſtat verè obligari ad aliquid faciendum, & adeſſe animum non implendi, qui enim jurat animo violandi juramentum, adhuc contrahit obligationem juramenti ſervandi; quia intentio illa non tollit valorem obligationis: pari pacto poteſt quis validè matrimonium contrahere, tametſi intendat fidem non ſervare, ut docet D. Thomas *in 4. diſt. 21. q. 1. art. 3. in corp* ubi ait, ſine bono ſacramenti nunquam eſſe metrimonium, poſſet tamen eſſe ſine fide, & prole; quamvis non eſſet metrimonium, ſi in conſenſu exprimeretur aliquid contrarium fidei, & proli, eò quia tunc deduceretur in pactum, & non ſiſteret in ſola intentione mente retenta. Juvet temen obſervare, aliud eſſe ſentiendum de tribus bonis matrimonij, quoad ſolam obligationem, & aliud quoad executionem: quia quoad obligationem omnia tria prærecenſita bona ſunt de eſſentia matrimonij: & conjuges obligantur ex vi matrimonij ad vitam individuam, & ad reddendum ſibi debitum, & prolem non impediendam, & habitam educandam, ut expreſsè docet D. Thomas *diſt. 31. q. 1. art. 3.* inquiens: fides, & proles ſecundùm quod conſiderantur in ſuis principiis, ut pro prole accipiatur intentio prolis, & pro fide debitum ſervandi fidem, ſine quibus matrimonium eſſe non poteſt; & ſic accipiendo fidem, & prolem ſunt eſſentialiſſima in matrimonio: ſin verò conſiderentur quoad executionem, & in ſe ipſis; bonum ſacramenti quod eſt indiſſolubile vinculum, eſt de eſſentia ſacramenti matrimonij, non verò fides, & proles, ut docet D. Thomas *loc. cit.*

Hinc ſola intentio contraria bono ſacramenti irritat matrimonium, non verò intentio contraria bono fidei, & prolis: quòd ſi intentio fidei, & prolis quoad ſua principia adverſeretur, etiam irritaret matrimonium; ut ſi quis contraheret non intendens ſe obligare ad prolem educendam, vel ad ſervandam fidem; quia cùm hæc ſint eſſentialia matrimonio, talis intentio eſſentiam excluderet illius, ut docet D. Thomas, quæ omnia procedunt in foro interno: quia quoad forum externum hujusmodi intentio eſſet probanda, & onus probandi incumberet aſſerenti habuiſſe intentionem contra bonum prolis, & fidei. 101

Quæritur vigeſimo ſecundò, an ſi contrahentes matrimonium poſſint loqui, & verba exprimere, validum ſit metrimonium, ſi ab iiſdem contrahatur ſine verbis, ſed per ſolos nutus? Plures cenſent, verba ita eſſe neceſſaria in iis, qui poſſunt loqui, ut ſi ſolis ſignis ab iiſdem matrimonium contrahatur, hoc ſit irritum, quia eccleſia ſtatuit hoc impedimentum dirimens matrimonium in iis, qui loqui poſſunt, ſi ſolis ſignis metrimonium contrahant, proinde licèt ſtando juri naturæ validum ſit hoc matrimonium, perinde ac ſi contraheretur à mutis; jure tamen eccleſiaſtico eſt irritum, & deſumitur ex *c. tuas nos. de ſponſ.* ibi: *Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum conſenſum, ſed neceſſaria ſunt quantum ad eccleſiam verba conſenſum exprimentia: nam Surdi & Muti poſſunt contrahere ſine verbis, & pueri ante annos legitimos per verba non contrahunt, cùm intelligantur non conſentire.* ubi verba dicuntur neceſſaria jure eccleſiaſtico: ſed quod neceſſarium eſt, formam importat, quæ requiritur neceſſariò ad valorem ſacramenti. Firmatur etiam ex eo, quia textus conſtituit diſcrimen inter mutos, & potentes loqui, quòd in illis ſigna externa ſufficiant, & in iſtis verba deſiderentur. Secundò poteſt etiam probari ex *c. licet de ſponſa duorum* & *c. ſi inter de ſponſ.* ubi Pontifex dicens matrimonium conſenſu iniri, poſtea ſubdit: *Ita ut unus alterum verbis conſuetis expreſsè recipiat utroque dicente:* et qui non dicitur expreſſum, quod per ſigna, vel ſub generalitate fit, ut habetur in *c. 2. de reſcript. in 6.* Tum quia in matrimonio ſpirituali verba ſunt neceſſaria *c. cum inter canonicos, c. quia propter de elect.* ubi in Epiſcopi electione, quæ eſt metrimonium ſpirituale, requiruntur verba, proinde etiam in matrimonio carnali, quia valet argumentum à 102

matrimonio ſpirituali ad carnale: & hanc ſententiã tenent plures Juriſperiti præſertim Gloſſa in *c. tua nos. V. nec forma de ſponſ.* Innocentius ibid. paulò poſt init.

103 Reſpondetur nihilominus,ad valorem matrimonij ſatis eſſe, ſi per ſigna extrinſeca exprimatur conſenſus internus. Sunt,qui hanc ſententiam probant ex eo, quia cum rei eſſentia ſit invariabilis; ſi verba eſſent de ſubſtantia matrimonij, adeò ut non poſſet hoc aliter iniri, quàm per verba externa exprimentia internum conſenſum,non poſſet inter mutos matrimonium conſiſtere. Verùm hæc ratio, cui nonnulli fidunt,non videtur intentum probare: reſpondent enim adverſarij,eccleſiam irritâſſe matrimonium abſque verbis initum in ijs tantùm, qui loqui poſſunt, & exprimere per verba externa conſenſum internum;non verò irritâſſe in mutis, qui cùm loqui non poſſint, ſufficit, ſi per ſigna aliqua ſenſibilia, quæcunque illa ſint, exprimant conſenſum internum : dicunt enim hoc impedimentum irritans eſſe eccleſiaſticum: & potuiſſe eccleſiam illud ponere ex juſtia cauſis, præſertim ne potentes loqui ſe poſtea excuſarent non conſenſiſſe, & per alia ſigna externa non intendiſſe ſignificare internum conſenſum.

104 Ratio igitur efficax ex eo petitur,quia Chriſtus noluit materiam, & formam ſacramenti matrimonij magis determinare, quàm ad rationem contractûs exigeretur : ſiquidem id ſufficiebat ad hujus ſacramenti ſignificationem, cùm ratio ſacramenti ex Chriſti inſtitutione annexa ſit humano contractui : atqui ad rationem contractûs ſufficit, ſi mutua contrahentium voluntas ſignis manifeſtetur: ergo etiam in valentibus loqui ſatis eſt ad valorem matrimonij, ſi hoc contrahatur per ſigna extrinſeca ſignificantia internum conſenſum.

105 Quòd ſi dicas, id tantùm verum eſſe quoad legem divinam,non verò quoad eccleſiaſticam, eò quia eccleſia in *c. tuæ de ſponſal.* irritaverit matrimonium initum ſine verbis ab iis, qui loqui poſſunt. Contra eſt, quia cùm jure divino tale matrimonium ſit validum, ſi eccleſia illud irritaret, utique expreſſiſſimis verbis illud aſſereret irritum, quod non fit *in d. c. tuæ de ſponſal.* quia ibi Pontifex conſultus, an verba ſint neceſſaria ad matrimonium, reſpondet ſolùm conſenſum legitimum requiri, & loquitur de conſenſu externo, non de interno : conſenſus autem externus ſufficienter exprimitur per alia ſigna externa, quamvis non ſint verba: idque ut probet Pontifex, addit etiam rationem, *quia etiam muti ſine verbis poteſt validè contrahere.* Quòd ſi dicas, Pontificem etiam addidiſſe in illo textu verba eſſe neceſſaria quoad eccleſiam; reſpondetur, inde non ſequi, eſſe abſolutè, & ſimpliciter neceſſaria, ſed tantùm quoad conſuetudinem, & praxin eccleſiæ, ſeu quoad faciliorem probationem in foro externo eccleſiæ : alioquin Pontifex abſolutè, & ſimpliciter dixiſſet, verba eſſe neceſſaria.

106 Idque probari etiam poteſt ex *c. ex parte de reſtit. ſpoliat.* ubi textus decidens titulum matrimonij eſſe probandum, aſſignat etiam rationem illis verbis : *cùm per ſolam traductionem, quam non præceſſêre ſponſalia, vel conſenſus legitimus nullum introducatur vinculum matrimonij.* Vult enim Pontifex ſponſalia, ſeu verba, vel conſenſum legitimum ſine verbia ſufficere : ſiquidem hæc eſt natura alternativæ, ut altera pars ſufficiat *c. inter cæteras 4. de reſcript.* hinc profeſſio religionis, quæ eſt matrimonium ſpirituale ſolis nutibus fieri poteſt *c. vidua de regul.* proinde etiam matrimonium carnale : ratio itidem eſt, quia eatenus requiruntur verba, ut conſtet de interno conſenſu neceſſario ad contrahendum matrimonium : unde ſi ſufficienter poſſit de tali conſenſu conſtare, per alia ſigna extrinſeca hæc ſufficient ad valorem matrimonij: nil enim refert, ſi ex æquipolentibus aliquid fiat *c. licet ex quadam de teſt.* Tum quia efficaciùs factis, quàm verbis voluntas exprimitur *c. dilecti de appellat.* & *l. de quibus ff. de legib.*

Tum quia, ſi pater nomine puellæ præſentis, & tacentis exprimat conſenſum, habetur verum matrimonium *c. unic. §. fin. de deſponſ. impub. in 6.* & rationem etiam addit D. Thomas *in 4. diſt. 27. q. 1. art. 2. ad 3.* nimirum: *Quia verba parentum reputantur puellæ : eſt enim ſufficiens ſignum, quòd ſunt ejus, ex quo non contradicit.* Ex quo liquet, non requiri verba expreſſa, ſed ſufficere ſigna extrinſeca ſignificantia internum conſenſum. Tum quia in *c. Is, qui fidem de ſponſ.* deciditur,matrimonium contrahi copula ſubſecuta poſt ſponſalia, tametſi nulla alia interceſſerint verba exprimentia conſenſum de præſenti; quia fortius facto, quàm verbo conſenſus exprimitur. 107

Demum quia ſi verba eſſent ſimpliciter, & neceſſariò de eſſentia matrimonij,eccleſia id clarè explicuiſſet, ne homines circa rem graviſſimam laborarent ignorantia, & ita docent D. Thomas *in 4. diſt. 27. q. 1. art. 2. ad 2.* D. Antoninus *3. p. tit. 1. c. 19. §. 1.* Gloſſa *in c. ſufficiat. 27. q. 2. init.* Cagnolus *l. nuptias num. 7. ff. de regul. jur.* Sylveſter *V. matrimonium 2. q. 7.* 108

Neque fundamenta contrariæ ſententiæ ſunt magni momenti: ad primum petitum *ex c. tuæ de ſponſal.* reſpondetur, verba dici neceſſaria quoad eccleſiam, id eſt quoad clariorem probationem, ut rectè notant Panormitanus in *d. c. tuæ prope fin.* & Alexander de Nevo *n. 15.* non verò eccleſiam ibi aſſerere eſſe verba ita ſimpliciter neceſſaria, ut ſine illis matrimonium ſit irritum : ex eo quòd Pontifex requirat verba quoad clariorem probationem, non excludit alios modos probandi internum conſenſum per ſigna externa : ratio itidem eſt, quia quod non eſt neceſſarium quoad ſubſtantiam; ſed tantùm quoad probationem poteſt per æquipolens impleri. Covarruvias in *4. decret. p. 2. c. 4. n. 1.* ait *in d. c. tuæ de ſponſal.* verba dici neceſſaria hoc eſt utilia ad meliorem probationem. Tum quia muti in eodem textu dicuntur ſine verbis validè contrahere. 109

Ad aliud, quod addebatur ex *c. licèt de ſponſa duor.* reſpondetur, illa verba, per quæ contra- 110

hitur

hitur matrimonium non proponi ad certam formam præſcribendam, ſed ad majorem ampliationem, quæ non coarctat regulam. Ad aliud petitum ex paritate matrimonij ſpiritualis reſpondetur, plures eſſe differentias inter utrumque matrimonium, & non ſemper in quovis matrimonio ſpirituali requiri verba exprimentia conſenſum, ſed ſufficere ſigna, ut ſi Novitius in religione approbata emittat profeſſionem in mortis articulo; hæc profeſſio eſt verum matrimonium ſpirituale, licèt non intercedant verba, ſed ſolùm nutus, & alia ſigna externa indicantia internum conſenſum.

111 An verò matrimonium ſolis nutibus contractum ſit ſacramentum, non deſunt, qui negent, eò quia Concilium Florentinum in *decreto de ſacramentis* expreſsè dicat. Omnia ſacramenta conſtare rebus, & verbis. Nihilominus reſpondendum eſt, omne matrimonium initum inter fideles eſſe ſacramentum, quamvis non verbis, ſed ſolis nutibus, vel aliis ſignis externis initum ſit, quia Chriſtus adnexuit contractui matrimoniali inito inter fideles rationem ſacramenti, unde quoties contractus matrimonialis eſt validus in ratione contractus humani, trahit ad ſe rationem ſacramenti: atqui contractus matrimonialis initus per ſolos externos nutus, & alia ſigna ſenſibilia exprimentia internum conſenſum eſt validus in ratione contractus humani, proinde eſt etiam ſacramentum.

112 Neque obſtat Concilium Florentinum, quia Concilium tantùm declarat, conſtare omnia ſacramenta verbis, vel ſignis ſenſibilibus gerentibus vices verborum: & hujuſmodi ſunt ſigna ſenſibilia, quibus in matrimonio exprimitur internus conſenſus. Tum quia Concilium loquens de matrimonio dixit, regulariter conſtare verbis, quòd ſi regulariter: ergo poteſt aliquando non conſtare verbis, & adhuc ſortiri ſuum valorem: neque obſtat, quòd alia ſacramenta debeant neceſſariò conſtare verbis, quia eſt diſpar ratio, matrimonium enim eſt contractus humanus, de cujus natura eſt, ut poſſit etiam nutibus validè celebrari: non ita cætera ſacramenta, quæ propterea exigunt neceſſariò verba.

113 Quæritur vigeſimo tertiò, an ad validitatem matrimonij ſufficiat conſenſus, quo uterque conjux conſentit, tametſi falsò putet, ſubeſſe impedimentum dirimens? Procedit quæſtio de errore facti, & juris ſcientia, eò quia contrahentes falsò crederent adeſſe impedimentum dirimens, & eo ſtante non potuiſſe matrimonium conſiſtere, quod nihilominus contraxerunt: ſi enim errarent ſolùm in jure omnes concedunt, tale matrimonium eſſe validum, quia tunc non deficit conſenſus: unde quæſtio procedit de errore facti, & juris ſcientia. Aliqui cenſent, talem conſenſum non ſufficere ad validè contrahendum matrimonium, & probant ex *l. Is, qui putat. ff. de acquir. hæred.* ubi deciditur, credentem ſe neceſſarium hæredem eſſe, cùm verè non ſit, repudiare non poſſe: quia opinio veritati præfertur: ergo à pari, qui credit, ſe ratione impedimenti, quod falsò adeſſe putat, non poſſe validè contrahere, legitimè non contrahit. Secundò quia tunc erratur circa ſubſtantiam matrimonij, ſiquidem conjuges exiſtimant, impoſſibilem ſibi eſſe corporis traditionem, quæ tamen traditio eſt de ſubſtantia matrimonij. Tertiò quia voluntas nequit ferri in impoſſibile, & ita docent Joannes Andreas in *c. cùm in Apoſtolica de ſponſ. n. 9.* Ancharanus ibid. *num. 5.* Abbas *num. 6.* Alexander de Nevo *num. 17. & ſequent.* Nihilominus contraria ſententia videtur communior, ſi contrahentes intendant, quantum eſt in ſe ipſis conſentire in matrimonium: ratio eſt, quia cum de facto tale impedimentum non ſubſit, perſonæ contrahentes revera ſunt habiles, & habent omnia requiſita, ut poſſint contrahere ſi velint: atqui ſupponuntur, velle contrahere, tametſi putent, adeſſe tale impedimentum dirimens, ergo revera contrahunt. Tum quia hic error non ponit obicem conſenſui, quia ſtante tali errore adhuc contrahentes ſupponuntur, quantum eſt in ſe ipſis velle contrahere, & conſentire in matrimonium. Tum quia in *c. ex ſponſalibus unic. h. t. in 6.* deciditur, quòd ex ſponſalibus invalidis ratione conſanguinitatis, vel alterius impedimenti oriatur impedimentum publicæ honeſtatis, dummodo adſit conſenſus: ex quo textu colligitur, eſſe poſſibilem conſenſum etiam cum impedimento dirimente: alioquin ſine conſenſu non oriretur impedimentum publicæ honeſtatis.

Præterea error non impedit, quin ſuſcipiatur ſacramentum, ſi adſit intentio illud ſuſcipiendi: hinc ſi hæreticus credens, baptiſmum eſſe rem nullius valoris, ſi nihilominus baptizet, & intendat facere, quod intendit eccleſia, adhuc cum tali errore verè baptizat, quia habet intentionem faciendi, quod facit eccleſia, & conſenſus baptizandi non eſt incompoſſibilis cum errore putantis baptiſmum eſſe nullius valoris: ergo à pari quamvis contrahentes matrimonium putent adeſſe impedimentum dirimens, & matrimonium ob tale impedimentum nullum ſortiri valorem, adhuc poſſunt habere legitimum conſenſum, & intendere, quantum eſt in ſe ipſis contrahere matrimonium juxta intentionem eccleſiæ, quo pacto verè contrahunt, & tale matrimonium eſt validum, ut docet Gloſſa in *c. cum in Apoſtolica V. remanere de ſponſ.* 114

Hinc in foro externo talibus negantibus ſe conſenſiſſe, non creditur, niſi probent, ſe revera non conſenſiſſe, ut notat Covarruvias *decret. 4. p. 2. c. 3. §. 7. num. 2.* & onus id probandi incumbit negantibus conſenſum. Hinc ad primum fundamentum contrariæ ſententiæ petitum ex *l. Is, qui putat.* reſpondet Covarruvias *loc. cit. §. 7. num. 2.* opinionem præferri in eo caſu veritati, quia ad illum actum eſt neceſsè agentem ſcire, ex qua cauſa, & quo jure eundem agat: id autem non deſideratur ad matrimonium. Ad ſecundum falſum eſt, quòd error circa valorem matrimonij illud irritet, ut liquet in ſacramento baptiſmi. Ad ultimum reſpondetur 115

tùr, illam voluntatem non ferri omnino, & abſolutè in impoſſibile, ſed ſolùm ſub conditione, in quantum poteſt. Cæterum contrahentes cùm tali errore adhuc intendunt quantum eſt in ſe ipſis contrahere, & habent verum conſenſum, proindè verè contrahunt.

116 Quæritur vigeſimo quartò, an ut ratificetur matrimonium invalidum ob impedimentum dirimens, impetrata impedimenti diſpenſatione, vel etiam eo ceſſante, debeat uterque conjux conſenſum renovare, vel ſufficiat, ſi tantùm renovatur ab eo, qui impedimentum novit? Plures cenſent, ſufficere, ſi is tantùm impedimentum renovet, qui illud noverat, & probant ex *l. ſi quis in Senatorio l. eos. ff. de ritu nupt.* ubi dicitur, matrimonium irritum convaleſcere, ſi ceſſante impedimento alter conjux in priſtino ſtatu perſiſtat. Tum quia tamdiu antiquus conſenſus cenſetur moraliter perſeverare, quamdiu non revocatur, unde ſi alter conſcius impedimenti conſenſum renovet poſt impetratam impedimenti diſpenſationem, vel poſt ejus ceſſationem, revalidatur matrimonium, quia tunc uterque conjux conſentit in matrimonium de præſenti. Nihilominus communior, & verior ſententia eſt, tale matrimonium non convaleſcere, niſi novus conſenſus utriuſque conjugis acceſſerit, & ita docet D. Thomas *in 4. diſt. 40. q. unic. art. 4. ad 6.* Covarruvias *in 4. decret. 2. p. c. 4.* Sylveſter *V. matrimonium. 6. q. 5. dict.* 2. ratio eſt, quia cùm prior conſenſus fuerit ex parte utriuſque prorſus invalidus, eò quia ceciderit ſuper illegitimam, & inhabilem materiam, ideo debet uterque conſenſus denuo renovari.

117 Neque obſtat, priorem conſenſum alterius conjugis perſeverare moraliter, cùm nunquam fuerit revocatus. Nam id verum eſſet, ſi conſenſus ab initio ſuum valorem fuiſſet ſortitus circa matrimonium, ſed quia ab initio fuit invalidus, ideo non cenſetur poſſe perſeverare, cùm nullus fuerit in ordine ad valorem matrimonij; ſiquidem quod non eſt, non poteſt dici perſeverare, quia permanentia ſupponit exiſtentiam; & conſenſus, qui nunquam extitit, permanere non poteſt. Quinimo nec ſufficit, ſi ponatur novus conſenſus internus, ſed requiritur, quòd per ſigna externa, ſeu verba manifeſtetur, & ita paſſim docet Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 4. n. 5.* ubi pluries repetit, tale matrimonium eſſe verbis, vel ſigno alio externo iterum contrahendum, & poteſt etiam à pari id evinci: ſi enim profeſſio fuit prorſus invalida, quia profitens nondum attigerat ætatis annum 16. vel non abſolverat annum probationis, vel ob aliam cauſam; non ſufficit, ut confeſſio convaleſcat, renovatio ſolius actus interni: ſed requiritur, ut iterum profeſſio emittatur per actus externos: ita ſemel quòd matrimonium antea initum fuit invalidum ob impedimentum aliquod dirimens; ſublato impedimento debet uterque conjux iterum conſentire de præſenti in matrimonium, & talem conſenſum manifeſtare per verba, vel ſigna extrinſeca.

Unde juvat obſervare, ad renovationem hujus conſenſus non requiri, ut matrimonium iterum contrahatur cum ſuis ſolemnitatibus, quia cum jam fuerit initum coram Parocho, & teſtibus, aliiſque accidentalibus ſolemnitatibus, tale matrimonium probatur ab eccleſia, proinde ſufficit, ſi conjuges copulâ maritali, vel alio ſigno externo conſenſum iterum exprimant; ut ſi mulier dicat marito: verè tu es meus maritus; & hic reſpondeat, verè tu es mea uxor: ſin verò maritus ſolus eſſet conſcius impedimenti dirimentis, poſſet datâ occaſione interrogare mulierem, an ipſe ſit ſuus maritus, quod ſi reſpondeat eſſe ſuum maritum, poteſt tunc vir reſpondere, & tu etiam es mea uxor: hoc pacto ſufficienter ambo conjuges conſentiunt per verba de præſenti, quamvis uxor nihil ſciat de invaliditate prioris matrimonij, nec ei innoteſcat impedimentum dirimens. Hinc patet ſolutio ad fundamentum prioris ſententiæ, ad primum enim petitum ex *l. ſi quis in ſenatorio*, & *l. eos ff. de ritu nupt.* reſpondetur, has leges communiter intelligi, ut notat Covarruvias *in 4. decret. 2. p. c. 4. init. num. 5*, quando conjuges copula maritali, vel alio ſigno externo iterum conſenſum exprimunt, ut explicuimus. Ad aliud quod addebatur de antiquo conſenſu non revocato reſpondetur, priorem conſenſum ſupponi invalidum, proinde eſſe renovandum. 118

Quæritur vigeſimo quintò, an ad ratificandum matrimonium, quod ob impedimentum occultum fuerat invalidè initum debeat poſtea ceſſante impedimento manifeſtari alteri conjugi nullitas prioris matrimonij, vel ſufficiat ſola renovatio conſenſus? Reſpondetur cum diſtinctione, ſi matrimonium fuit irritum ob perſonæ, vel conditionis errorem, tunc conveniunt omnes Canoniſtæ, non ratificari tale matrimonium quocunque actu, quamdiu durat error: ſiquidem eo perſeverante manet idem impedimentum dirimens matrimonium, quod ſi ſemper contraheretur cum tali impedimento, eſſet irritum ſicut antea: non enim poſterior conſenſus eſſet priori efficacior, cùm ſemper eadem nullitatis cauſa perſeveraret. Idque firmari etiam poteſt *ex c. fin. de conjug. ſervor.* ubi dicitur convalidari hoc matrimonium ſi auditâ ſervitute, ſeu errore perſonæ, ingenuus verbo, vel facto conſentiat. Imò non ſufficit quæcunque auditio ſervitutis: ſed neceſsè eſt, ut ingenuus eam credat, & non ſufficeret, ſi tantùm dubitaret, quia dubitans habetur pro ignorante *l. ult. C. de condit. indeb.* 119

Sin verò impedimentum non ſit error conditionis, vel perſonæ: tutior ſententia eſt, conjugem impedimenti ignaram, adhuc eſſe certiorem faciendam de prioris matrimonij nullitate, tametſi cauſa ei detegatur talis invaliditatis. Ratio eſt, quia conſenſui nil magis adverſatur, quàm error *l. ſi per errorem. ff. de juriſdic. omn. Judic. l. nihil conſenſui ff. de regul. jur.* atqui ſi Titius ex errore, quo putat Lucretiam eſſe ſuam conjugem in illam conſentit; verè non conſentit, quia non eſt ejus conjux: reducitur enim hic error ad perſonæ errorem, cùm putet 120

ton-

conſentira in ſuam, cùm revera non ſit ſua: quinimo aſt major error, quàm ille perſonæ: quia Titius integram contractûs ſubſtantiam ignorat, & neſcit, quid agat.

121 Idque declarat, Felinus in *c. ecclesia num. 14. c. 10. de conſtit.* exemplo proceſſus invalidi, eò quia Judex erret in fundamento juriſdictionis, tametſi eam revera habeat: ſufficit enim, ſi ignoret ſe habere ad irritandum proceſſum *l. hoc autem. §. non defendi.* ibi, *Conſtare Pratori ff. ex quibus cauſis in poſſeſſ.* atqui etiam errat conjux ignarus in conſenſu, qui eſt fundamentum matrimonij: ſiquidē putat illum ferri in ſuam uxorem, cùm de facto non ſit ſua uxor. Præterea invalidè profeſſus, vel etiam ligatus voto invalido, nil agit, ſi ex errora putet profeſſionem valère, & votum itidem eſſe validum, quia illa error non dat valorem profeſſioni ex ſe invalidæ, proinde tenetur da novo profiteri, ac vovera; ratio ex eo petitur, quia error, quo quis putat, priorem actum valuiſſe, reddit involuntarium conſenſum poſteriorem, proinde à fortiori idem error irritat matrimonium exigens totalem libertatem *c. cum locum de ſponſal. in 4.* ſiquidem ignorantia eſt cauſa involuntarij, tametſi non ſit error perſonæ: unde cùm hic novus conſenſua procedat ex ignorantia, cenſetur involuntarius.

122 Prætarea quia renovantes conſenſum non intendunt matrimonium denuò contrahere, quia putant jam fuiſſe antea legitimè initum, & nihil volitum quin præcognitum; proinde non videntur itarum contrahere, quia actus humani non operantur ultra agentium intentionem *l. non omnis init. ff. ſi cert. pet.* Tum quia fœmina ignara impedimenti tantùm intendit approbare per novum illum conſenſum prius matrimonium, non verò illud de novo contrahere, cùm putet prius fuiſſe validum: quòd autem eſt nullum non poteſt ratificari *c. ad diſſolvendum de deſponſ. impub.* unde conſenſus debet eſſe de præſenti, ut explicui in præcedente quæſtione, & ex ſuppoſitione, quòd prius matrimonium fuerit initum coram facie eccleſiæ, à qua probari poſſit: ratio enim, cur Concilium Tridentinum juſſerit matrimonia contrahi coram facie eccleſiæ, fuit, ut poſſent probari in foro externo ad removenda ea incommoda, quæ ſequebantur ex matrimoniis clandeſtinis, unde cùm eccleſia ſupponat primum matrimonium validum, ſufficic, ſi conjuges iterum renovent conſenſum de præſenti.

123 Immo videtur ſufficere ſi novus hic conſenſua procedat ex cognitione æquivalente ſcientiæ nullitatis prioris matrimonij, quamvis alter conjux eam ignoret, ut ſi conjux impedimenti conſcius interrogaret aliom ignarum impedimenti: num ita eum diligat, ut iterum vellic ipſum in maritum; ſi mulier tunc reſpondaret: Ego te diligo, & iterum volo te in meum maritum; & iſte eriam diceret: & ego etiam te vel maximè amo, & volo te iterum in meam uxorem. Juvac obſervare tunc conſenſum debere neceſſariò eſſe de præſenti, nec ſufficerac, ſi conjuges dicerent ſi non contraxiſſem tecum, vellem iterum contrahere, niſi intenderent de præſenti, quia matrimonium per hoc diſtinguitur à ſponſalibus, quia hæc important conſenſum de futuro, & matrimonium de præſenti.

Quando autem ponitur novus conſenſus de 124
præſenti tunc conjuges non ſolùm intendunt in matrimonio jam contracto perſeverare; ſed iterum contrahere ſub hac conditione, ſi prius matrimonium fuit irritum, & quia conditio revera exiſtit, & prius matrimonium fuit irritum; verè contrahitur de novo matrimonium per hunc ſecundum conſenſum mutuum, quia hic ſecundus conſenſus non procedit cum errora, quamvis ſit ſimul cum errore, quatenus altar conjux putat prius matrimonium fuiſſe validum: & rurſus fertur in objectum illud conditionatum abſolutè, adeò ut error, & ignorantia non ſe habeant antecedenter, & cauſativè, ſed tantùm concomitanter: ignorantia autem concomitans non tollit voluntarium, quamvis illud tollat negativè, quatenus non ponit conſenſum in actu, ſed in habitu, & hoc tantùm contingit, quando cum tali ignorantia concomitante non elicitur conſenſus da præſenti: atqui in caſu noſtro talis conſenſus ab utroque conjuge iterum ponitur: proinde initur novum matrimonium. Imò ſufficit, ſi conjuges ſcientes impedimentum ceſsâſſe, ſe cognoſcant affectu maritali, ut prius matrimonium quod erat irritum convaleſcat, idque deſumitur ea *c. fin. de conjug. ſervor.* ubi dicitur, quòd contrahens ignoranter cum ancilla, revalidet matrimonium, ſi cognita ſervitute verbo, vel facto in eam conſentiat.

Idque etiam probatur ex *c. Is qui de ſponſal.* 125
ubi ſponſalia dicuntur tranſira in matrimonium per copulam affectu uxorio habitam. Quinimò ſi timeretur probabiliter ſcandalum, ac fore, ut vir nullitatis conſcius nollat denuò contrahere; vel fœmina maximum pateretur detrimentum in honore, vel fama, vel prole, vel ſi non poſſet impedimentum ſufficienter probari; tunc non eſſet neceſſe, ut invaliditas prioris matrimonij alteri maniſaſtaretur, ſed ſatis aſſet, ſi verbo, vel facto ambo conjuges iterum affectu maritali conſentitent: unde ſi ſit probabile periculum ſcandali, vel timor infamiæ, vel quòd non poſſit extorqueri conſenſus ab alio conjuge, ſufficic, ſi ambo conjuges carnali copula, & affectu uxorio conſentiant in matrimonium, quia prius matrimonium licèt ob impedimentum dirimens fuerit invalidum, probari tamen poteſt ab eccleſia, cùm ſupponatur initum coram facie illius, proinde faciliùs convaleſcit, ex eo quòd conjuges verbo, vel facto iterum conſentiant], quia ſublato impedimento ſunt ambo habiles ad contrahendum, & quia conſentiunt in matrimonium, hoc erit legitimum, præſertim cùm talis error non ſit perſonæ, nec conditionis, ſed tantùm juris, quo conjuges putant ſe matrimonio conjunctos eſſe, cum non ſint.

Matrimonium igitur initum inter perſonas 126
illegitimas ob impedimentum dirimens, impe-

tractâ à ſummo Pontifice diſpenſationa non convaleſcit, niſi novus utriusque conſenſus de præſenti accedat: quia diſpenſatio non dat firmitatam matrimonio priùs contracto; ſed tantùm conſtituit perſonas idoneas ad contrahendum; cum antea rationa impedimenti dirimentis eſſent inidoneæ. Et quia conſenſua antea expraſſus fuit illegitimus, & inſoſſiciens ob impedimentum ad matrimonium ineundum; ideo poſt impetratam diſpenſationem requiritur novus conſenſus de præſenti, verbis, vel ſignis expreſſus, privatim tamen, cum eccleſia jam ſupponat matrimonium coram ſe, & teſtibus antea contractum eſſe validum; ac poſſit id teſtificari. Imò ob plura pericula, quæ poſſent oriri; maximâ prudentiâ uti debet ſponſus ad eliciendum conſenſum ab alio, tui impedimantum non innoteſcit. Quapropter ſufficit, ſi conſcius impedimenti inter blanditias conjugalis amoris dicat alteri inſcio impedimenti; teneriimè te amo, mihiqua bene eſt quòd te acceperim in uxorem; & iterum te accipio in meam uxorem; nunquid tu etiam me accipis in tuum maritum; & cor tuum affectum eſt in me, ſicut meum in Te? ſi mulier id varbis affirmet, vel innuat ſignis, ſufficit ut habeatur mutuus conſenſus de præſenti. Conſultius tamen eſſat ſi conjux impedimenti conſcius id ageret cum alter debitum petit conjugale, quia tunc præſumitur magis diſpoſitus ad aſſentiendum. Imò putârim ſufficere ipſam petitionem debiti conjugalis, quia petens tunc intendit accedere de præſanti ad ſuum conjugem; in quem propterea conſentit ut maritum, & à quo ut marito debitum exigit conjugale; idque fulcitur declaratione Pij V. in Enchirid *cap. 22. num. 70.* & cenſent Barboſa *p. 2. de off. Epiſc alleg. 32. n. 157.* Zerola *in prax. Epiſc. verb. diſpenſatio teſtium, ad quintum dubium.*

127 Quæritur vigeſimo ſextò, an eccleſia poſſit canonem condare, quo irrita reddantur matrimonia filiorum inita abſque conſenſu parentum? Reſpondetur, eccleſiam poſſe talem canonem conſtituere, & ea irritare matrimonia, quæ filijfamilias abſque conſenſu parentum contrahunt. Ratio deſumitur ex eo, quia eccleſia poteſt impedimanta conſtituere, quæ non ſolùm impediant matrimonium contrahere, ſed etiam dirimant contractum, idqua deſumitur ex Tridentina Synodo *ſeſſ. 24. can. 3.* ibi: *Si quis dixerit, eos tantùm conſanguinitatis, & affinitatis gradus, qui in levitico exprimuntur, poſſe impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec poſſe eccleſiam in nonnullis diſpenſare, aut conſtituere, ut plures impediant, & dirimant, anathema ſit.* & *can. 4.* ait: *ſi quis dixerit, eccleſiam non potuiſſe conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in ijs conſtituendis erràſſe, anathema ſit.* Hinc eccleſia de facto plura conſtituit impedimanta, quæ matrimonia dirimunt, imò & clandeſtina, quæ antea rata erant, deinceps irrita fore declaravit, idque ob bonum regimen Reipublicæ chriſtianæ, & ad avertenda pleráque incommoda, quæ ex matrimoniis clandeſtinis oriebantur, cùm enim eccleſia ſit quædam Reſpublica ſacra, cui Chriſtus tradidit ampliſſimam juriſdictionem circa ſpiritualia, ac poteſtatem condendi leges; conſequens erat, ut ſicut Reſpublicæ civilas ob bonum regimen, & ad impedienda incommoda poſſunt impedimenta ponere, quæ contractus civiles prohibeant, vel dirimant, eò quia non ſint in commodum publicum, ſi ita ineantur: ita eccleſia contractui matrimonij elevato à Chriſto ad dignitatam ſacramenti, proinde pertinenti ad ſuum forum poteſt quædam opponere impedimenta, quibus prohibeatur matrimonium contrahi, & ſi contrahatur, nullius ſit valoria: hæc enim facultas prohibendi, & irritandi contractum matrimonij, ſi in aliquibus circumſtantijs non conducat ad bonum comune, ſed potius plura mala, & inconvenientia ſecum trahat, erat eccleſiæ neceſſaria, ut Rempublicam chriſtianam poſſet ritè moderari, & fideles ad ſalutem æternam dirigere: alioquin Chriſtus eccleſiæ ſuæ in neceſſariis defuiſſet, eique imperfectam tantùm dediſſet poteſtatem circa matrimonia.

Quòd verò Chriſtus tradidarit eccleſiæ facultatem opponendi impedimenta, quæ in aliquibus circumſtantiis, quia non conducunt ad ſalutem animarum, prohibeant matrimonia, ne contrahantur, & dirimant contracta, deſumitur ex Apoſtolo *1. ad Corinth. 7.* ubi conjugi ad fidem chriſtianam converſæ, & cum qua vir infidelis pacificè, & citra Creatoris injuriam habitare non vult, permittit, ut ab eo diſcedat, & alteri nubat: hinc eccleſia oppoſuit matrimonio impedimentum dirimens, ſeu cultûs diſparitatem, ait Apoſtolus, *ſi qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum: ſanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem: & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem. Quòd ſi infidelis diſcedat; non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror in huiusmodi.* Non ait Apoſtolus ut fidelis mulier, cum qua vir infidelis non vult pacificè habitare citra Creatoris injuriam, maneat innupta; ſed permittit, ut ſi talis infidalis diſcedit, & ipſa etiam diſcedat diremto ſcilicet matrimonio ob cultûs diſparitatem: eſt ſiquidem impedimentum dirimens impoſitum ab eccleſia; præmiſerat enim Apoſtolus, *Nam cateris ego dico, non Dominus*, & hoc impedimantum fuiſſe ſemper in eccleſiâ à tempore Apoſtoli eſt firma traditio, hinc Tertullianus huius impedimenti diſparitatis cultûs meminit *lib. 11. ad uxor.* ubi illud duntaxat Chriſtianorum matrimonium ratum, & firmum eſſe, aſſerit. *Quod eccleſia conciliat, confirmat oblatio, obſignat benedictio, Angeli renunciant, Pater ratò habet,* & *lib. de corona militis c. 13.* aſſignans rationem, cur matrimonia chriſtianorum cum infidelibus inita ſint irrita ait: *Ideò non nubimus Ethnicis, ne nos ad idololatriam usque deducant, à qua apud illos nuptiæ incipiunt:* Sicut igitur ob bonum Reipublicæ chriſtianæ potaſt eccleſia quædam opponere impedimenta, quæ in aliquibus circumſtantiis parſonarum matrimonium dirimant: nulli dubium, quin poſſit 128

etiam

etiam canonem condere, quo irrita reddantur matrimonia, quæ filijſfamilias ſine conſenſu parentom contrahunt. Quioimò Eccleſiam Græcam irritâſſe olim hujuſmodi matrimonnia, & hunc canonem viguiſſe, videtur inſerri ex epiſtola S. Baſilij ad Amphilochium *can. 42.* ubi ait: *Quæ ſine ijs, qui habent poteſtatem, fiunt matrimonia, ſunt fornicationes: nec ergo vivente patre, nec Domino ij, qui conveniunt, ſunt ab accuſatione liberi, donec conjugio Domini annuerint. Tunc enim accipet firmitatem conjugium.*

129 Hanc diſciplinam viguiſſe in eccleſia græca oſque ad tempus ſchiſmatis, liquet ex Nomocanone Photij. *tit. 13. c. 9.* ex Balſamone, qui Nomocanonem Photij interpretatus fuit. Ne tamen in eccleſia latina matrimonia, quæ filijſfamilias contrahunt ſine conſenſu parentum irritarentur cenſuit Tridentina Synodus, quæ annuit validitati talium matrimoniorum, ne ſcilicet libertatem ad mattimonium contrahendum requiſitam in contrahentibus minueret. Tum quia interdum contiogit, ut filij prudentiùs agant in matrimoniis, quæ ipſi contrahunt: plures enim poſſent rationes tradi, cur Tridentina Synodus judicaverit rata, & firma matrimonia, quæ filijſfamilias contrahunt abſque conſenſu patentum, quarum prima poteſt eſſe, qoia ſubinde pareotes proponunt filiis uxores, quæ ſunt ipſis exoſæ, neque earum moribus poſſunt accommodari. Secunda, qnia interdum parentes ſunt pervetſæ, ac ſuſpectæ religionis, & uxores propterea quætunt filiis, à qoibus hi avocentur à religinne catholica, & in hæreſin pertrahantur. Tertia quia quandoque parentes ſunt ſordidè avari, qui oe dotem cogantur numerare, nuptias filiarum protrahunt non abſque detrimento animarum, vel filiis uxores quærunt divitiis affluentes parum curantes, an moribus ſint corruptæ, & filiis eas etiam exhibent uxores, quas non diligunt; & propterea ferè inviti, & ut ſuis complaceant parentibus, pertrahuntor filij ad hujuſmodi nuptias. Quarta quia nonnunquam contingit, ut parentes velint filias etiam invitas in monaſterium detrudere, & nunquam in earum nuptias conſentiunt, ne adigantur dotem numerare. Quinta, quia plures ſunt filij, & filiæ extra psrentum poteſtatem, ut viduæ, & alij aliis modis emancipati, quique in regionibus à parentibus longè diſſitis degnnt: eſſet enim ipſis perquam incommodum conſenſum expectare parentum, qui etiam plerúmque illum denegarent. Ob has, & alias rationes cenſuit Tridencina Synodus, non eſſe irritanda matrimonia, quæ filijſfamilias conttahunt abſque conſenſu parentum.

130 Sin verò filij in locis, ubi parentes non multùm diſtant, & à quibus poſſent etiam conſenſum obtinere ipſis inſciis mattimonium contrahant, non curantes eorum conſenſum perere, non excuſarentur à culpa gravi, ut etiam ſi parentes ex juſta, & legitima cauſa diſſenriant tali matrimonio à filio contrahendo, quia tunc filij transgrediuntur legem divinam ipſis injungentem honorare parentes, & eiſdem debitam exhibere obſervantiam. Neque Patriarchas veteris legis inconſultis parentibus legimus uxores duxiſſe, imò de Iſaac, & Jacob, teſtatur ſcriptura, eos parentum conſiliis, ac volunrati fuiſſe obſecutos in matrimoniis ducendis *Geneſ. 24. & 28.* quinimò Samſon *Judic. 14.* ooluit mulierem in uxorem ducere, quam deperibat, eò quia conſenſus non aderat parentum. Et licèt Tobias uxorem duxerit inconſulto patre: id tamen præſtitit, quia longè remotus fuit à parentibus, & illud non inivit niſi ex conſilio ductoris, ac moderatoris, cui à patre fuerat Tobias commendatus: neque dubitavit, quin pater eſſet ratum habiturus matrimonium, quod ex conſilio inivit Moderatoris. Hinc Tertollianus *lib. 2. ad uxor* ait: *Nam nec in terris filij ſine conſenſu parentum rectè, & jure nubunt*, & D. Ambroſius *lib. de Abraham c. ult.* loquens de Rebecca ait: *Conſulitur puella non de ſponſalibus, nam illa judicium expectat parentum; non eſt enim virginalis pudoris eligere maritum, unde illud Euripideon, quod mirantur plerique, unde translatum ſit, manifeſtum eſt: ſponſalia quidem meorum pater meus curam ſubivit; hoc enim non eſt meum ita ait Euripides in Andromachoz Ergo quod & ipſi Philoſophi mirati ſunt ſervato virgines, ſed etiam mulieres, ſi qua amiſſo cito marito adoleſcentula laqueum infirmitatis ſuæ timet incidere, ut ſi vult nubere, nubat tantùm in Domino, ut electionem mariti parentibus deferat.*

Hinc in Galliis Parochi ex regiis conſtitu- 131
tionibus Henrici II. Henrici III. & Ludovici XIII. non benedicunt nuptias filiorumfamilias, ſi mares minores ſunt triginta annis, & puellæ minores annis 25. completis invitis parentibus, quorum propterea conſenſum tenentur in ſcriptis filijſfamilias exhibere Parochis, idque ut filij debitam parentibus pietatem, & obſervantiam exhibeant juxta divinam legem jubentem filios, ut debitam parentibus impendant obſervantiam, & honorem, ac iiſdem propterea obediant: ſin verò ipſis inſciis, imò & repugnantibus, ac ex juſta cauſa nolentibus conſentire, filij uxores ducunt non curantes eorum conſenſum, non dicuntur tunc parentes honorate, neque iiſdem debitum exhibere obſequium: tenentur enim filij obedire parentibus juſta præcipientibus, *non tantùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*, ut monet Apoſtolus.

Neque obſtat, ſi dicas, ob incontinentiæ 132
periculum legem obediendi tunc parentibus non obligare in conſcientia. Contra eſt, quia ſi ob periculum incontinentiæ lex non obligaret in conſcientia, ſequeretur plures leges ab eccleſia latas non obligâſſe in conſcientia. Conſtat enim, eccleſiam olim inhibuiſſe publicè pœnitentibus matrimonium contrahere, ut habetur in Concilio Arelatenſi XI. *can. 21.* & in Toletano VI. *can. 8.* Rurſus prohibuiſſe inceſtuoſis, ne matrimonium contraherent in pœnam patrati inceſtûs, ut liquet ex Concilio Vermerienſi in pluribus canonibus præſertim in ſecundo, decimo, & pluribus ſequeotibus, & ex Moguntino *can. 56.* Triburienſi *can. 43. & aliis ſequent.*

Præ-

Præterea ei, qui Epiſcopum occidiſſet, ſpem omnem conjugij abſtulit Concilium coactum apud Theodonis villam *c. 4.* hoc idem etiam ſtatutum fuit in aliis Conciliis contra eos, qui occidiſſent Presbyterum, Diſconum, vel Monachum. Imò etiam viduis ſubdiaconorum, Exorciſtarum, & Acolythorum inhibuit Concilium Matiſconenſe II. *can. 16.* tranſire ad ſecundas nuptias. De viduis Presbyterorum, & Diaconotum idem prohibet Concilium Antiſiodorenſe *can.* 12. hæ, & aliæ id generis leges eccleſiaſticæ ſoum fuerunt ſortitæ valorem, & obligârunt in conſcientia non obſtante periculo incontinentiæ. Plures hujusmodi leges, & ſtatuta refert Iſaac Lingonenſis Epiſcopus *tit. 11. ſuæ collect.* qui plura deſiderat, ipſum conſulat, & tametſi ex hiſce legibus incommoda ſoiſſent aliqua ſecuta, quia tamen promovebant bonum publicum, & ſalutem animarum, obligationem invehebant.

133 Quamvis in Galliis poſſint parentes filios exhæredes teſtamento declarare, ſi absque eorundem conſenſu matrimonium contraxerunt, ac revocare omnes donationes in eorum favorem factas. Pietas tamen exigit, ut conſanguinei, Epiſcopi, Parochi, & Confeſſarij ſatagant parentes filiis placare, ac iiſdem reconciliare, ne ſecundùm legum ſeveritatem velint cum ipſis agere. Quòd enim filius uxorem duxerit ſine conſenſu parentis forſan ex eo proceſſit, quia ſtimulis conſcientiæ ad id adigebatur, eò quia fortaſſis puellam cognoverat, & ex intenſiori amore eidem promiſerit, ſe eam ducturum, & quia poſtea patris verebatur iram, non fuit auſus conſenſum petere; tunc enim condonandum eſt aliquid juvenili ætati, ebullitioni ſanguinis, concupiſcentiæ urgenti, amori quaſi obcæcanti, & præſertim pro conſcientia, cui filius cupiit ſatisfacere, hinc S. Ambroſius omni ſtudio placavit Siſinnium filio, qui invito patre uxorem duxerat. Noverat S. Ambroſius patrem filio iratum, vocavit ad ſe filium, quem & ad officium revocavit, perduxitque ad veniam humillimè rogandam patri, quem flexit, & reconciliavit filio, ait S. Ambroſius *epiſt. 83.* ad Siſinnium, cui gratulatur reconciliationem cum filio. *Quod filio noſtro remiſiſti meo rogatu, quia te inconſulte uxorem acceperat pietati magis tribuo, quam noſtre amori: plus eſt enim pietatem ipſam de te impetraviſſe, quàm cujuscunque petitionem. Certè ſacerdos tunc magis impetrat, cùm virtus prævalet; ſacerdotis enim petitio doctrina eſt pietatis.* Et infra ſubdit: *Feciſti igitur, quod boni parentes, ut citò ignoſceres, ſed obſecratus: nam antequam rogareris non erat ignoſcere, ſed factum probare. Deinde diutiùs differre veniam, & tibi acerbum, & illis inutile; neque enim paterna viſcera diutiùs tolerare poſſent.*

134 Quæritur vigeſimo ſeptimò, an dicenti ſe fictè, & ſimulatè matrimonium cum aliqua contraxiſſe, ſit ei fides præſtanda in ordine ad diſſolvendum matrimonium? Reſpondetur, quòd ſi tale matrimonium fuit initum in facie eccleſiæ coram Parocho, & teſtibus non eſt credendum dicenti ſe fictè, & ſimulatè contraxiſſe, alioquin daretur occaſio diſſolvendi plura matrimonia: plures enim, ut primam uxorem dimitterent, & aliam ducerent, poſſent allegare, ſe fictè, & ſimulatè contraxiſſe matrimonium, proinde in foro exteriori tale matrimonium cenſetur validum, quia eccleſia judicat juxta ea, quæ ſub ſenſus cadunt, & cùm audierit ambos conjuges conſenſiſſe in tale matrimonium per verba expreſſiva conſenſus, & fuerit matrimonium initum coram Parocho, & teſtibus, nec ullum adfuerit impedimentum, quo minùs poſſet iniri inter contrahentes; & illa fictio, & ſimulatio, quæ adducitur, ſit tantùm interna, nec eccleſia potuerit de illa ſuſpicari, imò & ſuppoſuerit internum conſenſum fuiſſe expreſſum per verba exteriùs prolata à contrahentibus, ſequitur, quòd in foro externo judicandum ſit in favorem matrimonij, & adigendus ſit ſponſus ad præſtandum verum conſenſum. Tum quia dolus nemini debet patrocinari. Sin autem in facie eccleſiæ ſimulando conſenſum, verbis ſenſibilibus expreſſit, quod in animo non habebat, & mulieri illuſit, eam ducere non teneretur in uxorem, & dolus illi patrocinaretur tum in foro interno conſcientiæ, tum externo eccleſiæ. Dantur enim aliquot exceptiones, quibus ſimulator ſubinde non tenetur eam ducere. Primò ſi poſtquam fictè, & ſimulatè conſenſit ſtatim abivit, & profectus in aliam regionem alteram duxit, legitimo conſenſu adhibito, ſed tunc teneretur ad compenſandam injuriam priori illatam arbitrio prudentum.

Putârim tamen vix caſum iſtum poſſe ad pra- 135
xin deduci, quia ubiq; locorum Parochi invigilant, quando matrimonio exteros conjungunt, priùs exigunt fidê, quòd non ſint conjugati, qualis ſint conditionis, ex qua patria, quapropter eccleſia ſemper in tali caſu eum adigeret ad remanendum cum prima, & compelleret ad præſtandum verum conſenſum, & colligitur ex *c. Ex parte de ſponſal. c. licèt de ſponſ. duor.* quia eccleſia judicat ſecundū m ea, quæ foris apparent. Docet tamen S. Thomas in tali caſu eum, qui fictè contraxit cum prima, & vero, ac legitimo conſenſu cum ſecunda teneri potius excommunicationem ſuſtinere patienter, quàm ad primam uxorem accedere relictâ ſecundâ, cum qua adhibito legitimo conſenſu contraxit, ut docet D. Thomas *in 4. ſent. diſt.2⁻.q 1.art. 3.* Secundò cenſent plures, non teneri ſimulatorem puellam ducere, ſi maxima ſit conditionis diſparitas, vel interceſſerint ſigna evidentia, quibus puella potuiſſet facilè conjicere, virum ſibi non parem ad eam tantùm decipiendam, & ad extorquendum conſenſum ad turpia promittere ſibi matrimonium, tunc enim puella non debuiſſet verbis viri credere, & ſibi magis attendere. Tertiò ſi mulier, quæ decepta videtur ſe virginem ſimulaverit, cùm talis non eſſet. Quartò ſi graviſſima perniciosa diſſidia, capitales inimicitiæ, & cruentæ cædes timerentur ex tali matrimonio. In hoc enim caſu ſufficit pecuniaria compenſatio, quâ compenſetur injuria puellæ illata.

Cæte-

[illegible]

[illegible] ſt e [illegible] q [illegible] co [illegible] cunda.

[illegible] ad [illegible] & [illegible] catem, [illegible] ex [illegible] uere [illegible] ſeorum [illegible] R [illegible] antem eum [illegible], quo [illegible] ad [illegible] gravi [illegible] & [illegible] malum, quo [illegible] ei im [illegible] net, [illegible] conſentiat in ma [illegible] ium [illegible] [illegible] incurrer [illegible] cruciat [illegible] vel [illegible] incurren [illegible] ad [illegible] trimonio [illegible] nollet [illegible] ſet incurr [illegible] malum, [illegible] gravi [illegible] quàm uxo [illegible] re, [illegible] diſplicet, nec eam [illegible] per [illegible] immineret incurren [illegible] ludmalum. Q [illegible] malum. quo [illegible] non [illegible] majus [illegible] matrimo [illegible] inir [illegible] cum [illegible], [illegible] diſplicet contenti [illegible] ex [illegible] nec diceretur cadere in [illegible] con [illegible] videret [illegible] ad [illegible] matrimonium, ut ſi quis met [illegible], quæ [illegible] ac deleri [illegible] amittendi numm [illegible] ci [illegible] vel amici vel [illegible] conſentit [illegible] mat [illegible] al [illegible] ua, met [illegible] non ca [illegible] in [illegible] ſtantem, & [illegible] eſſet metu [illegible] tis, ac lev [illegible] ad [illegible] dum matrim [illegible] requiritur m [illegible] tus grav [illegible], a [illegible] ma [illegible] in [illegible] rent [illegible] de [illegible] ur ex [illegible] ex [illegible]

[illegible]

ſum [illegible] *vit* [illegible] *m* [illegible] *um.*

140 [illegible] meli [illegible] propterea m[illegible] ut ſo[illegible] per on[illegible] h[illegible] et [illegible] em [illegible] tr[illegible] q[illegible] & [illegible] u[illegible] em [illegible] en [illegible] ex [illegible] em [illegible] quam [illegible] nem [illegible] orem [illegible] & [illegible] am eam vel [illegible] ux [illegible] ent [illegible] patre[illegible] uve[illegible] in [illegible] co[illegible] pater [illegible] cer[illegible] patre p[illegible], [illegible] eom [illegible] non [illegible] nt al[illegible]re, [illegible] ren [illegible] ar[illegible] ma[illegible] quia eſſet ti- mo[illegible].

141 [illegible] ſtè inc[illegible] ſ[illegible] tatem, nec pe[illegible] contrac[illegible]us [illegible] me[illegible]us [illegible] inc[illegible]tur, tunc [illegible] per [illegible] am; neque qu[illegible] ſo[illegible] re [illegible] dicitur invitus, quia [illegible] m[illegible] inc[illegible] quam ab alio pa[illegible]atur [illegible]. [illegible] que [illegible] cur per- ſæpe eccleſia etiam ſub [illegible] pœni[illegible] eos adigat qui nulla [illegible] etente j[illegible], & legitima [illegible] un[illegible] ſpo[illegible] la[illegible] bus, ot [illegible] ro[illegible] um con- t[illegible] m[illegible] uam [illegible] is qui[illegible] iam extimo- r[illegible] e[illegible] ræ eccleſiaſt[illegible] æ, vel excommunicatio- n[illegible] ris contrahat matrimonium data [illegible] um puel[illegible]æ [illegible] lis metu[illegible] [illegible] matrimonium non [illegible] tat q[illegible] non p[illegible]ven[illegible] ab ext[illegible]nſeco, ſed po[illegible] ab [illegible] o or[illegible] em [illegible] quatenus [illegible] ro- m[illegible] m de futuro [illegible] ua p[illegible] om[illegible] [illegible] ul[illegible] ea [illegible] re [illegible] incu[illegible] it tal[illegible] m, & q[illegible] em [illegible] er[illegible] quia [illegible] vu[illegible] berè [illegible] e a p[illegible] m [illegible] uo[illegible] tenetur [illegible] a etiam [illegible]e- r[illegible] aſit [illegible] um comminatione[illegible] ſi habet acceſſ[illegible]e ad [illegible] lam re[illegible] m [illegible] de eti[illegible] ere ſecundar[illegible], & [illegible] le[illegible] m[illegible]tum [illegible] p[illegible] [illegible] tum incu[illegible] [illegible] ux[illegible] [illegible]

[illegible] *mman* [illegible] *em am,* [illegible] *e m* [illegible] e a [illegible] n[illegible] em [illegible] d[illegible] pro[illegible] mat[illegible] n [illegible] ſa[illegible] pa[illegible]ta d[illegible] a [illegible] traxit [illegible] morem [illegible] pe[illegible] ua c[illegible].

Genera[illegible] gi[illegible]nem [illegible] ca[illegible] na[illegible] na [illegible] e[illegible] me[illegible] neque [illegible] ſus ex [illegible] u[illegible] o[illegible] n[illegible], neq[illegible]e [illegible] d[illegible] ar[illegible] c[illegible] metu [illegible] na[illegible] m. [illegible] ex [illegible] is o[illegible] m[illegible] a [illegible] in[illegible] e[illegible] Me[illegible], e[illegible] a [illegible] ſa[illegible]atem [illegible] m [illegible] extaret [illegible] Me[illegible] m du[illegible]ere [illegible] tr[illegible]m[illegible] m in[illegible] ab æ[illegible] ext[illegible] e m [illegible] ne [illegible] Medico dere[illegible]nq[illegible] n[illegible] m [illegible] ducat in [illegible] ore[illegible] m [illegible] a [illegible] n[illegible]ler, [illegible] ac va[illegible] m e[illegible] t me [illegible] o a[illegible]o [illegible] ſ[illegible]a ta[illegible] Med[illegible] o[illegible] e a, [illegible] e ea [illegible] ip[illegible] u[illegible] e[illegible] ſan[illegible] quia [illegible] M[illegible] pr[illegible] ie non eſt [illegible] eſt [illegible] vis, q[illegible] ſecu[illegible] ſa [illegible] me[illegible]us [illegible] pro[illegible] ea [illegible] n[illegible]m. [illegible] ne eccl[illegible]ſia [illegible] ex ta[illegible] metu [illegible] proveniente [illegible] cauſ[illegible] [illegible]

[illegible] m, & reſarciendam ja- [illegible] ia exigit, ut juvenia, [illegible] m [illegible] daret in uxo- [illegible] poſt mortem [illegible] [illegible] atem à [illegible] am [illegible] [illegible] m [illegible] er [illegible] [illegible] [illegible] ſtatim [illegible] m eſſe; quia [illegible], ut patet [illegible] landi [illegible] ſed [illegible] eum in ju [illegible] ad [illegible] am inſu- [illegible] ſed ad ex [illegible] quendum [illegible] rer. Generatim [illegible] tor, nen- [illegible], quod notat: [illegible] alias cauſas, & timo- [illegible] andum malum aliquod [illegible] monium hoc ſuum ſor- [illegible] fius in aliqua urbe [illegible] incendij expilationis, [illegible] cædis omnium civium [illegible] rorem obſidentis in ma- [illegible] deſiſteret à tali expugnatio- [illegible] im ratum eſſet, ac validum, [illegible] em non incuſſit talem timo- [illegible] dum conſenſum obteſſi in [illegible], vel ſororis, ſed vel ad vin- [illegible] am ſibi illatam a tali populo, vel [illegible] atum eſt etiam matrimoni- [illegible] tur ex metu reverentiæ, quia [illegible] it voluntatis aſſenſum, ne- que [illegible] onſtantem, quapropter in c. [illegible] *ſpanſat. impub.* Urbanus III. non [illegible] nſalia inita de voluntate pare[illegible] metum reverentiæ, ſed ob minas [illegible] uellæ intentatas ibi: *De vo- [illegible] quàm de ſua (ſicut aſ- ſe[illegible] num patris pueri adducta, ubi nolens, [illegible] parentum impulſa moram fecit [illegible] amplius*

144 [illegible] o nonò, an matrimonium [illegible] al de contractum coram [illegible] bus, & inter perſonas [illegible] earentes impedimento [illegible] es privatim poſtea, & ta- [illegible] tale matrimonium per uſum [illegible] em a [illegible] arita [illegible], quo mulier intendat [illegible] o marito, & vir mulie- [illegible] Reſpondetur affirmativè, & [illegible] 1. *de ſponſal. & matrim.* [illegible] matrimonium ini- [illegible] o per vim; ex eo, [illegible] & [illegible] lium poſtea ſimul [illegible] & affectu maritali ſe tra- [illegible], convaluiſſe, ait enim [illegible] *ab initio invita fuiſſet ei [illegible], tamen quia poſtmodum per [illegible] um ſibi cohabitans conſenſiſſe [illegible] nda redire nec de ca- [illegible] les, ſi quos memorata mu- [illegible] quod non conſenſerit in eum. [illegible] ducendos. cùm mora tanti [illegible] probationem excludat.* Hinc [illegible] annorum invita trada-

tur viro, cum quo poſtea ſponte cohabitet per annum cum dimidio, cenſetur tacitè conſenſiſſe in matrimonium cum illo, & ipſam coa- ctionem tranſiiſſe in conſenſum. Quòd ſi mu- lier velit poſtea teſtes inducere ad evincendam coactionem, non ſunt illi admittendi, ſed com- pellendi ſunt conjuges, ut ſe affectu maritali proſequantur. Notat Gloſſa, mulierem unde- cim annorum, ſi malitia ætatem ſuppleat, poſſe contrahere, & matrimonium, quod ex defectu conſenſus ab initio erat irritum, tractu tempo- ris per ſpontaneam cohabitationem convaleſcere, quia præſumuntur, ſe affectu maritali proſequi, & per hanc ſpontaneam cohabitationem conſen- ſiſſe in matrimonium & contra hanc præſum- ptionem non eſſe admittendam contrariam pro- bationem. Deſumitur etiam ex *c. ſignificavit de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adul- ter.* ubi Alexander III. reſcribit Abbat de Fon- tibus: hominem cui tanta vis illata fuit, ut non ſponte in matrimonium cum certa quadam mu- liere conſenſerit, poſſe reverti, libere ad ſecun- dam, quam poſtea duxit uxorem, niſi primam poſt præſtitum juramentum carnaliter cogno- verit, quia copula poſt coactionem ſubſecuta, quædam eſt matrimonij ratihabitio æquivalens conſenſui libero.

Demum Pius V. declaravit, matrimonium 145 per metum contractum in facie eccleſiæ ſecun- dùm formam Concilij Tridentini, tametſi ab initio defuerit conſenſus, convaleſcere poſtea ex tacito conjugum mutuo conſenſu, & ſponta- nea cohabitatione; neque opus eſſe, iterum re- petitis ſolemnitatibus matrimonium coram fa- cie eccleſiæ contrahere, ſi ſolemnitates fuerunt ritè adhibitæ in primo contractu, quamvis ex defectu conſenſus irrito, quia per ſubſequen- tem ſpontaneam cohabitationem conjuges con- ſentiunt in tale matrimonium, cùm vir tractet mulierem ut uxorem, & hæc virum, ut mari- tum. Quòd ſi impedimentum eſſet manifeſtum, & publicum, & ſcirent omnes, tale matrimo- nium fuiſſe invalidè contractum, tunc matri- monium eſſet de novo contrahendum, etiam ſervata forma Concilij Tridentini, & ita re- ſpondiſſe ſacram Congregationem ejuſdem Concilij interpretem refert Fagnanus in *c. is, qui fidem, de ſponſ. & matrim.*

Quæritur trigeſimò, an matrimonium ini- 146 tum ſub hac conditione: Duco te in meam uxorem, non tamen domo mea exieris, ſed ſem- per in ea manebis, ut nemo te videat extra do- mum, validum ſit? Fuit vir quidam nobilis, qui captus amore cujuſdam puellæ ignobilis, quam eò ardentiùs deperibat, quò ipſa ſemper detrectavit tot votis aſſentiri, eique ſatisface- re; niſi prius eam duceret in uxorem, quò poſ- ſet honeſtè, & abſque Dei offenſa ei adhærere: promiſit vir eam ducere, hac tamen adjecta con- ditione; ne unquam domo exiret; ſive ex ze- lotypia; ſive ut proprio conſuleret honori, quia nollet ab omnibus ſciri ſe duxiſſe uxorem non paris conditionis; matrimonium fuit con- tractum coram Parocho, & teſtibus ſub tali conditione; dixit vir: accipio in meam uxo- rem

tem Lucretiam ſi ipſa manſerit ſemper in mea domo, & nunquam exierit, cum habeat ibi commodum ex quedam feneſtre audiendi ſacrum in eccleſia domui meæ ednexa: ſimiliter puelle dedit eſſenſum, dixitque accipio in meum maritum dominum Alexendrum, & promitto, me nunquem domo exituram, ut ipſe à me evigit. Dubitetum fuit, num hoc matrimonium cum conſenſu illo conditionato initum foret velidum. Reſpondi, tale matrimoninm ſpectatâ ſimpliciter conditione non fuiſſe ſortitum ſuum velorem in foro exteriori. Ratio eſt perſpicua: quia conſenſue ſub conditione de futuro libero, ac dependente à voluntete contrahentium ſuſpenditur quoad ſuum effectum, donec conditio adimpleatur; ſeu non fiet contrarium conditioni adjectæ: etqui contrarium conditioni adjectæ potuit ſemper à Lucretia poni, quemdiu viveret, adeo ut vir nunquam poſſit eſſe certus de impletione conditionis, niſi poſt mortem uxoris; proinde conditio conſenſui adjecta tunc tantùm impletur, cum vir non poteſt ampliùs contrahere cum muliere: ſunt enim quædam conditiones, quæ in ordine ad contrahendum matrimonium trahuot ſecum impoſſibilitatem; ut ſunt hæ: contraho tecum ſi mihi exequiee perſolveris; aut ſi poſt obitum meum ſororem meam alueris: quia in utroque caſu perinde eſt ac aſſerere: contraho tecum poſtquam mortua fuero: ita hic conſenſus conditionatus contraho tecum ſi nonquam toto tempore vitæ tuæ exieris domo; perinde eſt ac dicere contreho tecum poſtquem fueris mortue; quia tunc tantùm conditio adjecta conſenſui adimpletur; quia contrarium conditioni adjectæ eſt per totem vitam poſſibile; & conditio ſuſpendit conſenſum oeque ad verificationem conditionie: proinde matrimoninm contractum ſub tali conditione in foro externo eſt nullius valoris: quie contrahentium intentio ſupponitur fuiſſe ſuſpendere conſenſum usque ed impletionem conditionie; nec datur locue, ut eccleſia præſumet, ſponſum contrariam intentionem hebuiſſe; proinde non poteſt judicare, velidum fuiſſe tale metrimonium. In foro autem interno conſcientiæ ſi ſponſi non obſtente tali conditione reverà abſolutè conſenſerunt, & conditio tantùm fuit adjecta conſecutivè, & ſecunderiò ed declarendum, quòd vir deſideraret, ot tale metrimonium à ſe initum non innoteſceret aliis, eò quia mulier ſit inferioris conditionia, tunc velidum eſſet matrimonium, ed cujue conſenſum conditio tantùm ſe habet ſecundariò, & par accidens. Dices, prærecenſitas conditiones eccenſeri impoſſibilibue, ſed conditiones impoſſibiles edjectæ conſenſui metrimoniali non irritant matrimonium, & habentur pro non adjectis; proinde matrimonia, quibus adjiciuntur præfatæ conditiones ſuum ſortiuntur valorem. Sed contra, quia tunc tantùm conditiones impoſſibilee habentur pro non adjectis, quando aliunde conſtat de abſoluto conſenſu contrahentium: ſecus quando non conſtet de tali conſenſu; quia tunc conditio impoſſibilia adjecta contractui ſatis declarat contrahentes non aſſentiri tali contractui: intentio enim contrahentium tunc eſt ſuſpendere conſenſum, donec conditio impleetur; & quia hæc ob ſuam impoſſibilitetem nunquam implebitur, ita intentio epponentium talem conditionem eſt, nunquam aſſentiendi tali contrectui: neque eccleſie præſumit tunc validum matrimonium niſi ei conſtet de abſoluto conſenſu contrehentium. Quando enim contrahentes abſolutè conſentiunt; id conijcitur ex ſigno eliquo ſenſibili: & tunc conditio impoſſibilie hebetur pro non adjecta; quie attenditur conſenſus contrahentium; qui temen debet conſtare per ſignum aliquod ſenſibile; alioquin ſi tantùm in animo contrahentes aſſentirentur matrimonio, hoc eſſet adhuc irritum, quia licèt non deſit conſenſus internue, deeſt tamen expreſſio ſenſibilis illiue, quæ neceſſaria eſt jure neturæ.

Quæritur trigeſimo primò, an ut conditio 147
impoſſibilie, habeatur pro non adjecta, requiratur in contrahentibue notitia legis eccleſiaſticæ ſtatuentis, telem conditionem habendam eſſe pro non adjecte? Reſpondetur affirmativè, cum Covarruvia *2. p. de matrim. c. 3. num. 1.* Joanne de Medina *C. de reſtitut. q. 23. poſt med. §. ad cognoſcendum.* Sanchez *lib. 5. de matrim. diſput.* 3. & aliie. Ratio deſumitur ex eo, qoia ſi contrahentes conſcij ſint hujusmodi jurie in ſuo contractu facto ſub conditione impoſſibili, & non declarant ſe ab illa præſumptione jurie velle recedere, rectè præſumuntur ſtare jurie præſumptioni, ac intendere in ſuo matrimonio ſenſum ipſius jurie. Secus ſi ignorent jus ſtatuens talem conditionem, habendam eſſe pro non adjecta, durè cum contrahentibus ageretur, ſi in foro judiciali cogerentur ſtare legi, cojus nunquam ullam habuerunt notitiam; imò & duriue etiam cùm iiedem ageretur, ſi hæc ignorantia jurie invincibilis foret; præſertim cùm ipſa conditio impoſſibilis ex natura ſua, uſúque communi loquendi diſſenſum prodat contrahentium, qui eatenus non abſolutè contrahont, ſed contrectui conditionem adijciunt impoſſibilem, quia intendunt per talem conditionem nolle aſſentiri contractui, elioquin abſolutè contraherent, nec illam adijcerent conditionem, quæ cùm ſit impoſſibile, ut eveniat, ſatis declarant, nunquam præſtituroe verum conſenſum, ſicut nunquã adjecta conditio purificabitur; proinde ut in foro externo juſtè hæc conditio edjecta contractui ab eodem reijciatur, & præſumatur, contrahentes habuiſſe conſenſum, neceſſe eſt, ipſis innoteſcat ſtatutum jurie, quo conditio impoſſibilis edjecte contractui hebeatur pro non adjecta, quia tunc, ſi adhuc contrahant cum tali conditione, quam ſciunt à jure haberi pro non adjecta, præſumuntur præſtare verum eſſenſum, cùm ſcient perinde eſſe adijcere, ac non apponere talem conditionem. Tum quia lex non obligat, niſi cognita; proinde ſi contrahentes legem ignorent, & cenſeent conditionem impoſſibilem hebendam eſſe pro adjecta, tunc ſicut ſciunt conditionem nunquem purificaturem, & conſenſum alligeverint tali purificationi conditionis ſatis eperiè indicant, ſe nunquam conſenſuros. Hinc us

notat-

[illegible] ad [illegible] oc, ut condi[illegible]io impoſſibi- [illegible] adj[illegible]cta duo re[illegible]untur, [illegible] no[illegible] juris habentis pro [illegible] onem impoſſibilem, quæ à [illegible] ur contractui. Secundum [illegible] c[illegible]tionis etiam cognoſca- [illegible] ente præſertim in con- [illegible] quia cum matrimonium [illegible] en[illegible]u perficiat[illegible]r, neceſ- [illegible] ge reperi[illegible]ur utra- [illegible] æſumatur in ipſi[illegible] mu- [illegible] cætero [illegible]uin ex par[illegible] i[illegible]ius, qui [illegible] duobu[illegible] i noraret, non poſſet [illegible] b[illegible]er conſenſus præſumi. Hinc raiò [illegible] r externo coottactus matri- m[illegible] [illegible]on[illegible]ione impoſſibili ra- [illegible]etur, eò quia regulariter [illegible]t.

148 [illegible] ſecundò, an coOſenſus [illegible] s in c[illegible]pulam carnalem a[illegible] ad valorem matrimonij? Com- [illegible] & vera[illegible] e[illegible]ntia eſt, ad rationem matri- [illegible] non eſſe necc[illegible]e, ut abſolute, & expreſsè [illegible]en[illegible]es conſentiant in cupulam carnalem, u[illegible] et [illegible] Thomas in *3. p. q. 48. art. 1.* & ra- [illegible] atim obvia, quia copula carnalis non [illegible] e[illegible]ia [illegible]at[illegible]monij, proinde conſenſus in [illegible] n eſt neceſſarius ad valorem matrimo- m[illegible] a poteſt quis, ut ſtet promiſſioni [illegible] e[illegible] ducenda, matrimonium con- [illegible] & [illegible] non conſummare, ſed cum [illegible] m matrimonium ingredien- d[illegible] em aliquam ex approbatis, & p[illegible] atqui in hoc caſu fatentur omnes [illegible] e m[illegible] monium initum cum animo, & [illegible] non cuoſummandi ratum eſ- ſe [illegible] ac[illegible], [illegible] deſumitur ex *c. Commiſſum de* [illegible] *m.* quia intentio coottaheo- di mat[illegible]m & non conſummandi, non p[illegible] int[illegible]r [illegible] m non ſint circa idem ob- j[illegible] n[illegible] gnat volitio ſuſcipiendi [illegible] O[illegible] d[illegible] & nolitio eum exercendi; [illegible] c[illegible]nim [illegible] Ordinem ſuſcipiunt Sub- [illegible] c[illegible]n[illegible], qu[illegible] tamen nunquam exercent. P[illegible] a, quia matrimonium initum inter bea- [illegible] inem & S. Joſephum fuit verum ma- [illegible] & [illegible] a[illegible]n beata Virgo non conſen- [illegible] & ex[illegible]eſ[illegible] in cop[illegible]am, ut deduci- [illegible] er[illegible] ad [illegible]ng[illegible] *Luc. 1. Quomo-* [illegible] *ud* [illegible] *irum non cognoſco*, ſeu [illegible] icant D. A[illegible]uſtinus *lib. de Virgin. c. 4.* & [illegible] Ambro[illegible]u[illegible] *de Inſtitut. Virgin. c. 6. Quo-* [illegible] *ſtud, quoniam propoſitum habeo non co-* [illegible] *irum.*

[illegible] [illegible]c ig[illegible]r di[illegible]cultas eſt de conſenſu vir- [illegible] m[illegible] ad copulam ca[illegible]nalem: & [illegible], [illegible]nc vi[illegible]tualem, & [illegible]ic tum [illegible] m, te[illegible] neceſſ[illegible]riò, & [illegible] peti- [illegible] eo, [illegible] hæc [illegible] poteſtas implicitè [illegible] ad id enim hæc mutua [illegible] a[illegible] r [illegible] me[illegible]ian[illegible]e c[illegible]pula proles [illegible] e[illegible] en[illegible] hæc t[illegible] matrimonij: qui [illegible] con[illegible] in cauſam; conſentit etiam [illegible] e[illegible]m ob connex[illegible]onem, quam [illegible] a[illegible]m cauſam. Tum quia ex A- poſtolo *1. ad Corinth. 7.* traditio hujus poteſta- tis debet eſſe in ordine ad fines matrimonij, cu- jus finis primarius eſt generatio prolis; & ſe- cundarius remedium concupiſcentiæ; & con- trahentes nonniſi per carnalem copulam utrum- que finem conſequuntur. Verùm videtur in contrarium obſtare, quia Virgo mater nullo pacto neque explicitè, neque implicitè virtua- li[illegible]er conſenſi[illegible] [illegible]u copulam, cùm tamen ejus ma- trimonium [illegible]m S. Joſ[illegible]h vali[illegible]um fuerit, ac ra- tum, ut doce[illegible] commu[illegible]ter SS. Patres præſer- tim D. Auguſtinus *lib. 1. de nuptijs c. 11 & lib. 5. contra Jovinianum c. 9.* D Ambro[illegible]ſius *in Lucam c. 1.* & docent communiter Theologi cum D. Thoma *3. p. q. 29. art. 2.* proinde ſi ſtat matri- monium ratum & validum ſine con[illegible]enſu expli- cito, & impli[illegible]to, ac virtuali ad copulam, ſe- quitur manifeſtè, conſenſum virtualem non re- quiri neceſſariò ad valorem matrimonij. Tum quia conſenſus etiam implicit[illegible], & virtualis in carnalem copulam voto adverſatur caſtitatis; atqui beata Virgo ante matrimonium ex doctri- na SS. Patrum voverat virginitatem, p[illegible]oinde non potuiſſet ſine voti violatione conſentire in copulam. Præterea quia ſi mutua poteſtas, quam ſibi per matrimonium tradunt conjuges eſſet in ordine ad copulam carnalem, ſequere- tur, quòd beata virgo, & quicunque alij, qui de mutuo conſenſu poſt contractum matrimo- nium voverant, eſſent, & non eſſent obliga[illegible] ad copulam, quod eſt luculenta contradictio; ſiquidem ratione matrimonij ad illam obliga- rentur; & ratione voti ab illa deobligaren- tur.

Sed contra, ſolet enim reſponderi, conſenſum 150 implicitum in copulam, qui ad matrimonium requiritur non derogare virginitati mentali, quia ut docet Cajetanus *in opuſcul. 17. reſponſ. 2.* conſenſus ille implicitus non eſt in copulam ipſam actualem, ſed eſt conſenſus in cauſam, quatenus eſt volitio matrimon[illegible], in quo ut in cauſa continetur obligatio ad copulam, quam tamen beata Virgo nec implicitè, neque expli- citè intenderat neque ratione talis matrimo- nij ſe expoſuit periculo amittendi virginitatem ob privilegium divinæ revelationis, quâ certa erat, copulam carnalem nunqu[illegible]m futuram, ne- que puritatem virginalem pe[illegible]turam. Tum quia nunc ex ecclesiæ ſtatuto, intra bimeſtre poſſunt conjuges non conſummato matrimonio religionem ingredi, & ſi nolint ambo, poſſet id alterutet, & tamen conjuges ratione matrimo- nij ſimpliciter initi, non dicuntur deperdere virginitatem mentalem, imò neque periculo ſe exponere amittendi corpoream, niſi ſimul in- tendant ipſum conſummare, ut docet D. Tho- mas in *4. diſt. 3[illegible]. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 2 ad 3,* [illegible] [illegible] potentiam ad copulam, quæ ex mat[illegible]m[illegible]nio oritur non contrariari virginita- ti, neque de ejus puritate diminuere. Ad pri- mam confirmationem reſpondet D Tho[illegible]as *3. p. q. 28. art. 4.* Virginem matrem ante nuptias non emiſiſſe votum virginitatis abſolutum, ſed tantum conditi[illegible]natum, nimirum niſi Deus aliud ſibi placare rev[illegible]laverit: & poſt initum matri-

monium pari conſenſu cum ſponſo ſuo Joſepho virginitatem abſolutè voviſſe; & deducitur etiam ex D. Auguſtino in *c. Beata Maria 27. q. 2.* Cum igitur Deus revelaverit beatæ Virgini, ut nuberet; nihil contra votum ſub ea conditione emiſſum nubendo commiſit. Verùm quia alij aſſerunt, Virginem matrem ante initas nuptias votum abſolutum virginitatis emiſiſſe. In hac ſuppoſitione reſpondent aliqui, beatam Virginem conſenſiſſe quidem in obligationem ad copulam, ſi vir debitum peteret, ſed quia edocta erat a Spiritu Sancto, virum nunquam debitum petiturum, ideo conſentiendo in copulam ſub illa conditione nil contra votum egit. Verùm hæc ſolutio patitur difficultatem, quia vel intelligitur de conſenſu expreſſo, & directo in copulam ſub illa conditione, ſi vir debitum petat; vel ſolum de conſenſu implicito, & virtuali in cauſa. Primum [illegible] nequit, quia hujuſmodi conſenſus explicitus, & directus in copulam etiam conditionatus non eſt neceſſarius ad matrimonium. Si dicatur ſecundum, reſpondetur cum diſtinctione, vel enim ſermo eſt de ipſo conſenſu implicito, & virtuali, ſe tenente ex parte Virginis contrahentis, & falſum eſt, beatam Virginem habuiſſe hujuſmodi conſenſum, quia ſi quis poſt emiſſum votum caſtitatis matrimonium iniret, quamvis eſſet moraliter certiſſimus, non fore unquam debitum petendum, adhuc peccaret contra votum caſtitatis. Tum quia nefas eſt ex natura rei rem ſacram profanis uſibus obligare, tametſi certum ſit, quòd talis uſus profanus nunquam ſit ſecuturus, proinde videtur ex natura rei contrariari voto caſtitatis obligare Virginem Deo per votum dicatam, uſui carnali. Quamobrem vel ſermo eſt de conſenſu implicito, & virtuali ſe tenente duntaxat ex parte contractus, & non ex parte contrahentis, & in hoc ſenſu vera eſt doctrina docentium, beatam Virginem conſenſiſſe implicitè, & virtualiter ex parte [illegible] contractus in copulam, non verò ex parte contrahentis. Ratio, cur conſenſus ſit implicite, & virtualiter conſenſu ſe tenente ex parte contractûs eſt; quia conſentiens in cauſam conſentit virtualiter, & implicitè in effectum, quatenus hic in tali cauſa continetur: atqui hujuſmodi conſenſus implicitè, & virtualiter, tanquam effectus continetur in ipſo contractu matrimonij, proinde beata Virgo habuit hujuſmodi conſenſum implicitum, & virtualem ſe tenentem ex parte contractûs tantùm, & non ex parte contrahentis. Juvat obſervare conſenſum in copulam, qui ad matrimonium neceſſariò requiritur, dupliciter poſſe intelligi eſſe implicitum, & virtualem. Primò ex parte contractus; & hac ratione abſque ullo dubio dicendum eſt, conſenſum hunc virtualem, & implicitum requiri ad valorem matrimonij, cum includatur virtualiter, & implicitè in ipſo contractu matrimonij, qui enim vult ex [illegible] cauſam, vult etiam implicitè [illegible] virtualiter id, quod in eadem continetur [illegible] poteſt conſiderari hujuſmodi [illegible], & virtualis ex parte ipſius contrahentis, & hic pacto non eſt neceſſarius ad matrimonium [illegible] eundum neque requiritur, quod contrahentes præter voluntatem nubendi habeant etiam hanc voluntatem, quæ [illegible] terminetur ad copulam, quia tametſi contrahens, quando contrahit, nil cogitet de tali copula, imò quamvis habeat potius animum omnino contrarium, ac intendat nunquam coire, [illegible] matrimonium ratum eſt, ac ſuum ſortitur valorem, ut docet D. Thomas *loc. cit. in 4.* [illegible] *3. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 2. ad 3.* ubi ait: *Copulam carnalem cecidiſſe ſub conſenſu Beatæ Mariæ*, & [illegible] interjectis ſubdit: *Quæ [illegible] ſcilicet copula nunquam fuit in propoſito ejus, ſed erat jam certificata, quòd aliàs nunquam [illegible] qui deberet*: & quia hi [illegible] textus videntur inter ſe pugnare, ideo quoad primum [illegible] D. Thomas de conſenſu implicito in copulam ex parte contractûs; non ex parte contrahentis cum potius ex ſecundo textu habuerit [illegible] ſtam intentionem, ait enim D. Thomas *quæ quidem copula nunquam fuit in propoſito ejus.* Quamobrem talis conſenſus fuit tantùm implicitus [illegible] volitus in ipſo contractu, & explicitè nolitus in ipſa Virgine contrahente.

Quæritur trigeſimo tertiò, an cauſâ adulterij poſſit matrimonium diſſolvi quoad vinculum? 156
Reſpondetur negativè, contra hæreticos noſtri temporis cenſentes matrimonium per adulterium poſſe ſolvi. Non diſſolvi vinculum matrimonij cauſâ adulterij deſumitur ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1. de reform. matrim.* & ex *c. Placuit 32 q 7.* & *c. unic. de voto in 6.* & habetur Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet, Luc 16.* ubi prohibetur viris, uxores dimittere, & Apoſtolus *1. ad Corinth. 7.* ait: Hoc eſſe præceptum Domini. Imò ipſo jure naturæ eſt indiſſolubile, ut docet D. Thomas *3. p. q. 67. art. 1.* Id enim exigit natura hujus contractus, ut amor inter conjuges ſit fidelior. Ut major ſit ſolicitudo circa res domeſticas, dum conjuges, ſe perpetuò eſſe [illegible] tos non [illegible] orent. Tum quia reſcinditur occaſio adulterij, quæ facilè contingerent, ſi vir uxorem, & è contra uxor virum dimittere poſſet. Tum quia ratio à priori id ſuadet, quia matrimonium natura ſua ordinatur ad perpetuam educationem prolis, hæc autem non poſſet commodè fieri, ſi matrimonium eſſet natura ſua diſſolubile: & hæc eſt ratio, cur naturale ſit, parentes filijs theſaurizare, & filios parentum eſſe hæredes. Quod ſi dicas ex [illegible] *de regul. juris & §. fin. inſtit.* haberi, quòd omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur. Contra eſt, quia ab hác regula excipitur contractus conjugalis ob ſpecialem rationem [illegible] adductam, eatenus cæteri contractus pro contrahentium arbitrio [illegible] poſſunt, quia id cedit in bonum commune [illegible] contrarium autem contingeret, ſi matrimonium eſſet [illegible] adulterij diſſolubile, id enim cederet in detrimentum boni communis [illegible] non eſt eadem ratio, ac de cæteris contractibus [illegible] unde [illegible] matrimonij obligatio, [illegible] deretur in fieri dependeat a mutuo conſenſu, ve[illegible]

[illegible] ſacramento, etiam non reconci[illegible] [illegible] tam [illegible] nunquam moritur Deus. [illegible] ſaltem, & de iſta [illegible] mechatur [illegible] ſi vult dimittere, [illegible] dimittit, [illegible]

[illegible] hæreticorum partibus [illegible] ex [illegible] [illegible] eſt [illegible] adulterium [illegible] Romanos 7 [illegible] vir ejus [illegible] adultera, [illegible] ſed quando mor[illegible] [illegible] non [illegible] ſoluta [illegible] [illegible] mortem [illegible] [illegible] 7. [illegible] *Apoſtolus* [illegible] *Reus*

[illegible] *communicatus, ideo nunquam carebit Re[illegible] [illegible] ſacramento, etiam non reconci[illegible] [illegible] tam nunquam moritur Deus. Romanet itaque ut, ſi ſecundùm Apoſtolum ſapere volumus, non dicamus vi[illegible]m adulterum pro mortuo deputandum [illegible] re uxori ejus alteri nubere. [illegible]amvis [illegible] mors adulterium, non corporis, [illegible] tamen, & de iſta morte [illegible] Apoſtolus, cum dicebat.* Quod [illegible] vir ejus [illegible], nubat. *Sed de [illegible] qua de corpore ex[illegible]. Quamvis per conju[illegible] adulterium conjug[illegible] vinculum, ſi quis [illegible] perver[illegible] [illegible] monſtrare, ut & [illegible] per impud[illegible] [illegible]tur hoc vinculo. [illegible] ge viri, & ideo quod in [illegible] dicitur, non erat adultera, [illegible] cum alio viro, quia per adulterium liberata [illegible] viro. Quod ſi ſta eſt a veritate devium, ut [illegible] id, non divo Chriſtianus ſed humanus ſenſus admittat; [illegible]* Mulier alligata eſt, quamdiu [illegible] vit. *Quod ut apertius dicam quamdiu vi[illegible] in corpore eſt. Pari ergo forma, & vir alligatus eſt, quamdiu mulier ejus in corpore eſt. Unde ſi vult dimittere adulteram non ducat alteram, ne quod in illa culpat, ipſe committat. Similiter & mulier, ſi dimittit adulterum, non ſibi copulet alterum: alligata eſt enim quamdiu vir ejus vivit; nec [illegible] viri [illegible] mortui liberatur ut non ſit adultera, ſi fuerit cum alio viro.*

Solent tamen hæretici contra hactenus ex- 153
penſa objicere verba Chriſti *Matt.* 19. *Dico autem vobis, quia quicunque dimiſerit uxorem ſuam niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*, cum [illegible] Chriſtus excipiat [illegible] fornicationis, in[illegible]unt hanc ſolve[illegible] [illegible]nium etiam quoad vinculum, ac [illegible] eum non mœchari, qui uxorem [illegible] fornicationem, & aliam d[illegible]cit. [illegible] hæc objectio nullum fac[illegible] [illegible] ſpectat tantum ad [illegible]iorem partem [illegible] Chriſti, [illegible] que ſenſus, ut Chriſtiano [illegible] ſola fornicationis cauſa licitum ſit dimittere uxores à thoro: non autem ſpectare ad ſecundam partem ejuſdem ſententiæ Chriſti [illegible] qui dimiſſam [illegible] tera duxerit [illegible] dimittere uxo[illegible] & aliud aliam ducere [illegible] quidem per [illegible] [illegible] ſolvitur matrimonium [illegible] & cohabitat[illegible] non [illegible] quoad vinculum [illegible] & [illegible] [illegible] uxorem [illegible] [illegible] & [illegible] non ſolum quoad [illegible] [illegible] mœc[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] vir [illegible] nullam ab [illegible] [illegible]us, [illegible]

tamet-

[illegible] vinculo ma[illegible] ducat m[illegible] & hic e[illegible] vir ve[illegible] al[illegible] & [illegible] m car[illegible] m habere [illegible] uxore, [illegible] m[illegible] m, qu[illegible] con[illegible] [illegible] ad Roman. [illegible] ai[illegible] legi un[illegible] uxor, quamvis ob [illegible] manet legi, & persev[illegible] or [illegible] fuit dimiſſa; proinde ſi alter vir e[illegible] ducat mœchatur, quia rem habet cum uxore aliena, & ideo ſub[illegible] [illegible] *Qui dimiſſam duxerit mœchatur* [illegible] enim e[illegible] verus ſenſus verborum Chriſti, ſunt enim [illegible], & [illegible] qui præter c[illegible] fornicationis [illegible] & [illegible] cauſam [illegible] *Matth. 19.* [illegible] ideo c[illegible] [illegible]

[illegible] cunque [illegible] ſam [illegible] catur de [illegible] de aliam [illegible] rem dim[illegible] [illegible]

[illegible] 4

cat[illegible] *Mat.* [illegible] *clatur* [illegible] ni, ſed [illegible] ne [illegible] vinculo ma[illegible] nicationem ſol[illegible] atur m[illegible] rum, & quoad vinc[illegible] m [illegible] aliæ cauſæ ob quas [illegible] thoro. Sed contr[illegible] cauſæ, ob quas [illegible] pus, nulla tamen [illegible] excludere in perpetuum [illegible] cauſam [illegible] cauſa uxor d[illegible] in perpetuum, ſe[illegible] tur, donec [illegible] rum p[illegible] in perp[illegible] [illegible]

[illegible] optavit tamen, ut con- [illegible] ere [illegible] tur amo[illegible], [illegible] mul- [illegible] l nc [illegible] ſtolu [illegible] lo [illegible] a [illegible] ro ai[illegible] *Maneat in-* [illegible] *nr.* Demum quia [illegible] itu[illegible] e at viro uxorem [illegible] non uxori innocenti vi- [illegible] e autem evangelica vo- [illegible] e [illegible], ac uxoris. Adhuc [illegible] re [illegible], quia Phar[illegible]æi Chri- [illegible] n ex quacunque cauſa in- [illegible] ex[illegible]em dimittere liceret, [illegible] e [illegible] Judæo uſ tata, quā ſci- [illegible] es novum poſſent conju- [illegible] C[illegible]um reſpondiſſe *Matth. 19.* [illegible] *it uxorem niſi ob fornicatio-* *nem* [illegible] *it, mœchatur* [illegible] & quia re- [illegible] ogationi cohærere, infe- [illegible] e locutum de illa dimiſſione, [illegible] er[illegible]ogatus: proinde de dimiſ- [illegible] thoro, ſed atiam à vinculo, [illegible] arati, aliud poſſint matri- [illegible] tra, quia tametſi Chriſtus [illegible] ſola dimiſſione a thoro, non [illegible] nculi, de qua fuerat in- [illegible] ad propoſitum reſpondit, [illegible] æ[illegible]s interrogantes docere [illegible] laicis licité, & quid illicité [illegible] em in repudio contineban- [illegible] conjugis à thoro, & po- [illegible]; Chriſtus igitur, hæc duo [illegible] dem ob ſolam cauſam ad- [illegible] cat dimiſſionem perpetu- am [illegible] ornicationis; aliud veró [illegible] ac [illegible] in lege evangelica, eò quia vin[illegible] indiſſolubile eſt, & uxor, q[illegible] al[illegible]gata eſt lagi, proinde [illegible] eum alio viro, vocabitur [illegible] A[illegible]olus ad *Roman.* 7. hinc D[illegible] commentariis explicans re- [illegible] datu[illegible] Phariſæis interroganti- [illegible] ait: *Sola fornicatio eſt,* [illegible] *a*[illegible]*m: imò cum illa unam* [illegible] *in aliam d*[illegible]*it, & ſic fornicatione ſe-* *pa*[illegible] *a marit*[illegible] *non debet tenere, ne virum quoque* [illegible] *ma*[illegible]*culo faciat dicente ſcriptura:* *qui* [illegible] *am tenet ſtultus, & impius eſt. Ubi-* [illegible] *e*[illegible]*ornicatio, & fornicationis ſu-* [illegible] *ere ux*[illegible]*mittitur. Et quia poterat ac-* [illegible] *ut a*[illegible] *umniam faceret innocenti,* [illegible] *d*[illegible] *c*[illegible]*ulam nuptiarum veteri cri-* *men* [illegible] *priorem dimittere jubetur* [illegible] *ut* [illegible] *cun*[illegible]*am prima vivente non ha-* [illegible]

84 [illegible] o[illegible] quartò, quo jure matri- [illegible] a[illegible]m, [illegible]d n[illegible]ndum conſummatum [illegible] r [illegible]nnem [illegible]rofe[illegible]onem emiſ- [illegible] n rel[illegible]one ali[illegible]ua appro- [illegible] e[illegible]ale mat[illegible]nium ratum [illegible] at[illegible] d[illegible]lv[illegible] per ſolem- [illegible] e[illegible] e[illegible]am in re[illegible]ne appro- [illegible] t in Conc[illegible]lio [illegible]ridentino [illegible] *can.* 6. & habetur etiam ju- [illegible] ntatam *c. de* [illegible] *ta lega-* [illegible] *ex publico. c. ex* [illegible] *e ſua de* *converſ. conjug.* Unde difficultas eſt, quo jure votum ſolemne ſubſecutum dirimat matrimonium ratum antecedens. Reſpondetur, votum ſolemne non dirimere matrimonium jam contractum jure naturæ, quia ſpectata ſola rei natura, & ſecluſo quovis jure poſitivo, votum ſolemne poſt matrimonium ratum emiſſum videretur potius invalidum, quia res ſemel uxori tradita, & ob factam dominij translationem, nequit alteri amplius tradi ſine Domini conſenſu, & quia per matrimonium ratum eſt traditum conjugi dominium propri[illegible] corporis, ſequitur, quòd non poſſit poſtea tradi Deo per votum ſolemne, niſi Deus ratione ſupremi, ac diſpotici dominij iterum reſtituat dominium datum uxori ipſi viro, ut poſſit de illo iterum di[illegible]ſponere: igitur inſpecta ſola rei natura, & ſecluſo quovis jure poſitivo votū ſolemne poſt matrimonium ratum emiſſum eſſet potius invalidum, nec poſſet matrimonium ratum dirimere; alioquin hoc eſſet natura ſua diſſolubile, quia per cauſam naturalem poſſet ſolvi: neque eſt par ratio de voto ſolemni emiſſo ante matrimonium, quod jure naturæ illud diſſolvit, ſi ſubſequatur, ſitque proptarea invalidum jure naturæ matrimonium initum à viro religioſo, qui ſolemnem profeſſionem emiſit in religione approbata: quia matrimonium, quando ſubſequitur votum ſolemne, invenit ſubjectum incapax conjugij, proinde irritum eſt tale matrimonium ob incapacitatam ſubjecti; ſecus quando matrimonium præcedit votum invenit ſubjectum capax, proinde validè contrahitur, & v[illegible]tum ſubſequens ſi ſola rei natura ſpectetur p[illegible]tiùs videretur irritum, niſi aliquo jure divino, vel humano validetur. Si dicas, matrimonium conſummatum diſſolvi ex natura rei per mortem naturalem alterius conjugis: proinde etiam matrimonium ratum diſſolvi ex natura rei morte ſpirituali per profeſſionem religionis. Contra eſt, quia profeſſio religionis non eſt vera mors ſpiritualis, ſed tantùm metaphorica: etenim etiam vota ſimplicia, quæ emittunt Patres Societ. Jeſ. dicuntur mors ſpiritualis, & tamen aſſerunt plures non dirimere matrimoniū antea contractum. Quamobrem reſpondendum eſt, vota ſolemnia dirimere matrimonium ratum, & nondum conſummatum antea initum jure div[illegible]no poſitivo: ſiquidem de fide eſt, illud dirimere, ſed non jure naturæ, nec ſolo jure humano ecclesiaſtico, ſiquidem matrimonium ratum obligat jure divino, & eccleſia non ſolvit vincula juris divini, tametſi interdum declaret ex juſta cauſa deficere, proinde ſolo jure divino ſolemnis profeſſio religioſa dirimit matrimonium antecedens ratum, & nondum conſummatum. Tum quia in *c. Ex publico de converſione conju*[illegible]*at.* dici[illegible]ur, diſſolutionem mat[illegible]imoni[illegible] rati, & nondum conſummati per votum ſolemne deduc[illegible] ex ſacri eloquij interpretatione, & etiam ex *c. Exponere 20. cod. cit.* ubi refertur, quosdam ſancto[illegible] ex divina revelatione, quæ omnem legem ſuperat tranſiiſſe à matrimonio a[illegible] [illegible]atum rel[illegible]onis, hæc autem revelatio non [illegible] et nec[illegible]ſaria [illegible] ſi extaret jus eccleſia-

ſticum

ſticum approbanſ talem d[illegible]olutionem. Tum quia matrimonium ratum, & non[illegible] conſummatum de jure divino diſſolvi per vota ſolemnia eſt tradi[illegible]io eccleſiæ.

Pars IV.

De Impedimentis matrimonij.

Tametſi in pluribus titulis hujus quarti libri agatur de impedimentis, ut *in tit. 11.* de cognatione ſpirituali *in 12.* de conſanguinitate,& affinitate: nihilominus in præſenti de iis agemus, de quibus alibi non agitur, ſunt autem hujusmodi impedimenta in duplici genere, quædam enim ita impediunt matrimonium contrahendum, ut ſi contrahatur, reddant illud invalidum, hæcque dicuntur impedimenta dirimentia, eò quia adverſentur eſſentiæ matrimonij: alia verò ita impediunt matrimonium contrahendum, ut reddant illud illicitum, & peccaminoſum ſi contrahatur; contractum tamen illud non irritant, nec invalidant, eò quia non adverſentur eſſentiæ matrimonij, ſed tantùm ejus ſolemnitati, aut ejus ornatui accidentali: quo fit, ut ex impedimentis alia dicantur dirimentia, eò quia matrimonium de facto contractum irritant: & alia impedientia, quæ tantùm efficiunt, ut matrimonium illicitè quidem contrahatur, non tamen invalidè.

§. I.

An in Eccleſia ſit poteſtas conſtituendi impedimenta dirimentia matrimonium.

1 Reſpondetur in eccleſia catholica eſſe poteſtatem ſtatuendi impedimenta etiam dirimentia matrimonium, adeo ut ſi hoc contrahatur contra eccleſiæ prohibitionem, ſit nullum, idque definitum fuit in Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. de ſacrament. matrim. can. 3. & 4.* ubi habetur *ſi quis dixerit, eccleſiam non potui[illegible]e conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis conſtituendis erràſſe anathema ſit.* deſumitur etiam ex Concilio Turonenſi *tom. 5. Concil.[illegible] 17.* & liquet etiam ex uſu, & praxi univerſæ eccleſiæ, & præſertim de impedimento conſanguinitatis docent SS. Patres D. Auguſtinus *lib. 5. de civit. Dei. c. 17.* D. Gregorius *lib. 12. regiſtri epiſt. 3[illegible]* & alij, quos refert M[illegible]gi[illegible]er *in 4. di[illegible] 40.* Ratio id ſuadens etiam e[illegible]ia matrimonium in eccleſia d[illegible]er c[illegible]der[illegible]r. Primò ratione contractus hu[illegible]an[illegible], & [illegible] quo convenit etiam cum matrimonio infidelium extra eccleſiam, quia etiam [illegible] gen[illegible] matrimonium eſt contrac[illegible] in[illegible] inter marem, & fœminam. Sec[illegible]atione ſac[illegible]en[illegible] quatenus Chri[illegible]us hunc civi[illegible]em [illegible] tum inter perſonas baptizatas elevavit ad [illegible] ſacramentu relinquend[illegible] ecc[illegible]iæ, ut di[illegible] circa rationem contra[illegible]s, prout conſ[illegible] ſum fuerit expedire pro bono communi[illegible] ergo eccleſia ad impedienda mala poteſt ad val[illegible] hujus contractus civilis requirere tales [illegible] tiones, quæ ſi non ſerventur, contractu[illegible] civ[illegible] eſt nullus, eò quia non ſit juxta bonum reipublicæ, & eccleſiæ: dependet enim contra[illegible]us civilis in ſuo valore ab homine ſuperiore quî rempublicam gubernat: & quia Chriſtu[illegible] non quemcunque contractum matrimonialem; ſed ſolum contractum validè inter Chriſtianos ini[illegible]tum elevavit ad rationem ſacramenti, ſequi[illegible]ur, quòd ſi fideles non ſervant formam eccleſi[illegible] in contrahendo matrimonio contractus ſit n[illegible] & illi non inſit ratio ſacramenti.

Præterea quia matrimonium eſt quidam actus humanus, ſeu contractus ci[illegible]ilis, ſ[illegible]d quicunque contractus humanus pro varietate temporis, & circumſtantiarum exigit diſtin[illegible] & diverſas conditiones juxta exigentiam reip[illegible]licæ: ergo ſimiliter matrimonium pr[illegible] temporis, & circumſtantiarum varietate petit ſ[illegible]b[illegible]inde diverſimodè contrahi, ut conduc[illegible] ad bonum chriſtianæ reipublicæ, ad quod ord[illegible]na[illegible] proinde ſummo Pontifici debet author[illegible] a[illegible] ineſſe, ut id exigentibus circumſtantiis, poſſit plures, & varias conditiones apponere c[illegible] ctui civili matrimonij, ſine quibus [illegible]a[illegible] validè, aut non licitè contrahatur: ali[illegible] non eſſet in eccleſia tanta poteſtas, & au[illegible]itas; quanta neceſſaria eſſet ad bonu[illegible]blicæ chriſtianæ, neque rectè provi[illegible]um ſ[illegible]uiſſet eccleſiæ a Deo, quod eſt abſurdum, & ſapit impietatem. 2

Negant tamen hæretici noſtri temporis præſertim L[illegible]therus, & Calvinus hanc in eccleſia poteſtatem apponendi impedimenta [illegible]ri[illegible]mentia matrimonium: aſſerunt enim ea[illegible]um dari impedimenta, quæ ip[illegible] jure divino inſtituta fuerunt, ex quo inferunt, [illegible]tas eſſe omnibus, promiſc[illegible]è ſacerdotibus, ac religioſis nup[illegible]as. Pro[illegible]ant non poſſe eccle[illegible]am hæc imped[illegible]enta dirimentia apponere ex [illegible]o *Matth. 19.* u[illegible] [illegible]ri[illegible]ſtus ait, *quod Deus conjunxit homo non [illegible]aret* unde argumentantur Deu[illegible] e[illegible] author [illegible] no[illegible]nij: ergo nulla poteſt[illegible] humana vale[illegible] [illegible]edimenta dirimen[illegible]ia ap[illegible]o[illegible]e, præter ea [illegible] q[illegible] Deus poſuit [illegible] ali[illegible]uin [illegible]omo ſeparare [illegible] Deus conjunxerat. Sec[illegible]dò inſerunt, ne[illegible] ſe poni ab eccl[illegible]ia i[illegible]edimenta, q[illegible] mat[illegible]im[illegible]um illicitu[illegible] & pec[illegible]am[illegible] qui[illegible], & judici[illegible]n con[illegible]ientiæ [illegible] & [illegible]d[illegible]u[illegible] De[illegible], & ſicut [illegible] lex h[illegible] teſt o[illegible]ſervare in foro, & [illegible]dicio con[illegible] [illegible]idem [illegible]ote[illegible]as inferior [illegible] & [illegible]um[illegible] a[illegible]o[illegible] te[illegible] ſancire, quæ o[illegible]iget in f[illegible]o [illegible] ri, & [illegible]no; proind[illegible] [illegible]it eccle[illegible]ia [illegible] menta apponere q[illegible] matrimonium [illegible] citum, & peccamino[illegible]um. 3

Va-

[illegible] & [illegible] cor- [illegible] non in- [illegible] matrimonij ni[illegible] in [illegible] cujus [illegible] itas [illegible] huma- [illegible] communia: [illegible] e, & morum in [illegible] valorem contractus [illegible] conditiones [illegible] nunc, quæ antea non [illegible] Deus [illegible] arbitrio po- [illegible] re conditiones validita- [illegible], & humani, quæ conduce- [illegible] æ regimen, & bonum [illegible] Deus non [illegible] tuerit ſacra- [illegible] in quo unque contractu [illegible] tant [illegible] o, qui apud ho- [illegible], & quem reſpublica judi- [illegible] ominuni.

[illegible] Tridentinum matri- [illegible] um [illegible] lerabatur ab eccleſia, [illegible] em or[illegible] is cum apud ho [illegible] timor erga Deum, & vix [illegible] am clande[illegible] data poſt- [illegible] ter fideles crevit, & poſt- [illegible] conjugalis [illegible] des clandeſtinè [illegible] abatur, adeo ut qui occul- [illegible] rat publicè alteram duce- [illegible] rpetuo adulterio cohabi- [illegible] nia clandeſtina jam plus de- [illegible] mmodi afferrent reipublicæ, [illegible] tur ſcandala, diſſidia inter [illegible] perpetua in perniciem æter- [illegible] deo eccleſia ad hæc mala im- [illegible] t impoſterum contractus [illegible] matrimonij ſuum non ſor- [illegible] coram parocho, & teſti- [illegible] nuntiationibus iniretur, [illegible] er probationes ſenſibi- [illegible] um val[illegible] oret, & [illegible] us non elevavit quem- [illegible] mat[illegible] monialem ad ratio- [illegible] tantum contractum, quem, [illegible] ſia judicaret validum, [illegible] Tridentinum ratio ſacra- [illegible] a matrimonio clandeſtino; [illegible] m non eſt amplius hoc [illegible] cra- [illegible] m [illegible] i matrimonio, eo quia non [illegible], nec approbatus ab ec- [illegible]

[illegible] ſequitur, eccleſiam variare [illegible] menti, quia eccleſia non muta- [illegible] formam ſacramenti ma- [illegible] irritavit contractum ci- [illegible] num ob bonum reip[illegible]æ & [illegible] dala & [illegible] cata ad valorem [illegible] t conditiones, [illegible] am Paroch[illegible] teſtibus, & [illegible] beatur val[illegible] [illegible] proinde [illegible] cramen[illegible] Deus [illegible] ontra [illegible] & ceſſan- [illegible] m ipſa ratio ſacramenti

unde liquet, eccleſiam non mutaſſe eſſentiam ſacramenti, ſed tantum [illegible] mutaſſe materiam ob bonum commune, & ad impedienda plera- que mala, & deficiente materia prærequiſita ad ſacramentum hoc etiam deſinit: quamobrem poteſtas eccleſiæ directè, & per ſe non verſa- tur, niſi circa contractum civilem. & humanum, quem poteſt immutare juxta exigentiam boni communis: quod poſtea ceſſet in contractu, quem eccleſia judicat invalidum, id non oritur ex poteſtate eccleſiæ, ſed ex Chriſti inſtitutio- ne, qui voluit ſacramentum a[illegible]re contra- ctui tantùm valido juxta exigentiam boni com- munis, & prout validus eſt ab eccl[illegible] o- batus; unde eccleſia ex eo, quòd irr[illegible] tractum clandeſtinum, non ſeparat [illegible] Deus conjunxerat, quia per contractum invalidum Deus non conjunxit conjuges invalide contra- hentes. Ad ſecundum fundamentum reſpon- detur cum D. Thoma. 1.2. *q.* 96. *art* 4. pote- ſtatem humanam ſanciendi leges, & irritandi contractus juxta exigentiam boni communis eſſe a Deo, ut ſcripſit Apoſtolus *ad Romanos* 13. quapropter qui reſiſtit ordinationi poteſtatis humanæ Deo etiam reſiſtit, agitque contra conſcientiam. ſiquidem omnis humana lex à lege derivatur ſupernaturali, ut docet D. Tho- mas *loc. cit. q.* 5. *art* 2.

Non tamen hæc in eccleſia poteſtas ſe ex- 7
tendit ad infideles, quia iſti eccleſiaſticis con- ſtitutionibus non ligantur, ut habetur *in c. gau- demus* 8. *de divort.* non enim infideles ſunt de gremio eccleſiæ, nec ſubijciuntur poteſtati ec- cleſiaſticæ. unde D. Paulus 1. *ad Corinth.* 5. ait: *Quid enim mihi de his, qui foris ſunt judica- re?* quapropter matrimonia omnium infide- lium in gradibus à ſola eccleſia prohibitis valida ſunt. Excipiuntur tamen infideles, qui ſua ha- bent domicilia in ſtatu eccleſiæ, & ſubijciun- tur juriſdictioni temporali Pont[illegible]s, quia cùm Pontifex habeat temporalem juriſdictionem in ipſos, poteſt eorum matrimoniis, perinde ac aliis contractibus civilibus, & humanis ob bo- num commune ſuorum ſubditorum apponere impedimenta, quibus irritentur. Hinc facul- tas hæc in eccleſia irritandi contractum matri- moni non ſe extendit ad eos infideles, qui ſua hebent domicilia in terris ſubditi[illegible] inci- pibus chriſtianis ſæcularibus, qu[illegible] Pontifex non habet juriſdictionem temporalem circa in- colas provinciarum pertinentium [illegible] Principes ſæculares, ſed tantum habet juriſdictionem ſpiritualem circa fideles. & quia ad poſitio- nem horum impedimentorum requiritur aliqua juriſdictio, & cum infideles ſint a juriſdictione ſpirituali ſummi Pontificis exempti, non poſſunt eius legibus [illegible]ari.

Ne[illegible] hæc poteſtas ſtatuendi impedimen- 8
ta d[illegible] matrimonium inter fideles com- pet[illegible] [illegible]copis, ſed ſoli ſummo Pont[illegible] eſt reſervata, ſi non ex ſpeciali lege [illegible] ex [illegible] rali eccleſiæ conſuetudine. [illegible] cauſæ [illegible] bus de valore matrimoni[illegible] ag[illegible] ſunt ex gra- vioribus, quæ proinde pertinent ad [illegible] Pontificem, vel generale Concilium cum ſuo

capite [illegible] Pontifice [illegible] firma [illegible].

9 [illegible] impedimenta dirimentia [illegible] indirecte [illegible] habilitando perſonas [illegible], ſed etiam directè & immediatè [illegible] ipſum contractum, quia non [illegible] ſed etiam ipſe contractus matrimonii [illegible] tur poteſtati eccleſiæ. Tum [illegible] hæc de facto irritavit alios contractus, ut profeſſionem religionis factam ante annum [illegible], ut etiam ante [illegible] [illegible] etum, ut liquet ex Concilio Tridentino *ſeſſ.* [illegible] *de regu. lar. c. 16.* & etiam irritavit matrimonia clandeſtina *ſeſſ. 24. de ref. matrim.* [illegible] Licèt matrimonium [illegible] fidelium ſacramentum, eſt tamen etiam contractus civilis, & humanus, [illegible] per po[illegible], & ec[illegible] poteſtatem [illegible] mutato deſinit eſſe materia ſacramenti.

10 Imò [illegible] ſicut eccleſiaſticis conſtituit [illegible], [illegible] Princeps ſæculari, qui habet [illegible] abſolutam ferendi leges poteſtatem [illegible] etiam fidelibus, & Chriſtianis ſtatuere impedimenta irritantia contractum civilem ex juſta, & legitima cauſa, quia contractus, quilibet civilis ſubiicitur poteſtati politicæ, & ſæculari, à qua poteſt immutari ex juſta ſubſit cauſa, & id exigat bonum commune. Verum quoad contractus civiles matrimonii eccleſia hanc poteſtatem adamit Principibus Chriſtianis reſpectu fidelium, qui ipſis ſubiiciuntur, & ſibi eam reſervavit, quia poſtquam contractus civilis matrimonij fuit à Chriſto elevatus,ut ſit ſacramentũ,æquum erat, ut judicare de validitate hujus cõtractus ratione ſacramenti eidem adnexi ad ſolam poteſtatem eccleſiaſticam ſupremam, ſeu Pontificiam pertineret, oc etiam impedimenta matrimonij ſtatuere, ut deſumitur *ex c. tuam 3. de orden. cognit.* & ex Concilio Tridentino *de ſacramen. can. ult.* cum enim poteſtas temporalis ſubiiciatur ſpirituali in ordine ad finem ſupernaturalem, potuit adimere eidam poteſtatem ponendi impedimenta contra[illegible] matrimonii[illegible] ratione ſacramenti eidem adnexi.

11 Cæterum Principes Chriſtiani, & à fortiori etiam Ethnici poſſunt ſtatuere impedimenta circa matrimonia in[illegible] [illegible]: ratio eſt, quia matrimonium [illegible] infidelium non eſt ſacram[illegible] & [illegible] infideles non ſubiiciuntur eccleſiæ [illegible] ejus conſtitutionibus, ſed tan[illegible] Principis, cui ſubiiciuntur [illegible] in ejus [illegible] proprium habent domicilium.

12 Fideles [illegible] in terris Principum [illegible] matrimonium [illegible] eccleſia[illegible], quoad fieri poteſt [illegible] non [illegible] a Pon[illegible] [illegible] in Principes [illegible] quatenus poteſt [illegible] efſet [illegible], & omn[illegible] vellet Prin-

cepsnullum [illegible] lex [illegible] fidelium [illegible] juramento [illegible], quo [illegible] indirectè ac mediatè [illegible] Principem deleri [illegible] Quamobram fi[illegible] degentes in terris infidelium ligantur impedimentis matrimonij ab eccleſia ſtatutis ubi[illegible] que locorum [illegible] tentur.

13 Ut autem impedimenta diriment matrimonium [illegible] debent ex juſta cauſa apponi [illegible] alio[illegible] Pontifex non [illegible] matrimonium irritare abſque ulla juſta cauſa talia impedimenta dirimentia apponeret [illegible] idem ejus poteſtas non [illegible] ad [illegible] eccleſiæ ædificationem eſt illi [illegible] data, quapropter neceſſe eſt, ſubſit juſta cauſa ad prohibendum matrimonium alias jure divino, & naturali conceſſum, & permiſſum hominibus [illegible] quidem major cauſa requiritur ad matrimonium dirimendum, quam impediendum, & præ[illegible] sè ad impediendum, quia majus eſt, matrimonium eſſe invalidum, quàm eſſe illicitum. Quamobrem Pontifex ſine juſta cauſa apponere [illegible] pedimentum matrimonio, non ſolum peccaret, ſed etiam matrimonium contra tale impedimentum injuſte appoſitum eſſet validum [illegible] licitum,ut docet Hoſtiens. *in ſumma tit. de matrim. contra interdictum. num 3.* & Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp.* [illegible] *n. 6. art. 4.*

14 Ratio eſt, quia diſpenſatio Pontificis in [illegible], quæ ſunt de jure naturæ, & divino, ſi fiat abſque juſta cauſa, eſt illicita, & invalida, pro[illegible] etiam prohibitio eorum, quæ jure naturæ, & divino conceduntur, & permittuntur, ſi [illegible] ſine juſta cauſa, non habet vim obligandi [illegible] ſi contractus matrimonialis abſque ulla [illegible] cauſa prohibeatur, prohibitio non habet [illegible] obligandi, cum contractus matrimonialis [illegible] naturæ, & divino concedatur, ſeu permittatur omnibus excepto primo gradu conſanguinitatis inter aſcendentes.

15 Quod [illegible] dicas plura poſſe Pontificem [illegible] [illegible] quæ tamen [illegible] tenant [illegible] di[illegible] cum [illegible] in jejunio abſque ulla juſta cauſa, quamvis Pontifex peccet, non minus diſpenſatio eſt valida, & [illegible] Pe[illegible] non jejunare [illegible] pari pacto [illegible] abſque [illegible] cauſa diſpenſet cum [illegible] in gradu [illegible] bitis ab eccleſia nuptias contrahere, n[illegible] nus matrimonium eſt validum [illegible] à pari [illegible] quamvis ſine juſta cauſa [illegible] [illegible] ter [illegible] perſonas [illegible] do impedimentum [illegible] erit [illegible], & [illegible] tate rationis inter diſpenſationem, & pro[illegible] tionem.

16 [illegible] enim [illegible] ratio [illegible] [illegible] cauſa le[illegible] conſan[illegible] atis [illegible]

[illegible] ur [illegible] non po[illegible] ue [illegible] ime[illegible] ta c[illegible] ra [illegible]am.

§. II.

[illegible] nt [illegible] a[illegible] [illegible] imen[illegible]a mat[illegible] mo- [illegible] entia.

S[illegible] ate ſæcular[illegible], ſimpliciter, [illegible] ejus n[illegible]ra, certum [illegible] æ [illegible] C[illegible]no, [illegible] ere [illegible], quæ [illegible] ra[illegible]m matri[illegible] [illegible] D. Thomas *in 3. p. q.* [illegible]*o. art.* [illegible] ractus omnes [illegible] [illegible] entur in [illegible]on[illegible] re[illegible] [illegible] ati civili Princi[illegible], [illegible] ertinet reipublicæ [illegible] n[illegible] ptunt eſſe nocivi [illegible] diſponantur ſub [illegible] antes, quæ bono com- [illegible] expedire: & cum ma- [illegible] contractus humanus, & [illegible] jaceat poteſtati civili Prin- [illegible] prout bono communi ma- [illegible] uerit, adeo ut poſſit Prin- [illegible] em apponere illas conditio- [illegible] ommune hîc & nunc exi- [illegible] nere impedimenta, quibus [illegible] ltius viſum fuerit pro con- [illegible] tranqui[illegible]tatis in republi- [illegible] enda mala, quæ alioquin [illegible] facto habentur plures le- [illegible] quibus aliqua matrimonia [illegible] *[illegible]mper. l. palam. l. final.* §. [illegible] quia poreſtas civi is Re- [illegible] e facto irritat plures con- [illegible] que perſonas inhabiles ad [illegible] o enim irritat contractus [illegible] ntia tutoris; contractus [illegible] mariti: proinde conſidera- [illegible] ſæculari, & eius natura non [illegible] nere, vel abrogare impedi- [illegible] dirimentia.

[illegible] in o[illegible]poſitum ſtare textus [illegible] *cia.* [illegible] ubi ſtatuitur, qu[illegible]d ma- [illegible] ena contractum ſit vali- [illegible] uerit contra leges civi- [illegible] ationis & textus *in c. tua* [illegible] ubi decernitur, cauſas matri- [illegible] orum tantum eccleſiaſti- [illegible] ar[illegible]. Rati[illegible] etiam videtur id [illegible] matrimo[illegible]um fidelium ſit [illegible] id ſpi[illegible]tuale procul du- [illegible] tem omnem ſæcularem. [illegible] ſæ[illegible]ulari [illegible]n ſe extendit [illegible] nen[illegible] ad [illegible]um contentio- [illegible] non ſe e[illegible]endi a[illegible] [illegible]um Dei [illegible] [illegible]um c[illegible]entiæ, [illegible]. Tum quia [illegible] od obli- [illegible] nde non c[illegible] ſub ci[illegible]li

po[illegible]ſtate, ut a[illegible] contr[illegible] emp[illegible], & [illegible]end[illegible]onis.

Tum [illegible] ad leges civi[illegible] tan[illegible] pertinet 3
præmi[illegible] erar[illegible] bon[illegible]s, & pœnis punire malo[illegible] er[illegible] æ ex ſua na[illegible]ra bona ſunt, ſua [illegible]ione m[illegible]la, & [illegible]cit[illegible] re[illegible]ere: atqui matrimo[illegible] a[illegible] [illegible]um, proinde humana [illegible] non [illegible]reſt illud [illegible]citum red- dere ſed ta[illegible] [illegible] punire eos, qui matri- monia inval[illegible] con[illegible]al[illegible]nt. Demum quia ex op[illegible] [illegible]ures [illegible] re[illegible]tur perturba- tione[illegible] r fideles, quia im[illegible]enta, quæ à P[illegible] a[illegible]ponere[illegible]tur po[illegible] æ- culari tulli, præſert[illegible] co[illegible]traria[illegible] is le- gibu[illegible], hinc [illegible]deles neſcire[illegible] re i[illegible] dine ad contra[illegible]um [illegible]unc mat[illegible] ne[illegible] dum.

Verum hæc non [illegible]dentur mul[illegible]m u[illegible]ere, 4
quia de facto [illegible] Prin[illegible] Chri[illegible]tiani non [illegible]o ſunt leges condere, qu[illegible] a[illegible] ant [illegible]pe- dimenta dirimentia matrimoniu[illegible] q[illegible] tollant quæ ab eccleſia fuerunt impo[illegible] a potestas eccleſiaſtica, quæ præeſt ſæculari, a[illegible] mit eisdem hanc facultatem, qu[illegible]m ſibi dun- taxat reſervavit; cæterum præſcindendo ab hac reſtrictione facta ab eccleſia poteſtas civilis quantum eſt ex natura ſua haberet hanc poteſta- tem ponendi impedimenta di[illegible]imentia contra- ctum civilem, & humanum mat[illegible]imonij; ſicut ex eo quòd à poteſtate ſuperi[illegible]ri prohibeatur inferiori aliquod opus, non ſequitur, quòd po- teſtas inferior ex natura ſua non poſſet tale o- pus efficere.

Ad ſecundum reſpondetur, matrimonium 5
præcisè ut ſacramentum non cadere direct[illegible] ſub poteſtate civili ſæculari, ſicut neque ſub eccleſia- ſtica Pontificis, ſed tantum ſub rat[illegible]ne cõtractus civi[illegible]s, & humani cadere ſub utraque poteſta- te Principis eccleſiaſtici, & ſæcularis, quant[illegible]m eſt ex natura ſua, adeo ut po[illegible] ut[illegible]rque Prin- ceps propter b[illegible]num commune [illegible] æ ap- ponere certas conditione[illegible] quibus non ſervatis non a[illegible]prnbent con[illegible]ract[illegible]m civilem, & huma- num matrimonij ſub præciſa ratione contra- ctus, [illegible]ui proinde habeatur inval[illegible]dus: quòd verò poteſta[illegible] eccleſiaſtica limitaverit poteſta- tem ſæcularem, ut non ſe exten[illegible]at ad contra- ctum matrimoni[illegible] inter fideles initum, [illegible] qu[illegible] Chriſtus a[illegible]po[illegible]uer[illegible]t tal[illegible] [illegible]ontra[illegible]u[illegible] [illegible] mentum, id[illegible]on [illegible], [illegible] o e[illegible] a[illegible] nec- ſari ex natura [illegible] u[illegible] ta[illegible] ta[illegible] men- ta ponendi, [illegible] out [illegible] us vi- ſum [illegible]erit expedi[illegible]e.

Ad ter[illegible]ium etiam [illegible]incip[illegible] ſæcularibus 6
ineſſe poteſtatem [illegible] conſcien- tiæ. ſiquidem [illegible]m omni[illegible] etiam [illegible] po[illegible]is ſ[illegible]t a Deo, u[illegible] [illegible]ol[illegible]us *ad Roman.* [illegible] *Omn[illegible] eſt, & qui [illegible] De[illegible]*, [illegible] [illegible]eccat[illegible]m, i[illegible]a e[illegible] [illegible] [illegible]ma[illegible] [illegible] [illegible] en[illegible] [illegible]tiam [illegible]

A[illegible]ar[illegible] m[illegible] [illegible]acta, q[illegible]eu[illegible] nat[illegible]n[illegible]us, [illegible]

jure naturæ [illegible], & [illegible] [illegible]tria, & tamen cadere ſub [illegible] civili.

8 Ad quintum [illegible] or a [illegible] quia [illegible] Princeps [illegible] lege [illegible] ere [illegible] ex [illegible] alioquin in [illegible]ferentia [illegible] genere [illegible] quan[illegible] ratione [illegible]jus cir[illegible] fuerit, id expe[illegible]e bono communi [illegible] poteſtas civilis eſſet [illegible] ad [illegible] dam rem publicam.

9 Neque timendæ ſint [illegible] pertu[illegible] quæ in [illegible] ma[illegible] [illegible] ſubjectione inveheban[illegible], quia de [illegible] Principes Chr[illegible] non ſ[illegible] poſſunt ſe opponere [illegible] eccleſia ad p[illegible]zcav[illegible] [illegible] mala, & mala, quia Principes [illegible] non [illegible] ſi m[illegible] ad earum validitatem [illegible] cognoſcere de [illegible] per[illegible] et ad forum eccleſiaſticum [illegible] ratione ſacramenti [illegible] matrimonio.

10 Cæterum [illegible] & ſæcularis in or[illegible]ne ad i[illegible] contractu civili [illegible] matrimonij eſt ab eccleſia inter dictus [illegible] Pontifici reſervatus, adeo ut [illegible] & de facto Principes Chriſtiani ſæculares non imponant hujusmodi impedimenta [illegible] nec poſſint ea imponere, non quidem [illegible] ſuæ poteſtatis præciſe conſideratæ, ſed ratione reſervationis, qua eccleſia ſibi id reſervavit: hæc autem reſervatio evincitur a poſteriori ex [illegible] [illegible]ianorum Principum conſuetudine, qui nihil hac de re ſtatuerunt & ex decreto Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. c. 9. de reform. matrim.* ubi ſub anathemate prohibentur Principes ſæculares libertatem matrimonij directè, vel indirectè impedire.

11 Tum quia eccleſia pluries abrogavit leges civiles, quibus certa aliqua matrimonia iniri prohibebantur, ut liquet *ex c. de Francia. 1. b* r. ubi approbatur quo[illegible]dam matrimonium contra leges patriæ initum, & *ex c. fin. de Raptorib.* approbato, & explicato a Concilio Tridentino *ſ. 24. de reform. matrim. c. 6.* ubi habetur, quod matrimonium raptoris cum rapta ſit validum dummodo rapta in loco tuto libere conſentiat, cujus oppoſitum erat legis civilis ſtatutum *l. unic. de raptu virginis* & *in c. ſuper illam quæſtionem.* rurſus in *c. quædam 25. q.* [illegible] & *c. non de conſanguin.* declaratur, irritum eſſe matrimonium inter filios duorum [illegible] quod tamen erat lege civili permiſſum *l. celebrandi. C. de nupt. de inſtit. de nupt.* [illegible] *inter eos.* Præterea *in c. lege diſt. 10.* abrogantur leges humanæ, qui[illegible] certis de cauſis concedeb[illegible] & [illegible] matrimonij [illegible] [illegible] notat Azorius *tom.* [illegible]

12 Ratio, cur eccleſia hanc poteſtatem [illegible] reſervatam voluit [illegible] [illegible] ſæcular[illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible] [illegible] tu-

tione Ch[illegible] [illegible] vero pot[illegible] [illegible] ex eo [illegible] [illegible] teleſ[illegible] *c. 1* ea [illegible] eſt [illegible] ſubjecta, [illegible] din[illegible] eam [illegible], quæ ratione [illegible] [illegible], [illegible] arti [illegible]andi, & ars [illegible] armari & ſicut ars [illegible] ſubjecta ſuperiori, [illegible] ordinatur: ita [illegible] ars [illegible] ſuperiori: atqui [illegible] poteſtas [illegible] [illegible] & tranquillitas in Republica. & [illegible] [illegible] atque civilis [illegible] ordinat[illegible] ad [illegible]tarem ſpiritualem, quæ eſt [illegible] poteſtas ſpiritualis, ex quo fit, [illegible] [illegible] ſæcularis ſubordinatur ſpirituali [illegible] perinde ac [illegible] poteſtati ſæcularis ſubordinatur [illegible] poteſtatis ſpiritualis, [illegible].

Cæterum eccleſia ſibi reſervavit hanc poteſtatem imponendi impedimenta dirimentia matrimonium, quia Chriſtus contractum [illegible] matrimonij elevavit ad rationem ſacramenti, quæ enim conjuncta ſunt cum ſpiritualibus & ordinantur ad finem ſpiritualem non poſſunt convenienter per poteſtatem laicalem gubernari, eò quia exigant cognitionem plurium, quæ ad divinum jus pertinent [illegible] [illegible] ſupra rationem humanam, & laicalem ſuperant [illegible] fuit, ut eccleſia ſibi [illegible] hanc poteſtatem reſervaret: hinc ſi de facto Princeps aliquis Chriſtianus hujusmodi apponeret cont[illegible] [illegible] matrimoniali impedimenta, hæc nullius eſſent [illegible] quia eſt ab eccleſia [illegible]terdictum Principibus ſæcularibus, adeò ut ab [illegible]dem in [illegible] facta ſint eo ipſo irrita, & invalida. Non tamen hæc reſervatio ſe extendit ad Principes infideles, quia iſti cum ſint [illegible] non [illegible]antur le[illegible]us eccleſiaſticis, [illegible] poſſunt etiam nunc ſuis ſubditis in[illegible] de[illegible] [illegible] impedimenta ponere.

13 Conſuetudo tamen in eccleſia introducta, ſi ſit rationi conſona, poteſt novum impedimentum etiam dirimens ſtatuere, quia conſuetudo rationi conſona, & [illegible] habet vim legis, ubi lex deſideratur, ſi [illegible] ritur a[illegible] communem [illegible] [illegible]tur ex *c. conſuetudo diſt. 1.* hinc Au[illegible]us *epiſt.* [illegible] *ad Caſ[illegible]* ait, *Mos p[illegible] Dei,* [illegible] *majorum pr[illegible] ſunt tenenda, & ſic p[illegible] [illegible]tores legum [illegible]arum, ita contemptores* [illegible] [illegible] *ſtica rum coercendi ſunt* [illegible] [illegible] ratio [illegible] inolita [illegible] habet le[illegible] [illegible] indu[illegible] [illegible]nitur ex [illegible] ec[illegible] a introduci matrimonium [illegible] Tum [illegible] *cap.* [illegible] *de cognat.* [illegible] Ale[illegible] [illegible] tr[illegible]mo[illegible] [illegible]tam p[illegible] [illegible] ſia [illegible] [illegible]men [illegible]

14 [illegible] [illegible]tem ma[illegible] [illegible] be[illegible] [illegible]nendum [illegible] [illegible] *r.* erg[illegible] me[illegible] [illegible]nere a l ma[illegible] que o[illegible] [illegible]d [illegible]

[illegible] endi hæc non impedi- [illegible] ſeruar, [illegible] m [illegible] u [illegible] ri- [illegible] & [illegible], non tamen [illegible] leg [illegible] pr [illegible] ripta non [illegible] e novum impedimentum [illegible]

26 [illegible] nem de ſe non habere vim [illegible] manat a [illegible] incipis conſen- [illegible] era, ut docet D. Thomas [illegible] proinde ſecluſa approbatione [illegible] conſuetudinem in eccleſia [illegible] ere, neque nova conſtituere im- [illegible] imonium dirimentia. Tum [illegible] o [illegible] t conſtitui ſola voluntate po- [illegible] P [illegible] incipi, proinde neque conſue- [illegible] m habeat legis ſine tacito ſaltem [illegible] nſu, qui ad minus requirit ſcien- [illegible] ntiam [illegible] is conſuetudinis.

27 [illegible] a, [illegible] ſufficit, ſi conſuetudo præ- [illegible] m, & quæ deſideratur loco legis ob [illegible] unc approbetur tacitè, & impli- [illegible] re, neque ad hoc genus approba- [illegible] ur [illegible] reſſa ſcientia, vel tolerantia. [illegible] ontificem non poſſe dici ap- [illegible] norat. Reſpondetur, hanc [illegible] o [illegible] igi *ex c. final. de conſuetud.* [illegible] n [illegible] atuerit Pontifex conſuetudi- [illegible] am introductam vim legis [illegible] oluntas eſt tacita ſcientia, & to- [illegible] dinis impoſterum inducendæ, [illegible] batio, ad quod ſufficit, ſi talis [illegible] noſcatur ſecundùm rationes [illegible] e ad id, quod addebatur, ad [illegible] roducendam requiri conſen- [illegible] ondetur, non eſſe neceſſe, ut [illegible] on [illegible] n us explicitus, ſed ſufficere [illegible] & [illegible] nericum.

28 [illegible] are tamen videtur textus *in c. de Fran-* [illegible] idam natione Francus inten- [illegible] um a ſe contractum contra pa- [illegible] et [illegible] em eſſe irritum, fuit à Ponti- [illegible] on [illegible] mna [illegible] Sed contra, quia illud ma- [illegible] non fuit initum contra conſuetudi- [illegible] legem introductam, & rationabi- [illegible] a [illegible] a in præſenti loquimur: ſed [illegible] iu [illegible] illud contractum contra le- [illegible] a [illegible] æ etiam jure canonico abro- [illegible] pro [illegible] o Pontifex judicavit tale [illegible] on [illegible] m. Quinimo neque ne- [illegible], u [illegible] tudo præter jus civile debeat [illegible] ſet [illegible] ta ad hoc ut vim habeat: quia eùm [illegible] do præter legem, & ubi lex deſidera- [illegible] contra legem, non indiget præſcri- [illegible] *in c. ult. de conſuetudine* [illegible] unde ſufficit ſolum decennium, ut [illegible] e [illegible] inducta vim habeat legis, [illegible] n [illegible] tatur longum tempus, ut [illegible] *in c. ult. de conſuetud. n. 1* [illegible].

29 [illegible] ver [illegible] impedimentum dirimens matri- [illegible] per contrariam conſuetudinem [illegible] etur eſſe ſpecialis difficultas, San- [illegible] *matrim. d* [illegible] *. 4. num. 14.* aſſerit [illegible] e conſuet [illegible] in [illegible] derogari legi [illegible] enti impedimentum dirimens [illegible] quos, ac proinde vi conſuetudinis poſſe eos habiles fieri ad ineundum inter ſe matrimonium, idque probat, quia *in c fin. de conſuetud.* generaliter ſtatuitur, conſuetudinem habere vim ad derogandum legi. Tum quia lex, quâ ſtatuuntur hujusmodi impedimenta dirimentia, non eſt naturalis, nec divina, ſed merè humana: atqui lex humana poteſt per contrariam conſuetudinem abrogari, proinde etiam lex imponens hujusmodi impedimenta dirimentia matrimonium.

20 Quod ſi dicas, conſuetudinem non habere hanc vim, eò quia improbetur in *c. quod ſuper in fin. de conſanguinit, & affinit.* Tum quia cum hujusmodi conſuetudo introducatur contra jus Pontificium, non poteſt rationi conſona eſſe.

21 Contra eſt, quia improbatio allegata *in d. c. quod ſuper.* non eſt ad rem, quia quoties lex reprobat conſuetudinem aliquã, ut iniquam. & eidem etiam ut futuræ derogat, poteſt ex nova cauſa induci conſuetudo etiam contra talem legem; ratio eſt, quia nova cauſa tollit iniquitatem, quæ ineſſe videbatur conſuetudini eo tempore, quo lex ipſam ut iniquam reprobavit, ut probat textus *l. ſi hominem 30. ff. mandati*, ubi ſtatuitur, quòd generalis procurator poteſt revocare ſpecialiter à domino proviſa, ſi juſta ſubſit cauſa revocandi: & hanc juſtam cauſam Abbas in *c. at ſi clerici §. de adulter. n. 9. de judic.* ait, eſſe novam cauſam, unde cum conſuetudo vim ſtatuendi novam legem habeat, & antiquam abrogandi, poterit contra ipſius Principis diſpoſitionem ex nova cauſa ſuam habere vim, & obligare, ut docent communiter Juriſperiti, quos plena manu citat Sanchez *loc. cit.*

22 Ad aliud quod addebatur conſuetudinem contra jus pontificium introductam non eſſe rationi conſentaneam, proinde non poſſe vim legis habere, reſpondetur, conſuetudinem nunquam cenſeri rationi diſſonam, niſi juri divino, vel naturali adverſetur: unde cum in noſtro caſu non adverſetur juri divino, aut naturali, ſed ſoli Pontificio, ſequitur non eſſe diſſonam rationi, ut docent Menoch. *lib. 2. de arbit. centur. 1. cap. 82.* Gerſon *3. p. tract. de vita ſpirit. anim. q. 4. corol. 13. alphabet. 62.* Gabriel *in 4. diſt. 42. art. 3. dub. 6.* & alij, quos refert Sanchez *loc. cit.* ubi addit, tunc conſuetudinem eſſe rationi conſonam, quando de eadem re, de qua eſt conſuetudo, juſta eſſet lex denuò ei lata, & priori mutata, ſi qua eſſet; vel minimè mutata, ſi nulla erat; ut docet Sotus *lib. 1. de juſtit. 7. art. 2.* quia tunc ſi poneretur nova lex conformis tali conſuetudini eſſet conſona rectæ rationi, quia juxta exigentiam boni communis, proinde etiam ipſa conſuetudo eùm vicem gerat talis legis erit rationi conſona, quia cum conſuetudo vim legis debeat habere, eadem conveniatur honeſtate, quam lex ipſa depoſceret & ſicut dari poteſt juſta cauſa legis novæ inducendæ, qua gradus aliqui conſanguinitatis ac [illegible] quis canonicâ interdicti in matrimonio aboleantur, adeò ut interdictio ad pauciores gradus reſtringatur: ita ex nova cauſa poteſt etiam conſuetudo induci, quâ aliquod impedimentum dirimens abrogetur.

Si petatur, quantum temporis requiratur, ut conſuetudo contraria præv[a]leat contra legem. Reſpondetur cum [di]ſtinc[t]ione, ſi ſermo ſit de conſuetudine approbata per expreſſum conſenſum Principis, n[on] [illegible] re[quiri] determinatum tempus, adeò ut eo ipſo, quod a Principe ſit approbata cenſeatur [legi]timè præſcripta, ut communiter docent. Sin verò conſuetudo ſit contra jus civile exigit longum ſpatium temporis, ut cenſeatur præſcripta, & ex tacito Principis conſenſu approbata longum autem tempus jure civili eſt decennium ad minus, ut habetur *in l. ſuper long. C. de præſcript. long temp. & inſtit. de uſucap. § jure civili, & de jure Regni l. [illegible] tit. a.*

24 Sin verò conſuetudo ſit contra jus canonicum requiritur ſpatium 40. annorum ut præſcripta cenſeatur, & a Pontifice approbata, ut notat Gloſſa *in c. ult. de conſuetud.* Non tamen ut conſuetudo prævaleat contra legem, & canonem neceſſaria eſt ſcientia Principis, ſed ſufficit, ſi ſit legitimè præſcripta, & rationi conſona *in d. c. fin. de conſuetud.* ubi ponuntur conditiones requiſitæ, ut conſuetudo legi deroget, & nulla ſit de ſpeciali ſcientia Principis mentio, nec iſta deſideratur, ſed ſolùm quòd conſuetudo ſit rationabilis, & legitimè introducta, ut notat Covarr. *2. p. de matrim. c.* 8. *§. 10. n. 19.*

25 In contrarium tamen videtur dicendum, nulla conſuetudine poſſe habiles ſieri ad matrimonium, quos jus canonicum inhabiles facit. Primò quia *in c. quod ſuper 5. de conſanguinitate, & affinit.* Innocentius III. declaravit, ſeparandos, & puniendos eſſe eos, qui in gradibus ab eccleſia prohibitis contraxerunt, non obſtante quacunque conſuetudine in contrarium, quæ potiùs dicenda eſt corruptela: hoc idem etiam ſtatuitur *in c. ſuper eo 3. de cognat. ſpiritual.* ubi filii duorum compatrum, per quorum unum, aut utrumq; parentes ad compaternitatem venerunt ſeparari præcipiuntur à Pontifice. Tum quia conſuetudo contra legem, quâ prohibentur [matrim]onia intra certos gradus conſanguinitatis expreſsè à Pontifice reprobatur *in d. c. quod ſuper.* proinde non poteſt prævalere contra legem, quia quod expreſsè reprobatur, non poteſt dici tacitè approbari, quod neceſſarium eſt ad valorem conſuetudinis. Secundò quia ut conſuetudo deroget legi præſertim eccleſiaſticæ debet eſſe rationi conſona, ut habetur *in c. [f]in. de conſuetudine* atqui conſuetudo contra legem poſitivam canonicam non poteſt rationabilis eſſe; proinde in jure canonico hujuſmodi conſuetudo vocatur corruptela. Tum quia ut notat Gloſſa *in d. c. quod ſuper.* ea conſuetudo [d]icitur eſſe rationabilis, quam leges, & jura non damnant nec improbant.

26 Sed contra quia conſuetudo etiam à lege reprobata poteſt, ſi nova ſubſit cauſa, contra legem prævalere, quâ damnatur [illegible] hæc nova cauſa re[illegible] occurrens ob bonum commune exigat talem conſuetudinem, vel [illegible] legem i[illegible] [illegible] legiſlator [illegible] non [illegible] ca[illegible] [illegible] con[illegible] re[illegible] eo te[illegible] quo eam reprobavit, conſue[tudo] [illegible] & contra bonum commune [illegible] ſta temporum variatione ceſſavit cauſa iniquitatis, & nova emerſit, qua conſuetudo honeſtatem in[illegible] proinde conſuetudo etiam improbata ex nova cauſa poteſt iniquitatem exuere, & honeſtatem induere, ac proinde prævalere contra legem. Tum quia verba legis, qui[bu]s dicitur *non obſtante contraria conſuetudine*, non habent majorem vim, quam jus ſcriptum. atqui contra jus ſcriptum poteſt conſuetudo introduci, proinde etiam contra legem, in qua ſunt verba derogatoria conſuetudinis, quia poteſt contingere, ut quod uno tempore tanquam malum lege prohibebatur, progreſſu temporis mutatis rerum cauſis, & effectibus deſinat eſſe malum.

Ad ſecundum reſpondetur, reprobari conſuetudinem inductam adhuc vigente eadem cauſa, quæ exiſtebat tempore legis promulgatæ: non verò reprobari conſuetudinem ortam ex nova cauſa, quia hæc tacito Principis conſenſu cenſetur approbata, ut conſona rationi 27

Ad aliud petitum *ex c. de Francia [illegible]. b.* reſpondetur, illam conſuetudinem non fuiſſe mixtam laicorum, & clericorum, quod requirebatur, ut prævaleret contra legem eccleſiaſticam, ut notat Covarruvias *2 p. de matrim. c. 6. §. 10. num. 14.* ſed fuiſſe diſſentientibus clericis, à ſolis laicis inductam, & quia laicis non ineſt poteſtas inducendi conſuetudinem contra eccleſiaſticos, præſertim in cauſis matrimonii, ideo non potuit inducta conſuetudo contra legem eccleſiaſticam prævalere. 28

Ad aliud argomentum allatum reſpondetur, conſuetudinem *in præcitato cap. quod ſuper 5. de conſanguinit. & affinit.* vocari corruptelam, eò quia ſine nova cauſa inducta fuit. tunc enim non poteſt præſumi conſenſus Pontificis etiam tacitè, quia Pontifex nunquam conſentit in iniquitatem, ſecus quando nova cauſa ſubit, quâ conſuetudo exuit iniquitatem, & induit honeſtatem, tunc eſt conſona rationi, & præſumit conſenſum Pontificis, proinde [illegible] ſortitur valorem. 29

Regula generalis cognoſcendi quando conſuetudo contra legem poſitivam cenſenda ſit rationabilis eſt, ſi res, de qua conſuetudo eſt [illegible] ſpectis rerum circumſtantiis, æquum eſſet [illegible] lex ſanciretur, quæ illam præciperet, & [illegible] qua lex contraria aboleretur: cùm enim [illegible] temporum vices hominum mores, re[r]umque conſtitutiones varientur, fit, ut quod uno tempore cum talibus circumſtantiis [noc]ebatur o[bſtare] eſſe bono communi; occurrentibus aliis circumſtantiis & novâ causa, proſit, imò & neceſſarium ſit pro bono communi promo[v]e[nd]o. hinc lex, quæ cum primis circumſtantiis prohibuit talem conſuetudinem [illegible] cum a[li]is [cir]cumſtantiis, & novâ occurrente cauſa æqu[um] eſt ut [illegible]ſam præcipiat [illegible] cum enim con[illegible] do vim [illegible] legi[illegible] ex[illegible] hon[e]ſtat[illegible] hon[e]ſtate, quam ipſa lex ut [illegible] Menoch. [illegible] [illegible] *[illegible]entur. 1 ca. 8* & q[illegible] m[illegible] ne [o]ccurren[ti]bus n[illegible] & nova cauſa exigeret novam legem c[illegible] 30

[illegible] ideo conſuetudo, quæ tunc [illegible] legis [illegible] duit honeſtatem, & vim [illegible].

§. III.

[illegible] tis matrimonium diri-mentibus, quid ſint.

I[illegible] cura [illegible] imentia ſint, quibus poſi[illegible], [illegible] matrimonium contrahatur, nullum [illegible] ur valeret. De jure antiquo ſunt d[illegible] comprehenſa his verſibus

E[illegible]or, conditio, votum, cognatio, crimen.
C[illegible]tus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
[illegible] affinis, ſi forte coire nequibis,
[illegible] celebranda vetant connubia, facta retractant.

De jure tamen novo Concilium Tridentinum [illegible] impedimentis duo alia addidit, [illegible] n[illegible] am Parochi, & teſtium *ſeſſ. 24. c. [illegible] de reform. matrim.* & etiam illud quod [illegible] cum rapta, quamdiu illa eſt in po[illegible] raptoris, ut habetur *in ead. ſeſſ. 24.* [illegible] duo Impedimenta jure novo adjecta compre[illegible]enduntur his duobus verſibus.

Si Parochi, & duplicis deſit præſentia teſtis,
Raptaque ſit mulier, nec parti reddita tuta.

3 [illegible] tamen hujuſmodi impedimenta ſe habent eodem modo, quia ex illis quædam ſunt de jure naturali, & quædam de jure eccleſiaſtico. Rurſus alia reddunt perſonam inhabilem a[illegible] [illegible]u matrimonij cum quocunque conjuge, [illegible]juſmodi ſunt impotentia, ligamen, ordo & votum ſolemne: alia tantùm reſpectu matrimonij cum certa quadam perſona, ut ſunt cognatio, affinitas, publica honeſtas, cultus diſparitas, & crimen. Demum alia ſunt, quæ [illegible] impediunt, ſed ſolum ratione de[illegible] libertatis, aut ſolemnitatis neceſſariò requiſitæ, ut ſunt vis, error, conditio, raptus, abſentia Parochi, & teſtium. Dicuntur hæc impedimenta dirimere matrimonium, eò quia hoc in [illegible] contrahitur cum illis. Quod ſi ſuperveniant jam contracto, illud non dirimunt.

4 Qualis autem probatio impedimenti matri[illegible] plena, & ſufficiens ſit, ut eccleſia illud [illegible]hi impediat & ſponſalia diſſolvat, declaret Alexander III. *in c. præterea 12. h. t.* ubi [illegible]tur quod quando unus tantùm dicit adeſſe [illegible]dimentum, impedit matrimonium contra[illegible] non juratum: ut ſi conſanguineus [illegible] contrahere nuptias teſtetur ſe cognoviſſe [illegible]naliter illam mulierem, tametſi id non ſit pub[illegible] [illegible] propter metum, & potentiam mu[illegible] [illegible] x quo [illegible]aret, impedimentum, ne matri[illegible]um contrahatur, plenè & ſufficienter [illegible] uno teſte: & ratio, quæ à Doctori[illegible] a[illegible]nari ſolet eſt, quia h[illegible] agitur de pecca[illegible]ndo ne ſcilicet impe[illegible] contra eccleſiæ [illegible]onem contrahendi matrimonium gra[illegible] [illegible]ent. Hoc etiam procedit, quamvis teſtis non fuerit citatus, ſed tantùm à parte, producente judici oblatus: non enim præſumitur ex hoc ſe ipſum ingerere: *argu. c. conſtitutus de teſtib.* ſecus eſſet, ſi ſe ipſum ingereret, quia tunc tanquam ſuſpectus eſſet repellendus *l. uxori. §. 1. ff. de falſ.* ut docet Abbas *c. cum in tua num 2. de ſponſ.* & Maſcardus *de probat. con. 1035. n. 3.* Imo etiam procedit, quamvis teſtis non à parte citata, & publicè, ut debet, teſtimonium ferre juxta *c. 2. de teſtibus.* ſed tantum clam, & abſque nominis publicatione velit teſtari, ut habetur *in d. c. præterea de ſponſ.* & docent ibi Innocentius, & Abbas *n. 7* Quinimò Gloſſa *in d. c. Præterea*, ad[illegible] quòd ſi teſtis vellet publicè teſtari, non ſit illi fides adhibenda eo quia teſti publicè confitenti in caſu illius textûs non debeat credi ob turpitudinem ſuam, quam fatetur: & tunc valet, quòd dictum unius non ſatis probet: nihilominus Hoſtienſis *in d. c. Præterea.* Abbas *ibid. num. 7* & alij contrarium cenſent, ea innixi ratione, quia major ſit præſumptio contra clam deponentem, quam contra eum, qui non erubeſcit publicè teſtari, quia tunc declarat ſe paratum eſſe ad probandum contra quemlibet ſuum dictum: hinc D. Bernardus ſcripſit ad Eugenium Papam: *hanc tibi conſtituas regulam, ut omnem, qui palam veretur dicere, quod in auribus locutus eſt, ſuſpectum habeas*: Quamobrem ſive teſtis clam, ſive publicè teſtetur, putârim, eſſe illi fidem adhibendam, & ejus dictum plenam, & ſufficientem eſſe probationem in ordine ad matrimonium impediendum: quia ubi agitur de peccato vitando unus teſtis, dummodo ſit vir probus, inducit plenam, & ſufficientem probationem. Hodie tamen jure novo affinitas orta ex fornicatione reſtringitur à Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 4. de refor.* ad primum, & ſecundum gradum conſanguinitatis.

Quinimò non ſolùm ſufficit unus teſtis, vel fama ad impediendum, ne ſponſalia compleantur ad plenè probandum, & quando adducitur impedimentum impediens matrimonium; verùm etiam quando allegatur alia cauſa, qua exiſtente nullum foret peccatum matrimonium contrahere, ut ſi ad diſſolvenda ſponſalia ſponſus allegaret fornicationem ſponſæ, ut docet Paludanus *in 4. diſt. 27. q. 1. art. 3 caſ. 1.* & probat *ex c. ſuper eo de teſtib. & atteſtat.* Verùm contraria ſententia probabilior eſt, quia quando agitur de præjudicio tertij unius teſtimonium non ſufficit, ut deſumitur *ex c. licet ex quadam. c. veniens. c. in omni negotio de teſtib.* & *l. ut juriſjur. C. de teſtib.* & in præſenti agitur de præjudicio juris acquiſiti ſponſæ, ne ſibi fides præſtita impediatur: unde ab hac regula generali ſolùm excipitur, quando opponitur impedimentum matrimonij in ordine ad vitandum peccatum, & quia regula eſt potius pœnalis, non debet extendi ad caſum, in quo non agitur de peccato vitando, ſed de ſolo præjudicio tertij. 5

An verò atteſtatio unius tantùm teſtis faciat etiam plenam, & ſufficientem probationem, quando ſponſalia fuerunt juramento firmata: plures 6

plures cenſent, tunc non ſufficere teſtimonium unius ad impediendum matrimonium ne contrahatur, ratio quâ nituntur eſt reli[illegible]io juramenti[illegible] ſiquidem eccleſia certa eſt de perjurio, iis non impletis, & incerta de impedimento, & ideo tutius eligit, ut docent Gloſſa *in c. ſuper eo de conſanguinit. V. ſaba.* Abbas, & alij.

7 Probabilior tamen ſententia eſt[illegible] ſufficere teſtem unum omnino integrum, quia hic non minus, quàm fama probat, & quia ſola fama ſufficit ad diſſolvenda ſponſalia [illegible]urata: ita etiam unus teſtis, neque obſtat, quod *in d. c. præterea 32. h. t.* dicatur, quòd di[illegible]um uniu[illegible] teſ[illegible]is non ſufficiat, quia teſtis, de quo Ponti[illegible]ex loquitur *in d. c. præterea.* non habuit omnes conditiones requiſitas ad inducendam ſufficientem probationem per ſuum teſtimonium[illegible] ſiquidem non deponebat teſ[illegible]imonium mani[illegible]ſt[illegible] nec proprio pu[illegible]icato n[illegible]mine. & rurſu[illegible]riam allegabat tur[illegible]itudinem, ut enim notat Maſcardus *de probat. concluſ.* 1035. *n.* 10. ut te[illegible] unus ſufficientem faciat probationem debet omnino integrum, ac cir[illegible]ſpe[illegible]iſſimũ te[illegible]imonium ferre: qua verò circumſpe[illegible]ione, & integritate debeat teſt[illegible] deponere id relinquitur arbitrio Judicis, ut notat [illegible]ol[illegible]ientis *in d. c. præterea. V. niſi juramentum.* & Ancharanus *ibid. n.* 4.

8 Conditiones verò requiſ[illegible]æ ad unicum teſtem, ut per ſuum teſtimonium impediat perfici ſponſalia, ſunt. Primò ut deponat tanquam teſtis, & non ut tantum denuntiet, quia ſi ſolùm denuntiaret, non impediret matrimonium, niſi probaret de fama[illegible] ut notat Alexander de Nevo *in c. cùm in tua de ſponſ. num.* 9. & 14. Secundò ut teſtis juret, verum eſſe, quod teſtatur, quia teſti non juranti fides non adhibetur *c. tua de cohabit. cleric.* Tertiò ut juret, ſe certò ſcire impedimentum, quia non ſufficit, ſi teſtificetur de ſolo auditu, quamvis alter teſtis ſimul cùm illo abſque tamen juramento de certa ſcientia deponeret: adeò ut majorem fidem faciat ſola fama, vel unicus te[illegible]tis, qui juret, quàm duo teſ[illegible]uorum unus cum juramento deponat de auditu, & al[illegible]er [illegible]ine [illegible]uramento de certa ſcien[illegible] ut notant Maſ[illegible] *de probat. concluſ.* 1035. Covarr. 4. *decr.* [illegible] *p.* [illegible] §. 19.

9 Excipitur tamen ab hac reg[illegible]la, [illegible] non ſufficiat teſ[illegible]is de auditu deponens, n[illegible] ad probandam conſanguinitatem *c. licet ex quadam de teſtibus*, & docet Navarrus *lib.* 4. *con*[illegible]. 2. *de conſanguin.* ubi ait, quend[illegible]m te[illegible]tem, ut matrimonium im[illegible]ediret, depoſuiſſe [illegible]uodam ſuo majori aud[illegible]e [illegible]ontrahentes eſſe conſangui[illegible]eos, & con[illegible], t[illegible]lem teſtẽ non impedire, quin m[illegible]imonium [illegible]ontrahatur, quia eſt teſti[illegible] de au[illegible]tu, q[illegible]i c[illegible]nſan[illegible]initatem non probat, niſi à plori[illegible]bus major[illegible]us aud[illegible] [illegible]t Maſcardus *concluſ.* 4[illegible]. *de probat.* [illegible] ait re[illegible]iri etiam ut teſtes ſint perſ[illegible]næ grav[illegible], & audierint ſponſos eſſe conſanguineos ante [illegible]em m[illegible] quia poſt litem motam nullam fidem facit[illegible] etiam requiritur, [illegible]t teſtis non ſit per[illegible]na v[illegible] quia hæc ſ[illegible]nſ[illegible]a etiam n[illegible]n [illegible]urata non impe[illegible]et, ut nota[illegible] [illegible]normitanu[illegible] *in d. c. p*[illegible]*rea* [illegible]*. h. t.* & *c. cum tua eod. tit. num.* 7. ubi [illegible]ontra Goffredum ait, ad impediendum etiam peccatum futurum non admitti vilem perſonam ad denuntiandum ni[illegible] factum ita ſit clandeſtinum, ut probari non poſſit, niſi per vilem perſonam; quia ubi facultas probandi deficit, admittitur probatio alias non integra, ut habetur *in c. præterea de teſt.*

Quòd ſi ſponſalia inter virum, & mulierem 10
ſint juramento firmata, non debet ob dictum unius ſolius matrimonium impediri, quæ ſententia eſt tutior. Præter autem teſtem, etiam ſola fama de conſanguinitate ſufficit ad impediendum matrimonium, ne contrahatur, ut expreſsè reſ[illegible]ibit Innocentius I[illegible]. in *c. cùm in tua* 27. *h. t.* u[illegible] habetur, quòd quando aliquæ perſonæ volunt contrahere, & e[illegible] fama, quòd interſit conſanguinitatis impedimentum, & contrahentes volunt producere juramenta majorum, quòd nulla ſit propinquitas, tunc judex ſi ei perſona gravis, & digna fide denuntiet, eos eſſe conſan[illegible]uineos, & de fama, vel ſcandalo doceat, vel ſi judex per ſe ipſum poſſit certificari de plano; tunc judex non recipiat juramenta parentum, & compellat contrahentes, ut deſiſtant à tali contractu, vel exhibeant juramenta propinquorum contra dictam famam pro arbitrio judicis: ſed ſi denuntians non eſt talis, vel non poteſt docere de fama, vel ſcandalo, judex poteſt monere, ut deſiſtant, ſed non debet compellere contrahentes. Hinc fama dicitur impedire matrimonium contrahendum etiam fide data. Non tamen ſufficit, ſi fama ſit privata, adeò ut conſtet tantum judici ut privatæ perſonæ, eò quia id extra judicium intellexerit: tunc enim hæc ſola fama privata non ſufficeret ad impediendum matrimonium; ſed tantùm ad inquirendam, & recipiendam probationem de fama.

Quòd ſi fama conſtet judici, non ut perſonæ 11
privatæ, ſed ut judici, ac perſonæ publicæ, eò quia talis fama probata fuerit in judicio per teſtes, tunc talis fama ſufficeret ad impediendum matrimonium, ne contraheretur, & deſumitur *ex c. ſuper eo. 2. de conſanguin. & affin.* ubi Urbanus III. declaravit, quod ſi aliquis deſponſavi[illegible] puellam, & poſtea excipit, ſe cognov[illegible]e carnaliter propinquam [illegible]uellæ, ſi famâ loci hoc habetur, liberetur à ſponſalibus.

Poteſt tamen contra probationem famæ in 12
ordine ad impediendum matrimonium admitti alia contraria probatio, quòd ſi h[illegible]c ſecunda fuerit clarior primâ el[illegible]ur effectus prioris probati[illegible]nis, ut notat Gloſſa *in d. c. V. famam* Imo ad deponendum contra huiusmodi famam admittitur etiam j[illegible]amentum conſanguineorum[illegible] & deſumitur *ex d. c. cum in tua* ubi Ponti[illegible]ex exigit, *contra famam hujuſm*[illegible]*d*[illegible] *juramenta propinquorum*, poteſt etiam [illegible]e [illegible]ma, [illegible] ei[illegible] [illegible]robatio elidi arbitrio judi[illegible]s, ſi conſ[illegible]n[illegible]uinei volentes [illegible]ontrahere jurent, ſe non eſſe conſang[illegible]ineo[illegible] quia tunc [illegible]elinquitur arbitrio judi[illegible]is [illegible]a qual[illegible]tatem [illegible]onarum admittere [illegible]e j[illegible]amentum contra famam[illegible] ut notat [illegible]aſcar[illegible]s *de probat. tom.* [illegible] *concl.* 1034. *n.* [illegible].

Cæte-

14 [illegible] ad [illegible] ſe [illegible] oſtunt [illegible] actu mat[illegible] [illegible] matrimonij [illegible] *ind. cum in ina* [illegible] nas in[illegible] [illegible] matrimonium.

[illegible] penſent [illegible] [illegible] validum eſt [illegible] ge [illegible] ab Ur[illegible] *ſtica 8.* Quamobrem [illegible] qui [illegible] perdeo e [illegible] *in tit. 16 lib. 2.* [illegible] ſpecialis in [illegible] innovatio. [illegible] aſſignari, quia [illegible] & [illegible] pendentia [illegible] & ſicut interius debet [illegible] jus humanum poteſt [illegible] ere, quæ ſunt juris di[illegible]

15 [illegible] quamvis vera, non tamen [illegible] idem plura [illegible] ſunt tantum juris hu[illegible] jure eccleſiaſtico fuerint [illegible] impediunt vel di[illegible] hoc ſecundum ſe ſit [illegible] Canonus in præſenti [illegible] aſſignat rationem, [illegible] ullum impedimen[illegible] cum a jure cano[illegible] tale imp[illegible] [illegible] pendentia [illegible] matrimonij; quo [illegible] matrimonij, ſi [illegible] validum, ſi prius po[illegible] tunc nil intervenit, [illegible] matrimonium [illegible] nullum, & quod [illegible] non eſt ullum [illegible]

16 [illegible] fateatur impedimen[illegible] [illegible] quam [illegible] liberi [illegible] impedimentum [illegible] ſatis [illegible] *arbit. lib. 1. centur. 2* [illegible] *de arbit* [illegible] matrimonium con[illegible] *lib.*

trahi, jam diſſentit, & ſi alter, qui optat matrimonium, fateatur impedimentum, uterque cenſetur diſſentire; eo enim ipſo quòd fatetur impedimentum, recuſat matrimonium celebrare. Secus ſi quis fateretur impedimentum, ſit ille, qui non vult matrimonium, non eſt ſtandum eius atteſtationi, quia tunc hæc eſt in ſuum favorem, & in præjudicium juris tertii jam acquiſiti, ut notat Maſcardus *loc. cit. n. 18.*

§. IV.

De Impedimento erroris perſonæ, fortunæ, & qualitatis.

Cum ad matrimonium requiratur conſenſus voluntarius, adeò ut non ſolum ſponſivus [illegible] ſed etiam carentia conſenſus matrimonium impediat, & contractum irritet, ſequitur quòd error, quo [illegible] matrimonium contractum illud irritet, quia ut docet Ariſtoteles *3 ethic. c. 1.* error tollit voluntarium neceſſariò requiſitum ad valorem matrimonij. Rurſus error quadrupliciter poteſt in contractu matrimoniali irrepere. Primò ratione perſonæ, ſi una pro alia ſupponatur, ut ſi Cajus putans nubere Catharinæ, ducat Lucretiam. Secundò ratione conditionis ſervilis, ut ſi contrahens ſit liber, & putet ſe contrahere cum libera, & nihilominus poſtea deprehenderit ſe duxiſſe ſervam. Tertiò ratione qualitatis, ut cum quis putans ſe nubere puellæ virgini, pulchræ, nobili, deprehendit, ſe duxiſſe plebeam, deformem, & corruptam. Quartò ratione pinguioris fortunæ, ut ſi puella credat, nubere alicui, qui divitiis affluat, & poſtea deprehenderit ſponſum, paupertate laborare.

Præterea quilibet ex his erroribus ex parte ſubjecti poteſt eſſe duplex; ſcilicet error, qui in [illegible] antecedenter ad conſenſum, & alter, qui [illegible] conſenſum; & inter utrumque [illegible] q[illegible] error antecedens conſenſum ſit cauſa eiuſdem, adeò ut contentiens, [illegible] conſentiat, quia eſt in tali errore, non [illegible] ut ſi putans ducere Lucretiam divitem [illegible] pulchram, [illegible] ducat [illegible] non d[illegible] rus, ſi cognoviſſet. Lucretiam [illegible] pauperem, corruptam & non [illegible] cus error concomitans non eſt cauſa conſen[illegible] quia ita [illegible] concomitanter, ut quamvis non [illegible] contrahens matrimonium [illegible] obrem error concomitans [illegible] ad conſenſum [illegible] ut ſi [illegible] divitem, [illegible] [illegible] ignota [illegible] habere [illegible] non [illegible] ad [illegible] [illegible] error [illegible] non [illegible] verò

dicitur tantum concomitans, quatenus non eſt cauſa conſenſus, quia etiam illo non exiſtente adhuc contrahens ſuum præberet conſenſum, & contraheret. Hinc error antecedens facit conſenſum omnino involuntarium, non ita concomitans.

3 Error perſonæ, ſi ſit antecedens dirimit matrimonium non ſolum jure poſitivo eccleſiaſtico, verum etiam jure naturali, adeo ut hic error dirimat matrimonium etiam inter infideles initum. Quòd vero jure eccleſiaſtico, & canonico matrimonium dirimat, liquet *ex c. unic 25. q. 1.* ubi hoc expreſsè deciditur; quòd verò etiam dirimat jure naturæ, ratione evincitur. Quia jure naturæ [illegible] tur conſenſus liber, & voluntarius ad matrimonium quem error antecedens [illegible]; non enim poteſt eſſe actu volitum, quod ignoratur & habetur etiam in jure civili *ſi per errorem ff. de juriſdic. omn. judic. l. cum teſtamentum. l. non idcirca. C. de juris, & facti ignor.*

4 Neque obſtat, quòd error perſonæ non irritet alia ſacramenta, ut ſi quis baptizet, confirmet, abſolvat, ungat, ad ſacros ordines promoveat Titium, quem putaverat eſſe Cajum: quia contractus humani non cenſentur vitiari ex errore perſonæ, ut ſi quis vendat Titium, putans vendere Cajum. Nam contra eſt, quia conditiones individuales perſonarum, vel maximè conducunt ad matrimonii finem, ſeu ad individuam vitæ conſuetudinem, ac perpetuam ſocietatem, proinde ſi error perſonæ antecedat, matrimonium dirimit: ſecus ad fines aliorum ſacramentorum ac [illegible] contractuum perſonæ nihil referunt, ſed ſe habent omnino per accidens: hinc patet diſcrimen inter ſacramentum matrimonii, & alia ſacramenta, ut etiam inter contractum matrimonialem, & alios contractus. Quod ſi dicas, inter Jacob, & Liam fuiſſe verum matrimonium, & [illegible] ominus ibi intercedebat errorem perſonæ, cum Jacob putaverit eum Rachaele contrahere. Contra eſt, quia talis conſenſus erroneus præcedens non conſtituit Jacob, & Liam veros conjuges, ſed alius conſenſus ſubſequens.

5 [illegible] Jacob fuiſſe à ſuo patre Iſaaco valide benedictum, tametſi Iſaac erraverit errore perſonæ, quia [illegible] ſe benedicere primogenitum ſuum Eſau: proinde Jacob validè contraxiſſe nuptias cum Lia ex vi [illegible] conſenſus, & cum errore perſonæ antecedente contractum matrimonialem. Contra eſt, quia ut reſpondet D. Augustinus *lib. 16. de civit. [illegible] ca finem.* [illegible] invalida propter errorem perſonæ, & poſtea validam [illegible] Iſaaco [illegible] voluntatem [illegible] vit. Præterea reſpondet Abul[illegible] tantum [illegible] habebat

6 R[illegible] ur cur error perſonæ non irritet alia ſacramenta [illegible] in [illegible] ſacr[illegible] [illegible]

tur [illegible] Sed [illegible] verum [illegible] & inter [illegible] vel cum [illegible] quam tionem [illegible] ad [illegible] perſonam qua [illegible] cum [illegible] & non cum [illegible] ſecum [illegible] intenti [illegible] affirmandi, abſo[illegible] d perſonam [illegible] tem, quam [illegible] ignorer, [illegible] Cum [illegible] ur in matrimonio incatur [illegible] rus contractus, ad cujus valorem requiritur conſenſus liber, ac voluntarius, quem [illegible] perſonæ tollit; ſequitur, hunc errorem antecedentem irritare matrimonium, non alia ſacramenta.

Quinimò etiam error perſonæ concomitans matrimonium irritat; quia licet contrahens cum tali errore ita habitualiter ſit animo affectus, ut quamvis non erraret, ſed ſciret eſſe aliam, quam non putaverat, adhuc cum illa vellet contrahere, adeo ut talis error non efficiat contractum involuntarium; nihilominus tacit contractum non voluntarium, quatenus aufert actualem & poſitivum conſenſum in perſonam, quæ affertur. atqui ad valorem contractus matrimonialis requiritur hic actualis, & poſitivus conſenſus: & cum errore concomitante voluntas actu, & de præſenti fertur tantum in Lucretiam, quam animo concepit, & non in Barbaram, cum qua actu contrahit, & quam putat eſſe Lucretiam: ergo conſenſus non eſt actu in Barbaram, cum qua contrahit, quia ignorat eſſe Barbaram cum putet ſe cum Lucretia contrahere; ignorantis autem & non cognoſcentis nullus eſt conſenſus: unde liquet, errorem perſonæ concomitantem etiam irritare matrimonium: qui enim ita errat contra perſonam, non habet poſitivam voluntatem eam ducendi in particulari, quia actu voluntati non conſentit in Barbaram, cum qua contrahit, ſed in Lucretiam, cum qua putat ſe contrahere, & non contrahit.

Dices: qui contrahit cum Barbara ex[illegible] mans errore concomitante, eſſe Lucretiam habet voluntatem actualem interpretativam contrahendi cum ipſa Barbara: ergo error concomitans non tollit voluntatem ſufficiens ad conſenſum, quia ad matrimonium ſufficit non ſolum conſenſus actualis, ſed formalis, & etiam interpretativus, & cum errore concomitante habetur [illegible] [illegible] quia qui contraxit [illegible] Barbara, [illegible] tavit eſſe Lucretiam, [illegible] re com[illegible] ſibi, eò quia [illegible] Barbara [illegible] cum tali errore pro[illegible] habuit [illegible] lem [illegible] am con[illegible] cum [illegible] 8

[illegible] negato antecedente, & ad probationem [illegible] tamen [illegible] non [illegible] voluntas actualis [illegible]

[illegible] era [illegible] m con-
[illegible] un [illegible] m, & o-
[illegible] ræpata [illegible] ne animi, &
[illegible] ar m, [illegible] t eam
[illegible] Barbaram [illegible] au
[illegible] ad m [illegible] rimor [illegible] qu
[illegible] im [illegible] la [illegible] m ex
[illegible], [illegible] Barbara [illegible] ono-
[illegible] o [illegible] ono innot [illegible] rit,
[illegible] bara [illegible] ontrahera non
[illegible] requ [illegible] um neceſ-
[illegible] in mat [illegible] imonium
[illegible] habitua [illegible] tus [illegible] o-
[illegible] cit ad matrimo [illegible] m
[illegible] non [illegible] t dice [illegible],
[illegible] eſſe Barbaram, ſed ne
[illegible] præſ nti, quo dicat,
[illegible] *orem*.

[illegible] c m errore conc [illegible] mi-
[illegible] con rahere cum perſ na
[illegible] a [illegible], unc vali [illegible] um eſ-
[illegible] non adeſſet error [illegible] n-
[illegible] nturet in illam præſen
[illegible] vere contraheret Qu [illegible] d
[illegible] an [illegible] m in nomine exiſti-
[illegible] ontrah [illegible] t, vocar [illegible] Lucra-
[illegible] en eſſet Barbara, tonc eſſet
[illegible] quia error non eſſet
[illegible] n inis; & e ror nominis
[illegible] irimens.

[illegible] næ, & qual tatis [illegible] quam-
[illegible] de ler [illegible] que cauſam matri-
[illegible] non dir [illegible] atr [illegible] moni-
[illegible] ut ſi vir contrahe [illegible] s credat
[illegible] o [illegible] em, & divitem, &
[illegible] t. Ratio eſt, quia bo-
[illegible] tas perſonæ ſunt tantum
[illegible] pertinent [illegible] ſ bſtantiam
[illegible] non irritant contractum,
[illegible] ra acc [illegible] en [illegible] poteſt [illegible] a-
[illegible] ſubſtan [illegible] iam contract [illegible] s.
[illegible] ntecedens [illegible] at a [illegible] um
[illegible] tamen omni [illegible] error facit
[illegible] ter, ſed tantum
[illegible] antiam act [illegible] s unde
[illegible] a con rahere cum nobili,
[illegible] c, & de fa [illegible] o con-
[illegible] a, d [illegible] formi, & pau-
[illegible] en un [illegible] at [illegible] nialem
[illegible] e un [illegible] quid, hoc eſt
[illegible] & ac [illegible] nt a perſonæ, cum
[illegible] & qu [illegible] ſe haben tantum [illegible] er
[illegible] æ, ſeu [illegible] væ, & cauſæ
[illegible] c [illegible] ta [illegible] s conſenſus non
[illegible] ant [illegible] em circa perſo-
[illegible] a [illegible] contrac [illegible], non
[illegible] & q amvis contractu [illegible]
[illegible] errore circa qua-
[illegible] initus ſu [illegible]-
[illegible] di po [illegible] is no
[illegible] el fuer [illegible] valide
[illegible] und.
[illegible] ual tatis
[illegible] r um [illegible] matrimo-
[illegible] s in qua [illegible] ur per mo-

dum conditionis apponatur contractui matrimonij, adeò ut o [illegible] intendat contrahens aliter con rahere, quàm cum tali conditione, ſeu qua [illegible] tate, qua ſublatâ non contraheret cum tali per [illegible] na; tunc enim error hujus qualitatis irritaret contra [illegible] um, quia illa deficiente deficit etiam conſenſus in ipſo contrahente, & ſine cuo-ſenſu matrimonium non ſortitur ſuum valorem. Secundo ſi error qualitatis inducat, vel involvat ſimul errorem perſonæ, ut ſi quis velic ducere primogenitam tali [illegible] familiæ, & illi alia afferatur ignota tanquam prim [illegible], enita; tunc irritum eſt matrimonium propter errorem circa perſonam, quia contrahens non [illegible] ducere [illegible] blatam, niſi ſit primò genita talis familiæ in quam ſolum conſenti [illegible]. Quòd ſi dicas, errorem cujusvis circumſtan [illegible] æ taddere actum involuntarium ex do [illegible] ina Ariſtotelis. *3. ethic. c.* [illegible], conſequenter reddere etiam irritum matrimonium. Contra eſt, quia error unius circumſtantiæ reddit actum involuntarium ſecundum quid, ſcilicet quant [illegible] m ad illam circumſtantiam, non verò reddit illum involuntarium ſimpliciter, quoad ſubſtantiam, & alia, quæ fuerunt cognita, & volita. hinc qui docit Lucretiam pauperem, quam putat eſſe virginem, & poſtea deprehendit ipſam corru [illegible] tam voluntariè ducit Lucretiam pauperem & involuntariè docit illam ut corruptam. Ad matrimonium autem ſ fficit conſenſus ſimpliciter voluntarius, qualis eſt, qui habetur in ipſam perſonam, circa quam, ut ſubſtantiam verſatur contractus, unde quòd poſtea ſit contractus involuntarios quoad unam, vel alteram circ [illegible] mſtantiam, & qualitatem id per accidens ſe [illegible] abet.

Inſtabis, ſponſalia facta cum errore circa qualitatem, & fortunam ſunt irrita ergo etiam ma [illegible] imonium. Sed contra negatur antecedens, quia ſi deceptus velit ſtare promiſſis, tenetur alter ex vi ſponſali [illegible] m fidem ſervare, proinde non fiunt ſponſalia irrita ipſo jura ex deceptione circa qualitatem [illegible] prætarea eſt diſcrimen inter ſponſalia & matrimonium, quia illa ex mutuo conſenſu diſſolvi poſſunt, non verò matrimonium, quod ſemel validè initum non poteſt amplius ab homine diſſolvi. 13

Juvat obſervare, errorem perſonæ non ſolùm jure eccleſiaſtico [illegible] ſed etiam jure naturæ matrimonium dirimere. Si enim [illegible] meret ſolo jure eccleſiaſtico poſſet Po [illegible] ue-re, ut error perſonæ ma [illegible] m non dirimeret, adeo ut, ſi Cajus [illegible] tans [illegible] ucretiam, nuberet Catharinæ [illegible] onium val [illegible] lum foret ſublato authorita [illegible] cis impedimento erro [illegible] is p [illegible] ſonæ [illegible] cut enim Pontifex poteſt auferre impedimenta con an [illegible] uinitat [illegible] i a p [illegible] mum [illegible] ad [illegible] m, eo quia ſint de [illegible] re eccleſ [illegible], ità [illegible] o [illegible] et etiam tollere impedi [illegible] en [illegible] perſonæ [illegible] uod tamen eſt ſal [illegible] er-r [illegible] c m libertatem, & conſen [illegible] ma [illegible] rat [illegible] *ſi per errorem. ff. de juriſdic. om. judi* [illegible] deo erra [illegible] tibus non eſt conſenſus [illegible] nec [illegible] as *l. cum* [illegible] *amento* & *l. non id* [illegible] *C. de jur.* & [illegible] *nor.* [illegible] eo jure naturæ ma [illegible] imonium d [illegible] im [illegible] quia [illegible] inaatur ſine conſenſu 14

 [illegible] ero,

libero, & [illegible] jure naturæ [illegible]itum.

15 Tum q[illegible] inter [illegible] discriminis inter cæteros con[illegible]a[illegible]us, & matrimonium, quia juſtitia commutati[illegible]a, ad quam cæteri contractus pertinent, qui ſunt oneroſi [illegible] hujusmodi ſunt contractus emptionis, & venditionis, reſpicit ſolam æqualitatem inter [r]em, & pretium, & rei venalis uſum, ac commoditatem; proinde nihil refert, an erretur in perſona vendente, vel cui venditur, vel in quantitate rei venditæ, dummodo æqualitas pretii, idem uſus, & commoditas ſer[v]entur, quo fit, ut hujusmodi contractus minimè vitientur per talem errorem in perſona: ſecus in contractu matrimonii, quia hic per ſe primò reſpicit individuas perſonas [illegible] ad mutuam corporum traditionem, conferunt perſonæ [illegible] ſubſtantiam contractus matrimonialis, proinde error perſonæ contractum [illegible]at, eò [illegible] a [illegible] circa ſubſtantiam contractus, ut notant H[illegible] in ſumma 1. de matrim. n. 26. Alexander de Nevo [illegible] 2. n. 9. de conjug. ſervor.

§. V.

De Impedimento voti.

1 VOtum duplex eſt, ſolemne unum, alterum ſimplex, illud duobus modis emittitur, vel per ſuſceptionem ordinis ſacri, vel per profeſſionem ſolemnem in religione approbata emiſſam. Votum ſimplex etiam duobus modis emitti poteſt. Primò extra profeſſionem cujusvis religionis approbatæ, vel in religione, ut in ſocietate Jeſu poſt biennium. Certum eſt, matrimonium initum, & etiam conſummatum poſt ſolemnem profeſſionem emiſſam in religione aliqua approbata eſſe nullius valoris, ut definitum fuit in [illegible]bus [illegible] Calcedonenſi can. 16. Toletano [illegible] c. 16. & Tridentino ſeſſ. 24. de matrim. can. 9. H[illegible] habetur in [illegible] onſu[illegible] de [c]onverſ. conjug. c. meminimus c. fin. [illegible] vel [illegible] c. unic de voto [illegible] in 6. & clement. unic. & [illegible] de [illegible] 22. [illegible] notatu digna. Primum quod [illegible] ad [illegible] contrahendi mat[rimonium] [illegible] poſtea [illegible] Concilio Tridentino [illegible] 25. c. 15. de [illegible] poſt 16. æ[tatis] annum com[pletum], & [illegible] to[illegible] anno pr[illegible] [illegible] Alterum [illegible] præter [illegible] matrimonii [illegible] um [c]ont[illegible] a-ti[illegible] ex [illegible]. unic [illegible] [illegible] [illegible]

2 D[illegible] voto [illegible] ſpondet [illegible] di[illegible] ni [illegible] [illegible] ſi[illegible] [illegible]

ſuæ p[illegible] quitur, q[illegible] in alium [illegible] jure di[vino] [illegible] poteſt al[illegible] ſus per ſol[illegible] donaverit, non [illegible] ipſum; proinde [illegible] amplius [illegible] alteri, conſequenter [illegible] matrimo[nium] cum per talem contractum unus conjux dominium ſui corporis alteri & viciſſim.

Idque ex eo etiam convincitur, quia ideo ſecundæ nuptiæ priori conjuge vivente contractæ ſunt jure naturæ invalidæ, quia conjux non habet amplius dominium ſui corporis, cum illud dederit priori conjugi ex vi primi contractus matrimonialis cum illo initi, ſemel enim [illegible] quis non habet dominium rei non poteſt [illegible] alteri dare, nemo dat, quod non h[abet], ergo cum per matrimonium ſpirituale, ſe[u] profeſſionem ſolemnem emiſſam in approbata religione Religioſus ſe tot[illegible] eccle[ſiæ] [illegible] non poteſt amplius alteri ſe dare, quia non [habet] amplius dominium, quo poſſit [illegible] alteri [illegible] [illegible] in c. ſi quis ſacro. 27. q. 1. [illegible] contrahentes poſt ſolemne votum emiſſum in religione approbata ſeparantur [illegible] ni, & authoritate canonica, dicitur [illegible] quia de jure divino tali [illegible] matrimonium ſubſequens [illegible] Tridentinum ſeſſ. 24. de matrim. can. 9. [illegible] quis dixerit, clericos in ſacris ordinibus c[illegible] tos, vel Regulares caſtitatem ſolemniter pr[illegible] matrimonium contrahere [illegible] contractumque [illegible] validum, non obſtante lege [illegible] anathema ſit. E[t] hæc nullitas ex C[oncilio] [illegible] à voto ſolemni ſive religionis, ſive caſtitatis annexæ ordini ſacro, & eſt diverſa ab [illegible] tate, quæ provenit ex lege eccleſiaſtica, [illegible] debet nullitas ut di[illegible] [illegible] le[ge] eccleſiaſtica oriri, [illegible] jure divino, [illegible] ex [illegible] ra[illegible] voti etiam ſecluſo quocunque [illegible] [illegible] jure.

[illegible] amen [illegible] matrimon[ium] non [illegible] pe[illegible] d[illegible] [illegible] etiam [illegible] a[illegible] & n[illegible] in [illegible] d[illegible] vin[illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] a non d[illegible] al[illegible] [illegible] [illegible] etiam [illegible] con[illegible] [illegible] pet[illegible]

[illegible] matrimonium, ita po-[illegible] ſolemni religioſa p[illegible] [illegible] matrimonium poſtea con-[illegible] obſtante prima traditio-[illegible] poſſit etiam fieri ſecunda [illegible]

5 [illegible] matrimonium poteſt du-[illegible] inchoativè, & in fie-[illegible] & poſtquam eſt legi-[illegible] deretur priori modo [illegible] ex natura rei præcedenti [illegible] cum illa prius emiſſa nullo [illegible], nec ſimul eſſe in eodem [illegible] autem conſideretur in facto eſſe, [illegible] rete cum profeſſione valida [illegible] poſt initum matrimonium [illegible] quod quamvis matrimonium pri[illegible] [illegible] poſſit reperiri ſimul cum ſolemni [illegible] religioſa poſtea emiſſa; non tamen [illegible] quod poſt ſolemnem profeſſionem [illegible] monium contrahi: quia in hoc ſe-[illegible] matrimonium eſſet in fieri, quod re-[illegible] voto religionis; & in pri-[illegible] matrimonium in facto eſſe, [illegible] at cum tali ſolemni voto: hinc [illegible] traditione facta per matri-monium [illegible] ſecunda traditio per votum [illegible] non è contra poſt primam [illegible] per votum ſolemne religio-[illegible] ſecunda traditio per matrimoni-um [illegible] ſolutio ad argumentum, & [illegible].

6 Ratio a[illegible] cur matrimonium in fieri re-pugnet cum [illegible] religionis, non ita in facto eſſe, [illegible] ut matrimonium validè con[illegible] requiritur, ut inter conju-ges [illegible] dominij propriorum cor-por[illegible] poteſtate, & jure utendi il-l[illegible] ad cohabitationem, & mo-[illegible] & quia hæc translatio dominij, & ad[illegible] proprij corporis repugnat [illegible] religioſa; cùm Religioſus per talem [illegible] nem transferat in Deum plenum [illegible] ſui corporis ſimul cum perpetua [illegible] abſtinendi a quibuſcunque vene-[illegible] caſtitatis; ideo repugnat poſt [illegible] ſolemnem profeſſionem in religione [illegible] nium contrahi à tali Reli-[illegible] de eſſet, ac velle, & non [illegible] quibuſcunque venereis, quòd [illegible]. Secus poſtquam matri-[illegible] initum inter perſonas habi-[illegible] conſideretur in facto eſſe, poſſunt [illegible] ſuo jure acquiſito in corpus [illegible] ex [illegible], proinde in perpetuum [illegible] non obſtante matrimonio, ab ejus [illegible] venereis, ac ſervare caſtitatem, [illegible] tunc non pu-[illegible] ſolemni profeſſione [illegible] non reducatur ad a-[illegible] matrimonij non pugnat cum [illegible] antes pri-[illegible] indam.

7 [illegible] matrimonium in [illegible], repu-[illegible] profeſſione prius emiſſa in religione approbata, quia per talem profeſſio-nem Religioſus jam totum ſe Deo dedit, & ab-dicavit ſe dominio ſui ipſius: ſed hæc ratio non videtur urgere, quia etiam ſervitus antecedens dicit hanc carentiam dominij, cum ſervus ra-tione ſervitutis non ſit dominus ſui corporis, cùm ſit prius Domino traditus, perinde ac Re-ligioſus ratione voti Deo: atqui ſervitus an-tecedens non adverſatur ex natura rei matri-monio, ergo nec votum ſolemne.

Sed contra, eſt enim diſcrimen de traditione, 8 quæ fit per ſervitutem, & quæ per matrimoni-um, ſunt enim traditiones diverſæ rationis, non ſolum quantum ad rationem vinculi, quo ſervus eſt adſtrictus Domino, & conjugi, verum eti-am quantum ad rationem juris, & poteſtatis, quam Dominus habet in ſervum, & conjux in corpus alterius conjugis; opera enim quæ ſer-vus debet ſuo Domino ſunt omnino diverſa ab ijs, quæ unus conjux debet alteri: ſecus opera debita conjugi per matrimonium ſunt omnino eadem cum illis, à quibus ratione profeſſionis debet Religioſus abſtinere: ſiquidem ratione matrimonij conjux dat dominium ſui corporis alteri, & acquirit jus ſuper corpus alterius in ordine ad uſum matrimonij: & per ſolemnem profeſſionem Religioſus jam ſe obligavit ad omnino abſtinendum à tali uſu, & ab omnibus venereis: hinc patet diſcrimen cur ſervitus antecedens non adverſetur matrimonio ex na-tura rei; cui tamen adverſatur profeſſio religio-ſa, quia hæc omnino tollit, quæ matrimonium ſubſequens ponit; non ita ſervitus antecedens negat opera, quæ ponuntur per ſubſequens ma-trimonium, quia opera, quæ à ſervo deben-tur Domino, ſunt omnino diverſa ab illis, quæ conjuges ratione matrimonij exercent ſimul.

Votum tamen ſimplex, ut etiam juramen- 9
tum caſtitatis, aut religionis, vel ſuſcipiendi ſacros ordines, vel non nubendi non dirimit matrimonium, quod ſubſequitur, quamvis il-lud ſub mortali impediat. Ratio eſt, quia per votum ſimplex non fit traditio corporis, nec translatio dominij illius in Deum, ſicut per vo-tum ſolemne, ſed ſolum eſt nuda promiſſio: un-de poſt votum ſimplex, adhuc manet apud pro-mittentem verum dominium ſui corporis, quod propterea poteſt per contractum matrimonialem transferre in alium ſaltem validè, quamvis non licitè, & peccet, qui poſt votum ſimplex caſtitatis matrimonium contrahit. Quòd ſi dicas, votum ſimplex non minus obligare apud Deum, quam ſolemne, ut habetur in *c. Rurſus 6. qui clerici vel voventes* ubi Cœleſtinus III. re-ſcripſit, quod qui vovit caſtitatem, ſi poſtea ju-ret [illegible] ductlurum, debeat votum ſervare: & a[illegible] rationem, quia votum ſimplex non mi-nus obligat apud Deum, quàm ſolemne, & n-[illegible] pœnitentiam pro juramento te[illegible] ario ip[illegible] juranti.

[illegible] contra [illegible] net ma- 10
trim[illegible], [illegible] votum ſimplex [illegible], non tamen dirimit matrimonium [illegible] tex *in* [illegible] gnat diſcrimen inter votum ſimplex, & ſolem-ne,

ne, quia iſtud ſimol impediat, & dirimat matrimonium ſi contrahatur poſt votum ſolemne. Secus votum ſimplex tantùm impedit, non dirimit matrimonium quod poſtea contrahitur.

11 Hinc patet ſolutio ad argumentum, quia tametſi utrumque votum ſimplex, & ſolemne obliget ſub mortali, non tamen ſimplex dirimit matrimonium ſicut ſolemne. Quòd ſi quæratur, cur ſolemne illud dirimat, & non ſimplex, reſpondetur id oriri ex natura rei, eò quia in voto ſolemni fit traditio totius voventis in Deum, hæc enim traditio ex natura rei contrariatur matrimonio poſtea contrahendo, quia illud idem, quod votum tollit, matrimonium ſubſequens ponit. Secus per votum ſimplex cum non fiat hæc traditio, non dirimit matrimonium, ſi poſtea contrahatur, eſt enim votum ſimplex tantùm pura promiſſio abſque traditione.

12 Si inſtes, votum ſimplex caſtitatis irritare ſponſalia ſi poſtea contrahantur, proinde etiam irritare matrimonium. Contra eſt, negatur conſequentia ob diſcrimen inter ſponſalia, & matrimonium, quia per ſponſalia promittens obligatur ad rem, quam ſine culpa implere non poteſt, quo fit, ut talis promiſſio ſit nulla, quia nemo tenetur ad illicitum: ſecus per matrimonium quamvis ſi qui vovit ſimpliciter caſtitatem peccet lethaliter, ſi illud contrahat, poſtquam tamen eſt contractum non ampliùs obligatur ad rem illicitam, quia redditio debiti, ad quam obligantur conjuges fit abſq; ullo peccato, unde patet diſcrimen inter ſponſalia, & matrimonium initum, quia illa referuntur ad matrimonium quod ſtante voto caſtitatis non poteſt licitè iniri: ſecus matrimonium quamvis illicitè initum, quia tamen fuit validè contractum, ordinatur ad ipſam redditionem debiti, quæ ſtante validitate matrimonij licita eſt.

Dices, obligationem fortiorem infringere
13 debiliorem, & obligationem ortam ex voto etiam ſimplici eſſe fortiorem aliâ orta ex matrimonio, quia illa eſt obligatio immediata ad Deum, hæc ad hominem, proinde obligatio voti utpote fortior, debet extinguere obligationem ortam ex matrimonio.

Sed contra, quia tales obligationes ſunt in di-
15 verſis rationibus & tunc quæ fortior eſt tantùm ſuſpendit uſum alterius, & quia obligatio orta ex voto ſimplici fortior eſt ratione illius, cui fit obligatio, ſeu Dei, ideo ſuſpendit uſum juris, & poteſtatis petendi debitum, quod oritur ex matrimonio: at ex parte modi obligandi, obligatio orta ex voto ſimplici eſt debilior, quia per votum ſimplex tantùm fit pura promiſſio ſine traditione: & per matrimonium fit promiſſio integra, ſcilicet promiſſio, & traditio rei promiſſæ ſimul. Hinc in ordine ad reddendum debitum obligatio orta ex matrimonio ſuſpendit eam, quæ provenit ex voto ſimplici.

16 Si inſtes in voto ſimplici etiam fieri traditionem, & acceptationem non minus, quàm in ſolemni, proinde ſi votum ſolemne antecedens matrimonium illud irritat, hoc idem etiam præſtabit votum ſimplex, etenim quòd fiat traditio per votum ſimplex liquet, quia quantum eſt ex parte voventis nihil amplius facere videtur, qui intra religionem coram Prælato vovet, quàm qui extra ſoli Deo, cum enim ſit homo Dominus ſuæ libertatis, poteſt ſe Deo mancipare, etiam per votum extra religionem, ſéque illi tradere, perinde ac poteſt quilibet homo alteri ſe tradere, unde in voto ſimplici habetur vera traditio rei, quæ Deo vovetur quod etiam ex parte Dei habeatur acceptio probari poteſt ex *regul. 43 de regul. jur. in 6. qui tacet conſentire videtur*, cùm Deus ſit ubique præſens, & votum ſimplex ei ſummè placeat, ſequitur, quòd Deus cenſeatur illud acceptare, & cum vovente paciſci. Tum quia ſi Deus non acceptaret vota ſimplicia ſibi facta, non eſſet illorum violatio peccaminoſa, quod eſt abſurdum.

Quòd ſi dicas, Deum acceptare quidem promiſſionem, non verò traditionem dominij ſibi oblati, & ſic voti violationem eſſe peccatum contra virtutes religionis, & fidelitatis, non contra juſtitiam; id non niſi gratis dicitur, quia ſine ſufficiente fundamento dicitur Deus acceptare ſolam promiſſionem, non verò traditionem dominij ſibi oblatam. Reſpondetur igitur ad objectionem in voto ſimplici voventem non plus dare Deo, quàm quod intendit, nec plus ſe obligare, quàm habeat in intentione: atqui in voto ſimplici vovens tantum intendit, ſe obligare per nudam, & ſimplicem promiſſionem, quam ſolam dat Deo, qui ratione illius ſpeciale jus acquirit in voventem; non verò intendit per votum ſimplex traditionem ſui dare, ſicut ſi inter homines promittat quis dare ſuum equum Franciſco, non tamen unà cum promiſſione fit traditio equi, ſiquidem poteſt traditio fieri poſt promiſſionem prout promittenti libuerit, vel juxta ejus obligationem: ita qui ſoli Deo vovet voto ſimplici, offert illi quidem dominium rei promiſſæ, & quantum eſt in ſe, habet affectum eam tradendi; nihilominus in executione illam non tradit, idque defectu acceptationis ex parte Dei, qui ſolum tunc cenſetur acceptare promiſſionem, quam intendit vovens, non verò ipſam traditionem; & diſcrimen, cur in voto ſolemni acceptet Deus ſimul promiſſionem, & traditionem, & in voto ſimplici ſolam promiſſionem, & non traditionem, oritur ex diverſa natura utriuſque acceptionis, quia acceptio promiſſionis ex natura ſua ad id tantùm ordinatur, ut promittens maneat adſtrictus ad ſervandam fidem, ſervando tamen apud ſe dominium rei promiſſæ, & jus illa utendi: acceptio verò traditionis ordinatur ad acquiſitionem dominij rei traditæ. 16

Si petas, quomodo explicari poſſit, quòd Deus in voto ſimplici ſolam acceptet promiſſionem ſine traditione; & in ſolemni promiſſionem & traditionem ſimul. Reſpondetur id poſſe explicari, quia Deus, etſi de potentia, & lege ordinaria non utatur creaturis ſe ſolo immediate, ut cauſa particularis, ſed tantùm ut univerſalis: ideo non admittit ſe ſolo & immediatè traditionem ſibi factam per votum ſimplex, 17

[illegible] ſare dominium rei ob- [illegible] competit, ut cauſæ pri- [illegible] ſicut cauſa particularis [illegible] ura ſe ſolo accep tet tra- [illegible] : quo pacto ſi quis effe- [illegible] al [illegible] od, Deus non niſi [illegible] eccleſiaſticum illud acce- [illegible] er or eccleſiæ, vel mo- [illegible] Dei accepte. tradi ionem [illegible] o non poteſt alteri fieri, [illegible] nomine Dei rem tre- [illegible] quia in voto ſimplici vo- [illegible] eccleſi ſtico rem pro- [illegible] ſuperior ecceptar tredi io. [illegible] per [illegible] orum, claré conſtat, in [illegible] non ecceptere traditionem [illegible] m ipſam promiſſionem, [illegible] ere obl gat Deo : & in [illegible] ere non ſu um promiſſio- [illegible] tradi ionem rei promiſ- [illegible] lemni ſuperior eccle [illegible] [illegible] na Dei ecceptat traditio- [illegible]

18 [illegible] etiam poteſt, quie hu- [illegible] perficitur, niſi per tradi- [illegible] & [illegible] ionem non utcunque, ſed [illegible] em & non ſi humano [illegible] contrahentes humano modo [illegible] per ſigna, vel verba ſenſibi- [illegible] on niſi humano modo ee- [illegible] rei protr iſſæ ſe eccommo- [illegible] & cauſis ſecundis id non fa- [illegible] erſona viſibili quæ ſuo no- [illegible] contingit in voto ſolemni, [illegible] manu Prælati ecceptentis no- [illegible].

19 [illegible], ſi votum caſtitatis ex- [illegible] batam emittatur in manu [illegible] acceptentis, ut ſit ſolemne; [illegible] ne approbate in manu alte- [illegible] ec vices Præleti gerentis: [illegible] io fiat Deo, non poteſt [illegible] e homine, ſed tantùm ab [illegible] Dei, ſeu ſuperioris eccle- [illegible] & Ordine, in quo vovens [illegible].

20 [illegible] immenſitatem eſſe obi- [illegible] e per ſe acceptare im- [illegible] romiſſæ. Contra eſt, [illegible] immen etem non cedit [illegible] & Deus nun accep at talem [illegible] ta ſenſ bil er & humano [illegible], cur ſimplex promiſſio [illegible] in [illegible] ſicut ee, quæ [illegible] & c v [illegible] m ſimplex caſtitatis non [illegible] ; [illegible] ſol [illegible] e : quia [illegible] tradi o nõ acceptetur è [illegible] en traditione ſui corpo- [illegible] non licite, ſed tantum velidè, [illegible] cet non dirimet, impedit [illegible]

21 [illegible] tum ſimplex [illegible] re n at [illegible], id proce- [illegible] ne [illegible] particuleri [illegible] a, cui [illegible] eſt : *Aſcen-* [illegible] *Jur. Can. [illegible] om. IV.*

dente JEſu in fevorem ſocietatis JEſu ſpacia'l jure curiexit jus antiqoum commune, & decla- re it, vota ſimplicie io ille ſociete.e poſt bien- nium novi ietús emiſſe irri ere matrimonium, ed ò ut ſi poſt emiſſa talia vota ſimplicia aliquis clericus ex [illegible] a ſocietate exuet habitum, & nu- bet, metrimonium ſit nullum ex vi voti ſimpli- cis caſt itatis emiſſi : quia tametſi tele votum ſit ſimplex quatenus treditio non acceptatur à ſu- periore nomine Dei, & poſſit ſuperior ſemper dimittere è ſocietate eum, qui talia vota emi- ſit, ſi juſtæ ſubſint ceuſæ : nihilominus hujus- modi vote ſimplicia poſt biennium emittuntur in ille ſocietete corem teſtibus, & poſt matu- rem deliberetionem, ſeu poſt biennium pro- betionis & ipſi voventes ratione talium vo- torum mutent ſtetum ſæcularem in regularem, novóque ſpeciali titulo ſe ecelelíæ ſubijeiunr, retione cujus pertinent ad forum eccleſiaſti- cum, a quo poſſunt compelli judicieliter ad ſervendam fidem per vota emiſſa detem : hæc autem omnie ceſſant in aliis votis ſimplicibus à ſæcularibus emiſſis extra teligionem : cùm hæc vota freꝗuenter fient privatim ſine teſtibus, ſine mature deliberetione ; & ratione illorum voventes non mutent ſtetum ſæculatem in re- ligioſum ; nee megis ſubijciantur ecclaſiæ, quem ente emiſſum votum, edeò ut in foro ju- diciali non poſſint compelli ed obſervantiam voti: hinc aſſiguetur etiam retio, cur votum ſimplex caſtitetis emiſſum poſt biennium in ſo- cietate JEſu itritet metrimonium, non varò ſi emittatur extra ſocietetem e viro ſæculari.

Tum quia in voto ſimplici emiſſo poſt bian- nium in ſocietete habetur etiam vere tredirio, 22 & ecceptio ex ipſa deciſione Gregorij XI I. in præſeta Bulla *Aſcendente JEſu* : & tentùm hæc traditio, & ecceptio differt eb ille, quæ fit per votum ſolemne ; quia hæc eſt plenior, & totalis ; & tradi tio, ut etiam acceptatio in voto ſimplici emiſſo poſt biennium in ſocietate eſt ſimplex, quetenus licèt ſocietas acceptat tele votum, non ite tamen, ut ſe obliget ad nun- quem recedendum : quia ſibi reſervat poteſta- tem reſiliendi, & dimittendi voventem, ſi juſta ſubſit cauſa, & per hoc tradi io hæc, & acce- ptatio differt ab ille, quæ in cæteris religioni- bus hebetur in votis ſolemnibus, quæ emit- tuntur ab alus Religioſis.

§. VI.

De Crimine, & cultus [illegible] paritate.

CRimina, quæ matrimonium dirimont, 1 oriuntur ex homicidio, & edulterio juxta varias occurrentes circomſtantias & qua- tuor ſolent recenſeri. Primum eſt occiſio con- jugis ſimul cum adultero. Secundum ſola oc- ciſio conjugis cum intentione ducendi el eram. Tertium ſolum adulterium cum promiſſione contrahendi metrimonium cum adultera, ſi ma- ritus morietur [illegible] ar [illegible] m ſo m adu [illegible] m cum metrim nio de [illegible] æ enti. Juvat obſerva- re, hoc impedimentum criminis eſſe ſuo jure

eccleſiaſtico introductum ad evitanda homicidia, & adulteria, & ad conſulendum incolumitati conjugum, eorúmque mutuæ fidelitati potuit eccl[illegible]ia ob bonum commune hoc impedimentum dirimens matrimonium apponere, adeo ut illo ſtante matr[illegible]monium invalidè contrahatur. Quòd verò hoc impedimentum fuerit ab eccleſia introductum, liquet, quia matrimonium David cum Betſabea poſt adulterium, & occi[illegible]ionem Uriæ validum fuit ſecluſa quavis di[illegible]penſatione, quia non fuit impedimentum contra jus divinum; & impedimentum eccleſiaſticum tunc nondum exiſtebat, ut notat Gratianus *in c. ſi quærit. 31. q. 1.*

2 Certum eſt, eum invalidè contrahere matrimonium, qui poſt commiſſum adulterium conjugem ſuum oc[illegible]idit, ut cum adultero contrahat, Idque deſumi *ex c. ſuper hoc 3. de eo, qui duxit in matrim. quam polluit per adulterium*, ubi Alexander III. de[illegible]laravit quòd qui vivente uxore cum alia de facto contraxit, ſi iſta adultera ſit, & machinata in mortem conjugis, adeò ut adulter fidem dedarit, quòd prima defuncta eam duceret, ſecundùm jura non poſſit eam habere: & deſumitur etiam *ex c. ſignificâſti 6. eod. tit.* ubi Innocentius III. declaravit, eum, qui vivente uxore habuit copulam cum altera, mortua uxore, ſi non præceſſit fides, vel machinatio, poſſe eam ducere: unde à contrario ſenſu valet argumentum, ſi præceſſerit fides, vel machinatio, nullum eſt matrimonium.

3 Et hoc procedit ſolùm quando vir uxorem occidit, quia jura de occiſione uxoris tantùm loquuntur, imò ed contrahendum hoc impedimentum non eſt neceſſe, quòd conjux proprius, & propriis manibus occidat alterum conjugem, ſed ſufficit, ſi conſilio, & mandato, & per alium eum occidat: ſi tamen non juſſiſſet occiſionem, ſed tantùm ratam habuiſſet, non contraheret hoc impedimentom, ut notat Sanchez *lib. 7. diſp. 78. num. 6.* ubi ait, ratihabitionem occi[illegible]ionis conjugis factæ non ſufficare ad contrahendum hoc impadimentum, quia ratihabitio ex ſola fictione juris retrotrahitur, & æquiparatur mandato, ſed ut fictio locum habeat, requiruntur duo extrema habilia ad illum actum exercendum, adeo ut qui nomine infantis hominem occidit, ſi infans major factus ratam habeat occi[illegible]ionem, nequit illa ratihabitio retrotrahi, quia infans nequibat tunc mandare. Pari pacto conceſſo termino ad aliquid agendum, ſi amicus nomine alterius id præſtitit, tranſacto termino non prodeſt ratihabitio alterius. Ratio eſt, quia poſt terminum non poterat id verè efficere defectu mandati, proinde nec ficte *l. bonorum. ff. rem ratam habere*. atqui jura ad hoc impedimentum contrahendum exigunt machinationem ad inferendam necem [illegible]onjugi[illegible] unde quoties hæc machinatio non præcedit; ratihabitio ſecutæ nec[illegible] non p[illegible]eſt retrotrahi, ut notant [illegible] *ſſa c[illegible] quis [illegible] V. occid[illegible] 31. [illegible] 1. & c 1. [illegible] de [illegible] fidelium.* & [illegible] Joann[illegible] Andreas, Abba[illegible] [illegible] & p[illegible] [illegible] refert & ſequi[illegible]ur *l[illegible] cit.*

4 Imò aliquot requiruntur conditiones, ut ex hoc crimine contrahatur impedimen[illegible]um dirimens; quarum prima eſt, ut prævia machinatio ſuum ſortiatur effe[illegible]um, ſi en[illegible]m mar[illegible]tus mortem uxo[illegible] machinetur, ſi tamen eam non occider[illegible], nec per ſe, nec per alium, ſed mortua fuerit naturaliter, poteſt adulter matrimonium cum adultera poſtea inire, quia in *c. ſi quis vivente 31. q. 1.* ubi hoc impedimentum ſtatuitur, requiritur actus conſummatus. Secunda ut ſit occiſio uxoris, adeò ut ſi uxor virum interficiat ad contrahendum cum adul[illegible]ero nullum inc[illegible]rratur impedimentum, eò quia jura *in c. ſuper hoc*, & *c. ſignificâſti de eo, qui duxit, quam polluit.* loquuntur tantum de interfectione uxoris[illegible] & quia hoc impedimentum eſt odioſum, & in pœnam c[illegible]iminis appoſitum, non eſt extendendum, quando uxor virum occidit; præſertim cum hic caſus non niſi rariſſimè accidat, ut docent Ledeſma *2. p. diſ. 4. q. 62. art 2.* Victoria *in ſumma. de matrim. n. 292.*

5 Verùm probabiliùs putârim, hoc impedimentum dirimens etiam contrahi ab uxor[illegible] [illegible] maritum occidat animo nubendi adultero[illegible] quia eſt utrinque par ratio. Tum quia *in c. ſi quis vivente 31. q. 1.* etiam includitur uxor, ſi virum occidat, ut nubat adultero, & ita docen[illegible] Sotus *in 4. diſt. 37. q. unic. art. 4. col. 3.* Bellarminus *lib. 1. de matrim. c. 22.* Gloſſa *in fin. c. fin. de eo, qui duxit.* Abbas *c. 1. n. 3. eod. tit.* A[illegible]xander de Nevo *c. ſignificâſti. num. 5. eod. t[illegible]* Non enim videtur eſſe major ratio de uno conjuge, quàm de alio: neque, quòd conjux rariùs occidat maritum animo nubendi adultero[illegible] id eam liberat ab hoc impedimento incurrendo, quia ſemper eſt idem crimen, & ex eodem fine perpetratum, quod enim rariùs con[illegible]ingat, non variat ſpeciem. Tertia conditio eſt, ut cum machinatione mortis interveniat etiam adulterium, quando ſolus alter conjux alterius conjugis mortem machinatur; poteſt ſi ſit vir aliam uxorem ducere, ſi hæc non fuit machinata ſimul viro eamdem mortem: ſecus eſt, quando conjux, & alter cum quo matrimonium eſt ineundum machinantur alterius conjugis mortem.

6 Verùm hæc conditio a pluribus negatur, eò quia hoc impedimentum contrahatur juxta canones, qui non exigunt adulterium, ut *in c. de converſ. infid.* ubi nulla de adulterio fi[illegible] me[illegible]o, ſed tantum de occiſione[illegible] quia ratio [illegible] pedimenti eſt ne ob matrimoni[illegible] ſpem d[illegible] occaſio conjugi interficiendi ſu[illegible]m conju[illegible] hæc occaſio daretur[illegible] ſi occiſo conju[illegible]e cum [illegible]tentione nubendi alteri poſſet [illegible]ne impe[illegible]mento eidem nubere[illegible] unde rationi conſonum eſt ut hoc impedimentum etiam contrahatur e[illegible] ſola conjugis interfe[illegible]ione, etiam abſque ad[illegible]. Verùm ad id quatuor requiruntur.

7 Pri[illegible]ò ut uterque ad occi[illegible]ionem [illegible] tor, & deſumitur *ex c. laudab[illegible]lem d[illegible] infid.* ſive per ſe ipſos conj[illegible]gem o[illegible] per al[illegible] præcipiendo con[illegible]lend[illegible] al[illegible]o modo ad[illegible]uvando[illegible] q[illegible]ia [illegible]al[illegible]r [illegible] tem conjugi[illegible] mac[illegible]ne[illegible] [illegible] lio alter[illegible]us non con[illegible]ah[illegible]t imped[illegible]

[illegible] impe- [illegible] con- [illegible] nant [illegible] enim [illegible] cum [illegible] vul- [illegible] ſe- [illegible] ſubiecu [illegible]

10 [illegible] prius cont a- [illegible] tum quam- [illegible] non eſſe [illegible] ja jure ho- [illegible] unt occolo- [illegible] per [illegible]

[illegible] conjugis [illegible] onium cum altero, quia [illegible] mens. [illegible] non plures [illegible] nec [illegible] impedi- [illegible] ex [illegible], vel [illegible] vel per in- [illegible] venenum, [illegible] etiam in generali quia [illegible] cum affectu, [illegible] alio etiam in genere, [illegible] impediti [illegible]

[illegible] promiſſione futuri [illegible] Respon- [illegible] adultero poſt [illegible] um, cum [illegible] ex *c. rela-* [illegible] *qui duxit,* [illegible] matrimonij [illegible] necem.

[illegible] terium [illegible] futuri [illegible] ut habe- [illegible], & ra- [illegible] contraxit [illegible] matrimonium [illegible]

[illegible] necem [illegible]

conjugis: ſed debet promiſſio neceſſariò mani- [illegible] er ſignum aliquod ſenſibile. Imò quam- [illegible] ia mani eſtaretur, adhuc ſufficeret ad inducen [illegible] impedimentum, quia fict o latet; & [illegible] m ſenſibile dat occaſionem ad oc- [illegible] conjugis.

Quinto, ut promiſſio ſit mutua, vel ſaltem [illegible] accepta ab altero. 17

Sexta, ut uterque [illegible] alter cognoſcat matri- 18
monium alterius, qui conjugatus eſt.

Quod verò ad impedimentum ortum ex 19
cultus diſparitate attinet. Certum eſt, matrimonium baptizati cum non bapt[illegible]o eſſe nullum ob diſparitatem cult[illegible], ſeu religioni[illegible], & delumi ur ex Concilio Toletano I[illegible]. *c. 14.* & Lateranenſi II. *c. 29.* verum in hiſce jur[illegible]lum videtur prol[illegible]beri matrimon[illegible]m in[illegible] ſpares cultu, ut il[illegible]itum, non verò ut invalidum. Nihilominus licet non reperiatur expreſsè lex ſcripta quæ declaret ex cultus diſparitate matrimonium eſſe irritum: [illegible] tamen ſatis conſtat ex conſuetudine, & praxi ecclesiæ à temporibus Apoſtolorum: hæc enim conſuetudo ab initio eccleſiæ introducta, & accepta vim legis obtinet. Eccleſia autem hujuſmodi matrimonia irritavit, quia inconveniens omnino eſt, quòd fidelis, & Chriſtianus matrimonium contrahat, quod non [illegible] ſacramentum: eo autem ipſo, quòd ambo contrahentes non ſunt baptizati contractus matrimonialis non eſt ſacramentum, quia Chriſtus non ni[illegible] contra[illegible]us matrimoniales inter fideles ba[illegible]os in[illegible] elevavit ad e[illegible] [illegible]tamentum: unde [illegible] contrahens [illegible] infideli non conficeret ſacramentum contra Chriſti inſtitutionem.

Cæterum hoc impedimentum dirimens or- 20
tum ex cultus diſparitate, introd[illegible] tantum ab eccleſia, quia jure na[illegible]æ tal[illegible] matrimonium n[illegible] irrit[illegible], ſed tantum illic[illegible]m, ni[illegible] urgens neceſſitas [illegible] [illegible] non de[illegible] runt fideles qui cum in[illegible] matrimonium inierunt; & tamen in ſcripturis non reprehenduntur: ſic Jacob nup[illegible]abus Laban, quæ fuerunt idololatræ: Joſeph cum filia Putipharis: Moyſes cum filia Jeth[illegible] Æthiopiſſa: Eſther cum Aſſuero gentili. Imo neque [illegible] matrimonium eſt illicitum jure divino po[illegible] no[illegible] legis evangelicæ quia tamen [illegible] prohib[illegible] [illegible] matrimonium Chriſtianorum cum [illegible] bus dicente Apoſtolo *2 ad Corinth.* [illegible] *gum ducer cum infideli* [illegible] non tamen extat ullum [illegible] tale matrimonium [illegible] lege evangelica, in qua Chriſtus no[illegible] [illegible] amorum [illegible] tant[illegible] & [illegible]amentorum [illegible] hinc quia [illegible] per impe[illegible] [illegible] penſar[illegible] [illegible] nubere ut [illegible] *lib. 7. de matrim.* [illegible] Chriſtus elevav[illegible] con[illegible] [illegible] ut inter [illegible] duo [illegible]

21 Hinc matrimonium [illegible] tum inter baptizatum, & cathechumenam eſt [illegible] ritum, ut expreſſè habetur *in c. ca[illegible] 28. q. 2. [illegible] l. ſi Chriſtiana.* Eſt etiam irritum matrimonium hæretici cum fœmina [illegible] Judæa, vel gentili: quia hæreticus eſt baptizatus, & ſubjicitur legibus eccleſiæ.

22 Quod ſi quæratur, quo jure diſparitas cultus matrimonium dirimat? Reſpondetur ſolo jure eccleſiaſtico, ſiquidem non dirimit jure naturæ, nec jure divino: proinde ſolo jure humano eccleſiaſtico, & licet hoc jus nullibi habeatur expreſſe, conſtat tamen ex antiqua eccleſiæ conſuetudine, quæ vim legis habet.

23 Quòd [illegible] d cas matrimonium initum inter fidelem, & infidelem adverſari fini primario matrimonij, proinde eſſe irritum jure naturæ; ſiquidem pugnat cum recta filiorum educatione, quia filii a parentibus cultu diſparibus non poſſunt bene educari. Tum quia rara inter cultu diſpares eſt concordia, & rarior benevolentia, ac rariſſima quieta cohabitatio. Tum quia recta ratio dictat, vitandas eſſe occaſiones peccandi; ſed ſi fidelis mulier contrahat cum viro infideli, ſe init in occaſionem idololatriæ; proinde [illegible] tale matrimonium ſit contra rectam rationem, adverſatur legi naturæ.

24 Sed contra quia ex inde tantùm ſequitur, matrimonium fidelis cum infideli jure naturæ eſſe prohibitum, non verò eſſe eodem jure irritum: & ratio eſt perſpicua, quia non tollit omnino conſecutionem finis matrimonij, ſeu ſuſceptionem prolis; ſed tantùm reddit difficilem educationem. Natura enim primario, & per ſe intendit multiplicationem individuorum, ut propagetur, & conſervetur ſpecies humana, & hic finis habetur, quamvis fidelis cum infideli matrimonium ineat, quia nil obſtat, quin filios generent, & finem primarium naturæ aſſequantur: unde hoc impedimentum dirimens ortum ex cultûs diſparitate tantùm eſt de jure eccleſiaſtico, adeo ut in lege veteri antequam eſſet jus [illegible] tale [illegible] um fideles cum infidelibus matrimonium inierint, ut Joſeph cum filia P[illegible], Jacob cum [illegible] abus Laban. Eſther cum A[illegible]ero [illegible] non enim tunc cultûs diſparitas dirimebat matrimonium.

25 [illegible] a *Deuter.* [illegible] interdici Hebræis matrimonia [illegible] cum gentilibus, & tale præceptum [illegible] e partim morale ne ſcilicet fidelis ſubduceretur, ut diis alienis ſerviret; ergo etiam nunc obligat, quia præcepta moralia antiquæ legis non fuerunt abrogata [illegible] quia *lib. 1. Eſdræ c. 9. & 10.* ſeparati ſunt Hebræi ab uxoribus, quas duxerant: ergo quod præceptum Deuteronomij revera non [illegible] pr[illegible] bens, ſed etiam irri[illegible] um [illegible] p[illegible] olus a *ad Corinth. 6.* [illegible] ibit [illegible] *ducere cum infidel*[illegible] cum mat[illegible] e. [illegible] m q[illegible] re [illegible] o e [illegible] um mat[illegible] m ad ra[illegible] o [illegible] de v[illegible] m [illegible] e [illegible] mat im [illegible] [illegible] ame [illegible] [illegible] ter [illegible] [illegible] e [illegible] ita [illegible] erum matri[illegible] ino.

Sed contra, quia ex allegatis textibus tantum ſequitur, matrimonium inter fidelem, & infidelem eſſe jure divino prohibitum, non verò jure naturæ invalidum, cum [illegible] ni primarius & principalis matrimonii [illegible] habeatur, quamvis [illegible] delis cum infideli contrahat. Ad aliud [illegible] addebatur ex Eſdra, ubi præceptum [illegible] nomine dicitur non ſolum prohibens, ſed et irritans, reſpondetur, illud præceptum quat[illegible] ous [illegible] ans fuiſſe cœremoniale, & ſic fuiſſe extinctum, ac omnino ceſsâſſe per mortem [illegible] ſicut & cætera legalia. Ad aliud d[illegible] ptum ex D. Paulo, reſpondetur, Apo[illegible] prohibere tale matrimonium, ut illicitum, [illegible] etiam ut jure eccleſiaſtico tunc tempore [illegible] incepto nullum, non verò jure naturæ irri[illegible] Hinc ad ultimum reſpondetur, Chriſtum e[illegible] vaſſe matrimonium inter fideles initum ad eſſe ſacramentum, non verò irritaſſe matrimonium inter infideles initum, quia reliquit matrimonium diſpoſitioni juris naturalis, & etiam e[illegible] eleſiaſtici: de jure autem eccleſiaſtico c[illegible] diſparitas dirimit matrimonium, non verò [illegible] naturæ. 26

27 Quid verò dicendum ſit de matrimoniis quæ paſſim in Germania contrahuntur inter [illegible] tholicos, & hæreticos. Reſpondetur, ta[illegible] matrimonia eſſe quidem valida, ſed illicita, [illegible] gravis cauſa excuſet, & habeatur moralis [illegible] tudo, nullum inde ſecuturum periculu[illegible] dali, neque perverſionis, neque inco[illegible] rum, quæ plerumque ex talibus mat[illegible] oriri ſolent, ut docent Layman. *lib.* [illegible] *p. 4. c. 14. num. 2.* Tanner. *de matrim. d*[illegible] *dub. 5. num 80.* & deſ[illegible] tur etiam ex [illegible] T[illegible] ma *in 4. diſt. 34. q. uni. art. 1. ad 5.* [illegible] trimonia eſſe valida docent etiam comm[illegible] Canoniſtæ cum Covarruv. *2. p. de matrim. c.* [illegible] *§. 1. num. 4.* & deſumitur etiam *ex c. dec*[illegible] *14. de hæret. in 6.* ubi ſtatuitur ut, uxores, [illegible] ſcienter hæreticis viris nupſerunt, privent[illegible] dote in pœnam de[illegible] non tamen, præ[illegible] tur eas ſeparari à viris [illegible] qu[illegible] ſi [illegible] n[illegible] præcipiuntur ſeparari a viris hære[illegible] eſt, quòd validè cum [illegible] em m[illegible] mo[illegible] um contraxerint. Ratio etiam d ſuadet: qu[illegible] cùm uterque contrahentium ſit baptiz[illegible] non decuit ita [illegible] m eddi, ſicut ma[illegible] um cum infideli ſeu non baptizato [illegible] e[illegible] m ſi mulier fidelis [illegible] & [illegible] a matrimoni[illegible] a- hat cum publicè peccatore baptizato &[illegible], matrimonium [illegible] uum ſor[illegible] al[illegible] em.

28 Quòd verò tale matrimonium [illegible] ci[illegible] deſumitur *ex c.* [illegible] *c. 15.* [illegible] *28. q. 1.* u[illegible] preſſ[illegible] dicitur, *Cave ne alienigenam hoc e*[illegible] *reticam uxorem accerſas tibi.* H[illegible] ide[illegible] prohibet A[illegible] *ad Corinth.* [illegible] *tantum in Domino* [illegible] ſt cum [illegible] de Apoſtolis [illegible] prohibeat al[illegible] e [illegible] mat[illegible] u[illegible] cr[illegible] zatos [illegible] oo[illegible] n[illegible] ere[illegible] tet[illegible] o non [illegible] [illegible] in [illegible] Domino ob[illegible] ulom [illegible] u[illegible] tale ma[illegible] m e [illegible] e [illegible] [illegible] a [illegible] & [illegible] tas [illegible] a [illegible] re [illegible] me [illegible]

[illegible] Catholicus [illegible] fœ- [illegible] con[illegible] [illegible] Cat[illegible] [illegible] ſacrament[illegible] matrimo- [illegible] [illegible] ſapt[illegible] ed eſſe ſacra- [illegible] conj[illegible] [illegible] dota- [illegible] hære[illegible] mini[illegible]reret [illegible] de eſſet ec[illegible] [illegible]no, quod nunquam eſt [illegible]

29 [illegible]ium in[illegible] inter fide- [illegible] vel hæreticum eſt etiam [illegible] ob pericul[illegible] perverſionis [illegible] & ne proles malè educe- [illegible] ob jurgia, & inextingui- [illegible] lee co[illegible]vea, qui non [illegible] neque convenient in ijs, [illegible] pertinent. Cæterum [illegible]lo, & periculo perverſionis, [illegible] & urgens neceſſitas ſub- [illegible]ando matrimonium inter [illegible]cam, vel e contra licirè [illegible] *ex c. non oportet 16. cauſ.* [illegible]mptum ex Concilio Aga- [illegible]etur [illegible] non oportet cum [illegible]e connubia vel filios, vel [illegible] eccipere, ſi tamen profi- [illegible] futuros. Ratio etiam id [illegible]a matrimonium inter ca- [illegible]cem initum, non videtur [illegible] quin poſſit nonnunquam [illegible]nde licitè iniri; quia poſ- [illegible]icularibus caſibus prædicta [illegible]oda ceſſare, vel omnino, [illegible] parte. Imò ſi bonum com- [illegible] & ceſſent prædicte pericu- [illegible] poteſt catholicus ducere [illegible]

30 [illegible]ceptum divinum, & na- [illegible]ando ſacramento indignis, [illegible]atholicus nubit hæreti- [illegible] unc hæreticus rationa [illegible]um matrimonij in ſta- [illegible]ro nde [illegible] nulla ſubſit ue- [illegible] Catholicus cooperando [illegible]gan[illegible]o injuriam ſacra- [illegible]

31 [illegible] gravi[illegible]ima, & valdè [illegible] & [illegible]retur bonum [illegible] republica, vel [illegible]el pro[illegible]ciæ, cum ſpe [illegible] Catholicæ, tunc ſecluſis [illegible] & [illegible] præreceaſitis tale [illegible] videtur [illegible]uere ho- [illegible] contrahens per ſe [illegible]ca[illegible]o alterius, ſed tantùm [illegible]m c[illegible]mune, & ad ac- [illegible]ias, in quibus poſſit fi [illegible] & [illegible] hæ enim [illegible]neſtare tal[illegible] ma- [illegible] x fidel[illegible] ten- [illegible] ext[illegible] concurrit ad [illegible] ſacra- [illegible] exhibet qu[illegible] materiam, & objectum peccati; ſicut ſi fœmina certò ſci- ret, virum cum quo matrimonium eſt mox ini- t[illegible]ra eſſe in ſtatu peccati mortelis, adhuc licitè contraheret cum illo, quia non intenderet con- currere ad ſacrilegium ſui ſponſi, ſed tantùm ad ineundum matrimonium: ſic etiam poteſt quis etiam miniſtrare Euchariſtiam peccatori occulto publicè petenti, ne detegatur peccatū proximi.

32 Si objicias te[illegible]tum de[illegible]mptum *ex canone 72.* Sextæ Synodi Generelis, ubi non ſolùm prohi- bentur, ut illicitæ, ſed etiam cenſentur inva- lidæ tales nuptiæ catholicæ cum hære[illegible]co, vel è contra. Reſpondetur, tale jus jam eſſe abro- gatum præſertim poſt Concilij Conſtantienſis decretum, ubi non prohibetur communicatio cum hæreticis, niſi nominatim excommunica- tis, & denuntiatis, ac notoriis clericorum per- cuſſoribus: in quibus tamen adhuc poteſt di- ſpenſari. Hinc in Germania, ubi hæretici præ- ſertim in pluribus civitatibus Imperialibus cum catholicis permixtè vivunt conſuetudine rece- pta, & tolerata, licita ſunt conjugia inter ca- tholicum, & hæreticam, vel è contra, dum- modo conjugi catholico permittatur liberè, & ſine periculo perverſionis in fide permanere. Verùm putârim id ſimpliciter non eſſe conce- dendum: ſi catholicus poſſet commodè cum muliere catholica nuptias contrahere: & niſi adeſſet graviſſima, & valdè urgens cauſa ineun- di tale matrimonium, quia ſine juſta, & urgen- te cauſa miniſtrare ſacramentum indigno eſt ſemper illicitum, & tantum urgens neceſſitas, ne ſuſcipiens ſacramentum publicè infametur, ut cum Euchariſtia miniſtratur peccatori occul- to publicè petenti, vel quando ſponſa matrimo- nium contrahit cum ſponſo, quem certò ſcit eſſe in ſtatu peccati mortalis, poteſt cohoneſtare actum.

33 Cæterum pacta, quæ iniri ſolent inter con- juges hæreticum, & catholicam, vel è contra, ut mares ex patre hæretico hæreſin patris ſe- quantur, & fœminæ ex matre catholica genitæ fidem catholicam, ſunt omnino impia, & nullius valoris. Ratio eſt, quia parentes tenen- tur indiſcriminatim omnes ſuos liberos in vera fide educare, nec poſſunt huic obligationi re- nuntiare: unde ſi mulier catholica nuberet viro hæretico ſine ſpe[illegible] quòd vir deberet fidem ca- tholicam ampleſti, ſi non permitteret omnes li- beros mares, & fœminas educari in catholica religione, licitè non iniret tale matrimonium; quia educatio prolis pertinet ad [illegible]nem ſecun- darium matrimonij, cui non poſſunt parentes renuntiare.

§. VII.

De Impedimento coactionis, ſeu vis illatæ.

Inter impedimenta [illegible]r mentia matrimonium 1 recenſetur etiam coactio, ſeu violentia et metus, qui c[illegible] in[illegible]um conſtantem, [illegible]m- modo metu[illegible] injuſtè incuſſus e[illegible] era ad extorquendum conſenſ[illegible] ut [illegible] tum [illegible] non [illegible]datur [illegible] dum, [illegible] jure non habe[illegible] rat[illegible] me[illegible]a [illegible]

levis, nisi [illegible] omnino consensum, quia tunc matrimonium [illegible] foret in [illegible] scientia, [illegible] jure naturæ re- qu[illegible] *[illegible] 2. de eo, qui duxit.* [illegible] coactio matrimonium [illegible] est, quia [illegible] versatur mutuo conjugum amori, [illegible] nec non matrimonij perpet[illegible]. Tum quia professio religiosa per vim [illegible] est invalida *ex c. perlatum* [illegible] *qua* [illegible] ergo etiam matrimonium [illegible] totalis traditio corporis.

2 Coactio tamen, [illegible] & metus [illegible] esse potest, alia enim est, quæ per metum cadentem in virum constantem; & alia, quæ tantum muvet virum inconstantem [illegible] hinc etiam metus proveniens ex tali coactione [illegible] qui cadit in virum constantem; & alius qui tantum movet virum inconstantem; prior [illegible] justus, probabilis, & gravis; secundus injustus, vanus, [illegible] & levis: ratio est, quia prior timor labefactat constantiam, & [illegible] prudens, & fortis [illegible] illo [illegible] secundus vero utpote levis, & [illegible] non est contra constantiam.

3 [illegible] dupliciter incuti potest ab extrinseco [illegible] ab homine, justè, vel injustè: si [illegible] pœna compellatur à judice contrahere matrimonium, & stare sponsalibus antea initis, quæ [illegible] adimplere recusabat juste dicitur cogi à judice ad tale matrimonium ineundum; & licitè dicitur judex eum compellere, quia tenetur illud perficere, proinde validum est matrimonium, si cum tali metu ineatur. Injustè verò incutitur, cùm quis minatur accusare furem de furto, nisi talem mulierem ducat, quia tales minæ injustè fiunt in ordine ad extorquendum consensum, proinde matrimonium cum hujusmodi minis, seu cum tali metu initum est invalidum. Quando verò metus incutitur à causa [illegible] non ad illum finem, ut matrimonium ineatur, sed ob aliam causam, non connexam cum consensu ad matrimonium, tunc matrimonium cum tali metu initum est validum, quia tametsi matrimonium celebratur per metum incussum ad alium finem [illegible] extorquendum consensum [illegible] quo modo involuntarium, non tamen hoc involuntarium censetur causa consensus [illegible] tantum occasio, proinde non suf[illegible] ad [illegible] mat[rimonium] irritum; hinc validum est matrimonium contractum à [illegible] puellæ, [illegible] quia pater, vel fr[illegible] puellæ [illegible] occidere, & interim defloratori [illegible] obtulit ad illam ducendam, ut mortem declinaret.

4 Non tamen ad irritandum matrimonium sufficit coactio, vel metus levis, sed requiritur metus gravis, [illegible] dat in virum constantem, ut docent [illegible] cum [illegible] Thoma *in 3 p[illegible] 47* [illegible] cum [illegible] [illegible] tem. [illegible] metus [illegible]

ni minuat [illegible] metus cadens [illegible] non [illegible] tum [illegible] [illegible].

Non tamen desunt, qui cum Nav[arro] summ. c. [illegible] num. [illegible] & lib. [illegible] conv. [illegible] de quavi con[illegible]. censeant matrimonium [illegible] metu [illegible] contra [illegible] quidem in foro ex[illegible] validum, [illegible] levem ad consensum [illegible] at, in foro [illegible] scientiæ putant, [illegible] esse invalidum, [illegible] sunt ex[illegible] quia metus levis periode co[illegible] pellit [illegible] inconstantem [illegible] metus gravis [illegible] [illegible] inde uterque timor matrimonium [illegible] vel oeuter.

Hanc [illegible] firmant [illegible] quia alia sacra[menta] 6 quæcunque metu collata, aut suscepta [illegible] sunt [illegible] matrimonium.

Firmant secundò ex communi regula, 7 dicitur, quod metus, quo cæteri contractus [illegible] rescindi possunt, irritet matrimonium; at [illegible] tus levis cæteros contractus irritat saltem [illegible] ro conscientiæ: res enim metu donata [illegible] venda restitui debet: ergo etiam irritat matrimonium saltem in foro conscientiæ.

Sed contra, quia ille tantum metus mat[rimonium] 8 irritat, qui justè, & rationabiliter [illegible] luntatem compellit, & talis est tantum metus cadens in virum constantem; ratio est [illegible] causa, ob quam ecclesia voluit, ut metus [illegible] meret matrimonium non est præcisè, quia [illegible] lat plenam libertatem, si quidem quicunque metus etiam levis semper minuit libertatem [illegible] quia eam tollit læsa manente constantia viri fortis.

Ad primam confirmationem respondetur 9 esse [illegible] inter alia sacramenta & [illegible] monium, [illegible] hoc tan[illegible] fundatur [illegible] [illegible] qui approbationi ecclesiæ [illegible] [illegible] ecclesia ob bon[illegible] [illegible] actum [illegible] alia sacramenta [illegible] essentialis [illegible] tio, sine qua non [illegible] secus in matrimonio consensus [illegible] entium [illegible] essentialis [illegible] ad [illegible] requiritur [illegible] [illegible] alia sacram[enta] [illegible]

Ad secundam confirmationem re[spondetur] 10 [illegible]

[illegible] metu gra[illegible] hinc ne[illegible] [illegible] mutuum amore[illegible] [illegible] an[illegible]

[illegible] autem metus [illegible] 11 [illegible] catur [illegible]

[illegible] cond[illegible]iones, quarum [illegible] timetur, [illegible] gravis, ut [illegible] gravis cruciatio cor[illegible], ſtu[illegible]um, exi[illegible]ium, [illegible]mia, a[illegible] omnium, [illegible]orum, ut notat Sanchez [illegible] eſt, ut futuritio mali, [illegible]ana, aut levis, ſed pro[illegible] minatur, potens ſit mi[illegible] metum patitur, ratio[illegible] ab illo damnum ſibi to[illegible] minatur ſoleat minas [illegible]mens non poſſit facilè ea [illegible] ope ſuperioris, vel ami[illegible]

1[illegible] [illegible] malum, ut etiam minor ejus [illegible] in fœmina, quam in viro, ut [illegible]o, quam in alio ob diverſas, [illegible]untur indoles; alij enim [illegible] imbecilliores. Rurſus [illegible]c mala timeantur in pro[illegible], ſi immineant filiis, aut [illegible] usque ad quartum [illegible]am an[illegible]is arctiori amicitiæ vin[illegible] Præterea ut metus gravis ma[illegible]t, debet incuti a cauſa extrin[illegible] unde [illegible] cauſetur ab intrinſeco ex [illegible] el etiam ab extrinſeca cauſa n[illegible]tu mortis, vel imminentis nau[illegible] graſſantis, vel morbi urgentis, v[illegible] tunc validum eſt matrimo[illegible] contractum, ut etiam votum, ut [illegible] *nobis de regular.* quia in præ[illegible] à nullo alio homo impelli[illegible], quàm à ſe ipſo.

13 [illegible] cum concubina in ægri[illegible] metu Dei, vel inferni, [illegible]is eſt validum, ut notat [illegible] *de matrim. c. 3. §. n. 16.* Vali[illegible]onium initum ab illo, qui [illegible]o uxorem ducit ad fugien[illegible]ris qualitatem, vel abun[illegible] [illegible]em Covarruvias *loc. cit.* [illegible] mat imoni[illegible]m damnati ad [illegible] meretrice metu mortis [illegible]m declinet, ut docet idem [illegible] *n. 17* quia Reus non fuit [illegible] eo [illegible]ne ut matrimonium [illegible]aheret, ſed ut meritam [illegible]nam [illegible]ueret.

14 [illegible]um matrimonium, ſi ju[illegible]at [illegible]eo damnato ad mortem, [illegible] d[illegible]cat mulierē, ut notat idem [illegible] *n. 17* quia metus mortis [illegible] ad extorquendum con[illegible] quinimò potius me[illegible]tur [illegible] judice per oblationem [illegible]er quando metus incu[illegible] ad extorquendum [illegible] cauſet a[illegible]o modo involun[illegible] non cenſet[illegible]r cauſa con[illegible]ccaſi[illegible] non ſufficit [illegible]imonium irr[illegible]tum.

1[illegible] [illegible] etiam metu extorquens [illegible] injuſtè incuſſus, ut illud di[illegible]rimat ſive coactio inferens metum ſit injuſta quantum ad ſubſtantiam, ſive ſolùm quantum ad materiam procedendi, quia jura irritant tantùm matrimonia, quæ directè fiunt per conſenſum coactum injuſtè extortum: hinc ſi judex injuſtè damnet aliquem ad mortem, vel aliam gravem pœnam, niſi contrahat cum aliqua determinata fœmina, matrimonium eſt irritum, ut etiam quamvis juſtè damnet, ſi in executione ſententiæ iniquè procedat ad opprimendum, vel deterrendum Reum, ut illam fœminam ducat; quia quamvis pœna juſta ſit, executio tamen eſt injuſta, ac vim infert ad extorquendum conſenſum. Validum tamen eſt matrimonium initum ex metu à Magiſtratu incuſſo, quamvis ordinetur ad extorquendum conſenſum; ut ſi judex virginis ſtupratorem ad mortem damnaret, niſi eam duceret; vel fidem illi datam ſervaret, ut deſumitur ex *l. continet. l. ſi vim ff. de eo, quod metûs cauſâ*, ubi dicitur, quòd vis à Magiſtratu juſtè illata, non vitiet contractum; & hoc procedit, etiam cùm eccleſia compellit per excommunicationem, & alias pœnas ad matrimonium ineundum eos, qui ſponſalia contraxerunt.

Quinimò etiam matrimonium injuſta coactione initum, quamvis juramento firmatū, eſt irritum, quia juramentum non tollit injuriam, ratione cujus contractus matrimonij eſt jure invalidus. Tum quia jura irritant matrimonia omnia coacta, eò quia injuriam irrogent contrahenti, ſintque contra bona matrimonij; quando autem matrimonium eſt extortum, ſive ſit juramento firmatum, ſive non, ſemper ſequuntur eadem inconvenientia, propter quæ eccleſia matrimonium irritat. Tum quia ſi juramentum matrimonium coactum firmaret, ſequeretur, jura non providiſſe ſufficienter incommodis, quæ ex mat[illegible]imoniis coacti[illegible] ſequuntur, ſiquidem compellens ád matrimonium, poteſt etiam compellere ad juramentum. 16

Videtur tamen in contrarium obſtare difficilis textus deſumptus ex D. Auguſtino, & relatus *in c. 2. q. 4.* ubi dicitur validum eſſe matrimonium initum à quodam cum concubina, quam per metum mortis juraverat ducturum. Verum omiſſis variis reſponſionibus, quæ aſſignantur à Doctoribus, reſpondetur, in dicto textu nihil decerni circa validitatem matrimonij, ſed tantùm circa valorem juramenti [illegible] ſ[illegible]uidem homo ille, de quo in præfato textu eſt ſermo, duo juravit, quorum primum fuit, ſe ducturum concubinam; & alterum propriam matrem, & ſuos fratres ejecturum è domo: & quoad primum, dicitur matrimonium validum, & firmum: irritum verò, & [illegible]tum quoad ſecundum; quia non poterat f[illegible]us violenter matrem ei[illegible]cere [illegible] domo, eique denegare propria alimenta. A[illegible] etiam probabi[illegible]iter reſpondent, matrimon[illegible]um illud cum concubina ini[illegible]um poſt juramentum fuiſſe va[illegible]idum, eò quia quando matrimonium initum fuit, coactio ceſſavit. 17

Sin autem matrimonium metu initum eodem metu conſummetur procedendum eſt cum [illegible]ſtin[illegible]ione, ſi metus proveniat ab intrinſeco vel etiam ab extrinſeco, ſed [illegible]t ju[illegible] inc[illegible], matrimoni- 18

monium non irritat; quia tunc copula eſt voluntaria, & affectu maritali habita, proinde ratificat matrimonium, quia talis copula eſt ſufficiens ſignum conſenſus liberi; & metus tunc cum non dirigatur ad extorquendum conſenſum, dat tantùm occaſionem ad liberè conſentiendum, & conſummandum matrimonium.

19 Sin verò metus gravis ſit injuſtè incuſſus à cauſa extrinſeca libera in ordine ad extorquendum conſenſum in matrimonium, & illud contractum conſummandum, eſt irritum, quia jura irritantia matrimonia coacta univerſaliter loquuntur, & non diſtingunt inter matrimonia conſummata. Tum quia coactio ad copulam non minus repugnat bonis matrimonij, quàm coactio ad contractum. Demum quia niſi hæc matrimonia conſummata forent irrita, eccleſia non ſufficienter providiſſet damnis, quæ ex matrimoniis coactis ſequuntur, ſi matrimonia coacta per ſubſequentem copulam itidem coactam firmarentur, ſiquidem qui cogit ad matrimonium, poteſt etiam cogere ad copulam.

20 Quòd ſi petatur, quo jure coactio dirimat matrimonium. Reſpondetur, illud non dirimere jure naturæ, ſi non obſtante coactione coactus conſenſum præſtet, quia tunc relinquit hominem ſimpliciter liberum, ut poſſit ſe ipſum tradere, & alterius traditionem acceptare; non enim tunc ſe habet coactus merè paſſivè, ſed etiam activè, unde licèt coactio libertatem minuat non tamen totaliter tollit, adeo ut coactus ſi velit, non obſtante quacunque vi ſibi illata poſſit obſiſtere coactioni, & non aſſentiri; ut liquet in SS. Martyribus, qui nulla vi trahi potuerunt ad cultum Idolorum. Tum quia, ſi jure naturæ coactio matrimonium dirimeret, id eſſet, quia infert injuriam, aut minuit libertatem: atqui etiam per coactionem, metúmque levem infertur injuria, & tamen non irritatur matrimonium; neque quia libertatem minuat, quia etiam metus levis ſine injuria incuſſus à quacunque cauſa minuit libertatem, & tamen non irritat matrimonium.

21 Contrarium tamen docet Covarruvias *2. p. c. 3. §. 5. num. 6* & nititur eo fundamento, quia coactio, & violentia ex natura rei pugnant cum perpetuitate, ſiquidem nullum violentum eſt perpetuum: atqui matrimonij vinculum de ſe perpetuum eſt, proinde pugnat ex natura rei cum coactione. Tum quia qui cogit ad matrimonium infert injuriam contra jus naturæ, proinde idem jus naturæ debet irritare tale matrimonium, quia jus naturæ non deficit in neceſſariis, proinde debuit providere de mediis, quibus talis injuria reſarciretur. ſed non poteſt aliter reſarciri niſi irritando matrimonium: quia ſi ſemel validum ſit, non ſupperit naturæ amplius medium, quo diſſolvatur, & illata injuria recompenſetur, ergo natura debuiſſet illud irritâſſe.

22 Neque ſufficit ſi dicatur, jus Pontificium ſopplevi[ſſ]e defectum juris naturæ, eo quia jus Pontificium irrita[t] ma[trimoni]um coact[è] initum. [Non t]am id non ſatisfacit, quia ab eodem petendum eſt remedium, à quo oritur m[alum].

Sed contra eſt, quia ſi conſideretur vio[lentia] ſimpliciter, paſſum tantum patitur, ſéque h[abet] merè paſſivè, & nullo modo active, & tunc v[erum] eſt, quòd pugnet cum perpetuitate: non ta[men] coactio, non ſit tota ratio agendi, ſed p[aſſu]m adhuc ſe habeat activè, quia tunc non dicitur coactio ſimpliciter, ſed tantum ſecundùm quid qua poſita, qui violentiam patitur adhuc acti[vè] concurrit, & liberè, licèt minori libertate, unde cum talis coactio tantum minuat, non [toll]at libertatem, non videtur dirimere jure na[tur]æ matrimonium, ſed tantum jure canonico.

Ad id, qood addebatur, quòd jus naturæ non poſſit reſarcire injuriam illatam per [t]alem coactionem, reſpondetur, id non eſſe neceſſe, quia etiam homicidium eſt injuria contra jus naturæ, & nihilominus non eſt in natura, à quo detrimentum illud reſarciatur per reſtitutionem vitæ. Præterea poſſet reſponderi, eſſe in natura, à quo talis injuria poſſit reſarciri ſine detrimento matrimonij, quatenus adeſt ſuperior, qui poteſt, & tenetur delictum illud punire; & [qu]i violentiam eſt paſſus habet jus naturale, ut in judicio audiatur: quinimo etiam ipſe jure naturæ habet poteſtatem repellendi vim vi cum moderamine inculpatæ tutelæ in propriam defenſionem, ſi id expediat. 23

§. VIII.

De aliis impedimentis matrimonium dirimentibus.

Sunt plura alia impedimenta, quæ matrimonium dirimunt, ſed quia de ipſis in ſequentibus titulis occurrit dicendum, hic tantùm expediemus, quæ ad alia pertinent. Inter hæc autem impedimenta dirimentia recenſetur publica honeſtas, quæ à D. Thoma in *4. diſt. 41. q. 1. art. 2.* definitur eſſe *propinquitas ex ſponſalibus validis, & certis proveniens, robur trahens ab eccleſiæ inſtitutione ob ejus honeſtatem.* Quòd verò publica honeſtas matrimonium dirimat, deſumitur *ex c. unic. de ſpon. al. in 6. c. Juvenis ad audientiam. c. ſponſam de ſponſalib.* Ratio eſt, quia juſtum, æquúmque erat ob publicam decentiam, matrimonia non contrahi cum conſanguineis prioris ſponſæ, & conjugis, ſive conſanguinei legitimè ſint, ſive illegitimi. 1

Sin verò petatur, ad quem conſanguinitatis gradum extendatur hoc impedimentum. Reſpondetur, publicam honeſtatem ortam e[x ſpo]nſalibus non excedere primum gradum lineæ rectæ, aut transverſalis, adeò ut ſponſus non poſſit validè matrimonium contrahere cum matre, ſorore, vel filia ſponſæ; neque iſta cum patre, fratre, aut filio ſponſæ, benè tamen cum primis conſanguineis ſive aſcendentibus, ſive collateralibus, & deſumitur ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. de reformat. matrim.* [...]r ri[...]ur jus antiquum, quo impedimentum publicæ honeſtatis extendebatur uſque ad [quart]um gradum. 2

Secus ſi publica honeſtas non oriatur ex ſpon- 3

[illegible] ex [illegible] di[illegible] usque [illegible] Pius V in [illegible] eſt *ad Romanos* edita [illegible] expreſse a[illegible], reſtrictionem [illegible]am a Concilio Tridentino [illegible] in publica honeſtate orta ex [illegible] & ita fuit etiam decla[illegible]alium congregatione.

5 [illegible] impedimentum matrimoni[illegible] oriri ex ſponſalibus validis, [illegible] Concilio Tridentino *loc. cit.* [illegible] jus antiquum quoad hoc, [illegible]um Tridentinum ex ſpon[illegible], quacunque ex cauſa, [illegible]nt invalida defectu conſen[illegible] hoc honeſtas efficax ad diri[illegible] & etiam matrimonia ſequen[illegible] Bonifacius VIII. *c. unic de* [illegible]

[illegible] honeſtas orta ex matri[illegible]mit, ſive matrimonium, ex [illegible], ſive irritum ex qua[illegible] defectu conſensûs: quia [illegible] qui fa[illegible] a Concilio Tridentino [illegible] ad publicam honeſtatem [illegible]onio de præſenti, ut declaravit [illegible] *trat. ag.*

6 [illegible] impedimentum etiam oriatur, [illegible] ſunt invalida defectu conſen[illegible] Sanchez *lib. 7. diſp. 68. n. 14.* [illegible] ait, hoc idem etiam pro[illegible] impedimentum oriatur ex ma[illegible] defectu conſensus interni.

7 [illegible] ſententia eſt probabilis, [illegible] non oriri ex ſponſalibus [illegible] validis: ergo Concilium [illegible] omnem invaliditatem etiam [illegible] ex defectu conſensûs non [illegible] vel inſtante, ſed [illegible] in foro conſcientiæ non [illegible] matrimonium. Tum quia [illegible] recedendum niſi aliter de[illegible] jure antiquo non orie[illegible] defectu conſensus; [illegible] matrimonium. Ne[illegible] conditionalibus ante[illegible] unde valebit ma[illegible] ſorore ejus ſponſæ con[illegible] ratio eſt, quia cum [illegible] uſque ad ejus pu[illegible]pleatur, ſponſalia non [illegible] conſensûs.

8 [illegible] quando conditio eſt de [illegible] præſenti, aut præterito, [illegible] impedimentum publicæ hone[illegible] purificarentur. Et [illegible] conſurgit publica [illegible] matrimonium cum conſan[illegible] primo gradu, a forti[illegible] [illegible] impedimen[illegible] ad quartum gradum ex [illegible]

[illegible] eſt incertum, ut ſi quis [illegible] nulla

[illegible] *Tom. III.*

ex illis deſignatâ, oritur hoc impedimentum, ut deſumitur ex *c. unic. de ſponſalib. in 6.* Ratio eadem eſt, quia ſponſalia incerta ſunt irrita, eò quia non ſunt alligata perſonæ determinatæ, & ex ſponſalibus irritis non oritur hoc impedimentum.

Neque oritur hoc impedimentum ex ſponſalibus, quæ mutuo conſenſu poſtea diſſolvuntur, adeò ut qui contraxit ſponſalia cum filia, illis poſtea ex communi conſenſu ſolutis poſſit cum matre, vel etiam ejus ſorore ſine diſpenſatione Pontificis contrahere matrimonium; ratio eſt, quia ſponſalia, quæ mutuo conſenſu diſſolvuntur, evaneſcunt immediatè, & ſponſi per ſolutionem ſponſaliorum fiunt omnino liberi, proinde poſſunt nubere, cui voluerint. 10

Non tamen id procedit de ſponſalibus, quæ non mutuo conſenſu, ſed morte alterius diſſolvuntur: quia hæc tantum ceſſant, adeò ut viventibus ſponſis ſemper unus ad alterum pertineat, & è contra, proinde ex iſtis, utpote perpetuis, ac validis oritur hoc impedimentum. Præterea ex ſponſalibus poſterioribus cum ſorore prioris ſponſæ non oritur hoc impedimentum, quod dirimat priora ſponſalia, ut deſumitur *ex c. unic. de ſponſal. in 6.* ubi habetur ex prioribus ſponſalibus oriri impedimentum irritans poſteriora, non è contra ex poſterioribus oritur impedimentum irritans priora. Tum quia hoc impedimentum non oritur ex ſponſalibus invalidis; & ſecunda ſponſalia inita cum ſorore prioris ſponſæ ſunt invalida, proinde non poteſt ex illis oriri hoc impedimentum. Quòd ſi qui ſponſalia inivit cum Lucretia de futuro, matrimonium poſtea contrahat cum ejus ſorore de præſenti, tunc ſi non conſummavit matrimonium cum ſecunda, tenetur primam ducere, & validū eſt matrimonium cum illa, eò quia matrimonium cum ſecunda initum non inducit impedimentum publicæ honeſtatis irritans priora ſponſalia. 11

Quod ſi conſummaverit matrimonium cum ſecunda, tunc cum neutra poteſt validè contrahere, non cum prima, propter impedimentum conſanguinitatis ortæ ex matrimonio conſummato. Neque cum ſecunda, ob impedimentum publicæ honeſtatis ortæ ex ſponſalibus validis cum prima ſorore. 12

Aliud impedimentum dirimens matrimonium jure novo ex Concilio Tridentino eſt Raptus, ſeu violenta puellæ extractio de domo patris, aut tutoris. Dirimit enim hujusmodi raptus matrimonium inter raptorem, & raptam, ſi contrahatur tempore, quo rapta detinetur in poteſtate raptoris, [illegible] ita ſi contrahatur, poſtquam rapta ſeparata eſt à raptore, & in loco tuto conſtituta, ut decretum fuit in Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. de matrim. c. 6.* ubi con[illegible] jus a[illegible] *q. 2. S. unic. c. de raptu. & c. final. de raptor.* ubi [illegible]ur, validum eſſe matrimonium ſi rapta ceſſ[illegible] conſentiret quam in p[illegible] [illegible]tur R[illegible] [illegible] ho[illegible] correxit, ſtatuit, matrim[illegible] validum, [illegible] rapta [illegible] 13

rem, licèt conſentiat, exigit enim Concilium, ut potiùs ſeparetur, & conſtituatur in loco tuto, ubi ſit plenè ſui juris; poſtea, ſi conſentiat, validum eſt matrimonium.

14 Verùm ut raptus matrimonium dirimat neceſſe eſt, ut factus fuerit cauſa explendæ libidinis: alioquin violenta extractio puellæ, alio fine facta non dicitur propriè raptus, ut docet D. Thomas 2. 2. *q. 154. art. 7.* ubi raptum poni intra ſpeciem luxuriæ. Quòd ſi parentibus invitis puella volens matrimonium omnino liberè contrahat, adeò ut prius cum parentibus ſe declaraverit, velle raptori nubere; tunc probabilius eſt, per raptum non dirimi matrimonium: quia tametſi tunc arrogetur parentibus injuria, nihilominus quia finis Concilij imponentis hoc impedimentum fuit cavere, ne puella metu conſentiret; & in hoc caſu ceſſet conſenſus extortus vi, & metu, ideo ex tali raptu non oritur juxta mentem Concilij hoc impedimentum. Tum quia quando puella ſe declaravit cum parentibus, velle nubere raptori, tunc puella propriè non rapitur, ſed potiùs conſentiens, & volens ſimul aufugit cum raptore, ſeu cum illo, cui vult nubere: & tunc matrimonium eſt validum, quamvis contrahatur tempore, quo detinetur in poteſtate raptoris.

15 Tum quia conſenſus parentum, non requiritur eſſentialiter ad valorem matrimonij, nec Concilium exigit, ut puella reſtituatur parentibus, ſi verè rapta fuerit; ſed ſolum quòd in loco tuto ponatur, ut ſit pleni ſui juris. Sin autem puella rapta ſponſa fuiſſet de futuro, & rapta eà renitente, tunc procul dubio raptus dirimeret matrimonium, quia non poteſt violenter compelli ad matrimonium ineundum: quòd ſi ſponſa conſenſerit, etiam diſſentientibus parentibus, adeo ut non obſtantibus ſponſalibus initis cum alio, liberè fugeret cum raptore, cum quo matrimonium iniret, hoc eſſet validum, ut deſumitur *ex c. penult. de raptor.* quia ſecluſa publica honeſtate vinculum matrimonij, utpote fortius ſolvit aliud ſponſaliorum.

16 Cæterum raptus non ſolùm matrimonium; ſed etiam ſponſalia irritat, quia eſt eadem ratio, ac de matrimonio, proinde debet extendi etiam ad ſponſalia. Neque obſtat, hanc Concilij legem eſſe pænalem, & correctivam juris communis, proinde non eſſe extendendam. Quia inde tantum ſequitur, quòd non debeat extendi ad alia, quæ non includuntur in matrimonio; ſponſalia verò ſunt quædam inchoatio matrimonij, ad quod pertinent; proinde lex licet pœnalis non extenditur, ſed comprehendit matrimonium ſecundùm ſuam inchoationem. Quod ſi dicas, decretum irritans matrimonia clandeſtina non extendi ad ſponſalia, proinde neque decretum irritans matrimonium cum rapta debere extendi ad ſponſalia. Contra eſt, negatur conſequentia; & [illegible] minis eſt, quia in [illegible] matrimo- ni [illegible] n a [illegible] ſe [illegible] alia liber- [illegible] s [illegible] a in c [illegible] a [illegible] c [illegible] o [illegible] quidem c [illegible] e contr [illegible] e [illegible] a a l [illegible] e [illegible] nt. Quòd ſi p [illegible] ac [illegible] de c [illegible] u

parentum raperetur, adhuc [illegible] raptu oritur impedimentum dirimens, quia ad matrimonium requiritur liber conſenſus puellæ, & non ſufficit, ſi ſoli parentes conſentiant.

§. IX.

De Impedimentis non dirimentibus.

1 Dicuntur impedimenta non dirimentia, quæ tantùm impediunt, ne licitè matrimonium contrahatur, non verò illud dirimunt. Sunt autem hæc impedimenta quinque, ſcilicet *interdictum juris, Catechiſmus, ſponſalia, votum, & crimen.* Interdictum juris eſt tempus feriatum, quo prohibentur matrimonia contrahi, ut tempore Adventûs, & quadrageſimæ, in quo prohibitæ ſunt nuptiæ, quoad benedictionem, & ſolemnem traductionem ſponſæ in domum ſponſi, quia contractus matrimonij, privata traductio ſponſæ in domum ſponſi, & conſummatio ipſa non prohibentur, ſi abſque ſolemnitate fiant, niſi ubi conſuetudo fortaſſis contraria vigeret. Cæterum Sanchez *lib. 7. diſp. 7.* quem ſequitur Diana *tract. de ſacrament. reſol. 266. p. 3.* cenſet, non eſſe peccatum mortale traducere ſponſam ſolemniter in domum ſponſi, & convivia ſolemnia inſtituere tempore adventus, & quadrageſimæ.

2 Verùm putârim, vix eſſe excuſandum à gravi culpa, eò quia in re gravi violetur præceptum eccleſiæ, & quidem non ſine ſcandalo cæterorum fidelium ratione ſolemnitatis. Cæterum nomine interdicti intelligitur etiam prohibitio Epiſcopi, ejus vicarij, aut judicis, vel Parochi interdicentis alicui, ne contrahat matrimonium, donec occurrens impedimentum examinetur; ſi enim ante examen contraheretur matrimonium, utique contrahentes peccarent lethaliter præſertim ſi dubium eſſet, an impedimentum eſſet ex dirimentibus. Tum quia contrahentes in re gravi agerent contra prohibitionem ſuperioris.

3 Catechiſmus eſt imperfecta cognatio ſpiritualis orta ex eo, quòd aliquis puerum teneat baptizandum in catechiſmo, & reſpondeat nomine pueri interrogationibus ſacerdotis. Unde hoc impedimentum tantum contrahitur ab eo, qui tenet infantem baptizandum, & reſpondet ejus nomine miniſtro interroganti, an credat, an renunciet Diabolo. Quòd ſi idem ſit patrinus catechiſmi, & baptiſmi, contrahit impedimentum dirimens, ſin verò ſit patrinus ſolius catechiſmi, contrahit tantum impedimentum impediens, ut deſumitur *ex c. 2. de cognat. ſpir. in 6.*

4 An verò hoc impedimentum ortum ex catechiſmo ſit ſublatum per Concilium Tridentinum, non conveniunt doctores, Navar. [illegible] c. 2. *num. 2.* T[illegible] *lib. 7.* [illegible] *18.* Ugolinus *de matrim. c. 20* [illegible] nt, tale impedimentum ad[illegible] [illegible] re. Communior [illegible] ſententi[illegible] per Concilium Tridentinum [illegible] ſſe [illegible] me[illegible] in Tr[illegible] tur ſpiritualis [illegible] atio non con[illegible] n[illegible] ba[illegible]

[illegible] & [illegible] matione, & cùm aliud ſit [illegible] aliud in catechiſmo, cen[illegible] [illegible] atio tenentium in ſolo ca[illegible] [illegible] uno uſu jam receptum eſt, ut [illegible] ento non petatur diſpenſa. [illegible] non eſt vinculum, non eſt neceſ[illegible] [illegible] vinculo, & pro hac ſententia [illegible] *6 de matrim. c. 11. num. 3.* citat de[illegible] [illegible] m ſacræ congregationis Concilij in[illegible] [illegible] m.

4 [illegible] etiam inducunt impedimentum [illegible] ſubſequens matrimonium cum alia, [illegible] non [illegible] irimant, ſi contrahatur: omnia [illegible] contracta ſponſalia cum una abs[illegible] [illegible] ſa con rahit poſtea matrimonium [illegible] [illegible] haliter peccat in ſententia commu[illegible] [illegible] nis contractus obligat ex juſtitia: & [illegible] habetur verus contractus, ſeu mu[illegible] [illegible] eciproca obligatio, quæ proinde obli[illegible] [illegible] iá, & ſub mortali. Hinc ſi quia [illegible] nſalia cum una, non poteſt ducere [illegible] o, niſi interceſſerit juſte cauſe [illegible] utionem ſponſaliorum.

5 [illegible] x caſtitatis, vel religionis in[illegible] [illegible] vel ſacros ordines ſuſcipiendi, vel [illegible] in cœlibatu; & abſtinendi à nuptiis [illegible] e am, ſed non dirimit matrimo[illegible] [illegible] o eſt, quia hujuſmodi votum non [illegible] corporis traditionem, ſed nudam pro[illegible] [illegible] m [illegible] oinde verum dominium adhuc [illegible] entem, ea enim eſt natura pro[illegible] [illegible] mpediat quidem licitam tranſla[illegible] [illegible] m [illegible] promiſſæ in alterum, eò quia [illegible] tæ, non ta nen ut reddat ir[illegible] [illegible] onem, eò quia ſupponatur ſa[illegible] o, & deſumitur *ex c. de vi[illegible]dus [illegible] num. 27 q. 1. cap. unic. de vere* [illegible] [illegible] iam procedit de juramento facto d[illegible] [illegible] ous, vel de caſtitate ſervanda, [illegible] [illegible] amenta, & vota adverſan[illegible] [illegible] im [illegible] j. quod propterea impedi[illegible] [illegible] tamen [illegible] munt, ut notant Sanchez *lib. 7.* [illegible] *11. n. 6.* Sylvius *in ſupl q. 53. art.* [illegible] *2 c. 85. n.* [illegible]

6 [illegible] ve[illegible] qui vovit caſtitatem peccet morta[illegible] [illegible] ſi contrahat matrimonium animo in[illegible] [illegible] el[illegible] ionem, priùſquam illud con[illegible] [illegible] Reſpondetur affirmativè; idque ra[illegible] [illegible] injuriæ quam infert alteri conju[illegible] [illegible] retu ejus profeſſionem expectare; [illegible] a[illegible] mnm ei c ntingeret, ut notat San[illegible] [illegible] *ſp. 43. n. 8. & 18.* Alij tamen id [illegible] tri[illegible] bus: Primò ſi matrimo[illegible] [illegible] o[illegible] in neceſſarium ad vitandum [illegible] m [illegible] and [illegible] um, vel imminens malum. [illegible] eſſ [illegible] notab lis metus, quamvis non [illegible] n [illegible] um conſtantem amittendæ vitæ [illegible] æ [illegible] uando voto adſtrictus non [illegible] ter el[illegible] ionem ingredi, eò quia inclu[illegible] [illegible] eetu

7 [illegible] ou impedit, de licitè matrimo[illegible] [illegible] c [illegible] p uplex. Primum eſt [illegible] cum conſanguineis [illegible] m [illegible] o [illegible]; [illegible] is [illegible] m [illegible] alia poſt [illegible]

inceſtum; quamvis probabile ſit tantùm impedire intra ſecundum gradum, eſt tamen pro a-bilius impedire intra quartum gradum: hinc ſi copula habeatur cum conſanguineis ſponſæ de futuro; quamvis proprius inceſtus non ſit, oritur tamen impedimentum cum quacunque alia, quamdiu complex delicti eſt ſuperſtes: ex inceſtu autem cum propria conſanguinea probabilius eſt, nullum oriri impedimentum, quia jura videntur loqui tan um de inceſtu cum affine, ut notat Sanchez *lib. 7. diſp. 15. num. 16.* Inceſtus cum conſanguinea uxoris in primo, aut ſecundo gradu impedit virum à jure petendi debitum, non ita in aliis gradibus, quia de illis jus canonicum non diſpoſuit.

Secundum crimen eſt *Raptus alienæ ſponſæ* ſive de præſenti, ut fert communior ſententia, ſive etiam de futuro, ut probabiliter cenſent plures: impedit enim matrimonium cum rapta, & cum quacunque alia. Ipſa autem ſponſa, quæ ſuum conſenſum præbuit raptori, impeditur etiam; ne poſſit cum alio contrahere matrimonium. 8

Tertium eſt *uxoricidium*, ſi committatur authoritate privata, etiam in vindictam adulterij commiſſi, tunc enim impedit matrimonium cum quacunque alia, imò Navarr. *c. 22. n. 74.* & Guttierez *c. 88. n. 4.* & alij cenſent extendi hoc crimen ad homicidium viri patratum ab uxore. Oppoſita tamen ſententia eſt probabilior, eò quia nullus adſit textus, qui loquatur de homicidio viri patrato ab uxore. 9

Quartum crimen eſt *ſuſceptio proprij filij, vel alterius conjugis in Baptiſmo, vel Confirmatione*, ſi fiat animo inſidiandi matrimonio, ut ſcilicet alter conjux privetur debito conjugali ob impedimentum, ne mortuo conjuge poſſit cum alio matrimonium inire *can. de ea. 30. q. 1.* 10

Quintum eſt *presbytericidium*, dummodo homicida fuerit in judicio de crimine convictus. 11

Sextum eſt *ſolemnis pœnitentia*, quamdiu enim quis publicam agit pœnitentiam, impeditur, ne matrimonium contrahat. Hodie tamen ſolemnes pœnitentiæ non ſunt ampliùs in uſu. 12

Septimum eſt *matrimonium ſcienter contractum cum Moniali*, tunc enim contrahens non ſolùm invalidè contrahit cum Moniali, verùm etiam impeditur, ne poſſit cum alia contrahere. 13

Si præſcindamus à conſuetudine in contrarium contrahentes cum præ[illegible]tis impedimentis lethaliter peccant, quamvis [illegible]pedimenta non ſint dirimentia, ſed tantum impedientia, quia agunt contra prohibitionem eccleſiæ in re gravi. Quamobrem ſi adſint hujuſmodi impedimenta, neceſſaria eſt diſpenſatio petenda à ſuperiore eccleſiaſtico. Ubi autem conſuetudo viget, ut cùm his impedimentis nulla petita diſpenſatione matrimonium ineatur, ſine culpa tunc contrahitur; quia conſuetudo legitimè præſcripta vim habet abrogandi legem eccleſiaſticam. 14

Ho[illegible]ie [illegible] locorum conſuetudo hæc videtur [illegible] præſcripta, adeò ut effectue 15

aliquo ex prærecenſitis impedimentis etiam non petita diſpenſatione ſine culpa matrimonium contrahat, exceptis tamen ſponſalibus, voto, & interdicto. Et ſi quis ſcrupulis angatur ac diſpenſationem petere malit, poteſt Epiſcopum adire, ut communiter docent cum Navarro *lib. 4. conſilt. cant. 9. n. 5.*

16 Si pœnitens ex ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili matrimonium invalidè contraxit admonendus eſt à confeſſario, tametſi admonitio non ſit profutura, quia ſi confeſſarius diſſimulatet, conferret ſacramentum indigno, nempe pœnitenti affecto lethali culpâ. Sin autem pœnitens invalidè contraxit ex ignorantia invincibili juris, vel facti, & ex admonitione nullus ſperetur fructus, ſed potiùs timeatur ſcandalum, vel notabilis infamia, non tenetur tunc confeſſarius, imò nec debet pœnitentem admonere; quia nulli debemus laqueum injicere: & quando nullus ſperatur fructus per incongruam admonitionem, injicitur potiùs laqueus: ſiquidem qui non peccabat ratione ignorantiæ, poſita admonitione, & ſublatâ ignorantiâ non ampliùs excuſatur à peccato. Quòd ſi ſperetur ut admonitio ſit profutura ſine gravi ſcandalo, vel detrimento, tenetur confeſſarius admonere pœnitentem, quia debet illum inſtruere ſalutem ex charitate.

17 Ut autem confeſſarius poſſit devenire in notitiam, an pœnitens laboret ignarantia invincibili, poteſt tunc illum prudenter interrogare, num exiſtimet ſe eſſe in bono ſtatu, vel dubiam habeat conſcientiam: quod prudenter faciendum eſt, ne ex interrogatione conſtituatur pœnitens in dubia fide, ſi non prius illæſam habuerit conſcientiam. Poteſt enim contingere, ut licèt anteà fuerit in mala fide, nunc eam depoſuerit, & poteſt eſſe in bona fide: quia ignorantia, quæ in uno eſt vincibilis, poteſt in alio eſſe invincibilis. Cæterum confeſſarius non poteſt abſolvere conjugem etiam invincibiliter ignorantem impedimentum dirimens matrimonium, ſi conjux ut ita actualiter affectus, ut nollet debitum reddere ob iram, indignatione, vel aliam cauſam injuſtam, ſi non ſperet fructum eum admonendo de invaliditate matrimonij: ratio eſt, quia cùm pœnitens credat ſe injuſtè denegare debitum eſt in ſtatu peccati, ut notat Bonacina *de matrim. p. 3. p. ult. num. 5.*

§. X.

De diſpenſatione Impedimentorum matrimonij.

1 Certum eſt, Pontificem non poſſe diſpenſare ſuper impedimentis dirimentibus jure divino, & naturali: ratio eſt perſpicua, quia inferior non poteſt tollere legem ſuperioris *c. inferior. diſt. 21.* [illegible] ſolute nec etiam in caſu [illegible] ger[illegible]ur obligatio legis natur[illegible] [illegible] tionem, quia [illegible] em pertinet, ſuam [illegible] abſ[illegible] ve[illegible]tare. Si tamen procedù in lege [illegible], & propriè. quia urgente maxima neceſſitate poſſet Pontifex pro conſervatione humani generis per Epiſcopum interpretari, & declarare legem naturæ hic, & nunc non obligare: & ſi tunc Pontifex concederet facultatem ut fratres, & ſorores inter ſe matrimonium inirent, non diceretur propriè diſpenſare, ſed tantùm impropriè, vel potiùs interpretari, ac declarare legem naturæ.

2 Circa impedimenta matrimonij, quæ tantùm impediunt poteſt Epiſcopus diſpenſare, ut etiam circa ea, quæ ſuperveniunt matrimonio, jam contracto, & impediunt petitionem debiti, adeò ut poſſit Epiſcopus diſpenſare in cognatione ſpirituali, vel affinitate. Super impedimentis dirimentibus ante celebrationem matrimonij regulariter ſolus ſummus Pontifex poteſt diſpenſare. Ex urgentiſſima tamen cauſa, & neceſſitate poſſe etiam Epiſcopum diſpenſare in impedimentis dirimentibus, vel per ſe immediatè, vel etiam per alium delegatum docent Sanchez *de matrim. lib. 8. diſp. 12.* Baſilius Pontius *lib. 8. c. 13. n. 9* Barboſa *allegat. 35. num. 5.* Diana *de matrim. reſol.* [illegible] Molfeſius *in ſum. tom. 1. tract. 4. c. 12. num. 3* [illegible] & alij afferentes ex urgentiſſima neceſſitate poſſe Epiſcopum diſpenſare circa impedimenta dirimentia etiam antequam matrimonium contrahatur, quando ſcilicet non patet acceſſus tutus ad Pontificem, & deſunt media ad ipſum accedendi, vel mittendi, & periculum ſit in mora, nec poſſit aliter obviari gravibus incommodis ſcandali, & infamiæ, ut ſi ſponſa mane ad confeſſarium accedens, cùm omnia jam ſunt parata ad nuptias contrahendas veſpere ejuſdem diei, quæ ſine grevi infamia, & ſcandalo omitti non poſſunt, nec differri, inveniatur à confeſſario habere impedimentum dirimens: in hoc enim caſu Epiſcopus poſſet per ſe immediatè vel etiam per alium diſpenſare ſuper tali impedimento dirimente etiam ante contractum matrimonium ad vitanda ſcandala, quæ inde ſequerentur.

3 Ratio eſt, quia impedimentum [illegible] de quo agitur eſt juris humani, unde ſicut Epiſcopus poteſt in eo diſpenſare in caſu urgentiſſimæ neceſſitatis poſt contractum matrimonium, ita etiam priuſquam contrahatur, quia tunc [illegible]te illa urgentiſſima neceſſitate præſu[illegible] habere tacitam facultatem a ſummo Pontifice diſpenſandi pro foro conſcientiæ.

4 Neque obſtat, quòd inferior non poſſit in legem ſuperioris. Nam [illegible] ver[illegible] in tali caſu Epiſcopus non tollit legem ſuperioris ſed tantùm interpretatur mentem legislatoris eſſe, ut ipſe Epiſcopus ſtante illa urgentiſſima neceſſitate diſpenſet loco Pontificis per poteſtatem, quam [illegible] delegat [illegible] ad impediend[illegible] gra[illegible] ſcandala, quæ ſequerentur [illegible] præter [illegible] poſt init[illegible] matrimonium [illegible] [illegible] & [illegible], ſi impedimentum [illegible] ſeparatio conj[illegible] non [illegible] [illegible] honoris & famæ jactura, [illegible] ſcandalo, aut [illegible] & fac[illegible] acce[illegible] a [illegible] pa[illegible] a [illegible]

[illegible] ſtatem & aliàs periculum [illegible] Epiſcopus diſpenſare [illegible] dirimentibus ma[illegible] communiter cum Baſilio [illegible] n. 4.

5 [illegible] cum impedimento [illegible] communior ſenten[illegible] cum diſpenſare [illegible] eò quia Concilium Tri[illegible] 4. [illegible] de contrahente mala fide [illegible] mente ait: *Separetur, & [illegible] omnino careat.* Ni[illegible] qui cenſeant etiam pro[illegible] opum in tali caſu opitulari [illegible] ab im[illegible]dimento, ut do[illegible] 10. c. 29. num. 12. Henriquez [illegible] tamen poteſtas Epiſco[illegible] non tamen cenſetur [illegible] ſed in ordinariis, [illegible] periculum animarum, præ[illegible] Epiſcopus ſuam ex[illegible] & ut remedium adhi[illegible] ſcandala, & damna in ani[illegible] videtur decere patrem [illegible] paſtorem, & prudentem [illegible] dicunt cum hac limitatione [illegible] Tridentinum; quia etiam [illegible] prohibet, quod tamen per[illegible] neceſſitatem defenſionem; ſi aliter non [illegible]

6 [illegible] lium quamvis prohibuerit [illegible] contrahentibus, non ta[illegible] Pontifi[illegible] nec ejus liga[illegible] ſibi videtur congruum [illegible] proinde neque prohibuit E[illegible] interpretari mentem Pontificis. [illegible] omnino puto ſententiæ [illegible] non poſſe Epiſcopum cum [illegible] monium mala fide contra[illegible] Concilium Tridentinum [illegible] *paretur, & ſpe diſpenſatio*[illegible] *areat*, mens enim Conci[illegible] Pontificis, quia tota [illegible] derivatur in Con[illegible]

7 [illegible] non dirimentibus poteſt E[illegible] in voto caſtitatis perpetuæ, [illegible] Ledeſma q. 55. art. 6. Na[illegible] Diana *tract. de ſacram. re*[illegible] ior non poſſit di pen[illegible] per ſe loquendo, uſu ta[illegible] receptum eſt, ut di[illegible] impedimentorum non obti[illegible] voto caſtitatis, & voto [illegible] Concilium Tridentinũ Gre[illegible] Patribus ſocietatis JEſu [illegible] partibus ultramonta[illegible] Concilij Tridenti[illegible] monitis clandeſtinis pro[illegible] ab [illegible]ibus non ſervatum, [illegible] ſervata fur[illegible] ab eorum con[illegible] Parij poſſint [illegible] conſcien[illegible] ſecretè

inter ſe contrahant, non ſervatâ Concilij forma & poſtquam ſic contraxerint filij ita ſuſcepti ipſo facto cenſeantur legitimi. Rurſus 2. Septembris [illegible] 80. indulſit, ut poſſint diſpenſare cum iis, qui contraxerunt cum impedimento criminis, & qui non putant eſſe illicitum dare fidem de matrimonio contrahendo poſt mortem conjugis vivente altero conjuge, imò cenſent eſſe juſtiſſimum ſi copula interceſſerit. Hæ conceſſiones dicuntur inſertæ apendici ad litteras Apoſtolicas pro ſocietate JEſu. Verum quia tantùm vivæ vocis oraculo dicuntur factæ, cautè eſt procedendum, quamvis alij Religioſi communicent in privilegiis & præſertim quia per conſtitutionem Urbani VIII. fuerunt omnes hæ conceſſiones annullatæ, & privilegia abrogata.

Quia verò in diſpenſandis impedimentis 8 matrimonium dirimentibus requiritur aliqua juſta cauſa, operæ pretium eſt hic recenſere, quæ ſint hujuſmodi juſtæ cauſæ, & reſpondetur plures eſſe.

Prima extinctio diuturnæ, & magnæ litis; 9 & ut diſſidentia conſanguineorum capita pace componantor beneficio matrimonij: & hæc cauſa reducitur ad evitationem gravium ſcandalorum inter cognatos, ut etiam quando diſpenſatio eſt quaſi remedium neceſſarium obviandi alicui magno delicto.

Secunda, quando propter loci anguſtiam, 10 vel nimis propagatam fœminæ cognationem in loco inſigni, quem inhabitat, non reperitur matrimonium æquale, præterquàm cum conſanguineis, & affinibus.

Tertia, defectu dotis competentis, ut puel- 11 la nubat juxta ſuam conditionem extraneo æquali.

Quarta, conſervatio divitiarum in eadem 12 cognatione, quando ampliſſimæ ſunt.

Quinta, illuſtris familiæ conſervatio in eo- 13 dem ſanguine.

Sexta, excellentia meritorum in petente di- 14 ſpenſationem, vel etiam in illo, cui petitur.

Septima, proles habita ex conſanguinea, 15 quando bona fide ſuſcepta eſt, quinimò ſufficit, prolem bona fide alterius tantùm conjugis ſuſceptam eſſe. Quòd ſi plures ex iſtis cauſis ſimul concurrant, vim majorem, & efficaciam obtinent pro obtinenda diſpenſatione ſuper impedimento dirimente, quod fit de jure eccleſiaſtico, ut notant Sanchez *lib. 8 diſp. 9.* Covarruvias 4. *decret.* 2 *p. c.* 6 § 9.

Quia verò a ſacra pœnitentiaria conceditur 16 confeſſario facultas diſpenſandi cum aliquo ſuper impedimento matrimonij, proderit hic adijcere aliquot monita pro confeſſariis, ut valeant has diſpenſationes rite exequi. Primò debet confeſſarius diligenter inquirere num res ita ſe habeat, ſicut fuit Pontifici propoſita ne reſcriptum ſit ob- vel ſub-reptitium, & [illegible] notitiam debet a pœnitente habere, eum tenetur [illegible]dem præ[illegible]e

Secundò non eſt neceſſe, ut pœnitentia pro ob- 17 tinenda diſpenſatione ſuper impedimento matrimonij [illegible] at ſacramentaliem con[illegible]

Ter

18 Tertiò, relinquitur prudentiæ confeſſarij, ut ipſe injungat congruam pœnitentiam, quando hæc taxata non fuit à ſacra pœnitentiaria.

19 Quartò, ut delictum ſit occultum in ratione delicti: dicitur autem occultum, quando non laborat publica infamia, vel quando non eſt deductum ad forum contentioſum.

20 Quintò, ut ſciat, hanc diſpenſationem non prodeſſe niſi in foro conſcientiæ.

21 Sextò, pœnitens, qui obtinuit facultatem, ut poſſit à Confeſſario diſpenſari, poteſt uno confeſſario negante diſpenſationem, alium adire.

22 Septimò, quia matrimonium eſt invalidum, antequam confeſſarius in virtute mandati ſummi Pontificis ex ſacra pœnitentiaria diſpenſet; ideò debet prius confeſſarius accepiſſe tale mandatum, & poſtea in virtute illius diſpenſare cum pœnitente.

23 Octavò, matrimonium invalidum ob aliquod impedimentum occultum iterum debet contrahi coram Parocho, & teſtibus, ſi iſti conſcij ſint illius impedimenti, vel etiam quando impedimentum probari poteſt in judicio: ſecus ſi delictum ſit omnino occultum, tunc enim ſufficit, ſi ſemel in facie eccleſiæ coram Parocho, & teſtibus initum fuerit matrimonium. Qui plura deſiderat, conſulat Sánchez *lib. 8. de matrim. diſp. 35.*

24 An verò poſſit Papa diſpenſare in primo gradu affinitatis rectæ lineæ, ut nimirum ſocer ducat nurum, vel vitricus privignam. Videtur dicendum, non poſſe in hoc primo gradu diſpenſare.

25 Primò, quia privignus habetur locò filij, perinde ac nurus, quæ facta eſt una caro cum filio.

26 Secundò, quia Apoſtolus *1. ad Corinth. 5.* hanc matrimonialem conjunctionem in primo gradu affinitatis, ut plenam abominatione deteſtatur, ait enim *Auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris ſui aliquis habeat*, hinc D. Thomas *ibid. lect. 1* ait: *Uxor patris repellitur à matrimonio ſicut perſona patris, vel matris*: & ratio eſt, quia uxor patris facta eſt cum patre una caro, & ſicut filia non poteſt nubere patri, ita nec filius uxori patris.

27 Tertiò, quia Concilium Avernénſe ſub Vigilio Papa *c. 51.* poſtquam prohibuit matrimonium cum privigna, ſubjungit, *Eum qui ſecus auſus fuerit ſacrilege authoritatem divinæ legis, & juris naturæ prorumpere*; unde ſupponit Concilium hoc matrimonium in primo gradu affinitatis eſſe naturali lege prohibitum.

28 Quartò, quia plures, quos refert Sanchez *de matrim. tom. 2. lib. 7. diſp. 66. num. 6.* docent, matrimonium inter affines in primo gradu lineæ rectæ eſſe jure naturæ nullum.

29 Atque hinc inferri poteſt, quia Pontifex nunquam [illegible] in hoc primo gradu affinitatis lineæ rectæ diſpenſare. Nihilominus putârim probabilius, matrimonium inter affines primi gradus lineæ rectæ non eſſe jure naturæ nullum; proinde poſſe Pontificem in tali gradu diſpenſare, ita docent D. Thomas *2. 2. q. 154. art. 9. ad. 3.* ubi ait inter ſolos parentes, & filios prohiberi jure naturæ matrimonium. Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 66. num 5.* & alij, quos plena manu Sanchez congerit. Probari ſolet hæc ſententia, quia Adonias filius David. *3. Reg. 2.* petiit in uxorem Abiſag Sunamitidem, quæ fuerat uxor patris ſui, & Seleucus dedit uxorem ſuam Strathonicam in uxorem Antiocho filio ſuo, ut refert Plutarchus in vita Demetrij.

Ratione etiam id evincitur, quia catenus 30 matrimonium patris cum filia, vel matris cum filio eſt jure naturæ irritum; quia natura conſtituit patrem ſuperiorem filiæ; & matrem filij, adeò ut teneantur, filij, & filiæ ſubeſſe parentibus, iiſque debita præſtare obſequia cum ab ipſis acceperint eſſe: Sin autem pater nuberet filiæ, vel mater filio, hæc ſubjectio in filiis contra jus naturæ infringeretur, quia ex vi matrimonij, filius acquireret dominium in matrem, quæ propterea ſubeſſet filio; perinde ac uxor marito, & filia itidem acquireret dominium in corpus patris: eſt autem contra naturam, quod filij habeant dominium in parentes circa actus venereos in ordine ad prolem, & quòd parentes ſubſint propriæ proli: atqui inter affines, etiam in primo gradu, nulla reperitur ſuperioritas, contra cujus reverentiam ſit uſus matrimonij, quia unus non eſt principium naturale alterius: unde ratio evincens matrimonium in primo gradu conſanguinitatis lineæ rectæ eſſe contra jus naturæ non probat, eſſe itidem contra jus naturæ matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ rectæ. Hinc plura Concilia, ut notant Hurtadus *de matrim, diſp. 201. diff. 4. num. 15.* & Sanchez *loc. cit.* præſertim Agathenſe *can. 61.* Eupapenenſe *can. 30.* & Aurelianenſe *3. can. 10.* quæ prohibent expreſsè matrimonium cum privigna, cum Noverca, vel relicta fratris, aut avunculi, præcipiunt, ut matrimonia ante illam prohibitionem contracta non diſſolvantur. imò Concilium Aurelianenſe decrevit, nec eſſe diſſolvendum matrimonium inter præfatos contractum cum ignorantia legum eccleſiaſticarum, ut notat Pontius *de matrim. lib. 7. tract. 34. num. 3.* Tum quia Pontifices nonnunquam diſpensârunt in dicta affinitate orta ex copula fornicaria: & Pius V. hanc facultatem conceſſit Henrico Cardinali Luſitaniæ, cum tamen talis affinitas ſit ejuſdem rationis cum ea, quæ contrahitur ex conjugali copula.

Cùm igitur matrimonium in nullo gradu 31 affinitatis lineæ rectæ initum opponatur primariò, aut ſecundariò fini ipſius matrimonij, cum poſſit ordinari ad procreationem ſobolis, & in remedium concupiſcentiæ, mutuúmque conjugum obſequium in rebus domeſticis; neque per tale matrimonium violetur jus naturæ ſuperioritatis, quæ ineſt parentibus in ordine ad prolem. ideò ſcilicet [illegible] in primo gradu lineæ rectæ, ut inter privignum, & novercam, vel vitricum, & privignam, non eſt contra jus naturæ: ſiquidem nulla datur relatio naturalis ſuperioritatis inter affines, quæ opponatur debito

[illegible] ; quia rel[illegible] natu[illegible] qua oritur naturalis re[illegible], ſo[illegible] fund[illegible]tur inter [illegible], & acci[illegible] iunt eſſe na[illegible] generationem, cujusmodi [illegible] etiam in primo gra[illegible] quia [illegible] eſtato jure natu[illegible] monium in primo gradu [illegible] erſæ, ut cum uxore fra[illegible] erit una caro cum fratre [illegible] ergo etiam erit validum [illegible] inter novercam, & privi[illegible]

32 [illegible] in oppoſitum videntur mol[illegible] mam reſpondetur, nurum, & [illegible] impropriè dici filios, quia [illegible] dent à ſocro, & noverca, ne[illegible] erunt eſſe.

33 [illegible] etitam ex Apoſtolo *1. ad Co[illegible]* [illegible] ur, D. Paulum reprehen[illegible] non quia in uxorem accepe[illegible] ia carnaliter eam cognove[illegible] e atre, ut liquet ex *2. Corinth.* [illegible] *Igitur, & ſi ſcripſi vo[illegible] quis fecit injuriam:* alioquin [illegible] e, ſi Corinthius ille nupſiſſet ſuæ [illegible] quid inuſitatum, ut no[illegible] *de legib. verſus fin.* Quod [illegible] attinet ipſe certè mutavit ſen[illegible] *q.* [illegible] *4. art. 9 in ſolut. ad 3.* ubi [illegible] parentes, & filios prohiberi [illegible] monium.

34 [illegible] umptam ex Concilio Aver[illegible] i tantùm dici, matrimoni[illegible] æ continere aliquam turpi[illegible] nter eſſe illicitum, niſi aliqua [illegible] or.

35 [illegible] od addebatur, Pontifices [illegible] e diſpenſare in primo gra[illegible] ectæ, reſpondetur aliud [illegible] ile, & aliud, quòd non [illegible]. Tum quia plures Ponti[illegible] in primo gradu affinitatis, ut [illegible] cum Duce Parmenſi, ut [illegible] ui demortui. Imò Henriquez [illegible] oſta *litt. D.* refert Grego[illegible] ſe cum Comitiſſa de ſanctâ [illegible] eret cum pat[illegible] o.

[illegible] gradus affinitatis eſt [illegible] us, ut irritet matrimo[illegible] uam [illegible] æſeierat naturalem [illegible] qua cohonestetur juſta cau[illegible] a cauſa Innocentius III. *in c. fin.* [illegible] cum infidelibus recens [illegible] n ærmitatem, ut utantur [illegible] um uxoribus rel[illegible] in eodem primo gradu [illegible] diſpenſavit cum Re[illegible]

[illegible] viſſimus *Gene[illegible] 9.* [illegible] es, & Juda *Ge[illegible]* [illegible] tratre in vi[illegible] ut [illegible] atet duce[illegible] i. Tum [illegible] um inter conſanguineos in ſecundo gradu lineæ tranſverſæ, quàm inter ſolos affines in primo gradu ejusdem lineæ: [illegible] quidem illi ab intrinſeco per participationem ejusdem ſanguinis ſunt conjuncti, & iſti non niſi quaſi ab extrinſeco: atqui inter conſanguineos in ſecundo gradu lineæ tranſverſæ non eſt irritum jure naturæ matrimonium, ſed tantum jure eccleſiaſtico, ut liquet *ex cap. gaudemus de divortijs*: ergo à fortiori non erit irritum etiam in primo gradu affinitatis lineæ ſive rectæ, ſive tranſverſæ.

§. XI.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelecta quæſtiones.

Quæritur primò, an metus reverentialis ſit juſtus, & valeat ad matrimonium irritandum, ſi filij ob reverentiam parentum, vel etiam ſubditi Dominorum non ſint auſi contradicere? Reſpondetur metum [illegible] lum reverentialem non eſſe juſtum, videtur evinci ex *l. ad invidiam. C. quod metûs cauſa l. ſi de juſſ. 26. §. 1. de pignor. l. ſi patre 22. de ritu nupt.* ſiquidem in hiſce textibus declaratur, quòd ſola reverentia pro juſto metu allegari non poſſit: è converſo talem metum eſſe juſtum videtur deſumi ex *l. penult. ff. de furt.* & *l.* [illegible] *§. in ſumma ff. quarum rerum actio non datur*, ubi metus, & nimia reverentia æquiparantur.

Hinc Doctores in varias diſtrahuntur ſententias, quibus omiſſis, reſpondetur, probabilius, reverentiam ſuperiori debitam non indiſtinctè pro injuſto metu allegari poſſe. alioquin nullus fermè eſſet locus efficaci contractui inter Dominum, & ſubditum, vel in præſentia parentum, ſi prætenſione reverentiæ quævis cavillatio poſſet produci: & in hoc ſenſu explicari poſſunt textus allegati priori loco, in quibus talis metus dicitur non eſſe juſtus. 2

Quòd ſi præter ſimplicem reverentiam debitam ſuperioribus alia concurrant adminicula, ex quibus conijci poſſit, aliquem reverà fuiſſe invitum, ut ſi inæqualitas contrahentium, periculoſæ minæ, & importunæ perſuaſiones interceſſerint, tunc metus reverentialis h[illegible] betur pro juſto juxta deci[illegible] ionem R[illegible] tæ apud Farinac. *in deciſ. crimin. & text. deciſ. 242.* Covarruvias *de matrim. p. 2. c. 3. §. 6. n. 4.* 3

Quæritur ſecundò, an ubi [illegible] æret[illegible] non tolerantur, ſi conjux per ſent[illegible] tiam judicis publicè condemnetur tanquam hæreticus formalis; ſi poſtea eccleſiæ reconcilietur, teneatur ejus uxor ſecum ut antea cohabitare? Affirmant plures præ ertim Julius Clarus *lib. 5 § hæreſis. num. 15* Simanc[illegible] a *in cathol. inſtit tit. 40. n 16.* ul[illegible] anc ſententiam vocat communem. [illegible] tantum excepit, niſi uxor ve[illegible] M[illegible] lice hæc ſententia probari ex eo, quia Chriſtus *Matth. 19.* tantùm dicat, licitum eſſe divortium propter carnalem fornicationem [illegible] non debet extendi ad fornicat[illegible] ualem, & quando vir eſt emenda[illegible] reconci[illegible] eccleſiæ quia tunc ceſſat periculum ſubverſionis. 4

nis. Tum quia hæc opinio favet matrimonio, cum injungat obligationem conjugi ... ad cohabitandum ... favet etiam fidei, quia a tali cohabitatione hæretici facti ... adjuuntur ad reconciliandos ſe eccleſiæ.

5 Nihilominus contraria ſententia communior eſt, & probabilior, quam docet Layman *lib. 5. tract. 10. p. ... c. ... n. 15.* Coninck *de ſacrament. diſp. ... dub 4. num. 24.* B... Pontius *de matrim. lib. 9. c. 22. num. 3.* Sanchez *de matrim. tom. 3. lib. 10. diſp. 5. 9. & 19.* & plures alij, quos refert, & ſequitur Diana *tract. 6. de matrim. reſol. 120.* Ratio eſt, quia nimis durum foret, obligationem injungere innocenti vel ad perpetuum religionis onus ſubeundum, idque in favorem hæretici, ut ... libertate donatus poſſit alteri nubere, vel ad cohabitandum: unde non tenetur conjux innocens, ſi nolit eum nocentem, licet reconciliatum, cohabitare, onus ſubire religionis.

6 Tum quia hæreticus ſemel condemnatus, quamvis reſipiſcat & ... ecclesiæ, adhuc notatus ... malem hæreſim, in qua ... atque ... hæretici non tolerantur ... & damnantur, ut formales hæretici in pœnam hæreſeos, privantur ... quod habebant ut alter conjux ſecum ... ac debitum redderet: atqui ſi ſemel privatur ſuo jure, non tenetur alter conjux debitum illi reddere, nec conſequenter cum illo cohabitare, quamvis ... neat vinculum matrimonii: poteſt enim conjux innocens ſeparatim vivere ab altero, quamvis reconciliato eccleſiæ.

7 Quinimo neque eſt neceſſaria ſpecialis ſententia divortii, ſed ſufficit ſententia judicis ſeu Inquiſitoris, quâ fuerit declaratus hæreticus formalis: poſt hanc ſententiam poteſt conjux innocens ... ab alio vitam ducere in ſæculo, quia ... hoc divortium ſit pœna hæreſis eo ipſo quod conjux fuit per ſententiam judicis declaratus hæreticus damnatur hac pœna, ſicut & ... rum.

8 Ad ..., quod adducebatur ex *Matth. 19.* reſpondeo ... magis ... quam ex ... poteſt conjux per ſe facere: non verò de illa, quam in pœnam hæreſis poteſt judex facere. Cum enim hæreticus formalis poſſit privari omnibus ... is, ita etiam hoc jure, quod habebat in conjugem. Imo Sanchez ... n. ... addit, non eſſe neceſſe hanc condemnationem fieri actu publico, ſed ... ſit ... alter ..., quod fuerit hæreticus formalis ... habitu pœnitentiæ ... tur, & ... quamvis in totum fiat ... m, ... o parietes ... ſemper ... onjux ... ad da... hære... perpe...

9 ... ordinibus initiari ...

affirmat ..., q... expreſſe conceditur conjugi catholico ... religionem etiam invito altero conjuge de hæreſi ... ſuſpecto ... & poſtea reconciliato eccleſiæ, ... om... eam concedere ... us ad ſacros or... ... enim ut ... par ratio de tranſitu ad ... ordines & ad religionem: ſiquidem ... que ſtatur ... mne votum perpetuum caſtitatis ... perpetua mutatio ſtatûs. Tum ... quod conjux catholicus poſſit ad religionem tranſire, eſt favor ... tis conjugi catholico innocenti; favores autem ſunt ampliandi. Neque obſtat, quod conjux nocens fuerit jam eccleſiæ reconciliatus: quia hæc pœna neceſſario reſultat ex pœna perpetui divortii, qua punitur incidens in hæreſim formalem. Non tamen ... conjux innocens tranſeat ad religionem, vel ... Ordines ſacros, neceſſe eſt, ut ... ter eccleſiæ reconciliatus pariter tranſeat ad religionem, vel voto caſtitatis ſe adſtringat in ſæculo: quia facultas conceſſa catholico non debet vim ulli hæretico conjugi reconciliato inferre.

10 Idque etiam deſumitur *ex c. final. de convers. conjug.* ubi dicitur poſſe libere conjugem catholicum ad religionem migrare: at quod non eſſet ... omnino liberum, ſi deſideraret ut tranſitus hæretici conjugis, quia ſi hic nollet religionis onus ſubire, non ... profiteri. Neque conjux hæreticus reconciliatus eccleſiæ compelli poteſt ad profitendum, quia profeſſio injuſta non eſt valida; ſicut enim matrimonium carnale conſiſtere non poteſt ſine propria voluntate, ita neque ſpirituale. Neque urget, quod *in c. conjugatus de conv. conjugat.* dicatur, non poſſe virum ſuſcipere Ordines ſacros, niſi uxor in ſæculo remanens votum emittat caſtitatis; quia textus intelligitur, quando conjux adhuc non eſt liber ab onere conjugali, tunc enim non poteſt religionem ingredi, neque ſacros ſuſcipere Ordines, tametſi ejus uxor det facultatem, quia non poteſt hanc dare, niſi ipſa remanens in ſæculo emittat votum caſtitatis ... autem non procedit, quando vir eſt omnino liber ab omni onere conjugali ... in caſu noſtrò, quia tunc non eſt neceſſe ut uxor caſtitatem promittat, ſi ejus vir religionem ingrediatur.

11 Sed ... poſt initum validè matrimonium nullum poſſe ad ſacros Ordines aſcendere, niſi in caſibus in jure conceſſis, ut habetur *in extrav. antiqua Joannis XXII de vot.* & ... nullus exſtet textus canonicus, in quo ... concedatur in præſenti caſu ... non eſt aſſerendum. Contra eſt, quia ſufficit ... habeatur textus in quo concedatur, ut per hæreſim formalem conjugis & ejus condemnationem ... poſſit ... alter catholicus religionem ingredi, ... tunc etiam ... ſacros ... ordines ... licet ejus conjux ... in ... tur ... ſacros, & quia ... hæreticus ... hæreſi condemnatus ... ne ... conjugale, ita poteſt ... conjux ... ſe ſui ... religionem ... movere.

Quæ-

12 Quæritur quartò, an nuptiæ poſſint licitè contrahi in die ſabbathi ante adventum, & etiam in veſperi ante diem cinerum? Reſpondetur cum Ba[illegible] Pontio *de matrim. lib. 6. c. 8. n. 5.* poſſe tunc matrimonium licitè iniri, quia prohibitio eccleſiæ, quod attinet ad diem cinerum, juxta communem doctorum ſententiam non incipit niſi à media nocte: proinde toto die martis etiam veſpere poſt pulſum angelicæ ſalutationis poſſunt ſolemniter celebrari uſq; ad mediam noctem excluſivè. Quod verò ad Sabbathū ante adventum ſpectat, plures cum Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 7.* cenſent, prohibitionem nuptiarum incipere in veſperis præcedentis diei, niſi ubi conſuetudo in contrarium vigeat. Verùm probabilior ſententia eſt, talem prohibitionem non incipere niſi à media nocte ſabbathi præcedentis dominicam primam Adventus: ratio eſt, quia Concilium Tridentinum, & alia antiqua decreta aſſerunt, ab adventu [illegible] non poſſe ſolemniter celebrari nuptias: ſed Concilium Ravennatenſe II. ſub Clemente V. *c. 17.* expreſſe aſſerit, tempus adventus incipere die dominica prima adventus: atqui illa dies dominica non incipit niſi à media nocte poſt elapſum ſabbathum: ergo tunc tantùm incipit prohibitio ſolemnium nuptiarum, adeo ut [illegible] etiam in ſabbatho præcedente primam dominicam adventus, imò & etiam veſpere poſt [illegible] ſalutationis angelicæ ſolemnes nuptias contrahere. Tum quia moris fuit in eccleſia, ut tempus adventus non intelligeretur incipere, niſi à media nocte poſt ſabbathum ante talem dominicam diem. Demum quia [illegible] nuptiæ tantùm intelliguntur prohibitæ à primo die adventus Domini uſque in diem Epiphaniæ: atqui prima dies adventus non eſt ſabbathum præcedens primam dominicam adventus, ſed tantùm incipit à media nocte poſt elapſum ſabbathum. Adhærent huic ſententiæ etiam Reginaldus *tom. 2 lib. 31. c. 25. n. 38.* Diana *tract. 6. de matrim. reſol. 104.* Bonacina *de matrim. q 3. punct. 14 n. 4.*

13 Quæritur quintò, an tempore interdicti licitum ſit, nuptias ſolemniter inire? Reſpondetur, duas circa præſens dubium eſſe ſententias. Prima docet, omnino licitum eſſe tempore interdicti matrimonium etiam ſolemniter contrahere, & fundatur hæc ſententia *in c. appellamus de feriis.* ubi dicitur, eam eſſe Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem, ut matrimonium quocunque tempore contrahatur. Præterea, ut ea ſola ſacramenta cenſeantur tempore interdicti prohibita, quæ purè ſunt ſacramenta, & omnino ſpiritualia: ſed matrimonium eſt tantùm contractus quidam naturalis, cui Chriſtus per [illegible] adjecit rationem ſacramenti. Huic ſententiæ videtur etiam adhærere Gloſſa *in c. Alma mater V ſacramentis de ſentent. excommun. in 6.* Expreſſè tamen docent hanc ſententiam Innocentius *in c. non eſt in fin. de ſponſ.* Abbas [illegible] *num. 5.* & plures alii quos plenâ manu citat Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 8.*

14 Certum eſt, matrimonium tempore interdicti [illegible] initum eſſe validum, ut notat Covarruvias *in cap. Alma mater, 2. p. §. 2. num. 7.* ut etiam ſi ineatur matrimonium tempore ceſſationis à divinis; quia nullus reperitur canon, qui irritet tale matrimonium. Quinimò quamvis illicitè tunc contraheretur, adhuc matrimonium eſſet validum: ſiquidem etiam tempore excommunicationis illicitè contrahitur matrimonium, & nihilominus ſi contrahatur, ſortitur ſuum valorem. Neque obſtat, quòd contrahentes ſint ſpecialiter, & perſonaliter interdicti, quia cùm ſub illo interdicto non comprehendatur matrimonium, niſi fuerit expreſſum; poſſunt licitè perſonæ interdictæ matrimonio copulari. Ratio, cur matrimonium debeat in prohibitione eſſe expreſſum, eſt, quia non ſe habet ſicut alia ſacramenta; non enim eſt quid purè ſpirituale, ſed contractus civilis, & humanus per accidens à Chriſto elevatus ad rationem ſacramenti: quæ ratio eſt, ut non ſoleat interdici inſtar aliorum ſacramentorum. Tum quia in eccleſia ſpecialiter interdicta poſſe baptiſmum, & confirmationem miniſtrari docet Ugolinus *de cenſur. tabul. de interdict c. 10 §. 1 n. 2.* ergo tempore interdicti poterit etiam matrimonium licitè iniri.

Secunda ſententia negat, poſſe licitè iniri, 15
ita docent Suarez *tom. 2. lib. 32. tract. 2. c. 27. num. 28.* & alij. Nititur hæc ſententia, quia generali prohibitione vetitum eſt, ſacramenta miniſtrari tempore interdicti exceptis baptiſmo, Confirmatione, Pœnitentia, & Euchariſt à per modum viatici, ut liquet *ex c. Alma mater de ſent. excommu. in 6. c. quoniam. eod. tit. c. non eſt vobis. de ſponſal.* & *c. quod in te de pœn. & remiſſ.* atqui matrimonium verè, & propriè eſt ſacramentum, neque excipitur uſlibi ab ea generali prohibitione: ergo in illa cenſendum eſt comprehendi *argu. element. 1. §. porro. de V. S.* Tum quia tametſi ſacramentum ſit contractus civilis, nihilominus eo ipſo quòd Chriſtus elevavit hunc contractum ad eſſe ſacramentum, matrimonium in eſſe ſacramenti eſt ſpirituale, perinde ac cætera ſacramenta: & quia eccleſia generaliter prohibet tempore interdicti miniſtrari ſacramenta præter ſuprà dicta; non eſt ab illa generali prohibitione excludendum matrimonium.

Ex his duabus ſententiis per diametrum oppoſitis, quamvis prima ſit probabilis: ſecunda tamen eſt tutior. Cæterum probabilitas primæ ſententiæ ex eo etiam poteſt evinci, quia tametſi in *c. ſi ſententia de ſent. excommun. in 6.* generatim prohibeatur tempore interdicti ſuſceptio ſacramentorum exceptis caſibus in jure exceptis: & ſacramentum matrimonij non excipiatur; id tamen poteſt explicari de ſacramentis, quæ adminiſtrantur ab eccleſia, & per miniſtros ejuſdem: atqui adminiſtratio ſacramenti matrimonij non fit per miniſtros eccleſiæ, nec eſt commiſſa eccleſiæ; ſed fit ab ipſis contrahentibus. Tum quia *in c. appellamus de feriis.* dicitur, quòd matrimonium poſſit quocunque tempore contrahi: unde in illo textu matrimonium videtur excepi ab illa generali prohibitione facta tempore interdicti.

Chriſti per matrimonium novum ratum, hoc ... converſus ineat matrimonium cum fideli, verò quia ejus conjux infidelis perſiſtat in ſua infidelitate, & nolit converti, nec poſſit eum illo de..ere ſine injuria Salvatoris: diſſolutio verò matrimonij rati per ſolemnem profeſſionem in religione approbata fit tantùm jure eccleſiaſtico.

25 Quæritur octavò, an matrimonium infidelium initum ante baptiſmum, ſi poſtea ad fidem convertantur, & matrimonium fuerit conſummatum poſſit à Pontifice diſſolvi ex aliqua juſta cauſa? Sanchez *lib. 2. diſp. 17. num. 2.* aſſerit, poſſe Ponti.. cem tale matrimonium dirimere, & citat pro hac ſententia Navarrum *lib. 3. conſ. 1. de converſ. infidel.* Ratio, quâ nititur, eſt, quia firmius eſt matrimonium ratum fidelium, quàm conſummatum infidelium: ſiquidem majorem firmitatem ſortitur matrimonium ex ratione ſacramenti, quam habet ratum inter fideles, quam ex ratione contractus civilis, & humani, quam ſol..m habet matrimonium conſummatum infidelium; proinde illud dicitur ratum, hoc autem non ita *c. quanto de divortiis*, & *c. fin. 28. q. 1.* atqui poteſt Pontifex diſpenſare in matrimonio rato fidelium, proinde à fortiori etiam in conſummato infidelium: huic ſententiæ videtur etiā adhærere Abbas *in c. ex publico. n. 14. de converſ. conjug.* ubi ait, ex ſtatuto eccleſiæ diſſolvi matrimonium per ſolam converſionem alterius conjugis.

26 Tum quia Innocentius III in *c. quanto de divortiis* ait matrimonium fidelium eſſe indiſſolubile quia eſt ſacramentum, ſeu quia repræſentat unionem Chriſti cum eccleſia, quæ eſt indiſſolubilis: ergo cùm matrimonium infidelium non ſit ſacramentum, non erit indiſſolubile ſed matrimonium fidelium ratum, & nondum conſummatum diſſolvi poteſt authoritate Pontificis; ergo etiam matrimonium infidelium, quamvis conſummatum. Verùm contraria ſententia non caret ſua probabilitate eamque defendit Pontius *lib 9. de matrim. c. 4. n. 15.* Coninck *diſp. 26 dub 5. n. 66.* ſiquidem matrimonium non poteſt ſolvi niſi in caſibus à jure expreſſis, ut ait Panormit. *in c. ex parte de converſ conjugator. V. nos autem*: ſed nullibi reperitur expreſſum, quòd matrimonium conſummatum infidelium diſſolvi poſſit: neque obſtat, quòd tale matrimonium fuerit initum in ſtatu infidelitatis; quia poſtquam ambo conjuges converſi ſunt ad fidem, non eſt ampliùs matrimonium infidelium, ſed fidelium, & conſummatum; proinde non videtur, quo jure ſolvi poſſit, cum à Chriſto talis ſolutio non concedatur, ſed tantum tunc concedatur, quando uno conjuge ad fidem converſo alter non vult converti. Sed prior ſententia eſt probabilior.

27 Quæritur nonò, an matrimonium infidelium, ſi ambo conjuges baptizentur, ſtatim fiat ſacramentum? Reſpondetur, tres eſſe Doctorum ſententias, quarum prima, quam docet Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 2. diſp 9. num. 5.* docet, cùm primùm conjuges baptizantur matrimonium in infidelitate antea initum, illicò fieri ſacramentum abſque alio novo conſenſu: eò quia tunc illud matrimonium repræſentat unionem Chriſti cum eccleſia, & incipit eſſe matrimonium inter fideles. Verùm non ſatiſfacit hæc ratio, quia inde ſequeretur, fideles conſummantes matrimonium conficere novum ſacramentum, & matrimonium, quia antequam conſummaretur, poterat per diſpenſationem Pontificis, & ingreſſum religionis ſolvi, & tantùm repræſentabat unionem Chriſti cum eccleſia per gratiam: & tantùm fit indiſſolubile, cùm primum illud conſummant, quia tunc perfectè repræſentat unionem Chriſti per incarnationem, ut deſumitur *ex c. debitum 5. de bigamis*: unde ſi matrimonium inter infideles initum fieret ſacramentum cùm primùm ambo conjuges baptizantur, eò quia tunc, repræſentat unionem Chriſti per incarnationem: etiam matrimonium ratum inter fideles, cùm primum conſummatur, fieret ſacramentum, cùm tunc fiat indiſſolubile, & repræſentet unionem Chriſti per incarnationem: atqui abſurdum eſt aſſerere, matrimonium inter fideles initum per conſummationem fieri novum ſacramentum ob indiſſolubilitatem, & repræſentationem: ergo et eo, quòd matrimonium initum inter infideles, ſi ambo conjuges baptizentur fiat indiſſolubile, & repræſentet unionem Chriſti per incarnationem, non fit ſacramentum.

28 Secunda ſententia extremè oppoſita docet, matrimonium inter infideles initum non poſſe fieri verum ſacramentum, quamvis ambo conjuges baptizentur, adhærent huic ſententiæ Pontius *de matrim. lib. 1 c. 9. num 8.* Coninck *de ſacrament. diſp. 24. dub. 2. concluſ. 9. num. 25.* Diana *tract. 6. de matrim. reſol. 126.* nititur hæc ſententia, quia matrimonium est eſſentialiter contractus initus inter baptizatos, eò quia Chriſtus ſolum contractum matrimonialem initum inter fideles elevavit ad rationem ſacramenti; atqui quando conjuges infideles baptizantur non ponitur novus contractus matrimonialis, qui elevetur ad rationem ſacramenti, neque contractus præteritus fuit initus inter baptizatos: neque poſſunt conjuges baptizati de novo contrahere; quia ſibi non poſſunt mutuò corpora tradere, quia dominium in proprium corpus jam fuerat in ſtatu infidelitatis tranſlatum, & nemo poteſt alteri tradere dominium, quod non habet.

29 Verùm neque huic ſententiæ puto adhærendum, quia infideles baptizati forent deterioris conditionis, ac cæteri fideles, & privarentur gratiâ, quam confert hoc ſacramentum. Neque obſtat fundamentum, quo hæc ſententia nititur; quia quamvis matrimonium fuerit jam initum in ſtatu infidelitatis, & mutuum corporis dominium in eodem ſtatu tranſlatum: nihilominus poſt ſuſceptum baptiſmum nil obſtat, quin poſſint ratificare per novum mutuum conſenſum matrimonium, & intendere velle in poſterum tale matrimonium eſſe ejusdem rationis cum illo fidelium: ſi enim in ſtatu infidelitatis non contraxiſſent, tunc ratione hujus mutui conſenſus coram eccleſia eſſet verum ſacra-

ſacramentum, ratione cujus ſuſciperent gratiam propriam hujus ſacramenti matrimonij, quia talis mutuus conſenſus factus coram eccleſia eſſet verus contractus civilis, & humanus, & inter baptizatos.

30 Tertia igitur ſententia, quæ mihi videtur probabilior, eſt media inter utramque, & docet tunc primùm matrimonium initum in ſtatu infidelitatis elevari ad rationem ſacramenti, quando poſt ſuſceptum baptismum ambo conjuges novos conſenſus mutuò exprimunt, vel præcedentes per aliquot ſigna extrinſeca ratificant. Putâtim tamen hanc ratificationem, ſeu hos novos mutuos conſenſus exprimendos eſſe in facie eccleſiæ coram Parocho, & teſtibus, ut poſſit impoſterum eccleſia judicare de tali matrimonio. An verò teneantur conjuges infideles poſt baptismum hanc ratificationem præſtare juxta formam, & intentionem eccleſiæ in ordine ad recipiendum hoc ſacramentum, reſpondent plures, adhuc poſſe ſine hac ratificatione uti priſtino contractu matrimonali abſq; peccato lethali, ita Rebellius *p. 2 lib. 2. q. 7. num.* 2. Bellarminus *lib. 1. de matrim. c. 5. & 15. & alij.*

31 Quæritur decimò, an qui dubitat de impedimento dirimente matrimonium, poſſit non obſtante tali dubio illud contrahere? Negativè reſpondet Layman *lib. 1. tract. 1. c. 5. §. 3. n. 23.* ubi ait, quòd ſi dubium ſit de matrimonij valore ob latentis impedimenti ſuſpicionem, & antecedat, abſtinendum ſit omnino ab illo contrahendo, tum ob favorem ſacramenti, ne invalidè adminiſtretur: tum ob illud principium, quo dicitur, mala fide contractum iniri, ac poſſeſſionem inchoari ab illo, qui initio dubitat, non jus habeat contrahendi, & poſſeſſionem capiendi.

32 Nihilominus communior, & probabilior ſententia aſſerit, dubium de tali impedimento teneri priùs diligenter inquirere de tali impedimento, an exiſtat: & poſt diligentem inquiſitionem, ſi deprehenderit, tale impedimentum non inveniri, quamvis adhuc dubitet, poſſe matrimonium contrahere, ut docent plures cum Sanchez *de matrim. lib. 8. diſp. 6. n. 18.* cui adhæret alter Sanchez *in ſelect. diſp. 43. n 44.* & Franciſcus de Lugo *de conſcient. p. 1. q. 31 num.* 180. Ratio eſt, quia poſt diligentem, & diuturnam inquiſitionem poſſeſſio ſtat pro dubitante, nec poteſt tali poſſeſſione privari, donec conſtet de tali impedimento, nemo enim ſine certo jure debet ſpoliari ſua poſſeſſione, unde poſt adhibitam ſufficientem inquiſitionem in ordine ad reperiendam veritatem, ſi conjux adhuc dubitet, poteſt matrimonium contrahere, eò quia poſſeſſio ſtat pro libertate. Quòd ſi tale impedimentum extaret, & non poſſet probari, adhuc conjuges cenſerentur bona fide contrahere, ac poſſent debitum reddere, ac petere. Idque deſumitur etiam *ex c. laudabili. & c. final. de frigid. & maleficiat.* ubi dicitur, quòd dubius de potentia naturali ſufficiente ad uſum matrimonij non debeat eligere tutiorem partem abſtinendo à contractu matrimonij, ſed licitè contrahere, & poſt initum matrimonium niti illud conſummare: ratio eſt, quia cùm homo poſſideat jus ad contrahendum matrimonium, & in dubiis melior ſit conditio poſſidentis non debet poſſeſſione talis juris privari; niſi de contrario conſtet, præſertim cum poſt diligentem, & ſufficientem inquiſitionem dubitans non potuerit tale impedimentum deprehendere: & quia tale impedimentum eſt ſolùm de jure eccleſiaſtico, ut ſupponitur; & ſi adeſſet, eccleſia ſuper illo diſpenſaret, præſumitur tunc interpretativa diſpenſatio, ſi impedimentum conſtaret.

33 Cæterum cùm dicimus in dubio meliorem eſſe conditionem poſſidentis, id procedit de quocunque dubio facti, niſi aliud fuerit jure poſitivo expreſſum. Quamobrem ſi per citatos canones licitum eſt inire matrimonium cum dubio impotentiæ ad ejus uſum; etiam licitum erit matrimonium contrahere cum dubietate de impedimento, ſi poſt diligentem, & ſufficientem inquiſitionem de illo non conſtiterit. Et quamvis plures doceant, in dubio non poſſe matrimonium contrahi; id tamen ſolùm procedit de dubio practico, nimirum quando orto dubio ſpeculativo nulla adhuc eſt facta diligentia, neque poſita ſufficiens inquiſitio ad veritatem inveſtigandam, quia tunc dubium ſpeculativum trahit ſecum practicum; & ſi dubitans contrahat, procedit mala fide, & ſi diligentiam non adhibuerit, non poteſt debitum petere, ſed tantùm reddere, niſi alter conjux etiam mala fide contraxerit, quatenus etiam dubitavit eodem modo de impedimento, & neglexit inquiſitionem neceſſariam.

34 Quæritur undecimò, an matrimonium contractum cum falſo errore alicujus impedimenti, quod revera non exiſtat, ſit validum? duæ ſunt opiniones, quarum prima docet, tale matrimonium nullum ſortiri valorem, eò quia contrahens cum tali errore non poſſit verum habere conſenſum contrahendi, quia nemo ſeriò poteſt intendere, quod omnino credit impoſſibile eſſe: atqui deficiente conſenſu contractus matrimonialis non inducit obligationem, qui enim non conſentit in contractum, non poteſt intendere ſe obligare per ipſum. Tum quia videtur hæc ſententia deſumi *ex l. is qui putat. ff. de acquir. hæredit.* ubi dicitur, credentem ſe neceſſarium hæredem eſſe, cùm verè non ſit, repudiari poſſe, eò quia opinio veritati præfertur: ergo à pari credens ſe ratione impedimenti, quod falsò extare putat, non poſſe validè contrahere, non contrahit legitimè. Tum quia hîc erratur circa matrimonij ſubſtantiam: ſiquidem conjuges exiſtimant impoſſibilem ſibi eſſe corporis traditionem. Demum quia voluntas non poteſt ferri in impoſſibile.

35 Secunda ſententia, quæ videtur probabilior, docet, matrimonium valere, dummodo contrahentes intendant contrahere eò meliori modo, quo poſſunt, & ſi non adeſſet tale impedimentum; adeo ut conſenſus non limitetur ad illum errorem, neque eidem tantùm alligetur, ſed ut conſenſus ulteriùs tranſiens ad matrimonium ineundum, etiam ſi impedimentum non adeſſet.

Ratio

R[illegible]o m[illegible] videtur id evincere, quia tunc c[illegible]n[illegible]es non conſentiunt ſimpliciter in errorem, ſed intendunt etiam præſcindendo à tali errore, ſeu impedimento contrahere, adeò ut ſ[illegible] veluti contractus partim conditionatus, ſi impedimentum non adſit; & quia revera tale impedimentum non exiſtit, & contrahantes ſunt perſonæ alioquin habiles ad contrahendũ, nil videtur obſtare, quo minua validè contrahant. Tum quia etiam ſtante tali errora eſt poſſibi[illegible]is conſenſus, ut liquet *ex c. de ſponſ. in 6.* ubi Ponti[illegible]ex reſcripſit, ex ſponſalibus nullis ratione conſanguinitatis, vel alteriua impedimenti oriri publicam honeſtatem, dummodo adſit conſenſus[illegible] unde textus ſupponit poſſibilem eſſe conſenſum etiam cùm impedimento dirimante.

36 Tum qui[illegible] *in clement. unic. de conſang.* axcommunicantur contrahentes in gradu prohibito: quod non al[illegible]ter contingir, niſi ſupponatur, quòd poſſit eſſe conſenſus, ut ſine illo non incurratur exc[illegible]mmunicatio.

37 N[illegible]que argumanta, quibus nititur prima ſen[illegible]entia, magni ſunt ponderis. Ad primum deſumptum *ex l. is qui putat*, reſpondet Covarruvias *§. 7. num. a.* opinionem eſſe præferendam in eo caſu veritati, aò quia ad eum actum necaſſe ſit[illegible] ut agans ſciat, ex qua cauſa, & quo jure eundem actum agat: id autem ad matrimonium non requiritur. Ad ſecundum communiter negant, erorem circa va[illegible]orem matrimonij illud irritare[illegible] idq[illegible]e ſolet à parievinci da aliis ſacramentis. Ad tertium, voluntatam non ferri in omnino impoſſ[illegible]le, ut explicuimus, quia conſenſus i[illegible]le eſt quaſi conditionatus, ſi poſſum, contraho matrimonium, & talis conditio eſt de præſenti, quia tunc contrahena dicit, ſi non teneor ſortè aliquo impedimento, tavara contraho matrimonium.

38 Quæritur duodecimò, an liaitum ſit contrahere matrimonium cum impedimanto dirimente ex timora mortis, vel alterius gravis damni? Communior ſententia eſt affirmativa, quia cùm impedimantum dirimens ſupponatur eſſe eccleſiaſticum, eccleſia non obligat cùm tanto rigore, & ſupponitur ejus interpretativa diſpenſatio. Hinc ſi mortis periculum immineat, poteſt qnis validè contrahere, tametſi ſciat adeſſe aliquod impedimentum acclaſiaſticum dirimens.

39 Hinc Joannes Sanciua *in ſelect. diſp. 35. n. 6.* ait, ob timorem mortis, & gravem cauſam in ad[illegible]iniſtrandis ſacramentis licitam eſſe ſimulationem, ut ſi hæreticus minaretur mortem, ſi ſacerdos non conſecrarat omnem panem dilatum in [illegible]orum: poſſet enim tunc ſacerdos non habere intentionem conſecrandi, & uti æqui[illegible]o[illegible]tiunc ad declinandam mortem. Similiter conſe[illegible]arius poteſt ſine intentione proferre verb[illegible] [illegible]ſolutionis circa indiſpoſitum pœnitantem, ſi [illegible]c [illegible] comminetur mortam, niſi abſolutione[illegible] [illegible]m[illegible]ertiat, ſi conſeſſarius alia via mortem no[illegible] [illegible]o[illegible]et evadere: ſed poſtaa data occaſione p[illegible] [illegible]um monere, ut iterum confiteatur cum debita diſpoſitiona. Tum quia ſecundùm aliquos licitum etiam videtur aſſa Sacerdoti miniſtrare hoſtiam non conſecratam pro conſecrata mulieri, quam maritus compellit ad communicandum, & ſine jactura famæ non poſſit communionem omittere.

Verùm id mihi non videtur probabile, quia eo ipſo, quòd ſacerdoa miniſtraret hoſtiam non conſecratam pro conſecrata, præberet circumſtantibus occaſionem idololatriæ, adorarent enim creaturam loco ipſius Dei. 40

Quare alij ad tollendum periculũ idololatriæ, cantent, poſſe hoſtiam non conſacratam pro conſecrata miniſtrari peccatori occulto ſcienti, & petenti ſibi dari ob vitandam infamiam, dummodo proponatur hoſtia conſecrata adoranda, & a tergo poſt illam ſacerdos habaat aliam non conſecratam, quæ non videatur à circumſtantibus, & non adoratur, & hoc totum fiat ex conſenſu ejusdem peccatoris communicantis, ne etiam ipſe ex conſcientia erronea adoret hoſtiam non conſecratam pro conſecrata. 41

Verùm neque hanc induſtriam putârim admittendam ad fugiendum pariculum idololatriæ, ratio eſt, quia ſacerdos, qui tali arte, & induſtria miniſtrat hoſtiam non conſecratam, quamvis à tergo alterius conſecratæ illam ponat, nihilominus ſamper exhibet adorandum diſtinctum individuum hoſtiæ non conſecratæ. Tum quia adſtantes poſſunt ſamper diſtincto actu adorare illam hoſtiam, quam tunc ſacerdos communicanti porrigit, non anim eſt in potaſtate miniſtri impedire talem adorationem. Tum quia fideles, quando ſacerdos ad populum converſua tenet digitis à targo alteriua conſecretæ aliam non conſecratam, adſtantes adorant totum id, quod ſacerdos manu oſtandit populo, proinda adorant atiam hoſtiam non conſacratam, quod non eſt licitum, tametſi adoretur eodem actu cum alia conſecrata: quia creatura nunquam poteſt coadorari adorationa abſoluta eadem adoratione, quâ adoratur Deus. 42

Quæritur tertiodecimò, an matrimonium ex defectu conſenſus alterius conjugis revalidetur, ſi poſtea qui non conſenſit inſcio alio conjuge conſentiat? Reſpondent plures cum Sanchez *tom. 1. lib. 2. diſp. 32. num. 12.* affirmativè, quia conſenſus altarius conjugis, qui verè, & legitimè conſenſit, adhuc perſeverat habitualiter, imò etiam virtualitar in ipſo actu, quo ab alio patit debitum: ergo advaniente conſenſu alterius, qui fictè conſanſit, revalidaror matrimonium quocunque temporis ſpatio interjecto; quia in conjuga, qui verè conſenſit, ſemper manet talis conſanſus, cùm ſemper putet validum eſſe matrimonium, ſempérque petat debitum. Imo non eſt opus, ut alter, qui fictè conſenſit, iterum coram Parocho, & teſtibua conſentiat: quia cùm talis fictio fuerit tantùm interna, ac in mente contrahantis, & eccleſia non judicet niſi de externis, ideo in foro ſori prior conſenſus licèt fictus mentaliter, ab eccleſia habetur pro valido, quod ſufficit, ut poſſit eccleſia probare valorem talis matrimonij. Tum quia conſenſus coram Parocho, & teſtibus, tunc ſolum aſt neceſſarius, quando omnino celebratur 43

matrimonium ; & in noſtro caſu tantùm ſupplerur internus conſenſus.

44 Hinc qui invalidè contraxit cum impedimento dirimente obtenta diſpenſatione non tenetur iterum conſantire coram Parocho, & teſtibus, quia cum ſemel coram illis contraxerit, licèt invalidè ob occultum impedimentum dirimans; nihilominus ſufficit, ſi rurſus ſecretè verè conſantiat impetrata priùs diſpenſatione impedimenti, niſi ſortaſſis adſit periculum, ut ab aliquibus detegatur impedimentum, & probetur in foro axterno: ſtante enim tali periculo celebrandum iterum eſſet matrimonium coram Parocho, & teſtibus, maximè ſi & ipſi conſcij eſſent talis impedimenti, quamvis aliàs occulti; quia cùm ipſis non conſtet in foro eccleſiæ de validitate, ſed tantùm de nullitate matrimonij, non ſunt teſtes valoris, ſed nullitatis talis matrimonij. Cæterum ſi nullum tale ſubſit periculum ſufficit, ſi obtenta diſpenſatione, qui contraxit cum impedimanto dirimente itarum conſentiat, non enim hic caſus cenſetur comprehenſus in generali decreto Concilij, quia illud ſolum matrimonium dicitur clandeſtinum, quod non poteſt probari in facie eccleſiæ eſſe contractum: & in noſtro caſu, cùm ſupponatur impedimentum omnino occultum, matrimonium antea initum coram Parocho, & teſtibus probatur ab eccleſia.

45 Quæritur quartodecimò, ad quid teneatur, qui ſpa conjugij virginem decepit, quam corrupit? Reſpoudetur, quòd ſi promiſit conjugium, & ex vi talis promiſſionis pualla permiſit ab illo violari, tenetur eam ducere, tametſi ſictè ei promiſerit. Limitatur tamen id à Doctoribue multiplieiter. Primò ſi deceptor ſit longè nobilior, ac multò longè opulentior, & puella id ſciverit; quia tunc facilè ſuſpicari potuiſſet, virum non niſi fictè conjugium promiſiſſe, ut ea abutaretur. Secundò ſi ex aliis circumſtantiis poteſt puella facilè conijcere, ipſum non ſincerè promittere, vel quia utatur verbis amphibologicis, val loquatur inconſtanter, val extra conſuetudinem exageret. Tertiò ſi aliquod impedimentum legitimum intervenerit, ut ſi fiat ejus affinis, ſi nubat alteri per verba de præſanti, ſi ſacros ordines ſuſcipiat, ſi grava aliquod damnum, & ſcandalum ex tali matrimonio ſit ſubſecuturum. Quartò ſi puella poſtea cum alio fuerit fornicata, in quo caſu non ampliùs tenetur alius illi ſatisface. Quintò ſi aſſerenti ſe virginem promiſit nuptias, & poſtea eam non deprehenderit virginem. Sextò quamvis ex puellæ varbis non fuerit daceptus, ſi tamen eam non deprehenderit virginem, tunc ſufficit, ſi pecuniâ compenſet: quia licèt ex vi promiſſionis obligetur ad illam ducendam, quia tamen puella non fuit virgo, ſufficit, ſi pecuniâ eidem ſatisfaciat. Similes caſus ſolent frequenter contingere, ut ſi vir ſit longè nobilior, & ditior, & puella potuerit conijcere, eum verè non promittere, compenſatur damnum, quod fuit ipſi illatum per congruam dotem, quâ poſſit alteri nubere.

Quæritur qnintodecimò, an pater teneatur 46
dere dotem filiæ, ſi hæc aliundè jam habuerit competentem dotem? Certum eſt, patrem teneri filiam dotare, ut deſumitur ex *l. 19. ff. de ritu nuptiar. l. final. C. de dot. promiſſ. §. neque enim leges:* unde difficultas, eſt, an poſſit etiam pater compelli ad dotandam filiam, quæ aliunde jam habuit congruam, & ſufficientem dotem, Plures Juriſperiti in ea ſunt ſententia, ut putent, patrem tunc non poſſe compelli ad dotandam filiam, ita docent Bartol. *ad l. 22. §. 4. ad Trebel.* Alciatus *l. 18. parerg. c. 3.* Coraſius *ad l. qui liberos n. 53. ff. de ritu nupt. c. 8. n. 7.*

Nititur hæc ſententia, quia ceſſante ratione 47
æquitatis, quæ ſola ſuadet filias eſſe dotandas, ceſſat etiam ipſa æquitas, & lex quæ jubet filiam dotari *l. plane ff. famil. Herciſc. l. adigere. §. quamvis de jure patron. c. ceſſante lege de appell.* atqui filia ſi aliunde habeat ſufficientem dotem, vel ſit dives non indiget ampliùe dote patris, & ceſſat æquitas, & ratio juris, quæ patram obligat ad dotandam filiam: ſiquidem æquitas in eo fundatur, ut filia poſſit mediante dote honeſtis, ac paribue nubere maritis; ergo etiam ceſſat in divite filia lex, quæ patri injungit filiam dotare.

Secundò, quia pater non cogitur alimenta 48
præſtare filiæ, quando hæc facta eſt locuples: conſequenter nec compellitur dare dotem, qnia hæc comparatur præſtationi alimentorum: antecedens liquet *ex l. ſi quis à liberis. § ſed ſi ſoluis. ff. de agnoſc. liber.* unde non poteſt pater compelli ad dandam dotem filiæ locupleti.

Tertiò, quia ſpecialiter, & ſingulari jure 49
indultum eſt contra regulas juris communis, ſcilicet in ſavorem matrimonij, ut pater adhuc vivens teneetur filiæ aliquid dare loco dotie: unda id ſtrictè accipiendum eſt, proinde raſtringendum ad illum caſum, quo filia aliunde dotem non habuerit, val non ſit dives: ratio itidem eſt, quia omnis interpretatio, ita debet fieri, ut jus commune minua lædatur *c. cùm dilectus de conſuet.*

Nihilominus affirmativa ſententia commu- 50
nior videtur, quia regula juris eſt, ut ea, quæ in favoram, & commodum alieujus ſunt introducta, non debeant in odium, & detrimentum ejusdem detorqueri *l. qued favore. C. de legib.* ſed ad commodum filiæ pertinent, quæ ipſa aliunde accepit, vel fnerunt ipſi dono data, vel ex quocunque titulo acquiſita, proinde non debent in odium ejusdem detorqueri: & id contingeret, ſi ob bona, quæ aliunde filia acquiſivit, pater deberet aidem dotem denegare.

Præterea qoia *in l. final. C. de dote promiſſ.* 51
& l. 19. ff. de ritu nupt. generalitar, & indiſtinctè dicitur officium patris eſſe dotare filiam, & ab hoc officio non liberatur pater, ex eo, quòd adventitiæ (divitiæ) filiæ accedant, quia pater non debet deeſſa ſuo muneri, nec denegare filiæ, quod ipſi debetur. Tum quia in *d. l. final. C. de dot. promiſſ.* filia habebat bona adventitia, & nihilominus dicitur ad patrem pertinere officium eam dotandi.

Hac

Hæc ſententia probabilior eſt, eique adhærendum.

53 Hinc ad primum fundamentum ſententiæ negativæ, negatur aſſumptum, nimirum, quòd re et ratio æquitatis dotandi filiam, ſi hæc aliunde diteſcat, quia dos debetur filiæ, eò quia ſit pars ſui patris, a quo fuit genita. Tum quia dos conſtituitur filiæ, ut faciliùs hæc poſſit nubere, & onera matrimonij maritus beneficio dotis poſſit ſuſtinere: atqui bona paraphernalia uxoris non inſerviunt oneribus matrimonialibus ſuſtinendis, tametſi illa ampliſſima fuerint, & filia poſſit abſolutum, & diſpoſitivum dominium ſibi retinere circa bona omnia paraphernalia ergo tametſi filia aliunde diteſcat, quia tamen illius divitiæ accenſentur bonis paraphernalibus, adhuc eidem debetur à patre dos, qua maritus poſſit onera matrimonij ſuſtinere. Ad id, quod addebatur, quòd in filia divite ceſſet æquitas eam dotandi. Reſpondetur id non eſſe verum, quia filiæ diviti alimenta non tenetur pater ſuppeditare, eò quia habeat unde poſſit ali; ſed ut maritus poſſit ſuſtinere onera matrimonij, & cum illa non ſuſtineat ex bonis paraphernalibus uxoris, tenetur ex dote ea ſuſtinere. Præterea cùm dotis præſtatio defendat ex ſingulari privilegio, facienda eſt amplíſſima ejus interpretatio *l. penult. ff. de conſtit. princ.* Idque vel maximè procedit, quia publicam concernit utilitatem *l. 1. ff. de ſolut. matrim. & l. 2. §. de jure dotal.* Demum habetur regula juris jubens, in dubio pro dotibus reſpondere.

54 Quæritur decimo ſextò, an pater teneatur etiam dotare filiam ſpuriam? Reſpondetur, teneri patrem etiam aliquo modo dotem conſtituere filiæ ſpuriæ, adeò ut ad id poſſit etiam compelli, non tamen ut dos excedat alimentorum quantitatem, ad quæ ſubminiſtranda jure naturæ obligatur, hinc Covarruvias *a p. de ſponſal. c. 8. §. 6. num. 11.* Barboſa *4. p. l. 1. num. 65. ff. ſolut. matrim.* & alij aſſerunt, patrem teneri filiæ ſpuriæ dotem conſtituere pro quantitate alimentorum, ne illius pudicitia periclitetur, & dicunt id etiam procedere, quamvis aliunde habeat, vel polleat arte, quâ poſſit illa ſibi comparare, quæ neceſſaria ſunt. Verùm tunc deobligari patrem eſt ſententia communior, *argu. l. ... a liberis, §. ſed filius. ff. de liber. agnos.* & tradit Barboſa *4. l b. 1. num. 61. de ſolut. matrim.* quia pater filiæ ſpuriæ tantùm tenetur ſuppeditare neceſſaria alimenta, quando ipſi deſunt.

55 Hinc quæ à patre donantur filiæ ſpuriæ, non transeunt ad ipſius hæredes adeò ut dos ſpuriæ data à patre, non ſecus ac fundus datus filio ſpurio vel quodvis aliud pro alimentis relictum, ac donatum a patre ad filios, vel hæredes non transeat, ſed ad patrem, ſi res dono data exiſtat ... ſpuriæ revertatur, vel ejus hæredes, ... etiam procedit de bonis à patre datis filio ſpurio. Sin verò filius, vel filia ſpuria hæredes ... relinquant indigentes ſuſtentatione, ac nec ex aliis bonis parentum, nec ... poſſint commodè ali, tunc jus habent, non ut hæredes, ſed ex propria perſona, ut eorum Avus, qui pater ſpuriæ filiæ, vel ſpurij filij erat, ex eadem dote, vel iiſdem bonis datis filio ſpurio, vel ex aliis, prout magis placuerit, ipſis alimenta conſtituat, ut notat Rebellius *p. 2. lib. 5. q. 8. ſect. 3. & ſequent.*

56 Quæritur decimo ſeptimo, an Avus teneatur dotare Neptem, & frater ſororem? Reſpondetur cum diſtinctione, ſi pater ea laboret paupertate, ut non poſſit congruam dotem filiæ ſuppeditare, tunc æquitas exigit, ut inopiæ patris Avus ſuccurrat: etenim cùm pater teneatur ex officio ſuccurrere filio, ita etiam illis, qui ex ſuo filio naſcuntur. Sin verò pater poſſit congruam ſubminiſtrare dotem filiæ, tunc avus non tenetur: quia avus nonniſi ſecundariò, & ad ſupplendum defectum filij tenetur neptem dotare: & ſublato tali defectu in filio, tota obligatio devolvitur ad patrem: cùm enim avus non obſtringatur niſi propter filium, ideo avus non niſi ſecundariò tenetur: obligatio autem ſecundaria ceſſat, ubi principalis poteſt ſolvere *authent. præſent. C. de fidejuſſ.* Quòd in defectu principalis ſeu patris teneatur avus neptem dotare deſumitur *ex l. fin. §. utramque. C. de dot. promiſſ.* ubi Juſtinianus Imperator ait, paternum eſſe officium progeniem ſuam dotare: atqui, nomine progeniei; non ſolùm intelliguntur filij, ſed etiam nepotes, & pronepotes *in l. final. C. de emancip. liber.* hinc Martianus *in l. 16. de rit. nupt.* indiſtinctè ait, habentes liberos in poteſtate compelli in matrimonium collocare; & nomine liberorum intelligi omnes deſcendentes liquet *ex l. ſed ſi hac. §. fin. ff de in jus vocan. l. liber. ff. de V. S.* Ratio itidem id ſuadet, quia non minus avi, quàm patris intereſt nuptui collocare neptam, ne cum maximo generis, & familiæ probro cogatur vitam eligere turpem.

57 Quid verò dicendum ſit de fratre, an teneatur ſororem dotare? Certum eſt, ſororem uterinam ex eadem matre, non ex eodem patre natam non teneri dotare, quamvis inops ſit, ut notat Paulus juriſconſultus *in l. 12. ff. de adminiſtrat. tutor.* ubi ait, ſed non dabit tutor dotem ſorori pupilli natæ ex alio patre, quamvis aliter non poſſit nubere. Sin autem ſoror ſit conſanguinea, ſeu ex eodem patre, licèt ex alia matre communior ſententia eſt, ut frater teneatur eam dotare, eò quia teneatur alere ſororem conſanguineam, & germanam *l. ſi quis à liberis. §. utrum. ff. de cognoſ. liber. argu. in l. 12. §. 3. de adminiſt. tut.* ubi expreſsè dicitur, quòd tutor non teneatur dotem conſtituere ſorori pupilli ſui ex alio patre natæ: unde à contrario ſenſu valet argumentum, quòd teneatur ex eodem patre natæ dotem conſtituere *argu. l. 1. ff. de offic. ejus qui mandat.* ubi dicitur, argumentum à contrario ſenſu ductum eſſe validiſſimum. Id a fortiori procedit de ſorore ex eodem patre, & matre nata, imò tunc non excuſatur frater, eò quia adhuc ſit minorennis, vel neceſſitatem habeat alienandi aliqua immobilia ad ſupplendam dotem: quia cùm cauſa ſit urgens, & à jure communi approbata ex mandato

dato judicis poteſt talis alienatio fieri citra periculum reſtitutionis *l. final. C. de in integ. reſtit.* Imò neque excuſatur ex eo, quòd à patre ſoror ſit exhæredata: neque ex eo, quòd ipſe ſit factus clericus, nec alia bona habeat, niſi quæ ex beneficiis colligit: ſiquidem ex eorum fructibus alere, & dotare ſorores inopes poteſt, quia eſt opus pietatis, & ſimul naturalis obligationis, & juri maximè conforme.

58 Excuſatur tamen frater ab obligatione dotandi ſororem inopem, ſi ejus mater vivat, vel avus paternus, & maternus, qui poſſiot dotem ſuppeditare: quia omnes aſcendentes præferuntur fratri in ſucceſſione *authent. defuncto, C. ad Terbel.* proinde debent etiam præferri in obligatione. Tum quia deficiente patre onus alendi, & dotandi filias incumbit matri diviti *l. ſi quis à liberis. §. utrum. ff. de liber. agnoſ.* & fratri non competit niſi in ſubſidium, ut rectè notat Rebellius *p. 2. lib. 5. q. 4. num.* 13. ubi etiam addit, quòd ſi frater adminiſtrâſſet bona ſororis, ex quibus dos conſtitui poſſet, non compellitur eam dotare, & ſi dotem illi conſtituat, cenſendus eſt, id facere ex bonis ſororis, ſi ſeparata ſint: alioquin ſi indiviſa, & communia fuerint, cenſendus eſt in foro externo habuiſſe animum donandi quoad eam dotis partem, quæ eum tangeret *l. unicam. § accedit. C. de rei uxoria action.* & notat Menochius *lib. 2. de arbit. caſ. 88. num. 47.* & Barboſa *4. p. lib. 1. ff. ſolut. matrim. num.* 141. In foro tamen conſcientiæ attendenda eſt intentio donaotis, quia ſi tantùm intendebat de ſolis bonis ſororis illi dotem conſtituere, non tenetur quidquam de propriis bonis ſuppeditare ad conſtituendam ei dotem.

59 Quæritur decimooctavò, an filius teneatur dotare matrem tranſire volentem ad ſecundas nuptias? Affirmativè reſpondet Arbrectus *diſp. de dote. theſi* 109. & nititur ad id evincendũ. Primò quia ſi frater ſorori indigenti tenetur dotem conſtituere, à fortiori filius matri, cùm major ſit obligatio, in matrem, quàm in ſororem. Secundò quia pietas, ratione cujus filius jure divino, & humano matri obſtringitur, id exigit, ut filius matris adhuc juvenis pudori, & honori conſulat; maximè cum ipſius quoque filij interſit, ut mater, quæ ſe continere non poteſt, iterum nubat, ne cum maximo generis, & familiæ probro, ac dedecore turpem cogatur vitam eligere. Tertiò quia *in l. 1. C. de alien. liber.* habetur reſcriptum Imperatoris Antonini, in quo dicitur, juſtum, & æquum eſſe, ut liberi ſuccurrant neceſſitatibus parentum: & quia ob incontinentiam dos eſt neceſſaria matri, ut poſſit ad ſecundas nuptias tranſire, ſequitur quòd filius teneatur eidem neceſſariam dotem ſuppeditare. Quartò quia filius tenetur matrem inopem alere, & ei quæ ad victum neceſſaria ſunt ſuppeditare: atqui dos eſt ſpecies alimentorum; proinde tenetur filius matri indigenti eam dare.

60 Nihilominus contraria ſententia communior eſt, ac verior, quia nemo poteſt obligari, nec compelli aliquid conferre, ut inde eidem injuria inferatur *l. qui accuſare. C. de edend. l. nimis grave. C. de teſtibus*: atqui mater, eo ipſo, quòd tranſit ad ſecundas nuptias infert filiis injuriam *nov. 2. c. 1. & c. 3. de ſecundis nupt.* proinde non tenetur filius ſuppeditare dotem matri volenti tranſire ad ſecundas nuptias. Tum quia filius non tenetur matri munera nuptialia mittere *l. 13. final. ff. de adminiſt. tutor. l. 1. §. præterea. ff. de tutor. & ration. diſtrahen.* Tum quia ſi filius matrem tranſeuntem ad ſecundas nuptias dotaret, patrem offenderet, cujus anima contriſtatur de hiſce ſecundis nuptiis propriæ uxoris, ut notant Juriſperiti: quæ tamen ratio non urget, quia ejus maritus ſi ſit in loco ſalutis deberet potiùs gaudere, ne ejus uxor ob incontinentiam periclitaretur. Adeſt tamen in jure alius textus *in l. ſi vinea C de præſcript. long. temp.* ubi mater ſi tranſeat ad ſecundas nuptias, & vitricus det illi in dotem res filij, nihil filio præjudicat: atqui præjudicaret, ſi hic ad dotandam matrem foret adſtrictus, ut notat Coraſius ad *l. 19. num. 63. de ritu nuptial.*

61 Hinc ad fundamenta oppoſitæ ſententiæ reſpondetur, ad primum eſſe diſcrimen inter ſororem, & matrem, quia conjugium ſororis non vertitur injuriæ fratri, ut conjugium matris; & nemo poteſt compelli ad conferendum aliquid, ex quo ipſi inferatur injuria. Ad ſecundum pietatem exigere, ut filius ſuccurrat matri indigenti: non ita ſi id cederet in injuriam filij, hinc liquet etiam ſolutio ad tertium petitum ex decreto Imperatoris Antonini. Ad quartum teneri quidem filium ſuppeditare matri indigenti neceſſaria alimenta non ita dotem, quâ tranſeat ad ſecundas nuptias; diverſa eſt enim alimentorum ac dotis ratio, alitur enim inops mater abſque injuria filij, non verò dotatur ſine ejus injuria: unde quamvis filius cogendus ſit ad matrem alendam *l. 1. §. 1. ff. de tutel. & ration. diſtrahen.* non tamen compelli debet ad illam dotandam, quia ſecundæ nuptiæ injuriam inferunt filio.

62 Præterea neque mater tenetur per ſe filias dotare, quia hæc obligatio ad patrem pertinet non ad matrem, *l. neque mater. C. de jure dot. l. regia 9. tit. 11. p. 4.* excipitur tamen, niſi urgens aliqua, & rationabilis cauſa intercederet, ut etiam notatur in *præfat. l.* ſufficiens autem cauſa cenſetur, ſi filiæ pudicitia periclitaretur, niſi nuberet, & aliunde dotem non haberet. Excipitur etiam ſi mater hæretica eſſet, vel infidelis, & filia catholica, quia tunc in favorem religionis compellitur mater filiam dotare uſque ad legitimam portionem ei competentem, tametſi ex patre, vel aliunde dotem haberet, & deſumitur *ex l. cognovimus C. de hæret.*

63 Quæritur decimononò, an hæretici in ſecundo, tertio, vel quarto conſanguinitatis gradu conjuncti, ſi matrimonium contrahant, hoc validum ſit, & an ſi convertantur ad fidem catholicam debeant iterum contrahere? Reſpondetur, hanc quæſtionem dependere ab illa alia. an leges eccleſiaſticæ de impedimentis matrimonij præſertim dirimentibus obligent etiam hæreticos, in quos perinde ac in catholicos vim

ſuam

[illegible] Et putârim æque hæ[illegible] legibus ec[illegible] [illegible] matrimonio, præſertim [illegible] reſpondetur quæſtio, [illegible] junctis ſan[illegible] vel quarto gradu eſſe [illegible] convertantur ad fidem ca[illegible] contrahere, petiti prius, [illegible] diſpenſatione ſuper gradi[illegible] dirimentibus matrimo[illegible] ſacram Congregationem [illegible] Tridentini interpretem [illegible] Congregatio[illegible] *de matrim. hæ*[illegible] cenſuiſſet ex inolita con[illegible] non ſubiscere legibus ec[illegible] entis matrimonij etiam [illegible] propterea matrimonia, quæ [illegible] untur in ſecundo, tertio, vel [illegible] ſanguinitatis valida eſſe, poſtea [illegible] ſententia, & ſubdit *de matrim.* [illegible] tamen quia ſacra Congregatio [illegible] Pontificis prædicta matrimo[illegible] irritat, ac nulla, & irrita de[illegible] deo, & ſeo ſecundo, illa [illegible] valere, quam contra[illegible] per ſententiam Judicis [illegible] reſcindi, ac diſſolvi, etiam [illegible]

64 [illegible] ex [illegible] ſumitur, quia hæretici, ex [illegible] perunt, ſubjiciuntur juris[illegible] ac proinde obligantur legi[illegible] quoties enim ſubjicitur quis [illegible] Principis, obligatur etiam [illegible] retici per hoc, quod ſuſci[illegible] um ingrediuntur eccle[illegible] a jurisdictioni ſubjiciun[illegible] tur. quapropter, ſi hæ[illegible] erunt in ſecundo, tertio, vel [illegible] conſanguinitatis, & poſtea [illegible] antur ad fidem catholi[illegible] donec impetrata diſpenſa[illegible] e iterum contrahant, & [illegible] onio nati incipiunt eſſe [illegible] & nati ſint ante con[illegible] a in commodum prolis [illegible] ione retrotrahitur [illegible] e contraxerunt.

65 [illegible] e inter infideles, & hæ[illegible] undo, tertio vel quar[illegible] juncti & matrimo[illegible] vertantur ad fidem, non [illegible] proles eſt legitima, ut [illegible] Ill. in *c. de infidelibus de* [illegible] ur etiam in *c. gaude*[illegible] criminis eſt, quia cum [illegible] eperint baptiſmum, [illegible] onibus canonicis ſunt [illegible] & [illegible] juriſdictione [illegible] *quid enim ad nos de* [illegible] *ar?* declaravit D. Paulus [illegible] are de infidelibus, [illegible] ni eccleſia[illegible] ex quo ceperunt bap[illegible] eccleſiæ & [illegible] ci, præſertim diti[illegible]

[illegible] *m. IV.*

mentibus matrimonium; proinde ſi reſipiſcentes convertantur ad fidem catholicam ſeparantur, ſi matrimonium in gradibus prohibitis contraxerint, donec impetrata diſpenſatione iterum contrahant.

66 Quòd vero hæretici obligentur legibus eccleſiaſticis docent Suarez *lib. 4. de leg. c. 19. n. 2.* & Lugo *tom. 3. in 3. p. diſput. 15. ſect. 7. n. 147.* ubi ait: Abſurdiſſimum eſſe negare hæreticos obligari legibus eccleſiaſticis, eo quia leges eccleſiæ non receperint. Imò ſacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini interpres die 18. Januarij anno 1605. declaravit irrita eſſe matrimonia, quæ hæretici coram ſuo Prædicante celebrant in locis, ubi eſt publicatum Concilium Tridentinum; ſcripſit enim ſacra Congregatio ad Epiſcopum Tricarienſem tunc Nuntium Apoſtolicum in Belgio hæc forma verba: *Hæreticos quoque ubi decretum c. . Concilij Trident. eſt publicatum teneri talem formam obſervare, & propterea etiam iſtorum matrimonia abſque forma Concilij quamvis coram Miniſtro hæretico, vel Magiſtratu loci contracta nulla atque irrita eſſe.* Hoc idem etiam aſſeruit facultas Theologica Viennenſis in Auſtria, cum enim quæreretur, an Concilium Tridentinum etiam hæreticos Auſtriacos in cauſis matrimonialibus ita obliget, ut ſi extra Auſtriam ſine proprij Parochi conſenſu in Hungaria copulentur pro veris & legitimis conjugibus talitec copulati ſint habendi, nec ne? Facultas Theologica ut huic quæſtioni ſatisfaceret, reſpondit die 19. Maij anno 165 quo tempore fuit quæſitum, hæreticos degentes in Auſtria, ubi decretum Tridentini fuit ubique promulgatum, eo obligari, adeo ut ſi matrimonia contrahant, cum impedimentis dirimentibus ſit hoc nullius valoris. Poſtea ſubdit: *Si ejuſmodi Acatholici in fraudem decreti Tridentini eo fine ut ſine proprij Parochi præſentia matrimonium contrahant ad illas Hungariæ partes, ubi decretum non ligat, proficiſcantur, eorum matrimonium ita contractum eſt irritum.* Teneri igitur hæreticos legibus eccleſiaſticis docent communiter ferè omnes.

Neque enim ulla apparet ratio, cur Ponti- 67
fex non habeat pro irritis omnia matrimonia hæreticorum, ſi hæc fuerint ita cum impedimento dirimente; quia ſi aliquid poſſet eos excuſare maxime eſſet conſuetudo: verùm hæc non poteſt illis patrocinari, quia non poteſt tollere vim legis, niſi ex tacito vel expreſſo conſenſu Principis, quod vel maximè locum habet in legibus eccleſiæ: hæc autem non præſumitur conſentire in illas conſuetudines, nec illos eximere à communi lege, qui ſunt eccleſiæ rebelles, non enim præſumendum eſt, Principem tacitè aſſentiri conſuetudinibus ſuorum ſubditorum qui ab ipſo rebellârunt; & per tales conſuetudines ſuas leges corrumpunt: cùm enim immediate adverſetur bono communi, & authoritati ipſius Principis, non poteſt præſumi tacitus ejus conſenſus in tales pernicioſas, pravasque conſuetudines. quæ proinde deſectu expreſſi, & taciti conſenſus Principis nunquam

poſſunt

poſtea intentionem contrahendi coram Parocho Catholico, quia parère tunc Magiſtratui acatholico perinde videtur eſſe, ac profiteri ſectam hæreticorum, à quibus Miniſter hæreticus adhibetur tanquam perſona ſacra: hinc ſi matrimonium conſumment antequam à legitimo ſacerdote catholico copulentur, procul dubio fornicantur, peccántque lethaliter. Tunc Miniſter hæreticus adhibetur, ut perſona ſacra, quando adhibetur ut Miniſter eccleſiæ, ſeu ad quandam cæremoniam religioſam efficiendam, ut ad benedictionem nuptiarum, ad orandum ſuper conjuges: & tunc neque ob periculum mulctæ, vel infamiæ incurrendæ licitum eſt contrahere coram Miniſtro hæretico: non ita tamen ſi Miniſter adhibeatur tantùm ob cauſam politicam, quia tunc non cenſetur adeſſe cæremonia religioſa, ſed tantùm quidam contractus civilis pertinens ad policiam externam.

73 Quamobrem ſi Miniſter acatholicus adhibeatur ut perſona ſacra ad cæremoniam religioſam non poſſunt coram illo Catholici contrahere in locis ubi decretum Concilij fuit promulgatum, quia in Provinciis hæreticorum Miniſter adhibetur ut is, qui dat firmitatem contractui, & matrimonio: at hæreticam dare firmitatem contractui, & matrimonio nomina eccleſiæ, & orare ſuper conjuges, ac habere populum hæreticum pro Chriſti eccleſia, procul dubio illicitum eſt, ac graviſſimum peccatum. Cæterum ſi vir Catholicus cum muliere acatholica ita conveniant, ut matrimonium prius contrahant cum Parocho catholico ut ſatisfiat viro catholico, & poſtea etiam coram Miniſtro hæretico ad petitionem uxoris mulieris hæreticæ; cùm matrimonium ſemel initum coram Parocho catholico validum ſit, non poteſt ampliùs Miniſter hæreticus adhiberi ad matrimonium ineundum, ut ad ſacram, & religioſam cæremoniam, ſed ad ſummum ob ſolam cauſam politicam.

74 Cæterum, ſi Parochia, in qua aliquando decretum Concilij Tridentini fuit obſervatum careat proprio Parocho, & Epiſcopo, & nullus ſit, qui ibi ejus vices ſuppleat, matrimoniũ valet etiam abſque præſentia Parochi ſervatâ in omnibus, in quibus poteſt, formâ Concilij, ſcilicet adhibitis duobus teſtibus, & hoc etiam procedit, ubi Parochus, & Epiſcopus metu hæreticorum latet, adeò ut verè ignoratur, ubi ſit, & ad neutrum ſit tutus acceſſus, & ita declaràſſe ſacram Congregationem referunt Diana *p. 11, tract. 6. reſol. 1.* Thomas Tamburinus *de matrim. lib. 8. tract. 6. c. 2. §. 2. n. 12.* & ita etiam docent Chappevilla *de mod. miniſt. ſacram. temp. peſt. c. ult. q. 15.* & Bellarminus. Alij tamen, & quidem meo judicio probabilius negant, valere matrimonium, quod catholici contrahunt in Hollandia, & Zelandia ſine forma Concilij Tridentini, ſeu ſine Parocho catholico; quia licet nullum hîc, & nunc habeant, poſſunt tamen ſi velint facilè habere, ſi matrimonij contrahendi causâ adeant loca vicina Catholicorum, & ibi coram Parocho catholico contrahant. Tum quia per totam Hollandiam non

deſunt ſacerdotes Miſſionarij habentes facultatem à Pontifice, vel etiam ab Ordinario aſſiſtendi matrimoniis Catholicorum in locis, ubi non permittuntur Parochi Catholici, Miſſionarij enim in locis illis induunt veſtes ſæculares, ne ab hæreticis cognoſcantur. Præterea non video, cur non poſſint in tali caſu petere diſpenſationem à Pontifice, ſicut ob impedimentum dirimens.

Quòd ſi commorantes in loco, ubi decretum Concilij fuit promulgatum, ſe transferant in alium locum, ubi non fuit promulgatum ea ſola intentione, ut ſine ullo Parocho poſſint liberè contrahere; & peracto contractu ſine Parocho, & teſtibus coram Miniſtro hæretico, vel Magiſtratu mox domum revertantur; non ſolùm tunc contrahentes graviter peccant contra antiquos canones prohibentes connubia clandeſtina, verùm etiam irritum eſt ac nullius valoris tale matrimonium ex Brevi authentico Urbani VIII. directo anno 1627. ad Archiepiſcopum Colonienſem, quo confirmat, & ubique obſervari præcipit reſponſum ſacræ Congregationis reſcribentis ad eundem Archiepiſcopum, non eſſe legitimum matrimonium ſic contrahentium cum fraude, ſeu quando incolæ tam maſculi, quàm fœminæ loci, in quo Concilium Tridentinum in puncto matrimonij eſt promulgatum, retinentes idem domicilium, ſe transferunt ad locum ubi non eſt promulgatum ſolo animo ſine Parocho, & teſtibus matrimonium contrahendi habitationem non mutantes: refert hoc Breve Pontificium Cardinalis de Lugo *reſponſ. moral. lib. 1. dub. 36.* ubi deſcribit authenticum Breve Urbani VIII. quòd ſi Breve illud revera emanavit ab Urbano VIII. nulliſt dubium, quin talia matrimonia ſint irrita. 75

76 Quæritur vigeſimo primò, an & quomodò error circa perſonam matrimonium irritet? Reſpondetur, errorem circa perſonam irritare matrimonium jure naturæ, & ratio ex eo petitur, quia tollit libertatem conſenſus, & deſumitur ex *l. ſi per errorem ff. de juriſdic. om. Judic.* ibi: *Quid tam contrarium eſt conſenſui, quàm error?* & quia conſenſus ad matrimonium eſt omnino neceſſarius, ac eſſentialis, alioquin non eſſet contractus liber, ideo error circa perſonam matrimonium irritat jure naturæ. Hinc ſicut, qui ordinatur ab eo, qui putatur eſſe Epiſcopus, cùm adhuc ſit laicus, errat, nec verè ordinem ſuſcipit: ita qui errat circa perſonam, cum qua contrahit putans eſſe Lucretiam, cùm ſit Catharina verum tunc matrimonium non contrahit: quapropter neque matrimonium inter Jacob, & Liam ratum fuit, nec perfectum ex ipſo concubitu, qui ex errore contigit, quia putabat Jacob non cum Lia, ſed cum Rachaela tunc rem habere, unde matrimonium cùm Lia tantùm ex conſenſu poſtea accedente fuit verum matrimonium, ut docet D. Thomas *in 4. ſent. diſt. 30. q. 1. art. 1. ad 4.* fuit tamen Jacob excuſatus à peccato ob ignorantiam facti, putabat enim cognoſcere Rachelem, quam ſibi deſponſaverat. Lia verò ob ignorantiam juris invincibilem fuit etiam excuſata, putavit enim jure primo-

primogenitorum, & paterna authoritate ſe legitimè deſponſatam Jacob: ſin verò error contingat circa qualitatem, aut fortunam, non verò circa perſonam, matrimonium tunc non dirimit, quia non vitiat quidquam eorum, quæ ſunt de eſſentia matrimonij, quia ut docet D. Thomas error fortunæ, & qualitatis non excludit conſenſum, & Gratianus *cauſ. 29. q. 1.* id exemplificat de eo, qui conſentit in prælaturam alicujus eccleſiæ, quam putat habere pingues proventus, cùm tamen nonniſi exiguos habeat, tametſi is decipiatur errore fortunæ, adhuc tamen cenſetur bene promotus ad talem Prælaturam: pari pacto, ſi puella nubat viro pauperi, quem putat divitiis affluere, quamvis erraverit in fortuna, non tamen matrimonium eſt irritum, quia error fortunæ non excludit conſenſum, ut nec etiam error qualitatis; ut ſi quis agrum emat, quem putat feracem eſſe, cùm reverà ſit minùs fertilis, non inde poteſt contractum emptionis, & venditionis reſcindere. Pari pacto, qui ducit in uxorem puellam, quam putat eſſe virginem, tametſi eam deprehendat poſtea corruptam, non tamen poſt initum matrimonium poteſt eam dimittere, & aliam ducere.

77 Quòd ſi error qualitatis, & fortunæ in errorem tranſeat perſonæ, tunc nulli dubium, quin matrimonium irritet, & talis error tunc contingit, quando qualitas, circa quam erratur determinat certam aliquam perſonam diſtinctam ab ea, quæ præſens eſt, ut ſi Petrus matrimonium contrahat cum Lucia filia Petri Mercatoris, & quæ ſe falsò dicebat filiam viri equeſtris, & Petrus intendebat contrahere cum filia talis viri equeſtris ſibi ex familia nota, & ad filiam illius conſenſum ſuum determinavit, adeò ut non intenderet aliam ducere, quàm filiam ex tali familia viri equeſtris, tunc enim matrimonium eſt irritum ratione erroris qualitatis tranſeuntis in errorem perſonæ. Exemplum erroris fortunæ tranſeuntis pariter in errorem perſonæ, eſt, ſi puella intenderet determinatè nubere Titio, quem falſa relatione, vel perſuaſione deluſa cenſet eſſe primogenitum, ac præcipuum hæredem bonorum paternorum; cùm tamen poſtea deprehenderit non eſſe primogenitum familiæ, ſed natu minorem, qui ſola, & ſimplici penſione vitalitia juxta leges patrias debet eſſe contentus, tunc enim error fortunæ dicitur etiam tranſire in errorem perſonæ, ac irritare matrimonium, ut docet D. Thomas *in 4. ſent. diſt. 30. q. 1. art. 1. ad 5.* ubi ait: *Error nobilitatis in quantum hujusmodi non evacuat matrimonium eadem ratione, qua nec error qualitatis: ſed ſi error nobilitatis, vel dignitatis redundat in errorem perſonæ, tunc impedit matrimonium: unde ſi conſenſus mulieris feratur in iſtam perſonam directè error de nobilitate ipſius non impedit matrimonium. Si autem intendit conſentire in filium Regis, quicunque ſit ille, tunc ſi alius præſentetur ei, quàm filius Regis, eſt error perſonæ, & matrimonium impeditur.*

78 Quæritur vigeſimo ſecundò, quomodo error conditionis matrimonium dirimat? Conditio eſt, quæ cadit ſuper perſonam, quæ dicitur eſſe conditione ſerva, vel libera. Reſpondetur, errorem conditionis matrimonium dirimere, eò quia ſit contra eſſentiam ipſius matrimonij, quod eſſentialiter duo includit, nimirum perſonas, quæ conjunguntur, & mutuam poteſtatem corporum ad invicem; in hac enim mutua poteſtate propriè dicitur matrimonium conſiſtere. Et ſicut primum quòd matrimonium exigit, tollitur per errorem perſonæ, ita hoc ſecundum per errorem conditionis: ſiquidem ſervus, ac conſtitutus in conditione ſervili ſine conſenſu ſui Domini non poteſt alteri tradere poteſtatem ſui corporis, ut docet D. Thomas *in 4. ſent. diſt. 30. q. 1. art. 2.* hinc ſi mulier libera nubat viro conditione ſervili detento, ſi putavit contrahere cum viro libero, non ſervo, hic error conditionis matrimonium dirimit; idque deſumitur etiam ex *can. ſi quis cauſ. 29. q. 2.* qui deſumptus eſt ex Concilio Vermerienſi, ubi in *canon. 9.* declaratur: *Si quis ingenuus homo ancillam uxorem acceperit pro ingenua, ſi ipſa fœmina poſtea fuerit in ſervitute, ſi redimi non poteſt, ſi ita voluerit, liceat ei aliam accipere: ſimiliter ſi mulier ingenua ſervum accipiat pro ingenuo, & poſtea pro quacunque cauſa in ſervitus fuerit, niſi pro inopia fame cogente ſe vendiderit, & ipſa in hoc conſenſerit, & de pretio viri ſui à fame liberata fuerit; ſi voluerit poteſt eum dimittere, & ſi ſe continere non poteſt alium ducere*: hoc idem etiam deſumitur *ex c. ad noſtram de conjugio ſervor.* ubi Innocentius reſcribit, irritum eſſe matrimonium militis, qui ignoranter contraxerat cum fœmina, quæ conditione erat ſerva, intellecta enim ejus conditione nec facto, nec verbo voluit in eam conſentire, & propter talem errorem conditionis Innocentius III. declaravit tale matrimonium irritum.

Quòd ſi miles cognoviſſet fœminam illam, 79
quam intendebat in uxorem ducere, fuiſſe ſervam, tunc matrimonium ſuum fuiſſet valorem ſortitum, quia ſervitus cognita non impedit matrimonium ſicut ignorata. Idque deſumitur *ex can. ſi quis liber. cauſ. 29. q. 2.* qui eſt Zachariæ Papæ & ex *c. ad noſtram de conjug. ſervor.* ratio eſt, quam adfert D. Thomas *in 4. ſent. diſt. 36. q. 1. art. 1. in reſponſ. ad 1.* quia tantùm adverſatur matrimonio quoad actum, ad quem unus conjux alteri obligatur; & quem non poteſt liberè exequi ob ſervitutem alterius conjugis, qui non eſt ſui juris: & etiam quoad bonum prolis, quæ ex ſervitute parentis deterioris efficitur conditionis: atqui poteſt quilibet in eo, quòd ſibi eſt debitum detrimentum aliquod ſubire, proinde ſi alteri conjugi innoteſcat ſervitus alterius, & nihilominus matrimonium cum ipſo contrahat, hoc ſuum ſortitur valorem: rurſus quia matrimonij eſt æqualis obligatio ex utraque parte ad reddendum debitum, nequit quis requirere majorem obligationem ex parte alterius, quàm ipſe ſibi fecit. Et propter hoc ſi ſervus contrahat cum ſerva, quam putat liberam, non ob hoc impeditur matrimonium, quia ſervitus non impedit matrimonium niſi quando ignoratur ab alio con-

conjuge, qui eſt liberæ conditionis, ut docet D. Thomas *loc. cit.*

80 Cæterum jure canonico matrimonia inter ſervos inita inconſultis, ac invitis Dominis rata ſunt, quamvis antiquitùs in jure civili non haberentur ut vera matrimonia, ſed ut mera contubernia: ſed eccleſia poſtea ſervorum matrimonia invitis etiam Dominis inita rata eſſe voluit; ut liquet ex *c. Dignum de connub. ſervor.* ut ibi reſcribit Adrianus Papa, qui ea lege vult hujusmodi matrimonia rata haberi, ut ſervi debita, & conſueta ſervitia exhibeant propriis Dominis.

81 Ratio, cur hujusmodi matrimonia ſervorum debeant rata haberi adducitur à D. Thoma *in 4. ſent. diſt. 36. q. 1.* quia jus poſitivum oritur à jure naturali, & quia ſervitus eſt de jure poſitivo non poteſt præjudicare matrimonio, quod eſt de jure naturali: ſicut appetitus naturæ eſt ad conſervationem individui per ſuſtentationem quoad victum, & veſtitum, ita propendet ad conſervationem ſpeciei per generationē: & ſicut ſervus non ita ſubditur Domino, quin poſſit liberè comedere, ac dormire, eò quia hæc ſint de jure naturæ, & quidem neceſſaria ad conſervationem individui: ita neque ſervus ſubditur Domino, in eo quòd eſt matrimonium contrahere, quod eſt de jure naturali, & quidem neceſſarium ad conſervationem ſpeciei per ſucceſſivas generationes. Inter Chriſtianos præcipuè poſſunt omnes liberè matrimonia contrahere, quia ut ait Apoſtolus ad *Galat. 4. In Chriſto JEſu non eſt ſervus, ſed liber.* Imò ſi ſervus, qui conſentiente Domino matrimonium contraxit, vocetur ab uxore ad ei reddendum debitum, & ſimulà Domino ad præſtanda ipſi obſequia, & ſervitia, ſi non poſſit utrique ſimul ſatisfacere debet, tunc potiùs reddere debitum uxori, quàm præſtare obſequia Domino, quia redditio debiti eſt de jure naturæ, & exhibitio obſequij de jure poſitivo, quod cedit juri naturæ. Tum quia ſemel quòd Dominus conceſſit ſervo, ut matrimonium contraheret, conceſſit etiam omnia, quæ matrimonium exigit. Sin verò inconſulto, & invito Domino ſervus matrimonium contraxiſſet, tunc teneretur potiùs Domino obedire, niſi periculum caſtitatis immineret uxori.

82 Servitus tamen ſi matrimonio ſuperveniat, illud non dirimit, imò neque abſolvit virum à reddendo debitum uxori, idque expreſsè habetur in *can. Prælatum eſt. cauſ. 29. q. 2.* quia ut docet D. Thomas *in 4. ſent. diſt. 31. q. 1. art. 3.* nullum impedimentum matrimonio ſuperveniens poteſt ipſum diſſolvere; vinculum enim matrimonij indiſſolubile eſt, & ſi ſemel contrahatur, nonniſi ſola morte diſſolvitur, hinc ſi vir in fraudem uxoris ſe vendat alteri in ſervum, ſibi ipſi tantùm nocet, qui libertatem vili pretio amiſit non verò uxori obeſſe poteſt, quin ei petenti teneatur vir debitum reddere. Cæterum proles, ſi concipiatur in ſtatu libertatis, vel ſervitutis, ſemper ſequitur conditionem matris, quia hæc ſubſtantiam corporis ſubminiſtrat proli, quam utero geſtat, & ſervitus eſt conditio corporalis; quapropter natus ex patre libero, & matre ſerva ſervus eſt, & è contra natus ex patre ſervo, & matre libera liber eſt, & ingenuus, quia vulgatum eſt illud juris civilis effatum, *partus ſequitur ventrem.* Verùm hac de re judicandum eſt ſecundum leges, & conſuetudines municipales in iis locis, qui Romano jure non reguntur, ut etiam declaravit Urbanus III. in *c. licet de conjug. ſerv.*

Quæritur vigeſimo tertiò, quo jure cognatio dirimat matrimonium, & an matrimonio conjungi poſſint vir, & mulier, qui ſimul puerum aliquem de ſacro fonte ſuſceperunt? Reſpondetur cognationem impedientem, ac dirimentem matrimonium eſſe triplicem ſpiritualem, legalem, naturalem: illam eſſe proximitatem, ſeu neceſſitudinem quandam perſonarum, quæ ex ſtatuto eccleſiæ oritur per baptiſmi, & Confirmationis adminiſtrationem, vel ſuſceptionem baptizati, aut confirmati: & olim hæc cognatio ſpiritualis triplex erat, paternitas, compaternitas, & fraternitas; paternitas contrahebatur inter baptizantem, & baptizatum; ſuſcipientem, & ſuſceptum: compaternitas inter patrem, & matrem baptizati ex una parte, & ex altera inter baptizantem, & patrinum, vel patrinos ſuſcipientes baptizatum ex ſacro fonte. Fraternitas contrahebatur inter baptizatum, & filios naturales baptizantis, & patrinorum etiam non legitimos, imò etiam genitos poſt baptiſmum. Hodie tamen hæc cognatio ſpiritualis contrahitur tantùm inter ſuſcipientem, & ſuſceptum, & illius patrem, & matrem, ut etiam inter baptizatum, & baptizantem, ſive baptizans clericus ſit, vel laicus; vir, vel fœmina, & baptizati patrem, & matrem. Contrahitur etiam hæc cognatio ſpiritualis in ſacramento confirmationis inter confirmantem, confirmatum, illiúsque patrem, & matrem, ac tenentem: reliqua omnia impedimenta inter alias perſonas ſublata ſunt per Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 2.* 83

Cognatio legalis eſt propinquitas perſonarum oriens ex adoptione, ut habetur *in can. per adoptionem cauſ. 30. q. 3.* & *in c. unic. de cognat. legal.* Cognatio orta ex conſanguinitate eſt *vinculum perſonarum ab eodem ſtipite propinquo deſcendentium, vel quarum una deſcendit ab alia carnali propagatione contractū:* debent enim perſonæ conſanguineæ deſcendere ab eodem ſtipite propinquo, non verò remoto, alioquin omnes homines conſanguinei eſſent, cum ab eodem ſtipite remoto, ſeu uno Adamo deſcendant: dicitur etiam vel quarum una deſcendit ab alia, ut includatur patris, & filij conjunctio; quia filius à patre deſcendit, ſuntque propterea pater, & filius conſanguinei, quia conſanguinitas eſt unitas ſanguinis. Neque refert quoad prohibitionem matrimonij, an filij progeniti ſint ex uxoria copula, an ex fornicaria, ut docet Innocentius III. *in c. per tuas de probat.* 84

In conſanguinitate autem conſiderantur ſtipes, lineæ, & gradus. Stipes eſt illa perſona à qua aliæ omnes, de quarum conjunctione quæritur deſcendunt, & originem ducunt, linea eſt 85

collectio perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium, & contioet diverſos gradus prout perſonæ deſcendentes magis, vel minùs diſtanc à communi ſtipite. Linea eſt triplex, aſcendentium, deſcendentium, & collateralium; linea aſcendentium comprehendit illas perſonas, à quibus originem ducimus, cujusmodi ſunt pater, avus, proavus, Abavus, Atavus. Linea deſcendentium eſt, in qua continentur perſonæ, quæ ſuam à nobis originem trahunt, cujusmodi ſunt nepotes, pronepotes, trinepotes: linea collateralium eſt, in qua continentur perſonæ quæ ex latere, & transverſo junctæ ſunt, & à quibus nos originem ducimus, non tamen ipſæ à nobis, tametſi omnes ab uno ſtipite, & ſanguine propagati ſimus, ut fratres, & eorum filij, patruus, & avita, conſobrini, & eorum filij. Eſtque hæc linea Collateralium æqualis, vel inæqualis: illa dicitur, quando gradus eorum, de quorum conſanguinitate quæritur, æqualiter diſtant à communi ſtipite, ut ſunt duo fratres ſimul deſcendentes ab eodem patre: inæqualis quando una perſona aliam in gradu præcedit: & perſonæ de quarum conſanguinitate quæritur, non æqualiter diſtant à communi ſtipite, ut frater, & nepos, quia frater tantùm uno gradu differt à patre, & nepos, ſeu filius fratris diſtat ſecundo gradu, eſt enim gradus conſanguinitatis intervallum perſonarum, quo cognoſcitur quanta ſit diſtantia inter conſanguineos à communi ſtipite, his præmiſſis.

86 Reſpondetur ad quæſitum, cognationem conſanguinitatis impedire matrimonium partim lege naturæ, & partim lege poſitiva, eáque vel divina, ut in veteri lege, vel eccleſiaſtica, ut in novo teſtamento, & idem eſt de affinitate judicium: ſiquidem lege naturæ prohibitum eſt matrimonium filij cum matre, & patris cum filia, quinimò in probabiliori ſententia etiam connubia fratrum, & ſororum ſive germani ſint, ſive uterini: hæc enim matrimonia præſertim patris cum filia, vel matris cum filio reverentiæ naturali, quam debent filij parentibus repugnant, ut etiam quòd filia habeat dominium in corpus patris, & filius in illud propriæ matris, hinc nullæ gentes, etiam barbaræ hujusmodi matrimonia permiſerunt, eò quia natura ipſa ab iisdem abhorreat. Connubia vero conſanguineorum, & affinium in cæteris gradibus lineæ collateralis ut amitæ cum fratris filio, vel patrui cum fratris filia lege poſitiva divina prohibita olim erant Iſraëlitis, ut liquet ex *c. 18. Levit.* Verùm quia præcepta illa judicialia veteris legis per paſſionem, & reſurrectionem Chriſti legíſque evangelicæ promulgationem abrogata fuerunt, nunc matrimonia in prærecenſitis gradibus conſanguinitatis illicita non ſunt, quapropter Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24 can. 3.* decrevit: *Si quis dixerit eos tantùm conſanguinitatis, & affinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur poſſe impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum; nec poſſe eccleſiam in nonnullis illorum diſpenſare aut conſtituere ut plures impediant, & dirimant, anathema ſit.*

87 Juxta tamen hodiernam diſciplinam eccleſiæ conſanguinitas collateralium matrimonium impedit uſque ad quartum gradum incluſivè, ut etiam affinitas. Licet olim prohibitio nuptiarum inter conſanguineos, & affines extenderetur uſque ad ſeptimum gradum, ut liquet in *can. de conſanguinit. & can. nulli cauſ. 35. q. 3.* Concilium tamen Lateranenſe ſub Innocentio III. hanc prohibitionem coarctavit, ut non extenderetur, niſi ad quartum conſanguinitatis, & affinitatis gradum, ut habetur in *c. non debet. de conſang. & affin. Prohibitio quoque copula conjugalis quartum conſanguinitatis, & affinitatis gradum de cætero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt abſque gravi diſpendio hujusmodi prohibitio generaliter obſervari.* Et circa hoc nil fuit à Concilio Tridentino immutatum.

88 Hinc qui contrahunt absque prævia diſpenſatione in hiſce gradibus prohibitis eorum matrimonia ſunt irrita, ut nullo annorum numero defendi poſſint, nec validari, quia juxta *regulam juris 18. in 6.* non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit, idque habetur etiam in *c. non debet de conſanguin. & affin.* & eſt canon. 50. Concilij Lateranenſis IV. ibi: *cum ergo jam uſque ad quartum gradum prohibitio copulæ conjugalis ſit reſtricta, eam ita volumus eſſe perpetuam non obſtantibus ſuper hoc dudum editis, vel ab aliis, vel à nobis, ut ſi quis contra prohibitionem hujusmodi præſumpſerit copulari, nulla longinquitate defendatur annorum: cùm diuturnitas temporum non minuit peccatum, ſed auget. Tantóque ſunt graviora crimina, quantò diutius infelicem animam detinent alligatam:* hinc qui in gradibus prohibitis contraxerunt, ſeparandi ſunt, donec impetrata pontificia diſpenſatione iterum contrahant, adeò ut nulla præſcriptione poſſint hujusmodi matrimonia convaleſcere, ut enim docet D. Thomas *in 4 ſent. diſt. 41. q. 1. art. 5. ad 2.* quæ ſine peccato eſſe non poſſunt nulla præſcriptione firmantur.

89 Ad ſecundam partem quæſiti reſpondetur, matrimonium initum inter virum, & mulierem, qui de ſacro fonte puerum aliquem ſuſceperunt ſuum ſortiri valorem: imò poſſe etiam ſuſceptam filiam patrini ſui ducere: imò poſſe etiam ſuſceptam nubere marito matrinæ ſuæ, vel ejus filio: ratio eſt, quia inter hujusmodi perſonas poſt decretum Concilij Tridentini nulla eſt cognatio ſpiritualis, quia hæc contrahitur tantùm inter ſuſceptores, ſeu patrinos, & baptizatum, & illius patrem, & matrem, ut etiam inter baptizantem, & baptizatum, & baptizati patrem, & matrem, ut declaravit Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 2.* Cæterum nil refert, an unus eorum, de quorum agitur conjugio ab alterius patre, vel matre ſuſceptus ſit in ſacramento baptiſmi, vel confirmationis, ut declaravit Alexander III. in *c. ſuper eo de cognat. ſpiritual.*

90 An verò ſi vir, & mulier ex ignorantia, imò, & etiam dolo proprium filium de ſacro fonte ſuſceperint ſeparari debeant? Reſpondetur negativè,

gativè,

[illegible] tamen canones olim diverſimodè [illegible] hanc difficultatem, ut liquet in [illegible] *cauſ. 30. q. 1.* nihilominus A[illegible] *[illegible]nat ſ[illegible]erit*, juxta definitio[illegible] Cabilonenſis II. declaravit, con[illegible] ſeparandos ex ea duntaxat cauſa, [illegible]um de ſacro fonte ſuſcepe[illegible] *quamvis generaliter ſit in[illegible] parari, quidam tamen hu[illegible] [illegible]r [illegible]atuerunt. Ideóque no[illegible]tur, [illegible]ve ex ignorantia, ſive ex ma[illegible] ſunt ab invicem ſeparandi, [illegible] alteri debitum debet ſubtrahere, niſi ad [illegible] andam poſſint induci: quia ſi [illegible]um eſt, eos ignorantia excu[illegible] ſi ex malitia eis ſua fraus non de[illegible]ar [illegible]el dolus.* Verum ſi fraudulen[illegible]crint, [illegible]nitentia eſt ipſis injungen[illegible] canonem dictum *can. de his cauſ. 30.* [illegible]

91 [illegible]r vigeſimo quartò, an qui per Pro[illegible]rem [illegible] ſacro fonte puerum ſuſcipit, non [illegible] ſed Procurator contrahat ſpiritua[illegible] cognationem. Reſpondetur, non ipſum [illegible], ſed principalem tunc contrahe[illegible]m cognationis, quia ut ſuſceptor co[illegible]m contrahat ſpiritualem, neceſſe eſt, [illegible] baptizandi, vel aliis, ad quos [illegible] electus ſit, & à Parocho admiſſus ad [illegible]m baptizatum de ſacro fonte, ut ſta[illegible]m Tridentinum *ſeſſ. 24. de reform.* [illegible] ultra deſignatos baptizatum te[illegible] cognationem ſpiritualem nullo pa[illegible]cto [illegible] ut habetur in Tridentina Sy[illegible]no[illegible] Procurator non eligatur, nec de[illegible]tibus, ſed ab eo tantùm, qui [illegible]uratorem conſtituit, ut inter Principes, & [illegible]nates paſſim contingit, qui rogati etiam à [illegible], ut [illegible] ſacro fonte pueros ſuſcipe[illegible]atores [illegible] conſtituunt, quibus man[illegible] [illegible] exequi, & pueros ſuſcipere de ſacro fonte nomine Principis: & tunc conſti[illegible] Principe cùm non ſuſcipiat puerum de [illegible] fonte nomine proprio, ſed tantùm Princi[illegible] [illegible] tantum cauſa inſtrumentaria, [illegible] Princeps [illegible] cauſa principalis, qui ſolus pro[illegible] hanc cognationem ſpiritualem [illegible] de ſacro fonte. Hinc cum [illegible], an in tali caſu Procurator [illegible], & ſuſcipiens de ſacro fonte [illegible]m, [illegible] confirmatum contrahat, hanc [illegible]alem, & res fuiſſet Ro[illegible] congregatio Concilij Triden[illegible] declaravit eum, qui nomine alie[illegible] ſacro fonte ſuſcipit non con[illegible] cognationem ſpiritualem, ſed hanc [illegible] principali, ſeu mandante, ut [illegible]n *4. decret. ad c. veniens. tit.* [illegible]

92 [illegible]quòd Principalis, ſeu man[illegible] [illegible]angat baptizatum, nec eum [illegible]at: quia [illegible] per alium, [illegible] & mandato [illegible] præſtat, qui [illegible] per alium, videtur hoc idem [illegible]um præſtare. Si dicas, Epiſcopum demandantem munus alteri ſacerdoti baptizandi pro ſe aliquem puerum, nullam cum baptizato contrahere cognationem ſpiritualem, ſed hanc ab eo, tantùm contrahi, qui ſua manu baptizat: proinde non à mandante, ſed ab eo, qui de ſacro fonte baptizatum ſuſcipit, hanc contrahi ſpiritualem cognationem. Contra eſt, negatur conſequentia, & ratio diſparitatis eſt, quia baptizans quamvis ab Epiſcopo, vel Parocho ſit ad id muneris delegatus, non tamen baptizat nomine Epiſcopi, vel Parochi, neque ejus perſonam ſuſtinet; ſed tantùm baptizat nomine Chriſti, cujus baptizans eſt Miniſter immediatus: ſecus Procurator gerit perſonam Principalis, ac mandantis, & à quo deſtinatur, ut nomine ipſius puerum de ſacro fonte ſuſcipiat: is enim propriè eſt patrinus, quem parentes baptizandi eligunt, & deſignant in patrinum; & ſolus patrinus contrahit hanc cognationem ſpiritualem, parentes autem baptizandi non eligunt, neque deſignant in patrinum Procuratorem, ſed ipſum Principalem, & mandantem.

Quòd ſi plures deſignati ſimul ſuſciperent de ſacro fonte baptizandum omnes contraherent cognationem ſpiritualem, quæ matrimonium impediret, ac dirimeret, quia ſi non appareret quis prior eſſet deſignatus, ac infantem ſuſciperet de ſacro fonte non eſſet major ratio de uno, quàm de alio; quapropter in tali caſu omnes contraherent eandem cognationem ſpiritualem, licèt de jure communi vetitum ſit ne plures baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiant, ſed unus tantùm, & una debeant baptizatum ſuſcipere ex decreto ſynodi Tridentinæ; quòd verò ſi plures ſuſciperent baptizatum, omnes contraherent cognationem ſpiritualem deſu[illegible] ex *c. quamvis de cognat. ſpiritual. in 6.* & ita etiam reſpondit ſacra Congregatio Concilij Tridentini interpres, ut refert Fagnanus in *c. ex litteris de cognat. ſpirit.* 93

Quid verò dicendum eſſet, ſi quis proprium filium conſtitutum in extremo vitæ diſcrimine baptizaret, eò quia alius non eſſet, qui poſſet eum baptizare. Reſpondetur, patrem baptizantem proprium filium imminente mortis periculo, eò quia alius non eſſet, qui poſſet eum baptizare non contrahere ſpiritualem cognationem dirimentem matrimonium, & deinde ut ex *can. ad nimia*, ubi Joannes VIII. reprehendit Anſelmum Lemovicenſem Epiſcopum, eò quia quendam Stephanum, qui filium ſuum in vitæ extremis conſtitutum baptizaverat, eò quia tunc alius non adeſſet, judicavit à ſua conjuge ſeparatum iri, quia cum id præſtitiſſet ex neceſſitate abſque ulla uxoris culpa, non debuit hæc privari jure ſuo. 94

Quòd ſi baptizaret quis, vel ſuſciperet in baptiſmo proprium filium ſuſceptum non ex legitima uxore, ſed ex concubina, tunc ſpiritualem cognationem dirimentem matrimonium cum illa contraheret, ut notat Fagnanus in *c. ſi vir de cog. ſpirit.* ratio diſcriminis ex eo p[illegible]ur, quia quando quis ſuſcipit proprium filium de ſacro fonte, vel eum baptizat, cognatio ſpiritualis advenit matrimonio jam legitimè contracto, 95

tracto,

tracto: ſecus, quando quis baptizat, vel ſuſcipit proprium filium genitum ex concubina, cognatio ſpiritualis antecedit, & prævenit matrimonium contrahendum, quod propterea impedit: imò ſi poſtea contrahatur etiam dirimit. Tum quia in prima ſpecie, ne fiat injuria legitimæ uxori, non debet hæc privari jure ſuo, ſeu uſu conjug. absque ulla ſua culpa: in ſecunda verò ſpecie concubina nullum jus habet ad talem uſum, qui propterea impeditur.

96 Quæritur vigeſimo quintò, quomodo, & in quoto gradu affinitas impediat, ac dirimat matrimonium. Eſt affinitas vinculum, ſeu propinquitas orta quidem ex carnali copula, ſed quæ omni caret parentela. dicitur affinitas procedere ex carnali copula, non ex nuptiis, quia affinitas ſecundùm canones oritur ex copula tam licita, quàm illicita, imò etiam ex coacta, ut colligitur ex *c. diſcretionem. de eo qui cognovit conſang. uxor. ſuæ.* Verùm ad inducendam hanc affinitatem requiritur copula completa, adeò ut inchoata, ac incompleta non ſufficiat, ut nec etiam ſi fiat modo inuſitato, & minimè ordinato ad generationem, ut liquet ex *can. extraordinaæ cauſ. 35 q. 3.* hinc neque oritur ex matrimonio tantum rato, & non conſummato, ex quo benè oritur impedimentum publicæ honeſtatis. Rurſus dicitur affinitas carere omni parentela, non quia non poſſit ſimul concurrere cum conſanguinitate, ſed quia hæc per accidens ſe habet ad contrahendam affinitatem, quæ contrahitur, tametſi antea nulla interceſſiſſet conſanguinitas. Hinc dicitur affinitas quaſi duorum ad unum finem unitas, quia duæ cognationes diverſæ in ſe per nuptias ſecundùm leges, vel etiam per copulam illicitam ſecundum canones ſimul uniuntur, & alter ad finem alterius cognationis accedit. Hinc affinitas alia eſt legitima, quæ contrahitur per nuptias legitimas, & alia illegitima, quæ inducitur per copulam illicitam.

97 Triplex ſolet aſſignari affinitatis genus. Primũ quod mediante una tantùm perſona contrahitur, ut ſoror Petri jungitur cum Petro in primo gradu conſanguinitatis, ſi hæc cognoſcatur legitimè, vel illegitimè à Paulo, perſona Pauli per talem copulam additur ſorori Petri; & hæc copula mutat genus attinentiæ, quia alio genere attinet Petro ejus ſoror ſcilicet in genere conſanguinitatis, & alio genere attinet eidem Petro Paulus, qui cognovit ſororem Petri ſcilicet in genere affinitatis; ſed hæc affinitas non mutat gradum, quia eodem primo gradu conſanguinitatis, quo ſoror Petri jungitur Petro, eodem affinitatis gradu Paulus jungitur Petro: hinc eſt quod perſona addita per carnis copulam non gradum, ſed genus attinentiæ mutet. Secundum genus affinitatis conſtituitur per perſonam additam primo generi mediante copula carnali, ut ſi Paulus maritus ſororis Petri, cui eſt conjunctus in primo gradu affinitatis defuncta ſorore Petri contrahat cum alia muliere, hæc per carnis copulam conjuncta cum Paulo dicitur mutare genus, quia cùm Paulus maritus ſororis Petri attineret Petro primo genere affinitatis, hæc ſecunda uxor Pauli ei attinet in ſecundo gradu. Tertium genus affinitatis eſt, quod contrahitur per tertiam carnis copulam, ſeu tribus perſonis mediantibus, ut ſi mortuo Paulo, qui in primo gradu affinitatis jungebatur Petro, cujus ſororem duxerat, ejus ſecunda uxor vidua nubit Andreæ; hic eſt conjunctus Petro in tertio genere affinitatis: quia perſona adjecta perſonæ ſecundi generis per matrimonialem copulam conſtituit tertium genus affinitatis: & in his tribus affinitatis generibus fuiſſe olim matrimonium prohibitum, liquet ex variis canonibus relatis *in cauſ. 35. q. 10.* Verùm ſecundum, & tertium genus affinitatis hodie ſublatum eſt, nec matrimonium impedit, ſed tantùm primum ex decreto Concilij Lateranenſis IV. ſub Innocentio III. quod refertur in *c. non debet de conſang. & affin.* quinimò ſublata eſt prohibitio, ne proles ex ſecundis nuptiis ſuſcepta cum prioris viri cognatione matrimonium contrahere poſſet.

Cæterum gradus affinitatis perinde numerantur, ac gradus conſanguinitatis, & ordo affinitatis ita conſtituitur, ut duæ perſonæ, quæ ſimul per copulam uniuntur ſint communis ſtipes, ac principium affinitatis, quæ etiam dividitur in duas lineas rectam ſcilicet & collateralem: in illa collocantur aſcendentes, & deſcendentes, aſcendentes ſunt ſocer, & ſocrus, ſeu mariti, vel uxoris pater, & mater, vitricus, ſeu præſens maritus matris meæ, à quo tamen genitus non ſum, ſed à priori marito, ut etiam noverca ſeu præſens uxor patris mei, quæ tamen me non peperit, cùm ſim ex priori conjugio genitus, & ex prima patris mei uxore natus. Deſcendentes ſunt gener, ſeu filiæ maritus; & nurus, ſeu filii uxor. Item privignus, vel privigna id eſt uxoris, vel mariti filius, vel filia ex alio marito, vel alia uxore ſuſcepti, & ulteriores. In linea collaterali ſunt frater mariti, vel uxoris, & ſororius, ſeu ſororis maritus. Alii ſolent eo conſanguinitatis nomine appellari, quo nomine, vel gradu ab eo nuncupantur, cuius cauſa affinitatem contraxerunt. His poſitis reſpondetur ad quæſitum, affinitatem, perinde, ac conſanguinitatem matrimonium impedire, ac dirimere inter aſcendentes, & deſcendentes in quocunque gradu lineæ rectæ. Ratio ex eo deſumitur, quia hi omnes habentur loco parentum, & liberorum, & deſumitur, ex *c. ex litteris de conſanguin. & affin.* hinc affinitatis impedimentum in linea recta ſecundùm aliquos probabiliter ipſo naturæ jure conſtitutum eſt, adeò ut omnes gentes à ſimilibus inceſtuoſis nuptiis abhorruerint, unde Apoſtolus *ad Corinth. 5.* ſcribit: *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris ſui habeat* & *Levit. 20. Qui ſupra uxorem filiam duxerit matrem eius ſcelus operatus eſt & vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantùm nefas in medio veſtri.*

Cæterum affinitas in linea collaterali, ſi o- 99
rietur ex copula licita matrimonium impedit,

ac

[illegible] quartum gradum incluſivè, [illegible] ex c. *non debet de conſanguin. & affin.* adeò ut vir uxoris defunctæ non poſſit eius conſanguineam uſque ad quartum gradum inc[illegible] ducere in uxorem abſque diſpenſatione; nec viciſſim mulier vidua poteſt nubere conſanguineo mariti defuncti uſque ad quartum gradum incluſivè, niſi petat,& obtineat diſpen[illegible]ionem à ſummo Pontifice. Quòd ſi aſ[illegible] procedat ex copula illicita matrimonium non im[illegible]it, nec dirimit infra ſecundum gradum, [illegible] conſtat ex decreto Concilij Tridenti[illegible].24. *de refor. matrim. c. 4.* ibi: *Præterea S[illegible]nodus eadem, & aliis graviſſimis de cauſis addu[illegible]a impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractum inducitur, & matrimonium p[illegible]ſtea factum dirimit, ad eos tantùm qui in p[illegible]imo, & ſecundo gradu conjunguntur, re[illegible]rin[illegible]it: in ulterioribus verò gradibus ſta[illegible] hujuſmodi affinitatem matrimonium poſtea cont[illegible]um non dirimere.* Neque hæc affinitas [illegible]t mat[illegible]onium eorum, qui in ſecundo [illegible], & ter[illegible]o gradu affinitatis ex illicita copula provenientis conjunguntur. In ſecundo ſ[illegible]em & tertio gradu coniuncti cenſentur tantum in tertio gradu conjunctij quia diſtantia in hiſce gradibus conſanguinitatis, & affinitatis deſumitur à gradu remotiore à ſtipite, qua[illegible]opter, qui à communi ſtipite diſtant in quarto, & quinto gradu non indigent diſpenſatione, quia non adeſt impedimentum, quod non extenditur ultra quartum gradum, & diſtantia deſumi[illegible] à gradu remotiore à ſtipite juxta regulam communem: Quoto gradu quis remotior d[illegible]ſtat a ſtipite, eodem gradu diſtat à quolibet per a[illegible]am lineam deſcendente ab eodem ſt[illegible]te, & habetur etiam in *c. vir qui de conſanguin. & affin.*

100 H[illegible]nc qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ in pri[illegible]o, vel ſecundo gradu, non poteſt debitum conjugale petere, quamvis teneatur illud red[illegible]ere conjugi innocenti illud petenti, q[illegible]a innocens non eſt privandus ſuo jure ex c[illegible]pa nocentis, & habetur etiam in *c. diſcretionem c. tuæ fraternitatis de eo, qui cognov. conſanguin. ux[illegible]r. ſuæ.* Unde hæc ſubſequens affinitas n[illegible]n dirimit matrimonium, imò nec etiam p[illegible]æcedens niſi legitimè probetur: adeò ut quam[illegible]i uterque conjugum aſſerat virum ante contractum matrimonium cognoviſſe conſanguineam uxoris ſuæ, non propterea debent coniu[illegible]es ſeparari, ex *c. de illo in ſ. decret. de eo qui co[illegible]nov. conſang. ux. ſu.* ubi Alexander III. reſ[illegible]t de [illegible]o; qui uxorem fratris antequam ei m[illegible]trimonio jungeretur propoſuit ſe cognov[illegible] re[illegible]pondemus, quòd niſi hoc publicum, & n[illegible]m fuerit[illegible] aut idoneis teſtibus compro[illegible]m [illegible]ædic[illegible]um matrimonium occaſione [illegible]etere non permittas. Hoc idem [illegible]cr[illegible]p[illegible]it Cœleſtinus III. in *c. ſuper eo de* [illegible] *conſang. uxoris ſuæ,* ubi Pontifex a[illegible] eo, quod poſtulas, utrum conjuga[illegible]e contractum matrimonium uxoris ſ[illegible]uineam carnali commixtione cognov[illegible]m id fateatur uterque, & aliqua pars viciniæ acclamare dicatur, ſit ab uxore ſua judicio eccleſiæ ſeparandus: tuæ fraternitati reſpondemus, quòd propter eorum confeſſionem tantùm, vel rumorem viciniæ ſeparari non debent. cum & quandoque nonnulli inter ſe contra matrimonium velint colludere, & ad confeſſionem inceſtus facilè proſilirent, ſi ſuo judicio crederent, per judicium eccleſiæ concurrendum. Rumor autem viciniæ non adeo eſt judicandus validus: quòd niſi rationabiles, & fide dignæ probationes accedant, poſſit matrimonium contractum irritari, ita reſcribit Cœleſtinus III.

Cæterum qui bona fide in facie eccleſiæ ma- 101
trimonium contraxerunt, durante eadem bona fide non peccant, ſi affectu conjugali cohabitent, & matrimonij jure utantur, quia ignorantia excuſat à peccato, niſi ſit affectata; quapropter qui bona fide matrimonium contrahunt in facie eccleſiæ cum impedimento dirimente, ſi illud ignorent, excuſantur à culpa, & eorum filij ſunt legitimi: cùm primùm tamen cognoſcunt adeſſe impedimentum, tenentur ſe continere, donec diſpenſationem à Pontifice impetrent. Quòd ſi impedimentum etiam innoteſcat, ſitque publicum, ac manifeſtum eccleſiæ, tunc debent ab hac etiam ſeparari quoad thorum, donec fuerit cum ipſis diſpenſatum, imò ſi periculum ſubſit etiam ab habitatione, ſi id fieri poſſit, & expediat; alioquin ſi conſcii impedimenti adhuc matrimonio uterentur non excuſarentur à peccato, ut nec etiam excuſantur, ſi ideo impedimentum ignorant, quia contraxerunt in occulto; ſiquidem talis ignorantia videtur affectata.

Qui verò impedimenta dirimentia obiiciunt 102
coniugatis, qui matrimonium contraxerunt in facie eccleſiæ, & ſecundùm formam Concilii Tridentini non facilè ſunt audiendi, ut reſcribit Innocentius III. in *c. cum tua qui matrim. accuſar. poſſ.* ubi ait, *quòd ſi tempore denuntiationis præmiſſæ is, qui jam coniunctos impetit, extra diœceſin exiſtebat, vel aliàs denuntiatio ad eius non potuit notitiam pervenire, eò quia laboravit infirmitate, vel ſanæ mentis patiebatur exilium; vel in annis erat jam teneris conſtitutus, quòd ad comprehenſionem talium, eius ætas ſufficere non valebat, ſeu aliâ cauſâ legitimâ fuerit impeditus: eius accuſatio debet audiri. Alioquin tanquam ſuſpectus eſt procul dubio repellendus, niſi juramento firmaverit, quod poſtea didicerit, ea quæ obiecerit, & ad hoc ex malitia non procedat.* Cæterum hoc impedimentum affinitatis non contrahitur à conſanguineis uxoris, & viri, adeò ut pater, & filius cum matre, & filia, & duo fratres cum duabus ſororibus poſſint licitè matrimonium contrahere, & deſumitur ex *c. quod ſuper his de conſang. & affin.* ubi Innocentius III. reſcribit: *Super eo igitur, quòd pater, & filius cum matre & filia, & duo cognati cũ duabus cognatis avunculus & nepos cum duabus ſororibus contrahunt matrimonia; taliter tibi duximus reſpondendum. Quòd licèt omnes conſanguinei uxoris ſint viri affines: inter conſanguineos tamen uxoris & viri, ex eorundem ſeſlio*

cet viri, & uxoris coniugio nulla prorſus affinitas eſt contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Hinc mariti filius ex alia uxore, ut etiam uxoris filia ex alio marito, ut etiam è contra poſſunt ritè matrimonium contrahere, tametſi habeant fratrem, & ſororem ex matrimonio poſtea contracto natos: duæ ſorores itidem poſſunt oubere duobus fratribus, ut habetur in *c. non debet de conſanguin. & affin. & in c. ſuper his eod. tit.* ubi corrigitur ius antiquius in *c. porro c. de propinquis 35. q. 3.*

103 Quæritur vigeſimo ſextò, quam pœnam incurrant, qui ſcientes, & volentes matrimonium contrahunt in gradu prohibito conſanguinitatis, vel affinitatis? Reſpondetur, ita contrahentes incurrere excommunicationem latæ ſententiæ, idque deſumi ex *clement. eos qui de conſanguin. & affin.* ibi. *Eos qui, divino timore poſtpoſito in ſuarum periculum animarum, ſcienter in gradibus conſanguinitatis, affinitatis conſtitutione canonica interdictis, aut cum Monialibus contrahere matrimonialiter non verentur. Nec non Religioſos & Moniales, ac Clericos in ſacris Ordinibus conſtitutos matrimonia contrahentes refrœnare, metu pœna, ab huiuſmodi eorum temeritatis audacia cupientes, ipſos excommunicationis ſententia ipſo facto decernimus ſubiacere: præcipientes Eccleſiarum Prælatis, ut illos, quos eis conſtiterit taliter contraxiſſe, excommunicatos publice tamdiu nuntient, ſeu à ſuis ſubditis faciant nuntiari, donec ſuum humiliter recognoſcentes errorem ſeparentur ab invicem & abſolutionis obtinere beneficium mereantur. per prædicta quoque Iuribus, quæ ſic contrahentibus alias pœnas imponunt, in nullo volumus derogari.* Non tamen hac irretiuntur excommunicatione, qui laborantes ignorantiâ facti, quamvis oon omnino inculpabili, ita cootrahuot: ut nec etiam laborantes ignorantiâ juris, dummodo hæc non ſit affectata.

104 Rurſus etiam ſunt immunes ab eadem cenſura, qui contraxerunt cum ignorantia impedimenti, tamatſi poſtea impedimento cognito ſimul cohabitent, ac matrimonio utantur, quod bona fide contraxerunt: verùm cùm ſciant matrimonium ob impedimentum dirimens eſſe nullum, antequam obtenta Pootificia diſpenſatione iterum contrahant, ſi accedente ſcientia impedimenti dirimentis adhuc matrimonio utantur Rei ſunt peccati lethalis, quamvis excommunicationem non incurrant: quia hæc à Clemente V. lata non fuit in eos, qui inceſtum perpetrarent. Sed tantùm in eos, qui cum ſcientia impedimenti dirimentis in gradibus conſanguinitatis, & affinitatis auderent matrimonium contrahere, & quia hæc conſtitutio canonica eſt pœnalis, amplianda non eſt, ſed reſtringenda ad ſolos contrahentes cum ſcientia talis impedimenti, quia lex pœnalis non extenditur ultra expreſſa io eadem.

105 Imò neque incurrerent hanc excommunicationem, qui clam convenirent abſque Parocho, & teſtibus in locis, ubi concilium Tridentinum promulgatum fuit, eò quia talis clandeſtina conventio non eſt contractus matrimonialis, cui Clemens V. adjecit excommunicationem, ſi contrahatur ſcienter cum impedimento dirimente in gradibus prohibitis conſanguinitatis, & affinitatis. Neque hanc incurrunt cenſuram, qui exiſtimantes intercedere hoc impedimentum conſanguinitatis, & affinitatis in gradu prohibito contrahunt matrimonium; ſi tale impedimentum revera non intercedat; quia canonica conſtitutio Clementis V. eſt ſtrictè interpretanda de iis, qui revera conſanguinei, vel affines ſunt in gradu prohibito, & tametſi ſciant, adhuc audent matrimonium contrahere contra canonicas ſanctiones: unde qui non ſunt conſanguinei, nec affines, tametſi ipſi tales ſe putent, hanc non incurrunt cenſuram, ſi matrimonium contrahant. Ut oec etiam qui cum juſto metu cadente in virum conſtantem matrimonium contrahunt, quia talis metus impedit matrimonium, ne validè contrahatur, & tunc licèt ſcieotes contrahant, non tamen volentes, quia quòd fit coactè non fit liberè, & potiùs contra, quàm juxta voluntatem.

106 Cæterum Confeſſarii, qui occulta inter conjuges impedimenta noverunt, cautè, & prudenter neceſſe eſt ſe gerant ad impedienda ſcandala, & ut ſaluti conſulant animarum. Si enim Confeſſarius extra confeſſionem ſciverit hoc impedimentum dirimens, & ex divortio immineant graviſſima damna, tum cautè poſſet in ſacramentali confeſſione, vel etiam extra, interrogare conjuges, qui ſi impedimentum detegant, quod tamen ipſi neſciunt, an ſit impedimentum dirimens, tunc poſſet Confeſſarius etiam ipſis inſciis petere diſpenſationem, quam ſi obtinere non poſſit, & conjuges bonâ fide contraxerunt, & adhuc ignorent impedimentum, non eſt eorum bona fides interturbanda opinione, vel ſuſpicione contraria, & conſultius tunc eſt ad avertenda ſcandala, & gravia, quæ imminent damna, ſi Confeſſarius taceat, & conjuges in bona fide relinquat, dummodo impedimentum non ſit tale, ut jure oaturæ matrimonium dirimat, ſed tantùm jure eccleſiaſtico: quia eccleſia in tali caſu ad impedienda graviſſima, quæ imminent damna, & ad avertenda publica ſcandala, præſumitur diſpenſare circa tale impedimentum; & qui coniuges affectu maritali ſe proſequuntur, & factis conſentiunt in matrimonium ſatiùs eſt, ſi relinquantur in ſua bona fide. Quia ut docet D. Thomas, quando nulla affulget ſpes reſipiſcentiæ, & alicuius fructus; præceptum fraternæ correctionis non obligat, ut etiam aſſerit Franciſcus Sylvius in *quæſt. 54 ſupplem. S. Thom. art. 9.* Præterea quia laqueus nemini eſt injiciendus. Et ſi Confeſſarius coniuges tunc admoneret de tali occulto impedimento, illis procul dubio laqueum injiceret.

107 Quamobrem Confeſſarius in hiſce circumſtantiis ſatius eſt, ſi diſſimulet, hanc enim prudentem diſſimulationem etiam ipſum jus approbat in *c. quia circa de conſanguin. & affin.* ubi Innocentius III. reſcribit: *diſſimulare poteris, ut remaneat in copula ſic contracta cum ex ſeparatione ſicut aſſeris, grave videas ſcandalum immi-*

imminere. Quòd ſi non jure eccleſiaſtico, ſed ipſo jure naturæ impedimentum dirimeret matrimonium, tunc Confeſſarius, vel Parochus, ſi extra confeſſionem illud ſciverit, deberet de illo monere conjugatos, eiſque perſuadere diſſolutionem nefariæ conjunctionis, eò quia periculum ipſis immineat æternæ damnationis: quia cùm eccleſia non poſſit diſpenſare ſuper impedimentis jure naturæ dirimentibus matrimonium, nullam poteſt Confeſſarius, vel Parochus diſſimulationem prætexere tunc, ſin verò timeantur ſcandala, poteſt Confeſſarius, vel Parochus ſuadere conjugibus, ut voveant continentiam, & ſimul habitent, perinde ac frater, & ſoror, dummodo nullum ſit periculum incontinentiæ: alioquin ſi hæc timeatur, debet ijsdem ſuadere ſeceſſum in monaſteria, vel ut maritus remotas abeat regiones. Quòd ſi ex tali monitione, & ſuaſione nullus ſperetur fructus, poteſt tunc Confeſſarius, vel Parochus rem totam denuntiare Epiſcopo, vel alteri ſuperiori, qui poſſit prodeſſe, & nolit obeſſe. Cæterum ſi tale impedimentum innoteſceret extra confeſſionem Parocho ante contractum matrimonij, non poſſet Parochus eos vinculo matrimoniali conjungere, quamvis impedimentum negarent. Quòd ſi ipſi inſteot, tunc rem totam Epiſcopo deberet denunciare, qui ſi juberet, ut eos matrimonio jungeret, poſſet Parochus tuta conſcientia eos conjungere. Sin verò Confeſſarius ex ſola confeſſione impedimentum noverit, tunc nonniſi in eadem ſacramentali confeſſione poteſt pœnitentem monere, eúmque deterrere metu divini judicij à tali matrimonio contrahendo, vel ad petendam diſpenſationem, quam ſi non obtineat, & perſeveret in voluntate contrahendi matrimonium cum tali impedimento, tunc deberet illi abſolutionem negare.

108 Quæritur vigeſimo ſeptimò, an affinitas in primo gradu matrimonium dirimat jure naturæ, vel tantùm jure eccleſiaſtico? Reſpondent Covarruvias *2. p. c. 6. §. 10. num. 6.* Sotus *in 4. diſt. 41. q. unic.* & alij jure naturæ dirimere matrimonium, eò quia in primo gradu affinitatis matrimonium erat prohibitum *Levit: 18.* hinc ab Apoſtolo Paulo *1. ad Corinth. 5.* tale matrimonium vocatur fornicatio inquiens: *Auditur inter vos fornicatio, qualis, nec inter gentes; ita ut uxorem patris ſui aliquis habeat*; Tum quia in *c. 1. de conſanguin. & affin.* & *c. æqualiter c. de propinquit. cauſ. 35. q. 3.* dicitur eodem modo eſſe abſtinendum ab affinibus, ſicut à conſanguineis: ſed conſanguinitas in primo gradu lineæ rectæ matrimonium dirimit jure naturæ, conſequenter etiam affinitas in eodem primo gradu lineæ rectæ. Tum quia eandem reverentiam debet filius novercæ, aut vitrico, quam debet parentibus.

109 Quamvis hæc ſententia plurimum habeat probabilitatis, putârim tamen probabilius, affinitatem in primo gradu lineæ rectæ ſolo jure eccleſiaſtico dirimere matrimonium; eò quia filius nil habeat commune cum Noverca, tametſi hæc facta poſtea ſit una caro cum ſuo patre, unde cum ſit ex ſanguine patris, non verò ex illo Novercæ plus communicat cum patre, quàm cum noverca, & arctiùs ſanguinis neceſſitudine illigatur patri, cujus filius eſt pars, quàm novercæ, à qua nil filius ſuſcepit; cum conceptus, & natus fuerit, antequam noverca nuberet ſuo patri, unde eandem reverentiam, quam filius debet patri, eandem non debet novercæ, proinde ſi poſt mortem patris filius vellet novercam ducere in uxorem, id non videretur jure naturæ prohibitum, ſed tantum jure eccleſiaſtico, & ſummus Pontifex, ſi ſumma urgeret neceſſitas poſſet diſpenſare, ſicut diſpenſat ex urgente, & juſta cauſa cum Principibus, ut mulier quæ nupſerat uni fratri, hoc mortuo, poſſit alteri ſuperſtiti nubere, tametſi affinitas ſit in primo gradu lineæ collateralis.

Hinc ad illud *Levit. 18.* reſpondetur tale 110 præceptum fuiſſe tantùm legale, & expirâſſe cum morte Chriſti, perinde ac alia: unde tale præceptum non fuit irritans, ſed tantùm prohibens, in quod potuit diſpenſatio cadere; unde tempore Moſaicæ legis Adonias filius David petiit à Salomone in uxorem Abiſeac Sunamitidem, quam fuiſſe uxorem David conſtat ex *2. Reg. ult.* atqui Adonias non potuiſſet uxorem patris ſui, & propriam novercam petere in uxorem, ſi præceptum illud Levitici fuiſſet jure naturæ irritans, & non jure legali tantùm prohibens, & ſupra quod potuiſſet diſpenſatio cadere. Ad aliud, quod addebatur ex Apoſtolo *1. ad Corinth. 5.* reſpondetur, Apoſtolum ibi loqui de noverca adhuc vivente, & renitente patre, hunc fuiſſe ſenſum Apoſtoli colligitur ex ex eo quia *1. ad Corinth. 7.* dicat: *Scripſi non propter eum, qui fecit injuriam, nec propter eum, qui paſſus eſt*: nimirum quia adhuc pater vivebat, quapropter dixerat D. Paulus, non fuiſſe auditum inter gentes, quod falſum fuiſſet niſi de uxore patris viventis, ac repugnantis fuiſſet locutus, cùm Valerius Maximus *lib. 5 c. 7.* jam ſcripſiſſet, quòd Seleucus dederit uxorem ſuam Stratonicam in uxorem Antiocho filio ſuo, qui propterea duxit in uxorem propriam novercam ſibi junctam in primo gradu affinitatis Hoc idem etiam refert Plutarchus in vita Demetrij, & ait moris fuiſſe apud Perſas, quò filij mortuo patre novercas ducerent, ut hæ manerent in eadem domo: ex quibus ſatis liquet, Apoſtolum fuiſſe locutum de habente novercam vivente, ac renitente patre. Ad tertium reſpondetur, eſſe æqualiter abſtinendum ab affinibus ſicut à conſanguineis, hoc eſt abſolutè, quia omnes abſolutè dirimunt matrimonium; non verò æqualiter quantùm ad modum, & jus dirimendi, quia conſanguinitas in primo gradu lineæ rectæ matrimonium dirimit jure naturæ, & affinitas jure tantùm eccleſiaſtico, quamvis verum ſit utrumque primum gradum conſanguinitatis, & affinitatis abſolutè dirimere matrimonium.

Ad quartum jam diximus, filium non acci- 111 pere à noverca eſſe naturale, ſicut illud accipit à patre, & vera matre, unde inter filium, & novercam non oritur ea ſanguinis neceſſitudo, ſicut inter filium, & veram matrem, proinde eadem naturalis reverentia, quæ eſt debita matri, non

eſt debita novercæ, cui non debetur niſi mediatè, ſeu madiante patre, non verò immediatè ſicut debetur veræ matci, à que filius immediatè accipit aſſe naturale.

112 Quòd ſi dicas, affinitetem in pcimo gradu lineæ transverſæ dirimere matcimonium jure naturæ; proinda à fortioti in primo gradu lineæ rectæ: hinc D. Joannes Baptiſta Herodem redarguit *Matth. 14 & Marc. 6. non licet tibi habere uxorem fratris tui.* Non enim id erat prohibitum tantùm jure legali, ſeu lege Moſaica, quia Herodes cùm non eſſet Judæus non tenebatur ad obſervantiam legis illius, proinde Baptiſta ideo Herodem reprehendit, quia prohibitum ecat jura naturæ habere uxorem fratris ſui.

113 Contra eſt, quia ideo Baptiſta reprehendit Herodem, quia ei non liceret habere uxorem fratris ſui, quia tametſi Herodes non eſſet Judæus erat tamen filius Judæi, ut referunt Nicephorus *lib. 1. c. 9.* proinde, ut aſſerit D. Chryſoſtomus *homil. 41 in Matth.* adhuc tenebatuc ad obſervantiam legis Moſaicæ, eò quia eſſet filius Judæi, & ejus frater prolem reliquerit, puellam ſcilicet ſaltatricem. Sed meliùs reſpondet D. Thomas cum Joſepho Hebræo *lib. 18 antiquit. c. 6.* & Egeſippo *lib. 2. de excidio c. 5.* Hecodem duxiſſe uxorem fratris ſui illo adhuc vivente, ac renitente, quod ei licitum non erat, ac propterea meritò reprehendebatur à Baptiſta. Cæterum ex uſu eccleſiæ ſatis liquet, Pontifices ſæpe diſpensâſſe in hujosmodi impedimentis affinitatis in primo gradu lineæ transverſæ: ſiquidem Alexander VI. diſpenſavit cum Rege Luſitaniæ, ut etiam Clemens X. Julius II. cum Henrico VIII. Angliæ Rege, quam diſpenſationem Clemens VII. declaravit legitimam: Innocentius XII. etiam cum Duce Parmenſi.

114 Quæritur vigeſimo octevò, quale impedimentum inducat crimen in ordine ad matrimonium contrahendum? Reſpondetur, duo in jure canonico eſſe crimina, quæ matrimonium impediunt, ac dirimunt; ſcilicet homicidium, & adulterium, ſi certis veſtiantur circumſtantiis, quas canones exprimunt. Si enim homicidium ſit ſimul unitum cum adulterio dirimit matrimonium cum adultere, tametſi alteroter contrahentium non ſit homicidij conſcios, hinc occiſio unius cõjugis ab alterutro, ſeu viro, vel muliere perpetrata ad eum finem, ut mortuo uno conjuge cum altero ſuperſtite poſſit matrimonium contrahere; ſi tunc adulterium præceſſerit homicidium eſt impedimentum ad matrimonium contrahendum cum vidua, quam vult ducere, qui occidit ejus maritum. & ante homicidium fuerat cum ipſa adulterio pollutus: eccleſia enim poſuit hoc impedimentum, ut vitæ conſuleret conjugum, ut deſumitur *ex c. ſuper hoc de eo, qui duxit in matrimon. quam polluit per adulter.* ubi Alexander III. reſcribit: *Reſpondemus, quòd ſi adultera eſt in mortem uxoris aliquid machinata, ſive fidem dederit, ſive non, quòd ea defuncta hanc eſſet ducturus: ſecundùm canones ab ejus conſortio prohibetur; & hac prohibitio perpetuò ſervanda eſt.* Imò id procedit, quamvis conjux conjugem per ſe occiderit, immediatè, ſive per alium; ſive alia perſona ſolute virum eot uxorem occiderit, eo fine ut cum ſuperſtite conjuge contraheret, & ante illius mortem adulterium perpetraveric cùm ille, vel illo, cujus expetebat matrimonium: ſuffi. it enim ad inducendum hoc impedimentum, ſi una pars conjugem occidat illius, cum quo adulterio ſe polluit, & ad eum finem, ut cum ſuperſtite, cum qoo adulterium commiſit matrimonium contrahat; tamatſi conjux ſuperſtes, & cum quo homicida matrimonium contrahit, et priùs etiam adulterium commiſerit non conſenſerit in homicidium ſui conjugis, & prorſus ignoret homicidam fuiſſe eum, cum quo matrimonium contrahit. Imò etiam occiſio unius conjugum ex alterius conſpiratione cum tertia perſona ejus matrimonium ambiente, temetſi nullum præcedat adulterium, matrimonium dirimit inrer ejusmodi perſonas, adeò ut molier non poſſit viro illi nubere, qui maritum ejus interfecit, ſi ejus mortem machinetus fuerit, & deſumitur ex *c. laudabilem de converſione infidel.* & ex *can. ſi quis vivente cauſ. 35. q. 1.* hinc nec vir eam poteſt ducere, quæ eo fine proprium occidit virum, ut ei nuberet, ſi vir in necem prioris mariti fœminæ conſenſit unà cum muliere vidua, quæ maritum proprium occidit.

Hinc qui poſt patratum adulterium conjugem ſuum, vel alterius complicis occidunt, ut cum adultero contrahant, invalidè contrahunt, ut liquet ex præcitatis textibus, & id procedit non ſolùm quando vir uxorem occidit; verùm etiam quando uxor virum: neque opus eſt ad contrahendum hoc impedimentum, ut conjux proprius, vel alterius occidatur propriis manibus, ſed ſufficit, ſi conſilio, vel mandato: quinimò quamvis nullum præcedat adulterium ſola occiſio conjugis animo ducendi eũ, qui occiſioni cooperatur matrimonium dirimit, à deo ut vir, & fœmina, qui machinati ſunt mortem conjugi alterius, eo fine, ut inter ſe contraherent, nequeant validè matrimonium inire, ut habatur In *c. laudabilem de converſ. infidel.* ubi non fit mentio adulterij, ſed ſolius homicidij. 115

Verùm quatuor tunc conditiones requiruntur, quarum prima, ut uterqoe ad occiſionem cooperetur, ut habetur in *d. c. laudabilem* ſive per ſe ipſos conjugem occidant, ſiva per alium mandantes, conſulentes, præcipientes, vel quovis elio modo edjuvantes, ut maritus Lucretiæ occidatut ed eum finem, ut Titius, qui ſimul cum Lucretia fuit talem necem machinatus poſſit mattimoninm contrahere cum eadem Lucretia; alioqnin, ſi alter ex ſe tantùm mortem conjugis machinetur ſine conſcientia, & conſilio Titij, vel Lucretiæ, non contrahitur hoc impedimentum, tametſi Inter ipſos præceſſerit adulterium, quia jura ſimul nectunt adulterium cum machinatione facta ab eo, qui matrimonium contrahit, inſcio eo, qui contrahit, tametſi hic adulterium commiſecit cum ea, quem poſt occiſionem mariti ducit: quia impedimenta matrimonij cùm ſint odioſa reſtringenda ſunt non amplianda. Secunda conditio eſt, ut interveniat 116

veniat utriusque, vel ſaltem alterius intentio contrahendi poſtea matrimonium. Tertia ut mora ſequatur ex vi vulneris inflicti, vel veneni propinati, ac ipſius machinationis, quia ſi mora ſequeretur ex alia cauſa, ut ex incuria Medici, vel imperitia Chirurgi, vel etiam ex injuria ipſius conjugis infirmi, tunc nec contraheretur hoc impedimentum dirimens matrimonium ſubſecutum. Quarta ut matrimonium priùs contractum ſit legitimum, alioquin ſi irritum ſit, tametſi bona fide validum putetur, non contrahitur hoc matrimonium dirimens, quia jura introducentia hoc impedimentum illud adnectunt occiſioni conjugis, & quia hoc impedimentum eſt odioſum, ideo reſtringitur ad occiſionem veri conjugis præſupponentis matrimonium verè, ac validè contractum, non verò quòd bona fide tantùm putetur tale.

117 Quæritur vigeſimo nono, an ad contrahendum hoc impedimentum criminis neceſſaria ſit occiſoris intentio de contrahendo matrimonio cum complice adulterij? Reſpondetur, duas circa hoc dubium eſſe ſententias, unam Cajetani *V. matrimonium c.1. impediment.* & aliorum docentium, hanc intentionem non requiri, eò quia jura eam non exigant. Secunda ſententia & quidem probabilior eſt D. Thomæ *in 3. p. q. 60. art. 2.* ubi docet, neceſſariam eſſe hanc occiſoris intentionem de contrahendo cum complice adulterij, ut hoc impedimentum incurratur, quia quamvis hæc intentio non requiratur expreſsè aliquo jure; colligitur tamen ſufficienter ejus neceſſitas ex fine hujus impedimenti, qui eſt, ne unus conjux alterum interficiat eo fine, ut conjux ſuperſtes liber ſit, & occiſor poſſit cùm illo matrimonium contrahere: hæc autem ratio finalis ceſſat, quando occiſio conjugis non eſt ad finem ducendi alterum in conjugem: hinc probabilius eſt, non contrahere hoc impedimentum eos, qui alterum conjugem occidunt, non ut matrimonio copulentur, ſed ut uberiùs veſanæ libidini indulgeant, & ut indignationem conjugis interfecti declinent, vel etiam ob alium finem: neque contrahunt hoc impedimentum, qui occidunt propriam conjugem, ut liberè poſſint contrahere cum alia non participe talis homicidij, nec adulterij; quamvis poſtea de facto ducat eam, cum qua priore conjuge vivente adulteratus eſt: quia tunc deficit intentio requiſita ad contrahendum hoc impedimentum, quia mulier non intendebat inire matrimonium determinatè cum ipſo complice adulterij.

118 Imò neceſſaria eſt etiam in utroque adultero ſcientia matrimonij alterius, adeò ut ſi conjugatus propriam uxorem occidat, vel ducat fœminam, quam adulterio polluit, inſciam conjugij viri illius non contrahat hoc impedimentum dirimens, & matrimonium validum ſit, quia fœmina non fuit machinata mortem alterius conjugis interfecti, cùm ſupponatur neſciiſſe virum illum fuiſſe matrimonio ligatum: hinc neque contrahitur hoc impedimentum, niſi cum ſolo complice adulterij, adeò ut ſolùm dirimat matrimonium contrahendum inter ipſos adulteros, & occiſores conjugis, quia jura hos tantùm exprimunt, & cùm impedimenta ſint odioſa coarctanda ſunt ad ea, quæ tantùm exprimuntur in jure: quapropter neque ratihabitio occiſionis ab alio factæ etiam ab adultero absque conjugis ſuperſtitis mandato, aut conſilio matrimonium ab illis contractum dirimit: idque ob eandem rationem, quia hæc impedimenta utpote odioſa non ſunt inducenda ultra verba canonum, quia juxta regulam juris. odia ſunt reſtringenda, & favores ampliandi: & canones tantùm machinationem mortis conjugis, vel ſui, vel alterius ad finem matrimonij contrahendi cum ſuperſtite ſtatuunt eſſe impedimentum dirimens, ſi neſariam illam monitionem revera mors ſecuta ſit: atqui ratihabitio non eſt machinatio mortis, quia machinatio ſe habet antecedenter, & eſt veluti cauſa mortis, quæ ad illam ſequitur; & ratihabitio ſe habet conſequenter ad mortem, proinde cùm præſupponat homicidium, non fuit ad illud cooperata: quapropter ratihabitio illa non eſt impedimentum dirimens matrimonium contractum inter occiſorem, & conjugem ſuperſtitem, qui conjugis cædem ratamhabuit, & hoc etiam deſumitur ex *can. ſi quis vivente cauſ. 31. q. 1.* & ex *c. laudabilem de converſ. infidel.* tametſi aliàs in maleficiis dicatur ratihabitio retrotrahi, & mandato æquiparari.

Quæritur trigeſimò, an adulterium, cui ſupervenit matrimonium vivente adhuc alterius conjuge de facto contractum, impediat, ac dirimat matrimonium cum adultero, vel adultera etiam poſt mortem prioris conjugis? Reſpondetur affirmativè, adeò ut ſi Titius adhuc vivente ſua uxore adulterio polluat Lucretiam, cum qua etiam matrimonium contrahat, non ſolùm hoc ipſo jure eſt irritum, eò quia quamdiu vivit prima uxor, non poſſit vir aliam ducere: verùm etiam poſt mortem legitimæ uxoris non poſſit matrimonium contrahere cum Lucretia, quam adulterio polluit, & cum qua etiam adhuc vivente prima uxore matrimonium contraxit: quòd ſi poſt obitum veræ uxoris matrimonium contrahat cum Lucretia irritum eſt, & dirimitur, & deſumitur ex *c. ex litterarum de eo, qui duxit in matrimonium quam polluit per adulter.* & ex *c. cùm haberet eod. tit.* Quinimò etiam adulterium cum promiſſione futuri matrimonij injicit impedimentum dirimens, adeò ut ſi cum adulterio jungatur promiſſio contrahendi cum adultero poſt mortem conjugis irritum ſit matrimonium poſtea contractum cum adultero, & habetur in *c. Relatum 31. q. 1. c. Propoſitum, c. ſignificanti, c. veniens & c. fin. de eo, qui duxit, quam adulter. poll.* & ratio hujus impedimenti eſt, ne ſpecie futuri matrimonij detur occaſio machinandi mortem conjugi. 119

Verùm ex præcitatis juribus ſex ad id requiruntur conditiones, quarum prima eſt, ut matrimonium priùs contractum fuerit validum, quia ſi fuerit tantùm exiſtimatum tale, nec fuerit verum matrimonium, nec conſequenter verum adulterium, quod non reperitur niſi ubi matrimonium eſt validum, ac legitimum, & quia jura adnectunt hoc impedimentum adulterio 120

ſunt intelligenda de vero adulterio, & non tantùm de exiſtimato, quia hæc impedimenta utpote odioſa reſtringenda ſunt, non amplianda juxta *regul. juris.* Unde adulterium tantùm exiſtimatum rale cum promiſſione futuri matrimonij non trahit ſecum hoc impedimentum dirimens matrimonium. Secunda eſt, ut duo ſimul concurrant, adulterium ſcilicet, & promiſſio, neque requiritur, ut promiſſio ſit juramento firmata, ſed ſufficit nuda promiſſio: ſive promiſſio præcedat adulterium, ſive ſequatur, dummodo ſimul nectantur, promiſſio, & adulterium. Tertia ut hæc duo concurrant durante adhuc priori matrimonio, quia ſi ſequantur poſt mortem conjugis non cauſant hoc impedimentum dirimens. Quarta ut promiſſio manifeſtetur ſigno aliquo ſenſibili, quia ſi ſit purè interna, vel alteri occulta non præbet occaſionem procurandi mortem conjugi: & jura ad eum finem hoc inijciunt impedimentum, ne detur occaſio machinandi mortem conjugi. Cæterum nil refert, an vero, vel ficto animo facta ſit, dummodo exteriùs ſit manifeſtata, quia cum ipſa fictio lateat, & ſignum ſenſibile externum pateat, non minùs præbet occaſionem machinandi mortem conjugi, quàm ſi vero animo facta eſſet, cum ſemper habeatur eadem ratio finalis. Quinta ut promiſſio ſit mutua, vel ſaltem unius, & ab altero accepta, tametſi non ſit repromiſſio, ut notat Sanchez *lib. 7. diſp 74. num. 19 & ſequent. de matrim.* Sexta, quòd uterque adulter cognoſcat matrimonium alterius, qui conjugatus eſt, quia ſi unus ignoret conjugium alterius non incurritur hoc impedimentum, & deſumitur ex *c. propoſitum. c. veniens de eo, qui duxit quam adulterio polluit.* & ratio ex eo etiam deſumitur, quia altero ignorante conjugium alterius, copula non eſt adulterium formaliter, & ex utraque parte, & cum impedimentum ſit odioſum, & odioſè adnexum adulterio, interpretatur ſtrictè de adulterio formali ex utraque parte cognito, ut tali.

121 Hinc matrimonium cum fœmina conjugata contractum vivente adhuc primo ejus conjuge tunc tantùm impedit, ac dirimit matrimonium poſt primi conjugis mortem inter adulteros initum, cùm uterque vir, & mulier ſciunt ſe vecum adulterium committere: quia ſi alteruter bona fide matrimonium contrahat exiſtimans alterum ſolutum eſſe, ac liberum, vel etiam putet, ſuum vel alterius conjugem obiiſſe, qui poſtea ſuperſtes invenitur; tunc priore mortuo poteſt cum poſteriori contrahere, & ratum habetur matrimonium, niſi innocens divortium petat, idque habetur *in c. propoſitum de eo, qui duxit in matrim. quam polluit per adulter.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd quando vir contrahit cum ſecunda uxore, habens primam uxorem adhuc vivam, & ſecunda cum qua contrahit neſcit primam eſſe vivam, ſi moriatur prima, & vir petat divortium à ſecunda, non ſunt ſeparandi, niſi mulier petat divortium: non obſtante quod ſecundùm jura vir non poteſt ducere illam, quam polluit per adulterium, præſertim illam, cui fidem dedit vivente prima, vel quæ machinata eſt in mortem uxoris, hoc idem etiam habetur in *c. veniens 7. eod. tit.* ubi Innocentius III. reſcribit, uxoratum contrahentem cum ſecunda inſcia de uxore viri, mortua prima poſſe ſecundam habere, ſi de novo conſentiat, dummodo non præceſſerit machinatio, vel fidea.

Quòd ſi matrimonium cùm prima ipſo jure 122
irritum erat, ſecundum ante diſſolutionem primi contractum habetur ratum, ac validum, & deſumitur ex *c. ſignificavit 2. de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulter.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd qui contrahit cùm alia ſcienter, cum qua habet copulam; ſi primum matrimonium non fuit validum, nec vir primam uxorem cognovit validum eſt ſecundum matrimonium: ſin verò primum fuit validum licèt prima ſit mortua, nequit habere ſecundam, ſi ſcienter contraxit, ſecus ſi ignotanter: qui tamen vivente conjuge dedit fidem alteri de matrimonio cum ipſa contrahendo, & ipſam nec ante, nec poſt fidem datam carnaliter cognovit, quamvis graviter peccaverit, non tamen irritum eſt matrimonium cum ea contractum, cui fidem ſuperſtite priori conjuge obſtrinxerat, idque deſumitur ex *c. ſiquis ult. de eo qui duxit. in matrim. quam polluit per adulter.* ubi Gregorius IX. reſcribit, quòd qui vivente prima uxore dat fidem ſecundæ, in ò de facto contrahit cum ſecunda, dummodo nec ante, nec poſt, vivente prima ipſam cognoverit; prima mortua, ſi cum ſecunda contrahit matrimonium ſuum ſortitur valorem: mandat tamen Pontifex iniungi pœnitentiam utrique ob commiſſum delictum in eo, quòd adhuc ſuperſtite priori conjuge fidem ſibi conſtrinxerint. Imò nec contrahitur hoc impedimentum ex eo, quòd qui vivente adhuc prima uxore dat fidem ſecundæ, quâ etiam fœdè abutitur, ſed copulam non complet, quia canones tantùm exprimunt hoc impedimentum oriri ex adulterio, quod conjunctum ſit cum fide data, vel matrimonio de facto contracto vivente adhuc prima uxore, vel cum machinatione in eius mortem: & in hac ſpecie non habetur verum adulterium, quia non ſupponitur copula completa: tria enim requiruntur ad verum, ac proprium adulterium, quorum primum eſt, ut matrimonium cum prima uxore ſit legitimum: ſecundum ut adulter, & adultera noverint ſuperſtitem eſſe conjugem: tertium, ut copula ſit completa, ex cuius defectu vir, & mulier non fiunt una caro.

Cæterum ſolum adulterium non eſt impe- 123
dimentum dirimens matrimonium contractum poſt mortem coniugis; & deſumitur ex *can. nullus cauſ. 31. q. 1.* & ex *c. ſignificâſti 6. de eo, qui dux in matrim. quam polluit per adulter.* ubi Innocentius III. reſcribit, quòd ſi quis vivente uxore habeat copulam cum altera, mortua ſua uxore, ſi non præceſſit fides, vel machinatio, poteſt illam ducere: unde non adulterium ſimplex, & nudum, ſed veſtitum cum fide, ſeu promiſſione ducendi, quam polluit, vel cum machinatione necis proprij conjugis. Præterea cum ſimplici adulterio poſſe, matrimonium

con-

contrahi eſſe rescè docet D. Auguſtinus *lib. 1. de nupt. & concupiſcentia c. 10.* ubi ait : *Mortuo viro cum quo verum connubium fuit, fieri verum connubium poteſt, cum quo prius adulterium fuit.* Et lib. de bono coiugali *c. 14.* ait : *Poſſe ſanè fieri nuptias ex malè conjunctis, honeſto poſtea placito conſequente manifeſtum eſt*, & refertur in *can. denique caus. 1. q. 1.*

124 Quæritur trigeſimo primò, quo jura impedimentum ortum ex cultûs diſparitate matrimonium dirimat. Cultus diſparitas habetur cum fidelis matrimonium contrahit cum infideli, tunc enim ſunt cultu diſpares, & ab hac diſparitate oritur impedimentum dirimens matrimonium inter fideles, & infideles, & deſumitur ex Concilio Toletano *3 c. 24.* Concilio Lateranenſi II. *c. 29.* & habetur in *can. cave 28. q.* & quamvis huſce juribus videatur tantùm prohiberi hoc matrimonium inter diſpares cultu, ut illicitum: quòd tamen illud etiam irritent, conſtat ex communi eccleſiæ praxi à temporibus Apoſtolorum, unde D. Paulus *1. ad Corinth. 7.* ait : *Cui vult nubat, tantùm in Domino*, hoc eſt tantum viro Chriſtiano, ut explicant SS. Patres præſertim Tertullianus *lib. 2. ad uxorem c. 2. lib. de monogamia c. 7.* S. Cyprianus *lib. 3. teſtimoniar. ad Quirinum. c. 62.* S. Hieronymus *lib. 1. contra Jovinianum c. 5.* Sanctus Joannes Chryſoſtomus, & communiter alii Patres: hinc idem Apoſtolus Paulus *2. ad Corinth. 6. v. 14.* ait : *Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio juſtitiæ cum iniquitate? & quæ ſocietas lucis ad tenebras? quæ autem conventio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? qui autem conſenſus templo Dei cum idolis? Vos enim eſtis templum Dei vivi.* Hunc autem Apoſtoli textum explicant communiter Patres ut impedimentum ortum ex diſparitate cultus non ſolum illicitum reddat matrimonium, ſed etiam dirimat. Hinc D. Ambroſius *epiſt. 19. ad Vigilium. Sed prope* (ait) *nihil gravius quàm copulari alienigenæ ubi & libidinis & diſcordiæ incentiva, & ſacrilegii flagitia conflantur. Nam cum ipſum coniugium velamine ſacerdotali, & benedictione ſanctificari oporteat, quomodo poteſt coniugium dici, ubi non eſt fidei concordia? cum oratio communis eſſe debeat, quomodo inter diſpares devotione poteſt eſſe coniugii communis charitas?*

125 Difficultas eſt, an hoc impedimentum ortum ex diſparitate cultûs dirimat matrimonium jure naturæ, vel tantùm eccleſiaſtico. Et reſpondetur juxta communiorem ſententiam dirimere matrimonium ſolo jure eccleſiaſtico, quia nullibi ſcriptura ſacra hæc matrimonia pronunciat irrita, neque plures Sancti, qui cum infidelibus matrimonium contraxerunt, naturæ legem, nec jus divinum violârunt, alioquin vixerent in perpetua fornicatione, proinde hoc impedimentum, nec jure naturæ, nec jure divino dirimit matrimonium. Prætérea quia neque priorum Pontificum, ac Conciliorum decreta ſtatuerunt, hoc impedimentum jure naturæ, vel divino dirimere matrimonium, alioquin non tolerâſſent huiuſmodi matrimonia fidelium cum infidelibus : conſtat autem eccleſiam huiuſmodi matrimonia tolerâſſe ſecluſo periculo ſubverſionis coniugis, & pravæ educationis, atque inſtitutionis filiorum in falſa religione. Quinimò ex hiſtoriis eccleſiaſticis conſtat, cum infidelibus matrimonia contraxiſſe plures Sanctas præſertim Cæciliam, Monicam, Clotildem, eò quia ſpes converſionis conjugis infidelis cum fideli affulgeret.

Quamobrem ſolo jure eccleſiaſtico hoc impedimentum matrimonium dirimit, & licèt hoc jus non ſit alicubi expreſſum, habetur tamen ex praxi, & inolita conſuetudine in eccleſia. Tum quia plura Concilia hæc matrimonia fidelium cum infidelibus prohibuerunt, ut conſtat ex *canone 15.* Concilii Iliberitani ex *canone 10.* Leodiceni ex *can. 12.* Carthaginenſis III. & ex aliis pluribus Conciliis, quæ irrita Chriſtianorum cum Iudæis connubia declarârunt : quamvis hæc particularium eccleſiarum de ſolis Judæis decreta legem univerſalis eccleſiæ non conſtituant; neque decreta talium Conciliorum intelligenda ſint de omnibus infidelibus : quinimò ut ſpeciatim de Judæis ſtatueretur peculiaris adfuit ratio, eò quia Judæi poſt evangelii promulgationem cæteris pertinaciores in ſua perfidia ſemper eſſent, ideò præfata decreta non videntur extendenda ad omnes infideles cum fidelibus. Hodie tamen matrimonia hominum baptizatorum cum non baptizatis irrita ſunt, ut etiam olim ex inolita conſuetudine à primis temporibus fuiſſe irrita, non tam ex lege eccleſiaſtica, quàm ex more populi Chriſtiani habente vim legis oſtendit Eſthius in *4. ſentent. diſt. 39. §. 3.* 126

Imò uſus obtinuit, ut ante tempora Gratiani, *cauſ. 28. q. 1.* & Magiſtri ſententiarum hæc matrimonia in eccleſia irrita haberentur, & quidem ex juſtiſſimis cauſis, quia indignum prorſus eſt, ut membra Chriſti commiſceantur cum idolorum cultoribus. Tum quia matrimonium à Chriſtianis non aliter ſuſcipi debet, quàm ut novæ legis Sacramentum, cuius capax non eſt, qui baptiſmum non ſuſcepit. Tum quia matrimonia fidelium ad tribunal revocantur eccleſiaſticum, quòd fieri non poſſet, ſi alter conjux perſeveraret in ſua infidelitate, quia eccleſia de iis, qui foris ſunt, non habet poteſtatem judicandi, unde aiebat Apoſtolus *quid mihi de iis, qui foris ſunt.* 127

Poſſet tamen ad probandum matrimonium fidelis, cum infideli adverſari juri naturæ, objici: quia hoc coniugium adverſatur fini primario matrimonii; ſiquidem pugnat cum recta filiorum educatione, quæ à parentibus cultu diſparibus, nequit rectè fieri, proinde hoc impedimentum matrimonium dirimit jure naturæ. Tum quia eſt contra amicabilem conjugum ſocietatem, & quietam cohabitationem. Tum quia recta ratio dictat declinandas eſſe occaſiones peccandi : atqui contrahere cùm infideli, præbet occaſionem idololatriæ, ut exemplo Salomonis ſatis conſtat, proinde hoc conjugium fidelis cum infideli eſt contra dictamen rationis, & legem naturæ. 128

Sed

129 Sed contra, quia ex his omnibus tantùm evincitur, huiusmodi matrimonium eſſe jure naturæ prohibitum, non verò eſſe jure naturæ irritum: & ratio eſt evidens, quia non tollit omninò eſſecutionem finis matrimonij, ſed tantùm eam reddit difficilem, ob quam difficultatem tantùm prohibetur ſolo jure naturæ, non irritatur: tunc tantùm irritaretur, ſi tolleret conſecutionem finis matrimonij, ſeu prolis generationem, eiúſque educationem, ac inſtructionem.

130 Poſſet tamen ulteriùs obijci, quia *Deuter.* 7. interdicitur Hebræis matrimonium cum gentilibus, quod præceptum fuit partim morale, ut eius ratio indicat, ne fidelis ſeducatur, & Dijs ſerviet alienis, proinde hoc præceptum etiam nunc obligat. Præterea quia *Oſeæ c. 9. & 10.* jubentur ſeparari Judæi ab uxoribus, quas duxerant, eò quia præceptum illud *Deuter 7.* non ſolùm prohibebat, verùm etiam irritabat conjugia fidelium cum infidelibus, hinc etiam Apoſtolus 1. *ad Corinth. 6.* ait *Nolite jugum ducere cum infidelibus*, quod de vinculo matrimonii communiter Patres intelligunt. Tum quia Chriſtus jure divino voluit matrimonio eſſe annexum Sacramentum eccleſiæ; proinde voluit nullum eſſe in eccleſia matrimonium, quod non ſit Sacramentum: ſed inter diſpares cultu non poteſt eſſe Sacramentum, quia infidelis non eſt capax Sacramenti, proinde nec eſt verum matrimonium jure divino.

131 Sed contra quia præceptum *Deuter.* quo Hebræis erat interdictum matrimonium cum gentilibus fuit tantùm cæremoniale, & ut tale tantùm irritâſſe tunc talia matrimonia, & ita cùm ceſſaverint præcepta cæremonialia, & legalia cum morte Chriſti, ampliùs huiusmodi præcepta non obligant in lege Evangelica; hinc patet ſolutio ad illud Oſeæ: etiam ex Divo Paulo tantùm colligitur, fuiſſe ſolum jure eccleſiaſtico prohibita, vel hoc impedimentum ſolo jure eccleſiaſtico matrimonium dirimere. Ad aliud quod addebatur, reſpondetur matrimonium eſſe Sacramentum, quando contrahitur inter fideles, non ita quando inter infideles, quia iſti non ſunt capaces Sacramenti, cum per baptiſmum non fuerint ingreſſi eccleſiam, in qua tantùm habentur, ac ſuſcipiuntur Sacramenta; quando igitur matrimonium contrahitur à fideli cum infideli, tunc reſpectu huius non habet rationem Sacramenti; & in eo caſu Chriſtus reliquit matrimonium diſpoſitioni juris naturalis, & etiam juris eccleſiaſtici, ut eccleſia diſponat prout conſultiùs viſum fuerit pro animarum ſalute.

132 Quæritur trigeſimo ſecundò, quomodo conjux infidelis recèns converſus ad fidem gerere ſe debeat cum altero conjuge infideli perſeverante in ſua infidelitate? Reſpondetur per converſionem infidelis ad fidem, ſeu per ſuſceptionem baptiſmi non dirimi matrimonium; proinde poſſe, ſi velit, infidelem recens converſum ad fidem manere cum ſuo coniuge perſeverante in infidelitate; idque habetur expreſsè *in can. ſi quis cauſa 28. quæſt. 2.* & *in cap. Laudemus de divortiis*, ubi dicitur; quòd crimina ſolvâtur in baptiſmo, non matrimonia: Ratio etiam adducitur à D. Thoma in *4. ſent. diſt. 39. quæſt. 1. art. 3.* quia fides illius, qui eſt in matrimonio, non ſolvit, ſed perficit matrimonium. Unde cum inter infideles ſit verum matrimonium, per hoc quod alter eorum per ſuſceptionem baptiſmi convertatur ad fidem, non ſolvitur vinculum matrimonii, alioquin fides illud non perficeret, ſed deſtrueret. Poteſt tamen conjux recens converſus ad fidem dimittere coniugem infidelem, ſi pertinaciter velit perſeverare in ſua infidelitate; non tamen eum dimittere tenetur, ſed poteſt, ſi velit, cum ipſo coniuge infideli pacificè cohabitare. Sed quia ſola fides non ſolvit matrimonium, ſequitur, quòd conjux recèns converſus ad fidem, non niſi quoad thorum poſſit dimittere conjugem infidelem, ſeu ab ipſo ſeparari; vinculum enim matrimonii integrum manet, quamdiu conjux infidelis vult pacificè cohabitare cum coniuge recèns ad fidem converſo: hinc Apoſtolus ad Corinth. 1. *ſi quis frater uxorem habeat infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo non dimittat illam.* Hæc autem verba Apoſtoli *non dimittat illam* eſſe conſilii, non præcepti cenſet D. Auguſtinus *c. 13. & 17. ac ſequent. de adulterin. conjug. & lib. 1. de ſerm. Domini in monte c. 16.* unde conjux recèns ad fidem converſus, tantùm ſi velit poteſt dimittere coniugem infidelem quoad thorũ, & cohabitationem, quamvis ex conſilio Apoſtoli ſatius ſit ut eum non dimittat, ſi conſentiat infidelis pacificè habitare cum fideli.

Quòd enim non ſolvatur matrimonium quoad vinculum, ſi conjux infidelis velit pacificè cohabitare cum conjuge fideli etiam probat D. Thomas in *4. ſent. diſt. 39. q. 1. art. 3.* inquiens; aliquando vinculo matrimonij manente ſolvitur matrimonium quantum ad cohabitationem, & debiti ſolutionem; in quo pari paſſu currunt infidelitas, & adulterium, quia utrumque eſt contra bonum prolis: unde ſicut ſe habet in poteſtate dimittendi adulteram, vel commanendi cum ea; ita ſe habet in poteſtate dimittendi infidelem, vel commanendi cum ea. Poteſt enim vir innocens liberè cum adultera commanere ſpe correctionis, non autem ſi in adulterii peccato fuerit obſtinata, ne videatur Patronus turpitudinis, quamvis etiam cum ſpe correctionis poſſit eam liberè dimittere: ſimiliter fidelis converſus poteſt cum infideli manere cum ſpe converſionis, ſi eam in infidelitate obſtinatam non viderit, & bene facit commanendo: non tamen tenetur: & de hoc eſt conſilium Apoſtoli 1. *ad Corinth.* ſcribentis, ſi quis frater uxorem habeat infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam, hactenus D. Thomas. 132

Quòd ſi nolit fidelis cum infideli cohabitare etiam ſine contumelia Creatoris, & periculo peccati, licèt poſſit ab infideli diſcedere, non tamen poteſt alteri nubere, quia matrimonium non diſſolvitur quoad vinculum, ſed tantum quoad cohabitationem, & thorum, ut docet D. Auguſtinus *lib. de adulterin. conjug. c. 25.* in- 133

quiens:

quiens: *Propter quodlibet tamen fornicationis genus, ſive carnis, ſive ſpiritus, ubi & infidelitas intelligitur, & dimiſſo viro non licet alteri nubere, & dimiſſa uxore non licet alteram ducere, quoniam Dominus nulla exceptione facta dicit: ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mœchatur; & omnis qui dimittit uxorem ſuam, & ducit alteram mœchatur. Marc. 10. & Luc. 16.* Idque etiam declaravit Alexander III. in *c. quæſivit de divortiis*, ubi reſcribit, *verùm ſi conjugem ſuam ad infidelitatis maleficium traxerit à viro poterit ſeparari, ita quòd ei nubere alii non licebit, quia licèt ſeparentur, ſemper tamen conjuges erunt.* An verò expediat, ut coniux recèns ad fidem converſus diſcedat ab altero coniuge perſeverante in ſua infidelitate, ſi velit pacificè cohabitare cum fideli ſine contumelia Creatoris, & abſque periculo perverſionis in coniuge fideli, reſpondet D. Auguſtinus *lib. 1. de coniug. adulterin. c. 18.* tunc melius, & conſultius eſſe ſi coniux fidelis non ſeparetur à conjuge perſeverante in ſua infidelitate; quia licitum eſt abſq; detrimento æternæ ſalutis, coniugem adhærere ſuo coniugi, & quod eſt licitum, etiam expedit. Ait Auguſtinus: *Tunc autem non expedit quod licitum eſt, quando permittitur quidem, ſed uſus ipſius poteſtatis aliis affert impedimentum ſalutis: ſicut eſt, unde jam diu loquimur, diſceſſio fidelis conjugis ab infideli, quam non prohibet Dominus præcepto legis, quia coram illo iniuſta non eſt. ſi prohibet Apoſtolus conſilio charitatis, quia infidelibus affert impedimentũ ſalutis:* unde quando non adeſt hoc impedimentũ ſalutis conſultius eſt non diſcedere à conjuge infideli, quia tunc ſpes affulget, fore, ut per proba exempla fidelis convertatur infidelis. Hinc D. Thomas in *4. ſent. diſt. 39. q. 1. art. 1. in reſponſ. ad 4. Si poſt converſionem viri ſit aliqua probabilis ſpes de converſione uxoris, non debet votum continentiæ vir emittere, nec ad aliud matrimonium tranſire: quia difficiliùs converteretur uxor viro ſuo ſciens ſe privatam.*

135 Quòd ſi conjux infidelis detrectet cohabitare cum fideli, niſi eo animo, vel conditione, ut ipſum pertrahat ad peccatum lethale, tunc fidelis non ſolùm poteſt infidelem deſerere: verùm etiam alterum matrimonium contrahere; idque deſumitur ex Apoſtolo 1. *ad Corinth. 7.* ſcribente. *Quòd ſi fidelis diſcedit, diſcedat: non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror in hujuſmodi:* per fratrem autem, & ſororem intelligit Apoſtolus Chriſtianum, & Chriſtiaoam, & dicit non eſſe ſubjectos ſervituti, qua teneatur fidelis abſtinere ab uſu conjugij, ſi conjux infidelis odio Chriſtiani nominis ſponte à fideli diſceſſerit, vel quia fidelis infidelem dimiſerit, eò quia ſine Chriſti contumelia non poſſet cum illo cohabitare, tunc enim poteſt fidelis alterum matrimonium contrahere cum fideli: eò quia per hoc quod infidelis odio Chriſtiani nominis diſceſſerit ſponte à conjuge fideli, vel illum reliquerit, vel infidelis à fideli dimiſſus fuerit, eò quia nollet ſine Chriſti contumelia cohabitare cum fideli, matrimonium diſſolvitur etiam quoad vinculum, quo ſoluto poteſt conjux fidelis matrimonium contrahere cum aliquo fideli, & deſumitur ex *canon. ſi infidelis cauſ. 28. q. 2.* & ex *c. quanto de divortiis;* ubi Innocentius III. reſcribit: *ſi alter infidelium conjugum ad fidem catholicam convertatur: altero vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur ad ſecunda, ſi voluerit, vota tranſibit: & in hoc caſu intelligitur quòd ait Apoſtolus: Si infidelis diſcedit, diſcedat. frater enim, vel ſoror non eſt ſervituti ſubjectus in hujuſmodi.*

136 Hoc idem etiam habetur in *c. gaudemus de divortiis*, & etiam docet D. Auguſtinus *lib. de fide, & operibus c. 16.* loquens enim de conjuge infideli recèns converſo ait: *Quando acceſſit ad baptiſmum, habétque in fundamento fidem, quæ per dilectionem operatur; procul dubio plus tenebitur amore divinæ gratiæ, quàm carnis uxoriæ, & membrum, quod eum ſcandalizat, fortiter amputat.* In hoc autem caſu, quando conjux infidelis odio chriſtiani nominis ſponte diſcedit à conjuge fideli, vel fidelis infidelem dimittit, eò quia nolit ſine contumelia Creatoris cohabitare cùm fideli; non ſolvitur vinculum matrimonij, niſi cùm fidelis ſeparatus ab infideli ob contumeliam Creatoris, contrahit aliud matrimonium; adeò ut ſi infidelis, qui antea conjugem fidelem dimiſerat odio chriſtiani nominis, vel fidelis infidelem reliquit, eò quia ſine contumelia Creatoris non poſſit cum ipſo cohabitare, ſi poſtea convertatur & ipſe ad fidem, antequam conjux, qui fuerat priùs converſus aliud matrimonium contrahat, teneatur illum recipere, eò quia vinculum matrimonij nondum ſit ſolutum, & ambo conjuges converſi ſint vero vinculo matrimoniali juncti, idque deſumitur ex *c. gaudemus de divortiis*, ubi Innocentius III. reſcribit *quòd ſi converſum ad fidem, & illa converſa ſequatur ante, quàm propter cauſas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compelletur*, hoc idem etiam docet D. Thomas in *4. ſentent. diſt. 39. q. 1. art. 5 ad 2.* ubi ait: *Crimen uxoris nolentis cohabitare ſine contumelia Creatoris abſolvit virum à ſervitute, qua tenebatur uxori, ut non poſſit ea vivente alteram ducere: ſed nondum ſolvit matrimonium quia ſi blaſphema illa converteretur, antequam ille aliud matrimonium contraheret, redderetur ei vir ſuus; ſed ſolvitur per matrimonium ſequens, ad quod pervenire non poſſet vir fidelis non ſolutus a ſervitute uxoris per culpam ejus.*

137 Quòd ſi conjux infidelis convertatur poſt quàm fidelis aliud matrimonium contraxit, tunc ei concedi poteſt, ut poſſit alteri nubere, quia conjux priùs converſus per hoc quod contraxerit ſecundum matrimonium in ſtatu converſionis, fuit ſolutum prius matrimonium, quod inierat in ſtatu infidelitatis, unde ſi conjux qui manſit in infidelitate poſtea reſipiſcat, & verè convertatur ad fidem, cum ſit ſolutus à priori matrimonio ei conceditur, ut poſſit aliud contrahere, & ita docet D. Thomas in *4 ſentent. diſt. 39. q. 1. art. 1. ad 3.* ubi ait: *Poſtquam fidelis contraxit, ſolutum eſt vinculum matrimonij*

ex utraque parte, quia matrimonium non elaudicat quantum ad vinculum. Unde in pœnam uxoris infidelis ei indicitur, quod non poſſit cum alio contrahere magis, quàm ex virtute matrimonij praecedentis: ſed ſi poſtea convertatur poteſt ei concedi diſpenſativè, ut alteri nubat, ſi vir ejus aliam uxorem duxit. Quòd ſi conjux infidelis recèns ad fidem converſus prolem ſuſcepit ab alio conjuge infideli, & pertinaci in ſua infidelitate, tunc vel filij ſunt adhuc Minorennes, & dari tunc debent educandi, & inſtruendi conjugi fideli, ut hebetur in *can. Judæorũ cauſ. 28. q.* 1. & in *c. Ex litteris de converſ. infidelium* ubi Pontifex Judæo cuidam recèns converſo ad fidẽ Chriſtianam jubet tradi filium quadriennem, tametſi mater pertineciter judaica in ſuperſtitione perſeverans contrediceret ea de cauſa, quia infana meterno magis indigeret ſolatio, quàm paterno. Hoc idem etiam docet D. Thomas in *4. ſentent. diſt. 39. q. 1. art. 4. ad* 4. ubi ait loquens de prole ſuſcepta à conjuge infideli, & recèns ad fidem converſo: proles aut pervenit ed perfectam ætatem; & tunc poterit liberè ſequi fidelem, vel metrem infidelem: vel eſt in minore ætate conſtituta; & tunc debet deri fideli, non obſtante quòd indiget matris obſequio ad educationem.

138 Quæritur trigeſimo tertiò, quomodo matrimonia, quæ à Catholicis contrahuntur cum hæreticis, ſe hebeant, en irrita ſint, vel tantùm illicite? Reſpondetur, hujusmodi metrimonia Catholicorum cum Acatholicis non eſſe irrita, ſed ſuum ſortiri valorem, edeò ut propter hæreſin non diſſolvatur vinculum matrimonij, ut declaravit Concilium Tridentinum *de reform. matrim. can. 5.* ubi air: *Si quis dixerit propter hæreſin diſſolvi poſſe vinculum matrimonij anathema ſit*, & deſumitur etiam ex *c. quanto de divortijs*, ubi Innocentius III. reſcribit: *Si verò alter fidelium conjugum, vel labatur in hæreſin, vel tranſeat ad gentilitatis errorem, non credimus quod in hoc caſu, is, qui relinquitur, vivente altero poſſit ad ſecundas nuptias convolare, licèt in hoc caſu major appareat contumelia Creatoris.* Rationem etiam adfert D. Thomas in *4. ſentent. diſt. 39. q. 1. art. 1. ad 5.* ubi ait: *Matrimonium ſacramentum eſt; & ideo quantum pertinet ad neceſſitatem ſacramenti requirit paritatem, quantum ad ſacramentum fidei ſcilicet baptiſmum, magis quàm quantum ad interiorem fidem: unde etiam hoc impedimentum non dicitur diſparitas fidei, ſed diſparitas cultûs, qui reſpicit exterius ſervitium. Et propter hoc, ſi aliquis fidelis cum hæretica baptizata matrimonium contrahit, verum eſt matrimonium, quamvis peccet contrahendo, ſi ſciat illam hæreticam, ſicut peccaret ſi cum excommunicata contraheret; non tamen propter hoc matrimonium dirimeretur.* Neque obſtat, quòd Synodus Trulane *can. 71.* hujusmodi matrimonia inter Catholicos, & Acatholicos irrita eſſe declareverit: quie eccleſie canones illos non approbavit, & cenſet, hujusmodi matrimonie ſuum ſortiri valorem, eò quia contrahantur inter beptizatos; & tantùm Bonifacius VIII. in *c. decrevit de hæret. in 6.* privatione dotis multavit fœminam, quæ erroris viri conſcia hæretico nubit.

Sunt nihilominus matrimonia, quæ catholici cum hæraticis contrahunt omnino illicita, adeò ut non poſſint absque gravi peccato contrehi, quia ſi hæraticus, eò quia eccleſiam nolit audire habendus eſt ex Apoſtolo *ſicut Ethnicus, & Publicanus*, imò ſi vitandus eſt, & omnino fugiendus ex eodem Apoſtolo: *hæreticum hominem poſt unam, & ſecundam correptionem devita*: imò ſi neque ſelutandus eſt, neque in domum admittendus, ut eit S. Joannes inquiens: *ſi quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis: qui enim dicit illi ave communicat operibus ejus malignis.* A fortiori ſequitur, contrahere matrimonium cum hæreticia non eſſe Catholicis licitum, & hujusmodi matrimonia eſſe omnino illicita, & Catholicos ea contrahentes mortaliter peccare, ut docet D. Thomas in *4. ſent. diſt. 39. q. 1. art. 1. ad 5.* inquianst *Et propterea ſi aliquis fidelis cum hæretica baptizata matrimonium contrahit, verum eſt matrimonium, quamvis peccet contrahendo, ſi ſciat eam hæreticam; ſicut peccaret, ſi cum excommunicata contraheret.* 139

Conſtat autem, hæreticos eſſe excommunicatos, ſeu extra communionem eccleſiæ catholicæ: proinde non poſſunt Catholici licitè matrimonia inire cum Acatholicia, quie in ijs, quæ ad ſacramenta pertinent, non debent occaſionẽ dare, ut ſacramenti ſanctitas ab hæreticis violetur, & matrimonium eſt ſacramentũ, cujus ſanctitas violatur per Miniſtrum, vel Magiſtratum hæreticum, coram quo initur. Qui enim ex Catholicis cum muliere acatholice matrimonium contrahit procul dubio violat ſanctitatem ſacramenti, cum ex parte hæretici ſuum non ſortiatur effectum. Tum quia non eſt licitum adminiſtrare infideli, vel etiam publico peccatori non reſipiſcenti ſacramentum; & Miniſter graviter peccaret, ſi ſciens aliquem eſſe infidelem, vel publicũ peccatorem, adhuc vellet ei ſacramentũ miniſtrare, quia daret occaſionem infideli, vel publico peccatori violandæ ſanctitatis ſacramenti; conjux autẽ Catholicus contrahens cum muliere acatholica, ei miniſtrat ſacramentum metrimonij, & præbet cauſam ut ab hæretica muliere violetur ſanctitas ſacramenti, quod procul dubio eſt omnino illicitum. Tum quia ex hiſce matrimoniis cæteri Catholici ſcandalizantur: & adeſt periculum ſubverſionis, pravæ liberorum educationis, & ſemper pericula imminent inſidiarum, ac rixarum inter conjuges diverſæ religionis: idque cauſæ fuit, cur Concilia hujusmodi matrimonia prohibuerint, Concilium Laodicænum *can. 10.* ſtatuit, *quòd non oporteat indifferenter eccleſiaſticos fœdere nuptiarum ſuos filios, filiáſque conjungere.* Concilium Carthaginenſe III. *can. 12.* ait: *Item placuit, ut filij, vel filiæ Epiſcoporum, vel quorumlibet Clericorum gentilibus, vel hæreticis, aut ſchiſmaticis matrimonio non jungantur.* Concilium Chelcedonenſe *can. 14.* Agathenſe *can. 67.* Illiberritanum *can. 16.* & alie plura hoc idem ſtatuerunt hinc in *can. non oportet. cauſ. 28. q.* 1. ex Concilio Agethenſe hebetur. *Quoniam non oportet cum omnibus hæreticis miſcere connubia, vel filios,* 140

vel

[illegible] *dare, [illegible] accipere, ſi tamen pro[illegible] Chri[illegible] futuros ſe eſſe, & Catholi[illegible].*

141 [illegible]mantur igitur ab eccleſia matrimonia ca[illegible]corum cum hæreticis, ut illicita, eò quia ſcand[illegible]m ingerant, ſacramenti ſanctitatem [illegible]olent, matrimonio enim Chriſtus [illegible]t ſacramentum, & Deus gratiam, quæ [illegible] extra communionem fidelium poſi[illegible]on commu[illegible]catur: & ob periculum ſub[illegible], & de[illegible]ctionis à fide, ac communio[illegible]. Neque conſuetudo Regionum, [illegible] in quibus Catholici cum hæreticis [illegible]cue [illegible]unt, & paſſim inter ſe ſe matri[illegible]nia co[illegible]hunt à peccato gravi excuſat Ca[illegible] c[illegible]ahentem cum hæretica, niſi di[illegible] a [illegible] ſummo Pontifice juſtis de cauſa o[illegible]mne abſit ſubverſionis pericu[illegible] c[illegible] conſulatur prolis inſtitutioni: [illegible] quando nullum adeſt ſubverſionis [illegible] & [illegible]um inde oritur ſcandalum, & [illegible]rorum in fide catholica proſpici[illegible]tur [illegible]odi matrimonia nec lege naturæ, neque [illegible]va prohibita ſint: legibus tamen [illegible] cis prohibentur, quarum relaxa[illegible]et ad [illegible]mmum Pontificem in illis caſibus in [illegible] de univerſali diſciplina firmata con[illegible]del[illegible]um, ac Conciliorum agitur, & ſum[illegible] ces juſtis de cauſis diſpenſandi poteſt[illegible]em[illegible]bi reſervârunt: atqui Eccleſia pro[illegible] connubia catholicorum cum hære[illegible] in Conciliis prohibuit ad evitan[illegible] ſcand[illegible] publica, & pericula ſubverſionis, [illegible] à fide, ac communione catho[illegible]ca, & [illegible]mmi Pontifices ſibi duntaxat reſervârunt d[illegible]pen[illegible]are ſuper hiſce matrimoniis, & niſi ob gra[illegible]mas cauſas ſolent diſpenſationem concedere, & ni[illegible] poſitis ſervatiſque aliquibus cond[illegible]onib[illegible], q[illegible]bus proſpiciatur educationi pro[illegible]is in [illegible] ca[illegible]lica, & periculum removea[illegible] [illegible]on[illegible] [illegible]de in conjuge catholico: pro[illegible] con[illegible]etudo q[illegible] ſolent catholici in locis, u[illegible] promi[illegible]cuè vivunt cum acatholicis, matrimonia cum [illegible]is contrahere, non excuſat catholi[illegible]ta contrahentes à culpa lethali: quia tametſi [illegible]c[illegible]a gemens videatur hujuſmodi matrimonia [illegible]olerare, eò quia in iiſdam regionibus, & lo[illegible]la non puniat ob peccantium multitudi[illegible]m, non tamen eccleſia approbat hujuſmodi connubia, ex qu[illegible]bus ut plurimum æternæ ſalu[illegible]tur periculum.

142 Tum [illegible]uia ut conſuetudo excuſet, debet eſſe rationab[illegible] atqui conſuetudo quâ catholici c[illegible] aca hol ci[illegible] matrimonia contrahunt in lo[illegible]ci[illegible] u[illegible] omi[illegible] vivunt, nunquam eſt ratio[illegible] cum [illegible]ub[illegible]icum ſcandalum invehat, & [illegible]in [illegible]olationem ſacramenti, cui Deus [illegible]a[illegible]t[illegible]tas, quæ hominibus exiſten[illegible] c[illegible]a [illegible]ommunionem fidelium minimè [illegible]u[illegible]can[illegible]ur, & ex hujuſmodi connubiis [illegible]atur defectioni à fide, & commu[illegible], [illegible]uia ut ait D. Ambroſius *lib. 1.* [illegible] *9. Cum ſanctis ſan[illegible] eris, & cum* [illegible] *11. ſi hoc in a[illegible], quantò magis*

in conjugio ubi una caro, & unus ſpiritus eſt? quomodo autem poteſt congruere charitas ſi diſcrepet fides? & ideo cave chriſtiane gentili, aut Judæo filiam tuam tradere, cave inquam gentilem, aut Judæam atque alienigenam hoc eſt hæreticam, & omnem alienam à fide tua arceſcas uxorem tibi.

Cum igitur hæc conſuetudo non approbetur ab eccleſia, eò quia publica invehat ſcandala, violet ſacramentum, cui Deus gratiam adnexuit, quæ non communicatur hæretico, ac proinde fruſtratur ſacramentum ſuo effectu, & quidem in utroque conjuge; in hæretico, quia non communicat cum fidelibus, & in catholico, quia tunc ponit obicem divinæ gratiæ ſuſcipiendæ, eò quia contrahendo cum conjuge hæretico peccat lethaliter, & cum periculò adſit perpetuæ ſubverſionis, & defectionis à fide, nequit talis conſuetudo haberi rationabilis, ut poſſit à peccato lethali excuſare catholicos ita contrahentes cum hæreticis: hinc Tertullian. *de velandis virginibus c. 1.* ait: *Veritati nemo præſcribere poteſt, non ſpatium temporum non patrocinia perſonarum, non privilegium regionum. Ex his enim ferè conſuetudo initium ab aliqua ignorantia, vel ſimplicitate ſortita in uſum per ſucceſſionem corroboratur; & ita adverſus veritatem vindicatur. Sed Dominus noſter Chriſtus veritatem ſe non conſuetudinem cognominavit.* 143

Quæritur trigeſimo quartò, quomodo ligamen dicatur injicere impedimentum dirimens matrimonio contrahendo? Eſt ligamen vinculum matrimonij indiſſolubile, quo conjuges ita ſibi invicem ſunt alligati, ut utroque ſuperſtite, neuter cum altero matrimonium valeat contrahere. Et hoc ligamen impedimentum divino jure inſtitutum injicit matrimonio contrahendo, & eodem jure prohibetur matrimonium contrahi cum impedimento ligaminis, ac prohibeatur poligamia: hinc Tridentina Synodus *ſeſſ. 24. can. 2.* ait: *Si quis dixerit licere Chriſtiano plures ſimul habere uxores, & hoc nulla lege divina prohibitum eſſe anathema ſit:* prohibet Concilium ſecundas nuptias perſeverantibus primis, quæ prohibitio non ſolùm intelligitur de lege prohibente, verùm etiam de irritante, idque de jure antiquo, ut habetur in *c. gaudemus de divortiis, & in c. fin. de ſponſ. duor.* imò non ſolùm jure eccleſiaſtico, ſed etiam jure divino poſitivo ligamen matrimonium ſubſequens dirimit, quia Concilium anathematizat dicentem, nulla lege divina eſſe prohibitum Chriſtianis plures uxores habere, neque difficile eſt aſſignare hanc legem divinam prohibentem ſecundas nuptias perſeverantibus primis: ſiquidem implicitè continetur in verbis illis *Geneſ. 2. Maſculum, & fœminam creavit eos, propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una,* ex quo textu docent D. Hieronymus in *Matth. 19. lib. 1. contra Jovin.* Chryſoſtomus *homil. 63. in Matth.* Euthymius, & alij Expoſitores, ob hanc rationem non dici Maſculum, & fœminas in plurali, ſed maſculum, & fœmi- 144

nam in ſingulari; neque adhærebit uxoribus in plurali, ſed uxori ſuæ in ſingulari; neque dici propter has in plurali relinquet patrem, & matrem, ſed propter hanc in ſingulari: neque dicerunt plures in carne una, ſed duo: quod etiam confirmat Chriſtus *Matth.* 19. ubi uſus fuit verbis *Geneſ.* 2. ut oſtenderet Judæis non licere proprias uxores repudiare, & alias ducere.

146 Rurſus hæc prohibitio plures ducendi uxores prima ſuperſtite prohibetur in lege evangelica *Matth.* 5. & 19. *Marc.* 10. & *Luc.* 16. ubi Chriſtus expreſsè declarat, eum mœchari, qui dimiſſa uxore etiam adultera aliam ducit; & ſimiliter mœchari, qui relictam ducit, hoc eſt adulterium committere, ac invalidè contrahere. Quòd falſum eſſet, niſi ſuperſtite adhuc prima, invalidè contraheret cum ſecunda, proinde Chriſtus prohibuit ſecundas nuptias priore uxore adhuc vivente.

147 Neque obſtat ſi dicas, in præfatis textibus tantùm prohiberi ſecundas nuptias, quando prima uxore retinetur, non verò quando propter adulterium dimittitur. Nam contra eſt, quia ideo Chriſtus in citatis textibus concludit, contractum cum ſecunda dimiſsâ priori adulterâ eſſe invalidum, quia etiam prima dimiſſa, non deſinit eſſe uxor, & eſt contra legem divinam, ac primam matrimonij inſtitutionem contrahere cum ſecunda priore adhuc vivente: ſed hæc ratio æquè urget, ſive prima dimittatur: ſive retineatur, imò fortiùs urget priore retenta, cum ſecunda gaudeat jure uxorio reſpectu cohabitationis, quo caret uxor ob adulterium dimiſſa: proinde multò magis prohibitum eſt, ſecundam ducere retenta prima, quam ea repudiata. Præceptum igitur poſitivum divinum de unitate uxoris habetur in illis verbis Chriſti relatis in locis citatis, unde D. Paulus 1. *Corinth.* 7. ait. *His autem, qui matrimonio conjuncti ſunt præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere; quòd ſi diſceſſerit manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Quòd ſi licita eſſet uxorum multitudo, poſſet vir dimiſſâ uxore, & non reconciliatâ aliam ducere, & cùm Apoſtolus jubeat manere innuptam, clarè inde colligitur non, poſſe aliam ducere.

148 Hinc inter Chriſtianos vir cum aliena uxore legitima eius marito ſuperſtite, vel mulier cum alieno viro legitima eius uxore vivente matrimonium contraxerit, compellendi ſunt redire ad priores coniuges, & poſterius matrimonium eſt irritum, tametſi carnali copula eſſet conſummatum, & prior uxor nondum cognita à ſuo viro fuiſſet; idque definitur ex *c. licèt* de ſponſa duorum: quia ſuperſtite primo conjuge ſecundum matrimonium eſt irritum, proinde cogendus eſt vir, vel mulier, ut ad primum ſuum conjugem revertatur [illegible] neque appellans in cauſa [illegible] matrimonii poteſt aliud matrimonium contrahere, donec Judex eccleſiaſticus cauſa cognita, & lata ſententia matrimonium irritum pronuntiaverit alias [illegible] in lite adhuc pendente aliud contrahat matrimonium, hoc eſt irritum, ut habetur in *c. ina fraternitas de ſponſ. duor.* ubi Alexander III. pendente appellatione in cauſa nullitatis matrimonii declarat irritum aliud matrimonium ſi contrahatur, ante cognitam cauſam, & latam ſententiam.

Imò neque poteſt mulier, cuius maritus ſeptennio, & decennio, vel quovis longiore tempore abſens fuit, nubere alteri, donec de morte mariti certis documentis conſtet, ut ſcribit Clemens III. c. in præſentia de ſponſal. & matrim. & quamvis jure civili, ſeu *in lege uxor ff. de divortiis.* conſtitutum eſſet, ut uxores quinquennio tantum viros abſentes expectarent, hanc tamen legem poſtea correxit Juſtinianus Imperator *authent. hodie. C. de repud.* ubi ait: *Hodie quantiscunque annis maritus in expeditione commanſerit, mulier ſuſtinere debet, licèt neque litteras, neque reſponſum ab eo acceperit. Sed ſi mortuum audierit, non prius nubat, quàm per ſe, vel per alium eum ſub quo militabat adiens interrogaverit, ſi pro veritate mortuus eſt ut apud teſtes deponatur cum jurejurando ſi mortuus ſit: quo ſequuto poſt annum nubat. Si verò præter hæc nupſerit, tam ipſa, quam qui eam duxerit veluti adulteri puniantur.* 149

Quòd ſi mulier dubitans de morte mariti alterum matrimonium contrahat, & in eadem perſeveret dubitatione, tenetur quidem coniugi exigenti debitum reddere, non tamen poteſt, quamdiu mulier dubitat, debitum exigere, ut reſcripſit Lucius III. in *c. Dominus de ſecundis nuptijs.* Quòd ſi de vita prioris coniugis conſtiterit, ſecundum matrimonium, quamvis bona fide contractum dirimitur, & mulier adigitur cenſuris eccleſiaſticis reverti ad priorem maritum, ut declarat Lucius III. in *d. c. Dominus de ſecund. nupt.* ubi ait. *Quòd ſi poſt hoc de prioris coniugis vita conſtiterit, relictis adulterinis complexibus ad priorem coniugem revertatur.* 150 Vocat Pontifex complexus adulterinos, ſi mulier certiorata de priore marito ſuperſtite cum ſecundo remanet, quia antequam certa eſſet, quòd prior maritus adhuc viveret, ſi bona fide contraxerat cum ſecundo excuſabatur ab adulterio, hinc S. Leo Papa *epiſt.* 79. ad Nicetam Epiſcopum Aquileienſem ait: *Redeant ergo in ſuum ſtatum voluntaria redintegratione conjugia, neque ullo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahatur, quod conditio neceſſitatis extorſit: quia ſicut hæ mulieres, quæ reverti ad viros ſuos nolunt impiæ habendæ ſunt; ita illæ, quæ in affectum initum ex Deo redeunt, meritò ſunt laudandæ.* Hinc etiam vir, qui duxit mulierem, cuius maritus defunctus credebatur, cum tamen ſuperſtes eſſet, ratione bonæ fidei culpa caret, ſed priori marito tenetur locum cedere. Illi verò ex ſecundo matrimonio ſuſcepti habentur legitimi, quia propter ignorantiam [illegible], cùm vir crederetur [illegible] mulieris [illegible], fuit [illegible] adulterium [illegible], ſi quos ex matrimonio [illegible] muliere [illegible] maritus adhuc erat ſuperſtes ſuſcepit, legitimi habentur.

Quæ-

150 [illegible] quintò, quomodo im[illegible] honeſtatis matrimonium [illegible] eſtas eſt quædam propin[illegible] bus, vel etiam matri[illegible] coniugem, vel ſponſum, & [illegible] us, roburque trahens ex [illegible] eiuſdem eccleſiæ hone[illegible] o [illegible] hoc impedimentum inſtitu[illegible] eccleſia ad tuendam juſtitiam [illegible], quæ procul dubio violare[illegible] mu[illegible]erem per verba de futuro pa[illegible] ducaret in uxorem; vel ſi ſp[illegible] de [illegible]cto contraheret cum ſorore ſuæ ſponſ[illegible] [illegible]tur autem hoc impedimentum pr[illegible] or a ex ſponſalibus, vel matrimo[illegible] [illegible]on[illegible]nſummato ob convenientiam, qu[illegible]m affinitate, a qua tamen differt, q[illegible] ex copula; & publica honeſtas [illegible] ex [illegible], val fide data adeo ut ſi ſpon[illegible] ha[illegible] cum ſua ſponſa de futuro, po[illegible] a[illegible] ducat eius ſororem duo con[illegible]ta, dirimentia unum publicæ hon[illegible] v[illegible]n ſponſalium, & aliud af[illegible] co[illegible] a[illegible] conſummatam.

151 [illegible] etur igitur ad quæſitum, publi[illegible] [illegible] mere matrimonium jure ec[illegible] o. Q[u]od enim dirimat matrimonium de[illegible] *c. unic. de ſponſal. in 6 c. Juvenis.* [illegible] *[illegible] c. ſponſam de ſponſal.* & [r]atio e[illegible] deſumitur, quia juſtum eſt ob pub[illegible] am matrimonia non contrahi cum [illegible] oris ſponſæ, aut coniugis. [illegible] c impedimentum ſit de jure ec[illegible] [illegible] ia ſuum robur trahit ex in[illegible]ſtitutione e[illegible]æ [pr]opter eiuſdem eccleſiæ ho[illegible]neſtatem. *Hæ[c] tamen* publica honeſtas hodie n[o]n or[itur] ex [ſpo]nſalibus invalidis, neque ex[illegible]tend[itur] [ul]tra pr[imum] gradum ut ſtatuit Con[illegible]c[ilium] Trid[enti]num *ſeſſ. 24 de Reform. matri[illegible] [illegible] 3.* [illegible] h[ab]etur: *Juſtitia publicæ hone[illegible]ſtat[is] impedimentum ubi ſponſalia quacunque ra[illegible]tione [valid]a non erunt [illegible] ſynodus pr[o]rſus tollit. ubi autem va[lid]a fuerint primum gradum non [illegible] at [illegible] uoniam in ulterioribus gradibus iam non [illegible] ſt huiuſmodi prohibitio abſque diſpendio [illegible] ar[illegible]* [illegible] x ſponſalibus oriatur hoc [illegible] uor requiruntur conditio[illegible] [illegible] , ut ſint valida; ſecunda [illegible] nnio fuerint contracta: ter[illegible]tia [illegible] ſint contracta, ſponſi ex[illegible]p[illegible]nio in illa conſentiant, ac perſeve[illegible] [illegible]ntate contrahendi: quarta ut ſpon[illegible] [illegible]onat[illegible], quia ant[e] pu[illegible]ca[illegible] [illegible] ſunt nu[ll]a [illegible] q[illegible]a, ut [illegible] hoc eſt ut conſen[illegible]teratur [illegible] ra[illegible]m perſonam [illegible] ſexta ut [illegible] le[illegible] alioq[illegible] onſan[illegible]tne[illegible] [illegible] uxorem mulie[illegible], [illegible] a[illegible] [illegible]avera[t], idque deſumi[illegible] [illegible] *[illegible] de ſponſal. in 6.* Cx[illegible] [illegible]m [publ]icæ honeſtatis [illegible] ut [illegible]cretia de[illegible] [illegible] a [illegible] verba de futuro, & [illegible] a[illegible]m ma[tri]monium de [illegible] c[illegible]m [L]ucretia; [Fran]ciſcus Joannis frater non poſſit Lucretiam in uxorem ducere ob impedimentum publicæ honeſtatis; quod ſi de facto illam duceret, irritum eſſet matrimonium, ut habetur in *can. ſi quis deſponſaverit cauſ. 27. q. 11.*

Quinimo juſtitia publicæ honeſtatis oritur etiam ex ſponſalibus ab initio validis, quamvis poſtea ex mutuo conſenſu diſſolvantur, ratio eſt, quia hoc impedimentum publicæ honeſtatis, ſi ſemel contrahatur, non amplius dependet à voluntate contrahentium, ſed ab ipſa eccleſia, quæ illud conſtituit, & voluit eſſe perpetuum, & ita etiam declaravit approbante Alexandro VII. Sacra Congregatio interpres Concilii Tridentini: cùm enim dubitatum fuiſſet, an ſponſalibus validè ab initio contractis, deinde mutuo conſenſu diſſolutis eſſet impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis ſublatum; poſt maturum examen reſpondit ſacra Congregatio, tale impedimentum non eſſe ſublatum, eò quia ſponſalia fuerint validè contracta, quamvis mutuo poſtea conſenſu diſſolvantur: eò quia non dependeat hoc impedimentum à voluntate contrahentium ſponſalia. 152

Hoc tamen impedimentum ortum ex ſponſalibus de futuro non excedit primum gradum lineæ rectæ, aut transverſalis, adeò ut ſponſus non poſſit validum matrimonium contrahere cum matre, ſorore, vel filia ſponſæ; neque vice verſa ſponſa cum patre, fratre, aut ſi 10 ſponſi, benè tamen cum primis conſanguineis, ſive aſcendentibus, ſive collateralibus, ut ſtatuit Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 3. reform. matrim* ubi corrigit jus antiquum, quo juſtitia publicæ honeſtatis porrigebatur uſque ad quartum gradum. Quando verò impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis oritur ex matrimonio rato non conſummato, tunc porrigitur uſque ad quartum gradum, & matrimonium dirimit etiam in quarto gradu ex conſtitutione Pij V. cui initium eſt *Ad Romanum* edita 21. Iunij anno 1568 ubi id expreſsè definit, & declarat, reſtrictionem juris communis factam à Concilio Tridentino ſolum procedere de iuſtitia publicæ honeſtatis, quæ provenit ex ſponſalibus de futuro. Et ita etiam fuiſſe declaratum à ſacra Congregatione Concilij Tridentini interprete refert Revelus *lib. 3. de impediment, ſect. 5. n. 101. & & ſequent.* Quinimò etiam ex matrimonio irrito ratione conſanguinitatis, affinitatis, impotentiæ, voti &c. dummodo contractum fuerit juxta formam Concilii Tridentini oritur hoc impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis, & deſumitur *ex c. Juvenis extra de ſponſal & matrim.* ubi [Alexand]er Papa reſcribit, quod *Juvenis qui puellam nondum ſeptennem duxit, quamvis ætas repu[gn]et [ex] humana tamen fragilitate ſi ſan tentavit, quod complere non potuit: quia in his, quæ dubia ſunt, quod certius exiſtimamus, tenere debemus, tum propter honeſtatem eccleſiæ, quia ipſa conjux ipſius fuiſſe dicitur: tum propter prædictam dubitationem mandamus, quatenus conſobrinam ipſius puellæ, quam poſtmodum duxit, dividas ab eodem:* ex quo textu liquet, primitus matrimonium fuiſſe nullius valoris, ac quia 153

 con-

contractum fuerit cum impubere: & tamen declarat Pontifex ex eodem ortum fuiſſe hoc impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatia ob quod juſſit juvenam ſeparari à conſobrina ipſius puellæ, quam poſtea in uxorem duxerat.

154 Verùm id procedit da ſponſalibua de præſenti, adeò ut matrimonium da præſenti ſemper inducat hoc impedimentum, ſive validum ſit, ſive irritum quacunque ex cauſa, præter quam ex defectu conſanſus: ratio eſt, quia correctio iuria antiqui facta à Concilio Tridentino non extenditur ad publicam honeſtatem, quæ oritur ex matrimonio da præſenti, ut declaravit Pius V, in ſua conſtitutione, quæ incipit *Ad Romanum*. Hinc probabile eſt, hoc impedimentum non oriri quando ſponſalia, vel matrimonium ſunt invalida dafectu conſenſûs interni, quia Concilium Tridentinum, & præcitata jura definiunt, non oriri ax ſponſalibus quacunque rationa invalidis, proinda Concilium comprehendit omnem invaliditatem, etiam illam, quæ oritur ex defectu conſeoſus non ſolùm externi, & apparentis, ut in infante, aut furioſo, ſed etiam ex defectu interni conſenſus; proinde io ſoro conſcientiæ non dirimit matrimonium, nec etiam in foro exteriori, dummodo defectus interni conſanſus probari poſſit.

155 Præterea ex defectu conſenſus non oriri hoc impedimentum publicæ honeſtatis, deſumitur ex *c. acceſſit de deſponſat. impub. in* 6. & docet Hoſtienſ. in *ſumm. tit. de ſponſal.* §. *quis ſit effectus*, hinc ex matrimonio irrito defectu conſenſûs non oritur hoc impedimentum publicæ honeſtatia, imò nec atiam ex matrimonio clandeſtino, quia hoc nullius eſt valoris, & non habat vim ſponſaliorum, quinimò concilium Tridentinum declarat omnino inhabilea ad contrahendum, qui matrimonium clandeſtinum inire voluerunt, adeò ut ax eorum contractu nulla oriatur obligatio, nec naturalis, nec civilis.

156 Quæritur trigeſimo ſextò, an impedimentum perpetuæ impotentiæ matrimonium dirimat jure naturæ? eſt juxta præſens inſtitutum impotentia, quæ ſexuum diverſorum impedit copulam, rationa cuius mas, & fœmina fiunt una caro: & hæc impotentia eſt unum ex præcipuis impedimentis matrimonium dirimentibus, quia ſicut in aliis contractibus fruſtranea eſt illa obligatio, quâ contrahentes ſe ad id obligant, quod nec date, nec facere valent: perinde in contractu matrimonii, quo unus obligatur alteri ad debitum carnale ſolvendum; fruſtranea eſt hæc obligatio, quando qui eam contrahit, non poteſt carnale debitum ſolvere, proinde tunc non eſt conveniens talis contractus, qui proinde irritus eſt, ac nullius valoris. Eſt autem huiusmodi impotentia duplex naturalis una, quæ ab intrinſeco oritur; & altera accidentalis quæ ab extrinſeco provenit; illa contingit, vel ratione ætatis, ut in impubere, in quo adveniente pubertate deſinit hæc impotentia, cùm naturæ qualitates, quæ antea immaturæ erant, ac præ nimia humiditate oppreſſæ incipiunt incaleſcere ad generationem, & vigere: vel ratione imbecillitatis, ac naturæ frigidioria, qua ratione etiam ſenio confecti inhabiles ſunt ad uſum matrimonii. Impotentia accidentalis a cauſa axtrinſeca provenit, ut ex abſciſſione, aut attritione partium, quæ ad generationem ſunt neceſſariæ, vel ex maleficio. Præterea impotentia alia eſt perpetua, quæ tolli non poteſt citra miraculum, vel citra mortia periculum, vel citra peccatum, quia tunc non licet removere impedimentum quod propterea perpetuum dicitur: alia eſt impotentia temporalis, quæ arte humana, vel remediis eccleſiæ auferri poteſt: rurſus alia aſt impotentia abſoluta reſpectu omnium, & alia reſpectiva, cum aliquis non reſpectu omnium eſt impotens, ſed tantùm reſpectu talis ſpecialis fœminæ.

Reſpondetur ad quæſitum, impotentiam perpetuam ipſo jure naturæ dirimere matrimonium etiam ratum, ſi illud antecedat. Ratio eſt, quia jura naturæ matrimonium inſtitutum fuit causâ prolis procreandæ, adeò ut finis naturalis matrimonii ſit procreatio prolis, & conſervatio ſpeciei humanæ in propagatione ſucceſſiva individuorũ: at ſi ea ſit impotentia viri, vel mulieris, aut imbecillitas, ut matrimonium non valeant conſummare, tunc hæc impotentia impedit finem, ob quem fuit à natura matrimonium inſtitutum; proinde jure naturæ matrimonium dirimit. Neque contractus initus ab Impotente ullius eſt valoris, cùm non poſſit quis ſe obligare ad id, quod non poteſt dare, vel facere: non enim poſſunt ſimul ſtare obligatio ad copulam orta ex matrimonio, & impoſſibilitas copulæ. Hinc ad impoſſibila nulla eſt obligatio, ut habetur in *c. Nemo de reg. jur. in* 6. id tamen intelligitur de impotentia perpetua, quia temporalis non dirimit matrimonium ratum. Hinc Alexander III. in *c. quod ſedem de frigid & malefic.* reſcribit Epiſcopo Ambianenſi: *ſicut puer, qui non poteſt reddere debitum non eſt aptus conjugio: ſic qui impotentes ſunt minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur.* Idque etiam habetur io *c. ex litteris eod. tit.* ubi Pontifex ait: *Quòd ſi vitium illud mulier à natura contraxit, nec ope Medicorum poterit adjuvari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem.* Imò impotentia perpetua, ſemper hoc dirimit matrimonium, eò quia ſit impotentia contraria ſubſtantiæ eiuſdem matrimonij: ſiquidem qui laborat tali impotentia, non poteſt alteri coniugi tradere ſuum corpus ad actum coniugale; proinde contractus nullius eſt valoris, ſicut irritus eſt contractus emptionis ab eo initus, qui non eſt ſolvendo, neque eſt poſſibile ei pretium ſolvere rei emptæ; quòd impotentia eſſet tantum temporaria, & ſpes aſſu geret, qua poſſet ea removeri, tunc matrimonium ratum eſſet, ſi pars altera conici eſſet ante contractum matrimonium huius impotentiæ, & tunc quia matrimonium fuit validè contractum poſtea non dirimitur, quamvis impotentia vi remediorum non contingat amuveri. 157

Poſſet tameo objici contra hanc impotentiam naturalam perpetuam, quæ dicitur matrimo-

trimonium dirimara: quia eatenua matrimonium dirimit, quia impedit carnalem copulam: atqui hæc copula non pertinet ad ſubſtantiam matrimonij, cum coniuges poſſint matrimonium validè contrahere, tametſi nunquam coëant, imò votum emittant caſtitatis ſervandæ. Sed contra, quia tametſi huiusmodi copula non pertineat ad ſubſtantiam matrimonii, poteſtaa tamen & obligaito ad illam ita eſt naceſſaria, ut ſine hac poteſtate, & obligatione nequeat matrimonium ſtara. Quamobrem ſi viri frigiditas, cuius mulier erat conſcia ſit perpetua, nullũ contrahitur matrimonium: ſed qui contraxerunt, ſi velint poſſunt ſimul manere, ſicut frater, & ſoror, ut reſcribit Lucius III. in *c. conſultatione de frigidis & maleficiat.* ubi ait *Romana eccleſia in conſimilibus judicare conſuevit, ut quas tanquam uxores habere non poſſunt, habeant ut ſorores* & tunc qui ita ſimul cohabitant non poſſunt ſe ſe impudicè amplecti, nec oſculari, nec tangere, ſed tenantur in eodem prorſus caſtitatis exercitio verſari, parinde ac ſi eſſent veri fratres, & ſorores.

159 Quòd verò Pontifax dicat, quòd ſe habeant ut ſorores, id conſilij tantùm eſt, non præcepti, quia ſi velint poſſunt ſimul non cohabitare; imò cùm ratum non ſit matrimonium, ita initum, cùm Pontiſax dicat *quas tanquam uxores habere non poſſunt*: ſi periculum timeatur incontinantiæ, poteſt eccleſia conjugi non laboranti impedimento ſubvenire, ae et licentiam concedare contrahendi aliud matrimoninm: quia nimia durum foret, ſi qui ſciens contraxit cum impotente, eſſet cogendus, ut in peccato cum eo maneret. Hinc ſi potens de facto contrahat cum ſecunda, matrimonium eſt ratum, ut doeent communiter Canoniſtæ in *c. conſultationi* cum Innocentio IV. Non tamen frigiditas ſenum, quæ provenit ex defectu caloria ob ſenilem ætatem matrimoninm impedit, dummodo dum contrahunt, habiles ſint ad copulam, ut docet D. Thomas *in 4. ſent. diſt. 34. q. 1. art. 2. ad 3.* ubi ait: *Vetuli quamvis quandoque non habeant caliditatem ſufficientem ad generandnm, tamen habent caliditatem ſufficientem ad carnalem copulam, & ideo conceditur eis matrimonium ſecundùm quod eſt in remedium concupiſcentiæ, quamvis non competat eis ſecundùm quod eſt in officium naturæ.*

160 Quæritur trigeſimo ſeptimò, an impotantia viri, ſi non ſit abſoluta erga omnes fœminas, ſed tantùm reſpectiva erga unam determinatam matrimonium dirimat? Reſpondetur ex praxi in foro eccleſiaſtico, talem impotentiam erga unam determinatam fœminam matrimonium dirimere cum eadem fœmina, ita enim in tribunalibus eccleſiaſticis quotidiè judicatur, ut nullum ſit matrimonium inter talem maram. & talem fœminam, ſi non poſſit conſummari, tametſi vir, qui cum pualla virgine non potaſt matrimonium conſummare, potis ſit illud conſummare cum corrnpta, vel vidua ex Medicorum judicio: in hoc enim caſu matrimonium viri cum tali puella virgine in foro eccleſiaſtico ſolat judicari irritum; & ſi vir ſa contingere non poſſit datur atiam ei facultas, ut poſſit ducere corroptam, vel viduam. Unde ex praxi, & conſuetudine fori eccleſiaſtici impotentia raſpectiva dirimit matrimoniom cum illa, raſpectu aujua eſt impotentia perpetua, eui nulla arte ſubveniri poteſt, Naqua D. Thomas *in 3. p. q. 58. art. 1. ad 5.* docet oppoſitum, quia ibi loquitur quando arte medica poteſt impotentia illa removeri. Ratio igitur, cur in foro accleſiaſtico irritum judicetur matrimonium cum illa initum, reſpectu cujus vir laborat perpetuâ impotantiâ, cui nulla humana arta poteſt ſubvaniri, eſt, quia tunc reſpactu illius, qui laborat tali impedimento non eſt poſſibilis obligatio ad copulam; conſequenter nec eſt poſſibile matrimonium, quod non ſtat ſina tali obligatione. Tum quia matrimonium tunc reſpicit talem determinatam perſonam: proinde ſi reſpectu illins habetur impotentia, & ineptitudo, nequit eſſe reſpectu illiua matrimonium. Tum quia impotentia reſpectiva accidentalis orta ex malaficio, matrimonium dirimit reſpactu perſonæ, ad quam eſt, conſequanter atiam impotentia naturalis: antetedens liquet *ex c. fin. 33. q. 1.* ubi malefitiato raſpectu illius, cum qua contraxerat, conceditur diſſoluto priori matrimonio ad aliud tranſire.

Videtur in contrarium obſtara difficilis textos in *c. fraternitatis de frigid. & maleficiat*, ubi Pontiſex declarat, quòd ſi mulier à viro, cui nupſerat judicio eccleſiæ ſeparata ſit, aò quia adeo arcta erat, ut à viro nunquam potuerit deflorari; ſi poſtea nubat alteri, cui arcta non ſit; & per frequentem uſum coaundi fiat apta primo, ſit eidem reſtituenda diſſoluto poſteriori conjugio: ex quo textu videtur clarè inſerri, impotentiam reſpectivam non dirimara matrimonium. Sed contra quia textus in *d. c. fraternitatis* procadit, aò quia poſterior vir erat ſimilis priori quoad ætatem, vires, & membra, ut liquet ex eodem textu, ubi Pontifex ponit verba illa *cujus ſimili commiſcetur*, quod intelligi non debet de ſimilitudine in natura humana, quia id jam ſupponebatur; ſed de ſimilitudine in qualitate ætatis, ac inſtrumenti generationis in ſecundo viro: quia tunc mulier optimè præſumitur potuiſſa etiam à priori viro cognoſci, qui propterea decepit eccleſiam, cùm dixit, ſe impotentem reſpectivè ad talem mulierem. 161

Quæritur trigeſimo octavò, quænam cenſaatur impotentia perpatua in ordine ad dirimendum matrimonium? Reſpondetur, eam cenſeri ſiva in viro, ſive in fœmina, quæ ſina miraculo, val ſina probabili vitæ periculo, vel à fortiori ſine peccato tolli non poteſt: non enim impotentia perpetua ea judicatur eſſa, quæ per opus humanum abſque gravi corporis periculo removeri non poteſt, ſed debet eſſe probabile vitæ periculum, ut habetur in *c. fraternitatis de frigid. & maleficiat.* ubi Innocentiua III. reſcribit Antiſſiodorenſi Epiſcopo: *Nos tamen perſpicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum per opus humanum abſque corporali periculo potuit removeri, ſententiam divortij, per* 162

errorem

errorem licèt probabilem, novimus eſſe prolatam, cùm pateat ex poſtfacto, quod ipſa cognoſcibilis erat illi, cujus ſimili commiſcetur, & ideo inter ipſam, & primum virum dicimus matrimonium exstitiſſe.

163 Hinc ſi illud dicitur perpetuum, quod ſine vitæ corporali diſcrimine auferri non poteſt; à fortiori erit etiam illud impedimentum dicendum perpetuum, quod ſine ſpiritualis vitæ diſpendio tolli nequit, hoc eſt ſine peccato. Tum quia id tantùm poſſumus, quod licitè poſſumus, quia quod eſt illicitum, ſi velimus agere juxta recta dictamina rationis, non poſſumus agere: proinde impedimentum, quod auferri nequit à nobis ſine peccato cenſetur ablatu impoſſibile, proinde perpetuum. Hinc matrimonium initum à frigido, vel à quovis alio perpetuo impedimento laborante irritum eſt, ac proprerea diſſolvendum, tametſi ante Judicis ſententiam tale impedimentum per miraculum ceſſaret; ratio eſt, quia ab initio talis contractus initus cum tali impedimento dirimente fuit irritus, nec convaleſcit ex eo, quòd poſtea per miraculum impedimentum tolatur, niſi novi conſenſus acceſſerint, novúsque contractus ineatur.

164 Rurſus matrimonium viri laborantis impotentia reſpectiva erga uxorem arctam, quamvis hæc, ſi alteri viro fortiori, ac valentiori tradatur, efficiatur apta, ac idonea priori; adhuc omnino irritum eſt ſi aliâ viâ licitâ talis impotentia auferri non poſſit, eò quia ſine peccato non poteſt puella illa permittere ſe cognoſci à viro, cui non nupſit. Quòd ſi talis arctitudo humana arte ſine peccato, & ſine vitæ periculo tolli poſſit, tunc matrimonium ſuum ſortitur valorem, tametſi puella recuſet mederi, quia perpetuitas impedimenti, ut dirimat, deſumitur ex ipſa natura rei, non ex voluntate libera contrahentium. Tum quia ſi fœminæ arctitudo talis ſit, quæ judicio medicorum auferri poſſit ſine vitæ diſcrimine, tenetur tunc fœmina, etiam cum gravi dolore, & moleſtia ſubire medium ablativum impedimenti, qoia id eſt nsceſſarium ad ſolvendum debitum matrimonij, ad quod ſe obligavit, cùm illud contraxit, & ad id propterea tenetur ex juſtitia, ſicut in quolibet alio contractu, quamvis aliquis ſe obligaverit ad ſolvendum, quod nonniſi cum ſuo aliquo incommodo, imò etiam gravi, non poteſt ſolvere, adhue tsnatur ex juſtitia illud ſolvere ex obligatione ſibi injecta cùm liberè contraxit. Imò tenetur etiam ex charitate ut alter conjux periculum non incurrat incontinentiæ: ſiquidem cùm tale matrimonium validum ſit, cogeretur vir abſque ſua culpa perpetuam ſervare caſtitatem.

165 Quòd ſi ex ablatione impedimenti immineret fœminæ vitæ periculum, tunc non teneretur ſubire tam grave damnum, nec in periculum ſe mortis inijcere, quia duriſſimum aſſer, uxorem ratione matrimonij obligari ad illam copulam, quæ nonniſi cum vitæ periculo dare & permittere poſſet. Quòd ſi impotentia viri ex ſola puellæ virginitate oriatur, eò quia vir ſit ita debilis, ut non poſſit vas fœmineum penetrare, cùm taman poſſit penetrare corruptam, tunc per hanc impotentiam non dirimitur matrimoniũ, quia quamvis auferri non poſſit in viro, mederi tamen poteſt in fœmina licitâ apertione clauſtri virginei mediante aliquo inſtrumento, vel medicamento: & quia tunc impedimentum oon eſt perpetuum, ſed potiùs temporaneum, ac ramovibile matrimonium non dirimit.

Neque obſtat, quòd fœmina nulla in hac 66
hypoteſi laboret impotentiâ, proinde non indigeat tali medicamento: quia licèt illo non indigeat per ſe; illo tamen indiget per accidens ratione matrimonij, cujus valor ex eo dependet, ut judicetur, an impotentia viri perpetua ſit, vel temporalis. Non tamen licitum eſt viro authoritate propria, manu ſua, vel inſtrumento aliquo vas uxoris ſeccare, ut inde facilius cum ipſa poſſit matrimonium conſummare, quia id eſt illi prohibitum, & cootra natnram, niſi fortâſſis id præſtaret ex conſilio, & inſtructione Medicorum, quia tunc non ad delectationem veneream, ſed ad medicamsntum fieret, ut docet D. Thomas *3. p. q. 58. art. 1. ad 5.* & in hoc caſu teneretur puella virgo inciſuram pati, vel medicamina admittere, quæ eſſent laxativa vaſis naturalis, quia cum matrimonium ſit validum, fœmina tranſtulit in virum dominium ſui corporis, proinde nullum habet ipſa jus ad propriam virginitatem tuendam, proinde ſi poteſt abſque magno incommodo reddi apta viro, tenetur id pati. Verùm id procedit in caſu, quo potentia viri cum corruptis ſit manifeſta, alioquin non teneretur fœmina tale detrimentum pati ex virginalis clauſtri apertione: ratio eſt, quia inde ſe exponeret periculo, ut ſi poſtea non poſſet à viro cognoſci, matrimonium diſſolveretur, nec ipſa ad ſecundas nuptias tranſiret. Sunt tamen, qui poſſunt matrimonium conſummare, ſed tamen ob ſterilitatem impotentes ſint ad generaodum, & tunc matrimonium non dirimitur ob talem ſterilitatsm, quia eccleſia tolerat hujuſmodi matrimonia: neque obſtat quòd ſterilitas impediat finem primarium matrimonij, ſeu prolis generationem, quia licèt id verum ſit, adhuc ſufficit, ſi matrimonium ſterilium conſequatur finem ſecundarium, ſeu remedium concupiſcentiæ. Imò ut ſterilis validè contrahat matrimonium ſufficit, ſi habeat volitionem efficacem finis ſecundarij, quia ſterilitas per accidens ſe habet ad matrimonium, quia per ſe, ipſa maritalis copula à natura dirigitur ad finem primarium, ſeu ad prolis generationem:

Neque obſtat textus in *c. ſolut. 32 q. 2.* ubi 167
dicitur matrimonium non eſſe, quando ſpes ſobolis deficit: quia deciſio illius textus procedit, quando evitatio prolis deducitur in pactum, non verò quando conjuges non paciſcuntur de prole vitanda: quia tunc eſſet pactum injurioſum matrimonio cujus primarium finem intenderet impedire: ſiquidem impotentia jure naturæ, ut diximus matrimonium dirimit, eò quia repugnet veritati conjugij, quæ conſiſtit

in

in mutua obligatione in ordine ad copulam perfectam, ad quam impotans obligeri nequit, cùm non poſſit id præſtare: non enim poteſt quis ad id ſe obligare, quod dare, vel agere nequit: & per hanc impotantiam impeditur finis primarius matrimonij, qui eſt prolis generatio: & eo ipſo, quòd conjuges paciſcuntur de prole vitanda impadiunt directè aſſecutionem hujus finis primarij.

168 Quæritur trigeſimo nonò, quomodo in foro axteriori probande ſit hujus impotentiæ perpetuitas? Reſpondent communitar, ad id adhibendum eſſe teſtimonium virorum, qui vitæ probitate, & morum honaſtata commendentur, & fide ſint digni, qui virum inſpiciant; & ſimiliter matronarum, quæ fœminam. Quòd ſi dubitant, tunc ex textu in *c. laudabilem de frigid.* concaditur illis, ut per triannium bona fide, & maritali animo dant oparam, ut matrimonium conſumment; quo diſpſo. ſi non valuarint illud conſummare, non poſſint ultariùs experiri, & tunc impedimantum judicatur eſſe perpetuum, & ipſum matrimonium diſſolvitur. Verùm in adhibendis hiſce teſtibus eſt cautè procedendum, quia congraſſus, & inſpectio ſunt media plerumque incerta, & minus convenientie ad probandam hanc impotentiam: ſiquidem congreſſus partim pudore, partim formidine, & ſæpius odio prohibenta in hiſce anguſtiis, ubi impotantiæ quis accuſatur à propoſito fine parſæpa deficit; & cùm actua iſta non omnino pendest ex libertate, ſequitur, quòd nonniſi fallax, & incerta probatio poſſit ax illo peti. Tum quia cum certum ſit, ſolam impotentiam perpatuam non temporariam matrimonia dirimare, vix ex uno, vel altero congraſſu poteſt probari impotantia, quæ matrimonium dirimat. Hinc eſt, quòd neutro jure canonico, & civili approbatur hujusmodi pudendum medium, quod fallax eſt, & obnoxium plurimis incommodis, ac pariculis. Tum quia experimentum inſpactionis non ſolùm fallax, & incartum eſt, verùm atiam grave inſart pudori detrimantum, quia in axplorande puellæ virginitate, ut loquitur S. Ambroſius *epiſt. 5. directa ad Syagrium. Manus obſtetricum, & oculus ſæpe falluntur: hujusmodi ludibria, & viſu, & auditu horrori, & pudori ſunt. Obſtetricum teſtimonium plerumq; quæritur pretio; ipſi archiatri dicunt non ſatis liquidò comprehendi inſpectionis fidem, & ipſis medicina vetuſtis doctoribus id ſententia fuiſſe*: & paulò infrà ſubdit: *erit inter plures, vel malevola, vel imperita, quam pudoris clauſtra pratercant, & per imperitiam integram notam affigat pudori.* Verùm cum axperimentum inſpectionis jus canonicum approbet in *c. fraternitatis c. littera. de probat.* Judices accleſiaſtici illud interdum ſtatuunt.

169 Cæterum quando matrimonium accuſatur impotentiæ, ſi vir contendat fuiſſe à ſe uxorem ſuam cognitam, & mulier id neget, tunc non adhibetur experimentum inſpectionis cum gravi detrimanto pudoris, ſed in favorem matrimonij creditur viro aſſerenti, & non mulieri neganti, præſertim cum vir ſit caput mulieris, idque daſumitur ex *can. ſi quis acceperit. cauſ. 33. q. 1.* ex Concilio apud Compendiũ ubi habetur. *Si quis acceperit uxorem, & habuit eam aliquo tempore, & ipſa fæmina dicit, quòd nunquam coiſſet cum eo, & ille vir dicit, quòd ſic fecit, in veritate viri conſiſtat, quia vir caput eſt mulieris*, & habetur etiam in *c. continebatur de deſponſ. impub.* ubi Alexandar III. id confirmat, ut atiam deſumitur ex *c. accepiſti de frigid. & maleficiat.* Sin varò mulier arguat virum mendacij, & parjurij, ſéque virginem per experimentum juratarum matronarum probare velit, inſpactio permitti poteſt, ut habetur in *can. Nec aliqua. can. quòd ſi pœnitentiam. cauſ. 28. q. 1.* ubi S. Cyprianus ait: *inſpiciantur iterum virgines ab obſtetricibus diligenter*, erant enim puellæ, quæ à viris, cum quibus dormierant, ſe cognitas, & corruptas fuiſſe, nagabant, & enixim poſtulabant ſuæ virginitatis intagritatem matronarum probari inſpectione. Hoc idem etiam habatur in *c. propoſuiſti de probat.* ubi Gregorius VIII. reſcribit, *Cum partes eſſent in tua præſentia conſtituta, mulier propoſuit, ſe nec à viro cognitam, nec potuiſſe cognoſci, quod tam proprio juramento, quam teſtimonio ſeptem mulierum probavit, qua per inſpectum corporis eam eſſe virginem aſſeverant, viro per juramentum ſecum contrarium aſſerente*: poſtea concludit Pontifex. *Videtur igitur nobis quod juramento puella, & teſtimonio illarum ſeptem mulierum fides eſt potiùs adhibenda.*

Quòd ſi vir litem de matrimonio movaat, & 170
coram Judica affirmet, à ſe non potuiſſe uxorem cognoſci, & mulier conteſtetur, ſe à ſuo viro fuiſſe cognitam; ſi aliæ probationes pro viro non ſuppatant; tunc mulieri aſſerenti eſt potiùs fides adhibenda, & in favorem matrimonij judicandum, quia non eſt præſumendum, fœminam voluiſſe habitara cum viro impotente. Tum quia vir, qui litem movat aſt actor, qui ſi non probet quod aſſerit, muliar cùm ſit rea, tametſi nil præſtiterit abſolvi dabat ab impetitione viri, & daſumitur atiam ex *c. Eccleſia de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* ubi Innocantius III. reſcribit, *quòd actore non probante, qui convenitur, & ſi nihil præſtiterit, obtinebit.* Tum quia ſi in hac hypoteſi credaretur varbis viri, multi non formidarent incurrere parjurium, ut à ſuis poſſent uxoribus dividi, & alias ducere.

Quæritur quadragaſimò, an impotenia Eu- 171
nuchorum matrimonium dirimat? Reſpondetur, ad dirimendam hanc difficultatem Sixtum V. conſtitutionam edidiſſe dimanatam anno 1587. virtute cujus Eunuchorum matrimonia irrita, & Eunuchos inhabiles ad matrimonium contrahendum declaravit. Unde licèt ante hanc conſtitutionem non deeſſent ax Doctoribus plures, qui matrimonia Eunuchorum valide aſſaruatint; poſt taman conſtitutionem Sixtinam hæc ſentantia à quavis cecidit probabilitate. Ratio atiam adfarri poteſt, quia Eunuchi, & Spadones proprio orbati taſticulo carent potentia coëundi, ſeu ſeminandi, quæ neceſſariò requiritur ad finem primariũ matrimonij, ex quo evidenter ſequitur, matrimonium hocce jure naturæ eſſe irritum.

172 Sed poſſet in contrarium objici, quia matrimonium contractum à ſterili validum eſt, eò quia ſi non primarium ſaltem ſecundarium finem matrimonij conſequitur, qui eſt remedium concupiſcentiæ: atqui etiam Eunuchus potis eſt coire, & propriam, ac fœminæ concupiſcentiam ſedare, proinde ſicutnon obſtante ſterilitate matrimoniũ ſuum ſortitur valorē ob aſſecutionem finis ſecundarij, ita ob eandem rationem matrimonia Ennchorum dicenda ſunt valida, cum & ipſa finem ſecundarium matrimonij aſſequantnr. Sed contra, eſt enim diſcrimen, quia matrimonium inſtisutum quidem ſuit etiam ſecundariò ad ſedandam concupiſcentiam, non tamen quomodocunque, ſed per verum coitum, & perfectam copulam, quâ conjoges fierent una caro; ſeu per copulam illam, quæ ex ſe, & natura ſua apta eſſet generationi, quæ eſt finis primarius matrimonij, ad cujus aſſecutionem neceſſaria eſt per ſe emiſſio ſeminis; tametſi ex accidente ſterileſcat, & nequeat finem primarium matrimonij aſſequi: atqui Spadones hanc perfectam copulam, que conjuges fiant una caro in ordine ad generationem prolis præſtare nequeunt, proinde ſedatio concupiſcentiæ per coitum Spadonis, non eſt naturalis, ſed violenta, & inſufficiens ad validè contrahendum matrimonium.

173 Quòd ſi dicas, quoſdam ex ſpadonibus ſemen emittere. Reſpondetur, illud non eſſe verum ſemen, ſed tantùm quendam humorem eidem ſimilem. Poſſet tamen adhuc objici, quia Ariſtoteles *lib. 3. de generat. animal. c. 4.* aſſerit, teſticulos non eſſe neceſſarios ad generationem, quod ex eo probet, quia ſerpentes, & piſces generant, tametſi illis careant. Tum quia refert idem Philoſophus, Taurum ſtatim à caſtratione vacam ſœcundâſſe. Sed contra, quia Ariſtoteles tantùm loqnitur de generatione animalium in genere, non verò de generatione animalium perfectorum, & ad id, quod Philoſophus ait de tauro, reſpondent communiter, quòd cùm fuerit recèns caſtratus adhuc remanſerint in ipſo potentiæ, & diſpoſitiones ad generandum.

174 Ingerit tamen edhuc difficultatem textus in *l. ſi ſerv. de iure dot.* ubi dicitor, Spadonem poſſe nubere, non ita caſtratum, ubi per caſtratum videtur intelligi is, cui præciſa eſt virilitas, & per ſpadonem is, cui deſunt teſticuli. Sed contra reſpondent enim communiter cum Acurtio, & Ulpieno in *l. Pomponius de adil. edit.* in *l. ſi ſerva.* nomine ſpadonis intelligi eum, qui altero tantùm teſticulo orbatus eſt, quia is potis eſt ſemen emittere, & generare: nomine verò caſtrati, eum intelligi, cui virilia ſunt abſciſſe, vel uterque teſticulus, qui proinde omninò ineptus eſt generationi: & quæſtio procedit de hiſce caſtratis, ſeu Eunuchis.

175 Neque obſtat, quòd *Genes. 37. & 39.* Phutiſar fuerit Eunuchus Pharaonis, & tamen filiam habnerit, quam Joſeph in uxorem duxit *Genes. 41.* ergo ſi Eunuchi ſunt capaces generationis, pnſſunt matrimonia velidè contrahere, cum poſſint eius finem tum primarium, tum ſecundarium aſſequi. Sed contra, quia Phutiſac non fuit caſtratus, ſed homo integer aptos generationi invehendæ, unde ſolùm dicebatur Eunuchus, eòquia eſſet Regis Pharaonis adminiſter; in ſcriptura ſacra Miniſtri Regis Eunuchi vocantur, tametſi ſint, viri perfecti, ut communiter aſſerunt ſacri interpretes: unde dicuntur Eunuchi, non quia à virili deficient integritate, ſed quia ſamiliares eſſent Regis, & eornm Miniſtri. Quamobrem ſtandũ omnino eſt juri communi, & conſtitutioni Sixti V. & dicendum Eunuchorum matrimonia irrita eſſe, & Eunuchos ad matrimonie quomodocunque contcahenda inhabiles.

176 Quæritur quadrageſimoprimò, quomodo impotentia orta ex maleficio matrimonium dirimat? Certum eſt, impotentiam ex meleficio ortam matrimonium dirimere, ſi humano opere, & eccleſiæ precibua, ac exorciſmia removeri nequeat: quie tunc cenſetur impedimentum perpetuum, quod ubi reperitur, matrimonium ſolvit: ait enim D. Thomas in *4. ſent. diſt. 24. q. 2. art. 3. ad* 3. Maleficium eſſe perpetuum; quando non poteſt habere remedium ex humano opere, quamvis Deus poſſet remedium præſtare, dœmonem cogendo ad deſiſtendum: non enim oportet ſemper, ut id, quod per maleficium factum eſt, poſſit per maleficium aliud deſtrui, ut ipſi malefici confitentor: & tamen ſi poſſet per maleficium remedium adhiberi, nihilominus perpetuum reputaretur, quia nullo modo debet aliquis dœmonis auxilium per maleficie invocare. Similiter non opotter, ſi propter peccetum aliquod deta eſt diabolo poteſtas in aliquem, quòd ceſſante peccato ceſſet poteſtas, quia pœna interdum remanet culpa tranſeunte: ſimiliter, etiam exorciſmi eccleſiæ non valent ad reprimendum dœmones ſemper, quantum ed omnes moleſtias corporales judicio divino hoc exigente. Semper tamen valent contre illas infeſtationes dœmonum, contra ques principaliter ſunt inſtituti, ut expreſsè docet D. Thomas *loc. cit.*

177 Ratio igitur, cur maleficium, quod nec humano opere, nec eccleſiæ precibus, ac exorciſmis removeri poteſt cenſeatur perpetuum, ac proinde matrimonium dirimat, eſt, quia cum tali maleficio impoſſibilis eſt obligatio ad copulam, à qua maleficiatus impeditur; & nemo obligatur ad id, quòd eſt ei impoſſibile, hinc ſequitur, impotentiam ortam ob maleficium, matrimonium dirimere, ſiquidem eſt impotentia impediens diverſorum ſexuum copulem, per quam mas, & fœmina fiunt una caro: ſicut enim in aliis contractibus non eſt obligatio conveniens, ſi quis ad id ſe obliger, quod nec dare, nec facere poteſt; ita etiam in contractu matrimonij, quo unus alteri obligatur ad debitum carnale ſolvendum non eſt conveniens contractus, ſi ab aliquo fiat, qui debitum carnale non poſſit ſolvere, ob impotentiam ex maleficio, quod tamen ut matrimonium dirimat, debet eſſe perpetuum, ad quod requiritur, ut nullo humano remedio licitè tolli poſſit. Hinc impotentia provenicns ex maleficio, non prius matrimonium dirimit, quàm poſt trienniũ cnhabitationem juraverint coniuges cum ſe-

ptima

[illegible] manu matrimonium con- [illegible] ſe, ut habetur, in [illegible] *litte-* [illegible] *maleficiat.* ubi Honorius III. re- [illegible] impotentia coeundi ex maleficio [illegible], matrimonium dirimit, ſecus ſi [illegible] perpetua: & ad id probandum triennium [illegible] præfixum: quòd ſi matrimoni- [illegible] judicio ob perpetuum malefi- [illegible] matur, tunc utrique parti licet novum [illegible] conjugium, ut docet D. Thomas *in 4.* [illegible] *34. q. 1. art. 3.* ubi ait. Id intereſſe [illegible] inter maleficium, & frigiditatem, [illegible] eſt impotens ex frigiditate, ſicut eſt [illegible] unam, ita ad aliam, & ideo quan- [illegible] ium dirimitur non datur ei licen- [illegible] iungatur. ſed ex maleficio ho- [illegible] potens ad unam, non ad aliam, & [illegible] judicio eccleſiæ matrimonium [illegible] ur, utrique datur licentia aliud ineundi [illegible] m cum aliis.

178 Quòd [illegible] marrimonio ob impotentiam ex maleficio [illegible] tam, eo quia maleficiũ univerſale foe [illegible] & judex eccleſiaſticus abſolutam impo- te [illegible] on [illegible] ntiaverit: ſi experimeoto poſtea co [illegible] obetur maleficium illud perpetuum non fu [illegible], in [illegible] priua matrimonium redinte- g [illegible], quia ex [illegible] ore fuit impedimentum ju- [illegible] perpetuum, cùm fuerit temporarium, [illegible] non [illegible] it matrimonium. Quòd ſi [illegible] a ex maleficio fuit tantùm reſpe- [illegible] a [illegible] gium poſterius initum ſubſi- [illegible] a [illegible] um datur regreſſus, ut docet D. [illegible] *4. ſent. diſt. 34. q. 1. art. 3. ad 4.* u [illegible] *um quandoque poteſt præſtare impedimentum* [illegible] *omnes, quandoque ad unam tantum* [illegible] *us voluntaria cauſa eſt. & non e* [illegible] *tura agens: & præterea im-* [illegible] *m ma* [illegible] *poteſt eſſe ex impreſſione dæmonis* [illegible] *atione hominis, ex qua tollitur vi-* [illegible] *entia* [illegible] *ens ad talem mulierem, non* [illegible] *am.*

179 An vero [illegible] ſit, maleficii authorem, vel [illegible] maleficium in[illegible]tare ad diſſolvendum ma- [illegible] m. Reſpondetur cum diſtinctione; ſi id [illegible] p[illegible] aro fieri poſſit, licitum eſt, quia opera [illegible] d[illegible] vere ſanctum eſt, non ita eſt lici- [illegible], ſi [illegible] ne culpæ interventu fieri nequeat, id [illegible] prohibetur in ſcripturis *Levitici 19.* & [illegible] *teuter. 19.* & ad *Roman. 3.* quia non ſunt fa- [illegible] nda mala, ut inde eveniant bona; imò neque [illegible] um eſt id petere à malefico parato tollere male[illegible]cium, ſi [illegible] pa inrerſit, quia non licet ab al[illegible] poſtulare, niſi quod ipſe licite præſtare poteſt. [illegible] Quòd ſi dicas, licitum eſſe petere mu- [illegible] um ab uſurario parato dare ad uſuram, ut e- [illegible] mentum ab infideli parato jurare per [illegible] eos, quia [illegible] um ad id jam ſint parati [illegible] s excitare ad peccandum. Contra eſt [illegible] ur conſequentia [illegible] & ratio diſcriminis ex [illegible], quia mutuum, & iuramentum po- [illegible] amvis dans, vel iurans malitiâ [illegible] at, quapropter petens non coo- [illegible] m[illegible] dantis, ſed tantùm ea utitur, ut [illegible] neceſſitati, ut docet D. Au- [illegible] s relatus *in c. monet 22. q. 1.* In caſu verò conſequentis res petita ſcilicet maleficium nullo modo poteſt illicitè fieri, quia eſt intrin- ſecè mala.

Quæritur quadrageſimo ſecundò, quomo- 180
do raptus dirimat matrimonium? Eſt raptus juxta præſens inſtitutum violenta puellæ ſedu- ctæ extractio de domo patris, vel tutoris ma- trimonij contrahendi cauſâ; & duæ ſunt ſpe- cies raptus ex Jure canonico, & civili; alius e- nim eſt raptus fœminæ, quæ invita & ſeducta abducitur; & alius eſt raptus contra parentes puellæ, quatenus iis invitis puella licèt conſen- tiens abducitur, & deſumitur ex *can. de rapto- ribus cauſ. 36. q. 1.* Ex Concilio Aurelianenſi I. ubi in *can. 2.* habetur. *De raptoribus autem id conſtituendum eſſe cenſuimus, ut ſi ad eccleſiam raptor cum rapta confugerit, & fœminam ipſam violentiam pertuliſſe conſtiterit; ſtatim liberetur de poteſtate raptoris, & raptor mortis, vel pœna- rum impunitate conceſſa, aut ad ſerviendum ſub- jectus ſit, aut redimendi ſe liberam habeat facul- tatem. Sin verò, quæ rapitur, patrem habere conſtiterit, & puella raptori conſenſerit, poteſtati patris excuſata reddatur, & raptor patri ſuperio- ris conditionis ſatisfactione teneatur obnoxius.* u- bi Gratianus notat, interdum vim inferri paren- tibus, & non puellæ, & aliquando utriſque.

Cæterum raptus eſt impedimentum diri- 181
mens marrimonium contractum, quamdiu puella rapta eſt in poteſtate raptoris, non ita ſi ſit ab eo ſeparata, & in loco tuto conſtituta. Id- que jam pridem in Eccleſia ſtatutum fuiſſe in- fertur ex Concilio Romano ſub Gregorio II. & ex Concilio Meldenſi coacto anno 845 ubi in *can. 66.* habetur *Quicunque deinceps rapere vir- gines, vel viduas præſumpſerint, ſecundùm ſyno- dalem Beati Gregorij diffinitionem, ipſi & compli- ces eorum anathematizentur, & raptores ſine ſpe conjugii perpetuò maneant:* hoc idem ſtatutum etiam fuit in Tridentina Synodo *ſeſſ. 24. de re- form. matrim. c. 6.* ubi corrigitur jus antiquum *c. 26. q. 2.* & *l. unic. c. de raptu* irritans matrimo- nium raptoris cum rapta quocunque tempore contraheretur & *c. fin. de Raptoribus.* defini- ens; validum eſſe matrimonium, ſi rapta ceſ- ſante metu liberè conſentiret, tametſi in pote- ſtate raptoris eſſet; decernit enim Tridentina Synodus *loc. cit. Inter raptorem, & raptam, quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit nul- lum poſſe conſiſtere matrimonium. Quòd ſi rap- ta à raptore ſeparata, & in loco tuto, & libero con- ſtituta illum in virum habere conſenſerit, eam Raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, auxilium, & favo- rem præbentes, ſint ipſo jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniúmque dignitatum inca- paces; & ſi clerici fuerint, de proprio gradu de- cidant. Teneatur præterea raptor mulierem ra- ptam ſive eam uxorem duxerit, ſive non, decenter arbitrio Judicis dotare.*

Hinc raptus matrimonium dirimit, quamvis 182
cauſâ explendæ libidinis factus fuerit, non ita ſi alio fine fiat, quia non dicitur propriè raptus. Quòd ſi invitis parentibus puella velit cum ra- ptore contrahere, & conſentiat in raptum, tunc

probabilius eſt, matrimonium non dirimi, quia tametſi irrogetur parentibus injuria, quam puella remittere non poteſt : quia tamen finis Concilij eſt cavere, ne puella metu conſentiat, ideo, ſi puella libere conſentiat in raptum, matrimonium ſuum ſortitur valorem, quia ad hunc non requiritur conſenſus parentum, nec Concilium exigit, ut parentibus reſtituatur, vel eorum conſenſus expectetur: ſed tantum quòd in loco tuto ponatur, ut plene libera maneat. Sin verò rapiatur ſponſa de futuro ea renitente, adhuc raptus matrimonium dirimit, quia non poteſt violenter cogi ad ſervandam fidem matrimonij : ſecus tamen ſi ſponſa conſenſerit raptori tametſi ejus parentes diſſenſerint. Hinc raptus non ſolum matrimonium de præſenti, ſed etiam ſponſalia dirimit, quia militat eadem ratio de matrimonio, ac de ſponſalibus, tametſi lex concilij ſit pœnalis, & juris communis correctiva. Neque obſtat quod decretum irritans matrimonia clandeſtina non extendetur ad ſponſalia, quia reſpectu raptûs militat eadem ratio in matrimonio, non ita in ſponſalibus clandeſtinis : defectus enim libertatis æquè reperitur in raptu ſponſæ, ac in raptu puellæ nondum ſponſæ.

Pars V.

De diſpenſationibus matrimonialibus.

Quia plerúmque matrimonia invalide contrahuntur ob impedimenta dirimentia, & plura inde oriuntur incommoda, ut natalium defectus in prole, iniquæ ſucceſſiones, invalidæ promotiones, & alia pleráque ad optimum finem minimè conducentia; ut hujusmodi incommoda, & mala evitarentur ex ſummorum Pontificum indulto diſpenſationes conceduntur, quarum beneficio ſublatis impedimentis matrimonia ritè, ac validè contrahuntur, unde plurimum ſecum affert utilitatis præſens tractatio, quæ paſſim difficultates non exiguas continet. Olim hujusmodi diſpenſationes nonniſi in Romana Curia præcedente cauſæ cognitione, & narratorum verificatione in forma gratioſa, ut plurimum concedebantur; & quidem ut rarior, ita etiam tutior tunc erat earum uſus : verùm quia id plures ſecum trahebat difficultates, & incommoda : ſacri canones poſtea ſancivére, ut omnes diſpenſationes extra ipſam curiam locorum Ordinariis in forma communi, ſeu commiſſaria dirigerentur, qui nonniſi in cauſis in precibus verificatis, & Apoſtolica authoritate diſpenſarent. Primò igitur agemus de ipſa diſpenſatione, & poteſtate diſpenſandi. Secundo de cauſa requiſita ad diſpenſandum in impedimentis dirimentibus matrimonium. Tertiò de defectu ex parte impetrantis, eo quia ſubreptitium libellum exhibuerit, vel careat mandato ad impetrandum alteri diſpenſationem. Quartò quomodo diſpenſatio ſemel concessa extinguatur. Quintò de clauſulis diſpenſationum in utroque foro interno, & externo.

§. I.

Quid ſit diſpenſatio matrimonialis, & qualis ejus uſus.

Quia in iis, quæ juris humani ſunt, plerumque authoritate Legiſlatorum diſpenſatur ad promovendum bonum aliquod publicum, vel præcavendum incommodum, ideo diſpenſationes hujusmodi approbantur, & Paſcalis II. *epiſt* 42. ad ſanctum Anſelmum Archiepiſcopum Cantuarienſem ſcripſit : *Diſpenſationis modus, ſicut Beatus Cyrillus in epiſt. Epheſinæ ſynodi loquitur, Nulli unquam ſapientum diſplicuit : Novimus enim ſanctos Patres noſtros, & ipſos Apoſtolos pro temporum articulis, & qualitatibus perſonarum diſpenſationibus uſos.* Hinc quia inter impedimenta matrimonij plura ſolo jure humano inducta ſunt, ideo hæc eadem authoritate, qua fuerunt conſtituta, vel generaliter tolluntur occurrentibus quibusdam juſtis cauſis, vel in particularibus circumſtantiis ſuſpenduntur, adeò ut matrimonium non obſtantibus hiſce impedimentis etiam dirimentibus licitè, & validè contrahi poſſit : ratio eſt perſpicua, quia qui potuit legem ſancire, poteſt etiam legem tollere, vel ex juſta cauſa interveniente in eadem lege diſpenſare. 1

Hinc etiam Imperatores, qui nuptias inter certas perſonas lege generali prohibuerunt, eas juſta interveniente cauſa contrahi inter eaſdem perſones conceſſerunt. Sic inter Tutorem, & pupillam jure Romano prohibitæ erant nuptiæ, ut habetur in toto titulo Codicis *De interdicto matrimonio inter pupillam, & tutorem* : atqui interveniente Principis authoritate vel diſpenſatione conceſſæ poſtea fuerunt nuptiæ inter eandem pupillam, & tutorem *l. penult. C. de eo tit.* 2

Ruſus lege Theudoſiana prohibitæ erant nuptiæ conſobrinorum, & nihilominus eas potuiſſe impetrari ex reſcripto Principis habetur in *l. unic. C. Theodoſ. ſi nuptiæ ex reſcripto petantur*, ut notat Gothofredus in ejusdem legis commentario; ubi etiam obſervat, S. Ambroſium *epiſt. 66.* teſtari, has nuptias potuiſſe a Principe impetrari. Cum igitur Principes ſæculares poſſint ex juſtis cauſis interdum diſpenſare in legibus, quas ad publicum commodum, & ad promovendum Reipublicæ bonum ſanxerunt : nemo erit, qui hanc authoritatem diſpenſandi poſſit eccleſiæ denegare, cum & ipſa ſuas condiderit leges, in quibus ex juſtis cauſis occurrentibus neceſſaria videatur diſpenſatio: hinc Synodus Tridentina anathemate ferit negantes 3

[illegible] nonnullis im[illegible] [illegible]mvis enim in [illegible] [illegible]ieat eccleſia diſpenſare, eò [illegible] ſemel regulis recedant [illegible] [illegible] indulgent [illegible] e diſpenſationibus ad evi[illegible] [illegible]oda, quæ inde orirent [illegible]

[illegible] Synodus perpendens [illegible] [illegible]em ſolvere, & exemplo [illegible] perſonarum, rerumque de[illegible] [illegible] adiṫum aperiat, vi[illegible] [illegible]gum transgreſſiones, ut [illegible] *24 c. 5. de refor.* [illegible] quantum [illegible] [illegible]tione fieri poteſt, Avitæ [illegible] [illegible]oluit, ut impoſterum eccle[illegible] [illegible] inde *ſeſſ. 24. de refor. matrim.* [illegible] *quis intra gradus prohibitos* [illegible] *nium contrahere præſumpſerit,* [illegible] *diſpenſationis conſequendæ* [illegible] *multo magis locum habeat, qui* [illegible] *imonium contrahere, ſed etiam* [illegible] *nerit. Quòd ſi ignoranter* [illegible] *ſolemnitates requiſitas in* [illegible] *onto neglexerit; eisdem ſubji*[illegible] *dignus eſt, qui eccleſiæ* [illegible] *experiatur cujus ſalubria* [illegible] *empſit. Si verò ſolemnitati*[illegible] *dimentum aliquod poſtea ſubeſſe* [illegible] *lla probabilem ignorantiam* [illegible] *cum eo, & gratis diſpenſari* [illegible] *bendis matrimoniis, vel nulla* [illegible] *enſatio, vel rarò, idque ex cau*[illegible] *datur. In ſecundo gradu nun*[illegible] *inter magnos Principes, &* [illegible] [illegible] hoc decreto Tridentinæ [illegible] [illegible]ter gradus prohibitos; qui ſe [illegible] aliter ſine contractu, & con[illegible] [illegible], & poſtea velint matrimo[illegible] [illegible] petantque ſecum diſpenſari [illegible] [illegible]ento tacendo ſe carnaliter [illegible] [illegible]neant ex aliqua cauſa non [illegible]bata diſpen[illegible]em, hanc eſſe ſubreptitiam, [illegible] non fuerit [illegible] carnalis cognitio.

[illegible] verò [illegible] decreto Tridentini dicantur [illegible] carere ſpe con[illegible]quendæ diſpenſationis id [illegible] [illegible]pedimentum oritur ex con[illegible] [illegible] affinitate, non verò ex impe[illegible] [illegible] publicæ honeſtatis, quia ad [illegible] hæc prohibitio non exten[illegible] [illegible] ſupplicatione pro impetran[illegible] [illegible] ſupplicantes tacuerint, quòd ſe [illegible] noverint [illegible] impetratio diſpenſa[illegible] [illegible] valoris, & eſt ſubreptitia, pro[illegible] [illegible]icantes aliam impetrare di[illegible] [illegible]nem & expreſsè manifeſtare carnali[illegible]

[illegible] decreto conſtat, Tridentinam [illegible] [illegible] incubuiſſe ſtudij, ut [illegible] ad diſpenſationes matrimoniales [illegible] inhærerent [illegible], ut nimi[illegible] vel rarò [illegible] canonis li[illegible] [illegible] juſta cauſa, & gratis. [illegible] Synodi [illegible]andam eſſe re[illegible] [illegible] eodem Tridentino *ſ[illegible] 25.* [illegible] *tant univerſi* [illegible] *ratiſſimos canones exactè ab omnibus, & quoad ejus fieri poterit indiſtinctè obſervandos. Quòd ſi u gens juſtaque ratio, & major quandóque utilitas poſtulaverit, ut cum aliquibus diſpenſandum eſſet, id cauſa cognita, ac ſumma maturitate, atque gratis a quibuſcunque ad quos diſpenſatio pertinebit erit præſtandum, aliterque facta diſpenſatio ſubreptitia cenſeatur*

Quod verò ad quidditatem attinet diſpenſationis ſolet hæc definiri juris relaxatio facta cum cognitione cauſæ ab eo qui poteſt relaxare Gloſſa *c. requiritis §. niſi rigor v. ut pleríque q. 7.* Innocentius *c. dilectus n. 8 de tempor. Ordin.* Archidiaconus in *c. licet canon. n. 2. de elect. in 6* Hæc autem definitio diſpenſationis non ſolum naturam explicat eiuſdem, verum etiam requiſita, nimirum ut licitè fiat. Alioquin ſi Legiſlator in lege a ſe ſancita diſpenſet absque ulla prævia cauſæ cognitione, adhuc valida eſt diſpenſatio, quamvis non licita: unde præfata definitio cum videatur verbis redundare, & ſe extendere ultra diſpenſationis naturam; exactiùs definiri poteſt *Juris relaxatio facta ab habente poteſtatem relaxandi:* Licitur *juris* loco generis, quia convenit cum abrogatione, derogatione, irritatione, interpretatione, quæ verſantur circa rationem iuris: additur *relaxatio*, quia differt diſpenſatio per hanc particulam primò ab irritatione: quia irritare eſt legem impedire, & caſſare ne vim conſequatur obligandi: ſi enim lex à civibus conſtituta, ut obliget Principis indiget confirmatione; poteſt Princeps eam non confirmare, ſed caſſare: ſecus per diſpenſationem lex non caſſatur, neque deperdit vim obligandi reſpectu aliorum, quibus non eſt facta diſpenſatio. 7

Tertiò differt ab interpretatione, quia interpretari propriè perinde eſt, ac declarare legem in iſtis circumſtantiis, talique eventu, non habere vim obligandi: quamobrem interpretatio talem exigit caſum occurrere, ut in eo ceſſet *vis obligandi*: ſecus diſpenſatio ſolùm poſtulat cauſam juſtam adeſſe, quæ meritò præbeat anſam, ut per gratiam relaxetur legis obligatio; quæ relaxatio tunc diſpenſatio dicitur, ſine qua lex etiam in tali eventu obligaret. 8

Quartò differt etiam à derogatione, & abrogatione legis, quia legem abrogare eſt illam omnino caſſare: & derogare legi perinde eſt, ac ex parte legem tollere, & annullare *l. derogatur 102. ff. de V. S.* 9

Quintò differt etiam diſpenſatio à privilegio, quia hoc ſine cauſa concedi etiam poteſt, non ita diſpenſatio, quæ ſemper exigit aliquam juſtam cauſam moventem ad diſpenſandum, ut notat Rebuffus *in concordat. in forma mandati Apoſtolici ſuper verba diſpenſationum vers. juſta diſpenſationis* 10

Verum id eſt cautè intelligendum, quia cùm privilegium dicatur eſſe lex quædam privata, ſi propriè ſumatur eſt conceſſio contra ius, proinde idem ac diſpenſatio, ut etiam notat Sylveſter *V. privilegium q. 3* quia verò privilegium aliquando etiam ſumitur laxe pro conceſſione præter jus; in hac ſignificatione differt à diſpen- 11

diſpenſatione, quæ ſemper exigit aliquam cauſam, & eſt contra jus.

12 Demum adduntur ultimæ particulæ *ab habente facultatem relaxandi facta*, quia per has particulas explicatur cauſa efficiens diſpenſationis, quæ tamen particulæ, ſi ſpectetur pura explicatio naturæ diſpenſationes non videntur neceſſariæ, quia non explicant prædicata quidditativa naturæ diſpenſationis, ſed tantum eius cauſam efficientem.

13 Cæterum diſpenſatio eſt adeò ſtrictæ interpretationis, ut ſi aliquid operetur, non ſit ampliùs extendenda, ut habe ur expreſsè in *c. 1. §. ille verò, de filiis Presbyt. in 6.* & ratio ex eo deſumitur, quia diſpenſatio exorbitat à jure communi, qui [illegible] quid enim lædit, vel corrigit ius commune, habetur odioſum, quia jus commune eſt lex, quæ omnibus eſt æqua, vel promovet bonum commune, ob quod ſancitur: unde quod lædit, vel corrigi jus commune cenſetur odioſum, quia lædit, quod promovet bonum commune; Proinde debet reſtringi, non ampliari *regul. quæ iur. de regul. iur. in 6.* quo fit, ut diſpenſatio particularis violans jus commune [illegible] odio a, & ſtrictè intelligenda.

14 Verum poſſent in contrarium obijci textus *c. olim. de V. S. & l. beneficium. ff. de conſtit. Princ.* ex his enim textibus liquet, beneficium principis debere latiſſimè interpretari: & quia diſpenſatio ex quodam Principis beneficio videtur dimanare, eſt etiam latiſſimè interpretanda.

15 Sed contra, quia præfati textus intelliguntur de beneficio Principis nil concedentis contra jus, ſed tantùm præter ius, tunc quia privilegium nō lædit jus cōmune, cum non ſit contra illud, debet latiſſimè interpretari: non ita ſi privilegium eſſet contra ius cōmune, quia tunc ut læſivū eiuſdem iuris eſſet odioſum, & ſtrictæ interpretationis; & tunc eſſet vera diſpenſatio, quæ eſt itidem ſtrictæ interpretationis, quia læſiva iuris communis, ac propterea odioſa. Hoc etiam ſignificavit Gloſſa in *d. l. beneficium ff. de conſtit. Princ.* ubi ait, legem communem debere beneficio Principis prævalere, ita præfatos textus explicant Innocentius in *c. quod dilectio fin. de conſanguin.* & ibi Abbas *n. 7.* & Alexander de Nevo *num 5.* Imola in *c. nonnulli §. ſunt etiam alij n. 3. de reſcript.* Cæterum ſi beneficium ſit præter jus debet latiſſimè interpretari in præjudicium ſolius Principis concedentis, & ſtrictè in aliorum præjudicium.

16 Verùm id ſolet multipliciter l[illegible]; primò ut non procedat, niſi diſpenſatio conced[illegible] pro prio motu principis, & ob publicam utilitatem, quia tunc debet ample interpretari *c. [illegible] motu proprio de præbend. in 6.* & [illegible] motu[illegible] p[illegible]rius, ut notat Gloſſa *Clement. per literas de præbend.* non dicatur ampliare gr[illegible]am, [illegible]itur, ut motus proprius non a[illegible] vim verborum, nec faciat gratiam extendi [illegible] a[illegible]oram verborum, ſed quant[illegible] prop[illegible]a v[illegible]orum ſignificatio patitur.

17 [illegible]vat o[illegible]erv[illegible]re, tunc [illegible]ram motu proprio di[illegible] conce[illegible]am, quand[illegible] Pontifex in literis d[illegible] exprimit [illegible] ſe motu proprio [illegible] [illegible] illam concedera[illegible] unde tametſi conſtet, talem gratiam fuiſſe ab [illegible]etrante e[illegible] xim petitam, adhuc ratione adiectæ clauſulæ *motu proprio* intelligitur conceſſa motu proprio, quia licet ſuppli[illegible]ans talem gratiam petierit, non tamen Pontifex intuitu talis petitionis eam conceſſit, ſed ex propria voluntate, proinde motu proprio, non enim hæc repugnant: quia poteſt quis petere à principe aliquid, & Princeps poteſt id concedere non propter illam petitionem, ſed ad id motu proprio inductus, ut docent Baldus *c. niſi 4. de officio Legat.* Rebuffus in *concord. in forma mandati Apoſtolici ſuper verb. motu proprio verſ. notandum eſt*, Menoch. *de Arbit. lib. 2. centur. 3. caſu 201. n. 79.*

18 Secundò limitatur niſi diſpenſatio clauſa ſit in corpore juris, quia tunc cùm cenſeatur lex, nō eſt ſtrictè interpretanda, ſed recipit extenſionem alterius legis ſimilis, ſeu ad omnes caſus, in quibus eadem, vel maior ratio reperitur, ut notat Felinus in *c. poſtulaſti n. 13. limit. 5. de reſcript.*

19 Tertiò limitatur, ut quamvis diſpenſatio ſit ſtricti juris, ſi tamen verſetur circa iuris communis materiam interpretari tunc debet, ut ius commune, ut notat Abbas in *c. quod dilectio ad fin. de conſanguin* Sylveſter *V. matrimonium 8. q. 6.* Hinc inter non Canoniſtæ, diſpenſationem in tertio gradu conſanguinitatis factam extendi ad ſecundum cum tertio, eò quia depotari debeat iuxta iuris communis diſpenſationem, & ius commune computat gradus juxta eum, quia à ſtipite remotior eſt. Hinc licentia teſtandi conceſſa Epiſcopis operatur, ut teſtamentum antea factum convaleſcat, eò quia id non ſit extendere diſpenſationem, ſed eam intelligi ſecundùm terminos iuris, quod ad valorem teſtamenti etiam antea facti exi[illegible]it adeſſe facultatem teſtandi tempore mortis, à quo robur ſumit, & vim teſtandi *l. ſi quis filio exhæredato §. irritum. ff. de iniuſto rupt. teſtam.* & ita docet Bartolus *in l. ſi quis filio in fin.* Gambara *de authoritate legati lib. 10. n. 256.*

20 Limitatur quartò, ut [illegible]roc[illegible]dat, quando agitur de diſpenſat[illegible]on[illegible] [illegible]ten[illegible]one ultra verborum proprietatem, [illegible]ia diſpenſatio ſecundùm propriam verborum ſignificationem, & naturam extenditur, quia verba [illegible]uot laxè intelligenda, prout eorum natura exigit, Abbas ta[illegible]en, & al[illegible] non admittunt hanc limitationem, qu[illegible]n materia ſtricta, qualis eſt diſpenſatio, verba non ita laxè accipiuntur, nec propriè eorum ſigni[illegible]icatio extenditur, quia lex ſubinde reſtringit terminos, & adimit aliquid de latitudine proprii ſignificati; quod eſt aliquid ſtrictè inte[illegible]igi. Hinc diſpenſatio ad Ordines non extenditur ad ſacros, quamvis & ipſi comprehendantur ſub nomine Ordinis: quamobrem ut notat Gambara *de authorit. legat. lib. 10. n. 272.* in diſpenſatione potius ſpectanda eſt reſtrictio termini, quæ fieri ſolet alio jure, quàm eius proprietas: imò vel maximè attendenda eſt veriſſimi[illegible] ipſius concedentis intentio, quæ deprehenditur ex rei qualitate, ita tamen intel[illegible]gen da, ut minus lædatur ius commune & [illegible] Cæterum quoties conſt[illegible]t de concedentis [illegible] entione diſpenſatio generaliter extenditur ad [illegible]d, quòd

quod concedens intendit, ut notat Tiraquel. *l. ſi unquam V. libertis n. 55. & 56. de revoc. donat.* Pariſius *lib. 2. conſil 3. n. 22.*

21 Quintò limitatur etiam niſi diſpenſatio ſit in privato ſtatuto, vel conſuetudine populi juri communi contrariis, quia tunc etiem amplè interpretatur diſpenſatio: & ratio eſt, quia tunc reducit ad jus commune, quod ab illo exorbitabat, proinde cùm diſpenſatio tunc non lædat, ſed potiùs corroboret ios commune, eſt ſavorabilis, & amplè interpretende: omne enim ſtatutum, per quod reducimur ed ius commune, eſt ſavorabile, proinde extendendum; hanc limitationem ponit Abbas in *c. olim. n. 5. de V. S.* & Iaſou *l. beneficium. n. 24. & 25. ff. de conſtit. Princ.*

22 Sextò etiam limitatur, ut intelligatur de diſpenſatione, & privilegio, quæ privatis conceduntur, quia privilegie conceſſa toti religioni, tanqoam ſavorabilia extendenda ſunt *l. ſunt perſona in fin. ff. de relig. & ſumpt. funer.* Tum quia quando aliquod conceditur toti religioni, vel communitati in perpetuum, æquatur legi, & perinde ſe habet privilegium, vel diſpenſatio, ac ſi in corpore iuris eſſet inſerta. Demum cùm dicitur diſpenſatio eſſe ſtrictè interpretanda, id non eſt ita intelligendum, ut diſpenſatio illuſoria reddatur, & à rei, in qua diſpenſatur, natura retrehatur *argum. ex c. ſi civitas de ſentent. excommun in 6.* ſiquidem privilegium intelligi debet juxta naturam materiæ, in quam cadit *l. in contractibus §. fin. c. de non numer. pecun.* Hinc licentia teſtandi conceſſa à Pontifice Epiſcopis non limitatur ad primum teſtamentum, adeò ut ſi Epiſcopus primum teſtamentum revocet, poſſit aliud inſtituere, imò & aliud uſque ad mortem, quia hæc diſpenſatio conceſſa Epiſcopis non eſt ita ſtrictè interpretanda, ut reddatur illuſoria, & contraria teſtamenti naturæ, quæ exigit poſſe uſque ad mortem revocari, edeò ut nullam legem poſſit contra hoc teſtans ſibi imponere, quin ab illa, ut teſtamenti naturæ contraria liceat recedere. Tum quia in *l. boves. § hoc ſermone ff. de V.S.* deciditur, quod ſi ſermo ſimpliciter prolatos intelligatur de prima vice, debeat id intelligi, niſi actus ille ſit ſuapte natura revocabilis.

23 Præterea diſpenſatio non ita intelligitur eſſe ſtrictæ interpretationis, quin ad inſeparabiliter connexa extendatur, ut communiter docent Canoniſtæ cum Gloſſa in *c. non poteſt V. retinere de prabend. in 6.* idque ne diſpenſatio ſuo fruſtretur effectu: ſi enim non extenderetur ad inſeparabiliter connexa non poſſet neque extendi ad principale, cùm hoc trahat ſecum neceſſariò acceſſorium inſeparabiliter ſibi connexum. Hinc ſi diſpenſetur cum minori, ut beneficium perochiale habeat, diſpenſatur etiam, ne teneatur intra annum ad ſacerdotium promoveri; ratio eſt, quia ratione ætatis, in qua ſecum ad beneficium diſpenſatur, non poteſt ad ſacerdotium intra annum tranſire, ut notat Decius in *c. cum in cunctis §. cùm verò n. 13. de elect.* ſecus eſt, quando acceſſoria ſunt à principali ſeparabilia: tunc enim ſi diſpenſatio ita cadat ſupra principale, ut poſſit habere effectum abſque alia extenſione, non extenditur ad acceſſoria, quia diſpenſatio eſt ſtrictè intelligenda, & deſumitur etiam ex *l. fin. §. Lucius ff. de condict. indeb.* ubi reſtitutio in integrum conceſſa minori in ſavorem ætatis ſuper contractu reſcindendo non extenditur ad fructuum conſecutionem, quia fructus poſſunt ſeparari, ut notat Lappus *alleg. 57. ad ſervandum n. 7.* & Gambara *de author. legat. lib. 10. n. 242.* Neque diſpenſatio ad non reſidendum eſt inutilis, quie adhuc inſervit, ut qui non reſidet, non privetur beneficio, quo aliàs privaretur ob defectum reſidentiæ.

Hinc colligitur, quòd ſi Prælatus regularis: vel etiam Epiſcopus mittat ſuum ſubditum ad elienum Epiſcopum, ut ab eodem promoveatur ad Ordines, cenſeatur etiam ſuas vices eidem Epiſcopo committere, ut diſpenſet cum promovendo ed Ordines in irregularitate, aut quovis alio impedimento, in quo poteſt proprius Prælatus diſpenſare; ratio eſt, quia conceſſo uno, cenſentur etiam conceſſa ea, ſine quibus non poteſt expediri: alioqoin conceſſio fruſtranea eſſet, & illuſoria, quia careret ſuo effectu *c. Praterea de offic. deleg. l. 2. ff. de jurisdic. om. Judic.* hinc diſpenſatio in principali extenditur ad acceſſorium, ſine quo non poteſt conſiſtere, & promotio ad Ordines non poſſet fieri, niſi tolleretur illud impedimentum irregularitatis, vel eliud ſimile. 24

Verùm contraria ſententia perquàm probabilis eſt, quia Tridentinom *ſeſſ. 23. c. 9. de refor.* tametſi concedat Epiſcopo, poſſe initiare ſuum familiarem triennalem, non tamen poteſt Epiſcopus cum illo diſpenſare in interſtitiia, nec in defectu natalium ad Ordines minores, ut poteſt proprius Epiſcopus: hinc ſublato uno impedimeuto non cenſetur ſubletum elterum diſtinctum *c. ex tuarum de uſu, & author. pallij:* atqui in allato caſu duplex impedimentum concurreret, unum ſitum in defectu ſubiectionis ed Ordines, & alterum in irregularitate: unde ſublato priori per licentiam initiandi, non aufertur poſterius. Præterea qois à ſeparetis non fit illatio *c. ad audientiam de decimis l. Papinianus ff. de Minorib.* ſed poteſtas diſpenſandi, & initiandi ſunt duæ poteſtates ſeparetæ, proinde licentia ad initiandum non extenditur ad diſpenſandum. Tum quia diſpenſatio non extenditur ad connexa, ſine quibus poteſt conſiſtere: atqui poteſtas initiandi poteſt conſiſtere ſine poteſtate diſpenſandi ſuper impedimentis; ſiquidem ſecultas initiandi ſemper conceditur ſub hac conditione, dummodo initiandus habilis ſit, vel à legitimo ſuperiore impetret diſpenſationem quoad illam inhabilitatem. Præterea quia tametſi Epiſcopus deleget ſacerdotem, ut aliquos matrimonio copulet, non tamen poteſt ſacerdos cum illis diſpenſare ſuper impedimentis, in quibus poteſt Epiſcopus: & hæc ſententia mihi videtur probabilior, eique propterea adhærendum puto, & ex rationibus, quibus ſtabilitur, patet ſolutio ad ſundamenta, quibus prior nititur. 25

An verò illegitimus, cum quo diſpenſatur, 26

ut

ut poſſit clericus fieri, poſſit hac eadem diſpenſatione promoveri ad Ordines ſacros videtur eſſe difficultas non parvi momenti, quia ſi diſpenſatio eſſet reſtringenda, utique coarctaretur ad ſolam primam tonſuram: ſiquidem per hanc illegitimus fit clericus, neque eſt major ratio de ordinibus minoribus, ac de prima tonſura; unde eo ipſo, quòd fit clericus per primam tonſuram, ſi poſſet etiam ad quatuor minores promoveri, diſpenſatio extenderetur ad illos, proinde non eſſet ſtrictæ, ſed laxæ interpretationis.

27 Præterea ſi talis diſpenſatio ad ſuſcipiendum clericatum intelligatur de quatuor minoribus, deberet etiam intelligi de ordinibus ſacris, ſiquidem diſpenſatio indefinita æquipollet univerſali: unde juxta materiam ſubiectam, & receptum verborum ſenſum judicandum eſt in particulari. Nihilominus communior ſententia, & verior aſſerit, illam diſpenſationem de ſolis minoribus ordinibus eſſe intelligendam; ratio eſt, quia diſpenſatio utpote exorbitans à jure communi debet ſtrictè interpretari, ita tamen ut ſortiatur ſuum effectum: atqui prima tonſura propriè non eſt ordo, ſed tantùm diſpoſitio ad ordines; proinde diſpenſatio licèt ſtrictæ interpretationis intelligitur de ſolis ordinibus minoribus. Tum quia talis diſpenſatio præſefert aliquid beneficij; & permiſſio in genere mediocritatem reſpicit *l. fin. §. 1. communia delegat.* Minores verò ordines ſunt medij inter primam tonſuram, & ordines ſacros, proinde diſpenſatio intelligenda eſt de minoribus ordinibus, & ita docent Gloſſa *in c. fin. V. ad omnes de filiis Presbyt. in 6.* & ibi Archidiaconus paulò poſt initium Francus *lib. 4.* & ferè communiter Canoniſtæ.

28 Quòd ſi illegitimus cum quo diſpenſatur eſſet jam conſtitutus in minoribus ordinibus, tunc diſpenſatio ob neceſſitatem eſſet intelligenda de ordinibus ſacris: alioquin fruſtranea eſſet, & nihil operaretur; unde ne ſit illuſoria, eſt neceſſariò tunc intelligenda de ordinibus ſacris *c. ſi Papa de privileg. in 6.*

29 Hæc tamen procedunt, quando non abſolutè diſpenſatur cum illegitimo in irregularitate, ſed cum addito, ut ad ordines promoveatur, vel ad beneficium ſimplex, quia ſi abſolutè, & ſine addito diſpenſaretur, tunc diſpenſatio eſſet totalis, quia verba abſolutè important integram abſolutionem. Præterea quia non eſt major ratio, cur talis diſpenſatio ad unum potiùs, quàm alium effectum protrahatur, niſi facultas diſpenſantis eſſet ipſa coarctata, quia tunc diſpenſatio adæquaretur poteſtati.

30 Demum regula illa, qua diſpenſatio dicitur eſſe ſtrictæ interpretationis intelligenda eſt, quando diſpenſatio fit ab inferiore, qui legem condere non poteſt, quia quando fit à legiſlatore eſt potiùs laxè interpretanda, quia diſpenſatio eſt quædam lex privata, quæ propterea extenditur juxta poteſtatem diſpenſantis, qui videtur concedere privatam legem, & conſequenter aptam ad recipiendam extenſionem, cujus eſt capax lex communis favorabilis.

Verùm hæc extenſio quando diſpenſatio fit à legiſlatore communiùs, & veriùs reijcitur; 31 alioquin ut notat Felinus in *c. poſtulâſti. num. 9. de reſcript.* non poſſet diſcrimen aſſignari inter utramque diſpenſationem, ut una potiùs, quàm altera eſſet amplianda. Tum quia lex, quamvis generalis, ſi ſit correctoria juris communis reſtringitur *reg. quæ à jure de regul. jur. in 6.* Bene tamen admittitur hæc extenſio in diſpenſationibus ſuper cauſis matrimonialibus, idque in favorem matrimonij, niſi tamen ſcandalum ex laxa interpretatione ſequatur, ut notat Felinus *in c. poſtulâſti. num. 13. limit. 7. de reſcript.* & probatur ex *c. quod dilectio de conſanguin.* ubi poteſtas ad diſpenſandum in determinato gradu conſanguinitatis reſtringitur ob vitandum ſcandalum ad caſum, quo uterque contrahens diſtet æquè à ſtipite, unde à contrario ſenſu valet argumentum: ergo ſi non eſſet periculum ſcandali, ea diſpenſatio amplianda eſſet. Tum quia in *Extravag. nuper. Clement. VI. de conſang.* deciditur, quòd diſpenſatio in quarto gradu conſanguinitatis porrigatur ad quartum cum tertio conjunctum, qui eſt caſus mixtus; verùm hæc extenſio, quæ refertur à Calderino in *dict. Extravag. nuper. conſ. 1. nu. unic.* ab aliis reiicitur, eò quia nullo jure probetur. Præterea licèt gradus mixtus ex tertio, & quarto comprehenderetur ſub quarto ſimplici, non tamen id contingeret, eò quia illa diſpenſatio extendenda eſſet; ſed quia ex natura ſua talis gradus eſſet remotior à ſtipite. Hinc ad aliud, quod dicebatur ex *c. quod dilectio de conſanguin.* reſpondent communiùs, & veriùs Canoniſtæ, illam diſpenſationem reſtringi ratione conſuetudinis, & ſcandali, quibus ceſſantibus extenſio in favorem matrimonii non reperit obicem.

An verò in diſpenſationibus locum habeat 32 argumentum à pari, vel à majori ad minus, adeò ut valeat ſaltem extenſio à caſu, in quo eſt par, aut minor ratio, ad caſum, in quo eſt eadem, vel major conceſſionis ratio; plures cenſent argumentum procedere, præſertim Francus *c. cui de non ſacerdotali. n. 5. notab. ult. de præbend. in 6.* Gambara *de authorit. legat. lib. 10. n. 64.* Decius in *c. quia tantum de præbend.* Ratio, quâ nititur hæc ſententia, eſt, quia in re pœnali, & odioſa argumentum à pari, & à majori ad minus procedit *l. neque in ea. 22. ff. ad leg. Jul. de adult.* ibi: *Qui occidere poteſt adulterum, multò magis contumelia poterit eum afficere.* Tum quia in *l. in ſuis 11. in princ. ff. de lib. & poſth.* dicitur, quòd habens poteſtatem in vitam, & necem alicujus, habet etiam poteſtatem in bona ipſius: ex quo textu Juriſperiti, ducunt argumentum ad licitam banniti ſpoliationem, eò quia licitè interfici poſſit, ex quibus textibus videtur argumentum in pœnalibus à majori ad minus procedere.

Rurſus id probatur ex *c. ex parte tua de decimis* ubi privilegium ſuper decimis non ſolvendis conceſſum eccleſiaſticis extenditur ad 33 novalia: & ibi aſſignatur etiam in textu ratio, quia ubi majus conceditur, minus quoque conceſſum

ceſſum

ceſſum eſſa videtur. Demum quia in *c. per venerabilem* qui filij ſint legitimi hoc argumento utitur Pontifex, ait anim, *quod in majori conceditur licitum eſſe videtur, & in minori.* Nihilominus communior, & verior ſententia negat, in diſpenſationibus procedere argumentum à paritata rationis, val à majori ad minus, adeò ut iotis non fiat axtenſio à caſu, in quo eſt par, aut minor ratio, ad caſum, in quo eſt eadem, aut major ratio conceſſionis: & Canoniſtæ communiùs dicunt, in diſpenſationibus fallara ragulam *cui licèt 53. de regul. jur. in 6.* ibi: *Cui licet, quod eſt plus, licet utique quod minus*; & dicunt, hanc ſententiam daduci ex *regul. Quæ à jure de regul. jur. in 6.* ubi dicitur: *Quæ à jure communi exorbitant minimè ſunt ad conſequentia trahenda*: atqui diſpenſatio exorbitat à jure communi, proinde non valet argumentum à pari de caſu expreſſo ad caſum non expreſſum, nec à majori ad minus. Tum quia in *c. fin. de translat. Epiſc.* diſpenſatio, ut quis ad Archiepiſcopatum promoveatur, non extenditur ad Epiſcopatum, adeò ut non valeat argumentum à majori ad minus. Præterea quia in *c. cui de non ſacerdotali de præbend. in 6.* dacidítur, quòd is, cui mandatur conferri integra præbenda, non poſſit dimidiam racipara, quamvis in eadam eccleſia ſint integræ, & dimidiæ præbendæ; quinimò ſi mandatur conferri præbenda certi valoris, non poteſt conferri præbenda minoris valoris: ex his enim textibus ſatis apertè liquet, in diſpenſationibus non procedera argumentum à paritata rationis, nec à majori ad minus.

34 Neque obſtant textus pro contraria ſentantia adducti, reſpondet enim Covarruvias in *4. decret.* 1. *p. c. 8. n. 11.* eos textus loqui de conceſſionibus à lege, vel canone inductis, quæ latè debent intarpretari, eò quia lagas imitentur; non verò de diſpanſationibus, quæ à Principe privatim conceduntur. Ad alios textus reſpondet Abbas in *c. per venerabilem n. 6. de Simon.* Verùm hæc ſententia limitanda eſt, Primò ut procedat in diſpanſationibus odioſis, ut ad plura beneficia; quia in favorabilibus contraria ſententia eſt præferenda, & diſpanſatio eſt amplianda, ut colligitur ex *c. per Venerabilem. qui filij ſint legitimi*, ubi Pontifax utitur hoc argumanto in legitimatione, quæ eſt favorabilis; ut autem notat Decius in *c. at ſi Clerici n. 91. de judic.* diſpenſatio tunc dicitur favorabilis, quando agitur de publico raligionis favore, vel ſalute animæ, tunc enim extenſio fit etiam in materia exorbitanta.

35 Rurſus valat argumentum à majori, quando caſus, in quo diſpanſatur continet expreſſam conceſſionis rationam, tunc anim extenditur ad caſum non axpreſſum, ubi tamen non reperitur eadem ratio; varùm tunc ſi propriè velimus loqui non fit extenſio, ſed tantùm habetur declaratio, quâ declaratur includi eum caſum ex tacita diſpenſantis mente. Vnda notandum aſt cum Decio, quòd quando ratio eſt expreſſa in lege, non eſt propriè extenſio; ſed tantùm quando à ſimilitudine, vel majoritate rationis non axpreſſæ argumentum inde deducitur. Rurſus limitatur, quando unum tanquam pars eſt annexum alteri, & ab ao inſeparabile, tunc anim diſpenſatio in caſu maiori extenditur ad minoram: & ratio eſt, quia conceſſo toto, neceſſe eſt, concedantur eius partes, ex quibus coaleſcit; quo pacto diſpenſatio ad ſacerdotium extenditur ad omnes ordines inferioras, ut notat Sayrus *theſaur. caſuum tom. 1. lib. 7. c. 14. n. 17.* Præterea licèt argumentum à maiori ad minus non valeat in diſpenſationibus conceſſis ab homine; procedit tamen in iis, quæ à canone, vel lege inducuntur: & ratio diſcriminis petitur ex eo, quia diſpenſationes ab homine conceſſæ, utpote odioſæ ſtrictè interpretantur: laxè verò, quæ conceduntur a jure, ut notat Covarruvias *4. decret. p. 2. c. 8. §. 8. n.* 11.

36 Demum argumentum à maiori ad minus non procadit, quando maius, & minus ſunt in diverſis generibus: quia ſi ſint in eodem genere diſpenſatio in maiori extenditur ad minus, ut notat Felinus in *c. poſtulâſti. n. 13. fin. limit. 8. de reſcript.* quapropter Epiſcopus, vel Monachus, cui ex diſpenſatione Pontificia conceditur facultas teſtandi, poteſt etiam codicillum facere, ut atiam causâ mortis donare, quia hæc tanquam partas includuntur in teſtamento, & ſunt in aodam genere, quatenus ſunt partes utriuſqua voluntatis *l. Marcellus ff. de donat. cauſa mortis* ibi: *Nam & mortis cauſa donare poterit, cui teſtari conceſſum eſt.* Rurſus ſi Pontifex diſpenſet, ut in aliqua Provincia poſſint populi in quadragaſima ova comedere huiuſmodi ovorum conceſſio, & diſpenſatio extenditur etiam ad lac, butirum, & caſeum: eò quia unica, & individua ſit prohibitio ovorum, & lacticiniorum, cùm ſementinam originam à carnibus trahant: cum anim ſint in eodem genare, diſpenſatio extenditur; ſiquidem tota prohibitio lacticiniorum ex ao oritur, quia lacticinia ſementinam originem trahunt à carnibus, ſublata hac prohibitione per diſpanſationem, tolluntur atiam acceſſoria.

§. II.

An Princeps non ſolùm poſſit in ſuis legibus diſpenſare; verùm etiam communicare alteri hanc facultatem diſpenſandi, & an hac facultas ſit ſtrictè juris?

1 CErtum eſt, Principem poſſe in ſuis legibus diſpanſare, ſeu aliquos legibus ſolvere, ſicut enim ax juſta cauſa poteſt leges condara, ita atiam poteſt in legibus diſpenſare ſi ſubſit cauſa juſta: & tunc is, cum quo diſpenſatur, non tenetur legem, in qua diſpenſatur ſarvare. Sic in iure canonico cavatur, na Epiſcopi ſina conſilio Canonicorum res arduas, & difficilas decarnant: ratio, cur lex iſta canonica ſancita fuarit, eſt, ut Epiſcopi cautiùs, maturiùs, ac prudantiùs negotia expediant, & res eccleſiaſticas inſtituant, quod fit, quando id, de quo agitur, prævio multorum conſilio ſtabilitur: & atiam alia ratio eſt, ne Epiſcopi quic-

quam temerè, ac leviter deliberent: & nihilominus licèt ex iuſtis cauſis lex iſta canonica condita fuerit, adhuc plerumque contingunt etiam juſtæ cauſæ, ut ex conceſſione, & beneficio Romani Pontificis poſſit Epiſcopus absque canonicorum conſilio aliquid decernere, eò quia res exigat, ot ſtatim absque ulla mora expediacur: ſiquidem occurrunt caſua, in quibus mora plorimum poteſt nocumenti afferre. Quamobrem licèt cauſa legis condendæ juſta ſit, & rationi conſentiat; poteſt tamen variatis circumſtantijs, rebúsque mutatis ſuppetere ratio, ut rationi conſona ſit, & æqua diſpenſatio à tali lege. Rurſus ſicut Princeps per ſe ipſum, ſi iuſta cauſa ſubſit, poteſt diſpenſare in lege à ſe ſancita, ita etiam poteſt alteri hanc facultatẽ concedere, quia Princeps per ſe ipſum dicitur facere, quod per ſuos Miniſtros exequitur.

2 Difficultas eſt, an huiusmodi facultas alteri communicata diſpenſandi in lege ſit ſtrictè interpretanda, vel laxè intelligenda. Ratio dubitandi deſumitur ex eo, quia ipſa diſpenſatio ut oſtendimus in præcedente §. utpote odioſa ſtrictè interpretatur, proinde etiam ipſa facultas diſpenſandi erit ſtrictè interpretanda. Ratio eſt, quia etiam ipſa facultas diſpenſandi perinde eſt odioſa, ac ipſa actualis diſpenſatio: ſiquidem ad dignoſcendum, an res favorabilis ſic, vel odioſa, non debet attendi præcisè res, prout eſt in ſe; ſed eius effectus, quia tunc ratione effectus, & ipſius executionis, ac exercitii eſt facultas ipſa etiam odioſa, idque colligitur *ex l. 1. ff. ſolut. matrim* ubi dos dicitur eſſe favorabilis, eò quia eius effectus, qui inde reſultat, ſeu procreatio prolis, ſit favorabilis: unde ſi exercitium diſpenſationis, quod eſt effectus poteſtatis diſpenſandi eſt odioſum; erit etiam odioſa ipſa facultas diſpenſandi. Tum quia poteſtas nonniſi propter exercitium conceditur: alioquin inutilis foret: ſed quoties unum conceditur propter aliud, conceſſio ſortitur naturam illius propter quod conceditur, ut notat Bartolus in *l. conſtitutionibus num. 1. ff. ad municip.* ubi probat, ſtatuta eſſe ſtricti juris, eò quia actio ex illis deſcendens ſit etiam ſtricti juris.

3 Nihilominus communior Canoniſtarum, & Iurisperitorum ſententia eſt, facultatem diſpenſandi commiſſam alteri eſſe favorabilem, ac proinde laxè interpretandam. Probant plures aſſertum *ex c. final. de ſimon.* ubi deciditur, mandatum diſpenſandi cum Monachis ſimoniacè ad monaſterium admiſſis commiſſum Epiſcopo, extendi ad diſpenſandum cum Abbatibus eodem infectis vitio. Verùm ex hoc textu non videtur probari intentum, ut notat Covarruvias *4. decret. 2 p. c. 8. num. 9.* ſiquidem ex illo mandato, quod committitur Epiſcopo in *c. fin. de ſimon.* non confertur Epiſcopo nova poteſtas diſpenſandi; ſed excitatur ejus poteſtas ordinaria conceſſa per Concilium Generale, ut expreſsè conſtat ex ipſo textu ibi: *Secundùm conſtitutionem Generalis Concilij diſpenſares*, proinde textus non probat de facultate commiſſa alteri ad diſpenſandum, ſed non probat de facultate delegata, ſed de poteſtate ordinaria jure conceſſa ad diſpenſandum, uc notac idem Covarruvias *loc. cit.* Hinc ratio deſumenda eſt ex eo, quia quando conceditur poteſtas diſpenſandi alteri, nulli fit præjudicium niſi ſoli concedenti, quatenus hic totaliter, vel partialiter communicat alteri ſuam poteſtatem: neque enim ex parte illius, cui conceditur, reperitur aliquod odium, cùm in ejus gratiam, & favorem concedatur hujusmodi facultas, quæ propterea tanquam Principis beneficium collatum alteri, debet latè interpretari. Tum quia uc quis in diſpenſando vices gerat Principis non eſt illi odioſum, ſed potiùs gratioſum, & favorabile, cùm id poſſit, quod eſt proprium Principis.

Tum quia ad dignoſcendum, num aliquid favorabile ſit, vel odioſum, inſpiciendum ſemper eſt principale propoſitum *l. rogâſti in princ. l. ſi quis ff. ſi cert. petat.* ſed quando conceditur alteri diſpenſandi facultas, principale quod intenditur, non eſt per ipſam actualem diſpenſationem lædere jus commune: ſed principale quod intenditur à Principe eſt, ut favore, & beneficio afficiatur is, cui talis facultas conceditur, Princeps enim intendit eidem beneficium conferre, proinde hæc facultas communicata alteri debet, ut beneficium Principis, laxè interpretari; neque obſtat, quod ipſa actualis diſpenſatio, ſeu exercitium talis facultatis collatæ alteri ſit odioſum, quia tale exercitium non intenditur à Principe tanquam Principale, ſed ſe habet conſequenter ad ipſam facultatem principaliter intentam. 4

Præterea quamvis causa mediata poſſit eſſe odioſa, ut in caſu noſtro, ſufficit tamen, ſi immediata, ſeu ipſa Principis liberalitas ſit favorabilis: hæc enim regulariter attenditur, ut habetur in *l. ſocium qui in eum. ff. pro ſocio l. ſed ſi plures §. in arrogato ff de vulgari.* ut notat Bartolus ibid. *n. 3.* Hinc ad rationem dubitandi reſpondetur, ibi adducta tantùm procedere, quando effectus odioſus eſt principaliter intentus: in præſenti autem, quod Princeps principaliter intendit non eſt lædere jus, ſed conferre alteri favorem, & beneficium, ſeu communicare eidem hanc facultatem diſpenſandi, quæ facultas eſt quædam poteſtas favorabilis ei, cui conceditur, & ita docent Bartolus *l. 2. in princ. n. 2. ff. de V. O.* & ibi Baldus *n. unic.* Felinus in *c. poſtulâſti. num. 11. limit. 4. de reſcript.* & communiter Canoniſtæ. 5

Non tamen hæc facultas diſpenſandi eſt ita favorabilis, ut extendatur ad quoscúnque caſus, ſiquidem non extenditur niſi ad caſus quoquo modo adaptabiles caſibus in poteſtate expreſſis, ut notat Gambara *de author. legat. lib. 10. num. 203.* ubi infert, non extendi de caſu ad caſum non comprehenſum ſublata verborum ſignificatione, hinc Felinus in *c. poſtulâſti. num. 11. lib. 4. de reſcript.* cenſet, extenſionem hujus poteſtatis fieri ad conſecutiva etiam ſeparabilia, dummodo utrinque militet eadem ſaltem, vel major ratio. Rurſus neque extenditur hæc diſpenſatio alteri commiſſa, quando vergit in præjudicium 6

cium tertij, quia tunc eſt reſtringanda, quia Princeps ſemper præſumitur velle indemnem ſervare tartium, quapropter Felinua in *c. poſtulâſti n. 11. caſu. 2. de reſcript.* aſſerit, hanc poteſtatem non extendi ad caſum mixtum, quando vergit in præjudicium tertij, quia tunc cenſetur odioſa. Imò eſt atiam raſtringenda hæc facultas, quando conſuetudine inducta eſt certa interpretatio in tali materia, quia tunc reſtringitur ratione illius conſuetudinis, ut caveatur ſcandalum, ut habetur in *c. quod dilectio de conſanguin.* Neq; facultas diſpanſandi poteſt extendi ad jus naturele, vel divinum, ut notat Felinus *c. fin. num. 8. limit. 4. de ſimon.* quia nec ipſe ſummus Pontiſex poteſt diſpenſare in jure naturali, vel divino, proinde nec potaſt eam poteſtatem transferre in illa generali commiſſione: nemo enim plus juris poteſt in alium trensferre; quem habet in ſa *regul. nemo plus juris 55. ff. de reg. jur.*

7 Hinc ſi quæratur, an Romanus Pontiſex poſſit leges Apoſtolorum jura relaxare, ſeu an poſſit aliquos ſolvere à legibus, & conſtitutionibus Apoſtolorum; reſpondetur, hanc quæſtionem moveri à Covarruvia 4. *decret. p. 2. c. 6. §. 9. n. 4. & ſequent.* quia conſtitutiones Apoſtolorum, treditiones cenſentur Majorum, quales ſunt parvulorum baptisme, cultus, & uſus ſacrerum imaginum, cœlibetus ſacerdotum, jajunium quadrageſimale, genu non flectere in precationibus inter paſcha, & Pentecoſten; eodem tempore jejunium non ſervare in pervigiliis: Deum varſus oriantem vultu converſo precari. Tum quia in *c. ſuper eo de bigam.* Lucius III. declarat, cum Bigemis contra Apoſtolum non eſſe licitum diſpenſara: quod etiam definivit Innocentius III. in *c. nuper & c. à nobis de bigam.* quinimò in *c. ſunt quidam art. 5. q. 1.* Urbanus Pepa expreſsè aſſerit, quòd ubi Dominus, vel ejus Apoſtoli aliquid definiverunt, ibi non novam legem Romanus Pontiſex dare, ſed potiùs, quod prædicetum eſt, usque ad animam, & ſanguinem confirmare debet. Pro ſolutione igitur quæſtionis procedendum eſt cum diſtinctione; ſiquidem Apoſtoli aliqua tradiderunt, ac conſtituerunt, ut Miniſtri Chriſti Domini, & ut viva Spiritus ſencti inſtrumenta, & eb ipſis ita conſtituta, vel tradita ſunt de jure divino, in quæ non poſſunt ſummi Pontifices diſpenſara, hoc pacto ediderunt Apoſtoli ſcripturas canonicas, conſtiruerunt baptisma parvulorum, cultum, & venerationem ſacrerum imeginom, vivorum pro mortuis ſuſfragia, invocationem ſanctorum; parpetuam Deiparæ virginitatem, Symbolum fidei, & alia hujosmodi, quæ ſunt juris divini, & quorum Author, ac conditor fuit Daus, & Apoſtoli tantùm promulgatores: ſicut igitur Pontifex non poteſt in iis, quæ ſunt de jure divino diſpenſara, ite neque poteſt altari concadera facultatam ad diſpenſandum in præfatas Apoſtolorum leges.

8 Quia verò Apoſtoli etiam plure conſtitueront, ut Paſtores, Præſides, & Præfecti accleſiarum à Chriſto Domino ſelecti, qoo pacto adiderunt canones, qui dicuntur Apoſtolorum, quorum rigorem poteſt jure Romanua Pontifex mitigare, & ralaxare: iis etiem acenſentur plura præcepta, quæ commemorantur à D. Paulo, ut de homicida ebrioſo non promovendo ad Ordines, de Bigamo non ordinando, de Neophyto non eligendo: teles etiam eenſentur eſſe quædem aliæ Apoſtolorum traditionas, ut jejunium quadragenarium ante paſcha, continentia ſacardotum, cultus diei dominici, feſtorum quorundam dierum obſervetio, trine in equam merſio eorum, qui ſecro baptismate abluuntur: & hæc cùm non ſint de jura divino, ſed tantùm eccleſiaſtico, ſau Apoſtolorum, ut erant Præſides, & Præfecti accleſiarum poſſunt à ſummo Pontifiee relaxeri, quia cùm ſit ſummus Pontifex in eccleſia militante ſupremus Paſtor, & Chriſti Vicarius juxta temporum exigenties verietis circumſtantiis, poteſt leges eccleſiaſticas relaxare, prout conſultiùs viſum fuerit ad bonum commune promovendum: hac ratione cano n contra Apoſtolum relaxatur in *c. Presbyter diſt. 82. & c. Lector diſt. 34.* ſi criminoſus contra Apoſtolum ordinatur *c. at ſi clerici de judic.* Verùm ed hes leges relaxandas requiritur ſemper juſta cauſa.

Præteraa facultas diſpenſandi tunc eſt latè 9
intelligenda, quando conceditur ad diſpenſandum cum perſonis non expreſſis, non ita quando perſonæ, cùm quibus eſt diſpenſandum exprimontur, runc enim ſtrictè diſpenſatio debet interptetari: ratio diſcriminis deſumitur ax eo, quia quando parſonæ non axprimuntur, tone beneficium, ſeu privilegium eſt activom, & conſertur in gratiam illios, qui eſt diſpanſaturus: proinde ut banaficium Principis laxè interpretatur. Sacus, quando axprimuntur perſonæ, cum quibus eſt diſpanſandum, tunc privilegium eſt peſſivum ipſius, cum quo debet diſpenſari, quia concaditur tunc in favorem illius, cum quo fieri debet diſpenſatio, & tunc ipſa diſpenſatio, quie eſt læſiva juris communis eſt ſtrictè interpretanda, & deſumitur ex *c. ſi cui nulla de prabend. in 6.* ut notat Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 8. num. 9.* & docat Gambara *de anthor. legat. lib. 10. n. 200.*

An verò ſi poteſtas diſpenſandi concedatur 10
elteri cum determinato perſonarum numero, ut nimirum poſſit diſpenſere cum 50. vel centum, ſit etiem tunc facultas hæc laxè interpretanda. Reſpondetur cum diſtinctione, ſi in facultate diſpenſandi nomincntur perſonæ, cum quibus eſt diſpenſandum, tunc conceſſa facultee eſt ſtricte intelligenda, nec poteſt extendi ultra perſonas nominatas. Sin verò perſonæ non nominentur, tunc feculcas eſt latè interpretanda, quia eſt beneficium, & privilegium activum illius, qui diſpenſaturus eſt, hæc enim facultas ei conceditur in ipſius gratiam; quinimò ſi facultes hæc concedatur ad petitionem diſpenſaturi nominantis etiam perſonas; tunc eſt etiam laxè interpretanda, quie cenſetur in favorem illius conceſſa, ut decidit Rota in *noviſſimis 3. tom. lib. 1. dec. 117. in fin.*

Cùm igitur diſpenſatio ſic ſtricti juris, & 11
facultas diſpenſandi ſit laxè interpretande, ſi dubium oriatur, an diſpanſatio ſit extendanda ad

caſum, decidendum eſt, quòd non extendatur; quia diſpenſatio actualis ſtrictè interpretatur: ſin verò dubium oriatur circa ipſam poteſtatem diſpenſandi, an extendatur ad aliquem caſum, & dubitetur, an in illo poſſit diſpenſari, tunc decidendum eſt pro extenſione; quia facultas diſpenſandi lexè interpretatur, ut notat Decius in *c. at ſi clerici §. de adulter. limit. 2. n. 96.*

12 An verò facultas à Tridentina Synodō *ſeſſ. 24. c. 6. de refor.* conceſſa Epiſcopis ad abſolvendum, & diſpenſandum in omnibus caſibus occultis nondū deductis ad forū contentioſum excepta irregularitate ex homicidiò voluntario; extendatur etiam ad Capitulum Sede vacante, & alios Prælatos habentes juriſdictionem quaſi Epiſcopalem. Quoad Capitulum Sede vacante reſpondet Suarez *de cenſur. diſp. 41. ſect. 2. num. 13.* non extendi, eò quia ſacra Congregatio Cardinalium declaraverit, hanc facultatem non concedi Epiſcopis cumulativè quoad alios, ſed privativè, adeò ut competat ſolis Epiſcopis, ex quo infert, excludi Capitulum Sede vacante: prætereà quia hæc facultas non convenit Epiſcopis jure ordinario, & communi; ſed jure ſpeciali Tridentini: ſed quæ jure ſpeciali competunt Epiſcopis, non tranſeunt in Capitulum. Nihilominus alij perquam probabiliter cenſent, hanc facultatem tranſire in Capitulum Sede vacante; & moventur, quia tametſi hæc facultas jure ſpeciali Tridentini competat Epiſcopis, & Capitulum non ſuccedat in ijs, quæ competunt Epiſcopo jure ſpeciali, ut docent Canoniſtæ cum Innocentio in *c. cum in cunctis num. 7. de elect.* nihilominus id tantùm intelligitur de illis, quæ competunt Epiſcopis jure ſpeciali delegato; non verò de ijs, quæ illis competunt de jure ordinario licèt ſpeciali, ut notat Felinus in *c. eam te. n. 17. de reſcript.* hæc autem facultas ad abſolvendum, & & diſpenſandum circa omnes caſus occultos nondum deductos ad forum contentioſum excepta irregularitate ex homicidio voluntario competit Epiſcopis jure ordinario ſpeciali: ratio eſt, quia poteſtas, quæ competit non perſonæ, ſed dignitati, vel officio, non temporaneè, ſed perpetuò eſt ordinaria, quæ ſede vacante tranſit ad Capitulum, tametſi ſit ſpecialis; atqui Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 6.* non dicit, hanc facultatem competere Epiſcopis, ut delegatis Sedis Apoſtolicę, in quo caſu hæc poteſtas eſſet delegata quamvis in perpetuum annexa officio, ut notat Gloſſa *c. ad abolendam de hæret.* & ibi Abbas *n. 15.* at quando non competit Epiſcopis ut delegatis Sedis Apoſtolicæ, hæc facultas eis competit jure ordinario, quamvis ſpeciali, & tunc tranſit ad Capitulum Sede vacante.

13 Notandum eſt, quòd quando facultas conceditur Epiſcopis in perpetuum, & in conceſſione non ponitur clauſula, ut authoritate Apoſtolica diſpenſent; tunc facultas intelligitur eſſe ordinaria, quamvis ſpecialis; & tranſit ad Capitulum ſede vacante: quando verò apponitur clauſula, ut authoritate Apoſtolica diſpenſent, tunc facultas eis conceſſa eſt delegata, ut notat Francus in *c. cum aliquibus n. 7. de reſcript. in 6.* & quia Concilium Tridentinum in ſuo decreto non apponit clauſulam, ut authoritate Apoſtolica abſolvant, & diſpenſent, poteſt Capitulum ſede vacante ea omnia exercere, quæ in eodem decreto conceduntur Epiſcopis: & hæc ſententia mihi videtur verior, præſertim cum de allata dealaratione Cardinalium, quâ nititur contraria ſententia non conſtet authenticè. Tum quia in illa declaratione non excluditur expreſsè Capitulum.

Cæterum hæc poteſtas competit etiam Epi- 14
ſcopis tantùm electis, & confirmatis, quamvis nondum conſecratis: ratio eſt, quia Epiſcopis confirmatis competunt ea omnia, quæ ſunt juriſdictionis; & facultes abſolvendi, & diſpenſandi circe caſus omnes occultos non deductos ad forum contentioſum excepta irregularitate ex homicidio voluntario, pertinet ad juriſdictionem Epiſcopalem, quæ cum competat Epiſcopis electis, & confimatis, licèt nondum conſecratis, ſequitur hanc facultatem etiam illis competere, ut docet Suarez *de cenſur. diſp. 41. ſect. 2. num. 7.* An verò etiam competat Abbatibus, aliisq; Prælatis habentibus juriſdictionem quaſi epiſcopalem, ac Diœceſin nulli ſubjectam Epiſcopo: quidam negant, quia decretum Tridentini *ſeſſ. 24. c. 6.* exorbitat à jure communi, proinde veluti odioſum debet reſtringi. Probabilior tamen ſententia cenſet, etiam illis competere, & eam probat Henriquez *lib. 10 de ſacram. ord. c. 20. n. 2.* quia per illam deciſionem in Tridentino fit reductio ad jus commune, & primævum, quo ſpectato poterant Epiſcopi in omnibus diſpenſare. Verùm hæc ratio patitur difficultatem, quia ut probat Suarez *de cenſur. diſp. 41. ſect. 2. num. 3.* præfata facultas diſpenſandi in decreto Tridentinæ Synodi conceſſa Epiſcopis illis non conveniebat attento jure primævo, & ordinario: quia cùm Epiſcopi ſint inferiores Pontifice, à quo promenant Irregularitates, quarum diſpenſatio per Tridentinum illis committitur; non poterant abſque ſpeciali commiſſione in illis diſpenſare, quia inferior non poteſt in lege ſuperioris diſpenſare.

Vera igitur ratio eſt, quia diſpenſatio ta- 15
metſi à jure exorbitet, eſt latè interpretanda, quoties clauditur in corpore juris: conſequenter etiam ipſa poteſtas diſpenſandi; ſi hæc clauſa ſit in corpore juris: atqui facultas conceſſa Epiſcopis per Tridentinum ad abſolvendum, & diſpenſandum circa omnes caſus occultos nondum deductos ad forum contentioſum excepta irregularitate orta ex homicidio voluntario habetur ut clauſa in corpore iuris, quia Tridentinum conſtituit ius commune, proinde talis facultas videtur extendenda ut favorabilis ad Abbates, & alios Prælatos habentes iuriſdictionem quaſi epiſcopalem, quia iſti in propriis territoriis habent plenam Epiſcoporum juriſdictionem, à quibus tantùm differunt per conſecrationem: & hæc facultas abſolvendi, & diſpenſandi non eſt facultas conſecrationis, ſed iuriſdictionis. Hinc liquet ſolutio ad rationem dubitandi, quia hæc facultas non eſt odioſa, ſed favorabilis; proinde amplianda.

Quæri tamen poteſt, an potens ex privile- 16
gio ſibi facto legitimare adulterinum, & ince-

ſtuo-

ſtuoſum, poſſit hoc idem præſtare, quando utrumque vitium in eadem perſona concurrit: Plures negant, & probant ex *l. vim paſſam. 39. v. præſcript. ff. ad leg. Jul. de adult.* ubi præſcriptione quinque annorum crimen inceſtûs junctum adulterio non excluditur, ubi Gloſſa *V. junctum*, ait *ſeparatum tolli.* Secundò quia in *l. adeò v. cum quis ff. de acquir. rer. dom.* expreſsè dicitur, id quod eſt mixtum diverſam per ſe conſtituere ſpeciem. Tertiò quia poteſtas legitimandi non eſt favorabilis, ſed odioſa, ſiquidem Princeps proteſtatur, ſe nolle hanc poteſtatem exercere, ne vitiis via ſternatur *§. fin. auth. quibus modis natur. offic. ſui.* atqui hæc poteſtas tranſit in delegatum cum omnibus ſuis qualitatibus *l. Pomponius 13. §. cùm quis adminiculo ff. de acquir. poſſeſſ.* proinde hæc poteſtas legitimandi adulterinum, vel inceſtuoſum ut alteri commiſſa eſt odioſa, & reſtringenda. Quartò quia conceſſo minore, non cenſetur conceſſum maius *c. porrò de privileg.* ſed natus ex adulterio & inceſtu ſimul eſt procul dubio odioſior nato ex ſolo adulterio, vel ex ſolo inceſtu: hinc graviùs punitur, qui ſimul committit adulterium, & inceſtum *l. adulterium cum inceſtu in princ.* ut notat Bartolus *ff. ad leg. Jul. de adult.* Nihilominus contraria ſententia videtur etiam probabilis, quia in materia favorabili ſub ſimplicibus continetur etiam caſus mixtus, perinde ac in odioſa, ut notat Bartolus *l. Gallus §. & quid ſi tantùm n. 3. ff. de lib. & poſth.* & concordat *l. vim paſſam v. præſcript.* ubi dicitur ſub ſimplici non comprehendi mixtum; & *l. ſi ita in princ. ff. de liber. & poſth.* ubi dicitur ſub ſimplici non comprehendi mixtum, & *l. ſi ita in princ. ff. de liber, & poſth.* ubi dicitur ſub ſimplici mixtum claudi, hi enim textus, quamvis pugnantes conciliantur, ſi prior intelligatur in materia non ſavorabili, & poſterior in materia ſavorabili. Poteſtas autem legitimandi eſt procul dubio Principis beneficio favorabilis; proinde eſt laxè interpretanda, ut docent Bartolus *l. 2. in princ. n. 2. ff. de V. O.* & ibi Alciatus *n. 44.* Zaſius *n. 16.* Felinus *c. fin. n. 8. de Simon.*

17 Verùm hæc ſententia intelligenda eſt ita procedere, ut vera ſit, quando non cedit in præjudicium tertij, quia poteſtas legitimandi, & diſpenſendi numeratur inter odioſa, & reſtringenda eſt, quando cedit in damnum tertij, ut notat Felin. in *c. at ſi Clerici §. de adulter n. 8. ad fin. de judic.* & in *c. poſtulâſti n. 11. v. ſecundus caſus de reſcript.* Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 8. §. 8. n. 9.* Rurſus procedit hæc ſententia, quando facultas legitimandi in ſavorem conceditur legitimaturi, quia tunc ſortitur naturam beneficij, & amplè interpretatur: ſecus quando conceditur in ſavorem ipſius legitimandi, quia ut diximus, tunc ſtrictè interpretatur, quia cùm ſit læſiva juris communis accenſetur odioſis.

18 Quòd ſi poteſtas legitimandi concederetur alicui abſque ulla limitatione, & tantùm poteſtas loqueretur de ſpuriis legitimandis, cùm hic terminus ſit generalis, & comprehendat ſub ſe omnes ſpecies ſpuriorum, tunc cenſerem, poteſtatem etiam extendi ad cauſam mixtam, quia tunc hæc poteſtas eſt favorabilis, ut liquet ex prædictis, conſequenter debet laxè interpretari: neque obſtat, ſi dicas, ſpurium eſſe tantùm terminum generalem reſpectu caſûs ſimplicis, non mixti: ſiquidem eo ipſo, quòd eſt terminus genericus, neceſſe eſt includat omnes ſpecies, proinde etiam caſum mixtum, quia hic coaleſcit ex ſpeciebus comprehenſis ſub eodem genere. Tum quia vel caſus mixtus conſtituit tertiam ſpeciem coaleſcentem ex duplici ſub eodem genere, & tunc comprehenditur ſub genere: vel non conſtituit novam ſpeciem, & tunc applicatur ſimplicibus *argum. ex l. quæritur ff. de ſtatu hominum*, proinde quocunque modo ſumatur, ſemper comprehenditur ſub genere, ut notat Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 8. n. 8.*

Hinc ad fundamenta oppoſitæ ſententiæ reſpondetur, textum deſumptum ex *l. vim paſſam* procedere in materia non favorabili, ut ſuperiùs jam diximus. Ad ſecundum petitum ex *l. adeo* reſpondetur, eam legem non facere ad præſens inſtitutum, quia in illa agitur de mixtione, per quam mutatur rei ſubſtantia, ut ſi ex duabus ſpeciebus conſtitueretur una tertia, in caſu autem noſtro manent eædem ſpecies etiam in caſu mixtò. Ad tertium reſpondetur, inde tantùm ſequi, ipſum actum legitimandi eſſe odioſum, utpote læſivum juris communis, non verò eſſe odioſam ipſam poteſtatem diſpenſandi. Ad quartum reſpondetur, quòd quamvis caſus mixtus ſit odioſior duobus ſimplicibus ſeorſim ſumptis, & conceſſo minori non cenſeatur regulariter conceſſus, qui maior eſt; id tamen fallit, quando dubitatur, an diſponens de duobus ſimplicibus ſeparatis, ſupponatur diſponere de ipſis unitis: in materia enim favorabili ſub illis ſimplicibus comprehenditur etiam caſus mixtus, quia in mixto manent eædem ſpecies ſimplices, adeò ut adulterinus, & inceſtuoſus contineat duas ſpecias in una eadémq; perſona. 19

Occurrit adhuc examinandum, an quando proprius Prælatus poteſt diſpenſara cum ſubdito ſuper impedimento ad ordines ſacros, poſſit etiam hoc idem præſtare Epiſcopus, ad quem cum dimiſſoriis mittitur ordinandus. Plures enim affirmant, inter quos Sylveſter V. irregularitas *n. 11. in fin.* Henriquez *lib. 14. ſum. c. 17. n. 4. in fin.* Avila *de cenſur. p. 7. diſput. 10. dub. 6.* Armilla *V. irregularitas n. 81.* ratio eſt, quia conceſſo uno conceduntur omnia, ſine quibus illud unum nequit expediri, alioquin conceſſio foret illuſoria *l. 2. §. de juriſdic. Om. Judic.* atqui promotio ad Ordines non poteſt fieri ſine remotione impedimenti, proinde habens poteſtatem promovendi, habet etiam poteſtatem removendi impedimenta, tum quia diſpenſatio in principali extenditur etiam ad acceſſorium. 20

Reſpondendum nihilominus eſt, Epiſcopum ordinantem alienum ſubditum cum dimiſſoriis non poſſe cum ipſo diſpenſare in impedimentis, in quibus poteſt à proprio Prælato diſpenſari, idque colligitur ex Tridentino ſeſſ. 23. *c. 9 de refor.* ubi ex eo, quòd Epiſcopus poſſit ordinare ſuum familiarem triennalem, non ſequitur, poſſe cum eodem diſpenſare in defectu natalium quoad ordines minores, ut notat Navarrus *conſil. 26. & 27. de tempore ordinat. lib. 1.* 21

 Ratio

Ratio itidem ex eo petitur, quia quando plures obſtant elicui actui, tunc ſublato uno non tollitur alterum *l. ſi. domus ff. de ſervit. c. ex tuarum de auth. & uſu pallii c. paſtoralis de privileg.* uc docent Geminianus *conſil. 33. n. 8.* Rote Romena coram Puteo *decis.* 109. *in fin. lib.* 1. & coram Ludoviſio *deciſ.* 87. *n.* 8. hinc tot ſunt neceſſariæ diſpenſationes, qnot edſunt impedimenta, ut notat Gonzales *ad Reg. 8. Cancellaria Gloſſa 13 n. 97.* hinc Rota Romana in Zerulens. penſionis 2. Jun. 1597. corã Pegnia decidit, quòd diſpenſatio retinendi, & acquirendi penſionem non obſtante matrimonio non ſe extendebat ad ſupplendum defectum clericatûs: atqui in præſenti ordinatione duplex obſtat impedimentum, ſcilicet quòd promovendus non ſit ſubditus; & quòd adſit irregularitas: ergo ex eo, quòd proprius Epiſcopus tollat primum impedimentum per hoc, quòd concedat licentiam proprio ſubdito, ut ordinetur ab alieno Epiſcopo, non fit, quòd etiam concedar alteri Epiſcopo, ut poſſic diſpenſare ſuper irregularitate, ac removere eliud impedimentum.

22 Probari etiam ex eo poteſt eſſertio, quia quendo conceſſio eſt limitata, non extenditur ultra id, quod exprimitur in conceſſione *l. ſtatu liberum §. ſtipem. ff. de leg.* & *l.* 1. *§. ſi mulier ff. de liber. agnoſ.* ergo conceſſio ſacta ſubdito, ut poſſit promoveri ad ordines ab elio Epiſcopo, non extenditur nltra expreſſa. Idque vel maximè procedit, quando id, ad quod conceſſio extenditur, non innoteſcit concedenti: at in præſenti quæſtione ſi proprins Epiſcopus sciret ſuum ſubditum eſſe irregularem, nollet ipſum promovere ad ordines eccleſiaſticos; proinde nec concederet licentiam, nt ab alio Epiſcopo promoveretur ad tales ordines. Neque fundamentum, quo nititur contraria ſententia ullum faceſcic negotium, quia ſi aliquid probaret, inde eſſet inferendum, poſſe Epiſcopum proprium diſpenſare in ſuis ſubditis ſuper quacunque irregularitate: ſiquidem proprius Epiſcopus habet poteſtatem ordinandi ſuos ſubditos, & non poteſt hanc poteſtatem exercere niſi tollendo impedimentum irregularitatis.

23 Quinimo cùm quis ſede vacante obtineret diſpenſationem à Papa, ut poſſet promoveri ad ordines eccleſiaſticos à quovis Epiſcopo catholico, concederetur etism eidem Epiſcopo ordinanti facultas diſpenſandi ſuper quacnnque irregularitete, & alio impedimento; quod abſurdum eſt: quia conceſſio ſemper intelligitur facta præſuppoſitis terminis habilibus *l. mutus ff. de procurat. l. gradatim §. lege ff. de muner. & honor.* conceſſio igitur ordinandi ſemper intelligitur ſub conditione, ſi ordinandus ſit habilis, & aliàs habeat omnia requiſita; quia inhabiles ſemper cenſentur excluſi ut probat Jaſon *l. 2. ff. Prætor. not. 1. ff. qui ſatis cog.* quando igitur dicitur, quòd conceſſo uno, intelligontur etiem conceſſa omnia, ſine quibus illud unum expediri non poteſt, id verum eſt de his connexis, quæ ex natura rei trahuntur à re conceſſa renqnam neceſſaria, cuiusmodi ſunt media pro aſſecutione finis: non ita intelligitur de ijs, quæ ſunt extra exigentiam rei conceſſæ: quie rametſi impediant executionem rei conceſſæ, id tantùm per accidens contingit, vel quia ponunt obicem, ut in præſenti quæſiione ſe hebet irregularitas in eo, qui ab extero Epiſcopo promovetur ad ordines eccleſiaſticos.

Tum quia diſpenſatio, ut poſſit quis ordinari ab alio Epiſcupo eſt omnino diſtincta à diſpenlàtione ſuper irregularitate, quia poteſt exiſtere prima diſpenſatio ſine ſecunde, ſi enim clericus non ſit irregularis, & obtineat dimiſſorias à proprio Epiſcopo, ut poſſit ordinari eb alieno, diſpenſatio tunc ſortitur ſuum effectum omnino independenter à diſpenſatione ſuper irregularitate, cùm hæc non ſupponatur: ex quo liquet, diſpenſationem ſuper irreguleritate non trahi à diſpenſatione, ut poſſit quis ordineri ab alio Epiſcopo. Quòd ſi nonnunquam non poſſit diſpenſatio, ut quis ordinetur ab alio Epiſcopo, ſortiri ſuum effectum ob irregularitatem promovendi; tunc impedimentum non oritur ex deſectu conceſſionis, ſed ex ſubjecta meteria, quia nimirum ordinandus non eſt perſona habilis: & hæc eſt ratio, cur executio ſuum non ſortitetur effectum, eò quia reperiat obicem in propria materia. Hinc liquet ſolutio ad ultimum, quod addebatur de acceſſorio: ſiquidem diſpenſatio ſuper irregularitate non eſt eceeſſoria ad diſpenſationem, ut Clericus ordinetur ab alio Epiſcopo, nec hæc ſecunda diſpenſatio trahit ſecum primam. 24

§. III.

An ſuperior poſſit erga ſe ipſum diſpenſare in iis, in quibus poteſt cum ſubditis.

Diſpenſatio alia eſt propriè talis; & alia tantùm impropriè; illa eſt vera juris relaxatio, & propriè actus jurisdictionis, hæc verò eſt potiùs quædam licentie, ac facultas, ſeu eſt conſenſus, & approbatio ſuperioris, quando enim in conſtitutionibus Regularium præcipitur, ne fiat aliquid ſine ſuperioris licentia, non intendunt conſtitutiones tunc opus illud omnino prohibere, ſed tantùm ne fiat ſine ſuperioris licentia; & tunc hæc licentia propriè non eſt actus jurisdictionis, ſed tantùm ſuperioritatis; quæſtio non procedit de hac diſpenſatione impropriè ſumpta, quia ſicut idem non poteſt eſſe ſuperior ſibi ipſi; ite neque poteſt exercere actum ſuperioritatis in ſe ipſum. 1

Præſcindendo tamen ab hac ſuperioritate dicente relationem ad inſeriorem ſubditum, poteſt Prælatus ſecum diſpenſare, & uti licentiis, quas poteſt ſuis ſubditis concedere: ſic ſummus Pontiſex, qui poteſt cum aliis diſpenſare in jejunio, & recitatione breviarij, poteſt etiam ſecum diſpenſare; expedit enim, ut qui alteri poteſt facultatem concedere, poſſit etiam & ipſe eadem facultate nti, ne ſit deterioris conditionis, qnàm ejus ſubditi, quia cùm non habeat elium ſuperiorem, quem facilè adire poſſit; æquitas exigit, ut ſecnm perinde ac cum ſubditis poſſit diſpenſare, ut docet D. Thomas 2. 2. q. 185. 2

q. 185. art. 8. hinc eo ipſo, quòd Prælati diſpenſant cum ſuis ſubditis in aliqua lege, hæc diſpenſatio ad ipſos etiam Prælatos extenditur, adeò ut ſi Prælatus diſpenſet cum ſuis ſubditis in jejunio religionis, ut etiam Epiſcopus cum tota civitate, poſſint, & ipſi Prælati uti eadem diſpenſatione, non enim id eſt directè uti juriſdictione in ſe ipſum, ſed quaſi indirectè, quatenus utitur diſpenſatione generatim conceſſa aliis omnibus: hac ratione ſummus Pontifex concedens generaliter indulgentias, & Jubilæum poteſt etiam ipſe Jubilæum lucrari: alioquin eſſet deterioris conditionis, quàm ſubditi: & quamvis non deſint, qui cenſeant, ſummum Pontificem tunc ut privatam perſonam tantùm lucrari indulgentias, quaſi eſſet ſubditus ſibi, ut Pontifici, ut quando ſe ſubjicit ut privatam perſonam Confeſſario, & ſacramentaliter confitetur; nihilominus hæc diſtinctio non videtur hic neceſſaria, quia Pontifex tunc quaſi indirectè utitur diſpenſatione, vel conceſſione Jubilæi omnibus fidelibus facta, quòd non eſt directè uti juriſdictione in ſe ipſum: hinc poteſt etiam Prælatus committere ſuo Confeſſario ſubdito, ut ſecum diſpenſet in iis omnibus, in quibus poteſt cum aliis ſibi ſubditis diſpenſare, ne ſit deterioris conditionis, quàm ſint ejus ſubditi. Præterea ſicut non repugnat, poſſe Prælatum exercere juriſdictionem in ſemet ipſum, etiam in abſolutione ſacramentali, committendo confeſſario, ut ipſum abſolvat; ita à fortiori non repugnat in diſpenſatione.

3 Rurſus in *c. fin. de pænit. & remiſſ.* indulgetur Epiſcopis, & Prælatis exemptis, ut poſſint ſibi confeſſarium eligere, & quamvis textus de ſole ſacramentali abſolutione mentionem faciat, mens tamẽ concedentis fuit proſpicere his Prælatis in omnibus per talem Confeſſariũ, quæ poſſunt ipſi in ſubditos exercere. Quæſtio igitur procedit de diſpenſatione propriè ſumpta.

4 An Prælati poſſint directè, verè, & propriè in ſe ipſos exercere hanc diſpenſationem, an ſcilicet poſſint ſecum diſpenſare in votis, irregularitatibus, præceptis eccleſiæ, & aliis, quoties id poſſunt cum ſubditis, & quæſtio procedit etiam de ſummo Pontifice.

Duæ ſunt ſententiæ, quarum prima negat, Pontificẽ poſſe ſe ipſum lege ſolvere, religione, aut vinculo voti, vel jurisjurandi, bene tamen cæteros, & ita docet Antonius Butrius in *c. canonum de conſtit.* ubi invehitur in Gregorium XII. qui tempore magni ſchiſmatis, antequam Pontifex crearetur, juraverat publico, & ſolemni ritu ſeſe abdicaturum Pontificia poteſtate, & Pontifex poſtea electus noluit ſe Pontificatu abdicare, quinimò plures in Cardinalium collegium cooptavit: propugnat etiam hanc ſententiam Beroius in *d. c. canonum de conſtit.* nititur hæc ſententia, quia in *c. ult. de conſtitut.* apertè declaretur, inter dantem, & recipientem debere diſtinctionem eſſe perſonarum, proinde etiam inter agentem, & patientem: conſequenter etiam inter abſolventem, & eum, qui abſolvitur; inter indulgentem, & eum, cui quis indulget, proinde cum diſpenſatio perſonarum exigat diſtinctionem, non poteſt diſpenſans eam in ſe ipſum exercere, cùm nemo diſtinguatur à ſe ipſo.

Secundò nititur hæc ſententia textu in *c. per* 5
noſtras de jure patron. ubi dicitur, quòd nemo poſſit ſeipſum offerre, ſeu præſentare ad beneficium, nec inſtituere in beneficio, eò quia inter inſtituentem, & inſtitutum, præſentantem & præſentatum debeat diſtinctio eſſe perſonarum.

Tertiò ex *c. debitum de baptiſmo, & ejus ef-* 6
fect. ubi pariter dicitur, quòd nemo poſſit ſibi conferre baptiſmum: & tandem ex *c. ult. de pænitent. & remiſſ.* ubi conceditur Epiſcopis facultas eligendi ſibi Confeſſarios, qui ipſos à peccato abſolvant, & additur ratio: quia ſe ipſos non poſſunt abſolvere. Ratio itidem eſt, quia idem ſuper ſe ipſum non poteſt juriſdictionem exercere *l. penult. ff. de recept. arbit.* atqui diſpenſare cum aliquo perinde eſt, ac erga ſe ipſum juriſdictionem exercere; eſt enim diſpenſatio actus juriſdictionis, proinde nec Pontifex videtur poſſe ſecum diſpenſare. Tum quia diſpenſare propriè eſt actus ſuperioris in ſubditum, adeò ut non ſubditis diſpenſatio nil proſit; & nemo poteſt ſe ipſo ſuperior eſſe.

Secunda ſententia eſt eorum, qui docent, 7
poſſe ſummum Pontificem ſecum diſpenſare, non ita alios Prælatos inferiores, & aſſignant diſcrimen, quia in Prælatis inferioribus non reperitur pleniſſima poteſtas, qualis eſt in Pontifice; quia Prælati inferiores habent poteſtatem immediatè derivatam ab illo. Tum quia Prælati inferiores habent ſuperiorem, ſeu ſummum Pontificem, quem poſſunt adire pro diſpenſatione: ſecus ſummus Pontifex, cùm careat in terris ſuperiore, ne ſit deterior ſuis ſubditis, æquitas exigebat, ut ſecum poſſet diſpenſare, & ita docent de ſummo Pontifice Felinus, & Decius in *c. canonum de conſtit.*

In hac autem controverſia verior, & com- 8
munior ſententia eſt, poſſe ſummum Pontificem erga ſe ipſum diſpenſare in his omnibus, in quibus poteſt cum ſubditis, idque ex eo probatur, quia quòd aliquis hanc diſpenſandi juriſdictionem exerceat erga ſe ipſum, non videtur repugnare juri naturæ; proinde videtur concedendum pleniſſimæ poteſtati Pontificis, qui nulli humano juri ſubjicitur: quod enim non repugnet juri naturæ ex eo liquet, quia hæc juriſdictio ſecum diſpenſandi non eſt contentioſa, nec deſiderat forum contentioſum, teſtium probationem, & contrariæ partis citationem, proinde nec videtur exigere perſonarum diſtinctionem; ne quis in propria cauſa ſibi jus dicat contra jus ab adverſario intentum *l. unic. C. ne quis in ſua cauſa*, ſed hæc juriſdictio tantùm exigit directionem procedentem ex prudenti judicio ad examinandam juſtitiam cauſę diſpenſationis, hoc autem non repugnat erga ſe ipſum ab aliquo haberi.

Tum quia hujuſmodi juriſdictio non eſt 9
punitiva, nec coactiva, quam nemo in ſe ipſum exercet: ſed eſt voluntaria, & ſine relatione ad ſubditum; poteſt enim quis voluntariè juſti-

ſtiam

tiam cauſæ diſpenſationis perpendere, & eam in ſe exercere; neque talis juriſdictio partinet ad abſolutionem ſacramentalem, quæ jure divino exigit diſtinctionem parſonalem inter abſolventem, & abſolutum. Nequa exercetur hæc juriſdictio per modum ſententiæ, quæ non poteſt ab aliquo erga ſe ipſum exerceri.

10 Tum quis Sotus *in 4. diſt. 21. q. 1. art. 4. in fin. corp.* ait, neminem poſſe uti juriſdictione in ſe ipſum, ſe cogendo, aut ſacramentaliter abſolvendo, & dar rationem, eò quia hic actus ſit perſonalis unius ad alterum, unde extra hos duos caſus videtur admittere uſum juriſdictionis in ſe ipſum, & huic ſententiæ etiam adhærar Valentia *p. 4. diſput. 7. q. 20. punct. 3.* ubi docans, Prælatum poſſe lucrari indulgentias ab ipſo aliis conceſſas, ſubdit poſtea rationem; quia tametſi condere indulgentias ſit actus juriſdictionis, non tamen eſt talis, qui vim coactivam exerceat, nec neceſſe eſt, talem actum axercari circa alium: unde ſentit Valentis, poſſe ſuperiorem hunc actum juriſdictionis exercare in ſe ipſum.

11 Idque ax eo itidem poteſt avinci, quia in voluntaria juriſdictione poteſt quis plurium vices ſuſtinere, dummodo exercitium unius actûs non obſtet exercitio altarius, & colligitur ex *l. ſi conſul. ff. de adopt.* ubi ſi filiusſamilias ſit Præſes, poteſt ſe ipſum emancipara, vel in adoptionem tradere, & ex *l. una. ff. de offic. conſul.* ubi dicitur, quòd poſſit conſul apud ſemeripſum ſervum manumittare; quo pacto repræſentat duas perſonas, quarum vices garit, repræſentat enim perſonam Domini, & perſonam Conſulis: argo cùm non repugnet, poſſe eandam perſonam exercere juriſdictionem voluntariam in ſa ipſam, poteſt ſecum diſpenſara in iis, in quibos poteſt cum ſubditis.

12 Præteres ſi quæ eſſet ratio, cur non poſſet ſummus Pontifex ſecum diſpenſare in iis, cum quibus diſpenſat cum aliis, maximè quia inter dantem, & accipientem dari debet diſtinctio: atqui non repugnar abſque diſtinctiona perſonarum poſſe aliquem ſecundùm diverſas rationes eſſe dantem, & accipientem; agentem, & patiantem: etenim eadam potantia viſiva ut exercest actum viſionis eſt agens, & prout racipit in ſe eandem viſionem aſt ſubjectum einſdem, & patitur, adeò ut eadem prorſus potantia ſit agens, & patiens. In moralibus nec id repugnat, ſiquidam ſacardos miniſtrans ſibi Eucharistiam, quatenus miniſtrat, dicitur conſerens; & quatanus eam recipit, dicitur recipiens, adeò ut eadem prorſus perſona ſit dans, & racipiens.

13 Rurſus in jura canonico atiam liquat, poſſe eandem parſonam ſecundùm diverſas rationes plura diſtincta obire munera, ac eſſe ſubditum, & ſuperiorem raſpectu ipſius, ut liquet in *c. ſicut §. ſuper eo de elect.* ubi reprehendicur Archiepiſcopus, eò quia nondum recepto pallio Ordines eccleſiaſticos contularit, cùm ſimplax Epiſcopus non fuiſſet reprehenſibilis, unde fuit reprehenſus ut Archiepiſcopus, cui prohibitum eſt, Pontificalia exercere ante receptum palliom, adeò ut fuiſſet immunis à culpa, ſi antaa Epiſcopus fuiſſet. Præterea in *c. A collatione de appell. in 6.* eò quia appellatio exigat perſonarum diſtinctionem inter Judicem à quo, & judicem ad quem, & ut fiat ab inferiore Judice ad ſupariorem, ſtatuitur à collatione facta per Epiſcopum cum Capitulo poſſe appellari ad ipſum Epiſcopum, non tamen ut canonicum in eodem capitulo, ſed ut Epiſcopum, adeò ut licèt interfuerit ut Canonicus tali collationi factæ à Capitulo, poſſit tamen ad ipſum appellari, ut gerentem perſonam Epiſcopi, unda eadem perſona, ut Canonicus concurrit cum aliis Canonicis, & cum Capitulo ad collationem beneficij, & ut Epiſcopus aſt Judex ſupar collatione à ſe facta, ut Canonico. Hinc Baldus *l. eos in princ. n. 2. c. de appell.* docet appellatione facta ab Epiſcopo ad Archiepiſcopum, ſi Epiſcopus nunc creetur Archiepiſcopus illius Diœceſis, ad quam appallatum eſt, poſſe eum cognoſcera de illa appellatione inſtar novi hominis: ex his clarè conſtat, non rapugnare, Pontificem ut hominem, poſſe ſibimet ut Pontifici ſubijcere, parinde ac Epiſcopus, qui ut Canonicus ſubditur ſibi tanquam Epiſcopo, & ut Epiſcopus ſubditur ſibi ut Archiapiſcopo poſtea creato.

Rurſus certum eſt, juxta communam Canoniſtarum ſantentiam poſſa Pontificem lucrari Jubilæum, quod aliis concedit, & genaratim poſſe ea frui diſpenſatione, quam toti fidelium communitati concadit: proinde ſicut poteſt in univerſum diſpanſare cum communitate, & hac madiante cum ſeipſo; ita putaſt atiam ſeorſim diſpanſare cum ſingulis de communitata, conſequenter etiam ſeorſim ab aliis cum ſe ipſo: ſiquidem in utroque caſu exercet juriſdictionem erga ſe ipſum, & ſub diverſa ratione fungitur officio ſuperioris, & ſubditi; quatenus enim diſpanſat, eſt ſuperior: & prout ſecum diſpenſatur, aſt ſubditus, quia diſpenſatio non prodaſt niſi ſubditis. 14

Hinc juriſdictio ad diſpanſandum non eſt talis naturæ, ut veram axigat perſonarum diſtinctionem; ſicut hanc poſtulat juriſdictio punitiva, ſeu coactiva: alioquin Pontifex diſpenſando cum tota fidelium communitate non poſſet ipſe frui tali diſpenſatione, proinde eſſet deterioris conditionis cæteris fidelibus: ax quibus clarè deducitur, juriſdictionem diſpenſandi non exigere neceſſariò diſtinctionam realem parſonarum. 15

Neque audiendi ſunt dicentes, illam genaralem diſpenſationem non prodeſſe diſpenſanti ex vi voluntatis ipſius, ſed ex poteſtata, & voluntate ſuperioris, quoties illum habat, vel Chriſti, ſi non habeat in terris ſuperiorem, ut eſt ſummus Pontifex: perinda ac Princeps condens legem ligatur eadē lege quoad vim diractivam tantùm non ax ſua voluntate, ſed ex jure naturali & divino. Nam contra eſt, quia hæc ſuperioris, & Chriſti voluntas diſpanſandi generaliter cum Prælato inferiore nonniſi temerè aſſeritur, cùm ax nullo jure divino, & Pontificio colligi poſſit. Neque eſt ad rem, quod adducitur de Principe legem condenta, quia tunc 16

rapa-

reperitur ius naturale dictans dedecere Princi-
pem, qui caput eſt totius communitatis, non
conformari cum membris eiuſdem in moribus
depandentibus ex eius poteſtate, & voluntate:
in præſenti verò caſu ius naturale non dictat,
non poſſe Pontificem eadem frui diſpenſatione,
quam cæteris conceſſit; oeque recta ratio di-
ctat, non poſſe Pontificem ſibi conſulere, com-
mittendo ſuo Confeſſario, ut ſecum diſpenſet.

17 Hinc patet ſolutin ad fundamentum primæ
ſententiæ, in qua ex plnribua textibns juris ca-
nonici dicebatur inter dantem, & recipientem
debere diſtinctionem eſſe perſonarum, proinde
intet agentem & patientem; abſolventem, &
abſolutum; præſentantem, & præſentatum ad
beneficium. Non enim hæc perſonarum di-
ſtinctio reqniritur ſemper oeceſſariò: illa enim
ragula, qua dicitur inter dantem & recipientam
debere eſſe diſtinctionem perſonarum, patitur
pluraa limitationes, quas ſuaè recenſet Abbas
in *c. fin. n. 5. de inſtitut.* & ait tantùm valere io
nonnullis ax præcitatis textibus, præſertim in
c. per noſtras de jure patronat. ubi dicitur, quòd
nemo poſſit ſe ipſum offerre, & præſentare ad
beneficium, quia inter inſtituentem, & inſtitu-
tum, præſentantem, & præſentatum debet di-
ſtinctin eſſa perſonarum: id enim verum eſt, &
meritò jus eccleſiaſticum exigit hanc diſtinctio-
nem perſonalem inter dantem & aceipientem,
non quod generaliter id ſtatuat, ſed tantùm in
caſu ſpeciali collationis beneficiorum, quod no
tandum eſt; idqne ob eam rationem, ut vita-
tur ambitionis in Prælato exemplum: unde ra-
tio adducta in textu non eſt generalis, ut liquet
ex pluribus aliis textibus, qui in contrarinm ad-
ducuntur, ſed eſt ratio ſpecialis in illo caſu, ut
vitetur iniquum ambitionis exemplum in Præ-
latis, quod etiam habetur in *c. per noſtras de iu-
re patronat.* ubi ſtatuitur, neminem poſſe ſe ad
dignitates præſentare, ad vitandum iniquum
ambitionis exemplum in prælato.

18 Cætarum inter dantem, & accipientem non
ſemper oeceſſaria eſt hæc perſonarum diſtin-
ctio, nt liquet in ſacerdote ſibi in altari mini-
ſtrante Euchariſtiam; quatenus enim miniſtrat,
dicitur ſibi conſerens, vel dans; & quatenus eam
recipit dicitur recipieos. Prætcrea ſi ad exer-
cendum aliquem actum neceſſaria eſt perſona-
rum diſtinctio, maximè in actu juſtitiæ exercen-
do: ſiquidem eſt de ratione juſtitiæ eſſe ad alte-
rum, & nihilominus datur atiam juſtitia eiuſ-
dem parſonæ ad ſe ipſam, ſub divaſis tamen ra-
tionibus conſideratam, idque liquet in Chriſto
Domioo, qni ut Deus homo ſimnl ſatisfecit da
rigora juſtitiæ, & quateons erat Dens, & ooo
homo, ſen una ex divinis perſonis ſibi ipſi ſatis-
fecit, ut creditori; adeò nt idem Chriſtus Domi-
nus ſatisfecerit ſibi de rigore juſtitiæ. Præta-
rea debitor incertornm de rigora juſtitiæ ſol-
vit, ſi ſibi panperi debitum aſſumat, adeò ut idem
debitor ſatiafaciat de juſtitia ut dabitor, & ut
pauper ſit is, cui fit ſatisfactio.

19 Cæterum non poteſt Romanus Pontifex in
ſe ipſnm ſua uti juriadictione in iia, in quibus
jure divino perſonarum diſtinctio requiritur,
quapropter nemo poteſt ſe ipſum baptizare, nec
conſirmare, neç à peccatis abſolvere, nec pro-
movere ad ſacros ordinea, quia in hiſca mini-
ſtrandis ſacramentis Chriſtus inſtituit diſtinctas
perſonas, adeò ut hæc diſtinctio perſonarum ſit
de jure divino, in quo non poteſt ſummus Ponti-
fex diſpenſare.

Ruſus neqne poteſt Romanus Pontifex ſe 20
ipſum excommunicationis, ſuſpenſionis, vel
interdicti pœnia afficere. Quòd verò nemo
poſſit ſe ipſum inſtituere in beneficio, nec nomi-
nare, neque offerre ad beneficium, nec illud ſibi
conferre, aut ſe ipſum eligere non eſt juria di-
vini, nec naturalis, ſed tantùm canonici. Propte-
rea poteſt Romanus Pontifex ſe ipſum ſolvere
à voti, & juriajurandi religione, dummodo juſta
cauſa ſubſit; proinde poteſt etiam indulgentiis
à ſe conceſſis sliis, uti, quia quamvis hæc ad ju-
riadictionem pettineant; poteſt tamen Roma-
nus Pontifex in his ſibi jus dicere, cùm non ſint
hæc jure divino ſibi prohibita: non eaim Chri-
ſtus inſtituit, ut ad ſolvendum à voti, & jurisju-
randi religiona diſtinctio requiratnr perſona-
rum, ſicut hanc inſtituit in abſolvendo à pec-
catis. Sicut ſummus Pontifex, ita etiam ſu-
premus Princeps ſæcularis poteſt ſecum diſpen-
ſare in iis omnibus temporalibua, in quibus
poteſt erga ſubditoa: ſiquidem Princeps ſu-
premus ſæcularis habet pleniſſimam, & ſupre-
mam poteſtatem in temporalibus, perinde ac
Pontifex in ſpiritualibua; hinc in *c. per vene-
rabilem qui filij ſint legitimi* declaratur, poſſa
Regem prolẽ propriam illegitimam legitimare
diſpenſando cum illa quoad ſucceſſionem ad di-
gnitates temporsles, & tunc Rex etiam ſecum
diſpenſat in lege.

Quinimò non ſolùm ſummus Pontifex; ve- 21
rùm atiam Patriarchæ, Primates, Archiepiſco-
pi, & Epiſcopi poſſunt ſecum diſpenſare in iia
caſibus, in quibus poſſunt cum ſubditis, adeò
ut poſſint, & ipſi uti diſpenſatione generali,
quam concedunt toti communitati, vel Diœce-
ſi, qnia uti hæc jurisdictiona erga ſe ipſum, non
repugnat juri naturæ, nec juri eccleſiaſtico,
quia jus canonicum exigens diſtinctionem per-
ſonalem intar dantem, & accipientem, id tan-
tùm ſtatuit pro caſu ſpeciali collationia benefi-
ciorum ad vitandum vitioſum Prælati axem-
plum.

Non tamen putârim, poſſa Epiſcopnm, vel 22
Archiepiſcopum Primatem, vel Patriarcham,
ſe ipſum à voti, & jurisjurandi nexo, vel ex-
communicationis, aut ſuſpenſinnia vinculo ſol-
vere, ſicut poteſt alios ſibi ſubditos ab hujus-
modi vinculis ſolvere: ratio eſt, quia Epiſcopi,
Archiepiſcopi, Primates, & Patriarchæ ſub-
duntur Romano Pontifici, quem poſſunt adire,
vel ad ipſum ſcribere pro hac relaxatione, pro-
iode eorum votum, vel juramentum debet Pon-
tificia authoritate relaxari. Sunt tamen, qui cen-
ſent, poſſa etiam Epiſcopnm in his ſecum di-
ſpenſare, ſi comodè oon poſſit ſuperiorem adire:
ſed tunc poſſunt hanc facultatem dare Confeſ-
ſariis, ut eum illis diſpenſeot, ſi vota poſſint ab
Epiſcopis diſpenſari.

§. IV.

An diſpenſatio ſit neceſſariò verbis facienda.

1 CErtum eſt, nulla eſſe in jure verba præſcripta, quibus debeat diſpenſatio fieri, hinc oritur dubium, an neceſſariò ſit hæc diſpenſatio verbis facienda: vel ſufficiat, ſi ſolo facto cenſeatur ſuperior diſpenſare, quod tunc contingit, quando admittit ad aliquem actum habentes impedimentum juris ad illum: vel quando patitur; ejusmodi actum ab iisdem exerceri: adeò ut factum ſuperioris admittentis jure impeditum ad actum ſit ſufficiens ſignum conijciendi, ſuperiorem cum tali diſpenſare.

2 Si ſermo ſit de ſupremo Principe, ut de ſummo Pontifice, vel Rege, & de impedimento juris humani, communior, & vera ſententia eſt, quòd, ſi Princeps, ſive ſit Pontifex, ſive Rex admittat ad aliquem actum habentes juris impedimentum ad illum, vel patiatur talem actum ab iisdem exerceri, ſi id patiatur ſcienter, præſumitur tunc animus diſpenſandi, ac inducitur vera diſpenſatio, tametſi Princeps non præmiſerit cauſæ cognitionem: hinc ſi Pontifex ſcienter admittat irregularem ad Ordines, vel beneficia, vel etiam conjungat matrimonio impeditos jure humano, cenſetur cum iis ipſo facto diſpenſere, tametſi verbis id non exprimat: ratio deſumitur ex eo, quia ut valida ſit ſupremi Principis in lege humana diſpenſatio, non requiritur neceſſariò cognitio cauſæ, ſed ſufficit tunc in Principe ſupremo voluntas diſpenſandi: atqui de hac ſufficienter videtur conſtare, quando ſupremus Princeps admittit ſcienter ad aliquem actum habentem juris impedimentum ad illum: quia cùm tunc impedimentum innoteſcat Principi, & illo non obſtante admittat habentem illud ad actum, ſufficienter præſumitur, velle cum ipſo diſpenſare.

3 Solet etiam id probari ex *l. Barbarius ff. de offic. Prætoris*, ubi continetur duplex caſus, quorum primus eſt, quando ignorata ſervitute eſt Barbarius electus Prætor; & tunc deciditur in textu, geſta per ipſum valere, ratione communis erroris, & publicæ utilitatis.

4 Secundus caſus eſt, quando populus Romanus detecta ſervitute adhuc conſenſit, ut Barbarius prætura fungeretur: & tunc etiam deciditur, geſta valere; eò quia ex vi illius conſensûs præſumeretur Barbarius libertate donatus, ex quo textu liquet, ſine verbis, & per ſolum factum fuiſſe diſpenſatum cum Barbario. Sin verò dubitetur de Principis ſcientia, adeò ut Princeps admittat quidem habentem juris impedimentum ad actum, ſed dubium ſit, an tale impedimentum Principi innoteſcat, tunc ſcientia Principis non præſumitur; eò quia ſit quid facti, ut docent communiter Juriſperiti cum Felino in *c. præterea num. 6. de Teſtib.* quapropter tunc onus probandi talem ſcientiam in Principe incumbit habenti juris impedimentũ, quia eſt fundamentum ſuæ intentionis allegantis, eſſe ſecum ex illo actu diſpenſatum.

Quomodo verò probanda ſit hæc ſcientia in Principe, non conveniunt Doctores, quidam cenſent, non poſſe probari, ut præſumatur ex tali actu diſpenſatio, niſi in litteris diſpenſationis addatur clauſula *ex certa ſcientia*: quia quòd aliquid proprio motu Principis concedatur, non poteſt aliter probari niſi per adjectam clauſulam *motu proprio*, ut expreſsè deciditur *in c. ſi motu proprio de præbend. in 6.* & ita docet Gloſſa in *clement. 2. in fin. de reſcript.* & in *c. ſtatutum in princ. V. litterarum de reſcript. in 6.* Bartolus *l. fin. n. 4. V. ſed contra hoc. in fin. C. ſententiam reſcindi non poſſe.* Alij è converſo volunt, non eſſe opus addere clauſulam *ex certa ſcientia*, ſed id conijci ex tenore reſcripti, factique narratione, ut conſtet, id ex certa Principis ſcientiâ factum. 5

Putârim tamen ſufficere, ſi poſſit conijci, Principem fuiſſe conſcium inhabilitatis: ſiquidem nullus poteſt textus adduci, qui ſpecialem hujus probationis modum Principis ſcientiæ inducat; & quando textus non inducit ſpecialem modum probandi ſcientiam Principis, tunc ſufficit qualiſcunque probationis modus, quo cæteræ res ſpecialem probandi modum jure non exigentes probari poſſunt. 6

Neque obſtat textus in *c. ſi motu proprio de præbend. in 6.* ubi dicitur, requiri clauſulam motu proprio, ſiquidem eſt diſcrimen inter has clauſulas *motu proprio*, & *ex certa ſcientia*, quia cum motus proprius includat neceſſariò unam negativam, non coarctatam, hoc eſt, ſupponat nullum unquam ſuper hoc Pontifici ſupplicâſſe, ideò non aliter, quàm per litteras ipſius Principis probari poteſt, Principem motu proprio aliquid conceſſiſſe: cùm enim nobis non conſtet, aliquem ſupplicâſſe Pontifici pro tali gratia, ut probetur, hanc motu proprio fuiſſe conceſſam, debet in reſcripto apponi clauſula *motu proprio*. Secus clauſula *ex certa ſcientia* nullam includit negativam, ſed ſimplicem affirmativam, ut notant Menochius *de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 29. n. 7.* Maſcardus *de probat. concluſ. 845. n. 23.* 7

Quinimo nec videtur ſufficere, ſi in reſcripto adijciatur clauſula ex certa ſcientia, ut ea præſumatur, ſicut præſumitur clauſula *motu proprio*; ſed debet aliunde conſtare de ſcientia Principis: ſiquidem clauſula *motu proprio* ex eo inducit præſumptionem conceſſionis factæ motu proprio, quia non conſtat, aliquem ſupplicâſſe Principi pro tali conceſſione, ſic præſumptio ſtat pro motu proprio: ſecus clauſula *ex certa ſcientia* nil operatur quoad extrinſeca ignorata, ſed tantùm quoad expreſſa, non enim ex eo, quòd Princeps apponat reſcripto clauſulam ex certa ſcientia, præſumitur Princeps ſcire, promotum carere omni vitio, ut notat Menochius *de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 20. num. 3.* verùm id procedit quoad forum externum, quia in foro conſcientiæ ſufficit, ſi utcunque ſciatur, quòd Princeps fuerit conſcius impedimenti, quia in foro conſcientiæ non probatio, ſed veritas requiritur, ut docet Sylveſter *V. diſpenſatio in fin.* 8

Præ-

9 Præterea quoad forum externom, ut promotio ſcienter facta cenſeatur, ac diſpenſatio, non deſunt, qui cenſeant, ad id requiri, ut Princeps io litteris vitium exprimet promoti, dicátque velle ſe cum tali illegitimo diſpenſare, ita præ cæteris cenſet Felinus in *c. nonnulli. num. 12, V. ad idem in fin. de reſcript.* hanc tamen expreſſionem impedimenti faciendem in reſcripto oon epprobet Menochius *de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 20. num. 7.* eò quia nullo jure probetur. Sunt tameo, qui id limiteot, oiſi Prioceps urgente neceſſitate inhebilem promoveret, & bene; quia tunc non cenſetur perpetuò diſpenſare, ſed tantùm ad tempus illius neceſſitstis. Præterea limitatur, ut tunc diſpenſatio cenſeetur tacite quoed ſolnm actum, ed quem Princeps ſcienter admittit: ſi enim Superior admittat ad Ordines irregularem, non præſumitur cum eo diſpenſare ed elia.

10 Hinc illegitimus diſpeoſetus ad Ordines ſacros oon præſumitur diſpeoſatus ad beneficium ſimplex: & retio deſumitur ex ſtylo Datariæ, juxta quem diſpenſatio ad Ordines ſacros non extenditur ed beneficia quamvis ſimplicie, ſed neceſſeria eſt alia ſpecialis diſpenſatio pro beneficiis obtioeodis: etqui ſtylus Datariæ explicat mentem Pontificis, qosm declarat, ut decidit Rota Romane corsm Coccino *deciſ. 150. n. 10.* & cotem Merlino *deciſ. 701. num. 3.* unde extendere diſpenſationem ultra ſtylum Dateriæ, eſt extendere contra voluntatem ſommi Pontificis, proinde talis extenſio tanquam deſtituta voluntate Principis eſt nulle.

11 Præterea, quie ſtylns Deṭariæ hebet fundamentum in jure communi, cujns diſpenſatio, cùm ſit læſiva, debet ſtrictè ioterpreteri, *c. 1. §. ille verò de fil. Presbyt. in 6. l. ex facto ff. de Vulg. & pupill. ſubſtit.* & docet Felinos in *c. poſtulaſti num. 8. de reſcript.* & commuoiter Canoniſtæ in *c. de multa de præbend.* proinde oon poteſt diſpenſatio extendi ultra verbornm ſignificationem: nec diſpenſatio ed Ordines eſt diſpenſatio ad beneficium, quia diſpenſatio ad unum effectum expreſſum non eſt diſpenſatio ad elium noo expreſſum, ut declarat Rote Romane corsm Pegna *deciſ. 619. num. 3.* hinc ſi Princeps edmittet ad Ordines minores, ooo propterea videtur diſpenſare ad majores, quia diſpenſatio expreſſe, non extenditur ultra ectum expreſſum *c. 1. de fil. Presbyt. in 6.* & tredit Rebuffus in *prax. benefic. tit. de diſpenſat. n. 8.* obi ait, ſi id Principis facto prodeſſet, in alia re etiam minima non induci ex eo diſpenſationem, quia nt reſcriptum noo cenſeetur continere diſpenſetionem, ſufficit, ut poſſit eliud, qusntumvis minimum operari, ut notet Rebuffus *loc. cit.* & Orlandus *conſ. 332. n. 8.*

12 Quid verò dicendum, ſi Princepa ignerus impedimenti admittet inhebilem ad eliquem actum, ooo conveniunt Doctores: quidam enim cenſent, tunc præſumi, Principem diſpenſare, ſi vero ſimile ſit fore, nt impedimenti conſcius admitteret impeditum ad eundem actum, eò quia promotionis canſa creditur eſſe virtus, vel probitas promoti *l. unic. V. credidit. ff. de offic. Præf. Prat.* ideo ſetis vero ſimile eſt, quòd Princeps ſciens impedimentum diſpenſeret. Communior tamen, & verior ſententie eſt, noo cenſeri Priocipem per eam promotionem diſpenſare, ſi revera impedimentum ignoret: ratio eſt, quia ignorentie tollit conſeolum: atqui diſpenſatio non poteſt ſuam ſortiri efficaciam, niſi ex cooſenſu Principis volentis diſpenſere, adeò ut non ſufficiet, fore, ut vellet, ſi ſcirst: qoia cùm hic, & nunc deſit voluntas diſpenſendi, diſpenſetio oon ſortitur ſunm valorem. Neque fundamentum oppoſitæ ſententiæ eſt magni momenti, quie tunc taotùm verum eſt, cenſeri conceſſum, quod veriſimiliter Princeps rei conſcius conceſſiſſet, quando ex verbis conceſſionis deprehendi poteſt, talem eſſe concedeotis voluotatem: ſecns quando ex verbis conceſſionis non poteſt rationabiliter conijci, quòd talis ſit mens concedentis, tunc non ceoſetur conceſſum, tameiſi vero ſimiliter Princeps rei conſcius, id conceſſiſſet: niſi fortâſſis ex tali conceſſione promoveretur bonum commune, qnia tunc propter communem otilitatem præſumeretur voluntas concedeotis, præſertim ſi eſſet Princeps, qui ſemper vult bonum commune promoveri, & coocedere, quod ad communem facit utilitatem.

Quinimò nec ſuum diſpenſetio velorem ſortiretur, ſi Prioceps ex errore eam coocederet, ut ſi promoveret ignoranter inhebilem, quem putaret habilem, quia error perinde ac ignorantia tollit conſeoſum. 13

Id temen limitatur ab Abbete io *c. veniens de filiis Presbyt.* niſi error ſit communis, & non ſolius Principis, tunc eoim promotio heberetur pro diſpenſatione quoad valorem geſtorum per illum promotum, qoamdiu error ille communis dureret, & deſumitúr ex *l. Barbarius ff de offic. Præf. Prat.* Imò nō ſolùm error, quo Princeps putat promotum eſſe habilem obſtat huic præſumptioni tacitæ diſpenſationis; ſed etiem error, quo conſcius impedimenti putabat cum illo jem fuiſſe diſpenſatum, quie tunc perinde eſt, ac ſi eum crederet habilem, cùm revera habilis oon ſit: & quia Princeps non præſumitur diſpenſare cum inhabili, ideò talis diſpenſatio non præſupponit conſenſum Principis, nec eſt valida: eo ipſo quòd Princeps putat cum ipſo jam eſſe diſpeoſatum, credit eum eſſe hebilem, & quia revera non ſuit cùm ipſo diſpeoſatum promovet inhabilem, quem putat habilem, ut notat Menochius *de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 20. num. 35.* & Majol. *lib. 5. de irregul. c. 51. num. 8.* ubi notat, hoc idem procedere etiam, quando Princeps inhabilitatis oblitus, vel illam non edvertens promovet inhabilem, quia tunc coocеſſio noo eſt voluntarie. 14

Quod hectenus dictum eſt de Principe procedit etiem de inferioribus Prælatis, quaodo impedimentum inducitur ex eorundem legibus, quia eo ipſo, quòd poſſuot leges condere, poſſunt etiam illas ebrogare, ſi juſta cauſa ſubſit, proinde etiem diſpenſare ſuper ijsdem impedimentis: hinc ſicut Princeps cenſetur diſpenſare, quaodo ſcieos impedimentum pro- 15

movet eum, qui eodem impedimento detinetur, eò quia tunc diſpenſatio fortior fit facto ipſo, quàm fieret verbis: ita Prælati inferiores tunc cenſentur diſpenſare, quando ſcientes impedimentum adhuc promovent taliter impeditum, etiam absque prævia cauſæ cognitione: adeò ut ſi Epiſcopus ſciens jubeat, vel concedat fieri aliquid contra ſuam conſtitutinnem cenſeatur tacitè diſpenſare in eadem, quia eſt utrinque par ratio de Principe ſupremo circa ſuas leges, ac de Prælatis inferioribua circa ſuas conſtitutiones: atqui Princeps ſupremus poteſt in ſuis legibus diſpenſare etiam ſine prævia cognitione cauſæ, ut docet Azorius *lib. 15. inſtit. moral. c. 15. q. ult.* Præterea quando Princeps admittit impeditum jure divino, & naturali ad ea, in quibus poteſt diſpenſare, ut ſi conjungat matrimonio eum, quem ſcit ligatum eſſe voto caſtitatis, cenſetur etiam cum ipſo diſpenſare, quia cùm poſſit in voto caſtitatis diſpenſare, facto ipſo diſpenſat.

16 Major difficultas videtur eſſe, an Prælati inferiores admittentes impeditum jure communi ſcienter ad actum, ad quem diſpenſare poſſunt, cenſeantur etiam actu diſpenſare? Ut, ſi Epiſcopus ſciens aliquem eſſe irregularem, & illi conferat litteras dimiſſorias, quibus poſſit promoveri ad ordines eccleſiaſticos, cenſeatur eo ipſo diſpenſare ſuper irregularitate ex ſuppoſitione, quòd poſſit in illa diſpenſare. Plures cenſent, non cenſeri tunc Prælatos inferiores diſpenſare, niſi actum illum exerceant præmiſſa cognitione cauſæ, an expediat hic, & nunc diſpenſare, vel non. Et nituntur primò, quia id intereſt diſcriminis inter Principem ſupremum, & inferiores Prælatos, quia Princeps ſupremus poteſt validè in ſua lege diſpenſare, etiam nulla præmiſſa cognitione cauſæ: ſecus Prælati inferiores tenentur cauſæ præmittere cognitionem: ex quo inferunt, talem actum non cenſeri tacitam diſpenſationem factam ab inferioribus Prælatis, ſicut cenſetur facta à ſupremo Principe.

17 Secundò, quia in *c. fin. diſt. 51.* punitur Epiſcopus, eò quia promoverit concubinarium: ſed non eſſet puniendus, ſi promotio illa cenſeretur tacita diſpenſatio, & ita docent Bartolua *l. Barbarius num. 12. ff. de offic. Prætor.* Archidiaconus in *c. licet canon. num. 2. de elect. in 6.* Innocentius in *c. veniens num. 2. de fil. Presbyt.* Mihi tamen cum aliis videtur valdè probabile, poſſe inferiores Prælatus diſpenſare, etiam nulla præmiſſa cauſæ cognitione. Ratio eſt, quia diſpenſatio, non exigit certam formam, nec verborum expreſſionem, cùm non ſolùm verbis, ſed ipſo factu diſpenſatio validè fiat: unde ſi concurrant poteſtas diſpenſandi in eo, qui diſpenſat, & voluntas, tunc diſpenſatio ſuum ſortitur valorē, quia obtinet, quæ neceſſaria ſunt, ut ſit valida: ſiquidem oritur ab habente poteſtatem, & voluntatē diſpenſandi; tunc enim voluntas præſumitur ex ipſo facto, ſeu ex eo, quòd Prælatus inferior diſpenſet, quia ſi non haberet voluntatem diſpenſandi, minimè diſpenſaret & quia ſcit, adeſſe tale impedimentum ſcienter diſpenſat. Tum quia non eſt præſumendum, Prælatum inferiorem velle promotum ad ordines illaqueari per irregularitatem, quâ ante promotionem afficiebatur.

Cæterum quamvis Prælatus inferior absque prævia cauſæ cognitione validè diſpenſet, non tamen licitè; proinde temerè diſpenſat, ſi non præmittat cognitinnem cauſæ, & ob id puniri poteſt, quamvis diſpenſatio non ſit irrita, dummodo adſit cauſa diſpenſandi; quia etiam Princeps temerè diſpenſat, ſi ſine prævia cauſæ cognitione id præſtet: quia verò diſpenſatio adhuc eſt valida, ideo cenſetur uterque Princeps, & Prælatus inferior per factum illud tacitè diſpenſare: quia tantum valet voluntas tacita, quantum expreſſa in iis, quæ non exigunt verba, nec certam formam, ut validè fiant *l. quia certum ff. locat.* & *l. de quibus 31. in fin. ff. de legib.* 18

Probari etiam poteſt hæc ſententia ex *c. 2. de Bigam.* ubi Epiſcopus, qui promoverat Bigamum ad Ordines, privatur poteſtate ordinandi: & in textu etiam aſſignatur ratio: ibi: *Quia in bigamis diſpenſare non licet*; ergo à contrario ſenſu, ſi potuiſſet Epiſcopus cum bigamis diſpenſare, non incurriſſet talem pœnam, quia tunc ipſo facto præſumeretur diſpenſâſſe; docent hanc ſententiam Bellam. in *c. veniens n. 19. de fil. Presbyt.* Lambertinua *de jure patronat. lib. 2. p. 1. q. 7. art. 30.* Sylveſter *V. irregularitas fin.* Navarros *in ſum. c. 23. num. 74.* ubi addit in foro conſcientiæ hanc ſententiam veram eſſe, non ita in foro externo, ſed Suarez *de cenſur. diſput. 41. ſect. 3.* docet, eſſe veram etiam in foro externo, ſi conſtiterit, Epiſcopum habuiſſe legitimam cauſam. 19

Adhæret etiam huic ſententiæ Sayrus *theſaur. caſ. tom. 1. lib. 7. c. 14. num. 11. & ſequent.* ubi etiam docet procedere ſive Prælatus jure communi, ſive ex privilegio, val conſuetudine poſſit diſpenſare, eò quia ſit ſemper eadem ratio, quia concurrit poteſtas, & voluntas præſumitur ex illo actu: facto meliùs voluntas præſumi debet, quàm verbia, cùm hæc plerúmque decipiant, ſintque mendacia. Hæc ſententia, ut procedat in utróque foro, debet pro foro externo probari, quòd adſuerit legitima cauſa diſpenſandi; & pro foro conſcientiæ, ut conſtet qualitercúnque de illa, quamvis probari non poſſit, quia forum conſcientiæ eſt forum veritatis, & ſufficit hæc, ut tutè procedatur. Hinc ad primum fundamentum contrariæ ſententiæ poſſet reſponderi, diſpenſationem factam ab inferiore ſine cognitione cauſæ validam eſſe in foro conſcientiæ, dummodo revera juſta cauſa diſpenſandi adſuerit; onde Prælatus inferior in foro conſcientiæ etiam licitè diſpenſat, ſi revera juſta cauſa adſit diſpenſandi. Ad ſecundum reſpondetur, puniri temerariam, & indiſcretam diſpenſationem ſolo facto, & absque prævia cauſæ cognitione factam, quia tametſi in foro interno, ſi juſta cauſa ſubſit, diſpenſatio non ſolùm validè, ſed etiam licitè procedat; in foro tamen externo, talis cauſa eſt probanda, an ſufficiat, vel non; proinde ſem- 20

per

per requiritur prævia cauſæ cognitio, quæ ſi omittatur, diſpenſatio habetur temeraria, & indiſcreta, & diſpenſans puniri poteſt.

21 An verò quando Prælatus poteſt facilè contradicere, & ſciens tacet; cenſeatur tunc tacitè diſpenſare, ſi videat aliquem jure, in quo poteſt diſpenſare impeditum exercere ſibi interdicta, ut ſi Epiſcopus ſciet, vel videat irregularem celebrare, & non contradicat, cenſeatur tacitè cum ipſo diſpenſare. Duæ in hac quæſtione ſunt ſententiæ, quarum prima cenſet, tunc Prælatum tacitè diſpenſare, eò quia illa taciturnitas ſit quædam ratihabitio de præſenti. Tum quia ex eo, quòd incumbit Prælato ex officio delicta ſubditorum coërcere; ſi ea videat, & facilè contradicere poſſit, præſumeretur graviſſimum ejus delictum, ſi non contradiceret; niſi tunc per tale ſilentium cenſeretur diſpenſare. Verùm communior ſententia, cui adhærendum puto, aſſerit, ſolam patientiam, & taciturnitatem ſuperioris videntis aliquem jure, in quo poteſt diſpenſare, impeditum, exercere ſibi interdicta, non cenſeri diſpenſare cum illo, eò quia diſpenſare cum aliquo eſt idem ac agere, quia diſpenſatio eſt actio: atqui ſola taciturnitas, & patientia ſuperioris non contradicentis alicui delinquenti eſt potiùs pati, proinde non cenſetur ſuperior per ſolam illam patientiam, & taciturnitatem diſpenſare.

22 Præterea quia diſſimulatio Principis ſcientis, & permittentis aliquos perſeverare in matrimonio irrito, non inducit diſpenſationem, ut docent Oſtienſis ſuper *V. diſſimulare*, Felinus *c. 1. de Treug. & pace n. 11.* Romanus *conſil. 307. n. 4.* Tum quia in *c. cùm jam dudum de præbend.* habetur Principis diſſimulationem non inducere diſpenſationem. Hinc illa taciturnitas non poteſt dici ratihabitio de præſenti, quia ratihabitio eſt actio, & illa taciturnitas, ſeu patientia eſt paſſio. Ad ſecundum oppoſitæ ſententiæ etiam reſpondetur, Prælatum quidem, cui ex officio incumbit delicta coërcere ſubditorum, non contradicendo delinquere, non tamen cenſeri diſpenſare, quia aliud eſt non contradicere, ſeu non corrigere, & aliud diſpenſare; illud vertitur culpæ prælato, non ita hoc: poſſunt enim ſuppetere cauſæ, quibus moveatur ad non diſpenſandum, tametſi non contradicat, unde eo ipſo, quòd non contradicit, non præſumitur Prælatus diſpenſare.

§. V.

De forma, ſub qua hodie diſpenſationes matrimoniales in Curia Romana expediuntur, & quomodo ſe Delegatus informare debeat de impedimento allegato in litteris diſpenſationum.

1 CErtum eſt, moris olim fuiſſe, ut omnes diſpenſationes matrimoniales in Romana Curia præcedente cognitione cauſæ, & narratorũ verificatione fuiſſe ut plurimò in forma gratioſa conceſſas: & ſicut rarior, ita etiam tutior erat illarũ uſus, ut notat Pyrrus Corradus à Paulo V. in collegium Officialium earundem diſpenſationum in ipſa Cancellaria Apoſtolica aliàs cooptatus, & muneri reſcriptorum ſacræ Pœnitentiæ deputatus *l. 7. prax. diſpenſationum Apoſtolicar. c. 1. n. 1.* ubi addit, verùm quia id difficile, ac valde incommodum fuit deprehenſum, optima poſtea ratione Sacri Canones ſtatuerunt, ut omnes diſpenſationes extra ipſam Curiam locorum Ordinariis in forma communi, ſive commiſſaria dirigerentur; ut nonniſi cauſis in precibus verificatis, & nonniſi Apoſtolica authoritate diſpenſarent.

Quòd verò Corradus dicat, ſacros Canones ſtatuiſſe, ut omnes diſpenſationes extra Curiam Romanam committerentur locorum Ordinarijs; id intelligitur de Concilio Tridentino *ſeſſ. 22. c. 5. de refor.* ubi ſtatuitur, ut diſpenſationes, quæcunque authoritate concedendæ, ſi extra Curiam Romanam ſint committendæ, Ordinarijs locorum committantur, ſeu Prælatis earundem perſonarum, quæ diſpenſationes impetrârunt: & quæ gratioſè conceduntur, ſuum non ſortiantur effectum, niſi priùs ab iiſdem tanquam delegatis Apoſtolicis ſummariè tantùm, & extrajudicialiter cognoſcatur, expreſſas preces ſubreptionis, vel obreptionis vitio non ſubjacere. 2

Iuxta igitur hoc decretum Tridentinæ ſynodi hodie ex ſtylo Curiæ Romanæ diſpenſationes matrimoniales ſive petantur in Dataria, ſive in Pœnitentiaria, non conceduntur niſi in in forma commiſſaria: dicitur forma commiſſaria, eò quia authoritas diſpenſandi committatur alteri, & quidem authoritate Apoſtolica, & ſub certis conditionibus, nimirum ut priùs Ordinarij locorum ſummariè, & extrajudicialiter cognoſcant preces expreſſas in ſupplicatione non eſſe ſubreptitias, nec obreptitias, & cauſas in eadem expreſſas veras eſſe, & demum ut non propria, ſed authoritate Apoſtolica diſpenſent. Hinc monet Corradus *loc. cit.* errare Commiſſarios, ſeu Ordinarios, ad quos litteræ diſpenſationum diriguntur, dum tantæ rei pondus non æſtimantes, expoſita (per oratores) qua par eſt diligentia, an veritate nitantur non inquirunt, Pontificem diſpenſâſſe contenti, ut loquitur Corradus *loc. cit.* tùm tamen Pontifex revera non diſpenſaverit, ſed tantùm demandaverit Ordinariis earundem perſonarum, quæ litteras impetrârunt, ut ipſi cognitis cauſis, & ſub certis conditionibus diſpenſarent non propriâ, ſed authoritate Apoſtolica: ex quo infert Corradus, quòd niſi conditiones hujuſmodi purificentur, & impleantur, quicquid ſuperſtruxerint Ordinarij, corruit. 3

Quòd ſi litteræ diſpenſationum expediantur in Dataria, tunc juxta decretum Tridentinæ ſynodi authoritas diſpenſandi committitur Ordinario loci, in quo ſunt, qui diſpenſationes impetrârunt: juvat tamen obſervare, quòd nomine Ordinarij juxta ſtylum hodiernum Romanæ Curiæ comprehenditur non ſolùm Epiſcopus, verùm etiam ejus Vicarius generalis, qui in aliquibus Provincijs vocatur etiam Offi- 4

cialis Epiſcopi, ut monet Corradus *l. 2. c. 4. n. 15.* & *lib. 7. c 4. n. 37.* ait à Romana Cencellaria non committi has litteras Epiſcopo, & eius Vicario ſimul, immo nec etiam alternativè, hoc eſt cum clauſula *Epiſcopo, vel ejus Vicario*, ſed uni rantùm eorum, cuiue nomen propterea exprimitur in litteris ex hodierno ſtylo; quod ramen intelligitur de nomine officii, non perſonæ, ut nimirum non tam perſonæ, quàm dignitati, vel tribunali videatur facta delegatio, quapropter mortuo Officiali ante expeditionem litterarum poteſt eius ſucceſſoc abaque nova delegatione illas exequi, & id ad praxin deduci per totum chriſtianum orbem reſtatur idem Corradus *loc. cit. n. 36.*

5 Nihilominus quia delegatio iſta tota dependet ex ipſo tenore Apoſtolici reſcripti, ideò nemo poteſt in vim illius procedere, niſi is ad quem expreſsè delegatio dirigitur, quæ ſi inſcripta ſit Vicario, non poteſt ab Epiſcopo ad executionem mandari etiam ſi Vicarius fuerit antea, vel etiam poſt à ſuo officio excluſus: imò notat Corradus id etiam procedere, ſi contingar, Vicarium promoveri ad Epiſcopatum ejuſdem Diœceſis, quia tunc ceſſar etiam commiſſio facta Vicario, & non Epiſcopo, quæ propterea tranſit in vicarium ſucceſſorem: ratio eſt, quia commiſſio, ſeu delegatio non ſit perſonæ, ſed officio, proinde non ſequitur perſonam, ſi promoveatur ad Epiſcopatum, vel aliam dignitatem, ſed adhæret officio, & tranſit in ſucceſſorem in tali officio. Hinc monet etiam Corradus *n. 10.* commiſſionem, vel delegationem factam Epiſcopo, vel eius Officiali ſupra diſpenſationibus matrimonialibus non tranſire ſede vacante in capitulum, nec in Vicarium Capituli, eò quia officium Capituli non ſir illud Epiſcopi, quamvis aliqua juriadictio Epiſcopi ſede vacante tranſeat ad capitulum: nec officium Vicarij Epiſcopi eſt officium Vicarij Capituli; & quia delegatio ſit officio, cui adhærer, ideo non tranſit ad aliud officium, ad quod commiſſio non fuit directa: quapropter ſi litteræ diſpenſationie directæ Vicario Epiſcopi exequerentur per Vicarium Capituli ſede Epiſcopali vacante, nullum executio ſortiretur valorem, & matrimonium initum vigore talis diſpenſationis foret irritum.

6 Quinimò ſpectato ſtylo, Curiæ Cancellariæ, vacante ſede Epiſcopali, non diriguntur hæ diſpenſationes Vicario Capituli, quia in illo Papa non confidit; ſed Epiſcopo viciniori, vel eius Vicario in ſpiritualibus generali. Rurſus notat Corradus *lib. 7. c. 5. n. 25.* ſtylum hodiernum Curiæ Romanæ eſſe, ut ſi oratores, ſeu ſupplicantes pro diſpenſatione ſint diverſæ Diœceſis, utraque Diœceſis neceſſariò debet exprimi in libello, quo ſupplicatur Principi, & tunc diriguntur litteræ ad Ordinarium oratricis, ſeu fœminæ ſupplicantis, ut eius Ordinarius eas exequatur; adeo ut ſtylus Curiæ, ſeu Cancellariæ ſit ſemper committere executionem talium litterarum Ordinario fœminæ ſupplicantis. Hæc tamen procedunt quoad commiſſiones diſpenſationum, quæ pro utroque foro expediuntur in Dataria, vel Cancellaria: quia quæ pro foro conſcientiæ tantùm expediuntur in pœnitentiaria, diriguntur commiſſiones Confeſſario Magiſtro in Theologia, vel Doctori in jure canonico, vel Confeſſario alicui ex approbatis ab Ordinario, & eligendo ab Oratore.

Cæterum litteræ diſpenſationum matrimonialium tres continent partes, quarum prima comprehendit ipſam commiſſionem diſpenſandi ſuper impedimento, quæ diſpenſatio non ſit authoritate propria delegari, ſed authoritate Apoſtolica. Secunda pars continet narrativam, in qua exprimuntur, quæ ab Oratoribus, ſeu ſupplicantibus Pontifici fuerunt expoſita. Tertia demum pars, quæ diſpoſitiva dicitur, continet gratiam, quam Pontifex intendit Oratoribus facere, & etiam conditiones, quibus hujuſmodi gratia ſit à Commiſſario ad praxim deducenda. Quamobrem in prima parte harum litterarum Pontifex dicit ſe certam de narratis notitiam habere, & per Apoſtolica reſcripta mandare commiſſario, ut depoſita per ſe ipſum omni ſpe cujuſcunque muneris, aut præmij etiam ſponte oblati, à quo monet Pontifex, ut debeat ſe omnino abſtinere, & mandat eidem, ut ſe de præmiſſis diligenter informet: quòd ſi per informationem ſuſceptam reperiat preces veritate niti, ſuper quo etiam Pontifex onerat conſcientiam Confeſſarij; tunc cum iisdem Oratoribus, ſeu impetrantibus litteras diſpenſationum matrimonialium diſpenſet, non propriâ, ſed authoritate Apoſtolica. 7

Rurſus declarat Pontifex, quòd ſi ſpretâ Pontificiâ monitione, Commiſſarius aliquid muneris, aut præmij occaſione dictæ diſpenſationis exigat, vel oblatum præſumat temerè recipere, pœnam incurrat excommunicationis latæ ſententiæ. Unde ex hac diſpoſitione conſtat, authoritatē diſpenſandi commirti ſub conditione, ſeu obligatione inquirendi, & accipiendi informationem de veritate eorum, quæ in libello ſupplici Oratores expoſuerunt Pontifici. Et debet hujuſmodi informatio fieri per ipſum Commiſſarium, tàm ſuper omnibus in narrativa contentis, an vera ſint, quàm circa impedimenta, imò & circa cauſam, & motiva diſpenſandi, quibus Oratores ſupplicârunt Pontifici; & num preces veritate nitantur; quinimo ſi Pontifex addat aliquid, circa quod velit, ut veritas clariùs eruatur, etiam ſuper hoc debet expreſsè Comiſſarius inquirere, & informationem acquirere. 8

Neque hujuſmodi informatio eſt perfunctoriè facienda, ſed cum ſumma circumſpectione, & ſtudio, quia Pontifex in ſuis litteris expreſsè mandat Commiſſario, ut diligenter ſe informet, diligenter autem ſe informare non eſt perfunctoriè inquirere, ſed diligenti ſtudio omnia ſibi commiſſa perquirere ad veritatem eruendam. Tum quia Pontifex ſuper hoc conſcientiam etiam onerat Commiſſarij, qui ſi negligat ſingula diligenter perquirere reus ſit culpæ: quapropter debent omnia per ſerium, & ſedulum examen perquiri, ut reſtes adhibeantur, 9

tur, quibus fides præſtetur, & ſimul moneantur de gravitate juramenti,in cujus violatione divina ſimul, & humana Majeſtas graviter læditur. Hinc teſtes priusquam teſtificentur, debent juramentum præſtare de veritate dicenda, & negotij, de quo agitur, gravitas eſt itidem iisdem exponenda ex mandato Pontificis, ex quo facilè conijcitur, quam ſedula diſcuſſione, & diligenti examine ſit de veritata inquirendum.

10 Rurſus ne Commiſſarius ſinat ſe ſpe lucri allici, ac propterea non eâ, quâ par eſt, diligentiâ ad informationem procedat; vel captâ informatione in formando judicio ſuper precum veritate erret, vult Pontifex ut Commiſſarius, ad quem hujusmodi litteræ diſpenſationum matrimonialium diriguntor abſtineat ab omni munere accipiendo, val præmio etiam ſpontè oblato, idque ſub pœna excommunicationis *latæ* ſententiæ: quinimò ſi diſpenſatio data ſit *in forma pauperum* apponitur etiam pœna nullitatis abſolutionis, & diſpanſationis, verba enim Pontificis in hujusmodi litteris ſunt: *Et nihilominus abſolutio, & diſpenſatio hujusmodi a te facienda prædicta nullius ſint roboris, vel momenti:* loquitur Pontifex ad Commiſſarium, ad quem dirigit litteras diſpenſationum matrimonialiũ. Ubi notandum eſt, hanc clauſulã nullitatis apponi diſpenſationibus matrimonialibus, eò quia iſtæ cæteris habentur graviores, & in iisdem periculum magis imminet, na Judex executor ſinat ſe oblatis corrumpi muneribus.

11 Refert etiam Cortados *lib. 7. diſpenſat. Apoſtolicar. c. 6. num. 14.* quandam declarationem ſacræ Congregationis, in qua dicitur, quòd pro diſpenſationibus matrimonialibus non licaat Epiſco, ſeu ejus Vicario quidquam recipere, nec rationa ſigilli, vel alicujus alterius rei: quapropter decretum illud, quod ſolet apponi litteris diſpenſationum matrimonialium, ut nihil muneris, aut præmij ſponte oblati accipi poſſit pro earundam diſpenſationum executione, ſit ita intelligendum, ut neque Ordinarius ipſe, nac ejus Vicarius quicquam pro mercede laboris ſuſcepti in re illa accipera poſſint.

12 Præterea ex eo, quòd litteris diſpenſationum matrimonialium inſeratur clauſula; *ut te de præmiſſis diligenter informes,* injungit ſummus Pontifex executori, ut notat Corradus *loc. cit. num. 29.* ut ſuper narratis nolit ſtare aſſertioni ipſorum Oratorum contrahentium, ſed debeat dalegatus maturè parpendere qualitatem ipſorum teſtium, quia ut notat Corrados *num. 3.* ut plurimum deponunt par unum, eundémque præmaditatum ſermonam, & ſubinde præciſa verba teſtibus ſuggeruntur ab ipſa ſponſa, qui perſæpe varitatem non produnt: quamobtam præfata clauſula non apponitur ad ornatum litterarum, ſed ut delegato innoteſcat, quanta diligentia, prudentia, & maturitate debaat in hoc negotio procedera, cum totum ſuæ conſcientiæ committatur.

13 Cæterum licèt in hac commiſſione non poſſit Officialis alteri authoritatem diſpenſandi delegare, nihilominus examen teſtium poteſt alteri delegari, ut notat Corradus *loc. cit. num. 41.* ob tamea periculum errandi in hoc examine debet hoc committi alicui viro integerrimæ ſidei, & probatæ vitæ. Quia verò aliquæ Diœceſes ſunt ita amplæ, ut ad integras Provincias ſe axtendant, ac proinde non ſit ſemper facilis acceſſus ad Officialem Epiſcopi, notat idem Corradus *lib. 8. diſpenſat. Apoſtolicar. c. 1. n. 19.* conſuetudine introductum eſſe in curiis eccleſiaſticis, ut committatur etiam Parocho Oratorum, ut litteras diſpenſationum matrimonialium exequatur, & ſi neceſſitas exigat, juramentum etiam ab ipſis Oratoribus recipiat.

14 Præteras debat Commiſſarius diligentar inquirere, an preces veritate nitantur, ſeu allegata ab oratoribus in ſupplicatione, qua Pontifici ſupplicârunt pro diſpenſatione obtinenda vara ſint, ut exprimitur in ipſa ſupplicatione, & præſertim, an cauſa, ob quam petitur, ſit ſecundùm varitatem expreſſa: ratio eſt, quia Commiſſarius ad quem diriguntur litteræ diſpenſationum matrimonialium, non poteſt procedere juxta tanorem reſcripti Apoſtolici, niſi per præviam informationem diligenter inquiſitam, & acquiſitam deprehenderit, quòd preces veritate nitantor, ſeu omnia vera eſſe, quæ in ſupplicationa Pontifici oblata exprimuntur: hinc ſi ſuper impedimento conſanguinitatis, val affinitatis petatur diſpenſatio, diligenter inquirendum eſt, an gradus conſanguinitatis, aut affinitatis, quo ſponſi ſa invicem attingunt, ſit varaciter expreſſus, ut appareat, an praces veritate nitantur: alioquin reſcriptum, ſi vera non eſſent, quæ ibi narrantur, ſubreptitium foret: quapropter ſi Oratores dicentes ſe contingere in tartio conſanguinitatis, vel affinitatis gradu deprahendantur per ipſam informationem ſe contiagate in ſecundo gradu conſanguinitatis, vel affinitatis; non potaſt Commiſſarius vi hujus reſcripti procedere ad diſpenſationem, quia tunc preces non nituntur veritate, idque etiam procedit, quamvis ipſi Oratores inculpabiliter ignoraverint, ſe in ſecundo gradu eſſe conſanguineos: quia tameſi hæc ignorantia poſſit Oratores excuſare, ut non arguantur de malitioſa expreſſione, & deceptione: non tamen efficit hæc ignorantia, ut preces veritate nitantur, cùm de facto certum ſit, veritata non niti, proinde hæc ignorantia non operatur, ut diſpanſatio facta à Pontifice in tertio gradu, valida ſit in ſecundo; quia cùm non fuerit diſpenſatio petita in ſecundo gradu, Pontifex eam non conceſſit in tali gradu; proinde non poſſunt Oratores in tali gradu matrimonio conjungi, niſi iterum Pontifici ſupplicent, ut velit cum ipſis diſpenſare in ſecundo gradu.

15 Tum quia Pontifex, quò gradus eſt proximior ſtipiti, eò difficiliùs diſpenſat; & eo faciliùs quò eſt remotior, quo fit, ut difficiliùs diſpenſet in ſecundo, quàm in tertio, & difficiliùs in tertio, quàm in quarto gradu conſanguinitatis. Eſt autam conſanguinitas vinculum perſonarum ab aodem ſtipite deſcedentium contractum carnali propagatione: vel eſt vinculum parſonarum prodauntium ab eadem ſtirpe, quæ

pro-

propterea ſanguinis neceſſitudine, & naturæ ſocietate junctæ ſunt, que retione dicuntur ita ſanguine juncti conſanguinei, quaſi de uno, ſeu communi ſanguine nati, & propagati, eò quia quaſi initium commune naſcendi hebnerint, propteree dicuntur prodire eb eodem ſtipite, & per hoc differunt conſanguinei ab affinibus, quia licèt inter effines ſit etiem quoddam vinculum perſonerum, non tamen eſt conſanguinitas: dicitur eriem hoc vinculum contractum carnali propagetione, per quód differt à vinculo adoptionis, & alterius ſimilis, ut eſt vinculum ſpiritualis cognationis.

16 Ex hec conſanginitatis notione claret etiam illegitimos comprehendi nomine conſanguineorum, quia ſpectato jure naturæ etiam illegitimi ſpurij dicuntur procedere ex eodem ſenguine, ut notat Bartolus in *l. pronuntiatio §. familia ff. de V. S.*

17 In hac autem conſenguinitate diſtinguitur linee è gradu, quie hic eſt quoddem intervallum, quo cognoſcitur, quæ perſone ſit magis ſtipiti proxima, ab aliis verò definitur gradue conſanguinitetis, ut ſit quædam diſtentia unius perſonæ ab alia in linea conſanguinitatis; vel proximæ perſonæ ad perſonam coojunctio. Linea verò eſt collectio perſonarum deſcendentium ab eodem ſtipite, & continet gradus, ec diſtinguit cognationes. Stipes dicitur illa perſona, à qua cæteræ, de quarum conjunctione quæritur originem trahunt. Eſtque hæc linea triplex, una aſcendens, in qua continentur perſonæ, à quibus originem duximus ut pater, Avus, Proavus, Abavus, & aliæ perſonæ aſcendentes in infinitum, quapropter dicuntur omnes homines deſcendere eb eodem ſtipite, ſeu è Protoparente Adamo. Alia dicitur deſcendens, in qua continentur perſonæ, quæ à nobis traxerunt originem, cujuſmodi ſunt filij, nepotes, pronepotes, & cæteræ deſcendentes itidem in infinitum. Alie linea dicitur leterelis, & eos complectitur, qui nobis ex latere juncti ſunt, & à quibus originē non duximus, neq; ipſi à nobis; quamvis ab eadem ſtirpe, eodémque ſanguine propagati ſimus, tales ſunt fretres, & eorū filij, patruus, Amite, & reliqui tranſverſeles.

18 Rurſus hæc linea collaterelis dividitur in lineam æqualem, & inæqualem, illa eſt, quando gredus illorum, de quorum cognetione quæritur æqualiter diſtent à communi ſtipite, ut ſunt duo fratres in linee æquali, uterque enim eodem modo diſtat à ſtipite, ſeu à patre uno gradu: linea inæqualis eſt, quando una perſona aliam in gredu præcedit, ſeu quando duæ perſonæ non æqualiter diſtant à communi ſtipite, ut frater, & nepos, ille enim diſtat à ſtipite, ſeu patre uno gradu, & filius fratris, ſeu nepos duobus gradibus; quapropter dicuntur eſſe in linee inæquali ob inæqualitatem, que diſtant à ſtipite: hæcque æqualitas, & inæqualitas, vel meximè in diſpenſetionibus matrimonialibus impetrandis obſervatur, quia licèt primus, & ſecundus gradus conſtituant æqualiter impedimentum, in aliis tamen attenditur gredus remotior, & petuatur litteræ declaretoriæ ſuper propinquiori ex conſtitutione Pij V. ſuper expreſſione gradus propinquiorie in diſpenſationibus matrimonialibus.

Hæ igitur lineæ, & gredus efficiunt arborem, quæ dicitur conſenguinitatis, & quæ inventa fuit ob cauſas metrimonieles, & differt ab arbore juris civilis, quie jure civili computatio ettenditur, quando agitur de ſucceſſionibus, & tutelis deferendis proximo conſanguineo: in jure verò canonico computatio attenditur in cauſis matrimonielibus, quando quæritur de conſanguineis, in quo gradu poſſint ipſi metrimonium contrahere. 19

Hi igitur gradus, ſuper quibus petitur diſpenſatio debent exprimi in libello, quo ſupplicatur Pontifici pro diſpenſatione: alioquin reſcriptum Pontificis eſt ſubreptitiè obtentum, & nihil operatur quoad validitatem matrimonij: hinc licèt impedimentum expreſſum gravius ſit, & ſuper eo rariùs etiam ſoleat diſpenſari, quàm ſuper eo, quod revera ſubeſſet, ſed non fuit expreſſum, reſcriptum caret ſuo effectu, nec poteſt Commiſſarius procedere, ſi impedimentum omiſſum diverſæ ſit ſpeciei eb expreſſo, nec ſub hoc includatur; quamvis etiam ſciretur, quòd Pontifex eſſet diſpenſaturus, ſi impedimentū omiſſum fuiſſet expreſſum, quia non ſufficit, quòd Pontifex fuiſſet diſpenſaturus, vel dediſſet authoritatem diſpenſandi, ſed requiritur, ut re ipſa diſpenſaverit, dederitque authoritatem diſpenſendi ſuper teli ſpeciali impedimanto: hinc licèt faciliùs ſoleat diſpenſari in paritate gredûs ſuper impedimento affinitatis, quàm conſanguinitatis, nihilominus ſi in ſupplicatione pro ſecundo gradu affinitatis exprimeretur ſecundus conſenguinitatis ſubreptitia eſſet diſpenſatio, & Commiſſarius non poteſt diſpenſare, quia preces veritate non nituntur, & diſpenſatio eſſet contra mentem Pontificis, & contra notorium ſtylum ipſius Curiæ. 20

Rurſus eſt etiam ſubreptitie diſpenſatio, quando Oratores exprimunt ſimpliciter tertium gradum conſenguinitatis, vel ſecundum, ſi poſtea deprehendatur tale impedimentum provenire ex duplici ſtipite, hoc eſt, quòd Oretores ſe contingant in gradu expreſſo, ratione duplicis conjunctionis: ratio eſt, quia tunc in effectu eſt duplex impedimentum, quod tamen fuit expreſſum, ut ſimplex, ut notat Corradus *loc. cit. n. 70* ex praxi Curiæ Romanæ: & *n. 94.* ex eodem ſtylo eſſerit, quòd ſi per errorem expreſſus ſit ſecundus gradus conſanguinitatis pro tertio, non poſſit Commiſſarius procedere, idque ob ſtylum ſummi Pontificis, qui diverſimodè tales diſpenſationes concedit, quatenus in quarto, vel tertio gradu mandat tales diſpenſationes expediri per officium minoris gratiæ; ſecus in ſecundo per præfecturam Brevium, & ſub annulo piſcatoris, adeò ut juxta qualitatem graduum præfatorum diverſa officie, cum diverſis officialibus ſint conſtitota. Cùm igitur mens Pontificis ſit, ut litteræ diſpenſationis non aliter, quàm per ſuos Officiales diſtinctos, & diſtincta collegie conſtituentes expediantur, ſequitur, ne ex inſolita conſuetudine, ſtylóque Romanæ Curiæ, 21

riæ,

riæ, ſi litteræ præter hunc ſtylum, & hanc conſuetudinem expediantur raijciendæ ſint, ut ſuſpectæ de falſo.

22 Præterea ſi duo adſint impedimenta, & ſuper utroque ſit petita diſpaoſatio, non tamen conjunctim, & eodem tempore, ſed diverſo, & ſeperatim, utraque eſt ſubreptitia, quia utraque diſpenſatio ita fuit impetrata, ac ſi unum tantùm impedimentum ſubeſſet, proinde neutra ſuum ſortitur valorem, quia cùm duplex fuerit impedimentum, in neutra ſupplicatione preces veritate nituntur. Tum quia duo impedimenta, quando ſimul concurrunt, fortiùs ligant, & difficilioris ſunt diſſalutionis. Præterea ſi ſupplicantes Pontifici pro diſpenſatione in tertio gradu; poſtea daprehendatur, quòd Oratoras ſint conjuncti in ſecundo, & tertio, non poſſunt litteræ diſpenſationis propter proximiorem gradum non expreſſum de ſub, vel obreptionis vitio, ſeu defectu intentionis notari, ut declaravit Pius V. in conſtitutiona, quæ incipit *Sanctiſſimus*, & eſt 13. ejusdem Pontificis, ubi revocatur contraria declaratio Pij IV. Quòd ſi expreſſus eſſet ſimpliciter ſecundus gradus, quando ſe contingunt in primo, & ſecundo, tunc litteræ impetratæ eſſent ſubreptitiæ ex eadem conſtitutiona Pij V. in qua atiam additur ratio; ibi: cum in eo Sanctitas ſua nunquam diſpenſare intendat, declarat enim Pius V. non eſſe neceſſariam mentionam gradus propinquioris, ſed ſufficere mentionem remotioris, obtentis tamen poſtea litteris declaratoriis ſuper propinquiore, & ita etiam notet Covarrovias in *4. decret. 2. p. c. 6.* §. 10. *n.* 11.

23 Eadem ratione, ſi diſpenſatio petatur ſuper cognatione ſpirituali inquirendum eſt etiam, undénam hæc cognatio orta ſit, ac proveniat, quia ſi ſubeſſet filiatio, eò quòd unus ex Oratoribus alterum de fonte levaſſet, & tantùm eſſet expreſſa compaternitas, tunc diſpenſatio haberetur ſubreptitia, eò quia impedimentum proveniens ex filiatione ſit diſtinctum ab eo, quod oritur ex compaternitate, & moltò difficiliùs diſpenſetur cùm illo, quàm cum iſto, imò Corradus *lib. 8. c. 8. num. 15.* teſtatur Paulum V. ſuo tempore nunquam voluiſſe diſpenſare ſuper impedimento filiationis ſpiritualis. Eſt cognatio ſpiritualis, quæ etiam compaternitas dicitur, propinquitas perſonarum orians ex ſtatuto eccleſiæ ob collationem baptismi, vel Confirmationis, vel ſuſceptionem recipientis hæc ſacramenta. Dicitur hæc cognatio orta ex ſtatuto eccleſiæ, quia non eſt ex jure divino naturali, aut ex divino poſitivo, ſed ex ſolo eccleſiaſtico, quod non ſit ex jure naturali, ex eo liquet, quia hæc ſacramenta baptiſmi, & confirmationis nullum habent in jure naturali fundamentum, ſed tantùm inceperunt ex Chriſti inſtitutione, quo fit, ut cognatio ex ipſis orta non ſit de jure naturæ.

24 Quòd verò non ſit de jure poſitivo divino, ex eo etiam evincitur, quia nullus in ſacris litteris invenitur locus, in quo de illa mentio fiat, hinc ſequitur, hoc impedimentum ſolùm oriri ex jure eccleſiaſtico, ut habetur in *c. dece*, & *c. ſi quis Filiaſtrum 30. q. 1.* & *c. veniens de cognat. ſpiritual.* Ratio, cur eccleſia inſtituerit ex his duobus ſacramentis oriri cognationem ſpiritualem per eorum adminiſtrationem, vel in ſuſceptoribus, aſſignatur à D. Thoma in *4. diſt. 42. q. 1. art. 1. in corp.* quia ſicut per carnelam generationem homo accipit eſſe naturale; ita per hæc ſacramenta ſuſcipit eſſe ſpirituale per modum cujusdem ſpiritualis regenerationis, & nativitatis: unde ſicut in puero eſt duplex nativitas, prima in utero, quando in illo adhuc debilis formatur: ſecunda quando jam roboratus ad ſuſtinenda alique vitæ adverſa ex utero ad hujus lucis uſuram æditur; ita in homine eſt duplex nativitas ſpiritualis, quarum prior eſt in baptiſmo, cujus beneficio puer regeneratur, quaſi fovendus intra eccleſiæ uterum: ſecunda in confirmatione, per quam jam corroboratus in lucem prodit, ut fortiter contra adverſarios pugnat.

In his igitur ſacramentis miniſtrans eſt quaſi pater generans, & ſuſceptor, ſeu patrinus, eſt quaſi mater, quia nomine eccleſiæ ſuſcipit baptizatum, & confirmatum. Quemadmodum igitur per generationem carnalem contrahitur cognatio naturalis; ita per generationem ſpiritualem in his ſacramentis factam eccleſia inſtituit quandam cognationem ſpiritualem contrahi, ut altiùs hominum mentibus hæc nativitas imprimeretur: & quamvis hæc cognatio ſpiritualis ſit ex ſolo jure eccleſiaſtico inducta; ac proinde non ſit de jure divino, ſed tantùm canonico, ita tamen ut impediat, ac dirimat matrimonium, ut liquet ex *c. 1. de cognat. ſpirit. in 6.* quia recipiens ab alio eſſe ſpirituale debet illi quandam reverentiam, ſicut filius recipiens à patre eſſe materiale, debet illi debitam reverentiam, hinc baptizantibus tanta olim exhibebatur reverentia, ut contentio eſſet inter Chriſtianos, à quo quiſpiam baptizatus fuiſſet, ut ſcribit D. Paulus 1. *Corinth.* 3. 25

Tum quia inde contrahitur quoddam amicitiæ, & familiaritatis vinculum, qua ratione oportuit, ut inter hos cognatos interdiceretur matrimonium, perinde ac inter cognatos carnales: hæcque eſt cauſa, cur Pontifices vel nunquam, vel ſaltem rariſſimè, & ægrè diſpenſent ſuper impedimento filiationis ſpiritualis, & Fagnanus in *c. fin. de cognat. ſpirit.* refert, quòd cùm ſacra Congregatio exiſtimâſſet, concedendam diſpenſationem ſuper filiatione ſpirituali, & relata ſententia ad Gregorium XIII. Sanctitas ſua noluit diſpenſare; & ſubdit Fagnanus: & quamvis nonnunquam poſt tempora Gregorij XIII. diſpenſatum fuerit ob dotis incompetentiam cum illius ſufficienti augmento: non tamen eſt judicandum exemplis; nec quod aliquando factum eſt; ſed quod fieri debet, eſt ſpectandum. 26

Hinc ſuper impedimento cognationis ſpiritualis Commiſſarius eadem diligentia, & circumſpectione procedere debet in exequendis litteris Apoſtolicis matrimonialibus, ſicut in exequenda diſpenſatione ſuper impedimentis cognationis carnalis, debet enim utrinque ma- 27

turè examinare, & diligenter inquirere, an precee veritete nitantur, & num in ſupplicatione aliquid verum omiſſum ſit, vel eliquid felſum admiſſum, ob quod litteræ Apoſtolicæ ſint ob- vel ſubreptitiæ: quinimò ſi inter conſanguineos, & affines, vel etiam inter conjunctos ſpirituali cognatione copola interceſſerit, eſt etiem hæc exprimenda; alioquin ſi omittatur, diſpenſatio cenſetur ſubreptitiè impetrata, ut pluries declarevit ſecra Congregatio apud Corredum *lib. 8. Apoſtolicar. diſpenſat. c. 1.* ubi eddit, id etiam procedere, quamvis prædicta copule contigerit poſt litteras diſpenſationis, ſeu mendati de diſpenſendo obtentas, dummodo à delegato nondum fuerint executioni mandetæ: & tunc aſſerit eo ceſu opus eſſe litteris in forma *perinde valere*, antequam delegatue procedat ad executionem primarum litterarum.

§. VI.

De cauſis, ob quas hodie ſolent in Romana curia diſpenſationes concedi ſuper impedimentis matrimonij, & de informatione ſuper earundem veritate.

1 TAmetſi diſpenſatio non debeat fieri contra bonum commune, quà ratione improbande eſt frequens in lege diſpenſatio, eò quia vis legum enervetur, quibus bonum commune conſervetur: tum quia frequens diſpenſatio, ut decidit in Tridentino *ſeſſ. 25. c. 18. de refor.* unicuique ed legum violetionem viam ſternit: nihilominus non ſemper ad juſtam diſpenſationem requiritur, ut cauſe directè, ac immediatè referetur ad bonum commune; ſed ſufficit, ſi indirectè, et virtualiter ad illud referatur, quatenus bonum pacis redundat in bonum totius: ex eo enim, quòd diſpenſatio inferat aliquod bonum illi perſonæ, cum qua diſpenſatur; hoc bonum, quod directè, & immediatè reſpicit ipſam perſonem particulerem, cui diſpenſatur; indirectè, & virtualiter refertur io bonum commune, prout bonum partis redundat in bonum totius, idque colligitur *ex c. requiritis niſi riger 1. q.* ubi cauſæ diſpenſandi taſlea ponuntur, ut ſolùm privetum bonum reſpiciant: imò talis eſt etiam uſus eccleſiæ diſpenſantis in impedimentis dirimentibus ob mulieris inopiam, & etiem in voto caſtitatie ob periculum incontinentiæ, quæ cauſæ bonum particulare, ac privatum directè reſpiciunt. Præterea ſtatuitur in Tridentino *ſeſſ. 24. de matrim. c. 5.* ut in ſecundo gradu nonniſi inter megnos Principes, & ob publicam ceuſam diſpenſetur. Nomine autem magnorum Principum non intelligontur viri principeles & opulenti, ut putat Henriquez *lib. 12 de matrim. c. 9. num. 6. in comment.* quia viri opulenti non dicuntur, nec ſunt megni Principes, ſed intelliguntur Principes habentes ſupremam jurisdictionem, & qui aliis non ſubijciuntur, quoad jurisdictionem temporelem.

2 Sunt tamen qui cenſent nomine magnorum Principum in decreto Tridentinæ Synodi intelligi ſolos Dominos Titulares, qui magni Domini appellari etiam ſolent, & huic ſententiæ favet Baldus in *c. Innotuit. n. penult. de elect.* ubi in privilegio conceſſo alicui legitimandi omnee præter natos de genere Magnatûm, ait; nomine Magnatum comprehendi Nobiles, qui ſunt in aliqua Baronia, & potentatu.

Requiritur igitur ad diſpenſationem, ot hæc fiat ex juſta aliqua cauſa, idque deſumitur etiam ex ejus definitione, ſiquidem definitur diſpenſatio à Gloſſe in *c. requiritis 1. q. 7. V.* & plerisque aliis. *Ut ſit juris communis relaxatio facta cum cauſa cognitione ab eo, qui jus habet diſpenſandi* unde hæc definitio ſupponit ed validè diſpenſandum, neceſſariam eſſe cauſæ cognitionem, quamvis controvertatur, an ſine tali cognitione adhuc valida ſit diſpenſatio, quamvis non licita. 3

Certum tamen eſt, diſpenſetiones non concedi niſi cum cauſæ cognitione ſummo Pontifici priùs narrandæ, unde operæ pretium eſt hic expendere hujosmodi cauſas neceſſarias ad diſpenſetiones matrimonieles obtinendas, & in praxin receptas; quia informetio à delegato inſtituenda non tantùm verſeri debet circa allegatum impedimentum, verùm etiam circa cauſam adductam in ſupplicatione pro diſpenſatione obtinenda, an quoad illam preces veritate nitantur. Ut autem exactior harum cauſerum notitia habeetur celebriores, & magis ordinarias hic ſubijciemue, unà cùm ſuis formulis, quibos juxta ſtylum Curiæ Romanæ hodie proponi ſolent. Narrantur hujusmodi cauſæ præſertim è Quarante in *ſum. Bull. V. diſpenſationes matrimoniales*, & à Pyrrho Corrado *lib. 7. diſpenſat. Apoſtolicar.* ex obſervatione ab eodem facte in Curia Romana, ubi tempore Pauli V. fuit ibi Officialis, & cooptetus in Cancellaria Apoſtolica. 4

Prima igitur cauſa eſt propter loci anguſtiam, & ſolet hæc cauſa exprimi ſub hac formule. *Quod cum dicta Oratrix in dicto loco propter illius anguſtiam virum ſibi non conſanguineum, vel affinem paris conditionis, cui nubere poſſit, invenire nequeat; Cupiunt:* ſin verò ſint conſanguinei in gradibus proximioribus, ut in ſecundo, vel tertio, tunc præſate formula non ſufficit ſed poſt verba nubere nequeat, addenda eſt hæc elia clauſula: *Et ſi extra dictum locum nubere cogeretur, dos, quam ipſa habet, non eſſet competens, nec ſufficiens, ut cum ea virum, cui juxta ſtatùs ſui conditionem nubere poſſit, invenire valeret.* Quando igitur ob loci anguſtiam, vel nimis propagatam fœminæ cognationem in loco, quem inhabitat, non reperitur matrimonium æquale præterquam cum conſanguineis, vel affinibus, tunc habetur ſufficiens ceuſe petendæ diſpenſationis: & ratio poteſt etiam aſſignari, quia valdè expedit bono communi, ut matrimonia inter pares contrahantur, ut fusè probat Tiraquel *lib. 1. connub. num. 1.* An verò ſit etiam ſufficiens, ſi in locis circumvicinis reperiatur matrimonium æquale, cum eadem dote, non verò in proprio, plures inter quos Navarra, & Ledesma cenſent non eſſe tunc 5 6

eau-

cauſam ſufficientem, nec eam verificari, eò quia velint, ut ſubintelligatur conditio, ſi mulier non habeat ſufficientem dotem ad nubendum extra illud oppidum, quòd ſi dos ſufficiat, tunc cauſa nubendi in proprio oppido eſt inſufficiens pro diſpenſatione obtinenda.

6 Verior taman ſantentia eſt, talem cauſam eſſe abſolutè ſufficientem, adeò ut ſufficiat, ſi fœmina non inveniat matrimonium æquale in ſuo oppido, quod inhabitat, ut notat Gallego *de cognat. ſpirit. c. 22. num. 10.* & ratio etiam ex eo peti poteſt, quia duriſſimum eſſet, fœminam cogi extra proprium oppidum nubere deſtitutam conſortio patris, & matris, & conſanguineorum, & ita declaravit ſacra Cardinalium Congregatio ad inſtantiam Archiepiſcopi Madiolanenſis *die* 18. *Novemb.* 1570. his verbis: *Clauſula illa, quæ diſpenſationibus occaſione dotis incompetentiæ apponi ſolet, videlicet, quia virum ſibi non conſanguineum, vel affinem paris conditionis invenire nequit: verificatur, & juſtificatur per diligentiam duntaxat præſtitam in ipſo loco mulieris, & non in locis circumvicinis.* Prætерea ut hæc cauſa verificatur non aſt neceſſa, ut indagatio fiat exactiſſimè, ſeu ut vulgò dicitur à puncto crudo, an ſit aliquis vir in omnibus paris conditionis, cui fœmina nubere poſſit, ſed ſufficit, ut indagatio morali modo fiat: ſatis ſiquidem aſt ad verificandam cauſam, ſi communiter non reperiantur in eo loco viri pares, qui non ſint viri conſanguinei, vel affines: unde ſufficit, ſi major pars loci inſignis, quem fœmina inhabitat, cum illa contraxerit affinitatem, vel conſanguinitatem intra quartum gradum, & ratio ex eo etiam petitur: quia cum matrimonia exigant liberè iniri, plutéſque poſtulant conditiones, ut convaniantia judicantur, & paria, ideo expediens erat, ne fœmina ad unum tantùm, vel alterum coarctatatur conjugium. Tum quia matrimonium non dijudicatur æquale ex ſola generis, & divitiarum æqualitate, ſed etiam ex moribus viri, imò habenda aſt etiam ratio ad ætatem, ne ſit valdè diſpar, ut etiam quòd vir ex alio matrimonio filios non habeat, quia hæc diſparitatem in matrimoniis conſtituunt, ut etiam ſi vir eſſet ingenij aſperi.

7 Secunda cauſa aſt defectus dotis, ut fœmina juxta ſuam conditionem nubat extraneo æquali: hæc cauſa hodie eſt magis uſitata, & ſolet exprimi hac formula. *Quod cùm dicta oratrix dotem habeat minùs competentem, juxta ſtatûs ſui conditionem, cum qua virum ſibi non conſanguineum, vel affinem paris conditionis, cui nubere poſſit invenire nequeat, & dictus orator illam cum dicta minus competente dote uxorem ducere intendat*, ideo cupiunt diſpenſari ſuper impedimento &c. Nonnunquam poſt verba *uxorem ducere* additur hæc alia clauſula: *Illius, qui dotem uſque ad quantitatem ſecundùm dictæ oratricis qualitatem competenter augere intendat.* Dicitur autem hæc clauſula ſic axpreſſa *propter dotem cum augmento:* & raquiritur hoc augumentum, ut diſpanſatio obtineatur, in quibuſdam gradibus proximioribus, ut in ſecundo, & tertio tantùm, quamvis hujusmodi gradus duplicentur, ac moltiplicantur ex diverſis ſtipitibus. Intardum etiam hæc clauſula vocatur, *Pro indotata*, quando oratrix dicitur indotata. Dicitur etiam quòd Orator velit eam ſic indotatam ducere, & uſque ad quantitatam ſecundùm dictæ oratricis qualitatam ex integro dotare: & tunc Commiſſarius, cui delegatur cognitio cauſæ vigore litterarum cum hac clauſula expreſſa non poteſt diſpenſare, niſi priùs ea ipſa Oratrix ex intagro dotetur.

Dubitari tamen ſolat, an fœmina cenſeatur 9
paupar, & carare dote, ſi nil poſſideat, habeat tamen parentes divites. Raſpondetur controverti inter Doctores, an hæc fœmina pauper dicenda ſit quoad alios juris effectus, ut ad ſuccedandum in quarta bonorum mariti parte juxta *authent. præterea C. de vir.* nihilominus in communi loquendi modo dicitur dives, ut docet Molina *tom. 1. de juſt. tract. 2. diſp. 149. col. 4. V. illud præterea*, proinde non varificatur de hac fœmina dotis incompetantia, quia tametſi juxta præſantem ſtatum nil habaat proprium, obtinet tamen jus ſuccedendi in bona parentum, imò & eos adigendi ad compatentam dotem juxta eorundem facultates conſtituendam: imò neque incompetentia dotis verificaretur, ſi pater fœminæ rigidus, & avarus eſſet, nolletque eam ob aliam cauſam dotare; quia cùm mulier habeat jus ſuccedandi, & compallandi, ut ſibi competans dos conſtituatur, dives, & non paupar dicanda erit.

Quòd ſi fœmina careat jure ſuccedendi, eſ- 9
ſétque in Provincia, in qua ſervatur jus commune, ut non ſit certa legitima filiorum, ſed in parentum libertate ſit, cuicunque bona ſua dare, ſolis quinque florenis relictis filiæ, diceratur hæc pauper; & carere dote competenta, tametſi ejus parentes eſſent locuplates, & conſanguineus cui nuptura eſt, ſperaret, fore, ut parentes divites facultates ſuas filiæ relinquarant: ratio aſt, quia ſpes ſucceſſionis, vel donationis, vel applicationis bonorum antequam donatio, vel applicatio fiat, non cenſetur eſſe ſufficiens dos habentis talam ſpem; quia hujusmodi donatio adhuc pendet à libera alterius voluntate.

Hinc ſi facultatas parentum non ſufficiant 10
ad competanter dotandam filiam, niſi ultra legitimam eidem jure dabitam, ipſam cætaris filiis in bonis præſarant, dicitur atiam puella pauper, & carere dote, tametſi certa eſſet, velle parentes eam præferre: & ratio aſt, quia cùm puella non habeat jus, ut cætaris præſaratur, id depandet ex libera parentum voluntate, proinde puella adhuc dicenda aſt paupar. Hinc dicitur etiam pauper, quando frater, vel quicunque alius eam vult dotare, ſi nullum præceſſerit pactum dotandi, vi cujus puella acquiſiverit jus irrevocabile: vel ſi pactum intarceſſit, fuit tantùm conditionatum, nimirum eam dotandi, ſi nubat conſanguineo: ratio aſt, quia non axiſtente pacto, ut etiam non impleta conditione nullum jus acquiritur puellæ ad dotam, quæ proptarea adhuc dicetur carare competentia dotis non obſtante certitudine voluntatis fratris eam dotandi.

An varò ſit puella pauper dicenda ; ac doie carere compatente, quando ao animo, & ſine bonis propriis ranuntiavit, ut titulo paupertatis diſpanſationem ad nubendum conſanguineo impetrarat. Raſpondetur id nec licitum eſſe; nec validam diſpanſatinnem na fraoda tacita obtentam : quia ſi Pontifici innotuiſſet, animua puellæ, quæ bonis propriis renuntiaverat, cum ipſa non diſpensâſſet titulo paupertatis ad nubendum conſanguineo.

12 Neque obſtat, licitam eſſe bonorum renunciationem ad eum finem factam, ut renuntians admittatur ad collegium pro ſolis pauperibus à Fundatore inſtitutom: quia non eſt par ratio, ſiquidem finis renuntiantis, ut admittatur in collegium ſolis pauperibus daſtinatum, non cenſetur malus, ſed optimus, aò quia in collegio commodiùs, ac majori ſtudio vacetur litteris, & educatio ſit ſtudioſior : & hoc pacto ſolet interpratari mens Teſtatoris, qui collegium fundavit : ſecus renuntiatio fit à poella eo fina, ut ſa eximat à lege contra mentem ſacrorum Canonum, & nulla hectenus conſuetudo explicuit, mentem Pontificum eſſe concedera diſpenſationam ob talem effectetem paupertatem gratia illius axtorquendam. Tum quia allagatur Pontifici ea paupertas, ut legitima cauſa diſpenſationis, quæ ſi or eſt in ſe innoteſcaret Pontifici, eum potiùs tàtraheret à diſpenſatione concedenda, na viam fraudibus aperirat.

13 Quòd ſi ranuntiatio ad aum finem facta non fuiſſet, ſed ad alium quemcunq; dummodo renuntiatio vara eſſet, & valida abſqoa pacto expreſſo, val tacito retrodandi, tametſi ſperaret renuntians ſore, ut is, in cojus ſavorem renuntiavit, reſtituat ax liberalitate eadem bona renuntianti, tunc diſpenſatio obtenta titulo paupartatis ſuum ſortitur velorem, quia revara tunc puella eſt pauper, & caret dote, & nullam admiſit fraudem ad diſpenſationem titulo peupertatis obtinendam. Nequa obſtat, quòd ſperet, fore ut ſibi bona renuntiata reſtituantur, quia talis fiducia non conſtituit eam divitem, ſiquidam hæc reſtitutio dependet à libera altatius voluntate.

14 Tertia cauſa eſt extinctio magnæ litis, & ſolet hæc cauſa exprimi hac clauſula. *Quod cum dicta oratrix gravem litem ſuper ſucceſſione bonorum magni momenti ſuſtineat, & ne ob defectum viri, qui litem hujusmodi proſequatur, & defendat, ipſa liti hujusmodi ſuccumbere contingat; dictúsque Orator illam in uxorem ducere, litémq; hujusmodi in ſe ſuſcipere, defendere, ac propriis expenſis proſequi intendat* : hæc cauſa petendæ diſpenſationis edmittitur à ſummo Pontifice, eò quia ad utilitatem poblicam pertineat, ot litas finiantor, ut notat Alexander *conſ. 190. lib. 3.* ſiquidam litinm extinctiones pertinent ad conſervationem humanæ ſocieteris *clement. dudum de ſepult.* ſicuti è converſo litium introductio, criminum occaſionem, & Reipoblicæ detrimentum præbet, ut habetur *in l. ſi quis ingenuum §. in civilibus ff. de capit.* Tum quia cum ax quacunque lita oriri poſſint odia, & pleráque mala, ideo Pontifex quærens malis omnibus obviare, cùm ſit Pater ſpiritualis omnium fidalium, ut notat Decius in *c. at ſi Clerici num. 37. de judic.* & Abbas in *c. ult. col. penult. de purgat. canon.* admittit hanc cauſam pro concedenda diſpenſatione ſupar impedimanto dirimenta.

Nequa hæc cauſa admittitur, ſi axprimatur, quòd oratrix hanc litem ſuſtineat ſupar ſucceſſiona ſimplicitar quorundam bonorum, tunc enim ſupplicatio omnino reijcitur, atiam pro diſpenſationa ſuper gradibus quantumcunque remotis, quia hæc cauſa non fuit introducta niſi eo modo, quo narratur in clauſula. Tum quia modica non veniunt in conſiderationem, text. in *l. ſcio illud. ff. de in integ. reſtit. c. licet de probat. l. 1. ff. proinde ff. de adil. edic.* quanta varò debeant eſſa hæc bona, circa quæ lis vattitur, id dijudicare dependet ex arbitrio Executoris, cui relinquuntur, quæ certa lege non ſunt definita, nec certa ſub regula comprehendi poſſunt, ut notat Pariſius *de reſignat. beneſic. lib. 5. q. 6. n. 132. & ſequent.* Subinde hæc cauſa exprimitur hac elia clauſula : *Quòd cùm dicta oratrix dotem habeat litibus involutam, & dictus orator, qui ad eam proſequendam habilis exiſtit, illam in uxorem ducere, litésque hujusmodi in ſe ſuſcipere intendat &c.* 15

16 Ratio petitur ax eo, quia mulieri conſulendum eſt, ut bona ſoe aliqua opportuna ratione valeat recuparara, præſertim cum deſtituta ſit homina, qui ad litem illam ſtudioſè proſeqoendam, ſa ingerat, & ejus negotium tanquam proprium velit gerare, eò quia periculum ſit ſuccumbendi in caoſa. Juvat tamen obſervare hujusmodi cauſas non admitti abſolutè in omnibus gradibua, ſed tantùm in remotioribus, ut in quarto, vel tertio, & quarto, ſiva ex ono, ſive ex plutiboa ſtipitibus multiplicatis: quinimò rafert Cortadus *lib. 7. diſpenſat. Apoſtolicar. c. 2. n. 60.* ſe Romæ vidiſſa etiem in his remotioribus gradibus cum hojusmodi cauſa diſpenſationam denegari: & addit ad inclinandam mentem Pontificis ſufficere, ſi ai vel ſuis Officialibus ad id deputatis ſuadeatur, quòd niſi diſpenſetur, muliar ita daſtituta bonorum jacturam pataretur : & tunc Executor pro verificationa hujus cauſæ tenetur diligenter inſpicere, & ex officio indagare, an dictus orator valdè neceſſarius eſſet ratione peritiæ circa litem illam, aut alia de cauſa, adeò ut difficulter ei ſubveniretur, non inito inter ipſos matrimonio.

Quarta cauſa eſt pro bono pacis, & tunc exponitur per clauſulam iſtam. *Quòd cum inter dictos oratores ſive eorum parentes, conſanguinees, vel affines graves lites, & controverſia ſuper rebus magni momenti orta jam ſint, & ad praſens vigeant; aliunde tamen quàm ex cauſa matrimonij inter dictos Oratores contrahendi provenientes, & ante illius tractatum exorta; verìmque ſit, quòd ſi Oratores ſibi invicem matrimonialiter copularentur; lites & controverſia hujusmodi omnino componerentur : pro illis igitur componendis, & pro bono pacis cupiunt diſpenſari ſuper impedimente &c.* Hæc cauſa diſpen- 17

ſatio-

ſationis impetrandæ affinis eſt præcedenti : & in calce ſupplicationis, ſicut etiam in ipſis litteris ſuper ea expediendis ſemper adijcitur hæc alia clauſula: *Et facta priùs litium hujuſmodi utrinque ceſſione, ſeu earum compoſitione:* hinc conſtat, non poſſe Executorem ad earundem litterarum executionem procedere, niſi priùs ipſa conditione adimpleta; idque inducitur ex illo ablativo abſoluto, *& facta priùs litium ceſſione. l. à Teſtatore ff. de condit. & demonſt.* alioquin fieret fraus diſpenſationi.

18 Quinta cauſa eſt, propter inimicitias ſedandas, & exponitur per hanc clauſulam. *Quòd cum inter dictorum Oratorum parentes, & conſanguineos, vel affines graves inimicitiæ ortæ jam ſint, & de præſenti vigeant, aliunde tamen, quàm ex cauſa matrimonij inter eos contrahendi provenientes, & ante illum tractatum exortæ; certúmque ſit, quod ſi Oratores ſibi invicem matrimonialiter copularentur, inimicitiæ hujuſmodi omnino ceſſarent, ideo pro illis componendis, & bono pacis, cupiunt Oratores prædicti invicem matrimonialiter copulari, & rogant, ut cum ipſis diſpenſetur ſuper impedimento &c.* Hæc tamen cauſa non admittitur nec ſuffragatur Oratoribus, niſi cum effectu hujuſmodi inimicitiæ allegatæ pro ipſa cauſa graves fuerint: quia ex levi inimicitia non præſumitur quis alium lædere, ſed tantùm ex gravibus, præſertim ſi illæ ortæ fuerint ex atroci injuria, ut notat Bartolus in *l. 3. §. fin. ff. de adim. leg.* vel ex controverſia omnium bonorum juxta Baldum in *l. parentes C. de teſtam.* ubi addit cauſam pecuniariam, ſed arduam æquiparari capitali, & tunc cenſeri arduam, quando de univerſa ſubſtantia eſt controverſia: & ratio eſt, quia pecunia tanti æſtimatur ab hominibus, ut loco ſanguinis habeatur *l. advocati C. de advoc. diverſ. judic.* Jaſon in *l. nec quicquam §. ubi decretum n. 2. in fin ff. de offic. Proconſ.*

19 Rurſus hujuſmodi inimicitiæ expoſitæ ab oratoribus in litteris hujus diſpenſationis debent coram delegato plenè, & concludenter omnino probari per teſtes deponentes ſuper dictis inimicitiis, & debent teſtes probare earundem qualitatem in ſpecie, adeò ut non ſufficiat, ſi inimicitiæ proponantur in genere, nulla adjecta qualitate, nec cauſa inimicitiarum, ut docet Baldus in *l. ſi quis teſtibus n. 8. in fin. C. de Teſtib.* & Imola in *c. Raynutius de teſtam.* quinimò debent teſtes ſui dicti probabilem reddere rationem, alioquin reijciuntur; ut notat Baldus in *l. ſolam poſt. num. 1. verſ. item ſi teſtis producitur de teſt.* quia teſtis deponens ſine ratione probabili dicitur ut pecus deponere, non ut homo, ut notat Maſcardus *de probat. concluſ. 900. num. 7.* unde quæ teſtantur teſtes, probari debent, quia cum ſint facti non præſumuntur *§ ſi quis verò authent. de teſtib.* Quæ verò cenſendæ ſint hujuſmodi inimicitiæ graves arbitrio remittitur Judicis, qui ex circumſtantiis, & qualitate perſonarum, ac inimicitiarum æſtimabit, an illæ tales ſint, quales aſſeruntur, ut notat Julius Clarus *in pract. crimin. lib. 5. §. fin. v. ſed quid ſi ſecuta fuerit reconciliatio.* Conducit enim bono publico pax civium, proinde D. Thomas *2. 2. q. 63. art. 2. ad. 2.* docet, has diſpenſationes matrimoniales potiſſimum concedi ad inimicitias ſedandas.

20 Reducitur etiam ad hanc cauſam evitatio ſcandalorum inter cognatos, quia cauſa ſcandali vitandi receditur à diſpoſitione juris communis *c. 2. de nov. oper. nuntiat.* quia plurimi intereſt ſcandala vitari, ut notat Hoſtienſis *c. Quia circa ſin. de conſang.* & ibi Joannes Andreas *n. 4.* & alij aſſerentes, hinc juſtam eſſe diſpenſandi cauſam, etiam ante matrimonij contractum, imò Covarruvias *in 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 13.* addit ſcandalum, quod ex diſſolutione matrimonij jam contracti ſequeretur ſufficientem eſſe cauſam hujus diſpenſationis; ſunt verò hæc ſcandala, quando timentur inimicitiæ, & jurgia, vel etiam quoties timetur periculum fornicationis, ut notat Menochius *conſ. 385. n. 7. vol. 4.* imò ad ſufficientem probationem hujus cauſæ ſufficit probabilis timor inimicitiarum inter utriuſque contrahentis conſanguineos; ut etiam probabilis timor incontinentiæ in contrahentibus, eò quia juvenes ſint, ut etiam quando mulier ratione infamiæ non poteſt competenter nubere, ac proinde patitur periculum incontinentiæ.

21 Hinc eſt etiam juſta diſpenſandi cauſa, quando diſpenſatio petitur, ut remedium neceſſarium ad obviandum alicui magno delicto, ut docet D. Thomas *1. 2. q. 97. art. 4. in corp.* ubi aſſignat rationem diſpenſandi, quod præceptum non ſit conveniens huic perſonæ *l. in hoc caſu.* eo quia impediret aliquod melius, vel induceretur aliquod pejus, ut docet Gallego *de cognat. ſpirit. c. 22. n. 7.*

22 Sexta cauſa eſt pro confirmatione pacis, & exponitur per hanc clauſulam. *Quòd cum inter dictam Oratricem, & oratorem ipſum, nec non eorum parentes conſanguineos, vel affines graves inimicitiæ viguerint aliunde exortæ quam ex cauſa matrimonij, & quamvis pax inter ipſos de recenti inita fuerit; nihilominùs pro illius confirmatione cupiunt matrimonio copulari, ac diſpenſari ſuper impedimento, &c.* Affinis eſt etiam hæc cauſa præcedenti, quæ erat ad ſedandas inimicitias, pacémque confirmandam, & ambæ cauſæ paſſim admittuntur in remotioribus gradibus, quia pro bono publico conducit, ut pax inter cives conſervetur; pro enim conſervanda ipſa pace, & concordia, quæ aliàs ſervari non poſſet, plura conceduntur, quæ non concederentur *c. in quo pro bono pacis de major. & obed.*

23 Tum quia tempore pacis melius colitur auctor pacis *Clement. ſuper cathedram de ſepult. c. 2. de deſpon. impub.* ubi dicitur, quod pro confirmatione pacis toleratur contractus matrimonij inter impuberes, unde pro bono pacis inducendæ juris præcepta relaxantur *c. nihil de præſcript. c. ex injuncto de nov. oper. nuntiat.* Ratio verò, cur pro confirmatione pacis diſpenſetur ſuper impedimento matrimonij contrahendi eſt, quia, quando pax non eſt firmata, non videtur prorſus ſublatus effectus præce-

dentium inimicitiarum, ut docet Innocentius in *c. cum oporteat. n. 6. de accuſ.* quem omnes ſequuntur, ſiquidem inter partes adhuc præſumitur odium, & deſiderium nocendi, & propter pacem de recenti initam remanent partes adhuc ſuſpectæ, adeò ut repellantur etiam à teſtimonio ferendo, ut notant Julius Clarus in *ſpecul. aur. p. 6. tit. & quandóque appellatur. n. 64.* Tiraquell. *tractat. ceſſante cauſa p. 2. limit. 6 n. 7.* & Maſcardus *de probat. concluſ. 857. vol. 2.* refert caſum, quem in propoſito ipſi contigit, cùm eſſet Neapoli Vicarius Generalis pijſſimæ memoriæ V. Pauli Sacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis de Arezzo ex Sacra Congregatione Theatinorum, & tunc Archi-Epiſcopi Neapolitani.

24 Septima cauſa eſt conſervatio divitiarum, & bonorum in eadem cognatione, ne ſcilicet bona temporalia dotis causâ diſtrahantur ad aliam cognationis familiam, quando hujuſmodi bona ſunt ampliſſima, & tunc exponitur hæc cauſa per clauſulam hanc, *Quòd cum præfata oratrix unica N. Primogeniti, & indubitati ſucceſſoris Domini in temporalibus ſtatus N. Panormitana Diœceſis nata exiſtat; & tam ipſa, quàm Orator, qui ſupradicta N. frater germanus exiſtit, ſtatum hujuſmodi poſt ejuſdem obitum ad ſe jure ſpectare prætendant. Præterea ſi Oratrix alij, quàm oratori nuberet graves lites inter eoſdem Oratores cum maximo utriúſque partis diſpendio orirentur; ad obviandum hujuſmodi litibus, & pro bono pacis, & ne ſtatus hujuſmodi, ac eorum bona ad alienam familiam tranſeant, cupiunt Oratores prædicti, qui de vero nobili genere procreati exiſtunt invicem matrimonialiter copulari, ac proinde humiliter petunt diſpenſari ſuper impedimento, &c.* Ratio hujuſmodi cauſæ admittendæ eſt, quia plurimum ad bonum commune conducit, ſi familiæ locupletes, ac integræ conſerventur *l. 3. §. denuntiare V. publicè ff. de ventre inſpiciend.* ſiquidem tali reſervatione abundat reſpublica viris nobilibus, atque locupletibus, qui commodiùs eidem inſerviunt: & ob hanc rationem juſtæ redduntur majoratuum inſtitutiones, ut notat Gallego *de cognat. ſpirit. c. 22. n. 11. & ſequent.* Hæc tamen cauſa, non ſine maximo favore admittitur in ſecundo gradu, & tunc ratio cur Pontifex moveatur ad diſpenſandum, eſt, quia expedit conſervari ſtatum, & bona in tali cognatione; ne causâ dotis diſtrahantur in aliam familiam: & tunc tantò faciliùs bona conſervantur in ipſa familia, quantò majores ſunt facultates, ut notat Tiraquel. *de nobil. c. 25.* decidit Rota Romana *deciſ. 141. n. 2. p. 1. diverſ.* tum quia familiæ divitijs deſtitutæ ſordeſcunt, ſicut è converſo per divitias eorundem honor ſervatur Paris. *conſ. 11. n. 19. vol. 5.* Tum quia ſi familia prænobilis divitijs affluat; difficulter ſentit infortunium, quia pecunia dicitur fidejuſſor futuræ neceſſitatis, ut notat Gloſſe *in l. 2. C. de conſtit. pecun.*

25 Octava eſt illuſtris familiæ conſervatio in eodem ſanguine, & exponitur hæc cauſa per hanc clauſulam. *Quòd cùm ipſi Oratores de illuſtri familia ſcilicet N. exiſtant, & valde expediat pro illius conſervatione, ut oratrix nubat oratori, ideo ambo humiliter ſupplicant Pontifici, ut velit cum ijsdem diſpenſare ſuper impedimentis, &c.* Poteſt etiam hujuſmodi narrativa alio modo concipi juxta contingentiam facti: & cauſa admittitur etiam in caſu propinquiori, ut in ſecundo, aut primo, & ſecundo ſive ex ſimplicibus, ſive ex pluribus ſtipitibus duplicatis, non tamen ſemper, ſed quando cauſæ ipſæ rationabiles Summo Pontifici, vel ejus Datario viſæ fuerint, & non niſi ex ſingulari favore, prout facti qualitas ſuadet, ut notat Pyrrhus Corradus *in prax. diſpenſat. Apoſtolicar. lib. 7. n. 107.* & ratio ex eo deducitur, quia ad pietatem non minus, quàm ad publicum bonum pertinet conſervari illuſtres familias, & ob hanc cauſam Henriquez *lib. 12. de matrim. c. 3. n. 9.* refert Gregorium XIII. anno 1575. diſpenſâſſe cum D. Luiſa Comitiſſa Sanctæ Gadeæ, ut nuberet patruo, cui priùs ejus ſoror nupſerat: & hoc videtur valde rationi conſonum, quia homines nobiles, & cæteris illuſtriores plurimum ſunt ſoliciti, ne Principalis eorum domus extra ſuam familiam alienetur, ut notat Tiraquel de *nobilit. c. 37. n. 23.* huc pertinet illud *Jerem. 5. hæreditas noſtra verſa eſt ad alienos, domus noſtra ad extraneos.*

Nona eſt excellentia meritorum, ſive petentis diſpenſationem, ſive illius cui petitur, ut ſi ſtrenuè ſe geſſit in militia contra infideles, vel alicui miniſterio conferenti ad bonum commune vacaverit, exprimitur autem hæc cauſa per hanc clauſulam. *Quòd ipſe Orator olim præfectus maritimæ claſſis, ſpatio quindecim annorum in pluribus bellis contra fidei catholicæ hoſtes dimicando inſervivit, in quibus plura etiam vulnera ſuſcepit, humiliter ſupplicat Pontifici, ut ſecum velit diſpenſare ſuper impedimento, &c.* 26
Id etiam procedit, ſi alij miniſterio ad commune bonum opus contulerit, quia expedit, hæc & ſimilia à Summo Pontifice remunerari, ut homines inde alliciantur ad ſimilia fortiter agenda in favorem catholicæ fidei textu in *c. tali conjunct. 1. q. 7.* ibi: niſi fortè eos, aut maxima eccleſiæ utilitas, vel neceſſitas poſtulet, vel evidens meritorum prærogativa commendet. Ob hanc cauſam præſertim conceditur diſpenſatio, ſi Orator ſtrenuè ſe geſſerit in militia contra infideles.

Quinimò hujus diſpenſationis Executor 27
poteſt procedere ad effectum diſpenſationis, etiam ſine prævia cauſæ cognitione, licèt præfata merita deprehenſa nondum fuerint vera, ſicut narrantur; quia impetrans non debet probare merita, quia quando donatio fit ab eo, qui poteſt liberè donare abſque præcedentibus meritis, tunc verba, quæ mentionem faciunt de meritis, inducunt probationes text. in *l. Aquilius ff. de donat.* hinc in quibuſcunque gratijs præſertim diſpenſationum, in quarum exordio apponuntur verba: *vita, ac morum honeſtas, aliaque laudabilia probitatis, & virtutum merita* non eſt neceſſe, verificentur coram dicto Executore, quia non ſcribitur in ſupradi-

ctis

ctis gratijs conditionaliter, ut notat Innocentiua in *c. fin. de præſumpt. in princ.* unde hæc verba ſolent apponi tantùm de ſtylo Cancellariæ Apoſtolicæ, quapropter verba, quæ in exordija dictarum gratiarum apponuntur, dicuntur impulſiva, non verò cauſa finalis, ut notat Gloſſa *in l. 2. in fin. ff. de donat.* undè licèt ceſſet talis cauſa impulſiva, non tamen ceſſat ipſa gratia, vel mandatum *c. cum ceſſante de appell.* & notat Rebuffus in *forma mandati Apoſtolici in v. morum honeſtas.* ubi ſubdit, quòd rametſi adverſariua contrarium probaret, non minua ei eſſet providendum; eò quia hæc verba ſoleant de conſuetudine apponi. & potiùs ex ſtylo, & ad ornatum, quàm ad veritatem, ut notat Corradus in *prax. diſpenſ. Apoſtol. lib. 7, n. 11.*

28 Nihilominus eum ipſo Corrado dicendum eſt, contrariam ſententiam eſſe veriorem, quia licèt merita non debeant probari, quia tamen præſens gratia eſt abſolutè fundata in meritis Oratoris, debent hæc neceſſariò probari; idque colligitur ex pluribus clauſulis, quæ apponi conſueverunt in hujusmodi diſpenſationibua, *ut ſi preces veritate niti repereris: ſuper quo tuam conſcientiam oneramus.* Rurſus *tua diſcretioni, de qua in his ſpecialem in Domino fiduciam obtinemus*, harum enim clauſularum, & ſimilium vigore, merita tunc allegata inducunt conditionem, quæ debet purificari, ſeu impleri, proinde debent & merita probari *Clement. 1. de offic. deleg.* & docet Felinus in *c. de præſumpt.*

29 Decima eſt proles habita ex conſanguinea, quando bona fide ſuſcepta fuit, quia niſi bona fides præceſſiſſet, cùm crimen ſit inceſtus, non poſſet ex æquitate Principem movere ad diſpenſandum, & tunc cauſa exprimitur per clauſulam. *Quòd cum dicta Oratrix impedimenti ignara bona fide contraxerit, & prolem conceperit, humiliter ſupplicat Pontifici, ut velit Oratoribus ſuper impedimento conſanguinitatis diſpenſare.* Hæc cauſa præſertim admittitur poſt initum bona fide matrimonium cum impedimento dirimente, & ſuſceptam prolem. Hinc conciliantur textua in *c. qui circa de conſang.* ubi prolea ſuſcepta tanquam cauſa legitima aſſignatur: & text. in *c. cùm haberet de eo, qui duxit in matrim.* ubi dicitur, quod multiplicitas prolis ſit potiùs cauſa retrahendi à conceſſione diſpenſationis, ibi: *Cùm multiplicitas prolis ita ſuſcepta magis eorum crimen exaggeret.* Siquidem prior textus loquitur de prole bona fide ſuſcepta, & poſterior de prole ſuſcepta mala fide: & ratio deſumitur ex eo, quòd in textu dicitur crimen eſſe gravius, quod non eſſet verum, niſi prolea mala fide habita fuiſſet, ut docet Covarruviaa *in 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 13.* & Henriquez *lib. 12. de matrim. c. 3. n. 9.* ubi ait, ſufficere, ſi proles bona fide alterius conjugis ſuſcepta ſit, quatenus putavit, ſe matrimonium legitimum contraxiſſe, quia cùm tunc proles ſit legitima *c. ex tenore qui filij ſint legit.* ad bonam illius educationem valdè conſert, matrimonium illud inſtaurari.

30 Undecima eſt pro Oratrice filija gravata, & exponitur per hanc clauſulam. *Quòd cum dicta Oratrix vidua ſit, & quinque gravata filijs ex alio viro procreatis, & dictus Orator illam in uxorem ducere, dictóſque ejus filios alere, & gubernare intendat, cupiunt matrimonio copulari, & humiliter ſupplicant Pontifici pro diſpenſatione ſuper impedimento, &c.* Quamvia hæc cauſa non ſemper admittatur, ſolet tamen Pontifex nonnunquam moveri ad diſpenſandum, ex eo quia Orator magnum pondus ſibi aſſumat ducendo viduam cum obligatione alendi, & gubernandi ejus filios procreatos ex alio viro. Tum quia ſatis vulgare eſt, quòd ſi mulier ſuperſtes ſit primo marito, ſi iterum nubat ſuperſtes quoque futura ſit alteri; ſicut è contra dicitur de viro, qui ut refert Boer. *deciſ. 186. n. 4.* poſtquam vigeſimam ſepeliviſſet uxorem, aliam duxit uxorem, quæ viginti etiam ipſa habuerat maritos; & extremo ſibi (ut quiaque cupiebat) matrimonio copulato, ſumma omnium expectatione virorum pariter ac fæminarum, poſt plurea diſceptationea, quis alium priùs ſepulturæ deferret, vicit maritus, & virorum plauſu exceptua fuit, quòd mulieris multinubæ feretrum præcederet ex D. Hieronymo in *3. p. epiſt. tract. 6. epiſt. 26. litt. F.*

Duodecima eſt pro oratrice excedente 31
annum ætatis vigeſimum quartum, & exprimitur hæc cauſa per hanc clauſulam. *Quòd dicta Oratrix 24. annum, & ultra ſuæ ætatis agens hactenus virum paris conditionis, cui nubere poſſit, non invenit, cupiunt Oratores ſimul matrimonio copulari, & ſimiliter humiliter ſupplicant Papæ pro diſpenſatione ſuper impedimento matrimonij, &c.* Hæc cauſa paſſim admittitur pro obtinenda diſpenſatione, in quibuscunque gradibus, ut notat Pyrrhus Corradus in *prax. diſpenſ. Apoſtol. l. 7. n. 82* ubi etiam addit, ſolam non ſufficere ſuper aliquo ex proximioribus, ut ſupra ſecundo, ſeu primo, & ſecundo: cæterum eò faciliùs admittitur, quò majus tempus effluxerit ab ætate oratricis ad contrahendum matrimonium, ſeu ab anno ætatis duodecimo *c. continebatur de deſpon. impub.*

Hinc quamvis puella patre inconſulto non 32
poſſit in matrimonium collocari ex juris gentium conſtitutione, ſi tamen pater diſtulerit eam collocare usque ad 25. annum poteſt tunc etiam inconſulto patre viro nubere, *authent. ut cum §. cauſas v. ſi verò de appell.* ibi: *ſi verò usque ad 25. annum ætatis pervenerit filia, & parentes diſtulerint eam matrimonio copulare, & forſitan contigerit, eam ex hoc in ſuum corpus peccare, aut ſine conſenſu ipſorum parentum marito ſe liberè tamen conjungere, &c. quia non ſua culpa, ſed parentum potiùs id commiſiſſe cognoſcitur.* Notat tamen Corradus, hanc cauſam pro Oratrice 24. annorum non admitti in muliare vidua cupiente ad ſecundas nuptias tranſire, & ponderat illam dictionem *hactenus*, quæ tametſi de ſui natura deſignet tempus præteritum, ut notat Cardinalis Tuſchus *litt. D. concluſ. 283.* quia tamen in textu ponitur negativè, & excluſivè, ut denotant illa verba *non invenit*,

venit, axcludit illud tempus uſque ad diem illum, ut atiam notat Deeianus *conſ. 44.* proinde verba oon verificantur da ea, quæ habuit alium virum, ſeu de vidua, tum quia jora promptiùs, & faciliùs favent mulieribus nondum ouptia, adeò ut legatum factum filiabua marrimonio collocaodia intelligatur tantùm de ijs, quæ noodum virom haboerunt, noo varò de alija volentibus tranſire ad ſecondaa nuptiaa, qoinimò contra iſtaa plurea amanârunt legaa, & conſtitutiooes ut *in c. famina*, *l. generaliter*, *l. ſi quis prioris. §. in illo.*

34 Tertia decima eſt pro Garmania ſuperiori, & exprimitur hac clauſula, *Quòd cum oratores prædicti noverint, ſe fidei ortodoxa cultores, ac Deo dante ſub obedientia Sancta Romana eccleſia vivere, & mori intendant: & in illis partibus non ſatis tutum ſit, cum quibusvis perſonis matrimonium contrahere, ipſique Oratores pari religione exiſtant, cupiántque matrimonio copulari, humiliter ſupplicant Pontifici, quatenus velit diſpenſare ſuper impedimento matrimonij &c.* Solat Pontifax hanc caoſam in partibua præſertim, ubi hæreſis graſſatur admittere, & movetur Papa ad diſpanſandum, ut matrimonium inter pares religione contrahator: & ratio ex eo etiam petitur, quia finis matrimonij non eſt ſola prolis generatio, ſed atiam illius educatio, cùm enim debeat prolca apud utrúmque parentem educari, ſi parentea eſſent religione diſpares, non poſſet prolea recta edocatione inſtitui, quia utérque parens nitaratur aam trahere ad ſuam religionem.

35 Dacima qoarta eſt ſpeciatim pro Belgis, & axprimitor hac clauſula. *Quòd cùm dicti Oratores ortodoxa fidei cultores exiſtant, & Deo dante ſub obedientia ſancta Romana eccleſia vivere, & mori intendant; & in illis partibus, in quibus multi ſunt heretici, non poſſint ſingulorum animos explorare, nec qui religionem catholicam verè profitentur internoſcere, ac propterea ne contingat, eos cum hareticis matrimonium contrahere humiliter ſupplicant Romano Pontifici, quatenus velit cum iisdem diſpenſare ſuper impedimento matrimonij.* Hæc cauſa com præcedente in unum tendit, quia in utraque moveior Papa ad diſpanſandum, ot matrimonium ioter parea religiona contrahator.

36 Cæterum id commuoe aſt omnibos prædictia cauſis, ut pro earum verificationa, vara ſint, quæ narrantor tampora executionia, quo delegatus, ſau Vicarius, vel Officialis authoritate Apoſtolica ad diſpenſationem vigore reſcripti Apoſtolici procedit: & niſi eo tampore ſubſit veritas aauſæ, quamvis ſubſuatit tampore ſupplicationis, vel confecti raſcripti, tunc Commiſſarius non potaſt diſpeoſare authoritate Apoſtolica, ſi deprehandat tempore executioois canſæ veritatem non ſubeſſa, nac precea veritate niti, ut fusè probat Garzia *de beneſic. p. 6. c. 2. num. 284.* plurimum tamen refert ad intelligentiam harum clauſularum ſcira, qoomodo Romana Curia has formulas intelligat, & qoid pro earum varificationa ſoleat requirere.

Quòd ſi de praxi Romanæ Curiæ certò non conſtet, ſtandum tunc aſt proprietati verborum, qoibus formulæ ſunt conceptæ: hinc mooet Corradus non aſſe eligeodum in Vicarium, ſau Officialem Epiſcopi, coi reſcripta diſpenſationum ſolent dirigi, qoi ſaltem non mediocram reſcriptorum illorum notitiam habeat, vímqua, ac afficaciam clauſularum novarit. In dubiia tamen cooſultiùa ſemper eſt pro axacutiooe halum litterarum eoa conſolare, qoi praxin Romanæ Curiæ noiuot.

Cætarum quando caoſæ aliquæ ax ſe ſeorſim noo ſufficiunt, ſi pluras ſimol aggregeotur, majorem obtinent afficaaiam ad movendum Pontificem, ut velit diſpeoſara; ſingola anim quæ non poſſuot, ſimul collecta juvaot *l. rationes l. inſtrumenta l. non nudis C. de probat.* & notat Gallego *de cognit. ſpirit. c. 24. num. 8.* uode proderir ad diſpeoſationem faciliùs obtioandam, eámqoa juſtam reddendam, quando aliæ caoſæ non invaniuotur ſufficientes, plurae ſimul allegare. Prodarit etiam in defectu aliarum cauſarom ad diſpenſationam faciliùa obtinendam allegare orbitatam fœminæ à parentibua, vel ſaltem à patre, quia id ſufficit, ot dicatur Orphana, ot etiam ſi ipſa, vel vir filios habaat ex alio matrimooio: ſiquidem plurimum prodeſt filiia, ſi Vitricos, val Novarca ſint eorum conſanguinei, quia tuoc non ſa gerunt inſtar Vitrici, & Novercæ erga illos, ſad quatenos ſunt aorum conſanguinei. 37

Sunt aliæ juſtæ cauſæ, quæ taman omnes reducuntur ad doo genara: ſiquidem aliæ ſont cauſæ intrinſecæ, quæ fundantur in aliqua oppoſitiona ad ipſam obſervantiam legis, reddúntque illam vel difficilem, vel onaroſam, aut moralitar impoſſibilam, talia aſt dabilitaa corporia, quæ reddit jejunii obſervantiam gravam, & difficilem, abſtinentia à carnibus die vaneris, & ſabbathi in ao, qui alios cibos ad comadendum non habet. Priori modo lex dicitur ceſſare oegativè, quia licèt poſſit ejus noo obſarvantia hominem excuſare, non tamen ejus obſervantia redditor iniqua, cùm adhoc licitè poſſit imò, & ſæpe debeat ſervari, dooec ſuperioris accedat diſpenſatio; juxta varò poſteriorem modum lex dicitur ceſſara à contrario, quià ejus obſervantia redditur illicita, & contraria fini, & intentioni legis ad cujus obligationam tollendam non eſt neceſſaria ſupatioris diſpenſatio, ſed ſufficit epickeja, ſeu interpretatio legia. Aliæ ſoot cauſæ extrioſecæ, quæ deſumuntur ex variis aircumſtantiis tum perſonæ, cum qua diſpenſatur, ot ax ajos naceſſitata, utilitate, virtute, oobilitate. 38

Hinc Tridentina Synodus *ſeſſ. 25. c. 18. de refor.* monet, in diſpenſationibus concedendia delectum eſſe habendum perſonarum: tum perſonæ diſpenſantis ad oſtendandam ſuam erga ſubditos clementiam, & liberalitatem. Quævis autem ex recenſitis cauſia ſufficieos eſt ad licitam, & juſtam reddendam diſpenſationem, quinimò aliquando cauſæ ſunt talea, ut iiadem debita ſit diſpenſatio, quæ propterea in jure bipartitur in gratioſam, ſeu gratuitam, & debi- 39

tam

tam *c. quanto à nobis 2. q. 4.* ubi fit mentio de diſpenſatione debita *c. Apoſtolica de cleric. excommun. c. licet de elect. in 6.* ubi diſpenſatio vocetur gratia. Poteſt igitur diſpenſatio eſſe debita, vel ex præcepto, ſi ad eam concedendam lex, vel ſuperior utetur verbis præceptivis: ſecus autem eſt, ſi tantùm utatur verbis permiſſivis: vel ex juſtitia, ſi illa neceſſaria cenſeatur ad publicum Reipublicæ bonum, vel privatam utilitatem ſpiritualem ſubditi petentis: vel ex miſericordia, & charitate, quæ imminente periculo demni ſpiritualis, vel etiam temporalis, obliget ſuperiorem ad diſpenſandum. Diſpenſatio gratioſa eſt, quæ tametſi aliquam juſtam cauſam habeat, non tamen potis eſt ſuperiorem adigere ed eam concedendam, eo quia talis diſpenſatio non cenſeatur neceſſaris ad vitandum aliquod notabile damnum ſpirituale, vel temporale ſubditi.

40 Ad dignoſcendum verò quando diſpenſatio ſit debita, & quando gratioſa, quatuor aſſignantur caſus, in quibus dicitur debita; & extra eosdem gratioſa. Primus eſt quando jus diſponit, ac præcipit, ut exiſtenta tali cauſa diſpenſatio concedatur, vel debeat Prælatus diſpenſere; tunc diſpenſatio dicitur debita: ſecus quando jus ſolùm concedit, ſeu permittit, ut poſſit diſpenſari, non eſt tunc diſpenſatio debita. Rurſus poteſt eſſe debita diſpenſatio per præceptum ab homine, ut quando Pontifex remittit cauſas diſpenſandi Ordinariis, vel diſcreto Confeſſario, quibus injungit, ut diſpenſent, ſi deprehenderint preces veritate niti, tunc enim purificata conditione, ſeu ſi preces veritate nitantur, diſpenſatio eſt debita per præceptum ab homine. Secundus caſus eſt, quando diſpenſatio videtur neceſſaria ad commune bonum, vel ad vitandum publicum ſcandalum, vel quid ſimile *cau, cùm conſtitueretur diſt.* 50. ubi Gloſſa. Tertius ſi neceſſaria ſit ad ſpirituale bonum poſtulantis, vel ad vitandum grave periculum animæ: ratio eſt, quia Prælatus ex officio tenetur in his caſibus providere ſaluti ſubditi. Quartus ſi ſubditus urgentem habeat neceſſitatem illius diſpenſationis ad vitandum aliquod greve damnum in perſona, vel aliis rebus temporalibus, & ſine diſpendio poteſt illi concedi, quia tunc Prælatus tenetur ſaltem ax charitate eam diſpenſationem concedere.

41 An verò Commiſſarius, ſeu delegatus, cui committitur facultas diſpenſandi teneatur diſpenſare, ſi adſit cauſa ſufficiens, videtur procedendum cum diſtinctione, ut notat Sanchez in *ſum. tom. 1. lib. 4. c. 54. num. 12.* vel enim delegatus habet privilegium diſpenſandi in ſui favorem conceſſum, vel in favorem alterius. Si habeat privilegium in ſui favorem, non videtur teneri concedere diſpenſationem poſtulanti: ratio eſt, quie nemo tenetur ſuo privilegio uti; quo pacto excuſantur regulares nolentes diſpenſationem votorum concedere pœnitentibus, quie regulares non compelluntur uti ſuo privilegio: vel privilegium conceſſum eſt in favorem pœnitentis, & tunc tenetur Confeſſarius diſpenſare, quia pœnitens, tunc petit jus ex privilegio ſibi conceſſum, & id procedit poſtquam Confeſſarius acceptavit electionem de ſe factam à pœnitente: quia antequam Confeſſarius acceptet electionem ſui ad diſpenſationem concedendam, non tenetur diſpenſationem concedere petenti, quia privilegium non eſt ad compellendum Confeſſarium, ſed ad concedendam facultatem diſpenſandi Confeſſario non renuenti.

An cauſa diſpenſationis, ſi dubia ſit, adhuc ſufficiat ad diſpenſandum? Reſpondetur, quòd ſi dubium ſit practicum, & negativum, non ſufficiat: ratio eſt, quia diſpenſans in cauſa dubia debet practicè judicara licitum ſibi eſſe in tali caſu diſpenſere: alioquin peccaret diſpenſando in dubijs, quia ſe exponeret periculo diſpenſandi ſine juſta cauſa: cum enim dubitet negativè, non habet, unde practicè judicet licitum ſibi eſſe in tali caſu diſpenſere; quia dubium negativum eſt, cùm nulla ſuppetit probabilis ratio poſitiva dictans licitum eſſe hic, & nunc diſpenſare, & ſine probabili ratione non dicimur rectè, nec probabiliter bene operari. Sin verò dubium ſit poſitivum, tunc diſpenſatio eſt licita; quia ſuperior diſpenſat ex cauſa verè probabili, ſi revera ſit probabilis, quia tunc omnes concedunt in cauſa probabili juſta poſſe licitè ſuperiorem diſpenſare, quia prævalet certe utilitas tum ſpiritualis quietis ſuperioris diſpenſantis, tum temporale bonum illius, cui diſpenſatur. 42

§. VII.

An Pontifex poſſit diſpenſare, ut ſacris Ordinibus initiati matrimonium contrabant, & qua juſta cauſa requirantur ad diſpenſandum in votis caſtitatis, & religionis matrimonium impedientibus.

Certum eſt, Clericos ſacris initiatos Ordinibus teneri continentiam, ſeu caſtitatem ſervare, adeò ut continentia ſit ſectis annexa Ordinibus; quapropter eo ipſo, quòd Clericus promovetur ad ſacros Ordines, virtualiter vovet caſtitatem ſervare; undè dubitatur, an Pontifex poſſit diſpenſare cum Clerico ſacris ordinibus initiato, ut poſſit matrimonium contrahere. Plures cenſent, Pontificem non poſſe diſpenſate, eò quia votum caſtitatis ex jure divino, ſeu ex inſtitutione Chriſti Domini ſit annexum ſacris Ordinibus, ſeu majoribus incipiendo à Subdiaconatu, adeo ut ſemel quòd Clericus liberè vult promoveri ad ſacrum ordinem, velit etiam ſe obligare ad ſervandam continentiam; & ita cenſent Franciſcus Turrianus *lib. 2. de dogmat. Verbi DEI Characteribus.* Jodochus Clictovæus *lib. de continentia ſacerdot. c. 4.* Michaël Medioa *lib. 1. de ſacr. homin. contin. c. 99. & 100.* & elij e qui volunt jure divino interdici tantùm, ne clerici poſt ſuſceptum majorem ordinem ſacrum matrimonium contrahant, vel ne poſſint uti matrimonio, ſi poſt illud ſacros ordines ſuſcipiant. 1

2 Communis tamen, & vera ſententia aſſerit, poſſe Pontificem diſpenſare, ut Clerici ſacris ordinibus initiati matrimonium contrahant: ratio petitur ex eo, quia nullum habetur jus divinum prohibens matrimonium, vel ejus uſum Clericis ordinatis in ſacris, adeò ut non ſit illis de jure divino perpetua continentia ſervanda, quamvis id ſit juri divino, vel maximè conſonum, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 88. art. 1.* quod nullum adſit jus divinum præcipiens hanc continentiam, ex eo colligitur, quia in novo teſtamento nullibi tale jus habetur.

3 Nec Chriſtus injunxit ſuis Apoſtolis hanc continentiam ſub præcepto, ſed tantùm eam illis permiſit. Neque D. Paulus in ſuis epiſtolis ſignificavit præceptum aliquod præſertim à Chriſto Domino datum, quo prohiberentur Epiſcopi matrimonium inire. Neque ex traditione hoc jus divinum inferri poteſt: quia tametſi ſit traditio, quòd à temporibus Apoſtolorum clerici ſacris initiati Ordinibus continentiam ſervaverint, non tamen inde infertur, id eſſe de jure divino, ſeu ex Chriſti inſtitutione, quia præcepta Apoſtolica humana ſunt non divina, quapropter ſcripſit D Paulus *7. ad Corinth. 1 præcipio ego non Dominus*, unde ex traditione Apoſtolica non colligitur præceptum divinum, niſi aliundè ex materia, vel ex alijs indicijs innoteſcat.

4 Idque ex eo firmatur, quia in Concilio Ancyrano *c. 10.* habetur, Diaconos in ſua ordinatione fuiſſe proteſtatos, ac dixiſſe, velle ſe uxores habere, & non poſſe ſe continere: & dicitur etiam, quòd ſi ad nuptias venerint, maneant in miniſterio, eò quia Epiſcopus eis licentiam dederit. Omnes autem tacuerunt, & ſuſceperunt manûs impoſitionem, profeſſi continentiam, quòd ſi poſtea ad nuptias venerint à miniſterio ceſſare debere concluſerunt. Ex quo Concilio ſaltem colligitur, continentiam non eſſe jure divino annexam ſacris ordinibus: quia non eſt probabile, Concilium Ancyranum Apoſtolorum temporibus coactum in re tam gravi erraſſe, præſertim cum nullo Pontificia decreto talis error fuerit in illo Concilio notatus, qui tamen præteriri non debuiſſet, cùm ſit eccleſiæ maximè noxius.

5 Continentia igitur nonniſi jure eccleſiaſtico ſacris eſt annexa ordinibus, quia cum hæc inſtitutio non ſit de jure naturæ, nec divino, ut oſtenſum eſt, non poteſt oriri niſi ab ipſa eccleſia, cùm enim hæc inſtitutio ſit valdè honeſta, & conveniens ſtatui eccleſiaſtico rectè eccleſia eam inſtituit, imò id expreſsè traditur ab Innocentio 11. *in c. 49. ut lex 21. q. 1.* ubi cùm ſtatuiſſet, quòd ſi Epiſcopi, vel alij in ſacris Ordinibus conſtituti, uxores ducant, debeant ſtatim ſeparari, & pro tantis exceſſibus agere continuam pœnitentiam, & poſtea adſerens rationem ſubdit, prædictam copulationem eſſe contractam contra regulam eccleſiaſticam.

6 Rurſus Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. can. 9.* etiam refert in ſolum jus eccleſiaſticum continentiam ſacris annexam ordinibus; ſed eo ipſo quòd hujuſmodi continentia eſt de jure tantùm eccleſiaſtico ſacris annexa ordinibus, poteſt Pontifex ex magna aliqua, & juſta cauſa diſpenſare, ut Subdiaconus, vel etiam Diaconus matrimonium contrahat, quia Pontifex poteſt diſpenſare in ijs, quæ ſtatuta ſunt à jure eccleſiaſtico poſitivo: poteſt enim Pontifex diſpenſare in toto jure canonico, quia ipſe eſt legiſlator, qui ſicut poteſt legem condere, ita etiam ex juſta cauſa poteſt in lege diſpenſare. Neque obſtat, legem cælibatûs fuiſſe conditam à ſuis prædeceſſoribus, quia Pontifex eſt æqualis ſuis anteceſſoribus, & eiusdem authoritatis, & eſt major Concilio ſumpto ſine Pontifice; nec Concilium poteſt legem condere, quâ Papæ conferat poteſtatem diſpenſandi validè in eadem lege: nec poteſt Concilium definire, non poſſe Papam ſuper lege à Concilio condita diſpenſare, ut notant Covarruvias *p. 4. c. 6. §. 9. n 6.* Panormitanus *in c. ſignificaſti de elect. & alij.*

7 Immo addit Corduba *lib. 8 q. 8. & 9.* etiam eos, qui dixerunt Concilium eſſe ſupra Papam, non fuiſſe auſos negare, poſſe Papam in legibus Concilij diſpenſare; quia cùm Concilia non ſemper habeantur, expediens erat ad bonum eccleſiæ regimen, ut in legibus à Concilio ſancitis poſſet Pontifex, qui ſemper moraliter adeſt, ex juſtis cauſis diſpenſare: hinc præcepta, quæ Apoſtoli, ut Paſtores, & Rectores Eccleſiæ tulerunt pertinent ad ſolum jus humanum, ſeu eccleſiaſticum poſitivum, cujusmodi ſunt præcepta de jejunio quadrageſimæ, de obſervatione diei dominicæ, de bigamo non ordinando, de quo Apoſtolus *1. ad Timoth. 3.* & alia hujusmodi: cùm ſint hæc præcepta tantùm de jure eccleſiaſtico, quamvis ab Apoſtolis, ut Paſtoribus, & Rectoribus eccleſiæ lata, poſſunt à Pontifice immutari, abrogari, & ſuper illis diſpenſari, quia Pontifex in poteſtate juriſdictionis non eſt inferior Apoſtolis, & eſt æqualis D. Petro, cujus eſt ſucceſſor, ut notat Covarruvias in *4. decret. p. 2. c. 6. §. 3. n. 6.*

8 Quinimò poteſt etiam ſummus Pontifex ſecum directè diſpenſare in his omnibus, in quibus poteſt cum alijs, ut docet D. Thomas in *4. diſt. 20. q. 1. art. 3. quæſtiunc. 4. ad 3.* ubi verſus finem ait, poſſe ſummum Pontificem ſibi concedere indulgentias, ſéq; abſolvere a vinculo pænæ immediatè, & directè, adeóque etiam ſecum directè diſpenſare. Tum quia ut docet Suarez *lib. 6. de voto c. 9.* poteſt ſecum diſpenſare in votis à ſe emiſſis, ſiquidem diſpenſatio voti nihil aliud eſt, quàm quædam condonatio facta nomine DEI alicui homini per Prælatum eccleſiæ gerentem in terris vicem DEI, & condonatio non poſtulat diſtinctionem perſonarum: etenim qui habet à Rege facultatem condonandi omnibus debita, poteſt etiam ſibi condonare pecuniam debitam Regi.

9 Tum quia Pontifex eſſet deterioris conditionis cæteris fidelibus. Neque obſtat, quòd talis actus ſit juriſdictionis exercendæ in ſubditum, quia juriſdictio eſt duplex contentioſa una exigens partis citationem, probationem teſtium,

teſtium, & dicitur etiam jurisdictio coactiva, & punitiva, qualis eſt jurisdictio ad ferendam excommunicationem: alia verò eſt jurisdictio, tantùm directiva, & voluntaria, & talis eſt poteſtas diſpenſandi, quamvis prima jurisdictio contentioſa, & coactiva requirat neceſſariò diſtinctionem perſonarum, non tamen ſecunda, quam propterea poteſt quis in ſe ipſum exercere. Rurſus quia Pontifex quando diſpenſat cum omnibus fidelibus, utique diſpenſat cum ſe ipſo, quia comprehenditur ut caput in tota communitate fidelium, unde cùm diſpenſatio cadat ſupra communitatem; neceſſe eſt, cadat etiam ſupra ſe ipſum: & in hoc caſu diſpenſat eum ſeipſo, perinde ac cum alijs, & quidem directè.

10 Quia verò ad diſpenſandum in voto caſtitatis requiritur juſta cauſa, ſupereſt inquirendum, quænam ſint hujusmodi cauſæ juſtæ, ut diſpenſatio hæc legitima ſit. Certum eſt ad id requiri cauſam, quæ obſtet executioni voti, quia ut docet D. Thomas 2. 2. *q. 88. art. 12. in fin. corp.* ut diſpenſatio legitima ſit, debet redundare in Chriſti honorem, & eccleſiæ utilitatem: ratio eſt, quia tunc diſpenſatio fit à Prælato in perſona Chriſti, quatenus vicem gerit Chriſti Domini, ut deſumitur ex D. Paulo 2. *Corinth. 2. Nam & ego quod donavi, ſi quid donavi, propter vos in perſona Chriſti*: unde cum in perſona Chriſti Prælatus diſpenſet, debet legitima ejus diſpenſatio cedere in honorem Chriſti, & utilitatem eccleſiæ: quando autem deficit cauſa obſtans executioni voti, tunc non poteſt diſpenſatio cedere in honorem Chriſti, aut eccleſiæ utilitatem, quinimò deberet tunc votum impleri, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 88. art. 12. ad 2.* ubi expreſsè ait, irritam eſſe diſpenſationem factam in voto religionis nulla apparente cauſa obſtante: quinimò etiam quando votum commutatur in minus, requiritur cauſa obſtans executioni ejusdem voti, quia tunc in illa diminutione habetur aliqua partialis diſpenſatio voti, ut notat Sotus *lib. 7. de juſt. & jur q. 4. art. 3.* Hinc non eſt juſta diſpenſandi cauſa in votis, ſi vovens exhibeat pecuniæ ſummam, & nulla cauſa obſtans executioni voti intercedat, quia requiritur cauſa, quæ obſtet voti executioni: poſſet tamen eſſe commutatio, ſi eleemoſyna erogaretur, quæ eſſet æqualis obſequio divino exhibendo per votum. Quia verò hæc cauſa obſtans executioni voti poteſt accidere ex parte materiæ voti, vel ex parte ipſius voventis, ideò multiplex poteſt hujusmodi cauſa eſſe.

11 Primò igitur juſta cauſa diſpenſandi in voto, ſe tenet ex parte materiæ ejusdem voti, & tunc contingit, quando prudenter dubitatur, an res promiſſa ſit facta mala, vel inutilis, aut impediat majus bonum, & in hoc ſenſu intelligitur D. Thomas *2. 2. q. 88. art. 10. in corp. ad 3.* ubi ad juſtitiam cauſæ diſpenſandi ſe tenentis ex parte materiæ voti exigit, ut materia illa facta ſit mala, vel inutilis, vel ſaltem impediat majus bonum. Notandum tamen eſt, id non procedere, quando evidenter conſtat, rem promiſſam factam eſſe malam, aut inutilem, vel majus bonum impedire; quia tunc non eſt neceſſaria diſpenſatio: ſiquidem votum per ſe non obligat ex defectu materiæ, ratione cujus non eſt amplius de meliori bono: quamobrem id intelligitur, quando dubitatur, an materia facta ſit mala, vel inutilis, aut impediens majus bonum, ut explicat D. Thomas *2. 2. q. 89. art. 2. ad 3.*

12 Verùm hæc major bonitas ſpectanda in materia voti non tantùm conſiderari debet, ut eſt in ſe, ſed etiam quatenus obligat ex ſe: quòd ſi dubitetur, an jejunium promiſſum obſtet majori bono, tunc bonitas illius operis impediti, debet comparari ad jejunium, non ſolùm ut eſt actus ſolius abſtinentiæ, cujusmodi eſt jejunium in ſe præcisè conſideratum; verùm etiam ut eſt actus religionis ratione voti, alioquin bonum illud impeditum non eſſet omnibus conſideratis majus. Hoc autem non procedit in commutatione, ut notat Sotus *lib. 7. de juſtit. q. 4. art. 3.* & ratio eſt, quia per commutationem non tollitur vinculum voti, ſed eo manente tantùm commutatur ejus materia proinde ſufficit, ut bonum, in quod commutatio fit, ſit melius, vel æquè bonum, ac ipſum opus promiſſum in ſe tantùm ſpectatum.

13 Secunda cauſa etiam ex parte materiæ tunc habetur, quando dubitatur, an quis voverit? vel an votum obliget, eò quia non habuerit vovens intentionem ſe obligandi, vel ob defectum materiæ. Et deſumitur ex D. Thoma *2. 2. q. 99. art. 9. ad 3.* ubi docet, poſſe Epiſcopum diſpenſare, quando dubitatur, an materia juramenti ſit bona. Sunt tamen, qui cenſent in eo caſu, quo dubium eſt, an quispiam voverit, nullam eſſe neceſſariam diſpenſationem, eò quia votum tunc non obliget: & dicunt id procedere, ſi poſt ſufficientem adhibitam diligentiam adhuc qui dubitat, hæreat dubius, an votum emiſerit, & nituntur, eò quia in dubio ſit melior conditio poſſidentis; & in tali dubio voluntatem poſſidere ſuam libertatem, quia dubitatur de vinculo contracto per votum.

14 Verùm contraria ſententia aſſerens in tali dubio votum obligare, & eſſe cauſam diſpenſationis tutior eſt, quia in dubio tutior pars eſt eligenda; ex eo enim, quòd dubitans votum adimpleat, non ſe exponit periculo transgrediendi votum: ſin verò illud non adimpleat, quia poteſt contingere, ut illud emiſerit, ſe exponit periculo illud transgrediendi.

15 Neque obſtat regula juris, qua in dubio poſſidentis conditio dicitur potior, ac melior; quia id procedit in materia juſtitiæ, non verò aliarum virtutum. Præterea in dubio, an quispiam habuerit animum ſe obligandi, ſi certus ſit, ſe votum emiſiſſe, tenetur à fortiori votum adimplere, vel eſt opus diſpenſatione, quia in tali eventu omnes concedunt, votum obligare, quia quòd votum fuerit emiſſum, eſt certum; proinde tunc votum eſt materia diſpenſationis.

16 Tertia cauſa deſumitur ex parte voventis, quan-

quando votum leviter,& ex quadam potius animi facultate emittitur non præmiſſa prudanti,& matura dalibaratione : ratio eſt , quia votum eſt actus religionis obligans ſub mortali,& nonnunquam eſt perpetuum, quod ita acceptatur à Deo, ut diſpanſationi non ſit locus ; proinde exigit , ut prudanter, & maturè, ſau præmiſſa ſeria delibaratione fiat, ut deſumitur ex *c. 2. de voto. Nos autem ipſum à voto, quod in tenera ætate facilitate potiùs, quàm ex arbitrio diſcretionis emiſit, abſolvimus*, nnde Pontifax declarat, cauſam diſpanſandi à voto caſtitatis eſſe animi facilitatam, & levitaram vovendi. Quòd ſi ad talem lavitatem ſequeretur ingans difficultas voti implendi ob infirmitatem voventis, tune ea levitas raducitur ad cauſam obſtantam executioni voti. Hinc liquet, in votis puerorum emiſſis ante pubertatem poſſe dilpenſari atiam non patita alia cauſa , quia in puaris præſumitur animl facilitas , & lavitas in vovendo,imò & imprudantia;eò quia impubares careant maturo conſilio , & ita docet Covartuvias in *c. quamvis pactum 3. p. §. 1. num. 3.* ubi ait ex cauſa impubertatis concedendam eſſe juramenti relaxationem , quamvis jurans ſuarit proximus pubertati , & doli capax , quia tamarſi juramentum obliget ; ob imperfectam tamen ætatem conceditur abſolurio , quo fit, ut hæc vota à parantibus , vel Tutoribus poſſint irritari.

17 Quòd ſi votum emiſſum ſit mortis metu, tune procadendum eſt cum diſtinctione , val enim metus ille excluſit prudena conſilium, & maturam deliberationem , & tunc aſt ſufficiens cauſa diſpenſandi, quia defactu prndentis conſilij , & maturæ deliberationis præſumitur emiſſum ex levitate, & nimia facilirata : & quia defectus maturæ deliberationis præbet hanc cauſam diſpenſandi, nihil reſart qualitas matus inducentis ad vovendum. Val votum ex matura dalibaratione ſuir emiſſum , & tunc obligat , necaſt mataria diſpenſationis, quia cùm nulla injuria in eo voto emittando concurrarit ; imò matura deliberationa prudentis conſilij emiſſum ſuerit, non daficit ab obligatione. Tum quia Deus nonnunquam hunc morris timorem hominibus incutit , ut inda occaſionem habeant vovandi. Sufficiens eſt etiam cauſa diſpenſandi error circa cauſam impulſivam voti , vel quando aa cauſa ceſſavit , quia error,& caſſatio cauſæ impulſivæ valdè minuit voluntarium in oblatione voti.

18 Quarta cauſa ex parta ejusdem voventis eſt periculum transgrediendi votum , dummodo tala periculum oriatur ax ipſius ſtatu , eò quia difficulter vovens poſſit in tali ſtatu votum adimplere : ſi enim conjugatus vorum emiſerit caſtitatis aſt cauſa ſufficians diſpenſandi eum illo , ut poſſit debitum petere , præſertim ſi fœmina ob verecundiam illud non petat, quia tunc diſpenſatio redundat in honorem Chriſti , & ecclesiæ utilitatem , ne hominas manaant laqueis irretiti ; & ne vir , qui vovarat,ſacrilegium committat in conſummationa matrimonij. Hinc ſufficiens diſpenſandi cauſa aſt maxima difficultas voti implendi, & ſi imminaat periculum transgreſſionis , quia obligatio inducta pro charitate , non deber charitati adverſari : tunc enim diſpenſatio radundat in Chriſti honorem , & eccleſiæ utilitatem , ne ſcilicat per voti transgraſſionam Deoa offendatur , & ut vovantis conſulatur infirmitati ; & ex hac cauſa ſolet Pontiſex diſpenſare in votis religionis, & caſtitatis , ut habetur in *c. veniens qui cler. vel vov.* ubi Alaxander III. ob perieulum incontinentiæ diſpenſavit cum quadam fœmina, quæ caſtitatam voverat.

Deber tamen hæc difficultas voti implendi 19
oriri ax infirmitate, & vehementi paſſione voventis , quibus penſatis votum ſit ſervatu difficile, viribúsque impar : quia ſi perieulum orіretur ex malitia,val pravo voventis habitu,non aſſat ſufficiens cauſa hujus diſpenſationis : unde non eſt juſta cauſa diſpenſandi in voto non ludendi vehemens daſiderium ludandi ; nec diſpanſandi in voto caſtitatis , ſi tentatio ſubinde oriatur , ſed raquiritur , ut tentationes ſint frequentes , & vehementes, ac voventem eo trahant , ut aum exponanr paticulo transgrediendi votum , & à quo periculo vix poſſit ſe liberare, ac proptarea vitam ducat plenam moleſtiis , & nonnunqnam etiam ob easdem tantationes fuerit votum transgraſſus , quia runc redundat in Chriſti honorem , & eccleſiæ utilitatem , ut Deus non offandatur per ſrequentem voti rransgreſſionem , unde frequans lapſus ex fragilitate conſurgans aſt juſta cauſa diſpenſationis. Id tamen procedit da voto ſimplici caſtiſtatis, ex cujus obſervarione non dependet bonum publicum totius ordinis clericalis , aut religioſi ; non ita de voto ſolemni , quia ex ejna obſervatione dependet publicum bonnm totiua ordinis claricalis , vel religioſi , ur docet D. Thomas in *4. diſt. 28. q. 1. art. 4. in corp.*

Quinta cauſa etiam ex parte voventis eſt 20
difficultaa ingans ſuperveniens, caſu , quo talis non ſir, ut voti obligationam axtinguat, ut notat Abbas in *c. non eſt. num. 6. de vot.* Si enim quis à juvena religionem vovir , & ajus executionam ad quaſi ſenactutam diſtulit , adeò ut dubitari poſſit, an ob provectam ætatem valeat communes religionis obſervantias obire , tune tale dubium eſt ſufficiens cauſa ad diſpanſandum in rali voto raligionis. Pari pacto, ſi quispiam vovir Minimorum teligionem , in qua emittitur quartum votum abſtinendi à carnibus, & lacticiniis , ac ſarvandæ vitæ quadrageſimalis : ſi poſt emiſſum votum , in aliquam incidat infirmitatem, vel ita fiat dabilis ſtomachi', ut prudenter dubitetur , an poſſit vitam illam quadragaſimalam, nt par eſt, ſarvare, videtur hoc dubium ſufficiens cauſa diſpenſandi. Imò ſi vovans ratione voti nimiis conſcientiæ ſcrupulis vexerur , ut ſi quiſpiam vovit , ſe reeitaturum quotidie attantè , & omnino intagrè officium Beatæ Virginis , & poſtaa continuis angatur ſcrupulis , an attentè, & intagrè illud recitaverit , & paſſim ad excutiendos ſcrupulos illud repetat , nae adhue poſſit ſibi ſatisfacera, ſed magis implicetur,ac turbetur, tunc hujusmodi animæ moleſtiæ videntur ſuppeditare

juſtam

juſtam diſpenſaudi cauſam, quia votum potiùs obeſſe, quàm prodeſſe videtur voventi.

21 Sexta denique cauſa eſt neceſſitas boni communis, ſi enim Princeps caſtitatem vovit, & ad aommunem Reipublicæ pacem expediat, ut uxorem ducat, hæc neceſſitas boni communis præferenda eſt bono privato voventis, & eſt ſufficiens cauſa diſpenſationis, ut docet Cajetanus 2. 2. *q.* 88. *art.* 12. Sotus *lib. 7. de juſtit. q. 4. art. 3.* Juvat tamen obſervare, non eſſe juſtam cauſam diſpenſandi in voto caſtitatis, ane religionis neceſſitatē conſervandi familiam alicujus nobiliſſimi, niſi admiſceatur aliqua commutatio, adeò ut non fiat totalis diſpenſatio: unde neceſſitas talis familiæ conſervandæ eſt ſolùm cauſa ut admixta commutatione partim diſpenſetur, ut docet Navarrus *lib. 3. conſil. 1. de vot.* Poteſt enim contingere, ut cauſa, quæ ax ſe non eſt ſufficians ad merè diſpenſandum, fiat ſufficiens, ſi admixta ſit cum aliqua commutatione, adeò ut quò cauſa diſpenſandi fuerit major, eò minor raquiratur commutatio: & quò cauſa diſpenſaudi fuerit minor, eò major commutatio ſit neceſſaria, ut notat Cajetanus in 2. 2. *q.* 88. *art.* 12. *dub.* 2.

22 Hinc Pontifex raro omnino diſpenſat in votis, ſed ſolet ſamper admiſcere aliquam commutationam: quia raro invenitur cauſa ſufficiana ad omnimodam diſpenſationem: & per admixtionem cōmutationis declinantur ſcrupuli, qui de illius ſufficientia oriri poſſint. Prætaraa minor cauſa requiritur ad diſpenſandum in voto pœnali caſtitatis, aut religionis, quàm in abſoluto, aò quia votum pœnale ſit minua voluntarium.

23 Rurſus ſi ſimul adſint vincula voti, & juramenti, eaque axpreſſa, major requiritur cauſa ad diſpenſandum, non tamen ad commutandum: ratio diſcriminis aſt, quia per diſpenſationem extinguitur totaliter utrumque vinculum, quòd cùm ſit duplex eſt fortius uno, ideóque majorem cauſam exigit, ut materiam compenſet debitam duplici religionis vinculo: ſecus per commutationem neutrum vinculum tollitur, ſed transfertur in aliam materiam; & tunc ſufficit, ſi materia ſubrogata ſit æqualis matariæ promiſſæ, & juratæ, quia eadem manet duplici vinculo debita. Id tamen procedit, quando utrumque, votum ſcilicet, & juramentum eſt expreſſum: alioquin etiam in juramento facto DEO ſervandi caſtitatem implicitè includitur votum, & tamen eadem cauſa quæ ſufficit ad diſpenſandum in tali iuramento; etiam in mero voto: & ratio eſt, quia ſublata pat diſpenſationem promiſſione tollitur juramentum, tanquam acceſſorium: hoc autem non contingit, quando votum, & juramentum ſimul axprimuntur.

24 An verò poſſit Pontifex diſpenſare, ut Religioſus poſſit poſt emiſſam ſolemnam profeſſionem ex urgante cauſa uxorē ducere? Reſpondetur, communiorem ſententiam eſſe, poſſa Pontificem etiam in voto ſolemnis caſtitatis religioſæ diſpenſare ex cauſa tamen urgentiſſima, quæ concernat commune, & publicum bonum eccleſiæ, ita docent D. Antoninus *p. 2. tit. 11. c. 2. §. 9.* Vasquez *p. 2. diſp. 165. n. 140.* Azorius *tom. 1. lib. 12. c. 7. q. 1.* D. Bonaventura *in 4. diſt. 28. art. 2. q. 3.* & communiter Canoniſtæ in *c. cum ad monaſterium de ſtatu Monach.* ubi declaratur idem, quod in *c. votum de vot. & voti redemptione in 6.* nimirum ſolemnitatem voti ſola aecleſiæ conſtitutione inventam eſſe.

Ratio etiam eſt, quia commuua bonum eſt 25
præferendum privato, proinde ſi contingeret, ut Princeps paganus vellet Chriſti religionem amplecti, & procurate converſionem ſuorum ſubditorum, ſi ſæminam chriſtianam voto ſolemni Deo dicatam, ſeu ſanctimonialem in uxorem duxerit, videtur tunc tantum bonum publicum ſitum in converſione integri Principatûs præſerandum privato, & Pontifax poteſt tuna diſpenſare, ut fœmina, quæ amiſit ſolemnia vota religionis poſſit nubere: ſic etiam ad conſervandam communem Reipublicæ pacem, vel ad jus in regno ſuccedendi tuendum, ſi opus eſſet, ut Religioſua poſt emiſſam ſolemnem profeſſionem duceret uxorem, ax qua liberos ſuſciperat, poſſet Pontifex diſpenſare. Quinimò legimus defacto diſpenſâſſe, quia quoad valorem diſpenſationis eccleſiaſticæ eadem eſt ratio de voto ſolemni, aa de ſimplici, non enim ſolemne ex natura ſua majoram habet obligationem, quàm ſimplex, ſolemnitas enim voti eſt de jure eccleſiaſtico, in quo poteſt Pontifex diſpenſare.

Tum quia D. Thomas docet, poſſa Ponti- 26
ficem diſpenſare in voto caſtitatis annexo ordinibus ſacris, quod votum non minùs ſolemne eſt, quàm illud religioſæ profeſſionis, proinde poterit etiam ex præfatis cauſis diſpenſare in voto ſolemni religionis.

Quòd ſi dicas, eſſe diſcrimen inter votum 27
caſtitatis annexum ordinibus ſacris, & ſolemni profeſſioni religioſæ, eò quia hoc non poſſit tolli niſi ipſo etiam ſtatu raligionis ſublato à parſona, quod non aſt neceſſarium in voto annexo Ordinibus ſacris. Contra eſt, quia nil videtur obſtare diſpenſationi hujus voti incluſi in ſolemni profeſſione religioſa: etenim non obſtat traditio, quia etiam ſimplex votum interdum traditionam continet, quā non obſtanta diſpenſatur; nec obſtat voti ſolamnitas, cùm hæc ſolo jure ecclaſiaſtico introducta ſit, & Pontifex poſſit in jure eccleſiaſtico diſpenſare: non ipſa religionis natura, quia tametſi de illius eſſentia ſit caſtitas, non tamen eſt de illius eſſentia, ut qui ſemel Religioſus eſt factus, maneat ſemper Religioſus; nac obſtat conſecratio, quia ipſa benedictio non conſtituit Religioſum, poteſt enim hæc ſeparari etiam integra.

Quòd verò Pontifex nonnunquam diſpen- 28
ſaverit, ut Religioſus atiam poſt emiſſam ſolemnem profeſſionem ex urgenti aliqua juſta cauſa poſſit uxorem ducere, conſtat: ſiquidem in vita ſancti Laurentij Juſtiniani legimus, Juſtinianos omnes ad unum, aut ferro, aut morbo extinctos fuiſſe præter aliquos ſenes, qui ad ſobolem procreandam apti non erant: conti-

giſſe tamen, ut unus tantùm ſupereſſet Adoleſcens Nicolaus nomine apud Monachos Sancti Nicolai. Tunc Vitalis Dux Venetus impetravit ab Alexandro III. Romano Pontiſice, ut diſpenſaret cum Nicolao Monacho, ut ad reparandam ſamiliam Gentis Juſtinianæ, eique unicam filiam nomine Annam deſponderet: felici eventu inito matrimonio Nicolaus antea Monachus, ex Anna ſex filios mares ſuſcepit, & tres fæmellas; lætus mox tam proſperâ ſobole Nicolaus, Deóque gratias agens, non immemor prioris ſolemnis profeſſionis religioſæ à ſe emiſſæ, ædificato priùs apud Amianum cœnobio virginum ſub nomine ſancti Adriani, in quo ejus uxor Anna monaſticam vitam ſuſcepit, ad priſtinum monaſterium reverſus fuit Nicolaus, & ambo pluribus miraculis clarurrunt.

29 Ruſſus legimus etiam, Ramirum Arragoniæ Regem Monachum factum, cùm pater ejus ſine prole deceſſiſſet, Romani Pontificis authoritate è cœnobio aductum, ſceptróque regio ornatum uxorem duxiſſe, & ex ea ſuſcepiſſe filiam. Præterea de Caſimiro hujus nominis primo Poloniæ Rege Monacho antea Cluniacenſe, & jam Diacono, qui licèt ſolemnem profeſſionem religioſam emiſiſſet authoritate Benedicti XI. vel ut cenſent alij Clementis II. Romani Pontificis à voto, & profeſſione monaſtica abſolutus, & ad regnum ſuorum majorum evectus uxorem duxit, filiósque procreavit: ergo ex facto ſummorum Pontificum conſtat, juſtis de cauſis poſſe Pontificem diſpenſare, ut Religioſus poſſit etiam poſt emiſſam ſolemnem profeſſionem uxorem ducere præſertim cùm non videatur obſtare natura religionis, cui licèt per ſe conveniat caſtitas, nil tamen obſtat, quo minus poſſit Pontifex ex Monacho facere non Monachum, unde licèt Monachus, quamdiu perſeverat Monachus non poſſit non eſſe ſine voto caſtitatis; poteſt tamen fieri non Monachus, & non eſſe amplius adſtrictus voto caſtitatis.

30 Neque obſtat ipſa conſecratio, quia tametſi res ſemel Deo conſecrata paſſim in communes uſus verti jure non poſſit permanente formula conſecrationis, nihilominus poteſt ob gravem aliquam cauſam amiſſâ formulâ conſecrationis verti in communes uſus; hinc calix ſi conſecrationis formam amiſerit poteſt vendi, & emi, imò locari ad uſus profanos ſi juſta aliqua occurrat cauſa: ita religioſus quamdiu manet religioſus, ita eſt adſtrictus voto caſtitatis, ut nulla humana poteſtate etiam Pontificia fieri poſſit, ut conjugio utatur, eò quia pugnet uſus conjugij cum natura religionis, ut habetur in *c. cum ad monaſterium de ſtatu Monachor.* at Pontificia authoritate, ſi juſta ſubſit cauſa fieri poteſt, ut Religioſus deſinat eſſe Religioſus, & ex Religioſo fiat maritus ad ſobolem gignandam.

31 Quòd ſi dicas, ſacerdotem utpote conſecratum non poſſe non eſſe conſecratum; proinde nec Religioſum non poſſe non eſſe Religioſum. Contra eſt, quia ſacerdos eſt DEO conſecratus per characterem divinitus impreſſum, qui nunquam deletur: at Religioſus non eſt effectus Religioſus per ullum characterem, ſed per profeſſionem, aut tria vota religionis, ex quo liquet diſcrimen inter ſacerdotem, & religioſum profeſſum. Quòd ſi dicas in *c. cum ad monaſterium de ſtatu Monachor.* haberi ſtatui regulari adeo eſſe caſtitatem annexam, ut contra illam, nec ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgere. Reſpondent communiter Canoniſtæ, hoc textu tantùm concludi Monachum, quamdiu eſt Monachus voto caſtitatis ita adſtringi, ut fieri non poſſit etiam Pontificia authoritate, ut ſimul ſit Religioſus profeſſus, & non ſit adſtrictus voto caſtitatis: at poteſt Pontifex ex plenitudine poteſtatis facere, ut Monachus profeſſus non amplius maneat Monachus proinde non ſit ampliùs adſtrictus voto caſtitatis. Poſſet tamen adhuc objici, quia matrimonium ratum, & non conſummatum ſolemni voto religionis diſſolvitur, unde ſi ſolemne religionis votum poſſet Pontificia authoritate dirimi, ſequerentur duo incommoda; primum, ut poſſet quis duas habere uxores, etenim ſi Petrus poſt matrimonium ratum, & nondum conſummatum religionem approbatam ingrederetur, in qua ſolemnem etiam emitteret profeſſionem; & poſtea Pontificia authoritate juſtis de cauſis abſolutus à ſolemni voto religionis, poſſet aliam uxorem ducere, quo pacto duas ſimul uxores haberet.

Secundum incommodum eſt, quia ſi ſolem- 32
ne religionis votum nuptias tantùm contractas dirimit, ſequitur, quòd cùm votũ poſſit authoritate Pontificia relaxari, eo ipſo poſſit etiam Pontifex matrimonium ratum, & nondum conſummatum reſcindere. Sed contra negatur, primum incommodum ſequi, quia ſicut matrimonium per mortem naturalem alterius conjugis diſſolvitur, & alter ſuperſtes poteſt ad ſecundas nuptias tranſire, tametſi prior conjux ad vitam revocaretur, eò quia primum conjugium per mortem illam naturalem fuerit omnino ſolutum: ita matrimonium ratum, & nondum conſummatum per ſolemnem profeſſionem emiſſam in religione approbata dirimitur; quòd ſi Pontificia authoritate ex Monacho fiat non Monachus, poteſt aliam fæminam ducere, eò quia primum matrimonium fuerit omnino extinctum. Ad ſecundum incommodum reſpondent plures Canoniſtæ, matrimonium ratum tantùm, & nondum conſummatum poſſe Pontificia authoritate diſſolvi.

Si dicas, eſſe de jure divino, ne quis ex al- 33
tiore vitæ ſtatu ad inferiorem deſcendat, & ſtatum religionis eſſe conjugio altiorem, & præſtantiorem. Reſpondetur non poſſe Pontificem ſine juſta cauſa in hoc deſcenſu diſpenſare, bene tamen ob juſtam, & urgentem cauſam, ut ob communem Reipublicæ ſalutem præferendam bono privato: & tunc ſi eſt de jure divino, ne quis ex altiore vitæ ſtatu ad inferiorem deſcendat, Pontifex interpretatur hanc legem divinam non obligare, quando urget

get neceſſitas promovendi commone raipublicæ bonum, qood privatæ utilitati præfertur.

§. VIII.

An ſolus ſummus Pontifex poſsit diſpenſare ſuper impedimentis ſive jure naturali divino, ſive ſolo Pontificio dirimentibus matrimonium.

1 SOlet intar Doctores controverti, an poſſit Pontifex in ijs diſpenſare, quæ ſunt juris divini naturslia, proinde etiam in impedimentis jure divino matrimonium dirimentibus. Juvat obſervare, jus divinom naturale eſſe duplex unom reſpectivum, quod reſpicit humanam voluntatem, à qua oritur, & ex cujus ſuppoſitione inducit obligationem, cujusmodi ſunc vota, & juramenta: & aliud abſolutum ex ſolo divino arbitrio derivatum. Circa jus divinum reſpectivum communior ſententia cum D. Thoma *diſt. 38. q. 1. art. 4. quæſtiunc. 1. in corp.* eſt, tunc propriè, & directè non relaxari tollendo ejus obligationem, ſed tantùm indirectè tollendo fundamentum obligationis, etenim jus divinum eſt, ut qui votum emiſit, illud adimpleat: & hoc ſemper integrum manet: atqui Petrum emiſiſſe votum non eſt jus divinum, ſed aliquid, quod dependet ab humana volontate Petri, & hoc poſſunt Prælati impedire; ſed id non eſt propriè, & directè diſpenſare in jure divino, ſed tantum tollere fundamentum obligationis, quam homo actu humano, ſeu propria voluntate ſibi impoſuit: ſublato autem hoc fundamento evaneſcit obligatio voti.

2 Circa verò jus divinum abſolutum eſt major difficultas. Plures Canoniſtæ aſſerunt, poſſe Pontificem diſpenſare in quovis jure divino abſoluto, & poſitivo, ex gravi tamen, & urgente cauſa ſeclusis fidei articulis, & ita cenſent Panormitanus in *c. propoſuit de conceſſ. præben. num. 20.* Felinus in *c. quæ in eccleſiar. num. 19. & ſequent.* Decios *conſ. 112. num 3.* Plures itidem Legiſtæ in *l. manumiſſiones. ff. de juſtit. & jur.* & *l. 2. C. de ſervit.* id adſtruunt, ſed loquuntur confusè de lege divina poſitiva, & naturali, & nonnunquam ſub lege divina comprehendunt jus gentium: alij etiam loquuntur de diſpenſatione laxè, & impropriè, ut comprehendit interpretationem. Nititur hæc ſententia. Primò quia Pontifex poteſt diſpenſare in miniſterio confirmationis, ut nimirum ſimplex ſacerdos ſit miniſter hujus ſacramenti: cùm tamen de jure divino ſit ſolus Epiſcopus.

3 Secundò qoia diſpenſat defacto in reſidentia Epiſcoporum, ad quam ipſi jure divino tenentur.

4 Tertiò diſpenſat etiam in voto ſolemni, quamvis ſit ex divina inſtitutione, eò quia ſtatus religioſus fuerit à Deo inſtitutus. Quartò diſpenſat etiam in matrimonio rato, licèt quos Deus conjunxit, non debeat homo ſeparare. Additur etiam ratio, quia quando Pontifex ita diſpenſat non operatur poteſtate humana, ſed divina, & ſicut Deus poteſt hanc facultatem concedere homini: ſiquidem quod poteſt per ſe facere in hoc genere, poteſt facere per hominem: ſicut inter homines poteſt ſuperior inferiori concedere, ut in ſua lege diſpenſet: quod verò Deus hanc diſpenſandi poteſtatem dederit ſummo Pontifici, colligitur ex illis verbis: *Paſce oves meas: Quodcunque ligaveris, & ſolveris in terra, erit ligatum, & ſolutum in cœlis.*

Tum quia hæc diſpenſatio erat in eccleſia 5
valdè conveniens, cùm non poſſint homines accedere ad Deum ipſum, ut diſpenſet, cùm non gubernentur ordinariè per revelationes, licèt interdum hæ fiant miraculosè; unde pertinuit ad ſuavem Dei providentiam, ut hæc poteſtas ſuo in terris ineſſet Vicario: quemadmodum etiam nunc pertinet ad providentiam Pontificis concedere aliquibus inferioribus Epiſcopis, ut in partibus remotioribus diſpenſent ex juſtis cauſis in legibus Pontificiis.

Nihilominus communior ſententia docet, 6
cum D. Thoma *quodlibet. 4 art. 3. in corp.* Pontificem in hoc jure divino propriè non poſſe diſpenſare, quatenus diſpenſatio eſt juris relaxatio; ſed tantùm poſſe authoritate declarare, jus divinum in tali eventu, & occurſu circumſtantiarum non obligare, quod propriè non eſt diſpenſare, ſed legem interpretari. Idque deſumitur ex *clement. ne Romani de elect.* & *c. inferior diſt. 21.* ubi dicitur, quod inferior non poſſit legem ſuperioris tollere, & ex eo etiam firmatur, quia licèt per ſpecialem diſpenſationem non abrogetur lex abſolutè; nihilominus in tali ſpeciali caſu abrogatur, quatenus tollitur ejus obligatio: ita autem tollere obligationem legis pertinet ad ſolum conditorem legis. Tum quia id colligitur ex *c. ſunt quidam c. contra ſtatuta 25. q. 1.* ubi referuntur dicta Zoſimi, & Urbaoi Pontificum aſſerentium, Pontificem propriè non diſpenſare in jure divino abſoluto.

Præterea quia ex ſacris ſcripturis, & per- 7
petuo eccleſiæ uſu conſtat, legem naturalem, & divinam proponi potiùs humanis Magiſtratibus, ut certam, & immotam regulam, quâ homines gubernentur, non verò ut relaxentur, & eximantur aliqui ab ejus obligatione: alioquin nullæ eſſent in eccleſia regulæ immotæ ex quibus humana authoritas tanquam ex principio procederet. Tum quia ſi concederetur hæc in jure divino diſpenſatio nil eſſet firmum, & immutabile, nec eſſet major ratio diſpenſandi in uno potiùs, quàm in alio juris divini præcepto concurrentibus paribus cauſis. Præterea quia eatenus in lege humana diſpenſari poteſt, quia voluntas humana, à qua oritur, eſt mutabilis: divina autem voluntas, à qua lex naturalis derivatur, eſt omnino immutabilis, proinde non videtur in illam diſpenſatio cadere. Demum quia Pontifex non habet hanc poteſtatem, niſi à Chriſto Domino ſit illi ſpecialiter commiſſa: & hæc commiſſio non poteſt colligi ex ſacris ſcripturis, quia illa verba, *Paſce oves meas, quodcunque ligaveris, & ſolveris ſuper terram*, ſunt nimis generalia, & ex verbis

bis ita generalibus non debet inſerri conceſſio rei tam gravis momenti: ſiquidem propter ejus gravitatem exigebat potiùs ſpecialem conceſſionem.

8 Hinc Pontifices per verba illa generalia nunquam intellaxerunt poteſtatem ſibi datam diſpenſandi in jure divino ebſolutu, alioquin ſæpe uſi fuiſſent tali poteſtate, ſicut utuntur alijs poteſtatibus, quas habere cognoſcunt. Tum quia hæc poteſtas non cadebat in ædificationem eccleſiæ, ſed potiùs in ejus deſtructionem, cum everteret ejus unitatem, & conformitatem: ſiquidem accleſie per totum orbem eſt una tantùm, non ſolùm in fidei erticulis, verùm etiem in religioſo cultu, qui in ſacrificijs, & ſacramentis continetur, unde ſi hic religioſus cultus variari poſſet, decurſu temporis uniſormitas eccleſiæ deficeret: & quia Chriſtus nolla alia præcepta poſitiva eccleſiæ impoſuit præter illa, quæ pertinent ad fidem & ad ſacramenta, & ſacrificia, ſi in iſtis admitteretur diſpenſatio facilè eccleſiæ conformitas corrueret.

9 Neque fundamente, quibus contraria ſententia nititur, ſunt magni momenti; ad primum petitum ex eo, quòd poſſit Pontifex ſimplici ſacerdoti committere, ut miniſtret ſacramentum confirmationis, reſpondetur; inſtitutionem Chriſti non fuiſſe omnino limitetam ad Epiſcopum, ſed cum addito, ut ſolus Epiſcopus eſſet Miniſter Ordinarius, ut explicant Concilia: cum hoc autem rectè ſtat, poſſe ſimplicem ſacerdotem eſſe miniſtrum extraordinarium.

10 Ad ſecondum de reſidentiâ Epiſcoporum reſpondent eliqui Deum conceſſiſſe ſpecialiter hanc poteſtatem Pontifici, ut liquet ex uſu, & traditione eccleſiæ, quia cùm debeant Epiſcopi inſervire eccleſiæ, & bonum commune ſit præferendum privato, nonnunquam utilitas, & bonum communa eccleſiæ univerſalis exigebat, ut Epiſcopi adhiberentur etiam relictis proprijs particularibus eccleſijs ed bonum comune promovendum.

11 Putârim tamen obligetionem illem reſidendi oriri ex officio Paſtoris, & promiſſione in eo incluſe: atqui paſtor ſupremus poteſt cedere quaſi juri ſuo acquiſito, & curam ovium alij concadere pro tempora, & tunc ceſſat obligatio per mutetionem materiæ.

12 Ad tertium de voto ſolemni reſpondetur talem ſolemnitetē eſſe tantùm de jure eccleſiaſtico, proinde poſſe Pontificem in illo diſpenſare.

13 Ad quartum de metrimonio reſpondetur, indiſſolubilitatem ſolùm ſequi ad matrimonium conſummatum, non verò ed retum tantùm; illa enim eſt omnino indiſpenſabilis, non hæc, quæ nonnunquam ex juſtia, & urgentibus cauſis diſpenſari poteſt. Ad rationem, in qua dicebatur, quòd Pontiſex tunc non operetur poteſtate humana, ſed divina, reſpondetur verum eſſe, Pontificem authoritate divina diſpenſare, & relaxare vota, & juramenta; ſed id non eſſa propriè diſpenſara in lege divina, ſed ſolùm cedere jure divino Deo acquiſito per votum, & juramentum propter authoritatem, quam Pontiſex habet ad talem ceſſionem tanquam Oeconomus in terris, ſeu Diſpenſator.

14 Ad ultimum, quod addebatur, hanc diſpenſationem eſſe eccleſiæ utilem, & convenientem, reſpondetur, non poſſe eſſe utilem eccleſiæ: ratio eſt, quia præcepta divina poſitiva pauciſſima ſunt, & etiam facillima; proinde magis conveniens erat, ut immutabilia ſemper retinerentur. Tum quia bonum publicum præferendum ſemper eſt privato, & conducit ad commodum publicum, ne in jure divino ebſoluto detur hæc facultas diſpenſandi.

15 Quòd verò ad impedimenta naturali, ac divino jure matrimonium dirimentia attinet, quidam cenſent, poſſe Pontificem in illis aliquando in caſu aliquo ſpeciali diſpenſare, idque probant, quia poteſt caſus contingera, in quo expediet ob bonum totius regni, ut ſoror proprio fratri nuberet contra prohibitionem juris naturalis, & ita docent Angelus *V. matrimonium 3. imped. 18. n. 2.* Borgos. *de irregul. p. 6. tit. de ſponſ. n. 5.* Henriquez *lib. 12. de matrim. c. 9. n. 3.*

16 Alij verò procedunt cum diſtinctione, & conſtituunt diſcrimen inter impedimenta juris humani, & divini, ut in illis poſſit Pontifex diſpenſare, quando cum talibus impedimentis matrimonium jam eſt contractum, ut ſcilicet ex tunc matrimonium legitimetur in ſua radice, & ea diſpenſatio retrotrahatur: in impedimentis verò juris divini dicunt, tantùm poſſe diſpenſare ut iterum matrimonium contrahatur, & dicunt tunc diſpenſationam non retrotrahi, nec matrimonium legitimari in ſua radice, & ita docent Abbas in *c. per venerabilem n. 21.* qui filij ſint legitimi, & ibi Ancharanus *n. 23.* Alexander de Nevo *n. 24. & ſequent.* Felinus in *c. quæ in eccleſiarum n.* 12. de conſtit. & alij, quorum plures loquuntur de gradibus lega divina neceſſariò prohibitis, quos putant etiam hodie lega divina prohiberi; circa quod tamen eſt valde cavendum, quia cum aliqui in ea ſint ſententia, ut gradus conſanguinitatis, & affinitatis *Levit. 18.* fuerint olim jure divino prohibiti; ſint quoque nunc eodem jure vetiti, aſſerentes in nullo ipſorum poſſe Pontificem diſpenſare, quod ut hæreticum damnatum fuit in Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. de matrim. can. 3.* ibi: *Si quis dixerit non poſſe eccleſiam in nonnullis eorum diſpenſare anathema ſit.* Loquitur Concilium de gradibus conſanguinitatis, & affinitatis.

17 Tum quia ut docet Cajetanus 2. 2. *q. 154. art. 9. circa ſolutionem ad 3.* præcepta illa *Levitici 18.* prohibentia certos gradus in matrimonijs erant ſecundùm quid moralia, quatenus decentiam aliquam naturalem præſeferebat talis abſtinentia ab illis matrimonijs, revera tamen erant ſimpliciter judicialia, quia tendebant ad juſtitiam, & pacem Reipublicæ ſtabiliendam: ex eo enim, quòd inter conſanguineos prohiberetur matrimonium, erat hoc neceſſariò ineundum inter extraneos, per quarum conjunctionem pax propagabatur.

Præ-

18 Præterea quia *Levit. 18.* interdicitur matrimonium nepotis cum amita, vel matertere, cùm tamen non prohibeatur conjunctio neptis cum avunculo, quamvis ſint in eodem ſecundo gradu lineæ transverſæ inæqoalis: ex quo liquet, illam prohibitinnem non eſſe juris naturæ, ſed pertinere ad cœremoniam peculiarem hæbreici populi. Tum quia ibidem prohibetur conjugium eum uxore fratris defuncti, & non cum ſorore uxoris defunctæ, quamvis ſit idem prorſus affinitatis gradus: ſi enim hæc præcepta de gradibus conſanguinitatis, & affinitatis eſſent juris naturalis obligarent in univerſum ad vitanda matrimonia intra enndem grsdum inita. Demum quia Tridentinum, ur diximus *de matrim ſeſſ. 24. can. 3.* definit hæreticum eſſe aſſerere, non poſſe Pontificem diſpenſare in aliquibus gradibus prohibitis in *Levitico c. 18.*

19 Communis, & vera ſententia eſt, Pontificem in nullo impedimento, quod jure divino naturali matrimonium dirimir, poſſe diſpenſare: rario eſt, quia leges divinæ, ut notat Victoria *de poteſtate Papa num. 9. propoſit. 9.* ſunt in eccleſia, & Deus nullam reliquit in iisdem diſpenſandi poteſtatem: quamvis enim Deus præviderit, poſſe caſum occurrere, in quo rationi conſona eſſet diſpenſatio; nihilominus, quia præponderac huic bono inviolebilis illarum legum cuſtodia, noluit vism diſpenſationibus iſtis aperiri in matrimoniis: ita à pari, quamvis occurrere poſſit caſus, in quo diſpenſatio in impedimento juris naturalis eſſet expediens bono communi, & valdè neceſſaria, ut ſi matrimonium iniretur inter fratrem, & ſororem: nihilominus, quia ex illa diſpenſandi poteſtste plures fornicationes inter fratres, & ſorores oriren-rur, & pericula ſtatim imminerent tanti ſceleris committendi, ac tanta indecentia naturalis eſt in iis matrimoniis, ut præponderet hæc illi bono, quod ſequi poſſet ex facultate diſpenſandi ſuper impedimento jure divino natursli matrimium dirimente; ideo non debuit hæc diſpenſandi facultas concedi eccleſiæ: proinde Deus hanc diſpenſandi poteſtstem denegavit, & tantùm conceſſit, ut tunc facultas dsretur hujusmodi matrimonie ineundi, quando lex nsturalis conſervandi genus humanum ſtrictiùs obligaret: ut ſi ſoli parentes, & filij ſuperſtites eſſent in mundo; tunc poſſet Pontifex diſpenſare in impedimentis conſanguinitatis in primo gradu lineæ rectæ, quia meritò præſumitur, Chriſtum dediſſe illi poteſtatem pro hoc eventu, imò id absque diſpenſatione aliqua fieri licere docet Soto *in 4. diſt. 4. unic. art. 3. col. 11.* eò quia tunc ſtrictiùs urget lex naturalis conſervandi humanum genus: pro aliis tamen caſibus etiam pro pace, & bono communi tutius Regni non eſt præſumendum Deum dediſſe Pontifici hanc diſpenſandi facultatem.

20 Id etiam firmari poteſt ex uſu eccleſiæ, quæ in nullo eventu hactenus diſpenſavit, ut matrimonium parentum cum filiis, vel fratrum cum ſororibus iniretur. Quòd ſi dicas, nonnunquam Pontificem diſpenſâſſe, ut frater uxorem duceret ſororem, reſpondetur, id non conſtare, quod ſi contigiſſet procul dubio Pontifex diſpenſans fuiſſet ſecutus opinionem Doctorum tunc docentium ſolo jure Pontificio dirimi matrimonium inter fratres, & ſorores, cæterum qui ſentiunt jure naturæ eſſe irritum matrimonium inter quoſcunque aſcendentes, & deſcendentes, & inter fratres, & ſorores, docent etiam in iis gradibus non poſſe Pontificem diſpenſare; licet qui ſentiunt, aliquos ex iis gradibus inductos eſſe ſolo jure Pontificio, doceanc ſubinde eos diſpenſationi Pontificiæ ſubdi.

21 Cæterum quoties impedimentum jure divino naturali dirimit matrimonium, nequit Pontifex in eo diſpenſare: & quia in communi ſententia ex gradibus conſanguinitatis ſolus primus in linee aſcendentium ſcilicet inter parentes, & filios: & ſolus primus in linea transverſa, ut inter fratres, & ſorores dirimit jure naturæ matrimonium, ſequitur, in his duobus gradibus non poſſe Pontificem diſpenſare, bene tamen in aliis impedimentis jure ſolùm eccleſiaſtico dirimentibus ob ſupremam, quam in terris habet poteſtatem.

22 Hinc in impedimentis ſolo jure Pontificio dirimentibus matrimonium ſolus Pontifex poteſt diſpenſare: & ratio deſumitur ex eo, quia omnia hæc impedimenta dirimentia matrimonia ſunt jure communi inducta, in quo tanquam in lege ſuperioris non poſſunt inferiores ordinariè diſpenſare, non enim inferior poteſt in lege ſuperioris diſpenſare *c. inferior. diſt. 21. & clement. Ne Romani de elect.* & ita docent Oſtienſis *c. cum dilectio paulò poſt princ.* Gellego *de cognat. ſpirit. c. 2. num. 22.* Borgaſius *de irregul. p. 6. tit. de ſponſal.* Hinc nec Legatus Pontificis poteſt in hiſce impedimentis diſpenſare, quia Legatus etiam à latere circa diſpenſationes, ea tantùm poteſt in provincia ſibi concredita, quæ poteſt Epiſcopus in ſua Diœceſi, ut docent Gloſſa in *cap. quia circa V. à ſede e. quòd dilectio V. indulgentiam de conſanguin.* & Ioan. Andreas ibi *nnm 6.* Ancharanus *num. 4.* Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 6.* §. 10. *n.* 11. An verò inferior, ſi dubiter, an caſus indigeat diſpenſatione, poſſit tunc diſpenſare in lege ſuperioris? Reſpondent aliqui cum Layman *lib. 1. tract. 4. c. 22. n. 4.* & Caſtro Palao *tom. 1. tract. 3. diſput. 6. punct. 5 nnm.* 10. poſſe tunc inferiorem diſpenſare in lege ſuperioris, quia in tali caſu habetur præſumptio pro libertate, & dubitans non ſe exponit periculo transgrediendi legem.

23 Verùm tutior ſententia eſt, in tali dubio non poſſe inferiorem diſpenſare, in lege ſuperioris, quia ſuperior potiùs eſt in poſſeſſione, ne in ſua lege inferior diſpenſet, quod tamen procedit de dubio negativo, quando nulla occurrit probabilis ratio includens conſenſum, ut etiam quando quis ſpeculativè quidem opinatur, ſed practicè dubitat, an opus ſit diſpenſatione, tunc enim tutiùs eſt diſpenſationem petere à ſede Apoſtolica, & ratio etiam id ſuadet, quia inferior non debet ſe exponere periculo transgrediendi legem ſuperioris, & ex eo, quòd petat licentiam à ſuperiore non ſe exponit

tali periculo conſaquanter tanetur aam patara.
24 Quòd ſi dubium ſit poſitivum non exclu-
dens ptobabilitatem, putârim poſſe tunc di-
ſpenſare, dummodo probabilitas ſit fuodata,
& vera probabilitae dictans rem non indigere
diſpanſatione, quia tunc operator ex opinione
verè probabili, proinde non ſe exponit pericu-
lo peccandi, quoties enim eſt dubium poſiti-
vum non axcludens probabilitatem intrinſe-
cam, & extrinſecam, poteſt diſpenſandus abs-
que diſpenſatione operari, quia tunc ſequitur
opinionem ptobabilam, ut docet Barboſa *de po-
teſt. Epiſc. p. 2. alleg. 35. n.* 18.
25 Dubitari tamen poteſt, an ſi Nuntio Apo-
ſtolico concedatur, ot in ſua Provincia poſſit
diſpanſare, in ordine ad contrahendum matri-
monium In tertio, & quarto gradu ſimplici, &
mixto, intelligatur hæc ſacultas etiam de gradu
tattio ſimplici absque eo, quòd concurrat quar-
tus, & reſpondetut affirmativè: quia tuoc fa-
cultas diſpenſandi ſe extendit ad tertium gra-
dum, ut verba conceſſionis ſonant, proinde ſub-
ijcitor etiam tertiue gradus ſimplex ſine con-
curſu quarti tanqnam diſpenſabilis eidem ſa-
culiati; conſequenter poteſt Nuntius diſpenſara
ſuper ipſo ſeorſim à quarto: tum quia ſi noo po-
teſt diſpenſat e ſuper ipſo ſeotſim à quarto facul-
tas diſpenſandi eſſet tantùm ſuper quatto, idqua
ex eo evincitur, quia ſi in contrahentibus con-
curtant ſimnl quartus, & qointos gradus non in-
digent diſpenſatione *c. fin. de conſangnin. & affin.*
ſiquidē attenditut ſolne gradus magis remotus,
unde cùm ſit conceſſa facnltas diſpenſandi ſuper
tettio gradu, debent verba intelligi, ut ſonant
de tertio ſeorſim à quatto. Tum qnia ſi Pon-
tiſex noluiſſet concedera facultatem diſpenſan-
di in tettio ſeorſim à quatto, ſed ſolùm in ter-
tio, & quarto conjunctim illa verba in diſpen-
ſatione poſita in *tertio* ſuperflueteor, quia ſatis
ſe explicâſſet Pontiſex dicendo *in quarto ſimpli-
ci, & mixto*, quia hæc verba ſufficienter com-
prehendunt ſolum quartum ſimplicem, & quar-
tum mixtum, ſeo conjunctum cum tertio, quia
quattus mixtus involvit etiam tertium: atqoi
verba ita ſunt ſumenda, ut non ſint ſuperflua,
ſed aliquid operentur *c. ſi Papa de privil. in 6.* &
l. ſi ſtipulatus, init. ff. de uſur. & ita cenſuit Ro-
ta coram Puteo *decis.* 191. *n. 7. lib.* 1. & *deciſ.*
345. *n. 3. p. 3. recent.* cùm igitur Pontiſex in
facultate conceſſa Nuntio diſpeoſandi ſuper
gradibus conſanguinitatis, dicat in *tertio, &
quarto gradu ſimplici, & mixto* illa priora verba
in tertio, ut aliquid operentur, debent ſignifi-
care poſſe Nuntium vi facultatis ſibi conceſſæ
diſpenſare in tettio ſimplici, ſau ſeorſim à quar-
to. Tum quia id ſatis declarant illa adjectiva
numari ſingularis *ſimplici, & mixto*, quæ reſe-
runtur ad utumque ſubſtantivum, nempe ad
tertium. & quartum, ut docent Baldus *in l.* 1.
C. de legit. hared. Bartolus *in l. cum filio ff. de
legat.* 1. Alexander *in l. metum. § licet ff. quod
metus cauſ.* ſiquidem qualitae ſubſequene qua-
lificat omnia præcedentia *l. quæſitum §. 1. ff. de
leg.* hinc qualitas ſimplicie, & mixti afficit u-
trumque gradum tettium ſcilicet, & quartum,
adeò ut utarque ſive ſit ſimplex, ſive mixtus
cadat ſuper facultate diſpenſandi. Idque ex eo
etiam firmari poteſt, quia cùm poteſtas diſpen-
ſandi ſit beneficium Principis, debet latè inter-
ptetari, proinde quantum patitur ipſa ver-
borum ſignificatio, ut docant communiter cum
Gloſſa in *c. Hi qui V. in poteſtate in fin.* 15. *q.* 8.
& in *c. dudum V. beneficia de præbend. in 6.*
Non tamen ex eo, quòd Nuntius poſſit di- 26
ſpenſate in tettio, & quarto gradu ſimplici,
& mixto ſequitur, poſſe diſpenſare concurrente
ſecundo, & quarto, qnia tametſi remotior gra-
dus trahat ad ſe proximiorem, eſt nihilominus
hic exprimendus pro obtinenda diſpenſatione
juxta conſtitntionem Pij V. quæ eſt 13. *in 2.
tom. Bullar.* ot etiam notat Pyrrhus. Corradus
in *prax. diſpenſat. Apoſtolicar. lib. 7. c. 7. n. 65.*
Tum qnia eo ipſo quòd gradus proximior con-
currit cum remotiori, augator texa littararum
Apoſtolicarum, & ſolvitur major compoſitio;
proinde debet in ſupplicatione axptimi pro im-
petranda diſpenſatione, quia non vanit ſub ſa-
cultate diſpenſandi, niſi de ipſa fiat ſpecialis
mentio, tametſi oon ſit pro ipſa necaſſaria di-
ſpenſatio, ſed tantùm litteræ declaratoriæ ſuper
oon obſtantia, ao autem ipſo quòd debet ex-
primi, eſt ſpeciali ootâ dignus, conſequenter
oon venit ſub facultate diſpenſandi, niſi in ſpe-
cie exprimatur *l. eos C. de aqua duct.* ut notat
Aflict. *deciſ.* 111. *n.* 9.
Quamobrem quia verba exprimantia facul- 27
tatem diſpenſandi non ſe extendunt ad ſecun-
dum gtadum, eò quia illa adjectiva *ſimplici &
mixta* referantur tantùm ad gradus expreſſos,
ſeu ad tertinm, & quartum, ſaquitur, quòd
ad ipſos tantùm reſtringantur, ut notat Gloſſa
io *c. dilecto V. vim vi de ſent. excommun. in 6.*
& Rota Romana *deciſ. 768. n. 3 p. 3. recent.*
Tum quia conceſſiones non debent extendi ul-
tra verborum ſignificationem *l. 1. ff. de jur. im-
mun. l. vocatio. ff. de muner. & honor. c. petiſti
de privileg.* & notant Felix io *c. auditis n. 10.
de præſcript.* & Innocentius in *c. dilecto de offic.
Archidiac.* & quia verba in conceſſione nullo
modo exprimunt ſecundum caſum, non debet
conceſſio ad illum extendi.
Quòd ſi dicas, id verum eſſe, ſi ſecundus 28
oon trahatur à quarto, quia ſi trahatur, ſequi-
tur quartum. Contra eſt, qnia verba in con-
ceſſione non loquuntur de querto mixto quo-
modocunqua cum alio, ſed expreſsè de quarto
mixto cum tertio, quia verba accipienda ſunt,
ut ſonant, & de mixtinne illorum graduum,
qui exprimuntur: neque quòd ſub ſimplici con-
tineatur etiam mixtum in materia ſavorabili,
ut eſt præſens *l. ſi. ita init. ff. de liber. & poſth.*
ſequitur, ſecundum contioeri io qnarto, quia id
tantùm procedit, quando in diſpanſatione fit
mentio de utroque ſimplici, ex quo componi-
tur mixtum: in caſu autem noſtro mixtum non
componitur ex ſecundo ſimplici, & quarto ſim-
plici, ſed ex quarto & tertio ſimplici, unda
cùm in conceſſione non fiat mentio de ſecundo
gradu, non continetur ſub quarto mixto ex
quarto, & ſecundo.

§. IX.

Digitized by Google

§. IX.

An quando legi eccleſiaſticæ apponitur clauſula, niſi in ea diſpenſetur, *poſſit tunc inferior diſpenſare in lege ſuperioris.*

1 PRocedit quæſtio de lege eccleſiaſtica emanata à Pontifice, vel Concilio generali, in qua non poteſt inferior diſpenſare, & quæritur, an ſi adjicietur clauſula, *niſi in ea diſpenſetur*, & non explicetur, à quo facienda ſit diſpenſatio, poſſit tunc Prælatus inferior, ut Epiſcopus diſpenſare virtute ejusdem clauſulæ in lege ſuperioris tam Pontificis, quàm Concilij generalis. Quamvis omnis lex eccleſiaſtica etiam Concilij Generalis dicatur Pontificia, & emanare è Pontifice: nihilominus ex legibus eccleſiaſticis aliæ tribuuntur ſpecialiter Pontifici, & aliæ Concilio generali, idque ratione originis, ex qua ejus materia ortum ducit: ſi enim oriatur à Pontifice, eò quia hic primus fuerit, qui legis materiam Concilio diſcutiendam propoſuerit, dicitur lex iſta Pontificia, quamvis à Concilio diſcuſſa, eò quia ſuam traxerit originem à Pontifice: è contra ſi materia legis orietur ex Concilio, eò quia Concilium materiam talia legis primùm examinandam, & definiendam propoſuit, dicitur lex Concilij, quamvis firmitatis robur accipiet à Pontifice, nulla enim lex eccleſiaſtica ſuum ſortitur valorem, niſi approbetur, & firmetur à Pontifice. Ad dignoſcendum verò, quænam leges ſuam à Pontifice traxerint originem, & quæ à Concilio; obſervandum eſt, quòd ſi Pontifex legem ſervandam proponat, nullâ factâ Concilij mentione, tunc Pontifex illam proponit ut ſuam: ſin verò eam ſervandam proponat authoritate Concilij, tunc proponit eam ut legem Concilij, & vult eam acceptari ut talem: ſigna verò cognoſcendi leges proponi authoritate Concilij ſunt, quando proponuntur his, vel ſimilibus verbis *Sacro approbante Concilio: Authoritate ſacri Concilij: Decernente nobis cum ſacro Concilio: Definimus ex conſilio Concilij: Statuimus cum conſilio Concilij*, quia cùm conſenſus ſit actus voluntatis, immediatè influit in legem per modum obligantis: conſilium verò, cùm ſit actus intellectûs, importet remotum tantùm influxum in legem per modum dirigentis, & conſulentis. Rurſus juvat obſervare diſcrimen inter præpoſitiones *Ex*, & *In*, quando enim in ipſa canonis ſubſcriptione adjicitur *Ex Concilio*, tunc lex cenſetur originem trahere ex Concilio, ſiquidem particula *Ex* denotat proximam cauſam: ſecus ſi dicatur *in Concilio*, & Concilio interfuit Pontifex, cenſetur originem traxiſſe ab ipſo Pontifice, qui eſt caput generalis Concilij, & tunc per hæc verba *in Concilio* tantùm ſignificatur locus, in quo Pontifex talem legem condidit, nimirum in Concilio.

2 Si igitur in lege emanata à Pontifice addatur hæc clauſula, *niſi in ea diſpenſetur*, & non explicetur, à quo facienda ſit hujusmodi diſpenſatio, tunc lex eſt ita ſervanda, ut poſſit Prælatus inferior, ut Epiſcopus in ea diſpenſare ex juſta cauſa, quia per illam clauſulam, *niſi in ea diſpenſetur*, cenſetur Pontifex tacitè concedere Prælato inferiori facultatem diſpenſandi in ea lege, ſi juſta cauſa occurrerit, & ita docent communiter Canoniſtæ. Ratio ex eo deſumitur, quia nullum debet in lege verbum admitti otioſum, & quod ſuum non habeat effectum, ſeu aliquid operetur: ſin verò verba illa, *niſi in ea diſpenſetur*, non intelligerentur de diſpenſatione facienda per Prælatum inferiorem nullum ſortirentur verba illa effectum, nilque operarentur, & eſſent prorſus otioſa, quod non poteſt dici, quia nullum verbum otioſum, & fruſtraneum præſumitur legislator inſerere ſuæ legi.

3 Quòd verò hujusmodi verba forent otioſa ex eo liquet, quia cum certum ſit, poſſe ſummum Pontificem in ſua lege diſpenſare, fruſtra ponerentur verba illa, *niſi in ea diſpenſetur*, ſi per hanc clauſulam Pontifex non intelligeret concedere inferioribus Prælatis poteſtatem diſpenſandi: hoc pacto communiter Canoniſtæ explicant præfatam clauſulam, quæ etiam ponitur ut regula univerſalis, excipitur tamen, niſi lex ſuperioris obliget ſolum Prælatum inferiorem, tunc enim non præſumitur mens ſuperioris eſſe, ut Prælatus inferior, poſſit ſecum in propria cauſa diſpenſare, quia tametſi id non repugnet, cùm etiam ſupremus legislator ſecum diſpenſet, non tamen abſque urgente cauſa eſt id admittendum. Quòd ſi lex non obligaret ſolum Prælatum, ſed ſimul cum Prælato etiam communitatem, tunc Prælatus inferior ex eo, quòd directè & immediatè diſpenſaret cum tota communitate, indirectè, & mediatè ſecum etiam diſpenſaret, cum & ipſe pertineat ad communitatem, cujus eſt caput.

4 Excipitur etiam, niſi lex ſit ſolius Pontificis, quia ſi eſſet Concilij alicujus generalis, tunc ut illi derogaretur, neceſſariè eſſet expreſſa mentio, nec ſufficeret tacita, & implicita Pontificis conceſſio, ut docet praxis: neque verba illa, *niſi in ea diſpenſetur*, cenſenda eſſent tunc otioſa, quia id operantur, ut non ſit poſtea opus ſpeciali mentione Concilij, quando Pontifex diſpenſationem talis legis concedit.

5 Non tamen Epiſcopus jure ordinario poteſt diſpenſare in lege Concilij, vel ſummi Pontificis, quoties facultas diſpenſandi non adimitur: ratio eſt, quia quando lex ſancitur à Pontifice, vel Concilio, & non conceditur diſpenſatio, ſeu non ponitur clauſula illa, niſi in ea diſpenſetur, non poteſt Epiſcopus diſpenſare, ſed cenſetur diſpenſatio reſervata, eò quia ex regula generali inferior non poteſt diſpenſare in lege ſuperioris, & ita docent Ugolinus *de poteſt. Epiſc. c. 57. §. 1.* Barboſa *de poteſt. Epiſc p. 2. allegat. 23. n. 18.* Gratianus in *diſcept. forenſ. c. 397. n. 33.* hinc ſolius Pontificia eſt diſpenſare de poteſtate ordinaria in impedimentis matrimonium dirimentibus, quia hæc impedimenta poſita fuerunt decreto Pontificio, vel ſtatuto Concilij generalis, in cujus lege tanquam ſuperioris non poteſt Epiſcopus, qui

qui inferior aſt, diſpenſare, quia inferior non hsbat jurisdictionem in ſuperiorem, excipirur tamen, niſi matrimonium fuiſſet jam poblicè initum, & impedimentum eſſct omnino occultum, nec ad Pontificem fecilis peteret aditns ob inopiam, vel locorum diſtantias, & ex ſeparatione contrahentium ſcandalum eriretur: quia tunc infarior poteſt uti apikeja & interpreiari lagem ſuparioris, ne ſequantur illa incommoda, & ſcandala, quæ Pontifex non vult, uc ſequantur, & ao ipſo, quòd Pontifax præſumitor nolle hujusmodi ſcandala, quæ orirantur ex ſeparationa conjugum, præſumitur dare facultstem inferiori Prælato diſpenſandi pro tali caſn; quie facultas hæc diſpenſandi eſt medium neceſſarium ed cevends illa ſcaodsla, na ſequantur: & qni vult finem, virtualitet vult etiem media, ſine quibus non poteſt haberi confecutio finis, & ita docant Baldus *l. omnes populi num. 8. de juſtit. & jur.* Rebuffus in *prax. benefic. tit. de diſpenſat. ad plura beneficia num. 30. & ſequent.* Lambertinus *de jure patronat. lib. 2. p. 1. q. 7. art. 19. n. 2.*

6 Tum quia urget tunc graviſſima neceſſitas, ut inferior diſpenſet in lege ſuperioris, ne qui contraxerunt, cùm non poſſint Pontificem adire remedio deſtituantur, & cogantur cum publico ſcandalo ſepsrati, & præſertim ſi prolem jam ſuſceperint, quæ parentibus deſtituta commodè educari non poteſt: ut atiam ſi alter tantùm conjux conſcius ſit impedimenti, quod cùm ſit occultom probara non poſſit, imò nec illud dategera absque proprij honoris datrimento, & famæ jactura: quinimò ſi uterque conjox ſit conſcius impedimenti, & non poſſiot illud probare, nec poſſint ſepareri ſine ſcandalo, & iotarim immineat paticulum incontinentiæ; ne Deus offendatur, & ut ſcandala impediantor, præſumitur Pontifex tunc concedare fecultatam Epiſcopo, ut tali urgenta necaſſitate poſſit diſpenſare. Tum quia ſi Epiſcopus non poſſec tunc in illis impedimentis diſpenſare id oriretur, quia Pontifex ſibi tantùm reſervavit hujusmodi diſpenſationem: ſed non videtur variſimila quòd in caſu tantæ naceſſitetis, nolit, ut Epiſcopus diſpenſet: etanim hæc reſervatio fit ob bonum reipublicæ regimen, & cauſa chsritatis exercendæ, ne ſaquantor plura incommoda: atqui eſſet contra charitatem, & ſuavem acclesiæ gubernationem ſi in teli caſu, quando eliter ſcendala, & peccate vitari non poſſunt, deberent homines ramedio deſtitui, eò quie Prælatus ioſerior non poſſet diſpenſare.

7 Neque tunc Prælatus inferior propriè diſpanſat in lege ſupetiotis, nac exercet jurisdictionem in ſuum ſuperiorem, ſed tantùm per epikeiam interpretatur lagam ſuparioris eſſe, ut urgenta tali neceſſitate ed evitanda publica ſcandsla, & peccata, poſſit inferior diſpenſera.

8 An verò Epiſcopus absque ulla dalagatione poſſit diſpanſare in legibus ſummi Pontificis, ſi non conſtet à Pontifice reſtrictam fuiſſe illius poteſtatem, non conveniunt Canoniſtæ. Plures affirment, aò quie Epiſcopus perinde ſit Paſtor Ordinarius in ſùe Diœceſi, ſicut Pòotifex in toto orbe, tamatſi Epiſcopus ſubijciatur Pontifici: ax quo inferunt, in iis, in quibus Pontifex non limitet ajus jutisdictionem, habere poteſtatem ordinariem, ac poſſe diſpenſare in omnibus caſibus non reſervatis Papæ, perinda ac Confaſſarius potaſt abſolvere ab omnibua peccatis non teſervatis Papæ, & Epiſcopo. Idque videtur etiam deſumi ex *c. nuper de ſent. excommun. in 6.* ex eo enim, quòd Pepa ſibi non reſervet abſolutionem excommunicationis, ex illo textu poteſt inferior Prælatus ab illa ebſolvata: hinc inferunt à pari: ergo eo ipſo, quòd Pontifex non reſervat ſibi diſpanſationem, videtut poteſtatem diſpenſandi concedere infariori Prælsto.

9 Secundò quie gravius eſt diſpenſara in votis, quàm in legibus, leges ſiquidem ſunt merà humanæ, & vota obligant jora divino, & neturali: etqni Epiſcopus potaſt diſpenſara in omnibus votis non reſervetis ſuperiori, proinda è fortiori in legibus ſuparioris.

10 Tertiò quia in lagibus feſtorum, & jejuniorum diſpenſet Epiſcopus, proinde poteſt etiam in eliis lagibus Pontificiis diſpanſera, in quibus diſpenſatio non eſt expreſsè illi prohibita.

11 Quartò quia diſpenſatio in legibos ſuperioris, quando hæc axpreſsè non prohibetur, vidatur moraliter neceſſaria ad boaam populi gubarnationam: atqui hæc gubarnetio committitur Epiſcopo, proioda eidem atiam concaditur facultas hæc diſpenſandi: ite docat præ cætaris Baſilius Pootius *in relect. de ſacram. confir. p. 4. c. 3. num. 5.* edhærent atiam hnic ſantantiæ Vega in *c. 4. de judic. §. de adulter. num. 41.* Marchinus *de ſacram. tract. 1. p. 2. c. 3. n. 19.* Monata *commut. ult. volunt. c. 5. n. 350.*

12 Nihilominus contraria ſententia negativa communior eſt, & verior, ac propterea eidem adhærendum cum D. Thoma *p. 2. q. 97. art. 4. ad 3.* ubi expraſsè eit, io lege humene publice oon poteſt diſpenſara niſi is, à quo lex authoritatem hsbet, vel is, cui ipſe commiſerit, & cum D. Thoma ſentiunt, ſarè communiter Doctores, quorum plures congerit, & ſequitut Suarez *lib. 3. c. 14. num. 4. de ſacrament.* Hinc nullus inferior poteſtatam habat diſpenſandi in legibus ſuperioris, niſi ſuperior expraſsè, vel tacità id ei concedat, & daſumitur ax *c. inferior diſt. 21. & ex c. cum inferior de majorit. & obedient.* ubi expreſsè dicitur, non poſſa ſuperiorem eb inferiore abſolvi: & etiam ex *clement. Ne Romani de elect. & electi poteſt.* ubi Clemens V. declarat, lagam ſuparioris non poſſe tolli, oeque in ee diſpenſari per infariorem. & id vel maximè procedit, ot ibidam ootat Gloſſa *V. inferiorem*, quando inferior à tali ſupariore poteſtatam recipit. Ratio eſt, quia inferior noo habet potaſtatam in ſupariorem, ſad potius è contra ſuperior potaſtetem habat in inferiorem; cùm inferior ſuparioti ſubijciatur, proinde noo poteſt inferior propria authoritate diſpanſara in legibus ſupariotis; quia id perinde eſſet, ac exetcere poteſtatem arga ſuperiorem: eſt enim

diſpen-

diſpenſatio actus juriſdictionis, & relaxationis juris inducti pec legem: ſad juriſdictio non exercetur in ſuperiorem, præſertim à quo juriſdictio darivatur in inſeriorem.

13 Prætataa ſunt multa, in quibus daſacto vi ordinariæ poteſtatis Prælati inſariores nō poſſunt diſpanſara in lagibus Pontificiis: tametſi aacum diſpanſatio non ſit axpreſsè ais prohibita. Tum quia quamdiu voluntas ſuparioris lege explicata non ravocatur, ſampet obligat, quia obligatio tamdiu perſavarat, quamdiu non revocatur: atqui voluntas ſuparioris lege explicata, & quæ obligat, non poteſt per inſarioram revocari; unda quandiu hæc voluntas ab ipſo ſuperiore non ravocatur, ſampet obligat, quia ex voluntata ſuperioris ſormaliter depandat obligatio legis, quòd varò inferiot non poſſit ſuparioris voluntatem ravocare, ax eo liquet, quis non habet in illum juriſdictionem: unde requiritur in inferiore implicita ſaltam poteſtas ſibi à ſupariore conceſſa, cùm enim inſerior nullum habeat jus in voluntatam ſuperiotis, non poteſt illam revocare, niſi pat poteſtatem ſibi ab ipſo ſupariore concaſſam: ſed ex vi Ordinariæ poteſtatis, quam inſatioc accipit ad gubarnandos ſubditos, non accipit ullam poteſtatam implicitam, val explicitam diſpanſandi in omni lege, & voluntata ſuparioris; quia inſarior eam tantùm poteſtatem canſatur implicitè accipare à ſuperiote unà cum ipſo officio gubarnandi, quæ nacaſſaria eſt ad rectum, & ſuave ſubditorum regimen: atqui ad hoc regimen non eſt neceſſaria potaſtas diſpanſandi in omni lege, & voluntare ſupatiocis: quinimò ad rectum regimen potiùs pertinet, ut non poſſit inſatior cùm ſuis ſubditis diſpanſare in omnibus lagibus, in quibus potaſt ſuparior, ut nimirum debita ſervarur ſubordinatio inſerioris cum ſupariora, quæ ad ractam gubetnationam neceſſaria eſt.

14 Hinc ad primum fundamentum oppoſitæ ſantentiæ petitum ex *c. nuper de ſent. excommun. in 6.* reſpondetur, eſſe diſccimen inter abſolutionem à canſuris, & diſpanſationem in lagibus ſuperioria; quia abſolutio à cenſuris non eſt contra, aut præter lagam ſuperioris; ſed ſacundùm illam: Canones enim inſtituerunt cenſuras, ut homines cotrigerentur, proinde qui non ſunt cocrecti, poſſunt cenſuris puniri, ut atiam alijs pœnis affici: ſecus qui jam ſunt corracti, non poſſunt puniri: quòd ſi poſt cenſutas inflictas corrigantur, ſunt ſtatim abſolvandi à Parocho, niſi abſolutio ſir raſarvata ſuparioti: & hæc tatio aſt, cur unà cum officio concedatut inſatiori poteſtas abſolvendi à cenſutis, quando earum abſolutio non aſt expreſsà taſervata ſupariori. Sacus diſpanſatio eſt contra legam, qua ratione in *c. cum illarum de ſent. excommun.* dicitur eſſe difficiliot diſpanſatio, quàm abſolutio.

15 Tum quia abſolutio à cenſura præſertim ab excommunicatione, ordinatur ad bonum ſpiritula animæ, quia talis abſolutio naceſſaria eſt ad uſum ſacramentorum, quapropter ex praxi eccleſiæ, & inolita conſuetudine intelligitur conceſſa, quoties axpreſsè non raſatvatur: hinc non ſolùm Epiſcopo, ſed atiam Parocho cenſatur conceſſa ſacultas abſolvendi à cenſura canonis, quotias expraſsè non reſervatut ſuperiori: & taman nemo dicet, poſſe Patochum diſpenſare in omni lage canonica, ſi hæc non ſit ſpacialiter reſarvata. Ad ſacundum daſumptum ax eo, quòd majus ſit diſpenſare in votis, quàm in lagibus humanis, reſpondetuc, eſſe itidem diſcriman, quia diſpanſare in votis non eſt diſpenſara in lega naturali, & divina, immo naque in humana propriè ſumpta, ſed tantùm in lege privata laxè ſumpta, quatenus vovens eam ſibi impoſuit: unde diſpanſata in voto eſt potiùs cadare jori Dai provanienti ax tali voto. & hæc aſt tatio, cur poſſit Epiſcopus in votis omnibus non reſatvatis jura, vel conſuetudine diſpanſata, quia hæc potaſtas erat Epiſcopo naceſſaria, ut ſaluti conſulerat animarum: quando igituc diſpenſat Epiſcopus à voto, non diſpenſat in laga divina, nec humana propriè dicta, ſad tantùm nomine Dei cedit juri acquiſito ipſi Dao ax eo, quòd vovans, ſa obligavarat Dao ax vi emiſſi voti: unda Prælatus, qui diſpenſat in voto, vices getit Dei donando vovanti jus Deo acquiſitum.

Prætaraa in votis, cùm frequanter occurrant, præſumitur adeſſe Papæ commiſſio, ut epiſcopus in jejunijs, & feſtis diſpanſet; quia nimis incommodum, & oneroſum eſſet, its fraquenter Principem adire, & ideo præſumitur Pontifex intendare, ut Epiſcopi occurrentibus juſtis cauſis, & urgante naceſſitate diſpenſant in legibus feſtorum, & jejuniorum: ex quo patet ſolutio ad tartium. Ad quartum reſpondatur, hanc diſpenſationam in legibus ſuperioris non videri neceſſariam, quinimo quòd inferior non poſſit diſpenſare in lege ſuparioris magis conducit ad rectum ragiman populorum: quia inferiorae dabent ſubordinari aſſe ſuperiotibus, ut omnas ſuos ordinas ſatvent. Tum quia plura ſunt, quæ poteſt Papa in univarſa acclaſia, quæ tamen non poſſunt Epiſcopi in ſuis propriis Diœcaſibus: unda quando dicitur, quòd Epiſcopus perinde ſit Paſtor ordinarius in ſua Diœcaſi ſicut Pontiſex in toto orba; non inda ſaquitur, poſſe Epiſcopum in ſua Diœcaſi omnia, quæ Pontiſex in univacia accleſia, niſi ab ipſo Pontifice id prohibeatur Epiſcopis, quia ot rectè notat Suarez *lib. 6. de legib. c. 14. num. 6.* inde ſequeretur, Epiſcopos ex jure divino habere abſolutam, & univarſalem juriſdictionem intra ſuas Diœceſas, quod taman non aſt verum, quia Epiſcopi immediatè habant juriſdictionam ab ipſo ſummo Pontifica, ad quam atiam pertinat daſinire modum, & gradum illius juriſdictionis. Præterea poteſt Pontiſex canonizare ſanctos, quod tamen præſtari non poteſt ab Epiſcopo. 16

Rurſus potaſt Papa diſpanſare in matrimonio rato, & nondum conſummato, imò atiam in voto ſolemni religionis, & tamen nemo dixerit, Epiſcopum poſſa in ſua Diœceſi diſpenſata in matrimonio rato, & voto ſolamni religionis: unde illud effatum, quòd Epiſcopos 17

ut

ut Paſtor Ordinatius poſſit in ſua Diœceſi, quæ poteſt Pontifex in tota eeclefia intelligitur quoad illa, quæ ſpectant ad gubernationem ordinariam moraliter neceſſariam, vel convenientem ad ſalutem animarum: & conſiderando etiam poteſtatem Epiſcoporum, priusquam Pontiſex aliquid ſtatuat, vel prohibeat; quia ex vi muneris non habet, unde limitetur: poſtquam verò Pontifex aliquid particulare per ſuam legem præſcribit, vel prohibet, eo ipſo, illud excipit ab ordinaria jurisdictione inferioris, proinde niſi aliundè concedatur Epiſcopo poteſtas diſpenſandi eam non habet ax vi ſolius poteſtatis ordinariæ.

18 Hinc liquet ſalſum eſſe effatum illud, quidquid poteſt Pontifex in toto orbe; poteſt Epiſcopus in ſua Diœceſi, niſi expreſsè prohibeatur, ut notat Layman *lib. 1. tract. 4. c. 7. §. 2. n. 5.* Nec Parochus circa proprias oves, poteſt omnia, quæ Epiſcopus circa ſuas niſi ſpecialiter ſint reſervata. Non enim poteſt Parochus diſpenſare in legibus, in quibus diſpenſat Epiſcopus, licèt ex conſuetudine diſpenſet in jejuniis.

19 Objicit tamen Dicaſtillus *de juſtitia lib. 1. diſp. 3. dub. 14. n. 175.* quia Epiſcopus in ſua propria Diœceſi perinde eſt Paſtor ordinarius, ſicut Pontifex eſt Paſtor ordinarius in toto orbe: proinde quamvis Epiſcopus ſubjiciatur Pontifici; adhuc in ijs, in quibus Pontifex non limitat ejus jurisdictionem, habet poteſtatem ordinariam, & poteſt in propria Diœceſi quidquid poteſt Pontifex in vniverſali eccleſia. Sed contra quia ex eo, quòd Epiſcopus ſit Paſtor ordinarius in ſua diœceſi, non ſequitur, poſſe in eadem quidquid poteſt Pontifex in toto orbe: etenim plura ſunt, in quibus Epiſcopi non poſſunt ex vi ordinariæ poteſtatis diſpenſare, quamvis eorum diſpenſatio nullibi reperiatur expreſsè eis prohibita; non enim Epiſcopus diſpenſat in impedimentis conſanguinitatis, & affinitatis: neque ut ſimplex ſacerdos poſſit ſacramentum confirmationis miniſtrare. Imò ex eo, quòd Epiſcopus ſubjiciatur Pontifici, clarè inferrur, non poſſe in ſua Diœceſi, quidquid poteſt Pontifex in toto orbe, etenim poteſt Pontifex diſpenſare in toto jure canonico, non ita Epiſcopus, tametſi illi expreſsè nullibi reperiatur prohibitum, quia cùm nullum jus habeat inferior in voluntatem ſuperioris, non poteſt eam revocare, niſi per poteſtatem ſibi ab eodem ſuperiore conceſſam: ex vi autem ordinariæ poteſtatis, quàm inferior accipit in ordine ad gubernandos ſubditos, nullam accipit, neque explicitam, neque implicitam poteſtatem diſpenſandi in omni lege, & voluntate ſuperioris: etenim eam tantùm poteſtatem cenſetur implicitè à ſuperiore ſimul cum ipſo officio gubernandi accipere, quæ neceſſaria eſt ad rectam, ſuavémque ſubditorum gubernationem: ad hanc autem gubernationem non eſt neceſſaria hæc poteſtas diſpenſandi in omni lege, & voluntate ſuperioris: quinimò ut ſuperiùs diximus ad rectam ſubditorum gubernationem potiùs pertinet, ut non poſſit inferior cum ſuis ſubditis diſpenſare in omnibus, in quibus poteſt ſuperior, ut debita inferioris cum ſuperiore ſubordinatio ſervetur; hæc enim ſubordinatio pertinet ad rectam gubernationem, ne confuſio inducatur in ijs, qui præſunt, & eædem leges ubique locorum à ſubditis ſerventur juxta voluntatem ſupremi legislatoris.

Præterea ſi Epiſcopus in ſua Diœceſi tan- 20
tam haberet poteſtatem, quantam Pontiſex in univerſum orbem, ſequeretur, Epiſcopum non eſſe ovem, ſed ſupremum Paſtorem; proinde D. Petro non eſſent in univerſo orbe commiſſæ oves Chriſti ſimpliciter, & abſolutè: ſiquidem quicunque habet plenitudinem poteſtatis, is caput, & Princeps eſt, ac proinde nequit ovis eſſe; alioquin etiam D. Petrus habens hanc plenitudinem poteſtatis eſſet ovis. Quòd ſi dicas, Epiſcopos eſſe ſimul oves Chriſti, & Paſtores in ſuis Diœceſibus. Contra eſt, quia habens plenitudinem poteſtatis eccleſiaſticæ eſt immediatè ſub Chriſto, proinde ſi Epiſcopi haberent plenitudinem poteſtatis in proprijs Diœceſibus, ſicut Pontifex in toto orbe, non eſſent aſſumpti in partem ſolicitudinis ipſius Petri, nec eſſent oves Chriſti, quia hæ ſunt concreditæ Petro. Tum quia Petrus, vel ſummus Pontifex non eſſet Caput omnium eccleſiarum, nec eſſet Paſtor ovium, & Paſtorum.

Demum quia aſſerere Epiſcopos in ſuis 21
Diœceſibus tantam habere poteſtatem, quantam habet Papa in toto orbe, eſſet negara verbum Chriſti Patro dicentis ſingulatiter, *Paſce oves meas:* non enim poſſet Pontifex paſcere oves Chriſti, ſi Epiſcopi in ſuis Diœceſibus haberent plenitudinem poteſtatis: ratio eſt, quia ſummus Pontiſex nullam in ſubditos Epiſcoporum haberet jurisdictionem.

Quòd ſi dicas, Papam paſcere oves Chriſti, 22
eò quia ad ipſum pertineat inſtitnere Epiſcopos. Contra eſt, quia tametſi Papa inſtituat Epiſcopos, adhuc iſti, & eorum ſubditi ſunt oves Chriſti, & paſcuntur à ſummo Pontifice, quòd ſi Epiſcopi in ſuis Diœceſibus poſſent quidquid poteſt Pontifex in toto orbe, haberent eandem poteſtatem, quam habet Pontiſex, proinde Pontiſex non poſſet eos paſcere, quia par in parem non habet jurisdictionem: quia hæc axercetur à ſuperiore circa inſeriores, unde ſi Epiſcopi plenitudinem haberent poteſtatis, ſicut ſummus Pontifex, hic non paſceret Oves Chriſti, quod adverſatur verbis Chriſti, *paſce oves meas.*

§. X.

Quot ſint caſus, in quibus Epiſcopi poſſunt diſpenſare in legibus Pontificijs, etiam ſine expreſſa poteſtate.

CErtum eſt, varios eſſe caſus, in quibus 1
licitum eſt Prælato inferiori diſpenſara in lege ſuperioris non ſolùm quando ipſum jus, vel ſuperior expreſsè concedit hanc poteſttem, verùm etiam quando illam non tribuit. Poſſe inferiorem diſpenſare in lege ſuperio-

perioris, quando ſuperior expreſsè dat inferiori hanc poteſtatem, nulli eſt dubium: quia tunc inferior ob poteſtatem ſibi delegatam vices gerit ſuperioris, qui per ſuum miniſtrum cenſetur tunc diſpenſare in propria lege: difficultas igitur eſt, quando ſuperior expreſsè non dat inferiori hanc poteſtatem, an etiam tunc ſint caſus, in quibus poſſit Epiſcopus diſpenſare in legibus Pontificijs, & reſpondetur plures aſſignari caſus.

2 Primus eſt, ut Epiſcopus etiam inconſulto Pontifice poſſit diſpenſare in rebus, quæ frequenter occurrunt, cujuſmodi ſunt jejunia, recitatio breviarij; & intereſſe ſacro diebus feſtis, & alia id genus frequenter occurrentia: tametſi ſummus Pontifex ſuis legibus obligaverit Clericos ad recitationem horarum, & omnes fideles ad jejunia ſervanda, & miſſam audiendam diebus feſtis, adhuc poteſt Epiſcopus, imò & etiam Rector collegij Religioſorum cum ſuis ſubditis diſpenſare, ſi juſta ſuppetat cauſa, etiam inconſulto ſummo Pontifice: ſiquidem onus foret intolerabile in his quoties occurrunt recurrere ad Papam; imò eſſet contra ipſius Papæ voluntatem, quia non præſumitur obligare, ut cum tanta frequentiâ ad ipſum recurratur, quapropter tacitus, imò & debitus conſenſus præſumitur in Pontifice, ut prædicti Prælati diſpenſent: alioquin grave id obtingeret Principi, ſi tam frequenter deberent inferiores Prælati ad ipſum recurrere, & nimia difficilis redderetur gubernatio; & ſatis limitata eſſet authoritas gubernantia, ſi in hiſce præceptis diſpenſandis ſemper recurrendum eſſet ad ſummum Pontificem, & ita docent Cajetanus *q. 97. art. 5.* Sotus *lib. 1. de juſtit. q. 7. art. 3.* Valentia *diſput. 7. q. 5. punct. 9.*

3 Secundus caſus eſt, ut Epiſcopi poſſint diſpenſare circa ea, quæ ita propria ſunt unius communitatis, ut nullo pacto conveniant aliis, & niſi caſus ſit ita notabilis, ut ait Cajetanus *loc. cit.* ut exigat recurſum ad ſummum Pontificem, qui ſuper tali caſu ſit conſulendus. Ratio hujus tacitæ conceſſionis petitur ex eo, quia quæ propria ſunt unius communitatis ſunt magis nota, & perſpecta immediato gubernatori, quàm ſupremo Principi, ac proinde meliùs ipſe, quàm ſuperior poteſt de iiſdem judicare.

4 Tum quia cum lex illa ſit tantùm lata propter commodum, & utilitatem ſpecialem talium ſubditorum, ideo præſumitur ſummos Pontifex tacitè relinquere relaxationem talis legis inferiori Prælato, cui ſpecialiter incumbit gubernatio talium ſubditorum; & quamvis aliqui dicant, hanc ſententiam non habere ſufficiens fundamentum in jure, nihilominus, ratio eam ſufficienter ſuader.

5 Tertius eſt, quando materia eſt levis, ſeu exigui momenti; quia non videtur rationi conſonum, nec juxta Principis voluntatem, nec juxta ſuavem, & rectam gubernationem, ut ſemper pro levibus recurratur ad ſuperiorem, tametſi ad eum ſit facilis recurſus, valdè enim moleſtum eſſet in minimis ſemper recurrere ad ſupremum legiſlatorem: eo enim ipſo quòd hic conſtituit inferiores Prælatos, videtur etiam iiſdem conceſſiſſe poteſtatem ad hæc minima, quamvis res gravea, & magni momenti ad ſe advocaverit. Notat Sotus *1. de juſtit. q. 7 art. 3.* rem levis momenti eam dici, quæ non obligat ſub mortali, & in hoc ſenſu videtur hæc ſententia vera.

Dubitat tamen Sotus, an Epiſcopus poſſit cum ſubdito diſpenſare, ut nunquam in tota vita jejunet: & dicendum eſt, non poſſe; ſicut nec poteſt diſpenſare, ut ſacerdos nunquã recitet horas canonicas, eſt enim res magni momenti, & quæ frequenter non ſolet accidere, unde non eſt credendum, voluiſſe Pontificem committere inferiori Prælato hanc diſpenſationem in re tanti momenti. 6

Quartus eſt, quando recurſus ad ſuperiorem eſt valdè difficilis ob locorum diſtantias, vel ſi urgeret aliqua magna neceſſitas, & periculum eſſet in mora. Tunc enim ex præſumpta voluntate Pontificis poſſet Epiſcopus diſpenſare in lege Pontificis, & hæc doctrina communiter recipitur. Hinc Doctores tribuunt Epiſcopo poteſtatem diſpenſandi in impedimento matrimonij jam contracti bona fide ſaltem unjus contrahentis, quando non poteſt ſummus Potifex commodè adiri. 7

Quintus caſus ponitur ab aliquibus, & eſt, ſi conſuetudine præſcribatur, ut inferior in lege ſuperioris diſpenſet, quia conſuetudo legitimè præſcripta juriſdictionem concedit *c. cum contingat de foro compet.* hinc Parochi ex conſuetudine præſcripta, quamvis de jure ipſis non competat diſpenſatio, ſolent nihilominus diſpenſare in feſtorum, & jejuniorum obſervatione: ſiquidem videbatur ipſis maximè neceſſaria hæc poteſtas ob frequentes caſus exigentes hanc diſpenſationem. 8

Ad hunc caſum Baſilius Pontius *lib. 8. de matrim. c. 6. n. 8.* reducit poteſtatem, quam habent ſinguli Epiſcopi pro ſua Diœceſi diſpenſandi in legibus Concilij Provincialis: erat enim expediens, ut Concilium Provinciale hanc illis facultatem concederet, ne ſubditi obligati eſſent pro diſpenſatione obtinenda recurrere ſemper ad ſummum Pontificem, vel expectare, donec congregetur aliud Concilium Provinciale, ut docet Suarez *lib. 6. c. 15. n. 7.* 9

Quòd ſi dicas, poſſe tunc ſubditum commodè recurrere ad Archiepiſcopum ejuſdem Provinciæ. Contra eſt, quia Archiepiſcopus hanc non habet poteſtatem, neque enim à jure illam obtinet, quia cùm ſit inferior Concilio, perinde ac cæteri Epiſcopi, non habet poteſtatem diſpenſandi in legibus ſancitis à Concilio; alioquin inferior poſſet diſpenſare in lege ſuperioris, quod eſt falſum, cum diſpenſatio ſit actus juriſdictionis; & inferior non poſſit juriſdictionem exercere in ſuperiorem: neque à Concilio hæc facultas diſpenſandi ſpecialiter tribuitur Archiepiſcopo, cum enim id non conſtet, non eſt temerè aſſerendum. 10

Cæterum poteſtas hæc in inferioribus Prælatis diſpenſandi in omnibus ſupradictis caſibus dicenda potiùs eſt ordinaria, quàm delegata, 11

quia

quia conceditur ratione muneris, & officij. Tum quia eſt poteſtas perpetua, quæ indicat juriſdictionem ordinsriam, ut notst Covarruvias *3. variar. c. 20. n. 6.* & Baſilius Pontius *lib. 8. de matrim. c. 6. n. 9.* Hinc poteſtas, quam habet Legatus ad diſpenſandum in legibus, & votis eſt ordinaria, quia annexa illi officio, & mnneri in perpetuum *c. quòd translatio de officio Legati*, & docet Panormitanus in *c. ult. de transact. in 5.*

12 Rurſus poteſtas, quam habent ex privilegio ſuperiores Religionum ad diſpentandum cum Religioſis, & sd illos abſolvendum, eſt etiam ordinaria, & noo delegata, eò quia ſit in perpetuum conceſſa, ut tradit idem Baſilius Pontius *lib. 8. c. 6. n. 9.* ex collectore privilegiorum Fratrum Minorum *V abſolutio ordinaria quoad fratres in fin. n. 27. dub.* a.

13 An verò Epiſcopus poſſit inconſulto Papa diſpenſare ob paupertatem partium, negat Vasquez in *12. tom. 2. diſput. 178. c. 2. n. 16.* & nititur es ratione, quia cùm non ſit periculum in mora, & sd Pontificem recurri poſſit per litterss Epiſcopi, qui tenetur pauperum neceſſitatibus ſubvenire, non apparet neceſſitas, qua debeat Epiſcopus ob talem paupertatem diſpenſare. Adhæret huic ſententiæ Bonacina *de legib. diſput. 1. q. 2. punct. 1. n. 19.* ubi cenſet Epiſcopum non poſſe diſpenſare, quoties poteſt ſummum Pontificem per litteras certiorem facere, & paupertati partium, cum quibus diſpenſsndum eſt debere Epiſcopum occurrers ex ſuis reditibus.

14 Alij nihilominus cenſentes, hanc opinionem nimis oneroſam pro Epiſcopis docent, poſſe Epiſcopum ob paupertatem partium inconſulto ſummo Pontifice diſpenſare, eò quia non teneatur Epiſcopus ſuis ſumptibus admonere Ponrificem, volunt enim, Epiſcopum non teneri in impetrandis hisce diſpentationibus reditus ſuos conſumere, proinde concludunt, poſſe ob psupertatem partium diſpenſsre; & ita videri ſe prsxim habere, & plures docent absque ulla limitatione, licitum eſſe Epiſcopo in neceſſitate diſpenſsre, quando ob partium paupertstem difficilis eſt ad Pontificem acceſſus.

15 Hæc ſecunda ſententia, quamvis videstur communior, prima tamen eſt tutior, eique adhærendum, præſertim quando periculum non eſt in mora, & Epiſcopus per litteras poteſt commodè certiorem facere ſummum Pontificem, non enim ad id requirnntur magni ſumptus, niſi fortaſſis ob locorum diſtantias orirentur alia incommoda, & etiam periculum eſſet in mora.

16 Quòd ſi quæras, an Metropolitani poſſint diſpenſare cum Epiſcopis Suffraganeis, plures affirmsnt cum Merola *tom. 3. diſp. 4. n. 140.* ea nitentes ratione, quia Archiepiſcopus, ſeu Metropolitanus habet juriſdictionem ordinariam in ſuos Suffragsneos *c. Suffraganeus de elect. 11.* ubi Panormitanus *n. 1.* idque ex eo etiam evincitur, quia poteſt Archiepiſcopus præcipere Suffraganeis, & eosdem negligentes compellere ad officium, ut docet Panormitanus *n. 1. de offic. Ordinarij*, & colligitur *ex c. ſolicitudinem de appellat. canon. 1. 2. & ſequent. q 3.* Rurſus poteſt illos excommunicare *c. 1. §. fin. de offic. ordinar. in 6.* proinde à fortiori poteſt cum illis diſpenſare, quia ſi Epiſcopi Suffraganei ſubduntur Archiepiſcopo in ſibi odioſis, multò magis poſſunt ſubdi in ſavorabilibus. Tum quia Prælsti Religionum, quamvis aliàs ſint exempti à juriſdictione Epiſcoporum, poſſunt nihilominus ab eis diſpentari in votis, juramentis, & alijs: proinde multo magis poterit Archiepiſcopus diſpenſare cum Epiſcopis Suffrsganeis, cum iſti exempti non ſint à juriſdictione Archiepiſcopi. Licet hæc ſententia videatur aliquibus valde probabilis, contraria tamen, quam docet Suarez *tom. 2. lib. 6. de voto.* & cum ipſo Baſilius Pontius *lib. 8. c. 5. n. 10.* eſt tutior, & eidem adhærendum, qnia ex jure hæc poteſtas non conſtat, neque enim juriſdictio Archiepiſcopi in jure ſe extendit a d has diſpenſationes. Tum quia hæc diſpentandi poteſtas non eſt neceſſaria, cùm Epiſcopi poſſint commodè recurrere ad Pontificem, vel ad ejus lsgatos.

17 Tum quia hæc diſpenſatio non convenit Archiepiſcopo ex vi ſuarum legum, quia legibus Archiepiſcopi non ligantur Epiſcopi, neque ejus Suffraganei, ſicque pro his nulla eſt eſt diſpenſatio neceſſaria. Tum quia leges Pontificiæ & Concilij Generalis æquè omnibus inferioribus interdicunt poteſtatsm diſpenſandi. Tum quia qusndo Archiepiſcopus poteſt diſpenſsre cum ſuis ſubditis in aliquibus, poteſt etism in iisdem Epiſcopus diſpenſare com ſuis propriis ſubditis, & ſecum; proinde in nullo caſu hæc poteſtas neceſſaria eſt: & hoc etiam procedit de votis, juramentis, & irregularitatibus: unde ex eo, quòd Epiſcopi in aliquibus odioſis ſubdantur Archiepiſcopo, non tamen inde ſequitur ijsdem ſubjici in favorabilibus: ratio diſcriminis eſt, quia quod ſubjiciantur in illis odioſis, habetur in jure expreſſum, non ita, quòd ſubjiciantur in favorabilibus, quia ex jure contrarium potiùs inſertur.

18 Quid verò dicendum, ſi ſubditi Epiſcopi ſuffraganei recurrant ad Metropolitanum pro diſpenſatione? Reſpondetur, Metropolitanum non poſſe diſpenſare cum ſubditis ſuorum ſuffreganeorum: ratio eſt, quia Metropolitanus non habet ordinariam juriſdictionem niſi in ſua propria Diœceſi, & tantùm eſt Judex in cauſis Diœceſis ſuffraganeæ per appellationem ad ipſum deductis *c. 1. de offic. delegat. c. duo de offic. Ordinar.* cùm igitur Archiepiſcopus non habeat juriſdictionem extra cauſam appellationis io ſubditos ſuornm ſuffragsneorum non poteſt cum ipſis diſpenſare, quia diſpenſatio eſt actus juriſdictionis, & ſupponit neceſſariò io diſpenſente juriſdictionem. Idque firmari etiam poteſt ex textu in *c. noſtro de elect.* ubi tanquam aliquid ſpeciale conceditur Archiepiſcopo poſſe concedere indulgentias in Diœceſi ſuffraganea, & licèt hæc conceſſio ſupponat juriſdictionem in concedente; quia tamen eſt ſpecialis conceſſio; ex illa rectè infertur, non habere Archiepiſcopum juriſdictionem in ſubditos ſuorum ſuffraganeorum in aliis ſpecialiter

non

non conceſſis, ut notat Sotus *lib. 7. de juſtit. q. 4. art. 3.* Si tamen Epiſcopus ſuffraganeus petitam à ſuo ſubdito denegaret diſpenſationem, quando ex juſta cauſa teneretur diſpenſare, poſſet tunc ſubditus appellare ad Archiepiſcopum, qui poſſet cum tali ſubdito ſui ſuffraganei diſpenſare, quia in cauſa appellationis eſt legitimus Judex ſubditorum ſui ſuffraganei. Tum quia in tali caſu videtur Archiepiſcopus potiùs ſupplere negligentiam inferioris.

19 Major tamen difficultas eſt, quando Epiſcopus, licèt poſſit diſpenſare, eò quia adſit juſta cauſa diſpenſandi, non tamen tenetur; an tunc poſſit ſubditus Epiſcopi adire Archiepiſcopum pro diſpenſatione, ſi Epiſcopus nolit diſpenſare. Plures negant cum Caſtro Palao *tom. 1. tract. 3. diſput. 6. punct. 7. §. 3. n. 2.* quia cum Epiſcopus non teneatur diſpenſare, non poteſt negligens reputari, ut locò illius Metropolitanus ſubrogetur, cui opinioni adhæret Quaranta in *ſumma Bullarij V. Archiepiſcopus n. 22.* ubi docet, extra caſum negligentiæ non ſuccedere Archiepiſcopum. Verùm contraria ſententia eſt communior, & verior, proinde eidem adhærendum, quia ut docent Bartolus in *l. 1. n. 11. ff. de juriſdic. om. judic.* & Jaſon *§.upereſt. num. 61. & ſequent. inſtit. de action.* officium Judicis miſericorditer imploratur quoties id, quod pars petit, licèt debitum non ſit, poteſt nihilominus à Judice ex officio effici, & petenti concedi. Neque fundamentum contrariæ ſententiæ obſtat: quia illud tantum probat non poſſe tunc adiri Metropolitanum per viam Appellationis, quia cum quod petitur à Judice inferiore non ſit debitum ex juſtitia, non poteſt ab alio illo renuente concedi, nec ſubditus appellare ad ſuperiorem. Cæterum, ſi quæratur, quandónam Epiſcopus teneatur diſpenſare; reſpondetur, tunc teneri diſpenſationem concedere, quando notabile bonum publicum, aut privatum voventis, vel jurantis ſpirituale prædictam exigit diſpenſationem, & per meram ſimplicem, & puram commutationem non poteſt commodè huic damno obviari, nec bono ſpirituali petentis diſpenſationem proſpici: & ratio poteſt ex eo deſumi, quia cùm poteſtas Prælatorum ſit in bonum ſubditorum; & Prælati teneantur ex officio proſpicere bono ſpirituali ſubditorum, ſequitur, quòd tunc ratione proprij officij teneantur neceſſariò talem impertiri diſpenſationem, quoties hæc ad eum finem neceſſaria fuerit arbitrio viri prudentis, & quoties ſubditus tenetur talem diſpenſationem petere, ut notat Fagundez *in decalogo. tom. 1. lib. 2. c. 41. n. 16.* Quod ſi diſpenſatio ſit merè gratuita; vel partim gratuita, & partim debita eam petenti, licèt tunc ſubditus petens non poſſit à ſuo Epiſcopo ad Archiepiſcopum appellare, poteſt nihilominus ejus officium, ſi juſta cauſa ſuppetat, implorare, ut ex miſericordia diſpenſet, ut notat Sanchez *lib. 3. de matrim. diſput. 20. n. 20. & ſequent.*

20 An verò tempore ſaltem viſitationis poſſit Archiepiſcopus diſpenſare cum ſubditis ſuorum ſuffraganeorum, ſicut poteſt confeſſiones audire, & abſolvere pœnitentes; nonnulli affirmativæ ſententiæ adhærent, inter quos Barboſa *de poteſt. Epiſcopor. p. 2. alleg. 29 num. 19.* Avila *de cenſur. p. 2. c. 7. diſt. 1. dub. 1.* & ea nituntur ratione, quia Archiepiſcopus tempore viſitationis poteſt abſolvere ſubditos ſuffraganeorum à peccatis *c. fin. de cenſi. lib. 6.* ubi dicitur, quòd poſſit Archiepiſcopus dum munus viſitationis obit confeſſiones audire ſubditorum ſuorum ſuffraganeorum, eóſque in ſacramentali confeſſione abſolvere, & pœnitentias iiſdem injungere ſalutares: ex quo conijcitur, Archiepiſcopum habere tunc juriſdictionem in ſubditos ſuorum ſuffraganeorum, quia abſolvere, & pœnitentias injungere ſunt actus juriſdictionis, ergo inferunt poſſe itidem cum ipſis diſpenſare, cum diſpenſatio ſit actus juriſdictionis.

Verùm hæc ratio non videtur probare intentum, quia ex eo, quòd Metropolitanus, habeat tunc juriſdictionem in ordine ad abſolvendos in ſacramentali confeſſione ſubditos ſuorum ſuffraganeorum, eíſque pœnitentias ſalutares injungendas, non ſequitur habere itidem juriſdictionem quoad omnia alia, tunc enim eſt tantùm ſuperior ad abſolvendum *c. fin. de cenſib. in 6.* non verò ad alia omnia, quæ ſunt juriſdictionis, alioquin poſſet etiam dimiſſorias concedere, quod eſt falſum, unde licèt Metropolitanus dum viſitat ſubditos ſuorum ſuffraganeorum ſit ſuperior in ordine ad abſolvendum, non ita ad diſpenſandum. 21

Tum quia Archiepiſcopus nil poteſt in Diœceſibus ſuorum ſuffraganeorum præter ſibi ſpecialiter in jure conceſſa. Sed in jure nullibi reperitur eidem conceſſa poteſtas diſpenſandi tempore viſitationis, ſed tantum abſolvendi à peccatis, & injungendi ſalutares pœnitentias, ut conſtat *ex d. c. fin. de cenſib. in 6.* 22

Neque poteſtas diſpenſandi eſt neceſſariò connexa cum poteſtate abſolvendi, ut ex iſta neceſſariò illa inferatur: Parochi enim licèt habeant poteſtatem abſolvendi in ſacramentali confeſſione, & injungendi ſalutares pœnitentias, non tamen habent poteſtatem diſpenſandi, ex quo liquet, has poteſtates non eſſe ſimul connexas, ut ex una neceſſariò inferatur alia. Tum quia Archiepiſcopus dum viſitat ſubditos ſuorum ſuffraganeorum, non poteſt iiſdem concedere dimiſſorias ad ordines, ut notat Franc. *in d. c. fin. de cenſib. num. ult. in 6.* nec poteſt cum eis diſpenſare in denuntiationibus præviis matrimonio, tametſi uterque ſit actus juriſdictionis ordinariæ, proinde neque in aliis poterit diſpenſare. 23

Cæterum in extraordinario eventu, ſi neceſſitas urgeat diſpenſandi, & ſit periculum in mora, & non facilis pateat ad legiſlatorem acceſſus, poteſt inferior, tunc diſpenſare in lege ſuperioris, ſive lex ſit de matrimonio impediendo, ſive de aliqua irregularitate, vel de reſervatione voti, aut ſimilium: ratio eſt, quia tunc ex præſumpta legiſlatoria voluntate cenſetur inferiori conceſſa facultas diſpenſandi: ſiquidem negare in caſu tantæ neceſſitatis poteſtatem diſpenſandi adverſatur charitati exercendæ in proximum, 24

& ſoavi eccleſiæ regimini, & communi bono: id autem non eſt præſumendum in legislatore, qui unicè intendit bonum ſubditorum.

25 Tum quia Pontiſex ipſe, licèt nonnunquam abſolutionem ab aliquo crimine ſibi reſervet, excipit tamen mortis articulum, eò quia ſit caſus extremæ neceſſitatis, unde urgente neceſſitate præſumitur hæc poteſtas à legislatore commiſſa inferiori, ut docet Suarez *de legib. lib. 6. c. 14. num. 10.* Quòd ſi neceſſitas non ſit tanta, quin inferior poſſit commodè certiorem facere ſummum Pontificem, tunc tutiùs eſt diſpenſationem per epiſtolas ab ipſo petere. Cæterum non tenetur Epiſcopus in his diſpenſationibus impetrandis reditus ſuos conſumere, & ſi deberet magnos ſumptus facere poſſet ob partium paupertatem diſpenſare, quia communior ſententia, docet licitum eſſe Epiſcopo diſpenſare in neceſſitate urgente, quando ob partium paupertatem difficilior habetur ad Pontificem acceſſus.

26 Quæri tamen poteſt, an diſpenſatio inferioris in lege ſuperioris, ſi juſta cauſa ſubſit, ſed absque illius cognitione, valida ſit in foro conſcientiæ? Reſpondet Sanchez *lib. 8. de matrim. diſput. 17.* talem diſpenſationem ſuum ſortiri valorem in foro conſcientiæ, donec in foro exteriori revocetur, & nititur, quia in jure nullibi talis diſpenſatio declaratur invalida. Tum quia lex, quamvis temerè promulgata, ſi tamen juſta ſit, obligat, proinde etiam diſpenſatio temerè data, dummodo juſta cauſa ſubſit, valida erit. Quòd ſi dicas, ex Tridentino *ſeſſ. 25. c. 18. de refor.* ſtatui, ut in diſpenſatione apponatur clauſula *ut nonniſi cauſa cognita diſpenſetur*: reſpondet id eſſe intelligendum in foro tantùm externo, non verò in interno conſcientiæ. Tum quia Concilium æquè loquitur de Papa, ac inferioribus, & nihilominus conſtat, diſpenſationem Papæ in jure humano ſine cognitione cauſæ validam eſſe.

27 Communior tamen ac probabilior ſententia aſſerit, diſpenſationem inferioris in lege ſuperioris, ſi juſta cauſa ſubſit, ſi non præmittatur ejus cognitio, invalidam eſſe: & ratio ex co petitur, quia ſuperiores ſub hac conditione committunt facultatem diſpenſandi inferioribus, ut nonniſi cognita, & examinata cauſa per poteſtatem ſibi delegatam in lege ſuperioris diſpenſent, ut habetur in Tridentino *dict. ſeſſ. 25. c. 18. de refor.* ibi: *Sciant univerſi ſacratiſſimos Canones exactè ab omnibus, & quoad ejus fieri poterit indiſtinctè obſervandos. Quòd ſi urgens, juſtáque ratio, & major quandóque utilitas poſtulaverint cum aliquibus diſpenſandum eſſe, id cauſâ cognitâ, ac ſumma maturitate, atque gratis, à quibuscunque, ad quos diſpenſatio pertinebit, erit præſtandum: alitérque facta diſpenſatio ſurreptitia cenſeatur.*

28 Tum quia quoties ſuperior cum hac conditione cognoſcendi cauſam committit inferiori facultatem diſpenſandi, exonerat ſuam conſcientiam in eam inferioris, in quem transfert obligationem examinandi cauſas, ut liquet ex verbis, quæ ſolent apponi in clauſula diſpenſationis, quam dirigit ad inferiores, ſolet enim ſuperior tunc apponere hanc clauſulam *tuam hac in re onerantes conſcientiam, ut ſi preces veritate nitantur diſpenſes*, ſin verò diſpenſatio fiat absque prævia cauſæ cognitione, nequit inferiori innoteſcere, an preces veritate nitantur. Tum quia non eſt præſumendum, ſuperiorem velle inferiori facultatem concedere diſpenſandi per actum illicitum, & peccaminoſum, qualis eſſet actus, quo inferior diſpenſaret in lege ſuperioris non cognita, nec examinata cauſa, unde talis diſpenſatio facta ab inferiore in lege ſuperioris exiſtente juſta cauſa absque tamen ejus prævia cognitione ſua deſtituitur validitate.

Hinc ad ſundamentum oppoſitæ ſententiæ 29
reſpondetur, invalidam eſſe diſpenſationem factam, eo ipſo, quòd in ea non ſervatur conditio à ſuperiore requiſita. Ad id quod addebatur de lege temerè promulgata, quæ ſi juſta ſit obligationem inducit, reſpondetur, eſſe diſcrimen, quia lex ſortitur proximam vim obligandi à voluntate legislatoris eam promulgantis, proinde ſi juſta ſit, quamvis temerè promulgetur, ſuum ſortitur valorem: ſecus diſpenſatio habet proximam vim deobligandi à voluntate ſuperioris committentis faculatem diſpenſandi inferiori, unde ſi in tali diſpenſatione non ſervetur conditio adjecta à ſuperiore, hic non intendit diſpenſare, ſeu deobligare à lege, proinde diſpenſatio eſt invalida, quia contra voluntatem diſpenſantis, qui cum facultatem diſpenſandi committat inferiori ſub ea conditione, ut priùs cauſas examinet, invalida eſt diſpenſatio, ſi fiat absque purificatione talis conditionis, ſeu non examinatâ tali cauſâ. Quòd verò dicatur, talem conditionem apponi, tantùm in ordine ad forum externum, id ſine ullo ſufficienti fundamento aſſeritur: ſiquidem omnes aliæ conditiones de jure, vel de ſtylo Curiæ requiſitæ, non ſolùm apponuntur in ordine ad forum externum, ſed etiam internum, proinde etiam hæc conditio adjecta diſpenſationi, ſi preces veritate nitantur per præviam cauſæ cognitionem.

Hinc liquet, diſpenſationem factam per in- 30
feriorem circa legem ſuperioris in caſibus ſibi permiſſis, debere neceſſariò eſſe ex cauſa juſta: alioquin tam diſpenſans, quàm diſpenſatus peccaret, ut notant Innocentius in *c. veniens n. 2. de filijs Presbyt.* & Covarruvias *in 4. decret. 2. p. c. 6. §. 9. n. 7.* & diſpenſatio aliter facta, quàm ſine prævia cauſæ cognitione nullum ſortitur valorem ex Tridentina Synodo *ſeſſ. 25. c. 18.* adeò ut debeat conſtare de hac cauſa juſta per informationem ſuper ejus veritatem receptam. Imò diſpenſatus absque juſta cauſa toties peccaret, quoties uteretur dicta diſpenſatione, quia tunc diſpenſatio cùm ſit invalida, nihil ei prodeſt, proinde ita diſpenſatus toties legem transgreditur, quoties ea utitur. In foro tamen exteriori, ſi non poſſet diſpenſatus accuſari, diſpenſatio excuſaret, ne puniretur, quia non præſumeretur ratione diſpenſationis legem transgredi. Quòd ſi in facultate diſpenſandi expri-

exprimantur tantùm nomina eorum , quibus
diſpenſatio eſt concedenda nulla facta mentio-
ne cognitionis cauſæ , quia tunc diſpenſans cen-
ſeretur merus executor,&poſſet præſumere ju-
ſtam cauſam diſpenſandi innoteſcere ſuperiori ,
à quo accipit facultatem diſpenſandi nulla facta
mentione cognitionis cauſæ , præſertim cùm
ſuperior exprimat nomina eorum , cum qui-
bus inferior debet diſpenſare.

31 Sin verò inferior bona fide diſpenſaret in
lege ſuperioris in cauſa non juſta , putârim , bo-
nam fidem non refundere tunc valorem in di-
ſpenſationem ex ſe invalidam , proinde cognitâ
inſufficientiâ cauſæ , non poteſt in foro con-
ſcientiæ diſpenſatus uti tali diſpenſatione: quin-
imò licèt Prælatus inferior judicet , cauſam di-
ſpenſandi eſſe juſtam , cùm revera talis non ſit,
putârim,nec ſuam diſpenſationem ſortituram
valorem. Quia ad rectam eccleſiæ gubernatio-
nem ſpectat , ut diſpenſationes ſine juſta cauſa
non admittantur , ut validæ , tametſi bona fide
fuerint conceſſæ : alioquin pertineret etiam ad
rectam gubernationem , ut quoties diſpenſan-
di bona fide putarent , nullam ſibi diſpenſatio-
nem eſſe neceſſariam , actus validos efficerent
etiam nullâ petitâ , & adhibitâ diſpenſatione ;
quo pacto contrahentes bona fide in gradibus
prohibitis validè contraherent , quod falſum
eſt. Præterea quia allegantes ſuperiorem abs-
que legitima cauſa diſpenſâſſe audiuntur , tam-
etſi ſuperior bona fide proceſſerit , ex quo clarè
conjicitur, bonam fidem diſpenſantis non fir-
mare diſpenſationem.

32 Dubitari etiam ſolet , an quando inferior in
lege ſuperioris diſpenſat , poſſit aliquod onus
imponere illi , cum quo diſpenſat ? Reſponde-
tur ex communiori ſententia non poſſe inferio-
rem diſpenſantem imponere ullum onus ei , cui
diſpenſatur,niſi fortaſſis Epiſcopus diſpenſaret,
in aliqua irregularitate orta ex delicto , quia
tunc poſſet imponere aliquod onus ei , cum quo
diſpenſat , non quidem per viam commutatio-
nis partialis , ſed in pœnam delicti. Rurſus ſi
Legiſlator diſpenſet in lege ſua , & diſpenſatio
non ſit debita , ſed pura gratia, poteſt etiam im-
ponere aliquod onus ei , cum quo diſpenſat , &
deſumitur ex *c. licitè de fer.* quia cum Legiſla-
tor non teneatur tunc legem relaxare poteſt ejus
obligationem compenſare cum alia materia ,
non ita ſi diſpenſatio eſſet debita. Ratio verò,
cur quando inferior diſpenſat in lege ſuperio-
ris , non poſſit ullum onus imponere illi , cum
quo diſpenſat , eſt , quia tale onus , ſeu mulcta
pecuniaria non poteſt tunc imponi ex contra-
ctu : alioquin hic eſſet ſimoniacus , ſi enim in-
ferior ut diſpenſaret , cum aliquo ſubdito in
lege ſuperioris , vellet diſpenſatum obligare ad
mulctam pecuniariam , jam talis diſpenſatio
exhiberetur,ut pretio æſtimabilis,proinde eſſet
ſimoniaca. Neque ex lege præcedente poteſt
is , cui diſpenſatur obligari ad tale onus,& mul-
ctam pecuniariam , quia inferior , cui commiſſa
eſt facultas diſpenſandi , non poteſt legem præ-
exiſtentem extendere ad aliam materiam. Ne-
que imponere novum præceptum ſupra talem
legem.

Neque dici poteſt , hanc facultatem im- 33
ponendi hoc onus habere inferiorem à ſuperio-
re Legiſlatore , quatenus hic præſumitur con-
cedere poteſtatem diſpenſandi inferiori , prout
ipſi melius viſum fuerit. Nam id non poteſt
præſumi , alioquin præſumeretur etiam data
poteſtas inferiori commutandi legem ſuperio-
ris in opus aliquod pium , ſi inferior diſpen-
ſans conjecerit , id eſſe ſubdito , cui diſpenſa-
tur,convenientius , quod tamen nemo conce-
dit : quamobrem inferiori Prælato tantùm
committitur poteſtas diſpenſandi in lege , ſi ju-
ſta cauſa ſubſit,non verò ſubrogandi aliud opus
pium loco obſervantiæ legis , in qua diſpenſa-
tur.

Si dicas,ex praxi conſtare, eccleſiaſticos di- 34
ſpenſantes in aliqua lege Pontificis in caſu eis
permiſſo imponere mulctam aliquam pecunia-
riam. Reſpondetur , Prælatos inferiores non
exigere talem pecuniam , ut pretium diſpenſa-
tionis , ſed tantùm per modum cujusdam e-
leemoſynæ, & actus charitatis exercendæ in
pauperes , vel ut impendatur pecunia illa in
pios uſus , ſicut cum pro diſpenſatione à lege
ſervandi jejunium quadrageſimale exigitur cer-
ta ſumma pecuniæ diſtribuendæ pauperibus ,
vel impendendæ in bello contra turcas , ut mo-
ris eſt in regno Siciliæ.

Tum quia Pontifex tunc ſaltem tacitè com- 35
mittit inferioribus , ut ita diſpenſent , quatenus
diſpenſatio etiam commutatur cum alio opere
pio , ſeu elargitione eleemoſynæ.

Quòd ſi inferior,ut Epiſcopus diſpenſet in 36
proprijs legibus ſine cauſa, diſpenſatio ſuum
ſortitur valorem , quia militat eadem ratio ,
quæ in Pontifice reſpectu ſuarum legum , quia
tunc inferior non diſpenſat in voluntate aliena ,
ſed in propria , à qua ſola totam vim obligandi
ſortiuntur leges, in quibus diſpenſat inferior ,
ut docet Panormitanus in *c. at ſi Clerici §. de
adulter. n. 10. de judic.* Sanchez *lib. 8. de ma-
trim. diſput. 17. n. 27.* & Suarez *tom. 4. in 3. di-
ſput. 56. ſect. 2. n 11.* imò hoc etiam procedit ,
quando ſuperior , vel æqualis ſucceſſor diſpen-
ſat ſine cauſa in lege inferioris , vel æqualis præ-
deceſſoris , quia voluntas inferioris præſumi-
tur eminenter contineri in voluntate ſuperio-
ris,ſicut etiam ſucceſſor reputatur æqualis , &
quaſi eadem perſona ratione officij cum præde-
ceſſore ; proinde non debet mirum videri , ſi
ſuperior etiam ſine cauſa validè diſpenſet in le-
ge inferioris , ut ſucceſſor in lege ſui præde-
ceſſoris. Verùm id procedit, quando inferior
eſt ſimpliciter , & abſolutè talis , ut eſt Epiſco-
pus in ordine ad ſummum Pontificem , & Sy-
nodus reſpectu Epiſcopi , non ita procedit de
Archiepiſcopo reſpectu legum Epiſcopi ſui
Suffraganei , quia Archiepiſcopus non eſt ab-
ſolutè ſuperior , ſed tantùm in quibusdam ca-
ſibus.

Cæterum nullus Epiſcopus poteſt validè 37
ſine cauſa diſpenſare in legibus Concilij Provin-
cialis , quia Concilium Provinciale eſt ſupra E-
piſcopum , cùm etiam contineat Archiepiſco-
pum. Neque eſt par ratio de Synodo Diœ-

ceſana, quia ſolus Epiſcopus in tali Synodo habet jurisdictionem, & ſuffragium deciſivum, & cæteri illi aſſident, ut conſilium præbeant, & ſuam præſtent opem, idque conſtat ex ipſo tenore Diæceſanæ Synodi, in qua ſolus Epiſcopus decernit, & ſubſcribit nulla facta mentione aſſeſſorum, ut notat Suarez *de legib. lib. 9. c. 15. n. 8.* hinc Epiſcopus in ſententia plurium non tenetur legibus Diœceſanæ Synodi quoad vim coactivam, ſed tantùm quoad directivam; & Legislator ſicut non poteſt jurisdictionem exercere in ſe ipſum, ita neque ſuis legibus obligari quoad vim coactivam, licèt quoad vim directivam teneatur & ipſe eas ſervare. Hinc poteſt Epiſcopus ſolus etiam inconſulto Capitulo diſpenſare in legibus Synodi Diœceſanæ; non ſolùm quia id habet conſuetudo, verùm etiam de rigore juris, quia ut notat Gloſſa in *c. cum ex eo de elect. in 6. V. Epiſcopi* nullo jure oſtendi poteſt, Epiſcopum habare in hoc actu depententiam à Capitulo.

38 Non tamen Archiepiſcopus poteſt ſine legitima cauſa validè diſpenſare in legibus Synodi Provincialis: ratio eſt, quia Archiepiſcopus eſt inferior Synodo Provinciali, cujus eſt membrum, quia inferior non habet poteſtatem in ſuperiorem, ut notat Gloſſa c. *à collatione de appell. in 6.* An verò peccet Epiſcopus, ſi diſpenſet in ſuis legibus ſine cauſa. Communior ſententia aſſerit peccare contra jus divinum, immo divinum naturale dictans, neminem à lege generali eſſe eximendum absque juſta cauſa, unde licèt diſpenſatio teneat, eò quia tunc diſpenſans non diſpenſet in eo jure naturali, vel Pontificio; peccat tamen, quia illud transgreditur.

39 Quid verò dicendum, quando lex Epiſcopi transivit in contractum, ut ſi fieret ſtatutum quòd omnes confluentes ad urbem gauderent aliquo privilegio, tunc putârim, non poſſe Epiſcopum ſtatutum illud revocare reſpectu eorum, qui jam venerant absqua legitima ſupervenienente cauſa: & ratio eſt, quia jus eſt jam illis, qui venerunt, acquiſitum ex vi illius contractûs. Immo neque poteſt Epiſcopus diſpenſate in ſuis conſtitutionibus, ſi hæ fuerint à Papa confirmatæ, quia ex ea confirmatione gaudent authoritata Papæ, cujus propterea cenſentur leges, alioquin Epiſcopus ſe habet ad illas, ſicut ad jus commune, quia non poteſt Epiſcopus eam confirmationem ex parte tollere. Verùm id procedit, quando conſtitutiones Epiſcopi verè ſunt confirmatæ à Papa, adeò ut per confirmationem velit eisdem robur addera, ac ſibi proprias facere, quia ſi Papa eas confirmando ſolùm declararet, eſſe laudabiles, ut obſerventur à ſubditis, non faceret eas ſibi proprias, nec tribueret iisdem novam vim, ſed tantùm declararet eam, quæ priùs iisdem inerat: proinde Epiſcopus poſſet adhuc in illis validè diſpenſare.

40 In contrarium verò videtur poſſe objici, quia Epiſcopus poteſt diſpenſare in lege Pontificia pertinente ad ſolam illam Diœceſin, proinde à fortiori atiam in lege propria verè confirmata per Papam, quia lex propria non obſtante confirmationa Pontiſiala adhuc pertinet ad ſolam illam Diœcaſin. Sed contra quia eo ipſo quòd lax eſt Pontificia, vel ſuum habet robur à confirmatione Pontificia, non poteſt inferior ſine conceſſione ſuperioris in ea diſpenſare; quia inferior non habet anthoritatem in ſuperiorem, proinde non poteſt diſpenſare in ſua lege, quamvis pertineat ad ſolam Diœceſin inferioria.

41 Sunt tamen aliquæ cauſæ, in quibus ob conſuetudinem receptam poſſunt Epiſcopi in jure communi uti indulgentiæ beneficio. Primò rationa conſuetudinis lagitimo tempore præſcriptæ.

42 Secundò ratione gravia, ac urgentis neceſſitatis, vel utilitatis ſubitò contingentis, adeò ut facilè, & commodè non pateat acceſſus ad Pontificem, ut etiam ratione alicujus neceſſitatis frequenter contingentis.

43 Tertiò ratione levitatis, vel parvitatis materiæ, eſſet enim nimis durum, & difficile in minimis ſemper Principem adire.

44 Quartò ratione frequentiæ, ut ſi crebrò caſus certus accidat.

45 Sunt etiam qui addunt quintum caſum, quando ſcilicat lex ſuperioris pertinat ad proprium bonum civitatis, vel communitatis: ut ſi lege regia ſtatuatur, ne frumentum, vel vinum quod eſt in oppido aliunde advehatur, tanſent plures, poſſe tunc, qui oppido præeſt, legem illam relaxare, eò quia cenſeatur tunc lex ſancita tantùm in proprium bonum, non verò in commune, nimirum ut vendi, & impendi poſſint proprij privatorum civium fructus ax bonis eorundem percepti.

§. XI.

De requiſitis ad diſpenſationem ſuper matrimonio inito cum impedimento dirimente, & de clauſulis ex ſtylo Curiæ Romana adhibendis.

1 ACcidit interdum, ut matrimonium cum impedimento dirimente contrahatur, & quia nullum tunc ſortitur valorem ratione ejusdem impedimenti, ideò neceſſaria eſt diſpenſatio, ut matrimonium nulliter contractum validetur, & conjuges poſſint illo uti: ad hanc autem impetrandam diſpenſationem ea eſt praxis, ut ſi conjuges ſcienter contraxerint cum impedimento dirimente, debeant neceſſariò illud exprimere in ſupplicatione, qua ſupplicant Pontifici pro diſpenſatione obtinenda: quia hæc ſciantia difficiliorem reddit diſpenſationem, quinimò Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 5. de refor. matrim.* ſtatuit, ut ſi quis intra gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, ſeparetur, & ſpe diſpenſationia conſequendæ careat. Quòd ſi matrimonium conſummatū fuerit, erit atiam id exprimendum in ſupplicatione, quia conſummatio matrimonij difficiliorem reddit diſpenſationem, ut habetur in Concilio Tridentino *loc. cit.* ubi ſubjungit: *Idque in eo multo magis habeat, qui non tantùm con-*

contrahere, ſed etiam conſummare auſus fuerit, unde ex Tridentina Synodo tam ſcientia impadimenti dirimentis, quàm conſummatio matrimonij cum tali impedimento initi axprimi dabent, cum conjuges ſupplicant Pontifici, quia ſcientia, & conſummatio diffitilioram reddunt diſpanſationam.

2 Sin verò conjugea ignorantar cum impadimanto dirimente matrimoniũ contraxarunt, vel quia ſolemnitates raquiſitas prætertim præviaa denuntiationas naglexarunt, eſt etiam id axprimendũ in ſupplicationa pro impattanda diſpenſationa, quia rationa hujus naglactùs Tridentina Synodus vult contrahantas carere ſpa diſpenſationia conſequendæ, & vult conjuges iiadem pœnis ſubijci, quibus declarat ſubjectoa ſcienter contrahentes cum impedimento dirimenta *in dict. ſeſſ. 24. c. 5. de refor matrim.* ubi addit: *Non enim dignus eſt, qui eccleſiæ benignitatem facilè experiatur, cujus ſalubria præcepta temerè contempſit.* imò tametſi ax litantia ordinarij ſint omiſſæ præviæ danuntiationes, adhuc eſt id axprimendum: alioquin ſi non exprimatur, raſc.iptum aſt ſubreptitium juxta raceptum ſtylum Curiæ Romanæ. Quinimò etiam quando ignorantar matrimonium fuit initum cum impadimento dirimente; ſi conſummatum fuit etiam anta detectum impedimentum, conſummatio adhuc erit exprimanda in ſupplicationa, qua conjuges ſupplitant Pontifici pro diſpenſatione, idqua ax ſtylo, & praxi Romanæ Curiæ, ut monet Pyrrhus Corradus *lib. 8. c. 4. num. 29.* imò exprimendum eſt, ſi poſt detactum impedimentum, adhuc matrimonium conſummaverint, quia hujusmodi conſummatio poſt detectum impedimentum difficilioram reddit diſpenſationem, ſiquidem indicat in contrahantibus animum non curandi tala impedimentum, & quod ſi ipſis innotuiſſet, adhuc cum ajus ſciantia matrimonium contraxiſſent; proinda cùm difficiliorem reddat diſpanſationem ob majorem culpam commiſſam à contrahentibus, tanentur iſti id axprimare in ſupplicatione pro diſpenſationa obtinenda.

3 Solet autem ordinaria cauſa diſpanſationis ſuper matrimonio inito cum impadimenta dirimente axprimi par hanc formulam, *quia ſi divortium inter eos fiat, gravia exinde ſcandala poſſint veriſimiliter oriri, ideo ſupplicant Oratores Pontifici, quatenus velit diſpenſare ſuper impedimento &c.* Hæc verò formula non ſufficarat ad diſpenſandum cum illis, qui ſcienter contraxerunt, & conſummârunt matrimonium cum impedimento in ſacundo gradu conſanguinitatis, aut affinitatis ex Bulla Pauli IV. apud Pyrrhum Corradum *lib. 8. c. 3. n. 5. de diſpenſat. matrim.* ait enim Pontifax: *Abſolutiones, & diſpenſationes hujusmodi ex prædicto prætextu (nimirum quòd ex divortio gravia ſcandala inter eos, & eorum conſanguineos, & affines poſſent veriſimiliter oriri) etiam ſi proles ex matrimonio ſic contracto ſubſecuta fuerit, nullatenus, ſed ſolùm ex cauſa urgentiſſima pro bono publico, & à jure conſiderata, per nos tantùm, & non per alium approbanda concedemus, & quòd diſpenſationes ex alia cauſa noſtris temporibus exulabant, & quod nobis licere non patimur, noſtris ſucceſſoribus indicantes.*

Impetrata mox diſpenſatione ſuper impadimento dirimente aa cautione, qua diximus, aſſa diſpenſationam impatrandam, ut matrimonium validatur, ſi impadimentum fuit publicum, ut omnibus innotuarit; tunc dabet matrimonium da novo publicè contrahi ſarvatâ formâ Concilij Tridantini, hoc eſt in facia accleſiæ, ut qui antea invalidè contraxerunt, mox impatrata diſpanſatione ſuper impedimento validà contrahant, poſsintqua libarà, & licitè manara in matrimonio, eóque uti, quia cùm matrimonium initum nullius fuarit valoris ratione impadimanti dirimentis; & hoc impadimentum fuerit publicum, omnibúsque innotuerit, dabet necaſſariò itarum da utriusqua conſenſu contrahi, adeò ut diſpanſationa impatrata non ſufficiat, ſi Parocho intarrogante mulierem num talis vir ſit ſuus maritus; & virum, num hæc muliar ſit ſua uxor? uterque affirmativè raſpondaat, quia ſub hac formula intarrogandi non contrahitur de novo matrimonium; ſad potiùs declaratur, quòd ſit intar ipſos matrimonium, & quòd intendant in eo perſiſtara. 4

Cum enim prius matrimonium fuerit nullius valoris, nac poſſit approbari ab acclaſia, aò quia impadimentum dirimans fuerit publicum, & notum eccleſiæ, aſt etiam nota eidam invaliditas matrimonij, quod propteras dabet itarum contrahi in fatia acclaſiæ ſervatâ formâ Concilij Tridantini, idque poſt impetratam diſpanſationam ſuper impedimanto dirimante, quia cùm hic agatur da diſpenſatione pro utroque foro ſuper impedimanto publico, & quod omnibus innotaſcit, ſi ſacundum matrimonium non iniretur publicè ſarvatâ formâ Concilij Tridantini, ſed tantùm clam contraheretur, quatenus intar ſolos conjugas ranovaretur conſenſus matrimonialis, ſequerantur aadam incommoda, quibus Concilium Tridentinum par annullationam matrimonij clandeſtini voluit occurrara: etenim primum matrimonium publicà contractum poſſet in foro axterno probari invalidum ob impadimentum dirimana: & ſecundum clam initum intar conjugas non poſſet in foro axtarno probari, proinda poſſet uterqua conjux ad alias nuptiaa tranſire non obſtanta ſacundo matrimonio validè quidam, ſad clandeſtinà inito, & ſi conjuges tranairent ad alias nuptias non poſſet Judex ecclaſiaſticus id impedire defectu probationis ſecundi matrimonij validè, ſed clandeſtinè initi. Sin verò matrimonium initum fuerit cum impadimento dirimenta occulto, tunt diſpenſatio patanda eſt à Pœnitantiaria Romana ſupar tali impadimento occulto. Ad hanc autem diſpenſationem exacutioni mandandam non dabat dalagatus ſe ſupar varitata allegatorum informare, audiris teſtibus, ſicut contingit in diſpenſatione obtenta in Dataria, quæ atiam pro foro externo valar; ſed ſatia aſt, ſi dalegatus diliganter examinet Oratores pro veritate axpoſitorum, idque præviјs monitis, & conſilijs opportunis, ut Ora- 5

turea percipiant momentum hujua examinis, quod à ſincera, vel non ſincera expoſirorum narratione dependeat validitaa, vel invaliditas diſpenſationia, proinde etiam validitas, & invaliditaa matrimonij.

6 Quòd ſi ex nratnria examine, & interrogatione falſitas precum nnn deprehendatur, & nihilominna aliunde ea innoreſcat delegatn: non poteſt tunc delegatna diſpenſere, elioquin eſſet in cauſa, nt conjugea in perpetuo viverent inceſtu.

7 Neque obſtat, quòd tale impedimentum ſit occnltum, & ſulùm innoteſcat Oratori, & delegatn, quia cùm petatur diſpenſatio occultè, rectè Delegatua etiam ntitnr ſcientia privata: debet tamen hæc ſcientia eſſe vera, & certa, quia non præſumitur, velle Pontificem diſpenſare, quando revera cauſa diſpenſationis allegata in ſupplicatione nnn ſubſiſtit, proinde tunc Delegatua nnn poteſt diſpenſare anthoritate Pontificis, ſi ipſi certò innoteſcat falſitaa precum.

8 Rurſua diſpenſatio petita, & impetrata à Rnmene pœnitentiaria ſuffragatur tantùm pro foro interno conſcientiæ, non verò pro forn externo judicierio, idque exprimitur etiam in diſpenſatione per hanc formulam. *Ita quòd hnjuſmodi diſpenſatio, & abſolutio in foro judiciario nullatenus ſuffragetur*, quia in furo externo non prndeſt impetranti, unde ſi per ſuperinrem ex nfficin, vel à quocunque privato validitas matrimonij duceretur in quæſtionem; diſpenſatin obtenta in Pœnitentiaria, in hoc foro externn non ſuffragaretur, & quæſtio eſſet ita diſcutienda, ac ſi nulla interveniſſet diſpenſatio.

9 Ex ſtylo tamen hodiernn diſpeoſatin ſuper hoc impedimento dirimente occulto, quo fuit matrimonium initum, fit auditâ priùs Oratnria ſacramentali confeſſione, & injuncta eidem ſalnteri Pœnitentia, adeò ut Delegatua pro execurione diſpenſationia ſit Conſeſſariua Oratoria; ſiquidem ex hodierno ſtylo appnnitur conceſſioni diſpenſationis hæc clauſula: *Auditâ priùs Oratoris ſacramentali confeſſione eundem hac vice in forma eccleſia conſuetn, & injuncta ei pænitentia abſolvat.* Per hanc cleuſulam ſublatum nunc eſt dubium, quod olim cnntrnvertebatur, an diſpenſatin debear præcadere, vel ſubſequi ſacramentalem cnnfeſſionem: conſtat enim ex præfeta clauſula ſacramentalem cnnfeſſinnem eſſe præmittendam.

10 Ponitnr etiem alia clauſula in nmnibna diſpenſetionibua, quæ à Romana Pænitentiaria emanant, & eſt hæc: *Dummodo impedimentum ex præmiſſis proveniens ſit occultum:* pro cujua intelligentie obſervandum eſt, quod monet Pyrrhus Corradna *lib. 7. c. 7. n. 12.* non ſufficere, illnd eſſe occultum tantummodo tempore impetrationia diſpenſationia ſuper eo; ſed opua eſt, quòd nullus adſit timor, quod aliquo modo poſſit ficri publicum in futurum: aliàs enim major Pœnitentiariua remitreret ſupplicatinnem ad Datariam, ut nratnrea petant ſecum diſpenſari in utroque forô, quia non occultum, ſed manifeſtum dicitur, quod probari poteſt per Gloſſam in *c. veſtra V. notorium de cohnbit. cler. & mulier.* Impedimentum autem occultum dicitur, quandn non publicè conſtat, nec facilè poteſt conſtare, & periculum non eſt, nt in foro externo detegatur: hactenua Corradua in Rnmana Curia verſatiſſimua, & olim Officialis, ubi etiam addit in eodem contextu poni hanc candem clauſulam, *Et ſeparatio inter latorem, & dictam mulierem fieri non poſſit abſque ſcandalo; ex cohabitatione verò de incontinentin probabiliter timendum eſſe, ſi tibi viſum fuerit, aliúdque canonicum non obſtet impedimentum:* ex quibus clauſulis adjectis diſpenſationi emanatæ è Rnmana Pœnitentiaria liquet, mentem cnncedentis diſpenſationem eſſe, ut Delegatna, ſeu Commiſſariua nullo modo diſpenſet, niſi præmiſſa verificentur, ac preces veritate nitantur.

Quòd ſi præmiſſa vera ſunt, ut narrantur, 11
tunc ſi impedimentum uni tantùm innoteſcat parti, non debet matrimnninm de novo contrahi, niſi priùs altera para de nullitete priorie conſenſua certinr fiat, idque colligitur ex formula diſpenſationia, nt norat Pyrrhua Corradua *lib. 7. num. 12.* adduntur etiam hæc: *Cum eodem latore, & dicta muliere de nullitate prædicti conſenſus certiorata, ſed ita cautò, ut latoris delictum nunquam detegatur, matrimonium cum eadem, & uterque inter ſe de novo ſecretè ad evitenda ſcandala præmiſſis non obſtantibus contrahere, & in eo poſtmodum remanere licitè valenut, miſericorditer diſpenſes:* ex quibus liquet, npus eſſe magnâ prudentiâ, & circumſpectione, ne ſcilicet Lator diffametur, ſi alteri conjugi detegatur impedimentum; & quia matrimonium nnn puteſt iterum contrahi abſque ntrinaque cnnjugia cnnſenſu, debet id fieri, ut conjux innocena, & cui impedimentum non innoteſcit, conſentiat in matrimonium, qui tamen cnnſenſua non eſt publicè renovandus coram Parocho, & teſtibns, ut in caſu diſpenſetinnis in Dataria expeditæ ſuper impedimento publico: ſed ſufficit, ſi ſecretè inter partes renovetur, quia cùm impedimentum ſit nccultum; & in foro-externo, ſeu in facie eccleſiæ matrimoninm jam fuerit initnm, & poſſit id prnbari, adeò ut poſſit Judex eccleſiaſticua impedire, na conjuges transeant ad aliaa nuptiaa, ideo ſufficit, ſi uterque cnnjux pnſt obtentam diſpenſationē pro ſolo foro interno à Pœnitentiaria Romana ſecretè iterum conſentiat in matrimonium: qnomodo verò debeat hujuamodi conſenſua ſecretè iterùm renovari, non conveninnt Doctores, aliqui dicnnt ſufficere, ſi conjux, cui eſt notum impedimentum, dicat alteri ſumpta opportunitate. Egn voln te ſemper habere in meam uxorem, & tu quid reſpondes? ſi tunc mulier dicat, & egn ſemper volo te in meum maritum habere, tunc ſufficienter renovatur utriuaque conjugia conſenſna ſecretè, quod ſufficit, ut poſt obtentam diſpenſationem, & abſolutionem ſuper impedimento, matrimonium,

niom, quod antea erat irritum modo ſit validum.

12 Imò ſunt etiam, qui putaot, oon eſſe opus conſenſu verbis expreſſo, ſed ſufficere, ſi facto comprobetur, ut ſi conjux innocens, & cui impedimentum non innoteſcit, petat debitum conjugale ab altero, & hic conſci⁹ impedimenti dicat, teneor, cùm ſim tuos maritus tibi debitum reddere, quia tunc mulier per talem petitionem non verbis, ſed facto, ſeu per uſum matrimonij exprimit ſufficienter ſe conſentire in matrimonium, quia eo utitur, ut conjux talis viri. Tum quia io ipſa petitione debiti includitur etiam virtualiter, & implicitè ipſe conſenſus in matrimonium, & hæc ſententia videtur hodie ad praxin deduci ad evitanda incommoda, & pericula, quæ aliàs ſequi poſſent, ſi adigeretur conjux innocens ad renovandum expreſſis verbis conſenſum, ut eidem poſſet innoteſcere nullitas prioris matrimonij, & hæc eſt cautè procedere, ne Latoris delictum detegatur, quia ſi nullitas matrimonij innoteſceret conjugi innocenti, poſſet hic velle ſcire cauſam hujus nullitatis, imò poſſet etiam nolle iterum conſentire, ex quo plura ſequerentur incommoda: unde ſufficit, ſi mulier implicitè non verò explicitè certioretur de nullitate primi matrimonij, idque fit ex eo, quòd maritus dicat, ego volo nunc, & pro ſemper, ut ſis mea uxor, quia cum nihil dicat de præterito, non approbat validitatem prioris matrimonij, & quodammodo videtur ſignificare conjugi, quòd ex illo nunc ſit ejus vera uxor, ſi ipſa petat debitom conjugale.

13 Diſcrimen igitor inter diſpenſationem obtentam in Pœnitentiaria, & in Dataria in hoc conſiſtit, quòd diſpenſatio Datariæ valet pro utroque foro: ſecus diſpenſatio obtenta in foro Pœnitentiariæ valet pro ſolo foro interno, proinde in illius diſpenſatione ponuntur verba: *In foro conſcientiæ, & in ipſo actu confeſſionis tantùm, & non aliter, & neque ullo modo, ita quod hujuſmodi abſolutio, & diſpenſatio in foro judiciario nullatenus ſuffragetur.*

14 Immo ut omnis occaſio utendi hac diſpenſatione in foro judiciario amputetur, adduntur hæc alia verba: *Nullis ſuper his adhibitis teſtibus, aut litteris datis, ſeu proceſſibus, confectis præſentibus laceratis, quas ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ lacerare tenearis, ita ut nullum illarum exemplum extet, nec eas latori reſtituas; quòd ſi reſtitueris, nihil ipſi præſentes litteræ ſuffragentur*: ex quo liquet, in actu diſpenſationis non poſſe teſtes intervenire, neque poſſe litteras etiam privatas qualescunque dari de diſpenſatiooe facta, & multominus proceſſum judicialem confici, quibus quovis modo in foro externo hæc diſpenſatio probari poſſit, immo ne ullum ſuperſit veſtigium, mandat Pontifex, ita litteras lacerari, ut oullum extat exemplum.

15 Imò ſi latori reſtituerentur litteræ diſpenſationis, nil ipſi ſuffragareotur, quod tamen iotelligitur in foro externo, ut notat Paulus Leo in praxi Pœnitentiariæ *p. 2. c. 2. n. 18.* quapropter ſi hæ litteræ exhiberentur io foro externo nullam facerent probationnm, nec fidem. Cæterum diſpenſatio jam facta in foro conſcientiæ non fruſtraretur ſuo effectu. Differt etiam diſpenſatio emanata à Pœnitentiaria, quia hæc conceditor pro impedimento occulto, & diſpenſatio expedita in Dataria ob impedimentum publicum.

§. XII.

Quomodo diſpenſetur in radice matrimonij irriti, ut diſpenſatio retrotrahatur.

MAtrimonium irritè contractum non validatur, niſi per Pontificiam diſpenſationem; difficultas eſt quomodo hæc retrotrahatur in ordine ad legitimandam prolem habitam ex matrimonio irrito; an poſſit efficere, ut illa diſpenſatio retrotrahatur ad tempus, quo matrimonium fuit irritè contractum, adeò ut ex vi diſpenſationis cenſeatur, quaſi ab ioitio validè initum etiam ad effectum, ut proles ante diſpenſationem habita ex matrimonio irritè inito habenda ſit quoad omnia, perinde legitima, acſi ex legitimo matrimonio nata fuiſſet. Quæſtio autem procedit, quando matrimonium irritè contrahitur ob impedimentum jure Pontificio inductum: alioquin ſi matrimonium fuit irritū ob impedimentum juris divini naturalis, Pontifex nequit diſpenſare, quia tunc radix nullitatis illius matrimonij eſt impedimentum juris naturalis, quod Pontifex non poteſt auferre, niſi fortaſſis in caſu aliquo particulari interpretando jus divinum. 1

Communior, & verior ſententia eſt, poſſe Pootificem diſpenſare in radice matrimonii irritè initi ob impedimentum jure Pontificio inductum; & ſimul legitimare filios ex eo genitos, ac natos ante diſpenſationem, idque etiam in locis ſibi temporaliter non ſubditis, adeò ut filij ita legitimati capaces etiam ſint officiorum ſæcularium, ac ſucceſſionum bonorum temporalium. Ratio petitur ex eo, quia radix, & origo, ex qua oritur, ut proles ſit legitima, vel incurrat damna illegitimitatis eſt ipſa lex eccleſiaſtica, quâ ſtatuitur, ut ſi matrimonium contrahatur cum tali impedimeoto in hoc, vel illo gradu conſanguinitatis, vel affinitatis, nullius ſit valoris, quamvis ſi non extaret lex iſta eccleſiaſtica matrimonium cum tali impedimento, ſeu in hoc, vel illo gradu conſanguinitatis, vel affinitatis validè iniretur, & proles inde ſuſcepta legitima eſſet, nec damna incurreret illegitimitatis ſive eccleſiaſtica, ſive ſæcularia: quòd enim Lucretia nupſerit Titio in ſecundo, vel tertio conſanguinitatis gradu non petita diſpenſatione, tale matrimonium fuit invalidum, eo quia Pontifex per ſuam legem ſtatuit, ut matrimonia inita inter conſanguineos, io ſecundo, vel tertio gradu usque ad quartum ioclusivè ſint nullius valoris; quæ lex, ſi non extaret, matrimonium eſſet validum: ſed poteſt Pootifex ſuam legem irritare, & revocare quo- 2

ad

ad effectus jure homano ex eo ſecutos, & non ſolùm quoed impoſterum incurrendos, efficiendo, ut non incurrantur, verùm etiam quoad jem incurſos, eos prorſus abolendo, ac ſi lex eccleſiaſtica ab initio matrimonij initi eidem non obſtitiſſet, idque deſomitur ex *clement. unic. de immun. eccleſ.* ubi Clemens V. revocat quasdam ſuorum prædeceſſorum conſtitutiones, etiam quoed effectus, ax vi earundem incurſos, ibi: *Quidquid ex eis ſecutum eſt, vel ob eas, penitus revocamus, & eas habere volumus pro infectis.* ex quo textu communiter inferunt Cenoniſtæ, eam eſſe poteſtatem Pontificis circe ea, qoæ ſunt juris poſitivi, ut poſſit ee revocare ex nunc pro tunc, quendo edita ſunt, adeò ut poſſit Pontifex legem eccleſiaſticam ex juſta ceuſa ita abolere, ec ſi nunquem ſancite fuiſſec, & pro nullo tempore vim habuerit, & tonc quando lex ita revocetor, neceſſe eſt, etiam eboleentor omnes ejus effectus præteriti, quie conſideratur lex, ac ſi nonquem fuiſſet; & quod non eſt, non poteſt opererl, quie hoc ſequitur ed eſſe, conſe ,enter neque poteſt effectus ullos producere, quia iſti ſequuntur ed operationem, ſi igitur Pontifex diſpenſat in radice matrimonij, & revocat impedimentum, vi cujus fuit ab initio matrimonium irritè initum, tunc impedimentum reſpectu talis matrimonij conſideratur ac ſi nunquam fuiſſet, & qood nunquam fuit, non poteſt matrimonium irritare: & in hoc ſenſu dicitur diſpenſatio Pontificia impetreta etiam poſt aliquot annos à matrimonio irritè inito retrotrahi ad matrimoniom pro illo tune, quando fuit initum, proinde beneficio diſpenſationis ita conſideratur tale matrimonium, acſi eb initio initum ſuiſſet absqoe ullo impedimento dirimente, cùm Pontifex beneficio ſuæ diſpenſationis tale impedimentum prorſus aboleat reſpectu talls metrimonij in ſpecie, quod propterea ite ſe habet, ac ſi eb initio fuiſſet validum, ac lnitum ſine ullo impedimento, in quo caſu proles inde ſuſcepta habetur legitima qooad omnia, etiam quoad jus ſuccedendi in hæreditate.

3 Quòd ſi dicas, poteſtatem Pontificis in ordine ed legitimandum quoad bona temporalia, & officia ſæcularia non ſe extendere extre loca temporalia ſuæ jurisdictioni ſubjecta.

4 Contra eſt, quia tametſi primariò, & directè poteſtas Pontificis non ſe extendat ad legitimandom quoad bona temporalia, & officia ſæcularia extre ſtatum eccleſiaſticum: ſicut enim Princeps ſæculeris non poteſt legitimare quoed bone eccleſiaſtica, eò quia careet jurisdictione eccleſieſtica, cujus id eſt propriom: ſic nec Pontifex extra loca ſui ſtatus eccleſiaſtiei id poteſt quoad temporalia, defectu jurisdictionis temporelis, ut communiter docent Canoniſtæ in *c. per venerabilem qui filij ſint legitimi*, & notat Covarruvias *lib. 4. de ret p. 2. c. 8. §. 10. num. 18.* ubi tamen *num. 16.* id limitat, niſi cauſa ardua accideret, in que veldè religioni chriſtianæ expediret ea legitimario: nihilominus indirectè, & ſecundariò poteſt legitimere etiam quoad temporalia, & officia ſæculatia extra ſuas Provincias eccleſiaſticas: qoia ex ao, qoòd beneficio diſpenſationis tollat impedimentum, rationa eujus fuerat matrimonium irritè initum; proles inde ſuſcepta conſideratur, ot nata ex valido matrimonio, proinde ot legitima ecquiric jus ſuccedendi ad bona temporalia, & officia ſæcularia.

Non anim id eſt directè diſpenſare in lega 5
civili, & ejus effectibus, ſed tantùm indirecte, & ſecunderiò per quendam conſequentiam, quetenos lege civili incurruntur à prole hojosmodi damna ex ſuppoſitione, quòd ob legem eccleſiaſticam irritentem tala metrimoaium initum cum hoc impedimento, proles ex eo nata ſit illegitima, edeò ut tota ratio, cur proles ex lege civili incurrat ea damna ſit, quie ob legem eccleſiaſticam neta foit ex matrimonio invelido, ac proinde proles ex eo ſuſcepta illegitima habetur, & obnoxia omnibus illegitimitetis damnis jure civili ſtatotis: ſed Pontifex beneficio ſuæ diſpenſationis tollit directè legem ſuem eccleſiaſticam, quam pro tali caſu ſpeciali vult perinde ſe habere, ec ſi nunqoam extitiſſet: ex hoc autem quod prorſus aboleat legem illem, ac valit perinde ſe habere, ac ſi nunquam fuiſſet ſancita, tale matrimonium habetur, ut validum, proinde indirectè efficit, ut ea omnia demne temporelie, quæ alioqoin ob legem civilem incurruntur è prole illegitima prorſus ceſſent.

Obſervandum eſt, nos non aſſerere, poſſe 6
nunc Pontificem efficere, ut illud matrimonium eb initio nō ſuerlt initum cum tali impedimento, ec propcerca non fuerit invalidum, quie cum de fecto initum fnerit cum tali impedimento, non poteſt fieri, ot non fuerit caliter initnm, non enim poteſt Pontifex efficere, ut effectus, qui fuit productus, non fuerit productus; ad præteritum enim nolla eſt potentia: neque dicimus matrimonium entea invalidum nunc incipere valere ſine novo contrahentium conſenſu, nec quòd ex eo non ſint ſecuti effectus jure civili ſtatuti ob illegitimitatem prolis: hæc enim omnie cùm de facto fuerint, non ſunt ſub poteſtate Pontificis, quia ad præteritum nulla dator potentia. Sed quod aſſerimus, eſt, talem eſſe poteſtatem Pontificis, ut beneficio ſuæ diſpenſationis poſſit, prout ex tunc in ipſe radice matrimonij irritè initi ob legem eccleſieſticam delere ec revocere omnia demna quocunque jore etiam civili inde incurſa, ec ln eum ſtatum prolem ponera, quem habitura eſſet, ſi ex matrimonio valido nate fuiſſet, idque ex eo præcisè, quòd Pontifex pro rali ſpeciali ceſo penitus aboleat legem eccleſiaſticam, qoam velit ita ſe habere, ac ſi nunqnam extitiſſet in ordine ad impediendum matrimonium illud ſpeciale: daſtructo enim valore legis eccleſiaſticæ, cui illegitimitas tenquem fundamentum nitebetur, cæterę damna incurſa ob illegitimitatem debent etiam ceſſare, & in hoc ſenſu dlcitur diſpenſatio retrotrehi, ad illud tempos, quo fuit matrimonium irritè contrectum non quidem efficiendo, ut non fuerit ſemel irritè contrectom, ſed tollendo omnes effectns emanatos à lege eccleſiaſtica, proinde etiam invaliditatem metrimo-

nij a

nij, ex an quòd abolaat Pontifex pro tali ſpeciali ceſu legem eccleſiaſticam, quam velit perinde ſe habere reſpectu talia metrimonij, ec ſi nunquam extitiſſet, & hoc eſt diſpenſare in radiae matrimonij, & legitimara prolem inde ſuſceptam etiam ante impetratam diſpenſationem, quia hæc retrotrahitur ed tempus matrimonij initi, & licèt ex eo, quòd Pontifex aboleat reſpectu talis matrimonij legem eccleſiaſticam videatur, tantùm reparare damna jure Pontificio ſecuta: nihilominua indirectè, & per quandam conſequentiem etiem reparat damna incurſa ax lege aivili ſupponente legem accleſiaſticam inducentem illagitimitatem.

7 Plura ſiquidem poſſunt indirectè fieri, quæ directè, & principaliter non poſſuut fieri; etiam jus patronatus per ſe, & directè non poteſt vendi ſine labe ſimoniæ, & nihilominus indirectè, & per quandem conſequentiem ex an, quòd vendatur directè, & principaliter fundus, venditur etiam indirectè jus patronatus, quod adnectitur tali fundo *c. ex litteris de jure patron.* ita quamvis Pontifex non poſſit directè, & principaliter diſpenſare in jura civili, ejúſque effectibus extra Provincias ſui ſtetus eccleſiaſtici, poteſt tamen indirectè & per quandam conſequentiam, ut notat Abbas in *c. per venerabilem. num. 22. qui filij ſint legitimi*, & ibi Ancharanus *num. 21.* Joannes Andrees *num. 30.* Felin. *c. quæ in eccleſiarum n. 21. de conſtit.*

8 Ratio itidem eſt, quia lex civilis non inducit independenter à lege accleſiaſtica damna, quæ incurruntur ob illegitimitatem, quia cùm hæc dependeat à lege eccleſiaſtica ſtatuenta, ut matrimonium cum talibus impadimentia initum ſit invalidum, ideo ceſſante lege eccleſiaſtica ceſſant per quandam conſequantiam damna inducta per legem civilem, quia ceſſet illegitimitas, in qua fundabantur hujusmodi damna incurſa: & quia Pontifex poteſt ex juſta cauſa legem accleſiaſticam irritantem matrimonium abolere directè, & per ſe primariò; fit, quòd indirectè, & ſecundariò per quandam conſequentiam tollat atiam illa damna inducta à lege civili ob illegitimitetem.

9 An verò poſſit Pontifex ita diſpenſare in radice metrimonij, ut etiam poſt obitum parentum, proles poſſit adhuc legitimari? Reſpondetur, poſſe talam prolem legitimari etiam poſtquam ejus parentes, qui matrimonium irritè contraxerunt, obiarint: quia ed id tantùm requiritur revocatio legis eccleſiaſticæ, quê prius matrimonium irritum fuerat, adeò ut Pontifex intandat ita pro tali ſpeciali caſu abolere legem eccleſiaſticam, ut hæc nunquam fuerit ſancita pro tali caſu, & quia poteſt Pontifex id directè efficare independenter ab obitu parentum; non enim talia obitus tollit facultatem Pontifici; idaò poteſt atiam abolere omnea effectus emanatos ex tali matrimonio irritè contracto ob legem accleſiaſticam, ut notat Molina Juriſta *lib. 3. de primogen. c. 2. n. 12.* Boerius *deciſ. 264. num. 26.* An verò poſſit etiam in præjudicium tertij hæc diſpenſatio fieri, ut contingeret, ſi proles ex eo, quòd legitimetur, acquirat jus ad hæreditatem, quæ ad alium pertinaret, ſi diſpenſatio non concederatur.

Plures reſpondent negativè præſertim Angelus *V. Papa. n. 4.* & ibi Sylveſter, quia Papa non poteſt damnum inferre tertio. Alij vero procedunt cum diſtinctione, & dicunt, quòd ſi Papa diſpenſet ex voluntate parentis, cui ſuccaeditur, & qui adhuc ſuperſtes petit ſic diſpenſationem expediri, vel juſſit peti, tunc aſſerunt, poſſe Pontificem diſpenſationem concadere non obſtante præjudicio tertij, & ita docent Jacobus de Puteo *deciſ. 483. num. 2. lib. 2.* Peregrinus *de fid. ar. 24.* ex doctrina Bartoli in *l. Gallus* §. *& quid ſi tantum ad fin. ff. de liber. & poſth.* vel conſenſus parentis non præceſſit, & tunc volunt, Pontificem non poſſe diſpenſare, quia fictio non poteſt retro fingere poſt ſolutum matrimonium, & jus alteri quæſitum. 10

Alij verò veriùs dicunt, poſſe abſolutè Pontificem hujuſmodi diſpenſationem concedere, quia cùm verum ſit, præceſſiſſe ſaltem in figura, & effectu matrimonium, eſt certum, hanc figuram multum operari: *l. 3. ff. de donat. inter vir. & uxor. c. nuper de bigam.* atqui lex canonica, quæ fuit cauſa, cur matrimonium irritè iniretur, & ea hæreditas davolveretur ad alios ſucceſſores, eſt immediatè, & directè ſub poteſtate Pontificis, ut legislatoris, qui propterea poteſt legem illam prorſus abolere quoad matrimonium illud ſpeciale, ex eo autem quòd Pontifex directè, & proximè abolet legem illam eccleſiaſticam, prout ex tunc quoad effectua jam productos, tollit atiam jus quæſitum tertij in ordine ed talem hæreditatem, quia hoc jus eatenus fuit alteri quæſitum, quia lex eccleſiaſtica irritavit tale matrimonium, unde ſublata lege tollitur jus acquiſitũ. Putârim tamen, Pontificem nolla juri aliorum acquiſito derogare, niſi ex certa ſciantia id exprimet, quia in dubija clauſula eppoſita reſcriptis Principum ſemper intelligitur ſine tertij præjudicio *l. 1.* §. *ſi quis à Principe ff. ne quid in loco publico.* 11

Poſſet tamen objici, quia fictio, qua jura fingunt aliquid retrotrahi, axigit, ut tam terminus à quo, quàm ad quem ſint extreme habilia, ut communiter docent cum Bartolo in *l. ſi is qui pro emptore n. 4. & 18. ff. de uſucap.* ſed matrimonium ab initio irritè initum, & quod eſt terminus, ad quem hujus fictæ retrotractionis non eſt habile, eò quia ſit prorſus irritum; ergo cum non detur terminos, ad quem hujus fictæ retrotractionis non poteſt diſpenſatio retrotrahi, ut matrimonium ſuum enancîſcetur valorem ab eo inſtanti, quo ab initio fuit initum. 12

Sed contra, quia ut matrimonium ſit terminus ad quem hujus retrotractionis non eſt neceſſe, quòd prius fuerit validè initum; ſed ſufficit, ſi de facto fuarit initum, ac habuerit figuram matrimonij, quia tunc cadit ſub legem Pontificiem, proinde poteſt diſpenſatio in lege retrotrahi ad ipſum per ſublationem impedimenti, quo extante matrimonium fuit irritè initum: ſufficit enim ad legitimandam prolem, ſi hæc nate ſit poſt matrimonium irritè initum ob 13

ob impadimentum aliquod ab ecleſia inductum, quia tunc cum poſſit Pontifex hoc impedimentum tollere, ceſſat tota ratio illegitimitatis, quæ fundabatur in eodem impedimento.

14 Quòd ſi proles nata fuiſſet ax ſolo concubitu fornicario nullo præcedente matrimonio irrito, non poſſet Pontifex eam tunc quoad temporalia, & ſæcularia legitimare: ratio eſt, quia tune nulla ſubeſſet matrimonij radix, in qua directè diſpenſando lagitimaret indirectè per quandam conſequentiam quoad temporalia: præſcindendo enim à præcedente matrimonio irrito, Pontifax legitimaret directè quoad temporalia, quod illi non compatit defectu jurisdictionis tamporalis extra Provincias ſtatus aeclaſiaſtici.

15 Hac ratione nec Princeps ſæcularis poteſt legitimare prolam natam ex matrimonio irrito, ut capax ſit ordinum, & beneficiorum eccleſiaſtieorum, quia Princeps ſæcularis cùm careat jurisdictione ſpirituali, non poteſt id directè præſtare: quia talis diſpenſatio eſt actus directè, & immediatè dimanans à jurisdictione aeclaſiaſtiea: nec poteſt indirectè, quia hodie ſola ecclaſia poteſt impedimanta dirimentia matrimonium ſtatuara. Non enim poteſt hodie Princeps ſæcularis fidelis quidquam diſponere circa matrimonium fidelium quoad illud impadiendum, vel diſſolvendum, quia cùm matrimonij contractus in lege evangeliea excedat limites naturæ, & elevatus fuerit à Chriſto ad eſſe ſupernaturala ſacramenti; dedecet tanti ſacramenti diſpoſitionem ad Principes pertinere ſæculares: hinc Princeps ſæcularis non poteſt in matrimonio diſpenſare, nec radicem matrimonij irriti tollere, ut docent Joannes Andreas *c. per venerabilem. n. 30. qui filij ſint legitimi*, & Roſella *V. illegitimus. n. 15.*

16 Quòd ſi matrimonium eſſet irritum defectu conſenſus in utroque, vel altero contrahenta, non poſſet tunc Pontifex diſpenſare in radice illius: ratio eſt, quia conſanſus requiritur ex jure naturali, proinde tale matrimonium eſſet jure naturali irritum: atqui Pontifex nequit ejus radicem tollere ſupplendo conſenſum, quia Pontifex non poteſt ſupplere defectum juris naturalis, ſed tantùm juris eccleſiaſtici, proinde non poteſt ejus radicem tollera ſupplendo conſenſum, quia hic non jura tantùm accleſiaſtico, ſed divino, & naturali requiritur ad valoram matrimonij, & inferior non habet poteſtatem diſpenſandi in lega ſuperioris. Obſervandum tamen eſt, id tantùm procedara, quando impedimentum juris naturalis, & defectus conſanſus ſunt certi, quia ſi de illis dubitaretur, poſſet Pontifex in radice matrimonij diſpenſare, quia in dubio non eſt privandus poſſeſſione poteſtatis, quam habet, ut notat Molina Juriſta *lib. 3. de primogen. c. 2. n. 12.*

17 Sunt tamen aliquot elauſulæ, de quibus dubitari ſolet, an Pontifex ex aarundem poſitione diſpenſet in radice matrimonij initi irritè, ut ſi diſpenſatio petatur ad illud ineundum explicatâ Pontifici copulâ, & apponatur clauſula, quæ ſolet apponi de ſtylo Curiæ, eſtque *Ut non obſtante impedimento matrimonium inter ſe contrahere liberè, & licitè valeant authoritate noſtra diſpenſes, prolem ſuſceptam, ſi qua ſit, & ſuſcipiendam legitimam decernendam*, ut atiam quando diſpenſatio eſt in ſolo foro conſcientiæ, ponitur eadem clauſula, cui adjiciuntur hæc verba *legitimam decernendo in foro conſcientiæ tantùm.*

Reſpondetur, tunc non diſpenſari in radice matrimonij, nec prolem anta diſpenſationem ſuſceptam per eandem legitimari, quoad temporalia, ſed ſolum quoad ſpiritualia: ratio eſt, quia ex ſuppoſitione, quòd nullum matrimonium fuerit irritè initum, nequit Pontifex diſpenſare in ejus radice, nec legitimare prolem quoad temporalia, proinde tunc legitimatio prolis tantùm cadit ſupra ſpiritualia: id enim procedit, quoties nullum eraт initum matrimonium, & petitur diſpenſatio ad illud inaundum explicatâ Pontifici copulâ: unde diſpenſatio legitimationis eſt tantùm quoad ſpiritualia, circa quæ poteſt directè diſpenſare, non varò circa temporalia, ſupra quæ nonniſi indirectè diſpenſat ratione matrimonij irritè initi, ut ſuperiùs explicuimus. 18

Quinimo ſi facta diſpenſationa, & legitimatione prolis ſuſceptæ parentes nollent matrimonium inire, putârim prolem ſuſceptam neque quoad ſpiritualia legitimam fore. Ratio eſt, quia tantùm in favorem matrimonij ineundi inter parentes prolis conceſſit Pontifex eam legitimationẽ, quam aliàs non conceſſiſſet, quia nulla alia ſuppetit juſta cauſa legitimandi hanc prolem, niſi ratione matrimonij ineundi, quod ſi non contrahatur, ceſſat juſta cauſa, ſine qua Papa non diſpenſat: hinc legitimatio facta per Epiſcopum, vel Confeſſarium dependat à matrimonio poſtea inaundo, quod ſi non contrahatur, ceſſat cauſa diſpenſandi, proinde & ipſa diſpenſatio. 19

Obſervandum aſt, quia ſicut priusquàm Epiſcopus, vel Confeſſarius diſpenſat in impedimento matrimonij non manet illud ablatum, & matrimonium initum aſt irritum: ita tametſi is diſpenſet in impedimento, & proptarea matrimonium validè ineatur, ſi tamen non explicuerit, ſe quoque diſpenſare, ut proles antea habita ſit legitima, non acquirit hæc legitimationem: quòd ſi proles ſuſciparetur poſt factam diſpenſationem, & initum matrimonium eſſet tunc legitima, tametſi Ordinarius, val Confeſſarius tantùm diſpenſaret ſuper impedimanto: quia proles ſuſcipienda poſt impetrationem diſpenſationis, & matrimonium initum eſt legitima ex natura rei, ſiquidem naſcitur ex legitimo matrimonio: ſecus proles ſuſcepta ante diſpenſationem non legitimatur ex vi matrimonij ſubſequentis niſi Ordinarius, vel Confeſſarius expreſſè diſpenſet, ac eam legitimet, quia cum nata ſit ax illegitimo matrimonio ſemper manet illegitima, donec expraſſè legitimetur, ut daſumitur ex *c. tanta qui filij ſint legitimi.* Cæterum ſi Ordinarius, vel Confeſſarius in diſpenſatione ſuper impedimento 20

matri-

matrimonij omiſarit decernere prolem ſuſceptam legitimam, poterit id decernere durante ejus officio, quinimmo ſi ille officium depoſuerit, potarit etiam ſuccaſſor in officio id exequi, ſicut contingit in alijs, poſt certam cognitionem cauſæ, quia talis commiſſio, tunc non delegatur induſtriæ perſonæ, ſed officio, ſeo tribunali Vicarij Epiſcopi.

21 Rurſos ſi Papa diſpenſat cum clsuſuls *ut matrimonium ſemel invalidè contractum ob impedimentum jure Pontificio dirimens iterum contrahatur*; oec per hanc clauſulsm præciſaè ſumptam legitimatur proles ex priori matrimonio irritè inito nats, adeò ut diſpsoſatio noo extendatur ad prolem nàtam snte diſpenſationem: & ratio petitur ex eo, quòd diſpenſatio ſit ſtricti juris, & non extendatur ultra expreſſa: & quia diſpenſstio ſolùm fuit in prædicta clauſula ad matrimonium ineundum oulla facta mentione prolis antea ſuſceptæ, non poteſt dici, hane prolem legitimari in conſequentiam matrimonij, ut ootat Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 8. §. 8. n. 13.* Molina Juriſts *lib. 3. de primogen. c. 2. n. 3.* Molina Theologus *tom. 3. de juſt. tract. 2. diſp. 624. n. 3.*

22 Hoc autem procedit, quando prolas nate eſt anta diſpenſationem: alioquin ſi proles naſceretur poſt expeditam diſpenſationem ab Ordinario, & ante initum matrimonium legitimsretur, quoad omnia per ſubſequens matrimonium inter illius psrentes initum, & deſumitur ex *c. tanta qui filij ſint legitimi*, quia ſufficit, ſi tempore conceptionis, vel nstivitatis prolis potuiſſet matrimonium conſiſtera intar psrentss ſine olla diſpenſatione Pontificia, ut rectè notat Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. n. 1.* atqui poſt expeditam diſpenſationem ab Ordinario parentes prolis potuiſſent absqna alia nova diſpenſatiooe matrimonium validè contrahere: ergo ex vi expeditæ diſpenſationis prolas oata poſt illam, & ante matrimonium ioitum legitimatur per ſubſequens matrimonium, ot etiam docet Molina *tom. 1. de juſt. tract. 2. diſput. 72.* quia tempore, quo proles oaſcitue, impedimentum jam eſt ablatum per præcedentem diſpenſtiooem expeditsm, proinde poterat inter ejus parentea ſine alia nova diſpanſatione matrimonium validè iniri.

23 Quamobrem licèt proles concepta ſit ante diſpenſationem expeditam, ſi tamen poſt illam naſcatur, habetur legitima per ſubſaquens matrimooium, quòd ſi parentes pœnitentiâ ducti non inirent mstrimonium, proles non legitimaretur, quia Pontifex tantùm in fsvorem matrimonij ineundi inter patantes prolis eoncedit hane legitimationem, quam aliaa non concaderet.

24 Prætarea licèt Pontifex diſpenſans in matrimonio irrito, ut iterum celebretut, diſpenſet etiam ſimplicitar cnm prole ex ao matrimonio nata, non tamen eenſetor diſpenſsre in radice matrimooij, & omnino legitimara prolem quoad temporalis, ſed tsntùm qnoad ſpiritualia, perinde ac ſi extra mattimonium nats eſſet. Ratio petitur ex eo, quòd diſpenſatio ſit ſtricti juris, quæ proptarea non aſt intalliganda de omni legitimatiooe, ſed tantùm da ea, quæ jura proprio convenit Pontifici, & ita docent Joannes Andress io *c. per venerabilem num. 30. qui filij ſint legitimi*, & ibi Anchsranus *n. 22.* & *conſ. 49. num. 5.* Peregrinus *de fideicommiſſ. art. 24. num. 77.* & alij docentes, tunc Ponuficem cenſeri lsgitimare in radice matrimonij, ſeu quoad temporalia, quando ſimpliciter utitur verbo *diſpenſamus:* quia cùm diſpenſatio ſit odioſa, & ſtricti juris, noo eſt ſupponeoda, ubi expraſsè noo ponitur.

Hinc ſi Pontifex etism in ſpecia explicaret, 25
ſe prolsm lagitimare adhua non cenſeretur diſpenſste in radice matrimonij, conſequenter lsgitimatio tsntum eſſet quoad ſpirituslia, non quoad temporalia; quia legitimatio cùm ſit diſpenſatio, eſt ſtricti juris; ptoinde non debet ampliari, ſed reſtringi ad legitimationsm, quæ propriè conveoit Pontiſici, & eſt legitimatio quosd ſpiritualia: non enim Pontiſex explicat, ſe legitimare matrimonium, ſed tantùm ſe prolem legitimam efficere, quis ſi legitimsret matrimonium, tunc legitimaret directè prolem quoad temporalia, & indirectè quoad ſpiritualia, ut ſupariùs explicuimns, ut enim ptoles in radice matrimonij legitimetur, hoe eſt etiam quoad temporalia, debet matrimoninm ipſum legitimari.

Hinc ſi Pontiſex exprimerat, ſe diſpenſsre 26
in matrimonio irritè contracto, ut ex tune, ſeu ut ab initio cenſeatur legitimè initum, tunc procul dubio diſpenſaret in rsdice matrimonij, ptoinde legitimaret etiam prolem tam quoad temporslia, quàm ſpiritualia, quia non poſſet nti clarioribus verbis ad ſignificsndum ſe diſpenſare in radice mstrimonij antea irrità initi: ſiquidem diſpenſare in radice mstrimonij perinde eſt ac diſpenſsre in ipſo matrimonio antea irritè inito, ac velle legsm eccleſiaſticam non obligare pro tali ſpeciali caſu, quia tune abolita lege tollitur impedimentum, & diſpenſatio retrotrshitur ad tempus, quo fuit sb initio mattimonium irritè initum.

An verò ſi Pontiſex in ſua diſpenſatione ad- 72
dat clauſulam hanc: *Prolem ſuſceptam, ſi qua ſit & ſuſcipiendam ex inde legitimam decernendo* cenſestur, tune per talem clauſulam diſpenſare in radice matrimonij. Reſpondetur, per hsnc clauſulam non legitimari prolem, niſi quosd ſpiritualia, adsò ut non canſeatur Pontiſex diſpenſare in radice matrimonij. Ratio eſt, quia cùm legitimatio ſit diſpenſatio in lege, eſt ſtricti juris, proinde intelligenda ſtrictè, hoc eſt de prole ſuſcepta ante diſpeoſatioosm conceſſam qnoad ſpititualia, & de ptole ſuſcipienda poſt matrimonium ineundum quoad ſpiritualia, & temporalia, adeò ut illud verbum *decernendo* ſumatut propriè reſpectu prolis ſuſcipiendæ; & impropriè reſpectu ſuſceptæ, & æquipsratio oon ſit quoad omnia.

Tum quia non vidatur rationi aonſenta- 28
naum, velle Pontificem rem tanti momenti efficere per clauſulam ita generalem, quæque in omnibus hnjusmodi diſpanſationibus apponi

ni ſolet, etiam quando nllum matrimoninm præceſſit.

29 An verò, ſi Pontifex ſimplicitet concedetet licentiam permanendi in matrimonio, cenſetetur hoc tunc legitimari in radice, mihi videtur reſponendum negativè, quia per hoc quòd Pontifex concedat licentiam permanendi in tali matrimonio nil exprimit, quod pertineat ad prolis legitimationem, aut teſpiciat radicem matrimonij, ut in conſequentiam proles legitimetut: quamobrem cnm Pontifex non poſſit concedere licentiam, nt conjuges licitè perſeverent in matrimonio irritè inito, ſiquidem id eſſet concedere fornicationem, quæ nunquam eſt licita ſequitur, illa verba *concedimus licentiam, ut permaneant in matrimonio*, referri ad meram diſpenſationem ſuper impedimento dirimente, ut eo ſublato licitnm ſit impoſtetum conjugibus in matrimonio petmanere, non quidem eo modo ut antea, ſed præſtito novo conſenſu, quo ſublato impedimento novum matrimonium validè contrahatur: non enim ſine novo conſenſu poteſt matrimonium antea irritè initum convaleſcere. Cùm igitor hoc matrimonium ratum haberi poſſit, vel expreſſo conſenſu, vel tacito, qni habetur ex copula affectu maritali petita, ideo concedit Pontifex, ut hoc modo renovatis conſenſibus, poſſint in eo matrimonio perſeverare, non quidem tatione ejua initij, quod ſuit irritum, ſed ratione hujus novi conſensûs expreſsè, vel tacitè poſiti poſt diſpenſationem.

30 Tum qnia quando Pontifex utitut verbo diſpenſationis, hæc eſt ſtricti juris, quæ ptopterea non debet trahi, ultra id, qnod termini exigunt, ut clauſula illa aliquid operetur: nt autem non ſit otioſa, & aliquid operetur, non eſt neceſſe, ut inducat diſpenſationem in radice matrimonij, nec ut ab ejus initio auferatut impedimentum, ſed ſufficit, ſi à die diſpenſationis auferat impedimentum, ut ab eo tempore poſſint conjuges renovatis conſenſibus licitè in eo matrimonio perſeverare, id enim ſufficit, ut clauſula illa dicatur aliquid operari, ut notat Covarruvias *4. decret. 2. p. 8. §. 8. n. 13.* imò ſi præfatæ clauſulæ Pontiſex adderet hanc aliam, *ut proles legitima efficiatur*; non ptopterea legitimatio plena eſſet, ſed tantùm cum illa menſura, quam obtineret, ſi diſpenſatio exttra matrimonium à Pontifice fieret, quia vetba præcedentia, quibus concedit licentiam, ut poſſint perſeverare in matrimonio non confetunt ad legitimationem prolis, cùm nulla de hac fiat in illis mentio: & verba poſteriora non legitimant ptolem niſi quoad ſpiritualia, proinde legitimatio non eſt plena.

31 Quid verò dicendum quando Pontifex utitur verbo *legitimamus matrimonium, & prolem*. Reſpondetur, tunc cenſeri diſpenſatum in radice matrimonij, proinde prolem beneficio diſpenſationis conſequi pleniſſimam legitimationem quoad omnia, quia per talem clauſulam Pontiſex ratum habet matrimonium antea tatione impedimenti irritè initnm, ex eo enim, quòd Pontiſex dicat, ſe legitimare matrimonium implicitè diſpenſat ſuper impedimento dirimente, quòd ſi non tolleretur matrimonium ſemper eſſet irritum, proinde diſpenſatio retrotrahitur ad tempus matrimonij initi, & proles inde ſuſcepta pleniſſimè legitimatut, ut docet Joannes Andteas in *c. per venerabilem num. 30.* qui filij ſint legitimi, & Ancharanus *conſ. 49. num. 5.*

32 Quòd ſi in ſupplicatione fieret mentio impedimenti dirimentis, & matrimonij ittitè initi, ut etiam prolis illegitimæ ex eodem natæ, & Pontiſex ſimpliciter legitimaret matrimonium nulla facta prolis mentione: ſunt, qui cenſent adhuc matrimonium diſpenſari in ſua radice, & prolem inde natam pleniſſimam conſequi legitimationem, quia proles ſe habet conſecntivè ad matrimonium, proinde ſi hoc legitimetur etiam ptoles legitimabitnr.

33 Verùm putârim, prolem tunc non legitimari, ſi nolla de ipſa Pontifex mentionem ſaciat, quia eum proles illegitima exprimatut in ſupplicatione, & Pontiſex nullam de ipſa mentionem faciat, potiùs conijcitur, quod nolit diſpenſare in prole ſuſcepta ex matrimonio irritè inito: ratio eſt, quia diſpenſatio ntpote odioſa eſt ſtricti juris, & ſtrictè intelligenda, & cùm poſſit matrimonium legitimari, qnin legitimetur prolea, non debet diſpenſatio extendi ad prolem, præſertim cùm requiratur novus uttiusque conjugis conſenſus, ut matrimonium legitimum fiat, ut igitur Pontiſex ſimul prolem legitimet, neceſsè eſt fiat expreſſa mentio hujus legitimationis, dicátque ſe prolem legitimare, vel addat, ut ex tunc, ſeu à tempore, quo fuit matrimonium initum, habeatnr legitima.

34 Neqne obſtat, qnod proles, ſe habear conſecutivè ad matrimonium, quo proinde legitimato cenſeti debeat proles legitima, eò quia acceſſotium ſequitur ſuum principale.

35 Contra eſt, quia tnnc acceſſorium ſequitur ſuum principale, quando eſt eidem neceſſariò adnexum, & non poteſt ſepatari à ſuo principali: in noſtto autem caſu poteſt matrimonium legitimari per diſpenſationem, & novum conſenſum, quin proles ante hunc novum conſenſum, & diſpenſationem ſuſcepta legitimetur. Tum quia cùm Pontiſex dicit, legitimamus mattimonium, id poteſt intelligi de legitimatione nt ex nunc, non verò ut ex tunc; proinde ſi nulla fiat de prole mentio, hæe ex vi talium verborum non eſt cenſenda legitimata.

§. XIII.

An diſpenſatio vitietur ex eo, quòd reticeatur verum, vel exprimatur falſum.

1 Reſcripta Principum, ut alibi diximus, alia dicuntur gratiæ, & alia juſtitiæ, illa ad beneficia, diſpenſationes, & alias quaſcunque gratias obtinendas conceduntur; hæc verò ad lites forenſes impetrantur, ut ad committendam cauſam tali Judici in foro externo decidendam, ut notat Menochius *de arbitrar. lib.*

lib. 2. centur. 3. caſ. 201. num. 1. Hæc autem reſcripta aliquando ex contracto vitio dicuntur ſubreptitia, quando in iisdem reticetor verum, & nooonnquem obreptitia, quando in ipſis falſum exprimitur.

2 Rurſus plures ſunt differentiæ inter reſcripta gratiæ, & juſtitiæ, quas fusè explicat Rebuffue io *prax. benefic. tom. 1 V. differentia inter reſcripta gratia, & juſtitiâ num. 1. & ſequent.* inter quas ea eſt potiſſime, ot reſcripta gratiæ per ſubreptionem obtente ſint ipſo jure irrite, & quidquid eorum virtute factum fuit, nullius ſit momenti. Reſcripta autem juſtitiæ velida ſunt, donec ope exceptionis elidantur, ſeu donec adverſarius, contra quem impetrate ſunt, exipiat, allegétqne, ce eſſe ſub, vel obreptitia, hinc proceſſus vigore eorundem factue, eſt velidua, ſi non excipietur de ſub-vel obreptione. Quòd reſcripte gratiæ per ſub-vel obreptionem obtenta, ſint ipſo jure irrite babetur *in c. fin. de filiis Presbyt. in 6.* ubi textus loquens de quodem reſcripto gratiæ, ſeu diſpenſatione nd beneficia nit, *Veluti per ſubreptionem obtenta nullius penitus eſt momenti*, & Canouiſtæ extendunt textum hunc ed litteras continentes quemcunque gratiem, & diſpenſetionem. Quòd verò reſcripta juſtitiæ per ſub-vel obreptionem obtenta non ſint ipſo jure irrita, ſad valida ſint, donec ope exceptionis elidantur, deſumitur *ex c. ſi autem. c. plerique de reſcript.* ubi hnbetur, qnòd reſcriptum ſecundum impetretum per ſubreptionem ob primi taciturnitetem conveleſcat datâ negligentiê in peimo impetretore: id autem non contingeret, ſi reſcriptum juſtitiæ obtentum per ſub-vel obreptionem eſſet ipſo jure irritum.

3 Retionem hujue differentiæ addit Menochiua in *c. fin. de fil. Presbyt. in 6.* quia litteræ juſtitiæ comparantur contractibus bonæ fidei: & ſicut in iſtis debet eſſe exuberantia bonæ fidai *l. bonam fidem. C. de action. & oblig.* ita in illis debet omnis paritea reperiri, hinc ſubreptio dans cauſam contractui ſtricti juris, oon reddit illum ipſo jure irritum, ſed irritendum, ſecus eſt de contmctu bonæ fidei. Quòd ſi in eiadem litteris contineatur reſcriptum ſimul gratiæ, & juſtitiæ, tunc ſpectendum eſt, quod principaliùa conceditur, & juxta illud regulariter acceſſorium: unde ſi in eodem reſcripto conceditur gratia principeliter, & acceſſoriè datur alicui juriſdictio ad ejusdem gratiæ executionem; ſicut gretia tunc per ſub-vel obreptionem redditur ipſo jure nulla, ita etiam Judicia aſſignetio, quia acceſſorium ſequitur naturam ſui principelis *regul. acceſſorium de reg. jur. in 6.* quia cum tunc Executor non deputetur principaliter ad lites, non poſſunt litteræ impetratæ dici juſtitiæ, ſed ſunt acceſſoriæ litteris gratiæ, & ſicut gratia tunc corruit, ita etiem litteræ juſtitiæ corruunt unè cum ſuo principali.

4 Cauſe io diſpenſationibus omiſſe, vel falsò expreſſa elia eſt finelis, alia impulſive: illa, quo nd inducendam ſub-vel obreptionem in reſcriptis gretiæ, vel juſtitiæ dicitur, quê non exiſtente Princeps gratiam non concederet, vel quê ei ſignificatâ denegâſſet petitum. Impulſive en dicitur, quæ falsò expreſſa Principem movet ad faciliùa concedendum petitum; vel ſi vere eſt, & ea non taceretur, moveret tantùm ad difficiliùs concedendum; ſed oihilominus concederet in utroque eventu gratiam, hoc pacto explicet diſcrimen inter cauſam finalem, & impulſivam Coverruvias *lib. 1. variar. c. 20. n. 5. V. Hic ita breviter*, ubi air, cauſam finalem eſſe, quâ non exiſtente Princeps non concederet petitum: & impulſivam, quâ concederet qnidem, ſed difficulter.

Quando verò teciturnitas veri reddat gratiem ſubreptitiam, proinde irritam. Reſpondetur, teciturnitatem quelitatis, quam jura jubent ſpecialiter exprimi vitiare reſcriptum, & reddere gratiem ſubreptitiem, tametſi conſtet, fore, ut eâdem qualitate expreſſâ Princeps eâdem facilitate gretiam concedat; retio petitur ex eo, qnia tunc jure exiguot pro forme expreſſionem harum qualitatum: forma autem in quovis actu eſt ita ſervanda, ut ſi deficiat etiem in minimis, ectus non ſortiatur ſuum valorem, quie ſine forma actus non ſubſiſtit, & deſumitur etiam ex *c. ſi motu proprio de prabend. in 6.* nbi ſtatuitur, ex quantumvis modici beneficij taciturnitete reddi ſubreptitiam elterjus impetrntionem; & tamen conſtat, illud modicum beneficium tacitum non fore impedimento, quò minùs Pontifex illius conſcius eadem facilitate gratiam concederet, ut notat Felinue in *c. ſuper litteris n. 2. limit. 1. c. ad aures, n. 12. concluſ. 9. de reſcript.* Immo id etiam procedit, quemvis ignoranter, & inculpatè ea quelitas reticeatur, quia eo ipſo, quòd omittitur forma, actus corruit, & ignorentia non juvat ejus validitetem, ſed tantùm excuſat à culpe, ut notet Gloſſa in *c. ſi motu proprio V. taceatur de prabend. in 6.* Decius *c. ſuper litteris n. 18. de reſcript.* Quòd ſi dices, hanc taciturnitatem excuſare in excommunicatione, ſi procedat ex ignorantia, dummodo hæc non fuerit craſſa, reſpondetur, id eſſe verum, ſed eſſe diſcrimen, quia excommunicatio nonniſi ob inobedientiam, & contumaciam incurritur: hæc eutem contumacie ceſſat, ubi eſt ignorentia, quo fit, ut hæc excuſet ab excommunicatione incurrende, eò quie impedit contumaciem: ſecus diſpenſatio corruit ex oon ſervata forma neceſſeria ad ejus valorem, & ex defectu intentionia in concedente, & ſicut ignorantia quentumvis inculpabilis non ſupplet defectum formæ, ſequitur, actom ſemper eſſe informem, ac irritum. 5

Quòd ſi dicas, in jure non reperiri deciſum, quòd hujusmodi quelitas ſit exprimenda in ſupplicatione pro impetrande diſpenſetione. Reſpondetur, quòd tametſi explicitè non exprimetur, benè tamen implicitè: ſufficit enim ſi in jure deciſum ſit, ne delictum aliquod remittatur, aut diſpenſetur in aliquo ceſu, quia tunc ſignificatur, mentem legis eſſe denegandi diſpenſationem, niſi in eliquo ſpeciali caſu eâ qualitate Principi expreſſâ, velit Princeps in eo jure diſpenſare. Hinc eatenus communiter 6

Google

docent, ineuntes matrimonium ſcienter in gradu prohibito teneri eundem gradum exprimere in diſpenſatione impetranda, ne hæc ſubreptitia ſit, quia Tridentina Synodus *ſeſſ. 24 de matrim. c. 5.* decernit, tunc ſpe diſpenſationis cariturum. Rurſus etenus in remiſſione ſecundi homicidij debet neceſſariò mentio fieri remiſſionis primi, quia in *l. 3. C. de Epiſc. aud.* deciditur, ut delictum ſemel tantùm remittatur.

7 Quinimò etiam taciturnitas qualitatis, quæ ex ſtylo Curiæ Romanæ in reſcriptis exprimenda eſt, vitiat diſpenſationem, quem ſubreptitiam reddit: ratio ex eo deſumitur, quia ſtylus Curiæ Romanæ facit jus omnino ſervandum *c. quam gravi de crimine falſi*, adeò ut ab eo non ſit recedendum, ut probat Maſtardus de *probat conclus. 317. n. 51.* adeò ut de hac qualitate perinde ſentiendum ſit, ac de illa, quam jura jubent exprimi, ut notat Rebuffus in *concordat. in form. mandat. Apoſtol. poſt 30. narrandum V. & poſtquam omnes alia qualitates*, Menochius *de arbitrar. lib. 2. centur. 3. caſu 210. n. 28.* adeò ut qualitas, quæ ex ſtylo Curiæ Romanæ exprimenda eſt in reſcriptis, nunquam ſit omittenda, nec ſpectandum, an Princeps eâ expreſsâ reſcriptum ſimiliter concederet, nec ne. Immo exprimi etiam debet, quando ex conſuetudine Principis narrari, & exprimi ſolet, quia conſuetudo tunc habetur etiam pro lege *l. minimè ff. de legib.* nec ignorantia excuſat reticentiam harum qualitatum, ſicut non excuſat taciturnitatem qualitatum, quas jura jubent exprimi. Quòd ſi nec ex jure, nec ex ſtylo Curiæ Romanæ, nec ex conſuetudine Principis conſtet, qualitatem tacitam eſſe exprimendam; tunc reticentia qualitatis, quæ eſt cauſa finalis conceſſionis, eam vitiat, ſeu quâ cognitâ Princeps diſpenſationem non concederet: non ita reticentia qualitatis, quæ eſt ſolùm cauſa impulſiva, ſeu quâ cognitâ adhuc Princeps diſpenſationem conceſſiſſet, licèt majori cum difficultate, & id deſumitur ex *c. Dudum V. nos igitur de præbend. in 6.* ubi Pontifex, declarat ad valorem beneficij non obſtare taciturnitatem veri, quo cognito adhuc beneficium conceſſiſſet.

8 Ratio ex eo itidem deſumi poteſt, quia ſubreptio reſcripti ex reticentia veri oritur ex ignorantia ejusdem veri in Principe, & defectu voluntatis concedendi, ſiquidem ignorantia voluntarium tollit: atqui defectus ſoliùs cauſæ impulſivæ non tollit voluntatem, ſed tantùm eam retardat à tam facili conceſſione, quia ſi Principi innotuiſſet majori cum difficultate conceſſiſſet quidem diſpenſationem, non tamen eam negâſſet, quando enim taciturnitas tantùm retardat voluntatem, eam non tollit in ordine ad valorem reſcripti, bene tamen, ſi omnino retraheret Principem à tali conceſſione, ut contingit ex defectu in cauſa finali *l. cum tale 71. §. falſam cauſam. ff. de condit. & demonſt.* ubi deciditur, tunc ex defectu cauſæ vitiari legatum, ſi probetur fore, ut cognita veritate Teſtator illud negaret: à fortiori id procedit in diſpenſationibus, quæ gratuitæ omnino ſunt, quoties igitur ignorantia veri, non tollit voluntatem in Principe concedendi diſpenſationem, hæc non eſt ſubreptitia, quia adhuc Princeps, licèt majori cum difficultate gratiam, conceſſiſſet: ſecus quando reticentia veri eſt cauſa finalis conceſſionis, quâ cognitâ Princeps gratiam non concederet, tunc aufert voluntatem concedendi in Principe reſcriptum, quod propterea eſt ſubreptitium.

Hoc igitur eſt diſcrimen inter defectum cauſæ impulſivæ tantùm, & cauſæ finalis, quia prior defectus, cùm non tollat voluntatem in Principe concedendi reſcriptum, illud non vitiat: defectus verò cauſæ finalis, quia voluntatem tollit, vitiat diſpenſationem: quia ſi veritas, quæ tacetur, & eſt cauſa finalis, innoteſceret Principi, hic diſpenſationem non concederet. Præterea quia ſicut in cæteris omnibus diſpoſitionibus defectus ſolius cauſæ impulſivæ non obſtat validitati actûs, ſed tantùm defectus cauſæ finalis *c. poſt translationem de renunt. c. Et ſi Chriſtus de jurejur. c. cum ceſſante de appell. l. ſi mulier c. de jure dot.* proinde etiam in gratijs, & diſpenſationibus ſolus defectus cauſæ finalis has vitiat, non verò defectus cauſæ impulſivæ. 9

Tum quia ſi pro impetranda gratia aliquà à Principe exprimatur cauſa de ſe ſufficiens ad illius impetrationem, tametſi reticeatur cauſe, quæ difficiliorem eam redderet, non tamen tollitur in Principe voluntas eam concedendi, proinde conceſſio, tametſi quoad modum quendam accidentalem non variantem rei ſubſtantiam, dici poſſit involuntaria, ſimpliciter tamen, & quoad ſubſtantiam eſt voluntaria, conſequenter non eſt cenſenda ſubreptitia. Hoc idem docet etiam Imola in *c. dudum n. 15. de elect.* ubi expreſsè ait, diſpenſationem tunc vitiari, quando tacetur veritas, quâ expreſsâ Princeps diſpenſationem non concederet. Docent hoc idem etiam communiter alij Canoniſtæ cum Covarruvia *lib. 1. variar. c. 20. n. 5. V. falſitas verò* & Menochius *de arbitrar. lib. 1. centur. 3. caſ. 201. n. 30.* quoties enim veritate narrata Princeps adhuc concederet diſpenſationem licèt majore cùm difficultate, diſpenſatio ſuum ſortitur valorem: & quando reticentia veritatis eſt cauſe impulſiva, tunc ſi veritas Principi innoteſceret, adhuc diſpenſationem concederet, quamvis majore cum difficultate, proinde reticentia veritatis, quæ ſolùm eſt cauſa impulſiva, non vitiat diſpenſationem: bene tamen reticentia veritatis, quæ eſt cauſa finalis conceſſionis, & quâ cognitâ Princeps gratiam non concederet. 10

Unde verò conjiciendum ſit, qualitatem, quæ reticetur, eſſe cauſam finalem, vel impulſivam, id prudentis viri arbitrio relinquitur dijudicandum, quando nec ex jure, nec ex ſtylo Curiæ, nec Principis conſuetudine id conſtat, ut docent Felinus in *c. certum n. 4. de reſcript.* Tiraquel. *tract. ceſſante cauſa limit. 1. n. 15.* Covarruvias *lib. 1. variar. c. ult. verſ. falſitas* Menochius *lib. 2. de arbit. centur. 3. caſ. 201. n. 29.* Ut autem prudenter id dijudicetur, 11

atten-

attendi debet ad cammunem Curiæ ſtylum, & Principis conſuetodinem conſideratis alijs ſtmilibus reſcriptis, ut notat Selva *de beneſic. p. 3. q. 12. n. 51.* Quòd ſi matorè penſatis omnibus circumſtantijs adhuc Judex anceps hæreat, an cauſa io diſpenſatione tacita ſtt ceuſa finalis, tunc eenſent aliqui præſumendam eſſe eauſam finelem, ut Abbes in *c. quia circa n. 6. fin. de conſanguin.* & Alsxander de Nevo ibid. *n. 6.* ubi docent, in diſpenſatione ſemper præſumendum eſſe, ſe Principem moviſſe ed diſpenſandum ex cauſa in ee expreſſa.

12 Communior tamen ſententia eſt, in dubio non eſſe præſumendam eauſam finalem, ſed impulſivam, proinde eſſe præſumendum, quòd ſi talis cauſa, quæ reticetur Principi innoteſceret, hic adhuc diſpenſationem concederet: retio, quâ hæc ſententia nititur, petitur ex eo, quia jura, vel maximè favent valori actus: & in dubijs ſemper præſumunt actum validum, proinde etiam in conceſſionibus, & gratijs, & ite docent Baldus *de regul. jur. in 6. in adit. ad Joan. Andream*, & *l. generaliter. n. 3. C. de Epiſc. & Cler.* Corneus *conſ. 153. n. 12. vol. 2.* Rebuffus in *concord. in form. mandat. Apoſtol.* paulo poſt principium *V. morum honeſtas V. in dubio* & alij aſſerentes, cauſam in omnibus gratijs inſertem præſumi in dubio impulſivam, & non finelem.

13 Quòd ſi quis exprimeret, ſe votum religionis emiſiſſe, & de facto voviſſet, ſe perſevereturum in eadem religione, tunc diſpenſatio à voto religionis eſſet ſubreptitie, qoia veritas tacita eſt ceuſe finalis, non impulſiva, illa enim perſeverantia in religione, ſi principi innotoiſſet diſpenſationem, non conceſſiſſet, aliud enim eſt, vovere Religionem, & aliud vovere perſeverantiam in Religione, quia votum Religionis tantùm obligac ad ſolum ingreſſum bone fide, adeò ut, ſi qui Religionis ingreſſum vovit, bona fide eam ſit ingreſſus, & poſtea contingat, quòd in anno probationis ex juſta cauſa egrediatur, ſatisfecerit voto: ſecus qui vovit ſe perſevereturum in religionem, ex vi voti tenetur in eadem ſolemnem emittere profeſſionem, & in illa perſeverere. Quòd ſi exprimeret, ſe voviſſe Religionem, & de facto voviſſet ſe futurum Religioſum, tunc diſpenſatio eſſet valida, quie utrumque votum in idem recidit, ſi enim vovens religionem ingrederatur, fieret Religioſus, quia Novitij ſunt, & ipſi Religioſi, proinde ſufficienter ſatisfaceret voto, quamvis ex juſta cauſa exueret poſtea habitum religioſum.

14 Quid verò dicendum ſit de expreſſinne falſi, an reddat obreptitias diſpenſetiones, communior, & verior ſententia docet, ſolam expreſſinnem cauſæ finalis ſalſæ reddere diſpenſationes ſubreptities, quando ſcilicet Princeps ex cauſa falſa non expreſſa diſpenſationem non conceſſiſſet, adeò uc expreſſio ſolius cauſæ impulſivæ falſæ non reddat diſpenſationem obreptitiam, eò quia Princeps hac falſitete non expreſſâ edhuc conceſſiſſet diſpenſationem, licèt majori cum difficultate. Eſt enim eadem ratio de teciturnitate veri, ec de expreſſione ſalſi, quia in illa virtualiter clauditur expreſſio falſi. Tum quie donetio procedens ex cauſe falſa ſimulata impulſiva nnn eſt irrita, ſed tantùm quando procedit ex cauſa ſelſa ſimulata finali, ut notat Navarrus in *ſum. c. 17. n. 107.* ergo etiam diſpenſatio procedens ex ſola cauſa falſa ſimulata impulſiva eſt valide, quia eandem libertetem exigit donatio, ae exigat diſpenſetio conceſſa à Principe, utraque enim procedit à mera voluntate alterius: quinimò majorem libertetem videtur exigere donatio, quia hæc nullam prorſus habet rationem debiti; diſpenſatio autem, ſi ex juſta cauſa concedatur, videtur ratione juſtæ cauſæ aliquid debiti continere.

Quòd ſi objicias in litteris diſpenſationum, 15 & gratierum ſemper epponi clauſulam, ſi preces veritate nitantur: & quando exprimitur in ijsdem cauſa falſa licèt tantùm impulſiva preces veritate non nituntur; proinde defectu veritatis hujus elauſulæ diſpenſationem eſſe irritam, & obreptitiam.

Contra eſt, quia clauſula ille conditionelis, 16 ſi preces veritate nitantur, intelligitur quoad ſubſtantialia, ſeu de iis, ex quibus gratie pendet, & ſine quibus diſpenſetio non concederetur, ut notat Innocentius in *c. dudum. n. 25. V. invalidum de elect.* ubi ait, expreſſionem falſi tunc vitiare diſpenſationem, quando eſt in ijs, quæ conſiſtunt citca diſpenſationem obtinendam, ſeu quibus verè expreſſis illa diſpenſetio non concederetur, hoc idem etiam docet Imola *in d. c. dudum. num. 18. de elect.* ubi eit expreſſionem cauſæ ſalſæ tune reddere diſpenſationem obreptitiam, quando hæc eâ non expreſsâ denegaretur, & ita docent in *c. ex parte 2. V. falſa de converſ. conjug.* Covarruvias *lib. 1. variar. c. 20. num. 5. Ver. falſitas.* Decius *c. poſtulaſti num. 11. not. 4.* Pariſins *vol. 4. conſ. 4. num. 35.* Menochius *de arbit. lib. 2. centur. 3. caſ. 20. num. 22.* Notat tamen Covarruvias id limitandum eſſe, quendo cauſa ille impulſiva falsò expreſſa talis eſt, ut ſi verè Principi ſignificaretur, gretiam conceſſiſſet eodem modo, quo eam conceſſit; non ita ſi non eodem modo eam conceſſiſſet, ſed eom quibusdam reſtrictionibus, quia tunc cauſa, quæ dicitur impulſiva eſt potius finalis.

Quòd ſi Papa committeret elteri, ut authoritete Apoſtolica diſpenſaret, ſi preces veritate 17 nitantur, & is cui diſpenſatur per falſos teſtes proberet, preces veritete niti, tune diſpenſatio irrita eſſet, cùm primum de veritate conſtaret, temetſi Judex, quando authuritate Apoſtolica diſpenſavit invenerit preces veritate niti: quia fundetur tunc hæc veritas in falſa præſumptione: cum enim in rei veritate non verificetur clauſule conditionelis, diſpenſatio eſt irrita; ſicut è contrario, ſi ceuſa vera eſſet in ſe, licèt per falſos teſtes probaretur, eò quia illam ignoraverint, vel erediderint falſam, valeret diſpenſatio, quia cauſa in ſe vera erat, & cum preces veritate niterentur adjecta elauſula conditionalis fuit purificata, conſequenter diſpenſatio ſuum fuit velorem ſortite. Hinc non vitiatur

tiatur diſpenſatio, tametſi exprimatur cauſa falſa, quando ſi non exprimeretur, edhuc diſpenſatio concederetur, quia tunc perſiſtit voluntas in Principe concedendi talem diſpenſationem non obſtante expreſſione cauſæ falſæ impulſivæ.

18 Quòd ſi in diſpenſatione ad matrimonium ineundum unica exprimatur cauſa, eáque falſa, diſpenſatio nullum ſortitur valorem: & ratio deſumitur ex eo, quia Pontifex ſemper committit facultatem Ordinario diſpenſandi authoritate Apoſtolica, non ſimpliciter, ſed ſub conditione, ſi preces veritate nitantur, quando autem unica eſt cauſa expreſſa, & falsò allegata, tunc non purificatur conditio, quia preces non nituntur veritate, proinde diſpenſatio ſuum non poteſt valorem ſortiri. Tum quia Pontifex præſumitur nolle diſpenſare ſine cauſa, proinde ſi hæc ſit una tantùm, & falſa, non poteſt diſpenſatio eſſe valida, utpote ſine cauſa conceſſa contra intentionem concedentis. Neque obſtat, quod interdum ſoleat Pontifex diſpenſare ſine cauſa allegata etiam in ordine ad matrimonium inenndum: quia id non obſtat, quia Pontifex nonniſi in gradibus remotis diſpenſat ſine cauſa allegata, & id tune ex certa ſcientia; & majori compoſitione pecuniaria in ſumptus publicos, quæ compoſitio ſufficientem cauſam præbet ad diſpenſandum.

19 Quòd ſi in reſcripto plures narrentur cauſæ copulativè, quarum aliquæ ſint veræ, & aliæ falſæ, ſpectanda tunc eſt cauſa principalis, ob quam conceditur reſcriptum, quæ ſi vera fuerit, quamvis aliæ ſint falſæ reſcriptum eſt validum, quia cum plura copulativè narrantur, quæ de jure ſunt neceſſaria, reſolvitur tunc copulativa in disjunctivam *c. cum jam dudum de prabend.* & docet Maſcardus *de probat. concluſ. 325. num. 3.* Sin verò plures cauſæ narrentur disjunctivè, ſufficit tunc, ſi altera earum ſit vera, ne reſcriptum ſit obreptitium *c. inter cateras de reſcript.* ut notat Menochius *conſ. 385. a. 1. & 2. vol. 4.* & Maſcardus *de probat. concluſ. 325. n. 8.*

20 An verò hæc etiam procedant in diſpenſationibus, & gratiis non conveniunt Canoniſtæ, quidam cenſent tantùm procedere de reſcriptis ad lites, non verò de gratioſis, volunt enim in iſtis requiri, ut cauſæ omnes quoquot allegantur veræ ſint, quòd ſi una, vel altera fuerit falſa, cenſent, totum reſcriptum eſſe ſubreptitium, & ita præſertim cenſet Guttierea *queſt. canon. lib. 2. c. 15. & n. 108.* ubi eſſerit, diſpenſationem ad matrimonium ſubreptitiam eſſe, ſi una tantùm ex pluribus cauſis allegatis ſufficientibus falſa ſit, quamvis ex illis verbis allegatis ſoleat de ſtylo Curiæ diſpenſari: nititur ea ratione, quia hujusmodi cauſæ dependent ex arbitrio, & voluntate ſolius Principis, qui in gratioſis non vult aliter diſpenſare niſi exiſtentibus veris omnibus cauſis in diſpenſatione narratis, eò quia narratis pluribus illis cauſis ſemper adjicitur clauſula *ſi repereris, quòd preces veritate nitantur, ſuper quo tuam conſcientiam oneramus, diſpenſa*, ubi notat Guttierez, in clauſula poni *preces* in numero plurali, unde ſi una, vel altera cauſa ſit falſa, preces non verificantur, proinde totum reſcriptum vitiatur, & eſt ſubreptitium.

Nihilominus id procedere etiam de reſcriptis gratioſis eſt communior, & verior ſententia; & ratio eſt, quam ſuperiùs innuimus; quia ſola falſitas cauſæ finalis, quâ expreſsâ non concederetur diſpenſatio, illam vitiat, redditque obreptitiam: atqui non narratis aliis cauſis falſis, adhuc Princeps diſpenſationem concederet ob veritatem ſolius cauſæ principalis, & finalis, proinde, quòd alia cauſa accidentalis ſit falſa, non vitiatur reſcriptum, ut fiat obreptitium. 21

Tum quia propoſitio copulativa plurium cauſarum, quæ non ſunt neceſſariæ, reſolvitur in disjunctivam, proinde ſufficit, ſi cauſa finalis vera ſit, quia hæc ſola conſtituit propoſitionem disjunctivam, quæ cum vera ſit reſcriptum Principis non vitiatur. 22

Hinc ad fundamentum, quo nititur Guttieres, reſpondetur, has cauſas dependere quidem ex arbitrio Principis, ſed ut Princeps præſumatur velle diſpenſare, ſufficit ſi cauſa principalis, & finalis ſit vera, quia Princeps ad hanc tantùm attendit, cæteræ enim cauſæ ſunt accidentales, quæ tametſi non exprimerentur, adhuc Princeps ob ſolam veritatem cauſæ finalis concederet diſpenſationem. 23

Ad id, quod addebat Guttieres de clauſula adjecta pluribus illis cauſis narratis, *ſi preces veritate nitantur*, ubi notat, poni *preces* in plurali, reſpondetur, id nullum faceſſere negotium, quia clauſula illa, *ſi preces veritate nitantur*, intelligitur quoad cauſas ſubſtantiales, non verò quoad accidentales, ſine quibus adhuc Princeps diſpenſationem concederet. 24

An verò ſubreptio per reticentiam veritatis, vel obreptio per expreſſionem falſitatis contingens in aliqua tantùm reſcripti parte, totum vitiet? Reſpondendum eſt cum diſtinctione, ſi pars illa, in qua contingit ſub-vel obreptio tantùm explicet falſitatem alicujus cauſæ accidentalis, vel illam reticeat, & independenter ab illa adhuc Princeps concederet reſcriptum, ſeu diſpenſationem, tunc ſub-vel obreptio non cenſetur vitiare diſpenſationem: ſin verò ſub-vel obreptio contingat in cauſa finali, quâ non exiſtente reſcriptum non concederetur, tunc vitiatur totum reſcriptum, quia illa cauſa finalis eſt tota cauſa reſcripti, quâ non poſitâ, vel falſificatâ neceſſe corruat reſcriptum, cum ſine cauſa non detur effectus. 25

Sin verò reſcriptum unicam tantùm ac indiviſibilem partem contineat, vel ſi duas partes comprehendat, ſub-vel obreptio contingat in cauſa finali utriusque partis, quâ non exiſtente, nec totum, nec pars reſcripti concederetur, tunc etiam vitiatur reſcriptum ſive per ignorantiam, aut ſimplicitatem; ſive per fraudem, ac malitiam ſubreptio contigerit, in utroque enim caſu litteræ ſunt ſubreptitiæ, idque deſumitur *ex c. ſuper litteris de reſcript.* ibi: *Si verò per hujusmodi falſitatis expreſſionem, vel ſuppreſſio-* 26

nem

nem etiam veritatis litteræ fuerunt impetratæ, quâ tacitâ, vel expreſſâ nos litteras non dediſſemus, à Delegato non eſt aliquatenus procedendum.

27 Ratio ex eo petitur, quia in ordine ad valorem gratiæ non conſideratur culpa impetrantis, vel ejus ſimplicitas; ſed ſola intentio concedentis, à qua reſcriptum gratioſum, vel diſpenſatio ſuas deſumit vires: unde quoties concedens expreſſâ veritate, vel non propoſita falſitate diſpenſationem non concederet; corruit tunc conceſſio defectu intentionis concedentis, tametſi impetrans ab omni culpa immunis fuerit. Tum quia tunc cauſa, quæ reticetur, vel falsò exprimitur, eſt principalis, & finalis totius reſcripti, proinde ſi falſa ſit, corruit totum reſcriptum, ut deſtitutum ſuâ cauſâ; ſicut enim repugnat effectus ſine cauſa, ità validitas diſpenſationis ſine verificatione cauſæ finalis.

28 Neque audiendus eſt Navarra *lib. 1. conſil. tit. de fil. Presbyt. conſil. 2. n. 4.* ubi aſſerit, in foro conſcientiæ taciturnitatem ex ignorantia probabili excuſare à ſub-vel obreptione, id enim generatim non eſt verum, ſed ſolùm quando ignorantia non eſt cauſa totius reſcripti.

29 Videtur tamen in contrarium obſtare textus in *c. gratia de reſcript. in 6.* ubi impetrans beneficium à Papa tacito alio, quod ſibi abſenti, ac ignoranti Ordinarius contulerat, poteſt utrumque retinere, ſi ſint compatibilia, & ſi non ſint compatibilia detur optio eligendi, quod maluerit: & ratio aſſignatur in textu illis verbis, *cùm tempore impetrationis neſcires*; atqui ſubreptio commiſſa ex tacito beneficio, quod erat exprimendum *c. ſi motu proprio de præbend. in 6.* eſt ſubreptio per ignorantiam commiſſa; unde non videtur nocere.

30 Sed contra, quia variè occurrunt huic objectioni Canoniſtæ, plures dicunt, diſpenſationem illius textus in *c. gratia* eſſe ſpecialem in illo caſu, proinde non eſſe caſum trahendum ad alium *l. jus ſingulare ff. de legib.* Alij aſſerentes, diſpoſitionem hujus textus poſſe trahi ad alios caſus ſubdunt, ad id requiri quatuor conditiones, quarum prima eſt, ut adſit juſta ignorantia, qualis eſt, quæ ex abſentia oritur. Secunda ne præjudicetur juri jam alteri quæſito. Tertia ut qualitas omiſſa per ignorantiam talis ſit, ut ſi fuiſſet expreſſa, Princeps ſimiliter gratiam conceſſiſſet, quamvis non ita facilè. Quarta, ut gratia ſic conceſſa non trahatur ad cauſam penitus extraneam, & ita docent Felinus in *c. ſuper litteris num. 6. de reſcript.* Abbas *ibid. n. 5.* Menochius *de arbit. lib. 2. centur. 3. caſu 201.*

31 Alij reſpondent, deciſionem illius textus procedere, eò quia ſubreptio in illo oritur à juſta, & perquàm tolerabili ignorantia, ratione cujus dicunt potuiſſe talem diſpoſitionem reduci ad terminos juris communis, quatenus attento jure communi hoc idem diſpoſitum erat: ſecus verò contigiſſet, ſi ad terminos juris communis non potuiſſet reduci: & ita docet Rebuffus *c. nulla. n. 2. in princ. concluſ. 5. de conceſſ. præbend.* ubi de forma mandati Apoſtolici Berojus in *c. ſuper litteris in 1. lect. n. 41.* addit, textum procedere, quando gratia poterat reduci ad terminos juris communis non ſimpliciter, ſed juris communis antiquioris, tunc cenſet, ſubreptionem ex ignorantia tolerabili non vitiare reſcriptum, & ait id contigiſſe in tali textu, quia ſpectato jure antiquiori in *c. referend. de præbend.* ſi impetrans ſecundum beneficium tacebat primum, hoc non vacabat, ſed concedebatur illi optio eligendi, quod maluerit, hoc autem jus antiquum immutatum poſtea fuit in *c. de multa de præbend.* ubi deciditur eo ipſo vacare primum beneficium.

Ratio hujus ultimæ ſententiæ eſt, quia res facilè ob juſtam cauſam reduci poteſt ad jus primævum, ſeu antiquius *l. ſi unus §. pact. V. quoties ff. de pact.* Tum quia non dicitur in totum falſum, quod primordijs veritatis juvatur. Tametſi prædictæ ſententiæ ſint perquam probabiles, veriùs tamen fortaſſis reſpondet Berojus in *dict. cap. ſuper litteris, n. 42. de reſcript. in 6.* ideo ignorantiam in textu *c. gratia de reſcript. in 6.* juvâſſe, ne litteræ ad beneficia eſſent ſubreptitiæ, quia impetrans non habuit jus in re in priori beneficio, eò quia ſibi abſenti, & ignoranti collatum fuerat, *ſi tibi abſenti de præbend. in 6.* ſed tantùm jus ad rem, quæ cauſa fuit, ut ſubreptio orta ex tam juſta ignorantia non vitiaret reſcriptum. Tum quia ut taciturnitas beneficij vitiet reſcriptum, debet beneficium, quantumvis modicum poſſideri, & in textu *c. gratia* nondum poſſidebatur. 32

Quòd ſi ſub-vel obreptio per ignorantiam, vel ſimplicitatem admiſſa, non fuit cauſa finalis totius reſcripti, ſed tantùm partis illius, eò quia expreſſa veritate non concederetur ea reſcripti pars, quæ per ſub-vel obreptionem vitiatur, ſed reliquum reſcriptum adhuc concederetur ob cauſas in ijsdem expreſſas, & veras, tunc non vitiatur totum reſcriptum, ſed ea ſola pars, in qua eſt ſubreptio. Idque deſumitur ex *c. ſuper litteris de reſcript.* & ex *c. ſi eo tempore eod. tit. in 6.* ubi deciditur, reſcriptum ad beneficium ſive cum cura, ſive ſine cura obtentum tacito defectu legitimæ ætatis ad curatum, validum eſſe ad beneficium ſimplex, pro quo habetur legitima ætas, tametſi non valeat quoad beneficium curatum, & communiter intelligunt hunc textum, quando hæc ſubreptio fuit ex ſimplicitate, aut ignorantia, ut docent Abbas *in d. c. ſuper litteris. num. 5. de reſcript.* Felinus *in c. ſedes num. 2. eod. tit.* Id tamen limitatur, niſi à negotio circa quod commiſſa fuit illa ſubreptio non doloſa dependeant alia negotia, ut acceſſoria. Sin verò ſubreptio in parte reſcripti contingat non per ignorantiam, ſed per fraudem, vel malitiam, tunc vitiatur totum reſcriptum, tametſi illa non fuerit cauſa totius reſcripti, ſed ſolius formæ ſpecialis, & deſumitur ex *c. ſuper litteris de reſcript.* ubi aſſignatur diſcrimen inter litteras ſic impetratas, & quando impetrantur per ignorantiam, ibi: *In ſua perverſitatis pœnam nullam ex illis litteris commodum conſequantur.* Tum quia in *c. ſedes in fin. de* 33

reſcript. etiam dicitur *mendax precator careat penitus impetratis.*

34 Idque procedit ſive malitioſè illa ſubreptio contigerit per taciturnitatem veri, ſive fuerit obreptio per malitioſam expreſſionem falſi, & ita docent Barbatius in *c. ſuper litteris num. 24. de reſcript.* & ibi Abbas *num.1 not.2.* Imola *n.6.* In dubio verò non præſumitur dolus, ſed potius ignorantia, & onus probandi dolum incumbit tunc opponenti, ut docet Gloſſa in *d. c. ſuper litteris V. priori modo de reſcript.* & ibi Oſtienſis *num.7.* præſumi tamen poteſt dolus, ut notat Berojus in *d. c. ſuper litteris num. 70. de reſcript.* ex variis circumſtantiis, proinde id dijudicare ad Judicem pertinet, & facilius præſumitur dolus in litteris gratiæ, quàm juſtitiæ, ut notat Rebuffus *in prax. benefic. tit. differentia inter reſcripta gratiæ, & juſtitia num. 25. differentia 8.* & ratio eſt, quia litteræ juſtitiæ faciliùs impetrantur, proinde non eſt neceſſarius dolus ad eas obtinandas.

35 Cæterum quando in *c. ſuper litteris de reſcript.* dicitur, quòd qui per fraudem, vel malitiam in aliqua parte reſcripti impetrat litteras exprimendo falſitatem, nullum ex talibus litteris commodum conſequitur, id intelligitur, quando partes reſcripti ſunt ſimul connexæ, eò quia reſpiciant eandem cauſam, & eundem finem, tunc enim ſubreptio doloſa in una parte vitiat reliquas: ratio eſt, quia hæc irritatio totius reſcripti fit in pœnam doli, & malitiæ, proinde non debet extendi ad partes reſcripti omnino ſeparatas, quia pœnalia non extenduntur ultro caſum in jure expreſſum.

36 Præterea, quia quando partes reſcripti ſunt omnino ſeparatæ, ut una connexionem non habeat cum alia, tot ſunt virtualiter reſcripta, quot partes ſeparatæ, adeò ut reſcriptum nonniſi materialiter, & per accidens ſit unum tantùm: proinde ſubreptio contingens in una parte non debet alteram inficere, nec ex eo, quòd illa pars, quæ vitiatur per ſub- vel obreptionem, irritatur, debent reliquæ etiam irritari, idque etiam colligitur ex *c. ſi eo tempore de reſcript. in 6.* ubi habentur diverſæ gratiæ omnino ſeparatæ, & ad diverſos effectus, una ad beneficium ſimplex, & altera ad curatum & ſubreptio circa unam non vitiat alteram. Hinc ſi Petrus in eodem reſcripto impetret diſpenſationem voti caſtitatis, & peregrinationis, & allegaverit falſam cauſam circa votum peregrinationis; veram autem circa votum caſtitatis, tunc idem reſcriptum eſt validum quoad votum caſtitatis, quia quoad illam partem preces veritate nituntur, non verò quoad votum peregrinationis: ideo enim diſpenſatio circa votum caſtitatis ſuum ſortitur valorem, quia ſunt duæ diſpenſationes omnino ſeparatæ, & quarum una non dependet ab altera. Secus eſſet, ſi in eodem reſcripto diſpenſatio eſſet ad nuptias circa duo impedimenta dirimentia; quia tunc ſubreptio doloſa in altero vitiaret totam diſpenſationem, quia tunc reſcriptum cùm ſit ad eandem cauſam matrimonij reſpicit eundem finem, proinde quoad utrámque partem cenſetur idem. Tum quia utrumque impedimentum eſt cauſa finalis, cujus ſubrpetio vitiat totum reſcriptum.

§. XIV.

An quando aliquid exprimitur majus in reſcripto, quàm eſſet exprimendum vitietur tunc reſcriptum, & diſpenſatio ſit nulla.

Tametſi diſpenſationis conceſſio ſemper correſpondeat ſupplicationi etiam quoad cauſam, ob quam diſpenſatio conceditur, proinde nunquam niſi fortaſſis ex errore poſſit variari cauſa ſubſtantialiter, adeò ut diſpenſatio concedatur ex alia cauſa diſtincta ab ea, quæ fuit expreſſa, quantum eſt ex parte concedentis; poteſt tamen contingere, ut in litteris, in quibus conceditur diſpenſatio, cauſa exprimatur major, quàm revera ſit in ſe, & præſertim circa diſpenſationem matrimonialem, ut, ſi petatur diſpenſatio ex cauſa familiaris converſationis, ut ſuſpicionis copulæ, quæ ſuſpicio major exprimatur in litteris, ſeu in reſcripto, quàm fuerit expreſſa in ſupplicatione, an tunc valida ſit diſpenſatio. Reſpondetur, id non obſtare, quo minus diſpenſatio ſuum ſortiatur valorem. Ratio ex eo petitur, quia talis diſpenſatio dependet ex voluntate Pontificis, qui non movetur ad diſpenſandum, ex eo quod exprimitur in litteris conceſſionis; ſiquidem Pontifex non ſolet eas legere; ſed movetur ad diſpenſandum, ex eo, quod exprimitur in ſupplicatione, cujus habet notitiam: Pontifex enim conſiderat cauſas diſpenſandi, prout exprimuntur in ſupplicatione, & ex iiſdem format gratioſam voluntatem diſpenſandi ſuper impedimento expreſſo in ſupplicatione, ſeu concedendi, quod petitur. 1

Idque ex eo evinci etiam poteſt, quia gratia diſpenſationis quoad ſubſtantiam perficitur ante litterarum expeditionem, quia perficitur voluntate, & reſcripto, quòd enim perficiatur voluntate deſumitur *ex clement. dudum § nos etenim de ſepult.* ibi *univerſa privilegia, gratias, indulgentias verbo, ſeu ſcripto ſub quacunque forma*, adeò ut, gratiæ diſpenſationis Pontificiæ perficiantur voluntate, & reſcripto Pontificis, ut notat Gonzalez *ad regul. 8. Cancellar. Gloſſ. 12. num. 4.* verùm quia voluntas, ſi tantùm mente retineatur, nil operatur *l. ſi repetendi C. de condict. ob cauſ.* ideo debet voluntas concedentis exterius manifeſtari; nec diſpenſatio, quamvis exiſtens in voluntate concedentis cenſetur conceſſa, donec exteriùs exprimatur; & quia regulariter exprimitur per reſcriptum, ideo dicitur diſpenſatio perfici voluntate, & reſcripto, ut notat Rota *deciſ. 518. num. 3. p. 1. diverſ.* cùm igitur diſpenſatio perficiatur ante expeditionem litterarum, Pontifex non deſumit cauſam finalem, nec impulſivam ad concedendam diſpenſationem ex iis, quæ exprimuntur in litteris, ſed tantùm ex iis, quæ continentur in ſupplicatione; quæ ſe habet antecedenter ad expeditionem litterarum, proinde valida eſt diſpenſatio, ſi in ſupplicatione veritas exprimatur, quamvis in reſcripto, quid 2

plus

plus dicatur, quàm fuerit in ſupplicatione expreſſum.

3 Præterea quia ut notat Hieronymus Paulus in *pract. Cancellaria. tit. declarat. ſuper proponent. V. ubi Papa concedit gratiam*, omnes ſupplicationes reducuntur ad certas quaſdam formulas, cum quibus omnes litteræ expediuntur, alioquin tot ſemper recentes formulæ eſſent inveniendæ, quot ſunt diſpenſationes, ſi unicuique ſupplicationi deberent ſemper ad unguẽ litteræ correſpondere: hinc ad declinanda hæc intommoda juxta ſingulas diverſas cauſas ſubſtantiales, Dataria Romana formulas invenit proportionatas pro expeditione litterarum, quæ explicantes in communi cauſas illas, comprehendunt ſub ſe caſus omnes particulares, qui ſub illis cauſis continentur, quamvis inter ſe differant accidentaliter & ſecundùm magis, & minus: quâ ratione in omnibus caſibus, in quibus ſubſtantia cauſæ locum habet, adeſt ſemper eadem diſpenſabilitas ex eadem cauſa, ſub qua explicantur cauſæ particulares, quæ occurrunt, & tunc eadem cauſa eſt ſemper ſufficiens ad trahendam voluntatem Pontificis, quando intendit diſpenſare ad hunc, vel illum caſum contentum ſub eadem cauſa.

4 Quòd ſi dicas, in contrarium obſtare *regul. 37. Cancellariæ*, in qua habetur non eſſe judicandum juxta formam ſupplicationis, ſed juxta litteras expeditas. Reſpondetur, id non obſtare, quia ex eo, quòd judicetur juxta formam ſupplicationis, judicatur etiam juxta litteras expeditas; ratio eſt, quia in ipſis continetur cauſa ſubſtantialis diſpenſationis, quamvis aliquo pacto immutata accidentaliter, quatenus non eſt totaliter juxta cauſam communem, ſub qua comprehenduntur plures cauſæ particulares, quæ ſub formula illius cauſæ communis diſpenſantur, ne ſemper novæ producantur formulæ diſpenſandi: hæc autem non totalis conformitas cum cauſa explicata in formula non obeſt, quia non fuit in conſideratione concedentis, quia Pontifex non legit litteras expeditas, bene tamen ſupplicationem, quam examinavit, & ſubſcripſit, & fuit etiam reviſa per officiales Datariæ, proinde magis attendenda eſt ipſa ſupplicatio, & cauſa in eadem contenta, quam cauſa expreſſa in litteris expeditia. Tum quia litteræ intelliguntur extractæ ex ſupplicatione exhibita Pontifici, ut obſervat Rebuffus in *praxi. tit. de refor. & corrett. Bull. n. 2.* & Rota Romana coram Cavalerio *deciſ. 255. n. 8.* id tamen eſt intelligendum, quando litteræ nondum ſunt expeditæ, quia tunc ſupplicatio, veluti matrix eas regulat, ut obſervat Rota Romana coram Cavalerio *deciſ. 255. n. 10.*

5 Præterea quia ſupplicatio reviſa, & examinata per Officiales Datariæ, & poſtea per Papam ac ſubſcripta, ſe habet ut matrix earundem litterarum, in qua poſtea continetur gratia diſpenſationis ſecundùm terminos conceſſionis, & mentem concedentis, unde eò ipſo, quòd litteræ extrahuntur ab ipſa ſupplicatione, tametſi ratione formulæ communia videantur in aliquo differre à cauſa expreſſa in ſupplicatione, debent litteræ interpretari juxta expreſſa in ipſa ſupplicatione, ut obſervat Rota Romana coram Seraphino *deciſ. 764. n. 4.* Hinc quando impetratur diſpenſatio ſuper impedimento aliquo in ordine ad matrimonium contrahendum, non debent Oratores ſcrupulis angi, ſi viderint in litteris diſpenſationis cauſam majorem exprimi, quam ipſi in ſupplicatione expoſuerint, & quàm reverà ſit; quia origo hujus non conformitatis cauſæ expreſſæ in litteris, & ſupplicatione oritur ex formula communi, quâ ſub aliqua cauſa itidem communi ponuntur plures particulares, quæ reducuntur ad illam: tum quia Pontifex ſemper intendit diſpenſare ex cauſa ut expreſſa in ſupplicatione, ut notat Pariſius *Conſil. 112. n. 8. l. 4.* & Rota coram Cavalerio *dict. deciſ. 255. n. 9.*

6 Quid verò dicendum ſit, ſi litteris diſpenſationis apponatur clauſula *Motu proprio*, & in ſupplicatione exhibita Pontificis fuerit omiſſa vera cauſa; an tunc clauſula *motu proprio* ſuppleat vitium ſubreptionis, adeò ut diſpenſatio non ſit irrita ex taciturnitate veritatis, circa cauſam finalem contingentium, quæ alia induceret ſubreptionem. Reſpondetur, clauſulam illam *motu proprio* in litteris Principis appoſitam ſupplere vitium ſubreptionis ortæ ex taciturnitate veri, idque deſumitur ex *c. ſi motu proprio de præbend. in 6.* & *clement. ſi Romam de præbend.* ibi: *Si Romanus Pontifex de beneficio alicui proprio motu provideat, de beneficijs, quæ obtinet non habita mentione, proviſionem, ſeu gratiam hujuſmodi fore validam declaramus*, & ratio ex eo deſumitur, quia cùm talis gratia, ſeu diſpenſatio procedat ex mera Principis liberalitate præſumitur, quòd etiam ſi Principi innotuiſſet veritas, æquè diſpensâſſet, quoties enim ponitur clauſula *motu proprio*, tota ratio concedendi eſt voluntas Principis, non cauſa expreſſa in ſupplicatione, proinde ſive hæc vera, vel falſa fuerit, vel etiam omiſſa, diſpenſatio ſortitur ſuum valorem, quia tunc ejus valor non nititur veritate cauſæ, ſed voluntate concedentis; immo id etiam procedit, quando clauſula *motu proprio* apponitur à Legato, ut docet Gloſſa communiter recepta in *c. fin. V. mentio de offic. Legati. n. 6.* limitatur tamen niſi ſubreptio accideret in re ipſa, quia tunc præſumitur, quòd Pontifex non conceſſiſſet diſpenſationem. Cæterum monet Rebuffus in *concord. in forma mandati Apoſtolici ſuper clauſula motu proprio effectu 29.* clauſulam *motu proprio* magis convenire Ordinarijs, quàm Pontifici, & addit rationem, quia Ordinarij exactiorem habent notitiam perſonarum, quæ ſunt in ſua propria Diœceſi, quàm Pontifex. Verùm clauſula *motu proprio*, ſi oriatur à Papa, aliquot habet particulares effectus, quibus caret, quando oritur ab Ordinario.

7 Id tamen limitatur, niſi reticeretur inhabilitas reſpiciens perſonam, ut, ſi obtenturus beneficium ſit irregularis, vel careat legitima ætate, quia tunc clauſula *motu proprio* non ſupplet hos defectus, non enim hæc clauſula ſup-

plet perſonæ inhabilitatem. Verùm tunc vitium perſonæ non debet opponi per viam ſubreptionis, quia cùm pars nihil petierit, non ſubrepſit, ſed debet opponi per viam juris communis, in quo tunc Pontifex non intendit diſpenſare, ut notat Gloſſa *element. ſi Romanus V. validam de præbend.* & docent Felinus in *c. ad aures n. 7. caſ. 1. de reſcript.* Menochius de *arbit. lib. 2. centur. 3. caſ. 201. n. 81.*

8 Limitatur ſecundò, niſi taciturnitas reſpiciat jus tertij, ut ſi ſit beneficium juris patronatûs, & hoc reticeatur, ut notat Abbas in *c. ad aures n. 5. de reſcript.* quia Pontifex non intendit præjudicare juri tertij, nec motus proprius jus in re, vel ad rem alteri acquiſitum aufert, ut notat Rebuffus in *concordat. tit. de forma mandat. Apoſtol. in clauſula motu proprio in 9. effect. qua non operatur.*

9 Limitatur tertiò, niſi qualitas intrinſeca beneficio reticeatur; tunc enim non valet gratia, non ob vitium ſubreptionis; ſed quia non conſtat, nec apparet de voluntate concedentis, ut notat Abbas *in c. Ad aures n. 5. de reſcript.*

10 Quamvis ſubreptio per taciturnitatem veri ſuppleatur per clauſulam *motu proprio*, adeò ut non obſtante ſubreptione, ſeu taciturnitate veri etiam circa cauſam finalem, reſcriptum ſit validum, ſi eidem appoſita ſit clauſula *motu proprio*: non tamen hæc clauſula ſupplet obreptionem, ſeu expreſſionem falſi; ſi enim reſcriptum fuerit obreptitium per expreſſionem falſi, quamvis eidem reperiatur inſerta clauſula *motu proprio* non tamen beneficio ejusdem ullum acquirit valorem: Ratio diſcriminis cur hæc clauſula ſuppleat defectum ſubreptionis, non verò defectum obreptionis eſt, quia quando tacetur veritas ignoratur, an Pontifex benè, vel malè informatus gratiam *motu proprio* conceſſerit, & ideo non poteſt dici conteſſa contra ejus mentem: quando verò exprimitur cauſa falſa, cognoſcitur animus concedentis, & ultra ejus intentionem gratia dolosè ab illo extorquetur: & quia clauſula *motu proprio* non firmat gratiam contra intentionem concedentis; ideo non ſupplet defectum obreptionis, ſed tantum ſubreptionis; & notat Menochius *de Arbitrar. lib. 2. centur. caſ. 201. n. 80.*

11 Debet tamen obreptio contingere in cauſa finali, quia ſi eſſet in cauſa duntaxat impulſiva, quâ non obſtante adhuc concederetur diſpenſatio, licèt majore cum difficultate diſpenſatio eſſet valida, etiam extante tali obreptione. Diſpenſatio enim non vitiatur ex falſæ cauſæ expreſſione, quando eâ verè expreſſâ difficilior, vel facilior eſſet diſpenſatio, ut ſi impetrans beneficium narret illud eſſe dignitatem, vel perſonatum, cum revera ſit ſimplex. Dignitas eſt adminiſtratio rerum eccleſiarum cum juriſdictione conjuncta. Perſonatus habet prærogativam quandam ſine juriſdictione in eccleſia, ut cum, quis in choro, in conſeſſu, in collegio, in præcedendo, ſuffragio ferendo habet locum honorabiliorem, ac digniorem. Officium eſt adminiſtratio rerum eccleſiaſticarum ſine juriſdictione *Azor. l. 3. c. 13.* Verùm id procedit de qualitate cauſâ demonſtrationis adjecta, non verò de qualitate cauſâ taxationis, quia *ex l. Falſa ff. de condit. & demonſtr.* conſtat, falſam demonſtrationem non nocere, quando conſtat de corpore: hic autem conſtat de corpore, ſeu beneficio vacante, & falſitas tantùm verſatur circa qualitatem cauſâ demonſtrationis adjectam.

Quòd vero non procedat de qualitate adjecta cauſâ taxationis probari ſolet *ex c. cui de præbend. in. 6.* ubi deciditur, mandatum de conferenda alicui præbenda certi valoris, non extendi ad præbendam minoris valoris, & ex *c. ſuſceptum de reſcript. in 6.* ubi mandato dato de conferendo beneficio vacante per reſignationem non poteſt idem beneficium conferri, ſi vacet per mortem, tametſi in utroque eventu, vel etiam facilius in priori, aut ſaltem æquè facile, ac in poſteriori eventu Pontifex collationem beneficij concederet: & ratio ex illo tantùm videtur poſſe deſumi, quia per reſignationem minoris valoris adjicitur qualitas gratia taxationis, & tunc præſumitur, quòd Pontifex nolit conferre beneficium, niſi ut affectum tali qualitate adjecta gratiâ taxationis. 12

Quòd ſi qualitas tantùm adjiciatur gratiâ demonſtrationis, tunc quia voluntas Principis eſt conferre beneficium, ut eſt in ſe, non verò ut affectum tali qualitate, ideo per additionem qualitatis gratiâ demonſtrationis, non reſtringitur gratia, tametſi falſa talis qualitas demonſtretur: ſecus quando qualitas additur cauſâ taxationis, limitatur tunc gratia ad rem, ut tantùm affectam tali qualitate, adeò ut ſi beneficium non afficiatur tali qualitate adjecta gratiâ taxationis, deficiat gratia defectu voluntatis concedentis, nec tunc poteſt gratia trahi ad beneficium tali qualitate non affectum, tametſi à Pontifice faciliùs ſupponeretur concedi, ut notat Covarruvias *lib. 1. variar. c. ult. n. 6.* ubi adfert deciſionem Rotæ. 13

Ad verò dignoſcendum, quandònam qualitas adjiciatur gratiâ demonſtrationis; & cauſâ taxationis, ſolet hæc regula aſſignari, ut notat Berojus *c. ſuper litteris in 2. lect. num. 57. & ſequent.* ſi enim qualitas adjiciatur in eadem oratione poſt generalem, vel definitam diſpoſitionem de dando, vel faciendo aliquid, & adjiciatur locus, ſeu materia, ſuper qua fieri debeat executio; tunc qualitas intelligitur adjecta cauſâ taxationis: ſin verò qualitas non afficiat locum, vel materiam, ſuper qua debet executio fieri, ſed tantùm addatur rei, tunc intelligitur adjecta gratiâ demonſtrationis: unde licèt Pontifex exprimat in eadem oratione beneficium cum ſua qualitate, quia verò expreſſio illa adjicitur, tanquam qualitas rei, non ut qualitas loci, vel materiæ, ſuper qua executio fieri debet, non cenſetur cauſâ taxationis, ſed gratiâ demonſtrationis adjecta, niſi aliunde conijciatur, quòd mens concedentis ſit eam, adjicere cauſâ taxationis. 14

Hinc ſi Pontifex diſpenſet ſuper collatione beneficij vacantis per renuntiationem, hæc qualitas adjecta beneficio ſcilicet *per renuntiationem* 15

nem intelligitur appoſita cauſâ taxationia, quia non afficit rem, ſeu beneficium, ſed modum, quo beneficium vacat, hoc eſt per renuntiationem; proinde ſi idem beneficium vacet per mortem, diſpenſatio non ſorticur ſuum valorem, quia vacatio per mortem, & vacatio per renuntiationem ſunt duo diverſa: ſiquidem vacatio per mortem eſt coacta, & vacatio per renunciationem eſt voluntaria, ut notat Gloſſa in *c. ſuſceptum de reſcript. V. humanis in 6.* aliud enim eſt cedere; & aliud decedere: illud eſt volnntarium, hoc coactum; proinde impetrans beneficium per unum tantùm ex iſtis duobus modis vacationis; ſi beneficium vacet per alterum modum, illud obtinere non poteſt, niſi de intentione mandantis aliud appareret expreſsè, uc notat Geminianus in *d. c. ſuſceptum num. 4.* uc ſi Pontifex exprimeret ſuam intentionem eſſe, nt tale beneficium conferatur Petro, ſive vacet per reſignationem, ſive per mortem; quia tunc qualitas non afficit modum vacandi, ſed ipſum beneficium vacans.

16 Neque obſtat, ſi dicas, renuntiantem beneficio fingi mortuum quoad ipſam eccleſiam *c in apicibus* §. *ecce 7. q. 7. n. 1.* proinde videri vacationem per mortem comprehendere etiam vacationem per reſignationem. Contra eſt, quia eatenus rennntians dicitur haberi pro mortuo, quatenus poſt renuntiationem non amplius adminiſtrat illud beneficium, niſi habeat novam proviſionem, ut deſumitur ex *d.* §. *ecce.* cæterum non in omnibus renuntians æquiparatur mortuo, qnia poſſet de novo ad eccleſiam reaſſumi *c. transmiſſa ext. de renunt.* qood in mortuo non contingic, tum quia mors civilis nnnquam comparatur natnrali, niſi in caſibus in jure expreſſis *l. ex ea parte* §. *in Inſula ff. de V.O.*

17 Hinc in litteris ad beneficia impetratis uno expreſſo non venit reliquum, quia ex diverſis non fit illatio *l. Papinianus. ff. de minor.* Tum quia licèt pleniſſima ſit facienda interpretatio in beneficijs: litteræ tamen impetratæ ſub obtinendis beneficiis, cùm præſumantur ambitioſæ ſunt reſtringendæ *c. quamvis de prabend.* proinde ubi beneficium impetratur per mortem alicujus debet ſtrictè intelligi de morte naturali, non verò de morte civili.

§. XV.

An ſi duæ impetrentur diſpenſationes ad eandem rem, poſterior ſit ſubreptitia, ſi in ipſa non fiat mentio prioris.

1 OBſervandum eſt, priori diſpenſationi interdum addi ſolam executionem; & nonnunquam novam diſpenſationem: quando diſpenſatio non additur diſpenſationi, ſed executio tantùm diſpenſationi jam factæ, concedunt omnes opus non eſſe mentione prioris diſpenſationis, quia executio diſpenſationis jam factæ non eſt nova diſpenſatio, ſed eadem diſpenſacio jam facta, ut mandanda executioni. Hinc ſi diſpenſatum ſit cum homicida, ut poſſit beneficium obtinere, non tenetur poſtea, cum beneficium impetrat, mentionem facere diſpenſationis jam ſibi conceſſæ, quia nullam de novo diſpenſationem impetrat per receptionem beneficij, ſed priorem exequitur, ut notant Abbas in *c. penult. num. 14. de reſcript.* Joannes Andreas *in c. 2. n. 1. de filijs Presbyt. in 6.* Difficultas igitur eſt, de nova diſpenſatione priori adjecta, an, ut poſterior ſuum ſortiatur valorem, ſit in illa mentio facienda prioris jam ſibi conceſſæ.

2 Certum eſt, quòd ſi prior diſpenſatio ſit irrita, non eſt neceſſe, ut illius mentio fiat in poſteriore diſpenſatione, quia cùm nullius ſit valoris, perinde ſe habet, ac ſi impetrata non fuiſſet: non enim poteſt obeſſe, nec impedimentum ponere, quod de jure non ſortitur effectum, *regula non præſtat. de reg. jur. in 6.* Idque extendi etiam ad gratias, docet ibidem Gloſſa *V non præſtat*, & Bellamera *deciſ. 543. n. 5.* Maſcardus *de probat. concluſ. 846. n. 20.* Hinc neque neceſſe eſt, ut in ſecundo reſcripto fiat mentio clauſulæ irritæ prioris reſcripti, ut notat Molina Juriſta, *lib. 4. de primogen. c. 8. n. 32.* & Molina Theologus *tom. 3. de juſtit. diſp. 656. n. 2.*

3 Solet tamen ab aliquibus id limitari, ut intelligatur quando prius reſcriptum irritum fuit impetratum ab uno ex adverſarijs, & poſterius ab altero, quia ſi utrumque reſcriptum ab eodem impetretur, tunc in ſecundo eſt mentio facienda primi, & ita docet Menochius *de arbit. lib. 2. caſ. 30.* & ratio, quæ ſolet aſſignari, eſt, quia ſi legitimè impetrans priorem gratiam validam tenetur de illa mentionem facere in ſecunda impetratione, à fortiori concludunt, teneri eum, qui iniquè impetravit priorem gratiam irritam: idque ne melioris ſit conditionis iniquus, quàm legitimus Impetrator. Unde limitatio hæc procedit, an quando prius reſcriptum eſt invalidum, debeat neceſſariò mentio ipſius fieri in poſteriori, quia illud erat cum limitatione; & hoc eſt abſolutum, proinde eſt tunc mentio facienda prioris gratiæ etiam ſubreptitiæ, tametſi impetrans nullam in ſubreptione culpam commiſerit, non enim prior impetratio irrita majori debet privilegio gaudere, quâm impetratio valida.

4 Quòd ſi utraque diſpenſatio ſit cum eadem prorſus moderatione; quia tunc non eſt neceſsè, ut in poſteriore fiat mentio prioris validæ, ita neque prioris irritæ. Alij etiam id limitant, ut prioris reſcripti irriti non ſit mentio facienda, niſi inde contingat, fore, ut delinquens melioris ſit conditionis. Quamobrem juxta hanc limitationem, ſi impetrans nolit narrare prius reſcriptum ſubreptitium, debet poſterius petere, cum eadem prorſus moderatione, cum qua prius conceſſum fuerat.

5 Quòd ſi impedimentum matrimonij oriatur ex aliquo crimine, ut qnod alter conjux machinatus ſit in necem alterius, vel adulterium commiſerit fide matrimonij data, tametſi hujus impedimenti diſpenſationem priùs obtinuerit, ſi poſtea ſoluto matrimonio incidat in idem impedimentum tenetur in diſpenſatione poſterioris impedimenti mentionem facere prioris diſpenſationis, ne poſterior hæc

ſit ſubreptitia : ſecus tamen ſi impedimentum oriatur ex alio crimine diſtincto à priore, ut ſi prius impedimentum ortum fuerit ex eo, quòd in conjugis necem machinatum fuerit, & ſecundum impedimentum ortum ex adulrerio data fide matrimonij. Ratio ptioris partis deſumitur ex *l. 3. C. de Epiſcopal. audien* ibi : Remiſſionem veniæ crimina niſi ſemel commiſſa non habeant, ubi rectè notant Tyraquel *de pœn. tempor. cauſa. 10. n. 4.* Covarruvias *lib. 1. variar. c. 20. n. 8.* Molina *lib. 2. de primogen. c. 4. n. 52.* Menochius *de arbit. lib. 2. centur. 3 caſ. 103. n. 32.* Julius Clarus *lib. 5. recept. in pract. criminis. §. fin. q. 59. n. 9.* remiſſionem homicidij irritam fore, ſi in ſecundo reſcripto reticeatur homicidium prius remiſſum ; proinde etiam in ſecunda diſpenſatione ob impedimentum ortum ex eodem crimine, debet mentio fieri de priore, & ita communiter docent Canoniſtæ in *c. 2 de filijs Presbyteror. in 6.* quia taciturnitas alicujus qualitatis, quâ expreſsâ Princeps veriſimiliter gratiam non conceſſiſſet per vitium ſubreptionis inducit ipſo jure nullitatem gratiæ *c. ad audientiam 2. de reſcript.* & non videtur veriſimile, quòd Papa vellet diſpenſare ſuper impedimento orto ex eodem delicto, proinde iterata ejuſdem criminis remiſſio indiget mentione prioris, ne ſecunda ſit ſubreptitia. quòd verò id non ſit neceſſe, quando impedimentum oriiur ex diverſo crimine, colligitur *ex d. l. 3 C. de Epiſc. audien.* ubi deciditur, ſemel tanrùm eſſe remittendum, unde textus loquitur de eodem crimine repetito, ut notat Covarruvias *lib. 1. variar. c. 20. n. 3.* & Guttietez *lib. 2. c. 15. n. 89.* unde quando diverſa ſunt crimina, ex quibus oriuntur impedimenta in poſteriori diſpenſatione non eſt neceſſariò facienda mentio prioris diſpenſationis conceſſæ ſuper impedimento orto ex alio crimine.

6 Cæterum ſpectata ſola diſpenſationis natura poſterior diſpenſatio non videtur ſubreptitia, ſi in illa non ſiat mentio prioris conceſſæ eidem perſonæ, adò ut, ſi ex reticentia in poſteriote prioris diſpenſationis, ſit poſterior ſubreptitia, id potiùs ex Principis voluntate deducendum ſit, quàm ex natura ipſius diſpenſationis, idque deſumitur ex *c. ſi is 2. de filijs Presbyt. in 6.* ubi ratio, cut taciturnitas alicnjus qualitatis vitiet, ac irritet reſcriptum, refunditur in præſumptam voluntatem Principis denegaturi ſecundam diſpenſationem, eò quia non ſit veriſimile, quòd Papa diſpensâſſet (ut dicitur in *d. c. ſi is.*) ſuper beneficiotum pluralitate cum eo, qui patitur defectum natalium, ſi hoc ei fuiſſet expreſſum : hæcque cauſa eſt, cur talis diſpenſatio quoad pluralitatem beneficiorum veluti per ſubreptionem obtenta nullius ſit valoris, & in hoc ſenſu dicitur, quòd diſpenſatio addita diſpenſationi, non valeat, niſi in diſpenſatione ſecunda fiat mentio de prima, non quòd nullitas ſecundæ oriatur ex natura diſpenſationis, ſed ex præſumpta voluntate Principis.

7 Hinc claret ſpectatâ ſolâ diſpenſationis natura, ſecundam non eſſe ſubreptitiam, ex eo, quòd in illa mentio non fiat prioris conceſſæ eidem perſonæ. Tum quia neutra diſpenſatio ab altera pendet, & utraque concedirur petenti, proinde ſpectata utriusque natura præcisè, poſterior non indiget mentione prioris. Idque videtur etiam docere Abbas in *c. penult. n. 13. de præſcript.* ubi docet, conceſſo alio privilegio ſuper ſeparatis, vel ſuper eiſdem non eſſe neceſſe mentionem prioris diſpenſationis facere, quia ut ibi notat, nullibi id in jure caveiur, & ait ſolùm ob odioſam beneficiorum pluralitatem poſtetiotem diſpenſationem irrirari, ſi in illa non fiat mentio prioris beneficij.

8 Hinc Jacobus de Puteo *deciſ. 246. n. 2. lib. 1.* aſſerit, ſubreptionem in hoc caſu contingete, non ex natura diſpenſationis, ſi hæc præcisè ſpectetur, ſed tantùm ob veriſimilem Principis voluntatem, quia non præſumitur Princeps bis velle diſpenſare ſuper eodem impedimento, ut habetur in *c. ſi is ult. de reſcript. in 6.* ubi non alia ratio adducitur, cur taciturnitas alicujus qualitatis vitiet reſcriptum, niſi quia veriſimile non eſt, quòd Papa diſpensâſſer ſuper beneficiorum pluralitate cum eo, qui patitur eundem defectum. Tum quia in *d. c. ſi is* non dicitur, quòd debeat fieri mentio prioris diſpenſationis, ſed ſolùm prioris defectus, eò quia in illo non fuerit priùs plenè diſpenſatum, ſed duntaxat quoad unum beneficium obtinendum, ut conſtat ex verbis textus, *diſpenſationem aliam tacito, vel prædicto defectu poſtmodum obtinet,* junctis præcedentibus verbis ibi : *Si is, cum quo fuit per Sedem Apoſtolicam diſpenſatum, & non obſtante defectu natalium.* Ex quo textu Francus ibid. *n. 2. not. 1.* Dominicus ibid. *n. 7.* & alij, infetunt in ſecunda diſpenſatione addita primæ non eſſe opus de prima mentionem facere, ſed tantùm de primo defectu.

9 Tum quia quamvis textus ille in *d. c. ult. de filijs Presbyteror. in 6.* exigeret, mentionem prioris diſpenſationis, adhuc loquitur in caſu ſpeciali, & de diſpenſatione cum illegitimo ad duo beneficia tacita ptiote diſpenſatione, quæ etat ad unicum tantùm, quia difficiliùs præſumitur Pontifex utrumque concedere, quàm unum, ut notat uterque Molina Juriſta *l. 4. de primogen. 2 3. n. 43.* & Theólogus *tom. 3. de juſt. diſp. 650. n. 4.* Quamobrem ſi inter priorem, & poſteriorem diſpenſationem nulla ſit diſſonantia, ſed ambæ ſint ſupet rebus diverſis non eſt tunc neceſſe, ut in poſteriori mentio fiat prioris, quia ex nullo jute videtur colligi hæc mentio de priore in poſteriori, quia jura loquuntur de duabus diſpenſationibus, quando inter illas eſt diſſonantia, & contrarietas.

10 Quòd ſi ambæ diſpenſationes ſint circa eandem rem, & inter utramque ſir diſſonantia, & & partialis quædam contrarietas, eò quia prior conceſſa fuerit cum quadam moderatione, & poſterior abſolutè ; tunc hæc eſt ſubreptitia, niſi prioris menrionem faciat, & in hoc ſenſu à pluribus Canoniſtis explicatur textus in *d. c.*

ſi is. ult. de filijs Presbyter. in 6. dicunt enim, ideo poſteriorem diſpenſationem cum illegitimo ad duo beneficia fuiſſe irritam, quia non fuit in ea facta mentio prioris diſpenſationis, quæ non erat ad duo beneficia, ſed ad unicum tantùm: hinc quia poſterior diſpenſatio erat amplior, quàm in eadem exprimeretur; ſiquidem in illa tantùm exprimebatur unicum beneficium concedendum illegitimo, & quia ratione prioris diſpenſationis jam obtinuit aliud beneficium, ideo ſecunda erat non ad unum, ſed ad duo beneficia reſpectu ejusdem illegitimi, proinde ſeconda fuit ſubreptitia ob reticentiam prioris diſpenſationis. Et hæc ſententia mihi videtur verior, ac cæteris præferenda.

11 Idque non ſolùm procedit in diſpenſationibus Pontificijs, de quibus loquitur textus in *d. c. ſi is de filijs Presbyteror. in 6.* verùm etiam in diſpenſationibus conceſſis ab inferiore, ut notat Francus in *d. c. textu n. 5.* Neque obſtat, textum illum loqui de naturali impedimento illegitimitatis; quia ex identitate rationis textus trahendus eſt, ut etiam intelligatur de quovis alio impedimento accidentali, ut notat idem Francus in *d. c. ſi is. de filijs Presbyt. n. 5. in 6.* Quinimò procedit etiam licèt in diſpenſatione poſteriori adjiciatur clauſula motu proprio, & ex certa ſcientia, ſi enim in illa non fiat mentio prioris limitatæ ad unum tantum beneficium, poſterior eſt ſubreptitia: quia clauſula motu proprio tollit quidem ſubreptionem, non tamen ſupplet defectum intentionis in concedente.

12 Id tamen ſolet limitari, quando limitatio adjecta priori diſpenſationi facta eſt motu proprio ſan concedentis, vel ad inſtantiam diverſæ perſonæ ab illa, cui eſt conceſſa; tunc enim is, cui conceſſa eſt, ſi novam ſibi diſpenſationem impetret non facta mentione prioris, eſt ſubreptitia: ſecus tamen ſi ipſemet, qui cum moderatione petierat, nunc impetret ſine illa: quia cum poſſet ſine illa moderatione petere, nunc per puram petitionem ei renuntiat: & cùm illa non praceſſerit ex proprio motu Principis, moderatio priùs adhibita non videtur eum retrahere à poſteriori abſoluta conceſſione: ita limitat Felinus *c. penult. n. 2. de Præſcript.* alij tamen hanc limitationem non admittunt, & meritò, quia quomodocunque ſi ſemel cum limitatione Princeps gratiam conceſſerit, non eſt præſumendum eum prioris diſpenſationis tenorem mutaturum, niſi ex nova exhibita cauſa. Unde meliùs alij limitant, niſi concedenti poſteriorem diſpenſationem innoteſceret limitatio, ſeu moderatio facta in priore, quia tunc cenſetur ea non obſtante concedere hanc poſteriorem diſpenſationem: tunc enim nequit contraria voluntas conjici, cui ſubreptio ex tali taciturnitate innitatur, quia Principi limitatio addita priori diſpenſationi innoteſcit, & ea non obſtante concedit hanc ſecundam diſpenſationem.

13 Hinc ſi Petrus diſpenſationem impetret ſuper voto caſtitatis à ſe emiſſo cum limitationibus, quæ de ſtylo Curiæ ſolent apponi, ut nimirum matrimonium, & votum commutetur in menſtruas confeſſiones, ac alia pietatis opera, ſi poſtea tacitis hiſce limitationibus adjectis primæ diſpenſationi, aliam impetret abſolutam, tunc hæc poſterior ſuum ſortitur valorem, & ratio deſumitur ex eo, quia cùm ea limitatio ſoleat de ſtylo Curiæ apponi, præſumitur innoteſcere Pontifici concedenti ſecundam diſpenſationem abſolutam, quia Pontifex ſupponitur ſcire, quæ de ſtylo Curiæ ſolent hiſce diſpenſationibus apponi, unde cùm Pontifex in poſteriori diſpenſatione nullum apponat ſignum, ex quo poſſit conjici contraria voluntas poſterior diſpenſatio eſt valida.

13 Rurſos limitatur niſi ex nova cauſa ſufficiente poſterior diſpenſatio petatur: ratio eſt, quia eo ipſo, quòd nova ſufficiens cauſa concurrit, nulla fraus fit Pontifici quamvis reticeatur in ſecunda prioris diſpenſationis moderatio. Neque tunc poteſt juſtè præſumi contraria ejus voluntas, quia quoties concurrit nova cauſa ſufficiens, toties Pontifex movetur integrè ab illa ad concedendam diſpenſationem, adeò ut quamvis prioris eſſet memor, adhuc illam concederet: quòd ſi arbitrio prudentis viri ſpectatis circumſtantijs occurrentibus timeretur ſecundam denegaturum, tunc poſterior eſſet ſubreptitia, ſi in illa non fieret mentio prioris.

14 Hinc non admittitur, quod aſſerit Menochius *de arbit. lib. 2. centur. 3. caſ. 203. n. 6.* ubi docet, impetrationem legitimationis fore ſubreptitiam, ſi ſemel eâ petitâ, & à Principe denegatâ, quando poſtea impetrator, non fit mentio prioris denegationis, quia prima denegatio per ſe non eſt impedimentum ad conceſſionem ſecundæ, Princeps enim poteſt diſpenſationem denegare, & poſtea re maturiùs conſiderata, eam concedere, nec impetrans ſecundam tenetur mentionem facere denegationis prioris, ſicut tenetur mentionem facere moderationis, ſeu limitationis, cum qua fuit prior diſpenſatio conceſſa, quia tunc per ſecundam conceditur quid plus, quàm petatur, niſi concedenti innoteſcat moderatio, quâ fuit prior conceſſa, ut paulò ſuperius oſtenſum eſt: hæc autem ratio non militat, quando non fit mentio prioris denegationis, quia tunc nil Princeps conceſſit, quo augeatur diſpenſatio contra intentionem concedentis.

15 Oritur tamen dubium, an, ſi poſterior diſpenſatio ſubreptitia foret, eò quia non fuerit in illa mentio facta prioris ſtrictioris, an tunc etiam prior diſpenſatio invalida ſit, vel tantùm poſterior: ſiquidem per impetrationem poſterioris videtur impetrans renuntiâſſe priori, cujus propterea beneficio nullum eſt ei jus acquiſitum, ut nec per poſteriorem, cùm hæc ſupponatur ſubreptitia, quæ perinde ſe habet, ac ſi non eſſet; & quod non eſt, non poteſt alteri dare jus ullum.

16 Verùm procedendum eſt cum diſtinctione, quia vel petitur hæc poſterior diſpenſatio, ut per illam tantùm corroboretur prior ob ortos ſcrupulos de illius valore, & tunc licèt poſte-

rior.

Digitized by Google

rior diſpenſatio irritetur, prior adhuc manet in ſuo priſtino valore, quia tantùm ebeſt, quòd impetrans præſumatur eidem renuntiâſſe, ut potius voluerit eam firmiùs ſubſiſtere: unde nec impetrantis, nec concedentis intentio fuit derogare juri quæſito per priorem diſpenſationem. Vel petitur ſecunda diſpenſetio ed priorem, quæ limitata erat, augendam, & tunc cenſent aliqui, neutrem eſſe velidam, non poſteriorem, quia in ipſa reticetur prior limitatiùs conceſſa: nec priorem, quie per poſteriorem impetrationem impetrens videtur ei tacitè renuntiâſſe: ſolus enim animus ed proprij juris renuntiationem ſufficit, ut liquet ex *c. penult. de reſcript.* ubi deciditur, quòd impetrans privilegium contrarium præſcriprioni videatur renuntiare juri præſcriptionis. Nihilominus communior ſententie cenſet, priorem non cadere è ſuo valore, quie eum poſterior ſit ſubreptitia, non valet, & perinde conſideratur, ac ſi non eſſet, & quod non eſt, non operatur, proinde non poteſt, derogare priori, Tum quie voluntas impetrantis ſecundem diſpenſationem non præſumitur eſſe renuntiendi priori, niſi forteſſis ſupponeret poſteriorem velidam eſſe *l. ſi jure 18. ff. de legat. 3.* ibi: *ſed vix id obtinere poteſt. fortaſſis, ideo, quod ita demum à priori teſtamento recedere velit, ſi poſterius validum ſit.* Ratio itidem videtur eſſe, quie ſi intenderet priori renuntiere, ut etiam juri per ipſem ſibi ecquiſito ex impetratione ſecundæ diſpenſationis, ſibi potiùs obeſſet, quàm prodeſſet, ſi poſterior ſubreptitia eſſet, eò quie in ipſa nulla fieret mentio prioris: ſiquidem amitteret jus ſibi per priorem acquiſitum, & per poſteriorem nihil acquireret: neque obſtet textus *in c. penult de præſcript.* quie ibi eſt ſermo de privilegio valido contrario præſcriptioni.

§. XVI.

De ijs, quæ neceſſariò exprimenda ſunt in diſpenſationibus impedimentorum matrimonij.

1 NE diſpenſetiones ſuper impedimentis matrimonij vitio leborent ſubreptionis, debet mentio fieri omnium impedimentorum, quæ obſtant, ne matrimonium invalidè contrahatur: ratio ex eo deſumitur, quia in diſpenſatione, ne hæc ſubreptitie ſit, debent omnia narrari, quæ in jure jubentur exprimi: jura autem, ex eo, quòd præcipiunt, ut nil reticeetur Pontifici ex ijs, quæ ad diſpenſetionem intrinſecè conſerunt, clerè præcipiunt, ut omnia impedimenta in eadem diſpenſatione exprimantur, quia omnia intrinſecè conſerunt ad diſpenſetionem: & ſi aliquod ex ijsdem impedimentis reticeretur, utique taceretur aliqua verites intrinſecè conſerens ed diſpenſetionem. Prætereε quie quando concurrunt ſimul plura impedimenta diſpenſatio difficiliùs conceditur, quia unum impedimentum conjunctum cum alio, & plura ſimul, acquirunt plures vires, & velentiores ad retrahendam voluntatem Pontificis à diſpenſatione concedenda, Pontifex enim, ſi unum tantùm ei impedimentum innoteſceret diſpenſationem concederet, quam denegeret, ſi plura ſimul impedimente concurrerent.

Hinc non ſufficit, ſi habens plura impedimente, tot petat diſpenſationes, ſeorſim, quot ſunt impedimenta, expreſſo tantùm in ſingulis ſupplicetionibus uno impedimento, & tacitis elijs: quia omnia illa impedimenta debent Pontiſici innoteſcete, ut ſunt in ſe à parte rei, ſcilicet ſimul connexa in una, eadémque perſona petente diſpenſationem, quia virtus, quæ unita eſt fortior, ſi ſeparetur ſit imbecillior, unde voluntas Pontificis, quæ non retrehitur è conceſſione diſpenſationis ab uno, vel altero impedimento, retrehitur ab ómnibus ſimul. Hinc ſi Titius leboréret octo impedimentis dirimentibus, & ſuper unoquoque eorum ſeorſim ſupplicaret Pontifici pro diſpenſatione, ſubreptitiæ eſſent ſingulæ diſpenſationes, niſi in ijsdem exprimerentur illa octo impedimenta dirimentia, ut concurrentie in una, eadémque perſona: quia Pontiſex, qui ſacilè concederet octo illas diſpenſationes totidem perſonis diſtinctis, quarum ſingulæ unico tantùm leborarent impedimento, eas negeret uni, qui octo illis ſimul laboraret impedimentis, quia ut rectè notat Beldus *l. Barbarius n. 8. V. 4. contra hoo. ff. de Offic. Prætor.* Princeps non præſumitur, velle promovere odioſos ac multiplici crimine inſectos, quod poteſt commodè adapteri hebenti multiplex impedimentum, quie is jure cenſetur odioſus ed contrahendum matrimonium multipliciter impeditum. 2

Tum quia Pontifex, quando cum una perſona diſpenſet in uno rantum impedimento expreſſo in ſupplicatione, decipitur in re neceſſerie, ſi plura elia in eadem perſona concurrant impedimenta, quia ſupponit Pontifex oretorem non laborare alio impedimento, quem expreſſo in ſupplicatione pro diſpenſatione obtinenda *l. qui teſtamentum in princ. ff. de teſtam.* ibi, *Si aliud eos nihil impediat.* Tum quia quando diſpenſatio eſt une, & individue tota vitiatur, ſi reticeatur verites intrinſeca diſpenſationi, vel exprimatur falſites, non enim tunc diſpenſetio eſt valida ſecundùm eem partem, quâ exprimitur impedimentum: etqui diſpenſatio ſuper impedimento metrimonij eſt individua ad unicum matrimonium ineundum, unde ex eo, quòd veritas alterius impedimenti reticeatur, tote diſpenſatio corruit, adeò ut nec valida ſit reſpectu illius impedimenti in eedem expreſſi. 3

Immo id etiam procedit, quando unum impedimentum eſt dirimens, & alterum impedimentũ non eſt dirimens, ſed tantùm impediens, eſt enim diſpenſatio etiam ſubreptitia, niſi utrumque impedimentum exprimatur, ut notat Coverruvies *4. decret. 2. p. c. 6* §. 4. immo id etiam procedit, ſive ſcienter, ſive ignorenter alterum impedimentum in illa diſpenſatione tecitum ſit: ratio ex eo petitur, quia quendo eſt unite tantum diſpenſetio non continens di- 4

verſas

... refert, an ſcienter, vel ignoranter veritas neceſſario explicanda taceatur, nam ad irritandam diſpenſationem ſofficit, ſi quomodocunque taceatur: atqui hæc diſpenſatio ſuper impedimento matrimonij eſt una omnium, & individua, hoe eſt in uno duntaxat impedimento, & ad unum tantùm matrimonium, proinde ſi ſemel vitiatur, eò quia reticeatur aliud impedimentum, tota vitiatur, & fit ſubreptitia per taciturnitatem veritatis, quæ erat exprimenda in ſupplicatione, & diſpenſatione, ut hæc ſuum ſortiretur valorem.

5 Si tamen duo concurrerent impedimenta, quorum unum poſſet auferri à Prælato inferiore, & à quo defacto ſublatum eſſet, & aliud exprimeretur in diſpenſatione conceſſa à Pontifice tunc diſpenſatio in ſpeciali illo impedimento valeret, tametſi non exprimeretur aliud impedimentum jam ſublatum à Prælato inferiore ejus eſſet, ſi prius impedimentum non eſſet ſublatum à Prælato inferiore, eſſet enim tunc exprimendum in diſpenſatione Pontificia, ut hæc valida eſſet: ut ſi Titius, qui vovit caſtitatem, velit uxorem ducere ſuam conſanguineam in tertio gradu ex ſuppoſitione, quod Epiſcopus, vel alius Prælatus inferior Papæ poſſit diſpenſare ſuper voto caſtitatis, & defacto diſpenſet, ſi poſtea Titius diſpenſatus à tali voto petat à Papa diſpenſationem ſuper impedimento conſanguinitatis nulla facta mentione voti caſtitatis, diſpenſatio eſt valida, quia prius impedimentum cum amplius non exiſtat, non eſt de eodem mentio facienda: quòd ſi Titius non eſſet diſpenſatus à voto caſtitatis, & hoc impedimentum reticeretur in diſpenſatione ſuper tertio grado conſanguinitatis, diſpenſatio eſſet ſubreptitia; & irrita; quia tunc impedimentum voti adhuc exiſteret, ac propterea exprimendum eſſet in diſpenſatione ſimul cum impedimento conſanguinitatis: quia tunc concurrunt duo impedimenta ad illud ſpeciale matrimonium, cujus diſpenſatio petitur, unum ſcilicet dirimens, & eſt tertius gradus conſanguinitatis, & aliud impediens, ſeu votum caſtitatis: proinde utrumque exprimi debet in eadem diſpenſatione, ne hæc ſubreptitia ſit.

6 Idem etiam procedit, ſi ſublato uno impedimento ſuperveniente ſuperveniret aliud, ſi enim primum eſt jam ſublatum, ſufficit, ſi in poſteriore diſpenſatione mentio fiat alterius tantum impedimenti ſupervenientis, etiam tacita priore diſpenſatione: ſin verò primum impedimentum dirimens non fuit ſublatum narrandum eſt ſimul cum ſecundo, quia tunc diſpenſatio eſt difficilior conceſſu, & plura illa impedimenta ſimul concurrentia fortiùs retrahunt voluntatem Papæ à conceſſione diſpenſationis. Hinc ſi votum, & juramentum de eadem re ſimul concurrant, debet utrumque vinculum enarrari, alioquin diſpenſatio ſubreptitia eſſet, & nullius valoris.

7 Verùm id limitatur, ut procedat, quando alterum ... impedimentum ſola diſpenſatione tolli poteſt, nam ſi alterum eorum poſſit alia via removeri, non eſt neceſſe exprimere, niſi quod diſpenſatione indiget, quia alteri impedimento poteſt aliâ viâ ſubveniri, hinc ligatos ſponſalibus de futuro cum puella, & ſimul voto caſtitatis emiſſo ante pubertatem, & non ratificato poſt pubertatem, ſi velit conſanguineam ducere, poteſt ab inferiore Prælato, vel à parentibus petere irritationem voti illius juxta ſententiam aſſerentem, poſſe votum emiſſum à filio ante pubertatem irritari à patre, etiam poſt pubertatem, dummodo filius votum illud non ratificaverit. Quapropter ſi Pater, vel Epiſcopus diſpenſaret à voto illo, & ſponſalijs, poſſet in hoc caſu ſupplicare Pontifici pro diſpenſatione ſuper impedimento conſanguinitatis, & valida eſſet diſpenſatio, quamvis in illa nulla fieret mentio de voto caſtitatis, & ſponſalija, quia hæc impedimenta, cùm ſupponantur jam diſpenſata ab inferiori Prælato habente facultatem ea diſpenſandi, non eſt neceſſe ut ampliùs exprimantur, quia non indigent novâ diſpenſatione. Limitatur etiam, quando alterum impedimentum eſt occultum, & ex illius manifeſtatione ſequeretur infamia, tunc enim ſufficit, ſi Pontifici proponatur impedimentum publicum, & in foro externo diſpenſet ſuper illo: in hoc enim caſu ſufficit, ſi diſpenſatio ſuper impedimento occulto petatur à ſacra Pœnitentiaria, cui tamen eſſet exprimendum impedimentum publicum, ſuper quo Pontifex diſpenſavit: quia tunc intentio Pontificis præſumitur eſſe, ne quis per revelationem talis impedimenti occulti diffametur, & ex alia parte, piè creditur, velle Pontificem, ne talis caſus remedio diſpenſationis deſtituatur.

Cæterum debet utrumque impedimentum 8 exprimi ſacræ Pœnitentiariæ: quia cùm in tali diſpenſatione emanata à ſacra Pœnitentiaria non contineantur nomina contrahentium, manet adhuc occultum crimen, & utrumque impedimentum fit notum Pontifici, qui propterea perpendit, an expediat diſpenſare, nec ne, ſicque nihil contra mentem Pontificis impetratur, & ita eſt hodierna praxis ſacræ Pœnitentiariæ in ſimilibus caſibus. Imò putârim, id etiam procedere, quamvis ex manifeſtatione impedimenti occulti nulla ſequeretur infamia, ſufficeret enim tunc, ſi publicum Pontifici repræſentaretur, ut in eo diſpenſaret, & poſtea utrumque ſacræ Pœnitentiariæ, quia Pontifex inſtituit ſacram Pœnitentiariam ad eom finem, ut de impedimentis occultis diſpenſaret, adeò ut noluerit occulta publicè in foro externo proponi. Quando igitur ſunt duo impedimenta publica, debent omnia in eadem diſpenſatione ſimul enarrari, quia cum omnia illa matrimonio ineundo obſtent, omnium illorum eſt neceſſariò diſpenſatio impetranda.

Rurſus neceſsè itidem eſt, ne diſpenſatio ſit 9 ſubreptitia, exprimere ſpecialem gradum conſanguinitatis, vel affinitatis, aut publicæ honeſtatis ex matrimonio rato, & quo conjuncti ſunt, cupientes contrahere, idque deſumitur ex communi ſtylo Curiæ, Tum quia quo gradus con-

co[illegible]ctur eſt, ac propior [illegible] ipſi, eò diſ[illegible] ci[illegible]ſt diſpenſatio, quapropter ſubreptitia eſſet diſpenſatio, in qua hæc omnia in genere exprimerentur tacito gradu, ut notat Felinus in c. *poſtulaſti n. 2. declarat. 5. de reſcript.* Rebuffus in *prax. be*[illegible] *de* [illegible] *ſuper defect. natal. n. 6.* Le[illegible] *de benefic. 3. p. q. 11.* Covar[illegible] *4. de ret 2. p. c. 8. §. 9. n. 1.*

10 Quin im[illegible] conjun[illegible] ſint ſub duplici [illegible] in eod[illegible], vel diverſo gradu eſt utriuſque conjunctionis mentio facienda, ne diſpenſatio ſit ſubreptitia; adeo ut neceſſe ſit, ut mentio fiat multiplicitatis ejuſdem, vel diverſi gradus in conſanguinitate, affinitate, publica honeſtate, cognatione ſpirituali; & ratio petitur ex eo, quia in odioſis, ut eſt diſpenſatio, mixtum non comprehenditur ſub ſimplici, ut docet Bartolus *l. Ga*[illegible] *§. & quid ſi tantum n. 3. ff. d*[illegible] *er. & poſth.* a qui multiplicatæ cognitione ſunt mixtæ, proinde non comprehenduntur in diſpenſatione ſimplicis gradus cognationis.

11 Tum quia Pontifex, qui diſpenſat ſuper uno impedimento, plerumque non diſpenſat, ſi in eadem perſona concurrant ſimul plura impedimenta in eodem, vel diverſo gradu. Tum quia quoties conſanguinitas oritur ex duplici parte, tunc non eſt unica, nec unius ſanguinis communicatio, ſed eſt duplex, & duplicis ſanguinis veré participati à duobus diverſis: ex eo infertur, quòd ex ſanguinis participatione oriatur impedimentum conſanguinitatis, conſurgit tunc duplex impedimentum, vel ſaltem duplicatus intentionis gradus in eodem impedimento. Pari paſſu, quando contrahitur duplex affinitas cum eadem fœmina ex duplici copula habita cum ejuſdem conſanguineis, tunc datur multiplex affinitas orta ex multiplici illa ſanguinis commixtione, proinde utriuſque eſt mentio facienda. ita docet Covarruvias *4. de*[illegible] *p. 2. c. 8. §. 9. n. 3.* Felin. *c. poſtulaſti n. 2.* [illegible] *ipt.* Ordradus *conſ. 247. dub. 2. n. 2.* [illegible] eſt ſubreptitia diſpenſatio, ſi non exprimatur uterque conjunctionis gradus, ut in [illegible] terminis loquens de conſanguinitate docet Rota Romana [illegible] *3.* [illegible] *117. n. 2.* & licet non loquatur de iis conjunctionibus [illegible] tamen in illis militent eædem rationes, [illegible] od de [illegible] ſentiendum.

12 An ve[illegible] *non obſtante* adjecta litteris diſpenſationis ſuppleat defectum gradus conjunctionis, non expreſſi, reſpondetur negativè, quia clauſula *non obſtant.* tantùm reddit valida, quæ eximuntur in diſpenſatione, quando in ea nil committitur, quo poſſit vitiari, tunc enim propriua eff[illegible] clauſulæ eſt confirmare expreſſa [illegible] diſpenſatio ſit ſubreptitia ob taciturnitatem [illegible] erat neceſſariò exprimendum, tunc clauſula non ſupplet hanc [illegible] proinde diſpenſatio eſt [illegible] adjecta, quæ non [illegible] qualitatum nec[illegible] Baldu[illegible] *tit.&c.* [illegible] *36* [illegible]

cius [illegible] *541* [illegible] *tur. 3* [illegible] 13

[illegible] tamen, ſi [illegible] contraheretur [illegible] fornicationibus pl[illegible] cum eadem conſanguinea, e[illegible] exprimere [illegible] numerum, ſed ſufficit [illegible] illius affinitati, idque deſumitur ex praxi, & ſtylo, non enim petens diſpenſari in affinitate ex copula conjugali, exprimit numerum [illegible] copularum, nec [illegible] cenſetur, [illegible] matur etiam à pa[illegible] excommunicatus celebret antequam abſolvatur à excommunicatione, incurrit irregularitatem, & quoties, quoties celebrat, adeò ut ſi quis [illegible] vigeſies celebrat, totidem vicibus incurrit irregularitatem, & nihilominus ſi [illegible] vi ab hiſce irregularitatibus incurſis, non [illegible] opus mentionem facere multiplicatæ celebrationis ob ſolam & præciſam incurſam irregularitatem, ut docent Henrique[illegible] *lib.* [illegible] *de excommun. c. ult. n. 2. in comment.* San[illegible] *8. de matrim. diſput. 24. n. 7* ni[illegible] celebrationes habeant adnexam rationem culpæ, quia tunc aperiendus eſſet numerus peccatorum. ita à pari numerus fornicationum cum eadem conſanguinea eſt tantùm exprimendus neceſſariò pro abſolutione à peccatis, quia numerus peccatorum eſt neceſſariò aperiendus in ſacramento confeſſione, non verò [illegible] endam diſpenſationem ſuper impedimento affinitatis; niſi tales fornicationes committerentur cum diverſis conſanguineis ejuſdem fœminæ, quia tunc contrahuntur diverſa numero impedimenta intra eandem cognationis ſpeciem, vel ſaltem oriuntur plures diſtincti quaſi gradus ejuſdem ſpeciæ conjunctionis, qui propterea ſunt exprimendi, ne ſubreptitia ſit diſpenſatio [illegible] plurie[illegible] quis fornicatur cum eadem conſanguinea, non contrahuntur plures affinitates, ſed tantùm eadem affinitas augetur, & intenſitatem ſuſcipit ex pluribus illis fornicationibus: unde per talem numerum ſolum adduntur novæ actiones, quibus ſufficienter contraheretur affinitas, niſi eſſet [illegible] ex mu[illegible] ejuſdem voti repetitione [illegible] novum vinculum, ſed [illegible] prius [illegible] firmiùs ſtabilitur.

[illegible] ius poſt obtentam Pontificiam diſpenſationem in affinitate, & antequam Ordinarius eam exequeretur, iterum fornicationem committeret cum eadem conſanguinea puellæ à ſe ducendæ, adhuc valeret diſpenſatio, nec opus eſſet aliam novam impetrare, quia diſpenſatio in affinitate nondum fuit conſummata, & per hanc ſecundam fornicationem non contrahitur nova affinitas, ſed tantùm prior incrementum ſubit, perinde ac votum ex ejuſdem repetitione, & quia diſpenſatio eſt ſuper impedimento affinitatis contractæ ex fornicatione cum tali conſanguinea [illegible] Titio ducendæ, ideo diſpenſatio cadit ſuper ipſam, licet multiplicatam quia culpa non auget [illegible] tem nec [illegible] al[illegible] [illegible] tan[illegible] & con[illegible] 14

ejuſdem voti. Quòd ſi copula eum eadem conſanguinea contingeret, poſtquam Ordinarius, vel Confeſſarius executioni mandavit commiſſam ſibi diſpenſationem, quia tunc prior affinitas per diſpenſationem eſſer omnino ablara, contraheretur nova affinitas per hanc novam fornicationem eum conſanguinea, proinde eſſet tunc nova diſpenſatio petenda.

15 Juvat obſervare, quòd licèt diſpenſatio in aliquo conjunctionis gradu non extendatur ad conjunctionem duplicatam ex utroque parente, eò quia multiplicaræ cognationes ſint mixtæ, quæ non comprehenduntur in diſpenſatione ſimplicis gradus cognarionis: poteſtas tamen diſpenſandi in aliquo conjunctionis gradu conceſſo extenditur ad eum gradum etiam duplicarum: & ratio diſcriminis ex eo petitur, quia diſpenſatio utpote odioſa eſt reſtringenda; ſiquidem eſt læſiva juris communia, ſecus poteſtas diſpenſandi, cùm ſit favorabilis eſt extendenda. Hinc ſi eſſet commiſſio ad diſpenſandum in aliquo gradu certo cum dererminata perſona, non quidem ad petitionem ipſius, ſed in ipſioa diſpenſaturi favorem conceſſa, extenderetur ad eundem gradum multiplicatum, quia cùm talis commiſſio ſit favorabilia extenditur, perinde ac poreſtas diſpenſandi, ut notat Rota in *noviſ. vol. 3. lib. 1. deciſ. 117. n. 3. & lib. 2. deciſ. 70. n. 3.*

16 Non tamen cui daretur poteſtaa diſpenſandi in tertio gradu conſanguinitatis, vel affinitatis poſſer diſpenſare; ſi eidem gradui eſſet adnexus etiam quartus licèt inferior: ratio petitur ex eo, quia tertius gradus eſt tantùm veluti genua intra eundem tertium gradum multiplicatum, non verò eſt veluti genus ad quartum, proinde habena poteſtatem ſibi commiſſam diſpenſandi in tertio gradu non poteſt diſpenſare in tertio, & quarto ſimul, ſi ambo concurrant in eadem perſona: quia conjunctio ex tertio, & quarto ſimul eſt fortior ſolo tertio, non enim quartus comprehenditur ſub tertio, veluri ſub genere.

17 Rurſua aliquando non ſolùm explicandua eſt conſanguinitatis gradus, ſed etiam inæqualitas, ſi hæc oriatur ex eo, quòd fæmina ſit ſtipiri proximior, quia tunc fæmina eſt amita, vel matertera viri, & conſobrinua jure naturæ deber ſubjici materteræ, cui tenetur tanquam Superiori debitam reverentiam præſtare: hic autem ordo naturæ perverteretur, ſi conſobrinus uxorem duceret ſuam materteram, quia uxor ſubjicitor ſuo marito, & ita docet Molina *tom. 1. de juſtit. tract. 2. diſput. 161.* Aliqui tamen id limitanr ad amitam, vel matertetam in ſecundo, vel tertio gradu, non ita in quarto: quia tunc dicunt ſufficere, ſi explicetur gradus vetus, ſeu remotior explicando in genere eum eſſe inæqualem, & ita docet Sanchez *lib. 8. de matrim. diſput. 24. n. 12.* ubi etiam addit in affinitate, aur publica honeſtate non eſſe opua explicare hanc majorem fæminæ propinquitatem ſtipiti, ſed ſufficere inæqualitatem gradûa exprimere: & dat exemplum, Perrus vult uxoris prioris à ſe cognitæ, vel incognitæ amitam, vel materteram ducere, ſufficit, ſi in diſpenſatione explicet, ſe velle fæminam ducere conſanguineam in primo cum ſecundo gradu prioria uxoris cognitæ, & ſic affinem ſibi; vel non cognitæ, & ſic habentem impedimentum ſolina publicæ honeſtatis ortæ ex matrimonio rato, non explicando fuiſſe ejua amitam, & addit rationem: quia in affinitate, vel publica honeſtate, non exhibetur fæminæ propinquiori ejua ſtipiti illa eadem peculiaria reverentia, quæ in conſanguinitate. Idque præcipuè mortua jam uxore.

18 Vult tamen Sanchez *loc. cit. n. 14.* in conſanguinitate, affinitate, vel publica honeſtate eſſe neceſſariò exprimendam diſtanriam graduum, ſi ſit in linea recta, ut ſi vellet Titiua ducere Aviam, vel Proavam, Neptem, vel Proneptem ſive propriam, ſive uxoria ſuæ cognitæ, vel non cognitæ ex ſuppoſitione, quòd talia prohibitio ſit ſolo jure humano inducta, vel etiam matrem, aut filiam ſponſæ de futuro, tunc enim non ſufficit exprimere gradum conjunctionis, ſed etiam explicandum eſt, talem gradum eſſe in linea recta: & ratio deſumitur ex eo, quia parentibus alterius conjugis, vel ſponſi de præſenti, vel fururo eadem ferè reverentia debetur, ac proprija; unde longè difficiliùs diſpenſatur in linea recta, quàm transverſa. Imò ſi prohibitio contrahendi mattimonium cum conſanguineia in linea recta oritur ex jure naturæ, non poteſt diſpenſari in tali linea, quia jure hamano non derogatur juri naturæ.

19 Rurſus in cognatione ſpirituali exprimendum eſt, an inter conrrahentes ſit filiatio ſpiritualis, eò quòd alrer alterum levaverit in baptiſmo, vel tenuerit in confirmatione, vel ſit compaternitas, eò quia talea actionea in baptiſmo, vel confirmatione, quia exercuerit erga filium alterius ex contrahentibus; ſiquidem longè indecentius eſt cum filio, vel filia ſpirituali contrahere, quàm cum compatre, vel commatre: regeneratio enim hæc ſpiritualis, ex qua filiatio itidem ſpiritualia oritur, aſſimilatur generationi carnali, ex qua oritur filiatio naturalia, & ſicut eſt indecentiſſimum inter patrea, & filios carnales matrimoniom inire, ita ſervata proportione inter patres, & filioa ſpirituales.

20 Quòd ſi publica honeſtas oriatur ex matrimonio rato, non ſufficit tunc, ſi mentio fiat publicæ honeſtatis, ſi petatur diſpenſatio in primo gradu, ſed neceſſe eſt, ur exprimatur, eam ortam eſſe ex matrimonio rato, quia impedimentum ortum ex matrimonio rato eſt multò urgentius eò, quòd oritur eſt ſponſalibua. Tum quia multò indecentius eſt matrimonium inire eum ſorore ſuæ uxoria defunctæ, quàm cum ſorore ſuæ ſponſæ de futuro, hinc Tridentina Synodus *ſeſſ. 24. de matrim. c. 3.* reſtrinxit impedimentum publicæ honeſtatia ortum ex ſponſalibus, ut non excedat primum gradum, cùm tamen publica honeſtaa ex matrimonio rato extendatur usque ad quartum: hinc quoties ultra primum gradum petirur diſpenſario ſuper impedimento publicæ honeſta-

tis, non aſt necaſse, ut exprimatur, unda orta ſit publics honeſtas: quia poſt Concilium Tridentinum nunniſi ex matrimonio rato raquiritur diſpenſatio infra primum gradum usqua ad quartum.

21 An varò, ſi petentaa diſpanſationam diſtent inæqualiter à ſtipita, ut ſi alter in ſecundo, & eliar in tertio conſanguinitatis gradu, ſit naceſſariò mantio faciende gradûs propinquioris, quo alier diſtet, an potiùs ſufficiet, ſi menriò fisi ramotioris, vidatur dubium: quia in *c. quod dilectio de conſanguin.* deciditur, poteſtsiem conceſſam Legato ed diſpenſandum in carto gradu non axtendi ad eum gradum, quendo altar cantrahentium in propinquiori diſtat à ſtipita. Tum quia in diſpenſarionibus, cum ſint odioſæ, mixtum non comprchenditur ſub ſimplici; & gradus conſanguinitetis, vel effinitatis conſtans ex ſecundo, & tartio eſt mixtus ax propinquiore, & remotiore; proinde fieri debet mentio gradûs propinquioris. Tum quia id dacrevit Pius IV. in quodam ſuo motu proprio.

22 Alij verò oppoſitum ſentiantes putabant, talem gradum non eſſe mixium, ſed ſimplicem, eò quia is ſolus gradus impedimentum metrimonij præſtet, qui à ſtipite eſt remoiior *c. fin. de conſanguin.* Tum quia quando duo conſanguinei diſtant in grado diſpari, intelliguntur tantùm diſtare inter ſe, quentùm remotior diſtst è communi ſtipite; unde ſicut remotior trahit ad ſe proximum quantum ad rationem msgis diſtandi à primo ſtipite; ita ad ſe illum trahit, ot ſolius remotioris ſit ratio hebenda in impatrenda diſpenſatione. Henc autem difficultatem ſolvit Pina V. in motu ſuo ptoprio edito anno 1566. dia 20. Auguſti, cui initium eſt *Sanctiſſimus*, in quo totum hoc negotium raduxit ad jus communa priſtinum, & revocavit motum proprium Pij IV., & deridit, non aſſe neceſſarism mentinnem gradus propinquioris, ſad ſufficare mantionem remotioris, obtentis tamen puſtea litteris declaratorijs ſuper propinquinri: nec poſſe litteres priores notari de ſubraptiona, ut nutat Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 12.* Tenor autem motue harum litterarum declaratoriarum prout detæ fuerunt à Clemente VIII. anno 1599. die 13. Jsnuarij, ita ſe hsbent, cùm enim narratum fuiſſet Pontifici, quoſdem impetrâſſa diſpenſationem proponendo ſe tertio conſanguinitatia gradu conjunctos, cùm revera aſſet in ſecundo cum tertio, ite Pontifex reſcribit: *Diſcretioni tua per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus etiamſi præfatis litteris jam tibi præſentatis ad illarum executionem propter hoc procedere diſtuleris, ſeu recuſaveris: nihilominus negetium hujusmodi reaſſumens, ipsáſque litteras valere dicta authoritate decernes ad earundem litterarum executionem (ſervata aliàs earum forma) procedas, ac cùm eiſdem N. & N. ſuper impedimento tertij conſanguinitatis gradus ejusmodi eadem authoritate diſpenſes. Diſtantiam verò ſecundi gradus præfati ei non obſtare declares in omnibus, & per omnia, perinde ac ſi in litteris ipſos ſecundo, & tertio conſanguinitatis gradibus à communi ſtipite provenientibus invicem eſſe conjunctos expreſſum fuiſſet.*

Ex hoc autem motu proprio juvat obſarvare, Pontificam loqui de ſolis conſenguinitatis, & affinitatis gradibus; proinda ſi petatur diſpenſetio ſuper impedimento publicæ honaſtatis ax metrimonio rero, ſufficit mentio remotioris gradus nullis litreris declaretorijs poſtea impetretis: & rario eſt, quia cum motua proprius Pontificis non loquatur da impedimento publicæ hunaſtstia ex metrimonio reto, ſtandū aſt juri communi, quo ſpectsto ſofficit, ſi mentio fiat gredus remotioris. Secus in gradibus affinitatis ortæ ex fornicationa neceſſariæ ſunt duplices illæ littaræ, quia motus proprius indiſtinctè loquitur de affinitata, dummodo aa publice ſit. 23

Quòd ſi propinquior gredus ſtipiti fuarit primus, non veler tunc diſpenſatio, in qua ſolius remotioris ſit mentio, ut ſi Titius valit ducere conſobrinam fratris ſui, quia contracturus diſtet à primo ſtipite in primo gradu, & à filie ſui frerris in primo cum ſecundo, in hoc caſu ſi ſolius remotioris gradus mentio fiat non explicatâ diſtentiâ elrerius contrahentis à ſtipite in primo gredu, diſpenſatio eſt ſubreptitia, quia Pius V. in ſuo motu proprio daclarans litteras non poſſe ſubreptione notari defectu axpreſſionis gredus propinquioris conſenguinitatis, vel effinitatis addidir, *dumodo primum quoquo modo non attingant; cùm in eo Sanctitas ſua nunquam diſpenſare intendat.* Hoc autem intelligitur, dumodo alier, qui aſt in gradu remotiori, ſit intra quartum gradum, quia ſi eſſat extra illum, ut in quintò, vel ſaxto, nulle eſſet naceſſaria diſpenſatio. 24

Hinc ſi petatur diſpenſatio in ſolo foro conſcientiæ affinitatis ax occulta copula fornicaria, valet, tametſi non fiet mantio propinquioris gradus, dummodo hic non ſit primus, nec neceſſeriæ ſunt litteræ declaretoriæ. Rurſus is, cui concaditur fecultes diſpenſandi in aliquo gradu, poteſt in eo diſpenſere, quamvis ſit mixtus ex alio propinquiora, quia revera talis gredus non eſt mixtus, ſed ſimplax, ut notat Sylveſtar *V. matrimonium. 8. q. 6.* Id varò limitatur, niſi alrer eorum diſtaret à ſtipite in primo gredu, idque ob verba motua proprij Pij V. cum ibi dicatur nunquam fuiſſe mentem Pontificis diſpenſare in primo gradu juncto cum ſacundo, vel tertio, niſi axprimatur. 25

An verò, quando impedimentum affinitatis ſimul concurrit cum impadimento publicæ honeſtatis, ſufficiat ſola mentio affinitatis tacito alio impedimento publicæ honeſtatis; ut ſi Titius volens ducere conſenguineam intra quartum gredum prioris uxoris à ſe cognitæ, habeet impedimentum publicæ honeſtatis ortum ax metrimonio cum canſenguinea hujus primò inito; & effinitatis ortum ex conſummatione talis matrimonij. Plures cenſent, tunc in impetrasione diſpenſetionis ad ducendam aam fæminam ſufficara enarrare ſolam affinitatem, eò 26

quia

quia mentio affinitatis facta abſolutè intelligatur de affinitate orta ex copula conjugali, ſiquidem in dubio non eſt præſumendum delictum *l. merito, ff. pro ſocio.* Tum quia in odioſis verba debent intelligi in potentiori ſignificato, ut deſumitur ex *c. penult. de ſent. excommun.* ubi declaratur, nomine excommunicationis à Judice prolatæ eſſe intelligendam majorem; & quia potiſſimum ſignificatum affinitatis eſt affinitas oriens ex copula licita, ſub qua neceſſariò comprehenditur publica honeſtas, ideo facta abſolutè affinitatis mentione, ſaltem exprimitur utrumque impedimentum, proinde diſpenſatio valet.

27 Rurſus quia verba diſpenſationis debent intelligi ſicut verba juris communis: & quia per jus commune ſublato impedimento affinitatis, id intelligitur de omni affinitate, ideò cenſetur etiam ablata publica honeſta, ita cenſent Covarruvias in *4. decret. 2 p. c. 6. §. 7. n. 6.* Cuccus *lib. 3. inſtit. t. 12. n. 252.* Felinus in *c. poſtulâſti n. 13. limit. 7. de reſcript.* ſed probabilior, & verior ſententia procedit cum diſtinctione: vel enim explicatur affinitas proveniens ex copula licita, ut ſi petatur diſpenſatio ad ducendam uxorem conſanguineam uxoris ſuæ nulla mentione facta de impedimento publicæ honeſtatis orto ex copula licita cum ſua uxore, & tunc diſpenſatio ſuum ſortitur valorem, quia tunc per expreſſionem gradus affinitatis ſufficienter fit mentio de publica honeſtate, quia hæc neceſſariò includitur in tali gradu affinitatis, ut liquet; ſi quis enim audiat Titium velle matrimonium contrahere cum conſanguinea uxoris ſuæ defunctæ, cum qua conſummavit matrimonium, & petat diſpenſari ſuper gradu affinitatis, ſtatim intelligit, impedimentum publicæ honeſtatis etiam includi in tali gradu affinitatis, proinde petere etiam diſpenſationem ſuper impedimento publicæ honeſtatis.

28 Sin verò mentio fiat ſolius impedimenti affinitatis in genere, tunc diſpenſatio non ſortitur ſuum valorem, quia nec tacitè, nec expreſsè fit mentio alterius impedimenti publicæ honeſtatis, eò quia affinitas in genere tam intelligitur de licita, quæ conjungitur publicæ honeſtati, quàm de illicita, quæ haberi poteſt ſine publicæ honeſtatis impedimento: & cùm ſimus in materia odioſa, verba accipienda ſunt in minori ſignificato. Tum quia diſpenſatio ſi poſſit aliquid operari, debet ſtrictè intelligi, ne quid amplius operetur, hinc cùm diſpenſatio operetur circa affinitatem, ut ſic ſumptam, non debet extendi ad impedimentum publicæ honeſtatis, ut docent Abbas in *c. non debent n. 12. de conſanguin.* Roſella *V. impedimentum imped. 13. n. 2.* Sylveſter *V. matrimonium 8. q. 14. dict. 3.* Stephanus Coſta *tractat. de affin. §. quia inter impedimenta. n. 3.* Hinc ad fundamentum primæ ſententiæ negatur, mentionem affinitatis factam abſolutè intelligi de affinitate orta ex copula conjugali.

29 Neque obſtat, quòd non ſit præſumendum delictum, quia hæc intelligentia non innititur præſumptioni delicti, ſed ſtrictæ diſpenſationis intelligentiæ, quæ exigit, ut verba intelligantur de minori ſignificato. Neque obſtat, quod addebatur ex *c. penult. de ſent. excommun.* quia id, ut ſpeciale decrevit Pontifex, quaſi ſecluſo eo decreto deberet illa pœna intelligi de minori: hoc autem ſtatuit Pontifex, ut ſententia Judicis timeretur.

§. XVII.

An diſpenſationes matrimoniales expirent per mortem Pontificis concedentis.

HActenus diximus de natura, & proprietatibus diſpenſationum, ſupereſt, ut explicemus modos, quibus diſpenſatio ſemel legitimè conceſſa extingui poteſt, & priùs examinandum eſt, an per mortem concedentis diſpenſatio expiret. Rationes dubitandi ſunt, quia hujusmodi diſpenſationes committi ſolent executoribus non quidem in eorum favorem, ſed in favorem tertiæ perſonæ, proinde re adhuc integra, hoc eſt, ſi nondum ſint diſpenſationes executioni mandatæ, ſubintrat diſpoſitio *c. ſi cui nulla §. ſecus de præbend. in 6. ibi: ſecus ſi ſuper proviſione certæ perſonæ facienda, ſit data poteſtas eidem non ob ſuam, ſed ejus cui providere mandatur gratiam, vel favorem: illa quidem expirat omnino, ſi concedens re integra moriatur:* atqui diſpenſationes matrimoniales continent gratiam non quidem in favorem executoris, ſed certæ perſonæ, ideóque re integra expirant per mortem concedentis, quia cum diſpenſatio ante mortem concedentis non ſit executioni mandata, perinde ſe habet, ac ſi nunquam facta fuiſſet, ut notat Baldus in *c. fin n. 3. V. ſed pone de conſtit.* Decius in *c. relatum n. 22. V. & iſta concluſio de offic. deleg.* & ita etiam decidit Rota Romana coram Durando *deciſ. 225. n. 7.* ergo ſi diſpenſatio matrimonialis ante mortem Pontificis concedentis non ſit executioni mandata, deperdit ſuas vires, & nihil ampliùs valet, & ita docent Sayrus *lib 7. theſaur. c. 14. n. 9.* Navarrus *conſil. 38. in fin. de tempor. ordin. lib. 1.* & huic ſententiæ videtur adhærere Suarez *lib. 8. de legib. c. 31. de tempor. ordin. lib. 1.* ubi docet, facultatem datam Delegato in favorem tertij eſſe gratiam faciendam, tametſi ei imponatur præceptum exequendi, proinde expirare per mortem concedentis. Secundò quia datur tantùm commiſſio, ſeu mandatum ad diſpenſandum: atqui mandatum ſpirat per mortem mandantis. *l. mandatum C. mandati l. & quia. ff. de jurisd. omnium Judic. c. relatum de offic. deleg.* ubi Gloſſa *V. conteſtata.* 1

Ut autem diſtinctè procedamus, juvat obſervare, ea, quæ à ſede Apoſtolica dimanant quadrupliciter differre, ſiquidem quædam emanant per modum legis, ſeu conſtitutionis: alia per viam contractus: quædam per viam reſcripti juſtitiæ, ſeu ad lites: & quædam per viam gratiæ, ut notat Felinus in *c. licèt undique n. 1. de offic. deleg.* Ex his quatuor modis certum eſt, litteras emanantes per viam legis, ve conſtitutionis non expirare per mortem conce- 2

dentis, etiam re adhuc integra; & ratio petitur ex eo, quia lex ſuaptè natura eſt perpetua *l. cum eorum C. de ſentent. & interlocut. l. Arriani C. de hæret.* & doceot Felinus in *c. licèt undique n. 1. de offic. deleg.* Decius in *c. relatum n. 28. eod. tit.* Sylveſter *V. Delegatus q. 7. n. 7. & alij.*

3 Rurſus certum eſt etiam, litteras emanantes per modum contractûs non expirare per mortem coocedentis, quia ſucceſſor non poteſt revocare contractum ſui prædeceſſoris *c. 1. de probat.* imò oec jurisdictio ordinaria expirat per mortem concedentis re adhuc integra *l. & quia ff. de jurisdic. om. Judic.* & habetur textus expreſſus in *c. 2. de offic. deleg. in 6.* ubi declaratur, jurisdictionem Legati oon expirare per mortem Pootificis delegantis etiam re integra, eò quia ſit jurisdictio ordinaria, & rariooem etiam adfert Abbas in *c. relatum n. 4. de offic. deleg.* quia per conceſſionem jurisdictionis ordinariæ fit graria ei, cui conceditur: ſiqoidem in dignitate conſtituitur per facultatem exercendi jurisdictionem *clement. 2. de reſcript.* atqui gratia facta non expirat, licèt concedens adhuc re integra moriatur *c. ſi cui de præbend. in 6.*

4 Tum quia jurisdictio ordinaria radicatur in perſona illius, cui conceditur, adeò ut immediatè per conceſſionem dicatur inhærere ejus oſſibus, quo fit, ut per mortem concedentia non expiret: etenim quod noſtrum eſt, ſine facto ooſtro nequit à nobis avelli *regul. id quod noſtrum. ff. de regul. jur.* Immo id eſt adeò verum, ut licèt jurisdictio ordinaria conceſſa ſit ad beneplacitum concedentis, & hoc extinguatur per mortem concedeotis *c. ſi gratiosè de reſcript. in 6.* jorisdictio tamen ooo ceſſat, tametſi re integra concedens moriatur: & ratio deſumitur ex favore publico, qui in jurisdictione ordinaria tuenda, & manutenenda, conſervatur, ut notat Baldus §. *meminiſſe n. 2. q. 4. ff. de offic. Proconſul.* & Menochius *de arbit. lib. 1. q. 69. n. 9.* hoc autem fallit in jurisdictione Vicarij, quæ tametſi ordinaria ſit, perit per mortem concedentis. Difficultas igitur eſt de poteſtate delegata ad litteras tam juſtitiæ, quàm gratiæ exeqoendas, an hujusmodi poreſtas ceſſet per mortem concedentis re adhuc integra.

5 Quando verò res dicenda ſit integra, vel non, multiplex eſt Doctorum ſententia; plures cenſent, ad rem non integram non eſſe neceſſariam citationem partis; ſed ſufficere, ut res dicatur noo integra, ſeu jam cœpta ſi quomodocuoque, Judex cœperit jorisdictionem exercere, ſeu quomodocunque exercuerit quemconqoe actum judicialem, idque videtur deſumi ex *c. licet undique de offic. deleg.* ibi: *Si jurisdictione à ſuo ſibi collega delegata eo vivente uti non cœperit, quia mandatum hujusmodi morte mandatoris re integra expiravit*, ubi à ſenſu contrario infertur, quòd ſi res noo ſit integra, mandatum non expiret, & textum cenſere rem non eſſe ampliùs integram, quando Delegatus cœpit uti jurisdictione, & quia ante citationem dantur actus jurisdictionis, ideo ut res dicatur noo integra, ſufficit, ſi ante citationem Judex exercuerit aliquem actum jurisdictionis. Idque etiam deſumitur ex *l. Et quia 6. ff. de jurisdic. omn. Judic.* ibi: *Antequam ab eo, cui mandatum eſt, jurisdictio geri cœperit*, & ita docent Oſtienſis in *ſumma tit. de offic. deleg. §. quibus modis finitur. n. 10. V. quid ſi mortuus.* Baldus *l. mora in 1. lectur. ad fin. ff. de jurisdic. om. Judic.* Sylveſter *V. delegatus q. 6. n. 8.* Alij inhærentes juri canonico docent, oeceſſariam eſſe citationem, ut res deſinat eſſe integra; immo ex jure civili etiam deſideratur litis conteſtatio, ut notat Gloſſa in *c. Relatum. V. conteſtata de offic. deleg.* ubi explicat, textum expreſsè dicentem expirare delegationem per mortem delegantis lite noodum conteſtata, eſſe intelligendum ſpectato jure civili.

Putârim tamen ſolam citatiooem partis ſufficere, ut res deſioat eſſe integra, ac proinde jurisdictio delegata perpetuetur, idque deſumitur ex *c. gratum de offic. deleg.* ibi: *Cùm citatione facta negotium ſit quaſi cœptum:* quòd ſi cœptum ſit, non eſt ampliùs integrum, & juxta haoc ſeorentiam, qoæ communior eſt, ſuppletur textus *in c. Relatum eod. tit.* ubi res dicitur deſinere eſſe iotegra per litis conteſtationem: ſuppletur eoim maximè, cùm etiam per citatiooem deſinat eſſe integra, ut deſumitur ex *d. c. gratum de offic. deleg.* noo enim eſt oovum in jure, unum textum ſuppleri per alium, ut notat Innocentius io *c. Relatum init. de offic. deleg.* Idque ad evitandam textûs correctiooem. Quinimò videtur etiam ſufficere actus citationis æquivalens, ut ſi actus citra citationem fieret præſente utraque parte, quia eo ipſo quòd pars contraria adeſt, perinde eſt, ac ſi citaretur, ut notat Felinus in *c. licèt undique n. 13. fallentia 1. de offic. deleg.* 6

An verò neceſſe ſit, ut citatio perveniat ad notitiam partis citatæ, ut res deſinat eſſe integra? Plures affirmant, & nituntur ea ratiooe, quia verba oonniſi cum effectu ſumi debent *c. Relatum de cleric. non reſid.* Alij tamen probabiliùs cenſent ſufficere, ſi à Judice prolatum ſit citandi decretum, ut res deſinat eſſe integra, tametſi citatio non ſit intimata ei, qui citatur, & id colligitor ex *c. gratum de offic. deleg.* ibi: *Propoſito citationis edicto*: idque ex eo etiam firmatur, quia citatio tres comprehendit partes, ſcilicet mandatum de parte citanda, executionem ountij, & relationem nuntij aſſerentis, ſe citâſſe: atqui ex his tribus partibus ſola prima eſt propriè actus jurisdictioois Judicis, quia mandatum de parte citanda emanat immediatè à Principe, proiode hæc ſola prima pars ſufficit, ut Judex dicatur cœpiſſe uti jurisdictione. Tum qoia ad rem noo integram ſufficit, ſi Judex quomodocunque inchoaverit actum ſuæ jurisdictionis: tunc enim res noo poteſt ampliùs dici integra, qoia per tale exercitium jurisdictionis tranſit de ſtatu integro ad non iotegrum. 7

Hinc ad fundamentum contrariæ ſententiæ. Reſpondetur, citationem comprehendere propoſitionem, citationem, & edictum, & per quemcunque horum actum rem deſine- 8

[illegible] inclu- [illegible] en [illegible] rep- [illegible] ſententia [illegible] ne [illegible] quod [illegible] em inchoa- [illegible] al [illegible] quæ proin- [illegible] dicatur non inte- [illegible] m eſſe citationem, [illegible] onit omnes præ- [illegible] & [illegible] atam, quæ [illegible] nque uſum [illegible] tiotionis, [illegible] mo ſit de citatione conſum- [illegible] ntentia, [illegible] ens ad [illegible] em [illegible] e nec [illegible] partis cita- [illegible] e, [illegible] am eo [illegible] it, quali- [illegible] ut [illegible] one.

9 [illegible] ut de citatione inchoata, [illegible] er quemcumque a- [illegible] Judex in [illegible] exercere [illegible] em, hæc requiri ur, ut res di- [illegible] & [illegible] eſt ſecun- [illegible] a o jure [illegible] nico de- [illegible] citationem, ut res deſinat eſſe in- [illegible]

10 [illegible] non requiri trinam citationem, [illegible] non integra, ſed ſufficere uni- [illegible] ontam, quia non eſt neceſſe, ut [illegible] peremptoria, ut docent [illegible] Ca [illegible] in *c. gratum de offic. de-* [illegible] tamen efficit, ſi citatio ſit anomala, [illegible] que Judicis authoritate facit ere- [illegible] itivo, tametſi anomala citatio [illegible] lege ex doctrina Bartoli *l. nemi-* [illegible] & ratio eſt, quia per ei- [illegible] anomalam non eſt Judex, qui ſuam [illegible] onem, ſed creditor, qui pro- [illegible] ortate circa debitorem fugiti- [illegible] uſmodi citatio facta eſt ſine [illegible] non eſt legitima, ut notat [illegible] *gratum* [illegible] *5. de offic.* [illegible] Sin au- [illegible] det [illegible] exec [illegible] oni, eò [illegible] inet teſtes, vel eos [illegible] ocet, aut aliquo [illegible] incipiat juri [illegible] ionem [illegible] ercere, [illegible] rat gratis diſpenſationi per mor- [illegible] quia res non [illegible] am, [illegible] inte- gra [illegible] Covarruvi [illegible] *lib.* [illegible] *c.* [illegible] Domine. in *c.* [illegible] Jaſon in *l.* [illegible] *n. 5.* [illegible] Ratta eor [illegible] nidobo- no [illegible] tur in *l. fi. cui* [illegible] *de præ-* [illegible] gratia facienda dic [illegible] ptiora [illegible] te non [illegible] proro- [illegible]

11 [illegible] tat [illegible] ſeu in te- [illegible] integra, ut etiam [illegible] et [illegible] actum [illegible] am [illegible] etitis [illegible] or- [illegible] es in cauſis, [illegible]

[illegible] io non requiritur vim habere ip- ſum, quod [illegible] ex [illegible] conteſt [illegible] a produ- ctos [illegible] per primum actum, qui ſo- let imm[illegible] lis conteſtationem in cauſis, [illegible] nteſtatio non requiritur, rem deſinere [illegible] ram, & jurisdictionem perpetuari [illegible] nus in *c.* [illegible] *n. 12. V. Item n.* [illegible] ſufficere, ut res de- ſinat eſſe integra, [illegible] man[illegible] vocari eum, cum quo [illegible] alium ſimilem actum juri[illegible]

An [illegible] cauſæ, vel plures articuli 12 commi[illegible] in uno & eodem reſcripto; ex eo, quòd cœptum ſit in uno articulo, [illegible] cauſa ex pluribus incluſis, deſinat res eſſe inte- gra quoad omnes alias, ac proinde juri[illegible]o perpetuetur quoad omnes [illegible] tur eſſe d[illegible] tas, plures procedunt [illegible] cunt, quòd ſi cauſæ omnes incluſæ in tali re[illegible] pto ſint ſimul connexæ, ut una ſine alia eſſe non poſſit, ſi cœptum ſit quoad unam, volunt cauſam deſinere eſſe integram quoad omnes alias, & jurisdictionem perpetuari, ut etiam quandò actus inceptioni[illegible] ut citatio communis eſt omnibus alijs cauſis incluſis in eodem reſcri- pto, quamvis ſint contra diverſas perſonas, & cauſæ non ſint connexæ, & dicunt, tunc cita- tionem eſſe communem, [illegible] pliciter facta ſit, ſeu nulla expreſ[illegible] cauſ[illegible] reſcripti, & ratio, qua nituntur eſt, quia tunc non eſt major ratio de una, quàm de [illegible] & ita docent Oſtienſis in *c. licet n. 4. de offic.* [illegible] Imola ibid *n. 5.* Domin. in *c. ne a* [illegible] *de* [illegible] *in 6.*

Alij etiam dicunt actum fieri communem 13 per hoc, quòd [illegible] Judice acceptetur reſcriptum, in quo omnes [illegible] cauſæ continentur. Verùm ſive cauſæ illæ ſint connexæ, ſive non, probabi- lius videtur, quòd ſemel cœptum ſit circa unam, res deſinat eſſe integra quoad omnes, adeò ut quoad eas perpetuetur jurisdictio. Id tamen procedit, quando totum reſcriptum, ſeu omnes illæ cauſæ in eodem incluſæ committun- tur uni tantum Judici, quia tunc cenſetur unica tantum commiſſio facta, proinde ſemel quòd Judex incipit ea uti in una ex [illegible] m cauſis, cen- ſetur jam plene inchoaſſe exercitium ſuæ juris- dictioni delegatæ ſuper reſcripto illo ſi[illegible] com- miſſo, proinde cùm res non ſit amplius inte- gra quoad totum, ſeu quoad ipſum reſcriptum, circa quod exercet [illegible] juri[illegible] onem, ne- que eſt integra [illegible] ad omnes cauſas in eodem incluſas, quia ſunt partes [illegible] otius, quod deſinit eſſe integrum. [illegible] autem non proce- deret ſi plures cauſæ com[illegible] exprimeren- tur ſpe[illegible] er, [illegible] nne non eſſet una com- m[illegible] commiſſiones *l. ſi* [illegible] *debe-* [illegible] *de V. O.* ubi deciditur, tot e[illegible] ulares [illegible] ſunt ſpecies, vel ſummæ [illegible] er d[illegible] atæ.

[illegible] verò dicendum ſit de poteſtate dele- 14 gata ad [illegible] quendas litteras juſtitiæ. Reſpon- deo, [illegible] certam regulam, hanc [illegible] atem de- le[illegible] c[illegible] rare re ad huc integra pe[illegible] tem de[illegible] gan[illegible] s, non ita ſi delegatus [illegible] cœperit uti ſua juriſdictione, ſed poteſtate delegata, quia

quia tunc cum res non ſit amplius integra, juriſdictio perpetuatur in delegato. [illegible]que deſumitur ex *c. gratum c. Relatum c. licet de* [illegible] *de-leg.* Ratio deſumitur ex eo, quia a principe non eſt gratia, vel favor [illegible] quod [illegible] mandatum de exequen[illegible], i[illegible] enim eſt, Principem dare J[illegible] poteſtatem delegatam ad exe[illegible] litteras juſtitiæ, ac [illegible] mandare, ut exerceat j[illegible] in tali ſpecia[illegible] cauſa [illegible] atqui mandatum expirat per mortem mandantis re adhuc integra *l. mandatum C. mandati* proinde poteſtas illa delegati ad exequendas litteras juſtitiæ expirat per mortem concedentis re adhuc integra.

15 Tum quia per a[illegible] delegationis non transfertur effi[illegible] ju[illegible] in delegatum, donec c[illegible] *quamvis de offic. deleg. in 6.* ibi *cum juri*[illegible] *quo ipſe uſus non extitit.*) *non cenſeatur in eum efficaciter transiviſſe,* cum igitur juriſdictio re adhuc integra ſit eum effectu penes del[illegible] & per ejus mortem ext[illegible] ſua ju[illegible]; extinguitur etiam juriſdictio delegata, quæ re adhuc integra eſt eadem cum [illegible] delegantis. Præterea [illegible] extin[illegible] jure authoris, extinguitur etiam jus ſucceſſoris *argum. ex l. lex vectigalis. ff de pignor.* Secus per juriſdictionis delegatæ exercitium ante mortem delegantis juriſdictio radicatur in perſona delegati, adeò ut efficaciter per tale exercitium transeat in delegatum: quo ſit, ut per mortem delegantis non extinguatur juriſdictio hæc delegata, quando non erat integra, ſed cum primum delegatus incipit uti juriſdictione ſibi delegatâ.

16 Hoc autem procedit etiam in delegata Principis, adeò ut ejus juriſdictio delegata extinguatur cum morte [illegible] incipis re adhuc integra, quia juriſdictio non eſt tunc conceſſa jure proprio, proinde cum non ſit ordinaria, perit morte concedentis re integra, tum quia licèt in *c. uſque de offic. deleg.* expreſſè habeatur, de[illegible] expirare morte [illegible] *c. ſicut nulla de præbend. in 6.* dec[illegible] onem Papæ ad gratiam fac[illegible] ceſſa[illegible] ipſius re integra.

17 Nihilominus quoad reſcripta a[illegible] communior ſententia ce[illegible] conceſſam juriſdictionem non ceſſare per mortem concedentis, ni[illegible] juriſdictio d[illegible] um [illegible] one, & ad beneplacit[illegible] concede[illegible] quia [illegible] gratia ad benep[illegible] perſonæ ex[illegible] per[illegible] m concedentis, quando eſt gratia am[illegible] quia tunc re[illegible] itur, ut odioſa: ſed de [illegible]. Rurſus quamvis poteſtas delegata ad litteras juſtitiæ exequendas ſit ad univerſitatem cauſarum, juriſdictio delegati extinguitur per obitum delegantis re adhuc integra *c. ne aliqui de hæret. in 6.* ubi deciditur, [illegible] ute fide officium Inquiſitorum non ceſſare morte concedentis re integra, tamen po[illegible] um [illegible] taad univer[illegible] ſenſu in[illegible] juriſdictio delegata re integra [illegible] legantis.

18 Rurſus ſi al juriſdictio delegata ad univerſitatem cauſarum in [illegible] ditioni ordin[illegible] convenient ratio enim [illegible] juriſdictio [illegible] ta ad [illegible] licet de [illegible] delegata [illegible] te cauſarum [illegible] penes delegantem re adhuc [illegible], & non tranſeat in delegatum, niſi per exercitium juriſdictionis, le[illegible] tur, quod nomine [illegible] hic delegatus nihil habeat *c.* [illegible] *de o* [illegible] & ita docent Felinus in *c. Paſtoralis §. quoniam n. 3. fallentia 4. de reſcript.* Abbas *c. Relatam n. 7. de offic. deleg.*

19 Obſervandum tamen eſt, regulam, quâ juriſdictio delegata dicitur, perire per obitum delegantis re adhuc integra limitari, primò quando datur nova poteſtas ad actum per [illegible] commiſſionem, adeò ut per exercitium a[illegible] Mandatarius vicem gerat mandantis, quia ſi non datur nova poteſtas, ſed excitatur antiqua, non expirat, ut liquet in præcepto, quod datur habenti aliàs poteſtatem, tunc enim non datur nova poteſtas, ſed excitatur ordinaria per commiſſionem *c. penult. de offic. ordin.* tunc enim non expirat juriſdictio delegata per obitum delegantis re integra, quia tunc ceſſat ratio, ob quam poteſtas delegata expirat per mortem delegantis re integra, quia nimirum re adhuc integra eſt eadem poteſtas in delegante, & delegato, proinde non poteſt perire in delegante, quin pereat in delegato; in quam non transfertur, niſi per exercitium juriſdictionis delegatæ: at quando non datur nova poteſtas, ſed excitatur antiqua in ipſo delegato, non eſt eadem juriſdictio in delegato, & delegante, quia delegatus ſupponitur habuiſſe talem juriſdictionem etiam ante delegationem ſibi factam, proinde ex eo, quòd pereat in delegante, non debet ceſſare in delegato.

20 Limitatur ſecundò, niſi juriſdictio delegata ſit acceſſoria gratiæ jam factæ, quia tunc gratia facta non per[illegible] per mortem concedentis re integra, proinde neque poteſtas illa acceſſoria eidem gratiæ, quia acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis *c. ſi ſuper gratia de offic. deleg. in 6 de poteſtate execut. data ad* exequendam gratiam à Sede Apoſtolica conceſſam. Immo id procedit, quamvis quando concedens obiit, non eſſet gratia accepta per eum, cui facta eſt, ut notat Fortius *conſ. 157. n. 3.*

21 Rurſus limitatur, niſi ea poteſtas delegata commiſſa ſit nomine dignitatis committentis, quia ſi Pontifex diceret, Chriſti Vicarius, vel Sedes Apoſtolica tibi committit; quia tunc poteſtas non proficiſcitur à perſona committente, ſed ab ejus dignitate, & tunc non expirat juriſdictio in delegato per mortem delegantis re adhuc integra: ratio deſumitur ex eo, quia c[illegible] itas nunquam pereat, nec ejus juriſdictio *c.* [illegible] *rationè de reſcript. in 6.* quæ [illegible] ea tran[illegible] ad ſucceſſo[illegible] cum [illegible] te, cu[illegible] juriſdictio inhæret, cum enim [illegible] ſemper maneat eadem [illegible] etiam juriſ[illegible] eidem [illegible] proinde [illegible] ceſſet perſona, quæ [illegible] batur tali [illegible] tate, quia

quia non perit dignitas ipſa, ſed tranſit in ſucceſſorem; ita nec perit juriſdictio inhærens eidem dignitati.

22 Sin verò quæratur, an commiſſiones, quæ à Pontifice conceduntur Ordinarijs in forma communi ad diſpenſandum ſuper impedimentis matrimonij, alijsve rebus, cenſeantur factæ à dignitate Pontificia, vel à perſona Pontificis. Reſpondetur, pleróſque cenſere, hujusmodi commiſſiones emanare à dignitate Pontificia: & nituntur, quia Pontifex tunc exprimit nomen proprium, & dignitatis, dicens: *Innocentius Epiſcopus;* explicato autem utroque nomine præponderat nomen dignitatis, proinde poteſtas hæc delegata committitur nomine dignitatis delegantis. Secundò quia tametſi exprimatur nomen proprium, id fit, ut intelligatur, qualis Pontifex author fuerit illius conceſſionis. Tertiò etiam ex verbis, quæ ſolent apponi in diſpenſationibus colligitur, hanc juriſdictionem delegatam committi nomine dignitatis delegantis, non nomine perſonæ, verba enim in diſpenſationibus ſunt, *ſupplicare fecerunt, ut de benignitate Apoſtolica diſpenſaremus,* & cùm Pontifex nil aliud addat, niſi illud verbum *fiat*, intelligi debet poteſtas conceſſa juxta preces. Demum id etiam colligitur ex verbis ipſis commiſſionis, ſunt enim: *Authoritate noſtra diſpenſes:* hæc etiem verba indicant dignitatem, quia perinde eſt dicere authoritate noſtra, ac authoritate Apoſtolica *c. cum aliquibus de reſcript. in 6.* ibi: *Non authoritate Apoſtolica cenſetur receptus, niſi quòd cum authoritate noſtra reciperent, in litteris caveretur*, ubi Authoritas Apoſtolica cenſetur eadem cum authoritate Pontificis, ſeu talis perſonæ.

23 Nihilominus communior, & verior ſententia eſt, commiſſiones conceſſas Ordinarijs in forma communi ad diſpenſandum ſuper impedimentis matrimonij emanare à perſona Pontificis, non à Sede Apoſtolica, ſeu fieri nomine perſonæ, non dignitatis. Ratio deſumitur ex eo, quia Pontifex in concedendis præfatis commiſſionibus, ſemper utitur illo pronomine *nos*, quod refertur ad perſonam non ad dignitatem, quinimò ſolet etiam Pontifex proprium ſpecificum nomen exprimere dicens, Clemens Epiſcopus, ex quo conjicitur talem commiſſionem fieri nomine perſonæ, non verò dignitatis, unde Covarruvias *quæſtionum pract. c. 11. n. 2. fin.* docet, nunquam delegationem cenſeri factam nomine dignitatis, niſi expraſsè ſolius dignitatis nomen ſignificetur, hinc Oſtienſis *c. quoniam*, & Abbas *n. 9. de offic. deleg.* & ibi Joannes Andreas *n. 5.* aſſerunt, nunquam Pontificem delegare nomine dignitatis, ſed nomine perſonæ, & etiam aſſignant rationem, quia reſcripta ſempat incipiunt à nomine perſonæ Pontificis.

24 Neque rationes, quibus contraria ſententia nititur, ſunt magni momenti. Ad primam reſpondetur, in ipſa petitione fieri mentionem perſonæ Papæ, eò quia ab eadem perſona petitur gratia, ſeu commiſſio; quapropter Pontifex ponit verba illa: *Quare nobis humiliter ſupplicare fecerunt.* Neque obſtat, Pontificem etiam exprimere nomen dignitatis, quia ex hoc tentùm ſignificat, non poſſe diſpenſare ſine Sedis Apoſtolicæ authoritate, non verò quòd non ſit perſona, quæ diſpenſat.

25 Ad ſecundam, tametſi commiſſio, vel gratia peteretur à Sede Apoſtolica; intentio tamen non eſt concedendi nomine dignitatis, nec ipſius Sedis Apoſtolicæ, ſed ipſius perſonæ Pontificis, adeò ut petare à ſede Apoſtolica, perinde ſit, ac hodie petere à Clemente XI. regnante.

26 Ad tertiam reſpondetur, per illa verba, *Authoritate noſtra diſpenſes*, non ſignificari, diſpenſationem procedere à ſede Apoſtolica. Idque deſumitur ex *c. ſi cui nulla de præbend. in 6.* ubi dicitur, quòd ſi per mortem concedentis re integra. Tum quia Pontifex non dicit *Authoritate noſtra tibi committimus*, quæ quidem verba indicarent commiſſionem fieri nomine dignitatis: ſed ait Pontifex, *committimus, ut Authoritate noſtra diſpenſes:* per quæ verba ſignificatur poteſtas delegata, & quòd diſpenſatio concedatur nomine Pontificis, non nomine dignitatis, adeò ut ſit ipſe Pontifax, qui diſpenſat.

27 Demum quia Pontifex, ut diximus, utitur pronomine *nos*, quod ſimpliciter prolatum deſignat perſonam, imò in dubio etiam magis ad perſonam refertur, quàm ad dignitatem, ut communiter docent etiam de alijs verbis dubijs, præſertim Barboſa *l. quia tale 14. n. 41. fin. ff. ſoluto matrim.* Abbas in *c. Relatum n. 3. de offic deleg.* & *c. licèt undique n 7. eod. tit.* ubi expreſsè ait, in dubio velle Pontificem committere nomine perſonæ, quamvis nomen exprimat dignitatis, & hâc ratione aſſerit, Pontifices conſueviſſe præmittere proprium nomen, ut cum initio conceſſionis ponitur Innocentius XII. Clemens XI.

28 Quod verò ad reſcripta gratiæ attinet, obſervandum eſt, gratiam interdum concedi abſolutè, & nonnunquam cum limitatione, ut ad beneplacitum concedentis, & ejus dignitatis, vel donec revocaverit. Rurſus aliam eſſe gratiam factam, & aliam faciendam; & tunc dici factam, quando perfectè conceditur ei, in cujus gratiam datur, & independenter ab alio, cui committitur facienda, ut quando Pontifex diſpenſat omnino abſque ulla reſtrictione cum aliquo: & gratiam faciendam dici, quando abſolutè non conceditur ei, in cujus favorem datur, ſed dependenter ab alio, cui committitur facienda: ut ſi in favorem Titij, cum quo diſpenſandum eſt, committatur Cajo poteſtas diſpenſandi cum Titio, & tunc intelligitur commiſſio conceſſa cum limitatione.

29 Quando reſcripta gratiæ conceduntur abſolutè abſque temporis limitatione, ſi gratia eſt facta, non expirat per mortem concedentis etiam re integra: ſecus ſi ſit gratia facienda, perit per obitum concedentis re integra, non ita ſi res non ſit ampliùs integra, & deſumitur ex *c. ſi cui nulla de præbend. in 6.* ubi deciditur, quòd facultas alicui conceſſa in ordine ad con-

ferenda beneficia non expiret per mortem concedentis re integra.

30 Secns autem ſi detur poteſtas conferendi perſonis expreſſis non in gratiam, & favorem collaturi, ſed in gratiam eorum, quibus beneficia conferenda ſunt, quia tunc faculteſ expirat per mortem concedentis etiam re integra, & Gloſſe ex ipſo textu in *d. c. ſi cui notab. 1.* eſſignat retionem, & ſimul diſcrimen, quia in priori caſu gratia erat facta, ſiquidem erat omnino perfecte; nec indigebat ullius execntione reſpectu illius, in cujus favorem conceſſa erat: ſecus in poſteriori caſu erat faciende gratia, ſiquidem mandabatur fieri, in cujus favorem concedebatur, proinde hebuit vim mandati, quod perit per mortem mandantis re edhuc integra, & ita docent Communiter Canoniſtæ, nominatimque Rebuffus *in concord. rubric. de mandat. Apoſtol. §. 1. V. ſui Pontificatus.* Hieronymus Peulus *in prax. Cancellar. tit declarat. ſuper proponente, ſeu vovente V. præſtantiſſimè.* Decius in *c. Relatum. n. 21. de offic. deleg.*

31 Imò hæc regula procedit, quamvis proprio motu mandet Pontifex provideri certæ perſonæ in ejus favorem, expirat enim gratia faciende, ſi moriatur Pontifex re integre, quia textus in *c. ſi cui nulla de prabend. in 6.* loquitur indiſtinctè, imò gratia fecienda expirat etiem ipſo jure per mortem concedentis re integra, niſi tamen gratia facienda conceſſe eſſet ſub nomine dignitatis concedentis, quia tunc non ceſſaret per mortem concedentis etiam ra integra, & hoc procedit, ſi gratia facienda conceſſa ſit ed beneplacitum Sedis Apoſtolicæ, quia Sedes Apoſtolice interitui non eſt obnoxia. Rurſus procedit, niſi poteſtas Executorie, cui commiſſio aſt facta ſit neceſſaria gratiæ jem fectæ, quia tunc non expirat per mortem concedentie re integre.

32 Sin verò gratia conceſſa ſit cum limitatione, vel ed beneplacitum perſonæ concedentis extinguitur tunc per ejus obitum, non ita ſi concedetur ed beneplacitum Sedis Apoſtolicæ, quie tunc revocatio debet fieri à ſucceſſore: hinc aliud eſt gratiam concedi ed beneplacitum concedentis, & eliud ad beneplacitum Sedis Apoſtolicæ; in primo ceſu extinguitur gretia murte concedentis re adhuc integra, ſecus in ſecundo: & ratio petitur ex eo, quia voluntas perſonæ perit cum ipſa perſona, conſeqnenter perit etiam gratia conceſſa è tali perſona, quæ moritur, quie per mortem axtingnitur etiam voluntas concedentis, à qua dependebat ipſe gretia: ſecus ſi concedatur ad beneplecitum Sedis Apoſtolicæ, quia hæc eſt perpetua, & eadem reputetur in ſucceſſoribus, ideò gratie ad beneplacitum illius conceſſa tamdiù durat, quamdiu non revocatur ab eliquo ex ſucceſſoribus.

33 Sunt tamen, qui id limitant ad gratiem ambitioſam, quia cùm ſit odioſa reſtringi debet, ut expiret obitu concedentis re integra, & dicunt, telem eſſe gratiam retinendi plura beneficie usque ad obitum Pontificis: ſecus in favorabilibus dicunt, commiſſionem jam factam juriſdictionis expreſsè ad voluntatem delegantis, non extingui obitu delegantis re integra, & eſſignent retionem, quia in favorabilibus clauſula *ad beneplacitum meum* reſolvitur in clauſulam, *donec revocavero*, ut ſit conformis juri communi, juxta quod juriſdictio delegata non perit per mortem delegantis, quamvis res non ſit integra, & ita ſentit Baldus in *c. ſi gratioſè de reſcript. in 6.* relatue à Franco in *c. ſi delegatus n. 5. de offic. deleg. in 6.* Dominicus in *d. c. ſi gratioſè n. 5.*

34 Communior tamen, & verior ſententia aſſerit, poteſtatem illam delegatam ed beneplacitum perſonæ conceſſam expirere per ejus obitum, ſive odioſa ſit, ſive favorabilis, idque clarè deſumitur ex ratione rredite in *d. c. ſi gratioſè de reſcript. in 6.* ibi: per obitum, per quem ipſius beneplacitum omnino extinguitur, comprehendit enim textus omnes conceſſiones factas ad beneplacitum perſonæ concedentis, & Coverruvias *lib. 3. variar. c. 15. n. 4. V. 2.* air oppoſitam ſententiem eſſe omnino fallam.

35 Quamobrem præfate regula procedit de omnibus conceſſionibus fectie ad beneplecitum, niſi fortaſſis juriſdictio conceſſa perſonæ foret ordinarie, quia tunc non ceſſeret per mortem concedentis, ut nec etiam perit gretia facte ad beneplacitum concedentis, ſi adjiciatur determinetum tempus durationis; ut ſi concedatur ed biennium, ſimúlque ed beneplecitum perſonæ, non expireret per mortem concedentie, donec biennium effluxerit, quia concedens voluir, ut toto illo biennio duraret gratia.

36 Jориſdictio antem contentioſa delegata, donec concedens revocaverit, expiret morte concedentis re integre; non ira ſi res non ſit ampliùs integra; idque deſumitur ex *c. ſi delegatus de offic. deleg. in 6*, ubi textus conſiderat, rem non fuiſſe integram, ne poteſtas hæc conceſſa periret morte concedentis, donec revocaretur, ut notat Covarruvias *lib. 3. variar. c. 15. n. 4. V. primum.* Cæterum quando dicitur, quòd poteſtas conceſſa ed beneplacitum dignitetis expirat per mortem concedentis, id intelligitur, quando dignitas eſt perſone, & hebet ſucceſſorem. Unde ſi Legatus Pontificis concedat aliquid ad ſuæ dignitetis beneplecitum, extinguitur obitu legati, vel ceſſatione officij, quia tunc ceſſat ratio in *c. ſi gratioſè de reſcript. in 6.* ubi dicitur, qnòd dignitas nõ pereat, ſiquidem dignitas Legati parit unà cum morte perſonæ, quapropter commiſſiones factæ Legato etiem à latere ſub nomine dignitatie non tranſeunt ad ſucceſſorem, ſed cum perſona Legeti extingnuntur: & retio deſumitur ex eo, quia dignitas Legati non eſt perpetua in eccleſia, ſed ad nutum, & ſimplicem Pontificis voluntatem revocebilis: quepropter finite legetione non dicitur vacare dignitas, nec in legeto detur ſucceſſor, ſed ſemper de novo per Pontificem creetur: quâ ratione in *c. præſent. de offic. Legat. in 6.* deciditur, reſervetiones, & proviſiones beneficiorum à Legeto fectes, & nondom effectum ſortitas expirere finita legatione, nec tranſire

ad

ad ſucceſſorem, ut docent Abbas in *cap. quoniam n. 11. de offic. deleg.* & ibi Felinus *num. 8.* Berojus *à num. 103. uſque ad 105.* Imola in *clement. 2. n. 12. de reſcript.* Dominicus *c. ſtatutum in princ. n. 8. de reſcript. in 6.*

37 Quòd ſi conceſſio fieret ad beneplacitum perſonæ, & dignitatis ſimul, quæ perpetua eſſet, tunc non concordant Authores, aliqui enim volunt præponderare tunc dignitatem, proinde eam conceſſionem non extingui per mortem concedentis, eò quia dignitas eadem maneat in ſucceſſoribus, proinde donec conceſſio revocetur ab aliquo ſucceſſore, intelligitur ſemper valere. Alij cenſent, præponderare nomen, quod præcedit, adeòque non perire, ſi nomen dignitatis præcedat, & in reſcripto dicatur *ad beneplacitum Sedis Apoſtolicæ, & noſtrum,* quia Sedes Apoſtolica, quæ præcedit, cùm non ſit interitui obnoxia tranſit ad ſucceſſorea; ſecus eſt, ſi nomen perſonæ præcedat, ut ſi dicatur ad beneplacitum noſtrum, & Sedis Apoſtolicæ: & ita docent Imola in *c. gratioſè de reſcript. in 6.* & ibi Dominicus *n. 16.*

38 Mihi autem videtur procedendum cum diſtinctione, quia vel exprimitur utrumque nomen perſonæ, & dignitatis alternativè, ut *ad beneplacitum noſtrum, vel Sedis Apoſtolicæ,* & tunc putârim, expirare conceſſionem per mortem concedentis, quia ex regula in alternativis *de regul. jur. in 6.* ſufficit in alternativis, ſi altera pars impleatur: vel exprimitur utrumque nomen copulativè, & dicitur *ad beneplacitum noſtrum, & Sedis Apoſtolicæ,* & tunc ſubdiſtinguo, quia vel expreſſio fit in materia, quæ conſuevit tranſire in ſucceſſorem, ut in officijs, quæ non expirant per mortem Pontificis; & tunc putârim non expirare conceſſionem factam copulativè; vel expreſſio fit in materie, quæ non conſuevit tranſire, vel eſt indifferens; & tunc ſi gratia ſit proprio motu conceſſa, non expirat ob ampliſſimam ejus interpretationem, ſiquidem gratia, quæ conceditur motu proprio, eſt ampliſſimè interpretanda. Sin verò non ſit conceſſa motu proprio, tunc conſiderandum eſt quódnam nomen præcedat; ſi enim præcedat nomen dignitatis, cùm hæc non ceſſet, ſed tranſeat ad ſucceſſorem, nec gratia tunc ceſſet, donec à ſucceſſore revocetur: ſin verò præcedat nomen perſonæ, & dicatur ad beneplacitum noſtrum, & Sedis Apoſtolicæ, quia perſona eſt interitui obnoxia, unà cum perſona extinguitur gratia, & hæc ſententia, quam docet Dominicus in *d. c. gratioſè n. 16 V. poſſet,* eſt probabilior, & per ipſam aliæ quodammodo conciliari poſſunt.

39 Quid verò in ſpecie dicendum ſit de commiſſionibus diſpenſandi ſuper impedimentis matrimonij, quæ in foro externo Ordinarijs committuntur, & in foro interno Confeſſarijs, probabilius putârim, hujuſmodi cōmiſſiones diſpenſandi nō expirare per mortem concedentis, adeò ut mortuo Pontifice, adhuc poſſint executioni mandari, ut monet Hieronymus Paulus in *pract. Cancellar. tit. declarat ſuper propon. ſeu conven. §. præſtantiſſime Doctor,* & docent Rebuffus *de concord. tit. de mand. Apoſtol. §. 1. V. ſui Pontificatus* Garcia *de benefic. p. 6. c. 2. n. 31. in terminis diſpenſationum* Mendol. ad *regul. 30. Cancellar. de annal. poſſeſſ. q. 2 n. 4.* & id procedere etiam re integra, & deſumitur ex *c. ſicut nulla §. ſecus de præbend. in 6.* quia tunc ſolum gratia expirat morte concedentis, quando committitur concedenda, ſeu facienda, ut colligitur ex illis verbis, *ſi ſuper proviſione certæ perſonæ facienda ſit data poteſtas,* quia proviſio facienda non continet gratiam proviſionis factæ; ſicut etiam poteſtas reſpicit gratiam faciendam, ſiquidem reſpicit proviſionem faciendam. Clariùs etiam deſumitur ex *c. ſi ſuper gratia de offic. deleg. in 6.* ubi deciditur: *Si ſuper gratia, cuiquam ab Apoſtolica Sede facta Executores fuerint deputati, æquum eſſe cenſemus, ut ſicut ipſa gratia (licèt nondum ſit in ejus executione proceſſum) morte non perimatur concedentis; ſic nec etiam re integra perimitur Executoribus data poteſtas:* atqui in hujuſmodi diſpenſationibus non committitur alicui poteſtas diſpenſandi, ſed eligitur Executor, qui ſi preces veritate nitentur, mandet executioni diſpenſationem conceſſam, proinde continent gratiam jam factam.

40 Hinc Hieronymus Paulus *loc. cit. n 4.* monet, plures Doctores non advertentes ad ſtylum Cancellariæ putare, mandata de faciendo, vel providendo continere gratiam faciendam, ac proinde non committi meram executionem, cum tamen contineant gratiam jam factam: ratio itidem eſt, quia tunc tantùm gratia dicitur facienda, quando conceditur ſimplex facultas ad faciendum, & nullum jus eſt quæſitum parti; id autem non procedit in diſpenſationibus matrimonialibus, quia ante executionē tribuitur jus parti, ut deſumitur ex ſolutione componendæ. Præterea hæ diſpenſationes ſuper impedimentis matrimonij continent gratiam jam factam: quia non committitur Executori diſpenſatio; alioquin oporteret ad ſalvandam hanc commiſſionem, ut ei tribueretur facultas diſpenſandi; ſed tantùm illi committitur executio diſpenſationis, ſi preces veritate nitentur, ex quo clarè deducitur, gratiam non concedi, ut faciendam, ſed ut jam factam, & ut talem executioni mandandam, adeò ut ſola executio committetur, ut etiam tenuit Rota coram Pegne *deciſ. 244. n. 3.* proinde ſubintrat communis regula, quòd non obſtante morte concedentis executionis mandatum præſiſtat etiam re adhuc integra, & ita ferè communiter docent Canoniſtæ in *c. ſi ſuper gratia de offic. deleg. in 6.* Geminien. *n. 1. & 4.* Archidiaconus *n. 1.* Francus *n. 4. V. & intellige.* Joannes Andreas *n. 1. V. in Gloſſa 2.* Ancharanus *n. 1.* Federicus de Senis *conſil. 79.* Rota Romanæ *deciſ. 349. de offic. deleg. in novis.*

41 Idque firmari ex eo poteſt, quia gratia, quæ continetur in diſpenſatione eſt certa, ac determinata, ſeu ſingularis pro perſona determinata, atqui id ſufficit, ut gratia ſit facta non facienda, quia ſtante tali determinatione, & ſingularitate eſt jam deducta ad eſſe, ſeu eſt facta;

& tantùm pro complemento exigit executionem, & ita docet Hieronymus Paulus in *pract. declarat. ſuper propen. ſeu voven. §. præſtantiſſime Doctor*, loquens de beneficio, quando Papa mandat provideri alicui certæ perſonæ de certo beneficio vacante, hoc idem etiam docent Rebuffus in *concord. reb. de mandat. Apoſtol. §. 1. verb fuit pacificatus.* Mendoſ. *ad regul. 10. Cancellar. q. 2. n. 4.* Henriquez *lib. 14. ſum. c. 17. n. 7.* Garcia *de benefic. p. 6. c. 2. n. 300.*

42 Juvat obſervare cum Hieronymo Paulo, quòd quando in litteris gratiæ conceſſis in alicujus favorem Miniſter executurus eſt voluntarius, tunc gratia non intelligitur facta, ſed facienda, proinde expirat re integra morte concedentis; dicitur autem executor voluntarius, quando illi non præcipitur, ut exequatur, ſed tantùm conceditur facultas exequendi; non favore ipſius, ſed illius, cui gratia eſt concedenda. Quando verò executor eſt neceſſarius, tunc intelligitur gratia jam facta, quæ proinde non perit morte concedentis etiam re integra: dicitur autem executor neceſſarius, qui jubetur exequi mediante purificata conditione, ſi preces veritate nitantur.

43 Ratio diſcriminis eſt, quia quando Executor eſt voluntarius, nemini eſt jus quæſitum per illas litteras, quia non quæritur de legato executuro, cùm in ejus favorem non ſint conceſſæ, nec ejus, cui gratia eſt facienda, cum id ſoli voluntati delegati relinquatur, an velit diſpenſare, vel non, proinde gratia adhuc eſt omnino facienda, cùm in illam nulli liberè ſit jus quæſitum. Secus quando Executor eſt neceſſarius, jus ad rem jam eſt acquiſitum illi, in cujus favorem eſt gratia conceſſa, proinde dicitur jam facta reſpectu illius, & nihil amplius ad ejus complementum deſideretur, quàm ſola ejus executio per Commiſſarium facienda.

44 Idque colligitur ex *d. c. ſi cui nulla de præbend. in 6.* ubi textus explicans, quando gratia dicatur facienda ad eum finem, ut pereat morte concedentis re integra, ait: *Secus ſi ſuper proviſione certa perſona facienda data ſit poteſtas eidem non ob ſuam, ſed ejus, cui provideri mandatur, gratiam, vel favorem*: textus enim utitur verbo illo *poteſtas*, ut ſignificet tunc Commiſſarium tantùm acquirere poteſtatem liberè conferendi gratiam, quæ proinde dicitur facienda, & non facta, quia Commiſſarius accipit tantùm poteſtatem, non verò præceptum exequendi. Neque obſtant in textu verba illa, *mandatur provideri*, quia illud verbum *mandatur*, ſignificat in illo loco, *committitur*, ut reſpondeant ultima primis, & conſonet verbum illud *mandatur* cum verbo præcedente *poteſtas*. Quamobrem cùm in hiſce diſpenſandi commiſſionibus non relinquatur voluntati Ordinarij, vel Confeſſarij concedere, vel denegare diſpenſationem, ſed iiſdem præcipiatur, ut diſpenſent purificata conditione, ſi preces veritate nitantur, gratia hæc non dicitur facienda, ſed facta, quæ propterea non extinguitur obitu concedentis etiam re integra.

Rurſus tria notanda ſunt, primum eſt, quòd ſi committatur alicui aliquid faciendum erga determinatam aliquam perſonam, tunc in dubio commiſſio cenſetur facta in favorem illius perſonæ, & tunc gratiam non eſſe factam, ſed faciendam, ſi executor gratiæ ſit voluntarius; tunc enim non accipit mandatum exequendi, ſed tantùm poteſtatem, quâ poſſit, ſi velit exequi, & quia poteſt non velle exequi, ideò gratia non dicitur facta, ſed facienda: unde ex his, quæ præceſſerunt, conjicitur, an ſit gratia in favorem petentis conceſſa; & allegenti eſſe gratiam factam in favorem diſpenſaturi, non commiſſionem gratiæ faciendæ in favorem illius, cum quo diſpenſetur, incombit onus id probandi, ut notat Joannes Andreas in c. *in cauſis n. 38. de elect.* 45

Secundò ſive hujuſmodi commiſſiones diſpenſandi dicantur gratiæ factæ, vel faciendæ, notandum eſt, quòd ſi Commiſſarius jam diſpenſaverit ad matrimonium, vel ordines, & antequam is, cum quo diſpenſatum eſt, utatur diſpenſatione, diſpenſans morietur, non propterea extinguitur diſpenſatio, quia res tempore mortis non erat amplius integra. Et diſpenſatio, eo ipſo, quòd ſemel eſt legitimè facta non amplius retractatur ex ſuperveniente facto. Tertiò quòd diſpenſationes à Legato Apoſtolico, vel à ſummo Papæ Pœnitentiario expeditæ non expirant morte Papæ re integra, tametſi hæ dicantur gratiæ faciendæ, idque deſumitur expreſsè de officio Legati. *ex c. Legatos de offic. legat. in 6.* & de officio Pœnitentiarij in *clement. 2. §. ea tamen proviſio. de elect.* 46

§. XVIII.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelecta quæſtiones.

QUæritur primò, an, ſi qui impetravit diſpenſationem, illi renuntiet, poſſit amplius illa eidem prodeſſe. Ratio dubitandi deſumitur ex eo, quia quod ſemel placuit, ampliùs diſplicere non poteſt, ut habetur in *regul. quod ſemel 25. de reg. jur. in 6.* Tum quia is, quem pœnitet rei, ſi juri ſuo renuntiet, non ampliùs auditur, ſi illud alleget *c. prohibentur 2. q. 1. c. de his de accuſ. c. quàm periculoſum 2. q. 1.* ubi Gloſſa allegans alios textus concordantes *cum c. quam periculoſum* infert, renuntiantem juri ſuo non poſſe ampliùs illud repetere. Tum quia quod ſemel ab aliquo repudiatum eſt, non poteſt ab eodem reintegrari *l. fin. C. de condit. infert.* Verùm hi textus communiter intelliguntur de renuntiatione perfecta, & conſummata, eò quia à ſuperiore fuerit accepta; proinde reſpondendum eſt, quòd quamdiu ſuperior non acceptaverit renuntiationem diſpenſationis, poſſe eum, qui illi renuntiavit, illâ uti, non obſtante, quòd impetrationi contradixerit, vel poſt ejus aſſecutionem eidem renuntiaverit: ratio eſt, quia ſuperior, quamdiu non acceptat renuntiationem 1

Digitized by Google

nem diſpenſationis præſumitur manere in eadem voluntate, ut diſpenſatio poſſit prodeſſe impetranti *l. cum qui. ff. de probat.* & deſumitur etiam ex *c. litteris de procur. in 6.* ibi *licèt is, qui procurator conſtituitur ab abſente dixerit præſentatum ſibi ſuſcipere nolle mandatum: hoc tamen nequaquam obſtante, quamdiu conſtituens in eadem perſtiterit voluntate, ipſum acceptare poterit, quandocunque placuerit.* Ex quo textu inferunt Canoniſtæ cum Gloſſa *final. ibid.* Electum nolentem conſentire electioni de ſe factæ poſſe mutatâ voluntate eandem acceptare perſiſtentibus Electoribus in priore voluntate: hoc idem procedere de Judice delegato, & Arbitro, qui ſemel delegationem repudiavit, vel arbitrium, docent cum Gloſſa in *c. ſi tibi abſenti de præbend. in 6* Ancharanus *ibid. num. 3. not. 8.* Francus *num. 12.* Dominic. *num. 16.* & alij docentes, diſſentientem collationi beneficij ſibi abſenti factæ, poſſe re integra mutare voluntatem, & conſentire, ſi conferens permaneat in eadem voluntate: ratio itidem ex eo petitur, quia quamdiu concedens perſiſtit in voluntate concedendi, ſemper concedit facultatem, adeò ut ſit in poteſtate impetrantis eam iterum acceptare: unde tametſi ſemel, & iterum eidem renuntiaverit, adhuc perſiſtente concedente in voluntate concedendi impetrans repudiatam pluries gratiam iterū acceptare poteſt, ac ea uti.

2 Tum quia vis diſpenſationis dependet à voluntate ſuperioris concedentis, & acceptatione illius, cui conceditur: proinde quandiu manet voluntas concedentis, eò quia renuntiationem nondum acceperit, poteſt is, cui conceditur, non obſtante repetita renuntiatione, & contradictione eam acceptare. Tum quia res omnia, per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitor, & cùm ad diſpenſationem acquirendam requiratur voluntas concedentis, & acceptatio impetrantis, ita ad ejus deſtructionem utrumque deſideratur, unde quamdiu concedens non acceptat diſpenſationis renuntiationem, poteſt is, cui conceditur ea ſemper uti.

3 Id verò limitatur niſi diſpenſatio ſit circa votum, vel juramentum, quia ſi diſpenſatione ſemel perfectè conceſsâ, is, cui conceditur, eidem renuntiaret, etiam per ſolum actum internum, non poſſet ampliùs ea uti, quia per talem renuntiationem ratum haberet prius votum, proinde poſt renuntiationem iterum voveret, & obligaretur voto: & hoc eſt diſcrimen inter vinculum ortum ex voto, & aliis vinculis: quia alia vincula non poteſt ſibi imponere is, cum quo in iiſdem eſt diſpenſatum, niſi accedat authoritas ſuperioris, proinde ſi ſuperior ſemper perſeveret in eadem voluntate concedendi diſpenſationem, poteſt is, cui fuit conceſſa ſemper illa uti, quamvis eidem antea renuntiaverit. Secus vinculum ortum ex voto poteſt, qui diſpenſationem impetrat, ſibi imponere independenter ab aliena voluntate, ſi ſit liber: proinde ſi ſemel diſpenſationi à voto renuntiaverit, tenetur iterum ſtare voto, quia talis renuntiatio eſt ratihabitio prioris voti, & quia hæc renuntiatio poteſt fieri ſolo actu interno, ideo poteſt etiam ſola interna voluntate hoc vinculo iterum obligari Deo, & id præſtat quoties deliberata voluntate eligit renuntiare diſpenſationi: eo enim ipſo, quòd dicit volo renuntiare huic diſpenſationi à voto; perinde eſt, ac ſi dicat, volo redire ad priorem voti obligationem, ſeu volo iterum obligari eodem voto, quod beneficio diſpenſationis extinctum erat.

Quæritur ſecundò quiſnam ſit ſuperior, qui poſſit legitimè acceptare renuntiationem diſpenſationis factam ab eo, qui eam petierat, & impetraverat. Aliqui cenſent, hunc ſuperiorem eſſe ordinarium, ſeu Epiſcopum loci, vel Confeſſarium, cui Pontifex, vel ſupremus Pœnitentiarius commiſit executionem diſpenſationis cognitâ prius veritate precum: & nituntur quia licèt diſpenſatio dimanet à Sede Apoſtolica, executio tamen ſit ab Ordinario, vel Confeſſario. Præterea quia poteſt Epiſcopus acceptare renuntiationem beneficij, tametſi ejus collatio ad Pontificem pertineat: poſſunt enim hæc ad diverſos ſuperiores pertinere, ut notat Gloſſa in *clement. unic. V. conferantur in princ. de rer. permut.* & ibi Imola *num. 9.* Communior, & verior ſententia, cui adhærendum puto, docet, eum tantùm eſſe ſuperiorem legitimum in ordine ad acceptandam renuntiationem diſpenſationis, à quo diſpenſatio emanavit: ratio eſt, quia cùm valor talis diſpenſationis dependeat ab ejus voluntate, quamdiu ſuperior in eadem voluntate perſtiterit, poteſt is, cui conceditur reſilire, & ſuperior acceptare renuntiationem. 4

Præterea, quia poteſtas Ordinarij, vel Confeſſarij limitata eſt ad cognoſcendum de veritate precum, & ad exequendum non abſolutè, ſed conditionatè, ſi nimirum deprehenderit preces veritate niti, proinde cum eorum poteſtas reſtringatur tantùm ad cognoſcendum de veritate precum, & ad exequendum ſi preces veritate nitantur non poteſt extendi ad acceptandam renuntiationem, ne Ordinarius, & Confeſſarius limites excedant poteſtatis ſibi factæ. Præterea quia is, cui ex privilegio, vel conſuetudine incumbit conferre beneficium, non poteſt illius renuntiationem acceptare, ſed tantùm is, cui de jure ordinario competit collatio ejuſdem beneficij, ut notat Rebuffus in *prax. benef. num. 108.* hinc qui beneficium impetravit à Papa, & quoad executionem accepit ab Epiſcopo, non poteſt illi renuntiare in manus Epiſcopi, ſed reſignatio facienda eſt ſummo Pontifici, quia Epiſcopus non fuit collator, ſed tantùm executor collationis factæ à Papa, & cum ſolus Papa ſit is, cui jure ordinario competit talis collatio, ideo renuntiatio eſt eidem facienda non Epiſcopo. 5

Quæritur tertiò, an ad valorem diſpenſationis neceſſaria ſit ſcriptura, adeò ut diſpenſatio corruat, ſi nondum expeditis litteris concedens obeat, ſeu moriatur: Reſpondetur, ad ſubſtantiam, & valorem diſpenſationis non requiri eſſentialiter ſcripturam, ſed ſufficere, ſi concedens annuat diſpenſationi per verbum *fiat*, adeo ut valida, & perfecta ſit in ſe quoad 6

ſubſtantiam, idque deſumitur ex *clement. dudum. V. in quibus per ipſos de ſepult.* ibi: *Univerſa privilegia, gratias, vel indulgentias verbo, ſeu ſcripto, ſeu quacunque forma* & ex *c. Inſtitutionis 25. q. 2. in 1: ſi qua ſcripto decrevimus, ſive quæ in noſtra præſentia videntur eſſe diſpoſita*; ex quibus textibus clarè conſtat, ad ſubſtantiam, & valorem diſpenſationis, ſeu gratiæ ſufficere voluntatem concedentis, ſive hæc exprimatur ſcripto, ſive verbo ſine ſcripto: imò ſufficit, ſi quæ conceduntur, diſpoſita ſint in præſentia concedentis. Prætérea, quia gratia dicitur eſſe quædam donatio, de cujus ratione eſt, ut cùm primũ fit, perfecta ſit in ſe, tametſi nondũ confectum ſit inſtrumentum donationis, ut docent communiter Canoniſtæ cum Gloſſa *Clement. dudum V. verba de ſepultur.* & Rebuffus in *c. poſtul. in Gloſſa V. retinere n. 21. de cleric. excommun. miniſt.* Molina Juriſta *lib. 2. de primogen. c. 7. num. 55.* Maſcardus *de probat. concluſ. 845. num. 20.* ex quo deducitur, gratiam ſemel factam non expirare obito eam concedentis, etiam ante expeditionem litterarum, quia cùm ſupponatur antecedenter ad illam expeditionem perfectè factam nihil amplius ad ejus valorem deſideratur, ut docent Rebuffus in *prax. benefi. t. gratia ratione congrue. num. 2.* Molina *lib. 2. de primogen. c. 7. num. 57.* Decius *conſil. 407. num. 17. vol. 3.* Hinc poteſt, qui gratiam impetravit à Principe in foro conſcientiæ eâ uti, quamvis litteræ nondum ſint expeditæ, hoc autem procedit dummodo revera ea gratia ſit in ſe perfecta, & quoad ſubſtantiam, & tantùm quoad probationem in foro externo indigeat ſcripturâ, tunc enim qui gratiam impetravit poteſt eâ uti in foro conſcientiæ, quamvis in foro fori talis gratia ei non proſit, donec authenticè probet per ſcripturam fuiſſe eam ſibi conceſſam, ut notat Rebuffus in *prax. beneficio. de ſignatura grat. in princ. n. 8.* & Mendos. in *regul. 27. Cancellar. q. 7. num. 4.*

7 Verum id limitatur, niſi gratia impetrata habeat annexam juriſdictionem, quia tunc non dicitur perfecta; nec poſt mortem concedentis duraret, niſi confectis litteris, quia juriſdictio eſt in ordine ad forum externum; proinde probanda eſt per litteras confectas ſuper conceſſione juriſdictionis, hanc tamen limitationem non approbant communiter Canoniſtæ, eò quia nullo innititur jure. Bene tamen ſolet hoc alio modo limitari, ut intelligatur, dummodo gratia nil ampliùs deſideret, quàm ipſam conceſſionem Principis, ut ſi ſit de remittenda aliqua obligatione, vel de confirmando aliquo jam peracto: ſecus eſt, quando gratia eſt de aliquo poſtea faciendo, & quod ſine privilegio non liceret, vel eſſet irritum, tunc enim non valere gratiam, nec virtute illius talem actum licitè, & validè poſſe fieri, niſi priùs litteræ ejuſdem gratiæ expeditæ ſint, docent Baldus *l. falſus n. 21. C. de furt.* Molina *lib. 2. de primogen. c. 7. n. 57.*

8 Putârim tamen cum Molina Theologo *tom. 3. de juſtit. diſput. 99. n. 4.* nec hanc limitationem eſſe admittendam, quia nullo nititur jure, & ſecluſis regulis Cancellariæ conſtat, eſſe validam etiam ad aliquid efficiendum, tametſi litteræ nondum ſint confectæ: atqui regulæ Cancellariæ has gratias non irritant, ſed tantùm exigunt expediri litteras, ut gratiæ impetratæ probentur in foro externo, ut notat Maſcardus *de probat. concluſ. 845. n. 21.* non enim diſpenſatio ſuffragatur in foro externo, niſi per expeditas litteras probetur, quando tamen hæ expediuntur, tunc diſpenſatio ſuffragatur non ſolùm à tempore expeditionis litterarum, ſed etiam à puncto gratiæ conceſſæ, tametſi litteræ expediantur mortuo Papa, qui eas conceſſit nomine ſequentis Pontificis in forma, quia gratia fuit conceſſa a Papa prædeceſſore, antequam obiret, & ab eo tempore ſortita fuit ſuum valorem.

Cæterum ſi litteræ concedant juriſdictionem Judicibus, qui per eas deputantur, debent tunc neceſſariò expediri, antequam inchoetur judicium, adeò ut ſi hoc inchoetur conceſſa ſupplicatione, nondum tamen expeditis, & intimatis litteris, judicium ſit nullius valoris, & deſumitur *ex regul. Cancellar. de non judicando juxta formam ſupplicationis.* Tum quia exercitium juriſdictionis non acquiritur ante præſentationem litterarum, & quicquid ante fit, nullum acquirit valorem defectu juriſdictionis in Judice, ut notat Molina Juriſta *de primogen. c. 7. num. 56.* Molina Theologus *tom. 3. de juſt. d. 599. n. 1.* 9

Quæritur qoartò, an diſpenſatio valida ſit, ſi cauſa tunc ſit vera, quando Pontifex diſpenſationem committit; licèt antea, quando fuit Romam miſſum, preces veritate non niterentur? Ratio dubitandi deſumitur ex eo, quia dolus nemini debet ſuffragari, & quando impetrans miſit Romam pro diſpenſatione dolosè egit, eò quia inſeruerit ſupplicationi cauſam falſam, licèt poſtea tempore, quo nuntius Romam venit, & præſentavit ſupplicationem, facta fuerit vera. Reſpondetur, talem diſpenſationem adhuc ſuum ſortiri valorem, & ratio deſumitur ex eo, quia ut docent Maſcardus *de probat. concluſ. 1128. num. 22.* Rebuffus *tom. 2. conſtit. reg. 1. de reſtit. in probat. num. 56. v. 14.* & communiter alij Canoniſtæ, veritatem cauſæ attendendam tantùm eſſe tempore conceſſionis Pontificiæ, nec tempus antecedens venire in conſiderationem. 10

Tum quia clauſula illa in diſpenſationibus appoſita, ſi preces veritate nitantur refertur ad illud tempus, quo Pontifex diſpenſationem concedit, ſiquidem Pontifex exigit veritatem precum, ne diſpenſatio deficiens à rectitudine, ſit potius diſſipatio, quam nullo modo intendit Pontifex. dummodo igitur cauſa, quæ inſeritur ſupplicationi, vera ſit tempore, quo Pontifex concedit diſpenſationem ſufficit, ut hæc ſuum ſortiatur valorem, quia tunc purificatur conditio ſi preces veritate nitantur, proinde parum refert, ſi antea fuerit cauſa falſa, quia non eſt neceſſe, ut preces veritate nitantur, antequam Pontifex concedat diſpenſationem, alioquin debuiſſet antecedenter cauſa fuiſſe vera. 11

Neque

12 Neque obſtat, quòd ſi Pontifex ſciviſſet, frandem, quando orator miſit Romam pro diſpenſatione, eam non conceſſiſſet: qnia taciturnitas veri, vel expreſſio ſalſi extrinſeci non conferentis ad ſubſtantiam diſpenſationis illam non vitiat, quamvis Princeps veritate cognitâ non diſpenſaret, & talis eſt veritas cauſæ pro tempore præterito.

13 Duo enim ſunt genera qualitatum, quæ cognitæ à Principe ipſum omnino averterent à conceſſione: aliæ ſunt qualitas extrinſecæ non ſpectantes ad id, ad quod de jure eſt opus diſpenſatione, & hujusmodi qualitates non ſunt neceſſariò explicandæ, neque earum taciturnitas reddit diſpenſationem ſubreptitiam, tametſi iis expreſſis Princeps non concederet: & hujusmodi cauſæ non poſſunt in rei veritate dici impulſivæ, nec finalea diſpenſationis, proinde ſi reticeantur, adhuc diſpenſatio eſt valida, quia taciturnitaa veri non contingit circa ea, quæ diſpenſantur à Pontifice; quia quæ Pontifex concedit, vera ſunt eo tempore, quo ab ipſo conceduntur, Aliæ ſunt qualitates intrinſecæ pertinentes ad diſpenſationem obtinendam, & tunc corruit diſpenſatio tacita veritate, quâ cognitâ Princeps eam non conceſſiſſet, ut contingeret, ſi tempore, quo Pontifex legit ſupplicationem precea veritate non niterentur ob cauſam falſam eidem inſertam.

14 Quid verò dicendum, ſi preces veritate niterentur eo tempore, quo miſſum eſt Romam pro impetranda diſpenſatione, & poſtea tempore ſubſequenti cauſa ſupplicationi inſerta ſit falſa.

15 Reſpondetur, diſpenſationem eſſe ſubreptitiam, quia ad ejus valorem requiritur, ut tempore conceſſionis preces veritate nitantur. Idque deſumitur ex *c. ſi eo tempore de reſcript. in 6.* ubi deciditur, eum, qui provideri mandatur de beneficio curato, non poſſe illud conſequi, ſi tempore datæ non ſit legitimæ ætatis, quamvia tempore collationis, eam ætatem attigerit, in textu enim affertur ratio hæc *cùm tempore datæ non eſſet idoneus:* ex quo inferunt Canoniſtæ, veritatem cauſæ, tunc eſſe neceſſariam ad valorem diſpenſationis, quando Pontifex eam concedit, quia clauſula illa, ſi preces veritate nitantur referuntur ad tempua, quo Pontifex diſpenſationem concedit, ſiquidem ſolus Pontifex eſt, qui diſpenſatinnem concedit, proinde precea debent illi eſſe propoſitæ, ut veræ: & non dicuntur illi propoſitæ ut veræ, ſi tantùm tempore præcedente, vel ſubſequente verificentur, quia debent veræ eſſe, quando exhibentur Pontifici, & Pontifex eas legit, vel audit. Et ita docent Oſtienſis in *c. quia circa de conſang. paulò poſt princ. V. ingreſſa*, & ibi Abbas *num. 4.* Alexander de Nevo *num. 4.* Guttierez *quæſt. canon. lib. 2. c. 15. num. 121.* Quamobrem executores diſpenſationum Apoſtolicarum debent cautè procedere, ac diligenter inſpicere tempua datæ, & examinare, an tunc cauſa ſupplicationi inſerta vera fuerit; id enim omnino neceſſarium eſt, ne diſpenſatio ſit ſubreptitia.

16 Quæritur quintò, an diſpenſatio valida ſit, ſi cauſa ſupplicationi inſerta vera fuit tempore, quo Pontifex diſpenſavit, & poſtea fuit falſa tempore, quo diſpenſatio debuit executioni mandari, ut ſi Lucretia pro cauſa obtinendæ diſpenſetionis allegavit defectum dotia competentia, & verè tunc quando Pontifex gratiam conceſſit pauper erat; & poſtea antequam Ordinariua diſpenſationem exequatur, facta ſit divea, vel comparaverit ſibi dotem ſufficientem; an tunc valor diſpenſationis corruat, eò quia ejus cauſa tempore executionis non verificetur: ſiquidem in diſpenſatione adducitur, pro cauſa diſpenſationia obtinendæ defectus dotia competentis, quæ cauſa licèt vera fuerit, tunc quando Pontifex diſpenſavit, non tamen amplius verificatur tempore, quo Commiſſarius debet executioni mandare talem diſpenſationem. Ad hanc quæſtionem reſpondetur cum diſtinctione, vel enim cauſa, quæ tempore conceſſionis fuit vera, & tempore execntionis eſt falſa, erat tantùm impulſiva, & tunc qnamvis poſtea non verificetur tempore executionis, adhuc diſpenſatio eſt valida, ut docent Covarruvias *lib. 1. variar. c. 20. num. 5. V. his ita breviter.* Tiraquel *tract. ceſſante limit. 1. n. 18.* Ripa *l. ex facto n. 15. V. & ſi replicaveris ff de vulgar.* Quòd ſi cauſa, quæ à principio, ſeu tempore conceſſionis fuit vera, & tempore executionis falſa ſit finalis, tunc eſt ſubdiſtinguendum, vel enim falſificatur omnino, & totaliter tempore executionis, adeò ut ſi Princeps ſupponeret ejua falſitatem non concederet diſpenſationem, & tunc diſpenſatio non eſt valida; quia tunc execntio diſpenſationis eſt contra mentem concedentis: ſin verò cauſa finalia diſpenſationis non omnino ceſſet, ſed adhuc aliquæ illiua reliquiæ perſeverent, tunc commiſſarius validè exequitur diſpenſationem; ratio eſt, quia in moralibus non requiritur eadem cauſa, ut primò fiat aliquod opua, & ut permaneat poſtquam factum eſt: hinc minor cauſa deſideratur ad licitum uſum conceſſionia, quàm ad ipſam conceſſionem: ſiquidem faciliùs quis ab obtinendo reijcitur, quàm ab obtento *c. ſuper his de accuſat.*

17 Tum quia decet, Principis beneficium permanſurum, in quantum fieri poteſt, ut notat Gloſſa *regula decet de reg. jur. in 6.* unde quoties cauſa finalia diſpenſationis non ceſſat omnino, & totaliter, ſed perſeverat quoad aliquam ſui partem, executio eſt legitima, & diſpenſatio valida quoad effectum. Tum quia nec ipſa lex ceſſat, quando non omnino ejus cauſa finalis ceſſavit, ut docet Tiraquel *tract. ceſſante cauſa limit. 17. num. 1. & ſequent.* Tum qnia id videtur expedire bono communi ad removendos ſcrupulns, & ut beneficium Principia, quod decet eſſe manſurum, non facilè corruat. Quinimò etiam in dubio, an omnino ceſſaverit cauſa diſpenſationis judicandum eſt in favorem diſpenſationis, & ejus valoris, quia ſtat poſſeſſio pro ipſa, ubi ſemel valida fuit, quapropter non debet privari ſuo valore, quamdiu non conſtat, ejua cauſam ceſsâſſe.

18 Quæritur ſextò, an virtute litterarum continentium facultatem diſpenſandi, debeat diſpen-

ſpenſatio fieri in ſacramento confeſſionis? Reſpondet Petez *de matrim. diſput. 48. ſeſſ. 5. n. 13.* negativè, & nititur, qnia ſi Pœnitentiarius committens hss diſpenſationes vellet, ut neceſſariò præmitteretur confeſſio ſacramentalis id explicaret: atqui in expeditione litterarum, nec nllum reperitur verbum, quod id exprimat per modum conditionis, proinde non requiritur, ut diſpenſatio fiat in ſacramento confeſſionia. Neque obſtat, quòd ponatur ablativus abſolutus *injuncta ſalutari pœnitentia*, quia talis ablativus non jungitur facultati diſpenſaodi, ſed abſolutioni ſacramentali. Tnm quia ille alius ablativua abſolutus *auditis confeſſionibus* refertur ad abſolutionem ſacrameotalem à peccatis, & exequendi diſpenſationem: ſiquidem primum jure divino exigit præviam confeſſionem, oon ſecundum, quod oullo jure eam petit, nec ullam cum illa connexionem habet.

19 Verùm hæc ſententia hodie non poteſt ampliùs ſubſiſtere, quia in Brevibus, quæ in ſacra Pœnitentiaria expediuntur, spponi ſolent hæc verba, *quatenus audita ſacramentali confeſſione:* vel in ipſo actu ſacramentalis confeſſiooia tantùm, nec aliter, nec alio modo, ut notat Eſcobar in *theolog. moral. tract. 1. exam. 16. c. 4. num 224.* & Theſaurus *in praxi pœnitentiar. de pœn. p. 1. c. 22.* unde abſolutè dicendum eſt, virtute litterarum continentium facultatem diſpenſandi debere diſpenſationem fieri in ſacrameoto confeſſionis, quia facultas conceſſa Confeſſariis per brevia, ſeu Bullss majoris Pœnitentiarij non eſt libera, ut poſſit Confeſſarius ea ad ſuum beneplacitum uti, tam in confeſſione ſacramentali, quàm extra illam: ſed eſt adeo limitsta, ut oonniſi in ſacramentali confeſſione poſſit ea uti, & ſi ſecus ſaciat, diſpenſatio ſit nulla, eò quia ejus Executor limites excedar ſui mandati, ſunt enim fines hujusmodi diligenter obſervandi etism in nominibus, præſertim quando ſcimus in ſubſtantialibus *l. diligenter. 5. ff. mandati.* ſiquidem quando poteſtas alicui tribuitur reſpectu certæ qnalitatia, qnidquid extra illam fit, nullius eſt valoris defectu poteſtatis, ur notat Feliuus in *c. cùm ordinem de reſcript.* unde cùm poteſtas in brevibus majoris Pœnitentiarij Confeſſariis ſit reſtricta intra limites ſacramentalia confeſſionis, ut pater ex verbis inſertis Bullæ, quidquid agitur extra ſacrameotalem couſeſſionem eſt nullius valoris, ex qno liquet, Confeſſarios non poſſe uti facultate diſpenſsndi extra ſacramentum confeſſionis, adeò ut debeat priùs audire ſacramentalem confeſſionem Oratoris, ſeu illius, com quo debet diſpenſare, & poſtea exercere juriſdictionem ſibi delegatam, & ſi id non ſervet, diſpenſatio non eſt valida; quia ſicut Judex excedens ſuum officium, non agit ut Judex, ſed ut privatua, & illi impuoè non paretur, ot notat Gloſſa in *l. non videtur 123. § qui juſſa ff. de regnl. jur.* ita Confeſſarius, ſi excedat ſuum officium, ſeu non audita ſacramentali confeſſinne, non agit nt Confeſſarius, proinde diſpenſatio, quæ taotùm committitur confeſſario, non ſoritur ſuum valorem, quia confeſſsriua dicitur correlativè ad ſacrsmentalem confeſſionem.

20 Neqne obſtat fundamentum, quo nititur Perez, quia illud ablativum abſolurum poſitum in Bulla *audita ſacramentali confeſſione* importat conditionem, ſine qua non ſuiſſer conceſſa talis ſacultas Confeſſario, ut liquet ex ſtylo ſacræ Pœnitentiariæ officij in materiis, quæ committuntur Confeſlatiis: idqne eſt adeo verum, ut ſi Confeſſarius petat à majori Pœnitentiario facultatem exercendam extra confeſſionem, ſoleat hæc illi denegari, ex quo liquet, talem facultstem diſpenſandi non habere vires niſi exerceator in ipſa ſacramentsli confeſſione. Tum quia ſacultas hæc diſpenſsndi committitur Confeſſario, ut Judici in foro interno conſcientiæ, & Confeſſarius non eſt Judex in foro interno niſi auditâ ſacramentali confeſſione, conſequenter non poteſt facultstem diſpenſandī exequi, oiſi audita priùs ſscrsmentali confeſſione.

21 Quæritur ſeptimò, quomodo intelligenda ſit inſerta clauſula diſpenſationi ſuper impedimento matrimonij, *dummodo impedimentum inde proveniens occultum ſit?* Reſpondetur, dupliciter poſſe aliquid occultum eſſe. Primò ut diſtinguatur à publico, in quo ſenſu, licèt impedimentum aliquibus innoteſcst, à quibua probari poſſit, adhùc dicitur occultum, eò quia nnn ſit publicum. Secundò dicitur occultum, eò quia non innoteſcat ſufficientibus teſtibus, vel aliis illud ſcientibus, à qoibus probati poſſit. Tunc verò dicitur publicum, & non occultum, quando eſt publicum non ſolùm in civitate, ſed etiam io majore parte Viciniæ, Collegij, Monsſterij, vel Parochiæ, dummodo ſaltem decem perſonæ inveniantor, io quavia ex præſatis communitatibns, in quibus id publicum ſit. Rurſus ſi impedimentum oriatur ex copula cenſent aliqui, adhuc eſſe occultum, ſi copula tantùm ſit publica in ratione copulæ, non verò ſi ſit publica in ratione impedimenti; hoc eſt; quod licèt nota ſit copula, non tsmen notum ſit, ex illa oriri impedimentum dirimens matrimonium, quia non dicitur delictum publicum, ſi tantùm ejus actus ſit materialiter publicus; niſi ſit etiam formaliter publicus, hoc eſt in ratione delicti, quia qualitas sdjuncta verbo, eſt intelligenda ſecundùm ejns qualitatem *l. in delictu §. 1. ff. de noxalibus.*

22 Verùm ſi hoc impedimentum deductum ſit in forum contentioſum non dicitur ampliùs occultum, nec pertinet ad forum internum, ſed ſolùm ad externum, in quo caſu Papa oon vult, ut diſpenſatio concedatur, niſi fortâſſis pœnitens deductus ad forum externum, fuerit ibi jam abſolotus, quia in tali caſn crimen dicitur occultum, ut docet Suarez *de cenſuris. diſp. 41. ſect. 2.* Imò id procedit, quamvis ſe falſis teſtibus defenderit, quia id non tollit, qoin crimen maneat occultum; ſiquidem non amiſit famam cum per ſententiam in foro externo esm recuperaverit, sc fuerit declaratos innocens, quod tamen procedit, dummodo contra ipſum oon adſit ſemiplena probatio, quia crimen poſitum

in

in foro externo cum ſemiplena probatione, tametſi abſolvatur; adhuc ex illo oritur infamia; proinde non poteſt amplius dici occultum, ut notat Suarez *loc. cit. n. 6.*

18 Quamobrem ad quæſitum reſpondetur, clauſulam inſertam diſpenſationi, *dummodo impedimentum proveniens ſit occultum*, eſſe intelligendam de impedimento occulto in ratione impedimenti, quia Pontifex loquitur de impedimento formaliter, & quatenus eſt formaliter impedimentum, proinde ſufficit, ſi ſit occultum ut impedimentum; tametſi forte ſi ſic ut delictum innoteſceret. Quamobrem debet ita eſſe occultum in ratione impedimenti, ut non poſſit dici publicum, modo ſuperiùs explicato, nec deductum ad forum externum: quia eo ipſo quod deducitur ad tale forum non eſt ampliùs occultum, niſi fortaſſis orator declaretur innocens; quia tunc ceſſat infamia, & impedimentum in tali foro: ſin verò contra ipſum fuit in illo foro externo ſemiplena probatio, quia hæc ſufficit ad incurrendam infamiam, non dicitur ampliùs crimen occultum.

19 Quæritur octavò, quomodo intelligenda ſit clauſula inſerta diſpenſationibus emanatis à pœnitentiaria, & quæ continet qualitates perſonæ, cui ejus executio delegatur, eſtque: *diſcreto viro Magiſtro in Theologia, & Confeſſario ex approbatis*, ex qua clauſula conſtat, duas in delegato requiri qualitates, quarum prima eſt, ut ſit doctus in jure canonico, vel Magiſter in Theologia; quod idem eſt, ac in eadem Doctor: ſiquidem in aliquibus Univerſitatibus promoti ad doctoratū in Theologia vocantur Magiſtri, & in aliis doctores. Secunda eſt, ut Doctor iſte in jure canonico, vel Magiſter in Theologia, ſit Confeſſarius approbatus ab Ordinario. Reſpondetur, quoad primam qualitatem, non ſufficere, ſi ſit Doctor in ſolo jure Cæſareo, quia clauſula expreſsè exigit, ut ſit Doctor in jure canonico; imò qui nondum eſſet gradum doctoratûs aſſecutus, tametſi publicè in aliqua Academia Theologiam, vel jus canonicum doceret, adhuc non poſſet eſſe Executor harum diſpenſationum, tametſi tales ita docentes vocentur etiam Doctores *l. Medicos. in fin. C. de Profeſſor. & de Medicis. l. 10.* ratio eſt, quia Pontifex expreſsè exigit, ut Executores harum diſpenſationum ſint gradum doctoratus, vel Magiſterij aſſecuti: etenim in communi loquendi modo hi tantùm vocantur doctores, aut Magiſtri, nec ſupremus Pœnitentiarius has diſpenſationes aliis committit, niſi ſolis inſignitis hoc gradu: alij enim docentes omnino impropriè vocantur Doctores. Præterea quia ſi ſub illo nomine vellet publicè docentes, comprehendere, eos vocaret in utraque facultate Magiſtros, cùm igitur diſtinguat Doctorem in jure canonico, & Magiſtrum in Theologia colligitur hæc duo verba Doctoris, & Magiſtri pertinere ad gradum in iiſdem facultatibus.

20 Idque etiam deſumitur ex *c. ſtatutum. de reſcript. in 6.* ubi cavetur, ne commiſſiones in foro externo à Pontifice, vel ejus Legato emanantes fiant, ſeu concedantur, niſi perſonis in dignitate conſtitutis; quia tales eſſe decet Delegatos Papæ, proinde vult ſacra Pœnitentiaria, ut ejus Delegati ſint in hac dignitate, ſeu ad gradus Doctoratus in jure canonico, vel ſacra Theologia promoti. Hinc promoti ad gradum licentiatus in hiſce facultatibus nequeunt Executores eſſe harum diſpenſationum, quia expreſsè requiritur promotio ad gradum Doctoratus, vel Magiſterij ratione dignitatis in iis gradibus repertæ: quæ autem ratione dignitatis Doctoribus conceduntur, non extenduntur ad licentiatos in jure canonico, & ſacra Theologia.

Neque obſtat, promotos ad gradum licentiatûs eſſe in potentia propinqua actui, proinde videri exiſtere in ipſo actu *l. penult. ff. de milit. teſtam.* & propterea licentiatos nomine Doctorum in favorabilibus comprehendi, ut docet Baldus *l. 1. § dotis. num. 9. ff. ſolut. matrim.* quia ut rectè notat Ripa *l. Centurio. n. 18. ff. de vulgar.* cùm dicitur, licentiatos in favorabilibus comprehendi nomine Doctorum, id intelligitur quoad privilegia conceſſa Doctoribus ratione exercitij; non ita quoad conceſſa ratione dignitatis Doctoratûs: unde Romanus *conſil. 333. num. 10.* notat, Licentiatos non poſſe uti prærogativè Doctorum, eò quia potior ſit, qui actu conſtitutus eſt in dignitate Doctoratûs, quàm qui facultatem habet, ut in ea conſtituatur, ut eſt licentiatus *l. 1. C. de conſulibus lib. 12.* 21

Ex privilegio tamen Gregorij XIII. poſſunt has diſpenſationes exequi Patres ſocietatis Jeſu, dummodo ſint approbati ab Ordinario ante earundem expeditionem, vel executionem, ut etiam Patres Theatini ex Bulla Gregorij XIV. & alij Religioſi mendicantes, qui tamen debent ſpecialem habere facultatem ad talem executionem, alioquin diſpenſatio nullius eſſet valoris. Quòd verò ad ſecundam attinet qualitatem, quæ eſt, ut doctor in jure canonico, vel Magiſter in Theologia ſit Confeſſarius ab Ordinario approbatus, Plures docent ſufficere, ſi fuerit approbatus ab Ordinario, quamvis poſtea occultè revocata eſſet licentia ſuperioris pro audienda confeſſionibus, ita tamen ut hæc revocatio ab aliis ignoretur, etiam ab ipſo confeſſario, quia ſi de illa ipſi, & aliis conſtaret, non poſſet eſſe executor; ſecundò non ſufficere, ſi ſit approbatus ab aliqua Academia, ſed requiri, ut approbatio ſit ab Ordinario. 22

Quid verò dicendum ſit, ſi Confeſſarius ſit approbatus ab Ordinario ad audiendas confeſſiones virorum tantùm, & non mulierum, vel è contra; idque ratione ætatis juvenilis, non defectu ſcientiæ: putârim non poſſe hunc exequi litteras majoris Pœnitentiarij, niſi in favorem earum perſonarum, ad quarum confeſſiones audiendas fuit ab Ordinario admiſſus, ut rectè docet Suarez *tom. 4. de pœnit. diſp. 27. ſect. 7. num. 3.* & ratio ex eo petitur, quia major Pœnitentiarius ſequitur ſimpliciter approbationem Ordinarij; proinde præſupponit in Executore ſuarum litterarum eam juriſdictionem ipſi ab Ordinario traditam ad ſacramentales confeſſiones audiendas: atqui ſi litteræ diſpenſationum ſint in favorem alicujus mulieris, ad cujus ſa- 23

cramentalem confeſſionem audiendam non fuerit Confeſſarius approbatus, caret hic jurisdictione reſpectu ejusdem fœminæ, conſequenter non poteſt eſſe executor diſpenſationis circa illam, quia ſupremus Pœnitentiarius præſupponit in Executore jurisdictionem eidem traditam ab Ordinario, proinde ſicut fuit excluſus per Ordinarium ab audiendis confeſſionibus mulierum, ita etism excluditur à majori Pœnitentiario, qui ſequitur ſimpliciter appropationem Ordinarij.

24 Tum quia major Pœnitentiarius non intendit magis habilitare talem Confeſſarium, quàm fuerit approbatus ab Ordinsrio, à quo cùm fuerit approbatus cum limitatione quoad viros tantùm, ita etiam à majori Pœnitenriario approbatur tantùm ad exequendas diſpenſationes pro viris tantùm. Idque etiam deſumitur ex iisdem litteris emanatis à Pœnitentiaria, in quibus nulla reperitur ampliatio, ex qua colligi poſſit approbatio ei facta à majori Pœnitentiario.

25 Quòd ſi dicas, in litteris Pœnitentiariæ poni verba illa, *ut ſit Confeſſarius ex approbatis*: quæ verba verificantur de approbato etiam cum limitatione ad audiendas ſolas confeſſiones virorum: ſiquidem verba ſimpliciter prolata, ſunt ſimpliciter intelligenda, & non cum limitatione.

26 Contra eſt, quia verba illa *ex approbatis* intelliguntur de ſimpliciter approbaris, & non de limitatè tantùm approbatis: ſiquidem propoſitiones ſimpliciter admiſſæ excludunt limitationes: qui verò eſt approbatus ad audiendas confeſſiones virorum tantùm, non eſt ſimpliciter approbatus, hoc eſt quoad omnes ſimpliciter, ſive ſiot mares, ſive ſœminæ; ſed tantùm cum limitatione ad ſolos mares, proinde talis approbatio qnoad pœnitentes non eſt totalis, ſed tantùm partialis, cùm ſe extendat ad unam duntaxat partem, non ad aliam: qui verò eſt ſimpliciter approbatus eſt talis quoad omnes, & ejus approbatin eſt totalis. Hinc verba ſimpliciter prolata ſunt ſimpliciter quidem intelligenda, niſi tamen materia, de qua proferuntur, excludat illam generalitatem, vel niſi contrarinm conſtet de intentione proferentis.

27 Quæritur nonò, quomodo intelligenda ſit clauſula illa inſerta diſpenſationi, & eſt cauſa, ob quam ſolet diſpenſatio concedi: eſtque *propter periculum incontinentiæ*: ſolet enim in diſpenſationibus voti caſtitatis, & religionis pro foro conſcientiæ adhiberi pro cauſa diſpenſandi periculum incontinentiæ ob urgentes ſtimulos carnis, quos petens diſpenſationem patitur.

28 Quæritur quales eſſe debeant hujusmodi ſtimuli? Reſpondetur, non ſufficere quascunque carnis tentationes, nec quodcunque periculum lapsûs in easdem, ut adjecta clauſula verificetur, neque ſufficere timorem unius, vel alterius lapſus; ſed requiri magnum, & urgens periculum frequentis lapſus, adeò ut dici poſſit, quòd perſona vivat incontinenter, idque deſumitur ex verbis clauſulæ: *continenter vivere poſſe non liberat*, quæ ſignificant habitum vivendi incontinenter. Deſumitur etiam ex illis verbis, quæ inſeruntur litteris, *quatenus ſi ita eſſet, & Oratorem ſtimulis carnis, adeò agitatum, ut maximè dubitet continere poſſe: & propterea de illius incontinentia probabiliter timendum ſit*, ex quibus verbis conijcitur, periculum debere maximum, & valdè urgens eſſe, adeò ut pati graves carnis ſtimulos, & periculum unius, vel alterius lapſus, non ſit juſta cauſa diſpenſandi in hiſce votis caſtitatis, vel religionis.

29 Notandum tamen eſt, non requiri, hoc periculum procedere ex mera fragilitate, ſed ſufficere, ſi ex illa, vel ex pravo habitu oriatur, quia cum literæ majoris Pœnitentiarij non diſtinguant, nec nos debemus diſtinguere, ex qua cauſa periculum oriatur. Cauſa igitur diſpenſandi, ut vera ſit, & juſta, debet eſſe de periculo incontinentiæ frequentioris; adeò ut timor unius, vel alterius lapſus non ſufficiat, ſed requiratur maximum, & urgens periculum frequentioris lapſus, ut Orator dici poſſit vivere incontinenter.

30 Quæritur decimò, quomodo intelligenda ſit clauſula inſerta litteris diſpenſationum, quâ injungitur Executori, ut diligenter Oratorem examinet: clauſula enim ita ſonat: *Si ita eſſe per diligentem oratoris examinationem, & poſt monita, & conſilia opportuna inveneris*: ex qua clauſula liquet, injungi Confeſſario, ut diligenter examinet veritatem precum, non receptis teſtibus, ſed ipſo ſolo, cum quo diſpenſaturus eſt, examinato, quia in clauſula ponuntur verba illa *per diligentem Oratoris examinationem*: & ratio petitur ex eo, quia cùm hæc facultas diſpenſandi committatur in ſolo ſecretiſſimo foro conſcientiæ, debet accomodari legibus ejusdem fori: ſunt autem hæ leges, ut confeſſioni pœnitentis integra fides habeatur; proinde non eſt petendum juramentum de veritate dicenda, ſicut Confeſſarius illud non exigit, quando pœnitens in ſacramentali confeſſione ſua aperit peccata, ſed tunc abſolutio eſt omnino ſerenda juxta pœnitentis confeſſionem: ſicut Confeſſarius tenetur judicium ferre juxta pœnitentis confeſſionem; ita, & eum abſolvere. Sin verò Confeſſarius aliunde quàm ex confeſſionis ſacramento ſciret allegatas preces in tali diſpenſatione eſſe falſas, vel tacitam veritatem eſſe neceſſariò explicandam, non deberet tunc diſpenſare, tametſi pœnitens eas aſſereret veras.

31 An verò, ſi confeſſarius non præmiſſo examine Oratoris litteras pœnitentiariæ exequeretur, eſſet diſpenſatio valida. Reſpondetur negativè, quia hoc examen requiritur pro forma executionis, proinde eſt omnino neceſſarium; & eo non præmiſſo quamvis veritas cauſæ ſubſiſteret, diſpenſatio nullius eſſet valoris ut notat Baſilius Pontius *lib. 8. de matrim. c. 21. num. 16.* & ratio petitur ex eo, quia expreſſio in litteris hujus conditionis præmittendi examen, habetur alio modo, ac in jure communi; proinde inducit formam, etenim in jure communi tantùm habetur illa conditio purificanda, ſi preces veritate nitantur: litteris verò hiſce Pœnitentiariæ

Digitized by Google

tiariæ additur, ſi per diligentem examinatio-
nem inveoeris ſic eſſe, ſeu preces veritate niti,
unde hæc clauſula præmittendi examen impor-
tat formã, ſine qua execotio diſpenſationis eſſet
informis, & nullius valoris, quamvis preces
veritate niterentur, quia loogè diverſa ſunt hæc
duo: *ſi ita eſt, vel ſi preces veritate nitantur,
diſpenſa*, & hoc aliud, io quo dicitur: *Si per di-
ligentem examinationem inveneris ita eſſe, aut
preces veritate niti, diſpenſa.* Siquidem priora
verba intelliguntor, ut in jure communi, pro-
inde eorum expreſſio oon inducit formam, oee
conditionem: per poſteriora autem verba, cùm
alio modo fiat expreſſio, quàm jure inerat, io-
ducitur forma, quâ non ſervatâ executio eſt nul-
la, etenim jure tantùm ineſt, ſi preces veritate
nitantur, & in prædicta clauſula dicitur: ſi per
diligentem examinationem inveneris ita eſſe,
ſeu preces veritate niti.

Quia verò io præfata clauſula etiam pononter
32 verba ills: *poſt monita, & conſilia opportuna illi
præſtita inveneris*, dubitatur, quænam mo-
nita ac conſilia inducant formam. Reſpoodetur,
ea verba non inducere formam; ſed ſolùm quan-
dam inſtructionem Confeſſarij, ut inſtruatur,
qnomodo debeat ſe gerere, cum illo, coi diſpen-
ſatur: ſunt enim conſilia, & monita, qoibus
eum monet, com quo diſpenſandum eſt, ut ſin-
cerè veritatem explicet, ſignificaodo eidem,
quaotum interſit, ne valore fruſtretor diſpen-
ſationis: tom qoia in clauſula dicitur: *Si ita
eſſe poſt monita, & conſilia opportuna illi præſti-
ta inveneris*: ubi monita, & coolilia opportuna
jonguotur cum intentione veritetis: atqui ad
veritatis intentionem ex coofeſſiona accipien-
dæ, oullom aliud eſt conſilium opportunius,
quia eo ipſo, quòd quis ſacrameotaliter coofi-
tetur ſcit, quaotum ipſius interſit vera dicere.
Si igitur hæc omnia præmittantur executio di-
ſpenſationis facta à Confeſſario ſuum ſortitur
valorem; neque obſtat, Tridentinam Synodum
ſeſſ. 22. q. 5. de refor. aſſerere, diſpenſetiooes
Pontificias noo valere niſi præſententur Ordi-
nario illius, qui eas impetravit: quia Cooci-
lium loquitur tantùm de diſpenſationibus ſori
externi, non verò de his, quæ ſunt ſori inter-
ni.

33 Quæritur undecimò, quomodo ſit intelli-
genda clauſula inſerta litteris diſpenſationum
in ordine ad confeſſiones, & alias pœnitentias
injungendas; ponitur eoim hæc clauſula: *Eun-
dem à mutatione propoſiti abſolvas hac vice in
forma eccleſiæ conſueta injuncta ei pœnitentia ſa-
lutari.* Inſeritur hæc eadem clauſula diſpenſa-
tiooi io voto religionis, & caſtitatis, quæ verò
ſit hæc abſolutio à mutatione propoſiti, & qua-
lis pœnitentia injungenda? Reſpondetor, hanc
abſolutionem eſſe in ſacramentali confeſſione
faciendam, adeò ut ad executionem hujus di-
ſpeoſationis requiratur prævia ſacramentalis
confeſſio illius, cum quo eſt diſpenſandum, &
ratio deſumitur ex eo, quia io litteris requiri-
tur, ut executor ſit Cooſeſſarius approbatus ab
Ordinario, & ipſi injungitor, ot eum abſolvat
hac vice in forma conſueta eccleſiæ, injuncta
etiam ſalutari pœnitentia: hæc aotem nonniſi ſa-
cramentali confeſſiooi accommodari poſſunt.

Tum quis in fine harum litterarum dicitur, 34
eas pro ſolo conſcientiæ foro concedi; hioc ſicut
diſpenſationes concelſæ pro ſoro externo expe-
diuntur juxta terminos illius ſori, ita coocelſæ
pro foro conſcientiæ expediuntur juxta legem
hujus ſori, quæ eſt, ut aodiatur ſacramentalis
confeſſio. Demum quia hujosmodi diſpenſa-
tiones committontur conſeſſario, ut Judici in
foro interoo, & confeſſarius nonniſi in ſoro
cooſcientiæ auditâ ſacramentali cooſeſſiooe ab-
ſolvit ot Judex in tali ſoro: hæc ſeoteotia mihi
videtur valde probabilis, eique propterea ad-
hærendom, quamvis alij cenſeaot, præfatam
clauſulam ooo importare abſolutionem ſacra-
mentalem, eò quia nullam includat particu-
lam, quæ denotet cooditiooem; nec ablativum
abſolutum; qoia ille ablativus abſolutus iojun-
ctâ pœnitentiâ ſalutari non juogitur ſacoltati
diſpenſandi, ſed abſolutioni ſacrameotali.

Verùm quia executio harum diſpenſatio- 35
num committitur Confeſſario oon ſimpliciter,
ſed ut eſt Judex in foro interno, & non ſit ta-
lis, niſi audiat ſacramentalem conſeſſiooem,
ideo clauſula debet intelligi de abſolutione ſa-
cramentali. Tum quia licèt io ſolo ſacramen-
to Confeſſarius ſit Judex in ſoro pœnitentiæ; &
io foro conſcientiæ poſſit Judex, etiam extra
ſacramentum ſolvere, quoties ratiooe Bullæ, vel
alterius privilegij abſolvit extra confeſſiooem
ab excommunicatione in foro conſcientiæ.

Nihilominus mihi videtur probabiliùs exe- 36
cutionem talis diſpenſationis committi Con-
ſeſſario, ut Judici in foro pœnitentiæ, quia in
clauſula adijciuntor verba illa: *injuncta ei pœ-
nitentia ſalutari.*

Qualis verò debeat eſſe hæc pœnitentia in- 37
jungenda, conveniunt ſerè omnes, teneri primò
Confeſſarium injungere aliquas confeſſiones
ſtatis temporibus faciendas, imò & aliqua per-
petua opera pœnitentiæ, quorum aliqua ſint
qnotidie exercenda: id enim injoogitur in lit-
teris majoris Pœnitentiarij.

Secundò docent, hoc noo obſtante committi 38
arbitrio Confeſſarij quantitatem aliorum ope-
rum pœnitentiæ, pietatis, præter ea, quæ quoti-
die facienda jubetur impooere.

Tertiò circa confeſſionem menſtruam in- 39
jungeodam relinquitur arbitrio Confeſſarij, ot
poſſit eſſe bimeſtris, ſi id exigat ſtatus pœni-
tentis occupati, vel aliter impediti. Idque etiam
deſumitur ex verbis clauſolæ de confeſſiooe
menſtrua, quia ibi dicitur; *Vel quoties tibi vi-
debitur.*

Quartò teneri pœnitentem ſatisfacere pœ- 40
nitentiæ ſibi injunctæ, & ſufficere, ſi quovis
menſe confiteatur, tametſi ab una ad aliam con-
feſſionem effluxerint quaſi duo menſes, eò qoia
prima confeſſio facta ſit prima die Decembris,
& ſecunda ultimâ die Januarij menſis ſeqoentis,
quia computantur cooſeſſiones menſtruæ juxta
meoſes, non verò juxta dies: quin imò in men-
ſe paſchatis oon tenetur bis cooſiteri, ſemel, ut
ſatisfaciat eccleſiæ, & iterum pœniteotiæ: quia
ſupre-

ſupramus Pœnitentiarius novit fore, ut in aliquo illorum menſium, incidiat præceptum accleſiæ, proinde tunc unica confeſſione ſatiafacit utrique.

41 Quod verò ad alia opera pietatia, & pœnitentiæ ſpectat variant Doctoraa, & conſultiùa id remittitur atbitrio prudentia Confeſſarij. Cætatum in particulari, quando diſpenſandum eſt in voto caſtitatia, jubet ſummus Pœnitentiarius, ut injungantur aliqua opera piatatis quotidie implenda: poſſunt tamen eſſe quæaunque opara miſericordiæ, ut memor ſit prioris voti; imò etiam recitare quinquiea ſingulis diebus orationem dominicam, & ſalutationem angalicam, aum Symbolo Apoſtolorum.

42 Quæritur duodecimò, quomodo intelligenda ſit clauſula, quæ inſeritur omnibua diſpanſationibua fori conſcientiæ, & eſt: *Ut diſpenſatio hæc proſit in ſolo foro conſcientiæ*: Reſpondetur, hanc clauſulam eſſe intelligendam de impedimento occulto, ut quando diſpenſatur ad matrimonium incundum ob occulram præcedentam affinitatem ax inceſto, & tunc apponitur atiam clauſula lagitimationis prolis ſuſcipiendæ verbis illia: *Diſpenſes prolem ſuſcipiendam exinde legitimam nuntiando, in foro conſcientia tantùm.* Quòd ſi diſpenſatur, ut matrimonium irritum ob impedimentum dirimena occultum iterum validè contrahatur, ſolet tunc proles ſuſcapta, vel ſuſcipienda legitimari hia verbis: *Diſpenſa ut matrimonium inter ſe ſe ſecretè contrahere valeant, prolem ſuſceptam, ſi qua ſit, & ſuſcipiendam exinde legitimam decernendo in foro conſcientia tantùm*, & tunc patiens hoc impedimantum occoltum, ſi ab aodam in foro conſciantiæ diſpenſetur, & poſtea interrogetur, an diſpenſationem impetraverit, cenſant plurea, non tanari impadimentum ſateri, ſi hoc adhuc ſit occultum, qnia Judex ſi nulla ſit probatio, tantùm habet jua interrogandi, ut paccatum vitet, & in hoc caſu contrahantas non peccant ob impetratam diſpanſationam, cujua beneficio itarum contraxerunt, unda quamdiu impedimentum ita eſt occultum, ut plenè probari non poſſit, non tenatur illud patiens fateri. Sin verò aſſat publica vox da illo impedimanto, & concurrerent alia requiſita, quibus Judex interrogarat juridicè, & id conſtaret patienti impedimentum, taneretur tunc illud fateri, ut docet D. Thomaa *2. 2. q. 69. art. 2.* quia cùm illa diſpenſatio non proſit pro ſoro extarno, Judex conſciua illiua interrogarat juridicè, proinda tanetur patiena impedimentum illi reſpondere.

43 Circa verò legitimationem prolia aſt difficultas, quémnam affectom habeat hæc legitimatio in ſolo ſoro conſcientiæ, & an proſit nonnunquam pro utroqua ſoro. Reſpondatur, ſi nondum inito matrimonio diſpenſetur, ut aontrahatur ad legitimandam prolem ſuſcipiendam in ſolo ſoro conſcientiæ, hanc prolam eſſa lagitimam, tam quoad ſpiritualia, qnàm quoad temporalia, in ſolo taman ſoro conſcientiæ: quia tunc prolaa in foro conſcientiæ naſcitur ex legitimo, & vero matrimonio, proinde, verà aſt legitima in eodem foro, tametſi nulla facultas aam legitimandi concedatur; hinc hujuamodi prolea in ſoro conſcientiæ non aſſet irregularia, ſed adhuc eſſat capax Ordinum acclesiaſticorum, & cujuscunque beneficij, & poſſet ſuccedere utrique parenti, cùm habita ſit ex legitimo matrimonio: ſecua in foro extarno cenſeretur hæc prolea illagitima, tam qnoad ſpiritualia, quàm quoad temporalia, proinde atiam incapax Ordinum, & cujusvia benaficij, quia diſpenſatio in foro interno tantùm, non ſuſfragatur in foro extarno, proinda habetur in hoc ſoro proles pro ſpuria, eò quia nata ex parentibos, inter quoa non potarat matrimonium conſiſtere ob impedimentum dirimena.

Id autam procedit, quando uterqua parens conſciua fuit illiua impadimenti, & cum quo virtuta diſpenſationia contraxit: quia ſi alter prorſua ignarus eſſet hujus impedimenti, & bona fide contraheret, proles eſſet qnoad omnia in utroqua ſoro legitima: quia ſi nulla intareſſat diſpenſatio, prolea eſſet plenè legitima in utroqne ſoro, tatione bonæ fidei alterius parentia: & quia diſpenſatio nihil nocet, ideo qoamvis hæc ſuperveniat, adhuc prolea aſt legitima. Rurſua quamvia jua commune ſtatuat, ut proles habeatur omnino legitima, quotiea alter parens bona fide contraxit; nihilominua parens conſcius impedimanti reputatur ſpurius in ſoro axterno, ac propterea non obtinat in ao jura legitimi parentis in ordina ad ſuccedendum, & alios effectua, quamvia contrarium contingat in ſoro conſcientiæ. 44

Quætitur tertiodecimò, an qui ſemal elegit Confeſſarium ex vittute litterarum diſpenſationia, & eidem præſentavir litteraa, ut diſpenſationem exequatur, poſſit inconſulto majori Pœnitentiario alium poſtea eligera, ſi primua nondum ſuerit diſpenſationam executus, & habeat omnas conditiones præſcriptas, & acceptaverit ſuam alectionam? Raſpondetur duaa aſſa ſententias, quarom prima negat, quia ſicut non poteſt eligi alius Confeſſariua ab axpreſſo par majorem Pœnitentiarium: ita naque poteſt variari electua virtute litterarum. Idque ex eo firmatur, quia raſcriptum talia diplomatis nonniſi unicam concedit Confeſſarij electionam, ſiquidem ſermo ſimplicitar prolatoa intelligitur de unica vice *l. boves. 85. §. hoc ſermone. ff. de V. S.* 45

Sacundò quia jurisdictio delegata non potaſt prorogari de perſona in perſonam atiam de aonſenſu partium *c. P. & G. per litteras 40. de offic. deleg.* atqui hujuamodi litteræ ad axercandum actum jurisdictionis diriguntur ad Confeſſarium, quem pœnitens elegerit, proinde ao ipſo quòd aliqoia fuerit electus ax ibi contantis, is videtur axpreſſua à ſummo Pœnitentiario, proinde poſtquam eſt electus, non poteſt inconſulto majori Pænitentiario variari. 46

Tertiò qnia jurisdictio delegata eſt juriadictio dalegantis, proinda ad ſolum delegantem pertinet talem juriadictionem extendara, & non ad partes, nec ad Judicem. Quod enim noſtrum eſt ſine facto noſtro ad alium transferri 47

non

non poteſt *regula id quod noſtrum. ff. de reg. jur.*

48 Quartò quia ſi fieri poſſet hujuſmodi variatio ultra caſum ignorantiæ facillimè fieret tranſitus à Confeſſario docto, diſcreto, & prudente ad ignavum, & imprudentem, unde nec gravitas delictorum ſentiretur, nec eccleſiæ benignitas, & Dei miſericordia agnoſceretur, parvi penderetur propria ſalus, & via ad graviora delicta ſterneretur: ad hæc igitur evitanda incommoda hæc ſententia eſt perquam probabilis, & tantùm limitetur, ſi eligens teperiar Confeſſarium electum eſſe ignavum, imprudentem, & indiſcretum *l. de ætate 12, §. final. ff. de interrog. act.* ut notat Goffredus *in ſum. tit. de elect. n. 34.*

49 Quòd ſi dicas, commiſſionem in foro conſcientiæ factam ſequi naturam illius fori, quæ eſt, ut pœnitens non teneatur acquieſcere ſententiæ unius Confeſſarij, ſed poſſit variare, pluréaque adire. Reſpondatur, id verum eſſe, quando non eſt ipſi præſcriptus, & limitatus Confeſſarius; ſecus verò ſi Confeſſarius, ſeu Judex conſcientiæ ſit limitatus, & præſcriptus, ut liquet in regularibus, quibus à ſuperioribus ſolet præſcribi Confeſſarius, cui conſiteantur, & tenentur Religioſi illius ſententiæ acquieſcere, vel à ſuperiore facultatem petere alium eligendi, nec poſſunt per ſe ipſos id exequi: ita ſemel quòd pœnitens vigore litterarum majoris Pœnitentiarij elegit Confeſſarium habentem omnes conditiones præſcriptas, & hic acceptavit ſuam electionem, non poteſt amplius variare inconſulto majore Pœnitentiario *c. cùm inter canonicos 21. de elect.* Navarrus *lib. 2. conſil. 8. num. 1. de offic. deleg.* Commiſſio igitur majoris Pœnitentiarij ſequitur naturam fori conſcientiæ, quoad ſigillum, & ſecretum, non verò quoad libertetem variandi Confeſſarium.

50 Nihilominus contrarie ſententia videtur etiam probabilis, adeò ut non ſolùm poſt præſentationem litterarum factam Titio Confeſſario, verùm etiam poſtquam Titius pronunciaverit diſpenſationem eſſe ſubreptitiam; poſſit impetrans adire alium Confeſſarium, qui in ea ſit opinione, ut reſcriptum valeat, dummodo ſecundus Confeſſarius ſit vir doctus, prudens, & diſcretus, habeátque omnia requiſita, imò poteſt Titius, qui priùs fuerat electus re meliùs perſpectâ diſpenſationem illam exequi, mutatâ ſententiâ; licèt ſi ſemel diſpenſaverit, non poſſit amplius recantare palinodiã, eò quia diſpenſatio jam fuerit conſummata. Nititur hæc ſententia, quam docent Perez *de matrim. diſput. 41. ſect. 5. num. 7.* Sanchez *lib. 8. diſput. 27. num. 40.* Lezana *in ſum. quæſt. regul tom. 4. V. littera Apoſtolica. n. 19.* ubi ait, An verò ſi prædictæ litteræ aperiantur à non habente conditiones præſcriptas ſuo effectu fruſtrentur à nonnullis ambigitur: & pars negativa eſt verior, quia illæ conditiones ſolùm exiguntur pro executuro diſpenſationem; non pro aperituro litteras. Notat tamen Naldus *in ſum. V. littera. num. 8. peccare* Confeſſarium deſtitutum neceſſariis qualitatibus aperiendo litteras, eò quia ſummus Pœnitentiarius, vel Papa id tantùm committit Confeſſario habenti prædictas qualitates.

Ratio, quâ nititur hæc ſententia eſt, quia litteræ conceſſæ in foro conſcientiæ intelliguntur conformiter ad formam, & naturam confeſſionis ſacramentalis, in qua nullo jure conſtringitur pœnitens, quin poſſit variare ſi alius Confeſſarius æquè doctus, prudens, & diſcretus contrarium teneat. 51

Qui vellet huic ſententiæ adhærere, poſſet ad fundamentum prioris reſpondere, majorem Pœnitentiarium non limitare poteſtatem eligendi ita unum, ut ſi is nondum diſpenſationem fuerit executus, non poſſit impetrans illo omiſſo adire alium pro tali executione: limitatio, quę fit à majori Pœnitentiario eſt, ut Confeſſarius electus ſit unus ex approbatis ab Ordinario, & habeat præſcriptas qualitates. 52

Ad confirmationem reſpondetur, reſcriptum diplomatis non limitare ita unicam Confeſſarij electionem, ut ex aliquo impedimento occurrente non poſſit omiſſâ primâ electione alia fieri, unica enim electio cadit ſupra unicum Confeſſarium, adeò ut non ſint plures, qui ſimul exequantur, id enim videtur colligi ex natura fori conſcientiæ, pro quo illæ litteræ conceduntur. 53

Præterea tametſi reſcriptum concedat unicam ſolam Confeſſarij electionem. Id intelligendum eſt de electione cum ſuo effectu, hoc eſt cum executione diſpenſationis, ſeu de actu omnino conſummato, non verò de actu tantùm inchoato, ut rectè docet Suarez *tom. 4. in 3. p. de ſacrament. Pœnit. diſput. 27. ſect. 4. dub. 2. num. 7.* ubi ait, quòd ſi quis virtute Jubilæi, vel alterius privilegij concedentis ſemel eligi, Confeſſarium eligat, & is non abſolvat, vel cum eo non finiat confeſſionem, liberum ſit illi alium eligere: quia poteſtas ſemel eligendi intelligitur de actu conſummato, ut in caſu noſtro de electione, ad quam ſequatur executio diſpenſationis: quando verò ſit tantùm electio, & non executio, actus eſt tantùm inchoatus, non conſummatus. 54

Ad id, quod addebatur, juriſdictionem delegatam eſſe juriſdictionem delegantis, reſpondetur, id eſſe verum, ſed delegantem tantùm limitare ad unicam electionem conſummatam in ſuo effectu, non verò ad ſolam inchoatam. Ad aliud, quòd juriſdictio delegata non poſſit protogari de perſona ad perſonam, reſpondetur, id verum eſſe, ſi fiat ſine conſenſu delegantis: in caſu autem noſtro delegans non limitat ſuam juriſdictionem delegatam ad unum tantùm quoad actum inchoatum, ſed tantùm quoad conſummatum. 55

Ad ultimum reſpondetur, illa incommoda non ſequi, quia Confeſſarius debet ſemper talis eligi, qui ſit approbatus, habeátque præſcriptas conditiones. Præterea quia ſi liberum eſt impetranti eligere ſecunda vice confeſſarium indoctum, imprudentem, & indiſcretum, poſſet etiam talem prima vice eligere. 56

Quæritur quattodecimò, an Officialis Epiſcopi, 57

ſcopi, cui per reſcriptũ delegetur diſpenſatio exequenda ſuper impedimento matrimonij, poſſit eandem ſacultatem alteri ſubdelegare. Reſpondet Menochiue *conſ. 17. num. 6. & ſequent. vol. 1.* Epiſcopum, cui hæc diſpenſatio committetetur, non poſſe, eam ſno Vicario Generali ſobdelegare. Primò quia cauſæ matrimonialee ſolis Epiſcopis poſſunt delegari.

58 Secundò quia in diſpenſationibus matrimonialibus poſt cauſas allegstae relatas à parte, ſolet Pontifex injnngere Officiali, uc de earum veritate, ſe diligenter informet, & addic clauſulam *ſuper quo conſcientiam tuam oneramus* hæc antem verba denotant, electam eſſe induſtriam perſonæ, adeò nt ſicut induſtria eſt inſeparabilie à perſona, ita etiam hæc delegata poteſtee diſpenſandi, quæ propterea non poteſt alteti ſubdelegari *c. fin. §. ult. de effic. deleg.* Tum quia aliquando in iſtis diſpenſationibus matrimonij dicitur *diſcretioni tuæ, de qua in his ſpecialem in Domino fiduciam obtinemus*, ex quibus verbis ita videtnr Pontiſex confidere de Vicarij perſona, ut ejue elegerit induſtriam.

59 Hie tamen non obſtantibue putârim, quòd tametſi Vicarius, vel Officialis Epiſcopi non poſſit ſubdelegsre delegatam ſibi diſpenſationem ſuper impedimento matrimonij: ſeu licèt non poſſit ſubdelegare nudnm miniſterium exequendi diſpenſationcm, poſſit tamen ſubdelegare jurisdictionem quoad alioe actns, edeò ot poſſit receptionem teſtium, & informationem alteri committere. Ratio eſt, quia quando nudum miniſteriom unà cum aliqua jurisdictione à Principe commictitur; licèt non poſſit tunc nudum miniſterium ſubdelegari; bene tamen poteſt jutiedictio quoad alioe actue alteri ſubdelegati, ot docet Innocentius in *c. fin. in fin. de offic. deleg.* atqui in litteris, quæ expediuntur à majori Pœnitentiario in ordine ed diſpenſandum ſuper impedimento matrimonij committitur Officiali Epiſcopi jurisdictio veritatie precum examinandæ, & nudum miniſterium exequendi diſpenſationem conceſſam à Pontifice, ſi preces veritate nitantur: ergo licèt non poſſit tunc officialis ſubdelegare nudum miniſterium diſpenſationis exequendæ, ſibíque à Pontifice commiſſæ; poterit tamen ſubdelegare alios actus juriedictionis, ſeu receptionem teſtium, & informationem ſuper precibue, an veritate nitantur, ut docet Felinue *in d. c. fin. §. ult. V. quartò limita de offic. deleg.*

60 Ad fundamenta oppoſitæ ſententiæ reſpondetur ed primum ex ſtylo Curiæ, & praxi, apertè conſtare, cauſas matrimonialee committi etiam inferioribus Epiſcopo, & ejue Officialibue, idque conſtat ex reſcriptie diſpenſetionum in matrimonio, quæ paſſim à Pontifice mittuntur ad ipſoe Officiales Epiſcopi. Ad ſecundum petitum ex eo, quòd reſcriptie hiſce inſeratur clauſuls *ſuper quo conſcientiam tuam oneramus*, reſpondetur, quòd quando hæc clauſula non dirigitur ad perſonam nominatã, videtur potiùe poſita in vim monitionis, quàm formæ delegationie: proinde examen per talia verba à Pontifice commiſſum poterit ſubdelegari, ut probat Nevarrue *lib. 1. conſil. in prima edit. tit. de officio Vicarij conſ. 2. n. unic. in 2. tit. de effic. deleg. conſ. 6. n. unic.* Rurſue per talem clauſulam non cenſetur electa induſtria perſonæ, quando delegatio non fit perſonæ cognitæ, & determinatæ, ſed tantùm dignitati.

61 Hoc eſt diſcrimen inter diſpenſationem commiſſam induſtriæ perſonæ, & dignitati, qoia quando committitur induſtriæ perſonæ non tranſit in ſucceſſorem, cùm ad ipſum non tranſeat induſtria, quæ eſt inſeparabilis à perſona; qnando verò diſpenſatio committitur dignitati, quia hæc ſeparatur à perſona, & hâc defunctâ tranſit ad ſucceſſorem, ita etiam commiſſio diſpenſandi.

62 Quæritur quinto decimò, quænam ex pluribue diſpenſationibue impetratie ſuper eodem impedimento matrimonij ſit præferenda? Reſpondetur cum diſtinctione, ſi in poſteriore diſpenſatione mentio fiat de priore, tunc poſterior præfertur, & derogat priori *c. cæterum §. 1. de reſcript. c. inter monaſterium de re judic. c. coram de offic. deleg.* Quòd ſi duo reſcripta in eadem cauſa ad litee impetrentur, ut poſterius deroget priori, debet in illo mentio fieri non ſolùm de primo reſcripto, verùm etiam de omni notabili clauſula, nt quòd fuerit communi conſenſu impetratum *c. ex quæſtione de reſtit. ſpol. arbitrio Judicis*, & ibi Panormitanus *n. 4.* quia jura volunt de prioribue litterie feciendem eſſe mentionem ſpecialem *c. ex litteris de dolo, & cont. c. in noſtra de reſcript.* imò etiam de proceſſu inchoato *c. inter de re judic.*

63 Quòd ſi ad unem eandémque litem impetrentur diverſa reſcripta ad diverſoe Judicee, poſteriue etiam præfertur priori, dummodo fiat in illo mentio prioris, alioquin prius eſt velidum, & poſterius ſubreptitium, & ſine ulla roborie firmitate *c. cæterum de reſcript.* Limitatur tamen, ſi primum non fuerit impetratũ communi conſenſu pertium, quia tunc non valet ſecnndum impetratum per alteram partem, vel niſi priue ſit generale, & poſterius ſpeciale, quia tunc ſpeciale poſteriue derogat priori generali quantum ad ea, quæ in ſpeciali ſpecialiter, & contraria contentis in generali exprimontur, vel in generali non exprimuntur, licèt prioris mentionem non faciat *c. 1. & c. paſtoralis §. quoniam de reſcript.* Quinimmo id etiam procedit, quando ſpeciale fuit priùs impetratum, quia generi per ſpeciem derogatur *c. generi de regul. jur. in 6.* non enim generalis diſpoſitio, quæ ſeqnitur refertur ad ſpecialem præcedentem *l. ſanctio legum. ff. de pœn.* Sin verò utrumque reſcriptum ſit genetale, tunc attenditur, quod eſt magis ſpeciale.

64 Cæterum quòd ſecundum reſcriptnm, in quo non fit mentio de priore, dicatur ſubreptitium, id debet intelligi ex ſuppoſitione, quòd pers contratia opponat *c. plerumque de reſcript.* ubi dicnntur ſecundæ litteræ valere poſt ennum, quando adverſarius primi reſcripti non fuit illo uſus, quia inde ſequitur ab initio non fuiſſe irritae. Hæc tamen procedunt de reſcriptis, in quibus agitur de conceſſione facta per

viam

viam ſimplicis gratiæ, ſed non per viam com-
miſſionis ſignatæ à Papa pro confirmatione con-
cordiæ ſuper bonis eccleſiaſticis in forma ſolita,
ſi in evidentem contra eam opponi poteſt de
tali ſubreptione; quia in his conceſſionibus,
quod unicè movet Pontificem ad concedendum
eſt evidens eccleſiæ utilitas, tanquam cauſa fi-
nalis, & nulla alia attenditur ſubreptio, ſi evi-
dens utilitas eccleſiæ probetur, ut in terminis
decidit Rota coram Seraphino *deciſ. 443. n. 2.*
& notat Genuenſis *in prax. Archiepiſc. Neapol.
c. 90. num. 5.*

65 Quæritur ſexto decimò, an diſpenſatus cir-
ca aliquod impedimentum criminis, ſi poſtea in-
cidat in aliud ſimile crimen, teneatur mentio-
nem facere de priore diſpenſatione? Reſponde-
tur affirmativè, adeò ut ſi Titius circa idem cri-
men occiſionis uxoris, & adulterij cum animo
ducendi adulteram, ſemel diſpenſationem obti-
nuerit, ut eam ducat, & iterum incidat in aliud ſi-
mile crimen, & petat ſecundam diſpenſationem
hæc nullius ſit valoris, niſi in ea mentio fiat
prioris, & ratio deſumitur ex eo, quia Pontifex
nõ cenſetur bis velle remittere, & diſpenſare ſu-
per eodem impedimento orto ex eodem crimi-
ne *l. 3 C. de Epiſcopal. audient.* ibi: *remiſſio-
nem veniæ crimina niſi ſemel commiſſa non habe-
ant*, ex quo textu liquet, intentionem legiſla-
toris non eſſe remittere bis idem genus peccati;
proinde nec diſpenſare ſuper eodem impedi-
mento orto ex eodem delicto.

66 Quòd ſi eſſet aliud genus criminis à contra-
rio ſenſu infertur, valituram ſecundam diſpenſa-
tionem impetratam ob ſecundum impedimen-
tum, tametſi in ſecunda non fiat mentio primæ
jam obtentæ ex alio crimine, quia lex tantùm
irritat ſecundam diſpenſationem ſuper impedi-
mento orto ex eodem crimine, ſi in ſecunda
non fiat mentio primæ, ut docent Covarruvias
lib. variar. q. 20. num. 3. ubi ait: peccata tunc
eſſe diverſa, & unius remiſſionem non obeſſe
remiſſioni alterius, & ita docet Guttierez *quaſt.
canon. lib. 2. c. 15. n. 89.* & Ochagavia *de ſacra-
ment. matrim. diſpenſ tract. 1. q. 9. num. 17.* ubi
etiam aſſerit, quòd ſi prior diſpenſatio fuit nul-
la, non ſit neceſſaria in ſecunda illius mentio,
ſive prima conceſſa ſit cum limitatione, & ſe-
cunda illimitatè, ſive utraque ſit conceſſa abſo-
lutè, & ita ſentit uterque Molina Juriſta *lib. 4.
de primogen. c. 3. n. 32.* Molina *tom. 3. de juſtit.
diſput. 656. num. 2.* quia mentio in ſecunda di-
ſpenſatione prioris, quæ fuit nulla, non eſt
neceſſaria ex diſpoſitione ullius juris, nec eſt
neceſſaria ex natura rei, quia eo ipſo, quòd
prior diſpenſatio fuit nullius valoris, perinde ſe
habet, ac ſi nunquam fuiſſet, proinde ac ſi non
fuiſſet conceſſa; quod autem non eſt, neque
prodeſſe poteſt, nec obeſſe: proinde tacere pri-
mam diſpenſationem nullam in petitione ſe-
cundæ, non poteſt obeſſe ſecundæ diſpenſationi
concedendæ.

67 Quæritur decimò ſeptimò, an ſi Titius in-
digens diſpenſatione in certo caſu, nolit eum
manifeſtare ſuperiori, eo quia timeat, ne ſit di-
ſpenſaturus, & de excluſiva, proinde obtineat ab
eodem facultatem, ut alius ſecum diſpenſet non
exprimendo Superiori qualis ſit caſus; valida
ſit diſpenſatio commiſſa alteri? Reſpondetur
cum diſtinctione, vel enim Titius cognoſcit
Prælatum revera eſſe in contraria voluntate ha-
bituali, & id conjicit ex eo, quia in ſimilibus
caſibus nunquam diſpenſaverit: vel etiam quòd
Titius putet, non poſſe Superiorem diſpenſare
in tali caſu, vel nolle, licèt poſſit, & tunc im-
petratio eſt contra intentionem concedentis,
proinde diſpenſatio nullum ſortitur valorem
ob defectum intentionis in concedente talem
diſpenſationem: quia ſicut in generali conceſ-
ſione non veniunt intelligenda, quæ quis veri-
ſimiliter non eſſet in ſpecie conceſſurus *reg. in
general. de regul. jur. in 6.* ita neque in illa in-
determinata conceſſione comprehenditur ca-
ſus, qui habituali concedentis voluntati adver-
ſatur: ſiquidem ſuperior habuit antea animum
nunquam in tali caſu diſpenſandi, quia fortè
credebat ſe in tali caſu non poſſe diſpenſare, &
id fortâſſis aliquando ore protulit, & tunc impe-
tratio generaliter facta eſt nulla, quia ut dixi
in generali conceſſione non veniunt, quæ quis
non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus, ſi
ſpecialiter rogaretur. Vel non adeſt hæc ha-
bitualis voluntas, nec opinio contraria, ſed tan-
tùm creditur fore, ut à conceſſione aliqualiter
retardetur, vel fortâſſis nolit diſpenſationem
concedere, eò quia minutiſſima ſpectet, & ſcru-
pulis agitetur; & tunc valida eſt impetratio,
quia abſolutè Prælatus conceſſit, & ex nulla
actuali, vel habituali voluntate rationabili in
contrarium, poteſt conjici, quòd illam non
concederet.

Sin verò petatur, quid per voluntatem ha- 68
bitualem hìc intelligatur. Reſpondetur, no-
mine habitualis voluntatis intelligi præceden-
tem voluntatem formalem, ſive generalem,
non revocatam, & quæ voluntas virtualis di-
citur, quia hæc actualis, & formalis voluntas,
quamvis ampliùs non perſeveret quoad actum,
manet tamen quoad habitum, donec revoce-
tur, quia talis actus voluntatis tamdiu morali-
ter cenſetur manere, quamdiu non mutatur vo-
luntas.

Quæritur decimo octavò, an diſpenſatio in 69
voto caſtitatis in ordine ad matrimonium in-
cundum intelligatur de ſola prima vice, adeò
ut ſi diſpenſatus matrimonium contrahat, poſ-
ſit mortua prima uxore ex vi hujus diſpenſatio-
nis tranſire ad ſecundas nuptias, vel tertias, vel
ſit illi neceſſaria alia diſpenſatio, eò quia prima
fuerit conceſſa pro unica vice tantùm? Reſpon-
detur, diſpenſationem in votis caſtitatis, reli-
gionis, & non nubendi poſſe eſſe vel totalem,
& tunc contingit, quando abſolutè, & ſine
ulla limitatione conceditur: vel partialem,
quando tantùm conceditur quoad actum deter-
minatum, vel reſpectu perſonæ determinatæ
tantùm, & per hoc differt diſpenſatio totalis
à partiali, quia illa eſt integra, non iſta; adeò
ut ſi diſpenſatus tantùm partialiter fornicetur,
reus ſit voti caſtitatis violati, eò quia talis di-
ſpenſatio ſit tantùm ad ducendam uxorem ſim-
pliciter, non verò quoad alia, adeò ut, ſi poſt-
quam diſpenſatus uxorem duxerit, fornicetur
adhuc

adhuc ſit reus voti caſtitatis violati, eò quia hoc adhuc vigeat. Si igitur diſpenſatio ſit abſoluta, & totalis in voto Caſtitatis, Religionis, aut non nubendi, tunc putârim probabilius, toties licere diſpenſato matrimonium inire, quoties mortua una uxore poteſt aliam ducere, eò quia diſpenſatio abſoluta eſt voti relaxatio, ſeu totalis ejus ablatio: atqui ſublato totaliter voto, non ſupereſt quod impediat tranſitum ad ſecundas, vel tertias nuptias prioribus ſolutis, quia quod eſt totaliter ablatum, perinde ſe habet, ac ſi non fuiſſet: quod autem non eſt, nequit impedimentum injicere, quia nequit operari, nec ullum præſtare effectum. Tum quia quoties diſpenſans vult reſtringere diſpenſationem ad primum tantùm matrimonium, id expreſsè exprimit, unde quando nulla adjicitur clauſula limitativa ad primum, ſed diſpenſatio eſt abſoluta, & totalis, mens diſpenſantis non eſt eam reſtringere.

70 Id tamen limitatur, niſi cauſa diſpenſandi omnino ceſſaverit, quia ſi non ampliùs habeatur talis cauſa, non eſt licitum ad ulteriores nuptias tranſire, quia ſicut diſpenſatio fuit effectus talis cauſæ exiſtentis, ideò ſi hæc omnino ceſſaverit, ſicut non datur effectus ſine cauſa, ita nec diſpenſatio, & tunc reviviſcit prioris voti obligatio, non quia diſpenſatio reſtricta fuerit ad primum actum, ſed quia omnis diſpenſatio intelligitur conceſſa dependenter à duratione ſuæ cauſæ finalis, quoad actus non conſummatos diviſibiles, & quia ſecundum matrimonium eſt diſtinctum, & ſeparabile à primo, ideo ſi poſt primum, ceſſet cauſa diſpenſandi, non poteſt ſecundum contrahi, quia cauſa, cur votum totaliter ceſſet, non eſt ſola voluntas diſpenſantis, ſed ſimul cum cauſa juſta finali, quia diſpenſans nonniſi ex juſta cauſa finali movetur ad diſpenſandum, & ſicut hâc non exiſtente non diſpenſaret, ita eadem ceſſante poſt primum matrimonium non eſt licitus tranſitus ad ulteriores nuptias.

71 Sin verò diſpenſatio à voto caſtitatis ſit tantùm partialis putârim probabilius, extingui tunc illam diſpenſationem per primum actum, & deſumitur ex *c. 1. § ille verò de filiis Presbyt. in 6.* ubi declaratur: illegitimum, cum quo fuit diſpenſatum ad beneficium, nonniſi unicum poſſe obtinere, & etiam aſſignatur ratio: quia diſpenſatio eſt ſtricti juris, proinde ſtrictè, non laxè interpretanda ad unicum tantùm actum, non ad plures.

72 Omnis enim diſpenſatio tanquam exorbitans, & odioſa non eſt niſi ad primum actum ſubſequentem, & eo impleto extinguitur. Tum quia ex *l. boves § hoc ſermone ff. de V. S.* deciditur, quòd ſermo ſimpliciter prolatus intelligatur de prima vice tantùm, & ita ſentit Rebuffus in *prax. benefic. tit. de diſpenſat. ſuper defectu natalium n. 83.* quia diſpenſatio, cùm ſit læſiva juris eſt odioſa, proinde per ſolum priorem actum ſuum conſequitur effectum totalem, quia cùm ſit ſtrictæ interpretationis non poteſt ampliari ad alios actus: neque tunc diſpenſatio eſt abſoluta, & totalis, ſed tantùm partialis quoad primum matrimonium ineundum, quia poſt primum matrimonium manet eadem obligatio voti, & id etiam procedit, tametſi verba non ſint ita expreſſa; quia cùm diſpenſatio ſit odioſa utpote læſiva juris communis ex natura ſua exigit limitari: unde niſi per verba expreſsè amplietur, ſemper ex ſe intelligitur reſtricta ad primum actum. Hinc ſi vovens diſpenſationem à voto conſequatur, & poſtea iterum emittat votum, non poteſt Commiſſarius, qui prima vice cum ipſo diſpenſavit, iterum diſpenſare.

Quæritur decimo nonò, an, ſi Epiſcopus diſpenſet cum ſuo ſubdito in voto caſtitatis in ordine ad contrahendum matrimonium poſſit diſpenſatus etiam extra Diœceſin ſui Epiſcopi matrimonium inire ſine tranſgreſſione voti? 73
Plures negant, & nituntur, quia legitimatio totalis facta à Pontifice non extenditur quoad bona temporalia, nec vim habet extra loca ſubjecta temporali jurisdictioni Pontificis, eò quia temporalis jurisdictio Papæ requiſita ad talem legitimationem, non ſe extendit ultra ſtatum eccleſiaſticum: proinde etiam à pari, quia poteſtas Epiſcopi non excedit limites ſuæ Diœceſis ejus diſpenſatio non ultra extenditur. Tum quia diſpenſatio Epiſcopi ad plura beneficia quando ad id diſpenſare poteſt, non prodeſt ultra ejus diœceſin, ſed pertinet diſpenſatio ad illum Epiſcopum, in cujus Diœceſi eſt beneficium, ut docent Rebuffus in *in c. extirpandæ §. qui verò art. 5. notab. 20 de præbend.* Caſſaneus *in conſuet. Burgund. rub. 9. n. 13.*

Putârim tamen in hac quæſtione procedendum cum diſtinctione, quia vel impedimentum oritur ex parte perſonæ, cum qua diſpenſatur: vel ex parte rei, in qua diſpenſatur: priori modo diſpenſatio afficit perſonam, quam propterea ſequitur tranſeuntem ad alienas Diœceſes: poſteriori autem modo, quia diſpenſatio afficit rem, in qua diſpenſatur, arctatur territorio diſpenſantis, & ratio diſcriminis petitur etiam ex eo, quia in priori caſu tollitur incapacitas perſonæ, quæ cum nullo affecta impedimento maneat, nil obſtat, quin ubicunque ſit liber ad contrahendum: in poſteriori verò caſu, quia res eſt affixa uni loco, non poteſt diſpenſatio extra talem locum prodeſſe: ſi enim beneficium, in quo diſpenſatur ſit in una Diœceſi, non poteſt diſpenſatio extendi ad beneficium exiſtens in aliena Diœceſi, niſi fortâſſis diſpenſatio ſit generica ad quodlibet beneficium vacans in quacunque Diœceſi intra aliquam Provinciam. Hinc ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, reſpondetur, eſſe diſcrimen de legitimatione facta à Pontifice in ordine ad bona temporalia, quæ non ſe extendit extra ſtatum eccleſiaſticum, quia talis diſpenſatio fieret cum damno tertij; non ita quando diſpenſat Epiſcopus cum ſuo ſubdito, & impedimentum oritur ex perſona, ut rectè notat Bolognetus *l. fin. n. 36. ff. de juriſdic. omn. Judic.* Ad aliud, quod addebatur de beneficio reſpondetur, tunc impedimentum, non oriri ex ſola perſona, ſed etiam ex re ipſa, ſeu beneficio, quod cùm non ſit in Diœ- 74

ceſi

teſi diſpenſantis, ad illud diſpenſatio non axtenditur.

75 Quæritur vigeſimò, an valida ſit diſpenſatio, ſi fœmina recuſavit legatum ad eum finem, ut diſpenſationem nubendi cum conſanguineo obtineat titulo paupertatis. Intardum in Curia Romana diſpenſationes expediuntur in forma pauperum, & nonniſi pro ſolis pauperibus, & tunc in ipſis litteris diſpanſationis expreſsè ponitur clauſula: *qui pauperes, & miſerabiles exiſtunt, & ex labore, & induſtriâ ſuâ tantùm vivunt:* & ut notat Pyrrhus Corradus *lib. 8. c. 5. num.* 3. ad implendam hanc diſpenſationem requiritur paupertas, & miſerabilitas utriusque, Oratoris ſcilicet, & Oratricis, quinimò debet hæc qualitas cùm ſit extrinſeca probari; non enim in Curia Romana admittitur ſola Oratorum aſſertio, ſed ſolet in his proferri teſtimonium Parochi, vel alterius ſide digni. Imò ex hodierno ſtylo non ſufficit paupertas, & miſerabilitas Oratorum tempore ſupplicationis, ſed probari debet adeſſe tunc quando littare diſpenſationis à Commiſſario Apoſtolico examinantor, & executioni mandantur, ut obſervat Corradus *loc. cit. num.* 36. Solent autem hæ diſpenſationes expadiri ob prævium inceſtum, vel ejus vehementem ſuſpicionem; ne ob copulam jam inter eos quovis modo ſecutam, aut ortam illius ſuſpicionem, contingat eos cum animarum jactura, & com gravi ſcandalo in ſimili copula, vel ejus ſuſpicione perſeverare: proinde injungitur Conſeſſario, ut Oratores ab invicem ſeparet, ſiva agatur da matrimonio jam contracto, ſive de contrahendo: quinimò in hac ſpecie diſpenſationis ſingulare eſt ex declaratione Pauli V, ut ſi durante hac indicta ſeparatione, vel anta obtentum decretum diſpenſationis Oratoras ſe rurſus carnaliter cognoverint, ſit de novo recurrendum ad ſadem Apoſtolicam pro litteris *perinde valere*, ut notat Pyrrhus Corradus *lib. 8. c. 5. n.* 58. ubi fusè da hiſce litteris diſeurrit.

76 Difficultas igitur eſt, an diſpenſatio impetrata à fœmina ſub titulo paupartatis ſit valida, ſi illa ad hunc finem recuſavit legatum. Vidatur dicendum, talam diſpenſationem eſſe fraudibus impetratam, proinde non mereri ſœminam, quæ legatum repudiavit, ut ſecum à Pontifice diſpenſetur: alioquin ſimilibus fraudibus aperiretur via ad ſæpius contrahendũ matrimonium cum conſanguineis, quod à jure canonico omnino prohibitum eſt: quapropter niſi modus paupertatis explicetur Pontifici, hoc eſt, quòd ſœmina repudiaverit tale legatum, ut titulo paupertatis poſſet obtinera diſpenſationem, hæc non ſortitur ſuum valorem.

77 Putârim procedendum cum diſtinctione, vel fœmina renuntiat tali legato in ſavoram altarius, & tunc quia manifeſtum eſt illud jam acquiſiviſſe, ac ſuiſſe effectam divitem, renuntiatio ſi fiat poſtea ad eum finem, ut poſſit diſpenſationem obtinere eſt doloſa, & non prodeſt in ordine ad diſpenſationem obtinendam titulo paupertatis: quia hoc eſt velle paupertatem non ad alium finem, quàm ad impetrandam diſpenſationem, ut poſſit nubere cum conſanguineo, quod jura prohibent; tum quia diſpenſatio non conceditur niſi ex cauſa juſta, & cui non poſſit aliter occurri: atqui paupertati, quæ eſt cauſa finalis hujus diſpanſationis, potuiſſet fœmina facilè occurrera acceptando ſibi exhibitum legatum, quod cùm recuſaverit ad eum unicè finem, ut titulo paupartatis poſſet nubere conſanguineo, talis renuntiatio fuit doloſè ſacta, & in fraudem legis.

Tum quia ſi legatum conſiſtat in ſpecie transſertur dominium in ſœminam legatariam à die mortis teſtatoris non axpectata hæreditatis aditione *l. Aditio. ff. de furto* unde cum fœmina hæc jam ſuerit effecta Domina legati ceſſat paupertas, proinde etiam diſpenſatio, cujus finalis cauſa fuit paupartas. 78

Poſſet tamen in contrarium objici, quia licita eſt bonorum renuntiatio, ut renuntians admittatur ad collegium à Fundatora ſolis pauperibus deſtinatum, ut docet Navarrus in *ſum. c. 18. n. 108.* & tamen id cedit in detrimentum verorum pauperum, pro quibus ſuit à Fundatore collegium illud inſtitutum: ergo tametſi ſœmina renuntiavarit legato ad eum finem, ut titulo paupertatis poſſet conſanguineo nubere, diſpenſatio eſt valida. Imò à ſortiori, cum talis diſpenſatio in nullius damnum vergat. 79

Sed contra quia eſt diſcrimen de renuntiatione ad eum finem, ut quis admittatur in collegium, quia talis finis eſt optimus, & non eſt contra legem, ſed juxta illam, quia in collegio majori ſtudio, & diligentia vacatur litteris, & aducatio eſt longè melior: ſecus quando fœmina renuntiat legato, ut titulo paupertatis obtineat diſpenſationem, & nubat conſanguineo, finis non eſt juxta legem, ſed contra legem prohibentem matrimonium contrahi cum conſanguineis, proinde cùm ceſſet finis ſtudioſi, & ranuntiatio fiat animo ſe eximendi à lege contra mentem ſacrorum canonum. Putârim, talem diſpenſationem eſſe invalidam, & ſubreptitiam, niſi modus paupertatis, & renuntiatio facta explicetur Pontifici. 80

Quæritur vigeſimo primò, an diſpenſatio ſuum poſſit effectum ſortiri, & operari, antequam innoteſcat ei, cum quo diſpenſatur. Cùm anim diſpenſatio ſit quædam gratia à ſuperiore ſacta poteſt procul dubio obtineri à ſuperiora multo tempora antequam innoteſcat impetranti, & ab illo acceptetur, ideo quæritur, an incipiat ſuum effectum oparari ſtatim ac à ſuperiore conceditur, an varò poſtquam incapit innoteſcere ei, cum quo eſt diſpenſatum? Reſpondetur, diſpenſationem per ſe non operari ſuum effectum, niſi poſtquam innotuerit impetranti, fueritque ab ipſo acceptata. Moveor aa ratione, quia diſpenſatio per ſe eſt relaxatio à lege adhuc vigente, & obligante, proinde ut poſſit licitè ſuum operari effectum, neceſſe eſt, ut innoteſcat ei, cum quo diſpenſatur, quia quamdiu diſpenſatio illi non innoteſcit, non eſt ei licitum contra legem agere, ergo ante notitiam diſpenſationis, non poteſt diſpenſatio ſuum operari effectum: quia affectus diſpenſationis 81

tionis eſt uſus licitus contre legem habentem vim obligendi, & antequam diſpenſatio innoteſcat ei, cum quo diſpenſetur, ejus uſus non eſt licitus contra legem habentem vim obligandi, proinde non poteſt ante talem notitiam diſpenſatio ſuum effectum in diſpenſando operari. Tum quie non eſt præſumendum de ſuperiore, quòd velic ſubditum eximere eb obligatione legis, niſi tunc quando tuta conſcientia, & abſque peccato poteſt contra illam agere, & quia non poteſt tuta conſcientia, & ſine peccaco agere contrs legem niſi poſt noticiam diſpenſationis; ſiquidem ante hanc notitiam lex obligst in cnnſcientia; ideo non poceſt is, cui diſpenſatio non innoteſcit, licitè uti diſpenſatione, quia tunc ageret contra legem.

82 Quæritur vigeſimo ſecundò, sn diſpenſstio ſemel conceſſa poſſit revocari, & per revocacionem extingui? Reſpondetur, diſpenſationem omninn gratis à Principe conceſſam pnſſe abſque cauls ab eo, vel ejus ſucceſſnre revocari, ut notat Felinns in *c. novit. n. 8. & ſequent. de judic.* & ratio eſt in promptu, quia talis diſpenſstio ſicut dependet à mera voluntate concedentis, ica poteſt ab eodem prout ipſi magis plscuerit, revocari; niſi fortâſſis per tslem diſpenſationem ſit aliquid acquiſitum de jure gentium, ſeu dnminium slicujus rei; quia tunc cùm jus ſit quæſitum non poteſt ſine nnve juſta cauſa revocari, ut notat Felinus in *d. c. novit. n. 8.* Quòd ſi diſpenſatio transeat in contractum, non poteſt ampliùs revocari niſi ex juſta aliqna cauſa, ut ſi ſuperior recepto precio diſpenſationem conceſſerit, vel ob ſibi præſtita obſequia, vel impoſterum exhibenda: quia Princeps obligatur ſuo contractu, vi cnjus jus eſt plenè tertio acqniſitum: juri eutem ecquiſito tertio non poteſt ſine legitima cauſa derogari, uc notat Jaſon *l. Barbarius num. 34. § de offic. Prator.* Cuccus *lib. 1. inſtit major. tit. 6. num. 1*m. Felinus *d. c. novit. n 8. de judic.* quin imò hæc publica csuſa talis eſſe debet, ut reſpiciat publicam utilitetem.

83 Hinc non poteſt Princeps abſqne juſta cauſa revocare privilegium alicui conceſſum in remunerationem meritorum, ut ſi Princeps dedit ſuo Miniſtro caſtrum aliquod in remunerationem ſervitiorum, quia tunc nnn omnino gratis, ſed per modum cnntrsctus cenſetur Princeps dare ſubdito csſtrum illud: imò nec etiam privilegium conceſſum nnn ſubdito, & ab eo acceptum poteſt ſine juſta cauſa à Principe revocari, quia videtur etiam id trenſire in contractum, uc notat Felinus in *d. c. novit num. 10.* Id tamen limitatur, niſi Princeps ſusm jurisdictionem conceſſerit, quia tunc poteſt etiam ſine cauſa eam revocare, ſiquidem in conceſſione ſemper intelligitur excepta euthoritas ſuperioris, ut notat Baldus *l. qui ſe patris num. 24. C. de bono poſſeſſ. unde liberi.* Hinc docet Suarez in *3. p. tom. 4. diſp. 26. ſect. 3. num. 3.* poſſe ſuperiorem pro ſuo arbitrio abſque alia cauſa revocare non ſolùm validè, ſed etiam licitè per ſe loquendo ſscultatem, qusm delegavit inferiori, quia tunc utitnr jure ſuo, Subdit tamen Suarez, ſuperiorem delegantis non poſſe abſque canſa eam revocare, ſi injuria irrogeretur ipſi deleganti, privando eum ſine cauſe jure delegandi, quod ex ſua jnrisdictione ordinaria obtinet. Cæterum quando Princeps ex juſta cauſa revocat privilegium, qnnd in contractum transivit, tenetur recompenſare per æquivalene, ut nncst Bolognetns *conſ. 3. n. 16.*

Quæritur vigeſimo tertiò, qnomodo in ſecundo gradu conſanguinitatis diſpenſetur à Pontifice. Difficultas oritur ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. de matrim. c. 5.* ubi ſtatuit, ut in ſecundo gradu nunquam diſpenſetnr, niſi incer magnos Principes, & ob pnblicam cauſam, adeò ut duo requirantur. Primò ut diſpenſatio hæc nonniſi inter magnos Principes fiat. Secundò, ut concurrat pnblica aliqua cauſa; adeò ut non ſufficiat ſola caula, ſed ſimul quæ ſit publica. Nulla in Concilio fit mentio de primo gradu, qnia in hoc nnnquam diſpenſatur, qnia matrimonium prohibetur non jure eccleſiaſtico, ſed naturali ob reverentiam, quam debent filij psrentibus; quamvis non deſint, qui putent, id factum fuiſſe in primo gradu lineæ collateralis: hinc Pius V. declaravit, eſſe ſuæ intentionis, ut in primo gradu etiam lineæ collateralis non diſpenſetur: qui verò ſint intelligendi pro magnis Principibus, non conveniunt Doctores, Gattierea *tract de matrim. c. 128. num. 4.* cenſet, per magnos Principes ſignificari ſolos Dominos titulares, non temen ita ſtrictè, ut iſti cenſeentur Regibus plenè æqnales. 84

Ochagavia *de ſacrament. tract. 4. de matrim. diſpenſ. q. 9. num. 6.* cenſec, Concilium per tale decretum, ne in ſecundo gradu diſpenſetur, niſi inter magnos Principes, & ob publicam cauſam, tentùm ſtatuere, quod melins eſt; non verò adſtringere Pontifices, qni plerúmque diſpenſant etiam cum perſonis, quæ non ſunt magni Principes, idque ob privatnm eerundem bonum, quod indirectè attinet ad bonum commune: & ait, primam cauſam diſpenſandi eſſe quòd inter eos conſsnguineos ſit matrimonium initum cum ignnrantia rigoris prohibitionis Concilij Tridentini: ſecundam, ut proles ſic ſuſcepta: tertiam, ut matrimonium ſit jam diu contractum: quertam, ſcandalum, quod ex ſeparatinne conjugum oriretur: qnintam ſi puella pauper ſit, & patruus velit eam ducere, & honeſtè dotare, 85

Layman verò *in Theol. Moral. lib. 5. Tractat. 10. p. 4. c. 6. n. 6.* docec, poſſe ſummum Pontificem in omnibus gredibus conſanguinitatis lineæ transverſæ excepto primo gradn diſpenſare, imò & ſolere, quamvis Tridentina Synodus *ſeſſ. 24. c. 5. de refor. matrim.* velit, nt in ſecundo gradu nunquam diſpenſetur, niſi Inter magnos Principes, & ob pnblicam cauſam, qnintmò Sanchea *lib. 8. diſp. 19. n. 3.* per magnos Principes intelligit etiam Megnetes, ſeu Nobiles, qui ſint in aliquo potentatu, ſeu Baronia, adeò ut Pontifices temperenc rignrem juris exercitio benignitetis. 86

Quærirur vigeſimo quartò, an diſpenſatio inter conſanguineos, vel affines ſit ſnbreptitia 87

non

non factâ mentione copulæ ? Videtur reſpondendum eſſe ſubreptitiam, eò quia copula erat explicanda. Primò quia id procedit ex ſtylo Curiæ Romanæ, qui eſt ad unguem obſervandus, quia declarat mentem Pontificis : quod verò ſtylus Curiæ Romanæ exigat hanc mentionem copulæ liquet, quia quando impetratur diſpenſatio, niſi hæc copula inſeratur, diſpenſatio declaratur nulla ; exigit autem ſtylus Curiæ hanc mentionem copulæ, ut ſaltem timore manifeſtandæ copulæ homines arceantur à copula inceſtuoſa. Quinimò conſuetudo Pontificis id etiam exigit, quia manifeſtato inceſtu, non ſolet Pontifex diſpenſare abſolutè in gradibus affinitatis, & conſanguinitatis, ſed tantùm cum quibuſdam conditionibus, & limitationibus exigendo majorem quantitatem pecuniæ, vel imponendo aliquam pœnam, vel gravamen aliquod, ut nimirum ſi alter conjux decedat, ſuperſtes non poſſit ad aliud matrimonium tranſire, ex quibus liquet, mentionem copulæ eſſe omnino faciendam.

88 Secundò quia pro hac ſententia, quam defendunt Guttierez *quæſt. canonic. lib. 2. c 15. n. 133.* Petrus Ledeſma *de matrim. q. 56. art. ult. dub. 2. diffic. 2.* & alij, ſolet adſerri declaratio Congregationis Cardinalium Concilij, in qua dicitur, diſpenſationem cenſeri ſubreptitiam, ſi inter conſanguineos, vel affinea, vel ſpirituali cognatione conjunctos carnalis copula præceſſit, cujus mentionem in ſupplicatione non fecerint.

89 Tertiò, quia inceſtus cum propria conſanguinea eſt impedimentum, proinde exprimendum, & hanc ſententiam docent Gloſſa in *c. de inceſtis 35. q. 3* Gloſſa final. in *c. ſi quis viduam 23. q. 7.* Oſtienſis in *c. 1. de eo qui cognovit conſanguineam uxoris*, Gravetta in *conſ. 296. col. 4.* Jaſon in *l. 1. n. 2. C. ſi contra jus, vel util. public.* Decius *conſ. 541.*

90 Nihilominus quamvis hæc ſententia probabilior ſit, ac tutior, non tamen deſunt, qui putent, non eſſe neceſſariam mentionem copulæ, ita enim ſentiunt Tannerus *tom 4. diſput. 8 q. 4. dub. 9. n. 160.* Joannes Præpoſitus in *3. p. D. Thomæ q. 8. de diſpenſat. matrim.* Gaſpar Hurtadus *de matrim. diſp. 26 diffic. 5. n. 22.* Ochagavia *tract. 4. de ſacrament diſpenſ. q. 11. num. 4.* Perez *de matrim. diſput. 46. ſect. 6. per tot.* & nititur hæc ſententia, quia inceſtus non eſt impedimentum, quod ratione ſui indigeat diſpenſatione, neque jure præcipitur exprimi ; ſiquidem non præcipitur jure ſcripto, ut patet, neque jure introducto, nec conſuetudine, nec ſtylo Curiæ, cùm non ſemper exprimatur ex conſilio Doctorum, tametſi aliquando ex conſilio aliorum exprimatur ; & quando exprimitur, non eſt cauſa motiva negandi diſpenſationem conſanguinitatis, aut affinitatis : tametſi cauſa ſit ad concedendam diſpenſationem cum aliquibus additamentis, non tamen pertinet ad cauſam motivam, quia illa non adduntur pro diſpenſatione conſanguinitatis, aut affinitatis, ſed in pœnam expreſsæ copulæ. Rurſus dicunt, Congregationem Cardinalium, quæ ſolet in contrarium adduci, fuiſſe ſecutam partem probabilem, & tutiorem. Verùm ex eo quòd ſacra congregatio ſecuta eſt priorem ſententiam ut tutiorem, eidem adhærendum puto.

Quæritur vigeſimo quintò, an in obtinenda diſpenſatione ſit neceſſariò exprimenda non ſolùm copula inceſtuoſa, ſed etiam ſpes faciliùs eam impetrandi, ſi habita ſit cum tali ſpe, vel cum tractatu matrimonij, vel cum conſcientia, adeo ut tunc non ſufficiat exprimere copulam, ſed etiam explicandus ſit animus, vel tractatus, quem contrahentes habuerunt ante expeditam diſpenſationem ? Reſpondent aliqui, olim tempore Pontificatûs Pij V. fuiſſe neceſſe explicare hunc animum obtinendi faciliùs diſpenſationem, eò quia Pius V. declaraverit ſuam intentionem eſſe non diſpenſandi in hoc caſu. Hodie verò dicunt, non eſſe neceſſe explicare hanc ſpem faciliùs impetrandi diſpenſationem ; eò quia nullibi id ſtatuatur : dicunt enim Tridentinum *ſeſſ. 24. de matrim. c. 25.* ſolùm loqui, quando hæc intentio cum matrimonio intervenit, & ita ſentiunt Navarrus *lib. 4. de conſang. conſ. 5. num. 5.* Petrus Ledeſma *de matrim. q. 56. art. ult. dub. 2. difficult. 3. poſt 3. concluſ.* Henriquez *lib. 12. de matrim. c. 8. num. 8.* 91

Communior tamen, & vera ſententia eſt, etiam hodie eſſe explicandam hanc intentionem faciliùs impetrandi diſpenſationem, ſi copula inceſtuoſa habita ſit ſpe illius faciliùs impetrandæ. Ratio ex eo petitur, quia copula inceſtuoſa habita, ſpe faciliùs obtinendi diſpenſationem, tantùm abeſt, ut ſit cauſa facilioris diſpenſationis, ut potiùs eam reddat difficiliorem, & retrahat Pontificem ab ea concedenda propter dolum, & fraudem : ſiquidem æquipollenter exprimitur falſum, quia ſi reticeatur ſpes faciliùs impetrandi diſpenſationem, exprimitur copula inceſtuoſa, ut ex ſola fragilitate commiſſa, quod eſt falſum ; quia intentum fuit obtinere faciliùs mediante copula inceſtuoſa diſpenſationem, unde quando reticetur ſpes, exprimitur copula, ut cauſa impetrandi diſpenſationem, & tacitè exprimitur commiſſa ex ſola fragilitate, quod eſt falſum, cùm commiſſa fuerit animo obtinendi faciliùs diſpenſationem, proinde ſi hic animus reticeatur doloſè, & fraudulenter exprimitur ſola copula inceſtuoſa. 92

Tum quia ex regula generali, quoties quis novit, Principem concedere aliquam gratiam in neceſſarium remedium obviandi alicui delicto, & illud committit, ut faciliùs eam impetret, tenetur hunc finem exprimere : alioquin æquipollenter exprimit falſum, & diſpenſatio eſt ſubreptitia, idque deſumitur ex D. Auguſtino *epiſt. 70. ad Aurelium*, & refertur in *c. legi 16. q. 1.* ibi : *Non eſt danda via ſervis Dei, ut faciliùs putent eligi ad aliquid melius, ſi facti fuerint deteriores.* 93

Præterea id clarè liquet ex ſtylo Curiæ, quò conſuetum eſt in litteris diſpenſatoriis apponi hanc clauſulam : *Dummodo copula habita non fit ſpe facilioris diſpenſationis :* unde licèt non addatur talis cauſa, adhuc ſubintelligitur, conſequen- 94

ſequenter non valet diſpenſatio, niſi narrete copule habita teli ſpe, & intentione faciliùs obtinendi diſpenſationem. Verùm id procedit, quando ex parte utriusque copula habita fuit ex teli intentione: alioquin ſi ex parte unius hebita ſit tantùm ex fragilitate, & non ex teli intentione, & fraude, non eſt runc neceſſe exprimere animum, & dolum elterius. Licèt igitur copule inceſtuoſe habita ſolùm ex fregilitate ſoleat eſſe cauſe rationebilis inducens Pontificem ed diſpenſandum, ſi temen habita fir ex intentione, & ſpe faciliùs impetrendi diſpenſationem, tunc debet exponi copule cum ſua vera qualitate, & qua intentione habire ſit, ne diſpenſatio ſit ſubreptitia, idque vel maximè ex ſtylo Curiæ explicente mentem Ponrificis eſſe, ut tonc copula exponatur cum ſua vere qualitate, & qua intentione ſit habite.

95 Quæritur vigeſimo ſextò, an error commiſſus circa perſonam, cui committitur executio reſcripti, illud vitiet, ut: ſi ipſa execotio reſcripti quo Tirio conceditur diſpenſetio, committatur Officiali Auguſtano, cùm Titius ſit Diœceſis Friſingenſis, & executio reſcripti fieri debeat ab Officiali Friſingenſi. Plures reſpondent, in eo caſu diſpenſetionem eſſe inutilem, eò qoia nequear Officialis Auguſtanus eam exequi, eò quie Titius non ſit ſubditus Epiſcopi Auguſtani, & intentio Pontificis eſt committere talem executionem proprio Ordinario ipſius Titij, quelis non eſt Auguſtanus: neque Officialis Friſingenſis poſſet talem diſpenſetionem exequi, eò quia ed ipſum non dirigatur, ſed ed Officielem Auguſtanum; proinde eſſet tunc diſpenſatio inutilis.

96 Præterea quia in *c. ſignificante de reſcript.* declaratur, irritum eſſe reſcriptum, in quo erretum fuit in nomine Diœceſis Rhemenſis pro nomine Leodienſis; tum quia error in Diœceſi reddit involuntariam conceſſionẽ Pontificis reſpectu proprij Diœceſeni. Nihilominus contrarie ſententia videtur probabilior, quam docent Pontius *de matrim. lib. 8. c. 15. § ult. num. 43.* Layman *in Theolog. moral. lib. 1. tract. 4. c. 32.* Retio eſt, qnia quando à Pontifice petitur diſpenſatio ejus intentio fertur ed Diœceſenum proprium impetrentis diſpenſetionem, quie intentio Pontificis eſt, rectè procedere juxta conſuetum ordinem exigentem, ut executio diſpenſationis committetur Ordinario ipſius impetrantis.

97 Tum quia non eſt præſumendum, quòd ſi preces veritate nitantur, & edſint omnia requiſita ex parte impetrantis, Pontificem velle ſuam diſpenſationem eſſe inutilem, quia cum diſpenſetio ſit gratia, Pontifex eam potiùs denegaret; proinde talis diſpenſetio eſt valida. Tum quia, ſi error ſit in perſone, cum qua diſpenſatur non tollitur intentio ſufficiens ad valorem diſpenſationis: ſiquidem intentio diſpenſantis fettur in merite cauſarũ, quæ proponuntur, cujuscunque perſonæ, illæ ſint, edeò ut velida ſit diſpenſatio, ſi nomen Petri exprimatur nomine Pauli, ut docet Baſilius Pontius *lib. 8. de matrim. c. 15. §. ult. num. 43.* ite nec error in nomine Diœceſis tollit intentionem ſufficientem ed valorem diſpenſationis: quia intentio Pontificis fertur ed Diœceſenum proprium illius, cum qno diſpenſatur; adeò ut error circa perſonam, vel Diœceſin per accidens, & materieliter irrepat, & præter intentionem concedentis, qui perſonam non nomen perſonæ attendit. Tum quia ſi expreſſum fuiſſet nomen propriæ Diœceſis, edhuc gretia diſpenſetionis fuiſſet conceſſa, & mandande executioni per proprium Diœceſanum: etqui quando expreſſio falſi eſt telis, que ſublata edhuc maneret voluntas diſpenſantis, non vitiat diſpenſetionem.

Hinc pater ſolutio ed primum fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quie mens Pontificis eſt, dirigere executionem reſcripti ad Epiſcopum Friſingenſem, qui eſt Ordinariue Titij. 98
Ad id, quod eddebetur ex *c. ſignificante de reſcript.* communie reſponſio eſt, fuiſſe tele reſcriptum irritum, non quie errerum fuerit in nomine Diœceſis; ſed quie ex aliis circumſtantiis non potuit ſciri perſona, pro que fuit reſcriptum impetretum.

Ad ultimom, quod eddebatur, errorem in Diœceſi reddere involuntarium conceſſionem Pontificis, reſpondetur, id eſſe falſum: quia temetſi conceſſio non ſit tunc volunterie expreſsè, eſt tamen volunteria virtualiter, & implicitè, quie per eam intendit Pontiſex delegare fecultatem diſpenſandi proprio Diœceſeno ipſius Titij, cum quo diſpenſetur. 99

Notandum bene eſt, quòd quando petitur à Pontifice diſpenſatio, ejus intentio fertur ed Diœceſanum proprium illius, cum quo diſpenſetur, adeò ut velit Pontifex, ut proprius Ordinerios illius, cum quo diſpenſatur, exequatur diſpenſationem: unde ſicut error in perſona diſpenſandi, non tollit ſufficientem intentionem ed valorem diſpenſationis, eò quia intentio diſpenſantis feratur in merite cauſerum, quæ proponuntur cujuscunque perſonæ illæ ſint, ite nec error in Diœceſi tollit intentionem ſufficientem ed velorem diſpenſationis, eò quia intentio Pontificis ſit dirigere executionem diſpenſationis ad proprium Ordinarium illius, cum quo diſpenſatur. Tum quia diſpenſetio eſt valida, quando adeſt juſta cauſa, ut concedatur: & in caſu noſtro edeſt hæc juſta cauſa, proinde diſpenſetio, quæ conceditur ſuum ſortirur valorem. Tum quia error in nomine, vel Diœceſi cum ſit præter intentionem, ſe tenet ex parte voluntatis materialis Pontificie, conſequenter non nocet, nec aufert velorem diſpenſetionis. 100

Demum quia voluntas formalis Pontificis & diſpenſatio conceſſa terminatur ad illos, qoi impedimento ligati petunt, ut poſſint contrehere: ergo quòd Pontifex per errorem formalem, & præter intentionem committat executionem diſpenſetionis Vicerio alterius Epiſcopi per accidens id ſe habet, reſpectu intentionis Pontificis: quæ eutem per accidens contingunt, non vitiant ectum ex ſe velidum, nec cadunt ſub conſideretionem diſpenſantis. Tum quia ex communi Juriſtarum ſententia velet 101
legatum

legatum, quamvis Teſtator in nomine legatarij erraverit, dummodo conſtet de perſona, quia legatum eſt propter perſonam, non propter nomen perſonæ.

102 Quæritur vigeſimo ſeptimò, quæ falſitas vitiet diſpenſatiooem? Certum eſt, non ſolùm taciturnitatem veri, ſed etiam expreſſionem falſi irritare diſpenſationes, quia litteræ conceſſionis habent ſempat tacitam conditionem, ſi preces veritate nitantur *c. 2. de reſcript.* ſiquidem Pontifex priùs oartat in ſuis litteris, quæ para propoſuit, & poſtea ſubdit; *ſi ita eſt, diſpenſetur cum Oratore.* Difficultas eſt, quænam ſalſitas reſcriptum vitiet. Reſpondatur, quòd ſi in reſcripto nniea tantùm exprimatur cauſa, & illa ſit fioalis, diſpenſatio nullum ſortitur valorem: ratio eſt, quia Pontiſex nonniſi ax cauſa allegata concedit diſpenſationem, quamvis ex motu proprio, & ex cauſa ſcientiæ dicat eam concadere, ut notat Guttierez *can. qq. lib. 2. c. 15. num. 103.* unde ſi cauſa illa unica, & finalis ſit ſalſa, eſt reſcriptum ſubreptitium.

103 Secuodò taciturnitas eorum, quæ à jute, ſtylo, & conſuetudine mandantur exprimi, etiam vitiat reſcriptum, & dilpenſationem, quia Pontifex non aliter intendit diſpenſare niſi exptimantur, quæ à jure, ſtylo, & conſuetudioe mandantur exprimi, ut notat Garcias *de beneſic. tom. 2. p. 8 c. 3. num. 20.*

104 Tertiò ſi cauſæ ſiot plures, ſingulæ tamen per ſe inſufficientea, adeò ut omnes ſimul integrent unam cauſam ſufficientem, ſi aliqua earum eſt falſa, diſpenſatio eſt irrita, quia voluntas diſpenſaotis illis nititur, non ſimpllciter, ſed ut omnes ſimul integrant unam cauſam ſufficientem: unde cum ex eo, quòd earum aliqua ſit falſa, non ampliùs cauſa ſit ſufficiens, cùm ſufficientia conſtituatur ex omnibus cauſis expreſſis veris; proinde diſpenſatio ob inſufficientiam cauſæ eſt oulla.

105 Quartò ſi ex pluribus una ſit ſufficiens ex conſuetudine, jure, vel ſtylo, eaque vera, & alia, quæ additur ſit falſa, diſpenſatio valet; dummodo cauſa ſufficiens vara ſit finalis, quia quando in ſupplicatiooe narrantur plures cauſæ copulativè, quarum aliæ ſunt veræ, & aliæ falſæ, ſpectatur tunc cauſa illa, quâ nititur reſcriptum; & ea exiſtente vata, diſpenſatio eſt valida.

106 Quintò in dubio, an cauſa, quâ nititur reſcriptum, ſit finalis, & an pertineat ad ipſam diſpenſationem intrinſecè, cenſetur tunc finalis, & ſufficiens ad valorem diſpenſationis; quia præſumptio ſemper ſtare debet pro valore actûs.

107 Sextò ſola falſitas cauſæ finalis vitiat reſcriptum, & diſpenſationem irritat, non verò falſitas cauſæ impulſivæ: quia error in cauſa finali impadit voluntarium, ad conceſſionem gratiæ omnino neceſſarium; proinde irritat diſpenſationem: omnis enim conceſſio, quæ per modum gratiæ emanat à Principe, exigit eſſentialiter liberam Principis voluntatem, à qua eſſentialiter dependet. Quòd varò falſitas cauſæ impulſivæ non irritat reſcriptum liquet ex eo, quia non tollit voluntarium ad conceſſiooem gratiæ eſſentialiter requiſitum, quia ſine expreſſiooe falſi tantùm impellentis, adhuc Pontifex conceſſiſſet talem gratiam ſimpliciter, quamvis non cum eadem facilitata.

Quæritur vigeſimo octavò, an, quando 108
prima diſpenſatio matrimonij ſuit irrita, neceſſe ſit in ſecunda exprimere nullitatem primæ? Reſpondetur, non eſſe necaſſarian mentionem nullitatis primæ in ſecunda, quia cùm prima fuerit nullius valoris, perinde ſe habat, ac ſi oon fuiſſet, & quod non fuit, non potaſt quidquam operari, nec ullum effectum ponere, conſequenter nec impedimeotum ullum præſtare: ſiquidem *ex regula non præſtat. de reg. jur. in 6.* quod de jure non ſortitur effectum, non præſtat impedimentum: unda prior diſpenſatio perinde ſe habat, ae ſi impetrata non eſſet. Menochius tamen *de arbitrariis lib. 2. caſ. 203.* id limitat, ot procedat, qoando prius reſcriptum irritum fuit impetratum ab uno ex adverſariis, & poſterius ab altero, non varò quando utrumque ab eodem impetratum eſt.

Verùm abſolutè vidatur dicendum, non eſſe 109
nacaſſariam mentionem primi in reſeripto poſterioti, quia quòd debeat mentio fieri, nullibi in jure reperitur. Tum quia eo ipſo, quòd prior diſpenſatio fuit nulla, nullum effectum oparata eſt, proinde ejus taciturnitas in poſterioti non poteſt obſtara, nec impadira valorem diſpenſationis.

Objicit tamen Sanchez *lib. 8. diſput. 22.* quia 110
legitimè impatrans priorem gratiam validam tenetur de illa in poſteriori mentionem facere: proinde à fortiori tenetur etiam injuſtus impatrator, cùm non ſit juſtus impetrator deterioris conditionis, quàm injuſtus. Contra eſt, & ratio diſctiminis petitur ex eo, quia cùm prior diſpanſatio valida ſit ſuum ſortita effectum, redditur ſecunda diſpenſatio circa eandem rem difficilior, proinde neceſſaria eſt nova cauſa, & nova illius cognitio, ne Princeps præſumatur involuntarius: hoc autem non contingit, quando prima diſpenſatio eſt irrita, quia tunc perinde conſideratur ac ſi non fuiſſat.

Quæritur vigeſimo nonò, qualénam ſit di- 111
ſcrimen inter cauſam finalem conceſſionis, & impulſivam, & cur taciturnitas illius, non hujus, diſpenſationem vitiet? Reſpoodetur, cauſam finalem eam dici, quâ cognitâ Princeps oon conceſſiſſet: impulſivam verò qua cognita, conceſſiſſet quidem, ſed majore cum difficultate, ut notant Covarruvias *lib. 1. variar.* c. 20, *num. 5.* Menochius *de arbit. lib. 2. centur. 4. caſ. 201. num. 3.* ax quo diſcrimine liquet, non cujuſcunque veritatis taciturnitate vitiari diſpenſationem, ſed eâ, quâ cognitâ Princeps non diſpensâſſet: etenim tunc vitiatur ſubſtantialiter diſpanſatio, quando non procedit ex efficaci, & abſoluta voluntate diſpenſatoris: atqui quotieſcunque tacetur veritas, quæ cognita diſpenſatorem rettaxiſſet à diſpenſationa concedenda, non procedit tunc diſpenſatio ax efficaci, & abſoluta voluntate diſpanſatoris, pro-

inde ſubſtantialiter vitiatur : quando enim veritas, quæ reticetur talis eſt, ut ea cognita Princeps non diſpensâſſet; præſumitur tunc, quòd diſpenſator abſolutè nolit talem diſpenſationem concedere, niſi fortâſſis veritas, quæ reticetur, aliàs eſſet nota diſpenſatori, quia tunc ſupponeretur Princeps non obſtante tali cauſa diſpenſare.

112 Præterea quia ratio hujus ſubreptionis, & efficaciæ gratiæ tacita veritate cauſæ finalis oritur ex ignorantia illius veritatis in Principe, quæ ſi eidem innotuiſſet, non diſpensâſſet, proinde ex tali ignorantia oritur defectus voluntatis in concedente : ſiquidem ignorantia voluntatem auſert. Quòd verò taciturnitas cauſæ impolſivæ non vitiet impetratam diſpenſationem, deſumitur ex *c. dudum V. nos igitur de prabend. in 6.* ubi ad valorem conceſſionis beneficij ponderat Pontiſex, non obſtare taciturnitatem veri, quo cognito adhuc conceſſiſſet, ibi: *Conſiderantes quoque quod nos expoſito nobis de poteſtate pradicta, nihilominus litteras gratioſas daremus*, eò quia veritas, quæ ibi reticebatur, ſuit tantùm cauſa impulſiva, quæ ſi Pontifici innotuiſſet, adhuc litteras gratioſas dediſſet. Præterea quia in cæteris omnibus diſpenſationibus defectus cauſæ impulſivæ non impedit valorem actus, ſed ſolius cauſæ finalis, ut docent communiter Canoniſtæ ex *c. cum ceſſante de appellat.* & Juriſtæ *in l. ſi mulier. C. de jure dot. & l. 1. §. 6. ff. de poſtul.* Ratio itidem eſt, quia Princeps non præſumitur ſuam diſpenſationem concedere ſub tacita conditione cujuscunque ſoppreſſæ veritatis, quæ expreſſa ipſum retraxiſſet à diſpenſatione concedenda, ſed tantùm illius, quæ ad diſpenſationem pertinet : alioquin innumeræ propemodùm veritates eſſent, quæ ſi explicarentur, Principem retraherent à diſpenſatione concedenda, hinc diſpenſatus nunquam poſſet in conſcientia eſſe ſecurus de valore diſpenſationis.

113 Tum quia Diſpenſator, quando diſpenſat, præſumitur tantùm per ſe ad ea attendere, quæ intrinſeca ſunt diſpenſationi, vel extrinſeca, & quæ tamen per ſe ad eam pertinent, & hæc ſunt duplicis generis: alia enim ſunt intrinſeca, ut cauſa finalis : alia extrinſecè à jure requiſita, vel conſuetudine introducta, vel ex ſtylo Romanæ Curiæ præſcripta, quorum omnium taciturnitate vitiatur diſpenſatio. Ratio eſt, quia quando Diſpenſator concedit diſpenſationem præſumitur illam concedere ſub tacita conditione, niſi prætermittatur aliqua veritas de jure, vel ſtylo Curiæ Romanæ, aut ex conſuetudine recepta ſolita apponi: adeò ut hæc, tametſi ex Ignorantia incolpabili omittatur, irritet diſpenſationem, quia pertinet ad ſubſtantiam valoris : ignorantia enim licèt excuſet à culpa, non tamen ab invaliditate diſpenſationis, quia ejus valor non dependet à voluntate impetrantis, ſed ex arbitrio diſpenſantis.

114 Hinc in diſpenſatione non ſolùm ea ſunt exprimenda, quæ jura exprimi jubent, ſed etiam ſunt exprimendæ qualitates, quæ ex ſtylo Romanæ Curiæ ſolent in reſcripto exprimi, quia cùm ſtylus Curiæ fiat jus *c. quam gravi de crim. falſ.* non eſt ab eo recedendum, ut fusè probat Maſcardus *de probat. concluſ. 1317. n. 51.* Imò exprimenda etiam eſt qualitas, quæ ex conſuetudine Principis eſt narranda, quia conſuetudo pro lege obſervatur *l. minimè ff. de legib.* adeò ut ignorantia non excuſet taciturnitatem harum qualitatum. Cæterum intentio juris ex ſemper eſt, ut defectus circa cauſam finalem, ſeu qualitatem intrinſecam vitiet gratiam, quia quoties taciturnitas eſt cauſa finalis concedendæ gratiæ, adeò ut, ſi veritas innoteſceret concedenti, hic non diſpenſaret, jura expreſsè jubent exprimi tales qualitates, ut docet Bartolus *l. 1. num. 7. ff. de vulgar.* quem ſequitur Menochius *de præſumpt. 34. num. 32.* eò quia expreſſum non ſolùm dicatur, quod ſpecialiter exprimitur, verùm etiam, quod in genere : ſed in genere ſtatutum eſt in jure, omnes diſpoſitiones pendentes ex gratuita voluntate vitiari ex ſubreptione circa cauſam finalem, ut notat Gloſſa *in element. 1 V. vel alteri de prabend.* Flaminius *de reſign. beneſic. lib. 6. q. 2. n 86.*

115 Quæritur trigeſimò, an, ſi quis obtinuit diſpenſationem contrahendi matrimoniũ cum Catharina ſibi conſanguinea in tertio gradu, ſi poſtea actû contrahat cum alia non conſanguinea poſſit hâc deſunctâ uti priore diſpenſatione, & matrimonium inire cum Catharina, ſine nova diſpenſatione ? Reſpondetur, poſſe matrimonium contrahere cum Catharina conſanguinea etiam poſt obitum prioris uxoris, idq; ex vi diſpenſationis impetratæ antequam duceret non conſanguineam : ratio ex eo petitur, quia cum ex vi talis diſpenſationis fuerit ablatum impedimentum conſanguinitatis, non eſt, cur non poſſit poſt obitum primæ uxoris ducere Catharinam, cum qua fuit diſpenſatum in tertio gradu conſanguinitatis : ſiquidem ratione matrimonij initi priùs cum non conſanguinea, impedimentum conſanguinitatis cum Catharina non reviviſcit. Neque obſtat, quòd per taciturnitatem illius diſpenſationis, & tranſitum ad alias nuptias vir renuntiaverit ſaltem tacitè diſpenſationi : ſiquidem quamvis per tranſitum ad alias nuptias tacitè viſus ſit renuntiaſſe tali diſpenſationi, non tamen fuit hæc acceptata à concedente, & quia diſpenſatio tamdiu durat, quamdiu à concedente non revocatur, ideo poſt obitum primæ uxoris, adhuc poteſt uti diſpenſatione ſibi facta contrahendi cum Catharina conſanguinea in tertio gradu ; imò etiam cum alia in eodem prorſus gradu, quia diſpenſatio in materia matrimonij eſt favor, ac privilegium quaſi abſolutum, non reſpiciens alterum ; & ad cujus renuntiationem neceſſaria eſt acceptio concedentis : non enim tacita renuntiatio privilegisti mutavit voluntatem concedentis : unde quamdiu non conſtat de illius mutatione, liberum eſt privilegiato acceptare privilegium, & illo uti.

116 Tum quia ad ſuperiorem per ſe pertinet tam mutatio privilegiorum, quàm conceſſio, adeò ut ab ejus conſenſu per ſe dependeat non ſolùm privilegij effectus, verùm etiam

privi-

privilegij abrogatio, ſiquidem pertinet ad rectum regimen humanæ Reipublicæ, ut omnia ritè, & ordinatè fiant. Tum quia ex *reg. jur.* res quævis per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, ſi ſit diſſolubilis, & quia ad acquiſitionem diſpenſationis requiritur non ſolùm voluntas illius, cui conceditur, ſed præcipuè voluntas concedentis: ita ad ejus deſtructionem voluntas utriuſque deſideratur, proinde quamdiu concedens diſpenſationem eam non revocat, tamdiu hæc perſeverat, & is, cui fuit conceſſa, poteſt ſemper illâ uti. Hinc ſi diſpenſatio impetretur circa conſanguinitatem, ut aliqui impedimento ligati poſſint inter ſe matrimonium contrahere, & iſti pro tune non contrahant inter ſe, ſed cum alijs non conſanguineis, ſi poſtea matrimonia hæc morte naturali diſſolvantur, poſſunt ſuperſtites, cum quibus fuerat diſpenſatum in conſanguinitate ex vi prioris diſpenſationis inter ſe matrimonium contrahere, ſi eadem prorſus antiqua cauſa diſpenſandi omnino perſeveret: quis ex vi prioris matrimonij ab utroque initi, nullus eorum præſumitur renuntiare diſpenſationi ſibi conceſſæ, quia cùm noverint, poſſe caſum viduitatis ſibi contingere, & utile etiam fore ſibi tale privilegium, non præſumuntur eidem renuntiâſſe, & cùm Summus Pontifex diſpenſationem non revocaverit, cenſetur eadem perſeverare. Tum quia per diſpenſationem fuit ſolutum vinculum legis, & cum nulla ſuperioris revocatio intervenerit, ideo talis ſolutio perſeverat.

117 Quid verò dicendum ſit de eo, qui impetravit diſpenſationem contrahendi matrimonium cum conſanguinea in quarto gradu, & illâ non ſit uſus, an, ſi poſtea petat aliam diſpenſationem cum alia conſanguinea itidem in quarto gradu, teneatur in hac ſecunda mentionem facere prioris? Reſpondet Suarez *de legib. lib. 6. c. 23. n. 20.* affirmativè, & vult, poſteriorem diſpenſationem eſſe ſubreptitiam, ſi in illa non fiat mentio de priore, niſi Pontifex primæ diſpenſationis renuntiationem acceptet, vel illam irritet, vel utramque ſimul validam eſſe concedat.

118 Verùm communior ſententia, quam docent Layman in *theol. moral. lib. 1. tract 4. c. 32. n. 20.* Sanchez *de matrim. tom. 3. lib. 8. diſput. 22. n. 13.* & alij, id negat. Ratio eſt, quia cùm hæ diſpenſationes ſint ſupèr diverſis matrimonijs, & neutra habeat connexionem cum altera, ideo non eſt neceſſaria in poſteriori mentio prioris. Neque obſtat argumentum Suarez, quia tametſi utraque diſpenſatio non poſſit ſimul ſtare, & executioni mandari, nihilominus quoad uſum illarum datur optio eligendi alterutram, prout magis placuerit. Poſſet etiam reſponderi, per poſteriorem impetrationem diſpenſationis impetrantem renuntiâſſe priori, quæ non potuit cohærere cum poſteriore, qui enim vult aliquid, præſumitur nolle omne id, cum quo non poſſet aliud velle.

119 Quæritur trigeſimo primò, an in dubio circa diſpenſationem matrimonij poſſit quis uti diſpenſatione dubia, adeo ut hæc valida ſit? Reſpondetur affirmativè, quia in re dubia judicandum eſt in favorem actûs, ut iſte magis valeat, quàm pereat, ut deſumitur ex *c. Abbate de V. S.* & ex *l. quoties ff. de reb. dub.* ex eo igitur, quòd in dubio præſumatur actus validus, poſſeſſio ſtat pro valore actûs. Quòd ſi dicas, conſtare de impedimento, & diſpenſationem eſſe dubiam, proinde poſſeſſionem potiùs ſtare pro impedimento certo, quàm pro diſpenſatione dubia. Reſpondetur, poſſeſſionem ſtare potiùs pro certo, quàm pro dubio, & meliorem eſſe conditionem poſſidentis, ſi illi aliquid aliud non prævaleat: ſecus tamen ſi quid aliud prævaleat: in caſu autem noſtro prævalet validitas actus, quæ præſumenda eſt in dubio. Quinimò etiam in dubio, an cauſa expreſſa in narrativa alicujus diſpenſationis, vel reſcripti ſit finalis, vel impulſiva, cenſenda eſt tantùm impulſiva ad ſalvandum valorem actûs, in cujus favorem ſemper debet præſumptio ſtare, ut docent Santarellus *var. reſol. p. 1. q. 59.* Granadus *1. 2. controverſ. 7. tract. 3. diſput. 17. ſect. 4. n. 3.* quia valori actûs jura maximè favent, & in dubio illum præſumunt, ut docent Baldus *l. generaliter. n. 3. C. de Epiſc. & Cler.* Dynus *reg. decret. in fin. de reg. jur. in 6.* Lopez *de matrim. Regis Angliæ dub. 5. n. 42.* ubi expreſſè ait, cauſam in omnibus gratijs, & privilegijs inſertam, ſemper in dubio præſumi impulſivam, & non finalem, & in eo dubio non vitiari gratiam ob ejus defectum, aut falſitatem. Hoc idem de donationibus docent Gloſſa *l. 2. fin. ff. de donat.* Everardus *loco à ceſſatione rationis n. 5.* Tiraquel *limit 1. n. 28. tractat. ceſſante cauſa* Menochius *conſ. 106. n. 92. volum. 2.* & alij.

Quæritur trigeſimo ſecundò, an diſpenſa- 120
tio impetrata pro aliquo abſente, vel ignorante ei proſit? Reſpondetur, duas eſſe ſententias, quarum prima negat, ignoranti prodeſſe. Primò quia preces debent veritate niti præſertim in rebus ſubſtantialibus: atqui quando Orator, non eſt verè Orator, eò quia ipſe non oret, ſeu non petat gratiam, ſed alius eo prorſus inſcio, preces non nituntur veritate. Secundò quia Sedes Apoſtolica non ſolet admittere ſupplicationes, quæ non fiunt de conſenſu illius, pro quo ſupplicatur *c. innotuit 20. §. fin. de elect.* Tertiò quia inde plura ſequerentur incommoda, & præſertim quia daretur occaſiò mercimonij ſuper litteris majoris Pœnitentiarij: ſiquidem quilibet poſſet ſibi ad libitum caſus fingere, ac diverſa inſuper Brevia congerere de rebus communiter contingentibus, & poſtea accepto pretio indigentibus, & petentibus tradere, ſeu potiùs vendere, quod omnino impediri debet, *c. nonnulli 28. §. ſunt & alij de reſcript.* Demum quia hujuſmodi diſpenſationes dependent à voluntate concedentis *c. mandatum 36. de reſcript. c. cùm cauſam 36. de præbend.* atqui mens concedentis, ſeu Pontificis eſt, illas ſolùm petentibus concedere, ut conſtat ex ipſis diplomatum verbis.

Secunda tamen ſententia, quæ valdè proba- 121
bilis

bilis eſt, docet, eam diſpenſationem prodeſſe inſcio, pro quo fuit impetrata, niſi oppoſitum velit Pontifex, idque deſumitur ex *l. univerſi 6. C. de precibus Imperat. offer.* ubi declaratur, non referre, à quo privilegium impetratum ſit, ſed attendi, ſi à Principe conceſſum ſit: ex quo liquet, diſpenſationem factam à Principe abſenti, & inſcio, eidem prodeſſe, ſi eam velit ratificare, ſeu acceptare. Idque etiam deſumitur ax *c. ſi motu proprio de prabend. in 6.* ibi: *Secus ſi ad petitionem illius, vel alterius pro eodem*: ex quo taxtu liquet, diſpenſationem poſſe peti pro alio, proinde etiam abſente, & inſcio. Imò colligitur, litteras ad beneficia poſſa impetrati ſine mandato generali; vel ſpeciali illius, cui impetratur: atqui esdem eſt ratio de impetratione diſpenſationis. Hinc ſi Titius petat, & obtineat à Pontifice diſpenſationem, ut poſſit matrimonium contrahere eum Luctetia ejus conſanguinea in tertio gtadu, valida eſt diſpenſatio, tametſi Lucretia ignorsverit Titium petiiſſe, & impetrâſſe talem diſpenſtionem; quæ proinde etiam Luctetiæ proderit, quia impedimentum conſanguinitatis eſt utrique commune.

122 Verum tamen eſt, quòd antequã diſpenſatiò mandetur executioni, debeat acceptari ab hsbẽte ſpaciale mandatum illius, in cujus ſavorem conceditur. Tum quia ut diſpenſatio ſuum ſortiatur effectum, requiritur, ut acceptatur ab eo, cujus intereſt; quia diſpenſatio conceditur in favorem privatæ perſonæ, ut poſſit licitè sgere contra legem: proinde nondum cenſetur ei prodeſſe, donec habeat notitiam illius; & eam acceptet, quia inſcius alium lmpetrâſſe pro ſe diſpenſationem, non tenetur eam acceptare, & datur illi optio eam acceptsndi, vel reſpuendi.

123 Hinc gratiæ ſacræ Pœnitentiariæ obtentæ à conſsnguineis, & affinibus naque ad quartum gradum ſuffragantur indigentibus; quamvis ſine eorum mandato, & ſcientia fuerint obtentæ, quia in iſtis regulatiter ſupponitur affectio. *argum. auth. an mater, vel avia. c. de excuſ. tutor.*

124 Hinc ad ptimum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur, precaa veritste niti præſumptivè, quia præſumitur ia, pro quo impetratur diſpenſatio eam velle: ſin antem eam nolit, diſpenſatio non eſt validá, quia non poteſt cogi ad eam accapiandsm, & diſpenſatio quoad ſuum valorem dependet, non ſolùm à voluntate concedentis, ſed etiam illius, eui eonceditur. Ad ſecundũ reſpondetur, abſentem, & inſcium non diſſentiri tali diſpenſtionl, ſed præſumi ejus conſenſum, & Sedem Apoſtolicam admittare ſupplicationem præſuppoſito ejua conſenſu. Ad tertium Reſpondetur; quòd ſi abſit ſuſpicio mercimonij, & avaritiæ poſſint à quolibat hujusmodi gratiæ impetrari, cùm Deus unicuique mandaverit curam de proximo ſuo. Ad quartum, voluntatem concedentia eſſe concedere diſpenſationem abſenti; & inſcio ex præſumpts ejua voluntate: ſupponitur enim, quòd ſi illi offerantur tales nuptiæ beneficio diſpenſationis ſuper impedimento conſanguinitatis libenter conſentiat.

Quæritur trigeſimo tertiò, an diſpenſatio ſuper aliquo impedimento poſſit ſieri invito eo, cum quo diſpenſatut? Reſpondent Suarez *tom. 2. de relig. tract. de voto. lib. 6. c. 1. ad fin* & Saytua in *clavi Regia lib. 5. c. 8. n. 6.* quòd licèt ſuperiores poſſint irritare vota ſuorum ſubditorum illis etiam nolentibua, & invitis, non tamen dlſpenſare ipſis invitis. Primò quia diſpenſatio eſt actus jurisdictionia ſpiritualia, & beneficium, quod non conceditur invito, nec el prodeſt. Tum quia licèt irritatio poſſit licitè fieti, & validè ſine cauſa: non ita diſpenſatio voti, aut juramenti, quia diſpenſatio non dependet à ſolo diſpenſante, ſed etism à voluntate illius, cui ſit diſpenſatio, proinde ſi hic non conſentiat, diſpenſtio non eſt valida. Tum quia diſpenſatio conceditur io ſavorem illius, eum quo diſpenſatur, proinde non debet in ejua onus eo invito retorqueri ex *reg. 61. quod ob gratiam de reg. jur. in 6.* 125

Nihilominus contratia ſententia aſſerens diſpenſatiooem voti poſſe concedi etism ſubdito invito, adeò ut hic ex vi talis diſpenſationia ſit liber ab obligatione voti, eſt perquam probabilis, eámque docent Sanchez in *ſum. lib. 4. c. 24. n. 26.* Beja *in ſuis reſponſ. p. 2. caſ. 9. notab. 2.* Ratio deſumitur ex eo, quia ſubditus nequit ſua voluntata præjudicare poteſtati ſui Supetioris in ordine ad diſpenſandum, ſi ſuperior juſtam cauſam hsbeat diſpenſandi: aſt enim hæc poteſtas in ſupariora independentar sb inferioribus, à quibus propterea non poteſt impediri. Prætereaa, quia tametſi regulsriter loquendo diſpenſatio ſit beneficium, & ſavor illius, eum quo diſpenſatur, nihilominus poteſt ſubinde diſpenſatio fieri juxta exigentiam boni communis, & tunc non ſit in benaficium boni particularis unius tantùm, vel alteriua; ſad in beneficium boni communis, cui bonum particulara cedit. 126

Hinc putârim, regulàriter non poſſe diſpenſtionem fieri contra voluntatem illius, in cujus favorem ſit diſpenſatio, adeò ut hæc reſpiciat tantùm bonum ajus patticulare, qnia cùm diſpenſatio ordinetur ad levamen illlus, cum qno diſpenſatur, non debet retorquerl in ejus gravamen juxta *regulas jur. 61. & 69.* & in hoe ſenſu putârim veram eſſa primam ſententiam. Sin verò diſpenſatio ſit juxtá exigentiam boni communis, adeò ut ſit neceſſatia ad conſervationem, vel promotionem boni communis, ut etiam ad bonum ſpiritnala illins, cùm quo diſpenſatur; cenſerem, tunc poſſe concadi ſubdito invito non ſolùm validè, cum diſpenſatio utpote actus jurisdictionis dependeat ex voluntate diſpenſantis, & ex cauſa ſufficienti; ſed atiam licitè, eò quia Superior contra voluntatem inferioris poteſt ab eo auferre impedimenta ſalutis. 127

Hinc poſſunt inter ſe pugnantes ſententiæ reconciliari, & ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, ſi procedat de diſpenſatione utcunque negatur, beneficium non poſſe concedi inviro, quia etiam abſolutio ab excommunicatione eſt quoddam beneficium, & actus jurisdictio- 128

Digitized by Google

dictionie ſpiritualis , & nihilominus poteſt
conferri invito , & illi prodaſſe, ut ab eo vin-
culo liberetur. Tum quia beneficium, quod
in bonum communa referri poteſt, quemvis
alicui immedietè proſit, poreſt ei invito con-
cedi , ſi non retione beneficij ei colleti ; ſaltem
ratione beneficij, quod bono cōmuni conſert.
Ad ſecundum reſpondetur, eſſe diſcrimen,
129 quia aatenus irritatio poteſt ad libitum ſupe-
rioris concedi validè invito voventi nulle ſub-
ſiſtente causâ, qnia non dependet à voluntate
ſubditi : at diſpenſetio non poteſt ei invito va-
lide concedi niſi ex juſta cauſa , & id exigente
bono communi, vel alie occurrente urgente ne-
ceſſitate : quia urgente juſta cauſa , & ſimul
bono communi non dependet à voluntate ſub-
diti, ſed ſuperioris : ſin antem non urgeet bo-
num commune, ſed tantùm perticulare , tunc
dependet etiam à voluntate inſerioris. Ad
tartium etiam reſpondetur , gratiam per acci-
dens poſſe retorqueri in onus illius , cui fit,
quando ſcilicet fit in ſavorem boni communis,
quod enim tunc poſtea ratorqueetur in onus
unius , vel alterius particularis , id per accidens
ſe hebet.
Quætitur trigeſimo quartò , an bone fide
130 diſpenſatus in voto , eò quia exiſtimaverit ad
eſſe veram cauſam, poſſit validè uti diſpenſa-
tione, quamvis poſtea deprehendet , non ad-
eſſe hanc juſtem cauſam; Reſpondetur , duas
eſſe ſententias, primam docere ob cauſem axi-
ſtimatem legitimam , ſed in re illegitimam ,
non ſubſiſtere diſpenſationem, quamvis in eo
caſu diſpenſans , & diſpenſetus excuſantur à
culpa : ſiquidem ad pacandas conſcientias, &
ſedandos ſcrupulos ſufficit, ſi cauſa fuerit axi-
ſtimata legitima, ut poſſit quis licitè uti tali
diſpenſatione , quæ tunc præſumi poteſt ex cau-
ſe legitima, quando talie cauſa putatur vera ,
quamvis talis non ſit in ſe : quia ſtante hac præ-
ſumptione diſpenſstus eſt tutus , & ſecurè pro-
cedit : at quòd diſpenſetio detecte nullitate
ceuſæ ſubſiſtat, id non pertinet ad rectem gu-
bernationem, nec facit ad vitandos ſcrupulos;
quin potiùs expedit contrarium obtingera , ne
Deus cenſeetur errori ſavera , præſertim cùm
omnie jure clament ad valorem diſpenſetionis
requiri ceuſam legitimam , quæ vera ſit , &
non tantùm apparens.
Secunda ſententia procedit cum diſtinctio-
131 ne, ſi dubium arat de ſola ſuperioris poteſtete,
an eſſet legitimus ſuperior, tunc ſi revera ha-
bebat titulum coloratum , valet diſpenſatio ,
quia ajus acta valide ſunt *l. Barbarius ff. de offic.
prator.* non ita ſi titulus coloratus ei non inerat,
quia tunc ejus acta ſunt invelide. Sin verò du-
bium ortum ſit ex alijs ceuſis , eò quia dubite-
tur , an poteſtas delegati extendatur ad hunc
caſum , vel an cenſa fuerit ſufficiens , tunc do-
cet hæc ſententie, diſpenſationem bona fide con-
ceſſam non corruere detecta poſtea veritate in
contrarium , eò quia diſpenſatin fuerit ebſolu-
te non conditionalis, cujus propterea velor non
dependet à futuro eventu : id enim videbatur
exigere recta eccleſiæ edminiſtratio ad ſedandae
conſcientias , & removendos ſcrupulos , qui
inde ſuborirentur. Sin demum dubium fuerit
ex ratione veritetis tacitæ , vel falſæ cauſæ ex-
preſsè; vel cauſa in ſe falſa, puteta tunc vera, fue-
rit finalis , tunc corruit diſpenſatio , eò quia
conceſſa fuit contra voluntatem concadentis ,
qui præſupponebet ceuſam finalem veram : &
hæc ſententia mihi videtur perquam probabilis,
quem docent Leſſius *lib. 2 c. 40. dub. 17. n. 119.*
Trullench *in decalog. tom. 1. lib. 2. dub. 33. n. 24.*
Senchez *in ſum. tom. 4. lib, 44. n. 10.* Cæterum
ſpectanda vel maximè eſt ceuſa finelis , vel im-
pulſive, quia ſi cauſa , quæ poſtea non depre-
henditur legitime eſt finalis, cujus falſitas ſi con-
cedenti innotuiſſet neutiquam diſpensâſſet,
tunc detecta poſtea falſitate diſpenſetio eſt nul-
la : ſecus ſi cauſa , quæ poſtea deprehenditur
illegitima fuit tantùm impulſiva.
Quæritur trigeſimo quintò , an facultas de- 132
legata diſpenſandi vota extendetur etiam ad ea
commutenda ? plures id negent, inter quos San-
chez *de matrim. lib. 8. diſp. 2. num 15.* Azorius
tom. 1. lib. 11 c. 20. q. 4. & c. 18. q. 7. Velentia
tom. 3. diſpu. 6. q. 6. punct. 7. & alij , qui nitun-
tur , quia poteſtas delegeta diſpenſandi eſt om-
nino diſtincta à poteſtete commutandi, nec una
poteſtes continetur in alia ; proinde cui con-
ceditur una , non videtur etiam altera conceſſa.
Tum quia major ſcientia requiritur in commu-
tandie, quàm diſpenſandis votis : proinde cui
conceditur poteſtas diſpenſandi, niſi quid aliud
concedatur , eo ipſo non conceditur poteſtas
commutandi ; quia ſunt duæ poteſtetes diverſæ
rationis , quarum una non continetur in alia ,
& plus requiritur in poteſtate commutandi ,
quàm diſpenſandi : & qnia ex eo , quòd conce-
ditur alicui minus, non cenſetur concedi majus:
ita nec ex eo , quòd concedatur alicui facultas
delegata diſpenſandi vota, non intelligitur ei-
dem conceſſe fecultas commutandi. Tum quia
non ex eo quòd alicui auferatur poteſtas com-
mutandi, eufertur etiam poteſtas diſpenſandi ,
proinde neque è contra eo ipſo, qnòd alicui con-
fertur poteſtes diſpenſandi , confertur etiam
poteſtas commutendi, quia ſi valet argumen-
tum à majore ad minus affirmativè , valet etiam
à minore ad majus negativè.
Nihilominus contraria ſententia videtur 133
probabilior , quam docent Layman. *lib. 4 tract.
4. c. 8. num* 20. Leſſius *lib. 2. c. 4. dub. 11. n. 94.*
Sylvius *in 2. 2. q. 88. a. 12. concluſ 4.* Reginal-
dus *lib. 8. num. 339.* Sotus *de juſtit. lib. 7. q. 4.
art. 3.* Suarez *de legib. lib. 6. c. 16. num. 7.* Ra-
tio eſt , quia cui licet quod eſt plus , licebit
etiam quod eſt minus in eodem genere ; præ-
ſertim ſi , quod eſt minus , continetur in majo-
ri , veluti pars in toto , vel ut ſpecies in ſuo ge-
nere , & deſumitur ex *regula cui licet 53. de re-
gul. jur. in 6.* ſed commutare eſt minus , quàm
diſpenſere , & continetur in diſpenſatione, adeò
ut commutatio ſit veluti pars diſpenſatinnis ,
quod ex eo liquet , quia diſpenſatio tollit om-
nino vinculum voti , & commutatio tantùm
ejus partem , ut nimirum non impleatur votum
in materia promiſſa , ſed in alia æquali : plus

autem eſt tollete totum, quàm ſolùm ejus partam. Tum quia per poteſtatem diſpenſendi committitur ſacultas totius voti remittendi: at ſi delegatus habena poteſtatem diſpenſandi, ac remittendi totum debitum, illud non cemittat, ſed commutet in eliam ram æqualem, non excedit limites poteſtatis ſuæ, ſed fideliùs agit negotium delegantis, eò quia tunc commutat debitum, quod poterat totum remittere, in ram aliam æquè deleganti gretam: unde cui delegatur facultas diſpenſandi committitur etiam facultas commutandi, quie hæc eſt pars illius: etenim qui poteſt remittere totum debitum, poteſt etiam pertem ejusdem remittare: unde, ſi cui delegatur poteſtas diſpenſandi, poteſt remittere totum dabitum voti; poteric etiam remittere ejus pertem, hoc eſt, ut materia voti commutetur in aliam rem æqualem.

134 Tum quia in commutatione duo continentut, quorum primum eſt ſolutio vinculi à priori materia, & id non repugnat poteſtati diſpenſandi. Alterum eſt transferre in meteriam æquelem, & ad id ſufficit prudens arbitrium judicans æqualitatem eum acceptione illius, cui votum commutatur: unde ex eo, quòd comutatio non excedat limites poteſtatis diſpenſandi; cui poreſtas delegatur diſpenſendi, delegatur etiam poteſtas comutandi. Hinc ed fundamentũ primũ reſpondetur, quòd tametſi hæ poteſtates ſint diverſæ, una tamen continetur in alia, ut pars in toto: ſiquidem poteſtas diſpenſandi eſt poteſtas ſolvendi totum vinculum, & poteſtas commutandi eſt poteſtas ſolvendi tantùm partem totius vinculi, hoc eſt rationem vinculi afficientis talem materiam, quatenus transfertur hoc vinculum in aliam rem æqualem, ſeu ſeparetur ab una materia, & ponitur in alia: plus enim eſt totum vinculum ſolvere, quàm illud transferre de una materia ad aliam: primum enim importat plenam poteſtatem in vinculum, & ſecundum aliquam tantùm poteſtatem non totam.

135 Ad id, quod addebatur de majori ſcientia requiſita in poteſtate commutandi negatur antecedens, quia etiam ad diſpenſandum requiritur ſcientia, quâ cognoſcatur cauſa ſufficiens ad diſpenſandum. Præterea eſto, requiratur major ſcientia ad commutandum, quàm ad diſpenſandum, adhuc commutans per ſuſcepta conſilia ab aliis poteſt commodè ſupplete hunc defectum majoris ſcientiæ. Ad aliud, quod addebatur, quod cui auſertur poteſtas commutandi, non eo ipſo auſertur poteſtas diſpenſandi, reſpondetur, ablationem poteſtatis eſſe odioſam, & ſtrictè interpretendam, ex quo fit, quòd ablata poteſtete commutandi, non eo ipſo cenſeatur ablata poteſtas diſpenſandi. At collatio poteſtatis eſt gratioſa, proinde amplè intelligenda, conſequenter ſi ſemel conferatur poteſtas diſpenſandi, cenſetur etiam cum tali poteſtate collata poteſtas commutandi.

136 Quæritur trigeſimo ſextò, an Pontifex diſpenſet eum religioſis promotis ad epiſcopatum à voto ſolemni paupertatis, & obedientiæ? Reſpondetuc, duas ſententias eſſe, quarum prima negat, & eam docet D. Thomas *2. 2. q. 88. art. 11. ad 4. & q. 1 1. 85. art. 8. ad 3. & in 4. diſt. 38. q. 1. art. 4.* D. Bonaventura ibid. *q. 2. art. ult.* Suarez *tom. 4. de relig. lib. 3. c. 16. num. 6.* Sanchez *in ſum. decalog. c. 6. num. 8.* Navarrus *de redit. eccleſ. q. 1. mon. 9. n. 1.* Ledesma *p. 2. ſum. tract. 32. c. 3. de ſtatu Epiſc. concluſ. 25.* nititur hæc ſententia, quia nulla eſt neceſſitas diſpenſendi in hiſce votis, cùm non ſint incompoſſibilie cum ſtatu Epiſeopali, nec ipſum dedeceant, imò juvent ad perfectionem: unde cùm Religioſis, qui promoventur ad Epiſcopatum, non diſpenſatur, ut poſſideanc aliquid proprium; ſed tantùm illis concreditur adminiſtratio bonorum communium, adeò ut dicantur tantùm habere adminiſtrationem, non non verò proprietatem. Neque diſpenſatur ſuper voto obedientiæ, tametſi Religioſi promoti ad Epiſcopatum non amplius obediant Prælatis ſuæ Religionis; quie obedientia reſpicit ſtatum prælationis in eo, cui oportet obedire, ideóque, quòd qui ſub Prælato eſſe deſiſtit, non teneatur ei obedire, non oritur ex eo, quòd obligatio voti deficiat ex parte voventis; ſed quia ſubtrahitur Prælatio ex parte illius, cui Religioſus tenebatur obedire, antequam promoveretur ad Epiſcopatum. Tum quia Regularis factus Epiſcopus edhuc eſt verus Religioſus, & cogitur deferra habitum ſuæ Religionia, proinde manenc, quæ ſunt de ſubſtantia Religionis, cujusmodi ſunt tria vota ex *c. cum ad monaſterium in fin. de ſtat. Monachor.* Tum quia votum paupertatis eſt perpetuum.

Contrariam tamen ſententiam docent Leſ- 137
ſius *lib. 2. c. 40. dub. 14. n. 112.* Azorius *tom. 1. lib. 12. c. 7. q. 2.* Sotus *lib. 10. de juſt. q. 5. art. 7.* ratus votum paupertatis non eſſe tam intrinſecum religioni, ſicut votum caſtitatis. Petrus Wadingus *tract. de contract. diſp. 2. dub. 2. §. 2. num. 6.* Hurtadus *2. 2. diſput. 160. ſect. 5. ſub ſect. 3. §. 54.* Ex his duabus ſententiis, quamvis prior ob authoritatem Doctorum ſit probabilior, cenſerem tamen poſteriorem adhuc probabilem, quia nititur argumento juris in *c. ſtatutum 18. q. 1.* ubi Epiſcopus ex Monacho factus dicitur acquirere poteſtatem, ut legitimus hæres, ſibi vendicandi paternam hæreditatem, quòd ſi tanquam legitimus hæres poteſt ſibi vendicare paternam hæreditatem, utique habet dominium in illam, alioquin non ſibi poſſet eam vendicare, ſed monaſterio, cùm Religioſi careant dominio non ſibi vendicent, ſed Monaſterio. Textus *in d. c. ſtatutum*, ſic habet: *Statutum eſt, & rationabiliter ſecundùm ſanctos Patres à Synodo confirmatum, ut Monachus, quem canonica electio à jugo monaſticæ profeſſionis abſolvit, & ſacra ordinatio de Monacho Epiſcopum facit, velut legitimus hæres paternam ſibi hæreditatem poſtea jure vendicandi poteſtatem habeat: ſed quid acquiſierat, vel habere viſus fuerat Monaſterio relinquat, & Abbatis ſui, qui fuerat ſecundùm regulam ſancti Benedicti arbitrio. Poſtquam enim Epiſcopus ordinatur ad altare ad quod ſanctificatur, & titulatur ſecundum ſacros canones, quidquid acquirere poterit, reſtituat.*

tuat. Ex eo autem, quod in textu ponantur verba illa, *ut Monachus, quem canonica electio à jugo monaſticæ profeſſionis abſolvit*, ſatis apertè colligitur, eum abſolvi à voto paupertatis, quia jugum monaſticæ profeſſionis conſiſtit in votis ſolemnibus, cæteræ enim obſervantiæ ſunt quid acceſſorium. Hinc adduntur hæc alia verba *legitimus hæres, paternam ſibi hæreditatem poſtea jure vendicandi poteſtatem habeat*, ex eo enim quòd habeat poteſtatem hanc, habet jus proprium ad hæreditatem, & illa verba *ſibi vendicandi* dicunt capacitatem acquirendi dominium, quia illa particula *ſibi* ſtat intranſitivè, atqui jus, & capacitas dominij non ſtant cum voto paupertatis. Tum quia non poteſt dici de Monacho, quòd ſit legitimus hæres, quia non Monachus eſt verus hæres, ſed Monaſterium, adeò ut non ſibi, ſed Monaſterio acquirat Monachus, unde ex textu in *d. c. ſtatutum 18. q. 1.* colligitur, Pontificem promoventem Religioſum ad Epiſcopatum diſpenſare cum ipſo in voto ſolemni paupertatis.

138 Idque ex eo etiam firmari poteſt, quia Pontifex nonnunquam dat facultatem teſtandi Epiſcopis Regularibus de bonis jure hæreditario acquiſitis, non ita de bonis eccleſiaſticis; ergo quia bona acquiſita jure hæreditario acquiruntur nomine proprio ipſius Epiſcopi, non autem nomine eccleſiæ. Neque obſtat, quòd in textu non dicatur ſimpliciter legitimus hæres, ſed cum addito diminuente *velut legitimus hæres.* Quia illa particula *velut* ibi eſt expreſſiva legitimitatis, & ſenſus eſt, ut poſſit ſibi vendicare hæreditatem paternam, tanquam qui eſt legitimus hæres; ſicut etiam *Joan. 1.* dicitur, *Vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti*, non enim illa particula *quaſi* indicat, non eſſe propriè unigenitum, ſed ſenſus eſt, veluti illius, qui eſt unigenitus.

139 Rurſus conſiderantur hæc alia verba *quem ſacra ordinatio de Monacho Epiſcopum facit*, ſiquidem ſignificant tranſitum de ſtatu Monachatûs, proinde commutationem ſtatuum: & quando fit tranſitus de uno ſtatu ad alium ceſſat terminus à quo, ſeu prior ſtatus, & incipit ſecundus, ſeu terminus ad quem.

140 Ratio etiam id videtur ſuadere, quia Epiſcopus eſt ſponſus eccleſiæ, cui præficitur, & tranſit in eandem ſortem cum ipſa, in qua ſimul communicat: unde ſi penes eccleſiam eſt bonorum eccleſiaſticorum dominium, Epiſcopus communicat in hoc dominio, proinde ſolvitur à voto paupertatis, cùm non ſtet cum dominio talium bonorum. Tum quia Epiſcopi ſæculares non alia ratione acquirunt dominium horum bonorum, niſi quia fiunt Epiſcopi, quia jus dominij ad talia bona eſt intrinſecum titulo Epiſcopatûs. Tum quia eccleſia ſecundùm ſe, ſi propriè loquamur non eſt capax dominij, quia hæc capacitas eſt propria tantùm naturæ rationalis, ſiquidem dominium eſt poteſtas liberè diſponendi, quæ poteſtas eſt propria ſolius naturæ rationalis, unde ſi dominium eſt apud eccleſiam debet in illa eſſe ratione illorum, qui ſunt capaces dominij, cujuſmodi ſunt illi, ad quos pertinet adminiſtratio eccleſiæ. Quòd ſi dicas, eccleſiam concedere amplam adminiſtrationem ſine dominio. Reſpondetur, non poſſe cohærere hanc amplam adminiſtrationem ſine dominio, quia ipſa ampla facultas diſponendi de rebus ad libitum, citra injuriam alterius eſt proprium dominium, adeò ut perinde ſit habere hanc amplam adminiſtrationem, ac habere dominium.

Præterea ſi Regularis incapax hæreditatis 141
aſſumatur ad Epiſcopatum, fit capax hæreditatis, & recuperat jus ſuccedendi, quia tranſit ad eccleſiam, quæ eſt capax hæreditatis, proinde recuperat etiam capacitatem dominij, & abſolvitur à voto paupertatis.

Hinc ad primum fundamentum oppoſitæ 142
ſententiæ reſpondetur, neceſſitatem diſpenſandi in voto paupertatis oriri ex eo, quia Monachus promotus ad Epiſcopatum tranſit in ſortem ſuæ eccleſiæ, & ut ſponſus debet participare in dominio ſuæ ſponſæ, unde non ſolùm adminiſtratio illi concreditur, ſed plena adminiſtratio, quæ coincidit cum dominio, ut oſtenſum eſt.

Ad ſecundum, Monachum promotum ad 143
Epiſcopatum non eſſe ampliùs in ſtatu Religioſorum, quia ſtatus Religioſorum diſtinguitur à ſtatu Epiſcopali, & fit tranſitus de uno ad alium. Tum quia ſtatus Epiſcopatûs eſt perfectior. Neque obſtat, quòd deſerat habitum ſuæ Religionis, quia id dicitur fieri in honorem ſui Ordinis. Ad tertium, votum paupertatis eſſe tantùm perpetuum conditionatè, hoc eſt, niſi diſpenſetur à ſummo Pontifice.

Nihilominus licèt utraque ſententia proba- 144
bilis ſit, & ſuis nitatur fundamentis valdè probabilibus, ſuóſque habeat Authores plurimos: attamen prior ſententia D. Thomæ eſt Tutior, quia dominium quod acquirit Monachus factus Epiſcopus non eſt plenum, non enim pro ſuo libito poteſt dare bona eccleſiæ ſæcularibus, ſed tenetur unam partem pauperibus diſtribuere, aliam pro inſtaurandis fabricis, & tertiam debet ſibi applicare pro ſua neceſſaria, & congrua ſuſtentatione, quod non eſt diſponere ad libitum, & ex plena poteſtate, ſed juxta ſacros Canones adminiſtrare eccleſiaſticos proventus. Ad textum deſumptum ex *c. ſtatutum 18. q. 1.* & eſt præcipuum fundamentum, quo nititur ſecunda ſententia, poſſet reſponderi, textum poſſe ita intelligi ut Monachus factus Epiſcopus non ampliùs acquirat Monaſterio, à quo diſceſſit, ſed ſuæ eccleſiæ, quia ſicut alij Monachi acquirunt ſuis Monaſteriis, ita Epiſcopi ſuis eccleſiis: hinc in fine canonis dicitur, quòd debeat reſtituere eccleſiæ, hoc eſt mortis tempore.

Tum quia quæ poſt mortem Epiſcopi Re- 145
gularis, manent debentur eccleſiæ, non Monaſterio. Rurſus ex eo, quòd Epiſcopus Regularis ſit capax hæreditatis, inde non ſequitur eſſe itidem capacem proprietatis, quia etiam Scholaſtici Societatis JESU habent dominium bonorum, licèt non habeant proprietatem, quam abdicârunt: non enim abdicatio proprietatis, eſt

eſt ebdicatio dominij, ſed uſus independentis à voluntate ſuperioris: qua ratioue Religioſi Epiſcopi ſine liceotia Papæ nou poſſunt ſua bone reliuqnere ſæcularibus, quia pertineut ad eccleſiam, uude temetſi dicantur habere dominium talium bouorum, edhuc poſſunt obligari voto proprietaiis, quia non poſſuut plenè diſpouere de ijsdem bonis indepeudeuter à Pontifice, & tale dominium eſt potiùs quædam ampla adminiſtratio.

146 Quæritur trigeſimo ſeptimò, au habens votum caſtitatis, & religionis, ſi petat à Pontifice diſpeuſetiouem unius, teoeatur etiam exprimere alterum? Reſpondetnr, quòd ſi petatur diſpenſatio à voto religiouis, & nulla fiat mentio voti caſtitatis, diſpenſatio ab utroque voto eſt valide; non ita, ſi priùs petatur diſpeuſatio à voto caſtitatis, & uon explicetur votum religiouis. Ratio primæ partis eſt, quia votum caſtitatis reddit faciliorem diſpenſationem, quàm votum religionis, faciliùs euim diſpeuſari ſolet cum eo, qui caſtitatem vovit, quàm cum alio, qni religiouem, quia in voto religionis uon ſolùm includiinr votnm caſtitatis, ſed etiam paupertatis, & obedientiæ, unde ſi ſola meutio fiat voti religiouis, diſpeuſatio ab hoc voto implicitè eſt eiiam diſpenſatio à voto caſtitatis, cùm de eſſentie religionis ſint illa tria vots paupertatis, caſtitatis, & obedieutiæ. Verùm id procedit, quando diſpenſatio à voto religionis petitur in ordine ad metrimonium coutrehendum, qnia tunc Poutifex ſcit cum matrimouio nou cohærere votum caſtitatis: alioquiu ſi diſpenſatio petatur ex alie houeſte cauſa non eo ipſo, quòd impetraus eſt diſpeuſatus à voto religionis, eſt etiam diſpenſatus à voio caſtitatis, poteſt euim dari cauſa per ſe ſufficiens ad tollendum votum religiouis, non ad tollendum illud caſtitatis, quia ſicut religio coutiuei tria vota diſtiucta, poteſt diſpenſatio fieri in ordiue ed unum, non ed aliud: hiuc plerumque Poutifices ob neceſſitatem pereutum diſpeuſsut cum Religioſis à voto religionis, ui proprijs poſſiut parentibus opitulari.

147 Quòd verò diſpenſatio à voto caſtitatis, non ſit etiem diſpenſetio à voto religionis, ex eo liquet, quia votum religiouis præter votum caſtitatis continet etiam alia duo vota peupertatis, & obedientiæ, & poteſt qnis vovere caſtitatem ſolam ſiue paupertate, & obedientiâ. Tum quie non datur cauſa juſta ad diſpenſandum iu voto caſtitatis cum eo, qui ligatus eſt voto religionis: ſiquidem votum religionis etiam obliget ad non nubeudum, & licèt uon obliget ſtatim ad caſtitatem, obligat temeu ed illam promittendam.

148 Obſervaudum eſt, dupliciter poſſe aliquem vovere religiouem. Primò ſi quis voveat ſolùm ingreſſum, & tunc ex vi voti tenetur iugradi, & ſi poſtea ex aliqua juſta cauſa egredietur, ſatisfecit ſufficienter voto. Secundò poieſt quia nou ſolùm vovere ingreſſum, ſed etiam ipſam perſeverautiam, & emiſſionem ſolemois profeſſionis, & de hoc voto religiouis procedit quæſtio, quia tuuc vovens ſaltem implicitè intendit ſe obligare ad ea, quæ ſunt de eſſentie religionis, cujusmodi ſunt ille tria vota caſtitatis, paupertatis, & obedieutiæ: & rurſus ad perſeverandum ln religione; & hoc ſecuudum eſt aliquod additum ſupra ſimplex votum religiouis. Quòd ſi dicas, votum religionis non eſſe votum ſolùm de ſuſcipiendo habitu. Reſpondetur, uou eſſa quidem de ſolo habitu ſuſcipieudo, ſed etiam de perſeveraudo, non tameu abſolutè, ſed couditionatè, niſi juſta aliqua cauſa in couirarium orta fuerit. Secus qui vovit perſeverantiam, abſolutè vovit permanentiam iu religione, quamvis oriatur aliqua juſta cauſa, quæ tamen tanta nou ſit, ut omnino impediat perſeverantiam.

149 Quæritur irigeſimo octavò, an diſpenſatio ab irregularitaie ſit ſubreptitia ſi nou explicetur, quòd occiſus ſuerit Presbyter: adeò ut, ſi qui occidit ſacerdotem, pro diſpenſatioue irreguleritatis obtinenda, ſolùm dicat, ſe occidiſſe queudam virum, non exprimendo, quod erai Sacerdos, valida ſit diſpenſatio? Reſpondetur probabiliùs, talem diſpenſationem uon eſſe ſnbreptitiam, ut docent Baſilius Pontius *de matrim. lib. 8. c. 15. §. 4. n. 24.* Taxeda in *theol. moral. tom. 2. lib 3. n. 187.* Moliua *de juſtit. tom. 4. tract. 3. diſput. 19. n. 9.* Ratio eſt, quia irregularitas homicidij uon tam ſuit impoſita ob delicti gravitatem, qnàm ob defectum perfectæ lenitatis: ad huuc autem defectum omuino extrinſecè ſe habet, quòd vir occiſus fuerit ruſticus, vel uobilis, laicus, vel ſacerdos; eſt enim qualitas perſouæ omnino extrinſeca, quæ ad itregularitatem uon facit. Hinc nullo jure, & couſuetudiue præcipitur, nt exprimatur qualitas perſouæ occiſæ. Neque obſtat, occiſionem ſacerdotis eſſe gravius peccatum ratione ſacrilegij, quia licèt id verum ſit, nou tameu conſtituit irreguleritetem ſpecie diſtinctam, quia qualitas ſacerdotis, nobilis, vel ruſtici ſe habet extrinſecè ad defectum perfectæ lenitatie.

150 Hinc velide eſt diſpenſatio circa irregularitatem ortam ex homicidio, ſi in ipſe explicetur occiſio hominis, quamvis reticeatur circumſtantia ſacerdotis, quia irregularitas non eſt injuucta ob peccati gravitatem præcisè, ſed præſertim ob defectum manſuetudinis, & lenitatis, quibus vult Poutifex Miniſtros eccleſiæ eſſe præditos; alioquin ſi ob peccati gravitatem imponeretur irregnlatitas; iujuucta hæc eſſet grevioribus peccetis, præſertim perjurijs, blasphemijs, & alijs gravioribus, & pejerans incurreret irregularltatem, quod tamen eſt falſum. Tum quia diſpenſatio non vitiatur taciturnitate cuiuscunque vitij, ſed tantùm illius, quod ſi diſpeuſenti innoteſceret, non diſpenſaret, ut quaudo jus declarat, talem qualitatem vitij eſſe neceſſariam ad incurrendam cenſuram, & uihilominus tacetur: atqui in jure non reperitur irregularitas injuncta niſi ratione homicidij, edeò ut ratioue ſacrilegij non iucurratur irregularitas, proinde licèt reticeatur iu diſpeuſatioue qualitas ſacerdotis, dummodo exprimatur homicidium, diſpeuſatio ab irregularitate incurſa propter homicidium eſt velida.

Quæ-

151 Quæritur trigeſimo nonò, an qui plura commiſit homicidia, totidem contraxerit irregularitates explicandas in diſpenſatione? Reſpondet Suarez *de legib. lib. 6. c. 24. n. 12.* ex diverſis homicidijs incurri diverſas irregularitates explicandas in diſpenſatione: quia tametſi omnes illæ irregularitetes ſint numero diſtinctæ, perinde ac homicidia, moraliter tamen quaſi efficiunt unam graviorem irregularitatem, proinde una illarum non ſatis explicatur ſine alia. Putârim tamen ſemel contractâ unâ irregularitate ob commiſſum homicidium non contrahi aliam numero diſtinctam ob ſecundum, vel tertium homicidium. Ratio eſt, quia irregularitas eſt quædam inhabilitas per modum habitûs, proinde ſi ſemel contrahatur, non poteſt ampliùs ex eadem cauſa contrahi, cum enim conſiſtet in privatione capacitatis, ſeu habilitatis, ſi ſemel habilitas ſublata ſit ob unam cauſem, non poteſt per repetitionem ejusdem iterum tolli, quia quod non eſt, tolli non poteſt.

152 Firmari etiam ex eo poteſt, quia copula cum conſanguinea, quæ ponit impedimentum dirimens matrimonium, tametſi bis, ter, vel pluries repetatur, non inducit novum impedimentum: neque in diſpenſatione facienda eſt mentio omnium illorum peccatorum, ſed ſufficit, ſi unius tantùm mentio fiet, ut docet Gercias de *benefio. tom. 2. p. 8. c. 3. n. 77.* Rurſus qui tenuit in baptiſmo plures filios ejusdem hominis unicam tantùm contrahit compaternitatem, ut docet Garcia *loc. cit. n. 78.* Demum qui ſexies, vel ſepties contraxit nuptias, non eſt neceſſe, omnes illas nuptias exprimere, quando petit diſpenſationem bigamiæ, ut notat Ugolinus de *irregularit. c. 56. §. 7. n. 3.*

153 Nihilominus ſtylus Romanæ Curiæ videtur eſſe contrarius, ſupponitur enim ex eodem ſtylo, eum, qui plura commiſit homicidia contrahere plures irreguleritates neceſſariò manifeſtandas in diſpenſatione: quod tamen non videtur veritati conſonum, quia cùm irregularitas, ſit inhabilitas per modum habitus, non poteſt quis ex eadem cauſa fieri magis inhabilis, quia tota inhabilites, ſeu carentia habilitatis habetur per primam irregularitatem, quam quis incurrit, privatio enim alicujus formæ, cùm conſiſtat in indiviſibili ponitur tota ſimul, ſicut tota ſimul aufertur per poſitionem formæ. Cæterum, quia ſtylus Curiæ eſt contrarius, oſtendendum eſt, quomodo obliget; certum eſt, ſtylum Curiæ Romanæ non obligare ut jus commune, niſi ſcriptus ſit, & promulgatus, ac approbatus à Summo Pontifice: atqui de hoc ſpeciali ſtylo Curiæ non conſtat, fuiſſe à Pontifice ſcriptum, promulgatum, & approbatum.

154 Tum quia ſtylus Curiæ multoties mutatur ad arbitrium ſummi Pontificis: tunc autem ſtylus Curiæ dicitur jus facere, quando eſt ſcriptus, promulgatus, & invariabilis. Tum quia declarationes Cardinalium editæ Romæ authoritate Papæ circa Concilium Tridentinum ſunt invariabiles, & nihilominus cenſent plures, non facere jus commune, eò quia non ſint promulgatæ toti eccleſiæ; unde ſi declarationes Cardinalium editæ authoritate Papæ, tametſi invariabiles ſint, non faciunt jue commune, quod obliget totam eccleſiam, eò quia non promulgentur, ut leges communes: nec ſtylus Curiæ, cùm non ſit promulgatus toti eccleſiæ, & ſæpe varietur, facit jus commune. Præterea quamvis ſtylus Curiæ faceret jus, id ad ſummum eſſet quoad forum externum, non verò quoad internum; proinde adhuc non tolleret probabilitatem alterius opinionis.

His tamen non obſtantibus, cenſerem 155
ſtandum eſſe omnino ſtylo Curiæ, quia explicat voluntatem legiſlatoris, & Summi Pontificis; quapropter ſi ex ſtylo Curiæ exprimuntur omnia illa homicidia, quæ fuerunt commiſſa ad impetrandam diſpenſationem ſuper irregularitate contracta ex ijsdem homicidijs, cenſerem eſſe exprimenda juxta voluntatem diſpenſantis, quia Pontifex non diſpenſaret, ſi contra ſtylum Curiæ ſciret non exprimi in ſupplicatione pro impetranda diſpenſatione, quæ debent exprimi ex eodem ſtylo. Tum quia Pontifex, qui diſpenſaret ſuper irregularitate contracte ob unicum tantùm homicidium, difficiliùs diſpenſaret ob duo, vel tria; & ob viginti, vel triginta nullo modo diſpenſaret ob pluralitatem delictorum. Tum quia ex pluries multiplicatis homicidijs irregularitas fit gravior, trahítque ſecum majorem difficultatem, quæ retrahit ſuperiorem à concedenda diſpenſatione. Quòd ſi quis ſit, irretitus pluribus irregularitatibus ſpecie diſtinctis, ut ſi ſit homicida, & illegitimus, tunc per ſe loquendo poteſt una irregularitas tolli ſine alia, ut irregularitas orta ex homicidio, non ſublatâ aliâ ortâ ex illegitimitate, quia ut notat Perez *de matrim. diſput. 46. ſect. 5. n. 7.* inter haſce irregularitates non eſt connexio, nec taciturnitas unius quidquam confert ad diſpenſationem alterius, niſi quatenus tollit aliquam majorem difficultatem, quam fortâſſis haberet Princeps in diſpenſando, ſi ſciret, petentem abſolvi ab una irregularitate, affici pluribus alijs: hoc autem non ſufficit, ut diſpenſatio in una irregularitate tantùm ſit ſubreptitia, niſi jure id ſtatuatur, vel ex circumſtantijs, & rationibus id conjiciatur; id autem nullum jus, nec ratio declarat, quia multitudo irregularitatum tantùm reddit perſonam magis inhabilem extenſivè, & minus dignam, quod non ſufficit ad ſubreptionem, quia cum eo ſtat, ut diſpenſatio fiat cum plena voluntate, & cognitione omnium, quæ neceſſaria ſunt ad valorem actûs; hinc qui pluribus ligatur excommunicationibus, eſt minus dignus quacunque abſolutione: & nihilominus ſi impetret abſolutionem unius non manifeſtatâ alterâ, valet abſolutio illius, quia nullo jure plus exigitur: atqui neque in irregularitatibus jura plus poſtulant, proinde ſi quis obtineat diſpenſationem ab una tantùm orta ex homicidio, hæc eſt valida, tametſi mentio non fiat de altera orta ex illegitimis natalibus: in his enim, & ſimilibus

bus pœnis per ſe loquendo valet diſpenſatio unius ſine expreſſione alterius.

156 Quæritur quadrageſimò, an illegitimus diſpenſatus ad ordines ſit capax penſionis? Certum eſt, illegitimũ ob irregularitatem eſſe incapacem Ordinis eccleſiaſtici, proinde etiam penſionis, quæ ſupponit Ordines. An verò, ſi ſemel illegitimus ſit diſpenſatus ad ordines, eo ipſo ſit capax penſionis, negat Rebuffus in *prax. tit. de diſpenſat. ad plura, n. 65.* & *c. quamvis de prebend. in 6.* Sed verior ſententia eſt, diſpenſatum ad Ordines fieri capacem penſionis, & ita ſentit Rota Romana coram Seraphino *deciſ. 1264. n. 2.* & ratio petitur ex eo, quia illegitimus non eſt incapax penſionis, niſi ratione defectus ad claricatum, proinde ſublato tali defectu tollitur impedimentum ad capacitatem penſionis; & diſpenſatus ab irregularitate abſque alio addito fit capax penſionis, & talis eſt deciſio Rotæ *53 n. 2.* Garcias tamen de *benefic. tom. 1 p. 1. c. 5. n. 125.* putat contra deciſionem Rotæ ſtare ſtylum Cancellariæ, & Datariæ, cui magis ſtari debet, ut magis propinquo Papæ: quòd ſi ita eſſet. Putárim ſtandum eſſe huic ſtylo, quia declarat voluntatem Papæ: ſtylus enim Curiæ Romanæ tam Datariæ, quàm Cancellariæ eſt immediatè ex voluntate Papæ.

157 An verò irregularis diſpenſatus, ut poſſit promoveri ad Ordines Sacros ſit eo ipſo diſpenſatus, ut poſſit obtinere beneficium ſimplex. Reſpondetur affirmativè, quia privilegium Principis non debet ita ſtrictè interpretari, ut evadat inutile *l. non dubium C. de legib.* ſiquidem inutilem, & fruſtraneam efficere actionem non decet Principem. Tum quia privilegium tendit ad concedendum aliquid privilegiato, quod alioquin ipſi non liceret; proinde ejus interpretatio, debet quantum fieri poteſt, extendi, ut hunc effectum operetur: adeo ut non ſufficiat, ſi confirmet, quod aliàs eſſet licitum ei, cui conceditur privilegium, niſi ad id manifeſta ratio adigat, ut notat Navarrus in *ſumm c. 12. n. 79.*

158 Hinc diſpenſatio, quamvis odioſa ſit, extendi debet ad ea, quæ ſunt illi neceſſariò connexa, & ſine quibus non poſſet ſuum ſortiri effectum, ſiquidem dans formam, dat conſequenter requiſita ad illam: at quamvis Ordines ſacri, & beneficium ſimplex ſint diverſa, ſunt tamen connexa quaſi inſeparabiliter, eò quia Concilium Trident. *ſeſſ. 21. c. 2. de refor.* prohibeat quempiam ad ſacros Ordines promoveri abſque titulo beneficij, tametſi promovendus habeat patrimonium, vel penſionem, niſi quaſi diſpenſativè ratione neceſſitatis, vel utilitatis eccleſiæ, ex quo claret, irregularem diſpenſatum ad Ordines ſacros, eſſe itidem diſpenſatum, ut poſſit obtinere beneficium ſimplex.

159 Sin verò irregularis eſſet tantùm diſpenſatus ad Ordines minores: communior ſententia docet, non eſſe tunc diſpenſatum ad beneficium ſimplex, quia diſpenſatio eſt ſtricti juris, & irregularitas illa intelligitur auferri tantùm quoad expreſſa, & deſumitur *ex c. de filiis Presbyt. in 6. §. ille verò.* hinc ſi Papa diſpenſet cum illegitimo, ut poſſit obtinere beneficium, non poteſt ex vi hujus diſpenſationis, niſi unum obtinere: quia diſpenſatio eſt exorbitans, & ut odioſa eſt reſtringenda. Tum quia ordo minor, & beneficium ſunt diverſa, & non neceſſariò connexa, & ordo ſacer, & beneficium nectuntur ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 21. c. 2.* cùm igitur beneficium non ſequatur neceſſariò ex jure ad ordines minores, & diſpenſatio ut odioſa ſit reſtringenda, ſequitur, quòd ſi conceſſa ſit tantùm ad ordines minores, non ſit extendenda ad beneficium, ut notant Maceratenſis *lib. 1. reſol. 19. num. 10.* Rebuffus in *prax. benefic. tit. de diſpenſat. ſuper defect. Natal. num. 66.* Barboſa *de offic. Epiſc. Allegat. 45. num. 1.* Nicolaus Garzia *de benefic. p. 1. c. 6. num. 7.* & cæteri Canoniſtæ cum Gloſſa *in c. a. de filiis Presbyt.* quia diſpenſatio ad ordines recipiendos, & ad beneficium obtinendum ſunt duo ſeparabilia, & executio unius poteſt ſtare ſine executione alterius, hinc diſpenſatus ad ſacerdotium, non cenſetur diſpenſatus ad beneficium curatum, nec ad Epiſcopatum: nec diſpenſatus ad beneficium curatum intelligitur diſpenſatus ad canonicatum, quia canonicatus eſt dignitas, vel quaſi dignitas, quæ non venit nomine beneficij curati.

Secus diſpenſatus ad majus cenſetur etiam 160
diſpenſatus ad minus, ut notat Barboſa *loc. cit.* quia diſpenſatio utpote exorbitans à jure eſt ſtrictè interpretanda. An verò illegitimus diſpenſatus, ut ſimpliciter fiat clericus, intelligatur tantùm diſpenſatus ad primam tonſuram, vel etiam ad quatuor minores, non conveniunt Doctores: plures ex eo, quòd diſpenſatio ſit exorbitans à jure, & odioſa, adeóque ſtrictè interpretanda, dicunt, hoc intelligi quoad primam tonſuram tantùm, non verò extendi ad ordines minores, & ita præ aliis docet Sanchez *de matrim. lib. 8. diſp. 1. n. 3.*

Putârim tamen cenſeri diſpenſatum etiam 161
ad ordines minores: ratio eſt, quia tonſura propriè non eſt ordo, ſed quædam tantùm diſpoſitio ad ordines, quæ tamen ſufficiens eſt ad conſtituendum hominem intra Ordinem clericalem: nomine autem Ordinis eccleſiaſtici propriè intelliguntur Ordines minores, & alij majores: unde ex eo, quòd diſpenſatio ut exorbitans à jure ſit ſtrictæ interpretationis, ſequitur, eſſe intelligendam de ordinibus minoribus. Tum quia talis diſpenſatio habet aliquid beneficij, éſtque permiſſio in genere: atqui permiſſio in genere medioctitatem reſpicit *l. final. §. 1. C. communia de legat.* & *l. legato generaliter. ff. de legat. 1.* hæc autem mediocritas habetur in ordinibus minoribus, quia hi medij ſunt inter primam tonſuram, & ſacros Ordines.

Quòd ſi Pontifex diſpenſaret cum aliquo 162
ſimpliciter, ut ordines eccleſiaſticos reciperet, tunc talis diſpenſatio extenderetur ad ordines majores, quia tametſi diſpenſatio ſit ſtrictæ interpretationis, utpote exorbitans à jure, & odioſa, non tamen eſt ita reſtringenda, ut non exten-

extendatur ad omnia, quæ ſub rigoroſa verborum ſignificatione continentur, ut notat Coninek *de ſacram. diſput. 33. dub. 2. n. 29.* atqui nomine Ordinum eccleſiaſticorum ſub rigoroſa ſignificatione verborum comprehenduntur tam ordines minores, quàm majores, & ſacri; proinde debet extenſio fieri ad omnes, quia in hiſce rebus propoſitio indefinita æquipollet univerſali. Tum quia petens eam diſpenſationem à Pontifice aperiè declarat, ſe petere diſpenſationem quoad omnes Ordines, alioquin non fuiſſet neceſſarium adire Pontificem pro ea diſpenſatione, quia Epiſcopus potuiſſet cum ipſo ad ſolos minores diſpenſare: unde ex eo, quòd diſpenſatio petatur, & fiat à Papa, intelligitur de ordinibus ſacris. Tum quia ordo ut ſic per ſe ſumptus ſupponit tanquam pro principali ſignificato pro ordine majori, eſt enim quaſi nomen analogum conſequenter principaliùs ſupponit pro ordinibus majoribus. Præterea, quia non eſt præſumendum, Pontificem diſpenſantem abſoluiè cum aliquo ad ordines, velle, quòd diſpenſatus maneat cum ſolis minoribus ordinibus: ſiquidem diſpenſatio ſcienter facta non debet fruſtrari ſuo effectu, nec effici inutilis *c. ſi Papa de privil. in 6.* hinc diſpenſatio licèt exorbitans à jure; non tamen eſt ita ſtrictè interpretanda, ut reddatur illuſoria, & extrahatur à vera ſignificatione.

163 Quæritur quadrageſimo primò, an eo ipſo, quòd Papa diſpenſat cum Subdiacono, ut poſſit uxorem ducere, eum liberet ab obligatione recitandi breviariū? Reſpondetur, duas circa præſentem quæſtionem eſſe ſententias, quarum prima negat, quia recitatio breviarij, & uxorem ducere, ſunt duo omnino diſtincta, quorum unum non dependet ab alio, poſsitque rectè cohærere obligatio recitandi breviariū cum matrimonio: etenim ſacerdotes Græci, quamvis matrimonio juncti ſint, non tamen liberantur ob obligatione orandi divinum officium: atqui diſpenſatio utpote exorbitans à jure eſt ſtrictæ interpretationis, & non ſe extendit niſi ad expreſſa; proinde ex eo, quòd Pontifex diſpenſet cum Subdiacono, ut poſſit uxorem ducere, non illico cenſetur eum liberare à recitatione divini officij. Præterea qui beneficio Principis ſolvitur ab aliqua lege, non ſtatim ſupponitur ſolutus ab alia, ut nec etiam ſolutus ab uno vinculo eſt ſolutus ab aliis.

164 Neque obſtat, ſi dicas, orare divinum officium eſſe acceſſorium ad ordinem ſacrum ſubdiaconatus; & ſublato principali tolli etiam acceſſorium. Nam id tantùm valet, quando non agitur de diſpenſatione, nec de aliis odioſis, & exorbitantibus à jure communi, quia odioſa utpote ſtrictè interpretanda non extenduntur ad acceſſoria, ſeu connexa, ſi hæc ſint ſeparabilia, ut eſt Ordo ſubdiaconatus, & recitatio divini officij, non enim obligatio orandi breviarium eſt ita annexa cœlibatui, ut non poſſit ſimul cohærere cum matrimonio, ut liquet in ſacerdotibus Græcis, qui licèt matrimonio juncti, adhuc obligantur ad divinum officium perſolvandum. Secunda ſententia, quam docet Sanchez *de matrim. lib. 8. diſp. 8. num. 11.* procedit cum diſtinctione, & ait, quòd ſi ſubdiaconus, cui diſpenſatum eſt, ut matrimonium contrahat, non mutet habitum eccleſiaſticum, teneatur ad recitationem breviarij, eò quia nondum à ſtatu ſacerdotali receſſerit: ſecus ſi dimiſit habitum eccleſiaſticum, & induit ſæcularem, utitúrque diſpenſatione ſibi facta; quia tunc transfertur ad ſtatum ſæcularem ſolo indelebili charactere manente, conſequenter debet etiam manere exemptus ab oneribus annexis Ordini ſacro.

Verùm adhærendom omnino puto priori 65 ſententiæ, quia tametſi ſubdiaconus contrahens matrimonium, exuat habitum eccleſiaſticum, & induat ſæcularem, non propterea dicitur, aſſumpſiſſe ſtatum incompatibilem, ſeu contrarium clericali, quia non amittit beneficia eccleſiaſtica, quæ ſolis Clericis debentur, imò nec privilegia amittit Clericorum, proinde non debet manere exemptus ab oneribus annexis ſtatui Subdiaconi. Tum quia Subdiaconi, Diaconi, & ſacerdotes Græci, tametſi matrimonio juncti, non tamen eximuntur ab oneribus annexis ſtatui eccleſiaſtico ſacro. Tum quia ſicut habitus, ut vulgò dicitur, Monachum non conſtituit, ſed ſolemnis religioſa profeſſio: ita neque induere habitum clericalem Subdiaconum conſtituit, ſed ſacer character, qui cùm perſeveret, quamvis Subdiaconus exuat habitum clericalem, & matrimonium contrahat, ita neque omittit ſtatum clericalem, nec debet eſſa exemptus ab oneribus eidem annexis.

Quæritur quadrageſimo ſecundò, an di- 166 ſpenſatus à Papa ſuper illegitimitate, ut poſſit illegitimus promoveri ad ſacros ordines, & dignitates eccleſiaſticas poſſit etiam promoveri ad Epiſcopatum? Reſpondetur negativè, quia ſub nomine ſimplicis dignitatis non comprehenduntur majores dignitates Epiſcopatus, & Archiepiſcopatus, ut notat Jacobus de Graffia *lib. 2. deciſ. cur. c. 97. n. 38.* & Gloſſa ad *c. 2. de præbend. n. 6.* ubi expreſsè ait, in diſpenſatione ad dignitates ſimpliciter non comprehendi dignitatem Epiſcopalem, eò quia non ſit ſimplex dignitas, ſed ſupremum culmen dignitatum, ut dicitur in *c. penult. de præbend.* Ratio itidem ex eo petitur, quia omnes diſpenſationes utpote exorbitantes à jure, & propterea odioſæ debent ſtrictè interpretari *c. u qui de filiis Presbyt. in 6.* ubi habetur, quòd diſpenſatio tanquam odioſa ſit reſtringenda juxta *regul. 15. jur.* Odia convenit reſtringi: & aſſignatur etiam ratio, quia diſpenſatio exorbitat à jure, & dicitur juris vulneratio, & exorbitatio, hinc in *reg. 28. jur.* dicitur: *quæ à jure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda*, ſiquidem odioſum eſt eximi à lege æqualiter obligante omnes, ergo diſpenſatus ad dignitates eccleſiaſticas ſimpliciter non intelligitur diſpenſatus ad Epiſcopatum, quia Epiſcopatus non venit ſub nomine ſimplicis dignitatis, ſed eſt ſuper dignitates. Hinc diſpenſatus ad minores Ordines non cenſetur diſpen-

ſpenſatus ad majores, ut notat Gloſſa in *c. dilectus de filijs Presbyt.* neque diſpenſatus ad Epiſcopatum intelligitur diſpenſatus ad Archi-Epiſcopatum. Hinc liquet, diſpenſationem itè eſſe ſtrictè interpretandam, ut non ſit extendenda à paritate, vel majoritate rationis.

167 Rurſus ſi verba diſpenſationis non comprehendant caſum ſimilem, ad illum diſpenſatio non extenditur. Nec eſt eadem ratio de extenſione legis de caſu ad caſum ob identitatem rationis: quia lex pendet à ratione, eſt enim ratio anima legis, ſecus diſpenſatio dependet à voluntate diſpenſantis: ſicut quemvis lex pœnalis quoad obligationem extendetur de caſu ad caſum ex identitate rationis, non tamen quoad pœnam, quia hæc non dependet à ratione, ſed tantùm à voluntate legiſlatoris, & id procedit de diſpenſationibus conceſſis ab homine, non de conceſſis à jure, ut docet Suarez *de legib. lib. 8. c. 8. n. 11.* Hinc in diſpenſationibus non valet argumentum ab identitate rationis, nec à majore ad minus, niſi minus ſit annexum cum majori, vel in eo incluſum tanquam ejus pars, quia tunc diſpenſatio in caſu majori extenditur ad minorem: ſiquidem conceſſo toto conceduntur etiam partes, quâ ratione diſpenſatio ad ſacerdotium extenditur etiam ad inferiores Ordines ducentes ad ſacerdotium.

168 Rurſus non valet argumentum à majori ad minus in diſpenſationibus ab homine conceſſis, bene tamen in iis, quæ à canone, vel jure inducuntur; quia illæ ſtrictæ; hæ largæ ſunt interpretationis. Nihilominus procedit in caſibus à jure æquiparatis: hinc clericus diſpenſatus, ut poſſit frui fructibus beneficij etiam abſens, ut vacet ſtudio theologiæ, cenſetur etiam ad id diſpenſatus, ſi jus canonicum audiat, eò quia hæ ſcientiæ in jure æquiparantur. Rurſus nec valet argumentum è majori ad minus, quando majus, & minus ſunt in diverſis generibus: alioquin ſi ſint intra idem genus diſpenſatio in majori extenditur ad minus: hinc diſpenſatio è Pontifice conceſſa Epiſcopo, ut poſſit teſtari, extenditur etiam, ut poſſit Codicillum facere, & cauſâ mortis donare, quia hæc omnia continentur ſub poteſtate teſtendi. Non tamen id procedit de diſpenſatione in materia favorabili, quæ nulli præjudicat, quia tunc favor à ſuperiore conceſſus ſubdito latè debet interpretari. Cæterum omnis diſpenſatio quamvis odioſa extenditur ad ea, ſine quibus non poteſt effectus diſpenſationis conſiſtere, quia Privilegium Principis non decet eſſe otioſum, & debet aliquid operari.

169 Quæritur quadrageſimo tertiò, quid dicendum, quando cauſa diſpenſandi videtur eſſe dubia? Reſpondetur, ſuperiorem, cui non manifeſtè conſtet, an cauſa diſpenſandi ſit juſta, & de hoc dubitet, poſſe adhuc in tali dubio diſpenſare, ut docent Sanchez *lib. 4. ſum. c. 45. n. 10.* Sylveſter *V. diſpenſatio q. 14. n. 20.* Merolla *tom. 2. diſp. 4. c. 6. dub. 3. diffic. 1. n. 307.* Ratio eſt, quia in dubio præſumitur, quod ſuperior concedat inferiori facultatem diſpenſandi: id enim exigit prudens, & diſcreta gubernatio ad tollendos ſcrupulos. Tum quia id videtur petere bonum, & ſuave eccleſiæ regimen: eſſet enim res perquam ardua pluribuſque ſcrupulorum occaſionibus expoſita, ſi Prælati non poſſent diſpenſare niſi ob ſolas cauſas, quas ipſi certò ſcirent, ita eſſe juſtas, ut de earundem juſtitia nunquam dubitarent: cùm enim valdè pauci ſint, qui in ſingulis caſibus poſſint ſemper dignoſcere abſque ulla hæſitatione juſtitiam cauſæ, nonniſi rarò diſpenſarent: ſufficit igitur, ſi certò conſtet de exiſtentia cauſæ, quamvis poſtea de illius ſufficientia dubitetur: dummodo judicium magis propendeat ad juſtitiam cauſæ, poteſt tunc diſpenſari, quia in hoc caſu præſumendum eſt, ſuperiorem concedere facultatem diſpenſandi inferiori, cum id exigat prudens, & diſcreta gubernatio. Tum quia in caſu dubio reſervato ſuperior præſumitur concedere facultatem inferiori ab illo abſolvendi, ut communiter docent Theologi: ergo etiam præſumitur concedere inferiori facultatem diſpenſandi in cauſa dubia.

Verùm id procedit de dubio ſpeculativo, 170
non verò practico; quia diſpenſans in cauſa dubia debet practicè judicare licitum ſibi eſſe diſpenſare in tali caſu, quia debet operari juxta dictamen rectæ rationis. Rurſus dubium debet ſe tenere ex parte ſufficientiæ cauſæ, non verò ex parte illius exiſtentiæ: quia poteſtas diſpenſandi neceſſariò exigit cauſam, proinde non debet extendi ad dubium, an cauſa ſubſit. Quòd ſi dubium æquè ſit, an caſus indigeat, vel non indigeat diſpenſatione; cenſent plures, tunc non indigere diſpenſatione, quia præſumptio ſtat pro libertate. Sin verò in tali dubio cenſeatur neceſſarie diſpenſatio ad rectè operandum, ſufficit tunc, ſi hæc petatur ab Epiſcopo, quia Pontifici non videntur reſervati caſus dubij. Tum quia licèt diſpenſatio, ut exorbitans à jure ſit ſtrictè interpretanda, ipſa tamen poteſtas diſpenſandi, debet laxè interpretari, ut docent communiter Canoniſtæ præſertim Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg. 35. num. 19.*

Quæritur quadrageſimo quartò, an poſſit 171
Epiſcopus diſpenſare in lege Pontificis, quando Pontifex eidem adjicit clauſulam, *niſi in ea diſpenſetur*? Reſpondetur affirmativè, quia licèt tunc Pontifex non explicet præcisè, à quo facienda ſit diſpenſatio; tacitè tamen cenſetur, hanc facultatem diſpenſandi concedere Epiſcopo, idque habetur ut regula communis, & ratio deſumitur ex eo, quia nullum debet eſſe verbum in lege, aut canone, quod ſit otioſum, aut ſuo careat effectu: atqui niſi adjecta clauſula *niſi in ea diſpenſetur* intelligatur per Prælatum inferiorem ponitur otiosè, & nullum habet effectum, quia cum certum ſit, poſſe diſpenſari à Pontifice in tali lege, vel canone, fruſtra poneretur talis clauſula, ſi in ea Prælatus inferior non poſſet diſpenſare, quia Pontifex jam ſupponitur, quòd poſſit diſpenſare, cùm quilibet legiſlator ex juſta cauſa diſpenſet in ſua lege, unde illa clauſula *niſi in ea diſpenſetur* non poteſt referri ad poteſtatem diſpenſandi,

[illegible] ineſt Pon[illegible]ci, ſed deorat poteſtate [illegible] an[illegible], uæ ineſt Epiſcopis.

172 [illegible] men li[illegible]itatur ni[illegible] lex ſuperioris obliget [illegible] ſtum inferiorem, quia non præſu[illegible] oris eſſe, ut ipſe Prælatus [illegible] cum in propr[illegible] cauſa diſpenſet, quia [illegible] d non re[illegible]net, non tamen in inferioribu[illegible] præſertim Prælatis permittitur abſque ulla [illegible] te cauſa. Limitatur etiam niſi lex ſit ſolius [illegible], & non etiam alicujus Concilij Generalis, cujus decreta, ut derogetur, neceſſaria [illegible] expreſſa mentio, adeò ut non ſufficiat ta[illegible] conceſſio Pontificis, ut [illegible] uniter. Demum limitatur, niſi lex i[illegible] pœnam, quæ à ſolo ſupremo Princi[illegible] poteſt, quia tunc ad ſolum ſuprem[illegible] pertinet talem pœnam imponere, & [illegible] clauſula *niſi in ea diſpenſetur* po[illegible] impetrandam diſpenſationem ab [illegible] ſupremo Principe.

173 Quæritur quadr[illegible]geſimo quintò, an quoties juſta cauſa [illegible] teneatur ſuperior, à quo diſpenſatio petitur, eandem concedere? Reſpondent plures præſertim Sancina *in ſelect. diſput 43. num. 8.* & Suarez *de legib. lib. 6. c. 18. num* [illegible] mative, quia poteſtas diſpenſandi [illegible] Prælatis in bonum Reipublicæ [illegible] orum, proinde ſi cauſa juſta ſubſit vid[illegible] Prælatus teneri diſpenſationem illam [illegible] a inqu[illegible] ag[illegible] contra debitum [illegible]. Caſus verò, in quibus diſpenſatio [illegible] debita quatuor ſunt. Primò quando jus præcipit, ut exi[illegible]ente tali cauſa concedatur diſpenſ[illegible], tunc enim tenetur Prælatus juxta legem diſpe[illegible]. Quòd ſi jus tantùm concedat, ut poſſi[illegible] diſpenſari, tunc diſpenſatio non eſt debi[illegible]. Sec[illegible] quando eſt neceſſaria ad bon[illegible] com[illegible], vel vitandum publicum [illegible], vel quid ſimile *can. cùm conſtitueretur* [illegible] ſi ſit neceſſaria ad ſpiritua[illegible] vel ad vitandum grave pe[illegible] quia Prælatus tenetur ex [illegible] cio con[illegible]dere ſaluti ſuorum ſubditorum. [illegible] indigeat tali diſpen[illegible] ad [illegible] aliquod grave damnum in [illegible] rebus temporalibus, & ſine [illegible] diſpenſatio concedi; tunc enim [illegible] ex charitate tenetur etiam diſpenſa[illegible] tenetur diſpenſare cum cleri[illegible] ne [illegible] ratione ſtud[illegible] *c. ex eo de elect.* in [illegible] Im[illegible] etiam diſpenſare in denun[illegible] matrimon[illegible], ſi adſit ſuſpicio mali[illegible] menti, imo etiam in interſtitiis, ſi [illegible] expedierit.

174 C[illegible] em juſta diſpenſandi alia eſt in[illegible] alia; illa fundatur in aliqua [illegible] ad ipſam obſervantiam legis, quam [illegible] difficilem, onerosam, imò & mo[illegible] impoſſibilem, quo pacto debilitas [illegible] & debilitatio virium reddit jejunij o[illegible] gravem, & difficilem: & abſtin[illegible] carnibus die veneria, vel ſabbathi non [illegible] alium cibum, redditur moralit[illegible], quia omnino deſireret abſque [illegible] cibo [illegible] priori modo lex dicitur negativè ceſſare, quia tametſi poſſit ejus non obſervantia hominem excuſare, non tamen ejus obſervantia redditur iniqua, cum adhuc poſſit licitè ſervari: poſteriori autem modo dicitur lex ceſſare contrariè, quia ejus obſervantia redditur illicita, & contraria fini, ſeu intentioni legis, ad cujus obligationem tollendam, non requiritur expreſſa ſuperioris diſpenſatio, ſed ſufficit epikeia, ſeu legis interpretatio. Cauſa extrinſeca deſumitur ex variis circumſtantiis tum perſonæ, cum qua diſpenſatur, ut ex ejus neceſſitate, utilitate, detrimento, virtute, & nobilitate, quâ ratione Tridentina Synodus *ſeſſ. 25. c. 18. de refor.* monet, in diſpenſationibus concedendis habendum eſſe perſonarum delectum: tum perſonæ diſpenſantis ad manifeſtandum ſuum erga ſubditos affectum, & liberalitatem: tum Reipublicæ, & præcipuè cultûs divini, ad quem promovendum omnis diſpenſatio debet redundare.

Hinc in jure diſpenſatio bipartitur in debitam, & gratioſam *c. quanto à nobis 2. q. 4. c. Apoſtolica de cleric. excommun. c. licet de elect. in 6.* in priori enim textu diſpenſatio dicitur debita, & in ultimo gratioſa. eſt autem debita, ſi ex præcepto injungatur, vel ſuperior utatur verbis præceptivis: imò eſt etiam debita ex juſtitia, ſi neceſſaria cenſeatur ad publicum Reipublicæ bonum, vel ad privatam ſpiritualem utilitatem ſubditi petentis: vel ex miſericordia, & charitate, quæ in gravi periculo damni, præſertim ſpiritualis, obligat ſuperiorem ad diſpenſandum. Diſpenſatio gratioſa dicitur, quæ tametſi juſtam cauſam habeat, non tamen ab eadem adigitur ſuperior ad diſpenſandum, quia licèt cauſa ſit juſta non tamen cenſetur neceſſaria ad evitandum notabile damnum temporale, vel ſpirituale ſubditi eam petentis. 175

Quæritur quadrageſimo ſextò, an ſi Pontifex diſpenſet ſine juſta cauſa, valida ſit diſpenſatio? Ratio dubitandi eſt, quia diſpenſatio facta à Papa in lege propria procedit à poteſtate clavium, quæ eſt miniſterialis, & data Pontifici in ædificationem, non verò in deſtructionem, adeò ut non ſit data, ut ea Pontifex ad libitum abutatur, ſed tantùm ut ſub certa regula, & menſura pertinente ad bonum commune, eam exerceat: atqui ſub hac regula non continetur diſpenſatio, quæ fit ſine cauſa, proinde hæc eſt invalida: hinc Garcia *in repet. l. Gallus §. & quid ſi tantum, num. 296. ff. de liber. & poſth.* ait: diſpenſare ſine juſta cauſa eſſe contra juſtitiam, & diſpenſationem non valere. Nihilominus reſpondetur cum communiori tum Canoniſtarum, tum Theologorum ſententia; diſpenſationem factâ Pontifice ſine cauſa in propria lege, ſuum ſortiri valorem, ut præ cæteris docent Covarruvias *2. p. de matrim. c. 6. §. 9.* Molteſius *in ſum. tom. 1. tract. 10. c. 4. num. 5.* Sotus *de juſtit. lib. 1. q. 7. art. 3.* Ratio deſumitur ex eo, quòd lex dependeat à voluntate legiſlatoris, qui ſi ipſam abroget, manet abrogata, proinde ſi illam aufert reſpectu alicujus petentis à lege diſpenſari, ablata manet reſpectu illius, hinc Gloſſa *in l. Relegatiſſ. de pœn.* 176

alt: quòd lex poſitiva non obliget, ſi Princeps nolit, in quo eſt pro ratione voluntas: quia ſicut condere legem obligatoriam dependet à voluntate Principis, ita ab eadem dependet, quòd lex non obliget.

177 Neque obſtat, qoòd ſine juſta cauſa id fiat: quia alios obligari lege, & hunc, vel illum non obligari eadem lege ex voluntate Principis abſque rationabili cauſa non ſunt res incompatibiles ex terminis; nec poteſt ſatis oſtendi hujusmodi incompatibilitas: quia tametſi Princeps fortâſſis peccet eximendo aliquem ſine cauſà à lege ſervanda; non tamen ſequitur, exemptionem non valere · ſiquidem ſuperior etiam peccat dando beneficia indignis, vel minus dignis, & tamen collatio eſt valida: tom quia ſicut poteſt quis malè uti dominio proprietatis prodigè donando, & tamen facta tenent, & donationes ſunt validæ, ita quamvis Princeps malè utatur poteſtate diſpenſando ſine cauſa, adhuc diſpenſatio valet.

187 Tum quia quando duo habent eandem cauſam diſpenſationis, nec advertatur bono commoni diſpenſare cum utroque, tunc ſi diſpenſetur cum uno, & non cum altero diſpenſatio eſt valida, tametſi is, cum quo non diſpenſatur, jore offendi poſſit: ergo pari pacto ſi omnibus habentibus eandem cauſam obligationis, aliqui obligentur lege, alij non, ſive in principio, ſive poſtea, factom tenet; tametſi contineat aliquod gravamen eorum, qui obligantur lege. Ad fundamentom oppoſitæ ſententiæ reſpondetur, poſtetatem clavium eſſe miniſterialem, & inſtrumentariam in ordine ad diſpenſationem, in votis, indulgentijs, & juramentis; eſſe temen principalem in ordine ad diſpenſandum in propria lege, proinde ſi diſpenſatio fiat etiam ſine cauſa, ſuom ſortitur valorem.

179 Si dicas, hanc diſpenſationem adverſari juri divino prohibenti, ne diſpenſetur ſine cauſa in jnre humano. Reſpondetur, eſſe quidem jure divino prohibitam hanc diſpenſationem in propria lege ſine cauſa, non tamen eſſe irritam: ſicut lex divina naturalis obliget divites ad erogandа ſuperflua pauperibus in gravi neceſſitate, & nihilominus retentio ſuperfluorum eſt valida.

180 Cæterum licèt diſpenſare abſque ulla cauſa à pluribus vertatur culpæ mortali diſpenſanti, eò quia ſit contra juſtitiam diſtributivam, & multum ex ſe deroget juri communi, & occaſionem præbeat parvi pendendi leges, & Tridentina Synodus *ſeſſ. 25. c. 18. de reſor.* dicat, has diſpenſationes ſactas, ſine cauſa nil aliud eſſe, quam unicuique ad leges transgrediendum aditum aperire. Non tamen deſunt, qui putant, Pontificem diſpenſantem ſine cauſa peccare tantùm venialiter ſecluſo ſcandalo, & notabili damno aliorum, eò quia non ſit gravis deformitas, ſi pars aliqua exigua non ſe conformet toti: proinde ſecluſo ſcandalo, & damno aliorum, non videtur eſſe grave peccatum ſine cauſa diſpenſationem concedere.

181 Quòd ſi ex tali diſpenſatione conceſſa ſine cauſa diſpenſati occaſionem ſumerent graviter parvi pendendi legem; teneretur tunc Princeps ſub mortali talem diſpenſationem negare, ut etiam ſi grave damnum eccleſiæ, vel ſubditis ex tali diſpenſatione oriretur: quia legislatores tenentur leges condere non ob propriam, ſed ob commune, & publicum bonum; proinde ſi ex diſpenſatione ſine juſta cauſa damnum inferatur bono publico, tunc diſpenſans non excuſatur à culpa gravi ob gravitatem materiæ, ut ſi quis ſine cauſa diſpenſaret à recitando toto Breviario: & in hoc ſenſu putârim cum D. Thoma *1. 2. q. 97. art. 3.* non poſſe ullum legislatorem quamvis ſupremum licitè diſpenſare in ſua lege ſine juſta cauſa, & multò minus in aliena.

§. XIX.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelecta quæſtiones circa poteſtatem diſpenſandi, quæ ineſt Epiſcopis.

Quæritor primò, an Epiſcopus poſſit diſpenſare, ut, qui matrimonium contraxit cum voto caſtitatis, poſſit petere debitum? Reſpondetur cum Senchez *lib. 8. de matrim. diſput. 12. n. 6.* Dicaſtillo *de ſacrament. tom. 3. tract. 10. diſput. 8. dub. 4.* Valentia, Henriquez, & alijs, eſſe probabile, poſſe Epiſcopum diſpenſare cum ijs, qui poſt emiſſum votum caſtitatis ſimpliciter contraxerunt matrimonium, ut poſſint licitè petere debitum: ratio ex eo deſumitur, qoia qui caſtitatem ſimpliciter vovit, & non obſtante tali voto matrimonium contraxit, peccavit qoidem ſe ponendo in tali ſtatu, in quo non poteſt ſimpliciter caſtitatem, ut voverat, ſervare, cum teneatur debitum reddere alteri conjugi petenti: nihilominus, quia interim ſe reduxit in eum ſtatum, in quo quamdiu durat, non tenetur ad caſtitatem ſimpliciter, cum teneator reddere debitum alteri petenti, ideo Epiſcopus diſpenſando cum tali vovente, ut poſſit petere debitum, non diſpenſat in toto voto, ſed tantùm in parte illius, cùm vovens pro illo tempore durantis matrimonij non ſit in ſtato voti caſtitatis ſimpliciter.

Tum quia licèt Epiſcopus diſpenſet in ordine ad petendum debitum pro tempore durantis matrimonij, ſi tamen hoc ſolvatur ob mortem alterius conjugis; ſi, qui vovit, ſit ſuperſtes, tenetur ſoluto matrimonio ſervare votum caſtitatis: unde Epiſcopus diſpenſando tantùm pro illo tempore, qoo durat matrimonium, tantùm diſpenſat in parte voti pro illo tempore, non verò in voto caſtitat[illegible] ſimpli[illegible]. Quinimò hoc privilegium ita di[illegible] in ordine ad petendum debitum conce[illegible] Pio V. Die 26. Octob. Anno 1569 [illegible] nis [illegible] proinde etiam alijs Re[illegible] bus communicationem pr[illegible] Sanchez *loc. cit.* & Leander *de ſacram[illegible] tractat. 9. diſput. 24. q. 8.* do[illegible] ſcopum etiam diſpenſare ad pe[illegible] tum etiam in priori bimeſtri, ante[illegible] monium ſit conſummatum.

Qua-

3 Quæritur ſecandò, an Epiſcopus in dubio de velore voti reſerveti poſſit diſpanſara, & quid de voto conditiuneli poſtea confirmaio? Reſpondatur, quòd ſi dubium oriatur ex probabilibus rationibus dubitendi; vel ex ao, quia non edſint ſufficientes conjecturæ da certitudine voti, poteſt Epiſcopus diſpenſare: ratio deſumitur ex eo, quia reſarvatio eſt odioſa conſequentar raſtringeode ad caſus certos, proinde quotias non conſtat de certitudina voti, raſervetio non extenditur ad tale votum. Tum qoiâ jure divioo conceſſa erat facultas diſpenſandi ſupar omnibus votis diſpenſabilibus, quæ tamen feculcas limitata fuit authoritate Summi Pontificis, ne ſcilicet in actum exirat reſpectu aliqoorum: atqui non conſter, Summam Pontificem interdicere hanc ſacultatem diſpenſandi, quando certò non conſtat de voto emiſſo: ſicut nac Sammus Pontifex interdicit hanc poteſtatem, quando eliàs non peter facilis editus ad ipſum, nec ad alium habentem delegatem poteſtatem diſpenſandi ſuper hujusmodi vote, quie telis prohibitio eſſet in greve præjudicium ecclaſiæ, & in Chriſti offenſam: plures enim legitimem habereot cauſem petendæ diſpenſationis, quam tamen non poſſent patere ob diſfiailem editum ad Pontificem. Varùm tamen eſt, quòd in tali caſu, ſi votum ſit certum, & Epiſcopus poſſit neceſſitati voventis ſubvenira per ſolam ſuſpenſionem exacutionis voti, noo debet toteliter in voio diſpenſare, quie præſata poteſtas tantùm fundatur in quadem æquitate, & pia interpretatione, proinda non debet extendi ultra id, quod moralis neceſſitas exigit.

4 Rurſos in dubio an aliquod votum ſit reſervetum nac ne, debet interpretatio fieri in benigniorem partem, & votum cenſeri non reſarvetum, proinde poſſa Epiſcopum in eo diſpenſare, ut docet Baſilius Pontius *lib. 8. de matrim. c. 9. n. 14.* Quinimò perquam probabila eſt, poſſe Epiſcopum etiem diſpanſare io voto conditioneli poſtea confirmato, quie eo ipſo, quòd non eſt votum abſolutum, ſed tantùm ſub conditione, non eſt votum perfectum, ſed tantùm imperfectum, & quia reſervatio eſt odioſe, debet reſtringi ad votum perſectum. Naqoe obſtat: quòd purificata conditione obligatio ſit abſoluta, quie ſemper initium, & origo dictæ obligationis ſuit imperfecte voluntes dependans à futuro eventu, hæc eutem voluntes ſemper cenſatur perſeverare in ipſa obligatione. Tum quia ſemper verú eſt dicere, eam obligationem ortam eſſe ex conſenſu quodem imparfacto, proinde Epiſcopus poteſt in tali voto diſpenſare. Hinc licèt poſt purificatam conditionam votum fuerit confirmetum, nihilominus talis confirmatio cedit ſupra votum ab initio non ebſolutum, ſed conditionale: unde confirmatio voti nullam mejorem obligationem addit ad primum votum, quia per confirmationem voveus non ſe obligat ad majus vinculum, quàm ſe edſtrinxit, cùm primum votum emiſit, unde ſicut ab initio votum non fuit abſolutum & perfectum, ita potaſt ab Epiſcopo diſpenſari atiam poſt purificatam conditionem.

Quæritur tertiò, an Epiſcopus in eliquibus ceſibus poſſit diſpenſare ſuper impedimantis mattimonij? Reſpondetur, in aliquibus caſibus poſſe, ut ſi impedimentum ſit occultum, & non poſſit maniſeſtari ſina notabili infamiâ, eut periculo gravioris mali: ut ſi impedimentum oriatur ex eo, quòd vir ſororem illius, cum qua debet matrimonium contrehere fornicerie cognoverit; vel ſi è converſo ſponſe cognita fuerit à fratre ſui ſponſi, & tempus matrimonij contrahendi immineat. 5

Secundò ſi mattimonium in facie eccleſiæ ſemel contrectum fuerit, & ab eccleſia præſumatur validum. 6

Tertiò ſi ſeparatio futura ſit difficilis, ut quia unica tantùm pers novit impadimentum, quod in judicio proberi non poteſt, vel ob grave periculum propriæ, vel alienæ ſamæ, non tenetur extra ſacramentalem confeſſionem illud manifeſtare: vel quamvis utreque pars illud noverit, neutre temen poteſt illud probare. 7

Quartò ſi editus ad ſummum Pontificam ſit perdifficilis, ut ſi Titius contraxerit matrimonium cum Lucretia in ſacia quidem eccleſiæ, ſed cum impedimento dirimenie occulto, quod difficulter poſſit in notitiam aliorum venira, proinde difficulter pöſſit matrimonium ſolvi, eò quia unus tantùm ſciat impedimentum, quod probari non poſſit in judicio, val non poſſit ſine gravi detrimento propriæ ſemæ illud revelare, & nonniſi difficulter poſſit adire ſummum Pontificem, in hoc enim ceſu etiam aenſent plures, poſſe Epiſcopum diſpenſare ſuper impadimanto occulto metrimonij. Quia Epiſcopus ax cauſa graviſſima poteſt diſpenſare io lege Pontificia, quando non patet facilis aditus ed Pontificem, proinde poſſunt atiem in præfatis ceſibus diſpanſare ſuper impedimento dirimente. 8

Tum quia hujusmodi diſpanſatio, non ita ſtrictè reſervatur Pontifici, ut inferiores circa illam nihil omnino poſſint, etiam in caſibus, in quibus diſpenſetio ad ſalutem animarum ceoſetur ſummè neceſſaria, ut etiam ad impediendum ſcandalum: quia tunc tales poſſunt concurrere circumſtentiæ, ut magis pertineat ad bonum publicum, poſſe Epiſtopum diſpenſare, quàm non poſſe: proinde cum Pontifex præſumatur velle ſalutem enimarum, & publicum bonum eccleſiæ, præſumitur ſaltem tacitè concedere Epiſcopis faculteiem diſpenſandi ſuper impedimento matrimonij, ut evitentur ſcandale, & ne fideles matrimonio juncti parpetua fornicatione illaqueentur. 9

Imò Perez *de matrim. diſput. 4 ſect. 6. n. 4.* 10
cenſet, id etiem procedere, temetſi contrahentes non ſint peuperes, eò quia in divitibus poſſit acceſſus ad Papam contingere perdifficilis ob locorum diſtantias. Imò atiam quando urget periculum incontinentiæ, imò Baſilius Pontius *de matrim. lib. 8. c. 13.* id extendit, quemvis occurrant duo impadimenta occulte, vel etiam pluta, quie quotias alicui delagatur facultas diſpen-

ſpanſandi in aliquo impedimanto, quamvis non poſſit diſpenſare in duobus, aò quia mixtum non comprehendatur ſub ſimplici; nihilominus in caſu neceſſitatis, quæ non rollit reſervationem, poteſt diſpenſari, quia ſicut tollit caſum ſimplicam, ita atiam mixtum, ut docet Tannerus *tom. 4. diſput. 8. dub. 9. n. 161.*

11 Quæritur quartò, an, ut Epiſcopus poſſit diſpenſare ſuper occultis impedimantis matrimonij, debeat, hoc ſuiſſe bona fide initum ſaltem ex parta unius? Reſpondetur affirmativè, quia ſi contrahentes non contraherent bona fide, eſſent conſcij nullitatis matrimonij, proinde tenerentur illud non inira, & ſuperſedere, donec impetrarent diſpenſationem à Pontifice: quia Concilium Tridantinum *ſeſſ. 24. c. 5* ſtatuit, ut qui ſciènter intra gradus prohibitos contraxarint, & multò magis, ſi conſumare præſumpſerint, ſpe diſpenſationis conſequandæ careant: unde Concilium non reliquit arbitrio, & æquitati Epiſcopi diſpenſara ſuper impedimentis occultis matrimonij mala fida initi. Quinimò Concilium addit, non poſſa diſpenſari, ſi cum ignorantia impedimenti initum ſit matrimonium, ſeu neglectis ſolemnitatibus ab accleſia raquiſitis. Ubi tamen notandum eſt, Concilium dicere *neglectis*, quia ſi juſtè, & de licentia ſuperioris fuiſſent prætermiſſæ, id non obſtaret, quin poſſet Epiſcopos diſpenſare.

12 Quamobrem ut Epiſcopus poſſit ſuper impadimento dirimente occulto diſpenſare, requiritur, ut matrimonium ſaltam bona fide unius fuerit in facie accleſiæ contractum præmiſſis denuntiationibus, niſi ſuper iiſdem impatretur diſpenſatio ab Ordinario; & rurſus quòd impedimentum ſit occultum, ſepsratio difficilis, & acceſſus ad ſummum Pontificem etiam perdifficilis; in hoc enim caſu poteſt Epiſcopus diſpenſara non ſolùm quandò unum tantùm adeſt impedimentum, ſad etiam quando plura ſimul concurrunt.

13 Obſervandum tamen eſt, Vicarium Ganaralem Epiſcopi non poſſe ita diſpenſare, niſi ſpecialiter id ab Epiſcopo illi commiſſum fuerit, quia tacita Pontificis conceſſio ad id non extenditur. Imò ſi matrimonium ſit mala fida initum ex utraque parta, nec ipſe Epiſcopus poteſt diſpenſara, quia contrahentes mala fida ſunt indigni, quibus ſavor præſtetur, proinde quoad ipſos non præſumitur tacita conceſſio Pontificis, ut Epiſcopus in tali caſu diſpenſet, præſertim cùm Tridentina Synodus *ſeſſ. 24. c. 35. de refor. matrim.* ſtatuat, quòd ſi quis intra gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, ſeparetur, & ſpa careat diſpenſationis conſequendæ.

14 Quæritur quintò, an Epiſcopus in aliquo caſu poſſit diſpanſara in impedimento dirimente etiam ante contractum matrimonium? Certũ eſt, ſolum ſummum Pontificem poteſtate Ordinaria poſſe diſpanſare ſuper impedimentis matrimonium dirimantibus, ut decreto Pontificio, & Concilij Generalis ſtatuitur, in cujus lege utpota ſuperioris non poteſt Epiſcopus diſpenſara, quia inferior non habat poteſtatem diſpenſandi in lega ſuperioris, ut docent communiter Canoniſtæ, Covarruvias *in 4. decret. 2. p. 6. in princ. num. 15.* Rebuffus *tract. de nominat. q. 5. num. 32.* Archidiaconus *c. licet. can. de elect. in 6.* Abbas *c. cum dilecti n. 10. de elect.* unde quæſtio procedit, quando imminet, & urget gravis neceſſitas. Quòd tunc poſt matrimonium contractum poſſit Epiſcopus diſpenſare in impedimento occulto, quando matrimonium jam fuerit initum coram facie eccleſiæ, & eſt publicum, nec poſſunt conjuges ſeparari abſque ſcandalo; nec ad ſummum Pontificem patet acceſſus ob paupertatem, vel locorum diſtantiam, vel ob alia legitima impedimenta, oſtendimus in præcedente quæſtione.

Difficultas igitur eſt, an ſi impedimentum manifeſtetur Epiſcopo antequam matrimonium contrahatur, poſſit Epiſcopos in aliquo caſu urgentiſſimæ neceſſitàtis diſpenſare in tali impedimento, tametſi hæc diſpenſario præciſa urgentiſſima neceſſitate, petenda ſit à ſolo Pontifice. Putârim probabile in aliqua urgentiſſima neceſſirate poſſe Epiſcopum diſpenſara ſuper impedimento dirimenta, ſi nulla protſus pateret via petendi talem diſpenſationem à ſummo Pontifice, ut docent Sanchez *de matrim. lib. 2. diſp. 40. num. 7.* Molfeſius *in ſum. tom. 1, tract. 4. c. 12. num. 35.* Baſilius Pontius *de matrim. lib. 8. c. 13. num. 6.* Reginaldus *in praxi tom. 2. lib. 31. c. 27. n. 205.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. p. 2. allegat. 35. num. 5.* Præpoſitus *in 3. p. q. 7. de diſpenſat. impediment. matrim. dub. 2, num. 16.* & alij docentes, poſſe Epiſcopum ex cauſa maximè urgente diſpenſara in impedimento dirimente etiam antequam contrahatur matrimonium, dummodo omnibus tentatis diſpanſatio judicetur neceſſaria ad vitandam gravem inſamiam, vel grave ſcandalum, quia tunc axtrama neceſſitas, cui aliter non poteſt occurri, hanc facultatem dat Epiſcopo ex tacita licentia ſummi Pontificis. 15

Qualis verò ſit iſte caſus? Sanchez *loc. cit.* ponit hunc, ut ſi ſponſa contractura veſpara matrimonium, manè accederet ad confeſſionam ſacramentalem, in qua aperiret, ſe habuiſſe copulam cum fratre ſui ſponſi, & non poſſet abſque gravi periculo, & inſamia retrocedere, eò quia omnia jam ſint parata ad nuptias veſpere celebrandas, & conſideratis omnibus mediis, iiſque tentatis nulla evadandi via ſupetſit, ſed potiùs ſuſpicio vehemens oriatur alicujus criminis detecti in confeſſiona matutina, ſi fœmina veſpare abſtineret à nuptiis, donec Pontificia diſpenſatio impetretur. Verùm in hoc caſu adhuc poſſet patera via non contrahendi ſine infamia, & periculo detegendi ſuum crimen, nimirum ſi fœmina ex conſilio Confeſſarij voveret caſtitatem ad tempus, donec acciperet diſpenſationam Pontificiam, tunc enim quia in confeſſiona matutina emiſit tale votum caſtitatis, poſſet dicere conſanguineis ſa voviſſe caſtitatem, & id aperuiſſe Confeſſario, à quo intellexit non poſſe matrimonium contrahere niſi poſt impetratam à Pontifice diſpenſationem: debet tamen ſponſa tunc cautè procadere, & 16

omni-

omnino tacere, ſe votum illud ad tempua emiſiſſe, quia conſanguinei poſſent tunc ab Epiſcopo diſpenſationem petere, qnia hic poteſt diſpenſare in voto caſtitatis, ſi non ſit perpetuum: ſi igitur ſponſa dicat, ſe recordatam eſſe cujusdam voti caſtitatis, & fuiſſe admonitam à confeſſario, ne cùm tali voto contraheret, ſed expectaret diſpenſationem à Papa, poſſet hoc medio occurrere ſnæ neceſſitati. Baſilius Pontius *loc. cit.* ponit alium caſum, ut ſi quis morti proximus ad legitimandoa liberoa, vel ad reſtaurandum honorem, vel pro bono pacia deberet cito contrahere. Verùm nec iſte caſus videtur probare intentum: quia vel impedimentum eſt notum, & non debet ad illud poteſtas Epiſcopi extendi maximè pro foro externo: vel eſt occultum, & tunc non ſummus in quæſtione.

17 Hinc liqoet, vix poſſe in praxi caſum occurrere, in quo ante contractum matrimonium poſſit Epiſcopus diſpenſare, quòd ſi daretur talis caſus, in quo nulla prorſus pateret via evadendi inſamiam, & tentatis omnibua mediis adhuc ſuſpicio vehemans oriretur alicujus criminia detecti in confeſſione, tunc putârim perquam probabile, poſſe Epiſcopnm ex Epikeia diſpenſare ſuper impedimento talis matrimonij: ſiquidem hoe impedimentum eſt joris humani, ſeu ſtatutum lege Pontificia, ſeu Concilij: atqui urgente graviſſima neceſſitate poteſt Epiſcopus diſpenſare in lege Pontificia, ut docent Canoniſtæ: proinde, ſi neceſſitas ita urgeat, ur poſt tentata omnia media nulla evadendi via aperiatur, & ſuſpicio vehemena detecti criminis in confeſſione oriatur, ſi velit ſponſa nuptias differre, tunc ne ſequator hæc infamia, & diſſidia graviſſima, & alia oriantur incommoda poteſt Epiſcopus interpretari, mentem Pontificis aſſe, ut in tali graviſſima, & urgente neceſſitate poſſit diſpenſare.

18 Tum quia votum ſimplex caſtitatis etiam impedit matrimonium contrahendum, & ejus diſpenſatio Pontifici reſervatur: & nihilominus in caſu urgentis neceſſitatis, ſi magnum urgeat incontinentiæ periculum, nec poſſit Papa conſuli ratione paupertatis, vel quia adſit grave periculum in mora, poteſt Epiſcopus diſpenſare, ut docent plures Canoniſtæ, præſertim Sylveſter *V. diſpenſatio. q. 9. & V. votum 4. q. 9.* Navarrua *in ſum. c. 12. n. 76.* Palatios *4. diſt. 38. diſp. 3.* proinde poteſt etiam diſpenſare in impedimento dirimente ubi urgentiſſima eſt neceſſitas.

19 Quòd ſi dicas, votum caſtitatia tantùm impedire non dirimere matrimonium. Reſpondetur, id eſſe verũ, ſed adhuc utrumq; impedimentum Pontifici reſervatur; & impedimentum voti etiam extedit in hoc, quòd ſit juris divini; proinde ſi non obſtante reſervatione Pontificia poteſt Epiſcopus diſpenſare in impedimento voti caſtitatis urgente ſumma neceſſitate, poterit etiam diſpenſare in impedimento dirimente: quia ratio, cur Epiſcopus ſine urgente neceſſitate non poſſit diſpenſare in impedimentia matrimonij, non eſt, quia hæc ſint dirimentia, vel impedientia tantùm, ſed quia eorum diſpenſatio eſt reſervata ſoli ſummo Pontiſici, proinde ſi poteſt in impedimento impediente diſpeoſare, poteſt etiam in dirimente. Præterea quia ſententia docens poſt contractum matrimonium poſſe Epiſcopnm diſpenſare innititur illo fundamento, quia poteſt Epiſcopus io caſu urgentiſſimæ neceſſitatis diſpenſare in lege Papæ, vel Concilij; ptoinde poterit etiam ente matrimonium urgente pari, vel majori neceſſitate diſpenſare.

Quæritur ſextò, an etiam præſente legato, 20
vel Nuntio Apoſtolico poſſit Epiſcopua ante contractum matrimoninm in caſu urgentis neceſſitatis diſpenſara ſuper impedimentia? Videtur dubium, quia pro caſu urgentis neceſſitaris Pontiſex non cenſatur ſibi reſervare talem diſpenſationem: atqui ſemel quòd Pontiſex eam ſibi non reſervat, poteſt Epiſcopus diſpenſare, quia tunc per accidens ſa habet, quòd ſuperveniat aliquis habens jurisdictionem delegatam. Nihilominus reſpondendum eſt, præſente Legato, vel Nuntio Apoſtolico habente hanc delegatam jnriadictionem, & facultatem diſpenſandi in prædictis caſibus, oon poſſe in iiadem Epiſcopum diſpenſare, non ſoiùm antequam marrimonium contrahatur, ſed etiam poſt ipſum initum: & rario petitur ex eo, quia Epiſcopua ſolùm poteſt in hoc caſu diſpenſere, ratione urgentis neceſſitatis, quando autem adeſt Nuntius Apoſtolicus, qui juriadictione ſibi delegata poteſt diſpenſare, ceſſat neceſſitas in Epiſcopo diſpenſandi; propterea non poteſt tunc diſpenſare. Hinc ad ſundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur, quòd licèt Pontiſex pro caſu neceſſitatis non cenſeatur ſibi reſervare diſpenſationem; non tamen Epiſcopus poteſt diſpenſare, ſed is tantùm qui magis ſpecialiter, & proximè habet à Pontifice hanc juriſdictionem, & ſacultatem diſpenſandi; cujusmodi ſunt Nuntij Apoſtolici, & Legati, proinde diſpenſare tunc pertinet ad Nuntium, vel Legatum, non ad Epiſcopum.

Quæritur ſeptimò, an in illis caſibus ur- 21
gentiſſimæ neceſſitatis, in quibus poteſt Epiſopua diſpenſare ante initum matrimonium, poſſit hanc authoritatem concedere ſuo Vicario? Reſpondetur, poſſe Epiſcopum probabiliter hanc authoritatem ſuo Vicario, vel etiam alijs delegare, & colligitur ex *c. 2. de diſpenſ. impub.* ibi: *Diſtrictiùs jubemus, ne aliqui ante ætatem à canonibus præſcriptam conjungantur, niſi fortè aliqua urgentiſſima neceſſitate interveniente, utpote pro bono pacis talis conjunctio toleretur*, ubi notant Doctorea illud verbum *toleretur* non ſe habere permiſſivè, ſed approbativè, ut præ cæteris advertit Baſilius Pontiua *l. 8. c. 13. n. 6.* ergo ſi graviſſima urgeat neceſſitas ante contractum matrimonium, poteſt Epiſcopus in impedimento ætatia diſpenſare: atqui eſt eadem ratio de alijs impedimentia, proinde poteſt Epiſcopus in ijsdem, ſi graviſſima urgeat neceſſitas, diſpenſare.

Ratio etiam id ſuadet, qoia eatenus conce- 22
ditur Epiſcopo, poteſtaa diſpenſandi in impedi-

 men-

mentis dirimentibus poſt contractum matrimonium, quia id exigit commune Reipublicæ bonum, & expedit ſaluti animarum, ne urgente neceſſitate hominee ſalutari deſtituantur remedio: ſed hæc eadem neceſſitas diſpenſationis poteſt urgere ante contractum matrimonium, ut oſtenſum eſt, conſequenter eſt Epiſcopis concedenda: eo autem ipſo, quòd Epiſcopo inſit hæc poteſtas, poteſt eam delegare ſuo Vicario, ut etiam cuilibet alteri, prout ſumma neceſſitae videbitur expoſtulare, ut notat Covarruviae *lib. 3. variar. c. 20. n. 6.* Ratio etiam ex eo deſumitur, quia hujusmodi poteſtas diſpenſandi in caſu extremæ neceſſitatis, non conceditur perſonæ Epiſcopi, ſed dignitati Epiſcopali, ſeu Epiſcopis ut Epiſcopis: atqui jurisdictio Principis, quando ex privilegio competit alicui non ut tali perſonæ, ſed ut conſtituto in tali dignitate, vel officio non eſt delegata, ſed ordinaria, habétque jure ordinariæ jurisdictionis, ut notat Bartolus in *l. ambitioſa n. 34. ff. de decret. ab Ordine faciend.* & docet Covarruvias *loc. cit. c. 20 n. 6* proinde hæc poteſtas competens Epiſcopis cùm ſit annexa eorum dignitati, & officio in perpetuum poteſt delegari, ut notat Gloſſa in *c. fin. de offic. Ordinarij.*

23 Quòd ſi dicas, Concilium Tridentinum *ſeſſ. 2. c. 6. de refor.* concedere Epiſcopis caſue Pontificis occultos per ſe, vel per Vicarium, proinde non poſſe Epiſcopos delegare, ſi ipſis non committatur ſpecialiter poteſtae delegandi. Contra eſt, quia Concilium ſolùm vult, Vicarium Epiſcopi non habere ex generali commiſſione Vicariatûs facultatem diſpenſandi in præfatis caſibus, niſi talis facultas ſibi ſpecialiter committatur. Cæterum Concilium non denegat Epiſcopis hanc poteſtatem generalirer delegandi.

24 Quæritur octavò, an, ſi diſpenſatio Pontificia ſuper impedimento dirimente ſit ob- vel ſubrepritia, poſſit Epiſcopus poſt contractum matrimonium diſpenſare in eodem impedimento, & confirmare Pontificie diſpenſationem? Ratio dubitandi deſumitur ex *c. quia circa de affin. & conſanguin.* ubi Pontifex conſultus de his, qui ſubreptitia diſpenſarione contraxerunt, reſpondet Epiſcopo interroganti: *diſſimulare poteris, ut remaneant in copula ſic contracta, cùm ex ſeparatione videas grave ſcandalum imminere:* illa enim diſſimulatio videtur eſſe quædam diſpenſatio: quia tametſi diſſimulatio ſuperioris, quæ ſuo facto, & impunitate fit, non ſit diſpenſatio *c. cùm jam dudum de præbend.* Nihilominus diſſimulatio facta verbis diſpenſatio cenſeri debet, quia eſt quædam approbatio? Reſpondetur nihilominus, non poſſe Epiſcopum poſt matrimonium initum per diſpenſationem, ſub- vel obreptitiam diſpenſare in eo impedimento, nec confirmare Pontificiam diſpenſationem.

25 Ratio petitur ex praxi eccleſiæ, nullus enim eſt, qui ordinariè recurrat ad Epiſcopos, quando diſpenſatio impetrata à Papa eſt nullius valoris ob ſub- vel obreptionem, ſed recurſus fit iterum ad Papam, cui explicatur cauſa invaliditatis, & rogatur, ut velit iterum diſpenſare cognitâ tali cauſâ. Semel enim quòd diſpenſatio eſt reſervata Pontifici, illi ſoli reſervatur, niſi urgentiſſima aliqua oriatur neceſſitas, quæ impediat acceſſum ad Papam, unde ſolus Papa poteſt ſuam diſpenſationem confirmare, ac eidem valorem impertiri. Tum quia validare actum invalidum potiùs pertinet ad ſuperiorem, Epiſcopus autem eſt inferior Summo Pontifice. Tum quia impertiri valorem diſpenſationi ſubreptitiæ, perinde eſt, ac diſpenſare, & matrimonium ratione hujus confirmationis factæ ab Epiſcopo eſſet validum non ratione diſpenſationis factæ à Pontifice, quia cùm talis diſpenſatio fuerit ſubreptitia, & invalida, perinde ſe habet, ac ſi nunquam fuiſſet, proinde tota diſpenſatio haberetur ab Epiſcopo, quod dici nequit, quia extra caſus urgentiſſimæ neceſſitatie Epiſcopus non habet facultatem diſpenſandi ſuper impedimentis dirimentibus, quorum diſpenſatio ex decreto Pontificio, & Concilij Generalis pertinet ad ſolum Summum Pontificem, & inferior non poteſt diſpenſare in lege ſuperioris, ut notat Archidiaconus in *c. licet can. de elect. in 6.* & Abbas in *c. cùm dilecti n. 10. de elect.*, & communiter Canoniſtæ.

Neque ratio dubitandi deſumpta ex *c. quia circa de affinit. & conſanguin.* ullum faceſſit negotium, quia textus ſolum dicit, poſſe Epiſcopum diſſimulare, ut qui contraxerunt, remaneant in matrimonio mediante diſpenſatione ſubreptitia inito, ſi ex eorum ſeparatione grave immineat ſcandalum: ratio, quæ Pontificem movit, ad ita reſcribendum fuit, quia conjuges bona fide exiſtimabant, ſe legitimè conjugatos eſſe: & ex alia parte ex detectione veritatie timebatur grave ſcandalum: hinc Papa ad hæc incommoda declinanda reſcripſit, tacendum, & diſſimulandum eſſe, eósque permittendoe eſſe in tali matrimonio putativo, & invincibili ignorantia excuſato. Præterea ex citato textu *in c. quia circa*, ſi colligeretur, Pontificem hanc poteſtatem Epiſcopis conceſſiſſe ad ſummum probaretur, in tali ſpeciali caſu datam fuiſſe illi Epiſcopo talem facultatem, non verò inde inferendum eſſet, datam fuiſſe omnibus Epiſcopis, quia id ex nullo textu probatur. Præterea in *d. c. quia circa* non probatur, quòd Pontifex hanc facultatem dederit tali Epiſcopo, quia Pontifex nullius ibi meminit diſpenſetionis: ſed tantùm dixit, ob grave ſcandalum imminens ex ſeparatione permittendos eſſe tales conjuges perſeverara in ſua bona fide. Alioquin ſi Pontifex facultatem diſpenſandi conceſſiſſet Epiſcopo, debuiſſent conjuges moneri, ut matrimonium revalidarent; quia copula ſubſequens non procederet ex errore, quo credebant, ſe matrimonio alligatos eſſe. 26

Quæritur nonò, an Epiſcopus poſſit diſpenſare cum forenſibus, & peregrinis, tametſi brevi tempore in eorum Diœceſi commorentur? Reſpondetur cum diſtinctione, quia vel ſermo eſt de lege municipali, & communi: vel de diſpenſatione voti, juramenti, & cujuslibet alterius 27

tarius impedim[illegible] ſermo ſit da d'ſpenſatio[illegible] leges municipales, & communes, [illegible] Epiſcopum diſpenſere cum forenſibus, & peregrinis ratio eſt, quia forenſes & peregrini tametſi brevi tempore commorentur in loco aliquo, adhuc ratione habitationis, quamvis modicæ ſubduntur legibus illius [illegible] in quo ſunt, proinde non deficit ipſis [illegible] ſubjectio ad obtinendam diſpenſationem. Quod verò ſacra Congregatio Concilij [illegible] referente Farinacio declaraverit forenſes, & peregrinos poſſe abſolvi ab Ordinario loci, per quem tranſeunt, non verò diſpenſari, id non [illegible], quia deficiat juriſdictio, & poteſtas ad concedendam diſpenſationem, ſed quia regulariter deficit cauſa requiſita, ut notat [illegible] Pontius *de matrim. lib. 8. c. 7 n. 7.*

28 Tum quia ad ſuperiorem loci pertinet, ut omnes ibi commorantes leges ejuſdem municipales, & communes obſervent, proinde ad eundem etiam pertinet, cauſas examinare, quæ earum obſervationem impediunt, vel excuſant, proinde etiam perpendere cauſas exigentes diſpenſationem, proinde Epiſcopus loci quoad leges municipales, & communes poteſt cum forenſibus, & peregrinis diſpenſare. Tum quia forenſes obligantur legibus loci, per quem tranſeunt, ut ſe accommodent alijs, & non cauſent deformitatem, proinde ſuperior illius loci habet juriſdictionem cogendi forenſes ad talem obſervationem legum municipalium, & communium; proinde habet etiam juriſdictionem, ut ex cauſa juſta poſſit obligationem relaxare, alioqnin forenſes deterioris eſſent conditionis ipſis incolis; quia obligarentur legibus ut incolæ & non poſſent ut iſti diſpenſationem obtinere. Putârim tamen id procedere, dummodo forenſes habeant animum ibi habitandi aliquo tempore diuturno pro expediendo aliquo negotio, ad quod expediendum requiritur potior pars anni. quia ratione hujus habitationis forenſes contrahunt quaſi domicilium, & ſortiuntur forum externum, ut poſſint ibi de alibi [illegible] conveniri: ergò etiam in rebus ſpiritualibus, [illegible] quales ſunt diſpenſationes, acquirunt [illegible] ium, & ſortiuntur forum ex hac [illegible] habitatione. Tum quia quamdiu [illegible] non acquirit domicilium in aliqua Diœceſi, non cenſetur ſubditus illius Epiſcopi, proinda non poteſt in ipſum Epiſcopus exercere [illegible] juriſdictionis, ut notat Panormitanus *in [illegible] nullus n. 4. de Parech.*

29 Sin verò ſermo ſit de diſpenſatione voti, juramenti vel alterius ſingularis impedimenti, non poteſt Epiſcopus ex habitatione modica, & [illegible] eunte acquirere ſufficientē juriſdictionem quia hæc dependet ex conſuetudine, quæ ſufficienter declaratur a Congregatione Cardinalium admittentium abſolutionem ob cjus neceſſitatem, & negantium diſpenſationem, eò quia hæc neceſſaria non ſit. Hinc Panormitanus *loc. cit.* docet, non poſſe vota Scholarium communtari, eò quia per [illegible] modicam commorationem in loco ſtudiorum non ſiunt ſubditi Epiſcopi loci illius.

Tum quia ſuper hoc adeſt declaratio Cardinalium Congregationis Concilij, quam refert Farinacius *ſeſſ. 24. Trident. c. 6.* ibi: *Abſolvere Ordinarius poteſt ex decreto Tridentini in ſacramento pœnitentiæ forenſem, qui gerit Officium Prætoris, Medici, vel Officialis, qui habet domum, & commoratur in civitate, vel Diœceſi, & in eis eccleſiaſtica ſacramenta percipit, non tamen poterit cum eodem diſpenſare.* 30

Ruſus adeſt alia declaratio ſacræ Congregationis approbata a Gregorio XIII. & relata à Pontio *de matrim. lib. 8. c. 7. n. 7.* ibi: *Qui non eſt ſubditus Epiſcopi ut Medicus, Prætor, & ſimiles homines, qui tantùm habitant in civitate, hoc decreto comprehenduntur, tametſi commiſerint crimina in alijs civitatibus: habita tamen hac diſtinctione ut poſſint abſolvi in ſacramento pœnitentiæ à ſuis criminibus, non tamen diſpenſari.* Stantibus hiſce declarationibus ſacræ Congregationis, iiſdem adhærendum eſt. 31

Quæritur decimò, an Epiſcopus poſſit diſpenſare ſecum in iis, in quibus poteſt cum aliis, ut in voto, irregularitate, præceptis eccleſiæ? Dupliciter poteſt quis ſecum diſpenſere, uno modo indirectè, ut quando Princeps in aliqua lege diſpenſat cum tota communitate, tunc enim indirectè diſpenſat cum ſe ipſo, eò quia ſit pars ejuſdem communitatis. 32

Secundò poteſt ſecum quis diſpenſere delegando ſuam poteſtatem alteri, ut ſecum diſpenſet, ut ſi Princeps ſuam poteſtatem in lege diſpenſandi alicui committat, ut ſecum diſpenſet; quo pacto cenſent aliqui ſummum Pontificem delegare ſuo proprio Confeſſario ſuam juriſdictionem abſolvendi è peccatis, ut juxta illam ipſum abſolvat. 33

Rurſus poteſt quis directè, & immediatè ſecum diſpenſere, ut ſi Epiſcopus immediatè ſibi applicet legis diſpenſationem. 34

Reſpondetur, poſſe Epiſcopum indirectè, & mediatè ſecum diſpenſare, quia cum poſſit diſpenſare cum tota communitate, poteſt etiam cum parte ejuſdem; atqui Epiſcopus eſt pars communitatis, cum qua poteſt diſpenſare, proinde ex eo, quod directè, & immediatè diſpenſet cum tota communitate; indirectè, & mediatè diſpenſat etiam cum ſe ipſo. Imò poteſt etiam ſecum diſpenſare delegando ſuam poteſtatem alteri, ut ſecum diſpenſet, quia tunc non exercet juriſdictionem in ſe ipſum ſaltem immediatè, & proximè, ſed ad ſummum remotè, quatenus delegat ſuam poteſtatem alteri, ut hic juriſdictionis actum in ipſum exerceat. 35

An verò poſſit etiam directè, & immediatè diſpenſare cum ſe ipſo, non conveniunt Doctores: ſed putârim id non repugnare, quia diſpenſatio non eſt actus juriſdictionis contentioſæ, aut coactivæ, in qua ſit neceſſarie productio teſtium, vel in qua debeat reus puniri; hæc enim juriſdictio coactive, vel contentioſa, cùm exigat neceſſariò diſtinctionem perſonarum, non poteſt exerceri in ſe ipſum, non enim idem poteſt eſſe Judex, & Reus: ſed talis diſpenſatio eſt liberalis, & gratuita relaxatio 36

juris

juris, quæ nihil habet, quod neceſſariò exigat diſtinctionem inter perſonam relaxantem, & eam cui relaxatur, quia nullibi in jure id cavetur. Tum quia ut docet Suarez *lib. 6. de legib. c. 12.* poteſt ſummus Pontifex ſecum diſpenſare in ſuis legibus, proinde etiam Epiſcopus in iis, quæ poteſt cum ſuis ſubditis, cùm hujuſmodi diſpenſatio non exigat diſtinctionem perſonarum, quia licèt Epiſcopi ſint Prælati inferiores, adhuc poſſunt leges condere, & in ipſis ſecum diſpenſare, quia ratione harum legum plenam omnino habent poteſtatem.

37 Quæritur undecimò, quinam ſint caſus: in quibus Epiſcopi poſſunt diſpenſare ſuper impedimentis matrimonium dirimentibus? Quia plerúmque urget neceſſitas diſpenſandi ſuper impedimentis matrimonium dirimentibus, & ad declinanda ſcandala, & plura incommoda, imò & detrimentum ſalutis, & periculum animæ, ſi matrimonium in partibus præſertim, quæ per longiora locorum intervalla diſtant à Romana Curia, non patiatur diuturnam moram temporis, donec ſcribatur Romam, petatur diſpenſatio, & impetretur; ideò non eſt præſumendum, Summum Pontificem in illis anguſtijs velle, ut ſponſi expectent cum propriarum animarum diſcrimine, donec ab ipſo diſpenſentur: in hiſce enim caſibus ſaltem interpretatur, quòd voluntas Pontificis ſit, ut Ordinarij locorum diſpenſent, & ratio ex eo etiam deſumitur, quia reſervatio diſpenſationis eſt propter charitatem, ac bonum regimen Chriſtianæ Reipublicæ: adverſaretur autem charitati, & optimo eccleſiæ regimini, ſi fideles, qui matrimonium cum aliquo impedimento dirimente bona fide ex juris, aut facti ignorantia in facie eccleſiæ contraxerunt; in anguſtijs illis conſtituti opportunis deſtituerentur remedijs, cùm impedimentum ſit occultum, & plerúmque gravis, quæ imminent incommoda, ac pericula non permittant temporis dilationem, donec obtineatur à Sede Apoſtolica diſpenſatio ſuper impedimento, cum quo fuit matrimonium initum, & interdum, qui contraxerunt, cum tali impedimento dirimente, ſint ita pauperes, ut non poſſint Romam adire, neque mittere, nec ſcribere ob locorum diſtantias, vel alias cauſas, neque citra ſcandalum poſſint conjuges ſeparari, vel etiam quia ex mora periculum immineat peccandi.

38 Ad hæc igitur pericula declinanda præſcripta conſuetudo eſt, ut Summus Pontifex conſentiat, ut Epiſcopi in hiſce caſibus facultatem ſibi vendicent diſpenſandi, ut cenſent communiter juris canonici interpretes, & Zarola in *prax. Epiſcop. V. diſpenſatio* teſtatur, ſibi ex Romana Curia fuiſſe reſponſum, facultatem in præfatis caſibus diſpenſandi ſuper impedimentis dirimentibus eſſe penes Epiſcopos, concurrentibus tamen ſex circumſtantijs, quarum prima eſt, ut matrimonium jam ſit contractum. Secunda, ut ignoranter ſit initum quoad impedimentum dirimens. Tertia, ut matrimonium non ſolùm ſit ratum, ſed etiam conſummatum. Quarta, ut impedimentum ſit occultum, & tunc cenſetur occultum, quando publica fama non eſt vulgatum, vel ad forum contentioſum nondum perlatum; vel ſi perlatum fuit, non tamen potuit probari, adeò ut & lis dirempta fuerit, & pars rea ſine probro dimiſſa. Quinta, ut partes ſint adeò pauperes, ut mittere non poſſint ad Pontificem, nec ad Legatum. Sexta quia ſi fieret ſeparatio probabiliter ſuborirentur ſcandala. Cæterum ſi aliqua ex hiſce circumſtantijs non adſit, & perſonæ ſint verè rudes, & ruſticæ ad Epiſcopalem charitatem tunc pertinet, hanc proſequi diſpenſationem in forma pauperum apud Sedem Apoſtolicam, ut gratis, & ſine compoſitione obtineatur. Hæ igitur ſex conditiones requiruntur, ut Epiſcopi poſſint diſpenſare ſuper impedimentis dirimentibus matrimonium jam contractum quia quoad matrimonium nondum contractum multò arctior eſt Epiſcoporum poteſtas, & rariſſimè contingit, ut Epiſcopi re adhuc integra poſſint diſpenſare ſuper impedimentis dirimentibus.

39 Sunt tamen authores non infimæ notæ, qui caſum proponunt, in quo poteſt Epiſcopus diſpenſare ſuper impedimento dirimente matrimonium nondum contractum, ſed proximè contrahendum, ſi nimirum ſponſalia ſolemni ritu jam fuerint contracta, denuntiationes præmiſſæ, & conſanguinei ac amici expectarent, quod veſperè deberent ſponſi matrimonium inire de præſenti: tunc enim ſi Parocho ex confeſſione viri, vel puellæ proximè nupturæ innoteſcat impedimentum aliquod, ut contractæ affinitatis ex illicita copula occulta: in hoc caſu, cùm omnia jam ſint parata ad ſolemnitatem nuptiarum celebrandarum veſperè ejuſdem diei; & omnibus diſcuſſis nulla pateat via publici ſcandali devitandi, ac infamiæ declinandæ, imò periculum immineat, quod graviſſima ſint inter conſanguineos oritura diſſidia in hiſce anguſtijs putant, poſſe Epiſcopum pro foro conſcientiæ diſpenſare ſuper impedimento dirimente matrimonium nondum contractum. Verùm fortaſſis etiam in hoc caſu poſſet aliquod inveniri effugium, ſi nimirum ſponſus impedimenti gnarus dicat, ſe emiſiſſe votum caſtitatis, & nihil cogitâſſe de tali voto, quod deberet impedire matrimonium, & à Confeſſario fuiſſe monitum, eſſe neceſſe, ut petatur diſpenſatio à Sede Apoſtolica ſuper voto caſtitatis nulla facta præfiniti temporis mentione, quia votum caſtitatis ſervandæ tantum ad tempus poteſt ab Epiſcopo remitti. Hac induſtria ſponſus impedimenti conſcius abſque nota infamiæ, & ſine periculo gravioris incommodi poſſet celebrationem matrimonij differre; & dum in Romana curia res apertè geritur pro diſpenſatione voti caſtitatis, poſſet clam procurare diſpenſationem à vero impedimento dirimente pro foro interno.

40 Quòd ſi hæc cautio ſpectatis circumſtantijs cum rerum, tum perſonarum judicetur difficilis, vel quòd non poſſit abſque magno periculo demandari executioni, tunc aſſerunt eſſe diſpenſationem impetrandam ab Epiſcopo, quam

quam in talibus anguſtijs pia interpretetione voluntatis Pontificis nolentis perniciem, & detrimentum animarum poteſt concedere. Addiderim tameo, niſi in eo loco præſens eſſet Legatus, & Nuntius Apoſtolicus, quia præſente Legato habente hane delegetam jurisdictionem, & ſecultatem diſpenſandi in prædictis caſibus non poteſt Epiſcopus in ijsdem diſpenſare, non ſolùm antequem mattimonium contrahatur, ſed etiem poſt ipſum initum, quia Epiſcopus in ſimilibus caſibus tantùm diſpenſat ratione ſolius urgentis neceſſitatis; & quendo edeſt Nuntius Apoſtolicus, qui jurisdictione ſibi delegete poteſt diſpenſare, ceſſat in Epiſcopo neceſſitas diſpenſandi.

41 Quoties igitur agitur de metrimonio contrehendo, vel edeſt eliquod publicum impedimentum, Epiſcopi tunc diſpenſare non poſſunt, niſi poteſtetem hanc diſpenſendi in caſibus urgentis neceſſitetis à Summo Pontifice obtinnerint, & hæc eſt hodierne praxie, juxta quam diſpenſationes in gradibus prohibitis conſanguinitetis, vel affinitatis, & elijs impedimentis dirimentibus reſervantur Romeno Pontifici, quando impedimentum eſt publicum, & agitur de matrimonio contrehendo: tunc enim Pontifex non permittit Epiſcopis, ut cum talibus circumſtantijs diſpenſent, & quia impedimenta, quæ matrimonium dirimunt, inſtituta ſunt ab eccleſia univerſali, vel ejus capite Romeno Pontifice, ideo diſpenſatio ſuper ijsdem jure communi pertinet ed ſolum Romenũ Pontificem non ed Epiſcopos locales, ut habetur in *c. cum inferior de majerit. & obedient.* ſi tamen Epiſcopi è Sede Apoſtolice ſecultatem obtinnerint diſpenſendi ſuper impedimentis dirimentibus matrimonium nondum contractum, licèt impedimentum ſit publicum; tunc ratione jurisdictionis ſibi delegetæ poſſunt Epiſcopi legitimè diſpenſere: quie tunc non diſpenſant, ut Epiſcopi, ſed ut Sedis Apoſtolicæ delegeti; & non propria, ſed authoritate Summi Pontificis.

42 Quæritur undecimo, an Epiſcopus in eliquo caſu poſſit diſpenſere in tertio gredu conſanguinitatis, vel affinitetis? Reſpondetur negativè, imò probebilius, neque in quarto gradu, niſi fortaſſis entique ſit, & legitimè præſcripta Diœceſis conſuetudo, ut Epiſcopus in quarto gradu in certis caſibus poſſit diſpenſare, eò quia ejus prædeceſſores, hac eedem uſi fuerint facultate à tempore immemorieli: quia tunc cenſetur conſuetudo præſcripta, & creditur à Sede Apoſtolica conceſſa, ut in quibusdam Galliæ Diœceſibus fieri ſolet; conſuetudo enim legitimè præſcripta juri poſitivo præjudicat *c. cum conſuetudinis, c. cùm tanto de conſuetud.* Quòd ſi Epiſcopus dubitet, an hujusmodi diſpenſationes à ſuis prædeceſſoribus conceſſæ fuerint ex privilegio reali, & perpetuo, an verò ex perſonali, tunc ſtante teli dubio non poſſet diſpenſare in quarto gredu, niſi & ipſe diſpenſandi privilegium à Summo Pontifice obtineret, quie in quæſtionibus ſpectantibus ad ſacramenta non licèt ſequi opinionem minùs probabilem, minùsque tutam; relictâ probabiliore, et tutiore.

Quòd verò Epiſcopi nunquam poſſint diſpenſare in tertio gredu conſanguinitetis, vel affinitatis, imò nec probabilius in quarto, plura Concilia Provinciela ſtetuerunt, quæ propterea Epiſcopis hanc facultatem voluerunt edimere. 43 Concilium Compendienſe *can. 1. ſi in quarta progenie reperti fuerint conjuncti non ſeparamus; in tertia verò, ſi reperte fuerint, ſeparentur, & eos, qui unus in quarto, & alius in tertio ſibi pertinent, conjunctè inveniuntur, ſeparamus*, & Patres Concilij Turonenſis coacti anno 1583. c. 9. aiunt: *Quibus in quarto conſanguinitatis, & affinitatis, nec non cognationis ſpiritualis prohibitis gradibus ſupra expreſſis Epiſcopis diſpenſare non licere declaramus.* Synodus etiam Lingonenſis ait: *gradus conſanguinitatis ſic ponuntur, fratres aut ſorores ſunt in primo gradu, Filij duorum fratrum, aut ſororum ſunt in ſecundo gradu, filij cognaterum germanorum ſunt in tertio gradu, horum filij dicti tertij cognati germani ſunt in quarto gradu. Inter iſtos non eſt legitimum matrimonium, niſi cum eis ſit per ſedem Apoſtolicam diſpenſatum.* Cæterum diſpenſatio matrimonialis ab eo impetrata, qui vulgò putatur habere facultatem diſpenſandi valida eſt; & ita judicâſſe Romanam Rotam refert Ancharanus *conſil. 409.* ubi addit, *deciſiones Rota 2. de fil. Presbyt. num. 2.* Zerola itidem in praxi Epiſcopali *v. diſpenſatio* cenſet, æquè concedentes, ac impetrantes diſpenſationem in hac ſpecie excuſari ratione bonæ fidei.

Quæritur tertio decimò, an Epiſcopi poſſint diſpenſare ſuper impedimentis non dirimentibus matrimonium? Reſpondetur, quòd ſi matrimonium jam fuerit contractum, poſſunt Epiſcopi diſpenſare in omnibus impedimentis matrimonio jam inito ſupervenientibus: antequem verò contrahatur, non poſſunt Epiſcopi diſpenſare ſuper impedimentis non dirimentib⁹, quæ oriuntur ex votis caſtitatis, & religionis: hæc enim eſt hodierna praxis, & uſus eccleſiæ, adeò ut Epiſcopi poſſint tantùm diſpenſare ſuper impedimentis non dirimentibus exceptis votis caſtitatis & religionis, quia hæc adeò ſtrictè ſunt ſoli Summo Pontifici reſervata, ut hic nec in Jubilæis univerſalibus concedat hanc facultatem ſuper illis diſpenſandi. Obſervandum tamen eſt, vota emiſſa de non nubendo, de non petendo conjugali debito, de ſacris ordinibus ſuſcipiendis, de caſtitate ad tempus ſervanda non eſſe reſerveta Summo Pontifici, & poſſe ab Epiſcopo diſpenſari, quia non comprehenduntur ſub voto caſtitatis perpetuæ, nec religionis, cùm non ſint abſoluta vota caſtitatis, Pontifex enim ſibi reſervet votum abſolutum perpetuæ caſtitatis: unde quoties expreſsè hoc votum non emittitur, cætera, quæ verſentur circa caſtitatem ſervandam ad tempus, vel hoc, vel illo modo, non ſunt reſerveta Summo Pontifici, proinde in illis poteſt Epiſcopus diſpenſare, ut etiam ſuper impedimentis, quæ ſuperveniunt matrimonio jam contracto, & prohibent petitionem debiti conjugalis, ut eſt affinitas ex inceſtuoſa copula. 44

45 Quòd Epiſcopi non poſſint diſpenſare in votis ebſolutis caſtitetie perpetuæ, & religionis deſumitur ex *c. cum multa, de voti redemptione ex extravag. commun. tit. de pæn. & remiſſ.* & etiam ex Conſtitutione Sixti IV. cui initium eſt *& ſi*, qoòd ſi embo ſponſi detinerentur aliquo impedimento, quod Epiſcopue poteſt ſolvere, ſed ſponſi eidem non ſubjiciuntur Epiſcopo, ſed duobus diſtinctie, eò quie ex diverſis ſint Diœceſibus, tunc non ſufficit, ſi unue duntaxat Epiſcopus diſpenſet ſuper utriusque impedimentis, ſed ab Epiſcopis utriusque Diœceſis petenda, & obtinende eſt diſpenſatio, vel ſaltem à Summo Pontifice, elioquin ſi in tali caſu unue tantùm Epiſcopus diſpenſeret, irrita eſſet diſpenſatio, & matrimonium nullius foret velotie: & retio petitur ex eo, quie diſpenſatio eſt actus jurisdictionis, & Epiſcopus non habet jurisdictionem in Diœceſanum alterius Epiſcopi: ex eo igitor, quòd elter ex ſponſis non ſit Diœceſenus Epiſcopi, nec rationa domicilij, nec ratione originis, nequit Epiſcopus cum illo diſpenſere, quia non poteſt in non ſubditum exercere actum jurisdictionie, quapropter tunc quilibet Diœceſanus à ſno proprio Epiſcopo debet diſpenſationem petere, & obtinere.

46 Quæritur querto decimò, en Epiſcopi poſſint diſpenſare ſuper impedimento cognationis ſpiritualie? Reſpondetur negativè, idqoe ex ſtatuto eccleſiæ: quinimò ſummi Pontifices eliquando etiam denegârunt diſpenſationsm iis, qui Impedimentum ignorantee bona fide contraxerant. Et ſacte Congregetio Concilij Tridentini interptes cùm olim fuiſſet rogeta, en puella novennis de ſecro fonte ſuſcipiens infantem contrahet cum eo cognationem ſpiritualem: quòd ſi hujus ſpiritoalis cognetionis poſtea immemor cum ipſo matrimonium contrahat, ſit tunc concedenda diſpenſatio? Reſpondit, cognationem ſpiritualem eſſe contractam, & diſpenſationem concedendam eſſe: ſed Gregotius XIII. ad quem tunc relata fuit ſententia ſacræ Congregationis diſpenſare noluit ſuper hoc impedimento cognationis ſpiritualis. Et quamvis fuerit poſtse diſpenſatum ob dotis incompetentiam, non tamen id trahendum eſt in exemplum, quia ut notat Proſper Fagnanus in *c. Ex litteris de cognat. ſpirit.* non quod eliquando ſectum eſt, ſed quod fieri debet ſpectandum eſt. Hinc cùm hoc impedimentum cognetionie ſpiritualis ſit tantùm de jure eccleſiaſtico, ec propterea ſine dubio diſpenſabile à ſummo Pontifice, qui tamen rariſſimè inducitur ad diſpenſandum, eò quia putet non expedire, ut ſuper hoc impedimento diſpenſetur; à fortiori ſequitur, nec Epiſcopum ſuper hoc impedimento cognetionis ſpirituelis poſſe diſpenſare ſive matrimonium nondum contrectum ſit, ſive jam initum, Idque vel maximè procedit de primo gradu cognationis ſpiritualis.

47 Cæterum qui cum àliquo impedimento dirimente contraxerunt præſertim in gradibus prohibitis conſanguinitatis, & effinitatis, ſi poſtea miſsâ Romam ſupplicatione, ac impetreto diſpenſendi mandeto matrimonium conſumment, antequem Officialis, ad quem mandetum Apoſtolicum de diſpenſando directum fnit, inquiſitione ſecta, & cognitâ eensâ pontificium mandatum cum iisdem diſpenſandi mandeverit executioni; adhuc rata eſt ipſe diſpenſatio, neque opus eſt petere novam diſpenſationem, ſeo abſolutionem ab Epiſcopo de patrato inceſtu. Retio eſt, quie cum impedimentum inceſtûs non contigerit, antequam Romam mitterent ſupplicationem, Pontificium reſcriptum non fuit ſubreptitium: fuiſſet enim tale, ſi ente miſſam ſupplicationem ad Romanum Pontificem reticuiſſent impedimentum inceſtûs: ſed quia contigit poſtea; nil doloſè in ſupplicatione reticuerunt, & inceſtus quamvis impediet matrimonium contrahendum, non temen dirimit contractum; & quia in noſtro caſu impedimentum dirimens conſanguinitatis, vel affinitetie pontificia diſpenſatione ſublatum eſt, ſolùm ſupereſt impedimentum inceſtûs, quod impedit matrimonium contrahendum, ſed non dirimit contractum, ptoinde ſufficit, ſi diſpenſetio, ſeu abſolutio petatur eb Epiſcopo, ut eo impedimento ſoluto poſſint contrahere matrimonium ſecundùm tenorem pontificiæ diſpenſationis, illúdque conſumere, vel ſi jam contractum, & conſummatum eſt, ut poſſint ſibi mutuo debitum reddere. Imò Corrector Pœnitentieriæ, qui poſtea creatus fuit Epiſcopus Ilardenſis aſſeruit, quosdam, qui mandetum ad diſpenſandum impetraverant, & interim ente diſpenſationem commiſerant inceſtum non fuiſſe obligatos illum confiteri Epiſcopo, nec ejus Vicario Genereli, vel Officiali in foro externo interroganti, eò quia inceſtue ille occultus fuerat, & ſecretus, & ejus manifeſtatio neceſſeria non erat ad ſubſtantiem diſpenſetionis: ita ſenſiſſe Correctorem Pœnitentieriæ refert Naverrus *conſil. 10. de conſang. & affin.* ubi tamen monet, ſecram Congregationem cenſuiſſe, in ſimili caſu partes ad ſedem Apoſtolicem pro certis litteris obtinendis remittendae eſſe à Judicibus, entequem in virtute privetatum litterarum diſpenſent.

Hoc idem etiam confirmet Zerole in *prax. Epiſcop. V. diſpenſatio*, eò quie tempore detæ gratiæ in corie, quamvis nondum litteræ ſint confectæ; incipiat valete diſpenſatio in foro interiori, adeò ut Epiſcopus, vel ejus Vicarius, eut Officielis non ſint ipſi diſpenſatores, ſed tantùm executores mendati Pontificij: eſt enim Pontifex, qui diſpenſet, & Epiſcopus Ordinarius, qui diſpenſationem exequitur ex mandato Pontificis. Hinc filij ex illo inceſtu geniti legitimi ſunt, dummodo partes bona fide convenerint, non ſpe diſpenſetionis faciliùs obtinendæ. Cæterum etiam qui cum impedimento dirimente matrimonium contraxerunt, & ſupplicatione Romam præmiſſe interim conſommant matrimonium, quamvis nondum Romæ ſit edmiſſa ſupplicatio, nec nondum conceſſe gratia valida eſt diſpenſatio, poſt conſummatum matrimonium. Ratio eſt etiam ea, quia diſpen- 48

ſatio non eſt ſubreptitia, & ſupplicatio cum fuerit Romam miſſa, antequam conſummaretur matrimonium, preces tunc veritate nitebantur, proinde cum in ſupplicatione nil fuerit omiſſum tempore, quo fuerat Romam miſſa, preces veritate nituntur, & diſpenſatio ſuum ſortitur valorem.

49 Cæterum ſubreptitia eſt diſpenſatio, ad quam obtinendam ſupplicantes falſum expoſuerunt, aut aliquid etiam quod in ſupplicatione exprimendum erat, etiam ex ignorantia tacuerunt, & ſi ex vi talis diſpenſationis contrahatur matrimonium, hoc eſt irritum, ut deſumitur ex *c. ſuper litteris de reſcript.* Hinc Concilium Tridentinum *ſeſſ. 22. de reform. c. 5.* jubet, diſpenſationes extra curiam committi Epiſcopo, & ab eo examinari, ibi: *Diſpenſationes quæcunque, erunt, committantur Ordinarijs illorum, qui eas impetraverint: eæ verò quæ gratioſè conceduntur, ſuum non ſortiantur effectum, niſi priùs ab eiſdem tanquam delegatis Apoſtolicis ſummariè tantùm, & extrajudicialiter cognoſcatur, expreſſas preces ſubreptionis vitio non ſubjacere.*

50 Conveniunt communiter tum Theologi, tum juris pontificij periti, quòd ſi ad obtinendam diſpenſationem unica tantùm exponatur cauſa, & ea falſa, irrita ſit diſpenſatio, ac nullius valoris. Ut etiam ſi plures exponantur cauſæ, quæ ſint falſæ, quia tunc preces veritate non nituntur, & deeſt proptarea conditio, ſine qua Pontifex non intendit diſpenſationem concedere. Quòd ſi plures exprimantur cauſæ, quarum nulla per ſe ſufficiat, ſed omnes ſimul junctæ vim ſortiantur ſufficientis rationis, tunc ſi omnes veræ ſint, quia preces veritate nituntur, diſpenſatio ſuum ſortitur valorem, quia Pontifex omnes illas cauſas ſibi expoſitas ponderat, & quia omnes ſimul ſumptæ exhibent juſtam cauſam diſpenſandi, ideò valida eſt diſpenſatio: quod ſi una ex illis tantùm ſit falſa, diſpenſatio nullius eſt valoris. Sin verò plures exprimantur cauſæ, quarum una ſola ſufficiat, quæ vera ſit, tamet ſi aliæ ſint falſæ, valet diſpenſatio, quia tunc adhuc habetur ſufficiens, & juſta cauſa diſpenſandi, & ſi ille ſola fuiſſet ex-, & aliæ omiſſæ, adhuc Pontifex diſpen- tunc enim cæteræ cauſæ non per ſe requiruntur, ſed tantùm per accidens, & ſine neceſſitate fuerunt adjectæ. E contra ſi illa ſola, quæ eſt ſufficiens, falſa ſit, & reliquæ omnes per ſe inſufficientes ſint veræ, diſpenſatio eſt nulla, quia Pontifex non diſpenſat, niſi ex juſta legitima, & vera cauſa, quæ tunc deeſt.

51 Quæritur quinto decimo, an ſoli Epiſcopi poſſint diſpenſare ſuper denuntiationibus præmittendis matrimonio. Sunt denuntiationes, quæ præmittuntur matrimonio, quædam proclamationes, quibus matrimonium ineundum inter tales ſponſos publicatur in eccleſia parochiali, ut quæ ſint impedimenta inter contrahentes manifeſtentur, & innoteſcant eccleſiæ, ne ſcilicet perſonæ matrimonio copulentur, quæ ad contrahendum non ſunt legitimæ ob impedimentum, vel dirimens matrimonium, vel prohibens, ne contrahant, & etiam ne matrimonia clandeſtina celebrentur. Tres autem denuntiationes debent matrimonium de futuro præcedere, & à proprio contrahentium Parocho fieri, & quidem tribus continuis diebus dominicis, aut feſtis.

Non tamen neceſſariæ ſunt hujuſmodi denuntiationes neceſſitate ſacramenti, ſed tantùm neceſſitate præcepti, neque ſi matrimonium contrahatur non præmiſſis denuntiationibus eſt clandeſtinum, dummodo initum ſit coram Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus: Unde ex omiſſione denuntiationum matrimonium non irritatur, & colligitur ex Tridentina Synodo *in decret. de matrim.* ubi verba illa: *Qui aliter, quam præſente Parocho*, non referuntur ad ſolemnitatem denuntiationum, ſed ad Parochi, & teſtium præſentiam, ſine quibus vult Concilium irritum eſſe matrimonium, & partes inhabiles reddit ad ſic contrahendum: ex quo colligitur ex defectu denuntiationum matrimonium non irritari, nec partes reddi inhabiles ad ſic contrahendum; exceptio enim in hoc caſu firmat legem in cæteris. Hinc liquet denuntiationes præmittandas matrimonio non pertinere ad ſubſtantiam ejuſdem; quia ſi eſſent de ejuſdem ſubſtantia non poſſent ampliùs fieri poſt initum matrimonium, quia individuum eſt quidquid ad ſubſtantiam actûs pertinet, ut ſeparari, vel disjungi ab illo nequeat: atqui denuntiationes, ſi probabilis fuerit orta ſuſpicio, etiam poſt celebrationem matrimonij differri poſſunt. 52

Cum igitur denuntiationes non ſint de ſubſtantia matrimonij, nec illarum omiſſio clandeſtinum, ac irritum faciat matrimonium, ut reſpondit ſacra Congregatio Concilij Tridentini interpres, conceditur Epiſcopis facultas, ut ex juſta aliqua cauſa poſſint ſuper hujuſmodi denuntiationibus diſpenſare. & qui illis non præmiſſis volunt contrahere, tenentur ab Epiſcopo diſpenſationem petere, alioquin peccarent lethaliter, ſi nulla ſuppetente legitima cauſa ſine præviis denuntiationibus matrimonium contraherent. Imò ſimilis peccati Rei eſſent etiam Parochus, & teſtes, ſi ſcienter tali matrimonio intereſſent, quia violarent eccleſiæ præceptum in re gravi. 53

Hinc Epiſcopi nonniſi juſtis de cauſis poſſunt unam, vel alteram, imò & omnes remittere denuntiationes, ut habetur in decreto Tridentinæ Synodi ibi: *Quòd ſi aliquando probabilis fuerit ſuſpicio, matrimonium malitioſe impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denuntiationes, tunc vel una tantùm denuntiatio fiat: vel ſaltem Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus præſentibus matrimonium celebretur: deinde ante illius conſummationem denuntiationes in eccleſia fiant; ut ſi aliqua ſubſunt impedimenta faciliùs detegantur: niſi Ordinarius ipſe expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur: quod illius prudentiæ, ac judicio ſancta Synodus relinquit.* 54

Reſpondetur igitur ad quæſitum, ex Concilio Tridentino apertè conſtare, poſſe Epiſcopum ex juſta cauſa diſpenſare ſuper denuntiationibus præmittandis matrimonio de futuro 55

Juſtæ autem cauſæ plures eſſe poſſunt, prima ſi probabilis fuerit ſuſpicio, poſſe matrimonium malitioſè impediri, ſi tot præceſſerint denuntiationes, ut habetur in Tridentina Synodo.

56 Secunda quando ſine infamia contrahentium fieri non poſſunt denuntiationes, ut ſi in concubinatu vixerint, & tamen pro veris conjugibus fuerint habiti, & nunc optent per legitimum matrimonium à peccato emergere. Vel ſi cum impedimento dirimente, eóque occulto contraxerint.

57 Tertia ſi abſque gravi animæ detrimento, vel rerum temporalium diſcrimine differri non poſſint nuptiæ, ut ſi vir ſit in periculo mortis conſtitutus, vel debeat ſtatim in diſſitas Provincias proficiſci, & interim neceſsè ſit contrahi matrimonium, ut ingenuæ mulieris conſulatur honori, & proles jam concepta, vel etiam nata legitimetur.

58 Quarta ad declinandum peccatum, ſcandalum, vel infamiam, aut diſſidia, vel vexationem ex parte parentum, aut tutorum, ſi periculum ſubſit, ad quod avertendum expediat, ut nuptiæ quàm primùm contrahantur. Vel periculum ſit in mora, ne alterius ſponſi animus ex levitate, infidelitate, vel etiam inſidorum ſuaſionibus immutetur. Et hæc cauſa tunc vel maximè urget, cum ambæ partes fuerunt in ſtupro deprehenſæ, & mox in matrimonium conſentiunt, & periculum ſit, ne ex levitate propoſitum mutent.

59 Quinta ſi virgo ſit ſub tutela iniqui Tutoris, qui velit eam viro ignobili, & diſpari tradere: ut etiam ſi ſit ſub poteſtate Novercæ, quæ velit eam in monaſterium protrudere.

60 Sexta ſi inter contrahentes diſparites ſit conditionis, vel divitiarum, aut ætatis, tunc ad declinandam notam ignominiæ poſſunt remitti denuntiationes præſertim ſi ex charitate vir, qui eſt ſui juris meretricem velit ducere, ut eam extrahat è peccato.

61 Septima ſi matrimonium ineatur cum Principibus, tunc omittuntur denuntiationes, quia talia matrimonia ſunt omnibus manifeſta, & publica, & ſi quæ eſſent impedimenta ſtatim eccleſiæ innoteſcerent.

62 Octava ſi tempus urgeat, quo nuptiarum celebratio ſit poſtea prohibita, ut duobus ultimis bacchanaliorum diebus, ſi differri non poſſint citra grave incommodum, vel periculum animæ ob incontinentiam volentium contrahere; tunc Epiſcopus ex hac cauſa, ne ob incontinentiam peccent volentes contrahere, remittit denuntiationes habita priùs informatione, quòd reverà nullum adſit impedimentum. Hancque cauſam approbaſſe ſacram Congregationem Concilij Tridentini interpretem refert Zerola *in praxi Epiſcop. v. matrimonium dub. 9.* Circa verò perſonas, quibus concedenda ſit ex hac cauſa remiſſio denuntiationum, relinquitur prudentiæ, & judicio Epiſcopi.

63 Nona eſt gravis neceſſitas, ut matrimonium ſtatim contrahatur ob legitimationem prolis: ut ſi vir conſtitutus in imminente mortis periculo velit concubinam ducere, quæ pro illius conjuge vulgò habebatur, ut proles ex ipſa ſuſcepta legitimetur. Hanc etiam cauſam approbat eccleſia, ut conſulat animæ conſtituti in vitæ extremis, & commodo ſuſceptæ prolis proſpiciat.

Decima eſt, ſi vir, qui Virgini ſtuprum intulit authoritate publica, vel Judicis ſententia adigatur ad illam ſtatim ducendam in uxorem poſt cauſæ cognitionem, tunc etiam eccleſia approbat, ut Epiſcopus denuntiationes remittat, ut infamia ſtupratæ puellæ aboleatur. Cæterum præter Epiſcopum non poſſunt alij Prælati inferiores remittere denuntiationes præmittendas matrimonio ex ſtatuto eccleſiæ. & ita declaravit Sacra Congregatio Concilij Tridentini interpres, ubi cum Cardinalis Alexander Farneſius Commendatarius Abbatiæ Farfenſis, eò quia juriſdictionem quaſi Epiſcopalem haberet, quæſiviſſet, num poſſet diſpenſare ſuper denuntiationibus matrimonio præmittendis. Reſpondit Sacra Congregatio, Abbates etiam habentes juriſdictionem quaſi Epiſcopalem carere facultate remittendi duas denuntiationes: & Gregorius XIII. reſponſionem Congregationis approbavit, eò quia Concilium Tridentinum ſolis Ordinarijs hanc facultatem conceſſerit, & nomine Ordinarij ſolum Epiſcopum eſſe intelligendum, declaravit eadem Congregatio, ut refert Proſper Fagnanus in *4. decret. tit. de clandeſt. deſponſ. c. cùm inhibitio.*

Quæritur ſextodecimò, an ſi contrahentes ſint diverſarum Parochiarum, & Diœceſium ſint denuntiationes in illis diverſis Parochijs faciendæ? Reſpondetur affirmativè, adeò ut Parochus non poſſit contrahentes matrimonio conjungere, niſi denuntiationes factæ fuerint in parochijs utriuſque contrahentis, ſive ſint in eadem Diœceſi, ſive in alia, & debeat de illis teſtimonium habere authenticum à proprio Epiſcopo contrahentis recognitum, & confirmatum; vel ſaltem habeat legitimam diſpenſationem in ſcriptis conceſſam. Quia niſi denuntiationes præmitterentur in parochia utriuſque contrahentis difficulter poſſent impedimenta, ſi quæ eſſent, cognoſci, & plures perſonæ ad contrahendum inter ſe illegitimè poſſent faciliùs eccleſiam fallere, ac nuptialem ſurripere benedictionem. Hinc ne matrimonium contrahatur, cum aliquo impedimento ad illud impediendum ſufficit unus teſtis, dummodo juxta formam juris impedimentum teſtificetur, & deſumitur ex *c. ſuper eo de teſtib. & atteſtat.* ubi Alexander III. reſpondet Cardinali Matthæo. *Super illa quæſtione, an mulier conjungenda non ſit viro pro eo, quòd ſola mater alterutrius eos eſſe conſanguineos confitetur, reſpondemus, quòd ſi non eſt firmatum matrimonium inter eos matre aſſeverante ipſos eſſe conſanguineos non debent conjungi: quia præſumptio eſt non modica quod ſe linea conſanguinitatis attin[illegible] aut ſi verò [illegible] matrimonium eſt firmatum, non debet ſine pluri[illegible] juramento di[illegible].* Hoc idem habetur etiam in *c. Præterea de ſponſal. & matrim.* ubi de m[illegible] quæ a viro impetitur, cujus conſanguineus cum

ad

[...] delinquere proponit; ſed hoc idem publicè confiteri recuſat propter metum, & potentiam mulieris; Pontifex prohibet ipſum matrimonium fieri, niſi juramentum intervenisset, ne deterius inde contingat, ex quo textu colligitur, quòd ſi juramentum præceſſerit, non debeat matrimonium prohiberi propter ſecretam tantùm confeſſionem unius teſtis, de aliquo impedimento, niſi hoc idem aliundè probetur legitimis documentis,

66 Forma teſtificandi in hiſce cauſis matrimonialibus præſcribitur in *c. tua nos de conſanguin. & affin.* ubi habetur, quòd teſtes, qui impedimentum conſenguinitatis, vel affinitatis producunt, debeant gradus aſſignare nominibus propriis, vel æquipollentibus indiciis, deſignando perſonas, ac debeant incipere à ſtipite, ſeu à parentibus, & germanis, ubi agitur de conſanguinitate. Et licèt famæ publicæ alicujus impedimenti obicem injiciat matrimonio, ne contrahatur, ut habetur in *c. ſuper eo, de conſang. & affin.* non tamen teſtimonium de ſolo auditu ſufficit ad matrimonium impediendum, imò neque ad dirimendum ratione conſanguinitatis, & affinitatis, niſi ſecundùm formam juris producatur, & probetur: quæ forma præſcripta fuit à Concilio Generali Lateranenſi IV. ſub Innocentio III. *c. 52.* & etiam habetur in *c. licet ex quadam de teſtibus*, ubi prohibetur, ne ad impediendum matrimonium recipiantur teſtes de auditu, cum jam quartum gradum prohibitio non excedat: niſi fortè perſonæ graves extiterint, quibus fides ſit meritò adhibenda, & ante litem motam teſtificata didicerint à ſuis majoribus, non utique ab uno, quia non ſufficeret ille, ſi viveret, ſed ad minus à duobus fide dignis, & omni exceptione majoribus.

67 Rurſus ſtatuitur, ut hujuſmodi teſtes proprio juramento confirment, quòd ad ferendum teſtimonium in cauſa ipſa non moveantur ex odio, amore, timore, vel commodo ullo, deinde deſignent perſonas expreſſis nominibus, vel aliqua demonſtratione, vel circumlocutione ſufficienti, qua poſſint perſonæ innoteſcere; & debent ab utroque latere ſingulos gradus clara computatione diſtinguere: & rurſus in juramento debent concludere, ſe ita accepiſſe à ſuis majoribus, ut deponunt, ac credere ita eſſe. Imò nec tales ſufficiunt, niſi jurati deponant, ſe vidiſſe perſonas, vel ſaltem in uno prædictorum graduum conſtitutas, ſeque conſanguineas crediddiſſe, vel pro conſanguineis habuiſſe & cognoviſſe.

§. XX.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelectæ quæſtiones circa executiones Diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij juxta praxin, & ſtylum Curiæ Romanæ.

1 Quæritur primò, quomodo diſpenſatio ſuper impedimentis matrimonij petatur, & concedatur? Reſpondetur pro impetrandis litteris diſpenſationis ſuper impedimentis matrimonij conficiendam eſſe ſupplicationem Pontifici porrigendam, vel ejus Officiali, & in qua exprimatur non ſolùm impedimentum, ſuper quo diſpenſatio quæritur, ſed etiam cauſa, ob quam Oratores humiliter ſupplicant Pontifici pro diſpenſatione, unde exprimi debet, in quoto conſanguinitatis, vel affinitatis grado conjuncti ſint ſupplicantes: & rurſus, an Oratores ſe cognoverint, & ob quam cauſam petant diſpenſationem: quæ omnia exprimuntur hac clauſula: *Quòd ipſis aliàs ſcientibus ſe tertio conſanguinitatis gradu invicem eſſe conjunctos: Orator prædictus non quidem peccandi data opera, ut crimine admiſſo, hac cauſa foret S.V. & ſedem Apoſtolicam ad miſericordiam, & gratiam erga ipſos faciliores reddendi, ſed ſolùm veſana libidine victus, Oratricem cognovit. Cum autem Pater ſanctè niſi matrimonium inter dictos Oratores contrahatur, dicta mulier diffamata, & innupta remaneret, & gravia exinde ſcandala poſſent veriſimiliter exoriri cupiunt diſpenſationem ex hac cauſa ſuper impedimentis &c.* Cauſa enim vitandi ſcandala, & conſulendi famæ mulieris eſt ſufficiens, qua Pontifex moveatur ad concedendam diſpenſationem, quia ad vitanda ſcandala receditur à diſpoſitione juris communis *c. 2. de nov. oper. nunt.* & plura, quæ aliàs eſſent prohibita, conceduntur, ne ſcandala ſequantur, ut notat Periſius *conſ. 68. num. 232. vol. 4.* Hæc autem ſcandala poſſunt ex pluribus cauſis contingere, ut ſi timeantur gravia diſſidia, jurgia, ac inimicitiæ inter conſanguineos, ſi timeatur periculum fornicationis, eò quia volentes contrahere ſint juvenes, & impenſo ſe proſequantur amore, ut notat Felin. *conſ. 26. num. 19. v. unde conſiderandum eſt*, & hæc cauſa non ſolùm procedit circa matrimonium contrahendum, verùm etiam circa jam contractum; in utroque enim caſu ſolet Pontifex ad evitanda ſcandala diſpenſationem concedere; eò quia ſcandala ſequerentur, ſi divortium fieret, & non diſpenſaretur circa matrimonium jam contractum, ut etiam niſi diſpenſaretur, ut poſſet contrahi.

Debent igitur in ſupplicatione exprimi ſigillatim omnia impedimenta, ut honeſtas publica, inceſtuoſa copula ſi fortaſſis præceſſerit, & an Oratores eam conſummaverint ſpe diſpenſationis faciliùs obtinendæ. Mentio eſt etiam facienda raptûs, ſi Orator reus ſit hujus criminis; tametſi perſona rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto, ac libero conſtituta ſit. Rurſus explicari debet, an iſtud falſi nominis matrimonium contraxerint, & conſummaverint Oratores cum impedimento dirimente, cujus erant conſcij: vel ſi probabilem ejuſdem impedimenti ignorantiam habuerint: ſi contraxerint matrimonium ſine denuntiationibus, aliiſque ſolemnitatibus requiſitis, ſi ſit impedimentum voti, & cujus qualitatis fuerit, & qua occaſione, quâ cauſâ, quâ ætate emiſſum, adeò ut omnia impedimenta, omneſque cauſæ, quæ poſſint movere Pontificem ad diſpenſandum clarè, ac diſtinctè exprimi debeant. Exprimendum

eſt etiam periculum infamiæ incurrendæ, niſi obtineatur diſpenſatio, tametſi nulla præceſſerit copula, ſed tantùm oſcula, amplexus, & tactus impudici: idq; ſolet hâc clauſula exprimi. *Quòd ipſi alias ſcientes ſe quarto conſanguinitatis gradu invicem eſſe conjunctos, non quidem peccandi data opera ſimul converſati, ſeque deoſculati ſint, ac ſe impudice pluries tetigerint ex venereo affectu, carnali tamen copula inter eos minime ſubſecuta, quia tamen orta eſt inde ſuſpicio, quamvis falſa, quòd ipſi oratores ſe carnaliter cognoverint, cùmque autem Pater ſancte hæc præmiſſa publica ſint, & niſi matrimonium inter eos contrahatur, dicta oratrix graviter diffamata, ac innupta maneret &c.*

Verùm propter ſola oſcula non videtur infamia oriri, quæ ſufficiat ad impediendum matrimonium, alioquin ferè quotquot matrimonium contrahunt deberent diſpenſationem petere, cùm rari ſint, qui oſculis non dent ſignum amoris. Præterea quòd vir cauſa amoris deoſculetur puellam ſibi ſanguine junctam in quarto gradu nullum exinde videtur ſequi impedimentum, ob quod ſit neceſſaria diſpenſatio ultra illam ſupra quartum gradum conſanguinitatis, hinc Menochius *de arbit. caſ. 287.* cenſet, eſſe potiùs quoad pura oſcula adhærendum Piſiſtrato Athenienſium Tyranno, qui cùm adoleſcens quidam ex amore ejus filiam fuiſſet exoſculatus, & uxor ei ſuaderet, ut vindictam ſumeret, & ultimo ſupplicio adoleſcentem illum damnaret, reſpondit: *Si eos, qui nos amant, interficiamus; quid ijs faciemus, quibus odio ſumus.* Ex puro igitur, & ſimplici oſculo non videtur oriri infamia, quæ obicem injiciat matrimonio contrahendo. Quòd ſi vir puellam deoſcularetur invitam, illæſa etiam tunc maneret ejus fama, ſicque nulla exinde cauſa oriretur diſpenſandi. Quamobrem per ſolum oſculum non datur diſpenſatio; ſed ob quartum conſanguinitatis gradum, vel ob aliam cauſam, ex qua vera ſequatur infamia, quæ eſſet puellæ impedimento, ne alteri nuberet. Cæterum poteſt à Pontifice quæcunque cauſa admitti, dummodo rationabilis ſit, ac ipſi videatur juſta.

Verùm antequam admittatur, ſolet examinari à Cardinalibus ſacræ Congregationis ſuper Concilium Tridentinum de mandato ipſius Pontificis: & ut cauſa cenſeatur juſta, & honeſta in ordine ad diſpenſandum tria debet continere, nimirum ut ſit juxta æquitatem, ſit licita, ſeu conveniens honeſtati, & ſit expediens ſecundùm utilitatem, ut notat Menochius *lib. 1. conſ. 75. num. 35.* Non tamen quælibet cauſa ſuper impedimentis matrimonij admittitur indifferenter a Pontifice, in quibuscunque gradibus, quia in remotioribus, ut in quarto, vel tertio, & quarto, etiam ex pluribus ſtipitibus, quomodocunque duplicatis, ac multiplicatis, ac etiam in ſecundo, & tertio, ex communi, ſeu pluribus ſtipitibus pariter multiplicatis (dummodo ſecundus gradus tantum non proveniat ex uno ſtipite, ſeu in ſecundo ex uno, & in tertio ex altero) ſufficiunt tunc leviores cauſæ, ut anguſtia loci, incompetentia dotis, vel etiam adultior ætas oratricis, quæ ſit ſupra vigeſimum quartum annum, inimicitiæ, quæ orirentur, niſi tale matrimonium fieret, vel ſopirentur ex tali matrimonio; lites, quæ extinguerentur, & aliæ, quæ habentur cauſæ leves.

In gradibus verò proximioribus, ut in ſecundo, ſeu primo, & ſecundo nonniſi rariſſimè diſpenſatur, & inter magnos Principes ob graviores cauſas: vel inter perſonas prænobiles etiam ex levioribus cauſis, nimirum ne familia extinguatur, ut bona illius conſerventur, ob merita plurium prædeceſſorum ex tali familia. Praxis autem impetrandi hujuſmodi diſpenſationes in ſecundo gradu conſanguinitatis, vel affinitatis, eſt, ut ſufficiat, ſi oratores exprimant, quòd ſint in linea æquali, & non aliàs, & expreſſio debet eſſe hujuſmodi. *Quòd ipſi alias ſcientibus ſe ſecundo conſanguinitatis, vel affinitatis gradu in linea æquali invicem eſſe conjunctos, vel ſe attinere, præfatus Orator non quidem peccandi data opera &c.* unde debet exprimi origo impedimenti, quando oritur ex actu fornicario, nimirum ſi oratores fuerint in primo aut ſecundo affinitatis gradu. Faciliùs ſuper affinitate ex actu fornicario ſolet diſpenſatio concedi, ſi mulier primò cognita vivat, ut etiam ſi quis cognoverit filiam, deinde vellet contrahere cum illius matre.

Sin verò diſpenſatio petatur per officium ſacræ Pœnitentiariæ ſuper impedimento primi gradûs affinitatis provenientis ex actu fornicario, eò quia fortaſſis orator matrimonium contraxerit cum muliere, cujus ſororem, aut matrem priùs carnaliter cognoverat: tunc committitur Confeſſario eligendo ad libitum Oratoris, ut eum abſolvat, injunctâ tamen illi pro exceſſu libidinis gravi pœnitentiâ ſalutari, & ſacramentali confeſſione peraganda ſemel ſaltē ſingulis menſibus, vel prout conſultius Confeſſario viſum fuerit: dummodo impedimentum ſit occultum, & ſeparari non poſſint Oratores, quin gravia ſequantur ſcandala, ac eſſent ex tali ſeparatione timenda diſſidia capitalia.

Quæritur ſecundò, qualis ſit formula ſupplicationis pro obtinenda diſpenſatione cum cauſa ſuper impedimento matrimonij, & quæ formula conceſſionis? Cùm in ſupplicatione porrigenda ſummo Pontifici, cui ſupplicatur pro obtinenda diſpenſatione debeant claré, ac diſtinctè exprimi omnia, & ſingula impedimenta, ut preces veritate nitantur, nilque eidem inſeri, quod falſum ſit, nilque reticeri, quod veritatem poſſet occultare. Ideò formula ſupplicationis pro diſpenſatione obtinenda eſt, quam exhibet Pyrrhus Corradus in *prax. diſpenſat. Apoſt. lib. 7. c. 4.* eſtque *Beatiſſime Pater. Exponitur humiliter Sanctitati Veſtræ pro parte devotorum illius Oratorum Stephani N. laici, & Catharinæ de Baietta mulieris Neapolit. Diœceſis ex loco de Riſina exortorum. Quod cum dicta Oratrix in dicto loco propter illius anguſtiam virum ſibi non conſanguineum, vel affinem paris conditionis, cui nubere poſſit invenire nequeat. Cu tunc Oratores præfati invicem matrimonialiter copulari*

lari ; ſed quia tertio, & quarto à communi ſtipite provenientibus conſanguinitatis gradibus invicem ſunt conjuncti, deſiderium eorum hac in parte adimplere non poſſunt abſque Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione. Supplicant igitur humiliter eidem Sanctitati Veſtræ Oratores præfati, quatenus cum eiſdem Oratoribus, quòd impedimento quarti conſanguinitatis gradus hujuſmodi, non obſtante, matrimonium inter ſe, publicè, ſervatâ formâ Concilij Tridentini contrahere, illúdque in facie eccleſiæ ſolemnizare, & in eo poſtmodum remanere liberè, & licitè valeant, diſpenſare. Diſtantiam verò Tertij gradus prædicti eis non obſtare, declarare. Prolem ſuſcipiendam exinde legitimam nunciando dignemini, de gratia ſpeciali. Non obſtantibus præmiſſis, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrarijs quibuſcunque, cum clauſulis opportunis.

7 Hæc ſupplicatio ſolet legi, ac examinari ab Officiali ad id deputato à ſummo Pontifice, qui ſolet vir eſſe doctrinâ clarus, moribus integer, & in cauſis matrimonialibus perquàm verſatus, qui ſi nihil deprehendat abſonum, nilque malè expreſſum, ſolet à Pontifice ſupplicatio expediri, ſeu concedi diſpenſatio, & apponuntur in calce ſupplicationis verba illa: *Conceſſum, ut petitur in præſentia Domini noſtri Papæ &c.* adjicitur etiam nomen Officialis, & dies datæ. Hac ſupplicatione ſic expedita conficiuntur poſtea litteræ Apoſtolicæ juxta qualitatem diſpenſationis, adeò ut ſuper præmiſſa ſupplicatione expediantur litteræ per Officialem minoris gratiæ: quando enim diſpenſationes petuntur in primo, aut primo, & ſecundo, ſeu in primo, & tertio, vel in primo, & quarto gradibus ſive ex uno tantùm ſtipite, ſive ex pluribus etiam multiplicatis; litteræ conceſſionis dantur in forma brevis ſub annulo piſcatoris: ſin verò petatur diſpenſatio in tertio, aut ſecundo, & tertio gradibus, conceduntur per Cancellariam: in remotioribus autem gradibus per officium minoris gratiæ, ut in conceſſione ſuper præfatam ſupplicationem, & eſt, quæ ſubjicitur ab eodem Pyrrho Corrado. *Urbanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilecto filio Vicario Venerabilis fratris noſtri Archiepiſcopi Neapolit. in ſpiritualibus generali. Salutem, & Apoſtolicam benedictionem. Oblata nobis nuper pro parte dilecti filij Stephani N. laici, & dilectæ in Chriſto filiæ Catharinæ N. mulieris Neapolit. Diœceſis ex loco de Reſina ortorum, petitionis ſeries continebat. Quòd cùm dicta Catharina in dicto loco propter illius anguſtiam virum ſibi non conſanguineum, vel affinem paris conditionis, cui nubere poſſit, invenire nequeat; Cupiunt Stephanus, & Catharina præfati invicem matrimonialiter copulari, ſed quia tertio, & quarto à communi ſtipite provenientibus conſanguinitatis gradibus, invicem ſunt conjuncti, deſiderium eorum hac in parte adimplere non poſſunt abſque Sedis Apoſtolicæ diſpenſatione. Quare ijdem Stephanus, & Catharina aſſerentes ſe ex dicto loco ortos exiſtere, nobis humiliter ſupplicari fecerunt, quatenus in eis præmiſſis de opportuna diſpenſationis gratia providere de benignitate Apoſtolica dignaremur, Nos igitur eoſdem Stephanum, & Catharinam, & eorum quemlibet à quibuſvis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, aliiſque eccleſiaſticis ſententijs, cenſuris, & pœnis à jure, vel ab homine quavis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodati exiſtunt, ad effectum præſentium duntaxat conſequendum, harum ſerie abſolventes, & abſolutos fore cenſentes; ac certam de præmiſſis notitiam non habentes, hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, Diſcretioni tuæ, de qua in his ſpecialem in Domino fiduciam obtinemus, per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus depoſita per te omni ſpe cujuſcunque muneris, aut præmij, etiam ſponte oblati, à quo te omninò abſtinere debere monemus, te de præmiſſis diligenter informes, & ſi per informationem eandem preces veritate niti repereris, ſuper quo tuam conſcientiam oneramus; tunc cum eiſdem Stephano, & Catharina (dummodo illa propter hoc rapta non fuerit) quod impedimento Quarti conſanguinitatis hujuſmodi, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrarijs nequaquam obſtantibus matrimonium inter ſe publicè, ſervatâ formâ Concilij Tridentini contrahere, illúdque in facie eccleſiæ ſolemnizare, & in eo poſtmodum remanere liberè, & licitè valeant, authoritate noſtra diſpenſes. Diſtantiam verò tertij gradus præfati eis non obſtare declares, prolem ſuſcipiendam exinde legitimam nuntiando. Volumus autem, quòd ſi ſpreta monitione noſtra hujuſmodi aliquid muneris, aut præmij occaſione dictæ diſpenſationis exigere, aut oblatum recipere temerè præſumpſeris; excommunicationis latæ pœnam incurras. Dat. Romæ &c.*

Ex hac formula conceſſionis liquet, nomen 8 Pontificis concedentis diſpenſationem ſuper impedimentis matrimonij eſſe præfigendum eidem conceſſioni, quando litteræ diſpenſationum matrimonialium expediuntur per officium minoris gratiæ, ac per Cancellariam. Quando verò diſpenſationes conceduntur ſuper gradibus propinquioribus ut ſecundò, vel primo, & ſecundo, ſeu primo tantùm; aut primo, & quarto ſive ſimplicibus, ſive ex pluribus ſtipitibus mixtis; expediuntur tunc litteræ in forma Brevis, in quo omnia arctiùs, breviùs, ac paucioribus verbis ponuntur: omnia enim in Brevi debent breviter, & ſuccinctè exprimi, quia breve Apoſtolicum nil aliud eſt, niſi commentariolus continens ſummam rerum: ut notat Mandoſ. *reg. 27. q. 11. num. 1.* & in hiſce brevibus intitulatur etiam nomen Pontificis, à quo conceditur, ut ſtatim appareat, qua ſit authoritate fultum, & à quo tale breve dimanet.

Quæritur tertiò, an Officiales, ad quos 9 mandatum Apoſtolicum de diſpenſando dirigitur, poſſint aliquid exigere à petentibus diſpenſationem? Reſpondetur negativè, adeò ut neque prætexto cujuſvis conſuetudinis poſſint hujuſmodi Officiales aliquid exigere, aut recipere tuta conſcientia ab ijs, quibus nomine ſedis Apoſtolicæ diſpenſant. Debent enim hujuſmodi diſpenſationes omninò gratis concedi, ut ſtatuit Concilium Tridentinum, quapropter

atiam

etiam in mandatis de diſpenſando hæc inſaritur clauſule, *Mandamut quatenus depoſita per te omni ſpe cujuscunq; muneris, aut pramij etiam ſpontè oblati, à quo te omnino abſtinere debere mandamus &c. Volumus autem quod ſi ſpreta monitione noſtra ejusmodi aliquid muneris, aut pramij occaſione dicta diſpenſationis exigere, aut oblatum recipere temerè præſumpſeris, excommunicationis lata ſententia pœnam incurras.* Hæcque clauſula ita intalligitor, ut non liceat Officiali, neque ſtipendij titulo, naqne honorarij nomine aliquid axigera, vai recipera pro axecutiona diſpenſationum matrimonialium, quæ concaduntur à ſummo Pontifice, & pro execotione diriguntur ad talam Officialem, ut canſat Nevarrus, quæ ſententia probabilior eſt, & ſanctior, cùm minimè favaat cupiditati, nequa avaritiam foveat: alioquin ſi liceret Officiali titulo honorarij aliqnid exigara, facilè hic titulus cohonaſtaretur, ut ſuæ cupiditati, & avaritiæ velamen obtendarat axcuſationis: & perinda aſſat titulo honorarij aliquid exigara, ac in rai varitate non gratis exaqui mandatum ſibi injunctum, ſad aliquid exigere, quo pacto ſub prætextu honorarij facilè Officiales, ad quos hujusmodi axecutionas diriguntur, Pontificiis illudarent mandatis, tunc eò manus ſunt ſamper mundioras, quò à quaconq; pecunia, & munere, ſunt magis immunes. Hinc S. Carolus in Concilio V. Mediolanenſi rectè ſtatuit, ut Officiales Epiſcoporum nil ſint accepturi pro exacutione hujusmodi: habatur anim in decrato talis Concilij: *Pro diſpenſationum matrimonialium executione nihil quidquam prorſus muneris, pramiive, & etiam ſpontè oblati, ac ne pro labore quidem, qui in teſtibus ea cauſa examinandis, aliisve teſtificationibus excipiendis ponitur, Epiſcopus, aut Vicarius ejus capiat. Notarij verò pro examine teſtium quartam duntaxat partem aurei ad ſummum capiant.*

10 Quæritur quartò, an axacutionas diſpenſationum matrimonialium dirigantur ſoli Ordinario impetrantium? Raſpondetur affirmativà, & deſumitur ax Concilio Tridantino *ſeſſ. 28. c. 5. de reform.* ubi decarnit, diſpenſationes nullius eſſa roboris, nac valoris, niſi illæ committantur Ordinario impatrantis. Quinimò atiem anta Concilium Tridentinum moris fuit, qoo exacutionas diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij à Summo Pontifice concesſarum, ſoli committarantur Ordinario impetrantis, ut conſtat ax Conſtitotione Pij IV. ſuper reformationa Officij Sacræ Pœnitantiariæ, ait enim Pontifex, *nec diſpenſationes matrimoniales in forma gratioſa, ſed ſemper committantur Ordinarijs, prout alias fieri conſuevit.* Quòd ſi fiari ita conſueverit ante Pium IV. evidens eſt anta Concilium Tridentinum moris in acclesia fuiſſa, quo hujusmodi axecutiones diſpenſetionum ad ſolum dirigarantor Ordinarium impatrantis, quia nomina Ordinerij ſamper intalligitur Epiſcopus, qui eſt Paſtor ordinarius fidalium commorantium in ſua Diœcaſi. Er quia Vicarius Ganeralis Epiſcopi eandem habet aum Epiſcopo jurisdictionem, idemqoe tribonal, & nomine Epiſcopi, cujus vicas garit, executioni mandat hujusmodi diſpanſationes, ideo ſolat Pontiſex atiam Vicario Ganarall Epiſcopi hujusmodi exacutiones committare, ut liquat ax formula axhibita in ſecundo quæſito, cui initium aſt: *Urbanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilecto filio Vicario Venerabilis fratris noſtri Archiepiſcopi Neapolitani in ſpiritualibus Generali ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.* Commiſit enim Pontitex Vicerio in ſpirituoalibus Genarali Archiepiſcopi Neapolitani executionem diſpenſationum ſupar impedimantis matrimonij.

Quæritur quintò, an præter Epiſcopum, & ejus in ſpiritualibus Vicarium Ganaralem poſſint etiam à Vicario Capituli Seda Epiſcopali vacanta dirigi axacutiones diſpenſationum ſuper impedimantis matrimonij? Ratio dobitandi ex eo deſumitur, quia Capitulum Sede Epiſcopali vacanta ſuccadit Epiſcopo in ſpiritualibus, & temporalibus *c. fin.* & ibi Gloſſa da *ſupplen. neglig. Pralat.* & præſertim liquat ax *Extravag. Execrabilis de praben.* ubi cùm Pontiſax declarâſſat taneri recipiantas ſacundum banaficium curatum dimittere primum in manibus Ordinariorum explicans poſtea, qois nomine Ordinarij intalligatur ſubdit. *Caterum Ordinarios intelligimus, vel eccleſiis cathedralibus vacantibus Capitula earundem*, ut notat Pariſius *de reſig. benef. lib. 7. q. 23. n. 24.* Sad reſpondetur, ax hodiarna praxi, imò & ex inolita conſuatodine Vicario Capitulari Sada Epiſcopali vacanta hujusmodi axecutiones diſpenſationum ſuper impadimentis matrimonij non dirigi: ratio aſt, qoia Vicarius Capitularis propriè non eſt Vicarius Epiſcopi, ſed tantùm illius jurisdictionis, quam habet à Capitulo ſeda vacante; proinda ſi hujusmodi exacutionas fuerunt directæ Vicario Generali, prout da conſuetudina ad ipſum diriguntur, nequit Vicarius Capitularis Sade Epiſcopali vacante ea axequi: & ratio ax ao petitur, quia ipſa non ſuccedit in jurisdictiona dalagata, quæ non aſt in Capitulo, nac in ipſo Vicario Capitulari, ſed tantùm in Vicario Generali, quem ſolet Epiſcopus daputare, ut vices ſuas in ſpiritualibus garat, ut notat Falinus in *c. Eum te, 7. num. 17. V. in mandato de reſcript.* 11

Imò Pyrrhus Corradus *lib. 7. diſpenſat. Apoſtol. c. 4.* refert, quòd cùm eſſet in Romana Curie, & Orator Regis Hiſpaniarum apud Paulum V. ſummum Pontificem inſtetiſſat, ut vellat executionem diſpenſationis ſupar impedimantis matrimonij jam à Pontifice conceſſæ ex qoibusdam cauſis damandare cuidam Vicario Capitulari, & non viciniori, ſicuti mos eſt, ut fiat, quoties vacat ſades Epiſcopalis: Paulus V. nonquam precibus Hiſpanici Oratoris voluit annuara, ſampérqua reſpondit negativè eò quia ex dacreto Concilij Tridentini hujusmodi axecutiones ſint dirigendæ Ordinario impatrantis, vel ſede Epiſcopali vacanta alteri viciniori: quo pacto litteræ pro tali executione directæ fuerunt, ut refert Pyrrhus Corradus ad Vicarium Epiſcopi viciniorís. Quinimò refert, 12

ferta

fert, etiam à ſacra Congregatione Cardinalium Concilij Tridentini interprete ſub die 24. Maij anno 1621, fuiſſe declaratum, Vicarium Capitularem non poſſe exequi diſpenſationes matrimoniales directas Epiſcopo, vel ejus Vicario Generali, tametſi oppoſitum ſentiat Sanchez *de matrim. lib. 9. diſput. 27. num 32. & ſequent.* imò nec poteſt Vicarius Capitularis exequi commiſſiones Apoſtolicas in forma *Dignum*, nec alias, quæ diriguntur Epiſcopo, vel ejus Vicario Generali intuitu officij, vel ſub nomine dignitatis, & ita etiam declaravit ſacra Congregatio Concilij Tridentini interpres die 2. Auguſti anno 1621. Quamobrem Vicarius Capitularis eas tantùm poteſt litteras executioni demandare, quæ à ſacra Congregatione fuerunt Epiſcopo directæ, & non fuit Epiſcopus eas executus, ut cenſuit ſacra Congregatio Epiſcop. & Regul. 10. April. 1615.

13 Quæritur ſextò, quid ſi ſede nondum vacante executiones diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij fuerunt directæ ad Vicarium Generalem Epiſcopi, & interim defuncto Epiſcopo antequam reciperet hujuſmodi litteras ad ſe directas, ut Vicarium Generalem, an poſſit eas mandare executioni, ſi ſtatim mortuo Epiſcopo electus ſit Vicarius Capitularis? Reſpondet Sanchez *lib. 8. de mat. diſput. 27. n. 32.* poſſe tunc Vicarium antea Generalem Epiſcopi, & poſtea eo defuncto Capitularem hujuſmodi litteras exequi: & eâ nititur ratione, quia forma committendi non dirigitur Vicario Epiſcopi, ſed Vicario Generali diœceſis: atqui ſede Epiſcopali vacante Vicarius Generalis Diœceſis eſt ſolus Vicarius Capitularis, cùm tunc non adſit alius Vicarius: ex quo infert, poſſe Vicarium Capitularem tunc executioni demandare hujuſmodi diſpenſationes ſuper impedimentis matrimonij. Sed reſpondetur abſolutè non poſſe Vicarium Capitularem hujuſmodi diſpenſationes executioni demandare, id enim eſt contra notoriam praxin Datariæ, quæ in ſupplicatione ſemper exprimit commiſſionem factam Epiſcopo, vel ejus Vicario Generali tantùm, ut notat Garcias de *beneficiis p. 6. c. 2. num. 44.* ubi ait: quòd ſpectato ſtylo Curiæ, & Cancellariæ ſede Epiſcopali vacante, hujuſmodi diſpenſationes non diriguntur Vicario Generali, ſed Epiſcopo viciniori, vel ejus in ſpiritualibus Vicario Generali, imò idem Garcia *loco cit. num. 49.* ſubdit, neque ſuffragari contrariam conſuetudinem aliquorũ Epiſcopatuum Hiſpaniæ ad effectum, ut in illis poſſit Vicarius Capitularis ſede vacante exequi dictas litteras, ac diſpenſationes: ait enim Garcias hujuſmodi conſuetudinem non relevare, nec ullum dare jus, eò quis adverſatur ſtylo Romanæ Curiæ, & Cancellariæ, quæ eſt Organum Papæ, cujus propterea intentio eſt, ne hujuſmodi executiones committantur Vicario Capitulari ſede vacante, ſed Epiſcopo viciniori, vel ejus in ſpiritualibus Vicario Generali: in commiſſionibus autem, & delegationibus attenditur mens committentis, & delegantis, & prout de ea conſtat agendum eſt, & non aliter.

Hoc idem etiam religioſè obſervatur in diſpenſationibus ultra montes, ubi Vicarij Generales Epiſcopi vocantur etiam Officiales; ſiquidem Vicarius Generalis non differt ab Officiali, ut habetur *in clement. 2.* cum Gloſſa in *V. Officialis de reſcript.* adeò ut hæc nomina Vicarius Generalis, & Officialis ſint potiùs ſynonima, ut notat Joannes Andreas in *addit. ad ſpecul. rubric. de offic. Vicar.* & inter Vicarium Generalem, & Officialem nullam eſſe differentiam niſi in nomine aſſerunt Gonzales ad *regul. 8. Cancellar. Gloſſ. 5. §. 3. num. 8.* Covarruvias *var. reſol. lib 3. c. 20. num. 46.* Barboſa *de officio, & poteſt. Epiſc. alleg. 4. n. 58.* ubi etiam fatetur, ita eſſe ſtylum Curiæ Romanæ non diſtinguentis in expeditionibus Officialem à Vicario Generali. Hinc tametſi executiones diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij dirigantur ad officialem, non tamen nomine officialis intelligitur Vicarius Capitularis, ſed Vicarius Generalis Epiſcopi. Idque etiam comprobatur ex notorio, & antiquiſſimo ſtylo Datariæ, & Cancellariæ Romanæ, quæ ſemper conſuevit dirigere hujuſmodi diſpenſationes matrimoniales Ordinariis, vel eorum Vicariis in ſpiritualibus Generalibus, vel Officialibus, ut notat Pavinus *tract. de viſit. q 10. p. 1. n. 62.* Stylus autem Datariæ, & Cancellariæ vel maximè attenditur ad declarandam mentem Pontificis, qui ſemper intendit ſe conformare diſpoſitioni Concilij Tridentini, ut notat Menochius *de præſumpt. lib. 2. præſumpt. 9.* 14

Quæritur ſeptimò, ad quem ſint dirigendæ executiones diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij ſede Epiſcopali vacante; cùm hujuſmodi executiones committantur Ordinario impetrantis, & tunc nullus ſit? Reſpondetur, ſede Epiſcopali vacante hujuſmodi executiones dirigi viciniori Epiſcopo, vel ejus in ſpiritualibus Vicario Generali, non verò Vicario Capitulari ſedis vacantis, idque deſumitur ex ipſis verbis litterarum, quæ tunc à Papa diriguntur, cùm ſedes Epiſcopalis diœceſis Oratorum vacet, utitur tunc Pontifex verbis illis: *Diſcretioni tuæ, cùm ut dicti N. & N. aſſerunt ſedis Epiſcopalis N. ad præſens vacet, & Venerabilis frater noſter Epiſcopus N. vicinior Ordinarius, qui nunc vivus, exiſtit, per Apoſtolica ſcripta mandamus quatenus &c.* Moris igitur fuit, ut ſemper hujuſmodi executiones ſede Epiſcopali vacante committerentur viciniori Epiſcopo, ſi contingat in urbe dubitari, an Epiſcopus, qui tunc gravi morbo laborat, vivat, an non; ne diu retardetur litterarum expeditio, tametſi quamdiu Epiſcopus vivit, licèt graviter decumbat, rariſſimè dirigantur executiones diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij Epiſcopo viciniori. 15

16 Quòd ſi oratores ſint nullius diœceſis, tunc etiam executiones diſpenſationum committuntur Vicario Ordinarij vicinioris, nomine autem ordinarij vicinioris ſede Epiſcopali vacante, intelligitur Epiſcopus vicinior, & vicinitas juxta diſpoſitionem in *c. ſtatutũ de reſcript.* computatur à finibus diœceſis illius, cujus Epiſcopus eſt

mortuus : unde Epiſcopus, qui finibus talis diœceſis eſt vicinior, eſt tunc Ordinarius, ad quem diriguntur executiones diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij. Quòd ſi dubium oriatur de hac vicinitate, eò quia ſint plures Epiſcopi, qui ſe dicant viciniores, tunc de rigore juris attenditur menſura juxta viam, per quam ſolent communiter homines de uno ad alium locum tranſire, ut notet Bartolus in *l. 3 ff de V. S.* & etiam habetur textus in *l. eos cum Gloſſ. in fin. de falſ.* & id procedit, quando agitur de diſtantia ratione itineris.

17 Sin verò tempore datæ litterarum ſuper executione diſpenſationum vivebat Epiſcopus, qui poſtea ante earundem præſentationem deceſſit, nec poteſt tunc ejus Vicarius eas executioni demandare : ſed debent Oratores expectare donec eccleſiæ vacanti fuerit de novo Paſtore proviſum : vel ſuper dictis litteris novam petere commiſſionem, quæ de ſtylo Curiæ vocari ſolet mutatio Judicis, eò quia Judex executionis tunc mutetur, & executio committatur non amplius Vicario Generali Epiſcopi defuncti, ſed viciniori Ordinario, vel ejus in ſpiritualibus Vicario Generali ſervata litterarum formâ, ac ſi eidem ab initio fuiſſent hujusmodi litteræ executionis directæ.

18 Generatim ſuper quibuscunque reſcriptis, ſi juſta cauſa ſuppetat, dari poſſunt novæ commiſſiones ſub prædicta forma ſecundùm facti contingentiam, præſertim quando contingit vacare Sedem Epiſcopalem, vel ſi in reſcripti commiſſione erratum fuit, ut ſi uni locò alterius fuit demandata executio diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij, ut etiam ſi ſuper jurisdictione loci inter duos Epiſcopos, lis adhuc pendeat indeciſa; in hisce enim caſibus datur mutatio Judicis in perſonam unius ex alijs vicinioribus: ut etiam ſi Oratores tempore Sedis Epiſcopalis vacantis obtinuerint litteras committi viciniori Ordinario viventi, & litteris eidem nondum præſentatis fuit priori eccleſiæ proviſum de Epiſcopo novo, tunc eidem fit commiſſio, qui propterea litteras exequitur, ac ſi ab initio ipſi non verò Ordinario viciniori fuiſſent præſentatæ. Solet etiam hæc mutatio Judicis concedi, quando Epiſcopus proprius Oratorum longè diſtat, & nullum reliquit Vicarium Generalem, tunc etiam ſolent executiones committi Ordinario viciniori ſub hac formula: *Cum autem ſicut, eadem expoſitio ſubjungebat præfatus Epiſcopus à ſua Diœceſi notoriè abſens longè diſtet, nec adſit Vicarius in ſpiritualibus Generalis ab ipſo Epiſcopo deputatus.*

19 Quæritur octavò, an vivente, & exiſtente in ſua propria Diœceſi Epiſcopo poſſint ejus Diœceſani impetrare, ut executio diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij dirigatur ad alium Judicem præter proprium Ordinarium? Reſpondetur affirmativè, adeò ut in nonnullis caſibus poſſint Oratores obtinere, ne eorum proprius Ordinarius litteras diſpenſationis exequatur: & primò ſi Ordinarius ſit ſuſpectus, & Oratores non ſperent ab ipſo executionem litterarum, ut ſi Orator ſit nepos Epiſcopi, vel ejus Vicarij, & hic nolit, ut matrimonium contrahat cum tali puella, & tunc in calce impetrationis, ſeu litterarum ſolet adjici clauſula: *Et attento quòd dictus Orator eſt nepos Vicarij Epiſcopi N. & propterea veretur, ne dictus N. ipſum Ordinarium alleget ſuſpectum in grave præjudicium, & retardationem præſentis gratiæ, committatur Ordinario viciniori in forma Dignum.* Secundò poteſt etiam impetrari hæc mutatio Judicis, quando Ordinarius eſt ſuſpenſus, & in ejus eccleſia eſt deputatus Vicarius Apoſtolicus, & tunc in litteris diſpenſationis additur clauſula. *Et attento, quòd Epiſcopus N. ab exercitio Pontificalium eſt Apoſtolica authoritate ſuſpenſus, committatur Ordinario viciniori, ſeu adminiſtratori Apoſtolica authoritate deputato.* Tertiò obtinetur hæc Judicis mutatio, quando proprius Oratorum Epiſcopus ſine juſta, ac rationabili cauſa detrectat procedere ad executionem litterarum; tunc etiam executio dirigitur Epiſcopo viciniori, ita tamen ut iterum poſtquam dictæ litteræ fuerint ipſi præſentatæ rogetur prior Ordinarius, ut velit litteras Apoſtolicas exequi, qui abſque rationabili cauſa, ac prorſus indebitè noluit eas exequi, neque cauſam legitimam ſuæ recuſationis aperire, tunc Ordinarius vicinior procedit ipſe ad executionem, ſi preces veritate niti repererit. Quòd ſi proprius Oratorum Ordinarius cauſam legitimam adduxerit, eſt hæc aperienda Pontifici, & interim novus Judex ab executione earundem litterarum ſe abſtinet; non ita tamen, ſi cauſa per illum allegata non videatur rationabilis, nec legitima, nec conſona rationi. Quartò recuſari etiam ſolet, ut plurimum proprius Ordinarius ab ipſis impetrantibus initio impetrationis primi reſcripti ex cauſa ſuſpicionis, & tunc petunt ſibi viciniorem Judicem deputari: idque in ipſis litteris exprimitur, ſcilicet, quòd Oratores proprium Ordinarium, cui aliàs litteræ eſſent dirigendæ, ſuſpectum habeant, nec ſperent ab eo executionem diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij obtinere: & ipſum eſſe ſibi ſuſpectum, etiam ſi opus ſit, velint jurare. Poteſt enim contingere ut Ordinarius, vel ejus Vicarius in ſpiritualibus Generalis habeat aliquod intereſſe cùm Oratoribus, & nolit propterea tale matrimonium: tunc æquitas exigit, ut non fungatur munere Judicis, & partis, eſt ſiquidem iniquum aliquem eſſe ſimul Judicem, & partem, ut notat Bartolus in *l. qui jurisdictioni. ff. de jurisdict. omni Judic.* ſemel enim, quòd Judex eſt, & etiam pars præſumitur judicare in proprium favorem.

Quæritur nonò, an ſi Epiſcopi Vicarius Ge- 20
neralis, ad quem fuit directa executio diſpenſationis ſuper impedimento matrimonij moriatur, poſtquam cœperat ipſam exequi, executio transeat in ſucceſſorem in ipſo officio Vicariatûs, vel neceſſaria ſit nova commiſſio pro tali executione? Communior ſententia cenſet, jurisdictionem delegatam Vicarij Epiſcopi, eo mortuo, vel ab officio excluſo omninò expirare, & talem executionem non tranſire

ſire

ſive ad ſucceſſorem in eodem Vicariatûs officio: quia executio extinguitur unà cum dignitate Vicariatus, ſive Vicariatus extinguatur per m[illegible]m civilem, ſive naturalem illius perſonæ, ad quam execu[illegible] fuit directa, & ita cenſent [illegible]inian. in *c ſtatutum, V. Et per hoc de reſcript, in 6.* Dec[illegible]us in *c. quoniam. n. 62. de offic. deleg.* Bartolus in *l. quod princips in fin. ff. de leg. 2.* Ver[illegible]m reſpondetur ad quæſitum ex[illegible] cum diſtinctione: vel enim delegatio, ſeu [illegible]commiſſio executionis facta eſt ſub ſimpl[illegible] tantum nomine Vicarij talis Epiſcopi, & [illegible]nc tranſit juriſdictio delegata ad ſucceſſorem, & [illegible]d tuiſſe deciſum *In una Senenſis canonicatûs, & [illegible] benda coram Romano 25. Octob. 1546.* refert Puteus *deciſ. 487. lib. 2.* & ratio eſt, quia [illegible] dirigi executionem diſpenſationis [illegible] tribunal talis Epiſcopi, & cùm ſit ſemper idem [illegible]unal, etiam ſi Epiſcopos mutet Vicarium [illegible] Generalem, hic ſuccedit; & ſicut ad [illegible] tranſit juriſdictio ſui prædeceſſoris, ſeu offi[illegible]m Vicariatûs, cui Pontifex committit executionē diſpenſationis; ita etiam ad ipſum tranſit ipſa juriſdictio delegata, ſeu executio diſpenſationis. Vel Pontifex dirigit executionem [illegible]penſationis ad Vicarium Generalem expreſſo proprio nomine; & tunc cenſetur executionem illam committere non ipſi officio Vicariatus, ſed tali perſonæ, ut in tali officio conſtitutæ, ut notat Pariſius *lib. 1. q. 11. n. 16.* & ratio eſt, quia quoties Pontifex exprimit proprium nomen alicujus, videtur eligere, & committere executionem, non officio, ſed induſtriæ talis perſonæ, prout hæc eſt etiam in tali officio; adeò ut duo concurrant perſona ſtricte particularis, cujus nomen exprimitur, & officium Vicariatûs; adeò ut altero ceſſante ceſſet Judex delegatus, ad quem dirigitur talis executio.

21 Si igitur executio ſimpliciter dirigatur Vicario Generali nullo expreſſo nomine, tunc cenſetur directa officio Vicariatûs, quod cùm tranſeat, & perſeveret in ſucceſſore, ad ipſum etiam tranſit executio: quando verò talis executio dirigitur cùm expreſſione proprij nominis Vicarij Generalis, committitur potiùs induſtriæ perſonæ, quæ ſi moriatur, vel amoveatur à tali officio, ceſſat Judex delegatus, ad quem fuerat directa talis commiſſio, hinc Decius in *c. quoniam de officio deleg.* aſſerit, juriſdictionem delegatam non tranſire in ſucceſſorem, quando ad id eſt electa induſtria perſonæ, non ſimplex officium; & ratio eſt evidens, quia tametſi officium tranſeat in ſucceſſorem, non [illegible]a induſtria, ſeu doctrina, & probitas morum, hæc enim non eſt eadem in ſingulis, ſicut eſt [illegible]. Genuenſis in *prax. cur. Archiepiſc. [illegible] pol. c. 69. n. 1.* quamvis aſſerat, hanc [illegible]onem non tranſire in ſucceſſorem licèt [illegible] ad Vicarium Generalem etiam non [illegible] nomine, eò quia Vicarius propriè [illegible] habere ſucceſſorem, nec dignitas [illegible] perpetuus; id tamen limitat, & [illegible] non procedere, ſi ſt[illegible]us alicujus Curiæ [illegible] ſit contrarius, & per præſcriptio[illegible]

nem obtinuerit, ut in ſucceſſorem tranſeat juriſdictio delegata facta ſimplici Vicario Generali. Meliùs tamen Achilles da Graſſis *deciſ. 3. de offic. Vicar.* cum nobis diſtinguit, & ait, quòd ſi delegans habuit reſpectum ad tribunal Epiſcopi, & non ad induſtriam perſonæ, tunc Vicarius ſucceſſor cognoſcit de cauſa delegata Vicario prædeceſſori, & addit in dubio, quando in delegatione non exprimitur nomen proprium, cenſeri delegantem dirigere juriſdictionem ſuam ad tale tribunal, ut ad Judicem ſubdelegatum: & id hodie deducitur in praxin, quando ex conjecturis deducitur delegantem habuiſſe reſpectum ad tribunal, & nulla in ipſo reſcripto adjicitur qualitas, per quam conjici poſſit, quòd Papa delegans habuerit reſpectum ad induſtriam, ſeu perſonam delegati. Et ſtylus Curiæ Romanæ eſt etiam, ut hujuſmodi executiones dirigantur Vicario Generali ſimpliciter nullo expreſſo nomine talis perſonæ, ut notat etiam Sprozius *de offic. Vicar. lib. 2. q. 57.* Secus non tranſit executio in ſucceſſorem, quando Pontifex delegans executionem habet reſpectum ad induſtriam perſonæ, & tunc contingit, quando ſpeciatim exprimit nomen talis perſonæ.

Quæritur decimò, an ſi Oratores ſupplicent Pontifici, ut velit executionem diſpenſationis committere, vel Epiſcopo, vel ejus Vicario Generali ſub disjunctione: & Pontifex juxta ſtylum Cancellariæ eam dirigit Vicario Generali, an tunc poſſit Epiſcopus diſpenſationem illam exequi. Ratio dubitandi ex eo deſumitur, quia particula *vel*, ut etiam *ſive* eſt ampliativa, & extenditur ad utrumque, ut habetur in *c. cum nullus de tempor. Ordin. in 6.* & notat Tuſchus *litt. D. concluſ. 272. n. 16.* 22 Reſpondetur ad quæſitum, tunc ſtandum eſſe reſcripto Pontificio, in quo hæc executio committitur ſoli Vicario Generali, ut moris eſt in Cancellaria, quæ non ſolet committere has litteras Epiſcopo, & ejus Vicario ſimul, ſed tantùm Vicario Generali, & cum hic ſtylus jam inveteratus ſit; ipſe debet attendi in litterarum expeditionibus *c. porrecta, de confir. util. vel inutil.* ubi dicitur: *Cum igitur à Cancellaria noſtra hujuſmodi litteras emanâſſe non credamus,* nimirum (quia non ſunt juxta ſtylum Cancellariæ) ut docent Felinus in *c. Ex parte de offic. deleg.* Mandoſius *de regul. 27. q. 12. n. 2.* Cum igitur ſtylus Cancellariæ, & curiæ ſit, ut hujuſmodi executiones non committantur alternativè, ſeu ſub particula disjunctiva Epiſcopo, vel Vicario, ſed uni tantùm eorum, is tantùm eſt Judex delegatus, qui exprimitur in reſcripto Pontificio, adeò ut ſi talis executio dirigatur ad Vicarium Generalem non poſſit Epiſcopus etiam ipſo Vicario mortuo, vel ab officio excluſo exequi talem diſpenſationem, nec è contra poſſit Vicarius Generalis exequi cauſam commiſſam Epiſcopo, cujus eſt ipſe Vicarius Generalis, niſi fortaſſis Epiſcopus eidem eandem cauſam ſubdelegâſſet, quod tamen intelligitur, poſtquam cauſa fuit delegata, quia antequam delegetur à Papa, non poteſt ab E[illegible] [illegible]ſcopo

ſcopo ſubdelegari ſuo Vicario, quia tunc juriſdictio nec habitu, nec actu competit ipſi Epiſcopo, cui nondum eſt à Papa delegata, proinde nnn poteſt ipſe eam ſuo Vicario delegare, ut notat Navarrus *conſ. 5. de offic. deleg.*

23 Cùm igitur execurio directa Vicario non cenſeatur commiſſa Epiſcopo, non poteſt hic tali executioni ſe immiſcere, ut docent Zerola in *prax. Epiſcop. p. 1. v. Vicarius dub. 5.* Genuenſis *in prax. Archiepiſc. Neapol. c. 83. n. 11.* Pavin. *de officio, & poteſt. Vicar* & Pyrrhus Corradus in *ſua prax. diſpenſ. Apoſt. lib 7. c. 4.* refert, fuiſſe cuidam Vicario Epiſcopi directam exacutionam cujusdam diſpenſationis in forma pauperum, in qua jobebatur Orator, operam ſuam impendere per tres menſes fabricæ eccleſiæ, vel ſervitio alicujus loci pij: cumque Vicarius Generalis, ad quem fuit talis execurio directa, tunc abeſſet, Epiſcopus pietate in Oratoram motus, ne diutiùs prorraheretur execotio diſpenſationis ob Vicarij ſui abſentiam; injunxit Oratori, ut ſuam operam impendaret fabricæ cujusdam eccleſiæ, cùmque per tres menſes labores ſuos contuliſſet eidem fabricæ, acceſſit poſtea Vicarius Generalis; apud quem cum Orator inſtaret pro exacotione diſpeoſationis, recuſavit Vicarius pro tunc illam executionem ex ea cauſa, quia pœnitentia illa collarionis ſuæ operæ in utilitatem loci pij fuerit ab Epiſcopo ſibi iovalidè injuncta, ac propterea deberet Orator iterum eandem pœnitenriam à Vicario non ab Epiſcopo ſibi injunctam peragere.

24 Cùmque ſuborta fuiſſent diſſidia Inter Epiſcopom, & Vicarium res fuit Romam delata, & reſcriptum à Papa, nullam eſſe habendam rationem pœnitentiæ ab Epiſcopo injunctæ Oratotori, qui proptarea per tres alios menſes debuit operam ſuam conſetre fabricæ eccleſiæ. Ratio eſt, quia cùm executio talis diſpenſationis, & injunctio pœnitentiæ Oratori fuerit directa ad Vicarium Generalem, juriſdictio fuit ad ipſum tantùm delegata non ad Epiſcopum, qui cùm careret authoritate, & juriſdictione delegara non potuit pœnitentiam illam Oratori injungere, neque diſpenſationem exequi: cùm enim jorisdictio dalegata ſit extraordinaria, & odioſa, debet raſtringi, non ampliari, ut notat Gloſſa in *c. 1. v. proceſſus de reſcript. in 6.* proinde non poteſt ampliari, nec prorogari ad perſonas non expreſſas in reſcripto, ut notat Ancharanus *conſ. 215 num. 6.* & deſumitur ex *c. B. & G. in fin de offic. deleg.* Speciale eſt igitur in Epiſcopo, qood non poſſit ſe immiſcere cauſæ delegatæ à Papa ſuo Vicario, ut doeent communiter Canoniſtæ in *clement. 2. de reſcript.* Imò ſi ipſe Vicarius Generalis, ad quem fuit executio diſpenſationis commiſſa eligatur in Epiſcopom ejusdem Diœceſis, nec poteſt tunc talem diſpenſationem exequi, eo quia non ſit amplius Vicarius Generalis, eo cum ipſo, quod deſiuit eſſe Vicarius, ceſſat in ipſo commiſſio, cùm hæc directa fuerit ad Vicarium Generalem: proinde eſ[...] c[...]u ſuæ perſonæ promotæ ad epiſcopatum ceſſat juriſdictio delegata, quæ tranſit in ſucceſſorem in Vicariatu.

Quæritur undecimò, quid agendom, ſi Epiſcopus habeat duos Vicarios æquè principales, & in reſcripto Pontificio executio demandetur Vicario talis Epiſcopi nullo in particulari deſignato? Reſpondetur, aliquos in ea eſſe opinione, ut Oratores debeant iterum ſupplicare Pontifici, ut ex his duobos Vicariis, quos habet Epiſcopus, velit unum ſpeciatim deſignare, & licèt hæc ſententia tutior ſit, non tamen videtur id neceſſe, ut notat Gloſſa in *d. c. quoniam Abbas V. ſubſtitutum de offic. deleg.* ubi aſſerit, tunc eum poſſe re[...] exequi, qu[...]m pars eligit. Ratio ex eo petitur, quia re[...] ipſum eſt gratioſum, proinde ſi partes diſcordent in illius electione, tunc ille erit Judex, cui fuerunt primò litteræ præſentatæ, idque vel maximè procedit in commiſſionibus, & diſpeoſationibus, quæ noo ſunt contentioſæ, nec inter partes agitantur, ut notat Sanchez *diſput. 27 n. 37. in fin.* 25

Quòd ſi illi duo Vicarii non ſint æquè principales, ſed unus alteri ſubordinatus, tunc executio cenſetur facta principaliori, ut notat Sanchez *lib. 8 diſput. 27. num. 36.* ubi allegat *clement. 2. de reſcript.* ubi dicitur, Principalem Epiſcopi Officialem eſſe capacem omnis delegationis. Hoc idem etiam ſervatur, quando ſunt plures Archidiaconi, & commiſſio fit uni tantùm eorum; ſemper enim intelligitur fieri principaliori, ut notat Baldus *in c. quoniam Abbas. num. 4. de offic. deleg.* An verò ſi Epiſcopus ſit cenſuris eccleſiaſticis innodatus ex aliqua cauſa, ejus Vicarius, ad quem dirigitur axecutio diſpenſationis poſſit diſpenſare? Reſpondetur, in tali caſu Vicarium retinare juriſdictionem habitoalem, ſicut etiam retinet eam Epiſcopus, ac propterea poſſe exeqoi juriſdictiooem ſibi dalegatam authoritate Apoſtolica, quia executio diſpenſationis ſuper impedimentis matrimonij, tunc non ſoſpeoditur per excommunicationem Epiſcopi: & ratio eſt perſpicua, quia juriſdictio tunc dalegata Vicario Generali non dimanat ab Epiſcopo innodaro cenſuris eccleſiaſticis, ſed ab ipſa ſede Apoſtolica, adeo ut Vicarius non vices tunc gerat Epiſcopi, ſed ſommi Pontificis diſpenſantis ſuper tali impedimento, ac delegantis Vicario Generali ſuam juriſdictionem quoad exarcitium. 26

Quæritur duodecimò, an ſi Vicarius ad quem diriguntur littaræ pro executione diſpenſationis ſuper impedimentia matrimonij deprehendat litteras diſpenſationis eſſe ſub- vel obreptitias, & eas declaraverit tales juxta facultatem ſibi traditam à Concilio Tridentino *ſeſſ. 22. c. 5.* ibi: *Ea verò quæ gratioſè conceduntur, ſuum non ſortiantur effectum, niſi priùs ab iiſdem tanquam delegatis Apoſtolicis ſummariè tantùm, & extrajudicialiter cognoſcatur, expreſſas preces ſubreptionis vel obreptionis vitio non ſubjace[...]* adhuc poſſit Vicarius Geoeralis cum Orat[...]bus diſpenſare vigore earundem litterarum? Reſpondetur negative, quia ſemel quòd Vicarius Generalis deprehendit, litteras diſpenſationis eſſe ſub- vel obreptitias, neque [...] exequi, ſi tales eas declaraverit: ratio eſt [...] 27

[illegible] Vicarius, [illegible] Judex delegatus jam fun[illegible] [illegible] in eo, quòd declaravit tales [illegible] eras ſub [illegible] obrep[illegible] : tunc enim protu[illegible] ſententiam diffinitivam, proinde ejus [illegible] o e[illegible]a eſt, cum deciderit totam [illegible] am [illegible] commiſſam, ut notat Paulus Squil. *d[illegible] 2. privileg 2. dub. 11. num. 205.* [illegible] *ſequent.* proinde non poterit amplius ſe tali [illegible] nm [illegible] icere, & deſumitur etiam ex *l. Judex [illegible] quam ff. de re judic.* & docent Ripa [illegible] *quod juſſit eod. tit.* [illegible] *poſt ſentent. C. de fructi* [illegible] *expenſ.* & expreſsè docet Ludoviſius *de-* [illegible] *486. num. 8.*

28 Hoc [illegible] am etiam procedit, quando Judex dele[illegible] ſemel judicavit, licèt irritè, & inva[illegible] [illegible] tunc eſt etiam ſuo Officio functus; [illegible] convenit ſuam ſententiam revocare *l.* [illegible] *judic. l. duo frat. ff. de pœn.* Ne[illegible] [illegible] od [illegible] dex Ordinarius, ſi invalidè ſa[illegible] protolit, poſſit eam revocare, quia [illegible] n inter Judicem Ordinarium, & [illegible], quia ille ſententiam profert pro[illegible] e & ideo ei permittitur, poſſe ſenten[illegible] ocare: ille verò profert ſententiam [illegible] d[illegible] ani s [illegible] non proprio [illegible] ut rectè notat [illegible] l. *loc. cit. n. 207.* ubi etiam *n. 208.* [illegible] d ſi idem Judex pronuntiaverit, le[illegible] em eſſe diſpenſationem, & poſtea depre[illegible] ſe fuiſſe deceptum, ac erraſſe, ſive in [illegible] imonio, ſive non; virtute dictæ diſpen[illegible] ionis non poſſit delegatus eandem cauſam [illegible] ere, eò quia jam functus ſit officio Ju[illegible] delegati: adeò ut tunc ſolùm nt Judex Ordinarius poſſit cognoſcere de ipſo matrimonio contracto, vel contrahendo, an illud validum ſit, vel non, ut notat etiam Sanchez *lib. 8. diſp. 27. n. 39.* Secus tamen dicendum eſt, quando diſpenſatio non procedit ex Cancellaria, ſed emanat à Sacra Pœnitentiaria pro ſoro tantùm conſcientiæ; tunc enim ſi Conſeſſarius, cui executio diſpenſationis committitur, deprehendat, ſe deceptum fuiſſe, ac erraſſe, poteſt ſe corrigere.

29 Diſpenſationea tunc conceduntur à ſacra pœnitentiaria pro foro tantùm conſcientiæ, quando impedimenta ſunt occulta; & tunc exe[illegible] o dirigitur Confeſſario Magiſtro in ſacra Theologia, vel Doctori in jure eccleſiaſtico, quique [illegible] t unus ex approbatis ab Ordinario, & qui ſ[illegible] t eligendus par Oratorem: & Sanchez da *matrim.* [illegible] *ib. 8. diſput. 34. n. 9. & ſequent.* cenſet, hujuſmodi executiones diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij non poſſe expediri per Regulares, qui juxta ſuorum Ordinum inſtituta licèt Magiſtri appellentur, tales tamen non ſunt, niſi verè ad magiſterij gradum [illegible] aliqua Academia promoti fuerint: & ſubdit [illegible] uſmo [illegible] diſpenſationes ſuo fruſtrari effectu, [illegible] b eo expediantur, qui non ſit tali gradu in[illegible] itus, tametſi commu[illegible] ni errore Doctor cenſeatur. Non tamen gr[illegible] tiæ harum diſpenſatio[illegible] um evaneſ[illegible] unt, ſi cont[illegible] gat, eas præſentari non [illegible] bent[illegible] us has qualitates, & ab iiſdem litteras aperiri, quia adhuc ut ſæpe in praxi con[illegible] t [illegible] oſſunt pro executione præſentari alicui inſignito gradu doctoratûs.

Verùm hodiè ne ſacra Pœnitentiaria videatur pœnitentem arctare ad eligendum neceſſariò Confeſſarium, qui ſit doctoratûs gradu inſignitus, cum plerumque Orator contingat in loco eſſe, in quo vel nullus, vel unus tantòm, vel alter ſit Confeſſarius Magiſter in ſacra Theologia, vel in jure canonico, ex peculiari gratia ſolet litteras dirigere pro quocunque caſu Confeſſario ſimpliciter, dummodo ſit unus ex approbatis ab Ordinario, tametſi non ſit Magiſter in ſacra Theologia, nec Doctor in jure canonico: moris enim eſt hodie, ut in diſpenſationibus emanatis à ſacra Pœnitentiaria pro foro eonſeientiæ, quando impedimenta matrimonij ſunt occulta, apponatur clauſula: *Diſcreto viro Confeſſori ex approbatis ab Ordinario per latorem præſentium ad introſcripta ſpecialiter eligendo.* 30

Quæritur tertiodecimò, qualénam ſit diſcrimen inter diſpenſationem ſubreptitiam, & obreptitiam? Frequens enim eſt in Romana Curia ſermo de diſpenſationibus ſuper impedimentis matrimonij ſubreptitiè, vel obreptitiè impatratis, & tunc conceſſiones Summi Pontificis, ſive etiam cujuſcunque alterius Principis, quia nihil operantur in caſibus vitioſis, doloſis, obreptijs, & ſubreptijs, ut habetur in *l. non ſolùm §. ſi hæres ff. de lib. leg.* ideò dignoſci debet, quandónam hujuſmodi diſpenſationes ſunt ſub- vel obreptitiæ præſertim cum in caſibus, in quibus requiritur mentio alicujus reſcripti, ſi illud ſit ſub- vel obreptitium, nulla ſit de ipſo mentio facienda, ut notat Felinus in *c. 1. n. 13. de reſcript.* quod potiſſimum locum ſibi vendicat in reſcriptis beneficialibus, in quibus ſub- vel obreptio etiam non doloſa vitiat gratiam, redditque litteras invalidas, ut notat Abbas in *c. ſuper litteris de reſcript.* eò quia in beneficialibus mens Papæ ſit præciſa, ut notat Imola in *d. c. ſuper litteris.* & qualitas, quæ de jure exprimanda eſt, ſi non exprimatur, vitiat gratiam, tametſi Pontifex ob alias rationes reſcriptum conceſſiſſet, ut habetur in *c. ſi motu proprio de prab. in 6.* & notat Cardinalis *conſ. 33.* ubi addit ſubreptionem vitiare reſcriptum in beneficialibus, tametſi oriatur ex ſimplicitate, quia ut notat Innocentius in *c. Accedens de crimin. falſ.* in gratioſis falſitas ſemper præſumitur expreſſa cum dolo: quia impetrans ante impetrationem debebat ſe de veritate informare. Quamobrem non parùm juvat, ſcire di[illegible] imen intercedens inter diſpenſationem impetratam ſubreptitiè, vel obrepti[illegible] è. 31

Reſpondetur ad quæ[illegible] tum, quòd tametſi à pleriſque ſubrept[illegible], & obrep[illegible] io cenſeantur eſſe ſynonima, ac ſumi pro eodem, ut videtur ſentire Menochius de *arbit. Jud. lib. 2. centur. caſ* [illegible] *n. 1*[illegible] Decius in *c. ſuper litteris 1. not. 4. de re*[illegible] *ript.* & alij [illegible] nihilominus intereſt diſcrimen inter d[illegible] ſpenſationem ſubreptitiè, & obreptitiè impetratam, quia tunc dicitur diſpenſatio ſubraptitiè impetrata, quando Orator in ſupplicatione aliquid reticuit [illegible] quo expreſſo Pontifex non conce[illegible] ſſet diſpenſ[illegible] t onem & tunc obreptitiè dicitur diſpenſatio impetrata, 32

quando Orator in ſupplicatione falſum enarrat, ut diſpenſationem extorqueat; ita cenſent plures juris canonici periti.

33 Verùm Romæ Curiales diſtinguunt reſcripta ſubreptitia ab obreptitijs, & dicunt, tunc eſſe reſcriptum ſubreptitium, quando Summus Pontifex non intellexit, quòd ab ipſo petitur: vel quia in ipſa petitione fuit omiſſa veritas, quæ omnino narranda erat; vel fuit in ipſa falſum aliquid narratum; ideo reſcriptum dicitur per hoc vitiari, ac eſſe ſubreptitium. Tum verò eſſe obreptitium, quando per verborum involutionem, vel cautam loquelam, vel etiam ironicam, aut callidam, verſutiamque, effugitur plena concedentis intelligentia, adeò ut Pontifex ex ſupplicatione, ſibi exhibita non veniat in plenam intelligentiam cauſæ, ob quam petitur diſpenſatio, ut notat Innocentius in c. *cum dilectus n. 3. de reſcript.* Idque deprehenditur ex diverſis reſcriptis, ſeu litteris Apoſtolicis; in quibus ſolet dici, eos non poſſe de ſubreptionis, vel obreptionis vitio notari: ex quibus conjicitur, ſubreptionem, & obreptionem nō eſſe ſynonima, nec ſignificare omnino idem, alioquin litteræ Apoſtolicæ, in quibus continentur illæ voces *ſubreptitiè, & obreptitiè*, ſuperfluerent, ut notat Caſtador. *deciſ. 5. in fin. de præbend.* ubi addit, in litteris Apoſtolicis quodlibet verbum debere aliquid operari *argum. l. ſi quando ff. de leg. 1. c. ſi Papa de privil. in 6.* ex quibus, & alijs textibus habetur, verba ſubreptionis, & obreptionis eſſe ſeparata, ac ſignificare aliquid diverſum. Tum quia ſolent per interjectam particulam *vel* poni disjunctivè, *ſubreptitiè vel obreptitiè*, dictio *vel* cum ſit disjunctiva de ſui natura cadit inter diverſa, ut notat Gonzales ad *regul. 8. cancellar. Gloſſa 48. n. 17. & Gloſſa 52. n. 3.*

34 Quæritur quarto decimò, an executiones diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij poſſint aliis committi, quàm Epiſcopis, & eorum Vicariis Generalibus. Cenſet Sanchez *lib. 8. diſput. 27. n. 34.* cui adhæret Garzia *de benefic. p. 9. c. 2. n. 147. in fin.* poſſe hujusmodi executiones committi habentibus juriſdictionem, ut etiam eorundem Vicariis, quia iſti capaces ſunt harum delegationum, cùm ſint Vicarij habentium juriſdictionem Epiſcopalem; habent enim, & ipſi eandem juriſdictionem, quam habent Vicarij Epiſcopi. Volunt enim hanc executionem poſſe committi omnibus habentibus juriſdictionem quaſi epiſcopalem, ut etiam eorundem Vicariis. Sed id eſt contra praxin, & Stylum Curiæ Romanæ, juxta quem hujusmodi executiones non diriguntur niſi ad Epiſcopos, ac eorundem Vicarios Generales; & ratio ſolet etiam aſſignari, quia Vicarij cæterorum Prælatorum, qui ſunt in ordine inferiori ad Epiſcopos, non ſunt propriè in dignitate eccleſiaſtica conſtituti, conſequenter ſunt incapaces talium commiſſionum, ut etiam docet Gloſſa *in clement. in v. Epiſcopali de reſcript.* ubi ſermo eſt tantùm de Officiali Epiſcopi: & ita etiam declaravit ſacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini interpres, ut notat Pyrrhus Corradus *lib. 7. c. 4.*

Solent tamen hujusmodi executiones etiam committi illis Abbatibus, qui non ſolùm habent juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, verùm etiam proprios ſubditos pro perſonis, & locis ſuæ juriſdictioni ſubjectis, dummodo ſint exempti, habeántque eccleſias pleno jure ſibi ſubjectas, & per hoc jus Epiſcopale, & juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, ut notat Innocentius in *c. ſingulis de ſtatu Monach. c. ſignificâſti de for. compet.* & tunc Abbatia, & Epiſcopatus æquiparantur, ut habetur *in c. decernimus de judic.* ubi Abbates nominantur inter Epiſcopos *c. 2. de præbend. in 6.* quia ſicut Epiſcopatus eſt culmen dignitatum ſæcularium, ita Abbatia præcedit cætera beneficia Regularium. 35

36 Verùm id intelligitur de Abbatibus habentibus juriſdictionem Epiſcopalem, quia iſti dicuntur Magni Abbates, ſeu Abbates Generales, ut habetur in *c. Adrianus. 63. diſt.* hinc cùm Oratores ſubjiciuntur juriſdictioni horum Abbatum, eorum ſupplicatio non admittitur in Curia niſi in ea dicatur: *Exponitur Sanctitati Veſtræ pro parte N. & N. ex loco N. juriſdictionis Abbatis, ſeu Præpoſiti N.* & poſtea in corpore ſupplicationis additur: *Supplicant igitur humiliter S. V. Oratores præfati*, quatenus Abbati Monaſterij N. Ordinis ſancti *N nullius diœceſis Provincia N. Particulare, & ſeparatum territorium habenti, ac juriſdictionem quaſi Epiſcopalem in dicto loco exercenti; etiamſi de illis perſonis non ſit, quibus ſimiles cauſæ per ſedem Apoſtolicam committi conſueverunt. committere, & mandare, & cum eiſdem Oratoribus &c. diſpenſet*, & hæc verba etiam apponuntur litteris diſpenſationis juxta ſtylum Curiæ Romanæ.

37 Ad hos Abbates habentes juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, proprium territorium, & ſubditos, & exemptionem, ac eccleſias pleno jure ſibi ſubjectas committi executiones diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij, ſi Oratores ſint alicujus loci, juriſdictionis horum Abbatum, declaravit etiam ſacra Congregatio Concilij Tridentini Interpres anno 1593. in una prioratûs Ordinis S. Jacobi, quam refert Pyrrhus Corradus *lib. 7 diſpenſ. Apoſtol. c. 4.* ubi declarationem etiam ſubjicit: *Congregatio Concilij cenſuit, diſpenſationes matrimoniales, & alias quaſcunque, quæ ſubditis inferiorum Epiſcopis à ſede Apoſtolica conceduntur. Si eas extra Romanam Curiam committi contigerit; & illi inferiores nullius diœceſis exiſtant, & juriſdictionem quaſi epiſcopalem habeant eiſdem inferioribus, non autem viciniorìbus Epiſcopis eſſe committendas. Hieronymus Card. Matthæus.*

38 Imò eadem ſacra Congregatio ad petitionem Cardinalis Toleti, hanc aliam etiam edidit declarationem. *Congregatio Concilij cenſuit, priùs coram Domino Datario eſſe docendum Priorem habere qualitates requiſitas, ut ipſi diſpenſationes matrimoniales committi poſſint vel eſſe quaſi in poſſeſſione, ut prædictæ diſpenſationes eidem committantur Hier. Cardin. Matthæ.* Hoc idem cenſuiſſe eandem ſacram Congregationem in una Prioratûs de Magazela refert Pyrrhus Corradus *lib. 7. diſpenſ. Apoſtol. c. 4.* ubi teſtatur,

Digitized by Google

tur, ſacram Congregationem ſic cenſuiſſe: *Si Prioratus ut proponitur, nullius ſit diœceſis, & quaſi jurisdictionem Epiſcopalem habeat, litteras diſpenſationum matrimonialium, & alias ejuſdem generis Priori committendas eſſe 5. Maij 1593.* & habetur etiam deciſio Romanæ Rotæ in una nullius della Serene 19. Novembrie 1593. coram Cardinale Seraſino, cùm enim fuiſſet ſupplicatum ſummo Pontifici pro perta R.D. Alphonſi Flori Prioris de Magazala Provinciæ della Serene, ut ſibi dirigerantur litteræ diſpenſationum ſuper impedimentia matrimonij, & aliæ ſimilee tanquam Ordinario præſatæ Provinciæ, & ceuſa fuiſſat examinata in ſacra Congregatione Concilij concluſum fuit, quòd ſi Prioretos de Magazela verè nullius ſit Diœceſis, & Prior hebeat jorisdictionem quaſi epiſcopelem, eſſe executiones diſpenſationum committendae dicto Priori. Imò ſacra Congregatio juſſu Pontificis mandavit, ut in Rota Romana diſcuteretur, an hujusmodi qualitates eſſent in Priori de Magazela: & caueè propoſitâ, ac examinatis probetionibus conclusit Rota, probari Priorem de Magazela habera propriam eccleſiam, uti ornamentis epiſcopalibus baculo, & mitra, habere etiem jus benadicendi, & concedendi indulgentias, idque probari ax Bulla felicis recordationis Clementis VIII. Rurſus quòd habeat territorium diſtinctum, ac ſaparatum a territorio aliorum Ordinariorum vicinorum mediantibos certis limitibus, ut etiam quod conferat beneficia, eccleſias viſitat, delinquentes corrigat, reſpondit Gloſſa id probari per teſtes exhibitos, qui fuerunt examinati ſine alicujus partis contradictione, vel Epiſcoporum vicinorum citatione, & ed hunc effectum, cùm agatur de levi præjudicio, cenſuit Rota præfato Priori poſſe committi executiones diſpenſetionum ſuper impedimentis matrimonij, ſi Oratores eas impetrantes ſint de loco juriſdictionis ejusdem prIorie.

39 Abbatee, quibus hodie abſque difficultate committuntur executiones iſtarum diſpenſationum, ſunt Abbas Monaſterij S. Vincentij, & Anaſtaſij ad aquas Salvias nuncupetas Ciſtercien. Ordinis propè, & extra mœnia Urbis. Abbas Monaſterij S. Sylveſtri terræ Nonantulæ Ordinis S. Benedicti nullius Diœceſie Provinciæ Ravennaten. Abbas Monaſterij S. Salvatoris Majoris nuncupati Ordinis S. Benedicti in diœ. In Urbis. Abbas Monaſterij Montis Caſſinen. Ordinie S. Benedicti nulliue Diœceſis, Provinciæ Capuan. Abbas Monaſterij Montis Virginis Ordinis S. Benedicti nullius Diœceſis Provinciæ Beneventan. Abbas Monaſterij Sanctæ Trinitatie Caven. Ordinis S. Benedicti nullius Diœceſis Provinciæ Capuen. Abbas Monaſterij S. Chriſtophori, Terræ Caſtri Durantis, Ordinis S. Benedicti nullius Diœceſis, Provinciæ Urbineten. Abbas Monaſterij S. Mariæ Oppidi Pinaroli, Ordinie S. Benedicti nullius Diœceſie Provinciæ Taurinen. Abbas ſæcoleris & Collegiatæ Eccleſiæ S. Petri oppidi de Lerme nulliue Diœceſis, Provinciæ Burgen. Abbas Monaſterij S. Mariæ Farfen. Ordin. S. Benedicti nullius Diœceſis, in diſtrictu Urbis. Præpoſitus Eccleſiæ B. Mariæ Terræ Attini nullius Diœceſis Provinciæ Theat. Præpoſitus S. Mariæ terræ Piſciæ nullius Diœceſis Provinciæ Florentin. Prior Monaſterij S. Laurentij propè Padulam Carthuſien. Ordinis. Abbes S. Mariæ de Cadoſſe nullius Diœceſis Provinciæ Salernitan. Prior prioratus S. Jacobi de Spatha nullius Diœceſis Provinciæ Compoſtellan. Prior Prioratus de Magazela Militiæ de Alcantara nullius Diœceſis Provinciæ Compoſtellan. Prior prioratus de Veles nullius Diœceſis Provinciæ Toletanæ.

Quæritur quinto decimò, an Vicarij præfatorum Abbatum, Præpoſitorum, ac Priorum habentium jurisdictionem quaſi Epiſcopalem cum proprio Territorio, & ſubditis, quique ſunt exempti, habéntque eccleſias pleno ſibi jure ſubjectas poſſint exequi diſpenſationes ſuper impedimenta matrimonij. Ratio dubitandi ex eo deſumitur, quia Vicariis Generalibus Epiſcoporum ſolent hujusmodi executiones à Romana Cancellaria dirigi, eò quia habeant idem tribunal cum Epiſcopo, unde videtur etiam aſſerandum poſſe Vicariis horum Abbatum, Præpoſitorum, ac Priorum committi hujusmodi executiones? Reſpondetur quæſito excepto Generali Vicario Abbatie Montis Caſſinenſis ex ſpaciali indulto Papæ Sixti V. non poſſe Vicarios aliorum Abbatum, Præpoſitorum, & Priorum exequi diſpenſationes ſuper impedimentis matrimonij; hæc enim eſt praxis Romanæ Curiæ, quæ nonquam hiſce Vicariis committit executionee talium diſpenſationum, quas tamen dirigit ed Abbetes Generales Epiſcoporum. Ratio, cur Sixtue V. hoc indultum conceſſerit Vicerio Genereli Abbati Montie Caſſinenſis fuit, quia eccleſie Caſſinenſis antequam S. Benedictus ad eam acceſſiſſet, proprium ſuum habuit Epiſcopum, ad cujus Vicarium Generalem dirigebentur hujusmodi executiones, & præ cæteris Epiſcopis præfuit eccleſiæ Caſſinenſi Severus, qui interfuit Concilio Lateranenſi anno 487. in quo Severus ſe ſubſcripſit tanquam Epiſcopus Caſſinenſis, poſtquam verò S. Benedictus anno 529. eccleſiam illam cum ſuie Monachis adivit, nullus amplius fuit ibi Epiſcopus deputatus, ſed ſucceſſivè Abbetee Caſſinenſes poſt ſanctum Benedictum, quamvis non eſſent Epiſcopi; jure tamen epiſcopalia ibi ſemper exercuerunt, ut refert Barboſa *de jure eccleſ. lib. 1. c. 41. n. 36.*

Cum igitur magna ſit hujus monaſterij euthoritas, ac præter civitatem S. Germani duo ſupra viginti oppida poſſideet, ejúsque Abbas habeat jurisdictionem Epiſcopalem, quam liberè in ſua diœceſi exercet, habeet ſo ſuas eccleſias plenum jus, eſtque Monaſterium exemptum, nec habeat finitimum Epiſcopum, cui ea mandentur, quæ ex decretie Concilij Tridentini ſunt committenda Epiſcopo vicinìori, ideò Sixtue V. ſtatuit ea omnia, quæ ad jurie æquitatem, ſeo indulgentiam, ac erbitrium Judicis referuntur, ſpectare etiam ed Abbatem Caſſinenſem in ſua diœceſi, hinc hodie cauſæ pertinentes ad matrimonia, & ſacerdotium, quæ alias 41 40

aliàs pertinent ad ſolos Epiſcopos, cognoſcuntur ab Abbate Caſſinenſi, qui perinde ac Epiſcopus celebrat propriam Synodum, habet proprium Seminarium, eligit Examinatores Synodales in ſua Diœceſi; approbat ſacerdotes idoneos confeſſionibus ſacramentalibus excipiendis; ſacris initiandos ſubijcit examini: tonſuram, & Ordines minores ſuis ſubditis, etiam ſæcularibus adminiſtrat; & concedit litteras dimiſſorias ad ſuſcipiendos majores in aliena Diœceſi, & plura alia adminiſtrat, quæ propria ſunt Epiſcopi, & per Concilium Tridentinum non conceduntur Prælatis infra Epiſcopos.

42 Hinc Vicarij Abbatum, Præpoſitorum, ac Priorum quantumvis exemptorum, ac habentium Epiſcopalem jurisdictionem, & quamvis ſint nullius Diœceſis, habeántque particolare territorium, & ſubditos, eccleſiáſque cum pleno jure ſibi ſubjectas noo poſſunt exequi hujusmodi diſpenſationes ſuper impedimentis matrimonij. Imò neque Abbates, & Prælati quantumvis exempti, niſi fuerint nullius Diœceſis, & particulare habuerint territorium, ac eccleſias pleno jure ſibi ſubjectas, & jus Epiſcopale, poſſunt has diſpenſatiooes exequi: & ratio eſt, quam adfert Garcia *p. 9. c. 2. n. 196.* quia diſpenſationes conceduntur fidelibus, qui ſubduntur alicui Prælato eccleſiaſtico habenti proprium territorium, in quo habitent ejus ſubditi, proinde ſi Abbates quamvis habentes Epiſcopalem jurisdictionem, ſintque exempti, non habeant proprium territorium, proprios ſubditos, ſintque nullius Diœceſis, ad ipſos non diriguntur executiones talium diſpenſationum, quapropter Garcias aſſerit, has executiones committi Epiſcopis, in cujus Diœceſi, ſeu territorio commorantur Orarores, qui diſpenſationes impetrârunt. Addit tamen Garcias *loc. cit. n. 147.* ſufficere, ſi Abbates habeant territorium diſtinctum, tametſi non ſint nullius Diœceſis.

43 Verùm ut notat Pyrrhus Corradus *lib. 7. diſpenſ. Apoſtol. c. 4.* id repugnat praxi, & ſtylo Curiæ Romanæ, quia à Cancellaria harum diſpenſationum executiones non diriguntur niſi Epiſcopis, vel eorum Vicarijs Generalibus, vel Abbatibus, ac Prælatis habentibus non ſolum jurisdictionem Epiſcopalem, ſed etiam eccleſiam ſibi pleno jure ſubjectam, ac territorium ſeparatum à quavis alia Diœceſi. Hanc eandem facultatem exequendi hujusmodi diſpenſationes ſuper impedimentis matrimonij, ut etiam alias litteras Apoſtolicas habent Vicarij Apoſtolici, qui ſolent mitti cum Brevi de conſilio Cardinalium ſuper negotijs Epiſcoporum, Inquiſitorum, donec eorum cauſa decidatur, vel tollatur ſuſpenſio: ſiquidem Vicarij Apoſtolici ex vi dicti Brevis plures habent facultates, quæ in eodem exprimuntur, quarum una eſt, ut poſſint exequi diſpenſationes Pontificias ſuper impedimentis matrimonij: & quamvis litteræ Apoſtolicæ dirigantur ad Epiſcopum, vel ad ejus Vicarium Generalem in ſpiritualibus, axaquuntur ab ipſis Vicarijs Apoſtolicis juxta verba expreſſa in eorundem facultatibus: quinimò interdum Cancellaria Apoſtolica, ut etiam præfectura Breviũ ipſiſmet Vicarijs Apoſtolicis dirigit hæc reſcripta, quibus exequuntur diſpenſationes.

Quæritur ſextodecimò, an ſi error com- 44
mittatur circa nomen illius, qui diſpenſationem impetravit ſuper impedimentis matrimonij, valida ſit diſpenſatio? Reſpondent aliqui cum Diana *tract. 10. de leg. reſol. 36.* diſpenſationem ſortiri ſuum valorem, quando error contingit in ſolo nomine perſonæ, quæ diſpenſationem impetravit, ut ſi locò nominis Petri ponatur nomen Franciſci: volunt enim diſpenſationem prodeſſe illi, cui conceſſa erat, quamvis in ejus nomine fuerat erratum, & nituntur ea ratione, quia error nominis proprij, quoties conſtat de corpore, non vitiat reſcriptum *argum. l. quis in fundi vocabulo 4. ff. de legat.* ibi: *Si quis in fundi vocabulo erraverit, & Cornelianum, pro Semproniano nominaverit, debebitur Semproniano* addunt clariùs etiam id deſumi *ex inſtit. de legat. 9. Si quis in nomine* ibi: *ſi quis in nomine, cognomine, pronomine, agnomine Legatarij teſtator, erraverit, ſi de perſona conſtat, nihilominus valet legatum.* Adferunt etiam rationem, quia nomina ſignificandorum hominum gratiâ reperta ſunt; proinde ſi quolibet alio modo intelligantur, nihil intereſt; & ita communiter docent cum Innocentio in *c. ſignificante n. unic. de reſcript.* ubi cùm nullo ex adjecto poſſet conſtare de perſona, contra quam fuit reſcriptum impetratum non obſtante errore in deſignatione Diœceſis fuit reſcriptum illud judicatum validum, eò quia ex alijs circumſtantijs conſtaret de perſona illa. Quòd ſi dicas, privilegium eſſe intelligendum juxta verba in ſupplicatione poſita, ut docet Jaſon in *l. Gallus §. idem credendum n. 10. ff. de liber. & poſth.* quod atiam deſumitur ex *l. preces ff. de pœnis.* Reſpondent id intelligi de ſubſtantialibus contentis in ſupplicatione; & de perſona, cui fuit vera intentio gratiæ impetrandæ, ſi de illa conſtet, rametſi erratum ſit in nomine, ut docet Hoſtienſis in *c. ſuper litteris n. 12. de reſcript.*

Reſpondatur nihilominus, quod quam- 45
vis de jure error commiſſus in nomine perſonæ impetrantis diſpenſatiooem, non videatur vitiare diſpenſationem, nec obeſſe Oratori, pro quo eſt impetrata, ut etiam docet Sanchez *lib. 8. diſput. 21. n. 37.* de ſtylo tamen Romanæ Curiæ errorem commiſſum in nomine impetrantis vitiare diſpenſationem, & obeſſe Oratori, pro quo eſt impetrata, notat Pyrrhus Corradus, vir, qui per annos plures inſervivit Romanæ Curiæ, ubi fuit Officialis in Cancellaria Apoſtolica, & praxin circa hujusmodi diſpenſationes Apoſtolicas apprimè acquiſivit, & cui propterea in hac materia diſpenſationum Apoſtolicarum adhibenda eſt fides, cùm per plures annos hujusmodi diſpenſationes ipſemet ſcripſerit, correxerit, & nomine Pontificis etiam direxerit ad Ordinarios locorum, ſeu impetrantium hujusmodi diſpenſationes; ait igitur Pyr-

rhus

rhus Gorrados *lib. 7. diſpenſ. Apoſtol. c. 5. n. 37.* Satis notorium eſſe Romanis Curialibus arroxem in ſolo nomina impetrantis commiſſum vitiare diſpenſationem: & contrarium aſſerere adverſari notorio Curiæ ſtylo: quamvis enim de jure arror in ſolo nomine, dummodo conſtet de perſona, non vidaatur diſpanſationem vitiare, neque obeſſe Oratori, pro quo eſt impetrata; aliter tamen eſt de ſtylo Curiæ, & de praxi in Cancallaria Apoſtolica: & addit, oon ſolùm ſi arratum fuerit in nomina, ant cognomina, verùm atiam in ſyllabs, aut litters, diſpenſationem oon marari axecutionem, niſi priùs ab Officialibus deputatis fuerit error correctus: imò aſſarit, oon ſolùm eſſe litteras corrigendas: verùm etiam & earum ragiſtrum; & addit hujusmodi correctionem tranſite per plures manus Officialium, ocolóſque, & præſertim Domini ragentis Cancallariæ. Imò addit hodie moris eſſe in Romana Cancellaria, ut non ampliùs detur correctio ſuper nomina proprio Oratoris, vel Oratricis: ſed ſi arratum ſit in nomine unius, vel alterios, opus ſit novam impetrare gratiam, novíſque expedire litteras, val ſaltem prævia nova ſignatora ſupplicationis cum vara nominis axpreſſione ipſas jam expeditas litteras eorundem Officialium authorithate corrigere; additque id introductum fuiſſe ad declinandas plures fraudas, quæ ob mutationem nominis ſub colore erroris facilè poſſent induci: omnia ſiquidam juta fraudibus ſempar occurrunt, quas prohibent *l. ſi cui. ff. de ſervit. l. in fundo ff. de rei vendic.* Niſi fortaſſis daprehendatur aliquo modo veriſimilis error, ut ſi ſcriberetur *Antonius pro Antonino, Bernardus pro Bernardino*, ut exemplificat Pyrrhus *loc. cit.* quia tunc aſſerit, litteras diſpenſationum non vitiari, quia cùm hujusmodi errores videantur potiùs irrepere in Cancellaria, non debent partibus obeſſe, & tunc Cancellaria hujusmodi errores corrigit.

46 Cætarum ſupar errora proprij nominis nunquam permittitur correctio, niſi in iis caſibus, quibus ſamota omni ſuſpicione frandis error ceoſetur merari talem correctionam. Idque corroborat Pyrrhus, eò qnia quilibet ſummus Pontifex in craſtinum ſuæ aſſumptionis condit regulas Cancellariæ Apoſtolicæ; & inter facultates, quas in earundem calce concedit Vice-Cancellario, & Cancellariæ regenti, licèt eis facultatem tribuat corrigendi nomina, & cognomina perſonarum, non tamen poſſunt corrigare propria nomina Oratorum: habentur enim hæc verba in facultate conceſſa Vice-Cancellario: *Item quòd poſſit corrigere nomina, & cognomina perſonarum, non tamen eorum, quibus gratia, & conceſſiones fiunt, ac beneficiorum, dum tamen de corpore conſtet*, unde Pontifex licèt det facultatem corrigendi nomina, & cognomina perſonarum, dummodo de corpore earundem conſtet; non tamen concadit facultatem corrigendi nomina Oratoris, vel Oratricis, ſeu eorum, quibus gratiæ, & conceſſiones fiunt. Addit Pyrrhus Corradus, quòd tametſi Dominus Regens Cancellariæ nonniſi cognomina Oratorum poſſit corrigara, ſi contingat errorem irrepſiſſe poſt regiſtratam ſupplicationem circa proprij nominis expreſſionem; ante tamen litterarum expeditionem omnino opus eſt, defectum ſuppleri per ſignaturam novæ ſupplicationis in forma raformationis ſub præinſertis priori ſupplicationi, hoc pacto. *Pater Sancte dignetur S. V. litteras ſuper prainſerta conficiendas cum expreſſione, quòd Orator non Cynthius, ſed Joannes Capycius, & non aliter nominatur, & cognominatur, in roliquis verò juxta ejusdem prainſerta vim, formam, continentiam, & tenorem expediri mandare deo gratia ſpeciali. Non obſtantibus omnibus, qua eadem Sanctitas Veſtra in dicta prainſerta conceſſit non obſtare, caterísque contrariis, quibuscunque:* & aſſerit, hunc eſſe notorium Curiæ ſtylum; ut etiam ſi contingat ignorari in Urbe cognomen Oratoris, vel oratricis, ne expeditio ratardatur, ſoleat ex arbore conſanguinitatis deſumi, ſignando patrem, vel matrem Oratoris, & Oratricis, hoc pacto, *Exponitur pro parte Stephani nati Franciſci, & Catharina nata Antonij*, & hoc atiam ſervatur, quando in arbore adſunt nomina matrum, tunc enim ita ponitur *pro parte Stephani nati Iſabella, & Catharina nata Beatricis*, tunc enim nomina Genitorum defectum ſupplent cognominum, na expeditiones diſpenſationum ratardentur.

Verùm hic defectus cognominis oon ſuppletur in litteris diſpenſationis in forma pauperum: quia in ſupplicatione delentur verba illa, *& quod cognominum*, idque ad avitandas fraudes, ne orator, vel oratrix ſupponat aliud cognomen, & poſtquam evaſerit ſolutionem compoſitionis, expediat litteras ſupradictas cum proprio cognomine, ut notat Corradus *loc. cit. num. 21.* ubi etiam obſervat, eſſe ſtylum Datariæ, & Cancallariæ, non admittere in ſupplicatione in forma ſignandi nomen diminutivum; & debere nomina, & cognomina Oratoris, & oratricis ſine abbreviatione, & truncatione ſyllabarum, ſed per conſequentiam litterarum, & characteres claros, & id eſſe de ſtylo Romanæ Curiæ, ut etiam teſtantur Imola *in c. cùm acceſſiſſent*, & ibid. Felin. *poſt. princ. V. hodie de conſtit.* 47

Quæritur decimo ſeptimò, an valida ſit diſpenſatio ſuper impedimentis matrimonij, ſi error contingat, non in nomine perſonæ, ſed diœcaſis, cujus eſt, qui diſpanſationem impetravit: ut ſi in ſupplicatione Orator dicat, ſe eſſe diœceſis Friſingenſis, cùm tamen ſit diœceſis Auguſtanæ, & commiſſio executionis facta ſit Officiali Friſingenſi? Reſpondent plores cum Sanchez *lib. 8. diſp. 35.* non obſtante tali arrore in nomine diœceſis diſpenſationem ſuum ſortiri valorem, non tamen poſſe hanc Officialem Friſingenſem exequi, cùm non ſit Ordinarius illius, qui impetravit diſpenſationem; quia cùm id contigerit per errorem, deficit intentio Pontificis committentis talem executionem: aſt ſiquidem intentio Pontificis committere legitimo Ordinario impetrantis executionem diſpanſationis juxta decratum Tridentinæ Synodi 48

ſeſſ. 22. c. 5. de reform. Hinc aſſerit, poſſe in tali caſu Officialem Auguſtanum diſpenſationem illam exequi, eò quià legitima mens Pontificis ſit committere vero Ordinario impetrantis talem executionem, adeò ut nonniſi per accidens contigerit, ac præter intentionem, quòd nominaverit Officialem Friſingenſem locò Auguſtani, quia cùm conſtet de corpore, error nominis non videtur obſtare. Tum quia non minùs eſt de ſubſtantia gratiæ perſona, cui conceditor, quàm ejus gratiæ executor; hinc ſi error in nomine perſonæ non vitiat diſpenſationem, ubi conſtat de corpore ejusdem perſonæ, nec illam viriat error in nomine executoria.

49 Nihilominus quamvis hæc poſſent procedere de jure, non ita tamen de ſtylo Curiæ, juxta quem expreſſio etiam non doloſa unius diœceſia pro alia vitiat gratiam diſpenſationia, donec error corrigator, ſicut corrigitur quando contingit circa nomen Oratoria, ut notat Corradus *loc. cit. num. 29.* & in hiſce diſpenſationibus ſtandum eſt Curiæ Romanæ ſtylo, qui eſt optimus interpres voluntaris Pontificis, non enim diſpenſationes ſuum ſortiuntur valorem niſi ex intentione Pontificis eas concedentis; proinde ſi Pontifex non intendat concedere diſpenſationem. quando error irrepir in nomine Oratoris, vel Ordinarij, ac Diœceſis ejusdem Oratoris, diſpenſatio nullum obtinet valorem, cùm hic dimaner à ſola intentione, & voluntate Pontificis, qui cùm tali errore non intendit diſpenſationem illam concedere, quamvis expreſſio erroris non ſit doloſa.

50 Quòd verò non intendat tunc Pontifex concedere talem diſpenſationem cum illo errore apertè id declarar ſtylus Curiæ, qui contrarium nunquam admiſit, & ſemper habuit hujusmodi diſpenſationes, ut invalidas, donec error corrigatur; & cùm Pontifex optimè ſciat ſtylum Curiæ, & quòd in Cancellaria hujusmodi diſpenſationes cum tali errore habeantur pro invalidis, non eſt dubitandum, quòd talis non ſit intentio Pontificis intendentis etiam talem diſpenſationem eſſe nullios valoris, donec corrigatur: ſtylus enim Cnriæ ſive Datariæ, ſive Concellariæ explicat, qualia ſit voluntas Pontificis. Imò ſi Orator, & Oratrix ſint diverſæ diœceſis nomina utriusque diœceſis ſunt etiam exprimenda, tametſi contrarium ſentiat Sanchez *lib. 8. diſput. 35. num. 5.* obi ait: quòd ſi alter ſit diœceſis Cordubenſis, & alter Granatenſis non ſit opus in precibus diſpenſationis explicare utriusque diœceſim, ſed ſufficere unam tantùm; additque, id ex ipſa praxi conſtare.

51 Verùm Corradus *lib. 7. diſpenſ. Apoſtol. c. 5. num 26.* aſſerit, id etiam eſſe contra notorium ſtylum Curiæ exigentem neceſſariò utriusque diœceſis expreſſionem: & ait ex ſtylo Curiæ non admitti ſupplicationem, niſi in ipſa utriusque Oratoris, & Oratricis exprimatur Diœceſis, adeò ut ſi Orator ſit Diœceſis Friſingenſis, & Oratrix Auguſtanæ, debeat utraque Diœceſis exprimi in ſupplicatione. quia litteræ diſpenſationis poſtea diriguntur Ordinario Oratricis, ſeo Vicario in ſpiritualibus Generali Epiſcopi Auguſtani, ut illas exequatur: & addit Corradus id apponi in clauſulis ſupplicationis. *Et committatur Ordinario Oratricis, qui depoſita &c. diſpenſet.* unde quamvis cum errore in nomine Diœceſis Ordinarius Oratricis adhuc deberet diſpenſare, & matrimonio alterutrius contrahentium Parochus eos copulare: nihilominus id non ſufficit ad effugiendum inconcuſſum ſtylum Datariæ & Cancellariæ juxta quem, debent nomina utriusque Diœceſis exprimi, & quia hujusmodi ſtylus ſervatur pro lege, ut notant Pariſius *conſ. 44. num. 17. vol. 1.* Calderinus *conſ. 8. num. 4. de reſcript.* Burſatus *conſ. 393. num. 15. vol. 4.* ideò neceſſe eſt exprimatur, utraque Diœceſis Oratoris, & Oratricis in ipſa ſupplicatione ex ſtylo Curæ. Quia niſi utriusque Diœceſis nomen exprimeretur, poſſet contingere, ut executio, quæ ex ſtylo Curiæ dirigitur ad Ordinariom Oratricis, committeretur Ordinario Oratoris, cujos Diœceſis tantùm exprimitur in ſupplicatione; quod eſſet contra intentionem Papæ, & tunc hujus diſpenſationis executor ignorans ſtylum Curiæ perperam eam exequeretur.

Ne igitur contingat tale inconveniens ex ſtylo Curiæ debet utraque Diœceſia Oratoris, & Oratricis exprimi in ſupplicatione, ut executio diſpenſationis ex ſtylo Curiæ poſtea dirigarur ad Ordinarium Oratricis. Imò quamvis Oratores ſint ſub eodem Epiſcopo habente duas Diœceſes invicem onitas, ut ſunt Diœceſes Maceratenſis, & Tolentinenſis, quæ uni duntaxat ſubſunt Epiſcopo, adhuc, ſi Oratrix pertinet ad Diœceſem Tolentinenſem, & Orator ad Maceratenſem, otraque Diœceſis eſt exprimenda in ſopplicatione, eò quia Epiſcopus in utraque habet ſuum Vicarium in ſpiritualibus Generalem, & executio diſpenſationis committitur Vicario Generali illius Diœceſis, in qua nata eſt Oratrix, ac in ea moratur, ot liquet ex forma litterarum ſimilium unionum, quam adfert Corradus, in quibos dici ſolet, *Ipſam eccleſiam Tolentin. & Macerat. unimus, ita ut pro tempore exiſtens Epiſcopus Macerat. ſit ambarum eccleſiarum unitarum hujusmodi Epiſcopus: & licèt voretur Epiſcopus Maceratenſis in litteris pertinentibus ad civitatem, & Diœceſin Tolentin. ordinarie ſe ſubſcribere debeat Epiſcopus Macerat. & Tolentin. teneatúrque retinere unum Vicarium in dicta civitate Tolentin: qui non recognoſcat ſuperiorem; nec ab eo habeatur recurſus ad Vicarium dictæ civitatis Macerat. ſed tantùm ad ipſum Epiſcopum:* quia licèt duo Epiſcopatus ſimul uniantur, quælibet tamen eccleſis cathedralis retinet ſua jura, ac ſuas præeminentias, & cum utrique præficiator ab Epiſcopo Vicarius in ſpiritualibus Generalis, quorum unos non dependet ab alio, ſed uterque à ſolo Epiſcopo, & executio diſpenſationis ſoper impedimento matrimonij ex ſtylo Curiæ committatur Ordinario, ſeu Vicario Generali illius Diœceſis, in qua nata eſt Oratrix, ideo neceſſe eſt, quidquid in contrarium ſentiat Sanchez, ut ex ſtylo Curiæ. 52

utra-

[illegible] Oratoris, & Oratricis ex. [illegible] ne.

53 [illegible] o octavò, an ſi Oratrix à [illegible] mutaverit domicilium, ac [illegible] diœceſi, in qua non fuit nata, [illegible] ionem ſuper impedimen- [illegible] execu[illegible]o val[illegible]a, ſi fiat à Vi- [illegible] non pr[illegible]riæ di[illegible]ceſis, in qua [illegible] p[illegible]æ diſpenſationis mora- [illegible] ut diſpenſationem [illegible] diœce[illegible] cœperunt fig[illegible]re [illegible] Reſpon[illegible]etur, executionem di- [illegible] aſſe in tali caſu faciendam ab Or- [illegible] diœceſis, in qua erant Oratores, [illegible] erunt diſpenſationem, [illegible] hanc [illegible] aliena diœceſi, in quam tranſtu- [illegible] ium: quia tametſi in diſpenſa- [illegible] o committatur Ordinario oratri- [illegible] ex[illegible]inatur Ordinarius originis, [illegible], ac propterea dubitetur, quisnam [illegible] ar[illegible]us eam exequi, an ille originis, [illegible] intelligitur tamen commiſ- [illegible]inario originis, quia in tali dubio [illegible]tur executio directa ad Ordinarium o- [illegible] non domicilij, idque ſæpe contingit [illegible] enſationibus, quæ non requirunt [illegible] expreſſionem loci, eo modo quo pe- [illegible] anguſtiam: hinc executio tunc [illegible] Ordinario domicilij nullius eſt valoris. [illegible] Oratores extra propriam diœceſim per [illegible]m contraxiſſent domicilium; tunc ra- [illegible] omicilij exprimendus eſſet locus in ſup- [illegible]ne [illegible] acto: *Exponitur pro parte N.* [illegible] *ex* [illegible] *N diœceſis Auguſtanæ, & in ci-* [illegible] *Mona*[illegible] *à biennio, & ultra commoran-* [illegible] oia [illegible] cupiant oratores, ut executio [illegible]etur Ordinario domicilij, ſolet ipſi [illegible] annuere: id tamen debet ſemper ne- [illegible] ex[illegible]mi in narrati[illegible]a ſupplicationis; [illegible] n[illegible] e[illegible]rimator ex ſtylo curiæ ſemper [illegible] comm[illegible]a Ordinario ori- [illegible] a[illegible] opter[illegible] notat Corradus *lib. 7. c. 5.* [illegible] *Apo*[illegible] vetus ipſius Curiæ ſtylus ino- le[illegible], ut eam oratores cupiunt, litteras execu- [illegible] ommitti Ordinario domicilij, expreſſis [illegible] in ſupp[illegible]catione petatur; in cujus cal- ce a[illegible] clau[illegible]la [illegible] *& attento quòd Oratores (ſive orat*[illegible] *in loco N diœ*[illegible]*ſis Auguſtanæ, à bi*[illegible]*nnio, & u*[illegible]*a commorantur Monachij in Ba-varia, ubi dom*[illegible]*lium cont*[illegible]*axerunt* (ſive ora- [illegible] omi[illegible]m contraxit, *committatur ordi-* [illegible] *lij executio diſpenſationis:* neque [illegible] ced[illegible]ur hæc executio Ordinario domicilij, n[illegible] or[illegible]rix ſaltem [illegible]er tantum temporis fuerit i[illegible]am [illegible] a [illegible] tameti cum prim[illegible]m orat ix [illegible] habere Monac[illegible]ij cum ani[illegible]o ibi [illegible] i c[illegible]n[illegible] axer[illegible] Monachij domi- [illegible] ur [illegible] *domicilium ff. ad muni-* [illegible]

54 [illegible] e[illegible]um[illegible]us [illegible]ontif[illegible]x nunquam in[illegible]ndit [illegible]cutione[illegible] diſpenſationis [illegible]dinario [illegible] id expre[illegible]atur, & à Papa [illegible] ſervat Dataria Apoſtolica, [illegible] d[illegible]atur eſſe organum mentis ac [illegible]on[illegible]is, ut nota[illegible] [illegible]nzales *ad re-* [illegible] *Jur. Canon. Tom. IV.*

gul. 8. cancel. gloſ. 63 num. 60. & ita etiam habet Rota Romana *deciſ. 503. n. 2. & deciſ. 371. num.* [illegible] *p. 1. diverſ.* Hinc licèt oratores diœceſis Auguſtanæ domicilium contraxerint in diœceſi Friſingenſi, ac etiam à triginta abhinc annis fuerint ibi ſemper commorati, ſi executio diſpenſationis committatur Ordinario originis, debet tunc iſte eam exequi; quia hæc executio conceditur oratoribus pro majori eorundem commodo; & niſi aliter petatur, & concedatur intelligitur ſemper executio demandata Ordinario originis, qui præfertur ordinario domicilij, niſi ad hunc expreſsè executio mandetur. Ratio eſt; quia domicilium originis nunquam deperditur, cum ſit immuta[illegible]le *tex. in l. aſſumptio ff. ad municip.* ibi: *Neque recuſando quis patriam, ex qua oriundus eſt, mutare poteſt.*

Tum quia domicilium originis retinetur 55 ſemper cum domicilio habitationis. Refert Corradus exemplum cujusdam Archiepiſcopi qui cum negâſſet exequi diſpenſationes ſuper impedimentis matrimonij, tametſi oratores orti fuiſſent in ejus diœceſi; ex eo tantùm prætextu, quia præfati oratores in aliena diœceſi domicilium per plures jam annos contraxerint; ac propterea ſpectaret ad Ordinarium domicilij, ut ipſe aſſerebat, hujusmodi diſpenſationem exequi; eò quia ſtylum Curiæ ignoraret; qui licèt ipſi poſtea innoteſceret, adhuc vellet propriam opinionem propugnare, & decretaret diſpenſationem illam exequi: res fuit Romam delata; & quamvis procuratores oratorum inſtetiſſent apud dominum Datarium pro commiſſione earundem literarum ordinatio domicilij ſtante recuſatione Archiepiſcopi; non tamen D. Datarius voluit hanc executionem demandare Ordinario domicilij: & reſpondit rectè fuiſſe commiſſam Ordinario originis, cum ex ſtylo Curiæ ad hunc ſemper dirigantur hujusmodi executiones, & non ad Ordinarium domicilij; niſi id expreſsè petatur ab oratoribus, & concedatur à Pontifice; & executio expreſsè dirigatur ad ordinarium domicilij. Unde D. Datarius mandavit expediri alias literas in forma mutationis judicis, quas direxit ad Epiſcopum viciniorem; qui requiſito priùs præfato Archiepiſcopo pro executione priorum literarum, ſi adhuc nollet eas exequi, & aliam cauſam rationabilem suæ recuſationis non allegaret, ipſe viciniorOrdinarios priores literas exequeretur; quod & præſtitit præmiſſo priùs examine in loco domicilij, omnibúsque veri[illegible]catis devenit ad decretum diſpenſationis; & pro ſervanda forma Concilij Tridentini [illegible]it matrimonium contract[illegible]m in loco domicilij coram proprio parocho; quia quoad matrimonio copulandos fideles parochus ſolius originis non cenſetur proprius; ſed hic eſt parochus domicilij, ſeu habitationis *ex Concil. Trident. ſeſſ. 24. c. 1.*

Quæritur decimo nono, an ſi oratores ſint 56 conjuncti in quarto, & quanto conſanguinitatis gradu indigeant diſpenſatione. Certum eſt, teneri oratores exprimere in ſupplicatione quoto gradu

gradu conſanguinitatis, ſeu affinitatis, vel publicæ honeſt[illegible] ex matrimonio rato ſint conjun[illegible], ut liquet ex com[illegible] uni [illegible] curiæ; [illegible] quidem quò gradus eſt vicinior [illegible] piti, eò d ffic[illegible] conceditur diſpenſatio, & [illegible]ajor eſt compol[illegible] : & cauſæ etiam requiruntur, quæ magis urgeant; & in ſecundo conſanguinitatis gradu Pontifex non diſpenſat niſi cum magnis principibus, eò quia vix ſibi pares inveniant. Certum eſt etiam, olim eccleſiam interdixiſſe m[illegible]trimonium usque ad ſeptimum gradum, ut habetur *in c ad ſedem 35. q. 5.* & poſtea ſub Innocentio III. in Concilio Lateranenſi, prohibitionem fuiſſe reſtrictam usque ad quartum conſang initatis gradum incluſivè, ut habetur *in c non debet de conſanguin. & affin.* ibi Prohibitio quoque copulæ conjugalis quartum conſanguinitatis, & affinitatis gradum de cætero non excedat; quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt abſque gravi diſpendio, hujusmodi prohibitio generaliter o[illegible]ſervari.

57 Difficultas igitur eſt, an ſi volentes matrimonium contrahere diſtent à communi ſtipite in quarto, & quinto gradu conſanguinitatis indigeant diſpenſatione. Reſpondetur negativè; ratio eſt, quia diſtantia graduum à ſtipite atten[illegible]tur juxta gradum remotiorem, & quia pr[illegible]hibitio conjugalis non excedit quartum gradum conſanguinitatis a communi ſtipite, ſequitur, quò[illegible] qui ſanguine ſunt conjunc[illegible] in quarto, & quinto gradu, poſſint abſque Pontificia diſpenſatione matrimonium contrahere, eò quia nullum ad[illegible] inter ipſos impedimentum: qui enim d[illegible]at in quinto grad u, eſt ext[illegible] terminos prohibitionis, & quia di[illegible]antia atten[illegible]tur ex gradu remotiore; ideo inter illos, qu[illegible] [illegible]unguntur in quarto, & quinto grad[illegible]bus nul um reperitur imped[illegible]entum, [illegible] indigeat pontificia diſpenſatione & de[illegible] ex *c. fin. de conſan. & affin.* ibi: *Ve[illegible] qui [illegible] ſi pite quarto gradu, & [illegible] qua ex alio [illegible] diſtat quinto, ſecundum regulam approbat[illegible], qui dicit ur, quoto gradu [illegible] emotior d[illegible] a ſ[illegible], & a quolibet per aliam lineam de [illegible] dentium ex eodem licitè poſſunt matrimonio [illegible] ulari.* Ex quo textu liquet, eos, qui in gradibus quarto, & quinto conſanguinitatis, vel affinitatis diſtant, poſſe licitè matrimonium contrahere, neque indigere Pontificia diſpenſatione ad contrahendum.

58 Verum tamen eſt, quòd ad declinandas obmurmurationes ignorantium [illegible] ſit in quibusdam locis, ut ad inſtantiam junctorum in quarto, & quinto gradibus Epiſcopus, vel loci Ordinarius declaret nullum inter ipſos contrahentes adeſſe impedimentum, ut refert Genuenſis *in prax. Curiæ Neapol c. [illegible] 20. n. 1.* ubi etiam refer[illegible] dec[illegible]um declarator[illegible] quod eſt ſequentis tenoris. *[illegible] & [illegible] ſa informatione, qua conſtat [illegible] os cont abente in quarto, & quinto a communi ſtipite [illegible] conſanguinitatis gradibu[illegible] conjun[illegible] per Reverendiſſimum D[illegible] Neapolitan. fuiſt [illegible] diſtantiam [illegible] quinto gradu non ob[illegible] per præſentes cum [illegible] & N in præ[illegible] ordinaria aut [illegible] vit licere [illegible] N [illegible] matrimo[illegible] publice [illegible] forma [illegible] trahere [illegible] in [illegible] & in [illegible] ſuſcipiendam [illegible] legitimam non [illegible]*

59 An ver[illegible] ubi impedimentum [illegible] dub[illegible] pari ratione, poſ[illegible] Epiſcopus diſpen[illegible] ſpondet [illegible] Sanchez *lib. 8. de matrim. diſp. 6. n.* [illegible] quòd ſi res ſit omnino dubia, an re[illegible] impedimentum inter volent[illegible] contr[illegible] trimonium, an non; nul[illegible] ſit [illegible] diſpenſatione, eò quia in hoc dubio pr[illegible] ſtet pro libertate matrimoni[illegible] & tunc [illegible] Epiſcopus ad impediendas obmurm[illegible] nea declarare, non eſſe opus diſpenſatione, fortaſſis ſatis eſſet etiam diſpenſare ad [illegible] lam, quamvis hæc non eſſet vera ac propri[illegible] ſpenſatio, quia ſi poſt initum matrimon[illegible] conſtaret de aliquo impedimento dirime[illegible], neceſſaria eſſet nova diſpenſatio conced[illegible] ſummo Pontifice, quia nullibi in jure reperitur, quòd poſſit Epiſcopus in caſu dubio ſuper impedimentis dirimentibus diſpenſare, quapr[illegible] illa Epiſcopi diſpenſatio eſt tunc prudenti[illegible] potiùs declaratio, quam etiam vir doctus [illegible] facere, idque ad impedienda ſcandala, & avertendas obmurmurationes. Quòd [illegible] malitiam, vel quocunque alio modo o[illegible] cet contrahentibus aliquod impediment[illegible], quod tamen poſt diligens examen non com[illegible] riatur adeſſe, tunc in aliquibus locis ſolen[illegible] dinarij etiam per decretum declarare, no[illegible] ſtare de tali impedimento, & p[illegible] matrimonium contrahere. [illegible] declaratio, ſeu reje[illegible] fal[illegible] imputat[illegible] lo Curiæ Romanæ non permit[illegible] locorum, niſi tantum in ca[illegible] qui non patiuntur moram, in [illegible] bijs, quando o[illegible]jiciuntur impe[illegible] [illegible] ia matrimonium recurrendum e[illegible] ad [illegible] mum Pontificem.

60 Quæritur [illegible]igeſimò an ſi in ſuppl[illegible] pro tertio gradu conſang[illegible] exprimitur tertius gradus affinitatis, & Pontifex [illegible] ſe, ut in ſupplicatione, ſuper impedimen[illegible] ter[illegible] gradu affinitatis, [illegible] Oratore[illegible] re hu[illegible] diſpenſat oni [illegible] hre [illegible] Reſpondent al[illegible] trimonium contrahere, ſi [illegible] tum ex incuria ſcriptoris, [illegible] conſang[illegible] eò quia [illegible] impedimen[illegible] in ter[illegible] gradu con[illegible] tia cum ſoleat in t[illegible] gradu [illegible] docet Diana in *tra[illegible] de* [illegible] Verum hæc ſententia v[illegible]tur non p[illegible] ſtere & eſt contra ſtylum [illegible] Curiæ [illegible] hujusmodi d[illegible] irritas, ob expreſſum [illegible] pro impedimento c[illegible] gradu: ratio eſt, quo[illegible] con[illegible],

&c

[illegible] non v[illegible]tur inter ſe d[illegible]rre [illegible] [illegible]uum, ut docent C[illegible] [illegible] al- [illegible] 10 n. 3 id tamen [illegible] [illegible]onem gratiæ, & quoad [illegible], [illegible]al[illegible] ad id [illegible] de- [illegible] alteram[illegible], nec minuu[illegible] [illegible] an[illegible]nitatis ex[illegible] [illegible] a[illegible]ni[illegible], & in hoc ſenſu [illegible] [illegible]nitas, non [illegible] [illegible] d[illegible]runt ſpecific[illegible], ut [illegible] d[illegible]erunt, quia [illegible] [illegible] major, quia ta- [illegible] materia diſpenſationis non valet argu- [illegible], imo ne[illegible] majoritate ra- [illegible] ce[illegible] Lud[illegible]us *d[illegible] 358. n.* [illegible]. *Poſ[illegible] de r[illegible]* ide[illegible] pro [illegible] conſan[illegible]initatis ponatur [illegible] [illegible] e[illegible] irrita, nec p[illegible] [illegible] [illegible]ationum exequi, c[illegible]m in [illegible] al[illegible] fuerit ex[illegible]um.

62 [illegible] ad [illegible]entum oppon[illegible] ſententiæ [illegible]nt[illegible]m non præ[illegible]mi tunc di- [illegible] [illegible]adu con[illegible]ſanguinitatis, qui [illegible]. [illegible]eni[illegible] contra mentem Pa- [illegible]are [illegible]er impedimento non expreſſo [illegible]ationi, & id eſſe n[illegible]orium ipſius Cu- [illegible] Corradus *[illegible]. 7. diſpenſ. Apo-* [illegible] ante [illegible] Curiæ ſervando omnino *[illegible] de c[illegible]mine fa[illegible]i.* Tum quia [illegible]æ e[illegible] interpres mentis Ponti[illegible]is, [illegible] [illegible]t mens Pontificis, qualis eſt Ro- [illegible] Curiæ [illegible]lus, qui cum innoteſcat Ponti- [illegible]um ap[illegible]robat. [illegible] inc ſtylo Curiæ intro- [illegible]m [illegible]am e[illegible] ad [illegible]ccurrendum erroribus, [illegible] han[illegible] e[illegible]nem occurrere po[illegible]int, [illegible]o contin[illegible] [illegible]norari, an impedimentum, [illegible] pe[illegible]r diſpenſatio, ſit in tertio gra[illegible] [illegible]nitatis, vel affinitatis, tunc ne[illegible] ex- [illegible]arum retardetur ex ſtylo Curiæ, [illegible] ut[illegible] [illegible]edimentum alternativè [illegible] a[illegible] [illegible]. *ſed qu[illegible] tertio, &* [illegible] *proveni[illegible] ntibus con[illegible]* [illegible] *atis [illegible]radibus [illegible] cum ſunt* [illegible], & p[illegible] hanc alternat[illegible]am exerci[illegible]io- [illegible]n al[illegible]antur [illegible]ura Cameræ, niſi in qui- [illegible]nc[illegible] errant putantes poſſe exe- q[illegible] [illegible]num [illegible] in qu[illegible]us pr[illegible]ter- tio [illegible]ati[illegible] gradus e[illegible]primitur tertiu[illegible], quia ex [illegible]lo Curiæ mens [illegible] d[illegible]penſare ſuper im- [illegible] prout exprim[illegible]ur in ſup- [illegible] impedimento conſangui- [illegible]

63 [illegible] in narratione exprimatur [illegible], ut ſi Oratores d[illegible]ant, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] neatur in al- [illegible] uno, non [illegible] in [illegible] [illegible]penſ[illegible] in [illegible] po[illegible]

ex[illegible]licari, ut cenſeatur eſſe diſpenſatio con- c[illegible] in altero, ut notant Bal[illegible]us in *c. [illegible] n. [illegible]. d[illegible]* & docet Sanchez *lib. 8. di[illegible]. 24. n.* [illegible] ubi aſſerit id etiam procedere in generali [illegible]ultate, cui conceſſa ad diſpenſandum eſt ſuper impedimentis conſanguinitatis, quia tametſi in[illegible] facultas re[illegible] pectu illius cui con- ce[illegible]tur, ſit laxe interpretanda, & contra [illegible] priam naturam ipſius diſpenſationis: id tamen intelligitur quando caſus, ad quem fit extenſio, poteſt ſub ipſo caſu expreſſo comprehendi, quod tamen in præſenti non procedit, quia [illegible]mus in caſu diverſæ ſpeciei, cujuſmodi ſunt con[illegible]anguinitas, & affinitas ſecundum diverſos gradus, ut ſi in narratione exprimatur ſecundus gradus conſanguinitatis, cum tamen Oratores ſint tantum affines in ſecundo, vel tertio. Hinc in facultatibus, quæ dari ſolent Legatis, ſeu Nuntiis Apoſtolicis, vel aliis perſonis ad diſpenſandum ſuper impedimentis matrimonii, ſemper apponitur clauſula, ut poſſint diſpen- ſare ſuper gradibus conſanguinitatis, vel affi- nitatis, etiam ſint duo diſtincta; & Pontifex ex eo, quia diſpenſet ſuper tertium gradum af- finitatis, non intendit diſpenſare ſuper tertium conſanguinitatis quia ſub ſpecie affinitatis non continetur ſpecies conſanguinitatis.

Quæritur vigeſimo primo, an Judex dele- 63 gatus debeat inquirere, & diligenter examina- re, an cauſa in diſpenſatione narrata omnino verificetur? Reſpondetur affirmative, quia quando Pontifex delegat Ordinario executio- nem diſpenſationis ſuper impedimento matri- monii, apponit verba illa *diſcretioni tuæ*, quæ im- portant arbitrium prudentiale, & jurisdictionem regulatam, ut notat Menochius *de arbi[illegible] [illegible] lib. [illegible] §. n. 26 cum ſequent.* quapropter Judex delegatus ut prudenter procedat, debet omni- no inquirere, an cauſa in diſpenſatione narrata omnino verificetur, ut notant Henriquez *lib. 11. de ma[illegible] c. 5. n. 5.* Gutierrez [illegible] quapropter ſi Judex delegatus cognoſcat ex tali matrimonio contrahendo poſſe oriri ſcandala, vel gravia incommoda, poteſt non exequi talem diſpenſationem, & rem Pontifici aperire. Tum quia Judici delegato injungitur inquirere, an preces Oratorum veritate nitantur, quia ſi non ſunt vera, quæ fuerunt narrata in ſupplicatione, Pontifex non intendit diſpenſare, & re[illegible] tunc eſt ſubreptitium, quod propterea Judex delegatus non debet exequi: idque [illegible] in diſpenſationibus matrimonialibus, [illegible] ma- gis agitur de conſcientia quàm in alijs.

Tum quia ſponſi ex mutuo amore facilius 64 poſſunt Judicem delegatum decipere produ- cendo teſtes [illegible] doctos, quapropter da- bet Judex delegatus perpendere qualitatem te- [illegible] ut [illegible]rum deponunt per unum, [illegible] ſermonem, cum ſo- [illegible] [illegible] teſtibus, qua- propter ſi cauſa expreſſa in narratione non ve- ri[illegible]cetur, non debet Judex delegatus diſpen- ſationem ſibi demandatam exequi; alioquin ſi Judex delegatus diſpenſaret, irrita eſſet di- ſpenſatio, cum non eſſet à Papa conceſſa ne- qui[illegible]

quando Orator in ſupplicatione falſum enarrat, ut diſpenſationem extorqueat; ita cenſent plures juris canonici periti.

33 Varùm Romæ Curiales diſtinguunt reſcripta ſubreptitia ab obreptitijs, & dicunt, tunc eſſe reſcriptum ſubreptitium, quando Summus Pontifex non intellexit, quòd ab ipſo petitur: vel quia in ipſa petitione fuit omiſſa veritas, quæ omnino narranda erat; vel fuit in ipſa falſum aliquid narratum, ideo reſcriptum dicitur per hoc vitiari, ac eſſe ſubreptitium. Tum verò eſſe obreptitium, quando per verborum involutionem, vel cautam loquelam, vel etiam ironicam, aut callidam, verſutéque, effugitur plena concedentis intelligentia, adeò ut Pontifex ex ſupplicatione, ſibi exhibita non veniat in plenam intelligentiam cauſæ, ob quam petitur diſpenſatio, ut notet Innocentius in *c. cum dilectus n. 3. de reſcript.* Idque deprehenditur ex diverſis reſcriptis, ſeu litteris Apoſtolicis; in quibus ſolet dici, eos non poſſe de ſubreptionis, vel obreptionis vitio notari: ex quibus conjicitur, ſubreptionem, & obreptionem nō eſſe ſynonima, nec ſignificare omnino idem, alioquin litteræ Apoſtolicæ, in quibus continentur illæ voces *ſubreptitiè, & obreptitiè*, ſuperfluerent, ut notat Caſſador. *deciſ. 5. in fin. de præbend.* ubi addit, in litteris Apoſtolicis quodlibet verbum debere aliquid operari *argum. l. ſi quando ff. de leg. 1. c. ſi Papa de privil. in 6.* ex quibus, & alijs textibus habetur, verba ſubreptionis, & obreptionis eſſe ſeparata, ac ſignificare aliquid diverſum. Tum quia ſolent per interjectam particulam *vel* poni disjunctivè, *ſubreptitiè vel obreptitiè*, dictio *vel* cum ſit disjunctiva de ſui natura cadit inter diverſa, ut notat Gonzales ad *regul. 8. cancellar. Gloſſa 48. n. 17. & Gloſſa 52. n. 3.*

34 Quæritur quarto decimò, an executiones diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij poſſint alijs committi, quàm Epiſcopis, & eorum Vicariis Generalibus. Cenſet Sanchez *lib. 8. diſput. 27. n. 34.* cui adhæret Garzia *de benefic. p. 9. c. 2. n. 147. in fin.* poſſe hujuſmodi executiones committi habentibus juriſdictionem, ut etiam eorundem Vicariis, quia iſti capaces ſunt harum delegationum, cùm ſint Vicarij habentium juriſdictionem Epiſcopalem; habent enim, & ipſi eandem juriſdictionem, quam habent Vicarij Epiſcopi. Volunt enim hanc executionem poſſe committi omnibus habentibus juriſdictionem quaſi epiſcopalem, ut etiam eorundem Vicariis. Sed id eſt contra praxin, & Stylum Curiæ Romanæ, juxta quem hujuſmodi executiones non diriguntur niſi ad Epiſcopos, ac eorundem Vicarios Generales; & ratio ſolet etiam aſſignari, quia Vicarij cæterorum Prælatorum, qui ſunt in ordine inferiori ad Epiſcopos, non ſunt propriè in dignitate eccleſiaſtica co[...]uti, conſequenter ſunt incapaces talium commiſſionum, ut etiam docet Gloſſa *in clement. in v. Epiſcopali de reſcript.* ubi ſermo eſt tantùm de Officiali Epiſcopi: & ita etiam declaravit ſacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini interpres, ut notat Pyrrhus Corradus *lib. 7. c. 4.*

35 Solent tamen hujuſmodi executiones etiam committi illis Abbatibus, qui non ſolum habent juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, verùm etiam proprios ſubditos pro perſonis, & locis ſuæ juriſdictioni ſubjectis, dummodo ſint exempti, habeántque eccleſias pleno jure ſibi ſubjectas, & per hoc jus Epiſcopale, & juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, ut notat Innocentius in *c. ſingulis de ſtatu Monach. c. ſignificaſti de for. compet.* & tunc Abbatia, & Epiſcopatus æquiparantur, ut habetur *in c. decernimus de judic.* ubi Abbates nominantur inter Epiſcopos *c. 2. de præbend. in 6.* quia ſicut Epiſcopatus eſt culmen dignitatum ſæcularium, ita Abbatia præcedit cætera beneficia Regularium.

36 Verùm id intelligitur de Abbatibus habentibus juriſdictionem Epiſcopalem, quia illi dicuntur Magni Abbates, ſeu Abbates Generales, ut habetur in *c. Adrianus. 63. diſt.* hinc cùm Oratores ſubjiciuntur juriſdictioni horum Abbatum, eorum ſupplicatio non admittitur in Curia niſi in ea dicatur: *Exponitur Sanctitati Veſtræ pro parte N. & N. ex loco N. juriſdictionis Abbatis, ſeu Præpoſiti N.* & poſtea in corpore ſupplicationis additur: *Supplicant igitur humiliter S. V. Oratores præfati*, quatenus Abbati Monaſterij N. Ordinis ſancti *N nullius diœceſis Provincia N. Particulare, & ſeparatum territorium habenti, ac juriſdictionem quaſi Epiſcopalem in dicto loco exercenti; etiamſi de illis perſonis non ſit, quibus ſimiles cauſa per ſedem Apoſtolicam committi conſueverunt. committere, & mandare, & cum eiſdem Oratoribus &c. diſpenſet*, & hæc verba etiam apponuntur litteris diſpenſationis juxta ſtylum Curiæ Romanæ.

37 Ad hos Abbates habentes juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, proprium territorium, & ſubditos, & exemptionem, ac eccleſias pleno jure ſibi ſubjectas committi executiones diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij, ſi Oratores ſint alicujus loci, juriſdictionis horum Abbatum, declaravit etiam ſacra Congregatio Concilij Tridentini Interpres anno 1593. in una prioratûs Ordinis S. Jacobi, quam refert Pyrrhus Corradus *lib. 7 diſpenſ. Apoſtol. c. 4.* ubi, declarationem etiam ſubjicit: *Congregatio Concilij cenſuit, diſpenſationes matrimoniales, & alias quaſcunque, quæ ſubditis inferiorum Epiſcopis à ſede Apoſtolica conceduntur. Si eas extra Romanam Curiam committi contigerit; & illi inferiores nullius diœceſis exiſtant. & juriſdictionem quaſi epiſcopalem habeant eiſdem inferioribus, non autem vicinioribus Epiſcopis eſſe committendas. Hieronymus Card. Matthæus.*

38 Imò eadem ſacra Congregatio ad petitionem Cardinalis Toleti, hanc aliam etiam edidit declarationem. *Congregatio Concilij cenſuit, priùs coram Domino Datario eſſe docendum Priorem habere qualitates requiſitas, ut ipſi diſpenſationes matrimoniales committi poſſint vel eſſe quaſi in poſſeſſione, ut prædicta diſpenſationes eidem committantur Hier. Cardin. Mattha.* Hoc idem cenſuiſſe eandem ſacram Congregationem in una Prioratûs de Ma[...]zela refert Pyrrhus Corradus *lib. 7. diſpenſ. Apoſtol. c. 4.* ubi teſta-

tur,

tur, ſacram Congregationem ſic cenſuiſſe: *Si Prioratus ut proponitur, nullius ſit diœceſis, & quaſi juriſdictionem Epiſcopalem habeat, litteras diſpenſationum matrimonialium, & alias ejuſdem generis Priori committendas eſſe 5. Maij 1593.* & habetur etiam deciſio Romanæ Rotæ in una nullius della Serena 19. Novembris 1593. coram Cardinale Serafino, cùm enim fuiſſet ſupplicatum ſommo Pootifici pro parte R. D. Alphouſi Flori Prioris de Magazela Provinciæ della Serena, ut ſibi dirigerentur litteræ diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij, & eliæ ſimiles tanquam Ordinario præſatæ Provinciæ, & cauſa fuiſſet examinata in ſacra Congregatiooe Concilij concluſum fuit, quòd ſi Prioratus de Magazela verè nullius ſit Diœceſis, & Prior habeat juriſdictionem quaſi epiſcopalem, eſſe executiones diſpenſationum committendas dicto Priori. Imò ſacra Congregatio juſſo Pontificis mandavit, ut in Rota Romana diſcureretur, an hujuſmodi qualitates eſſent in Priori de Magazela: & cauſâ propoſitâ, ac examinatis probationibus concluſit Rota, probari Priorem de Magazela habere propriam eccleſiam, uti ornamentis epiſcopalibus baculo, & mitra, habere etiam jus benedicendi, & concedendi indulgentias, idqoe probari ex Bulla felicis recordationis Clementis VIII. Rurſus quòd habeat territorium diſtinctum, ac ſeparatum à territorio aliorum Ordinariorum vicinorum mediantibus certis limitibus, ut etiam qood conferat beneficia, eccleſias viſitet, delinquentes corrigat, reſpondit Gloſſa id probari per teſtes exhibitos, qui fuerunt examinati ſine alicujus partis contradictione, vel Epiſcoporum vicinorum citatione, & ad hunc effectum, cùm agatur de levi præjudicio, ceoſuit Rota præfato Priori poſſe committi executiones diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij, ſi Oratores eas impetrantes ſint de loco juriſdictionis ejuſdem prioris.

39 Abbates, quibus hodie abſqoe difficultate committuntur executiones iſtarum diſpenſationum, ſunt Abbas Mooaſterij S. Vincentij, & Anaſtaſij ad aquas Salvias nuncupatae Ciſtercien. Ordinis propè, & extra mœnia Urbis. Abbas Monaſterij S. Sylveſtri terræ Nonantulæ Ordinis S. Benedicti nullios Diœceſis Provinciæ Ravennaten. Abbas Monaſterij S. Salvatoris Majoris nuocupati Ordinis S. Benedicti in diſtrictu Urbis. Abbas Monaſterij Mootis Caſſinen. Ordinis S. Benedicti onllius Diœceſis, Provinciæ Capuan. Abbas Monaſterij Montis Virginis Ordinis S Benedicti nullius Diœceſis Provinciæ Beneventan. Abbas Monaſterij Sanctiſſimæ Trinitatis Caven. Ordinis S. Benedicti nullius Diœceſis Provinciæ Capuan. Abbas Monaſterij S. Chriſtophori, Terræ Caſtri Durantis, Ordinis S. Benedicti nullius Diœceſis, Proviuciæ Urbinaten. Abbas Mooaſterij S. Mariæ Oppidi Pinaroli, Ordinis S. Beoedicti nullius Diœceſis Provinciæ Taurinen. Abbas ſecolaris, & Collegiatæ Eccleſiæ S. Petri oppidi de Lerma oullius Diœceſis, Proviociæ Burgen. Abbas Mooaſterij S. Mariæ Farfen. Ordin. S. Benedicti nullius Diœceſis, in diſtrictu Urbis. Præpoſitus Eccleſiæ B. Mariæ Terræ Attini nullius Diœceſis Provinciæ Theat. Præpoſitus S. Mariæ terræ Piſciæ nullius Diœceſis Provinciæ Florentin. Prior Monaſterij S. Laurentij propè Padulam Carthuſien. Ordinis. Abbas S. Mariæ de Cadoſſa nullius Diœceſis Provinciæ Salernitan. Prior prioratus S. Jacobi de Spatha nullius Diœceſis Provinciæ Compoſtellan. Prior Prioratus de Magazela Militiæ de Alcantara nullius Diœceſis Provinciæ Compoſtellan. Prior prioratus de Veles nullius Diœceſis Provinciæ Toletanæ.

Quæritur quinto decimò, an Vicarij præfatorum Abbatum, Præpoſitorum, ac Priorum habentium juriſdictionem quaſi Epiſcopalem cum proprio Territorio, & ſubditis, quique ſunt exempti, habéntque eccleſias pleno ſibi jure ſubjectas poſſint exequi diſpenſationes ſuper impedimenta matrimonij. Ratio dubitandi ex eo deſumitur, quia Vicariis Generalibus Epiſcoporum ſolent hujuſmodi executiones à Romana Cancellaria dirigi, eò quia habeant idem tribunal cum Epiſcopo, unde videtur etiam aſſerendum poſſe Vicariis horum Abbatum, Præpoſitorum, ac Priorum committi hujuſmodi executiones? Reſpondetur quæſito excepto Generali Vicario Abbatis Montis Caſſinenſis ex ſpeciali indulto Papæ Sixti V. non poſſe Vicarios aliorum Abbatum, Præpoſitorum, & Priorum exequi diſpenſationes ſuper impedimentis matrimonij; hæc enim eſt praxis Romanæ Curiæ, quæ nunquam hiſce Vicariis committit executiones talium diſpenſationum, quas tamen dirigit ad Abbates Generales Epiſcoporum. Ratio, cur Sixtus V. hoc indultum conceſſerit Vicario Generali Abbatis Montis Caſſinenſis fuit, quia eccleſia Caſſinenſis antequam S. Benedictus ad eam acceſſiſſet, proprium ſuum habuit Epiſcopum, ad cujus Vicarium Generalem dirigebantor hujuſmodi executiones, & præ cæteris Epiſcopis præfuit eccleſiæ Caſſinenſi Severus, qui interfuit Concilio Lateranenſi anno 487. in quo Severus ſe ſubſcripſit tanquam Epiſcopus Caſſinenſis, poſtquam verò S. Benedictus anno 529. eccleſiam illam cum ſuis Monachis adivit, nullus ampliùs fuit ibi Epiſcopus deputatus, ſed ſucceſſivè Abbates Caſſinenſes poſt ſanctum Benedictum, quamvis non eſſent Epiſcopi; jura tamen epiſcopalia ibi ſemper exercuerunt, ut refert Barboſa *de jure eccleſ. lib. 1. c. 41. n. 30*. 40

41 Cùm igitur magna ſit hujus monaſterij authoritas, ac præter civitatem S. Germani duo ſupra viginti oppida poſſideat, ejúſqoe Abbas habeat juriſdictionem Epiſcopalem, quam liberè in ſua diœceſi exercet, habeat in ſuas eccleſias plenum jus, ſicque Monaſterium exemptum, nec habeat finitimum Epiſcopum, cui ea mandentur, quæ ex decretis Concilij Tridentini ſunt committenda Epiſcopo viciniori, ideo Sixtus V. ſtatuit ea omnia, quæ ad juris æquitatem, ſeu indulgentiam, ac arbitrium Judicis referuntur, ſpectare etiam ad Abbatem Caſſinenſem in ſua diœceſi, hinc hodie cauſæ pertinentes ad matrimonia, & ſacerdotium, quæ

aliae

aliàs pertinent ad ſolos Epiſcopos, cognoſcuntur ab Abbate Caſſinenſi, qui periode ac Epiſcopus celebrat propriam Synodum, habet proprium Seminarium, eligit Examinatores Synodales in ſua Diœceſi; approbat ſacerdotes idoneos confeſſionibus ſacramentalibus excipiendis; ſacris initiandos ſubijcit examini: tonſuram, & Ordines minores ſuis ſubditis, etiam ſæcularibus adminiſtrat; & concedit litteras dimiſſorias ad ſuſcipiendos majores in aliena Diœceſi, & plura alia adminiſtrat, quæ propria ſunt Epiſcopi, & per Concilium Tridentinum non conceduntur Prælatis infra Epiſcopos.

42 Hinc Vicarij Abbatum, Præpoſitorum, ac Priorum quantumvis exemptorum, ac habentium Epiſcopalem jurisdictionem, & quamvis ſint nullius Diœceſis, habeántque particulare territorium, & ſubditos, eccleſiáſque cum pleno jure ſibi ſubjectas non poſſunt exequi hujuſmodi diſpenſationes ſuper impedimentis matrimonij. Imò neque Abbates, & Prælati quantumvis exempti, niſi fuerint nullius Diœceſis, & particulare habuerint territorium, ac eccleſias pleno jure ſibi ſubjectas, & jus Epiſcopale, poſſunt has diſpenſationes exequi: & ratio eſt, quam adſert Garcia *p. 9. c. 2. n. 196.* quia diſpenſationes conceduntur fidelibus, qui ſubduntur alicui Prælato eccleſiaſtico habenti proprium territorium, in quo habitent ejus ſubditi, proinde ſi Abbates quamvis habentes Epiſcopalem juriſdictionem, ſintque exempti, non habeant proprium territorium, proprios ſubditos, ſintque nullius Diœceſis, ad ipſos non diriguntur executiones talium diſpenſationum, quapropter Garcias aſſerit, has executiones committi Epiſcopis, in cujus Diœceſi, ſeu territorio commorantur Oratores, qui diſpenſationes impetrârunt. Addit tamen Garcias *loc. cit. n. 147.* ſufficere, ſi Abbates habeant territorium diſtinctum, tametſi non ſint nullius Diœceſis.

43 Verùm ut notat Pyrrhus Corradus *lib. 7. diſpenſ. Apoſtol. c. 4.* id repugnat praxi, & ſtylo Curiæ Romanæ, quia à Cancellaria harum diſpenſationum executiones non diriguntur niſi Epiſcopis, vel eorum Vicarijs Generalibus, vel Abbatibus, ac Prælatis habentibus non ſolum juriſdictionem Epiſcopalem, ſed etiam eccleſiam ſibi pleno jure ſubjectam, ac territorium ſeparatum à quavis alia Diœceſi. Habent eandem facultatem exequendi hujuſmodi diſpenſationes ſuper impedimentis matrimonij, ut etiam alias litteras Apoſtolicas habent Vicarij Apoſtolici, qui ſolent mitti cum Brevi de conſilio Cardinalium ſuper negotijs Epiſcoporum, Inquiſitorum, donec eorum cauſa decidatur, vel tollatur ſuſpenſio: ſiquidem Vicarij Apoſtolici ex vi dicti Brevis plures habent facultates, quæ in eodem exprimuntur, quarum una eſt, ut poſſint exequi diſpenſationes Pontificias ſuper impedimentis matrimonij: & quamvis litteræ Apoſtolicæ dirigantur ad Epiſcopum, vel ad ejus Vicarium Generalem in ſpiritualibus, exequuntur ab ipſis Vicarijs Apoſtolicis juxta verba expreſſa in eorundem facultatibus: quinimò interdum Cancellaria Apoſtolica, ut etiam præfectura Breviũ ipſiſmet Vicarijs Apoſtolicis dirigit hæc reſcripta, quibus exequuntur diſpenſationes.

44 Quæritur ſextodecimò, an ſi error committatur circa nomen illius, qui diſpenſationem impetravit ſuper impedimentis matrimonij, valida ſit diſpenſatio? Reſpondent aliqui cum Diana *tract. 10. de leg. reſol. 36.* diſpenſationem ſortiri ſuum valorem, quando error contingit in ſolo nomine perſonæ, quæ diſpenſationem impetravit, ut ſi locò nominis Petri ponatur nomen Franciſci: volunt enim diſpenſationem prodeſſe illi, cui conceſſa erat, quamvis in ejus nomine fuerat erratum, & nituntur ea ratione, quia error nominis proprij, quoties conſtat de corpore, non vitiat reſcriptum *argum. l. quis in fundi vocabulo 4. ff. de legat.* ibi: *Si quis in fundi vocabulo erraverit, & Cornelianum, pro Semproniano nominaverit, debebitur Semproniano* addunt clariùs etiam id deſumi *ex inſtit. de legat. 9. Si quis in nomine* ibi: *ſi quis in nomine, cognomine, pronomine, agnomine Legatarij teſtator, erraverit, ſi de perſona conſtat, nihilominus valet legatum.* Adferunt etiam rationem, quia nomina ſignificandorum hominum gratiâ reperta ſunt; proinde ſi quolibet alio modo intelligantur, nihil intereſt; & ita communiter docent cum Innocentio in *c. ſignificante n. unic. de reſcript.* ubi cùm nullo ex adjecto poſſet conſtare de perſona, contra quam fuit reſcriptum impetratum non obſtante errore in deſignatione Diœceſis fuit reſcriptum illud judicatum validum, eò quia ex alijs circumſtantijs conſtaret de perſona illa. Quòd ſi dicas, privilegium eſſe intelligendum juxta verba in ſupplicatione poſita, ut docet Jaſon in *l. Gallus §. idem credendum n. 10. ff. de liber. & poſth.* quod etiam deſumitur ex *l. preces ff. de pœnis.* Reſpondent id intelligi de ſubſtantialibus contentis in ſupplicatione; & de perſona, cui fuit vera intentio gratiæ impetrandæ, ſi de illa conſtet, tametſi erratum ſit in nomine, ut docet Hoſtienſis in *c. ſuper litteris n. 12. de reſcript.*

45 Reſpondetur nihilominus, quod quamvis de jure error commiſſus in nomine perſonæ impetrantis diſpenſationem, non videatur vitiare diſpenſationem, nec obeſſe Oratori, pro quo eſt impetrata, ut etiam docet Sanchez *lib. 8. diſput. 21. n. 37.* de ſtylo tamen Romanæ Curiæ errorem commiſſum in nomine impetrantis vitiare diſpenſationem, & obeſſe Oratori, pro quo eſt impetrata, notat Pyrrhus Corradus, vir, qui per annos plures inſervivit Romanæ Curiæ, ubi fuit Officialis in Cancellaria Apoſtolica, & praxin circa hujuſmodi diſpenſationes Apoſtolicas apprimè acquiſivit, & cui propterea in hac materia diſpenſationum Apoſtolicarum adhibenda eſt fides, cùm per plures annos hujuſmodi diſpenſationes ipſemet ſcripſerit, correxerit, & nomine Pontificis etiam direxerit ad Ordinarios locorum, ſeu impetrantium hujuſmodi diſpenſationes; ſit igitur Pyr-

rhus Gorradus *lib. 7. diſpenſ. Apoſtol. c. 5. n. 37.* Satis nororium eſſe Romanis Curialibus errorem in ſolo nomine impetrantis commiſſum vitiare diſpenſetionem: & contrarium aſſerere edverſari notorio Curiæ ſtylo: quamvis enim de jure error in ſolo nomine, dummodo conſter de perſona, non videatur diſpenſationem vitiere, neque obeſſe Oratori, pro quo eſt impetrata; aliter tamen eſt de ſtylo Curiæ, & de praxi in Cancellaria Apoſtolica: & addit, non ſolùm ſi erratum fuerit in nomine, ant cognomine, verùm etiam in ſyllaba, aur littere, diſpenſationem non mereri executionem, niſi priùs ab Officialibus deputatis fuerit error correctus: imò eſſerit, non ſolùm eſſe litteras corrigendas: verùm etiam & earum regiſtrum; & addit hujusmodi correctionem tranſire per plures manus Officialium, oculóſque, & præſertim Domini regentis Cancellariæ. Imò eddit hodie moris eſſe in Romana Cancellarie, ut non amplius detur correctio ſuper nomine proprio Oratoris, vel Oratricia: ſed ſi erretum ſit in nomine unius, vel alterius, opus ſit novam impetrare gratiam, novâſque expedire litteras, vel ſaltem prævia nova ſignatura ſupplicationis cum vera nominis expreſſione ipſas jam expeditas litteras eorundem Officielium authorithate corrigere; additque id introductum fuiſſe ed declinandas plures fraudes, quæ ob mutationem nominis ſub colore erroris facilè poſſent induci: omnia ſiquidem jurs fraudibus ſemper occurrunt, quas prohibent *l. ſi cui. ff. de ſervit. l. in fundo ff. de rei vendic.* Niſi fortaſſis deprehendatur aliquo modo veriſimilis error, ut ſi ſcriberetur *Antonius pro Antonino*, *Bernardus pro Bernardino*, ut exemplificat Pyrrhus *loc. cit.* quia tunc aſſerit, litteras diſpenſationum non vitiari, quia cùm hujusmodi errores videantur potiùs irrepere in Cancellarie, non debent partibus obeſſe, & tunc Cancellarie hujusmodi errores corrigir.

46 Cæterum ſuper errore proprij nominis nunquam permittitur correctio, niſi in iis caſibus, quibus ſemota omni ſuſpicione fraudis errur cenſetur mereri talem correctionem. Idque corroborat Pyrrhus, eò quia quilibet ſummus Pontifex in craſtinum ſuæ aſſumptionis condit regulas Cancellariæ Apoſtolicæ; & inter facultates, quas in earundem calce concedit Vice-Cancellario, & Cancellariæ regenti, licèt eis facultatem tribuet corrigendi nomina, & cognomins perſonarum, non tamen poſſunt corrigere propria nomina Oretorum: habentur enim hæc verbe in facultate conceſſa Vice-Cancellario: *Item quòd poſſit corrigere nomina, & cognomina perſonarum, non tamen eorum, quibus gratia, & conceſſiones fiunt, ac beneficiorum, dum tamen de corpere conſtet*, unde Pontifex licèt det facultetem corrigendi nomina, & cognomina perſonarum, dummodo de corpore earundem conſtet; non tamen concedit facultatem corrigendi nomina Oratoris, vel Oratricis, ſeu eorum, quibus gratiæ, & conceſſiones fiunt. Addit Pyrrhus Corradus, quòd tametſi Dominus Regens Cancellariæ nonniſi cognomina Orstorum poſſit corrigere, ſi contingat errorem irrepſiſſe poſt regiſtretam ſupplicationem circa proprij nominis expreſſionem; ante tamen litterarum expeditionem omnino opus eſt, defectum ſuppleri per ſignaturam novæ ſupplicationis in forme reformationis ſub præinſertis priori ſupplicationi, hoc pacto. *Pater Sancte dignetur S V litteras ſuper præinſerta conficiendas cum expreſſione, quòd Orator non Cynthius, ſed Joannes Capycius, & non aliter nominatur, & cognominatur, in reliquis verò juxta ejusdem præinſerta vim, formam, continentiam, & tenorem expediri mandare de gratia ſpeciali. Non obſtantibus omnibus, quæ eadem Sanctitas Veſtra in dicta præinſerta conceſſit non obſtare, cæteriſque contrariis, quibuscunque:* & aſſerit, hunc eſſe notorium Curiæ ſtylum; ut etiam ſi contingat ignorari in Urbe cognomen Orstoris, vel oratricis, ne expeditio retardetur, ſoleat ex arbore conſanguinitatis deſumi, ſignando patrem, vel matrem Oratoris, & Oratricia, hoc pacto, *Exponitur pro parte Stephani nati Franciſci, & Catharina nata Antony*, & hoc etiam lervatur, quando in arbore adſunt nomina matrum, tunc enim ita ponitur *pro parte Stephani nati Iſabella, & Catharina nata Beatricis*, tunc enim nomina Genitorum defectum ſupplent cognominum, ne expeditiones diſpenſationum retardentur.

Verùm hic defectus cognominis non ſup- 47
pletur in litteris diſpenſationis in forme pauperum: quia in ſupplicatione delentur verba illa, *& quod cognominum*, idque ad evitandas fraudes, ne orator, vel oratrix ſupponat aliud cognomen, & poſtquam evaſerit ſolutionem compoſitionis, expediet litteras ſupradictas cum proprio cognomine, ut notat Corradus *loc. cit. num. 21.* ubi etiam obſervat, eſſe ſtylum Datariæ, & Cancelleriæ, non admittere in ſupplicatione in forme ſignandi nomen diminutivum; & debere nomina, & cognomina Oratoris, & oratricis ſine ebbreviatione, & truncatione ſyllabarum, ſed per conſequentiam litterarum, & charecteres claros, & id eſſe de ſtylo Romanæ Curiæ, ut etiam teſtatur Imola *in c. cùm acceſſiſſent*, & ibid. Felin. *poſt. princ. V. hodie de conſtit.*

Quæritur decimo ſeptimò, an velida ſit di- 48
ſpenſetio ſuper impedimentis matrimonij, ſi error contingat, non in nomine perſonæ, ſed diœceſis, cujus eſt, qui diſpenſationem impetravit: ut ſi in ſupplicatione Oretor dicer, ſe eſſe diœceſis Friſingenſis, cùm temen ſit diœceſis Auguſtanæ, & commiſſio executionis facta ſit Officiali Friſingenſi? Reſpondent plures cum Sanchez *lib. 8. diſp. 35.* non obſtante tali errore in nomine diœceſis diſpenſetionem ſuum ſortiri valorem, non tamen poſſe hanc Officialem Friſingenſem exequi, cùm non ſit Ordinarius illius, qui impetravit diſpenſationem; quia cùm id contigerit per errorem, deficit intentio Pontificis committentis talem executionem: eſt ſiquidem intentio Pontificis committere legitimo Ordinario impetrentis executionem diſpenſationis juxta decretum Tridentinæ Synodi

ſeſſ. 22. c. 5. de reform. Hinc aſſerit, poſſe in tali caſu Officialem Auguſtanum diſpenſationem illam exequi, eò quia legitima mens Pontificis ſit committere vero Ordinario impetrantis talem executionem, adeò ut nonniſi per accidens contigerit, ac præter intentionem, quòd nominaverit Officialem Friſingenſem locò Auguſtani, quia cùm conſtet de corpore, error nominis non videtur obſtare. Tum quia non minùs eſt de ſubſtantia gratiæ perſona, cui conceditur, quàm ejus gratiæ executor; hinc ſi error in nomine perſonæ non vitiat diſpenſationem, ubi conſtat de corpore ejuſdem perſonæ, nec illam vitiat error in nomine executoris.

49 Nihilominus quamvis hæc poſſent procedere de jure, non ita tamen de ſtylo Curiæ, juxta quem expreſſio etiam non doloſe unius diœceſis pro alia vitiat gratiam diſpenſationis, donec error corrigetur, ſicut corrigitur quando contingit circa nomen Oratoris, ut notat Corradus *loc. cit. num. 29.* & in hiſce diſpenſationibus ſtandum eſt Curiæ Romanæ ſtylo, qui eſt optimus interpres voluntatis Pontificis, non enim diſpenſationes ſuum ſortiuntur valorem niſi ex intentione Pontificis eas concedentis; proinde ſi Pontifex non intendat concedere diſpenſationem, quando error irrepit in nomine Oratoris, vel Ordinarij, ac Diœceſis ejuſdem Oratoris, diſpenſatio nullum obtinet valorem, cùm hic dimanet à ſola intentione, & voluntate Pontificis, qui cùm tali errore non intendit diſpenſationem illam concedere, quamvis expreſſio erroris non ſit doloſa.

50 Quòd verò non intendat tunc Pontifex concedere talem diſpenſationem cum illo errore apertè id declarat ſtylus Curiæ, qui contrarium nunquam admiſit, & ſemper habuit hujuſmodi diſpenſationes, ut invalidas, donec error corrigatur; & cùm Pontifex optimè ſciat ſtylum Curiæ, & quòd in Cancellaria hujuſmodi diſpenſationes cum tali errore habeantur pro invalidis, non eſt dubitandum, quòd talis non ſit intentio Pontificis intendentis etiam talem diſpenſationem eſſe nullius valoris, donec corrigatur: ſtylus enim Curiæ ſive Datariæ, ſive Cancellariæ explicat, qualis ſit voluntas Pontificis. Imò ſi Orator, & Oratrix ſint diverſæ diœceſis nomina utriuſque diœceſis ſunt etiam exprimenda, tametſi contrarium ſentiat Sanchez *lib. 8. diſput. 35. num. 5.* ubi ait: quòd ſi alter ſit diœceſis Cordubenſis, & alter Granatenſis non ſit opus in precibus diſpenſationis explicare utriuſque diœceſim, ſed ſufficere unam tantùm; additque, id ex ipſa praxi conſtare.

51 Verùm Corradus *lib. 7. diſpenſ. Apoſtol. c. 5. num. 26.* aſſerit, id etiam eſſe contra notorium ſtylum Curiæ exigentem neceſſariò utriuſque diœceſis expreſſionem: & ait ex ſtylo Curiæ non admitti ſupplicationem, niſi in ipſa utriuſque Oratoris, & Oratricis exprimatur Diœceſis, adeò ut ſi Orator ſit Diœceſis Friſingenſis, & Oratrix Auguſtanæ, debeat utraque Diœceſis exprimi in ſupplicatione quia litteræ diſpenſationis poſtea diriguntur Ordinario Oratricis, ſeu Vicario in ſpiritualibus Generali Epiſcopi Auguſtani, ut illas exequatur: & addit Corradus id epponi in clauſulis ſupplicationis. *Et committatur Ordinario Oratricis, qui depoſita &c. diſpenſet.* unde quamvis cum errore in nomine Diœceſis Ordinarius Oratricis adhuc deberet diſpenſare, & matrimonio alterutrius contrahentium Parochus eos copulare; nihilominus id non ſufficit ad effugiendum inconcuſſum ſtylum Datariæ & Cancellariæ juxta quem, debent nomina utriuſque Diœceſis exprimi, & quia hujuſmodi ſtylus ſervatur pro lege, ut notant Periſtus *conſ. 44. num. 17. vol. 1.* Calderinus *conſ. 8. num. 4. de reſcript.* Burſatus *conſ. 393. num. 15. vol. 4.* ideò neceſſe eſt exprimatur, utraque Diœceſis Oratoris, & Oratricis in ipſa ſupplicatione ex ſtylo Curæ. Quia niſi utriuſque Diœceſis nomen exprimeretur, poſſet contingere, ut executio, quæ ex ſtylo Curiæ dirigitur ad Ordinarium Oratricis, committeretur Ordinario Oratoris, cujus Diœceſis tantùm exprimitur in ſupplicatione; quod eſſet contra intentionem Papæ, & tunc hujus diſpenſationis executor ignorans ſtylum Curiæ perperam eam exequeretur.

Ne igitur contingat tale inconveniens ex ſtylo Curiæ debet utraque Diœceſis Oratoris, & Oratricis exprimi in ſupplicatione, ut executio diſpenſationis ex ſtylo Curiæ poſtea dirigatur ad Ordinarium Oratricis. Imò quamvis Oratores ſint ſub eodem Epiſcopo habente duas Diœceſes invicem unitas, ut ſunt Diœceſes Maceratenſis, & Tolentinenſis, quæ uni duntaxat ſubſunt Epiſcopo, adhuc, ſi Oratrix pertinet ad Diœceſem Tolentinenſem, & Orator ad Maceratenſem, utraque Diœceſis eſt exprimenda in ſupplicatione, eò quia Epiſcopus in utraque habet ſuum Vicarium in ſpiritualibus Generalem, & executio diſpenſationis committitur Vicario Generali illius Diœceſis, in qua nata eſt Oratrix, ac in ea moratur, ut liquet ex forma litterarum ſimilium unionum, quam adfert Corradus, in quibus dici ſolet, *Ipſam eccleſiam Tolentin. & Macerat. unimus, ita ut pro tempore exiſtens Epiſcopus Macerat. ſit ambarum eccleſiarum unitarum hujuſmodi Epiſcopus: & licèt vocetur Epiſcopus Maceratenſis in litteris pertinentibus ad civitatem, & Diœceſin Tolentin. ordinario ſe ſubſcribere debeat Epiſcopus Macerat. & Tolentin. teneaturque retinere unum Vicarium in dicta civitate Tolentin. qui non recognoſcat ſuperiorem, nec ab eo habeatur recurſus ad Vicarium dictæ civitatis Macerat. ſed tantùm ad ipſum Epiſcopum:* quia licèt duo Epiſcopatus ſimul uniantur, quælibet tamen eccleſia cathedralis retinet ſua jura, ac ſuas præeminentias, & cum utrique præficiatur ab Epiſcopo Vicarius in ſpiritualibus Generalis, quorum unus non dependet ab alio, ſed uterque à ſolo Epiſcopo, & executio diſpenſationis ſuper impedimento matrimonij ex ſtylo Curiæ committatur Ordinario, ſeu Vicario Generali illius Diœceſis, in qua nata eſt Oratrix, ideo neceſſe eſt, quidquid in contrarium ſentiat Sanchez, ut ex ſtylo Curiæ utra- 52

[illegible] Oratoris, & Oratricis ex- [illegible] ne.

53 [illegible] octavò, an ſi Oratrix à [illegible] mutaverit domicilium, ac [illegible], in qua non fuit nata, [illegible] ionem ſuper impedimen- [illegible] executio valida, ſi fiat à Vi- [illegible] non propriæ diœceſis, in qua [illegible] æ diſpenſationis mora- [illegible] ut diſpenſationem [illegible] cœperunt ſigere [illegible] Re[illegible] undetur, executionem di- [illegible] aſſe in tali caſu faciendam ab Or- [illegible] diœceſis, in qua erant Oratores, [illegible] erunt diſpenſationem, licèt hanc [illegible] in aliena diœceſi, in quam tranſtu- [illegible] ium: quia tametſi in diſpenſa- [illegible] o committatur Ordinario oratri- [illegible] exprimatur Ordinarius originis, [illegible], ac propterea dubitetur, quisnam [illegible] ua eam exequi, an ille originis, [illegible]; intelligitur tamen commiſ- [illegible] Ordinario originis, quia in tali dubio [illegible] executio directa ad Ordinarium o- [illegible] non domicilij; idque ſæpe contingit [illegible] enſationibus, quæ non requirunt [illegible] expreſſionem loci, eo modo quo pe- [illegible] i anguſtiam: hinc executio tunc [illegible] nario domicilij nullius eſt valoris. [illegible] atores extra propriam diœceſim per [illegible] contraxiſſent domicilium; tunc ra- [illegible] micilij exprimendus eſſet locus in ſup- [illegible] ne [illegible]: *Exponitur pro parte N. [illegible] ex [illegible] N diœceſis Auguſtanæ, & in ci- [illegible] Monachij [illegible], & ultra commoran- [illegible]* nia [illegible] cupiant oratores, ut executio [illegible] ur Ordinario domicilij, ſolet ipſi [illegible] annuere: id tamen debet ſemper ne- [illegible] e[illegible] in narrativa ſupplicationis; [illegible] exprimatur ex ſtylo curiæ ſemper [illegible] commiſſa Ordinario ori- [illegible] quapropter ut notat Corradus *lib. 7. c. 5.* [illegible] *p*[illegible] etus ipſius Curiæ ſtylus ino- [illegible] ut cum oratores cupiunt, litteras execu- [illegible] committi Ordinario domicilij, expreſſim [illegible] in ſupplicatione petatur; in cujus cal- ce e[illegible] ur c[illegible] ula *& attento quòd Oratores (ſive orat[illegible] in loco N diœceſis Auguſtanæ, à biennio, & u[illegible] commorantur Monachij in Ba- varia, ubi domicilium contraxerunt* (ſive ora- tri[illegible] domicilium contraxit) *committatur ordi- n[illegible] domicilij executio diſpenſationis:* neque c[illegible]ceditur hæc executio Ordinario domicilij, n[illegible] oratrix ſaltem per tantum temporis fuerit [illegible] commorata; tametſi cum primùm oratrix [illegible] re Monachij cum animo ibi [illegible] contraxerit Monachij domi- [illegible] *domicilium ff. ad muni-*

54 [illegible] ſummus Pontifex nunquam intendit [illegible] ut one[illegible] diſpenſationis Ordinario [illegible] id expreſſè petatur, & à Papa [illegible] a ſervat Dataria Apoſtolica, [illegible] dicitur eſſe organum mentis, ac [illegible] n[illegible] is, ut notat Gonzales *ad re- g*[illegible] *Jur. Canon. Tom. IV.*

gul. 8. cancel. gloſ. 63 num. 60. & ita etiam ha- bet Rota Romana *deciſ. 503. n. 2. & deciſ. 571. num. 1 p. 1. diverſ.* Hinc licèt oratores diœce- ſis Auguſtanæ domicilium contraxerint in diœ- ceſi Friſingenſi, ac etiam à triginta abhinc annis fuerint ibi ſemper commorati; ſi executio di- ſpenſationis committatur Ordinario originis, debet tunc ille eam exequi; quia hæc executio conceditur oratoribus pro majori eorundem commodo; & niſi aliter petatur, & conce- datur intelligitur ſemper executio demanda- ta Ordinario originis, qui præfertur ordina- rio domicilij, niſi ad hunc expreſsè executio mandetur. Ratio eſt; quia domicilium origi- nis nunquam deperditur, eum ſit immutabile *tex. in l. aſſumptio ff. ad municip.* ibi: *Neque re- cuſando quis patriam, ex qua oriundus eſt, mu- tare poteſt.*

Tum quia domicilium originis retinetur 55 ſemper eum domicilio habitationis. Refert Corradus exemplum cujusdam Archiepiſcopi qui cum negaſſet exequi diſpenſationes ſuper impedimenta matrimonij, tametſi oratores or- ti fuiſſent in ejus diœceſi; ex eo tantùm præ- textu, quia præfati oratores in aliena diœceſi domicilium per plures jam annos contraxerint; ac propterea ſpectaret ad Ordinarium domicilij, ut ipſe [illegible], hujusmodi diſpenſationem exe- qui; eò quia ſtylum Curiæ ignoraret; qui li- cèt ipſi poſtea innoteſceret, adhuc vellet pro- priam opinionem propugnare, & detrectaret diſpenſationem illam exequi: res fuit Romam delata; & quamvis procuratores oratorum in- ſtetiſſent apud dominum Datarium pro com- miſſione earundem literarum ordinario domici- lij ſtante recuſatione Archiepiſcopi; non tamen D. Datarius voluit hanc executionem deman- date Ordinario domicilij; & reſpondit rectè fuiſſe commiſſam Ordinario originis, cum ex ſty- lo Curiæ ad hunc ſemper dirigantur hujusmodi executiones, & non ad Ordinarium domicilij; niſi id expreſsè petatur ab oratoribus, & con- cedetur a Pontifice; & executio expreſsè diri- gatur ad ordinarium domicilij. Unde D. Da- tarius mandavit expediri alias literas in forma mutationis judicia, quas direxit ad Epiſcopum viciniorem; qui requiſito prius præfato Ar- chiepiſcopo pro executione priorum literarum, ſi adhuc nollet eas exequi, & eliam cauſam ra- tionabilem ſuæ recuſationis non allegaret; ipſe vicinior Ordinarius priores literas exequeretur; quod & præſtitit præmiſſo priùs examine in lo- co domicilij, omnibúsque verificatis devenit ad decretum diſpenſationis; & pro ſervanda forma Concilij Tridentini ut matrimonium contractum in loco domicilij coram proprio parocho; quia quoad matrimonio copulan- dos ibi eſſe parochus ſolius originis non cenſe- tur proprius; ſed hic eſt parochus domicilij, ſeu habitationis *ex Concil. Trident. ſeſſ. 24. c. 1*

Quæritur decimo nono, an ſi oratores ſint 56 conjuncti in quarto, & quinto conſanguinitatis gradu indigeant diſpenſatione. Certum eſt, te- neri oratores exprimere in ſupplicatione quoto gradu

gradu conſanguinitatis, ſeu affinitatis, vel publicæ honeſtatis ex matrimonio rato ſint conjuncti ut liquet ex communi ſ... lo curiæ ... quidem quo gradus eſt vicinior ... iti, eò difficilius conceditur diſpenſatio, & major eſt compoſitio; & cauſæ etiam requiruntur, quæ magis urgeant, & in ſecundo conſanguinitatis gradu Pontifex non diſpenſat niſi cum magnis principibus, eò quia vix ſibi parea inveniant. Certum eſt etiam, olim eccleſiam interdixiſſe matrimonium usque ad ſeptimum gradum, ut habetur *in c. ad ſedem 35. q. 5.* & poſtea ſub Innocentio III. in Concilio Lateranenſi, prohibitionem fuiſſe reſtrictam usque ad quartum conſang. initatis gradum incluſive, ut habetur *in c. non debet de conſanguin. & affin.* ibi: Prohibitio quoque copulæ conjugalis quartum conſanguinitatis, & affinitatis gradum de cœtero non excedat; quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt absque gravi diſpendio, hujusmodi prohibitio generaliter obſervari.

57 Difficultas igitur eſt, an ſi volentes matrimonium contrahere diſtent à communi ſtipite in quarto, & quinto gradu conſang. initatis indigeant diſpenſatione. Reſpondetur negative ... ratio eſt, quia diſtantia graduum à ſtipite attenditur juxta gradum remotiorem, & quia prohibitio conjugalis non excedit quartum gradum conſanguinitatis a communi ſtipite, ſequitur, quòd qui ſanguine ſunt conjuncti in quarto, & quinto gradu, poſſint absque Pontificia diſpenſatione matrimonium contrahere, eò quia nullum adeſt inter ipſos impedimentum: qui enim diſtat in quinto gradu, eſt extra terminos prohibitionis, & quia diſtantia attenditur ex gradu remotiore; ideo inter illos, qui junguntur in quarto, & quinto gradibus nullum reperitur impedimentum, quod indigeat poutificia diſpenſatione; & deſumitur ex *c. fin. de conſang. & aff.* ibi: *Vir qui à ſtipite quarto gradu, & mulier, quæ ex alio latere diſtat quinto, ſecundum regulam approbatam, quâ dicitur, quoto gradu remotior diſtat à ſtipite, & a quolibet per aliam lineam deſcendentium ex eodem: licitè poſſunt matrimonio copulari.* Ex quo textu liquet, eos, qui in gradibus quarto, & quinto conſanguinitatis, vel affinitatis diſtant poſſe licitè matrimonium contrahere, neque indigere Pontificia diſpenſatione ad contrahendum.

58 Verùm tamen eſt, quòd ad declinandas obmurmurationes ignorantium ... ſit in quibusdam locis, ut ad inſtantiam junctorum in quarto, & quinto gradibus Epiſcopus, vel loci Ordinarius declaret nullum inter ipſos contrahentes adeſſe impedimentum, ut refert Genuenſis in *prax. Curiæ Neapolit. c. 20. n. 10.* ubi etiam refert decretum declarationis quod eſt ſequentis tenoris. *... informatione, qua conſtat prædictos ... in quarto, & quinto a communi ... conſanguinitatis gradibus ... per Reverendiſſimum D... Neapolitan. fuiſſe ... diſtantiam ... quinto gradu ... obſtare, ... per præſentes cum ... N. & N. ... ordinaria ... vit licere ... N. & N. ... publicè ſervata formâ ... trahere, ... & in eo ... ſuſcipiendam præſcripta authoritate ... legitimam ... do, & ita ...*

An verò ubi impedimentum ... dubium ... pari ratione, poſſit Epiſcopus diſpenſare, reſpondet Sanchez *lib. 8. de matrim. diſp. 6. n.* ... quòd ſi res ſit omnino dubia, an revera ... impedimentum inter volentes contrahere matrimonium, an non ... nullum ſit tunc opus diſpenſatione, eò quia in hoc dubio ... ſtet pro libertate matrimonij, & tunc ... Epiſcopus ad impediendas obmurmurationes declarare, non eſſe opus diſpenſatione ... fortaſſe ſatius eſſet etiam diſpenſare ad cautelam, quamvis hæc non eſſet vera ac propria diſpenſatio, quia ſi poſt initum matrimonium conſtaret de aliquo impedimento dirimente ... neceſſaria eſſet nova diſpenſatio concedenda à ſummo Pontifice, quia nullibi in jure reperitur, quòd poſſit Epiſcopus in caſu dubio ſuper impedimentis dirimentibus diſpenſare, quapropter illa Epiſcopi diſpenſatio eſt tunc prudentialis potius declaratio, quam etiam vir doctus poteſt facere, idque ad impedienda ſcandala, & avertendas obmurmurationes. Quòd ... malitiam, vel quocunque alio modo ... ret contrahentibus aliquod impedimentum, quod tamen poſt diligens examen non comperiatur adeſſe, tunc in aliquibus locis ſolent Ordinarij etiam per decretum declarare, non conſtare de tali impedimento, & proinde licere matrimonium contrahere. ... ratio, ſeu rejectio falſæ imputationis ex ... lo Curiæ Romanæ non permittitur ... locorum, ... tantum in caſibus adeò arduis, qui non patiuntur moram, ... quando objiciuntur impedimenta ... mentia matrimonio recurrendum ... mum Pontificem.

Quæritur vigeſimò an ... pro tertio gradu conſanguinitatis ... tertius gradus affinitatis, & Pontifex ... ſet, ut in ſupplicatione ... tertio gradu affinitatis, ... re hujus diſpenſationis ... ſhere. Reſpondent ... trimonium contrah... tum ex incuria ſcriptoris ... conſanguinitatis ... tertium ... quia Papa diſpenſ... expre... impedimentum in tertio gradu conſ... tia, cum ſoleat in tali gradu diſpenſare & ... docet Diana in *tract. 1. de ...* Verùm hæc ſententia videtur non poſſe ſubſiſtere, & eſt contra ſtylum, & praxim ... Curiæ, quæ hujusmodi diſpenſationes ... irritas, ob expreſſum ... impedimentum ... pro impedimento conſanguinitatis in ... gradu: ratio eſt, quia tametſi conſang...

59

60

&

[illegible] non videntur inter ſe differre [illegible] graduum, ut docent [illegible] 4. c [illegible] id tamen verum [illegible] conce[illegible]onem gratiæ, & quoad [illegible] [illegible] ad [illegible] nec [illegible] alterantur, nec minuuntur: [illegible] gradu conſanguinitatis exp[illegible] [illegible] & in hoc ſenſu [illegible] & affinitas, non d[illegible] [illegible] quod [illegible] differunt ſpecifice, ut [illegible] differunt, quia [illegible] [illegible] major, quia ta[illegible] diſpenſationis non valet argu[illegible] [illegible] te, imò neque à majoritate ra[illegible] [illegible] Ludovicus d [illegible] 358. n. [illegible] [illegible] de [illegible] ſi pro [illegible] conſanguinitatis ponatur [illegible] [illegible] enſatio eſt irrita, nec poſſunt [illegible] diſpenſationum exequi, cum in [illegible] fuerit expreſſum.

62 [illegible] m oppoſitæ ſententiæ [illegible] non præſumi tunc di[illegible] gradu conſanguinitatis, qui [illegible] enim contra mentem Pa[illegible] [illegible] impedimento non expreſſo [illegible] & id eſſe [illegible] torium [illegible] Cu[illegible] [illegible] Corradus *lib. 7. diſpenſ. Apo*[illegible] [illegible] Curiæ ſervandus omnino [illegible] *dec[illegible] ſali.* Tum quia [illegible] eſt interpres mentis Pontificis, [illegible] mens Pontificis, qualia eſt Ro[illegible] qui cum innoteſcat Ponti[illegible] [illegible]bar. Tunc ſtylo Curiæ intro[illegible] [illegible] eſt ad occurrendum erroribus, [illegible] [illegible] occurrere poſſunt, [illegible] [illegible] an impedimentum, [illegible] diſpenſatio, ſit in tertio gra[illegible] [illegible] vel affinitatis, tunc ne ex[illegible] [illegible] retardetur ex ſtylo Curiæ [illegible] impedimentum alternativè [illegible] la: *ſed quia te[illegible] & [illegible] pro[illegible] conſan*[illegible] *[illegible] gradibus in[illegible] ſunt* [illegible] & [illegible] alternativam expreſſio[illegible] [illegible] rantur [illegible] Cameræ [illegible] in qui[illegible] [illegible] putantes poſſe exe[illegible] [illegible] in quibus pro ter[illegible] [illegible] gradus exprimitur [illegible] Curiæ mena [illegible] diſpenſare ſuper im[illegible] [illegible] prout exprimitur in ſup[illegible] [illegible] impedimento conſangui[illegible] [illegible].

63 [illegible] in narratione exprimitur [illegible] us, ut [illegible] Oratores [illegible] [illegible] os in ſecundo gradu, cum [illegible] in ſecundo, vel ter[illegible] [illegible] quia Pon[illegible] [illegible] diſpenſare niſi in [illegible] gradu, [illegible] [illegible] Curiæ [illegible] [illegible] non [illegible] eatur in al[illegible] [illegible] in uno, non [illegible] diſpenſatio in [illegible]

c[illegible]licari, ut cenſeatur eſſe diſpenſatio conceſſa in altero, ut [illegible] Baſſus in [illegible] *n. 17.* [illegible] & docet Sanchez *lib. 8. d* [illegible] *24. n.* [illegible] [illegible] id etiam procedere in generali facultate, cui conceſſa ad diſpenſandum etiam ſuper impedimentis conſanguinitatis, quia tamen [illegible] facultas reſpectu illius, cui conceditur, ſit laxè interpretanda, & contra propriam naturam ipſius diſpenſationis: id tamen intelligitur quando caſus, ad quem fit extenſio, poteſt ſub ipſo caſu expreſſo comprehendi, quod tamen in præſenti non procedit, quia ſumus in caſu diverſæ ſpeciei, cujuſmodi ſunt conſanguinitas, & affinitas ſecundum diverſos gradus, ut ſi in narratione exprimatur ſecundus gradus conſanguinitatis, cum tamen Oratores ſint tantum affines in ſecundo, vel tertio. Hinc in facultatibus, quæ dari ſolent Legatis ſeu Nuntiis Apoſtolicis, vel aliis perſonis ad diſpenſandum ſuper impedimentis dirimentibus, ſemper apponitur clauſula, ut poſſint diſpenſare ſuper gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis [illegible] ſunt duo diſtincta; & Pontifex ex eo, quia diſpenſet ſuper tertium gradum affinitatis, non intendit diſpenſare ſuper tertium conſanguinitatis, quia ſub ſpecie affinitatis non continetur ſpecies conſanguinitatis.

Quæritur vigeſimo primo, an Judex delegatus debeat inquirere, & [illegible] enter examinare, an cauſa in diſpenſatione narrata omnino verificetur [illegible] ponatur a [illegible] quia quando Pontifex delegat [illegible] executionem diſpenſationis [illegible] matrimonii, apponit verba [illegible] *[illegible] retioni tuæ*, quæ important arbitrium prudentiale, & [illegible] regulatam, ut notat Menochius *de [illegible] lib. 1. q. 8. n. 26. cum ſequent.* quapropter Judex delegatus ut prudenter procedat, debet omnino inquirere, an cauſa in diſpenſatione narrata omnino verificetur, ut notant Henriquez *lib. 11. de m[illegible] c. 5. n. 5.* Guttierez [illegible] *9. n. 6.* quapropter ſi Judex delegatus cognoſcat ex tali matrimonio contrahendo poſſe oriri ſcandala, vel gravia incommoda, poteſt non exequi talem diſpenſationem, & rem Pontifici aperire. Tum quia Judici delegato injungitur inquirere, an preces Oratorum veritate nitantur, quia ſi non ſunt vera, quæ fuerunt narrata in ſupplicatione, Pontifex non intendit diſpenſare, & reſcriptum eſt ſubreptitium, quod propterea Judex delegatus non debet exequi; idque præcipuè in diſpenſationibus matrimonialibus, ubi magis agitur de conſcientia quàm in al[illegible] 63

Tum quia ſponſi ex motuò amore facilius poſſunt Judicem delegatum decipere producendo teſtes minus idoneos, quapropter debet Judex d[illegible] perpendere qualitatem te[illegible] [illegible] um deponunt per unum, eun[illegible] pr[illegible] ſermonem, cum ſoleant [illegible] [illegible] teſtibus quapro[illegible] [illegible] expreſſa in narratione non verificetur, non debet Judex delegatus diſpenſationem ſibi demandatam exequi [illegible] in ſi Judex delegatus diſpenſaret [illegible] irrita eſſet diſpenſatio, cum non eſſet à Papa conceſſa, ne- 64

que excuſaretur à gravi culpa, ut nec etiam ſponſi: committitur enim totum negotium conſcientiæ tam Judicis delegati, quam Oratorum. Idque ex eo colligitur, quia Pontifex ſolet apponere hæc verba ipſi mandato directo ad Judicem delegatum *de qua in hu ſpecialem in Domino fiduciam obtinemus*, quaſi Pontifex dicat: confidimus de tua fide, quod fideliter ea eris executurus, quæ ibi injungimus. unde non ſolùm Pontifex eligit induſtriam perſonæ ad exercendam ſubdelegationem *argum. l. 1. v. ſin verò C. de caduc. tol. c. fin. §. de offic. deleg* verùm etiam onerat conſcientiam delegati, qui niſi diligentiam adhiberet in inquirendo, an preces veritate nitantur, non ageret juxta decretum Concilij Tridentini, quod *ſeſſ. 14. c. 4. de reform.* ſtatuit, ut hujuſmodi diſpenſationes committantur Ordinario loci, in quo morantur Oratores, qui nonniſi causâ cognita, precibùſque probatis diſpenſet [...]rum quia Tridentina Synodus *ſeſſ. 25. c. 18. de refor.* ait: *quòd ſi urgens, juſtáque ratio, & major quandoque utilitas poſtulaverit, cum aliquibus diſpenſandum eſſe id causâ cognita ac ſumma maturitate à quibuſcunque, ad quos diſpenſatio pertinebit, erit præſtandum, aliterque diſpenſatio ſubreptitia cenſeatur:* Ex eo autem quod Pontifex mandet Ordinario loci, ut exequatur diſpen[ſati]onem conceſſam ſuper impedimento matrimonij, ſequitur Ordinarium, vel Vicarium delegatum vi mandati ad ipſum directi accipere juriſdi[cti]onem tunc tantum, quando ipſi præſentatur mandatum, adeò ut ante illius præſentationem habuerit tantum diſpenſationem in habitu, non in actu, ut notat Baldus in *l. ea quæ poſt. princ. C. de temp. & in integ. reſtit.* ubi ait hac de cauſa Speculatorem ſcripſiſſe ſpecialem titulum de reſcripti præſentatione, & d[...] *c. Paſtoralis in fin. de re[...] ſuper eo. 2. de appell. c. audita de reſtit. ſpol.* & ibi Abbas *in 6. not.* ex quibus textibus col[ligi]tur, requiri neceſſariò receptionem, & præſentationem litterarum, ut delegatus poſſit procedere, quia ratione præſentationis, & receptionis habet juriſdictionem actu, quam antea tantum habebat habitu, hinc licet juriſdictionem acquirat à tempore datæ litterarum, non tamen poteſt illam exercere, antequam eædem ſibi præſententur, & illas recipiat, ut notat Garcias *de benefic. p. 6. c. 2. n. 8.*

65 Quæritur vigeſimo ſecundò, an Judex delegatus pro executione diſpenſationis poſſit aliquid exigere, vel petere à diſpenſatis? Reſpondetur, non poſſe quidquam petere, nec accipere, idque deſumitur ex clauſula, quæ ſolet adjici ejus mandato, eſtque *depoſita per te omni ſpe, cujuſque muneris;* quæ clauſula antiquitus non fuit appoſita [lit]teris diſpenſationis, quia tunc Epiſcopi uti Vicarij aliquid extorquentibus pro executione talis diſpenſationis ſententiam indicebant excommunicationis. ſed quia Vicarij ſubinde ob avar[it]iam non obtemperabant, cœpit eidem [p]œna per Summum Pontificem adjici manda[to] d[...] Judici delegato, ade[...] hæc excommunicatio eſſet Epiſcopalis, [...] aſſerunt Corradus *lib. 7. diſpenſ. [...] ſtil. c.* Zerola in *prax. [...] p. 2. v. delega[...] legatus.* [...]inc per decretum P[...] hibetur ſub pœna excommunicationis [...] ſententiæ, ne delegatus, cui executio [...] tionis ſuper impedimento matrimonij [...] mittitur, aliquid accipiat ab Oratoribus, [...] eorum altero. Nam licet Pontifex in fine ejuſdem clauſulæ dicat, *à quo te omnino ab[...] debere monemus*, videatur hoc verbum *monemus* importare potiùs conſilium, quàm præceptum, ut notat Cened. *ad decret. co[...] n. 2.* attamen in fine earundem litterarum [...] ſubditur, quæ eſt: *Volumus autem, qu[od] ſi ſpreta monitione noſtra hujuſmodi aliquid muneris, aut præmij, & excommunicationis [...] latæ ſententiæ incur[r]at.* Idque procedit, quando executio diſpenſationis ſuper impedimentis matrimonij committitur Vicario Epiſcopi: quia quando committitur ipſi Epiſcopo, ut interdum contingit ad inſtantiam Oratorum, tunc eidem Epiſcopo injungitur, quòd ſi munus, vel præmium aliquod exegerit pro tali executione, vel oblatum receperit, eo ipſo ſit ſuſpenſus ab exercitio juriſdictionis, & pontificalium, imo etiam à perceptione tructuum ſuæ menſæ, donec à Sede Apoſtolica relaxatione hujuſmodi [ſu]ſpenſionis per condignam ſatisfactionem meruerit obtinere.

Quinimò in diſpenſationibus matrimo[nia]libus, quæ conceduntur in [f]orma pa[up]erum, apponitur etiam pœna nullitatis ab[ſol]utionis ac diſpenſationis per hanc clauſulam, *& ubi[...] omnes abſolutio & diſpenſatio hujuſmodi [...] facienda prædictis nullius ſint roboris, & m[o]menti:* ut refert Garcia de *benefic. p. 1. c. 1. n. 1[...] 8.* cavetur, ne executores diſpenſation[...] er im[p]edimentis matrimoni[i] rec[ip]iant aliquid muneris, vel p[ræ]mij, qui hujuſmodi d[iſpenſati]one[s] [...] ex gravioribus, & in eiſdem tac[...] periculu[m] immineret, ne Ju[...] ribus, ac præm[i]js corrumpa[...] Pontifex in litteris executi[...] carium delegatum, non ſol[...] a *Depoſita omni ſpe muneris* [...] tiam addit *cujuſcunque muneris*, & tametſi per priora verba excludatur omne munus, n[...] inus voluit repetere etiam *cujuſcunque muneris* [...] verba hæc geminata cognoſcatur v[...] ti[...] clara, & enixa, ne q[...] vis minimum ex[...] us [...] tionis *argum. l. Bal[...] ſta. ff. ad [...]* Bartolus in *l. cum ſcimus. [...] lib. 10.* [G]ravet *con[ſ.] 20. n. 42. [...] 6.* facil[...] enim muneribus etiam [...] puntur Judices, [...] ſtudi[...] ſint add[...] tati quapropter Propheta e[...] virum, *qui excuti[t] manus ſua[s]* [...] non dicit ſimpliciter à munere, ſed [ab] omni munere, ut habetur in *c. ſunt n[...]* Hinc cum oriretur dubium, an o[...] in[...] fuer[...] inem poſſent V[ic]ar[i]i [...] de Apoſt[o]l[i]ca depurat[...] utor[...] [lit]taru[m diſ]penſationum aliquod munus recipere [...]

cor-

congragatio Concilij Tridentini interpres anno 1588. die 12. Auguſti expreſſè reſpondit pro diſpenſationibus matrimonialibus non licere Epiſcopo, nec ejus Vicario quidquam accipere, nec ratione taxæ etiam ex immemoriali conſuetudine, imò nec ratione ſigilli, vel alicujus alterius rei, & tantùm Notarios pro examine teſtium poſſe licitè recipere quartam partem unius aurei, ut refert Garçia *de benefic. p. 1. c. 1. n. 77.* ubi adfert declarationem ſacræ Congregationis, quæ eſt *Gratis adeò diſpenſationes matrimoniales concedendæ ſunt, quod etiam Ordinarij, quibus iſta diſpenſationes committuntur, unum officium gratis præſtent, ita ut nec ipſe Vicarius aliquid ſuſcipiat pro mercede, Notarius verò pro examinandis teſtibus, & ſumendo cæteras informationes quartam partem aurei, ſeu ducati excipere poſſit. Pro litteris verò abſolutionum & diſpenſationum in foro conſcientiæ tantum nihil aliququam accipi poſſit, ut Romæ fit, & declaravit Gregorius XIII.* ex hiſce declarationibus ſacræ Congregationis ſatis apertè conſtat ceſſare quoad hoc diſpoſitionem textos in *c. mulieres de judic.* ubi Judici permictitur, uc ex cauſis ibi expreſſis poſſit ſumptibus partis producentis accedere ad domos mulierum pro illis examinandis: & quia modo hoc interdum contingebat affectari à Judice in propriam utilitatem, ideo Bonifacius VIII. in *d. c. mulieres.* decretum adjecit, quo fraudes excludit inquiens: *Proviſo quod caſus hujuſmodi videlicet ut Judex vadat perſonaliter, non fingatur, nec fraus interveniat in hac parte, alioquin author hujuſmodi, vel fraudator ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat.*

67 An verò licitum ſaltem ſit Judici delegato recipere eſculenta, & poculenta, quæ paucis diebus conſumi poſſunt juxta terminos in *c. ſtatutum §. inſuper de reſcript.* ſunt, qui cenſent hujuſmodi eſculenta poſſe recipi, eò quia per decretum præfatum non derogatur permiſſioni juris communis præſertim cùm ob tam modica munera non cenſeantur Judices delegati corrumpi, ſicut per munera majoris momenti, & pretij faciliùs corromperentur, quo pacto putant, tale decretum non eſſe intelligendum de paucis, aut minimis, quia inter modicum, & nihil non habetur differentia in effectu *l. Scio illud ff. de in integ. reſtit. l. cùm in te in fin. ff. de re judic. c. licèt. v. quamquam de probat.* ſed contrarium omnino aſſerendum eſt, id minimè licitum eſſe, eò quia in præſenti non militet ratio, quæ producitur in *c. ſtatutum de reſcript.* quia ibi eſt ſermo de Judice delegato ad lites, cujus commiſſio cùm diu duret, ſitque magni laboris, eſt etiam digna ſuo ſtipendio, *dignus eſt enim Operarius mercede ſua*, cujus reſpectu eſculenta, & poculenta exigua ſunt munera: [illegible]us in executione diſpenſationis ſuper impedimentis matrimonij expeditio breviſſima eſt, ac facillima, proinde quodcunque munus etiam exiguum, & quamvis ſint eſculenta, & poculenta, magni fit, proinde Pontifex in litteris, quas dirigit ad Judicem delegatum ait: *Depoſita per te omni ſpe cujuſcunque muneris*, excludit enim omnia munera etiam parvi momenti, quæ ſint eſculenta, & poculenta, & addit etiam pœnam iterum repetens, ne quidquam accipiat inquiens: *ſi ſpreta monitione noſtra aliquid muneris &c.* per hanc enim geminatam prohibitionem oſtendit ſuam intentionem abſolutam, ne Judex delegatus quidquam accipiat etiam quod cenſeatur parvi momenti: verba enim geminata ſemper aliquid ultrò operantur, quàm verba ſimplicia, ut notat Baldus in *l. fructus v. item illa verba geminata C. de act. empt.* Tum quia cùm Pontifex utatur dictione univerſali *cujuſcunque muneris* omne comprehendit munus, quia dictio univerſalis totum comprehendit *l. quacunque ratione ff. de procur.* Tum quia Pontifex ſubdit, *ſi ſpreta monitione noſtra aliquid muneris*, illa dicto *aliquid* de ſui natura verificatur in qualibet parte, ut notat Ancharanus *conſ. 360.* ex quibus ſatis apertè liquet, non eſſe licitum Judici delegato executori pro executione diſpenſationis ſuper impedimentis matrimonij quidquam muneris accipere, imò nec eſculenta, & poculenta, quæ uno, vel altero die conſumi poſſunt.

Quæritur vigeſimo tertiò, quomodo Judex delegatus, antequam exequatur diſpenſationem ſuper impedimentis matrimonij, debeat teſtes examinare? Reſpondetur, teneri Judicem delegatum diligenter perquirere, an res ita ſe habeant, ſicut ab Oratoribus in ſupplicatione narratæ fuerunt, & id colligi ex verbis Pontificis inſertis litteris, quæ diriguntur ad Judicem delegatum, ait enim Pontifex *Te de præmiſſis diligenter informes.* per hanc enim clauſulam prohibet Summus Pontifex executori, ne velit ſtare, ſuper narratis aſſertioni ipſorum Oratorum contrahentium, ſed debeat diligentiſſimè perquirere, an revera omnia ita ſint, ut fuerunt in ſupplicatione narrata, quapropter præfata clauſula refertur tam ad allegatam cauſam diſpanſationis, quàm ad ipſum impedimentum, ut notat Ludoviſius *deciſ. 478. n. 3.* cùm igitur per præfatam clauſulam prohibeat Pontifex Judici axecutori, ne ſtet aſſertioni impetrantium, debet impedimentum ſive conſanguinitatis, ſive affinitatis, ſuper quo Pontifex diſpenſavit probari per teſtes deponentes per gradus diſtinctos, & ſervari forma in *c. licet n. §. teſtes autem de teſtib.* quapropter debent teſtes perſonas expreſſis nominibus, vel demonſtratione, aut circumlocutione ſufficienti deſignare, & ab utroque latere ſingulos gradus clara computatione diſtinguere, & in eorum juramento concludere, ſe accipiſſe à ſuis majoribus, quæ deponunt, & credere ita eſſe. Rurſus debent etiam jurati deponere, ſe vidiſſe perſonas, vel ſaltem in uno prædictorum graduum conſtitutas ſe habere pro conſanguineis. 67

Imò hodie pro examine teſtium habetur inſtructio emanata à ſancta Romana, & univerſali inquiſitione, quæ hodie ſervatur, eſtque hujus tenoris: injungitur primo, ut teſtis moneatur de gravitate juramenti in hoc præſertim negotio, in quo divina ſimul, & humana 68

maje-

majeſtas læditur ob rei, de qua agitur, gravitatem.

70 Secundò, ut interrogetur de oomine, cognomioe, patria, ætate, exercitio, & habitatione.

71 Tertiò, an ſit civis, vel exterus, & ſi exterus à quanto tempore ſit io loco, in quo teſtis deponit.

72 Quartò, an ad examen acceſſerit ſpontè, vel requiſitus. Quòd ſi reſpoodat acceſſiſſe ſpontè à oemine requiſitum; iterum interrogatur, an ſciat adeſſe aliquod impedimeotum inter voleotes contrahere, & ſi neget, dimittitur, ſi verò affirmet, & quòd requiſitus acceſſerit, admittitur.

73 Quintò, interrogatur, an ſibi pro teſtimonio ſerendo fuerit aliquid datum, promiſſum, vel remiſſum, aut oblatum à volentibus contrahere, vel ab alio ipſorum nomine.

74 Sextò, an cognoſcat ipſos volentes contrahere, & à quanto tempore, quo io loto, quâ occaſione, & cujus qualitatis, vel cooditionis exiſtant, & tuoc ſi reſpondeat negativè, dimittitur; ſin verò affirmativè interrogatur, an volentes contrahere ſint cives, vel exteri, & ſi reſponderit eſſe exteros, iterum interrogatur, à quanto tempore ad urbem illam receſſerint, & onde venerint, & an veneriot ſimul, vel ſeparatim. Si reſpondeat, veniſſe de recenti, & ſimol, tunc Judex debet ſuperſedere ab executione, donec per litteras Ordinarij illius loci, à quo contrahentes diſceſſerunt, edoceatur inter ipſos contraheotes non adeſſe impedimeotum, oec mulierem raptam fuiſſe. Si verò reſpondeat, jam per multum temporis manere in tali civitate, iterum interrogatur, ſub qua Parochia hactenus volentes contrahere habitârunt, vel habitent de præſenti.

75 Septimò interrogatur teſtis, an ſciat, aliquem ex prædictis volentibus contrahere, quaodoque fuiſſe conjugatum. Si affirmet, tunc Judex debet ſuperſedere, donec producantur authenticæ, & legales atteſtationes, vel accedant alij teſtes fide digni, & veriſimiliter informati de obitu conjugis defuncti. Sin verò teſtis reſpoodeat, volentes contrahere antea non fuiſſe conjogatos, tunc interrogatur de cauſa ſcientiæ, & an ſit poſſibile, aliquem ex ipſis fuiſſe coojugatum, quódque ipſum teſtem lateat: ſi affirmet iterum, debet Judex ſuperſedere, donec ex alijs teſtibus probabiliter concludatur voleotes cootrahere, antea non fuiſſe conjugatos: ſi reſpondeat oegativè, interrogatur de cauſa ſcientiæ, ex qua deinde Judex conjicere poſſit, an præſtaoda ſit fides teſti, vel non. Sin verò reſpondeat, volentes contrahere fuiſſe quidem olim conjugatos, ſed de præſenti eſſe liberos, & ambos in ſtatu viduitatis; iterum interrogatur de loco, & tempore, in quo ſint mortui, & quomodò ipſe teſtis ſciat, eos eſſe mortuos.

76 Octavò interrogatur, an poſt mortem primi conjugis aliqois ex prædictis volentibus contrahere tranſierit ad ſecunda vota; ſi neget, iterum interrogatur, an eſſe poſſit, quòd aliquis ex illis tranſierit ad ſecunda vota abeque eo, quòd ipſe teſtis ſciat, tunc ſi affirmet, debet Judex ſuperſedere, donec producantur teſtes, per quos negativa coarctetur concludeoter, ſi verò neget, interrogatur de cauſa ſcientiæ; quâ perpenſâ poteſt Jodex judicare, an debeant ſimul matrimonium contrahere, vel non. Rurſus ſi volentes contrahere ſunt vagi, Ordinarius non concedit ipſis licentiam contrahendi, niſi à proprijs ſuis Ordinarijs edoceatur, eos eſſe liberos. Quòd ſi ipſi volentes contrahere producant fidem, & documenta non admittuntur, niſi ſint munita ſigillo, & legalitate Epiſcopi Ordinarij, & te cognita ſaltem per teſtes, qui habeaot notam manum, & ſigillum.

Cæterum quoad examen ſuper impedimento matrimonij recipiuntur potiùs conſanguinei, quàm extranei, quia illi præſumuntur melios ioſormati, ut etiam concives præferuntur exteris ob eandem cauſam. Hæc ioſtructio pro examine teſtiū, qui inducuntur pro cootrahendis matrimonijs, æquè ſervatur Romæ, quàm in alijs civitatibus, ubi ſunt Epiſcopi, ad quos pertinet hujuſmodi examen. Verùm urgente gravi neceſſitate, ut ſi volentibus contrahere immineat mortis periculum, declaravit ſacra Congregatio poſſe tale examen omitti, ſi probabiliter non adſit tempus ſufficiens ad illud inſtituendum. Sin verò infirmus coovaluerit, debet tunc fieri, antequam conjuges ſimul conveoiant. Rurſus declarat, atteſtationem Ordinarij non requiri pro exteris, qoi diſceſſerunt ab eorum infantia, vel tempore oon nubili, & poſtea ſemper permanſerunt in loco, ubi cupiunt matrimonium contrahere, ſecus declarat, atteſtationem Ordinarij reqoiri pro cæteris, tametſi per decem annos, & ultra domicilium acqoiſiverint in loco, ubi ſunt matrimooiom contracturi, adeò ut eorum ſtatus liber probari debeat per teſtes fide dignos tam originis, quàm domicilij. Imò declarat, requiri etiam pro illis exteris, qui unam, vel plures uxores duxerunt, vel è contra, ſi mortuæ fuerint in loco, ubi iterum cupiuot matrimonium contrahere, & amplius poſt mortem à loco illo oon diſceſſeront. 77

Quæritur vigeſimo quartò, an clauſula, quæ inſeritur litteris executorijs, *ſi preces veritate nitantur*, ſufficiat, ſi verificetur tempore, quo Judex delegatus exeqoitur diſpenſationem ſuper impedimentis matrimonij, vel neceſſe ſit, quòd vera fuerit, tunc qoando ſupplicatio fuit præſeotata Pontifici, & ab hoc conceſſa diſpenſatio. Certum eſt, quòd ſi preces noo nitantur veritate, ſeu quæ producuntur io narratione ſupplicationis, vera oon ſunt, diſpeoſationem eſſe nullam, ac ſubreptitiam ob falſitatem narratorum, ut communiter docent Canoniſtæ? Reſpondetur ad quæſitum ſufficere, ſi cauſa verificetur tempore executionis litterarum; tametſi tempore impetrationis eatundem vera non fuerit: & ita in praxi judicari in Curia Romana, adeò ut docentes contrarium videantur potiùs confundere terminos, nullúmque conſtituere diſcrimen inter diſpenſationem, & ipſum mandatum de diſpenſando; 78

ſicut

[illegible] aliud eſt vendere, & aliud pactum, ſeu promiſſio de vendendo, ut ajt Iaſon in *l. Bona fides. ff. de eo quod certo loco*, ita aliud eſt mandatum de diſpenſando, & aliud ipſa diſpenſatio, quæ cùm ſit commiſſaria, ſeu committatur Judici delegato, niſi in ea fiat diligens inquiſitio, circa expreſſa in litteria nullum ſortitur valorem: ratio, quia per præfatam clauſulam mandatum ſit conditionale, ut deciſum fuit in Sacra Romana Rota in una Oxomen. Portionia coram Veſtano die 20. Junij 1552. Tum quia clauſula illa *ſi preces veritate niti reperris* æquivalet, *ſi ita eſt*, vel *ſi ita eſſe reperitur*, quæ ſunt clauſulæ conditionales. Tum quia quævis gratia habet in ſe hanc tacitam conditionem, quamvis in litteris non exprimatur *text. in l. fin. in princ. C. de diverſ. reſcript. c. 2. de reſcript.* unde niſi narrativa verificetur, reſcriptum eſt irritum, ut notat Cæſar de Graſſis *deciſ. n. 3. de reſcript.*

79 Difficultas eſt, quòd ſi precea deprehendantur niti veritate quoad impedimentum publicum expreſſum in narrativa, adhuc ſi cum ipſo concurrat impedimentum occultum in litteria non expreſſum, & ſuper quo Oratores aliam diſpenſationem obtinuerunt per officium ſacræ Pœnitentiariæ in foro conſcientiæ tantùm, & hoc impedimentum occultum innoteſcat Parocho, vel Ordinario; poſſit hic adhuc exequi diſpenſationem ſuper impedimento publico: ſiquidem eccleſia per textum in *c. fin. de clan. deſponſ.* tenetur inveſtigare impedimenta. Sed reſpondetur, juxta praxin teneri Ordinarium exequi diſpenſationem circa impedimentum publicum expreſſum in narrativa, ſi deprehenderit preces veritate niti quoad illud. Ratio eſt, quia quamdiu impedimentum occultum non deducitur in judicium quoad forum externum ſemper manet occultum, quamvia innoteſcat Parocho, vel Ordinario, cui ſi etiam conſtet de diſpenſatione in foro conſcientiæ obtenta, debet diſſimulare, & permittere, ut taliter impediti matrimonium contrahant. quia licet ex officio Ordinarius teneatur inveſtigare impedimenta, ſi quæ ſint, ad eum tamen finem tenetur id præſtare, ne impedimento aliquo irretiti contraheodo delinquant, & graviter peccent: ſed quando Ordinario conſtat, quod volentes contrahere obtinuerint diſpenſationē in foro conſcientiæ, tunc etiam ei conſtat, quòd poſſint contrahere abſque peccato, proinde non tenetur eis impedire matrimonium. Quòd ſi impedimentum occultum ſit juridicè denunciatum Ordinario, tunc quia fieret publicum per talem denunciationem, non poſſet Ordinarius exequi diſpenſationem ſuper impedimento publico, quia volentes contrahere, exhiberent diſpenſationem in otroque foro ſuper impedimento occulto. Imò ſi denuntiatio impedimenti occulti fieret Parocho, teneretur hic illud deferre ad Ordinarium, ſeu ad Delegatum diſpenſationis obtentæ in utroque foro, ex quo enim aliquis denunciat Ordinario impedimentum occultum latere, ſi ur juridice denunciâſſe, & Ordinarius tanquam miniſter in foro externo poteſt matrimonium impedire, ne contrahatur, niſi Oratores aliam exhibeant diſpenſationem in foro externo obtentam.

80 Quòd ſi impedimentum occultum non innoteſceret Ordinario, à quo tamen volentes contrahere interrogarentur, an ultra impedimentum in litteris diſpenſationis jam in utroque foro obtentis expreſſum; aliud adſit impedimentum occultum, ſuper quo etiam obtinuerunt diſpenſari in foro conſcientiæ tantùm; non tenerentur volentes contrahere manifeſtare impedimentum occultum adeſſe, præſertim ſi jam obtinuiſſent diſpenſationem à Pœnitentiaria pro foro interno, quia hoc impedimentum adeò eſt occultum, ut nullo modo probari poſſit, proinde non tenentur Oratores illud manifeſtare, cum in foro interno jam obtinuerint diſpenſationem, & in foro externo probari non poſſit: idque procedit, ſive Oratores velint matrimonium contrahere cum diſpenſatione ſuper occulto impedimento tantùm, nullo alio publico exiſtente; ſive cum occulto cum alio publico concurrente, & ſuper quo eſt impetrata diſpenſatio in utroque foro, idque deſumitur ex *c. In cæteris de reſcript. c. fin. de tranſlat. Prælat.* & ex *l. Illud ff. ad leg. aquil. l. a Titio in fin. ff. de verb. oblig.* Quinimò etiam ſi Notarius ex Judicis commiſſione, imò etiam ipſe Judex delegatus per confeſſionem ipſorum Oratorum ſciat eſſe detentos impedimento occulto, & ſuper quo etiam diſpanſationem impetrâſſe in foro conſcientiæ, poterit æquè Notarius, ac Judex id non ſcribere, ſed tantùm monere Oratores, ut taceant, ut notat Sanchez *lib. 3. de matrim. diſput. 15. n. 6. & 10.*

81 Quæritur vigeſimo quintò, an executio diſpenſationis ſoper impedimentis matrimonij demandata Judici delegato poſſit ab hoc alteri ſubdelegari? Reſponderur negativè, eò quia Pontifex inſerat litteris directis ad Judicem delegatum clauſulam *tuam conſcientiam oneramus*: ſiquidem per hanc clauſulam intelligitur electa ad talem executionem induſtria perſonæ, ut notat Menochius *de arbit. Judic. lib. 1. q. 61. lib. 2. & lib. 2. de præſumpt. q. 21. n. 12.* Verùm id procedit quoad nudum miniſterium diſpenſationis, quia Judex delegatus poteſt alteri committere receptionem teſtium, informationem, & alia prærequiſita ante executionem diſpenſationis. Cæterum quando nudum miniſterium unà cum jeriſdictione committitur, non poteſt tunc nudum miniſterium ſubdelegari, ut notat Innocentius in *c. fin. de offic. deleg* hinc pro verificatione præmiſſorum poteſt Judex delegatus recipere tantùm juramentum teſtium, & poſtea demandare alijs eorum examen, ut notat Genuenſis *in praxi Curia Archiepiſc. Neapol. c. 69. num. 7.* Imo notat Gratianus *diſcept. for. c. 6. num. 22.* poſſe teſtes examinari etiam per Notarium laicum, qui etiam poteſt teſtium juramenta recipere, ſine quo examen eſſet nullum ex *l. 1. ff. de jurid. omn. judic.* & refert Genuenſis in *cur. Archiepiſcopal. Neapolitan.* praxio aſſe, quâ Notarij laici etiam ex conſuetudine recipiunt examen teſtium, & eorum juramenta, tametſi à Vicario Generali delegato etiam priùs teſti-

recipiantur teſtium juramenta. Inter teſtes autem conſanguinei, & affines Oratorum cenſantur magis idonei, magiſque informati ad deponendum ſuper impedimento in litteris expreſſo *c. ſuper eo de teſt.* proinde cæteris præferuntur, ut etiam ſi depoſitio ſit ſuper ætate, aliiſque requiſitis in ijs, qui cupiunt promovari ad ſacros Ordines, ut notat Zerola in *ſua praxi v. matrimonium v. 14.* quinimò ſi teſtes idonei, qui debent deponere ſuper varificatione narratorum non repariantur in diœceſi Oratorum; potaſt tunc Vicarius, ſeu Judex delegatus committere hujusmodi examen aliis atiam extra diœceſin, quia in litteris diſpenſationis duo committuntur Vicario delegato, quorum primum eſt juriſdictio ad inquirendum, an preces veritate nitantur; & ſecundum eſt nudum miniſterium exequendi diſpenſationem factam à Pontifica: & licèt Vicarius delegatus nequeat ſubdelegare nudum miniſterium executionis; poteſt tamen ſubdelegare ipſam juriſdictionem in ordine ad inquirendum, an preces veritata nitantur, proinde poteſt ſubdelegare examen teſtium, & alia quæ præcedunt nudam executionem diſpenſationis, ut notat Sanchez *lib. 8. de matrim. diſpnt. 7. num. 34.* obi etiam addit illam teſtium receptionem poſſe fieri extra diœceſin Vicarij delegati, & dat atiam rationem, quia quando clauſula illa *tuam conſcientiam oneramus*, non dirigitur ad perſonam nominatam, videtur potiùs adjecta per modum monitionis, quàm pro forma delegationis; proinde examen teſtium poteſt ſubdelegari, cùm ad id non videatur electa induſtria perſonæ.

62 Quæritur vigeſimo ſextò, quomodo intelligenda ſit clauſula illa adjecta litteris diſpenſationū *dummodo mulier rapta non fuerit?* Reſpondetur, hanc clauſulam non intelligi de raptoribus, qui ad turpem finem fœminam rapuerunt, quia iſti non incurrunt ipſo jure excommunicationem latam per Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24 c. 6.* ut deciſum fuit à Sacra Congregatione ejusdem Concilij interprete die 23. Januarij 1586. declaravit enim Sacra Congregatio, Raptores ob aliam cauſam, quàm ut raptam in uxorem ducant, non comprahendi à Concilio, quia cùm ſit conſtitutio pœnalis, non aſt extendenda, ſed reſtringenda ad ſolos Raptores fœminæ eo fine, ut eas ducant in uxores, quia Concilium tantùm loquitur de hisce raptoribus; hinc ad removendum omne dubium in litteris diſpenſationum, ut notat Corradus *lib. 7. c. 5.* ubi antea tantùm apponebantur verba, *dummodo mulier rapta non fuerit*, poſtea ad omnem excludendam hæſitationem addita fuarunt hæc alia verba *propter hoc, ſeu ad effectum contrahendi matrimonium.* Quapropter liquet, Concilium Tridentinum eos tantùm comprehendere raptoras, qui fœminam rapiunt, ad hunc finem, ut eam in uxorem ducant, idqua etiam deſumitur ex eodem Concilio Tridentino *ſeſſ. 24 c. 6.* ubi poſt latam ſententiam excommunicationis contra raptores ſtatim loquitur de matrimonio contrahendo inter raptoram, & raptam, unde Concilium intelligit de illo ſolo raptu, qui cauſa matrimonij ineundi committitur. Et ratio etiam id videtur ſuadare, quia quando ex cauſa matrimonij contrahendi puella rapitur, talis raptus eſt delictum contra libartatem matrimonij, cum rationa raptûs interſit coſcuo, ad quam eliminandam axigit Concilium, ut puella rapta priſtinæ reſtituatur libertati in loco ſeperato a raptore: & raptorem tanquam iniquum violatorem libertatis matrimonij punit pœnis expreſſis *in d. c. 6. ſeſſ. 24.* ex quo decreto ſequitur, non puniri, qui non cauſâ matrimonij ineundi, ſad libidinis explendæ fœminam rapit, niſi raptus fieret ſimul & cauſâ libidinis, & matrimonij contrahendi, quia tunc cum fieret etiam cauſâ matrimonij ineundi, raptor incurreret pœnas ſtatutas à Concilio, & tunc in ſupplicatione pro obtinenda diſpenſatione facienda eſt mentio utriusque cauſæ.

Quòd ſi matrimonium contrahatur inter raptorem, & raptam, dum rapta eſt ſub poteſtate raptoris, ſeu non ſaparata ab ipſo, nec poſita in loco tuto, nullum ſortitur valorem, & raptus pro eo tempore eſt impedimentum, quod dirimit matrimonium: imò id etiam procedit, quamvis fœmina manens ſub poteſtata raptoris liberè conſentiat, quia libartas matrimonij exigit, ut rapta antequam contrahat donetur plena libertate, ſitqua in loco tuto juxta decratum Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. c. 6.* ubi Concilium inhæret antiquis canonibus prohibantibus, raptorem contrahere matrimonium cum rapta, quamdiu hæc manet ſub poteſtate raptoris, quia ſi raptor, & rapta in ſupplicatione exprimerent pro diſpenſatione obtinenda impedimentum conſanguinitatis, & non illud raptûs, diſpenſatio eſſet irrita: hinc eſt, quòd regulâ Cancellariæ 40. jubetur, ut in littaris diſpenſationum ſuper aliquo gradu conſanguinitatis, vel affinitatis ponatur clauſula; *ſi mulier rapta non fuerit*, quæ ſi in litteris diſpenſationum omitteretur, adhuc de ſtylo Curiæ ſubintelligeretur appoſita, ut notat Abbas in *c. quòd translationem. num. 3. de offic. deleg.* eſt enim regula generalis, quâ clauſulæ apponi ſolitæ dicuntur ſuppleri, quamvis non exprimantur. 63

Quæritur vigeſimo ſaptimò, an raptor teneatur dotare puellam raptam ſiva illam in uxorem ducat, ſive non? Reſpondetur, affirmativè ex decreto Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. c. 6.* ubi ait: *Decernit ſancta Synodus inter raptorem, & raptam quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit nullum poſſe conſiſtere matrimonium. Quòd ſi rapta a raptore ſeparata, & in loco tuto, ac libero conſtituta illum in virum habere conſenſerit, eam raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, auxilium, & favorem prabentes ſint ipſo jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniúmque dignitatum incapaces, & ſi Clerici fuerint de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam ſive eam in uxorem duxerit, ſive non duxerit decenter, arbitrio Judicis dotare.* 64

Hinc

[illegible] ſacra T[illegible]entina Synodo liquet rapto[illegible] re. [illegible] verò [illegible] & [illegible] be[illegible] or[illegible] raptæ ab ora[illegible] o[illegible] en[illegible] uenda C[illegible]um id relin[illegible] cis dele[illegible] o executione [illegible] ua [illegible] or[illegible] & rapt[illegible] io [illegible] a in[illegible]ncta pr[illegible]in[illegible] e [illegible] pt[illegible], [illegible] ementum, vel de [illegible] m ſ bi con[illegible]erata qua[illegible]tate [illegible] rap[illegible], pro[illegible] oncilium [illegible] re[illegible] u non pote[illegible] litteras [illegible] is exe[illegible] pri[illegible] conſ[illegible]tuat do[illegible] ab [illegible]ratore raptore oratrici r[illegible]æ, [illegible] raptor præ[illegible]terit cautionem da[illegible] enda po[illegible] co[illegible]ractum ma[illegible]moni[illegible] ipſis lo[illegible] enſationis poni[illegible] o[illegible] J[illegible]x delegatus priùs cum [illegible]us [illegible] re quàm dos fuerit [illegible] at[illegible]em ip[illegible]ratrici raptæ conſtitu[illegible] oratrix rapta diviriis affluat, nec dote [illegible] ſibi à raptore conſtituenda, ad[illegible]atur rapto[illegible] eam dotare, videtur eſſe [illegible] ultas, qui decretum [illegible]lentinæ [illegible] manavit ad favorem mul[illegible] raptæ, ne [illegible] tata eſſ[illegible], non poſſet alteri nubere, [illegible] t ab a[illegible]o rapta difficulter inveni[illegible] ve[illegible]et eam uxorem ducere, niſi dotem [illegible] et ſibi dec[illegible]ter arbitrio Judicis conſtitu[illegible] at[illegible] hæc ratio ceſſat, quando Oratrix [illegible] nubit Oratori raptori, quia tunc raptor [illegible] ebet imputare, ſi uxorem ducat dote de[illegible]utam. Præterea quia hæc dotis conſtitu[illegible] à Conc[illegible]o Tridantino ſtatuta fuit in favo[illegible] puellæ raptæ, quæ poteſt huic favori re[illegible]te, ac declarare, ſe nolle ſibi dotem con[illegible] a ra[illegible]tore: Poteſt enim quiſque juri ſuo re[illegible]ciare *l. ſi quis in conſcribendo. C. de pact. l.* [illegible] *de c*[illegible]*. commiſſ.* & docet Ripa in *l. ſi ſe non ob.* [illegible] *ex conventione n. 3. ff. de re Judic.* & [illegible]muniter hoc idem aſſerunt juriſperiti.

85 Verum pu[illegible]m, raptorem ſemper teneri dotem con[illegible]tuere puellæ raptæ, ſive hæc divea [illegible] e pauper, adeò ut non poſſit puella huic [illegible]o renunciare, eò quia non ſit conceſ[illegible] ſpeciatim, ſed ſtatui raptarum genera[illegible] rivilegio, quod conceditur alicui ſta[illegible] ona privata conſtituta in eodem ſt[illegible] enun[illegible]re quia derogaret toti ſtatui: hinc renunciare huic juri non dependet à voluntate puellæ, ſed ab ipſo decreto Concilij, quod cùm [illegible]tatur verbo *teneatur*, debet omnino ſer[illegible], [illegible]ia per tale verbum aſſignatur forma, [illegible] præci[illegible]e ſervanda *l. non aliter. ff. de leg.* [illegible] *di*[illegible]*. de re*[illegible]*ſcript.* & quia non ſervata [illegible] t a[illegible]lus, ita ni[illegible] arbitrio Judicis de[illegible] tienatur dos ſolvenda à raptore puel[illegible] raptæ, executio diſpenſationis ſuum non [illegible] valorem, eò quia ejus forma non fue[illegible]ter ſervata; vel ſaltem poſſet de valn[illegible] matrimoni[illegible] d[illegible]b[illegible]ari. Imò id videtur [illegible]rocedere, ſi Or[illegible]nr dotet oratricem [illegible]nda forma ejuſdem Concilij, ac li[illegible]te[illegible] ſationis ea conditione, ut poſt [illegible]um matrimonium mulier rapta re[illegible] [illegible]ro raptori eandem dotem, quia præ-ter damnum, quòd inde inferret[illegible] fili[illegible] naſci[illegible]turi, hæc [illegible]o conditionata fieret etiam in fraudem [illegible] uc[illegible]ij Tridentini dantis hujuſmodi formam [illegible] u[illegible] autem nemini debet patrocinari *c. ſuper* [illegible] *de reſcript. c. avaritia de elect. in 6.* Verum qu[illegible] dos taxanda eſt arbitrio Judic[illegible] del[illegible], poteſt hic dotem illam arbi[illegible]ari con[illegible]der[illegible]a q[illegible]itate Oratricis raptæ, quæ cum divitijs [illegible]uat, non indi[illegible]et tam pingui dote, ſicut ſi pauper eſſet: proinde poſſet tunc Ordinarius delegatus pro ſerv[illegible] n[illegible] forma Concil[illegible] ac literarum, tenuiorem dotem taxare ſolvendam ab Oratore raptore Or[illegible]ri[illegible] raptæ, quia quod Judicis arbi[illegible]io remi[illegible]itur [illegible] ce[illegible]ta l[illegible]e, non reper[illegible]tur [illegible] jure defini[illegible]um *C.* [illegible] *e m. de l[illegible]ber.* & docet De[illegible]ius [illegible] *ſi pro d*[illegible]*ate de offic. deleg.* Rurſus etia[illegible] judicium de Oratricis opulentia, vel paupertate arbitrio relinquitur Ordinarij delegati.

Quæritur vigeſimo octavò, an ſi cum quarto gradu conſanguinitatis concurrat aliud impedimentum, ſed occultum, ſufficiat diſpenſatio ſuper impedimento publico. Reſpondetur ex praxi hodierna Romanæ Curiæ eſſe itidem petendam diſpenſationem ſuper impedimentum occultum ab officio Sacræ Pœnitentiariæ in foro conſcientiæ tantum, hinc ſi quis velit in uxorem ducere conſanguineam in quarto gradu, & inter volentes contrahere adſit impedimentum occultum ob primum, vel ſecundum gradum affinitatis provenientis ex actu fornicario, quia tunc impedimentum affinitatis eſt occultum, ſufficit, ſi Oratores ſuper hoc impedimento occulto diſpenſationem impetrent ab officio Sacræ Pœnitentiariæ in foro conſcientiæ tantùm, & quoad impedimentum publicum conſanguinitatis in quarto gradu diſpenſationem impetrent in foro externo, & ita docet Navarrus *conſ. 1. q. 19. n. 52. de conſit.* ubi aſſerit, paſſim contingere in Romana Curia impetrari diſpenſationem ſuper uno impedimento matrimonij non facta mentione de alio, ac poſtea impetrari diſpenſationem ſuper alio, & utramque diſpenſationem judicari validam, & dat etiam rationem, quia cùm inceſtus ſoleant eſſe occulti, & impedimenta conſanguinitatis publica, ſi in impetratione impedimenti conſanguinitatis exprimendus eſſet inceſtus cogeretur impetrans ſe ipſū infamare, & complicem criminis prodere, quod juri naturali ad[illegible]erſatur: quapropter intentio Pontificis creditur eſſe, ut utraque diſpenſatio, una in foro in[illegible]rno circa impedimentum oc[illegible]ul[illegible]um, & alia in externo circa pub[illegible]um [illegible] va[illegible]da, ne caſus [illegible]e remedio diſpen[illegible]tionis de[illegible]tur, [illegible] volentes matrimon[illegible] cont[illegible]here cogantur crimen oc[illegible]ultum in foro ext[illegible]no pr[illegible]ere cum detrimento proprij honori[illegible], & famæ.

Quæritur vigeſimo nonò, an ſi l[illegible]teræ diſpenſationis fuerint ſuper duobus impedimenti[illegible] [illegible]imentibus impetratæ, ut ſuper tertio conſang[illegible]initati[illegible] & ſecundo affinitat[illegible] gra[illegible]u[illegible], & p[illegible]ſtea Judex delegatus de[illegible] ndat, [illegible] adeſſe ni[illegible] impedimentum conſan[illegible], adhuc poſſit diſpenſationem exequi [illegible]rca [illegible] 87

recipiantur teſtium juramanta. Inter teſtes autem conſanguinei, & affines Oratorum cenſentur magis idonei, magisque informati ad deponendum ſuper impedimento in litteris expreſſo *c. ſuper eo de teſt.* proinde cætaris præferuntur, ut etiam ſi depoſitio ſit ſuper ætate, aliisque requiſitis in ijs, qui cupiunt promoveri ad ſacros Ordines, ut notat Zarola in *ſua praxi v. matrimonium v. 14.* quinimò ſi teſtes idonei, qui debent deponere ſuper verificatione narratorum non raperiantur in diœceſi Oratorum; poteſt tunc Vicarius, ſau Judex dalegatus committare hujusmodi exsmen sliis etiam extra diœceſin, quia in litteris diſpenſationis duo committuntur Vicario delegato, quorum primum eſt jurisdictio ad inquirendum, an preces veritate nitantur; & ſecundum eſt nudum miniſterium exequendi diſpenſationem factam à Pontifica: & licèt Vicarius dalegatus oequeat ſubdelegare nudum miniſterium executionis; poteſt taman ſubdelegare ipſam jurisdictionem in ordine ad inquirendum, an preces veritata nitantur, proinde poteſt ſubdelegare examen teſtium, & alia quæ præcedunt nudam executionam diſpenſationis, ut notat Ssnchez *lib. 8. de matrim. diſput. 7. num. 34.* nbi etiam addit illam teſtium receptionem poſſe fieri extra diœceſin Vicarij delegati, & dat atiam rationam, quia quando clauſula illa *tuam conſcientiam oneramus*, non dirigitur ad perſonam nominatsm, videtor potiùs adjacta per modum monitionis, quàm pro forma delagationis; proinde examen teſtium poteſt ſubdelegari, cùm ad id non videatur electa induſtria perſonæ.

82 Quæritur vigeſimo ſextò, quomodo intelligenda ſit clauſols ills adjecta litteris diſpenſationũ *dūmodo mulier rapta non fuerit?* Reſpondetur, hanc clauſulam non intelligi de raptoribns, qui ad turpem finem fœminam rapuerunt, qnia iſti non incurrunt ipſo jure excommunicationem latam per Concilium Tridentinom *ſeſſ. 24 c. 6.* ui daciſom fuit à Sacra Congregatione ejusdem Concilij interprete dia 23. Januarij 1586. declaravit enim Sacra Congragatio, Raptores ob aliam cauſam, quàm ut raptam in uxoram ducant, non comprehendi à Concilio, quia cùm ſit conſtitutio pœnalis, non eſt extendenda, ſed reſtriogenda ad ſolos Raptores fœminæ eo fine, ut eas ducant in uxores, quia Concilium tantùm loquitur de hisce raptoribus; hinc sd removendum omna dubium in litteris diſpenſationum, ut notat Corradus *lib. 7. c. 5.* ubi antea tantùm apponebantur verba, *dummodo mulier rapta non fuerit*, poſtea ad omnem axcludendam hæſitationem addita ſuarunt hæc alis verbs *propter hoc, ſeu ad effectum contrahendi matrimonium.* Quaproptar liquet, Concilium Tridentinum eos tantùm comprehendere raptores, qui fœminam rapiunt, ad hunc ſinem, nt aam in uxorem ducant, idque etiam deſumitnr ex eodem Concilio Tridentino *ſeſſ. 24 c. 6.* ubi poſt latam ſententiam excommuoicatioois contra raptores ſtatim loquitur de matrimonio contrahendo inter raptorem, & rsptam, unde Concilium intalligitur de illo ſolo raptu, qui csuſa matrimonij ineundi committitur. Et ratio etiam id videtur ſuadere, quia qusndo ex cauſa matrimonij contrahendi puella rapitur, talis rsptus eſt delictum contra libartatem matrimonij, cum ratione rsptùs interſit coactio, ad quam eliminandam exigit Concilium, ut puella rapta priſtinæ reſtituatur libertati in loco ſeparato à raptore: & raptorem tanquam iniquum violatorem libertatis matrimonij punit pœnis expreſſis *in d. c. 6 ſeſſ. 24.* ex quo decreto ſequitur, non puniri, quâ non causâ matrimonij ineundi, ſed libidinis explendæ fœminam rapit, niſi raptus fieret ſimul & causâ libidinis, & matrimonij contrahendi, quia tunc cum fieret etiam causâ matrimonij ineundi, raptor incurreret pœnas Iſtatutas à Concilio, & tunc in ſupplicatione pro obtinenda diſpenſatione facienda eſt mentio ntrinsque cauſæ.

Quòd ſi matrimonium contrahatur inter raptorem, & raptam, dum rapta eſt ſub poteſtate raptoris, ſeu non leparats ab ipſo, nec poſita in loco tuto, nullum ſortitur valorem, & raptus pro eo tempore eſt impedimentum, quod dirimit matrimonium: imò id etism procedit, qnamvis fœmina manens ſub poteſtate raptoris liberè conſentiat, quia libertas matrimonij exigit, ut rapta antequam contrahat donetur plana libertate, ſitque in loco tuto juxta decretum Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. c. 6.* ubi Concilium inhæret antiquis canonibus prohibentibus, raptorem contrahere matrimonium cum rapta, qusmdiu hæc manet ſub poteſtata raptoris, quia ſi raptor, & rapta in ſupplicationa exprimerent pro diſpenſatione obtinenda impedimentum conſanguinitatis, & non iſtud raptùs, diſpenſatio aſſet irrita: hinc eſt, quòd regulâ Cancellariæ 40. jubetur, ut in litteris diſpenſationum ſuper aliquo gradu conſsnguinitatis, vel affinitatis ponatur clsuſula; *ſi mulier rapta non fuerit*, quæ ſi in litteris diſpenſationum omitteretur, adhuc de ſtylo Curiæ ſui intelligeretnr appoſita, ut notat Abbss in *c. quòd translationem. num. 3. de offic. deleg.* eſt enim regula generalis, quâ clauſulæ apponi ſolitæ dicuntur ſuppleri, quamvis non exprimantur. 83

Quæritur vigaſimo ſeptimò, sn raptor teneatur dotare puellam rsptam ſiva illam in uxorem ducst, ſive non? Reſpondetur, affirmativè ax decreto Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. c. 6.* 84 ubi ait: *Decernit ſancta Synodus inter raptorem, & raptam quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit nullum poſſe conſiſtere matrimonium. Quòd ſi rapta a raptore ſeparata, & in loco tuto, ac libero conſtituta illum in virum habere conſenſerit, eam raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, auxilium, & favorem prabentes ſint ipſo jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces, & ſi Clerici fuerint de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam ſive eam in uxorem duxerit, ſive non duxerit decenter, arbitrio Judicis dotare.*

Hæc

[illegible] Tridentin[illegible] liquet rapto[illegible] [illegible] verò [illegible] raptæ ab ora[illegible] conſ[illegible]uenda [illegible] Concilium id relin[illegible]o [illegible]is del[illegible]ga[illegible] pro executione [illegible]um [illegible]a qua[illegible] [illegible]oris, & raptæ. [illegible]io [illegible]o is ſit [illegible] jun[illegible]a pro in[illegible]ta[illegible]e[illegible]æ raptæ, incrementum, vel [illegible] [illegible]um ſubit con[illegible]rata qual[illegible]ta[illegible]e [illegible], [illegible] [illegible]roin[illegible] Concilium id [illegible] [illegible], [illegible] n[illegible] pote[illegible] litteras [illegible]s exc[illegible] [illegible]n[illegible] con[illegible]tuat do[illegible] ab [illegible]a[illegible]ore [illegible]ore oratrici r[illegible]ptæ, [illegible]s rap[illegible] præ[illegible]terit cautionem de [illegible]enda [illegible] cont[illegible]ac[illegible]um matrimoni[illegible]um [illegible]n [illegible]p[illegible]s [illegible]itte[illegible] d[illegible]penſationis poni[illegible]tur [illegible] [illegible]o[illegible]t Ju[illegible]ex delegatus priù[illegible] cum [illegible] o[illegible]us [illegible] [illegible]enſare, quàm dos [illegible]uerit [illegible] [illegible]m ip[illegible] oratrici raptæ con[illegible]ta. [illegible] ſi [illegible]ratri[illegible] rapta divitiis affluat, nec do[illegible] [illegible] à raptore conſti[illegible]uenda, ad[illegible]h[illegible] r[illegible] rapto[illegible] eam [illegible]otare, vi[illegible]ur eſſe a[illegible] [illegible]as, qu[illegible] d[illegible]cretum Tridentinæ S[illegible] [illegible]anavit ad favorem mu[illegible]is raptæ, ne ſi [illegible]ndotata eſſe[illegible] non poſſet alteri nubere, quia c[illegible] [illegible]ueri[illegible] ab alio rapta difficulter inveni[illegible]ret [illegible]ui ve[illegible]let eam uxorem ducere, niſi dotem haberet ſibi decenter arbitrio Judicis conſtitutam. [illegible]qui hæc ratio ceſſat, quando Oratrix rapta nubit Oratori raptori, quia tunc raptor [illegible] et imputare, ſi uxorem ducat dote de[illegible]ſt[illegible]m. Præterea quia h[illegible]c dotis conſtitu[illegible] Conci[illegible]io Tridentino ſtatuta fuit in favo[illegible] [illegible]uellæ raptæ, quæ poteſt huic favori re[illegible]ciare, ac declarare[illegible] ſe nolle ſibi dotem con[illegible] [illegible] raptore: Poteſt enim qui[illegible]que juri ſuo renunciare [illegible] *ſi quis in conſcribendo. C. de pact.* l[illegible] *de eg. commiſſ.* & docet Ripa in *l. ſi ſe non ob[illegible]. ſ. ex conventione n. 3. ff. de re Judic.* & [illegible]muniter hoc idem aſſerunt juriſperiti.

85 [illegible]erùm put[illegible]rim, raptorem ſemper teneri dotem co[illegible]tuere [illegible]uellæ raptæ, ſive hæc divea [illegible]e pauper, [illegible]deo ut non poſſit puella huic [illegible]io renunciare, eò quia non [illegible]it conceſ[illegible] [illegible]ciatim, ſed ſtatui raptarum genera[illegible] [illegible]ilegio, quod conceditur alicui ſta[illegible] [illegible]per[illegible]ona privata conſtituta in eodem [illegible]e[illegible]un[illegible]e, quia derogaret toti ſtatui. hinc renuncia[illegible] hu[illegible] juri non dependet [illegible] voluntate puellæ[illegible] ſed ab ipſo decreto Conci[illegible]ij, quòd [illegible]r verbo *[illegible]eatur*, debet omnino ſer[illegible]v[illegible] per t[illegible]le verbum aſſi[illegible]natur forma, [illegible] e[illegible] [illegible]ræ[illegible]i e ſervanda *l. non a[illegible]ter. ff. de leg. [illegible] di[illegible] ect. de reſcript.* & qui[illegible] non ſervata [illegible] e[illegible]t actus, ita ni[illegible] arbitrio Judi[illegible]is de[illegible] conſtituatur dos ſolvenda à raptore puel[illegible]æ [illegible] executio d[illegible]penſationis ſuum non [illegible] valorem, e[illegible] quia ejus forma non ſue[illegible]er ſervata[illegible] vel [illegible]ltem poſſet de valo[illegible] matrimo[illegible]j dubi[illegible]i. Imò id [illegible]idetur [illegible]ocedere, ſi [illegible]ator [illegible]tet or[illegible]ri[illegible]em [illegible]nda forma ej[illegible]sdem Concil[illegible]j, ac li[illegible]te[illegible]pe[illegible]ſationis ea conditione, ut poſt [illegible]m matrimonium mulier r[illegible]pta [illegible]i[illegible]iro raptori eandem dotem[illegible] quia præ[illegible]ter d[illegible]um[illegible] quòd inde inferretur filij naſcitur[illegible] [illegible]c[illegible] [illegible]io conditionata fieret etiam in fraudem [illegible]nc[illegible] Tridentini dantis hujuſmodi formam [illegible] [illegible]aus autem nemini debet patrocinari e[illegible] *[illegible]per[illegible] [illegible] de reſcript. c. avaritia de ele[illegible] in 6.* V[illegible] quia dos taxanda eſt arbitrio Judicis del[illegible]a[illegible] poteſt hic dotem illam arbitrari conſiderata qualicate Oratricis raptæ, quæ cum di[illegible]ijs a[illegible]at, non indi[illegible]et tam pingui dote, ſicut ſi pau[illegible]er eſſet . [illegible]oſt d[illegible] poſſet tunc Ordinarius delega[illegible]s [illegible]ro [illegible] d[illegible] forma Concilij, ac l[illegible]terat[illegible] tenu[illegible]rem dotem taxare ſolvendam ab Oratore rapt[illegible]re [illegible]at[illegible] raptæ, quia quod Judici arbi[illegible]io remittitur ſub certa lege, non reperitur [illegible]ure defin[illegible]um *C.[illegible] de jur. de liber.* & docet Decius in *c. ſi pro debil[illegible]tate de offic. deleg.* Rurſus etiam [illegible]udicium de Oratricis opulentia, [illegible]l pauper[illegible]ate arbit[illegible] relinquitur Ordinari[illegible] delegati.

Quæritur [illegible]igeſimo o[illegible]avò[illegible] an ſi cum quarto gradu conſanguinitatis concurrat aliud impedimentum, ſed occultum, ſufficiat diſpenſatio ſuper impedi[illegible]ento publico. Reſpondetur ex praxi hodierna Romanæ Curiæ eſſe itidem petendam diſpenſationem ſuper impedimentum occultum ab officio Sacræ Pœnitentiariæ in foro conſcientiæ tantùm, hinc ſi quis velit in uxorem ducere conſanguineam in quatto gradu, & inter volentes contrahere adſit impedimentum occultum ob primum, vel ſecundum gradum affinitatis provenientis ex actu fornicatio, quia tunc impedimentum affini[illegible]atis eſt occultum, ſu[illegible]ic[illegible]t, ſi Oratores ſuper hoc impedimento occulto diſpenſationem impetrent ab officio Sacræ Pœnitentiariæ in foro conſcientiæ tantùm, & quoad impedimentum publicum conſanguinitatis in quarto gradu diſpenſationem impetrent in foro externo, & ita docet Navarrus *conſ. 1. q. 19. n. 52. de conſtit.* ubi aſſerit, paſſim contingere in Romana Curia impetrari diſpenſationem ſuper uno impedimento matrimonij non f[illegible] a mentione de alio, ac poſtea impetrari diſpenſationem ſuper alio, & utramque diſpenſationem judicari validam, & dat etiam rationem, quia cùm inceſtus ſoleant eſſe occulti, & impedimenta conſanguinitatis publica, ſi in impetratione impedimenti conſanguinitatis exprimendus eſſet inceſtus, cogeretur impetrans ſe ipſum infamare, & complicem criminis prodere, quod juri naturali adverſatur: quapropter intentio Ponti[illegible]icis cre[illegible]tur [illegible]ſſe, ut u[illegible]raque diſpen[illegible]a[illegible]io, una in [illegible]or[illegible] in[illegible]erno circa impedimentum occu[illegible]tum[illegible] & alia in externo circa p[illegible]blicum ſ[illegible]t [illegible]da, ne caſus iſte remedio diſpenſationis de[illegible]itnatur, [illegible]entea matrimoni[illegible]m contrahere cogantur crimen occultum in foro ex[illegible]erno pr[illegible]ere cum detrimento propri[illegible] honoris, & famæ.

Quæritur vi[illegible]mo uonò, an ſi l[illegible]teræ di- 87
ſpe[illegible]onis fuerint ſuper duobus impedimentis di[illegible]entibus impetratæ, ut ſuper tertio conſang[illegible]initatis[illegible] & ſec[illegible]o affini[illegible] gradibus, & poſtea Judex d[illegible]legatus d[illegible]ndat, non adeſſe ni[illegible] impedimentum conſan[illegible]u[illegible]itatis, ad[illegible]uc poſſit diſpenſationem exequi [illegible]ca [illegible]

gradum conſanguinitatis? Reſpondent aliqui, tunc preces expreſſas in narratione non niti veritate, proinde reſcriptum eſſe obreptitium ob narratam falſitatem impedimenti affinitatis, quod deprehenditur non adeſſe, proinde Judicem delegatum non poſſe exequi diſpenſationem ſuper impedimento conſanguinitatis. Sed vera, & in praxi recepta ſententia eſt, poſſe Judicem delegatum exequi diſpenſationem ſuper impedimento conſanguinitatis, tametſi diſpenſatio etiam comprehendat impedimentum affinitatis, quod à delegato deprehenditur non adeſſe. Ratio ex eo deſumitur, quia quando duo narrantur impedimenta, quæ diſtincta, ac ſeparata exprimuntur in reſcripto, non propterea ex eo, quòd unum ex illis non verificetur, annullatur totum reſcriptum, quod propterea poteſt validè executioni demandari quoad illud impedimentum in eo expreſſum, & quod revera exiſtit, quia cùm Pontifex diſpenſaverit ſuper tali impedimento, reſcriptum quoad illud ſuum ſortitur valorem, proinde poteſt delegatus diſpenſationem quoad illud exequi, quia preces expreſſæ in narrativa nituntur veritate, cùm revera tale impedimentum adſit, ſicut Oratores expreſſerunt in ſupplicatione. Neque obſtat, quòd aliud impedimentum affinitatis non verificetur, & preces circa illud non nitantur veritate: quia ſi ſummus Pontifex diſpenſavit ſuper utroque impedimento, ſi utrumque adeſſe deprehendatur, multò magis ſuper eo, quod deprehenditur tantùm adeſſe, quia plura impedimenta quando ſimul concurrunt, reddunt difficiliorem diſpenſationem.

88 Quòd ſi dicas, diſpenſationem ſuper impedimento affinitatis, quod non deprehenditur adeſſe, eſſe inutilem, & utile per inutile vitiari *l. 1. §. ſed & ſi mihi bona ff. de V. O.* & docet Bartolus in *l. prat. §. aliud. ff. de fideicommiſſ.* Contra eſt, quia tunc tantùm utile per inutile vitiatur, quando materia eſt individua, ac inſeparabilis, tunc enim, quia una pars nequit ab alia ſeparari, ſi una eſt inutilis, totum vitiatur, ut etiam contingit in actu, qui ratione ſuæ eſſentiæ, quamvis ſeparabilis ſit, adhuc propter datam formam dicitur individuus, quia enim unica eſt forma, & quidem individua, ſi actus in aliquo vitiatur, dicitur totus vitiari ratione formæ: tunc enim valet etiam juridicum effatum, quo utile per inutile vitiari dicitur. Sed quando Pontifex diſpenſat, ſuper duo impedimenta matrimonij conſanguinitatis, & affinitatis, & Judex delegatus deprehendit, unum tantùm adeſſe impedimentum conſanguinitatis, quia aliud affinitatis eſt omnino diſtinctum, ac ſeparatum, neque hæc duo impedimenta mutuò inter ſe dependent, ideò ex eo, quòd unum ſit inutile, non ſequitur aliud vitiari, & eſſe itidem inutile: cùm ſint duo actus omnino dividui, quorum unus ab altero non dependet, ideo non valet, quòd utile per inutile vitietur. Tum quia ſuper duobus impedimentis inter ſe diſtinctis poſſunt duæ impetrari diſpenſationes, quamvis in una nulla fiat mentio de altera, a qua non dependet, ex quo claret, ambas diſpenſationes eſſe dividuas, ac ſeparabiles, proinde ex eo, quòd una vitietur, non ſequitur etiam alteram vitiari, cum una ab alia non dependeat: cum enim hæc duo impedimenta nihil inter ſe habeant connexionis, aut dependentiæ, ſed ſint omnino ſeparata, quamvis eorum unum ſit falſum, adhuc litteræ diſpenſationis ſuum ſortiuntur effectum pro vero impedimento; idque exemplificat Lambert. *de jure patron. lib. 2. p. 1. art. 112. q. 4. num. 2.* quia ſi conſtituantur duo Procuratores ad præſentandum, ſeu eligendum, unus verus, & alter falſus, quærit, an tunc utile per inutile vitietur, & reſpondet affirmativè in individuis; negativè verò in dividuis, quorum unum ab alio non dependet, ut in caſu noſtro diſpenſatio ſuper uno impedimento non dependet ab alia ſuper alio impedimento, & hanc eſſe praxim Romanæ Curiæ refert Corradus *lib. 7. c. 5.*

Quæritur trigeſimò, an clauſula, quæ ſolet 89
inſeri diſpenſationibus matrimonialibus, eſtque *non obſtantibus conſtitutionibus Apoſtolicis &c.* ſuppleat impedimentum non expreſſum in narrativa? & quid hæc clauſula operetur? Reſpondetur, vigore præfatæ clauſulæ infertæ diſpenſationibus matrimonialibus, non ſuppleri aliud impedimentum in ſupplicatione, & in litteris non expreſſum, imò neque ullum gradum, adeò ut ſi diſpenſatio ſit ſuper quarto gradu conſanguinitatis, & Judex delegatus deprehendat, Oratores eſſe ſanguine junctos in tertio gradu, diſpenſatio ſit irrita, nec præfata clauſula ſuppleat gradum non expreſſum, quia illa clauſula nullam inducit diſpenſationem per *text. in c. non poteſt de præbend. in 6.* neceſſe enim eſt, ut tam in narrativa, quàm in diſpenſatione fiat mentio illius gradus conſanguinitatis, quo Oratores impediuntur contrahere: unde ſi ſit tertius gradus, & tantùm exprimatur quartus, præfata clauſula non ſupplet defectum tertij gradus, quia ſuper illo requiritur diſpenſatio, quam præfata clauſula non ponit per textum in *clement. 1. de præbend.* & docent Felinus in *c. Nonnulli col. 8. de reſcript.* Rebuffus in *prax. benefic. tit. de diſpenſ. ratione ætatis num. 7. & ſequent.* ubi evincit, præfatam clauſulam non operari ultra narrata, neque ſupplere defectus non expreſſos. Non tamen clauſula eſt omnino fruſtranea, & otioſa, id enim operatur, ut reddat gratiam validam, & confirmet expreſſa, ut docent Menochius *de arbit. Judic. caſ. 203. num. 13. lib. 2.* Decius *conſ. 541. n. 21. vol. 4.* Alexander *conſ. 95 num. 7 vol 2.* Cæterum præfata clauſula nunquam operatur ultra narrata, bene tamen reddit gratiam validam, & confirmat expreſſa in diſpenſatione. An verò illa generalis derogatio obſtantium ſufficiat, quando ſummus Pontifex diſponit contra conſtitutionem in *c. non debet de conſang. & affin.* affirmat Sanchez *diſput. 24. n 17.* eò quia cenſet, talem conſtitutionem eſſe conciliarem, & ſummum Pontificem diſponere contra illam.

Verùm

90 [illegible]m licèt Pontifex revera per præfatam [illegible]am genera[illegible] derogantem obſtantibus [illegible]olet, ac diſponat contra præfatam conſti[illegible]onem in [illegible] de con. ang. & affin. quâ [illegible]ur matrimonium contrahi infra quar[illegible]um non tamen conſtitutio in *d. c. non* [illegible] propriè de Conciliaribus exigentibus [illegible]ecialem derogationem, quapropter [illegible] Corradus *lib. 7. c. 7.* ex praxi, & uſu Romanæ Curiæ non adhiberi ſuper talem conſti[illegible]nem ſpecialem derogationem, eò quia non [illegible] Conciliaribus, notat enim Corradus, juxta noſtram praxim Datariæ, ac Cancellariæ Apoſtolicæ, hanc prohibitionem contrahendi matrimonium infra quartum gradum, & quæ continetur in conſtitutione *d. c. non debet de con. an. & affin.* non eſſe propriè conciliarem, & addit Corradus, id evinci ex titulo ejuſdem capitis: ex quo claret, talem conſtitutionem non à Concilio emanaſſe, ſed à Pontifice; qui tali Concilio præfuit quia in *ſummario d. c. non debet* dicitur *idem* (hoc eſt Innocentius III. qui [illegible] præponitur in *c. de infidelibus eod. tit.*) in [illegible]*o Generali*, ex quibus clarè conſtat, Pontificem perſonaliter interfuiſſe, & præfuiſſe tali Concilio, & conſtitutionem illam non abſolutè ab ipſo Concilio, ſed ab Innocentio III. [illegible]e conditam: cùm igitur juxta praxin Datariæ, & Cancellariæ Apoſtolicæ præfata conſtitutio in *c. non debet* non habeatur Conciliaris, ſed ipſius Papæ, non eſt ſpecialiter eidem derogandum; niſi forſaſſia, ita illa emanet, ut adverſus eam ſpecialis requiratur derogatio.

91 Tum quia ut notat Corradus *loc. cit.* quando conſtitutio eſt Conciliaris diverſimodè de[illegible]itur ipſius titulus, non enim dicitur *in Concilio Generali*; ſed *ex Concilio Generali*, & tunc [illegible]e neceſſariò petendam expreſſam ejus derogationem, ne gratiæ petitæ ſuo deſtituantur effectu, quia ex ſtylo Curiæ nunquam Papa intendit tollere conſtitutionem conciliarem, nec aliquid contra illam diſponere, niſi [illegible] expreſsè apponat, & mentionem faciat talis derogationis juxta *text. in c. Ex parte*, ibi: *[illegible]tem id obviet Lateranenſi Concilio, de quo [illegible] mentio eſt in litteris antedictis, fraternitati [illegible] reſpondemus; quòd hujuſmodi litteras de Apoſtolica Sede non credimus emanâſſe: [illegible] ſi per occupationem forſitan emanaverint, volumus per hoc derogari Concilio ſupradicto.* & ita etiam docent Archidiaconus in *c. 1. de conſtit. in 6.* Abbas in *c. 1. de pact. not. ult.* ubi etiam notat ad dignoſcendum diſcrimen inter [illegible]uionem Conciliarem, & Papalem eſſe ob[illegible]andum, quòd quando eſt conciliaris in[illegible]ur *ex Concilio Generali*; & quando eſt [illegible], dicitur *in Concilio*, ſeu à Papa edita in [illegible]cilio.

92 [illegible]ritur trigeſimo primò, quomodo Ora[illegible] ſuccurratur per officium Sacræ Pœni[illegible] quando invalidè contraxerunt ma[illegible]m ob aliquod impedimentum diri[illegible]uod ſit occultum? Cum enim poſt [illegible]am Synodum matrimonium non con[illegible] validè, niſi coram Parocho, & teſtibus [illegible] dubitatur, an qui invalidè contraxerunt ob occultum impedimentum dirimens petitam, & obtentam ab officio Sacræ Pœnitentiariæ diſpenſationem ſuper tali impedimento occulto, debeant Oratores iterum coram Parocho & te[illegible]bus contrahere? Reſpondetur, quòd ſi antea jam contraxerunt, licèt invalidè ob occultum impedimentum dirimens coram Parocho, & teſtibus, non ſit amplius neceſſe poſt obtentam diſpenſationem, ut iterum contrahant coram Parocho, & teſtibus, eò quia cùm impedimentum ſit occultum in facie eccleſiæ, & foro exteriori, primum matrimonium præſumitur verum, ac validum, & ab eccleſia ſemper, qui contraxerunt, judicantur eſſe conjuges, proinde ceſſant incommoda, quæ oriebantur ex matrimonijs clandeſtinis. Tum quia pluribus in caſibus non poteſt iterum contrahi coram Parocho, & teſtibus ſecundum matrimonium abſque periculo magni ſcandali, unde Congregatio Concilij Tridentini interpres pluries declaravit ſufficere, ſi tunc conjuges poſt obtentam abſolutionem ab impedimento dirimente, iterum conſentiant in matrimonium ſecretò, & inter ſe, quod commodiùs, & abſque periculo ſcandali fieri poteſt; & tunc validitas matrimonij retrotrahitur ad tempus, quo conjuges contraxerunt coram Parocho, & teſtibus, adeò ut proles ſuſcepta ante diſpenſationem ab impedimento dirimente ſit legitima. Hinc Navarrus *conſ. 14. de ſponſ.* refert, Cardinalem Propœnitentiarium nomine totius ſignaturæ expoſuiſſe Pontifici æquiſſimum eſſe, ut per aliquam conſtitutionem declaretur, quando præceſſerunt denuntiationes, & etiam ſervata fuit forma Concilij Tridentini in matrimonio contrahendo, ob aliquod impedimentum dirimens occultum conjuges debent iterum contrahere, ſufficiat, ſi ſecretò conſentiant, & Cardinalem Alciatum Propœnitentiarium retuliſſe in ſignatura placuiſſe Sanctiſſimo, ut quando matrimonia debent renovari, eò quia fuerant inita cum impedimento aliquo occulto dirimente, ſufficiat, ſi conjuges inter ſe ipſos ſecretè iterum conſentiant in matrimonium, nec eſſe neceſſariam præſentiam Parochi, & teſtium. Ait etiam Navarrus *conſ. 3 de eo qui duxit n. 3.* ob tale impedimentum occultum poſſe matrimonium de novo clandeſtinè contrahi abſque denuntiationibus [illegible] declarationem Pij V. ad evitanda plura ſcandala, & inconvenientia, & ai[illegible] in Concili[illegible] Tridentino non videri fuiſſe cogitatum de hiſce caſibus occultis. Si igitur Oratores etiam ſcienter matrimonium contraxerunt cum impedimento dirimente ab officio Sacræ Pœnitentiariæ mandatur Confeſſario per ipſos Oratores eligendo, ut adimpletis cæteris, quæ exprimuntur in litteris diſpenſationis, cum eiſdem de nu[illegible] tamen prioris conſenſus certioratis poſſ[illegible] matrimonium inter ſe de novo ſecretè ad evitanda ſcandala contrahere, & in eo l[illegible] remanere, eò quia ſacra Pœnitentiaria miſericorditer diſpenſet ſuper impedimento occulto in [illegible] conſcientiæ tantùm.

93 Sin verò alter tantùm Oratorum ſciens impedimentum contraxerit, tunc mandatur Confeſſario, ut alter ignorans, cautè, ut delinquens nunquam detegatur, de nullitate prioris conſenſus certioretur: verum ad id ſufficit, ſi periculum adſit alicujus incommodi, vel diſſidij ſi conjux conſcius impedimenti, ac diſpenſationis ſuper illo cautè per ſe conſenſum procuret ab alio conjuge innovari, ſeu repeti, imò ſufficit, ſi alter conjux petat debitum conjugale, quia tunc conſentit in matrimonium, quia eatenus utitur matrimonio, quia conſentit in illud. Quòd ſi impedimentum innoteſceret Parocho, & teſtibus cenſet Navarr. *loc cit.* quòd conjuges tenerentur tunc in facie eccleſiæ contrahere, eò quia impedimentum non eſſet amplius occultum. Hinc quando petitur diſpenſatio ab officio ſacræ Pœnitentiariæ ſuper occulto impedimento, non ſufficit, ſi illud fuerit tantùm occultum tempore, quo impetrata fuit diſpenſatio ſuper eo, ſed ulterius requiritur quòd nullum ſit periculum, quòd in futurum poſſit publicum fieri: quia ſi tale periculum ſubſit, major Pœnitentiarius remittit ſupplicationem ad Datariam, ut Oratores petant ſecum diſpenſari in utroque foro, quia non eſt occultum ſed manifeſtum, quod probari poteſt, Gloſſa in *v. Veſtra V. notorium de cohab. cler. & mulier.* & docet Ludoviſius *deciſ. 395. num. 14.* illud enim dicitur impedimentum occultum, quando non publicè conſtat, nec facilè poteſt conſtare, nec periculum ſubeſt, ut in foro externo detegatur, ut notat Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 3. n. 1. & 2.*

94 Quæritur trigeſimo ſecundò, quomodo matrimonium dicatur contrahi in facie eccleſiæ, & an Ordinarius poſſit prohibere, ne matrimonia contrahantur domi? Reſpondetur, non eſſe neceſſe, ut matrimonium dicatur contrahi in facie eccleſiæ, quòd in ipſa materiali eccleſia contrahatur, ſed ſufficit, ſi coram aliqua fidelium multitudine ſolemnizetur præſente Parocho, & teſtibus, quia tunc hæc Catholicorum (qui ſolent eſſe conſanguinei, vel amici contrahentium) Congregatio integrè dicitur eſſe eccleſia, quæ non eſt niſi fidelium cœtus *c. Eccleſia de. ſtinct. 1 de conſecr.* Abbas in *c. fin. num. 8. de clandeſt. deſponſ.* Quamobrem ſatis etiam dicitur matrimonium contrahi in facie eccleſiæ, ſi coram Parocho, & duobus teſtibus præmiſſis denuntiationibus contrahatur, adeò ut non ſit neceſſe, ut contrahentes, ſe conſerant ad ipſam materialem eccleſiam, in qua contrahant, quia ut notat Sanchez *lib. 3. de matrim. num. 20.* Eccleſia multipliciter dicitur, primò materialiter pro loco parietibus circundato, in quem ſolent fideles venire, ut ſacris interſint, preces fundant, verbum Dei è ſacro ſuggeſto audiant *§. quia verò. authent. ut liceat. matr.* Secundò formaliter dicitur eccleſia cœtus fidelium *l. jubemus. C. de Epiſc. & cler.* Tertiò ut ait Pſalmiſta dicitur eccleſia malignantium, ſeu peccatorum, ac deficientium a vero cultu, quam eccleſiam propterea David noluit ingredi, *Eccleſiam malignantium non introibo.* Quartò ſumitur eccleſia pro ipſis Prælatis ejuſdem. Ordinarius igitur delegatus non poteſt compellere contrahentes ad matrimonium contrahendum in materiali eccleſia, & prohibere, ne matrimonium domi contrahant: quod ad hoc ut decretum Concilij Tridentini dicantur contrahere in facie eccleſiæ, ſufficit coram Parocho, & duobus teſtibus, aliiſque fidelibus, qui ex conſanguineis, & amicis ſolent intereſſe celebretur, quia cum adſint Parochus, & plures fideles, habetur eccleſia, in cujus facie matrimonium contrahitur.

Quamvis igitur ob reverentiam Sacramenti 95
non deberet matrimonium contrahi, niſi in loco ſacro, ſeu in ipſa materiali eccleſia, quæ eſt locus, in quo propriè miniſtrantur ſacramenta, nihilominus ſacra Congregatio Concilij Tridentini interpres declaravit, non poſſe Ordinarium prohibere, quin matrimonia domi celebrentur ſervatâ forma Concilij Tridentini, & Franciſcus Leo in *theſaur. for. eccleſ. p. 2. c. 9. n. 48.* duas adfert ejuſdem Congregationis declarationes, quarum prima eſt. *Ordinarium non poſſe prohibere, quin matrimonia domi celebrentur ſervatâ formâ Concilij; ſed cùm maximè deceat, ut in eccleſia celebrentur, id hortari debet, non præcipere.* Secunda declaratio eſt: *Dummodo proprius Parochus præſens ſit in privatis etiam domibus matrimonia poſſunt celebrari, licèt maximè deceat, ut in ipſa materiali eccleſia celebrentur.* Ratio etiam ex eo deſumi poteſt, quia tametſi matrimonium contrahatur extra ipſam eccleſiam materialem, adhuc ſatisfit intentioni Tridentinæ Synodi, quæ eatenus injungit, ut matrimonia celebrentur in eccleſia, & coram fidelibus, ne fraudes interveniant & ut ab eccleſia probari poſſit, tale matrimonium fuiſſe ritè contractum: ſin verò coram Parocho teſtibus, & alijs fidelibus præſertim conſanguineis, & amicis matrimonium domi contrahatur, eccleſia poteſt probare tale matrimonium fuiſſe validè contractum, & ceſſant fraudes, quæ ex clandeſtina deſponſatione poſſent intervenire, & adimpletur mens Tridentinæ Synodi, quatenus matrimonium adhuc celebratur coram Parocho, & teſtibus, quod eſt illud contrahere in facie eccleſiæ.

Quæritur trigeſimo tertiò, coram quo Pa- 96
rocho ſit matrimonium contrahendum, quando non in eccleſia materiali, ſed domi contrahitur? Reſpondetur, quòd ſi matrimonium contrahatur in domo ſponſæ, ſeu Oratricis, debeat tunc celebrari coram Parocho ejuſdem ſponſæ, quia tunc in ſua Parochia initur matrimonium, & Parochus habet jus inter metes ſuæ Parochiæ benedicendi matrimonia, ſicut enim Diœceſes, ita & Parochiæ diſtinguuntur, & ſicut Epiſcopus habet juriſdictionem intra limites totius ſuæ Diœceſis excluſivè quoad alios; ita etiam Parochus habet miniſtrandi Sacramenta, & aſſiſtendi matrimonijs intra limites ſuæ Parochiæ excluſivè à quolibet alio Parocho, adeò ut ſine ejus licentia non poſſit

poſſit alius Parochus benedicere noptias in aliene Parochia. Quamobrem dum vir accedit ad domum uxoris pro contrahendo, & conſummando matrimonio, Parochus Oratricis debet nuptias benedicere, quia tunc ipſe eſt proprius Parochus, ut notat Barboſa *de poteſt. E... alleg. 22. p. 2. n. 64.* ubi etiam addit, quòd ... monium ſit contrahendum inter virum, ... da una Parochia, & mulierem de alia, ... cit, ... interſit Parochus habitationis fæminæ, ... ando matrimonium contrahitur in ejus dom... Quòd ſi contraheretur in domo viri, tunc ſi domus hæc eſſet in alia Parochia, Parochus ...ri deberat nuptias benedicere. Genaratim Parochus habitationis eſt is, qui debet matrimonium benedicera, ſi habitatio, cum qua contrahitur matrimonium, ſit intra limites ſuæ Parochiæ.

97 Q...òd ſi matrimonium ruri contraheretur, an tunc ...arochus ruralis deberet nuptias benadicere. Reſpondetur cum diſtinctione, ſi ſponſi per majorem anni partem ſint ruri immorat..., tunc Parochus ruralis poteſt nuptias bane...icera, quia is eſt proprius Parochus ad conjung...ndam aliquos matrimonio, qui in *c. Omnis. de pœnit. & remiſſ.* vocatur proprios Sacerdos ad aodiandas confeſſiones, & qui poteſt etiam alteri Sacerdoti licentiam dare confeſſionis audiendæ, quia ſicut Tridentina Synodus *ſ... 24. c. 1. de matrim.* exigit, ut aſſiſtat proprius Parochus, vel alius Sacerdos ex ejus commiſſione, ita in *c. Omnis utriuſque Sexus de pœn & rem...* is eſt proprius Parochus, qui excipit confeſſiones, is enim dicitur proprius Parochus, qui habet juriſdictionem Ordinariam tatione officij, cui eſt annexa animarum cura, ut docent Rebuffus in *repetit. dict. c. omnis § proprio Sacerdoti v. itidem Presbyter Parochialis.* Ugolinus *de cenſur. tab. 3. c. 4. §. 1. n. 1.* Sotus in *4. Diſp. 18. q. 4. art. 2.* & quia jus miniſtrandi Sacramenta ineſt Parocho rurali, ad ipſum per...inet nuptias benedicere, ſi contrahentes ruri majori anni parta ſoerint immorati, ut docent Innocentius in *d. c. Omnis utriuſque ſexus n. 6.* Sylveſter *v. matrimonium n. 2.* Angelus *v. domicilium.* Idque procedit quamvis ſponſi poſt contractum matrimonium non habeant intentionem continuandi habitationam ruri, quia in *c. noſtra de ſepult.* ubi ſola quarta parochialis accleſiæ, de cujus parochia mortuorum corpora ſumuntur, eidem eccleſiæ aſſignatur, ſola habitatio in loco, & non animus manendi ponderatur, idque etiam deſumitur ex *c. fin. de Parochijs*, ibi enim ... qui ob ballum ad alienam Parochiam contugerunt, dicuntur Parochiani. Ratione ig...r talis habitationis per majorem anni partem acquirunt ſponſi ...um in rebus ſpiritualibus. Idque ex eo firmatur, quia motantes ſingu...is annis habitationem conducentes, nunc unam, & modò alteram domum in locis, & Paroci...js diverſis, quamvis nonniſi per annum maneant in tali loco, adhuc fiunt Parochiani e...u dam loci, & Parochus loci illius eis mini...tat Sacramaota, & benedicit etiam nuptias, ſi matrimonium contrahant: unde ex ſola habitatione alicubi non per modum Viatoris, ſed domo, vel officinâ contractâ, contrahitur quaſi domicilium: ita etiam, qui per majorem anni partem ruri habitant, cenſentur ibi habera domicilium: & Parochus ruralis habet juriſdictionem aos matrimonio jungandi, ut notant Ancharanus *c. de uxore n. 7. & 8. de ſepult.* Federicus da Sanis *conſ. 254. v. iſta jura non tract.*

98 Quòd ſi tontrahantas nonniſi par tres, vel quatuor menſes fuiſſent ruri immoreti, tunc ruralis Parochus non poſſet nuptias benedicere niſi ax licentia Parochi Urbani, & in cujus Parochia habent ſponſi proprium, & conſuetum domicilium: unde vel deberet Parochus Urbanus vocare ſponſos, ut in ejus Parochia matrimonium contrahant, val licentiam concedere Parocho rurali, ut nuptias benedicat. Quòd ſi ſponſi dimidia anni parte morentur in una Parochia, & altera dimidia parte in alia, tunc duos poſſunt habere Parochos, & coram Parocho utriusque debant tontrahere, quia tunc utraque dicitur propria Parochia. Sin verò adeſſet eliqua inæqualitas habitationis, tunc ubi plus temporis fuerunt immorati, Parochus illius loci debat nuptias benedicere, tametſi nonniſi par paucos dies fuiſſent plos immorati in ona parochia, quàm in alia, quia majotis temporis pars facit proprium Parochum illius loci, in quo habitatio ſit, ut docet Menochius *conſ. 898. num. 16. & ſequent.* Sin verò quis habitet in confinijs duarum eccleſiarum Parochialium, tunc cenſetur Parochianus illius, in qua domus habitationis aditum habet, quia ex editu judicatur da domo, cui cedit ex *text. in l. et quæ ades. ff. de leg.* Parochus igitur aſſiſtens matrimonio is eſt, in cujus parochia matrimonium contrahitur, ſive contrahatur in domo viri, ſive mulieris; & in qua ſponſi per majorem anni partem fuerunt commorati.

99 Quæritur trigeſimo quartò, quænam aſſa debeat præſentia Parochi aſſiſtentis matrimonio? Reſpondetur, hanc præſentiam Parochi debere eſſe moralam, & quidem cum intelligentia, & advartentia, nec ſufficit ſola præſentia torporea, adeò ut irrita ſint ea matrimonia, quæ contrahuntur abſque morali præſentia Parochi, & poſt Concilium Tridantinum ſint nullius valoris ea matrimonia præſumpta, quæ in *c. is qui de ſponſ.* per carnalem copulam tranſibant in matrimonium: quia ſtante decreto Concilij Tridentini hæc moralis præſentia Parochi in eo ſita, ut Parochus non ſolùm corporaliter adſit, ſed etiam intelligat, & advertat, quæ fiunt, requiritur pro forma, adeò ut quamvis matrimonium contraheretur in præſentia mille teſtium, adhuc irritum eſſet, ſi deeſſet præſentia proprij Parochi, vel alterius ſacerdotis de illius, vel Ordinarij licentia, quia ut notat Gonzales ad *regul. 8. Cancellar. Gloſſa 48 num 29.* quando præſentia elicujus requiritur pro forma, actus ſine talis perſonæ interventu geſtus dicitur occultus, & clandeſtinus, tametſi publicè fiat pat taxtum in *l. ſciant omnes*, ubi Bartolus

lus *num. 1. c. de his qui ex pub. rat. mutuam pecuniam acceperunt.* Neque hæc forma ſita in morali præſentia Parochi, vel alterius ſacerdotis de illius, vel Ordinarij licentia poteſt ſuppleri per aliquid æquipollens, ut pluries declaravit ſacra Congregatio Concilij Tridentini interpres, & etiam judicavit Rota *deciſ. 643. n. 1. & deciſ. 651. p. 1. diverſ.*

100 Non tamen eſt neceſſe ad validitatem matrimonij, ut Parochus, & teſtes conſentiant, quia præſtare conſenſum ad ſolos contrahentes pertinet, non ad Parochum, & teſtes, qui propterea quamvis inviti, imò & per vim compulſi adeſſent, ac violenter detinerentur, ut viderent, & audirent, quæ ſponſi agerent, & dicerent, matrimonium ſuum ſortiretur valorem, ut pluries declaravit ſacra Congregatio Concilij Tridentini, ut refert Gonzales *Gloſſ. 47. num. 70.* quia ſufficit, ſi Parochus, & teſtes videant, audiant, & intelligant, quid agatur, tametſi Parochus proteſtaretur, quod nolit tali contractui aſſentiri, nec eum approbare, neque ſponſos benedicere, quia ut notat Navarrus *conſ. 11. de cland. deſponſ.* quando requiritur præſentia alicujus non eſt neceſſarius ejus conſenſus, ſed ſufficit interventus etiam coactus, quia ut docet Maſcardus *de probat. concluſ. 9. num. 8.* præſentia importat ſcientiam, & intelligentiam, proinde ſufficit, ſi Parochus, & teſtes videant, audiant, & intelligant contractum, quo ſponſi matrimonium ineunt.

101 An verò validum etiam matrimonium eſſet, ſi Parochus caſualiter ibi reperiretur, vel illac tranſiret, ubi ſponſi contrahunt matrimonium, videtur eſſe difficultas: quia qui caſualiter adeſt, adeſſe non videtur *l. generali § uxori ff. de uſufruct.* & docet Decius *conſ. 232. n. 3.* quemadmodum etiam de teſte repentino dicitur ejus dictum nullum eſſe, eò quia non præſumatur ſufficienter informatus *l. ſi quis nec cauſam ff. ſi cert. pet.* Verum adhuc tale matrimonium ſuum ſortiturum valorem eſt communior, & verior ſententia, adeò ut ſi volentes matrimonium contrahere dubitent, quòd Parochus nolit aſſiſtere, nec præſens eſſe, ſi eum ad id ſpecialiter vocent, poſſint tunc contrahentes venire in locum aliquem, & per amicum ibi ducere Parochum alterius negotij causâ, ſeu videndi aliquam pulchram picturam, & mox eo præſente, & ignorante, quid agere velint ibi adſtantes; poſſunt præſente, vidente, audiente, ac intelligente Parocho coram aliis teſtibus volentes contrahere, mutuò ſe in conjuges recipere per verba de præſenti, quia hæc ſola moralis præſentia Parochi, & teſtium requiritur ad valorem matrimonij ex decreto Concilij Tridentini, neque neceſſe eſt, ut Parochus, vel teſtes regulariter rogati veniant, ſciántque, ad quid ſint rogati; ſed ſufficit, ſi per ſenſus, viſus, & auditûs percipiant, quid contrahentes agant, & dicant: & quando Parochus, & teſtes advertunt, quid agunt contrahentes, & audiunt, quæ dicunt, ſufficienter dicuntur præſentes præſentia morali requiſita ad valorem matrimonij, hæc enim conſiſtit in ſola ſcientia, & intelligentia, nec Concilium Tridentinum aliam pro validitate matrimonij exigit Parochi, & teſtium præſentiam.

Hinc ſi matrimonium contrahatur coram Parocho, & teſtibus caſu fortuito tranſeuntibus per locum ubi reperiuntur volentes contrahere, matrimonium adhuc ſuum ſortitur valorem; dummodo Parochus, & teſtes videant, audiant, & intelligant, quid contrahentes agunt, & dicunt: quia eo ipſo quòd advertunt, dicuntur præſentes præſentia morali ſufficiente ad valorem matrimonij, quia tunc initi matrimonij poteſt teſtimonium perhiberi ex *l. coram Titio 209. de V. O.* ubi declaratur, dici aliquid coram aliquo fieri, quamvis invitus adſit, ſi advertat: non tamen excuſarentur à peccato lethali, qui coram Parocho vi detento matrimonium contraherent, quia tunc injuria illi inferretur ob violentiam, & eccleſia etiam haberetur contemptui, quia tunc non contraherent ſponſi authoritate eccleſiæ, ut notat Petrus de Ledesma *de matrim. q. 45. art. 5. punct. 9. dub. 2.* & hoc etiam videtur procedere, quando fraude, & dolo vocatur Parochus ad alium finem, & poſtea ſponſi coram ipſo invito contrahunt, quia tunc nec etiam contrahunt authoritate eccleſiæ. 102

Secus non peccarent lethaliter, ſi vi detinerent teſtes, ut coram ipſis vi detentis matrimonium contraherent, niſi ratione violentiæ gravis iisdem inferretur injuria, quia tunc gravitas offenſæ ex qualitate penſatur injuriæ: ratio diſcriminis eſt, quia teſtes non gerunt vices eccleſiæ, nec ejus nomine ullam præſtant authoritatem matrimonio, ſed nudum obeunt miniſterium teſtium, quod æquè præſtare poſſunt ſive conſentientes adſint, ſive nolentes detineantur, ſive caſu, & fortuito tranſeant per talem locum, ſive etiam fraudulenter illuc vocentur: non tamen contrahentes excuſarentur tunc à peccato ſaltem veniali ob non ſervatam reverentiam debitam ſacramento. Quis verò ex ſponſis ſit priùs interrogandus à Parocho de conſenſu, conſultiùs videtur, ſi prius ſponſa interrogetur, ne ipſe vir ſi prius conſenſerit, muliere poſtea renuente, remaneat cum dedecore, quia mulier ob ſexus fragilitatem, & variationem poteſt faciliùs mutari *c. cum ſit de elect. in 6. §. penult. inſtit. de ſatiſd.* hinc in pluribus locis moris eſt, ut Parochus priùs interroget ſponſam, an velit in ſuum maritum accipere talem virum, & poſtea interrogat virum, an velit in ſuam uxorem talem mulierem accipere & habere, quia ſic conſulitur honori, ac decori viri. 103

Quæritur trigeſimo quintò, an validum ſit matrimonium initum coram alieno Sacerdote ex licentia proprij Parochi extorta tamen metu cadente in virum conſtantem. Ratio dubitandi ex eo videtur deſumi, quia talis licentia metu cadente in virum conſtantem extorta eſt invalida, quia tametſi regulariter metu geſta ſortiantur valorem, excipitur tamen juriſdictio, quia hæc non transfertur interveniente metu cadente in virum conſtantem, ut notat Gloſſa in 104

c. de.

c. 2. v. coactus ad fin. de his quæ vi. Baldus *l. decernimus. n 5. C. de Sacroſanct. eccleſ* Quòd ſi metus irritat prorogationem juriſdictionis, à fortiori debet impedire ipſam tranſlationem. Nihilominus verior ſententia docet, juriſdictionem metu extortam validè transferri, ut docet Cardin. in *d. c. 2. de his quæ vi, n. unic. v. quintus caſus.* Sanchez *de matrim. lib. 3. diſput. 39 n. 13.* ubi aſſerit, legem in contrarium adductam loqui in caſu ſpeciali, quando litigantes compelluntur conſentire in Judicem non ſuum, ac proinde prorogare ejus juriſdictionem, quæ prorogari nequit, niſi libera eorum voluntate; hinc cum ſit caſus ſpecialis exceptus à regula generali docente geſta metu tenere, non debet extendi.

105 An verò eſſet matrimonium etiam validum, ſi licentia dolo, & mendacijs impetraretur à Parocho, ut ſi falſo nomine alicujus Magnatis petatur ab ipſo, ut certo Sacerdoti concedat licentiam benedicendi nuptias, quam aliàs ei non concederet, videtur etiam eſſe dubium, quia talis licentia impetrata per mendacia eſt invalida, proinde videtur etiam matrimonium eſſe irritum, quia in ea licentia deeſt conſenſus Parochi: nihil enim eſt magis contrarium conſenſui, quàm error *l. ſi per errorem ff. de juriſdic. Om. Judic.* Tum quia falſitas circa cauſam finalem diſpoſitionis ipſam vitiat, ut fusè probat Tirsquel. *tractat. ceſſante cauſa limit. 1.* atqui in hoc caſu contingeret falſitas circa cauſam finalem, quia Parochus ſecluſa inſtantia, ac petitione Magnatis, vel Principis non concederet ſimilem licentiam: finalis cauſa dicitur, quæ ita movet diſponentem, ut eâ non concurrente, non ita diſponeret, ut notat Bartolus *l. 2. § fin. n 1. fin. ff. de donat.* hinc diſpenſatio ex falſa cauſa obtenta eſt ſubreptitia, ac irrita *c. quia circa de conſang.* ſed hæc licentia conceſſa à Parocho alteri Sacerdoti benedicendi nuptias eſt quædam diſpenſatio; & quidem conceſſa ex cauſa falſa; proinde eſt irrita, & nullius valoris.

106 Nihilominùs putâtim, hanc licentiam à Parocho conceſſam ſuum ſortiri valorem, & matrimonium eſſe ritè initum; ratio eſt, quia illa cauſa finalis, quâ Parochus inductus fuit ad concedendam licentiam alteri Sacerdoti benedicendi nuptias, nil confert ad conceſſionem licentiæ, ad quam etiam impertinenter ſe habet: imò neque propriè eſt cauſa finalis, ſed quidam dontaxat impulſus, quo ceſſante non ceſſat diſpenſatio, ut notat Tiraquellus *tract. ceſſante cauſa limit. 1. à num. 1. uſque ad 10.* Præterea quia mens concedentis non præſumitur ea eſſe, ut velit, licentiam datam alteri Sacerdoti irritam eſſe, ſi petitio ei facta nomine magnatis falſa ſit; & per hoc velit etiam matrimonium eſſe irritum; præſertim cum concedentes hujuſmodi licentias non lateat, plerumque fictitias eſſe hujuſmodi petitiones nomine Principum, vel magnatum. Unde licèt error contingens circa veram cauſam finalem irritet diſpenſationem; illa tamen petitio facta Parocho nomine Magnatis non eſt cauſa finalis, ſed tantùm impulſiva. Tum quia non ſemper verum eſt, eam eſſe cauſam finalem, ſine qua actus non fieret, etenim etiam in naturalibus removens prohibens eſt cauſa, ſine qua non eſſet deſcenſus lapidis, & removens prohibens non eſt cauſa finalis, nec principalis, ſed tantùm occaſio.

An verò validum etiam eſſet matrimonium, ſi ad eum finem dolo extorqueretur à Parocho licentia concedenda alteri Sacerdoti benedicendi nuptias, ne ipſe Parochus cognoſcat volentes contrahere, qui ſi ei innoteſcerent, neque aſſiſteret ipſe tali matrimonio, neque licentiam concederet alteri Sacerdoti benedicendi tales nuptias, videtur ingerere majorem difficultatem: quia licentia tali dolo extorta habetur pro ſubreptitia; quia non fuit id expreſſum, quòd ſi Parocho innotuiſſet, nullo pacto conceſſiſſet alteri Sacerdoti licentiam benedicendi tales nuptias: unde obtenta licentia eſt ſubreptitia, ac irritum quidquid virtute illius actum eſt. Tum quia diſpenſatio conceſſa tacitis qualitatibus, quæ ſi fuiſſent expreſſæ, diſpenſatio non concederetur, eſt irrita, & nullius valoris *c. quia circa de conſanguin.* & conceſſio talis licentiæ eſt quædam diſpenſatio. Tum quia ubi adeſt error, abeſt conſenſus, & ubi deeſt conſenſus, non habetur licentia, quæ fundatur in ipſo conſenſu. Quòd ſi dicas, Parochum aſſentiri tali licentiæ, cum de facto eam conceſſerit: contra eſt, quia conſenſus Parochi oritur ex errore, ut liquet, & error conſenſum non ponit, ſed tollit. 107

Nihilominus dicendum eſt, tale matrimonium adhuc ſuum ſortiri valorem, ut docent plures. Barboſa *de poteſtate Epiſcopi alleg. 32. n. 133. & de Parochis c. 21. num. 1. & in collectaneis ad Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. c. 1. de reform.* Boſſius *de matrim. cap. 4. §. 46. n. 126.* Gutierez *de matrim. c. 69. num. 15.* Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 35 num. 14.* Paſqualigus *quæſtionum moral & canon. cent. 4. quæſt. 346.* Reginaldus *lib. 31. Praxis fori pœnit. nu. 182.* Idque ex eo videtur ſuaderi, quia ubi concurrunt duæ voluntates, una abſoluta, & altera conditionata, illa non hæc prævalet, quia conditio nil ponit in eſſe *l. ſi quis ſub conditione dandorum ff. ſi quis omiſſ. cau. teſt. c. ſi pro te de Reſcript. 6.* & ita cum Gloſſa docent communiter juriſperiti: ſed voluntas per quam Parochus concedit licentiam ſimplici Sacerdoti aſſiſtendi matrimonio eſt abſoluta, & efficax cum ſortiatur ſuum effectum, & Sacerdos, cui eſt licentia conceſſa, de facto aſſiſtat matrimonio, nuptias benedicat, & ſponſos matrimonio conjungat: voluntas autem, per quam non concederet licentiam, ſi ſciret qualitates volentium contrahere matrimonium, eſt conditionata, quæ nihil ponit in eſſe, cùm neque ipſa ſit, ſed tantùm eſſet, ſi conditio purificaretur, ſeu ſi cupientes contrahere innoteſcerent Parocho: ergo cum Parochus revera conceſſerit licentiam aſſiſtendi matrimonio, hoc initum fuit in facie eccleſiæ juxta formam in decreto Tridentinæ Synodi, ſeu coram Sacerdote de licentia Parochi, & teſtibus ſufficientibus, qui- 108

bus tale matrimonium probari poteſt. Neque obſtat, quòd Parocnus non præſumatur conſentire; quia de facto abſolutè conſenſit, licèt non conſenſiſſet, ſi qualitates cupientium contrahere illi innotuiſſent. Deinde conſenſus Parochi licèt requiratur, ut alter Sacerdos vice ipſius aſſiſtat, non tamen requiritur ad matrimonium, quia hoc non dependet à conſenſu, ſed à præſentia morali Parochi.

109 Quòd ſi dicas, voluntatem interpretativam excludere abſolutam, quaudo hæc oritur ex dolo, quo reticetur id, quod impediret voluntatem abſolutam. Contra eſt, quia id non eſt ſimpliciter verum, ſed ſolùm quando voluntas, quâ aliquid conceditur, eſt conditionata, non abſoluta; ſeu fundatur in conditione illa, qoæ ſolet inſeri reſcriptis Pontificis: *ſi preces veritate nitantur*, quæ conditio ſemper ſubintelligitur, quamvis oon exprimatur, ut indacavit Rota Romana *in Burgenſi Canonicatus 19. Januar. 1590. coram Cardinale Pamphilio apud Marcheſanum de commiſ. part. 2.* Reſcripta enim Pontificia cenſentur ſubreptitia ſi non exponator veritas, quia niſi preces veritate nitantur, Pontifex non intendit tale reſcriptum concedere; quod tamen non procedit in conceſſionibus privatis, quia jus de ipſis hoc oon decernit. Præterea tantùm conceſſiones principum vitiantur, quando id reticetur, quod ſi eſſet expreſſum impediret, vel ſaltem difficiliorem redderet conceſſionem; non verò conceſſiones privatæ, de quibus jura non diſponunt, ſicut de illis principum: quin imò id procedit tantùm de iis, quæ de jure, aut de ſtylo Curiæ exprimenda ſunt, ut notat Bellam. *deciſ. 998. ver. Tertiò.* Veral. *deciſ. 310. num. 1. part. 1.* Ludoviſius *deciſ. 108. num 6.* qui loquuntur de iis, quæ de jure exprimenda ſunt. Ut etiam Menochius *de arbitr. caſu 201. num. 27.* & Garzia *de beneficiis part. 3. c. 3. num. 21.* idem aſſerunt de iis, quæ de ſtylo Curiæ ſunt in precibus exprimenda. Tum quia ex natura rei taciturnitas tunc vitiat conceſſionem, quando verſatur circa cauſam finalem; non verò quando eſt de qualitatibus extrinſecis diſpenſationi, quia tunc eſt tantùm circa cauſam impulſivam: Ratio diſcriminis eſt, quia quando taciturnitas eſt circa qualitates intrinſecas, ſeu cauſam finalem, cenſetur tunc deeſſe conſenſus in concedente *l. ſi per errorem ff. de juriſdic. omnium Judic.* ut fusè probat Tiraquel. *tract. ceſſante cauſa limit. 1.* quando verò taciturnitas eſt circa qualitates extrinſecas, ſeu ſolam cauſam impulſivam non cenſetur deeſſe conſenſus, proinde conceſſio eſt valida.

110 Hinc patet ſolutio ad id quod afferebatur in oppoſitum. Ad primum in quo licentia dolo extorta dicitur ſubreptitia, eò quia non fuerit id expreſſum, quod ſi Parocho innotuiſſet non conceſſiſſet talem licentiam. Reſpondetur, ex natura rei conceſſionem, tunc eſſe ſubreptitiam, quando non exprimitur id, quo expreſſo non concederetur, ſi id pertineat ad cauſam finalem, ſitq; quid intrinſecum eidem conceſſioni, ſeu ſit ejus objectum: quia tunc conceſſio, non extenditur ad objectum conceſſionis taliter qualificatum, & prout ſtat ſub tali fine; proinde redditur involuntaria, ac nullius valoris, ſecus ſi quod non exprimitur non pertineat ad cauſam finalem, neque ſit objectum conceſſionis: quia cum objectum adhuc innoteſcat concedenti, ut etiam finis conceſſionis, ſequitur, quòd conceſſio perinde ſit voluntaria, ac finis ejusdem, proinde hac ratione conceſſio non eſt ſubreptitia. Quòd ſi loquamur de jure, tunc ex taciturnitate conceſſio redditur ſubreptitia, quando ea reticentur, quæ de jure, vel de ſtylo Curiæ debent exprimi. Ad ſecundum de diſpenſatione, quæ irrita eſt, ſi non exprimantur qualitates, quibus expreſſis diſpenſatio non concederetur, reſpondetur cum diſtinctione, ſi qualitates ſint exprimendæ de jure, vel ſtylo Curiæ, vel pertineant ad cauſam finalem, ſintque intrinſecè diſpenſationi, tunc verum eſt per earundem reticentiam diſpenſationem reddi ſubreptitiam: ſecus tamen, ſi qualitates, quæ reticentur ſint omnino extrinſecæ. Ad aliud, quòd error tollat conſenſum, reſpondetur etiam cum diſtinctione, ſi error verſetur circa ſubſtantiam actûs, vel circa cauſam finalem, à qua actus determinatur, conceditur: quia tunc reddit actum quoad ſuam ſubſtantiam, & finem ignoratum, conſequenter etiam involuntarium. Non tamen error tollit conſenſum, ſi tantum verſetur circa qualitates accidentales, & quæ nonniſi extrinſecè adveniunt actui, cujusmodi eſt etiam cauſa impulſiva; tunc adhuc habetur ſufficiens conſenſus, cùm non ignoretur ſubſtantia actus, nec finis ejusdem: error autem non impedit conſenſum circa ea, quæ innoteſcunt, ſed tantum circa ignorata.

Quæritur trigeſimo ſextò, an ſuper impedimentis matrimonij præter ſummum Pontificem poſſit alius inferior Prælatus diſpenſare? 111 Reſpondetur, ad ſolum ſummum Pontificem pertinere diſpenſare ſuper impedimentis tam impedientibus, quàm dirimentibus matrimonium: idque ex eo clarè evincitur, quia hujusmodi impedimenta oriuntur ex lege canonica, & Pontificia, ac generalibus conſtitutionibus, atqui Epiſcopus, vel alius Prælatus infra ſummum Pontificem non poteſt diſpenſare ſuper jure canonico, nec ſuper generalibus conſtitutionibus, quæ ſe extendunt ad omnes fideles, quia ſolus ſummus Pontifex habet facultatem condendi leges eccleſiaſticas obligantes omnes fideles, eſt enim jurisdictio eccleſiaſtica Pontificis, generalis, ac illimitata, quatenus ſe extendit ad omnes fideles; & jurisdictio cujusque alterius Prælati inferioris eſt limitata, quæ proinde non ſe extendit ad illas leges, quæ reſpiciunt generatim, & limitatè omnes fideles, unde niſi Pontifex concedat alicui inferiori Prælato hanc facultatem, eúmque conſtituat ſibi delegatum nequit hic diſpenſare ſuper impedimentis matrimonij. Et quia commorantibus in regionibus à Romana Curia diſſitis incommodum eſſet ſcribere Romam, vel illac mittere, & expectare diſpenſationem; ideò ad hæc incommoda removenda Pontifex ſuis legatis, &

Nun-

Nuntios, qui destinantur in hiſce partibus diſi [illegible] Romana Curia, hanc facultatem impertitur [illegible] ſuper hujuſmodi impedimentis, ut [illegible] pateat acceſſus Oratoribus ad ſuperiores, à quibus poſſint hanc diſpenſationem obtinere [illegible] degentes in locis ultramontanis [illegible] ab Ordinario loci, ſeu Epiſcopo, ſed à Legato, vel Nuntio Pontificio debent hanc diſpenſationem ſuper impedimentis matrimonij petere, & obtinere, qui verò degunt in Italia, [illegible] recurſus ad Pontificẽ, ejúsq; [illegible] Pœnitentiariam, debent Romam ſcribere, vel [illegible] tere pro obtinenda hac diſpenſatione.

113 Quòd verò Epiſcopi [illegible] hanc non habeant facultatem diſpenſandi ſuper impedimentis matrimonij, [illegible] extra caſum extremæ neceſſitatis declaravit ſacra Congregatio Concilij Tridentini interpres in *c. 5 ſeſſ. 24 de refor.* hiſce verbis. *Epiſcopus authoritate ordinaria non habet facultatem in gradibus affinitatis, ſeu conſanguinitatis à jure prohibitis, contrahentes matrimonia diſpenſandi.* Imò hanc declarationem [illegible] extendere ad Legatos, & Nuntios, niſi iſti habeant ſpecialem facultatem eſt communis ſenſus [illegible] cilium Datariæ, & Cancellariæ Apoſtolicæ. [illegible] declaratio exprimat tantùm gradus conſanguinitatis, & affinitatis, adhuc [illegible] Curiales eſſe intelligendam de quocunque alio impedimento, eò quia hæc expreſſio conſanguinitatis, & affinitatis facta fuerit duntaxat causâ frequentioris impedimenti, proinde volunt non reſtringi ad ſola expreſſa per textum in *c. 1. de confeſſ. in 6.* & in *c. Diaconi 22. diſt.* & docet Mandoſius *regul 33. q. 6. num. 4.* Et non ſolum procedit, quando mala fide, & ex culpa, verùm etiam, quando bona fide, & in tali caſu Oratores ignorantes impedimentum contraxerunt, adeò ut eo poſtea detecto, & cognito, teneantur degentes in partibus Italiæ diſpenſationem obtinere à Sede Apoſtolica, & degentes in partibus ultramontes debent eam impetrare à Legatis, vel Nuntiis Apoſtolicis habentibus talem facultatem. Neque Epiſcopis conceditur facultas diſpenſandi ſuper impedimentis occultis, quia non ſumus in materia, in qua fieri poſſit extenſio caſus ad caſum: neque hæc habent inter ſe connexionem ullam, ut notant Butrius in *c. cum dilectus de Capell. Monach.* & Zabarella *conſ. 243.* Idque vel maximè quia cùm diſpenſatio ſit læſiva juris eſt ſtrictiſſimè interpretanda *c. quod dilectio de conſanguin & affin.* in iis verò, quæ ſunt ſtrictiſſimæ interpretationis, non eſt licita extenſio etiam ad caſum habentem majoritatem rationis, ut notat Abbas in *c. ad aures num 7. de reſcript.* Hinc ſi Pontifex mandat alicui Epiſcopo, ut diſpenſet ſuper impedimento aliquo manifeſto; ſi iidem Oratores præter hoc publicum impedimentum habeant aliud occultum, non poteſt Epiſcopus virtute facultatis ſibi traditæ diſpenſandi ſuper tali impedimento publico, diſpenſare ſuper occulto, quia diſpenſatio utpotè ſtrictiſſimæ interpretationis non extenditur ad caſum [illegible] habentem majoritatem rationis.

Quòd ſi Pontifex concederet facultatem 114 generalem diſpenſandi ſuper omnibus impedimentis, tunc ratione pontificiæ conceſſionis poſſet Epiſcopus diſpenſare ſuper omnibus impedimentis authoritate Apoſtolica, perinde ac diſpenſant Legati de latere, & Nuntij Sedis Apoſtolicæ, quibus Pontifex hanc generalem impertitur facultatem. Cæterum Romæ major Pœnitentiarius tantùm diſpenſat in foro conſcientiæ ſuper occultis impedimentis matrimonij, & tunc diſpenſationi inſeritur clauſula. *Nos igitur, qui Pœnitentiariæ D. Papa curam gerimus &c. authoritate Apoſtolica ſpecialiter nobis conceſſa diſcretioni tuæ committimus*: ex quibus verbis claret, conferri poteſtatem delegatam, ita ut ab ipſo Papa delegante fiat diſpenſatio. Et id procedit etiam quando reſcribit Ordinario alicujus loci, ut aliquid faciat, quod ipſe Ordinarius jure ordinario tenetur facere juxta vulgatam regulam *quod omnia noſtra facimus, quibus authoritatem noſtram impertimur.*

Quæritur trigeſimo ſeptimò, an ſi delega- 115 tus præter narrata in litteris, & verificata invenerit, Oratricem antecedenter aliam impetraſſe diſpenſationem, ut nuberet ſuo conſanguineo, qui poſtea deceſſerat, debeat in hac poſteriori diſpenſatione mentio fieri de prima, quam Oratrix impetraverat nubendi cum ſuo conſanguineo mox defuncto. Ratio dubitandi ex eo petitur, quia quando diſpenſatio additur diſpenſationi, ut poſterior ſuum ſortiatur valorem, debet mentio fieri de prima per textum in *c. 2. de fil. Presbyt in 6.* ubi declaratur ſubreptitia diſpenſatio ad Ordines, & beneficia, ſi priùs pro diſpenſationis hujus executione fuerit quis ad unum beneficium diſpenſatus, & poſtea in ſecunda diſpenſatione ad aliud, ſi in hac ſecunda non fecerit mentionem de primi: quia ſi Papa ſciret aliàs Oratorem fuiſſe diſpenſatum ad aliud beneficium; veriſimiliter hanc poſteriorem diſpenſationem non concederet, vel ſaltem difficulter: valet autem à matrimonio carnali ad ſpirituale argumentum *c. inter corporalia de translat. epiſcop. & c. ſeq. poſt princip.* ubi ſummus Pontifex arguit à conjunctione matrimoniali ad conjunctionem Epiſcopi cum eccleſia: eſt enim ſecundùm diſpenſationis naturam, quæ requirit, ut in poſteriori fiat mentio de priori conceſſa eidem perſonæ, ut notant Rebuff. *in concord. in forma mandati Apoſtol verb. diſpenſationem.* Menochius *de arbitr. jud. lib. 2. cent. 3. caſu 201. num. 30.* Puteus *deciſ. 246. num. 2. lib. 4.*

Verùm contraria ſententia eſt verior, uſu 116 recepta, & ad praxim deducta. Ratio eſt, quia ſpectata ſola, & ſimplici natura diſpenſationis, hæc non vitiatur, nec eſt ſubreptitia ex eo, quòd in poſteriori nulla fiat mentio prioris conceſſæ eidem perſonæ, quia cum neutra diſpenſatio dependeat ab altera, & utraque ſit impetrata ab Oratore, ſi utriuſque natura præcisè conſideretur, neutra dependet ab alia, cùm ſint omnino ſeparatæ, ac diſtinctæ, proinde tameſi in poſteriori non fiat mentio de priore, non propterea

terea poſterior eſt ſubreptitia ex vi naturæ diſpenſationis: quapropter ſi poſterior vitium contraheret ſubreptionis, id deberet neceſſariò oriri ex voluntate Principis exigentis, ut niſi in poſteriori fiat mentio prioris, ſit ſubreptitia, eò quia ſi Principi innoteſceret, quod ſemel jam fuerit cum tali perſona diſpenſatum, nollet iterum cum eadem diſpenſare: atqui ex Principis voluntate non oritur hoc vitium ſubreptionis in poſteriore, quia ſi oriretur ex tali voluntate Principis maximè ob textum in *c. 2. de fil. Presbyt. in 6.* & eſt præcipuum fundamentum, quo nititur oppoſita ſententia, ſed ex tali textu non probatur ex voluntate Principis oriri hanc ſubreptionem, quia in illo textu non abſolutè, & generaliter cavetur, prioris diſpenſationis in poſteriori eſſe mentionem faciendam, ſed tantùm prioris defectus natalium, ut liquet ex verbis ejuſdem textus ibi: *diſpenſationem aliam (tacito de prædicto defectu) poſtmodū obtinent.* Unde ex illo textu non infertur, hanc ſubreptionem in poſteriori diſpenſatione oriri ex voluntate Principis.

117 Quòd ſi dicas, hanc ſubreptionem oriri ex natura diſpenſationis, quæ cum ſit odioſa, utpote læſiva juris communis eſt ſtricti juris *c. quod dilectio de conſanguin. & affin. c. Ordinarij de offic. ordin.* & docet Abbas in *c. de multa de prabend.* Contra eſt, quia ut diximus ſpectata ſola natura diſpenſationis poſterior non poteſt eſſe ſubreptitia ex eo præcisè, quia in ipſa non fuit facta mentio prioris conceſſæ eidem perſonæ, quia cum una non dependeat ab altera, neutra alterius indiget mentione. Hinc ſi fœmina ex diſpenſatione Papæ nubat conſanguineo, & eo matrimonio ſoluto aliam impetret diſpenſationem, quâ poſſit nubere alteri conſanguineo, valida eſt hæc poſterior diſpenſatio, quamvis in ipſa nulla facta fuerit mentio prioris, quia ſi manet idem impedimentum, quod cauſam dedit priori diſpenſationi, cùm animus Pontificis ſit in ſimili diſpenſatione conſulere indigentiæ fœminæ, non eſt credendum ejus animum retartandum à concedendo poſteriori. Imò Sanchez *lib. 8. de matrim. diſp. 22. n. 13.* cenſet etiam poſteriorem diſpenſationem ſuum ſortiri valorem, ſi utraque diſpenſatio petita ſit, & conceſſa, nulla allegata cauſa: ſed tantùm majori compoſitione pecuniaria exacta ad uſus publicos. Additque, quòd ſi fœmina, quæ impetravit diſpenſationem, ut poſſit nubere conſanguineo ſibi conjuncto in quarto gradu, nolit ampliùs eidem nubere, & impetret aliam diſpenſationem, qua poſſit nubere alteri conſanguineo ſibi in quarto gradu juncto non eſſe neceſſe, ut in poſteriori diſpenſatione mentio fiat prioris ob eam rationem, quia ambæ diſpenſationes ſint ſuper diverſis matrimonijs, & neutra habeat connexionem cum altera; ſunt enim ſuper diverſis, nec una augetur per aliam.

118 Quòd ſi inter utramque eſſet aliqua diſſonantia, & partialis quædam contrarietas, eò quia prior fuiſſet conceſſa cum aliqua moderatione, & poſterior abſolutè ſine ulla moderatione, in hoc caſu putârim ſubreptitiam fore poſteriorem, ſi nulla in ipſa mentio fieret prioris, & in hoc ſenſu explicatur textus in *c. 2. de fil. Presbyt. in 6.* ut notat Joannes Andreas ibid. *n. 2.* & Pariſius *conſ. 74. n. 57. vol. 4.* hinc eatenus poſterior diſpenſatio cum illegitimo ad duo beneficia cenſetur irrita, quia non fuit in poſteriore facta mentio prioris diſpenſationis ad unicum beneficium: quia enim poſterior diſpenſatio eſt amplior, & reddit capacem petentem duplicis beneficij, cùm per priorem fuerit factus capax unius tantùm beneficij, ſequitur, quòd poſterior diſpenſatio ſit ſubreptitia, eò quia excedat moderamen prioris. Et hic eſt etiam verus ſenſus textus in *c. penult. de reſcript.* eatenus in poſteriori privilegio exigitur mentio facienda prioris, quia prius fuit conceſſum cum moderatione, & poſterius abſolutè, quod proptcrea excedebat moderamen prioris, ut ibi declarat Innocentius *n. 4.* ubi etiam aſſignat rationem illius textus: quia nimirum Princeps certior factus de priori conceſſione limitata, eam non mutâſſet, quia Principem decet conſtantia, & gravitas; proinde non præſumitur, ut abſque urgenti ratione facilè ſententiam velit mutare, & quod ſemel conceſſit cùm limitatione, velit abſque cauſa poſtea abſolutè concedere.

Quid verò dicendum, ſi mulier impetrata 119
priori diſpenſatione nubendi cum conſanguineo nolit ea uti, & impetret aliam diſpenſationem nubendi alteri conſanguineo, an tunc impetratâ ſecundâ liberum ſit eâ non uti, & velle priore uti, ac nubere conſanguineo pro quo priorem impetravit diſpenſationem. Putârim impetratâ ſecundâ non poſſe ampliùs uti priore, ſi poſterior valida fuit: ratio eſt, quia per impetrationem poſterioris renuntiavit priori, quia cum ambæ diſpenſationes nequeant ſimul ſtare, ſed repugnent quoad executionem, ideo per impetrationem poſterioris cenſetur impetrans renuntiare priori in manus Pontificis, à quo poſteriorem impetravit, proinde ſemel impetrata poſteriori non poteſt ampliùs uti priore, præſertim cùm poſterior ſupponatur valida, tametſi in illa non fuerit facta mentio prioris. Quòd ſi dicas voluntatem impetrantis non fuiſſe velle renuntiare priori diſpenſationi. Contra eſt, quia tametſi ejus mens non ſit renuntiare priori, Pontifex tamen priorem retractat, ac annullat quia mens Pontificis non eſt velle concedere duplicem diſpenſationem, ut utraque ſimul ſtet, ſi enim id expreſsè peteretur à Pontifice, illud denegaret ut rationi diſſonum.

Quæritur trigeſimò octavò, an ſi Parochus 120
det facultatem ſimplici Sacerdoti aſſiſtendi matrimonio, ac benedicendi noptias contra prohibitionem Epiſcopi, imò & ſtatuti Synodalis, adhuc talis licentia ſit valida, ac matrimonium cum aſſiſtentia talis Sacerdotis ratum ſit. Reſpondetur affirmativè, dummodo in prohibitione non adſit ulla clauſola irritans, ut docent Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg. 32. n. 134.* & *de Paroch. c. 21. n. 40.* Sanchez *lib. 3. de matrim.*

di ʒ.

[illegible] *a. 2.* Pontius *lib. 5. de matrim. c. 29. n.* [illegible] Paſqual *quaſt*[illegible] *num moral. q. 30. n. 47.* Sylv[illegible] *5. p.* [illegible] *45.* [illegible] *pplem art. 5. q. 7. v. ſi quara*[illegible] Rota Romana *deciſ. 750. n. 3. & 4. p.* [illegible] apud [illegible]*rinacium.* Probari ab aliquib[illegible] *[illegible]olet* ex [illegible]extu in *c. 2. de matrim. contra inter*[illegible]*ct. eccle*[illegible]. ibi: *Licet enim contra interdi*[illegible] *num eccle*[illegible] *ſ*[illegible]*cunda vota tranſire non debue*[illegible]*, non tamen eſt conveniens, ut ob id ſolum Sa*[illegible]*entum conjugij diſſolvatur.* Sed ex hoc ce[illegible]tu non probatur, licentiam à Parocho conce[illegible]am [illegible]mplici Sacerdoti contra prohibition[illegible] [illegible]eopi, & ſtatuti Synodalis eſſe valid[illegible] tantum declaratur, quòd ex ſola prohi[illegible]ione tempore interdicti non reddatur matr[illegible]o[illegible]um irritum, ex hoc autem non ſequitur, q[illegible] ſi Parochus daret licentiam ſimplici Sacer[illegible]ſtendi matrimonio contra prohibitione[illegible]pi, & ſtatuti Synodalis, hujusmod[illegible]na non eſſet irrita: aliud enim aſt, matr[illegible]nium contra interdictum eccleſiæ initu[illegible] non eſſe irritum; & aliud licentiam aſſiſt[illegible]d[illegible]tr[illegible]monio conceſſam à Parocho ſimplici Sacer[illegible]oti contra prohibitionem Epiſcopi, & ſt[illegible] Synodalia non eſſe irritam; poteſt enim E[illegible]pus irritare licentiam datam alteri, non ita [illegible]rimonium.

121 Quamobrem vera ratio petenda eſt ab ipſa juriad[illegible]ione Parochi, qui non ab Epiſcopo, ne[illegible]ue a[illegible]tuto Synodali habet facultatem aſſiſtendi matrimonio, & eam delegandi, ut liqu[illegible]x Tridentina Synodo *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* ibi: *qui aliter, quam præſente Parocho,* [illegible]*o Sacerdote de ipſius Parochi licentia:* und[illegible]enrinum hanc juriſdictionem delegandi [illegible]ci Sacer[illegible]oti facultatem aſſiſtendi matr[illegible]nio, & benedicendi nuptias concedit Pa[illegible]ho: ſad Epiſcopus, & Synodus non habe[illegible] facultatem [illegible]pra jus comune, proinde non po[illegible]unt privare Parochum tali facultate, cùm Paroc[illegible]us hanc [illegible]abeat à jure communi, quod non poteſt Epi[illegible]opus abrogare, conſequenter nec coarctare, ac modificare hanc Parochi juris[illegible]ionem: proinde licèt Epiſcopus prohibeat [illegible]arocho, ne det hanc licentiam ſimplici Sacerdoti, ſi adhuc Parochus contra prohibitionem [illegible]pi eam concedat, actus prohibitos non [illegible], ſed ſuum ſortitur valorem, quia prohibi[illegible]o E[illegible]ſcopi non tollit, quin facultas conceſſa [illegible]p[illegible]ici Sacerdoti proveniat ab eo, qui ex jure communi poteſt eam delegare alteri. Hinc Sacra Congregatio declaravit validum mat[illegible]onium, cui non obſtante prohibitione E[illegible]opi voluit Parochus aſſiſtere, vel eti[illegible]m [illegible]ci Sacerdoti facultatem concedere, ut ei[illegible]em a[illegible]ſteret, ac nuptias benediceret, proinde validam etiam eſſe licentiam à Parocho [illegible]ca[illegible]am ſimplici Sacerdoti contra prohibitionem [illegible]eopi. Declaratio Sacræ Congrega[illegible]betur ex *biblioth. Bellar. ad c. 1. ſ. 8. 24* [illegible] *ſi Epiſcopus prohibet, ſuſpendit, ſolvit ju*[illegible]*orem à Parocho, ne quos jungat in matrim*[illegible]*um; ſi quos jungit, matrimonium tenet.* R[illegible]*rohibitio fiat Rectori Parochiali amo*[illegible]*, contra prohibitionem conjungit, te*[illegible]*get.*

Cæterum licèt juriſdictio à jure conceſſa 122 Parocho non poſſit quoad habitum impediri ab Epiſcopo, quia tamen quoad uſum ſubordinatur Epiſcopo: ideo poteſt Epiſcopus irritare uſum, & actum ejusdem facultatis, ſeu licentiam à Parocho alteri conceſſam, proinde dixi ſimplicem prohibitionem Epiſcopi non irritare licentiam à Parocho conceſſam ſimplici Sacerdoti aſſiſtendi matrimonio, niſi adſit clauſula irritans: quia, cum uſus talis facultatis ſubordinetur Epiſcopo, poteſt hic ejus actum irritare, quapropter licèt adſit facultas faciendi actum, ſi tamen ſuperveniat prohibitio, ſive per præceptum, ſive per legem abſque clauſula irritante actus tenet, ut cenſuit Rota *deciſ. 750. n. 4. p. 1. in noviſ.* per Farinacium, ſi tamen apponatur clauſula irritans, tunc irritatur uſus facultatis.

Quæritur trigeſimo nonò, an ſicut Tridentina Synodus prohibet Parochis, ne aſſiſtant, 123 nec dent facultatem aſſiſtendi matrimonio vagorum abſque licentia Epiſcopi: ita etiam ſi Epiſcopus, anc Synodus prohiberet, ne Parochus aſſiſteret, nec daret licentiam aſſiſtendi matrimonio advenarum abſq; licentia ejuſdem Epiſcopi; ſi petens licentiam reticeret qualitatem vagorum, vel advenarum, adhuc licentia eſſet valida. Reſpondetur negativè, & tale matrimonium eſſe irritum, quia ignorantia antecedens cauſat involuntarium, & excludit conſenſum in omne id, quod ignoratur, adeò ut ſi voluntas feratur in aliquod objectum affectum certa aliqua qualitate, ſi ignoretur talis qualitas, quamvis objectum ſit voluntarium, non tamen illa qualitas eſt voluntaria, ut enim docet D. Thomas *1. 2. q. 6. art. 8. in corp.* voluntas eſt potentia cæca, quæ non poteſt in quidquam conſentire, niſi hoc idem ei proponatur per intellectum, ut amplectandum, vel reſpuendum: & quia quòd ignoratur, non poteſt ab intellectu proponi, ita nec voluntas poteſt eidam aſſentiri, quapropter non ſolum ignorantia antecedens, ſed etiam concomitans reddit involuntarium negativè, ſeu non voluntarium: ſiquidem etiam id, quod concomitanter ignoratur, cùm non ſit in cognitione, nec poteſt ab intellectu proponi voluntati; quæ propterea non poteſt eidem aſſentiri.

Rurſus qualitas afficiens objectum volun- 124 tatis, & cui eſt intrinſeca, mutat ipſum in ratione objecti, & in ordine ad movendam ipſam voluntatem, quapropter objectum, ſi diverſa veſtiatur qualitate, diverſimodè etiam movet voluntatem juxta diverſam objecti qualitatem, ut docet D. Thomas *1. 2. q. 10. art 2.* & quia voluntas in ſuis actibus in genere moris ſpecificatur ab objecto, à quo haurit bonitatem, vel malitiam, ut communiter docent Theologi cum D. Thoma *1. 2. q. 18. art 2.* ſequitur, quòd ex diverſitate objecti oriatur diverſitas actûs ſecundum ſpeciem; quæ diverſitas ſpecifica in actibus etiam cauſari poteſt ex ſola diverſitate qualitatis, quâ objectum afficitur, ſive hæc qualitas ſit intrinſeca objecto, ſive extrinſeca, ac ſe habeat per modum circumſtantiæ, quia circumſtantiæ dant etiam ipſæ ſpeciem actui, ſi contineant diverſa

motiva. Quapropter ſi licentia aſſiſtendi matrimonio, pro qua ſit inſtantia apud Parochū eſt diverſa in ratione objecti in ordine ad voluntatem, & ſpecificationem actuum ipſius, quando conſideratur ſecundùm ſe, vel prout ſtat ſub qualitate prohibitionis, & in ordine ad perſonas, pro quibus prohibetur concedi, ſive prohibitio conſideretur, ut qualitas intrinſeca objecti, ſive ut circumſtantia, ita variat objectum, ut de licito illud conſtituat illicitum, conſequēter aptum ad ſpecificandam diverſam ſpeciem actûs, ſeu actum turpem, & peccaminoſum oppoſitum actui licito, quo concederetur licentia, quæ non prohiberetur concedi. Hinc ſi in petenda licencia aſſiſtendi matrimonio reticeatur, ea qualitas perſonarum, ratione cujus prohibetur Parocho, eam concedere, talis licentia tunc eſt irrita, ut etiam invalidum eſt matrimonium, ſi contrahatur per aſſiſtentiam ſimplicis ſacerdotis, qui à Parocho extorſit licentiam, quam non potuit concedere ob qualitatem contrahentium, quæ ſi Parocho innotuiſſet, non ſolùm eam denegâſſet, ſed nec etiam potuiſſet eam concedere: quia cùm prohibeatur Parochus aſſiſtere ſine licentia Epiſcopi matrimoniis vagorum, non poteſt ex ſe alteri ſacerdoti hanc facultatem aſſiſtendi talibus matrimoniis concedere, cùm eam non habeat in ſe independenter à licentia Epiſcopi.

125 Quamobrem licentia illa conceſſa à Parocho ſimplici Sacerdoti aſſiſtendi matrimonio, nonſe extendit ad advenas, & vagos, cùm nec ipſe Parochus poſſit ſine licentia Epiſcopi eorūdem matrimonijs aſſiſtere, cùm igitur qualitas vagorum fuerit à Parocho ignorata, non potuit eidem licentia eſſe voluntaria circa vagos, proinde defectu conſensûs, matrimonium eſt irritum, quia licentia ſtat ſub qualitate ignorata, proinde eſt involuntaria ſaltem negativè Parochus enim tantùm intendit concedere illam licentiam, quam ipſe poteſt concedere independenter ab Epiſcopo, & quæ ipſi non prohibetur concedi: licentia autem aſſiſtendi matrimonio vagorum non poteſt à Parocho concedi, cùm & ipſi prohibeatur hiſce matrimonijs aſſiſtere ſine licentia Epiſcopi: proinde ex intentione Parochi talis licentia non ſe extendit ad vagos, pro quibus petitur cum reticentia qualitatis vagorum, quia licentia fundatur in conſenſu, & hic non extenditur ad perſonas affectas qualitate ignorate *l. ſi per errorem ff. de juriſdic. Omn. Judic.* & *l. nec ignorans ff. de donat.* Quòd ſi qualitas eſſet extrinſeca, & non afficeret objectum Parocho prohibitum, tunc quia taciturnitas non ſe teneret ex parte cauſæ finalis, ſed tantùm impulſivæ, irrita non eſſet licentia extorta cùm reticentia cauſæ impulſivæ, cùm Parochus etiam cum notitia ejuſdem qualitatis potuiſſet ex ſe licentiam concedere.

126 Quæritur quadrageſimò, an diſpenſationes matrimoniales expirent per mortem illius Pontificis, qui eas conceſſit, ut ſi Titius & Lucretia impetrarent diſpenſationeſuper impedimento in tertio gradu conſanguinitatis, ſi antequam Ordinarius exequatur talem diſpenſationem, & Oratores matrimonium contrahant, Pontifex, qui eam conceſſit, decedat, adhuc perſeveret in ſuo robore diſpenſatio? Reſpondetur, diſpenſationes matrimoniales etiam poſt mortem concedentis poſſe executioni mandari, ut docent Garcia *de benefic. p. 6. c. 2. n. 31.* Paſqualig. *quæſtionum moral. q. 41. n. 4.* Mandoſ. *ad reg. 10. Cancell. de annali poſſeſſ. q. 2. n. 4.* Rebuffus *de concord. tit. de mandat. Apoſtol. §. 1. v. ſui Pontificatus v. licet quidem.* Et omnes concedunt, quòd ſi Executor inceperit ſuum mandatum exequi examinando teſtes, non expiret gratia diſpenſationis, quia res non eſt ampliùs integre per textum in *c. ſi delegatus n. 10. de offic. deleg. in 6.* & cenſuit Rota coram Guidobono *deciſ. 39.* & coram Veral. *deciſ. 290. n. 1.* & habetur in *c. ſi cui nulla de præbend. in 6.* ubi dicitur, quod gratiæ faciendæ expiret re integra: unde à contrario ſenſu infertur non expirare, ſi res non ſit ampliùs integra, quia tunc pars jam acquiſivit jus, & juriſdictio prorogatur.

Quamobrem difficultas eſt, an ſi Ordinarius nondum cœperit mandare executioni diſpenſationem, hæc re adhuc integre expiret, ſi moriatur Pontifex, qui eam conceſſit. Et reſpondetur, non expirare morte concedentis, ſed adhuc poſſe executioni mandari, neque obſtat textus in *c. ſi cui nulla §. ſecus de præbend. in 6.* ubi gratia dicitur expirare re adhuc integra per mortem concedentis; quia ibi textus expreſsè loquitur de gratia quando committitur concedenda, non verò de gratia, ſeu de diſpenſatione jam conceſſa, idque clarè colligitur ex verbis textus ibi: *Si ſuper proviſione certa perſonæ facienda ſit data poteſtas:* & ratio eſt, quia proviſio facienda non continet gratiam proviſionis factæ, ſicut etiam poteſtas reſpicit gratiam faciendam, cùm reſpiciat proviſionem faciendam. Cæterum, quòd diſpenſatio matrimonialis non extinguatur per mortem concedentis habetur in *c. ſi ſuper gratia de offic. deleg. in 6.* ubi habetur: *Si ſuper gratia cuiquam ab Apoſtolica ſede facta executores fuerint deputati, æquum eſſe cenſemus, ut ſicut ipſa gratia (licèt nondum ſit in ejus executione proceſſum) morte non perimitur concedentis; ſic nec etiam re integra perimatur Executoribus data poteſtas.* Dicitur data poteſtas non quoad diſpenſationem faciendam, quia jam eſt à Pontifice facta, ſed quoad executionem, adeo ut ſit poteſtas exequendi diſpenſationem jam factam à Pontifice, non verò poteſtas diſpenſandi; quia in hujuſmodi diſpenſationibus ſuper impedimentis matrimonij non committitur eſſicax poteſtas diſpenſandi, ſed tantùm eligitur executor, qui ſi deprehenderit preces niti veritate, exequitur diſpenſationem jam conceſſam à Sede Apoſtolica, unde hæc poteſtas exequendi ſupponit gratiam jam factam, & non faciendam; quia monet Hieronymus Paulus *in practica Cancell. tit. declarat. ſ per propon. ſeu ... ven. §. præſtantiſſime* Stylum Curiæ, ſeu C[illegible]ce lariæ eſſe [illegible] mandata de faciendo, aut providendo contineant gratiam

tiam jam factam à Sade Apoſtolica, & par talia mandata tantum committi executionam ejuadem gratiæ jam factæ. Idque ex eo probat, quia ſi mandatum eſt da gratia facieoda, & noo de ſola executione gratiæ jam factæ, nullum eſt jus quæſitum parti: Sed in hiſce diſpanſationibus ſuper impedimantis matrimonij, quando Pontiſex mandat Ordinario, ut diſpenſet eum Oratoribus, jus eſt jam quæſitum iisdem; adeò ut antequam Ordioarius diſpeoſationem axequator, Oratores habeant jus ad illam axecutionem, ſi preces veritata nitantur: proinde gratia aſt ipſis jam facta, & taotùm ab Ordinario aſt executioni mandanda.

128 Quòd diſpenſatio non fiat ab Ordinario exaquente, ſed à Pontifica diſpanſante ex ao optimè avincit Hieronymus Paulus verſatiſſimus in Rnmana Curia: quia sntequam litteræ axacutionis mandantur ad Ordinarium, fit Romæ ſolutio componendæ, eſſet autem æquitati diſſnnum præpnnere ſolutionem componendæ gratiæ ab Ordinario poſtea faciendæ, cùm poſſet Ordinarius, tametſi preeas varitate nitantor, adhuc diſpenſationam illam daoagare: hinc ex ſnlutione compooendæ ſatis claret, diſpenſationem ſupar impedimeotis matrimonij fieri Romæ à ſummo Pontifice, & tantùm ejus executinnem demandari Ordinario, adaò ut diſpeoſatio diracta ad Ordinarium contineat gratiam factam, non faciendam, alioquin ſi Ordinario committaretur gratia facienda, deberet eidam tribui facultas diſpenſandi, quæ tameo ai non canceditur, ſed tantùm mera exacutio diſpeoſationis, ſi preces veritata nitantur: hinc liquet, nno committi Ordinario gratiam faciendam, ſed ſnlam axecutionem gratiæ jam factæ, quapropter eſt executiooi mandanda etiam poſt mortam concedeotis, ut docent commuoiter Canoniſtæ in *c. ſuper gratia de offic. deleg. in 6.* & præ cæteris Geminian *num. 3. & 4* Ancharanus *num. 1.* Archidiaconus *num. 1.* Franeus *n. 4. v. & intellige*: Federicus de Senis *conſ. 78.* eum Rota *deciſ. 349. de offic. deleg. in noviſ.*

129 Poſſet tamen in contrarium nbjici textus in *c. ſi cui nulla §. ſecus de prabend. in 6.* ibi: *Secus ſi ſuper proviſione certa perſonæ facienda, ſit data poteſtas eidem non ob ſuam, ſed ejus, cui provideri mandatur gratiam, vel favorem; illa quidem expirat omnino, ſi concedens re integra moriatur*: ex quo texto liquat, quòd ſi gratia ſiat in favorem certæ perſonæ, & res ſit integra expiret par mortam concadentis: atqui diſpenſationes ſuper impedimentis matrimonij, ſuot gratiæ, quæ ſiuot non ipſis executoribus aaruodem, ſed certis aliis perſonis, ſeu ipſis Oratoribos, proinde expirant re integra per mortem concedaotis. Tum quia diſpenſatio ſi non ſit axecutioni mandata anta mortem conoeadentis, parinda ſa habet, ac ſi non fuiſſet facta, ut cenſuit Rota coram Durano *deciſ. 225 num. 7.* & docet Baldus *in c. fin. num. 3. v. ſed pone de conſtit.* & Decius in *cap. Relatum. num. 22. v. & iſta concluſio de offic. deleg.* Sed contra, quia textus in *d. c. ſi cui nulla* procedit de gratia facienda, ooo verò de gratia jam facta, ſiquidem procedit de poteſtata data alicui da providando certæ perſoaæ, ut obtioeat banaficium vacaturum, ideóque rectè Pontifax ibi declarat, quòd re integra hujusmodi data poteſtas expiret par mortem concedantis.

Ad aliud, quod addebatur, gratiam non mandatam executioni par mortam concedentis perinde ſe habare, ac ſi facta oon fuiſſet, reſpondetur, id varnm eſſe de gratia facianda non verò de gratia jam facta, quia hæc quamvis nondum ſit axecutiooi mandata eſt tamen daducta ad aſſe: adeò ut per ſupervenientam mortem cooeedantis non poſſit fieri, ut nnn fuerit jam facta. Tum quia Oratores ax eo, quòd obtinuarint à Pontifice diſpenſatinnam, acquirunt jus ad executionam ajuſdam diſpenſatiouis, ut Hieronymus Paulus optimè probat ax ipſa ſolutione compnnendæ, quæ ſupponit gratiam jam factam, & non faciendam, quia ax ſtylo Curiæ non fit hæc ſolutio componaodæ niſi poſtquam Pontifex conceſſit diſpaoſatiooam, ſi preces Oratorum veritate oitantur. Tum quia gratia, quæ contioatur in diſpenſatione eſt certa, ſingularis, determinata, ac coarctata ad ſolos Oratores id autam ſufficit, ut gratia ſit facta nnn facianda; ſiquidam ſtante tali determinatione, ac ſingularitate eſt jam deducta in aſſa, pro quo ſit ſolutio componendæ, adeò ut pro complemento tantùm axigat ipſam executionem faciandam ab Ordinario ſi preces veritate nitantur. Hoc idem atiam procedit, quando Pontifax mandat provideri alicoi certo Clerico da certo banaficio vacanta; gratia ſit à Papa, & ajus executio ab eo, cui Papa injungit, ut cootarat tale beneficium, quod vacat io tali accleſia, tali clerico, quem nominat, ut etiam ax ſtylo Curiæ notat Hieronymus Paulus in *pract. Cancell. tit. declarat. ſuper propon. ſeu voven. §. præſtantiſſime doctor*, & docent Garzia *de benefic. p. 6. c. 2. num. 300.* Rebuffus *in concord. rubric. de mandat. Apoſtol. §. 1. v. fuit pacificatus.* Gutiares *canon. quæſt. c. 17. num. 5. lib. 2.*

Dices, Pontificem in hiſce diſpanſatiooibus 131
data commiſſionem, & mandatum ad diſpenſandum, atqui mandatum axpirat par mortem mandantis *l. mandatum C. mandati l. & quia ff. de juriſdic. omn. Judic. c. Relatum de offic. deleg.* & ibi Gloſſa *v. conteſtata.* Sed contra quia in hiſca diſpanſationibus ooo datur tantùm mandatum ad diſpanſandum, ſed atiam conceditur gratia diſpanſationis, non enim maodatum eſt de diſpanſatione facianda, ſad de ſola exacutiooe diſpaoſationis jam factæ: hoc autam mandatum de executione facienda noo expirat par mortem mandantis, quia non ſtat par ſe, ſed eſt acceſſorium gratiæ jam factæ; & de ratione acceſſorij eſt ſequi conditionem ſui principalis, ſeu gratiæ jam factæ, ut habetur in *c. ſi ſuper gratia de offic. deleg. in 6.*

Nequa inde ſequitur, quod ſine executione 132
gratia ſit imparfacta: ſiquidam aliud aſt gratiam eſſe imperfectam, & aliud eam non ſortiri ſuum effectum: tamatſi gratia nondum fuerit execotioni mandata, adhuc tamen eſt perfecta per textus in *c. fin. de conceſſ. prabend.* & *c. ſi ſuper*

gratia

gratia de offic. deleg. in 6. ut etiam cenſuit Rota coram Pegnis *deciſ. 244. num. 17.* Quamobrem quando gratis jam facta ſuum non ſortitur effectum, non dicitur imperfecta, ſed tantùm inefficax.

133 Quæritur quadrageſimò primò, an tot requirantur diſpenſationes, quot ſunt impedimenta? Reſpondetur affirmativè, quia quando plura obſtant alicui actui ſublato uno, non tollitur alterum *l. ſi domus ff. de ſervit. urb. præd. c. Ex tuarum de author. & uſu pally. c. Paſtoralis de privileg.* & fuit deciſum à Rota coram Ludoviſio *deciſ. 87. n. 8.* atqui plura impedimenta dirimentia obſtant eidem matrimonio, ſeu actui, & contractui, proinde ſi diſpenſatio petatur, & impetretur ſuper uno tantùm, adhuc alia impedimenta, ſuper quibus non fuit petita, nec impetrata diſpenſatio, obſtant, eidem contractui, qui non poteſt fieri, niſi omnia impedimenta obſtantia ſublata ſint per diſpenſationem Pontificiam, adeò ut tot requirantur diſpenſationes, quot ſunt impedimenta, ut docent Gonzales *ad regul. 8. Cancellariæ. Gloſſ. 13. n. 97.* Surdus *conſil. 244. n. 4.* Tum quia conceſſio limitata ad unum non extenditur, ad aliud, ſiquidem non extenditur ultra id, quod exprimitur in conceſſione *l. ſtatu liberum §. ſtichum ff. de leg. l. 1. §. ſi mulier ff. de liber. agnoſ.* ergo ex eo, quòd Pontifex diſpenſet ſuper uno impedimento dirimente, adhuc Oratores nequeunt matrimonium contrahere, ſi alia adſint impedimenta, niſi ſuper ijſdem omnibus etiam obtineant diſpenſationem, adeò ut omnia impedimenta exprimantur in diſpenſatione Pontificia, quia diſpenſatio non extenditur ultra expreſſa, præſertim quando id ad quod extenditur, poteſt eſſe cauſa, ſi Pontifici innotuiſſet, quòd fortaſſis non diſpenſâſſet ſuper alio impedimento, ut ſi Oratores in ſupplicatione expreſſerint tantùm impedimentum in quarto gradu conſanguinitatis, & eſſent etiam alia impedimenta affinitatis in ſecundo, & conſanguinitatis in ſecundo, & tertio: non enim ex eo, quòd Pontifex in ſuo reſcripto exprimat quartum gradum, & ſuper illo diſpenſet, ſequitur, quòd etiam diſpenſet ſuper alia impedimenta, ſuper quibus rarò Pontifex diſpenſat, præſertim ſuper ſecundo, & tertio grado conſanguinitatis, niſi ſint perſonæ prænobiles, proinde tot expreſſæ requiruntur diſpenſationes, quot ſunt impedimenta.

134 Dices conceſſo uno, concedantur etiam omnia, ſine quibus illud unum jam conceſſum non poſſet obtineri, neque executioni demandari *l. 2. ff. de juriſdic. omnium Judic. c. Præterea de offic. deleg.* alioquin fruſtranea eſſat talis conceſſio, quæ non poſſet reduci ad actum: ſed quando Pontifex diſpenſat ſuper aliquo impedimento dirimente matrimonium, intendit, ut hæc diſpenſatio ſuum ſortiatur effectum, ac matrimonium contrahatur, & non poſſet ſuum ſortiri effectum, niſi diſpenſaret ſuper cæteris, ſine quibus non poteſt expediri: proinde ſi quæ ſunt alia impedimenta, cenſentur etiam diſpenſari à Pontifice. Sed contra quia quando Pontifex concedit diſpenſationem ſuper aliquo impedimento, ejus conceſſio non eſt abſoluta, & talis, ut debeat omnino ſortiri ſuum effectum, ſed eſt conditionata, nimirum *ſi preces veritate nitantur*, & Oratores non ſint irretiti alio impedimento præter expreſſum in ſupplicatione, cujus examen propterea injungitur Ordinario, ad quem dirigitur executio diſpenſationis, qui ſi deprehendat alia adeſſe impedimenta non expreſſa in narratione, diſpenſatio eſt ſubreptitia. Neque obſtat textus in *l. 2. ff. de juriſdic. omnium Judic. & in c. præterea de offic. deleg.* ubi dicitur, quòd conceſſo uno, conceduntur omnia, ſine quibus non poteſt conceſſum obtineri. Nam id intelligitur de ijs, ſine quibus non poteſt expediri conceſſum, ſi eidem ſint ex natura rei connexa, cujuſmodi ſunt media pro aſſecutione finis: tunc enim, qui concedit finem, concedit etiam media neceſſaria ad talem finem: unde præfati textus communiter intelliguntur tantùm de ijs, quæ ex natura rei conceſſæ ſequuntur ut neceſſaria ob intrinſecam connexionem cum re ipſa conceſſa, & ſunt extra illius exigentiam, cujuſmodi ſunt plura impedimenta ſimul concurrentia ad matrimonium contrahendum, non enim unum impedimentum eſt ex natura rei connexum cum alio, cùm poſſit unum ſeorſim ab alio exiſtere.

Quando igitur concurrunt duo, vel plura impedimenta in ordine ad matrimonium contrahendum, & Pontifex diſpenſat ſuper uno expreſſo in narratione, non intendit diſpenſare ſuper alio non expreſſo, quia hoc per accidens ſe habet ad expreſſum, & diſpenſatum, cùm haberi poſſit ſine illo, unde cùm ſint duo impedimenta ſeparata, ac diſtincta, licèt Pontifex diſpenſet ſuper expreſſo in narratione, inde non ſequitur diſpenſare ſuper alijs non expreſſis. Neque obſtat, quòd diſpenſatio ſuper expreſſo non poſſit ſortiri ſuum effectum, quia id per accidens ſe habet, eo quia impedimenta non expreſſa etiam ipſa ponunt obicem. Tum quia ut dixi diſpenſatio Pontificis eſt conditionata, hoc eſt, ſi preces veritate nitantur, & non ſint alia impedimenta præter expreſſum, non enim Pontifex abſolutè intendit diſpenſare ſuper toto, quod eſt neceſſarium pro executiona diſpenſationis. 135

Quæritur quadrageſimo ſecundò, quomodo ſuccurratur indemnitati Oratorum, ne executio diſpenſationis ſuper impedimentis matrimonij retardetur ob defectum probationis ejuſdem diſpenſationis? Reſpondetur cum Corrado *lib. 8. diſpenſ. Apoſtol. c. 6.* juxta ſtylum Curiæ, & Cancellariæ pluribus modis tunc poſſe ſuccurri indemnitati Oratorum, vel enim ſignata ſupplicatio deperditur, antequam regiſtretur, & tunc ſolet fieri per viros probos fides, quòd viderint illam ſignatam, & tunc ſufficit, ſi alia ſimilis ſupplicatio porrigatur ſignanda Domino Datario, & alijs alis conſimilis, in qua ſi qualitas materiæ exigat, poteſt etiam apponi eadem data, quæ erat in prima ſupplicationa, ſi da illa ſimilis fides facta fuerit; & ſuper 136

per hac nova ſupplicatione ſignanda, poſſunt litteræ expediri. Vel ſupplicatio amiſſa fuit poſt regiſtrum, & tunc, ut poſſint litteræ expediri, ſufficit illius tranſumptum authenticum ex regiſtro ſupplicationum, quod datur cum ſubſcriptionibus officialium ad id deputatorum, & cum conſueto ſigillo, ſine quo non prodeſſet, ut notat Romanus *conſ. 336. n. 5. v. ceterum*, nec ſufficit adhibere reſcripti tranſumptum, quia ſi non probat ipſa originalis ſupplicatio ſignata exigens expeditionem litterarum, multò minus probat ejus tranſumptum extra Romanam curiam, unde debet eſſe tranſumptum authenticum ex regiſtro ſupplicationum cum ſubſcriptionibus Officialium, qui ad id ſint deputati, & cum conſueto ſigillo.

137 Vel litteræ diſpenſationis ſunt deperditæ antequam regiſtrentur, & tunc ſuper eadem ſupplicatione poſſunt aliæ litteræ expediri ſub eadem data: & tunc quia officialibus deputatis pro expeditione ſemel fuit integrè ſatisfactum, parùm ſolet pro hac nova expeditione erogari, quod etiam ſervatur, quando litteræ poſt plurium officialium manuum appoſitionem à Dominis abbreviatoribus majoris præſidentiæ ob aliquam ſubſtantialem cauſam lacerantur, ac mandantur reſcribi, tunc enim pro hac nova manuum appoſitione ſolvitur tantùm unus Julius cuilibet Capellano Officialium, qui ad id ſunt deputati.

138 Vel Bulla deperditur, poſtquam fuit regiſtrata, & tunc ſumitur à regiſtro Bullarum tranſumptū, quod plenè probat, ſicut ipſa Bulla originalis, ut notat Butrius *conſ. 2. n. 3. v. his non obſtantibus*. Verùm tunc hoc tranſumptum tantùm ſufficit in ipſa Romana Curia, quia extra illam non probat, quod etiam procedit de ipſa ſupplicatione, dato, quòd ipſa probet in caſo, quo probari ſolet. Unde probatâ amiſſione litterarum gratia facta à Summo Pontifice non poteſt probari per teſtes, ut notat Felinus in *rubric. de conſtit. col. ult. poſt n. 6. v. tertius caſus*. Maſcardus *de probat. concluſ. 743. n. 24.* Siquidem in Romana Rota probata amiſſione litterarum non admittitur probatio per teſtes, ut nec etiam in quocunque alio tribunali Romanæ Curiæ, ut notat Pariſius *de reſig. benefic. lib. 8. q. 2. n. 2.* Ratio eſt, quia in Palatio Apoſtolico duo dantur regiſtra, unum ſupplicationum omnium expeditarum; & alterum litterarum, quapropter poteſt quiſque facilè invenire ſuam gratiam, & extrahere tranſumptum ſupplicationum, vel litterarum; quod facilè poteſt inveniri, quamvis non amplius meminerit anni, idque ob peritiam officialium.

139 Quod ſi non ſolum litteræ ſint deperditæ, ſed etiam earundem regiſtrum, ſeu liber, in quo erant litteræ regiſtratæ, tunc ſi poſſit reperiri ſupplicatio, ſuper qua ipſæ litteræ fuerunt expeditæ, poteſt alia Bulla expediri. Quòd ſi ſupplicatio non ampliùs reperiatur, tunc ſumitur tranſumptum ex regiſtro ſupplicationum, ſuper quo litteræ expediuntur. Quòd ſi omnia perierint, nimirum Bulla expedita, liber regiſtri, ac Bullarum illius temporis, ac ſupplicatio Originalis, quod tamen rarò contingit, tunc abſque derogatione regulæ *De non judicando juxta formam ſupplicationis*, ad earundem probationem admittuntur teſtes, qui deponant, Bullam, Bullarúmque regiſtrum, ſupplicationem, ac ſupplicationum regiſtrum periiſſe ob ſortuitum incendium, aut aliud infortunium; ſed tunc teſtes debent deponere concludenter de tota ſubſtantia gratiæ cum ſuis qualitatibus, neque omnes tunc admittuntur in teſtes, ſed ij, qui praxin habent de ijs, quæ concernunt litteras Apoſtolicas, & clauſulas in ijſdem contentas, ſintque propterea teſtes verſati in Cancellaria Apoſtolica, & tunc eorum dictis adhibetur plena fides, ſicut adhiberetur ipſis litteris per textum in *l. ſicut iniquum*, & ibi Gloſſa cum Bartolo *C. de fide inſtrument. l. teſtium in fin. C de teſtibus*, & docet Mandoſius *regul. 27. q. 6. per tot.*

Modus verò in praxi frequentior ſuccurrendi Oratoribus, quando litteræ diſpenſationis in totum expeditæ deperduntur, eſt, ut extrahatur earundem tranſumptum ex regiſtro Bullarum, quod datur clauſum, & ſigillo munitum, ac præſentatur Auditori Cameræ Apoſtolicæ, vel alicui ex ejus Notarijs, qui tranſumptum ipſum aperit, & juxta illius tenorem expedit quaſdam litteras, quæ de ſtylo Curiæ appellantur in forma *vidimus*, in quibus per extenſum ponitur totus tenor litterarum deperditarum, & ſi in eo Notarius reperiat clauſulas cæteratas, eas juxta ſtylum Cancellariæ Apoſtolicæ extendit, adeò ut nil prorſus deſit formæ litterarum circa gratiam obtentam, & hujuſmodi litteræ ſufficiunt, perinde ac ſi ipſæ litteræ originales præſentarentur Executori. 140

Hoc idem etiam procedit, de quibuſcunque alijs litteris Apoſtolicis ſive deperditis, ſive non; quia ad illarum probationem ſufficit omnino tranſumptum, ſeu proceſſus, cui inſeruntur ipſæ litteræ, dummodo poſtea conſtet de originalibus, ſi pars opponat, ut notat Garcia *de benefic. p. 6. c. 2. n. 12.* Et de hujuſmodi tranſumpti validitate non dubitatur, quia habetur pro authentico, ſunt enim litteræ inſertæ collationatæ, adeò ut de verbo ad verbum ſit legitime facta exemplificatio; proinde tranſumptum tam in curia, quàm extra curiam, & per totum orbem habetur ut validum, ut notat Jaſon *in authent. ſiquis in aliquo C. de edend. num. 1. v. quadam*, & perinde hoc tranſumptum probat, ac ſi originale dictarum litterarum fuiſſet præſentatum, ut notat Gloſſa in *l. Chyrographus v. Tutores*, ubi Bartolus *ff. de adminiſt. tutor.* & hæc eſt communis opinio, ut refert Maſcardus *de probat. concluſ. 711. num. 17.* Verùm id procedit de gratiis à Summo Pontifice conceſſis, quia circa gratias, quæ conceduntur ab Ordinario, ſi litteræ ſint deperditæ, adhuc probari poſſunt per teſtes, præſertim ſi gratiæ ſint beneficiales: hinc ſacra Congregatio Concilij Tridentini interpres interrogata, quid juris de iis, qui præſentati, & inſtituti fuerunt, ſed Bullis deſtituti, reſpondit eadem ſacra Congregatio, ſufficere, ſi aliunde legitimò 141

conſtet de tali inſtitutione niſi inſtituti obligati fuiſſent expedire Bullas Apoſtolicas, quia tunc obſtat Bulla Julij III. contra eos, qui poſſeſſionem adipiſcuntur beneficiorum non acceptis litteris Apoſtolicis, ut notat Zerola *in praxi v. Bulla V. ad ſecundum.*

141 Quæritur quadrageſimo tertiò, an, quando affinitas eſt contracta ex pluribus fornicationibus cum eadem conſanguinea, neceſſe ſit in narratione exprimere copulam fuiſſe multiplicatam, ſeu quoties contigerit fornicatio ad obtinendam diſpenſationem? Ratio dubitandi eſt, quia lex, & Princeps difficiliùs parcunt bis, & etiam pluries peccanti, quàm ſemel tantùm delinquenti, quia ſi quis tantum ſemel delinquat, id datur fragilitati humanæ, ſed ſi pluries vitio; Tum quia peccata eò ſunt graviora, quò diuturniora, ut liquet ex textu in *c. fin. in princ. de conſuet. & c. non debet in fin. de conſanguin. & affin.* ibi: *cùm diuturnitas temporum non minuat peccatum, ſed augeat*, hinc iteranti negligentiam, ſeu peccatum difficiliùs ſubvenitur, ne indulgetur *l. neme deinceps circa fin. C. de Epiſc. aud.* & ibi notat Bartol. & facit etiam textus in *c. hoc veſtra in Gloſſa* 1C. & *c. poſtulâſti v. per iſtum textum de reſcript.* ut notat Pariſius *conſ.* 1. *n.* 70. *vol.* 1. Tum quia delictum pluries iteratum graviùs punitur *l. Capitalium v. quod ſi correctio ff. de pœn.* & *l. deſertorem circa medium ff. de re milit.* Tum quia pluries iterans peccatum indignum ſe conſtituit ejus remiſſionis *c. qui recedit de pœnit. diſt.* 4. proinde Oratores petentes diſpenſationem ſuper impedimento affinitatis in ordine ad contrahendum matrimonium videntur debere exprimere quot vicibus contigerit fornicatio.

142 Nihilominus reſpondetur, oppoſitum ſervari in praxi, præſertim circa hujuſmodi diſpenſationes matrimoniales, in his enim non eſt opus exprimere, quoties copula contigerit, ſed ſufficit, ſi mentio fiat affinitatis ejuſque gradus, unde ſufficit tantùm narrare copulam in genere, ut quòd orator oratricem cognoverit, quia hoc impedimentum affinitatis non minus oritur ex copula pluries iterata, quàm ex eadem ſemel duntaxat habita, & hæc ſententia conformis eſt ſtylo Curiæ. Hinc moris eſt, ut nullus nunquam id exprimat, nec quando petit diſpenſari ſuper impedimento affinitatis ex copula conjugali exigitur à petente, ut numerum exprimat. Idque firmari etiam poteſt à pari, quia irregularis ex eo quòd excommunicatus celebraverit, non tenetur aperire, quoties celebraverit, ut docent Emanuel Sà in *ſum. v. irregularitas.* Henriquez *lib.* 13. *de excommun. c. ult. n.* 2. *in comment. litt. M.* proinde nec erit neceſſe, ut Oratores exprimant, quot vicibus ipſa copula contigerit. Tum quia vel peccatum hoc contigit cum diverſis conſanguineis ejuſdem fœminæ, vel cùm eadem conſanguinea.

143 Si dicatur hoc ſecundum non contrahuntur plures affinitates, nec plures gradus ejuſdem, ſed tantùm repetuntur actus ejuſdem ſpeciei, perinde ac ex multiplici celebratione excommunicati non contrahuntur plures irregularitates, ſed tantùm adduntur novæ illæ actiones, quibus ſufficienter contraheretur irregularitas, niſi eſſet jam contracta: ſicut etiam ex multiplici ejuſdem voti repetitione nullum novum vinculum oritur, ita etiam ex iterata copula cum eadem conſanguinea ejuſdem fœminæ non multiplicatur affinitas, ſed tantùm ſuperadduntur novæ actiones, quibus ſufficienter contraheretur affinitas, niſi eſſet jam contracta per primam copulam. Sin verò dicatur primum, neque tunc contrahuntur diverſæ ſpecies affinitatis, ſed tantùm diverſa numerò impedimenta intra eandem ſpeciem, ſi conſanguineæ ſuæ uxoris diſtent eodem grado, proinde ſufficit, ſi in genere petatur diſpenſatio ſuper impedimento affinitatis in tali gradu. Quinimò ſi ſemel Orator impetraverit Pontificiam diſpenſationem in eodem gradu affinitatis, tametſi antequam Ordinarius exequatur Pontificiam diſpenſationem, iteret copulam cum eadem conſanguinea fœminæ à ſe ducendæ, adhuc valet diſpenſatio, quia nondum conſummata eſt diſpenſatio ſuper impedimento affinitatis: & Ordinarius virtute mandati Apoſtolici debet diſpenſare, quia hoc poſterius peccatum non auget affinitatem in ratione affinitatis ſimpliciter, neque producit novum aliquem ejus gradum, ſed manet eadem affinitas, ſuper qua Pontifex diſpenſat, & mandat executionem diſpenſationis Ordinario.

Quòd ſi Orator copulā iteret, poſtquam Ordinarius diſpenſavit, vel Confeſſarius, cui committitur executio diſpenſationis in foro conſcientiæ, tunc quia prior affinitas jam eſſet per diſpenſationem ablata, contraheretur novum impedimentum affinitatis per hanc novam copulam. 144 Juvat obſervare, quòd ſi litteræ diſpenſationis fuerint obtentæ tantùm in foro conſcientiæ per officium Sacræ Pœnitentiariæ ſuper impedimento primi, aut ſecundi gradus ex actu fornicario occultè proveniente, ſi antequam Confeſſarius diſpenſet, copulam reiteret, adhuc poteſt ipſe Confeſſarius exequi litteras diſpenſationis, quia tunc tantùm requiritur nova diſpenſatio ſuper iterata copula, quando litteræ ſunt impetratæ in utroque foro in forma pauperum, non ita ſi per officium Sacræ Pœnitentiariæ in foro conſcientiæ tantùm, ut nec etiam ſi pro ijſdem litteris fuerunt ſoluta conſueta jura Officialium cum debita compoſitione in Dataria Apoſtolica; & id ſervari in praxi aſſerit Corradus ex ſtylo Curiæ *lib.* 8. *diſpenſ. Apoſtol. c.* 1. *n.* 52. ubi addit, contrarium nunquam fuiſſe obſervatum, nec declaratum per Sacram Congregationem Concilij Tridentini interpretem, cùm hæc Congregatio non ſe immiſceat materijs ſacræ Pœnitentiariæ, quæ habet ſuam ſpecialem Congregationem, in qua deciduntur caſus pro foro conſcientiæ tantùm, & per hoc differt à ſacra Congregatione Concilij, quia in hac deciduntur, quæ pertinent ad diſpenſationes matrimoniales pro utroque foro, & quæ ex præſcripto ipſius Concilij diriguntur ad Ordinarios: cùm diſpenſationes, quæ dimanant à ſacra Pœnitentiaria, dirigantur ad ſolos Confeſſarios pro foro conſcientiæ.

Quæ

145 Quæritur quadrageſimo quartò, an ſuper impedimento affinitatis ex actu fornicario viri cum conſanguinea uxoris ſuæ poſt contractum matrimonium poſſit Epiſcopus diſpenſare? Id intereſt diſcriminis inter affinitatem, quæ contrahitur in gradu prohibito, antequam matrimonium contrahatur, & poſtquam eſt contractum; quia antequam contrahatur, impedit contrahendum; & poſtquam eſt contractum, illud non dirimit, ſed tantùm prohibet petere debitum: & quia ſuper impedimento affinitatis, antequam matrimonium contrahatur, Epiſcopus non poteſt diſpenſare, eò quia ſit impedimentum dirimens, ſuper quo ſolus Summus Pontifex diſpenſat, difficultas eſt, an poſſit Epiſcopus diſpenſare ſuper eadem affinitate contracta poſt matrimonium initum.

146 Reſpondetur ex vigore juris non poſſe Epiſcopum diſpenſare ſuper tali impedimento, quia oritur ex affinitate, in qua ſolus Papa diſpenſat juxta notorium Curiæ ſtylum, quapropter innumeræ propemodum porriguntur ſummo Pontifici ſupplicationes, pro hujusmodi diſpenſationibus impetrandis, & formam ſupplicationis exhibet Pyrrhus Corradus *lib. 8. diſpenſ. Apoſtol. c. 1. n. 56.*, & eſt, quæ ſubjicitur: *Beatiſſime Pater. Exponitur humiliter S. V. pro parte devoti illius Oratoris Franciſci N. laici Neapolit. quòd aliàs, poſtquam dictus Orator matrimonium cum devota veſtra Anna N. muliere etiam Neapol. per verba de præſenti, publicè ſervatâ formâ Concilij Tridentini, contraxerat, illúdque in facie eccleſiæ ſolemnizaverat, & carnali copula conſummaverat; veſana libidine victus devotam veſtram Joannam etiam N. dictæ Annæ ſororem germanam, adhuc carnaliter cognovit, & ex ea prolem ſuſcepit, quapropter coram Judice ſæculari accuſatus in quaſdam pœnas; quas jam perſolvit, condemnatus fuit. Cum autem Pater Sancte, dictus Orator præmiſſa commiſiſſe, plurimum doluerit, & doleat, & à ſimilibus committendis abſtinere, Deo dante firmiter propoſuerit, & proponat, cupiátque propterea in matrimonio cum prædicta Anna, ut præfertur contracto remanere. Supplicat igitur humiliter S. V. Orator præfatus, quatenus ejus ſtatui in præmiſſis opportunè providendo, ſibíque ſpecialem gratiam faciendo, ipſum Oratorem ab excommunicationis ſententia, quam propter præmiſſa incurrit inceſtus reatu, & exceſſibus hujusmodi, in utroque foro abſolvere, ac cum eodem Oratore, quòd affinitate ex præmiſſis proveniente hujusmodi non obſtante in matrimonio prædicto cum præfata Anna ut præfertur contracto, remanere, debitúmque conjugale reddere, & petere licitè valeat, diſpenſare; prolem ex dicta Anna ſuſceptam, ſi qua ſit, & ſuſcipiendam exinde, legitimam decernendo dignemini de gratia ſpeciali. Non obſtantibus præmiſſis, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrarijs quibuscunque cum clauſulis opportunis, &c.*

147 Hæc autem ſupplicatio in prædicta forma tunc porrigitur, quando impedimentum eſt publicum, quia ſi fuerit occultum, ſufficit, ſi ejus diſpenſatio petatur per officium ſacræ Pœnitentiariæ, ad quam etiam paſſim recurritur pro hujusmodi diſpenſationibus obtinendis in foro conſcientiæ; & tunc ab officio Pœnitentiariæ litteræ executoriæ diſpenſationis committuntur Confeſſario, qui, ſi ita eſt, ſublata occaſione recidivæ converſationis, abſolvit pœnitentem ab occulto illo impedimento injunctâ eidem gravi pœnitentia ſalutari in ſacramentali confeſſione, & declarat ipſum Oratorem poſſe perſevarare in ſuo matrimonio inito, ſimúlque conjugale debitum reddere, imò & etiam licitè exigere: quòd ſi Orator cognovit matrem, vel propriam filiam, & intendat cum alia contrahere nullo ſibi jure prohibita, tunc committitur ab officio ſacræ Pœnitentiariæ Confeſſario, ut Oratorem ipſum ab hujusmodi inceſtibus, & exceſſibus abſolvat, ut non obſtantibus prædictis exceſſibus, ſeu inceſtibus poſſit matrimonium contrahere cum alia muliere, quæ ſibi nullo jure ſit in gradu conſanguinitatis, vel affinitatis juncta. & injungitur Confeſſario, ut pro ſolo foro conſcientiæ diſpenſet.

Verùm ex inolita conſuetudine jam præſcripta poſſunt Epiſcopi diſpenſare ſupra hujusmodi impedimentis, quæ contrahuntur, poſtquam matrimonium eſt initum, & prohibent, ne poſſit conjux criminis reus petere debitum; ut jam ferè communiter docent Canoniſtæ, præſertim ſi adſit periculum incontinentiæ, & conjuges non poſſint ſeparari, quin reus criminis diffametur, nec recurſus ad ſummum Pontificem ſit facilis ob locorum diſtantiam, adeò ut ſi conſideratis circumſtantijs Epiſcopus conjiciat urgere neceſſitatem, poſſit diſpenſare, & ita docent Riccius in praxi *deciſ. 261.* Lopez *2 p. inſtruct. c. ult. §. porro.* Navar. in *manual. c. 22. n. 85.* Gomez in *Bulla cruciata. cas. 10. n. 58.* ratio eſt, quia urgente gravi neceſſitate, ſi non pateat recurſus ad Pontificem, poteſt Epiſcopus interpretari voluntatem Pontificis, & diſpenſare, ut notant Gratianus *regul. 433. n. 8.* Lambartinus *de jure patronatus lib. 2. p. 1. q. 7. art. 19 n. 2.* Abbas in *c. At ſi clerici n. 9 de judic.* Felinus in *c. 1. col. 7. de conſtit.* Rebuffus in *prax. benefic. tit. de diſpenſat. ad plura beneficia n. 30. & ſeq.* Baldus in *l. Omnes populi n. 8. ff. de juſtit. & jur.* 148

Quinimò etiam non præſcripta conſuetudine, ſi neceſſitas urgeat, poteſt Epiſcopus diſpenſare, quia urgente graviſſima illa neceſſitate cenſetur lex ceſſare, quia hæc ordinatur ad bonum communitatis *c. erit autem diſt. 4.* quando enim lex deſinit eſſe bona, & potiùs ſit pernicioſa, tunc ſubintrat Epikeia, quòd non obliget, ut docet D. Thomas *1. 2. q. 96. art. 6. & 2. 2. q. 120. per tot.* Covarruvias in *4. p. 2. §. 9. lib. 8.* & alij communiter, quia quod ex natura ſua ordinatur ad bonum commune non debet eſſe pernicioſum, non enim eſt mens legiſlatoris tunc obligare, quando quod præcipitur ratione ſubjectæ materiæ incipit eſſe præjudiciale, quia ſi lex obligaret cum detrimento boni communis, non eſſet recta, ſed injuſta, 149

conſtet de tali inſtitutione niſi inſtituti obligati fuiſſent expedire Bullas Apoſtolicas, quia tunc obſtat Bulla Julij III. contra eos, qui poſſeſſionem adipiſcuntur beneficiorum non acceptis litteris Apoſtolicis, ut notat Zerola *in praxi v. Bullæ V. ad ſecundum.*

141 Quæritur quadrageſimo tertiò, an, quando affinitas eſt contracta ex pluribus fornicationibus cum eadem conſanguinea, neceſſe ſit in narratione exprimere copulam fuiſſe multiplicatam, ſeu quoties contigerit fornicatio ad obtinendam diſpenſationem? Ratio dubitandi eſt, quia lex, & Princeps difficiliùs parcunt bis, & etiam pluries peccanti, quàm ſemel tantùm delinquenti, quia ſi quis tantùm ſemel delinquat, id datur fragilitati humanæ, ſed ſi pluries vitio; Tum quia peccata eò ſunt graviora, quò diuturniora, ut liquet ex textu in *c. fin. in princ. de conſuet. & c. non debet in fin. de conſanguin. & affin.* ibi: *cùm diuturnitas temporum non minuat peccatum, ſed augeat*, hinc iteranti negligentiam, ſeu peccatum difficiliùs ſubvenitur, ac indulgetur *l. nemo deinceps circa fin. C. de Epiſc. aud.* & ibi notat Bartol. & facit etiam textus in *c. hoc veſtra in Gloſſa* 1. & *c. poſtulâſti v. per iſtum textum de reſcript.* ut notat Pariſius *conſ.* 1. *n.* 70. *vol.* 1. Tum quia delictum pluries iteratum graviùs punitur *l. Capitalium v quod ſi correctio ff. de pœn.* & *l. deſertorem circa medium ff. de re milit.* Tum quia pluries iterans peccatum indignum ſe conſtituit ejus remiſſionis *c. qui recedit de pœnit. diſt.* 4. proinde Oratores petentes diſpenſationem ſuper impedimento affinitatis in ordine ad contrahendum matrimonium videntur debere exprimere quot vicibus contigerit fornicatio.

142 Nihilominus reſpondetur, oppoſitum ſervari in praxi, præſertim circa hujuſmodi diſpenſationes matrimoniales, in his enim non eſt opus exprimere, quoties copula contigerit, ſed ſufficit, ſi mentio fiet affinitatis ejuſque gradus, unde ſufficit tantùm narrare copulam in genere, ut quòd orator oratricem cognoverit, quia hoc impedimentum affinitatis non minus oritur ex copula pluries iterata, quàm ex eadem ſemel duntaxat habita, & hæc ſententia conformis eſt ſtylo Curiæ. Hinc moris eſt, ut nullus nunquam id exprimat, nec quando petit diſpenſari ſuper impedimento affinitatis ex copula conjugeli exigitur à petente, ut numerum exprimat. Idque firmari etiam poteſt à pari, quia irregularis ex eo quòd excommunicatus celebraverit, non tenetur aperire, quoties celebraverit, ut docent Emanuel Sà in *ſum. v. irregularitas*, Henriquez *lib.* 13. *de excommun. c. ult. n.* 2. *in comment. litt. M.* proinde nec erit neceſſe, ut Oratores exprimant, quot vicibus ipſa copula contigerit. Tum quia vel peccatum hoc contigit cum diverſis conſanguineis ejuſdem fœminæ, vel cùm eadem conſanguinea.

143 Si dicatur hoc ſecundum non contrahuntur plures affinitates, nec plures gradus ejuſdem, ſed tantùm repetuntur actus ejuſdem ſpeciei, perinde ac ex multiplici celebratione excommunicati non contrahuntur plures irregularitates, ſed tantùm adduntur novæ illæ actiones, quibus ſufficienter contraheretur irregularitas, niſi eſſet jam contracta: ſicut etiam ex multiplici ejuſdem voti repetitione nullum novum vinculum oritur, ita etiam ex iterata copula cum eadem conſanguinea ejuſdem fœminæ non multiplicatur affinitas, ſed tantùm ſuperadduntur novæ actiones, quibus ſufficienter contraheretur affinitas, niſi eſſet jam contracta per primam copulam. Sin verò dicatur primum, neque tunc contrahuntur diverſæ ſpecies affinitatis, ſed tantùm diverſa numerò impedimenta intra eandem ſpeciem, ſi conſanguineæ ſuæ uxoris diſtant eodem gradu, proinde ſufficit, ſi in genere petatur diſpenſatio ſuper impedimento affinitatis in tali grado. Quinimò ſi ſemel Orator impetraverit Pontificiam diſpenſationem in eodem gradu affinitatis, tametſi antequam Ordinarius exequatur Pontificiam diſpenſationem, iteret copulam cum eadem conſanguinea fœminæ à ſe ducendæ, adhuc valet diſpenſatio, quia nondum conſummata eſt diſpenſatio ſuper impedimento affinitatis: & Ordinarius virtute mandati Apoſtolici debet diſpenſare, quia hoc poſterius peccatum non auget affinitatem in ratione affinitatis ſimpliciter, neque producit novum aliquem ejus gradum, ſed manet eadem affinitas, ſuper qua Pontifex diſpenſat, & mandat executionem diſpenſationis Ordinario.

Quòd ſi Orator copulã iterat, poſtquam Ordinarius diſpenſavit, vel Confeſſarius, cui committitur executio diſpenſationis in foro conſcientiæ, tunc quia prior affinitas jam eſſet per diſpenſationem ablata, contraheretur novum impedimentum affinitatis per hanc novam copulam. 144
Juvat obſervare, quòd ſi litteræ diſpenſationis fuerint obtentæ tantùm in foro conſcientiæ per officium Sacræ Pœnitentiariæ ſuper impedimento primi, aut ſecundi gradus ex actu fornicario occultè provenienta, ſi antequam Confeſſarius diſpenſet, copulam reiteret, adhuc poteſt ipſe Confeſſarius exequi litteras diſpenſationis, quia tunc tantùm requiritur nova diſpenſatio ſuper iterata copula, quando litteræ ſunt impetratæ in utroque foro in forma pauperum, non ita ſi per officium Sacræ Pœnitentiariæ in foro conſcientiæ tantùm, ut nec etiam ſi pro iiſdem litteris fuerunt ſoluta conſueta jura Officialium cum debita compoſitione in Dataria Apoſtolica; & id ſervari in praxi aſſerit Corradus ex ſtylo Curiæ *lib. 8. diſpenſ. Apoſtol. c. c. n.* 52. ubi addit, contrarium nunquam fuiſſe obſervatum, nec declaratum per Sacram Congregationem Concilij Tridentini interpretem, cùm hæc Congregatio non ſe immiſceat materijs ſacræ Pœnitentiariæ, quæ habet ſuam ſpecialem Congregationem, in qua deciduntur caſus pro foro conſcientiæ tantùm, & per hoc differt à ſacra Congregatione Concilij, quia in hac deciduntur, quæ pertinent ad diſpenſationes matrimoniales pro utroque foro, & quæ ex præſcripto ipſius Concilij diriguntur ad Ordinarios: cùm diſpenſationes, quæ dimanant à ſacra Pœnitentiaria, dirigantur ad ſolos Confeſſarios pro foro conſcientiæ.

Quæ

145 Quæritur quadrageſimo quartò, an ſuper impedimento affinitatis ex actu fornicario viri cum conſanguinea uxoris ſuæ poſt contractum matrimonium poſſit Epiſcopus diſpenſare? Id intereſt diſcriminis inter affinitatem, quæ contrahitur in gradu prohibito, antequam matrimonium contrahatur, & poſtquam eſt contractum; quia antequam contrahatur, impedit contrahendum; & poſtquam eſt contractum, illud non dirimit, ſed tantùm prohibet petere debitum: & quia ſuper impedimento affinitatis, antequam matrimonium contrahatur, Epiſcopus non poteſt diſpenſare, eò quia ſit impedimentum dirimens, ſuper quo ſolus Summus Pontifex diſpenſet, difficultas eſt, an poſſit Epiſcopus diſpenſare ſuper eadem affinitate contracta poſt matrimonium initum.

146 Reſpondetur ex vigore juris non poſſe Epiſcopum diſpenſare ſuper tali impedimento, quia oritur ex affinitate, in qua ſolus Papa diſpenſat juxta notorium Curiæ ſtylum, quapropter innumeræ propemodum porriguntur ſummo Pontifici ſupplicationes, pro hujusmodi diſpenſationibus impetrandis, & formam ſupplicationis exhibet Pyrrhus Corradus *lib. 8. diſpenſ. Apoſtol. c. 1. n. 56.*, & eſt, quæ ſubjicitur: *Beatiſſime Pater. Exponitur humiliter S. V. pro parte devoti illius Oratoris Franciſci N. laici Neapolit. quòd alias, poſtquam dictus Orator matrimonium cum devota veſtra Anna N. muliere etiam Neapol. per verba de præſenti, publicè ſervatâ formâ Concilij Tridentini, contraxerat, illúdque in facie eccleſiæ ſolemnizaverat, & carnali copula conſummaverat; veſana libidine victus devotam veſtram Joannam etiam N. dictæ Annæ ſororem germanam, adhuc carnaliter cognovit, & ex ea prolem ſuſcepit, quapropter coram Judice ſæculari accuſatus in quaſdam pœnas, quas jam perſolvit condemnatus fuit. Cum autem Pater Sancte, dictus Orator præmiſſa commiſiſſe, plurimum doluerit, & doleat, & à ſimilibus committendis abſtinere, Deo dante firmiter propoſuerit, & proponat, cupiátque propterea in matrimonio cum prædicta Anna, ut præfertur contracto remanere. Supplicat igitur humiliter S. V. Orator præfatus, quatenus ejus ſtatui in præmiſſis opportunè providendo, ſibique ſpecialem gratiam faciendo, ipſum Oratorem ab excommunicationis ſententia, quam propter præmiſſa incurrit inceſtus reatu, & exceſſibus hujusmodi, in utroque foro abſolvere, ac cum eodem Oratore, quòd affinitate ex præmiſſis proveniente hujusmodi non obſtante in matrimonio prædicto cum præfata Anna ut præfertur contracto, remanere, debitúmque conjugale reddere, & petere licitè valeat, diſpenſare; prolem ex dicta Anna ſuſceptam ſi qua ſit, & ſuſcipiendam exinde, legitimam decernendo dignemini de gratia ſpeciali. Non obſtantibus præmiſſis, ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrarijs quibuscunque cum clauſulis opportunis, &c.*

147 Hæc autem ſupplicatio in prædicta forma tunc porrigitur, quando impedimentum eſt publicum, quia ſi fuerit occultum, ſufficit, ſi ejus diſpenſatio petatur per officium ſacræ Pœnitentiariæ, ad quam etiam paſſim recurritur pro hujusmodi diſpenſationibus obtinendis in foro conſcientiæ; & tunc ab officio Pœnitentiariæ litteræ executoriæ diſpenſationis committuntur Confeſſario, qui, ſi ita eſt, ſublata occaſione recidivæ converſationis, abſolvit pœnitentem ab occulto illo impedimento injunctâ eidem gravi pœnitentia ſalutari in ſacramentali confeſſione, & declarat ipſum Oratorem poſſe perſeverare in ſuo matrimonio inito, ſimúlque conjugale debitum reddere, imò & etiam licitè exigere: quòd ſi Orator cognovit matrem, vel propriam filiam, & intendat cum alia contrahere nullo ſibi jure prohibita, tunc committitur ab officio ſacræ Pœnitentiariæ Confeſſario, ut Oratorem ipſum ab hujusmodi inceſtibus, & exceſſibus abſolvat, ut non obſtantibus prædictis exceſſibus, ſeu inceſtibus poſſit matrimonium contrahere cum alia muliere, quæ ſibi nullo jure ſit in gradu conſanguinitatis, vel affinitatis juncta, & injungitur Confeſſario, ut pro ſolo foro conſcientiæ diſpenſet.

148 Verùm ex inolita conſuetudine jam præſcripta poſſunt Epiſcopi diſpenſare ſupra hujusmodi impedimentis, quæ contrahuntur, poſtquam matrimonium eſt initum, & prohibent, ne poſſit conjux criminis reus petere debitum; ut jam ferè communiter docent Canoniſtæ, præſertim ſi adſit periculum incontinentiæ, & conjuges non poſſint ſeparari, quia reus criminis diffametur, nec recurſus ad ſummum Pontificem ſit facilis ob locorum diſtantiam, adeò ut ſi conſideratis circumſtantijs Epiſcopus conjiciat urgere neceſſitatem, poſſit diſpenſare, & ita docent Riccius in praxi *deciſ. 261.* Lopez *2 p. inſtruct. c. ult. §. porro.* Navar. in *manual. c. 22. n. 85.* Gomez in *Bulla cruciata. cas. 10. n. 58.* ratio eſt, quia urgente gravi neceſſitate, ſi non pateat recurſus ad Pontificem, poteſt Epiſcopus interpretari voluntatem Pontificis, & diſpenſare, ut notant Gratianus *regul. 433. n. 8.* Lambertinus *de jure patronatus lib. 2. p. 1. q. 7. art. 19 n. 2* Abbas in *c. At ſi clerici n 9 de judic.* Felinus in *c. 1. col. 7. de conſtit.* Rebuffus in *prax. benefic. tit. de diſpenſat. ad plura beneficia n. 30. & ſeq.* Baldus in *l. Omnes populi n. 8. ff. de juſtit. & jur.*

149 Quinimò etiam non præſcripta conſuetudine, ſi neceſſitas urgeat, poteſt Epiſcopus diſpenſare, quia urgente graviſſima illa neceſſitate cenſetur lex ceſſare, quia hæc ordinatur ad bonum communitatis *c. erit autem diſt. 4.* quando enim lex deſinit eſſe bona, & potiùs fit pernicioſa, tunc ſubintrat Epikeia, quòd non obliget, ut docet D. Thomas *1. 2. q. 96. art. 6. & 2. 2. q. 120. per tot.* Covarruvias in *4. p. 2. §. 9. lib. 8.* & alij communiter, quia quod ex natura ſua ordinatur ad bonum commune non debet eſſe pernicioſum, non enim eſt mens legiſlatoris tunc obligare, quando quod præcipitur ratione ſubjectæ materiæ incipit eſſe præjudiciale, quia ſi lex obligaret cum detrimento boni communis, non eſſet recta, ſed injuſta,

juſta, proinda urgente hac graviſſima neceſſitate poteſt infer or declerare, quòd lex ſuperioria in talibus circumſtantiia non obliget: & quando non poteſt diſpenſatió peti à ſummo Pontifice, eò quia ad ipſum non pateat recurſua, nec ad ejus Legaınm, vel Nuntinm ob locorum diſtantiaa, ſi immineat periculum incontinentiæ cum detrimento enimæ, ac æternæ ſalutis, & conjuges non poſſinc ſeparari ſine gravi læſione famæ, & publico ſcandalo, & cùm prolis jam ſuſceptæ maximo detrimento, & impedimentum occultum matrimonium dirimerat jam contractum: in hoc caſo urget graviſſima neceſſitas diſpenſandi in lege ſuperioria, ſeu declarandi in illia circomſtantiia legem ſuperioria non obligare, quia ut communiter docent, lex poſitiva, & humana non prævalet contra neceſſitatem, & in caſu noſtro urger hæc neceſſitas diſpenſandi; proinde poteſt Epiſcopua ex voluntate interpretativa Pontificia diſpenſare ſuper tali impedimento contracto poſt matrimonium initom. Idque ex eo etiam firmari poteſt, quia quando concurrunt duo præcepta, mejua extinguit minus, adeò ut ſi cum lege humana concurrat lex naturalia, hæc prævaleat, & minorem extinguat: atqui in caſu noſtro concurrit lex humane prohibens Epiſcopis diſpenſare ſuper tali impedimento, & ſimul lex charitatis, quæ eſt lex naturalia obligans Epiſcopum ut paſtorem ad ſubveniendum ſubdito in ea neſſitate conſtituto: unde cùm non poſſit recurrere ad Pontificem pro remedio, ne hoc deſtituatur, lex charitatis obligat Epiſcopum ad diſpenſandum, & prævalet legi humanæ.

151 Præterea ex parte conjugum concurrit etiam jus tuendæ propriæ famæ, quod eſt naturale, ac proinde prævalet legi poſitivæ humanæ, quæ ab Epiſcopo tunc relaxatur, vel declaretur non obligare, quia tenetur Princeps procurare utilitatem ſubditorum *l. Imperialis. C. de nuptijs,* & *authent. quomodo oporteat.* quapropter Princeps non præſumitur habere voluntatem contrariam utilitati ſubditorum, quòd ſi eam haberet, irrationabilia eſſet, ac proinde inefficax, quia voluntas ſuperioris debet regi à ratione, ut ſit actua poteſtatis: omnis quippe poteſtas regi debet ſecundùm leges æternas; quòd ſi Pontifex nollet in ea urgente neceſſitate diſpenſationem concedi ab Epiſcopo, ejus voluntas eſſet contrarie utilitati ſubditorum, & non reſpiceret bonum eorundem, ſed detrimentum ſalutis, & eſſet cauſa ſcandali.

152 Quæritur quadrageſimo quintò, an cauſe, ne mulier diffamata remaneat, & innupta ſufficiat ad imperrendam diſpenſationem? Reſponderor affirmativè, quinimò hæc eſt prima cauſa, ob quam peti ſolet ab Oratoribua diſpenſatio, ne ſcilicet Oratrix ex copula ſubſecuta diffamata, ac innupta remaneat, tunc enim ad ſuccurrendum famæ Oratricis ſolet ſummus Pontifex diſpenſare, ut Oratori conſanguineo poſſit nubere, eò quia difficulter alius fœminam ſic corruptam, & diffamatam vellet in uxorem ducere, proinde pleraque ſequerentur mala, ſi periculum aliàs eſſet incontinentiæ in fœmina: imò etiam ceſſaret bonum quod ex matrimonio oritur, confert enim matrimonium ad publicam utilitatem mediante propagatione prolis, cujus beneficio genus humanum conſervatur, ut notat Jaſon in *l. veluti ff. de inſtit. & jur.* unde ne ſequantur ſcandala ob incontinentiam mulieris innuptæ, & ne ceſſet bonum matrimonij, ſolet ſummus Pontifex diſpenſare ob cauſam, ne mulier diffamata, & innupta remaneat. Verùm tamen etſi hæc cauſa ſufficiat pro impetranda diſpenſatione in gradibua remotia, tertio, & quarto, non tamen in Dataria hæc cauſa admittitur in propinquioribus gradibua primo, & ſecundo, niſi dicatur, quòd ipſa mulier non ſimpliciter diffamata, ſed graviter diffamata remaneret, & Oratoribua vitæ periculum immineret: adjiciuntur hodie hæc verba ex decreto Pauli V. quia tunc cauſa magis urget in ordine ad impetrandam diſpenſationem. Ut etiam ſi ex denegata diſpenſatione timeantur ſcandala, quia ſicut cauſe diſpenſandi, ne Oratrix diffamata innupta remaneat, videtur pertinere ad juſtitiam, qua conſulitur famæ ac digniteti Oratricis: ita diſpenſatio ad impedienda ſcandela oritur ex charitate proximo debita: hinc ſcandala dicuntur facilè à rigore juris recedere *c. Ad aures,* & ibi Gloſſa in *v. ſcandala de tempor. ordin.* & docet Felinus in *c. nihil de præſcript.* hinc ne ſequantur ſcandala multe tolerantur, & permittuntur, quæ aliàs repellerentur, ac reprimerentur, ut notat Covarruvias *lib. 3. var. reſol. c. 3.* & Pariſios *de reſignat. benefic. lib. 3 q. 18. n. 15.*

Hinc pro bono pacis inducendæ, & ad impedienda ſcandale præcepte juris relaxantur, 153
c. ſi fortè, ubi Gloſſa *diſt. 3.* ait, teneri Principem ſcandalis obviare, ac propterea dare juſtam cauſam diſpenſandi in quovis caſu, etiam prohibito, ut notat Ancharanus *conſ. 339.* Neque eſt neceſſe, ut ſcandala exiſtant tunc, cum petitur diſpenſatio, ac impetratur, vel impetratio executioni demandatur, ſed ſatis eſt pro juſta cauſa diſpenſandi, ſi hujuſmodi ſcandala timeantur futura, ut etiam ſi timeantur gravia diſſidia, pernicioſa jurgia, inextinguibiles inimicitiæ, vel timeatur periculum fornicationis ob incontinentiam oratricis, vel ratione juventutis, ut notat Felinus *conſ. 26. num. 19.* quem refert Sanchez *lib. 8 de matrim. diſput. 19. num. 9.* ubi etiam *num. 10.* addit ad diſpenſationem obtinendam ſufficere probabilem timorem inimicitiarum inter conſanguineos, vel periculum incontinentiæ inter Oratores, per quod mulier ob contractam infamiam, nequeat competenter nubere ſibi pari. Et id videtur etiam inferri ex clauſula à Pontifice diſpenſationi inſerta hiſce verbis: *Nos igitur, qui ſalutem quærimus ſingulorum, ac ſcandalis quibuslibet, ne eveniant, quantum cum Domino poſſumus, libenter obviamus:* ubi Pontifex loquitur de futuris ſcandalis, quæ timerentur poſſe oriri, niſi matrimonium ab Oratoribua contraheretur: ſicut enim Epiſcopus ad impediende ſcandela poteſt impedire, ne matrimonium contrahatur, imò quamvis adſit ſolus timor futuri ſcandali, ut notat Abbas *in c. cum in tua de ſponſ.* ita ad impedienda

ſcan-

ſcandala, quæ timerentur futura, poteſt Pontifex diſpanſare ſuper impedimantia matrimonij.

154 An verò, ut oratrix dicatur diffemata ſufficiet ſuſpicio, quòd rem habnerit cum Oratore? Reſpondetur, ſimplicem, ac nudem ſuſpicionem non ſufficere, niſi corroboretur eliis adminiculis, quia ad diffemationem incurrendam plures requiruntur ſuſpiciones probandæ iuxte Gloſſam in *l. a. §. etas ff. de excuſ. tut.* ubi plures requiruntur ſuſpiciones, nc Oratrix remanaat diffamare, niſi matrimonium contrahatur cum Oretore, eò quie viſa fuerit è plariſqua cum eodem ſola, in loco abdito, & inter ipſos interveniſſe oſcule, amplexus, confabulationas, ex quibus conjicitur, quod rem etiem inter ſa habuerint, ut notat Gloſſe in *l. quod ait. ff. ad leg. Jul. de adult.* ubi Gloſſe ait: ex prærecenſitis indiciis inferri argumentum ſceleris, ut etiem probant Covarruvies *4. decret. 2.p.c.7. §. 6. num.3.* Maſcardus *de probat. concluſ. 57. n.5.* Burſatus *conſ. 218. n. 3.* Juvat obſervare, quòd tametſi ex tali inceſtu oriatur impedimentum, cujus diſpenſario eſt reſerveta Pontifici, non tamen abſolutio ab inceſtu eſt Pontifici reſarveta ac proptarea niū raſervatur eb Epiſcopo poteſt quilibet inferior confeſſarius dummodo ſit ex approbatis ebſolvere Oratores: quia varò hæc abſolutio peritur cauſâ matrimonij contrahendi mediante diſpenſetione Apoſtolica, & non diſpenſatur cum ipſis, niſi priùs fuerint ebſoluti ab inceſtu, ideo ſtylus Curiæ eſt, ut in ſupplicatione petetur abſolutio, & in litteris diſpanſationis committatur, quepropter par ſignaturam ſupplicationis Pepa totum negotium ad ſe avocat, ligatque propterea manus inferiorum *argum. text. in c. ut noſtrum de appell.* hoc idem etiam contingit quando is, cui confertur beneficium à Pontifice indiget aliqua diſpenſatione, non poteſt tunc Epiſcopus cum eo quoad tale beneficium diſpenſare, ut notat Gonzeles in *regul. 8. Cancellar. Gloſſ. 5e. num.22. V. Imò ſtylus*, & Abbas in *c. poſtulâſti num. 10. de cler. Ordin.*

155 Quinimò atiam ipſa ſecra Congregatio Concilij Tridentini intarpres pluries declaravit, expreſſionem hujusmodi inceſtus eſſe ite neceſſariem in narratione, ut non axpreſsâ diſpenſatio ſit ſubreptitia: imò ſtylus Romanæ Curiæ eſt, ut in ſupplicatione pro diſpenſationa cum inceſtuoſis, ubi agitur de metrimonio contrahendo, ſi Oratores ram ſimul habuerint non obſtanta conſanguinitate petatur abſolutio à ſententia excommunicationis, quem Oratores incurrerunt; quamvis in litteris diſpenſationis expediendis ſupar ipſa ſupplicationa non detur abſolutio à dicte ſententia excommunicationis, ſed tentùm eb inceſtu, licèt abſolutio dictæ excommunicationis poſſet etiam dari in ipſis litteris: retio eſt, quia poteſt contingere, quòd Oretoras ob hujusmodi inceſtum reperiantur excommuniceti per eliquam conſtitutionem ſynodelem ab Ordinario promulgatam, ſive par illius caſus in Diœceſane ſynodo raſervatos; ſiquidem poteſt Ordinarius eos in pœnam peccati excommunicare, quia de jure inceſtuoſi ſunt excommunicandi, quepropter ſola ſupplicationis ſignetura vidatur ſufficare pro abſolutiona ab hujusmodi excommunicatione contrecta propter talem inceſtum.

Eſt tamen neceſſeriò danda hæc abſolutio à 156
ſentantia excommunicationis in litteris ubi Oratores patunt, ſe cum diſpenſari ſuper impedimentis primi, & ſecundi gradûs cum copula ſecuta, aut illius ſuſpiciona, & tunc litteræ expediuntur per Breve ſub annulo piſcatoris: ſiquidem per conſtitutionem Gregorij XIV. emanatem anno 1590. contra inceſtuoſos adjectæ fuerunt plures pœnæ, & præſertim pœne excommunicationis; & Pontifex ſtetuit, ut deinceps ſuper primi, aut ſecundi tantùm conſanguinitetis, aut affinitatis greduum etiam mixtorū impedimentis cum quibusvis perſonis, naq; impoſterum contrahandis, ubi carnelis copula cum ſpe, vel abſq; ſpa obtinendæ diſpenſationis, etiam prole ſuſcepre, vel diffamatio copulæ intervenerit, neque pro tempore contractis atiam ſcandelorum, & inimiciriarum, aut quovis elio prætextu, neque etiam ceſſantibus circumſtentiis ſupra dictis, niſi cum magnis Principibus, & ex cauſis urgentibus, & publicis à Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 5. admiſſis* in contrahandis hujusmodi matrimoniis nullo modo nec ipſe, nec ſucceſſores diſpenſent: quod tamen intelligitur, niſi contrarium expreſsâ in dictis diſpenſetionibus exprimatur: quinimò Gregorius XIV. in eadem conſtitutiona diſtrictè præcipit, & interdicit etiam in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœne ſuæ indignationis, ne aliquis cujuscunque ſtatus, gradus, Ordinis, & dignitatis etiem regiæ, vel imperialis ſummo Pontifici, vel ajus Miniſtris pro hujusmodi diſpenſetionibus obtinendis, quomodolibet intercedat, eò quie abſolutè erit repulſam paſſurus.

Ruſus præcipit aliam Ordinarijs locorum 157
in virtute ſanctæ obedientiæ, ut contre hujusmodi inceſtuoſos tem viros, quàm mulieres, cujuscunque ſint ſtatûs, gredûs, dignitetis, ordinis, ac conditionis procedant juxte decreta ſacrorum canonum, & ipſos declerent excommunicatos, ac ijſdem prohibeent ingreſſum ecclaſiæ, graviter puniant; & ſi metrimonie contraxerint, diriment, ac irrita declarent, & conjuges ab invicem ſeparent: & hæc omnia juxta ſtylum Curiæ inſeruntur litteris diſpenſationum, quæ per Breve axpediuntur, in quibus committuntur Ordinario, ſau Vicario, ut ipſos Oratoras non ſolùm à reatu inceſtus, & hujusmodi exceſſibus, verùm etiam à vinculis excommunicetionis, & eliarum cenſurarum, pœníſque eccleſiaſticis, ac tamporalibus tam à jure, quàm ab homine contre inceſtuoſos promulgetis ebſolvet ipſos Oratores, cùm ipſi ob inceſtum hujusmodi pœnas incurrerint. Varùm id hodia non ſervetur in diſpenſationibus ſupar gredibus ramotioribus, ut ſi Oratores, qui ſe ipſoa cernaliter cognovarunt cùm ſpe obtinendæ diſpenſationis pro matrimonio contrahendo diſtent in quarto, & tertio gradu

conſanguinitatis, quia cum iſtis non procedi- tur tam rigidè, ſicut cùm alijs in primo, & ſecundo gradu.

158 Quæritur quadrageſimo ſextò, an Pontifex poſſit diſpenſare in primo gradu affinitatis in linea recta ex copula illicita? Reſpondetur, hanc quæſtionem dependere ab illa alia, an ex primo gradu affinitatis in linea recta oriatur impedimentum, quod jure naturæ matrimonium dirimat, vel tantùm jure eccleſiaſtico. Quamvis non deſint, qui cenſeant, primum gradum affinitatis in linea recta dirimere matrimonium de jure naturæ, inter quos Eſtius in *4. diſt. 41.* Sylvius in *ſupplement ad 3. p. q. 55. art. 1. concluſ. 3.* Zanardus *1. p. director. c. 25. de matrim. §. 6.* Zechius *de ſacrament. c. 8. de matrim. propoſ. 2.* & alij quos citat Sanchez *lib. 7. de matrim. diſput. 66. n. 6.* communior tamen, & verior ſententia eſt, primum gradum affinitatis in linea recta nonniſi de jure eccleſiaſtico dirimere matrimonium, proinde Pontificem poſſe diſpenſare in primo gradu affinitatis lineæ rectæ ex copula illicita. Quòd tantùm de jure eccleſiaſtico dirimat matrimonium, docent D. Thomas *2. 2. q. 154. art. 9. ad 3.* & ibi Cajetanus, Petrus Ledeſma *de matrim q. 55. art. 6. circa prim. ſtat. affin. difficult. 2. concluſ. 1.* Paſqual. *quæſtionum moral. q. 255. n. 2.* Alenſis *p. 2. ſum. q. 169. memb. 2.* & *p. 3. q. 27. memb. 1. art. 3. §. 2.* Gabriel in *4. diſt. 41. q. unic. art. 3. dub. 3.* Sanchez *lib. 7. de matrim. diſput. 66. n. 9.* Bonacina *de ſacrament. q. 3. de matrim. punct. 12. n. 7.* Mæratius *tom. 3. ſum. diſp. 9. de matrim. ſect. 13. n. 4.* & communiter Theologi, & Canoniſtæ, & deſumitur ex Concilio Aurelianenſi III. *c. 7.* ubi declaratur, matrimonia infidelium venientium ad fidem catholicam contracta in primo gradu affinitatis lineæ rectæ, non eſſe diſſolvenda, ergo quia jure naturæ ſunt valida, alioquin ſi nulla eſſent, Concilium non præcepiſſet, ut non diſſolverentur. Hinc Caramuel *lib. 2. theolog. moral. n. 592.* adfert exempla, quibus ſummi Pontifices in hoc primo gradu affinitatis lineæ rectæ diſpenſârunt, & cùm ſimus in materia pertinente ad mores, non poteſt dici, ſummos Pontifices errâſſe, & eorum diſpenſationem fuiſſe nullius valoris.

159 Quòd ſi affinitas in primo gradu lineæ rectæ tantùm de jure eccleſiaſtico dirimit matrimonium, cùm Pontifex poſſit in jure eccleſiaſtico diſpenſare, ut quilibet Legiſlator in ſua lege, ſequitur, quòd validè poſſit diſpenſare in primo gradu affinitatis lineæ rectæ, & à fortiori, ſi hoc impedimentum oriatur ex copula illicita, & fornicaria; quia vel ex hac copula non oritur affinitas de jure naturali, ut cenſent Henriquez *lib. 12. ſumma. cap. 1. n. 2.* Sanchez *lib. 7. de matrim. diſput. 65. num. 9.* Navarrus *conſil. 7. de ſponſal. lib. 4.* præſertim quia à jure civili non agnoſcitur alia affinitas, niſi quæ ſupponit nuptias *l. non facilè §. ſciendum eſt, & §. affines ff. de gradibus & affin.* Vel ſi ex copula illicita oritur affinitas, eſt faciliùs diſpenſabilis, & à ſacra Pœnitentiaria faciliùs diſpenſatur, ut obſervat Sanchez *lib. 7. de matrim. diſput. 66 num. 3.* eo quia non ſit affinitas legalis; neque in foro externo exhibeat ſpeciem affinitatis. Idque etiam procedit inter eos, qui matrimonium contraxerunt, dummodo copula illicita matrimonium præceſſerit, & poſt matrimonium non ſit ſequuta alia copula, quia affinitas non oritur ex matrimonio ſine copula, ſed ex copula, ut declaravit Pius V. in ſua conſtitutione, cui initium eſt *ad Romanum:* & ſacra Congregatio *ad cap. 3. de reform. matrim. ſeſſ. 24. Concilij Tridentini.* cujus declaratio eſt: *Ex matrimonio per verba de præſenti non ſequuta copula non oritur affinitas, ſed publica honeſtas uſque ad quartum gradum per Pium V.* Hinc copula illicita, quæ præceſſit matrimonium quoad affinitatem manet in illo ſtatu, ut etiam affinitas, in quo fuiſſet, ſi matrimonium non fuiſſet contractum.

160 Ex ſuppoſitione igitur, quòd affinitas in primo gradu lineæ rectæ proveniens ex copula illicita non ſit de jure divino; ſed tantùm eccleſiaſtico nulli poteſt eſſe dubium, quin poſſit ſummus Pontifex ſuper hoc impedimento affinitatis diſpenſare; cum quilibet legiſlator poſſit diſpenſare in ſua lege, ſi juſta ſubſit cauſa. Hinc ſummus Pontifex poteſt licitè, ac honeſtè diſpenſare, ſi urgens adſit cauſa; qualis eſſet, ſi copula præceſſiſſet cum ſuſceptione liberorum: ut docent Molfeſius *part. 1. ſumma tract. 4. c. 12. n. 30.* Reginaldus *lib. 31. praxis fori pœniten. c. 26 n. 196.* Paſqualigus *qq. moral. Juris. quæſt. 256.* Covarr. *decret. part. 2. c. 6. §. 10. n. 13.* Ratio itidem ex eo deſumitur: quia tunc lex eſt capax diſpenſationis, quando in aliquo caſu particulari impedit, quod eſt melius, ut ſit, quàm quòd non ſit, vel inducit aliquod malum, ut docet D. Thomas *1. 2. quæſt. 97. art. 4. in corpore:* atqui ex ſuppoſitione, quòd præceſſerit copula cum ſuſceptione liberorum, ſervare legem eccleſiaſticam de impedimento orto ex affinitate in primo gradu lineæ rectæ, impedit, quod melius eſt, ſeu recuperationem honoris fœminæ, prolis legitimationem, familiæ propagationem, & conſervationem: rurſus induceret malum, ſeu periculum incontinentiæ, jacturam proprij honoris, notam infamiæ in prole ſuſcepta: unde ex utroque capite lex eccleſiaſtica admittit diſpenſationem ſuper impedimento affinitatis etiam in primo gradu lineæ rectæ orto ex copula illicita præcedente cum prolis ſuſceptione. Imò non ſolùm tunc diſpenſatio cohoneſtatur, eo quia promoveat plura bona, & impediat plura mala; verùm etiam videtur quodammodo debita; eò quia caſus ſit extra ſcopum, ac finem legis, quæ niſi diſpenſaretur, non poſſet ſuum aſſequi finem, ſeu promovere bonum, ac impedire malum.

161 Quæritur quadrageſimo ſeptimò, an abductio puellæ ad finem eam collocandi in matrimonium invehat impedimentum indigens diſpenſatione, ſi talis finis non fuit manifeſtatus puellæ, antequam abduceretur, tametſi poſtea liberè conſentiat matrimonio; nec ejus paren-

tibus

tibua ſpecies facti eſſet, ſi Lucretia cogitans, quod multum adferret commodi, ac utilitatis propriæ domui, ſi Catharina filia Barbaræ conſanguineæ Lucretiæ in tertio gradu nuberet filio ejusdem Lucretiæ, ſuadet Barbaræ, quatenus velit permittere, ut mutandi aëris ſalubrioris causa & laxationis animi gratiâ poſſit ſecum Catharinam ejus filiam ducere in ſuburbanam vil[illegible]: annuit Barbara mater Catharinæ petitioni Lucretiæ ejus conſanguineæ. Verùm dum ibi Catharina moratur, blanditijs à Lucretia pellicitur, eique ſignificat amorem proprij filij, cui puella abducta impetratâ priùs diſpenſatione ſuper impedimento conſanguinitatis liberè nupſit; ſed quia nulla facta fuit in diſpenſatione mentio abductionis, videtur hæc ſubreptitia, ac propterea matrimonium irritum.

162 Sed reſpondetur, hnjuamodi abductionem nullum inducere impedimentum exigens diſpenſationem; proinde diſpenſationem ſuper impedimento conſanguinitatis validam eſſe, quamvis nulla facta fuerit in ipſa mentio abductionis. Ratio eſt, quia ſi abductio hæc deſcripta in ſpecie facti inveheret aliquod impedimentum, maximè quia eſſet ſpecies raptûs, neque enim poteſt reduci ad aliud impedimentum: atqui talis abductio non eſt raptus; nec propterea poteſt inducere impedimentum raptus. Quod talis abductio non fuerit raptus, ex eo liquet; quia ad raptum quatuor requiruntur conditiones, ut docent communiter Doctores; prima eſt, ut adſit violentia, quâ puella vi rapiatur: Secunda, & raptus fiat cauſa libidinis: tertia, ut puella ſit traducta de loco a[illegible] locum: quarta, ut puella fuerit honeſtæ vitæ: atqui in abductione puellæ prima, & ſecunda conditio deſunt: proinde hæc abductio non eſt raptus, nec ullum inducit impedimentum exigens diſpenſationem: hinc errant, qui putant eſſe raptum, quando puella, ſub nullius poteſtate conſtituta volens abducitur, ut cenſent Abbas *c. penul. n. 4. de raptor.* & ibi: *Anania n 4. verſ. in Gloſ. 2.* Boſſius *pract. tit. de raptu mulierum num 16,* Bonifacina de Vitalinis *tract. de maleficijs tit. de raptoribus n. 2.* & & alij ea innitentes ratione, quia fœmina ſemel quò libidinis causâ ducitur de uno in alterum locum, ſive hæc conſentiat, ſive non, ſemper raptus committitur, eò quia decipitur. Quod tamen aberrat à vero, quia rapere ex vi propriæ ſignificationis importat cum vi, & impetu aliquid auferre, ut liquet *ex l. 3. verſ. Non ſolum ff. de incendio ruina,* ibi: *aliud autem eſt rapi, aliud amoveri palam, ſiquidem amoveri aliquid etiam ſine vi poteſt. Rapi autem ſine vi non poteſt.* Præterea falſum eſt, quòd puella conſentiens dicatur rapi, quia volenti, & conſentienti non fit injuria, neque dolus *l. nemo videtur ff. de regul. juris:* hinc D. Thomas 2, 2. *quæſt. 154. art. 7.* expreſsè docet, ad raptum requiri neceſſariò violentiam: & quoties adeſt voluntas ſpontanea, & conſenſus puellæ, nulla fit violentia, quia hæc ſupponit renitentiam in eo, qui vim patitur: & in hac abductione nulla apparet violentia; cum puella, & ejus mater, ſub cujus eſt cura, ſupponantur aſſentiri; proinde nulla adeſt ratio raptus.

Si dicas, puellam fuiſſe abductam, & quidem inſciam ad hunc finem, ut nuberet filio Lucretiæ abducentis, proinde fuiſſe deceptam, & in hac abductione intervenire dolum, qui æquiparatur raptui *l. unic. §. oportet C. de rap. Virg.* ibi: *niſi odioſis artibus circumvenerit.* Contra eſt, quia hoc non inducit violentiam, nec raptum propriè, quod ſit impedimentum dirimens, ut notant Zipæus *in Analit. jur. lib. 4. tit. de ſponſal. num 24.* Molleſius *part. 1. ſum. tract. 4. c. 11. num. 21.* Sanchez *lib. 7. de matrim. diſput. 13. num. 12.* Neque obſtat textus *in l. unic. §. oportet:* quia ibi fit ſpecialis extenſio pœnarum ad alium caſum, quæ extenſio non habet locum pro impedimento dirimente, quia hæc extenſio non fit à Concilio Tridentino: & diſpoſitio legis pœnalis, qualis eſt, quæ irritat matrimonium, non debet extendi ultra raptum propriè dictum: lex enim pœnalis eſt ſtrictæ interpretationis; proinde in hac materia dolus non debet æquiparari raptui propriè ſumpto, quoad pœnam impedimenti dirimentis matrimonium: cum abductio non ſit propriè raptus, eo quia excludat violentiam; non debet ſecum trahere pœnam annexam raptui. 163

Neque dolus in hac ſpecie facti, & abductione poteſt æquiparari raptui; quia cum raptus includat eſſentialiter violentiam, deberet dolus, qui intervenit in hac abductione æquivalere violentiæ, ut notat Gutierez *de matrim. cap. 86. n. 15. in fin.* hæc autem æquivalentia negoit in hac ſpecie facti locum habere; cum nihil falſum actum ſit; quia puella libens, & conſentiens fuit in ſuburbanam villam ſuæ conſanguineæ profecta; & ejus mater etiam liberè conſenſit, ut beneficio liberioris, ac ſalubrioris aëris priſtinæ reſtitueretur ſanitati; unde hæc abductio non vitioſus fuit raptus, ſed laudabile charitatis exercitium. Neque abducens habuit in animo lædere libertatem puellæ quoad matrimonium ineundum, ſed tantum ei proponere amorem, quo à ſuo filio proſequebatur, & exhibere matrimonium ſi ipſi placuiſſet: ex quo nulla apparet læſio libertatis, quam faciliùs ex præſentia matris renitentis ſuiſſet paſſa. 164

Præterea textus *in l. unic.* extendit tantùm pœnas raptoris ad abducentem dolo malo, ac inducentem ad diſceſſum contrarium honeſtati mulieris, quique contineat turpitudinem, idque claret ex verbis textûs ibi: *niſi enim illam ſollicitaverit, niſi odioſis artibus circumvenerit, non facit eam velle in tantū dedecus ſe ſe prodere.* Hæc poſtrema verba in tantum dedecus ſe ſe prodere nequeunt adaptari præſenti ſpeciei facti, quia puella abducta nullum fuit ex illa abductione, & matrimonio dedecus paſſa, nec ullam ſubiit ignominiæ notam. Demum præfata lex *unica C. de raptu. Virginu* tantùm punit doloſam abductionem iiſdem pœnis, quibus punitur raptus, non quia doloſa abductio propriè ſit raptus; ſed quia licèt ſit alia ſpecies delicti, lex tamen vult iiſdem pœnis puniri, ex 165

quo

quo non ſequitur, eſſe idem delictum; cum plura ſpecificè diverſa delicta puniantur eadem pœna capitis. Pleriſque in locis furtum iteratum in ra gravi punitur pœna capitis perinde ac homicidium; & tamen quis dicat, furtum eſſe ſpeciem homicidij, ac poni ſub ejus diſpoſitione? ita quamvis doloſa abductio puniatur iiſdem pœnis, quibus punitur raptus; non tamen inde ſequitur *ex d. l. unica* poni ſub diſpoſitione de raptu quoad impedimentum dirimens matrimonium. Tum quia lex civilis *in d. l. unica C. de rapt. Virgin.* non poteſt diſponere circa impedimenta dirimentia matrimonium, cum hoc ſit ſacramentum: conſequenter neque poteſt hoc ſtatuere quoad doloſam abductionem.

166 Dices, ex eo quòd lex civilis æquiparet doloſam abductionem raptui, diſpoſitionem poſtea Concilij Tridentini extendere impedimentum raptus ad ipſam abductionem ratione æquiparationis juxta regulam, quod diſpoſitum in uno ex æquiparatis ſit etiam diſpoſitum in alio *l. 1. ff. de leg. 1* & notat Gloſſa in *l. ſi quis ſervo C. de furt.* & docent Beroius *conſ. 27 n. 3. lib. 1.* Pariſius *con. l. 32. num. 42. lib. 2.* ſed contra, quia lex civilis non æquiparat doloſam abductionem raptui; ſed tantum pœnas raptûs extendit ad hanc doloſam abductionem; ut ad aliam ſpeciem delicti; perinde ac pœnam mortis annexam homicidio jus civile extendit ad furtum pluries iteratum, & ad alia delicta; ex hoc autem, quòd pœnæ inflictæ propter raptum, etiam infligantur propter doloſam abductionem; inde non ſequitur, doloſam abductionem æquiparari raptui; alioquin delicta omnia, quibus eſt impoſita eadem pœna mortis, vel exilij, aut confiſcationis bonorum eſſent æquiparata, quod nemo dixerit. Tunc abductio æquiparatur raptui, quando fit cum animo deliberato rapiendi; & raptor utitur abductione ut medio ad raptûs executionem; in hac autem ſpecie facti, abductio non fuit aſſumpta ut medium ad executionem raptûs; proinde nequit abductio æquiparari raptui.

167 Addendum eſt, quòd regula illa *ex æquiparatis, quod diſponitur de uno cenſetur etiam diſpoſitum de alio*, tunc procedit quando æquiparatio, & diſpoſitio reperitur in eodem jure ſive illud ſit canonicum, ſive civile: non ita ſi una diſpoſitio reperiatur in jure civili, & altera in jure canonico: in caſu autem noſtro raptus, & doloſa abductio æquiparantur in jure civili: quòd verò raptus ſit impedimentum dirimens matrimonium diſponitur in jure, non civili, ſed eccleſiaſtico: cum igitur diſpoſitio, qua raptus, & doloſa abductio æquiparantur, ſit tantum in jure civili; & diſpoſitio, qua raptus ſit impedimentum dirimens matrimonium, ſit in jure canonico, non poteſt diſpoſitum in uno ex æquiparatis cenſeri diſpoſitum in altero. Ratio eſt quia eatenus diſpoſitum de uno comprehendit etiam aliud ex æquiparatis quatenus ambo ſe habent per modum unius in ordine [illegible] eandemque diſpoſitionem [illegible] quæ non habetur, quando æquiparata ſunt in diverſis juribus; cum ſit jus, quod æquiparat [illegible] tantum ſe poſſunt habere per modum unius in ordine ad diſpoſitionem canonicam, ad quam pertinent matrimonij impedimenta: quæ autem æquiparantur in jure civili non ſe habent per modum unius in ordine [illegible] diſpoſitionem canonicam, quia æquiparationem in jure civili non accipiunt unitatem à jure canonico.

Præterea dato etiam, & non conceſſo quòd raptus, & doloſa abductio æquiparentur; adhuc nil poſſet inferri contra noſtram aſſertionem: quia tunc ſolùm diſpoſitum de uno [illegible] etiam diſpoſitum de alio ex æquiparatis, quando æquiparatio eſt facta à lege, & eſt æquiparatio univerſalis per modum regulæ dirigentis non ita quando æquiparatio eſt ſolùm de aliquo particulari, ut docent Farinacius *part. 1 fragmen. verbo extenſio num. 205.* Lanfranch. *in Repet. l. ſi verò §. de viro ff. ſolut. matrim.* Alexand. *in l. Gallus §. eſt quid ſi tantum ſuper* Gloſſa *verb. mancipatus ff. liber & poſth.* Caveta *de antiquo tempore part. 4 §. 1. num. 3* [illegible] ta coram Seraphino *deciſ. 288. num. 1.* Ratio ex eo petitur, quia quando in aliquo tantùm particulari fit æquiparatio, æquiparata non ſe habent per modum unius, ſiquidem in eo, in quo non æquiparantur ſunt diverſa, & ſe habent per modum plurium: & in citata *l. unic. C. de Virg.* raptus, & doloſa abductio non æquiparantur univerſaliter, & abſolutè in omnibus, ſed tantùm in caſu particulari, ſeu in diſpoſitione illius legis, & etiam ex ſuppoſitione, quòd doloſa abductio ſit ex animo rapiendi; proinde quod diſponitur de raptu in ordine ad dirimendum matrimonium, non cenſetur diſpoſitum de doloſa abductione. Supereſt etiam addendum, quod raptus tantùm inter raptorem, & raptam impedit, ac dirimit matrimonium ex Synodo Tridentina *ſeſſ. 24. c. 6. de m*[illegible] & filius Lucretiæ non abduxit filiam Barbaræ, ut liquet ex ſpecie facti; proinde impetrata diſpenſatione ſuper ſolo impedimento con[illegible]nitatis matrimonium eſt validum [illegible] plex adductio, cui puella aſſentitur non eſt raptus, de cujus ratione eſt violentia, non conniventia, qua puella connivet abductioni.

Quæritur quadrageſimo octavò, an valida 169 ſit diſpenſatio in qua circa cauſam plus exprimitur, quàm fuerit narratum in ſupplicatione? Tametſi Pontifex ſoleat in diſpenſatione apponere eandem cauſam, ſeu impedimentum, quod fuit expreſſum in ſupplicatione, & etiam adjicere clauſulam conditionalem *Si preces veritate nitantur*: attamen poteſt contingere, quod eadem cauſa in diſpenſatione exprimatur [illegible] vior quoad circumſtantias, quàm fuerit narrata in ſupplicatione; ut ſi ſuſpicio copulæ major exprimatur in diſpenſatione, quàm fuerit narrata in ſupplicatione. Reſpondetur, [illegible] diſpenſationem adhuc ſuum ſortiri [illegible] ratio ex eo petitur, quia diſpenſatio d[illegible] ex voluntate diſpenſantis, qui non [illegible] diſpenſandum cum eo [illegible]od ex [illegible] litteris diſpenſatio [illegible]

[illegible] & [illegible] Cancellaria ita ſcribi, [illegible] c [illegible] nitur in ſupplicatio- [illegible] diſpenſationis move- [illegible] x ad diſpenſandum, ex ipſa [illegible] mitur in ſupplicatione, & [illegible] m ex eadem cauſa ibi narrata [illegible] ſolam voluntatem d[illegible]n- [illegible] m nte in narrata cauſa.

17[illegible] [illegible] en a [illegible] dependeat [illegible] volun- [illegible] la n[illegible] a cauſæ expreſſæ [illegible] que, quia gratia di- [illegible] on[illegible] [illegible] rante [illegible] nem [illegible] eo enim litteræ [illegible] r, quia [illegible] neceſſa, adeò ut [illegible] u, ve[illegible] i- g[illegible] nc[illegible] r, [illegible] n[illegible] tem, ac dem: hinc gratia, [illegible] l[illegible] c.& [illegible], [illegible] c ment dudum §. no [illegible] [illegible] niſteria previ[illegible], gratios, in- [illegible] ſeu ſcripto ſub quacunque for- ma [illegible] textu liquet, diſpenſationem per- [illegible] v[illegible] e verbo, vel quovis alio ſigno [illegible] e [illegible] ivo animi diſpenſantis, ut etiam [illegible] Gonzalez *ad reg. 8. Cancellar. Gloſſ. 12. num. 4.*

[illegible] Pe[illegible] quia voluntas, quamdiu intus mente [illegible] e [illegible] peratur *l. ſi repetendi C. de* [illegible] *cau* [illegible] o non cenſetur expreſſa, niſi e[illegible] per ſigna ſenſibilia exprimatur: & quia [illegible] ſunt litteræ diſpenſationis, ideò dici- [illegible] enſati perfici voluntate, & reſcripto, [illegible] us reſcriptum exhibet ſenſui voluntatem [illegible] n is, ad quam ſe habet conſecutive, ut [illegible] Rota *deciſ.* [illegible] 8 *num.* 3 *p.* 1. cum igitur v[illegible] as diſpenſand præcedat ipſam expeditio- n[illegible] n nullum Pontifex ex iisdem lit- [illegible] motivum ad concedendam diſpen- [illegible] c, [illegible] tota cauſa, cur diſpenſet, eſt, quæ c[illegible] ſupplicatione, quam Pontifex le- g[illegible] t cauſa format gratioſam vo- l[illegible] nc[illegible] ndi quod petitur, proinde d[illegible] tar[illegible] o[illegible] itur ſuum valorem, tametſi in l[illegible] enſati[illegible] n[illegible] cauſa exprimatur gravior, q[illegible] rat expre[illegible] in ſupplicatione. Tum [illegible] in Romana curia, ut refert Hie- ro[illegible] *n p act. Cancellar tit. declara- ta* [illegible] *r. ubi Papa concedit gratiam* ut o[illegible] iones reducantur ad certas formul[illegible] c m[illegible] bus litteræ poſtea expediun- tur, [illegible] e ne tot multiplicentur formulæ, quo[illegible] n[illegible] cationes; quod contingeret, ſi co[illegible] t [illegible] ationi deberet de verbo ad ver- bum [illegible] a correſpond[illegible] re. Ad hoc incom- [illegible] nao [illegible] n habentur in Dataria for- [illegible] na [illegible] ta ſingulas cauſas ſub- [illegible] e [illegible] & hæ formulæ explican- [illegible] n [illegible], comprehendunt [illegible] b [illegible] par[illegible] lares [illegible] ub tali cauſa [illegible] n[illegible] inter [illegible] erant acciden- [illegible] n mag[illegible] & [illegible] dum [illegible] o [illegible] r, quia cauſæ, quæ [illegible] runt [illegible] exprimuntur in ſua ſpecie, non [illegible] em ſpecie cauſa [illegible] minu[illegible] ve [illegible] ar[illegible] Hine in omnibus [illegible] is ea-

ſibus, in quibus ſubſtantia cauſæ procedit, ha- betur eadem diſpenſatio ex eodem motivo, & illæ circumſtantiæ magis, vel minus aggravan- tes comprehenduntur ſub eadem cauſa explicata in formula per incluſionem, ut notant Tira- quel. in [illegible] *unquam V lib. tis n. 45. C. de revoc. donat.* Alexander *conſ. 65. n. 3. lib. 5.* Surdus *deciſ. 276. n. 8.*

Quamobrem eadem cauſa, quæ movet vo- luntatem Pontificis ad diſpenſandum, movet etiam eandem ad diſpenſandum in tali cauſa, licèt ob circumſtantias ſit minùs gravis, quàm expri- matur in litteris diſpenſationis juxta commu- nem formulam. Quòd ſi dicas ex *regula 27. Cancellar.* judicium non eſſe formandum juxta formam ſupplicationis, ſed juxta litteras expe- ditas. Reſpondetur id verum eſſe, ſi cauſa in litteris expeditis ſit ſubſtantialiter diverſa ab ea, quæ exprimitur in forma ſupplicationis: non ita quando cauſa non eſt ſubſtantialiter diverſa, ut in præſenti ſpecie facti: quia tunc judicatur juxta formam litterarum, in quibus continetur eadem cauſa ſubſtantialis diſpenſationis, & tan- tum ratione conſuetæ formulæ accidentaliter alterata: hæc enim alteratio non præjudicat, quia formulæ litterarum innoteſcunt Pontifici concedenti diſpenſationem juxta cauſam ex- preſſam in ſupplicatione, quamvis ſciat in lit- teris diſpenſationis juxta conſuetam formulam non exprimi de verbo ad verbum cauſam nar- ratam in ſupplicatione. 172

Cum [illegible] ur Pontifex legerit ſupplicatio- nem ſibi exhibitam ab Oratoribus, cauſam exa- minaverit, gratiam conceſſerit, & ſupplicatio- nem ſubſcripſerit, ac Officiales Datariæ eam reviderint, ideò quoad has diſpenſationes ma- gis attendenda eſt ſupplicatio à Pontifice ſub- ſcripta, quàm ipſæ litteræ expeditionis, cùm iſtæ extrahantur ab ipſa ſupplicatione à Pontifi- ce ſubſcripta, ut cenſet Rota *deciſ. 5. num. 6. p. 1 coram* [illegible] *al.* [illegible] *deciſ.* 2 5. *num.* 8. *coram Cavalerio*, & [illegible] et etiam Rebuffus *in prax. tit. de reſor. & conſ. Bull. num* 2. antequam enim litteræ ſint expeditæ ſupplicatio à Pontifice ſub- ſcripta eſt regula juxta quam litteræ expediun- tur in tali formula, adeò ut ſi ſupplicatio ita à Pontifice ſubſcripta veluti matrix, ex qua ex- trahuntur litteræ expeditionis, ut obſervat Rota coram Seraphino *in Aretina commenda* o. *January* 1[illegible]9[illegible] hinc ſi formulæ litterarum in aliquo accidentali videantur diſcrepare à cauſa expreſſa in ſupplicatione ſubſcripta per Papam, & reviſa, ac examinata per Officiales Datariæ, ſunt interpretandæ juxta eam in ſupplica- tione, & ita in Romana Curia ad praxin de- ducitur. 173

Quæritur quadra[illegible] m[illegible] non, an in diſpen- ſatione matrimonij inter conſanguineos, & affi- nes [illegible] enda mentio [illegible] hæc inter [illegible] os Oratores acceſſerit? Juvat obſervare tria [illegible] culam [illegible] diverſis contingere temporibus. Primò antequam Pontifex diſpenſationem con- cedat. Secundò poſt impetratam conceſſionem à Papa, ſed antequam litteræ concedantur ſunt ab Ordinario loci executioni demandandæ. 174

Tertio ſi habita ſit poſt ordinarij expeditionem. Reſpondetur non eſſe neceſſariam mentionem hujus copulæ, ſi hæc contigit poſt conceſſam diſpenſationem, & jam expeditam, imò & executioni mandatam, tunc enim præcedens diſpenſatio non vitiatur per copulam ſubſequentem, quia preces veritate nituntur, nihil enim in diſpenſatione tacitum eſt, quod explicandum neceſſario eſſet, quia copula, cùm contigerit tantum poſt d[illegible] enſationem impetratam, non debuerat de ipſa in ſupplicatione mentio fieri, ut notat Gutierez *in quaſt. canon. lib. 1. c. 15. num. 24.*

174 Neque obſtat, quod ait Manuel *tom. 1. ſum. c. 238. num. 7.* in hoc eventu eſſe petendam ab Epiſcopo diſpenſationem inceſtus commiſſi, ut licitè ineatur matrimonium: ſiquidem falſum eſt poſt impetratam diſpenſationem ſuper impedimento conſanguinitatis, copulam, quæ poſtea contingit inter diſpenſatos eſſe inceſtuoſam, ut enim notat Sanchez *lib. 7. de matrim. disput. 5. num. 15.* ſublata matrimonij prohibitione per diſpenſationem ſuper impedimento conſanguinitatis ceſſat [illegible] copulæ; & copula habita poſt diſpenſationem eſt tantùm ſimplex fornicatio. Malitia enim copulæ inceſtuoſæ conſurgit ex prohibitione matrimonij, quâ ſublata per diſpenſationem ſpecialem, vel legem generalem reſtringentem gradus prohibitos conſanguinitatis, ceſſat talis malitia inceſtuoſa, quia ut notat Cajetanus *in ſum. V. inceſtus initio*, proprie inceſtus eſt commiſtio venerea inter conſanguineos, vel affines abſque diſpenſatione matrimoniali, adeo ut tota ſpecialis malitia inceſtuoſæ copulæ oriatur ex prohibitione matrimonij, qua ſublata copula eſt ſimplex fornicatio, quæ ratio militat in omnibus impedimentis dirimentibus: hinc ſi Papa diſpenſet ſuper impedimenta conſanguinitatis, affinitatis, cognationis ſpiritualis, & legalis, publicæ honeſtatis, diſparitatis cultus, ceſſat ſpecifica malitia copulæ, & tantum remanet illa ſimplicis fornicationis: ex quo manifeſtè convincitur, talem ſpecificam malitiam oriri ex ſpeciali prohibitione matrimonij, quæ plerumque in copula illicita diverſam conſtituit fornicationis ſpeciem.

175 Quid verò dicendum ſit, ſi copula contingat inter conſanguineos, vel affines ante diſpenſationem à Papa impetratam, vel etiam poſt, ſed prius tamen, quam Ordinarius loci eam executioni demandaverit, vel Confeſſarius, quando diſpenſatio eſt in foro conſcientiæ, & ipſi commiſſa. Navarrus *lib. 4. conſ. de conſang.* Ovandus *in 4. diſt. 41.* Diaz *c. 126. col. 17* Emanuel Sa *in ſum. v. matrim.* & alij docent, diſpenſationem ſuum ſortiri valorem, tametſi in ſupplicatione non fuerit inceſtus expreſſus ſive contigerit ante, ſive poſt diſpenſationem. Et nituntur, quia hæc copula inceſtuoſa, neque ex natura rei, neque ex jure eccleſiaſtico redd[illegible] [illegible] ſationem diffic[illegible] [illegible] non ex natura rei [illegible] eret [illegible] ſpectata rei na[illegible] [illegible] tunc e[illegible], ac expeditior [illegible] minæ con[illegible] honori, & oe detrimentum gravi[illegible] mum pa[illegible], fiatque inepta ad al[illegible] matrimonium [illegible] diantur ſcandala, quæ inde ſolent o[illegible] [illegible] que ex jure eccleſiaſtico, quia ex in[illegible] cum conſanguineis nullum in matrimonio impedimentum oritur. Inceſtus autem cum affini [illegible], tametſi impedimentum præſtet ex præſcri[illegible] tamen contraria conſuetudine eſt ablatum. hinc concludunt, talem diſpenſationem tacita in ſupplicatione inceſtuoſa copula minimè e[illegible] ſubreptitiam. Tum quia licet impedimentum præſtaret, ad[illegible] Epiſcopus poteſt ſuper ipſo diſpenſare, ſi copula occulta ſit, alioquin, ſi [illegible] eſſet exprimenda in ſupplicatione, & in lit[illegible] diſpenſationis in foro externo, Oratores non bene conſulerent propriæ famæ, & honori; imò plurimum paterentur detrimenti in fame, & honore detecta copula illa inceſtuoſa.

Alij procedentes cum diſtinctione aſſerunt, 177 quòd ſi copula contigerit ante conceſſam [illegible] Pontificε diſpenſationem eſſe in ſupplicatione exprimendam, & ſi reticeatur, diſpenſationem eſſe irritam. Secus ſi contigerit poſt impetratam à Papa diſpenſationem, & antequam [illegible] Ordinario loci fuerit hæc executioni mandata [illegible] tunc ſufficit, ſi Ordinarius deprehendat preces veritate niti, ut diſpenſatio ſit valida [illegible] [illegible] copula non contigerit ante ſupplicationem exhibitam Papæ, non erat in eadem exprimenda, & ita docet præ cæteris Corduba *in ſum.* [illegible] *opin. 2. punct. 5.* ubi ait, valere diſpenſationem, quando copula contingit poſt [illegible] tam a Pontifice diſpenſationem, non [illegible] antea fuerit habita.

Verior tamen ſententia eſt, hanc ince[illegible] 178 ſam copulam inter conſanguineos, vel [illegible] volentes matrimonium contrahere eſſe [illegible] meodam ſive contigerit ante Pont[illegible] [illegible] ſationem, ſive poſt, dummodo Ordinari[illegible] nondum executioni demandaverit diſpenſa[illegible] conceſſam [illegible] Papa; adeò ut ſi inceſt[illegible] occulta ſit diſpenſatio petenda a ſacra Pœnite[illegible] pro foro conſcientiæ, ſin verò ince[illegible] [illegible] licus, ſit nova ſupplicatio exh[illegible] [illegible] ſici,

Fundamentum hujus ſententiæ non eſt, quia 179 hujusmodi copula præbeat impedimentum aliquod matrimonio, ſed quia talis eſt ſtylus Curiæ, juxta quem debet inceſtus declarari: exigit autem ſtylus curiæ hanc expreſſionem copulæ, ut ſaltem timore hujus manifeſtationis faciendæ arceantur conſanguinei, & affines ab hac inceſtuoſa copula: quæ autem ſunt de ſtylo curiæ, ſervanda ſunt, quia taciturnitas veri [illegible] expreſſo Pontifex non ſolet concedere d[illegible] ſationem ſaltem eo modo, quo conce[illegible] cum aliquibus moderationibus, red[illegible] diſpenſationem impetratam ſubreptitiam [illegible] quando [illegible] ſupplicatione exprimitur inceſtus, non [illegible] Pontifex eodem modo diſpenſare [illegible] impedimento conſanguinitatis, [illegible] præcipit [illegible] tentiam imponi contrahent[illegible] & o[illegible] pecuniaria eſt tunc major [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſuper[illegible] non tranſeat ad alias n[illegible] as.

obſtat, ſi dicas, inceſtuoſos hodie non exprimere inceſtum in ſupplicatione pro obtinenda diſpenſatione ſuper gradu conſanguinitatis. Quia id tantùm verum eſt de illis inceſtuoſis, qui cognoverunt aliam fœminam ab ea, cum qua petunt matrimonium contrahere: alioquin ſi inceſtuoſus rem habuit cum eadem fœmina conſanguinea, quam vult in uxorem ducere, ex ſtylo curiæ tenetur neceſſariò mentionem facere de inceſtu. Hinc Epiſcopus in hoc inceſtu non poteſt diſpenſare, quando qui ſe cognoverunt, volunt matrimonium contrahere, quia tunc obſtat ſtylus curiæ exigens, ut in diſpenſatione conſanguinitatis, vel affinitatis explicetur inceſtus, ne diſpenſatio ſit ſubreptitia. Idque vel maximè ſi inceſtus contigit ante diſpenſationem impetratam à Pontifice.

180 Quòd verò ſit etiam exprimenda, quamvis contigerit poſt impetratam diſpenſationem, ſed nondum ab Ordinario loci demandatam executioni habetur etiam ex ſtylo curiæ, adeò ut ex eodam ſtylo clauſula illa, *ſi preces veritate nitantur*, referatur ad tempus diſpenſationis Pontificis, & executionis Ordinarij, vel Confeſſarij ſimul, ut notant Gambara *de authorit. Legati lib. 7. tit. de diſpenſat. legator. circa matrimonium num. 409.* Sarmiento *lib. 1. ſelect. c. 9.* Gutieres *quæſt. can. lib. 2. c. 15. num. 133. & lib. 1. c. 15. num. 16. & ſequent.* ubi etiam refert declarationem ſacræ Congregationis Concilij Tridentini interpretis, quæ declaravit, eſſe inceſtuoſam copulam exprimendam, ſive contigerit ante impetratam diſpenſationem, ſive poſt ejus impetrationem, dummodo Ordinarius nondum eam demandaverit executioni: & Callego *de cognat. ſpirit. c. 24.* eſſerit, id eſſe certum ob declarationem Cardinalium, quamvis ſpectato jure communi oppoſita ſententia videretur probabilior. Verùm id intelligendum eſt de copula inceſtuoſa cùm conſanguinea, vel affini plenè conſummata; quia cùm ſimus in odioſis, debet prohibitio reſtringi, non ampliari, proinde debet intelligi cum ſuo affectu, alioquin non eſt neceſſariò exprimenda: ut nec etiam, ſi fuerit tantùm ex parte alterius inceſtuoſa, & ſi alter ignoraverit conſanguinitatem, vel affinitatem alterius, cum quo rem habuit, quia tunc non eſt totalis, nec plenus inceſtus ex utraque parte.

181 Rurſus neque eſt exprimendus inceſtus, ſi ſit occultus, quia tunc in diſpenſatione pro foro externo, ut etiam in ſupplicatione porrigenda Pontifici ſufficit, ſi petatur diſpenſatio ſuper impedimento conſanguinitatis pro foro externo; diſpenſatio verò pro inceſtu occulto petenda tunc eſt à ſacra Pœnitentiaria, explicata itidem conſanguinitate, vel affinitate publica, ſuper qua Pontifex diſpenſavit, vel erit diſpenſaturus. Idque ſervatur, quoties contingunt duo impedimenta, quorum unum eſt publicum, & alterum occultum, adeo ut non ab Epiſcopo loci, ſed à ſacra Pœnitentiaria ſit diſpenſatio petenda ſuper inceſtu occulto, quia tunc non impetratur vera diſpenſatio inceſtùs, quia ut diximus, propriè non eſt impedimentum; ſed ſuppletur vitium diſpenſationis Pontificiæ, in qua exprimendus erat talis inceſtus, ne irrita foret. Pari pacto ſi inceſtus contingat poſt impetratam à Pontifice diſpenſationem ſuper impedimento conſanguinitatis, vel affinitatis, antequam tamen ab Ordinario loci diſpenſatio mandetur executioni, ſi inceſtus ſit publicus eſt iterum explicandus Pontifici unà cum conſanguinitate, & affinitate, ut diſpenſet pro foro externo ſuper utroque impedimento ex ſtylo curiæ: ſin verò inceſtus ſit occultus diſpenſatio petenda eſt à ſacra Pœnitentiaria explicata etiam eadem conſanguinitate, vel affinitate.

Quæritur quinquageſimò, quid dicendum 182
ſit, quando Pontifex diſpenſat ſuper impedimentis conſanguinitatis, vel affinitatis adjecta clauſula illa conditionali, *dummodo copula non intervenerit*? Reſpondent Corduba in *ſum. q. 45. opin. 2. punct. 5.* Vega *tom. 2. ſum c. 34. caſ. 97.* Petrus de Ledeſma *de matrim. q. 58. art. ult. dub. 2. difficult. 3. concluſ. 3.* & alij diſpenſationem tunc fore ſubreptitiam, ſive copula intervenerit ante Pontificis diſpenſationem ſive poſt, dummodo Ordinarius loci eam nondum executioni demandaverit, & nititur hæc ſententia, quia preces debent veræ eſſe non ſolùm tempore impetrationis, ſeu quo Pontifex diſpenſat, ſed etiam tempore, quo Ordinarius loci mandat executioni diſpenſationem conceſſam à Pontifice. Alij tamen cenſent, illam clauſulam conditionalem, *dummodo copula non intervenerit*, eſſe intelligendam juxta naturam diſpenſationis conceſſæ; ſi enim concedatur in foro externo intelligenda eſt de copula conſtante in foro externo; ſin verò concedatur in foro conſcientiæ etiam intelligitur de occulta, eò quia clauſulæ adjectæ diſpenſationi intelliguntur juxta naturam diſpenſationis. Verùm hodie nunquam ſummus Pontifex diſpenſat ſuper impedimento conſanguinitatis, vel affinitatis cum clauſula illa conditionali, *dummodo copula non intervenerit*, ut ſuper hoc Oratores interrogentur, ut notat Corradus *lib. 1. diſpenſ. Apoſtol. c. 2. num. 20.* ubi addit, præfatam clauſulam tantùm apponi, quando diſpenſatio impetrata eſt cum mentione copulæ, quia tunc accipitur juramentum, quòd ſub ſpe faciliùs habendæ diſpenſationis non ſe cognoverint.

Quòd ſi contingat, oratores ab executore in- 183
terrogari, num præfata copula intervenerit: tunc ſi contigerit, ſed ſit occulta, nec ſuper ea obtenta ſit diſpenſatio in foro conſcientiæ ab officio ſacræ Pœnitentiariæ; tenentur tunc oratores eam fateri ad Judicis interrogationem; quòd ſi detrectent eam fateri, non debent uti diſpenſatione, quia ea interrogatio non eo tendit, ut Oratores puniantur, ſed ut impediatur uſus ſubreptitiæ diſpenſationis, ac irritatio matrimonij. Quòd ſi pro inceſtu occulto fuiſſet jam impetrata diſpenſatio pro foro conſcientiæ ab officio ſacræ Pœnitentiariæ, tunc non tenentur contrahentes inceſtum illum occultum manifeſtare interroganti, quia cum jam obtinuerint diſpenſationem in foro conſcientiæ, & in

eodem foro fuerint abſoluti à perpetrato crimine, hoc perinde tunc ſe haberet, ac ſi non fuiſſet commiſſum, proinde cum tunc nullum ſupereſſet impedimentum circa inceſtum, non tenerentur contrahentes illud fateri: imò id etiam procedit, tametſi non impetrata diſpenſatione pro foro conſcientiæ nolint contrahentes uti diſpenſatione impetrata pro foro exteriori, donec aliam impetrent pro foro conſcientiæ; ratio eſt, quia tunc ceſſat finis, ob quem Judici integrum eſt de illo inceſtu interrogare, an contigerit, nec ne.

184 Quæritur quinquageſimo primò, an Oratores ſupplicantes Pontifici pro obtinenda diſpenſatione ſuper impedimento conſanguinitatis debeant exprimere, quòd non ſe cognoverint ſub ſpe facilioris diſpenſationis? Reſpondetur affirmativè, adeò ut non ſufficiat, ſi inſerant ſupplicationi, quòd ſe cognoverint, ſed rurſus addere debent, id tamen non præſtitiſſe ſub ſpe faciliùs obtinendæ diſpenſationis. Quinimò Pontifex vult, hanc clauſulam etiam apponi in litteris diſpenſationis, ut ſit geminata in narrativa Oratorum, & diſpoſitiva litterarum, ut clariùs conſtet, mentem Pontificis eſſe, ut omnino fiat mentio de tali inceſtu cum ſpe facilioris diſpenſationis: & hæc ratio eſt, cur geminatio fiat, ut notat Baldus in *l. fructus. C. de act. empt.* & docet Jaſon in *l. nominatim num. 8. ff. de lib. & poſth.*

185 Imò debet etiam cum juramento ab Oratoribus deponi, quòd ſe non cognoverint ſub ſpe faciliùs obtinendæ diſpenſationis, quia Ponifex in litteris diſpenſationis ſolet hujusmodi juramentum exigere per clauſulam illam adjectam ijsdem: *Recepto priùs ab eis juramento, quòd ſub ſpe faciliùs habendæ diſpenſationis hujusmodi inceſtum non commiſſerint*; debet autem hoc juramentum ab Oratoribus præſtari ipſi delegato, quia tametſi poſſit iſte quoad receptionem teſtium alium ſubdelegare, non tamen quoad hoc juramentum recipiendum, ut notat Genuenſis *in prax. Curiæ Archiepiſc. Neapol. c. 69. n. 9.* quia quoad hoc eligitur induſtria perſonæ, quæ propterea per ſe ipſam, & non per aliam debet hoc juramentum exigere: quia quoties electa eſt induſtria perſonæ, non poteſt hæc alteri ſubdelegare, quod ſibi eſt commiſſum, ut notant Menochius *de arbit. lib. 1. q. 68. n. 11.* Theſaurus *de for. eccleſ. p. 1. c. 5. n. 49. & p. 2. c. 2. n. 16.* quoad reliqua verò, in quibus non videtur electa induſtria perſonæ, non impeditur ſubdelegatio, quia cum plures Diœceſes ſint adeò ampla, & extenſæ, ut plerúmque Oratores per duos, vel etiam tres dies itineris diſtent à civitate, ubi eſt Epiſcopus, & ejus Vicarius præſertim hic in Germania, & plerúmque non ſit facilis ad Ordinarium acceſſus; ideo conſuetudine introductum eſt, ut hoc juramentum committatur Parocho Oratorum, ſeu Vicario Foraneo illius loci, cui mandatur à delegato, ut ab ipſis Oratoribus exigatur, eosque abſolvat ab inceſtu, & injungit eidem Parocho, ut pro modo culpæ imponat Oratoribus Pœnitentiam ſalutarem, recepto tamen priùs ab ijsdem juramento, quòd ſub ſpe faciliùs habendæ diſpenſationis hujusmodi inceſtum non commiſerint.

Quæritur quinquageſimo ſecundò, quomodo ſuccurratur Oratoribus petentibus diſpenſationem ſuper impedimento conſanguinitatis, ſi ſub ſpe faciliùs impetrandæ diſpenſationis, ſe carnaliter cognoverint, ſi ſpem hanc ab eis conceptam negaverint, & litteras diſpenſationis mediante juramento impetraverint? Reſpondetur, quòd ſi inceſtus, tunc ſit occultus, ut per officium ſacræ Pœnitentiariæ poſſit Oratoribus ſuccurri, tunc totum negotium aperiendum eſt ſacræ Pœnitentiariæ, cui propterea narrare debent, quomodo Oratores aliàs cupientes invicem matrimonialiter copulari, diſpenſationem quidem petierint, & obtinuerint à Sede Apoſtolica ſuper impedimento quarti gradus conſanguinitatis, quo ſunt conjuncti, & licèt in narratione expreſſerint præceſſiſſe carnalem copulam, non tamen narrâſſe, quòd ſub ſpe faciliùs obtinendæ diſpenſationis ſe carnaliter cognoverint, quinimò etiam id negaverint mediante juramſnto ipſi Ordinario loci, à quo fuerunt interrogati, num copula contigerit ſub tali ſpe obtinendæ faciliùs diſpenſationis. In hoc enim caſu, cùm ex una parte occultum ſit, Oratores ſpem illam reticuiſſe; & ex altera ſit publicum, quòd impetraverint præfatam diſpenſationem, quam niſi ad effectum ducant, ſcandala oriuntur: ad hæc incommoda declinanda, ſolet ab officio ſacræ Pœnitentiariæ, ad quod ſit recurſus, Confeſſario abſolutio à præmiſſis, ſeu ab inceſtu cum tali ſpe patrato, & è juramento cum falſitate præſtito, dummodo talis ſpes obtinendæ faciliùs diſpenſationis omnino occulta ſit committi, ſervatâ formâ litterarum, & cum ijsdem diſpenſatur. 186

Eodem pacto ſuccurritur Oratoribus, qui 187 cupientes matrimonium inire ad faciliùs impetrandam diſpenſationem ſuper impedimento conſanguinitatis, ſe carnaliter cognoverunt, ſi intra tempus ſeparationis ſibi à Judice delegato impoſitæ, ſe iterum carnaliter cognoverint, ſi quamvis contenta in eisdem litteris adimpleverint, nondum tamen ad actum præſtationis juramenti, quod ſub tali ſpe faciliùs obtinendæ diſpenſationis non ſe cognoverint, devenerunt: quia verò ob tacitam hanc ſpem diſpenſationis faciliùs obtinendæ, & novam copulam ſubſecutam Oratores dubitant de validitate diſpenſationis, tunc etiam, quia publicum eſt, eos præfatas litteras diſpenſationis impetrâſſe, ac in his contenta adimpleviſſe; & impedimenta provenientia ex præmiſſis ſint occulta, & niſi matrimonium contrahatur, ſcandala orirentur, tunc etiam ab officio ſacræ Pœnitentiariæ committitur Confeſſario, ut Oratores abſolvat in foro conſcientiæ injuncta ijsdem gravi pœnitentia ſalutari, & præſertim eleemoſynam diſtribuendam pauperibus, dummodo impedimentum ex inceſtuoſa copula, ac ſpe faciliùs obtinendæ diſpenſationis proveniens ſit occultum, & dummodo verum ſit, quòd

quòd ſcandala oriretur, ſi matrimonium non contraheretur; ſub hiſce limitationibus, & conditionibus ſuccurri ſolet ab officio ſacræ Pœnitentiariæ oratoribus, qui tamen antequam obtineant diſpenſationem, debent judicato parere: adeò ut non prius poſſint Oratores vigore diſpenſationis obtentæ ad matrimonium admitti, quàm judicato paruerint, quia juriſdictio commiſſa Ordinario eſt conditionalis, quæ ſuſpenditur donec Oratores pareant judicato, & niſi paruerint, proceſſus diſpenſationis nullius eſt valoris, quia juriſdictio conceſſa Ordinario ſuſpenditur, donec Oratores judicato paruerint, ut cenſuit Rota Romana apud Farinacium *deciſ. 68. n. 1 tom. 1. p. 1.* quo fit, ut nec ipſe Vicarius executor, nec Ordinarius poſſit procedere, imò nec Oratores poſſint audiri, niſi prius verum ſit, quòd judicato paruerint, ut notat Puteus *deciſ. 16. ut lite pendente, & deciſ. 429. lib. 1.*

188 Imò debent priùs Oratores parère integraliter, ut notat Ludoviſius *deciſ. 56. n. 2.* eò quia hæc clauſula de parendo judicato ſit conditionalis, quæ niſi purificetur, ſeu adimpleatur, irritum eſt, quod agitur *l. à teſtatore ff. de condit. & demonſt.* ut docet Jaſon in *l. 2. n. 12. C. de jure emphyt.* adeò ut non ſufficiat, ſi Oratores velint præſtare cautionem de parendo judicato, ut valeat interim delegatus exequi litteras diſpenſationis: quia cùm id ſit poſitum ſub conditione, debet adimpleri in forma ſpecifica, & non per æquipollens juxta textum in *l. qui heredi §. Mevius ff. de condit. & demonſt.* & docet Surdus *conſ. 186. n. 19.*

189 Quæritur quinquageſimo tertiò, an clauſula à Pontifice adjecta diſpenſationi, & directa Ordinario: *ut in utroque foro authoritate noſtra diſpenſes*, duplex includat mandatum diſpenſandi, ſcilicet ſuper impedimento, & legitimandi prolem, & an hoc ſecundum mandatum valeat, ſi matrimonium non contrahatur. Quamvis quamdiu inceſtus eſt occultus, non ſit neceſſe, ut in diſpenſatione pro foro exteriori mentio illius fiat, ſed ſufficiat petere ejus diſpenſationem in officio ſacræ Pœnitentiariæ explicatâ ibi conſanguinitate, & affinitate publica, ſuper qua vel Pontifex jam diſpenſavit, vel erit diſpenſaturus: nihilominus quia aliquando contingit, quòd ex tali copula inceſtuoſa oratrix remanſerit ab Oratore gravida, ideo indigent abſolutione, & diſpenſatione pro utroque foro, & in hoc caſu ſtylus ſacræ Pœnitentiariæ eſt, ut non ſolum petatur abſolutio ab ipſo inceſtu, verùm etiam diſpenſatio ſuper impedimento, quamvis ſuper eodem jam obtenta fuerit, quia diſpenſatio debet obtineri pro utroque foro. Reſpondetur illam clauſulam, *ut in utroque foro authoritate noſtra diſpenſes*, duo comprehendere mandata, quorum primum eſt, ut delegatus diſpenſet ſuper impedimento, ſeu exequatur diſpenſationem jam conceſſam à Pontifice; & ſecundum, ut prolem ſuſceptam, vel ſuſcipiendam legitimet, adeò ut ſint duo mandata diſtincta.

190 Difficultas eſt, an ſi diſpenſatio ſuper impedimento dirimente non poſſit executioni demandari à delegato ob ſupervenientam mortem alterius ex Oratoribus, adhuc poſſit Judex delegatus alterum mandatum legitimandi prolem exequi: & verior, ac communior ſententia eſt affirmativa, adeò ut delegatus poſſit tunc etiam in præjudicium venientium ab inteſtato diſpenſare, ut cenſuit Rota Romana *deciſ. 207. n. 2. & 3. p. 1.* coram Seraphin. & docent Gonzales ad *reg. 8. Cancellar. Gloſſ. 5. §. 9. n. 27.* Ancharanus *conſ. 409.* Idque ſic ler etiam à pari oſtendi: quia ſicut, nulla exiſtente reſignatione ob non factam publicationem à reſignatario cum reſervatione penſionis, reſignans non amittit penſionem ſibi reſervatam, vel aliud jus ad tale beneficium, ut notat Pariſius *de reſig. benefic. lib. 11. q. 7. n. 57.* adeò ut ſi tale beneficium impetretur ab alio, teneatur iſte ad penſionem jam impoſitam in favorem reſignantis: ita in caſu noſtro poſſunt litteræ diſpenſationis demandari executioni quoad illam partem, quæ continent facultatem legitimandi prolem, quamvis non poſſint, quo ad aliam, quæ continent facultatem diſpenſandi ſuper impedimento dirimenta, ut cenſet Rota *deciſ. 207. p. 1 diverſ.* quamobrem licèt diſpenſatio in tali caſu non poſſit mandari executioni quoad matrimonium contrahendum, eò quia alter ex Oratoribus deceſſerit, adhuc tamen poteſt executioni demandari quoad facultatem legitimandi prolem ſuſceptam, vel ſuſcipiendam, & ita docent Butrius in *c. conſtitutus n. 22. de reſcript.* Felinus in *c. ſedes col. 1. n. 2. eod. tit.* Et ratio eſt, quia mandatum legitimandi prolem ſuſceptam, vel ſuſcipiendam, eſt diſtinctum, & poteſt exiſtere independenter ab alio mandato diſpenſandi ſuper impedimento matrimonii, proinde cùm hæc duo mandata non contineantur in diſpenſatione, ut connexa, & ad invicem dependentia; ſed tanquam duo diſtincta, & æquè principalia, ideo ex eo, quòd delegatus non poſſit unum exequi, non ſequitur, quòd debeat abſtinere ab executione alterius.

Neque ex hoc ullum oritur inconveniens, cùm ſint duo mandata diſtincta, ac inter ſe independentia quoad executionem, & æquè principalia: nil enim impedit, quòd diſpenſatio continens duo executioni mandanda, valida ſit pro una parte duntaxat, licèt pro altera non poſſit executioni mandari, & tunc licèt ceſſet quoad hanc partem, ſuſtinetur tamen quoad aliam, quam delegatus poteſt exequi: idque deſumitur ex *c. ſi eo tempore de reſcript. in 6.* ubi reſcriptum pro una parte validum, & pro altera invalidum, quamvis ceſſet quoad invalidam, adhuc ſuſtinetur pro altera parte valida, quo pacto neque defectus intentionis in una parte gratiæ vitiat gratiam in altera parte diſtincta, & ſeparata, in qua ceſſat defectus, ut notat Gonzales ad *regulam 8. Cancellar. Gloſſ. 5. §. 9 n. 59.*

Idque etiam à pari firmari poteſt in permutatione duorum beneficiorum, quæ non deperdit ſuum valorem, quamvis alter è permutantium ob præmaturam mortem non aſſe- 191

 qua-

quatur ſuum beneficium: idque ea ratione, quia una permutatio beneficij eſt diſtincte, & ſeperabilis ab alia, unde quamvis hæc non habeat effectum, adhuc tamen ſuſtinetur permutatio quoad aliud beneficium, quia tunc utile per inutile non vitiatur: ſicut etiam quando Oratores obtinent diſpenſationem matrimonialem ſuper duobus impedimentis, quamvis tempore executionis litterarum diſpenſationis non ampliùs duo fuerint impedimenta, ſed unum tantùm, adhuc valet diſpenſatio quoad illud impedimentum, quod exiſtit: valet enim in hiſce caſibus regula, quòd utile per inutile non vitietur.

192 Quòd ſi impetrata diſpenſatione ſuper impedimento dirimente, & legitimatione prolis Oratores vellent potius retrocedere, & non amplius matrimonium contrahere, tunc ceſſaret etiam facultas legitimandi prolem ſuſceptam, vel ſuſcipiendam: & ratio eſt, quia tametſi ſit facultas diſtincta à facultate diſpenſandi ſuper impedimento dirimente, conceditur tamen intuitu matrimonij contrahendi, & in ejus favorem: aliud enim eſt, quòd matrimonium non contrahatur, eò quia alter ex Oratoribus decedet, & aliud, quòd non contrahatur, eò quia nolint Oratores illud amplius contrahere, & eos pœniteat impetratæ diſpenſationis, in primo enim caſu dicitur moraliter perſeverare voluntas contrahendi etiam in eo, qui deceſſit, proinde facultas legitimandi prolem ſuſceptam, vel ſuſcipiendam fundatam in voluntate contrahendi ſubſiſtit; ſecus quando Oratores reſiliunt à matrimonio contrahendo, ceſſet in utroque foro voluntas contrahendi matrimonium, proinde ceſſat finis, ob quem fuit à Pontifice hæc facultas legitimandi prolem conceſſa, & ceſſante cauſa, ſeu matrimonio contrahendo, quod fuit cauſa diſpenſandi ſuper facultate legitimandi prolem, ceſſat etiam hæc facultas. Quamobrem eſt diſpar ratio, quando alter ex Oratoribus decedit, & quando ambo reſiliunt à matrimonio contrahendo, in primo enim caſu impedimentum eſt neceſſarium, & in ſecundo voluntarium.

193 Quæritur quinquageſimo quartò, an Pontifex diſpenſando in radice matrimonij irriti poſſit legitimare prolem ex eodem ſuſceptam ante diſpenſationem matrimonij etiam in locis, quæ non ſubjiciuntur juriſdictioni temporali Pontificis: adeò ut poſſit Pontifex ita diſpenſare in radice matrimonij irriti, ut extra ſtatum eccleſiaſticum filij ex eo nati ante diſpenſationem legitimentur, & fiant capaces beneficiorum ſæcularium, ac ſucceſſionis in bonis temporalibus, adeò ut diſpenſatio in radice matrimonij irriti retrotrahetur ad tempus, quo tale matrimonium fuit invalidè contractum? Reſpondetur, circa præſentem quæſtionem duas eſſe ſententias, quarum prima docet, Pontificem non poſſe ita diſpenſare in radice matrimonij irriti, ut diſpenſatio retrotrahatur ad tempus, quo matrimonium fuit irritè contractum, quia [illegible] matrimonium [illegible] tunc fuerit irritum, & produxerit ſuum e[illegible] um in prole illegitima, nequit Pontifex efficere, ut talis [illegible] ſit productus [illegible] quoad præteritum [illegible] tentia, quapropter ſi proles mane[illegible] incurrit damna, quæ inde ex jure ſequuntur, quæ proinde reparari non poſſunt, niſi Pontifex diſpenſet in eodem jure, quo incurruntur: & quia Pontifex extra loca ſibi temporaliter ſubjecta non poteſt diſpenſare in jure civili, quo hæc damna quoad ſucceſſiones in bonis temporalibus imponuntur, ſequitur, quòd Pontificia diſpenſatio quoad inducendum hunc [illegible] ctum non poſſit retrotrahi ad tempus, quo matrimonium irritè initum, idque ex eo [illegible] mant, quia diſpenſare in radice matrimonij perinde eſt ac efficere, ut matrimonium, quod ab initio fuerat invalidè initum, fiet ab initio validum, hoc autem non videtur Pontifex efficere, quia quod fuit ſemel taliter factum, nequit fieri, quin fuerit ita factum, cùm ad præteritum non detur potentia. Imò aſſerunt, nec poſſe efficere, ut tale matrimonium convaleſcat tempore diſpenſationis conceſſæ, niſi novus acceſſerit contrahentium conſenſus. Secundò quia fictio, quæ jura fingunt, aliquid retrotrahi exigit terminum *a quo*, & *ad quem*, ut duo extrema habilia juxta doctrinam Bartoli communiter receptam, in *l. ſiu, qui pro emptore n. 4. & 18. ff. de uſucap.* atqui matrimonium ab initio contractum, quod eſt terminus ad quem hujus juriſdictionis, ſeu retrotractionis non eſt habile, cum ſit irritum, & nullius valoris, proinde non poteſt Pontificie diſpenſatio per juriſdictionem retrotrahi ad tempus initi matrimonij, & ita docent Molina *tom. 3. de juſt. tract. 2. diſp. 624. n. 3.* Milis in *repert. litt. D. n. 23. v. diſpenſatio*, Navarrus *conſ. 2. tit. qui filij ſint legitimi*, & alij, qui etiam [illegible] runt Gregorium XIII. anno 1584. negaſſe, diſpenſationem bene à ſe petitam, ac reſpondiſſe ſe non poſſe ſic diſpenſare.

194 Nihilominus ſecunda ſententia, quæ verior, ac communior eſt, aſſerit, poſſe Pontificem in radice matrimonij irriti diſpenſare, ac filios ex eo natos legitimare etiam in locis ſibi temporaliter non ſubditis, adeò ut diſpenſatio per juriſdictionem retrotrahatur ad tempus, quo matrimonium fuit irritè contractum, & ita docent Joannes Andreas in *c. per venerabilem n. 30. qui filij ſint legitimi*, [illegible] ibi Abbas *n. 22.* Alexander de Nevo *n. 18.* Ancharan. *n. 21.* Felinus *c. quæ in eccleſiarum n. 21. [illegible] ſc unde ampliæ de conſtit.* Jacobus de Puteo, Nicolaus de Ubaldis *de ſucceſſ. ab inteſtat. p. [illegible] n. 106.* Covartuvias *4. decret. 2. p. c. 8. §. 8. n. 13* Moine Juſtilla *lib. 3. de primogen. c. 2. n. 12.* & citatur etiam Rota Romana *deci. 483. n. 2 & 3.* Gozedinus *conſ. 6. n. 63.* Roſella *v. [illegible] mus n. 15.* & alij plures, quos citat, & [illegible] tur Sanchez *lib. [illegible] de matrim. d[illegible] ut. [illegible] n. 4.*

Fundamentum quo nititur hæc ſententia, ex eo petitur, quia ipſa radix, ex qua oritur [illegible] illegitimitas prolis ſuſceptæ ex matrimonio irrito, eſt impedimentum dirimens, cum quo fuit matrimonium illud initum, et [illegible] hujuſmodi impedimentum fuit poſitum ex lege 195

eccleſia-

[illegible] poſuit impedimenta diri[illegible] ſi cum ijsdem contra[illegible] impedimentum fui[illegible] [illegible] cam po[illegible]rum, matrimo[illegible] [illegible] valorem [illegible] etitum, & [illegible] conce[illegible]ta, & nata, quæ [illegible] [illegible] incurri[illegible]et, quæ jura in[illegible] [illegible] atqui ſummu[illegible] Ponti[illegible] [illegible] in ſuis legibus d[illegible]penſa[illegible] eas irritare quoad effect[illegible] jure huma[illegible] [illegible]dem ſecu[illegible], & non ſolùm quoad in[illegible] [illegible] efficiendo ne incurrantur, [illegible] etiam quoad [illegible]rſus, eos abolendo, per[illegible] lex ecc[illegible]a, quæ poſuit tale im[illegible] [illegible]um, [illegible]on puluiſſ[illegible] [illegible] [illegible]extu in [illegible] *[illegible] de immunit. ec.* [illegible] Clemens V. revocat quaſdam conſti[illegible] [illegible]orum p[illegible] [illegible]forum, non ſolùm [illegible]us im[illegible] ponendos, ſed [illegible] [illegible]ad[illegible]los qui antea [illegible]am poſ[illegible] fuerant, *[illegible]uid ex eis [illegible]cutum eſt, vel ob eas peni[illegible] [illegible]mus, [illegible] haberi volumus pro inf[illegible]* [illegible] pro infectis explicat, eſſe [illegible] pe[illegible]de habendos, ac ſi nun[illegible] fuiſſent quod eſt abolere totaliter [illegible] præteri[illegible] Pontifex nequeat fa[illegible] [illegible]teritum non ſit præteritum, poteſt [illegible], ut quod fuit præteritum, nullius [illegible] in ordine ad aliquid ponendum, vel [illegible]m quapropter Pontifex diſpenſan[illegible] in radice matrimonii invalidè initi revocat [illegible]mentum [illegible]od ipſum irritaverat, ac ſi [illegible]am ipſum irrit[illegible]et & in hoc ſenſu di[illegible] per j[illegible]onem dicitur retrotrahi [illegible] q[illegible]o matrimonium fuit initum: [illegible] juri[illegible]m perinde ſe habet matri[illegible]m[illegible]m, ac ſi ab i[illegible]o fuiſſet validè initum, & h[illegible] ratione proles ex matrimonio irrito ſuſce[illegible] [illegible] legitimari.

197 [illegible] tamen poteſt Pontifex ſine juſta, & [illegible] aliqua cau[illegible]a ita diſpenſare ſuper matrimo[illegible]io irrito & prolis legitimitate. quia tam[illegible] [illegible] ca[illegible]ſa diſpenſaret, ſuam diſpenſatio ſortir[illegible]tur valorem, peccaret tamen Ponti[illegible] qui[illegible] hæc legitimatio prolis illegitimæ ce[illegible] in grave damnum ſuccedentium in eandem [illegible]m, ſi prolea non ita fuiſſet le[illegible]g[illegible]ata ut notat Navarrus *lib. 4. conſ. tit. d[illegible] & tit. qui ſ[illegible] ſint legitimi conſ. 2. n.* p[illegible] Neque poteſt Pontifex diſpenſare ſuper matrimonio irrito ex defectu conſenſûs in utroque, vel altero contrahente ratio eſt perſpicu[illegible] quia matrimonium initum abſque conſe[illegible]u contrahentium eſt jure naturæ irritum; [illegible] etiam [illegible]ur divino, & Pontifex in neutro j[illegible] [illegible] d[illegible]enſare; nec poteſt tollere radi[illegible] matrimonij irriti, quia non poteſt [illegible]ere conſen[illegible]m. [illegible]d autem procedit, quan[illegible] impedimento juris naturæ, & de defe[illegible] conſenſûs certè conſtat, quia ſi dubitare[illegible] cenſent plures, inter quos Mo[illegible]na Juri[illegible] *de primogen. c. 2. n. 12.* poſſe Ponti[illegible] [illegible]ſare in radice matrimonij [illegible] de quo [illegible]u[illegible] n ob impedimentum juris natura[illegible] [illegible]x defectu conſenſus in utroque, vel altero contrahente fuerit irritè initum. Cæterum quando impedimentum oritur ex ſolo jure Pontificio, nulli eſt dubium, quin poſſit Pontifex diſpenſare in radice matrimonij irriti, quia poteſt [illegible]llere tale impedimentum, ratione cujus fuit matrimonium invalidè initum.

Non tamen Princeps ſæcularis poteſt legi- 198 timare prolem habitam ex matrimonio irrito, quia poteſt tantum diſpenſare in propria ſua lege ſæculari, non verò in lege eccleſiaſtica, cum non habeat jurisdictionem in Clericos, nec capax ſit Ordinum, ac eccleſiaſticæ juriſdictionis: quo fit, ut directè defectu juriſdictionis ſpiritualis non poſſit legitimare prolem ſuſceptam ex matrimonio irrito, neque indirectè, cum hodie eccleſia ſola ſtatuat impedimenta dirimentia matrimonium. quia cum matrimonij contractus hodie excedat limites naturæ, ſitque elevatus ad eſſe ſupernaturale Sacramenti, dedecet hanc Sacramenti diſpoſitionem convenire Principi ſæculari.

Hinc leges omnes ſæculares quoad hoc ad- 199 hærent eccleſiæ, & cenſent illud matrimonium eſſe illegitimum, quod eccleſia ut tale habet, unde ſoli Principes infideles poſſunt hodie ſuis ſubditis legea indicere. quibus quædam matrimonia ex justa cauſa prohibeant, ac dirimant, ut ſi ad pacem reipublicæ judicent expedire, ne infideles diverſæ ſectæ, vel nationis matrimonio inter ſe conjungantur: imò poſſunt etiam quandam adjicere ſolemnitatem, ſine qua, quæ ineuntur matrimonia, ſint irrita; ratio ex eo petitur quia matrimonijs infidelium, qui non ſunt baptizati, non eſt adnexum ſacramentum, & cum Principes infideles ſint veri Principes, ideo ex natura ſuæ poteſtatis poſſunt humanis contractibus ineundis à ſuis ſubditis apponere ob bonum publicum conditiones quaſdam, ſine quibus nullum ſortiantur valorem. Non tamen poſſunt Hebræi hujuſmodi impedimenta adjicere matrimonio, cùm hodie non ſint liberi, & Principe careant; & ſtatuta a lege Moſaica *Levit. 18.* expiraverint ſimul cum eadem lege per Chriſti paſſionem.

Verùm quæ Judæi ante paſſionem Chriſti 200 ſtatuerunt impedimenta dirimentia matrimonium, hodie adhuc durant, quia leges ſæcularis Reipublicæ non fuerunt abolitæ per necem Chriſti, ut notant Sotus in *4. d. 30 q. unic.* Ledeſma *p. 4 q 61. art. 2.* Cæterum Princeps ſæcularis fidelis, ſeu baptizatus, non poteſt ſuper impedimentis matrimonij diſpenſare, neque radicem tollere matrimonij irriti, ut docent communiter Canoniſtæ præſertim Joannes Andreas in *c per venerabilem n. 20. tit. qui ſi ſint legitimi.*

Neque fundamenta, quibus nititur oppo- 201 ſita ſententia, ullius ſunt momenti, ad primum in quo dicebatur, quòd cum matrimonium irritum, jam produxerit talem effectum, non poſſit Pontifex efficere, quin ſit productus, eò quia ad præteritum nulla ſit potentia, reſpondetur nos non dicere, poſſe nunc Pontificem efficere, ut matrimonium, quod ab initio fuerat irritè initum, fuerit validè contractum, vel

nunc

nunc incipiat valere ſine novo conſenſu contrahentium: nec dicimus, quod ex eo, quod fuit irritè initum non fuerint ſecuti effectus jure civili ſtatuti, quia id pe inde eſſet, ut rectè objicitur, ac efficere ut factum, non fuerit factum, & præteritum non fuerit præteritum, quod ſtultum eſt, non ſubeſſe pontificiæ poteſtati, ſed dicimus, eam eſſe Pontificis poteſtatem, ut poſſit diſpenſando, prout ex tunc in ipſa matrimonij irriti radice, abolere, revocare, delere omnia damna, quæ ex quocunque jure humano ex tali matrimonio irrito ob impedimentum eccleſiaſticum dirimens potuit proles inde ſuſcepta incurrere; & hanc in eum ponere ſtatum, in quo fuiſſet, ſi matrimonium fuiſſet initum ſine tali impedimento dirimente, & ſtatuto ab eccleſia: deſtructo ſiquidem legis eccleſiaſticæ valore, cui tanquam radici illegitimitas, ac cætera damna innituntur, hæc omnia corruunt. Hinc liquet ex eo, quòd Pontifex diſpenſet ſuper matrimonio invalidè inito, & illegitimitate prolis non efficere, ut præteritum non ſit præteritum.

203 Ad ſecundum, in quo dicebatur, non poſſe Pontificem diſpenſare in jure civili extra ſtatum eccleſiaſticum, ſeu loca, ſibi temporaliter ſubjecta, proinde non poſſe efficere, ut ſua diſpenſatio retrotrahatur ad hunc effectum inducendum, reſpondetur, quòd tametſi nequeat Pontifex directè diſpenſare extra terras ſibi temporali juriſdictione ſubjectas in lege civili, ejúſque affectibus, bene tamen poteſt id præſtare indirectè, & per quandam conſequentiam: quatenus ideo lege civili proles ſuſcepta ex tali matrimonio irrito habetur illegitima, & incurrit damna a lege civili ſtatuta; quia per legem eccleſiaſticam fuit tale matrimonium irritum; non enim lex civilis, ſed eccleſiaſtica ponit impedimenta dirimentia matrimonium: ex eo autem, quod Pontifex directè diſpenſet in lege ſua eccleſiaſtica, deleat, ac revocet impedimentum, ob quod fuerat matrimonium irritè contractum, indirectè ceſſant damna illa ſtatuta a lege civili, & quæ proles illegitime ſuſcepta incurrit. Radix, ex qua oritur, ut proles ſit legitima, vel illegitima, ac incurrat illegitimitatis damna ſtatuta à lege, ſive eccleſiaſtica, ſive ſæculari eſt ſola lex eccleſiaſtica, quæ poſuit tale impedimentum, cum quo matrimonium initum ſit irritum, quod tamen non ſtante tali lege fuiſſet validum, ac proles legitima, nec obnoxia damnis legis civilis. Pontifex autem poteſt directè ſuam legem irritare, & revocare quoad effectus etiam jure humano incurſos indirectè, quatenus directè irritat, ac revocat ſuam legem eccleſiaſticam, ac abolet illud impedimentum, cum quo matrimonium fuit irritè initum: ex quo ſequitur, quod quamvis Pontifex non poſſit directè in jure civili diſpenſare, is tamen poteſt indirectè, & per quandam conſequentiam abolendo legem ſuam eccleſiaſticam ex qua ut ex fundamento illegitimitas, & damna ad ipſam ſequentia dependebant. Plura enim poſſunt indirectè fieri, quæ directè, & principaliter fieri nequeunt, etenim jus patronatus non poteſt per ſe, [illegible] directè [illegible] contractatur [illegible] quandam conſequentiam dicitur [illegible] nus diſpenſat, qui pa ter divendit [illegible] cui adnectitur, acceſſorium enim equitur [illegible] principale, [illegible] *eru de jure pat* [illegible] quamvis Pontifex directè non poſſit diſpenſare in jure civili extra ſtatum eccleſiaſticum, nec que in ejus effectus, adhuc indirectè poteſt id præſtare.

Ad aliud, quod addebatur, jura tunc ſinere aliquid retrotrahi, quando termini *a quo, & ad quem* ſunt habiles, reſpondetur, hanc habilitatem utriuſque termini ad id requiri à jure, non ut prius matrimonium ſit omnino validum, ſed tantum ut de facto ſit initum, ac proinde ſuam habeat matrimonij, unde cum mat imonium fuerit initum, diſpenſatio retro poteſt ad ipſum retrotrahi. Sufficit enim, quòd fuerit irritum ob impedimentum poſitum ab eccleſia, quia tunc Potifex abolendo, ac revocando tale impedimentum pro tali caſu particulari diſpenſatio retrotrahitur, & præſtat validitatem matrimonio ac ſi iſtud fuiſſet ab initio validè contractum: unde cum dicitur matrimonium irritum, perinde ſe habere, ac ſi non fuiſſet initum, id verum eſt, quando nulla eſt radix matrimonij irriti, & quæ ſubjiciatur poteſtati Pontificis; ſecus ſi talis radix adſit, in qua Pontifex directè diſpenſet: tunc enim indirectè legitimat prolem ex tali matrimonio ſuſceptam. Neque ullam faceſſit negotium, quod refertur ex Gregorio XIII. nimirum hunc Pontificem negaſſe hujuſmodi diſpenſationem [illegible] & addidiſſe ſe non poſſe ſic diſpenſare [illegible] tunc reſpondit ut doctor privatus, [illegible] talis prius adhæſerit contrariæ ſententiæ.

Quæritur quinquageſimo quinto, quo- 204 do ſuccurratur proli illegitimæ, ſi exe utor diſpenſet ſuper impedimento matrimonij, & omittat legitimare prolem? Reſpondetur poſſe tunc executorem durante ejus officio [illegible] cunque ei placuerit prolem illam decernere, ac declarare legitimam: ratio ex eo eſt, quia in tali diſpenſatione duo comprehenduntur mandata, quorum unum ab altero non dependet, ſcilicet mandatum diſpenſandi ſuper impedimento matrimonij, & mandatum legitimandi prolem e tali matrimonio [illegible] ſuſceptam: & licet jam obierit executor [illegible] munus quoad primum mandatum, [illegible] diſpenſaverit ſuper impedimento matrimonij, quia tamen non legitimavit prolem, adhuc poteſt ſecundum mandatum [illegible] durante ſuo officio, ac declarare prolem ſuſceptam ex tali matrimonio eſſe legitimam.

Quamobrem ſi Ordinarius, vel Commiſſarius, qui diſpenſavit ſuper impedimento ma- 205 trimonij, omiſit decernere prolem [illegible] ſceptam legitimam, adhuc poteſt durante [illegible] eam decernere legitimam, [illegible] tem ejus idem fuerit executus [illegible] quamdiu durat ejus [illegible]

Quia

[illegible] oſuerit officium, vel [illegible] r in tali officio pote[illegible] [illegible] le[illegible]imationem prolis [illegible] t ad o[illegible]ium Ordinarij, [illegible] induſtriam perſonæ, per[illegible] er incepta jam cauſæ [illegible] enim hæc commiſſio d[illegible] non perſonæ, ſed tribunali Vicarij [illegible] que etiam procedit in alijs di[illegible]nibus ſuper impedimento occulto im[illegible] in foro conſcientiæ tantum, & quæ [illegible] r juxta [illegible] um ſacræ Pœnitentiariæ [illegible] viro Confeſſario Magiſtro in Theolo[illegible], [illegible] Doctori in jure canonico, dummodo [illegible] ex approbatis ab Ordinario. nam ſi [illegible] ius in foro conſcientiæ diſpenſavit [illegible] dimento occulto & omiſit decla[illegible] m legitimam juxta facultatem ſibi [illegible] poteſt Orator alium ſimilem el[illegible] [illegible] ſarium, qui declaret hujuſmodi [illegible] m [illegible] nam. Verum licet id poſſit ſpe[illegible] procedere, in praxi tamen ſervari fal[illegible] c non poteſt, ob adjectam clauſulam ab [illegible] ſacræ Pœnitentiariæ calci earundem lit[illegible] m, [illegible] in ungitur Confeſſario, ut tenea[illegible] poſtquam illarum vigore diſpenſaverit, ſta[illegible] lacerare dictas litteras, & quidem ſub [illegible] a excommunicationis latæ ſententiæ.

a [illegible] Quod [illegible] a primo Confeſſario electo ab Ora[illegible] litteræ dimanatæ ab officio ſacræ Pœniten[illegible] ſunt laceratæ, non p[illegible]nt amplius ab [illegible] em Oratore præſentari alteri Confeſſario, [illegible] proptere non poteſt in virtute earundem [illegible] declarare le[illegible]mam prolem ſuſceptam [illegible] i matrimonio [illegible] contracto: quia decla[illegible] o prol[illegible] legi[illegible] c[illegible] actus juriſdictionis, qui [illegible] on[illegible] uri di[illegible] onem in declarante, & Con[illegible] ar[illegible] ane non recipit, niſi per litteras ab [illegible] e [illegible] i ex [illegible] itas, quæ cum ſupponantur [illegible] & amplius non extare, non poſſunt a[illegible] al er[illegible] nfeſſario exhiberi nec iſte a[illegible] e [illegible] onem declarandi prolem il[illegible] [illegible] reſcriptum ſiquidem eſt, quod [illegible] onem Executori, ut notat [illegible] *deciſ. 33. n. 3. & deciſ. 8. n. 10 de re-* [illegible]

207 [illegible] les ſuſcepta ex inceſtu patrato [illegible] trandi pontificiam diſpenſationem ſuper impedimento conſanguinitatis fiat legit[illegible] per matrimonium ſubſequens poſt [illegible] etratam diſpenſationem, reſpondet Garcia *de [illegible] p. 7. c. 2. n. 39.* hujuſmodi prolem [illegible] ſubſequens matrimonium fieri legitim[illegible] oad omnia, etiam quoad ſucceſſiones, [illegible] commiſſ[illegible] & Majoratus: & addit ratio[illegible], quia hæc legitimatio non fit per Papam [illegible] matrimonio ſed ratione matrimonij, & [illegible] ectu illius, ac dependenter ab illo: adeò [illegible] Oratores diſpen[illegible] n[illegible] nt poſtea matri[illegible]um inter ſe contrahere proles ante ſu[illegible] ret legitima, ne poſt [illegible] virtute con[illegible] m diſpenſation[illegible] at[illegible] us legitimari. [illegible] obſervare, quòd quando proles vigore [illegible] ſacræ Pœniten[illegible] legitimatur par [illegible] um in foro conſcientiæ tantùm, tunc

ſi impedimentum, quod priùs erat occultum, fiat publicum, quia ob tale impedimentum in foro externo matrimonium eſt irritum, etiam ipſa proles in eodem foro exteriori habetur illegitima, donec Oratores, qui fuerunt diſpenſati à Officio ſacræ Pœnitentiariæ pro foro conſcientiæ tantum, impetrent à Pontifice alias litteras diſpenſationis in utroque foro cum clauſula conſueta legitimationis prolis ſuſceptæ, quia vigore prioris diſpenſationis proles fuit tantùm legitimata in foro conſcientiæ, & quoad ſpiritualia, quam temporalia, ſub conditione tamen, dummodo impedimentum, quod eſt occultum non fiat publicum, quia tunc neceſſaria eſt alia diſpenſatio pro utroque foro interno, & externo, & cum clauſula legitimationis prolis ſuſceptæ. & quamvis diſpenſatio antea facta pro foro conſcientiæ valida fuerit, adhuc ſit mentio in nova diſpenſatione, utriúſque fori ad majorem abundantiam, omnémque ſcrupulum amovendum. Tum quia, ſi poſt diſpenſationem hanc in foro conſcientiæ à Confeſſario expeditam gigneretur nova proles, antequam matrimonium iniretur, diſpenſatio pro utroque foro ſuum ſortiretur effectum.

Cæterum proles legitimata in foro con- 208 ſcientiæ non eſt irregularis, ſed capax Ordinum, & cujuſcunque beneficij, ac ſi concepta, & nata fuiſſet ex valido matrimonio; Non tamen per ſubſequens matrimonium, legitima etiam in foro externo, quia diſpenſatio in foro interno non ſuffragatur in hoc foro externo: proinde reputatur proles in hoc foro ſpuria, eò quia nata ex parentibus, inter quos non poterat matrimonium conſiſtere ob impedimentum dirimens.

Quæritur quinquageſimò ſextò, an decre- 209 tum Concilij Tridentini, quo ſtatuuntur pœnæ contra contrahentes eum impedimentis conſanguinitatis, & affinitatis ſe extendat etiam ad alia impedimenta? Interdum contingit, ut qui prohibentur matrimonium contrahere ob impedimentum in gradu conſanguinitatis, vel affinitatis ante diſpenſationem impetratam ſuper tali impedimento de facto matrimonium contrahant, imò & conſumment, ut faciliùs obtineant diſpenſationem, & quia Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 5. de refor.* injungit pœnas contra hujuſmodi contrahentes cum impedimentis dirimentibus conſanguinitatis & affinitatis, oritur difficultas, an hæ pœnæ etiam afficiant, qui cum aliis impedimentis matrimonium contrahunt. Pœnæ autem inflictæ à Concilio Tridentino ſunt, ut ſcienter contrahentes cum hujuſmodi impedimentis debeant ſeparari, & carere ſpe diſpenſationis verba Concilij *in d.* [illegible] *5.* [illegible] *24* ſunt *Si quis intra gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, ſeparetur, & ſpe diſpenſationis conſequendæ careat: Idque in eo multò magis locum habet, qui non tantùm matrimonium contrahere, ſed etiam conſummare auſus fuerit: non [illegible] dignus eſt, qui eccleſiæ benignitatem [illegible] experiatur, cujus ſalubria præcepta temerè contempſit.* Imo in *clement. 1. eos qui de conſang.* [illegible] contrahen-

trahentes ſcienter matrimonium cum hoc impedimento dirimente ... plecti ntur excommunicatione ibi: *Eos qui divino timore poſtpoſito in ſuarum periculum animarum ſcienter in gradibus conſanguinitatis, & affinitatis con ... tutione canonica interdictis matrimonia contrahere præſumpſerint, ipſos excommunicationis ... tentiæ ipſo ... decernimus ſubjacere; præcipientes ... ſuarum Prælati ... quos eis con... ter ... taliter contraxiſſe excommunicatos publicè ... tamdiu nuncient, ſeu à ſuis ſubditis ... aciant ... nuntiari, donec ſuum humiliter recognoſcentes errorem ſeparentur ab invicem, ... abſolutionis obtinere beneficium mereantur.*

210 Cum igitur tam Tridentina ſynodus, quàm Clementina conſtitutio expreſſe loquantur de iis, qui ſcienter audent matrimonium contrahere in gradibus conſanguinitatis, & affinitatis canonica conſtitutione interdictis, non videtur decretum Concilij Tridentini extendi ad alia impedimenta dirimentia ... hæc non diſtinguantur per ... loquuntur impedimenta con... ... ergo cum lex ... non ... tur de reliquis impedimentis ... habentibus gradus, non debet fieri extenſio ad illa, quia ubi pœna non exprimitur à lege non eſt imponenda, neque pœna eſt extendenda ultra ea quæ exprimuntur in lege pœnali textus in c. *cum vos de offic. Ordin. l. at ſi quis* §. *idem labeo.* ibi: *Cùm pœna ſtatuta non ſit ff. de relig. & ſumpt funer.* & textus in *authent. de non ... endis ſecund. nupt. V. non eſt lex tale quid dicens.* & docent communiter Juriſperiti præſertim Gloſſa in c. *cupientes* §. *quod per viginti de elect. in 6.* & Abbas in *fin. de reſcript.* ubi ait pœnam a lege ipſo iure impoſitam non debere extendi per identitatem rationis; quod etiam docet Joannes Andreas in *regula odia de reg. jur. in 6.* unde quando Papa aliud non explicat, ejus conſtitutio ... pœnalis eſt non extenditur ad ea, quæ in ipſa non exprimuntur ... *non eſt nobis de ſponſ.* Tum quia quando lex eſt limitata etiam limitatum habet effectum ... *ſervo ff. de contrah. empt. c. 1. de epuli.* ut notat Caſſadorus *deciſ. 36. n. 5. ſuper regul. Canc.*

211 Reſpondendum nihilominus eſt ad quæſitum, pœnas expreſſas in decreto Concilij Tridentini, & in conſtitutione Clementis ex ſtylo Curiæ, ac praxi Romanæ Cancellariæ extendi etiam ad alia impedimenta dirimentia, adeo ut eas incurrant, qui non ſolum ſcienter matrimonium contrahunt in gradibus prohibitis conſanguinitatis & affinitatis, ſed etiam cum aliis impedimentis dirimentibus, unde licèt ... tio ... pœnalis, & non ſuſcipiat extenſionem, nihilominus decretum Concilij Tridentini, & conſtitutio Clementina intelliguntur de quocunque impedimento dirimente, quia eadem prorſus ratio textus militet de omnibus impedimentis dirimentibus ut communiter docent Doctores Romanæ Curiæ, & in ea diuturna praxis in ... diſpenſationibus impetrandis, ut notat ... *Apoſtol. c. 3.* & ... Romanæ Curiæ, & praxis Cancellariæ indicant ... legiſlatoris, ſeu ſummi ... bium, quia decretum ... telligendum ... ob identitatem ... ter contrahentibus matrimonium ... gradibus prohibitis conſanguinitatis, ... etiam ... to dirimente: hinc Corradus, ... Curia per plures annos fuit Officialis ... ſuo tempore quendam ... eatum ... contendi ... coram Do... Abbate ... majoris ... in Cancellaria A... decretum Concilij Tridentini, & co... nem Clementis tantum comprehen... nis afficere ſcienter contrahentes cum ... prohibitis conſanguinitatis, & affinitatis, & tandem ... ipſi ſilentium impoſitum, ... ex ſtylo Curiæ, & praxi Cancellariæ, ... ex mente Pontificis hæc conſtitutio ... identitatem rationis comprehendat omnes ... ſcienter matrimonium contrahunt cum ... impedimento dirimente, quodcunque illud ... Non enim virtus legis conſiſtit in proprietate verborum, & cortice; ſed in ſenſu & mente legiſlatoris, *ſcire oportet, §. aliud. ff. de ... Tutor. l. cum pater §. dulciſſimis ff. de l... mina, & re §. verbum ff. verb. ſig. ... ti & c. propterea eod. tit.* quamobrem non ... ſolum cauſa verborum, & ſignificatio, ſed ... mens agentium, vel maximè attendi debet ... *venditione in fin. ff. com. præd.*

212 Hinc patet ſolutio ad rationem dubitandi, quia licèt verum ſit, legem pœnalem non ... extendendam ultra expreſſa in eadem, ... men tamen procedit, quando excluditur ... titas rationis, & non ratione materiæ ... qua eſt ſermo, aliter ... lex pœnalis intelligi ... a, & non ex ſtylo Curiæ, & praxi Cancellariæ ... eandem identitatem rationis extendatur ... expreſſa. Neque obſtat, quod Tridentina Synodus tantum loquatur de contrahentibus ſcienter matrimonium in gradibus prohibitis conſanguinitatis, & affinitatis, ... m hæc duo impedimenta ... exempli, & quia ... in jure autem expreſſum frequenter ... non reſtringit ad ſolum expreſſum, ſed ... tem rationis extenditur etiam ad non ... *l. 1. juxta* ... *C* ... *mun.* quia enim potior pars ... pet impedimentum matrimonii ... pedimentis conſanguinitatis, ... Concilium ... mentina hæc duo ... ſumunt, non ... al ia.

213 Quòd ... conſtitutionem ... extendendam ad non expreſſa eadem, ... tra eſt quia tamen ... pœnalis ... identitatem ... præ extenditur etiam ad ... Tum quia ... videatur ... en ... favorem ... ne ... tranſ... inde eſt ... Bar...

[illegible] elin. [illegible]

[illegible] Tamen [illegible] expreſſa in texto [illegible] vis pœnalis [illegible] non mutat ea[illegible] quando ratio [illegible] m [illegible] lex non debet ext[illegible] quando ratio ex[illegible] æ & praxis Canc[illegible] ratio [illegible] de [illegible] ad omnia [illegible] latori [illegible] nia impedimenti [illegible] m [illegible] monium [illegible] alem [illegible] quo [illegible] n- [illegible] ruvias in [illegible] *b.* [illegible] ona [illegible] *mo-* [illegible] omnes [illegible] quovis in de[illegible] ci- [illegible] & Conſtitutione Clementis [illegible] impedim[illegible] ob identitatem tamen [illegible] decretum co[illegible] hendit [illegible] præ[illegible] munt matrimonium [illegible] quo impedimento dirimen- [illegible] illud [illegible] præſertim cum lex [illegible] favor[illegible] matrimonium ad impe- [illegible] non eſt reſtringenda, ſed po- [illegible] matrimonium [illegible] impediantur pec- [illegible] que homines à matrimoniis [illegible] ſtatu[illegible] jura [illegible] gendas [illegible] intuitu [illegible] quæ verſantur circa de- [illegible]

[illegible] ſeptimò, quo- [illegible] re, qui de facto cum [illegible] ter matrimonium [illegible] ce [illegible] à [illegible] Tridentino, & abſolvi [illegible] Clementi[illegible] Con[illegible] [illegible] contrahere [illegible] Re[illegible] nderur, [illegible] ces induci ad di[illegible]pen- [illegible] men[illegible] præſertim [illegible] *Ab ea* [illegible] *a conſ* [illegible] *ut* [illegible] *nu* [illegible] *uperinde* [illegible]

[illegible] pro[illegible] mo[illegible] carnali [illegible] ntentiam [illegible] ſtan- [illegible] onia in gradi[illegible] tis [illegible] r m[illegible] . ma[illegible] buster [illegible] e ſub prætextu, quòd ſi di- [illegible] a ſa [illegible] ter eos, [illegible] ne [illegible] nda a poſ- [illegible] & [illegible] perpetuò ſſ- [illegible] a [illegible] re [illegible] ariam, & [illegible] ateo [illegible] rent ant qu[illegible] as con- [illegible] ſtulent ſicque a[illegible] en- [illegible] quæ alias à nobis [illegible] ut plurimum reportent in ſcand[illegible] rum Nos [illegible] ar[illegible] pr[illegible] uſa[illegible] ne- r[illegible] qu[illegible], [illegible] um[illegible] mmitten[illegible], ac [illegible] [illegible] cum[illegible] m [illegible] o cur- r[illegible] ntes per [illegible] ibus [illegible] ote c[illegible] e [illegible] partibus, [illegible] ales [illegible] et [illegible] ſimi [illegible] p[illegible] & diſpenſatione hujuſ- modi [illegible] prætextu prædicto, etiam ſi pro[illegible] ex matrimonio [illegible] ſubſ[illegible] uta fuerit, nulla- tenus, ſed [illegible] ex cau[illegible] bono publico, [illegible] conſiderat[illegible] nos tantum, & non a[illegible] um approbanda, conce[illegible] mus [illegible] quod di- ſpen ationes ex a ſa cau[illegible] bus per- petuò exm[illegible] nd[illegible] mur [illegible] m[illegible] omm[illegible] a [illegible] n- tatu ſ[illegible] e. Si quis a[illegible] u- nationem Om[illegible], [illegible] Dat. Romæ apud [illegible] anno Incar- nationis [illegible] mo [illegible] ſimo [illegible] qu[illegible] mis, Pontificatus noſtri anno primo.

Hinc [illegible] Pontifex contra Conſti- 216
tution[illegible] cunctur ad diſpenſandum cum [illegible] contrahentibus cum imped[illegible] en[illegible] us m[illegible] m[illegible] nium, & quando e[illegible] nes [illegible] n ſolent exped[illegible] ti[illegible] ac [illegible] ſites fac[illegible] es e[illegible] in hi[illegible] ce[illegible] ent[illegible] concedendas [illegible] bere fro[illegible] en[illegible] peterent diſpenſationes, Verum quia ma[illegible] P[illegible] li- g[illegible] per Con[illegible] nec per [illegible] a[illegible] thoritas Pon[illegible] e fu ra Conc[illegible] ad[illegible] te cau[illegible] ot[illegible] ntia[illegible] ia tamet [illegible] Cl[illegible] nſationes, pe[illegible] cio[illegible] e[illegible] ecc[illegible] quando tamen [illegible] ra[illegible] & [illegible] la cau[illegible] n[illegible] ur, [illegible] e[illegible] no[illegible] & [illegible] e [illegible] & quæ non [illegible]

[illegible] Jur. Canon. tom. IV.

que

que con[illegible]m con[illegible]raxerint, ac[illegible] ac[illegible]m[illegible]erint, im[illegible]a[illegible] relinquit [illegible]rca tale matrim[illegible]am[illegible] n[illegible]a [illegible]ienda in [illegible]u[illegible]ra[illegible], [illegible]po[illegible] no[illegible]a[illegible] [illegible]e n[illegible], [illegible] C[illegible] de[illegible] de[illegible]on[illegible]em [illegible]e p[illegible] C[illegible] [illegible]gat [illegible] a[illegible]iquo [illegible]

217 Anver[illegible]l[illegible] co[illegible] [illegible]ſ[illegible] n[illegible]a[illegible]ti[illegible], [illegible]ia [illegible] a[illegible]nitat[illegible] ma[illegible]imon[illegible] ra[illegible]tum, n[illegible] e[illegible] a[illegible] ſ[illegible], [illegible]æ n[illegible] e[illegible]cuſat [illegible] error juris n[illegible]n [illegible]u[illegible] *l.* [illegible] *ante nup.* [illegible] a[illegible] *n.* 5. *ff.* [illegible]*ucap.* [illegible]a e[illegible]ran[illegible]a ta[illegible] exc[illegible]at n[illegible] [illegible] *n.* 6. & o[illegible]c[illegible] [illegible] 32 [illegible]. *de jur. omnium Judi.* & a[illegible] [illegible]cititur, [illegible]aigno[illegible]a ejus eſt [illegible], [illegible] ſuffragatur, *nec* [illegible]*pia* [illegible]. & hæc cul[illegible]a [illegible]u[illegible][illegible]atur [illegible]olo [illegible] *ff de l. S.* [illegible]a, & c[illegible]es Princi[illegible]is prælum[illegible] n[illegible] a[illegible]am eorum, ad [illegible]uos ſpe[illegible] [illegible]otat Bal[illegible] in *l. lege* [illegible]*acrati*[illegible]*ma* [illegible]. [illegible]rt[illegible]us in *l. omnes p*[illegible] *p*[illegible] *n.* [illegible] 61 [illegible] *de juſtit. & jur.* Tum quia de i[illegible], [illegible] tenetur inve[illegible]ar, non præſumitur [illegible]a [illegible]ur [illegible]cent Canoni[illegible]æ in *c. Ad f*[illegible] *cr*[illegible]

218 H[illegible]c[illegible]ue [illegible]cuſantur Orat[illegible]re, [illegible]ruſt[illegible]ci, ſi i[illegible]iot[illegible] ſint, [illegible]u[illegible] ignoran[illegible]ia neminem ex[illegible]at, ut doc[illegible]t [illegible]rtolus [illegible] *l.* 1. *n*[illegible] *unde* t[illegible] [illegible]otat Meno[illegible] [illegible]ue *de recupe*, *p*[illegible] *remed.* [illegible] *num.* 2 *&* [illegible]*uent.* L[illegible]c[illegible]ur tamen à p[illegible] h[illegible]e [illegible]curren[illegible]is i[illegible], [illegible]ui ſcienter in [illegible]u[illegible] invitu[illegible], & coac[illegible]s, & ex [illegible]imore cadente in v[illegible]um [illegible]lantem contraheret cum a[illegible]la [illegible] e[illegible]ia ejus parentes vel en[illegible] t[illegible]e mat[illegible]on[illegible]m [illegible], qu[illegible] tunc ex de[illegible] c[illegible] m[illegible]um eſt etiam irrit[illegible]m, & [illegible]a nonni[illegible] [illegible] contrahit adactus t[illegible]ore cadente in vi[illegible]um co[illegible]ſtantem, non eſt in culpa, [illegible]ne qua non incurritur pœna.

219 Neque præfata[illegible] p[illegible]nas incur[illegible]it [illegible] q[illegible] credens contrah[illegible]e cu[illegible] conſan[illegible]uine[illegible], & a[illegible] in gra[illegible] [illegible]o ut in [illegible]to [illegible]adu, contra[illegible]t cum e[illegible]ea in gra[illegible] non pr[illegible]to, [illegible], vel [illegible]to [illegible]rad[illegible] ra[illegible]o eſt, [illegible]ia [illegible] non [illegible] [illegible]ed [illegible] [illegible] [illegible] q[illegible]m [illegible] [illegible]nea, v[illegible]e [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] & [illegible]

a[illegible]m cum [illegible] h[illegible]ien[illegible] a[illegible] [illegible]po[illegible] mon[illegible]m [illegible]n[illegible] [illegible] in [illegible] p[illegible]na[illegible] ex [illegible] *l*[illegible] [illegible]. [illegible] traxe[illegible] [illegible]nium [illegible] [illegible]ra[illegible] [illegible] nam, [illegible]uia [illegible]n[illegible]an[illegible]a [illegible] e[illegible]m [illegible]n dec[illegible]et[illegible] [illegible] clementina con[illegible] [illegible] de[illegible] h[illegible] matri[illegible]nter [illegible] [illegible]n ſ[illegible] e[illegible] [illegible]on c[illegible]a[illegible]nt [illegible]ter [illegible] ſed [illegible] c[illegible]an[illegible]

[illegible] q[illegible]n [illegible] [illegible]fex in d[illegible]ſpen[illegible]at[illegible]n [illegible], [illegible] pote[illegible]atis, ac [illegible] & [illegible]tima cauſa [illegible] R[illegible]ondeo, [illegible] [illegible]ti[illegible]ex poſſit de pleni[illegible]ud[illegible]ne pote[illegible]is r[illegible] leg[illegible]m eccleſiaſticam de non c[illegible]n[illegible] [illegible] trimonio in gradu [illegible]nit[illegible]is, & c[illegible]tati ab eccleſia pro[illegible]ibito; ſi ta[illegible]n i[illegible] [illegible] ſine juſta, ac gravi cauſa, [illegible] [illegible]ca [illegible] val[illegible]a, adhuc tamen non exc[illegible]a[illegible] to, quia non debet uti plen[illegible]ne [illegible] ſine cauſa, alioquin [illegible]ſque [illegible], [illegible] cau[illegible]a [illegible]ontifex diſpenſaret ſuper [illegible] matrimon[illegible] plures eſſent, qui [illegible]eb[illegible] [illegible]gulis ex Hiſpania, Gallia, G[illegible] [illegible]lia Romam conf[illegible]uerent [illegible]o [illegible] mo[illegible] diſpenſationibu[illegible], cum n[illegible]n e[illegible] in ſu[illegible]plicatione cauſam [illegible]am juſtam, [illegible] tem producerent, sicque [illegible]lura ſeque[illegible]ent [illegible] commoda, ad quæ eavenda con[illegible]enien[illegible] ut [illegible]ontifex nonnu[illegible] ex juſta, & urgente [illegible] di[illegible]penſaret ſuper hujusmodi n[illegible]e[illegible] en[illegible] r[illegible]m tamen eſt, quod pro[illegible]u[illegible]a, & le[illegible] cauſa ſu[illegible]ciat, ſi allegetur pericul[illegible]m ſcan[illegible]rum, & in narrat[illegible]one ponatur cla[illegible] vor[illegible]um [illegible]ete[illegible], gravi[illegible] [illegible]inde [illegible]ca[illegible] veri[illegible]m[illegible]ter exorir[illegible]u[illegible] et[illegible]m i[illegible] q[illegible]æ [illegible]er p[illegible]t a[illegible] du[illegible]an[illegible]a, [illegible]famia i[illegible] g[illegible]ta [illegible]ne [illegible]am, [illegible] ben[illegible] a[illegible] e[illegible] h[illegible]o, ut not[illegible] [illegible]ar[illegible] *r*[illegible] *q*[illegible]

[illegible]ia P[illegible]ntifex com[illegible] [illegible] debet in [illegible]im[illegible]e ec[illegible] ger[illegible]e con[illegible]quenter [illegible] c[illegible]a tan[illegible] d[illegible]net [illegible] men[illegible] [illegible]men[illegible] nio jam in[illegible] p[illegible] pe[illegible] men[illegible]s. In [illegible] *qu*[illegible] [illegible] *m*[illegible] ex[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]e [illegible] d[illegible]roſa [illegible] & a[illegible] [illegible]

[illegible] Quod ſi impedimentum [illegible] de jure di[illegible] [illegible] Navarro, [illegible] [illegible] dei cere [illegible] o [illegible] ad- [illegible] at nota *d[illegible] [illegible]ium* [illegible] no[illegible] [illegible]are, [illegible] pe[illegible] [illegible] o ſtatut[illegible], quia inferior [illegible] n lege [illegible] ſuperioris [illegible] [illegible] facultas concedi- [illegible] concedit Pontifici pro [illegible], ut poſſit declarare, ac [illegible] aliquo caſu particulari dei cere [illegible] non vero ut abſu[illegible] [illegible] quia non poſſit tollere vinculum [illegible] [illegible] vere ab e[illegible] [illegible] *q[illegible] [illegible]* [illegible] *Monaſte[illegible]* [illegible] *qui [illegible]* [illegible] Con- [illegible] concu[illegible] a[illegible] [illegible]tate [illegible] endere, ac [illegible] & rat[illegible] [illegible] tabi[illegible] §. *[illegible]tural* [illegible]. [illegible], adeo ut ſolus Deus [illegible] [illegible] did[illegible] are [illegible] vel ſupe[illegible] [illegible] ver[illegible] id [illegible] tum e[illegible] ſummo Con- [illegible] o, [illegible] inferior non poteſt mu- [illegible] e legem ſuperioris [illegible] *cum infe-* [illegible] *d[illegible] Clement. ne Romani §. 1.* [illegible] judicium ſummi Pontificis [illegible] debet eſſe conformeſtatu- [illegible] er[illegible] ei[illegible]m di[illegible]onum *c.ut noſtrum* [illegible]

[illegible] [illegible] quinquageſimo nonò, quid d[illegible] cen- [illegible] at[illegible] bu[illegible] matrimoni[illegible] eat [illegible] nto d[illegible]mente, & alter [illegible] an hæc diſpenſat[illegible] [illegible]? [illegible] at[illegible] [illegible]m Navarro [illegible] *16. de* [illegible] [illegible]po[illegible] q[illegible] [illegible] [illegible] o con[illegible] [illegible] non [illegible] adu co[illegible] [illegible] c[illegible] [illegible] [illegible]tione quod i[illegible] [illegible] [illegible] matr[illegible] con[illegible] xe- [illegible] [illegible] alear diſpenſatio, ſi vir [illegible] [illegible]atur ſcire impedimentum, [illegible] or[illegible] & rec[illegible]ond[illegible] [illegible] h[illegible]us [illegible] nem depen[illegible] re ab [illegible]la alia, [illegible] c[illegible] menti fœminæ [illegible] ut [illegible] r dicantur ig[illegible]or[illegible] im[illegible]edi- [illegible] tamen innotuit viro & een- [illegible] fœminæ non [illegible] qui [illegible] ca[illegible] diget [illegible] [illegible]ione di- [illegible] eo, quod ob ignorantiam [illegible] [illegible]pen[illegible]tio n[illegible] [illegible] viro, [illegible] rodei[illegible] ob indiv[illegible]bilita- [illegible] clau[illegible] cat ex parte viri, [illegible] [illegible]eris, ut [illegible] unus contrahen- [illegible] on[illegible] [illegible] non. Quod [illegible] ambo [illegible] [illegible]ntes [illegible] [illegible] impedimentum, [illegible] [illegible] n[illegible]m [illegible]ntraxerint, proce- [illegible] [illegible] [illegible] o[illegible]: quia [illegible] igno- [illegible] [illegible] no[illegible]ntiam fac[illegible], n[illegible] tamen [illegible] ſat, ſed tantùm [illegible]ando ignorantia [illegible], ſeu [illegible], [illegible] quam homo [illegible] [illegible] eri[illegible] [illegible]entia[illegible], a[illegible] maneat; [illegible] ab[illegible] eadem condi[illegible]onis, & ſtatus

co[illegible] [illegible] adh[illegible] [illegible]ram diligentiam ſolent laborare, [illegible] enim ignorantia fac[illegible] excuſarà po[illegible] in [illegible]ie, quia non ſupponit culpam, [illegible]ne [illegible] a non [illegible]c[illegible].

[illegible] fuerit craſſa, ſupina, vel 224 a[illegible]ata [illegible] e[illegible] arc, dicitur enim [illegible]a [illegible] e[illegible] [illegible] catenus aliquid [illegible] at, [illegible] n[illegible] [illegible] non vult illud [illegible], ne contra[illegible] at [illegible]ationem ad aliquid ag[illegible]dum, vel o[illegible]; & hæc ignoran- tia [illegible]cut non excuſat [illegible] a [illegible] a ne[illegible] etiam à p[illegible] incurrenda; ignoran[illegible]a c[illegible] [illegible] ſupina, ea dicitur, qua quis i[illegible] [illegible] commu- nite[illegible] al[illegible]j eju[illegible] dem condi[illegible]un[illegible], & [illegible], & [illegible]enentur ſcire, & hæc etiam [illegible] an[illegible]a, [illegible]ut non e[illegible]cuſat a culpa, ita nec e[illegible] a [illegible]a in- currenda.

Quæritur ſexageſim[illegible], an matrimonium in- 225 i[illegible]um extra propriam habitationem in [illegible] ubi Concilium Tridentinum non fuit publicatum, ſuum ſortiatur valorem, ſi ibi celebratum fuit ſine Parocho, & alijs ſolemnitatibus? Conce- dunt ferè omnes in aliquibus Chriſtianorum Provincijs, imò & Catholicorum non fuiſſe Concilium Tridentinum promulgatum, nec conſequenter receptum [illegible]ur in aliquibus Galliæ partibus, & in Polonia, in quibus locis, ſi ab eorum i[illegible]c[illegible]e matrimonium contrahatur abs- que Parocho, & teſtibus [illegible] validum habetur, eò quia idem Concilium Tridentinum *[illegible]. 24. de matrim[illegible] c.1. in ſin.* declaret decr[illegible]tu[illegible] de ma- trimonio cont[illegible]hendo coram Parocho, & te- ſtibus non habere robur in unaquaque Paro- chia ni[illegible] po[illegible] [illegible] intra d[illegible]e[illegible] nu[illegible]erand[illegible] [illegible] a publicatione in e[illegible]m. unde quam[illegible]u non fuit p[illegible] nec recept[illegible] non obl[illegible]r, tame[illegible] i[illegible]a cont[illegible] e[illegible]am in oc[illegible]s non excuſen[illegible] [illegible].

[illegible] as [illegible]ur eſt, an ſi incolæ ali[illegible]jue 226 loci, in quo [illegible] at[illegible]m, ac[illegible] recep[illegible]m fuit Con- cilium Tridentinum [illegible]tanr ad alium lo- cum, ubi nunquam fuit [illegible]catum, nec re- ceptum, & i[illegible] ab[illegible]q[illegible] e p[illegible]ſentia Parochi, & ſi- ne alijs ſolemnitatibus [illegible] is a [illegible]dentina Synodo matrimonium cont[illegible]ah[illegible]nt, hoc ſuum ſortiatur valorem. Reſpondet[illegible] c[illegible]m [illegible]n- ctione: vel enim c[illegible] ad locum, u[illegible] Con- cilium Tridentinum non fuit publicatum, & receptum, animo ibi c[illegible]endi domicilium, & tunc certum eſt, poſſe i[illegible] abſque Parocho, & teſtibus val[illegible] [illegible]am ie non [illegible] matri- monium contr[illegible]re; quia cum matrimonium ibi contrahant animo c[illegible] u[illegible] n e[illegible]dem lo- co fixum domicilium, ſunt incolæ loci illius, proinde non am[illegible] obligantur legibus prio- ris domicilij. Vel matrimonium ibi contra- hunt ſine animo ibi conſtituendi domicilium, & tunc cenſent al[illegible], tale matrimonium eſſe ir[illegible]um, eò quia [illegible]n fuerit decretum Conci- lij Tridentini publicatum in illa Parochia, à qua d[illegible]dunt contrahentes, aſſ[illegible]ir[illegible] Paro[illegible]a- nos, q[illegible]cunque ſe transferant, & [illegible] ij [illegible]oſſ[illegible] excuſari, qui in tali loco [illegible] cum animo i[illegible]i con[illegible]endi domi[illegible] [illegible]o- quin d[illegible]cedentes [illegible], ubi [illegible] ob-

[illegible] obligation [illegible] andi [illegible] cun[illegible] mo[illegible] servare.

227 [illegible] Tridentinum [illegible] clan[illegible], & red[illegible] personas in- h[illegible] inh[illegible] as au[illegible]m, c[illegible]m [illegible] e a[illegible] r [illegible] c[illegible]lonam, [illegible]am [illegible] on er[illegible] ex [illegible] fer[illegible] Tridentini pub [illegible]em [illegible] n[illegible] co[illegible] n[illegible] a[illegible] l[illegible], [illegible] a- [illegible], & quidem [illegible] m[illegible] a[illegible] non [illegible] c [illegible] i v[illegible] mat[illegible]on[illegible] contral[illegible]. [illegible] n ò qu[illegible] c[illegible] e[illegible] mi[illegible], [illegible] quo d[illegible] edu[illegible] t, [illegible] cre- tum T[illegible] pu[illegible] at[illegible] [illegible] ra[illegible] nt ob- li[illegible] on[illegible] c[illegible] ahen[illegible] mat[illegible] n[illegible] n[illegible] m [illegible] a [illegible] m[illegible] Tridentina [illegible] er- g[illegible] mo[illegible] o[illegible] ce[illegible] at, e[illegible] [illegible] od [illegible] n[illegible] loc[illegible] [illegible] al en[illegible] [illegible] nt me[illegible] ra e[illegible] n[illegible] consequen- ter po[illegible] le[illegible] [illegible] ob[illegible] n- tur le[illegible] [illegible] ue ſe transfe- [illegible]

22[illegible] [illegible] tamen & c[illegible] ſententia [illegible], tal[illegible] mat[illegible] oniu[illegible] [illegible] ſine Parocho, & te- ſt[illegible] n [illegible], ubi Concilium Tridenti[illegible]um non [illegible] cat[illegible] m, nec recep[illegible]um ſuum ſortiri valorem, [illegible] contrahentes non animo contra- hen[illegible] n[illegible] Paro[illegible] o[illegible] & te[illegible] us, ſed tant[illegible]m ad evitan[illegible] a [illegible] c[illegible] a, ut inimicitias, & ob- ſ[illegible] acul[illegible], par[illegible] um [illegible] ce[illegible] erint a proprio domi- cilio [illegible] in quo fuerat Concilium Tridentinum [illegible] recep[illegible] m, & ita [illegible] ſſe decla- ratu[illegible] a ſacra [illegible] atione [illegible] onci[illegible] Triden- tini int[illegible] e c[illegible] r[illegible] t [illegible] tradu[illegible] *ib. 8. diſpenſ. A[illegible] c. 4. n. 26.* u[illegible] r[illegible] t du[illegible] declaratic nes e[illegible] ſde[illegible] e[illegible] ionis, quarum prima ema n[illegible] die [illegible] anno 16[illegible]. ita ſe habet: *[illegible] C[illegible] n[illegible] juit, matrimonium cele- br[illegible] um [illegible] a [illegible] ocum pr[illegible] pria habitationis, & in lo[illegible] o ubi non erat publicatum C[illegible] um [illegible] iden- [illegible] b[illegible] te n[illegible] tus [illegible] at[illegible] v[illegible] um, [illegible] e [illegible] loco n[illegible] itationis ſ[illegible] [illegible] ad evitan- dis impedime[illegible] ta ſ[illegible] t et ini[illegible] icitias, & obſtacula par[illegible] tum.* [illegible]ecunda, quæ habetur in una Co- loni[illegible] n[illegible]. [illegible] ptem[illegible] ris [illegible] nno 1626. & in una Antuerpienſ. 16 [illegible]ecembri[illegible] anno 1628. decla- rat [illegible] contrahentes e loco, ubi Conci- lium Tridentinu[illegible] [illegible] publicatum, & ubi ha- bent domicilium [illegible] ſe transferunt ad locum ali- um, in quo non [illegible] promulgatum & quidem ani[illegible]o ut ibi ſine Parocho, [illegible] t[illegible] bus matri- moniu[illegible] contral ant[illegible] irri[illegible]um [illegible] al matrimo- nium [illegible] ratio et[illegible] a[illegible] ex eo [illegible] i potest, quia tunc c[illegible]ntral[illegible]e[illegible] s in fraudem Conc[illegible] Tridentini ſe tr[illegible]n[illegible]er[illegible] al[illegible]um locu[illegible] u[illegible] ibi ſine Pa- roch[illegible], & [illegible] u[illegible] ha[illegible] at[illegible] tra[illegible] *c. ſe[illegible] s.* [illegible] *ex tim[illegible] r[illegible]* [illegible] a[illegible] m [illegible] tale m[illegible] trimo[illegible] u[illegible] a [illegible] ontra- [illegible] n[illegible] q[illegible] iat[illegible] m [illegible]

22[illegible] [illegible] e[illegible] qu[illegible] tunc u[illegible] ur [illegible] e

[illegible] o, [illegible] ubi fuit Concilium Tridentinum [illegible] habent jus [illegible] morem & [illegible] r[illegible] ben[illegible] [illegible] in [illegible] loco ubi non habent domicilium [illegible] no[illegible] t prom[illegible] Concilium Triden- tinum, contrahere matrimonium ſine Parocho & teſtibus. [illegible] m[illegible] [illegible] m[illegible] re[illegible] patr[illegible] dum p[illegible] atu[illegible] [illegible] a[illegible] anno[illegible] an[illegible]um a[illegible] m, cum [illegible] nea[illegible] n mente & non in [illegible] eſſe [illegible] e[illegible] tern[illegible] Contra e[illegible], quia [illegible] intentio c[illegible] n[illegible] ſine Par[illegible], [illegible] in loco, ubi Concilium Tridentinum [illegible] publi[illegible], [illegible] q[illegible] nit d[illegible] d[illegible] cauſa, c[illegible] nt[illegible] loc[illegible] ſine [illegible], [illegible] e[illegible] t con[illegible] c [illegible] n[illegible] [illegible] ent[illegible] pr[illegible] pri[illegible] d[illegible] c[illegible] n[illegible] ſine Parocho & [illegible].

C[illegible]terum, [illegible] ſa [illegible] e im[illegible] [illegible] con[illegible] t[illegible] ſi [illegible] a[illegible] c a[illegible] [illegible] num non [illegible] t [illegible] m, val[illegible] c[illegible] nt[illegible] ne [illegible] ar[illegible] & teſtibus, quamvis non [illegible] juxta declar[illegible] n[illegible] ſacræ Congregationis [illegible] tunc non p[illegible] [illegible] per ſua[illegible] no[illegible] ia invalidare [illegible] a[illegible] ne [illegible] ne Par[illegible] c[illegible] locis, ubi Concilium Tridentinum non [illegible] licatum & c[illegible] al[illegible] quam [illegible] ges debe[illegible] t [illegible] are.

[illegible] per ſua de[illegible] lia declarare[illegible] t irr[illegible] h[illegible] mat[illegible] & qui c[illegible] nt[illegible] axerant ad a[illegible] a[illegible] n [illegible] s [illegible] a co[illegible] pellen[illegible] [illegible] n e[illegible] nt re[illegible] a[illegible] trimonia va[illegible] inita, a[illegible] n ſa, conſummata [illegible] int, n[illegible] n[illegible] claravit ſac[illegible] a Congregatio[illegible] cau[illegible] Novem[illegible] ris, [illegible] 2 [illegible] ecem[illegible] is [illegible] Barboſa in [illegible] Hinc p[illegible] t [illegible] lut o a[illegible] [illegible] am[illegible] ſen- tentiæ [illegible] te[illegible] n[illegible] s contral ere o[illegible] nem [illegible] monium ju[illegible] formam Tri[illegible] illud contral[illegible] nt in loco, u[illegible] publicatum & rec[illegible] u[illegible], [illegible] tral ant in loco u[illegible] non [illegible] ad evitanda impedi[illegible] nta, & [illegible] tum, [illegible] non [illegible] co[illegible] & teſtibus [illegible] ran[illegible] ru[illegible] t [illegible] enim oon ob[illegible] t [illegible] n [illegible] u[illegible] cepta. Ad al[illegible] u[illegible] num irri[illegible] ar[illegible] matrim[illegible] ia c[illegible] dare perſon[illegible] inh[illegible] tamen [illegible] a[illegible] [illegible] uta ſequatur [illegible] er[illegible] [illegible] n[illegible] a [illegible] [illegible] at [illegible] tuo, reſpondetur ad [illegible]

[illegible]

[illegible] qua dependet in fieri [illegible] m ſi lex non obliget in [illegible] perſonæ in locis, ad quæ [illegible] obligantur tali lege. Ad [illegible] deretur, eſſe quidem contrahen- [illegible] a, ſed non obligari in loco [illegible] ac diſpoſitione ejusdem eccle- [illegible] non habet r[illegible]ur, ut contingit, in [illegible] non eſt publicata, nec recepta.

232 [illegible]tur ſexageſimo primò, an Ordina- [illegible]nte gravi neceſſitate poſſit diſpenſare [illegible] impedimento occulto dirimente matri- [illegible] certum eſt de poteſtate ordinaria ſo- [illegible]um Pontificem poſſe diſpenſare ſuper [illegible] dirimentibus matrimonium, id [illegible]o Pontificio, & Concilij Genera- [illegible] pro indubitato, adeo ut Epiſco- [illegible]t poteſtate ordinaria ſuper iiſdem [illegible] inferior non habet poteſtatem [illegible]toris, conſequenter nec pote- [illegible]e, ut docent Abbas in *c. De le[illegible]* [illegible] Archidiaconus *c. [illegible] can. de* [illegible]us *præſt. nominat q. 5. n. 32.* [illegible]s in *4. [illegible] r. 2. p. c. [illegible] in princ. n.* [illegible] Gutierrez *l. [illegible] qq. can. c. 5.* [illegible] difficultas tantum eſt, an urgente [illegible] neceſſitate poſſit Epiſcopus diſpen- [illegible] e [illegible]mentis, & duæ extant [illegible] quarum prima eſt negativa, & niti- [illegible]ndamento, quia Epiſcopus utpote in- [illegible] non poteſt diſpenſare in lege Pontificis, [illegible], & ita præ cæteris docet Sotus [illegible] *q. [illegible] art. [illegible] v. at verò diſpenſatoris.* [illegible] *q. [illegible] v. hæc igitur.* Secunda [illegible]ior, communior docet, urgente [illegible]a neceſſitate poſſe Epiſcopum diſpen- [illegible] impedimento matrimonium dirimen- [illegible] docent Garcias *lib. 9. c. [illegible] n. 347.* Gu- [illegible] *non. lib. [illegible] 23.* Gratianus *regul.* [illegible] *prax. benefic. de diſpenſ. ad* [illegible] *n.* [illegible] Sanchez *lib. 2. de ma-* [illegible] *40. [illegible] 3.* Et alij plures, quos ipſe [illegible]

233 [illegible] ut Epiſcopus poſſit ſuper hiſce im- [illegible] diſpenſare, aliquot debent circum- [illegible], quarum prima eſt, ut ma- [illegible] incundum, quia tunc debe- [illegible] donec diſpenſationem impetra- [illegible]ce, vel ab officio ſacr. Pœniten- [illegible] debet eſſe matrimonium jam ini- [illegible]a ut [illegible] contractum ignoranter [illegible] dirimentium. Tertia ut matrimo- [illegible] conſummatum. Quarta ut [illegible] ſit occultum. Quinta ut con- [illegible] ad pauperes, ut non poſſint [illegible] ad ſummum Pontificem, nec ad ejus [illegible] vel Nuntium habentem facultatem [illegible]ſandi ſuper tali impedimento. Sexta [illegible] ex ſeparatione veriſimiliter poſſent oriri [illegible] ut notat Zerola in *prax. Epiſcop. v.* [illegible] *ad quintum p.* [illegible] Si prærecenſitæ [illegible] concurrant circumſtantiæ, habetur ne- [illegible] urgentiſſima, qua Epiſcopus poſſit in- [illegible] voluntatem Pontificis [illegible] ut ſtante [illegible]tate poſſit diſpenſare, ne ſcilicet qui matrimonium contraxerunt, & non poſſunt ſummum Pontificem adire, nec ejus Legatum, deſtituantur opportuno remedio. Siquidem abſque ſcandalo ſeparari non poſſunt, & ſi non ſeparentur, imminet periculum incontinentiæ, quod Pontifex intendit ſemper removere: ac proinde præſumitur in tali caſu concedere facultatem Epiſcopo diſpenſandi ſuper tali impedimento, cum id ſit æquitati valdè conſonum: æquitas enim ſuadet mentem Legislatoris non eſſe, ut concurrentibus prædictis circumſtantiis Epiſcopus cum publico ſcandalo ſeparet conjugatos, neque eſt mens Pontificis, ut Epiſcopus permittat, eos non ſeparari cum periculo incontinentiæ, ad hæc duo avertenda incommoda, ex mente Pontificis præſumitur hic concedere tunc facultatem Epiſcopo diſpenſandi ſuper tali impedimento, præſertim ſi matrimonium fuerit à contrahentibus bona fide initum, alioquin mens Pontificis non eſt favere iniquitati, ac perverſæ audaciæ contrahentium, ne iniquitas ſit occaſio facilioris diſpenſationis, alioquin frequenter contraherentur matrimonia contemptis impedimentis dirimentibus.

Cæterum ſi contrahentes bona fide proceſ- 234 ſerint, tametſi pauperes non ſint, habeantque ſumptus neceſſarios pro impetranda Apoſtolica diſpenſatione, adhuc Epiſcopus poteſt diſpenſare, quia etiam in iis, qui divitiis affluunt, poteſt gravis neceſſitas urgere, ut ſi longè diſtent ab urbe, vel loco, in quo Pontificis Legatus, vel Nuntius degit, & periculum adeſſet incontinentiæ, ſi tamdiu expectarent. Neq; id videtur ab æquitate diſſentiri, neque a recta juris regula, quia tametſi Epiſcopus nequeat contra canones, & Concilia diſpenſare, niſi in caſibus in jure expreſſis, ſi loquamur de poteſtate Ordinaria, nihilominus in multis caſibus de poteſtate extraordinaria poteſt etiam diſpenſare in caſibus ſedi Apoſtolicæ reſervatis, ſi inde graviſſima urgeat neceſſitas, & periculum immineat ſcandali, ſi diſpenſatio differatur ex textu in *c. ut conſtitueretur 5[illegible] diſt. c. ipſa pietas 23. q. 4. c. quadam lex 3[illegible] q. 3.* & docet Barboſa *de jure eccl. lib. 1. c. [illegible] num. 190.* Verum id procedit de diſpenſatione in jure eccleſiaſtico, non verò divino, quia ſicut Pontifex non diſpenſat in jure divino, ſed tantum declarat in aliquibus ſpecialibus caſibus concurrentibus talibus circumſtantiis non obligare, ita neque Epiſcopus poteſt in jure divino diſpenſare.

Quinimò ut notat Barboſa [illegible] quando 235 Epiſcopus urgente gravi neceſſitate diſpenſat in jure eccleſiaſtico, hæc diſpenſatio eſt potius interpretatio voluntaris Pontificis, quatenus Epiſcopus tunc interpretatur, quòd ſi Pontifici innoteſceret caſus iſte cum omnibus ſuis circumſtantiis, vellet, ut Epiſcopus tanquam delegatus Pontificis diſpenſaret: etenim ſi contractus matrimonij fuit initus bona fide, & qui ita contraxerunt, jam liberos ſuſceperunt, nullum ipſis remedium ſuppeteret, ſi ſpe deſtituantur recurrendi ad proprium Epiſcopum, eò quòd hoc negotium non patiatur dilationem [illegible] enim

Epiſco-

Epiſcopus jubeat eos ſeparari, tunc oriuntur ſcandala, & mulier incurrit infamiam, ut etiam filij ex tali matrimonio ſuſcepti, cùm non habeantur legitimi.

236 Sin vero ſinat, eos ſcientes perſeverare in matrimonio irrito, jam imminet periculum incontinentiæ cum detrimento animæ, ac æternæ ſalutis, & cum horum utrumque permittere abſurdum ſit, ſequitur, quòd in tali caſu Epiſcopus interpretetur mentem Pontificis eſſe, ut poſſit urgente tali neceſſitate ipſe diſpenſare nomine Pontificis: quia ex gravi, & urgenti cauſa poteſt Epiſcopus diſpenſare in caſibus Papæ reſervatis: ſiquidem qui habet veriſimilitudinem pro ſe, habet etiam pro ſe deciſionem legis, ut notat Tiraquel in *l. ſi nunquam num. 37. de revoc. donat.* atqui veriſimile eſt ſummum Pontificem in hoc caſu nolle homines manere remedio deſtitutos, & cum aliud ita uxoratis non ſuppetat remedium, quàm ut Epiſcopus eum iiſdem diſpenſet nomine ipſius Pontificis, ideo in hoc caſu præſumitur ſummus Pontifex ob charitatem in proximum, ac bonum reipublicæ regimen, & præſertim ut ſaluti conſulat animarum, concedere facultatem Epiſcopo, ut ipſe diſpenſet, ut notat Navarrus in *manual. c. 22. num. 85.* & id etiam ſolet ad praxin reduci, refert enim Cortadus *lib. 8. diſpenſ. Apoſtol. c. 4. num. 41.* Epiſcopum Aſtenſem diſpenſâſſe in ſupra dicto caſu ſuper matrimonio irritè contracto ob impedimentum dirimene, & poſtea rem totam à ſe actam ſcripſiſſe Romam ad Cardinalem Cuſſentinum tunc Prodatarium Sixti V. & cum Cardinalie id notificâſſet Pontifici juſſit Pontifex reſcribi Epiſcopo prudenter egiſſe, & ſtante aſſerta neceſſitate ſibi licuiſſe in tali caſu diſpenſare, & ita etiam docent Zerola in *prax. Epiſc. V. diſpenſatio §. ad 5.* Sotus in *ſent. diſt. 37. q. unic. art. 2.* Sylveſter *V. diſpenſatio §. 9.*

237 [illegible] Zerola fatetur, fuiſſe ſibi à Romana Curia reſponſum, hanc ſententiam pluries ab Epiſcopis fuiſſe ad praxin deductam, dummodo neceſſitas ſit gravis, & urgeat, imminêatque periculum incontinentiæ, ſi uxorati non ſeparentur; & ſcandala ſi ſeparentur: quia mens Pontificis non eſt, ut in hiſce anguſtiie deſtituantur remedio, cum ipſe intendat conſulere ſaluti animarum, & non laqueum iiſdem injicere. Non tamen poteſt Epiſcopus urgente illa neceſſitate delegare hanc facultatem diſpenſandi ſuo in ſpiritualibus Vicario Generali & ratio ex eo petitur, quia hæc facultas nunquam venit in Generali mandato, proinde non poteſt eam permittere ſuo Vicario per textum in *c. quod translationem de offic. leg.* & docent [illegible] in *c. at ſi Clerici §. de adulter.* Rebuffus in *prax. benef. in forma Vicariatus n. 44.* non enim Vicarius ex Generali commiſſione habet poteſtatem diſpenſandi, niſi ibi ſpecialiter committatur, ut docet Gloſſa in *c. qua de cauſ. V. quidquid 2. q.* [illegible] in *prax. benef. c. in form. Vicariatus num. 44.* [illegible] quia diſpenſatio [illegible] habet inſtar relaxationis in integrum, quæ non continetur in generali mandato [illegible] *nor.* ex quo fit, quòd Vicarius [illegible] poſſit diſpenſare ſuper impedimentis [illegible] tibus ſine ſpeciali commiſſione.

Quod verò nec Epiſcopus poſſit [illegible] 238
poſſet objici, quia nullibi in jure id repertur expreſſum, & Epiſcopus non habet plus facultatis, quam à jure ſibi conceditur. Sed contra, quia quòd in jure hæc facultas non reperitur conceſſa Epiſcopo, id non [illegible] ex eo, quia ſummus Pontifex noluerit in [illegible] caſu hanc facultatem attribuere Epiſcopis, ſed [illegible] neceſſitas ſuperveniens non fuit ab ipſo Pontifice conſiderata, cum non poſſint omnes caſus cum ſuis circumſtantiis prævideri, nec [illegible] iiſdem provideri expreſſè, ſed tunc, ut docet Gloſſa in *l. tale pactum §. fin. ff. pa*[illegible] valet regula, quòd ubi diſponens veriſimiliter diſponeret, ſi de eo cogitâſſet, debeat pro diſpoſito haberi, cùm impoſſibile ſit, omnes futuros caſus contingentes poſſe prævideri, hæcque procedunt de diſpoſitione circa jus [illegible] vero circa legem divinam à Deo conditam, quia circa hanc nulla poteſt juſta cauſa dari ad diſpenſandum, quia legiſlator Deus omnes & ſingulos prævidit caſus cum ſuis circumſtantiis, & divina voluntas, qua dimanat lex divina, non eſt mutationi obnoxia, proinde ſi in aliquo caſu voluiſſet, quod diſpenſatum eſſet in lege, id declarâſſet.

Quæritur ſexageſimo ſecundò, quomodo, 239
qui ignorantes impedimentum occultum contraxerunt matrimonium, debeant ſuam ignorantiam probare in ordine ad obtinendam diſpenſationem? Certum eſt, hanc ignorantiam non debere eſſe juris, ſed facti, nec eſſe ignorantiam craſſam, ſupinam, & affectatam, ſed probabilem, quia Pontifex ſuæ conceſſioni, ſeu diſpenſationi addit clauſulam, *dummodo ignorantia hujuſmodi probabilis fuerit*: & quia Ordinarius executor diſpenſationis tenetur de hac ignorantia inquirere, debent Oratores eam probare, ut fundamentum ſuæ intentionis: quia regula, quòd ignorantia præſumitur *c. præſumitur de reg. jur. in 6.* non procedit, quando ignorantia eſt fundamentum intentionis agentis, quia tunc non ſufficit eam allegare, ſed eſt plenè probanda, ut docet Felinus in *c. Vigilanti num. 1. de præſcript.* Eſt autem ſpectato jure communi hæc ignorantia probabilis, ſi Oratores probent, ſe audiviſſe à viris probis, & honeſtis nullum inter ipſos eſſe conſanguinitatis, & affinitatis impedimentum, ut notat Gloſſa in [illegible] *tio fundus ff. de condit. & demonſt.* ubi expreſſè ait, excuſandum eſſe eum, qui bono, & honeſto viro credidit.

Hinc probabilis ignorantia, quæ & [illegible] 240
invincibilis dici ſolet, eſt, quæ manet post [illegible] homo debitam adhibuit diligentiam [illegible] & [illegible] homines ſolent [illegible] & condi[illegible] poſt [illegible] debitam diligentiam [illegible] de[illegible] ad [illegible], Oratores tunc prob[illegible] ignorantiam probabilem [illegible] ſe intereſſe viros probos, [illegible] que etiam conſ[illegible] eos [illegible]

[illegible] conſanguinitatis, & affinitatis [illegible] reſponderint nullum adeſſe. [illegible] in eo loco ubi matrimo-[illegible] fuiſſe conſtantem famam, & [illegible] nullum inter ipſos adfuerit [illegible], vel affinitatis vinculum quo [illegible] inter [illegible] matrimonium contrahere, [illegible] publica fama excuſat a thoro, ite [illegible] *l. ſi maritus* [illegible] *mulie* [illegible] *de adult.* & [illegible] ius *de arr* [illegible] *lib. 7. conſ. 6. in* [illegible]

[illegible] tamen poſt Concilium Tridentinum [illegible] matrimonium fuerit initum præmiſſa [illegible] ciatione, & ſer[illegible] forma Concilij [illegible] enim nullus ad[illegible], qui in neu-[illegible] maris, & fœminæ oppoſuerit im-[illegible], excuſantur Oratores pœnis in [illegible] utroque foro, ſi vere cum igno-[illegible] probabili de tali impedimento [illegible] contraxerint: non ita ſi cum igno-[illegible] ta, vel ſupina, quia hæc æquipa-[illegible] tiæ, quia pœnæ incurruntur ex *cle-* [illegible] *de* [illegible] *ang. & affin.* & ex Trident. *ſeſſ.* [illegible] Neque obſtat, quòd conſtitutio pœna-[illegible] an[illegible] ſcientes: quia ignorantes igno-[illegible], & ſupine ac enſentur ſcienti-[illegible] a hæc ignorantia includit in ſe latam [illegible] Hæc igitur ignorantia probabilis de-[illegible] m Vicario, ſeu Executore diſpenſatio-[illegible] ciæ probari, quia illa dictio *dummodo* [illegible] per textum in *c. ut præterita de* [illegible] probatur per juramentum ipſorum O-[illegible] m quando eſt veriſimilis, ſed [illegible] an lo contra ipſam præſumitur, quie [illegible] n animo non poſſunt eliter probari, [illegible] amentum Gloſſa in *c. ſignific. ſti de* [illegible] ignorantia eutem conſiſtit in animo, [illegible] du *de probat conclus. 45. n. 48.* ait: [illegible] notantiam, quam ſcientiam proberi ju-[illegible] to.

243 [illegible] que ad verificandam hanc ignorantiam [illegible] ione, [illegible] an[illegible] m eſt ſimplici Oratorum di-[illegible] ne [illegible] *ſunt* [illegible] elio probetionis onere gra-[illegible] ed [illegible] andum eſt eorum juramento, ſi [illegible] rantia probari non poteſt, & id [illegible] Verùm id procedit, dummo-d[illegible] juris præſumptio contra [illegible] quod Delegatus tenetur dili-g[illegible] ut notat Bartolus in *l. inter omnes* [illegible] *num. 3. in fin. ff. de furt.* quia [illegible] uræ, & inde [illegible] ſcientiæ, tunc [illegible] n[illegible] haberetur am[illegible] probabilis, [illegible] ut notat Bartolus in [illegible] *icut* §. [illegible] *pro* [illegible] *ff. de accuſ.* quo pacto quan-[illegible] a ſcientia allegant ignoran-[illegible] n [illegible] o *l. ſi tutor C. de peri-* [illegible] in *clement.* [illegible] *v. pub*[illegible]

24 [illegible] ſexa[illegible] o [illegible], an Oratores [illegible] te[illegible] on[illegible] o [illegible] penſatione ſuper [illegible] n[illegible] matrimon[illegible] in forma pauperum, [illegible] e[illegible] um paupertate docere, & quo-[illegible] er[illegible] uc [illegible] lenre[illegible] matrimonium [illegible] c[illegible] m[illegible] uo impedimen[illegible] dirimen-[illegible] an[illegible] conſuer[illegible] ſumptu, narrant

in ſupplicatione ſe eſſe pauperes, & quidem ad effectum obtinendi litteras diſpenſationis ſub forma pauperum; & oritur difficultas, an tunc teneantur docere de tali paupertate: & videtur, ad id non teneri, ſed ſatis eſſe, ſi id tantùm narretur, eò quia hæc qualitas habet præſumptionem, quæ naturaliter ineſt, ſiquidem quilibet homo pauper naſcitur, quia nudus: hinc Job *Nudus egreſſus ſum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc*: qualitas autem ſemel poſita, quæ non tollitur ex curſu temporis, præſumitur exiſtere, niſi præſumatur ſublata, ut docet Grotius in *l. conſtante v. quid tenendum. ff. ſolut. matrim.*

Reſpondendum nihilominus eſt, ad obtinendam diſpenſationem ſuper impedimento matrimonij in forma pauperum ad effectum, ut Oratores eximantur a ſolutione compoſitionis, aliorúmque ſumptuum, teneri docere de propria paupertate, eamque probare, cum in ea fundetur Oratorum remiſſio, ut communiter docent Doctores in *l. ſi verò §. qui pro rei. ff. qui ſatisd. cog.* & præſertim Covarruvias *var. reſol. c. 26. reſol. 1. & 2.* Alciatus *de præſumpt. reg. 2. præſumpt. 27.* & alij, adeò ut ad impetrandas diſpenſationes ſuper impedimentis matrimonij in forma pauperum requiretur paupertas, & miſerabilitas utriusque contrahentis, nec ſufficiat, ſi alter eorum laboret paupertate, & alter ſit ſufficienter dives, poſſitque commodè ſolvere pro componenda: id enim ſervetur in praxi, ut ſi alter ex contrahentibus ſit dives, teneatur ipſe ſolvere compoſitionem, quapropter in diſpenſatione, quæ datur in forma pauperum, ſemper exprimuntur in ſupplicatione ambo contrahentes pauperes: dicitur enim in diſpenſatione: *Ipſi [illegible] al is [illegible] tentibus ſe quarto conſanguinit[illegible] tu, vel aff[illegible] tatu gradu invicem eſſe conjunctos [illegible] el ſe attinere, Orator non quidem peccandi [illegible] opera [illegible] c. orat. ſicem carnaliter cognovit, & quia cupiunt præfati Oratores, qui pauperes, & miſerabiles exiſtunt invicem matrimonialiter copulari [illegible] diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, ut præfatos Oratores, qui pauperes & miſerabiles exiſtunt, & ex labore, & induſtria ſua tantùm vivunt, in primis ab invicem ſepares; deinde ſi veniam à te petierint, humiliter eam illis pœnitentiam [illegible] impoſitas, quæ alios deterreat [illegible] mittendis: & pœnitentia pub[illegible] a peracta, a recepto ab eis juramento, quòd ſub ſpe f[illegible] habenda diſpenſationis hujuſmodi inceſtum hunc non commiſerint [illegible] ab [illegible] re[illegible] ex-ceſſibus hujuſmodi [illegible] impo[illegible] prius eis propter inceſtum hujuſmodi arbitrio [illegible] pœnitentia [illegible] tari, hac vice dumtaxat in [illegible] eccleſiæ conſuetæ in utroque foro auctoritate noſtra abſolvas, &c.*

Ut igitur diſpenſatio in forma pauperum 245 obtineatur, non ſolum Oratores debent eſſe pauperes, ſed etiam miſerabiles, ut liquet ex forma diſpenſationis, licet antiquitus in ipſa tantùm dicerentur pauperes, ſed impediendas tam frendes Urbanus VIII. ſtatuit, ut non ſolum eſſent pauperes, verum etiam miſerabiles, quia interdum contingebat, quòd tamen Oratores poſſent

poſſ[illegible]nt ſolvere compo[illegible]tiones, & ju[illegible] [illegible]lium, ſe n[illegible]us pauperes [illegible]ngebant e[illegible] mendicato et[illegible]pertati[illegible] te[illegible]imon[illegible] ad eum finem, ut ſe [illegible]ne eximerent compo[illegible]nis, & al[illegible] ta[illegible] nobiles eſſent, ac bo[illegible]a po[illegible]rent, q[illegible] tamen divitijs, ut cæ[illegible] e[illegible]usdem con[illegible]s non affluebant, ſe paupe[illegible]re[illegible]rebant, c[illegible]tentes ra[illegible]ne, quia [illegible] pr[illegible]rium ſtatum ea non haberent commo[illegible]a, q[illegible] ab al[illegible] [illegible]ris conditioni[illegible] [illegible]ent[illegible] [illegible]eo ſe pauperes [illegible]erente [illegible]en[illegible]ationem Ponti[illegible]e extor[illegible]e[illegible]ant in for[illegible]a [illegible]auper[illegible], cui fraudi, ut o[illegible]et Ur[illegible]an[illegible]s VIII. v[illegible]t, ut in d[illegible]penſ[illegible]e in for[illegible] p[illegible]erum [illegible]res non ſol[illegible]m pauperes, ſed etiam mi[illegible]er[illegible]les eſſent.

246 Hinc [illegible] Oratoribus nul[illegible]a [illegible]at in narratione me[illegible]o de eorum mi[illegible]erabi[illegible]te, nihilominus [illegible]pa[illegible] & eju[illegible] O[illegible] [illegible]tendunt, p[illegible] & mi[illegible]rabi[illegible]u[illegible] per[illegible]ni[illegible] conceder[illegible] [illegible]en[illegible]tiones in [illegible]pau[illegible]perum, ideo e[illegible]rno ſtylo in præ[illegible] [illegible]teris ad[illegible] [illegible]rabiles ad[illegible]ut [illegible] [illegible]trum [illegible]v[illegible], & non ſuffi[illegible]t, ſ[illegible] [illegible]e ur [illegible]er[illegible]as, ni[illegible]i etiam probet[illegible] mi[illegible]era[illegible] [illegible]ta[illegible], [illegible]a d[illegible] dicitur in l[illegible]teri[illegible] [illegible] mi[illegible]ra[illegible]b[illegible], [illegible]a di[illegible]io, &c. eſt copulativa & [illegible]on[illegible]u[illegible]va *l. ſi quis [illegible]a [illegible]ipulatus* [illegible] *l. O.* & notat Cæſar de [illegible]raſſ[illegible] *deciſ. 1. n. 5. de* [illegible] *celeſ. non a ien.* & quando a[illegible]eſt di[illegible]io conjun[illegible]iva debent conjuncta ſ[illegible]mul veri[illegible]cari ex text. *in* [illegible] *fin.* [illegible] *ctio junct.* [illegible] *gloſſa* [illegible] *v. nihilomagi*[illegible] *que in* [illegible]*aud. credit.* i[illegible]que vel magis, quia [illegible]d verbum *mi[illegible]ſe[illegible]abi[illegible]es* ad[illegible] fuit a Pont[illegible]ce ad impedi[illegible]n[illegible]das [illegible]rau[illegible] conſequenter debet aliquid ope[illegible]rari, c[illegible]m [illegible]on adj[illegible]ciatur ad ornatum, ſed cum e[illegible]ctu *argu*[illegible] *l. ſi* [illegible]*mando ff. de* [illegible] *c. ſi a Papa de pri*[illegible]*eg. in 6.* & docet Gra[illegible]anus *conſ. 9. n. 241 vol.* [illegible] [illegible]nec ipſæ [illegible]bæ in d[illegible]is litteri[illegible] fru[illegible]a [illegible]nuntur, adeo ut nihil in [illegible] ſuper[illegible]at [illegible] *enim 23. q. 1.* & doce[illegible] [illegible]a in *c.* [illegible]*d*[illegible]*m* [illegible] *11.* [illegible] *obed.* id[illegible]ue cau[illegible] [illegible] D[illegible]mini A[illegible]re[illegible]iatores majori[illegible] [illegible]æſ[illegible]en[illegible]æ f[illegible]det[illegible]hant ex litteri[illegible], quod [illegible] eſt, ne in [illegible]ne Pontificis ver[illegible] ad[illegible]t, quin aliq[illegible]eretur, ut not[illegible] Mand[illegible]ſius *re*[illegible]*ul. 9. q. 2. num. 3* Cum ig[illegible]r [illegible] [illegible]ctio *mi*[illegible]*abi*[illegible] fuerit recens ab [illegible]bano VIII. adj[illegible]cta litter[illegible] [illegible]penſationis in [illegible]orma p[illegible]rum, debet aliq[illegible]d o[illegible]erari ex ſe, c[illegible]m per ipſam [illegible]bvietur frau[illegible]us, proinde debet etiam per ſe [illegible]eri[illegible]cari.

247 Qu[illegible]d ſi quæratur, qui dicantur pau[illegible]ere[illegible] & mi[illegible]erabiles in o[illegible]ine ad impetrand[illegible]m [illegible] [illegible]enſa[illegible]onem in for[illegible] pauperum, reſp[illegible]n[illegible]et [illegible]oſſa in *auth nt. de hered. & fal*[illegible] e[illegible]m di[illegible] pauperem, qui in bo[illegible] non hab[illegible] [illegible]nq[illegible]ta aureos: & cu[illegible] [illegible]ra[illegible], a[illegible]s miſerationem nos[illegible]a in[illegible]at qua[illegible]re[illegible]r executor pont[illegible] [illegible]at[illegible]nis da[illegible]æ in[illegible]er[illegible]ma [illegible]aup[illegible]rum ten[illegible] ſe ex[illegible]rajud[illegible] [illegible] [illegible]orma[illegible], an[illegible] [illegible]te [illegible]tantur, [illegible] Orat[illegible]res [illegible] mi[illegible]era[illegible] [illegible]

[illegible]otat Co[illegible] [illegible] c[illegible] [illegible]nten[illegible] [illegible] in [illegible]a [illegible] [illegible]a[illegible] [illegible] labore, [illegible] o[illegible]les [illegible]o[illegible]a [illegible] t[illegible]ebi[illegible]e, [illegible] t[illegible]car[illegible] [illegible] notat [illegible] *in* [illegible] ac prop[illegible] [illegible] [illegible]ita[illegible] [illegible] ores e[illegible] [illegible]b[illegible] [illegible]d[illegible]a[illegible]ant [illegible] vi[illegible] [illegible] al[illegible] o[illegible] [illegible]er[illegible] qua[illegible] ve[illegible]m[illegible] [illegible]tat, [illegible] *l. C*[illegible] [illegible] [illegible]*udi*[illegible] docet [illegible]ancu[illegible] *n.* [illegible] *4* [illegible] ca[illegible]cm[illegible] [illegible]pertat[illegible]s [illegible] b[illegible]ati[illegible] [illegible] eo[illegible] [illegible] [illegible]o e[illegible]la[illegible] [illegible] a[illegible] O[illegible]res eſſe ad [illegible] pau[illegible] [illegible] ex i[illegible]o ta[illegible] la[illegible]ore, & [illegible]a[illegible] hæc atte[illegible]a[illegible]io m[illegible]itur l[illegible]mam [illegible] t[illegible]us, qui idem de [illegible] [illegible]d[illegible] quia [illegible]teræ di[illegible]ent[illegible] ex[illegible]edi[illegible] clauſula: *dummodo* [illegible] *ra*[illegible]*es exiſtant*, d[illegible]bent [illegible] [illegible]uo [illegible] bari co[illegible] del gato ant[illegible]m [illegible] [illegible]ſpenſation[illegible]s exe[illegible]uatur [illegible] [illegible]ſtimonium paupertati[illegible] in o[illegible]ne [illegible] dam hanc d[illegible]enſatione[illegible] in [illegible]a p[illegible] niſi expreſ[illegible]icatur, qu[illegible] [illegible] e[illegible] & in[illegible]uſtria [illegible]ua tant[illegible]n [illegible] [illegible] cienter is dic[illegible]ur d[illegible]ves, [illegible] pane [illegible] ille vocatur p[illegible]per[illegible] qu[illegible] lebe[illegible] [illegible]e[illegible] victu[illegible] [illegible]ere proprio [illegible]bore, & [illegible] notat G[illegible]a in *l. paupe*[illegible] *ff. de* [illegible] re[illegible]ulariter t[illegible]men quis [illegible]u[illegible]pa[illegible] dives, arbit[illegible]io relin[illegible]uit[illegible] r[illegible]e [illegible] notat Cov[illegible]ruvias [illegible] & Men[illegible]chius *de arbit. c*[illegible] *6.* no[illegible] ſicit ſi [illegible]x arb[illegible]et[illegible]r [illegible]e[illegible]a [illegible] perſonarum [illegible]uide[illegible] [illegible]e [illegible] ceduntur hujusmodi [illegible] a pauper[illegible] [illegible]ne [illegible]la d[illegible]e [illegible]m[illegible] eſt taxat[illegible]a, [illegible] hodie ad [illegible]n[illegible]as t[illegible]a[illegible]es ad[illegible]d[illegible] etiam *& mi*[illegible]*ra*[illegible]

Illu[illegible] o[illegible]ervand[illegible] eſt [illegible] [illegible]tato te[illegible]onio prop[illegible] ſer[illegible]tatis t[illegible] p[illegible] t[illegible] [illegible]u[illegible] Oratic[illegible] [illegible]bus [illegible]enet[illegible]r Rom[illegible] da d[illegible]pen[illegible]at[illegible] [illegible]a [illegible] cen[illegible] m[illegible] a [illegible] a[illegible] neceſſarius, [illegible] a[illegible] [illegible] [illegible]a [illegible] re[illegible] o[illegible] & [illegible] ſed [illegible] [illegible] pr[illegible] o[illegible] [illegible] [illegible]tu[illegible] [illegible] ex[illegible] [illegible]a [illegible] d[illegible]ae[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] proficiſci, quia tunc [illegible] S. Petri, vel alterius [illegible] daret [illegible].

[illegible] um, quod Orator ſecun[illegible] ſolum debet eſſe de pauper[illegible] & [illegible] bilitate [illegible] toris, & Oratricis, [illegible] abat in eodem exprimi quod ni[illegible] [illegible] ur, & [illegible] nium contrahant, gra[illegible] itura [illegible] ala, & tam Oratori, quam [illegible] e [illegible] um imminerat vitæ; alter non [illegible] r Romæ teſtimonium [illegible] imo ſolent [illegible] e examin[illegible] duo teſtes coram Præ[illegible] tar[illegible] qui deponant ſe cognoſcere [illegible] torem [illegible] idque ad impediendas frau[illegible] at Maſcardus *de probat. concluſ. 325.* [illegible] e non reperiantur, eò quia Orator [illegible] notus, tunc ex alje [illegible] perſonæ lo[illegible] en rali[illegible], ut notat Gonzales *ad* [illegible] *r. gloſ. 2 n. 44.*

[illegible] r ſexageſimo quart[illegible], quid dicen[illegible] tempore impetrationis diſpenſatio[illegible] er[illegible] uper, & miſerabilis, po[illegible] executioni ſit dives, an tunc Or[illegible] exequi diſpenſationem in for[illegible] um [illegible] affirmat Naldus in *ſum. v. pau*[illegible] *dem.* Idque in favorem pau[illegible] ei quia tunc Orator revera fuerit [illegible] miſ[illegible] s quando ſupplicavit Pon[illegible] diſpenſatione, preces enim tunc in [illegible] nitebantur veritate, proinde Pontifi[illegible] [illegible] um non vitiatur, quamvis poſtea [illegible] ceſſet, quia ſufficit, paupartas, & [illegible] s vere extiterint tempore impatra[illegible] d[illegible] cant Covarruvias *lib. 1. variar.* [illegible] *n.* Henriquez *de irregul. c. 17. in* [illegible] r o[illegible] dominus, ex hodierno [illegible] quod preces etiam verita[illegible] tempore executionis, quia in di[illegible] ia[illegible] in forma pau[illegible] el alter requiritur, quapropter [illegible] erint diſpenſationem ſub [illegible] adhuc tamen quando dele[illegible] n[illegible] æ diſpenſationi, debet [illegible] pertas, & miſerabilitas [illegible] le[illegible] ato, antequam litteras di[illegible] ua[illegible], itque ob clauſulam in[illegible] teris *& dummodo pauperes*, [illegible] *ſtant*, u[illegible] ur anim[illegible] Pontifex [illegible] *ſtant*, quiamen Ponti[illegible] nt pauperes & miſerabiles, [illegible] Delegatus exequitur di[illegible] enim particula *dummodo* e[illegible] quæ n[illegible] n e[illegible] donec [illegible] paupertas, & miſerabilitas [illegible]

[illegible] co[illegible] d litteris diſpenſationis [illegible] *dummodo pauperes* [illegible] ſi[illegible] onſati[illegible] er Datari[illegible] m ſol[illegible] teſtimonio or[illegible] quo tempore [illegible] enſatio[illegible] pauperes [illegible] abiles, poſtea [illegible] utioni ta[illegible] vitas, quia præ[illegible] non ſolum debent [illegible] icari tempo[illegible] impetratur diſpenſatio, verum etiam [illegible] io mandatur executioni, adeo ut

narrata in ſopplicatione debeant verificari etiam coram executore, qui propterea tenetur inquirere, & examinare, an preces veritate nitantur, ſicut ejus conſcientiæ injungitur per clauſulam illam etiam inſertam litteris diſpenſationis, *ſi preces veritate niti reperis, ſuper quo tuam conſcientiam oneramus*, hæc enim clauſula non ſolum refertur ad cauſam expreſſam pro [illegible] principali, reſcripto diſpenſationis impetrato, verum etiam ad ipſam [illegible] atam paupertatem, & miſarabilitatem: ſiquidem ex ſtylo Curiæ, & praxi Datariæ ſatis vulgatum eſt, clauſulam in fine poſitam referri ad omnia præcedentia, ut etiam habetur in textu *c. Inquiſitione de appell.* Felin. in *c. cauſam n. 4. de reſcript.* Quamobrem tunc put[illegible] rim tantum ſufficere, ſi preces veritate nitantur tempore, quo impetratur diſpenſatio, quando hæc per ipſam impetrationem totaliter completur, ac perficitur, adeò ut non ſit neceſſe, ut ſcribatur Ordinario loci, & Oratorum quoad executionem: quia quando reſcriptum non indiget miniſterio Executoris per ſolam diſpenſationem factam à Pontifice, gratia eſt totaliter perfecta, ac completa, & proinde ſufficit, ſi pro tunc preces veritata nitantur: ſecus quando litteræ diriguntur executori, debent preces etiam tunc verificari, quando executor debet mandatum ſuum exequi, cùm Ponti[illegible]ex onerer ejus conſciantiam, niſi diligenter viderit, ac examinaverit, an precas veritate nitantur.

Quod [illegible] dicas, ex Tridentina Synodo *ſeſſ. 22.* 253 *c. 5.* diſpenſationem ſuper impedimentis matrimonij eſſe concedendam omnino gratis, ſi cauſa juſta [illegible] ſuper iiſdem diſpenſandi. Reſponderur, id procedere in compoſitionibus, non verò in aliis juribus, ut fuit declaratum à ſacra Congregatione Cardinalium Concilij Tridentini interpretum, ut refert Corradus *lib. 7. c. 5. n. 54.* ubi refert ejuſdem Congregationis declarationem, quæ ita ſe habet *Decretum Concilij Tridentini, quod ajt, diſpenſationes gratis concedantur habet locum in compoſitionibus, non in mercede, qua propter Bullarum expeditionem ſolvitur ex Congregationis ſententia.* Quinimo notat Garcia de *Benefic. p. t. c. 2. n.* [illegible] atiam reſpectu compoſitionum non concadi diſpenſationes omnino gratis ob neceſſitates, & oneri Sedis Apoſtolicæ (cujus auctoritate ſalva eſt in decretis ejuſdem Concilij ut exprelle habetur *ſeſſ. 25 c. ult.* innumeræ enim ſunt expenſæ, quæ fiunt à Sede Apoſtolica, præſertim in mittendis ad partes infidelium, ibique alendis viris Apoſtolicis Miſſionarijs pro fide catholica in iiſdem partibus tuenda, conſervanda, propaganda. unde non mirum, ſi pro hiſce diſpenſationibus aliquid exigat impendendum in beneficium eccleſiæ.

Quæritur ſexageſimo quintò, quomodo, 253 & quando in diſpenſationibus ſupar impedimentis matrimonij injungatur publica pœnitentia? Reſpondetur tunc publicem Oratoribus imponi pœniteotiam, quando eorum delictum eſt publicum, quia cum Oratores peccaverint, & commiſerint inceſtum, & poſt delictum

ctum [illegible] nem [illegible] pertin[illegible] to [illegible] po[illegible] t [illegible] con[illegible] a [illegible] p[illegible] n[illegible] ere [illegible] ce[illegible] ac [illegible] per [illegible] in *Venta* [illegible] & docet [illegible] in *c. Ramana* [illegible] a *de* [illegible] an [illegible] pete[illegible] ad [illegible] de [illegible] co[illegible] a[illegible] li[illegible] corde [illegible] re[illegible] ete [illegible] um, de[illegible] p[illegible] ei [illegible], esse p[illegible] Oratores [illegible] ut [illegible] publi- ca in[illegible] ut hæc respondeat deli[illegible] *quæstum* [illegible] fue[illegible] scan- dal[illegible] debent [illegible] & [illegible] ubi [illegible] esse æd[illegible] oni [illegible] iam habetur in Concil. Tri- dent[illegible] 24 [illegible] præcipitur publicam im[illegible] non vero solemne[illegible] fi [illegible] certa [illegible] nominius [illegible] P[illegible] entia publica ea dicitur, quæ [illegible] nulla tamen solemnitate interveniente, [illegible] ur [illegible] ribus vigore præd[illegible] [illegible] un Vicarius delegatus pro- [illegible] auctoritate non posset eam imponere, ut [illegible] *Vicar. lib.* [illegible] etiam in injungenda hac pœni- tentia publica ha[illegible] ratio, an Oratores sint affines au ver[illegible] consanguinei, vel [illegible] inter se im[illegible] quia juxta qualitatem impedimen- ti [illegible] injungi pœnitentiæ. & quia hæc pœnitentia publica, a Papa [illegible] quo- ad pr[illegible] tatem, ac diuturnitatem [illegible] præscri- bitur in supra d[illegible] litteris, injungenda est Ora- to[illegible] Delegati, qui tamen debet p[illegible] modo [illegible] secund[illegible] circumst[illegible] [illegible] onarum rerum, ac temporum, ut ha- b[illegible] *tempore* 26. q. 7. & in c. 1. *de* [illegible] [illegible] dicitur, quod pœnitentia debeat in- jung[illegible] erat [illegible] minus qualitate, persona, dignitate, conditione, sexu, o[illegible], pauper- tate, in[illegible] ate, de[illegible] te, consuetudine. & al[illegible] tamen [illegible] pœnitentia Oratoribus in[illegible] ut omnibus degen- t[illegible] bus in ta[illegible] oppido, vel civitate innote [illegible] qua ratione solet Oratoribus injungi, ut tal[illegible] pœnitentiam [illegible] tempore, [illegible] q[illegible] ad [illegible] arum solemni[illegible] [illegible] festivis, & solemnibus, dum [illegible] ce[illegible] a: im[illegible] publica videtur [illegible] solemnis in die[illegible] [illegible] quia tunc [illegible] Glossa [illegible]

25 [illegible]

ma[illegible] dispensa[illegible] poterat [illegible] a[illegible] eju[illegible] hæc com[illegible] tantum [illegible] a[illegible] quia [illegible] ex[illegible] neque [illegible] Epi[illegible] competunt [illegible] Vicario [illegible] perum, qui [illegible] solvere consuetam compositionem [illegible] ponitur, ut operam [illegible] ficant in bene [illegible] nequit in æte [illegible] le, ut notat Glossa in c. 1. [illegible]

Neque Oratores pot[illegible] er a[illegible] nitentiam adimplere, [illegible] facit, per se ipsum fac[illegible] videatur, [illegible] *per* [illegible] *reg. jur.* in 6. [illegible] nil [illegible] quia [illegible] nitentia injun[illegible] ad implenda, ne [illegible] alium adimpleri, qui[illegible] dum grava[illegible] peri[illegible] & [illegible] quibus [illegible] deliquerunt, non [illegible] nec p[illegible] *dum* [illegible] q. [illegible] qui [illegible] ip[illegible] nitenti[illegible] [illegible]

[illegible] ut notat [illegible] er [illegible] addit [illegible] Conſeſſario mu- [illegible] it in foro in- [illegible] ut notat Decius [illegible] quia delegatus [illegible] formam [illegible] totum proce[illegible] deret [illegible] num. [illegible] ad [illegible] neque [illegible] ut notat [illegible] Bartol. [illegible] Oratores [illegible] delegatus [illegible] commutato [illegible] Datarius, cui [illegible] Oratoris, forſan non [illegible]

[illegible] Apoſtolo [illegible] in [illegible] Eccleſiæ, quia [illegible] unt, nec co- [illegible] ſe exten- [illegible] anno [illegible] Rom. [illegible] Apoſt. [illegible] num. [illegible] & ex [illegible] Orat [illegible] con[illegible]

[illegible], & quidem per [illegible] mentum [illegible] tertij & quarti gradus [illegible] tertium, & [illegible] venientium ex [illegible] bus, vel etiam quinque menſium [illegible] in ſecundo, & tertio [illegible] [illegible] quatenus [illegible] um [illegible] affinitatis [illegible] a pœnitentia ex [illegible] Datariæ Apoſtolicæ.

Quæritur [illegible] an execu[illegible] di- 259 ſpenſationis [illegible] forma pauperum [illegible] delegato [illegible]? Re[illegible] & ratio [illegible] quia [illegible] ſimpliciter [illegible] ſed addit [illegible] & ut ait [illegible] n. 9. ubi [illegible], quod [illegible] inferre detrimentum [illegible] ratio [illegible] ſimpliciter, & [illegible] tantum [illegible] ſi expediens videbitur delegato [illegible] conditio importat arbitrium boni viri; non vero [illegible] voluntatem, ut notat Menochius de arbitr. iudic. lib. 1. q. 8. n. 1. & ſeq. hinc tenetur delegatus diligenter perpendere, an [illegible] diſpenſationem debeat Oratoribus concedere, vel denegare; ſiquidem in hoc [illegible] prout de iure [illegible] Bartolus in [illegible] quia [illegible] ex [illegible] notat [illegible] tom. 2. [illegible] D. con[illegible] Quia [illegible] evitanda ſcandala [illegible] contrah[illegible] diſpenſatio [illegible] impedimentum [illegible] nulla cauſa [illegible] ut notat Ancharanus [illegible] celebrare [illegible] ſcandalum, non deberet delegatus [illegible] mandato [illegible] ex officio matrimonium [illegible] impedimento [illegible] ad matrimonium contrahendum [illegible] 4. [illegible] eſſe [illegible] ut [illegible] pter [illegible]

[illegible] 260 ſatisfaciendum formæ pauperum, [illegible] poenitentiam [illegible] notat [illegible] ut [illegible] delegatus diſpenſatione [illegible] omnia [illegible] completa, ut notat [illegible]

concluſ. 384. n. 1. Decius *conſ. 89. n. 3. & conſ. 90. n. 2.* Anchar. *conſ. 358. col. 3. v. tertio.*

263 Quæritur ſexageſimo ſeptimò, quomodo diſpenſatio ſuper impedimento publicæ honeſtatis juſtitiæ impetretur? diſpenſatio ſuper hoc impedimento frequens eſt in curia, ſive copula fuerit ſecuta, ſive non, & oritur hoc impedimentum non ex conſanguinitate, nec affinitate, ſed ex quadam honeſtate, quæ in matrimonijs conſideratur, & inductum eſt ex ſponſalibus validis, & quamvis olim hoc impedimentum extenderetur usque ad quartum gradum; hodie tamen ex decreto Synodi Tridentinæ non excedit primum gradum, & oritur ex ſponſalibus de futuro tantum, adeò ut conſanguinei ſponſi, vel ſponſæ in primo tantùm gradu exiſtentes prohibeantur matrimonium contrahere ſine Apoſtolica diſpenſatione: unde hæc publica honeſtas, & propinquitas orta ex ſponſalibus trahit ſuam originem, & vim ab eccleſiæ inſtitutione, eò quia non ſit honeſtum, ut quis eam ducat, quam ſuus conſanguineus in primo gradu deſponſaverat per textum in *c. ad audientiam, & c. ſponſam de ſponſ.* Cum enim diffidia, & inimicitiæ orirentur inter conſanguineos, eò quia puellam uni deſponſatam alius conſanguineorum quæreret in uxorem ducere, ideò ab eccleſia prohibitum id fuit ad impediendas inimicitias, & avertenda gravia incommoda, & eccleſia hoc impedimentum vocavit publicam honeſtatem: quia non fuit aliud nomen aptius, quo ab alijs impedimentis diſtingueretur, cùm non ſit impedimentum legale, nec ſpirituale, nec carnale, quia non oritur hæc prohibitio ex conſanguinitate, nec affinitate contracta ex nuptijs conſummatis, ſed tantum ex ſponſalibus validis. ſicut enim per matrimonium contrahitur affinitas dirimens ſubſequens matrimonium: ita etiam ex ſponſalibus oritur impedimentum licèt affinitate minùs perfectum, quod matrimonium dirimit.

264 Duobus modis hoc impedimentum contrahitur; primò ex ſponſalibus per verba de futuro, & tunc non excedit primum gradum quando ſponſalia ſunt valida, & ſolet cum hoc impedimento facile diſpenſari. Secundò ex matrimonio rato tantùm, & nondum conſummato, & tunc extenditur usque ad quartum gradum, perinde ac ſi eſſet impedimentum conſanguinitatis, vel affinitatis, & ſuper hoc impedimento nonniſi ex graviſſimis, & arduis cauſis diſpenſatur. Quòd verò priori modo, quando oritur ex ſponſalibus per verba de futuro, non excedat primum gradum, habetur ex decreto Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. c. 4. de refor.* ibi: *Juſtitia publicæ honeſtatis impedimentum ubi ſponſalia quacunque ratione valida non erunt, Sancta Synodus prorſus tollit: ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant, quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt hujusmodi prohibitio abſque diſpendio obſervari*, unde hodie poſt Tridentinam Synodum ad duo requiritur, nimirum ad ſponſalia valida, & [illegible] primum [illegible] gradum

tam in linea transverſa [illegible] ſponſalibus invalidis non oritur hoc [illegible] tum, & multipliciter poſſunt ſponſalia invalida contrahi. Primò [illegible] quis ea contrahat ante [illegible] tem in [illegible] dem requiſitam. Secundò ſi [illegible] poſt ſum ſolemne votum caſtitatis. Tertiò quando contrahuntur ſub conditione, antequam hæc purificetur, dummodo conditio non ſit impoſſibilis, aut turpis. Quartò ſi contrahantur [illegible] perſona incerta. Quintò ſi deficiat conſenſus alterius. Sextò ſi matrimonium contrahatur ſub conditione. Septimò quando [illegible] tur à parentibus nomine filiorum, ſive legitimæ ætatis ſint, ſive non, niſi expreſsè, [illegible] conſentiant, vel niſi ſint præſentes, & non [illegible] tradicant.

Neque hoc impedimentum publicæ honeſtatis juſtitiæ tollitur per diſſolutionem ſponſaliorum ex mutuo conſenſu eorum, qui ſponſalia contraxerunt, ut declaravit ſacra Congregatio Concilij Tridentini interpres, ut refert Leo in *theſ. for. eccleſ. p. 2. c. 9. n. 92.* & id eſt in uſu in Curia Romana. Quòd hoc impedimentum oriatur etiam ex matrimonio contracto per verba de præſenti rato tantùm, & nondum conſummato, declaravit ſacra Congregatio referente Corrado *lib. 8. c.* [illegible] ubi exhibet hanc declarationem, quæ eſt: *Ex matrimonio contracto per verba de præſenti non tamen conſummato non provenire impedimentum affinitatis,* [illegible] *tùm publicæ honeſtatis juſtitiæ, ac pro* [illegible] *comprehendi decreto Concil.* [illegible] *ubi impe* [illegible] *ex hujusmodi ſponſalibus de futuro pr* [illegible] *non excedit primum gradum, cenſ* [illegible] *gregatio.*

Licet hoc impedimentum juſtitiæ & publicæ honeſtatis, ſi oriatur ex ſponſalibus de futuro, non extendatur ultra primum gradum utriusque lineæ rectæ & transverſæ, [illegible] oriatur ex ſponſalibus de præſenti, ſive ex matrimonio rato, & nondum conſummato extenditur, ſicut de jure antiquo usque ad quartum gradum incluſive, perinde ac impedimentum conſanguinitatis, ut expreſsè declaravit Pius V. in ſuo motu proprio, [illegible] *ad Romanum ſpectat.* edito anno [illegible] ubi Pontifex præmittens plures Doctores [illegible] e, an decretum Concilij Tridentini *ſeſſ. 24.* [illegible] quo cavetur, impedimentum publicæ honeſtatis, [illegible] ſponſalia valida non [illegible] us [illegible] ubi valida fuerint non excedere [illegible] dum, intelligatur tantum [illegible] de futuro, vel etiam de matrimonio [illegible] de [illegible] to, & nondum conſummato [illegible] ad omnem dubitationem ex [illegible] rat, hoc impedimentum publicæ [illegible] tum ex matrimonio de præſenti rato [illegible] dum conſummato extendi ad omnes [illegible] & gradus, ad quos de jure veteri [illegible] ante decretum Tridentinæ Synodi [illegible] *Authoritate Apoſtolica tenore* [illegible] *ramus, & definimus decretum Concil* [illegible] *omnino intelligendum eſſe* [illegible] *ſponſalibus de futuro duntaxat, non autem* [illegible] *matrimonio ſic* [illegible] *tur)* [illegible]

[illegible] V. [illegible] pubicæ [illegible], prout [illegible] onio rato, eſſe reſtrictum [illegible] Tr[illegible]entinum ad ſolum primum [illegible] de ac ſi oriretur ex ſponſalibus [illegible] uam [illegible] s ad corroborandam pro[illegible] a[illegible] rant quandam ſacræ Con[illegible] de[illegible] ationem, hæc tamen ſalia [illegible] cus [illegible], qui fuit præfatæ [illegible] tionis Secretarius, interrogatus a [illegible] rrado de validitate hujus declara[illegible] ſpondit eidem, nunq[illegible]m talem de[illegible] emanaſſe ab ipſa ſacra Congrega[illegible] ad[illegible]it Corradus, qu[illegible] tempore [illegible] declaratio prod[illegible] n Arc[illegible]ep[illegible]co [illegible] itana Curia per virum & mulie[illegible] tes matrimonium c[illegible] inter [illegible] hoc impe[illegible]imentum [illegible] icæ hone[illegible] ertio gradu e[illegible] mat[illegible]imon[illegible] ato, non [illegible] ato; Vicarius [illegible] enerali[illegible] ejusdem Cu[illegible] m rej[illegible]cerit, eo quia non fuerit in forma [illegible] a.

265 [illegible] mobrem licèt ex matrimonio rato & [illegible] m con[illegible]um[illegible] to nulla contrahatur affini[illegible] ane[illegible] tamen impedimentum publicæ ho[illegible] omn[illegible] gradibus, ſicut de jure [illegible] te d[illegible] Concilij Tridentini. Ne[illegible] n. 1. ex matrimonio rato, [illegible] m[illegible] mmato [illegible] m impropri[illegible], & [illegible] impedimentum affi[illegible] amen propri[illegible] eſt p[illegible] cæ hone[illegible] non [illegible] n ta[illegible] is, quia [illegible] tunc tan[illegible] r, & [illegible] mina [illegible] unt una ca[illegible] er conſummationem matri[illegible] m non [illegible] ſt di[illegible] de matrimo[illegible] at [illegible] mmato, & [illegible] dec[illegible] m à ſacra Congregatione [illegible] rid[illegible] nte prete, re[illegible] t Corradus [illegible] c. 7. n. 2[illegible] ai[illegible] ita, cen[illegible]e ſacram Congregationem [illegible] ex matrimonio per verba [illegible] ſenti copu[illegible] n ſecut[illegible] non ori[illegible] affinita[illegible]tem [illegible] 27. A[illegible] 15[illegible]8.

266 [illegible] o[illegible] at, [illegible] impedimentum ortum e[illegible] n[illegible] tan[illegible]m rato, & non[illegible] um [illegible] on[illegible]ſu[illegible] A[illegible]ca D[illegible]taria a[illegible] [illegible] a n[illegible] impropric A[illegible] Data[illegible]ria voc[illegible] entum a[illegible] ni[illegible] tem in caſu p[illegible] e[illegible] t[illegible] n[illegible] r eo, & ea fortaſſis [illegible] onium de præſenti [illegible] t pro[illegible] imam, ac expedi[illegible] c[illegible] m, qu[illegible] vir & mulier [illegible] e[illegible] us princi[illegible] quoad gene[illegible] m, [illegible] ind[illegible] quia præ[illegible] muntur ita [illegible] p[illegible] æ[illegible] m[illegible] r etiam ex illa unione oriri im[illegible] entum a[illegible] nit[illegible] is. Quamobrem licet [illegible] a Apo[illegible] l[illegible] vo[illegible] et hoc impedimentum [illegible] honeſtat[illegible] or[illegible] me[illegible] m[illegible] trimonio rato, [illegible] m conſumm[illegible] to impedimentum [illegible] ni[illegible] n tamen quia p[illegible] tale ſit, ſed tan[illegible] tivè, ſeu [illegible] o[illegible] retrahendos [illegible] es, omneſque al[illegible] s [illegible] one ſimilium [illegible] ionum, cum pe[illegible] inde[illegible] t, ac ſi eſſet impedimentum primi, & ſecundi, vel alter[illegible] gradus affinitatis quòad diſpenſationes ſuper eo [illegible] e randas.

Hæ autem diſpenſationes tunc [illegible] n[illegible]m con[illegible]c duntur, qua[illegible] allegantur cauſæ, quæ ſo[illegible]lent allegari in d[illegible] enſationibus ſuper quocunque impedimento c[illegible] n[illegible] initatis, & affinitatis, hoc eſt in pro[illegible] radi[illegible] us, ut in ſecundo [illegible] ve [illegible] mo, & ſec[illegible] do conſanguinitatis, vel a[illegible] nitati[illegible], [illegible] nterv[illegible] ir cop[illegible] a, & or[illegible] retur infamia, [illegible] o[illegible] entur di[illegible] a inter plures famias, & inimi[illegible] s capitales: hæ ſiquidem cen[illegible] tur cauſæ ſu[illegible] cie tes [illegible] us Ponti[illegible] ex move[illegible] tur ad diſpenſandum & Covarruvia 4. [illegible] cret p. 2. c. 6. §. 10 num. [illegible] ai[illegible] [illegible] iſſe ita diſpenſatum cum Catharina Au[illegible] tri[illegible] a, & Henrico V[illegible] poſt mortem Arturi [illegible] Henrici Angliæ Regis, c[illegible] m enim Cathar[illegible] a prius nupſiſſet Arturo Regi Angliæ, & [illegible] c ex morbo, quo laboravit, matrimonium non conſummaverit, diſpenſatum fuit cum Catharina, [illegible] poſſet nubere Henrico VIII. Arturi Germano fratri. 267

Quando ig[illegible]tur hoc impedimentum publicæ honeſtatis oritur ex matrimonio rato, & nondum conſummato, debet in narratione inſerta ſupplic[illegible] tioni exprimi, oriri hoc impedimentum ex matrimonio tant[illegible]m rato, & nondum conſummato: & in litteri[illegible] etiam explicatur, qu[illegible]d Orator al[illegible]ás matrimonium per verba de præſenti, cum Oratricis ſorore mox defuncta publicè coram facie eccleſiæ, & ſervata forma Concilij Tridentini contraxerit, non tamen carnali copula con[illegible]mmaverit, adeò ut ſoror Oratricis ab eodem Oratore intacta fuerit ſemper rel[illegible]cta, & nondum corrupta [illegible] vivis deceſſerit. Rurſus expl[illegible]andi etiam ſunt gradus, & in quoto gradu Oratores d[illegible]ſtent. Quia verò ex ſponſal[illegible]bus de futuro de communi conſenſu diſſolutis adhuc remanet impedimentum publicæ hone[illegible]tatis, ideo Oratores, c[illegible]m petunt diſpenſationem debent mentionem facere de hac diſſolutione. 268

Quær[illegible]tur ſexageſimo octavò, an Pontifex poſſit diſpenſare ſuper matrimonio rato, & nondum con[illegible]ſummato, adeò ut qui matrimonium de præ[illegible]nti contraxere poſſint per pontificiam diſpenſationem reſ[illegible]lire à tal[illegible] matrimonio? R[illegible]ſpondetur, ſuper hac quæſtione duas eſſe ſententias, & earum primam, q[illegible]am docet [illegible] x cæteris Petr[illegible] de Ledeſma de [illegible]acram. mat[illegible]m. q. 67. V. ſecunda conclu[illegible]o. a[illegible], non p[illegible]e ſummum Pontificem d[illegible]enſare [illegible]er [illegible]atrimonio rato, & nondum con[illegible]mmat[illegible] adeò ut mat[illegible]imonium ratum non [illegible] a[illegible]pliùs di[illegible]lvi, nec per Pont[illegible]iam d[illegible]pe[illegible]ſationem, & Ledeſma refert usque [illegible]ra Martini V. nunquam fuiſſe audit[illegible] t[illegible]em [illegible]penſationem, cum tamen ante Mar[illegible]inum pl[illegible]ra extiterint m[illegible]monia rata, & m[illegible]xim[illegible] odio[illegible], qu[illegible] i[illegible] M[illegible]tinum V plures Pon[illegible]s non [illegible]erunt [illegible]ſpenſare ſuper m[illegible]nio r[illegible]o & [illegible]tanus in c. [illegible] x publico de [illegible] Innocentium VIII re[illegible] non poſſe diſpenſare [illegible]er mat[illegible]o [illegible] 269

&

& alij referunt Adrianum VI. Præceptorem Caroli V. virum doctiſſimum noluiſſe hujuſmodi diſpenſationem concedere, eò quia ſenſerit, non poſſe ſummum Pontificem diſpenſare ſuper matrimonio rato, quamvis nondum conſummato. Et ajunt hoc idem ſenſiſſe Pium V.

270 Nihilominus ſecunda, & verior ſententia aſſerit, poſſe Pontificem ex juſta, & urgentiſſima cauſa diſpenſare in matrimonio rato nondum conſummato, adeò ut diſſoluto vinculo per Pontificiam diſpenſationem poſſint, qui contraxerant aliud matrimonium contrahere. Idque deſumitur ex *c. Ex publico §. unic. ibi: Sanè quòd Dominus in Evangelio dicit, videlicet viro niſi ob cauſam fornicationis uxorem ſuam dimittere, intelligendum eſt ſecundum interpretationem ſacri eloquij, de his quorum matrimonium carnali copula eſt conſummatum*, ut notat Gloſſa *V. conſummatum*, ubi addit, matrimonium non conſummatum ſortiri naturam ex conſtitutione eccleſiæ; ideo circa illud poſſe Pontificem diſpenſare, non verò in matrimonio conſummato, eò quia hoc ſuam ab ipſo Domino naturam ſortiatur, ideóque circa matrimonium conſummatum non poſſe Pontificem diſpenſare, ſed tantùm illud interpretari, ut notat Navarrus *conſ. 3. num. 2. de ſponſal.* Tum quia in dubiis ſtandum eſt ſententiæ ſuperiorum *c. Ad aures de temper. ordin.* & *c. quid culpatur 23. q. 1.*

271 Ratio etiam ex eo petitur, quia ſummus Pontifex quoad regimen totius eccleſiæ ob aſſiſtentiam Spiritus ſancti non permittitur errare, atqui varij recenſentur Pontifices, qui diſpanſârunt ſuper matrimonio rato, & nondum conſummato, etenim D. Antoninus *3. p. tom. 1. c. 21. §. 3.* aſſerit, ſe vidiſſe Bullas Martini V. & Eugenij IV. qui diſpensârunt ſuper matrimonio rato, & nondum conſummato, Navarrus etiam in *ſumma c. 22. num. 21.* teſtatur ter, vel quater ad petitionem ſuam Paulum III. & Pium IV. diſpensâſſe. Cajetanus itidem in *opuſc. tom. 1. tract. 28. de matrim. q. unic.* refert, ſuo tempore ſæpe Pontificem diſpenſâſſe in matrimonio rato, imò Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 8. num 11. in comment. litt. F.* refert Gregorium XIII. unica die cum undecim diſpenſâſſe. Præterea etiam ſi præſcindamus ab hiſce diſpenſationibus factis à pluribus Pontificibus; id ſaltem certum eſt, hanc quæſtionem eſſe dubiam, cùm plures negent, poſſe Pontificem diſpenſare in matrimonio rato, & plures id affirment, & quidem ex gravioribus Theologis, & Canoniſtis: atqui in dubio ſtandum eſt ſententiæ Pontificum, quorum poteſtas quantum licet, extendi debet ad illos caſus, qui eccleſiæ ſunt utiles.

272 Præterea quia plures Pontifices de facto diſpensârunt, acquieſcendum potiùs eſt ſententiæ Pontificum, quàm aliorum Doctorum. ſiquidem credendum eſt, Chriſtum, qui in neceſſarijs non deficit, contuliſſe ſuo Vicario plenam poteſtatem de ea, quæ bono eccleſiæ regimini neceſſaria ſunt, & ſocietas diſpenſandi in matrimonio rato [illegible] neceſſaria in eccleſia [illegible] [illegible], ut [illegible] matrimonia rata plura celebrentur [illegible], [illegible] guantur diſſidia & impediantur mala, quæ frequenter contingebant ante Concilium Tridentinum eo quod plures clam cum una, ante conſummationem puellis cum aliis cohærent, & eccleſia, quæ de occultis non judicat, in foro externo compellebat ad poſterius matrimonium, quod erat invalidum & manebant, qui inviti contraxerant, [illegible] ab [illegible] remedio quapropter ad hæc & alia incommoda, ac mala impedienda, credendum eſt Chriſtum conceſſiſſe Pontifici hanc poteſtatem diſpenſandi in matrimonio rato, & nondum conſummato ex gravi, & urgentiſſima cauſa ad impedienda ſcandala, ex [illegible] guendas inimicitias, & alia mala præcavenda.

Tum quia in ſententia perquam probabili 273 poteſt Pontifex diſpenſare in voto ſolemni religionis, proinde à fortiori etiam in matrimonio rato, quia votum ſolemne eſt fortius vinculum, eum diſſolvat matrimonium ratum, poteſt enim qui matrimonium contraxit de præſenti, antequam illud conſummet, ingredi religionem aliquam ex approbatis à Sede Apoſtolica, & in ea ſolemniter profiteri tria vota, per quæ diſſolvitur matrimonium ratum, cujus vinculum eſt propterea debilius. Præterea traditio eſt minor in matrimonio, quàm in voto, quia in illo fit ſoli homini, & in hoc Deo, & homini, unde ſi Pontifex poteſt ſolvere vinculum majus, quod diſſolvit matrimonium ratum, à fortiori poterit ipſum matrimonium ratum, & nondum conſummatum, quod eſt vinculum debilius diſſolvere *argum. l. de acceſſionibus. ff. de diverſ. & temp. præſcript.*

Quòd ſi dicas, eſſe diſcrimen inter matrimonium ratum, & votum ſolemne, quia illud eſt Sacramentum, non iſtud. Contra eſt, quia matrimonium non dicitur indiſſolubile ex eo præciſè, quia ſit Sacramentum, ſed quia conjuges fiunt una caro, & id non contingit per matrimonium ratum, ſed per conſummatum, matrimonium enim ratum non habet omnimodam indiſſolubilitatem, cum diſſolvatur, ſi aliquis ex contrahentibus antequam conſummetur, ingrediatur aliquam ex religionibus approbatis, & in ea emittat vota ſolemnia. Præterea omnimoda indiſſolubilitas matrimonij non oritur à ratione Sacramenti, quia matrimonium, ut eſt Sacramentum, non habet effectum indelebilem, ſeu characterem, nec ſignificationem vinculi indiſſolubilis, [illegible] matrimonium ratum, quamvis ſit Sacramentum, adhuc repræſentat vinculum [illegible], quia ante copulam non ſignificat unionem Chriſti per carnem, neque unionem indiſſolubilem Chriſti cum eccleſia, alioquin non poſſet diſſolvi per profeſſionem emiſſam in religione approbata: unde ſtat, matrimonium ratum, & nondum conſummatum non [illegible] ratione Sacramenti, conſequenter Sacramentum non obſtare, quin ex juſta & urgenti cauſa poſſit à Pontifice diſſolvi, [illegible] cent ex Theologis D. Antoninus 3 [illegible], Cajetanus *opuſc. tom.* [illegible]

niuſq.

unic. Bellarminus *lib. 2. de Monach. c. 28. §. altera ſolutio eſt.* & ex Canoniſtis Barboſa *ff. ſol. matrim. 2. p. rubric. 103.* Menochius de *præſumpt. lib. 2. præſumpt. 10. n. 37. & de arbitrar. lib. 2. centur. 5. caſ. 455. n. 4.* Brunelus *de ſponſ. concluſ. 1. n. 11.* Felinus in *c. quæ in eccleſiarum n. 28.* Baldus *l. Deo nobis in princ. n. 7. C. de Epiſcop. & Cler.*

275 Quæritur ſexageſimo nono, ex quibus cauſis poſſit Pontifex diſpenſare in matrimonio rato, & nondum conſummato? Certum eſt, reqoiri juſtam cauſam, & quidem urgentem, ut poſſit Pontifex diſpenſare in matrimonio rato, quia debet in hiſce diſpenſationibus agere prudentem, & fidelem miniſtrum: non ageret autam prudenter, ſi abſque juſta cauſa diſſolveret matrimonium ratum: ſunt autem juſtæ cauſæ plures, quarum prima eſt notabilis in qualitate diſparitas, ut ſi contrahentes ſint notabiliter imparas conditione, & ex cæco effectu matrimonium contraxerint: ſiquidem cùm matrimonium ordinetur ad mutuam amicitiam, & concordiam, quæ refertur inter beatitudines, & nihil magis adverſetur motuæ amiciriæ, quàm conjugum diſparitas, ideo eſt hæc ſufficiens cauſa ad ſolvendum matrimonium ratum, & nondum conſummatum: ſiquidem experientiâ conſtat, connubia imparia infelices habere exitus; proinde valde reipublicæ expedit, ut matrimonia nonniſi inter pares contrahantur, hinc Cleobolus ajebat, par pari jungatur conjux, quod impar eſt, diſſidet. Secunda eſt imminens magni ſcandali periculum, quia id cedit in magnum damnum commune, & inde rixæ, diſſidia, capirales inimicitiæ, ac cruentæ cædes oriri ſolent, ut notant Felinus *conſ. 26. num. 19.* & Menochius *de præſumpt. 10. num. 24. & conſ. 385. num. 7.* ubi cum Portio *conſ. 145. num. 24.* addit: Hoc futurum ſcandalum eſſe ob timorem fornicationis, eò quia conjuges ſibi perquam diſpliceant, nolíntque convenire ſimul, vel ob inimicitias, quæ timentur inter conjugatorum conſanguineos, quia ſicut duorom in unum conſenſus amicitiam, ita diſſenſus diſcordias, & inimicitias perpetuas parit, hinc Borgaſios *de irregul. p. 6. tit. de ſponſal. num. 74.* refert Eugenium V. diſpensâſſe in matrimonio rato ob odium, quod inter conjuges emerſerat. Tertia cauſa eſt lepra ſuperveniens alteri ax ſponſis, quia hæc impedit mutuum corporis uſum, ad quem ordinatur matrimonium rationa ſobolis procreandæ. Quarta eſt impotentia ſuperveniens ante conſummationem matrimonij, eò quia tunc cùm ceſſet finis matrimonij, quod conſummari nequit, conſurgit juſta cauſa, quâ poteſt Pontifex diſpenſare in matrimonio rato. Quinta ſi alter ex conjugatis fateatur, ſe non habuiſſe animum contrahendi, & ex tali matrimonio coactè inito graves timeantur inimicitiæ. Sexta eſt, ſi vir promoveatur ad Epiſcopatum, & conduceret bono eccleſiæ, ut talis vir promoveretur in Epiſcopum, quia tunc cauſa conſulendi bono communi eſſet ſufficiens.

276 Ex hiſce præſertim cauſis interdum diſpenſat Pontifex in matrimonio rato, & nondum conſummato ex Romanæ curiæ praxi, & ita etiam cenſuit Rota in *una Burgen. diſſolutionis matrimonij 17. Junij. 1594.* quæ refertur a Farinacio *conſil. 86. n. 1.* ubi refert, quod cum gravia diſſidia orta eſſent inter conjuges ante matrimonij conſummationem Oratores ſupplicationem porrexerunt Gregoriu XIII. ut dignaretur de mutuo eorundem conſenſu hujuſmodi matrimonium Apoſtolica authoritate diſſolvera: & Pontifex pro narratorum verificationa commiſit cauſam Ordinario Burgenſi: cúmque acta, & proceſſus fuiſſent ad urbem transmiſſa, dubitatum fuit in ſacro Rotæ auditorio, an ſtantibus cauſis allegatis poſſet tale matrimonium à Pontifice diſſolvi, ſuper quo dubio reſpondit Rota: *Et Domini quoad poteſtatem diſſolvendi matrimonij rati, non conſummati dixerunt, non eſſe dubitandum; quia hæc eſt communis opinio Canoniſtarum præſertim de conſenſu conjugum, & ex juſta aliqua cauſa c. Ex publico. ubi Gloſſa v. conſummatum de converſ. conjug.* Pro juſta autem cauſa diſſolvendi matrimonium ratum fuerunt allegatæ gravia diſſidia orta inter conjuges ante conſummationem matrimonij, & odium, quo ſibi viciſſim adverſabantur, & ex quo gravia ſcandala inter ipſos, & eorum conſanguineos timebantur.

Quæritur ſeptuageſimò, quomodo diſpen- 277
ſatio ſuper impedimento criminis petenda ſit, & impetranda? Impedimentum criminis nectitur carnali copulæ, & matrimonium dirimit, propterea indiget diſpenſatione pontificia, & dupliciter conſideratur crimen. Primò ubi adulterium cum machinationa in mortem alterius conjugis intervenit; ſecundò ſi adulterium quidem contigerit, non tamen cum machinatione in mortem alterius conjugis, ſed cum ſola fide data de contrahendo poſt obitum alterius conjugis, ut cùm vir liber data fide de matrimonio contrahendo cum aliqua fœmina uxorata poſt obitum ejus mariti adulterium committit, vel etiam de facto cum adultera matrimonium contrahit adhuc ejus priore conjuge ſuperſtite; in utroque enim caſu impeditur matrimonium contrahendum, & dirimitur contractum *c. Relatum 31. q. 1.* ibi: *Relatum eſt auribus ſanctorum ſacerdotum quendam alterius uxorem ſtupro violâſſe, & inſuper mæcha vivente viro ſuo juramentum dediſſe, ut poſt legitimi mariti mortem, ſi ſupervixiſſet duceret uxorem, quod & factum eſt. Tale ergo connubium prohibemus, & anathematizamus.* Hinc liquet ad hoc impedimentum incurrendum duo copulativè requiri, ſcilicet adulterium *c. fin. §. cæterum de eo qui duxit in matrimonium.* & promiſſionem de futuro matrimonio contrahendo, ut notat Gloſſa in *c. ſi quis uxore vivente V. cognovit. eod. tit.* & hæc duo debent ſimul concurrere, quia ſola fides data non impedit matrimonium uxore defuncta, niſi adulrerium fuerit commiſſum: ut nec etiam matrimonium impedit ſolum adulterium, ſi fides de matrimonio contrahendo data non ſit, quia ſi vir ſit uxoratus non debet vivente propria conjuge dare fidem alteri mu-

lieri de mattimonio contrahendo cum ipſa poſt morrem uxoris, quia hoc pacto præſtat votum mortis captandæ, quod votum omnino ſacri canones prohibent, damnántque: Tum quia ſicut non valet promiſſio beneficij vacaturi *c. 2. de conceſſ. proben.* ita nec promiſſio futuri matrimonij carnalis; debet tamen hæc promiſſio aliquo ſigno exteriori exprimi, quia per ſolum actum internum cum adulterio non inducit impedimentum dirimens, quia eccleſia de actu merè interno, utpote occulto non judicat.

278 Rurſus debet eſſe promiſſio reciproca, adeò ut non ſufficiat, ſi alter ſolus promittat. Si igitur hoc impedimentum criminis ſit publicum, tunc in utroque ſoro petenda, & impetranda eſt diſpenſatio: ſin verò ſit occultum, & Oratores jam publicè tractârunt de matrimonio inter ſe contrahendo, tunc ad evitanda ſcandala, quæ orirentur, niſi tale matrimonium contrahatur, recurritur ad officium ſacræ Pœnitentiariæ, quæ committit diſcreto viro Confeſſario ex approbatis, & per Oratores eligendo, ut eos ab omnibus ſententiis, cenſuris, pœníſque eccleſiaſticis, quas propter patratum flagitium incurrerunt ab adulterio, aliiſque exceſſibus hujuſmodi abſolvat, iiſque injungat pro modo culpæ ſalutarem pœnitentiam, poſtea dummodo impedimentum criminis occultum ſit, & niſi matrimonium contrahatur, periculum immineat ſcandali, & aliud non obſtet canonicum impedimentum diſpenſet, ut inter ſe poſſint publicè matrimonium contrahere, ſervata forma Concilij Tridentini, & deinde prolem ſuſcipiendam (non tamen ex adulterio conceptam) legitimam nuntiet in foro conſcientiæ, & quidem in ſolo actu ſacramentalis confeſſionis, & non aliter.

279 Quòd ſi cum præfato impedimento Oratores contraxerunt, antequam cum ipſis fuerit diſpenſatum, tunc dummodo impedimentum ſit omnino occultum, & ſeparatio inter ipſos fieri non poſſit abſque ſcandalo, & ex cohabitatione timeatur de incontinentia; committitur ſimiliter Confeſſario, ut Oratores abſolvat, ac diſpenſet, ut matrimonium iterum inter ſe ſecretò contrahant. Sin verò alter Oratorum, vel etiam uterque machinatus ſit in mortem conjugis poſt patratum adulterium, ut poſſit adulteram ducere, vel etiam mulier machinata eſt in mortem proprij mariti, ut nuberet adultero, tunc ambo deſtituuntur omni ſpe diſpenſationis obtinendæ. Et Corradus *lib. 8. c. 9.* aſſerit, per Datariam nunquam viſum fuiſſe ita diſpenſatum, & refert, quòd cùm ſub pontificatu Clementis VIII. Quidam potentiſſimi Oratores ſupplicâſſent Pontifici pro hujusmodi diſpenſatione in utroque ſoro ſuper hoc impedimento criminis, cùm alter ex Oratoribus fuiſſet tantùm machinatus in mortem conjugis, & cùm Pontifex negâſſet diſpenſationem, fuiſſe per Oratorem tunc præſentem in Romana Curia allegatum exemplum Davidis, qui poſtquam adulterium commiſit cum Bethſabea machinatus fuit in mortem Uriæ maritum mulieris, reſpondit Pontifex cum Gloſſa in *c. ſi qua mulier 31. q. 1.* multa fuiſſe permiſſa in veteri teſtamento causâ infirmitatis, quæ in lege evangelica non permittuntur: olim enim permittebatur libellus repudij, qui hodie prohibetur.

Meritò igitur denegant Pontifices diſpen- 280
ſationem ſuper tali impedimento criminis, quia nil funeſtius, nilque atrocius reperitur in conjugio, quàm inſidias parari, vel dari occaſionem parandi vitæ alterius conjugis: ſi enim vir, & mulier, ſe mutuo proſequuntur affectu, & adulterium committunt, & ut matrimonium poſtea contrahant, machinantur in mortem proprij conjugis, tunc nonniſi funeſtiſſima ſcelera expectari poſſunt. Quòd ſi vir ſit liber, & ſola mulier adultera machinata ſit in mortem proprij viri, ut poſſit adultero nubere, tunc ſi ſcelus ſit omnino occultum, tenetur mulier ab officio ſacræ pœnitentiariæ petere abſolutionem pro foro conſcientiæ, & tunc ſacra Pœnitentiaria mandat Confeſſario eligendo à muliere, ut eam ab adulterio, homicidio, aliiſque exceſſibus abſolvat, injunctâ eidem pro modo culpæ, gravi, ac diuturna ſaltem per annum ſalutari pœnitentiâ, & ut orationibus, & juxta proprias facultates etiam eleemoſynis juvet occiſum maritum, & præſertim per frequentem miſſarum celebrationem, & ut ad minimum ſemel ſingulis menſibus ſacra exhomologeſi conſcientiam purget, ac lavacro pœnitentiæ munder. Quòd ſi hoc impedimentum criminis ſit ita occultum, ut nullum adſit periculum, quod poſſit publicari, & Oratores ita ſimul cohabitent, ut ſine gravi ſcandalo non poſſint ſeparari, & ſi non ſeparentur, periculum ſubſit incontinentiæ, injungitur etiam Confeſſario, ut ſi ipſi videbitur, poſſit cum Oratrice diſpenſare, ut valeat matrimonium contrahere, ita tamen cautè, ut non cogatur prodere ſuum delictum.

TITULUS II.

De Deſponſatione Impuberum.

HActenus de ſponſalibus, & matrimonio in genere diſeruimus, ſupereſt nunc de ijsdem agere in ſpecie:& quia tam de jure civili, quàm canonico ad matrimonium ineundum certa requiritur ætas, ideò in præſenti titulo Pontifex agit de diſpenſatione Impuberum. Impubes dicitur, mas minor annis 14. & fœmina minor 12. *l. ult. C. quando tut. eſſe deſinit.* §. *1. quib. mod. tut. finiat.* Hinc Macrob. *lib. Satur. cap.* 16. eleganter ajt: *Poſt annos bis ſeptem ipſa ætas neceſſitate pubeſcit*: tunc enim incipit in maſculis vis generativa, & in fœminis purgatio: quamobrem fæminæ minores annis 12. cenſentur impuberes, & non poſſunt matrimonium contrahere. *inſtitut. de nupt. in princ.* Neque teſtamentum rectè condere §. *Praterea inſtit. quibus non eſt permiſſum fac. teſtam.* Mares itidem minores annis 14. habentur impuberes.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium Capitum, quæ in hoc Titulo continentur.

C. *TUA FRATERNITAS 1. h. t. declarat Hormiſta Papa, patrem pro filio non adulto poſſe contrahere ſponſalia, quæ cum filius adoleverit, tenetur omnino adimplere, non ita poſſe ſponſalia contrahere pro filio adulto, niſi hic conſentiat. Ubi notat Gloſſa, filium nondum adultum poſſe quidem cogi à patre ad ſponſalia, non tamen ad matrimonium, ſic nec adultum. immo matrimonium initum à filijs ſine conſenſu parentum eſt validum, & non poteſt annullari, ut ſtatuitur in Concilio Tridentino* ſeſſ. 24. *in decreto de matrim. ubi habetur ſynodus anathemate damnat eos, qui falſo affirmant, matrimonia à filijs familias ſine conſenſu parentum contracta eſſe irrita, & parentes poſſe ea rata, vel irrita facere: hoc idem etiam ſtatuitur in* c. cum virum de Regul. *Hinc non ſufficit ſolus conſenſus parentum, niſi ipſi filij etiam conſentiant, ut deſumitur ex hoc textu de filijs adultis. Immo deſumitur etiam ex* Genel. 24. *ubi cùm parentes Rebecca tractarent de matrimonio contrahendo cum ſervo Abraha, dixerunt*, vocemus puellam, & inquiramus ejus voluntatem, *ratio etiam id ſuadet, quia matrimonium eſt contractus, qui initur à ſponſo, & ſponſa, qui ſunt verè contrahentes, & utrique ſuſcipiunt obligationem vita conjugalis, unde conſenſus contrahentium requiritur neceſſariò, hinc filius regulariter non tenetur implere ſponſalia promiſſa à patre ſine ſuo conſenſu, quia quoad matrimonium ineundum eſt liber, & ſui juris. Verùm quia plurimi intereſt ad componendas graves inimicitias, ſedandas lites, & alia pracavenda incommoda, ut filius obediat in hoc patri, ideo debet ſtare ſponſalibus, qua pater pro ipſo contraxit, adeò ut filius in tali caſu non ſolùm ex honeſtate, verùm etiam ex neceſſitate pracepti, & ex pietate debita parentibus teneatur adimplere adultus, qua pater pro ipſo adhuc impubere contraxit ſponſalia: hoc pacto intelliguntur canones imponentes neceſſitatem filijs adimplendi ſponſalia, qua parentes pro ipſis contraxerunt.*

C. *UBI NON EST 2 h. t. Nicolaus Papa prohibet, ne pueri, vel puella, ſi unus vel ambo non ſint in atate, ſponſalia contrahant, niſi adſit urgentiſſima cauſa, & pro bono pacis: atas autem definita à legibus canonicis eſt in ſponſalibus de futuro ſeptennium completum, quia tunc incipit uſus rationis: hinc leges civiles concedunt, ut pupillus in illa atate poſſit acquirere hereditatem* l. ſi infanti §. ult. *Ad matrimonium verò de praſenti ineundum atas requiſita eſt pubertas, ſcilicet in famina annus duodecimus atatis, & in viro quartusdecimus, licet in ordine ad alios effectus in famina atas pubertatis ſit annus quartusdecimus, & in viro 15. non enim in minore atate poteſt quis filium adoptare* l. ſi pater in fin.

C. *PUBERES 3. h. t. declaratur, puberes ſeu aptos ad matrimonium, eos dici, qui ex habitu corporis oſtendunt pubertatem, & poſſe generare; & puerperas dici, qua in annis puerilibus pariunt, ex quo concluditur, pubertatem pro matrimonio non conſiderari ex numero annorum.*

C. *LITTERAS 4. h. t. Alexander III. declarat, quòd ſi quis adultus contrahat ſponſalia cum puella minore ſeptennio, non oriatur impedimentum publica honeſtatis, & ſponſus poſſit accipere matrem puella in uxorem. Sin*

autem poſtquam puella complevit ſeptennium, ſponſus eam duxit in matrimonium, hoc non tenet, & ſunt ſeparandi, quia cum ex tunc ſponſalia conſueverunt placere, jam ſunt valida; & ſi cognovit matrem, non poteſt filiam cognoſcere. Ex hoc textu colligitur ſponſalia, qua ante ſeptennium contracta erant nulla, poſt ſeptennium per ſolam ratihabitionem acquirere valorem: immo ſi ſimul cohabitent, & non contradicant, vel etiam ſi dent aliquod ſignum conſenſus, ſaltem facto, ut ſi ſponſus viſitet ſponſam, & det ei munuſcula argum. c. acceſſit eod.

C. *ACCESSIT 5. h. t. declarat Idem Pontif. quòd ſi ſponſalia contrahantur cum aliqua puella, qua non complevit ſeptem annos, ſi poſtea completo ſeptennio nolit puella conſentire: poteſt ſponſus matrem ejusdem puella ducere in uxorem, praſertim ſi fuerit à tali deſponſatione abſolutus ab Epiſcopo. Secus tamen eſſet, ſi ſponſalia contraxiſſet cum puella jam ſeptenni, & qua jam ſeptem annos compleverat, quia tunc licèt puella nolit conſentire, & ſit ſponſus ipſo jure abſolutus, non tamen ob impedimentum publica honeſtatis poteſt nubere ejus matri. Caſus in hoc textu eſt ſimilis pracedenti: unde colligitur etiam, validum eſſe matrimonium cum matre initum ab eo, qui deſponſaverat ejus filia nondum ſeptenni: ſecus non valere matrimonium cum matre, ſi ſponſalia contraxit cum filia, qua ſeptennium jam exceſſerat, immo etiam ſi contraxerit ſponſalia cum filia trimula, ſi poſtea matrimonium de praſenti contraxit cum ejus matre, poſtquam filia ſeptennium complevit: quia tunc poſt ſeptennium potuit rata habere ſponſalia, qua ſuo nomine fuerunt contracta etiam in cunabilis: hinc ex ſponſalibus oritur impedimentum publica honeſtatis, ob quod non poteſt, qui cum filia ſponſalia contraxit nubere ejus matri. Caterum deſponſationes ante ſeptennium nullam vim habent, niſi completo ſeptennio per ſequentem conſenſum ratihabeantur.*

C. *CONTINEBATUR 6. h. t. Idem Pont. reſcribit, quòd ſi puella intra nubiles annos ſit tradita in uxorem alicui, & traducta ab ipſo, & poſtea in atate dicat, ſe nunquam conſenſiſſe, & velle alterum: ſi vir juret ſe eam cognoviſſe, debeat credi viro non puella. Sin verò ſit proxima atati, ut in undecimo anno atatis, vel circa duodecimum, & cum ſuo conſenſu deſponſata, & cognita à viro non debeat ab ipſo ſeparari, praſertim ſi ejus parentes fateantur, eam fuiſſe in atate legitima. Quòd ſi infra nubiles annos puella ſit deſponſata, non liceat tunc ſponſo accipere conſanguineam ſponſa, nec huic conſanguineum ſponſi. Ubi notat Gloſſa, in anno atatis undecimo dici puellam proximam nuptijs. ſi malitia atatem ſuppleat. Quamvis ad ſponſalia jura exigant ſeptennium completum; ad pubertatem tamen matrimonij idoneam requiritur annus 12. completus in puella, & in mare 14. hoc tamen diſcrimine, quòd jura etiam admittunt atatem pubertati proximam pro matrimonio contrahendo de praſenti, adeò ut ſi deſit unus, vel alter menſis ad complendam pubertatem, adhuc matrimonium cenſeatur validum ſecus in ſponſalibus de futuro requiritur ſeptennium omnino completum.*

C. *DE ILLIS 7. h. t. Idem Pont. reſcribit, contrahentes ſponſalia de futura; & poſtulantes poſtea ſeparari ante annos aptos ad matrimonium, non eſſe audiendos: quòd ſi alter ipſorum perveniat ad legitimos annos matrimonij, & alter non: ſi qui pervenit ad annos, petat ſeparari, non ſit audiendus: ſin verò alter etiam perveniens ad eandem atatem petat etiam ſeparari, tunc ſint ſeparandi. Quòd ſi quando contraxerunt ſponſalia, unus erat in atate matrimonij, & alter non, & qui erat in atate, petat ſeparari, non ſit audiendus; niſi minor, cum pervenerit ad eandem atatem, petat etiam ſeparari. Ubi notandum eſt, hunc textum intelligi de ſponſalibus impuberum, quia ſi ſponſalia fuiſſent contracta in infantia ante ſeptennium, ſemper poſſent reſilire, quia eſſent irrita, ut notat Hoſtienſis. Quamobrem ſi duo impuberes ſponſalia contrahant, neuter poteſt ante pubertatem reclamare, pubes autem factus, poteſt uterque reſilire, ut liquet ex hoc textu. Pubes autem cum impubere contrahens nunquam poteſt reſilire, quamvis poſſit impubes, quando eſt pubes factus; quia etiam alij contractus poſſunt claudicare in favorem minoris, ut ſi abſque authoritate Tutoris minor contrahat cum majore, licitum eſt illi reclamare* l. non eo minus C. de procurat. *An verò impuberes poſſint reſilire à ſponſalibus juratis, communior, & verior ſententia eſt negativa: quia licèt alij contractus impuberum fortaſſis juramento non firmentur, id oritur, quia hujusmodi contractus ſecluſo juramento ſunt invalidi: ſecus ſponſalia impuberum per ſe valida ſunt, proinde accedente juramento firmantur. Quòd ſi dicas, juramentum adjectum contractui ſortiri eandem naturam* l. fin. C. de non numer. pecun. *& impuberes poſſe reſilire à ſponſalibus, proinde etiam à juramento ijsdem adjecto. Contra eſt, quia hac regula tantùm locum habet, quando jus in aliquo caſu aliter non diſponit, in praſenti caſu jura diſpoſuerunt, ut ſponſalia juramento firmata, non poſſint diſſolvi, ut deſumitur ex* c. ex litteris 10. de ſponſal. ubi expreſsè habetur, impuberes unà cum ſuis parentibus ad ſponſalia juramento firmata debere compelli, ſervanda ex ea ratione, quia eis periculoſum ſit contra ſuum juramentum venire.

C. *A NOBIS 8. h. t. Idem Pont. ſtatuit, ut qui infra annos nubiles contrahunt ſponſalia, non debeant ſeparari, antequam devenerint ad pubertatem: tunc enim ſi ſimul nolint eſſe, ſeparandi ſunt, niſi interceſſerit copula, quia tunc malitia ſupplet atatem. Hinc notat Gloſſa, quòd ſi duo impuberes, ſeu ante legitimam atatem contrahant matrimonium. per verba de praſenti non contrahatur inter illos*

matri

matrimonium, ſed ſola ſponſalia argum. c. ad te eod. Quòd verò in textu dicatur, niſi carnalis commixtio antea intervenerit, difficilis eſt hujus commixtionis probatio, licèt hoc præſumi poſſit accedente cohabitatione; immo præſumuntur ex atteſtatione viri, vel utriusque. Cæterum hæc penſanda ſunt prudenter ex potentia generandi, ex varijs ſignis, & circumſtantijs arbitrio Judicis.

C. DE ILLIS QUI 9. h. t. Idem Pont. reſcribit Archiepiſcopo Genuenſi, eos, qui ſunt minores, ſed proximi ætati, quam malitia ſuppleat, ſi deſponſentur, & traducantur, non eſſe ſeparandos: ſecùs ſi interceſſit violentia, niſi poſt violentiam etiam acceſſerit conſenſus. Ubi notandum eſt, nomine malitiæ ſupplentis ætatem, non ſolùm intelligi potentiam generandi, ſed etiam diſcretionem ſufficientem ad intelligendam naturam ſtatus conjugalis argum. c. fin. h. t. & eſt ſententia D. Thomæ in 4. diſt. 36. q. unc. art. 5 unde nec ſola diſcretio ſine potentia generandi; nec ſola potentia generandi ſine diſcretione ſupplet ætatem, ſed utrumque ſimul.

C. ATTESTATIONES 10 h. t. Urbanus III. declarat, quòd ſi juvenis ante ætatem pubertatis, ſeu in anno 12. ætatis contrahat, & nitatur mulierem corrumpere, ſi eam non corrumpat, & mulier non probet, juvenem conſenſiſſe circa annum ætatis ſuæ 14. accepto juramento ab ipſo, quòd in ætate legitima non conſenſerit: ſi modò non vult, ſit liberandus ab impetratione mulieris, & poſſit alteri nubere. Ubi Pontifex jubet non ſolùm à muliere probationem exigi, ſed etiam à juvene juramentum, idque ob majorem cautelam, & certitudinem.

C. EX LITTERIS 11. h. t. Idem Pont. declarat, quòd ſi puella in ætate, à parentibus jurata, & deſponſata cum viro non habente ætatem, & poſtea invita traducta in domum ſponſi, à quo poſt lapſum anni recedit ad domum propriam non cognita, nolit expectare; donec vir habeat ætatem, poſſit alteri nubere. Ratio eſt, quia ante annum quartum decimum matrimonium non valet, & ſponſalia, ſi carnalis commixtio non intervenerit, poſſunt poſt pubertatem diſſolvi, immo ſi ex metu fuerint contracta, ut in caſu hujus textûs ſunt omnino irrita.

C. DUO PUERI 12. h. t. Clemens III. declarat publicam honeſtatem impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum. Item ſolvi ſponſalia de futuro, quando quis contrahit cum alia de præſenti. Item propter ſcandalum eſſe injungendam illi pœnitentiam. Item inceſtum impedire matrimonium contrahendum. Tandem eum eſſe puniendum, qui ſine judicio eccleſiæ matrimonium dirimit.

C. AD DISSOLVENDUM 13. h. t. Innoc. III. reſcribit, ſponſalia infra ſeptennium inita, non poſſe accuſari; poſſe tamen denunciari conſanguinitatem, ad interdicendum matrimonium contrahendum: & tunc eſſe aſſignandum terminum ad probandas denuntiationes, ſalvis exceptionibus: & declarari irritum quidquid interim fuerit attentatum in præjuditium puellæ.

C. TUÆ NOBIS 14. h. t. Idem Pont. declarat, quòd ſi contrahatur matrimonium de præſenti; & puella non ſit in ætate, nec malitia ætatem ſuppleat, licèt vir dederit ei arrham, non ſit matrimonium, ſed ſponſalia defectu ætatis.

IN SEXTO.

C. SI INFANTES UNIC. h. t. Bonifatius VIII. declarat, quòd ſi duo, & ambo infantes, vel unus ſeptennio major, & alter nondum ſeptennis contrahant, ſponſalia ſint nulla; quòd ſi deinde veniant ad ætatem, non convaleſcunt, nec inducunt impedimentum publicæ honeſtatis, niſi ipſo ſeptennio exacto cognoſcatur de novo conſenſiſſe, vel expreſsè, vel tacitè, ſeu verbo, vel facto, vel cohabitatione. Rurſus ſi pubes cum impubere, vel ambo impuberes non proximi pubertati, & in quibus malitia non ſupplet ætatem, invicem contrahunt per verba de præſenti, declarat idem Pontifex non eſſe matrimonium; ſed ex interpretatione juris ſponſalia de futuro; quæ adveniente pubertate non tranſeunt in matrimonium, niſi ſequuta ſit commixtio carnalis; vel alia via conſtet, quòd ſponſi eadem voluntate perſeverante pervenerint ad pubertatem. Rurſus declarat, ſponſalia, quæ parentes pro filijs puberibus. vel impuberibus contrahunt, non obligare filios: neque ex illis naſci impedimentum publicæ honeſtatis; niſi ipſi filij expreſsè conſenſerint; vel tacitè: vel ſint præſentes, & non contradicant: vel ſi abſentes, niſi illa poſtea ratificent. Nota in matrimonio tacentem haberi pro conſentiente.

COMMENTATARIUS PARATITLARIS.

§. I.

De ætate requiſita ad ſponſalia, & matrimonium.

1 CErtum eſt, aliam eſſe ætatem in ſponſalibus, & aliam in matrimonio requiſitam: ſiquidem ad contrahenda ſponſalia de futuro ſufficiunt, ſi contrahentes ſint ſeptennes, ſeu quòd expleverit ſeptimum ætatis annum, tam in maribus, quàm in fæminis, quia cum ſponſalia ſint quædam promiſſiones, exigunt neceſſariò fieri ab utentibus ratione, & aliqua prudentia, conſequenter requirunt ætatem ſaltem ſeptennem in utroque ſexu completam, ut deſumitur ex c. litteras 4. h. t. & c. acceſſit 5.

eod. tit. ubi Alexander III. reſcribit, quòd ſi ſponſalia contrahaotur cum eliqua puella, quæ non complevit ſeptem annos, ſi poſtea adveniente leptennio puella non vult conſentire, ſponſus poteſt accipere metrem puellæ in uxorem: ſecus ſi ſpooſelia contrahat cum puella, quæ ſeptem annos jam complevit; tunc ſi puelle nolit poſtea conſentire, & ſponſus ſit ipſo jure abſolutus, tamen ob honeltetem non poteſt nubere matri ejusdem puellæ ob impedimentum publicæ honeſtatis ortum ex ſponſalibus cum ejus filie ſeptenni, quie nimirum ſponſalia, ſi contrahentur poſt expletum ſeptimum ætatis ennum ſuum ſortiantur velorem.

2 Ratio igitur, cur ad ſponſalia contrehenda requiratur ſeptennium completum, eſt, quia tunc incipit communiter uſus rationis, & libertas; quepropter juxta leges civiles pupillus poſt ſeptimum ætatis ennum expletum poteſt acquirere hæreditatem *l. ſi infanti. 18. §. ult. C. de jure deliber.* & deſumitur *ex l. in ſponſalibus 14. in fin.* ubi dicitur, ſi modò id fieri eb utraque parte intelligatur, ſeu ſi non ſint minores, quàm ſeptem ennorum.

3 Jus canonicum eandem etiam ed ſponſelia de futuro requirit ætatem, licèt diverſam poſtea requirat ed matrimonium ineundum. Ratio diſcriminis eſt, quia ad ſponſelie ſufficit uſus retionis, qui tam io maribus, quàm ſæminis poſt ſeptimum ætatis ennum completum ſolet haberi, & leges præſumunt mares, & fæmines ſeptennes uti ratione, ac libertate, proinde poſſe validè ſponſalie de futuro contrahere: ſecus ed metrimonium ineundum non ſufficit ſolus uſus retionis, ſed ulteriùs requiritur potentia generendi, quæ terdiùs in viris, quàm fæminis reperitor; proinde non niſi puberes poſſunt mares, & fæminæ matrimonium contrehere.

4 Dicuntur fæminæ puberes à duodecimo ætatis anno expleto, & mares à quartodecimo itidem expleto *l. ult. C. quando tut. eſſe deſinit.* Pubertas eſt ipſa emiſſio pubis, à que anni pubertetis dicuntur. Immo qoemvis mares anno decimo quarto expleto edhuc non poſſint generere, hebentur nihilominus puberes, quia caſus particularis non infringit retionem communem.

5 Quòd ſi mas, & fæmina licèt ſeptennes nondum utantur retione, & ſponſelia de futuro contrehent, hæc nullum ſortiuntur valorem, imò quamvis alter tantùm non utaror retione *l. in ſponſalibus 14. ff. de ſponſal.* ubi dicitur, quòd in ſponſalibus contrahendis ætes contrahentium noo ſit definite, ut in matrimonijs, quia in mstrimonio ſemper ſufficit ætas jure præſcripta, non ite in ſponſslibus, eò quia interdum etiem poſt completum ſeptimum ætatis ennum, adhuc non hebetur uſus rationis. Quamobrem ſponſslie de futuro inita ab impuberibus noo ſolùm poſſunt eſſe irrita ex defectu ætatis, ſi nimirum ineantur ente ſeptimum ætatis ennum expletum, ſed etiam ex defectu uſus rationis, etiam poſt expletum ſepteonium.

Sponſelia igitur ante ſeptennium expletum 6 inita ſunt nulla ob defectum ætatis, & ut ſuum ſortientur valorem, debent poſt expletum ſeptennium, & cum uſu retionis retificari, vel potiùs iterum contrahi per mutuum expreſſum conſenſum: ex eo eutem, quòd ſponſalie de futuro ente ſeptennium inite nullius ſint veloris; ex iisdem non oritur impedimentum publicæ honeſtatis, quie quod eſt invelidum perinde ſe habet, ac ſi non eſſet, & quod non eſt, non poteſt impedimentum ponere: ſin eutem ſponſalie contrehantur ab utroque contrahente impubere poſt expletum ſeptennium, quamvis poſtea ex mutuo conſenſu diſſolvantur, edhuc ex ipſis oritur impedimentum publicæ honeſtatis: edeò ut ſponſus quamvis ipſo jure ebſolutos, non poſſit ducere matrem puellæ, ut deſumitur ex *c. acceſſit. 5. h. t.*

Sin eutem impuberes ſponſelia contrahant 7 neutri permittitur reſilire ante pubertatem: benè tamen poſt pubertetem, & deſumitur *ex c. de illis 7. h. t.* ubi Alexender III. reſcribit, quòd contrahentes poſt ſeptennium, ſi poſtea petant ſepareri ante annos eptos ad matrimonium non ſint audiendi: ſi elter ipſorum perveniat ad legitimos annos matrimonij, & alter non; & ſi qui pervenit ad annos poſtulat ſepareri, adhuc non ſit audiendus: ſin verò elter deinde perveniens ed ætatem petat itidem ſeparari, tunc ſunt ſeparendi: quòd ſi quando contraxerunt ſponſelie unus erat in ætate matrimonij, & alter non, & qui eret in tali ætete poſtulat ſepareri, non eſt eudiendus, niſi minor eùm pervenerit ed ætatem, petierit etiam ipſe ſeparari; major enim debet expectare minorem, & tuoc ſponſalie debent diſſolvi judicio eccleſiæ tantùm. Retio cur impuberes ente pubertatem non permittantur reſilire eb initis ſponſalibus deſumitur ex inconſtentia illius ætetis: quia ſi id illis permitteretur ſæpius contreherent, & iterum reſcinderent ſponſelia. Poſt pubertatem aotem poſſunt reſilire, ne adigantur approbare, ac firmiter ſervare, quod io tenella edhuc ætate, & ſine maturo judicio egerunt: & hæc eſt ratio, cur à jure concedetur, ut poſt pubertatem poſſint, ſi velint, reſilire.

Impubes tamen ſi velit ab initis ſponſelibus 8 reſilire tenetur id præſtare, cùm primùm pubertatem attigerit, ſeu compleverit añum ætatis 14. ſi fuerit mes, vel 12. ſi fœmina: alioquin ſi poſtee vellent reſilire illis non permittitur, quia ex quo ſtatim non contradixerunt, cùm potuerint, cenſentur tacitè conſenſiſſe, ut notet Covarruvias *lib. 4. p. 1. c. 5. §. 1. num. 2.* Non tamen id eſt ita intelligendum, ut in eadem hora, quâ impuberes perveniont ed pubertetem teneentur reſilire, ac proteſtare, ſe non conſentire in ſponſalia ſine maturo judicio inite; ſed ſufficit, ſi poſt biduum, vel in triduo ſtatim pubes declaret, ſe velle reſilire, quia in jure id dicitur fieri incontinenti, quòd fit iotra triduum *l. 3. §. de errore advocat.*

Hinc non eſt neceſſe, ut impubes poſtquam 9 attigerit pubertatem, ratificet ſponſalia, quæ impubes contraxit: ſiquidem eo ipſo, quòd

non

non reclemet, in jure præſumitur remenere in eedem voluntete. Hæc autem poteſtas reſiliendi à ſponſelibus initis eb impuberibus poſt adeptã pubertetẽ non ſolùm procedit in foro externo, ſed etiem in foro conſcientiæ, adeo ut in utroq; foro per diſſenſom poſt adeptam libertetẽ licitè poſſint ſponſelie diſſolvi, quia jura voluerunc conſulere immaturo, ac variabili puerorum judicio, ne ſtetim irrevocebiliter ſe illaquearent, ac vinculo indiſſolubili obligerent: & hac ratione omnis obligetio cenſetur ſoblete etiem in foro conſcientiæ, ſi impubes poſt adeptem pubertatem diſſentiat ſponſalibus à ſe initis.

10 An verò ſponſalie impuberum juramento ite firmentur, ut neutri liceet etiem poſt edeptam pubertetem reſilire. Communior ſententia eſt affirmativa, idque deſumitur ex *c. ex litteris 10. de ſponſ.* obi Alexander III. reſcribit, quòd ſi quis jutet eccipere aliquem oxorem, & poſtee velit eliam ducere, priùs debeac ab Epiſcopo moneri, ut ſervet jaremeutum, ſeu nubet primæ, quòd ſi monitis non ecquieſcet, ſit compellendus cenſuris, ut eam accipiet, & meriteli effectione trectet: & additur etiem ratio, eò quie illis periculoſum ſit eontra ſuum juramentum venire, & id procedit ſive reclameverit, ſive non: qoia ſponſelia impuberum inita poſt completum ſeptennium ſecluſo juremento ſuum ſortiuntur velorem, quemvis diſſolvi poſſint, poſt qoem impuberes pervenerint ad pubertetem, ideo per juramentum adjectum confirmantur, fiúntque indiſſolubilie, uc etiam poſt edeptam pubertatem, non poſſint ampliùs reſilire. Id tamen procedit, dummodo ſponſalia fuerint juramento firmate eb impuberibus doli capecibus, ec proximis pubertati, adeo ut ſuffieientem diſcretionem habuerint.

11 Nihilominus eontraria ſententia videtur etiam probebilis, de que in ſeqoenti §. Imò ſi eotante pubertetem non eſt lieitum impuberibus reſilire à ſponſelibus veris; ite neque etiem à præſumptis, ſi impuberes eontraxetint per verba de præſenti, & deſumitur *ex c. à nobus 8. h. t.* quie ſi contrehentes ſponſalie de futuro non debent ſeparari ante adeptem pubertatem, ita neque ſi contraxerint per verba de præſenti, non debent reſilire ante annos nubiles, quie tale matrimonium initum ab impuberibus interpretatione juris hebet vim ſponſaliorum de futuro, è quibus cùm non permittatur reſilire ante annos nubiles, ita nec etiam à matrimonio illo, qnia licèt in retione metrimonij habeatur irritum à lege; non tamen in ratione ſponſeliorum: mutous enim conſenſus de præſenti perinde ſe hebet ex præſumptione juris, ec ſi eſſet de futuro poſt edeptam pubertetem.

12 Quòd verò ſponſalie impuberom contrecta completo ſeptennio dicantur valida, id eſt intelligendum dummodo ſeptennes uſum hebeant rationis, quie ſi uterque, vel alter tentùm uſum non habeet retionis, invelide ſunt ſponſalie: hinc Modeſtinus juriſconſultus in *l. in ſponſalibus 14. de ſponſal.* ait in ſponſalibus contrahendis non eſſe definitam certam ætatem, ut in matrimonio; quie in hoc ſemper ſufficit ætas à jure definite: in ſponſelibus eùtem non ſemper ætes à jure definite ſufficit, eò quia ſæpe etiem completo ſeptennio deſit uſus rationis neceſſeriò requiſitus ad valorem ſponſaliorumr hinc ſi impuberes, quorum unus ſit major ſeptennio, & altet minor ſponſelie per ſe ipſos immedietè contrahant, vel etiam parentes pro ipſis, nullum ſortiuntur valorem, & prorſus irrita habentur, nec per lepſum dicti temporia convaleſcunt, niſi poſt ſeptennium poſtea expreſsè, vel tacitè ſive verbo, ſive per mutuam eohebitationem ſuerint ratificata; verbo, ut ſi poſt expletum ſeptennium vocent ſe ſponſos; vel facto, ut ſi viciſſim ut ſponſi ſe diligent, & & amorem mutuum oſtendent ſignis externis, quibus liquidò appareat, eos in eadem voluntate poſt expletum ſeptennium permanere: quia tunc per telia ſigne, vel verba, vel cohabitationem mutuam expreſsè, vel tecitè cenſentor ſponſalia ratiſicere.

Quòd verò inſentes minores ſeptennio in- 13
validè contrahant ſponſelie ex eo evincitur, quia tunc non ſupponuntur ſeire, quid egent, nec uti ratione, ac libertete, quæ omnia requiruntur ut ſponſalie validè contrahantur: hinc quia eb Initio ſponſalia fuerunt invalidè inita, non poſſunt poſtee ſolo tractu, ſeu curſu temporis convaleſcere juxta *regulam juris 18. in 6.* ſed requiritur novus ſubſequens conſenſus expreſſus, vel tacitus. Neque ex telibus ſponſalibos ante ſeptenniom initis oritur impedimentum publicæ honeſtetis, quia cùm ſint invalide, perinde ſe hebent, ac ſi non eſſent, & quod non eſt, nequit impedimentum injicere: que retione quī cum puelle minore ſeptennio contraheret, non prohiberetur ejus metti nubere, niſi puella poſt expletum ſeptennium in ſponſelia conſenſiſſet, idque deſumitur *ex c. litteras 4. h. t.* ubi Alexander III. reſeribit qoòd quendo quis adultua contrahit ſponſalie cum minore, non naſcitur impedimentum pnblicæ honeſtetis, & poteſt aceipere matrem puellæ in uxorem: ſed ſi poſtqoam puelle complevit ſeptennlum illem duxit in metrimonium, non tenet matrimoniom, & ſunt ſeparandi: & Pontifex etiam det rationem; quia eùm ex tunc ſponſelie eonſueverint plecere, jam ſunt velida, & ſi eognovit matrem, non poteſt cognoſcere filiem.

Quie verò impoberes non omnino cenſen- 14
tur intelligere, quid egant; ideo ipſis permittitur, ubi ad annos pubertatis pervenerint, reſilire à ſponſalibus ante pubertatem contractis, ſi voluerint, ut habetur *in c. de illis 9. h. t.* excipitur tamen niſi carnelis commixtio entee interveneris ſpectato jure antiquo, quia per talem eommixtionem præſumuntur conſenſiſſe in metrimonium, quemvis nondum fuerint pubeteres, complente ſcilicet melitie tempus pubertetis *c. de illis 9. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, qui ſunt minores, ſed proximi ætati, & malitia ſupplet, ſcilicet quòd poſſint copulæ cernalī conjungi; ſi deſponſantur, & traducuntur, non ſunt ſeperandi: ſecus ſi interceſſerit violentie, niſi poſt violentiam accedat conſenſus, ſive expreſſus, uc

notac

notat Gloſſa ibid. ſive præſumptus, ſcilicet vel per mutuam cohabitatioaem, vel per catnalem copulam ſubſecutam *c. ſignificavit de eo qui duxit in matrimonium, quam polluit.* Secue de jure novo: quia ex decreeo Concilij Tridentini ſponſalia de futuro non ampliùs per copulam ſubſecutam tranſeunt in matrimonium.

15 Quòd ſi dicaa, adeſſe plura jura, in quibus expreſsè dicitur, impuberem ſponſalia à patre ſuo nomine contracta, poſtquam pervenerit ad perſectam ætatem, debere omnino adimplere? Reſpondent communiter, præſate jura loqui de debito honeſtatis, non verò neceſſitatis.

16 An verò ſicut in matrimonio, ita & in ſponſalibua malitia ſuppleat ætatem, adeò ut valeant ſponſalia ante ſeptennium inita, ſi eo tempore contrahentes utantur ratione, ſintque diſcretione prædite, ſciántque, quid egant; non conveniunt Doctoree: probabilior tamen ſententia aſſerit, malitiam ætatem ſupplere, & ſponſalia tunc validè contrahi, ut notat Covarruviaa *in lib. 4. decret. p. 1. c. 2. n. 1.* Sanchez *lib. 1. de ſponſal. diſp. 16 n 9.* ratio eſt, quia jura ad eum finem requirunt ſeptennium, ut contracturi ſponſalia ſciant, quid agant, ut liquet ex *l. in ſponſalibus 14. §. de ſponſal.* ubi expreſsè dicitur, ſatis eſſe, ſi ſponſi intelligant, quid agant: unde ſi ante ſeptennium intelligant, quid in contractu ſponſaliorum agatut, hæc quamvis contracta ante ſeptennium erunt valida: proinde ſicut in matrimonio malitia ſupplat ætatem, ita cenſendum eſt, id jure diſpoſitum eſſe de ſponſalibus *argum. l. oratio 16. ff de ſponſal.* Tum quia ſponſalia ſunt via, & diſpoſicio ad matrimonium, & jus æquè diſponit da via ac termino propter mutuam connexionem. Neque obſtat, quòd jus expreſsè præcipiat ſeptennium, quia generatim in puero ſeptenni præſumitur uſua rationie, non entea, niſi contrarium menifeſtè appareat: unde uſus rationie, quia præſumitur poſt ſepiennium, debet maniſeſtè apparere ante ſeptennium, ut ſponſalia tunc inita ſuum ſortiantur valorem.

17 Ut autem inter impuberem, & puberem, vel inter duos impuberee ſponſalia contrahantur per verba de præſenti, ſeu ineatur matrimonium cum ſua validitate, duo requiruntur copulativè, ſcilicet ut ſint proximi pubertati, & ut malitia ſuppleat ætatem; alioquin ſponſalia, quæ inter impuberes contrahuntor per verba de præſenti, non habent vim matrimonij, ſed tantùm ſponſaliorum de futuro; immo nec tranſennt in matrimonium ex eo, quòd ſuperveniat legitima ætas, ſeu pubertas, niſi aliter approbentur, ac ratificentur: quia cùm contrahentes intendent, tunc contrahere matrimonium per verba de præſenti, & quia ob defectum ætatia legitimæ prohibentur matrimonium inire, ideo contractus non poteſt habera vim matrimonij: ſacus quia capacee erant contrahendi ſponſalia, quæ diſponunt ad matrimonium, ſúntque via ad illud, ideo ex juria interpretatione contractus ille habet vim ſponſaliorum de futuro, quia contrahentee præſumuntur, ſe voluiſſa obligate eo modo, quo meliùs poterant juxta *reg. jur. ſi quod ago, non valet; ita ago, ut valeat, quantum valere poteſt.* Id deſumitur ex *c. inſantes unic. h. t. in 6.* ubi Boniſeciua VIII. ait, quando unus pubea cum impubere, vel ambo impuberes non proximi pubertati, in quibus malitia non ſupplet ætetem invicem contrahunt per verba de præſanti talis contractus non eſt matrimonium, ſed, ex interpretatione jurie ſuat ſponſalia de futuro, quæ adveniente pubertate non tranſeunt in matrimonium: adeo ut à contiario ſenſu valeat argumentum, ſi igitur impuberes ſint proximi pubertati, & malitia ætetem ſuppleat, ac invicem contrahant per verba de præſenti contractua eſt verum matrimonium.

18 Eſt tamen difficultas, quinam dicendi ſint pubertati proximi. Hunnius *de pactis c. 3. q. 4.* cenſet, infantes dici impuberee ueque ad annum ſeptimum completum *l. 18. princ. C. de jure delib. l. 1. §. 2. ff. de adminiſt. tut.* ubi qui fari poſſunt dicuntur minorea ſeptem annis. Reliqoos impubertatie annos in duae æqoalsa partes dividit, quarum primam vocat impubertatem infantiæ, nimirum ab initio anni octavi usque ad annum decimum cum dimidio completum; ab hoc verò usque ad annum 14. completum, ait, impuberem eſſe proximum pubertati. In fœmina verò impubertstem proximam infantiæ ducit à ſeptimo anno completo ad nonum cum dimidio completo; & ab hoc tempora dicit fœminam proximam eſſe pubertati: hinc poſt infantism uaque ad pubertatem ſunt in mare ſeptem anni, in fœmina quinque, & ex eo, quòd quis exceſſit dimidiam hujus temporis partem magis pubertati, quàm infantiæ proximus dici debeat.

19 Idque firmat, quia experientia taſtatur, quòd maſculus poſtquam annum decimum cum dimidio expleverit, & fœmina novem cum ſemeſtri, regulariter incipiunt mas, & fœmina habera ea ætate aliquem intellectum eorum, quæ agunt, proinde ab illa ætate meritò proximi pubertati dicendi ſunt. Tum quia in jure illi dicuntur proximi pubertati, qui quod agunt, intelligunt. *§. 18. de oblig. qua ex delict. naſc.* Alij verò aſſerunt, non poſſe certam regulam tradi, ut certò cognoſci poſſit, quando impuberea ſint proximi pubartati, ſed id relinquendum eſſe judicio prudentis viri, quia in jura nullibi reperitur definitum, quinsm ſit pubertati proximua, quique proximns infantiæ, proinde dicunt, id relinqueadum eſſe arbittio prudentis judicia.

20 Communior tamen ſententia eſt, eoe intelligi pubertati proximos, qui ad plenam pubertatem attingendam, per ſex adhuc menſea diſtant, adeò ut mas expleto tertiodecimo ætatis anno cum dimidio ſit pubertati proximus, quia tunc tantùm ſex menſes diſtat ad complendum totaliter quartum decimum, quo expleto fit pubea: & fœmina expleto undecimo ætatis enno cum ſemeſtri eſt pubertati proxima; eò quie nonniſi ſex menſes diſtet à complemento duodecimi anni, quo completo fœmina attingit pubertatem, idque probatur, quia *in l. non tantum 17. ff. de accuſ. tutor.* illa ætas dicitur proxi-

proxima pubertati, cui ad pubertatem attingendam ſolùm ſemaſtra deeſt, & conſentit *l. excipiuntur. ff. ad Sylanian.* ubi proponitur, Trabatium Germanum Lagatum ſupplicium ſumi juſſiſſe de illo impubera, qui à pubertete non multum ebfuerit: atqui de proximo tantùm pubertati ſupplicium ſumi poteſt. §. *in ſumma ff. de oblig. quæ ex delict. naſc.* & ille dicitur non multum à pubertate abeſſe, cui ad pubertetem adhuc ſemeſtre deeſt: unde ex jure apartè colligitur, eum dicendum eſſe pubertati proximum, cui ad pubertatem attingendam tantùm ſemeſtra ſupereſt.

21 Demum quia *in c. continebatur 6. extra de deſponſ. impub.* expreſsè puella dicitur pubertati proxima, quæ circa annum duodecimum eſt conſtituta, ſeu quæ illi tantùm deſunt ſex manſas ad complendum annum duodecimum. Quia verò Hunnius hiſca textibua vidabat ſa convinci, aſſeruit poſtea, in matrimonialibua illam dici ætetem proximam pubertati, quæ ſit circe duodecimum annum, ſeu ed ejus complementum ſameſtra daſit, quia tunc ut plurimum ſolet malitia ætatem ſupplera.

22 Quamobrem cōmunior ſententia aſt, eum dici pubartati proximum ſi mas ſit, cui tentùm ſupereſt ſemeſtre ad complendum totum quartū decimum annum; & fæminam, ſi ei deſint ſax manſas ed complendum duodecimum, ut notat Maranta in *ſuis reſpenſ. p. 5. reſponſ. 14. n. 7.* ubi citat deciſionas Rotæ. Cæterum non deſunt atiam plures, qui canſeant pueros, & puellas tunc eſſe pubertati proximos quoad metrimonium, ſi maſculua compleverit, vel exceſſerit annum decimum cum dimidio; fæmina autem nonum cum ſameſtri, ut videre eſt apud Covarruviam *in epit. lib. 4. p. 2. c. 5. n. 5.*

23 Ætas verò legitime ad metrimonium aontrahendum eſt pubertas, ſau annus quartus decimus in mere, & duodecimus in fæmina complatus, idque deſumitur *ex c. ubi non eſt 2. b. t.* ubi Nicolaus Papa ait, quòd, quando unus vel ambo non ſunt in ætete, prohibitum eſt, ne contrahant ſponſalia, niſi adſit aliqua urgentiſſima canſa, ut pro bono pacis: legitima autem ætas tam ſecundùm leges civiles, quàm ſecundùm cenones aſt annus duodecimus expletus in fæmina *c. continebatur 6. b. t.* & in mare annus quartusdacimus axpletus *c. atteſtationes 10. eod. tit.* ubi Urbanus III. reſcribit: ſi juvenia ante ætatam dicatur muliaram corrupiſſa, ſi non corrupit, & muliar non probat, juvenem conſenſiſſa circa annum quartum decimum ſuæ ætatis; accepto juramento ab ipſo, quòd in ætate legitime non conſenſerit; ſi modò non vult, eſt liberandus ab impetitione mulieris, & poteſt uterqua ad ſacunda vote tranſire. Unde prohibetur conjunctio matrimonialis, ſeu ne contrectus matrimonialis celabretur, ſi embo aontrahantes, vel alter eorundem nondum attigerit ætatem à legibus, & ſacris canonibua præfinitam; ſcilicet ſi fæmina nondum compleverit duodecimum ætatis annum, & maa quartumdecimum: quia cùm minores apti ad matrimonium obligentur ex contractu matrimonij, ut hebetur in *c. de illis 9. b. t.* ubi Alexander III. reſcribit, qui ſunt minores, ſad proximi ætsti, & malitie ſupplat, ſeu quòd poſſint copule carnali conjungi, ſi deſponſantur, & traducuntur, non ſunt ſeperandi: ſecus ſi interceſſit violentia; niſi poſt violentiam eccedet conſanſus: & quia plerúmque incartum aſt, an ad matrimonium ſint apti, nec ne; & an malitia ætatem ſuppleat; ideo id relinquitur cognoſcendum ex habitu corporis, & alijs ſignis, quia varò non ſemal contigit, ut alter conjugum pœnitentia ductus prætextu invaliditatis reſilierit è matrimonio, & cum alia contraxerit, ideo Pontiſex prohibet ſub culpa gravi matrimonium contrahere ante legitimam ætatam, ſeu pubertatem completam ſine cauſa urgantiſſima.

24 Juvat tamen obſervare, quod Epiſcopus poteſt diſpenſare, ut impuberas matrimonio copulentur, & ad illum pertinet cognoſcare, an ſubſit ceuſa juſta, ut matrimonium incant, ſi tamen impuberes ſint proximi pubertati, & dubitetur, an malitia ætatem ſuppleet, tunc enim velet talis diſpenſatio pro utroqua foro, ut notat Barboſa *in collect. c. 2. num. 5. de offic. Epiſc. alleg. 35. num. 20.* ubi ait, quòd cùm ſummus Pontiſex hanc diſpenſetionem ſibi non reſervaverit, cenſetur tacitè aam conceſſiſſe Epiſcopis.

25 Cætarum in matrimonio contrahendo, & in ordine ad aſſacutionem finis illius non debet ſpectari tempus annorum; ſed an contrahena ſit talis, qui generare, val concipere poſſit, tam in meſculo, quàm in fœmina, idque deſumitur ex *c. puberes 3. b. t.* ubi Nicolaua Papa reſcribit, quòd puberes, ſeu apti ad matrimonium dicuntur, & ſunt, qui ax hebitu corporis oſtendunt pubertatem, & poſſunt generare; & puerperæ ſunt, quæ in annis puerilibus pariunt: unde pubartes pro matrimonio non conſideratur ex annorum numero: nihilominus expraſsè prohibetur, ne matrimonium contrahetur ante pubartatem, ſeu ante quartumdecimum ætatis annum axpletum in mara, & duodecimum in fœmina, na poſtea dubitetur da velora matrimonij, propter malitiam, quæ fortè adarat, & ſupplere ætatem poterat, ut notat Abbas in *c. ubi non eſt. 2. b. t. in fin.* ſi tamen matrimonium ante pubertatem ſuerit initum eſt validum, ſi adſit potentia ganerandi, & diſcrationis ad ſe obligendum, ut notat Covarruvias *in epit. lib. 4. decret. p. 2. c. 5. num. 2.* In dubiis autem anta complatam pubartatis ætatem, nac mea, nac fœmina præſumuntur apti ad generendum, proinda aſſarenti hanc aptitudinem incumbit onus probandi, quia præſumptio ſtat contra ipſum: ſecus poſtquam contrahantes attigerint pubertetem præſumuntur cum potentia generandi, & qui eam negat, tenatur probara: quia verò hæc præſumptio aſt tantùm juris; ideo contra ipſam admittitur probatio in contrarium.

(†)

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelectæ quæſtiones.

1 QUæritur primò, an matrimonium initum à pubere, qui jam complevit annum quartum decimum ætatis, validum ſit, ſi tunc nondum poſſit matrimonium conſummare? Reſpondetur, tale matrimonium ſuum ſortiri valorem, ut docent ferè communiter cum Covarruvia *in epit. lib. 4. decret. p 2. c. 5. n. 2.* Ratio eſt: quia ſi de nullo perpetuo impedimento conſtet, cùm legitima ætas adſit, non eſt, cur matrimonium ſuum non debeat ſortiri valorem: alioquin ſi ob temporaneam impotentiam matrimonium irritaretur, ſequeretur, quòd quoties alter conjux aliquam contraheret corporis infirmitatem, quâ viribus deficeret, & ad tempus conſtitueretur impotens ad uſum matrimonij, hoc ſi jam contractum eſſet, diſſolveratur: & tunc nec poſſet matrimonium contrahere, quod tamen eſt falſum; quia tametſi matrimonium in mortis articulo contrahatur, ſuum ſortitur valorem, ut docet communior ſententia, & conſtat ex praxi eccleſiæ, quæ habet, ut in articulo mortis conſtiturus valdè affectus erga concubinam, cui diu adhæſerat, poſſit illam ducere, ne ſcilicet ſpiritualis ejus ſalus ob concubinæ affectum deſperetur; vel ob defectum propoſiti recedendi ab illa: tum quia potentia generandi adhuc perſeverat, quamvis ob morbum ejus uſus impediatur, vel fortaſſis futurus ampliùs non ſit ob mortem, quia id per accidens ſe habet. Tum quia in mortis articulo poteſt contrahi matrimonium ſpirituale emittendo profeſſionem in aliqua religione approbata, ut habetur *in c. ſicut tenor de regul.* proinde etiam poterit contrahi matrimonium carnale.

2 Quòd ſi dicas, actum non poſſe ibi incipere, ubi finiri debet, qua ratione uſusfructus inutiliter legatur in tempus mortis uſufructuarij, in quo eſt terminandus uſusfructus *l. Titio cum moritur. ff. de uſufruct.* ibi: *Titio cùm moritur, inutiliter uſusfructus legari intelligitur, in id tempus videlicet collatus, quo à perſona diſcedere incipit.* Ratio itidem id ſuadet; quia idem momentum non poteſt eſſe cauſa libertatis, & obligationis ob contrarios effectus, quos produceret: & in mortis articulo matrimonium deberet naturaliter diſſolvi, & ſimul contrahi. Præterea quia tunc copula non eſt poſſibilis, nec matrimonium contrahitur ad vitandam fornicationem, quia quando quis animam agit, hoc periculo caret.

3 Sed contra, quia aliud eſt matrimonium differre in mortis articulum, ot tantùm incipiat valere tempore mortis, & aliud matrimonium inire tempore mortis. Priùs naturaliter non poteſt contingere, quia in eodem inſtanti haberetur obligatio, & ſolutio; quia per mortem ſolvitur matrimonium, & ceſſat ejus obligatio: & quia ſupponeretur in eodem inſtanti contrahi matrimonium, & etiam obligare; ideo repugnat, & hoc eſt, quod dicitur in *l. Titio cum moritur.* Benè tamen poteſt tempore mortis iniri matrimonium, quia tunc non contrahitur in illo ultimo inſtanti, cum anima ſeparatur à corpore, ſed tempore habili; unde priùs conſenſus contrahentium efficit matrimonium, quod ſuum ſortitur valorem; & quod poſteà mors ſubſequens dirimit. Ad aliud, quod addebatur, quòd contrahentes non poſſint uti matrimonio, reſpondetur, matrimonium non poſſe contrahi ab eo, qui ex naturali, & propria virtute generare non poteſt, benè tamen ab eo, qui poteſt ſi non actu, ſaltem habitu, quamvis ejus exercitium ſit ad tempus ſuſpenſum propter contractam infirmitatem.

4 Quæritur ſecundò, an ſi pubes, ſeu major quatuordecim annis non poſſit cum ejus conjuge cojre, talis impotentia cenſenda ſit perpetua in ordine ad dirimendum matrimonium? Reſpondetur negativè, quia poteſt hæc impotentia provenire vel ex de defectu virium, vel ex aliquo morbo, vel quia nondum ſit plenè conſtitutus in ordine ad uſum matrimonij: unde cùm impotentia dirimens matrimonium debeat eſſe perpetua, tenetur eam probare, quapropter debet expectare uſque ad plenam pubertatem, quæ eſt octodecim annorum, quâ adveniente ſi generare non poſſit, & mulier inſtet, ut matrimonium diſſolvatur, poteſt tunc illud diſſolvi, quia impedimentum præſumitur perpetuum.

5 Verùm probabilius, ac tutius cenſerem, expectandum eſſe etiam ultra vigeſimum annum, quia ſubinde impotentia oritur ex aliquo accidente, ratione cujus impeditur tantùm ejus uſus quoad actum, non verò quoad habitum: quapropter tutius ſemper eſt expectare tanto tempore, ex quo colligi poſſit, talem eſſe inhabilem ad conſummandum matrimonium, ſi non ex debilitate ætatis, ſaltem ex fragilitate, vel alio naturali impedimento perpetuo.

6 Quæritur tertiò, quomodo malitia intelligatur ætatem ſupplere in ordine ad contrahendum matrimonium, cùm enim Alexander III. in *c. de illis 9. h. t.* reſcripſerit, eos, qui ſunt minores, ſed proximi ætati, quam malitia ſupplet, adeò ut poſſint copula carnali conjungi, ſi deſponſentur, & traducantur, non eſſe ſeparandos: ideo oritur dubium, quid nomine malitiæ intelligatur in ordine ad ſupplendam ætatem? Reſpondetur communiter per malitiam hîc intelligi aptitudinem, ac potentiam generandi, ut dicitur *in d. c. de illis.* & etiam judicium rationis ſufficiens ad cognoſcendum ſtatum conjugalem, ejuſque perpetuum, ac indiſſolubile vinculum: ratio eſt, quia in *c. continebatur 6. h. t.* non ſolùm conſideratur potentia ad generandum, ſed etiam ætas pubertati proxima, adeò ut malitia, quæ hic dicitur ſupplere ætatem, conſtet ex duobus copulativè, ſcilicet ex potentia generandi, & ex ætate proxima pubertati, adeò ut hæc duo debeant copulativè concurrere, ut matrimonium ante pubertatem initum ſit validum, eò quia malitia ſuppleverit ætatem.

Non

7 [illegible]on tamen ut [illegible] dicatur ſupplev[illegible]e [illegible] m[illegible] o[illegible] an [illegible] ætatem [illegible]re [illegible] ce[illegible]c [illegible]im-[illegible] a [illegible] [illegible]tu[illegible]o ad [illegible]llam, [illegible] ex al[illegible] [illegible]n[illegible] [illegible]o-[illegible] [illegible]e etio[illegible] [illegible] [illegible] *h.* [illegible] Ale[illegible]nder [illegible] ætat[illegible] [illegible]imi, [illegible] o[illegible] [illegible]erint, [illegible] [illegible] e [illegible] ætat[illegible] [illegible]tæ-[illegible] on antea [illegible] in ord[illegible]ne ad [illegible] n [illegible] m[illegible] ete [illegible] n a [illegible] be n-[illegible] ætat[illegible]m [illegible] am [illegible] ſi [illegible] c[illegible] m[illegible] o [illegible] c[illegible]t ve-[illegible]

8 [illegible] c [illegible] f[illegible]-[illegible] a [illegible] & [illegible] o [illegible] m [illegible] matrimo[illegible]u[illegible] in-[illegible] Re[illegible]p[illegible]ur, [illegible] geat al[illegible]quando [illegible] q[illegible] a [illegible] tin-[illegible] , [illegible]ed [illegible] ad te[illegible]pus [illegible] in [illegible] c[illegible] q[illegible]oad [illegible] & exerci[illegible]u[illegible], & [illegible]a hoc [illegible]mpedimen-[illegible] t[illegible]oraneum, [illegible]n dirimit matrimo-[illegible] a [illegible]mpot[illegible] nou cauſat nu[illegible]itatem [illegible]on[illegible] ni[illegible] perpetua, & incurab[illegible] fua-[illegible]

9 [illegible]ritur quant[illegible] an Magni [illegible]rincipes ob [illegible]m bonum ut [illegible]d [illegible]ncundam [illegible]acem poſſint [illegible]m contr[illegible]here ante a[illegible]nos puber[illegible]a-[illegible] letur[illegible] ex [illegible]penſatione Pontificia [illegible] [illegible]ubert[illegible]tem nubere, quia cum deter-[illegible] ad co[illegible]rahendum matrimonium [illegible] nat[illegible], vel divini [illegible] ſed tantùm [illegible] & [illegible]mani [illegible] nec impotentia contra-[illegible] natu[illegible] [illegible]rimat mat[illegible]imonium, niſi [illegible] poteſ[illegible] Ponti ex concede-[illegible] a[illegible] ra[illegible], ut conj[illegible]g[illegible] ante an-[illegible]bertati po[illegible]nt matrimonium [illegible]ontrahe-[illegible] deſumitur *ex c. ubi non c[illegible]* 2. ubi N[illegible]-[illegible] a r[illegible]teribit, quòd quando unus, vel [illegible]luni [illegible]n ætat[illegible] prohibitum [illegible], ne con-[illegible]ia de præ[illegible]enti [illegible] ni [illegible] a[illegible]t aliqua urg[illegible] a cauſ[illegible], ut pro bono p[illegible]ci[illegible].

10 [illegible]ur [illegible]xt[illegible], an [illegible]arentes [illegible]ro [illegible]beris poſ[illegible] [illegible] co[illegible] [illegible] Reſ[illegible]ondetur, e [illegible] [illegible]s, non [illegible]oſſe [illegible] matrimonium [illegible]nſa[illegible]ia con-[illegible] e [illegible]o [illegible] o[illegible] n [illegible] c[illegible] ſen[illegible]t expreſ[illegible]e, [illegible] v [illegible] v[illegible]l fa[illegible] quia [illegible]m [illegible]us [illegible] a [illegible] in ætate [illegible] in [illegible] [illegible] matrimonium, & de-[illegible] ni ſub re [illegible] in [illegible] [illegible] emet [illegible] [illegible]en[illegible] m [illegible] ma[illegible] on[illegible]ur [illegible] n [illegible] em [illegible] c [illegible]er[illegible] [illegible]on-[illegible] a [illegible] nt l[illegible]e [illegible] in-[illegible]

11 [illegible] h[illegible]c [illegible] fa-

ptennio, tunc ejus p[illegible]ter poteſt pro ipſo ſponſa-lia contrahere, quia tunc fi[illegible]ius minor ſeptennio, nond[illegible]m præſ[illegible]imitur habere ætatem diſcretam, ſeu judicium [illegible]ſcretionis, ide[illegible]que permittitur, ut [illegible]ro eo poſſit pater contrahere ſaltem ſponſa-li[illegible] ſub ſpe ra[illegible]cationis poſt completum ſeptennium. Id [illegible]amen [illegible]roce[illegible] de facto, & ex quadam honeſ[illegible]te [illegible]ui[illegible] evera ex hujusmodi [illegible]on-ſalibus nu[illegible]l[illegible]m [illegible]u[illegible] contrahit obligationem unde tant[illegible]m hone[illegible]m, ac decens eſt, ut cùm fi[illegible]us pervenerit ad le[illegible]timam ætatem, adimpleat ſponſ[illegible]onem p[illegible], idque deſumitur ex *c. tua fraterni[illegible]as [illegible]. [illegible].* ubi P[illegible]pa [illegible]ormi[illegible]a reſcri[illegible]it, quod pater pro f[illegible]io non [illegible]o poteſt contrahere [illegible]onſal[illegible], q[illegible]æ [illegible] enm[illegible] dol[illegible] ve[illegible]it, tenet[illegible]r omn[illegible]no ad[illegible]mplere, ſ[illegible] e[illegible]o-neſtate [illegible]n ne[illegible]ate; ſed [illegible]o[illegible]io dulto non [illegible]o[illegible]ſt[illegible] conſ[illegible]ntiat

Unde [illegible] eſt [illegible]minis inter [illegible]o[illegible]alia 12 de præſent[illegible] [illegible]on[illegible]ra[illegible]a a [illegible]atre [illegible]ro [illegible]io p[illegible]ere & [illegible]onſal[illegible]a de [illegible] co[illegible]a[illegible] a [illegible]atre pro in-[illegible]nte minore [illegible]tennio, qu[illegible] licet ultra [illegible]ue ſponſa[illegible]a irri[illegible]ta[illegible]t, n[illegible]hilominus priora pro adulto nun[illegible]uam val[illegible] n[illegible] acce[illegible]erit conſenſus puber[illegible], c[illegible] poſſ[illegible] di[illegible]ntire, vel conſentire, prout [illegible] ma[illegible] [illegible]ſteriora verò contracta pro infante no[illegible] v[illegible]t usque ad ſeptennium, quia ante com[illegible]m ſeptennium non pote[illegible] in[illegible]a[illegible] c[illegible]n[illegible]en[illegible] [illegible]e, nec ſcire, qui[illegible] a[illegible]t [illegible] v[illegible] ſponſalia convaleſc[illegible]nt, [illegible] ab [illegible] be[illegible] e[illegible] [illegible] c[illegible] bentur, & tunc acc[illegible] c[illegible]n[illegible] at[illegible]r ſtare ſponſal[illegible] u[illegible] a[illegible] ab [illegible]dem am-pl[illegible]s re[illegible] ni[illegible] devene[illegible]t ad ætatem pub[illegible]rtat[illegible] c[illegible] [illegible]nnum ætatis quartum de[illegible]imum[illegible] und[illegible] [illegible]an[illegible] pro quo pater contraxit [illegible] ante [illegible]nnium, jam expleto ſe[illegible]tennio [illegible]et [illegible]a[illegible]m pat[illegible] bo[illegible], vel facto, hab[illegible]tando cum ſponſa; contractus ab ini[illegible]io nu[illegible]u[illegible] per ejus ap[illegible]onem convaleſcit, magis tamen e[illegible] co[illegible]ſu[illegible] & approbatione f[illegible]j, [illegible]m ex [illegible]o[illegible]ue [illegible]tris. Neque ol[illegible]ſtat, q[illegible] n[illegible]ne *d.* [illegible] *[illegible]raternitas h. t.* di[illegible]atur, qu[illegible]d fi[illegible]ius, c[illegible]m adoleverit, teneatur omnino ad[illegible]mpler[illegible] [illegible]onſion[illegible]m pa[illegible]ris, quia i[illegible] intelligi[illegible]ur, ni[illegible] [illegible]us [illegible]m p[illegible] compleveri[illegible] ſe[illegible]tennium [illegible]eclamet, & diſſentiat; ſi [illegible]nim di[illegible]ntiat, ob[illegible]gatio [illegible]orum omni[illegible]n[illegible]u[illegible]ur. Si vero [illegible]ta[illegible]eat, [illegible] omni[illegible] [illegible]o[illegible]oni [illegible]at[illegible]s u[illegible]e a[illegible] ætatem p[illegible]e[illegible]t[illegible], ut ex[illegible] [illegible] Parl[illegible] [illegible] ubi [illegible] d[illegible] [illegible] poſt per[illegible]m ætatem r[illegible]m ad[illegible]o[illegible]a[illegible] ſed ante annum [illegible]uar[illegible]m d[illegible] [illegible]nc [illegible]oteſt rel[illegible]e, [illegible]t re[illegible] el[illegible] per[illegible]m ætatem re[illegible]am[illegible] ma[illegible]n[illegible], [illegible] quartum [illegible] is an[illegible] om[illegible], & tunc [illegible] rec[illegible] non [illegible]oteſt poſtea re-[illegible]

[illegible]e[illegible], an va[illegible]n ſit matr[illegible] 13 [illegible]acea[illegible] & n[illegible] pro ea re[illegible]a[illegible] Re[illegible]ndetur tale m[illegible]t[illegible]imon[illegible]m e[illegible] contra[illegible]s mat[illegible]onia[illegible] v[illegible], requi[illegible] [illegible]ontra-[illegible]n nitu[illegible], & [illegible] a[illegible] em con-

conſenſus puellæ non exprimitur ſufficienter, niſi parentes pro ipſa reſpondeant, & ipſa aſſentiat, & annuat reſponſis [illegible] non tamen ſufficeret [illegible] extranei pro puella repromitteret, ſed repromittentes ſaltem debent eſſe pater, vel mater, aut tutor, eò quia iſti cenſeantur [illegible] in [illegible] puellæ, cujus gerunt curam. Neque hic valet illa regula, *quòd tacens [illegible] conſentire*, quia cùm agatur de re [illegible], & de vinculo perpetuo [illegible] debet contrahendo conſentire vel conſentire [illegible] & [illegible] ad [illegible] taciturnitatem non tollitur [illegible] [illegible], quia manente [illegible] poteſt ſemper ſe determinare ad conſenſum, vel diſſenſum.

14 Hinc parochus aſſiſtens matrimonio, quamvis præſentes ſint parentes, & testes, debet pro majori cautela ipſam puellam interrogare, & ſcribere ejus conſenſum, non verò ſolum parentum, juxta diſpoſitionem Concilii Tridentini *ſeſ. 24. de reform. matrim.* [illegible] verba: *Parochus [illegible] rogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto*; unde ex Concilio requiritur [illegible] ad [illegible] contrahentes. Quod [illegible] non ſervaretur [illegible] parochus interrogaret parentes coram teſtibus, [illegible] id intelligentes tacerent, & tantum [illegible] per aliquod ſignum [illegible] incunationem, matrimonium eſſet validum, quia per tale ſignum tollitur indifferentia, quæ [illegible] pura taciturnitas; & conſenſus [illegible] parentibus cenſetur [illegible] juris conſenſus filiorum, ut de [illegible] *ex c. ſi infantes unic. de deſponſ. impub. in 6.* & quia textus non corrigitur per Tridentinum, remanet ſub diſpoſitione juris [illegible] *l. commodiſſime cum ſimil. ff. de lib. [illegible]*.

15 Quæritur octavò, an ſi ſponſalia contracta ab impuberibus [illegible] firmata fuerint, liceat poſtea reſilire? Communior ſententia aſſerit, quòd [illegible] ſponſalia contracta fuerint ab impuberibus proximis pubertati, & juramento [illegible], neutri poſt adeptam pubertatem, ſeu poſt completum annum ætatis quartum decimum licet amplius reſilire; ut oſtendimus in præcedenti §. Nihilominus videtur [illegible] probabile, quòd non obſtante juramento adjecto contractui poſſunt, cum primùm pervenerint ad pubertatem, reſilire, ut docent Baſilius Pontius *de matrim. lib. 12. c. 9. num.* [illegible] *tract. 6. de matrim. reſol. 9.* Ratio eſt poteſt, quia tametſi contractui adjiciatur juramentum, adhuc ſponſalia impuberum [illegible] rationis [illegible] [illegible]

probari ex diſpoſitione alicujus ſpecialis juris. & quia hæc [illegible] non poteſt [illegible] juramentum ad [illegible] ſui natura [illegible] & quia ex ſe po[illegible] [illegible], cum primùm [illegible] pervenit [illegible] annos pubertatis; [illegible] mento [illegible] reſilire [illegible] pubertatem [illegible]

16 Quæritur [illegible], an [illegible] poſſit [illegible] alterius [illegible] eſt negativa, [illegible] ubi Alexander [illegible] nium cont[illegible] & poſt [illegible] annos apto[illegible] matrimonium [illegible] di: ſi alter [illegible] pervenit [illegible] nos matrimonium, ſeu ad [illegible], non & ſi [illegible] pervenit [illegible] nos puberta[illegible] ſtulat [illegible] audiendus; [illegible] deinde perveniens ad pubertatem [illegible] ſeparandi [illegible] ex quo [illegible] tis clar[illegible], quòd major [illegible] pervenit ad pubertatem, debeat [illegible] minorem [illegible] ſponſali debent [illegible] cio eccleſiæ [illegible], niſi majus [illegible] venerit, ut matrimonium, [illegible] votum ſolemne.

17 Nihilominus contrariam ſententiam docet Baſilius Pontius *de matrim. lib. 12. c. 9.* [illegible] Barboſa *in collect. tom. 2 lib. 4 tit. 2. c. 7.* [illegible] Gutierrez *de matrim. c. 29. num. 2.* Coninck *de ſacrament. diſp. 23 dub. 2. num. 6.* Diana [illegible] *6. de matrim. reſol. 11.* [illegible] plures alij [illegible] refert, & ſequitur Sanchez *lib.* [illegible] *de matrim.* [illegible] *51 num. 9.* & hæc ſententia non mihi videtur improbabilis, quia ſi pr[illegible] pubes poteſt reclamare, cùm [illegible] fuerit [illegible] pubertatem adeptus, poterit [illegible] dem [illegible] ex [illegible] eſt effectus *c. cum contingat de offic. delegat.* [illegible] textum [illegible] dent præcitati Doctores textum lo[illegible] qui tempore [illegible] ctus pubes reclamat, [illegible] loquitur, quando [illegible] erat, & reclamat altero [illegible] tunc enim verum eſt, quod [illegible] expectare donec alter ſponſus perveniat ad pubertatem.

18 Quæritur decimò, an parentes poſſint pro [illegible] valide matrimonium con[illegible] re? Reſpondetur, cum [illegible] abſentes [illegible] parentes [illegible] hunt matrim[illegible] hoc [illegible] rem, niſi acce[illegible] probatio [illegible] trahunt [illegible] [illegible] [illegible], quamvis [illegible]

[illegible] poſt [illegible] verbo, vel [illegible] inirum a p[illegible]

21 [illegible] ſo[illegible] ſponſa a pro [illegible] matrimonium [illegible] an [illegible] matrimo[illegible] [illegible] eres præſen[illegible] tacuerint, ac matrimonium in [illegible] com[illegible] tale ma[illegible] [illegible] oritate [illegible] in 6. [illegible] non di[illegible] [illegible] Ante[illegible] mat imo[illegible] [illegible] riquez b. 1 [illegible] n. 6. Le[illegible] m. 45 [illegible] b. 3 [illegible] [illegible] matrimonium contra[illegible]nt, [illegible] urnitas, ac præ[illegible] [illegible] in matrimonijs [illegible] [illegible] permanente poteſt [illegible] conſenſum, vel [illegible] magis placuer[illegible] unde [illegible] habeatur in[illegible]ferentia [illegible] diuanſum, qu[illegible] con-

20 [illegible] quia poteſt contingere [illegible] pubes [illegible] in parentem non diſſentiat tali [illegible] & [illegible] propterea taceat, cui tamen in [illegible] non a[illegible]ur. Quod verò ad diſpoſi[illegible] Bonifacij VIII. attinet, quamvis com[illegible] [illegible]entia [illegible] talem diſpoſitionem lu[illegible] [illegible] etiam in matrimonijs contractis à [illegible] pro li[illegible] etiam puberibus præſen[illegible] tamen, & tacentibus: nihilominus adhuc [illegible] reſponderi, talem diſpoſitionem [illegible] habere locum in ſponſalibus de futuro.

21 Tum quia in d. c. [illegible] infantes unic. 6. b. t. Bo[illegible] expreſſe loquitur de ſponſalibus [illegible] proinde [illegible] itutio non videtur ex[illegible] ad matrimonium, cum videatur odioſa [illegible] rum [illegible]bertati magis conſuleretur, ſi [illegible] ipſos deberent conſenſum date [illegible] odioſa autem non ſunt am[illegible] [illegible] od vero Ponti ex in præfato c. ſi [illegible] loquatur de ſponſalibus de futuro, [illegible] us loc. cit. ex ijs, quæ in d. c. con[illegible] quidem ex §. 1 conſtat cum per [illegible] conſtitutionem c. [illegible] de deſpon. [illegible] non matrimonia, ſed [illegible] In ſecundo autem §. ſpe[illegible] de [illegible] eorum [illegible] In [illegible] in abſentia [illegible] & [illegible] tum eſt, m[illegible] [illegible] urum, & ijs [illegible] Tum quia [illegible] in hoc [illegible] onſ[illegible] [illegible] vel tan[illegible] [illegible] dici, [illegible] matrimonis ibi [illegible] neque ſecundum [illegible] de ſpon[illegible] [illegible]untur in odioſis, non debent extendi

ad mat[illegible]imonia, præſertim cum arctior [illegible] obligatio ad matrimonium, quam ad ſponſalia, proinde ad matrimonium plura exac[illegible] requiruntur, quam ad ſponſalia, quæ ex multis cauſis diſſolvi poſſunt, cum matrimonium ſit indiſſolubile.

Hinc licet ſponſalia à parentibus inita pro filio, eo præſente, & tacente, ſuſtineri poſſint juxta conſtitutionem Bonifacij VIII. in d. c. ſi infantes, non tamen id videtur procedere de matrimonio, cum ad hoc requiratur plena libertas, quæ in filijs facile metu reverentiali impediri poteſt: hæc omnia obſervantur à Pontio loc. cit. quæ mihi non videntur improbabilia, quamvis non putem, recedendum eſſe à communi ſententia. 22

Quæritur undecimò, an impuberes obligentur ſponſione parentum? Re[illegible]tur ex ſponſal[illegible]us in[illegible] per parentes, non obligari filios impuberes, nec puberes, niſi conſentiant tacite, vel expreſſe, qui tamen conſenſus non poteſt præſtari ab impuberibus, niſi poſt quam attigerint annos pubertatis, hoc eſt fœmina 12 & mas 14. ratio deſumitur ex eo, quia voluntas ſuj impuberis adhuc diſcerni non poteſt, proinde permit[illegible] ut pro impubere poſſit ejus pater ſponſalia contrahere, ponendo tamen ſpem in ratificationa[illegible], quando pervenerit ad pubertatem, quæ ut ait Gloſſa in c. tua frat[illegible]itas 1 b. t. quamvis filius non adultus poſſit cogi a patre ad ſponſalia, non tamen poteſt ad matrimonium, adeo ut quoad juris vinculum nulla ex his ſponſalibus oriatur in filio impubere, cum venerit ad pubertatem obligatio, quamvis honeſtum ſit, ut filius cum pervenerit ad debitam ætatem, adimpleat ſponſalia patris. Pro filio autem pubere non poteſt pater ſponſalia contrahere, niſi ſi[illegible]ius pubes conſentiat, quia ex quo filius eſt in ætate, in qua poſſit aſſentiri vel diſſentiri matrimonio, ejus voluntas indagari debet, non illa patris, quia ſponſalia contrahuntur per conſenſum filij, non per ſponſionem patris, [illegible] quidem conſenſus patris requiritur tantum de honeſtate, non de neceſſitate ad matrimonium filij vel filiæ ex Concilio Tridentino ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 1. & ex D. Thoma 3. p. q. 47. art 6. in addit. 23

Quæritur duodecim[illegible], an pubes cum impubere poſſit matrimonium contrahere, ad[illegible] ſi fœmina [illegible] in majori ætate pubertat[illegible] mas infra talem ætatem, ſi ambo cont[illegible] matrimonium de præſenti [illegible] Reſpondetur, tale matrimo[illegible] & deſumitur [illegible] c. [illegible] [illegible] b. [illegible] noſtro ſtat[illegible] q[illegible] [illegible] ætate [illegible] parentibus [illegible], & [illegible] non habent ætatem, [illegible]nde [illegible] ſi [illegible] re [illegible] pri[illegible] non [illegible] expectare. [illegible] nec v[illegible] ætatem, poteſt [illegible] H[illegible] em [illegible] habetur in Concilio [illegible] enſ can [illegible] Illud [illegible] omnia [illegible] vent[illegible] prohibere decrevimus, ut nullus præſumat 24

 anio

ante annos [illegible] ad [illegible] a ætatem pue- rum [illegible] pueb [illegible] ſociare [illegible] nec in [illegible] ætate [illegible] que [illegible] cen- tent [illegible]

25 Ratio autem [illegible] ob [illegible] as in con- trahendis nup [illegible] ex [illegible] a cum a [illegible] m [illegible] onium [illegible] derent [illegible] conſ [illegible] candum [illegible] fac [illegible] as generandi [illegible] fit, qu [illegible] nec p [illegible] ber [illegible] noo advenerit, c [illegible] pubere, ex dete [illegible] ætatis inutiles ad [illegible] pe, ſci [illegible] d conſenſum præ [illegible] andum, & ad ge- randum [illegible] conſequenter etiam ad m [illegible] m contrah [illegible] ndum, quia deficit con [illegible] nius [illegible] & fa- cul [illegible] as generan [illegible] quibus corruit ſub [illegible] an- tia matrimo [illegible] ejus effectus obtineri non po [illegible] ar [illegible] m. [illegible] *ff. de concubin.* ut n [illegible] at Ar- niſeus *de [illegible] 2. ſe* [illegible] unde u [illegible] non eſt [illegible] utriusque, ib [illegible] non p [illegible] con- ju [illegible] & quia a [illegible] te p [illegible] bertate [illegible] eri non ſunt capaces ad conſen [illegible] endum mat [illegible] monio, ſic [illegible] t nec ad m [illegible] debitum re [illegible] ten lum [illegible] *qu* [illegible] m [illegible] ideo eis matri- moni [illegible] pro [illegible] ur.

26 [illegible] ad frænan [illegible] concupiſcentiam [illegible] civiles ætatem ad [illegible] as [illegible] itam eſſe volueru [illegible] *L. In ſpon* [illegible] *14.* [illegible] *l.* [illegible] *alſus 11. §. 3. ff. quo* [illegible] *c.* [illegible] *b* r. & ita ex- pe [illegible] ire ex eo v [illegible] etur [illegible] a [illegible] um fæ- minæ ſunt vir [illegible] potente [illegible] & mares puberes, ha- ber [illegible] pote [illegible] us ma [illegible] moni [illegible] quod propre- rea pe [illegible] tendum eſt ad coe [illegible] cendam concupi- ſcentiam [illegible] quia ſi natura fecit fæminam anno 12 vir [illegible] poteutem, & marem anno 14 [illegible] ube- rem, concedendum erat matri [illegible] onium in ea æ- tate [illegible] ne [illegible] atura [illegible] ru [illegible] daret in eadem ætate aptitudine [illegible] ad [illegible] at [illegible] oniu [illegible] eſſet enim fru- ſtranea [illegible] o [illegible] entia, que non poſſet ob prohibi- tionem [illegible] is re [illegible] ad [illegible] unt hinc [illegible] cano- nico [illegible] an [illegible] e pubertatem detur [illegible] ap [illegible] udo, & mal [illegible] a ætatem ſuppleat, pote [illegible] matrimo- nium ant [illegible] pubertatem contrahi *c. pubere* [illegible] *h. t.* u [illegible] quod puberes, ſeu ap [illegible] ad ma- trimoni [illegible] m [illegible] ſeuntur, & ſunt, qui ex habitu corporis oſtendunt pubertatem, & poſſunt generare; & puerperæ quæ in annis p [illegible] ri [illegible] bus pariunt: ſicque pu [illegible] ertas [illegible] ro matrimonio non conſideratur ex num [illegible] annorum, ſed ex aptitudine, & potentia g [illegible] quâ adven- ente fruſtra expe [illegible] atur pube [illegible] as, ut no [illegible] Rantucius *de lucro dotis.* [illegible] *2. num. 6* [illegible] quel in *l. 6. connub. num.* [illegible] Debet ta [illegible] ux eſſe diſcretus [illegible] & ha [illegible] ad copu [illegible] malitia dica [illegible] ur [illegible] le [illegible] ætat [illegible] [illegible] uitur copulat [illegible] hoc [illegible] diſ [illegible] nere [illegible] gatio [illegible] n [illegible] ve [illegible] etiam [illegible] nium co [illegible] are. [illegible] ætat [illegible] contr [illegible] e [illegible] ri po [illegible] ter [illegible] ranto [illegible] dum [illegible] ma [illegible] e [illegible] te [illegible]

P [illegible] nores 25 [illegible] brare, u [illegible] præ [illegible] ter [illegible] m [illegible] *vat r* [illegible] aldus [illegible] *11, namm* [illegible] [illegible] *at* [illegible] *fu* [illegible] m [illegible] dem [illegible] m [illegible] & [illegible] n [illegible] us 25. anni [illegible] non pot [illegible] d [illegible] mat [illegible] imon [illegible] u [illegible] contra [illegible] ætat [illegible] pube [illegible] tate [illegible] majore [illegible] e [illegible] *lib.* [illegible] *polit. c.* [illegible] qui ætates ho [illegible] inum n [illegible] o [illegible] te [illegible] [illegible] unxerunt viris æt [illegible] an [illegible] cauſæ cur [illegible] lum quintum [illegible] nar [illegible] gio [illegible] ptum eſſe decr [illegible] verit. [illegible] 30. definivit *ib.* [illegible] *de rep* [illegible] ſervatum fuit ab [illegible] pro re turpi habebant ante [illegible] ætat [illegible] trimonia inire re [illegible] erente Tec [illegible] *de manor* hinc Hor [illegible] tius *lib. 2. od.* [illegible] & [illegible] *act. 2. ſcen. 3* calamo [illegible] cuu [illegible] in nupt [illegible] turas. Lex [illegible] m [illegible] Julia & [illegible] a [illegible] ætat [illegible] norum in maſculo, & vi [illegible] inti in fœm [illegible] li- beros procreandos præſcripſerunt.

Sed contra, [illegible] Minores 25. a [illegible] pro- 28 hibeantur contrahere in ordine a [illegible] al en [illegible] da bona, non ita prohibentur ma [illegible] con- trah [illegible] quia minor [illegible] 5. annis no [illegible] pe [illegible] alios min [illegible] contract [illegible] ta [illegible] raro [illegible] em h [illegible] eat [illegible] quia quamdiu [illegible] rat [illegible] gitu [illegible] tamen [illegible] habeat dominium re [illegible] caret tamen admi [illegible] ratione; pr [illegible] de [illegible] non tel [illegible] contra [illegible] cele [illegible] rare, in ordine a [illegible] a p [illegible] opri [illegible] bo [illegible] na [illegible] qu [illegible] d [illegible] eorundem [illegible] rit a [illegible] min [illegible] ionem, nil obſtat, [illegible] contrectu [illegible] celebrare, quoad eorun [illegible] ena- tionem [illegible] ut e [illegible] m contingit in bon [illegible] bus, quæ poteſt ritè alienare [illegible] at qua [illegible] nor 25. annis matrimonium contrahit n [illegible] a [illegible] nat quicquam, in quo non habeat admini [illegible] ratio- nem: & hoc eſt diſcrimen, cur Minor 25 an- ni [illegible] poſſit matrimonium contrahere, non ita [illegible] contr [illegible] us celebrare, & ex eis ob [illegible] ari. [illegible] e tamen [illegible] er *legem fin. tit. 1.* [illegible] *5. Recopil.* [illegible] oribus uxore ducentibus, ut [illegible] m [illegible] annum [illegible] res [illegible] [illegible] e [illegible] n [illegible] ut ne [illegible] b [illegible] [illegible] non [illegible] m [illegible] m [illegible] cio [illegible] e [illegible] *n* [illegible] *ve* [illegible]

Ad

29 Ad id autem, quod addebatur ex ſententijs Philoſophorum, legibúſque diverſarum Gentium, reſpondetur, Gentes omnes ſuas habere leges proprias, etiam circa matrimonia ineunda, quia ſicut mores hominum ſunt diverſi, ita & leges variæ: ex hoc tamen non ſequitur, quòd mas, & fœmina cùm primùm attigerint annos pubertatis, non poſſint matrimonio copulari, imò Romani Legislatores agnoſcentes ſecundùm naturam marem, & fœminam adveniente pubertate perfici, & habiles reddi ad prolis generationem illis conceſſerunt liberam matrimonij ineundi facultatem, non quia ſemper in illa ætate liberi ſuſcipiantur, ſed quia frequentiùs accidit, ut liberi generentur: unde nuptijs contrahendis rectè pubertas præfinitur legibus tum canonicis, tum civilibus. Imò pro bono pacis nonnunqam diſpenſatur, ut pubes cum impubere, imò ambo impuberes poſſint matrimonium contrahere, quia pro bono pacis multa admittuntur; quæ aliàs prohiberentur *c. hæc quippe 3. q. 8.* hinc vulgò dicitur, *Pax ut ſervetur, moderamen juris habetur*: ſiquidem illius bonum eſt opus pietatis, Gloſſa *a. c. 1. de ferijs*, & dicitur fieri pro urgente neceſſitate, quod fit gratiâ pacis ineundæ. Tum quia neceſſitas leges non cognoſcit; quibus obſequatur *c. conſ. §. fin. de obſer. jejun.* proinde ſponſalia tunc ſubjacent juris rigori, quò minùs poſſint tolerari, & admitti.

30 Quòd verò impuberes pro bono pacis dicantur poſſe matrimonium contrahere, putâ-rim id intelligendum eſſe, quando contrahentes ſunt pubertati proximi, poſſuntque verum conſenſum præſtare. An verò hæc diſpenſatio legitimæ ætatis pertineat ad Epiſcopum? plures cenſent ex juſtiſſima cauſa, ut pro bono pacis, hanc facultatem diſpenſandi competere Epiſcopo, eò quia hæc facultas non ſit expreſsè reſervata Pontifici, proinde cenſetur demandata Epiſcopo, *c. quibusdam in fin. de pœn. c. poſtulâſti 7. de cleric. excommun.* & docent Covarruvias in *c. Alma Mater 1 p. §. 7. n. 8.* Suarez *de legib. lib. 6. c. 14. n. 8.* Conſultiùs tamen eſt, ut facultas petatur à ſummo Pontifice: quia moris eſt, ut ſi pro bono pacis impubes matrimonium contrahat cum pubere, licentia petatur à ſummo Pontifice, qui eſt Legislator legum eccleſiaſticarum, cùm enim hæc ætatis præfinitio ad nuptias ſit juris eccleſiaſtici, debet à Legislatore eccleſiaſtico licentia tunc peti.

31 Quæritur tertio decimò, an ex ſponſalibus contractis cum Minore ſeptennio oriatur impedimentum publicæ honeſtatis? Reſpondetur negativè, ratio petitur ex eo, quia impedimentum publicæ honeſtatis cauſatur ex mutuo conſenſu præſtito inter ſponſos, ut deſumitur ex *c. Juvenis 3. de ſponſ.* ubi dicitur, quòd Juvenis, qui duxit puellam, quæ non erat ſeptem annorum, ſi dubium ſit, quòd tentaverit id, quod explere non potuit, contraxit impedimentum publicæ honeſtatis, & non poteſt contrahere cum conſobrina, & ſi contrahat, eſt ſeparandus, quia in dubiis debemus tenere, quod certius exiſtimemus: hinc à contrario ſenſu, ſi juvenis, qui ducit puellam nondum ſeptennem, ſi non tentet, quod explere non poteſt, non contrahit impedimentum publicæ honeſtatis, & poteſt contrahere cum conſobrina. Ratio eſt, quia Minor ſeptennio nequit præſtare conſenſum in ſponſalia, proinde ſi de facto cum tali fuerint ſponſalia contracta, cum de jure non teneant, non contrahitur impedimentum publicæ honeſtatis.

32 Secus eſt, ſi ſponſalia contrahantur cum majore ſeptennio, quia hic poteſt præſtare conſenſum ad ſponſalia de futuro, & quia ex hoc conſenſu oritur impedimentum, ſequitur, ut ex ſponſalibus contractis cum majore ſeptennio, contrahatur hoc impedimentum. Ut etiam ſi ſponſalia fuerint contracta cum minore ſeptennio, & poſt ſeptennium fuerint ratificata, quia in ſponſalibus invalidis poteſt præſtari poſtea conſenſus, ut valeant, ex nunc à tempore illius conſenſus, licèt non valuerint ut ex tunc, quo fuerunt à principio inita, tunc enim conſenſus retrotrahitur, ut deſumitur ex *c. ad id quod 21. de ſponſ.*

33 Tum quia Major ſeptennio poteſt in ſponſalibus conſentire, proinde licèt ante ſeptennium fuerint invalida, validantur ut ex nunc per conſenſum præſtitum poſt ſeptennium; imò talis conſenſus cenſetur præſtitus, ſi qui ante ſeptennium contraxit, non contradicat ætate legitima adveniente, dummodo ſe gerat, ut ſponſus: alioquin requireretur conſenſus expreſſus verbis, quia conſenſus ſemper eſt neceſſarius, & debet manifeſtari facto, vel verbis.

34 An verò affinitas ſequens diſſolvet ſponſalia præcedentia de futuro? Reſpondetur affirmativè, quia cauſæ, quæ in futurum expectant ſuos effectus impediuntur à ſuis effectibus non ſolùm ex eo, quod eſt, ſed etiam ex eo, quod futurum eſt, ut docet D. Thomas *p. 3. q. 43. art. 3. in addit.* quapropter ſicut affinitas, ſi fuiſſet tempore contractus ſponſaliorũ impediviſſet talem contractum *c. non debet de conſanguin. & affin.* ita ſi interveniat ante matrimonium, quod eſt effectus ſponſaliorum, prior contractus à ſuo effectu impeditur *c. ſuper eo de conſanguin. & affin.*

35 Quæritur quarto decimò, an ſponſalia nulla ex defectu conſenſûs producant impedimentum publicæ honeſtatis? Reſpondetur negativè, & deſumitur ex *c. acceſſit 5. h. t.* ubi dicitur, quòd ſi ſponſalia contrahantur cum aliqua puella nondum ſeptenni ſi poſtea adveniente ſeptennio puella nolit conſentire, poſſit ſponſus accipere matrem puellæ in uxorem, præſertim ſi fuerit à tali deſponſatione ab Epiſcopo abſolutus: ſecus tamen ſi ſponſalia contrahat cum puella, quæ ſeptem annos jam complevit: tunc licèt puella nolit conſentire, & ſit ſponſus ipſo jure abſolutus, tamen ob publicæ honeſtatis juſtitiam non poteſt ducere in uxorem matrem puellæ: ex quo textu liquet, ex ſponſalibus contractis cum puella nondum ſeptenni non oriri impedimentum, ſeu juſtitiam publicæ honeſtatis. Ratio deſumitur ex eo, quia

tam

tam ad ſponſalia; quàm ad nuptias reqoiritur conſenſus in contrahentibus *l. 4. l. penult. ff. de ſponſ. l. nuptias. ff. de reg. jur. c. cùm locum c. tua 25. de ſponſ.* unde à ſponſalibus celebrandis arcentur perſonæ, quarum conſenſus eſt nullus *c. dilectus 14. de ſponſ. c. nec furioſus 32. q. 7.* atqui inter illos, quorum conſenſus eſt nullus, comprehenduntur infantes: quia iſti, qund agunt, ignorant *l. In ſponſalibus 14.* ſunt expertes judicij, & uſus rationis *l. quamvis 32. §. infans. ff. de acquir. poſſeſſ. l. ſi quis 26. C. de donat.* ideóque infantes nondum ſeptennes parum dicuntur diſtare à furioſis *l. Fulcinius 7. §. plene. ff. ex quib. cauſ. in poſſeſſ. §. pupillus inſtit. de inutil.* Hinc defectu conſenſus infantes nondum ſeptennes non poſſunt ſponſalia contrahere, & ſi illa contrahant, ſunt invalida, neque ex ipſis oritur juſtitia publicæ honeſtatis, quæ impedit, ne matrimonium contrahatur cum conſanguinea.

36 Interdum tamen malitia etiam qunad ſponſalia ſupplet ætatem, tametſi contrahentes non ſint perfecti judicij, dummodo intelligant, quid agant, & tunc licèt nondum ſeptennes poſſunt ſponſalla contrahere *argum. l. 3. c. ſi Minor ſe major*, & docet Covarruvias *1. p. de matrim. c. 2. n. 1.* Cujacius in *c. 3. de ſponſ.*

37 Neqne obſtat Modeſtinus in *l. In ſponſalibus.* ibi: *Id eſt, ſi non ſint Minores*, quibus verbis ſignificatur, contrahentes ante ſeptennium non poſſe ſcire, nec intelligere, conſequenter neque ſponſalia contrahere, quo textu motus Fachineus *lib. 3. controverſ. c. 26* aſſerit, Miootem ſeptennio nullo mndo poſſe ſponſalia contrahere.

38 Nam communis reſponſio eſt, textum illum referri ad ea, quæ frequentiùs contingunt, ſiquidem ordinariè infantes ante ſeptennium carent uſu rationis, proinde non poſſunt aſſentiri matrimonio *l. Fulcinius 7. §. planè ff. ex quibus cauſis in poſſeſſ.* Sin verò prudentia ætatem ſuppleat, tunc defectus legitimæ ætatis nnn officit ſponſalibus contrahendis, quia ut hæc validè contrahantur, ſatis eſt, ſi ambo contrahentea utantur ratione, intelligant obligationem, quam contrahunt, & conſentiant in illam. Hinc ad contrahenda ſponſalia non ſufficit, infantes proximos eſſe ſeptennio; ſed ſi malitia ætatem non ſuppleat, requiritur totum ſeptennij tempus completum, ut ſponſalia conſiſtant, ut notat Cujacius *lib. 6. obſer. c. 16.* quia voluntas ſita in naturali conſenſu non datur niſi in eo, qui totum ſeptennium complevit *l. ſi infanti 18. c. de jur. delib.*

39 Hinc non ſufficit, ſi annus ſit inceptus, niſi prudentia ætatem ſuppleat: nam quoties verba legis referuntur ad annos conſummatos, tunc tempus completum eſſe oportet, & non ſufficit inchoatum *c. Subdiaconum 77. diſt. c. cum in cunctis in princ. de elect.* niſi ex æquitate, vel favore rei, de qua agitur ſimilia verba improprientur, ut in *l. qui filium 74. §. 2. ff. ad Trebell.* ubi verbum *perveneris*, pro *exceſſeris*, accipiendum eſſe docet Cognanus *lib. 3. comment. c. 12. n. 7.* Sin verò verba legis tantùm ad ingreſſum, vel ad ſolam exiſtentiam anni dirigantur, ut ſi dicatur, *cùm fuerit in tali anno*, & lex prohibeat, ne quid ante certum tempus fiat, tunc ſufficit, ſi annus ſit inchoatus, & in hoc ſenſu intelliguntur textus in *clement. generali de ætate & qualit. c. cùm in cunctis §. inferiora de elect. c. Presbyter 78. diſt.* & Tridentinum *ſeſſ. 23. de refor. c. 12.*

Videtur tamen contra ætatem ſeptennij ſufficientem ad contrahenda ſponſalia textus obſtare in *l. ſæpe 17. ff. de ſponſal.* ubi dicitur, ſæpe contingere, ut juſtæ, ac neceſſariæ cauſæ trahant ſponſalia non ſolùm per annum, ſed etiam ea producant per biennium, & triennium; ex quo textu deducitur, ſponſalia eſſe in ea ætate ineunda, ut ſaltem intra biennium, vel triennium poſſit matrimonium contrahi, & quia matrimonium non contrahitur niſi inter puberes, non videtur ſeptennium ſufficere ad contrahenda ſponſalia. Sed contra, quia dictus textus legis Juliæ, & Papiæ poſitus fuit ab Auguſto ad præcludendam fraudibus viam, ut notat Suetonius in Auguſto *c. 34.* cùm enim lege Julia, & Papia ab Auguſto natis, fuiſſent præmia maritis conſtituta, ut homines inde ad frequentanda matrimonia allicerentur; & cùm aliqui puellas immaturas deſponderent, ex quibus liberos ſuſcipere non poterant, contingebat, ut interim præmijs gauderent, quę maritis erant conſtituta, contra finem legis intendentis, talia præmia dari ad procreandos liberos: hinc Auguſtus, ut hanc fraudem impediret, coarctavit tempus habendi ſponſos ad decimum, vel undecimum ætatis annum, ut notat Gothofredus in *quatuor fontibus pag. 174.* ubi citat legem Juliam. ibi: *Quicunque ſponſam habebit ultra biennium ſponſam eam ne habeto; qui ultra biennium habuerit, maritorum præmijs, ne fruitor: decenij minorem ſponſam ne habeto. Fæminis item à morte viri biennij; à repudio anni, & ſex menſium vacatio eſto.* 40

Extra tamen caſum legis Juliæ, & Papiæ utiliter contrahuntur ſponſalia cùm puella nondum decenni, dummodo ſeptennium ætatis expleverit. Major igitur ſeptennio poteſt conſenſum præſtare ad ſponſalia de futuro, quia tunc incipit habere cognitionem præcipuè in his, ad quæ ratio naturalis magis inclinat, ut docet D. Thomas *p. 3. q. 43. art. 2. in addit.* proinde ei permittitur, ut poſſit ſponſalia contrahere, cum natura ad ipſa propendeat: non tamen permittitur illi, ut poſſit ſe obligare perpetuo vinculo matrimonij, quia ad id adhuc non habet firmam voluntatem, quia tamen ex illo mutuo conſenſu præſtito in ſponſalibus oritur juſtitia publicæ honeſtatis, ſi ſponſi puberes facti recedant à ſponſalibus, non poſſunt cum conſanguineis ſponſi matrimonium contrahere. 41

Quæritur quintodecimò, an ſi puella impubes deſponſata, & traducta, veniens ad pubertatem, petat licentiam alteri nubendi, ſit audienda, ſi vir juret fuiſſe à ſe cognitam? Reſpondetur, non poſſe, cum ad pubertatem pervenerit ampliùs nubere alteri: ratio deſumitur ex eo, quia ſponſalia de futuro per carnalem 42

copus

copulam ſubſecutam tranſeunt in matrimonium, ut habetur in *c. is qui 30. h. t.* quia ex copula ſubſecuta eccleſia præſumit potiùs conſenſum conjugalem, quàm fornicarium, benignâ ſcilicet interpretatione ad vitandam præſumptionem peccati *argum. l. merito ff. pro ſocio l. Quintus Mutius ff. de donat.* Tum quia ſponſi de futuro conſentientes in copulam præſentem videntur prius conſentire in matrimonium de præſenti, tanquam neceſſarium præambulum ad copulam licitam *argum. c. Vidua de regul.* habetur enim copula illa virtute præcedentis obligationis ſponſaliorum, *Gloſſ. ſinul.* in *l. quadam mulier ff. de re vindic.* & tradit Maſcardus *de probat. vol. 3. concluſ. 1197. & 1215. n. 4.* non per amplexus oſcula, & alia his ſimilia ſponſalia tranſeunt in matrimonium *c. 1. de matrim. contract.* imò nec per conatum ad copulam *c. fin. h. t.*

44 Ratio itidem, cur puella pubes facta non ſit audienda, ſi velit alteri nubere, & vir juret, ſe illam cognoviſſe, deſumitur ex præſumptionibus: ſiquidem ex eo, quòd præceſſerint ſponſalia creditur viro juranti ſe illam cognoviſſe, proinde cùm habeat jam ſuum maritum, prohibetur eidem alteri nubere juxta Apoſtolum *1 ad Corinth. c. 7.* Creditur autem viro juranti ſe cognoviſſe ſuam ſponſam, quia ex quo ſimul habitârunt, & ſponſa non reperitur ampliùs virgo, eſt maxima præſumptio pro viro; quam præſumptionem per juramentum ita vir coadjuvat, ut mulier aſſerens contrarium non ſit audienda, ut notat Gloſſa *in c. continebatur 6 h t.* & in *c. quod autem 27. q. 2.* coadjuvatur itidem hæc præſumptio in favorem viri ex triplici ratione, quia ſtat pro matrimonio, quod eſt favorabile *c. videtur qui matrim. accuſ. poſſ.* Secundò quia cùm vir ſit caput mulieris, illi potiùs creditur, quàm mulieri *c. ſi quis 33. q. 1.* Tertiò quia fuit ſolus cum ſola, proinde ſtantibus aliis conjecturis creditur cognita, & ſponſalia de futuro per carnalem copulam ſubſecutam tranſiiſſe in matrimonium de præſenti.

45 Verùm hodie poſt Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de refor. matrim.* hæc deciſio deſumpta ex pluribus juribus non ampliùs procedit, quia cùm Tridentina Synodus irritet matrimonia, ſi contrahantur ſine præſentia Parochi, & Teſtium; à fortiori irritat etiam matrimonium præſumptum ex copula ſubſecuta, vel alia ſimili causâ; in Provinciis tamen ubi Tridentinum non obſervatur, hujusmodi matrimonia præſumpta adhuc procedunt. Imò non ſolùm non auditur ſponſa pubes facta, ſi vir juret, ſe illam cognoviſſe, verùm etiam antequam ſit pubes facta, dummodo pubertati proxima probetur cognita, quia tametſi ante annos pubertatis ſi juret mulier, non ſint matrimonio conjungendi: nihilominus ſi malitia ætatem ſuppleat, junguntur, quâ ratione pubertas ſecundùm canones judicatur quoad matrimonium ex habitu corporis ad generandum: unde ex quo erat pubertati proxima, & probatur cognita, cenſetur ætas ſuppleta.

46 Quæritur ſexto decimò, an ex ſponſalibus validè initis, & poſtea ex mutuo ſponſorum conſenſu diſſolutis oriatur impedimentum publicæ honeſtatis? Reſpondetur affirmativè, quia ex quo validè contraxerunt ſponſalia, contraxerunt mutuum vinculum, ex quo oritur juſtitia publicæ honeſtatis, eo autem ipſo, quòd hæc juſtitia eſt orta ex tali cauſa, non poteſt ampliùs impediri, quin ſit orta; tametſi ſponſalia poſtea diſſolvantur ex mutuo conſenſu, quia licèt diſſenſus tollat conſenſum, non tamen tollit effectum ſubſecutum ex tali conſenſu, quia hic licèt in fieri dependeat à conſenſu, non ita in facto eſſe, conſequenter licèt recedatur à præcedentibus ſponſalibus, quia adhuc perſeverat impedimentum publicæ honeſtatis, non licet conſanguineis ſponſi ſponſam illam ducere: nec è contra conſanguineis ſponſæ licitum eſt contrahere cum viro illo, qui reſilivit à ſponſalibus, eſt enim publicè honeſtum, ut ex quo conſanguineus Titij conſenſit in aliquam ſponſam, non poſſit Titius illam habere uxorem, ut notat Gloſſa in *c. unic. V. publica de ſponſ. in 6.* ſiquidem quod eſt contra honeſtatem, & bonos mores non eſt faciendum *c. faciat hom. 22. q. 2.* proinde eccleſia ſtatuit, ut talis honeſtas impediat matrimonium contrahendũ, & dirimat contractum inter conſanguineos ſponſi, & ſponſæ usque ad quartum gradum.

Hodie tamen, quod valdè notandum eſt per Concilium Tridentinum hoc impedimentum publicæ honeſtatis reſtringitur: ſiquidem Tridentina Synodus *ſeſſ. 24. c. 3 de refor. matrim.* declarat, quòd ubi ſponſalia quacunque ratione non fuerunt validè inita ex iiſdem non oritur impedimentum publicæ honeſtatis: ubi autem ſponſalia fuerunt valida ſtatuit ſacra Synodus, ne hoc impedimentum excedat primum gradum, eò quia in ulterioribus jam non poſſit hujusmodi prohibitio ſine diſpendio obſervari, ut notat Covarruvias in *epit. lib. 4. decret. p. 1. c. 2.* 47

Quæritur decimo ſeptimò, an impuberes contrahentes ſponſalia poſſint ſeparari ante pubertatem, & quid dicendum, cùm primùm ad pubertatem venerint? Reſpondetur, non poſſe ſponſos ante pubertatem reſilire à ſponſalibus, quia tametſi impuberes non habeant facultatem conſentiendi in matrimonium, ut habetur in *c. continebatur 6. h. t.* habent tamen poteſtatem contrahendi ſponſalia: & quia ſponſalia ſunt promiſſio futurarum nuptiarum, ut docet D. Thomas *p. 3. q. 43. art. 1.* fit, quòd ſponſi licèt impuberes, non poſſint ab illa promiſſione recedere, donec tempus veniat, in quo poſſit promiſſio illa adimpleri: vel per tacitam conditionem in eo ſubintellectam ab illa ſe abſolvere; poſt tamen pubertatem, poſſunt, ſi contradicant ſponſalibus ab iiſdem reſilire, quia contrariorum eadem eſt diſciplina *c. hoſpit. diſt. 32.* & cum ſponſalia impuberum non habeant vim matrimonij, quamvis ineantur per verba de præſenti, niſi fuerint ratificata tempore pubertatis, ideo ſicut tempore illo poſſunt conſentire, ita etiam diſſentire *c. unic. de ſponſ. in 6.* Id tamen procedit niſi carnalis copula intervenerit, 48

quia ſponſalia de futuro ex jure antiquo tranſeunt in matrimonium *c. is qui 30. de ſponſ.* & à vinculo matrimonij non poteſt recedi *Matth. c. 19.* proinde qui intelligitur contraxiſſe matrimonium debet manere cum illa, cum qua contraxit, idque procedit, ſive ambo contrahentes fuerint impuberes, ſive unus pubes, alter impubes.

48 Quamvis tamen ſponſalia poſt ſeptennium contracta obligent contrahentes, adeò ut ante pubertatem mutuo diſſenſu non poſſint ritè diſſolvi; poſſunt tamen poſt pubertatem judicio eccleſiæ per unius, vel utriusque diſſenſum improbari, & deſumitur ex *c. ex litteris 11. h. t.* ubi dicitur quòd ſi puella in ætate à parentibus jurata, & deſponſata cum viro non habente ætatem, deinde invita traducta in domum ſponſi, à quo poſt annum recedit ad domum propriam non cognita, ſi nolit expectare, donec vir habeat ætatem, poteſt alteri nubere. Hinc licèt jure cautum ſit, impuberes validè ex ſponſalibus obligari, eodem tamen jure ſtatutum etiam eſt, ut ob judicij imbecillitatem poſt pubertatem poſſint reſilire; imò hæc libertas reſiliendi ita conceditur, ut qui priùs ad pubertatem pervenerit, non teneatur alium expectare, ſed poſſit ſtatim reſilire, ſi nolit ſponſalia probare, quòd ſi non reſiliat, poſtea non auditur. Non ita eſt, quando pubes ſponſalia contrahit cum impubere, quia licèt impubes poſſit poſt pubertatem ſtatim reſilire, non ita pubes, quia ſemel quòd pubes contrahit ſponſalia, tenetur iisdem ſtare, unde hæc facultas reſiliendi tantùm conceditur impuberi in favorem illius ætatis, quia quando impuberes contrahunt ſponſalia, non ita maturè deliberant ſicut puberes, proinde conceditur illis facultas, ut cùm primùm pervenerint ad pubertatem poſſint, ſi velint, reſilire.

49 Quæritur decimo octavò, an impuberes apti ad matrimonium ex contractu matrimonij obligentur? Reſpondetur affirmativè, & ratio deſumitur ex eo, quia ad validitatem matrimonij magis attenditur potentia coeundi, & capacitas doli ad cognoſcendas vires matrimonij, quàm numerus annorum, & cum hæc potentia, & capacitas poſſint eſſe in pueris, in quibus malitia ſuppleat ætatem, etiam ſi nondum pervenerint ad communes annos pubertatis, adhuc obligantur ex contractu matrimonij: proinde ex quo ſunt apti ad matrimonium, & intenderunt ſe obligare, ex contractu illius obligantur, ut notat Covarruvias *lib. 4 decret. p. 1. c. 4.* Id tamen procedit niſi violentia intercedat, ſiquidem in matrimonio contrahendo requiritur liber conſenſus, & quia violentia libertatem excludit, ideo cujuscunque ætatis aliquis ſit, per illatam violentiam poteſt ſe à prætenſo matrimonio excuſare; niſi poſt paſſam violentiam conſenſus acceſſerit, quia in tali caſu quamvis matrimonium illud non valuerit pro illo tempore, quo fuit violentia illata, incipit tamen valere ex illo nunc, quo liber conſenſus accedit.

50 Quæritur decimo nonò, an ſi impuberes ante pubertatem contrahant non ſolùm ſponſalia de futuro, ſed etiam matrimonium de præſenti, ſit tale matrimonium validum? Reſpondetur negativè, ſi non ſint apti ad generandum, quia ad contrahendum matrimonium non ſufficit ſolus contractus de præſenti, ſed ulteriùs requiritur in contrahentibus potentia coëundi, & capacitas intellectûs ad præſtandum conſenſum in illo, & quia talis capacitas, & potentia regulariter non habentur ante pubertatem, ideo non poteſt inter impuberes eſſe matrimonium, imò id procedit etiam ſi interveniat nixus ad copulam, quia ſolus nixus non declarat potentiam coeundi, ſiquidem poteſt contingere, quod impubes tentet id, quod per ætatem complere non poteſt *c. Juvenis 3. de ſponſ.* & quia hæc potentia eſt de neceſſitate matrimonij, & ante legitimos annos pubertatis non præſumitur adeſſe, ideo quamvis per copulam ſubſecutam jus ſtatuerit, ut ſponſalia tranſirent in matrimonium etiam in impuberibus, non tamen jura ſtatuerunt, ut per ſolum nixum ſponſalia tranſirent in matrimonium.

Obſervandum tamen eſt, quòd ſi impuberes 51
nondum apti ad generandum matrimonium de præſenti contrahant, tametſi tale matrimonium ſit irritum in ratione matrimonij de præſenti; eò quia annos pubertatis, vel antequam malitia ſuppleat ætatem, non poſſit matrimonium contrahi: nihilominus quia matrimonium eſt favorabile *c. cùm apud 23. de ſponſ.* ideo in ejus favorem jus voluit ſuſtinere illam promiſſionem meliori modo quo poteſt *c. Ex ſponſalibus unic. de ſponſ. in 6.* proinde conſiderans impuberes illos habuiſſe animum ſe obligandi ad matrimonium, & quia ob defectum ætatis non potuerunt ſe obligare ad matrimonium de præſenti, jus interpretatur ſe obligâſſe ad ſponſalia, quæ ſunt via ad matrimonium, eò quia ad hujusmodi ſponſalia potuerint ſe obligare, ſiquidem ex *regul. juris in 6. Si quod ago, non valet, ita ago, ut valeat quantum valere poteſt.*

Imò id procedit, tametſi ſubharratio inter- 52
fuerit: ratio eſt, quia ſubharratio adaptatur ei, quod agitur, ut per eam evidentiùs probetur, quod actum eſt *l. quod ſæpe ff. de contrah. empt. & vendit. §. 1.* Tum quia matrimonium initum inter impuberes antequam malitia ſuppleat ætatem, non habet vim matrimonij de præſenti, ſed tantùm de futuro, ſeu ſponſaliorum; proinde ſubharratio, ſeu annuli immiſſio, non poteſt tunc denotare matrimonium, ſed tantùm ſponſalia, ut notat Goffredus in *c. Adoleſcens ult. de ſponſ.*

Quæritur vigeſimò, an ſponſalia inita cum 53
Minore ſeptennio per mutuam cohabitationem poſt ſeptennium convaleſcant? Reſpondetur affirmativè, quia licèt ante ſeptennium pueri non ſint capaces contrahendi ſponſalia, ſeque obligandi ex defectu conſenſus; quia tamen poſt ſeptennium ex communi Doctorum ſententia cum D. Thoma *p. 3. q. 43. art. 2. in addit.* poſſunt ſponſalia contrahere, ideo cohabitatio inter illos, qui nondum ſeptennes contraxêre, inducit præſumptionem conjiciendi, eos poſt ſeptennium habere ratam promiſſionem

inter

inter ſe factam ante ſeptennium, & deſumitur ex *c. ad id quod 21. de ſponſ.* ubi dicitur, quòd ſi mulier etiam undecim annorum invita tradatur viro, cum quo poſtea ſpontaneè cohabitat per aliquod tempus, ut per annum cum dimidio, ceoſetur tacitè conſenſiſſe, & ſic coactio tranſit in conſenſum taliter, ut ſi mulier velit inducere teſtes ad probandam coactionem, oon ſint admittendi, ſed compellantur conjuges affectu maritali ſe tractare, niſi veliot religionem approbatam ingredi: ex qno textu liquet, ex cohabitatione ſpootanea, & libera præſumi conſeoſum, adeò ut ſponſalia cootracta cum Minore ſeptennio per mutuam cohabitationem poſt ſeptennium convaleſcant, licèt tunc non valuerint, cùm primùm ante ſeptennium fuerunt ioita. Quinimò inducunt etiam poſt ſeptennium per mutuam cohabitationem juſtitiam publicæ honeſtatis, quia talis juſtitia inducitur ex mutuo conſenſu præſtito inter ſponſos, & quia poſt ſeptennium ex mutua cohabitatione præſumitur conſenſus, quatenus à jure interpretatur talis conſenſus præſtitus per cohabitationem poſt ſeptennium; ideò ex hiſce ſponſalibus oritur juſtitia publicæ honeſtatis.

54 Nihilominus hujuſmodi ſponſalia ſolvuntur per matrimonium de præſenti, quia tametſi illa ſponſalia fuerint contracta ante pubertatem, tametſi eſſent per verba de præſenti, non tamen habent vim, niſi ſponſaliorum de futuro *c. Ex ſponſalibus unic.* §. 2. *de ſponſ in 6.* hinc per ſponſalia non contrahitur vinculum indiſſolubile matrimonij, ſed tantùm fit promiſſio ed matrimonium, ut docet D. Thomas *3. p. q. 43. art. 2. in addit.* in matrimooialibus autem fortius vinculum ſuperveniens præjudicar priori, ut habetur in *c. duobus modis* 1. *de ſponſa duor.* ubi dicitur, quòd qui dat mulieri fidem pactionis, ſen promittit ſponſalia de futuro cum pacto, ut nunc eam cognoſcat, oon debet aliam ducere: ſed ſi ducit, tenet matrimonium, & agit pœoiteotiam de fide mentita, ex quo textu liquet, vinculum matrimonij de præſenti eſſe fortiue, & præjudicare priori ſponſaliornm, quatenus per matrimonium ſuperveniens ſponſalia priora diſſolvuntur, & deſumitur etiam ex *c. ſicut ex litteris 22. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, eum, qui contrahit ſponſalia de futuro cum una, & jurat deinde contrahere cum alia de præſenti, debeat à Judice compelli ad ſervandum ſecundum matrimonium.

55 Quæritur vigeſimo primò, an matrimonium cum Minore ſeptennio contractum poſſit accuſari? Reſpondetur negativè, & deſumitur ex *c. ad diſſolvendum 13. h. t.* ubi Iooocentine III. reſcribit, matrimonium, vel ſponſalia, quæ non ſunt, ut ſi infra ſeptennium contrahantur, non poſſuot accuſari: poteſt tamen denuntiari conſanguinitas, ut interdicatur matrimonium cootrahendum, ubi Innocentius ponit diſcrimen inter denuntiationem, & accuſatiooem: & docet, matrimonium non poſſe accuſari per cauſam proximitatis, quæ non eſt; poſſe tamen denuntiari utiliter, ne facti puberes matrimonium eontrahant, vel ne poſt infantiam ſponſalia confirment, unde accuſatur mattimonium quod factum eſt, ut reſcindatur, denuntlatur autem conſanguinitas, vel ſimile impedimentum, antequam matrimonium celebretur, ne fiat: ſicut denuntiamus novum opus, ne quod molitur vicinus, & nondum fecit, faciat: & agimus interdicto, quod vi, aut clam, ut id quod jam factum eſt, tollatur *l. 1. §. 1. de novi oper. nunt.* ſicut enim denuntiatio novi operis inhibet novum opus; ita denuotiatio conſanguinitatis inhibet matrimonium, donec denuntiatio probata, aut remiſſa fuerit cauſa cognita, ſi dicatur deountiationem non fieri legitimo modo, vel fieri incongruo tempore, vel ab iis, quorum fides eſt ſuſpecta.

Cæterum ratio, cur matrimonium initum cum Minore ſeptennio non poſſit accuſari, petitur ex eo, quia accuſatio oon habet locum niſi circa crimina perpetrata, ut notat Innocentius in *d. c. ad diſſolvendum*, & quia in matrimonio, quod nondum eſt, non poreſt dici, crimen aliquod eſſe perpetratum, ut notat Gloſſa in *d. c. ad diſſolvendum 13. V. accuſ. h. t.* ſiquidem non entis nullæ ſunt qualitates *l. ejus qui ff. ſi cert. petit.* proinde nec accuſatio locum habet, quia non eſt, quod poſſit legitimè accuſari: ſecus impedimeotum poteſt deountiari, ne cootrahatur impoſterum matrimonium, quia denuntiatio non ſolùm locum habet in criminibus perpetratis, ut de illis pœnitentia agatur, verùm etiam in perpetrandis, ut ab illis caveatur *c. loc. vi 22. q. 5.* & quia ſi contraheretur matrimonium ioter illos, qui à jure prohibentur, crimen committeretur *c. 1. de conſang. & affin.* ideo poteſt impedimentum denuntiari, ut ab illo matrimonio, in quo eſt crimen, abſtineatur, ut etiam jure novo habetur in Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 1.* 56

Quæritur vigeſimo ſecundò, an, ſi puella pubes invita, & coacta cootraxit ſpooſalia, eum impubere poſſit ab ijsdem ſtatim reſilire, & nubere puberi, vel reneatur expectare impuberem, donec ad pubertatem deveniat? Reſpondetur, non teneri expectare, donec impubes veniat ad adultam ætatem, & poſſe ſtatim reſilire, & nubere puberi, & deſumitur ex *c. Ex litteris 11.* ubi cum puella proxima puberrati, ſeu agens annum ætatis 12. deſponſata fuiſſet impuberi habenti tantùm novem, vel decem annos, & traducta etiam eſſet in domum ſponſi ex conſenſu parentum, & poſt majorem libertatem redierit in domum propriam, & quæreretur, an compellenda eſſet expectare, ut ſponſus ad nubilem ætatem perveniret, reſcripſit Pontifex, monendam eſſe ab Epiſcopo, ut expectet ſponſi ætatem, quâ ſponſus liquidò poſſit exprimere ſuam voluntatem, non tamen ad id eſſe præcisè cogendam, eò quia ſponſalia cum impubere cootracta oon fueruot rata, & quia puella pubes aſſeruit, ſe nunquam in puerum illum novennem conſenſiſſe; & concluſum fuit, ſponſalia ex defectu conſenſus in puella non fuiſſe valida, proindeooo eſſe puellam puberem cogendam ad expectandum puerum impuberem, donec pubertatem attingat. 57

58 Ratio, cur hæc ſponſalia fuerunt irrita, ex eo petitur, quia ſicut ad validitatem matrimonij requiritur in contrahentibus liber conſenſus *c. Cùm apud Sedem 23. de ſponſ.* ita requiritur liber conſenſus ad validitatem ſponſaliorũ de futuro *c. Gemma 29. de ſponſ.* quo pacto tam matrimonia, quàm ſponſalia per metum contracta ſunt invalida: & quia quòd de jura non ſortitur effectum, non præſtat impedimentum *c. non præſtat de regul. jur. in 6.* & fruſtra expectatur eventus, cujus nullus eſt effectus, ideo ex quo puella non impeditur per hujusmodi ſponſalia violenta, quin poſſit contrahere cum alio, poſtquam ſponſus impubes pubertatem attigerit, ita nec debet impediri, quamvis adhoc ſit in ætate minore.

59 Neque obſtat textus in *c. de illis h. t.* ubi dicitur, quòd, qui poſt ſeptennium contrahunt, & poſtulant ſeparari ante annos aptos ad matrimonium non ſint audiendi, ſi alter ipſorum pervenist ad legitimos annos matrimonij, & alter non, & qui pervenit ad annos, petat ſeparari, non ſit audiendus: quia textus procedit de majore, qui non coactè, ſed omnino liberè contraxit ſponſalia cum Minore, tenetur enim tunc alterius pubertatem expectare, eò quia obligatio, quam contraxit per ſponſalia, tenet: ſecus quando ſponſalia coactè contrahuntur, nullsm inducunt obligationem. Conſenſus voluntatis, tametſi ſimpliciter non poſſit eſſe coactus, poteſt tamen eſſe talis ſecundùm quid, ut docet D. Thomas *1. 2. q. 6. art. 4. diſt. 29. q. 1. art. 1.*

60 Duplex enim eſt actus voluntatis, quidam imperatus ab eadem, & hic per alias potentias exercetur, ut movere manum, ambulare, & quoad hos, & ſimiles actus, poteſt voluntas omnino, & ſimpliciter cogi: ſiquidem poſſunt externa corporis membra vi arripi, ut, ſi Chriſtianus ab infidelibus vi traheretur ad idola, eſſet enim talis motus ſimpliciter violentus, & coactus reſpectu Chriſtiani, ſiquidem violentum, ut definitur ab Ariſtotele *3. Ethic. c. 2.* eſt, *quod ſit ab extrinſeco, paſſo non conferente vim*, ſeu non concurrente. Alius eſt actus elicitus à voluntate, & proprius ipſius, tales ſunt actus volitionis, & nolitionis; & hi actus non poſſunt eſſe ſimpliciter coacti. Ratio aſt manifeſta, quia violentum ſimpliciter eſt, qood ſit ab extrinſeco paſſo non conferente vim: quando autem voluntas vult, val non vult, ſeu conſentit, vel diſſentit, confert vim, quia ſe ipſam exercet, & elicit actum illum conſenſus, & diſſenſus, quo ſit, ut nullus actus elicitus à voluntate ſit ſimpliciter violentus reſpectu ipſius voluntatis, quia repugnat, actum elici à voluntate, & hanc non eſſe principium elicitivum ipſius: eſt enim volitio actus vitalis, qui nonniſi à principio vitali intrinſeco poteſt emanare. proinde repugnat, voluntatem non conferra vim in volitione, quæ propterea non poteſt eſſe ſimpliciter violenta, ſed ad ſummum ſecundùm quid ob metum injuſtè incuſſum, & cadentem in virum conſtantem.

61 Quæritur vigeſimo tertiò, an matrimonium ex metu initum inter puberes ſit validum. Certum eſt, ea, quæ metu quantumvis gravi fiunt, eſſe ſimpliciter, & abſolutè voluntaria, & tantùm involuntaria ſecundùm quid, ſeu conditionatè, adeò ut metus non inferat abſolutè, & ſimpliciter vim, ſed tantùm conditionalem, quatenus ſecluſo tali metu voluntas nollet: hinc juriſconſultus *l. ſi mulier 21. §. ſi metu coactus el. 2. ff. de eo quod metus cauſa* ait: *Quia quamvis ſi ſibi liberũ eſſet, noluiſſet, tamen coactè voluit.* Ratio eſt, quia metus non poteſt libertatem adimare niſi propter coactionem: atqui voluntas non habet hanc coactionem ſimpliciter, cum defacto abſolutè velit, & eliciat actum, ad quem concurrit, proinde non adimit libertatem ſimpliciter.

62 Tum quia ad libertatem ſimpliciter ſufficit, ut poſſit aliquis elicere, vel non elicere actum: atqui per metum coactus poteſt abſolutè nolle, proinde liberè vult: quo fit, ut metus quantumvis gravis non excuſet à culpa in omnibus his, quæ intrinſecè ſunt mala; val veniali, ſi aliàs ſecluſo meto culpa eſſet venialis; vel mortali, ſi ſecluſo metu eſſat peccatum lethale: quia, quæ metu fiunt, ſunt ſimpliciter voluntaria, & tenemur potiùs mortem ſubire, quàm Deum per peccatum offendere.

63 Reſpondatur ad quæſtionem, metum cadentem in virum conſtantem irritare matrimonium: ratio eſt, quia ad matrimonium ut validè contraharur, requiritur conſenſus, qui ſit omnino liber, & ſi conſenſus eliciatur ex metu cadente in virum conſtantem, non eſt omnino liber, quia tametſi ſimpliciter ſit voluntarius, & liber, non tamen eſt talis ſecondùm quid, & conditionatè, quia ſi non adeſſet timor, puberes non contraherent matrimonium, quod propterea ex defectu pleni conſensûs nullum ſortitur valorem. Solet metus dividi in incuſſivum, eſtque, qui per minas infertur: & in impreſſivum, qui dicitur metus facti, ut cum actu interveniunt verbera, vel carceres, & in metũ ſuſpicionis non temerariæ, ſed violentæ, ſeu compulſivum potentiæ, & dicitur metus compulſivus, quia qui illum incutit, eſt vir potens in Republica: & demum in metum tacitum, & reverentialem, ut eſt timor filij erga patrem, uxoris erga virum.

64 Strictiùs tamen dividitur metus in eum, qui cadit in virum conſtantem, & non conſtantem *c. conſultationi 28. de ſponſ.* Ut autem metus dicatur cadere in virum conſtantem, aliquot requiruntur conditiones, quarum prima eſt, ut malum, quod timetur, revera ſit in ſe grave, adeò ut malum ſit grava reſpectu ſui, & non verò reſpectu apprehenſionis timentis, ut notat Sotus in *4. diſt. 29. q. 1. art. 2. V. 2.* quia eatenus jura concedunt reſciſsionem contractûs ob timorem cadentem in virum conſtantem; quia is timor libertatem conſensûs impedit, ut habetur in *c. cùm locum 24. de ſponſ.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd ſi quæſtio ſit de matrimonio puellæ, & timeatur, ne metus, vel coactio inferatur puellæ ad conſenſum, Judex debeat puellam conſtituera in loco tuto, & hone-

honeſto, ubi nihil timeat, donec cauſa finiatur, & indagandus ſit liber ab ea conſenſus, quia matrimonium fit ſolo conſenſu libero: quando verò malum, quod timetur, eſt in ſe ipſo leve, tametſi anteponatur graviori malo, non impedit in viro forti libertatem conſenſus, proinde is timor non dicitur cadere in virum conſtantem.

65 Secunda conditio eſt, ut æſtimatione mali, quod timetur, ſit timor gravis, adeò ut timens, non vanè, & leviter credat, malum illud ſibi iminere, ſed probabiliter, & rationabiliter: quia id intereſt diſcriminis inter virum conſtantem, & inconſtantem, quia conſtans nonniſi ex forti, & probabili æſtimatione movetur: inconſtans autem tantùm ex levi, in quo ſenſu *proverb. 28.* dicitur: *Fugit impius nemine perſequente.*

66 Tertia conditio eſt, ut qui metum incutit, potens ſit minas exequi, quia non eſt viri conſtantis, & fortis, quibuscunque terreri minis *l. famoſi ff. ad leg. Jul. Majeſt.* ibi: *Nam & perſona ſpectanda eſt, an potuerit facere* Gloſſa *l. metum. V. jactationibus C. de his qua vi*, quòd tamen non intelligitur, ut qui metum incutit, minas verè defacto poſſit implere, ſed ut timens rationabiliter exiſtimet, poſſe eum minas exequi, quamvis defacto ob aliquam rationem timenti incognitam eas non poſſit exequi, ut notat D. Bonaventura in *4. diſt. 29. q. 1. n. 5.* unde perpendenda eſt qualitas, & potentia incutientis metum, ut etiam illius, qui metum paritur, ſi ille erat vir potens, & hic infirmus, ut notat Berojus *c. 1. n. 20. de offic. deleg.*

67 Quarta eſt, ut qui metum incutit, conſueverit minas exequi: alioquin ſi homo facilis ſit minari, & facilis ad iram deponendam, nil, aut parum mandans executioni, non dicitur incutere metum gravem cadentem in virum conſtantem *l. metum C. de his qua vi.* ibi: *Metum non jactationibus tantùm, vel conteſtationibus, ſed atrocitate facti probari convenit*, ut docet Bartolus ibid. *n. 1.* & deſumitur etiam ex *cap. cum dilectus n. 8. de his, quæ vi.* & ex *cap. ad audientiam n. 2. eod. tit. c. conſultationi n. 12. de ſponſ.* Quinimò non ſufficit, ut qui metum incutit, conſueverit minas exequi, ſed ulteriùs neceſſe, ut conſueverit eas exequi in eodem genere mali, quod comminatur, quia ut notat Calderinus in *l. fin. ad fin. ff. de hæred. inſtit.* ex diſſimilibus non ſumitur conjectura. Verùm ſi conſueverit minas exequi in alio genere mali æquè atroci, & quod ſufficiens ſit ad incutiendũ metum cadentem in virum conſtantem, adhuc hujusmodi minæ ingerunt metum gravem: non tamen ſufficit, ſi qui metum incutit minas, ſemel tantùm fuerit executus, ſed requiritur, ut pluries id præſtiterit, quia unicus hominis actus non probat conſuetudinem, ut deſumitur ex *l. nemo 3. C. de Epiſc. audient.* & ita docet Bartolus *l. de pupillo §. ſi quis ipſi n. 15. de oper. nov. nuntiat.* & procedit, quando pluries in alio fuerat minas executus, alioquin ſi ſemel tantùm malè tractâſſet ipſummet contrahentem, ſufficeret, ſi iterum eum minaretur, quia tunc rationabiliter metueret.

Quinta conditio eſt, ne poſſit timens facilè occurrere malis, quæ timet, quia ſi poſſet alia ratione facilè iiſdem occurrere, vel implorando alicujus auxilium, vel conſulendo Superiorem, non eſſet tunc timor cadens in virum conſtantem: quia inconſtantis, & timidi eſt viri, ea metuere mala, quæ facili negotio poteſt declinare *argum. text. in c. fin. de elect.* 68
Quinque igitur conditiones requiruntur, ut metus dicatur cadere in virum conſtantem, nimirum ut malum, quod timetur, grave ſit in ſe conſideratum. Ut æſtimatio mali, quod timetur ſit fortis. Ut metum incutiens potens ſit, minas executioni mandare. Ut metum incutiens minas exequi ſolitus ſit in eodem genere mali, quod cōminatur. Ut non poſſit facilè metuens occurrere malis, quæ timentur. Juvat tamen obſervare, quòd ut timor dicatur gravis, non requiritur realis, & vera pœnarum illatio, quia ſic non timor, ſed damnum diceretur inferri: unde ſufficit timor probabilis proximæ illationis.

Quæritur vigeſimo quartò, an metus viri conſtantis debeat eſſe talis abſolutè ſine reſpectu ad patientem metum? Reſpondetur, metum cadentem in virum conſtantem dici reſpectivè, adeò ut metus, qui reſpectu unius eſt cadens in virum conſtantem, non ſit talis reſpectu alterius, quia fortior, & valentior eſt, adeò ut metus, qui reſpectu hominis fortis non eſt cadens in virum conſtantem, reſpectu ſæminæ imbecillis ſit cadens in virum conſtantem, adeò ut minor metus deſideretur in ſæmina, quàm in viro *argum. textus c. indignantur 32. q. 6.* ibi: *Cùm tanto gravius eos puniri oportuerit, quantò magis ad eos pertinet, & virtute vincere, & exemplo regere fæminas*, & deſumitur etiam ex *c. ſicut 1. de homicid. in princ.* ibi: *Nôſti, quòd in exceſſibus, non ſolùm quantitas delicti, ſed ætas ſexus delinquentium ſunt attendenda*: quamvis enim virtus conſtantiæ ſæminæ inſit, ob tamen conſtitutionem corporis illi ſexui naturalem, minus poteſt reſiſtere metui, quàm vir, proinde minore metu ſæmina conſtans ſuccumbit, quàm vir eadem conſtantiâ præditus. Tum quia ſæminę ſuaptè natura ſunt valdè imbecilles, ut notat Tiraquel *lib. 1. cōnub. n. 71. & ſequent.* & cum ipſo Joannes Garcia *de nobilit. Gloſſ. 17. n. 2. & ſequent.* Flaminius *de reſign. benef. lib. 13. q. 1. n. 61.* Burſatus *vol. 1. conſ. 62. n. 21.* Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 3. §. 4.* Néque obſtat, ſi dicas, majorem in ſæmina reperiri conſtantiam: majúsque robur ad cruciatus perferendos, quàm in pluribus viris, quapropter Tiraquel *lib. 9. connub. Gloſſ. 1. n. 134.* ait, quod ſi contingat, ut vir, & fæmina debeant torqueri, à viro, ut à debiliori initium ſumi debet. 69

Verùm, licèt id verum ſit nonnunquam, 70
non tamen ſemper, nec frequentiùs, quia ordinariè viri ſunt conſtantiores in ſuſtinendis tormentis, & quamvis ſubinde poſſit contingere, ut aliqua mulier appareat conſtantior, id tamen non venit in conſiderationem, quia leges conſiderant, non quæ raró, ſed quæ frequenter contingunt *l. nam ad caſſ. de legib.* Tum quia ſæmi-

fæminæ ſuaptè natura ſunt viris timidiores, & imbecilliores. Cæternm ad irritandum fæminæ matrimonium ſufficit matus, qui cadat in fæminam conſtantem, quapropter ad irritandum tale matrimooium, ut atiam quemlibet alium contractum à fæmina initum, atteodendum eſt, quid fæmina conſtans, tuoc metueret, conſiderata naturali fæminarum cooſtantia, quibus à natura vigor animi eſt mioor, & corporis fortitndo deterior, ut notat Panormitanus in *c. cenſultationi u. 4. de ſponſ.*

71 Quinimmò etiam intar viros ad dignoſcendum metum cadeotem in virum conſtantem attendenda eſt ætas, ut ſi ſit puer, ſi ſensx, cui metus incutitur, ut etiam animi magnitudo, val imbecillitas, non enim omnes homines ſunt æquè fortes: hinc in *l. 3. ff. ex quibus cauſ. majores* dicitur: *metus autem cauſa adeſſe videtur in eo, qui juſte timore mortis, vel cruciatus cerporis centerritus; & hoc ex ejus affectu intelligitur*, ſcilicet nt notat Albericus ibid. *num. 1.* ex affectu, hoc eſt ex anima ejus, cui metus inſertur, quia major metus requiritur io milite conſtanre, quàm in viro puſillanimo.

72 Cæterum hæc procedunt, quando io gravitate mali, quod eſt objectum timoris inter virum, & fœmiosm noo datur differentia, ſed hæc tantùm eſt in modo, quo quis timet, & in probabilitate timoris, adaò nt eadem gravitas mali debeat eſſe in utroque, ut ejus timor juſtus ſit. Verùm non ſemper id eſt verum, quia plerumque minus malum comminatom terret fœminam; non verò virum, quinimò geoeratim minor metus requiritur in fœmina, quàm in viro, ut probat Menochius *lib. 2. de arbit. cent. 2. caſ. 135. num. 5.* Imò noo eſt naceſſe, nt hæc mala timeantur in propria perſooa, ſed ſufficit, ſi timeantur in perſona filiorum *l. Iſti quidem 8. fin. de eo, quod metus cauſa.* ibi: *Hæc quæ diximus, ad edictum pertinere, nihil intereſt in ſe quis veritus ſit, an liberis ſuis cum pro affectu magis in liberis parentes terreantur*: Idque etiam procadit, ſi mala timeantur in perſona parentum: verùm id depsndet potiùs ax prudenti Judicis arbitrio cooſideratis ſingularibus circumſtantiis, quia filij non ita diligunt parentes, ſicut iſti filios *l. ſcripto fil. ff. unde liberi.* ordioariè tamen pater, & filius cenſentor nna perſona *l. ult. C. de impub. & aliis ſubſtit. & §. ei qui inſtit. de inutil. ſtipul.* proinde ſi timor inferatur à parentibus, nt filij contrahant, ordinariè hic timor eſt viri conſtantis reſpecto filiorum, nt notant Hoſtieoſis *c. cum locum de ſponſ.* Innocentius ibid. *num. 1.* Francus *c. ſcient cuncti de elect. in 6. n. 2.* & ita dicendum de aſcendentibus, quia rimor ab ipſis illatus eſt juſtus reſpectu deſcendentium, quia iſti ſuos majores, vel maximè habent in veoeratione, & amant ut parentes, ut notat Ioooceutius in *c. cum locum num. 1. de ſponſ.* Alexaoder de Nevo ibid. *num. 12.* imò plures id extendunt ad fratres, eò quia à natura inſitus ſit in fratres arctus amor, ut notat Antonius Cuccus *lib. 5. inſtit. Major. p. 1. tit. 12. num. 116.* imò ſolet etiam id extendi ad alios conſanguineos, quia oatura ipſa amore conciliat conſanguineos, ut ex aodem ſanguine derivatos, hinc D. Auguſtious citatus in *c. neu exiſtimemus 13. q. 2.* ait: *Nemo unquam carnem ſuam odio habuit*: unde ob malum grave, quod quis commioatnr conſanguineo vir prudeos, & conſtans juſtè terretur. Imò ſuot, qui dicunt, eſſe metum cadentem in virum conſtantem, quando is non incutitur non ſolùm conſanguioeis, ſed etiam affinibus, eò quia iſti ſint veluti proprij conſanguinei, eò quòd ſint conſanguinei altarius ex conjugibus, ſunt enim conjnges uoa caro, & ita doceot Menochius *de arbit. lib. 2. centur. 2. caſ. 135. num. 18.* Flaminius *de reſign. benefic. lib. 23. q. 1. num. 69.* Id verò intelligendum eſt, quando affinitas provenir ex matrimooio, oon ita quando ax ſoroicatiooe, quia ex hac oullus cooeiliatur amor.

Sio verò quæratur, ad quotom ſe extendat 73 gradum hnjusmodi conſanguinitas, aut affinitas, ut timor dicatur juſtè incuſſus alicui, quando inſartur ejus conſanguineo vel affini? Reſpondet Baldus *in c. fin. num. 9. de appell.* axtandi usque ad ſeptimum conſanguioitatis gradum: qnia naturalis affectio id præſtat, ut qui unum da agnatione tangit, totam videatur agnationem tangara. Verùm hujusmodi axtenſio ab aliis non approbatur, & meritò, quia oaturalis affectio non tamdiu durat, ot extendatur ad ſeptimum conſangninitatis gradum: unda meliùs alij canſent, extendi conſanguioitatem, & affinitatem usque ad quartum gradum, eò quia usq; ad eundam gradum durat affectio ad impediendum matrimonium, & deſumirur atiam ax *c. non debet de conſanguin.* ubi dicitur, quod usque ad quartum gradum durat naturalis affectio, & ultra illum jam non reputentur illi conſanguinei, ut graviter lædatur aliqois ex timora iocuſſo conſaoguineo ultra illom gradum; niſi fortâſſis eſſet affectio orta ex timore rei lædsntis valdè hooorem, unda toti proſapiæ ultra talem gradum infamia inferretur, quia tunc etiam in propria perſona damnum timeretur.

Quæritur vigeſimo quintò, quænam ſint 74 hujusmodi gravia mala ſufficientia ad incutisndum metum cadentam in virum conſtantem? Reſpondatur, id potiùs Judicis arbitrio vidari definiendum, qoia cum metus cadens io virum conſtantem ſit timor alicnjus mali, quod viro conſtanti eſt formidabile, & tale malum ſit multiplex, ac varium juxta diverſas circumſtantiss, quæ ſolent occurrare, ideo definisndum eſt Judicis arbitrio *l. 3. ff. ex quibus cauſis Major.* ibi: *Sed non ſufficit quelibet terrore adductum timuiſſe, ſed hujus rei diſquiſitio Judicis eſt*, oon enim in particnlari poſſunt omnes, & ſinguli caſus recenſeri, ut notat Gloſſa io *c. cum dilectus V. metum de his quæ vi.* Alexander da Nevo *c. fin. de appell. num. 22.* Sunt taman aliquot mala, da quibus jure conſtat, eſſe ſufficientia ad metum viri conſtantis, cujusmodi ſunt mala mortis, mutilationis, attrocis cruciatûs, diuturni carceris, & exilij, ſervitutis, ſtupri, in viro, vel in ſœmina, amiſſionis hooorifici ſtatus, vel etiam omninm bonorum, val notabilis partis, ut etiam malum infamiæ juris, val

etiam

etiã facti, quod difficulter poſſet abſtergi. Quòd metus mortis cadat in virum conſtantem habetur in *c. cùm dilectus de his, quæ vi*, & *l. nec timorem 7. ff. de eo, quod metus cauſa*; ſiquidem mors teſte Ariſtotele *3. Ethic.* eſt finis omnium terribilium. Idque etiam procadit de metu mutilationis: eſt enim quædam mors partialis membri *c. ſi quis abſciderit diſt. 55.* imò id etiam procedit de timore gravis cruciatus corporis, ut habetur in *d. c. cum dilectus.*

75 Imò id etiam procedit de metu armorum, cadit enim in virum conſtantem, quamvis deferens arma eis non utatur *l. 3. in princ. quia armati. ff. de vi, & vi armata* ibi: *ſufficit enim terror armorum, ut videantur armis dejeciſſe.* Extenditur etiem ad metum ſervitutis, ut ſi manumiſſo timor injiciatur, redigendi illum in priſtinam ſervitutam *l. iſti quidem ff. de eo, quod metus cauſa.* Imò extenditur etiam ad timorem amittendi inſtrumenta, quibus libertas probari debat. Quod intelligitur, tametſi non incontinenti amiſſis inſtrumentis redigendus ſit in ſervitutem, quia ſufficit periculum, quod poſſit contingere *l. Nec timorem 6. ff. de eo, quod metus cauſa.* imò procedit ſive timens ſit in poſſeſſione ſervitutis, ſive libertatis. Hæc idem etiam dicitur de timore captivitatis, quia hæc eſt itidem quædam ſervitus, plúsque infert damni, quàm carcer, cujus timor cadit in virum conſtantem.

76 Quòd etiam procedat de timore amiſſionis ſtatùs, liquet ex *d. l. Iſti quidem ff. de eo, quod metus cauſa.* Imò etiam de metu honoris amittendi id procedit, quia viro honeſto jactura honoris gravior eſt ipsâ morte, quòd etiam procedat de ſtupri comminatione ſive in viro, ſive in muliere deſumitur ex *l. Iſti 8. ad fin. ff. de eo, quod metus cauſa*, ibi: *Quòd ſi dederit, ne ſtuprum patiatur vir, ſeu mulier, hoc edictum locum habet; cum viris bonis iſte metus major eſſe debeat, quàm mortis*; & id æquè procedit de virgine, ac de vidua, vel alie honeſta muliere, quia textus loquitur indiſtinctè, & aſſignans rationem ait: *Cùm viris bonis iſte metus major eſſe debeat, quàm mortis*, quæ ratio militat etiam de vidua, & elia muliere honeſta.

77 Circa verò metum infamiæ diſſentiunt Doctores, quidam enim putant non cadere in virum conſtantem per *l. Nec timorem 7. ff. de eo quod metus cauſa.* Communis tamen, ſententia eſt, metum infamiæ juris cadere in virum conſtentem, ut, ſi quis deprehenſum in delicto infami comminetur, fore; ut eum manifeſtet, & deſumitur ex *l. Nec timorem 7. l. Iſti quidem 8. §. fin. ff. de eo quod metus cauſa.* Imò etiam metus infamiæ facti, cui non facilè poteſt occurri cadit in virum conſtantem: ſecus tamen ſi facilè poſſit illi occurri, quâ diſtinctione adhibitâ poſſunt conciliari pugnantes ſententiæ: qui enim docent, metum infamiæ non cadere in virum conſtantem, intelliguntur de metu infamiæ facti, cui poſſit facilè occurri, quia propugnantes hanc ſententiam nituntur ea ratione, quia infamiæ poteſt facilè occurri. Qui verò docent, metum infamiæ cadere in virum conſtantem intelliguntur, quando facilè non poteſt occurri.

Idque etiam probari ſolat ex *c. 22 Proverb.* 78 *Melius eſt bonum nomen, quàm divitiæ multæ:* atqui metus amittendi pingue patrimonium dicitur cadere in vitum conſtantem; proinde etiam timor infamiæ, cui non facilè occurri poteſt. Tum quia hujusmodi timor infamiæ æquiparatur metui mortis *l. juſta, ff. de manumiſſ. vindict.* ibi: *Juſta cauſa manumiſſionis eſt, ſi periculo vitæ, infamiæve Dominus ſervum liberaverit.* Id tamen procedit, quando infamia eſt gravis, & alicujus momenti, non ita ſi levis ſit. 79

An verò metus excommunicationis ſit etiam cadens in virum conſtantem? Reſpondetur cum diſtinctione, vel enim excommunicatio eſt juſta, & tunc ejus metus, non cadit in virum conſtantem, eſt enim tunc pœne medicinalis, ut excommunicatus deſiſtat à pertinacia, & reſipiſcet, quòd ſi nolit, debet potiùs ſibi imputare: vel excommunicatio eſt injuſta, & tunc cadit in virum conſtantem, quia tametſi injuſta ſit, adhuc timenda eſt. Tum quia nulla major pœna excommunicatione poteſt jure canonico irrogari *c. ſacra de ſent. excommun.* ibi etiam vocatur magna pœna; & in Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. de refor. c. 3.* vocatur gladius, & nervus eccleſiaſticæ diſciplinæ, quia nil magis formidandum, quàm quòd à communione fidelium ſeparat, *c. Nihil 11. q. 10.*

Quæritur vigeſimo ſextò, an timor reveren- 80 tialis, qui eſt cauſa in pubere contrahendi matrimonium illud irritet? Dicitur metus reverentialis, quo inferior ob reverentiam debitam ſuperiori matrimonium contrahit, vel alium contractum init. Quæritur, an ſi filius pubes ob timorem reverentialem patris matrimonium contrahat, dicatur hujusmodi timor cadens in virum conſtantem, & ſufficiens ſit ad reſcindendum matrimonium, illúdque annullandum? Reſpondetur, plures eſſe Doctorum ſententias, ſed communiorem, ac veriorem, cui adhærendum puto docere, ſolùm, & nudum metum reverentialem non cadere in virum conſtantem, niſi addantur minæ, aut verbera; conſequenter non irritare matrimonium. Ratio ex eo petitur, quia metus reverentialis non videtur tantam vim habere ad cogendam voluntatem, ut pubes, ſeu vir conſtans terreri debeat. Idque probari ſolet ex pluribus textibus, præſertim ex *c. de pact. in 6.* ubi dicitur valere renuntiationem filiæ in favorem patris factam, ſi juramento firmata fuerit, niſi hoc vi, aut dolo ſit præſtitum: & nihilominus ibi concurrit paterna reverantia, proinde hæc ſola non inducit vim, aut metum, niſi adjiciantur minæ, vel etiam verbera, ut colligitur ex *c. Ex litteris 11. h. t.* ibi: *Nolens, & invita minis parentum impulſa*, ubi puella non ſolùm ob timorem reverentialem, verùm etiam ob minas ſibi à patre factas conſenſit in matrimonium invita, quod propterea fuit irritum: unde niſi acceſſerint minæ, vel verbera ſolus, & ſimplex timor reverentialis non dicitur cadere in virum conſtantem in ordine ad irritandum matrimonium, & clarè deſum-

ſumitur ex *l. fidejuſſor impetravit 26. §. pater Sei ff. de pignorib.* ubi filius ſuaſu Patris domum obligavit, & nihilominus non potoit, talem contractum, ut metu initum retractare: & Juriſconſultus addit etiam tationem inquiens: *Nec metuere debeat ex hoc ſolo, quòd mandante Patre manus ſua præſcripſit inſtrumentum*, ex quo textu apertè colligitur, ſolam reverentiam, & Imperium paternum non incutere juſtum metum cadentem in virum conſtantem. Hinc ſi filia matrimonium contrahat non præcedentibus minis, & ſolum eo timore inducta, ne patris indignationem incutrar, eſt validum, quia is metus non cenſetut cadete in virum conſtantem.

81 Verùm id ſolet limitati, niſi indignatio patris non ſit diu perſeveratura, ſed ſpes affulgeat proximæ reconciliarionis, quia ſi timeret, probabiliter diuturnam fore indignationem, & ſemper ſe habitutum patrem indignatum, tunc timor cenſeretur cadere in virum conſtantem, ut etiam ſi is, cui reverentia debetur, nimis crudelis eſſet, & ſævitiam præſeferret, ſolitúſque eſſet ſævire, ubi ſuæ non obremperatur voluntati: quia tunc licèt minæ actu non habeantur, adſunt tamen vittualiter, & eſt probabilis timor proximæ coactionis, ut notat Molina Juriſta *lib. 2. de primogen. c. 3. n. 9.* quapropter dixit Baldus *c. 1. §. injuria. col. penult. de pace firman.* Vultum potentis terribilem abſque minis incutere juſtum metum, quia virtute habentur i[illegible]i minæ.

82 Præterea ſolus metus revetenrialis dicitur etiam irritare matrimonium, ſi in ipſo enormis læſio contigerit, ut ſi filia ob reverentiam debitam patri nubat viro longè diſparis conditionis, ut ſi puella nobilis ſutoti nubat, cui nunquam vellet nubere, quie tunc ptætet metum reverentialem habetur etiam enormis læſio, & tale matrimonium irritatut, ut docent Covarruvias *in 4. decret. p. 2. c. 3. §. 6. n. 4.* Ludovicus Lopez *2 p. inſtruct. nov. materia de matrim c. 40. §. cujus quidem.* Ratio itidem eſt, quia magna læſio juncta metui reverentiali ſolet dolum arguere *l. omnes §. Lucius ff. quæ in fraud. credit.* atqui dolus hîc re ipſa interveniens ita officit actui, ac ſi ex propoſito accederet *l. ſi quis cum aliter ff. de V. O. l. ſi ſuperſtite ff. de dolo malo.*

83 Hinc omnes contractus initi ex metu teverentiali cum enormi læſione, ratione doli illi adjuncti reſcinduntur. Verùm quoad matrimonium putârim, talem læſionem enormem eſſe cum errore perſonæ, ut ſi pater dicat filiæ, velle ſe illam dare in uxorem viro locupletiſſimo, qui tamen talis non eſſet, & pater filiam alliceret ad tale matrimonium, ut minorem dotem ei daret, tunc enim verè doloſè ſe gereret, quia pater filiam deciperet, & hæc credens nubere viro locupletiſſimo, nuberet pauperi, & longè diſpati, quæ omnia, ſi illi innotuiſſent, nunquam in tale matrimonium conſenſiſſet, etiam ob metum revetentiæ debitæ patri: quia ut contractus annullentur, debet dolus aliquis ijsdem dare cauſam. In hoc ſenſu metus, per quem cæteri contractus reſcinduntur, ſufficit etiam ad matrimonium annullandum, ut docet Covarruvias *4. decret. p. 2. c. 3. §. 6. n. 4.*

84 Quæritur vigeſimo ſeptimò, an ſolus metus revetentialis ſine minis irritet conſenſum tacitum, qui reſultat ex præſentia cum taciturnitate. Duplex eſt conſenſus, expreſſus unus, ut cùm quis verbis, vel ſignis exprimit ſuum conſenſum; alius tacitus, & a jure præſumptus, ut cùm pater præſente filio contrahit ſponſalia, vel matrimonium pro filio, tunc enim, ſi filius tacet, & non contradicit, jure præſumitur conſentire *c. unic. de ſponſ. impub. in 6.* Reſpondetur ad quæſtionem cum diſtinctione, ſi contractus ſit præjudicialis filio, tunc ſufficit metus reverentialis, ut filius tacendo non cenſeatur conſentire, quia ille conſenſus, cùm ſit tantùm tacitus, & præſumptus, facilè eliditur *l. penult. ff. de furt.* ex qua conſtat, videntem res ſuas capi, & ob reverentiam non contradicentem poſſe agere actione furti, proinde talis taciturnitas non eſt conſenſus, ut docent Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 3. §. 6. n. 5.* Baldus *l. ſi ſinem. 1. C. Ad S. C. Vellejan.* & *l. 1. n. 12. C. de bonis matern.* Ancharanus in *c. Cùm virum n. 4. de reg.*

85 Sin verò actus ſit favorabilis, adeò ut matrimonium, quod pater pro filio contrahit, ſit in favorem filij, tunc cenſetur per taciturnitatem filius conſentire; nec talis conſenſus annullatur ob ſolum metum reverentialem: & in hoc ſenſu dicitur, ſolum metum reverentialem non annullare tacitum conſenſum. Verùm id procedit quoad præſumptionem in foro externo, quia ſi reveta eſſet conſenſus; eſſet etiam matrimonium, quantumvis conſenſus eſſet tantùm internus, & nullo ſigno poſitivo exterius proditus. Rurſus quando matrimonium eſt præjudiciale filio tacenti ob reverentiam patris, non cenſetur tunc conſentire quoad præſumptionem in foro externo, niſi fortâſſis modicum eſſet præjudicium, quia parum pro nihilo reputatur.

86 Quæritur vigeſimo octavò, an matrimonium initum ex gravi metu juſtè incuſſo validum ſit? Reſpondetur affirmativè, quamvis metus incutiatur directè ad obtinendum matrimonium ſive à lege, ſive à judice præcipiente, ut ſi Judex eccleſiaſticus ſub excommunicatione incurrenda præcipiat Titio, ut ducat Virginem à ſe vitiatam ſub ſpe matrimonij, & deſumitur ex *c. ex litteris 11.* ratio eſt, quia tunc talis metus non tam incutitur ab alio, quàm ab eo, qui metum patitur, quia is culpa ſua ſpontè cauſam dedit, ob quam Judex Eccleſiaſticus metum incurrendæ excommunicationis poſſet illi inferre *l. ſi mulier 21. ff. de eo quod metus cauſa* ibi: *Hunc ſibi metum ipſa infert.*

87 Hinc ſi conſanguineus puellæ ſtupratæ dicat ſtupratoti, te accuſabo, niſi eam duxeris in uxorem, non cenſetur inferre metum ſtuptatori, ſed potiùs delere in ipſo timorem jam conceptum ob ſtupratam virginem offerendo matrimonium, ut opportunum, & ſufficiens medium ad declinandam pœnam à legibus ſtuprato-

pratoribus præſcriptam, unde non obſtantibus minis illis, ſi ſtuprator matrimonium contrahat, hoc ſuum ſortitur valorem: quia cum quis juſtè metum patitur, non adeſt cauſe, cur ſit eidem ſubveniendum, eò quia ſe ſpontè in eam voluerit neceſſitatem injicere.

88 Tum quia eatenus metus dicitur matrimonium irritare, quatenus injuſtè tollit plenam, ac perſectam libertatem: hinc ſi Judex juſtè compellat virum ad implenda ſponſalia, matrimonium eſt validum, quia talis coactio eſt juſta, & juſtè timor pœnæ incutitur. Tum quia cùm ſponſus jam promiſerit matrimonium, & contraxerit ſponſalia, debet animus ſponſi quieſcere cum liberè voluerit talia ſponſalia contrahere: unde non eſt, quòd ex tali matrimonio debeant timeri infelices exitus, præſertim cum tale matrimonium ſit utrique contrahenti omnino voluntarium, & liberum ſaltem in cauſa, & conſequenter aptum per ſe ad Conciliandum amorem conjugalem, ſi ſponſalia fuerint contracta, ut medium ad declinandam graviſſimam pœnam.

89 Quæritur vigeſimo nonò, an ſi matrimonium contrahatur ex metu gravi injuſtè quidem incuſſo, non tamen eo fine, ut extorqueatur matrimonium, ſed ad alium finem, ſuum ſortiatur valorem? Reſpondetur affirmativè, ídque ſive metus injuſtè incuſſus oriatur à cauſa naturali, ſive libera. Ratio ex eo petitur, quia tunc metum patiens non adigitur ad matrimonium contrahendum: ſiquidem qui gravem metum injuſtè eidem infert, non intendit extorquere matrimonium, nec illud petit, ſed tantùm intendit, quid aliud, quod ſine matrimonio haberi poſſet: quapropter metum patiens non ab inferente metum impellitur, ſed à ſe ipſo, dum ſpontè eligit matrimonium, ut medium ad declinandum grave aliquod imminens ſibi malum, & quod intentatur ab eo, qui metum infert: hinc ſi quis injuſto metu preſſus, & timens mortem ſibi inferendam ab adverſario, ad hunc ſibi conciliandum, & mortis periculum fugiendum, matrimonium contrahat cum ejus filia, licèt hoc contrahat ex metu injuſtè ſibi incuſſo mortis ab adverſario eidem inferendæ, validum eſt matrimonium cum filia adverſarij: quia metus tunc injuſtè incuſſus non eſt per ſe, & directè cauſa matrimonij, ſed tantùm per accidens, quatenus metum paſſus ad ſe liberandum à mortis periculo, & ad conciliandum ſibi adverſarium ſpontè, & liberè ducit in uxorem ejus filiam: neque jura debuerunt hujuſmodi matrimonia irritare: alioquin præcluſiſſent viam periclitantibus, evadendi mala, quæ imminent.

90 Quamobrem ut matrimonium per metum cadentem in virum conſtantem initum annulletur, tres ſunt neceſſariæ conditiones, quarum prima eſt, ut metus ſit incuſſus à cauſa extrinſeca, libera, ſeu ab homine. Secunda ut ſit injuſtè incuſſus; tertia ut ad eum unicè finem ſit incuſſus, ut contrahatur matrimonium. Metus enim gravis in ordine ad contrahendum, incuti poteſt, vel à cauſis naturalibus intrinſecis, vel extrinſecis, ut ex timore mortis imminentis, ex præſente morbo, vel peſte graſſante, vel naufragio imminente: vel à cauſa libera ut ab homine, & quidem dupliciter, vel directè cum intentione, & animo extorquendi ab altero matrimonium: vel quando ob aliam cauſam metus incutitur, tametſi qui metum patitur, ſimul tali metu moveatur ad matrimonium contrahendum. Rurſus poteſt utroque modo metus incuti, vel juſtè, ut ſi quis deprehendatur in delicto, & deprehendens minetur velle ipſum accuſare, niſi ducat in uxorem puellam, quam ſtupravit: vel injuſtè, ut ſi quis privata authoritate minetur alteri mortem niſi matrimonium contrahat.

Quæritur trigeſimò, an metus cadens in 91
virum conſtantem irritet matrimonium jure naturæ, vel tantùm eccleſiaſtico? Reſpondetur, talem metum non irritare matrimonium jure poſitivo divino, nec jure naturali, ſed tantùm jure eccleſiaſtico. Quòd non irritet jure divino, ex eo liquet, quia nullum poteſt jus divinum poſitivum aſſignari, quo tale matrimonium irritetur. Quòd nec etiam ſit irritum jure naturæ, ex eo oſtenditur: quia quod fit metu etiam gravi, eſt ſimpliciter voluntarium, & tantùm ſecundùm quid, ſeu conditionatè involuntarium: eo autem ipſo, quòd matrimonium metu gravi initum eſt ſimpliciter voluntarium, quatenus qui metum patitur vult tale matrimonium ſimpliciter, quamvis ſi metus non extaret illud nollet jure naturæ eſt validum.

Tum quia ſpectato ſolo jure naturæ etiam 92
metus levis irritaret matrimonium, & alios contractus, non ſecus ac metus gravis, quia inter utrumque metum levem, & gravem de jure naturæ non eſt aliud diſcrimen, niſi quòd gravis gravem inferat injuriam, & levis levem; proinde quòd metus levis non irritet matrimonium, non oritur ex jure naturæ, conſequenter neque metus gravis jure naturæ matrimonium irritat, quia ſi illud irritaret, id proveniret ratione injuriæ, & hoc dici nequit, cùm in metu levi reperiatur etiam injuria obligans ad reſtitutionem, & tamen non irritat matrimonium: vel quia tollit libertatem, & id nec etiam dici poteſt, quia perſæpe metus levis æquè, imò & fortiùs privat plenâ libertate, licèt matrimonium non irritet: etenim metus amittendæ pecuniæ in modica quantitate non cadit in virum conſtantem, & eſt metus ex natura ſua levis: & nihilominus hominem avarum magis privat libertate, quàm metus flagellorum privet mancipium, licèt iſte metus ſit major, & cadat in virum conſtantem: ergo metus gravis non irritat matrimonium jure naturæ, ſed tantùm jure eccleſiaſtico, quod ſicut irritavit matrimonia clandeſtinè inita; ita etiam irritavit matrimonia ex metu gravi extorta, ídque ut conſuleret bono, & commodis matrimonij, quod ſi ex metu gravi contrahatur, infelices ſortiuntur exitus. Præterea quia voluntas non minus eſt libera, quando compellitur per injuriam metus mortis injuſtè incuſſi, quàm coacta eodem metu per injuriam à

cauſia liberis,vel naturalibus ortam: quia in hoc ceſu non omnino vult, ſed tantùm eum addito, ut poſſit periculum declinare, ut cùm Mercetor ſæviente procellâ in mari, ne patiatur naufregium merces ſuas projicit: atqui defectus hujus libertatis non irritet matrimonium, ſed tantùm quando metua incutitur injuſtè ad extorquendum matrimonium: ergo quòd tunc matrimonium irritet, non oritur à jure naturæ, ſed tantùm ex lege eccleſiaſtica, quia ſi à jure naturali oriretur defectus libertatis, in utroque caſu matrimonium deberet eſſe irritum.

93 Præterea quia in edultis Baptiſmus ad ſuum valorem exigit voluntatem ſuſcipientis, & nihilominus voluntas etiam metu gravi coacta ſufficit ad valorem baptismi, ut habetur in *c. Majores de baptiſmo & c. de Judæis 45.* ex quo ſatia apertè liquet, metum etiam gravem non tollere libertatem ſufficientem ad valorem contractûs jure naturæ, ſed tantùm jure eccleſiaſtico; adeò ut niſi eccleſia irritaret matrimonia gravi metu extorta, jure naturæ eſſent valida, perinde ac eſt validus baptiſmua ex metu gravi ſuſceptus, eò quia jure naturæ talia metus non tollat voluntarium, & eccleſia non irritet talem baptiſmum, ſicut irritet matrimonium. Tum quia etiam juramentum exigit libertatem, & nihilominue adhuc obligat. quamvis extortum ſit per metum gravem *c. ſi verò de jurejur.* unde quòd metrimonium grevi metu extortum ſit irritum, debet id refundi in ſolam legem eccleſiaſticam annullantem hujusmodi matrimonia, perinde, ac irritavit matrimonia clandeſtina.

94 Si dicas, matrimonium ab infidelibus gravi meto extortum eſſe irritum, conſequenter id oriri ex lege naturæ, non eccleſieſtica, cum infideles non ligentur legibus eccleſiaſticis. Reſpondetur, quicquid dicat Sotua in *4. diſt. 29. q. 1. art. 3. ad 5.* tale matrimonium inter infideles initum ex metu gravi eſſe itidem jure naturæ validum: quòd ſi apud Ethnicos, & plures infidelea habeatur invalidum, id oritur, quia apud tales infideles per leges proprias civiles irritantur matrimonia gravi metu extorta: cùm enim apod infideles metrimonium ſit tantùm contractus civilia, poſſunt tales infidelea huic contrectui adijcere conditiones, quæ ſi non ſerventur, matrimonium eſt invalidum, idque ob bonum publicum, & ad plura præcavenda incommoda; ſicut eccleſie ad valorem matrimonij, ut contractus civilis, exigit, ut contrahetur coram facie eccleſiæ, quæ conditio, ſi non ſervetur matrimonium in ratione contractus civilis, eſt invalidum, conſequentet etiam in ratione Sacramenti, quia Chriſtus Sacramentum matrimonij nonniſi contractui valido adnexuit: & quod ad valorem contractus civilie matrimonij exigantur hæ, vel illæ conditiones, id reliquit eccleſiæ, ut juxta commune bonum adjiceret eas conditiones, quæ magia viderentur congruere ſaluti animarum.

95 Poſſet tamen in contrarium objici, quia ſummi Pontifices non condiderunt novem conſtitutionem irritantem mattimonia coacta, ſed tantùm declarârunt, ea fuiſſe irrita: etenim in jure canonico nullus aſſignatur textus, qui hujusmodi matrimonia irritet, ſiquidem *c. cum locum c. conſultationi c. veniens 2. de ſponſ. c. ſignificavit de eo, qui duxit in matrimonium*, & alij textus, qui loquuntur de hac re, agunt de matrimonijs jam contractia, & ea declarant invalida, ſi metu inita ſint, non enim eccleſia potuit irritare matrimonia illa jam contracta, ſi ante illa decreta fuiſſent valida: ex quo infertur, hujusmodi matrimonia eſſe jure naturæ irrita, & non lege eccleſieſtica. Tum quia matrimonium eſt vinculum perpetuum, & nullum violentum eſt perpetuum, proinde coactio repugnat naturæ matrimonij, quod propterea jure naturæ illud irritat.

Sed contra quia tametſi irritatio matrimo- 96
nij coactè initi non habeatur expreſsè per ſtatuta eccleſiaſtica, habetur tamen per traditionem Doctorum. Tum quia Pontifices in præcitatis textibus apertè oſtendunt, moris in eccleſia ſemper fuiſſe, ut matrimonium metu gravi extortum irritum haberetur. Non enim omne quod oritur ex lege eccleſieſtica eſt expreſsè ſcriptum, cùm plura habeentur ex conſuetudine; ſicut quemvis non hebeetur expreſſum decretum eccleſiæ, quo irritetur matrimonium initum inter fidelē, & infidelē, conſtat tamen ex entiquiſſima eccleſię traditione, tale matrimonium eſſe invalidum, non quidem jure naturæ, quia natura non diſtinguit inter fidelem, & infidelem, ſed tentùm exigit, ut matrimonium contrahatur inter marem, & fœminam: ſicut igitur matrimonium initum inter fidelem, & infidelem eſt irritum jure eccleſiaſtico, quamvis nullum de hoc habeatur expreſſum decretum: ita etiam matrimonium grevi metu extortum, eſt tentùm jure eccleſiaſtico invalidum, quamvis de hae invaliditate nullum habeetur expreſſum ſtatutum.

Ad eliud, quod addebatur de vinculo per- 97
petuo, & de violento, qood non poteſt eſſe perpetuum, reſpondetur, violentum ſimpliciter, & quod ſit paſſo nullo modo concurrente non poſſe eſſe perpetuum: ſecus ſi ſit violentum ſecundùm quid, quod repetitur in conſenſo per gravem metum extorto.

Quæritur trigeſimo primò, an matrimoni- 98
um gravi metu extortum ita ſit iure eccleſiaſtico irritum, ut alteruter ex contrahentibua poſſit ſtatim reſilire etiam altero invito, tametſi hic liberè conſenſerit? Reſpondetur affirmativè, dummodo aliud damnum non ſequatur. Ratio eſt, quia eo ipſo, quòd matrimonium jure eccleſiaſtico eſt invalidum, nullem parit obligationem, & perinde ſe habet, ac ſi non fuiſſet initum, & quod non fuit, nec eſt, non poteſt ullam parere obligationem, quia non entis non datur qualitea: atqui matrimonium per metum gravem extortum jure eccleſiaſtico eſt invalidum, proinde nullam poteſt obligationem parere, adeò ut neuter ſponſua contraxerit obligationem, & uterque poſſit reſilire, imò etiam alteruter altero invito, quia ex parte neutrius contrahentis ſuum ſortitur valorem, idqoe probat D. Thomaa *in 4. diſt. 26. q. unic.*

art.

art. 3. quæſtiunc. 2. quia repugnat relatio ſine duobus extremis, non enim poteſt dari cauſa ſine effectu, alioquin non eſſet cauſa, nec viciſſim effectus ſine cauſa, pater ſine filio: atqui matrimonium eſt relatio inter virũ, & uxorem; proinde non poteſt validum eſſe in uno, quin ſit etiam validum in alio.

99 Præterea quia ſi non poſſet, qui liberè conſenſit reſilire, ſed teneretur congruo tempore arbitrio prudentis expectare, an alter vellet ſtare matrimonio, vel id oriretur ex ratione delicti coactionis, & in pœnam illius; & id exigeret condemnationem Judicis, quia ante ſententiam Judicis nemo tenetur pœnam ſubire: vel oriretur ex ratione injuriæ illatæ per coactionem; & hoc dici nequit, quia quando damnum non ſequitur, injuriæ coactionis non eſt tanta, ut aliter, quàm per matrimonium non poſſit reſarciri. Vel oriretur ex eo, quia ex parte ſua ſe obligavit; & tunc nec tenetur ſtare matrimonio, quia tametſi liberè ſe obligaverit, quia tamen matrimonium eſt invalidum, nullam prorſus obligationem parit, quia matrimonium invalidum perinde ſe habet, ac ſi non eſſet, & quod non eſt, non poteſt obligationem parere. Tum quia contractus onerosus, quia ſuaptè natura eſt ex utraque parte obligatorius, ut in eo ſervetur æqualitas, debet vel utraque pars, vel neutra obligari: & quia ex coacto nulla oritur obligatio, ita nec ulla conſurgit in cogente obligatio. Vel ſi non ſervetur æqualitas ratione delicti, eò quia delinquens teneatur pœnam ſubire, à qua innocens eſt im̃unis: reſpondetur, hanc pœnam non teneri delinquentem ſubire ante condemnationem Judicis: nullus enim ante ſententiam Judicis tenetur pœnam ſubire de proprio delicto.

100 Poſſet tamen objici, quia cogens ad matrimonium ſecum contrahendum maximam irrogat alteri injuriam circa matrimonium, proinde tenetur eam reſarcire offerendo ejus ratificationem, ſi coactus id deſideret. Tum quia qui coegit ad matrimonium ſecum contrahendum majorem intulit injuriam, quàm ſi decepiſſet fictè contrahendo: ſed qui fictè contraxit tenetur reſtituere legitimè conſentiendo, proinde à fortiori, qui coegit. Sed contra quia tametſi qui coegit ad matrimonium ſecum contrahendum injuriam intulerit alteri, non tamen debet hæc reparari in eodem genere, adeò ut ſicut coëgit ad matrimonium, ita debeat ratificare matrimonium irritum, præſertim cùm illata injuria non ſit tanta, ut mereatur tantam ſatisfactionem, quanta eſt illa matrimonij. Ad aliud, quod addebatur de fictè contrahendo, reſpondetur, quòd ſi non ſequatur alia injuria, fictè contrahens infert graviorem injuriam, ut probabilius docent plures. Cæterum ſi qui coactè conſenſit in matrimonium, liberè poſtea conſentiat, nondum revocato conſenſu per alterum, qui non fuit coactus, tunc matrimonium convaleſcit abſque novo ipſius conſenſu, idque etiam poſt Concilium Tridentinum, dummodo vitium metus ſit occultum.

101 Quæritur trigeſimo ſecundò, an nonnunquam metus levis ſit ſufficiens ad matrimonium irritandum. Ratio dubitandi ex eo deſumitur, quia quamvis in foro externo eccleſiæ matrimonium non irritetur ex metu non cadente in virum conſtantem, eò quia eccleſia, quando metus eſt levis non præſumat conſenſum coactum, ſed ſpontaneum: nihilominus in foro conſcientiæ interdum irritatur etiam ex metu levi, & tunc contingit, quando conſenſus non eſt ſpontaneus, ſed tali metu extortus, ut nullo pacto contrahens vellet contrahere, ſi tali metu non eſſet perterritus. Etenim ideo metus gravis matrimonium irritat, quia plenam conſenſûs libertatem impedit in viro conſtante: atqui etiam metus levis, hanc plenam libertatem aufert in viro, qui natura ſua non eſt adeò conſtans, tunc enim non habetur conſenſus *c. cùm locum de ſponſ.* ibi: *Cùm locum non habeat conſenſus, ubi metus, vel coactio intercedit.*

Firmari itidem ex eo poteſt, quia ad matrimonium requiritur plena poteſtas, & levi metu perculſus non gaudet plena libertate, quia metus quantumvis levis aliquid libertati adimit. 102
Secundò quia minor metus requiritur in fœmina, ut ſit gravis, & irritet matrimonium, quàm in viro, idque ob ſubjecti imbecillitatem, adeò ut minor metus operetur eundem effectum in fæmina, quem major in viro: proinde ſi metus levis eundem effectum quoad ablationem plenitudinis libertatis operatur in fœmina, vel homine imbecilli, ac gravis in homine forti, & conſtanti irritabit matrimonium. Tertiò quia jus, quod conſtituit diſcrimen inter utrumque metum gravem, & levem innititur præſumptione, quatenus præſumit metum gravem efficere actum, quem levis non cauſat, & jus ĩnitens præſumptione non procedit quoad forum conſcientiæ, ſi veritas in contrarium habeatur *c. Tua fraternitatis 25. de ſponſ.* & *c. is qui 30. eod. tit.* unde ſi metus levis ponit actum, & eſt cauſa matrimonij, perinde illud irritat, ac metus gravis. Quartò quia reliqui contractus initi metu levi ſunt invalidi in foro conſcientiæ adeò ut acquiſita per eoſdem, debeant reſtitui: & ratio deſumitur ex eo, quia non ſint plenè liberi: atqui matrimonium majorem exigit libertatem, proinde à fortiori irritatur ex metu levi. Tum quia metus, qui ſufficit ad reſcindendos cæteros contractus, ſufficit etiam ad annullandum matrimonium: atqui cæteri contractus metu levi reſcinduntur in foro conſcientiæ, proinde etiam matrimonium. Huic ſententiæ adhærent plures præſertim Decius *in c. fin. num. 3. de appellat.* Jaſon *l. Titia num. 4. ff. de V. O.* Navarrus *lib. 3. conſ. tit. de Regular. conſ. 84. n. 4.*

Reſpondendum nihilominus eſt, ſolum metum cadentem in virum conſtantem irritare matrimonium, ut docent D. Thomas *in 4. diſt. 29. q. unic. art. 3. quæſtiunc. 1. in corp.* D. Bonaventura *in 4. diſt. 29. q. 1. n. 4.* D. Antoninus *3. p. tit. 1. c. 7.* Sanchez *de matrim. lib. 4. diſt. 17. n. 3.* Sotus *in 4. diſt. 29. q. 1. art. 3.* Hoſtienſis *in ſum. tit. de matrim. § penult. n. 26.* Covarruvias *in 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4.* Menochius *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 4. n. 3.* Cuccus *lib. 5. inſtit. Major. tit. 12. n. 109.* & deſumitur ex 103

c. conſultationi, ubi Honorius III. reſcribit, quòd ſi ſponſæ poſt benedictionem, & ante copulam fugientes dicunt ſe metu conſenſiſſe, & non veraciter, debet diligenter inquiri de metu illarom, & ſi eſt cadens in conſtantem virom ſunt audiendæ: ex quo textu à ſenſo contrario infertur, non eſſe audiendas, & matrimonium eſſe validum, ſi metus non cadat in virum conſtantem, ſeu non ſit gravis, ſed levis: ex hoc igitur textu clarè infertur, metum levem non ſufficere ad irritandum matrimonium.

104 Idque firmatur à pari de ſolemni profeſſione emiſſa in religione approbata ex metu non cadente in virum conſtantem, etenim profeſſio religioſa, ſi ſit emiſſa ex metu tantùm levi, non irritatur *c. penult de his quæ vi.* ibi: *Non obſtante violentia, quæ proponebatur illata, cùm neque metum mortis, nec cruciatum corporis continerel, & ideo non debuerat cadere in virum conſtantem.* Ex quo textu etiam deciditur ex metu non cadente in virum conſtantem non irritari matrimonium. Tum quia metus levis propriè non eſt metus, nec de illo habetur ratio in jure *clement. 1. num. 3. de foro compet.* proinde non debet hujusmodi metus obſtare firmitati aliorum contractuum, & à fortiori nec contractui matrimonij. Ratio itidem ex eo petitur, quia quòd metus gravis matrimonium irritet, oritur tantùm ex jure eccleſiaſtico: atqui jus eccleſiaſticum nullibi declarat, metum levem irritare matrimonium, ſed tantùm metum gravem cadentem in virum conſtantem, ut liquet ex *c. conſultationi 28. h. t.* ubi deciditur, eſſe audiendum allegantem metum cadentem in virum conſtantem: unde à contrario ſenſu deducitur non eſſe audiendum allegantem metum levem, idque non ob aliam rationem, niſi quia metus cadens virum conſtantem irritat in matrimonium, non ita qui non cadit in virum conſtantem. Tum quia hæc matrimonij irritatio fit ab eccleſia, quatenus hæc punit actum externum, & ſubvenit patienti metum gravem, eò quia præſtitit, quod debuit eligens ex duobus malis, quod ſibi videbatur minus: non ita ſubvenit, ubi metus eſt levis: juri canonico etiam conſonat civilia in *reg. vani timoris 145. ff. de reg. jur. l. 7. tit. 33. p. 7.* ubi ſavet patienti injuſtum metum gravem, & metum levem contemnit.

105 Ad primum fundamentum contrariæ ſententiæ reſpondetur, negando aſſumptum, quia ratio, cur metus gravis matrimonium irritet, non eſt præciſè, quia tollit plenam libertatem; ſed quia rationabiliter, & ſervata conſtantia id præſtat: atqui metus levis, nonniſi irrationabiliter libertatem, & conſtantiam lædit, conſequenter non irritat matrimonium, quia eccleſia, à qua provenit hujusmodi irritatio, id ſtatuit de metu non utcunque, ſed ut rationabiliter tollente plenam libertatem, & lædente hominis conſtantiam: unde licèt metus levis lædat libertatem, quia tamen eam non lædit rationabiliter; ideò ex præſcripto eccleſiæ non irritat matrimonium. Hinc ad confirmationem liquet, in metu levi non lædi plenam libertatem, qualem jura exigunt ad valorem matrimonij.

Ad ſecundum reſpondetur cum diſtinctione, vel enim minor metus ſpectata imbecillitate ſubjecti rationabiliter tollit plenam libertatem, & tunc cadit in virum conſtantem, & operatur eundem effectum, ac metus gravis: quinimò reſpectu talis ſubjecti non eſt metus levis, ſed gravis cadens in virum conſtantem, proinde irritat matrimonium: ſin verò ſpectata imbecillitate, vel conditione ſubjecti rationabiliter non tollit plenam libertatem, nec conſtantiam lædit, tunc non irritat matrimonium, quia eſt metus levis, & irrationabilis: hoc eſt vel maximè obſervandum, quòd metus non dicitur gravis, vel levis, eò quia ſit major, vel minor, quia minor in ſe reſpectu imbecillitatis ſubjecti eſt major; ſed dicitur metus gravis, vel levis, eò quia rationabiliter, vel irrationabiliter tollat plenam libertatem: quando enim rationabiliter ſervatâ conſtantiâ eam tollit, dicitor gravis metus ſive in fæmina, ſive in viro forti: ſin autem irrationabiliter eam tollit, eſt metus levis inſufficiens ad irritandum matrimonium. 106

Ad tertium negatur, jus conſtituens diſcrimen inter metum gravem, & levem initi præſumptione, quia jus innititur naturali æquitate exigente ſubveniri conſtanter, & viriliter agentibus, non autem inconſtantibus, & levibus. 107

Ad quartum reſpondetur, illam conſtitutionem oriri ex admiſſa injuſtitia, quæ cùm reperiatur in utroque metu gravi, & levi, ſit, utrumque obligare ad reſtitutionem: ſed irritatio matrimonij non oritur ex illata injuria, ſed tantùm ex jure eccleſiaſtico, quod irritat tantùm matrimonia inita ex metu gravi cadente in virum conſtantem. 108

Ad ultimum quod addebatur de metu ſufficiente ad reſcindendos cæteros contractus, qui etiam ſufficit ad annullandum matrimonium, reſpondetur, id intelligi, quoties metus ſufficit ad reſcindendos contractus in foro externo, & tunc oritur ex eo, quia cadat in virum conſtantem; non ita procedit de metu ſufficiente ad reſcindendum contractum in foro conſcientiæ. 109

Quæritur trigeſimo tertiò, an matrimonium non ſolùm metu gravi cadente in virum conſtantem initum, ſed etiam eodem metu conſummatum, ſit validum. Certum eſt, quòd ſi, qui metu gravi matrimonium contraxit, poſtea affectu maritali illud conſummeret, validum eſſet, quia ratificaretur per illam conſummationem habitam affectu maritali: quia quoties accedit copula ſpontè habita, & affectu conjugali, ratificatur prius matrimonium, & tunc incipit ſuum ſortiri valorem; quia uterque conjux liberè conſentit: etenim alter, qui abſque metu conſenſerat, perſeverat in priori conſenſu; & qui per metum gravem, mox liberè conſentit ex eo, quòd affectu maritali conſummet matrimonium, quod ex gravi metu contraxerat: non enim oportet conſenſus eſſe ſimul: unde licèt quando primùm fuit matrimonium initum, non adfuerit conſenſus illius, qui ex metu gravi contraxit, ſufficit tamen, ſi poſtea adſit, quia cùm conſenſus alterius conjugis perſeve- 110

ſeveret in ipſa conſummatione matrimooij habita affectu maritali, uterque conſentit liberè, & matrimonium ratificatur, ut docent D. Thomas in *4. diſt. 29. q. unic. art. 3. quæſtiunc. 2. ad 2.* D. Bonaventura in *4. diſt. 29. q. 2. n. 13.* D. Antoninus *3. p. tit. 1. c. 7.* & deſumitur ex *c. Is qui 30. de ſponſ.* ubi Gregorius IX. reſcribit, quòd ſponſalia per carnalem copulam tranſeunt in matrimonium, & contra hanc præſumptionem non admittitur probatio. Sin verò copula haberetur affectu tantùm fornicario, matrimonium, non ratificaretur, quia non eſſet ſignum ſignificativum conſenſus conjugalis.

111 His præmiſſis reſpondetur ad quæſitum, copulam metu gravi extortam non ratificare matrimooium ioitum ex metu cadente in virum aonſtantem. Ratio ex eo petitur, quia ſicut metus cadens in virum conſtantem irritat matrimoninm, ita ejus conſummatio extorta eodem metu non poteſt illud ratificare: quia ad ratificandum matrimonium invalidè initum requiritur liber, & ſpontaneus conſenſus, & ubi metus cadens io virum conſtantem eſt cauſa actûs, noo poteſt is liberè fieri: quia metus gravis aadens in virum conſtantam tollit liberum conſenſum; ubi autem non eſt liber eonſenſus, nec eſſe poteſt matrimonium, nec ejus ratificatio. Tum qnia jus irritans matrimonia coacta intendit bonnm publicnm, proinde convenicns erat, ut atiam irritaret matrimonia coactè conſummata: alioqnin ſi hæc ſortirentur ſuum valorem, eccleſia non adhibuiſſet ſufficiens medium ad coärcendas actiones: ſiquidem eidem, qui compulit ad matrimonium, facilè eſſet etiam compellere ad aonſummandum, conſequenter non obſtante lege irritante matrimonium coactum, adhuc poſſet coactè matrimonium contrahere, & validè, ſic lex eccleſiaſtica eliderettur per coactam conſummationem matrimonij: ſicut igitur lex irritat matrimonia coactè inita, ita atiam coactam cooſummationem.

112 Tum quia eadem inconvenientia ſequuntur ax matrimonio metu inito, & conſummato, quæ ex aodem noo conſummato: proinde debuit ecaleſia utrumqua annullara. Tum quia eatenos eccleſia irritavit matrimonia coacta, quia tunc deficit ſpontaneus, & liber conſenſus in eo, qui matum patitur, requiritur enim ad eſſentiam matrimonij utriusque cootrahentis conſenſus liber, & deſumitur ex *c. cum locum 14. de ſponſ.* ubi Alexander III. reſcribit, qoòd ſi quæſtio ſit de matrimonio puellæ, & timeatur, ne metua, vel aoactio inferatur puellæ ad conſenſum, Judex debeat puellam conſtituere in loco tuto, & honeſto, obi nihil timeat, donec cauſa finiatur, & indagandus eſt liber ab ea conſenſus; & Pontifex addit rationem, quia matrimonium ſit ſolo libero conſenſu: atqui conſenſus hic noo ſuppletur per copulam ſubſequentem coactam, quod enim fit coactè, non fit liberè. Tum quia eccleſia irritat hæc matrimonia, & inhabilitat contrahentes pro toto tampore, quo metus durat: ſed accedente conſummatione coacta non tollitur metus, ſed potiùs augetur, cum præter metum illatum ad contrahendum, adatur etiam novus metus ad conſummandum, proinde matrimonium invalidè initum ob metum cadentem in virum conſtantem non poteſt ratificari per ejusdem cooſummationem itidem coactam, & procedentem ex timore cadente in virum conſtantem. Tum quia, ſi prior metus, quo matrimoniũ fuit initum, erat erat gravis, & cadens in virum conſtantem, eſt etiam gravis timor, quo conſummatur, quia oritur ex eadem cauſa.

113 Demum quia fictio juris non poteſt plus operari, quàm veritas facti *l. filio quem pater ff. de liber. poſth.* & *§. minorem inſtit. de adopt* atqui conſenſus expreſſus per verba de præſenti metu gravi extortus non conſtituit validum matrimonium: ergo à fortiori nec conſenſus fictus, ac præſumptus per copulam. Cæterum ſi matrimonio metu gravi inito, imò etiam conſummato coactè poſtea ſuperveniat aliqua copula ſpontanea depoſito priori metu, & hæc fiat animo ratificandi prius matrimonium invalidum, tunc incipit ſortiri ſuum valorem, quia uterque liberè conſentit in tale matrimonium, quòd ſi antea fuerat initum in facie eccleſiæ cum omnibus requiſitis, non eſt ampliùs innovandum, quia manet per ſe firmum.

114 Poſſet tamen in contrarium objici textus in *c. 2. de eo qui duxit in matrimonium* ibi: *Si conſtiterit, quòd tanta vis eidem illata fuerit, quòd non ſponte in primam conſenſerit, nec poſt præſtitum juramentum ipſam carnaliter cognoverit*, ubi Gloſſa *V. cognoverit*, explicat, quia tunc conſenſiſſe videtur, *c. Inſuper qui matrim. accuſ. poſſ.* ibi: *copula carnali conſenſit* ubi Gloſſa *V. copula* ajt: *Ex quo carnali copula conſenſit, omnis violentia ſublata intelligitur.* ex quibus textibus videtur deduci, matrimonium coactè initum ſufficienter ratificari per ſubſecutam copulam.

115 Sed contra eſt, qnia præcitati textus, & alij tantùm loquuntur de copula, ſeu conſummatione matrimonij ſpontanea, & voluntaria, ad quam cùm accedat conſenſus illius, qui fuerat metum paſſus, matrimonium ratificatur, quia uterque conjux in illud liberè tunc conſentit.

116 Dices, legem eccleſiaſticam irritantem matrimonia coacta eſſe in merum favorem illius, qui metum patitur: atqui illi potius obeſſet, quàm prodeſſet, ſi matrimonium non convaleſceret ex conſumatione coacta: ſiquidem coactos adigeretur, vel pati mortem corporis non conſummando matrimonium, vel illud conſummando peccare lethaliter, & utrumque obeſſet vim patienti: ergo per conſummationem atiam coactam ratificatur matrimoninm, quia quod in alicujus gratiam conceditur, non eſt retorquendum in ejus diſpendium *regula quod ob gratiam 61. de reg. jur. in 6.* Tum quia poteſt quilibet juri ſuo cedere, proinde metum paſſus cedens jure ſuo poteſt matrimonium validare, ut mortem, & culpam lethalem declinet.

117 Sed contra, quia lex illa irritans matrimonia coacta noo ſolùm reſpicit utilitatem perſo-

næ particularis contrahentis, ſed etiam totius reipublicæ, imò potiori jura: & reipublicæ, vel maximæ intereſt, ut matrimonia libarè contrahantur, ne ex matrimonio coacto diſſidia oriantur: & quia bonum publicum eſt præferendum privato, non debet mirum cenſeri, ſi ob bonum publicum aliquis privatus damnom patiatur. Ad id, quod addebatur ex *regul. jur.* reſpondetur, eam regulam intelligi, quando ob bonum privatum aliqnod conceditur, non verò in caſu noſtro, quo lex eccleſiaſtica ob bonum publicum irritat mattimonia coacta. Ad aliud, quod addabatur, poſſe qusmlibet cadera jure ſuo, etiam reſpondetur, id procedere, quando agitur de bono ſuo tantùm privato: ſecus quando jus aſt in favorem boni communis, qua ratione clericus, non poteſt cedere jure canonis *ſi quis ſuadente Diabolo*, quia tala jus eſt in favorem totius ſtatus clericalis.

118 Quæritur trigeſimo quartò, an matrimonium ob matum cadentem in virum conſtantem invalidè initum non ſolùm ratificetur per ſubſaquentem ſpontanaam ejus conſummationem, varùm etiam par diuturnam mutuam habitationem ſpontaneam data opportunitate racedendi. Reſpondatur affirmativè, & deſumitur ex *c. ad id 21. de ſponſ.* ubi Clemens III. reſcribit, quòd ſi mulier etiam undecim annorum invita traditur viro, cùm qno ſpontaneè poſtea cohabitat per aliquod tempus, ut per annum cum dimidio, cenſatur tacitè conſenſiſſe, & ſic coactio tranſit in conſenſum: & ſi muliar velit inducare taſtes ad probandam coactionem, non ſint admittendi, ſed compellendi conjuges affectu maritali ſe tractare. Ratio ex eo patitur, quia mutua hæc ſpontanaa cohabitatio eſt ſignum conſenſus ſpontanei dennò habiti, & qui ſolùm deſiderabatur ad valorem matrimonij: ſiquidem metum paſſus poteſt metum deponere, & ſpontè poſtea aſſentiri matrimonio. Verùm ut hæc ſpontanea habitatio ſit ſignum conſanſûs conjugalis, quatuor deſiderantur conditiones. Prima eſt, ut ſimul interveniat copula conjugalis ex ſententia nonnullorum præſertim Innocentij in *d. c. ad id, quod de ſponſ. n. unic. V. cohabitans.*

119 Verùm hæc conditio ab aliis communitar, rejicitur, & meritò, quia ſi deſideraretur copula conjugalis, hæc ſola ſufficeret abſque alia diuturna cohabitatione, qnia in ſola copula habita affectu conjugali habetur ſufficians conſenſus raquiſitus ad valorem matrimonij. Tum quia textus in *c. ad id 21. de ſponſ.* vult, talem habitationem mutoam eſſe diuturnam: hæc autam diuturnitas ſoperfluerat, ſi copula affectu conjugali habita raquireratur, quia in illa habetur ſufficiens liber conſenſus, qno matrimonium convaleſcit, ut notat Hoſtienſis *in d. c. ad id. V. temporis.* & Sylveſter *V. matrimonium 8. q. 11. dict. 6.* hinc ad ſalvandum hanc conditionem putârim aſſe ſumendam disjunctivè, non copulativè, adeò ut ſenſus ſit, ut requiratur habitatio diuturna, vel copula.

120 Secunda conditio eſt, ut qui ratificat matrimonium, ſciat, matrimonium priùs contractum nullius fuiſſa valotis, quia ſi ax atrore, quo exiſtimabat illud validum, cohabitat cum altero conjuge, prius matrimoniũ non ratificatur, quia conſenſui nil magis adverſatur qoàm error.

Tertia ut cohabitatio ſit diuturna. Sed quantum temporis ad hanc diuturnitatem requiratur videtur dubium, quia *in c. ad id quod 21. de ſponſ.* Clamens III. reſcribit, quòd ſi mulier undecim annorum invita tradatur viro, cum quo ſpontaneè poſtea cohabitet per aliqnot tempus, ut per annum cum dimidio cenſeatur tacitè conſenſiſſe, unde Pontifex ad hanc diuturnitatam videtur requirere annum, & dimidium. Sed id non admittitur à Canoniſtis, quia textus in *c. Ad id* tantùm narrat facti contingentiam, & ponderat habitationem tanti tamporis: quapropter communiter cenſant, id definiendum eſſe arbitrio prudentis viri conſiderantis tum fugiendi occaſiones tum cohabitationis moram: quando enim lex non præfinit tempus, ralinquitur definiendum Judicis arbitrio *c. de cauſis de offic. deleg. l. 1. ff. de jure deliber.* & ita docent Hoſtienſis in *d. c. Ad id poſt init. V. annum.* & ibi Abbas *num. 4.* Joannes Andreas *num. 2.* Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 3. §. 6. num. 1.* & id procadit, quando adeſt dubium, an potoerit fugere: quia ſi conſtet de ſpontanea cohabitatione, quia data opportunitate fugiandi illicò non fugit, tunc præſumitur conſentire, præſertim ſi opportonitas pluries data fuit. Quod tamen procadit quoad præſumptionem in foro externo, quia in foro conſcientiæ nulla temporis habitatio ratificat matrimonium, niſi accadat animus illud ratificandi. 121

Quarta conditio eſt, ut hæc dintorna habitatio, ſit omnino ſpontanea, & caſſet causâ timoris, quia durante cauſa metûs præſumitur perſaverare metus, tametſi in actu externo videatur potiùs libertas apparere, ut docent Menochius *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 4. n. 22.* Cuecus *lib. 5. inſtit. Major tit. 12. n. 171.* Maſcardus *de probat. concluſ. 153. n. 6.* Joannes Garcia *de nobilit. Gloſſa 17. num. 47.* & id procedit tametſi multum temporis intercedat inter actom elicitum, & metum incuſſum: toto enim illo intervallo cenſetur timor manere, ſi timoris cauſa perſeveret, ut notat Guttiarez *conſ. 16. n. 15.* & Dacius *reg. in omnibus cauſis 39. n. 14. ff. de reg. jur.* 122

Cauſa autam timoris tamdiu durat, quamdiu perſeverat ſubjectio incutienti timoram, adeò ut ſi is ſit tyrannus duret, quamdiu eſt tyrannus: ſi Judex quamdiu durat ejus officium, ſi maritus, quamdiu durat matrimonium, ut notat Gloſſa in *c. 1. de his, qua vi V. poſtm.* & ibi Hoſtienſis *V. non timore mortis* Abbas *n. 12.* Rebuffus *tom. 2. conſtit. Gallia tit. de reſcind. contract. art. unic. Gloſſa 22. n. 2.* Manochius de *præſumpt. lib. 3. præſumpt. 4. n. 23.* Joannes Garcia *de nobilit. Gloſſa 17. n. 47.* Cuccus *lib. 5. inſtit. Major tit. 12. n. 17.* Verùm id procedit, quando nulla data fuit opportunitas fufugiendi præ timora, ut notat Hoſtienſis *in d. c. Ad id de ſponſ.* Imò non ſufficit, ſi caſſat ſola 123

cauſa

cauſa metus, niſi etiam ceſſent Impedimenta, quibus metum paſſus prohibetur reclamare, quia is poteſt ſemper reclamare poſt ceſſationem metus, ſi hujusmodi impedimenta ſemper duraverint: ſecus ſi impedimenta etiam ipſa jam diu ceſſaverint, quia cùm potuerit reclamare, & tacuerit, cenſetur approbâſſe ſecta.

125 Quæritur trigeſimo quintò, en contractus initi ob metum cadentem in virum conſtantem, ſint ipſo jure irriti, vel tantùm irritandi. Ratio dubitandi deſumitur ex textu in *l. 1. c. de reſcind. vendit.* ubi dicitur, *irrita eſt*, quæ verba, cùm ſint præſentis temporis, inducunt diſpoſitionem ipſo jure, ut docet Gloſſe in *l. jubemus V. habeat C. de jurisdic. om. Jud.* ut etiam ex textu in *l. qui aliena §. cenſui ff. de acquir. hared.* ibi: *Qui metu verborum, vel aliquo timore coactus fallens adjerie hareditatem, ſive liber ſit, haredem non fieri placet, ſive ſervus ſit, Dominum haredem non facere.* Ex quo textu etiam infertur metu geſta eſſe ipſo jure nulla. Rurſus ex *l. qui in carcerem 22. de eo quod metus cauſa* ibi: *qui in carcerem aliquem detruſit, ut ei aliquid extorqueret, quicquid ob hanc cauſam factum eſt, nullius eſt momenti:* & cum textus utatur verbo de præſenti, ſequitur contractum metu initum eſſe ipſo jure nullum, quia illa poſtrema verba nullius momenti ſatis indicant invaliditatem contractus, & verbum *eſt*, cùm ſit præſens, ſignificat contractum eſſe irritum ipſo jure.

126 Reſpondendum nihilominus eſt cum communiori ſententia, contractum metu viri conſtantis initum non eſſe eo ipſo jure irritum, ſed tantùm irritandum, ſeu reſcindendum per actionem, quod metûs cauſâ, & deſumitur ex *l. ſi mulier 21. §. ſi metu coactus ff. de eo, quod metus cauſa*, ibi: *Si metu coactus adivi hareditatem, puto, me haredem effici, quia quamvis, ſi liberum eſſet, noluiſſem, tamen coactus volui: ſed per Pratorem reſtituendus ſum*, ex quo textu clarè conſtat, contractus metu initos non eſſe ipſo jure irritos, ſed reſcindendos. Ratio ex eo itidem petitur: quia ſubſtantia contractus conſiſtit in conſenſu, & voluntate *l. obligationum ſubſtantia ff. de act. & oblig.* atqui in conſenſu metu extorto habetur verus conſenſus, & vera voluntas *l. ſi mulier §. ſi metu coactus ff. de eo quod metus cauſa:* ſiquidem non obſtante metu cadente in virum conſtantem, adhuc metu perculſus conſentit, & vult contrahere abſolutè, quamvis conditionatè, ſi non adeſſet talis timor non conſentiret: unde talis contractus non eſt ipſo jure irritus, ſed irritandus actione quod metus cauſâ; idque clarè deſumitur ex *l. 1. ff. de eo, quod metus cauſa.* ibi: *Ait prator, quod metus cauſa geſtum erit, ratum non habebo:* verbum futuri temporis *non habebo* non ſignificat contractum eſſe ipſo jure irritum, ſed eſſe irritandum, actione, quod metus cauſâ, ut rectè notat Tiraquel *in l. ſi unquam V. revertatur n. 39. C. de revoc. donat.*

127 Tum quia Prætor ibi promiſerat actionem, ſeu exceptionem quod metus cauſa, ut geſta metu reſcinderet *l. metum 9. §. ſed quod prator,* & *§. volenti. ff. eod. tit.* unde Prætor ſupponit metu geſtum non eſſe ipſo jure irritũ, ſed tantùm irritandum, quia exceptio non ſolet competere, niſi ut elidatur actio, quæ mero jure competit *l. 2. ff. de except.* ut notat Covarruvias *reg. poſſeſſor. 2. p. in princ. n. 4. & ſequent.* Demum hoc idem etiam clarè evincitur ex *l. fin. C. de his, qua vi.* ibi: *Venditiones, donationes, transactiones, qua per potentiam extorta ſunt pracipimus infirmari*, quòd ſi lex præcipit infirmari, perſpicuum eſt mero jure valere, & tantùm juris remedio eſſe infirmandos contractus metu initos, adeò ut quamdiu non revocantur ſint rati.

Hinc per contractus metu gravi initos revera transfertur dominium, quia validi ſunt, ut docet Gloſſa *in c. unic. de his qua vi in 6.* & ibi Imola *num. 4.* quia per traditionem in venditione metu facta deſinit tradens eſſe Dominus: & ratio eſt, quia per traditionem transfertur dominium, ſi concurrat titulus, qui jure non eſt invalidus *l. traditionibus c. de pactis §. per traditionem inſtit. de rer. diviſ.* atqui in noſtro caſu non ſolùm concurrit traditio, verùm etiam titulus, qui ex contractu per metum inito acquiritur, quia contractus non eſt ipſo jure invalidus, ſed tantùm eſt reſcindendus. 128

Id tamen limitatur niſi metum paſſus ſua culpa inciderit in talem metum, & deſumitur ex *l. continet 3. §. ſed vim ff. de eo, quod metus cauſa.* ibi: *Sed vim accepimus atrocem, & eam, qua adverſus bonos mores fiat.* Ratio itidem ex eo deſumitur, quia contractus gravi metu initi tantùm reſcinduntur ob injuriam illatam ei, qui metum eſt paſſus: hoc autem ceſſet, quando metus juſtè infertur, ut docent Bertolus in *l. qui in carcerem num. 1. ff. de eo quod metus cauſa*, & ibi Baldus *in princ.* Flaminius *de reſign. benef. lib. 13. q. 1. num. 125.* Guttierez *de juramint. 1. p. c. 57. num 5.* Burlatus *conſ. 72. n. 58. vol. 1.* verùm id eſt intelligendum, dummodo metus non incutiatur injuſtè, quia quoties non juridicè incutitur, ſubvenitur metum patienti ſine culpa *l. nec timorem. ff. de eo, quod metus causâ.* 129

Ad textus pro rationibus dubitandi adductos reſpondetur ad primum, illud verbum *irrita* communiter intelligi, & ſumi pro irritanda per actionem quod metus causâ: in jure enim irritum dicitur, quod ex cauſe ſuperveniente infirmatur *§. alio quoque modo inſtit. quib. mod. teſtam. infir.* eò quia quoad effectum non habebit vires, cum ſit reſcindendum, adeò ut perinde ſe habeat, ſicut irritum de præſenti. Ad ſecundum textum deſumptum ex *l. qui in aliena*, reſpondent communiter, talem aditionem hæreditatis non valuiſſe defectu animi eam adeundi, idque colligitur ex textu, qui utitur verbo illo *fallens:* ſiquidem præmiſerat occultè proteſtationem, ſe nolle adire hæreditatem: aditio autem dependet ex animo adeuntis *l. gerit ff. pro hared. §. de acquir. hared.* & tametſi actus, qui dependet ex voluntate duorum non impediatur proteſtatione occulte præcedente *l. cum plures §. locator. ff. locati*, Bartolus tamen in *l. qui in* 130

aliena

aliena §. celſus. ff. de acquir. hæred. refert aditionem hæreditatis inter actus, qui dependent ex voluntate tantùm unius, & hæc interpretatio eſt communis. Ad tertium deſomptum ex *l. qui in carcerem* reſpondet Guttierez *de jurament. p. 1. c. 57. n. 21.* non ſolùm ibi adeſſe metum, ſed etiam dolū illius, qui injuſtè detruſit in carcerem, propterea gravius is delictum committit, quàm alius, qui metum tantùm incutit. Poſſet tamen contra noſtram ſententiam obiici textus in *l. metum autem præſentem 9. §. volenti.* ibi: *Volenti autem detur, & in rem actio, & in perſonam.* Ex quo textu claret, eum, qui metum eſt paſſus, habere actionem ad rem ipſam, & in bonis ejus permanere, proinde non transferri dominium in eccipientem: unde per contractum metu initum non videtur transferri dominium. Tum quie res illa, cum ſit reſtituenda metum paſſo, ſignum eſt, paſſum metum non amiſiſſe dominium. Tum quia non ſolùm debet res ipſe reſtitui, ſed etiam ejus fructus, quia ut acceſſorij ſequuntur naturam ſui principeiis. Tum quia per ſolam traditionem absque juſto titulo non transfertur dominium *l. nunqnam §. de acquir. rer domin.* & in præſenti caſu titulus eſt omnino injuſtus. Sed contra reſpondetur actionem, quod metùs causê eſſe mixtam, eò quia non ſolùm detur contra interentem metum, ſed etiam contre rem ipſam apud quemcunque poſſeſſorem illa eaiſtat, *l. ſi cum exceptione §. in hac actione ff. de eo, quod metus cauſa:* quia verò habens actionem ed rem videtur, rem ipſam habere *reg. qui actionem 15. ff. de reg. jur.* ideo res illa quamvis exiſtat apud alium, adhuc dicitur perſeverare in bonis illius, qui metum eſt paſſus. Ad id quod eddebatur de fructibus ejusdem rei reſtituendis, reſpondetur, hanc reſtitutionem non obſtare, quin dominium tranſierit in aceipientem; ſed oriri ex eo, quia conceditur à jure reſtitutio in integrum *c. 2. in fin. de his quæ vi.* ibi: *Quia quæ metu, & vi fiunt de jure debent in irritum revocari, mandamus cum integritate reſtituas univerſa.* Ad tertium ex *l. nunqnam ff. de acquir. rer. domin.* reſpondetur, ad acquirendum requiri unà cum conſenſu, & treditione juſtum titulum, ſeu talem, cui non reſiſtat jus, à quo annuiletur: & telis eſt titulus acquiſitus per contractum metu initum, tametſi contineat in ſe injuſtitiam metus injuſtè incuſſi.

130 Quæritur trigeſimò ſextò, an metus irritet ſponſalia de futuro ipſo jure? Reſpondetur, metum levem non irritare hujusmodi ſponſalia: ratio petitur ex eo, quia irriratio hæc eſt de jure humano: atqui in *c. Ex litteris 11. h. t.* ubi irritantur ſponſalia, ſermo eſt, de metu cadente in virum conſtantem, non verò de metu levi. Unde difficultas eſt de metu cadente in virum conſtantem. Certum eſt, talem metum irritare matrimonium ipſo jure, ſi metus ſit injuſtè incuſſus ad extorquendum matrimonium, ut deſumitur ex *c. cum locum de ſponſ.* ubi rogatus Pontifex ſuper matrimonio puellæ, quæ ex metu conſenſerat, declarat, tale matrimonium eſſe nullum, & etiam aſſignat rationem, quie matrimonium ſolo conſenſu perficitur, qui non invenitur, ubi reperitur timor cadens in virum conſtantem: ſiquidem matrimonium ſignificat conjunctionem Chriſti cum eccleſie, quæ per liberum amorem ſit.

Tum quia metus eſt omnino contrarius de- 131
bitæ generetioni ſobolis, quæ eſt finis matrimonij, exigit enim proles matrimonij indiſſolubilitatem, & mutuam conjugum cohabitationem, cui metus repugnat. Tum quia metus cadens in virum conſtantem tollit libertatem conſensûs *c. cum locum de ſponſ.* conſequenter irritat matrimoniū. An verò irritet etiam ſponſolia de futuro, non eſt ita certum, quia jura in *c. conſultationi c. cum locum de ſponſ.* irritant expreſsè matrimonium, de quò tantùm loquuntur, & quamvis ſponſalia ſint præparatoria ad matrimonium; ac propterea diſpoſitum in matrimonium, cenſeatur etiam diſpoſitum in ſponſalibus *l. Oratio. ff. de ſponſ.* nihilominus non videtur eſſe eadem ratio, quia eccleſia eatenus irritavit matrimonium metu gravi initum, quia ſi ſemel eſſet validum, non poſſet ampliùs reſcindi, quos enim Deus conjunxit, homo non ſeparet: atqui ſponſalia, tametſi validè contrahantur, poſſunt adhuc diſſolvi, & defecto ex pluribus cauſis diſſolvuntur; proinde quoad hoc non ſequuntur naturem matrimonij: nec diſpoſitum in marrimonio cenſendum eſt diſpoſitum in ſponſalibus. Præteree quamvis Synodus Tridentina irriteverit matrimonia clandeſtine, non tamen cenſetur irritâſſe ſponſalia, quia eſt diſcrimen inter ſponſelia, & matrimonium, ille enim quamvis validè inita adhuc poſſunt diſſolvi, non hoc.

Reſpondetur nihilominus cum commu- 132
niori ſententia, ſponſalia de futuro gravi metu inita eſſe ipſo jure irrita, idque deſumitur ex *c. Ex litteris 11. h. t.* ubi puella à parentibus jurata, & deſponſata viro non habenti ætatem, & deinde invite traducta in domum ſponſi, à quo poſt annum receſſerat ad domum propriam non cognita, reſcribit Urbanus III. quòd ſi nolit expectare, donec vir attingat pubertatem, poſſit alteri nubere: ex quo textu infertur, ſponſalie de futuro gravi metu inita eſſe ipſo jure irrita. Pro quo juvat obſervare, quòd quando ante pubertatem, & priusquam malitie ſuppleat ætatem contrahitur matrimonium de præſenti hoc habet tantùm vim ſponſaliorum, quia cùm non poſſit tunc matrimonium valere in totum, valet quantum poteſt, ſeu in ratione ſponſaliorum: & rorſus certum eſt, alterum ex contrahentibus ſive pubes ſit, ſive impubes non poſſe reſilire, donec alter ad pubertatem veniat, ſi ſponſalia libero utrinque conſenſu fuerint inita: atqui in dicto textu *c. ex litteris* puelle jam erat duodennis, & pubes, quæ ob minas parentis nupſit impuberi illi, in cujus domum fuit invite treducta, unde ex parte puellæ matrimonium illud, quod tantùm habuit rationem ſponſaliorū ex defectu ætatis in impubere, fuit initum ex metu gravi incuſſo puellæ per minas parentis: etqui Pontifex reſcribir, quòd ſi puella nolit expectate, donec vir habeat ætatem

ætatem poſſic altari nubera, quia nimlrum ſponſalia ille ob gravem metum incuſſum puellæ fuerunt irrite, quia ſi fuiſſant valida debuiſſet expectara, donec vir haberat ætatem: ergo ſponſalia metu gravi inita ſunt ipſo jura irrita, perinde ac matrimonium. Hine ad rationem dubitaudi reſpondetur, ſponſalia gcavi metu inita, non ideo eſſe irrita, aò quia irritetur matrimonium, ſed quia jura ex defactu conſanſus ea irritanc.

133 Quæritur trigeſimo ſaptimò, quomodo metus, qui eſt cauſa contcactus, probari debeat? Raſpondetur, talem metum eſſa probendum per taſtes, qui ax ſignis extetnis, & ſenſibilibus potuerint conjiecra hunc timorem, ut fusè probant Menochius *lib. 3. præſumpt. præſumpt.* 4. Maſcardus de *probat. concluſ. 155.* hinc habatur vulgatum illud effatum, quo dicitur; megis credi duobus taſtibus da metu daponentibus, quàm mille taſtantibus de ſpontanea voluntata: Ratio aſt, quia teſtificantes pro metu id aſſerunt, quod ſenſu corporeo potuarunt percipere: ſecus qui teſtantur da ſpontanaa voluntate, cùm hæc ſit interna, non poſſunt eam ſenſu percipera, ut notant Boerius *deciſ.* 10C. *n.* 21. Sigismundus inter conſilia fandelia *conſ.* 17. *n.* 54. Guttiarez *conſ.* 14. *n.* 9.

134 Id taman limitatuc, niſi pco teſtificantibus de ſpootanee voluntata adeſſent præſumptiones, & conjecturæ, ut notat Decius in *c. fin. de appell. n.* 15. & in *reg. in omnibus 39. & n. 2. ff. de reg. jur.* ſi enim actus fieret coram Judice, tunc non præſumeretur metus, ut notat Bartolus in *l. transactionem C. de transact.* unde poſitâ tali præſumptiona de libera voluntate, Judax debet arbitrari, quibus teſtibus major fides ſit adhibenda, ut notat Maſcardus da *probat. concluſ.* 1507 *n.* 8. Flaminius da *reſign. benef. lib.* 13. *q.* 1. *n.* 84. Verùm id procedit, quando teſtificatio aſſarentium ſpontaoeam voluntatem, ſeu metum non intervaniſſe, aſt ſimpliciter negativa; quia ſi ſit negativa non ſimpliciter, ſad coarctata loco, & tempore, tunc noo præſertur probatio ſpontaneæ voluntatis probationi metus, ſed æquè eraditur affirmaotibus, & negantibus, ut notat Sigismundus *inter conſilia feudalia conſil. 48. n.* 18. Quapropter io paritate terminorum æqoè fides adhibatur deponantibus da metu, ac teſtificantibus de libera voluntata; quia in utcoque caſu teſtes teſtificantur de ra interna: ſicut anim metus probatur per media externa, ut per minas; ita etiam libertas, ut ſi ſit præſens Judex: hinc Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 3. §. 5. n. 10.* docat, debere tunc Judicem arbitrari conſideratis omnibus circumſtantijs, quibúsnam ſit magis eradendum, remittitur enim ejus id ad prudentiam.

135 Quæritur trigeſimo octavò, an matrimonium gravi matu initum accedente juremento firmetur. Certum eſt, juramentum contra bonos moras adjectum alicui actui nullam inducere obligationem: poſſe autem dupliciter eſſe contra bonos mores, civiles, aut naturales; tunc dicitur contra bonos mores civiles, quia camatſi res promiſſa in ſe non ſit paecatum; nihilominus inde poteſt facilè præjudicium inferri bonis moribus ſervandis in bene inſtituta rapublica: contre bonos motas naturales eſſe dicitur, quendo res promiſſa non poteſt impleri ſine culpa lethali, vel veniali: quendo dicitur juramentum præſtitum cootra bonos mores non obligare, intelligitur, quendo edverſetur bonis moribus neturalibus; ſecus enim quando ſolùm aſt contre bonos mores civiles, ut notant Guttieraz *de jurament. 1. p. c. 40. n. 4.* Coverruvias *de pact. 3. p. in princ. n. 1.*

Quia verò contrahere matrimonium ex 136
ſe noo vartitur culpæ aontrahentibus; ideò quæritur, an, ſi matrimonium invelidè initum, eò quia ob aliquod impadimentum ſit à jura reprobatum, juremento firmetur? Reſpondatur, par tale juramentum matrimonium invalidè initum non convaleſcera, idque deſumitur *ex c. 2. de eo, qui duxit in matrimonium*, ubi Pontifex reſcribit, eum, qui poſt matrimonium gravi metu initum, & juratum aliam duxit, tenerl aum ſacunde manere, eò quia prius matrimonium fuerit invalidum ob metum cadentem in virum conſtantem noo obſtante juramento eidem addito: & ratio ex eo petitur, quia matrimonium gravi metu initum, eſt irritum defectu liberi conſensûs *c. Cùm locum 14. de ſponſ.* ubi Pontifex expreſsè aſſerit, matrimonium fieri ſolo conſenſu libero: atqui ſupervaniens juramentum non ſupplat defectum conſensûs, ut dicitur in *c. fin. de Procurat. in 6.* proinde cum juramentum non ponat id, quod eſſentialiter raquiritur ad eſſentiam matrimonij, hoc per juramentum adjectum nunquam fit validum. Tum quia, vel juratur aliquid præteritum, & tunc juramentum non poteſt efficere validum matrimonium præteritum, quod ratione gravis matus fuit invalidè initum, quia juramentum non ſupplet defectum conſensûs libari, qui defuit, & deſidarabatur ad valorem matrimonij: vel juratur aliquid futurum, & tunc juramentum non potaſt eſſe cauſa matcimonij, cùm hoc ſit de præſenti; vel juratur aliquid præſans, ut quòd jurans conſentiat in illud matrimooium, & tunc eſt ſola teſtificatio præſantis conſenſus, qui eſt invalidus; ſiquidem jurans tunc jurat ſe conſentire ao modo, quo conſentit: & quia invalidè conſentit, ideo jurat ſe invalidè conſentira; conſequanter nullo pacto poteſt juramentum adjectum matrimonio metu gravi axtorto illud validare.

Tum quia parſonæ quamdiu durat metus, 137
ſunt inhabiles ad contrahendum, parinda ac ſunt inhebiles ad contrehandum clandeſtinè ex dacreto eccleſiæ irritantia talia matrimonia: atqui per juramentum non fiunt hebiles, quia jucamentum tantùm verſatur circa matrimonium, eo modo, quo fuit initum, & quia fuit invalidum ob grevem metum incuſſum coutrahentibus, idao jorameotum adjectum tali matrimonio, ei non dat valorem, nec habilitatem contrahentibus cùm iſtis rationa metûs gravis injuſtè incuſſi, oon ſint habiles ad contrehandum matcimonium. Tum quia ſi juramentum va-

lidaret matrimonium gravi metu initum, eccleſia non attuliſſet ullum remedium coactionibus: quia qui aliquem adigit ad contrahendum, poteſt etiam eundem compellere ad jurandum, quòd ſtabit tali matrimonio; quia tunc juramentum adjicitur matrimonio per modum confirmationis; proinde ſi ſemel quia compellatur ad contrahendum, faciliùs etiam compellitur ad jurandum, ſit eccleſia nullum attuliſſet remedium coactionibus.

138 Demum quia juramentum ſortitur naturam primordialem actûs, cui apponitur, proinde ſortitur etiam ejus conditiones *l. fin. C. de non num. pec.* atqui matrimonium, vel maximè exigit liberum conſenſum: proinde etiam juramentum adjunctum matrimonio, habet tacitam illam conditionem, *ſi conſenſus liber ſit*; proinde ubi conſenſus eſt coactus, per adjectum juramentum matrimonio, hoc non convaleſcit, nec confirmatur, ut docet Gloſſa in *c. 2. V. tanta de eo, qui duxit in matrimonium*, & Sylveſter *V. matrimonium 8. q. 11. diſt. 8.*

139 Quæritur trigeſimo nonò, an ſi juramentum adjiciatur matrimonio metu gravi extorto proinde invalido, quamvis illud non confirmet, adhuc tamen ita obliget, ut indigeat relaxatione? Reſpondetur, duplicem eſſe ſententiam, quarum prima docet, tale juramentum, obligare, ac propterea indigere relaxatione. Nititur hæc ſententia, quia quando juramentum ſine diſpendio æternæ ſalutis poteſt obſervari, tunc vel obſervandum eſt, vel relaxandum, quod non eſſet, niſi obligationem induceret: atqui juramentum adjectum matrimonio metu gravi extorto non vergit in diſpendium æternæ ſalutis, & ſervari poteſt abſque omni culpa, proinde inducit obligationem, quia quoties juramentum non adverſatur bonis moribus, ſervari debet, præſertim ſi abſque omni culpa id poſſit fieri juxta *reg. in c. cum contingat de jurejur.* Hinc qui ad redimendam vexationem juravit, ſe ſoluturum uſuras, quia non peccat, ſi juramentum ſervet, tenetur illud ſervare juxta *cap. Debitores de jurejur.* tametſi tale juramentum non confirmet contractum: ergo etiam juramentum adjectum matrimonio gravi metu extorto, licèt illud non confirmet, obligat nihilominus, & indiget relaxatione.

140 Secunda ſententia, quæ probabilior videtur, docet, tale juramentum non obligare, nec ulla indigere relaxatione. Idque deſumitur ex *c. ſignificavit 2. de eo, qui duxit in matrim.* ubi definitur, eum qui ob metum mortis contraxit matrimonium cum una, illúdque juravit, & poſtea aliam duxit, teneri cum ſecunda manere, eò quia cùm ipſa validè, & liberè contraxerit, non verò cùm prima non obſtante juramento adjecto tali matrimonio extorto ob metum mortis: ex hoc enim textu colligitur juramentum adjectum matrimonio gravi metu extorto non obligare, nec indigere relaxatione: alioquin Pontifex ob fractionem juramenti injunxiſſet aliquam pœnitentiam, ſicut eam impoſuit in *c. ſicut de ſponſ.* ubi Innocentius III. reſcribit, qui contrahit ſponſalia de futuro cum una, & jurat: deinde cum alia contrahit ſponſalia de præſenti; hoc cognito Judex compellat ſervare ſecundum matrimonium, & injungat pœnitentiam viro pro fractione fidei: ideò Pontifex injunxit pœnitentiam, quia juramentum fuit validum: ergo à contrario ſenſu ex eo, quòd nullam injungat pœnitentiam, ſequitur, juramentum non obligaret, nec indigere relaxatione. Tum quia Pontifex in *cap. Verùm de jurejur.* loquens expreſsè de juramentia metu extortis ait: Violatoribus imponendam eſſe aliquam pœnitentiam, licèt mitiorem: ergò cùm in *c. ſignificavit 2. de eo, qui duxit in matrim.* nulla imponatur pœnitentia ei, qui priùs juramentum violavit, ſignum eſt, tale juramentum adjectum matrimonio metu mortis extorto non obligare, nec indigere relaxatione.

Ratio itidem ex eo petitur, quia quando contractus prohibetur ob publicam utilitatem, juramentum eidem adjectum non obligat, ut habetur in *c. ſi diligenti de foro compet.* ubi poſtquam ſtatutum eſſet, & declaratum, irritum eſſe pactum juratum, quo Clericus foro renuntiat, ſubditur: *Cùm non ſit beneficium hoc perſonale, ſed potiùs toti Collegio eccleſiaſtico indultum, cui privatorum pacto derogari non poteſt, nec juramentum licitè ſervari potuit, quod contra canonica ſtatuta illicitis pactionibus infirmatur*, unde manifeſtè ſentit textus, juramentum contra publicam utilitatem non poſſe licitè obſervari, proinde non inducare obligationem, nec indigere relaxatione: ſed matrimonium gravi metu extortum prohibetur ob publicam utilitatem, quia nil magis noxium reipublicæ, quàm ſi matrimonia coactè extorquerentur: quia tunc cum non ex affectu maritali ſimul conjuges cohabitent, non curant prolem generare cum ſummo reipublicæ detrimento, & unicè ſtudent, quomodo poſſint ſeparari: unde cùm matrimonium metu gravi extortum ſit prohibitum, & invalidum ob publicam utilitatem, juramentum eidem adjectum non obligat, nec indiget relaxatione. 141

Tum quia juramentum ſequitur naturam, & conditiones contractus, cui adjicitur: atqui matrimonium exigit conſenſum omnino liberum, proinde juramentum eidem adjectum hanc habet ſubintellectam conditionem, ſi conſenſus omnino liber ſit, quòd ſi hæc conditio deficiat, juramentum etiam corruit, ut docet Gloſſa *c. 2. 15. q. 9. V. abſolvimus*, & in *c. ſignificavit 2. de his quæ vi. V. coactus*, & ibi Hoſtienſis *ad fin.* Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 3. §. 5. num. 3.* Cuccua *lib. 5. inſtit. Major. tit. 12. num. 126.* Tum quia vel juramentum adjicitur matrimonio metu gravi extorto per verba de præſenti, ut ſi is, cui metus incutitur, dicat, duco te, & juro me ducere te: & tunc ſicut matrimonium eſt ob metum gravem invalidum, ita etiam juramentum, quod ſequitur naturam, & conditiones contractûs, cui adjicitur: proinde non indiget relaxatione: ſiquidem quod eſt nullum, perinde ſe habet, ac ſi non ſit; & quod non eſt, non indiget relaxari. Tum quia tale juramentum eſt aſſertorium, ex quo nulla oritur 142

oritur in futurum obligatio, ſed ſtatim eſt verum, vel falſum, proinde in illo non habet locum relaxatio, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 89. art. 5.* Tum quia ex tali matrimonio metu inito, & jurato per verba de præſenti non oritur obligatio etiam ſponſaliorum, quia jus reſiſtit tali contractui, & irritat juramentum. Hinc nec matrimonium clandeſtinum, & juramentum obligat ut matrimonium, nec ut ſponſalia, eò quia jus reſiſtat tali contractui, proinde nec juramentum obligat, cum ſequatur naturam, & conditiones contractûs, cui adjicitur. Vel juramentum adjicitur contractui matrimonij coacti per verba de futuro, & tunc ſi ſit juramentum de non contraveniendo illi matrimonio abſque novo conſenſu, & ratificatione illius, non obligat, nec indiget relaxatione, eò quia ſit contra bonos mores, ſitque peccatum lethale uti matrimonio irrito, quod non poteſt convaleſcere ſine novo conſenſu libero.

143 Hinc ad fundamentum contrariæ ſententiæ, reſpondetur, illam regulam, quâ juramentum dicitur eſſe ſervandum, quoties non vergit in diſpendium ſalutis æternæ, & poteſt ſervari ſine omni culpa, eſſe intelligendam, quando juramentum non eſt contra bonos mores, nec contra publicam utilitatem: non verò ſi ſit contra publicam utilitatem, quamvis non ſit contra bonos mores, ut notat Barboſa in *collect. tom. 2. lib. 4. tit. 2. c. 11. num. 2.* In caſu autem noſtro quamvis juramentum adjectum matrimonio ob metum mortis extorto, non ſit contra bonos mores, poſsitque ſine culpa ſervari, eò quia qui ob timorem contraxit, poſſit à tali timore recedere, & liberè conſentire: eſt tamen contra publicam utilitatem, ratione cujus jus irritavit matrimonium gravi metu extortum, proinde etiam juramentum eidem adjectum. Ad aliud, quod addebatur de juramento adjecto contractui ſolvendi uſuras, reſpondetur eſſe diſcrimen, quia eatenus juramentum adjectum contractui uſurario eſt ſervandum, eò quia contractus uſurarius prohibetur principaliter ob bonum privatum, ſiquidem parum intereſt reipublicæ ſive hic civis, ſive alius pecuniam per uſuram extortam ſibi comparet. Secus matrimonia gravi metu extorta prohibentur ob publicam utilitatem, conſequenter juramentum eis adjectum non obligat, nec indiget relaxatione.

Quæritur quadrageſimò, an ſuperior poſſit inferiorem adigere ad matrimonium contrahendum? Reſpondetur ſine conſenſu inferioris non poſſe hunc adigi à ſuperiore ad contrahendum matrimonium; idque deſumitur ex fine matrimonij, quod cùm ordinetur ad ſobolis educationem, mutuùmque amorem fruſtraretur hoc fine, ſi conſenſus conjugum in illo ineundo non deſideraretur. Tum quia quod fit ſine conſenſu proprio, fit coactè, & violenter, nullum autem violentum eſt perpetuum: vinculum autem matrimonij eſt perpetuum, cui propterea repugnat coactio. Tum quia omne vinculum inductum à ſuperiore poteſt ab eodem diſſolvi: atqui matrimonium ſemel validè initum, & conſummatum non poteſt amplius ulla humana poteſtate diſſolvi, quos enim Deus conjunxit, nequit homo ſeparare: hinc Tridentina Synodus *ſeſſ. 24. de matrim. c. 9.* anathemate percutit omnes Principes compellentes ad matrimonium. Cenſent tamen aliqui pro bono communi poſſe à Principe aliquem compelli, ut alicui nubat, ſed tunc ſi contrahens eſſet invitus, & non conſentiret in matrimonium, hoc nullo pacto conſiſteret, cùm liber conſenſus ſit de eſſentia matrimonij. 144

Hinc matrimonium initum à filiis ſine conſenſu parentum eſt validum, & non poteſt annullari *c. cum virum de regul.* & in Trident. *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* Neque ſufficit ſolus conſenſus parentum, niſi accedat etiam filiorum *c. unic. de ſponſ. impuber. in 6.* quinimò conſenſus parentum tantùm requiritur de honeſtate filiorum, non de neceſſitate matrimonij: quapropter non poſſunt parentes filios cogere ad tales nuptias, ſed hi debent omnino liberè contrahere, quia in matrimonio eſt quaſi ſervitus quædam perpetua, & cùm homo ſit liberæ conditionis non poteſt à patre ad hanc ſervitutem compelli. Neque obſtat, poſſe filium à parente in neceſſitate conſtituto vendi, ac ſuâ libertate privari *l. 2. C. de patrib. qui filios ſuos diſtr.* eſt enim diſpar ratio, quia ſervitus orta ex venditione non exigit mutuum amorem, nec eſt perpetua, & poteſt redimi, matrimonium verò eſt perpetuum. Juvat obſervare id eſſe verum de metu cadente in virum conſtantem: alioquin poteſt pater increpatione paterna filium cogere ad certum matrimonium, ſi redundet in maximum familiæ commodum. 145

TITULUS III.

De Clandeſtina Deſponſatione.

QUia inter præcipua, quæ in matrimonijs ineundis cavenda ſunt, habetur vitium clandeſtinæ deſponſationis, ſeu matrimonij clam contracti, ideo in hoc titulo agit Pontifex de clandeſtina deſponſatione: Sumitur autem deſponſatio in præſenti pro ipſo matrimonio *c. conjux. 9. c. qui deſponſatam* 12, *cauſ. 27. q. 2. c. tua nos, 26. ſup. de ſponſal.*

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Trium Capitum, quæ in hoc Titulo continentur.

C. *SI QUIS* 1. *h. t. Ex Concilio Arelatenſi ſtatuitur, quòd ſi quis clam deſponſaverit mulierem, & vir, vel mulier poſtea neget hujusmodi deſponſationem, incumbat onus probandi ipſi viro. Ex quo textu colligitur, matrimonia olim non ſolùm validè potuiſſe publicè contrahi, ſed etiam clam. Rurſus* probationem incumbere affirmanti *eſſe regulam, quæ in præſenti patitur exceptionem, quia ſive vir, ſive mulier neget ſponſationem factam, viro ſemper incumbit probatio, nimirum deſponſationem non eſſe factam, tametſi ei alioquin credatur ſuper copula contra mulierem negantem. Gloſſa tamen hic dicit, ſervari, quòd ſi mulier neget matrimonium, incumbat viro onus probandi: ſin verò ſit vir, qui illud neget, probatio tunc incumbat mulieri.*

C. *QUOD NOBIS* 2. *h. t. Alexander III. reſcribit Epiſcopo Belluacenſi, quòd ſi matrimonia ita occultè contrahantur, ut legitima probatio non appareat, contrahentes non ſint aliquatenus compellendi: ſin verò contrahentes velint ea publicare, niſi rationabilis cauſa impediat, recipienda ſint, & comprobanda tanquam in principio in facie eccleſiæ contracta. Ubi notandum eſt, quòd deficiente omni probatione matrimonij, non ſit exigendum juramentum, quo probetur, & licèt in* c. continebatur, *& in* c. atteſtationes de deſponſ. impub. *exigatur juramentum, id non obſtat, quia tales textus procedunt, quando habetur aliqua ſuſpicio, vel præſumptio pro matrimonio, ut rectè notat Panormitanus, ſecus ubi non adeſt ſuſpicio, nec præſumptio credendum eſt ſimplici verbo contrahentium, niſi cedat in præjudicium alterius. Hodie tamen jure novo ex Concilio Tridentino* ſeſſ. 24. de matrim. c. 1. *matrimonia clandeſtina ſunt irrita, & nullius valoris.*

C. *CUM INHIBITIO* 3. *h. t. Innocentius III. in Concilio Generali inhærens veſtigijs ſuorum prædeceſſorum prohibet omnino matrimonia clandeſtina, & ne quis Sacerdos illis interſit, & præcipit, ut proponatur publicè in eccleſia, & præfigatur terminus ad impedimenta revelanda, quæ teneantur etiam ipſi Presbyteri inveſtigare. Quòd ſi reveletur probabilis conjectura contra copulam, debeat contractus interdici, donec manifeſtiùs appareat, quid agendum ſit; quòd ſi quis præſumpſerit hujusmodi matrimonia clandeſtina inire in gradu prohibito etiam ignoranter, proles ſit illegitima; ut etiam ſi ambo parentes ſcienter etiam in conſpectu eccleſiæ contrahant in gradu prohibito, filij ſunt itidem illegitimi. Circa verò hæc matrimonia clandeſtina hodie jure novo ſtandum eſt Concilio Tridentino* ſeſſ. 24. de matrim. *ubi reſcribit modum, quo matrimonia debeant inter Chriſtianos contrahi. Dicitur autem matrimonium clandeſtinum, eò quia clam ineatur ſine teſtibus, vel maximè ſine Parocho, vel quod ſit tam clam, ut probari nullo modo poſſit: matrimonium autem, in quo denuntiationes omittuntur, non eſt ſimpliciter clandeſtinum, ſed tantùm ſecundùm quid, quia licèt probari non poſſit per denunciationes; poteſt tamen probari per parochos, & teſtes, qui ſi deeſſent, matrimonium eſſet nullum ex Tridentino* ſeſſ. 24. c. 1. *quòd ſi ex cæteris ſolemnitatibus aliquid omittatur, tunc matrimonium dicitur minus ſolemne, ſed non clandeſtinum. Sufficit autem ad valorem matrimonij præſentia Parochi alterjus, vel utriusque contrahentis, quamvis in neutrius Parochia, immo nec diœceſi matrimonium contrahatur, quia non eſt actus juriſdictionis, ſed potiùs teſtimonij, quòd licitè præſtatur extra diœceſin.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid ſit matrimonium clandeſtinum, & quo jure prohibitum.

1 Matrimonium clandeſtinum dicitur, quod clam contrahitur; & poteſt duobus modis matrimonium clandeſtinè contrahi. Primò ſi fiat ſine Parocho, & teſtibus. Secundò ſi celebretur omiſſis præviis denuntiationibus: cæteræ ſolemnitates ſi omittantur, non conſtituunt, nec denominant matrimonium clandeſtinum, ſed tantùm minus ſolemne, ut habetur in Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1.* Matrimonium contractum ſine Parocho, & teſtibus certum eſt, ſemper fuiſſe ab eccleſia graviter prohibitum, adeò ut etiam ante Concilium Tridentinum fuerit illicitum, & quidem ſub culpa gravi, quamvis validum, ut communiter docent Doctores.

Quòd enim ante Tridentinum fuerit illici- 2
tum liquet ex pluribus canonibus præſertim *ex c. nullus 2. cauſ. 30. q. 5.* ubi Hormiſda Papa decrevit, ut nullus fidelium cujuscunque conditionis audeat occultè nuptias inire, ſed debeant

fideles

fideles matrimonia publicè contrahere, ut in facie eccleſiæ probari poſſint : idque ad removende greviſſima damna, & ſcendele, quæ inde oriebantur : ſiquidem cùm matrimonia clandeſtinè inita non potuerint ab eccleſie probari, conjux, qui clandeſtinè contraxerat, poſtquam manſiſſet eum ſua uxore per biennium, vel triennium ab ea poſtea diſcedebat ducendo elterã, eò qoia aſſereret, primnm matrimonium clam initum non fuiſſe matrimonium : unde, quia gravia tam oxori, quàm liberis oriebantur damna, eccleſie ſemper prohibuit ſub peccato lethali, ne matrimonia etiam ante Concilium Tridentinum clandeſtinè initentur, quamvis inita valereot, ut deſumitur ex *c. quod nobis 2. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd de clendeſtinis matrimoniis non judicet eccleſie, ſed ſi contrahentes velint in eccleſia publicari debeant recipi, & comprobari, quòd ſi talia matrimonia recipiebantur, & comprobabantur, velida erant : hinc etiam Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de reform. matrim.* eos anathemate percutit, qui motrimonia clandeſtina vere, ac rata eſſe negant, quamdiu eccleſie ea irrita non facit. Ratio etiam id ſuadet, quia ſi ſpectetur ſolum jus naturæ, & divinum, matrimonium clandeſtinum per ſe non eſt illicitum, ſed tentùm per accidens ob ſcandala, & occaſiones peccandi, quæ inde oriebantur, quæ tamen vitari poſſunt.

3 Tumquie in matrimonio clandeſtino hebetur tota eſſentie legitimi contractus de præſenti, quamdiu is non irritatur, & ſolùm deeſt extrinſeca, & accidentalia ſolemnites publicitatia : & cùm accidentia ſint extra eſſentiam rei, cui dicuntur accidere ; ideo poteſt res ſine talibus accidentibua exiſtere quoed ſuam eſſentiem. Hine quamvis metrimonium clandeſtinum, ſeu initum ſine Parocho, & teſtibus fuerit ſemper in eccleſia illicitum, adeò ut eccleſia ſemper illud foerit deteſtate, ac prohibuerit, ut deſumitur ex *c. cum inhibitio 3. h. t.* adeò ut lethaliter peccarent, qui matrimonia clandeſtina ante Concilium Tridentinum contraherent, eò quia in re graviſſimi momenti transgrederentur præceptum eccleſiæ : tameo validum erat : immo concurrentibua quibusdam legitimis cauſis poterat etiam licitè tonc matrimonium clendeſtinè iniri : immo etiam poſt Concilium Tridentinum in locia, ubi Tridentinum non eſt promulgetum, nt notat Covarruvias in *4. decretal. p. 2. c. 6. n. 7.* & Tannerus *tom. 4. diſp. 8. de matrim. q. 3. dub. 6. n. 111.* recenſet quinque caſus, in quibus poteſt matrimonium etiam licitè contrahi clandeſtinè. Primò ſi contrahentes poſſint imminens mortis pericolum evadere per matrimoniom clandeſtinum. Secundò ſi à matrimonio contrahendo iniquè impedirentor per teſtium adhibitionem. Tertiò ſi nollent homines in loco aliquo eſſe teſtes ob invidiam, vel alia iniqua cauſa, & ſi deberent vocari, & expectari alij teſtes contrahentes, eſſent amiſſuri opportnnitatẽ contrehendi matrimonium. Quertò ſi ſine gravi damno non poſſint contrahentes palam matrimonium inire, ut ſi puella conſtituta ſub poteſtate tutoris meritò timeret, ſe tradendem viro pravo. Quintò ſi poſt matrimonium ſemel palam contractum, ſed invalidè ob occultum impedimentum ; poſt impetratam diſpenſationem, ſi clam contrahatur, velidè contrehitur, quia matrimonium tunc fuit jam coram facie eccleſiæ initum, & eccleſia poteſt probare ejus validitatem, cum ipſi non conſtet de occolto impedimento, quod tunc interceſſit.

Quinimò ſi daretur caſus, quò contrahentes ignorarent legem irritantem matrimonia clandeſtina, putant aliqui, quòd validè adhuc contreherent ſine Perocho, & teſtibus, eo innixi fundamento, quie lex non obligat ignorantes invincibiliter, quamvis irritatio imponatur ut pœna, nt ipſi fatentur : perperam tamen, quia ſemel quòd ignorantie invincibilis excuſat à culpe ; excuſat etiem à pœna, quæ tantùm infligitur ob culpem. 4

Communior tamen, & vetior ſententie eſt, tale matrimonium eſſe irritum, quia ignorantia licèt invincibilis non ſupplet ſolemnitatem requiſitam à lege ad valotem ectûs. Præterea qoamvis lex non efficiat ignorantes quoad pœnam extrinſecam ; benè tamen eos afficit quoad intrinſecam nullitatem ectûs, ut dncet Sanchez *de matrim. lib. 3. diſp. 17. num. 9. & ſequent.* 5

Quando igitur inhabilitas ſtatuitur in odium contrahentium, & ed eos puniendos, tunc pœne non efficit iovincibiliter ignorantes : quia pœne tunc irrogatur propter culpam, & invincibiliter ignorantes carent culpa. Quando verò actus anoulletur ob deſectum debitæ ſolemoitetis, eò quia in jure tradatur certe forma, & ſolemnitas in ordine ed validè ineundum contractum ; tunc talis inhabilites, & annullatio actûs non eſt pœna, cùm oon inferatur ad puniendum delictum : quapropter licèt contrahentes ob ignorantiam invincibilem ſint immunes à culpe, edhuc contractus ab ijsdem initus ſine forma præſcripta à jure eſt irritus, quia ſine tali forma contractus non habetor in republice pto valido, idque ob bonum commune, proinde quoties contrehentes omittunt formem illem non contrahunt validè, quemvis immunes ſint ab omni culpa. Hinc irritum eſt metrimonium etiam in articulo mortis, vel in quacunque alia neceſſitate initum ſine præſentia Parochi, & teſtium, quie deeſt forma ſubſtentialis præſcripta per legem ad velorem matrimonij ; tali enim forma deficieote contractus non poteſt ſortiri ſuum valorem, ut colligitur ex decreto Concilij Tridentini. 6

Hinc ſi quia in articulo mortis velit contrahere eum eliqua, vel ad legitimendam prolem ex ee ſuſceptam, vel ad tollendem infamiam, ac dedecua fœminæ, vel aliud ſimile incommodum, poſſunt quidem licitè omitti præviæ denuntiationes ex licentie Parochi, ſi Ordinarius adiri commodè non poſſit, eò quia tunc ſit evidens epikia intentionis Concilij pto neceſſitate illius articuli : non tamen licitum eſt in mortis articulo cootrahere ſine Parocho, & teſtibus, 7

neque ad hoc poteſt licentiam concedere Epiſcopus : quia hoc nunquam conceſſit Concilium Tridentinum Epiſcopis, imò tacitè negavit, dum conceſſit Epiſcopis remittere denuntiationes, & nihil conceſſit circa præſentiam Parochi, & teſtium. Unde ſi peſte infectus in mortis articulo velit concubinæ ſuæ nubere, vel ad prolem legitimandam, vel ad majorem ſuæ conſcientiæ tranquillitatem, poſſunt quidem denuntiationes omitti, non verò validè contrahi matrimonium ſinè Parocho, & teſtibus, ſaltem juxta communiorem, ac veriorem ſententiam; idque defectu formæ à jure neceſſariò requiſitæ ad valorem matrimonij.

8 Jure novo igitur ex decreto Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. c. 1. de reform. matrim.* matrimonium in quovis caſu, quo contrahetur ſine præſentia Parochi, & teſtium, nullius eſt valoris, quia ob bonum commune requirebatur, ut matrimonia inter fideles inita poſſent ab eccleſia probari : ſiquidem matrimonium clandeſtinum adverſatur fidei matrimonij, quia cùm validitas matrimonij clandeſtini non poſſit facilè probari, poterat conjux poſtquam per aliquot annos manſiſſet cum uxore ab illa diſcedere cum graviſſimo præjudicio prolis, & damno conjugis, ac aliam ducere, eò quia negaret primum matrimonium validum eſſe. Secundò quia hæc ſeparabilitas erat contra indiſſolubilitatem matrimonij. Tertiò quia nonnunquam contrahebantur hujusmodi matrimonia clandeſtina cum impedimentis dirimentibus, quæ ut detegerentur decrevit eccleſia, ut non niſi publicè, & præmiſſis denuntiationibus talia matrimonia contraherentur. Quartò quia ex matrimoniis clandeſtinis inextinguibiles inter conſanguineos excitebantur inimicitiæ cum ſumma reipublicæ detrimento, & animarum periculo: ad hæc igitur omnia mala impedimenda, Eccleſia, quæ de occultis non judicat, decrevit, ut matrimonium quatenus eſt contractus civilis, & humanus non eſſet validus, niſi publicè celebraretur coram Parocho, & teſtibus.

9 Neque inde ſequitur, eccleſiam immutâſſe materiam Sacramenti, quia Chriſtus non elevavit ad rationem Sacramenti quemcunque contractum matrimonialem initum inter fideles, ſed tantùm approbatum ut validum ab eccleſia, id enim videbatur deſiderari ad bonum regimen eccleſiæ : & quia contractus matrimonialis civilis, ſi clandeſtinè ineatur ab eccleſia, non approbetur ut validus, ſequitur, quòd ex Chriſti inſtitutione non ſit materia hujus Sacramenti, licèt antea fuerit materia, eò quia habitus fuerit ut validus : unde eccleſia per ſe directè, & immediatè non irritavit Sacramentum, ſed tantùm indirectè per accidens, & immediatè annullando humanum contractum, ſeu civilem, quatenus per ſubtractionem materiæ ceſſat ratio Sacramenti veluti forma, quæ inhærebat eidem materiæ, non enim poteſt eccleſia mutare materiam, & formam Sacramenti à Chriſto inſtitutam efficiendo, ut quod eſt legitima materia Sacramenti matrimonij, non ſit talis materia : & quia Chriſtus pro materia Sacramenti matrimonij inſtituit contractum civilem, & humanum matrimonialem initum inter fideles, non utcumque, ſed ut validum, & approbatum ab eccleſia, ideo non poteſt hæc facere, ut talis contractus validus, & approbatus ab eccleſia non ſit materia Sacramenti matrimonij; benè tamen poteſt facere ob bonum commune, & pro ſalute animarum, ut ad validitatem talis contractus matrimonialis requiratur certa forma, quâ non ſervatâ contractus ſit nullus, & tunc ex Chriſti inſtitutione talis contractus non eſt materia Sacramenti matrimonij, eò quia non ſit ut validus ab eccleſia approbatus.

Quamobrem eccleſia licèt non potuerit ſtatuere, ut ſuppoſito, quòd perſonæ habiles contraxerint matrimonium, & contractus ſit validus, ipſum Sacramentum matrimonij ſit invalidum; potuit tamen ob bonum commune, & ſalutem animarum imponere certam formam ſervandam ad validitatem humani contractus; quâ deficiente contractus non ſortiatur ſuum valorem, proinde non ſit materia Sacramenti matrimonij. Quævis enim Reſpublica civilis, & politica ob bonum publicum quaſdam perſonas poteſt reddere inhabiles ad contrahendum ut minores, & prodigos, & etiam ad valorem contractuum exigere quaſdam conditiones, & ſolemnitates, quibus omiſſis contractus non approbentur ut validi : quo pacto irritantur ultimæ voluntates carentes certa ſolemnitate : & eccleſia irritavit religioſam profeſſionem emiſſam etiam in religione approbata ante annum 16. completum : unde potuit etiam irritare contractus matrimoniales, qui clam, & ſine Parocho, ac teſtibus fiunt, & etiam inhabiles reddere perſonas clandeſtinè contrahentes, idque ob juſtam cauſam, & publicam animarum utilitatem; adeo ut non niſi ſervatâ certâ formâ contractus civilis matrimonialis habeatur ab eccleſia ut validus. Hinc nec eſt validum matrimonium quamvis publicè celebretur præſentibus ferè omnibus vicinis, ſi deſit Parochus: ratio eſt, quia ex decreto Tridentini præſentia Parochi eſt de ratione formæ ſubſtantialis requiſitæ ad valorem matrimonij, & non poteſt per æquipollens impleri, ſed implenda eſt ſpecificè, & propriè. 10

11 An verò ſi nunc matrimonium clandeſtinè contrahatur in iis locis ſive catholicorum, ſive hæreticorum, in quibus decretum Concilij Tridentini non eſt receptum, vel nunquam promulgatum, validum ſit. Reſpondent communiter affirmativè, quia Concilium in *d. ſeſſ. 24. c. 1. de refor. matrim.* ſtatuit, ut tale decretum robur non habeat in unaquaque Parochia niſi poſt triginta dies à die primæ publicationis factæ in eadem eccleſia numerandos, unde ubi nondum fuit publicatum robur non habet. Quòd ſi fuit legitimè publicatum non tamen receptum ſaltem per decem annos, licèt decretum non obliget; peccant nihilominus clam contrahentes, perinde ac peccâſſent, ſi ante Concilium Tridentinum contraxiſſent talia matrimonia.

12 An verò habitantes in uno loco ubi Concilium Tridentinum de matrimoniis clandeſtinis publicatum eſt,& ſervatur,ſi tranſeant in alium locnm, in quo Concilium nondum fuerit publicatum, necreceptum, & quidem non animo ibi figendi domicilium, ſed tantùm animo ibi contrahendi clandeſtinè, & mox ad locum conſueti domicilij redeundi,ſit tale matrimonium validum, non conveniunt doctores. Franciſcus Sylvius *in ſuis reſolut. var. V. matrimonium 8.* cenſet, tale matrimonium eſſe invalidum, qnia vel tales contraxerunt coram Parocho loci ad quem venerunt, vel clandeſtinè : ſed utrumvis dicatur,ſemper matrimoninm eſt irritum, quia de ita contrahentibus ſemper verificatur, quòd aliter, quàm coram Parocho, vel elio ſacerdote de ipſius licentia, & duobus, vel tribus teſtibus contraxerint : ſiquidem Parochus in decreto Concilij non intelligitur Parochus loci, in quo ſit contractus, ſed Parochus contrahentium, vel alterins eorumdem, ; ut ex contextu Concilij patet.

13 Quòd ſi dicas, decretum Concilij non habere vim, nbi non eſt publicatum ; & matrimonium, de quo eſt ſermo eſſe contractum in loco, ubi non eſt publicatum. Reſpondent,qui huic ſententiæ adhærent, aſſumptum eſſe verum tantùm reſpectivè ad perſonas degentes in locis illis, nbi decretum Concilij non fuit publicatum, nec receptum : non verò reſpectivè ad perſonas habentes fixum domicilium in loco ubi deeretum Concilij fuit promulgatum, & receptum. Tum quia clauſula decreti ſpectans ejns publicationem deſignat tempus,& locum,quando, & ubi incipiat habere robur, nullâ factâ expreſsâ mentione perſonarum : proinde decretum intelligitur robur habere etiam circa perſonas reſpectivè ad tempus, & loca, ſeu circa perſonas comprehenſas intra id tempus, & intra illa loea, in quibns ratione pnblicationis factæ cœpit decretum Concilij obligare : & perſonæ, quæ ut clam matrimonium contrahant, tranſeunt ad alium locum, in quo non fuit tale decretum Concilij publicatum, & receptnm ; revera comprehenduntur inttà tempus, & locum, in quo facta fuit publicatio, cum in illo habeant fixum, & ſtabile domicilium.

14 Nihilominus contraria ſententia communiot eſt, qoam docent Sanchez *tom. 1. de matrim. lib. 3. diſp. 18. num. 28. & ſequent.* Baſilius Pontius *de matrimonio lib. 5. c. 9.* Coninck *de ſacrament. diſp. 27. dub. 1. n. 14.* & plures alij, quos citat, & ſequitur Diana *tract. 6. de ſacrament. matrim. reſol. 74. n. 5.* Ratio eſt, qoia peregrini abſentes à proprio domicilio non tenentur legib⁹ ſni domicilij, ſi in loco ubi ſe recipiunt, vigeant leges contrariæ, præſertim quoad ſolemnitates adhibendas in contractibus ineundis ; nemo enim tenetur legibus ſui territorij, ſi in eo non verſetur. Tum quia ſi in aliis contractibus poteſt quis proficiſci ex loco domicilij ad allum locum cum intentione ineundi contractnm venditionis, & quidem juxta formam ibidem requiſitam, non videtur, cur non poſſit etiam quia ſe aliò conferre ex intentione contrahendi matrimoninm juxta fotmam præſctiptam in tali loco ad ejus valorem, ſi nulla alia lex patticulatis obſtet. Tum quia quotiea inhabilitas eſt conſtituta abſolutè, & ſimpliciter in aliquam perſonam, tunc ſequitur ipſam perſonam qoocunque jerit, atqui ſi inhabilitas ſit conſtituta per modum legis, tunc non afficit perſonam, ſed locum, & degentes in tali loco : quia ſicut lex illa non obligat in alijs locis, ita annullatio actûs ex vi talis legis non habetur in alijs locis : non enim lex incipit ligare immediatè, & principaliter tatione perſonarum, ut notat Henriquez *lib. 11. c. 3. n. 8.* ſed ob locum, in quo lex promulgatur : ita etiam in caſu noſtro decretum Concilij tantùm obligat ob locum parochiæ, ubi authoritate Ordinarij decretum eſt legitimè promulgatum.

Neque obſtat, quòd contrahentes in fraudem Concilij Tridentini aliò ſe transferant, nimirum nt matrimoninm contrahant ſine Parocho, ſine Teſtibus. 15 Nam contta eſt, quia fraudem propriè non dicitur committere, qui jure ſuo utitur *l. nullus 55. ff. de reg. jur.* unde licèt peccet ex eo, quod diſcedat ex intentione contrahendi clandeſtinè matrimonium, cùm id fuerit peccatum grave etiam ante Concilium Tridentinum : non tamen peccat in eo, quòd agit fraudulenter intendens contrahere contra formam Concilij in eo loco, in qno ad valorem contractûs matrimonialis non eſt neceſſaria : quia contractus non læditur ex bona, vel mala intentione. Hinc communiter docent, ex prava intentione non oriri obligationem reſtituendi, ſi revera non ſit damnum illatum. Tum quia quando, quis utitur jure ſuo, non dicitur dolo malo agere, textus in *l. nullus videtur 55. de reg. jur.* & *l. 3. §. is tamen. ff. de liber. homin. exhib.* ubi dicitur, quòd nullus videatur dolo facere, ſi jure ſuo utatur : atqui aliò ſe transferentes, ubi decretum Concilij non eſt publicatum, ut clandeſtinè ſine Parocho, ſine teſtibus matrimonium contrahant, utuntur jure ſuo, neque fraus eſt illicita, eò quia non ſit prohibitum aliò proficiſci, ubi liceat ſine teſtibus, & parocho contrahere.

Hæc ſententia licèt poſſet ſnſtineri, ſi cnntrahentes aliò ſe conferrent, ubi decretum Concilij non eſt publicatum, nec receptum, non tamen ex intentione primatia, & principali, nt matrimoninm clandeſtinum ibi poſſint contrahere, ſed ex primaria intentione figendi ibi ſtabile ſuum domicilium : non tamen ſi aliò ſe transferant ſine intentione ibi ſigendi domicilium, ſed tantùm clandeſtinè contrahendi, & poſt initum matrimonium iterum revertendi ad ſuum proprium domicilium, ubi dectetum Concilij publicatum, & receptnm eſt : ratio, quæ me movet, eſt, quia Chriſtus non elevavit ad rationem Sacramenti quemcunque contractum matrimonialem initum inter fideles, ſed tantùm conttactum approbatum ab eccleſia, ut validum : & quia eccleſia non approbat ut validum matrimonium clandeſtinè contractum inter fideles, ideò talis contractus in facie eccleſiæ eſt nullus, nec habat rationem Sacramenti, 16

cùm

cùm Sacramentum ex Chriſti inſtitutione non adnectatur niſi contractui, qui ab eccleſia approbatur ut validus: hinc quia aliò ſe transferentes ex intentione clandeſtinè contrahendi matrimonium, non contraherent validè, nec reciperent Sacramentum: putârim, tale matrimonium eſſe nullum.

17 Neque obſtat, quòd talis contractus in illo loco habeatur validus: quia ad valorem matrimonij initi inter fideles requiritur, ut matrimonium in ratione contractûs civilis, & humani ſortiatur ſuum valorem juxta approbationem eccleſiæ, cui fideles tenentur quoad matrimonium parêre ratione Sacramenti eidem adnexi. Hinc Zypæus *in conſult. can. lib. 4. tit. de ſponſ. & matrim. conſult. 6.* refert anno 1628. ſacram Congregationem ipſi petenti reſpondiſſe: matrimonium, de quo eſt præſens quæſtio, eſſe nullum.

§. II.

De Miniſtro ſolemnitatis requiſitæ ad matrimonium, ne ſit clandeſtinum.

1 Miniſter ſolemnitatis matrimonij eſt Parochus cum duobus ſaltem teſtibus, hi enim ſemper requiruntur, tametſi in mortis articulo matrimonium contrahatur; nec in eo poteſt etiam Epiſcopus quacunque exiſtente neceſſitate diſpenſare. Et rurſus debent etiam præcedere denuntiationes, quia quamvis matrimonium clandeſtinum, ſi contrahatur ſine prævijs denuntiationibus validum ſit, eò quia jure antiquo validum erat, & non ſit recedendum à jure antiquo ſine manifeſto decreto irritante: non tamen contrahantes abſque juſta cauſa, & obtenta licentia ſine præmiſſis denuntiationibus excuſarentur à culpa gravi, quia violarent præceptum eccleſiæ in re graviſſima, quia gravia mala ſequi poſſunt ex omiſſione denuntiationum, & præſertim quoad impedimenta dirimantia, ſi adſint, & non detegantur, & matrimonium invalidè contrahatur.

2 Facultas autem diſpenſandi in denuntiationibus ante, & poſt matrimonij conſummationem à Tridentino conceditur Ordinario, & nomine Ordinarij intelligitur Epiſcopus, vel alter Prælatus habens jurisdictionem quaſi epiſcopalem, & qui non ſit ſubditus Epiſcopo, immo conceditur etiam Vicario Generali, non verò Parocho, vel alteri inferiori ſacerdoti, imò Baſilius Pontius *lib. 5. de matrim. c. 31. num. 3.* aſſerit, poteſtatem diſpenſandi ſuper denuntiationibus à Tridentino conceſſam eſſe ſolis Epiſcopis, & non aliis habentibus jurisdictionem quaſi Epiſcopalem, ut Abbatibus, & ſimilibus, & refert etiam declarationem ſacræ congregationis, quæ ſi revera extaret, eſſet procul dubio eidem adhærendum.

3 Immo in Concilio Generali Lateranenſi II. præceptum erat, ut denuntiationes præmitterentur matrimonio, & hoc decretum poſtea innovavit Concilium Tridentinum, & juſſit expreſsè ut denuntiationes matrimonio præmittantur, & quidem ter à proprio Parocho contrahentium, & tribus etiam continuis diebus feſtis in eccleſia Parochiali inter miſſarum ſolemnia publicè faciendæ, ut habetur in Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1. de reform.* An verò ſtante decreto Tridentini, ſi omittantur denuntiationes adhuc matrimonium ſit validum, negant Cephalus *lib. 4. conſ. 421.* & Menochius *lib. 1. conſ. 79. num. 70.* ſed communior ſententia docet, ſi nil aliud obſit, tale matrimonium eſſe validum, & Diana *tract. 6. de ſacrament. matrim. reſol. 62.* ex Villalobos *in ſumma tom. 1. tract. 13 diffic. 24. num. 2.* refert, ita fuiſſe declaratum à ſacra Cardinalium Congregatione his verbis: *Denuntiationes ſi omittantur, per hoc matrimonium irritum non eſt, ſervatis tamen cæteris requiſitis.* Non tamen contrahentes ante denuntiationes factas excuſarentur à peccato lethali, ut nec etiam Parochus, qui tali matrimonio aſſiſteret nomine eccleſiæ, ut notat Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 3. diſp. 5. n. 6.*

4 Sunt autem denuntiationes quædam proclamationes, ſeu monitiones, quæ præmittuntur matrimonio, antequam contrahatur, ad eum finem, ut ſi quis impedimentum canonicũ cognoverit inter ſponſos, teneatur illud manifeſtare intrà terminum competentem aſſignatum; imò tenetur etiam ipſe Parochus de impedimentis inquirere, & indagare: & ſi probabilis conjectura adſit de impedimento dirimente, debet matrimonium interdici, donec de illo cognoſcatur: ratio eſt, quia ad impediendum matrimonium, ne contrahatur, non requiritur plena probatio, ſed ſufficit veri ſimilis conjectura, ſeu præſumptio: ſiquidem agitur de peccato vitando: quòd ſi matrimonium jam eſſet contractum per ſolam conjecturam, non diſſolveretur, ut notat Hoſtienſis in *c. cum inhibitio 3. & ult. h. t. V. conjectura.*

5 Quamvis hujusmodi denuntiationes non ſint de eſſentia matrimonii, adeò ut hoc validum ſit, tametſi nullæ præmitterentur denuntiationes, requiruntur tamen ex præcepto, quia Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1.* agens de denuntiationibus utitur verbis præceptivis, & non irritat matrimonium initum ſine prævijs denuntiationibus. Tum quia præſcribens conditiones eſſentialiter requiſitas ad matrimonium meminit ſolius præſentiæ Parochi, ac teſtium. Notat tamen Layman *in Theol. moral. lib. 5. tract. 10. p. 2. c. 4. n. 11.* quòd ſi denuntiationes ante nuptias factæ non fuerint, poſt nuptias ſunt faciendæ ante conſummationem matrimonij ex Concilio Tridentino, ut ſi fortaſſis impedimentum dirimans ſubſit, ante copulam fornicariam detegatur, niſi Epiſcopo conſultiùs videatur eas omninò prætermitti, an verò prætermittere unam ex dictis tribus denuntiationibus ſit peccatum lethale, negat Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 1. diſp. 5. n. 8.*

6 Verùm eſſe peccatum lethale docent Baſilius Pontius *de matrim. lib. 5. c. 30. n. 3.* Coninck *de Sacrament diſp. 27. dub. 5. n. 51. & alij,* quia omiſſio unius denuntiationis non eſt materia levis, ut liquet ex fine, ad quem denuntiatio-

tiſtiones ordinantur, unde Parochus, qui ſine juſte cauſa talem denuntiationem omitteret, non excuſaretur à culpa gravi, & puniendus eſſet eb Epiſcopo. Nihilominus opinio Sanchez eſt communior, quam etiam docent Barboſe *de poteſt. Epiſcop. c. 2. alleg. 32. n. 5.* Guttierez *de matrim. c. 57. n. 1.* Quòd ſi ſponſi ad diverſas pertineant parochias, denuntiationes in utriusque contrahentis parochia faciendæ ſunt, quia Concilium præcipit faciendas eſſe à proprio parocho contrahentium, vel ab alio de licentia ipſius: & ratio eſt, quia denuntiationes præmittuntur, ne contrahentium impedimente detegantur, & in parochia ſponſi non tam facilè poſſunt ſciri impedimenta ſponſæ, nec vice verſe, præſertim ſi loco multum diſtent, & ita declaráſſe ſacram congregationem Cardinalium teſtatur Segura Davalos *p. 2. direct. c. 16. n. 19.* & ſi authenticè id conſtaret procul dubio eſſet eidem adhærendum. Cæterum contreria conſuetudo, quâ in quibusdam locis denuntiationes tantùm fiunt in Parochia unius ſponſi, in qua celebrandæ ſunt nuptiæ, non eſt damnande, cùm ſaltem toleretur ab eccleſia.

7 An verò quando contrahentes ſunt ex diverſis diœceſibus, & Ordinarius unius diſpenſat in denuntiationibus, id ſufficiat, ne fiant in Parochia alterius, affirmat Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 7. n. 7.* & nititur hac retione: quia quando contrahentes diverſis ſubjiciuntur Ordineriis utriusque Prælatus poteſt cum utroque diſpenſare, & unius diſpenſetio ſufficit, quia in hac re conjuges cenſentur quaſi una perſona, & ratione connexionis cauſæ uterque ſubjicitur alterius Prælato, adhærent huic ſententiæ Guttierez *de matrim. c. 46. num. 10.* Reginaldus *in prax. tom. 2. lib. 31. c. 32. num. 232.* Coninck *de ſacrament. diſp. 27. dub. 6. n. 54.*

8 Verùm id putârim tantùm procedere, quando Ordinario diſpenſanti in denuntietionibus clarè conſtat, nullum adeſſe impedimentum ex parte utriusque contrahentis, adeo ut non ſufficiat, ſi tantùm illi conſtet, ſponſum ſuum diœceſanum nullo detineri impedimento ad metrimonium contrahendum: ſiquidem poteſt contingere, ut impedimentum quod in una Diœceſi non eſt notum fortaſſis ob loci diſtantiam, notum ſit in alia: proinde ex diſpenſatione denuntiationum in una diœceſi non ſequitur per connexionem diſpenſatio in elia; eſt enim diverſa ratio de metrimonio, & denuntiationibus: ſiquidem in matrimonio cùm neceſſariò hebeetur vinculum duorum, neceſſariò ſequitur, ut qui poteſt unum conjungete, poſſit etiam alium, cùm non poſſit dari conjunctio, quin duo ſimul nectantur: ſecus in denuntiationibus hæc connexio non eſt ita neceſſaria.

9 Ex juſta cauſa Ordinerius, ſeu Epiſcopus, vel etiam ejus Vicarius Generalis poteſt diſpenſare in denuntiationibus: & quamvis Concilium Tridentinum unam tantùm recenſeat diſpenſandi cauſam, nimirum quando probabilis ſuſpicio poſſet metrimonium malitioſè impedire, ſi tot præceſſerint denuntiationes, tunc enim poteſt unica tantùm præmitti denuntiatio,

10 Nihilominus ſolent etiam aliæ recenſeri cauſæ, quibus occurrentibus poſſunt Epiſcopi diſpenſare in denuntiationibus. Primò ſi denuntiationes non poſſint fieri, eò quia contrahentes pudore ſuffunderentur: eò quia ſint diſpares ætate, ut ſi ſenex ſeptuagenarius nuberet puellæ, quæ duodecimum tantùm complevit ætatis annum: vel ſi vir equeſtris, & dives puellam duceret ruſticanam, vel è contra.

11 Secundò, quando Magnates matrimonium contrahunt, quia tunc eorum conjugia ſupponuntur toti loco innoteſcere.

12 Tertiò, ſi ex publicatione matrimonij probabiliter timeretur publicum ſcandalum infamiæ, vel grave damnum corporis, vel animæ? ut ſi viventes in concubinatu habeantur publicè conjuges: vel qui in articulo mortis conſtitutus vellet ad legitimandam prolem concubinam ducere.

13 Quartò, ſi denuntiationes non poſſint fieri absque gravi detrimento in bonis fortunæ.

14 Quintò, ſi matrimonium ſolemniter contractum poſtea reperiatur nullum ob occultum impedimentum: ſi ſponſus tunc alteri nubae poteſt Epiſcopus diſpenſare in denuntiationibus.

15 Sextò, ſi inſtet tempus adventus, vel quadrageſimæ, quo prohibentur nuptiæ benedici, ſimúlque periculum eſſet, ne ſponſalia diſſolverentur; vel etiem fornicationis, ſi nuptiæ diutiùs differantur.

16 Septimò, ſi ex eo, quòd matrimonium ſtatim contrahatur non expectatis denuntiationibus notabilis commoditas ſponſis obveniat. Octavò ſi conſtitutus in articulo mortis vellet propter quietem conſcientiæ concubinam ducere.

17 Quando autem Ordinarius in hiſce caſibus diſpenſat in denuntiationibus debet priùs exactè informari, an aliqua impedimenta ſubſint inter contrehentes. Cæterum ſi in ſimilibus caſibus Ordinarius diœceſanus enixè rogatus injuſtè neget diſpenſationem, vel ſi procul abſit, & ex mora periculum aliquod immineat, poſſunt tunc nuptiæ contrahi etiam omiſſis denuntiationibus, ut notat Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 10. num. 27. & ſequent.* tunc enim poteſt Parochus urgente illa neceſſitate per epickiam interpretare legem, & voluntatem Epiſcopi, qui procul dubio urgente illa neceſſitate diſpenſaret. Quando autem denuntiationes ob juſtam cauſam, vel per diſpenſationē Epiſcopi ſunt prætermiſſæ ante nuptias; non tamen ſunt omnino remiſſæ: tunc enim poſt nuptias ante conſummationem matrimonij fieri debent, ut ſi fortè impedimentum aliquod dirimens ſubſit, faciliùs detegatur, quia contrahentes cum tenerentur præmittere denuntiationes ante contractum matrimonij, ſi omiſſæ fuerint ante contractum, præmitti debent ante conſummationem, ne fortè ſubſequens copula ſit fornicaria.

18 Præterea ex præſcripto Concilij Tridentini, & declaratione Cardinalium denuntiationes fieri debent in propria Parochia, & quando ſpon-

lidaret matrimonium gravi metu initum, eccleſia non attuliſſet ullum remedium coactionibus: quia qui aliquem adigit ad contrahendum, poteſt etiam eundem compellete ad jurandum, quòd ſtabit tali matrimonio; quia tunc juramentum adjicitur matrimonio per modum confirmationis; proinde ſi ſemel quis compellatur ad contrahendum, faciliùa etiam compellitur ad jurandum, ſic eccleſia nullum attuliſſet remedium coactionibus.

138 Demum qoia juramentum ſortitur naturam ptimordialem actûs, cui apponitut, proinde ſortitur etiam ejus conditionea *l. fin. C. de non num. pec.* atqui matrimonium, vel maximè exigit liberum conſenſum: proinde etiam jutamentum adjunctum matrimonio, habet tacitam illam conditionem, *ſi conſenſus liber ſit*; proinde ubi conſenſoa eſt coactus, per adjectum juramentum matrimonio, hoc non convaleſcit, nec confitmatur, ut docet Gloſſa in *c. 2. V. tanta de eo, qui duxit in matrimonium*, & Sylveſtet *V. matrimonium 8. q. 11. diſt. 8.*

139 Quæritur trigeſimo nono, an ſi juramentum adjiciatur matrimonio metu gravi extorto proinde invalido, quamvia illud non confitmet, adhuc tamen ita obliget, ut indigeat relaxatione? Reſpondetur, duplicem eſſe ſententiam, quarum prima docet, tale juramentum, obligare, ac propterea indigere relaxatione. Nititur hæc ſententia, quia quando juramentum ſine diſpendio æternæ ſalutia poteſt obſervari, tunc vel obſervandum eſt, vel relaxandum, quod non eſſet, niſi obligationem induceret: atqui juramentum adjectum matrimonio metu gravi extorto non vergit in diſpendium æternæ ſalutis, & ſervari poteſt absque omni culpa, proinde inducit obligationem, quia quotiea juramentom non adverſatur bonia moribus, ſervati debet, præſertim ſi absque omni culpa id poſſit fieri juxta *reg. in c. cum contingat de jurejur.* Hinc qui ad redimendam vexationem juravit, ſe ſoluturum uſuras, quia non peccat, ſi juramentum ſervet, tenetur illud ſervare juxta *cap. Debitores de jurejur.* tametſi tale juramentum non confirmet contractum: ergo etiam juramentum adjectum matrimonio gravi metu extorto, licèt illud non confirmet, obligat nihilominus, & indiget relaxatione.

140 Secunda ſententia, quæ probabilior videtut, docet, tale juramentum non obligare, nec ulla indigete relaxatione. Idque deſumitur ex *c. ſignificavit 2. de eo, qui duxit in matrim.* ubi definitur, eum qui ob metum mortia contraxit matrimonium cum una, illúdque juravit, & poſtea aliam duxit, teneri cum ſecunda manere, eò quia cùm ipſa validè, & liberè contraxerit, non verò cùm prima non obſtante juramento adjecto tali matrimonio extorto ob metum mortia: ex hoc enim textu colligitur juramentum adjectum matrimonio gravi metu extorto non obligare, nec indigere relaxatione: alioquin Pontifex ob fractionem juramenti injunxiſſet aliquam pœnitentiam, ſicut eam impoſuit in *c. ſicut de ſponſ.* ubi Innocentius III reſcribit, qui contrahit ſponſalia de futuro cum una, & jurat: deinde cum alia contrahit ſponſalia de præſenti; hoc cognito Judex compellat ſervare ſecundum matrimonium, & injungat pœnitentiam viro pro fractione fidei; ideò Pontifex injunxit pœnitentiam, quia juramentum fuit validum: ergo à contrario ſenſu ex eo, quòd nullam injungat pœnitentiam, ſequitur, juramentum non obligaret, nec indigere relaxatione. Tum quia Pontifex in *cap. Verùm de jurejur.* loquens expreſsè de juramentis metu extortis ait: Violatotibus imponendam eſſe aliquam pœnitentiam, licet mitiorem: ergò cùm in *c. ſignificavit 2. de eo, qui duxit in matrim.* nulla imponatur pœnitentia ei, qui priùs juramentum violavit, ſignum eſt, tale juramentum adjectum matrimonio metu mortis extorto non obligare, nec indigere relaxatione.

141 Ratio itidem ex eo petitur, quia quando contractus prohibetur ob publicam utilitatem, juramentum eidem adjectum non obligat, ut habetur in *c. ſi diligenti de foro compet.* ubi poſtquam ſtatutum eſſet, & declaratum, irritum eſſe pactum juratum, quo Clericus foro renuntiat, ſubditur: *Cùm non ſit beneficium hoc perſonale, ſed potiùs toti Collegio eccleſiaſtico indultum, cui privatorum pacto derogari non poteſt, nec juramentum licitè ſervare potuit, quod contra canonica ſtatuta illicitis pactionibus informatur*, unde manifeſtè ſentit textua, juramentum contra publicam utilitatem non poſſe licitè obſervari, ptoinde non inducere obligationem, nec indigere relaxatione: ſed matrimonium gravi metu extortum prohibetur ob publicam utilitatem, quia nil magis noxium reipublicæ, quàm ſi matrimonia coactè extorqueantur: quia tunc cum non ex affectu maritali ſimul conjugea cohabitent, non curant prolem generare cum ſummo reipublicæ detrimento, & unicè ſtudent, quomodo poſſint ſeparari: unde cùm matrimonium metu gravi extortum ſit ptohibitum, & invalidum ob publicam utilitatem, jutamentum eidem adjectum non obligat, nec indiget relaxatione.

142 Tum quia juramentom ſequitur naturam, & conditionea contractus, cui adjicitur: atqui matrimonium exigit conſenſum omnino liberum, proinde juramentum eidem adjectum hanc habet ſubintellectam conditionem, ſi conſenſua omnino liber ſit, quòd ſi hæc conditio deficiat, juramentum etiam corruit, ut docet Gloſſa *c. 2. 15. q. 9. V. abſolvimus*, & in *c. ſignificavit 2. de his quæ vi. V. coactus*, & ibi Hoſtienſis *ad fin.* Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 3. §. 5. num. 3.* Cuccus *lib. 5. inſtit. Major. tit. 12. num. 126.* Tum quia vel juramentum adjicitur matrimonio metu gravi extorto per verba de præſenti, ut ſi is, cui metus incutitur, dicat, duco te, & juro me ducere te: & tunc ſicut matrimonium eſt ob metum gravem invalidum, ita etiam juramentum, quod ſequitur naturam, & conditiones contractûs, cui adjicitur: proinde non indiget relaxatione: ſiquidem quod eſt nullum, perinde ſe habet, ac ſi non ſit; & qood non eſt, non indiget relaxari. Tum quia tale juramentum eſt aſſertorium, ex quo nulla

oritur

oritur in futurum obligatio, ſed ſtatim eſt verum, vel falſum, proinde in illo non habet locum relaxatio, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 89. art. 5.* Tum quia ex tali matrimonio metu inito, & jurato per verba de præſenti non oritur obligatio etiam ſponſeliorum, quia jus reſiſtit tali contractui, & irritat juramentum. Hinc nec matrimonium clandeſtinum, & juramentum obliget ut matrimonium, nec ut ſponſalia, eò quia jus reſiſtat tali contractui, proinde nec juramentum obligat, cum ſequatur naturam, & conditionee contractûs, cui adjicitur. Vel juramentum adjicitur contractui matrimonij contracti per verba de futuro, & tunc ſi ſit juramentum de non contraveniendo illi matrimonio abaque novo conſenſu, & ratificatione illius, non obligat, nec indiget relaxatione, eò quia ſit contra bonos mores, ſitque peccatum lethale uti matrimonio irrito, quod non poteſt convaleſcere ſine novo conſenſu libero.

143 Hinc ad fundamentum contrariæ ſententiæ, reſpondetur, illam regulam, quâ juramentum dicitur eſſe ſervandum, quoties non vergit in diſpendium ſalutis æternæ, & poteſt ſervari ſine omni culpa, eſſe intelligendam, quando juramentum non eſt contra bonos mores, nec contra publicam utilitatem: non verò ſi ſit contra publicam utilitatem, quamvis non ſit contra bonos mores, ut notat Barboſa in *collect. tom. 2. lib. 4. tit. 2. c. 11. num. 2.* In caſu autem noſtro quemvis juramentum adjectum matrimonio ob metum mortis extorto, non ſit contra bonoe morea, poſſitque ſine culpa ſervari, eò quia qui ob timorem contraxit, poſſit à tali timore recedere, & liberè conſentire: eſt tamen contra publicam utilitatem, ratione cujus jus irritavit matrimonium gravi metu extortum, proinde etiam juramentum eidem adjectum. Ad aliud, quod addebatur de juramento adjecto contractui ſolvendi uſuras, reſpondetur eſſe diſcrimen, quia catenus juramentum adjectum contractui uſurario eſt ſervandum, eò quia contractus uſurarius prohibetur principaliter ob bonum privatum, ſiquidem parum intereſt reipublicæ ſive hic civis, ſive alius pecuniam per uſuram extortam ſibi comparet. Secus matrimonia gravi metu extorta prohibentur ob publicam utilitatem, conſequenter juramentum eis adjectum non obligat, nec indiget relaxatione.

Quæritur quadrageſimò, an ſuperior poſſit inferiorem adigere ad matrimonium contrahendum? Reſpondetur ſine conſenſu inferioris non poſſe hunc adigi à ſuperiore ad contrahendum matrimonium; idque deſumitur ex fine matrimonij, quod cùm ordinetur ad ſobolis educationem, mutuúmque amorem fruſtraretur hoc fine, ſi conſenſus conjugum in illo ineundo non deſideraretur. Tum quia quod fit ſine conſenſu proprio, fit coactè, & violenter, nullum autem violentum eſt perpetuum: vinculum autem matrimonij eſt perpetuum, cui propterea repugnet coactio. Tum quia omne vinculum inductum à ſuperiore poteſt ab eodem diſſolvi: atqui matrimonium ſemel validè initum, & conſummatum non poteſt amplius ulla humana poteſtate diſſolvi, quos enim Deus conjunxit, nequit homo ſeperere: hinc Tridentina Synodus *ſeſſ. 24. de matrim. c. 9.* anathemate percutit omnes Principes compellentes ad matrimonium. Cenſent tamen aliqui pro bono communi poſſe à Principe aliquem compelli, ut alicui nubat, ſed tunc ſi contrahens eſſet invitus, & non conſentiret in matrimonium, hoc nullo pacto conſiſteret, cùm liber conſenſus ſit de eſſentia matrimonij. 144

Hinc matrimonium initum è filiis ſine conſenſu parentum eſt validum, & non poteſt annullari *c. cum virum de regul.* & in Trident. *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* Neque ſufficit ſolus conſenſus parentum, niſi accedat etiam filiorum *c. unic. de ſponſ. impuber. in 6.* quinimò conſenſus parentum tantùm requiritur de honeſtate filiorum, non de neceſſitate matrimonij: quapropter non poſſunt parentes filios cogere ad tales nuptias, ſed hi debent omnino liberè contrahere, quia in matrimonio eſt quaſi ſervitus quædam perpetua, & cùm homo ſit liberæ conditionis non poteſt à patre ad hanc ſervitutem compelli. Neque obſtat, poſſe filium à parente in neceſſitate conſtituto vendi, ac ſuâ libertate privari *l. 2. C. de patrib. qui filios ſuos diſtr.* eſt enim diſpar ratio, quia ſervitus orta ex venditione non exigit mutuum amorem, nec eſt perpetua, & poteſt redimi, matrimonium verò eſt perpetuum. Juvat obſervare id eſſe verum de metu cadente in virum conſtantem: alioquin poteſt pater increpatione paterna filium cogere ad certum matrimonium, ſi redundet in maximum familiæ commodum. 145

TITULUS III.

De Clandeſtina Deſponſatione.

QUia inter præcipua, quæ in matrimonijs ineundis cavenda ſunt, habetur vitium clandeſtinæ deſponſationis, ſeu matrimonij clam contracti, ideo in hoc titulo agit Pontifex de clandeſtina deſponſatione: Sumitur autem deſponſatio in præſenti pro ipſo matrimonio *c. conjux.* 9. *c. qui deſponſatam* 12. *cauſ. 27. q. 2. c. tua nos.* 26. *ſup. de ſponſal.*

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Trium Capitum, quæ in hoc Titulo continentur.

C. SI QUIS 1. h. t. Ex Concilio Arelatenſi ſtatuitur, quòd ſi quis clam deſponſaverit mulierem, & vir, vel mulier poſtea neget hujuſmodi deſponſationem, incumbat onus probandi ipſi viro. Ex quo textu colligitur, matrimonia olim non ſolùm validè potuiſſe publicè contrahi, ſed etiam clam. Rurſus probationem incumbere affirmanti *eſſe regulam, quæ in præſenti patitur exceptionem, quia ſive vir, ſive mulier neget ſponſationem factam, viro ſemper incumbit probatio, nimirum deſponſationem non eſſe factam, tametſi ei alioquin credatur ſuper copula contra mulierem negantem. Gloſſa tamen hic dicit, ſervari, quòd ſi mulier neget matrimonium, incumbat viro onus probandi: ſin verò ſit vir, qui illud neget, probatio tunc incumbat mulieri.*

C. QUOD NOBIS 2. h. t. Alexander III. reſcribit Epiſcopo Bellnacenſi, quòd ſi matrimonia ita occultè contrahantur, ut legitima probatio non appareat, contrahentes non ſint aliquatenus compellendi: ſin verò contrahentes velint ea publicare, niſi rationabilis cauſa impediat, recipienda ſint, & comprobanda tanquam in principio in facie eccleſiæ contracta. Ubi notandum eſt, quòd deficiente omni probatione matrimonij, non ſit exigendum juramentum, quo probetur, & licèt in c. continebatur, *& in* c. atteſtationes de deſponſ. impub. *exigatur juramentum, id non obſtat, quia tales textus procedunt, quando habetur aliqua ſuſpicio, vel præſumptio pro matrimonio, ut rectè notat Panormitanus, ſecus ubi non adeſt ſuſpicio, nec præſumptio credendum eſt ſimplici verbo contrahentium, niſi cedat in præjudicium alterius. Hodie tamen jure novo ex Concilio Tridentino* ſeſſ. 24. de matrim. c. 1. *matrimonia clandeſtina ſunt irrita, & nullius valoris.*

C. CUM INHIBITIO 3. h. t. Innocentius III. in Concilio Generali inhærens veſtigijs ſuorum prædeceſſorum prohibet omnino matrimonia clandeſtina, & ne quis Sacerdos illis interſit, & præcipit, ut proponatur publicè in eccleſia, & præfigatur terminus ad impedimenta revelanda, quæ teneantur etiam ipſi Presbyteri inveſtigare. Quòd ſi revelетur probabilis conjectura contra copulam, debeat contractus interdici, donec manifeſtiùs appareat, quid agendum ſit; quòd ſi quis præſumpſerit, hujuſmodi matrimonia clandeſtina inire in gradu prohibito etiam ignoranter, proles ſit illegitima; ut etiam ſi ambo parentes ſcienter etiam in conſpectu eccleſiæ contrahant in gradu prohibito, filij ſunt itidem illegitimi. Circa verò hæc matrimonia clandeſtina hodie jure novo ſtandum eſt Concilio Tridentino ſeſſ. 24. de matrim. *ubi reſcribit modum, quo matrimonia debeant inter Chriſtianos contrahi. Dicitur autem matrimonium clandeſtinum, vel quia clam ineatur ſine teſtibus, vel maximè ſine Parocho, vel quod ſit tam clam, ut probari nullo modo poſſit: matrimonium autem, in quo denuntiationes omittuntur, non eſt ſimpliciter clandeſtinum, ſed tantùm ſecundùm quid, quia licèt probari non poſſit per denunciationes; poteſt tamen probari per parochos, & teſtes, qui ſi deeſſent, matrimonium eſſet nullum ex Tridentino* ſeſſ. 24. c. 1. *quòd ſi ex cæteris ſolemnitatibus aliquid omittatur, tunc matrimonium dicitur minus ſolemne, ſed non clandeſtinum. Sufficit autem ad valorem matrimonij præſentia Parochi alterius, vel utriuſque contrahentis, quamvis in neutrius Parochia, imo nec diœceſi matrimonium contrahatur, quia non eſt actus juriſdictionis, ſed potiùs teſtimonij, quòd licitè præſtatur extra diœceſin.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid ſit matrimonium clandeſtinum, & quo jure prohibitum.

1 MAtrimonium clandeſtinum dicitur, quod clam contrahitur; & poteſt duobus modis matrimonium clandeſtinè contrahi. Primò ſi fiat ſine Parocho, & teſtibus. Secundò ſi celebretur omiſſis prævijs denuntiationibus: cæteræ ſolemnitates ſi omittantur, non conſtituunt, nec denominant matrimonium clandeſtinum, ſed tantùm minus ſolemne, ut habetur in Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1.* Matrimonium contractum ſine Parocho, & teſtibus certum eſt, ſemper fuiſſe ab eccleſia graviter prohibitum, adeò ut etiam ante Concilium Tridentinum fuerit illicitum, & quidem ſub culpa gravi, quamvis validum, ut communiter docent Doctores.

Quòd enim ante Tridentinum fuerit illicitum liquet ex pluribus canonibus præſertim ex *c. nullus 2. cauſ. 30. q. 5.* ubi Hormiſta Papa decrevit, ut nullus fidelium cujuſcunque conditionis audeat occultè nuptias inire, ſed debeant fideles

fideles matrimonia publicè contrahere, ut in facie eccleſiæ probari poſſint : idque ad removende greviſſima damna, & ſcandala, quæ inde oriebantur : ſiquidem cùm metrimonia clandeſtinè inite non potuerint ab eccleſia probari, conjux, qui clandeſtinè contraxerat, poſtquam manſiſſet cum ſua uxore per biennium, vel triennium ab ea poſtea diſcedebat ducendo elterã, eò quia aſſereret, primum metrimonium clam initum non fuiſſe matrimonium : unde, quia gravia tam oxori, quàm liberis oriebantur damna, eccleſia ſemper prohibuit ſub peccato lethali, ne metrimonia etiam ante Concilium Tridentinum clandeſtinè inirentur, quemvis inita velerent, ut deſumitur ex *c. quod nobis 2. h. t.* obi Alexander III. reſcribit, quòd de clandeſtinis matrimoniis non judicat eccleſie, ſed ſi contrahentes velint in eccleſiis publicari debeent recipi, & comprobari, quòd ſi talia matrimonia recipiebantur, & comprobabantur, valida erant : hinc etiam Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de reform. matrim.* eos anethemete percutit, qui motrimonie clandeſtina vere, ac reta eſſe negant, quamdiu eccleſia ee irrita non facit. Ratio etiam id ſuedet, quia ſi ſpectetur ſolum jus naturæ, & divinum, matrimonium clandeſtinum per ſe non eſt illicitum, ſed tantùm per accidens ob ſcandala, & occaſiones peccandi, quæ inde oriebantur, quæ tamen vitari poſſunt.

3 Tumquie in matrimonio clandeſtino hebetur tota eſſentie legitimi contractus de præſenti, quamdiu is non irritatur, & ſolùm deeſt extrinſeca, & eccidentalis ſolemnitas publicitatis : & cùm accidentia ſint extre eſſentiem rei, cui dicuntur accidere; ideo poteſt res ſine talibus accidentibus exiſtere quoed ſuam eſſentiam. Hinc quamvis metrimonium clandeſtinum, ſeu initum ſine Parocho, & teſtibus fuerit ſemper in eccleſia illicitum, adeò ut eccleſia ſemper illud fuerit deteſtata, ac prohibuerit, ut deſumitur ex *c. cum inhibitio 3. h. t.* edcò ut lethaliter peccarent, qui metrimonie clandeſtine ante Concilium Tridentinum contraherent, eò quia in re graviſſimi momenti transgrederentur præceptum eccleſiæ : tamen validum erat : immo concurrentibus quibusdam legitimis cauſis poterat etiam licitè tunc matrimonium clandeſtinè iniri : immo etiam poſt Concilium Tridentinum in locis, obi Tridentinom non eſt promulgatom, ot notat Covarrovias in *4. decretal. p. 2. c. 6. n. 7.* & Tannerus *tom. 4. diſp. 8. de matrim. q. 3. dub. 6. n. 111.* recenſet quinque caſus, in quibus poteſt matrimonium etiam licitè contrahi clandeſtinè. Primò ſi contrahentes poſſint imminens mortis periculum evadere per matrimonium clandeſtinum. Secundò ſi à matrimonio contrahendo iniquè impedirentur per teſtium adhibitionem. Tertiò ſi nollent homines in loco aliquo eſſe teſtes ob invidiam, vel alia iniqua cauſa, & ſi deberent vocari, & expectari alij teſtes contrahentes, eſſent amiſſuri opportunitatẽ contrahendi matrimonium. Quartò ſi ſine grevi damno non poſſint contrahentes palam matrimonium inire, ut ſi puella conſtituta ſub poteſtate tutoris meritò timeret, ſe tradendam viro pravo. Quintò ſi poſt matrimonium ſemel palam contractum, ſed invalidè ob occultum impedimentum; poſt impetratam diſpenſationem, ſi clam contrahatur, velidè contrahitur, quia matrimonium tunc fuit jam coram facie eccleſiæ initum, & eccleſie poteſt probare ejus validitatem, cùm ipſi non conſtet de occulto impedimento, quod tunc interceſſit.

Quinimò ſi daretur caſus, quò contrahentes ignorarent legem irritantem matrimonia clandeſtina, putant aliqui, quòd validè adhuc contraherent ſine Parocho, & teſtibus, eo innixi fundamento, quia lex non obligat ignorantes invincibiliter, quamvis irritatio imponatur ut pœna, ut ipſi fatentur : perperam tamen, quia ſemel quòd ignorantia invincibilis excuſat à culpa; excuſat etiam à pœna, quæ tantùm infligitur ob culpam. 4

Communior tamen, & verior ſententia eſt, tale matrimonium eſſe irritum, quia ignorantia licèt invincibilis non ſupplet ſolemnitatem requiſitam à lege ad valorem actûs. Præterea quamvis lex non afficiat ignorantes quoad pœnam extrinſecam; benè tamen eos afficit quoad intrinſecam nullitatem actûs, ut docet Sanchez *de matrim. lib. 3. diſp. 17. num. 9. & ſequent.* 5

Quando igitur inhabilitas ſtatuitur in odium contrahentium, & ad eos puniendos, tunc pœna non afficit invincibiliter ignorantes : quia pœne tunc irrogetur propter culpem, & invincibiliter ignorantes carent culpa. Quando verò actus annullatur ob defectum debitæ ſolemnitatis, eò quia in jure tradatur certa forma, & ſolemnitas in ordine ad validè ineundum contractum; tunc talis inhabilitas, & annullatio actûs non eſt pœna, cùm non inferatur ad puniendum delictum : quapropter licèt contrahentes ob ignorantiam invincibilem ſint immunes à culpe, adhuc contractus ab ijsdem initus ſine forma præſcripta à jure eſt irritus, quia ſine tali forma contractus non habetur in republice pro velido, idque ob bonum commune, proinde quoties contrahentes omittunt formam illem non contrahunt validè, quamvis immunes ſint ab omni culpa. Hinc irritum eſt matrimonium etiam in articolo mortis, vel in quacunque alia neceſſitate initum ſine præſentia Parochi, & teſtium, quia deeſt forme ſubſtantielis præſcripta per legem ad velorem matrimonij; tali enim forma deficiente contractus non poteſt ſortiri ſuum velorem, ut colligitur ex decreto Concilij Tridentini. 6

Hinc ſi quis in articulo mortis velit contrahere cum aliqua, vel ad legitimandam prolem ex ea ſuſceptam, vel ad tollendam infamiam, ac dedecus fœminæ, vel aliud ſimile incommodum, poſſunt quidem licitè omitti præviæ denuntiationes ex licentie Parochi, ſi Ordinarius adiri commodè non poſſit, eò quia tunc ſit evidens epikia intentionis Concilij pro neceſſitate illius articuli : non tamen licitum eſt in mortis articulo contrahere ſine Parocho, & teſtibus, 7

neque ad hoc poteſt licentiam concedere Epiſcopus : quia hoc nunquam conceſſit Concilium Tridentinum Epiſcopis, imò tacitè negavit, dum conceſſit Epiſcopis remittere denuntiationes, & nihil conceſſit circa præſentiam Parochi, & teſtium. Unde ſi peſte infectus in mortis articulo velit concubinæ ſuæ nubere, vel ad prolem legitimandam, vel ad majorem ſuæ conſcientiæ tranquillitatem, poſſunt quidem denuntiationes omitti, non verò validè contrahi matrimonium ſinè Parocho, & teſtibus, ſaltem juxta communiorem, ac veriorem ſententiam; idque defectu formæ à jure neceſſariò requiſitæ ad valorem matrimonij.

8 Jure novo igitur ex decreto Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. c. 1. de reform. matrim.* matrimonium in quovis caſu, quo contrahatur ſine præſentia Parochi, & teſtium, nullius eſt valoris, quia ob bonum commune requirebatur, ut matrimonia inter fideles inita poſſent ab eccleſia probari : ſiquidem matrimonium clandeſtinum adverſatur fidei matrimonij, quia cùm validitas matrimonij clandeſtini non poſſit facilè probari, poterat conjux poſtquam per aliquot annos manſiſſet cum uxore ab illa diſcedere cum graviſſimo præjudicio prolis, & damno conjugis, ac aliam ducere, eò quia negaret primum matrimonium validum eſſe. Secundò quia hæc ſeparabilitas erat contra indiſſolubilitatem matrimonij. Tertiò quia nonnunquam contrahebantur hujuſmodi matrimonia clandeſtina cum impedimentis dirimentibus, quæ ut detegerentur decrevit eccleſia, ut non niſi publicè, & præmiſſis denuntiationibus talia matrimonia contraherentur. Quartò quia ex matrimoniis clandeſtinis inextinguibiles inter conſanguineos excitabantur inimicitiæ cum ſummo reipublicæ detrimento, & animarum periculo: ed hæc igitur omnia mala impedimenda, Eccleſia, quæ de occultis non judicat, decrevit, ut matrimonium quatenus eſt contractus civilis, & humanus non eſſet validus, niſi publicè celebraretur coram Parocho, & teſtibus.

9 Neque inde ſequitur, eccleſiam immutâſſe materiam Sacramenti, quia Chriſtus non elevavit ad rationem Sacramenti quemcunque contractum matrimonialem initum inter fideles, ſed tantùm approbatum ut validum ab eccleſia, id enim videbatur deſiderari ad bonum regimen eccleſiæ : & quia contractus matrimonialis civilis, ſi clandeſtinè ineatur ab eccleſia, non approbatur ut validus, ſequitur, quòd ex Chriſti inſtitutione non ſit materia hujus Sacramenti, licèt antea fuerit materia, eò quia habitus fuerit ut validus: unde eccleſia per ſe directè, & immediatè non irritavit Sacramentum, ſed tantùm indirectè per accidens, & immediatè annullando humanum contractum, ſeu civilem, quatenus per ſubtractionem materiæ ceſſat ratio Sacramenti veluti forma, quæ inhærebat eidem materiæ, non enim poteſt eccleſia mutare materiam, & formam Sacramenti à Chriſto Inſtitutam efficiendo, ut quod eſt legitima materia Sacramenti matrimonij, non ſit talis materia : & quia Chriſtus pro materia Sacramenti matrimonij inſtituit contractum civilem, & humanum matrimonialem initum inter fideles, non otcumque, ſed ut validum, & epprobatum ab eccleſia, ideo non poteſt hæc facere, ut talis contractus validus, & approbatus ab eccleſia non ſit materia Sacramenti matrimonij ; benè tamen poteſt facere ob bonum commune, & pro ſalute animarum, ut ad validitatem talis contractus matrimonialis requiratur certa forma, quâ non ſervatâ contractus ſit nullus, & tunc ex Chriſti inſtitutione talis contractus non eſt materia Sacramenti matrimonij, eò quia non ſit ut validus ab eccleſia approbatus.

Quamobrem eccleſia licèt non potuerit ſtatuere, ut ſuppoſito, quòd perſonæ habiles contraxerint matrimonium, & contractus ſit validus, ipſum Sacramentum matrimonij ſit invalidum; potuit tamen ob bonum commune, & ſalutem animarum imponere certam formam ſervandam ad validitatem humani contractus; quâ deficiente contractus non ſortiatur ſuum valorem, proinde non ſit materia Sacramenti matrimonij. Quævis enim Reſpublica civilis, & politica ob bonum publicum quaſdam perſonas poteſt reddere inhabiles ad contrahendum ut minores, & prodigos, & etiam ad valorem contractuum exigere quaſdam conditiones, & ſolemnitates, quibus omiſſis contractus non approbentur ut validi : quo pacto irritantur ultimæ voluntates carentes certa ſolemnitate : & eccleſia irritavit religioſam profeſſionem emiſſam etiam in religione approbata ante annum 16. completum : unde potuit etiam irritare contractus matrimoniales, qui clam, & ſine Parocho, ac teſtibus fiunt, & etiam inhabiles reddere perſonas clandeſtinè contrahentes, idque ob juſtam cauſam, & publicam animarum utilitatem; adeo ut non niſi ſervatâ certâ formâ contractus civilis matrimonialis habeatur ab eccleſia ut validus. Hinc nec eſt validum matrimonium quamvis publicè celebretur præſentibus ferè omnibus vicinis, ſi deſit Parochus : ratio eſt, quia ex decreto Tridentini præſentia Parochi eſt de ratione formæ ſubſtantialis requiſitæ ad valorem matrimonij, & non poteſt per æquipollens impleri, ſed implenda eſt ſpecificè, & propriè. 10

11 An verò ſi nunc matrimonium clandeſtinè contrahatur in iis locis ſive catholicorum, ſive hæreticorum, in quibus decretum Concilij Tridentini non eſt receptum, vel nunquam promulgatum, validum ſit. Reſpondent communiter affirmativè, quia Concilium in *d. ſeſſ. 24. c. 1. de refor. matrim.* ſtatuit, ut tale decretum robur non habeat in unaquaque Parochia niſi poſt triginta dies à die primæ publicationis factæ in eadem eccleſia numerandos, unde ubi nondum fuit publicatum robur non habet. Quòd ſi fuit legitimè publicatum non tamen receptum ſaltem per decem annos, licèt decretum non obliget ; peccant nihilominus clam contrahentes, perinde ac peccâſſent, ſi ante Concilium Tridentinum contraxiſſent talia matrimonia.

12 An verò habitantes in uno loco ubi Concilium Tridentinum de matrimomiia clandeſtinia publicatum eſt,& ſervatur, ſi tranſeant in alium locum, in quo Concilium nondum fuerit publicatum, nec receptum, & quidem non animo ibi figendi domicilium, ſed tantùm animo ibi contrahendi clandeſtinè, & mox ad locum conſueti domicilij redeundi, ſit tale matrimonium validum, non conveniunt doctores. Franciſcua Sylvins *in ſuis reſolut. var. V. matrimonium 8.* cenſet, tale matrimonium eſſe invalidum, qoia vel tales contraxerunt coram Parocho loci ad quem venerunt, vel clandeſtinè: ſed utrumvis dicatur, ſemper matrimonium eſt irritum, quia de ita contrahentibus ſemper verificatur, quòd aliter, quàm coram Parocho, vel alio ſacerdote de ipſius licentia, & duobus, vel tribus teſtibus contraxerint: ſiquidem Parochus in decrato Concilij non intelligitur Parochua loci, in quo ſit contractus, ſed Parochua contrahentium, vel alterius eorumdem, ut ex contextu Concilij patet.

13 Quòd ſi dicas, decretum Concilij non habere vim, ubi non eſt publicatum; & matrimonium, de quo eſt ſermo eſſe contractum in loco, ubi non eſt publicatum. Reſpondent, qui huic ſententiæ adhærent, aſſumptum eſſe verum tantùm reſpectivè ad perſonas degentes in locia illis, ubi decretum Concilij non fuit publicatum, nec receptum: non verò reſpectivè ad perſonas habentes fixum domicilium in loco ubi decretum Concilij fuit promulgatum, & receptum. Tum quia clauſula decreti ſpectans ejus publicationem deſignat tempus, & locum, quando, & ubi incipiat habere robur, nullâ tactâ expreſsâ mentione perſonarum: proinde decretum intelligitur robur habere etiam circa perſonas reſpectivè ad tempua, & loca, ſeu circa perſonas comprehenſas intra id tempus, & intra illa loca, in quibus ratione publicationis factæ cœpit decretum Concilij obligare: & perſonæ, quæ ut clam matrimonium contrahant, tranſeunt ad alium locum, in quo non fuit tale decretum Concilij publicatum, & receptum; revera comprehenduntur intrà tempus, & locum, in quo facta fuit publicatio, cum in illo habeant fixum, & ſtabile domicilium.

14 Nihilominus contraria ſententia communior eſt, quam docent Sanchez *tom. 1. de matrim. lib. 3. diſp. 18. num. 28. & ſequent.* Baſiliua Pontius *de matrimonio lib. 5. c. 9.* Coninck *de ſacrament. diſp. 27. dub. 1. n. 14.* & plures alij, quos citat, & ſequitur Diana *tract. 6. de ſacrament. matrim. reſol. 74. n. 5.* Ratio eſt, quia peregrini abſentes à proprio domicilio non tenentur legib9 ſui domicilij, ſi in loco ubi ſe recipiunt, vigeant leges contrariæ, præſertim quoad ſolemnitates adhibendas in contractibus ineundis; nemo enim tenetur legibus ſui territorij, ſi in eo non verſetur. Tum quia ſi in aliis contractibus poteſt quia proficiſci ex loco domicilij ad alium locum cum intentione ineundi contractum venditionis, & quidem juxta formam ibidem requiſitam, non videtur, cur non poſſit etiam quis ſe aliò conferre ex intentione contrahendi matrimonium juxta formam præſcriptam in tali loco ad ejus valorem, ſi nulla alia lex particularis obſtet. Tum quia quotiaa inhabilitas eſt conſtituta abſolutè, & ſimpliciter in aliquam perſonam, tunc ſequitur ipſam parſonam quocunque ierit, atqui ſi inhabilitas ſit conſtituta per modum legis, tunc non afficit parſonam, ſed locum, & degentes in tali loco: quia ſicut lex illa non obligat in alijs locia, ita annullatio actûs ex vi talis lagis non habetur in alijs locis: non enim lex incipit ligara immediatè, & principaliter ratione perſonarum, ut notat Henriquaz *lib. 11. c. 3. n. 8.* ſed ob locum, in quo lex promulgatur: ita etiam in caſu noſtro decretum Concilij tantùm obligat ob locum parochiæ, ubi authoritate Ordinarij decratum eſt legitimè promulgatum.

Neque obſtat, quòd contrahentea in fraudem Concilij Tridentini aliò ſe transferant, nimirum ut matrimonium contrahant ſine Parocho, ſine Teſtibus. Nam contra eſt, quia fraudem propriè non dicitur committere, qui jure ſuo utitur *l. nullus 55. ff. de reg. jur.* onde licèt peccet ex eo, quod diſcedat ex intentione contrahendi clandeſtinè matrimonium, cùm id fuerit peccatum grave etiam ante Concilium Tridentinum: non tamen peccat in eo, quòd agit fraudulenter intendens contrahere contra formam Concilij in eo loco, in quo ad valorem contractûs matrimonialis non eſt neceſſaria: quia contractus non læditur ex bona, vel mala intentione. Hinc communiter docent, ex prava intentione non oriri obligationem reſtituendi, ſi revera non ſit damnum illatum. Tum quia quando, quis utitur jure ſuo, non dicitur dolo malo agere, textus in *l. nullus videtur 55. de reg. jur.* & *l. 3. §. is tamen, ff. de liber. homin. exhib.* ubi dicitur, quòd nullus videatur dolo facere, ſi jure ſuo utatur: atqui aliò ſe transferentes, ubi decretum Concilij non eſt publicatum, ut clandeſtinè ſine Parocho, ſine teſtibus matrimonium contrahant, utuntur jure ſuo, neque fraus eſt illicita, eò quia non ſit prohibitum aliò proficiſci, ubi liceat ſine teſtibus, & parocho contrahere. 15

Hæc ſententia licèt poſſet ſuſtineri, ſi contrahentes aliò ſe conferrent, ubi decretum Concilij non eſt publicatum, nec receptum, non tamen ex intentione primaria, & principali, ut matrimonium clandeſtinum ibi poſſint contrahere, ſed ex primaria intentione figendi ibi ſtabile ſuum domicilium: non tamen ſi aliò ſe transferant ſine intentione ibi figendi domicilium, ſed tantùm clandeſtinè contrahendi, & poſt initum matrimonium iterum revertendi ad ſuum proprium domicilium, ubi decretum Concilij publicatum, & receptum eſt: ratio, quæ me movet, eſt, quia Chriſtus non elevavit ad rationem Sacramenti quemcunque contractum matrimonialem initum inter fideles, ſed tantùm contractum approbatum ab eccleſia, ut validum: & quia eccleſia non approbat ut validum matrimonium clandeſtinè contractum inter fideles, ideò talis contractus in facie eccleſiæ eſt nullus, nec habet rationem Sacramenti, 16

cum

tiationes ordinantur, unde Parochus, qui ſine
juſta cauſa talem denuntiationem omitteret,
non excuſaretur à culpa gravi, & puniendus
eſſet ab Epiſcopo. Nihilominus opinio San-
chez eſt communior, quam etiam docent Bar-
boſa *de poteſt. Epiſcop. c. 2. alleg. 32. n. 5.* Gut-
tierez *de matrim. c. 57. n. 1.* Quòd ſi ſponſi
ad diverſas pertineant parochias, denuntiatio-
nes in utriusque contrahentis parochia facien-
dæ ſunt, quia Concilium præcipit faciendas
eſſe à proprio parocho contrahentium, vel ab
alio de licentia ipſius: & ratio eſt, quia denun-
tiationes præmittuntur, ut contrahentium im-
pedimenta detegantur, & in parochia ſponſi non
tam facilè poſſunt ſciri impedimenta ſponſæ, nec
vice verſa, præſertim ſi loco multum diſtent,
& ita declaráſſe ſacram congregationem Cardi-
nalium teſtatur Segura Davalos *p. 2. direct. c. 16.
n. 19.* & ſi authenticè id conſtaret procul dubio
eſſet eidem adhærendum. Cæterum contraria
conſuetudo, quâ in quibusdam locis denuntia-
tiones tantùm fiunt in Parochia unius ſponſi, in
qua celebrandæ ſunt nuptiæ, non eſt damnan-
da, cùm ſaltem toleretur ab eccleſia.

7 An verò quando contrahentes ſunt ex di-
verſis diœceſibus, & Ordinarius unius diſpen-
ſat in denuntiationibus, id ſufficiat, ne fiant in
Parochia alterius, affirmat Sanchez *de matrim.
lib. 7. diſp. 7. n. 7.* & nititur hac ratione: quia
quando contrahentes diverſis ſubjiciuntur Or-
dinariis utriusque Prælatus poteſt cum utroque
diſpenſare, & unius diſpenſatio ſufficit, quia in
hac re conjuges cenſentur quaſi una perſona, &
ratione connexionis cauſæ uterque ſubjicitur
alterius Prælato, adhærent huic ſententiæ Gut-
tierez *de matrim. c. 46. num. 10.* Reginaldus *in
prax. tom. 2 lib. 31. c. 32. num. 232.* Coninck *de
ſacrament. diſp. 27. dub. 6. n. 54.*

8 Verùm id putârim tantùm procedere, quan-
do Ordinario diſpenſanti in denuntiationibus
clarè conſtat, nullum adeſſe impedimentum ex
parte utriusque contrahentis, adeo ut non ſuffi-
ciat, ſi tantùm illi conſtet, ſponſum ſuum diœ-
ceſanum nullo detineri impedimento ad matri-
monium contrahendum: ſiquidem poteſt con-
tingere, ut impedimentum quod in una Diœceſi
non eſt notum fortaſſis ob loci diſtantiam, no-
tum ſit in alia: proinde ex diſpenſatione denun-
tiationum in una diœceſi non ſequitur per con-
nexionem diſpenſatio in alia; eſt enim diverſa
ratio de matrimonio, & denuntiationibus: ſi-
quidem in matrimonio cùm neceſſariò habeatur
vinculum duorum, neceſſariò ſequitur, ut qui
poteſt unum conjungere, poſſit etiam alium,
cùm non poſſit dari conjunctio, quin duo ſimul
nectantur: ſecus in denuntiationibus hæc con-
nexio non eſt ita neceſſaria.

9 Ex juſta cauſa Ordinarius, ſeu Epiſcopus,
vel etiam ejus Vicarius Generalis poteſt diſpen-
ſare in denuntiationibus: & quamvis Conci-
lium Tridentinum unam tantùm recenſeat di-
ſpenſandi cauſam, nimirum quando probabilis
ſuſpicio eſſet matrimonium malitioſè impedi-
re, ſi tot præceſſerint denuntiationes, tunc enim
poteſt unica tantùm præmitti denuntiatio,

Nihilominus ſolent etiam aliæ recenſeri 10
cauſæ, quibus occurrentibus poſſunt Epiſcopi
diſpenſare in denuntiationibus. Primò ſi de-
nuntiationes non poſſint fieri, eò quia contra-
hentes pudore ſuffunderentur: eò quia ſint di-
ſpares ætate, ut ſi ſenex ſeptuagenarius nube-
ret puellæ, quæ duodecimum tantùm com-
plevit ætatis annum: vel ſi vir equeſtris, &
dives puellam duceret ruſticanam, vel è con-
tra.

Secundò, quando Magnates matrimonium 11
contrahunt, quia tunc eorum conjugia ſuppo-
nuntur toti loco innoteſcere.

Tertiò, ſi ex publicatione matrimonij pro- 12
babiliter timeretur publicum ſcandalum infa-
miæ, vel grave damnum corporis, vel animæ:
ut ſi viventes in concubinatu habeantur publi-
cè conjuges: vel qui in articulo mortis con-
ſtitutus vellet ad legitimandam prolem concu-
binam ducere.

Quartò, ſi denuntiationes non poſſint fieri 13
abſque gravi detrimento in bonis fortunæ.

Quintò, ſi matrimonium ſolemniter con- 14
tractum poſtea reperiatur nullum ob occultum
impedimentum: ſi ſponſus tunc alteri nubat
poteſt Epiſcopus diſpenſare in denuntiationi-
bus.

Sextò, ſi inſtet tempus adventus, vel qua- 15
drageſimæ, quo prohibentur nuptiæ benedici,
ſimúlque periculum eſſet, ne ſponſalia diſſolve-
rentur; vel etiam fornicationis, ſi nuptiæ diu-
tiùs differantur.

Septimò, ſi ex eo, quòd matrimonium ſta- 16
tim contrahatur non expectatis denuntiationi-
bus notabilis commoditas ſponſis obveniat.
Octavò ſi conſtitutus in articulo mortis vellet
propter quietem conſcientiæ concubinam du-
cere.

Quando autem Ordinarius in hiſce caſibus 17
diſpenſat in denuntiationibus debet priùs exactè
informari, an aliqua impedimenta ſubſint inter
contrahentes. Cæterum ſi in ſimilibus caſibus
Ordinarius diœceſanus enixè rogatus injuſtè
neget diſpenſationem, vel ſi procul abſit, & ex
mora periculum aliquod immineat, poſſunt
tunc nuptiæ contrahi etiam omiſſis denuntiatio-
nibus, ut notat Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp.
10. num. 27. & ſequent.* tunc enim poteſt Paro-
chus urgente illa neceſſitate per epickiam inter-
pretare legem, & voluntatem Epiſcopi, qui
procul dubio urgente illa neceſſitate diſpenſa-
ret. Quando autem denuntiationes ob juſtam
cauſam, vel per diſpenſationē Epiſcopi ſunt præ-
termiſſæ ante nuptias; non tamen ſunt omnino
remiſſæ: tunc enim poſt nuptias ante conſum-
mationem matrimonij fieri debent, ut ſi fortè
impedimentum aliquod dirimens ſubſit, faciliùs
detegatur, quia contrahentes cum teneren-
tur præmittere denuntiationes ante contractum
matrimonij, ſi omiſſæ fuerint ante contractum,
præmitti debent ante conſummationem, ne for-
tè ſubſequens copula ſit fornicaria.

Præterea ex præſcripto Concilij Tridenti- 18
ni, & declaratione Cardinalium denuntiationes
fieri debent in propria Parochia, & quando

ſponſi partinent ad diverſas parochias fiari de-
bent in utraque parochia ; Quòd ſi habeent
plura domicilia faciendæ ſunt in parochia, in
qua diutius habitant, ac principaliorem habant
larem : vel in ea ſponſorum parochia , in qua
veri ſimilius eſt, poſſe ſciri impedimanta.

19 Debent itidem fieri à proprio contrehen-
tium parocho, vel ab alio de ipſius Parochi li-
centia : quòd ſi Parochus abſque legirima, &
juſta cauſa denuntiationes omitteret, ſuſpen-
dendus eſſet ab officio per triennium. Rurſua
debent fieri denuntiationes tribus diebus feſtis
continuis, non tamen peccaret Parochus, ſi u-
no val altero die feſto omitteret denuntiationem
retione parvitatia materiæ : ſecus tamen ſi plu-
res dies feſtoa inter unam, & alteram denuntia-
tionem interponeret. Demum faciendæ ſunt in
eccleſia intar miſſarom ſolemnia. Nihilomi-
nus plures aſſerunt, ſufficere ſi fiant in loco ad
quem ſoleat magna populi frequentia confluе-
re, quia tunc adimpletur intentio Concilij, ut
nimirum notitia matrimonij ineundi ad plures
deveniat, ot ſi adſit impedimentum aliquod di-
rimena deregatur.

20 An verò tenaatur quis ax vi denuntiatio-
num occultum matrimonij impedimenrum da-
nuntiare, ſi illod probare non poſſit ? Reſpon-
dat Sanchaz *de matrim. lib. 2. diſp. 13 num. 2. &
ſequent.* eum teneri occultum illud impedimen-
tum aperire , quam ſententiam etiam docent
Leyman *in theolog. moral. lib. 3. ſect. 5. tract. 3.
c. 4. num. 9.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg. 96.
num. 51.* Henriquea *lib. 3. de pænit. c. 21. n. 3.*
Retio deſumitur ex *c. praterea 12. de ſponſal.* obi
Alexandar III. reſcribit, quòd quando uous tan-
tùm dicit , edeſſa impedimentum , impedir
matrimonium contrahandum non juratum ; ut
ſi conſanguineua volentis contrehare dicat , ſe
carnaliter cognoviſſa fœminam illam , quam
ejus conſanguinaus vult ducere in oxorem ; ta-
metſi id nolit poblicè fateri propter metum, vel
potentiam mulieris : hinc Barbola *in collect.
tom. 2. lib. 4. diſt. 1, c. 12. num 12.* Guttierez
de matrim. c. 36. num. 2. aſſerunt id etiam pro-
cedere quamvis teſtis non fuerit citatus, ſed per
partem oblatus , & quamvis eſſet denuntiator,
ſeu accuſator , & allegaret propriam turpitu-
dinem, & tunc Parochus informetus de impedi-
mento deber matrimonium interdicere, non ta-
men de impedimento cognoſcere, cum ajus co-
gnitio pertineat ad Ordinarium , ut deſumitur
ex cap. cùm inhibitio 3. h. t. unde in tali caſu de-
bent conjuges prius ſacretò moneri, præſertim
ſi impedimentum oriatur ex peccato occulto, ut
nimirum deſiſtant à matrimonio illo contrahen-
do : quòd ſi nolint Perocho acquieſcera , im-
pedimentum denontiandum eſt Ordinario , ut
de ipſo cognoſcat. Nihilominus ſi impedimen-
tum ſit omnino occultum , & uni tantùm inno-
teſcat, ita ut probari nullo modo poſſit , & ex
eo quòd reveletur , ſciat nihil ſa profuturum,
vel bone fide contrahentibus obfuturum : vel
atiam ſi ſcendalum inde timeatur , aliqui cen-
ſent probabile, non teneri eum, cui impedimen-
tum innoteſcit illud ravelare , ita docent Baſi-
lius Pontina *de matrim. lib. 5. l. 34. n. 5.* Joan-
nes Major *in 4. ſent. diſt. 22. q. 2. art. 3.*

Quia verò ad validitatam matrimonij ex 21
Concilio Tridentino requiritur præſentia Pa-
rochi, & teſtium, oritur dubium , an urgenra
gravi neceſſitate poſſit matrimonium validè
contrahi ſine aſſiſtentia Perochi, dummodo ad-
ſint plurea alij teſtea : ut ſi in oppidis, vel pagis
obi Parochus haberi nequit, nec de proximo
ſperatur, poſſit validè ſine ipſo matrimonium
contrahi, ſi gravis orgeat neceſſitas.

Putârim, mattimonium non poſſe validè con- 22
trahi, quia ſicut ſine forma non hebetur res con-
ſtituta in ſuo eſſe ; ita neque ſine præſentia Pa-
rochi, quia ex Concilio Tridentino ejus aſſiſten-
tia pertinat ad formam valorantem matrimonia-
lem contractum.

Nihilominua Coninck refert quandam de- 23
clarationem Clemetis VIII. in qua Pontifex aſ-
ſerit , tale matrimonium fore validum : & ſi
authenticè conſtaret de tali declararione eſſet
eidem adhærendum , qoie tunc Pontifex dero-
garet juri communi. Amicus *tom. 9. diſp. 7.
ſect. 16. num 135.* cenſet, in tribus caſibus poſ-
ſe matrimoniom validè contrahi ſina præſentia
Parochi. Primus eſt quando Parochus ſimpli-
citer non poteſt baberi ; ſecundus ſi Parochua
non poſſit aſſiſtere ſine imminente vitæ pericu-
lo, vel etiam ipſorum contrahentium. Ter-
tius quando maxima urget contrahendi neceſſi-
tas, quæ usque ad præſentiam Parochi differri
non poſſit : quoad priores caſus habetur deci-
ſio ſacræ Cardinalium Congragationis , quæ
interrogara ab Epiſcopo Tricaricenſi Nuntio
ad Rhenum inferiorem circa formam matrimo-
niorum , quæ in partibus Holandiæ , Zellan-
diæ, & Friſiæ contrahuntor axaminatis, ac per-
penſis rationibua ſibi à Nuntio Apoſtolico pro-
poſitia ; poſtquam Congregatio declarâſſet ir-
rita eſſe matrimonia hæreticorum inita coram
miniſtro hæretico, vel magiſtratu ubi Triden-
tinum eſt publicatum, poſtea ſubdit.

Sin verò parochia , in qua fuit aliquando 24
obſervatum decretum proprio parocho careat,
& cathedralis itidam Epiſcopo, & capitulo ha-
bentibus à Concilio facultatem alium ſacerdo-
tem ad id delegendum ; & nullus alius ibi ad-
ſit, nec facilè haberi poſſit, qui vices Parochi,
aut Epiſcopi ſuppleat, matrimonium valet eti-
am initum abſqua præſentia Parochi ſarvatâ ta-
men in cœteris formâ Concilij, nempe adhibi-
tis ſaltem duobua teſtibus. Sin autem extent
quidam Parochua, & Epiſcopus , ſed nullo con-
ſtituto Vicario ; & uterque metu hæreticorum
lateat ; ita ut ignoratur ubi ſit ; vel eodem
metu à diœceſi abſit, nec ad alterutrum ſit tutua
acceſſus, validum eſt matrimonium contractum,
ſine præſentia parochi adhibitis tamen duobus
teſtibos. Ex hac declaratione ſacræ Congre-
gationis infertur ab aliqoibus, valere matrimo-
nium initum ſine præſentia parochi, quando hic
ſimpliciter haberi non poteſt , vel quando ha-
beri poteſt, ſed non ſine ipſius, vel contrahen-
tium periculo. Verùm quia alij aſſerunt de il-
lis declarationibus non conſtare authenticè, &

Hur-

Hurtadus *de matrim. diſp. 5. diffic. 3. num.* 10. aſſerat declarationem Clemeotis VIII. fuiſſe diſpenſationem, ideo non ſacilè putârim eſſe recedendom à ſententia communi.

25 Si petatur, cuioam incumbat onos probandi matrimooium claodeſtinum. Reſpondetur, id decidi in *c. ſi quis 1. h. t.* deſumpto ex Concilio Arelatenſi, ubi dicitur, quòd quando quis deſponſavit mulierem, & vir, vel mulier negat talem deſpooſationem, probatio tunc incumbit viro, ubi Gloſſa dicit id ſervari; quòd ſi mulier neget matrimonium, viro incumbit onus probandi; ſi verò neget vir, tale onus incumbit mulieri: ratio eſt, quia facta regulariter non præſumuntur, niſi probentur *c. quoniam 11. in fin. de probat.* Hinc dicenti, & aſſerenti incumbit onua probandi. *l. 2. ff. de probat.* & quamvis *in d. c. ſi quis* videatur dici, quòd ſive vir neget deſponſationem, ſive mulier, ſemper viro incumbat probatio, eò quia vir ſit caput mulieris: ſenſus tamen illius textus eſt iſte; ut ſi mulier neget deſponſationem eſſe factam, & vir affirmet, viro incumbat probatio: ſi autem vir neget, & mulier affirmet, onus probandi incumbit mulieri, ut ibidem notat Gloſſa.

26 Nunc verò poſt Concilium Trideotinum, cùm primùm matrimonia dicuntur clandeſtinè ioita, habentur irrita; proinde aſſerens oon eſt compellendus ad id probandum, ideo enim *in d. c. ſi quis* admittebatur probatio, quia tunc ante Tridentinum matrimonia clandeſtina, licèt uoo inirentur licitè, validè tamen contrahebantur. An verò matrimouium initum coram Parocho, & teſtibus non præmiſſis denuntiationibus cenſeri debeat clandeſtinom? Sanchez *lib. 3. diſp. 1. n. 7.* aſſerit, eſſe clandeſtinum in ordine ad pœnas incurrendas, & ajt, id conjici ex *c. cùm inhibitio ult. h. t.* ubi illud matrimonium dicitur clandeſtinum, cui denuntiationes nnn fuerunt præmiſſæ, & à jure veteri oon debet recedi, niſi expreſsè correctum fuerit per novum: nnde cùm ex jure antiquo matrimonium initum ſine præviis denuntiationibus dicatur clandeſtinum, & uon reperiatur jus nnvum, quod antiqunm corrigat, tale matrimonium diccndum erit clandeſtinum: addit tamen, quòd ſi matrimonium temerè omiſſis denuntiationibus initum, ab eccleſia poſtea approbetur, & poblicetur, proles ex illo ſuſcepta legitima ſit *argum. c. quod nobis 9. qui filij ſint legitimi.* Verùm an tale matrimooium dicendum ſit clandeſtinum, vel ne, parum videtur referre.

27 Quæſtio potiùs fieri deberet de ejus validitate, in qua expedienda non videntur concordes Doctores; ſed communior ſententia eſt, tale matrimonium, ſi aliud non ſubſit impedimentum dirimens, eſſe validum, quia denuotiationes tantùm præmittuotur ad eum finem, ut ſi adſit impedimentum dirimens detegatur: unde ſi hoc noo ſubſit, matrimonium, dummodo ſerventur cætera præſcripta à Concilio Tridentino, ſuum ſortitor valorem, & Villalobos apud Dianam *tract. 6. de matrim. reſol.* 62. ajt, ita declarâſſe ſacram Congregationem Cardinalium his verbia: *Denuntiationes, ſi omittantur, per hoc matrimonium irritum non eſt, ſervatis tamen cæteris requiſitis.*

Verùm ſicut eſt peccatum grave contrahere 28
matrimonium ante præmiſſas denuntiationes: ita eſt etiam peccatum lethale illud conſummare illis non præmiſſis: Ratio eſt, quia contrahentes ſe exponunt periculo fornicationis, non adhibendo diligentiam ab eccleſia præſcriptã, & id non tantùm prima vice, ſed etiam toties quoties, quia eadem ſemper militat præcepti ratio, & idem iminet fornicationis periculum, cùm uondum adhibita ſit diligentia ab eccleſia præſcripta, ut faciliùs impedimenta detegantur, ita plures cum Sanchez *de matrim. lib. 3. diſp. 11. n. 3.* Nihilominus Sotus, Ledeſma, & alij, quos citat, & ſequitur Texeda *in theol. moral. tom. 2. lib. 4. tract. 1. n. 49.* putant contrahentes io tali caſu non peccare mortaliter prima vice conſummando matrimonium ritè initum in cæteris juxta decretum Concilij, ſi cootrahentes certi ſint, nullum inter ipſos ſubeſſe impedimentum, idque probant ex verbis Concilij *ſeſſ. 24. c. 1.* ubi ait, *ut ſi aliqua ſubſint impedimenta, faciliùs detegantur, niſi Ordinarius ipſe expedire judicaverit, ut prædicta denuntiationes omittantur;* cùm igitur certum ſit, ſaltem moraliter, nullum ſubeſſe impedimentum; contrahentes non videntur agere contra decretum Concilij: quia Concilium petit, quòd poſtquam matrimonium eſt initum omiſſis denuntiationibus, ſi id viſum fuerit Ordinario expediens, ante conſummationem teoeantur contrahentes matrimonium publicare, quando dubitari poteſt de impedimento; unde ſi certum ſit, nullum ſubeſſe impedimentum, non agunt contrahentes contra decretum Concilij ante publicationem, ſi prima vice matrimonium conſummaot, quia tunc otuntur jure ſuo, & nemo utens jure ſuo peccat: & hæc opioio mihi videtur valdè probabilis.

Si petatur, quænam ſint pœnæ inflictæ con- 29
trahentibus matrimonium clandeſtinum, & etiam teſtibus eidem aſſiſtentibus? Reſpondetur, primam pœnam eſſe, quia contrahentes ſine Parocho, & teſtibus redduntur inhabiles noo abſolutè ad ineundum matrimonium, ſed ad ſic contrahendum nimirùm clandeſtinè, ut habetor in Coocilio Tridentino *in ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 1.* Secunda pœna eſt arbitraria, adeò ut contrahentes puniendi ſint arbitrio Epiſcopi, ſicut præcipit idem Concilium *loc. cit.* Verùm hæc pœna arbitraria non injungitur contrahentibus ex eo præcisè, quòd omiſerint denuntiationes, ſed quia matrimonium contraxerint ſine Parocho, & debito numero teſtium. Teſtes itidem aſſiſtentes matrimooio tempore ab eccleſia interdicto, cùm peccent, condigna itidem ſunt pœna puniendi, etiam ad arbitrium Epiſcopi juxta qualitatem culpæ. Parochus verò, vel alter ſacerdos aſſiſtens matrimonio clandeſtino, ſuſpenditur ab officio per triennium, ut deſumitur ex *c. cùm inhibitio 3. & ult. §. fin. h. t.* non tamen hæc tri-

ennalis ſuſpenſio eſt ipſo jure lata; ſed ferenda per judicem, quia in textu ponitur illud verbum *ſuſpendatur*, quod intelligitur per judicis ſententiam, ut communiter explicant Doctores.

30 Non taman hæc triennalis ſuſpenſio ſublata eſt per Tridentinum, qnia hoc ooo derogat juri antiquo, imò expreſsè dicit ſe inhærere veſtigijs Concilij Lateranenſis, in quo ultra ſuſpenſionem triennalem ſtatuitur, ut Parochus etiam graviùs puniatur, ſi qoalitas culpæ id poſtulaverit: nihilominus Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 48. n. 4.* cenſet, hanc triennalem ſuſpenſionem hodie ſublatam eſſe per pœnam arbitrariam impoſitam à Tridentino, quia quando minor pœna imponitur per novam legem ob idem delictum, pro quo gravior imponebatur ab antiqua, tunc ceſſat pœna legis antiquæ. Verùm alij reſpondent, pœnam arbitrariam tantùm ſuperaddi à Concilio ipſi triennali ſuſpeoſioni, adeò ut Parochus ultra illam ſuſpenſionem debeat etiam puniri arbitrio Epiſcopi. Non tamen ſuſpenſus ab officio, ſeu ab exercitio officij, eò quia interſuerit matrimonio clandeſtino, intelligitur ſuſpenſus à beneficio, ſeu à perceptione fructuum beneficij: quia *in d. c. cum inhibitio ult. h. t.* Solùm dicitur, quòd ſit ſuſpenſus ab officio, & quia ſuſpenſio ab officio diſtinguitur à ſuſpenſione à beneficio, non debet pœna, quæ odioſa eſt, ampliari ad non expreſſa.

§. III.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelecta quaſtiones.

1 QUæritur primò, an imminente mortis periculo poſſit Parochus aſſiſtere, & benedicere matrimonium ſine denuntiationibus? Reſpondetur affirmativè, ſi in articulo mortis velit quis contrahere cum concubina ad legitimandam prolem ex illo ſuſceptam, vel ad tollendam infamiam, & dedecus ſæminæ, vel aliud ſimile incommodum, poſſunt enim tunc licitè omitti denuntiationes ex licentia Parochi, ſi commodè non poſſit Ordinarius adiri; quia tunc habetur epikia intentionis Concilij pro oeceſſitate illius articuli. Non tamen licitum unquam eſt etiam in mortis articulo matrimonium contrahere ſine Parocho, & teſtibus, imò neque Epiſcopus poteſt licentiam dare: quia Concilium hanc facultatem nunquam dedit Epiſcopis, quinimmo potiùs tacitè eam ipſis negavit, cùm illis conceſſerit poſſe remittere denuntiationes, & nihil conceſſerit circa præſeotiam Parochi, & teſtium, & hanc ſententiam docent plures cum Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 3. diſp. 17.*

2 Quæritur ſecundò, an valeat matrimonium initum, ſi in ipſo aſſiſtat ſimplex ſacerdos ex licentia Parochi, doloſè tamen obtentâ, eò quia oolint contrahentes, ut eorum qualitates innoteſcant Parocho, timentes, ne cognitis perſonis non ſit liceotiam conceſſurus: quapropter ſimplex ſacerdos ſtudiò reticeat cognomina cootrahentium, & ſolùm dicat Parocho, matrimonium eſſe contrahendum inter quamdam ipſius parochianam, & militem; & Parochus nil cogitans de dolo, impertiatur licentiam ſimplici ſacerdoti, ut poſſit aſſiſtere nomine eccleſiæ, ita tamen, quòd ſi Parocho innoteſcerent qualitates contrahentium, oon coocederet ſimplici ſacerdoti talem facultatem. Reſpondetur, tale matrimonium ſuum ſortiri valorem, ut docent Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg. 32. n. 133. & Paroch. c. 21. n. 7.* Pasqualigus *in qq. moral. canon. centur 4. q. 346.* Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 39. n. 14.* Conink *de Sacrament. diſp. 27. n. 1.* Guttierez *de matrim. c. 69. n. 15.* Ochagavia *de Sacrament. tract. 3. de matrim. q. 13. n. 5.* Perez *de matrim. diſp. 41. ſect. 6. n. 5. & ſequent.* Trulleoch *de jure Parochi c. 8. n. 5.*.

Suadetur hæc ſententia, quia tunc voluntas, quâ Parochus ſimplici ſacerdoti impertitur licentiam aſſiſtendi matrimonio, eſt abſoluta, & efficax: & voluntas, qnâ non concederet licentiam ſimplici ſacerdoti aſſiſtendi tali matrimonio, ſi ipſi innoteſcerent qualitatea contrahentium, eſt tantùm interpretativa, & conditionalis: ſiquidem da facto non eſt, ſed tantùm eſſet, ſi illi ionoteſcerent perſonæ: ſed concurrente voluntate abſoluta cum conditionali prævalet abſolnta, quæ cùm ſit efficax, ſortitur ſuum effectum; proinde transſert facultatem aſſiſtendi: ſecus conditionalis oon negat dictam facultatem, cùm conditio oihil ponat in eſſe *l. ſi quis ſub conditione dandorum. ff. ſi quis omiſs. cau. teſt.* ergo cùm Parochus abſolutè, & de facto conceſſerit ſimplici ſacerdoti licentiam aſſiſtendi tali matrimonio, hoc ſuum ſortitur valorem. 3

Quòd ſi dicas, voluntatem interpretativam tuoc tollere abſolutam, qnando hæc oritur ex dolo, eò quia reticeatur, quod impediret voluntatem abſolutam. Contra eſt, quia id oon eſt abſolutè verum, ſed ſolùm quando voluntas, quâ aliquid conceditur, eſt tantùm conditionata, adeò ut innitatur conditione, ut fundamento, *ut ſi preces veritate nitantur*, hæc enim conditio ſemper cenſetur ineſſe reſcriptis Pootificijs, & gratiis principis *l. fin. C. de divers. reſcript:* quapropter conceſſiones Pontificiæ cenſentur ſubreptitiæ, & nullius valoris defectu voluntatis, ſi noo exponatur veritas: ſed non procedit in conceſſionibus privatis, quia jos hoc de ipſis non ſtatuit. Ad ſummum ſola taciturnitas poſſet vitiare conceſſionem, quando verſatur circa cauſam finalem, oon ita, quando eſt de qualitatibus extrinſecis diſpenſationi, ut docent Sanchez *lib. 8. de matrim. diſp. 21. n. 17. & ſeq.* Suarez *tom. 2. de relig. lib. 6. de voto. c. ult. num. 11.* quia cùm concedens verſetur in errore circa cauſam finalem, cenſetur in ipſo deficere conſenſus *l. ſi per errorem ff. de juriſdic. omn. judic.* ut fusè oſtendit Tiraquel. *tract. ceſſante cauſa. limitat. 1.* atqui in caſu propoſito non tacetur aliquid concernens cauſam finalem, vel qualitatas intrinſecas diſpenſationis, ſed ſo- 4

lùm

ſùm aliquid concernens cauſam impulſivam, & qualitates extrinſecas.

5 Neque obſtat, ſi dicas, licentiam tali pacto obtentam à ſimplici ſacerdote eſſe ſubreptitiam, eò quia non expreſſerit, qood ſi expreſſiſſet, Parochus non dediſſet licentiam: unde licentia videtur nolla, conſequenter matrimonium irritum. Tum quia diſpenſatio conceſſa cum dolo, & taciturnitate qualitatum, quæ ſi innoteſcerent ſuperiori, hic non diſpenſaret, eſt nulla *c. quia circa de conſanguinit.*

6 Nam contra eſt, quia ex natura rei tunc conceſſio redditur ſubreptitia, quando non exprimitur id, quo expreſſo non concederetur licentia, vel diſpenſatio, ſi concernat cauſam finalem, vel ſit intrinſecam conceſſioni, vel ejus objectum: quia tunc conceſſio non ſe extendit ad objectum conceſſionis taliter qualificatum, vel prout ſtat ſub tali fine, quapropter conceſſio redditur involuntaria ac nulla: non ita ſi taciturnitas ſit circa alia, qoia hæc non reddunt objectum conceſſionis ignoratum, neque finem, proinde neque involuntarium. Juvat obſervare, quòd de jure conceſſio ex taciturnitate tantùm redditur ſubreptitia, quando tacentur, quæ de jure, vel de ſtylo curiæ debent explicari.

7 Quæritur tertiò, an qui clandeſtinè matrimonium contraxit, & etiam conſummavit, teneatur ex juſtitia fœminam illam in uxorem ducere? Reſpondet Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 1. diſp. 20. num. 5.* quòd ſi vir animo decipiendi puellam, cum illa clandeſtinè matrimonium contraxerit, eámque etiam defloraverit, non teneatur ex juſtitia eidem nubere, quia puella potuiſſet, ac debuiſſet intellexiſſe, ſe deceptam iri, proinde non tenetur deceptor ei nubere: ex eo enim, quòd forma contrahendi matrimonium non fuerit juxta conſuetudinem, potuit facilè conjicere, ſe à viro decipi. Imò addit, nec teneri ex juſtitia ei nubere, tametſi vero animo contraxerit tale matrimonium, eámque defloraverit: idque probat, quia non tenetur ratione contractûs, cùm hic prorſus irritus fuerit; nec ratione injuriæ illatæ, quia puella ſcire debuit matrimonium clandeſtinum eſſe nullum, & pœnâ dignum. Tum quia majorem intulit injuriam, quando fictè contraxit, quia ultra deflorationem tunc interfuit etiam injuria doli: unde ſi quando fictè contraxit, non tenebatur ex juſtitia illi nubere; à fortiori, nec quando vero animo contrahendi cum ipſa clandeſtinè contraxit. Tum quia eſt ſententia probabilis, quòd promittens conſanguineæ matrimonium ſub conditione, ſi Papa diſpenſaverit, tametſi eam defloraverit, non teneatur eam ducere, quamvis Papa poſtea diſpenſet, eò quia talis contractus conditionatus ſit jure prohibitus: ergo à fortiori nec tenebitur ex juſtitia, qui clandeſtinè matrimonium contraxit, cum tale matrimonium ſit jure prohibitum.

8 Hanc ſententiam cum Sanchez *loc. cit.* docent etiam alij, & mihi videtur etiam probabilis, quamvis contrariæ ut probabiliori putem adhærendum: adeò ut vir tunc ob injuriam illam graviſſimam illatam puellæ, teneatur poſtea illam ducere juxta formam præſcriptam in Concilio Tridentino, quia ex juſtitia, qui damnum intulit, tenetur illud reſarcire, ut ponatur æqualitas, reddatúrque unicuique ſuum, ut exigit juſtitia: conſequenter ex juſtitia tenetur vir iterum matrimonium juxta formam eccleſiæ cum illa contrahere.

9 Neque obſtat, quòd Concilium Tridentinum irritaverit matrimonium clandeſtinum, quia inde non ſequitur abſtuliſſe à contrahentibus obligationem compenſandi alteri damnum ei illatum; cum titulo juſtitiæ hujusmodi compenſatio ſit debita. Si dicas, fœminam illam fuiſſe conſciam nullitatis illius matrimonij clandeſtini, proinde debere ſibi imputare damnum ex ſua defloratione ortum. Contra eſt, quia puella eatenus permiſit, ſe deflorari, quia ſperavit augmentum ſui ſtatûs, & quòd deflorator debuiſſet eam ducere, proinde tenetur violator per alium contractum legitimum eam ducere: vel ſaltem talem eidem ſuppeditare dotem, ut ſit contenta, & beneficio ipſius poſſit cùm propria ſatisfactione alteri nubere.

10 Quæritur quartò, an fideles commorantes in terris infideliũ poſſint contrahere matrimonium, non ſervatâ formâ Concilij Tridentini? Reſpondetur cum Baſilio Pontio *de matrim. lib. 5. c. 9. n. 7.* affirmativè, dummodo in reliquis ſervent, quæ præſcribuntur à Concilio Tridentino: hinc commorantes inter infideles negotiorum causâ, vel etiam ſi detineantur captivi inter Turcas, quamvis ſint oriundi ex locis, in quibus promulgatum, & receptum fuit decretũ Tridentini: quia tamen apud infideles, præſertim Turcas non adſunt Parochi, nec Epiſcopi, qui nomine Eccleſiæ poſſint tali matrimonio aſſiſtere; putârim non teneri contrahere juxta formam à Concilio præſcriptam: quia tunc locum habet epikia. Tum quia vitioſa potiùs eſſet obſervatio legis, cùm vel compellendi eſſent vitam cœlibem ſervare, vel fidelibus auferre, quod in remedium concupiſcentiæ, & infirmitatis ipſis conceditur, ſcilicet matrimonium.

11 Quamobrem putârim, tunc ſuffecturum, ſi antiquas eccleſiæ leges ſervent, quantum poſſunt adhibendo ſcilicet teſtes, quibus in foro externo poſſit conſtare de matrimonio inito inter fideles in terris infidelium, quinimò etiam inſtrumenta publica teneremur conficere præmiſſo diligenti examine, quòd ipſis non obſtet ullum canonicum impedimentum.

12 Quòd ſi in terris infidelium eſſet aliquis Epiſcopus catholicus, quem contrahentes poſſent facilè adire, deberent coram ipſo matrimonium illud contrahere, adhibitis etiam teſtibus licèt omiſſis denuntiationibus, non neceſſarijs in terris infidelium, quia tunc talis Epiſcopus, cum non adſit alius eccleſiaſticus vicem gerit Parochi, imò & etiam quilibet alius Miſſionarius Apoſtolicus ſive ſæcularis, ſive regularis, quia à ſede Apoſtolica ſolet ipſis concedi pro terris infidelium juriſdictio parochialis. Licèt

hæc probabilia ſint; pertinet nihilominue ad ſummum Pontificem declarare de validitate talis matrimonij initi ſine Parocho, vel alio ſacerdote vicem gerente ipſiue Parochi.

13 Quæritur quintò, an matrimonium inter hæreticos initum in locis, ubi decretum Concilij Tridentini jam fuerat promulgatum, & receptum, & ubi etiam adeſt Parochus catholicus, qui poſſit matrimonio aſſiſtere, ſine Parocho, & teſtibus, ſed tantùm coram prædicante, ſeu miniſtro hæretico ſit validum? Reſpondet Layman *lib. 4. tract. 10. p. 2. c. 4 num. 7.* hæreticos validè coram prædicante, vel etiam ſine prædicante matrimonium contrahere, eò quia cùm in iis locis rerum ſtatus ita ſit conſtitutus, ut decretum Tridentini ſervari non poſſit, non rationabiliter eſt credendum, libertatem matrimonij validè contrahendi impeditam eſſe. Et addit Layman, quòd licèt in civitatibus Germaniæ, in quibus Lutherani cum catholicis permixti vivunt, ut Auguſtæ Vindelicorum, revera cives Auguſtani in ſpiritualibus ſubſint Epiſcopo Auguſtano, ut etiam Parocho, non tamen exiſtimandum eſt, ſummorum Pontificum voluntatem eſſe, ur decretum Tridentini ſe extendat ad eorum matrimonia inita ſine legitimo Parocho: ſiquidem inde plura orirentur incommoda, ſi eorum filij legitimè nati non eſſeat, nec capaces officiorum, dignitatum, ac ſacrorum Ordinum.

14 Huic ſententiæ videtur etiam adhærere Tannerus *tom. 4. diſp. 8. q. 3. dub 9. num. 122.* ubi de matrimoniis hæreticorum ſic haber: In locis per Germaniam ubi Concilium Tridentinum fuit promulgatum, & hæretici impunè inter catholicos tolerantur, nec dum quidem invalida cenſeri à Doctoribus, quamvis ſine Parorho contrahantur propter tacitam diſpenſationem Pontificis, qui ſciens ejusmodi matrimonia non contradicit, neque illa declarat irrita.

15 Plures alij hoc idem docent contra Buſenbaum *in medul. theol. moral. lib. 6. tract. 6. c. 3. dub. 2.* ubi ait, ſacram Cardinalium congregationem circa matrimonia in locis hæreticorum contracta, hæc declarâſſe. Primò ubi hoc decretum Concilij nondum publicatum eſt, ut in Saxonia, & Anglia valere matrimonium contractum ſine forma præſcripta in decreto Concilij. Et quòd publicatio decreti facta præſumatur, ſi id aliquo tempore in parochia tanquam decretum Concilij fuit obſervatum.

16 Secundò, hæreticos, in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum, ut in Holandia, Friſia, & aliis finitimis Provinciis, quæ nunc inhabitantur ab hæreticis, teneri formam præſcriptam ſervare juxta decretum Concilij, adeò ut eorum matrimonia inita ſine tali forma Concilij, quamvis coram miniſtro hæretico, vel Magiſtratu contracta fuerint, ſint nullius valoris; quamvis Layman *lib. 5. tit. 10. p. 2. c 4.* putet eam non eſſe mentem ſummorum Pontificum ob graviſſima incommoda, quæ inde orirentur.

17 Tertiò ſi Parochia, in qua aliquando decretum Concilij fuit publicatum, & obſervatum, nunc proprio Parocho, & Epiſcopo careat, & nullus adſit, qui vicee Epiſcopi, vel Parochi gerat, matrimonium valet absque præſentia Parochi ſervatâ tamen in reliquis formâ decreti Concilij, adhibitis ſaltem duobus teſtibus.

Circa hæc cenſerem valida matrimonia inita in ijs locis, in quibus decretum Concilij nunquam fuit publicatum & receptum, non ita tamen facilè concederem de alijs locis, in quibus decretum Concilij fuit promulgatum, & defacto etiam hodie ſervatur a catholicis commorantibus in ijsdem locis promiſcuè cum hæreticis, ut in pluribus Germaniæ civitatibus, in quibus Epiſcopus adeſt, & etiam plures Parochi catholici: quòd enim hæretici ibi nolint ſervare decretum Concilij, quod fuit in tali loco promulgatum, ac receptum, & defacto ſervatur à catholicis, debet ipſis verti culpæ, quâ merentur pœnam: non enim hæreſis debet ipſis patrocinari, nec favere: cùm enim ipſi ſint baptizati, & de gremio eccleſiæ, ſubjiciuntur juriſdictioni ejusdem eccleſiæ, quæ cùm irritaverit contractus matrimoniales clandeſtinè initos inter baptizatos; non video, cur debeant cenſeri validi clandeſtini contractus hæreticorum ab eccleſia, cùm hæc invalidet generatim contractus omnes matrimoniales clandeſtinè initos in locis, ubi decretum Concilij fuit promulgatum, & receptum, & defacto etiam nunc ſervatur à catholicis illic degentibus promiſcuè, cum acatholicis; cùm poſſint commodè, ſi velint ſervare formam præſcriptam ab eccleſia, ut eam defacto ſervant alij concives catholici: unde ſi nolint eam ſervare, vertendum eſt ipſis culpæ, ſicut quod nolint reſipiſcere, & ad fidem catholicam reverti. 18

Nihilominus ſi talia matrimonia contrahantur coram magiſtratu, ut non ſint clandeſtina, & poſſint probari, & Papa id ſciens, non contradicat, ſupponitur tacitè illa approbare: quia tunc ceſſat finis, ob quem Concilium Tridentinum ſtatuit, matrimonia eſſe contrahenda coram Parocho, & teſtibus. 19

Quæritur ſextò, an ſubſiſtat licentia Parochi conceſſa ſimplici ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio contra prohibitionem Epiſcopi, aut ſtatuti ſynodalis, præſertim ſi in ea petenda reticeatur qualitas, ratione cujus licentia non concederetur? Reſpondetur, talem licentiam ſubſiſtere, nec præjudicare validitati matrimonij, dummodo in prohibitione non adſit clauſula irritans, ita docent Barboſa *de poteſt. Epiſcop. allegat. 32. n. 134. & de paroch. c. 21. num. 70.* Rota *deciſ. 750. num. 3.* apud Farinacium, Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 32 num. 2.* Probari ſolet ex eo, quòd *in c. 2. de matrim. contra interdict. eccleſ.* dicatur: *licèt enim contra interdictum eccleſia ad ſecunda vota tranſire non debuerit, non tamen eſt inconveniens, ut ob id ſolum ſacramentum conjugij diſſolvatur.* Hic tamen textus non videtur efficax ad probandum intentum, quia ex illo tantùm habetur, quòd ex ſola prohibitione legis matrimonium non reddatur irritum: non verò quòd licentia aſſiſtendi non ſit irritè conceſſa contra prohibitionem legis, aut Epiſcopi: aliud enim eſt matrimonium in ſe, & aliud licentia aſſiſtendi ma- 20

trimonio : poteſt enim Epiſcopus irritare licentiam alteri conceſſam, non ita irritare matrimonium.

21 Ratio igitur efficax petenda eſt ex eo, quia Parochus habet à jure facultatem aſſiſtendi matrimonio, & etiam delegandi talem facultatem alteri ſimplici ſacerdoti, ut liquet ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* ubi dicitur : *Qui aliter quàm præſente Parocho, vel alio ſacerdote de ipſius Parochi licentia*, & quia Epiſcopus, & Synodus non habent facultatem ſuprà jus commune, non poſſunt Parochum privare jure ipſi à Concilio conceſſo, imò nec coarctare talem facultatem, nec eam modificare ; proinde nec poſſunt facere, quòd actus prohibitus ſit irritus, quia prohibitio non tollit, quin proveniat à debite, & ſufficienti facultate.

22 Quia verò uſus talis facultatis ſubordinetur Epiſcopo, poteſt hic irritare actum illius, ſeu licentiam alteri conceſſam; quamobrem quoties adeſt facultas ponendi actum ; & ſupervenit prohibitio, ſive per præceptum ſuperioris, ſive per legem, ſine clauſula irritante, actus tenet, ut docet Gloſſa *in clement. 1. V. inhibentes de jure patron.* Hinc ſacra Congregatio declaravit, matrimonium eſſe validum, cui de licentia Parochi contra prohibitionem Epiſcopi ſimplex ſacerdos interfuit ; & validam etiam fuiſſe licentiam datam à Parocho contra prohibitionem Epiſcopi, ut habetur *in declarat. ex bibliotech. Bellarm. 1. ſeſſ. 24.* ibi : *Si Epiſcopus prohibet, ſuſpendit, tollit juriſdictionem à Parocho, ne quos jungat in matrimonium, ſi quos jungit, matrimonium tenet.* Et rorſus *ſi prohibitio fiat Rectori Parochiali amovibili, ſi contra prohibitionem conjungit, matrimonium tenet.*

23 Quid verò dicendum ſit, ſi in petenda tali licentia à Parocho taceatur qualitas perſonarum, ratione cujus facta ſit prohibitio Parocho, ne pro ipſis licentiam concedat : ut ſi quemadmodum Concilium Tridentinum prohibet Parochis, ne aſſiſtant, aut dent facultatem aſſiſtendi matrimonio vagorum ſinè licentia Epiſcopi : ita etiam ſi Epiſcopus, aut Synodus inhibuiſſet Parocho aſſiſtere, aut dare licentiam aſſiſtendi matrimonio advenarum, tametſi unus tantùm contrahentium eſſet advena ſine licentia ejusdem Epiſcopi, & ſimplex ſacerdos petens licentiam à Parocho taceret qualitatem advenarum, tunc putârim licentiam eſſe nullam. Ratio eſt quia excluditur conſenſus in omne id, quod ignoratur : hinc ſi voluntas feretur in aliquod objectum affectum aliqua certa qualitate, ſi hæc qualitas ignoretur, & objectum innoteſcat, tunc objectum eſt quidem voluntarium, ſed qualitas ignota eſt involuntaria, præſertim ſi per accidens ſit illi adnexa, ut docet D. Thomas 1. 2. *q. 6. art. 8. in corp.* ſiquidem voluntas, cùm ſit potentia cæca, non poteſt amplecti, aut reſpuere quod ipſi non repræſentatur ab intellectu ſub ratione proſecutionis, vel fugæ ; quapropter non ſolùm ignorantia antecedens, ſed etiam concomitans reddit involuntarium negativè, ſcilicet non voluntarium ; quia quod concomitanter ignoratur, cùm non præluceat in intellectu, non poteſt repræſentari voluntati, quæ propterea non poteſt circa ipſum voluntariè ſe habere exercendo conſenſum, vel diſſenſum.

Præterea quoties qualitas quæ afficit objectum voluntatis ipſum mutat in ratione objecti, ac in ordine ad movendam voluntatem, adeò ut idem objectum modò cum una qualitate poſſit allicere ad ſui proſecutionem ; & modò cùm alia poſſit voluntatem avertere, tunc voluntas etiam diverſimodè afficitur, quo fit, quòd ex diverſitate objecti oriatur etiam diverſitas actûs, ſecundùm ſpeciem. Hæc autem diverſitas ſpecifica in actibus cauſari poteſt ex objecto etiam ex ſola diverſitate qualitatis, quâ afficiatur, ſive hæc qualitas ſit intrinſeca objecto, ſive extrinſeca, & ſe habeat per modum circumſtantiæ : ſiquidem circumſtantiæ etiam concurrunt ad ſpecificandum actum, ut docet D. Thomas 1. 2. q. 18. art. 10. Hinc licentia aſſiſtendi matrimonio in caſu propoſito eſt longè diverſa in ratione objecti, & in ordine ad voluntatem, & ſpecificationem actuum ejusdem, quando conſideretur nuda, & ſecundùm ſe ; ac quando conſideratur, ut connexa cum prohibitione, & in ordine ad perſonas, pro quibus prohibetur concedi : ſive enim prohibitio conſideretur in ratione qualitatis intrinſecæ, ſive circumſtantiæ extrinſecæ objecti, ſemper tamen ita illud variat, ut faciat de licito illicitum. Hinc ſi ſimplex ſacerdos in petenda à Parocho licentia aſſiſtendi matrimonio reticeat, qualitatem perſonæ contrahentis, ratione cujus prohibetur Parocho eam concedere, tunc licentia à Parocho conceſſa non ſe extenderet ad tales perſonas, pro quibus prohibetur Parocho illam concedere, conſequenter licentia eſſet nulla, quia involuntaria ratione ignorantiæ antecedentis, & defectu conſenſus : cùm enim qualitas perſonarum ſit omnino ignorata, eſt etiam ignorata licentia, quatenus ſtat ſub ipſa qualitate, quia Parochus ratione prohibitionis ſibi factæ nunquam intenderet conſentire in ſimilem licentiam : non enim poteſt conſenſus extendi ad perſonas affectas qualitate ignorata, præſertim ſi qualitas ſe habeat per modum objecti, & ſit ratio, cur non debeat licentia concedi ; non enim voluntas trahitur ad id, quod ignorat *l. ſi per errorem ff. de juriſdic. om. judic.* & *l. nec ignorans ff. de donation.* Idque etiam ex eo poteſt firmari, quia eatenus ſacerdos reticet qualitatem perſonæ contrahentis, quia ſcit, eſſe Parocho prohibitum aſſiſtere matrimonio talis perſonæ, proinde ſcit, non poſſe ſimplici ſacerdoti dare licentiam aſſiſtendi matrimonio ejusdem perſonæ : hinc petitio eſt doloſa ; proinde nunquam poteſt operari, ut conſenſus Parochi ad ipſam trahatur. 24

Juvat obſervare, quòd ſi dolus, quo obtinetur talis licentia, verſetur circa ſubſtantiam, 25
vel cauſam finalem negandi ſimilem licentiam, tunc obtenta licentia eſt nulla, conſequenter matrimonium irritum : ſecus ſi dolus verſetur tantùm circa cauſam impulſivam, ut rectè notat Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 39. n. 14.* ubi ait,

quòd

quòd ſi quis falſo nomine alicujus Magnatia, vel Principis petat à Parocho, ut concedat licentiam certo ſimplici ſacerdoti aſſiſtendi tali matrimonio, quamvis verum non ſit, quòd Princeps petat ipſe talem licentiam à Parocho, adhuc licentia dolo, & mendacio extorta ſit valida; quæ ſententia mihi videtur rationi conſona, quia regulariter non eſt præſumendum, Parochum velle ſuam licentiam eſſe nullam, ſi allegata ſint falſa: non enim videtur rationi conſonum, ut mens Parochi concedentis licentiam ſit talis, ut velit eam eſſe irritam, & matrimonium nullum, ſi verum non fuerit, quòd Princeps petierit talem licentiam: ſiquidem plura inde ſequerentur graviſſima damna, quia paſſim matrimonia inita, & fortaſſis jam conſummata irritarentur, eò quia poſtea innoteſcat Parocho, Principem non petiiſſe talem licentiam: non enim eſt rationi conſonum, ut Parochus potiùs velit ſequi graviſſima illa damna etiam cum detrimento animarum, quàm ut licentia ab ipſo data non ſit valida, eò quia fuerit dolo extorta circa cauſam ſolam impulſivam. Secus autem eſſet dicendum, ſi dolus, & mendacium eſſet circa ſubſtantiam, & cauſam finalem.

26 Quæritur ſeptimò, an ſacerdos, qui communiter reputatur Parochus licèt ſine titulo, eò quia à Principio fuit intruſus, validè aſſiſtat matrimonio? Reſpondetur, communiorem ſententism aſſerere, non aſſiſtere validè matrimonio, quia Parochus intruſus in beneficium ſine titulo à legitimo ſuperiore conceſſo revera non eſt Parochus, proinde non valet matrimonium, cui ipſe aſſiſtit, quia decretum Concilij Tridentini ad valorem matrimonij exigit aſſiſtentiam proprij Parochi contrahentium: & Parochus ita intruſus, revera non eſt Patochua: & in ipſo etiam deficit titulus coloratus, quem jus requirit, ut geſta ab inhabili valida reputentur. Nihilominus ſi communis error populi crederet, illum Parochum, & ſufficientem, ut validè aſſiſtat matrimonio juxta decretum Concilij, tunc valdè probabile putârim, matrimonium cum tali aſſiſtentia Parochi initum, ſuum ſortiri valorem, quia quando adeſt communis error, tametſi nullus præceſſerit titulus à ſuperiore collatus, viget tunc ratio adæquata, per quam jus commune diſponit valida eſſe geſta ab inhabili carente prædicto titulo, circa quem verſatur communis error: ſiquidem tota, & adæquata ratio, cur jura voluerint valida eſſe geſta ab inhabili, quando cum errore communi collatus eſt titulus à ſuperiore, quamvis irritus, alia non eſt, quàm ipſum bonum commune exigens talem diſpoſitionem ad vitanda plura graviſſima damna, quæ inde ſequerentur: hæc autem adæquata ratio viget, quando error eſt communis, tametſi collatus non ſit titulus à ſuperiore.

27 Huic ſententiæ adhærent Pontius, Eſcobar, Leander *de ſacrament. tom. 1. tractat. 5. diſp. 5. q. 81.* Jus enim ad vitanda ſcandala, & gravia inconvenientia, quæ ex nullitate actuum orirentur, tribuit poteſtatem iis, qui communiter cenſentur eam habere: quinimò id etiam procedit quamvis à contrahentibus inhabilitas cognoſceretur; dummodo alij communiter cenſerent, talem ſacerdotem habere illam juriſdictionem: ratio eſt, quia ſingularis ſcientia non impedit communem errorem, ratione cujus jura concedunt juriſdictionem etiam inhabili *argum. l. nam de ea. ff. de ll.* ut notat Guttierez *de matrim. c. 62. n. 26.*

28 Quæritur octavò, an Parochus, ſi fuerit excommunicatus, & non toleratus, validè aſſiſtat matrimonio? Reſpondent plures, talem aſſiſtentiam fore invalidam, eò quia actus, qui exercentur ab excommunicato non tolerato ratione publici officij, ſunt nulli, ut docent ſpeciatim Sylveſter *V. excommunicatio. 3. n. 2. & ſequent.* & Navarrus *c. 27. n. 36. ad 6.* & cùm Parochus ratione publici officij aſſiſtat matrimonio, talis aſſiſtentia eſt nulla, cùm ſupponatur excommunicatus non toleratus, conſequenter matrimonium eſt irritum. Nihilominus putârim, contrariam ſententiam valde probabilem, nimirum talem aſſiſtentiam eſſe validam, proinde matrimonium valere, quia aſſiſtentia Parochi non eſt actus Ordinis, quia Parochus non eſt miniſter matrimonij; neque talis aſſiſtentia eſt actus juriſdictionis, ut fusè probat Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 1.* ſed tantùm eſt neceſſaria, ut matrimonium contrahatur coram facie eccleſiæ ad eum finem, ut probari poſſit ab eccleſia, nec poſſint contrahentes poſtea adducere, quòd non contraxerint: unde ſufficit, ſi Parochus conſtitutus in dignitate Parochi aſſiſtat tali matrimonio cum duobus, vel tribus teſtibus, neque obeſt excommunicatio, quia hæc non aufert à Parocho characterem, & poteſtatem Ordinis, ſed tantùm licitum uſum talis facultatis: neque privat ipſum dignitate Parochi, ut ſupponitur, proinde excommunicatio non impedit, cur talis aſſiſtentia valida ſit.

29 Quinimò poſſe Parochum excommunicatum non toleratum validè dare licentiam aſſiſtendi matrimonio docet Sanchez *tom. 1. lib. 3. diſp. 21. n. 7.* Non tamen talis Parochus aſſiſtens matrimonio excuſaretur à culpa gravi, quia licèt validè, illicitè tamen aſſiſteret; putat tamen Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 3. diſp. 21. num. 8.* tale peccatum non excedere culpam venialem, eò quia ſit in nullius præjudicium, & res parvi momenti. Quin immo Suarez *de cenſur. diſp. 11. ſect. 1. num. 24.* ait nullum peccatum committere Parochum excommunicatum, ſi neceſſitas urgeret, ut ſi in articulo mortis vocaretur ad aſſiſtendum matrimonio. Verùm in hiſce caſibus conſultius forſan foret, ſi Parochus præſertim excommunicatus non toleratus licentiam daret alteri ſacerdoti, ut vice ipſius matrimonio aſſiſteret: quia hanc licentiam poteſt Parochus dare, cùm ejus collatio non ſit actus juriſdictionis: non enim eſt inſtitutio judicis, ſed tantùm quædam deſignatio ſpectatoris matrimonij, ut poſſit de eo teſtificari, facta ex ordinatione Tridentini, quia ſacerdos ſuppoſita tali deſignatione accipit ab ipſo Concilio pote-

poteſtatem ad id, non verò à Perocho, quie ſuppoſita deſignatione ſacerdos qualificatur à Tridentino iu ordine ad aſſiſtendum metrimonio, ſicut & ipſe Parochus : quemobrem colletio talis facultatis, ſeu licentiæ nou eſt actus poteſtatis Parochi, ut telis, ſed authoritetis è Tridentino annexæ officio Perochi, ut ſi ipſe aliquo detineatur impedimento, poſſit liceatiam alteri ſacerdoti coucedcre aſſiſtendi matrimonio, ut contrahatur in fecie eccleſiæ.

30 Quæritur uouò, an Parochus uon ſacerdos validè aſſiſtat metrimonio, immo poſſit etiam alteri concedere facultatem aſſiſtendi? Reſpondetur, Parochum non ſacerdotem validè aſſiſtere metrimonio. Ratio eſt, qnia decretum Tridentini ſolùm exigit ed valorem Sacramenti aſſiſtentiam proprij Parochi : ſed quamvis hic uou ſit ſacerdos, adhuc poteſt eſſe verus, ec proprius Parochns contrahentium, & authoritatcm Parochi hebere, proinde ex decreto Tridentini eontrahentes validè corem ipſo matrimonium celebrant : & Beſilius Pontius *lib. ſ. de matrim. c. 17. num. 1.* adfert declaretionem Cardinalium, quâ talis aſſiſtentia declaratur valida, eò quia Perochus licèt uondum facerdos, edhuc ſit proprins Parochus contrahentium. Hine poteſt etiam Parochus non ſacerdos concedere alteri ſacerdoti facultatem aſſiſtendi tali metrimonio, quie hebet euthoritatem ſibi à Concilio Trideutiuo datem concedendi ſimilem licentiam uomine ejusdem Concilij, edeò ut ſecerdos potiùs à Concilio tuuc aecipiat hane facultatem aſſiſtendi mediante deſignetione de ſe facta à Perocho non ſecerdote. Immo probabile eſt, haue facnltatem poſſe etiem dari à Parocho uon proprieterio, ſed emovibili ad nutnm Epiſcopi, ut docent Sancins *lib. 3. diſp. 31.* Henriquez, & elij: quia pro toto illo tempore, quo non removetur ab officio Parochi, revere eſt Patochus, quamvis delegatus, proinde poteſt talem licentiam dare alteri ſacerdoti, quia ex decreto Tridentini ſufficit ad validitetem matrimonij licentie Perochi.

31 Neque obſtet, ſi dicas, Dclegetum non poſſe jurisdictionem ſubdelegare; ſiquidem conecdere talem licentiam non eſt ſubdelegare jurisdictionem, uon enim eſſiſtere matrimonio eſt actus jurisdictiouis. Prætereaut uotat Hurcadus *de matrim. diſp. 5. diffic. 10. num. 34. & ſequent.* quemvis delegetus uon poſſit jurisdictiouem ed omnem cauſam ſibi delegetam ſubdelegare; poteſt uihilominus ed unam, vel alteram, conſequenter ad eſſiſteudum metrimouio.

32 Quæritur decimò, an ad validitatem metrimonij ſufficiet etiam licentia à Parocho per vim, & metum extorta? Reſpondetur affirmativè cum communiori ſententia, quam docent Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 39. num. 23.* Coninck *diſp. 27. dub. 3. num. 29.* Hurtadus *diſp. 5. diffic. 21. num. 39.* Perez *de matrim. diſp. 41. ſect. 5. num. 2.* ſiquidem coutractus locativi, iu quibus uil rependitut, cujusmodi ſunt ſimplex promiſſio, vel donario, temetſi fuerint metu extorti, nihilominus validi ſunt jure neturæ, & jure poſitivo, quie ſunt ſimpliciter voluntarij, & rantùm ſecuudùm qnid iuvoluutarij, qui enim metu eoactus conſentir, dicitur abſolutè volunteriè conſeutire, eò quie omnibus etiam maturè diſcuſſis edhuc vult. Tum quia iu hiſce contractibus adhue reperitur titulus juſtus: etenim in contractu donationis titulus legitimus eſt ipſe titulus douationis, qui ſolùm importat liberelem douationem nullo pretio recepto : & dicitur titulus juſtus, eò quia jna illi non reſiſtat, uec eum annullet.

33 Hinc vaudum eſt matrimonium, qusndo teſtes, & Perochns dolo vocati, aut vi adducti, vel etiam coutra eorum voluutatem violenter detenti aſſiſtuut matrimonio, & intelligunt conſenſum coutrahcntium : quinimò, quamvis Perochus tunc invitus eſſiſtens affectaret uon intelligere, & propteree sures obduraret, & oculos clauderet, ne quidquam audiret, vel videret de iis, quæ à contrahentibus eguutur, adhue matrimonium eſſet velidum: qnie eo ipſo, quòd Parochus affcctat uon iutelligere, ſupponitur priùs edmonitus, nt matrimonio eſſiſtat, proinde non poteſt ignorare conſenſum coutrahentium; proinde poteſt eſſe teſtis talis conſenſus epud eccleſiam.

34 Quæritur undecimò, en Parochus licitè aſſiſtet metrimonio, quod contrehitur extte limites propriæ Parochiæ? Reſpoudent plurea præſertim Poutius *de matrim. lib. 5. c. 16. n. 11.* Coninck *diſp. 27. dub. 2. num. 19.* Henriquèz *lib. 11. c. 13. num. 2.* Perochum extra propriam Parochiam uou eſſiſtere licitè matrimonio, eò quie nou poſſit ſponſos benedicere, conſequenter neque eorum metrimonio aſſiſtere. Nihilominus contraria ſententia ceſſante ſcaudalo videtut probabilior, qnam docent Segura Davalos *direct. judic. eccleſ. 2. p. c. 15. num. 49.* Guttierez *c. 62. num. 6.* Diana *tract. 6. de matrim. reſol. 89.* Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 19. num. 18. & ſequent.* quia nullibi prohibetur Perocho aſſiſtere matrimonio etiam extra limitcs propriæ Perochiæ; proinde talis aſſiſtentia grauis aſſeritur illicita : neque obſtat, quòd Perochus extra proptiem parochiam uon poſſit benedicere ſponſos ex Concilio Tridentiuo *ſeſſ. 6. c. 5. & 24. & ſeſſ. 1. de refor.* quia ex inde non ſequitur, quòd non poſſit eſſiſtere, ſed tautùm, quòd uou poſſit benedicere : etqui aſſiſtcntia magis urger, quàm benedictio ſolemnis; ptoinde poterit Parochus extra propriam perochiam nonnuuquam eſſiſtere matrimonio, quamvis non benedicet ſponſos, quinimò Diane *loc. cit.* & Guttierez *c. 62. de matr. num. 10.* addunt etiam delegatum poſſe eſſiſtere matrimonio extre parochiam committentis, ſicut poteſt ipſe committens : quia ex nullo textu id evincitur prohibitum. Putârim tameu, id procedere, quando contrahentes ſunt ſub jurisdictione Perochi eſſiſtentis eorum matrimonio extra propriem Parochiam.

35 Quæritur duodecimò, quotnam teſtes ed valorem matrimonij præter Perochum requireutur? Reſpondetur ſufficere duos, eorem quibus contrahatur, & unum non eſſe ſufficien-

tem, quia Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* expreſsè irritat matrimonium, ſi non fuerit contractum coram Parocho, vel ſacerdote de ejus licentiâ, & duobus, vel tribus teſtibus præſentibus: & quando ſtatutum exigit ad certum actum duo perſonarum genera, tunc perſona unius generis non poteſt vicem utriuaque gerere, quapropter cum Concilium ſtatuerit, ut matrimonium ineatur coram Presbytero, & duobus, vel tribus teſtibus, alioquin ſit invalidum, tunc Presbyter non poteſt eſſe unus ex teſtibus, ſed numerandus eſt ſeorſim à teſtibus, adeò ut præter ſacerdotem adhuc ad minimum requirantur duo teſtea. An verò debeant hujusmodi teſtes eſſe rogati, reſpondetur negativè, quia hujuamodi qualitas, non requiritur à Concilio, ut notat Sanchez *lib 3. de matrim. diſp. 41. num. 7.* quinimò ſufficiunt etiam inviti, ſeu vi detenti, ut matrimonium ſit validum, quamvis teſtes repugnantes eidem interſint, dummodo percipiant mutuum contrahentium conſenſum: quinimo eò ipſo, quòd ad eum finem ab utroque ſponſo violenter detinentur, ut aſſiſtant matrimonio; ſufficienter ſupponuntur ſcire, ſponſoa tunc aſſentiri matrimonio.

36 An verò ſic contrahentes coram Parocho, & teſtibus coactis peccent. Reſpondent, plures peccare ratione Parochi coacti, eò quia gravem injoriam ipſi inferant, ut miniſtro eccleſiæ ab ipſa deputato ad authorizandum matrimonium, quapropter contrahentes dicuntur peccare graviter contra religionem, & contra duliam ſacramenti. Quòd ſi gravis neceſſitas urgeret contrahendi tale matrimonium, & abſque juſta cauſa nollet Parochus aſſiſtere, tunc poſſent contrahentes excuſari à peccato, ſi doloſa æquivocatione vocarent Parochum, & coram ipſo absque alia violentia ſtatim contraherent.

37 Cæterum violentia, quæ infertur Parocho eſt etiam contra juſtitiam, proinde juxta menſuram violentiæ peccatur etiam contra juſtitiam. Qood verò ad teſtes attinet communis ſententia eſt contrahentes coram teſtibus coactia, vel dolo adductis non peccare graviter contra religionem, ſed tantùm venialiter, eò quia teſtes non gerant vices eccleſiæ, nec authoritatem nomine ipſius præſtent matrimonio, ſed duntaxat ſimplex obeunt miniſterium teſtium, quod præſtare poſſunt, tametſi violenter detineantur: non tamen contrahentes excuſarentur à peccato veniali contra religionem ob non ſervatam debitam reverentiam ſacramento. Contra juſtitiam etiam peccarent juxta menſuram violentiæ illatæ teſtibua.

38 Quæritur tertio decimò, an teſtea aſſiſtentes matrimonio debeant eſſe omni exceptione majores, ut matrimonium ſit validum? Ratio dubitandi eſt, quia Concilium exigit eorum præſentiam, ut de matrimonio conſtet ex eorum teſtimonio: & teſtea qui non ſunt omni exceptione majores, non plenè probant, eò quia ſint minus idonei, & perſæpe à teſtimonio dicendo etiam repelluntor, ut ſunt infames. & notati alio vitio, quapropter, ut ſatisfiat fini Concilij, videtur dicendum debere teſtea eſſe omni exceptione majores, adeò ut ipſis nil poſſit opponi in ordine ad teſtificandum? Reſpondetur, communem ſententiam docere, non eſſe neceſſe, tales teſtes eſſe omni exceptione majores, quia iſti nonnunquam difficulter inveniuntur, etſi requirerentur, daretur occaſio gravioribus damnis, & litibus, quæ ab eccleſia potiùs impediuntur. Tum quia Concilium Tridentinum non exigit hujusmodi teſtes omni exceptione majores, proinde nec nos debemus illoa requirere: alioquin in quovis matrimonio poſſent ſemper oriri difficultatea circa teſtes, an ſint omni exceptione majorca, nec ne, hinc orirentur diſſidia, & lites cum animarũ detrimento, quod ecclsſia nunquam intendit: cùm igitur hoc jua exigendi teſtea ſit odioſum, non debet ampliari ultra ea, quæ habentur in Tridentino, ſed reſtringendum ad illa, quæ ibi tantùm exprimuntur.

Hinc etiam ad conſtituendum procuratorem pro matrimonio ineundo, non requiruntur aliæ qualitates in perſona deligenda, quàm quæ requiruntur à jure naturali, ut poſſit explicare conſenſum nomine alterius, ſcilicet uſua rationis; quia tametſi in Procuratore in ordine ad negotia agenda requiratur ætaa viginti quinque annorum: non ita in Procuratore ad matrimonium; & ratio diſcriminis eſt, quia Procurator ad alia negotia debet in judicio ea agere, proinde debet eam habere ætatem, quam jura exigunt: ſecus in procuratore ad matrimonium judicium tantùm eſt inter contrahentes, & contractus inter conſentientes; proinde quælibet ætaa in procuratore videtur idonea, dummodo ſit capax conſensûs. 39

Tum quia in procuratore ad matrimonium non requiritur induſtria perſonæ; ſed tantùm quòd explicet conſenſum abſentia: ſecos in Procuratore ad judicia, cùm requiratur induſtria perſonæ, requiritur etiam certa ætas à jure conſtituta. Tum quia ſi puer quatuordecim annorum poteſt matrimonium contrahere, conſequenter ſufficienter exprimere ſuũ conſenſum poteſt etiam alterius conſenſum exprimere; proinde agere ejus procuratorẽ in matrimonio. Demum quia contractus matrimonij eſt cæteris favorabilior, proinde non debet impediri ob ætatem Procuratoris, ſi per ipſum ineatur, niſi in jure exprimatur, quòd talis Procurator non ſit idoneus: atqui nullibi in jure excluduntur puberes à matrimonio ineundo nomine alteriua, conſequenter, nec nos debemua eoa excludere. 40

Quæritor quarto decimò, an excommunicatus vitandus poſſit eſſe teſtis in cauſis matrimonialibus? Reſpondent plures, excommunicatum vitandum non poſſe licitè ferre teſtimonium, eò quia prohibita ſit cum ipſo communicatio. In cauſis tamen fidei poteſt excommunicatua etiam licitè eſſe teſtis, quia cùm cauſa fidei ſit graviſſima, ſolet etiam excommunicatus admitti. Neque obſtat, quòd aſſiſtentia Parochi excommunicati etiam non tolerati 41

poſſit

poſſit adhiberi, quia eſt diſcrimen inter Parochum, & teſtes, quia Parochus matrimonio aſſiſteos non eſt teſtis deponens, ſed tantùm inſpiciens; inſpicere antem matrimonium,& illi præſentem eſſe, ut poſtea teſtificari poſſit, non repugnat excommunicatò etiam vitando.

42 Quæritur quintodecimò, an Parochus aſſiſtens matrimonio teneatur ſub mortali interrogare ſponſos de mutuo conſenſu, & eo audito eoa benedicere ac conjungere, ac proferre illa verba: *Ego vos conjungo in nomine Patris*, &c. Reſpondetur ex decreto Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. c. 1.* teneri Parochum aſſiſtentem matrimonio, utrúmque ſponſum interrogare de mutuo conſenſu, antequam cootrahant, an ſcilicet liberè conſentiant. Quòd ſi Parochus eſſet certus de utriusque conjugis motuo conſenſu, potanr plures non peccaturum graviter, ſi omitteret illam interrogationem, eò quia jam eſſet aſſecutus finem, quem per ipſam intendit Concilium Tridentinum, eſt enim finis talis interrogationis, ut Parochus certus fiat de mutuo, ac libero otriusque contrahentis conſenſu: & hæc ſeotentia mihi videtur valde probabilis, dummodo certitudo non ſolùm eſſet moralis, ſed etiam phyſica, eò quia paulò ante audjerat à ſponſa ſe velle oubere tali ſponſo, & ſimiliter à ſponſo ſe velle ducere ralem ſponſam, quia tunc Parochus eſt aſſecutus finem, quem intendit Concilium, & poteſt ſemper teſtificari, conjuges liberè conſenſiſſe in matrimonium: quia verò Tridentinum exigit ralem ordinem, ut nimirum fideles ante contractum immediatè interrogentur à Parocho, ideo ſi hic non ſervet talem ordinem præſcriptum ab Eccleſia, non excuſator à culpa ſaltem veniali, ut notat Sanchez *tom. 1. lib. 3. diſp. 38. n. 8.* & Conink *de Sacrament. diſp. 27. dub. 8. concluſ. 4. n. 74.*

43 Præterea poſt interrogationem debet Parochus audiro utriusque cootrahentis conſenſu, eos conjungere, ac proferre verba illa: *Ego vos conjungo in nomine Patris, &c.* vel etiam poteſt proferre ſimilia verba habeotia eundem ſeoſum juxta Provinciæ conſuetudinem: an verò ſi Parochus præfata verba omitteret, graviter peccaret, aliqui affirmant, quis talia verba ſunt ſaltem de neceſſitate præcepti obligantia ſub mortali, utpote de re gravi. Alij verò, inter quos Gutierez *de matrim. c. 69. n. 16.* Sanchez *tom. 3. lib. 8. diſp. 38. n. 7.* Conink *de ſacrament. diſp. 27. dub. 4. n. 45.* cenſent, Parochum oon peccaturum lethaliter, ſi poſt auditum utriusque contrahentis conſenſum non proferret præfata verba, eò quia non ſint de neceſſitate Sacramenti, nec pertineant ad ejus materiam, & formam. Verùm qoia Parochus tunc ageret contra præceptum, & conſuetudinem eccleſiæ in re gravi, vix eſſet excuſandus à culpa gravi.

44 Quæritur ſextodecimò, an matrimonium initum coram Parocho, & teſtibus validum ſit, ſi Parochus, & teſtes non intelligant idioma, qoo loquuntur contrahentes, ut ſi Venetijs, vel Liburoi in Italia ex Africa, vel alijs partibus vellent ſponſi illuc appulſi matrimonium contrahere, & Parochus, ac teſtes nonniſi per interpretem intelligerent eorundem conſenſum. Ratio dubitandi eſt, quia eatenus eccleſia requirit præſentiam Parochi, & teſtium, ut hi poſſint eccleſiam certam reddere de matrimonio inito: ſi autem Parochus, & teſtes non niſi per interpretem iotelligant, qoid contrahentea dixerint, non poſſunt illi eſſe certi, quòd revera conſenſerint, cùm non intellexerint, quid dixerint; neq; propterea poſſunt eccleſiam certam reddere de contraheotium conſenſu. Tum quia inde pateret aditus innumeris fermè litibus, ſi enim alter ex contrahentibus diceret interpretem fuiſſe mentitum, tunc interpreti etiam juranti non eſſet fides adhibenda: ſiquidem interpreti in dubijs non adhibetur fidea, quamvis contrahens non producat alios teſtes; ut docent plures. Præterea quia interpres tunc eſt tantùm unus teſtis, cui non creditur *l. jusjur. C. de teſtib.* Tum quia intereſt interpretis, tunc exiſtim ari, ſe verum dixiſſe; proinde agitur etiam de ſua cauſa propria, in qua non poteſt eſſe teſtis *l. nullus ff. de teſtib.* & *l. omnibus C. eod.*

Neque Parochus tunc poteſt eſſe teſtis, nec affirmare ſe ſcire, oec ſe audiviſſe, ſed tantùm in tali caſu poteſt eſſe teſtis ex auditu alieno, cujus teſtimonium ex regula geoerali non admittitur *c. licet ex quadam.* Tum quia ex regula generali teſtis debet deponere de his, quæ novit, & quibus præſens fuit; proinde de ijs, quæ audivit per proprium ſenſum, non per ſenſum alterius *c. teſtes 3. q. 9.* Nihilominus communior ſententia aſſerit, tale matrimonium eſſe validum, ut docet Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 39. n. 3.* Ratio eſt, quia contraheotes utpote exteri ſufficienter ſuos explicant conſenſus per interpretem, tametſi unus oon intelligat idioma alterius; proinde poſſuot etiam proprios conſenſus ſufficienter per interpretem explicare Parocho, & teſtibus: ſiquidem quod eſt ſufficiens ſignum, quo contrahentes poſſunt percipere mutuum conſenſum, eſt etiam ſufficiens ſignum, quo Parochus, & teſtes poſſunt de illo teſtificari. Tum quia Coocilium Tridentinum non exigit majorem ootitiam conſenſua in Parocho aſſiſtente, vel in alijs teſtibus coram ipſis contrahentibus. Tum quia ſi in alijs contractibus civilibus, & humanis ſufficit interpres ad eorundem probationem; non eſt, cur etiam non debeat ſufficere in contractu matrimoniali; cùm Tridentinum, licèt in contractu matrimoniali correxerit jus commune, non expreſsè exigat, ut teſtes per ſe ipſos, & non per interpretem debeant intelligere conſenſus contrahentium: & quia decretum Tridentini, cùm corrigat jus commune, eſt odioſum, non debet ampliari ultra ea, quæ in ipſo expreſsè habentur. 45

Quamobrem hæc ſententia mihi videtur probabilior, ac eidem adhærendum, præſertim cùm faveat matrimonio. Neque fundamenta, quibus nititur contraria ſententia, videntur magni momenti, quia interpres tunc non 46

non gerit vices teſtis, nec perſonæ diſtinctæ à contrahentibus, ſed conſtituit unam perſonam eum ipſo contrahente, & exprimit ipſius conſenſum ex ejus voluntete, ac mandato, adeò ut interpres loquatur in contrahente, ſeu nomine ipſius, & contrahens in interprete tanquam in inſtrumento, quo manifeſtat ſuum conſenſum: unde Parochus, & alij teſtes poſſunt abſolutè teſtificari de conſenſu talium contrahentium, tametſi nonniſi per interpretem eorum conſenſus eudiant. Neque obſtet, quòd inde poſſit aditus patere ad lites, quie id nonniſi per accidens ſe habet. Neque verum eſt, quòd in tali caſu Parochus, & teſtes ſint teſtes de euditu elieno, quia cùm interpres non fungatur munere teſtis, ſed ſit veluti vox ipſorum contrahentium, & tantùm ſit medium, *quo* contrahentes ſe explicant: ideo interpres tunc non tollit, quin Perochus, & teſtes poſſint teſtificari de euditu proprio, & immedieto, quia medium *quo* non tollit immediationem; ſicut potentia viſiva licèt nonniſi media ſpecie impreſſa videat objectum, non tamen per hoc tollitur, quòd illud non videat immedietè, quia talis ſpecies ſe habet ut medium *quo*, non verò ut *quod*.

47 Tum quia ſi contrahentes Perocho, & teſtibus exprimerent mutuum conſenſum tantùm per ſcripturam, & non propria voce, adhuc Perochus, & teſtes, eſſent teſtes de proprio conſenſu; eò quia ſcripture ſit vicaria vocis contrahentium, quem repræſentat, & proinde tale matrimoniū ſuū ſortiretur velorem: ergo etiam quendo contrehentes exprimunt mutuum conſenſum media voce interpretis ed eum finem ab ipſis electi. Tum quia vox interpretis, perinde eſt vicaria vocis contrahentium, & illam repræſentet, ſicut ſcriptura in ordine ad manifeſtendum alteri conceptum mentis; ideò tale matrimonium cenſendum eſt velidum.

48 Quæritur decimo ſeptimò, an matrimonium initum coram Parocho, & duobus teſtibus dicatur clandeſtinum quoad pœnas ejus incurrendas, ſi prævię omittentur denuntiationes. Sex modis, ut notat Hoſtienſis *in ſumma tit. de clandeſt. deſponſ. n. 1.* poteſt matrimonium dici clendeſtinum. Primò, ſi contrehatur ſine teſtibus. Secundò, ſi conſummetur ante nuptieles benedictiones. Tertiò, ſi contre fidem priorum ſponſaliorum alia ducatur uxor. Quartò, ſi ante legitimam ætatem matrimonium ineatur. Quintò, ſi contrahatur tempore, quo nuptiarum ſolemnitas prohibetur eb eccleſia. Sextò, quendo omiſſis denuntiationibus matrimonium contrahitur. Alij verò tres tantùm eſſignant modos contrahendi clandeſtinè matrimonium. Primò, ſi ſine teſtibus contrahatur. Secundò, ſi ſine denuntiationibus. Tertiò, ſi ebsque debitis ſolemnitatibus, ſeu ſine conſanguineorum notitia *c. aliter 30. q. 5.* & docet Gloſſe *c. fin. V. clandeſtina de clan. deſponſ.* Lancelottus *inſtit. juris canonici lib. 2. tit. de clandeſt. deſponſ. init.* Alij meliùs, & rationi conformiùs, duas tantùm aſſignant matrimonij clandeſtini ſpecies, eò quia clandeſtinum ſit, quod clam fit, proinde matrimonium eſt clandeſtinum, in quo vel teſtes deficiunt, ac propterea clam initur: aut denuntiationes non præmittuntur: quæ ab eccleſia deſiderantur ad perfectem illius publicationem: & hæc ſententia eſt cæteris præferenda, adeo ut duæ tantùm ſint ſpecies matrimonij clandeſtini, quarum una ſit, in que deſunt teſtes; & alia, in qua non præmittuntur denuntiationes: ſi enim reliquæ ſolemnitates omittentur, non clandeſtinum, ſed minus ſolemne dicitur matrimonium, ut notat Goffredus *ſum. tit. de clandeſt. deſponſ. n. 1.*

Ut eutem ſatisfiat quæſito, certum eſt, quòd ſi denuntietiones juſtè omittantur ex Ordinarij licentia, ut permittit Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* non incurri pœnas matrimonij clandeſtini, quie tunc matrimonium ſine culpa contrahitur, & ubi culpa abeſt, pœna non edeſt *regula ſine culpa 23. de reg. jur. in 6.* Tum quia in *c. fin. de clandeſt. deſponſ. §. ſi quis* hujusmodi pœnæ ſtetuuntur contre præſumentes clem contrehere, ibi, *ſi quis verò hujusmodi matrimonia clandeſtina inire præſumpſerit:* atqui is dicitur præſumere, qui ex certa ſententia egit contre jus, ut docent communiter Canoniſtæ in *c. Illud de majorit. & obed.* & ubi juſtè denuntiationes omittuntur, nil contre jus fit. 49

Difficultas mejor eſt, en quando ſine licentia Ordinerij, & illicitè omittuntur denuntiationes, ſit dicendum matrimonium clandeſtinum quoad pœnas ejus incurrendas, ſi contrahetur corem Parocho, & duobus teſtibus. Ratio dubitandi eſt, quia eo ipſo, quòd contrahitur coram Perocho, & teſtibus, celebratur in fecie eccleſiæ, quie Perochus eſt perſona publica, & teſtes aſſiſtunt nomine eccleſiæ. Tum quie eatenus matrimonia clandeſtina dicuntur talia, & prohibentur ab eccleſia, quia cùm huic non conſtiterit de ijsdem, nec poteret judicare de ijs, nec detegere impedimente, ſi quæ erant: eo autem ipſo, quòd metrimonium contrehitur coram Perocho &, duobus teſtibus, poteſt eccleſia de illo judicare, an eliquod impedimentum inter contrahentes ſubſit, & en reveta fuerit initum. Tertiò, quia odia reſtringi debent *reg. odia de regul. jur. in 6.* adeò ut verba legis pœnalis ſint proprijſſimè uſurpanda: atqui ex omiſſione denuntiationum nonniſi impropriè dicitur matrimonium clendeſtinum, non enim clam fit, quod poteſt teſtibus probari, proinde ex ſola omiſſione denuntietionum non incurruntur pœnæ matrimonij clandeſtini, ut notat Berboſa *lib. 1. p. 4. n. 39. ff. ſolut. matrim.* 50

Reſpondetur, nihilominus probabilius eſſe, tele metrimonium, in quo illicitè omittuntur præviæ denuntiationes juxta formam præſcriptam è Concilio Tridentino eſſe clandeſtinum quoad pœnas incurrendes; ratio eſt, quia ſpectato Concilio Generali Lateranenſi, quod habetur, in *c. fin. de clandeſt. deſponſ.* hoc erat matrimonium clandeſtinum quoad pœnas incurrendas; etenim cum textus præmiſiſſet denuntietiones ante matrimonium eſſe faciendas, eò quòd eccleſia deteſtetur matrimonia clande- 51

ſtina,

ſtina, poſtes ſubdit. *Si quis verò hujusmodi matrimonia clandeſtina, ſeu interdicta inire præſumpſerit*, ubi textus vocat clandeſtina ea matrimonia, in quibus denuntiationes non præmittuntur,& ſubdit,ita contrahentes incurrere pœnss matrimnnij elandeſtini : atqui à jure vetari non eſt recedendum, niſi expreſsè per jus novnm corrigstur *l, præcipuus C. de appell.* quia quod non mutstur, non eſt, eur ſtare prohibeatur, *l. Sancimus C. de teſtam.* ergo cùm Tridentinum non corrigat jus antiquum in Concilio Generali Lateranenſi, ſtandum eſt tali juri, & dicendum, matrimonium initum non præmiſſis denuntiationibus eſſe clsndeſtinum quoad pœnas ineurrendas. Quinimò tantùm abeſt, quòd Concilium Tridentinum correxerit jus antiquum, ut potiùs mstrimonia clandeſtina irritaverit, & dicat ſe inhærere veſtigijs ejusdem Concilij Generalis Lsteranenſis; ajt enim *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* Sscri Concilij Lateranánſis veſtigijs inhærendo, præcipit Sancta Synodus, nt, antequsm matrimonium contrshatur, ter à proprio Parocho denuntiatinnes fiant : unde Tridentinum eodem modo loquitur de prævijs denuntistionibus, ac Cnncilium Generale Lateranenſe,& quis Lateranenſe matrimonium initum ſine prævijs denuntiationibus declsrat clandeſtinum qnoad pœnss incurrendss, ita etiam Tridentinum, quod propterea *eadem ſeſſ. 24. c. 5.* ſtstuit,pœnam contrahentibus corsm Parocho, & teſtibus absque denuntiationibus, hnc eſt, nt ſi in gradibus prohibitis ignoranter matrimonium contraxerint, ſpe caresnt diſpenſationis, ex quo clarè deducitur, Cnncilium Tridentinnm noluiſſe corrigere pœnas huie matrimonio à Lateranenſi injunctas, & eas potiùs confirmâſſe.

52 Demum, quia non ceſſat rstio, ob quam eeclesis raputabat tale mstrimonium clsndeſtinū : erat enim ratio,quia cum non publicaretur, non detegebsntur impedimenta, ſi ſortè erant, quod anim tantùm tribus eſt cognitum, non dicitur publicè maniſeſtum, & ita docent Ssnchez *de matrim. lib. 3. diſput. 1. n. 7.* Cuccus *lib. 5. Major. tit. 11. n. 69.* Guttierez *2. pract. q. 4. n. 9.* Menochins *conſ. 69. n. 7. vol. 1.* Pariſius *conſ. 13. n. 13. vol. 2.*

53 Hinc ad primsm rationem dubitandi reſpondetur,ſine prævijs denuntiationibus matrimonium non maniſeſtari publicè; proinde fieri potiùs clam, eò quia illicitè omittantur ſolemnitætes requiſitæ sb eccleſia.

54 Ad ſecundam negatur sſſumptum, quia non ceſſar rstio prohibitionis matrimonij clsndeſtini, fsciliùs enim deteguntur impedimenta, ſi quæ ſunt,præmiſſis denuntistionibus requiſitis ab eccleſis.

55 Ad tertism verum eſſe,odia eſſe reſtringenda, dummodo tamen lex ipſa non ſe explicet, atqui lex in *c. fin. de clandeſt deſponſ.* apertè declarat, nomine matrimonij elsndeſtini quoad pœnas incurrendas illud intelligi, cni non præmittuntur denuntistiones.

56 Præterea regula ills, quæ odis dieuntur eſſe reſtringenda, intelligitur de lege pœnali intendente meram delicti punitionem : lex enim hujusmodi eſt reſtringenda, nec debet amplisri, ſad ejus verba ſunt proprijſſimè uſurpanda:ſecus ſt lax pœnalis ſit in publicum fsvorem,& animarum; præſertim ad evitanda peccata debet talis lex ampliari,qnia tunc fsvet snimsbus: lex enim pœnalis, ſt lata ſit principaliter in ſavorem animarum eſt ſavorsbilis, & extendends ex identitate rationis, nt docent Hoſtienſis *c. penult. fin. qui filij ſint legitimi*, & ibi Josnnes Andreas *n. 5.* Ancharanus *num. 5.* Abbas *num. 5.* Henticus *num. 10.* Bsrtolus *authent. ſacramenta puberum num. 19. c. ſi adverſ. vendit. Francus c. 12. ſciant cuncti de elect. in 6. n. 6.*

Quæritur decimo octavò, an pœnæ impo- 57
ſitæ matrimonic clandeſtinn incurrantur, ſt invalidè enntrahatur. Diximus, & explicavimua in præcedente quæſtinne mstrimonium initum coram Parocho, & duobus Teſtibus, ſine tamen præviis denuntiatinnibus ab eccleſia requiſitis eſſe clandeſtinum in ordine ad pœnas incurrendas tantùm, quia tale mstrimonium eſt validum, ſi nullum occurrat impedimentum dirimens: ſtquidem probari poteſt ab eccleſta, adeò ut ſit clandeſtinum in nrdine sd pœnas incurrendas, nnn verò in ordine ad irritandum matrimonium. Nunc procedit quæſtio,an pœnæ impoſitæ matrimonio clsndeſtino etism incurrantur, quando hoc contrahitur omnino invslidè? Obſervandum eſt, tria eſſe pœnsrum genera : aliæ enim ſunt pœnæ clandeſtini, quæ propriæ non ſunt pœnæ, ſed potiùs privilegia matrimnnij juxta præſcriptum eccleſiæ publicè initi, & negantur elsndeſtino : ut,ſi matrimonium ſit nullum, quando publicè contrahitue bona fide alterius, proles eſt legitima, & ſi non conſtet de impedimento conjux ſpoliatus, ante omnia eſt reſtituendus : hæc autem privilegia negsntur matrimonio clandeſtino, quia ſunt tantùm privilegia matrimonij putstivi publicè contracti, & negentur elandeſtino patativo; proinde à ſortiori etiam clandeſtino, quod eſt manifeſtè invalidum.

Aliæ ſunt pœnæ, quæ reſpiciunt ipſos clan- 58
deſtinè contrahentes eujusmodi ſunt excommunicatio ſynodslis, poſſe axhæredari, & puniri arbitrsriè. Aliæ demum reſpiciunt Psrochum aſſiſtentem matrimonio clandeſtino. Quæſtio procedit de pœnis quæ reſpiciunt ipſos contrahentes : etenim ex Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* præcipitur ut invalidè contrahentes matrimonium ſine Psrocho, & teſtibus puniantur arbitrio Ordinarij, & procedit quæſtio, an hujusmodi pœnæ præſertim excommunicatin ſynndalis, & exhæredatio incurrantur, qnando id non exprimitur, ſed abſolutè imponuntur pœnæ contrahentibus clsndeſtinè, quando tale matrimonium eſt invslidum.

Reſpondetur probabiliùs cum Sanchez *de* 59
matrim. lib. 3. diſput. 2. num. 3. hujusmodi pœnas nnn incurri quando in jure non exprimnntur, ſed tantùm abſolutè imponuntur pœnæ, & mstrimonium elandeſtinè initum eſt invalidum. Ratio eſt, quia ſemel, quòd matrimonium eſt invalidum, perinde ſe habet, at ſt nun-

quam fuiſſet cootractum, ſiquidem paria ſunt, noo eſſe, & eſſe nullum *l. Duo ſunt Titij de teſtam. Tut.* quod autem non eſt, nequit quidquam operari, quia hoc ſequitur ad eſſe, & non entis non ſunt qualitates, conſequenter matrimoninm quod eſt invalidum, nequir præſtare impedimentum, unde in jure non ſortitur effactum *reg. non praſtat de reg. jur. in 6.*

61 Tum qnia verba cum effectu debent intalligi *c. Relatum de cler. non reſid.* Tum quia nomine actûs regulariter ſolus comprehenditur actus validus, ut notat Tiraquel. *de retract. lign. §. 1. Gloſſ. 2. num. 5.* Cùm igitur matrimonium clandeſtinè initum ſit nullum, perinde reputatur, ac ſi non eſſet, conſequenter non comprehenditur nnmine matrimonij clandeſtini, quod ſubjicitur juri, vel pœnis Synodi. Rurſus à paritate rationis probatur ex *l. 1. in fin. C. de ſepulchro violato* ubi dicitur, quod Notarius, qui conficit inſtrumentum falſum, & invalidum, non ſit plectendus pœoâ juris, ſed puniendus pœnâ extraordinariâ : ergo à pari, qui clam contrahunt invalidè non incurrunt pœnas jnris. Præterea probatur ex *l. ea quidem 5. C. ſi mancipium.* ibi: *Neo tamen pœna exactio, ſi qua addita eſt conditioni non ſervata juſtam exigendi tribuit cauſam*, ubi Gloſſa *V. cauſam* aſſignst rationem, quia manumiſſio effectu caruit, ut notst Tiraquel. *poſt l. connubia Gloſſ. 8. n. 212.* ubi infert, quòd cùm ex nihilo nihil fiat, per fruſtratorium ſactum pœnam efficacem noo incurrit, etenim quod nullum eſt, perinde ſe habet, ac ſi non ſit; & qnod non eſt, nullum producit effectum *l. 4. §. condemnatum ff. de ſent. & re judic. c. Illud de jure patron.* Tum quia cùm pœnæ impoſitæ matrimonio clandeſtino ſint graviſſimæ, debent intelligi de matrimonio ſimpliciter clandeſtino : & quod nullum eſt, non dicitur tale ſimpliciter, ſicnt contractus eo ipſo, quòd eſt nullus, noo dicitur contractus ſimplicirer : ergo contrahentes matrimnnium clandeſtinè ſad irritum, non incurrunt pœnas juris.

62 Limitat Barboſs *lib. 1. p. 4. num. 39. de ſol. mat.* niſi matrimonium illnd clandeſtinum irritum conſummetur, eò qnia tunc filia cùm peccaverit in corpus ſuum poteſt exhæredari. Verùm hæc limitatio communiter rejicitur, quia tunc non ratione matrimonij clsndeſtini, & irriti exhæredaretur filia, ſed quia petcavit in corpus ſuum. Præterea ſslſum eſt per unsm, vel alteram copnlsm illicitam poſſe filiam exhæredsri, quia in *authent. ut eum de appell. cognos. § aliud quoque in fin.* ut filia axhæredetur, requiritur, ut volentibus parentibus filiam honeſto matrimonio collocare juxta propriam conditionem, ipſa præferat vitam luxurioſam honeſto matrimonio ſibi oblsto, eligere autem vitam luxurioſam eſt meretricem sgere, ut notst Molina *de juſtit. & jur. tom. 1. tract. 2. diſput. 176.*

63 Poſſet in contrarium objici, quia Tridentina Synodus *ſeſſ. 24 de matrim. c. 1.* ubi irritat matrimonium clsndeſtinũ, & præcipit Ordinariis, ut graviter puniant ipſos contrahentes, adeò ut Concilinm inteodst pnnire mstrimonium clandeſtinnm, quod eſt ſine juris effectu, & invalidum. Tum quia hodie matrimonium clandeſtinum eſt gravius delictum, ſiquidem olim licèt fuerit prohibitum, erat tamen validum ; hodie verò eſt ſimul prohibitum, & irritnm : ſed graviori delicto gravior debet pœna correſpondere ; proinda pœnæ olim ſtatutæ in clandeſtinnm debent à fortiori hodie etiam vigere. Tum quis ut notat Bartolus *l. non dubium. num. 20. C. de legib.* facta contra legem habentur pro infectis, quantum ad utilitatem facientis, non verò quoad damnum, ut docet Tiraqnel *de retract. lign. §. 26. Gloſſ. 2. n. 8.*

Sed contra quia ex Tridentino rantùm infertur contrahentes matrimonium clandeſtinum eſſe puniendos pœna arbitraria ab Ordinario, non verò incurrere pænas præſcriptss ab sliis juribus contra contrahentes matrimonia clandeſtina ; tunc enim ante Tridantinnm incurrebantnr pœnæ, quando matrimonia clandeſtina erant valida, non verò quando contrahebantur invalidè ob impedimentum aliquod dirimens: poſt Tridentinum, quia omnia matrimonia clandeſtinè inita ſunt irrita, non incurruntur à contrahentibus pœnæ jnre antiquo præſcriptæ, ſed tantùm contrahantes puniuntur pœnâ arbitrariâ ab Ordinario, quia id exprimitur in Tridentino : & quia cætera jura id non exprimunt accipi debent in ſenſu favorabiliori, non enim pœnæ ſunt extendendæ ultra expreſſionem factam in jure. 64

Ad aliud, quod addebatnr, hodie matrimonium clandeſtinum eſſe gravius delictum, reſpondetur, id eſſe verum tantùm in ordine ad ſe, non verò in ordine sd eccleſism, quæ cùm non intenderit pnnire gravitatem delicti, ſed ab eo retrahere, & avertere fideles ob plura, & msxima damna, præſertim adulteria, qnæ in perniciem animsrum inde oriebsntur, ideò gravius fuit ante Tridentinum delictum, quàm modò: quia cùm ſit invalidum, non poſſunt, qui clandeſtinè contraxerunt ſimul cohabitare, proinde via præcluditur adulterijs, aliiſque graviſſimis damnis, quæ ſequebantur. 65

Ad ultimnm ex Bartolo reſpondetnr, id tantùm eſſe verum, qusndo actus eſt nullus ob ſolam conſtitutionem eum irritantem in pœnsm, & odium contrahentium : quia cum tunc contrahentes violent legem prohibentem talem actum, idcò in pœoam talis violationis contractus habetur pro infecto: ſecus qusndo contractus eſt nullns ob defectum ſolemnitatis requiſitæ, adeò ut contractus præcipistnr quidem, ſed ut fiat cum hsc, vel illa ſolemnitate, ut contingit in matrimonio, quod præcipitur fieri in facie eccleſiæ. Diſcrimen igitur in eo conſiſtit, quòd quando snnullstio actua eſt pœna in odium frangentis legem inducta, tune valet quoad damnum inſerendum in odium ipſius trsnsgreſſoris, na ex ſuo delicto commodum reportet : qnando verò sctus eſt nullus ob defectum ſolemnitatis reqniſitæ, tunc non eſt pœna, ſed tantùm ob bonum reipublicæ, cui expedit talem actum ſina debita ſolemnitste factum 66

ctom non ſubſiſtere, irritator, ſiva inde commodum, ſive damnum contrahantis oriatur.

67 Quæritur dacimo nonò, quâ ratione potoerit Tridentina Synodus irritare matrimonia clandaſtina? Reſpondetur, dupliciter potuiſſe irritare, & defacto irritâſſe matrimonia clandeſtina. Primò indiractè inhabilitando perſonas clandaſtinè contrahantes ad validum matrimonium contrahandum. Sacundò diractè annullando immadiatè ipſum contractum humanum, quem Chriſtus alevavit ad rationem Sacramenti, non quòd Concilium immutavarit eſſentiam Sacramanti, nac diractè irritaverit Sacramentom: ſed quia diractè, & immediatè ad valoram talis contractûs humani ob bonum animatum, & ad præcavenda plura peccata, exigit, ut conditionem naceſſariam, ut contrahatur coram facia eccleſiæ, quæ conditio, ſi non ſervatur, contractus diractè, & immadiatè ſit invalidus, proindè indirectè, & mediatè ceſſet in ipſo ratio Sacramenti, aò quia Chriſtus ſolùm contractum validum elevaverit ad rationem Sacramanti. Cùm anim contractos humanus ſit actus hominis ordinati ad altiorem finem, naceſſe aſt, ſubordinetur alicui communitati, cujus homo eſt pars, & à qua propterea dependet qooad politicas operationes: atqui mattimonium fidelium aſt contractus humanos, qoo unos fidalis ordinatur ad alterum in bonum ſpirituale totius accleſiæ, cujus omnes fidelas ſunt partes, proinde talis contractus ſubordinatur poteſtati ejuſdem eccleſiæ, quæ poteſt dn illo diſponare, prout conſultiùs viſum fuerit bono communi ejuſdem acclaſiæ expedira, adeò ot poſſit eccleſia eidem tales conditiones adjicera ob bonum commnne, ut illis non ſarvatis contractus ille nullum ſortiatur valorem: & hoc pacto ecclaſia in Tridentina Synodo ad præcludendam viam adulterijs, & pluribus alijs incommodis, damniſque animarum adjacit contractui matrimonij tanquam conditionem oeceſſariam ad ejus valorem, ut fiat cotam facia accleſiæ, à qua probari poſſit, quæ conditio, ſi non ſarvatur, contractus eſt nullus, proinda ceſſat indirectè in eodem ratio Sacramenti.

68 Hinc eccleſia ob bõnum commonc ejuſdem irritavit atiam plures alios contractus, ut ſolemnem profeſſionem emiſſam in religione approbata ante 16. ætatis annum completum, ut liqoet ax Tridantino *ſeſſ. 25. de Regul. c. 16.* ut etiam ſimoniacam beneficiorom commutationem *c. quaſitum de rer. permut.* Immo irritavit etiam matrimonia coacta, & inita inter liberum, & ſervam ignorata conditione ſervili *c. 2. de conjug. ſervor. c. cum locum de ſponſ.* quamvis perſonæ maneant habilas ad contrahendom. Tum quia Reſpublica civilis ob bonum communa poteſt irritare cootractus civiles, & defacto irritavit contractus Minorum ſine authoritate Curatorum; alienationes Majoratuum, & perſæpa dominij tranſlationem, tamatſi hæc ſolo naturæ jura ſpectato à ſolo Domini conſenſu dependeant: ergo atiam eccleſia ob bonum commune animarū, & ad præcavenda adulteria potuit contractum matrimonij clandeſtinè initum irritare: ſicut enim lex civilis irritat donationem pupilli, & impedit, ne illius voluntas ſufficiat ad transferendum dominium, ita eccleſia irritans directè contractum matrimonij clandeſtinè initum impedit, ne motuus contrahentium conſenſus ſit ſufficiens ad transferendum dominium corporum intar conjuges, ſi clandeſtinè præſtetur: & hoc pacto etiam indirectè irritat contractū matrimonij clandeſtinè initi inhabilitando perſonas contrahentium, & impediendo, ne eorum conſenſus clandeſtinè præſtitus ſufficiat ad transferendum dominium corporum inter conjnges.

69 Tum quia ſicut in corpore naturali omnia membra influxum recipiunt à capite, ut ſua poſſint munia obire: ita in corpore myſtico eccleſiæ debent membra recipere influxū moralem à capita in ordine ad contractus ſpectantes ad bonū acclaſiæ ſpirituale, cujuſmodi eſt matrimonium: hinc ſicut membra naturalia ſine influxu capitis natnralis ſunt incapacia oatnralium operationum, ita ſine influxu capitis moralis fideles ſunt inhabiles ad matrimonium contrahendum. Tum quia ſicot reſpoblica civilis poteſt aliquos inhabiles effirere ad contrahendum ſine certis ſolemnitatibus, ut defacto inhabiles efficit Prodigos, & Minores ſine authoritate Tutorum: ita eccleſia inhabiles redigit ad contrahendum matrimonium eos, qui illud non contrahunt in facie eccleſiæ, ſeu cum præſcriptis ſolemnitatibus: & hoc eſt irritare matrimonium atiam indirectè inhabilitando perſonas non ſervantes præſcriptas ſolemnitates: ſicut enim quilibat civis ordinatur ad bonum reipublicæ, cujus eſt membrum, & illi ſubordinatur quoad contractus civiles; ita omnes fideles ſubordinantur eccleſiæ, cujus ſunt membra myſtica quoad contractus pertinentes ad bonum ſpirituale: & ſicut reſpublica civilis poteſt inhabilitare ob bonum commune ad aliquos contractus ineundos aliquos cives, ot defacto inhabilitavit pupillos contrahentas ſine cooſenſu Tutorum, & mulieres conjugatas ſine licentia viri, ut atiam prodigos abſqua authoritata Curatorum: ita accleſia inhabilitavit ad validè contrahandum matrimonium aos, qui clandeſtinè contrahunt. Quòd verò de facto Tridentinum inhabilitaverit ſic contrahentes, ac proinde indirectè annullaverit contractum matrimonij clandeſtini, liquet ex *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* ubi habentur hæc verba: *Eos ad ſic contrahendum inhabiles reddit*, quòd etiam diractè, & immediatè annullavarit ipſum contractum, dcſumitur ax his alijs varbis, ibi: *Ejuſmodi contractus irritos, ac nullos eſſe decernit, prout ex præſenti decreto irritos facit.*

70 Quòd verò nonniſi ſacundariò, & conſecutivè ceſſet tunc ratio ſacramenti, non verò diractè ex eo liquat, quia cum ſacramantorum inſtitutio fuerit à Chriſto, non ſubjacet poteſtati eccleſiæ proximè, & directè, conſequenter nequa deſtructio eoruodam, ſed tantùm ramotè,

&

& indiraƈtè, quatenus ſublato fundamanto, ſeu aontraƈtu politico, & humano ceſſat ratio ſacramenti: contraƈtus anim humanus ſubjacens poteſtati eccleſiæ eſt ſundamentum, & mataria, in qua recipitur, & ſubjeƈtatur ratio ſacramenti matrimonij: ex eo autem, quòd accleſia direƈtè, & immediatà irritet contraƈtum, ſi non ſerventur præſcriptæ ſolamnitates, ita indireƈtè, & remotè irritat ſacramantum: perinde ac eccleſia licèt direƈtà non poſſit annullare ſacramentum pœnitentiæ, poteſt tamen indireƈtè auſerendo juriſdiƈtionem Miniſtri, à quo dependet.

71 Poſſet tamen in contrariam objici, quia matrimonium eſt de jure naturæ etiam, ut eſt contraƈtus naturalis ſolo conſenſu etiam clam præſtito, & eodem jure eſt validum: ſed eccleſia non poteſt immutare jus naturæ, proinde videtur nec potuiſſe irritare matrimonia clandeſtina. Tum quia cauſa naturalis ſufficienter applicata neceſſariò producit ſuum effeƈtum: atqui mutuus conſenſus contrahentium atiam clam præſtitus eſt cauſa naturalis matrimonij ineundi: ergo hoc non poteſt ab eccleſia irritari. Sed contra reſpondetur cum diſtinƈtiona, matrimonium clandaſtinum de jure eſt validum, ſi conſenſus à contrahentibus præſtitus ſit legitimus, & non irritatus ab habente poteſtatem, concado, qua rationa, quia talis conſenſus ante Tridantinum nondum erat irritus, matrimonium clandeſtinè initum ſortiebatur ſuum valorem: ſin verò conſenſus non ſit legitimus, & irritetur ab habante poteſtatem, tunc nagatur tale matrimonium eſſe jure naturæ validum: eccleſia autem in Concilio Tridentino irritavit illum conſenſum, quem affecit inſufficientem ad corporum traditionem, proinde tale matrimonium jure naturæ aſt invalidum; quia jus naturæ non diƈtat, ut quilibet conſenſue ſufficiat ad valorem matrimonij, ſed is tantùm, qui eſt legitimus, quique ex cauſa juſta à ſuperiora non irritatur.

72 Si dicas, jus naturæ eſſe invariabile, & illum conſenſum clam præſtitum ante Tridentinum fuiſſa jure naturæ legitimum. Reſpondetur, jus naturæ eſſe quidem formaliter invariabile: ſed materialiter eſſe mutationi obnoxium, ut contingit in præſenti, etenim jus naturæ manet formaliter invariabile, quatenus ſemper eſt varum ad conſenſum legitimum ſequi matrimonium validum: ſed quòd hîc, & nunc hujusmodi conſenſus ſit legitimus, vel non, pertinet ad materialem mutationem, & potiùs aſt mutatio circumſtantiarum, quibus ritè poſitis ab habante poteſtatem, conſenſus, qui antea erat legitimus, nunc non eſt amplius ob talem legem ſufficiens ad valorem matrimonij. Hinc ad aliud quod addebatur, cauſam naturalem ſufficienter applicatam producere neceſſariò ſuum effeƈtũ, reſpondatur, id eſſe varum, quando cauſa naturalis non eſt impadita, & applicatur paſſo habili: in caſu antam noſtro conſenſus clam præſtitus impeditur ab accleſia, ne ſuum ſortiatur valorem, eò quia proveniat à perſonis, quæ ſunt inhabiles ad conſentiendum validè.

Quæritur vigaſimò, an ad valorem matrimonij præter præſentiam Parochi, & duorum teſtium ſint etiam neceſſariæ denuntiationee, adeò ut hæ ſint de eſſentia matrimonij, val tantùm injungantur ex ſolo præcepto accleſiæ? 73
Raſpondatur, prævias denuntiationes non eſſe de eſſentia matrimonij, adeò ut ipſis etiam injuſtè omiſſis matrimonium initum coram Parocho, & duobus teſtibus ſuum ſortiatur valorem. Ratio ex eo deſumitur, quia cum matrimonium etiam ſine præviis denuntiationibus initum ſemper omni jure fuerit validum, non aſt à jure hoc antiquo recedendum, niſi superveniat novum decretum manifaſtà irritans: atqui Synodus Tridentina non irritat manifeſtè matrimonium initum coram Parocho, & duobus taſtibus, quamvis injuſtè omiſſæ fuerint præviæ denuntiationes: quinimò ex Tridentino potius infertur ejus validitas, quia agens de denuntiationibus præmittendis, & da præſentia Parochi, & teſtium ſolius præſantiæ Parochi, & teſtium meminit: & ajt, hanc præſentiam ſufficere ad valorem ajusdam, & deſumitur à ſenſu contrario, aò quia dicat ſine præſentia Parochi, & teſtium completivè eſſe irritum. Tum quia Tridentinum circa denuntiationas præmittendas ad matrimonium nihil innovat, ſad tantùm confirmat, quod ſtatutum erat in Concilio Lateranenſi, eò quia id quaſi in diſuatudinem abierit, proinda Tridentinum priſtino tantùm reſtituit ſtatui, ut liquet ex verbis illis: *Sacri Concilij Lateranenſis veſtigiis inbarendo*; declarat anim Tridentinum ſe inhærera iisdem veſtigiis Concilij Lataranenſis nil innovando, ſed tantùm corroborando, & confirmando, quæ in Lateranenſi fuerunt ſtatuta circa danũtiationes: atqui ex vi Concilij Lataranenſis, & ante Tridentinum validum erat matrimonium atiam injuſtè omiſſis denuntiationibus, dummodo initum fuerit coram Parocho, & duobus Teſtibus, nec ullum interceſſerit impedimentum dirimens, ut habetur in aodem Tridentino *loc. cit. c. 1.* proinde atiam poſt Tridentinum præviæ denuntiationas non ſunt de eſſentia matrimonij.

Tum quia id eſt in matrimonio particulare, 74
ut ex ſimplici prohibitione ſine clauſula expreſſè irritante non annullatur, ut notat Rota Romana in *noviſſimis deciſ. 750. num. 3.* atqui Tridentinum præcipiens prævias denuntiationas nullum ponit decretum irritans, conſequanter non debet matrimonium initum coram Parocho, & duobus Teſtibus cenſeri irritum, tamatſi etiam injuſtè omiſſæ fuerint denuntiationes. Tum quia Tridentinum *loc. cit. c. 1.* concedit Epiſcopis diſpenſare, ut denuntiationes poſſint præcedere, vel ſubſequi matrimonium: atqui quod poteſt ad aƈtum ſubſequi, nequit dici de eſſentia, & forma ejusdem, quia cùm aƈtus præcedat, jam præcederet ſine ſua eſſentia, & forma, quod eſt abſurdum, unde ex Tridentino clarè ſequitur, prævias denuntiationes aſſe ſolùm da ſolemnitata, & non de aſſantia, aut forma matrimonij.

Tum

75. Tum quia quoties diſpoſitio præfigens tempus concedit Judici arbitrium in prorogationem temporis, non dicitur illud de ſorma, ut rectè notat Felinus in *c. cum dilecta. 22. n. 6. V. octavum ſignum limit. 1. de reſcript.* atqui Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* concedit Ordinario arbitrium pro omittendis, vel prorogandis denuntiationibus, quæ proinde non pertinent ad formam, & eſſentiam matrimonij, ut docent communiter Canoniſtæ apud Cuecum *lib. 5. inſtit. Major. tit. 11. num. 86.* & Salzedò *in pract. c. 73. §. 1.* ait, ita declaràſſe Cardinales Congregationis ſuper Concil. Poteſt tamen in contrarium objici, quia in Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* præcipitur Parocho, ut aſſiſtat matrimonio, non tamen præcisè, & ſimpliciter, ſed præmiſſis denuntiationibus, adeò ut poteſtas data Parocho aſſiſtendi matrimonio, ſit coarctata, dummodo præmiſſæ ſint denuntiationes; ſed cauſa coarctata etiam coarctatum producit effectum *l. in agro §. de acquir. rer. domin.* proinde ſi Parochus aſſiſtat matrimonio non præmiſſis denuntiationibus, jam non aſſiſtit ut Parochus, quia talis aſſiſtentia dicit relationem ad prævias denuntiationes; ſed potiùs aſſiſtit ut homo privatus: quoties enim Judex agit ultra limites poteſtatis ſibi conceſſæ, non agit ampliùs ut Judex, ſed ut privatus, ut rectè notat Menochius *de recup. poſſeſſ. remed. 8. num. 23.*

76 Quòd verò Tridentinum conceſſerit Parocho hanc poteſtatem aſſiſtendi dependenter à præviis denuntiationibus deſumitur ex eodem Tridentino ibi: *Quibus denuntiationibus factis ſi nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij procedatur:* utitur enim Concilium ablativo abſoluto, quod importat conditionem *l. A Teſtatore ff. de condit. & demonſt.* conditio autem importat formam *l. qui heredi. l. Mævius ff. eod. tit.* & docent Baldus *auth. mat. & avia num. 3. C. quando mulier tutela off. fun. pot.* & Felin. *c. cum dilecta V. ſecundum. de reſcript.* proinde ſi denuntiationes omittantur, matrimonium eſt nullum.

77 Sed contra reſpondetur cum diſtinctione, poteſtas aſſiſtendi matrimonio datur Parocho limitatè, ſeu cum dependentia, & relatione ad prævias denuntiationes ad ritè agendum, & aſſiſtendum conceditur: ad validè aſſiſtendum, & agendum negatur, quia ut validè aſſiſtat ſufficit, ſi adſint duo teſtes, & contrahentes ſint habiles, careàntque impedimento dirimente, ut in præcedentibus oſtenſum eſt: quamobrem poteſtas aſſiſtendi præmiſſis denuntiationibus copulativè, datur tantùm ad ritè, non ad validè aſſiſtendum: perinde ac in *c. cum medicinalis de ſent. excom. in 6.* præcipitur Judici eccleſiaſtico, ne excommunicet niſi in ſcriptis, & præmiſsâ trinâ monitione; & tamen ut valeat excommunicatio non eſt neceſſaria hæc prævia trina monitio, unde ſicut in *d. c. cum medicinalis* requiritur prævia trina monitio ad ritè excommunicandum, non verò, quòd ſit neceſſaria ad validè excommunicandum: ita cùm Tridentina Synodus *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* concedit Parocho facultatem aſſiſtendi præmiſſis denuntiationibus; requiruntur quidem præviæ denuntiationes ut ritè, & rectè aſſiſtat, non verò ut validè, adeo ut ſine illis, adhuc ſit validum.

Hinc ad ſecundum, in quo urgebatur ex illo ablativo abſoluto importante conditionem, & formam, reſpondetur, importare formam, tantùm ut ritè contrahantur matrimonia, non ut validè. Idque ex eo etiam evincitur, quia talis conditio etiam ante Tridentinum tacitè inerat, & nihilominus matrimonium ſine præviis denuntiationibus initum erat validum; proinde etiam poſt Tridentinum, quia quoad hoc nihil innovavit, ſed tantùm corroboravit, confirmavítque ſtatuta in Concilio Lateranenſi, cùm dicat: *Veſtigiis ſacri Concilij Lateranenſis inhærendo.* 78

Præterea quia Tridentinum in clauſula irritante matrimonium tantùm dicit hoc irritari, ſi deſit præſentia Parochi, & teſtium, & non dicit, ſi omittantur etiam injuſtè præviæ denuntiationes. Hinc quamvis Tridentina Synodus enixè optet, ne matrimonia ſine præviis denuntiationibus contrahantur, noluit tamen ab hiſce validitatem matrimonij dependere, neque earum omiſſionem eſſe impedimentum dirimens: & ita declaràſſe ſacram Congregationem Concilij Tridentini interpretem, aſſerit noviſſimè Gerbeſius Doctor Sorbonicus *in ſuo tractatu Gall. idiomat. compoſito* de poteſtate eccleſiæ, & Principum circa impedimenta matrimonij, & oſtendit in Gallia matrimonia ſine præviis denuntiationibus inita, ut etiam ſine legitima diſpenſatione eatundem eſſe valida. 79

Quæritur vigeſimo primò, quomodo denuntiationes ſint præmittendæ matrimonio? Reſpondetur, in Concilio Lateranenſi in *c. fin. de cland. deſponſ. in princ.* ſtatutum fuiſſe, ut denuntiationes præmitterentur in eccleſiis matrimonio contrahendo per Presbyteros competente termino præfixo: Tridentinum verò *ſeſſ. 24. c. de matrim.* poſtea declaràſſe, ut ter fierent, antequam contrahatur matrimonium de præſenti, & poſt ſponſalia de futuro, & quidem à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtivis in eccleſia inter miſſarum ſolemnia. Synodus enim Tridentina cupiens occurrere pluribus incommodis, quæ ex matrimoniis clandeſtinis oriebantur inhærens veſtigiis Concilij Lateranenſis præcipit, ut denuntiationes fiant antequam matrimonium de præſenti contrahatur, ſeu poſtquam ſponſalia de futuro jam publicè, & coram Parocho contracta ſunt, vel ſi clandeſtinè inita ſint, ſaltem ut Parocho de conſenſu in matrimonium ſufficienter conſtet. Rurſus quia ſcopus harum proclamationum eſt, ut detegantur impedimenta, ſi quæ ſint matrimonij contrahendi, meritò Tridentina Synodus exigit, ut non tantùm illæ fiant ab alterius contrahentis Parocho, ſed à contrahentium, ſeu utriuſque proprio Parocho, ſi ſponſi diverſæ ſint Parochiæ, idque expreſsè etiam notavit Rituale Romanum: & ita etiam declaràſſe ſacram Congregationem Concilij interpretem notat Synodus Diœceſana Mechlinienſis 80

nienſie *tit. 9 c. 8. in marg.* quinimò menti Concilij Tridentini etiam conforme eſt, ut ſi quia plura habeat domicilia in diverſis Parochiis denuntiationes fiant in ea, in qua diutiùs habitat ac principaliorem habet larem, vel in qua veri ſimilius eſt, poſſe eſſe impedimenta, ut aſſerit Barboſa *de offic. & poteſt. Epiſc. p. 2. alleg. 22. n.* 1 t.

81 Rurſus Synodus Tridentina vult fieri denuntiationes diebus feſtivis, ídque in eccleſia inter miſſarum ſolemnia, quando ſcilicet ſolet frequentior eſſe populi affluxus, ídque ut matrimonium contrahendum magis innoteſcat, & impedimenta, ſi quæ ſunt, faciliùs detegantur: ſpectato tamen fine Concilij putâtim, poſſe itidem fieri extra eccleſiam in locis competentibus, ut in prædicationibus, in quibus major populi frequentia ſolet adeſſe, & ita docent Hoſtienſis ſuper verba in eccleſijs *in c. fin de ſponſ. ſuper verba in eccleſijs.* & ibi Abbas *n. 6.*

82 Neque obſtat, ſi dicas, eſſe indecens tractare de Sacramento extra eccleſiam: quia ſi matrimonium licitè extra eccleſiam contrahitur à fortiori, etiam licitè poſſunt ejus denuntiationes præmitti, dummodo, tunc major adſit populorum frequentia: finis enim Tridentini exigentis, ut denuntiationes fiant in eccleſia, & diebus feſtivis inter miſſarum ſolemnia eſt, ut vitetur clandeſtinitas, & ut matrimonium contrahendum ad multorum notitiam perveniat, quò faciliùs impedimenta, ſi quæ ſunt, detegantur: huic autem fini ſufficientiſſimè ſatisfit, ſi in locis publicis, ubi populorum copia eſt frequentior, fiant.

83 Immò non putâtim omnino neceſſarium, ut hujuſmodi denuntiationes fiant à proprio contrahentium Parocho, quia ſicut Tridentinum *loc. cit.* concedit, ut de licentia Parochi poſſit alius ſacerdos aſſiſtere matrimonio, à fortiori poterit ſimplex ſacerdos de licentia Parochi has denuntiationes præmittere, cùm ſint quid minus *regul. cui licet de reg. jur. in 6.* Rurſus debent hæ denuntiationes fieri tribus diebus feſtivis, ut non excludatur mediatio dierum ferialium inter unum diem feſtum, & alium; ſed tantùm mediatio aliorum feſtorum, adeò ut inter unam, & alteram denuntiationem factam diebus feſtivis, per dierum tamen intervallum, non medient alia feſta: ratio, cur non excludatur mediatio dierum ferialium eſt, quia ſi dies, in quibus fiunt denuntiationes, ſibi immediatè ſuccederent, non ſuppeteret tempus ad excogitanda, & opponenda impedimenta, ſufficit tamen, ſi inter unam & alteram denuntiationem medient tres, vel quatuor dies feriales, meliùs tamen id relinquitur arbitrio prudentis viri ſpectatâ notitiâ, quæ communiter habetur contrahentium; cum certa regula non poſſit pro omnibus præſcribi.

84 Quæritur vigeſimo ſecundò, à quónam ſit petenda diſpenſatio, ut denuntiationes præmittendæ matrimonio interdum omittantur? Reſpondetur, ex jure antiquo non potuiſſe Epiſcopum diſpenſare, ne denuntiationes præmitterentur matrimonio, quia cùm præciperentur in Concilio Generali Lateranenſi, & Epiſcopus non poſſit diſpenſare in lege ſui ſuperioris, ita neque regulariter, ut omitterentur præviæ denuntiationes niſi in caſu urgentis neceſſitatis, quando ad Pontificem non patet acceſſus, ut docent Guttierez *quæſt. canon. lib. 1. c. 23.* Cuccus *lib. 2. inſtit. Major. tit. 6. n. 334.* Rebuffus in *prax. benef. tit. de diſpenſ. ad plura beneſic. n. 3. & 31.* ſiquidem reſervatio ad ſuperiorem fit ob charitatem, bonámve reipublicæ gubernationem: eſſet autem contra charitatem, & ſuavem eccleſiæ gubernationem in caſu tantæ neceſſitatis, quando aliter ſcandala, & peccata vitari non poſſunt, ſi homines eſſent omni remedio deſtituti.

Ex conſuetudine tamen ſcita, & tolerata à Pontifice poterant poſtea Epiſcopi diſpenſare, 85
ut notat Sylveſter *V. matrim. 6. q. 7. dict. 2.* Vega *lib. 6 ſum. caſ. 24.* Sotus *4. diſt. 28. q. 1. art. 2. V. de bannis.* Jure tandem novo, & hodie ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* poteſt Epiſcopus diſpenſare, ut omittantur præviæ tres denuntiationes, vel ſaltem earum aliqua ante ipſam conſummationem matrimonij: ait enim Tridentina Synodus *loc. cit.* *Quòd ſi aliquando probabilis fuerit ſuſpicio, matrimonium malitiosè impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denuntiationes, tunc vel una tantùm fiat; vel ſaltem Parocho, & duobus, vel tribus Teſtibus præſentibus matrimonium celebretur. Deinde ante illius conſummationem denuntiationes in eccleſia fiant, ut ſi aliqua ſubſunt impedimenta, faciliùs detegantur: niſi Ordinarius ipſe expedire judicaverit, ut prædicta denuntiationes remittantur, quod illius prudentiæ, & judicio Sancta Synodus relinquit.* Hoc igitur decreto permittit Synodus diſpenſationes ſuper denuntiationibus ipſi Ordinario, ſeu Epiſcopo Diœceſano, quem hoc loco per Ordinarium intelligi, non verò alios inferiores Prælatos habentes jurisdictionem, quaſi Epiſcopalem, oſtendit Fagnanus *ad c. 3. de clandeſt. deſponſ.* ubi etiam teſtatur, ita fuiſſe reſponſum à ſacra Congregatione Concilij interprete, approbante Gregorio XIII. Decretum autem Tridentini unam tantùm cauſam expreſſit diſpenſationis, eſtque, quando probabilis adeſt ſuſpicio, ut matrimonium malitiosè poſſit impediri, ſi tanto tempore differatur, donec tres præceſſerint denuntiationes, & duplicem addit limitationem, quarum prima eſt, ut tunc ſaltem una præcedat denuntiatio; ſecunda, ut ſi periculum tale ſit, ut nec tantillo tempore differri poſſit, permittatur ſine ulla prævia denuntiatione matrimonium contrahi, ſed jubet tunc ante illius conſummationem denuntiationes in eccleſia fieri.

Verùm pleriſque in locis, ſi ſemel matrimo- 86
nium fuerit ſolemniter initum non eſt moris, ut ante ejus conſummationem fiant denuntiationes in eccleſia, & Zypæus *tit. de ſponſal. n. 10.* aſſerit in Belgio, non eſſe moris, quòd poſt initum matrimonium fiant denuntiationes, nec unquam audiviſſe, fuiſſe factas. Cæterum præter cauſam expreſſam cenſuit Tridentina Synodus, poſſe alias cauſas occurrere, quæ diſpenſationem in una, aut pluribus, aut etiam omni-

omnibus proclamationibus reqoirant, quia id relinquit judicio ipſius Ordinarij. Verùm debet Ordinarius perquam moderatus eſſe in relaxandis hisce proclamationibus ob plura incommoda, & pericula, quæ frequenter oriuntur ex matrimonijs clandeſtinis. Hinc Sanctus Carolus in Concilio V. Mediolanenſi *p. 3. c. 17.* ſolam cauſam expreſſam in Trideotina Synodo agnoſcit pro legitima in ordine ad remittendas denuntiationes, ubi ſubdit: *At verò ſi hac cauſa ſubeſt, denuntiationes remittat, alia verò cauſa, quòd inſtat ſacri adventus, quadrageſimæve tempus, neque neceſſaria eſt, nec vera cùm ratione conſentiens.* Cùm præſertim eo ſacro tempore, qui jam matrimonio juncti ſunt, ab illius uſu abſtinere potiùs conveniens ſit, oe tum ſponſos unà conjungi. Cæterum ex juſta cauſa poteſt etiam Epiſcopus diſpenſare, ut denuntiationes fiant diebus ferialibus: quia ſi poteſt diſpenſare, ut omnino omittantur ex juſta caoſa, poterit etiam diſpenſare, ut fiant diebua ferialibus, cum id ſit minus, quàm omnino remittere.

87 Quæritor vigeſimo tertiò, an Vicatius Generalis Epiſcopi ſine ſpeciali delegatione poſſit diſpenſare in denuotiationibus matrimonij? Ratio dubitandi ex eo deſumitur, quia in generali commiſſione vicariatûs non comprehenditur poteſtas diſpenſandi, niſi ſibi ſpecialiter committatur, ut notat Gloſſa in *c. qua de cauſa V. quiquid. 2. q. 5.* & docet Rebuffus in *prax. beneſic. in forma vicariatûs n. 24.* Guttierez *lib. 1. quæſt. can. 19. n. 15.* ratio eſt, quia diſpenſatio habetur inſtar reſtitutionis in iotegrum, quæ io generali mandato non continetur *l. Illud ff. de miner.* proinde non poteſt Vicarius Generalis Epiſcopi ſine ſpeciali commiſſione diſpenſare in denuntiationibus præmittendis matrimonio, & Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 5. n. 5.* aſſerit, ita etiam declaraſſe Cardinales Concilij interpretes. Verùm licèt hæc ſententia ſit perquam probabilis, putârim tamen eſſe probabilorem, contrariã, eò quia Tridentinũ *ſeſſ. 24. de matrim. c. c.* hanc diſpenſandi poteſtatem concedit Ordinario, ibi: *Niſi Ordinarius ipſe expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes omittantur.* Atqui Vicarius Generalis Epiſcopi eſt etiam Ordinarius, & habet idem cum Epiſcopo tribunal, & vices gerit ipſius Epiſcopi, proinde comptcheoditur nomine Ordinarij.

88 Tum quia juriſdictio conceſſa à canone, vel lege eſt Ordinaria non delegata, ſed licèt Epiſcopus eligat ſibi, & conſtituat Vicarium Generalem, non tamen hic ſemel cooſtitutus, accipit juriſdictionem ab Epiſcopo, à quo fuit conſtitutus, ſed à canone, ac lege, ut liquet ex *c. 2. de offic. Vicarij in 6.* proinde illius juriſdictio oon eſt delegata, quia illi oon delegatur ab Epiſcopo: ſed eſt Ordinaria, qoia illi tribuitur à canooe. Tum quia à delegato appellatio fit ad delegantem *c. ſuper quæſtionem 27. §. porro de offic. deleg.* atqui à Vicario Generali Epiſcopi non datur appellatio ad Epiſcopum *c. Romana de appell. in 6. c. 2. de conſuet. in 6.* proinde non eſt delegatus, ſed Ordinarius, cur Concilium committit facultatem diſpenſandi ſuper præmittendis denuntiationibus.

Tum quis in *c. Romana de appell. in 6.* ubi 89
dicitur, quòd ſit eadem juriſdictio Epiſcopi, & Vicarij, poſtea ſubditur ratio, cur ooo appelletur à Vicario ad Epiſcopum; ne ſcilicet ab eodem ad ſe ipſum appelletur: ex hisce textibua clarè liquet, Vicarium Generalem Epiſcopi eſſe Ordinarium. Tum quia Vicarius interponis decretum in alienatiooibus rerum minorum, & emancipationibus, ut habetur in *l. fin C. de offic. ejus, qui vicem* licèt delegari non poſſint *l. 2. ff. de offic. ejus. l. nec quidquam §. ubi decretum ff. de offic. proconſ.* ergo nulli dubium, quin Vicarius Generalis Epiſcopi veniat nomine Ordinarij, cui Tridentioum tribuit facultatem remitteodi prævias denuntiationes matrimonisles, ut docent Gloſſa in *c. 2. de offic. Vicar. in 6. V. Officialem*, Petrus Gregorius *Syntag. jur. p. 2. lib. 15. c. 41. n. 3.* Flamioiua *de reſign. beneſ. lib. 3. q. 11. n. 23.* Maſcardus *de probat. concluſ. 1412. n. 9.* Zelba *de beneſ. 2. p. q. 14. n. 14.* & communiter Canoniſtæ.

Stat igitur, Vicarium Genetalem Epiſcopi 90
comprehendi nomine Ordioarij, & ſine ſpeciali delegationa poſſe diſpenſare in denuntiationibus matrimonij: idque ex eo etiam firmatur, quia Tridentinum *loc. cit.* ſtatuit, ut matrimonio debeat intereſſe Parochus, vel Ordinarius: atqui oomioe hujus Ordinarij intelligitur etiam Vicarius, ut oſtendimua: ergò eidem committitur, etiam diſpenſare in denuntiatioоibus. Præterea quia ante Tridentinum poterat ex generali ſaltem conſuetudioe diſpenſare, ut notat Paludanua *diſt. 28. q. 2. n. 21.* Sed Tridentinum nullibi hoc denegat Vicario Generali Epiſcopi, ſed potiùs videtur eidem concedere, præſertim, quia Tridentinum, quoties voluit Vicatium excludere, id expreſſit, ut in *ſeſſ. 24. c. 6. de reform.* ubi Concilium excludeos Vicarios Epiſcoporum ajt: *Et non eorum Vicarijs.* Hinc Flaminiua de *reſign. beneſ. lib. 3. q. 11. n. 20.* ajt; quoties in Tridentino aliqoid conceditur Ordinario, id conceſſum eſt etiam ejus Vicario Generali, niſi expreſsè excludatur, quia ut ajt Flaminius nomine Ordinarij, comprehenditur etiam Vicarius Generalis Epiſcopi. Hinc ad rationem dubitandi, reſpondetur, quod tametſi Vicarius Generalis ex generali commiſſione vicatiatûs noo poſſit diſpenſare in omnibus, in quibus poteſt Epiſcopus; poteſt nihilominus diſpenſare in caſibus, quorum diſpenſatio à lege committitur Ordinario, quia nomine Ordinarij comprehenditur etiam Vicarius generalis Epiſcopi.

Quæritur vigeſimo quartò, quænam cauſæ 91
requiraotur, ut Ordinarius poſſit remittere deountiationes præmittendas matrimonio? Reſpondetur, requiri cauſam aliquam juſtam, idque deſumi ex Tridentino *ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* quia Concilium ibi remittit hoc prudentiæ Epiſcopi, non verò liberæ ejus voluotati: arbitrium verò prudentiale regulatur recta ratione dictante nooniſi ex juſta cauſa eſſe diſpenſandum in jure, ut notat Menuchius *de arbit.*

lib. 1. q. 8. n. 26. Non tamen putârim requiri cognitionem judicialem hujus cauſæ, ſed ſufficere, ſi extrajudicialitar Ordinarius informetur, fiátque certior de cauſa, ut licitè diſpenſec in denuntiationibus, idque deſumitur ex Tridentino *ſeſſ. 24 c. 1. de matrim.* ubi agens de hac diſpenſatione, & ejus cauſis concludit: *Niſi Ordinarius ipſe expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur; quod illius prudentiæ, & judicio ſancta Synodus relinquit:* hæc autem clauſula refertur ad cauſam ſuſpicionis malitioſi impedimenti, & ad omnes alias; ex quo deducitur, quòd ad diſpenſandum debeat Ordinarius maturè perpendere, an adſit legitima cauſa; quia Concilium id relinquit ejus judicio, ſeu conſcientiæ, & judicium eſt mentis dictamen, ut etiam conſcientia: proinde ſi committitur judicio, & conſcientiæ Epiſcopi, ſufficit, ſi extrajudicialiter certior fiat de cauſa juſta, ut licitè diſpenſet, quia quoties aliquid committitur prudentiæ, judicio, & conſcientiæ alicujus, non eſt neceſſaria probatio judicialis, ut liquet ex textu *c. ſtatutum §. Aſſeſſorem de reſcript. in 6.* ibi: *Aſſeſſorem niſi eo indigeat, quod conſcientiæ relinquatur ejuſdem, ſibi nunquam adjungat*, ubi Gloſſa ait: *Cum conſcientiæ relinquatur ejuſdem: ergo ſolus Deus, & nullus alius Judex eſt, vel cognitor.*

92 Idque etiam probari poteſt ex *l. certum n. 5. C. unde legitimi*, ubi dicitur Pontifice mandante dignitatem alicujus examinari, neminem eſſe citandum, ſed ſufficere, ſi commiſſio ſit potiùs conſcientialis, quàm judicialis. Hinc hæc diſpenſatio poteſt fieri ab Ordinario ſine ordine, & figura judicij, quia non eſt cognitio judicialis, ſed tantum ad informationem conſcientiæ Ordinarij, in cujus cognitione non deſiderantur teſtes jurantes, nec ordo judicij, ut rectè notat Maſcardus *de probat. concluſ.* 1369 *n.* 14. *& ſequent.* Ex eo autem, quòd hæc diſpenſatio non exigat ordinem judiciarium poteſt fieri extra Diœceſin, quia eſt actus juriſdictionis voluntariæ, ad quem non requiritur cognitio cauſæ judicialis. Poſſet tamen objici, quia quando lex præſcribit aliquid faciendum ex cauſa, hæc debet probari, ut docet Bartolus *l. Item ſi ſuſceptus fin. ff. de procur*, atqui Ordinario conceditur hæc facultas diſpenſandi in denuntiationibus præmittendis matrimonio ex legitima cauſa, ergo debet hæc probari. Sed contra quia id tantùm procedit, quando cauſa non committitur arbitrio, & conſcientiæ Judicis, quia tunc debet de ipſa juridicè cognoſcere: ſecus quando committitur arbitrio, & conſcientiæ Judicis, non eſt neceſſe, ut cauſa probetur juridicè, ſed tantùm, ut innoteſcat Judici, qui non tenetur eam probare, ſed tantùm certior fieri de illius veritate, quia ut docet Baldus *l. 2. n. 2. C. de fideicommiſſ.* commiſſum ad conſcientiam eſt commiſſum ad veritatem, & tunc ſufficit, ſi ſuperior ſit munitus jure gentium.

93 Cauſæ autem legitimæ, & juſtæ in ordine ad diſpenſandas denuntiationes præmittendas matrimonio plures ſolent aſſignari, quia tametſi Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* aſſignaverit ſolam cauſam ſuſpicionis malitioſi impedimenti, quia tamen ſtatim totum hoc negotium remittit prudentiæ Ordinarij, ideò plures ſolent cauſæ aſſignari, quæ poſſunt prudentiæ Ordinarij videri juſtæ, quarum prima dicitur eſſe pudor contrahentium, ſi nimio pudore ſuffunderentur, ſi tales denuntiationes præmitterentur, ob ſcilicet nimiam diſparitatem, ut etiam ſi Senex ſeptuagenarius duceret in uxorem puellam duodennem, ut notant Socus *in 4. diſt. 28. q. 1. art. 2.* D. Antoninus *3. p. t. 1. c. fin. ſum. conf. tit. de matrim. q. 59.* Cuccus *lib. 5. inſtit. Major. tit. 11. num. 65.* Hinc ſi ambo contrahentes ſint extremo quaſi ſenio confecti, pudeátque eos publicari matrimonium, adeſt juſta cauſa diſpenſandi ratione pudoris, & verecundiæ, ut docet Sylveſter *V. matrimonium 2 q. 17. dict. 3.*

Secunda cauſa dicitur eſſe ſi concubinarij exiſtimentur jam diu conjugati, idque ad tuendam famam, & ob verecundiam, ut notat D. Antoninus *4. p. tit. 1. c. 16.* 94

Tertia, ſi contrahentes ſint Magnates: ſed hæc cauſa tantùm procedit, ubi antiqua jam inolevit conſuetudo, ut Magnates ſine prævijs denuntiationibus matrimonium contrahant. Sin verò ſermo ſit de Principibus, putârim, hanc cauſam eſſe generaliter veram; quia cùm Principes ſint omnibus noti, ſi aliquod impedimentum inter ipſos eſſet, ſtatim ſciretur. 95

Quarta petitur ex anguſtia temporis, ut ſi ſponſalia contrahantur ultimis diebus bacchanaliorum, vel ſtatim ante adventum; & non ſuperſit tempus, ut ante adventum, vel quadrageſimam poſt denuntiationes benedicantur nuptiæ, & adſit cauſa urgens contrahendi tale matrimonium, quia tunc melius eſt, ut conſummationi matrimonij præmittantur benedictiones. Verùm id procedit, quando ex dilatione matrimonij periculum immineret diſſolutionis, vel fornicationis, ſi nondum ſit contractum, vel ut conſummetur ante benedictiones, ut rectè notat Salzedo *pract. c. 73. ad fin. deciſ. diſpenſ.* 96

Quinta quando matrimonium fuit priùs initum publicè, & poſtea deprehenſum nullum ob impedimentum occultum, tunc enim ad vitandum ſcandalum non eſt neceſſe, ut denuntiationes fiant. Sexta, ſi adſit timor, ut conſanguinei matrimonium impediant, ut notat D. Antoninus *3. p. tit. 1. c. 16. in fin.* Verùm hæc cauſa procedit limitatè, quando timetur fore, ut conſanguinei injuſtè impediant, & reducitur ad cauſam expreſſam in Tridentino *ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* ſeu ad ſuſpicionem malitioſi impedimenti. 97

Septima, ſi parentes velint, ut puella nubat indigno, ut notat Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 6. init. n. 8.* 98

Octava, ſi aliquibus, vel maximè expediat conjugium, & timeant impedimentum, ut docet Sotus *4. diſt. 28. art. 2. concluſ. 3.* & alij docentes in omnibus caſibus, in quibus ante Tridentinum erant licita matrimonia clandeſtina haberi juſtam cauſam diſpenſandi. 99

Nona

100 Nona, ſi ex repentino aliquo caſu deberet ſtatim contrahi matrimooium.

101 Decima, ſi immineat periculom animæ, ut ſi duo ſint concubinarij, velintque matrimonium inire ad evitandum peccatum.

102 Undecima, ſi ex denuntiationibus præmittendis ſcandala orirentur, quæ poſſent impediri, ſi matrimonium ſtatim contrahatur.

103 Duodecima eſt, ſi conſtitutus in mortis articulo velit concubinam ducere, ut propriæ conſulat ſaluti, vel ad legitimandam prolem ex illa ſuſceptam. Cæterum in omnibus caſibus, in quibus Epiſcopos diſpenſat, in denuntiationibus præmittendis matrimonio debet Ordinarius informari, oom aliqua impedimenta ſubſint inter contrahentes, & maturè debet id perpendere, & certiorem fieri per perſonas, quibus cootrahentes ſint notiſſimi, alioqnin periculo exponeretur conjungendi impeditos.

104 Quæritur vigeſimo quintò, ao ſi juſta cauſa ſuppetat, diſpenſatio in denuntiationibus præmittendis matrimonio ſit debita petenti, adeò ut Ordinatius ſit culpæ reus, ſi eam oeget? Reſpondetur, nonnunquam eſſe debitam, & interdum gratiam. Eſt enim debita, quando ſuſpicio malitioſi impedimenti probabiliter oritur. Idque deſumitur ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* ibi, quòd ſi aliquando probabilis fuerit ſuſpicio matrimonium malitioſè impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denuntiationes, denuntiatiooes remittantur; quando enim cauſa exprimitur in jure, tum diſpenſatio ex eadem cauſa eſt debita. Neque obſtat, quòd Tridentinum videatur id remittere arbitrio Ordinarij, ibi: *Niſi Ordinarius ipſe expedire judicaverit.* Nam licèt Concilium utatur illis verbis, adhuc tenetur diſpenſationem concedere, ſi adſit cauſa talis ſuſpicionis, etenim etiam io *c. cum ex eo de elect. in 6.* dicitur, quòd Epiſcopi poſſint liberè eum clerico diſpenſare, ne ſeptennio reſideat ratione ſtudij: & nihilominus licèt verba illa *poſſint liberè* indicent meram libertatem, adhuc Archidiaconus ibi *n. 1. V. liberè.* Joannes Andreas *init.* Francus *n. 2. not. 2.* Decius in *c. at ſi Clerici §. de adulter. n. 163. de judic.* & Canoniſtæ communiter docent, teneri Epiſcopum diſpenſare ratione ſtudij, eò quia cauſa ſtudij in illo textu *c. Cum ex eo* exprimatur: atqui etiam Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* exprimit cauſam diſpenſandi in denuntiationibus præmittendis matrimonio eſſe ſuſpicionem malitioſi impedimenti: ergo à pari licèt Tridentinom utatur verbis, quibus videatur id relinquere arbitrio Ordinarij, adhuc talis diſpenſatio eſt debita petenti, eò quia cauſa ſit expreſſa in jure.

105 Tum quia Ordinarius tenetur agere juxta ea, quæ exprimuntur in jure: ſiqoidem arbitrium Ordinarij debet eſſe regulatum per rationem dictantem eſſe agendum juxta præſcripta in jure, proinde coocurrente ſuſpicione malitioſi impedimenti, tenetur Ordinarius diſpenſare. Imò oon ſolùm quando adeſt illa ſuſpicio, verùm etiam quoties ſcandalum ſequeretur ex denegata diſpenſatione; quia expedit bono publico, non ſolùm ne matrimonia malitioſè; vi, aut fraude impediantur, verùm etiam ne oriantur ſcandala. Tum quia id cedit tunc io ſalutem animarum, tenetur enim Prælatus ex officio conſulere ſaluti ſpirituali ſubditorum, ac proinde impedire, ne ſequantur ſcandala: & quia quando orirentur ſcandala ex negata diſpenſatione, hæc expedit ſaluti eam petentis, tenetur Prælatus eam concedere. Quòd verò interdum non ſit debita, quando ſubſuot cauſæ noo expreſſæ in jure, deſumitur ex *c. Licet canon. de elect. in 6. fin.* ibi: *Poſſit Ordinarius gratiam diſpenſationis facere c. penult. de cleric. excommun. miniſt.* ibi: *Propter quod diſpenſationis gratia*, in qnibus, & aliis textibus diſpenſatio vocatur gratia: ſin autem eſt gratia jam non eſt debita, idque firmatur ex *c. poſtulâſtis. de cleric. excommun. miniſt.* ibi: *Niſi forſitan cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum*, & ſermo eſt in textu de diſpenſatione ex juſta cauſa, alioquin ſi juſta non ſuppeteret cauſa, non eſſet diſpenſatio, ſed potiùs diſſipatio: ex his igitur textibus diſpenſatio ex juſta cauſa non ſemper eſt debita, ſed aliquando eſt gratia, & miſericordia, ut docet Gloſſa in *c. Exigunt in princ. 1. q. 7.*

Neque obſtat hujosmodi diſpenſationem tô 106
concedi Ordinario: quia non qnidquid poteſtati Ordinarij permittitur, id juris neceſſitati ſubjicitur, quia plura tantùm permittuntur Ordinario, ut hic ex occurrentibus circumſtantiis conjiciat, an congruum ſit, aliquid concedere vel oon, vel ex miſericordia cum aliquo diſpenſare *l. quidquid 40. ff. de judic.* & docet Gloſſa in *c. conſuluit V. gratiam de offic. deleg.* Regula verò dignoſcendi, qoando diſpenſatio eſt debita, & quando ex gratia, eſt, quòd diſpenſatio tunc ſit debita, quando ex illa ſequitur utilitas publica, vel impediuntur ſcandala, vel diſpenſatio plurimum adfert eccleſiæ utilitatis, quia in his caſibus diſpenſatio fit pro bono publico, & pro ſalute animarum; & utrique tenetur Prælatus ex officio conſulere, conſequenter diſpenſatio eſt debita. Tunc verò cenſetur gratia, quando conceditor ob privatam petentis utilitatem. Hinc ſi Clericus parùm utilis eccleſiæ diſpenſationem petat, eò quia contritus ſit, & pœnitentiam egerit de patrata culpa, tunc licèt Prælatus poſſit diſpenſare, non tamen tenetur, *c. ut conſtitueretur diſt 50.* Quamobrem quando nullum publicum bonum ſequitur, ſed privata tantùm utilitas, ut quando ſenex ſeptuagenarius uxorem ducit puellam duodennem, vel quando mas, & fœmina ultimo ſenio confecti petunt ſimul contrahere, quamvis ob verecundiam cenſeatur tunc adeſſe juſta cauſa diſpenſandi, noo tamen tenetur Ordinarius diſpenſare. Sio verò immineret periculum ruinæ ſpiritualis, & peccaodi, tunc diſpenſatio eſſet debita, quia Ordinarius ex Officio tenetur conſulere ſaluti ſpirituali ſubditorum.

Quæritor vigeſimo ſextò, an Ordinarius di- 107
ſpenſans ex juſta cauſa in denuntiationibus præmittendis matrimonio poſſit imponere ijs, cum quibus diſpenſatur, mulcta pecuniaria impen-

denda pijs operibus, vel fabricæ eccleſiæ? Reſpondetur negativè, idque deſumi ex Tridentino *ſeſſ. 24. de refor. c. 18.* ubi præcipitur, ut diſpenſatio gratis fiat: quòd ſi ex præſcripto Concilij eſt gratia facienda; non poteſt imponi aliqua eleemoſyna: alioquin non concederetur gratis, tametſi concedenti nihil detur: quie is, cui conceditur, obligatur ad ſolvendam pecuniam, quod contingit eidem grave, proinde noo omnino gratis accipit diſpenſationem contra mentem Concilij. Idque à pari etiam firmari poteſt, quia Epiſcopua eatenus concedens ſubdito dimiſſorias, ut poſſit promoveri ad Ordines eccleſiaſticos, non poteſt ipſum obligare, ut ob eam cauſam eleemoſynam elicui elargiatur, quia Concilium Tridentioum *ſeſſ. 25. de refor. c. 1.* jubet, ut dimiſſoriæ omninò gratis dentur: atqui eadem Tridentina Synodua *ſeſſ. 25. de refor. c. 18.* præcipit diſpenſationem eſſe gratis faciendam: ergo non poteſt imponi aliqua eleemoſyna impendenda pijs operibus, vel fabricæ eccleſiæ inſtaurandæ, vel recèns erigendæ: quoties enim pro conceſſione imponitur aliquid dandum, vel faciendum ex obligatione, jam cõceſſio non eſt pura gratie, cùm nectatur cum eliquo ex debito dando, vel faciendo. Id etiem procedit de quacunque alia diſpenſetione jejunij, obſervationis feſtorum, quia eſt eadem ratio.

108 Id tamen limitatur, niſi delictum daret juſtam cauſam diſpenſandi, ut ob concubinatum, vel ſtuprum, quia tunc non pro diſpenſetione, ſed ob delictum poſſet Ordinariua injungere petenti diſpenſationem pœnitentiam conſiſtentem in mulcta pecuniaria, quia tunc mulcta pecuniæ non injungitur pro diſpenſatione obtinenda, ſed ad ſetisfaciendum pro culpa commiſſa, & locò pœnitentiæ.

109 Poſſet tamen in contrarium objici, quie Ordinarius imponena mulctam pecuniæ ei, cum quo diſpenſatur, commutat unam obligationem cum alia, quod eſt minua, quàm abſolutè diſpenſare: ſiquidem plus eſt diſpenſare, quàm commutare unam obligationem cum alia: ſic habens facultetem diſpenſandi in votia, poteſt ea commutare, eo quia plua ſit diſpenſare in voto, quàm votum commutare: quia per diſpenſationem tollitur omnino vinculum voti; & per commutationem non tollitur vinculum voti, ſed menet idem vinculum, licèt oon circa eandem materiam, ſed circa novam commutstam; ut ſi Petros voverit jejunare ſingulis diebus ſabbatinis, & fuerit tale votum ei commutatum in recitationem roſarij B. Virginis; quemvia non ſit amplius obligetus ad jejunium, tenetur tamen recitare roſarium, quie eodem voto, quo obligabatur ed jejunium, obligatur modò ad recitationem roſerij, quam ſi omittat, violat votum: ita à pari, quia Ordineriua poteſt abſolutè diſpenſare in denuntiationibua matrimonij, poteſt etiam via comutationis imponere aliquam mulctam pecuniariam. Idque videtur etiam deſumi ex *reg. cui licet de reg. jur. in 6.* ibi: *Cui licet, quod eſt plus: licet, quod eſt minus.* Sed contra negatur aſſumptum, quie Tridentinum *ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* tantùm concedit Epiſcopo facultarem remittendi denuntietiones, & diſpenſandi in canone præcipiente eas fieri, non verò concedit facultatem injungendi eliquam obligationem pro eadem diſpenſatione: neque concedit facultatem commutendi obligationem legia in aliam materiem.

Neque eſt per ratio de voto, quia in diſpenſatione à lege, minus eſt diſpenſare, quàm commurare obligationẽ legis in aliam materiam, & è contra in diſpenſatione voti plua eſt diſpenſare, quàm commutare: ratio diſcriminis in hoc conſiſtit, quie quendo Ordinarius diſpenſat in lege tantùm, tollit omnino obligationem legia: quando verò commutar obligatiooem legis in eliam materiam, tollit omnioo vinculum legis, & inſuper imponit novum vinculum circa materiam, io quem commutar legia obligationem: ex quo clarè conſtat, minus eſſe in lege diſpenſare, quàm legem commutare, cùm per diſpenſationem tantùm tollatur vinculum, & nullum imponatur novum vinculum; & è contre per commutationem tollatur vinculum legis, & turſus imponatur novum vinculum. 110

Non ita contingit in commutetione voti 111
plus enim eſt diſpenſare in voto, quàm commutare votum, quia per diſpenſetionem tollitur omnino vinculum voti: per commutetionem eutem non tollitur votum, ſed tantùm transfertur de uoa materia ad aliam; ut ſi votum jejonii commutetur, ur vovens loco jejunii recitet roſarium Beatæ Virginis, per hanc commutatinnem manena idem votum tranſit de materia jejunij, ad materiam recitationia roſarij, quo fit, ur per commutationem voti, oon ſolvatur vinculum voti, ſed tantùm eidem ſubſtituatur nova meteria locò præcedentia, & quam tenetur vovena adimplere.

Quòd ſi dices, poſſe etism manente eadem 112
lege transferri ejus obligationem de una materia ad aliam, perinde ac transfertur obligatio voti. Contra eſt, quia diſcrimen in hoc præcisè conſiſtit, quia Prælatus commutena legem, ſi non ſit ſupremus Princeps, non poteſt obligetionem legia imponere, quia id perinde eſſet, ac novam legem condere, quod pertinet ad ſupremum Principem ob bonum commune: hinc nec ipſe, cui commutatur poteſt ſibi hanc obligationem novæ legis imponere, quia obligere ex vi legis pertinet tantùm ad ſupremum Principem: ſecus ia, cui votum commutetur, ſicut poteſt ſe vinculo voti obligare, ita poteſt etiam, ſe obligare ad illam novam materiam, in quam tranſfertur votum priùa annexum elteri meteriæ: & hæc eſt ratio, cur potens diſpenſare in voto, poſſit illud commutare, non verò potene diſpenſare in lege, poſſit legem commutare: hinc pater reſponſio ad illud petitum *ex reg. cui licet, de reg. jur. in 6.* quia plua eſt commutare in lege, quàm diſpenſare in eadem.

Quæritur vigeſimo ſeptimò, an, ſi Ordine- 113
rius exiſtente cauſa juſta nolit diſpenſare in denuntiationibus præmittendis matrimonio, detur locus appellandi ad ſuperiorem. Ratio dubi-

dubitandi deſumitur ex Tridentina Synodo *ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* ibi enim hæc diſpenſacio committitur copulativè *prudentia,& judicio Epiſcopi:* ex eo autem,quòd cōmittatur prudentiæ,committitur libero arbitrio regulato per rectam rationem:& ex eo,quòd committitur judicio, committitur conſcientiæ: hinc ex qua parte committitur diſpenſatio arbitrio,plures docent non poſſa appellari, & præſertim Joannes Andreas *c. 2. de juram. calum. in 6.* E contra alij docent poſſe appellari, ut Gloſſa *c. 1. de confeſſ. in 6. fin. l. ſi qua pœna 223. V. pœna fin. de V. S.* & ibi Bartolua *num. 8.* Id tamen limitatur in rebus magni præjudicij. Alij edhibita diſtinctione nituntur conciliare has pugnantea ſententias, & dicunt, quòd ſi diſpenſatio committatur Ordinario, ut Judici, qui debeat cognoſcere ſuper cauſam juſtam diſpenſandi, licèt committatur ejus arbitrio, poteſt appellari, ut docet ſecunda ſententia: ſin verò diſpenſatio committatur Ordinario, non ut Judici, ſed ut viro bono, tunc dicunt non eſſe locum appellationi, ut docet prima ſententia. Ex qua verò parte diſpenſatio committitur conſcientiæ ordinarij, ſunt etiam duæ Gloſſæ inter ſe contrariæ, prior eſt in *c. ſtatutum* §. *Aſſeſſorem V. relinquatur de reſcript. in 6.* ubi dicitur, quòd quotiea aliquid relinquitur conſcientiæ, non poſſit quæſtio moveri,quòd malè egerit. Alia habetur in *clement. 1. de jure. patron. V. oneramus*, ubi textus remittit conſcientiæ Epiſcopi moderationem portionis debitæ patroois; & nihilominus Gloſſa ajt, quòd ſi appelletur à moderatione Epiſcopi, ipſum non delaturum appellationem ad ſuperiorem, ad quem appellatum eſt ex officio emendaturum, quod malè geſtum eſt, & hanc Gloſſam ſequitur Tiraquel *de retract. lign.* §. *4. Gloſſ. 1. n. 11.*

114 Plures ad conciliandas has Gloſſas dicunt, primam eſſe intelligendam per viam juſtitiæ, eò quia de rigore juris, non debet appellatio admitti: poſteriorem verò dicunt eſſe intelligendam per viam ſupplicationis, & miſericordiæ, eò quia poſſit ex miſericordia ſuperior emendare, quod minus benè ab inferiore geſtum eſt, & ita docent Archidiaconus in *c. licet canon. de elect. in 6. ad fin. n. 6. V. poſſit.* Rebuffus *repet. c. poſtulâſtis not. 3. n. 12. de Cler. excommun. miniſt.* Dominicus in *c. ſtatutum* §. *Aſſeſſorem n. 5. de reſcript. in 6.*

115 Alij verò cenſent, primam Gloſſam eſſe intelligendam, ut per viam juſtitiæ non admittitur appellatio quoad effectum ſuſpenſivum, eò quia non ſuſpenditur jurisdictio Judicis inferioris per talem appellationem, qui propterea ea non obſtante poteſt exequi ſuam ſententiam: ſecundam verò Gloſſam dicunt eſſe intelligendam quoad effectum devolutivum, quia tunc poteſt appellari, eò quia cauſa devolvatur ad ſuperiorem, qui poteſt inferiorem inhibere, & ita docent Felin. in *c. Significâſti 1. de homicid. n. 4. V. tertiò fallit* Imola in *c. e. de conſtit n. 25.* Baldus verò *l. 1. n. 3. C. de reb. cred. Roman. rub. ff. de arbit. col. 2.* vult, primam Gloſſam negantem appellationem eſſe intelligendam de rebus modici præjudicij: & poſteriorem procedera, quando agitur de rebua magni momenti. Sed reſpondetur ad quæſitum, tunc dari locum appellationi quoad utrúmque effectum devolotivom, & ſuſpenſivum, quando jos ex aliqua cauſa, quam exprimit, præcipit diſpenſationem, quam judex inferior recuſat: & ratio deſumitur ex eo, quia tunc patens diſpenſationem ex ceuſa expreſſa in jure hebet actionem ex præcepto legis, ut ſetum diſpenſetur; proinde ſi inferior, ei recuſat diſpenſationam, poteſt uti ſua actione, & appellare ad ſuperioram quoad effectum devolutivum, & ſuſpenſivum, ut docet Felinus in *c. exceptionem n. 6. de except.*

Sin verò jos non præcipiat diſpenſationem, 116 ſed tantùm remittat illam conſcientiæ Ordinarij, tunc ſi adſit cauſa ſufficiena per viam juſtitiæ, admittitur appellatio, non tamen qooad effectum ſuſpenſivum, quia Judex inferior non obſtanta tali appellatione poteſt exequi ſuam ſententiam; ſed poteſt appellari quoad effectum devolutivum, quatenus cauſa tunc devolvitur ad ſuperiorem, qui poteſt inhibere inferiorem: ratio, cur non detur locus appelletioni quoad effectum ſuſpenſivum, eſt, quia cùm nullo jure præcipiatur diſpenſatio; qui eam petit, nullam habet actionem; proinde Judex inferior oon tenatur eidem deferre: habet tamen appellatio tunc effectum devolutivum, quia cauſa devolvitur ad ſuperiorem potentem ex officio adigere inferiorem ad diſpenſandum, & ita docent Cardinalis in *c. Atſi Clerici* §. *de adulter. n. 12. fin. de judic.* Alexaoder de Nevo ibi *n. 29.* Ancharanus *num. 9. q. 2. V. nunquid ergo poſſit.* Abbas in *c. Paſtoralis in princ. n. 17. de appellat.* & alij docentes, quòd tametſi tunc non poſſit peti jure actionis talis diſpenſatio, poteſt tamen implorari officium ſuperioris, ut adigatur inferior ad diſpenſandum præſertim in caſu, quo inferior tenebatur diſpenſare, quia ſuperior tenetur inferioria errorea corrigere. Secus ſi diſpenſatio non ſit debita, ſed omnino gratuita, tunc ſi Ordinarius nolit diſpenſare, non datur locus appellationi, quia non committit ullam injuſtitiam, nec grevat petentem diſpenſeri, ut notat Felinus *c. ſuper his de accuſ. n. 13. V. Sexto limita*, poteſt nihilominus tunc officium Superioris implorari, ut ex officio, & miſericordia diſpenſet, vel perſuadeat inferiori ad diſpenſandum, quo pacto conciliantur Gloſſæ inter ſe pugnantea, ut docet Bartolus *l. 1. n. 11. ff. de jurisdic. Om. Jud.* quia tunc,quod petitur, non eſt debitum; & Judex ex officio poteſt efficere, ut concedatur.

Quamobrem quoties ſubeſt cauſa ſuſpicio- 117 nis malitioſi impedimenti, vel concurrit aliqua alia cauſa, in qua jura remittunt arbitrio, & conſcientiæ Ordinarij diſpenſationem in denuntiationibus præmittendis matrimonio, ſi tunc Ordinarioa detrectet diſpenſare, cum ex tali juſta cauſa teneretur, datur locus appellationi quoad ſolum effectum devolutivum, non ita quoad ſuſpenſivum. Sin verò ſubſit cauſa ob quam poſſit quidem Ordinarius diſpenſare, ſed oon

tenea-

teneatur, tunc non datur locua appellationi quoad effectum devolutivum, nec ſuſpenſivum, ſed tantùm poteſt miſericorditer officium Superioris implorari ut velit ex miſericordia diſpenſare.

118 Quæritur vigeſimo octavò, an Parochus in aliquo eventu poſſit remittere denuntiationes. Quæſtio non procedit in eventu, quo eſſet periculum in mora, vel immineret mortis articulua, quia tunc poteſt omiſſis denuntiationibua matrimonium contrahi, præſertim ſi in articulo mortis id expediat ad legitimandam prolem: quia neceſſitas caret lege *c. 2. de obſerv. jejun.* & ex *c. Relatum num. 6. de cleric. non reſid.* ubi ut notat Abbas, quamvis Clericus non poſſit abeſſe ſine licentia Epiſcopi à beneficio; ſi tamen tempus, vel locus non patiantur petere licentiam, poſſit ſine illa abeſſe *l. 1. ff. de exercit. act. in fin. princ.* ubi dicitur: *Interdum locus vel tempus non patitur plenius deliberandi conſilium.* Procedit igitur quæſtio, quando nullum adeſt periculum in mora, & dubitatur, quando ſubeſt cauſa timoris malitioſi impedimenti, quæ exprimitur in Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* an propter hanc ſuſpicionem malitioſi impedimenti poſſit Parochus remittere, ſeu diſpenſare, ut contrahatur matrimonium non præmiſſis denuntiationibua hac conditione, ut poſtea fiant ante conſummationem ejusdem, idque ex vi Tridentinæ Synodi.

119 Reſpondetur, non poſſe Parochum diſpenſare, ut matrimonium contrahatur non præmiſſis denuntiationibus: & ratio petitur ex eo, quia ante Tridentinum vigebat præceptum de præmittendis denuntiationibus, ut habetur in *c. fin. de clandeſt. deſponſ.* cujus textus eſt deſumptus ex Concilio Lateranenſi: atqui certum eſt, ante Tridentinum non potuiſſe Parochum diſpenſare in denuntiationibus præmittendis matrimonio: ergo nec poſt Tridentinum, & modò, quia Tridentinum tantùm abeſt, quòd corrigat, quæ circa denuntiationes fuerunt ſtatuta in Concilio Lateranenſi, ut potiùs ea confirmet, & deſumitur ex verbis, quibus utitur Tridentinum: *Sacri Concilij Lateranenſis veſtigiis inhærendo:* ergo ſicut ante Tridentinum, nõ potuit Parochus ob decretum Concilij Lateranenſis diſpenſare in denuntiationibus prȩmittendis matrimonio, ita nec poſt Concilium Tridentinum, & modò. Tum quia cum Concilium Tridentinum nullam faciat mentionem hujus poteſtatis in Parocho, ſaltem hic caſus, ut omiſſus relinquendus eſt diſpoſitioni juris communis *l. commodiſſima ff. de lib. & poſth.* Tum quia diſpoſitio Tridentini in *d. ſeſſ. 24. c. 1.* eſt iſta. *Quòd ſi aliquando probabilis fuerit ſuſpicio, matrimonium malitioſè impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denuntiationes; tunc vel una tantùm fiat, vel ſaltem Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus præſentibus matrimonium celebretur. Deinde ante illius conſummationem denuntiationes in eccleſia fiant, ut ſi aliqua ſubſint impedimenta, faciliùs detegantur: niſi Ordinarius ipſe expedire judicaverit, ut prædicta denuntiationes remittantur, quòd illius prudentiæ, & judicio ſancta Synodus relinquit.* ubi illa verba, *niſi Ordinarius ipſe expedire judicaverit*, utrumque caſum præcedentem complectuntur, ſcilicet quòd tunc una tantùm fiat denuntiatio, & contrahatur matrimonium coram Parocho, & duobus, vel tribus Teſtibus: & etiam ſecundum caſum, nimirùm quòd inito matrimonio ſine prævijs denuntiationibus, hæ fiant poſtea in eccleſia ante conſummationem matrimonij, adeò ut ſolus Ordinarius, non verò Parochus ex Tridentino judicet in utroque caſu: dictio enim illa *deinde*, quæ ſignificat Ordinem, eſt continuativa præcedentium, & perficit integram cauſam cum præcedentibus verbis, *quodſi aliquando* usque ad alia verba *niſi Ordinarius ipſe expedire judicaverit*, clauſula enim poſita in fine refertur ad omnia præcedentia *l. talis ſcriptura § fin. ff. de leg.* ibi: *Hanc autem ſcripturam non ſolùm ad præcedentia legata, ſed ad univerſa, quæ teſtamento adſcripta ſunt, extendi verum eſt.* Ex his liquet, Parochum non poſſe propria authoritate diſpenſare in denuntiationibus præmittendis matrimonio etiam in caſu ſuſpicionis malitioſi impedimenti.

Quæritur vigeſimo nonò, an Parocho poſ- 120
ſit ab Epiſcopo delegari poteſtas diſpenſandi in denuntiationibus præmittendis matrimonio. Plures negant, poſſe Epiſcopum hanc facultatem aliis inferioribus delegare, & eo nituntur fundamento, quia quoties ad aliquod munus obeundum eligitur induſtria perſonæ, non poteſt hæc tale munus alteri delegare *c. fin. in §. his autem de offic. deleg.* atqui in hac facultate diſpenſandi eligitur induſtria Epiſcopi, cui conceditur, idque deſumitur ex Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* ubi hæc diſpenſatio remittitur judicio, & prudentiæ Ordinarij: per hæc autem verba videtur Concilium confidere de perſona Epiſcopi, ut proprij Paſtoris: alioquin ſi remiſiſſet hanc diſpenſationem non perſonæ, ſed dignitati nullam feciſſet mentionem de judicio, & prudentia, ſed de ſola dignitate. Tum quia quoties negotium quod committitur eſt arduum, tunc cenſetur committi induſtriæ ipſius perſonæ, ut notat Ancharanus in *c. fin. de offic. deleg. num. 15.* & Menochius *de arbit. lib. 1. q. 54. num. 11. & ſequent.* & deſumitur etiam ex *c. is cui de offic. deleg. in 6.* ubi tametſi non exprimatur induſtria perſonæ; hanc tamen eligi infert Pontifex ex gravitate rei commiſſæ.

Cùm igitur diſpenſare in denuntiationibus 121
ſit res valdè ardua, cenſetur electa induſtria perſonæ, proinde Epiſcopus, cui eſt hæc diſpenſandi facultas conceſſa, non poteſt eam Parocho delegare, ut notat Menochius *conſ. 69. num. 55. vol. 1.* Nihilominus contraria ſententia videtur probabilior: & ratio deſumitur ex eo, quia cùm hæc facultas diſpenſandi in denuntiationibus præmittendis matrimonio concedatur Epiſcopis à Tridentino, ſequitur quòd jure Ordinario iiſdem competat, præſertim cùm Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1.* concedat hanc facultatem diſpenſandi omnibus Ordinariis in perpetuum nulla poſita diſtinctione: atqui quoties facultas ſic à jure conceditur Epiſcopis, iiſdem con-

ceditur

ceditur ut ordinaria, noo verò ut delegata; & cum Epiſcopi poſſint delegare aliis facultatem ordioariam, ita poſſunt etiam Parochis delegare facultatem diſpenſandi in his denuntiationibus.

122 Hinc patet ſolutio ad primum fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quia in hac diſpenſatione non eligitur induſtria perſonæ, quando à Tridentino conceditur, ut ordinaria. Ad ſecundum petitum ex negotio arduo, in quo cenſetur electa perſonæ induſtria, reſpondetur, id non eſſa univerſaliter verum: nonnunquam enim fit delegatio negotij ardui parſonæ incognitæ, & indeterminatæ, ut quando fit Prælatis præſentibus, & futuris, tunc enim oon poteſt eligi induſtria perſonæ, cum hæc oon innoteſcat, ut notat Sylveſter *V. delegatus q.8.dict.1.* & Menochius *de arbit. lib. 1. q 64 n.17.* quoties commiſſio fit perſonæ incognitæ non eligitur induſtria perſonæ, quia quod non cognoſcitur, noo poteſt eligi: & an perſonæ inſit hæc induſtria, non innoteſcit.

123 Hinc licèt regulariter commiſſio facta nomine proprio, & dignitatis expreſſo non tranſeat ad ſucceſſorem io dignitate, eò quia tonc videatur electa perſona, id tamen intelligitur, quando perſona erat cognita; non ita, qoando incognita: & quia per Tridentinum facultas diſpenſandi in denuntiationibus præmittendis matrimonio, noo conceditur Epiſcopis determinatis, & cognitis; ſed indefinitè omnibus Epiſcopis præſentibus, & futuris, non poteſt eligi induſtria perſonæ, ſed ſola dignitas: atqui facultas, quæ io perpetuum à jure conceditur dignitati Epiſcopali eſt perpetua, non delegata, proinde poteſt ab Epiſcopis dalegari Parocho, ut docent Covarrovias *decret. 2. p. c. 8. §. 10. num. 1. ad fin.* Rebuffus in *benefic. in forma Vicariatus n. 155.* Hoſtienſis *c. litteras de reſtit. ſpoliat. paulò poſt. init.*

124 Quæritur trigeſimò, an Vicarius Generalis Epiſcopi ſit etiam ipſe Ordinarius, & poſſit hanc poteſtatē diſpenſandi io denuntiationibus præmittendis matrimonio delegare Parocho? Reſpondetur, Vicarium Generalem Epiſcopi eſſe, & ipſum Ordinarium, proinde habere juriſdictiooem Ordinariam, quia juriſdictio coonceſſa à lege, vel canone eſt ordinaria, ut deſumitor ex *l. quia ff. de jur. om. Judic.* & *l. 21. tit. 4. § 3.* & ex *c. A Judicibus 2. q 6.* ibi: *Ordinarij verè ſunt, qui ab Apoſtolico ut eccleſiaſtici, vel ab Imperatore, ut ſeculares, legitimam poteſtatem accipiunt.* Vicarij autem Generales Epiſcoporum ſuam accipiunt juriſdictionem ab Apoſtolico, ſeu jure canonico, proinde eorum juriſdictio eſt Ordinaria, & ipſi ſunt Ordinarij, adeò ut licèt Epiſcopi conſtituant Vicarios Generales, non tamen illis conferunt juriſdictionem, quam habent, ſed à jure eam accipiunt, quatenus à jure canonico iiſdem tribuitur, ut liquet ex *c. 2. de offic. Vicarij in 6.* proinde juriſdictio Vicarij Epiſcopi, cùm ſit Ordinaria, eſt itidem Vicarius Ordioarius deſumpta denominatione, quæ illi competit.

125 Præterea Vicarium Generalem Epiſcopi non eſſe Judicem delegatum, ex eo etiam liquet, quia à delegato ad delegantem datur appellatio *c. ſuper quaſtionem. §. de offic. deleg.* atqui à Vicario Generali Epiſcopi ad Epiſcopum non datur appellatio *c. Romana de appell. in 6. c. 2. de conſuet. in 6.* proinde Vicarius Generalis Epiſcopi noo eſt Judex delegatus, ſed Ordinarius, alioquin ab ipſo appellaratur ad Epiſcopum delegantem. Tum quia Epiſcopi, & ejus Vicarij Generalis eſt eadem juriſdictio, unum, ac idem tribunal *d. c. Romana de appell. in 6.* & *c. 2. de conſuet. in 6.* ubi etiam additur ratio, cur à Vicario Generali ad Epiſcopum non detur appellatio, ne ſcilicet ab eodem ad ſe ipſum appelletur: ex quibus apartè conſtat, Vicarium Generalam eſſe Ordinarium Judicem non delegatum. Hinc ad ſecundam partem quæſiti reſpondetur, Vicarium Generalem Epiſcopi poſſe hanc facultatem diſpenſandi in denuntiationibus delegare Parocho; quia eatenus Epiſcopus poteſt hanc facultatem diſpenſandi delegare Parocho, quia Epiſcopus eſt Judex Ordinarius, & hæc facultas in ipſo eſt ordinaria: atqui etiam Vicarius Generalis Epiſcopi eſt Judex Ordinarius, & facultas hæc eſt etiam in ipſo Ordinaria, cùm ſit eadem juriſdictio in Epiſcopo, & ejus Vicario Generali, qui propterea licèt non poſſit alium Vicarium inſtituera *c. Clerico de offic. Vicar.* poteſt tamen hanc facultatem diſpeoſandi delegare Parocho, ut notat Gloſſa in *c. 1. de offic. Vicar. in 6.* Foller. *4. p. diſt. 5 n. 27.* Cæterùm is tantùm dicitur Vicarius Gaoeralis, qui vices gerit Ordinarij, & eſt conſtitutus in eodem loco, & tribunali, in quo conſuevit ipſe Ordinarius jus dicere, ut notat Rebuffus in *prax. benefic. tit. de Vicar. Epiſcop. n. 6.* Covarruvias *pract. c. 4. n. 8.* Felin. *c. ſuper quaſtionem §. ſi verò n. 17. de offic. deleg.* unde qui locum tenet Ordioarij, habétque commiſſam juriſdictionem, eſt Vicarius Generalis, unde ſi Vicarius cooſtituatur in aliqua tantùm parte Diœceſis, noo eſt ampliùs Generalis, ſed foraneus, & delegatus, ut ootat Jacobus Sborzius *lib. 1. de Vic. Epiſc. q. 23. n. 4.*

An verò Vicarius Generalis ſit tantùm Or- 126
dinarius quoad ea, quæ ipſo jure ex officio Vicarij ſibi competunt; vel etiam quoad alia, quæ ſibi ab Epiſcopo committuntur, & quæ aliàs ex officio Vicarij noo competerent, mihi videtur procedendum cum diſtioctione: vel enim Epiſcopus unica commiſſione, dum conſtituit Vicarium, committit eidem aliquos caſus, & tunc circa hos eſt Ordinarius, & deſumitur ex *c. tranſlato de conſtit.* ibi: *Quia ſimul, & ab eodem, & ſub eadem ſponſione utraq; data ſunt, quod de uno dicitur, neceſſe eſt, ut de altero intelligatur* ex quo textu inferunt Canoniſtæ, quod dicitur de uno conoexorum exteodi ad alterū: quapropter, quia hæc juriſdictio poteſt ſimul ab eodam conferri, ideò ſicot principalis eſt Ordinaria, erit etiam ordinaria commiſſa Vicario Generali proptar connexionem, quia dignius trahit ad ſe minus dignum *c. quod in dubijs de conſec. eccles.* quo fit, ut juriſdictio ordinaria, quæ eſt dignior, trahat ad ſe delegatam.

127 Hinc quamvis Epiſcopus non poſſit abſolutè conferre jurisdictionem Ordinariam; quando tamen ſimul, & ſemel cum ordinariâ facit commiſſionem, quæ deberet aſſe delegata, tunc ordinaria, ut dignior trahit ad ſe alteram. Sin verò diviſim dum conſtituit Vicarium, committat aliquos caſus, qui aliàs non competerent Vicario, tunc eſt jurisdictio delegata, niſi fiat expreſſa mentio Vicariatûs, quia tunc tota jurisdictio eſt ordinaria, quia datur ut connexa, & acceſſoria ordinariæ, ot docent Sbrozius *de Vicar. Epiſc. lib. 2. q. 55. n. 39.* Berojus *conſ. 22. n. 14. vol. 1.*

128 Poſſet tamen contra jurisdictionem ordinariam Vicarij Generalis objici, quia per hoc jurisdictio ordinaria differt à delegata, quia illa mortuo concedente adhuc permanet: hæc autem re adhuc integra extinguitur. *c. gratum c. Relatum. c. licèt undique de offic. deleg.* atqui jurisdictio Vicarij morte Epoſcopi ceſſat, proinde non poteſt eſſe ordinaria, ſed delegata. Tum quia Ordinarius utitur propria jurisdictione, & delegatus tantùm vicem gerit delegantis *l. 1. §. qui mandatum. ff. d. offic. ejus*, ubi dicitur, *qui mandatam jurisdictionem ſuſceperit, proprium nihil habet, ſed ejus, qui mandavit, jurisdictione utitur:* atqui Vicarius Epiſcopi gerit ejus vices *c. Romana init. de appell. in 6.* proinde non eſt Ordinarius, ſed delegatus.

129 Sed contra, quia allatum diſcrimen inter utrâmque jurisdictionem, tantùm eſt verum, quando jurisdictio ordinaria non eſt acceſſoria alteri ordinariæ; etenim, quia acceſſorium ſequitur ſuum principale, hoc ceſſante deficit etiam acceſſorium: jurisdictio autem Vicarij Generalis eſt quidem ordinaria, ſed adhæret etiam ut acceſſoria alteri ordinariæ, quæ ineſt Epiſcopo, quo fit, quòd mortuo Epiſcopo ceſſet in ſuo Vicario Generali jurisdictio quamvis ordinaria: ſin verò jurisdictio ordinaria talis ſit, ut non adhæreat tanquam acceſſoria alteri ordinariæ, tunc hac ceſſante non ceſſat illa, & in hoc ſenſu jurisdictio ordinaria dicitur differre à delegata, quia ordinaria etiam mortuo concedente perſeverat: non ita delegata, ut dicitur in *c. Licet undique de offic. deleg.* at ex eo, quòd per mortem Epiſcopi extinguatur jurisdictio ſui Vicarij Generalis, inde non ſequitur, ejus jurisdictionem fuiſſe delegatam, ſed fuiſſe ordinariam non ſimpliciter, ſed cum addito, hoc eſt, ut acceſſoriam, & cohærentem alteri ordinariæ. Ad aliud, quod addebatur de Vicario gerente vices Epiſcopi, reſpondetur, id non officere ejus jurisdictioni ordinariæ, quia vices gerit in eodem prorſus tribunali, & cum eadem jurisdictione, quæ propterea eſt ordinaria: is enim tantùm dicitur delegatus, qui vicem alterius gerit in diverſo tribunali.

130 Quæritur trigeſimo primò, quinam poſſint nomine Eccleſiæ aſſiſtere matrimonio? Reſpondetur, certum eſſe, Archiepiſcopum in ſua Diœceſi, ut etiam Epiſcopum in ſua propria poſſe matrimoniis aſſiſtere: ratio eſt perſpicua, quia ipſi in ſuis Diœceſibus ſunt veri, & proprij Ordinarij. Non tamen putârim Archiepiſcopum poſſe aſſiſtere matrimonijs ſubditorum alicujus Epiſcopi ſui ſuffraganei intra propriam Provinciam, quia Archiepiſcopus non eſt Ordinarius ipſorum, nec habet jurisdictionem niſi in cauſis per appellationem devolutis ad ipſum, & in aliis caſibus ſingularibus, ut notat Gloſſa in *c. Paſtoralis in princ. V. exceptis de offe. Ordinar.* Quamobrem Archiepiſcopus non habet jurisdictionem in ſubditos ſuorum ſuffraganeorum niſi in cauſa appellationis: quapropter ſi Epiſcopus nolit aliquos matrimonio conjungere, & cauſa per appellationem deferatur ad Archiepiſcopum, poteſt tunc hic causâ cognitâ dare licentiam cuicunque ſacerdoti aſſiſtendi tali matrimonio, vel etiam poteſt ipſemet intereſſe, quia tunc ad ſuperiorem pertinet ſupplere negligentiam inferioris; & Epiſcopo negligente jurisdictio devolvitur ad Archiepiſcopum, ut docet Gloſſa *c. 1. V. culpis de ſupplend. neglig. Prælator. in 6.* Tum quia Archiepiſcopus habet jurisdictionem ad ipſum devolutam. Id verò intelligitur, quando licentia Archiepiſcopi tranſivit in rem judicatam; vel quia pars adverſa conſenſit, vel eſt transactum decendium, in quo ſpectato jure canonico poterat appellare *c. non ſolùm de appell. in 6.* quia ſi licentia Archiepiſcopi non tranſivit in rem judicatam, non poteſt validè intereſſe, nec dare licentiam aſſiſtendi matrimonio, quando ſecundum jus erat locus appellationi. Aliter verò eſt dicendum de Archiepiſcopo in ſua propria Diœceſi, quia eſt Paſtor Ordinarius.

Quinimò ſede vacante poteſt etiam capitulum aſſiſtere matrimonio, vel alicui ſacerdoti concedere licentiam aſſiſtendi, quia tunc habet jurisdictionem ordinariam, quaſi Epiſcopalem, ut docet Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 3. num. 4.* Poteſt etiam Archipresbyter eccleſiæ cathedralis intereſſe matrimonio in tota Diœceſi, dummodo Archipresbyteratus ſit quædam præbenda, cui ex officio ſit annexum audire confeſſiones omnium per totam Diœceſin, quia tunc eſt proprius eorum ſacerdos, & ordinarius, & deſumitur ex *c. Officium de offic. Archipresbyt.* ubi inter ejus officia recenſetur audire confeſſiones eorum, qui foris adveniunt. Tum quia Archipresbyter hoc pacto eſt Parochus totius Diœceſis, & Epiſcopi Vicarius quoad hoc, ut poſſit excipere confeſſiones omnium degentium in eadem Diœceſi. Legatus itidem in Provincia ſuæ legationis, quia eſt Ordinarius, poteſt matrimonio aſſiſtere: poteſt enim in Provincia ſibi commiſſa, omnia quæ Epiſcopus in ſua Diœceſi, eſt enim perinde Ordinarius reſpectu ſuæ Provinciæ, ac ſit Ordinarius Epiſcopus in ſua Diœceſi *c. de offic. legat. in 6.* unde ex eo, quod Epiſcopus poſſit in ſua Diœceſi aſſiſtere matrimonio, & alteri ſacerdoti licentiam concedere, hoc idem poterit etiam Legatus in Provincia ſibi commiſſa. 131

Quæritur trigeſimo ſecundò, quinam poſſint aſſiſtere matrimonio vagorum. Vagi hi dicuntur qui nullibi certum, & conſtans habant domicilium, ſed hinc inde vagantur *l. ejus qui manumiſit 27. §. fin. ff. ad muni.* Rurſus nomine 132

vago-

vagorum comprehenduntur etiam qui priſtinum domicilium deſerentes in exteras Provincias iter inſtituunt, quærentas, ubi poſſint domicilium figere, hi enim cùm careant domicilio, dicuntur vagi *l. ejus qui manumiſit 27. §. Celſus ff. ad municip.* Ex eo autam quòd vagi careant proprio domicilio, poſſunt apud quemcunque Parochum confiteri, quie cùm nulli ſubdantur, non eſt mejor ratio de uno, quàm de altero; & cùm ubique locorum ſortiantur forum, poſſunt pro delictis elibi commiſſis puniri, ut docet Gloſſa *l. heres abſen. V. debebit. ff. de judic.* Julius Clarus *lib. 5. receptarum in pract. crimin. §. fin. q. 39. V. caterum.* Boſſius *pract. de for. compet. n. 60.*

133 Reſpondetur ad quæſitum, Parochum non poſſe aſſiſtere matrimonio vagorum niſi præmiſſo diligenti examine, & inquiſitione, & obtepta licentia Ordinarij juxta decretum Tridentinæ Synodi *ſeſſ. 24. de matrim. c. 7.* & licèt ibi decretum tantùm mentionem faciat de vagis: nihilominus ob identitatem rationis comprehendit etiam alienigenas habentes alibi fixum domicilium; ſiquidem ut Parochus aſſiſtat eorundem matrimonio in loco ubi non habent fixam ſedem, neceſſaria eſt eadem prævia inquiſitio diligens, ut etiam licentia Ordinarij, quie cùm Alienigenæ ſint etiam ignoti, militat da iisdem eadem prorſus ratio ae de vagis, & eſt ratio inſerta eidem decreto Tridentini: ratio igitur, cur Parochus debeat præmittere hanc diligentem inquiſitionem, & obtinere licentiam ab Ordinario loci, eſt, quia vagi, & Alienigenæ utpote ignoti poſſunt eſſe alio matrimonio juncti; proinde debet conſtare, eos non eſſe conjugatos, ne invalidè contrahant matrimonium: imò hæc diligens inquiſitio etiam requiritur, quando tantùm unus ex contrahentibus eſt vagus, vel Alienigena; quia cùm non ſit notus, poteſt eſſe conjugatus, & militat eadem ratio. Ordinarius verò, à quo petenda eſt licentia aſſiſtendi matrimonio vagorum eſt Epiſcopus loci, vel ejus Vicarius Generalis.

134 Cæterum quilibet Parochus poteſt aſſiſtere matrimonio vagorum; ratio eſt, quia Parochus ad audiendas confeſſiones, eſt etiam Parochus ad aſſiſtendum matrimonio, & ſicut quicunque Parochus poteſt confeſſiones vagorum audire, ita & eorundem matrimonio aſſiſtere: quia cum vagi nullibi habeant fixum, & certum domicilium, non eſt major ratio de uno Parocho, quàm de alio. Id tamen ab aliquibus limitatur, niſi alicubi pro vagis eſſet ab Ordinario deputatus ſpecialis Confeſſarius; quia tunc ad ipſum pertineret vagorum matrimonio aſſiſtera, quie tunc ille ſolus in tali loco eſſet proprius vagorum Sacerdos. Verùm cenſerem, id tantùm procedere, quando talis Confeſſarius eſſet ad id deputatus ex ſpeciali privilegio Pontificis: quia ſole deputatio Epiſcopi non videtur poſſe privare vagos libertate, quâ gaudent eligendi quemcunque Perochum: unde tantùm indirectè poſſet Ordinarius hanc libertatem tollere, ſi Epiſcopus ex juſta cauſa reſervaret Parochis confeſſiones vagorum, ſicut poteſt reſarvare alios caſus, quia tunc Parochi non haberent juriſdictionem in ordine ad audiendas confeſſiones vagorum: ſed tunc vagi adhuc poſſent eligere alium Parochum non ſubditum tali Epiſcopo.

An verò ſi unus ex contrahentibus tantùm 135
ſit vagus, & alter incole, poſſit tunc quilibet Parochus eos matrimonio conjungere, vel id pertineat ad Parochum incolæ. Reſpondetur, poſſe quemlibet Perochum tali metrimonio aſſiſtere ſaltem validè; quia ad valorem matrimonij ſufficit quilibet Perochus contrahentium, & cum quilibet ſit Parochus vagi, ſequitur, poſſe quemlibet Parochum aſſiſtere tali matrimonio. Conſultiùs tamen ſemper eſt, ut aſſiſtat Parochus incolæ. Cæterum ſi Perochua aſſiſtens marrimonio vagorum non præmitteret præviam diligentem inquiſitionem, reus fieret gravis culpæ, ut etiam ſi licentiam ab Ordinario non peteret, quia transgrederetur præceptum Tridentini in re graviſſime, & in qua imminet periculum irritandi ſacramentum. Valeret tamen matrimonium vagorum, ſi contraheretur coram Parocho, & duobus teſtibus non præmiſſa diligenti inquiſitione, nec petita ab Ordinario licentia, quia ad eſſentiem matrimonij tantùm requiritur præſentia Parochi, & duorum Teſtium, & mutuus, ac liber contrahentium conſenſus.

Quæritur trigeſimo tertiò, an Parochus ſo- 136
lius originis cenſeatur proprius ad conjungendos aliquos mattimonio? Juvat obſervare diſcrimen inter Parochum originis, & hebitationis; quia ille dicitur, in cujus Parochia, qui matrimonium contrahit, natus eſt; hic verò in cujus Parochia contrahens defacto habitat: hinc domicilium aliud eſt originis, & aliud habitationis, illud eſt immutabile *l. aſſumptio ff ad munic.* ibi: *Neque recuſando, qui patriam ex qua oriundus eſt, mutare poteſt;* ſiquidem domicilium originis eſt naturale, & naturalia ſunt immutabilia, non enim qui natus eſt hìc Monachij, poteſt efficere, ut natus ſit alibi, cùm id non dependeat à propria voluntate. Secus domicilium habitationis, quia conſtituitur propriâ voluntate, & propriò factò, ite mutari voluntate, & facto poteſt, & amitti, *l. Domicilium ff. ad munic.* ut fusè probat Menochius *de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 42. num. 4.* Verùm ut quis ſibi comparet domicilium habitationis non ſufficit qualiscunque habitatio, ſed ulteriùs unà cum habitatione deſideratur animus perpetuò ibi habitandi, adeò ut leges exigentes habitetionem decennij *l. 2. C. de Incolis lib. 10, l. 22. tit. 2,* procedant ad præſumendum animum perpetuò ibi habitandi, ut docent Maſcard. *de probat. concluſ. 535. num. 13.* Menochius *lib. 2. de arbit. centur. 1. caſu 86. num. 5.* Rebuffus *de repetit. ſuper §. q. qui verò c Extirpanda de præbend.* cum Bartolo *l quæſitum 76. init. num. 2. ff. de legat.* Hinc ad acquirendum domicilium habitetionie non eſt neceſſe, ut quis integro decennio habitet in aliquo loco: ſed cùm quis incipit habitare animo perpetuò ibi manendi, ecquiritur domicilium habitationis *l. domicilium ff. ad municip.*

cip. ibi: *Domicilium re, & facto transfertur* hoc eſt, ut notat Gloſſa facto, & animo, ſeu voluntate perpetuò ibi manendi, quia hæc duo ſunt neceſſaria: ergo eo ipſo, quòd quis incipit habitare in aliquo loco cum animo ibi perpetuò manendi acquirit in tali loco domicilium habitationis, ut notat Hoſtienſis in *ſum. tit. de Parochiis* §. *penult. n. 7.*

237 Hinc ſicut domicilium habitationis acquiritur animo, & facto ſimul, ita deperditur animo, & facto; nempe per deſertionem habitationis cum animo ibi ampliùs non manendi, nec ſufficit ſolus animus ibi perpetuò non manendi, ſed ulterius requiritur, ut ſimul deſeratur tale domicilium, quia res quælibet per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur *c. 1. de reg. jur.* Rurſus ad domicilium originis non ſufficit, aliquem natum eſſe in loco, in quo parentes non habebant tunc domicilium, ſed tantum ibi aderant ad tempus ob aliquod negotium expediendum, tunc enim natus in tali loco fingitur natus in civitate, in qua parentes tunc habuerunt domicilium habitationis *l. filios. C. munic. l. cives fin. C. de Incolis. lib 10.* ibi: *Unde cùm profectus eſt peregrinare videtur*, quinimò mater, quæ habebat animum revertendi, fingitur ſemper manſiſſe in civitate, & ibi peperiſſe, quamvis extra illam pepererit *l. retro ff. de captivit.* ut docet Bartolus in *d. l. filios C. de munic. n. 4.*

238 Reſpondetur ad quæſitum, Parochum ſolius originis non eſſe proprium in ordine ad conjungendos aliquos matrimonio, idque deſumitur ex Tridentino *ſeſſ 24. c. 1. de matrim.* ubi: ad valorem matrimonij requiritur aſſiſtentia proprij Parochi: & ſicut illa dicitur propria Parochia, in qua quis habet domicilium habitationis, ideo proprius Parochus eſt ejus Parochus domicilij habitationis, non originis. Tum quia nomine domicilij in dubio non intelligitur domicilium originis, ſed habitationis, ut notat Gloſſa *c. ſtatutum §. cum vero V. unam dietam fin. de reſcript.* ut docent Tiraquel *de retract. lign.* § *9. Gloſſ. 2. num. 21.* Felin. *c. fin. num. 33. V. bene facit de for. compet.* & ratio ex eo deſumitur, quia in dubio non eſt recedendum à proprietate verborum *l. non aliter. ff. de legat.* ex quibus liquet, Parochum aſſiſtentem matrimonio debere eſſe Parochum habitationis, & domicilij, non originis. Tum quia ſola habitatio, & non origo conſtituit Parochianum; qua ratione canonica portio, quæ eſt jus Parochiale non datur Parochiæ originis, ſed habitationis *c. 2. de ſepult. in 6.* Neque urget, ſi dicas, hanc canonicam portionem dari in præmium laboris in miniſtrandis ſacramentis, quem cùm ſolus Parochus habitationis ſubeat, illi ſoli debetur. Nam contra eſt, quia hæc canonica portio non ſolùm datur ob laborem jam præſtitum, ſed etiam ob debitum: unde licèt quis toto anno habitaverit hîc Monachij in Parochia ſancti Petri, in quâ audierit divina, & perceperit ſacramenta: ſi cùm primum ſe transfert ad parochiam ſanctæ Mariæ, decedat, quarta debetur huic poſteriori parochiæ, ut conſtat ex praxi, quamvis defunctus in ea nullum receperit ſacramentum; idque non ob aliam rationem, niſi quia in parochia ſanctæ Mariæ, in qua cœpit habitare cum animo perpetuò ibi manendi, debita illi erat ſacramentorum adminiſtratio: cùm igitur canonica portio debeatur proprio Parocho, ſequitur manifeſtè, hunc non eſſe Parochũ originis, ſed habitationis: proinde Parochum originis non cenſeri proprium ad conjungendos aliquos matrimonio. Tum quia vagi, quia ſunt domicilio deſtituti, poſſunt à quovis Parocho ſacramenta recipere nulla habita ratione ad domicilium originis, idque argumento eſt, ad receptionem ſacramentorum non attendi domicilium originis, ſed illud habitationis.

Poſſet tamen in contrarium obiici, quia domiciliũ originis ſufficit ad ſacramentum ordinis conferendum, tametſi promovendus habeat alibi domicilium habitationis: ergo videtur etiam ſufficere pro matrimonio. Tum quia magis attendi debet cauſa naturalis, quàm accidentalis, cùm naturalia prævaleant *l. qui habet in princ.* & ibi Bartolus *ff. de tutel.* Tum quia domicilium originis eſt immutabile, & potentius quolibet alio: ergo ſi ad matrimonium ſufficit Parochus habitationis, à fortiori ſufficiet Parochus originis. 239

Sed contra, quia eſt diſcrimen de ſacramento Ordinis, & matrimonij, quia pro recipiendo ſacramento Ordinis habetur decretum in *c. cum nullus de tempore Ordin. in 6.* ubi declaratur, proprium Epiſcopum eſſe illum, de cujus Diœceſi promovendus ad Ordines eſt oriundus, vel in qua beneficium obtinet, vel domicilium habitationis: ſecus Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* pro ſacramento matrimonij exigit proprium Parochum contrahentium, & proprius Parochus, ut hactenus oſtendimus, eſt ſolus Parochus domicilij, & habitationis, non originis. Ad aliud, quod addebatur, magis attendi cauſam naturalem, quàm accidentalem, reſpondetur, id eſſe verum, quando utraque eſt vera cauſa, & confert aliquid, tunc enim prævalet naturalis, non ita quando cauſa naturalis non eſt vera cauſa, & nihil confert, ut in caſu noſtro: ſiquidem ad parochiam acquirendam habetur ſola ratio ad habitationem, quâ ceſſante origo non attenditur. Cæterum domicilium originis dicitur potentius in hoc ſenſu, quia non eſt mutationi obnoxium. 240

Quæritur trigeſimo quartò, an ſtudioſi, famuli, & Mercenarij, in loco ſtudij, in domo Heri, & in locis, ubi Mercenarij locantes ſuas operas morantur ad breve tempus, acquirant Parochiam, & poſſint à Parocho talis loci matrimonio conjungi? Reſpondetur, quòd ſi famuli, mercenarij, & ſtudioſi per majorem anni partem ibi habitent, poſſint matrimonio conjungi à Parocho illius loci. Ratio deſumi poteſt ex eo, quia is dicitur proprius Parochus ad conjungendos aliquos matrimonio, qui in *c. omnis de pœnit. & remiſſ.* dicitur proprius ſacerdos in ordine ad audiendas confeſſiones, & dandam alteri Sacerdoti facultatem eas audiendi, quia ſicut in Tridentino *ſeſſ 24. c. 1. de matrim.* requiritur, ut matrimonio aſſiſtat proprius 241

prius

prius Parochus ; vel alius Sacerdos ex ejus commiſſione, ita in *c. omnis utriuſque ſexus de pœnit. & remiſſ.* ſtatuitur, ut proprius Sacerdos excipiat confeſſiones, vel alius de ejus licentia, proinde idem eſt proprius Parochus, de quo Tridentinum loquitur, ac proprius ſacerdos, cujus meminit textus in *c. omnis utriuſque ſexus.* Tum quia in *c. omnis* ſumitur proprius Sacerdos pro eo, qui habet juriſdictionem ordinariam ratione officij ; cui eſt annexa cura animarum, ut docet Rebuffus in *repet. d. c. omnis §. proprio Sacerdoti V. item.:* ergò cùm Parochus excipiat confeſſiones ſtudioſorum in loco ſtudij, famulorum, & mercenariorum, non ad breve tempus locantium ſuas operas, eſt proprius eorum Parochus, qui propterea poteſt eos matrimonio conjungere : hinc Innocentius *in d. c. omnis n. 6.* Cardinalis ibid. *n. 9.* Ancharanus *n. 9.* Joneas Andreas *n. 13.* & alij aſſerunt, eum, dici proprium eſſe Sacerdotem ſtudioſorum, & mercenariorum, in cujus parochia per majorem anni partem habitant, proinde is erit proprius Parochus etiam pro matrimonio, cùm ad id non requiratur animus perpetuò ibi habitandi, ſed ſufficiat habitatio per majorem anni partem, & deſumitur ex *c. final. de parochijs*, ibi: *Cùm ad inhabitandum in ea, ſe quamplurimi contuliſſent:* ubi qui ob bellum ad alienam parochiam confugerunt, dicuntur parochiani. Tum quia in eo loco habitare quis dicitur, ubi majori anni parte habitat, ut fusè probat Tiraquel *de retract. lign. §. 9. Gloſſ. 2. n. 26.* ergò ratione talis habitationis acquirit quis forum in rebus ſpiritualibus.

142 Tum quia ex ſola habitatione alicubi, non per modum viatoris, ſed quia conduxerit ibi domum, & officinam, contrahitur quaſi domicilium, ita ut poſſit ibi conveniri *l. hæres abſens §. proinde :* ergo acquirit etiam domicilium in rebus ſpiritualibus, adeò ut ratione illius Parochus habeat juriſdictionem in habitantes in tali loco, & ita expreſsè docent Federicus de Senia *conſ. 225.* Ancharanus *c. de uxore n. 7. & 8. de ſepult.* & alij docentes non eſſe arguendum de jure parochiæ ad jus domicilij ; eò quia ad jus parochiæ conſideratur præſens ſtatus, ſeu præſens habitatio, & concludunt, eum dici parochianum, qui habitat in parochia, ſaltem majorem anni partem, ut notat Petrus de Ubaldis *de canon. Epiſc. c. 7. n. 2.* ubi ajt, Parochianum dici, quando per annum, vel majorem anni partem, quis habitat in tali parochia. Tum quia durum videretur, ſi ſcholaſtici, & alij, qui majori anni parte commorantur in aliqua parochia, non poſſent ibi matrimonio conjungi, & ſepeliri, quando non eligunt ſepulturam, ut etiam quòd non deberetur parochiæ, in qua decedunt, canonica portio. Quamobrem uno dempto ſacramento Ordinis probabilius videtur, ad cætera ſacramenta aliquem fieri parochianum, & ſubditum alicujus Diœceſis, quando per majorem anni partem ibi habitat : quinimò cùm primum incipiunt ibi habitare cum animo ibidem manendi majore anni parte, fiunt Parochiani, & acquirunt omnia jura conceſſa Parochianis.

Poſſet tamen in contrarium objici textus *in c. is qui de ſepulturis in 6.* ubi expreſsè habetur, transferentem ſe ad villam causâ recreationis, vel ad ruralia exercenda non effici villæ parochianum, ſed proprij domicilij : nec videri diſcrimen, an quis ſe transferat ad ruralia, vel alium locum ad profeſſionem ſcholaſticam, vel ut alicui famuletur, quia in utroque caſu habetur habitatio in parochia aliena retento proprio domicilio. Sed contra quia textus *in d. c. is qui* communiter intelligitur, quando tantùm ad modicum tempus eſt habitatio, non verò per majorem anni partem, & ideo in textu dicitur cauſa recreationis, vel ad ruralia exercenda ; quæ nonniſi ad paucos dies, vel ſeptimanas ſolent extendi, non verò durare majore anni parte. 143

Quæritur trigeſimo quintò, an, ſi Parochus fictè concedat licentiam ſacerdoti ; ut aſſiſtat matrimonio ſine vera intentione eam concedendi, ſit matrimonium validum ? Reſpondent aliqui cum Petro de Ledeſmo *de matrim. q. 45. art. 5. punct. 3. dub. 4.* matrimonium initum coram tali ſacerdote, cui Parochus fictè, & ſine intentione concedendi, ſolis externis verbis conceſſit licentiam aſſiſtendi, nullum ſortiri valorem, idque probant è ſimili, quia confeſſio ſacramentalis facta ſacerdoti, cui Epiſcopus fictè tantùm dedit facultatem audiendi confeſſiones, eſt nullius valoris : quia eo ipſo, quòd licentia eſt invalida, titulus eſt nullus. Verùm hæc ratio eſt potiùs petitio principij, probatur enim idem per idem, quia eſt utrinque eadem difficultas. Putârim igitur, talem confeſſionem ſacramentalem eſſe validam, dummodo ſacerdos, qui eam audivit, veram habuerit intentionem abſolvendi, quia eo ipſo, quòd ſacerdos externis verbis obtinuit facultatem audiendi talem confeſſionem, obtinuit etiam juriſdictionem, quia cùm hæc non poſſit conferri, nec probari, niſi per ſigna extrinſeca, quando hæc concurrunt, juriſdictio confertur, proinde ſacerdos validè abſolvit. Præterea eſto etiam ex defectu intentionis concedendi talem licentiam, confeſſio eſſet nulla ; quia tamen hæc nullitas eſſet occulta, & error communis cum titulo præſumpto, & licentiâ collatâ à legitimo ſuperiore, tam ad aſſiſtendum matrimonio, quàm ad audiendas confeſſiones, adhuc matrimonium eſſet validum, ut etiam abſolutio impertita à tali ſacerdote : etenim etiam licentia conceſſa excommunicato alibi denuntiato audiendi confeſſiones invalida eſt : & nihilominus, ſi audiat confeſſiones in loco, ubi excommunicatio eſt occulta, validè abſolvit virtute talis licentiæ ſibi conceſſæ, ratione communis erroris. 144

Hinc geſta per Parochum communi errore 145 talem exiſtimatum, & habentem titulum putativum à legitimo Superiore ſuum ſortiuntur valorem, tametſi pertineant ad forum conſcientiæ, adeò ut confeſſiones non ſint iterandæ detecto impedimento, quia quod in jure ſtatuitur in uno caſu, eo ipſo habetur ſtatutum in ſimili : atqui ſuppoſita poteſtate Ordinis, uterque forus

rua quoed poteſtatem jurisdictionis eſt ejusdem rationia; proinde quod ſtatuitur in foro externo quoad valorem actûa, cenſetur etiam ſtatutum in interno, ut docent Innocentius in *c. dudum 2. n. 3. de elect.* & ibi Hoſtienſis *V. damnabiliter.* Tum quia à ſenſu contrario id colligitur *ex d. c. dudum*, quie ibi eatenua Parochus dicitur, non verè abſolviſſe, quia ſententie eret ex cauſa notoria: ergò à contrario ſenſu, ſi cauſa non ſit notoria, vel impedimentum ſit occultum, geſta tenent, ut notant Sylveſter *V. Confeſſio. 1. q. 19.* Armilla *V. abſolutio n. 30.*

146 Cum igitur Parochua dat alteri ſecerdoti fictè licentiam aſſiſtendi matrimonio, adeò ut externis verbis exprimat, ſe dare talem licentiam, quamvis in animo non habeat intentionem eam concedendi, adhuc validè aſſiſtit, quia tunc concurrit titulus præſumptua, & communis error. Tum quia illa facultas aſſiſtendi date, & expreſſe per verba ſenſibilia, & externa reputatur in jure vere licentie, & epud peritos habetur ut talis; proinde matrimonium ſuum ſortitur velorem, & non eſt clandeſtinum, quie ſacerdos cum titulo præſumpto nomine Parochi contrahentes matrimonio conjungit.

147 Quòd ſi dubitaretur de legitimo miniſtro matrimonij, tunc non eſſet hic edmittendua, quia metrimonium non debet contrahi coram Miniſtro dubio, ne exponatur periculo nullitatia. Sin verò Parochus beneficium amiſerit, eò quia intre annum non fuerit promotua ad ſacerdotem, vel quia eliud beneficium incompatibile cum perochia adeptua fuerit, ſi matrimonio aſſiſtet, edhuc ſuum ſortitur valorem; quia tametſi parochus ſit tunc ipſo facto privatua titulo; nondum tamen eſt ſpoliatus poſſeſſione, & quamdiu hac non ſpoliatur, præſumitur habere juſtam ceuſam retinendi parochiem *c. licet Epiſcopus in fin. de præbend. in 6.* quinimò valeret etiam matrimonium, ſi eidem de licentia Parochi aſſiſteret alius ſacerdoa, quia ſicut poteſt Parochus nondum ſpoliatus poſſeſſione velidè per ſe aſſiſtere, ita poteſt hanc facultatem concedere elteri ſimplici ſacerdoti, qui ſuo nomine aſſiſtat. Hinc ſi matrimonium contrahetur corem Parocho habente poſſeſſionem perochiæ ſine vero titulo, ſtante communi errore ſuum ſortitur valorem.

148 Quinimò ſi quis ob delictum ipſo jure amittet officium, dummodo hæc amiſſio ſit occulte, valent geſte per illum, quie adhuc retinet poſſeſſionem, quâ non poteſt privari, niſi poſt ceuſam cognitam, & ſententiam Judicis *c. licèt Epiſcopus de præbend. in 6.* Immo Navarrus in *c. placuit n. 179. de pœnit.* cenſet, hoc idem procedere, quando ipſo facto ob crimen eſt privatus non ſolùm beneficio, ſed etiam poſſeſſione. Dummodo privatio poſſeſſionis non ſit notoria, quia tunc adhuc retinet poſſeſſionem facti, quæ ſufficit, ut geſta valeant, & hoc idem à contrerio ſenſu docent Joannea Andreas in *c. Nihil n. 28. de elect.* & ibi Armille *V. abſolutio n. 30.* ubi expreſaè docent, non valere geſta, quando privatio eſt notoria, unde contrarium videntur ſentire, quando eſt occulta. Quinimò valere etiam geſta, quando privatio eſt per hominis ſententiam, dummodo ſit occulte, & concurrat communis error, docet Baldua *l. 1. n. 12. de teſtam.* Tum quia error communie ortua à juſto initio tituli ſufficit, ut geſta ſint valida, nt docet Maſcardua *de Probat. concluſ. 649. n. 67.*

Juvat temen obſervare, quòd ut geſta ve- 149
leant per eum, qui eſt in poſſeſſione ex communi exiſtimatione alicujua officij, non ſufficit ſolua communis error; ſed ulteriua requiritur titulus collatua à ſuperiore, tametſi invalidus ſit ob aliquod latens vitium: adeò ut, ſi aliquie ſine titulo, & authoritate Superioris ſe intrudat in eliquod officium, quemvis communia error facti accedat, non tamen geſta per talem intruſum pertinentia ad utrúmque forum ſunt valida, & deſumitur *ex c. infamis V. Verumtamen 3. q. 7.* ibi: *Servus putaretur liber ſi ex delegatione ſententiam dedit*, ubi jus noo ſolùm ponderat communem errorem, ut geſta valeant, verùm etiem, quòd interceſſerit authoritas ſuperioris delegantia poteſtatem, & ite docent communiter Juriſtæ, præſertim Innocentiua in *c. qualiter fin. de elect.* & ibi Abbaa *n. 11.* ubà hanc ſententiam vocat indubitatam, & Tiraquel. *poſt leges connubial. Gloſſ. 8. n. 145.* eem vocat communem. Noo ſufficit, titulum conferri à quocunque Superiore, ſed conferendus eſt à legitimo ſuperiore, aliàs geſta non valent, tametſi communia error adſit; hinc ſi conferatur titulus ab Archiepiſcopo ſubditis ſuffraganei, ſi non ſit ſuperior reſpectu eorum, geſta non valent, quia non concurrit authorites ſuperioris, & titulus provenit à non habente facultatem eum dandi, proinde conſideratur, ac ſi non eſſet, ut notat Baldus *l. Barbarius n. 1. lecturæ n. 26 ff. de offic. Prætor.*

Quæritur trigeſimo ſextò, en quæ fiunt ab 150
hebente titulum putativum obtentum tempore, quo occultè eret excommunicatus, valida ſint, ſi impedimentum communiter lateat? Reſpondetur cum diſtinctione, ſi impedimentum ſit juris divini, vel neturalis, tunc geſta per habentem tale impedimentum, tametſi concurrat titulus putativus, & communis error, ſunt invalida; edeò ut ſi non ſacerdos ſecramentaliter abſolvet, quamvia communiter exiſtimetur ſacerdoa, & verus Parochus, abſolutio ſit irrite. Ratio ex eo petitur, quia eatenua geſta per habentem titulum putativum valide ſunt, quia jus Pontificium, & civile ob publicam utilitatem ſupplet telem defectum, & concedit juriſdictionem eũ habenti: etqui jus humanum, ſive Pontificium, ſive civile, non poteſt ſupplere defectum juria neturalia, & divini, quia inferior, cùm non habeat poteſtatem in ſuperiorem, non poteſt ejus legi derogare. Tum quia eccleſie circa ſubſtantialia ſacramentorum non poteſt quidquam immutare, ut declarat Tridentina Synodus *ſeſſ. 21. c. 2. de Euchar.* Idque etiam poteſt firmari ex *l. Barbarius ff. de offic. Prætor.* ubi aſſignatur ratio, cur valida ſint, quæ fiunt à ſervo exiſtimeto vero Judice, cum talis non eſſet ob impedimentum ſervitu-

tis

tie; & dicitur in textu: *verum puto nihil eorum reprobari: cùm populus Romanus etiam ſervo potuiſſet hanc poteſtatem decernere:* atqui eccleſia nequit ſupplere deſectum poteſtatis Ordinis, nec alia impedimenta juris naturalis, & divini: conſequenter, quæ fiunt ab habente impedimentum juris divini, & naturalis, tametſi concurrat titulus putativus, & ſimul communis error, nullius ſunt valoris, ut notat Maſcardus *de Probat. concluſ. 149. n. 98.*

151 Sin verò impedimentum ſit ſolius juris humani eccleſiaſtici, vel civilis, tunc quæ fiunt per habentem tale impedimentum, dummodo concurrat titulus putativus, & communis error, ſuum ſortiuntur valorem, quia quando intervenit communis error, & titulus præſumptus, & impedimendum eſt ſolius juris humani, tunc jus Pontificium, & civile ob publicam utilitatem ſupplet talem deſectum, & concedit juriſdictionem, ac ſi tale impedimentum, tunc non exiſteret. Jura enim quoad hoc non excipiunt, & ſolùm probant, excommunicatum incapacem eſſe electionis, & geſta per ipſum eſſe ex ſe invalida, eò quia careat legitimo titulo: non tamen probant, geſta per habentem titulum putativum obtentum tempore, quo occultè erat excommunicatus, eſſe invalida, ſi adſit communis error.

152 Hinc quæ fiunt per excommunicatum occultum exiſtente communi errore, valida ſunt, & ſolet etiam evinci à ſenſu contrario *ex cap. ad probandum de ſent. & re judic.* ibi: *Ita ut, ſi pro eo quòd unus ex Judicibus excommunicationis vinculo eſſet publicè innodatus*, unde ſi non eſſet publicè, ſed tantùm occultè, valerent geſta à tali Judice. Tum quia eccleſia non cenſetur privare uſu juriſdictionis excommunicatos, quamdiu excommunicatio occulta eſt, idque ob bonum commune, ne plurima inde oriantur ſcandala. Tum quia plures poſtea detecta excommunicatione dubitarent de proprio ſtatu: ad hæc igitur præcavenda incommoda, eccleſia noluit excommunicatos privare uſu juriſdictionis, & voluit, geſta per excommunicatum occultum eſſe valida, ut notat Gloſſa *fin. c. decernimus de ſent. excommun. in 6.* & docent Maſcardus *de Probat. concluſ. 649. n. 35.* Covarruvias in *c. Alma Mater 1. §. 9. n. 9.* Bartolus *l. Barbarius ff. de offic. Procur. in 1. lectur. n. 7.* Baldus *l. 1. n. 10. C. de jure & facti ignor.* Immo poſt Concilium Conſtantienſe, quô non tenemur vitare niſi ſolos denuntiatos excommunicatos, vel notorios Clerici percuſſores; geſta per quemcunque publicè excommunicatum, & abſolutionem ab ipſo præſtitam, dummodo denuntiatus non ſit, nec notorius Clerici percuſſor, certum eſt, ſuum ſortiri valorem: alioquin ſi hujusmodi geſta invalida eſſent, teneremur, tales excommunicatos evitare, ne quæ ab ipſis fiunt, irrita eſſent, neque timoratis conſcientijs ſufficienter conſuleretur, imò daretur potiùs occaſio ſcandali. Neque inde ſequitur, Concilium Conſtantienſe faviſſe excommunicatis, quia Concilium directè reſpexit ad utilitatem fidelium, quibus quoad hoc voluit favere: undè tantùm indirectè ſequitur ſavor ipſi excommunicato, ut docent Covarruvias in *c. Alma Mater 1. p. § 6. n. 8. V. ex his colligitur.* Guttierez *quæſt. canon. l. 1. n. 76.* Felinus *c. Ad probandum n. 6. de ſent. & re judic.*

Hinc Judex occultè excommunicatus poteſt validè excommunicare, quia excommunicare eſt actus juriſdictionis, cujus uſu non privatur occultè excommunicatus; neque obſtat, quòd in *c. Audivimus 24. q. 1. init.* excommunicatus dicatur, non poſſe excommunicare, quia id procedit de publica excommunicatione Judicis, non verò de occulta. Et ratio eſt, quam aſſignat D. Thomas *in 4. diſt. 18. q. 2. art. 2. quæſtiun. 3.* quia privatur uſu juriſdictionis: unde id intereſt diſcriminis inter publicè, & occultè excommunicatum, quia ille, cùm privetur uſu juriſdictionis, non poteſt validè excommunicare: bene iſte, cùm non privetur tali uſu, ut docet Innocentius *c. ſi verò de ſent. excommun. ad fin.* Abbas *c. veritatis n. 43. de dolo, & contumel.* Henricus *c. Ad probandum. num. 3. de ſent. & re judic.* & ibi Felinus *num. 7.* Covarruvias *c. Alma Mater 1. p. §. 1. num. 4.* Maſcardus *de Probat. concluſ. 649. n. 42.* 153

Hoc idem etiam procedit de abſolutione ab excommunicatione, adeò ut ſicut occultè excommunicatus poteſt validè excommunicare, ita etiam validè abſolvere ab excommunicatione, quia pro utroque actu exercendo habet juriſdictionem. Imò hodie poſt Concilium Conſtantienſe id etiam procedit de publico excommunicato, dummodo non ſit denuntiatus, nec notorius Clerici percuſſor, quia retinet juriſdictionem, ut docent Henriquez *lib. 13. de excommun. c. 7. num. 6.* Guttierez *qq. canon. lib. 1. c. 1. num. 82.* Idque etiam procedit circa ſpiritualia, adeò ut Epiſcopus occultè excommunicatus conferat Ordinis executionem, quia cùm adſit communis error facti cum titulo; æquitas exigit, ut omnino valeat, quidquid gerit, quia tunc dignitas potiùs, quàm perſona confert Ordinis executionem. 154

Quòd ſi dicas, excommunicatum etiam occultum non habere executionem Ordinis, conſequenter non poſſe eam alteri dare, eò quia nemo dat, quod non habet *c. Daibertum q. 7.* Contra eſt, quia hic textus intelligitur de publicè excommunicato, & quando ignorantia non eſt probabilis, & illud axioma: nemo dat, quod non habet, etiam intelligitur de cauſa principali, non autem de inſtrumento, ut eſt ſacerdos conferens ſacramenta: licèt enim iniquus ſit, adhuc tamen confert gratiam, quâ caret: ſi enim Confeſſarius exiſtens in peccato mortali audiat confeſſionem, & abſolvat pœnitentem verè attritum, confert illi gratiam, tametſi eâ careat, eò quia non concurrat ut cauſa principalis ad collationem gratiæ, ſed tantùm ut inſtrumentalis, ut docent Felinus in *c. Ad probandum n. 7. de ſent. & re judic.* Maſcardus *de Probat. concluſ. 649. n. 45.* Guttierez *qq. canon. lib. 1. c. 1. num. 80.* 155

Idque à fortiori procedit hodie poſt Concilium Conſtantienſe, cùm per ejus decretum non 156

aenea-

teneemur vitere excommunicatoe, & eliie cenſuris innodatoa, niſi denuntiati ſint, val notorij Clericorum Parcuſſorea: hinc recipiens ſacerdotium, vel alios Ordinee ab Epiſcopo excommunicato, dummodo non ſit denuntiatua, vel notorius Clerici pereuſſor nullam incurrit ſuſpenſionem, & accipit verem Ordinis execosinnem, elioquin teneremur, Epiſcopoa ita excommunicatos vitare contra decretum Concilij Conſtantienſia. Quæ fiunt ab occulto hætetieo, dum adeſt communis error ſacti cum titulo vero, aut putativo, ſunr valida, ut notat Archidiaconus *e.* 11. *num.* 11. *de ſent. excommun. in 6.* & Abbas in *e. Nihil num.* 12. *de elect.* imò poſt Concilium Conſtantienſe, quamvis notoriua ſit hæreticus, dummodo non ſit denuntiatus, quia non amirtit juriadictionem, ut notat Henriquex *lib. 6. de pœnit. c.* 13. *num.* 12. quia Concilium Conſtantienſe ſtatuena ſolos excommunicatos denuntiatos, & notorios Clerici pereuſſorea vitandos eſſe, id non reſtrinxit ad Epiſcopoa, vel Perochoa, ſed univerſaliter extendit ad omnes.

157 Quæritor trigeſimo ſeptimò, an etiam, quæ fiunt per Judicam delegetum putativum ad unam, vel alteram tantùm cauſam valida ſint, dummodo concurrat communia error, & utilitaa. Ratio dobitandi deſomitur ex eo, quie jura ſtatuerunt, valere geſta per Judicem Ordinarium putativum, idque ob communam utilitatem, cùm omnes apud eundem Judicem ſuas agitent litea: & quia hæc communis utilitas ceſſat in delegeto ad unam tentùm, vel eltaram cauſam; ideo juris diſpoſitio non videtur ſe extendere ad Judicem delegatum; & ita docent Innocentiua in *v. Dilecta num.* 1. *de reſcript V. ſed dicet.* Angel. *l. Barbarius n. 2 ff. de offic. Prætor.* Imola *c. ſciſcitatus de reſcript. num.* 17. *ad fin.* ubi tamen id limitat, quando pars contrarie opponit vitium, & impedimentum delegati. Nihilominua communior ſententia, & verior eſt, etiam geſta per Judicem delegatum putativum ed unam, vel alterem cauſam velere, dummodo concurrant commonis error, & utilitas, idque deſumitur ex *v. Infamis. V. veruntamen 3. q. 7.* ibi: *Si ſervus dum putaretur liber ex delegatione ſententiam daret, ſententia ab eo dicta rei judicata firmitatem tenet.* Textus enim epertè loquitor de Judiee delegeto, cujua ſententiam dicit ſuſtineri; idque propter communem errorem, quo putabatur verua Judex, cùm tamen telis non eſſet. Id etiam deſumitur ex *l. 2. C de ſent. & interlocut.* ibi: *Si arbiter datus à Magiſtratibus cùm ſententiam dixit, in libertate morabatur.* ubi illiua ſententia ob communem errorem definitor valida, tametſi fuerit Judex delegatua, ſeu arbiter datus à Magiſtratibus.

158 Tom quia licèt ſervus nequeat teſtia eſſe, ſi tamen communi errore outetur liber, validè edhibetur in teſtemento *l. 1. C. de teſtam.* Idque verum eſt licèt vertator eauſa uniua tantùm: proinde valet etiam ſententia Judicia delegati, quamvis agatur de utilitate privata uniua, vel alterius, idque ob communem errorem, vel utilitetem, ut doceat Abbas in *c. cum Dilecta num.* 10. *de reſcript.* ubi dicit eſſe ſententiam communem, ut etiam Felinus ibid. *num. 3.* Abbea *c. gratum. num.* 10. *de offic. Deleg.* Deciue *c. ſciſcitatus de reſcript. num 38.* Maleardus *de Probat. concluſ. 64. num. 58.* Quinimò licèt vitium irrepat circa commiſſionem ſactam à legitimo Superiore, dummodo tale vitium ignoretur, adhuc geſta per Judicem dalegatum valent; niſi fortâſſis jus in pænam illa invalidet, ut deſumitur ex *c.* 1. *de reſcript in 6.* quie tunc concurrunt omnie requiſita ad valorem eorum, quæ fiunt à Judice delegato: concurrit enim Authoritas ſuperioria conferentis titulum, & communia error: nec eſt mejor ratio de errore in vitio perſonæ, vel in vitio commiſſionis, quia utrumque vitium poteſt eſſe poblicum, & occultum, & poteſt etiam utrumque probabiliter craſsè ignorari.

Hinc ad rationem dubitandi reſpondet Ab- 159
bas in *c. cum Dilecta num.* 19. *de reſcript.* ſufficere, ſi adſit publica utilitaa in officij qualitate, tametſi in exercitio iplo poſtea agatur de utilitate privata: ut contingit in delegatione; quando enim ſuperior delegat cauſam in ipſa delegatione, habetur jus publicum, & utilitaa publica, quia ſuperior tunc committit delegationem jure publico *l. 3. ff. de jurisdic om. Judic.* & agitur etiam de utilitate publica, quamvis unius tantùm privati tunc interſit: ſiquidem intereſt Reipublicæ, cuilibet juſtitiam miniſtrari, ut notat Felinus *d. c. cum dilecta num. 3. de reſcript.*

Quæritur trigeſimo octavò, an ſi Clericus, 160
qui communiter cenſetur Parochus, & defacto talis non ſit, aſſiſtar matrimonio, hoc ſuum ſortiatur valorem. Tripliciter poteſt Clericus intelligi deſtitutua titulo officij, vel beneficij. Primò quia nunquam hebuit verum titulum, ſed tentùm coloratum, vel præſumptum; ut ſi Epiſcopus conſerat beneficium Perochiale Clerico occultè excommunicato, vel per ſimoniam completam, utroqoe enim caſu collatio eſt nullius valoria. Secundò, ſi prius Clericus habuit verum titulum, quo tamen poſtea fuerit occultè privatus. Tertiò, ſi nunqoam habuit talem titulum etiam coloratum, & præſumptum, ut quando Clericus ſe intrudit in aliquod beneficium, & non eccipit titulum à legitimo ſuperiore. Quæſtio procedit de Clerico catente legitimo titulo, & habente tantùm titulum putativum, quatenua putatur eſſe Parochua, cùm revere talia non ſit; an ſi tunc aſſiſtat matrimonio, hoc ſit validum, ſi adſint cætere requiſite, ſeu duo ſaltem teſtes, & nullum concurrat impedimentum. Ratio dubitendi deſumirur ex eo, quia ad valorem actûs emanantis à juriſdictione requiritur juriſdictio: atqui Clericua, qui non eſt Parochua, & tantùm putatur talia, non habet juriadictionem, quia per communem exiſtimationem, quâ creditur Parochua, habetur tantùm titulus putetivus, & præſumptus, qui nullam conſert juriſdictionem, eò quia non ſit verua titolos, à quo tantùm habeti poteſt juriſdictio, neque com-

communis error poteſt eam conferre *l privatorum C. de jurisdic. om. Judic.* ibi: *Privatorum conſenſus Judicem non facit eum, qui nulli praeſt judicio:* ex quo textu liquet, communem exiſtimationem nun dare Clerico jurisdictionem Parochi. Tum quia non poteſt intelligi, qualem hic habeat jurisdictionem, certè non ordinariam, cùm revera non ſit Parochus: neque delegatam, quia non aſſignatur ſuperior ordinarius, à quo ſuerit delegata; exigit enim jurisdictio delegari ab Ordinario.

161 Nihilominus dicendum eſt, matrimonium initum curam Clerico communiter exiſtimato Parocho, licèt talis revera non ſit, ſuum ſortiri valorem, dummodo adſint reliqua reqoiſita. Ratio petitor ex eo, quia quæ fiunt à Judice Ordinario, & pertinent ad forum externum, ſunt valida, ſi Judex titulum habeat, qui ex communi errore exiſtimetur legitimus, & à legitimo ſuperiore collatus, alioquin ſequerentur graviſſima incommoda, & ſcandala, ſi detecto poſtea communi errore omnia, quæ ſacta fuerunt, per eundem Judicem putativum, eſſent reſcindenda: ut igitur hisce incommodis jura occurrerent, meritò decreverunt, ut quæ facta fuerunt per ralem Judicem toto rempore, quo communis error extaret, valida haberentur, ac ſi facta fuiſſent per verum, & legitimum Judicem. *l. Barbarius ff. de offic. Prætor.* ibi: *Si ſervus quamdiu latuit, dignitate Prætoria functus ſit, quid dicemus? an quæ dixit, quæ decrevit, nullius fore momenti, an ſorte propter utilitatem eorum, qui apud eum degerunt, & verum puto nihil eorum reprobari: hoc enim humanum eſt, cùm populus Romanus etiam ſervo potuiſſet hanc poteſtatem decernere.* Hoc idem etiam haberur in *c. Infamis 3. q. 7. V verumtamen* & deſumitur ex Romana Synudo ibi: *Si ſervus dum putaretur liber ex delegatione ſententiam daret, quamvis poſtea in ſervitutem depulſus ſit, ſententia ab eo dicta rei judicatæ firmitatem tenet:* ex hisce juribus ſatis apertè liquet, communem errorem, dummodo concurrat titulus putativus authoritate ſuperioris collatus conſerre jurisdictionem: ſiquidem ſervus ille, de quo loquuntur jura, erat incapax jurisdictionis Prætoris ob impedimentum ſervitutis, & nihilominus, quia putabatur liber, & verus Judex, & obtinuiſſe jurisdictionem authorirate ſuperioris, ejus geſta valida fuerunt habita.

162 Verùm debet tunc intereſſe communis errur, quo ille exiſtimetur verus Judex, nec ſufficeret error unjus, vel alterius litigantis coram illo, & deſumitur ex *c. Infamis 3. V. verumtamen q. 7.* ibi: *verumtamen ſi ſervus, dum putaretur liber*, qui textus non poteſt intelligi de ignorantia unjus, vel alterius, quia leges non conſiderant, quæ raró, & in ſingulari contingunt; ſed quæ frequenter accidunt *l. Nam ad ea. ff. de legib.* Tum quia, ſi error ſit tantùm unjus, vel alterius, non ſequuntur in Republica illa incommoda, & ſcandala, ex reſciſſione ſententiarum, quibus jus volnit occurere, ſi error ſit communis. Imò nec ſufficit error communis, ſi non ſit probabilis, adeò ut error craſſus, & ſupinus, quamvìs communis non ſufficiat ad valorem eorum, quæ fiunt à Judice habente titulum tantùm putativum, quia debet eſſe talis error, qui equiparari poſſit ſcientiæ *c. 2. de conſtit. in 6.* ut ſi in aliquo oppido aliquis publicè eſſet damnatus, vel denuntiatus de aliquo impedimento, ob quod eſſet incapax talis officij, & ita docet Abbas *c. ſuſcitatus de reſcript. n. 12.* & ibi Felin. *n. 5.* Ancharanus *c. decernimus de ſent excommun. in 7 n. 12.* Maſcardus *de Probat. concluſ. 649. n. 60.*

Sufficit tamen, ſi error communis habea- 163
tur in loco illo, ubi geſta fiunr, quia in tali loco impedimentum eſt verè occultum, quamvis alibi ſit notorium, ídque deſumitur ex *d. l. Barbarius ff. de offic. Prætor.* Siquidem eſt perquam veriſimile, quòd ſervitus illa, ob quam Barbarius Judex eſſe non poterat, ſuerit nora in ſuo domicilio. Hinc Gloſſa in *c. Ad noſtram 3. de jurejur. V. obſervandus*, norat, quod cùm textus dicit: in notorijs non eſſe ſervandum ordinem judiciarium, eſſe intelligendum in loco, ubi delictum eſt notorium, nou verò in alio, ubi eſt occultum, ut notat Maſcardus *de Probat. concluſ. 649. n. 63.* verùm id debet intelligi, quando impedimenrum eſt notorinm in loco taliter diſtante, ut veriſimiliter ejus notitia nun potuerit devenire ad oppidum, vel locum, in quo ignuratur.

Hæc etiam procedunt in foro conſcientiæ, 164
dummodo impedimentum occultum nun ſir de jure divino, & naturæ, ſed tantùm de jure eccleſiaſtico, quia tunc ob communem utilitatem jura ſupplent deſectum, tollúntque tale impedimentum. Tum quia quod jure ſtatuitur in uno caſu, eo ipſo cenſetur ſtatutum in ſimili: ſed ſuppoſita poteſtate Ordinis, uterque forus quoad poteſtatem jurisdictionis eſt ejusdem rationis; proinde quod ſtatuitur in ſoro externo quoad valorem actûs, reputatur etiam ſtaturum in ſoro interno: onde marrimonium initum coram Clerico communiter exiſtimato Parocho, licèt talis non ſit, ſuum ſortitur valurem, dummodo concurrant cætera requiſita.

Hinc ad rationem dubitandi reſpondetur, 165
ad valorem actûs requiri quidem jurisdictionem, ſed hanc habere Clericum, qui putatur eſſe Parochus, eo enim ipſo, quòd adeſt communis error, jura tribnunt ipſi jurisdictionem, ídque ob commune bonum, & utilitatem, proinde talis titulus præſumptus, quamvis in ſe revera invalidus ſit, & inefficax, jurisdictionem tamen conſert, quandiu ipſa inefficacia eummuniter ignoratur. Ad aliud, quod addebatur, reſpondetur, hunc titulum putativum, ſi ſit Judicis Ordinarij conſerre jurisdictionem ordinariam: ſin verò Judicis delegati delegatam, eo enim modo, quo creditur Judex, jura conſerunt ipſi jurisdictionem.

Quærirur trigeſimu nonò, an matrimonium 166
initom eoram Parocho, eui prohibitum eſt adminiſtrare ſacramenta ſit validum? Ratio dubitandi petitur ex eo, quia talis aſſiſtentia eſt actus Parochi, ut Paruchus eſt: atqui non eſt actus Ordinis, ut per ſe liquet: ergo eſt actus

juriſdictionis, ſed eo ipſo, quòd Parocho eſt interdicta ſacramentorum adminiſtratio, eſt etiam interdictum exercitium juriſdictionis, conſequenter non poteſt tale matrimonium ſuum ſortiri valorem cum talis aſſiſtentia Parochi non ſit exercitium juriſdictionis.

167 Nihilominus reſpondetur quæſito, tale matrimonium ſuum ſortiri valorem. Ratio aſt, quia eatenus eſſet nullius valoris, quia interdicta aſſet Parocho ſacramentorum adminiſtratio, & omne exercitium juriſdictionis: atqui id non obſtat, quin tale matrimonium ſuum ſortiatur valorem; quia præſentia Parochi revera non eſt actus juriſdictionis, ſed tantùm requiritur in matrimonio, quaſi authoritatem præſtans eidem per poteſtatem, quam habet in ſubditos, ut notat Navarrus *de clandeſtina deſponſ. conſ.* 14. *n.* 6. *ad.* 1. atqui authoritatem præſtare actui per ſuam præſantiam non eſt actus juriſdictionis: etenim quilibet actus ſive Ordinis, ſive juriſdictionis exigit eſſentialiter liberè fieri, & cum intentione faciendi; adeò ut nullus actus ſive Ordinis, vel juriſdictionis poſſit validè fieri ab omnino invito, & habente contrariam intenſionem: ſiquidem actus agentium non operantur ultra eorum intentionem *l. non omnis init. ff. de reb. credit.* atqui præſentia Parochi omnino inviti, & habentis contrariam intentionem ſufficit ad valorem matrimonij, valet enim matrimonium, quamvis Parochus, & Teſtes vi detenti interſint dummodo conſenſus contrahentium intelligant, & daſumitur ex *l. Coram Titio* 209. *ff. de V. O.* ibi; *Scire autem, non etiam velle is debet, nam etiam eo invito rectè fit.* ubi deciditur, dici aliquid, coram aliquo fieri quamvis invitus adſit, ſi advertat, cùm igitur Tridentinum ſolùm exigat matrimonium celebrari coram Parocho, & Teſtibus ſufficit, ſi ipſis præſentibus, quamvis invitis contrahatur.

168 Tum quia ſalvatur finis decreti Tridentini, & deſumitur ex ejus præfatione: ſiquidem finis Concilij exigentis præſentiam Parochi, & teſtium eſt, ut poſſit conſtare eccleſiæ, tale matrimonium fuiſſe initum: atqui eo ipſo, quòd Parochus, & Teſtes licèt inviti aſſiſtunt, adhuc tale matrimonium conſtat eccleſiæ: quia Parochus, & teſtes poſſunt ſufficienter probare, fuiſſe tale matrimonium initum; & ſic etiam declarâſſe ſacram Cardinalium Congregationem referunt Salzedo *qq. pract. c. 73. v. 3.* Henriquez *lib.* 11. *de matrim. c.* 3. *num.* 1. A fortiori valet etiam matrimonium quando Parochus, vel teſtes dolo ad illud vocati interſunt matrimonio, ut etiam ſi contrahatur matrimonium coram Parocho, & teſtibus caſu tranſeuntibus, ſi tamen advertant matrimonium iniri, quia tunc dicuntur præſentes, quia præſentia requiſita ad valorem matrimonij conſiſtit in advertentia intellectûs, & præſentia corporali: ſi enim hæc duo adſint, poſſunt Parochus, & teſtes teſtificari de tali matrimonio, quod propterea dicitur initum coram facie eccleſiæ, ut notat Sugna 2 *p. direct. judic. c.* 15. *num.* 54. peccarent tamen graviter contrahentes coram Parocho vi detento, tam ratione injuriæ, quàm contemptûs eccleſiæ, quia tunc non videntur contrahere authoritate eccleſiæ. Hinc ad rationem dubitandi reſpondetur, talem aſſiſtentiam non eſſe actum Parochi formaliter, ut eſt Parochus, ſeu in quantum habet juriſdictionem; ſed eſſe actum Parochi, quatenus eſt teſtis legitimus matrimonij, ſimúlque habet facultatem ſubſtituendi: unde cùm talis præſentia non ſit actus juriſdictionis, ut diximus, validum eſt matrimonium, quamvis initum coram Parocho, cui interdicta eſt ſacramentorum adminiſtratio, ſeu juriſdictio Parochi.

Quæritur quadrageſimò, an Parochus, cui 169
eſt interdicta ſacramentorum adminiſtratio, poſſit validè concedere alteri licentiam aſſiſtendi matrimonio? Ratio dubitandi deſumitur ex eo, quia Tridentinum conceſſit hanc facultatem aſſiſtendi matrimonio ſoli Parocho, & non alteri ſacerdoti, eò quia Parochus habeat juriſdictionem, non verò alius ſacerdos: quòd ſi Concilium non requiſiviſſet juriſdictionem, utique dediſſet hanc facultatem aſſiſtendi, & ſubſtituendi cuilibet ſacerdoti. Tum quia dare licentiam alieno ſacerdoti audiendi confeſſiones ſubditorum Parochi eſt actus juriſdictionis, & invalidè conceditur ab excommunicato non tolerato, ſeu ab eo, cui eſt interdictum exercitium juriſdictionis, ut notat Guttierez *lib.* 1. *qq. canon. c.* 1. *n.* 89. Sotus 4. *diſt.* 18. *q.* 4. *art.* 3. *V. circa confeſſiones.* Victoria in *ſum. de confeſſ. num* 152. ergo neque valebit licentia collata à tali Parocho alteri ſacerdoti, ut aſſiſtat matrimonio. Tum quia Tridentinum quamvis non dixiſſet, *qui aliter, quàm præſente Parocho, vel alio ſacerdote de licentia Parochi.* ſed tantùm dixiſſet qui aliter quàm præſente Parocho, adhuc Parochus poſſet ſubſtituere, & dare licentiam alteri ſacerdoti, ut aſſiſteret matrimonio, cùm ſit Ordinarius, & poſſit delegare: quòd ſi id non pertineret ad juriſdictionem non poſſet delegare, quo pacto Procurator datus ad contrahendum matrimonium non poteſt alium ſubſtituere, niſi ſpecialiter id ei concedatur *c. fin. de procurat. in* 6. ergo dare talem licentiam pertinet ad juriſdictionem, proinde Parochus, cui interdictum eſt exercitium juriſdictionis, non poteſt alteri dare licentiam aſſiſtendi matrimonio.

Nihilominus licèt hæc ſententia videatur 170
probabilis: communior tamen cenſet aſſiſtere matrimonio, & dare alteri licentiam aſſiſtendi non eſſe actum juriſdictionis. Ratio igitur, cur poſſit talis Parochus dare alteri licentiam aſſiſtendi matrimonio eſt, quia talis facultatis conceſſio, non aſt actus Parochi formaliter, quatenus habet juriſdictionem, ut oſtendimus in præcedente quæſtione, ſed eſt actus Parochi, quatenus eſt legitimus teſtis matrimonij, ſimúlque habet facultatem ſubſtituendi ad eum actum teſtificandum: proinde quamvis Parocho ſit interdictum exercitium juriſdictionis, adhuc validè conceditur alteri ſacerdoti facultas aſſiſtendi tali matrimonio. Tum quia ſemel quòd aſſiſtere matrimonio non eſt actus juriſdictionis, ſequitur, quòd per conceſſionem prædictæ

dictæ licentiæ non delegetur aliquid pertinens ad juriſdictionem, ſed tantùm concedatur alteri licentia, ut aſſiſtat matrimonio, tanquam legitimua teſtis, & ita docant D. Antoninua *3. p. tit. 14. c. 15. §. 5.* Navarrus *c. placuit de pœnit. diſt. 6. num. 51.* Henriquea *lib. 3. de confirm. c. 13. n. 3.*

171 Præterea juvat obſarvare hodie poſt Concilium Conſtantienſe, omnia geſta ab habentibua interdictum exercitium juriſdictionia, ſeu ab excommunicatis, ſuſpenſis, & irregularibus, dummodo denuntiati non ſint, val notorij Clericorum percuſſores valida aſſe. Rurſus hoa excommonicatos, ſuſpenſos, vel irregnlares, non denuntiatos, nec excommunicatos ob notoriam Clericorum percuſſionem dici toleratos, quatenua eos non tenemur virare: ſecus dici non toleratos, quando ſunt denuntiati, vel notorij Clericorum percuſſores: propterea ſicut tolerati poſſunt validè aſſiſtere matrimonio; ita etiam poſſunt aliis concedere facultatem aidem aſſiſtendi.

172 Ad rationem dubitandi raſpondatur, Conciliom Tridentinum adnexuiſſe authoritatem legitimi teſtis Parocho, non ratione juriſdictionis, ſad ratione dignitatis Parochialis, eò quia ad ipſum pertineat, ſacramanta ſubditis adminiſtrare, & hac ratione conceſſit etiam Parocho facultatam ſubſtituendi alium, non quia ſic actna juriſdictionis, ſed ratione dignitatia Parochialis. Ad aliud, quod addebatur, de licentia conceſſa alteri ſacerdoti audiendi confeſſionea ſnbditorum, reſpondatur eſſe diſcrimen, quia ad ritè, & licitè adminiſtranda alia ſacramenta, præſertim confeſſionis, requiritur duplex poteſtas cumulativè ſcilicet Ordinis, & juriſdictionia, hinc Parochus eo ipſo, quòd concedit altari, ut poſſit audire confeſſiones ſuorum ſubditorum ſimul ei confert juriſdictionem exercendam in eoa, quorum confeſſiones excipit: abſolvere ſiquidem à peccatia propriè eſt actus juriſdictionia: ſecua ſacramentum matrimonij oon exigit exarcitium juriſdictionia, ſed tantùm habitualem juriſdictionem in ipſo aſſiſtente, & licentiam conceſſam alteri aſſiſtendi. Hinc ſicut Parochus excommunicatus, & non toleratus eſt privatua activa ſacramentorum adminiſtratione; ita etiam poteſtate concedendi alteri licentiam aa adminiſtrandi: & ſicuc non aſt privatua poteſtate aſſiſtendi; ita nec poteſtate dandi prædictam licentiam.

173 Quæritur quadrageſimo primò, an Parochua poſſit concedere licentiam Clerico non ſacerdoti, ut Diacono, vel Subdiacono, aſſiſtendi matrimonio: ratio dubitandi ex eo petitur, quia licèt in decreto Tridentini *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* ſolùm fiat mentio de ſacerdote, dicatúrque vel alio ſacerdote de licentia Parochi, attamen quia in materia favorabili nomine ſacerdotis, veniunt etiam Diaconua, & Subdiaconus, ut notat Abbas *c. ſi quisquam num. 2. de cohabit. Cleric. & mul.* & ibi Imola *init. num. 2.* & matrimonium ſit cauſa favorabilis *c. final. de ſent. & re judic.* ſequitur, poſſe Parochum concedere Diacono, vel ſubdiacono facultatem aſſiſtandi matrimonio. Tum quia plura in matrimonio conceduntur pro illius valore, quæ in aliis contractibua negantur, ut notat Felinus *rubric. de ſponſ. num. 4. V. poſtremo.* ubi 24. ſpecialia conceſſa in favorem matrimonij congerit. Tum quia id cedit in favorem filiorum, ut legitimi habeantur. Raſpondendnm nihilominus eſt, hanc facultatem aſſiſtendi matrimonio non poſſe concedi Clerico non ſacerdoti, & matrimonium eſſe nullum, ſi eidem aſſiſtat de licentia Epiſcopi, vel Parochi Diaconus, val Subdiaconus. Ratio deſumitur ex eo, quia verba debent accipi joxta communem intelligentiam *c. Ex litteris 1. de ſponſal.* atqui ſecundùm communem intelligentiam, communémqua uſum loquendi nomine ſacerdotis intelligitur non Subdiaconua, vel Diaconus, ſed verua Presbyter; proinde quando Tridentina Syoodua expreſsè ait: *Vel alio ſacerdote de licentia ipſius Parochi, vel Ordinarij:* loquitur de varo Presbytero, & ſacerdote, non verò de Snbdiacono, vel Diacono.

Tum quia ex modo loquendi Tridentini 174 ſempar ſacerdotes diſtinguuntur à Diaconis, & Subdiaconis, aliiſque Miniſtris altaria, adeò ut nullibi oomina ſacerdotis intellexarit Subdiaconum, vel Diaconum: proinde in ordine ad matrimonium Concilium nomina ſacerdotis intelligit verum Presbyternm, non verò Subdiaconum, & Diaconum. Tum quia decretum Tridentini omnes ſemper intellexeront de vero Presbytero in ordine ad aſſiſtendum matrimonio. Tum quia in ſacramentis non debet quidquam apponi, per quod poſsit quis ſe inijcare in pa·iculum illud fruſtrandi. Cæcerum ax ao, quòd poſſit Parochus dare facultatam aſſiſtendi matrimonio alteri ſacerdoti potaſt illam concedere ſimplici ſacerdoti etiam non approbato ab Ordinatio, dummodo ſit verus Presbyter, quia Tridentina Synodus *ſeſſ. 23. c. 15.* tantùm petit hanc approbationem pro confeſſionibus audiendis, eò quia requiratur in tali munere obeundo ſingularia prudentia, ſcientia, & vitæ probitas, cùm enim Confeſſarius ſit Judex animarũ, raquirnntur in ipſo hæ qualitates.

Ad rationem dubitandi reſpondetur, non 175 ſolùm in odioſis, & pœnalibus eſſe reſtrictiooem faciendam, ſed etiam quando agitur de neceſſariis ad ſacramentum, tunc enim ad vitandum periculum irritandi ſacramentum, ſunt verba incelligenda ſecundùm propriam, & oſitatam ſignificationem; proinde nomine ſacerdotia, cujus ſit mentio in Tridentino intalligitur verus Presbyter, non verò Diaconus, vel Subdiaconus. Hinc ad aliud, quod addebatur, plura concedi pro valore matrimonij, reſpondatur, id eſſe verum, quando nullum ſubeſt periculum irritandi matrimonium: alioqnin in favorem prolis plora conceduntur, quando matrimonium validè contrahitur: ſed quando adeſt periculom illud irritandi, tunc verba ſunt ſumenda in ſenſu proprio, na ſi matrimonium irritè contrahatur, ſequantur fornicationes, & peccata.

Quæritur qnadrageſimo ſecundò, an Parochus, qni nondom eſt ſacerdoa, poſſit validè 176

aſſiſtere matrimonio? Ratio dubitandi deſumitur ex Tridentino *ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* ibi: *Qui aliter quàm præſente Parocho, vel alio ſacerdote*, illa enim dictio *alio* eſt relativa, & repetit præcedentem qualitatem, cujus eſt perſona expreſſa; proinde ſignificat in relato ſimilem qualitatem, & deſumitur ex *l. ſi fugitivi*, ibi: *Alia pœna C. de ſervis fugitiv.* ubi Gloſſa ait: Alia pœna ſcilicet ſimili, & ita docent Menochius *l. 1. de arbit. q. 80. n. 122.* & alij. Idque firmatur etiam ex doctrina Imolæ *clement. 1. de reſcrip. n. 7.* ubi concludit, dictionem *alius* non implicare ſimilem qualitatem, ubi præcedit materia extranea, vel prorſus diverſa; implicare tamen, ubi præcedit ſimilis in ſubſtantia, vel qualitate, adeò ut poſſit ſimili coaptari: atqui in textu Tridentinæ Synodi pars antecedens, ſeu Parochus non eſt materia extranea, nec prorſus diverſa, & poteſt eidem convenire qualitas adjuncta relativo *alius*, nimirum ſacerdotium: proinde illa dictio in textu citato *alius* ſignificat in Parocho eandem qualitatem, ac in poſteriore, ſeu ſacerdote: unde ſicut perſona correlativa eſt ſacerdos, ita & Parochus debet eſſe ſacerdos; conſequenter ex Tridentino Parochus nondum ſacerdos non poteſt validè aſſiſtere matrimonio.

177 Reſpondetur nihilominus, perquam probabile eſſe, poſſe Parochum nondum ſacerdotem, ut ſi non ſit elapſus annus à collatione parochialis beneficij, & nondum initiatus ſacerdos, validè aſſiſtere matrimonio *c. Licet can. de elect. in 6.* ut etiam ſi ratione ſtudij Epiſcopus diſpenſet, ne intra ſeptennium Parochus promoveatur ad ſacerdotium *c. cùm ex eo de elect. in 6.* utroque modo Parochus nondum ſacerdos validè poteſt aſſiſtere matrimonio: & ratio deſumitur ex eo, quia Tridentinum non reſtrinxerit, ut Parochus ſit ſacerdos, ut fecit in alio de licentia Parochi aſſiſtendi matrimonio, quia cùm exigat teſtimonium, quòd ſit fide dignum; ſola dignitas parochialis beneficij efficit, ut ſit Parochus dignus fide in ordine ad teſtificandum de matrimonio inito à contrahentibus: unde licèt Parochus nondum ſit ſacerdos, adhuc poteſt validè aſſiſtere ob ſolam dignitatem Parochialis beneficij: quæ dignitas, cùm non habeatur in alio ſimplici ſacerdote, ideo Concilium noluit, ut ſimplex ſacerdos propriâ authoritate aſſiſteret, ſed tantùm de licentia Ordinarij, vel Parochi, cujus vices tunc gerit.

178 Tum quia cùm res ſit graviſſima, & neceſſaria ad valorem matrimonij, ſi Concilium exegiſſet ſacerdotium in Parocho, utique illud expreſſiſſet, cùm optimè innotuiſſet Patribus Concilij, poſſe inſtitui Parochum Clericum nondum ſacerdotem, & poſſe contingere, ut poſt ejus inſtitutionem antequam initiatur ſacerdos, plures illius Diœceſani vellent matrimonium contrahere: & nihilominus quia Concilium tantùm exigit præſentiam Parochi nullâ factâ expreſsâ mentione de ſacerdotio præſertim in re tam gravi, & neceſſaria ad valorem matrimonij, veriſimile eſt, Concilium tantùm exigere dignitatem parochialis beneficij *argum. l. Item apud Labeonem §. ait Prætor. ff. de injurijs.* Tum quia ſicut Concilium expreſſit ſacerdotium in aſſiſtente ex licentia Parochi, ita etiam expreſſiſſet ſacerdotium in Parocho aſſiſtente, cùm agatur de re tam gravi, & neceſſaria ad valorem matrimonij. Præterea quia Parochus nondum ſacerdos poteſt exercere omnia, quæ non dependent à poteſtate Ordinis *c. transmiſſam de elect.* ubi deciditur, Epiſcopum nondum conſecratum poſſe omnia Epiſcopi munera obire, ijs exceptis, quæ ab Ordine dependent: intereſſe autem matrimonio, non eſt actus Ordinis ſacerdotij, ſed tantùm Clerici taliter qualificati per dignitatem parochialis beneficij.

179 Idque ex eo etiam firmari poteſt, quia Tridentinum in *d. ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* meminit Parochi pluries, & tamen nec ſemel mentionem facit de ſacerdotio, niſi quando aſſiſtere matrimonio alteri permittitur, qui non eſt proprius Parochus. Tum quia decretum Tridentini, cùm corrigat jus antiquum, debet potiùs reſtringi, ut minus corrigat, quod ex verbis corrigi poſſit: atqui de jure antiquo non erat neceſſe, ut Parochus ſacerdos aſſiſteret matrimonio, ergo cum Concilium corrigat jus antiquum, & expreſsè non dicat, debere Parochum eſſe ſacerdotem, non eſt dicendum quoad hoc Tridentinum corrigere jus antiquum.

180 Neque obſtat ratio dubitandi deſumpta ex eo, quòd Concilium dicat, *qui aliter, quàm præſente Parocho, vel alio ſacerdote*, quia Concilium ibi exigit disjunctivè præſentiam Parochi, vel alterius, qui ſit ſacerdos: atqui ad veritatem disjunctivè ſufficit, ſi altera pars verificetur, non verò eſt neceſſe, ut utraque ſe habeat eodem modo, ut habetur *in regula in alternativis de reg. jur. in 6.* ſenſus igitur Tridentini eſt, ad matrimonium requiri aſſiſtentiam Parochi, ſive hic ſacerdos ſit, ſive non; vel alterius, qui tamen ſit ſacerdos, & de licentia Parochi, vel Ordinarij. Non enim illa dictio *alius* ſemper refert qualitatem ſimilem præcedenti, ut docet Gloſſa *c. deinde V. cum cæteris 26.* & *c. Sedes V. Majores ad fin. de reſcript.* & docent Imola *c. Sedes n. 11 de reſcript.* & ibi Felinus *n. 6.* Probari etiam id ſolet ex illo *Matth. 28* & *Marci 15.* ubi de Chriſto Redemptore cruci affixo dicunt: *Et cum eo crucifixi ſunt alij duo Latrones*, tunc enim, ut notat Felinus, illa dictio *alij* involvit diſſimilitudinem, quando ratio ſubjectæ materiæ id ſuadet, ut in præſenti quæſtione, cùm poſſit Parochus non ſacerdos exercere omnia munera Parochi, quæ non indigent poteſtate Ordinis.

181 Præterea etiam in *c. omnis de pœnit. & remiſſ.* expreſsè ſtatuitur, neminem poſſe confiteri alieno ſacerdoti ſine licentia proprij, & nihilominus Sotus in *4 diſt. 18. q. 4 art. 3. V. circa conceſſiones* aſſerit; Parochum non ſacerdotem poſſe eam licentiam dare. Tum quia etiam in *clement. 1. de privileg.* expreſsè dicitur, non licere Religioſo miniſtrare Euchariſtiam ſine licentia Presbyteri parochialis; & nihilominus Gloſſa

Gloſſa *V. Presbyteri*, & ibi Ancharanus *q. 2.* D. Antoninus *3. p. tit. 24. c. 54. V.* quis intelligacur, Suarez *3. p. q. 82. art. 3. diſput. 72. ſect. 3.* Cajetanus *V. excommunicatio c. 64.* aſſeruat, Parochum non ſacerdotem poſſe talem licentiam concedere.

182 Tum quia in *c. nuper de ſent. excommun. V. in ſecundo verò caſu* expreſsè dicitur, abſolutionem excommunicationis non reſervatæ poſſe impendi à proprio ſacerdote; & nihilominus Ugolinus *de cenſuris tabul. 3. c. 4. §. 2. n. 2.* oſtendit, & docet, poſſe impendi à proprio Parocho nondum ſacerdote, & reſpondet, textum eſſe intelligendum prout frequentiùs, imò & communiter contingit, ut Parochi ſint ſacerdotes, vel quia ſi non ſunt ſacerdotes, debeant brevi tales initiari; ubi autem lex ratione freqoentioris uſus aliquid decernit, non ideo excludit caſum minùs freqoentem, ſed illum etiam comprehendir, ut doccar Doctores *l. unic. C. de raptu virg.* unde ex eo, quòd Parochus ordinarie ſit ſacerdos, inde non ſequitor, quòd ſi contingat nondum eſſe ſacerdotem, non poſſit validè matrimonio aſſiſtere. Hinc liqnet ſolurio ad alia, quæ ſolent objici.

183 Quæritur quadrageſimo tertiò, an ſi Parochus Locretiæ aſſiſtat in Parochia Joannis, cui Lucretia nubit, validum ſit matrimonium? Obſervandum eſt, jnriſdictionem aliam dici voluntariam, & aliam neceſſariam; illa eſt, quæ in ſolos ſubditos volentes exercetur, cujuſmodi ſont adoptio, emancipario, manumiſſio, & alij ſimiles actua, qui expediontut coram Judicibus, & dicuntur voluntariæ juriſdictionis, eò quia non fiant invitis ſubdiris, ſed ijſdem conſentientibus, nec petunt Judicem ſedentem pro tribunali, ut explicar Maranta *de ordine judic. 4. p. 1. an ſimplex, vel duplex diſt. 28. n. 1. & ſequent.* Juriſdictio neceſſaria, quæ & contentioſa dicitur, eſt, quæ habet contradictionem, & exercetur inter conrendentes, proinde redditur in invitos, à quibus denominatur neceſſaria *l. Inter ſtipulantem § 1. ff. de V. O.* dicitur etiam conrentioſa, quia actor contendit contra reum.

184 Id verò intereſt diſcriminis inter utramque juriſdictionem, quia contentioſa non poteſt exerceri à Judice extra proprium territoriam, ne Judici illius territorij inferatur injuria: ſecus juriſdictio voluntaria, cùm non exigat cognitionem cauſæ, nec Judicem ſedentem pro tribunali poteſt ubíque exerceri, quia tunc non infertur injuria Judici alterius territorij, nec uſurpatur ejus juriſdictio, ut rectè notat Covarruvias *lib. 3. variar. c. 20. n. 8.* ubi ajt, eſſe communem ſententiam. Verùm tunc requiritur licenria Judicis alieni territorij, quando aliqua juriſdictio coorentioſa eſt exercenda, & rurſus requiritur conſenſus utriusque litigantis, quia iſti non poſſunt inviti trahi extra territorium *argum. c. 2. v. niſi vocatus.* Cenſetur tameo Judex aſſentiri, ſi ſciens, & potens prohibere, taceat *argum. l. ſæpe ff. de re judic.* & docet Ugolinus *de cenſur. tabul. 1. c. 27. §. 1. n. 5.* ubi etiam docet, ſufficere tacitum conſenſum partium, qui habetur, quando utraque pars ſciens eſſe territorium alienum, & potens prohibere non contradicit. Quamobrem quotica requiritur cognitio judicialis cauſæ, tunc Judex unius territorij non poteſt extra illud, & in territorio alterius exercere talem juriſdictionem ſine licentia Judicis ejuſdem territorij, & conſenſu partium, quia tunc juriſdictio, vel eſt contentioſa, vel induit ejus naturam, ut norat Gloſſa in *c. novit. V. terminos de offic. leg.* His præmiſſis.

Reſpondetur ad qnæſitum, validum eſſe 185
matrimonium, cui proprius Parochus unioa contrahentis aſſiſtit in parochia alterius ſibi non ſobditi: ratio petitur ex eo, quia Tridentinum ſolùm exigit præſentiam proprij Parochi, qui non deperdit juriſdictionem voluntariam, ſi illam exerceat extra fines propriæ parochiæ, quòd ſi poteſt exercere in alieno territorio juriſdictionem voluntariam, à fortiori poterit etiam aſſiſtere matrimonio, cùm hæc aſſiſtentia tantùm requiratur, ut Parochus poſſit teſtificari de tali matrimonio iniro. Præterea quia legitimus Parochus in ordine ad aſſiſtendum matrimonio is dicitur, qui eſt legitimus ad audiendas confeſſiones: atqui Parochus extra propriam parochiam adhuc eſt legitimus ad audiendas confeſſiones, proinde etiam ad conjungendum marrimonio. Quòd proprius Parochus ad audiendas confeſſiones ſit etiam ad aſſiſtendum matrimonio, deſumitur ex *c. Omnis utriusque de pœnit. & remiſſ.* ubi proprius ſacerdos ad audiendas confeſſiones dicitur etiam ſacerdos ad conjungendum aliquos matrimonio. Tum quia Tridentinum *d. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* poſtulat, ut aſſiſtat proprius Parochus, vel alius ſacerdos ex ejus commiſſione: atqui proprius Parochus Lucretiæ contrahentis in aliena Diæceſi eſt proprius illius ſacerdos, & poteſt ibi excipere ejus confeſſiones, conſequenter poteſt etiam aſſiſtere ejus matrimonio, quia ex Tridentino ſufficit, ſi aſſiſtat proprius ſacerdos, ſeu Parochus.

Hinc ad valorem matrimonij ſufficit præ- 186
ſentia Parochi unius tantùm, vel etiam utriusque contrahentis, quia talis aſſiſtentia Parochi, ut diximus, propriè non eſt actus juriſdictionis, ſed tantùm authoritatis, quâ præſtatur matrimonij authoritas, & hanc poteſt Parochus extra propriam Parochiam præſtare, proinde poteſt etiam aſſiſtere matrimonio. Tum quia licèt talis aſſiſtentia eſſet actus juriſdictionis, adhuc tamen eſſet juriſdictio voluntaria, quæ ex conſenſu contrahentium poteſt ubique exerceri. Moris tamen eſt, ut aſſiſtat Parochus ille, in cujus Parochia matrimonium contrahitur.

Quæritur quadrageſimo quartò, an dari 187
poſſint caſus, in qoibus marrimonium initum ſine Parocho, & Teſtibus ſit validum? Sex poſſunt caſus excogirari, de quibus poteſt dubitari, an tale marrimonium ſit validum. Primus eſt, ſi prius matrimonium fuerit initum coram Parocho, & teſtibus, & poſtea ſit deprehenſum nullius valoris, an tunc debear iterum

rum contrahi coram Parocho, & taſtibus, & an ſi contrahatur ſine illis, ſit validum: & in hoc caſu communior ſententia docet, non eſſe neceſſarium, ut itarum coram Parocho, & teſtibus contrshator, ſed ſufficere, ſi conttahentes intet ſe ipſos renovent conſenſus: quia ratio finalis decreti Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. de matrim. c.* 1. ubi ſtatuitur, uc matrimonium cotam Parocho, & teſtibus conttahatur, fuit, ſicut liquet ex ejus procemio, ad vitanda ſcandala, & gravia peccata, quæ ex matrimonijs clandeſtinis oriebantur, pluras enim contrahentes cum una, poſtea illâ relictâ poſt aliquot annos, tamatſi ex illa ſuſceperit etiam prolem, aliud publicè contrahebat matrimonium, & quia eccleſiæ non conſtaret de primo matrimonio clam inito, non poterat remedium adhibere hiſca ſcandalis, & peccatis: proinde in Concilio Tridentino irritavit hujusmodi contractus matrimoniales, & ad eorũ valorem exigit præſentiam Parochi, & duorum ſaltem teſtium, ut nimirum poſſit matrimonium ab eccleſia probari: atqui hæc ratio finalis Concilij non ſe extendit ad hunc primum caſum, quia prius mattimonium, licèt in foro conſcientiæ fuerit invaldum, in foro tamen externo, & eccleſiæ fuit validum, quia initum coram Parocho, & teſtibus: ejus enim nullitas, & impedimentum fuerunt occulta, quaptopter ſi vellent aliud inire matrimonium, impedirentur ab eccleſia, quæ præſupponit primum illud matrimonium publicè initum coram Parocho, & teſtibus fuiſſe validum.

188 Tum quia ex procemio ſemper colligitur intentio Legislatoris, & quomodo lex intelligenda ſit, ut notant Tiraquel *tract. ceſſante cauſa limit. 1. n. 65.* Guttierez *qq. pract. q. 17. n. 90.* atqui in procemio talis decteti eſt tantùm ſermo de mattimonijs clandeſtinis, quæ ſemper eccleſia prohibuit, fuitque deteſtata: matrimonium autem ſemel publicè contractum, licèt invalidè ob occultum impedimentum, & hoc ſublato iterum initum ſine Parocho, & Teſtibus nunquam fuit clandeſtinum prohibitum ab accleſia, eò quia præceſſerit publicitas, quam eccleſia expoſcit, ut poſſit probari, ut notat Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 6. init. n. 8.* proinde Tridentinum non irritat hoc matrimonium. Tum quia ſi conſenſus contrahentium proferantur coram Parocho, & Teſtibus, quamvis unus ex contrahentibus fictè conſenſerit, non eſt neceſsè, ot itetum contrahatur matrimonium coram Parocho, & Teſtibus; ſed ſufficit, ſi poſtea occultè verum conſenſum præſtet: ergo pati pacto in hoc primo caſu.

189 Secundus caſus, de quo poteſt dubitari eſt, an ex Epiſcopi diſpenſatione in caſu urgentis neceſſitatis, quando non poteſt conſuli Pontifex, poſſit matrimonium iniri ſine Parocho, & Teſtibus. Ecreſpondetur negativè, & tale matrimonium initum tunc ſine Parocho, & Teſtibus eſſe nullum, quia Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* conſtituit formam ſubſtantialem, & ponit decretum irritans, unde non ſervatâ formâ ibi poſitâ matrimonium eſt irritum. Tum quia Concilium reddit contrahentes omnino inhabiles ad ſic contrahendum, & illa dictio *omnino* axcludit omnem diſpenſationem.

Tertius aſt, ſi mattimonium publicè con- 190
trahatur ſine Parocho, id tamen ſciente majora viciniæ parte, & in hoc caſu atiam reſpondetur, matrimonium non valere ex defecto formæ ſubſtantialis, quam Concilium Tridentinum ſtatuit pro mattimonio contrahendo: forma autam ſpecificè, & proptiè impleri debec, & non per æquipollens *c. Rodulphus de reſcript.* ubi dicitur, quòd forma ſpecifica non ſolùm in ſenſu proprio, ſed etiam in magis proprio impleri debeat, quia forma debet impleri ſpecificè, & non per æquipollens *l. 1. §. opus novum ff. de nov. oper. nuntiat.* & multis citatis docet Tiraquel. *de retract. convent. §. 4. Gloſſ. 6. num. 31.* unde cùm Tridentinum exigat pro forma ſpecifica præſentiam Parochi, eſt hæc omnino neceſſaria, ut matrimonium validè ineatur. Præterea quia non poſſet obtineri finis intentus à Concilio, cùm enim matrimonium ſit ſacramentum, intentio Concilij fuit, ut matrimonium ritè celebretur coram Miniſtro eccleſiæ, ſeu proprio Paſtore, ut ab eccleſia probari poſſit, ut notat Henriquez *lib. 14. de matrimon. c. 3. num. 5.*

Quartus caſus eſt, an infideles inhabitantes 191
loca Chriſtianorum, in quibus viget Concilium Tridentinum, teneantur contrahere coram Parocho, & teſtibus, & reſpondetur, ad id non teneri, adeo ut matrimonia inita inter Judæos in Provinciis Chriſtianorum, & in locis, ubi viget Concilium Tridentinum ſint valida, tametſi inita ſine Parocho: Ratio eſt perſpicua, quia lex Concilij Tridentini eſt merè eccleſiaſtica, & ut talis eſt recepta à Principibus Chriſtianis, alioquin non obligaret in toto orbe, ſed tantùm in ſtatu eccleſiæ: ſed Infideles cùm ſint omnino extra eccleſiam, non ſubjiciuntur legibus eccleſiaſticis, ut ex D. Paulo *1. ad Corinth. 5.* conſtat: *Quid mihi eſt de his, qui foris ſunt, judicare?* Tenentur tamen Infideles contrahere juxta conditiones appoſitas contractui civili à Principe, in cujus Provinciis contrahunt, quia ſubjiciuntur temporaliter ejus juriſdictioni.

Quintus eſt, an fideles commorantes in lo- 192
cis, ubi decretum Tridentini obligat, ſi illud invincibiliter ignorent, & contrahant ſine Parocho, & teſtibus, ſit tale matrimonium validum, & reſpondetur negativè: quia licèt lex non afficiat ignorantes quoad pœnam extrinſecam, bene tamen quoad intrinſecam, & quoad annullationem actûs *c. 1. de conceſſ. Prabend. in 6. V. adijciebatur.* ibi; *Sive ignoraverit, ſive non, non valebat*, & docent Decius *c. 2. de conſtit. in 2. lectur. num. 31.* Imola *clement. 1. de elect. num. 54.*

Tum quia quoties conſtitutio exprimit, à 193
quo tempore debeat obligare afficit ignorantes quoad nullitatem actûs, licèt non quoad alias pœnas, ut docent Menochius *de arbit. lib. 2. centur. 2. caſ. 185. num. 2.* Cuccus *lib. 1. inſtit. Major. tom. 3. num. 30.* Felinus *c. 2. de conſtit. num. 7. V. quintò limita.* atqui decretum Tri-

dentini

dentini irritaos matrimonia clandeſtina aſſignat tempus, à quo incipit obligare, hoc eſt tranſactis duobus menſibus à publicatione in qualibet Parochia: ergo ab illo tempore incipit obligatio quoad annullationem matrimonij etiam in ordine ad ignorantes, ut docet Henriquez *lib.* 11. *de matrim. c.* 3. *n.* 8.

194 Quòd ſi dicas, inhabilem reddere ad actum eſſe pœnam, & hanc ſupponere culpam, ut docet Decius *c.* 2. *de conſtit. n.* 17. & ignorantes invincibiliter carere culpa, reſpondetur, tunc tantùm inhabilitatem ſtatoi, ut pœnam præſupponentem culpam, quando ponitur in odium contrahentium, & ad ipſos puniendos; non verò quando ſtatuitur ex defectu ſolemnitatis: ſicut enim annullatio actûs, eò quia deficiat debita ſolemnitas non eſt pœna, ita neque inhabilitas ad contrahendum ſine tali ſolemnitate cenſanda eſt pœna, ſed tantùm declaratio, quòd actus ſine tali conditione ſit illegitimus.

195 Major difficultas eſt in ſexto caſu, quando in mortis articulo eſt valdè neceſſarium matrimonium contrahere, & non adſit copia Parochi, dubitari tunc poteſt, an tale matrimonium validè contrahatur ſine Parocho, rationes dubitandi ſunt. Primò quia leges divinæ recipiunt interpretationem ex bono, & æquo, & ex epikeia, ut quæ pro charitate tuenda inductæ ſunt, ipſi non adverſentur: hinc licèt *Joan.* 1. habeatur: neminem abſque baptiſmo poſſe ſalvari, nihilominus ſi non adſit Miniſter, & deficiat aqua, ſufficit baptiſmus in voto ad aſſecutionem æternæ ſalutis: ergo à fortiori leges humanæ debent recipere eandem epikeiam: atqui ſi imminente mortis periculo matrimonium tunc initum ſine Parocho, eò quia hic non poſſit habari, nullius foret valoris, utique adverſaretur charitati, quia proles per tale matrimonium legitimanda maneret deſtituta tali beneficio.

196 Tum quia concubinarius morti proximus perſæpe ita afficitur erga concubinam, ut niſi matrimonium contrahat cum ipſa non poſſit aliud remedium adhibere ad hanc pravam affectionem, quam non poteſt alio modo cohoneſtare, niſi matrimonium contrahat cum concubina, unde tunc ſi deſit copia Parochi, videtur poſſe validè matrimonium iniri, idque ex æquitate, & epikeia, quia ſicut interpretantur ex bono, & æquo leges divinæ; à fortiori etiam interpretari debent leges humanæ.

197 Præterea quia quando caſus contingit talibus affectus circumſtantiis, quibus ſpectatis non ita expreſsè deprehenditur in lege deciſus. Attendendum tunc eſt, quid in eo caſu Legiſlator conſultus reſponderet, & id ſervandum, ut docet D.Thomas 1. 2. *q.* 66. *art.* 6. atqui cùm Pontifex unicè intendat conſulere ſaluti animarum, utique urgente hac extrema neceſſitate diſpenſaret in ſua lege, & reſponderet, poſſe ſtante illa extrema neceſſitate matrimonium contrahi ſine Parocho, ſi is abſit, nec poſſit haberi. Tum quia præceptum eccleſiaſticum non obligat, ita rigoroſè, ut urgente extrema neceſſitate non liceat contravenire, ut liquet in præcepto miſſæ audiendæ, jejunij ſervandi: ſi enim aliquod occurrat grave incommodum hujuſmodi præcepta non obligant, non enim infirmus die feſto tenetur ſurgere, eccleſiam adire, & ſacro intereſſe, nec tenetur abſtinere ab eſu carnium: atqui quod matrimonium debeat iniri coram Parocho, & teſtibus, eſt tantùm præceptum eccleſiaſticum, ſtatutum à Concilio Tridentino, ergo urgante extrema neceſſitate, & ut conſulatur ſaluti animarum, non videtur obligare. Tum quia Tridentinum *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de matrim.* etiam præcipit præmitti denuntiationes: atqui urgente gravi neceſſitate poſſunt denuntiationes omitti etiam inconſulto Epiſcopo, ſi periculum ſit in mora, ex quo conjicitur, præceptum Tridentini de præſentia Parochi, non obligare urgente extrema neceſſitate.

Reſpondendum nihilominus eſt, matrimonium etiam in mortis articulo initum ſine Parocho, & Teſtibus eſſe irritum. Ratio eſt, quia ubi in diſpoſitione dicitur, non poſſe aliter fieri, inducitur forma, ut notat Felin. *c. tùm dilecta de reſcript. in* 6. *ſigno* 7. ſed hoc etiam procedit, quando ponitur decretum irritans, ut notat idem Felinus *n.* 9. *ſign.* 5. atqui Tridentinum *ſeſſ.* 24. *de matrim c.* 1. expreſsè dicit, matrimonium aliter fieri non poſſe, quàm præſente Parocho, & duobus teſtibus, & aliter contractum eſſe irritum: ergo Concilium per hæc verba inducit formam eſſentialem ſervandam quoad valorem matrimonij, & ſicut repugnat res ſine ſua forma, cùm ſit forma, quæ dat eſſe ſpecificum rei; ita repugnat matrimonium validè iniri ſine præſentia Parochi, & duorum ſaltem teſtium, quia hujuſmodi præſentia eſt forma, quæ eſſentialiter requiritur ad valorem matrimonij, dat enim hæc præſentia Parochi, & teſtium valorem matrimonio, ſicut forma dat eſſe ſpecificum rei: unde ſicut repugnat res ſpecifica ſine forma, ita matrimonium validum ſine præſentia Parochi, & duorum ſaltem teſtium. 198

Tum quia Concilium reddit omnino inhabiles contrahentes, ſi velint contrahere ſine præſentia Parochi, & quando diſpoſitio otitur illa dictione *omnino* hæc extenditur ad quemcunque caſum, & ſine nulla exceptione, diſpenſatione, & remedio: dictio enim *omnino* importat abſque ulla diſpenſatione, quia eſt dictio præciſa, ut docet Jaſon *lib.* 1. *n.* 3. *ff. de juriſdic. om. Judic.* proinde importat præciſam executionem, ut notat Gloſſa *clement.* 1. *V. omnino de vita & hon. cler.* quapropter Tiraquel. *l. ſi unquam C. de revoc. don. V. revertatur n.* 78. *& ſequent.* ait, hanc dictionem *omnino* ſignificare ſine ulla exceptione abſque ullo remedio, & ad unguam, & *n.* 81. ait excludere omnem gratiam, & diſpenſationem. Tum quia Tridentinum ex eo, quòd reddat inhabiles contrahentes ſine Parocho, ſequitur ex nullo eventu poſſe matrimonium eſſe validum ſine præſentia Parochi, & duorum ſaltem teſtium: quia inhabilitatem materiæ ſacramenti nullus caſus cujusvis neceſſitatis poteſt ſupplere, quâ ratione 199

ne in nulla neceſſitate poſſunt conſanguinei matrimonio copulari, eò quia materia ſit inhabilis : eo ipſo quòd materia ſubtrahitur , non poteſt induci forma, quia hæc non ſtat ſine materia: & quoties materia inhabilitatur ad aliquem actum, ſubtrahitur ab illo, conſequenter neceſſe eſt, corruat actus.

200 Ratio autem non oritur ex lege eccleſiaſtica, cùm hæc non obliget urgente extrema neceſſitate, ſed provenit à lege naturali, & divina ibi incluſa, & dictante, nunquam licitum eſſe accedere ad non ſuam: eò autem ipſo, quòd eccleſia reddit inhabilem materiem ad matrimoninm, nequit hoc conſiſtere, quia de retione actûs, & contractûs eſt afficere ſubjectum, ſeu materiam, quæ ſi ſubtrahatur per inhabilitatem, neceſſe eſt, corruat actus, & contractus, proinde cum non eſſet marrimonium, adeſſet acceſſus ad non ſuam, quod prohibetur lege naturali, & divina.

201 Tum quia lex divina eſt, ut matrimonium conſtet ex materia apta : determinare eutem in matrimonio materiam aptam, vel inaptam pertinet ad eccleſiam, quæ ſi conſtituit inaptoa contrahentes ſine præſentia Parochi; lex divina eſt, ut tale matrimonium initum ſine præſentia Parochi, & duorum ſaltem teſtium ſit irritum: lex autem divina pro nullo eventu ſuppleri poteſt, ſed ſemper ſervanda eſt, & ita docent Sarmientus *lib. 1. ſelect. c. 6. n. 7.* Perez *lib. 5. ordin. tom. 1.* & elij, qnos citat, & ſequitur Sanchez *lib. 3. de matrim. diſput. 17. n. 4.*

202 Ad rationem dubitandi reſpondetur, leges divinas excipere interpretationem ex bono, & æquo, & epikia, ſi ſint merè præceptivæ, & inducant contractui ſolemnitatem tantùm extrinſecam : non verò ſi non ſint merè præceptivæ, & inducant ſolemnitatem ſubſtantialem, ac inhabilitatem materiæ : quia tunc non recipiunt interpretationem ex bono, & æquo, & epikea, quia deficiente forme pro nullo evento poteſt actus exiſtere, neque ſubtracta materia, poteſt forma in illa induci : neque id adverſarur charitati, quia bono communi expediebat, ut lex mettimonij tali rigore ſanciretur : idque ad præcavende ea plura incommoda, ſcandela, & graviſſima peccata, quæ ex matrimoniia clandeſtinis, ſeu initis ſine præſentia Parochi, & duorum ſaltem teſtium oriebantur: bonum enim commune præferendum eſt particuleri, proinde nil refert, quod in aliquo ſpeciali caſu matrimonium initum ſine præſentia Parochi, & duorum teſtium aliquod adſerret emolumentum contrehentibus, quòd enim bonum privatum debeat cedere communi, non obeſt, ſed prodeſt charitati. Hinc ad aliud, quod addebetur de Legislarore, qui conſultus in talibus circumſtantiis reſponderet, tale matrimonium ſine Parocho initum eſſe validum, id ebſolutè negatur, quia Pontifex, ur conſuleret bono communi reſponderet, metrimonium illud utpote clandeſtinum nullius eſſe veloris.

203 Ad aliud, in quo dicebarur præceptum eccleſiaſticum de miſſe audienda, jejunio ſervando non obligare cum gravi incommodo, & magna neceſſitate, reſpondetur, id verum eſſe, quando præceptum eſt tantùm eccleſieſticum, & cum illo non concurrit præceptum divinum : in caſu autem noſtro cùm ſit præceptum divinum, ut matrimonium contrahatur inter perſonas habiles: & eccleſia reddat inhabiles ad contrahendum ſine præſentia Parochi, & duorum ſaltem Teſtium; ita contrehentes accedunt ad non ſuem ob nullitatem matrimonij, quod eſt prohibitum lege divinâ, & ſicut accedere ad non ſuem ſemper eſt peccetum, nec pro ullo eventu poteſt honeſtari, niſi ex ſola ſpeciali diſpenſatione Dei, ut docent plures: ita pro nullo eventu fieri poteſt, quòd matrimonium initum ſine præſentia Parochi, & duorum Teſtium poſſit eſſe velidum.

Præterea ſicut Chriſtus elevavit ſolum con- 204
tractum civilem validum matrimonij ad rationem ſacramenti, & reliquit diſpoſitioni eccleſiæ apponere huic contractui, ut validus ſit, has, vel illes conditiones juxta exigentiam boni communis : & eccleſia, id poſtulante bono communi ad validitetem hujus contractûs exigar, ut fiat coram Patocho, & duobus ſeltem Teſtibus, adeò ur hæc ſolemnitas ſit forma eſſentielis contractus validi, ideo ſi deſit hæc forma, contractus non eſt validus, quia ſicut forma dat eſſe rei; ita ſolemnites, ſeu præſentia Parochi, & teſtium dat valorem ipſi contractui: hinc deficiente valore deficit etiem ratio ſacramenti, proinde talis contractus non eſt matrimonium, & ita contrahentes accedunt ad non ſuam, quod lege divine eſt prohibitum. Obſervandum eſt, eccleſiam directè tentùm poſſe inhebilitere ite contrahentes, & invelidare contractum initum ſine præſentis Perochi, & Teſtium, ex quo ſequitur indirectè, telem contractum utpote invalidum non eſſe ſacramentum, eò quia Chriſtus nonniſi contrectum validum eleveverit ad eſſe ſaeramenti.

Ad aliud, quod addebatur de denuntiatio- 205
nibus præmittendis ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* & quæ poſſunt omitti etiam inconſulto Epiſcopo, ſi periculum adſit in mora, reſpondetur, id verum eſſe, ſed diſcrimen adeſſe, quia Tridentinum tantùm præcipit denuntiationes præmittendas mattimonio, ut ſolemnitatem exttinſecam, & accidentalem: ſecus præſentiam Parochi, & duorum ſaltem Teſtium præcipit ut ſolemnitatem intrinſecam ſubſtantialem, & eſſentialem, ſine qua matrimonium non ſortitur ſuum valorem.

Quòd ſi dicas, Concilium Tridentinum 206
quoad matrimonium inhæſiſſe veſtigiis Concilij Lateranenſis, & irritâſſe propterea ea matrimonia clandeſtina, quæ olim in eccleſia deteſtebantur; & eccleſiam nunquam fuiſſe deteſtatam matrimonium clam initum in urgente neceſſitate, proinde nec hodie tale matrimonium eſſe irrirum.

Contre eſt, quia Tridentinum inhæſit qui- 207
dem veſtigiis Concilij Lateranenſia, ſed irritavit ſimul omnia clandeſtina : quæ quantum ad modum contrahendi eccleſia fuit ſemper deteſtata, quamvis aliquando eſſant licita, ratione urgen-

urgantis neceſſitatis : ratio diſparitatis eſt, quia tunc prohibitio matrimonij clandeſtini erat tantùm per modum ſimplicis præcepti, & proinde gravis neceſſitas excuſabat : hodie verò, quia ex Tridentino hoc præceptum continet formam ſubſtantialem, & decretum irritans matrimonium, & inhabilitans contrahentes, ſequitur, matrimonium clandeſtinum pro nullo eventu poſſe ſortiri ſuum valorem.

209 Si dicas, ad valorem matrimonij ſufficere præſentiam cujusvis ſacerdotis aſſiſtentis ex licentia proprij Parochi, & ſecundùm rectam rationem præſumendum eſſe, quòd quilibet Parochus in prædicto caſu concederet licentiam cuiq; ſacerdoti: proinde ſaltem ſimplicem ſacerdotem cum ea præſumptâ licentia poſſe aſſiſtere.

210 Contra eſt, quia non ſufficit licentia præſumpta, nec ratihabitio de futuro, ſed requiritur omnino expreſſa licentia, quia Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* dicit, poſſe aſſiſtere alienum ſacerdotem de licentia Parochi, ſed quoties ad aliquem actum requiritur licentia, debet hæc eſſe expreſſa, adeò ut non ſufficiat tacita, vel præſumpta, ut notat Gloſſa *clem. unic. de teſt. V. obtenta*, & ibi Imola *n. 7.* Menochius *conſ. 8. n. 7. vol. 2.* Baldus *l. obſervare §. poſt hæc in fine. ff. de offic. Proconſ.* Tiraquel *poſt l. connub. gloſſ. 7. n. 8.* ergo ad matrimonium non ſufficit licentia præſumpta per ratihabitionem, ſed requiritur expreſſa, ut docet Sugura *2. p. directl. c. 15. n. 48.* Præterea quia quod fit ſub ratihabitione de futuro, quamvis voce tunc fiat, debet tamen prudenter fieri, ita ut poſſit poſtea ratificari : atqui valor ſacramenti non poteſt dependere a conditione de futuro, ſed ſtatim debet eſſe validum, vel irritum, proinde non eſt validum, quando eſt tantùm ratihabitio de futuro.

211 Quæritur quadrageſimo quintò, an ſi Parochus noverit in ſacramento confeſſionis aliquod impedimentũ dirimens, poſſit ob hoc denegare tali pœnitenti volenti contrahere cum eodem impedimento ſuam præſentiam, & benedictionem. Dependet hæc quæſtio ab illa alia, an poſſit ſuperior eccleſiaſticus, vel alius uti ſcientia confeſſionis ad externum regimen in ordine ad faciendum, vel omittendum aliquid, quod ſi non extaret talis ſcientia, non eſſet facturus, vel omiſſurus. Non defuerunt, qui putaverint id eſſe licitum, dummodo fieri poſſit abſque ullo periculo detegendi confeſſionem, & quidem in gratuitis, ubi ſacerdos liberam habet facultatem, nulla requiritur denegandi cauſa, ſed mera voluntas ſufficit, dicunt poſſe tunc ſacerdotem, uti ſcientia confeſſionis, & facere, vel omittere quæ aliter facturus, vel omiſſurus non eſſet: hinc volunt, in gratuita electione poſſe non eligere eum, quem ex confeſſione ſacramentali novit eſſe indignum, & ob eandem notitiam amovere ab officio eum, qui ad nutum erat amovibilis. Secus ſi res non ſit gratuita, ſed alteri fuerit jus aliquod acquiſitum, tunc dicunt, non poſſe amoveri, vel privari tali jure ex ſola notitia habita in confeſſione; niſi ſuperior poſſit alias cauſas producere, ob quas mereatur removeri : rationem diſcriminis dicunt eſſe, quia in priori caſo, cùm non requiratur cauſa, nulla poteſt eſſe rationabilis ſuſpicio detegendi peccatum, quod pœnitens aperuit in confeſſione : ſecus in poſteriori, quia requiritur cauſa juſta, & cum nulla alia poſſit allegari, oritur rationabilis ſuſpicio alicujus indignitatis, quæ ex ſola confeſſione cognita fuit, ita docent Rebuffus *c. omnes utriuſque ſexus de pœn. & remiſſ. ſuper §. ſuſpiciens reverenter n. 8.* Sylveſter *V. confeſſio q. 14.* Navarrus in *c. humanæ aures 22. q. 5. n. 6.* Durandus *4. diſt. 9. q. 5.* Sotus in *4. diſt. 18. q. 4. art. 5.*

Vera tamen ſententia, & cui omnino adhærendum eſt, docet, non eſſe licitum extra confeſſionem uti ſcientiâ habita per confeſſionem, ſed Confeſſarium teneri ſe gerere omnino præciſivè ab illa ſcientia, quam acquiſivit in confeſſione, adeò ut Confeſſarius teneatur ita ſe habere, & gerere circa externa negotia, ac ſi nihil prorſus unquam audiviſſet in confeſſione, idque deſumitur ex motu proprio Clementis VIII. de caſuum reſervatione pro Regul. conceſſo anno 1594. die 26. Maij, ibi : *Tam ſuperiores pro tempore exiſtentes, quàm Confeſſarij, qui poſtea ad ſuperioritates fuerunt promoti, caveant diligentiſſimè, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confeſſione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur* : ex quo liquet, nunquam licitum eſſe, uti notitia acquiſita in confeſſione ſacramentali de aliorum peccatis in ordine ad exteriorem gubernationem. & 212 ratio etiam petitur ex eo, quia Confeſſarius, quæ ſcit ex ſacramentali confeſſione, non ſcit ut homo, ſed ut Deus, *c. ſi ſacerdos de offic. Ordin.* ibi : *Quia non ut Judex ſcit, ſed ut Deus*, ex quo ſequitur, non poſſe uti ea ſcientia pro exteriori, & humano foro, ſed tantùm pro foro interno confeſſionis. Præterea quia ſigillum confeſſionis eſt adeò arctum, ut obliget non ſolum reſpectu aliorum, verùm etiam ipſius pœnitentis, adeo ut ipſimet confeſſarius teneatur non ſolùm alijs non detegere peccatum auditum in confeſſione; verum etiam nullo modo loqui de ipſo cum ipſo pœnitente extra confeſſionem, nec poſſit illi exprobrare, nec objicere tale peccatum ob eodem auditum in confeſſione, nec in memoriam ei revocare, eò quia id eſſet quædam ſpecies revelationis, qua etiam violaretur ſigillum, ut docet Sotus *diſt. 18. q. 4. art. 5. V. quod ſi ſciſcitaris de ſigillo membro 3. q. 4. poſt quinque concluſ. dub. 4.* Firmari etiam ex eo ſolet, quia ſicut non licet Confeſſario aliquid agere, unde poſſint alij rationabiliter ſuſpicari de peccato audito in confeſſione : ita neque eſt licitum aliquid agere, unde pœnitens rationabiliter poſſit conjicere, id fieri ob peccatum, quod ipſe aperuit in confeſſione: quia ſigillum obligat, ut peccatum ſemel auditum in confeſſione nunquam reveletur aliis, imò nec ipſi pœnitenti extra confeſſionem : quamobrem ſicut non eſt licitum negare Euchariſtiam, vel privare officio, quando alij poſſent inde intelligere, cauſam talis privationis eſſe peccatum auditum in confeſſione; itaneque id licitum

illicitum erit, quando ipſe pœnitens hoc idem intelligit.

212 Hinc neque licitum eſt extra confeſſionem loqui cum pœnitente de peccatis, quæ confeſſus fuit in confeſſione; quia tunc pudore ſuffunderetur, & confeſſio redderetur odioſa: ergo à fortiori, nec licitum erit privare aliquem officio, vel ſuffragio ob peccatum auditum in confeſſione, quia tunc magis odioſa redderetur confeſſio. Ratio enim potiſſima, ob quam præceptum ſigilli tam inviolabiliter obligat, ut pro nullo eventu etiam ſi mors ipſa immineret, licitum ſit, illud frangere, nec quidquam aperire, quod in confeſſione fuit auditum, petitur ex eo, ne confeſſio inde reddatur oneroſa, & odioſa; voluit enim Chriſtus hoc ſacramentum confeſſionis ita institui, ut ad ipſum potius fideles allicerentur, quàm ab eo retraherentur, & ideo voluit omnino inviolabile ſervari ejus ſigillum. Hinc vitandum itidem eſt quidquid eam confeſſionem odioſam, & oneroſam reddere poteſt; & nihil ita à confeſſione retraheret, nec confeſſionem difficilem, oneroſam, & odioſam redderet, quàm ſi pœnitentes intelligerent, poſſe Confeſſarium ob notitiam habitam in confeſſione, ipſos privare aliquo officio, vel ſuffragio.

213 Hinc rejicienda eſt prima ſententia, quia ex illa ceſſant utilitates ſigilli, quas refert D. Thomas *4. diſt. 21. q. 3. art. 2. q. 1.* nimirum ut homines ad ſacramentalem confeſſionem faciliùs alliciantur, & ut ſimpliciùs ſua peccata detegant. Tum quia licèt privatus officio, non poſſet ſuſpicari, talem privationem oriri ex peccato, quod aperuit in confeſſione: nihilominus ad retrahendum à tali confeſſione ſufficeret, ſi fideles ſcirent ſola peccata audita in confeſſione dare jus ad talem privationem, & poſſe Confeſſarium juxta talem notitiam agere in externa negotiorum adminiſtratione. Demum quia remedium non poteſt adhiberi peccatis niſi eo modo, quo deferuntur, & proinde iis delatis in foro conſcientiæ eſſet remedium in eodem foro adhibendum, non verò in externo. Cùm igitur non uſus talis notitiæ habitæ in confeſſione ſit favorabilis ſacramento, & contraria ſententia odioſa, procul dubio ſecunda præferenda eſt primæ, tametſi plures eſſent, qui eidem adhæſerint; quia major fides adhibenda eſt paucis ſentientibus in favorem ſacramenti, quàm pluribus contrarium opinantibus.

214 Hinc ad quæſtionem patet non poſſe Parochum denegare matrimonium pœnitentibus, ſi ex eorundem confeſſionibus devenit in notitiam alicujus impedimenti dirimentis. Quomodo verò debeat tunc Parochus ſe gerere in hoc caſu non conveniunt Doctores D. Bonaventura *in 4. diſt. 21. 2. p. art. 2. q. 1. num 61.* Alenſis *4. p. memb. 2. art. 1 ad 5.* Henricus *à Summâ l. 49. de pœnit. & remiſſ.* & alij cenſent, teneri Parochum tunc occultè monere contrahentes, & nolentes deſiſtere teneri eos matrimonio conjungere, ſi non poſſit ſuum miniſterium illis negare ſine periculo ſigilli. Alij, ut Sotus *in 4. diſt. 18. q. 4. art. 5. poſt. 3. concluſ.* ...

Hadrianus *4. q. 5. de confeſſ. poſt dub. 9.* & alij dicunt, quòd ſi pœnitentes petant publicè contrahere, teneri Parochum eos conjungere, quia ob peccatum cognitum in confeſſione non poteſt volentes contrahere privare jure, quod habent ad petendum matrimonium in foro eccleſiæ, dum in eo latet impedimentum. Aliqui tamen id limitant, ſi Parochus aliàs non poſſit ſubterfugere. Alij volunt, Parochum teneri abſolutè petentes matrimonium contrahere ſive publicè, ſive privatim eos conjungere, quia notitia confeſſionis nullum tribuit jus extra forum conſcientiæ. Henriquez verò *6. de pœnit. c. 23. num. 3.* id limitat, ſi denuntiationes præmiſſæ jam fuerint, quia tunc contrahentes habent jus jam acquiſitum.

Cæterum tenendum omnino eſt, Parochum, 215 & alium ſacerdotem habentem licentiam aſſiſtendi matrimonio, non poſſe pœnitentem excludere ob ſolum peccatum in confeſſione auditum, quia non poteſt uti ſcientiâ acquiſitâ in confeſſione in ordine ad actus externos, ne confeſſio fiat odioſa, & fideles ab eadem retrahantur, quod procul dubio contingeret, ſi ſcirent ob peccata, quæ aperuerunt in confeſſione poſſe ipſis denegari matrimonium, vel officium, aut beneficium. Quòd ſi pœnitentes tantùm occultè peterent conjungi matrimonio probabile eſt, poſſe tunc Parochum eos interrogare, an velint ipſi licentiam dare aperiendi iisdem aliquam difficultatem in ſacramentali confeſſione, ſi velint confiteri, eò quia tunc ſi Parochus eos moneat tantùm in confeſſione, & illis aperiat impedimentum, propriè non frangit ſigillum, cùm non deducat rem in forum externum, neque extra ſacramentum confeſſionis, & ita docent Ledeſma *2. p. 4. q. 10. art. 5. dub. 4. § præterea.* D. Antoninus *3. p tit. 17. c. 22. §. 1. V. Item*, ubi ait, poſſe ſemper pœnitentem occultè, & in confeſſione moneri, quia id non eſt confeſſionem detegere.

Verùm putârim, id non eſſe faciendum, niſi à 216 obtenta priùs licentia ab ipſo pœnitente, & intra ſacramentalem confeſſionem, quia licèt non ſit propriè fractio ſigilli, læditur tamen aliquo modo, quoties extra confeſſionem ſermo habetur de auditis in illa cum ipſo pœnitente. Quia verò pœnitentes poſſunt ægre ferre eam licentiam peti, & peccati aliàs confeſſi memoriam refricari, & vellent potiùs peccata omnino memoriâ excidiſſe, ideò conſultius eſt, nec tunc licentiam petere, ſed tantùm in ſacramentali confeſſione eos monere, ut docet D. Thomas *4. diſt. 21. q. 3. art. 1. quæſtione. 2. ad 3.*

Quæritur quadrageſimo ſextò, quomodo 217 Parochus teneatur ſe gerere, ſi extra confeſſionem illi conſtet, adeſſe impedimentum, & volens contrahere matrimonium illud neget, ut ſi Parochus ſciat, volentem contrahere emiſiſſe votum caſtitatis; & volens contrahere dicat ſe illo non teneri, eò quia tantùm fictè voverit: aliqui cum Vega *lib. 3. ſum. caſ. 364.* reſpondent cum diſtinctione: vel ſacerdos non eſt proprius Parochus, ſed tantùm licentiam habet à Parocho aſſiſtendi matrimonio, & tunc dicunt teneri

teneti repellere cootrahentaa : vel ſacerdos eſt proprius Parochua, & volans contrahere negat impedimentum, & tunc cenſent teoeri aſſiſtere matrimonio, quia votum emiſſum à contrahente, cùm ſit oecultum, probari non poteſt, & quamvia Parochus certua eſſet de voto emiſſo, adhuc aſſerunt teneri fidem adhibere dicenti, ſe voto minimè teneti, eò quia potuir fictè voviſſe. Rurſus dicunt, quòd ſi volens contrahere noo negat impadimentum, & petat occultè matrimonium, ſit tunc omnino repellendus : ſecus ſi illud petat poblicè, eò quia tala impedimentum ſit occultum.

218 Alij docent, eſſe ſtandum confeſſioni dicentis non habuiſſe animum obligandi ſe voto, vel juramento, ut docent Covarruvias *2. variar. c. 10. num.* 1. Guttierez *de jurament. 1. p. c. 57. num 20.* Maſcardua *de probat. concluſ. 45. n. 48.* & ratio patitut ex eo, quia hic tantùm agitur de bono conſcientiæ illiua, qui petit matrimonium, qui ſi contrahat cum impedimento voti ſimplicis, cùm hoc non dirimat matrimonium valet, licèt peccet, unde relinquendum eſt conſcientiæ negantis votum, & volentis matrimonium contrahere.

219 Nihilominus putârim probabilius cum aliis, oon eſſe credendum aſſerenti votum à ſe emiſſum, & neganti ſe ao teneri, eò quia fictè voverit. Ratio mihi videtur eſſe, quia licèt teneatur confeſſarius in foro conſcientiæ fidem adhibere pœnitenti aliquid aſſerenti, vel neganti : non tamen in foro externo debet Parochus ei credere, præſertim ſi agatur de aliquo impadimento dirimenta; ne periculum inde oriatur invalidè contrahendi, ut docent Hoſtienſis *in c. veniens qui Clerici, vel vov. ſuper verbis ſuis*, & ibi Ancharanus *num. 2.* imò nec etiam in juramento metu coacto eſſe credendum, niſi in foro pœnitentiæ, dicenti ſe caruiſſe animo ſe obligandi docent Alexander de Navo *c. ſi verò de jurejur. num. 38.* & Abbas ibid. *num.* 10. & probari ſolet ex *c. per tuas de probat.* ibi: *Cùm nimis indignum ſit, ut quod ſua quisque voce dilucidè proteſtatus eſt, in eundem caſum proprio valeat teſtimonio infirmare.* Ex quo textu liquet, fatentē ſe voviſſe, ut ei objicitur, non poſſe ſolo ſuo teſtimonio votum infirmare.

220 Tum quia nemo præſumitur dicera, quæ in corde noo habet *l. labeo V. idem Tubero ff. de ſuppel. legat.* ibi: *Non arbitror quemquam dicere, quod non ſenſit*, & notat Tiraquel. *l. ſi unquam V. libertis n. 17. C. de renov. donat.* & Manochius *de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 35. num. 2. & lib. 3. præſumpt. 1. n. 36. & ſequent*, ubi addit, eſſe violentam præſumptionem, quam facit lax præſumens, id non aſſe in corde, quod os faretur, & lingua loquitur : quamobrem ao ipſo, quòd quis fatetur, ſe emiſiſſa votum, tametſi poſtea dicat, non teneri voto: eò quia fictè voverit in foro axterno, ad quem pertinet matrimonium non eſt illi cradendum, quia aſt violenta juris præſumptio contra proferentem ora votum ſi dicar, ſe non corde, & ax animo, ſed rantùm fictè illud emiſiſſe : neque eliditur hæc præſumptio per ſolam volentis contrahere confaſsionem, quia in foro exteroo jodiciali licèt credatur homini contra ſe, non tameo ai creditur pro ſa *l. omnibus 9. C. de teſtibus.* ibi: *Omnibus in re propriâ dicendi teſtimonij facultatem jura ſubmoverunt.* Idque ex eo etiam firmari poteſt, qoia aliàs præſumeretur delictum mendacij, eujus præſumptio omnino fugienda eſt *c. 2. de regul. jur. in 6.* Hinc qui fatetur ſe votum caſtitatis emiſiſſe, & volens matrimonium contrahere, dicat ſe illud emiſiſſe ſine animo ſe obligandi, tenetur id probare; onus enim probandi hunc animum iocumbit neganti.

Tum quia ſi quis fateatur delictum cum circumſtantia excuſante, valet ejus confeſsio quoad delictum, eò quia hoc eſt contra ipſum; non verò quoad circumſtantiam, quia hæc eſt iu ejua favorem, & præſertim ſi jus contra illam præſumat: unde cum qnia fatetur ſe emiſiſſe votum ſine animo tamen ſe obligandi credendum eſt ei qooad votum, non verò quoad animi defectum, quia præſumptio juris eſt contra talem defectum, præſumit enim jus linguam loqui, quæ in corde habeotur. 221

Quinimò ſi Parocho cooſtet de impedimento occulto, quòd volens contrahere votum emiſarit caſtitatis, non poteſt publicè eidem petenti matrimonium miniſtrare; rario deſumitur ex eo, quia quando opponitur impedimentum noo pertinet ad Parochom cognoſcare da tali impedimanto, ſed tenetur rem ad Ordinarium deferre : & quamvis nemo opponat, adhuc tanetur ipſe impedimentum aperire Ordinario, perinda ac tenetur quilibet alius; ad hunc enim finem ſtatuit Tridentinum eſſe præmittendas denuntiationas, ut qui ſciunt aliquod impedimentum, illud manifeſtent : quapropter à fortiori tenetur Parochus, cum ipſi incumbat ex officio impedimenta inveſtigare, & conſulere ſaluti ſpirituali ſuarum ovium; quoties enim Parochus extra confeſsionem cognoſcit impadimentum occultum adeſſe, præſertim dirimens, tenetur impedira, ne contrahatur. 222

Quòd ſi impedimentum innoteſceret ſoli Ordinario, à quo nullo pacto poſſet probari, docent probabiliter pluras, teneri publicè petenti matrimonium illud non danegare : & ratio petitur ex eo, quia cùm Ordinarius ſit Judex non poteſt eſſe teſtia : & cùm nulla ratione poſsit probare cauſam denegandi matrimonium, tenetur ſecundùm allegata, & probata illud non denegara. 223

Verùm potârim io hoc caſu teneri Ordinarium Romam ſcribere pro diſpenſationa ſuper impedimento, quia tunc mediante diſpenſatione matrimonium validè contrahitur. Ad primum argumentum contrariæ ſententiæ reſpondetur, ea quæ dependant ex animo probari ſola partis cooſeſſione, ſi non ſit contra ipſum confitentam aliqua juris præſumptio, ut docet Maſcardus *de Probat. concluſ. 94. num. 20.* in præſenti autem quæſtiona juris præſumptio eſt, ut, qui votum emiſit, habuerit animum ſe obligandi, proinde cùm matrimooium pertineat ad forum externum, onus probandi, votum non obligare, incumbit id aſſaranti: & id etiam procedit 224

de juramento, & hac ſolutione facilè ſolvuntur alia, quæ poſſunt obijci.

225 Quæritur quadrageſimo ſeptimò, an volenlantes matrimonium contrahere, ſi interrogentur à Parocho, num detineantur aliquo impedimento occulto, teneantur illud manifeſtare, ſi adſit? Reſpondetur, vel debere à matrimonio deſiſtere, vel illud manifeſtare, ſi edſit, quamvis occultum ſit, & inſamatorium, quia ut docet Abbes in *c. continebatur num. 8. de deſponſ. impub.* quoties agitur de enimæ periculo, poteſt juramentum exigi à Reo, tametſi Actor nil probaverit: etqui quando Perochus interrogat volentes matrimonium contrahere, an ligati ſint aliquo impedimento occulto, agitur de periculo enimæ, ne ſcilicet impediti invalidè contrahant, & matrimonium conſummantea peccetum committant, proinde Perochus ad præcavenda hæc male poteſt ſine præcedente informatione inquirere à contrahentibus, num aliquo ligati ſint occulto impedimento, & iſti tenentur, ſi adſit illud manifeſtare. Firmatur, quia etiam ordinandus interrogatus ab ordinante tenetur reſpondere, ac meniſeſtare vitium occultum, ſi edſit, & è quo reddatur ipſe incapax Ordinia, adeò ut teneatur aperire, ſi ſit irregularis, vel defectum patietur ætatis: vel tenetur eb Ordinibua deſiſtere *c. niſi cùm pridem V. pergravi c. innotuit de elect. V. multa.* ibi: *Qui ſuum maluit confiteri reatum, quàm læſa conſcientia tronum conſcendere paſtoralem*, ubi notat Gloſſa, verbum *reatum* idem ſignificare, ac impedimentum, ſeu defectum: & in Concilio Carthaginenſi IV. in *c. Ex pœnitentibus 50.* jubetur deponi, qui ſe ordinationis tempore non prodidit: hinc etiam volentes matrimonium contrehere, tenentur manifeſtare Parocho interroganti impedimentum occultum, quod impedit, ne poſſint contrahere.

226 Hinc ne matrimonie contrahantur cum impedimanto occulto dirimente, moris eſt, ut contrahentes interrogentur priùs à Parocho, an cernaliter ſe cognoverint, tametſi de hoc non fuerint infameti. Imò id etiam quando diſpenſationem obtinuerunt: & ratio eſt, quia interrogatio ſacta à Parocho, non eo rendit, ut contrahentes puniantur, ſi ſe cernaliter cognoverint, ſed ne contrahant cum impedimento dirimente, & peccent, ſi metrimonium invalidè initum conſumment.

227 Verùm putârim, id procedere, quando interrogatio Parochi conducit ad valorem diſpenſationis, quia tunc diſpenſatio eſſet ſubreptitia, ſi non fuiſſet copule expreſſa. Hoſtienſis tamen *c. penult. ad fin. de corpore vitiat.* Sylveſter *V. Ordo 2. q. 2.* D. Antoninus *3. p. tit. 14. c. 16. §. 3* Id limitant, niſi cum ipſis diſpenſatum ſit pro foro conſcientiæ: quia Judex ubi nulla eſt probatio ſolùm habet jus interrogandi ad præcludendam viam peccatis: & beneficio impetratæ diſpenſationis pro foro conſcientiæ non peccent contrehentes. Poſſet tamen obijci contra reſolutionem hujus quæſtionis textus in *c. qualiter, & quando de accuſ.* ubi dicitur, quòd Judex non poſſit inquirere niſi præceſſerit infamie: ergo cùm Perochus interrogans volentes metrimoniū contrahere de occulto impedimento, non interroget juridicè; ſi nulla præceſſerit infamia, non tenentur contrahentes reſpondere. Sed contra quia textus in *c. qualiter* tantùm loquitur de Judice inquirente in ordine ad puniendum delictum, ut etiam notat Innocentius in *c. 1. de poſtul. Prælat. num 5.* ubi ait, quòd ſi inquiſitio fiat contra promotum, ut puniatur, tunc non licèt abſque infamie procedere: ſin verò interrogatio fiat ad eum tantùm finem, ne matrimonium invelidè contrahatur, & ed vitanda peccata futura, tunc poteſt Judex vel Parochus interrogare, tametſi nulle infamie præceſſerit: etenim etiem in *c. cum nobis de elect.* dicitur quòd, ne promoveetur indignus, debeat ſuperior ex officio inquirere, quamvis non edſit infamie: cùm igitur in præſenti quæſtione Perochus non interroget de impedimentis in ordine ad puniendum contrahentes, ſed ne incapaces contrahant, juſtè ſine prævia infamia, & alia informetione procedit, interrogando volentes contrahere de occulto impedimento, & hi tenentur illud manifeſtare, ſi adſit, vel à matrimonio contrahendo deſiſtere, ut docet Henriquez *lib. 10. de ſacrament. c. 2. n. 2.*

Hinc alij textus, in quibus dicitur, nemi- 228
nem teneri ſe prodere, nec manifeſtare quod eſt occultum, ſunt intelligendi, quòd nemo teneatur ſe prodere Judici intendenti punitionem, quia tunc ed obtinendam veniam peccati occulti, ſufficit, ſi illud aperiat ſacerdoti in foro ſacramentali, non verò quando Parochus ad eum tantùm finem interrogat de impedimento occulto, ne matrimonium invelidè contrahetur, & peccata committantur in ejus conſummatione, quoties enim Judex non intendit viadictam, ſed tantùm vitare peccatum, tunc tenetur interrogatus Judici, vel Parocho reſpondere, quia ſuperior, cui incumbit cura animarum, habet jus adhibendi ee medie, quæ neceſſaria ſunt ad vitanda peccata.

Quæritur quadrageſimo octavò, an Pero- 229
chus delegatus poſſit alteri ſacerdoti licentiam concedere eſſiſtendi matrimonio? Parochus alius dicitur proprietarius, & alius delegatus, ille eſt, qui propriè ſimpliciter, & abſolutè habet beneficium Parochiale, quo non poteſt priveri ſine legitima, & juſte cauſa; adeò ut ſit etiam Parochus perpetuus: delegatus verò eſt temporaneus, & ed nutum inſtituentis, vel Epiſcopi poteſt amoveri. Rurſus Proprietarius eſt etiam Ordinarius hebens jure proprio, & in ſe juriſdictionem radicatam, proinde poteſt delegare: ſecus delegatus, cùm nihil hebeet proprium; ſed tantùm alienæ juriſdictionis uſum non poteſt delegare, niſi ſit delegatus ſupremi Principis, quia hic poteſt ſubdelegare *c. fin. de offic. deleg. init. c. cum cauſam de appellat.* Imò delegatus etiam ed univerſitatem cauſarum ſubinde poteſt ſubdelegare, eò quia reputetur quaſi Ordinarius *l. 1. §. ab eo ff. quis & à quo.* ibi: *Ab eo, cui quis mandavit juriſdictionem non ipſe provocabitur, nam & generaliter is erit provocandus ab eo cui mandata eſt juriſdictio, qui provoca-*

vocaretur ab eo, qui mandavit juriſdictionem. Ex quo textu liquet, quòd quando delegatue ſubdelegevit appelletio fieri debeet ad primum delegantem, proinde ſupponit textus poſſe delegacum ſubdelegare. Gloſſa tamen ibid. *V. non ipſe* id explicat de delegato ed univerſitatem cauſarum, & ita docent Hoſtienſis *c. fin. de offic. Ord paulò poſt init.* Joennes Andreas *c. Omnis de pœnit. & remiſſ. num. 31. V. in Gloſſa executionem.* Covarruvies *3. variar. c. 20. num. 11.* ubi plures alios citat.

230 Verùm quòd delegetus ad univerſitatem cauſerum dicetur poſſe ſubdelegare, id intelligendum eſt cum diminutione ed unam tentùm vel alterem cauſam, non verò ad totam ſuam delegationem: quie cum Ordinarius id non poſſit inconſulto Principe, neque delegetus, ut notat Gloſſe in *c cum cauſam V. Delegatus de appellat.* & Covarruvias *loc. cit.* Is vèrò dicitur delegatus ad univerſitatem cauſerum, cui committitur genus eliqund ceuſerum ſub uno nomine collectivo, quamvis non ſit genus generaliſſimum complectens omnes cauſas, ſed tantùm ſubelternum, dummodo intra tale genus complectatur omnes ceuſas, quæ ſub illo poſſunt occurrere; idque procedit quemvis delegatio limitata ſit ad tempus, ut ſi committantur cauſæ tantùm occurrentes intra biennium, vel quinquennium: imò quamvis etiam committantur cauſæ ſpeciales quoad quantitatem, ut infra viginti libras, vel etiam coerctatæ quoad locum, ut ſi committentur omnes cauſæ talis territorij, dummodo cauſæ talis territorij ſint delegatæ indefinitè.

231 Quòd ſi Ordinerius delegans concedat delegeto poteſtatem ſubdelegandi, tunc ſubdelegatio facta è delegato ſuum ſortitur valorem, quia tunc non eſt ipſe delegatus, qui ſubdelegat, ſed eſt Ordinarius delegans *l. unum ex familia §. ſi de Falcidia ff. de leg.* ubi dicitur, quòd eligens juſſu Teſtatoris nullum conferet beneficium, quia non ipſe, ſed Teſtator jubens cenſetur beneficium conferre, & deſumitur etiam ex *l. non diſtinguemus §. fin ff de recept. arbit.* ibi. *Idque delegari non poſſe, niſi ad hoc compromiſſum ſit*, ubi ſtatuitur, erbitrum non poſſe delegare, niſi id ipſi commiſſum ſit, & ite docent Bartol. *l. More num. 12. ff. de jurisdic. Om. Judic.* & ibi Alexender *num. 27.* Baldus *l. ſolet num. 1. eod. tit.* Imò plures cenſent, ad id ſufficere licentiam etiam tacitam Ordinarij præſertim Alexander *conſ. 157. vol. 2.* Jaſon *l. a Judice num. 9. C. de judic.* Felin. *in c. ſuper quaſtionum §. ſi verò num. 18. de offic. deleg.* & hanc tacitam licentiam explicant tunc heberi, quando delegatus Ordinario ſciente, & petiente delegat, eò quia tunc habetur retihabitio de præſenti, quæ jurisdictionem confert. Dicunt etiam tunc haberi tacitam licentiam quendo ex uſu, eut conjecturis ſufficientibus epparet, id velle Ordinarium.

232 Notet tamen Felin. in *c. ſuper quaſtionum §. ſi verò num. 18. V. limita de offic. deleg.* non poſſe Ordinerium concedere poteſtatem ſubdelegandi delegato nomine ipſius delegati, adeò ut non poſſit ei facultatem concedere, ut ſubdeleget nomine proprio ipſius delegati: & ratio petitur ex eo, quia poteſtes ſubdelegandi non poteſt fundari in perſona delegeti. Rurſus delegatus inferior à Principe ad unam cauſam, non poteſt totam illem ſubdelegare, imò nec ed titulum continentem jurisdictionem: ſed tantùm erticulum, qui ſit nudi miniſterij, *c. ſuper quaſtionum in princ de offic. deleg. V. non autem.* ibi: *Si tamen delegatus a nobis, vel Judex quicunque non tam cognitorem, quàm Executorem ad aliquem certum articulum quempiam deputaverit*, ubi quando ſit mentio de erticulo non jurisdictionali dicitur *delegatus à nobis, vel alius quicunque Judex*, quia quilibet Judex Ordinarius poteſt delegare: ſecus quando ſit mentio de articulo jurisdictionali, non repetuntur illa verba, *vel alius quicunque*, ut notat Coverruvias *3. variar. c. 20. fin.* & in hoc ſenſu intelliguntur aliqui docentes, delegetum inferiorem è Principe ed unam cauſam, ſubdelegare articulum illius, ut docet Bartolus in *l. More. num. 11. ff. de jurisd. om. Judic.* Sylveſter *V delegatus. q. 8. dict. 3.* intelliguntur enim de erticulo non continente jurisdictionem.

Reſpondetur igitur ad quæſitum, ſacerdotem delegatum ad aſſiſtendum elicui matrimonio non poſſe ſubdelegare hanc poteſtatem alteri ſecerdoti, ſive ſit delegetus Parochi, ſive Epiſcopi: quia cùm ſit delegatus ed unam tantùm cauſam, non poteſt totam illam cauſam alteri ſobdelegere, niſi ſit delegatus ſupremi Principis. Quòd ſi ſacerdos eſſet delegetus à Parocho proprietario, vel Epiſcopo ed aſſiſtendum omnibus matrimoniis Parochiæ, quemvis tempore limiteto, eſſet tunc delegatus ed univerſitatem cauſarum matrimonialium, proinde poſſet ſubdelegare poteſtetem elteri ſacerdoti aſſiſtendi uni matrimonio, quie tunc non ſubdelegat totam poteſtetem, quam ipſe habet. Non temen ſi Ordinarius committat ſacerdoti, ut recipiat informetionem, ac teſtes de aliquorum habilitate, ut inter ſe matrimonium contrahant, & ſuſcepta informatione etiem aſſiſtat eorum matrimonio, non inquam hic ſacerdos delegatus poteſt elteri talem informationem committere, licèt eâ receptâ poſſit alteri delegare, ut aſſiſtat metrimonio eorum. Ratio eſt, quie delegatus ed unam cauſam non poteſt ſubdelegare erticulum jurisdictionis, ut eſt examinare teſtes, bene tamen poteſt ſubdelegare articulum nudi miniſterij, ut eſt eſſiſtere matrimonio, quod non eſt actus jurisdictionis, ſed tantùm nudi miniſterij. Sin verò Perochus præſens aſſumat Vicarium locantem operes, ut illum edjuvet, hic Vicarius non poteſt delegare, quie non præſumitur illi committere duas plenes vices, ut notet Navarrus *c. placuit. n 66. de pœn.* & Henriquez *lib. 6 pœn. c. 7. num. 3. in comment. litt. N.*

Rurſus Perochus delegatus ad univerſitatem ceuſarum, quamvis poſſit delegere facultatem aſſiſtendi metrimonio, non tamen dare facultatem ſubdelegato iterum delegandi, ſeu licentiam, ut poſſit concedere alteri ſacerdoti 234

 facul.

ſio, & tribus teſtibus, eò quia Synodus non addiderit clauſulam irritantem. Tum quia, ut notat Adrianus *4. q. 5. de confeſſ. dub. 1. ad fin.* prohibitio ſuperioris, ne Religioſus audiat confeſsiones, quamvis arguat Religioſum peccare, ſi contra prohibitionem ſibi factam confeſsiones audiat; non tamen abſolutio eſt irrita, dummodo de licentia Epiſcopi confeſſiones excipiat: ergo nec ſimplex prohibitio Prælati tollit jurisdictionem Parochi, quò minus validè interſit matrimonio, vel concedat alteri licentiam aſsiſtendi.

239 Poſſet tamen in contrarium objici, quia contra ſuperioris prohibitionem licentia inferioris non debet prævalere, proinde invalida eſt licentia aſsiſtendi matrimonio data à Parocho contra Epiſcopi præceptum: conſequenter matrimonium, cui interfuit ſacerdos cum tali licentia eſt irritum. Firmatur, quia ſi Parochus deret licentiam hujusmodi ſacerdoti, ut intereſſat matrimonio, & Epiſcopus eam revocarat; ſi non obſtante revocatione, adhuc aſsiſteret, matrimonium eſſet irritum, perinde ac ſi Parochus eam revocaret; fortior autem eſt revocatio Epiſcopi tanquam ſuperioris Parocho: ergo quando contra Epiſcopi prohibitionem Parochus dat licentiam alteri, vel ipſe aſſiſtit matrimonio, hoc eſt irritum.

Sed contra diſtingoitur antecedens contra 240 ſuperioris prohibitionem licentia inferioris non debet prævalere, ſi ſuperior per ſoum præceptum intendat annullare, quæ agit inferior, conceditur: ſin verò id non intendat, negatur: quia tunc prævalet licentia inferioris ad hunc effectum, ut actus valeat; quamvis peccet inferior agendo contra præceptum ſuperioris, cui tenetur parêre. Ad aliud, quod addebatur de Parocho dante licentiam ſimplici ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio, & Epiſcopo eam revocante, negatur conſequentia: ratio diſcriminis eſt, quia à ſacerdote privato habente licentiam aſſiſtendi alicui matrimonio eo ipſo, quòd Epiſcopus aufert talem licentiam, manifeſtè intendit, ut quæ ab ipſo eguntur, ſint irrita, qoia ſimplex ſacerdos manet perſona priveta, cui ex officio non competit aſſiſtere matrimonio: ſecus per ſimplex præceptum non aufertur facultas aſſiſtendi à Parocho, qoia ex officio eſt perſona publica, & illi competit aſſiſtere matrimonio, & concedere facultatem alteri ſacerdoti eidem aſſiſtendi.

TITULUS IV.

De Sponſa Duorum.

Quia ante Concilium Tridentinum ſponſalia de præſenti clandeſtina habebantur valida, quamvis forent illicita, & nonnunquam, qui unam duxerat, poſtea alteram duceret: vel etiam è contra eadem ſponſa, quæ cum uno contraxerat, poſtea alteri nuberet, effetque ſponſa duorum, ideo Pontifex poſt tractationem de deſponſatione clandeſtina ſubjicit præſentem titulum de ſponſa duorum; proinde oritur dubium, quænam ſponſalia tunc prævalere debeant, ut etiam poſt Concilium Tridentinum ſi ſponſa de futuro contraheret cum uno, & poſtea cum alio.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Quinque Capitum, quæ in hoc Titulo continentur.

C. *DUOBUS MODIS 1. h. t. ſtatuitur, ut qui dat mulieri fidem pactionis, ſeu promittit ſponſalia de futuro cum pacto, ut nunc eam cognoſcat, non debet illam ducere: ſed ſi ducit, tenet matrimonium, ſed debet pœnitentiam agere de fide mentita. Sin verò dat fidem conſenſus ſeu ducit de præſenti, tenet matrimonium, & ſi ducit aliam, ſecundum matrimonium eſt irritum. Ubi notandum eſt, per fidem pactionis in hoc textu intelligi ſponſalia ſive conditionata, ut cum aliquis promittit matrimonium, ſi ſponſa permittat, ut rem cum illa habeat, quia cùm hæc conditio ſit turpis, habetur pro non adjecta. Per fidem verò conſenſus intelliguntur ſponſalia de præſenti, ſeu ipſe contractus matrimonialis. Cæterum ſponſalia de futuro ſive pura, ſive conditionata per ſubſequens matrimonium cum altera ſolvuntur.*

C. *ACCEPISTI 2. h. t.* Ex *Brocardo* lib. *30. ſtatuitur, ut qui alterius conjugem ducit in uxorem, nunquam poſſit eſſe ejus legitima uxor, & injungitur illi pœnitentia, quâ jejunet 40. dies in pane, & aqua, quæ pœnitentia carena vocabatur, & ſeptem ſequentibus annis eum pœniteat. Ubi notandum eſt, deſponſationem, de qua loquitur textus, ſignificare matrimonium, adeò ut deſponſatio fiat per verba de præſenti, idque liquet ex textu, quia ſi mulier fuiſſet ſponſa de futuro tantùm matrimo-*

trimonium cum ſecunda contractum fuiſſet validum.

C. *LICET* 3. *h. t.* *Alexander III. reſcribit Epiſcopo Salernitano, matrimonium de præſenti non ſolvi per alterum matrimonium ſubſequens etiam cum copula, & virum teneri redire ad primam. Hinc licèt matrimonium ratum, & nondum conſummatum ſit diſſolubile per ſolemnem profeſſionem religionis* c. ex publico de converſ. conjug. *& ex Concilio Tridentino* ſeſſ. 24. can. 6. *non tamen ſolvitur per ſecundum matrimonium niſi authoritate Pontificis, & quidem ex juſtiſſima, graviſſima, & urgentiſſima cauſa, ut docent plures Canoniſtæ, quia Pontificis poteſtas extendi debet, quantum poteſt pro bono publico eccleſiæ, & animarum. Tum quia interdum per diſſolutionem matrimonij ratitantùm, & nondum conſummati, poſſunt impediri plura ſcandala, & promoveri plurima bona. Tum quia ob eaſdem cauſas poteſt Pontifex diſpenſare in voto ſolemni religionis, quod eſt fortius vinculum matrimonio tantùm rata, quod diſſolvitur per ſolemnem profeſſionem juxta regulam: ſi vinco vincentem te, à fortiori vincam te* l. de acceſſ. de diverſ. & tempor. præſcript.

C. *TUA FRATERNITAS* 4. *h. t.* *Idem Pont. reſcribit, eum, qui in cauſa matrimonij de præſenti appellat ad Sedem Apoſtolicam ante ſententiam, & conditionem cauſæ eſſe publicè interdicendum, ne ante deciſionem cauſæ alteram ducat, quòd ſi præſumpſerit ducere, declarat Pontifex, tale matrimonium eſſe irritandum. Ex quo liquet, quocunque modo lite pendente ſuper matrimonio ſive fuerit appellatum, ſive non, nunquam licere ad aliud matrimonium tranſire.*

C. *TUAS* 5. *ET ULT. h. t.* *Innocentius III. declarat, quòd ſi quis contrahat de præſenti cum una; & ante conſummationem matrimonij ducat alteram, teneat primum matrimonium, eò quia ſolus conſenſus de præſenti ſine copula ſufficiat, ut matrimonium ratum ſit indiſſolubile, adeò ut non valeat conſuetudo contraria, quia in re tam gravi concernente valorem ſacramenti non poteſt contraria conſuetudo introduci.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

An, & quomodo prima ſponſalia diſſolvantur per ſecunda.

CErtum eſt, non licere ei, qui ſponſalia contraxit cum una, poſtea contrahere cum alia: quia fides ſemel promiſſa uni eſt illi omnino ſervanda, ut deſumitur ex *c. duobus modis* 2. *h. t.* ubi dicitur, quòd dans mulieri fidem pactionis, ſeu qui promiſit ſponſalia de futuro, cum pacto, ut nunc eam cognoſcat, non debet aliam ducere, ſed ſi ducit, matrimonium eſt validum, & tenetur, qui fidem non ſervavit pœnitentiam agere. Quòd ſi det fidem conſenſûs, ſeu ducat de præſenti, matrimonium tenet, & ſi aliam ducit non tenet cum ſecunda. Quòd ſi quis poſt contracta ſponſalia de futuro cum una, cum alia poſtea contrahat ſponſalia de præſenti, ſeu matrimonium, quamvis matrimonium contrahendo graviter peccet; debet nihilominus adhærere poſteriori, cum qua contraxit de præſenti, quia vinculum de præſenti eſt fortius vinculo de futuro, ac propterea prævalet: hinc ſponſalia de futuro, dummodo non fuerit ſecuta copula ſpectato jure antiquo ſolvuntur per ſponſalia de præſenti, tanquam per vinculum fortius: quòd ſi ſponſus cum utraque contraxit per verba de præſenti, ei tenetur adhærere, cum qua priùs contraxit de præſenti, licèt cum ſecunda, & non cum priori conſummaverit matrimonium ut deſumitur *ex c. licet.* 3. *h. t.* ubi Alexander III. reſcripſit, matrimonium de præſenti non ſolvi per alterum matrimonium ſecutum etiam cum copula, & cogi debere virum redire ad primam.

Ratio itidem eſt, quia matrimonium initum cum prima eo ipſo, quòd eſt validum, eſt indiſſolubile, proinde eo durante non poteſt conjux alteri nubere, quia vinculum prioris matrimonij eſt indiſſolubile, & ſecundum invalidum, quia non repræſentat unionem Chriſti cum eccleſia, quæ ſicut eſt una tantùm, ita fideles nonniſi unam poſſunt conjugem ducere, adeò ut Polygamia inter fideles ſit omnino damnata, nec licitum ſit uni viro ſimul, & ſemel plures habere uxores, nec uni fœminæ plures viros, ut definivit Tridentinum *ſeſſ. 24. de reform. matrim. can. 2.* & liquet etiam ex ipſo Evangelio *Matth. 19.* ubi Chriſtus expreſsè ait, eum adulterium committere, qui una uxore dimiſſa aliam ducit, ſimúlque revocat matrimonium ad primam inſtitutionem, quâ Deus in mundi exordio unum virum, & unam fœminam tantùm creavit. Tum quia Polygamia, ut in præcedentibus diximus adverſatur fini ſaltem ſecundario matrimonij: ſiquidem impeditur cohabitatio matrimonialis pacifica: tum quia ſi maritus magis affectus eſſet erga unam uxorem, quàm erga alteram, utique periclitaretur caſtitas alterius; proinde matrimonium reſpectu ipſius non eſſet remedium contra concupiſcentiam, ſed potius aditum aperiret peccatis.

Neque obſtat, Patriarchas veteris teſtamenti plures duxiſſe uxores, & licitè tunc fuiſſe uni

viro

viro plures uxores junctas: ſiqoidem Deus utpote matrimonij, & naturæ Aothor in lege, quam ipſe poſuit ad gentis ſuæ electæ multiplicationem, diſpenſavit, quæ diſpenſatio poſtea à Chriſto revocata fuit in lege Evangelica *argu. c. gaudemus de divort.* Juvat etiam obſervare, quòd licèt licitum fuerit uni viro plures uxores ducere, non ita è contra unquam licitum fuit uni fœminæ plures habere viros, quia talia cohabitatio impediret finem etiam primarium matrimonij, quia ex ſententia medicorum eo ipſo, quod fœmina pluribus conjungitur viris, ſterileſcit, ut deptehenditur in meretricibus. Tum quia omnia jura pro patre, & filio lata confunderentur, quia incertus ſemper eſſet pater, nec filius ſciret, quem propriè deberat vocare patrem ex pluribus maritis ſuæ matris.

4 Quamobrem in lege Evangelica multinubium prohibetur, adeò ut non poſſit unus vir plures ſimul habere uxores, & deſumitur hoc præceptum ex verbis Chriſti *Matth.19.* & confirmatur etiam à D. Paulo *1. ad Corinth. 7.* ubi ait: *His autem qui matrimonio conjuncti ſunt præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere: quòd ſi diſceſſerit manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Sin autem licita eſſet multitudo uxorum, poſſet vir dimiſſâ uxore, & non reconciliata aliam ducere, ſed quia Apoſtolus imponit manere innuptam, inde ſequitur, quòd non poſſit aliam accipere.

5 Quòd ſi dicas, Apoſtolum tantùm loqui de muliere, non de viro, inter quos intereſt magnum diſcrimen: eò quia unam mulierem habere plures viros ſit contra jus naturæ, non ita unum virũ habere plures uxores. Contra, licèt ſit aliquod diſcrimen, eò quia matrimonium unius fœminæ cum pluribus viris adverſetur fini primario matrimonij, ſeu generationi prolis, eò quia fœmina ſterileſcat, ſi ſe conjungat cum pluribus viris: quoad tamen finem ſecundarium matrimonij eſt utrinque par ratio.

6 Hinc ſi duo matrimonia inita ſint cum duabus mulieribus, vel duobus viris prius tantùm eſt validum, & poſterius invalidum, ut deſumitur ex *c. ſi inter virum 31. de ſponſal.* ubi Gregorius IX. reſcribit, quòd ſponſalia de præſenti non ſolvuntur per ſecundum matrimonium etiam copulâ conſummatum, & juratum, ſed primum matrimonium permanet in ſuo robore: unde Gloſſa ait, ſponſalia de futuro etiam jurata ſolvi per ſecunda ſponſalia de præſenti, ſeu per matrimonium ſubſequens, quamvis prima ſponſalia de futuro ſint jurata; ſed frangenti fidem eſt injungenda pœnitentia; adeò ut qui ſecundum contraxit matrimonium, teneatur pœnitentiam ſubire ob violatam fidèm cum priore, cum qua ſponſalia de futuro priùs contraxerat, ut etiam habetur *in c. duobus 1. h. t.* Quòd ſi quis in ſponſalibus de futuro promittat aliquam accipere in uxorem adjectâ conditione, ſi permiſerit rem ſecum habere; tunc conditio ſi intelligatur de fornicaria copula eſt omnino turpis, & illicita, ideóque haberi debet pro non adjecta, ut docet Gloſſa hic *V. ſi permiſerit.*

Matrimonium priùs contractum cum una, tametſi non conſummetur, non diſſolvitur per ſubſequens matrimonium cum alia etiam conſummatum, ut Alexander III. reſcribit *in c. licèt 3. h. t.* quia primum, cùm fuerit validè initum, prævalet, & irritat ſecundum, quod propterea non eſt matrimonium, quia non repræſentat unionem Chriſti cum eccleſia; unde conſummatio ſecundi eſt adulterium reſpectu viri, qui duxerat jam alteram. Tum quia cum ex vi prioris matrimonij vir dominium ſui corporis in ordine ad debitum conjugale jam totum tranſtulerit in uxorem, cum qua primum inivit matrimonium, ideo non poteſt ampliùs tale dominium transferre in aliam fœminam, quia non eſt ampliùs ſub ejus jure, & quod non eſt ſub jure alicujus, non poteſt hic de illo diſponere. Hinc qui cum duabus fœminis ſimul viventibus matrimonium contraxit, tenetur adhærere illi uxori, cum qua priùs contraxit; tametſi eam nondum carnaliter cognoverit, & cum ſecunda matrimonium conſummaverit; quia vinculum matrimonij eſt indiſſolubile etiam ſine carnali copula; non enim concubitus, ſed conſenſus matrimonium facit *l. 30 ff. de regul. jur.* proinde prima vivente non potuit valide cum ſecunda contrahere, ut habetur *in c. 1. de ſponſal.* tametſi cum ſecunda conſummaverit matrimonium; quia carnalis copula non facit legitimum matrimonium. Hinc non obſtante quacunque conſuetudine in contrarium, non poteſt primum matrimonium quamvis non conſummatum reddi invalidum, quia matrimonium introductum fuit, & firmatum lege naturali, & divina cùm dixerit Chriſtus, *quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*, & juri naturali, & divino nulla lex, aut inolita conſuetudo poteſt derogare, ut habetur in *c. fin. de conſuet.* quo fit, ut primum matrimonium per nullam conſuetudinem in contrarium poſſit reddi invalidum ex eo, quòd accedat ſecundum matrimonium, & conſummetur. 7

Hinc ſi quis accipiat in uxorem fœminam, quam alter ſibi deſponſaverat per verba de præſenti, tenetur illam dimittere, quia fœmina ſemel, quòd nupſit legitimè uni viro, non poteſt eo vivente nubere alteri, proinde matrimonium cum ſecundo initum nullum ſortitur valorem, ídque deſumitur *ex c. accepiſti 2. h. t.* ubi dicitur, quòd qui alterius conjugem ducit in uxorem nunquam poteſt eſſe ejus legitima uxor, & per quadraginta dies in pane, & aqua (quod carenam vocant) & ſeptem annis ſequentibus debeat pœnitere; quapropter contrahens matrimonium cum fœmina, quæ jam nupſerat alteri viro, non poteſt cum illa, ut cum uxore cohabitare: ſecus tamen ſi mulier tantùm cum alio contraxiſſet ſponſalia de futuro, quia tunc ſponſalia de præſenti contracta cum ſecundo prævalerent, quia matrimonium eſt vinculum fortius, & diſſolvit ſponſalia præcedentia de futuro tantùm; quinimò qui contrahit matrimonium cum uxore alterius nunquam poteſt illi ducere, nec etiam poſt mortem primi mariti, ídque prohibetur in jure, ne detur occaſio ſe- 8

cundo contrahenti machinandi mortem priori marito. Tum quia in pœnam proprij delicti incurrit inhabilitatem ducendi in uxorem talem fœminam.

9 Ad id autem duo requiruntur. Primò ut ſciverit fœminam illam jam alteri adhuc vivanti nupſiſſe: alioquin ſi exiſtimaret fœminam illam eſſe omnino liberam non peccaret, ſi illi nubaret, & poſſet poſt mortem primi viri eam ducere, ut deſumitur ex *c. 1. de eo qui duxit in matrimonium.* Secundò requiritur ut ipſam cognoverit etiam vivente primo viro, ut deſumitur ex *c. ult. eod. tit.*

10 Quamobrem oxor non certificata de morte viri, qui fuit profactus in diſſitas ragiones non obſtante juvenili ætate, & fragilitate carnis, non poteſt alteri nubara, tametſi ignoret poſt inquiſitionem, quid ſit da ejus marito, qui à longo tempora abeſt, idque deſumitur ex *c. in præſentia, 19. de ſponſal.* quod etiam procedit de viris abſentibus uxoribus, ut habetur in *c. 2. de ſecundis nuptiis.* Hinc ſi uxor ob diuturnam mariti abſentiam alteri nubat, eò quia cradat primum maritum mortuum, ſi redux in patriam veniat, aut ſuperſtitem eſſe conſtiterit; tenetur fœmina abſtioare à cohabitationa cum ſecundo viro, quia matrimoninm cum illo initum fuit nullum non obſtante bona fide alterius, & debet ad priorem conjugem raverti. Neque obſtat textus *in c. perlatum 8. inf. qui filij ſint legitimi:* ubi ſtatuitur, legitimos fuiſſe filios ſecundi conjugij vivente priori marito. Nam id fuit ita definitum, quia divortium à priori marito, & tranſitos ad ſecundas nuptias contigerint per judicium eccleſiæ.

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelectæ quæſtiones.

1 QUæritor primò, an ſi quis cradens uxorem ſuam vivere cùm revara ſit mortua, matrimonium contrahat cum alia, validum ſit hoc matrimonium, ſi adjiciatur hæc conditio *contrabo tecum ſi poſſim,* vel etiam ſi dicat: *contrabo tecum quantum poſſum?* Reſpondetur, tale matrimonium validum eſſe, eò quia talis conſanſus eſt conditionatus, nimirum *ſi poſſum* contraho, & conditio purificatur, quia cùm revera ejus uxor jam mortua ſit, revera poteſt nubere alteri, unde nullum intercedit impedimentum, quo minus poſſit matrimonium contrahere, ſi enim adeſſet aliquod impedimentum, maximè obſtat prius matrimonium, quod impediret ſecundum: atqui prius matrimonium per mortem primæ uxoris eſt diſſolutum; proinde ſecundum ſuum ſortitur valorem. Neque obſtat, quòd vir contrahens credat, ſe non poſſe contrahere, eò quia putet, ſuam uxorem vivera: quia hic error tantùm eſt in intellectu, & non tollit conſenſum, qui proinde ſufficit, ut à parta rei poſſit contrahere.

2 Quæritur ſecundò, an ſummus Pontifex poſſit legem ſancire, quâ matrimoninm ratum, & non conſummatum dirimatur per ſubſequens matrimonium conſummatum? Reſpondetur ſecundum veriorem ſantentiam, non poſſe, quia eo ipſo quòd primum matrimonium fuit validè contractum, quamvis nondum conſummatum ex lege naturali, & divina præfertur ſecundo etiam conſummato, adeò ut exiſtente primo tantùm rato, ſecundum fuerit invalidè initum, proinde ejus conſummatio cùm ex parte conjugis fuerit adulterium non poteſt habere vim diſſolvendi primum matrimonium, ut docet Sanchez *lib. 2. de matrim. diſp. 14. n. 4.* videtur tamen difficultas oriri, quia in *c. tuas dudum 5. & ult. h. t.* videtur viguiſſe ante conſtitutionem illius capitis conſuetudo, vi cujus matrimonia ſecunda carnali copulâ conſummata præferrentur primis non conſummatis. Verùm reſpondet Covarruvias *in d. c. tuas ult. h. t.* talem conſuetudinem ob probabilem, & invincibilem ignorantiam potuiſſe excuſare à peccato coram Deo in foro conſcientiæ: imò etiam addit, potuiſſe excuſara à pœna in foro externo eos, qui eandem ſuiſſent ſervati.

Quæritur tertiò, an ſi alter conjux dicatur mortuus in partibus remotis poſſit ejus uxor ſtatim alteri nubere, vel teneatur maturiùs procedere, & alias probationes inquirere? Reſpondetur, quòd quamvis de jure civili uxoribus dubitantibus de morte mariti concedatur licentia nubendi aliis viris, ſi maritus ultra quinquennium abfuerit, ut habetur *in l. uxores 9 ff. de divort.* Nihilominus in jure canonico conſtitutum eſt, ut non obſtante diuturna abſentia conjugis etiam ſupra decannium non permittatur altari ad ſecundas ouptias tranſire, niſi priùs certum Nuntium de morte abſentis mariti acceparit, ut habetur *in c. in præſentia 19. de ſponſal.* ubi Clemens III. reſcribit, quòd mulier licèt juvenis, & incontinens, cujus vir eſt abſens ſeptennio, vel quocunque numero annorum, nec poteſt certificari de morte, vel vita, ſive ſit captivus, ſive peregrinus, non poteſt ſecundò nubere, nec canonicè poteſt hoc contendi, donec recipiat certum nuntium de morte viri: ſiquidem ut notat Gloſſa contra matrimonium non currit præſcriptio, quamvis currat contra alia jura. Hinc jus civile præſcribens quinquennium corrigitur, & tollitur per jus cannnicum. 3

Præterea nomine certi nuntij intelligendus non eſt unus taſtis, nec ipſa fama de morta conjugis, ut quidam autumant apud Barboſam in *d. c. 19. n. 3.* ſed verbum *nuntium* accipiendum eſt in neutro genere; adeò ut ſignificet talem probationem, & denuntiationem, cui in judicio fides poſſit adhiberi: ſiquidem cùm per tranſitum ad ſecundas nuptias poſſit conjugi abſenti, & fortaſſis adhuc viventi grave inferri præjudicium; non eſt æquitati conſonum, ut hic tranſitus concedatur, niſi plena probatio de morte conjugis proferri, & approbari poſſit in judicio, agitur enim de gravi damno alterius; proinda æquitas exigit, ut non niſi cautè procedatur. 4

Quia tamen ex parte præſentis poteſt peri- 5

culum

[illegible] um ſubeſſe incontinentiæ, & aliæ etiam ad[illegible] ju[illegible]æ cauſæ, ex quibus urgeatur ad ſecundas nup[illegible] & ex alio capite ob difficultatem in produ[illegible]da perfecta probatione jura admittan[illegible] e[illegible]am imperfectas, ut docent Doctores *in l.* [illegible] *omnes §. à barbaris ff. de re milit. ar.* hinc eſt, [illegible]uòd plures in ea ſint ſententia, ut putent, [illegible] cere certitudinem etiam moralem de morte conjugis abſen[illegible]; debet tamen hæc moral[illegible] certitudo talis eſſe, cui arbitrio pru[illegible]de[illegible]s viri po[illegible]it rationabi[illegible]ter credi, tametſi [illegible] non [illegible]t infal[illegible]bilis: hinc ſi conjux jam fuer[illegible] n[illegible] conte[illegible]us, morb[illegible] abſumptus, & ab[illegible]erit [illegible]pra dec[illegible]nnium in Provincijs per[illegible] di[illegible]tis; & al[illegible]er conj[illegible]x omnem diligen[illegible] adhibuerit, & tandem audierit, ipſum [illegible]e mortuum in tali loco, tali tempore, & cum alijs circumſtantijs, tunc videtur id ſuffi[illegible] ad moralem certitudinem, quòd revera ſit mortuus.

6 Uſus tamen invaluit ad majorem cautelam, ut quando rationabile dubium ſubeſt de morte prioris conjugis licentia tranſeundi ad ſecundas nuptias petatur à judice eccleſiaſtico, qui pro majori certitudine poteſt ſcribere ad locum, in quo dicitur mortuus: vel ſi probationes minus perfectæ ſint, ſolet etiam deferri juramentum alteri conjugi, ut juret ſe credere e[illegible]us conjugem ampliùs non vivere, eò quia id audierit ab alijs. Juvat obſervare, quòd non ſufficit moralis probabilitas, ſed requiritur moralis certitudo de morte conjugis, ut notat Covarruvias *in epit. lib. 4. decret. p. 2. c. 7. §. 3. n. 3.* quia in omni genere humanarum rerum, & actionum ſufficit moralis certitudo, cum major vix haberi poſſit: & quia in ſecundo c[illegible]ntrahendo matrimonio adeſt periculum nullitatis, & adulterij, ſi conſummetur; & ſi conjux a[illegible]ineat à ſecundis nuptijs, nullum incurrit tale periculum; ideò quamdiu certitudo ſaltem moralis de morte conjugis non habetur ad declinandum periculum peccati, tenetur conjux abſtinere à tranſitu ad ſecundas nuptias.

7 Accedit etiam ratio, quia mors conjugis abſen[illegible], cùm ſit quid facti, non debet præſumi, ſed [illegible]i ab allegante. Neque diuturna abſentia ſupra decennium alterius conjugis eſt ſuffi[illegible]iens ratio credendi illum mortuum, & d[illegible]ſolvendi matrimonium, quia per diuturnam ab[illegible]entiam tantùm redditur dubia ejus vita, non verò certe illius mors. Neque conjux cupiens tranſire ad ſecundas nuptias excuſatur, eò quia ſit juvenis, & incontinens; ſiquidem dantur etiam alij plures caſus, in quibus conjuges l[illegible]et [illegible]uvenes debent ſe continere, ac privare uſu conj[illegible], ut ſi alter conjux in diutu[illegible]nam in[illegible]at infirmitatem, vel ex aliquo accidente fiat impotens, non enim [illegible]unc diſſolvitur matrimonium ob periculum incontinentiæ.

8 Quæritur quartò, quanta debeat eſſe moralis certitudo de morte prioris conju[illegible]is, ut alter poſſ[illegible]t ad ſecundas nuptia[illegible] tranſire? Certum eſt, ut diximus, non ſufficere [illegible]olam moralem probabi[illegible]itatem, ut deſumitur *ex d. c. in præſentia in fin.* quia cum agatur de gravi præjudicio conjugis abſentis, & de periculo multiplicis adulterij requiritur major certi[illegible]udo, quàm veriſimilis præſumptio. Quanta verò debeat eſſe hæc moralis certitudo de morte prioris conjugis conveniunt omnes, ad eam non ſufficere veras tantùm conjecturas, vel indicia: ratio eſt, quia quoties de certa obligatione ad aliquid agendum liquet; & non conſtat de ejus ſolutione, tunc non licet recedere ab obligatione, quia hæc adhuc eſt in poſſeſſione, ſiquidem eſt certa; & tantum dubitatur de ejus ceſſatione: dubium autem cedit certitudini: at quòd fœmina ſit conjugata eſt certum; & quòd ſit libera eſt tantùm dubium, quatenus dubitatur de morte alterius conjugis, eò quia ſupra decennium jam abſuerit, & nihil de ipſo habetur certi an vivat, & tantùm habentur leves conjecturæ de ejus morte, eò quia nunquam ſcripſerit; & fuerit in Provincia, in qua diu fuit peſtis graſſata: cùm igitur conſtet certò de matrimonio, & tantum dubitetur de morte alterius conjugis in hoc dubio tutior pars debet eligi; præſertim cùm immineat periculum multiplicis peccati, proinde judicandum eſt matrimonium non eſſe diſſolutum. Imò neque ſufficit, ſi unus tantum teſtis aſſerat, alterum conjugem abſentem mortuum eſſe, ut liceat alteri tranſire ad ſecundas nuptias, quia ut loquuntur jura, vox unius eſt vox nullius *l. jurejur. 9. §. ſimili modo. C. de teſtib.* tum quia unius teſtimonium non admittitur *c. veniens 10. in fin. ext. eod.* Tum quia per unum teſtem non habetur niſi ſemiplena probatio, quæ non ſufficit ad probandam mortem alterius conjugis, ſed requiritur plena.

An verò ſufficiat ſola fama, quâ mulier intelligat, ejus conjugem mortuum fuiſſe? Reſpondetur, neque ſolam famam ſufficere, niſi hæc adjuvetur aliis adminiculis, ut ſunt vehementes conjecturæ, & graves præſumptiones de morte alterius conjugis, ut quia fuit jam ſenio confectus, pluribus obnoxius infirmitatibus, & quod abſuerit ſupra decennium: ut etiam ſi publicæ famæ addatur oculatus teſtis, qui dicat ſe vidiſſe, eum mortuum tali tempore, in tali loco: unde debet fama legi[illegible]ime eſſe probata, ut moralem certitudinem faciat, & excludat moralem dubitationem. Ver[illegible]m, ut[illegible]rim, famam non probari le[illegible]itime niſi per [illegible]uos, vel tres teſtes idoneos, adeò ut unus non ſufficiet: quia poteſt contingere, quòd doloſe ſpargatur fama de morte conjugi[illegible], ut alter tranſeat ad ſecundas nuptias, & qu[illegible]d pecuni[illegible] corrumpatur teſtis, ut aſſerat, ſe eum vidiſſe mortuum tali loco. Hinc [illegible]abetur praxi[illegible], qu[illegible] Ordinarij non permittunt mulieres tran[illegible]re ad ſecundas nuptias, niſi [illegible]abeatur cer[illegible]itudo de morte alterius conjugis; & ubi per duos, vel [illegible]res te[illegible]es idoneos, & ſide dignos, non p[illegible]teſt probari mors alterius conjugis: neque per indicia indul[illegible]tate poteſt haberi moraliter indubi[illegible]ata cer[illegible]udo; tunc conſultius eſt ſcribere ad locum [illegible]lum, in quo dicitur mortuus, & ſupe[illegible]ſedere à ſe[illegible]dis nuptiis, donec major certitudo acquiratur. 9

Quæritur [illegible] an ſi ſponſus de futuro matrimonium contrahat cum ſorore ſuæ ſponſæ, a [illegible] ſponſalia contraxerit cum utraque ſorore, cum prima de futuro, & cum ſecunda de præſenti, valeant ſecunda de præſenti? Reſpondetur [illegible], [illegible] ad [illegible] impedimentum [illegible] vinculum matrimonij [illegible] ſponſalia præcedentia de futuro, eò quia ſponſalia de præſenti ſint vinculum fortius: nihilominus in hoc caſu ſponſalia de præſenti ſunt nulla, & tenetur ſponſus ſervare fidei datæ primæ ſorori [illegible] ratio eſt, quia per ſponſalia de futuro contracta cum prima ſorore oritur impedimentum publicæ honeſtatis, quo validè non poteſt contrahere matrimonium cum ſecunda ſorore; [illegible] unde cum ſponſalia de præſenti non ſint valida, tenetur ſponſus ſervare prima ſponſalia de futuro, & nubere primæ ſorori [illegible] quod ſi ſponſus cum ſecunda ſorore non ſolum matrimonium contraxiſſet, ſed etiam illud [illegible] conſummaſſet, tunc neutram poſſet accipere in uxorem, non primam ob impedimentum affinitatis ortum ex perfecta conſummatione matrimonij cum ſecunda ſorore: neque poſſet ſecundam ducere ob impedimentum publicæ honeſtatis ortum ex ſponſalibus de futuro contractis cum prima ſorore.

11 Quæritur ſexto, an ex ſponſalibus irritis defectu alicujus impedimenti occulti oriatur impedimentum publicæ honeſtatis? Reſpondent Layman *lib. 5. tract. 1[illegible]. c. 9. n. 4.* Sanchez *lib. 7. di[illegible]. 68. num. 14.* & alij, ex talibus ſponſalibus irritis ob occultum impedimentum oriri impedimentum publicæ honeſtatis, & nituntur ea ratione, quia hoc impedimentum ſtatutum fuit ob indecentiam, quam ſecum trahit matrimonium cum conſanguinea in primo gradu, cum qua ſponſalia contraxerat: unde quamvis ſponſus ob impedimentum occultum invalidè contrahat matrimonium cum prima ſorore, dicunt ex talibus ſponſalibus etiam de futuro oriri impedimentum publicæ honeſtatis; proinde non poſſe ſponſum contrahere ſponſalia de præſenti cum ſecunda ſorore, quia hæc indecentia ſemper oritur, quoties publicè conſtat, ſponſalia de futuro [illegible] cum prima ſorore eſſe valida, & quoties [illegible] itur occultum conſtat publicè de valore ſponſaliorum [illegible] publicè non [illegible] de impedimento.

12 Nihilominus contraria ſententia mihi videtur probabilior, quam docent Coninck *[illegible] 3[illegible]. [illegible] n. 69.* Diana *tract. [illegible] de matrim. reſol. 24. num. 2.* Hurtadus *de matrim. d. [illegible]. 24. diffic. [illegible] num. 4.* Rebellus *lib. 3. q. 14.* Ratio eſt quia Concilium [illegible] ſtatim nulla adhibita [illegible] ne ait, ex ſponſalibus [illegible] quacunque [illegible] ne invalidis nullum contrahi impedimentum [illegible], & re[illegible] quia quod eſt invalidum & n[illegible], perinde ſe habet ac non eſſet & quod [illegible] impedimentum [illegible] ponere ne [illegible] habere e[illegible] um [illegible] poſiti [illegible] neque [illegible] publicè talia ſponſalia cred[illegible] [illegible] ſmo[illegible] ex[illegible] ati [illegible] non poteſt [illegible] em [illegible] contractu [illegible] ſeco invalido [illegible] ſine ullo ſufficiente fundamento ſponſalia [illegible] inguntur [illegible] ea, [illegible] niſi publicè ſunt invalida. [illegible] um [illegible] trario ſenſu ſequeretur, quod [illegible] ex ſponſalibus validis omnino occultis impedimentum oriretur, quia nulla indecentia eſſet in tali contractu cum conſanguineis ſponſæ.

Quæritur ſeptimo, an prima ſponſalia de futuro diſſolvantur ſecunda pariter de futuro ipſis adnexa ſi carnalis copula? Reſpondent plures cum Sanchez *tom. [illegible] lib. 1 [illegible]. 49* prima ſponſalia non diſſolvi per ſecunda, quamvis hiſce addita [illegible] carnalis copula, niſi forte [illegible] ſecunda fœmina, quæ ſub ſpe conjugij cognita fuit, notabile damnum pateretur: ait enim, quòd tunc ratione damni poſſet judex ſponſum compellere ad contrahendum cum ſecunda. Cæterum præſcindendo à tali damno, [illegible] prima ſponſalia non diſſolvi per ſecunda, quamvis hiſce addita fuerit carnalis copula, eò quia injuria illata poſteriori ſponſæ non aufert jus primæ, quod ratione contractus initi habet, ut ſponſus eam ducat in uxorem. 13

Quamvis hæc ſententia valde probabilis [illegible] adhuc contraria mihi videtur probabilior, quia ſi duo ſimul contendant unus de lucro acquirendo, & alter de damno vitando, huic potius [illegible] vendum eſt, quam primo, ut rectè notat B[illegible] Pontius *de matrim. lib. 12. c. 14. n. 4.* atqui ſecunda fœmina damnum patitur, & ideo contendit, ut ſponſus eam ducat ad decinandum [illegible] num, quod inde ei oriretur, ſi illam non [illegible] ſecus prior fœmina tantùm agit ut lucrum acquirat: unde putârim favendum tunc [illegible] fœminæ, quæ damnum eſt paſſa. 14

Hinc ad fundamentum Sanchez poſſet reſponderi, poſteriorem injuriam prævalere priori promiſſioni, eò quia ſponſalibus [illegible] ibus eſt adnexa carnalis copula ſi [illegible] vinculum, & ſtrictiorem inducat obligationem reſarciendi illatam injuriam. 15

Quæritur octavò, an ex matrimonio nullo oriatur impedimentum publicæ honeſtatis, adeo ut ſi Cajus contraxerit matrimonium invalidum cum Lucretia; poſſit ſponſalia de futuro, vel etiam de præſenti poſtea contrahere cum Franciſca ejus ſorore? Reſpondetur, non poſſe ducere ejus ſororem, eò quia impedimentum publicæ honeſtatis oriatur ex matrimonio [illegible] ſim invalidè inito cum prima ſorore. Ra[illegible] quia quamvis antiquitus pr[illegible] c[illegible] ſententia aſſerens ex matrimonio nullo n[illegible] impedimentum publicæ honeſtatis, & [illegible] pro hac ſententia plures [illegible], hodie tamen non eſt amplius probabilis ob declarationem Sedis Apoſtolicæ in contrarium [illegible] qu[illegible] ex matrimonio rato, ac inito quacunque causa præterquam [illegible] de ſectu conſenſus [illegible] impedimentum publicæ honeſtatis, declarat Pius V. in ſuo motu proprio, [illegible] *Ad Romanum ſpectat* anno 1[illegible] multi dubitarent, an decretum Concilij Tridentini *[illegible]. 24. de matrim. c. [illegible]* intel[illegible] ſponſalibus de futuro, vel etiam de matrimonio de præſenti non conſummato [illegible] *Authoritate Apoſtolica* [illegible] 16

ratio.

[illegible] decretum Concili[illegible] [illegible] dum eſſe, procedere in ſponſal[illegible] axat, non autem in matrimonio [illegible] ontra[illegible]o. ſed in eo du[illegible] [illegible] omnibus illi[illegible] uſibus ac [illegible] quibus de jure veteri ante prædictum de[illegible] Conci[illegible] introductum erat. Cum im[illegible] matrimonium [illegible] de ju[illegible] [illegible]o, [illegible]andum [illegible] legibus eccleſiæ.

17 [illegible] oono, an [illegible] Concilium Tri[illegible] in [illegible]oco, ubi [illegible]uit publicatum & re[illegible], C[illegible] cat in uxorem [illegible]uceretiam clan[illegible] p[illegible] ea ducere ejus ſororem pa[illegible], eo quia in[illegible]erit matrimonium clande[illegible] ini[illegible]um eſſe nu[illegible]m[illegible] Reſpondetur, non [illegible] n[illegible]ea palam ducere eius ſororem: ratio [illegible] quia ex matrimonio clande[illegible]ino oritur im[illegible]entum publicæ hone[illegible]tatis, quo impedi[illegible] Cajus, ne poſſit cum ſorore primæ ſponſæ matrimonium contrahere: quod oriatur tale impedimentum publicæ honeſtatis, declaravit ſacra Congregatio Cardinalium Concilij interpretum apud Rebellium *3. p. de oblig[illegible]. lib. 4. [illegible] [illegible]. n. 102.* ubi recitat verba declarationis, quæ ſunt *Præſuppoſita declaratione per conſtitutionem S. D. N. Pij V. ſuper hoc decreto cenſuit Congregatio, oriri hoc impedimentum publicæ ho[illegible] ex ſponſalibus per verba de præſenti, & [illegible]iter contractis omiſſa forma decreti Concilij Tridentini.*

18 Verum quia plures dubitant de tali declaratione, an revera exiſtat, eò quia non reperiatur apud alios collectores, ideo præſcindendo à tali declaratione dicunt ex matrimonio clandeſtino non oriri impedimentum publicæ honeſtatis, adeò ut Cajus, qui clandeſtine nupſit primæ ſorori, poſſit palam ducere ſecundam, quia jure antiquo ex matrimonio invalido non oriebatur impedimentum publicæ honeſtatis, [illegible] ex nullo canone probari poſſit, neque ex conſuetudine. Ne[illegible] hoc impedimentum oritur jure Concilij Tridentini: ſiquidem nullibi in Tridentino reperitur talis conſtitutio, [illegible] declaret ex matrimonio irrito oriri impe[illegible] pub[illegible]æ honeſtatis. Quòd ſi dicas, [illegible] laraſſe contrarium in ſua conſtitu[illegible] e[illegible] incipit *ad Romanum* edita anno [illegible] refertur etiam *titulo* [illegible] *lib. 4. ſeptimi* [illegible] 2. Reſpondent, [illegible]ium V[illegible] ſolum in ge[illegible] u[illegible]ſe, & dec[illegible]a[illegible]ſſe, diſpoſitionem *c. 3.* [illegible] Tridentini non eſſe de matrimonio [illegible]lum conſummato, [illegible]d ſolum de ſponſalibus de futuro.

19 [illegible]æ[illegible]ur [illegible]cimò, an appellans in cauſa ma[illegible] pendente poſſit aliud matrimo[illegible] [illegible]re? Re[illegible]ondetur, pendente lite [illegible] n[illegible] ſi appellatum fuerit, non [illegible] matrimoni[illegible] contrahi cum alia, id[illegible] umitur *ex c. [illegible] fraternitas 4. [illegible] t.* ubi [illegible] qui in cauſa matr[illegible] de præ[illegible] [illegible]ſtolica[illegible] ante ſen[illegible] c[illegible]m cauſ[illegible] public[illegible] in[illegible] d[illegible]one[illegible] ca[illegible]am du[illegible] [illegible] ple[illegible] [illegible] quod tamen intelligendum

e[illegible], ſi impedimentum fuerit perpetuum, non ita ſi tantum ad tempus, ut ob reverentiam dierum; quia tunc non eſt irritandum matrimonium, ſed [illegible]m injungenda pœnitentia propter contemptum eccleſiæ.

Quod vero pendente lite in cauſa matrimoniali ſit conjux publice interdicendus, ne antè deciſionem cauſæ tranſeat ad alias nuptias, eſt æquitati omnino conſonum; quia ſi primum matrimonium poſtea pronuntiaretur validum, ſecundum foret adulterium, & invalidum, proinde pendente lite ſuper primo matrimonio non poteſt vir cùm alia contrahere, ſive [illegible] pendeat poſt appellationem, ut in caſu *c. cum in Apoſtolica 18. de ſponſal.* Eſt enim notiſſimi juris, quòd ſi appelletur, appellatio ſuſpendat ſententiam, & rem judicatam ab alio judice. *c. venientes de jurejur.* ubi doctores *c. paſtoralis § præterea de offic. deleg.* & docent Felin. *in rubric. de appellat. num. 4.* Lancellotus *de attent. p. 2. c. 12. in præfat. n. 118.* Quapropter ſi iniretur matrimonium lite pendente cum ſecunda, tale matrimonium foret attentatum, & nullius valoris. 20

Quæritur undecimò, an prima ſponſalia de præſenti diſſolvant ſecunda pariter de præſenti? Reſpondetur affirmative, & deſumitur ex *c. duobus 1. b. t.* ubi dicitur, quòd [illegible] vir det fidem mulieri, ſeu cum ea contrahat matrimonium, ſeu ſponſalia de præſenti tenet matrimonium, & ſi aliam duxit non tenet matrimonium cum ſecunda, & tenetur vir adhærere primæ. Ratio eſt, quia per verba de præſenti [illegible]imentia conſenſum in matrimonium illarum perſonarum, quæ non prohibentur illud contrahere, ſufficienter contrahitur matrimonium, ut habetur in *d. c. duobus 1 b. t.* & quia mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir [illegible] & ſimiliter vir eſt alligatus uxori, adeò ut mulier poteſtatem ſui corporis non habeat [illegible], & è converſo, ut ſcribit Apoſtolus *[illegible] Corinth. 17.* ideo vivente prima uxore non poteſt vir contrahere cum alia, quod ſi de facto contrahat, eſt ſeparandus, ne perſiſtat in adulterio, & debet adhærere primæ uxori, ut habetur in *d. c. duobus 1. b. t.* idque fuit etiam ſtatutum in Concilio Niceno *can. 24.* ibi. *Nemo debet duas uxores ducere; & qui hoc fecerit, ſi fuerit ſacerdos prohibeatur miniſterio ſacrificandi, & communione fidelium quouſque ejiciat domo ſecundam, & debeat retinere primam.* 21

Rurſus hoc idem ſancitum fuit in Romana Synodo ſub Eugenio II. & Leone IV. *can. 37.* ibi: *Nulli liceat ullo tempore du[illegible] habere uxores.* & Joannes VIII. *ep[illegible]* [illegible] *Jubemus ut nullus propriam ſe inquat uxorem, [illegible] viventa alteram ſibi ſociare præſumat. neque liceat ei ullo tempore du[illegible] habere uxores.* Nicolaus itidem [illegible] ad conſulta Bulgarorum *c. 51.* ait [illegible] *tempore uno habere uxores nec ipſa origo hum[illegible] conditioni admittit, nec lex Chriſtianorum [illegible] permittit,* ratio verò, cur prohibita ſit Polygamia, deſumitur ex eo, quia p[illegible] uxorum repugnat fini matrimonij; ſi enim vagus eſſet concubitus, vaga itidem, & incerta eſſet proles; imò neque domeſtica ſocietas poſſet inſti- 22

neri, cùm plura eſſent capita unius corporis myſtici: quamvis enim unus Dominus poſſit commodè habere plures ſervos, non tamen unus ſervus poteſt commode pluribus ſimul inſervire Dominis, ut probat D. Auguſtinus *lib. 3. de doctrin. Chriſt. c. 12.* & *de bono conjug. c. 17.*

23 Hinc ſi licita aſſat uxorum pluralitas non bene aonſultum foret paci domeſticæ, & Raipublicæ, & tranquillitas domeſtica præſertim turbaretur, etenim uxor ſocia eſt, non famule, & in domeſtico regimine principatum obtinat, ut notat Chryſoſtomus in *epiſt. ad Epheſ. homil. 30.* atqui omnis Principatus ut pax ſervetur, & tranquillitati conſulatur, ex ſua natura ſingularitatē amat. Tum quia, ut oſtendit Auguſtinus de bono conjugali *contra Jovinianum c. 17.* facilè inter ipſas uxores invidia rixas excitaret, ut legimus de uxoribus Abraham, Sara, & Agat *Geneſ. 16.* da Lia, & Rachela *Geneſ. 30.* da Anna & Phanena *1. Reg. 1.* hinc rafert Gelius *lib. 1. noctium attic. c. 17.* reſpondiſſe Socratem Alcibiadi interroganti, cur duas ferret in domo uxores: *hæ me domi docent tolerantiam, quâ in publico utendum eſt*. hoc idem atiam refart Gelius de Euripida in Andromache. Tum quia contrahens ſecundum matrimonium vivente primo conjuge, non poteſt validè contrahare, quia nequit tradare poteſtatem ſui corporis, quam non habet juxta Apoſtol. *1. ad Corinth. 7. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: ſimiliter autem, & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.*

24 Hinc etiam jure civili, & apud gantes Polygamia, & polyviria prohibetur, etenim apud Athenienſes Eracopis lega ſancitum fuit, ut una tantùm aſſat unius uxor Teſte Athæneo *lib. 13. Dypnoſoph.* Romanos itidem Judæis, & aliis ex-taris nationibus Polygamiam prohibuiſſe conſtat *l. Nemo C. de Judæis novel. 79.* Juſtin. *§. Affinitatis inſtit. de nupt. l. 2. C. de ſucceſ. nupt l. 18. C. de adulter.* quinimò qui binas habebant nupias eodam tempore infamia notabantur ex Prætoris adicto *l. 1. ff. de his qui not. infam.* & notat Grotius *lib. 2. de jure belli c. 5. num. 9.* quinimò ducentas ſecundam uxoram vivente prima ex Athalarici Ragis edicto apud Caſſiodorum *lib. 9. epiſt. 18.* plectebantur amiſſione bonorum. Imò aontrahantas cum ſecunda, vivente prima uxore edulterij pœnis teneri notat Menochius *de arbit. lib. 2. caſ. 420.* imò pœnam mortis ſancivit in Germania Carolus V. *conſtit. crimin. art. 121.* ut refart Collerus *deciſ. 176. n. 78.*

25 Hodie verò quia hoc delictum punitur ab Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, Rai hujus criminis compelluntur abjurera, & fuſtibus etiam ceduntur, & ad triremes per quinquennium damnantur: compelluntur inquam abjurare, quia gravis oritur ſuſpicio, quòd malè ſenſerint de ſacramento matrimonij. [illegible] usè da hac re agit Transmiara *in tract. de polygam. & polyviria* ubi atiam notat cognoſcere de hoc delicto partinere priva[illegible]è ad Inq[illegible]itores quia ipſi ſunt Judices privat[illegible] non [illegible]m contra hæreticos, ſed e[illegible] cont[illegible]os [illegible]tiam leviter in fida. *c. Accuſatus in princ. [illegible] ut officium de hæret. in 6.* & notat Covarruvias *de ſponſal. [illegible] 7. §. 3. n. 6.*

Poſſet tamen in contrarium objici, quia con- 26
ſtat ex ſacris ſcripturis, Patriarchas, & al[illegible]ros morum probitata inſignes, plures habu[illegible]e uxores uno, & eodam tempore, Abraham enim habuit Saram, Agar, Zathuram *Geneſ. c. 16. & 25.* Jacob habuit Liam, Rachaelam, Balam & Zalpham *Geneſ. c. 29. & 30.* Helcana Anna[illegible] & Phenenam *lib. 1. Reg. c. 1.* Moyſas Et[illegible]iopiſſam, & Sephoram *Exod. c. 2. numer. c. 12.* David itidam ſex habuit uxores *lib. 2. Reg. c. 3.* Salamon 700. *lib. 3. Reg. c. 11.* Abias 14. *lib. 2. Paralip. c. 13.* Gedeon itidem, & alij plures habuerunt uxores *c. 8. Judic.*

Sad contra quia inde non ſequitur, polyga- 27
miam eſſe permittendam licèt Ermogenes, contra quem ſcripſit Tertullianus polygamiam e[illegible] præcitatis examplis ſcripturarum probaverit, & Turcæ atiam hodia ſuſtineant tot licere uxores ducere, quot unusquisque facultatibus ſuis ſuſtentare poteſt. Cartum eſt anim, à mundi exordio usqua ad diluvium nequa Adamum, nec ullum alium præter Lamechum plures habuiſſe uxores *Geneſ. c. 4. v. 29.* & proinde reprahenditur a Nicolao Papa, & vocatur adultar in *c. An non 24. q. 3.* Poſt diluvium vero cum pauci aſſent homines, & vita humana perquam abbraviata, fuit tunc polygamia ob neceſſariam multiplicationem humani generis conceſſa [illegible] pupulus fidelis propagaratur, & cultus [illegible]nus incrementum ſubiret, ut notat Joſephus Habræus *lib. 17. antiq. c. 2.* & daclarat [illegible] Auguſtinus in *c. objiciuntur 32. q. 4.* & *lib. 3. de doctrina Chriſtian.* ubi loquens de polygamia ait: *Quando mos erat crimen non erat, & nunc propterea crimen eſt, quia mos non eſt*, verùm hanc polygamiæ permiſſionē humano genera, & populo fidali jam propagato Chriſtus Dominus omnino abolavit, & primam monogamiæ legem primis parentibus inſpiratam innovavit *Matth. c. 19.* ut notat Arniſæus *de jur. connub. c. 4. ſect. 2.*

Cætarum ad propagationem populi fidelis 28
potuit Deus cum Hæbrais diſpenſare ſiquidem non eſt hæc prohibitio da primis principijs lagis naturalis, nec da concluſionibus, quæ [illegible]ximè, & immadiatè ex ijsdem inferuntur [illegible] ſed tantùm de remotioribus. [illegible]um quia ſi prop[illegible] velimus loqui, hæc non eſt diſpenſatio [illegible] per mutationam mareriæ jure ſupremi [illegible] potuit anim Deus ſuâ providentia præ[illegible] & collera incommoda, quæ naturaliter o[illegible]tur ax pluralitate uxorum.

Quæritur duodecimò, quænam pœna [illegible] juncta ducenti in uxorem altarius conju[illegible] Reſpondetur hanc ſtatui in *c. accepiſti 2.* ubi dicitur, qui alterius conjugem ducit [illegible] xorem, nunquam h[illegible]c poterit aſſe aju[illegible] [illegible] u[illegible]or, & 4[illegible] dias in [illegible]na & squa [illegible] quod [illegible] nam vocant [illegible]m ſeptem la[illegible]uent bus anni[illegible] pœnite[illegible] ſiquidem reg[illegible]are o[illegible]m er[illegible] quolibet peccato mortal[illegible] [illegible] tur ſeptem annorum *c. ho[illegible]* [illegible] taman intelligitur, ut ſacerdo[illegible] ex [illegible]

abbre-

abbreviaverit *c. Deus de pœnit. & remiſſ. c. quem vie pœnit. diſt. 1.*

30 Verùm hodie antiqui canones pœnitentiales ſunt parquamremiſſi, & moderari poſſunr ad arbitrium ſacerdotum *c. ſi de pœnit. c. tempora 26. q. 7.* hæc autem moderatio relicta arbitrio ſacerdotis eſt, ut cui pro lethali culpa injungebatur pœnitentia ſeptem annorum, modò imponitur, ut jejunet qualibet ſeptimana unam, vel alteram diem, vel recitet per tot vicea orationem dominicam, & ſalutationem Angelicam, & ad hoc arbitrium etiam ramittuntur omnia jura, quæ imponunt pœnitentiam par numarum annorum, vel dierum non ſpecificando modum pœnitentiæ, ut notat Abbas in *d. c. accepiſti in fin.* Carena verò quæ propter gravitatem peccari adjungitur pœnitentiæ ſeptem annorum, vocatur à carentia eiborum, & hominum, quibus illis diebus pœnitentea carabant, ſiquidem per 40. illos dies moria erat, ut pœnitentas includerentur in aliquo ſecreto loco propè eccleſiam, & deſtituerentur hominum conſortio, neque alerentur quàm pane, & frigida: hæc autem abſtinentia à carnibua, & lacticinijs à numero dierum, quibua durat, vocatur quadrageſima à numero quadragenario, ſeu quadraginra dierum, quibus præfata pœnitentia agebatur.

31 Hinc quia contrahena matrimonium de præſenti cum uxore alterius committit ſacrilegium contra ſacramentum matrimonij; & adulterium *l. quamvis c. de adulter.* ideo pro tam gravi peccato, ſi agatur in foro conſcientiæ hæc ſalutaria pœnitentia eſſet injungenda *ex d. c. accepiſti 2. h. t.*

32 Sed hodia poteſt modarati ad arbitrium Confeſſarij. Fit taman, qui alienam uxorem duxit, incapax eam ducendi impoſterum etiam poſt obitum ajus mariti, & mortem propriæ uxoris, adeò ut licèt mulier illa ſit poſtea vidua, ut etiam vir, non poſſit hic eam ducere, ne detur illi occatio machinandi in mortem illius mariti, vel propriæ uxoris *c. ſuper hoc de eo, qui duxit in matrim. quam polluit per adult.* tum quia fraudibus eſt obviandum *c. ſuper de reſcript.* ad præcludendam igitur viam huic iniquitati; ut etiam in pœnam proprij delicti prohibetur, ne talia poſſit unquam ducere illam de jura in uxorem, quam ſi temerè auſus eſt de facto ducere, matrimonium eſt irritum.

33 Quæritur tertiodecimò, an matrimonium de præſenti ratum ſolvatur per ſecundum matrimonium conſummatum? Reſpondetur negativè, & deſumitur ex *c. Tuas dudum ult. h. t.* ubi dicitur, quòd ſi quia contrahat de præſenti cum una, & ante copulam contrahat cum alia, teneat primum matrimonium, & ſecundum ſit nullum. Ratio aſt, quia per verba de præſenti contrahitur indiſſolubile vinculum matrimonij *c. 1. de ſponſ.* pruinde ſi Titius ſemel contraxit de præſenti cum Lucretia, vivente hac prima uxora, non poteſt alteram ducere, quia tenetur ub vinculum indiſſolubila adhærere primæ uxori, quamdiu vixerit.

34 Nequa obſtat, primum matrimonium fuiſſe tantùm ratum, & non conſummatum, & ſecundum fuiſſe conſummatum, quia ſolus conſanſua ſine copula ſufficit ad inducendum vinculum indiſſolubile matrimonij, & quia hic conſenſua fuit præſtitus in primo matrimonio, ideo eſt hoc indiſſolubile, & ſacundum matrimonium eſt invalidum, ut deſumitur ex *c. duobus 1. h. t.* ubi dicitur, qui dat fidem conſensûs, ſeu ducit de præſanti unam, matrimonium tenet; & ſi aliam ducit, non tenet cum ſecunda, tamatſi hanc carnaliter cognoverit, non primam, quia ſecundua conſenſus non poteſt præſtari ab habante primam uxorem; & ſi da facto præſtetur non operatur matrimonium, cujus propterea conſummatio eſt adulterium, nea valet contraria conſuatudo, ſi quæ aſſet, quia matrimonium confirmatur lege divina *c. unic. de voto in 6.* ait enim Chriſtua *Matth. 19. Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*; & quia juri divino nulla lex, vel conſuetudo poteſt præjudicare *c. fin. de conſuet.* & *c. 1. de ſponſ.* ſequitur, quòd nulla conſuetudo poſſit ſolvere primum vinculum inductum per verum conſenſum expraſſum per verba de præſenti, proinde cum ſtanta hoc vinculo non poſſit ſecundum matrimonium contrahere; hoc ſecundum matrimonium eſt irritum, & ejua conſummatio adulterium.

Cæterum conſuetudo, ſi à ſummo Pontifi- 35
ce approbata fuarit circa matrimonium contrahendum, poteſt novum impedimentum inducera, vel canonicum antiquum removare, & tunc ſublato impedimento ſecundum matrimonium valet: poteſt anim Papa ſtatuara circa matrimonium contrahendum, ut illud admittatur prout juxta temporum, vel locorum qualitates, ac mutationes magia expedire videbitur.

Quæritur quarto decimò, an ſponſua pec- 36
cet, ſi intra primum bimeſtre vi, vel timore gravi axtorquear copulam à ſponſa de præſenti? Reſpondetur affirmativè, quia tunc renitente ſponſâ nullum habet jus ſponſua in ejus corpus, donec bimeſtre effluxerit, proinde auferendo eidem corporis integritatem, gravem illi inferr injuriam. Tum quia jus certum ſponſæ tranſeundi ad Religionem redditur valde dubium, & litigioſum, & lite mota impeditur profeſſio uſque ad litis conclusionem. Tum quia fortaſſis ex tali conſummatione matrimonij ſequitur proles, ob quam ſponſa impeditur ab Ingreſſu Religionis.

Tum quia adeò gravia cenſetur communiter 37
hæc injuria, ut non obſtante conſummatione matrimonij credatur ſufficiens, ut ſponſa poſſit facere, perpetuum divortium profitendo religionem manente ſponſo ligato vinculo matrimonij. Tum quia poteſt ſponſus in foro externo puniri, ut notat Antonius Gomez *l. 80. Taur. n. 39.* & docet Covarruvies *4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. n. 9.* pro ſola autem culpa veniali æquum non eſt tam graviter puniri in foro externo. Aliqui tamen id limitant quando ſponſa aſſerit, ſe velle religionem ingradi, volunt enim tantùm in hoc caſu ſponſum lethaliter peccare, ſi ſponſam intra primum bimeſtre vi opprimeret.

TITU-

TITULUS V.

De conditionibus appoſitis in deſponſationibus, & aliis contractibus.

Cum ſponſalia nonnunquam abſolutè, & aliquando ſub conditione etiam contrahantur, ideo Summus Pontifex in præſenti titulo agit de conditionibus, quæ apponi ſolent tam in deſponſationibus de futuro, quàm de præſenti, ſeu matrimonijs, & etiam alijs contractibus. Sponſalia purè, & abſolutè dicuntur contrahi, quando contrahentes adhibent hæc verba: *ego te accipiam in uxorem, & ego te accipiam in maritum*: ſub conditione verò, quando contrahentes utuntur hiſce verbis: *Ego te in uxorem accipiam, ſi tantam dotem mihi dederis*: vel *ego te accipiam in maritum, ſi pater meus conſenſerit.*

SUMMARIUM EXEGETICUM,

Septem Capitum, quæ in hoc Titulo continentur.

C. *QUICUNQUE 1. h. t. Ex Concilio Africano ſtatuitur, ut conditionis nomine non debeat matrimonium frangi, ſed rejecta conditione deſponſatio irrefragabiliter ſit valida. Ubi notat Gloſſa, textum loqui de conditione turpi, vel illicita, quia hæc habetur pro non adjecta. Cæterum ſi conditio ſit honeſta, per ipſam non irritatur matrimonium.*

C. *CUM SIT 2. h. t. Gregorius reſcribit eum, qui manumiſit ſervum, cum conditione ut fiat Monachus in tali monaſterio, alioquin redeat in ſervitutem, poſſe à ſervo manumiſſo exigere adimpletionem talis conditionis, & ut adimpleatur voluntas manumittentis: ex quo textu liquet in manumiſſione ſervi poſſe apponi conditionem, quæ ſi non ſervetur, libertas amittatur. Rurſus quamvis antiquitus ſervitus non impediret Monachatum* c. multos diſt. 54. *nec promotionem ad ſacros Ordines* c. de famulis de ſervis non ordin. *hodie tamen ſervi non recipiuntur ad religionem, niſi ſint manumiſſi, nec ordinantur. Cæterum quòd Pontifex in textu dicat, ſervum manumiſſum amittere libertatem, ſi in monaſterio non remanſerit, intelligendum eſt ante profeſſionem: quia poſt profeſſionem poteſt tranſire ad aliud monaſterium, nec eſt ampliùs ſub viro Domini manumittentis.*

C. *DE ILLIS 3. h. t. reſcribit Alexander III. quòd ſi quis mulieri ita juraverit:* ego te in uxorem accipiam, ſi mille mihi dederis: *ſi non dederit mille, non tenetur eam accipere, niſi fortaſſis conſenſus de præſenti, ſeu carnalis commixtio interceſſiſſet. Ex quo textu liquet, licitum eſſe adjicere contractui matrimoniali conditionem, ſi tantum mihi donaveris: quia niſi hæc conditio honeſta eſſet, minimè ſponſalia ſuſpendiſſet, ſed haberetur pro non adjecta, unde ſi talis ſtipulatio conditionata fiat ratione dotis, conditio eſt honeſta, non ita ſi fieret ratione libidinis, tunc enim haberetur pro non adjecta. Quòd ſi conditio adjiciatur per modum pœnæ, ut ſi tecum contraham, dabo centum, tunc non valet contractus* c. gemma de ſponſ. *Cæterùm Panormitanus duos adfert caſus, in quibus conditio appoſita ſponſalibus tollitur, ſcilicet per ſubſecutum conſenſum de præſenti, non conditionatè, ſed purè præſtitum, per quem tollitur obligatio conditionis appoſitæ ſponſalibus implendæ. Secundò per carnalem copulam ſubſecutam, cujus duplex eſt effectus, ſiquidem purificat ſponſalia, & eodem momento ſponſalia transfundit, & transmittit in matrimonium. Ut docet Panormitanus.*

C. *VERUM 4. h. t. reſcribit Idem Pont. quòd quando quis donavit eccleſiæ prædium, vel quid aliud adjecta conditione, ut aliquid faciat, vel donet ſimpliciter; Si eccleſia non faciat, nec donet, non poſſit donator revocare donum. Sin verò in donatione fuerit adjectum, quòd ſi pactum, vel modus non ſervetur, poſſit donatio revocari, tunc donator poteſt ſuum donum repetere. Pro cujus textus intelligentia, notandū eſt, conditionem priori loco ſumi latiùs, prout etiam comprehendit modum, qui non ſuſpendit actum, neque annullat, niſi ſit contrarius ſubſtantiæ illius. Poſteriori verò loco ſumitur conditio ſtrictè pro ea, quæ reverà ſuſpendit actum, adeò ut non impleta conditione actus ſit nullus, & poſſit revocari. Cæterùm in favorem eccleſiæ Pontifex in præſenti textu ad tollendam omnem ambiguitatem, declarat, donationem factam eccleſiæ ſub conditione non poſſe revocari, niſi id à Donatore fuerit expreſſum in donatione, nimirùm quòd ſi conditio non impleatur, poſſit ſuum donum revocare.*

C. SU-

C. SUPER EO 5. h. t. *Urbanus III. declarat contrahentem matrimonium ſub conditione non improbata ab eccleſia, ut ſi quis dicat,* 2
contraho tecum, ſi meus pater voluerit, non eſſe cogendum ad contrahendum matrimonium, niſi acceſſerit voluntas patris, eò quia conſenſus poſitus in alieno arbitrio non dicatur liber, nec conſenſus de præſenti. Hinc notat Gloſſa, quòd ſi ſubſtantia contractus conſeratur in arbitrium expreſſa perſona, non valeat contractus, niſi ealis arbitretur. Rurſus teſtamentum in alterius voluntate expreſsè commiſſum non valere, ut ſi Petrus dicat, conſtituo te meum heredem, ſi Paulus voluerit. Cæterum ad matrimonium de ſui natura requiritur conſenſus de præſenti, per quem diſtin-
3 *guitur à ſponſalibus, quæ fiunt per conſenſum de futuro, & conſenſus conditionatus in textu eſt de futuro, non de præſenti.*

C. PER TUAS 6. h. t. *Innocentius III. declarat, quòd ſi quis contrahat ſponſalia ſub conditione honeſta, ut ſi meus pater velit, & ante expletam conditionem habet copulam, tunc recedit à conditione, & tenet, tametſi ante copulam proteſtaretur, ſe nolle recedere à conditione, ut notat Gloſſa. Hoc idem etiam procedit, ſi quis dicat: contraho tecum, ſi te virginem invenero, tenet enim matrimonium, quia hoc non dirimitur per talem errorem: qui verò contrahit cum una ſub conditione, & cum alia ſimpliciter, tenet ſecundum matrimonium, tametſi poſtea adimpleatur conditio primi. Gloſſa hîc docet, matrimonium contractum cum conditione neceſſariò futura non teneri, niſi impleta conditione. Verùm contraria ſententia videtur probabilior, quia tunc conditio habetur pro non adjecta.*

C. SI CONDITIONES ULT. h. t. *Gregorius IX. declarat, quòd ſi matrimonium contrahatur cum conditione contraria conjugio, ut* ſi declinaveris generationem prolis, *vel* nubo interim tibi, donec inveniam aliam ditiorem: vel duco te in uxorem, ſi poſtea adulterabis, *non teneat, ſecus ſi contractui matrimoniali adjiciantur aliæ conditiones, quamvis turpes, immo & impoſſibiles, illis non obſtantibus matrimonium tenet, quia propter favorem matrimonii habeatur pro non adjectis. Hinc deſumitur regula, quòd conditio repugnans ſubſtantiæ matrimonii, vel ſacramento, ſi adjiciatur contractui matrimoniali, eum vitiet, & annullet. An verò hæ conditiones: contraho tecum, ut ſerves mecum perpetuam caſtitatem: vel debitum non petas: vel religionem mecum ingrediaris, vitient matrimonium. Reſpondetur negativè, ſi poſt contractum matrimonium adjiciantur, quia non pugnant cum illius ſubſtantia* argum. L. ampti. C. de contrah. empt. *ubi quamvis ſine pretio non contrahatur emptio, & venditio: ſi tamen de pretio utrinque conventum fuerit, tametſi illud non ſolvatur, ſed ultro remittatur, non vitiatur contractus emptionis, & venditionis, eò quia quoad ſubſtantiam, jam fuerat ante perfectus. Major difficultas eſt, an tales conditiones adjectæ ante contractum matrimonium illud vitient, quia videntur pugnare contra ſubſtantiam matrimonii ordinati ad copulam, quam conditiones excludunt. Verùm communior ſententia docet, non vitiare matrimonium, quia copula actualis non eſt de eſſentia matrimonii, quod ante conſummationem habetur. Tum quia non adverſantur triplici bono matrimonii, quia per ipſa non impeditur individua vitæ ſocietas, nec bonum fidei, nec violatur caſtitas, & bonum prolis compenſatur majori bono, ſeu per continentiam, quæ magis placet DEO.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

An conditio contractui matrimoniali appoſita illum vitiet.

EST conditio juxta præſens inſtitutum ſuſpenſio actus, vel contractûs in futurum tempus, & eventum incertum, ut deſumitur ex §. *ſub conditione inſtit. de V. O.* & hujuſmodi conditio explicari ſolet per particulam *Si*, ut *accipiam te in uxorem, ſi tantum dotis mihi dederis* adeò ut conditio ſuſpendet in tempus futurum, quia ſi concipiatur de præſenti, vel præterito propriè non eſt conditio, & tantum habet vim contractum infirmandi, ſi non ſit poſita, & nullo modo differendi contractum. Subinde apponitur modus deſponſationi, & eſt qualitas, ſeu adjectio oneris, ad quod obligatur contrahens, & ſolet talis modus explicari per particulam *Ut*; cùm vir dicit. *Ducam te, ut divitias, vel honorem conſequar*, ut notat Sylveſter *V. conditio num. 3.* Præter conditionem, & modum, nonnunquam etiam apponitur cauſa, ſeu illa ratio, ob quam quis contrahit, & ſolet explicari per particulam *Quia*, ut *ducam te in meam uxorem, eò quia pulchra ſis, & mihi plenè ſatisfacias.*

Nonnunquam etiam apponitur demonſtratio, & tunc contingit, quando exprimitur qualitas, per quam determinatur, & demonſtratur perſona, cum qua contrahitur, ut ſi vir dicat, duco te in meam uxorem, eò quia ſis libera, & virgo. Rurſus conditiones aliæ ſunt generales, quæ ſic dicuntur, quia in omni matrimonio tacitè intelliguntur reperiri, quamvis non ex- 2

primantur : aliæ ſunt ſpeciales, quarum quædam intrinſecè iniunt neceſſario contractui, adeò ut ſine illis matrimonium non poſſit ſubſiſtere, ut ducam te in meam uxorem, ſi nullum impedimentum dirimens interfuerit : aliæ ſunt extrinſecæ, ſine quibus matrimonium poteſt ſubſiſtere : ruſus iſtarum quædam, ſunt neceſſariò eventuræ, ut ſi quis dicat : contraho tecum ſi veſpere ſol occidat : aliæ ſunt impoſſibiles, ut contraham tecum, ſi uſque ad lunam volaveris : aliæ ſunt contingentes, & dividuntur in honeſtas, & turpes, ac indifferentes, vel etiam impertinentes, de quibus infra.

3 Certum eſt, conditiones generales, & ſpeciales intrinſecas non ſuſpendere conſenſum, & matrimonia fidelium inita cum hiſce conditionibus ſuum ſortiri valorem : ratio eſt, quia hujuſmodi conditiones determinatæ, & intrinſecæ includuntur in quovis contractu matrimoniali; unde licèt non exprimantur, non ſuſpendunt conſenſum, neque matrimonium. Tum quia illa generalis conditio : *Ego ducam te in uxorem, ſi tu conſenſeris*, non magis ſuſpendit contractum, quàm ſi non expreſsè adjiceretur: ſiquidem, in quovis contractu præſertim matrimoniali conſenſus viri ſemper eſt inefficax, & ſuſpenſus, donec fœmina acceptet, ut deſumitur ex *l. aliquando de condit. & demonſt. l. per hæc verba teſtatoris ff. de legat. 1.* Juvat obſervare id tantùm procedere in matrimoniis initis inter fideles; quia impedimenta dirimentia locum non habent in matrimoniis, quæ celebrantur inter infideles, quia impedimenta ſunt tantùm de jure eccleſiaſtico : unde illæ conditiones; ducam te in meam uxorem ſi non ſis mea conſanguinea, vel affinis, & aliæ ſimiles, quibus exprimuntur cætera eccleſiaſtica impedimenta dirimentia, in contractibus infidelium, ſi apponerentur conſenſum tantùm ſuſpenderent, ut etiam matrimonium, ſi conditio non verificaretur, quia infideles non tenentur legibus eccleſiaſticis, & tales conditiones non eſſent intrinſecæ reſpectu ſuorum contractuum.

4 Matrimonium tamen ſi contrahatur inter fideles ſub conditione de tempore præſenti, vel præterito non ſuſpenditur, nec vitiatur, ſed ſuum ſtatim ſortitur valorem, ſi conditio poſita fuit; ſecus ſi non fuit poſita, non valet : ut ſi Titius diceret Lucretiæ; duco te in meam uxorem, ſi pater tuus eſt mortuus, & Lucretia itidem accepto conſenſu dicat, & ego accipio te in meum maritum, ſi pater meus eſt mortuus : tunc ſi revera pater Lucretiæ mortuus ſit pro eo tempore, quo initur talis contractus matrimonialis, hic eſt validus, adeò ut conditio adjecta contractui illum non ſuſpendat. Ratio eſt, quia contractus accipit ſuam conditionem, & legem ex conventione contrahentium : unde ſi contrahentes ita voluerunt, & ita convenerunt, ut ſcilicet, ſi talis conditio poſita ſit, matrimonium habeatur ratum, & ſi non exiſtat irritum; ideo contractus ex tali intentione contrahentium initus eſt ſtatim validus, ſi conditio ſit poſita; vel ſtatim irritus, ſi non poſita; & hoc etiam procedit quamvis contrahentes revera ignorent, an conditio, ſub qua contrahunt, poſita ſit, necne.

5 Oritur tamen difficultas, quia, ſi matrimonium à fidelibus contrahatur ſub hac expreſſa conditione, ſi eccleſiæ placuerit, ſuſpenditur, donec conſtet de approbatione eccleſiæ, ut docent Gloſſa *in c. unic. de ſponſal. in 6.* Hoſtienſis *c. ad audientiam de ſponſal. in fin.* Abbas *in c. ſignificante de elect.* ergo pari pacto debet ſuſpendi matrimonium, ſi ejus contractui addatur conditio illa; ſi non ſis mea conſanguinea, vel ſi nullum obeſt impedimentum canonicum : ſiquidem idem prorſus videtur ſignificare hæc conditionalis, ſi nullum obſtet eccleſiaſticum impedimentum, ac illa alia conditionalis, ſi eccleſiæ placuerit.

6 Sed contra negatur conſequentia, & ad ejus probationem reſpondetur, quod tametſi videatur eſſe eadem conditio, eſt tamen diverſo modo adjecta : ſiquidem quando dicitur; *duco te, ſi non es mea conſanguinea*, vel ſi non ſubſit aliquod impedimentum dirimens; tunc conditio apponitur eo prorſus modo, quo tacitè inerat ipſi contractui, proinde non ſuſpendit matrimonium, quia expreſſio rei, quæ juri ineſt, non inducit ſuſpenſivam conditionem : è contra quando abſolutè dicitur; *duco te, ſi eccleſia approbaverit*, tunc conditio adjicitur diverſo modo, & intelligitur hoc pacto adjecta : duco te, ſi facta ſuper hoc ſufficienti diſcuſſione matrimonium noſtrum ab eccleſia approbatum fuerit : proinde hæc conditio ſuſpendit conſenſum, donec conſter certò de approbatione eccleſiæ : ſicut in hac alia conditionali; *confero tibi beneficium, ſi fueris idoneus*, non ſuſpendit collationem, quia conditio idoneitatis ſemper tacitè ſubintelligitur in eo, qui recipit beneficium, quia eo ipſo, quòd eſt incapax, non poteſt illud recipere, ſicut nec forma recipitur in ſubjecto incapaci : ſin autem conditio adjiciatur hoc alio modo, confero tibi beneficium, ſi idoneus deprehenſus fueris, tunc conditio ſuſpendit collationem, quia non adjicitur conditio idoneitatis ſimpliciter, ut tacitè ſubintelligitur, ſed alio modo, ut nimirum is, cui confertur beneficium reperiatur idoneus per examen ad munus beneficij obeundum : unde ſecunda conditio adjicit aliam probationem idoneitatis, quæ ipſo jure non requirebatur.

In foro exteriore conſenſus matrimonialis ſub conditione de futuro, quod neceſſariò ſit eventurum, non vitiat, neque ſuſpendit matrimonium, ſed hoc eſt eo ipſo validum, non minus ac ſi talis conditio adjecta non eſſet : hinc matrimonium initum ſub hac conditione de futuro neceſſario, duco te in uxorem ſi cras ſol oriatur, ex nunc validum eſt, neque expectandus eſt ortus ſolis. Hoc idem etiam procedit de ſponſalibus, ut docent communiter canoniſtæ cum Covarruvia *p. 2. de matrim. c. 3. §. 3. n. 10.* ubi plures congerit hoc idem docentes, & deſumitur etiam *ex l. ſi pupillus 9. §. 1. de novat.* ubi dicitur : *Qui ſub conditione ſtipulatur quæ omnino extitura eſt, purè videtur ſtipulari*, quia quod omnino extiturum eſt non poteſt non con-

ſtinge-

tingere; proinde præſens eſſe videtur: ea enim quæ neceſſariò ſunt eventura, ſunt quodammodo jam præſentia in ſuis cauſis, quapropter conditio de futuro neceſſariò cenſetur jam adimpleta in ſua cauſa: unde eccleſia præſumit in tali conſenſu, & contractu ſub conditione de futuro neceſſario non defuiſſe conſenſum liberum de præſenti. Tum quia conditiones reſpicientes futurum eventum neceſſarium non ſuſpendunt obligationem §. *conditiones inſtit. de verb. oblig.* ut ſi Petrus dicat mihi; *dono tibi meum equum, ſi ſol cras oriatur*, ego acquiro jus in equum Petri, & ſtatim in ipſo oritur obligatio ad dandum mihi ſuum equum. Imò quamvis conditio neceſſariò futura habeat diem incertum, adhuc non ſuſpendit conſenſum, & contractus ſtatim ſortitur ſuum valorem, ut ſi Cajus dicat Lucretiæ duco te in meam uxorem, ſi pater meus moriatur: talis contractus eſt illicò validus ante mortem patris, ratio eſt, quia cùm conditio debeat neceſſariò adimpleri eſt utrinque par ratio, ac de futuro, quod certa die debeat neceſſariò impleri, utrumque enim futurum cenſetur præſens in ſuis cauſis.

8 Notat tamen Sotus *in 4. diſt. 29. q. 2. art. 1.* in ſimilibus caſibus eſſe prudenter procedendum: nam ſi quis dicat de præſenti, vel etiam de futuro contraho, vel contraham tecum, ſi pater meus ſit moriturus, illicò matrimonium tenet, quia conditio appoſita eſt neceſſariò eventura, & non ponitur deſignatio temporis: ſin autem Cajus dicat Lucretiæ, contraham te, ſi pater meus moriatur, quamvis conditio ſit neceſſaria videtur tamen adjecta potiùs, ut modus, & determinatio temporis, quàm ut conditio: proinde illa promiſſio non habet vim ſponſaliorum, donec pater Caij moriatur. In hoc enim ſtandum eſt intentioni contrahentium, quia contractus ab illa deſumit menſuram ſuæ obligationis: alioquin ſi contrahentes ſub conditione neceſſariò eventura, putent, eam eſſe contingentem, tunc ſortitur effectum conditionis contingentis, & conditio ſuſpendit contractum uſque ad ejus eventum.

9 Sin autem conditio ſit de re, quæ cognoſcitur neceſſariò eventura, quamvis ipſa ſecundùm ſe, & ex natura rei non ſit neceſſaria, ſed contingens, adhuc talis conditio non ſuſpendit conſenſum: hinc ſi aliqui fideles contrahant ſub conditione, ſi Antichriſtus ſit naſciturus, contractus illico ſortitur ſuum valorem; nec ſuſpenditur donec conditio adimpleatur, & Antichriſtus naſcatur, ut notat Gloſſa ad *l. ſi pupillus §. quia ſub conditione ff. de condit. indeb.* & ratio eſt, quia ſicut hic contractus conditionatus, duco te in meam uxorem, ſi cras ſol oriatur, ſtatim ſortitur ſuum valorem, eò quia quòd ſolis ortus die craſtina futurus ſit, eſt hodie quodammodo præſens in ſua cauſa proxima, ratione infallibilitatis ſuæ futuritionis, ſic futura Antichriſti nativitas cenſetur modò præſens non in ſe ipſa, ſed in Dei præſcientia intimata contrahentibus per infallibilia teſtimonia ſacræ ſcripturæ; adeò ut reſpectu contrahentium fidelium non ſit minus neceſſaria futura Antichriſti nativitas, quàm craſtinus ſolis ortus.

Quòd ſi conditio ex ſe neceſſaria exiſtimaretur falſa à contrahentibus, vel contingens, tunc ſuſpenditur contractus, donec impleatur conditio, quia ut paulò ante dixi, contractus matrimonialis dependet ex contrahentium conſenſu, & intentione: unde ſi conditio appoſita quamvis ex ſe neceſſaria, putabatur contingens, debet ſortiri effectum contingentem, & ſuſpendere matrimonium. 10

Quinimò quamvis conditio ſit ſecundùm ſe neceſſaria, ſi tamen reſpectu contrahentium incerta ſit, etiam tunc ſuſpendit contractum, donec impleatur conditio: hinc ſi Cajus dicat Lucretiæ, ducam te in meam uxorem, ſi Luna tali die eclypſabitur, quàmvis eclypſis lunæ ſit neceſſarius ob motus regulatiſſimos planetarum, & tali die ita debeant ſol, & luna diametraliter diſtare, ut ex interjectu terraquei globi debeat neceſſariò luna ingredi conum umbræ emiſſæ à terraqueo globo, & eclypſari, & id Aſtronomi certò inferant ex planetarum motibus: nihilominus ſi hujuſmodi eclypſis exiſtimetur incerta à contrahentibus, ſuſpendit contractum, donec contingat: ratio eſt, quia tunc reſpectu contrahentium non habet rationem conditionis neceſſariò eventuræ, quamvis eclypſis lunæ debeat neceſſariò tali die obtingere. 11

Quòd ſi dicas, in contrarium ſtare textum ex §. *conditiones inſtit. de verb. oblig.* ubi dicitur, ea quæ per naturam certa ſunt, non ſuſpendere obligationem, quamvis ſint nobis incerta. 12

Reſpondetur, in præfato textu non eſſe ſermonem de conditionibus de futuro, ſed de conditionibus de præterito, vel de præſenti. 13

Præterea in foro conſcientiæ contractus ex tunc ſuum ſortitur valorem, ſi contrahentes non intendebant ſuſpendere conſenſum uſque ad futurum eventum conditionis, quia valor contractûs dependet ab intentione contrahentium: hæc enim intentio eſt, quæ refundit in foro conſcientiæ validitatem in contractum: hinc ſi contrahentes, cùm dicunt, ducam te in meam uxorem, vel meum maritum, ſi cras ſol oriatur, intendant non contrahere, nec ſe obligare, niſi poſt craſtinum ortum ſolis, tunc valor contractus ſuſpenditur uſque ad id tempus: ratio eſt, quia matrimonium non poteſt ſortiri ſuum valorem ſine contrahentium conſenſu, qui ſi nolint nubere, niſi purificata conditionè, matrimonium non obligat ante adimpletionem talis conditionis. 14

Quòd ſi contrahens dubitet, an revera habuerit intentionem ſuſpendendi conſenſum uſque ad adventum conditionis, tunc matrimonium cenſendum eſt validum, etiam non expectato eventu conditionis, quia in dubio tam in foro conſcientiæ, quàm externo judicari debet in favorem matrimonij, ut docent communiter Doctores cum Gloſſa *in c. ex litteris de probat.* & deſumitur etiam ex *c. fin. de ſent. & re judic.* quando enim ſententia lata non innititur falſæ præſumptioni, ſervari debet in foro interno, quod ſervatur in externo: & quia in foro 15

ro exteriori non cenſetur talis conſanſus ſuſpenſus, ita neque in foro intarno.

§. II.

An matrimonium contractum ſub conditione de futuro poſſibili, honeſto, & contingenti ſuſpendatur.

1 CONditiones, quæ ſolent contractui matrimoniali apponi, aliæ ſunt neceſſariæ, aliæ turpes, aliæ impertinentes, aliæ impoſſibiles, aliæ honeſtæ, aliæ de præterito, aliæ da præſenti, & aliæ de futuro. Rurſus ex conditionibus turpibus quædam ſunt contra ſubſtantiam, & bona matrimonij, ut quæ repugnant præcipuis bonis matrimonij, ſeu fidei, vel fidelitati, & ſacramento matrimonij, ac ejus indiſſolubilitati; ut ſi vir dicat mulieri, ducam ta in meam uxorem, ſi prolis generationes evires; hæc enim conditio adverſatur fini primario matrimonij: vel ſi dicat, duco te in maam uxorem, donec inveniam aliam pulchriorem, hæc enim conditio adverſatur indiſſolubilitati matrimonij. Aliæ ſunt conditiones turpes, non tamen aontra ſubſtantiam, & bona matrimonij: ur, ducam ta in meam uxorem, ſi macum concubueris.

2 Conſenſus ſub conditiona contingenti, & honeſta de futuro non ſufficit, ut matrimonium ſit ſtatim validum, ut ſi puella dicat viro: ducam te in meum maritum, ſi pater meus conſenſerit: vel vir dicat fæminæ: ducam te in meam uxorem, ſi tantum dotis mihi dederis. Id enim definitum fuit ab Alexandro III. in *c. de illis*, & ab Urbano III. *in c. ſuper eo de condit. appoſ.* etenim Alexander III. *in d. c. de illis* reſcribit: qui jurat dicendo, ego te in uxorem accipiam, ſi centum dedaris; ſi non dederit centum, non tenetur eam accipere, niſi conſanſus de præſenti, ſau carnalis commixtio interceſſiſſet: & Urbanus III. *in c. ſuper eo* reſcribit: quì contrahit matrimonium ſub conditione non improbata ab acclesia, ut contraho tacum, ſi meus patar voluerit, non aſt cogendus ad contrahendum matrimonium, niſi accadat voluntas patris: quia conſenſus poſitus in alieno arbitrio non dicitur libar, nec dicitur conſenſus de præſenti: hinc notat Gloſſa, quòd quando ſubſtantia contractus confertur in arbitrium axpreſſæ perſonæ, non valet contractus, niſi ille arbitratur.

3 Item teſtamentum in alterius voluntate axpreſsè commiſſum non valar, ut ſi dico; conſtituo te maum hæredem, ſi Titius voluerit. Ratio eſt, quia hæc eſt natura conditionis contingentis de futuro, ut ſuſpendat conſenſum, & contractum ſub ea initum usque ad conditionis eventum, & cùm ad matrimonium raquiratur conſanſus de præſenti; non ſufficit conſenſus præſtitus ſub conditiona de futuro, quamvis manifeſtetur per verba de præſanti, unda quando contractui apponitur conditio propriè dicta, & de futuro contingenti, conditio ſuſpendit contractum, cui adjicitur, ita ut nec ſit omnino nullus, cùm uterque contrahens teneatur axpectara eventum conditionis; neç ſit omnino complatus, eò quia dependeat à futura conditione, adeò ut ſi conditio ponatur, ſuum ſortiatur valorem, & ſecus ſi non ponatur.

Quòd ſi conditio ſit de præſenti, vel præterito ſtatim pro illius veritate, aut falſitate matrimonium, vel ſponſalia valida, vel irrita ſunt. Ratio eſt, quia axiſtente conditiona vera adeſt conſenſus naceſſarius, ut illicò ſponſalia da futuro, vel præſenti inita ſint valida, vel irrita; quia ad id habentur omnia neceſſaria, ſcilicet conſenſus contrahentium, & conditio poſita, vel non poſita de præſenti, vel præterito; ſi enim poſita ſit, contractus eſt validus: irritus verò ſi conditio non ſit poſita. Hinc conditiones de præſenti, vel præterito non ſuſpendunt alios contractus, ut liquet ex *l. inſtit. ff. de condit. inſtit. l. cùm ad præſens. ff. ſi cert. pet.* 4

Quòd ſi ſponſalia de futuro contrahantur ſub conditione, ſi pater meus conſentiat, & ille non dicat ſe conſentire, nec diſſentire, nec alia ſigna conſensûs, aut diſſensûs præbeat: tunc adhuc cenſenda eſt conditio ſtata, & adimpleta, ratione taciturnitatis, quia cùm pater taceat, quantum eſt ex ſe, non haber quidquam in contrarium, pro quo debeat reclamara, ſéque opponere tali contractui. Tum quia regulariter filius per illam conditionem ſimilibus verbis adjectam tantùm ſignificat, quòd ipſe velit contrahere, dummodo contractus patri ſuo non diſpliceat; & quòd ei non diſpliceat, ſufficienter conjicitur, ex eo, quòd non ſe opponat: ſi pater taceat, conditio cenſenda eſt adimpleta; & contractus ſuum ſortitur valorem: ſecus tamen eſſet, ſi intentio filij contrahentis alia aſſet, & intenderet ſe contrahera, ſi pater dicat, ſe conſentire; quia tunc non ſufficeret taciturnitas patris, ſed raquireretur neceſſaria axpreſſio conſensûs. Non ramen deſunt, qui non ſine probabilitata contrarium doceant eo innixi fundamento, quia conditio implenda ſit in forma ſpecifica, ut deſumitur *ex l. medic. ff. de condit. & demonſtrat:* atqui quando pater ſimpliciter tacet, & neutraliter ſa habet, conditio non impletur in forma ſpecifica, proinde contractus non cenſetur ſuum ſortiri valorem, nec conditio adimpleri ax eo præcisè, quòd pater taceat. 5

Tum quia in *reg. 44.* habetur, *quòd is, qui tacet, neque fatetur, neque utique negare videtur de reg. jur. in 6.* unde ex eo, quòd pater ſimpliciter taceat, non videtur impleri conditio, ut contractus initus ſuum ſortiatur valorem. 6

Idque etiam firmari poteſt ex *c. cum in jure 31. de offic. deleg.* ubi facta dicuntur non præſumi, niſi probentur: atqui conſenſus parentis pertinet ad factum, proinde non debet præſumi ax taciturnitate, niſi probatur. 7

Nihilominus poſſet reſponderi ad primum, ſufficienter conjici, talem contractum non diſplicere patri ex eo, quòd non contradicat, quia ſi ipſi diſpliceret, utique contradiceret, & per 8

hoc

Digitized by Google

hoc ſufficit, ut conditio dicatur impleta in ſpecifica forma. Ad id, quod addebatur ex *regul. jur 44. in 6.* poſſet negari conſequentia, quia per talem conditionem non requiritur poſitivus conſenſus, ſed tantùm non diſſenſus, qui ſignificatur per taciturnitatem, ſicut diſſenſus eſt poſitivus, ideò ſi tacet pater, non diſſentit, quia nihil ponit, quod dicatur diſſenſus. Ad aliud petitum ex *c. cùm in jure de offic. deleg.* reſpondetur ad veritatem talis conditionis non eſſe neceſſè, ut conſenſus ſit, aut præſumatur, ſed ſufficit, ſi ſint ſigna non diſſensûs.

9 Major difficultas eſt, an, ſi purificetur conditio, quæ conſenſum ſuſpenderat, requiratur novus contrahentium conſenſus, quo poſt purificatam conditionem celebretur contractus de præſenti. Reſpondet Senchez *lib. 5. diſp. 8. n. 5.* cùm pluribus alijs, quos refert, non eſſe neceſſarium hunc novum conſenſum; ſed adveniente conditione abſque novo conſenſu effici matrimonium. Immo addit, hoc idem etiam procedere, quando contrahentes ſunt conſanguinei, & conſenſerunt ſub conditione, ſi Papa diſpenſaverit; eò quia conſenſus ille non fuerit præſtitus pro tempore, quo erant inhabiles ante diſpenſationem, ſed pro tempore impletæ conditionis, in qua jam habiles facti ſunt: ex quo duo ſequuntur, primum, quòd matrimonium contractum cum ſecunda poſtquam conditio impleta fuit, ſit invalidum, quia per eventum conditionis cæpit eſſe ratum, & firmum matrimonium initum cum prima. Secundum, quòd ſi quis contrahat cum duabus per verba de præſenti ſub conditione de futuro; tunc matrimonium ſit validum cum illa, cujus conditio priùs impletur.

10 Nititur hæc ſententia. Primò, quia cæteri contractus conditionati impletâ conditione manent abſoluti, & validi abſque novo conſenſu *l. hæc venditio ff. de contrah. empt. l. potior in princ. ff. ſi potiores in pignor. habeantur.* ergo etiam ita dicendum de conſenſu matrimoniali.

11 Secundò, quia ad votum ſufficit conſenſus conditionatus: ſiquidem cùm primum impletur conditio votum obligat voventem, ergo etiam contractus matrimonialis, cùm primum purificatur conditio, illi adjecta.

12 Tertiò quia conſenſus conditionatus ſub conditione de præſenti ſufficit ad valorem matrimonij: ergo etiam conſenſus de futuro, ſi purificetur conditio, & ejus conſenſus uſque ad purificationem conditionis perſeveret: ratio eſt, quia talis conſenſus adimpletâ conditione, perinde ſe habet, ac ſi eſſet ſub conditione de præſenti.

13 Quartò, quia ſi vir dicat fœminæ; contraho tecum, ſi tu mecum contraxeris; & illa reſpondeat, contraho tecum, fit verum matrimonium abſque alio novo conſenſu viri, quamvis hic non niſi ſub conditione de futuro contingenti contraxerit, maximè ſi mulier abfuit, & conditio non potuerit ſtatim adimpleri.

14 Nihilominus contraria ſententia mihi videtur probabilior, adeò ut poſt purificatam conditionem, quæ conſenſum ſuſpenderat, requiratur novus conſenſus abſolutus ad hoc ut contractus conjugalis celebretur per verba de præſenti, ita enim docent D. Thomas *in 3. p. q. 47. art. 5.* & communiter Theologi, ut etiam ex Juriſtis Covarruvias *2. de matrim. c. 3 ante 1. §. num. 5.* Navarrus *lib. 5. conſil. edit. 2. tract. de ſponſ. conſil. 14. num 7.* Guttierez *lib. 1. qq. canonic. c. 22. num. 21.* & videtur, id expreſsè definitum *in c. ſuper eo 5. h. t.* ubi Urbanus III. reſcripſit, quòd ſi pater conſentiet, & filius poſtea nolit ampliùs conſentire, non eſt matrimonium verè, ſed compellendus eſt ab eccleſia, ut conſentiat: unde ſupponitur, quòd poſt conſenſum patris, ſeu poſt purificatam conditionem debeat filius iterum de præſenti conſentire. Tum quia Pontiſex ait: quòd ſi nolit conſentire, matrimonium non ſit validum, ſed filius ſit ab eccleſia compellendus: quòd ſi poſt purificatam conditionem filius debet ab eccleſia compelli, ut contrahat, apertè ſequitur, quòd poſt purificatam conditionem teneatur conſentire de præſenti.

Ratio etiam id ſuadet, quia ad matrimonium requiritur conſenſus purus, & abſolutus de præſenti: atqui prior conſenſus non fuit talis: ergo præter priorem conſenſum conditionatum, poſt purificatam conditionem requiritur novus conſenſus, qui ſit purus, & abſolutus; ſiquidem etiam in *d. c. ſuper eo*, conſenſus fuerat conditionatus, & ſuſpenſus, donec purificaretur conditio; proinde inſufficiens non ſolùm ad matrimonium, ſed etiam ad ſponſalia, ut habetur *in c. unic. de ſponſal. in 6.* unde poſt conſenſum à patre præſtitum, ſeu poſt impletam conditionem Pontiſex reſcripſit, ut filius deberet iterum de præſenti, & abſolutè conſentire. 15

Præterea quia alia ſacramenta non dependent à conditione de futuro, ſed ſunt ſtatim valida, vel nulla, quando ſacerdos dicit, *ego te abſolvo*, & ſi adjiciat conditionem de futuro, & dicat *ego te abſolvo, ſi reſtitueris* nil efficit; tametſi poſtea purificetur conditio, proinde abſolutus debet iterum abſolvi: ergo nec ſacramentum matrimonij dependet à conditione de futuro, adeò ut hac impleta ſtatim incipiat matrimonium validum eſſe ſine novo contractu, & conſenſu. 16

Quòd ſi dicas, conſenſum conditionalem tranſire in abſolutum, cùm primum purificatur conditio, proinde tunc matrimonium eſſe validum abſque alio novo conſenſu etiam in ratione ſacramenti, eò quia in contractu matrimoniali ratio ſacramenti adjiciatur contractui civili, & humano, cui propterea ſe accommodat. Contra eſt, quia per ſolam extrinſecam mutationem ſeu purificationem conditionis non variatur conſenſus internus, neque transmutatur de conditionato in abſolutum, quia ad hanc mutationem requiritur mutatio intentionis: hinc quia conſenſus ab initio præſtitus fuit ex natura ſua tantùm conditionatus, & non abſolutus, non poteſt per cauſam extrinſecam mutari in abſolutum; non enim paries albus mutatur quoad albedinem, ſi ipſe non ſuſcipiat 17

alium colorem; quamvis enim millies mutentur alia ſubjecta à pariete, ſemper paries, ſi non mutetur ipſe in ſe, erit albus. Præterea quia adimpletio conditionis non efficit novum conſenſum, proinde ſi prior non ſufficiebat, antequam purificaretur conditio; neque erit ſufficiens poſt purificatam conditionem.

18 Ad fundamenta, quibus nititur oppoſita ſententia, reſpondetur, ad primum negando antecedens, quia licèt cæteri contractus dicantur valere quoad effectum, & diſpoſitionem legis præcipientis: non tamen ipſi contractus perficiuntur in ſua ſpecie ex ſola, & ſimplici purificatione conditionis: quia cum hi contractus conditionati ſint permiſſivi, non habetur ex eorum natura, quòd ex purificatione conditionis fiat rei promiſſæ translatio ſine novo conſenſu. Præterea quamvis cæteri contractus ſint validi, non ſolùm quoad effectum, verùm etiam in ratione contractus, eò, quia jus humanum ſuppleat: non tamen id poteſt inferri de contractu matrimoniali, quia jus civile non poteſt quidquam diſponere de matrimonio, etiam prout eſt contractus civilis, & humanus: & jus canonicum in hoc contractu matrimoniali diſpoſuit contrarium, ut oſtendimus *in d. c. ſuper eo 5. h. t.*

19 Ad ſecundum reſpondetur, eſſe diſcrimen de voto, quia cùm hoc ſit ſimplex, & pura promiſſio, ideo impleta conditione obligat, ſicut etiam obligant ſponſalia purificata conditione: ſecus in matrimonio ultra promiſſionem habetur actualis translatio dominij rei promiſſæ, quæ fieri non poteſt ex vi ſolius contractus promiſſorij: & hæc ratio eſt, cur poſt purificatam conditionem requiratur novus conſenſus abſolutus, quo fiat talis actualis translatio.

20 Ad tertium negatur conſequentia, quia tametſi conſenſus ab initio præſtitus perſeveret usque ad purificationem conditionis, nihilominus eſt ſemper conſenſus de futuro, & ſemper habet idem objectum, ſeu matrimonium futurum: ſiquidem perinde eſt dicere de præſenti, contraho tecum, ſi pater conſenſerit, ac dicere de futuro, contraham tecum, ſi pater conſenſerit: unde ſi quando impletur conditio; non ponatur alius conſenſus, ſemper manet conſenſus de futuro, & purificatio conditionis tantùm eſſet ratihabitio ſponſaliorum, non verò matrimonium, quod exigit contractum de præſenti purum, & abſolutum.

21 Ad quartum jam diximus ſuperiùs, illam conditionem: *ducam te in meam uxorem, ſi tu conſenſeris*, eſſe generalem, & intrinſecam, & non ſuſpendere contractũ. Nunc autem quæſtio eſt de conditionibus ſpecialibus, & extrinſecis.

22 Ad id verò, quod aſſerebat Sanches, quòd quando contrahentes ſunt conſanguinei, & conſenſerunt ſub conditione, ſi Pontifex diſpenſaverit poſitâ diſpenſatione, contractus ſit validus, eò quia conſenſus ille non fuit præſtitus pro tempore, quo fuerunt inhabiles ante diſpenſationem, ſed pro tempore impletæ conditionis, reſpondetur, id pati difficultatem non parvi momenti, quia quando Papa diſpenſat in gradu prohibito, ejus intentio non eſt approbare, ac ratum habere, quod illicitè fuit geſtum, ſed ſolum dare facultatem contrahendi, adeò ut poſitâ diſpenſatione teneantur conſanguinei iterum contrahere, ut rectè notant Canoniſtæ, præſertim Cardinal. *in d. c. ſuper eo. 5. h. t.* & Abbas *ibid. n. 8.* & hoc idem etiam perpetuò ſemper docuit Rota Romana, ut liquet apud Manticam. *deciſ. 205.* & apud Gregorium XV. *deciſ. 410.* & in cauſa Taurinenſi ſponſaliorum die 2. Decemb. 1594. coram Gypſio.

Quamobrem quando contractus conjugalis de præſenti dependet ex conditione de futuro, & fit inter perſonas illegitimas ad matrimonium, ut inter conſanguineos in gradu prohibito, tametſi dicant de præſenti ſe contrahere adjecta conditione, ſi Pontifex diſpenſaverit, tunc purificata conditione, ſeu impetratâ diſpenſatione neceſſariò debent repetere conſenſum, ut matrimonium ſit validum, idque non ſolùm, quia prior conſenſus fuit conditionatus; verùm etiam, quia tempore, quo fuit exhibitus, perſonæ iſtæ non erant habiles ad matrimonium, proinde talis conſenſus fuit irritus ratione impedimenti. 23

Quòd ſi petatur, quódnam matrimonium tenetur inire, qui cum duabus ſub conditione honeſta de futuro contraxit, quando utraque conditio impletur. Reſpondetur in foro conſcientiæ ſemper teneri contrahere cum prima, ita tamen, quòd ſi oppoſitum geſtum fuerit, factum teneat, & matrimonium cum ſecunda ſit validum. Ratio primæ partis eſt, quia obligatio orta ex priore promiſſione, non potuit diſſolvi per poſteriorem: unde per conditionem appoſitam poſteriori contractui, tametſi hæc priùs purificetur, adhuc tenetur promittens expectare conditionem primi contractûs, & ea purificata perficere primum contractum, quia cùm priùs promiſerit primæ, non potuit ſe ſecundo promittere. Ratio ſecundæ partis eſt, quia matrimonium ſuperveniens cum ſit vinculum fortius, & diſſolvit ſponſalia non ſolùm conditionata, ſed etiam abſoluta. 24

Quòd ſi dicas, promittentem contrahere cum ſecunda receſſiſſe à priori voluntate contrahendi cum prima, ut deſumitur ex *l. fin. ff. de divort. in fin.* proinde priorem obligationem diſſolvi per poſteriorem: quia ut purificatâ conditione primi contractus perficerentur priora ſponſalia, neceſſarium erat, ut contrahens permaneret in eadem voluntate, & in caſu noſtro ſupponitur receſſiſſe ab illa, eò quia contraxit cum ſecunda. 25

Contra eſt, quia id tantùm verum eſſet, ſi contractus cum ſecunda fuiſſet purus, & abſolutus, quia tunc eſt incompoſſibilis cum priori contractu conditionali: & de hoc contractu abſoluto conjugali communiter intelligitur textus in *l. fin. §. de divort.* & tunc promittens abſolutè ſecundæ non excuſaretur à peccato ob violationem fidei datæ primæ: ſecus quando contractus initus cum ſecunda eſt etiam conditionalis, tunc prior manet in ſuo robore, proinde ſi ejus conditio purificetur, contrahens 26

tene-

tenetur ſtere priori. Præterea eſto contrahens cum ſecunda receſſerit à primo contractu, non tamen extinguitur obligatio primæ promiſſionis, neque ſponſa emittit jus acquiſitum; proinde ſponſor tenetur priori contractui ſtare.

27 Neque obſtat, ſi dicas, in his, quæ pendent à libera voluntate, eſſe ſtandum ultimo actui, ut liquet in teſtamentis §. *poſteriori inſtit. quib. mod. teſtamenta infirmentur.*

28 Contra eſt, quia id tantùm eſt verum, quando actus ſunt inter ſe incompoſſibiles, vel etiam quando eſt licitum à priori voluntate recedere, ſicut licitum eſt teſtatori revocare priorem ſuam voluntatem: at in caſu noſtro non eſt licitum ſponſo à priori contractu recedere, ſi ſecundus ſit itidem conditionatus, & ejuſdem rationis cum primo.

§. III.

An matrimonium initum ſub conditione, quæ adverſatur ſubſtantiæ, vel bonis ejuſdem ſit validum.

1 TRipliciter intelliguntur conditiones adverſari matrimonio. Primò quatenus ſunt turpes, ut contraho tecum, ſi venenæ ſterilitatis ſumpſeris: vel ſi generationem prolis impediant, ut ducam te ſi pro quæſtu adulterandam te tradideris. Secundò ſi contractui adjiciantur conditiones honeſtæ quidem, ſed contrariæ fini matrimonij: ut contraho tecum hac tamen conditione, ut perpetuam ſervemus caſtitatem; ut ducam te dummodo voveas te nunquam debitum petituram. Tertiò ſi contractui apponantur conditiones impoſſibiles, ut contraho tecum, ſi mihi exequies perſolveris, vel ſi poſt meum obitum neceſſarie alimenta matri meæ ſuppeditaveris: hujuſmodi conditiones dicuntur impoſſibiles, quia in utroque caſu, perinde eſſet ac dicere, contraho tecum poſtquam mortuus fuero, & tunc non poteſt contrahere.

2 Certum eſt, conſenſum ſub conditione turpi adjectâ vinculo matrimonij, aut ejus bonis contraria non ſufficere ad valorem matrimonij, ut fusè notat Covarruvias 2. *p. de matrim. c. 3. §. 1. per totum*, & eſt expreſsè definitum *in c. fin. de condit. appoſit.* ubi Gregorius IX. reſcripſit, quòd ſi contrahatur cum conditione contraria conjugio, ut ſi evites generationem prolis, matrimonium non tenet. Ratio eſt, quia ex natura rei repugnat, rem aliquem eſſe ſine ſua eſſentia, atqui eſſentia matrimonij eſt conſenſus in vinculum perpetuum, & in obligationes, ac jure ad tria bona matrimonij, quæ ex illo oriuntur: proinde non poſſunt eſſe contractus matrimoniales, ſi adjiciatur conditio, quæ deſtruat perpetuitatem vinculi, & obligationes ex illo provenientes. Tum quia conditio contraria ſubſtantiæ aliorum contractuum eos irritet, ut ſi Petrus vendat ſuum equum Paulo ea conditione, ut dominium equi nunquam transferatur in Paulum, quia de ratione contractus emptionis, & venditionis eſt, ut dominium rei venditæ de venditore transferatur ad emptorem.

3 Si dices, conditionem contrariam Ordini ſacro eum non invalidare; proinde neque conditionem matrimonio contrariam, eſt enim utrinque par ratio: quòd verò conditio contraria Ordini ſacro illum non invalidet, habetur in *c. Diaconi 28* ubi definitur, non eſſe prohibendum à miniſterio ſacri ordinis, qui quando ipſum recepit, proteſtatus fuit coram Epiſcopo, ſe continere non poſſe. Contra eſt, quia ut rectè notat Covarruvias *loc. cit. n. 19.* eſt diſcrimen inter ordinem ſacrum, & matrimonium, quia votum caſtitatis tantùm jure eccleſiaſtico annexum eſt Ordini ſacro; proinde conditio illa ducendi uxorem non adverſatur ſubſtantiæ, & eſſentiæ Ordinis ſacri: ſecus ſi quis matrimonium ineat eâ conditione, ut generatio ſit evitanda, adverſatur fini primario, & ſubſtantiæ matrimonij: ut etiam ſi contrahatur ſub hac alia conditione, donec inveniam aliam ditiorem, quia adverſatur perpetuitati vinculi matrimonij.

Si dices, conditionem contrariam voto ſolemni religionis illud non irritare: etenim conditio retinendi propria bona eſt contra votum ſolemne paupertatis ex *c. cùm ad monaſterium de ſtatu Monachor.* & nihilominus non irritat profeſſionem ex *c. fin. qui clerici, vel voventes*, ubi definitur, votum ſolemne cum conditione manendi in propria domo, & cum omni ſua ſubſtantia validum eſſe, & irritare matrimonium ſubſecutum: proinde neque conditionem contrariam perpetuitati, vel fini primario matrimonij illud irritare. 4

Contra eſt, negatur antecedens, quia conditio retinendi propria bona ſolùm quoad uſum, non verò quoad proprietatem non contrariatur ſubſtantiæ religionis, ut definitur in *d. c. cum ad monaſterium de ſtat. monach.* & in hoc ſenſu procedit deciſio in *d. c. fin. qui clerici, vel voventes*: alius enim eſt uſus bonorum temporalium, & alia eorundem proprietas: hæc enim cùm ſupponat diſpoſitum dominium, in quo fundatur, adverſatur voto ſolemni religionis, non verò uſus præciſè ſumptus: at conditio contraria perpetuitati, vel fini primario matrimonij contrariatur ejus ſubſtantiæ, quapropter contractum irritet. 5

Si inſtes, matrimonium initum cum intentione non ſervandi fidem, vel nunquam coëundi, aut filium non ſuſcipiendi eſſe validum, tametſi hæc omnia ſint contra finem primarium matrimonij, conſequenter eſſe itidem validum, ſi ſub talibus conditionibus contrahatur. 6

Contra eſt, negatur conſequentia; ſiquidem aliud eſt contrahere matrimonium cum ſimplici, & pura intentione illud non conſummandi: & aliud cum intentione, & ſimul pacto non ſe obligandi ad ea, quæ ſunt de ſubſtantia matrimonij in ordine ad aſſecutionem finis primarij ejuſdem: contrahere matrimonium cum ſola, & pura intentione illud non conſummandi non contrariatur eſſentiæ matrimonij, 7

monij, quia hæc intentio non obſtat, quin poſſit illud conſummare, unde cùm non tollat potentiam, tantùm per accidens ſe habet; ſecus quando intentioni adjicitur pactum, & contrahentes ſe obligant ad non conſummandum matrimonium, adeò ut non aliter, quam ſub hac conditione contrahant, tunc conditio adjecta intentioni, & contractui ratione obligationis tollit potentiam: ſicut etiam ſi emittatur votum cum intentione illud non adimplendi, ſola intentio non tollit validitatem voti emiſſi: ſecus ſi emittatur animo non ſe obligandi ad illius obſervantiam, tunc intentio tollit obligationem ſervandi votum, & contrariatur ejus ſubſtantiæ: ita ſi matrimonium contrahatur animo non ſervandi fidem, vel illud non conſummandi validum erit: ſin autem contrahatur cum animo, & ſimul pacto, aut conditione non ſe obligandi ad ſubſtantialia matrimonij, hoc nullum ſortietur valorem.

8 Si urgeas, has conditiones poſſe apponi à contrahentibus poſtquam matrimonium eſt legitimè initum; abſque eo, quòd irritetur matrimonium; proinde poſſe eas etiam apponi antequam matrimonium contrahatur: quia ſi poſt contractum matrimonium, eidem adjiciantur, illud non irritant, ut docent communiter: ita neq; irritabunt matrimonium, ſi ei adjiciantur, quando actu contrahitur: ſiquidem, quod deſtruit eſſentiam rei, quandocunque eidem advenit, eam deſtruit: ſicut, quia contractui ſocietatis contrariatur adjecta conditio, ut damnum, vel lucrum non ſit commune; quandocunque talis conditio additur contractui ſocietatis, deſtruitur, ſive adjiciatur poſt initum contractum, ſive quando actu initur.

9 Sed contra quia id intereſt diſcriminis inter matrimonium, & cæteros contractus, quia iſti poſſunt ſemper mutua voluntate contrahentium diſſolvi, etiam ſi jam fuerint initi: proinde quandocunque additur conditio eidem contraria diſſolvitur contractus, eò quia alter contrahens non aliter intelligitur contrahere, quàm juxta naturam contractus: & quia ex voluntate contrahentium cæteri contractus civiles poſſunt ſemper diſſolvi, ſi uterque contrahens conſentiat: ita ſi poſt initum contractum eidem adjiciatur conditio contraria, diſſolvitur: at matrimonij vinculum, quia ex natura ſua eſt indiſſolubile, adeò ut ſemel voluntariè contractum, ſit perpetuum, nec poſſit ampliùs mutuo contrahentium conſenſu diſſolvi; hinc fit, quòd ſi per conditionem aliquam contrariam ſit irritandum, debeat illa apponi initio contractûs, quia ſi contractui matrimoniali jam inito adjicietur, inutilis eſt in ordine ad effectum illud diſſolvendi, quia valor matrimonij non dependet in conſervari à conſenſu contrahentium, ſicut valor cæterorum contractuum: & hæc eſt ratio, cur ſi conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij, & fini ejus primario appoſita etiam ex mutua conjugum voluntate matrimonio jam inito illud non diſſolvat; benè tamen illud reddat invalidum, ſi apponatur contractui in fieri, quia tunc poteſt non fieri, proinde etiam invalidè fieri per adjectam conditionem contrariam ſubſtantiæ matrimonij: ſecus in facto eſſe, quia vinculum eſt ex natura ſua indiſſolubile, ac perpetuum, nec dependet in conſervari ab ipſa voluntate conjugum: ideò ſi illi velint ſe obligare per votum; vel alio modo ad nunquam utendum matrimonio, tametſi id ſit contra ſubſtantiam, & finem primarium matrimonij, non tamen diſſolvitur vinculum, nec irritatur matrimonium.

Dices, donatio facta mortis causâ, & propter mortis ſuſpicionem ſub conditione, & pacto, ut pro nullo eventu ſit revocanda, valida eſt *l. ubi ita donatur 27. de donationibus cauſa mortis*: atqui illa conditio adverſatur naturæ talis donationis, ſiquidem ea eſt natura donationis factæ causâ mortis, ut ſi donator convaluerit, ipſo jure revocetur: ergo tametſi conditio contra ſubſtantiam matrimonij eidem adjiciatur, illud non vitiat. 10

Sed contra quia quando diſpoſitioni, quæ ex natura ſua eſt revocabilis, adjicitur pactum de non revocando, ſi diſpoſitio poſſit tranſire in aliam ſimilem ſpeciem, cui pactum non repugnat, tunc diſpoſitio tranſit ad aliam ſpeciem, & quæ erat ex ſe revocabilis ratione pacti adjecti, efficitur irrevocabilis, quia tunc pactum adjectum deſtruit ſpeciem revocabilem, cui repugnat, & transfert diſpoſitionem in ſpeciem irrevocabilem: quod perinde eſt, ac donationem mortis causâ per adjectum pactum tranſire in donationem inter vivos, quæ ex ſua natura eſt revocabilis. 11

Cùm donatio extendatur ad utramque conditionem mortis causâ, & inter vivos, adeo ut ſit ratio contrahibilis per utramque ſpeciem, ideo fit, quòd donatio mortis causâ ſimpliciter, & nudè ſpectata ſit ex natura ſua revocabilis, ſecus ſi adjiciatur pactum de non revocanda donatione, tunc donatio contrahitur per aliam ſpeciem donationis inter vivos, & quæ erat ex natura ſua donatio revocabilis, fit irrevocabilis per adjectam conditionem. Secus matrimonium cùm ſemel contractum non poſſit tranſire in aliam ſimilem ſpeciem, ſequitur, quòd per adjectum pactum non diſſolvatur, ſi ſemel fuerit validè initum. Hinc matrimonium licèt non poſſit contrahi cum conditione ſecum pugnante, poſtquam tamen fuerit validè initum, ſi conditio adjiciatur, non deſtruit contractum. 12

Quòd ſi uterque conjux eſſet adſtrictus voto ſimplicis caſtitatis, adhuc matrimonium validè contraherent: ratio eſt, quia votum ſimplex non eſt traditio rei, ſed tantùm ſimplex promiſſio, quæ non impedit, quominus per matrimonium ſubſequens fiat in conjugem vera tranſlatio dominij corporis voventis: ſin verò conditio adjiciatur ipſi contractui, obſtat plenæ, & totali tranſlationi poteſtatis corporis, quæ ad eſſentiam matrimonij requiritur. Præterea ratione voti ſimplicis caſtitatis antecedentis, non acquiritur jus juſtitiæ in ordine ad futurum conjugem ad negandum illi debitum: ratio eſt, quia obligatio abſtinendi ab 13

uſu

nio matrimonij, cùm oriatur ex ſolo voto ſimplici caſtitatis, eſt ſolùm ex religione, & in ordine ad illum, cui tale votum eſt factum, neque tollit facultatem tradendi alteri conjugi dominium ſui corporis: ſecus ſi conditio de vovenda caſtitate adjiciatur ipſi contractui matrimoniali cum actu initur, auſert ab utroque jus juſtitiæ ad petendum, & reddendum: quia cùm ſit contractus mutuus, oritur ex illo mutua obligatio in ordine ad ſe ipſos: hæc autem obligatio, ſicut eſt de ſubſtantia matrimonij, ita ejus ſublatio matrimonio contrariatur.

14 Cæterum licèt conjuges poſſint vovere caſtitatem voluntate conformi, non ita poſſunt obligari ad illam vovendam, quia aliud eſt conjuges poſſe vovere caſtitatem voluntate conformi, & aliud obligari ad illam vovendam; primum enim eſt conditio tacitè efficiens matrimonium, proinde ejus expreſſio non irritet contractum matrimonialem: ſecundum verò non eſt conditio inhærens, proinde ſi adjiciatur matrimonio, illud irritat. Hinc quamvis jus petendi, aut reddendi debitum tolli poſſit ſalvâ eſſentiâ matrimonij, non ita ſi adjiciatur conditio, vel pactum, quo debeat tale jus tolli, quia quando ablatio juris reddendi, vel petendi deducitur in pactum in ipſo actuali contractu, ſeu quando matrimonium initur, actu impeditur totalis, & perfecta translatio dominij, requiſita ad valorem matrimonij: Secus quando matrimonium eſt jam validè initum, & translatio dominij eſt totaliter facta; cùm non poſſit voluntate contrahentium ampliùs revocari, non adverſatur illi, tametſi jus petendi, aut reddendi auferatur per ſuperadditum votum, vel pactum caſtitatis ſervandæ.

15 Quòd ſi contractui matrimoniali adjiciatur conditio impoſſibilis, vel turpis, quæ tamen non ſit contra ſubſtantiam matrimonij, habetur pro non adjecta, & matrimonium ſuum ſortitur valorem, ut deſumitur ex *c. ſi conditiones 7. & ult. h. t.* ubi Gregorius IX. reſcribit, ſi matrimoniũ contrahatur cum conditione turpi, vel impoſſibili validè initur, & conditio habetur pro non adjecta: ratio eſt, quia hujusmodi conditiones excluduntur à matrimonio in favorem ipſius matrimonij: tametſi validè contrahatur matrimonium cùm intentione non ſervandi fidem, vel non procurandi generationem, aut educationem prolis, vel potius impediendi; quia tamen hæc quoad actum, ſeu ipſam executionem non pertinent ad ſubſtantiam matrimonij, ideo non ſunt contra ejus ſubſtantiam: ſi tamen deducerentur in pactum, opponerentur eſſentiæ matrimonij, quia ejus ſubſtantia conſiſtit in plena traditione mutua corporum, ſeu in mutuo jure, ac poteſtate utendi corpore conjugis ad uſum generationis, & quia tale jus tollitur per adjectum pactum, ideo tale pactum adverſatur ſubſtantiæ matrimonij, quod propterea irritat.

16 Sin verò conditiones turpes matrimonij ſubſtantiæ non adverſentur, non irritant ejus contractum, ſed rejiciuntur, & habentur pro non adjectis, ut ſi Cajus dicat Lucretiæ, contraho tecum ſi furtum feceris, vel venenum alteri propinaveris: ut etiam ſi adjiciantur conditiones impoſſibiles, rejiciuntur, habenturq; pro non adjectis §. *impoſſibilis inſtit. de hered. inſtit.* Gloſſa *hic V. impoſſibiles*, idque procedit, ſive ſint conditiones impoſſibiles de facto, ſive de jure: ſiquidem id poſſumus, quod de jure poſſumus; & impoſſibile dicitur, quod de jure fieri non poteſt *l. nepos. 125. ff. de V. S.* Secus eſt dicendum de aliis contractibus, quibus conditio turpis, vel impoſſibilis adjecta eos vitiat. §. *ſi impoſſibilis inſtit. de inutil. l. non ſolum 31. §. de oblig.* & ratio ſolet aſſignari, quia cæteri contractus non ſunt ita favorabiles, ſicut matrimonium.

Ut autem conditio impoſſibilis adjecta matrimonio excludatur, & habeatur pro non adjecta debet hujusmodi conditio, primò reputari, ut impoſſibilis; alioquin non rejiceretur, ſed in utroque foro ſuum haberet effectum, & ita dicendum de conditione turpi; ſi enim reputaretur honeſta non rejiceretur. 17

Secundò requiritur ut contrahentes ſint conſcij conſtitutionis Gregorij IX. *in d. c. ſi conditiones ult. h. t.* nimirum quòd conditio adjecta ſit impoſſibilis, & jus hujusmodi conditiones rejiciat, habeatque pro non adjectis; quia tunc cenſentur ſecundùm jus velle contrahere, niſi de contrario conſtet, quia conſtitutio non obligat ignorantes. *c. 2. de conſtit. in 6.* 18

Tertiò requiritur etiam, ut utrumque innoteſcat ambobus contrahentibus cùm matrimonium non aliter coaleſcat, quàm ex utriusque conſenſu. 19

Quartò, ut conditio impoſſibilis in dubio habeatur pro non adjecta: hinc ſi intentio contrahentium dubia ſit, an ſeriò, vel ex animo, & non aliter talem conditionem appoſuerint, an verò ſolùm per jocũ; tunc in dubio eccleſia præſumit, eam per jocum adjectam, & matrimonium judicatur validum, ac ſi conditio non fuiſſet appoſita, idque in favorem matrimonij, pro cujus valore, in dubiis ſemper judicandum eſt. *c. ult. de ſent. & re judic.* quia cùm adſit periculum, ne fortè ſeparentur, qui legitimo matrimonij vinculo copulantur, & aliis conjungantur matrimonio, cum quibus adulteria in uſu matrimonij committant, ideo eccleſia in dubio eligit, quod tutius eſt, pro ſalute animæ, & ad vitanda pericula adulterandi. 20

§. IV.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelecta quæſtiones.

QUæritur primò, an ſicut in matrimonio, ita etiam in ſponſalibus de futuro conditiones turpes, aut impoſſibiles rejiciantur, & ſponſalia habeantur pro abſolutè contractis? Reſpondetur affirmativè, eò quia favor matrimonij etiam ad ſponſalia extendi debet; ſicut enim odioſa reſtringuntur, ita favorabilia ampliantur, & quia ſponſalia ſunt via ad matrimonium; ita ab ipſis etiam rejiciuntur.

Digitized by Google

Tum quia in *l. ſi oratio* [illegible] *de ſponſalib.* habetur, ut quod circa [illegible] di unitur, intelligatur diſpoſi[illegible]on alia. cum hæc ſint via ad matrim[illegible], & eorum valor cedat in bonum matrimonij hinc æquitas exigebat, ut favor matrimonij etiam ad ſponſalia extenderetur. Verum tamen e[illegible], qu[illegible] ecclesia præſumat con[illegible]um a[illegible]um a[illegible]iſſe in eo, qui ſimiles conditiones apponit ſponſalibus, neceſſe ſit, ut earum impu[illegible]bilitas, vel turpitudo ipſi innotuerit, ut in præcedenti [illegible] dictum eſt de matrimonio.

2 Negativam tamen ſententiam tenet Zœſius *de condit.* [illegible] *t.* eò quia *in c. fin. eod. tit.* Pontifex tantum loquatur de matrimonio [illegible] ubi agitur de reſtringenda libertate m[illegible]imonij, & inducenda obligatione, non [illegible]ot[illegible] obligatio e[illegible]tendi: cum igitur decisio, quæ habetur *in c. ſi conditiones h. t.* excludat has conditiones [illegible] matrimonio, & ſit de jure odioſa utpote in præjudicium, & pœnam eas apponenti non debet extendi ad ſponſalia. Accedit etiam, quod decisio *in d. c. ſi conditiones* [illegible] corte[illegible] juris communis, à quo in contractibus conditiones impoſſibiles non rejiciuntur, & vitiant contractum *l. non ſolum de o*[illegible]*at. & act.* Correctio autem juris eſt ſtrictè ſumenda *l. præcipimus in* [illegible] *de appellat.* unde cùm in prædicta conſtitutione Pontifex loquatur de matrimoniis tantum, non debet deciſio extendi ad ſponſalia.

3 Nihilominus non puto eſſe diſcedendum à priori ſententia, quia negari poteſt, deciſionem illam factam eſſe in pœnam illius, qui conditionem appoſuit; ſed ob bonum commune, & in favorem matrimonij, nimirum ad declarandum voluntatem, & intentionem illius fuiſſe puram, & abſolutam: proinde cum deciſio ex hoc capite ſit favorabilis, extendenda eſt ad ſponſalia, cum hæc ſint via ad ipſum matrimonium.

4 Quæritur ſecundo, an ſi conditio appoſita in ſponſalibus [illegible] contraria matrimonio promiſſo, vitiet contractum? Reſpondetur, quòd ſive conditio apponatur adimplenda poſt matrimonium, ſive antea, irritat ſponſalia, ut ſi Cajus dicat Lucretiæ: ducam te in meam uxorem, ſi antequam contrahamus, vel poſtquam contraxerimus voveas nunquam debitum petituram, aut reddituram: [illegible] eſt, quia adjecta conditio tunc adverſatur [illegible]antiæ matrimonij, illúdque irritat, imo adverſatur etiam ſubſtantiæ ſponſaliorum, cùm hæc ordinentur ad matrimonium.

5 Sed dices, ſi Cajus dicat Lucretiæ, ducam te cras, ſi hodie pul[illegible]iorem, vel ditiorem non invenero, valida ſunt ſponſa[illegible] in [illegible]eta conditione, & nihilominus condi[illegible]em adi[illegible]a adverſatur bono ſac[illegible] indiſſolubilitati vinculi matrimonialis: pro[illegible] do conditio apponitur adimplenda ante matrimonium non vitiat ſponſalia. Tum q[illegible] dicit ducam te ſi priusquam contrahamus, cum alio [illegible] fueris, a[illegible]it conditionem contrariam bono fidei & [illegible] ſunt valida ſponſalia, [illegible]

Sed contra, ad primum negatur [illegible] ditionem adv[illegible] matrimonio [illegible] etiam retent[illegible] & adimplet[illegible] trimonium [illegible]ea contractum indiſſo[illegible] ner. Hinc ad ſecundum reſpondetur, nec [illegible] conditionem eſſe contrariam bono [illegible]d fidem matrimonij [illegible] ner, [illegible] contractum non tradat [illegible] quam proprio conjugi.

Quæritur tertio, an matrimonium cenſendum ſit validum [illegible] adjecta conditio turpis, & impoſſibilis, & contrahen[illegible] aliter intenderint quam ſub tali conditione ſe obligare? Reſpondetur, hanc eſſe d[illegible] non parvi momenti, & doctores labora[illegible] ſenſu potuerit Pontifex has conditiones [illegible] vel impoſſibiles matrimonio rejicere, & [illegible] monium habere pro valido, & [illegible] tracto: & ratio quæ movet difficultatem, [illegible] quia jure naturæ conſenſus requiritur ad matrimonium, adeò ut ſine conſenſu matrimonium non poſſit ſubſiſtere: & ille non intel[illegible] conſentire, qui non vult ſe obligare, niſi [illegible] conditione turpi, aut impoſſibili, ut ha[illegible] textus clarus in *l. non ſolum ff. de oblig.* [illegible] *act.* Nihilominus reſpondendum eſt [illegible] gorium IX. in *d. c. ſi conditiones ei. h. t.* ſtatuiſſe, quòd ſi matrimonium cum con[illegible] turpi, vel impoſſibili ineatur, ſuum ſo[illegible] valorem, & tunc conditio turpis, vel [illegible] bilis habeatur pro non adjecta, quia [illegible] inducit præſumptionem, quòd qui[illegible] ſumatur in contrahendo matrimonium [illegible] negotium principale seriò agere, ac ſ[illegible]am obligationem purè inducere ob reverentiam ſacramenti; & conditionem turpem, vel impoſſibilem adjectam eſſe joci causâ, vel ut modum, qui cùm ſit impoſſibilis, non obligat: & quia dubium eſt, an adjiciens conditionem impoſſibilem habuerit intentionem ſeriam contrahendi matrimonium, vel ponendi conditionem; ideo jura in tali dubio judicant in favorem matrimonij.

Quæritur quartò, an ſi conditio ad[illegible] honeſta ſit, ſed adverſetur bonis matrimonij; ut contraho tecum, ſi mecum in perpetua caſtitate vixeris, vitiet matrimonium? Pro ſententia negativa poteſt adduci, quia bona matrimonij non ſunt neceſſaria in executione: [illegible] quin ſterilitas, vel adulterium ſemper d[illegible] rent matrimonium, quia deficeret [illegible]num p[illegible] lis, & fidei conjugalis. rurſus B. Virgo [illegible] S. Joſeph videntur non potuiſſe aliter, [illegible] tali pacto matrimonium contraxiſſe, [illegible]um [illegible] prius votum caſtitatis emiſerint: ob has rationes hanc ſententiam Sanchez *lib.* [illegible] *de matrim. diſp. 10. n. 5.* vo[illegible]at probabilem [illegible] trariæ adhærendum puto cum eodem [illegible] *loc. cit.* quia tamet[illegible] dicta bona ma[illegible] ſint neceſſaria in executione: & p[illegible]et [illegible] monium dari ſine copula; debent tame[illegible] in obligatione: ſiquidem mutua corporum traditio ſaltem quoad obligationem eſt [illegible] [illegible]tia matrimonij, ſine qua matrimonium [illegible] [illegible] eſt. ſiquidem matrimonium [illegible]

& [illegible]ieris con[illegible]unctio non qualiscunque, ſed u[illegible]inata ad co[illegible]ulem.

9 A[illegible], quod addebatur de matrimonio B. Virginis cum [illegible]epho, reſpondent Doctores, tal[illegible] matrimonium non habuiſſe talem conditionem, ſed fuiſſe ſimpliciter contractum; quamvis neuter ex deſponſatis habuerit intentionem utendi copula: ſcivit enim B. Virgo, quod S. Joſeph perpetuæ fuerit addictus caſtitati. [illegible]ligatio benè poteſt conſiſtere ſine executione, & cum propoſito intermittendæ executionis, præſertim quando per Dei revelationem notificatur, nunquam ab altera parte eſſe [illegible]ndam executionem: obligatio enim, & executio differunt inter ſe, unde ex eo, quod [illegible]atur obligatio, non inde ſequitur executio, [illegible]nt[illegible] de matrimonio B. Virginis cum S. Jo[illegible]o Aug[illegible]inus *in c. 3. 27. q. 2.*

10 Quæritur quinto, an ſponſalia inter con[illegible]neos inita adjecta contractui conditione, [illegible]pa diſpenſaverit, valida ſint? Reſponde[illegible]ues circa præſentem quæſtionem eſſe ſen[illegible]tes: prima eſt affirmativa, quam docent Be[illegible]us Pontius *de matrim. lib. 3. c. 15. n. 5.* [illegible]onuik *de ſacrament. diſp. 29. dub. 1. concluſ. 5. n. 18.* Comitolus *in quæſt. moral. lib. 1. q. 145.* Sanchez *tom. 1. lib 5. diſp. 5. q. 3. n. 12.* Fundamentum, quo nititur hæc ſententia eſt, quia earum rerum, quæ ſuaptè natura nec malæ ſunt, nec ulli juſtæ legi repugnant, juſta, & firma poteſt eſſe pactio: atqui paciſci de futuris nuptijs inter propinquos ex conceſſione Romani Pontificis, nec turpe eſt, nec ullam perfringit legem: ergo pactio adjecta in ſponſalibus rata eſſe debet, quamdiu Romani Pontificis authoritate non infirmatur.

11 Idque firmant, quia non eo ipſo, quòd aliquid dependet à voluntate Principis, eſt impo[illegible]le, ſi Princeps conſueverit illud concedere. [illegible]um quia catenus inſtitutio Spurij facta ſub conditione, ſi Princeps illum legitimaverit, ſuum ſortitur valorem, quia Princeps ad preces genitoris ſolet legitimare. Secundò, quia venditio rei feudalis, ſeu majoratûs ſim[illegible]er facta invalida eſt, & nihilominus valet, [illegible] ſub conditione, ſi Dominus feudi, aut P[illegible]s voluerit. Tertiò votum Epiſcopi [illegible] ad religionem, ſi Papa diſpenſaverit, vali[illegible]m eſt purificatâ conditione, ac obtentâ licentia. Quartò quando eſt controverſia ſuper aliquo beneficio, quamvis non poſſint partes paciſci ſimpliciter de penſione, eo quia talis pactio foret ſimoniaca; nihilominus ſi pactum injerint ſuper hac conventione adjecta conditione, ſi Pontifex conſenſerit, & paciſcens dicat, ſuſpendo dictam penſionem in eventum [illegible]uo Papa conſentiat, licita eſt conventio: & [illegible]lominus prædictæ conditiones dependent à voluntate Principis, ſeu Pontificis: ergo erunt [illegible]am valida ſponſalia inter conſanguineos ini[illegible] adjecta conditione, ſi Papa diſpenſaverit. [illegible]ominus mihi videtur [illegible]erendum con[illegible] ſententiæ, quam d[illegible]en[illegible] *in collect. tom. 2. lib. 4. tit. 5. c. 5. n. 11.* [illegible] *in prax. p. 1. [illegible]l. 217. n. 2.* Molle[illegible] *in ſumma tom. 1.* *tract. 4. c. 5. num. 34.* Genuenſis *in praxi [illegible] 13. num. 5.* Henriquez *lib. 12. c. 10. num. 4.* & alij plures, quos refert Sanchez *lib. 5. diſp. 5. q. 3 num. 5.* adeò ut ſponſalia inter conſanguineos inita etiam adjecta conditione ſi Papa diſpenſaverit, ſint nullius valoris, ac licitum ſit utrique contrahenti ante, & poſt impetratam à Pontifice diſpenſationem altero invito à ſponſalibus reſilire, tametſi promiſſio etiam fuerit juramento firmata: quia ſponſalia inter conſanguineos inita ſunt ipſo jure irrita; & quod ab initio eſt irritum non convaleſcit per aliquod extrinſecum ſuperveniens, cujusmodi eſt diſpenſatio impetrata à Papa: proinde ſi poſt diſpenſationem obtentam iterum non repetantur, & contrahantur ſponſalia, licitum erit utrique reſilire à prioribus ſponſalibus initis ante obtentam Pontificis diſpenſationem.

Neque verum eſt, quòd cùm primùm Papa 12 diſpenſat, ſponſalia antea inita convaleſcant, ſuúmque ſortiantur valorem: ratio eſt, quia intentio Papæ, quando diſpenſat in gradu prohibito, eſt tantum voluntas dandi facultatem contrahendi, non verò voluntas approbandi, ratúmque habendi, quod antea ut illicitum geſtum eſt, ut rectè notant Cardinalis *in c. ſuper eo,* & ibi Abbas *n. 8.* & Præpoſ. *num. 5. de condit. appoſit.* Arret. *conſ. 142.* S[illegible]lveſter *in V. matrim. lib. 3. q. 9.* Sotus *in 4. diſt 29. q 2. art. 1.* Neque eſt par ratio de alijs contractibus allatis in favorem primæ ſententiæ, quia tales contractus à jure non irritantur abſolutè, & ſimpliciter, ſed tantùm conditionatè, ſi non acceſſerit facultas Principis: at ſponſalia inter conſanguineos inita ſimpliciter, & abſolutè irritantur à jure, adeò ut ſi contrahantur ante impetratam diſpenſationem à Papa, ſint invalida, nec convaleſcunt per impetratam diſpenſationem, ſed debent iterum repeti.

Quæritur ſextò, an quando matrimonium 13 à jure non irritetur, ſi ſub conditione honeſta de futuro, & contingenti contrahatur per verba de præſenti inter habiles adveniente conditione ſtatim obliget abſque novo conſenſu utriusque contrahentis, ſi conſenſus pendente conditione à neutra parte contrahentium fuerit revocatus; ut ſi Cajus dicat Lucretiæ, duco te in meam uxorem, ſi pater tuus conſenſerit. Reſpondetur, probabile eſſe, tunc matrimonium perfici impletâ conditione ſine novo conſenſu contrahentium, quia quando non adeſt impedimentum dirimens, contractus à jure non irritatur, proinde ſi contractui adjiciatur conditio honeſta de futuro, & contingente, cùm primùm conditio purificatur, contractus convaleſcit, quia ab initio non fuit invalidus, ſed tantum fuit inchoatus, & ſuſpenſus donec adjecta con[illegible] purificaretur. Tum quia cæteri contr[illegible]s ſub tali conditione initi, purificata conditione p[illegible]ciuntur abſque novo conſenſu, ac ſi ab initio fuiſſent purè & ſine conditione initi, ut liquet e[illegible] *potior 11. ff. qui potior in pig. & l. hac venditio 7. ff. de contrah. empt.* proinde etiam matrimonium quando ab [illegible] non irritatur à jure ob impedimentum dirimens perfica-

ta conditione debet perfici: quia Chriſtus, tametſi elevavarit contractum matrimonialem ad rationem ſacramenti, non tamen ejus naturam immutavit. Tum quia ſicut ſe habet conſenſus de futuro ad contractum ſponſaliorum, ita conſenſus de præſenti ſe habet ad contractum matrimonij: atqui conſenſus de futuro conditionis honeſtæ, ut ducam te in uxorem ſi pater tuus conſenſerit, purificatâ conditione perficitur, & ſponſalia conditionalia tranſeunt in abſoluta abſque novo alio conſenſu: ergo etiam conſenſus de præſenti conditionalis: duco te in meam uxorem, ſi pater tuus dederit mihi tantam dotem.

14 Quòd ſi dicas, conſenſum ſub conditione relatum in futurum ante hujus poſitionem, ſeu ante purificatam conditionem non eſſe perfectum. Reſpondetur, id eſſe verum in ordine ad ſuum complementum, ſed inde non ſequitur, quòd non ſit validus, quia contractus ſub tali conditione initus eſt verus contractus, & validus licèt ſuſpenſus, & dependens à purificatione conditionis quoad ſuum ultimum complementum, unde poſitâ conditione conſenſus, qui virtualiter, & moraliter remanet, quamdiu non revocatur, fit abſolutus, & ſortitur ſuum effectum. Et quamvis ad ſacramentum matrimonij ex Chriſti inſtitutione requiratur conſenſus perfectus, & abſolutus, ac ſigno externo expreſſus, qualis non habetur ante eventum conditionis: nihilominus ipſa purificatio conditionis eſt ſufficiens ſignum purificati conſenſus tranſeuntis de conditionato ad abſolutum, quia conſenſus dependet ab intentione contrahentium, qui cum ab initio convenerint, ut cum primùm talis conditio purificabitur matrimonium habeatur ratum, & firmum, ideò ex conſenſu, & intentione contrahentium talia contractus per poſitionem conditionis ſufficienter purificatur extrinſece ex præcedente intentione contrahentium, & tranſit de conditionato in abſolutum, cùm ſupponetur prima voluntas contrahentium perſeverare, ut cùm primum ponitur conditio contractus ſit abſolutus.

15 Hinc patet diſcrimen inter contractum ab initio à jure irritum ob aliquod impedimentum dirimens, ut in præcedenti quæſtione: & inter contractum conditionatum, qui non irritatur à jure ab initio eò, quia nullum intercedat impedimentum dirimens: ſiquidem in priori contractu poſt impetratam diſpenſationem requiritur novus utriuſque contrahentis conſenſus, quia Papa per diſpenſationem non intelligit approbare, ac ratum habere quod illicitè geſtum eſt, ſed tantùm dare facultatem contrahendi; proindè tenentur contrahentes poſt impetratam diſpenſationem iterum contrahere: ſecus in contractu, qui ab initio à jure non irritatur, non eſt neceſſarius hic novus conſenſus poſt purificatem conditionem, quia ex conſenſu utriuſque contrahentis per ſolam poſitionem conditionis, contractus tranſit de conditioneto ad abſolutum, adeo ut ab initio contrectus fuerit validus, ſed tantùm ſuſpenſus quoad effectum uſque ad purificatam conditionem.

Quæritur ſeptimo, an poſt [illegible] Tridentinum, & jure novo ad valorem [illegible] nij ſub honeſta conditione initi requiratur etiam Parochus, & teſtes, imò non ſolùm [illegible] tractui ſub conditione de futuro inito [illegible] etiam impletioni conditionis adjectæ? M[illegible] videtur reſpondendum affirmativè cum Lay[illegible] *lib. 5. theol. moral. tract.* 10. *p.* 2. *c.* 7. *num* [illegible] Coninck *diſp.* 29. *de matrim. dub.* 1. *num* [illegible]. 16

quòd tamen non ita eſt intelligendum, ut Parochus, & teſtes debeant eſſe præſentes quando pater aſſentitur, ut ſi Cajus contrahat cum Lucretia, dicatque, ducam te in meam uxorem, ſi pater tuus conſenſerit, & interim pater Lucretiæ diſtet per octo, vel decem milliaria, ſi ſponſi eum adeant, & poſtea revertantur poſt impetratum conſenſum, ſufficit, ſi ſponſi dicant coram Parocho, & teſtibus, ſe obtinuiſſe conſenſum patris, & conditionem appoſitam contractui eſſe purificatam. Quòd verò requirantur Parochus, & teſtes etiam quando matrimonium de præſenti conditionate initur, ex eo ratio evincitur, quia Parochus, & teſtes debent poſſe teſtificari in foro externo, non tantum de matrimonio verè, & ſubſtantialiter inito, [illegible] non ſolùm de contractu, & pendente a[illegible] in futurum, & ſolubili; ſed de abſolu[illegible], & legitimè perfecto, idque ad evitanda plura [illegible] commoda, quæ inde oriri poſſent, niſi Par[illegible] & teſtes poſſent teſtificari de impletio[illegible] ditionis. Verùm hujuſmodi matrimoni[illegible] tionata non debent facilè admitti, qu[illegible] decent dignitatem ſacramenti præſertim cùm facilè ex ipſis poſſint lites, & difficultates [illegible]. unde conſultius ſemper eſt, ut poſt purificatam conditionem contrahentes iterum re[illegible] mutuum conſenſum matrimonialem coram Parocho, & teſtibus: quia ante eventum conditionis matrimonium tantùm eſt inchoatum, & nondum completum.

Quæritur octavò, quid juris, ſi matrimonio adjiciatur cauſa, vel demonſtratio, ſive turpis, ſive honeſta, vel contraria ſubſtantiæ matrimonij vera, vel falſa? Reſpondetur, talem demonſtrationem, vel cauſam per ſe non ſuſpendere, nec vitiare matrimonium, & haberi pro non adjecta, adeò ut matrimonium ſuum [illegible] tiatur valorem, ut docet Sanchez *lib.* 5. *de matrim. diſp.* 19. *n.* 2. Demonſtratio hic ſumitur per quam ſignificatur aliqua qualitas in contrahentibus, & explicatur per relativam, au[illegible] ctionem importantem aliquam qualitatem, [illegible] ſi Cajus dicat: duco te, cùm ſis de tali [illegible] Cauſa hic etiam ſumitur, per quam deno[illegible] dictio cauſalis, ſeu quæ denotatur per [illegible] ctionem, *quia*, & indicat cauſam cont[illegible] ut duco te, quia habes tantam dotem. H[illegible] modi contractus validos eſſe ex eo li[illegible] per adjectionem talis demonſtrationi[illegible] ſæ non tollitur conſenſus neceſſarius a[illegible] tiam contractus, quia talis adject[illegible] non [illegible] bet ut objectum, neque ut par[illegible] obje[illegible] ctus, ſed tantum declarat intentionem [illegible] hentis circa tale objectum, vel cauſa[illegible] illum ad contrahendum movet. 17

Neque

18 [illegible] faceſcit negotium, ſi dicas, [illegible] non c[illegible]rum, ſi ſciret, talem demonſtrat[illegible], vel cauſam non ſubeſſe ſiquidem i[illegible]un as habitualis non influit, nec pon[illegible]uam in re, quia ea non obſtante adhuc a[illegible] conſentit, quamvis, ſi ſciret, non con[illegible], ſed voluntatem mutaret, quia id nil o[illegible]ur in ordine ad actum præſentem: ſiqu[illegible]em error non vitiat matrimonium; niſi verſetur circa perſonam, vel conditionem libert[illegible]is.

19 Quæritur nonò, an modus adjectus contra[illegible]u matrimoniali eum vitiet? Dicitur modus [illegible]a præſens inſtitutum eſſe adjectio oneris, ad [illegible]uo poſt contractum intendimus alterum ob[illegible]gare, & regulariter exprimitur per particulam [illegible]lam *ut* ſi enim Cajus dicat Lucretiæ, *duco* [illegible] *in meam uxorem, ut mecum mercimonia ex*[illegible]*as*, tunc enim contractui adjicitur modus, [illegible] onus, quo uxor Caij tenetur mercimonia exercere. Reſpondetur quæſtio, modum adjectum contractui matrimoniali eum non vitiare, nec ſuſpendere, niſi ſit contrarius ſubſtantiæ, vel bonis matrimonij: quia modus in hoc differt à conditione propriè ſumpta, quia hæc ſuſpendit actum, cui apponitur; adeo ut ante eam implatam non ſit validus: ſecus modus non ſuſpendit actum, ſed hic ſtatim valet, ſuumque ſortitur valoram, tametſi talis modus nondum impletus ſit *l. cum ab eo 41. ff. de contrah. empt*, ita tamen ut alter contrahens obligetur ad præſtandum modum adjectum contractui, ut ſi dicat; *do tibi equum, ut hoc, vel illud facias:* ſtatim valet donatio, ſed tenetur donatarius modum implare. Quòd ſi modus adverſetur ſubſtantiæ, vel bonis matrimonij, tunc vitiat actum, ut ſi Cajus dicat Lucretiæ: *contraho tecum, dummodo pro quæſtu adulterandam te exhibeas alijs*, quia quando contrahens actu contrahit, intendit velle obſervare, quæ conveniunt tali contractui aſſentialiter; cujusmodi eſt, ut uxor fidem ſervet marito, & generationem prolis per ipſum tantùm habeat: ut etiam, ſi dicat, ducam te in meam uxorem, donec aliam ditiorem, & pulchriorem invenerim, quia [illegible]s modus adverſatur indiſſolubilitati ma[illegible]monij.

20 Q[illegible]d ſi modus adjectus ſit impoſſibilis, & non r[illegible]ugnet ſubſtantiæ matrimonij, habetur pr[illegible] non adjecto, ut contraho tecum ea lege, ut manu cœlum tangas: ut etiam ſi modus ſit [illegible], & dicat. ducam te, ut matrem tuam inter[illegible]ias, tunc enim, cùm modus non repugnet ſubſtantiæ matrimonij, illud non vitiat: [illegible] modus a[illegible], ſive impoſſibilis, ſive turp[illegible] habetur pro non adjecto; proinde non vi[illegible], nec ſuſpendit matrimonium.

21 [illegible]uvat obſervare, quod de jure civili con[illegible], & ultimæ voluntates, ſeu teſtamenta [illegible]guuntur, ſi de hiſce conditionibus, vel [illegible]agatur: etenim in alijs contractibus ſe[illegible] jus civile, conditio impoſſibilis ſtatim ab in[illegible]o contractum vitiat, quia contrahentes [illegible] adjectam conditionem impoſſibilem [illegible]ntur non habere animum contrahendi *l. non ſolùm. ff. de obligat. & act. C. impoſſib. de V. O.* Modus verò impoſſibilis, vel contra bonos mores ipſe non vitiat contractum, ſed vitiatur, ſeu habetur pro non adjecto, ut ſuparius diximus. In teſtamentis verò, ac ultimis voluntatibus conditio, & modus impoſſibilis habentur pro non ſcriptis ob ſingularem favorem ultimarum voluntatum, ut nimirùm potiùs ſuſtineantur, quàm pereant §. *impoſſibilis inſtit. de hared. inſtituen.* Secus in jure canonico adhibetur diſtinctio, num tales conditiones ſint contra ſubſtantiam matrimonij, vel an aliundè ſint turpes, aut impoſſibiles, ut habetur *in c. ſi conditiones 7. & ult. h. t.* ſi ſint contra ſubſtantiam matrimonij, illud vitiant, non ita, ſi aliundè ſint turpes, & impoſſibiles; tunc enim propter favorem matrimonij, hoc ſortitur ſuum valorem.

Regula verò dignoſcendi, quando conditio adjecta ſit contra ſubſtantiam matrimonij, 22 traditur à Gloſſa in *d. c. ſi conditiones 7. h. t.* in *V. contra ſubſtantiam* ubi notat, tria eſſe bona conjugij, ſcilicet bonum fidei, bonum prolis, & bonum Sacramenti *c. omne 27. q. 2.* ſi enim conditio unum ex his tribus recenſitis contrarietur, dicitur contra ſubſtantiam matrimonij: hinc bono prolis contrariatur adjecta conditio, ſi Cajus dicat Lucretiæ: *duco te in meam uxorem, ſi prolis generationem evitaveris, ſi venena hauſeris ſterilitatis:* bono fidei, *ſi te adulterandam dederis alijs pro quæſtu.* Bono Sacramenti, quod eſt indiſſolubile, ſi dicat, *contraho tecum, donec aliam mihi acquiram pulchriorem, & ditiorem.*

Quæritur decimò, an jure novo poſt Concilium Tridentinum, ſi contrahentes poſt ſponſalia conditionata, utantur copulâ carnali pendente coditione, cenſendi ſint per hoc receſſiſſe à conditione, & ſponſalia purè contraxiſſe? 23 Reſpondetur, quod quâvis ante Concil. Triden. copula accedens ſponſalibus tantam haberet vim, ut non ſolùm conditionem à ſponſalibus ſuſtulerit, verùm etiam conſenſum de præſenti, ac matrimonium induxerit, idque ex præſumptione *juris, & de jure* contra quam non admittebatur probatio in contrarium; ſiquidem ſponſus non præſumebatur alio, quàm affectu maritali, ſuam cognoviſſe ſponſam *c. is qui fidem 30. de ſponſal. c. per tuas 6. de condit. appoſ.* Hodie tamen poſt Tridentinum, quod irritavit matrimonia clandeſtina, matrimonium ſine Parocho, & teſtibus initum nul[illegible]m ſortitur valorem, adeò ut ſola carnalis copula non habeat ampliùs vim efficiendi validum matrimonium. Difficultas eſt, an partes præſumantur ſaltem à conditione appoſita receſſiſſe, plures id affirmant, eò quia Tridentinum i[illegible] hac parte nihil immutave[illegible]it, adeóque ſub conſtitutione juris veteris reliquerit, ut docet Zypæus *con ſult. canon. lib. 4. concluſ. 1.*

Nihilominus communior ſententia docet 24 cum Sanchez *lib. [illegible]. de matrim. diſp. 26. n. 1[illegible]* partes non præſumi receſſiſſe [illegible] c[illegible]n[illegible]ione a[illegible]poſita, eò quia poſt Tridentinum ae[illegible] [illegible] legis, quæ olim præſumebat receſſum à condi-

 tione

tione per copulam; quia olim talis præſumptio oriebatur; ne eccleſia præſumeret delictum fornicationis, proinde præſumebat copulam factam affectu matrimoniali, & mutuum conſenſum de præſenti datum, ac ſufficienter manifeſtatum per talem copulam: id autem hodie non poteſt ampliùs fieri, quia ſolus conſenſus de præſenti ſine Parocho, & teſtibus non ſufficit ad matrimonium. Quòd ſi ex tali copula ſponſa grave damnum incurreret, ut quia eſſet diffamata, & inde difficulter poſſet alteri nubere; æquitas ſuadet, ut tale damnum per matrimonium compenſetur.

25 Hinc poſſet etiam reſponderi, illam præſumptionem juris de copula conjugali non fuiſſe rationem adæquatam canonis tollentis conditionem; ſed etiam æquitatem concurriſſe, ut ſcilicet damnum copulæ per matrimonium compenſaretur. Tum quia præſumebatur, quòd fœmina non facilè conſenſiſſet, niſi ſub certa ſpe matrimonij, quæ certitudo firmabatur rejectâ conditione.

26 Quæritur undecimò, an ſi matrimonium contrahetur ſub conditione generali, vel ſpeciali intrinſeca, illud ſuſpendat? Conditiones generales, & ſpeciales illæ dicuntur, quæ in omni matrimonio intelliguntur tacitè, & illi inſunt, quemvis non exprimantur, & ſine quibus matrimonium non conſiſtit, ſuntque iſtæ: contraho tecum, ſi tu conſenſeris, vel contraho tecum, ſi impotens non fueris, nec conſanguinea, nec affinis, nec ullum aliud inter nos erit impedimentum? Reſpondetur, hujusmodi conditiones non ſuſpendere conſenſum, & matrimonia fidelium cum hiſce conditionibus inita eſſe abſoluta, ac proinde valida. Ratio eſt, quia hujusmodi conditiones intrinſecè, & determinatè includuntur in quovis matrimonio, unde tametſi exprimantur, non magis ſuſpendunt contractum, quàm ſi non exprimentur *l. conditiones extrinſecus*, & *l. aliquando ff. de condit. & demonſt. l. per hæc verba Teſtatoris ff. de legat.* Tum quia generalis illa conditio *ſi tu quoque conſenſeris*, non magis ſuſpendit contractum, quàm ſi expreſsè non adjiciatur: etenim in omni contractu maximè matrimoniali prior conſenſus eſt ſemper ineffiex, & ſuſpenſus, donec alter acceptet verbis, aut nutibus, & pariter conſentiat *l. aliquando ff. de condit. & demonſt.* Id verò procedit de matrimonijs initis inter fideles, quia præfatæ conditiones, *ſi non ſis conſanguinea, vel affinis, vel non habueris alia impedimenta dirimentia*, proveniont à lege eccleſiaſtica, cui infideles in ſuis contractibus non tenentur parère; hinc ſi ab infidelibus hujusmodi conditiones apponerentur, ſuſpenderent contractum, & matrimonium, ſi conditio non verificaretur; non enim infideles tenentur legibus eccleſiaſticis, proinde tales conditiones non eſſent intrinſecæ reſpectu ſuorum contractuum: unde reſpectu infidelium quæſtio ſolum intelligitur de illis conditionibus, quibus excluduntur impedimenta jure naturæ dirimentia.

27 Verùm poſſet in contrarium objici, quia legatum relictum alicui ſub hac conditione, ſi acceptaverit, eſt conditionale, & manet ſuſpenſum, donec Legatarius expreſsè illud acceptet, adeò ut ſi ante ejus acceptionem decedat, non tranſeat legatum ad ejus hæredem ex *l. ſi ita legatum §. illi ſi vellet. ff. de legat. 1.* atqui illa conditio, ſi legatarius acceptaverit, eſt generalis, & tacitè inhærens, proinde expreſſio conditionis generalis videtur actum ſuſpendere, ut etiam matrimonium. Præterea quia matrimonium à fidelibus initum ſub hac expreſſa conditione, *ſi eccleſia placuerit*, ſuſpenditur, donec conſtet de approbatione eccleſiæ, ut notat Hoſtienſis in *c. ad audientiam de ſponſ.* & Abbas *c. ſignificante de elect.* ergo erit itidem ſuſpenſum matrimonium, ſi eidem adjiciatur conditio, ſi non es mea conſanguinea, vel affinis; vel ſi nullum obeſt impedimentum canonicum: quia hæc conditio videtur idem ſignificare, ac hæc alia, ſi eccleſiæ placuerit: ſiquidem impedimentum conſanguinitatis, vel affinitatis, eſt eccleſiaſticum, & pertinet ad eccleſiam diſpenſare, vel non ſuper tali impedimento.

Sed contra, reſpondet enim Covartuvias primæ difficultati *2. p. matrim. c. 6. § 2. n. 4.* illas conditiones quamvis communes, & à jure inſint, ſuſpendere nihilominus ipſum actum, eúmque efficere conditionatum, eò quia exprèſſæ ſint expreſſæ, quàm inerant; quòd non accideret, ſi eodem modo quo inſunt, exprimerentur illa enim conditio, *ſi Legatarius acceptaverit*, conſiderata ut ineſt ipſi legato, intelligitur de acceptatione præſumpta, proinde ſi adjiceretur eo modo, quo ineſt, ſtatim legatarius dominium legati acquireret, tametſi legati inſcius eſſet, & ad ejus hæredes eo mortuo tranſiret, non ſecus, ac ſi talis conditio adjecta, non eſſet, quia præſumitur ſemper, quòd Legatarius vellet legatum ſibi relictum acceptare: ſecus quando talis conditio adjicitur abſolutè, & ſine ulla limitatione, non apponitur, ut ineſt, ſeu ſi acceptaverit conſenſu præſumpto, ſed adjicitur alio modo, nimirum ſi expreſsè declaraverit, ſe acceptare, & ita ſuſpendit legatum, donec id declaret. 28

Hinc ad ſecundam difficultatem negat conſequentiam, & ad ejus probationem reſpondetur, quòd tametſi eadem ſit conditio, eſt nihilominus diverſimodè adjecta, etenim cum dicitur, *duco te, ſi non es mea conſanguinea, vel aliud non ſubſit canonicum impedimentum*, apponitur conditio eodem prorſus modo quo inerat tacitè ipſi contractui, ſicque non ſuſpendit matrimonium, quia expreſſio rei, quæ jam ineſt, non habet rationem conditionis ſuſpenſivæ: ſecus quando abſolutè dicitur, *duco te ſi eccleſia approbaverit*, adjicitur conditio alio diverſo modo, & tunc conditio ita intelligitur, duco te, ſi facto ſuper hoc ſufficiente examine matrimonium noſtrum ab eccleſia approbatum fuerit; proinde hæc conditio ex ſua natura ſuſpendit conſenſum, donec certò conſtet de approbatione eccleſiæ. 29

Quæritur duodecimò, an hæc conditio a

jecta conſenſui matrimoniali, contraho tecum ſi Deus voluerit, vel ſi Deo placuerit, ſit generalis, adeo ut non ſuſpendat, nec reddat contractum conditionalem? Plures cum Gloſſa *c. unic. fin. de ſponſal. in 6.* & Hoſtienſ. *c. ad audientiam de ſponſ. in fin.* cenſent, eſſe ſponſalie conditionalia, & ſuſpendere contractum, adeò ut ſi detegatur impedimentum, ob quod ſponſalia ſint irrita, non oriatur juſtitia publicæ honeſtatis, eò quia hujusmodi ſponſalie non fuerunt abſolutè inita, ſed tantùm ſub conditione, ſi purificaretur conditio, quæ ſi non fuerit implete, nec ſponſalia fuerunt inita; ut etiam notat Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 7.* §. 2. Alij cenſent, hujusmodi ſponſalia affecta tali coodıtione eſſe abſoluta, & eonditionem illam, ſi Deo placuerit, eſſe generalem, & tacite ineſſe, & ita cenſenc Archidiaconus *c. unic. de ſponſ. in 6. in fin.* Alexander de Nevo *c. Ad audientiam.* Alij putant, hæc ſponſalia, quibus adjicitur talis conditio, tunc tantùm eſſe conditionalia, quando ſubeſt impedimentum; non ita, quando impedimentum non ſubeſt, ita docent Joannes Andreas *d. c. unic. de ſponſ. in 6.* & ibi Francus *in fin.*

31 Verùm ad has ſententias reconciliandas reſpondendum eſt cum diſtinctione: ſi contrahentes ſub hac conditione, ſi Deus voluerit, ſi Deo placuerit, intelligant de voluntate beneplaciti, quâ Deus ſingula, quæ fiunt, vel occurrunt, vel vult, vel permittit, tunc conditio adjecta ſi Deo placuerit, eſt generalis, & intelligitur in quovis contractu tacitè incluſa, conſequenter non ſuſpendit conſenſum. Sin autem contrahentes cum illa eonditione, ſi Deo placuerit, intelligant de voluntate divina approbante, & ſenſus ſit, ipſos eſſentiri, dummodo contractus Deo non diſpliceat, ſed ſit juxta ejus beneplacitum, in hoe ſenſu, quòd ad majorem Dei Gloriam conducat, fieri contractum, quàm non fieri, tunc conditio non eſt generalis, & ſuſpendit contractum, donee maturè diſcutiantur omnes circumſtantiæ, & prudenter judicetur, quòd Deus approbet talem contractum, qui ſit ad majorem ſuam gloriam: cùm enim plura fiant eontre Dei beneplacitum, ideò conditio adjecta conſenſui, illum ſuſpendit, donec conſtet, Deo talem contractum placere. Hinc Doctores docentes, ſponſalia contracta ſub illa conditione, ſi Deo placuerit, eſſe conditionalia, intelligendi ſunt, quando contrahentes intendunt contrahere, ut conttactus non diſpliceat voluntati Dei: quia tunc conditio non eſt generalis, & ſuſpendit eontractum, donec conſtiterit non eſſe contra Dei beneplacitum. Qui verò docent, non eſſe talie ſponſalie conditionata, ſed abſoluta, ſunt intelligendi, quando cuntrahentes intendunt contrahere juxta voluntatē beneplaciti, quâ Deus vult, vel permittit ſingula, quæ fiunt, vel occurrunt: quia tunc illa conditio, ſi Deo placuerit, eſt generalis, & tacitè ineſt.

32 Quòd ſi dubitetur, an conditio illa adjecta ſit generalis, & tacitè imbibite, vel non; tune intelligi debet, quòd ſit generalis, & non ſuſpendat ſponſalia, quia id eſt tutius animæ, & in ſavorem matrimonij. Secus eſt de illa alia eonditione, ſi eccleſiæ placuerit, quie ſemper intelligitor conditio de voluntate eccleſiæ approbativa, qnie in eccleſia non reperitur illa duplex voluntas beneplaciti, & approbationis, ſed tantùm voluntas approbationis, vel reprobationis: proinde hæc ſecunda conditio ſi eccleſiæ placuerit, ſuſpendit conſenſum, donec conſtiterit, quòd eccleſis poſt diligens exeman eprobet taiem contractum.

Quæritur tertio decimò, an quando condi- 33
tio adjecta conſenſui eſt extrinſeca, & neceſſariò eventura, ſed incerta reſpectu contrahentium ſuſpendat conſenſum dunec purificetur conditio, ut ſi Titius dicat Lucretiæ: deſponſabo te, ſi luna tali die eclipſetur, & viciſſim Lucretie ſub eadem conditione conſentiat? Reſpondetur, hanc conditionem qnamvis neceſſariò eventuram ſuſpendere contractum, illumque reddere conditionalem, donec conditio neceſſatie adveniat, & impleatur. Ratio eſt, quia in contractibus ſtandum eſt intentioni contrahentium, qui propterea non contrahunt majorem obligationem, quàm intendant: ſiqui quando conditio ab ipſis adjecta conſenſui eſt incerta reſpectu eorundem, tune non intendunt ſe obligare niſi poſt adventum conditionis, quamvis hæc ſit neceſſariò eventnra, quie reſpectu cootrehentium, perinde ſe habet conditio, ac ſi eſſet incerta, quamvia in ſe certa ſit: ſicnt licèt certum ſit, Titium eſſe moriturum, nihilominus, quia eſt incertus dies, quâ ſit moriturus, ſi ineatur hic contractus matrimonialis conditionalis, contraho tecum, ſi Titius morietur tali die, ſuſpendirur contractus, quia licèt certum ſit, quod debeet mori, non tamen eſt certum, eſſe moriturum tali die: & tunc conditio potiùs adjicitur tanquam præfinitio temporis, unde ſenſus eſt; contraho tecum, qnando Titius morietur, vel ſi Titius ſit moriturus tali die: ſecus enim eſſet, ſi conditio adjecta non eſſet præfinitio temporis; ut contraho tecum, ſi Titius ſit moriturus, tunc enim conditio adjicitur ut neceſſaria, non verò ad deſignandum tempus.

Putârim tamen in his omnibue eventibus 34
ſtandum eſſe in foro conſcientiæ intentioni contrahentium ſub conditione, qualiſcunque ſit conditio, quia ſi contrahentes in foro conſcientiæ noluerunt inire matrimonium niſi eveniente conditione, quæcunque illa ſit, matrimonium non ſortirur ſuum valorem ante eventum talis conditionis, quæ ſi nunquam evenire poſſit, eò quie ſit impoſſibilis, nunquam erit matrimonium, cùm hoc ſine conſenſu eſſe non poſſit, ut docet Hoſtienſis *in c. fin. h. t. in fin.*

Quòd ſi animus apponentis conditionem 35
hæreat anceps, ac dubius, ſtandum tunc eſt præſumptioni ſori externi, & rejecta conditione judicandum in favorem matrimonij, quando eccleſia ita judicat in foro externo: ſiquidem quoties Judex non innitens falſæ præſumptioni jndicat aliquid in foro externo, hoc idem ſervandum eſt in interno, quando in eo, non conſtat oppoſitum.

Ratio

[illegible], ut notat Gloſſa in *c. per tuas. §. V. præſumpt. h. t.* & [illegible] præſumptio de jure & de jure, ut non admittat probationem in contrarium, ut notat Gloſſa in [illegible] *qui* [illegible] *de ſponſ.* & quia per ſponſalia de præſenti contrahitur verum matrimonium *c. Frequens de ſponſ.* ſequitur, contrahentes non poſſe [illegible] te [illegible] talibus præſumptia ſponſalia de præſenti.

44 Quæritur quintodecimò, an contrahentes matrimonium ſub conditione non improbata ab eccleſia, ut contraho tecum, ſi pater meus voluerit, cogendi ſint ad contrahendum, tametſi non accedat voluntas patris? Reſpondetur negative, & deſumitur ex *c. ſuper ſ. h. t.* ratio [illegible] eſt, quia conſenſus conditionalis, antequam purificetur, & impleatur conditio, eſt [illegible]us, ſiqui conditio, quæ per unam partem adimplenda, ſuſpendit promiſſionem factam [illegible] alia parte, donec conditio illa impleta ſit, ut notat Gloſſa in *c. per tuas. 6 V. præſumpt. h. t.* & quia ſine conſenſu matrimonium non contrahitur *c. cùm locum 14. de ſponſ.* ideo qui conſenſit in aliquam mulierem ſub conditione ſi ejus pater conſenſerit, ante conditionem illam adimpletam, non eſt cogendus ad matrimonium contrahendum, niſi per novum conſenſum contrahentes receſſerint ab illa conditione. Tum quia conſenſus poſitus in alieno arbitrio non dicitur liber, nec dici poteſt conſenſus de præſenti, quia tametſi ille dixerit per verba de præſenti ſe conſentire in illam: nihilominus ex quo conſenſus ille eſt conditionatus, & reſpicit eventum futurum, non habet vim conſenſus de præſenti, ut matrimonium ex nunc liberè contrahatur: ſed tantùm habet vim ſponſaliorum de futuro vigore conditionis, quæ ſuſpendit ipſum conſenſum, ut notat Hoſtienſis in *d. c. ſuper eo in fin. ſ. h. t.* Tum quia, ut notat Gloſſa in *d. c. ſuper eo*, quando ſubſtantia contractus confertur in arbitrium expreſſæ perſonæ, non valet contractus, niſi talis perſona arbitretur. Sin verò conſenſus ſub conditione contingente, & honeſta non ſit de futuro ſed de præſenti, vel præterito, ſtatim pro illius [illegible]ate, vel falſitate matrimonium, vel ſponſalia ſunt valida, aut irrita: quia hoc eſt diſcrimen inter conditionem contingentem de futuro, & præſenti, vel præterito, quia natura conditionis contingentis de futuro eſt ſuſpendere conſenſum, & contractum ſub ea initum, donec conditio adimpleatur *l. ſi ita ſtipulatus fuero. ff. eod. tit.* & quia ad matrimonium requiritur conſenſus de præſenti, non eſt ſufficiens conſenſus præſtitus ſub conditione de futuro, quamvis manifeſtatus per verba de præſenti: ſecus conſenſus ſub conditione contingente de præſenti, vel præterito eſt talis naturæ, ut ſtatim ſit validus, vel irritus, quia cum conditio jam exiſtat, vel eſt vera, & tunc conſenſus ſtatim eſt validus, quia conformis conditioni appoſitæ: ſin verò conditio præſens, vel præterita eſt falſa, conſenſus eſt irritus, quia eidem difformis, cum enim valor conſenſus dependeat à veritate conditionis adjectæ, ideo ſi hæc ſive præſens, ſive præterita ſit vera, conſenſus eſt validus; ſi falſa, eſt irritus. Tum quia conditiones de præſenti, vel præterito non ſuſpendunt alios contractus, ut liquet ex *l. inſtit. talis ff. de condit. inſtituen. l. cum ad præſens ff. ſi certum petatur*, & *§. conditiones inſtit. de V. O.* proinde neque ſuſpendit matrimonium.

Quæritur ſextodecimò, an conſenſus ſub conditione contingente & honeſta de futuro, ut duco te, ſi pater meus conſenſerit, cenſeatur conditio adimpleta ratione taciturnitatis, ſi pater non dicat ſe conſentire, neque diſſentire, neque alia ſigna conſenſûs, vel diſſenſus præbeat, ſed omnino neutraliter ſe habeat. Ratio dubitandi eſt, quia ex *l. Medicus ff. de condit. & demonſt.* conditio implenda eſt in forma ſpecifica: atqui in noſtro caſu non impletur conditio in forma ſpecifica, quia hæc conditio, ſi pater meus conſenſerit, ut purificetur in forma ſpecifica, exigit expreſſum conſenſum; & cum pura taciturnitas non ſit conſenſus expreſſus, ideo in forma ſpecifica non poteſt conditio dici purificata. Idq; firmatur ex *regul. 44. Is qui tacet, non fatetur, ſed neque utique negare videtur de reg. jur. in 6.* ergo tacendo non purificatur conditio exigens conſenſum. Firmatur etiam ex *c. Cum in jure de offic. deleg.* ubi dicitur, facta non præſumi, niſi probentur: atqui conſenſus parentis pertinet ad factum, proinde niſi probetur, non eſt præſumendus ex ſola taciturnitate. Verùm licèt hæc ſententia ſit perquam probabilis, contraria tamen eſt communior cum Sylveſtro *V. matrimonium cap. 3. q. 4. dict. 4.* Navarro in *ſumma c. 22. n. 63.* quia regulariter loquendo, quando filius contrahendo dicit: ducam te, ſi pater meus conſenſerit, per hanc conditionem tantùm intendit contrahere, dummodo patri ſuo id non diſpliceat, ſufficit filio non ducere uxorem contra voluntatem patris, ne illius averſionem, & odium contra ſe excitet: atqui eo ipſo, quòd pater non diſſentit, tale matrimonium ei non diſplicet, quamvis neque expreſsè conſentiat, ſed ſe habeat omnino neutraliter: per hoc enim, quòd taceat, ſufficienter ſignificatur, eum ſe habere neutraliter, adeò ut tale matrimonium illi non diſpliceat, quamvis nec poſitive placeat, proinde conditio cenſetur ſufficienter impleta. & verificari per ſolam, & puram taciturnitatem patris. Secus tamen eſſet, ſi mens filij contrahentis eſſet alia; vel ſi conditio adjiceretur ſub hac forma, ſi pater meus dixerit ſe conſentire, quia tunc non ſufficeret patris neutralitas, nec pura taciturnitas, ſed neceſſaria eſſet expreſſio conſenſus.

Hinc ad rationem oppoſitæ ſententiæ poſſet 46
negari minor, quia ſenſus adjectæ conditionis regulariter loquendo eſt ille, contraho tecum, ſi patri meo non diſplicuerit, vel ſi pater meus non contradixerit: hæc autem conditio ſufficienter impletur in forma ſpecifica, per hoc quòd pater contrahentis non contradicit, nec diſſentiat. Ad primam confirmationem liquet ſolutio, quia per hanc conditionem non requiritur poſitivus conſenſus, nec diſſenſus, ſed ſo-

ſus non diſſenſus ſufficit, & hic ſufficienter ſignificatur per taciturnitatem ex 1. ſa regula juris. Ad ſecundam, in qua dicebatur, tacita non præſumi, ſed eſſe probanda, & contentum parentis pertinere ad factum, reſpondetur, ad veritatem hujus conditionis non eſſe neceſſe, ut conſenſus expreſſe habeatur, nec ut præſumatur, ſed ſufficere, ſi ex ſignis poſſit colligi non diſſenſus.

47 Quæritur decimo ſeptimò, an matrimonium initum per verba de præſenti ſub conditione honeſta ut: *contrahe tecum, ſi pater meus voluerit*, ſit ſtatim validum accedente conſenſu patris ſine alio novo conſenſu contrahentium? Reſpondetur, Juriſperitos communiter docere adimpleta conditione, ſeu adveniente conſenſu patris matrimonium eſſe validum abſque alio novo conſenſu contrahentium, & hoc etiam docent procedere, quando contrahentes ſunt conſanguinei, & conſenſerunt ſub conditione, ſi Pontifex diſpenſaverit; quia conſenſus ille non fuit præſtitus pro tempore, quo erant inhabiles ante diſpenſationem, ſed pro tempore impletæ conditionis, in quo jam habiles effecti ſunt: ex qua ſententia inferunt, matrimonium initum cum ſecunda, poſtquam conditio ſuit impleta, eſſe invalidum, eò quia per eventum conditionis cœpit eſſe ratum, & firmum matrimonium initum cum prima. Secundò quòd ſi quis contrahat cum duabus per verba de præſenti ſub conditione de futuro, illod matrimonium ſit validum, cujus conditio prius impletur.

48 Nititur hæc ſententia, quia cæteri contractus conditionati ſtatim ac purificatur conditio manent abſoluti, & validi abſque novo conſenſu contrahentium *l. hæc venditio ff. de contrah. empt. l. potior. in princ ff. qui potiores in pignor. habeantur*: ergo etiam matrimonium initum ſub conditione, hâc impletâ manet abſolutum, & validum abſque novo conſenſu.

49 Firmari etiam poteſt à pari, quia etiam ad votum ſufficit conſenſus conditionatus, ut ſi quis voveat dare in eleemoſynam pauperibus centum, ſi pr[illegible]inæ ſanitati reſtituatur, ſi hæc conditio purificetur, votum de conditionato tranſit in abſolutum, & obligat voventem abſque alio novo conſenſu, & voto. [illegible]um quia conſen[illegible] conditionatus ſub conditione de præſenti ſufficit ad valorem matrimonij: ergo etiam conſenſus de futuro poſt impletam conditionem, dummodo prior conſenſus uſque ad ejus eventum moraliter perſeveret, ſeu non fuerit revocatus, quia tunc talis conſenſus purificata conditione perinde ſe habet, ac ſi eſſet ſub conditione de præſenti, quia tempore, quo conditio adimpletur, conſenſus adhuc adeſt, conſequenter de conditionato tranſit in abſolutum per ſolam adimpletionem conditionis.

51 Idque firmari etiam ex eo poteſt, quia ſi vir dicat fœminæ contraho tecum, ſi tu quoque mecum contraxeris, & fœmina ſtatim reſpondeat contraho tecum, ſit verum matrimonium abſque novo conſenſu viri, tametſi ejus conſenſus fuerit conditionatus [illegible] futuro contingenti, quia mulier potuit non conſentire, & tamen eò quia conſenſerit matrimonium eſt validum [illegible] non ob aliam rationem, [illegible] mulier conſenſit, cenſebatur [illegible] pe[illegible] conſenſus viri, qui tametſi fuerit ab initio [illegible] tus ſub conditione; cum primum tamen [illegible] lier conſenſit, tranſivit conſenſus viri de conditionato ad abſolutum: & hoc etiam [illegible] cedit, quamvis mulier non ſit præſens nec [illegible] tim conſentiat. Ita quando [illegible] ius dicit contra- 52
ho tecum, ſi pater meus conſenſerit, accedente conſenſu patris, conſenſus filij, qui erat conditionatus, quia adhuc moraliter perſeverat [illegible] abſolutus & eſt conſenſus tunc conditionatus ſub conditione de præſenti, quia ſtat ſimul cum conſenſu patris, & eſt ſufficiens ad matrimonium.

Contrariam tamen ſententiam non redarguerem improbabilitatis, & illam etiam docent 53
plures Canoniſtæ præſertim Covarruvias 2. *p. de matrim. c. 3. ante 1. §.* Gutierez *lib. 1. quæſt. canon. 2. num. 21.* Navarrus *lib. 4. conſil. prælat. de ſponſ. conſ. 14. num. 7.* tametſi in prima editione contrarium docuerit *eod. lib. 4. tit. de condit. appoſit. conſ. 1.* vult enim hæc ſententia, neceſſarium eſſe novum conſenſum abſolutum, ut contractus conjugalis initus per verba de præſenti ſub conditione de futuro, hac accedente matrimonium fiat. Ratio, quâ nititur, eſt, quia ad matrimonium requiritur conſenſus purus, & abſolutus de præſenti: ſed prior conſenſus non fuit talis, proinde requiritur alius novus conſenſus, qui ſit purus, & abſolutus: minor liquet: quia prior conſenſus ſuit conditionatus, & ſuſpenſus, proinde inſufficiens non ſolùm ad matrimonium, ſed etiam ad ſponſalia *c. uni. de ſponſ. in 6.*

Verùm poſſet reſponderi, conſenſum datum 54
ſub illa conditione non fuiſſe purè conditionatū, nec purè abſolutum, ſed abſolutum ſub ratione conditionis implendæ, adeò ut cùm primum impletur conditio, fiat abſolutus ſine alio novo conſenſu, quia ad hoc, ut talis conſenſus eſſet abſolutus ex voluntate contrahentium nil aliud requirebatur, niſi purificatio conditionis, quæ eſt veluti complementum talis conſenſûs abſoluti: unde non videtur requiri alius novus conſenſus purus, & abſolutus de præſenti, quamvis matrimonium exigat conſenſum purum, & abſolutum, quia hic conſenſus ſufficienter habetur, cùm primum purificatur conditio.

Neque obſtat, ſi dicas, ante purificatam 55
conditionem talem conſenſum fuiſſe tantum conditionatum. Nam reſpondetur, fuiſſe tantùm conditionatum actu ante adimpletionem conditionis, & ſimul abſolutum in potentia dependenter ab impletione conditionis, adeò ut hac poſita fiat actu conſenſus abſolutus, & tranſeat de ſtatu actu conditionato ad ſtatum actu abſolutum, ſeu de ſtatu abſoluto tantùm in potentia ad abſolutum in actu. Idque non ſolùm in ratione contractus, ſed etiam ſacramenti, quia id eſt peculiare huic ſacramento præ aliis, ut fundetur in contractu, cujus naturam ſequitur, & hæc eſt etiam ratio, cur cætera ſacramenta non dependeant a conditione de futuro,

ſed

[illegible] validaſit, aut nulla, ut ſi dicas, ego [illegible] abſolutio eſt nulla, [illegible] debet promittere abſolute re [illegible] ſacerdos abſolutè abſolvere.

53 Si dicas, adimpletionem conditionis non efficere novum conſenſum, proinde ſi prior non ſ[illegible], ante impletionem conditionis, nec etiam [illegible] poſt ejus eventum. Conſtat enim, quia licet adimpletio conditionis non efficiat novum conſenſum, efficit tamen, ut prior conſenſus conditionatus actu, & abſolutus in ſententia, tranſeat de ſtatu conditionato ad ſtatum abſolutum actu, & id ſufficere ad valorem matrimonij.

54 Quæritur decimooctavò, quodnam matrimonium validum ſit, quando quis contraxit cum duabus ſub conditione honeſta de futuro, ſi utraque conditio adimpleatur? Reſpondetur, validum ſemper eſſe primum matrimonium, & in foro conſcientiæ teneri contrahere cum prima, quia obligatio orta ex priori promiſſione non potuit diſſolvi per poſteriorem: unde quamvis conditio appoſita contractui poſteriori prius eveniat, adhuc tenetur promittens expectare adimpletionem conditionis adjectæ primo contractui. Sin verò aliquis contraheret ſponſalia de futuro cùm duabus ſub conditione honeſta de futuro, ſi matrimonium de præſenti iniret cum ſecunda, matrimonium valeret, quia vinculum matrimonij eſt fortius, & huic cedit vinculum ſponſaliorum: ſecus tamen eſt, quando contrahuntur tantùm ſponſalia de futuro, quia tunc neutrum vinculum eſt fortius, & prima obligatio orta ex priori promiſſione non diſſolvitur per poſteriorem.

55 Poſſet tamen in contrarium objici, quia promittens contrahere cum ſecunda, per ſecundam promiſſionem recedit à priori voluntate contrahendi cum prima *l. fin. ff. de divort. in fin.* [illegible] diſſolvitur prior obligatio per poſteriorem, quia ad hoc ut adveniente conditione perficerentur priora ſponſalia, neceſsè erat, ut contrahens permaneret in eadem voluntate, & cum promiſerit ſecunda ſponſalia, non perſeveravit in prima voluntate.

56 Sed contra quia id tantùm procedit, quando contractus cum ſecunda eſt purus, & abſolutus, quia [illegible] eſt tunc incompoſſibilis cum priori contractu conditionali: & de hoc contractu [illegible] communiter intelligitur *lex illa fin. ff. de divortijs*. non ita procedit, quando contractus cum ſecunda initus eſt ſimiliter conditionatus quia hic poteſt ſimul cohærere cum priori contractu, & fieri validus, ſi ejus conditio adimpleatur, non adimpleta priori: nec è enim [illegible], quòd perſeveret voluntas contrahendi cum duabus disjunctim, ſcilicet cum prima, ſi conditio, quæ ab illa exigitur, impleatur; & cum ſecunda in defectu primæ conditionis.

57 Præterea eſto contrahens per ſecundam promiſſionem, mutaret priorem voluntatem, proinde adveniente conditione primi contractus, prima promiſſio non haberet vim ſponſaliorum, & ideo non teneretur contrahere cum prima ratione ſponſaliorũ; non tamen extinguitur obligatio primæ promiſſionis, proinde adhuc tenetur ad priorem contractum, ſi non ratione ſponſaliorum, ſaltem ratione promiſſionis, & obligationis jam contractæ, cui poſterior contractus non poteſt derogare.

Poſſet tamen inſtari, quia in his, quæ pendent à libera voluntate, ſtandum eſt ultimo actui, ut liquet in teſtamentis §. *poſteriori inſtitutione, quibus mod. teſtam. infirm.* quia poſitâ priori promiſſione adhuc liberum eſt ab ea recedere, & cum altera contrahere, proinde ſtandum erit ultimo contractui. Sed contra, quia id tantùm procedit, quando actus ſunt inter ſe incompoſſibiles; vel quando non ſolum eſt liberum, ſed etiam licitum a priori voluntate recedere, ut liberum, & licitum eſt Teſtatori revocare priorem voluntatem: at qui contraxit ſponſalia, & obligationem cum una, non eſt illi licitum à tali promiſſione recedere, proinde ſi ſecundus contractus ſit pariter conditionatus, non prævalet priori, cui propterea ſtandum eſt. 58

Quæritur decimo nonò, an matrimonium de præſenti initum ea conditione, ut alter conjux non teneatur debitum reddere, quoties alteri non licet exigere, validum ſit? Reſpondetur conditionem hanc adjectam matrimonio de præſenti eſſe contra ejus ſubſtantiam, illudque propterea irritare: ſiquidem talis conditio jure non ineſt, & in pluribus eventibus vir peccat mortaliter exigendo debitũ, quod uxor negare non poteſt, ut ſi vir emiſerit votum caſtitatis, vel petat affectu fornicario debitum, vel credat matrimonium non eſſe validum, uxore ſciente eſſe validum: unde ſi ex poſita conditione licitum ſit, tunc negare debitum, ſequitur manifeſtè, non eſſe plenè translatum corporis dominium, proinde matrimonium non ſortiri ſuum valorem, quia, ut validum ſit, requiritur plena tranſlatio dominij corporum, niſi ambo conjuges caſtitatem voveant, quia tunc manerent conjuges quamvis non poſſent debitum petere, nec reddere, quia id non proveniret ex defectu translationis dominij, ſed ratione voti liberè ab utroque emiſſi. 59

Cæterum præſcindendo à voto caſtitatis emiſſo ex mutuo conſenſu, & libero, per matrimonium acquiritur jus juſtitiæ ad corpus alterius, tametſi nonnunquam, qui illud exigit, peccet contra temperantiam, proinde conditio, quæ aufert hoc jus juſtitiæ, eſt contra ſubſtantiam matrimonij, conſequenter illud irritat: talis autem eſt conditio non reddendi debitum, quia tollit jus juſtitiæ, quod alter conjux ex vi matrimonij acquirit, ut ſibi petenti debitum reddatur. Quòd ſi conditio apponeretur taliter, ut poſſet conjux debitum negare, quoties id ſibi licet, eò quia alter non habeat jus juſtitiæ ad petendum, ut quando adulteratur, vel petit debitum in loco ſacro, tunc conditio adjecta non vitiat matrimonium, quia non eſt contra jus juſtitiæ, cum tunc mulier non teneatur debitum petenti reddere, ut docent Ad[illegible] *q. 3. de matrim. dub. 4.* Covarruv. *4 decret. 2 p. c. 8. §. 4. n. 6.* 60

61 Poſſet tamen in contrarium objici, quia conditio adjecta contractui, ut alter conjux non teneatur debitum reddere, quandu alter non licet exigere, revera jure ineſt, quia ſi alter debitum tunc reddat, cooperatur peccato illud petentis, cùm non poſſit hic ſine peccato matrimonio uti, proinde reddens debitum, conſentit peccato alterius; & jure ineſt, ut non teneatur quis cooperari peccato alterius, conſequenter ut non teneatur tunc reddere.

62 Sed contra, quia non omnis conſenſus in peccatum alterius eſt cooperatio, ſed tunc tantùm quando aliquis ſponte conſentit; non verò quando conſentit, quia ex debito juſtitiæ, vel alterius virtutis tenetur reddere. Idque ex eo firmari poteſt: qui enim juravit uſuras ſolvere, tametſi eas accipiens peccet; non tamen peccat, qui eas ſolvit, quia ex juramenti religione adigitur ad eas ſolvendas, tametſi, qui eas recipit, teneatur reſtituere *c. Debitores de jurejur.*

63 Quòd ſi dicas, conditionem illam adjectam non reddendi debitum, quando alteri non licet illud exigere, tollere occaſionem graviter peccandi? Reſpondetur, id eſſe verum, ſed exinde non ſequitur, quòd non vit ei matrimonium: ſiquidem adverſatur ejus ſubſtantiæ, non præcisè, ut removet illam peccandi occaſionem; ſed quatenus tollit jus juſtitiæ, quod acquiritur vi matrimonij initi, ut alter conjux teneatur debitum reddere, quotíes alius conjux petit: negare enim debitum eſſet tunc contra juſtitiam, cùm alter habeat jus petendi.

64 Quæritur vigeſimò, an, ut conditio contraria bonis matrimonij illud irritet, debeat eſſe turpis? Ratio dubitandi eſt, Primò quia conditio honeſta quamvis contraria bonis matrimonij illud non irritat, ut ſi duo contrahant hac lege, ut nunquam matrimonium conſumment, ſed in perpetua vivant caſtitate, vel ni conſummato matrimonio ambo religionem approbatam à Sede Apoſtolica profiteantur. Tum quia copula carnalis non facit matrimonium, nec eſt de eſſentie illius, proinde conditio adjecta de illa non habenda, ejus eſſentiæ non adverſatur, quia hæc conſiſtit in mutuo contrahentium libero conſenſu: unde licèt conditio adjecta de non conſummando ſit contra bonum prolis, adhuc non irritat matrimonium, cujus eſſentia conſiſtit in mutuo, & libero contrahentium conſenſu. Tum quia ſub tali conditione contraxerunt B. Virgo, & Sanctus Joſeph, quorum tamen matrimonium fuit validum. Præterea quia ſi ambo contrahentes antequam matrimonium contrahant, voto ſe religionis, aut caſtitatis adſtringant, matrimonium eſt validum non obſtante obligatione, quâ uterque tenetur nun petere debitum ab altero: ergo hoc idem erit verum, licet ea conditio apponatur in ipſo contractu. Tum quia illa conditio videtur tacitè ineſſe: ſiquidem inito matrimonio nil prohibet, quin poſſint conjuges caſtitatem vovere, ut liquet ex *tit. de converſ. conjug.* proinde expr[illegible]ſſio talis conditionis non videtur matrimonium irritare.

65 Quamobrem quando condi[illegible] contrariæ matrimonio dicuntur illud ann[illegible], ut in *c. fin. de condit. appoſit.* int[illegible]ligendæ [illegible] de conditionibus tur[illegible]bus. N[illegible]ominus c[illegible]traria ſententia probabilior, ac communior [illegible] quam docent D. Thomas *4. diſt. 28. q. uni* [illegible] *4. ad 3.* D. Bonaventura *ead. diſt. q. ult. n.* [illegible] Henricus *quodlibet. 9. q. 11.* Covarr[illegible] *decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 3.* & ratio petitur ex [illegible] quia illa conditio nunquam petendi, vel [illegible]dendi debitum, quamvis honeſta ſit, adhuc [illegible]pugnat intrinſecis, & neceſſarijs ad matr[illegible]nium, proinde illud irritat.

66 Tametſi non ſit de eſſentia matrimonij, [illegible] proles, vel copula intendatur expreſsè, requiritur nihilominus, ne potentiæ, vel poſſ[illegible]ilitati ad hoc adjiciatur contrarius diſſenſus, quia licèt uſus actualis matrimonij non ſit de ſubſtantia illius, jus tamen, & potentia ad talem uſum eſt de ſubſtantia matrimonij, quod eſſentialiter conſiſtit in mutua corporum traditione, qua uterque conſtituitur Dominus alterius corporis, ad quod dominium intrinſecè ſequitur jus, & poteſtas utendi tali corpore. Quia verò quando contractui matrimoniali adjicitur conditio, ut uterque conjux maneat in perpetua caſtitate, eámque voveat, non ſolum tollitur uſus matrimonij, ſed etiam jus, & poteſtas ad talem uſum: ſiquidem tunc conjuges obligantur ad non petendum, nec reddendum, quæ obligatio impedit efficaciter, ne ſequatur tale jus, nec acquiratur poteſtas, quantum eſt ex parte utriuſque voventis, proinde talis conditio adjecta, quamvis honeſta, cum adverſetur ſubſtantiæ matrimonij illud irritat.

67 Neque obſtat honeſtas conditionis. Quia eo ipſo, quòd conditio eſt contra bonum prolis; quamvis honeſta ſit, matrimonium irritat, quia Pontifex *c. fin. de condit. appoſ.* expreſsè aſſerit, conditionem contra bonum prolis matrimonium irritare: & Pontifex non diſtinguit, an conditio honeſta ſit, an turpis, neque vim facit in turpitudine, ſed in ſola repugnantia bonis matrimonij: æquè enim illis repugnat ſive turpis ſit, ſive honeſta.

68 Hinc ſi quis matrimonium ineat hac conditione: contraho tecum, ſi prius te voto caſtitatis ita obſtrinxeris, ut nunquam à me petas, nec reddas debitum, tale matrimonium in ſententia probabiliori eſt nullum, quia conditio adjecta adverſatur bono prolis, & quantum eſt in ſe impedit translationem dominij corporis, quia cùm deducatur in pactum, ut alter voto ſe adſtringat nunquam petendi, nec reddend[illegible], non tantùm tenetur ad id r[illegible]tione voti, & ex [illegible] ne; verùm etiam ex juſtitia ratione [illegible] & accepti. Tum quia fruſtranea eſſet [illegible] potentia, quæ nunquam poſſet in ſenſu com[illegible] cum tali voto reduci ad actum ſine mortali [illegible]pe, & ita docent Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. num. 1.* Sotus *in 4. diſt. 29. q. 2. ar[illegible] 3.* Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 4. num.* [illegible] hoc idem etiam dicendum eſt [illegible] matrimoniali adjiciatur pactum nunquam [illegible] habitandi [illegible] quia tale pactum e[illegible] co[illegible] ſu[illegible]

tiam matrimonij, & totalem corporum traditionem: ſecus tamen ſi pactum de non cohabitando ſimul eſſet tantùm ad tempus, quia ad eſſentiam matrimonij non pertinet, ut omni tempore conjuges ſimul cohabitent.

69 Ad primam rationem dubitandi reſpondetur, quòd licèt copula non ſit de eſſentia matrimonij; poteſtas tamen, & obligatio ad illam eſt de illius eſſentia; & quia hæc poteſtas tollitur per tale pactum, ideo hoc adjectum contractui matrimoniali illum irritat. Ad id, quod addebatur de Beata Virgine & S. Joſepho, reſpondetur, eos non contraxiſſe matrimonium cum tali pacto, & conditione, ſed abſolutè conſentientes implicitè in jus, & poteſtatem ſuorum corporum, quamvis uterque haberet firmum propoſitum ſervandi caſtitatem.

70 Ad aliud, quod addebatur de iis, qui ante matrimonij contractum ſe voto caſtitatis, vel religionis adſtringunt, reſpondetur negando conſequentiam; quia obligatio orta ex voto, cùm ſit in ordine ad Deum, non tribuit jus alteri ad negandum debitum, proinde nec aufert à vovente facultatem ad tradendum ſuum corpus, & recipiendum alienum jus ex juſtitia, cum per votum non privet ſe dominio, quod habet in corpus alterius conjugis, nec ſe reddat incapacem ad illud de novo acquirendum: ſecus obligatio orta ex conditione appoſita eſt obligatio in ordine ad ſe ipſos, proinde dat unicuique jus ad negandum debitum, & aufert ad petendum. Tum quia votum ſimplex non eſt traditio, ſed ſolùm promiſſio, & ſicut quod quis promittit uni, poteſt alteri tradere, tametſi peccet contra fidelitatem: ita tametſi homo per votum ſimplex promittat Deo ſuum corpus, adhuc poteſt per matrimonium illud fœminæ tradere, adeò ut hæc acquirat verum dominium: votum enim ſimplex quamvis impediat matrimonium, non tamen, ſi hoc contrahatur, illud dirimit.

71 Ad aliud, in quo addebatur, eam conditionem videri tacitè ineſſe, reſpondetur, quòd tametſi conditio illa, ut liceat utriq; conjugi ex mutuo libero conſenſu religionem ingredi, tacitè videatur ineſſe, non tamē per hoc impeditur translatio corporum, nec jus petendi, nec obligatio reddendi, ſi conjux ante primum bimeſtre, & matrimonij conſummationem nolit religionem ingredi.

72 Quæritur vigeſimo primò, an conditio turpis non contraria ſubſtantiæ matrimonij, nec ejus bonis, ſi adjiciatur contractui matrimoniali illum vitiet, ut ſi Titius famulus dicat Lucretiæ ancillæ; *contraho tecum, ſi furaberis Dominæ, cui inſervis talem gemmulam, quam ſolet in ſuo ſcriniolo reponere?* Reſpondetur, talem conditionem turpem non vitiare contractum matrimonij, & haberi pro non adjecta: ratio eſt, quia communiter hujuſmodi conditiones turpes adjiciuntur, ut impleantur, proinde habetur etiam verus conſenſus in tale matrimonium; & quia ſtante vero conſenſu conditio adjecta, utpote incitans ad peccandum eſt rejicienda, nec poteſt quiſquam ſe obligare ad peccandum, ita habetur pro non adjecta, & ſolùm remanet verus conſenſus requiſitus ad eſſentiam matrimonij.

Tum quia ita definitur in favorem matrimonij à Gregorio IX. *c. fin. de condit. appoſ.* ubi ſtatuit: turpes, & impoſſibiles conditiones, quæ ſubſtantiæ matrimonij non adverſantur, habendas eſſe pro non adjectis, ſeu eſſe rejiciendas in foro judiciali: perinde ac jure civili in favorem ultimæ voluntatis ſimiles conditiones in teſtamentorum legatis habentur pro non adjectis *l. obtinuit, ff. de condit. & demonſt. §. impoſſibilis. inſtit. de hæred. inſtituen.* quia cum dubium eſſet, an ſeriò, vel jocosè appoſitæ fuerint à contrahentibus, ideò in favorem matrimonij eccleſia ſtatuit, ita eſſe judicandum de matrimonio, ac ſi tales conditiones non fuiſſent adjectæ: in dubio enim non ſolùm in foro externo, ſed etiam in interno judicandum eſt in favorem matrimonij: in dubio enim interno, an contrahens, qui appoſuit talem conditionem, habuerit conſenſum abſolutum, vel dependentem ab eventu conditionis, judicandum eſt in foro conſcientiæ, matrimonium eſſe validum: quia in foro conſcientiæ ſervandum eſt, quod ſervatur etiam in foro exteriori judiciali, quoties Judex non inſiſtit falſæ præſumptioni. 73

74 Hinc ſi in contractu matrimonij apponatur conditio turpis, habetur pro non adjecta, quia in malè promiſſis expedit fidem non ſervari *c. in malis de reg. jur. in 6.* ne per illius obſervantiam boni mores corrumpantur *l. reprehend. C. de inſt. & ſubſt.* & quia matrimonium eſt res maximè favorabilis *c. cum apud deſponſ.* ideo ejus actus ſuſtineri debet, & conditio turpis, quæ non eſt contra ſubſtantiam matrimonij, rejici debet, & habenda eſt pro non adjecta, quia ſolùm illæ conditiones matrimonium vitiant, quæ ſunt contra ipſius ſubſtantiam *c. fin. h. t.* & quia non omnis turpis conditio eſt contra ſubſtantiam matrimonij, ut ſi quis dicat, contraho tecum, ſi furtum feceris, ſi hominem occideris; ideò ſimiles conditiones matrimonium non impediunt.

75 Tum quia ſicut conditio turpis habetur pro non adjecta in teſtamentis, idque favore ultimæ voluntatis, ne boni mores corrumpantur *d. l. repreben. C. de inſtit. & ſubſt.* ita à fortiori debet haberi pro non adjecta in matrimonio, ut notat Hoſtienſis *in c. quicunque 1. in fin. h. t.* Quamobrem propter favorem matrimonij, & propter conſervationem bonorum morum, ſi contractui matrimoniali adjectæ ſint turpes conditiones, habentur pro non adjectis, & contractus remanet purus. Cæterum in foro conſcientiæ ſtandum eſt intentioni contrahentis, quia ſi contrahentes non habuerunt intentionem contrahendi, nec præſtiterunt verum conſenſum, matrimonium eſt ſemper in eodem foro nullius valoris defectu conſenſûs, qui eſt de eſſentia matrimonij: ſin verò contrahentes dubitent, an habuerint veram intentionem contrahendi, ſtandum tunc eſt præſumptioni fori externi, & definitioni eccleſiæ.

76 Quæritur vigeſimo ſecundò, an ſicut conditiones

tiones turpes adjectæ contractui matrimoniali rejiciuntur, ita etiam rejiciantur à ſponſalibus, ſi iisdem fuerint adjectæ? Ratio dubitandi eſt primò, quia ſecluſo jure eccleſiaſtico habente tales conditiones pro non adjectis, non rejicerentur, ſed ſuſpenderent matrimonium, donec conditiones adimplerentur: atqui jus eccleſiaſticum ſtatuens, tales conditiones turpes habendas eſſe pro non adjectis eſt reſtringendũ ad ſolũ matrimonium, quia corrigit jus naturale, & divinum: quævis enim correctio reſtringitur, proinde cùm non extendatur ad ſponſalia, conditiones turpes iisdem appoſitæ non ſunt habendæ pro non adjectis, ut in matrimonio: quæ enim à jure communi exorbitant reſtringi debent *reg. quæ à jure communi de reg. jur. in 6.* & quia *in c. fin. h. t.* ſolum rejiciuntur conditiones turpes adjectæ matrimonio, non debet id extendi ad ſponſalia. Tum quia Pontifex in *d. c. fin. h. t.* aſſerit, conditiones turpes rejici favore matrimonij: ſponſalia verò in jure non ſunt ſavorabilia ſicut matrimonium, etenim in *c. cum in tua de teſt. & atteſt.* declaratur, poſt publicatas atteſtationes poſſe recipi teſtes ad improbandum impedimentum objectum contra matrimonium contractum, quod procul dubio eſt in favorem matrimonij, ut rectè notat Gloſſa in *c. juravit. V. Partib. de probat.* & nihilominus in ſponſalibus non admittuntur teſtes poſt publicatas atteſtationes, ut habetur in *d. c. juravit*, & ibi docet Abbas *n. 2.* cùm ergo ſponſalia non ſint favorabilia, ſicut matrimonium, ideo favor, qui *in d. c. fin. h. t.* conceditur matrimonio, non debet extendi ad ſponſalia.

77 Nihilominus contraria ſententia eſt communior, eique adhærendum, & eam docent etiam D. Thomas *4. diſt. 27. q. 2. art. 2. in corp.* D. Bonaventura *4. diſt. 24. q. 3. num. 13.* D. Antoninus *3 p. tit. 1. c. 18. §. 2.* Ratio petitur ex eo, quia ſponſalia ſunt, etiam ipſa quoddam initium matrimonij, proinde quod diſponitur de matrimonio, cenſeri debet etiam diſpoſitum de ſponſalibus *l. Oratio. ff. de ſponſ.* ſunt enim ſponſalia via ad matrimonium, proinde etiam ab ipſis rejici debent conditiones turpes.

78 Ad primam rationem dubitandi reſpondetur cum diſtinctione, jus eccleſiaſticum correctorium juris naturalis eſt reſtringendum, ſi ſit in pœnam, & odium alicujus conceditur: negatur verò ſi non ſit in pœnam, nec in odium alterius, ſed tantùm in favorem contractus, tunc enim extendi debet ad caſum ſimilem: ſed *in c. fin. h. t.* Gregorius IX. ſtatuit conditiones turpes rejiciendas eſſe à matrimonio, idque in favorem matrimonij, ut potiùs conſervetur, quàm pereat: ergò cùm ſponſalia ſint diſpoſitio, & via ad matrimonium, hæc excluſio conditionum turpium in ſavorem matrimonij extendi debet ad ſponſalia cùm ſint via, & diſpoſitio proxima ad matrimonium, ſiquidem ob bonum matrimonij expedit etiam, ut ſerventur ipſa ſponſalia.

79 Neque obſtat, quòd addebatur, ſponſalia in jure non eſſe favorabilia ſicut matrimonium, quia in præcitatis textibus non probatur, ſponſalia non eſſe contractum favorabilem nec in *c. cum in tua de teſt. & atteſt.* abſolute deciditur publicatis atteſtationibus poſſe recipi teſtes, ſed tantum limitativè, ſcilicet in eo caſu, ut rectè notat Gloſſa *V. in hoc caſu* quando probata aſt conſanguinitas, vel aliud impedimentum contra matrimonium jam celebratum: poteſt enim tunc altera pars publicatis atteſtationibus objectum impedimentum improbare; non ita in aliis caſibus. Ratio etiam eſt, quam ibidem aſſignat Abbas *num. 2.* cur in ſponſalibus non admittantur Teſtes publicatis atteſtationibus, quia in diſſolvendis ſponſalibus non ſubeſt animæ periculum, cum poſſint etiam mutuo conſenſu diſſolvi, quinimò Abbas ibidem notat, quòd ſi in ſponſalibus ſubſit idem periculum animæ, admittuntur etiam teſtes poſt publicatas atteſtationes; ut ſi impedimentum contra ſponſalia nondum probatum ſit, & publicatis atteſtationibus producerentur teſtes ad id probandum, tunc admitterentur, ne ſequeretur animæ periculum, ſi impediti perficerent ſponſalia per matrimonium, quia cum non poſſent ratione impedimenti matrimonium contrahere, & ſi illud conſummarent, adulterium committerent.

Quæritur vigeſimo tertiò, an contrahens matrimonium animo ſe obligandi ex parte contractûs, licèt non animo adimplendi, ſeu conſummandi matrimonium hoc validum ſit? Reſpondetur, tres eſſe ſententias, quarum prima eſt Gloſſæ in *c. aliquando 32. q. 2. V. ſi ab initio* Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 12.* Richard. *diſt. 31. art. 2. q. 1.* & aliorum docentium, matrimonium impediri, ſi contrahentes illud celebrent cum intentione implicita, & virtuali ſervandæ caſtitatis, & fundantur in *c. Aliquando 32. q. 2.* ubi ex D. Auguſtino dicitur, qui contrahunt eo animo, ut vel filios non ſuſcipiant, aut ſuſceptos enecent, non habent connubium, ex quo textu inferunt, matrimonium initum cum intentione non ſuſcipiendi filios, eſſe invalidum: & aſſignant etiam rationem, quia ad matrimonium requiritur neceſſariò conſenſus ſaltem implicitus in ea, quæ ſunt de illius eſſentia: atqui ſuſceptio prolis, cùm ſit finis matrimonij, eſt de illius eſſentia, proinde eo fine ceſſante non videtur matrimoniũ ſuum valorem poſſe ſortiri: hinc D. Thomas in *4. diſt. 31. q. 1. art. 3.* ait: Intentionem ſuſcipiendi prolem, & ſacramentum, & ſervandi fidem requiri eſſentialiter ad validitatem matrimonij in ejus principio, proinde ſi matrimonium contrahatur cum intentione implicita ſervandi caſtitatem, non videtur eſſe validum. 80

81 Secunda ſententia eſt Sylveſtri *V. matrimonium 4. q. 5.* Antonini in *c. Dei infidelibus de conſanguin. & affin. n. 9.* Roſel. in *ſum. V. matrimonium n. 11.* & docet, conditionem ſubſtantiæ matrimonij, ejuſque bonis contrariam ſola mente retentam illud non vitiare: & nititur hæc ſententia, quia ad matrimonium tantùm requiritur conſenſus contrahentium ſignis ſenſibilibus, vel verbis expreſſus, ex quo inferunt,

talem

[illegible] conditionem ſola mente retentam non vi[illegible] matrimonium.

82 T[illegible] ſententia, quæ probebilior, & ve[illegible] eidem adhærendum, proce[illegible] tione, & ponit diſcrimen inter eum ca[illegible] quo quis matrimnnium contra[illegible] in [illegible]ne [illegible]plicitè mente retenta contra bonu[illegible] ut ſi quis nnnnisi ad biennium [illegible] triennium intenderet matrimnnium contre[illegible] & inter caſum, quo quis intentinne [illegible]tern non tamen deduct in pactum matrimo[illegible] cnntrahit, contreria temen bono prolis, ſeu fidei, [illegible] quis intenderet matrimoniu con[illegible]ahere cum intentione non ſuſcipiendi pro[illegible] in primo caſu docet hæc ſententia, ma[illegible]rimnnium vitiari, eò quia talis intentio con[illegible]rahendi tantum ad biennium repugnet ejus ſubſtantiæ: in ſecundn autem caſu mettimnnium valere, & ita videntur docere D. Thomas in 4. art. 1 q. 3. Layman *lib. 5. ſum. tract. 10. p. 2. c. 1. n. 3.* Bonacina *tom. 1. q. 2. de natur. matrim. punct. 1. n. 10.* & alij aſſerentes, ſine bono ſacramenti nonquam matrimonium dari; poſſe tamen conſiſtere ſine fide, & prole.

83 Pro mejori tamen hujus ſententiæ explicatione obſervandum eſt, duplicem in matrimonio intervenire conſenſum, unum quoad obligatinnem ex parte contractûa; & alterum quoad eſſentiam ex parte contrehentie: ex perte contractus metrimonij circa ejus eſſentiem requiritur neceſſariò conſenſus ſaltem implicitus circa ſacramentum, prolem, & fidem: adeò ut ſi aliquis metrimonium cnntreheret ſine animo ſe obligandi ad copulem, nullum eſſet ſacramentum, quia ex perte contractûa requiritur conſenſoa implicitus quoad copulem; ex parte tamen contrahentis quoad executionem ſolum requiritur conſenſus, non verò in prolem, & fidem, unde qui habuit conſenſum implicitum ſe obligandi ad matrimonium cum animo illud non conſummandi, validum eſt matrimonium, eò quia conſenſoa in cnpulem ſit tentùm nece[illegible]arius ex parte contrectus quoad illius obligationem; non verò ex parte contrahentis quoad executionem, ut contingit in juramento, quod eſt validum, quando jurene hebet animum [illegible]ndi licèt non intendat illud implere.

84 [illegible]ne qui metrimonium contrahit animo ſe o[illegible]andi ex parte contractûa, quamvie ſine intentione illud cnnſummandi valet matrimonium; quia telis intenrio ex parte contrehentis nnn nocet metrimonio: ſecus ſi matrimonium iniretur implicitè per ſolum biennium, tunc ſive interveniret conſenſus quoad ejus obligationem, ſive contra executionem, utroque modo matrimonium eſſet invalidum, quie talis intentio repugnet bono ſecrementi exigentis perpetuitatem, & indiſſolubilitetem.

85 Conſenſus [illegible]itur implicitue in copulem dupliciter poteſt deſiderari ad verum metrimonium. Primò ex parte contrectûa, & hoc pacto [illegible] deſideratur, quia [illegible] cont[illegible]ctna matrimonii intrinſece, & ex natura [illegible] ordinetur ad co[illegible], qui explicite con[illegible] in matrimoniū, [illegible] ut implicit conſen[illegible] in copulam. Secundo ex parte contrahentis, & hoc pacto non eſt neceſſariua conſenſus implicitus in copulam; quinimò licèt cnntrahens habeat intentionem non conſentiendi in cnpulem, adhuc habetur verum matrimonium.

86 Hinc ad ſundamentum primæ ſententiæ deſumptum ex *c. Aliquando* reſpondetur, D. Auguſtinum relatum in tali textu, ibi tantum loqui de illo caſu, in quo intentio nnn ſuſcipiendi prolem deducta fuit in pactum: alij etiem explicant D. Auguſtinum fuiſſe locutum de eo, qui matrimonium contrahit ſine intentinne ſe obligandi, quo pacto matrimnnium eſt nullum.

Ad rationem ibi adductam reſpondetur, D. Thomem ibi citarum loqui de conſenſu obligationis, qui ſaltem implicite includit e[illegible]m conſenſum in illa omnia, quæ ad matrimonium ſunt neceſſaria.

87 Ad fundamentum ſecondæ ſententiæ negatur conſequentia, quia licèt ad matrimnnium non ſufficiet conſenſus internus ſine ſignis externis, ut ritè contrahatur, ad illud tamen impediendum alteruter ſufficit, unde ſine conſenſu interno matrimonium ſaltem in foro conſcientiæ non eſt validum: nemo enim poteſt plus ſe obligare, quàm intendat.

88 Stat igitur conſenſum implicitum in copulam, tantùm requiri ex perte cnntractus, & obligationis metrimonialis, non verò ex parte contrahentis, idque clarè docet D. Thomas *4. diſt. 30. q. 2. art. 1. q. 2. ad 3.* ibi: *Virgo implicitè conſenſit in copulam: at copula nunquam fuit in propoſito, erat enim à Deo certificata nunquam ſubſequi debere.* Ubi D. Thomes ex parte contractus ponit conſenſum implicitum in copulam: non verò ex parte contrehentie, quie ex parte Virginis intentio erat omnino contraria. Dicitur autem Beata Virgo ſolùm ex parte contractûs poſuiſſe implicitè talem conſenſum in hoc ſenſu, quatenus explicitè conſenſit in matrimonium eum D. Joſepho, & quia metrimonium ex intrinſeca ſua natura ordinatur ad copulam, ideò implicitè ex parte contractûs tam, cùm dicitur poſuiſſe talem conſenſum, non verò ex parte contrahentia, cùm Virgo habuerit omnino oppoſitum animum, & fuerit è Deo certificata, ut ait D. Thomas, quòd nunquam copula deberet ſubſequi.

89 Hinc ab alijs dicitur Beata Virgo hebuiſſe conſenſum in copulem tantùm una vice, & in cauſa, quatenus explicitè conſenſit in matrimonium, quod ex natura ſua ordinatur ad generationem prolis: & in hoc ſenſu communiter intelligitur D. Auguſtinus in *c. Beata Maria 27. q. 2.* aſſerens, eam conſenſiſſe in copulam carnalem ſcilicet implicitè ex perte contractus, non verò implicite ex perte contrahentis.

90 Quæritur vigeſimo quartò, an conditiones, quæ dicuntur impertinentes, ſi apponantur contractui matrimoniali, habeantur pro non adjectis. Ratio dubitandi eſt, quia hujuſmodi conditiones videntur eſſe turpes: ſiquidem turpe eſt contractui tam ſancto, & elevato ad rationem ſacramenti adjicere conditionem impertinentem; atqui conditiones quamvis turpes, ſi non opponantur ſubſtantiæ matrimonij, illud non vitiant

tiant, & habentur pro non adjectis: & non omnis conditio turpis eſt contra ſubſtantialia ipſius matrimonij, ut contraho tecum, ſi furtum feceris, ſi homicidium commiſeris: ita conditiones impertinentes adjectæ contractui matrimoniali, illud non vitiant, & ita docent Sotus *4. diſt. 29. q. 2. art. 4.* Bartholomæus a Ledeſma *dub. 25 de matrim. concluſ. 9.* Sylveſter *V ſponſalia q. 5.* & alij. Nihilominus videtur dicendum, conditiones impertinentes non haberi pro non adjectis in contractu matrimoniali, ſed ſuſpendere contractum, donec impleantur, adeò ut contractus non ſortiatur ſuum valorem, donec conditio impertinens eidem adjecta impleatur.

91 Ratio petitur ex eo, quia omnis conditio jure non improbata poteſt apponi matrimonio, ut colligitur à contrario ſenſu ex *c. ſuper eo de condit. appoſ.* ibi: *conditionem ipſam canonica non improbent ſtatuta*, & ita docent in *d. c ſuper eo.* Abbas *n. 4.* Alexander de Nevo *n. 6.* atqui conditiones impertinentes nullo jure reprobantur, quia *c. fin. de condit appoſ.* tantùm rejicit conditiones turpes, eo quia incitent ad peccandum; adeò ut ratio, cur conditiones turpes habeantur pro non adjectis, ſit, quia incitent ad peccandum: atqui conditio impertinens ad nullum inducit peccatum, proinde non debet haberi pro non adjecta, ut habetur conditio turpis, cùm non ſit utrinque par ratio. Conditio enim impertinens ea dicitur, quæ non pertinet ad contractum matrimonij, eò quia connexionem non habeat cum ipſo, nec incitat ad malum, ut contraho tecum, ſi navis Franciſci ex Indiis venerit: hujuſmodi conditiones non pertinentes ad matrimonium, nec incitantes ad malum ſuſpendunt contractum, donec impleantur. Ratio eſt, quia hujuſmodi conditiones non poſſunt dici præſentes in ſuis cauſis, cum effectus non contineantur in cauſis proximis determinatis, ut notant Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 3. § 2. num. 11.* Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 12. num 4.*

92 Hinc ad rationem dubitandi reſpondetur, quod tametſi adjicerem matrimonio conditionem impertinentem non vacantem omni culpâ, non tamen eſt conditio ita turpis, quæ haberi debeat pro non adjecta: ſiquidem nec obligat, nec incitat contrahentem ad ullum peccatum in futurum committendum ut notat Covarruvias *in c. cum tibi. num 13. V. hoc tamen de teſtam.* hinc ideo in hoc contractu contraho tecum ſi furtum feceris, conditio habetur pro non adjecta, & contractus eſt validus, quia conditio incitat ad peccatum in futurum committendum: & in malis promiſſis expedit, fidem non ſervari *c. in malis de regul. jur. in 6.* ne per illius obſervantiam boni mores corrumpantur.

93 Imò cum nemo poſſit obligari ad peccandum, talis conditio turpis nullam poteſt obligationem inducere, nec ſervanda eſt, proinde rectè habetur pro non adjecta: at in hoc alio contractu contraho tecum, ſi navis ex Aſia appulerit, conditio non incitat ad malum, & tantùm adjicitur ad explicandum animum contrahentis eſſe, non inire [illegible] tum, proinde cond[illegible] non habetur pro non [illegible] tractum, donec con[illegible].

Quæritur vigeſimo q[illegible] 94
monium ſub conditione im[illegible] cio eccleſiæ præſumatur tale, ac[illegible] non eſſet adjecta, ut deſumitur ex *c. fin. de [illegible] appoſ.* ibi: *Aliæ conditiones appoſitæ in matrimonio, ſi turpes, aut impoſſibiles fuerint [illegible] propter ejus favorem pro non adjectis haberi [illegible]* quo textu [illegible], matrimonium initum [illegible] ditione impoſſibili ſuum ſortiri valorem [illegible] tali conditione: in quo tamen videtur eſſe difficultas non modica, quia eccleſia nunquam [illegible] ſumit aliquid ſine juſta cauſa, alioquin præſumptio eſſet iniqua: quia idem eſt præſumptio juris apud Juris conſultos, quod apud Rhetores probatio veriſimilis artificialis, ut notat Menochius *lib. 1. de præſumpt. q. 4. num.* [illegible] atqui probatio veriſimilis definitur a Quintiliano *lib 5. inſtit. Orat. c. 9.* cum aliquibus poſitis probabiliter, & veriſimiliter, ſequitur, quod intendimus: at ſi conditio ſit impoſſibilis nulla poteſt ex ipſa haberi conjectura conſenſus, ſed potius diſſenſus: idque liquet ex communi loquendi uſu, & praxi; quando enim vult quis alteri aliquid petenti, illud negare, ſolet reſpondere tibi hoc dabo, ſi ad lunam uſque [illegible] laveris, vel digito cœlum tetigeris: ergo nulla eſt ratio, ob quam eccleſia debeat [illegible] ſumere conſenſum. Tum quia conditio impoſſibilis, ſi ſeriò apponatur, reddit ju[illegible] matrimonium invalidum in foro conſcientiæ, ut ſi quis ſine animo contrahendi, contrahat ſub hac conditione ſi cœlum digito tetigeris cum ſciat, conditionem non poſſe impleri, & eſſe impoſſibilem, ſatis apertè ſignificat, ſe non conſentire tali matrimonio, quod propterea eſt irritum: ſiquidem qui non conſentit niſi ſub conditione impoſſibili revera non conſentit *l. non ſolum ff de act. & oblig.* atqui deficiente conſenſu matrimonium haberi non poteſt. Imò etiam in ſenſu externo tale matrimonium eſt invalidum ſi contrahens, qui appoſuit talem conditionem impoſſibilem declaret, ſe contrahere nolle, niſi conditio impleatur; ratio eſt perſpicua, quia cum in tali caſu conſtet, contrahentis intentionem fuiſſe ſuſpendere conſenſum ad eventum conditionis, non datur locus, ut eccleſia poſſit præſumere contrahentem habuiſſe contrariam intentionem; proinde non poteſt judicare matrimonium illud fuiſſe validum.

Secundò quia cæteri contractus initi ſub 95
conditione impoſſibili ſunt invalidi *l. impoſſibilis 7. ff. de V. O.* & *§. ſi impoſſibilis [illegible] inutil. ſtipul.* atqui matrimonium con[illegible] git magis liberum, quam cæteri contractus [illegible] unde ſi metus cæteros con[illegible] i[illegible] tiori, erit irritum matrimonium [illegible] conditio impoſſibilis. Ratio [illegible] tur ex [illegible] *Non ſolùm 30. [illegible] de a[illegible]* omnes contractus niſi ſub [illegible] ditione [illegible] bi i[illegible] duntur invalidi & [illegible] eſt: *Quia in eare, quæ ex duorum [illegible]*

[illegible] *omnium voluntas ſpectatur, quo*[illegible] *hujusmodi actu talis cogita*[illegible] *ex*[illegible]*iment. appoſita ea condi*[illegible] *e'e impoſſibilem*: ex quo [illegible] adje[illegible]ionem conditionis impoſſi[illegible]bi[illegible]atum ſignum diſſenſus, proinde irri[illegible]ere [illegible]at[illegible]imonium.

95 Tum [illegible] in [illegible] contractibus jus poteſt [illegible] en[illegible]m vel in favorem alterius [illegible]h[illegible] conditionem impoſſibilem [illegible] ec[illegible]t, vel in [illegible]œnam illius qui eam adje[illegible] & [illegible] jus non ſupplet talem con[illegible], ſe[illegible]arat hujusmodi conſenſus inva[illegible] ergo à fortiori id debet præſumere de [illegible] re[illegible] ad matrimonium. Tum [illegible] quoties conditio nectitur cum ipſo facto, [illegible]mitto tibi, quod petis, ſi cœlum digito [illegible]getis, vel ſi tu montem aureum mihi dede[illegible] jus præſumit diſſenſum, ut notat Gloſſ. [illegible] *impoſſibil. V. impoſſibilis inſtit. de hæred inſtit.* [illegible] deſumitur ex *l. Cùm hæres 4. §. 1. ff. de ſtatu* [illegible]. ergo à fortiori erit præſumendus diſſen[illegible]n matrimonio, cui adje[illegible]a eſt conditio im[illegible]e.

96 Reſpondendum nihilominus eſt ad quæſitum, matrimonium ſub conditione impoſſibili in [illegible]um judicio eccleſiæ præſumi tale, ac ſi talis conditio adjecta non eſſet, idque deſumitur ex c. *ſi conditiones fin b t.* ubi Gregorius IX. declarat, conditiones turpes, & impoſſibiles non adver[illegible]tes ſubſtantiæ matrimonij habendas eſſe pro non adjectis, ſeu eſſe rejiciendas in foro judiciali eccleſiaſtico, perinde ac in jure civili in favorem ultimæ voluntatis eædem conditiones in teſtamentorum legatis habentur pro non adjectis *l. obtinuit ff. de condit & demonſtrat. §. impoſſibilis inſtit. de hæred inſtitut.* ratio ex eo petitur, quia cum dubium eſſet, an ſeriò, vel jocosè hujusmodi conditiones impoſſibiles fuerint à contrahentibus appoſitæ conſenſui matrimonij, in hac præſumptione ſtatuit eccleſia judicandum eſſe in favorem matrimonij, perinde ac ſi tales conditiones adjectæ non fuiſſent: ſicut teſtamenti favore jure civili creditur, teſtatorem per jocum conditiones illas appoſuiſſe; ita [illegible] anonico præſumitur, quòd contrahentes n[illegible]n [illegible], ſed per jocum eas adjecerint: quia [illegible] ex una parte conſtet de animo contrahentium qui ſeriò intendunt nuptias contrahere, & e[illegible] alia parte appareat voluntas conditionata, quæ prorſus cenſetur totum actum irritare collata conditione in eventum, qui ſperari non poteſt, ideo in hac ambiguitate eccleſia nihil ſupplet de conſenſu, ſed poti[illegible]s cum maturo judicio præſumit pro animo contrahendi, & credit, conditionem impoſſibilem velut ineptam, & per jocum, au[illegible]r errorem adjectam fuiſſe animo potius ludi[illegible]candi, qu[illegible]m diſſentiendi, quia [illegible]luiſſent conſentire, id expreſsè dixiſſent.

97 [illegible]erum ut hujusmodi conditio impoſſibilis [illegible] contractu matrimoni[illegible] habeatur pro non adj[illegible]a duo requiruntur. Primò ut contrahentib[illegible] nota ſit impoſſibi[illegible]as hujus conditionis adà[illegible], ut notat Covarruvias *4. decret. 2. p. de ma[illegible]m. c. 3. §. 2.* ratio e[illegible], quia matrimonium dependet ex intentione contrahentium conſequenter conditio ab illis appoſita habet eandem vim, quam ipſi exiſtimant habere. Hinc conditio impoſſibilis exiſtimata tamen poſſibilis eſt ſignum intentionis ſuſpendendi conſenſum usque ad eventum conditionis. Tum quia conditio turpis exiſtimata honeſta, non rejicitur à matrimonio, proinde nec conditio impoſſibilis exiſtimata poſſibilis, quia eodem tenore verborum loquitur Pontifex in *d. c. ſi conditiones fin. b. t.*

Secundò requiritur, ut contrahentes ſciant legem hanc eccleſiaſticam ſtatuentem talem conditionem impoſſibilem appoſitam matrimonio eſſe habendam pro non adjecta, ut notat Covarruvias *loc. cit.* quia ſi contrahentes conſcii ſint huius juris in ſuo contractu facto ſub conditione impoſſibili, & non declarent, ſe ab ipſa juris præſumptione velle recedere; juſtè præſumitur, eos juris præſumptioni ſtare, & ſenſum ipſius in tali matrimonio intendere. 98

Hinc quamvis conditio impoſſibilis relicta ſuæ naturæ indicet diſſenſum: nihilominus ſuppoſito eccleſiaſtico ſtatuto eam rejiciente a contractu; & ſuppoſita etiam notitia dicti ſtatuti in contrahentibus, non indicat niſi conſenſum, & ratio petitur ex eo, quia qui ſcit conditionem impoſſibilem rejici ab eccleſia, & matrimonium initum validum ab ea judicari, & hoc non obſtante, eam apponit ſuo matrimonio, meritò præſumitur velle contrahere eo modo, quo eccleſia præſumit, ſcilicet validè, & abſolutè niſi fortaſſis aliis diverſis ſignis oppoſitam intentionem manifeſtet. 99

Tum quia inter fideles eſt verum ſacramentum, & omnis, qui ſacramentum recipit ſemper præſumitur illud recipere juxta intentionem eccleſiæ, quantum ad illius valorem requiritur. 100

Poſſet tamen in contrarium objici; quia vel Pontifex in *d. c. fin.* efficit, ut illud matrimonium ſit validum; vel ſolùm declarat eſſe validum: primum non poteſt dici, quia tota cauſa efficiens matrimonii eſt ſolus conſenſus, qui non adſuit, & eccleſia non poteſt eius defectum ſupplere. neque dici poteſt ſecundum, quia ante tale decretum matrimonium fuiſſet validum, quod eſt falſum, quia quod declaratur validum, debet tale eſſe ante talem declarationem. Firmari etiam ex eo poteſt, quia ante illud decretum *in c. fin. b. t.* tale matrimonium erat irritum, perinde ac cæteri contractus de conditione impoſſibili: proinde etiam nunc debet eſſe irritum, quia eccleſia non poteſt facere de non matrimonio matrimonium. 101

Sed contra, quia eccleſia poteſt facere, quòd matrimonium ſit validum, non quidem immediatè, quia ita fit à ſolo conſenſu contrahentium; ſed mediatè variando leges, & ſtatuta, quibus contractus, qui antea validus non erat, poſtea validus ſit: ſicut è contra variando ſtatuta matrimonium clandeſtinum, quod antea validum erat, modò eſt invalidum. Hinc ad confirmationem reſpondetur, eccleſiam non poſſe immediatè facere de non matrimonio matrimonium, 102

nium, cùm id dependeat à conſenſu contrahentium, benè tamen mediatè condend. novam legem, quâ contractus antea non validus, ſi poſt eius promulgationem contrahatur validus ſit. Ex dictis patet ſolutio ad rationem dubitandi, licèt enim conditio impoſſibilis relicta ſuæ naturæ diſſenſum indicet, ſtante tamen eccleſiæ ſtatuto, & eius notitia in contrahentibus manifeſtè indicat conſenſum, & rectè præſumitur in favorem matrimonii, quia contrahentes videntur contrahere iuxta intentionem eccleſiæ. Ad id, quod addebatur de cæteris contractibus, reſpondetur, eſſe diſcrimen. quia ius non excludit conditionem impoſſibilem a cæteris contractibus, bene tamen in matrimonio: hinc in cæteris contractibus conditio non habetur pro non adiecta, ſed relinquitur ſuæ naturæ, proinde indicat diſſenſum. ſecus in matrimonio. Tum quia cæteri contractus non ſunt ita favorabiles ſicut matrimonium, proinde eccleſia declaravit, conditionem impoſſibilem adiectam contractui matrimonii haberi pro non adiecta, perinde ac ius civile declarat, conditionem impoſſibilem adiectam ultimis diſpoſitionibus teſtamentariis haberi pro non adiecta *l. 1. qui teſtamenta l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ.* & licet, qui diſponit ſub conditione non minus conferat voluntatem ſuam in conditionis eventum, qui promittit *l. ure §. ſin autem tollendis l. cedere ff. de V. S.* ... prolixam controverſiam diligenter diſcuſſam placuit prudentibus ſtatuere, ut conditiones impoſſibiles adiectæ ultimis diſpoſitionibus non vitient ul... diſpoſitiones teſtamentarias, quia teſtatoris intereſt, voluntatem ſuam adimpleri *d. l. 1. C. de S. eccleſ.* Imo & Reipublicæ intereſt voluntates defunctorum ratas eſſe *l. vel legat. 5 ff. quemadmodum teſtam.* hæc autem ratio ceſſat in contractibus.

Tum quia in contractibus duo ſunt, qui con- 104
ſentiunt, & poteſt ambobus imputari maxime creditori, cur ſub impoſſibili conditione conſenſerint *l. non ſolum 31. ff. de obl. & act.* in ultimis verò diſpoſitionibus nil eſt, quod legatariis imputetur, quia Legatarii nihil in teſtamento faciunt, ſed patiuntur: & quia favor perinde conſideratur reſpectu matrimonii ex iure poſitivo, ſicut in ultimis voluntatibus ex prudentum placito; ideo, ſicut in favorem teſtamenti creditur, quòd teſtator per iocum conditionem illam impoſſibilem appoſuerit, ita jus canonicum in favorem matrimonii præſumit, contrahentes non ſeriò talem conditionem adieciſſe.

TITULUS VI.

Qui Clerici, vel voventes matrimonium contrahere poſſunt.

HActenus diximus de matrimonijs tam abſolutis, quàm conditionatis, à quibusnam contrahi poſſint, & quâ ætate, atque quo pacto, & etiam de impedimento duplici matrimonij tum impediente; cujusmodi ſunt ſponſalia de futuro; tum dirimente, quale eſt illud, quod matrimonium præcedit; unde Pontifex rectè procedens, nunc agit de alijs impedimentis, quæ poſita ſunt, vel in defectu materiæ, ut ſunt ordo, votum ſolemne, cognatio, affinitas, & alia ejusmodi: vel in defectu formæ, ut ſunt error perſonæ, & conditionis, violentia, vel metus incuſſus, de quibus in præcedentibus egimus: vel in defectu qualitatum, circumſtantiarum, conditionum accidentalium ipſius matrimonij, ut ſunt votum ſimplex, interdictum, & alia id genus.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Septem Capitum, quæ in hoc Titulo continentur.

C. DE DIACONO 1. h. t. Alexander III. reſcribit, quòd ſi Diaconus vulneraverit alium Diaconum, & uxorem duxerit, debeat uxorem dimittere, & ſi contritus accedat, etiam abſolvi injuncta illi pœnitentia pro utroque exceſſu, qua peracta ſi fuerit perfectæ vitæ, & converſationis, poſſit Epiſcopus cum illo diſpenſare, ut exerceat officium Diaconatus, & aſcendat ad ſacerdotium. Rurſus declarat, Subdiaconum non poſſe contrahere matrimonium, ſive fuerit homicida, ſive non. Ubi tamen notat Gloſſa, abſolutionem ob enormem per... nem eſſe petendam a Papa, & Epiſcopum poſſe diſpenſare cum Diacono, qui de ... traxit matrimonium, ut poſt pera... tentiam, & vita emendationem, ... ſtrare, quia, ut notat P. normitanus ... ſtitutus in ſacris matrimonium ... ficitur irregularis adeo ut non ... ptis ordinibus miniſtrare, nec ad majores ... moveri. C. EX

C [illegible] M 2. h. t. Idem Pont. [illegible] de [illegible] con: abentim [illegible] o trius ad re [illegible] nem [illegible] an- [illegible] dab [illegible] em converſatio [illegible] em [illegible] o ſtatuit Pont [illegible] x, ut po [illegible] concedere, ut ad al [illegible] res or- [illegible] at [illegible] ſine [illegible] tran ire ad re- [illegible] prohibetur ip [illegible] aſcendere ad [illegible] mini [illegible] e in ſubdia- [illegible] quat [illegible] p [illegible] minis [illegible] are in minori- [illegible] in [illegible] tan [illegible] m eſt, hunc te [illegible] tum videri cum [illegible] at dent [illegible] pu nare, quia [illegible] illo Epiſco- pus poteſt di [illegible] er [illegible] ut miniſtret, non verò [illegible] raſenti [illegible] um ratio diſcriminis ex co petitur, quia ſub [illegible] iaconus in præſenti textu non videbatur verè pœnitens, & præſumptio erat contra ipſum, & ideo ſi intret religionem in favorem ejuſdem poteſt diſpe [illegible] ari: ſecus in textu ſuperiori, Epiſcopus diſpenſat poſt peractam punitentiam, & per [illegible] ctam converſio- nem, proinde ſubdiaconus in i [illegible] o textu videba- tur verè pœnitens, non in iſto. Sunt tamen, qui volunt, præſentem textum loqui tantùm de con- ſilio, non verò de jure, quia Epiſcopus ex c. præcedent. poteſt diſpenſare.

C [illegible] EMINIMUS 3. h. t. Idem Pont. reſcri- bit, votum ſolemne religionis impedire, ac di- rimere matrimonium poſtea contractum: ſim- plex autem tantùm impedire, non dirimere. Hoc eſt diſcrimen inter utrumque votum, quia ſolemne acceptatur à DEO per Prælatum mo- naſterij, in quo quis profitetur, & ideo dirimit matrimonium, quia eſt vinculum fortius, unde poſt illud contrahens compellitur ad religio- nem redire, & ſervare votum: ſecus ſimplex, quia non acceptatur per Prælatum monaſterij, non dirimit, ſed tantùm impedit matrimonium, quod propterea facit illicitum.

C CONSI [illegible] 4. h. t. Idem Pont. ſtatuit, ut qui ſuſcepit habitum profeſſorum, vel vela- men virginum à non habente poteſtatem incor- porandi religioni, nec proprijs renunciavit, nec profeſſus eſt obedientiam, ſi habitum dimit- tat, non poſſit matrimonium contrahere; quod tamen, ſi contrahat, teneat: quia ſicut votum [illegible] plex impedit contrahendum, ſed non diri- [illegible] contractum, ita habitus religionis ſuſce- ptus ſine profeſſione impedit, non dirimit ma- trimonium. Ex quo textu liquet, ſuſceptio- nem habitus religioſi æquiparari à Pontifice [illegible] oto ſimplici, quia ſuſcipiens ſeriò habitum r [illegible] ioſum licèt extra religionem, & à non ha- bente poteſtatem, præſumitur, non ſolùm habere propoſitum verum etiam votum emiſſe in- tranda re [illegible] onis.

C [illegible] E [illegible] IEN [illegible] 5. h. t. Declarat idem Pont. Q [illegible] d [illegible] mu [illegible], qu [illegible] dedit fidem ſponſo, poſtea [illegible] at c [illegible] atem. [illegible] ſpon [illegible] aliam ducat [illegible] ſi non poteſt [illegible] ont nere, time [illegible] ue peccatum fornicationis d [illegible] b [illegible] at ab eccleſia diſpenſatio- nem petere, [illegible] re alteri [illegible] ſed ſimul ſubire pœnitentiam [illegible] in [illegible] endam pro fide mentita, vot [illegible] que [illegible] iolato, ſi [illegible] im [illegible] atu [illegible] cerit, poteſt, [illegible] unl [illegible] nu ere. [illegible] e [illegible] s claret, poſſa- [illegible] a di [illegible] vi [illegible] e votum imp [illegible] aſtitatis poſtea emiſſum, alioquin qui vellet ſponſalia ſerva- re, non peccaret contra votum, quia hoc non obſtante adhuc maneret obligatio ad nuben- dum. [illegible] um quia votum ſubſ [illegible] quens caſtitatis dirimit priorem promiſſionem nubendi d [illegible] futuro, quia promiſſio hæc nubendi fa [illegible] a ho- mini mutatur in me [illegible] ius [illegible] ſeu in obligationem ſe [illegible] vandi perpetuo caſtitatem, quæ magis D [illegible] placet. Tum quia in [illegible] o [illegible] alibus di [illegible] ſutu [illegible] o taci- ta ineſt condit [illegible] o, niſi po [illegible] us meliorem ſtatum elegerit, & ſtatus caſtitatis eſt melior ſtatu [illegible] mat [illegible] imonij. Tum quia per vo [illegible] um ingrediun- di religionem dirimuntur ſpon [illegible] a [illegible] ia, proinde etiam per votum ſimplex caſtitatis. Et licèt plures contrarium ſentiant, [illegible] ut [illegible] tum certum eſt in omnium ſententia vovente uno c [illegible] o [illegible] is caſtitatem alterum fieri liberum a [illegible] er [illegible] an [illegible] a fide ſponſalitorum, quia vo [illegible] ius eo ip [illegible] quod emittit votum caſtitatis, renunciat ſ [illegible] ali- bus, quia hæc ordinantur ad matrimonium, quod non poteſt cohærere cum voto caſtitatis. Tum quia per tale votum conditio voventis no- tabiliter variatur, cùm teneatur abſtinere à petitione debiti, quod reſpectu fœminæ eſt onus graviſſimum, ſi ſemper ſola ipſa deberet petere.

C. RURSUS 6. h. t. Cœleſtinus III. declarat, eum, qui vovit caſtitatem, ſi poſtea juret, ali- quam ducturum, teneri votum ſervare, eò quia votum ſimplex caſtitatis non minus obli- get apud Deum quam ſolemne. & mandat Pon- tifex, eſſe illi [illegible] injungendam pœnitentiam de juramento temerario. ſin verò de præſenti con- traxit, de [illegible] arat Pont [illegible] x, matrimonium va- lere, qui [illegible] votum ſimplex impedit quidem matrimonium contrahendum, ſed non dirimit contractum. Cæterum cum dicitur in textu votum ſimplex non minus obligare, ac [illegible] lemne, id inte [illegible] tur, quatenus utrumque ob [illegible] at, & utriuſque transgre [illegible] o ſit peccatum [illegible] thale: ali [illegible] explicare, [illegible] ud utrumque non minus obli- gare, ratione temporis, eo quia utrumque obli- get in perpetuum, licèt gravius peccet trans- greſſor voti ſolemnis. Cæterum votum ſolem- ne eſt ſemper fortius ſimplici, quia hoc tantum impedit, non dirimit matrimonium; ſolemne verò non ſolùm impedit [illegible] ne [illegible] icite contraha- tur, ſed etiam contractum dirimit.

C INSINUANTE 7. ET [illegible]. h. t. Inno- centius III reſ [illegible] ibit, eum, qui vovit ol [illegible] mni- ter licet cum modica coactione, quam pa [illegible] ntia ac perſeverantia temporis per [illegible] e [illegible] ol [illegible]; ſi po- ſtea contrahat matrimonium de præſe [illegible] ti, ma- trimonium eſſe invalidum, & [illegible] um cogen- dum eſſe per cenſur [illegible], ut rev [illegible] rtatur ad reli- gi [illegible] em. E [illegible] lo [illegible] in not [illegible] G [illegible] ſſa, poſt ali- quem Monachum eſſe, & habere uſum [illegible] rum rerum [illegible] narum pro ſuo victu, & ve [illegible] titu, c. [illegible] quis non potuerit q. 1. Hinc [illegible] quis re- ligionem profiteatur ea conditione [illegible] ut [illegible] eat ſibi proprium, & bona immobilia po [illegible] ere ac- quirendo, vel retinendo ea, ut pr [illegible] a [illegible] eti- am invito Prælato, tamet [illegible] ta [illegible] [illegible] ſit nulla, eò quia repugne [illegible] e [illegible] a [illegible] [illegible] non tamen eſt nulla, ſi ſolum uſum quis ſibi re-

termes pro [illegible] *nec* [illegible] *& cong*[illegible] *ſu*[illegible] *putatione ex licentia* [illegible] *quidem* [illegible] *revocabile* [illegible]

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

An, & quo iure votum ſolemne emiſſum in religione ap[illegible]*bata per* [illegible] *pro*[illegible]*ſionem dirimat matrimonium.*

1 Duplex eſt votum caſtitatis, aut [illegible]gionis, ſolemne unum, alterum ſimplex [illegible] illud duobus modis emittitur [illegible] vel per ſuſceptionem ordinis ſacri, vel per profeſſionem ſolemnem emiſſam in raligione approbata. Rurſus votum ſimplex duobus etiam modis emittitur [illegible]el extra ſolemnem profeſſionem, cujusvis religioni approbatæ, vel in religione approbata, ut in ſocie[illegible]te [illegible] lu per profeſſionem poſt biennium. Certum eſt, votum ſolemne emiſſum per ſolemnem profeſſionem in raligione approbata dirimer[illegible] m[illegible]trimonium, ſi hoc po[illegible]ea contrahatur [illegible] tamen [illegible] conſummatum fuerit [illegible] dque e[illegible] pre ſe definitur in Concilio Tride[illegible]tino *ſeſſ. 24. de matrim. can. 9.* & deſumitur etiam ex [illegible] *meminimus 3 h. t.* ubi Alexander Papa reſcri[illegible]it, quod votum ſolemne religionis impediat, ac dirimat matrimonium poſtea c[illegible]ntra[illegible]lum [illegible] hoc idem etiam habetur *in c. conſu*[illegible] *de con*[illegible] *c*[illegible]*ugat.* & *in c. inſinuante* [illegible] *& u*[illegible] *h. t.* u[illegible] Innocentius III. reſcribit, q[illegible] qui vov[illegible] [illegible]emn[illegible] er licet cum modica coa[illegible]one, quam patientia, ac perſeverantia tempori[illegible] per ſe tol[illegible]it; [illegible] deinde contrahat matrimonium de præ[illegible]nti [illegible] matrimonium non valeat, & qui contraxit, per cenſuras cogendus ſit, ut revertatur ad [illegible]el[illegible]gionem.

2 Hoc idem et[illegible]m fui[illegible] ſtatutum in pluribus Concil. Chalcedon[illegible] *can 26.* Triburienſi *can. 23.* Jerovo[illegible]enſi *can 3.* Ratio eſt, quia per vot[illegible] emiſſum in ſolemni profe[illegible]one Religioſus, [illegible]e, ſuumque co[illegible]us Deo in religione publice, & ſolemniter offert, ac tradit: ſed quod ſemel eſt alicui datum, non poteſt amp[illegible]us alteri dari, eo quia per primam donationem dominium rei fuit translatum. unde Rel[illegible]gioſus, qui ſemel emi[illegible] votom ſolemne in religione approbata cum ſe [illegible] mancipaverit, non poteſt [illegible]oſtea in [illegible] transferre dominium ſui ipſius [illegible] cum tale dominium jam ſit Deo per votum ſolemne ac[illegible] m. [illegible] æquum [illegible], ut eccleſia tale impe[illegible]mentu[illegible] diri[illegible] e[illegible]m pr[illegible]feſſioni ad[illegible] ne [illegible] poſſe [illegible] licitu ex [illegible] pe[illegible] Deo mancip[illegible]nt [illegible] ad [illegible] d[illegible]endare [illegible]erfectionem, & ne [illegible] ſcandala p[illegible] orirentur, ſ prior [illegible] data [illegible] Hinc votum ſolemne emiſſum in religione ap[illegible]ata dirimit matrimonium poſtea initum, [illegible] non [illegible] ratum, ad etiam conſummatum; quapropter Religioſus profeſſus omnino invalide poſt emiſſam pro[illegible]ſionem contrahit matrimonium. & hanc eandem vim dirimendi matrimonium ſub e[illegible] ens Gregorius XIII. conceſſit etiam tribus votis ſimplicibus, quæ emittunt Patres ſocietatis [illegible]ſu peracto tyrocinij biennio, [illegible] liquet ex ejus Bulla, quæ incipit *Aſcendente* [illegible]*omi*[illegible]*e.*

3 Juvat tamen obſervare, quod votum ca[illegible]tatis ſit nullum quantum ad effectum dirimendi matrimonium poſtea initum, ſi emiſſum non [illegible] juxta formam a Concilio [illegible]identino trad[illegible]am *ſeſſ. 25. c. 15. de Regularib.* ut nimirum vir, vel fœmina profiteatur poſt decimum ſextu[illegible] æ[illegible]tis annum expletum, & p[illegible]racto toto prob[illegible]nis anno poſt habitus ſuſceptionem. [illegible] præter matrimonij nullitatem Religioſi [illegible]tes matrimonium eſſe nullum contrahun[illegible] facto excommunicationem, ut liquet ex *clem*[illegible] *unic. de conſanguin. & affin.*

Major difficultas eſt, quo jure votum ſolemne caſtitatis emiſſum in religione approbata dirimat matrimonium, an ſolo jure humano eccleſiaſtico, vel etiam jure naturali divino. Tres ſunt Doctorum ſententiæ. Prima, quæ nunc v[illegible]detor communior, aſſerit, votom ſolemne caſtitatis emiſſum in religione approbata, non niſi jure eccleſiaſtico matrimonium poſtea initum dirimere. Nititur hæc ſententia eò, quia votum ſimplex nun dirimat matrimonium, pro[illegible]de neque votum ſolemne [illegible] quia hoc nil habe[illegible] ſupra votum ſimplex, ratione cuius magis di[illegible]mat matrimonium, quàm ſim[illegible]lex decretum [illegible]eleſiæ: ſicut enim in voto ſolemni trad[illegible] perſona Deo; ita etiam in ſimplici. 4

5 Secunda ſententia docat, votum ſole[illegible]ne caſtitatis emi[illegible]um in religione approb[illegible]ta [illegible] dirimere matrimonium poſtea initum [illegible] naturali, ſed tantum divino poſitivo, ut d[illegible]ten[illegible] plures cum Almaino *in ſuo tractatu de pot*[illegible] *eccleſ.*

6 Tertia ſententia aſſerit, votum ſolem[illegible] caſtitatis emi[illegible]un[illegible] in religione approbata ex [illegible] ac jure naturali d[illegible]vino v[illegible] habere i[illegible]itan[illegible]a trimonium p[illegible]a in[illegible]m [illegible]tiam [illegible]clu[illegible] cunque jure eccleſ[illegible]to, docen[illegible] hanc [illegible]ntiam [illegible] Thomas *in 3. p. q.* [illegible] *art* [illegible] [illegible]ventura *in 4 d* [illegible] *art* [illegible] *q.* [illegible] Terre[illegible] *c. Presb*[illegible] *diſt. 27 num* [illegible] & hu[illegible] tiæ adhæren[illegible]um puto [illegible] Reli[illegible] vota ſolemnia emi[illegible]a in [illegible] dicavit a ſe d[illegible]minium [illegible] translulit in Deum [illegible] atque ſemel quod [illegible]

[illegible] atum in uſum totaliter, & [illegible] poteſt [illegible] transfert in alium, [illegible] dominium rei amplius ad [illegible] eum, in quem religioſus per ſo[illegible] nem [illegible] transtulit: & hæc [illegible] poſt emiſſam profeſſionem [illegible] & ſolemnis profeſſio [illegible] dirimat matrimonium ſub[illegible] ſemel [illegible] tranſtulit perfectum [illegible] in [illegible] per ſolemnem profeſſio[illegible] poſtea in conjugem transferre [illegible] ipſius: adeo ut hæc ſecun[illegible] transl[illegible] jure naturæ irrita, quia nemo [illegible] transferre poteſt jus in alium, quod in ſe non habet, [illegible] per [illegible] ſolemne Religioſus [illegible] perfectum, & totale dominium ſui [illegible] Deum, non habet [illegible] dominium ſui cor[illegible] ad uſum matrimonij, conſequenter non poteſt tale dominium transferre in conjugem: non enim poteſt quis donare quod non habet, [illegible] ſumitur ex *c. quod autem de jure patron.* [illegible] dicitur: haberi pro non dato, quod ab eo datur, qui non poteſt jure donare. Firmari ex [illegible] poteſt. Primò quia eatenus ſecundæ nuptiæ [illegible] priori adhuc conjuge vivente contractæ ſunt ju[illegible] naturæ irritæ, quia dominium proprij cor[illegible] priori conjugi ſemel traditum per matri[illegible] monium non poteſt iterum alteri tradi: ſed per ſolemnem profeſſionem in religione appro[illegible] bata [illegible] transfert totale, & perfectum dominium ſui corporis in ipſum Deum: ergo [illegible] poteſt per ſubſequens matrimonium hoc idem dominium dare conjugi. Firmatur ſecun[illegible] dò *ex c. ſi quis ſacro. 27. q. 1.* ubi dicitur: con[illegible] entes poſt votum ſolemne ſeparandos eſſe [illegible] *Domini, & authoritate canonica*: quod ſi [illegible] *Domini*: ergo de jure divino ſolemnis profeſſio irritat matrimonium.

7 [illegible] perſunt tamen examinanda fundamenta, qu[illegible] ſententia aſſerens, votum ſo[illegible] lemne emiſſum in religione approbata, nonniſi jure humano eccleſiaſtico dirimere ſubſequens matrimonium, quam ſententiam docent plu[illegible] res, quos refert, & ſequitur Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 26. n. 4.* ut etiam Gloſſa in *c. 1.* [illegible]. Dicunt enim, traditionem factam [illegible] matrimonium non [illegible] ugnare cum ea, quæ fit [illegible] profeſſionem, proinde hanc non dirimere [illegible] nium jure naturæ. Probant antece[illegible] de[illegible] ſunt de facto ſimul reperiri ſi[illegible] q[illegible] conjux poteſt ex conſenſu alterius [illegible] nem profiteri: immo etiam ſine [illegible] alter adul[illegible] ium perpetrave[illegible] in neutro caſu diſſolvitur matrimo[illegible] ſimul cum Religione [illegible] ſimul vinculum matrimonij, [illegible] profeſſioni emiſſæ in re[illegible] ne a[illegible] o ſicut ex eo quod coo[illegible] tra[illegible] corporis in alium [illegible] dominium tran[illegible] Deum per ſolemnem profeſſionem; ita [illegible] R[illegible] us dominium ſui [illegible] pe[illegible] profeſſionem [illegible] re in con[illegible] [illegible] quens [illegible] Tum

quia matrimonium prius contractum non irri[illegible] tat jure naturæ votum religionis poſtea emiſ[illegible] ſum, ſed [illegible] ſimul ſtare cum illo, proinde etiam votum ſolemne prius factum non irritat matrimonium ſubſequens [illegible] naturæ, eſt enim utrinque par ratio: etenim ſicut matrimonium prius contractum poteſt reperiri ſimul cum voto poſtea emiſſo, ita ut traditio facta per votum [illegible] valida, non obſtante priori traditio[illegible] ne facta per matrimonium: ita pari poterit ſi[illegible] mul reperiri matrimonium, poſtea contractum cum voto prius emiſſo.

Sed contra, quia matrimonium poteſt dup[illegible] liciter conſiderari. Primò in fieri, ſeu quoad 8
ſui initium, & inchoationem. Secundo in fa[illegible] cto eſſe, ſeu [illegible] quam eſt legitime cont[illegible] ſi conſideretur priori modo adverſatur ex natu[illegible] ra rei præcedenti profeſſioni ſolemni emiſſæ in Religione approbata, [illegible] ſemel [illegible] Re[illegible] ligioſus per talem profeſſionem tranſtulerit ple[illegible] num, ac totale dominium ſui in Deum, non poſſit poſtea per matrimonium in fieri illud idem dominium transferre in conjugem, quia Deus jam illud acceptavit per ſolemnem pro[illegible] feſſionem, & non eſt amplius ſub jure R[illegible] li[illegible] gioſi, qui cum non habeat tale dominium, non poteſt illud transferre per ſubſequens matri[illegible] monium in conjugem, hæc enim translatio habetur per ipſum matrimonium in fieri. Sin verò conſideretur matrimonium in facto eſſe, poteſt reperiri ſimul cum profeſſione valida ſub[illegible] ſequente, & talis poſt matrimonium ratio eſt, quia ut matrimonium validè contrahatur in fieri, requiritur neceſſario mutua translatio dominij corporum inter conjuges, ſimul cum poteſtate, & jure utendi illis, & obligatione ad mutua obſequia, & cohabitationem: hæc autem translatio jure naturæ, & divino repug[illegible] nat cum profeſſione ſolemni antea emiſſa in re[illegible] ligione approbata, quia Religioſus per profeſ[illegible] ſionem jam tranſtulit in Deum totale domini[illegible] um ſui corporis ſimul cum perpetua obligatio[illegible] ne abſtinendi ab omnibus venereis, ex quo li[illegible] quet, matrimonium in fieri ex natura rei pug[illegible] nare cum profeſſione prius emiſſa: ſecus matri[illegible] monium in facto eſſe poteſt illæsâ manente ejus eſſentiâ quoad vinculum, ceſſare quoad jus il[illegible] lud ad mutuum uſum corporis, vel quia ambo conjuges liberè renuntient tali juri. Tum quia conjuges poſſunt renuntiare dominio, quod ex vi matrimonij acceperant in corpus al[illegible] terius, & vovere perpetuam caſtitatem; adeò ut poſſit manere vinculum matrimonij non ma[illegible] nente hoc dominio in corpus alterius conjugis: [illegible] Deus per ſolemnem profeſſionem ita accep[illegible] tat traditionem, quam Religioſus facit de ſe ipſo, ut amplius illi non renunciet. Hinc patet, cur poſſint conjuges ex mutuo conſenſu trans[illegible] ferre dominium ſui corporis in Deum per vo[illegible] tum caſtitatis, vel etiam per ſolemnem profeſ[illegible] ſionem in religione approbata, & non poſſit Religioſus poſt emiſſam ſolemnem profeſſio[illegible] nem matrimonium contrahere, eo quia jure na[illegible] turæ ſolemnis profeſſio irritet matrimonium.

9 Si dicas, ſervitutem antecedentem non adverſari ex natura rei matrimonio, conſequenter nec votum ſolemne, et quia ſervus ratione ſervitutis non [illegible] ominus ſui corporis, cum ſit proprius Domino traditus: ergo nec abdicatio ſui facta a religioſo in ſolemni profeſſione adverſabitur matrimonio. Contra eſt, quidem eſt diſcrimen inter ſervitutem, & abdicationem ſui factam per ſolemnam profeſſionem; quia traditio, quæ fit per ſervitutem, eſt omnino diverſæ rationis ab ea, quæ fit per matrimonium, non ſolum quoad rationem vinculi, ſed etiam juris, & poteſtatis, quam Dominus, & conjux habent ſuper uſum corporis ſervi: ſiquidem opera, quæ a ſervo debentur Domino, ſunt omnino diverſa, nec adverſantur dominio, quod alter conjux acquirit in corpus ſervi; quia hoc dominium tantum eſt quoad uſum matrimonij in ordine ad generationem prolis: opera verò quæ à ſervo debentur Domino, ſunt eidem pariete in alius, quæ non pertinent ad ipſum matrimonium, nec ordinantur ad generationem prolis, quo fit ut ſervitus antecedens non adverſetur ex natura rei matrimonio, cum dominium quod habet Herus in famulum, ſit omnino diverſum a dominio, quod habet conjux in alium conjugem: ſecus opera debita conjugi ex vi matrimonij ſunt omnino eadem cum illis, à quibus tenetur religioſus ratione voti abſtinere; ſiquidem ratione voti tenetur abſtinere ab omni uſu matrimonij in ordine ad generationem prolis. & per matrimonium tenetur eundem uſum concedere alteri conjugi, unde idem uſus, qui eſt debitus alteri conjugi, non deberet ei eſſe debitus, eò quia carentia talis uſus jam ſit debita Deo ex vi voti caſtitatis jam antea emiſſi.

10 Hinc votum ſolemne caſtitatis etiam per profeſſionem tacitam emiſſum dirimit matrimonium ſi poſtea contrahatur, & deſumitur *ex c. inſinuante 7. h. t.* ubi Innocentius III. reſcripſit, eum qui ſolemniter vovit religionem, ſi deinde contraxit matrimonium de præſenti, hoc eſſe invalidum, & Religioſum eſſe cogendum per cenſuras, ut revertatur ad religionem. Quinimò per profeſſionem etiam tacitam dirimitur matrimonium poſtea contractum, tametſi plures ex illo filij ſint progeniti, ut deſumitur *ex d. cap. inſinuante*, & ratio eſt, quia proles, vel numerus filiorum non confirmat, nec validum conſtituit matrimonium, aliàs ex ſe nullum. An verò etiam ſuſceptio habitus regularis impediat matrimonium contrahendum? Reſpondetur, ſuſceptionem habitûs profeſſorum ſine profeſſione extra monaſterium non dirimere matrimonium poſtea contractum, ſed illud impedire contrahendum, idque deſumitur *ex c. conſuluit 4. h. t.* ubi Alexander III. reſcripſit, qui ſuſcepit habitum profeſſorum, vel velamen virginum à non habente poteſtatem incorporandi religioni, nec proprijs renunciavit, nec profeſſus eſt obedientiam, deinde dimiſſo habitu non poteſt contrahere matrimonium: ſed ſi contrahat, matrimonium tenet;

quia ſicut votum ſimplex impedit contrahendum, & non dirimit contractum, [illegible] religioſus ſuſceptus ſine profeſſione [illegible] quia ſuſceptio habitus extra [illegible] regularem continet in ſe votum ſimplex caſtitatis [illegible] de impedit matrimonium contrahendum [illegible] non dirimit contractum.

Quod ſi dicas ſuſceptionem habitus profeſſorum in [illegible] inducere tacitam profeſſionem *[illegible] de Regul. & c. 1. [illegible] eod. tit. in 6* & profeſſionem etiam tacitam dirimere matrimonium contractum. Reſpondetur, id intelligi, quando habitus [illegible] intra clauſtrum, ſeu religionem, non [illegible] extra monaſterium, etiam ſi ſumatur de manu [illegible] illius, qui poteſtatem habet incorporandi [illegible] admittendi ad religionem. quia per talem ſuſceptionem habitus extra monaſterium non inducitur tacita profeſſio, nec votum ſolemne [illegible], proinde non dirimitur matrimonium poſtea contractum. Tum quia habitus religioſus ſuſceptus extra monaſterium non conſtituit Monachum, ut deſumitur *ex c. ut clerici 3. de Re*[illegible] neque textus fuit correctus per *d. cap. conſ*[illegible] *4. h. t.* imò potius fuit confirmatus, ut [illegible] Fagnanus hic *num 5.* non enim *in c. co*[illegible] conſideratur, an tradens habitum habeat vel non habeat poteſtatem incorporandi rel[illegible] ſed illud ſolum attenditur, an mulier ſu[illegible] rit ſolùm habitum ſine profeſſione [illegible] an etiam promiſerit aliquid ex ſubſtantial[illegible] votis, ut obedientiam, vel quid aliud per[illegible] ad ſubſtantiam illius.

Quòd ſi dicas *in c. vid[illegible] 4. de Regu*[illegible] lierem accenſeri profeſſis Religioſis, eo quia habitum induerit religioſum. Contra eſt, quia in illo textu mulier non ex eo præciſe quia uſceperat tantum habitum religioſum accenſetur religioſis, ſed quia ſe inſiſcuerit actui, quem ſolæ moniales profeſſæ conſueverant exercere, ideoque cenſebatur tacitè profiteri, quia concurrebant ea, quæ ad tacitam profeſſionem requirunt[illegible] ſecus mulier, de qua Pontifex loquitur *in c. conſuluit, 4. h. t.* ſolum ſuſcepit habitum profeſſorum & quidem extra monaſterium neque exercuit ullum actum, ratione cujus videri poſſet tacitè profeſſa. Cæterum ſi aſſumeretur habitus profeſſorum extra clauſtrum [illegible] ri, cum tamen promiſſione alicujus ex [illegible] ſubſtantialibus regulæ, tunc votum ſolem[illegible] fieretque ſolemne, proinde non ſolum [illegible] ret, ſed etiam dirimeret matrimonium [illegible] contractum: quando verò tantum ſuſ[illegible] habitus profeſſorum extra mona[illegible] non promittitur aliquid ex ſubſtant[illegible] regulæ, tunc non inducitur tacita profe[illegible] vis per diuturnum tempus habitus [illegible] tur, ſed inducitur tantum votum [illegible] impediens matrimonium contrahendum [illegible] non verò dirimens contractum.

*** † ***

§. III.

§. II.

[illegible] m ſimplex matrimonium impediat

1 C[illegible]nis ſententia eſt, votum ſimplex, [illegible] etiam juramentum caſtitatis, aut reli[illegible], aut ſuſcipiendi ſacros Ordines, [illegible] impedire quidem matrimonium c[illegible]dum, & ne licitè iniri poſſit, non tamen d[illegible] poſtea initum; adeò ut ſi qui votum [illegible] caſtitatis, vel religionis emiſit, poſtea matrimonium contrahat, hoc ſit validum, & deſumitur ex *c. rurſus 6. h. t.* ubi Cœleſtinus III. reſcribit: qui vovit caſtitatem ſi deinde juret aliquam ducturum, votum ſervet, quia votum ſimplex non minus obligat apud Deum, quàm ſolemne, & agat pœnitentiam de juramento temerario; ſin verò de præſenti contraxit, matrimonium tenet, quia votum ſimplex impedit, ſed non dirimit matrimonium jam initum. Ratio eſt, quia per votum ſimplex caſtitatis non fit traditio proprij corporis in alium, nec transfertur dominium proprij corporis in alium, ſed tantùm fit promiſſio de traditione facienda: unde dominium rei promiſſæ manet penes voventem, hinc ſi qui caſtitatem vovit, matrimonium poſtea contrahat, & proprium corpus tradat alteri conjugi; illicita quidem eſt talis traditio, eò quia fiat contra fidem datam per votum caſtitatis: nihilominus traditio facta eſt valida, eò quia facta fuerit a vero Domino ſui corporis.

2 Quòd ſi dicatur etiam per votum ſimplex caſtitatis fieri traditionem proprij corporis ex parte ipſius voventis. Reſpondetur, quòd licet fiat talis traditio, quia tamen nondum acceptatur à Deo, eò quia non adſit ſuperior Religionis, qui nomine Dei tale votum acceptet, ideo qui ſimpliciter vovet caſtitatem, adhuc manet cum dominio in ſuum corpus, & ſi matrimonium contrahat, licet illicitè, quia contra fidem datam; validè tamen contrahit. Cùm enim per votum ſimplex non fiat traditio corpo[illegible] nec translatio dominij illius in Deum, ſicut [illegible]tum ſolemne, adhuc poſt votum ſimplex [illegible] penes voventem verum dominium ſui [illegible]oris, quod propterea poteſt per matrimonium validè transferre, quamvis illicitè, eò quia frangat fidem Deo datam.

3 Videtur tamen obſtare textus *in d. c. Rurſus 6. h. t.* ubi Cœleſtinus III. ait, non minus votum ſimplex, quàm ſolemne obligare apud [illegible] ergo ſi votum ſolemne ita impedit, [illegible] dirimat jam initum, hoc idem dicen[illegible] erit de ſimplici. Sed contra quia Cœleſtinus III. in *d. c. rurſus.* tantum aſſeruit, votum ſimplex æqu[illegible] obligare apud Deum [illegible] ſolemne, [illegible] utrumque votum [illegible]gat ſub m[illegible] tametſi intra limites culpæ lethalis ſtrictius obliget votum ſolemne: [illegible] ita Pontifex aſſeruit æq[illegible] obligare in ordine ad dirimendum matrimonium, quia quòd votum dirimat, vel non dirimat, non oritur ex majori, vel minori obligatione ad ſervandum votum; ſed vel ex eccleſiæ ſtatuto, vel ex natura rei, quia nimirum in voto ſimplici non fit corporis traditio, quæ ex natura rei contrariatur matrimonio poſtea ineundo: & quia in voto ſolemni fit talis traditio, ideo non ſolùm impedit matrimonium contrahendum, ſed etiam dirimit jam contractum.

4 Qui verò aſſerunt, votum ſolemne tantùm jure eccleſiaſtico poſitivo irritare matrimonium ſubſequens. Reſpondent, votum ſimplex & ſolemne non differre per ſe, & ex natura voti, vel jure divino ſpecificè, & eſſentialiter, ſed tantùm jure eccleſiaſtico, ſeu ex conſtitutione eccleſiæ; proinde ſolum accidentaliter, & extrinſecè. & hoc pacto explicant quomodo Cœleſtinus III. *in d. c. rurſus 6. h. t.* reſcripſerit, votum ſimplex non minus obligare apud Deum, quam ſolemne, quia ſcilicet ſecundum ſe, & ſeclusâ conſtitutione eccleſiæ æqualiter obligant: ſiquidem utrumque votum ſimplex, & ſolemne in perpetuum obligat, & utriuſque violatio eſt peccatum lethale, quamvis violans votum ſolemne graviùs peccet: hinc addunt eandem vim etiam habere in ordine ad impediendum matrimonium contrahendum: & ex ſola poſtea conſtitutione eccleſiæ fieri, ut votum ſolemne ſit fortius, quia non ſolum impedit, ne licitè, ſed etiam ne validè contrahatur.

5 Hæc ſententia ſuâ non caret probabilitate ob plures Doctores, qui eam docent, cenſentes votum ſolemne tantùm irritare matrimonium ea præciſè ratione, quia ſolemne eſt. & quia ſolemnitas voti eſt de jure tantùm eccleſiaſtico, ut liquet ex *c. unic. de voto in 6.* ideo inferunt, ſolo jure eccleſiaſtico votum ſolemne dirimere matrimonium. Idque firmant, quia acceptio traditionis factæ per votum ſolemne pertinet ad eſſentiam voti ſolemnis, quia per illam votum ſolemne diſtinguitur a ſimplici: & ratio diſtinctiva primaria, & radicalis eſt etiam conſtitutiva; unde liquet, ſolemnitatem voti eſſe de conſtitutivo talis voti, ac pertinere ad ejus eſſentiam: atqui hæc acceptio fit ab eccleſia nomine Dei: ergo eſſentia voti ſolemnis eſt ab eccleſia conſequenter, quod irritet matrimonium ſubſequens, erit ab eccleſia, & de jure eccleſiaſtico. Tum quia ſi quis profiteatur in religione, quam falsò putet approbatam, vel etiam quamvis approbata ſit, ſi profeſſionem emittat in manu ſuperioris non legitimi, revera habet animum ſe tradendi, & de facto ſe tradit Deo: & nihilominus votum illud non eſt ſolemne, nec dirimit matrimonium poſtea contrahendum, ut deſumitur ex *d. c. rurſus 6. h. t.*

6 Verùm quia diximus, votum ſolemne emiſſum in religione approbata non ſolum jure eccleſiaſtico, ſed etiam naturali divino dirimere matrimonium poſtea contrahendum, ideo reſpondetur negando aſſumptum, ſcilicet ſolemnitatem voti eſſe de jure eccleſiaſtico, prout importat traditionem, & acceptionem factam ab eccleſia nomine Dei; eſt enim hæc acceptio traditionis de jure divino. Sicut enim eſſentia

tia matrimonij non eſt de jure eccleſiaſtico, ſed jure naturali divino, quatenus conſiſtit in mutua traditione corporis unius conjugis, & acceptà ab altero; quamvis conditiones, quæ ab eccleſia requiruntur ſcilicet præſentia Parochi, & teſtium, certa ætas, & aliæ id genus conditiones, ſine quibus matrimonium non ſortitur ſuum valorem, ſint de jure eccleſiaſtico: ita etiam ipſa eſſentia voti ſolemnis, non eſt de jure eccleſiaſtico, ſed de jure divino naturali, & conſiſtit in actuali traditione dominij ipſius voventis in manus Dei per miniſtros eccleſiæ accepta; tametſi circumſtantiæ ab eccleſia requiſitæ, ut acceptatio illa ſit valida, ſint conditiones, ſine quibus eſſentia voti non conſiſteret: quia [illegible] reliquit diſpoſitioni eccleſiæ validitatem contractus civilis, & humani matrimonij: ita etiam validitatem voti ſolemnis: & ſicut eccleſia ad validitatem contractus civilis, & humani matrimonij ob bonum commune requirit præſentiam Parochi, & teſtium, ſine quibus non approbat ut validum ipſum contractum civilem matrimonij: ita etiam in eſſentia voti ſolemnis; ut enim hoc votum ratum, ac validum ſit, requirit, ut præmittatur annus probationis; quòd tale votum non emittatur, niſi poſt annum 16. ætatis completum: & alias etiam exigit circumſtantias, quæ tantùm pertinent ad ſolemnitatem accidentalem. Hinc quando *in c. unic. de voto in 6.* ſolemnitas voti dicitur eſſe de jure eccleſiaſtico id verum eſt de ſolemnitate accidentali explicata, non verò de eſſentiali.

7 Ad confirmationem reſpondetur, quòd tametſi eſſentia voti ſolemnis; ut etiam irritatio matrimonij poſtea contrahendi dependeat ab eccleſia acceptante ipſum votum, ut explicuimus: nihilominus poſtquam illud ſemel acceptavit, non ex jure eccleſiaſtico, ſed ex jure naturæ matrimonium dirimit: non enim eccleſia concurrit ad id, ut irritet matrimonium ſubſequens, ſed præcisè ut acceptans votum præcedens. Tum quia licèt contractus matrimonij dependeat ex conſenſu, & acceptione alterius conjugis; illa tamen ſuppoſita non jure amplius humano, ſed jure naturæ dirimit ſecundum matrimonium, ſi contrahatur: ratio eſt, quia conſenſus alterius conjugis non concurrit ad primum matrimonium ut irritans, ſed præcisè, ut acceptans traditionem corporis ſibi factam per primum conjugem, quâ perſeverante ex natura rei ſequitur, non poſſe idem corpus poſtea alteri totaliter tradi. Ad id, quod addebatur de eo, qui profitetur in religione non approbata: reſpondetur negando conſequentiam, quia ut paulò ante diximus illæ ſolemnitates ſunt accidentales, à quibus tamen dependet validitas voti, ut quòd religio, in qua emittitur votum, ſit approbata, & ſuperior, qui acceptat votum nomine Dei, ſit legitimè electus: hiſce, & aliis conditionibus poſitis votum ſolemne ex natura ſua dirimit matrimonium ſubſequens.

8 Dices, votum ſimplex caſtitatis irritare ſponſalia poſt ipſum inita, proinde etiam matrimonium ex paritate rationis. Quòd irritet ſponſalia poſt ipſum contracta, ſic [illegible] quia promiſſio rei illicitæ eſt irrita apud Deum, [illegible] non poteſt obligare, & poſt votum caſtitatis ſponſalia ſunt illicita, quia contra fidem Deo datam.

Sed contra negatur conſequentia; ratio diſcriminis deſumitur [illegible] eo, quia per ſponſalia obligatur promittens ad rem, quam ſine culpa non poteſt adimplere, quo fit, ut talis promiſſio ſit nullius valoris, cùm nemo teneatur ad illicitum, alioquin non foret illicitum, nec contrahens ſponſalia peccaret: ſecus per matrimonium licèt qui illud contrahit peccet, non tamen obligatur ad rem illicitam, quia redditio debiti, ad quam obligatur, poteſt fieri ſine peccato, proinde hæc obligatio non eſt irrita ratione voti præcedentis. Si dicas, duas obligationes oppoſitas non poſſe eidem ſimul ineſſe, eò quia fortior debiliorem extinguat, & obligationem voti eſſe fortiorem obligatione matrimonij, eò quia illa ſit immediatè in Deo, hæc in homine. Contra eſt, quia id non procedit quando obligationes ſunt diverſarum rationum, tunc enim quæ eſt fortior non extinguit, ſed tantùm ſuſpendit uſum alterius: hinc licèt obligatio orta ex voto ſimplici fortior ſit ex parte illius, cui fit obligatio, ſeu ex parte Dei, ac proinde ſuſpendat uſum juris, ſeu poteſtatis petendi debitum, quod oritur ex matrimonio; non tamen ex parte modi obligandi eſt fortior: ſiquidem per votum ſimplex tantùm fit nuda promiſſio, & non traditio, & per matrimonium fit integra, & totalis traditio: quo fit, ut quantum ad reddendum debitum, obligatio orta ex matrimonio ſuſpendat eam, quæ provenit ex voto.

Si dicas, eatenus votum ſolemne matrimonium ſubſequens dirimere, eò quia per tale votum fiat traditio corporis, & acceptio: atqui etiam in voto ſimplici habetur hujuſmodi traditio, & acceptatio, quia quantum eſt ex parte voventis non minus facere videtur, qui intra religionem coram Prælato vovet, quam qui extra illam ſoli Deo, cùm enim ſit homo Dominus ſuæ libertatis æque poteſt ſe Deo in mancipium tradere per vota emiſſa extra religionem quàm intra. Rurſus in voto ſimplici etiam ex parte Dei habetur acceptatio, quia ex *re[illegible] 44 juris in 6. qui tacet conſentire videtur* [illegible] o Deus ſit ubique præſens, & votum ſimplex [illegible] res ei grata, ſemel quòd emittitur cenſetur Deus votum ſimplex acceptare. Tum quia [illegible] Deus non acceptaret votum ſimplex ejus tranſgreſſio non foret peccaminoſa. Quòd ſi dicas Deum in voto ſimplici acceptare promiſſionem non verò traditionem dominij [illegible] oblatam, proinde violationem voti eſſe ſolùm peccatum contra religionem, & fidelitatem, non verò contra juſtitiam. Id non ſufficit, quia non [illegible] major ratio, cur Deus dicatur acceptare unum & non aliud 10

9 Sed contra, quia ratio diſcriminis, cur votum ſolemne dirimat matrimonium ubi [illegible] non ita ſimplex, eſt, quia in voto ſimplici non habe-

habetur traditio, ſed tantùm nuda promiſſio, hinc rametſi qui ſoli Deo vovet voto ſimplici, offerat illi dominium rei promiſſæ, & quamvis eſt in ſe habeat affectum tradendi tale dominium, nihilominus in executione illud non tradit, idque defectu acceptionis ex parte Dei; qui in voto ſimplici tantùm cenſetur acceptare promiſſionem, non verò ipſam traditionem: ratio verò cur traditio à Deo acceptetur in voto ſolemni, non ſimplici eſt, quia acceptatio promiſſionis ex natura ſua ordinatur ad hoc ſolùm, ut promittens maneat obligatus ad ſervandam fidem, ſervando apud ſe dominium rei promiſſæ, & jus illo utendi: ſecus acceptio traditionis ordinatur ad acquiſitionem dominij rei traditæ: & quia Deus de lege ordinaria non utitur creaturis ſe ſolo immediatè, ut cauſa particularis. Hinc eſt, quòd non admittat ſe ſolo, & immediatè traditionem ſibi factam per votum ſimplex; nec accipiat dominium peculiare rei oblatæ ultra id, quod ſibi competit, ut cauſæ primæ univerſali. Tum quia cum humanus contractus perficiatur per traditionem, & acceptionem humano modo factam, ideo opus eſt, ut ipſi contrahentes humano more contrahant, nimirum ſenſibilibus verbis, vel ſignis. Hinc ut Deus humano modo acceptet traditionem factam per votum, neceſſe eſt, ut illud præſtet mediate perſona viſibili, quæ ſuo nomine acceptet, ut fit in voto ſolemni emiſſo in manu Prælati; & quia in voto ſimplici hæc acceptatio per perſonam viſibilem gerentem vices Dei non habetur, inde fit, quòd Deus dicatur acceptare traditionem factam per votum ſolemne, non ita per votum ſimplex.

12 Neque obſtat, ſi dicas, vota ſimplicia emiſſa in ſocietate JEſu poſt biennium novitiatûs irritare matrimonium poſtea contractum. Reſpondetur, id eſſe aliquod ſpeciale conceſſum à Gregorio XIII. in ſua conſtitutione, quæ incipit *Aſcendente Domino* quâ correxit jus commune antiquum, ut in ſocietate JEſu tria vota ſimplicia poſt biennium probationis emiſſa irritent matrimoniũ, ſi poſtea contrahatur, adeò ut emittentes tria illa vota ſubſtantialia, quamvis ſimplicia non poſſint ampliùs matrimonium contrahere: & licèt in hiſce votis ſimplicibus ſocietatis JEſu reperiatur traditio, & acceptio, non tamen habetur plena acceptio, quia ſocietas ita acceptat, ut poſſit ſemper retrocedere, adeò ut licèt emittens vota ſe obliget plenè ſocietati, non ita ſocietas plenè voventi, quia ſibi ſemper reſervat facultatem dimittendi ex juſta cauſa voventem. Non tamen hæc vota ſimplicia ſocietatis dirimunt matrimonium antea contractum, cum nulla de hoc in Gregoriana conſtitutione fiat mentio, proinde quoad hoc vota illa manent ſub diſpoſitione juris communis.

§. III.

An Ordo ſacer matrimonium ſubſequens dirimat, & quo jure.

1 Certum eſt, ordines minores non dirimere, nec impedire matrimonium *c. ſi quis eorum. c. ſi qui verò diſt. 32. & c. 1. de cleric. conjugat.* quia ordo præciſè non pugnat cum matrimonio niſi ratione voti annexi, & minoribus ordinibus non ineſt votum continentiæ. Neque obſtat, quòd in *can. 27. Apoſtolorum* præcipiatur iis, qui ad clerum provecti ſunt, ut ſi voluerint, uxorem ducant, ſed lectores, cantoréſque tantummodo, quibus verbis videntur à matrimonio arceri, Acholiti, & Oſtiarij. Quia ut rectè notat Bellarminus in *controverſ. lib. 1. de cleric. c. 19.* illa dictio taxativa in præfato canone non excludit alios duos ordines, ſed potiùs eos includit ob identitatem rationis: ut enim communiter notant juris periti, hæc eſt dictionis taxativæ natura, ut diſſimilia tantùm excludat, & ſimilia omnia includat.

Cæterum per ordines ſacros Subdiaconatûs, Diaconatûs, & Presbyteratûs dirimitur matrimonium, ſi poſtea ineatur, ut definitur in Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 9.* & deſumitur *ex c. de Diacono 1. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd ſi Diaconus vulneraverit alium Diaconum, & uxorem duxerit, teneatur uxorem dimittere, & ſi contritus accedat, abſolvatur, & injungatur pœnitentia pro utroque exceſſu: quâ peractâ ſi fuerit perfectæ vitæ, & converſationis Epiſcopus poteſt diſpenſare cum eo, ut exerceat officium Diaconatûs, & aſcendat ad ſacerdotium. Ubi tamen Gloſſa notat, quòd ſi percuſſio fuerit anormis, abſolutio debeat peti à Papa. Hoc idem etiam habetur *in c. ex litterarum 2. eod. tit.* ubi Alexander III. etiam reſcribit, quòd Subdiaconus, qui de facto contrahit matrimonium, debeat prius ad religionem tranſire, & poſt laudabilem converſationem, ſi Epiſcopus judicaverit, poteſt ei concedere, ut ad ordines altiores promoveatur: quòd ſi nolit tranſire ad religionem, non debet eidem permitti, ut aſcendat ad majores ordines, nec ut miniſtret in ſuo ſubdiaconatu. Ratio verò, cur *in c. de Diacono 1.* dicatur, quòd Epiſcopus poſſit diſpenſare cum Diacono, ut miniſtret: & in hoc ſecundo capite id prohibeatur in ſubdiacono, eſt; quia Subdiaconus in hoc *2. cap.* non videbatur verè pœnitens, & præſumptio erat contra ipſum, ſed ſi ingrediatur religionem, in favorem religionis poteſt diſpenſari *c. 2. de Apoſtatis.* 2

3 Alij tamen cenſent, Pontificem ibi loqui de conſilio, quia de jure Epiſcopus poterat diſpenſare. Ratio etiam eſt, quia cum conſtituti in ſacris ordinibus contrectent ſacra vaſa, & ſacramenta, æquum omnino erat, ut munditiam corporalem per continentiam ſervarent, proinde eccleſia ſancivit, ut nec Diaconus, nec Subdiaconus matrimonium poſſent contrahere: quamvis in primitiva eccleſia non prohiberentur Diaconi uxores ducere, ut liquet *ex c. 6. diſt. 31.* poſtea verò re maturiùs conſiderata ſtatutum fuit, ut nec ipſi Subdiaconi matrimonium poſſent contrahere, ut deſumitur ex *c. litterarum 2. h. t. & c. ſubdiaconi 9. diſt. 32.* Hinc matrimonium initum poſt ſuſceptum ſacrum ordinem Subdiaconatûs eſt irritum: quia Ordo

Subdiaconatus ſecum trahit inhabilitatem ad contrahendum matrimonium,

4 Id tamen limitatur tripliciter. Primò niſi quis promotua fuerit ad ſubdiaconatum per vim ſibi illatam, vel metum cadentem in conſtantem virum, tunc enim non teneretur ſervare continentiam adnexam ordini Subdiaconatûs. Ratio eſt, quia hic Ordo quamvis ſacer non obligat ad caſtitatem ex natura rei, ſed ſolùm ratione voti ex conſtitutione eccleſiæ adnexi Ordini ſacro, etiam Subdiaconatua: atqui votum ſive expreſſum ſit, ſive tacitum eſt irritum, ſi emittatur ob metum cadentem in virum conſtantem, vel per violentiam axtorqueatur; proinde non obligat, & promotus ad ſubdiaconatũ poteſt matrimonium contrahere, ut deſumitur *ex c. cum dilectus 6. de his, quæ vi, metúsve cauſa fiunt:* & quamvia votum caſtitatis ſit annexum ex inſtitutione eccleſiæ Ordini Subdiaconatûs, adeò ut qui promovator ad Subdiaconatum tacitè, & virtualiter emittat votum caſtitatis, taman ſi per vim illatam, vel metum cadentem in conſtantem virum promoveatur quis ad Subdiaconatum, non præſumitur vovere caſtitatem.

5 Limitatur ſecundò in eo, qui ſuſcipit ordinem ſacrum ante pubertatem; quia nec is obligatur ad ſervandum votum continentiæ, niſi poſt pubertatem illud ratificet; proinde qui anta pubertatem fit Subdiaconus, ut docet Sanchez cum probabiliori ſententia *lib. de matrim. diſp. 30. n. 8.* poteſt matrimonium contrahere, quia tametſi impuberes poſſint ſimplici voto caſtitatis obligari; nihilominua quia facilè poſſunt vota impuberum diſſolvi, ac irritari à parentibus, vel tutotibus, ideo non præſumitur, eccleſiam valle obligare impuberes voto tanti momenti. Maximè quia votum ſolemne emiſſum in religione approbata ab impubere, non obligat, niſi poſt pubertatem ratificetur, ut habetur in *c. ad noſtram 8. de reg. cancell.* unde nac votum ſolemne tacitè emiſſum in ſuſceptione ſacri ordinis obligat ante pubertatem.

6 Limitatur tertiò in iis, qui invalidè promoti ſunt ad ſacrum ordinam, quia cum ordo ſit irritus, non habet vim trahendi ſacum votum caſtitatia, quia quod aſt irritum, perinde ſe habet, aa ſi non eſſet; proinda qui invalidè ſuſcepit ſubdiaconatum, poteſt validè matrimonium contrahere, ut notat Barboſa *in collect. in c. de Diacono 1. h. t. n. 4.*

7 Videtur tamen in contrarium obſtara textus *in c. aliter diſt. 31.* ubi habetur, quòd Orientalium eccleſiarum Preabyteri, Diaconi, & Subdiaconi matrimonia contrahunt, ax quo textu deſumitur, quòd ſacer ordo non dirimat metrimonium, tametſi poſtea contrahatur. Sed contra quia in *cit. text.* non dicitur, quòd Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi matrimonium contrahant, ſed tantùm dicitur, eos matrimonio copulari: & varbum copulari ibi non ſumitur pro conttahere, nac pro calebratione contractûs matrimonialis; adeò ut ſenſua non ſit, quòd Clerici Orientalea poſt ſacrum Ordinem uxores ducant; quia id nunquam fuit illis licitum, ut clarè habetur *in c. ſi quis eorum diſt. 82.* Quamobrem verbum copulari in citato textu tantùm ſumitur pro uſu matrimonij antea contracti, qui clericis Orientalibua uxoratis ante ſacrum Ordinem licitus erat. Hoc fuit diſcrimen inter Græcos, & Latinos, quia ſacerdotibus, & Diaconis græcia conjugij ante ſacerdotium initi uſua permittebatur; non eo tempore, quo altaris miniſterio deſervirent, vel conſuetudine, vel lege debebant; ſed alio tempore: non enim græci ſacerdotea ſinguli quotidie ſacrum offerebant; ſed dominicis tantùm ac feſtis diebus: quotidie autem extra tampus quadragenarij jejunij unum tantùm miſſæ ſacrificium pro univerſo populo offarebatur.

Secua Latinorum accleſia ſemper morem retinuit, ut in ea ſacerdotes, & Diaconi ab omni uſu conjugij etiam ante ordines ſacros initi ſe perpetuò abſtinerent, ut liquet *in diſt. 31. cap. quoniam ex can. 13. Synodi Generalis*, quamvis Sotua *lib. 7. de inſtit. q. 6. art. 2.* canonem illum improbet. Cæterum Concilia ſemper inhibuerunt ſacerdotibua, & Diaconia uſum matrimonij, & communis omnium ſententia eſt, Subdiaconos in eccleſia latina à tempore Apoſtolorũ perpetuam ſemper continentiam ſervâſſe, adeò ut ſe continuerint ab uxoribus etiam ante ſacrum ordinem acceptia, ut habetur *in c. nullus diſt. 60.* & in *c. à multis de ætat. & qualitat.* & *in c. miramur de ſervis non ordinand.* Tum quia in Romana Synodo à Sylveſtro Papa coacta *can. 8.* dicitur: *Nullum Subdiaconorum ad nuptias tranſire præcipimus.* Præterea, ſicut poſt ſacros ordines ſuſceptos prohibentur clerici nuptias contrahere, ita etiam uti matrimonio antea contracto. Et licèt plurea dubitaverint, an ordo Subdiaconatus in eccleſia ſemper fuerit Ordo ſacar, & habuatit ſecum annexum votum caſtitatis, nihilominus alij verius crediderunt, Subdiaconatum ſemper fuiſſe in ecclaſia Ordinem ſacrum. 8

Solent tamen objici plures taxtus. Primò *c. Diaconi diſt. 28.* ubi dicitur, non eſſe prohibendus à miniſterio ſuorum Ordinum Diaconoa, qui in ſua ordinatione proteſtati ſunt, ſe non poſſe continentes aſſe, ac valle uxores habere, ſi poſtea nupſerint. Secundò *c. quoniam 31.* & fuit deſumptum ex VI. Synodo *can. 13.* ubi approbantur conjugia ſacrorum hominum. Tertiò *can. 5. Apoſtolor.* ubi præcipitur Epiſcopis, & Presbyteris, aut Diaconis, ut prætextu religionis non excludant uxores ſuas. Quartò Concilium Gangrenſe tempore Sylveſtri I. coactum anno 324. ubi in *can. 4.* dicitur, *ſi quis de Presbytero, qui uxorem duxit, contendat non oportere eo ſacra celebrante oblationi communicare anathema ſit.* 9

Sad contra ad primum raſpondetur ibi ſarmonem eſſe de Diaconis Orientalis eccleſiæ, qui à matrimonio priùs contracto ad ſacros ordines promovebantur proteſtantes ſe continere non poſſe, proinde de ipſis dicitur non eſſe prohibendos à miniſterio, ſi poſtea ad nuptias pervenerint, hoc eſt, ſi nuptija antea con- 10

tractis

tractis uti poſtea voluerint : quia ao ipſo, quòd hi ante ordinationem fuerint proreſtati, ab Epiſcopis licentiam obtinabant. Ad ſecundum etiam reſpondetur, ſermonem ibi eſſe tantùm da uſu matrimonij elericorum orientalium. Alij tamen reſpondent, canones illius Synodi non eſſa canonicos. Ad tertium daſumptum ex *can. 5. Apoſtolorum* reſpondent communiter, hunc canonem non aſſe intelligendum da uxore poſt Epiſcopatum, aut ſacrum ordinem ducta, eò quia hæc non ſit legitima uxor; ſed de ea, cum qua anta ſacros ordines contraxarant, & hanc præcipiebant Apoſtoli non dabere excludi, non quidem quantum ad torum, & copulam, ſed præciſe quantum ad victum, & veſtitum, ut expreſsè habetur in *d. c. omnino diſt. 31.* ſiquidem cùm Apoſtoli illis præciparant continentiam, & pudicitiam *in d. can.* poſtea prohibuerant, na prætextu religionis, ſau continantiæ, & pudicitiæ, uxores, quas ante ſacros ordines duxerant, à cura ſua ejicerenc non ſuppeditantes ijsdem necaſſaria ad victum, & veſtitum. Ad ultimum daſumptum ax Concilio Gangrenſi reſpondetur, ſermonem ibi eſſe de co, qui poſt matrimonium vivente uxore ad ſacrum ordinem aſcendit, & intentio Concilij erat anathamatizare eum, qui ita nuptias damnat, ut putet, coojugatum non poſſa ſacris initiari etiam da utriusqne conjugis conſenſu.

11 Hinc ſententia communior, & probabilior eſt, ſacros ordines nonniſi de jure acclaſiaſtico ſeu conſtitutione ecclaſiæ dirimere ſubſequens matrimonium, non verò jura naturali, vel divino. Ratio eſt, quia acclaſia claricos ſacris initiatos Ordinibus raddit inhabiles ad matrimonium; parinde ac conſanguineos in ſacundo, & ulterioribus gradibus osqua ad quartum, licèt anim omnino congruum ſit, ut clarici ſacris initiati Ordinibus omnino caſtè vivant, non tamen ipſis jure divino matrimonium aſt interdictum, quia hoc præceptum nullibi reperitur, hinc Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. can. 9.* ait : *Si quis dixerit, elericos in ſacris conſtitutos, vel Regulares caſtitatem ſolemniter profeſſos matrimonium contrahere, contractúmque, validum eſſe, non obſtante lege eccleſiaſtica, & voto anathema ſit.* Unde Concilium videtur clare ſignificare ex lege ecclaſiaſtica eſſa prohibitum claricis in ſacris conſtitutis matrimonium, & hoc jure eccleſiaſtico dirimi per ſacrum ordinem.

12 Præteraa quia per ordinem ſacrum non ſit totalis traditio hominis ipſi Deo, ſed tantùm ad ejus cultum, ac divinum officium, cui jura divino, & naturali non vidatur matrimonium repugnare, cum per ſe uſus matrimonij ſit licitus, & permiſſus ſacerdotibus græcis, quando matrimonium ante ordines ſacros eſt initum : ſin autem Ordo ſacar repugnaret matrimonio, utique dirimeret matrimonium etiam præcadentem, perinde ac ſolemnis profeſſio, quod tamen non conceditur. Præterea neque jus divinum neqoe præceptum Apoſtolorum prohibet non aſſumi ad ſacros ordinas uxoratos, cum Apoſtolus *1. ad Timoth. 3. & ad tit. 1.* dicat *Oportet Epiſcopum eſſe unius uxoris virum*; licèt uſus conjugij ſacardotibus poſtea intardicatur. Demum quia votum continantiæ perpetuæ per ſe, & ex natura ſua non eſt adnexum ordini ſacro, ſed tantùm ex inſtitutione eccleſiæ : naque hoc votum perpetuæ continentiæ aſt annaxum ordini ſacro ex ſe, nac ex ſua natura ita ſolamne, ſicut votum profeſſionis religioſæ, ſed tantùm per accidans, & extrinſecè quoad effectum dirimendi matrimonium, eò quia ax conſtitutione eccleſiaſtica reddat perſonas inhabilas ad matrimonium *c. unic. de voto in 6.* Demum quia initiatus ſacro ordine per ſe principaliter tantùm ſa offert ad miniſterium ſacrorum ordinum, & tantùm ſacundariò, & acceſſoriè ad ſervandam caſtitatem, quatenus hoc votum ex inſtitutione acclesiæ aſt annaxum ſacris ordinibus.

Non tamen daſunt, qui cenſeant, ſacrum ordinem jura divino poſitivo dirimere matrimonium cenſentes continentiam non jure eccleſiaſtico, ſed divino eſſe annexam ordini ſacro, proinda non poſſa Pontificem diſpenſare ut initiati ſacris ordinibus matrimonium contrahant. Verùm communior ſententia, & verior eſt, votum perpetuæ continentiæ, non niſi ax conſtitutione eccleſiaſtica adnaxum eſſe ordini ſacro, tum quia nullibi reperitur divinum præceptum, quo initiati ſacris ordinibus teneantur perpetuam ſervare continentiam. Alij cenſent, ordinem ſacrum dirimere matrimonium etiam jure naturæ, non quidem præciſè ſecundùm ſe, eò quia matrimonium per ſa ſpectatum non ſit contrarium ordini ſacro, ſed ratione voti continentiæ adjuncti ordini ſacro, quamvis hic non habaat tale votum ſibi annaxum per ſa ex propria natura, ſad tantùm per accidens ex ſtatuto ecclaſiaſtico. Nititur hæc ſantentia, quia votum ſolemne eſt annaxum ordini ſacro, ut liquet *c. unic. de voto in 6.* ſicut votum amiſſum in religione; unda ſicut votum ſolemne in raligione approbata amiſſum dirimit jure naturæ matrimonium poſtea contractum, ita etiam votum perpatuæ caſtitatis ſamel ex inſtitutione eccleſiæ adnexum ordini ſacro dirimit poſtea ſubſequans matrimonium, ſi contrahatur. Tum quia per rale votum adnexum ordini ſacro habetur totalis traditio, & acceptio : alioquin non eſſat votum ſolemne, cùm per hoc diſtinguatur à voto ſimplici : unde votum perpetuæ continentiæ ut annexum ordini ſacro jure naturæ dirimit matrimonium ſubſequens, perinde ac ſolemnis profeſſio amiſſa in approbata religione.

Sed contra, quia votum perpetuæ continentiæ adnexum ordini ſacro ex inſtitutione eccleſiæ, non eſt ex ſe, & natura ſua ſolemne, ſed tantùm per accidens ſit ſolemna lege eccleſiæ, quantum ad effectum diſſolvendi matrimonium. Secus votum ſolemne emiſſum in religione approbata par ſe, & ex natura ſua aſt ſolemne, quia ax natura ſua habet totalam traditionem, & acceptionam : ex quo clarè liquet, votum ſolemne ex natura ſua dirimere matri- 14

monium ſubſequens eò quia ex natura ſua ſit ſolemne: & votum adnexum ordinibna ſacris tantùm jura eccleſiaſtico dirimere matrimonium ſubſequent, eò quia non niſi ex lega eccleſiæ ſit annexum ordini ſacro, & ſit ſolemna. Ad id, quod addebatur in hoc voto eſſe totalem traditionem, & acceptionem, reſpondetur, hanc traditionem proprij corporis factam in ſuſceptione ſacri ordinia non eſſe in ordine ad caſtitatem ſervandam, ſed tantùm in ordine ad miniſteria divini cultûs, cui eccleſia ab majorem decentiam voluit, ut adnectaretur votum perpetuæ continentiæ.

15 Quòd ſi petas, ad quid eccleſia obliget ob votum annexum ſacris ordinibus. Reſpondetur, obligare præſertim ad tria, quorum primum eſt, ut nullus conjugatus ſacris initietur, niſi ejus uxor perpetuam voveat caſtitatem, ut liquet ex *c. ſane de cleric. conjugat. c. conjugatus de converſ. conjugat.* Secundum eſt, ut nemo poſtquam eſt ſacris initiatus, uxorem ampliùs ducat. Tertium ut in ſacris conſtitutus perpetuam ſervet continentiam non ſolùm ab actibus venereis per ſe illicitis, verùm etiam ab uſu matrimonij, & copula conjugali, ſi fortaſſis ante ſacri ordinis ſuſceptionem matrimonium contraxerit, ſed quantum ad hoc ultimum clerici Græcæ eccleſiæ id non admiſerunt.

16 Quamobrem per ordinem ſacrum tantùm dirimitur matrimonium ſubſequens, non autem, quod priùs fuerat contractum; tametſi non fuerit conſummatum, ſed tantùm ratum, ut habetur *in c. antiquæ unic. in extravag. Joan. XXII. de voto.* Impeditur igitur per ſuſceptionem ſacri ordinis matrimonium contrahendum, non verò contractum, adeò ut poſt ſuſceptionem ſacri ordinis non poſſit validè contrahi: quia eo ipſo, quòd quis ordinem ſacrum ſuſcipit, quamvis per verba, & expreſſè non voveat caſtitatem; tacitè tamen, & virtualiter vovet perpetuam continentiam, eò quia ex conſtitutione eccleſiæ ſit tale votum ſacris ordinibus annexum. Secus per ſuſceptionem ſacri ordinis non irritatur matrimonium præcedens etiam non conſummatum, quia id nullo jure canonico, nec divino ſtatuitur. Quapropter licèt matrimonium ratum, & non conſummatum diſſolvatur per ingreſſum religionis alterius conjugis; non tamen diſſolvitur per Ordinem ſacrum, ſi promotus ad Ordinem ſacrum remaneat in ſæcolo: ratio diſcriminis eſt, quia ingreſſus in religionem eſt mors ſpiritualis, quâ ingrediens ſæculo moritur, & vivit DEO; ſuſceptio verò Ordinis ſacri, non eſt totalis traditio ſui, ut diximus.

§. IV.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelectæ quæſtiones.

QUæritur primò, an votum ſimplex caſtitatis dirimat præcedentia ſponſalia de futuro? Reſpondetur, duas adeſſe ſententias, quarum prima reſpondet, ſponſalia de futuro per ſubſequens ſimplex votum perpetuæ continentiæ editum etiam cum intentione permanendi in ſæculo diſſolvi, adeò ut vovens non poſſit matrimonium antea promiſſum poſtea contrahere, quia ſimplex promiſſio ſponſaliorum de futuro, cùm ſit promiſſio facta homini, debet cedere ſimplici promiſſioni factæ DEO, quia DEUS præferendus eſt omnibus creaturis: atqui per ſponſalia de futuro promiſſio tantùm fit homini, & per ſimplex votum caſtitatis fit promiſſio DEO: ergo ſuperveniente voto ſimplici caſtitatis præcedentia ſponſalia debent diſſolvi. Tum quia votum caſtitatis eſt de meliore bono incompatibili cum matrimonio. Tum quia vinculum voti eſt longè fortius, quàm ſponſaliorum: inducit enim obligationem fidelitatis erga Deum; & ſponſalia tantum erga hominem. Tum quia promiſſio tunc dicitur propriè non infringi, quando in melius commutatur, ut habetur in *c. pervenit, 3. de jurejur.*

Damum quis votum continat in ſe hanc tacitam conditionem, niſi ſtatum perfectiorem continentiæ elegerim. Hoc etiam deſumitur ex *c. veniens 5. h. t.* ubi mulier, ut à ſponſalibus liberaretur, caſtitatem vovit, & poſtea interrogatus Pontifex, an nubere poſſet non obſtante voto, reſcripſit Alexander III. ob periculum fornicationis poſſe, ſed eſſe injungendam illi pœnitentiam de voto violato, ex quo textu facilè infertur, votum caſtitatis prævalere ſponſalibus.

Nihilominus putârim probabilius, per votum ſimplex caſtitatis non dirimi præcedentia ſponſalia de futuro, ut communiter docent Canoniſtæ, & videtur clarè deſumi *ex d. c. veniens 5. h. t.* ubi Alexander III. mulieri, quæ poſt ſponſalia de futuro votum continentiæ ediderat, & ſponſus ad alias nuptias tranſierat, pœnitentiam injunxit non ſolùm ob fidem deſponſationis violatam, & quia per ipſam ſtatit, ne promiſſum matrimonium contraheretur; ſed etiam propter votum ſimplex caſtitatis emiſſum poſt ſponſalia, & à quo petebat abſolvi, ut poſſet alteri nubere: ex tali enim textu mihi videtur clarè inferendum, ſimplex votum caſtitatis non diſſolvere præcedentia ſponſalia, quia ſi vir non duxiſſet aliam; mulier fuiſſet compellenda ad contrahendum matrimonium non obſtante voto ſimplici, ut notat Gloſſa *in d. c. veniens.*

Ratio itidem id ſuadet, quia Deus non acceptat votum, ſeu promiſſionem rei, quæ priùs alteri fuerat promiſſa, ſi id cedat in ejus præjudicium, quia tunc ſecunda promiſſio ob præjudicium quod infert perſonæ, cui facta fuerat prima promiſſio, eſt illicita, nec Deus acceptat ſecundam promiſſionem in præjudicium alterius. Hinc Deus non acceptat votum ſponſi, quo promittit dare Deo ſuum corpus, ſi per ſponſalia illud jam promiſerat alteri, ne ſcilicet illi inferatur præjudicium per tale votum; quia tunc ratione damni, quod infertur alteri tale, votum non videtur licitum: licèt ſimpliciter votum caſtitatis ſit de meliori bono, non ita ſi præ-

ſuppo-

Google

ſupponat ſponſalia jam inita de futuro matrimonio.

5 Neque obſtet ſi dices, ſponſum contraxiſſe talia ſponſalia ſub tacita conditione niſi ſtatum continentiæ perfectiorem voveret, quia nullibi in jure probetur ſponſalibus ineſſe hanc tacitam conditionem, unde ad id, quod primæ ſententiæ adducit *ex c. pervenit 3. de jurejur.* reſpondetur, ibi tantum eſſe ſermonem de voto, quod fit Deo, qui cenſetur rem meliorem velle acceptare, non verò de promiſſione facta homini: quia hanc non licet propria authoritate in melius commutare, ſi inde ſequatur præjudicium, & damnum tertij, ut notat Laymen *lib. 5. tract. 10. p. 1. c. 2.*

6 Ad aliud, quod adducitur, vinculum voti facti Deo eſſe fortius vinculo ſponſaliorum; proinde prævalere, ac infringere vinculum ſponſaliorum cum hæc duo vincula ſint incompoſſibilia, reſpondetur, votum ſimplicis caſtitatis eſſe quidem per ſe, & ſimpliciter fortius, quàm vinculum ſponſaliorum de futuro, non ita ſi præſupponatur emiſſum poſt inita ſponſalia de futuro, quia tunc votum non eſt validum, eò quia præceſſerit promiſſio facta creaturæ, nec acceptetur à Deo ob præjudicium, & damnum, quod inferret ſponſæ. Hinc in foro externo ſi ſponſus aſſerat ſe poſt ſponſalia emiſiſſe votum continentiæ; judex eccleſiaſticus debet ipſum compellere, ut viam eligat tutiorem, ſcilicet ut vel ſponſalia ſervet, & matrimonium ineat, vel ut intra certum tempus religionem ingrediatur, vel ſaltem ordinem ſacrum ſuſcipiat.

7 Quæritur ſecundò; an votum continentiæ emiſſum poſt ſponſalia de futuro, cum illa non diſſolvat, nec voventem impediat, quin poſſit matrimonium contrahere; adhuc obliget ipſum voventem, quoad ſe; adeò ut ſi moreretur ſponſa, teneretur ſponſus ſervare promiſſam Deo continentiam? Reſpondetur affirmativè, quia ſi ſponſa decedat, ceſſat ratio præjudicij, & damni, quod inferebatur tertio; & ratione cujus votum cum tali damno, & præjudicio non cenſebatur acceptari à Deo: unde votum perpetuæ continentiæ emiſſum poſt contracta ſponſalia quoad ſe, & prout reſpicit ſolum voventem eſt validum, & obligat, adeò ut teneatur ceſſante præjudicio, & damno tertij vovens ſervare ſuum votum, ut etiam ſi ſponſa fidem datam remitteret, vel ex juſta cauſa ſponſalia diſſolverentur; immo etiam matrimonium: tenetur ſemper qui vovit perpetuam continentiam, eam ſervare: quinimò ſi matrimonium contraheret, non poſſet debitum petere, quamvis poſſet illud reddere, quia quantum eſt ex ſe tenetur ſervare votum, quantum poteſt. Hoc totum deſumitur *ex d. c. veniens 5. h. t.* ubi Alexander III. mulieri, quæ poſt fidem datam ſponſo caſtitatem voverat, & ejus ſponſus aliam duxerat, facultatem concedit alteri nubendi injunctâ ei pœnitentiâ ob animum, ſeu intentionem violandi votum, quod propterea ex parte voventis fuit validum; quia mulier illa non petijt licentiam nubendi, cui erat deſponſata, cùm hic jam duxerit alteram, ut dicitur in præfato textu: ſed petiit licentiam nubendi alteri, ad quod requirebatur diſpenſatio propter votum, quod propterea validum erat reſpectu aliorum, & tenebatur mulier illa perpetuam ſervare continentiam.

Quæritur tertiò, an qui poſt ſponſalia edidit ſimplex votum continentiæ, teneatur religionem ingredi, & profiteri? Reſpondetur negativè, quia votum perpetuum continentiæ non eſt votum religionis: propterea cum non ſe obligaverit ad religionem, non tenetur ex vi ſimplicis voti caſtitatis religionem ingredi, & eam profiteri cùm eam non voverit. Neque obſtat, quòd continentia longè facilius, ac tutius ſervetur in religione; quia licèt id verum ſit, quia tamen vovens non ſe obligavit ad eam ſervandam per tale medium; ideo non tenetur illo uti, nec onus ſubire religionis: quamobrem licèt, ſi velit, poſſit religionem ingredi, & in ea profiteri, & ſic diſſolvere ſponſalia priùs inita; non tamen compellendus eſt ad onus ſubeundum religionis, quia cum ſponſalia non ſint diſſoluta per ſimplex votum caſtitatis, tenetur potius illa implere, ut notat Sanchez *lib. 1. de ſponſal. diſp. 46. n. 12.* 8

Juvat tamen obſervare, quòd qui votum perpetuæ continentiæ edidit, ſi licitè, vel illicitè poſtea matrimonium contrahat, tenetur quidem debitum reddere, ne ejus votum cedat in præjudicium tertij; non tamen poſſet debitum petere, donec diſpenſationem impetraret. An verò Epiſcopus poſſit tunc diſpenſare affirmant plures, & id inferunt *ex d. c. veniens 5. h. t.* ex quo videtur dicendum, Epiſcopum poſſe diſpenſare in voto perpetuæ caſtitatis, eò quia in dicto textu Epiſcopus abſolverit fœminam illam à voto, quo Deo promiſerat perpetuam caſtitatem. Communior tamen ſententia, cui adhærendum puto, docet, Epiſcopum jure ordinario non poſſe diſpenſare in voto perpetuæ caſtitatis, eò quia hujus voti relaxatio reſervata ſit ſummo Pontifici. 9

Neque obſtat, quòd *in d. c. veniens.* Epiſcopus diſpenſaverit cum illa muliere in voto perpetuæ continentiæ, quia Epiſcopus tunc non diſpenſavit ex propria authoritate, ſed ex commiſſione Papæ, ut deſumitur ex illis verbis, *Et ei cui vult licentiam nubendi in Domino tribuere, non poſtponas.* Si tamen neceſſitas gravis urgeret, & periculum probabile incontinentiæ immineret, & adſit moralis impotentia Pontificem adeundi, ſitque periculum in mora, tunc cenſeo, Epiſcopum poſſe interpretari intentionem Pontificis eſſe impedire talia mala, & facultatem concedere, ut cum talibus circumſtantiis Epiſcopus diſpenſet. 10

Quæritur quartò, quid juris ſi de facto poſt contractum matrimonium vir laicus conjugatus in Provincia aliqua diſſita ab ejus uxore ſacros ordines ſuſcipiat, eò quia putat ejus uxorem mortuam; an tunc matrimonium diſſolvetur? Reſpondetur, ſuper hac quæſtione adeſſe conſtitutionem in *Extravag. Joan. XXII. unic. de voto, & voti redempt.* cui titulum eſt 11

Antiquæ, ubi Pontifex ait, quòd votum per ſuſceptionem ordinis ſacri ſolemnizatum licèt impediat, & annullet matrimonium ſubſequens; non tamen diſſolvit matrimonium antea contractum, etiam ſi ratum tantùm, & non conſummatum fuerit. Unde quamvis votum perpetuæ continentiæ ſolemnizatum per ſuſceptionem ſacri ordinis dirimat matrimonium poſtea contrahendum, non ita ſi matrimonium ſit antea contractum; quamvis tantùm ratum fuerit, & non conſummatum: cùm non ſit jure divino, nec canonico ſtatutum, ut votum ſolemnizatum per ſuſceptionem ſacri ordinis dirimat matrimonium antea contractum. Pontifex in prædicta *Extravag.* præcipit ut ſi aliquis de facto poſt contractum matrimonium ordinatus fuerit, ſeu initiatus ordinibus ſacris, & nondum matrimonium conſummaverit, per Ordinarium inſtanter moneatur, & inducatur, ut religionem ingrediatur, quòd ſi noluerit, & uxor ejus inſteterit, per cenſuram eccleſiaſticam, compellat conſummare contractum matrimonium. Juvat obſervare, quòd ſi quis poſt initum matrimonium ſive ratum, ſive conſummatum ad ſacros ordines promoveatur adhuc vivente ejus uxore, contrahit irregularitatem; & manet irregularis, etiam ſoluto matrimonio: ſi tamen religionem approbatam ingreſſus fuerit, & profeſſionem tacitam, vel expreſſam emiſerit, poterit tunc Epiſcopus cum ipſo diſpenſare, ut habetur *in d. extravag. antiquæ de voto.*

12 Quòd ſi quæras, cur potiùs ſacri canones ſtatuerint, ut per ingreſſum in religionem diſſolveretur matrimonium ratum, quàm per ſuſceptionem ſacrorum Ordinum. Reſpondetur, rationem congruentiæ poſſe hanc aſſignari, quia ingrediens religionem cenſeatur ſpiritualiter mundo mortuus *c. placuit 8.* ubi Gloſſa *in V. mortuus 16. q. 1.* proinde eſt ab omni conſortio prioris ſponſæ in perpetuum ſeparatus: è contra qui tantùm ad ordines ſacros promovetur, & in ſæculo detinetur, remanet pluribus occaſionibus, & tentationibus expoſitus, & cum priſtino præconcepto amore ad relictam ſponſam.

13 Quæritur quintò, qualem pœnam incurrant clerici minoribus ordinibus initiati, ſi matrimonium contrahant? Reſpondetur clericos in minoribus ordinibus conſtitutos poſſe matrimonium contrahere, ſed in pœnam privantur omnibus beneficiis eccleſiaſticis: quia ſimul voluptatibus, & carnalibus deſideriis; ac rebus eccleſiaſticis, cultui divino, & obſequiis debitis Deo vacare non valent, ut ait Pontifex *in c. 5. de cleric. conjug.* hæc autem pœna incurritur ipſo jure etiam ante ſententiam judicis, adeò ut poſt contractum matrimonium non poſſit clericus tutâ conſcientiâ fructus beneficij eccleſiaſtici percipere, ut fusè probat Barboſa *in collect. ad c. 1. de clerico conjug. num. 2.* Neque illi reſiſtit, quòd pœnæ in conſcientia ante ſententiam judicis ſaltem declaratoriam locum non habeant: quia id tantùm procedit, quando pœna propriè eſt talis: illa autem privatio beneficiorum, & fructuum propriè non oritur ex pœna, ſed potiùs ex incompatibilitate beneficij eccleſiaſtici cum ſtatu matrimoniali, ita ut eo ipſo quòd clericus matrimonium contrahit, præſumatur renuntiâſſe ſtatui eccleſiaſtico, & conſequenter etiam beneficiis eccleſiaſticis. Id tamen procedit de matrimonio actu inito, quia, ſi clericus in minoribus conſtitutus tantùm contraheret ſponſalia de futuro, non cenſeretur ſuo beneficio renuntiâſſe, eò quia nondum ſtatum incompatibilem cum ordine eccleſiaſtico actu ſuſceperit, ut notat Sanchez *de matrim lib. 5. diſp. 46. num. 23.*

Quæritur ſextò, an qui poſt emiſſum votum caſtitatis, vel religionis corrupit fœminam ſub promiſſione conjugij, teneatur eam ducere? In hac quæſtione non conveniunt Doctores, plures docent, teneri ei nubere, niſi fæmina corrupta ſub ſpe, & pacto conjugij gratis remittat obligationem: vel per aliam viam eidem ſatisfactione præſtitâ liberè conſentiat, ut corruptor religionem ingrediatur. Aliqui tamen procedunt cum diſtinctione, & dicunt, teneri nubere corruptæ, ſi hæc fuerit virgo, vel fœmina honeſtæ famæ; non ita ſi talis non fuerit, ita ſentiunt Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 1. diſp. 45. n. 3.* Vaſquez *opuſc. de reſtit. c. 3. §. 2. dub. 6 n.* 20. Alij cum Baſilio Pontio *de matrimonio lib 6. c. 12. n. 9.* reſpondent, eum qui poſt emiſſum votum religionis, vel caſtitatis corrupit fœminam ſub pacto conjugij teneri ad utramque, ſcilicet priùs ei nubere, & poſtea ante conſummatum matrimonium ingredi religionem; eò quia cum duæ concurrant obligationes, & poſſit commodè utrique ſatisfacere, tenetur utramque ſervare: ex eo enim, quòd contrahat matrimonium, ſatisfacit obligationi juſtitiæ, quia cùm corruperit fœminam ſub pacto conjugij inivit cum illa contractum, & cùm fœmina ex parte ſua jam impleverit ſuum promiſſum, tenetur ex juſtitia ut etiam ſuam promiſſionem impleat, hoc enim pacto reſarcitur damnum illatum per talem deceptionem. 14

Præterea ſatisfacit etiam voto, ſi ante conſummationem matrimonij religionem ingrediatur, & in illa emittat ſolemnem profeſſionem. Verùm potiùs probabilius eum, qui poſt votum religionis corrupit fœminam ſub pacto conjugij, non teneri eidem nubere; ſed ſatisfacere voto, ac religionem ingredi, & in ea profiteri, quia cùm vir per votum religionis, & perpetuæ continentiæ tranſtulerit dominium ſui corporis in Deum, non habuit amplius jus diſponendi de illo; non enim dominium, quod jam totaliter Deo dederat, poteſt dare creaturæ, quia Deus eſt in poſſeſſione totalis illius dominij: unde cum vovens promiſerit Deo ſuum corpus per votum religionis, ac perpetuæ continentiæ, non poteſt poſtea illud promittere fæminæ etiam ſub ea ſpe, quòd eamdem ducat: ideo ſi poſt contracta ſponſalia hæc non diſſolvuntur per ſimplex votum ſubſequens caſtitatis, eò quia per ſponſalia de futuro ſponſa acquiſivit jus, ut vir ei nuberet; ita ſi votum religionis, & perpetuæ continentiæ priùs edatur; vovens ex vi talis voti tranſtert domini- 15

um ſui ipſius in ipſum Deum, & Deus acquirit ex vi talis voti jus, quo vovens tenetur ſervare ſuum votum: unde ſi poſtea ſub ſpe, vel pacto conjugij corrumpat fœminam, hoc ſecundum pactum non poteſt derogare priori obligationi contractæ ex vi voti, neque juri acquiſito ipſi DEO.

16 Hinc ſi prius religionem, & perpetuam continentiam voverat, non tenetur uxorem ducere ratione promiſſionis, quia hæc eſt nulla, & illicita utpote contra votum: neque tenetur nubere corruptæ ratione damni illati, quia hoc poteſt reſarciri alia via, & præſertim mediâ pecuniâ pertinente ad ipſum voventem; & non medio corpore, quod ſuum ampliùs non eſt, ſed per votum debetur Deo; damnum enim debet reſarciri per ea, quæ propria ſunt debitori, & non per alia, quorum dominium non eſt apud debitorem.

17 Quæritur ſeptimò, an qui prius vovit religionem, virginem defloravit cum promiſſione matrimonij, teneatur eam ducere, ſi virgo votum ignoraverit ſtupratoris, et promittentis matrimonium? Plures docent non obſtante tali voto teneri nubere puellæ corruptæ, ſi hæc ignoraverit votum promittentis: ita docent Sanchez *de matrim. tom. 1. lib. 1. diſp. 45. n. 9.* Vasquez *opuſc. de reſtit. c. 3. §. 2. dub. 6. n. 16.* Guttierez *de matrim. c. 25. n. 7.* Couink *de ſacrament. diſp. 23. dub. 3. concluſ. 6. n. 24.* Leſſius *lib. 2. c. 10. dub. 4. n. 32.* Nititur hæc ſententia, primò quia ingreſſus religionis jam factus ſit promittenti matrimonium illicitus, eò quia non poſſit religionem ingredi, niſi graviſſimam injuriam irroget puellæ, quam ſub pacto matrimonij defloravit. Secundò quia juſtitiæ vinculum eſt fortius, quàm vinculum charitatis: atqui ob vinculum charitatis ſuperveniens non poteſt quis religionem ingredi, ut ſi parentes graviter indigeant, & filius, qui vovit religionem, poſſit iiſdem opitulari manendo in ſæculo, tenetur parentibus ſuccurrere, & non ingredi religionem: ergo à fortiori ob vinculum juſtitiæ tenetur, qui cum promiſſione matrimonij virginem defloravit eidem nubere.

18 Nihilominus contraria ſententia mihi videtur probabilior, eique adhærendum: ratio eſt, quia qui virginem defloravit, non tenetur ratione pacti; vel promiſſionis ei nubere, quia pactum illud invalidum fuit, proinde non potuit ullam inducere obligationem: quod enim eſt invalidum, perinde ſe habet, ac ſi non eſſet, & quod non eſt, non poteſt obligationem inducere, quia non eſſe, non eſt paſſio: quòd vero tale pactum fuerit invalidum, liquet ex eo, quia ſtante voto religionis jam emiſſo fuit de re illicita, hoc eſt de matrimonio contrahendo, quod non eſt licitum ei, qui vovit religionem, & perpetuam continentiam. unde qui puellam violavit, non tenetur ei nubere ratione promiſſionis, vel pacti: neque tenetur cum ipſa matrimonium contrahere ratione damni illati: quia violans puellam ſine promiſſione nuptiarum non tenetur ei nubere, ſed aliter illi ſatisfacere mediante pecunia: atqui cùm in caſu noſtro promiſſio ſit nulla utpote de re illicita, ut oſtenſum eſt, jam qui puellam violavit, perinde ſe habet, ac ſi eam defloraſſet nuptijs non promiſſis; conſequenter tantùm tenetur illi ſatisfacere aliâ viâ, ſeu mediante pecuniâ, & vovens tenetur votum ſuum adimplere, ac religionem ingredi, & in ea profiteri.

Quòd ſi dices, fictè promittentem teneri ratione illati damni puellam conſtupratam ducere, tametſi promiſſio nulla fuerit. Contra eſt, quia, qui fictè promiſit, ideo tenetur defloratæ puellæ nubere, quia tenebatur tunc verè promittere, & non fictè: unde ſi deceperit puellam, debet ſibi vitio vertere, & damno imputare: ſecus qui priùs votum religionis emiſit, nec fictè, nec verè poterat promittere puellæ matrimonium, ut rectè docet Layman *in theolog. moral. lib. 5. tract. 10. p. 1. c. 2. n. 5.* ubi aſſerit, per votum præcedens promiſſionem factam puellæ fuiſſe priùs jus Deo acquiſitum, & non potuiſſe voventem illud poſtea propriâ libertate tollere contrahendo cum puella majorem obligationem. Hinc ad fundamenta, quibus nititur prior ſententia. 19

Reſpondetur ad primum, falſum eſſe, quòd violator puellæ plus illi obligetur, quàm Deo per votum præcedens, quia cùm translatio ſui corporis jam fuerit Deo facta, non potuit idem corpus poſtea promittere fœminæ privando Deum jure ſuo acquiſito. Ad ſecundum falſum itidem eſt, quòd juſtitia fortiùs obliget, quàm votum: ſiquidem gravius peccat, qui votum violat, quàm qui in eadem materia tantùm egit contra juſtitiam. 20

Quæritur octavò, an qui poſt votum caſtitatis deſacto contraxit matrimonium, teneatur ante conſummationem illius religionem ingredi, ſi id neceſſarium ſit ad votum ſervandum, ſi nimirum alter conjux nolit caſtitatem ſervare? Communior ſententia docet, non teneri religionem ingredi ante conſummationem matrimonij, ſi alter conjux nolit perpetuam continentiam ſervare, ita enim docent Sanchez *de matrim. tom 1. lib. 1. diſp. 45.* Perez *de matrim. diſp. 61. ſect. 3. n. 2.* Dicaſtillus *de ſacrament. tom. 3. tract. 10. diſp. 9. dub. 10.* & alij, quos plena manu ipſi referunt aſſerentes, poſſe tunc matrimonium conſummari reddendo debitum, non verò illud exigendo. Rationes, quibus hæc ſententia nititur, ſunt. Primò quia qui vovit perpetuam continentiam, non vovit religionem ingredi, cùm poſſit continentiam ſervare ſine ingreſſu religionis, proinde non eſt compellendus ad id, quod non vovit; ut poſſit, quod vovit, ſervare. Tum quia ut ſatisfaciat voto, non tenetur adhibere medium tam arduum, tamque difficile, ſicut eſt ſubire onus religionis. 21

Secundò nemo tenetur rem inferioris ordinis compenſare cum re ordinis ſuperioris: atqui religio reſpectu continentiæ promiſſæ habetur ut res ſuperior; & eſt graviſſimum onus; adeo ut nemo ſit compellendus ad illud invitè ſubeundum. 22

Ter-

23 Tertiò quia id videtur etiam deſumi ex *extravag. Joan. XXII. antiqua de voto & voti redemptione:* ubi ſtatuitur eum, qui poſt contractum matrimonium ante conſummationem invita uxore fuerat ſacris initiatus, inducendum quidem eſſe, non compellendum, ut religionem ingrediatur; & nolentem ingredi, compellendum eſſe inſtante ſponſa ad matrimonium conſummandum, tametſi talia ſuſcipiendo ordinem ſacrum ſe obligaverit voto caſtitatis. Verùm in *d. extravag. antiqua* Pontifex non loquitur de voto caſtitatis emiſſo ante matrimonium initum, ſed tantùm de voto edito poſt initum matrimonium, & nondum conſummatum, ait enim Pontifex votum per ſuſceptionem ordinis ſacri ſolemnizatum impedire quidem, & annullare matrimonium ſubſequens; non verò diſſolvere matrimonium ante contractum, etiam ſi tantùm ratum, & non conſummatum fuerit; unde aliud eſt vovere caſtitatem poſt initum matrimonium, tunc enim votum non diſſolvit matrimonium, quia eſſet cum præjudicio, & damno tertij, licèt vovens quantum eſt ex ſe, teneatur continentiam ſervare ſcilicet debitum reddere, non autem exigere, ſecus ſi votum fuerit emiſum ante matrimonium initum, & ſolemnizatum per ſuſceptionem ſacri ordinis non ſolùm impedit, ſed etiam dirimit matrimonium ſubſequens.

24 Quamobrem ſi ſermo ſit de voto perpetuo caſtitatis annexo ordinibus ſacris, ſeu ſolemnizato per ſuſceptionem Ordinis ſacri, dirimit matrimonium ſubſequens, quia vovens tunc tenetur ſervare votum caſtitatis, & promiſſionem Deo factam. Quinimò D. Thomas docet, teneri etiam, qui votum caſtitatis priùs emiſit, approbatam religionem ingredi, ſi alia non ſuppetat via, quâ poſſit ſuum votum ſervare, quia ille tenetur, quantum poteſt, ſervare votum caſtitatis: atqui ſi non adſit aliud medium præter ingreſſum religionis, tenetur illam ingredi, præſertim ſi voluntariè vovens in illas anguſtias ſe injecerit, ut non poſſit aliter ſuum votum ſervare, niſi ingrediendo religionem.

25 Quæritur nonò, an ſolum votum caſtitatis emiſſum in religione approbata in manu Prælati non præmiſſis alijs duobus votis paupertatis, & obedientiæ ſit ſolemne, & per illud dirimatur matrimonium ſubſequens? Plures Canoniſtæ cenſent, tale votum ſolitariè emiſſum eſſe ſolemne, & dirimere matrimonium ſubſequens eâ innitentes ratione, quia in aliquibus religionibus emittatur profeſſio per ſolum votum obedientiæ emiſſum juxta regulam. Tum quia in *c. Inſinuante fin. h. t.* Innocentius III. ſtatuit, validam eſſe profeſſionem, ac per eam diſſolvi matrimonium, in quo adjectum eſt pactum, ut profitens maneat in propria domo, ac propriâ ſubſtantiâ retentâ, ut docent Gloſſa *c. ex parte tua V. prepoſitum de converſ. conjug.* & ibi Innocentius *n. unic. V. conſummandum.* Antoninus *c. Rurſus 6. n. 8. h. t.*

26 Communior tamen ſententia docet, ſolum votum caſtitatis ita emiſſum non eſſe ſolemne, nec dirimere ſubſequens matrimonium, ratio eſt, quia ut vota ſolemnia dirimant ſubſequens matrimonium, requiritur, ut profeſſio emittatur in religione approbata, & talis ſit, ut verè conſtituat Religioſum *c. unic. de voto in 6.* atqui per ſolum votum caſtitatis ita emiſſum non conſtituitur Religioſus, ut docent Sylveſter *V. Religio q. 18.* Angel. *V. profeſſio. num. 8.* & ibi Tabiena *q. 1. num. 2.* Ratio ex eo petitur, quia eſſentia religionis exigit tria vota ſubſtantialia emitti, quia caſtitas, paupertas, & obedientia nectuntur eſſentialiter ſtatui religioſo, ita ut ſine iſtis non poſſit conſiſtere: ſiquidem ſtatus viri religioſi eſt proficere in ſtudio virtutum, & perfectionis, eíque adipiſcendæ totis viribus incumbere: ad perfectionem verò adipiſcendam neceſſaria eſt animi avolſio ab iis omnibus, quæ ſunt obſtaculo, & impedimento etiam modico, ut Religioſus expeditè in Deum feratur, & hujuſmodi impedimenta oriuntur ex uſu venereorum, & ex vehementi delectatione, quâ animus ad terrena rapitur, ut fluxis adhæreſcat: ex cura familiæ, filiiſque providendi, qui varijs curis, & ſolicitudinibus animum detinent: & ex cupiditate bonorum temporalium; ac propria voluntate: atqui hæ tres radices impedimentorum tolluntur per vota caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ, adeo, ut Religioſus non conſtituatur, niſi per tria recenſita vota emiſſa in religione approbata; quinimò hæc tria vota debent eſſe perpetua, ut docet D. Thomas *2. 2 q. 183. art. 3.* Imò debent etiam hæc tria vota emitti in religione authoritate Apoſtolica approbata, ut docet Gloſſa *clement. c. cum ex eo V. Tertiò de ſent. excomm.* Sylveſter *V. Religio 1. q. 1.* Navarrus in *comment. 1. de regul.* ſuper *c. cui portio 12. q. 1. n. 8. coral. 23.* non quod hæc Pontificis approbatio ſit inſtitutio religionis, nec de illius eſſentia, ſed requiritur, ut conditio ſine qua non, quatenus ad Pontificem pertinet, ne hæc vel illa habeatur tanquam vera religio, & exigere conditiones in profeſſione petitas, ut vota ſint ſolemnia: quia eſſentia religionis fundatur in evangelio, proinde non indiget quoad eſſentiam Pontificis approbatione: hinc SS. Antonius, Baſilius, Auguſtinus, Benedictus religiones inſtituerunt nulla Pontificiâ approbatione requiſita, cum nullibi legatur quæſita, eò quia id temporis nondum extaret jus eccleſiaſticum, quod præciperet hanc approbationem; poſtea prohibitum fuit, ne ulla inſtitueretur nova religio ſine Pontificis approbatione, ut oſtendit Bellarminus *lib. 2. de Monach. c. 4.*

Cum igitur ſolum votum caſtitatis emiſſum in religione approbata non conſtituat Religioſum, eò quia eſſentia religionis exigat emitti tria vota ſubſtantialia, ſequitur, tale votum non dirimere matrimonium ſubſequens. Neque obſtat, quòd in aliquibus religionibus emittatur profeſſio ſolâ obedientia promiſſa ſecundum regulam, quia in tali voto obedientiæ ſecundùm regulam includuntur, etiam alia duo vota paupertatis, & caſtitatis, quia regula præcipit ſervari paupertatem, & caſtitatem, unde cùm tria vota contineantur in regula, hæc 27

emit-

emittuntur, explicitè quidem votum obedientiæ, & implicitè alia duo vota caſtitatis, & paupertatis. Ad aliud, quod addebatur ex textu in *c. inſinuante fin. h. t.* communiter reſpondent Juriſperiti, in ea profeſſione adfuiſſe etiam votum obedientiæ, erat enim ea fœmina profitens habitatora in propria domo ſub Abbatis obedientia, imò adfuit etiam votum paupertatis, quia reſervatio propriæ ſubſtantiæ erat quoad ſolum uſum de licentia Abbatis.

28 Quæritur decimò, an per vota emiſſa à quibusdam fœminis religioſis tertij Ordinis SS. Dominici, & Franciſci dirimatur matrimonium ſubſequens? Reſpondetur cum communiori ſententia, matrimonium ſubſequens non dirimi per talia vota emiſſa, quia hujusmodi fœminæ non profitentur ſolemniter; ſed votis tantùm ſimplicibus ſe alligant, ut docent Abbas *c. Ex parte 2. num. 13. de converſ. conjug.* Lancellotus *inſtit. jur. canon. lib. 2. tit. de ſponſ. V. religionem.* Sotus *4. diſt. 27. q. 3.* Ledesma *2. p. 4. q. 63. art. 3.* Fœminæ autem illæ D. Franciſci, & Dominici, quæ in communi vivunt, & ſolemniter profitentur ſunt verè religioſæ ex declaratione Sixti V, conſequenter per earum vota dirimitur ſubſequens matrimonium. Non ita dicendum eſt de viris Eremitis, qui ſoli in eremo vivunt; quamvis enim olim in manu Epiſcopi, vel alterius Prælati profiterentur vitam eremiticam, ac propterea eorum profeſſio ſolemnis eſſet, ac dirimeret ſubſequens matrimonium; hodie tamen moris eſt, ut ſimiles Eremitæ, vel nulla vel ſimplicia tantùm vota emittant; proinde nunc per hæc vota nnn dirimitur matrimonium ſubſequens ratum, ut docet Sotus *7. de juſtit. q. 5. art. 3.* & Henriquez *lib. 11. de matrim. 8. num. 7.* Vinculum enim matrimonij rati non diſſolvitur niſi per ſolemnem profeſſionem emiſſam poſtea in religione approbata ſaltem alterius ſponſi, ſi matrimonium fuerit ratum, & nondum conſummatum: & tunc conjux manens in ſæculo eſt omnino ſolutus à vinculo, & poteſt liberè ad alias nuptias tranſire, ut fuit deſinitum ab Euſebio Papa *c. de ſponſ. 27. q. 2.* à D. Gregorio Papa *c. decreta legalia 27. q. 2.* à Joanne XXII. in ejus *Extravag. antiqua de voto*, ab Alexandro III. *c. Ex publico de converſ. conjug.* ab Innocentio III. *c. Ex parte tua eod. tit.* & noviſſimè in Synodo Tridentina *ſeſſ. 24. de matrim. can. 6.* ibi: *Si quis dixerit, matrimonium ratum non conſummatum per ſolemnem religionis profeſſionem alterius conjugis non dirimi, anathema ſit.*

29 Notandum tamen eſt, eſſe alios textus dicentes per ingreſſum religionis dirimi matrimonium, ſed hos textus eſſe intelligendos non ſimpliciter de ſolo ingreſſu, ſed de ingreſſu cum effectu in tali religione, ſeu profeſſione ſolemni ſecuta, ut liquet ex praxi, & uſu eccleſiæ, & traditione Apoſtolorum à Chriſto derivata. Hinc D. Paulus ante matrimonium conſummatum convertit D. Teclam, quam etiam ad vitam perfectiorem vocavit, ut teſtatur D. Ambroſius *lib. 2. de virgin.* & D. Epiphanius *hæreſ. 58.* Rurſus D. Alexius, & D. Cecilia Romæ poſt matrimonium ratum, ſed nondum conſummatum ad perſectiorem ſtatum tranſierunt, ut narrant Metaphraſtes, & Surius, ut etiam D. Hieronymus de quodam Macario, cujus meminit Gratianus *c. ſcripſit 27. q. 2.*

30 Quæritur undecimò, an profeſſio quæ emittitur ab equitibus militaribus S. Joannis Jeroſolimitani, qui hodie Equites Melitenſes nuncupantur, dirimat matrimonium ſubſequens, adeò ut ſi aliquis ex tali Ordine equeſtri poſt emiſſam ſolem profeſſionem matrimonium contrahat, hoc validum ſit? Plures cenſent, tale matrimonium ſuum ſortiri valorem, eò quia hujusmodi equites verè, & propriè non ſint religioſi: ſiquidem propria, ſi quæ habent, ſibi retinent, & more ſæcularium vivunt extra clauſuram, & ita cenſet Sotus *lib. 7. de juſtit. q. 5. art. 3 ad 3.* Communior tamen, & verior ſententia eſt, per talem profeſſionem dirimi matrimonium ſubſequens, quia talis profeſſio revera eſt ſolemnis emiſſa in religione approbata authoritate Apoſtolica, & Equites in illo militari Ordine vovent juxta regulam, paupertatem, caſtitatem, & obedientiam, quapropter hi Equites propriè, & verè ſunt Religioſi, ut docent Navarrus *lib. 3. conſ. tit. de converſ. conjug. in 1. edit. conſ. 1.* Corduba *ſum. q. 178. fin.* Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 8. n. 6.* Bobadilla *in ſua polit. lib. 2. c. 19. n. 11.* Tum quia in ſtatutis Equitum Melitenſium à Pontifice approbatis habetur, poſſe ad illam religionem admitti etiam alligatos matrimonio rato, ut notant Bsrboſa *ff. ſolut. matrim. rubric. 2. num. 82.* Vega *lib. 6. ſum. cap. 17.* Petrus Ledeſma *de matrim. q. 61. art. 2. ad 4.* Imò juxta probabiliorem ſententiam dirimere matrimonium ſubſequens competit profeſſioni religioſæ ſolemni ex jure divino poſitivo, concedente Chriſto hoc privilegium tali profeſſioni: ſiquidem non competit eidem ex natura rei, neque ex jure Pontificio, proinde ex jure divino poſitivo: quod non competat illi ex natura rei, ex eo liquet, quia aliàs non poſſet dici matrimonium ratum ex natura rei indiſſolubile; tale enim non eſt, quod per cauſas naturales ſolvi poteſt: hinc alij contractus naturales, ideo dicuntur diſſolubiles, quia in rerum natura dantur cauſæ ſufficientes diſſolutionis.

31 Tum quia ſi matrimonium ratum ex natura rei diſſolveretur per ſupervenientem profeſſionem non diceretur ex natura ſua indiſſolubile. Tum quia ſpectatâ ſolâ rei naturâ votum ſolemne emiſſum poſt matrimonium ratum eſt irritum; proinde non poteſt per illud ex natura rei diſſolvi matrimonium ratum: ſiquidem res ſemel uni tradita non poteſt validè alteri tradi ſine conſenſu Domini: & quia per matrimonium traditum erat corpus alteri conjugi; non poteſt per votum alteri dari.

32 Verùm poſſet in contrarium objici, quia, nullus eſt contractus ita indiſſolubilis, ut matrimonium ratum: ſiquidem cæteri contractus pluribus ex cauſis diſſolvuntur, & præcipuè ex mutuo conſenſu, quod longè abeſt à matrimonio: ſed profeſſio religioſa non diſſolvit cæte-

ros contract⁹, per quos acquiritur jus tertio, nec extinguit obligationem ad ſolvendum debita.

33 Sed contra, quia exinde tantùm ſequitur, ſolemnem profeſſionem non dirimere matrimonium ratum ex natura rei, non verò quòd illud non dirimat ex Chriſti privilegio: non dirimit autem ex natura rei matrimonium, quia profeſſio religioſa non eſt vera mors ſpiritualis, ſed tantùm metaphorica: alioquin diſſolveret etiam matrimonium conſummatum, ſi ſubſequeretur profeſſio religioſe, quod eſt falſum; quia Chriſtus hoc privilegium ideo non conceſſit reſpectu matrimonij conſummati, quia hoc ſignificat indiſſolubilem unionem Chriſti cum eccleſia per carnem; tum ratione injuriæ prolis, & fœminæ in ſæculo relictæ; quia cum per commixtionem fiant conjuges una caro, durum eſſet eos dividere, ut ait Alexander *c. 2. de converſ. conjug.* & docent Guttierez *lib. 1. quæſt. can. c. 17. num. 26.* Cuccus *lib. 5. inſt. Major. tit. 12. num. 277.* Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 8. n. 6.*

34 Quæritur duodecimò, cur votum ſimplex caſtitatis tantùm impediat matrimonium, ne licitè iniri poſſit, licèt ſi ſemel initum fuerit, illud non dirimat: ſiquidem videtur etiam illud dirimere, quia votum ſimplex non minus obligat apud Deum, quàm ſolemne *c. Rurſus 6. h. t.* ubi Cœleſtinus III. reſcribit, eum qui vovit caſtitatem, ſi deinde juret aliquam ducturum, teneri votum ſervare, eò quia votum ſimplex non minus obligat apud Deum, quàm ſolemne: ergo ſi votum ſolemne dirimit, etiam ſimplex. Tum quia utrumque votum eſt ejuſdem ſpeciei. Secundò quia nemo poteſt obligari ad rem illicitam: atqui obligatio inducta per contractum matrimonij poſt ſimplex votum caſtitatis eſt illicita, conſequenter irrita, & matrimonium initum nullius valoris. Tertiò quia vinculum debilius diſſolvitur accedente fortiore, cui debilius cedit: ſed votum ſimplex caſtitatis videtur vinculum fortius vinculo matrimonij, quia per illud obligatio contrahitur cum Deo, & per illud tantùm cum homine.

35 Nihilominus communis, & vera ſententia eſt, votum ſimplex caſtitatis tantùm impedire matrimonium, ne licitè contrahatur, non tamen illud dirimere, ſi initum ſit etiam poſt votum caſtitatis, & deſumitur ex *c. Conſuluit 4. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd ſicut votum ſimplex impedit matrimonium contrahendum, ſed non dirimit contractum; ſic habitus religionis ſuſceptus ſine profeſſione: & deſumitur etiam ex D. Auguſtino *lib. de bono viduitatis ad Jul. c. 10.* Ratio peti etiam ſolet ex eo, quia votum ſimplex non eſt traditio corporis, ſed tantùm pura promiſſio, adeò ut verum dominium maneat apud voventem: atqui ea eſt natura ſimplicis promiſſionis, ut impediat licitam tranſlationem dominij rei promiſſæ in alterum, eò quia hujuſmodi tranſlatio ſit contra fidem datam alteri, non tamen ut reddat irritam talem tranſlationem, vel donationem factam alteri; adeò ut Titius non poſſit licitè donare ſuum equum Joanni, quem antea promiſerat Petro, ſi tamen illum donet de facto Joanni, promiſſio facta Petro non reddit talem donationem irritam: quia cùm Titius per ſimplicem promiſſionem, non ſe abdicaverit dominio, quod habet in equum, ideo poteſt tale dominium adhuc validè transferre in Joannem: ita à pari de voto ſimplici caſtitatis non importante corporis traditionem, ſed ſolam promiſſionem, quâ ſtante adhuc verum dominium manet apud voventem, qui propterea licèt non poſſit matrimonium licitè inire, ſi tamen illud contrahat, ſuum ſortitur valorem.

Quamvis potuiſſet eccleſia ſua conſtitutione irritare matrimonia inita poſt votum ſimplex caſtitatis, adeò ut votum ſimplex perinde eſſet impedimentum dirimens, ac ſolemne; nihilominus conſultius id non fecit, ſed declaravit, matrimonia inita poſt ſimplex votum caſtitatis ſuum ſortiri valorem; eò quia emittentes votum ſimplex propriè non mutant ſtatum, & perſæpe ſine prævia matura deliberatione, & privatim ſine teſtibus promittunt tale votum, nec magis ſe eccleſiæ ſubjiciunt, quàm ante ſubjicerentur; quibus ſtantibus ita voventes non poſſunt compelli ad ſervandum votum per viam judicij, ſed tantùm per viam fraternæ correctionis. Secus ideo vota ſimplicia emiſſa poſt biennium probationis in Societate JESU non ſolùm impediunt, ne licitè contrahatur matrimonium, ſed etiam initum dirimunt, quia emittentes talia vota mutant ſtatum, fiùntque veri Religioſi, adeò ut poſſint cogi, ne retrocedant, & etiam puniri tanquam Apoſtatæ, ſi à propoſito deſiſtent, ut decidit Gregorius XIII. in ſua conſtitutione, cui initium eſt: *Aſcendente Domino*, quia in favorem ejuſdem ſocietatis correxit jus commune, eò quia vota ſimplicia in hac ſocietate non emittantur, niſi poſt biennium probationis in ea; conſequenter niſi poſt diuturnam, & maturam deliberationem, & quidem publicè coram domeſticis Religioſis, & per hujuſmodi vota emiſſa mutatur etiam ſtatus ſæcularis in regularem; adeò ut cooperatores formales in eadem ſocietate, qui tantùm votis ſimplicibus ſe obligârunt, verè, & propriè ſint Religioſi regulares, & poſſint propterea puniri, ut Apoſtatæ, ſi è propoſito deſiſtant. 36

Cæterum quod dicitur de voto ſimplicis caſtitatis impediente, ne matrimonium licitè contrahatur, procedit etiam de voto ſimplici ingrediendi religionem, vel aſſumendi Ordinem ſacrum, & etiam de juramento facto de caſtitate ſervanda, quia talia vota, & juramenta adverſantur ſtatui matrimonij, proinde impediunt contrahendum, non tamen dirimunt contractum, eò quia important ſolam promiſſionem ſine traditione, perinde ac votum ſimplex caſtitatis, ut docent Henriquez *lib. 12. de matrim. c. 2. n. 1.* Graſſius *1. p. deciſ. lib. 2. c. 85.* Antonius Cuccus *lib. 5. inſtit. Major. tit. 12. n. 18.* Sylveſter *V. Matrimonium 7. q. 5. diſt. 10.* Ad primam rationem dubitandi reſpondetur, utrumque votum ex vi ſolius, & præciſæ obligationis æquè quidem obligare cum utrumque votum ſimplex, & ſolemne ſub mortali, & ra- 37

tiona virtutis religionis obliget, & propterea utriuſque transgreſſio ſit ſacrilega. ſpectata verò quantitate obligationis, non æquè utrumque votum obligat, quia votum ſolemne magis obligat, quàm ſimplex; quia per ſimplex habetur ſola promiſſio, non vero traditio rei, ſecus per votum ſolemne non ſolùm habetur promiſſio, ſed etiam traditio corporis, cujus dominium propterea transfertur in Deum per votum ſolemne, ſicut per matrimonium de præſenti transfertur in alium.

38 Hinc ad aliud, quod addebatur, respondetur, utrùmque votum eſſe quidem ejusdem ſpeciei; poſſe nihilominus ſolemne matrimonium dirimere, non ſimplex, eo quia ſolemne contineat etiam traditionem, & ſimplex puram promiſſionem. Præterea licèt utrùmque dicatur ejusdem ſpeciei, adhuc eccleſia potuit ſtatuere, ut votum ſolemne eſſet impedimentum dirimens, non ita ſimplex; hujuſmodi enim impedimenta re mature conſiderata ob bonum commune fidelium fuerunt ſtatuta ab eccleſia. Ad ſecundam reſpondetur, ſolam promiſſionem poſſe irritari ex ſola circumſtantia perſonæ promittentis; ſi enim ligatus voto ſimplici caſtitatis, promittat fœminæ matrimonium, promiſſio eſt irrita, quia ejus objectum, ſeu matrimonium in ſenſu compoſito cum voto caſtitatis eſt illicitum: at ſi præter promiſſionem fiat etiam traditio corporis, ut in ipſo contractu matrimonij, non irritatur tunc ex tali traditione, quà matrimonium cum voto ſimplici caſtitatis promittitur. Ratio diſcriminis petitur ex eo, quia in priori caſu obligatur promittens ad rem, quæ citra culpam non poteſt impleri, ac proinde promiſſio nullius eſt valoris: at in poſteriori, quamvis peccetur in ipſa traditione facta per matrimonium; non tamen deinceps quoad uſum, ad quem matrimonium obligat, éſtque debitum reddere, delinquitur; proinde traditio quamvis licite fieri non poſſet, ſemel tamen facta eſt valida & firma. Ad tertiem reſpondetur, votum ſimplex caſtitatis eſſe tantùm ſortius objectivè, ſeu ex parte illius, cui fit; non verò ſubjectivè, & ex parte modi obligandi; ſiquidem debiliùs obligat, quàm matrimonium: hoc enim obligat, ut perpetua traditio, quæ transfert corporis dominium: ſecus votum ſimplex eſt ſola promiſſio ſine translatione dominij, quod manet apud voventem.

39 Quæritur tertiodecimò, quomodo reſpondere liceat adſtricto voto ſimplici caſtitatis, ſi petat, an valeat matrimonium contra tale votum initum? Reſpondetur, non convenire Doctores: Hoſtienſis in *ſum tit de vot §. quot ſunt ſpecies votorum. n. 5.* eſſerit. eſſe reſpondendum non poſſe tale matrimonium iniri ab eo, qui voto ſimplici caſtitatis eſt adſtrictus: & rurſus addit, quòd ſi iterum inſtaret, & vellet ſcire, an, ſi defacto contraheretur, validum eſſet, vult in hoc caſu denegatum iri reſponſum. Nam ſi reſponderetur, tale matrimonium eſſe invalidum Confeſſarius, vel Doctor reſpondens mentiretur; ſin vero reſponderet, eſſe validum, daret illi anſam contrahendi matrimonium cum peccato mortali, proinde ita reſpondens eadem culpa inficaretur. Huic ſententiæ videtur etiam adhærere D. Antoninus *3 p. tit. 1, c. 16 §. 1.* & eam vocat tutiorem Tabiena *V. impedimentum imped. 2. q. 5. n. 6.* Alij verò vindicantes à culpa reſpondentem dicunt, hunc non infici culpa lethali, & ita docent Sylveſter *V. matrimonium 7. q. 5. dict. 9.* Cuccus *lib. 5. inſtit. Major. tit. 2 n 24.* Potiſſimùm tamen hac in re eſſe cautè procedendum, ac prudenter eludendum interrogantem, ut docet D. Clemens *epiſt. 3.* & refertur in *c. In mandatis diſt 43. ad fin.* interroganti enim Origeni an fidei arcana reſeranda ſint omnibus, reſpondet: *Quòd ſi ingeſſerit ſe, & provocaverit nos dicere, ea quæ eum minus rectè agentem non oporteat audire, prudenter, eum debemus eludere. Nam nihil omnino reſpondere auditorum cauſa utile non videtur.* Ratio ex eo etiam petitur, quia lex charitatis non ſolùm exigit, ne præbeamus occaſionem peccandi proximo, verum etiam ut à peccato in quantum poſſumus, proximum avertamus.

Conſultiùs tamen tunc eſſet interrogare adſtrictum voto caſtitatis, cur petat ſcire, an cum tali voto poſſit matrimonium contrahere, & an ſi poſſet, vellet matrimonium inire, & ex qua cauſa; quòd ſi Confeſſarius, vel alius Doctor cognoſceret, voventem non poſſe continere, & nonniſi difficulter ſervare votum caſtitatis, & pro ejus ſalute melius eſſe matrimonium, tunc poſſe reſpondere ſine diſpenſatione Pontificia non poſſe matrimonium inire ſtante tali voto; poſſet tamen Romam ſcribere, & producere rationes, à quibus cogitur ad matrimonium, ut ſummus Pontifex diſpenſet ſuper voto caſtitatis ſtantibus illis urgentibus rationibus, vel tale votum commutet in alia pia opera, quæ libentiſſimè exequetur. 40

Solet ex juſtis cauſis, & urgentibus rationibus Pontifex diſpenſare ſuper voto ſimplici caſtitatis; & beneficio hujus conſilij poſſet, cui taliter caſtitatem vovit, ſatisfieri ſine periculo matrimonij ineundi in peccato, quia tunc nil proponitur, quod ſuaptè natura ad peccatum provocat: petere enim diſpenſationem ex juſtis & urgentibus cauſis a legitimo ſuperiore eſt licitum. Cæterùm poſſet reſpondens peccare, ſi incautè reſponderet, ut ſi cognoſceret, fragilem interrogare, & eum verâ doctrinâ abuſurum ad matrimonium ineundum cum ſacrilegio, tunc enim peccaret imprudentiâ, ut docet Hoſtienſis, quia licèt non detur occaſio delinquendi, non tamen amovetur occaſio lapſus proximi ex ſua fragilitate, quæ commodè potuit amoveri, ſicque violatur præceptum charitatis exercendum in proximum, hoc enim præceptum utrúmque jubet cavere ad vitandam ruinam ſpiritualem proximi. 41

Quæritur quartodecimò, an vovens ſimpliciter caſtitatem conditionatè, ſi aſſecutus fuerit aliquod beneficium, vel honorem, vel poſt obitum patris, poſſit tempore quo conditio nondum eſt impleta matrimonium contrahere? Reſpondetur negativè, quia tameſi non 42

teneatur ad votum, donec conditio ſit impleta: nihilominus tenetur interim ſe talem ſervare, ut ſi conditio impleatur, poſſit emiſſum votum ſervare, adeò ut interdictum ſit ſibi interim matrimonium, cum hoc eſſet ipſi impedimento, quo minus poſſet votum implere. Quamobrem qui emiſit votum ſimplex caſtitatis ſub conditione, ſi aliquid ſit eventurum, tenetur pendente conditione vitare ſtatûs aſſumptionem repugnantem voto. Sin autem deſiſteret a petitione rei ſperatæ, & cui etiam renuntiaret, ſi illi conferretur, tunc quia conditio nunquam impleri poſſet ex renuntiatione voventis, putârim in tali caſu non obligari voto, ut ſi Titius voveat ſimpliciter caſtitatem, ſi obtineat a Principe aliquod officium, ſi deſideret tale officium, illúdque ſperet, & media ponat ad illud obtinendum, tenetur in hoc caſu pendente conditione ſervare caſtitatem, quia ſi Princeps conferat illi tale officium, votum, quod erat conditionatum, impletâ conditione fit abſolutum, & tenetur Titius ſtare voto, & abſtinere à matrimonio. Sin verò Titius renuntiaret tali officio, ejusque ſpei, putârim non teneri tunc voto; eò quia conditio nunquam debeat impleri: ſicut ſi Titius voveret caſtitatem hoc pacto; ſi Franciſcus ſuo teſtamento legaverit mihi mille florenos, promitto DEO, & voveo, me cœlibem ſervare toto vitæ curſu, & nunquam matrimonium inire, hoc votum eſt conditionatum, & Titius tenetur cœlibatum ſervare pendente conditione, ſeu donec Franciſcus diſponat teſtamento res ſuas, & poſt ejus obitum ejus legata promulgentur: ſi enim Franciſcus nihil prorſus legaverit Titio, non tenetur hic ſtare ſuo voto, quia conditio non fuit impleta, nec unquam erit implenda, cùm Franciſcus jam deceſſerit, nec poſſit amplius teſtamentum immutare.

43 Quæritur quintodecimò, an qui ſe voto religionis adſtrinxit, poſſit matrimonium inire animo firmo ingrediendi religionem ante ejus conſummationem? Ratio dubitandi deſumitur ex textu in *c. Commiſſum de ſponſ.* ubi de jurante ſponſalia ait Pontifex, tutiùs eſſe priùs contrahere, tametſi votum emiſerit, ſeu ut loquitur Pontifex in textu *licèt privata lege ductus ad frugem melioris vitæ ſuſpiret*: votum enim eſt privata lex.

44 Secundò quia contrahens tunc matrimonium non agit contra votum caſtitatis, aut religionis utrumque enim tantum obligat ad non contrahendum animo conſummandi, alioquin nunquam eſſet licitum tali animo contrahere ſine voti diſpenſatione, quod tamen eſt falſum, quia in aliquibus eventibus licitum eſt habenti votum religionis matrimonium contrahere, animo tamen firmo ingrediendi religionem ante conſummationem matrimonij, ut ſi eſſet notabilis metus amittendæ vitæ, niſi contraheret, ut notat Navarrus *c. 16 num. 30.* ut ſi etiam adſtrictus tali voto non poſſit alio modo religionem ingredi, eò quia detineatur incluſus donec matrimonium contrahat, ut notat Henriquez *lib. 12. de matrim. c. 2. n. 8.*

Tertiò quia nulla infertur injuria alteri conjugi, ſiquidem hic ante primum bimeſtre non reddens, nec petens debitum utitur jure ſuo, ut etiam quòd religionem ingrediatur ante conſummationem matrimonij; quoad hæc enim contractus est utrinque æqualis, & quod licet uni conjugi, licitum eſt etiam alteri. 45

Quartò quia ubi actus ex ſe non eſt contra juſtitiam, animus quo fit, tunc nullam irrogat injuriam cum maneat intus in ſola mente: atqui ingredi religionem poſt matrimonium ratum non eſt contra juſtitiam, proinde neque contrahere firmo animo ingrediendi religionem antequam matrimonium conſummetur. 46

Hæc ſententia quamvis cenſeatur probabilis, imò ſpeculativè vera, non tamen in praxi eam ſuaderem ob periculum, in quod ſe injiceret contrahens tali pacto matrimonium: ſiquidem præſentiſſimo ſe exponeret periculo voti violandi, præſertim, ſi carnis ſtimulos experiretur: exponere autem ſe tali periculo non vacat culpâ. Secundò quia matrimonium initum animo firmo ingrediendi religionem antequam conſummetur, derogat aliquo pacto dignitati voti caſtitatis, & religionis: ſiquidem abſolutè dicuntur hujuſmodi vota impedire matrimonium, ut habetur in *c. Inſinuante 2n. h. t.* & *c. conſuluit 4. eod. tit.* Tertiò quia videtur etiam rectæ rationi adverſari, ut unus per matrimonium de præſenti initum tradat poteſtatem ſui corporis alteri, & ad id etiam ſe obliget, & nihilominus non intendat in ſe illud implere. 47

Tum quia videtur tunc contrahens tali animo ſacramentum illudere, & notabilem inſerre injuriam puellæ, quam ducit, quia ipſam adſtringit ad non nubendum, donec ipſe ſolemnem profeſſionem emittat in religione approbata: quinimò ſi poſtea egrediatur, cùm debeat eſſe uxor Monachi, id eſt illi dedecori: unde ob damna hæc, quæ inferuntur tunc puellæ, quam ducit animo firmo ingrediendi religionem ante conſummationem matrimonij, non cenſerem, poſſe eum, qui vovit religionem, matrimonium inire animo firmo ſuſcipiendi onus religionis, priusquam matrimonium conſummet. Tum quia alij cenſerent, ſponſum de præſenti deſeruiſſe ſponſam ob aliquod vitium in ea deprehenſum, proinde difficiliùs eſſet illi ad alias nuptias tranſire: hæc autem damna non poſſunt illi inferri ab eo, qui vovit religionem: unde ſic contrahentem non excuſarem à gravi culpa ob damna illata puellæ, quam duxit: niſi matrimonium eſſet medium neceſſarium ad ingreſſum religionis, eò quia vovens vi detineatur incluſus, donec matrimonium contrahat, vel illi immineat vitæ amittendæ periculum, niſi contrahat, in his enim, & ſimilibus caſibus vovens utitur jure ſuo, & tantùm per accidens ſequuntur damna, quæ puellæ inferuntur. 48

Hinc ad primum fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur, eum de quo loquitur textus in *c. commiſſum* non emiſiſſe votum religionis, & deſumitur ex eodem textu, quia ibi dicitur *Poſtea ſi elegerit religionem, & ſuſpirat ad religionem*: ex quibus verbis apertè ſignificatur 49

tur nondum ſtabili, ſi ſe religionem ingredi, nec vov[illegible]a. Neque ob[illegible]ant verba i[illegible]a in textu *privata lege ductus* quia, ut notat Hoſtienſis ibi, per [illegible]ivatam le[illegible]m textus intelli[illegible]ir inſ[illegible]ratio-nem, q[illegible] n[illegible]ir[illegible]tus [illegible]ncti cordibus im-[illegible] ad[illegible] ut ſenſus [illegible]t ex privata lege, ſeu ex d[illegible] [illegible]tione, & divino amore, & cha-ritate [illegible]

[illegible] dum reſpondetur, quod tametſi ita co[illegible]eas non a[illegible]at contra votum caſtita-t[illegible] a[illegible] onis omnino; nihilominus eſt [illegible] am[illegible]o id contra votum caſtitatis, qua-[illegible] non [illegible]arum ejus dignitati derogat.

11 Ad tertium reſpondetur, tunc conjugem in-grediendo religionem ante conſummationem matrimonij uti jure ſuo, & injuriam non infer-re alteri, quando bona fide contraxit: non vero quando doloſè, & ſine animo conſumman-di: tunc enim contractus non eſt utrinque æqua-lis, quia altera pars contrahit bona fide, & cum animo conſummandi matrimonium. Ad aliud, quod addebatur, reſpondetur, quod tametſi non ſit omnino contra juſtitiam; negari tamen non poteſt, quin aliquo pacto ſit contra ju-ſtitiam, quia ita doloſè contrahens notabilem infert injuriam puellæ, cùm ipſam cogat eſſe ſine nuptijs, donec ipſe emittat profeſſionem in religione approbata, & ſi egrediatur, coga-tur eſſe uxor Monachi cum ſuo dedecore: & illo profeſſo, non ita facilè alteri poſſit nubere: poſſent enim alij ſuſpicari fuiſſe deſertam à ſuo ſponſo ob aliquod vitium in ea deprehenſum.

12 Quæritur ſextodecimò, an habenti votum caſtitatis, & ita carnis illecebris vexato, ut vix ſe continere poſſit, ſed paſſim ſuccumbat, poſ-ſit licitè ſuaderi, ut matrimonium ineat, ut ſic minus peccet? Reſpondetur, duas eſſe Docto-rum ſententias, & primam docere, licitum eſſe conſulere minus malum, ut vitetur majus, ſi is, cui conſulitur, determinaverit omnino ma-jus illud malum perpetrare, & non ſuppetat aliud medium eum revocandi à tali malo, & dicunt, quòd ſi quia certus ſit, alium perpetratu-rum adulterium, nec poſſit cum alio modo re-trahere ab adulterio, poſſit tunc ei ſuadere for-nicationem ſimplicem, ut omittat adulterium, quod [illegible] gravius malum: ſolet hæc ſententia pro[illegible] D. Auguſt. *lib. 2. de adulter. conjug. c. 15.* & refertur in *c. ſi quod verius 33. q. 2.* ibi: *Si enim, a[illegible]urus eſt, quod non licet, jam faciat adulterium, & non faciat homicidium, ut viven-te uxore ſua alteram ducat, & non humanum ſanguinem fundat*, ubi Auguſtinus ei, qui de-creverat uxorem occidere, ut aliam duceret, conſuluit, ut potiùs adulteretur ineundo matri-monium cum alia fœmina vivente adhuc pro-pria, quam reus fiat uxoricidij.

Rurſus probari ſolet ex D. Epiphanio *lib. 2. contra hæreſ. tit. 2. h[illegible]ſ. 61. pag. 6.* ubi poſt-quam docuiſſet, gra[illegible]me pec[illegible]are eum, qui contra votum caſtitatis mat[illegible]imonio copulatur, conſuluit illi, qui contra votum libidini indul-get, ut matrimonium contrahat, ibi: *Melius* [illegible] *peccatum habere, & non plura, melius eſt la[illegible] uni palam ſibi uxorem ſumere, quam que-*

tidiè occultis ſaculis [illegible] Tertiò probari etiam ſolet ex D. Gregorio *lib. 32. moral. c. 18.* & habetur *c. Nervi di[illegible] 3.* ibi: *Si omnino nul-lus ſine peccato evadendi aditus patet, minor a ſem-per eligatur*, ubi docet ex duobus malis culpæ ſemper minus eſſe eligendum. Tum quia hoc pacto vindicatur factum Loth a culpi, qui *Ge-neſ. 19.* Sodomitis libidine furentibus pro-prias filias ſtuprandas obtulit, ut vel ſic ex [illegible]le-ta libidine a pejore ſcelere ſodomiæ ſe abſtine-rent. Tandem ſolet etiam ratione hæc ſen-tentia probari, quia proximus per hoc conſi-lium non inducitur ad peccatum, quia c[illegible]m decreverit patrare majus peccatu[illegible] ad minus inducitur, ut peccatum minuat, [illegible] ſiſtat ex parte, [illegible] non poſſit in totum [illegible]a, quod ſanum conſilium eſt, docent hanc ſen-tentiam Hoſtienſis *c. ſuper eo in fin. de uſur.* Joan-nes Andreas ibid. *n. 2.* Abbas ibid. *in fin.* Syl-veſter *V. uſura 7. q. 1. fin.* Navarrus *in ſum. c. 14. n. 40. V. 13.* Gutticrez *qq. can. lib. 2. c. 23. n. 43.* Molina *tom. 2. de juſt. tract. 2. diſput. 335.*

Secunda ſententia eſt vera, eique omnino adhærendum, & ait, eſſe ſemper illicitum, illud malum morale quamvis minus, conſulere, ut docent Covarruvias *3. decret. [illegible] p. c. 4. in princ. n. ult.* Valentia *2. 2. diſput. 5. q. 21. punct. 4. col. 2.* Cajetanus *2. 2. q. [illegible] art. 4. notab 3. ad fin.* Sylveſter *V. matrimonium 7. q. 5 dict. 9.* pro captu hujus ſententiæ obſervandum eſt, aliud eſſe offerre materiam minoris mali non inducendo ad illud, & aliud inducere ad minus malum; primum eſt potius quædam permiſſio ad vitandum majus malum: Secundum vero eſt vera ſuaſio ad malum, quæ nunquam eſt licita. Rur-ſus in priori caſu voluntas tantum fertur in fu-gam, & declinationem majoris mali, & in ſo-lam declarationem minoris, ut notat Covarru-vias *loc. cit.* in poſteriori autem fertur in execu-tionem minoris mali. 14

Probari poteſt hæc ſententia *ex c.* ſuper e[illegible] de uſuris, ubi dicitur, *Multò magis prohibendus eſt quis, ne etiam pro redimenda vita captivi uſurarum crimine involvatur* [illegible] autem majus malum homicidium, quam uſura; ergo ex d. texto non eſt licitum ſuadere alicui minus ma-lum ad vitandum majus, cum prohibendus ſit quis, ne pro vitando homicidio, quod eſt majus malum; uſurarum crimine involvatur, quod eſt minus: ratio etiam id ſuadet, qui pec-catum pro nullo eventu eſt committendum, [illegible] conſequenter neque ſuadendum, ſiquidem qui peccatum ſuadet alteri, influit in tale peccatum, cujus eſt cauſa moralis: ſed qui facit, vel per-ſuadet minus malum ad vitandum in ſe, vel in altero majus, procul dubio peccat, quidem perinde peccat, qui [illegible] et malum, ac qui fa-cit: [illegible] nunquam erit licitum ſuadere alteri minus malum quantumvis parato ad majus [illegible] mittendum, quia quod attinet ad peccatum, ni-hil intereſt inter conſilium, & executionem, [illegible] omnibus maturè penſatis, ac di[illegible] [illegible] & eodem modo ſe habeat objectum peccati ad conſilium, & executionem, ut in caſu noſtro, 15

 in

in quo unus exequitur, quod alius conſulit exequendum.

56 Tum quia, ex eo, quòd ex duobus malis unum ſit majus altero, non ſequitur, quòd minus nō ſit malum, quia comparativum non tollit poſitivum, quòd cum ſit ex ſe, & ab intrinſeco ex ſua natura malum per poſitionem, vel oblationem alterius mali majoris, non immutatur ejus natura, quia majus malum eſt quid extrinſecum minori, quod propterea relinquit in ſua natura immutatum, unde qui conſulit minus malum, vere conſulit malum morale, ſeu culpæ, quod iniquum eſt, & pro nullo eventu licitum. Tum quia illud tantum poteſt conſuli, & ſuadari, quod aliquando poteſt præcipi, & cadere ſub præceptum: ſed minus malum etiam in concurſu majoris nunquam poteſt præcipi, quia materia præcepti obligantis eſt ſolum bonum honeſtum: ergo neque poteſt ſuaderi, nec conſuli.

57 Neque obſtat, ſi dicas, id tantùm verum eſſe, quando minus, & majus malum reſpiciunt diverſas perſonas, non verò quando eandem, quia tunc conſulens minus malum conſulit illam carentiam incrementi mali, quod eſt in majore, unde cum perſuadeat carentiam illius incrementi mali, quod non eſt in minore, licitum erit id ſuadere. Contra eſt, quia ſi licitum eſſet conſulere minus malum gratiâ majoris vitandi, eò quia id non ſit conſulere malum, ſed eligere illam carentiam mali, quo majus excedit minus, quæ carentia bona eſt, & utilis ei, cui malum infertur; utique id licitum eſſet non ſolùm reſpectu ejusdem perſonæ, cui utrumque malum eſt inferendum, ſed etiam reſpectu diverſarum; quia ſemper conſulitur malum non abſolutè, ſed ut careat illo incremento, quod eſt in majore, & licèt hæc deviatio à majori malo ſit bona, quia tamen hæc non præcisè conſulitur, ſed connexivè cum alio malo minore, ideo hæc ſuaſio non eſt licita, ſive mala hæc reſpiciant diverſas perſonas, ſive eandem, quia ad bonitatem, vel malitiam ſuaſionis, & conſilij nil confert, ſive malum ſit ejusdem, ſive diverſæ perſonæ: ſemper enim conſulens, & ſuadens eſt cauſa illius minoris mali, quod cum in ſe ſit peccatum, ſemper peccat contra juſtitiam.

58 Demum quia nunquam licitum eſt petere, quod alius non poteſt juſte exequi; hinc à Malefico quamtumvis parato non licet petere, ut maleficium maleficio ſolvat, eò quia non poſſit ille id ſine peccato exequi: ergo cum is, cui conſulitur minus malum peccat, id efficiens, ita etiam peccat, qui conſulit, & ſuadet, ut faciat. Quamobrem ei, qui venereis tentationibus vexatus paſſim ſuccumbit, nec aliis adhibitis medijs ſpes affulget, fore, ut non peccet; ſi votum caſtitatis emiſerit, nunquam licitum erit ſuadere, ut matrimonium ineat, ſed in tali caſu tantùm eidem ſuaderi, ut diſpenſationem petat à ſummo Pontifice ex illis juſtis, & urgentibus cauſis, & præſertim, quia continuis carnis illecebris exagitatus vix poteſt ſe continere, ſed paſſim ſuccumbat; quia voto ſimplici adſtrictus caſtitatis non poteſt ſine [illegible] matrimonium inire, quamvis [illegible] geatur carnis ſtimulis, experiatur [illegible] ſe paſſim ſuccumbere, nec vires ad reſiſtendum [illegible] idque conſtat ex [illegible], & praxi ecclesiæ [illegible] non judicat ad [illegible] voto caſtitatis eximi à tali voto ratione difficultatis, quam vovens experitur in obſervantia voti, & declarat eccleſia, voventem indigere diſpenſatione [illegible] cum materia voti profeſſum caſtitatis, & religionis ſit graviſſima, ac Deo valde grata, & nonnunquam periculum ſubeat violandi [illegible] ideo eccleſia non cujuſcumque judicio quantumvis moraliter certo relinquit, an omnibus conſideratis congruum ſit, magisque expediens, ut adſtrictus ſimplici voto caſtitatis matrimonium contrahat, ſed rectè ſtatuit eccleſia, ut authoritas ſuperioris diſpenſantis expectetur.

Neque obſtat, quòd congruentius ſit, & melius adſtricto ſimplici voto caſtitatis matrimonium contrahere, quàm paſſim ſuccumbere ſtimulis carnis, & peccare. Nam contra eſt, 59
quia dupliciter poteſt tunc adſtrictus voto conſiderari. Primò, ut eſt quædam perſona ſingularis: ſecundò ut eſt pars communitatis eccleſiæ; & ut bonum, vel malum eccleſiæ eſt etiam bonum, vel malum ipſius voventis. Tametſi ei ut ſingulari perſonæ poſſit eſſe melius, & ſalubrius matrimonium, quàm [illegible] continentiæ; non ita tamen ut eſt pars communitatis eccleſiæ; quia actus continen[illegible] tali perſonæ, ut eſt pars communitatis omnibus penſatis melior, & Deo gratior, quamdiu ſummus Pontifex cum ipſo non diſpenſaverit; alioquin ſi non eſſet expectanda authoritas Papæ diſpenſantis ſuper ſimplici voto caſtitatis, plura inde orirentur mala, & ſcandala.

Neque obſtant fundamenta contrariæ ſententiæ, ad primum enim adductum ex D. Auguſtino *lib. 2. de adulter. c. 15.* ubi ait, qui decreverat uxorem occidere, ut aliam duceret, conſulit, ut potiùs ſit adulterij reus, [illegible] uxoricidij, reſpondetur cum Gloſſa, in *c.* [illegible] *verius 33. q. 2.* D. Auguſtinum ibi lo[illegible] non conſulendo, ſed tantùm permittendo [illegible] dicentque, potius eſſe permittendum minus malum ad impediendum majus: quo pacto ſolent a[illegible] pleriſque in locis permitti meretrices, ne [illegible] mittantur adulteria. Tum quia Auguſtinus *loc. cit.* ſubdit, non eſſe illicitum faciendum ad evitandum aliud illicitum, eò quia utru[illegible] nefarium ſit; & vitandum. 60

Ad ſecundum ex D. Epiphanio reſpondetur, 61
ex duobus malis culpæ certè eventuris [illegible] non poſſunt ambo impediri permittendum [illegible] nus, eò quia melius ſit, ut ait Epiphani[illegible] peccatum habere, & non plura [illegible] melius [illegible] palam ſibi uxorem ſumere, quam quo[illegible] cultis jaculis ſauciari, hoc [illegible] q[illegible] d[illegible] tius hoc minus malum permi[illegible] & in [illegible] ſenſu intel[illegible] ut etiam D. [illegible] *moral. c. 13* ubi ait. Si omnino non [illegible] cato evadendi aditus patet, minora [illegible] gantur, hoc eſt, permittantur. [illegible]

quis hos, & alios ſanctos patras ſimilia docentes intelligere permiſſivè, ſed ſuaſivè, reſpondendum eſt, ſanctos Patres adſtrictis voto ſimplici caſtitarit ſuaſiſſe potiùs matrimonium, quàm paſſim ſuccumbere tentationibus venereis, non tamen ſimpliciter, ſed petitâ, & obtentâ priùs à ſede Apoſtolica diſpenſatione in voto, ejuaque commutatione in aliam materiam, ſolet enim in ſimilibua caſibua Pontifex cummutare materiam voti, adeò ut votum, quod verſabatur circa caſtitatem ſervandam, verſetur poſtea circa jejunia, eleemoſynas, preces, & alia id genus.

62 Ad aliud, quod adde batur ex facto Loth reſpondet D Auguſtinus *lib. quæſt. ſuper Geneſ. c. 42.* & refertur *c. 1. diſt. 14.* id tribuendum eſſe perturbationi Loth, mentique tanto malo permotæ potius, quàm ſano conſilio. Ad rationem edjectam, in qua dicebatur, ſuadenrem minua malum non peccare: ſatis apertè oſtenſum eſt, talem ſemper ſuadere malum, & eſſe cauſam illius, conſequenter non excuſari à peccato.

63 Qnæritur dacimo ſeptimò, an votum ſimplex religionis, vel aſſumendi ordinem ſacrum poſt matrimonium initum validum ſit, ſi emiſſum fuerit ſine licentia alteriua conjugis? Reſpondetur, quòd ſi tale votum emittatur poſt matrimonium, & nondum conſummatum, valet, & inducit obligationem ad non conſummandum, ſed ad ingreſſum religionia, quia ante conſummationem matrimonij in primo bimeſtri licitum eſt conjugibus, ſimilia vota religionis emittere: hinc ſi emittens tale votum poſtaa matrimonium conſummaret procul dubio peccaret: ſemel tamen conſummato matrimonio licitum eſt ei petere, & reddere, non tamen vovans ſolvitur à voto, ſed ſoluto matrimonio, vel etiam facto divortio ratione adulterij tenetur illud implere, quòd verò ſemel conſummato matrimonio licitum ſit petere, & raddere, liquer ex eo, quia vovens ſtatum religionia, vel alium non ſe obligat ad illius leges, donec eum re ipſa aſſumat, cum in ſuo voto hanc obligetionem ad illius legem non exprimat.

64 Hinc vovent ſe ordines ſacros ſuſcapturum, non tenetur horas canonicas recitare, dunec initietur ordinibus ſacris, proinde nec ad caſtitatem ſervandam ex vi voti, donec religionem ingrediatur, unde ſi ante ingreſſum ſornicetur, fornicatio non eſt ſacrilega: eodem pacto, qui vovit religionem non tenetur ad paupertatem, & obedientiam donec profiteatur: & quia poſt conſummarum matrimonium non poteſt implere votum religionis tranſeundo ad ipſam, nil videtur obſtare, quo minus poſſit debitum conjugale, petere, & reddere, ut docent Graſſius *1. p. deciſ. lib. 2. c. 24. n. 20. ſequent.* Cajetanua in *ſum. V. matrimonium c. ult. §. & bene nota.* Sotus *4. diſt. 38. q. 2 art. 1: concluſ. 4.* Abulenſis *c. 27. in Levit. q. 6.* & alij docentes voventem religionem non teneri ad caſtitatem, donec illam profitaatur. Verùm defuncto altero conjuga is qui religionem voverat, tenetur poſtaa eam ingredi, quia per conſummationem matrimonij non extinguitur votum, ſed tantùm ejus executio ſuſpenditur, proinde mortuo altero conjuge non poteſt, qui vovit, tranſire ad alias nuptias, quia cùm impedimentum exequendi votum ceſſaverit, poteſt, qui voverat implere ſuum votum, & ad id tenetur, ut notat Sotus *4. diſt. 38. q. 2. art. 1. in fin. corp.* & Graſſius *1. p. deciſ. lib. 2. c. 24. num. 21.* & hoc atiam procedit, ſi fuerit votum aſſumendi ſacerdotij, tenetur enim illud aſſumere ſtatim ac impedimentum per mortem alterius conjugis ceſſaverit. Imò etiam tenetur votum implere exiſtente juſtâ causâ divortij ob adulterium conjugia: tenetur enim tunc votum religionis implere, cùm jam ceſſaverit impedimentum, & Cajetanus *V. matrimonium c. ult. §. & benè nota.* ait: voventem tenetur ingredi, quandocunque fuerit in ſua poteſtate, quia tunc tranſitua ad religionem ſecundùm omnes eſt permiſſus.

Quòd ſi votum religionis emittatur poſt jam conſummatum matrimonium, videtur tunc eſſe irritum, quia in *c. Quidam de converſ. conjug.* habetur, conjugatum invita uxore profeſſum, non tenari eâ mortuâ ad religionem redire, eò quia tale votum religionis non fuerit validum. Verùm quia in *d. c. quidam* deciditur, votum caſtitatis in ea profeſſione emiſſum valuiſſe ut votum ſimplex, & in *c. placet*, declaratur, conjugatam bona fide profeſſam, eò quia virum obijſſe crediderit, non teneri ad religionem, benè tamen ad caſtitatem; ideo poſt conſummationem matrimonij, qui uxore invita profeſſus eſt religionem, tametſi eâ mortuâ non tenaatur ad illam revertere, tenetur tamen ſervare votum caſtitatis. Cæterum votum religionis, ideo eſt irritum, quia conjugi non eſt licitus tranſitus ad religionem ſine licentia alterius; & votum da re illicita non obligat. 65

Sin verò votum religionis poſt matrimonium conſummatum emitteretur, pro tempore ſoluti matrimonij, val ſi alter conjux juſtam cauſam divortij ratione adulterij exhibuerit; tunc ſoluto matrimonio tenatur religionem ingredi, & votum implere, quia tale votum factum pro tempore ſoluti matrimonij eſt de re omnino licita, & ſancta, proinde eſt etiam ipſum licitum, & mandandum exacutioni poſt obitum alterius conjugia. 66

Rurſus ſi poſt conſummatum matrimonium alter conjux ſine licentia elterius conjugis emittat votum religionis abſolutè, & ſimpliciter, nullum in ſua intentione præfiniendo tempus, votum valat, & obligat pro tempore ſoluti matrimonij: quia cùm poſſit tale votum licitè fieri pro tempore ſoluti matrimonij, non eſt tunc præſumendum, ubi de oppoſita intentione non conſtat, illicitè, & perperam eſſe factum, ne delictum præſumatur, cujus præſumptio omnino vitanda eſt *l. meritò ff. pro ſocio*, & maximè in eo, qui, tantùm abeſt, ut intenderit delinquare, quin potiùs ſe totum Deo devoverit, ac obtulerit in holocauſtum. Tum quia qui aliquam actum efficit, præſumitur velle, ut valeat 67

Digitized by Google

vo aptiori, & efficaciori modo, quo poteſt, ut probat Menochius *de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 5. n. 1.*

68 Quæritur decimo octavò, an votum de re cujus una pars eſt mala, & altera bona, obliget ad bonam, vel ad neutram? Videtur dicendum ad neutram obligare, quia tunc votum eſt de re mala, ad quam non datur obligatio: ſicut enim bonum habetur ex integra cauſa, & malum ex quovis ſingulari defectu, ut docet D. Dionyſius *de divinis nominibus c. 4.* ideo eo ipſo, quòd vovetur aliquid partim bonum, & partim malum, cenſetur totum malum, & materia inepta voti. Nihilominus putârim procedendum cum diſtinctione, vel enim vovens per modum unius vovit illud totum coaleſcens ex parte mala, & bona, adeò ut non intenderit ſe aliter obligare ad unam partem, quàm ad aliam, & tunc votum cenſendum eſt irritum, quia obligatio voti non excedit intentionem voventis, quæ cùm fuerit, ita ſe ad utramque partem obligare, ut obligatio unius non diſtingueretur ab obligatione alterius, ideo non poteſt ad totum obligari, alioquin obligaretur etiam ad malum, quod repugnat. Tum quia materia voti debet eſſe de meliori bono grato ipſi Deo: res autem partim bona, & partim mala non poteſt dici bona, ſed potius mala, quia bonum ex integra cauſa, & malum ex quovis defectu, proinde tale votum eſt irritum, quia materia ejus totalis eſt abſolutè mala. Vel vovens rem partim bonam, & partim malam non vovet illam per modum unius, ſed intendit ſe obligare ad partem bonam independenter ab alia parte mala, & tunc votum obligat quoad ſolam partem bonam, non ita quoad partem malam, cùm hæc ſit materia inepta voti.

69 Idque ex eo evincitur, quia tunc ſi non formaliter, virtualiter tamen habetur duplex votum, quorum unum non irritatur ex nequitia alterius, & valet tunc regula illa utile per inutile non vitiatur *reg. util. de reg. jur. in 6.* Idq; Dynus ibid. *num. 4.* intelligit, quando utile eſt ab inutili ſeparabile, ut contingit in præſenti; pars enim bona eſt ſeparabilis ab alia tam ex ipſa rei natura, quàm ex modo promittendi. Sin verò non conſtet de intentione voventis, tunc triplex ſolet regula tradi ad illam diſcernendam. Prima eſt, quòd ſi res promiſſa ſit individua, nec patiatur commodam diviſionem, nec ſoleat tunc dividi; cenſetur tunc obligatio ferri in rem illam per modum unius: ſecus tamen eſt, ſi res ſit dividua, quia quamdiu non conſtat de oppoſito judicandum eſt, voluntatem ferri in objecta juxta eorum naturam. Hinc vovens recitare roſarium B. Virginis, vel quinquagies orationem dominicam, & totidem ſalutationem Angelicam, ſi non poſſit totum votum implere ſingulis diebus, non tenetur ad partem, quia hæc vota communiter non dividuntur, ſecus qui vovit jejunare ſingulis diebus ſabbatinis, ſi non poſſit uno, vel altero ſabbato ob infirmitatem, vel aliud impedimentum jejunare, tenetur jejunare ſingulis aliis diebus ſabbatinis, quia hi dies communiter dividuntur, & obligatio non eſt ad omnia ſabbata per modum unius, conſequenter excuſatus ab una parte ratione impotentiæ tenetur ad aliam.

Secunda regula eſt, quòd ſi pars bona apponatur ut circumſtantia, vel accidens rei principa- 70
liter promiſſæ, & malæ, tunc votum eſt per modum unius, proinde totum irritum: quia ex modo appetendi deducitur, rem bonam voveri dependenter ab alia, cùm promittatur, ut ejus circumſtantia, & accidens, quod illi adnectitur. Tum quia acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis, & à qua dependet, & quia in tali caſu obligatio rei principalis eſt irrita, erit etiam invalida ipſa obligatio rei acceſſoriæ juxta *regul. acceſſorium de reg. jur. in 6.* hinc qui vovit ſe peregrinaturum ad Virginem Oetinganam ſacco indutum; ſi peregrinatio fiat illi impoſſibilis, non tenetur ſaccum induere, quia fuit acceſſorium. Sin verò res principaliter promiſſa eſt bona, & modus malus, tunc votum obligat ad rem principalem rejecto modo, quia voluntas cenſetur ferri in objectum ſecundùm ejus naturam, & cùm res principalis non dependeat ab acceſſorio, ideo quamvis hoc ſit malum, & votum ad illud non extendatur, obligat tamen quoad rem principalem. Tertia regula eſt, quòd ſi omnibus maturè perpenſis adhuc dubitetur de intentione voventis, an per modum unius utrumq; promiſerit vel partem bonam principaliter, & modum tantùm acceſſoriè; judicandum eſt in favorem libertatis voventis, quia cùm non conſtet de animo voventis, num ſic, vel ſic ſe obligaverit, nec poteſt conſtare de voto, quod propterea nullam acquirit poſſeſſionem. Ad rationem dubitandi patet ſolutio, nimirum id procedere, quando totum illud eſt promiſſum per modum unius, non ita quando per modum plurium.

Quæritur decimonono, an adſtrictus voto
caſtitatis, ſi virginem violet data fide de ma- 71
trimonio cum ipſa contrahendo, teneatur eam ducere? Certum eſt, votum tunc non evaneſcere, ſed vim habere obligandi, adeò ut, ſi matrimonium contrahat, teneatur, quantum eſt ex ſe votum ſervare, conſequenter ſe non petere debitum, & diſſolutis ſponſalibus ex juſta cauſa, vel mortuâ uxore teneri ab aliis nuptiis abſtinere, ſi votum emiſit caſtitatis; ſi verò religionis, tenetur eam ingredi. Difficultas igitur in eo eſt ſita, an teneatur adſtrictus voto caſtitatis puellam ducere, ſi eam defloravit fide data de matrimonio contrahendo, adeò ut habeatur tunc juſta, & legitima cauſa differendi impletionem voti: rationes dubitandi ſunt, quia quando concurrunt duæ obligationes, poſterior non derogat priori, præſertim ſi fortior ſit. Hinc ſponſalia poſterius contracta etiàm accedente copula ex ſententia communiori non derogant prioribus, quia injuria illata poſteriori, non privat priorem puellam ſuo jure acquiſito per ſponſalia. Secundò quia voto adſtrictus non tenetur matrimonium contrahere ratione promiſſionis, quia hæc, cùm fuerit de re illicita, contra votum non fuit valida: neque ratione damni, quia violans virginem nu-

ptija

ptijs non promiſſis non tenetur eam ducere, ſed aliter ſatisfacere.

72 Verior tamen ſententia eſt, teneri eam ducere, quia votum non obligat rebus notabiliter mutatis: & hîc notabiliſſima habetur mutatio ob vinculum juſtitiæ fortiſſimum ſuperveniens, & graviſſimum puellæ damnum, ſi vir, qui eam corrupit, eam non ducat. Secundò quia vinculum juſtitiæ fortius eſt vinculo charitatis; atqui ob vinculum ſuperveniens charitatis, tenentur filij votum religionis, quamvis præceſſerit, ſuſpendere, ut parentibus opitulentur: ergo à fortiori etiam ob vinculum juſtitiæ Tum quia ex eo, quòd adſtrictus voto puellam à ſe corruptam ducat, non abſolvitur à voto, ſed tantùm executio voti differtur ad tempus, proinde videtur adeſſe ſufficiens cauſa differendi impletionem voti. Tum quia adſtrictus voto adhuc tenetur illud ſervare, quantum eſt in ſe in ſtatu matrimoniali non petendo debitum, & ſoluto matrimonio ex juſta cauſa, vel mortua uxore tenetur implere votum, & abſtinere à nuptijs: unde cùm obligatio voti non extinguatur, & ex alio capite impleatur obligatio fortior juſtitiæ, videtur dicendum, adſtrictum voto caſtitatis, qui fide data de matrimonio contrahendo puellam defloravit, teneri eam ducere, & interim ſervare votum, quantum eſt in ſe, non petendo debitum, & mortuâ uxore, vel diſſolutis ſponſalibus ex juſta cauſa, non poſſe alias nuptias contrahere. Firmari id etiam poteſt, quia adſtrictus voto religionis, & gravatus ære alieno, ſi brevi ſit ſolvendo, non poteſt religionem ingredi, ſed tenetur differre adimpletionem voti: imò licèt brevi non ſit ſolvendo, ſi tamen ſpes affulgeat, fore, ut poſſit, eſt etiam probabilis ſententia, teneri ingreſſum differre, donec ſuis creditoribus ſatisfecerit.

73 Putârim igitur teneri tunc adſtrictum voto caſtitatis puellam à ſe defloratam fide data de matrimonio contrahendo eam ducere, ſi hæc bona fide proceſſit, & non fuit conſcia voti; imò tunc etiam conſultius putârim, petere à ſummo Pontifice commutationem voti in aliam materiam, ut in ſtatu matrimoniali poſſit petere, & reddere debitum: licèt enim ſententia communior ſpeculativè videatur verior, in praxi tamen tutius eſt, petere tunc commutationem voti in aliud opus pium, cùm adſit juſta cauſa petendi talem commutationem.

74 Ad primam rationem dubitandi reſpondetur, obligationem poſteriorem non derogare priori, rerum ſtatu invariato; vel quando res non ſunt notabiliter mutatæ: ſecus quando res notabilem ſubeunt mutationem. Ad aliud, quod addebatur de ſponſalibus poſterioribus contractis accedente copula, quæ non derogant prioribus, reſpondetur, eſſe diſcrimen inter obligationem ortam ex talibus ſponſalibus, & ex voto, quia obligatio orta ex voto, oritur ex religione: obligatio verò orta ex obligatione matrimonij cum defloratione, oritur ex juſtitia, cujus obligatio eſt fortior: at quando concurrunt duo ſponſalia, oritur duplex obligatio ex eadem virtute juſtitiæ, proinde prior per poſteriorem non extinguitur, nec injuria illata poſteriori aufert jus acquiſitum à priore. Tum quia Deus non vult promiſſionem ſibi factam impleri cum gravi damno, & injuria tertij.

75 Ad ſecundam reſpondetur, teneri ratione utriusque ſimul, non enim eſt par ratio, quando nulla interfuit promiſſio: tunc enim nullum jus habebat deflorata ad petendum matrimonium: ſecus ratione damni ſibi illati, & deceptionis acquirit validum jus, ex quo oritur juſta cauſa differendi adimpletionem prioris obligationis.

76 Quæritur vigeſimò, an poſt ſponſalia legitimè inita de futuro licitum ſit ſponſo emittere votum ſimplex caſtitatis? Certum eſt, quòd ſi tale votum emiſſum eſſet ante ſponſalia, hæc dirimeret, quia inter promiſſiones inter ſe incompatibiles, quæ prior eſt tempore, eſt potior jure, niſi notabilis mutatio interceſſerit, ut oſtendimus in quæſtione præcedente: votum autem ſimplex caſtitatis eſt incompatibile cum promiſſione ſponſaliorum, & eſt priùs Deo promiſſum, conſequenter eſt potius jure, ac propterea ſervandum. Imò id eſt verum, quamvis ſponſalia ſint juramento firmata, quia juramentum non eſt vinculum iniquæ promiſſionis, qualis eſt promiſſio ſponſaliorum excludens votum DEO promiſſum. Id tamen procedit, dummodo aliud damnum puellæ non oriatur: unde difficultas eſt, an poſt ſponſalia de futuro votum caſtitatis poſſit licitè emitti, & ſi emittatur, diſſolvat ſponſalia.

77 Quoad primam partem putârim procedendum eſſe cum diſtinctione, vel enim poſt ſponſalia emittit votum ſimplex caſtitatis cum animo manendi in ſæculo, & reſiliendi à ſponſalibus, & tunc cenſerem, id non eſſe licitum, quia à ſponſalibus non eſt recedendum, non enim licitum eſt fidem datam violare: vel emittit ſimplex votũ caſtitatis animo ingrediendi religionẽ, vel perficiendi ſponſalia, & obligandi ſe ex parte ſua in quantum poteſt ad ſervandam caſtitatem, & hoc pacto cenſerem, licitum eſſe vovere caſtitatem poſt inita ſponſalia, quia etiam conjugatis licitum eſt hoc pacto vovere caſtitatem. Quoad ſecundam partem non conveniunt Canoniſtæ, plures cenſent, votum ſimplex caſtitatis emiſſum poſt inita ſponſalia de futuro ea dirimere, idque probant ex *c. veniens 5. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd ſi mulier, quæ dedit fidem ſponſo poſtea vovit caſtitatem, & ſponſus propterea aliam duxit, ſi non poſſit ſe continere, & immineat peccatum fornicationis, debeat ab eccleſia diſpenſationem petere, & alteri nubere impoſitâ tamen pœnitentiâ pro fide mentitâ, & voto violato: ex quo textu colligunt, votum caſtitatis prævalere ſponſalibus, alioquin non peccâſſet in votum, volens alteri nubere. Secundò, quia ſponſalibus ſemper ineſt tacita conditio, niſi ſtatuero ad perfectiorem ſtatum tranſire: nullus autem ob bonum caſtitatis cenſetur huic ſtatui velle renuntiare, niſi ob matrimonium, & ita cenſent Calderinus in *d. c. veniens.* Cardinalis in *c. Rurſus 6. h. t. n. 2. q. 1.* Angel. *V. ſponſalia n. 40.*

78 Probabilior tamen, & communior ſententia eſt, non dirimi per tale votum ſimplex emiſſum poſt illa. Idque ex eo probari ſolet, quia in *c. veniens. 5. h. t.* Fæminæ, quæ poſt ſponſalia emiſerat votum ſimplex caſtitatis, imponitur pœnitentia de ſide mentita ſponſo, ut ibi explicant Hoſtienſis *V. de fide.* Ancharanus ibi *n. 2.* Alexander de Nevo *n. 4.* Joannes Andreas *n. 3.* & elij aſſerentes, ideo pœnitentiam fuiſſe injunctam tali fæminæ, quia non ſervavit fidem datam ſponſo, cùm per ipſam ſteterit, ne ſponſalia perficerentur, & matrimonium contraheretur: & nihilominus emiſit poſtea votum caſtitatis, quod propterea non dirimit ſponſalia. Secundò, quia Deus non ſupponitur acceptare promiſſionem rei priùs alteri promiſſæ, & in illius præjudicium: hinc ſi Titius promiſit priùs ſuum equum Paulo, & poſtea promittat eundem eccleſiæ, in communi ſententia prævalet prior promiſſio, quia inter promiſſiones inter ſe incompatibiles, quæ prior eſt tempore, potior eſt jure: cùm igitur ſponſus per ſponſalia promiſerit ſuum corpus ſponſæ; repromiſſio ejusdem corporis facta Deo per votum ſimplex caſtitatis non eſt illi accepta, proinde manet prior obligatio orta ex ſponſalibus.

79 Præterea quia nullo jure probari poteſt, ineſſe ſponſalibus tacitam conditionem, niſi ſtatum meliorem elegero, & ita docent magis communiter Canoniſtæ in *d. c. veniens 5. h. t.* ubi Gloſſa docet, quòd tametſi mulier illa, quæ auditâ viri ſævitie vovit caſtitatem, ſi vir non duxiſſet aliam, erat cogenda ad matrimonium promiſſum, non obſtante voto ſimplici caſtitatis *c. ficut de ſponſal.* quia ille timor erat vanus, & non excuſabat. Sylveſter *V. matrimonium 7. q. 5.* Hoſtienſis *c. Rurſus 6. h. t.*

80 Hinc ad primum fundamentum oppoſitæ ſententiæ petitum *ex d. c. veniens 5. h. t.* reſpondetur, fæminam non petiiſſe licentiam nubendi illi, cui fidem dederat, quia vir ille jam cum alia matrimonium contraxerat, ut dicitur in textu: ſed petiit licentiam, ut poſſet nubere alteri, ad quod indigebat diſpenſatione, quia votum caſtitatis emiſſum poſt ſponſalia, à tali fæmina non obtinuit vim ea dirimendi reſpectu illius viri, cui promiſerat, in ordine enim ad illum, votum non valuit, benè tamen in ordine ad alios; adeò ut ſi vir ſtatim deceſiſſet, non potuiſſet mulier adſtricta voto ſimplici caſtitatis alteri nubere, niſi petita, & impetrata diſpenſatione.

81 Ad ſecundum jam diximus nullo jure probari poſſe, ineſſe ſponſalibus tacitam illam conditionem niſi ſtatum continentiæ elegero. Hinc qui poſt ſponſalia emiſit votum ſuſcipiendi Ordines ſacros tenetur matrimonium contrahere, niſi eligat religionem ingredi, vel niſi ſibi fides à ſponſa remittatur, vel ex alia juſta cauſa ſponſalia dirimantur: vel matrimonio diſſoluto omnino votum implere: vel matrimonium ineundo non petere debitum, ſed tantùm reddere; quia ſicut votum caſtitatis emiſſum à conjugato valet in ſui præjudicium, ita etiam in præjudicium ſponſi valet votum poſt ſponſalia emiſſum. Cæterum ſi ſponſus poſt ſponſalia inita emittat votum ſuſcipiendi Ordines ſacros, vel ingrediendi religionem ſponſa liberatur à promiſſione ſacte, quia tunc ſponſus per tale votum cenſetur ex parte ſua renuntiâſſe ſponſalibus, proinde ſponſa non tenetur illis ſtare. Tum quia res ſunt notabiliter mutatæ, nam cum ſponſus ſi matrimonium contrahat, teneatur à debito petendo abſtinere, graviſſimum eſſet ſponſæ ſemper ſolam petere, ut docent communiter cum Sylveſtro *V. ſponſalia q. 7.*

Non tamen qui poſt ſponſalia emiſit votum 82
ſuſcipiendi Ordines ſacros poteſt adigi ad eos ſuſcipiendos, vel ad ingreſſum religionis. Ratio eſt, quia per tale votum ſubſequens ſponſalia præcedentia non ſunt diſſoluta, conſequenter tenetur ſponſus illa implere: unde licèt adſtrictus voto poſſet religionem ingredi, non tamen tenetur, cùm ad id ſe voto non obligaverit. Poſſet verò cogi ad perficienda ſponſalia, & contrahendum matrimonium, ſi ſponſa nolit fidem ſibi promiſſam remittere, ut docet D. Antoninus *3. p. tit. 1. c. 18. §. 2.*

Quæritur vigeſimo primò; an ſi vir pro- 83
mittat etiam addito juramento mulieri, quòd velit eam ducere, ſi poſtea emittat ſimplex votum caſtitatis, teneatur ſtare ſuæ promiſſioni juramento firmatæ? Juvat obſervare diſcrimen inter ſponſalia, & promiſſionem factam à viro mulieri eam ducendi; quia in ſponſalibus requiritur neceſſariò mutua promiſſio viri, & mulieris, & utriusque contrahentis obligatio *l. 1. ff. de ſponſal.* ſecus ſimplex promiſſio facta à viro mulieri eam ducendi non includit mutuam promiſſionem, nec obligationem, ſed tantùm promiſſionem, & obligationem contractam à viro, & acceptam à muliere minimè repromittente, ſed tantùm acceptante promiſſionem ſibi factam, adeò ut ſolus vir promittens obligetur, non verò mulier acceptans promiſſionem ſibi factam à viro. Hinc quia hæc obligatio ligat ſolum virum non eſt contractus ultro citroq; obligatorius, ſicut obligatio ſponſaliorum cenſetur facta cum conditione, ſi ad meliorem, & perfectiorem ſtatum non tranſiero, ut notat D. Antoninus *3. p. tit. 1. c. 18. V. nota ergo.*

Hinc reſpondetur ad quæſtionem, virum, 84
qui juramento promiſit mulieri eam ducere, ſi poſtea voveat Ordines ſacros ſuſcipere, vel ſimpliciter caſtitatem, non teneri eam ducere, & irritam eſſe promiſſionem, ac poſſe ad ordines ſacros promoveri. Ratio eſt quia quoties non intervenit contractus ultro citroque obligatorius, promiſſio ab uno tantùm facta alteri includit tacitam conditionem niſi promittens meliorem ſtatum elegerit; & quia cœlibatus, & promoveri ad ordines ſacros eſt ſtatus melior matrimonio, ideo promiſſio præſumitur facta cum tacita illa præſumptione, adeò ut vir poſſit promoveri ad ordines ſacros non impleta promiſſione, dummodo non interceſſerit injuria, nec fuerit damnum illatum. Tum quia quando concurrunt duo vincula incompatibilia, quod eſt fortius, prævalet, *c. ſi inter de ſponſ.* atqui vinculum voti ſuſcipiendi ordines ſacros

eſt

[illegible] cum matrimonio, quia [illegible] nem fidelitatis [illegible] Dei; & [illegible] matrimonij tant[illegible]m reſpe[illegible]o mulieris, ut notat Sotus *lib. 7. de juſtit. q. 1. art. 3.*

Non tamen poſt matrimonium ratum, & nondum conſummatum licitum eſt viro Ordines acros [illegible]pere ſine uxoris expreſſa, & ſpontanea licentia, id enim definitur in *Extravag. Antiqua* Joannis X[illegible]. de vuto ibi: *D[illegible] inhibentes, ut quiſquam durante matrimonio nondum etiam conſummato aliquem de ſacris Ordinibus præſumat ſuſcipere, niſi prout ſacris canonibus noverit convenire*: ſcilicet ut notat Gloſſa *V. noverit petitâ prius licentia uxoris cum voto caſtitatis.* Ratio etiam deſumitur ex eo, quia per ſuſceptionem ſacri Ordinis non dirimitur matrimonium ratum, ut definitur in eadem *extravag.* proinde mutato viri ſtatu grave inferretur mulieri præjudicium. Imo ſine [illegible]ius licentia, neque poſſet promoveri ad Ordioes animo ſtatim iogrediendi religionem, quia anno probationis poſſet vuluntetem mutare, & conſummare matrimonium, & tunc nullum eſſet remedium, quod cederet in gravem Ordinis ſacri injuriam, ut notat Ledeſma *de matrim. q. 53. art. 4.* Imò neque poteſt promoveri ad Ordines minores, & deſumitur ex *c. fin. de temp. Ordin. in 6.* ibi: *Nullus Epiſcopus, vel quivis alius clericalem præſumat conferre tonſuram conjugato, niſi volenti religionem intrare, vel ad ſacros Ordines promoveri, prout ſacris canonibus eſt definitum.* Ubi notat Gloſſa *V. definitum* petendam eſſe tunc licentiam uxoris manentis in ſæculo cum voto caſtitatis.

Quæritur vigeſimo ſecundò, an ſi vir ſine licentia uxoris promoveatur ad Ordinea ſacroa, poſſit ab ejus uxore revocari, ut ei debitum reddat. Reſpondetur affirmativè, & id procedere, non ſol[illegible]m, ſi uxor expreſsè contradixerit, ſed etiam ſi vir illa inſciâ, & ignatâ ordines ſuſceperit, vel etiam ſi ipſa ex metu, vel dolo conſenſum præſtiterit; imò etiam ſi mulier ſciens promotionem viri diſſimolaverit ta[illegible]o, quia ex ea diſſimulatione, nullum ei præjudicium oriri potuit, ſed ineſt ipſi jus re[illegible] virum ſuum, & petendi ab ipſo debitum, ad quod habet jus: quia in re tam gravi jura non ſunt contenta uxoris diſſimulatione, ſed exigunt expreſſam, & liberam ejus licentiam *c. conſuluit. de converſ. conjug.* & docet Syl[illegible]ſter *V. matrimonium 8. q. 12. dict. 4.* ſed in hoc caſu vir promotus inſcia, vel diſſimulante uxore ad Ordines ſacros tenetur, quantum eſt in ſe votum caſt[illegible]tatis ſervare non petendo, ſed tan[illegible]m reddendo debitum; imò ſi uxor nolit ipſum repetere, non propterea eſt in arbitrio viri redire ad [illegible]uam uxorem. & [illegible]icèt plures cenſeant: religioſum abſque uxoris licentia profeſſum poſſe redire ad ſuam uxorem [illegible]tiam non repetentem, non tamen i[illegible] procedit de viro promoto ad ſacros Ordines [illegible] ratio d[illegible]riminis eſt, quia profeſſio emiſſa ſine [illegible]icentia [illegible]xoris fuit invalida, proinde potuit Reli[illegible]to us profeſſus ad ſuam uxorem redire, quia cùm profeſſio fuerit nulla, non fuit vir Religioſus: ſecus promotus ad Ordines ſacros eſt verè promotus, & ordo ſuſceptos eſt validus. & quia eccleſia Ordini ſacro votum añexuit caſtitatis, ideo non poteſt redire ad ſuam uxorem eum non repetentem in ordine ad petendum debitum conjugale.

Non tamen talis promotus ad Ordines ſacroa poſt matrimonium ratum ſine uxoris expreſſa, & libera licentia tenetur religionem ingredi, ut ſervet votum caſtitatis, quia cum non voverit religionē, ſed tantum ſuſcipere Ordines ſacros, non obligatur ad ingreſſum religionis; quia non omnes, qui Ordines ſacros ſuſcipiunt, fiunt Religioſi, poteſt tamen, ſi velit, religionem ingredi, quòd ſi nolit, & ejus uxor eum repetat reſtituendus eſt uxori, imò etiam cogendus, debitum conjugale reddere uxori petenti, quia non potuit in præjudicium uxoris promoveri ad Ordines ſacros; non tamen poteſt ipſe debitum petere, ut expreſsè definitur in *Extravag. Antiqua Joannis XXII. de voto.* Imò ipſi petenti debitum non tenetur uxor reddere, quia vir per ſuſceptionem ſacrorum Ordinum habentium annexum votum caſtitatis cenſetur ceſſiſſe juri ſuo exigendi debitum, ut docet D. Thomas *4. diſt. 37. q. 1. art. 2. ad 1.* Imò poſt uxoris obitum vir ſacris initiatus Ordinibus, non poteſt ad ſecundas nuptias tranſire, cum characteri impreſſo per Ordines ſacros ſit annexum votum caſtitatis, quod dirimit ſubſequens matrimonium. 87

An verò vir ſacris initiatus ordinibus poſſit manere cum uxore in eadem domo cum voto caſtitatis, reſpondetur cum diſtinctione: ſi conjugee ſuſpecti ſint de incontinentia, tunc non ſunt permittendi ſimul in eadem domo morari. Sin verò nulla ſubſit ſuſpicio, tunc ſufficit, ſi in diſtinctis dormiant cubiculis, quia etiam Apoſtoli ſecum ducebant uxores, ut illis miniſtrarent *c. Omnino, diſt. 31.* & ita docent Gloſſa *c. Epiſcopus diſt. 28. V. ſequeſtrare.* Conſultius tamen eſſet ad vitandum omne periculum non permittere, ut habitent in eadem domo, tametſi id iiadem ſit licitum, quia moraliter non præſumuntur vacare periculo incontinentiæ. Tum quia daretur occaſio iniquæ ſuſpicionis, & ſcandali. 88

Quæritur vigeſimo tertiò, ad quid compellendus ſit vir, qui abeque licentia expreſſa, & ſpontaoea uxoris ad ſacros Ordinea fuit promotus, ſi ab ipſa revocetur? Reſpondetur eum diſtinctione, ſi enim vir fuit promotua ad ſacros Ordines poſt matrimonium retum, & nondum conſummatum, tunc aliqui cenſent, teneri religionem ingredi, ut poſſit votum annexum Ordini ſacro adimplere: quia qui poſt votum caſtitatis uxorem duxit, tenetur religionem iogredi, cum non poſſit aliter promiſſam caſtitatem plene obſervare, & ita docent Hoſtienſis *ſum. tit. de converſ. conjug. num. 9 ſolutio* Bellamera *c. Deſponſatam num. 4. 27. q. 2.* Putarim tamen non teneri religionem ingredi, & deſum[illegible]tur ex textu io *Extravag. Antiqua* Joannis XXII. *de voto.* ibi: *Ad ingreſſum hujuſmodi* 89

ſic ordinatum, ſi matrimonium conſummatum non fuerit, per diœceſanum inſtanter moneri præcipimus. Ubi ex textu colligitur, talem ingreſſum non eſſe de præcepto, ſed tantum de conſilio, alioquin Pontifex abſolutè præcepiſſet eum ingredi, quia verò præcipit tantùm ut per Diœceſanum inſtanter moneatur ad hujusmodi ingreſſum, non præcipit ingreſſum, ſed ſuaſionem ad ingreſſum.

91 Tum quia qui emiſit votum caſtitatis ſive ante matrimonium, ſive poſt matrimonium initum, nondum tamen conſummatum, non tenetur religionem ingredi, ut votum ſervet, quia votum caſtitatis non eſt votum religionis, nec omnes, qui vovent caſtitatem tenentur religionem ingredi; alioquin quotquot promoventur ad Ordines ſacros deberent Religioſi fieri: atqui votum non obligat ultra intentionem voventis, conſequenter qui tantum vovit caſtitatem, & non ingreſſum religionis, non tenetur religionem ingredi. Hac ratione etiam qui promiſit religionem, quamvis culpâ ſuâ non ingrediatur non tenetur extra illam ſervare votū paupertatis, & obedientiæ, quia voventis intentio præſumitur fuiſſe, hujusmodi vota ſervare tantùm in religione. Verùm ſi promotus ad ſacros Ordines ante conſummationem matrimonii & monitus, ut religionem ingrediatur, ſi recuſet eam ingredi, reſtituendus eſt uxori eum petenti, & etiam cogendus ad conſummandum matrimonium, quia ut expreſsè definitur in d. *extravag. Antiqua* Joannis XXII. *de voto.* non potuit in præjudicium uxoris vir ad ſacros Ordines promoveri. Vir autem hoc pacto reſtitutus uxori, tenetur tantùm debitum reddere uxori petenti; non verò petere illud ab uxore. Sin verò vir poſt conſummationem matrimonii promotus fuerit ad ſacros Ordines, tunc tenetur, ſi ab uxore repetatur, eidem reſtitui; quia non potuit per Ordinem ſupervenientem præjudicare juri exigendi acquiſito ab uxore: unde in tali caſu tenetur debitum reddere uxori illud petenti, non verò poteſt vir illud petere, quia obligatur voto caſtitatis annexo Ordini aſſumpto, proinde tenetur illud ſervare, quantum lex matrimonii permittit, ut docet D. Thomas *4. diſt. 37. q. 1. art. 2. ad 1.* D. Antoninus *3. p. tit. 1. 2. 8. fin.* Sotus *4. diſt. 38. q. 1. art. 2. concluſ. 4.* An verò ſi tunc vir promotus ſit ad ſacros Ordines poſt conſummatum matrimonium ſine licentia ſpontanea uxoris, teneatur hæc illi debitum reddere, ſi illud petat, putârim, mulierem non teneri debitum reddere: quia vir in ſuſceptione ſacrorum Ordinum tacitè renunciavit juri ſuo. Tum quia vir non ſolum caſtitatis votum emiſit, ſed etiam validè mutavit ſtatum; proinde viſus eſt omnino juri ſuo exigendi renuntiâſſe, ut docent D. Thomas *4. diſt. 37. q. 1. art. 2. ad 1.*

92 Quinimò vir ſacris initiatus ſine uxoris licentia, ſi ab ipſa revocetur ad conſortium conjugale, non poteſt ea defunctâ tranſire ad alias nuptias, quia Ordo ſacer etiam ſuſceptus ſine licentia uxoris eſt validus, & ejus characteri eſt ab eccleſia annexum votum caſtitatis, ratione cujus ſubſequens matrimonium dirimitur, quod propterea ... cum alia matrimonium eſt nullum. Sin verò fuerit vir ad ſacros Ordines promotus cum ſpontanea uxoris licentia, ſed illa non emittente votum caſtitatis, an tunc ... vir ei reſtituendus, ſi illum petat: tunc procedendum eſt cum diſtinctione, vel enim uxor, quando conſenſum præbuit, ignoravit teneri continentiæ votum emittere, & ad illud ſe obligare, & tunc jure illi conceditur, ſi patitur periculum incontinentiæ poſſe ſuum virum repetere, & dicitur ex c. d. *converſ. conjug.* quia tunc uxor nullo ſe caſtitatis voto obligavit, & etiam ignoravit ſe ad id teneri: ſecus ſi conſcia fuit hujus obligationis, eo ipſo, quòd ſponte, & omnino liberè conceſſit licentiam viro, ut promoveretur ad ſacros Ordines, cenſetur eum tali conditione voviſſe caſtitatem, quinimò ſi id negaret, eſſet compellenda ad votum emittendum, quia in *c. conjugatus de converſ. conjug.* præcipitur, quòd *Nullus conjugatorum ſit ad ſacros Ordines promovendus, niſi ab uxore continentiam profitente fuerit abſolutus.* Ratio id etiam evincit, quia volens aliquid, præſumitur etiam velle omnia id, per quod ad illud pervenitur *c. prudentiam de offic. deleg. & l. ad legatum ff. de procur.* alioquin videretur velle efficere actum fruſtratorium.

Quamobrem eo ipſo, quòd uxor conſcia juris, & ſuæ obligationis ſpontaneum conſenſum dat viro ſuſcipiendi ſacros Ordines, conſentit etiam ipſa ad ſe obligandam voto caſtitatis, quia ex jure ſine illo non poſſet ... hanc licentiam concedere viro, nec poſſe is promoveri ad ſacros Ordines. 93

Quæritur vigeſimo quartò, quid requiratur, ut vir habita licentia uxoris licitè promoveatur ad Ordines? Difficultas deſumitur ex textu in *c. Conjugatus de converſ. conjug.* ibi. *Nullus conjugatorum eſt ad ſacros Ordines promovendus, niſi ab uxore continentiam profitente fuerit abſolutus:* & quia in tali textu nulla fit mentio de ingreſſu uxoris juvenis in religionem, ſed ſolius caſtitatis voti, ideo plures cenſent, talem ingreſſum uxoris in religionem non deſiderari neceſſariò, ſive uxor ſenex ſit, ſive junior, ſed ſufficere ſi caſtitatem voveat in ſæculo, ut poſſit ejus vir de illius conſenſu promoveri ad ſacros Ordines. Tum quia quando vir in ſæculo ad Ordines promovetur, tenetur neceſſaria alimenta uxori ſuppeditare *c. Omnino diſt. 35.* & poteſt etiam vir uxorem incontinentem corrigere, quæ tamen omnia ceſſant, ſi mulier religionem ingrediatur. Tum quia conjugati poſſunt in ſæculo manere communi voto continentiæ ab ipſis emiſſo, in quo eventu carent facultate petendi, & reddendi, & ita docent Gloſſa *c. Epiſcopus 1. ... ſequeſtrato 7. d.* Hoſtienſis *ſum. tit. de converſ. conjug. num.* & licèt hæc ſententia ſit perquam probabilis ... rior tamen, & communior procedit cum diſtinctione vel enim uxor eſt ſenex & non ſuſpecta de incontinentia, & tunc ſufficit votum continentiæ ipſius in ſæculo, vel uxor ... 94

ais, [illegible] incontinentia,& tunc requiritur ejus [illegible] onem, ſicut [illegible] guunt textus *c.* [illegible] *cùm ſit.* [illegible] *ad Apoſtolicam de conver. conjug.* Imò id procedit de uxore, [illegible] Religioſus, ac profiteatur in religione approbata, ſive promoveatur ad Ordines ſacros in ſæcolo, & deſumitur etiam ex Concilio Agatenſi *c. 16* [illegible] *7.* ibi: *Sanè ſi conjugati juvenes conſenſerint ordinari, etiam uxorum voluntas ita requirenda eſt, ut ſequeſtrato manſionis cubiculo, religione promiſſa poſtquam pariter converſi fuerint, ordinentur.* Neque nomine religionis promiſſæ poteſt intelligi votum caſtitatis, ut ducet Gloſſa ibid. *V. Religione,* quia ſi uxor juvenis profeſſi cogitur ingredi religionem, à fortiori uxor promovendi ad Ordines; cum poſſit [illegible] clericus ſæcularis uxorem inviſere, quam Religioſus: unde evidentiori periculo incontinentiæ exponeretur. Tum quia uxor ſemel, quòd eſt juvenis, quamvis caſte ſit, periculo tamen incontinentiæ tamdiu manet expoſita, quamdiu manet in ſæculo; ſunt enim mulieres prælertim juvenes inconſtantes, & facile volubiles *c. forus ad fin. de V. S.* hanc ſententiam docent communiter Canoniſtæ, Hoſtienſis in *c. conjugatus in fin. de converſ. conjug.* Abbas ibi *n. 4.* Hoſtienſis *in fin.* & videtur etiam deſumi à D. Thoma *4. diſt. 37. q. 1. art. 2. ad 2* ubi docet, uxorem, de cujus licentia vir Ordinem ſacrum ſuſcipit, teneri perpetuam caſtitatem vovere, non verò religionem ingredi, ſi nullum immineat incontinentiæ periculum, eò quia ſit jam ſenio confecta: ergo ſi ſit juvenis, cum ſit tale periculum, tenetur religionem ingredi.

95 Rurſus præter licentiem uxoris, cújusque votom caſtitatis, vel religionis, in ſententia plorium, requiritur etiem licentia Epiſcopi, quâ non interveniente integrum manet matrimonium, & vir poteſt revoceri. Verum hanc Epiſcopi licentiam putarim non eſſe neceſſariam, & deſumitur ex *c. ſi vir, & uxor 27. q. 7.* ibi: *Si vir, & uxor divertere pro ſola religioſa inter ſe conſenſerint vita, nullatenus ſine Epiſcopi conſcientia fiat* non enim hæc Epiſcopi licentia eſt neceſſaria ad profeſſionis valorem, qoia in *d.* [illegible] *& uxor* non irritatur profeſſio emiſſa ſine teli licentie: unde textus ſentit ex defectu [illegible] Epiſcopi nil offici profeſſioni, ut notat Gloſſe in *d. c. ſi vir. 1. Conſcientia,* & ibi Archidiaconus *num. 1.* Quamobrem illa verba *Nullatenus ſine conſcientia Epiſcopi fiat* non inducunt præceptum, ſed tantum deſideratur licentia Epiſcopi de honeſtate, ut notant in *d. c. ſi vir* Bellamera *num.* [illegible]. Archidiaconus ibi *num. 1. V. fiat.* Tum quia conſuetudine jam receptum eſt, ut ea licentia non petatur.

96 Quæritur vigeſimo quintò, an votum caſtitatis emiſſum ab uxore manente in ſæculo fiat ſolemne, eo ipſo quòd ejus vir profiteatur in religione approbata, adeò ut ſi poſt obitum viri tranſeat ad ſecundas nuptias, matrimonium ſit irritum. Plures cenſent, tale votum ex ſimplici fieri tunc ſolemne, ac propterea impedire, ne ſubſequens matrimonium validum ſit, idque probant, quia vir, & uxor ſibi invicem communicant actiones *c. Martinus de cognat. ſpirit. c.* [illegible] *quia nunc 3* [illegible] *q. 4.* ex hac autem communicatione actionum cenſent, ſolemnitatem conjugis profeſſi redundare in votum ſimplex conjugis ſæcularis, quod propterea etiam redditur ſolemne, ita videntur docere Goffredus *ſum. tit. de converſ. conjug. n. 2.* Abbas *c. conſtituins. n. 3. eod. tit.* Ancharanus *c. unic. n. 3. notab. 4. de vot. in 6.* Verum non video, qua ratione votum ſimplex fiat ſolemne ex eo, quòd alter conjux emittat profeſſionem ſolemnem, quia ſolemnitas voti in viro, non videtur, quomodo poſſit redundare in votum ſimplex uxoris ad illud conſtituendum ſolemne: ſicut enim ad emiſſionem voti requiritur intentio voventis, ita ad emiſſionem talis voti ſcilicet ſolemnis, requiritur etiam intentio: atqui hæc in uxore manente in ſæculo non habetur, niſi ad emittendum votum ſimplex continentiæ, proinde non videtur, quomodo ſine intentione uxoris poſſit ejus votum ſimplex fieri ſolemne. Præterea quia votum ſolemne non poteſt fieri niſi in profeſſione religionis approbatæ, vel in Ordinis ſacri ſuſceptione *c. unic. de voto in 6.*

Tum quia textus, qui allegantur pro contraria ſententia, tantum probant, communicari actiones inter conjuges ob carnis unitatē, quia loqountur de illis actionibus, ad quas non tam requiritur interventus animi, quam actus corporis, ut in compaternitate: in profeſſione autem nullus extat textus ſtatuens, quòd ſi vir de licentia uxoris profiteatur, votum ſimplex caſtitatis emiſſum ab uxore manente in ſæculo fiat ſolemne. Quamobrem reſpondendum eſt quæſito, votum caſtitatis conjugis manentis in ſæculo irritare quidem matrimonium, ſi mortuo viro, qui de licentia uxoris fuerat religionem approbatam profeſſus, tranſeat ad alias nuptias, non tamen ea ratione, quia votum ſimplex uxoris efficiatur ſolemne per communicationem com actione viri: ſed quia eccleſiaſtica conſtitutio reddidit mulierem inhabilem ad ſubſequens matrimonium ob reverentiam Ordinis à viro aſſumpti ex licentia ipſius uxoris voventis caſtitatem, ut docent Gloſſa in *c. ſerva tim V. poſt mortem diſt. 32.* Hoſtienſis *ſum.* [illegible] *de voto. §. verum.* 97

Imò ſi vir ex licentia uxoris ad ſacros Ordines promotus fiet poſtea Epiſcopus, non poteſt ejus uxor ampliùs manere in ſæculo, ſed debet vel religionem profiteri, vel Monaſterium ingredi, & deſumitur ex *c.* [illegible] *de converſ. conjug.* ibi: *Prohibemus ne quis præſumat uxoratum in Epiſcopum ordinare, niſi uxor prius profeſſa continentiam, ſacrum ſibi velamen imponat, & religioſam veſtem, vel vitam aſſumat.* Ratio petitur ex Ordinis Epiſcopalis excellentia, & ut tollatur occaſio, ne Epiſcopus viſitetur e femini, ut notat Gloſſa in *c. Si ſe V. ſeparentur diſt. 28.* Innocentius *c. Cum ſis in fin. de converſ. conjug.* & id etiam procedit, ſi vir conjugatus ad dignitatem Cardinalatus eſſet promovendus. 98

Quæritur vigeſimo ſextò, an Græcis initia 99

tis

tis Ordine ſacro liceat matrimonio uti? Reſpondetur cum diſtin[illegible] Ordinem ſacrum ſuſceperunt poſt matrimonium initum poſſunt abſque peccato eo uti, quia [illegible] de cœlibatu ſacerdotum eſt eccleſiaſtica, ut notat Concil. Trid. *ſeſſ. 24. can. 9.* & docet D. Thomas *2. 2. q. 88. art. 11.* hæc autem lex apud Græcos [illegible] Pontifice non fuit recepta, niſi ut eiſdem liceret poſt conjugium ad ſacros Ordines promoveri, & uti matrimonio antea inito, & ad id obligantur in *c. Cùm olim de* [illegible] *c. conjug.* & Clemens III in *c. Quæſitum de pœnit. & remiſſ.* ſupponit uſum matrimonij eſſe Græcis licitum, quod etiam expreſſe habetur in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. *c.* [illegible] *ut Clerici rum de vita, & honeſt. Cleric.*

100 Sin vero Græci prius Ordines ſacros ſuſceperunt non poſſunt poſtea matrimonium contrahere, quia etiam in eccleſia Græca fuit ſemper prohibitum initiatis ſacris Ordinibus matrimonium contrahere, ut habetur in *c. ſi quis eorum diſt. 32.* & in ſexta Synodo Generali ibi: *Si quis eorum, qui ad clerum accedunt, voluerit nuptiali jure mulieri copulari, hoc ante ordinationem Subdiaconatus faciat:* ſiquidem poſt Ordinem ſacrum ſuſceptum nunquam in eccleſia fuit licitum matrimonium contrahere, ut conſtat ex *c. 27. Apoſtolorum*, hinc apud Græcos fuit ſemper irritum matrimonium contractum poſt Ordinem ſacrum ſuſceptum. Non enim inter Græcos & Latinos in ſacris Ordinibus conſtitutos eſt aliud diſcrimen, niſi quod Græcis licuit poſt initum matrimonium promoveri ad ſacros Ordines, ut etiam uti matrimonio inito ante ſuſceptos Ordines; quod Latinis eſt prohibitum *c. Cum olim de cler. conjug. c. De Syracuſana diſt. 28.* Sacerdos tamen Græcus mortuâ ejus uxore non poteſt tranſire ad ſecundas nuptias, quia poſt ſemel ſuſceptos ſacros Ordines non poteſt matrimonium contrahere. Quod ſi vir Græcus cum ſua uxore vellet in Provinciis Latinorum promoveri ad ſacros Ordines, non eſſet audiendus, quia apud Latinos ſacris Ordinibus eſt annexum votum caſtitatis. Tum etiam ad vitandum ſcandalum, ne ritus Latinorum confundatur cum illo Græcorum.

101 Quæritur vigeſimo ſeptimò, quales pœnas incurrant, qui initiati ſacris Ordinibus matrimonium ipſo facto contrahunt? Reſpondetur, primò incurrere excommunicationem *Clement. de conſang. & affin.* ibi: *Religioſos, & Moniales, & Clericos in ſacris conſtitutos Ordinibus matrimonium contrahentes, refrænare metu pœnæ ab hujuſmodi eorum temeritatis audacia cupientes ipſos excommunicationis ſententiæ ipſo facto decernimus ſubjacere.* Ex quo textu liquet, excommunicationem incurri, tametſi matrimonium non ſit conſummatum, quia non punitur ipſa copula, ſed contractus matrimonij, cujus eſſentia perficitur ante conſummationem, ut notat Gloſſa ibi *V. Contrahere.* Non tamen incurritur hæc excommunicatio per ſolum contractum ſponſaliorum de futuro, quia pœna injuncta eſt contrahentibus matrimonium, & quia pœna eſt odioſa, non eſt extendenda ad ſola ſponſalia, ut ibi notat Gloſſa, & docet D. Antoninus [illegible] incurrere pœnam irregularitatis [illegible] ex *c.* [illegible] *& 2. h. t.* quia uter[illegible] ne caſtitati contrah[illegible] ma[illegible] dinarium cum C[illegible] ad carnales nuptias tranſeant [illegible] incurritur irregularitas [illegible] *nuper,* & in *c. fin. de bigamis.* [illegible] ſimilitudo bigamiæ propter [illegible] ad [illegible] matrimonium cum o[illegible] Gloſſa in *c. ſane ſacerdotes de* [illegible]

Imò [illegible] in ſacris conſtitutus, vel [illegible] 102
matrimonium contrahens [illegible] vehementer ſuſpectus de hæreſi, quia faciens o[illegible] lum ab hæreticis laudatum, videtur c[illegible] conſentire, conſequenter eſt ſuſpectus de [illegible] & præſumitur errare ſicut, & ipſi hæretici [illegible] tat Simancha *tit. 40. de Cathol. inſtit. n. 9.* [illegible] nim præſumantur ſequi errores hæreticorum [illegible] ſuſpecti de hæreſi. Tum quia ſuſpicio hæc fundatur in abuſu matrimonij profeſſi [illegible] vel conſtitutis in ſacri Ordinibus.

Quæritur vigeſimo octavò, quidnam [illegible] 103
ſit diſcriminis inter votum ſolemne, & [illegible] caſtitatis, cum illud matrimonium dirimat, & hoc tantum impediat? Reſpondetur, votum ſolemne differre a ſimplici, eò quia illud [illegible] promiſſio non nuda, & ſimplex, ſed [illegible] conjuncta cum ſui traditione, adeò ut vo[illegible] ſolemniter ſe totum DEO voveat [illegible] mo in religione approbata [illegible] ipſum conſecrat, & [illegible] DEO per tria ſolemnia vota caſtitatis perpetuæ, paupertatis, & obedientiæ, ſecus votum ſimplex eſt nuda promiſſio DEO facta ſine traditione voventis. Quo fit, ut emittentes votum ſimplex ſimiles ſint contrahentibus ſponſalia; & [illegible] ſolemne, æquiparentur contrahentibus matrimonium, in quo fit traditio utrinque poteſtatis corporis, quæ traditio non fit in ſponſalibus, in [illegible] tantùm habetur ſimplex prom[illegible] quando hanc corporum poteſtatem, hinc [illegible] ſimplex continentiæ perpetuæ impedit matrimonium, ne contrahatur, non verò dirimit contractum; ſecus votum ſolemne non ſolùm impedit, ne contrahatur, verum etiam dirimit contractum: ſi enim poſt initum matrimonium ratum, & nondum conſummatum [illegible] velit intra bimeſtre religionem al[illegible] a[illegible] batam a Sede Apoſtolica ingredi, & in e[illegible] fiteri, eo ipſo, quod in eadem emit[illegible] ſolemnia vota præcedens matrimonium [illegible] & non conſummatum dirimitur [illegible] qui manet in ſæculo, [illegible] ſi religioſus poſt e[illegible] matrimonium contraheret, [illegible] eſſet [illegible] nullius valoris, quia vota [illegible] illud impediunt, ne c[illegible] dirimunt contractum. [illegible] *c. Alemeninmus* [illegible] *voventes matrimonium* [illegible] Concilio Tridentino [illegible] *9.* u[illegible] *qui dixerit Clericos in ſacr*[illegible] *os, vel Regulares caſtitatem* [illegible]

ſos poſſe matrimonium contrahere, & contractum validum eſſe non obſtante lege eccleſiaſtica, vel voto; & oppoſitum nihil aliud eſſe, quam damnare matrimonium ;' poſſéque omnes contrahere matrimonium ,' qui non ſentiunt caſtitatis, etiamſi eam voverint, ſe habere donum, anathema ſit: cùm Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos tentari ſupra id, quod poſſumus: Hoc idem etiam docet D. Thomas in *4. ſent. diſt. 38. q. 1. art. 2. quaſtiune. 3.*

204 Quæritur vigeſimo nonò, an liceat Monachis, & Monialibus profeſſis, qui per vim, & metum cadentem in virum conſtantem religionem fuerunt ingreſſi, & in ea vota ſolemnia emiſerunt matrimonium contrahere, ſi ante primum quinquennium non reclamaverint? Reſpondetur negativè, ſive Monachi, & Moniales par vim, & metum ſolemnem profeſſionem emiſerint, ſive etiam ante legitimam ætatem præſcriptam à Concilio Tridentino, idque deſumitur ex Conſtitutionibus Clementis VIII. & Urbani VIII. quia tametſi eorum profeſſio in foro conſcientiæ, & quoad Deum irrita ſit, in foro tamen eccleſiæ poſt elapſum quinquennium rata habetur, eò quia Tridentina Synodus *ſeſſ. 25. c. 19.* prohibet Regulares elapſo quinquennio admitti ad allegandas cauſas nullitatis profeſſionis, imò decernit tanquam Apoſtatas eſſe puniendos, ſi relinquant eum religioſum Ordinem, quem fuerunt profeſſi, vel habitum religioſum abjiciant. Ex quo etiam deducitur, hujuſmodi profeſſionem emiſſam per vim, & metum, tametſi fortaſſis in foro conſcientiæ irrita ſit, impedire matrimonium, na contrahatur, & dirimere contractum, eò quia cùm non fuerit intra quinquennium reclamatum in foro eccleſiæ præſumitur profeſſio valida, & ratificata à non reclamantibus intra quinquennium. Verba Concilij ſunt: *Quicunque Regularis prætendat ſe per vim, & metum ingreſſum eſſe religionem, aut etiam dicat, ante ætatem debitam profeſſum fuiſſe, aut quid ſimile; velitque habitum dimittere, quacunque de cauſa, aut etiam cum habitu diſcedere ſine licentia ſuperiorum; non audiatur, niſi intra quinquennium tantùm à die profeſſionis; & tunc non aliter niſi cauſas prætenderit, deduxerit coram ſuperiore ſuo, & Ordinario. Quòd ſi antea habitum ſponte dimiſerit, nullatenus ad allegandam quamcunque cauſam admittatur, ſed ad monaſterium redire cogatur, & tanquam Apoſtata puniatur: interim verò nullo privilegio ſuæ religionis juvetur.* Ex quo claret, definitum fuiſſe à Concilio, profeſſionem etiam præſumptam ex ſilentio per totum quinquennium matrimonium dirimere, tametſi in foro conſcientiæ, & apud Deum irrita ſit.

205 Colligitur etiam ex *can. aquè viduas cauſ. 27. q. 1.* ubi Gelaſius Papa reſcribit, *Neque viduas ad nuptias tranſire patimur, quæ in religioſo propoſito diuturna obſervatione permanſerunt. Similiter Virgines nubere prohibemus, quas annis plurimis in Monaſterijs ætatem peregiſſe contigerit.* Hoc idem etiam ſtatuitur in *can. Viduas 28.* Concilij Triburienſis, ubi habetur. *Nos autem authoritate Patrum ſuffulti in hoc ſancto Concilio ſancimus, & liberè judicamus, ſi ſponte velamen, quamvis non conſecratum ſibi impoſuerit. & in eccleſia inter velatas DEO oblationem obtulerit, velit, nolit ſanctimonia habitum ulterùs habere debet: licèt ſacramento confirmare velit, eo tenore, & ratione ſibi velamen impoſuiſſe, ut iterum poſſet deponere.* Hoc idem etiam habetur in *can. quod interrogâſti diſtinct. 27.* ubi Nicolaus III. reſcribit, quòd *fœmina, quæ poſt obitum mariti ſui ſacrum velamen ſuper caput ſuum impoſuit, & finxit ſe ſub eodem velamine ſanctimonialem eſſe, poſtea verò ad nuptias rediit: quia per hypocriſin eccleſiaſticam regulam conturbare voluit; & non legitimè in voto ſuo permanſit, ut pœnitentiam agat de illuſione nefanda, & revertatur ad id, quod ſpopondit, & in ſacro miniſterio permaneat, quod inchoavit,* ex quibus textibus liquet, mulieres illas profeſſionem ſimulâſſe, & animo caruiſſe ſe obligandi, adeò ut in foro conſcientiæ earum ſolemnis profeſſio utpote ſimulata, & ficta nullius fuerit valoris, nec fuerint fœminæ illæ reæ voti, cùm Deus non verba externa, ſed internas conſideret cogitationes; & ad cor, non ad vocem attendat; & cum votum ſine conſenſu, & animo vovendi irritum ſit, certum eſt, mulieres illas emiſiſſe quidem profeſſionem ſolemnem, ſed in foro conſcientiæ, & quoad Deum irritam, & nullius valoris: & tamen quia exceptio ſimulationis, & diſſenſus non admittitur ab eccleſia, quæ judicat ex ijs, quæ ſub ſenſus cadunt exteriores, adhuc ab eccleſia earum profeſſio ſolemnis rata præſumitur ac valida, & non ſolùm matrimonio impediendo apta, ſed etiam ut contractum dirimat.

Idem eſt judicium, de illis, qui tametſi per 206
vim, & metum religionem fuerint ingreſſi, & eam profeſſi, non tamen intra quinquennium à profeſſione emiſſa reclamârunt: præſumit enim tunc eccleſia per tale ſilentium ratificâſſe ſufficienter profeſſionem.

Quamobrem qui per vim, & metum reli- 207
gionem fuit ingreſſus, & in ea emiſit profeſſionem, & intra quinquennium non reclamavit, ſi poſtea valit à vinculo, & obligatione profeſſionis, quam irritam eſſe certò ſcit, ſolvi in foro eccleſiæ ad eum finem, ut poſſit matrimonium contrahere; neceſſe eſt, ut à ſummo Pontifice, vel à congregatione Concilij, aut Regularium impetret reſcriptum, vigore cujus reſtituatur in integrum contra lapſum quinquennij: & rurſus ut cauſam legitimam exponat, cur non potuerit reclamare, vel ignorantiam nullitatis ſuæ profeſſionis, ſive ignorantiâ juris, ſive facti; vel continuationem, & permanſionem violentiæ, & metûs, cujus causâ per totum quinquennium non reclamavit. Impetrato mox reſcripto debet cauſam reclamationis agere coram Epiſcopo Diœceſano, & ſuperiore Regulari illius monaſterij, in quo profeſſionem ſolemnem emiſerat juxta præſcriptum Tridentinæ Synodi. Alioquin ſi quis poſt quinquennium abjecto religioſo habitu exivit ex ordine ſuo religioſo abſque licentia, & uxorem duxit ante ſententiam

de

de nullitate profeſſionis ſuæ latam ; non meretur ampliùs reſtitui in integrum adverſus lapſum quinquennij, quia qui leges violavit eccleſiæ ob crimen Apoſtaſiæ, & ob infractum continentiæ votum, ad cujus obſerventiam tenebatur, donec eccleſia ejus profeſſionem irritam declararet, indignus eſt præmio, & favore eccleſiæ; quia ob delictum pœnam, non gratiam meretur. Aliqui tamen mitiùs procedentes cenſent, adhuc poſſe juſtè in integrum reſtitui, poſtquam ipſum pœnituerit ſui delicti, & debitam peregerit pœnitentiam, ſeu fuerit diuturno carcere maceratus.

107 Quæritur trigeſimò, an ſolemnis religioſa profeſſio matrimonium dirimat, etiam transacto bimeſtri, dummodo non fuerit conſummatum? Certum eſt cuilibet conjugi poſt initum matrimonium ante ejus conſummationem concedi ſpatium duorum menſium tantùm ad deliberandum de ingreſſu religionis, adeo ut intra hoc bimeſtre neuter alteri teneatur debitum reddere, neque habeat jus petendi altero renitente; quia quamvis ratione matrimonij transferatur in conjugem dominium corporis alterius; id tamen intelligitur, ſub tacitâ conditione, niſi alter velit intra bimeſtre ſanctiorem ſtatum religionis eligere, & ſolemnem profeſſionem emittere in aliquo ex religioſis Ordinibus à Sede Apoſtolica approbatis, elapſo autem bimeſtri, tenetur matrimonium conſummare altero exigente, vel ſtatum religionis ingredi abſque ulteriori mora, ut habetur in *c. Ex publico de converſ. conjug.* Hinc reſpondetur ad quæſitum elapſo bimeſtri non eſſe ampliùs licitum alteri ex conjugibus religionem ingredi altero repugnante; quòd ſi de facto aliquis ex conjugibus etiam poſt dilapſum bimeſtre, dummodo nondum fuerit matrimonium conſummatum religionem ingrediatur, & in ea poſt annum probationis ſolemnem profeſſionem emittat, per hanc matrimonium ratum, & nondum conſummatum diſſolvitur, quia profeſſio illa, tametſi illicita, ſuum tamen ſortitur valorem: & ratio ex eo deſumitur, quia Chriſtus abſolutè conceſſit hoc privilegium profeſſioni religioſæ ob perfectiorem ſtatum, quem tunc conjux ante conſummationem matrimonij eligit.

108 Hinc Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de matrim. can. 6.* declaravit ſimpliciter matrimonium ratum, & nondum conſummatum diſſolvi per ſolemnem profeſſionem religionis alterius conjugis, nec ullum determinat tempus ante conſummationem. Neque obſtat, quòd tranſacto bimeſtri teneatur conjux reddere debitum alteri petenti; & ad id poſſit etiam compelli per cenſuras eccleſiaſticas, præſertim per excommunicationem; & obligationem ad reddendum debitum eſſe incompoſſibilem cum ſtatu religioſo. Nam contra eſt, quia exinde tantùm ſequitur, talem tranſitum ad religionem poſt lapſum bimeſtre eſſe illicitum non verò eſſe irritum, & invalidum, quia tametſi conjux nolens reddere debitum alteri petenti peccet, eò quia deneget alteri jus ſuum; non tamen amittit jus ingrediendi religionem ante conſummationem matrimonij, quia hoc privilegium ſimpliciter, & abſolutè eſt conceſſum in favorem religionis, ut profeſſio ſolemnis matrimonium dirimat, antequam ſit conſummatum.

Quinimò ſi intra bimeſtre mulier invita conſummaret matrimonium per vim ſibi illatam à viro ſuo; adhuc licitum eſt mulieri viro etiam renitente religionem ingredi, & in ea ſolemniter profiteri; non ità è converſo licitum eſt viro, qui vim intulit uxori hac renitente; quia abſque propria culpa nemo eſt privandus jure proprio, ut habetur in *c. diſcretione de eo, qui cognovit conſang. uxor. ſuæ*: & cùm uxor cognita fuerit à viro abſque ulla ſua culpa, cum non conſenſerit, imò fuerit violentiam paſſa, non debet privari jure ingrediendi religionem intra bimeſtre, cum hoc illi concedatur ab eccleſia. Tum quia ſua culpa propria nemini debet patrocinari *c. Ad noſtram de emptione, & venditione c. tuæ de cleric. non reſid.* proinde nullum jus acquirit vir ratione copulæ vi extortæ ad impediendam uxoris profeſſionem. Tum quia uxor paſſa eſt injuſtitiam, quia vir ante lapſum bimeſtre non habuit jus extorquendi violenter debitum, proinde mulier vim paſſa remanet cum ſuo jure, quo poteſt religionem ingredi, & profiteri, non enim poteſt aliter amiſſum jus recuperare. 109

Quòd verò renitente uxore non poſſit vir, qui violentiam intulit ampliùs religionem ingredi, tametſi nondum dilapſo bimeſtri, ex eo liquet: quia vir amiſit jus ingrediendi religionem per voluntariam conſummationem matrimonij. Quòd ſi conjux aſſentiretur marito extorquenti conſenſum ad conſummandum matrimonium, tunc neutri conjugum licitum eſſet altero invito religionem ingredi, & in hoc ſenſu intelliguntur jura ſtatuentia, poſt matrimonium conſummatum neutri conjugum licitum eſſe altero invito religionem ingredi. & tunc ſi mulier conſentiente marito religionem ingrediatur, in qua etiam ſolemnem emittet profeſſionem, per hanc non diſſolvitur matrimonium antea conſummatum, adeò ut vir manens in ſæculo non poſſit alteram ducere, eò quia adhuc ſit conjugatus, licèt ejus uxor ſit religioſa: quia copula quamvis vi extorta adhuc eſt inter veros conjuges, & cùm non ſit fornicatio, eſt vera conſummatio matrimonij, & per eam facti ſunt conjuges una caro; unde id procedit ſive uxor conſenſerit, ſive non ad talem conſummationem: hinc mulier in tali caſu eſſet ſimul uxor, & religioſa, non enim id implicat ex conſenſu alterius conjugis. Hinc matrimonium conſummatum non diſſolvitur per ſequentem alterius profeſſionem, ut definitur in ſexta ſynodo generali, & refertur in *c. Si quis conjugatus 27. q. 2.* & ratio petitur ex eo, quia matrimonium conſummatum ſignificat unionem divinitatis cum humanitate, quæ cum ſit indiſſolubilis, & perpetua ita etiam ipſius vinculum matrimonij conſummati debet eſſe indiſſolubile, ac perpetuum, adeò ut ſola morte alterius conjugis diſſolvatur. 110

Quæ-

111 Quæritur trigeſimo primò, quomodo debeat ſe gerere, qui poſt emiſſum ſimplex votum caſtitatis matrimonium contrahit nullâ petitâ, nec obtenta diſpenſatione ſuper impedimento, ſeu voto ſimplici, quod impedit, ne matrimonium contrahatur? Reſpondetur, quòd tametſi tale matrimonium, ſi initum ſit, coram facie eccleſiæ ſuum ſortiatur valorem, eò quia votum ſimplex caſtitatis non dirimat, ſed tantùm impediat matrimonium, ne contrahatur; tenetur tamen, qui cum tali voto contraxit, non conſummare matrimonium; ſed ſervare, quantum eſt ex ſe votum emiſſum; alioquin illud conſūmando peccat lethaliter contra votum caſtitatis, niſi priùs obtinuerit diſpenſationem. Poſtqoam verò matrimonium conſummatum eſt, debitum reddere poteſt, imò & tenetur conjugi exigenti; non tamen poteſt ipſe illud exigere abaque lethali culpa. Unde tenetur priùs petere, & obtinere diſpenſationem à voto, ut poſſit poſtea debitum petere. Idque expreſsè docet D. Thomas *in 4. ſent. diſt. 38. quaſt. 1. art. 2. quaſtiune 2. ad 3.* ubi S. Doctor ajt: *Qui contrahit matrimonium per verba de præſenti poſt votum ſimplex, non poteſt cognoſcere uxorem carnaliter ſine peccato mortali; quia reſtat adhuc facultas implendi continentia votum ante matrimonium conſummatum, ſed poſtquam matrimonium conſummatum eſt: eſt ei factum illicitum non reddere debitum uxori exigenti tamen ex parte ſua: & ideo ad hoc obligatio voti non ſe extendit. Tamen debet lamentum Pœnitentia recompenſare pro continentia non ſervatâ.* Hoc idem docet in reſponſione ad quartum, ubi ajt: *Quantum ad ea, in quibus non eſt factus impotens votum continentia ſervare, adhuc poſt contractum matrimonium obligatur ad illud ſervandum: propter quod mortuâ uxore tenetur totaliter continere. Et quia ex matrimonij vinculo non obligatur ad debitum petendum; ideo non poteſt debitum petere abſque peccato; quamvis poſſit abſque peccato debitum reddere exigenti, poſtquam obligatus eſt ad hoc per carnalem copulam præcedentem. Hoc autem intelligendum eſt, ſive mulier petat expreſsè; ſive interpretativè, ut quando mulier verecunda eſt, & vir ſentit voluntatem de redditione debiti. Tunc enim ſine peccato reddere poteſt, ac præcipuè ſi ei timeat de periculo caſtitatis.*

112 Quòd ſi quis non voviſſet expreſsè caſtitatem, ſed tantùm religionem, quamvis in voto explicito religionia contineatur votum implicitum caſtitatia; & lethaliter peccaret, ſi poſt tale votum religionis matrimonium contraheret: eo tamen inito poſſet conjugale debitum non tantum reddere, ſed etiam petere. Ratio eſt, quia licèt votom caſtitatis, contineatur implicitè in explicito voto religionis, caſtitatem tamen non vovit ſimpliciter, & abſolutè; ſed in religione ſervandam; eſt enim caſtitaa acceſſoria ad votum religionia; unde ſi votum explicitum religionis non ſervetur, nec caſtitas obligat extra ſtatum religionis; quia qui religionem voverat, tantùm ſe obligaverat ad ſervandam caſtitatem juxta ſtatum religionia, non verò in ſæculo. Vovens enim ad id tantùm ſe obligavit, quod vovit, & eo modo quo vovit.

113 Hinc qui ſimplex vótum caſtitatis, non verò religionis emiſit, antequam iniret matrimonium, non tenetur religionem ingredi ante conſummationem matrimonij; quia non vovit caſtitatem ſervare in ſtatu religionia, cum poſſit etiam in ſæculo, & ſtatu laicali caſtitaa ſervari; unde non tenetur medium tam extraordinarium, ſicut eſt ſtatua religioſus, eligere ad caſtitatis votum adimplendum; cum alia ſuppetant media, quibua violatio voti poteſt vitari: poteſt enim petere, ac obtinere diſpenſationem à tali voto: vel alteri conjugi perſuadere continentiam, ut S. Henricus Imperator eam perſuaſit S. Cunegundæ ejus uxori. Vota tamen continentiæ perpetuæ conjugibus mutuo etiam conſenſu emittenda ſuadere non debent confeſſarij conjugibua, imò ne vix permittere, niſi uterque, vel ſaltem alter monaſterium ingrediatur cum alterius conſènſu in ſcriptis conceſſo coram Epiſcopo, vel ejua Vicario Generali: vel ſaltem ut ita ſint habitatione disjuncti, & ea virtute prædiri, ac ætate provecti, ut nullum incontinentiæ periculum timeatur: ſiquidem hujuſmodi vota perpetuæ continentiæ emiſſa à conjugibus, plerúmque infauſtos ſortiuntur exitus: quia conjugibna ſimul habitantibua, vel ſe mutuò viſitantibus arduum eſt coërcere carnis ſtimulos, dœmonis ſuggeſtiones: amor præconceptus concopiſcentiæ ſopitos ignea facilè excitat, qui excitatis continentiæ virtutem, & emiſſum votum abſumunt; proinde non debent hujuſmodi vota permitti niſi conjugibos, qui virtutum ſtudijs excellant, & ætate jam ſint provecti, ídque ob periculum, ne emiſſum votum violetur. Nota eſt Genebaldi Laudunenſia Epiſcopi hiſtoria: hic uxorem duxerat, cum qua annis aliquot honeſtè vixit, cúmque conſentiente uxore vitam monaſticam profeſſua fuiſſet, & ex Monacho ad Epiſcopatum promotua; is, quia frequentiùs poſt votum perpetuæ continentiæ permiſerat ſe ab uxore viſitari, duos ex illa filios ſuſcepit, & ob id à ſancto Remigio addictus fuit pœnitentiæ, ut refert Hincmarus in vita S Remigij. Quamvis igitur hæc vota perpetuæ continentiæ à conjugibus emiſſa honeſta ſint, ſancta, & optanda; adhuc tamen humanâ conſideratâ fragilitate, ſpectatis moribus, propenſionibus, aliíſque circumſtantijs conjugum ea ſuadere Confeſſarijs non expedit, imò nec facilè permittere, niſi probata conjugum virtua, & maturior ætas id ſuadeant, quapropter etiam Apoſtolus attendens periculum incontinentiæ non facilè permiſerat hujuamodi vota perpetuæ continentiæ inter conjugea, ajt enim. *Nolite fraudare invicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram. Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium.*

114 Neque expedit confeſſario permittere, ut unus ex conjugibus continentiam voveat, ſi al-

ter idem votum non emittat; ſed tantùm non repugnet voto emittendo ab altero conjuge, adeò ut non ſufficiat non repugnantia, ſed neceſſarius ſit ejus conſenſus in ſcriptis conceſſus coram Epiſcopo, aut ejus Vicario Generali, quia ſi alter non conſentiat, qui continentiam perpetuam vovit, vix poterit eam ſervare, cùm poſſit alter, qui eam non vovit, nec conſenſum præſtitit, debitum exigere; non enim deperdit ſuum jus, nec ei renuntiat, ex eo, quòd alter conjux perpetuam voveat continentiam. Hinc neque expedit, ut alter conjugum voveat, ſe nunquam petiturum debitum; eſſet enim id valdè grave alteri, quia petere ſemper cogeretur ipſe ſolus. Cæterum, ſi quis voviſſet, ſe nunquam petiturum debitum, teneretur illud ſervare, ita tamen, ut non redderet matrimonium onerosum, proinde poſſet debitum reddere alteri conjugi non ſolùm expreſſè, ſed etiam interpretativè illud exiganti. Conſultiùs tamen foret, tunc petere diſpenſationem à tali voto ad declinanda pericula illud transgrediendi: & Epiſcopus poſſet diſpenſare. Cæterum ſi unus conjugum alteri facultatem concedat, & quidem in ſcriptis coram Epiſcopo vovendi continentiam, cenſent plures, non poſſe poſt emiſſum votum alterum conjugem, qui conſenſit, debitum petere, quia per conſenſum præſtitum videtur renuntiâſſe juri ſuo.

115 Verùm id procedit potiùs, quòd qui continentiam non vovit, ſed tantùm permiſit alteri conjugi, ut eam voveret, non debeat debitum reddere, ſi à vovente exigatur: non verò, quòd non poſſit ipſe, qui non vovit continentiam, debitum exigere: quia aliud eſt licentiam concedere alteri, ut voveat continentiam, & aliud privare ſe jure petendi debitum, primum enim ſervari poteſt à vovente, ſi quantum eſt ex ſe, nunquàm debitum petat. Quòd ſi qui non vovit, licentiam dediſſet vovendi perpetuam continentiam tam in ordine ad petendum, quàm reddendum, tunc qui non vovit, non poſſet debitum petere, quia conſenſerat voto emiſſo ab altero de non reddendo, & in hoc ſenſu in tali explicita licentia implicitè conſenſiſſet ad non petendum debitum à vovente, cùm ſciat ex voto non poſſe debitum reddere. Vir etiam conjugatus ſine expreſſo conſenſu uxoris, neque poteſt ad ſacrum Ordinem promoveri, niſi & illa continentiam voveat, & deſumitur ex *c. Conjugatus de converſ. conjug.* ubi Alexander III. reſcribit. *Nullus conjugatorum eſt ad ſacros Ordines promovendus, niſi ab uxore continentiam profitente fuerit abſolutus*, quinimò ſi vir non conſentiente uxore, neque per adulterium dante cauſam divortij ſacrum recipit Ordinem mortaliter peccat; & niſi religionem profiteatur actum ordinis exercere nunquam poteſt, neque ad ſuperiorem aſcendere, nec beneficium, aut officium eccleſiaſticum obtinere, ut habetur in *Extravag. Antiquæ*, quæ eſt Joannis XXII. Et quamvis uxorem, quæ viri ordinationi aſſenſum non præſtitit, deceret, perpetuam & ipſam ſervare continentiam, non tamen tenetur eam vovere, imò neque ſervare, ſi nolit, quia ipſa non amiſit ſuum jus, quod acquiſivit, cùm matrimonium contraxit, in quo caſu vir, qui inſciâ uxore, vel non conſentiente Ordines ſacros ſuſcepit, non poſſet debitum ab uxore petere, quia id eſſet votum transgredi, quod ipſe emiſerat: petanti verò uxori tenetur debitum reddere.

Quòd ſi uxor ſciret, ejus virum vellè pro- 116
moveri ad ſacrum Ordinem, & etiam conſentiret, tunc teneretur continentiam perpetuam vovere, non tamen religionem ingredi, ſi in ſæculo ejus caſtitas non periclitetur: non ita tenetur tale votum emittere, ſi ipſa non conſenſit, ut docet D. Thomas in *4. ſent. diſt. 37. q. 1. art. 1.* ubi ait: *Vinculum Ordinis ſolvit vinculum matrimonij ratione petitionis debiti, ex qua parte habet repugnantiam ad matrimonium ex parte eius, qui Ordines ſuſcipit; quia non poteſt petere debitum, nec uxor tenetur ei reddere: ſed tamen non ſolvit ex parte alterius, quia ipſe uxori tenetur debitum reddere, ſi non poſſit eam inducere ad continentiam.* & *in reſponſ. ad 2.* ait: *ſi uxor ſciat, & de eius conſenſu vir ordinem ſacrum ſuſcepit, tenetur continentiam perpetuam vovere, non tamen tenetur religionem intrare, ſi ſibi non timeat de periculo caſtitatis, propter hoc, quòd vir eius ſolemne votum emiſit. Sin autem ſine eius conſenſu ſuſceperit, non tenetur, quia ex hoc nullum ei præjudicium generatur:* An verò ſi vir inſciâ, & non conſentiente uxore promoveretur ad ſacerdotium ab aliquo Epiſcopo putante promovendum non eſſe uxoratum, deberet tunc vivente uxore, & nolente continentiam vovere, imò & cum ſuo viro vellet habitare, & ab ipſo debitum petere, deberet vir ſimul conjugatus, & ſacerdos miſſam celebrare.

Conſultius mihi videretur, ſi tunc etiam à 117
celebratione miſſæ abſtineret, præſertim ſi cùm ſua habitaret uxore, quia licet ab ipſa non poſſet ratione voti, ſeu Ordinis ſacri debitum petere, teneretur tamen uxori petenti reddere, ſic ſcandalum ingeneraret populo, ſi videret, virum uxoratum, & commorantem cum ſua uxore ſacrum ad altare facere: ratione enim matrimonij, & cohabitationis cum uxore ſuſpenſus potius eſſet ab exercitio ſacri Ordinis, donec uxor decederet, vel perpetuam, & ipſa voveret continentiam. Quòd ſi vir ob adulterium uxoris ab ipſa ſeparetur quoad thorum, & ſacrum Ordinem ſuſcipiat, jure ſuo tunc utitur, ut habetur in *c. conſtitutus de converſ. conjug.* Non tamen uxor adultera, & dimiſſa poteſt contradicente viro monaſterium ingredi, quia vir non deperdidit ſuum jus in illam, proinde ſi ingreſſa fuerit contra voluntatem viri poteſt revocari à viro Innocente.

Quæritur trigeſimo ſecundò, an votum ſo- 118
lemne continentiæ fuerit ab eccleſia ſemper annexum ordini ſacro? Certum eſt, potuiſſe eccleſiam ordini ſacro adnectere votum ſolemne caſtitatis, quia cùm acceperit authoritatem à Chriſto condendi leges ſpirituali regimini, & fini vitæ æternæ congruentes; & fideles tenentur eam audire, *cum ſit 1. Timoth. 3. Columna, & firmamentum veritatis, ac ei parere*, dicente Chri-

Chriſto ſuis Apoſtolis repræſentantibus acclaſiam *1. ad Timoth. 3. Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum, qui miſit me.* Quòd verò Ordini ſacro ſit ab eccleſia annexum votum caſtitatis ſatis apertè declaratur in Concilio Tridẽtino *ſeſſ. 24. can. 9.* ibi: *Si quis dixerit, Clericos in ſacris conſtitutos, vel Regulares caſtitatem ſolemniter profeſſos, poſſe matrimonium contrahere, contractúmque validum eſſe, non obſtante lege eccleſiaſtica, & voto; anathema ſit,* ubi lex eccleſiaſtica videtur raferri ad ſacros Ordines, & votum ad profeſſionam.

119 Reſpondetur ad quæſitum, votum continantiæ à primitiva eccleſia fuiſſe annaxum ſacris Ordinibus. Quòd verò ax ſola lege ecclaſiaſtica ſit ſolamne votum continantiæ annexum ſuſcaptioni ſacri Ordinis, liquet ex diſciplina ecclaſiæ græcæ, quam toleravir eccleſia Latina, quæ parmiſit, ut non quidam poſt ſacram ordinarionem uxoras ducerent, id enim nunquam licuit; ſad ut conjugio ante ordinationem inito uterentur, ur communirer explicant *can. Aliter. diſt. 31.* ibi: *Aliter ſe Orientalium traditio habet eccleſiarum, aliter hujus ſancta Romana eccleſia. Nam earum ſacerdotes, Diaconi, atque ſubdiaconi matrimonio copulantur: iſtius autem eccleſia, vel Occidentalium nullus ſacerdotum à ſubdiacono usque ad Epiſcopum licentiam habet conjugium ſortiendi.* Verba illa *matrimonio copulantur* explicantur communitar cum Gloſſa de uſu matrimonij, non de ipſo contractu, adeò ut ſacerdotes Græci non contreherent matrimonium poſt ſuſceptum ſacardotium, ſed tantum matrimonio uterentur, & eis copularentur fœminæ, quas anta ſuſcaptum ſacardotium uxoras duxarant. Nunquam enim in ecclaſia Orientali, & Occidentali permiſſum fuit, ut ſacardotio initiati uxores ducarent; ſad quia illis ſub eccleſiæ initiis fidalas arant pauci numaro, ideò ſubinde ad ſacerdotium, & Epiſcopatum promovabantur uxorati, qui propteraa tolarabantur in acclaſia Græca, ſi poſt ſuſcaptum ſacrum Ordinem matrimonio uterantur, quod antaa contraxeranr: & hoc erat diſcrimen tunc temporis inter ecclaſiam Græcam, & Latinem, quia in hac, vel non promovebantur uxorati ad ſacroe Ordines; val promoti tanebantur perpatuam vovare continentiam, quam & ſervârunt aliqui ex Apoſtolis, qui dicuntur fuiſſa uxorati, cùm aſſumpti fuerunt ad Apoſtolatum.

120 Quòd verò acclaſia occidentalis votum continentiæ annexum voluerit ſacris Ordinibus, ac prohibuerit, na Clerici ſacris initiati Ordinibus uxores ducerent; imò etiam injunxerit uxoratis, ut ab uſu abſtinerent matrimonij, liquet ex primis ecclaſiæ Conciliis; etenim Concilium Eliberinum ſub ipſis Gentilium perſecutionibus coactum, quia ſicut perſecutiones Diocletiani, Maximiani, Galerij, Maxenrij, & Maximini Imparatorum multis fuerunt occaſio triumphi ob martyrium, quod glorioſè ſuſtinuerunt; ita ex advarſo plaróſque impulerunt in ruinam, quapropter Patres primevæ illius eccleſiæ, ut lapſis opem farrent, plura coëgerunt Concilia in Orianta per Synodum Ancyranam, cui præfuit Vitalis Antiochiæ Patriarcha: par ſynodum Alaxandrinam, cui præfuit Petrus Alaxandriæ Patriarcha, & in Occidante par Concilium Elibarinum congregatom Eliberi, quæ eſt Hiſpaniæ Beticæ civites dicta, vulgò Elvira, cui ſubſcripsêre inter alios etiam Oſius Cordubæ Epiſcopus, qui poſtaa Nicœno Genarali Concilio præſedit, & Valerius Cæſerauguſtæ; habita fuit hæc ſynodua anno Chriſti 305. Galerio, & Conſtantio Imperatoribus; & intar elios canones, quibus lapſis conſulerar, & normam vivendi acclaſiaſticis præſcriberet, edidit hæc ſynodus Eliberina canonem 33. in quo habatur. *Placuit in totum prohibere Epiſcopis, ſacerdotibus, Diaconis, & Subdiaconis poſitis in miniſterio, abſtinere ſe à conjugibus, & non generare filios. Quòd quicunque feceris, honore clericatûs exterminetur.*

Hoc idem ſtatutum fuit atiam in Concilio 121
Carthaginenſi II. hebetur enim in *can. 2. ita placuit, & condecet ſacroſanctos Antiſtites, & Dei Sacerdotes, nec non & Levitas, vel qui Sacramentis divinis inſerviunt continentes eſſe in omnibus, quò poſſint ſimpliciter: ut quod Apoſtoli docuerunt, & ipſa ſervavit antiquitas* (notandum eſt hoc taſtimonium de vetari uſu accleſiæ, & Apoſtolica traditione circa votum continentiæ ſacris adnexum Ordinibus) *nos quoque cuſtodiamus: ab univerſis Epiſcopis dictum eſt, omnibus placet, ut Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & qui ſacramenta contrectant, pudicitiæ cuſtodes etiam ſe ab uxoribus contineant.* Hoc idam atiam ſtatutum fuit in Concilio Arelatenſi II. *can. 2.* ubi dicitur: *Aſſumi aliquem ad ſacerdotium non poſſe ſub matrimonij vinculo conſtitutum, niſi fuerit promiſſa converſio,* & *can. 3. Si quis de Clericis à gradu Diaconatûs in ſolatio ſuo mulierem prater aviam, matrem, neptem, vel ſororem, aut filiam, vel converſam ſecum uxorem habere præſumpſerit, à communione alienus habeatur: pari quoque mulierem, ſi ſe non ſeparaverit, pœnâ percellat:* in hoc Arelatenſis Concilij canone parmittitur quidam cohabitatio uxoris, ſed dummodo hæc ſit converſa, ſeu continens, vel perpatuam voverit caſtitatem, ut nimirum ſacardotes ex chriſtiana charitate curam garant mulierum, quæ ſibi ſunt ſanguina junctæ. In quo ſenſu intalligitur atiam ſaxtus Apoſtolorum canon, quo græci abutuntur; & cujus obtantu non fuerunt veriti in Quiniſexta Pſeudoſynodo Romanam damnara accleſiam, eò quia uſum matrimonij ſacris initiatis Ordinibus inhibuarit: ſanſus enim illius canonis ſaxti, qui Apoſtolis tribuitur, aſt, ut Epiſcopi, Sacardotas, & Diaconi curam habeant uxorum, nec eas raligionis ſpecia abjiciant, quemadmodum curam etiam garere tenentur matris, aviæ, & ſororum, ſine tamen cubilis commarcio.

Plura alia Concilia, ut Carthaginenſa V. 122
Turonenſe II. *can. 20.* Agathanſa, & alia plura in ecclaſia Occidentali, votum caſtitatis ſacris

annexum Ordinibus aſſeruerunt, imò etiam in Oriente plura Concilia, & præſertim Niceena ſynodus Oecumenica, hæc anim *can. 3.* ſtatuit, non eſſe licitum Clerico ſubintroductam habere mulierem, niſi matrem, ſororem, aviam, vel eas ſolas, quæ omnem removent ſuſpicionem, ubi nulla uxoris fit mentio, non quia clerico habere liceret, ſed quia nulla eſſe poterat ex lege clericalis cælibatus. Non enim poſſet quiſpiam aruditus inficiari quanta diſtrictione, primis quinque ſæculis, univerſa ubiqua terrarum eccleſia ſacro clero conjugium interdixerit, quin etiam poſteriores græci, qui ſe ſchiſmate à Romana eccleſia divulſerunt, matrimonij uſum Epiſcopis ſubtrahunt, prohibéntque, quem tantùm inferioribus ſacerdotibus permittunt, ſi jam fuerant tempore ſuæ ordinationis conjugati: nova ſiquidem poſt ordinationem contrahére connubia non permittuntur, idque liquet ex *can. 12.* Schiſmaticæ ſynodi quiniſextæ in Trullo ſub Juſtiniano Rhinotineto.

123 Quamobrem continentiæ votum, vel à primis eccleſiæ temporibus lege eccleſiaſtica, & conſuetudine ſacris ſemper fuit annexum Ordinibus, & quidem in utraque eccleſia græca, & latina: ſiquidem de eccleſia Otientali id luculenter oſtendit S. Epiphanius *hæreſi 59.* quæ aſt Cathororum, ſeu Novatianorum, tum in expoſitione ſidei catholicæ *c. 31.* & habetur etiam in *can 27.* ex ijs, qui Apoſtolis tribuuntur. Quòd hæc lex, & conſuetudo ſemper etiam inoleverit in ecceleſia latina, teſtatur S. Hieronymus *epiſt. 1.* ubi ait: *Apoſtoli, vel Virgines, vel poſt nuptias continentes, Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, aut Virgines eliguntur, aut vidui, aut certi poſt ſacerdotium in æternum pudici*, & *lib. adverſ. Vigilantium* indicans hoc votum continentiæ ſacris annexum Ordinibus etiam in eccleſia Orientis ajt; *quid facient Orientis eccleſia? Quid Ægypti, & Sedis Apoſtolica, quæ aut Virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut ſi uxores habuerint, mariti eſſe deſiſtunt?* & quamvis hæc conſuetudo primis temporibus in utraque eccleſia inoleverit, qua ſacris Ordinibus initiati perpetuam continentiam ſervabant ex eccleſiæ diſciplina ab Apoſtolicis temporibus firmata; Græci tamen in ea tenenda non fuerunt ita conſtantes ſicut latini, qui vel nonniſi Virgines, & continentes promovebantur ad ſacros Ordines, vel ſaltem, ſi uxorati erant, voto ſe obſtringebant continentiæ: & hanc diſciplinam Siricius Papa etiam lata lege firmavit, ac ab omni eccleſiaſtico honore dejectos declaravit eos Presbyteros, ac Diaconos, qui rei uxoriæ vacarent, & Sanctus Leo Magnus commendans hanc diſciplinam in eccleſia, qua ſacris initiati Ordinibus continentiam voverant, ajt *epiſt. 84. c. 3. & 4. ad Anaſtaſium. Omnium Sacerdotum tam excellens eſt electio, ut hæc, quæ in alijs eccleſiæ membris vacant à culpa, in illis tamen habeantur illicita. Nam cum extra Clericorum Ordinem conſtitutis nuptiarum Societati, & liberorum procreationi ſtudere ſit liberum: ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec Subdiaconis quidem connubium carnale conceditur: ut & qui habent, ſint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant ſingulares. Quòd ſi in hoc Ordine, qui quartus à capite eſt, dignum eſt cuſtodiri, quantò magis in primo, vel ſecundo, tertióve ſervandum eſt? ne aut in Levitico miniſterio, aut Presbyterali honore, vel Epiſcopali excellentia quiſque idoneus æſtimetur, qui ſe à voluptate uxoria necdum franâſſe detegitur.* Sanctus Gregorius Magnus *lib. 4. dialog. c. 11.* oſtendens, ſacerdotes etiam primis eccleſiæ temporibus ab uſu abſtinuiſſe matrimonij producit exemplum cujusdam Urſini ſacerdotis, de quo ajt: *Hic ex tempore Ordinationis ſuæ Presbyteram ſuam ut ſororem diligens, ſed quaſi hoſtem carnis ad ſe propiùs accedere nunquam ſinebat*, & de eodem ſacerdote memorat, ut cùm eſſet jam ultimo ſenio confectus, & quadrageſimum ſuæ Ordinationis annum ageret, decumberétque viribus deſtitutus, & ultima ægritudine languidus, vix extrema traheret ſpiritus, & ejus Presbytera exploratura num ſpirâſſet, & aurem naribus decumbentis, & animam jam agentis admoviſſet, recollectis viribus in has arupit voces: *Diſcede, diſcede à me mulier, adhuc igniculus vivit amove paleam.*

124 Quamvis utriusque eccleſiæ græcæ, & latinæ ea ſub primis temporibus laudata fuerit diſciplina, quâ ſacris initiandi Ordinibus continentiam voverent, & ſi uxorati eſſent ab uſu abſtinerent matrimonij, cœpit tamen hæc commendabilis conſuetudo corrumpi in eccleſia græca quinto ſæculo paulò ante ſynodum Quiniſextam, & præſertim quia ægrè ferebant ſacerdotes uxorati hanc continentiam, & Vigilantius etiam conatus fuit per Occidentem hanc incontinentiæ labem ſpargere, quamvis irrito conatu, cum Patres Latini continentiæ legem à ſacerdotio, ſacríſque Ordinibus nunquam ſejungi permiſerint, ſicut etiam antiquiores Patres græci, etenim Origenes *homil. 23. in Numer.* ajt. *Illius ſolius eſſe offerre Deo ſacrificium, qui indeſinenti, ac perpetua ſe devoverit caſtitati*; cui ſuffragatur Euſebius in *lib. 1. demonſt. evangel. c. 9.* inquiens: *Verumtamen eos qui ſacrati ſunt, atque in DEI cultu, & miniſterio occupati continere ſe deinceps ab uxoris commercio decet*, & D. Baſilius *epiſt. 17.* ſeriter objurgat ſacerdotem ſeptuagenarium, qui dimiſſam in ſua ordinatione conjugem, in ſuas iterum ædes receperat, mandátque, ut Presbyteram ſuam in Monialium dimittat monaſterium. Et Juſtinianus Imperator hanc in eccleſia diſciplinam, & legem continentiæ in ſacerdotibus, ſacríſque ordinibus initiatis approbans ait in *novel. 6. c. 5.* *Nihil ita in ſacris ordinationibus diligimus, ſicut in caſtitate viventes, aut cum uxoribus non cohabitantes.* ac quia vel maximè deceat ſacerdotio fungentes, & ſacro inſervientes altari ſtudio eſſe caſtitatis addictos, & continentiæ virtute eſſe inſignitos.

125 Neque Juſtinianus approbavit uſum matrimonij in ſacerdotibus uxoratis: ſiquidem conjugij vinculum ſacri miniſterij functiones plurimum impedit, cùm enim officium ſacerdotis

ſit

ſit orationibus vacare, divinum verbum è ſuggeſtu ad populum dicere, paſtorali cura gregem ſibi concreditum, moribus, & exemplo fortiùs, quàm verbis ad culturam allicere virtutum, & ad ſtudia charitatis, & caſtitatis; procul dobio, ſi ſacerdotes uxorati ſint, neque ab uſo abſtineant matrimonij, ſed filios generent, rebus familiaribus incumbant, divitiis inhient, quibus tota ſamilia diteſcat, negotia propterea inſtituant, quibus cum ſœnore pecunias augeant, certè cum hiſce impedimentis munie vix poſſuot ſacerdotis obire, nec aliis perſuadere virtutem continentiæ, mundi contemptum, divitiarum neglectom, ſi ipſi ſuas habeant uxores, neqoe ab uſu ebſtineant matrimonij, liberos procreent, & toto niſu ſtudeant per incrementa divitierum commoda totius ſamiliæ promovere. Quòd ſi ſacerdos Moſaicæ legis oblatorus ſacrificium non ſolùm ab oxore abſtinebat, verùm, & domo ſua ſecedebat, quanto magis in lege evangelica debet ſacerdos alienus eſſe à quovis oxorio commercio, cùm in ſacrificium offerat non boves, nec oves, nec agnos, ſed ipſum Dei Filium noſtrâ indutom humanitate.

126 Quòd ſi in lege veteri non permittebantor edere panes propoſitionis, niſi qui mundi eſſent à mulieribus: quantò magis hæc à mulieribus continentia exigende erit à ſacerdotibus legis evangelicæ, quorum officium eſt immacnlatum agnum JEſum Chriſtum æterno Patri in ſacrificium offerre, comedere, & fidelibus miniſtrare? cùm ſit panis ille, qui de cœlo deſcendit, ſeu ipſa caro JEſu Chriſti, cujus veteris legis ſacrificia, panéſque propoſitionis umbræ tantùm, ac figuræ fuerunt obſcuræ? certò potiore jure decet, ſacerdotes evangelicæ legis caſtitatis culturæ eſſe addictos. Quòd ſi Apoſtolos fidelibus ſæcularibus ſuadet, ut ex conſenſu ad tempus, ſi ſint uxorati, abſtineant eb uſu conjugij *1. Corinth. 7.* ut vacent orationi; ſanè congruum eſt, ut ſacri minsſtri, & præſertim ſacerdotes immolantes ad altare, non victimam terreſtrem, ſed filium Dei vivi, ut ritè ſuo ſungantur munere ab omni abſtineant jugiter mulicbri conſortio, ut urget S. Hieronymus *lib. 1. adverſ. Jovinian. c. 19.* inquiens: *ſi laicus, & quicunque fidelis orare non poteſt, niſi careat officio conjugali: ſacerdoti, cui ſemper populo offerenda ſunt ſacrificia, ſemper orandum eſt, ſemper carendum erit matrimonio. Nam & in veteri lege, qui populo hoſtias offerebant, non ſolùm in domibus ſuis non erant, ſed purificabantur ad tempus ab uxoribus ſeparati, & vinum, & ſiceram non bibebant, quæ ſolent libidinem provocare.*

127 Quòd ſi objicies, Levitas, & Sacerdotes legis moſaicæ fuiſſe uxoratos, proinde etiam in lege evangelica decere ſacerdotes ſuas habere uxores. Contra, eſt ſiquidem diſcrimen, quia eatenus Levitis moſaicę legis concedebatur temp⁹ aliquod, qoo nterentur conjugio, quia id exigebat neceſſitas divini cultus: in ea enim unica tribu, ejúſque una Aaronica ſtirpe ſacerdotiom illud vetus continebatur, ad cujus propagationem oſus conjugij erat neceſſarius. In lege autem evangelica, quia privilegium Patrum ceſſavit, & ſacerdotium oon ampliùs dependet ab unica tantùm ſtirpe, ſed eccleſia eos ad ſacerdotium promovet fideles, quos virtutum ſtudia, morum probitas, laus doctrinæ, & caſtitatis coltura commendant ex quacunque ſint ſtirpe, nulla ampliùs urget neceſſitas, quâ ſacris Ordinibus initiati debeent matrimonio uti; cum nou ampliùs ſit terrenæ originis prærogativa, quæ ſacerdotes populo procreet; ſed cœleſtis gratiæ dignatio, quæ fideles ad ſacros promovet Ordines: qui propterea debent matrimonij vincula, ac impedimentis liberi eſſe, quo mejori ſtudio divino inſerviant altari, ſacrificija mancipentur, ac rerum divinarum meditetioni ſint addicti, ot enim ait Apoſtolus *1. Corinth. 7. qui cum uxore eſt, ſolicitus eſt, quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori, & diviſus eſt.*

Præterea non poſſet ſecerdos vacans rei u- 128
xoriæ, fideles adhortari ad perpetuam continentiam, & ad ſtudia caſtitatis, cùm ipſe contrarium ageret ab eo, quod alios doceret: nec poſſet tunc cum Apoſtolo dicere: volo vos omnes eſſe ſicut meipſum. Si enim Epiſcopi, ſi Parochi eſſent uxorati, & prolis procreationi darent operam, certè commodis potiùs ſtuderent familiæ, raró divina meditarentur, ſed ad ea ſuas dirigerent cogitationes, quæ ad commodum uxoris, & filiorum facerent, ſicque non curam pauperum, ſed filiorum gererent, omnémque impenderent ſolicitudinem, ut ijsdem theſaurizarent: hinc Sixtus Papa *epiſt. 4. ad African,* ajt: *Quod dignum, & pudicum, & honeſtum eſt ſuademus, ut ſacerdotes, & Levitæ cum uxoribus ſuis non coëant, quia in miniſterio divino quotidianis neceſſitatibus occupantur, Apoſtolus enim ad Corint. 1. c. 7. ſcribit: Abſtinete vos, ut vacetis orationi: ſi ergo laicis abſtinentia imperatur, ut poſſint deprecantes audiri: quantò magis ſacerdos utique omni momento paratus eſſe debet munditia puritate ſecurus, ne aut ſacrificium offerat, aut baptizare cogatur? Qui ſi contaminatus eſt carnali concupiſcentia, quid faciet? excuſabit? quo pudore, qua mente uſurpabit? quâ conſcientiâ, quo merito hic exaudiri ſe credit, cùm dictum ſit: Omnia munda mundis; coinquinatis autem, & infidelibus nihil mundum: qua de re hortor, moneo, rogo, tollatur hoc opprobrium, quod poteſt etiam jure gentilitas accuſare. Fortè creditur, quia ſcriptum eſt unius uxoris virum? Non permanenti in concupiſcentia generandi dixit, ſed propter continentiam futuram,* ex eo enim, quòd Apoſtolus dicat, Oportet Epiſcopum unius uxoris eſſe virom; id non intelligitur, quaſi Apoſtolus velit, Epiſcopum eſſe uxoratum, ſed quòd non ſit promovendus ad Epiſcopatum, presbyteratum, & diaconatum bigamus, qui duas hebuerit uxores; ſed ex illis, qui fuerunt uxorati ij tantùm ſint promovendi, qui unicam tantùm habuerint uxorem, vel nullam, vel ſi adhuc habeant, continentiam profiteantur, ac ſervent.

Solent tamen hæretici objicere illud Apo- 129
ſtoli ad *Hebræos 13.* ubi vocat matrimonium:

honorabile connubium in omnibus, & thorum immaculatum. Quòd ſi connubium in omnibus eſt honorabile: ergo non eſt, quod debeat dedecere initiatos ſacris Ordinibus. Sed conrra, quia ex prærecenſitis ſatis liquet, quàm incongruum ſit ſacerdotibus matrimonium, ac uſus conjugij, à quo à divinis diſtraherentur, & ad curas domeſticas traherentur. Apoſtolus igitur vocans matrimonium honorabile connubium in omnibus, ſcilicet legitimè conjunctis, in quibus vult eſſe honorabile, ut etiam thorum immaculatum, ne ſtupris, vel adulteriis maritalis thorus inquinetur, ſenſus non eſt, quòd honorabile ſit connubium in omnibus, etiam ſacris ordinibus initiatis; ſed ut ſit honorabile in omnibus, qui legitimè matrimonium contraxêre, ne illud dedecorent ſtupris, & adulteriis, ideóque vult thorum conjugatorum eſſe immaculatum, & iſte eſt genuinus Apoſtoli ſenſus, quia ut ait idem Apoſtolus, Fornicatores, & adulteros judicabit Deus.

130 Quæritur trigeſimo tertiò, an ſacer Ordo dirimat matrimonium jure naturæ? Reſpondent aliqui, matrimonium præcisè ſecundùm ſe jure naturæ non dirimere matrimonium, quia Ordo ſacer per ſe ſolitariè ſpectatus non contrariatur matrimonio: unde illud dirimit jure naturæ ratione voti continentiæ eidem adnexi, tametſi Ordo ſacer non habeat tale votũ ſibi annexum per ſe, & ex propria natura, ſed per accidens ex eccleſiæ ſtatuto: & nituntur, quia votum Ordini ſacro annexum eſt ſolemne, ut liquet ex *c. unic. de vot. in 6.* perinde ac votum emiſſum in religione, & ſicut votum ſolemne emiſſum in religione approbata à ſede Apoſtolica dirimit matrimonium jure naturæ; ita etiam Ordo ſacer, non quidem ſecundùm ſe præcisè, ſed ratione voti continentiæ eidem annexi. Idque ex eo firmant, quia in hoc voto continentiæ annexo ſacris Ordinibus habetur totalis traditio, & acceptio, alioquin non eſſet ſolemne, cum per hoc diſtinguatur votum ſolemne à ſimplici, quod iſtud æquiparetur ſponſalibus, in quibus nulla ſit traditio de præſenti, & illud matrimonio, in quo fit vera traditio, & acceptio, ex quo inferunt, ordinem ſacrum ratione voti continentiæ ſibi annexi dirimere matrimonium jure naturæ, quia ex natura rei repugnat, hominem ſemel Deo traditum per votum, tradi ſimul uxori per matrimonium.

131 Verùm in contrarium opponi poteſt, quia votum caſtitatis annexum ſacris Ordinibus, & quod emittitur in eorundem ſuſceptione, non eſt per ſe ex natura ſua ſolemne, ſicut eſt votum, quod emittitur à religioſis poſt annum probationis in ſolemni profeſſione; ſed potiùs per ſe eſt votum ſimplex, & per accidens, ſeu ex eccleſiæ ſtatuto ſolemne quoad effectum duntaxat diſſolvendi matrimonium, adeò ut tale votum, quoad hunc effectum fiat tantùm ſolemne ex ſtatuto eccleſiæ: quamobrem ſacer ordo, nec præcisè ſecundùm ſe, nec ratione voti adnexi continentiæ dirimit matrimonium jure naturæ, ſed tantùm jure eccleſiaſtico. Ad confirmationem reſpondetur, traditionem proprij corporis in ſuſceptione ſacri Ordinis Deo factam non eſſe in ordine ad caſtitatem ſervandam; ſed in ordine ad miniſteria divini cultûs, cui eccleſia voluit adjungi votum illud perpetuæ continentiæ. Quamobrem reſpondendum eſt quæſito, ſacrum ordinem nonniſi jure eccleſiaſtico dirimere matrimonium, quia cum illud non dirimat jure naturæ, nec jure divino; cùm in eccleſia græca permitterentur ſacerdotes uxorati, imò & in latina, tametſi poſt ſuſceptum ſacerdotium ab uſu poſtea abſtinerent conjugij, ut in præcedenti quæſtione evicimus.

Quæritur trigeſimo quartò, an etiam ſolo jure eccleſiaſtico votum ſolemne continentiæ ſit annexum profeſſioni religionis approbatæ, ſeu vitæ monaſticæ, ſecundùm regulam à Sede Apoſtolica confirmatam? Reſpondetur, non convenire in ſolutione hujus quæſtionis Theologos, & Canoniſtas, ſiquidem ex *c. Quod votum tit. de vot. & voti redemp. in 6.* Bonifacius VIII. videtur declarâſſe hoc votum ſolemne continentiæ, nonniſi de jure eccleſiaſtico eſſe annexum ſolemni profeſſioni religioſæ, ajt enim *Voti ſolemnitas ex ſola conſtitutione eccleſia eſt inventa.* Quòd ſi eſt tantùm de jure eccleſiaſtico, ſequitur, poſſe ſummum Pontificem etiam cum Religioſo diſpenſare, ut uxorem ducat, cui ſententiæ adhærent plures, tum Theologi, tum juris canonici periti, inter quos Innocentius IV. Joannes Andreas, Hoſtienſis, Cajetanus, Turrecremata, imò & S Antoninus *2. p. tit. 11. c. 2.* Hoc idem cenſent Toletus, Navarrus, Covarruvias, & Fagnanus in *2. p. lib. 3. decret. ad c. cum ad monaſterium*, ubi ait, hodie hanc ſententiam eſſe communem Theologorum, ac ferè omnium Canoniſtarum, quam etiam tacitè approbavit eccleſia Romana, dum ſuper hoc diſpenſavit cum multis religioſis. Hinc ſi communis utilitas totius eccleſiæ, vel etiam unius Regni, aut Provinciæ exigeret, poſſet Pontifex in voto continentiæ annexo ſacris Ordinibus, imò & voto ſolemni religionis diſpenſare. Verùm votum ſolemne continentiæ adeo eſt intrinſecum, & eſſentiale ſtatui religioſo, ut ſummus Pontifex non poſſit efficere, ut remaneat quis ſimul Monachus, & uxorem habeat, clarè docet D. Thomas *2. 2. q. 88. art. 9.* ubi ajt, *debitum continentia eſſe eſſentiale ſtatui religionis, per quem homo abrenuntiat ſaculo, totaliter DEI ſervitio mancipatus, quod non poteſt ſimul ſtare cum matrimonio, in quo incumbit neceſſitas procuranda uxoris, & prolis, & familia, & rerum, qua ad hoc requiruntur.* 132

Poteſt nihilominus ſummus Pontifex ex juſta, & valdè urgente cauſa diſpenſare, ac facere, ut ex Monacho fiat non Monachus, adeóque ſolemnibus votis ſolutus, & conſequenter poteſt per ſuam diſpenſationem tollere conſecrationem, quæ non eſt ſacramentalis, ſed ritualis, neque divini juris, ſed eccleſiaſtici: & quia votum ſolemne continentiæ non eſt eſſentialiter annexum Ordini ſacro, cùm eccleſia latina toleraverit ſacerdotes uxoratos in eccleſia græca, ideo tantùm accidentaliter, & ex ſtatuto eccleſiæ eſt votum ſolemne continentiæ anne- 133

xum

xum Ordini ſacro ; quapropter ſicut ex juſtâ cauſa poteſt legislator in ſuis legibus diſpenſare; ita & eccleſia, ſeu ſummus Pontifex poteſt indulgere ; ut initiatus ſacris Ordinibus, poſſit uxorem ducere : quinimò defacto plures Pontifices diſpenſârunt præſertim cum Subdiaconis ex ea tantùm cauſa, ne nobilis aliqua familia periret ; ac ſucceſſoribus careret. Imò non fuit ſemper irritum ſacerdoti matrimonium, quamvis fuerit ſemper illicitum, ac depoſitione ab officio, & beneficio plecteretur, ut conſtat ex *can. Presbyter. diſt. 25.* qui fuit primus Concilij Neocæſarienſis, & ex Concilio Carthaginenſi V. *can. 3.* Arauſicano I. *can. 23. & 41.* Turonenſi I. *can. 2.*

234 Quæritur trigeſimo quintò, an qui Ordinem ſacrum ſuſciperet ante uſum rationis, vel etiam per vim, vel cum ignorantiâ, quòd Ordo ſacer habeat annexum votum perpetuæ continentiæ, teneretur cœlibatum ſervare? Reſpondetur, probabiliùs videri, ordinem ſacrum ſuſceptum etiam ante uſum rationis, vel per vim, vel cum ignorantia voti perpetuæ continentiæ, eidem annexi reddere initiatum Ordine ſacro inhabilem ad matrimonium, non quidem ratione voti ignorati, vel per vim emiſſi ; ſed ratione ſtatuti eccleſiaſtici immediatè obligantis ſacros homines ad caſtitatem ſervandam ; ſiquidem poſt ſtatutum eccleſiæ de continentia ſervanda ab initiato ſacris ordinibus; quod ſtatutum viguit à temporibus Apoſtolorum, ſemper additum fuit ordinationi ſacræ votum perpetuæ continentiæ, expreſsè, vel tacitè ſemper emittendum à ſuſcipiente Ordinem ſacrum : & quamvis non conveniant Doctores, de tempore, quo hujusmodi votum cœpit emitti expreſsè, vel tacitè ab iis, qui ſacros Ordines ſuſciperent ? communior tamen ſententia eſt, tale votum cœpiſſe emitti tempore Concilij Arelatenſis II. ſub Sylveſtro I. anno reparatæ ſalutis 326. quia in *can. 2.* illius Concilij, prohibetur aſſumi ad ſacerdotium eum, qui eſt conjugatus ; niſi continentiam promittat, ibi : *Aſſumi aliquem ad ſacerdotium non poſſe ſub matrimonij vinculo conſtitutum, niſi fuerit promiſſa converſio, declarat ſacra ſynodus* ; ſeu ut explicant communiter, niſi fuerit promiſſa continentia, hæc autem promiſſio votum eſt perpetuæ caſtitatis, quod poſt Concilium Arelatenſe etiam emittebatur expreſsè ab iis, qui ad ſacros Ordines promovebantur ; tametſi poſtea, quia hoc votum jam ſupponebatur adnexum ſacris Ordinibus, nonniſi tacitè emitteretur, adeò ut ipſa Ordinis ſacri ſuſceptio ſit etiam promiſſio, licèt tacita voti perpetuæ continentiæ : hoc autem votum non fuiſſe à Græcis receptum, aſſerit Innocentius III. in *c. cùm olim de Cleric. conjugat.*

Hinc hodie tametſi quis in ſua ordinatione 35 haberet expreſſam intentionem non vovendi perpetuam continentiam, adhuc ad hanc teneretur, non quidem ratione voti, cùm hoc non fuerit, nec expreſſum, nec tacitum : ſed ratione eccleſiaſtici præcepti injungentis obligationem ſervandi caſtitatem iis, qui ad ſacros Ordines promoventur. Eccleſia enim tria prohibet iis, qui ſacris initiantur ordinibus. Primum ut nullus conjugatus ad ſacros promoveatur ordines, niſi ejus uxor perpetuam caſtitatem voveat ; idque deſumitur ex *c. ſanè de cleric. conjug. c. conjugatus de converſ. conjug. c. ſeriatim diſt. 32. c. Epiſcopus diſt. 77.* Secundum ut nemo poſtquam ſacris eſt initiatus Ordinibus uxorem ducat, & deſumitur ex *c. 1. & 2. qui Clerici vel voventes c. ut lex 27. q. 1.* & ex pluribus aliis juribus. Tertium, ut conſtitutus in ordinibus ſacris perpetuam ſervet continentiam, non ſolum ab actibus venereis per ſe illicitis, verùm etiam ab uſu matrimonij, & copulâ conjugali, ſi fortè ante ſacri ordinis ſuſceptionem matrimonium contraxerat, & quantum ad hoc ultimum decretum eccleſiæ latinæ non fuit receptum à Clericis eccleſiæ græcæ, & Orientalis.

TITULUS VII.

De Eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

Cùm in præcedenti titulo Pontifex egiſſet de impedimento voti dirimente matrimonium, hic agit de alio impedimento, quod provenit ex crimine, adeò ut hic titulus latiùs pateat, quàm Rubrica : ſiquidem in hoc titulo agitur de impedimento criminis, quamvis in ejus rubrica tantùm exprimatur crimen adulterij : quia matrimonium ſubſequens non ſolùm dirimitur per crimen adulterij, verùm etiam per crimen homicidij, ſeu machinationis alterjus conjugis. Eſt enim crimen impediens, ac dirimens matrimonium duplex, ſcilicet homicidium, & adulterium, proinde quamvis in Rubrica tantùm exprimatur crimen adulterij, in titulo tamen agemus de utroque.

SUM-

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Octo Capitum, quæ in hoc Titulo continentur.

C. PROPOSITUM 1. h. t. reſcribit Alexander III quòd ſi vir contrahat cum ſecunda uxore, habeátque primam uxorem vivam, & ſecunda uxor neſciat primam eſſe vivam: ſi prima moriatur, & vir petat divortium à ſecunda, non ſint ſeparandi, niſi mulier petat divortium: non obſtante, quòd ſecundùm jura non poſſit vir illi nubere, quam polluit per adulterium, & præſertim illi, cui fidem dedit vivente prima, vel quæ machinata eſt in mortem uxoris. Ratio, cur non ſint ſeparandi, ut dicitur in textu, deſumitur ex ignorantia mulieris, quæ cùm nihil ſciret de prima uxore viva, & bona fide contraxerit matrimonium, non commiſit adulterium c. in lectum 24. q. 2. & filij de tali matrimonio geniti cenſentur legitimi ob bonam fidem uxoris cap. cum inter, qui filij ſint legitimi. Rurſus mortua prima uxore, non ſtatim fit matrimonium, quia vir præſumitur perſeverare in primo conſenſu, qui per ſe erat nullus: ſicut quando mulier nubit ſervo, quem putat liberum, alioquin illi non nuberet, quamvis poſtea manumittatur ipſâ inſciâ, quia tamen ſemper præſumitur approbare primum conſenſum, qui eſt erroneus, & nullus; nihilominùs, ſi mulier velit, compellitur vir eam ducere. Hinc hic contractus exhibitus in textu eſt validus ex una parte, & ex altera non tenet c. de illis de deſponſ. impub. Sin autem, is ex cujus parte non valet, novum conſenſum præbeat, fit matrimonium utrumq; validum. Cæterum crimen, quod inter impedimenta eccleſia ponit, non eſt ſimplex, ſed duplex; etenim eſt adulterium cum machinatione mortis alterius conjugis, vel cum contractu matrimonij de præſenti cum adultera: hujus duplicis inducti impedimenti ratio eſt, ut caveatur machinatio mortis alterius conjugis: periclitaretur enim, ſi licitum eſſet vivente priore conjuge ſpem dare alteri, vel fide de ipſa ducenda poſt necem prioris. Hinc daretur ſaltem occaſio optandæ alienæ mortis.

C. SIGNIFICAVIT 2. h. t. Idem Pont. reſcribit, quòd ſi quis contrahat cum una, & poſtea nubat alteri ſcienter, cum qua etiam conſummet matrimonium: ſi primum matrimonium non fuit validum, eò quia coactè fuerit initum, & vir non cognovit fœminam; ſecundum matrimonium, ſit validum, & vir teneatur manere cum ſecunda. Sin autem primum fuit validum, tametſi prima uxor ſit mortua, non poſſit ſecundam habere, quia ſcienter ei nupſit, vivente prima: ſecus ſi ignoranter. Hinc Epiſcopus poteſt ad id etiam per cenſuras adigere. Notat Panormitanus in hoc textu n. 5. juramentum metu præſtitum non eſſe obligatorium, eò quia videatur eſſe contra bonos mores illud extorquere vi: hinc matrimonium metu contractum eſt irritum, ſi juramentum in ſponſalibus, ſeu promiſſione matrimonij intervenerit.

C. SUPER HOC 3. h. t. Idem Pont. reſcribit, eum, qui vivente uxore alteri mulieri de facto nubit, ſi hæc adultera eſt aliquid machinata in mortem uxoris, ſeu fidem dederit, quòd prima defuncta ei nuberet, non poſſe in perpetuum ſecundùm jura eam habere uxorem. Hinc colligitur, impedimentum prioris criminis eſſe, quando cum adulterio intervenit machinatio mortis, immo tunc non eſt opus promiſſione futuri matrimonij. Verùm aliquot requiruntur conditiones ad hoc impedimentum dirimens incurrendum. Prima ut machinatio mortis ſortiatur ſuum effectum. Secunda ut hæc machinatio ſit occiſio uxoris. Tertiò ut propter mortis machinationem interveniat adulterium. Sunt etiam aliæ conditiones, quas recenſet Sanchez lib. 7. diſp. 78. n. 7.

C. EX LITTERARUM 4. h. t. Clemens III. reſcribit, quòd ſi quis vivente prima uxore etiam ob adulterium ſeparata, vel facta religioſa contrahat cum ſecunda conſcia de prima, mortua prima ſit ſeparandus à ſecunda, & peracta pœnitentia de adulterio, poſſit accipere aliquam aliam præter ſecundam, cui concordat Tridentinum ſeſſ. 24. de refor. c. 7. Ex quo textu liquet, ſeparato matrimonio quoad thorum apud Catholicos, adhuc manere vinculum matrimonij, quamvis adultera ingrediatur monaſterium, quia matrimonium ſemel conſummatum non ſolvitur, niſi per mortem naturalem alterius conjugis c. 32. q. 2.

C. CUM HABERET. 5. h. t. ſtatuitur ab eodem in hoc capite, ut qui vivente uxore adulteravit cum aliqua, & in jus vocatus abjuravit adulteram, mox ſpreto juramento cum ea contraxit vivente legitima uxore, & per decem annos vixit cum illa, & habuit plures filios ex illa, ſit omnino ſeparandus ab ea etiam mortua legitima uxore, & injunctâ pœnitentia ſit utrique indicenda perpetua continentia, eò quia eccleſiam ſcandalizaverint gravi ſcandalo, præſertim ſi jam ſint ſenes; quia ut notat Gloſſa, ſi eſſent juvenes, & immineret periculum incontinentiæ, deberet eis dari licentia contrahendi.

C. SIGNIFICASTI 6. h. t. Innocentius III. declarat, quòd qui vivente uxore habet copulam cum altera, mortuâ uxore, dummodo non præceſſerit fides, nec machinatio, poteſt illam ducere. Ex quo liquet, non ſolùm copulam, ſed ſimul cum machinatione ex parte unius impedire, & dirimere matrimonium. Excommunicatus tamen poteſt matrimonium contrahere, licèt alia ſacramenta illi denegentur.

C. VE-

C. VENIENS 7. h. t. idem Pont. reſcribit, quòd ſi uxoratus contrahat cum ſecunda neſciente virum eſſe uxoratum, mortua prima poſſit ſecundam habere, ſi de novo conſentiat, dummodo non præceſſerit machinatio, nec fides.

C. SI QUIS 8. ET ULT. h. t. Gregorius IX. reſcribit, quòd ſi quis uxore vivente fide datâ promiſit, ſe aliam ducturum, vel cum ipſa de facto contraxit, ſi nec ante, nec poſt, vivente prima ipſam cognovit, & mortua prima contrahit cum ſecunda, matrimonium teneat: mandat tamen Pontifex injungi pœnitentiam utrique pro hoc delicto: ſecus ſi vivente adhuc uxore eam cognovit, ante, vel poſt fidem datam, vel matrimonium, non poteſt ei nubere. Ubi notat Gloſſa, omnia jura ita eſſe intelligenda, in quibus dicitur, ſolam fidem datam mulieri vivente prima uxore impedire, ac dirimere matrimonium: intelliguntur enim, dummodo ſecuta fuerit copula. adeò ut ſolus conatus non obſit, ubi injuria non habet effectum. Unde ut adulterium concurrat cum promiſſione matrimonij futuri; vel cum matrimonio de facto inito, neceſſe eſt, ut prima conjux adhuc vivat, quia tunc in promiſſione adeſt periculum captandæ mortis conjugis: ſi enim adulterium ſequatur ad mortem prioris conjugis, non conſurgit hoc impedimentum. Rurſus requiritur acceptio expreſſa promiſſionis factæ: quia promiſſio non acceptata, ſicut nullam inducit obligationem, ita neque impedimentum, imò in re tam gravi non ſufficit acceptio tacita. Rurſus debet matrimonium prius contractum eſſe validum, & uterque adulter ſcire alterius conjugem, quia altero ignorante non haberetur impedimentum.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quomodo adulterium dicatur dirimere matrimonium ſubſequens.

1 CErtum eſt, ſolum ſimplex adulterium per ſe non eſſe impedimentum impediens matrimonium, niſi unà cum adulterio concurrat etiam matrimonij promiſſio, ubi legitimus conjux mortuus fuerit; tunc enim ſtante hac promiſſione adulterium impedit matrimonium poſtea contrahendum cum adultera: hinc ſi adulter per verba de præſenti matrimonium contraxerit cum adultera eſt ipſo jure matrimonium irritum, cum nemo ſimul duas uxores habere poſſit, ut etiam poſt mortem prioris uxoris, quia ſecundum matrimonium eſt ipſo jure irritum, ut deſumitur *ex c. relatum 4. cauſa 31. q. 1.* ne ſcilicet ob promiſſionem, & ſpem futuri matrimonij captetur occaſio occidendi priorem conjugem, ut rectè notat Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 19. n. 1.*

2 Imò ſufficit, ſi adulter cum adultera matrimonium ineat clandeſtinum, cum non potuerint inire matrimonium validum adhuc vivente priore uxore. Quamobrem ſive adulterium præcedat, ſive ſequatur matrimonium cum adultera initum, per promiſſionem matrimonij ineundi cum ipſa poſt mortem uxoris adhuc viventis, ſemper incurritur impedimentum dirimens matrimonium ſubſequens cum adultera, ut deſumitur *ex c. ſi quis 8. & ult. h. t.* ubi Gregorius IX. reſcribit: qui vivente prima uxore dat fidem ſecundæ, imò de facto matrimonium contrahit cum ſecunda, dummodo nec ante, nec poſt vivente prima ipſam cognoverit, tunc primâ mortuâ, ſi contrahat cum ſecunda matrimonium tenet; injungenda tamen eſt pœnitentia utrique pro iſto delicto: ſecus ſi vivente uxore illam cognoverit ante, vel poſt fidem, aut matrimonium clandeſtinum cum adultera initum, incurrit impedimentum dirimens, & ſi poſtea cum ipſa contrahat matrimonium hoc eſt irritum.

Hinc jura quoties dicunt, ſolam datam fidem 3 mulieri vivente primâ uxore impedire, ac dirimere matrimonium, intelliguntur dummodo ſecuta fuerit copula; quia non obſtat conatus, ubi injuria non habet effectum *c. ult. ſup. de ſponſal.* & *c. extraordinar. 35. q. 3.* & hoc etiam procedit de machinatione *c. ſi quis vivente 31. q. 1.* Hinc ſolum adulterium per ſe ſine promiſſione ducendi adulteram poſt mortem uxoris adhuc viventis, non ſufficit ad incurrendum hoc impedimentum, ut nec etiam ſola promiſſio matrimonij ſine adulterio; ſed copulativè requiritur utrumque, adulterium, & promiſſio ducendi in conjugem adulteram poſt mortem viventis uxoris, ut habetur *in c. ſuper hoc 3. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, qui vivente uxore cum alia de facto contraxit, ſi iſta adultera eſt aliquid machinata in mortem uxoris, ſive fidem dederit quòd primâ defunctâ eam duceret, ſecundùm jura non poteſt in perpetuum eam ducere. Idem etiam ſtatuitur in *c. ſignificâſti 6. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit: qui vivente uxore habet copulam cum altera mortuâ uxore, ſi non præceſſit fides, nec machinatio, poteſt illam ducere; unde valet argumentum à ſenſu contrario: ergo ſi præceſſit fides, vel machinatio non poteſt illam ducere: copula ſiquidem, & machinatio ex parte unius impedit, & dirimit matrimonium ſicut, & fides data *c. ſi quis vivente 31. q. 1.* Idque ad excludendum votum captandæ alienæ mortis; ſiquidem ſi talia matrimonia tolerarentur, paſſim adulteri in mortem innocentis conjugia conſpirarent.

Si quis tamen vivente adhuc legitima uxore 4 cum alia matrimonium contrahat ignorante pri-

Digitized by Google

primam ejus uxorem adhuc vivere; is mortua prima uxore ſi petat à ſecunda ſeparari non debet ei conecdi ſeparatio; poteſt tamen uxor ſecunda, ſi velit, & quærat, à viro ſeparari, ut reſcripſit Alexander III. in *c. propoſitum 1. h. t.* ubi habetur, quòd quando vir contrahit cum ſecunda uxore; ſi habeat primam uxorem vivam, & ſecunda, cum qua contrahit, naſciat, primam eſſe vivam; ſi moriatur prima, & vir petat divortium à ſecunda, non ſunt ſeparandi, niſi mulier petat divortium: non obſtante quod ſecundùm jura vir non poſſit ducere illam, quam polluit per adulterium, & præſertim illam, cui fidem dedit vivente prima; vel quæ machinata eſt in mortem uxoris: duo enim ſunt caſus, in quibus propter delictum adulterij prohibetur matrimonium iniri inter adulterum, & adulteram, quorum primus eſt, ſi det fidem adulteræ, ſeu promittat ſe illam ducturũ in uxorem poſt obitum ſuæ legitimæ uxoris adhuc viventis, quod poteſt contingere de jure novo, ſi ſermo ſit de ſimplici promiſſione, vel ante Concilium Tridentinum ſi de facto contraxiſſet matrimonium clandeſtinum ſua legitima uxore adhuc vivente, cum tunc tale matrimonium tranſierit in ſponſalia *c. cùm haberet 5. h. t.* Secundus eſt, quando intervenit machinatio in mortem alterius conjugis.

5 Rurſus matrimonium initum cum ſecunda uxore poſt mortem primæ non eſt validum, niſi novus conſenſus acceſſerit: ratio eſt perſpicua, quia prior conſenſus datus vivente adhuc prima uxore fuit invalidus: & hic novus conſenſus, poteſt haberi, vel expreſsè per verba, vel tacitè, & ex facto; ſiquidem eo ipſo, quòd uterque certior factus eſt de morte prioris conjugis, ſi carnalis copula ſubſequatur præſumitur tacitè conſentire: quòd ſi ſecunda mulier nolit in nuptias conſentire, non tenetur eam ducere, quia promiſſio facta vivente adhuc prima uxore, fuit invalida, nec mulier tenetur illi ſtare. Rurſus ſi quis cum uxore alterius fuerit fornicatus poſt mariti obitum non poteſt eã ducere, eò quia priùs per adulterium eam polluerit: limitatur tamen niſi prius peractâ pœnitentiâ, & ſi nihil in mortem viri adulter machinatus fuerit, vel ſi vivente viro fidem adulteræ non dedit, ſe ducturum eam in conjugem, ſi ejus viro ſuperviveret, ut habetur *in can. illud verò 3. §. hic ſubaudiendum eſt cauſ. 31. q. 1.* unde juvat obſervare, quòd in canonibus ſupra allatis non prohibetur præciſè, ne adulter contrahat matrimonium cum adultera defuncto marito adulteræ; ſed ne contrahat ante peractam ab eo pœnitentiam ob adulterium à ſe commiſſum, ut interpretatur Gratianus *in d. can. illud*, & etiam deſumitur ex *c. ſi quis vivente 5. ead. cauſ.* ubi expreſsè dicitur, quòd ſi vivente marito cum ejus conjuge adulterium commiſerit, poſſit poſt peractam pœnitentiam ejus viduã ducere, quam vivente marito per adulterium polluerat.

6 Si quis verò per conſenſum de præſenti contraxit cum una, quam tamen carnaliter non cognovit nec propterea matrimonium conſummavit, ſed poſtea ſcienter cum alia contrahat, eámque carnaliter cognoſcat; tunc ſi primum matrimonium non fuerit validum, eò quia per vim, vel metum extortum, nec vir matrimonium conſummaverit; mortua prima uxore non poteſt manere cum ſecunda, nec eam habere in uxorem; ſi hæc ſecunda quando contraxit matrimonium ſcivit, primam talis viri uxorem adhuc vivere, & nihilominus adhuc voluit matrimonium contrahere. Imò ſi prius matrimonium fuit validum, licèt prima uxor mortua ſit, non poteſt habere ſecundam in uxorem, ſi ſcientes primam vivere matrimonium contraxerunt: ſecus tamen ſi ignoranter contraxit cum ſecunda neſciens primam adhuc vivere, tunc enim poteſt aliam ducere, ut deſumitur ex *c. ſignificavit 2. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, qui contrahit cum una deinde contrahit cum alia ſcienter, cum qua habet copulam; ſi primum matrimonium non fuit validum, eò quia coactè contraxit, nec eam cognovit; habebit ſecundam: ſin autem fuit validum, tametſi prima ſit mortua, non poteſt habere ſecundam, quia ſcienter contraxit; ſecus ſi ignoranter; ſed habeat aliam, & Epiſcopus ad id poteſt etiam per cenſuras compellere.

Hinc ut adulterium dirimat matrimonium ſubſequens, requiritur, ut prius matrimonium fuerit validum: quia ſi foret invalidum, adulterium illud ita patratum cum promiſſione futuri matrimonij non dirimeret ſequens matrimonium contractum cum adultera, ut habetur *in d. c. ſignificavit 2. h. t.* ubi ſtatuitur, quòd matrimonium contractum gravi metu injuſtè incuſſo, ac proinde quòd ipſo jure ſit irritum, tametſi ſolùm ſit ratum, & nondum conſummatum non dirimit matrimonium poſtea initum cum adultera; dummodo prius matrimonium invalidum non fuerit poſtea expreſsè, vel tacitè, vel verbis, vel facto ratificatum; ſiquidem quando primum matrimonium eſt invalidum, tunc non committitur verum adulterium; proinde per illud non impeditur, nec dirimitur ſecundum matrimonium validè initum. Per copulam tamen ſubſequentem matrimonium ratificatur, dummodo copula fuerit ſpontanea, & affectu maritali habita, non ita ſi etiam gravi metu extorta ad conſummandum matrimonium. 7

8 Per juramentum adjectum matrimonio gravi metu extorto non fit hoc validum, ut habetur *in d. c. ſignificavit 2. h. t.* ubi dicitur, eum qui poſt matrimonium metu extortum, & juramento firmatum aliam duxit, teneri permanere cum ſecunda, eò quia prius matrimonium fuit invalidum: ex quo liquet, per juramentum non reddi matrimonium validum, quia eo ipſo, quòd matrimonium eſt gravi metu extortum eſt irritum ob defectum liberi conſenſus ſubſtantialiter requiſiti: ſiquidem juramentum non poteſt defectum talem ſupplere, quia juramentum non immutat actum, cui advenit tanquam acceſſorium, & quia actus eſt invalidus, ita nec juramentum eidem adjectum ullam poteſt obligationem inducere, & eſt ex ſe etiam irritum, quia acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis,

lis, conſaquentar noo indigat relaxari: hinc eccleſia non ſolùm irritat matrimonium gravi main axtortum, ſed atiam juramentum aidem matrimonaio appoſitum.

9 Qui verò vivante prima uxore, à qua ſe ob adulteriom ajus ſeparavit quoad torum, & quæ poſtea facta aſt monialis, contrahit cum ſecunda, quæ ſcivit, quòd vir ille aliam habeat de facto uxorem, is mortuâ primâ uxora dabatià ſecunda ſeparari, adaò ut non poſſit ducare illam, cum qua contraxerat vivente prima uxora; bane taman poſſit altaram ducera, ut ſtatuitur *in c. ex litterarum 4. b. t.* ubi Clemens III. reſcribit: eum, qui viventa prima uxore etiam ob adulterium ſeparatâ quoad torum, & facta moniali, ſi contrahat cum ſacunda, quæ ſcivit, quòd vir ille aliam habuit uxorem, mortuâ primâ uxora aſſe ſeparandum à ſecunda, & factâ pœnitentia de adulterio poſſe ducere non ſacundam, ſed alteram. Ex hoc capita infertur, qoòd ſi conjuges ſeparentur quoad torum ob adulterium ab uno commiſſum; adhuc tamen vinculū matrimonij non diſſolvitur, tametſi adultera ingreſſa ſit monaſterium: ratio eſt quia matrimonium ſamel conſumātum non ampliùs diſſolvitur niſi morte naturali: unda ſeparatio rantùm fit quoad torum, non varò quoad vinculum matrimonij.

10 Ratio autem cur non poſſit contrahere cum illa, quam carnaliter cognovit, eſt, quia vir contrahendo cum ſecunda viventa adhuc prima, ſi illam carnaliter cognoſcat, committit adulterium, proinda in pœnam patrati criminis ſic contrahentes fiunt inhabilas, ut non poſſint contrahere matrimonium inrer ſe, quamvis mortua legitima uxora: potaſt tamen adulter cum alia fœmina, quam carnaliter non cognovit matrimonium contrahara, ut etiam adultera com alio viro.

11 Imò tale matrimonium initum cum illa adultera cum ſit irritum à jure, quamvis conjuges fuerint longo tempore ſimul commorati, & plures ſuſcaperint filios, adhuc debent ſeparari, ut ſtatuitur *in c. cum baberet. 5. b. t.* ubi Clemans III. raſcribit, qui vivente uxora adulteravit cum aliqua, & io jus vocatus abjuravit adultetam, mox ſpreto juramento cum ea contraxit vivenre lagitima uxore, & per decem anoos vixit cum ea, habens ab ea plures filios, iſti ſunt omnino ſeparandi, atiam mortua lagitima uxore, & injunctâ pœnirantia eſt illis indicenda parpetua continentia, eò quia eccleſiam ſcandalizaverint gravi ſcandalo, præſartim ſi jam ſint ſenes: & Epiſcopus provideat, ot ipſi pro ſuis viribus filiis providaant. Ex quo infartur, poſſa judicam ecclaſiaſticum compellere adulterum ad abjurandam adulteram, ſau ad illam dimittandam etiam addito juremento, quod nolit eam impoſtarum ampliùs habere.

12 Hinc Judex acclaſiaſticus judicat, & cognoſcit de adulterio non ſolùm quando agitur de ſaparationa matrimonij quoad torum, verùm atiam ut raintagretur matrimonium, & deſiſtatur ab adultetio, ut notat Abbas *in d. c. cum baberet. 5. num. 2.* Rurſus adultaris gravior pœna injungitur, ſcilicat parpetua continantia, quia majus impedimentum eſt, da facto contrahere eum adultera matrimonium per varba da præſenti, eámque cognoſcere carnaliter, quàm ſolam fidem dare, ſau ſpondere da fururo, ſeu de matrimonio poſtaa contrahendo poſt uxóris obitum: atqui tunc datur adultero licentia aliam ducandi, dummodo non ſit adulrera illa, quam carnaliter cognovit, ut habetur ex *c. litterarum 4. b. t.* unde cum iſti graviùs peccavarint, ideo debuerant magis puniri.

Prætaraa ax eodem *c. cum baberet* infertur, 13
diuturnitatem tamporis non minuere paccatum in foro animæ, & quoad Deum; ſed potiùs augere; adaò ut fiat gravius tametſi non itererur, quia cùm adulterum non pœnituerit ſui delicti viſus aſt contempſiſſe divinum judicium. Demum colligitur etiam teneri genitores liberia non ſolùm lagitimis, ſed etiam ſpuriis, & ex adulterio natis conſulere necaſſaria alimanta juxta proprias facultates, ſaltem ax æquitare juris canonici, ut habetur *in d. c. cùm baberet 5. b. t.* & in hoc jus canonicum corraxit rigorem juris civilis, & rectè; quia jus naturale dictat, hominem à parantibos procraatum aducari, conſervari, & ali debera, ua pereat, & hoc jus oaturale commune eſt omnibus filiis legirimis, & illegitimis: hinc jus canonicum præfarendum aſt juri civili.

Quòd ſi aliquis adhuc vivante prima oxore 14
duxerit ſacundam inſciam tamen criminis adulterij, adeò ut ſecunda putet virum non eſſe uxoratum, runc potaſt manere cum ſecunda ſi poſt mortam primæ novus conſenſus advenerit: quia prior conſenſus de præſenti fuit irritus, cum non poſſit quis ſimul habere duas uxoras: proinde poſt mortem primæ uxoris requiritur novus mutuus conſenſus, idque deſumitur *ex c. veniens. 1. b. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, qui viventa conjuge contrahit cum ſecunda neſciente de prima; mortuâ primâ poteſt ſecundam ducare, ſi de novo conſentiat, dummodo non præceſſerit machinatio, vel fidas: quia tametſi vir fuerit in mala fide, ac propterea ſit illi pœnitentia injungenda, imò & compellendus radire ad primam legitimam uxorem; mulier tamen ſecunda, quæ fuit in bona fide, & ignoravit, virum habera aliam uxorem, non commiſit adulterium, proinde illi conceditur, ut poſt mortam primæ uxotis poſſit cum illa licitè matrimonium de novo contrahere, eò quia primum fuerit irritum.

Demum *in c. ſi quis 8. & ult. b. t.* Grego- 15
rius IX. reſcribit, quòd qui vivente prima uxora dat fidem ſecondæ, imò defacto contrahit cum ſecunda dummodo nec ante, nec poſt vivante prima ipſam cognoverit; primâ mortuâ, ſi contrahit cum ſaconda, matrimonium tenet; ita tamen ut injungenda ſit pœnitentia utriqua pro tali delicto: ſecus ſi vivante uxora illam cognovit ante, val poſt fidam datam, aut matrimonium initum; quia tunc matrimonium eſt irritum. Ubi advertendum eſt, quòd ſolus contractus matrimonij, val ſola datio fidei, ſeu promiſſio da matrimonio contrahendo cum ſecun-

ſecunda, ſi prima uxor adhuc vivat, non inducit impedimentum dirimens matrimonium, nec impedit, quin poſt mortem uxoris poſſit eidem nubere, cui fidem dederat, vel cum qua tantùm defacto contraxit, niſi acceſſerit carnalis copula: ſiquidem ut adulterium matrimonium ſubſequens dirimat, duo copulativè reqoiruntur, ſcilicet ipſum adulterium, & promiſſio de matrimonio contrahendo cum adulrero poſt mortem uxoris: alioquin ſi unum ex iſtis deſit, ſolum adulterium non dirimit matrimonium ſubſequens cum adulrero, nec ſola promiſſio facta: & hoc pacto intelliguntur omnia ea jura, quæ ſteruunt, ut nullus ducat in uxorem eam, cui dedir ſidem, ſeu promiſit, ſe illam ducturum poſt mortem uxoris, & rationem addit Alexander de Nevo *in d. c n. 2. & 6.* quia quando matrimonium non eſt conſummatum, non facilè inducirur quis ad machinandam mortem alrerius, ſicut ſi conſummatio facta ſit ob amorem. Præterea ex adulterio oritur etiam hoc impedimentum, ſive adulterium à conjuge admiſſum præcedar rationem ſidei, aut matrimonium defacto initum; ſive ſequatur: & ratio eſt, quia in utroque caſu præberur occaſio captandæ alienæ mortis. Demum promirtere alicui matrimonium, vel etiam defacto contrahere cum aliqua vivente prima uxore, eſt grave peccatum, eò quia talie promiſſio, vel contractua inducit votum captandæ mortis alienæ.

16 Ur aorem adulterium dirimat conſequens matrimonium aliquot requiruntur conditiones, quarum prima eſt, ut matrimonium priùa contractum ſir validum, alias adulterinum exiſtimatum cum promiſſione futuri metrimonij non eſſet impedimentum, ut expreſsè definitur *in c. ſignificavit 2. h. t.* rario eſt, quia verum adulterium non reperitur, niſi ubi matrimonium eſt legitimum.

17 Secunda conditio eſt, ur hæc duo ſimul concurrant, ſcilicet adulterium, & promiſſio de futuro matrimonio, ſive hæc, ſive illud præcedat; neque eſt neceſsè, ur promiſſio ſit juramenro firmata, ſed ſufficit nuda promiſſio: unde non ſufficit ſolum matrimonium, vel promiſſio mattimonij ſinè adulterio; neque adulterium ſine promiſſione matrimonij, idque deſumitur *ex c. ſi quis 8. & ult. h. t.*

18 Tertia ut promiſſio matrimonij futuri, & adulterium concurrant vivente adhuc priori uxore: quia ſi præcedant, vel ſequantur poſt conjugis mortem, nullum cauſant impedimentom; unde hæc duo debent concurrere ſuperſtite legitima uxore: quapropter ſi matrimonium initum, vel ſides data ſit ſub priore conjugio, & adulterium commiſſum ſub altero conjugio poſteriore, poteſt adulter mortoa ſecunda uxore ducere adulteram, cui ſub priore conjugio matrimonium promiſerat, quia per poſteriua matrimonium adulter receſſit à fide data. ac proinde tantùm ſuperfuit adulterium; & ſpes contrahendi matrimonium extincta fuit per poſterius matrimonium: eo enim ipſo, quòd adulter ſecundò contrahit matrimonium cum alia, jam recedit à promiſſione priùs facta, nimirum, quòd mortua prima uxore velit adulteram ducere, ut notat Layman *lib. 5. tract. 10. p. 4. n. 4.*

Unde eſt obſervandum pro ſolutione cæte- 19
rorum caſuum, quòd canones, ut incurratur hoc impedimentum dirimens, exigunt, ut ſimul concurrant adulterium, & promiſſio, vel marrimonium vivente eodem conjuge; adeò ut eidem matrimonio injuria irrogetur.

Quarta ut promiſſio maniſeſtetur ſigno ſen- 20
ſibili, quia ſi ſit purè interna, & alteri occulta non præbet occaſionem procurandi mortem conjugi, neque reſert, quòd vero, aut ficto animo ſit facta, dummpdo ſit exteriùs manifeſtata, quia cùm fictio lateat, non minus præbet occaſionem ad occiſionem conjugis, quàm alia, quæ vero animo facta eſt.

Quinta ut uterqua adulter ſciat alterum 21
conjugatum eſſe, quia ſi unus alteriua conjugium ignoret, nou incurritur hoc impedimentum, eò quia non ſit formaliter commiſſum adulterium ex parte utriusque, ut liquet ex *cap. propoſitum 1. h. t.* ubi mulier erat inſcia, quòd vir, cum quo rem habuit, aliam haberet uxorem viventem; mulier enim ignorans virum eſſe uxoratum, non committit adulterium *c. in lectum 24. q. 2.* unde requititur, ut adulterium ſit tale formaliter ex parte utriusque.

Sexta ut promiſſio ſit mutua ſaltem unius, 22
& accepra ab altero: quia ad hoc impedimentum jura exigunt, ut matrimonium defacto contrahatur cum alia, vivente adhuc conjuge, vel ſaltem fides detur de illo contrahendo, ſeu habeatur deſponſatio de futuro, ac mutua promiſſio.

Septima ut promiſſio ſit abſoluta, vel ſal- 23
tam, quòd conditio fuerit purificata ante mortem conjugis, quia promiſſio conditionalis, quamdiu non purificatur conditio, eſt ſuſpenſa, & depender à futuro eventu, nec habet rationem veræ conditionis. Alij tamen cum Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 79. n. 11.* cenſent, oriri hoc impedimentum etiam ex promiſſione conditionali, ſi conditio non deficiat ante commiſſum adulterium; & hæc ſententia nititur eâ ratione, quia tunc etiam concipitur ſpes futuri matrimonij, proinde datur occaſio machinandi mortem conjugis: ad quam avertendam ſacri canones poſuerunt hoc impedimentum dirimens. Verùm prior ſententia eſt probabilior, quia verba legis pœnalis debent ſtrictè interpretari ſalva proprietate verborum, nec debent extendi, quamvis ſimilis ratio ſubſit: & cùm illa verba canonis: *ſi fides de contrahendo matrimonio data ſit*, intelligantur de promiſſione pura, & abſoluta, non debent extendi ad promiſſionem conditionatam.

(†)

§. II.

§. II.

Quomodo crimen homicidij, ſeu machinationis mortis alterius conjugis dirimat matrimonium ſubſequens.

1 QUatuor ſolent crimine recenſari, quæ matrimonium dirimunt, & oriuntur ex his duobus, homicidio ſcilicet, & adolterio ſecundùm varias circumſtantias. Primum eſt ipſa occiſio conjugis ſimul cum edulterio. Secundum ſola occiſio conjugis cum animo ducendi alterem. Tertium ſolum edulterium cum promiſſione de contrahendo matrimonium. Quartum ſolum adulterium cum metrimonio de præſenti: & quia de adulterio cum promiſſione de contrehendo matrimonio, vel etiam cum ipſo metrimonio inito de præſenti, diximus in præcedenti §. ideo in præſenti ſupereſt dicendum de ipſo homicidio. Certum eſt, hoc impedimentum fuiſſe introductum ſolo jure eccleſiaſtico ad conſulendum incolumitati conjugum, ec eorum mutuæ fidelitati, & amori; hinc matrimonium Devid cum Bethſebea poſt edulterium, & occiſionem Uriæ conjugis Bethſabeæ, validum fuit, etiam ſecluſa omni diſpenſatione, quia hoc impedimentum, cùm non ſit de jure divino, tunc non aderat, & tantùm ab eccleſia fuit poſtee poſitum.

2 De jure igitur cenonico adulterium com occiſione alterius conjugis dirimit metrimonium contrahendum cum adultero; edeò ut qui poſt commiſſum adulterium conjugem ſuam, vel elterius complicis occidunt, ut adulteram ducant, invelidum contrahant matrimonium. Idqne deſumitur ex *cap. ſuper hoc 3. h. t.* Et id procedit, non ſolùm qnendo vir uxorem occidit, ſed etiam quando uxor virum: neque opus eſt, ut conjux proprius, vel elterius occidatur proprijs manibus; ſed ſufficit, ſi conſilio, aut mandato occidetur. Non tamen ſufficeret, ſi ratam tantùm haberet occiſionem illetam ſine proprio conſenſu, conſilio, aut ſavore, ut notat Sanchez *lib. 7. diſp. 48. n. 6.* Non tamen ſolum adulterium commiſſum cum muliere inducit hoc impedimentum, qnie mortua legitima uxore poteſt edulteram ducere, ut liquet ex *d. c. ſuper hoc*, ubi mulier præſumitur fuiſſe carneliter cognite ab illo viro, & tamen hic non prohibetur metrimonium contrahere cum adultera, niſi ille mechinete fuerit in mortem prioris conjugis, vel vir ei promiſerit matrimonium de futuro. Cætarum quendo intervenit adulterium, ut contrahatur hoc impedimentum, ſufficit ſola machinetio in mortem alterius conjugis.

3 An verò neceſſaria ſit occiſoris intentio de contrahendo cum complice edulterij, ut hoc impedimentum incurretur? Reſpondetur affirmativè, quia qnemvis hæc intentio non exigatur expreſsè eliquo jure; ſufficienter tamen colligitur ejue neceſſitas ex fine hujus impedimenti: ad id enim fuit ab eccleſie hoc impedimentū poſitum, ne unus conjux machinaretur in necem alterius conjugis, cúmque interficeret; ut nimirum interfector ſoluto primo matrimonio poſſit ſecundum contrehere cum alie, quam deperibat: hæc autem retio ceſſet, quando occiſio conjugis non fit cum enimo ducendi elteram. Hinc non contrahit hoc impedimentum, qui ſuem conjugem occidit, non ut matrimonium ineat cum alia, ſed ut liberiùs vivat, vel etiem ſi uxor ſuum interficiat virum ad declinandam ejus crudelitetem, vel etiem ad alium finem: quia quoties interfectio conjugis non fit cum intentione nubendi alteri, non incurritur hoc impedimentum.

Imò plerique docent, nec contrahere hac 4
impedimentum eum, qui occidit propriem conjugem, ut poſſit ducere elterem talis homicidij non perticipem, nec edulterij; quemvis poſtea deſacto ducat illem, cum qua edhuc vivente priori conjuge adulterium commiſit: & nituntur ea ratione, quia tunc deficiet intentio requiſita ad contrahendum hoc impedimentum: intentio enim requiſita è jure eſt, ut interfector conjugis eo animo illum interficiat, ut matrimonium poſſit liberè cum ipſo complice adulterij inire.

Requiritur etiam in utroque adultero ſcien- 5
tia matrimonij alterius: quia ſi conjugetus propriam uxorem occidat, vel ducat fœminem, quam adulterio polluit, inſciam tamen conjugij viri, nullum contrehitur impedimentum ditimens. Cæterum juvat obſervare, quòd hoc impedimentum dirimens matrimonium contrahendum non incurritur à quocunque, ſed tantùm ab ipſis adulteris, & occiſoribus conjugis. Imò contrehitur etiem hoc impedimentum, tametſi non præceſſerit adulterium, ſed tantùm occiſio conjugis; adeò ut ſi Lucretia, quæ nupſit Cajo, conveniet cum Titio de modo propinandi venenum Cajo, vel alio modo eum occidendi, ut ſoluto priori metrimonio poſſit liberè Lucretia nubere Titio interfectori Caij, contrahatur ab utroque hoc impedimentum dirimens; quòd ſi Titius quamvis carnaliter non cognoverit Lucretiam, ei nubat, mettimonium eſt nullum, ídque definitur expreſsè *in c. laudabilem de converſ. infidel.* ubi non fit mentio adulterij, ſed ſolius homicidij.

Sed ad contrahendum hoc impedimentum 6
quatuor requiruntur conditiones, quarū prima eſt, ut uterque contrahens, ſeu Lucretia, & Titius cooperentur necí Caij conjugis Lucretiæ ad eum finem, ut Lucretia, & Titius interfecto Cajo poſſint ſimul matrimonium contrahere, & conditio deſumitur ex *d. c. laudabilem de converſ. infidel.* ídque procedit ſive Lucretie, & Titius per ſe ipſos immediatè interficiant Cejum, ſive mediatè, & per alios, ſcilicet conſolendo, mendendo, adjuvando, pecunias exhibendo: debent enim ambo ſcientes concurrere phyſicè, vel moraliter in necem Caij, ut conjugis Lucretiæ: elioquin ſi alter tentùm mortem conjugi machinetur ſine ſcientia, ſine conſilio, & ſine mandato alterius, non contrahitur hoc impedimentum. Tum quia jure, ubi mors ab eltero tantùm intentatur, poſtulant

etiam adulterium: & impedimenta dirimentia reſtringenda potiùs ſunt, quàm amplianda ad ea, quæ in jure non exprimuntur.

7 Secunda conditio eſt, ut utriusque intentio ſit interficere conjugem, ut poſſint poſtea ſimul matrimonium contrahere.

8 Tertia ut mors ſequatur ex vulnere inflicto, vel veneno hauſto, ac propinato, vel inſidiis paratis: quia ſi ſequatur ex culpa medici, vel ipſius etiam conjugis, cui fuit vulnus inflictum, vel qui venenum hauſit, matrimonium poſtea initum non dirimitur, quia effectus debet ſequi ex cauſa expreſſa in jure.

9 Quarta ut matrimonium priùs contractum fuerit legitimum, quia ſi fuiſſet irritum, quamvis bona fide cenſeretur validum, non tamen contraheretur hoc impedimentum dirimens: ratio eſt, quia jura ad inducendum hoc impedimentum exigunt occiſionem conjugis: & quando matrimonium eſt irritum, qui illud contraxerunt, non ſunt conjuges, quia denominantur tantùm tales à conjugio vero, & valido.

§. III.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelectæ quæſtiones.

1 Quæritur primò, an ſola promiſſio ſine adulterio conſtituat impedimentum dirimens, ut ſi Lucretia promittat Titio, ſe velle illi nubere poſt mortem Caij ſui conjugis. Reſpondetur ex hac ſola, & nuda promiſſione non oriri hoc impedimentum, cùm jura utrumque copulativè exigunt, ſcilicet promiſſionem, & adulterium.

2 Quòd ſi dicas, jura promiſſioni matrimonij futuri, & adulterio impoſuiſſe hoc impedimentum, ne ſcilicet induceretur votum captandæ mortis: atqui ex eo, quòd Lucretia promittat Titio, ſe velle ei nubere poſt mortem conjugis, adhuc hoc votum captandæ mortis inducitur in Titio præſertim ſi Lucretia divitiis affluat, & ſummè ametur à Titio; hic enim ex tali promiſſione ſibi facta à Lucretia excitatur ad deſiderandam mortem Caij, ut poſſit Lucretiam ducere: unde ratio in jure inducendi hoc impedimentum æquè urget in ſola promiſſione, ac in promiſſione, & adulterio ſimul.

3 Contra eſt, quia tametſi votum captandæ mortis poſſit etiam induci ex ſola, & ſimplici promiſſione; non tamen inde ſequitur, quòd ex ſimplici promiſſione contrahatur hoc impedimentum. Ratio eſt perſpicua, quia cum impedimenta matrimonij habeantur odioſa, ſunt potius reſtringenda, & non amplianda ad caſus non expreſſos in jure: & quia in jure hoc impedimentum tantùm ponitur, quando concurrunt ſimul copulativè promiſſio matrimonij futuri, & adulterium; ideo ſi hoc deſit, vel ſi non concurrant ambo ſimul copulativè, non incurritur hoc impedimentum. Tum quia ideo jura exigunt utrúmque ſimul copulativè, quia majus ſemper eſt periculum, ſi promiſſio conjungatur adulterio, quàm ſi ſit ſola; quia homines concupiſcentiâ capti, & libidine excæcati majora ſcelera temerè ſolent audere.

Nihilominus talis promiſſio facta Titio à Lucretia licèt non irritet matrimonium, ex poſt facto per novum conſenſum contractum: ex ſe tamen non eſt obligatoria, nec ullam ſortitur vim ſponſaliorum; ratio eſt, quia vivente Cajo conjuge Lucretiæ, non poteſt hæc licitè paciſci cum Titio, cui intendat poſt mortem Caij nubere: ratio eſt, quia tale pactum eſſet turpe, & promiſſio illicita, eò quia, ut dicebatur, aliquam ſaltem præberet mortis captandæ occaſionem: hinc *l. ult. C. de pact.* dicitur, tale pactum initum à Lucretia ejus conjuge adhuc vivente eſſe invalidum. 4

Quæritur ſecundò, an ſola machinatio in mortem conjugis abſque adulterio ſufficiat ad incurrendum hoc impedimentum dirimens matrimonium ſubſequens? Reſpondetur, ſententiam communiorem eſſe, machinationem unius ex deſponſatis non cauſare hoc impedimentum dirimens, niſi machinatio conjuncta fuerit cum adulterio: ſecus ſi neuter conſilio, auxilio, conſenſu, aut conſpiratione concurrerit ad mortem conjugis innocentis, idque videtur deſumi ex *c. 1. de converſ. infidel.* Quòd ſi uterque, ſcilicet conjux, & alius vir concurrat in mortem mariti ea intentione, ut poſt ejus necem poſſint ſimul contrahere, tunc ambo incurrunt hoc impedimentum, & ſi contrahant matrimonium hoc diſſolvitur, quia nullius eſt valoris: idque etiam deſumitur ex eodem *cap. de converſ. infidel.* ubi ob hoc tantùm, quòd mulier cum alio viro ſolùm conſpiraverit in mortem mariti mulieris, diſſolvitur inter ipſos conjugium nullâ facta mentione adulterij. Hinc alia jura, quæ loquuntur de machinatione, ſolent explicari de illa ut conjuncta adulterio, ut ultra caſus clarè in jure expreſſos impedimenta matrimonij non extendantur, ut habet Barboſa *in d. c. de converſ. infidel.* 5

Quæritur tertiò, an ad contrahendum hoc impedimentum dirimens requiratur Phyſica cooperatio in mortem alterius conjugis? Reſpondetur, etiam per moralem cooperationem contrahi tale impedimentum, unde ſatis eſt, ſi uxor Caij cum Titio animo nubendi poſt mortem Caij concurrant per mandatum, auxilium, conſilium, vel exhibitas pecunias ad mortem Caij, dummodo mandatarius ad inſtantiam eorundem volentium nubere mortem intulerit Cajo, quia quòd mors inferatur immediatè ab ipſis volentibus contrahere, vel ad inſtantiam eorundem id per accidens ſe habet, quia utroq; modo ſemper ſequitur mors Caji, quam jura, ut impedirent, præſens conſtituunt impedimentum dirimens matrimoniū inter eos, qui vel phyſicè, vel moraliter concurrerunt in mortem Caij. Secus ſi alius tertius proprio motu abſque reſpectu ad eorum conſilium, & mandatum Cajum occideret etiam eo fine, ut Lucretia, & Titius poſſent ſimul nuptias contrahere, tunc matrimonium non dirimeretur, quia contrahentes, nec phyſicè, nec moraliter concurrerunt 6

runt in necem Caij, & deſumitur etiam ex *c. 1. de converſ. conjugat.* ubi uxor fidelis non occidit virum, ſed infidelis vir machinatione, & inſidiis uxoris eum occidit, & ſtatuitur illud eſſe impedimentum dirimens: unde à contrario ſenſu ſi homicidium non contingat ex inſidiis, machinatione uxoris, adeò ut hæc nec phyſicè, nec moraliter concurrat in necem mariti, non contrahit hoc impedimentum.

6 Quæritur quartò, an ſola ratihabitio mortis illatæ alteri conjugi ſufficiat ad inducendum hoc impedimentum dirimens? Reſpondetur negativè; unde ſi Petrus occidit Cajum maritum Lucretiæ, & hæc ratam habeat talem occiſionem, & ſit contenta, quòd ejus maritus ſit mortuus, ut liberè poſſit nubere Titio, quem deperit, non incurrit hoc impedimentum, & ſi nubat Titio, matrimonium eſt validum: ratio eſt, quia ratihabitio non eſt cauſa nec phyſica, nec moralis mortis conjugis, ad quam tantùm ſe habet conſecutivè: & quamvis ratihabitio in jure retrotrahatur ad tempus mandati, eique comparetur etiam in delictis: id tamen procedit tantùm de iis rebus, quæ à noſtra dependent voluntate, ut ratæ ſint: atqui poſtquam mors eſt illata, non poteſt ampliùs intervenire machinatio ad mortem, conſequenter non poteſt retrotrahi illa ratihabitio. Præterea quia ratihabitio non comparatur mandato, niſi quando in jure id exprimitur, ut habetur de ratam habente percutionem clerici: atqui in jure nullibi eſt expreſſum, quòd hoc impedimentum incurratur per ſolam ratihabitionem; & quia edictum de matrimonio non contrahendo eſt prohibitorium, non debet ampliari ad caſus in jure non expreſſos.

7 Quæritur quintò, an ut incurratur hoc impedimentum dirimens neceſſe ſit, ut machinatio in necem conjugis ſuum ſortiatur effectum? Reſpondetur affirmativè, quia in materia pœnali, & odioſa verba accipienda ſunt ſtrictè, & cum effectu, & non cum ſolo effectu, ut deducitur ex *c. ſi quis vivente. cauſ. 31. q. 1.* ubi dicitur, quòd cum adultera contrahi poſſit matrimonium, niſi forte vir, aut mulier priorem maritum, qui mortuus fuerat, occidiſſe notetur, hoc eſt niſi machinatio ſuum fuerit effectum ſecuta. Ubi juvat obſervare, quòd hoc impedimentum incurritur, non ſolùm ſi in uxoris, ſed etiam ſi in mariti cædem fiat machinatio, ut ſi uxor virum interficiat ad contrahendum matrimonium cum adultero: ſiquidem non poteſt inter ipſos matrimonium conſiſtere; quamvis occiſio viri in praxi non ſit tam frequens, ut occiſio uxoris: hinc quamvis *in c. ſuper hoc. 3.* & *c. ſignificâſti 6. h. t.* tantùm fiet mentio uxoricidij: nihilominus etiam *in c. ſi quis cauſ. 31. q. 1.* & in *c. 1. de converſ. conjugat.* fit etiam mentio viricidij, ſeu uxoris occidentis ſuum virum animo nubendi alteri: unde nil refert ad hoc impedimentum dirimens incurrendum ſive vir uxorem, ſive uxor virum occidat, dummodo mors alteri conjugi inferatur animo contrahendi aliud matrimonium cum adultero, vel adultera, quia eſt ſemper utrinque par ratio.

Quæritur ſextò, an ſi cum adulterio concurrat quidem homicidium, ſed non ex cauſa, & impulſu nubendi adulteræ, ſed ex alia cauſa, ut ex rixa ob injuriam ſibi illatam, oriatur hoc impedimentum dirimens matrimonium, ſi homicida poſtea ducat adulterã, quæ erat conjux occiſi? Reſpondetur probabiliter tunc homicidam non incurrere hoc impedimentum, ſi ex alia omnino cauſa, quàm intentione ineundi matrimonij occiderit maritum adulteræ: quia jura non apponunt hoc impedimentum cuilibet homicidio, ſed ei tantùm, quòd patratur intentione matrimonij ineundi cum adultera: idque ne adulteri ſpe matrimonij illecti frequenter in vitam innocentis conjugis inſidientur, ut docet Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 18. n. 13.* leges enim ſtatuentes hanc pœnam intendunt impedire, ne homines proprium, vel alienum conjugem occidant ex deſiderio alieni matrimonij, & hic finis ceſſat in iis, qui ex alia cauſa conjugem occidunt. Juvat tamen obſervare, quòd in foro externo, ſi quis conjugem alterius interfecerit, & velit poſtea cum ſuperſtite conjuge occiſi matrimonium inire, præſumitur homicidium illud perpetrâſſe ex intentione futuri matrimonij, niſi vehementiſſimæ conjecturæ contrarium ſuadeant. 9

Quæritur ſeptimò, an ſi fœmina ſoluta peccet cum conjugato, & ignoret eſſe eum conjugatum, & poſt peccatum ſciat, ipſum eſſe conjugatum, an tunc ſi promiſſionem acceptet futuri matrimonij, validè poſſit cum ipſo matrimonium contrahere poſt obitum ejus conjugis? Reſpondetur, probabile eſſe, talem fœminam, quæ in ſtatu ignorantiæ peccavit cum viro, quem putavit ſolutum, non incurrere hoc impedimentum, tametſi poſtea certificata fuerit, ipſum eſſe uxoratum: ratio videtur eſſe, quia ex parte fœminæ ille concubitus cum tali viro non fuit adulterium ob ignorantiam ſtatus conjugalis; proinde non videtur incurriſſe hoc impedimentum dirimens, quia ad illud non ſufficit adulterium materiale, ſed requiritur formale, adeò ut uterque ſciat eſſe adulterium, & eidem adnectant promiſſionem de futuro matrimonio poſt obitum uxoris viri adulteri; idque ſtatuerunt jura ad removendas occaſiones machinandi in mortem conjugis adulteri. 10

Quæritur octavò, qualis debeat eſſe promiſſio concurrens cum adulterio, ut incurratur hoc impedimentum dirimens? dubitari enim ſolet, an requiratur etiam repromiſſio, vel ſufficiat alterius partis promiſſio, & acceptio, vel taciturnitas? Reſpondetur cum communiori, requiri promiſſionem habentem obligationem determinatam matrimonij ineundâ cum adultero: quia cùm ſimus in pœnalibus, hoc impedimentum non debet ampliari ad promiſſiones non expreſſas in jure; proinde non ſufficit, ſi adulter dicat, *niſi eſſem uxoratus, vellem te in meam uxorem ducere:* quia hæc verba non continent actualem promiſſionem, ſed tantùm intentionem, & propoſitum. Hinc plures putant, neque contrahi hoc impedimentum, ſi adulter dicat adulteræ, mortuâ uxore 11

mea,

mes, *nullam aliam ducam niſi te:* ratio eſt, quia hæc verba non ſunt obligatoria ad ineundum matrimonium cum tali fœmina abſolutè, ſed tantùm conditionatè, hoc eſt, ſi poſt mortem ſuam ſit tranſiturus ad ſecundas nuptias: & quia poteſt non tranſire ad alias nuptias; ideo promittens per præfata verba, non ita præcisè ſe obligat ad matrimonium, quin poſſit ab eo ſe abſtinere. Non tamen eſt neceſſe, ut promiſſio connexa adulterio, & ea, ex qua oritur præſens impedimentum, ſit juramento firmata, ſufficit enim, ſi ſit ſimplex, & abſoluta, & in ſe inducens obligationem.

12 Quæritur nonò, an, ſi adulter ut poſſit carnaliter cognoſcere fœminam, fictè illi promittat futurum matrimonium poſt mortem uxoris, contrahat hoc impedimentum, ſi fœmina ob hanc promiſſionem copiam ſui corporis illi fecerit? Duæ ſunt in hac quæſtione ſententiæ, quarum prima negat ex tali ficta promiſſione contrahi impedimentum dirimens ſubſequens matrimonium adulteri cum tali fœmina, ita docent Hurtadus de matrimonio *diſp. 23. diffic. 2. n. 6.* Henriquez *lib. 12. c. 14. n. 3.* Diana *tract. 6. de matrim. reſol. 169.* Et nituntur exemplis fictè rebaptizantis, & fictè proferentis hæreſim: ſiquidem fictè rebaptizans excuſatur ab irregularitate incorrenda, eò quia actus ille verè in ratione culpæ non eſt peccatum conſummatum rebaptizandi, ſed eſt tantùm actus imperfectus in illo ordine; proinde non ſufficit ad contrahendam irregularitatem, quæ non imponitur, niſi ob delictum perfectum, & conſummatum in tali ſua ſpecie.

13 Præterea qui tantùm materialiter hæreſin profert cùm veram fidem animo, & mente retineat, non incurrit pœnas, & cenſuras hæreticis impoſitas: ratio eſt, quia cum animo veram fidem retineat ex ſola prolatione hæreſis, non conſtituitur ſimpliciter hæreticus; ſed tantùm cum addito diminuente, ſcilicet exteriùs: ita à pari, qui abſque intentione nubendi alicui fœminæ, dat fidem matrimonij ineundi cum ipſa, revera non eſt promiſſor; ſed ſingit ſe promiſſorem; unde quamvis in hoc graviter peccet, non tamen propriè ponit illam culpam, cui jura appoſuerunt hoc impedimentum dirimens.

14 Secunda ſententia, quam docent Coninck *de ſacrament. diſp. 31. dub. 5. n. 57.* Gutierez *de matrim. c. 105. n. 28.* Sanchez *lib. 7. diſp. 79. num. 7.* aſſerit, etiam ex tali ficta promiſſione incurri hoc impedimentum, quæ ſententia mihi videtur probabilior, & in foro externo ad praxin deducitur, ratio eſt: quia cum intentio ſit ſoli Deo nota, ideo ſive adulter ſeriò, ſive fictè promittat matrimonium fœminæ; ſemper hæc cum non cognoſcat promiſſoris fictionem, & putet verè, & ſeriò promiſiſſe, poteſt inſidiari vitæ illius uxoris, ut viro illi nubat; unde ſemper viget ratio finalis, ob quam jura tali adulterio, cui annexa ſit promiſſio de futuro matrimonio, appoſuerunt hoc impedimentum dirimens: jura enim hoc impedimentum conſtituunt ad removendam omnem machinationem in mortem alterius: unde promiſſioni apparenter veræ, adhuc hoc impedimentum cenſeri debet appoſitum.

15 Præterea quia hæc præcepta eccleſiaſtica cadunt in actus externos, de quibus eccleſia directè judicat, & quos punit: ſiquidem de interioribus nil judicat; atqui adulter tunc exteriùs promittit, & eccleſia ex tali exteriori promiſſione judicat eum promiſiſſe, proinde incurrit impedimentum injunctum adulterio cum promiſſione futuri matrimonij poſt mortem uxoris. Quamobrem prima ſententia ad ſummum in foro conſcientiæ poteſt locum habere.

16 Neque obſtant allata exempla, quia cùm hoc impedimentum dirimens conſtitutum ſit jure eccleſiaſtico, ſtandum eſt legi eccleſiæ, & quia hæc voluit tale impedimentum apponere tali promiſſioni exteriùs factæ, & junctæ cum adulterio ad removendum votum captandæ mortis alienæ, ideò incurritur hoc impedimentum per hoc præcisè, quòd adulterio adnectatur talis promiſſio, ita exteriùs facta, ut fœmina putet adulterum verè promittere. Secus fictè rebaptizanti, vel proferenti tantùm materialiter hæreſim non injunxit pœnas, quas incurrunt hæretici formales, & verè rebaptizantes; eò quia culpa non ſit ita gravis: vel etiam quia cùm agatur in priori caſu de vita conjugis, voluit Eccleſia etiam procedere cum majori rigore, ne conjuges inde ſumerent occaſionem adulterandi, vel etiam machinandi mortem alteri conjugi, vel etiam decipiendi alias fœminas ſub ſpe futuri matrimonij: ſunt enim omnes rationes finales, quæ non concurrunt in exemplis allatis pro prima ſententia.

17 Quæritur decimò, an hæc promiſſio appoſita adulterio de matrimonio contrahendo, ut inducat impedimentum debeat eſſe externa, & accepta, an verò ſufficiat ſola taciturnitas? Plures cum Coninck *de ſacrament. diſp. 31. dub. 5.* Perez *de ſacrament ſect. 5.* & aliis cenſent, ſolam taciturnitatem inducere hoc impedimentum: & ratio, quâ nituntur, eſt, quia cum adulteri ſe mutuò ament, præſumuntur expetere mutuum matrimonium; ideóque ſi unus alteri hoc promittat, tanquam illi favorabile, quamvis hic alius taceat, adhuc cenſetur aſſentiri, quia juxta *reg. 43 juris in 6. qui tacet conſentire videtur.* Nihilominus contraria ſententia probabilis eſt quam docent Sanchez *lib. 7. diſp. 79. num. 25.* Gutierez *de matrim. c. 105. num. 28.* quia licèt matrimonium offeratur ut quid favorabile, non tamen ut de facto offertur, eſt tale: & ratio videtur perſpicua, quia acceptans redditur inhabilis ad aliud matrimonium contrahendum, & ſubjicitur pœnis eccleſiaſticis, quod minimè cenſendum eſt ipſi favorabile. Tum quia in probabili ſententia obligatur ad repromittendum, quod oneroſum eſt: quando autem promiſſio eſt oneroſa, non cenſetur acceptari ex ſola taciturnitate, ut communiter docent juris periti *in regu. 43. jur. in 6.* & *in l. qua dotis ff. ſolut. matrim.*

18 Quid verò dicendum ſit, ſi promiſſarius ignoraverit tale onus? Reſpondetur, talem ignorantiam non officere, quia cùm ſit ignoran-

tia

tie juria non præſumitur : tum quia cum taciturnitas ſola juris præſumptione inferat conſenſum, non videtor in præſenti illum inferre.

19 Quæritur undecimò, quid juris ſi fœmina, cum qua vir uxoratus commiſit adulterium neſcivit impedimentum dirimens futurum matrimonium ortum ex promiſſione ſibi facta, & annexa adulterio poſt mortem uxoris? Reſpondetur, talem ignorantiam fœminæ non impedire, quin incurratur hoc impedimentum dirimens : ratio eſt, quia quamvis pœna non incurratur ab ignorante eam invincibiliter, ut cum Sanchez docent ferè communiter : non tamen hæc impedimenta dirimentia appoſita fuerunt ab eccleſia, ut ſimplices, & nudæ pœnæ, ſed potiùs ut inhabilitates, quibus delinquentes contraherent inhabilitatem, & incapacitatem ſimul nubendi, ut docent Leſius *3. p. de ſacram. matrim. c. 7. dub. 1. n. 130.* & alij communiter : unde ignorantia non prodeſt fœminæ, quin contrahat inhabilitatem nubendi adultero poſt mortem ejus uxoris : imò id non ſolùm procedit quoad ignorantiam juris, ſed etiam quoad ignorantiam facti ; adeò ut affinitas ignorata ante mattimonium illud dirimat.

20 Præterea cùm matrimonium ſit contractus civilis, & humanus, cui Chriſtus in eccleſia appoſuit rationem ſacramenti relinquendo contractum dirigendum ab eadem eccleſia quoad ejus validitatem, adeò ut Chriſtus non aſſumpſerit ad rationem ſactamenti niſi eos civiles contractus matrimoniales, quos eccleſia approbaverit, ut validos ob bonum commune fideliom; ideo potuit ob bonum eccleſiæ regimeo, & ad impedienda graviſſima ſcandala, & damna apponere tali contractui conditiones, quibus non ſervatis contractus foret invalidus, & conſequenter ex Chriſti inſtitutione non elevabilia ad rationem ſaeramentl : una autem ex conditionibus requiſitis ab eccleſia ad valorem hujus contractûs eſt, ut non ineatur inter adulteroe cum promiſſione futuri mattimonij poſt mortem uxoris ob plures rationes finales ſuperiùa adductas. Tum quia omnia contractua civilis, & humanua ut cenſeatur legitimus ſubeſt diſpenſationi Reipublieæ, quæ poteſt variaa exigere conditionea, ſine quibus contractus non cenſeatur, nec ſit legitimus : & has conditiones poteſt reſpublica ob bonum commune exigere tam ex parte mateiiæ, quàm conſenſus, & etiam ex parte utriuaque : unde eccleſia potuit etiam certas conditiones requirere, ſine quibue contractos matrimonialis non eſſet validua, ac propteree potuit inſtituere impedimenta dirimentia matrimonium.

21 Idque patet in utraque lege civili, & canonica : ſiquidem in utraque prohibetur, ne teſtamenta condantur niſi ſub certo numero teſtium, & à jure canonico prohibetur expreſsè, ne ſolemnia profeſſio emittatur in religione approbate niſi poſt completum integrum Novitiatûs annum, & poſt annum 16. ætatis completum : & nihilominus etiam ſi quis cum ignorantia invincibili teſtamentum conderet, vel profeſſiooem emitteret ſine conditionibus à jure requiſitis, non obſtante ignorantia invincibili teſtamentum foret invalidum, & profeſſio religioſa irrita : ita, tametſi quia committat adulterium, & homicidium cum ignorantia inculpabili impedimenti criminis, non obſtante hac ignorantia matrimonium eſſet nullum ſine prævia diſpenſatione : ut etiam ſi quis poſtquam carnaliter cognovit mattem cum ignoranria invincibili, duceret ejus filiam ; ſiquidem ob impedimentum affinitatis matrimonium cum filia initum eſſet irritum ; adeò ut ignorantia invincibilis non ſuffragetur conttahenti ; eò quia impedimenta matrimonij non fuerint ab eccleſia impoſita, ut puræ pœnæ, ſed tanquam inhabilitates, & conditiones annullantes ſubſequens matrimonium : hinc patet diſcrimen inter cenſuras, & impedimenta matrimonij, quia cum illæ ponantur ab eccleſia ut puræ, & ſimplices pœnæ, non incurruntur cum ignorantia invincibili, cùm hæc excuſet à culpa : ſecus impedimenta mattimonij, cùm fuerint ab eccleſia inſtituta principaliter ut inhabilitates conſtituentes perſones incapaces matrimonij, ſi talia impedimenta contraxerint ; ideo quamvia invincibiliter ignorentur, adhuc inducunt inhabilitatem. Hoc eſt benè obſervandum pro ſolutionibus aliarum quæſtionum, quòd impedimenta mattimonij propriè non ſint pœnæ, ſed inhabilitates conſtituentes perſones affectas talibus impedimentis incepeces matrimonij ineundi ; proinde ignotantia licèt invincibilis illis non poteſt ſuffragari.

Quæritur duodecimò, quot ſint impedi- 22
menta criminum, & an per diſſuetudinem ſublata ſint? Reſpoodetur, hujusmodi impedimenta plura eſſe. Primò uxoricidium *c. admonere 33. q. 2.* Secundò Presbytericidium *c. qui Presbyterum de pœn. & remiſſ.* Tertiò matrimonium cum moniali ſcienter initum *c. hi ergo 27. q. 1.* Quartò, ſi quis propriam prolem de ſacro fonte ſuſcepit in fraudem uſus conjugalis *c. de eo 29. q. 1.* Quintò peccatum ob quod publicam pœnitentiam debuit quia peragere *c. de ijs 33. q. 2* Sextò raptus ſponſæ alienæ *c. ſtatutum 27. q. 2.* Septimò inceſtus cum conſanguineie conjugis, aut ſponſæ adhuc viventia *c. transmiſſa de eo, qui cognoſcit, &c.* idque ſaltem intra ſecundum gradum poſt Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 4. de refor. matrim.*

Cenſent plures hæc impedimenta criminum 23
per diuturnam diſſuetudinem ſublata ſuiſſe, ut docent Sotus *in 4. diſt. 27. q. unic. art. 2. prope fin.* Sanchez *de matrim. tom. 2. lib 7. diſp. 17. n. 8.* Coninck *de Sacrament. diſp. 30. dub. 3. n. 25.* Navarrua *c. 22. n. 75.* Baſilius Pontius *de matrim. lib 6. c. 14. n. 4.* Hinc monet Diana *tract. 6. de matrim reſol. 172.* Confeſſarios pœnitentibos inceſtuoſis, vel uxoricidijs, eut infectis alijs præfatis criminibus non debere injungere onus, ut ſi velint matrimonium contrahere, diſpenſationem priùs obtineant ſuper prædictis criminibus. Addítque, quòd ſi aliquis ſcrupuloſus hoc non obſtante velit diſpenſationem ſuper præfatis criminibus petere, eam poſſit Epiſcopus conferre ex communi ſententie.

24 Quæritur tertio decimò, an conjux adulter dimiſſus per ſententiem divortij hebeat jus repetendi innocentem, ſi tunc is in adulterium lapſus itidem ſit, adeò ut tunc utrumque adulterium mutuò compenſetur? Reſpondetur, nullam conjugi adultero acquiri actionem ad repetendum innocentem ex eo tantùm, quia poſt ſententiam divortij, qui antea eret innocens, fit nocens, & lebitur in adulterium; adeò ut hæc duo adulterie minimè compenſentur. Ratio eſt, quia ſemel quòd eliquid eſt bene definitum, non eſt ampliùs retractandum *c. quod bene 6. q. 4.* ex Nicoleo I. juxte Gloſſam *V. definitum*, ubi explicet non eſſe retractandum, quod juridicè fuit rectè definitum. Tum quie ſervitus ſemel amiſſa non amplius renaſcitur *c. quaris de conſec. diſt 4. l. ſtichum* §. *aream ff. de ſolut.* atqui ſervitus conjugis innocentis amittitur per latam divortij ſententiam: ergo non renaſcitur, tametſi conjux innocens poſt latam ſententiam fiat, & ipſe nocens. Neque obſtat, adulterium per ſimile adulterium compenſari, & utrumque extingui: quia licèt id verum ſit ante latam è Judice ſententiam, eò quia injurie per aliam injuriam ſimilem compenſetur, id tamen limitatur, quando res eſt jam judicata, tunc enim non fit ampliùs compenſatio, ne quod ſemel rectè definitum fuit retractetur: unde edulterium commiſſum ante latam ſententiam non aboletur per aliud patratum poſt ſententiam latam. Tum quia per ſententiam divortij abſolvitur innocens à debito ſocietatis conjugalis, & diſſolvitur contractus matrimonij, quoad jus thori, & habitationis, manente tantùm vinculo indiſſolubili ipſius matrimonij; quapropter ſi conjux innocens poſt latam ſententiam fiat nocens, fit quidem, ſi fornicetur, reus adulterij in ordine ad Deum ob indiſſolubile vinculum matrimonij, quod perſeverat; non tamen tunc peccat contra dimiſſum conjugem, nec ampliùs eidem infert injuriam, cùm per ſententiam fuerit jam deſtitutus jure in ejus corpus: ſicut enim ſi conjux altero conjuge connivente edulterium committat, reus eſt adulterij in ordine ad Deum ratione matrimonij, non verò in ordine ad conjugem conniventem, cujus injurie ceſſat: ita in hoc caſu non datur actio aliqua conjugi conniventi, ut ob id divortium petat, eò quia ejus injuria ceſſet, quæ fundamentum eſt actionis ad petendum divortium: hinc in priori caſu negatur actio ad repetendum conjugem fornicantem poſt latam ſententiam, quia ſimiliter injuria ceſſavit, quæ eſt fundamentum mutuæ compenſationis quoad delictum, & actionis ad repetendum conjugem.

25 Tum quia ſententia divortij non fertur ſub aliqua conditione in favorem rei, ſcilicet ſi innocens ſe continuerit, quia in odium ipſius tranſit in rem judicatam. Unde cùm Judex abſolutè, & in perpetuum abſolvat innocentem à ſervitute matrimonii quoad thorum, & habitationem, ad eandem ſervitutem non revocatur per ſubſequens adulterium, quia id nullo jure invenitur cautum, quinimò iure omnia clamant, ſententiam ſemel ritè latam non eſſe amplius revocandam.

Nihilominus pertinet ad officium iudicis, tales coniuges reconciliare, quando periculum adeſt adulterii, quia ut docet Bartolus *lib. 4. §. hoc autem judicium n. 2. ff. de dam. infect.* poteſt Judex uti officio ſuo nobili in publicam utilitatem, & miſerabilium perſonarum, & præſertim in ſalutem animarum. Tum quia ſuperveniens adulterium præjudicat rei jam ritè judicatæ ob periculum animæ ex officio Judicis, ut communiter docent Juriſperiti cum Gloſſa *fin. c. ult. de adult.* 26

Cæterum id intelligendum eſt, quando ſententie divortij tranſit in rem judicatam, eò quie decendium conceſſum appellationi jam effluxerit: vel ſi fuerint tres ſententiæ latæ: alioquin reputandum eſt, ac ſi ſententie non præceſſiſſet poſterius adulterium, virtus enim ſententiæ tunc intelligitur veluti ſuſpenſe: unde quæ hactenus diximus, procedunt, quando jam ſententie omnem obtinet firmitatem, vel tranſivit in rem judicatam ob lapſum termini conceſſi ad appellandum. Cæterum Judex ex officio ſi animadvertet, conjugem innocentam poſt latam ſententiam verſeri in periculo fornicandi, debet hos conjuges, quos per ſententiam ſeparaverat, reconciliere: quie Prælatus eccleſiaſticus, ut Paſtor animarum tenetur pericula impedire incontinentiæ, idque procedit meximè, ſi manifeſtum ſit periculum conjugum, & ſcandalum aliorum. 27

Videtur tamen contre hactenos dicta obſtare textus in *c. Ex litteris de divortijs*, ubi expreſſè habetur, facto divortio innocentem conjugem, qui ad alias tranſivit nuptias compellendum eſſe redire ad priorem uxorem. Sed contra quia in caſu illius textûs non præceſſit ſententia divortij. Idque colligitur ex ipſo textu, ibi: *Sanè tu convocato Capitulo tuo cùm ex eorum conſilio utrique privatim continentiam injunxeris*, ubi notanda eſt illa perticula *privatim*, quæ procul dubio indicat, non interfuiſſe ſententiam, ut docet Innocentius in *d. c. Ex litteris V. privatim.* 28

Poſſet tamen adhuc objici, quie conjuges jure divino non poſſunt ſeparari, niſi ratione fornicationis: ergo ſi uterque fuerit fornicatus, ſunt iterum conjungendi. Nec refert, ſi fornicatio admiſſa ſit eb innocente, poſt ſententiam divortij, quia ſententia hominis non aufert jus divinum admittens compenſationem adulteriorum. Sed contra quia cum ſententia divortij ſit in favorem innocentis, & odium adulteri non debet retorqueri in damnum innocentis, & favorem nocentis, cui propterea non eſt concedenda immunitas conjugalis obligationis, cum ratione adulterij privetur priſtino jure in corpus alterius: quod in favorem alicujus introductum eſt, non debet in damnum ejusdem retorqueri *l. quod favore 6. C. de legib.* 29

Quòd verò conjuges jure divino non poſſint ſeparari niſi ratione fornicationis, & admitti poſſit compenſatio; reſpondetur, hanc compenſationem admitti, quando utriusque fornicatio 30

præ-

præcedit ſententiam divortij, non verò quando innocens poſt latam ſententiam fornicatur, non enim jus naturale, & divinum dictat, poſt talem ſententiam eſſe admittendam compenſationem, quia adultero eam alleganti obſtet exceptio ſententiæ latæ in favorem alterius, qui tunc erat innocens, & ſententia propterea jam tranſiit in rem judicatam: tantùm enim abeſt, quòd jus naturale divinum dictet, eſſe tunc admittendam compenſationem, ut potiùs præſcribat contrarium, ſeu ſententiam ſemel juſtè latam, & quæ tranſiit in rem judicatam eſſe obſervandam.

31 Quæritur quarto decimò, an poſt ſententiam latam conjux innocens, ſi velit, poſſit ſibi reconciliare conjugem adulterum etiam reluctantem? Reſpondetur probabiliùs, poſſe conjugem innocentem etiam poſt latam divortii ſententiam ſibi reconciliare alterum conjugem adulterum etiam reluctantem, dummodo utriusque ſtatus ſit omnino immutatus, ſeu neuter voto ſe adſtrinxerit caſtitatis. Ratio ex eo petitur, quia conjux innocens per latam ſententiam divortii quoad torum non privatur jure, & dominio, quod habet in corpus adulteri, alioquin talis ſententia eſſet in damnũ innocentis, qui privaretur jure ſuo, & prodeſſet reo, contra quem lata fuit, quod iniquiſſimum eſſe aſſerit Juriſconſultus *l. evidenter 16. ff. de except. rei judic.* Tum quia ſententia divortii tantùm fertur in favorem innocentis, & odium adulteri, proinde non debet retorqueri in damnum innocentis, & favorem adulteri, ut contingeret, ſi innocens privaretur priſtino jure in corpus adulteri, & hic volens poſſet innocentem reſpuere. Tum quia cùm ſolus adulter ſit condemnatus, jus innocentis debet illæſum, & omnino integrum conſervari; & quo propterea poſſit, ſi velit, adulterum etiam reluctantem ſibi reconciliare, argum. ex *c. quidam de converſ. conjug. c. qui dormierit. 27. q. 2.* alioquin via aperiretur conjugibus per fornicationem liberè divertendi à priſtina ſervitute, & obligatione coniugali; Tum quia cùm divortium ſit pœna inflicta coniugi delinquenti, non debet eidem immunitatem tribuere *l. Relegatorum 7. ad fin. de interdict. & relegat.* repugnat autem æquitati, coniugem adulterum ex ſuo delicto commodum reportare *l. itaque ff. de furt.* & ita docent Hoſtienſis *ſum. tit. de converſ. conjug. num. 9. V. & nunquid.* Innocentius *c. de illa. n. unic. V. de illis de divort.* & ibi Abbas in *fin.* Alexander de Nevo *n. 20.*

32 An verò, ut innocens nocentem ſibi reconciliet, neceſſe ſit, ut Judex ſententiam divortii ſemel latam retractet, plures affirmãt, imò volunt, coniuges eſſe reos culpæ, ſi reconcilientur ante talem retractationẽ. Verùm hæc retractatio ſententiæ non videtur neceſſaria, quia cùm per talem ſententiam fuerit innocens abſolutus à debito coniugali ſolvendo in ipſius favorem, non verò ab eodem exigendo; ideo poteſt ſemper debitum ab altero quamvis nocente exigere: alioquin ſententia lata fuiſſet in damnum innocentis, & prodeſſet reo, contra quem lata fuit: cùm igitur talis ſententia fuerit lata in favorem innocentis, poteſt hic, ſi velit, debitum exigere reconciliando ſibi innocentem: quod enim in meum favorem fuit introductum, non debet in meum damnum retorqueri *l. quod favore 6. C. de legib.* Tum quia innocens poteſt condonare nocenti iniuriam ſibi illatam per adulterium, & nolle uti favore ſibi per ſententiam acquiſito, poteſt enim quiſque cedere juri ſuo: Neque tunc ſententia cenſenda eſt carere ſuo effectu, quia effectus ſententiæ ſemper habetur, & eſt, ut innocens, ſi velit poſſit liberari à coniugis adulteri ſervitute; quòd ſi nolit, id non oritur ex defectu ſententiæ, ſed ex voluntate innocentis volentis liberè cedere juri ſuo.

Videtur tamen in contrarium poſſe obiici, quia ſententia divortii, cùm ſeparet matrimonium quoad torum, & cohabitationem manente duntaxat ſolo vinculo matrimoniali, videtur abſolvere, utrumque coniugem ab obligatione cohabitandi, & reddendi debitum: unde ſicut innocens non tenetur debitum reddere nocenti illud petenti, ita nec nocens tenetur innocentem admittere. 33

Sed contra, quia per ſententiam divortii non abſolvitur uterque coniux, ſed ſolus innocens, cùm ſententia feratur in favorem ipſius, & odium adulteri. Neque ſententia lata in ſolum favorem innocentis eſt injuſta, eò quia non ſervetur utrinque æqualitas: ſiquidem inæqualitas, quæ oritur ex tali ſententia, habetur eò quia tranſeat in rem judicatam in ſolum favorem innocentis, & ſolum odium Rei: hæc autem inæqualitas favens innocenti contra reum ſemper invenitur in ſententia juſta, & tunc in ipſa inæqualitate ſervatur æqualitas ſita in eo, ut unicuique reddatur, quod ſuum eſt. Neque innocens, ex eo quia renuerit reconciliari adultero, & perſeveraverit in propoſito usque ad ſententiam divortii, quam liberè admiſit, viſus eſt ceſſiſſe juri ſuo, quod habebat in corpus adulteri, quia innocens connivendo ſententiæ divortii tantùm voluit eam admittere, quatenus cedebat in ſuum favorem, eúmque eximebat à ſervitute coniugali, ſeu ab obligatione reddendi debitum adultero petenti. 34

Quæritur quinto decimò, an, ſi poſt latam divortii ſententiam coniux nocens voto ſimplici ſe adſtrinxerit caſtitatis, adhuc integrum ſit innocenti eum ſibi reconciliare, & debitum ab ipſo exigere? Reſpondetur, deciſionem huius quæſtionis dependere ab illa quæſtione, an licitum ſit coniugi adultero ad profeſſionem, vel ordines tranſire, vel voto ſimplici caſtitatis ſe adſtringere invito innocente, & ſine eius licentia in illius præjudicium. Certum eſt, quòd ſi nulla præceſſerit ſententia non poſſit coniux nocens in præjudicium innocentis ſtatum mutare, nec voto ſimplici caſtitatis ſe adſtringere, & ſi tale votum emittat, poſſe ab innocente revocari, ut ad uſum revertatur coniugii: quia cùm res non ſit judicata, nihil eſt, quod poſſit adultero ſuffragari, & innocens poteſt condonare nocenti injuriam ſibi illatam, unde tenetur nocens debitum reddere innocenti illud petenti, conſequenter etiam eidem reconciliari; alio- 35

quin nocena ex delicto commodum aſſaqueretur *l. Itaque ff. de furtis.* Sin verò ſententia laca ſit à ſolo Judice ſæculari damnante adulteram uxorem in monaſterium ad pœnitentiam agandam, tunc habetur deciſio *autheut. ſed hodie C. ad leg Jul. de adult.* ibi: *Sed hodie adultera in monaſterium mittatur, quam intra biennium recipere viro liceat : biennio tranſacto adultera, tonſa monaſtico habitu ſuſcepto, ibi dum vivit, permaneat.* Ex hoc textu liquet, viro innocenti integrum eſſe intra biennium uxorem detruſam in monaſterium ſibi conciliare ; nec eam poſſe ante biennium tranſactum in præjudicium viri innocentia voto ſe adſtringere caſtitatis, neque amittare ſolemnem profeſſionem, ut docent Gloſſa *c. Gaudemus V. in clauſtris de converſ. conjug.* & ibi Hoſtienſis *num. 3.* Joannes Andrees *num. 3.* & communiter Canoniſtæ: cæterum tranſacto biannio, ſi vir neglexit eam ſibi reconciliare, poteſt eius uxor profiteri, & eius profeſſione ſemal amiſſâ non poteſt ab illo ravocari, quia tunc ſibi debet ſeram reconciliationem imputara, ut nocant Roſella *V. divortium n. 11.* Armilla, & alij.

36 Id autem intelligitur, dummodo illo tempore biennii ſit uxor jam emendata, quia ſi uxor perſiſteret in adulteriis, quòd eidem vir non reconcilietur, non eſt ei vertendum culpæ. Si ſententia divortii ob adulterium uxoris lata ſit à ſolo Judice eccleſiaſtico ; adhuc putârim probabilius, non poſſe uxorem adulteram poſt latam ſententiam invito conjuge innocente tranſire ad religionem, nec in illa emittere profeſſionem : quia cum teneatur uxor adultera reconciliari eius viro innocenti, & id petenti, non poteſt cum ſit obligata viro alteri ſe obligara, quia coniux innocene per ſententiam Judicis non privatur jure, & dominio, quod habet in corpus uxoris ſuæ adulteræ, alioquin ſententia lata obeſſet innocenti, & prodeſſat nocanti, contra quem lata eſt, quod eſt iniquum *l. evidenter 16. ff. de except. rei judic.* Tum quia cùm ſententia divortij ſit prorſus in favorem innocentis, & odium adulteri, non debet retorqueri in damnum innocentis, & favorem nocentis : quod enim in favorem alicuius introductum eſt, non debet ratorqueri in damnum illius *l. quod favore 6. c. de legib.* Tum quia cùm ſolus adulter condemnetur, ius innocentie debet integrum, ac illæſum manere, ut notat Barboſa *rubric. 2. p. 22. fin. ff ſolut. matrim.* Sylveſter *V. matrimonium 9. q. 11.* D. Antoninus *3. p. tit. 1. c. 21. §. 6. V. effectus accuſationis.*

37 Hoc autem procedit, præſertim quando innocens contradicit ingraſſui religionis nocentia, quem vult ſibi reconciliare : alioquin ſi poſt latam divortii ſententiam innocena monitus, nolit uxorem adulteram ſibi reconciliare, poteſt hæc ſtatum mutare, aéque voto ſimplici adſtringere caſtitatis, vel etiam monaſterium ingradi, & ibi profiteri *c. Gaudemus de converſ. conjug.* ubi dicitur, mulieres, quæ lapſu carnis ceciderunt, ſi maritis earum ante diligenter commonitis, eas converſas noluerint accipere, in clauſtria cum religioſia mulieribus ſtudeat collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant, ut notat Hoſtienſis ibi *n. 3.* Verùm ex hoc textu adhuc non apparet, mulierem includi in hoc evantu in monaſterium, ut in illo profiteatur, ſed tantùm ut agat pœnitentiam, & ne incontinenter vivat.

Ratio igitur eſt potiùs petenda ex eo, quia 38
innocens non connivens reconciliationi videtur licentiam concedere adultero, ut tranſeat ad raligionem, & quamvis reconciliationem denegans nolit concedere, ut ingradiatur religionem, eſt hoc impedimentum omnino irrationabile. Siquidem innocens etiam poſt latam ſententiam tantùm habet ius ſibi reconciliendi, & revocandi nocentem ad priſtinum matrimonij uſum, non verò habet plenum ius in uxorem adulteram, ut hanc omninò ſibi ligatam habeat, ne poſſit propriæ ſaluti conſulere delectu ſtatûs perfectioris, ſi ad raconciliationem non admittatur: unde ſi vir innocens deneget uxori adulteræ reconciliationem, poterit hæc etiam renuente viro ad religionem tranſire.

Verùm id procedit, ſi uxor adultera eſſet 39
emendata, quia ſi perſiſteret in adulterio, non poſſet negatio reconciliationis verti culpæ viro innocenti ; immo non ſufficit, ſi vir innocens ſemel tantùm, & itarum admoneatur, ut ſibi reconciliet uxorem adulteram, & emendatam, ſed debet id frequenter fieri, & daſumitur ex *d. c. Gaudemus*, ubi dicitur: *A te diligenter commoniti*, hoc eſt pluries, & ſæpe, quia illud adverbium *diligenter* ſignificat pluralitatem commonitionum ſæpiue repetitarum, quia tunc ſi innocens nolit eam ſibi reconciliara, dici poteſt aſſe in mora, & contra rationem denegare talem reconciliationem, & ingreſſum in raligionem : & quamvis talem ingreſſum expreſsè non neget, adhuc tacitè videtur conſentira, ac cedere iuri ſuo, quod tamen ex ſemal denegata reconciliatione dici non poteſt. Tum quia non videtur rationi conſonum, ut ſtatim innocena acquieſcat, ne adultera parvi pendat ſuum delictum, & inde ſumat occaſionem illud itarum perpatrandi : hæcque eſt ratio, cur hæc monitio ſit ſæpe facienda, ut licitum ſit uxori adulteræ religionam ingredi, & in ea profiteri, ut notat Altenſia *ſum. 2. p. lib. 8. tit. 11. art. 3.* quod verò ad numerum attinet admonitionum, id arbitrio relinquitur prudentia viri.

Verùm hanc admonitionem eſſe ab Epiſco- 40
po faciandam cenſet Hoſtienſis *c. de illa. n. 2. de divortijs.* Potârim tamen id procedere in foro extarno. Imò poteſt innocena etiam, qui pluriea monitus negavit reconciliationem, & permiſit aius uxorem adulteram monaſterium ingredi mutata poſtea ſantantia eam revocare, antequam ſolemnem emittat profeſſionem : hâc enim ſemel emiſſâ non eſt ampliùs audiendus, & tunc vir innocens ſibi dabet ſeram illam reconciliationem imputara : ſiquidem uſqua ad profeſſionam excluſivè res erat integra, & potuit ſibi adulteram raconciliara. Rurſus validè uxor adultera poſt latam ſententiam divortii

mutac

mutat ſtatum, ſi vir eius innocens id ſciena non contradicat, cùm commodè poſſit, quia tunc videtur tecitè conſentire, ut docet D. Antoninus *3. p. tit. 1. c. 21. §. 6. V. effectus accuſationis.* Sylveſter *V. matrimonium 9. q. 11.* Hinc ſi poſt latem divortij ſententiem uxor adultera pluries petierit reconciliari ſuo viro, & etiem ſignificaverit, quòd ſi nolit reconciliari, velit ipſa ſe voto ſimplici caſtitatis adſtringere, ſi vir tunc non contredicat uxori pluries id petenti, & mulier voveat, non poteſt poſtee vir innocens irritare votum uxoria nocentis, & deſumitur ex D. Thoma *4. diſt. 35. q. unic. art. 6. ad 3.* ubi docet, celebrato divortio adulteram teneri reconciliati innocenti volenti, niſi de illiua licentie votum emiſerit, ubi D. Thomas clarè ſentit, non poſſe irritere votum caſtitatis emiſſum de illius licentia: & ratio etiam poteſt aſſignari, quia ex parte uxoris adulteræ matrimonium eſt diviſum, & ex eo, quòd vir innocens expreſsè, vel tacitè dederit aſſenſum voto caſtitatis, vel religionis, ſe abdicavit iure irritandi tale votum.

41 Cæterum, ut uxor adultera de licentia ſui viri innocentis profiteatur religionem, non eſt neceſſè, ut vir etiam tranſeat ad religionem, & emittat votum caſtitatis; ſed integrum eſt illi manere in ſæculo, etiam nullo ligatus voto, quia textoa prohibentea, ne uno coniuge profitente religionem alter in ſæculo maneat, loquuntur de matrimonio integro, & omnino illæſo, ut habetur in *c ſanè c. cum ſis c ſignificavit de converſ conjug.* non verò quando per ſententiam Judicis fit divortium: quia cùm innocens tunc ſit liber à iugo debiti coniugalia, poteſt independenter à mutatione ſtatus uxoris adulteræ ad religionem trenſire, & in illa profiteri: poteſt enim innocens renuntiare iuri ſuo, & talem licentiam etiam concedere uxori adulteræ. Cæterum ſi uxor adultera emittat profeſſionem in monaſterio, eius vir innocens manens in ſæculo, tenetur ſe continere, ſeu abſtinere ab alio matrimonio, non verò tenetur votum continentiæ emittere.

42 Quæritur decimo ſextò, an ſi poſt latam divortii ſententiam conſtet, eccleſiam fuiſſe deceptam, eò quie uxor condemnata, fuerit poſtea deprehenſa innocens, vel quia uterque fuerit nocena cognitus, ſit tunc retractenda ſententia, & conjuges reſtituendi priſtino ſtatui matrimonij? Reſpondetur, quòd ſi res ſit integre ex parte utriusque conjugia, eò quie neuter ſtatum mutaverit, tunc retractanda eſt ſententia, & conjuges reconciliandi: quie ſententia divortij ſolùm tranſit in rem judicatam in favorem innocentis, & odium rei; non enim tranſit in rem judicatam in iis, quæ ſunt in favorem conjugis adulteri, ſed tantùm in ijs, quæ in ejus odium cedunt, & favorem innocentia: unde ſi neuter eſt innocens ante ſententiam, vel uterque eſt innocens, ſententia poſtea lata eſt revocanda, nec poteſt tranſire in rem judicatam. Hinc ſi alteri conjugi, in cuius favorem late eſt divortii ſententia, conſtet innocentia alterius, tenetur in foro conſcientiæ eidem reconciliari, adtò ut non poſſit juvari beneficio ſententiæ latæ, cum ſibi conſtet, eam falſæ inniti præſumptioni. Sin verò alter coniux mutavit ſtatum, & vovit caſtitatem, aut fectua ſit ſacerdos, vel Religioſus in religione approbetà cognitâ falſitate eſt reſtituendus alteri conjugi, cui tenetur quidem debitum reddere, non verò ab eo petere, quie per ſolemnem profeſſionem, vel votum caſtitetis ſe obligavit abſque alterius coniugia præiudicio, ut habetur in *c. placet de converſ. conjug.* & ita docent D. Thomas *4. diſt. 35. q. unic. art. 5. ad 3.* Sotus *4. diſt. 36. q. unic. art. 3.* Roſella *V. divortium n. 8.* & ita dicendum eſt, ſi vir erat in ſacro Ordine conſtitutus, eſt enim eadem ratio. Sin verò poſt latam ſententiam divortij uterque coniux ſtatum mutavit, vel quia vovit caſtitatem, vel emiſit profeſſionem in religione approbata, tunc neuter poteſt alterum repetere, quie profeſſio, cui cauſe falſa dedit occaſionem, non eſt irrita.

Præterea quia cum uterque ſciverit ingreſ- 43
ſum alterius, videtur facto ipſo licentiam conceſſiſſe; ſecus tamen eſſet, ſi alter ingreſſum alterius ignoraret. Eſt enim diſcrimen, quando uterque coniux eſt conſcius, quie tunc ipſo facto ſibi mutuò concedunt licentiam: ſecus quando ſuit ignarus, neuter licentiam alterius habuit, & profeſſio prioris profeſſi fuit irrita ex defectu conſensûs alterius; nec potuit rata fieri ſine nove ratificatione; hinc nec poſterior profeſſio ex eodem defectu conſenſus potuit eſſe valida.

Quæritur decimo ſeptimò, an viro adul- 44
tero licitum ſit in foro conſcientiæ uxorem pariter adulteram criminaliter accuſare, ut puniatur? Reſpondetur probabiliùs affirmativè, quia idem obſervandum eſt in utroque foro, quoties forum externum non innititur falſæ præſumptioni: atqui in foro externo admittitur accuſatio adulterii uxoris ad pœnam criminalem rejectâ exceptione ſimilis adulterij; quia in hac accuſatione vir, & mulier ſunt diſpares, ut notat Coverruvias *4. decret. 2. p. c. 7. §. 6.* ergo etiam in foro conſcientiæ. Tum quia, ideo vir adulter nequit uxorem adulteram accuſere quoad divortium, & dotis amiſſionem, quia hujusmodi adulteria quoad hanc accuſationem civilem mutue compenſatione abolentur. Verùm quoad accuſationem criminalem jura concedunt viro, ut poſſit uxorem adulterem accuſere, non verò è contra concedunt uxori poſſe virum adulterum accuſare, & non fit compenſatio utriusque adulterii, proinde licitum eſt viro adultero criminaliter accuſare uxorem adulteram, & ita docet Cardinalis in *c. fin. n. 1. oppoſ. 2. de adult.* ubi expreſsè aſſerit, adulterium viri ipſum privare jure accuſandi uxorem adulteram quoad divortium tori, & cohabitationis, non verò quoad pœnam.

Videtur tamen in contrarium obſtare tex- 45
tus in *c. penult. de adult.* ubi dicitur, quòd paria delicta conjugum mutuâ compenſatione aboleantur. Tum quia nil iniquius eſſe videtur, quàm ſi vir eodem vitio laborans accuſet adulteram de eodem crimine, ut aſſerit D. Auguſtinus

lib. 1. de ſermone Domini in monte c. 28. relatus in *c. 1. 32. q. 6.*

46 Sed contra, quia illa compenſatio intelligitur quoad accuſationem civilem, in qua uterque conjux eſt æqualis; ſecus quoad criminalem.

47 Quæritur decimo octavò, an qui contrahit cum ſecunda uxore edhuc vivente prima, ſi ſecunda id neſciat, & mortuâ primâ vir petat divortium à ſecunda, ſit ſeparandus? Reſpondetur negativè, niſi mulier ipſa petat divortium, & deſumitur ex *c. propoſitum 1. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd ſi vir contrahat cum ſecunda uxore edhuc vivente prima; & ſecunda, cum qua contrahit, neſciat primam eſſe vivam: ſi moriatur prima, & vir petat divortium à ſecunda, non ſint ſeparandi, niſi mulier pariter petat divortium. Ratio eſt, quia licèt in jure canonico cautum habeatur, ut nullus ſe ei copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & præcipuè illi, cui fidem dederat de ea ducenda vivente uxore, vel quæ machinata eſt in mortem uxoris *c. cùm haberet 5. h. t.* nihilominus quando ſecunda mulier fuit inſcia, quòd aliam haberet uxorem viventem cum ipſo, & in hoc non fuit in dolo: & ex alio capite cùm non videatur æquum, ut vir, qui ſcienter contra canones duxit ſecundam uxorem vivente adhuc prima, lucrum de ſuo dolo reportet; ideo rectè ſtatuitur, ut niſi mulier divortium petierit, ad ſolam petitionem viri non ſint ſeparandi, quia mulier ignorans non committit adulterium *c. in lectum 24. q. 2.* & filii de tali matrimonio nati ob bonam fidem uxoris cenſentur etiam legitimi *c. cū inter, qui filij ſint legitimi.* & quamvis matrimonium cum ſecunda vivente adhuc prima fuerit irritum, eò quia ex parte viri aderat impedimentum dirimens matrimonium cum ſecunda *c. 1. de ſponſa duor.* & matrimonium non poſſit claudicare, ut teneat pro parte tantùm unius *c. fin. de ſponſ. impub.* & *Gloſſ. 1. in c. ſi quis ingen. 29 q. 2.* ratione tamen fidei promiſſæ vir nequit ſeparationem petere, ad quam promiſſionem mulier non adſtringitur cùm ipſe fuerit decepta, & inſcie contraxerit credens virum illum non habere aliam uxorem, ut notat Gloſſa in *d. c. ſi qui ingen.*

48 Notandum tamen eſt, quòd cùm in textu dicitur non eſſe ſeparandos ad petitionem viri, id intelligitur defacto, quia non cadit hic ſeparatio juris, cùm matrimonium nunquam conſtiterit. Non enim mortuâ primâ uxore ſtatim fit matrimonium cum ſecunda, tametſi ambo ſe habeant, ut conjuges, quia intelligitur perſeverare primus conſenſus, qui per ſe erat nullus: ſicut ſi mulier contrehat cum ſervo, quem putat liberum, & cum quo aliàs non eſſet contractura, licèt deinde manumittatur illâ inſciâ, non propterea matrimonium incipit valere, quia ſemper intelligitur perſeverare primus conſenſus, qui fuit erroneus. Hinc ſi vir poſt mortem primæ uxoris contraheret cum alia fœmina diſtincta ab illa ſecunda, quam duxerat vivente prima, matrimonium eſſet validum cum hac tertia, quia cum ſecunda non fuit ullius valoris obſtante impedimento matrimoniali ex parte viri.

Quæritur decimo nonò, an ſi vivente prima 49
uxore etiam non cognitâ, vir contrahens de facto cum ſecunda ſcienter, & eam cognoſcat, ſit à ſecunda ſeperandus etiam poſt mortem primæ? Reſpondetur affirmativè. Ratio eſt, quia matrimonium cum prima per conſenſum de præſenti fuit validum, quamvis vir mulierem, cum qua primò contrexit, carnaliter non cognoverit *c. 1. de ſponſal*, quamobrē qui ſimul ſcienter contrahunt defacto matrimonium vivente prima uxore, in pœnam utriusque, ex quo ambo ſunt in mala fide, & matrimonij ſacramentum temerè violarunt, prohibentur à jure poſſe in futurum ſimul contrahere *c. cum haberet 5. h. t.* ubi Clemens III. reſcribit, quòd qui vivente uxore adulteravit cum aliqua, & in jus vocatus abjuravit adulteram, móxque ſpreto juramento cum ea contraxit vivente legitima uxore, & per decennium cum ea vixit, genuitque plures filios, ſunt omnino ſeparandi etiam legitimâ uxore mortua, & injuncta pœnitentia eſt illis indicenda perpetue continentia, ut ſic puniantur, in quo peccárunt *c. Inter de exceſſu Prelator.* & ut ab hujusmodi delictis homines retrahantur, cognoſcentes inter tales etiam in futurum non poſſe matrimonium conſiſtere *d. c. cum haberet 5. h. t.* In foro autem contentioſo poſſunt tales etiam per eccleſiam gravioribus pœnis puniri *c. De benedicto 32. q. 1.* In foro autem civili ducenti duas uxores, vel nubenti duobus maritis imponitur pœna capitis *l. eum qui C. de adult.* limitatur tamen, ſi prima mulier non erat legitima uxor, quia tunc non oritur impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum, *c. illud de jure patron.* quando enim primum matrimonium de jure eſt invalidum, per illud non impeditur ſecundum *c. cum Apoſtolica 18. de ſponſ.*

Quæritur vigeſimò, an qui vivente uxore 50
legitima contrahit cum ſecunda adultera ſit ſeparandus à ſecunda etiam poſt obitum primæ? Reſpondetur affirmativè, quia cùm tam mulier, quàm vir ſint in mala fide, & ſcienter in matrimonij offenſam adulterium commiſerint, & defacto etiam matrimonium contraxerint, ideo in deteſtationem tam enormis delicti prohibentur à jure, ne unquam poſſint ſimul matrimonium contrahere, ut colligitur ex *d. c. cùm haberet 5. h. t.* Imò id etiam procedit, quamvis longo tempore ſimul cohabitaverint, quia diuturnitas temporis tantùm abeſt, quòd peccatum minuat, ut potiùs illud augeat, *c. non ſatis de ſimonia* quod intelligendum eſt in ordine ad Deum, & forum animæ, tametſi peccatum non ſit reiteratum: ſiquidem ex eo, quòd ipſos non pœnituerit patrari delicti, nec reſipuerint, videntur magis contempſiſſe divinum judicium, & præceptum eccleſiæ *c. omnis de pœnit. & remiſſ.* Secus de jure civili diuturnitas temporis in delicto momentaneo pœnam minuit, ut in *l. ſi diut. ff. de pœn.* Imò nonnunquam illam etiam ex toto tollit, ut in *l. adult. c. de adult.* Sin verò peccatum ſit reiteratum, ſeu

ſuc-

ſoteceſſivum, dinturnitas illud aggravat etiam de jure civili, Gloſſa 1. in *d. l. ſi dine.*

51 Hinc ita contrahentes, & delinquentes debent potiùs impediri, quàm habilitari. Diſcrimen autem inter jus civile, & canonicum qooad hoc eſt, quia civile principaliter intendit, ut homines quietè, & tranquillè vivant in hoc ſæcolo, jus verò canonicum principaliter volt peccata impedire, ac dirigere homines in Deũ. Neque filiorum, qui ex tali matrimonio nati ſunt, habenda eſt ratio, quia multiplicitas prolis ita ſuſcepta magis exaggerat parentis crimen, ut dicitur in *c. cùm haberet 5. h. t.* denotat enim peccatum ſuiſſe pluries reiteratum, quod magis aggravat: proinde proles hæc licèt multiplicata non debet facilitatem inducere ad ſimul contrahendum.

52 Neque obſtat, quandoque filiorum favorem inducere ad diſpenſandum, ut notat Gloſſa in *d. c. cum haberet V. multiplicit.* Nam id procedit, quando errore probabili aliqui diu ſteterunt in connobio, & filios ſuſceperunt *c. de gradu 35. q. 8. l. Divus ff. de ritu nuptiar.* non ita procedit quando vir, & mulier malitioſè, & ex certa ſcientia delinquunt, tunc enim non datur materia diſpenſandi, ſed potiùs aggravandi, ut notat Hoſtienſis in *d. c. cùm haberet. V. ſuſceperunt.* & tales erant, de quibus loquitur textus, ubi dicitur *multiplicitas prolis ita ſuſcepta*, id eſt præſumptuoſè, & ſcienter.

53 Quæritur vigeſimo primò, an qui vivente primâ uxore contrahit cum ſecunda, quam tamen carnaliter non cognoſcit, nec ante, nec poſt contractum, poſſit mortuâ primâ ſecundam docere? Reſpondetur, quòd cùm matrimonium initum cum ſecunda vivente primâ fuerit irritum, & vir ſecundam non cognovit, nec ante, nec poſt ſecundum matrimonium initum, licèt hoc ſecundum matrimonium fuerit irritum ratione impedimenti dirimentis, quo vir erat ligatus cum primâ adhuc vivente, nihilominus non prohibetur mortuâ prima verum matrimonium inire cum ſecunda, & deſumitur ex *c. ſi quis fin. h. t.* obi Gregorius IX. reſcribit, eum qui vivente prima uxore dedit fidem ſecundæ, imò defacto etiam contraxit cum ſecunda, dummodo nec ante, nec poſt, vivente prima ipſam cognoverit, nihilominus prima mortua poſſe cum ſecunda matrimoniom contrahere. Ratio petitur ex eo, quia ut locum habeat prohibitio facta ab eccleſia contrahendi cum ſecunda, cui vir vivente adhuc prima promiſerat matrimonium, vel cum qua illud etiam inivit, duo requiruntur: primum ut contraxerint matrimonium de præſenti; alterum, quod ad minus per unum eorum fuerit machinatum in mortem alterius conjugis: vel quod inter ipſos fuerit carnalis copula ſecuta, ut notat Hoſtienſis in *d. c. ſi quis V. cognovit h. t.* Quia verò ubi duo requiruntur, quorum alterum per ſe non ſufficit, non eſt ſatis unum adimpleri *c. ex parte* & ibi Gloſſa *1. de reſcript.* ideo ſi inter tales copula non interceſſerit, per ſolum contractum matrimonij prohibitio de non amplius contrahendo ad eos non extenditur, ut notat Joannes Andreas in *d. c. ſi quis fin. h. t.* Quia verò ita defacto contrahentes de præſenti, vel fidem dantes de contrahendo in futurum graviter peccant, ideo Pontifex in *d. c. ſi quis fin. h. t* præcipit eſſe illis injungendam pœnitentiam pro tali delicto: ſiquidem præſtant votum expiandæ mortis uxori viventi: & ſicot non valet promiſſio beneficij vacaturi *c. 2. conceſſ. præbend.* ita neque valet promiſſio talis futuri matrimonij, ut notat Abbas in *d. c. ſi quis n. 2. h t.* quia verò ſi inter ipſos nec ante, nec poſt matrimonium ſecuta fuerit copula, non ita præſumuntur deſiderare mortem uxoris, ideo prohibitio de non contrahendo in futurum non extenditur ad noſtrum caſum.

Quæritur vigeſimo ſecundò, an vir teneatur dimittere uxorem perſiſtentem in adulterio? Reſpondetur, ſpectatâ ſola ratione adulterii nullum extare præceptum, quod obliget virum ad dimittendam uxorem perſiſtentem in adulterio, quia Chriſtus *Matth. 5. 19.* ubi explicuit, divortium eſſe licitum ratione adulterii; non tamen præcepit, ſed tantùm permiſit, ut licitum, ut conſtat ex contextu, & docet D. Auguſtinus *lib. 1. de ſerm. Dom. in monte c. 27.* & refertur in *c. Idololatria 28. q. 1.* Ratio ex eo etiam petitur, quia divortium eſt pœna adulterii, quam vir innocens non tenetur ſubire, proinde neque dimittere uxorem adulteram ſi nolit. Tum quia divortium eſt à jure introductum in ſavorem innocentia, & pœnam nocentis ob injuriam irrogatam innocenti: atqui poteſt vir cedere juri ſuo, & condonare injuriam ſibi illatam, proinde non tenetur dimittere uxorem in adulterio perſiſtentem. Tum quia ex duplici capite poteſt oriri hæc obligatio in viro dimittendi uxorem adulteram, primò ex præcepto ſcandali vitandi, ut ſi ex eo, quòd ipſam retineret domi, occaſionem daret ſuſpicandi ex conſenſu viri mulierem adulteria illa committere. 54

Secundò ex præcepto correctionis fraternæ: 55 atqui poteſt dari caſus, ut adulteria uxoris aliis non innoteſcant, & tunc cùm non ſint aliis ſcandalo, non tenetur vir ex præcepto ſcandali vitandi eam dimittere, cùm ſupponatur, tale ſcandalum non adeſſe, eò quia mulier cum uno tantùm viro omnino occultè adulteria committat, & in iiſdem perſiſtat. Neque tenetur eam dimittere ratione præcepti correctionis fraternæ, quia ſufficit, ſi uxorem admoneat, & pœnis inferni eidem propoſitis eam deterreat, imò etiam puniat, pœna tamen, & modo ſibi permiſſis: quòd ſi hæc non ſufficiant, nulla videtur moraliter ſupereſſe ſpes emendationis propterea ſi dimitteretur à viro, liberiùs indulgeret ſenſui, & fieret deterior: quòd ſi ſpes affulgeat emendationis, tenetur vir omne medium adhibere ad illam avertendam à peccato qood præſtare meliùs poteſt eam non dimittendo, ſed continuò corrigendo, & puniendo modo ſibi permiſſo: alioquin ſi dimitteretur deterior fieret, ubi enim uxor viro ſciente ita eſt fronte pertinace in adulterio pervicax, ut hiſce mediis à viro adhibitis retrahi non poſſit à patrandis delictis,

deliƈtis, idque argumento eſt ardentiùs deperire amaſium, proinde dimiſſa à viro tantùm abeſt, quòd triſtitiâ afficeretur, & reſipiſceret; ut potiùs liberiùs vacaret veneri, & ſenſui indulgeret, propterea dimiſſio hæc non eſſet ad coercendum peccatum, ſed potiùs ad laxiorem viam eidem ſternendam, & quando correƈtio fraterne potiùs obeſt, quàm proſit, ejus præceptum tunc non obligat, quia ad malum non datur obligatio.

56 Quòd ſi ex eo, quòd uxur perſiſtens in adulterio perfraƈtè eſſet alijs ſcandalo, tunc teneretur vir eam dimittere ad evitanda ſcandala; adeò ut ex ſolo præcepto ſcandali vitandi teneatur uxorem perſiſtentem in adulterio dimitttere, & ita docent D. Antoninus *3. p tit. 1. c. 20. §. 9.* Sotus *4. diſt. 36. q. unic. art. 2. concluſ 2.* Paludanus *4. diſt. 35. q. 1. art. 3. concluſ. 4. n. 23.* & alij docentes, eſſe diſcrimen inter adulterium occultum, & publicum, quia quando eſt occultum, eximitur vir ab obligatione dimittendi uxorem perſiſtentem in adulterio; eò quia ceſſet tunc ratio ſcandali: ſecus quando eſt publicum, quia tunc oritur ſcandalum, & vir tenetur illud impedire; & ſi non poſſit alio medio, tenetur uxorem dimittere ex præcepto vitandi ſcandali. An verò quando alijs medijs adhibitis uxor non corrigitur, teneatur tunc vir eam eccleſiæ denuntiare juxta præceptum evangelicum *Matth. 18.* reſpondetur affirmativè, ſi ex tali denuntiatione ſpes affulgeat, fore, ut uxor reſipiſcat: & Gloſſa in *c ſi vir de adult. V. reus,* cenſet, virum eſſe culpæ lethalis reum, ſi uxorem ſuam perſiſtentem in adulterio, tunc non denuntiet, quod tamen eſt intelligendum in ordine ad emendationem uxoris, non verò in ordine ad divortium, quia poteſt vir cedere juri ſuo, & condonare injuriam ſibi ab uxore illatam.

57 Quæritur vigeſimo tertiò, an etiam uxor innocens teneatur divertere à viro, quem ſcit perſiſtere in adulterio? Plures cenſent id æquè procedere de viro reſpeƈtu uxoris, ac de uxore reſpeƈtu viri, idque probant teſtimonio D. Chriſoſtomi, quod refertur in *c. ſi quis uxorem 32. q. 1. in fin.* ubi expreſsè ait: virum & uxorem non judicari ad imparia quoad obligationem divertendi ob perſeverantiam alteriusutrius in adultero, & ita etiam docet Gloſſa in *d. c. ſi quis V. ad imparia.* Quando tamen ſpes affulget emendationis dicunt, tunc teneri uxorem, ſi vir monitus non deſiſtat, adhibere medicinam pœnalem abſtinendo ab ejus concubitu.

58 Communior ſententia docet non teneri uxorem divertere à viro perſiſtente in adulterio, imò nec abſtinere ab uſu matrimonij: ratio petitur ex eo, quia obligatio viri ad dimittendam uxorem perſiſtentem in adulterio oritur ex præcepto ſcandali vitandi, ut in præcedente quæſtione oſtendimus: atqui in uxore non dimittente virum, nec ei debitum negante ceſſat hæc ratio ſcandali: ſatis enim exploratum eſt omnibus, uxores ægerrimè ferre, ut earum viri aliis commiſceantur, nec habere poteſtatem coërcendi viros; unde non poſſunt tunc uxores eſſe aliis ſcandalo, proinde neque ratione ſcandali, tenentur viros perſiſtentes in adulterio dimittere.

59 Præterea quamvis hæc obligatio dimittendi uxorem perſiſtentem in adulterio in viro, ex præcepto fraternæ correƈtionis oriretur, non tamen hujusmodi præceptum uxorem dimittendi obligaret: quia tametſi corrigere verbis delinquentem, ſi ſpes affulgeat emendationis omnibus incumbat, non tamen pœnam inferre, quia id pertinet ad ſuperiorem; atqui negare debitum viro adultero, & recedere à conſortio conjugali eſt virum ipſo faƈto punire; & quia uxor eſt ſubdita viro, ideo præceptum correƈtionis fraternæ non obligat uxorem, ut virum corrigat, eúmque puniat: quamvis uxor innocens ratione fidei ſibi non ſervatæ è viro poſſit id præſtare. Præterea eſt diſcrimen inter virum, & uxorem, quia vir eatenus ex præcepto vitandi ſcandali tenetur dimittere uxorem perſiſtentem in adulterio, quia inde habet occaſionem timendi incertitudinem prolis, ſi uxorem non dimittat: hæc autem ratio non militet in uxore reſpeƈtu viri perſiſtentis in adulterio: uxor enim ſemper certam parturit prolem, quando adultera non eſt: hinc liquet ſolutio ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ.

60 Quæritur vigeſimo quartò, an quando uterque conjux eſt adulter, & unus eorum corrigitur, & alter perſiſtit in adulterio, licitum ſit conjugi emendato divortium? Certum eſt, quòd ſi ambo conjuges in adulterium lepſi ſimul reconcilientur, & poſtea alteruter relabatur in adulterium, poſſit alter ratione hujus novi adulterij ab illo divertere, quia illa reconciliatio matrimonium reſtituit ſuo antiquo vigori, ac ſi nullus adulterium commiſiſſet: quo fit ut ſi, conjux poſtea delinquat reus fiat divortij, ut docet Sotus *4. diſt. 26. q. unic. art. 1. V. dubitatio.* Difficultas autem in eo conſiſtit, an quando utroque conjuge adulterante reconciliatio non præceſſit, ſed tantum alteruter conjux ſe emendavit perſiſtente altero in adulterio. Reſpondetur probabilius, poſſe tunc conjugem emendatum divortium petere, ſi alter conjux pluries admonitus nolit ſe emendare, ſed pervicaciter velit in adulterio perſiſtere: ratio petitur ex eo, quia illa repetita monitio, & interpellatio, ut alter conjux corrigatur habet vim reconciliationis, quatenus interpellans, & monens offert alteri reconciliationem, & quantum eſt ex ſe illum ſibi reconciliat, nilque videtur referre, ſi alius nolit reconciliationem acceptare, ſufficit enim, ſi ei offeratur, cùm teneatur eam acceptare: hinc ſi poſt pluries adhibitam monitionem, & oblatam reconciliationem conjux adulter nolit reconciliari, poteſt alter emendatus divortium petere.

61 Quòd ſi emendatus non moneret perſiſtentem in adulterio, non poſſet divortium celebrare, quia non præcederet reconciliatio, neque pertinacia in conjuge adultero: quia pertinacia ſupponit præviam monitionem, & ita docet Navarrus *lib. 4. conſ. de divort. conſ. 3. in fin.* Sin autem viro emendato, & interpellanti uxor adul-

Digitized by Google

adultera recuſet conjungi ex juſto timore, ne ab ipſo interficiatur, ſi vir offerat ſufficientem cautionem, & hac non obſtante mulier nolit illi conjungi, ſed velit in adulterio perſiſtere, habet tunc vir cauſam juſtam petendi divortium, quia illa interpellatio, & emendatio viri habuit vim ſufficientis reconciliationis, ut adulteria præcedentia compenſatione abolerentur, & novus quaſi matrimonij ſtatus inciperet.

62 Sin verò vir non daret ſufficientem cautionem, & poſſet illam dare, reconciliatio tunc non eſſet ſufficiens, nec vir poſſet divortium petere. Juvat obſervare, ad rationem divortij non ſufficere ſi alter unum tantùm commiſit adulterium, & alter plura, quia cum uterque fidem fregerit delicta cenſentur paria, jura enim conſiderant tantùm fractionem fidei matrimonialis, non verò numerum delictorum, ſed requiri prævìam monitionem, & interpellationem, quæ vim habeat reconciliationis.

TITULUS VIII.

De Conjugio Leproſorum.

QUia lepra ſuperveniens ſolvit ſponſalia de futuro, ſi alter ſponſus nolit matrimonium contrahere cum illo, qui poſt inita ſponſalia leprâ inficitur, ideo inter impedimenta matrimonij recenſetur etiam lepra, de qua Pontifex agit in præſenti titulo, quapropter expendendum eſt, quâ ratione dicatur lepra ſponſalia, vel matrimonium contrahendum, ſive etiam contractum impedire.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Trium Capitum, quæ in hoc Titulo continentur.

C. PERVENIT 1. h. t. reſcribit Alexander III. quòd cùm vir & uxor ſint una caro, non debeat alter ſine altero diutius manere, unde ſi alter incidat in lepram, debeat conjux illum ſequi, & affectu maritali ei miniſtrare: quòd ſi ab Epiſcopo non poſſit induci, tunc mandat Pontifex, ut Epiſcopus præcipiat utrique altero vivente ſervare continentiam, & ad id etiam eos adigere ſub pœna anathematis. Ex quo textu liquet, morbum lepræ non dirimere matrimonium ante contractum, & ſemel conſummatum c. Hi qui 37. q. 7. *& conjuges leproſos teneri ad invicem ſibi debitum reddere, non tamen continuò in eodem lecto dormire, imò adeò nec poſſunt compelli. Cæterùm præter debitum carnis obligantur etiam ſibi mutua obſequia impendere, non ſolùm in lepra, ſed etiam in alijs morbis. Quòd verò in textu dicatur, quòd non debeat unus conjux diutius manere ſine alio, id ſolet extendi ab aliquibus ad biennium, ab alijs ad quinquennium: ſed communior ſententia id relinquit arbitrio boni viri.*

C. QUONIAM 2. h. t. reſcribit idem Pont. uxorem ſive lepra infectam, ſive alia infirmitate detentam non eſſe ſeparandam, nec dimittendam à ſuo viro. Declarat etiam Pontifex, quòd ſi leproſi nolint continere, poſſint contrahere matrimonium, ſi mulieres inveniant, quæ velint illis nubere, & uxor tunc tenetur debitum reddere leproſo, & è contra; quia non fit ſeparatio thori, niſi causâ fornicationis. Ex quo textu videtur inferri ob ſolam cauſam fornicationis licitum eſſe divortium quoad thorum, & tamen certum eſt, Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. can. 8. definire, eccleſiam ob multas cauſas poſſe ad certum, vel incertum tempus ſeparationem quoad thorum facere inter conjuges. Quamobrem illa exceptio, quæ ponitur in textu, quòd non fiat ſeparatio, niſi cauſa fornicationis ita intelligenda eſt, quia divortium factum cauſa fornicationis ſequitur ex ipſa natura cõjugij, quia repugnat bono fidei conjugalis, quæ cum debeat eſſe perpetua, meritò ob eam violatam conceditur perpetua ſeparatio. Aliæ autem cauſæ non ſequuntur ex natura conjugij, proindè non ſolùm habent locum inter conjuges, verùm etiam inter non conjuges cujuſmodi ſunt morbus contagioſus, periculum ſeductionis, periculum animæ, & perverſionis, & alia id genus cauſæ, ob quas ad conſervandam incolumitatem animæ, & corporis tam conjugibus, quàm non conjugibus conceditur ſeparatio. Quamobrem priorem cauſam ob fornicationem excipit Chriſtus Matth. 5. & 19. *alias autem divortij cauſas admittit eccleſia: Cæterùm ſi lepra matrimonium præceſſit, & alter conjux eam noverit: tenetur nihilominus debitum reddere conjugi leproſo, eò quia ad id ſe ſcienter obligaverit, quapropter uxor non leproſa debet ſibi imputare periculum, cum ſcienter voluerit leproſo nubere.*

C. LITTERAS 3. ET ULT. h. t. Urbanus III. declarat, quòd ſi poſt contracta ſponſalia de futuro alter ſponſus incidat in lepram, non cogantur contrahere de præſenti. Ex quo textu

textu colligitur, lepram ſupervenientem ſolvere ſponſalia de futuro, quia ex quavis notabili mutatione ſponſalia de futuro poſſunt diſſolvi: hinc quod in præſenti textu dicitur de lepra, extenditur ad quamlibet ſupervenientem gravem, & incurabilem infirmitatem.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quomodo lepra ſuperveniens dicatur diſſolvere præcedentia ſponſalia de futuro.

1 Certum eſt, lepram ſupervenientem diſſolvere ſponſalia de futuro prius inita, id enim deſumitur ex *c. litteris 3. & ult. h.t.* ubi Urbanus III. reſcribit, quòd poſt contracta ſponſalia de futuro, ſi alter ex ſponſis incidat in lepram, & alter ſit immunis à tali morbo, & nolit matrimonium contrahere, nō ſit compellendus, quia cum nondum ſit matrimonium perfectum, ſeu de præſenti initum; non debet compelli ſponſus immunis à lepra ad contrahendum matrimonium cum eo, qui in lepram incidit: ex quo inferunt communiter Canoniſtæ, lepram ſupervenientem ſolvere ſponſalia de futuro, perinde ac ea ſolvit quælibet alia enormis deformitas *c. quemadmodum de jurejur.* Rurſus licèt diſſolvantur priora ſponſalia de futuro per ſupervenientem lepram, non tamen id debet intelligi ipſo jure, & abſolutè, ſed tantùm conditionatè; ſi alter, qui immunis eſt à lepra, id petat; alioquin ſi qui eſt immunis à tali morbo, nolit ſponſalia diſſolvi; talia ſponſalia obligant ad contrahendum matrimonium: ratio eſt, quia jura hanc ſponſaliorum diſſolutionem introduxerunt in favorem alterius ſponſi immunis à lepra, & quidem conditionatè, ſi nolit cum ſponſo, qui poſt inita ſponſalia in lepram incidit, matrimonium contrahere: & ex *regula 61. juris*, quod conceditur in gratiam alicujus, non debet in ejus odium retorqueri. Id etiam procedit de quovis alio morbo contagioſo, qui ſuperveniat uni ex ſponſis poſt ſponſalia de futuro inita, cujusmodi ſunt paralyſis, epilepſia, lues venerea, vel alius morbus incurabilis. Ratio generaliter ex eo deſumitur, quia ob quamvis notabilem mutationem ſupervenientem poſt ſponſalia, hæc diſſolvuntur; quia ſponſus præſumitur non conſenſiſſe in talem mutationem, quæ ſi illi innotuiſſet, minimè ſponſalia de futuro contraxiſſet.

2 Tum quia per ſponſalia de futuro matrimonium non eſt vinculum indiſſolubile, nec obligat pro quovis caſu ſponſos ad contrahendum de præſenti: unde cùm ſolùm habeatur promiſſio facta de matrimonio contrahendo, poteſt ſponſus ab hac promiſſione reſilire ex juſta cauſa de novo ſuperveniente. Hinc lepræ morbus non debet acceaſeri impedimentis dirimentibus matrimonium: quapropter, ſi hic morbus ſuperveniat conjugi poſt initum matrimonium, non debet propter lepram ab alio ſeparari, idque deſumitur ex *c. pervenit 1. h. t.* ubi Alexander III. reſcripſit, quòd cùm vir, & uxor ſint una caro, non debet alter ſine altero eſſe diviſus: quapropter ſi alter incidat in lepram, conjux debet illum ſequi, & affectu maritali ei miniſtrare: quòd ſi ad id ab Epiſcopo induci non poteſt, injungitur Epiſcopo, ut ità conjuges diſponat, ut uterque altero vivente ſervet continentiam, & ſi nolit eam ſervare, anathemate eum percutiat.

Hinc liquet per ſupervenientem lepram non diſſolvi matrimonium antea initum; imò neque ob id conjuges ſeparari, ut deſumitur *ex c. hi qui 25. cauſ. 31. q. 7.* adeò ut neque uxor dimittenda ſit quoad torum, ut habetur *in c. quoniam 2. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd uxor, ſi fuerit leproſa, vel alia infirmitate detenta, non ſit ſeparanda, nec dimittenda; quin imò ex eodem capite poſſunt leproſi actu infecti leprâ matrimonium etiam inire, ſi inveniant, quæ velint iiſdem nubere, & tunc obligantur ſibi invicem reddere debitum, quamvis infirmus à ſano illud exigat; quia matrimonium ſemel validè contractum non diſſolvitur propter infirmitatem: ſiquidem vinculum matrimonij ſolo conſenſu initum eſt indiſſolubile. Neque obſtat, quod *in c. litteras ult. h. t.* Urbanus III. videatur innuere, matrimonium propter lepram diſſolvi, ſi nondum fuerit conſummatum: quia id non intelligitur, quòd lepra ſuperveniens dirimat matrimonium ratum, & nondum conſummatum: ſed verbum illud *conſummatum* in illo textu ſumitur laxè pro matrimonio inito de præſenti: dicitur enim tunc matrimonium conſummatum quoad ſuam eſſentiam, quia per ſola ſponſalia præcedentia de futuro, matrimonium tantùm erat in ſtatu inchoationis: & per contractum per verba de præſenti, quod erat in ſtatu inchoationis, ſeu erat inchoatum dicitur perfici, ac conſummari quoad eſſentiam. Unde Pontifex cum *in d. c. litteras. ult. h. t.* dixit, matrimonium propter lepram diſſolvi ſi nondum fuerit conſummatum, tantùm ſignificavit, quòd ſponſalia de futuro per ſupervenientem lepram diſſolvantur, ſi conjux ſanus nolit matrimonium contrahere cum altero ſponſo leproſo.

Cæterum cùm primum matrimonium per verba de præſenti eſt initum, non poteſt amplius 4

alius diſſolvi propter lepram ſupervenientem, & præſertim ſi matrimonium non ſolùm ratum, ſed etiam conſummatum fuerit, quia tunc cum conjuges facti ſint una caro, non debent ſeparari; nec unus eſſe ſine alio, ut habetur *in c. quoniam 2. h. t.* ubi Alexander III. expreſsè declaravit, quòd uxor ſive fuerit leproſa, ſive alia infirmitate detenta, non ſit ſeparanda, nec dimittenda. Quapropter maritus, & uxor non obſtante lepra debeat amore maritali ſe invicem proſequi, ac ſibi exhibere mutua obſequia conjugalia. Quòd ſi ad id induci non poſſunt, debent ſervare continentiam, donec alter vixerit; & ſi parere detrectaverint, & alter adulterium commiſerit, anathemate ſunt percutiendi. Verum tamen eſt, quòd ſi probabile corporis periculum alteri conjugi immineat, tunc ex conſilio, & judicio medicorum cenſent plures, poſſe fieri ſeparationem quoad torum, ne ſcilicet conjux ſanus inficiatur leprâ; & revera naturalis æquitas videtur dictare, ne obligatio matrimonij eo uſque extendatur contra veriſimilem contrahentium intentionem. Et licet videatur in contrarium obſtare textus in *c. quoniam 2. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd ſi vir, vel uxor lepram contraxerit, & infirmus à ſano carnale debitum exigat generali præcepto Apoſtoli, quod exigitur, eſt ſolvendum; nec Pontifex ullam ſubjicit exceptionem. Nihilominùs ut interpretatione legum, & canonum, æquitas naturalis præfertur rigori earundem legum, ut dicitur *in l. placuit. C. de judic.* poteſt præfatus textus intelligi cum Barboſa *in d. c. quoniam*, quando judicio medicorum periculum non eſt ità imminens, ut ſanus debeat ex concubitu cum alio conjuge infirmo morbum contrahere.

5 Alij etiam explicant præfatum textum in caſu, quo morbus ante matrimonium non fuit ignoratus, ac proptereà eo non obſtante ſponſi voluerunt matrimonium contrahere de præſenti, ſéque obligare ad cohabitationem; ſiquidem leproſis non eſt interdictum matrimonium contrahere, dummodo inveniant fœminas, quæ velint eiſdem nubere.

6 Neque obſtat, quòd nemo ſit Dominus ſuorum membrorum *l. liber homo ff. ad leg. Aquil.* conſequenter non poſſe ſe obligare ad actualem membri amiſſionem. Nam ad periculum ſe obligare aliquando non eſt prohibitum, ut liquet in militibus pugnam ineuntibus, vel aſſultu arcem expugnantibus, Nautis, & aliis ſimilibus.

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelectæ quæſtiones.

1 QUæritur primò, an conjux teneatur ſemper ſequi alterum, tametſi leprâ infectum? Reſpondetur affirmativè; & expreſsè habetur *in c. pervenit. 2. h. t.* ubi Alexander III. reſcripſit, cum vir, & uxor ſint una caro, non debet alter ſine altero eſſe diutius, nec divi- ſus, quare ſi alter incidit in lepram, conjux illum ſequatur, & affectu maritali ei miniſtret: ubi juvat obſervare, quòd cum Pontifex dicat, non debere unum conjugem diutius eſſe ſine altero, hæc temporis diuturnitas arbitrio prudentis judicis relinquitur, ut judicet, quamdiu maritus poſſit ab uxore abeſſe, ut notat Gloſſa *in d. c. pervenit. V. diutius*, ut etiam Abbas *ibid. num. 7.* Id tamen intereſt diſcriminis inter virum, & uxorem, quia vir tenetur uxorem ſequi, ſi hæc ex juſta cauſa diſcedat; alioquin ſi juſta cauſa non ſubſit, poteſt vir maritali poteſtate ei prohibere, ne diſcedat.

Secus uxor ſemper tenetur ſequi virum ex quacunque cauſa *c. unaquæque 3. cauſ. 13. q. 2.* niſi fortaſſis vir intenderet uxorem trahere ad infidelitatem *c. 2. de divortiis*, vel niſi vir efficiatur vagabundus *c. ſi quis 4. V. non ſequi cauſ. 34. q. 2.* Id tamen limitatur, niſi tempore, quo fuit matrimonium de præſenti initum, mulier ſciverit, virum eſſe vagabundum; quia tunc cenſetur ejus mores approbâſſe, conſequenter teneretur eum ſequi, ut rectè notat Alexander de Nevo *in c. pervenit num. 7. h. t.* 2

Quæritur ſecundò, an conjux teneatur reddere debitum viro leprâ, vel lue venerea infecto ſi immineat ex medicorum judicio periculum contrahendi talem morbum, & vir ſentiat ſe carnis ſtimulis accendi ad venerem, & etiam cum periculo incontinentiæ? Communior ſententia eſt, uxorem tunc non teneri debitum reddere viro leprâ infecto, tametſi periculum adſit, ut labatur in gravia carnis peccata, ſi debitum neget: ratio eſt, quia uxor cum tam gravi incommodo, & periculo non tenetur viro leproſo debitum reddere, quia ad id præſumitur non ſe obligâſſe, quando matrimonium cum ipſo inivit, quia tunc ſupponitur fuiſſe liber à leprâ; alioquin ſi fuiſſet illâ infectus, præſumitur ſe obligâſſe etiam cum illo incommodo, & periculo contrahendi morbum ad reddendum debitum. 3

Neque obſtat, quòd vir periclitetur de incontinentia, quia carnis ſtimulos, quos experitur, poteſt aliis mediis coërcere, præſertim jejuniis, carnis macerationibus, oratione, ciliciis, & aliis id genus, quibus concupiſcentia carnis compeſcitur; quiſque enim adhibendo hæc remedia mediante divina gratiâ poteſt carnis ſtimulos coercere, & concupiſcentiam extinguere. 4

Quæritur tertiò, an propter lepram, vel alium morbum incurabilem ſit conjux ſeparandus à conjuge quoad torum? Reſpondetur, certum eſſe ob lepram, aut aliam gravem infirmitatem non poſſe unum conjugem alterum dimittere, eò quia vinculum matrimonij ſit indiſſolubile, unde difficultas eſt, quoad ſeparationem tori, & reſpondetur, quòd quamvis non poſſit ex jure antiquo conjux ſeparari ab alio conjuge etiam quoad torum, niſi cauſâ fornicationis, ſeu adulterij: nihilominus jure novo etiam propter alias cauſas poteſt ſeparatio inter conjuges fieri quoad torum, & cohabitationem ad certum, vel incertum tempus, 5

ut ſtatuitur in Tridentino *ſeſſ. 24. de refor. matrim. can. 8.* Hinc Doctores variè reſpondent ad illud *Matth. 5.* ubi Chriſtus ſolam cauſam fornicationis excipit, pro hac ſeparatione à toro inducenda. Alij reſpondent, illam exceptionem, quâ Chriſt⁹ dixit, non licere viro dimittere uxorem, niſi ob fornicationem, non firmare regulam in contrarium quoad alios caſus alibi in jure exceptos: hinc dicunt ex Chriſti teſtimonio, non convinci, nullam aliam eſſe cauſam divortij, & ſeparationis à toro præter fornicationem. Etenim dupliciter poteſt intelligi, ut conjux à conjuge dimitti poſſit. Primò quatenus formaliter conjux eſt, adeò ut cauſa dimiſ-
5 ſionis non aliunde petatur, quàm ex ipſa natura conjugij, quæ ſit propria, & peculiaris ratio ſolius matrimonij; & hoc pacto ſola carnalis fornicatio eſt cauſa divortij in ſenſu, quo Chriſtus fuit locutus *Matthæi 5.* quia ſola fornicatio carnalis opponitur fidei conjugali; & ſubſtantiæ matrimonij. Secundò ut perſona quædam eſt, cujus conſortium contingit alteri eſſe pernicioſum: & hoc pacto plures aliæ poſſunt cauſæ accidere, ob quas jus divinum naturale causâ incolumitatis corporis, vel animæ à conjuge diſcedere concedit; & hæ rationes communes ſunt matrimonio, & alijs contœderationibus: hinc ob hæreſim, aut aliud periculum etiam inter parentes, filios, fratres, & alios quacunque ſanguinis neceſſitudine copulatos receſſus eſt licitus.

6 Secundò reſpondent alij, ſolam fornicationem carnalem eſſe cauſam perpetuæ dimiſſionis, de qua Chriſtus loquebatur, ſeu abſoluti divortij: quia non eſt verum divortium, niſi quod ſit animo conſtituendi perpetuam ſeparationem, ut dicitur *in l. 3. ff. de divort:* cæterum ob alia crimina non eſt licita ſeparatio, niſi quamdiu ea durant: Ratio autem, cur ob fornicationem concedatur divortium perpetuum, & ob alias cauſas tantùm ad tempus, quo durant, eſt, quia in fornicatione cauſa divortij petitur ex ipſa natura conjugij, eò quia fides promiſſa violetur, quæ cùm ſit perpetua; ita etiam dimiſſio. Aliæ verò cauſæ cùm non ſint petitæ ex natura ipſius conjugij, non ſunt perpetuæ: proinde tamdiu permittitur divortium, quamdiu illæ permanent.

Alij demum cum Bellarmino *lib. 1. c. 14. §. Dicendum,* dicunt, ob alias cauſas, quæ non oriuntur ex natura conjugij, non fieri ſeparationem à toro, niſi ad tempus neceſſarium ad conſervandam ſalutem mentis, & corporis; adeò ut ceſſantibus cauſis ceſſet etiam ratio ſeparationis à toro. Et hæc reſponſio coincidit cum ſecunda, quapropter concludendum eſt, ideo ob fornicationem, ſeu adulterium fieri ſeparationem perpetuam à toro, quia adulterium repugnat fidei conjugali, & ſubſtantiæ ipſius matrimonij; & quia fides conjugalis eſt ex natura ſua perpetua, ideo ſi ſemel violetur, ſeparatio à toro eſt perpetua: ſecus in alijs cauſis non dicitur fieri divortium perpetuum, quia non oriuntur ex violatione fidei conjugalis; proinde divortium, ſeu ſeparatio à toro tamdiu durat, quamdiu manent illæ cauſæ, quæ non ſunt ex natura ſua perpetuæ; & poſſunt etiam reperiri in alijs perſonis ſimul cohabitantibus, quamvis non ſint conjuges. 7

TITULUS IX.

De Conjugio Servorum.

AGit Pontifex in hoc titulo de alio impedimento matrimonij, quod eſt error conditionis ſervilis. Quadruplex in matrimonio poteſt error contingere. Primus eſt error perſonæ, quando una perſona pro alia ſupponitur. Secundus eſt error qualitatis, quando quis credit ſe contrahere cum pulchra, nobili, & virgine; & eſt deformis, plebea, & corrupta. Tertius eſt error fortunæ, cùm putatur quis contrahere cum divite, & revera eſt pauper. Quartus eſt conditionis ſervilis, quando contrahens liber putat ſe contrahere cum libera, & eſt ancilla. Rurſus quilibet ex hiſce erroribus, vel eſt antecedens, ſeu antecedit contractum, quatenus præbet cauſam, ut fiat, adeò ut non præexiſtente tali errore contractus non fieret; vel eſt concomitans, quando licèt non inducat ad contrahendum, concomitatur tamen contractum, ut eo non exiſtente non fieret. Error antecedens, ſi verſetur circa ſubſtantiam perſonæ, dirimit contractum non ſolùm jure humano, ſed etiam naturali, eò quia error antecedens libertatem, & conſenſum auferat; & matrimonium ſine conſenſu eſt jure naturæ irritum. Error concomitans, ut cùm quis contrahit cum Catharina putans eſſe Lucretiam, ſed ita diſpoſitus habitualiter in voluntate, ut cognitam Catharinam æquè libenter eam duceret, etiam dirimit matrimonium; quia ad ejus vali-

ditatem

ditatem neceſſarius eſt conſenſus, & voluntas poſitiva: & error concomitans, quamvis non efficiat contractum involuntarium, illum tamen efficit non voluntarium: hoc eſt licèt poſitivè non efficiat involuntarium, trahit tamen ſecum carentiam voluntarij, quæ ſufficit ad irritandum contractum, ad quem requiritur voluntarium poſitivum, & non ejus negatio. Matrimonium tamen initum cum errore qualitatis, ſeu dolo antecedente præbente cauſam contractui ineundo, qui aliàs non iniretur, ſuum ſortitur valorem, quia tale matrimonium eſt ſimpliciter voluntarium quoad naturam, & ſubſtantiam; licèt quoad accidentia non ſit voluntarium. Quód ſi qualitas, in qua erratur, apponeretur per modum conditionis in ipſo contractu matrimoniali; tunc matrimonium foret invalidum, quia tunc non implerètur conditio, & deeſſet conſenſus abſolutus. In præſenti titulo Pontifex tantùm agit de errore conditionis ſervilis.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Quatuor Capitum in hoc Titulo comprehenſorum.

C. DIGNUM eſt 1. h. t. reſcribit Hadrianus Papa, ſervum invito, & contradicente Domino contrahentem matrimonium valide quidem contrahere, ſed teneri exhibere Domino debita, & conſueta obſequia, & ſervitia. Hinc ex hoc textu jus civile, quo ſervis interdicitur matrimonium, corrigitur per jus canonicum: quia cùm ſervi ſint à DEO creati; ut fiant cives cœleſtis patriæ, & hæredes vitæ æternæ, meritò ſtatuit eccleſia, ut ſi nubant eorum matrimonium, ſit validum. Tenentur tamen, ſi invitis Dominis contraxerunt debita, & conſueta ſervitia eadem præſtare; quia non debent privari jure ſuo. Quòd ſi Dominus ſervitium exigat, & uxor debitum; cenſent plures, tunc teneri ſervum priùs Domino obedire, ſi non immineat periculum fornicationis: ſed contrarium videtur probabilius, ſi tamen nullum, vel minimum fiat Domino præjudicium. An verò poſſit tunc Dominus vendere ſervum conjugatum alicui ducenti eum in partem remotiſſimam, & uxor debeat eum ſequi, mihi videtur probabilius, non poſſe ita ſervum vendere cum tanto diſcrimine uxoris argum. c. ult. de Judæis, *Cæterum hæc ſervitus, quâ ſervi tali pacto venduntur, inter Chriſtianos eſt abolita.*

C. PROPOSUIT 2. h. t. Alexander III. declarat, eum qui ignoranter contrahit cum ancilla, ubi hoc ſciverit, poſſe eam dimittere reſtituta dote: ſecus ſi poſtquam ſciverit eſſe ancillam, eam carnaliter cognoverit. Ex quo textu colligitur, matrimonium liberi cum ſerva ex ignorantia non tenere; ſed ſi deinde id audivit, & credidit, ſeu habet conſcientiam ſervitutis ex probabili, & diſcreta cauſa, & eam cognoſcit, ſibi præjudicat: ſin verò ex levi, & temeraria, cui credi non debeat, non ſibi præjudicat. An verò matrimonium ex ignorantia ſervilis conditionis contractum jure naturali dirimatur, plures autumant, ſententiam affirmativam eſſe veram. Sed probabilior ſententia eſt, tale matrimonium irritari tantùm jure eccleſiaſtico.

C. LICET 3. h. t. Urbanus III. reſcribit, matrimonium contractum inter ſervum, & mulierem ignorantem ſervitutem viri eſſe validum, ſi ſervus probet, ſuum patrem fuiſſe liberum, & ſecundùm morem Provinciæ illius partum ſequatur patrem, & à decennio non non fuerit moleſtatus in libertate, quia tunc vir cenſetur liber in favorem libertatis. Ubi notat Gloſſa, quòd tametſi de jure communi partus ſequatur ventrem; de conſuetudine tamen, vel modo particulari poteſt ſequi patrem. Rurſus, ut quis dicatur liber ſufficere etiam quinquennium. Præterea in dubio judicandum eſt pro libertate, cujus favor eſt maximus.

C. AD NOSTRAM ULT. h. t. reſcribit Innocentius III. eum, qui ignoranter contraxit cum ſerva, ſi poſtea cognita ipſius conditione nec facto, nec verbo conſenſit cum illa, poſſe aliam ducere. Ubi notat Gloſſa, ſententiam latam contra matrimonium non tranſire in rem judicatam, & ſemper poſſe cognoſci, adeò ut ſi probetur malè prolata, ſemper poſſit revocari. Rurſus qui ignoranter contrahit cum ancilla, quam deinde Dominus ſecretò manumittit, matrimonium eſt invalidum, quia prior conſenſus fuit nullus, quòd ſi Dominus ancillam liberam fecit, antequam hæc contraheret, matrimonium tenet. Ubi notandum eſt, copulam carnalem non firmare matrimonium contractum ex errore conditionis ſervilis etiam jure antiquo. Cæterum qui dicit ſe ignoraſſe conditionem mulieris, tenetur id probare & ubi Panormitanus notat id probari, ſi non probabitur contrarium.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

An Servus poſſit invito, vel ignorante Domino licitè, & validè matrimonium contrahere.

1 STatus ſervilis juxta præſens inſtitutum tripliciter conſideratur, adeò ut ſervi ſint in triplici differentia, alij enim ſunt Servi, qui ita ſunt ſub jure Domini, ut is poſſit eos venundare; unde ſervi propriè dicti ex jure gentium, vel civili ſunt, qui alieno Domino contra naturalem libertatem ſubjiciuntur, ac poſſunt inſtar rerum aliarum proprij patrimonij vendi, & alienari: tales olim habebantur, qui in bello capti erant: hinc mancipia quaſi manu capti dicebantur: & qui ex hiſce captis ancillis naſcebantur licèt ex congreſſu hominis liberi, etiam conditionem ſuæ matris, ſeu ſtatum ſervilem induebant, ut tradunt Juriſperiti *inſtit. de jure perſonar.* Hodie tamen inter Chriſtianos generali conſuetudine hæc ſervilis conditio ſublata eſt, adeò ut capti in bello inter chriſtianos non fiant ſervi capientium. Idq; ob dignitatem nominis Chriſtiani, & propter honorem, ac memoriam libertatis, quâ nos Chriſtus donavit. In bello verò, quod contra Turcas geritur, hodie adhuc locus eſt ſervituti; eo tamen diſcrimine inter jus antiquum, & hodiernum, quòd olim Romani capti ab hoſtibus, etiam apud Romanos pro ſervis haberentur, quòd ſi teſtamentum apud hoſtes feciſſent, id nullum, & irritum cenſeretur.

2 Hodie verò Chriſtiani habent quidem captos Turcas pro ſervis; non tamen alios Chriſtianos captos à Turcis, eò quia indignum videatur, chriſtianum à chriſtiano cenſeri ſervum infidelium. Alij ſunt ſervi adſcriptitij, & ij dicuntur, qui glebæ, & prædio colendo ſunt perpetuò addicti, inde nunquam receſſuri, & Dominis prædiorum annuos redditus omnes præter ſumptus, & victum reddituri, ut notat Abbas *in c. 2. de Judæis not. 1.*

3 Hi tamen ſervi adſcriptitij licèt teneantur certa ſervitia Dominis prædiorum præſtare; ſunt tamen verè liberi, proinde poſſunt validè, & licitè matrimonium contrahere, etiam inſcio eorum Domino. Demum ſervi tertij generis dicuntur originarij, ſuntque, qui ex adſcriptitijs naſcuntur, ut notat Abbas *in d. c. 2. de Judæis*, & iſti Originarij perinde ac adſcriptitij verè liberi ſunt, & poſſunt inſcio Domino, & ſine ejus conſenſu matrimonium contrahere, quamvis teneantur etiam ipſi certas operas ſuis Dominis præſtare. In præſenti igitur tantùm loquimur de ſervis primi generis, qui propriè ſunt ſervi, poſſuntque ſuis Dominis vendi.

Certum eſt, poſſe ſervum, licitè, & validè etiam invito, & contradicente Domino matrimonium contrahere; ita tamen ut teneatur conſueta ſervitia ſuo exhibere Domino, quia hic ex matrimonio ſervi non debet privari ſuo jure; idque deſumitur *ex cap. dignum 1. h. t.* ubi Hadrianus reſcribit, quòd ſi ſervus invito, & contradicente Domino matrimonium contrahat, hoc validum ſit, ſed adhuc tenetur ſervus ſuo Domino exhibere debita, & conſueta ſervitia; quia nullus fidelis debet excludi à ſacramentis, excepto Ordine, in quo ſervus ſine licentia Domini non debet admitti. *c. conſulatis de ſervis non ordin.* Ratio, cur ſervus invito, imò, & contradicente Domino licitè, & validè matrimonium contrahat, eſt: quia matrimonium jure naturæ, & divino conceſſum eſt homini in remedium concupiſcentiæ, & ut vitarentur fornicationes, ut etiam ad propagationem naturæ: atqui hoc jus conceſſum à natura omnibus hominibus etiam ſervis non poteſt à Dominis auferri, adeò ut homines non poſſint acquirere dominium ſuper tale jus hominis ad contrahendum matrimonium; eò quòd ſit jus ipſius naturæ humanæ ad ſuam propagationem, & conſervationem; & ſicut homo non habet dominium in naturam humanam, cùm non ſit ſupra illam, ita nec in tale jus radicatum in ipſa natura. 4

Hinc rectè Pontifex *in d. c. dignum 1. h. t.* ait, non eſſe inter ſervos prohibenda matrimonia, ne ſine conſenſu Domini ineantur. Quin imò peccarent contra juſtitiam, ſi impedirent eorum ſervos, ne matrimonium contraherent; ſiquidem agerent contra jus à natura ipſis conceſſum: non enim ſervi quoad hoc jus ſubduntur ſuis Dominis, qui proinde injuſtè prohiberent ſervis, ne ſuo uterentur jure. 5

Quamobrem nefas eſt, Dominos matrimonium ſuis ſervis impedire, quia nemo poteſt impedire jus alterius, ſi ſit proprium illius: & jus contrahendi matrimonium eſt proprium etiam ſervorum, qui quoad tale jus non ſubjiciuntur Dominis ſuis: & hæc eſt ratio, cur ſervi ab Eccleſia protegantur contra Dominos ſuos prohibentes eos matrimonium contrahere: quia cùm ſint in hoc ſui juris, & non ſubjiciantur Dominis, injuſtè iſti interdicerent ſervis uti ſuo jure: quapropter neque poteſt Dominus minitari ſervo aliquod ſupplicium, nec damnum inferre ex eo, quòd matrimonium ineat. Quòd ſi Dominus ſuâ ſponte conſueverit ſervo aliquam ſolvere pecuniam indebitam tamen, poteſt tunc Dominus minari ſer- 6

vo,

vo, quòd, ſi uxorem ducat, velit ipſi ſubtrahere talem pecuniam, cùm non ex obligatione ulla, ſed tantùm ex mera liberalitate eam det. Non tamen poteſt Dominus ſuum ſervum punire ex eo præcisè, quòd matrimonium inierit; quia pœna non infligitur juſtè, niſi ob delictum, & ſervus ex eo, quòd invito Domino nubat, nullam committit culpam, quia utitur jure ſuo. Non tamen tenetur Dominus conſentire in matrimonium ſervi; imò poteſt tutò dimitti, dummodo nullum ponat obſtaculum, quo ſervus non valeat matrimonium contrahere, quia tunc Dominus ſibi conſulit, ne ex tali matrimonio damnum aliquod ſubeat, præſertim ſi ipſomet aſſentiretur, ut docent Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 21, num. 7.* Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 10. n. 4.* Palacius *in 4. diſt. 30. diſſ. unic. col. 2. dub. 4.*

7 Servi Chriſtiani etiam apud infideles poſſunt omnia ſacramenta ſuſcipere, quæ conferuntur aliis fidelibus; proinde etiam ipſum matrimonium, quia in fide Chriſti ſuſcipienda apud Deum nulla eſt differentia generis, conditionis, aut ſexûs, ſed omnes ſive Judæi, ſive Græci, ſive mares, ſive fœminæ ſunt unum corpus miſticum eccleſiæ, ſi baptizentur, cujus caput eſt Chriſtus: proinde nullus Chriſtianus excludi debet ab illis eccleſiæ ſacramentis, quæ ſunt omnibus Chriſtianis communia, proinde ſervi Chriſtiani non ſunt arcendi à matrimonio contrahendo: licèt ſi illud contraxerint, non per hoc eximantur è poteſtate ſuorum Dominorum, ſed teneantur eiſdem præſtare debita conſueta ſervitia.

8 Hinc ſervi poſſunt omnia ſacramenta ſuſcipere uno excepto Ordine, ad id enim requiritur neceſſariò conſenſus Domini, quia per promotionem ad Ordines eccleſiaſticos ſervus eximitur à ſubjectione, quâ ſuo Domino ſubjiciebatur. Procedit id de ſervis baptizatis; quia de non baptizatis non poteſt eccleſia quidquam diſponere; proinde illi ſubſunt diſpoſitioni juris civilis ſecundùm quod ſervis interdicitur matrimonium *l. 3. C. de inceſt. nupt. & inſtit. de nupt. in princ.* Ratio eſt, quia jus civile conſiderat ſervos veluti mortuos: id tamen quoad ſervos Chriſtianos correctum fuit à jure canonico, quod præferendum eſt civili, quod non poteſt quidquam diſponere circa matrimonium.

9 Cæterùm error conditionis ſervilis, ut ſi liber contrahat cum ancilla, quam putat eſſe liberam, vel è contra libera cum ſervo, quem putat liberum, reddit matrimonium invalidum, & deſumitur *ex c. propoſuit 2. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd qui ignoranter contrahit cum ancilla, ubi hoc ſciverit, poterit eam dimittere reſtituta dote: unde matrimonium liberi cum ſerva ex ignorantia initum non tenet. Ratio eſt, quia tunc gravis injuria fit conjugi libero, qui cum poteſt ducere liberam, contrahit cum ancilla, non enim ſerva poteſt reddere debitum marito, niſi poſtquam à miniſteriis Domini vacaverit. Tum quia hujuſmodi error adverſatur bonis ipſius matrimonii, & ſacramenti, ac individuæ cohabitationi: quia cùm ſervus teneatur in domo ſui Domini habitare, poſſitque ab eo mitti in partes remotas ibi vendendus, ideo hic error adverſatur bono individuæ ſocietatis; rurſus etiam bono fidei conjugalis, quia non poteſt ſervus pro libito reddere debitum conjugi, ſed tantùm quando ſibi vacaverit, & poſtquam ſatisfecerit obſequiis debitis Domino. Rurſus adverſatur etiam bono prolis, quia non poteſt conjux ob conditionem ſervilem eam commodè alere, ſiquidem omnia, quæ laboribus, ſeu lucris acquirit, non ſibi, ſed Domino acquirit, unde non poteſt iiſdem ſuæ conſulere proli, quam nec propterea poteſt benè educare: quæ rationes eccleſiam moverunt ad irritanda hujuſmodi matrimonia.

Quinimò licèt ſervitus ignorata non ſit perpetua, ſed tantùm pro certo tempore, adeò ut libertas concedatur ſervo per biennium, vel triennium, ita tamen ut eo tempore tranſacto in priſtinam redigatur ſervitutem, etiam matrimonium dirimit; quamvis hoc contrahatur intra biennium, quo alter conjux fuit à Domino libertate donatus: quia cùm hæc libertas non ſit perpetua, ſed tantùm per breve tempus non aufert conditionem ſervilem, proinde quidquid etiam intra biennium libertatis ſervus agit, non ut liber, ſed ut ſervus cenſetur illud agere: quâ ratione non poteſt intra id tempus ad Ordines promoveri, nec domicilium mutare, nec liberè tradere alteri poteſtatem ſui corporis: & ratio eſt; quia etiam eo medio tempore non eximitur è conditione ſervili *l. ſtatu liberum ff. de ſtat. lib.* Tum quia ſtatus libertatis debet eſſe permanens, & conſtans, eſt enim hæc permanentia de ratione ſtatûs: unde per hoc, quòd ſervus tantùm ad biennium libertate donetur, non propterea extrahitur à ſtatu, & conditione ſervili: ſiquidem revera eſt ſimpliciter ſervus, cùm poſtquam biennium effluxerit, debeat ad priſtinam ſervitutem reduci. 10

Matrimonium tamen, quod liber contraxit cum ancilla, eò quia ignoraverit, illam eſſe ſervam, ſi poſt ſcientiam ſervitutis adhuc cum ipſa carnalem copulam habuerit, tunc matrimonium ſuum ſortitur valorem *ex d. c. propoſuit 2. h. t.* ubi Alexander III. reſcripſit, quòd ſi vir poſtquam ſciverit, fœminam eſſe ſervam, eam nihilominus carnaliter cognoverit, tunc non poterit eam dimittere, quia tunc ſupponitur ſtatum ſervilem ſciviſſe, & affectu maritali eam carnaliter cognoviſſe. Idque de jure antiquo; quia hodie poſt Tridentinum *ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 1.* non ſufficit ad matrimonium contrahendum præſumptus conſenſus qualis habetur per ſubſequentem copulam, ſed requiritur poſt ſublatum impedimentum novus conſenſus præſtitus coram Parocho, & teſtibus, adeò ut poſt Tridentinum non habeat ampliùs locum illa diſpoſitio poſita ab Alexandro III. *in d. c. propoſuit 2. h. t.* Ad quem verò pertineat judicare ſuper dote reſtituenda, quando liber ignoranter contraxit cum ancilla, quam poſt cognitum errorem dimittit, reſpondetur, poſſe judicem 11

Digitized by Google

dicunt eccleſiaſticum cognoſcere ſuper dote reſtituenda. Tum quia dos non reſtituitur ancillæ niſi ex eo, quòd matrimonium diſſolvatur per ſententiam divortij: & hanc ſententiam dat judex eccleſiaſticus.

12 Non tamen omnis error conditionis ſervilis reddit matrimonium irritum, ſed tantum quando talis eſt, ut conditio errantis fiat deterior: quòd ſi conſtitueretur in digniore, vel pari conditione, tunc error non videretur matrimonium dirimere, ut deſumitur *ex d. c. propoſuit 2. h. t.* undè ſi contrahens crediderit, mulierem eſſe liberam, cùm eſſet ancilla; tunc error irritat matrimonium: ſecus ſi error verſetur circa conditionem meliorem; ut ſi liber contrahat matrimonium cum libera, quam putavit eſſe ancillam, error tunc non irritat matrimonium: ratio eſt, quia etiam ſi ſcivisset eam eſſe liberam à fortiori libentiùs eam duxiſſet, quia per libertatem uxoris conditio errantis fit melior: neque reſpectu ſuæ conditionis poteſt dici deceptus, cùm liber duxerit liberam. Eadem ratione ſi ſervus contrahat matrimonium cum ſerva, quam putabat eſſe liberam, valet matrimonium, quia tunc conditio ſervi contrahentis non fit deterior, cùm contraxerit cum æquali ſuæ conditionis, in qua propterea non fuit deceptus.

13 Cùm igitur error ſervilis conditionis dirimat matrimonium contractum; ſi liber contraxit cum ancilla, quam ignoravit eſſe ancillam, & poſtquam ſcivit ejus conditionem ſervilem in illam non conſenſit tacitè, nec expreſſè, tunc matrimonium debet diſſolvi, ut deſumitur *ex c. ad noſtram 4. & ult. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, quòd qui ignoranter contraxit cum ſerva, deinde cognita ipſius conditione nec verbo, nec facto conſenſit in illam, poteſt aliam ducere. Juvat tamen obſervare cum Gloſſa ibid. quòd ſententia lata contra matrimonium non tranſit in rem judicatam, & ſemper poteſt cognoſci, quinimò ſi probetur fuiſſe malè prolatam, etiam revocatur. Præterea ad ratificationem actûs irriti requiritur neceſſariò, ut ratificans ſciat illum eſſe nullum, quia non poteſt haberi ratum, quod ignoratur *l. mater 19. ff. de inoffic. teſtam. juncta Gloſſa margin. lit. A.* ubi ait, neminem cenſeri renuntiare juri, quod ignorat.

14 Ratificatur autem matrimonium ab initio irritum ob errorem conditionis ſervilis, poſtquam conſtat de illius nullitate, per ſupervenientem conſenſum verbis expreſſum, vel facto ipſo confirmatum, ſeu per ſubſequentem copulam: ſiquidem conſentiens in uſum matrimonij, conſentit etiam in ipſum matrimonium, quod quamvis antea fuerit invalidum, per talem conſenſum ſuperadditum ſuum acquirit valorem: dummodo ſponſalia de futuro præceſſerint, quia ex ſola carnali copula non probatur conjugalis conſenſus, eſt enim ſignum æquivocum, quod poteſt fieri tam affectu maritali, quàm fornicario, quamvis eccleſia tunc eam præſumat factam affectu maritali ad excludendum delictum; ut notat Covarruvias *in 4. decret. p. 1. c. 4. §. 1. n. 1.* Hoc tamen de jure antiquo; quia de jure novo poſt Concilium Tridentinum diſpoſitio Innocentij III. adjecta *in d. c. ad noſtram ult. h. t.* non habet amplius locum, cùm Tridentinum irritaverit matrimonia omnia præſumpta clandeſtina *ſeſſ. 24. c. 1. de reform. matrim.* Hinc hodie per carnalem copulam ſubſecutam matrimonium ab initio irritum non convaleſcit.

Supereſt explicandum, an, & quando proles quoad libertatem, & ſervitutem debeat ſequi conditionem matris, vel patris: de qua quæſtione habetur *in c. licet 3. h. t.* ubi Urbanus III. ita reſcribit: mulier, quæ ignorans contraxit cum ſervo, ſi ſervus probet, ſuum patrem fuiſſe liberum, & ſecundum morem Provinciæ illius partus ſequitur patrem; & à decennio non fuit moleſtatus in libertate, tenet matrimonium, eò quia cenſeatur liber in favorem libertatis. Unde notat Gloſſa, quòd quamvis de jure communi partus ſequatur ventrem; de more tamen particulari poteſt ſequi patrem, adeò ut valeat ſtatutum, vel conſuetudo legitimè præſcripta, ut proles ſequatur conditionem non matris, ſed patris, quoad libertatem, & ſervitutem; adeò ut ſi ſolus pater ſit liber, vel ſervus, etiam liberi liberam, vel ſervilem ſortiantur conditionem, nulla habita ratione ad matrem, an hæc libera ſit, an ſerva: & Abbas *in d. c. ad noſtram 4. n. 2. h. t.* ait, hanc conſuetudinem in pleriſque locis vigere, & etiam aſſignat rationem, quia cum res oriatur ex jure humano, poteſt eidem conſuetudo legitimè præſcripta derogare. 15

Valet tamen matrimonium liberi initum cum ancilla ignoratâ ejus conditione ſervili, ſi effluxerit decennium, ex quo ancilla eſt in poſſeſſione libertatis, ut deſumitur *ex d. c. licet 3. h. t.* ubi Urbanus III. reſcribit, quòd ſi ſervus à decennio non fuerit moleſtatus in libertate, matrimonium tenet, eò quia in favorem libertatis cenſetur liber, imò nec eſt neceſſarium decennium, ſed ſufficit quinquennium, ut notat Gloſſa *in d. c. V. decennio*, & deſumitur ex *l. ſi pater 7. C. ne de ſtatu defunct.* Neque obſtat, quod *in d. c. licet.* Pontifex expreſsè afferat, ſi à decennio non fuerit moleſtatus à libertate; quia ibi eſt ſermo de decennio pertinente ad factum, eò quia de facto decennium effluxerit poſt mortem defuncti; unde exinde non ſequitur, quòd de jure quinquennium non ſufficiat. Sic verò ante matrimonium initum cum ancilla, etiam præſcripſiſſet legitimè libertatem, matrimonium eſſet legitimum, quia tunc eſt matrimonium liberi cum libera: quia licèt antea fuerit ancilla, quando tamen matrimonium contrahit, eſt libera; proinde matrimonium eſt validum, quia initum à libero cum libera ſine errore conditionis ſervilis præſentis. Quòd ſi dubium incidat circa conditionem ſervilem, vel liberam tunc judicandum eſt pro libertate, quia ejus favor prævalet: unde cùm *in d. c. licet* vir per decennium ſe geſſerit, ut liberum nemine contradicente, ideo ſententia lata fuit in favorem libertatis, & ipſe judicatus, ut liber. 16

Cava-

Digitized by Google

57 Cæterum liber, ſi ſcienter ancillam ducat, ſit irregularis, ot habetur in *can. ſi quis viduam. diſt. 34.* quia eo ipſo, quòd ducit aucillam, habetur vilis, & iafamis. Sunt tamen quidam caſus, quibus ſervus contrahens cum libera ſit liber, ur ſi Dominus perſonam conditionis ſervilis collocet in matrimouium cum perſona libera iguarâ ſervitutis, nec illi aperiar conditionem ſervilem, eo ipſo perſona illa, quæ erat ſerva, ſive mas ſit, ſive fœmina, libertatem conſequitor, ur expreſsè habetur *in authent. ad hoc C. de latina libertate.* Ratio eſt, quia Dominus conſentiens in matrimonium ſui ſervi cum libera perſona, eo ipſo, quòd tacet conditionem ſervilem, ceuſetur eam liberam conſtituere, eò quia ſiue libertate non poſſet matrimonium conſtitere: unde cum conſentiat in matrimonium, ceuſetur etiam couſentire in libertatem, quâ ſervus donetur à Domino, ur poſſit matrimonium inire: imò neque deſideratur judicis ſententia, ur ſervus liber fiat, & deſumitur *ex d. authent. ad hoc. C. de latin. libert.* obi expreſse dicitur, quòd Domiuus collocaus ſervum ſuum in matrimouium cum libera, amittar ejus dominium, & ſervus libertatem acqoirat. Tum quia ibi diritur, quòd tale matrimonium valear, proinde ſuppouitur ſervus à Domino liber factus, cum ſine libertate non poſſer matrimoniom ſuum ſortiri valorem: alioquin eſſet matrimonium liberę eum ſervo ignoora ta ſervirute, ſeu coneurrente errore dirimente matrimonium. Plures alios caſus, quibus ſervus coutrahens eum libera ſir liber, exhibet Covarruvias *de ſponſal. 2. p. c. 3. §. 7.*

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelecta quæſtiones.

1 QUæritur primò, an error conditionis ſervilis dirimar matrimouium jure naturali, vel ſolùm eccleſiaſtico. Suut, qoi putant, quòd licèt ſervitus non præſtet naturale impedimentum matrimonio ineuudo, ſicut naturalis impotentia, proinde validum ſir matrimonium ſervorum inter ſe, & liberi cum ancilla, vel liberæ cum ſervo, ſi non iguoretur ſervilis conditio: nihilominos dicuut, errorem ſervituris ita obſtare matrimouio, ut jure naturali illud irritum reddat. Hinc inſerunt, hoe impedimentom non fuiſſe à ſacris canonibus de novo introductum, ſed ſolùm approbatum, adhærear huic ſententiæ Sylveſter *V. matrimonium 6.* Almainus *in 4. diſt. 36. q. unic.* Palatius *in 4. diſt. 30. q. unic. col. 5.* & videtur eidem etiam adhærere Layman *lib. 5. tract. 10. p. 4. c. 2. n. 3.* Reſpondendum nihilominus eſt eum communiori, & veriori ſeutentia, errorem conditionis ſervilis nonniſi jure eccleſiaſtico dirimere matrimouium. Ratio eſt, quia matrimouium ſervorum inter ſe, imò eriam liberi cum ancilla, vel liberæ cum ſervo cognita ſervitute eſt validum, couſequenter hic error jure naturæ non adverſatur matrimonio, nec contrariatur ejus naturæ; proinde illud non dirimir jure naturæ.

Firmatur, quia ralis error non eſt contra ſubſtantiam marrimonij: ſiquidem ſervitus non tollir, nec impedit abſolutè, & ſimpliciter liberum oſum matrimonij, ſed raurum pro eo tempore, quo Dominus juſtè, & rationabiliter ſervum occupar in ſuis ſervitijs, quæ tenetur ſervus illi præſtare; hoc autem non adverſator ſubſtantiæ matrimonij, prout hoc à uatura inſtirutum eſt, quia adhuc remanet in ſervo abſoluta poteſtas tradendi alteri ſuum corpus, & illi ſupereſt tempus, ut poſſir alteri conjugi debitum reddere. Tum quia eccleſia non irritat matrimoniom ſcienter contractum à libero cum ſerva, vel è contra; ſed tantum quando courrahirur ignorauter, & per errorem, ut habetur *in c. propoſuit. 2. h. t. & c. ad noſtram ult. eod. tit.* 2

Quòd ſi conditio ſervilis jure naturali matrimonium dirimerer, æquè illud dirimeret tam ſi ſcienter, quàm ſi ignoranter liber contraherer cum ſerva; vel libera cum ſervo: quia matrimouio jure naturæ non magis repugnaret ſervirus ignota, quàm cognita, unde ſi cognita non repuguat; ita neque iguorata: & ratio eſt, quia matrimouium ſecundùm ſe, & ex natura ſua tantùm exigit traditionem ſui corporis ad uſum generationis, & hæc haberi poteſt inter marem, & fœminam non obſtaote conditione ſervili: quia ſervitus non tollit ſimpliciter liberum uſum matrimonij, ſed tantùm illom impedit, vel rerardat certis temporibus, nimirum quando Dominus licitè occupat ſervum: & matrimonium non obligat ad reddendom debitum pro ſemper, ſed ſolùm quando legitimum impedimentum uon obſtiterit. 3

Quòd ſi dicas, eſſe diſcrimen inter conditionem ſervilem cognitam, & ignoratam, eò quia quando ſervitus innoteſcit, alter contraheus, qui liber eſt, renuntiat juri ſuo, uon ita qoando ſervitus ignoratur. Contra eſt, quia quæ jure naturæ requiruntur ad matrimouium, vel illi adverſautur, non poſſunt contrahentium voluntate renuutiari: etenim quia impotentia naturalis ad uſum matrimonij illud dirimit; nou poteſt jure naturæ fœmina validè eontrahere matrimonium cum viro, quem cognoſcit imporentem, tametſi fœmina dicat, ſe reuuntiare juri ſuo: ratio eſt, quia impotentia hæc jure naturæ dirimit matrimonium, proinde quamvis conjux ei renuntiet, uon propterea matrimonium erit validum. Hinc non urget, quod reſpondent aliqui, ſervitutem non dirimere matrimonium præcisè, quia ſervitus eſt, ſed quia eſt iguorata, eò quia ratione ignorantiæ, & erroris tollatur voluntarium jure naturæ requiſitum ad valorem matrimonij. Nam contra eſt, quia involuntarium in præſenti eſt tantùm tale ſecundùm quid, perindeac involuutarium, quod reperitur in errore circa qualitatem, quod non ſufficit ad dirimendum matrimonium, cùm hoc ſupponatur eſſe voluntarium ſimpliciter. 4

Si dicas, ſervitutem eſſe contra ſubſtantiam 5

matrimonij, cum ſit contra traditionem corporis, quam ſervus facere non poteſt. Contra eſt, quia ſervus non obſtante ſervitute adhuc tradit corpus ſuum alteri conjugi, quantum ſufficit ad finem matrimonij, ſeu prolis generationem. Neque hæc prolis generatio poteſt à Domino impediri, quamvis pro aliquo tempore poſſit ſervum occupare, ne ſimul maneat cum ſua uxore, ſed id non obſtat, quòd poſt talem occupationem non poſſit cum ſua uxore convenire, & prolem generare. Si dicas, ſervitutem adverſari educationi filiorum, mutuæ ſocietati, & remedio concupiſcentiæ, qui ſunt fines matrimonij, proinde jure naturæ illud dirimere. Contra eſt, quia tantùm ſecundùm quid, & non ſimpliciter illis adverſatur: ſiquidem cum poſt ſervitia præſtita Domino poſſit ſervus manere cum ſua uxore, nil impedit, quo minus poſſit intendere filiorum generationem, & eorundem educationem: proinde ſervitus cum non tollat fines matrimonij, illud non dirimit jure naturæ; ſed ad ſummum poſſet dici eſſe contra aliqua ſecundaria præcepta juris naturæ non irritantia matrimonium, ſed tantùm prohibentia.

6 Quæritur ſecundò, an matrimonium liberi cum ancilla valeat, ſi ignorantia conditionis ſervilis ſit craſſiſſima, vel leviſſima, quæ facilè evinci poſſit? Reſpondetur negativè. Ratio eſt, quia quicunque error etiam leviſſimus contra ſervitutem tollit conſenſum in eam; periode ac error perſonæ tollit conſenſum in perſonam, proinde irritat matrimonium, ad cujus valorem ex jure naturæ requiritur conſenſus in perſonam: unde etiam jure eccleſiaſtico requiritur conſenſus in conditionem ſervilem, ut conjux liber intelligatur cedere ſuo jure: ſicut enim jure naturæ exigitur conſenſus in perſonam ad valorem matrimonij; ita jure eccleſiaſtico requiritur conſenſus directus in circumſtantiam illam conditionis ſervilis, ut nimirum conjux conſcius damni ex tali matrimonio, ſibi ſecuturi cedat liberè jure ſuo.

7 Videtur tamen urgere in contrarium difficultas non levis momenti, quia matrimonium initum cum errore craſſo, & facilè vincibili eſt voluntarium indirectè, proinde non eſt invalidum defectu voluntarij, quia talis error non excuſat à peccato, quod ſine voluntario non committitur, unde ſi error craſſus, & qui facilè vinci poteſt, non excuſat à peccato defectu voluntarij, ſtat cum ratione voluntarij; conſequenter non irritat matrimonium, præſertim cùm contrahens potuerit facilè deponere ſuum errorem, ac veritatem cognoſcere, & cùm id non præſtiterit, cùm potuerit commodè præſtare; interpretatur, noluiſſe talem errorem deponere, ſed cum ipſo matrimonium contrahere. Nihilominus reſpondetur cum D. Thoma *1. 2. q. 6. art. 3.* ad voluntarium directum tria deſiderari, quorum primum eſt ut voluntas poſſit aliquid facere: ſecundum quòd teneatur illud facere: tertium quod cum poſſit, illud tamen non facit; ut ſi quis die feſto cum poſſit, & teneatur intereſſe ſacro, quamvis ex errore craſſo, & ignorantia vincibili præcepti, illi non interſit, nihilominus dicitur voluntariè non intereſſe ſacro, quia cùm poſſit, & teneatur ad præceptum advertere, non advertit. Hinc qui ex ignorantia vincibili, vel errore craſſo contrahit cum ancilla; non dicitur voluntariè cum illa contrahere, quia licèt de facto non adverterit ad circumſtantiam ſervitutis, quam facilè, & commodè potuiſſet advertere; nihilominus quia non tenebatur ex ulla lege illam circumſtantiam advertere, cum nulla ſit lex præcipiens matrimonium eſſe contrahendum tantùm cum libera; ideo cùm deſit ad voluntarium indirectum ſecunda conditio requiſita, non cenſetur qui ex errore craſſiſſimo contrahit matrimonium cum ancilla voluntariè illud contrahere: conſequenter error, quamvis craſſiſſimus ſit, ac leviſſimus, ſeu ignorantia conditionis ſervilis craſſiſſima, & leviſſima dirimit matrimonium.

8 Neque obſtat, quòd levis metus non dicatur matrimonium irritare. Nam eſt diſcrimen inter metum, & errorem, quia ille tantùm minuit libertatem circa conſenſum, proinde ſi metus fuerit levis, non irritat matrimonium, quia ſupponit conſenſum licèt diminutum: ſed error tollit conſenſum circa rem illam, de qua eſt error, & ſublato conſenſu non poteſt contractus civilis ſubſiſtere.

9 Quæritur tertiò, an ſi Dominus non collocet in matrimonium ancillam ſuam cum libero ignaro ſervitutis; ſed conſcius matrimonij taceat ſervitutem ancillæ, an tunc hæc libertatem acquirat? Reſpondent plures, ancillam tunc non fieri liberam, quia tacens non cenſetur conſentire in ijs, quæ in ipſius præjudicium redundant, ut communiter tradunt Doctores *ex regula ii, qui tacet 44. de reg. jur. in 6.* Tum quia taciturnitas non potentis impedire non operatur conſenſum, & Dominus non poteſt impedire matrimonium ancillæ. Tertiò quia lex concedens libertatem ſervo in hoc eventu innititur præſumptione voluntatis Domini libertatem concedentis: ita docent Paludanus *4. diſt. 36. q. 2. art. 1. concluſ. 2. n. 8.* Gabriel *q. 1. art. 3. concluſ. 2.* & alij aſſerentes, hanc ancillam jure canonico non fieri liberam, quamvis jure civili videatur manumitti.

10 Nihilominus communior, & verior ſententia eſt, ancillam tunc donari libertate tacente ejus Domino conſcio matrimonij conditionem ſervilem, ſi matrimonium ineatur cum perſona libera ignara ſervitutis: quia tunc Dominus non aperiens conditionem ſervilem ſuæ ancillæ eſt in culpa, & dolo gravis injuriæ illatæ contrahenti libero, unde in pœnam illius fraudis, & in favorem matrimonij, ut nimirum hoc validum ſit, ancilla ſit libera. Nec jura id ſtatuentia fundantur in præſumptione voluntatis Domini, ſed in voluntate puniendi taciturnitatem Domini, ad quem pertinebat tunc manifeſtare contrahenti libero conditionem ſervilem ſuæ ancillæ, ut docent cum Gloſſa *in c. ſi quia ingenuus V. faciat.* Sanchez *de matrim. lib 7. diſp. 20. n. 5.* Molina *tom. 1. de juſtit. tract. 2. diſp. 39.* Sotus *4. diſt. 35. q. unic. art. 2. col. 5.*

Verùm

11 Verùm ut ancilla tunc donetur libertate, requiritur dolus in Domino, ſeu fraus, quia *in authent. ad hoc. C. de latin. libertate tollen.* expreſſè requiritur, ut Dominus ſtudiò taceat, ac proptetea fraudulenter ſe gerat, ut notat Gloſſa *in fin. authent. ut exactione dotis inſtant. §. fin.* Decius *in c. pervenit de conjugio lepreſ. not. 4.* Quamobrem ignorantia quantumcunque craſſa facti, vel juris excuſabit, quia ubi dolus reperitur, nulla ignorantia facti, vel juris ſufficit. Hinc patet ſolotio ad argumenta oppoſitæ ſententiæ: quia liberras non conceditur ancillæ ex tacito conſenſu Domini, ſed à lege in pœnam fraudis: neque innitirur præſumptioni voluntatis Domini.

12 Quæritur quartò, an error tantùm concomitans dirimat matrimonium, ut ſi Titius liber ducens Lucretiam ancillam, quam putat liberam, ita ſit affectus erga illam, ut quamvis ſciret, eam eſſe ſervam, adhuc libenter ipſi nuberet ob amorem, quo ipſam proſequitur: dicitur tunc error tantùm concomitans, quia non ſe habet antecedenter, cùm non det cauſam contractui; ille enim error dicitur dare cauſam contractui, qui ſi non eſſet, contractus non iniretur: unde error eſt cauſa, cur contractus ineatur: & tunc tantùm error eſt concomitans, quando non dat cauſam contractui, adeo ut etiam non extante tali errore contractus fieret. Reſpondetur cum Soto *in 4. diſt. 35. q. unic. art. 2.* talem errorem concomitantem circa conditionem ſervilem dirimere matrimonium: ratio eſt, quia cum errore concomitante non habetur conſenſus actualis, ſed ſolùm in habitu, & in præparatione animi: atqui ad valorem matrimonij liberi cum ancilla requiritur actualis conſenſus in conditionem ſervilem, qui non habetur actualiter, cùm actu ignoretur talis conditio: non enim conſenſus poteſt eſſe de re ignorata.

13 Quæritur quintò, an error conditionis libertinæ etiam dirimat matrimonium: illa fœmina dicitur libertina, quæ cùm ſerva priùs fuerit, modò libertate donata eſt, unde quæritur, an ſi vir ingenuus nubat tali fœminæ, matrimonium ſit validum. Tripliciter poteſt hæc libertas conſiderari. Primò ut non ſit perpetua, ſed tantùm ad tempus conceſſa ancillæ, ut per biennium, quo tranſacto debeat ad priſtinam redigi ſervitutem. Secundò ut ſit quidem perpetua non tamen de præſenti conceſſa, ſed concedenda tranſacto aliquo tempore. Tertiò ut libertas ſit etiam perpetua, & ex tunc conceſſa ancillæ, & matrimonium contrahatur poſtquam fœmina eſt libertate donata; ita tamen ut conjux liber neſcierit, antea fuiſſe ſervam.

14 Reſpondetur, errorem conditionis libertinæ priori modo irritare matrimonium, quia cùm tunc fœmina ſit tantùm libera ad tempus, & eo tranſacto debeat ad priſtinam redigi ſervitutem, ideo pro tali tempore non dicitur tranſire à ſtatu ſervitutis ad ſtatum libertatis, quia ſtatus debet eſſe conſtans, & permanens: unde fœmina illa, quæ per biennium donata eſt libertate, revera manet in ſtatu ſervitutis; proinde ſi nubat intra illud biennium, quo donata eſt libertate, & conjux liber eam putet liberam in perpetuum, talis error dirimit matrimonium jure canonico. Quinimò etiam error conditionis libertinæ ſecundo modo ſumptus matrimonium dirimit, quia quamvis fœmina ſit libertate donanda; nondum tamen quando contrahit matrimonium eſt facta libera, ſed adhuc eſt verè, & ſimpliciter ſerva: ut habetur *in l. ſtatuliberi ff. de ſtatuliberis* proinde matrimonium cum tali fœmina initum ex errore conditionis ſervilis eſt invalidum. Quod ſi pauci tantùm menſes deſiderarentur donec fœmina libertate donaretur, tunc error in ſententià probabile non dirimeret matrimonium, quia in jure parum pro nihilo reputatur; neque inde inferretur præjudicium matrimonio, quamvis etiam poſt tres, vel quatuor menſes eſſet fœmina libertate donanda. Error autem tertij generis, quando ſcilicet ingenuus ducit fœminam liberam, quæ antea erat ancilla, non irritat matrimonium, quia non eſt error contra ſervitutem præſentem, ex qua poſſint incommoda ſequi contra matrimonium; ſed tantùm eſt error contra ſervitutem præteritam, quæ ampliùs non eſt.

Quæritur ſextò, quid juris, quando uterque conjux eſt ſervus diverſi Domini inhabitantis diverſa loca, adeò ut ſimul convenire vix poſſint, id impedientibus obſequiis, quæ tenentur Dominis præſtare? Reſpondetur, tunc compellendum eſſe per eccleſiam alterum Dominum, ut velit alteri volenti emere ſervum, vel ſervam vendere; perinde ac quando ſervo communi pluribus Dominis, quidam ex illis concedit libertatem, adiguntur alij etiam ſua jura, quæ habent in talem ſervum, vendere, ut ſervus ille liber fiat, alioquin fruſtra donaretur ab uno domino libertate, ſi reſpectu alterius deberet in ſtatu ſervitutis manere, proinde tenentur alij Domini vendere partes ſuas, ut habetur *in l. 1. C. de commun. ſervo manumiſſo*, quia favorabilius eſt matrimonium, quam libertas, quòd ſi neuter Dominus vellet vendere, tunc compellendus eſt alter vendere cuicumque extraneo in parte illa, in qua alter eſt ſervus, quòd ſi nullus inveniatur emptor, tunc emit eccleſia *argu. ex cap. fraternitatem diſt. 54.* & ita docent Goffredus *ſumma. tit. de conjug. ſervor. num. 3.* Aſtenſis *2. p. ſum. lib. 8. tit. 15. art. 2. q. 5.* 15

Quæritur ſeptimò, an matrimonium initum cum ancilla ignoratâ ſervitute, ſi poſtea ancilla manumittatur à Domino, & conjux liber adhuc inſcius manumiſſionis cum ea jam libera facta matrimonium conſummaverit animo maritali, cenſeatur tunc matrimonium conſummatum animo maritali ratificatum, adeò ut validum ſit? Reſpondetur negativè, quia illa conſummatio matrimonij habita eſt virtute prioris conſenſus, qui revera eſt nullus, quia quamvis impedimentum ſit occultum, non tamen matrimonium validè contrahitur: quia tempore initi matrimonij fœmina revera adhuc erat ſerva, & adfuit impedimentum ignora- 16

tum ab alio conjuge libero, qui tunc putavit liberam, non ancillam ducere: neque ſubſequens manumiſſio, quâ poſt contractum matrimonium Dominus manumittit ancillam ſuam, dat valorem matrimonio ex ſe invalido; quod enim ab initio fuit invalidum non convaleſcit per aliquod poſterius, niſi contractus iterum celebretur.

17 Quæritur octavò, an conjux liber, qui ignoranter cum mancipio matrimonium contraxerat detecta poſtea ejus ſervitute poſſit ab eo propria authoritate ſeparari, ſi noluerit matrimonium ratificare? Reſpondetur, poſſe ſeparari quoad torum, eò quia poſſit id occultè fieri, & ſine ſcandalo: non verò quoad cohabitationem, ſi ex tali ſeparatione ſequatur ſcandalum, quod regulariter orietur, eò quia matrimonium fuerit publicè initum: unde pro ſeparatione, ac cohabitatione requiritur judicium eccleſiæ ad evitanda ſcandala: quòd ſi conjux liber proficiſceretur in Provincias remotas, tunc poſſet fieri ſeparatio quoad cohabitationem ſine judicio eccleſiæ, ut notat Navarrus in *ſumma c. 22. num. 38.* cum Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 19. n. 7.*

18 Quæritur nonò, an poſſit ſervus invito Domino matrimonium contrahere? Reſpondetur affirmativè, quia matrimonium conceſſum eſt omnibus jure naturæ ad conſervationem ſpeciei: & ſervitus eſt tantùm de jure gentium poſitivo introducta; & ſicut non poteſt Dominus impedire ſervum, ne liberè comedat, & dormiat, eò quia hujusmodi actiones conceduntur à natura ad conſervationem individui; ita nec poteſt impedire, quin nubat; cùm matrimonium ſit etiam à natura conceſſum in conſervationem ſpeciei. Hinc licèt ſervus ratione conditionis ſervilis amittat privata jura perſonalia, quæ ratione ſervitutis ad Dominum transferuntur; non tamen poteſt amittere jus ad contractum matrimonij, eò quia hoc eſt inditum à natura ad propagandam ſpeciem. Neque obſtat, quòd ancilla nubens contra ſui Domini voluntatem inferat proli maximum nocumentum, cum filij ex ea nati eandem etiam contrahant ſervilem conditionem. Nam filiis ſemper melius eſt ſic eſſe, ac naſci cum tali conditione ſervili, quàm non eſſe, cùm in ſtatu ſervitutis poſſint, ſi velint, æternam enanciſci gloriam.

19 Quæritur decimò, an in caſibus, in quibus ratione matrimonij ſervus fit liber, matrimonium cum eo contractum conjuge libero ignorante ſervitutem ſuum ſortiatur valorem. In duobus caſibus poteſt ſervus ratione matrimonij nanciſci libertatem, quando ejus ſervilis conditio ignoratur ab alio conjuge libero. Primus eſt, ſi ab ejus Domino tacente ſervitutem collocetur in matrimonium cum ingenuo ignaro conditionis ſervilis, ut expreſsè definitur *in auth. de nuptiis. collat. 4. §. ſi vero.* quia eo ipſo, quòd Dominus conſentit in matrimonium ſervi, cenſetur etiam conſentire in id, quod ad ejus valorem requiritur, ſeu in libertatem, ſine qua tale matrimonium irritum foret.

Secundus caſus eſt, quando Domino ſciente, & ſervitutem ex propoſito tacente ejus ancilla contrahit cum ingenuo ſervitutis ignaro, tunc enim ancilla etiam donatur libertate, quia eo ipſo quòd Dominus ſtudiò occultat conditionem ſervilem ſuæ ancillæ cooperatus injuriæ, quæ infertur alteri conjugi libero: hinc jura in pœnam talis delicti privant Dominum jure, quod habebat in ancillam, & hanc conſtituunt liberam, etiam ante judicis ſententiam, & quidem in favorem matrimonij, quòd validè non contraheretur, ſi ancilla non fieret tunc ex vi matrimonij libera, ſed expectanda eſſet judicis ſententia. 20

Reſpondetur igitur in hiſce caſibus matrimonium eſſe validum, & deſumitur *ex d. authent. de nupt. §. ſi vero*, & docet Gloſſa *in c. ſi quis ingenuus 27. q. 2.* Sylveſter *V. matrimonium 8. q. 2.* Sotus *in 4. diſt. 35. q. unic. art. 3.* ratio eſt, quia eodem tempore, quo matrimonium perficitur, conjux ſervus libertatem conſequitur, adeò ut conditio ſervilis non habeat ampliùs vim dirimendi matrimonium, quia non eſt. Oppoſitum tamen non ſine probabilitate docet Covarruvias *2. p. de matrim. c. 3. §. 7. num. 1. V. 2.* & nititur, quia matrimonium liberi cum ancilla ejus conditione ignorata eſt ipſo jure invalidum: atqui in prærecenſitis caſibus tempore conjugalis conſenſus fœmina revera adhuc erat ancilla, quia libertas tantùm ſe habet conſecutivè ad matrimonium; non enim ancilla priùs fit libera, quàm contrahat matrimonium; ſed è contra, quia contrahit matrimonium, ideo fit libera; quòd ſi cauſalitas hæc eſt vera, libertas ſe habet conſecutivè ad matrimonium. 21

Verùm reſponderi poteſt, quòd quamvis priùs naturâ, & cauſalitate matrimonium libertatem præcedat, nihilominus, quia ſimul in eodem inſtanti temporis, quo matrimonium perficitur, manet liber conjux, qui ſervus erat, ideo fit, quòd ſervitus illa minimè matrimonio obſtet, quia non adfert ſecum illa incommoda contra finem matrimonij, propter quæ hoc impedimentum jure eccleſiaſtico introductum fuit. 22

Quæritur undecimò, an ſi ſervitus ignorata non ſit perpetua; ſed pro certo tempore concedatur ſervo libertas, ut per biennium, quo tranſacto in priſtinam redigatur ſervitutem, validum ſit matrimonium initum intra biennium libertatis: Reſpondetur negativè, quia tunc revera intercedit error conditionis ſervilis dirimens matrimonium: ratio eſt; quia tametſi ſervus medio illo tempore libertatis matrimonium contraxerit, quia tamen erat brevi redigendus ad priſtinam ſervitutem, computatur etiam medio illo tempore ſervus, proinde cùm agat ut ſervus, non poteſt matrimonium contrahere cum alio libero, ſi hic ſtatum ignoret ſervitutis. Tum quia ſi Dominus concederet libertatem per biennium ſervo, ut hic poſſet ad Ordines ſacros promoveri, non poſſet ſervus inter medium illud tempus initiari ſacris Ordinibus, niſi à Domino totali dona- 23

retur libertate, quia tranſacto biennio adhuc priſtinam debet ſubire conditionem ſervilem, qua ratione ſicut medio illo tempore, quo donatur libertate, non poteſt ad Ordines promoveri, nec mutare domicilium; ita nec liberè poteſt tradere poteſtatem ſui corporis alteri contrahendo matrimonium, ut notat Sotus *4. diſt. 25. q. unic. art. 4. V. ad hæc.* ubi docet, matrimonium viri liberi cum ancilla, cui data eſt libertas per ſemeſtre, vel aliud modicum tempus, non valere; ſi vir liber ignoret conditionem ſervilem, quia in jure modicum pro nihilo reputatur, & eo medio tempore fœmina, quæ contrahit, adhuc cenſetur ancilla *l. ſtatuliberum ff. de ſtatuliberis* cùm enim tranſacto modico illo tempore, debeat fœmina reduci ad priſtinam ſervitutem, cenſetur ſimpliciter ancilla.

24 Tum quia propriè loquendo ancilla pro illo tantùm modico tempore medio propriè non dicitur donari libertate, quia hæc non conceditur pro tempore determinato, ſed ſemel pro quocunque tempore, adeò ut exigat perpetuitatem, & permanentiam in ſtatu libero *l. ideo 32. ff. de manumiſſ. teſtam.* ibi: libertas ad tempus dari non poteſt, ideóque ſi ita ſcriptum fuerit; Stichus uſque ad annos decem liber eſto: temporis adjectio ſupervacua: ratio eſt, quia libertas ſemel data non poteſt amplius revocari *l. etſi ſine dolo. §. quod Papinianus ff. de minor.* ubi minor impetrans beneficium reſtitutionis hæreditatis à ſe repudiatæ contra ſervum in illa ſubſtitutum, aufert quidem hæreditatem: ſed ſervus manet liber in perpetuum: quamvis libertatem non ſit directè aſſecutus, ſed acceſſoriè, eò quia hæres ſubſtitutos. Hujus autem ratio nulla alia poteſt aſſignari, niſi quia libertas ſemel conceſſa revocari ampliùs non poteſt.

25 Quæritur duodecimò, an validum ſit matrimonium liberi cum ſerva, ignoratâ conditione ſervili à viro libero, ſi poſt ſemeſtre ſit ancilla donanda plena, & totali libertate. Ratio dubitandi eſt, quia tempore, quo mulier nubit viro libero, verè eſt ancilla, cùm nonniſi poſt ſemeſtre ſit libertate donanda; & cùm vir liber ignoret, hanc conditionem ſervilem intervenit error dirimens matrimonium. Putârim nihilominus, tale matrimonium ſuum ſortiri valorem, quia error conditionis ſervilis eſt tantùm de jure eccleſiaſtico impedimentum dirimens matrimonium: & rationes, quibus eccleſia inducta fuit ad irritandum matrimonium inter liberum, & ancillam, ſi liber contraxit cum ignorantia conditionis ſervilis, ſunt, quia hujuſmodi error plurimum adverſatur bonis matrimonij, bono Sacramenti, & individuæ cohabitationis, quia cùm ſervus tenetur habitare in domo Domini, & ab eo mitti poſſit in partes remotas, utique conditio ſervilis adverſatur individuæ cohabitationi: ut etiam bonæ fidei, quia non poteſt ſervus ad libitum reddere debitum, ſed tantùm poſtquam ſatisfecerit obſequijs, in quibus à Domino poteſt ſæpius, & per multum temporis occupari; adverſatur etiam bono prolis, quia ſi uxor ſit ancilla, & continuò occupata in præſtandis obſequijs ſuo Domino, non poteſt prolem alere, & inſtruere, præſertim cùm ancilla acquirat omnia Domino: atqui hæ omnes rationes ceſſant, quando ancilla eſt intra breve tempus donanda plena, & totali libertate: illud enim ſemeſtre, quod illi ſupereſt in ſtatu ſervili, non infert viro grave præjudicium, cùm poſſit interim poſt bimeſtre à matrimonio inito, immo etiam ante, ſi uxori placuerit matrimonium conſummare. Tum quia cum Dominus ſciat, ſuam ancillam nupſiſſe viro, & eſſe brevi acquirendam plenam libertatem non continua ab illa exigeret obſequia, quibus impediretur cohabitatio cum ſuo viro. Tum quia cum ſtatus ſervitutis ſit brevi duraturus, non poteſt ancilla mitti in exteras Provincias, nec per venditionem ſeparari à ſuo viro, proinde cum tale matrimonium non ſit contra bonum Sacramenti, nec prolis, ceſſant rationes, quibus eccleſia inducta fuit ad irritandum matrimonium inter liberum, & ancillam, ac ponendum errorem conditionis ſervilis inter impedimenta dirimentia matrimonium.

Nec obſtat non eſſe viro libero decori contrahere cum ancilla: ſiquidem neque eſt tali viro decori matrimonium contrahere cum liberta, ſeu cum fœmina, quæ paulò ante erat ancilla, & tempore matrimonij facta eſt libera, ſiquidem parùm refert paulò ante fuiſſe ſervam, & nunc eſſe liberam, ut etiam nunc eſſe ancillam, & paulò poſt eſſe plenè, & totaliter liberam: ſi igitur matrimonium initum cum liberta valet ignorata conditione; ità etiam valet matrimonium initum cum ancilla, ſi hæc ſit ſtatim poſt matrimonium donanda plenâ, & totali libertate. Tum quia valet matrimonium, quando Dominus collocat in matrimonium ancillam ſuam cum viro libero ignorante conditionem ſervilem ſuæ ſponſæ, ut communiter docent Canoniſtæ, eò quia tunc mulier ſtatim ac matrimonium eſt initum, conſequitur beneficio illius plenam libertatem, tametſi tempore, quo præſtitit conſenſum conjugalem, fuerit ancilla. Cùm enim ſtatim ac perficitur matrimonium, ancilla fiat libera, ſervitus illa eſt nullius conſiderationis, nec obeſt fini matrimonij, nec affert illa incommada, ob quæ jus canonicum irritavit matrimonium initum cum errore conditionis ſervilis, & ita docent Sotus *4. diſt. 35. q. unic. art. 2.* Antonius Cuccus *lib. 5. inſtit. major. tit. 12. n. 48.* Guffredus *c. fin. de conjug. ſerv.* Sylveſter *v. matrimonium 8. q. 2. d. 5.* Non tamen tempus, quo mulier eſt donanda libertate; debet ſpatium excedere ſex menſium, ſed potiùs debet eſſe minus ſex menſibus, quia hoc ſpatium cenſetur modicum, & reputatur pro nihilo in jure, ut notat Sanchez *lib. 5. diſp. 38. n. 13.* Hinc patet ſolutio ad rationem dubitandi, quia cum modicum illud tempus pro nihilo reputetur, & ſervitus illa non adverſetur Sacramento matrimonij, nec bonis illius, nec proli, cenſetur non ut ancilla, ſed ut libera matrimonium contrahere. 26

Digitized by Google

27 Quæritur tertio decimò, an quicunque error conditionis ſervilis matrimonium irritet, ſive ſit æqualis, ſive dignioris, ſive potiùs deterioris conditionis? ſi enim liber contrahat cum libera, quam tamen exiſtimat ancillam, errat circa conditionem, ſed in re dignior eſt conditio alterius eâ, quam ipſe exiſtimabat, quia vir putabat contrahere cum ancilla, cùm de facto contrahat cum libera. Rurſus ſi ſervus contrahat cum libera, quam putat ancillam, invenit nobiliorem conditionem: rurſus ſi ſervus contrahat cum ſerva, quam putat eſſe liberam, errat in conditione, ſed illam invenit æqualis conditionis ſuæ? Reſpondetur, non omnem errorem conditionis dirimere matrimonium, ſed eum, quo errantis conditio ſit deterior, adeò ut ſi error ſit in pari, vel digniore conditione non dirimat matrimonium. Ita docent Carrera *lib. 4. de ſponſal. c. 12.* Cuceus *lib. 5. inſtit. major. t. 12. n. 52.* Sylveſter *V. matrimonium 8. q. 2. dict. 2.* Hoſtienſis *ſum. tit. de conjug. ſervor. n. 9. & c. fin. n. 2. eod. tit.* Ratio petitur ex eo, quia hoc impedimentum conditionis ſervilis ignoratæ introductum eſt jure eccleſiaſtico: atqui jus canonicum tantùm irritat matrimonium inter eos, quorum alter eſt liber, alter verò ſervus; & liber inſcius eſt ſervitutis: atqui in caſu noſtro liber non contrahit cum ancilla, ſed cum libera, quamvis illam putet ancillam, proinde error viri tunc non irritat matrimonium, quia conditio non eſt deterior, ſed dignior: pari pacto, ſi ſervus contrahat matrimonium cum ancilla, quam putabat liberam, matrimonium valet, ut docet D. Thomas *4. diſt. 26. q. unic. art. 1. ad 1.* quia conditio errantis per talem errorem non ſit deterior, cum fœmina, cum qua contrahit, ſit in eadem conditione ſervili, ſicut vir.

28 Ratio, quæ induxit eccleſiam ad hoc impedimentum ſtatuendum illa fuit, ut reſarciret injuriam irreparabilem illatam libero ignoranti conditionem ſervilem alterius; & etiam ob gravem inæqualitatem contractus: ſed ubi conditio alterius, in qua erratur, eſt dignior opinione, quæ de ipſa habebatur, vel eſt paris conditionis cum errante, ceſſat illa gravitas injuriæ, & inæqualitas contractus; proinde non eſt, cur error debeat tunc matrimonium dirimere. Hinc ſi ſervus contrahat cum ancilla, quam credit liberam, quia conditio ſervi errantis non ſit deterior, ſed reperit fœminam, quam ducit in uxorem, in eadem conditione, valet matrimonium. Cæterum quando dicimus, valere matrimonium, ſi ſervus contrahat cum liberâ, quam putat eſſe ancillam, id intelligitur ex parte ſui erroris, & ubi fœmina libera non erraret in conditione ſervi, & ſciret, eum eſſe ſervum: alioquin ſi crederet, eum eſſe liberum, ex parte mulieris matrimonium eſſet irritum.

29 Quæritur quarto decimò, an, ſi Dominus tradat in matrimonium ſuam ancillam viro libero conſcio ſervitutis, & conficiat etiam inſtrumentum dotis ancillæ, hæc ſtatim fiat libera? Reſpondetur affirmativè, & deſumitur ex *l. unic. §. & quis homini C. de lata libert.* ibi: *ſed & ſi quis homini libero ſuam ancillam in matrimonium collocaverit: & dotem pro ea conſcripſerit (quod ſolitum eſt in liberis perſonis ſolummodo procedere) ancilla non latina; ſed civis efficiatur Romana.* Textum autem hunc loqui de libero cognoſcente ſervitutem fœminæ liquet ex *authent. ad hoc.* quæ ibi ſtatim inſeritur, dicitur enim, quod quando alter ignorat ſervitutem, decernitur, ancillam conſequi libertatem, ſive Dominus, qui eam collocat in matrimonium, confecerit inſtrumenta dotalia, ſive non. Tum quia ut *d. l. unic. §. ſed ſi quis* contineat aliquid ſpeciale, debet neceſſariò intelligi, quando Dominus etiam ſcienti tradit inſtrumenta dotalia. Tum quia deciſio illius textus nititur eo, quia conſtituere dotem pro fœmina procedat in ſolis liberis perſonis, ut etiam notat Molina *tom 1. de juſtit. tract. 2. diſput. 39. §. ſeptimum eſt*, proinde ſemel quod Dominus conficit inſtrumentum dotis ancillæ, eam conſtituit liberam, proinde hæc eo ipſo, quòd à Domino traditur in matrimonium viro libero conſcio ſervitutis, efficitur libera? Quòd ſi Dominus ipſe ancillam in uxorem duceret. Reſpondent Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 1.* Molina *tom. 1. de juſtit. tract. 2. diſp. 35. §. ſextus eſt*, & alij, talem ancillam non fieri liberam ex eo præciſè, quòd ejus Dominus eam ducat in uxorem, eò quia nullus detur textus, ex quo colligatur, eam donari libertate.

Verum ſpectato jure civili præſertim Regni Hiſpaniæ ancilla ducta à Domino eo ipſo fit libera, adeò ut ancillæ ex ſolo matrimonio inito cum Domino ſuo competat libertas. Ratio etiam id videtur ſuadere, quia proles habita à viro libero eſt etiam libera: atqui non videtur æquum eſſe, matrem ſortiri conditionem deteriorem illâ ſuæ prolis; conſequenter beneficio matrimonij cum Domino initi debetur ipſi libertas. Hinc vir ducens ſuam ancillam in uxorem, duo præſtat. Primò tribuit matrimonio vim legitimandi prolem antea conceptam. Secundo redigendi ancillam in libertatem. 30

Quòd verò filius antea conceptus ab eo Domino ex illa ancilla fiat legitimus per matrimonium, ex eo conſtat, quia à jure decernitur heres, & ſervus non poteſt heres conſtitui. Tum quia, ut filius genitus ex ancilla fiat legitimus, ſufficit, ſi Dominus manumittat matrem, ſeu ſuam ancillam, tunc enim etiam filius ex eadem genitus cenſetur manumiſſus: atqui ancilla ſaltem jure civili cenſetur manumiſſa, cum primum ejus Dominus illam ducit in uxorem, ut notat Covarruvias *4. decret. 2. p. c. 3.* 31

Quæritur quinto decimò, an ſervi invitis Dominis poſſint matrimonium inire? Reſpondetur affirmativè cum D. Thoma *4. diſt. 36. q. unic. art. 2. corp.* ubi etiam aſſignat rationem, quia jus Domini non ſe extendit, ut prohibeatur ſervis matrimonium, & impediatur ejus uſus: ſiquidem jus naturale, & divinum concedit etiam ſervis facultatem contrahendi ma- 32

trimonia tum in remedium contra concupiſcentiam, tum ad naturæ humanæ propagationem: hoc autem jus natorale, & divioum non fuit ſublatum, nec potnit aufferri jure gentium, à quo ſuit ſervitus introducta: ſicut enim appetitus naturæ fertur naturali impetn ad conſervatiooem individui per exercitium illorum actuum, qui ad id deſiderantur, cujusmodi ſunt comedere, bibere: ita ad cooſervatiooem ſpeciei fertur per actus coogruos ad generatiooem: hinc ſicut ſervus oon ſubditur Domino qnoad actus neceſſarios ad conſervationem individui: ita nec etiam ſubditur Domioo quoad actus oeceſſarios ad cooſervationem ſpeciei, utrique enim actus neceſſarij tum ad conſervationem individui, tum ſpeciei computantur inter naturales, qoi jure gentium non poſſunt prohiberi. Præterea quia ſervus non ſubditur Domino niſi qooad civilia obſequia, & matrimonium ſpectat ad officium naturæ.

Tum quia jus hominis ad contrahendum 33
matrimonium eſt potiùs jus ipſius oaturæ humanæ ad ſuam propagationem, & conſervationem, quàm jus privatum cujuslibet iodividui: atqui licèt ſervus amittat jura privata, quæ per ſervitutem transferuntur ad Dominum, non tameo amittit jus ipſius naturæ.

Cæterum valet cooſuetudo, ut libera nu- 34
bens ſervo fiat ancilla, quia ſicut jus ex juſta cauſa potuit novum ſervitutis modum invenire, ita etiam conſuetudo.

* * *

TITULUS X.

De Natis ex libero ventre.

Cùm in præcedenti titulo Pontifex docuiſſet, ſubſiſtere matrimonium jure canonico inter ſervum, & ſervam, vel etiam liberam, ideo in hoc titulo occaſione deſumpta ex præcedenti quærit, an natus ex libero ventre, ſeu libera matre; patre verò ſervo, cenſendus ſit ſervus, an liber.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Unici Capitis contenti in hoc Titulo.

C. *INDECENS UNIC. h. t. Gregorius I. declarat, filios natos ex libera, vel liberta eſſe liberos, & eccleſiam debere eorum libertatem potiùs defendere, quam impugnare. Ubi notandum eſt, filios ex libera, vel libertina genitos eſſe defendendos, ne in ſervitutem trahantur, cui pater eſt illigatus, eò quia jure civili partus ſequitur ventrem in ordine ad id, quod ad ſtatum pertinet ſervitutis, vel libertatis, tametſi pater ſit alterius conditionis* inſtit. de iogen. liber. *&* l. partum de rei vendic. *videtur autem indecens, ut eccleſia hac in re duriùs agat cum filijs libera, vel libertina, quàm jus civile, quia benignitas, vel maximè eccleſiam decet, & jus canonicum impenſius manſuetudini, & clementiæ ſtudet, quam civile. Quamobrem ex hoc textu liquet, jus civile approbari, & recipi ab eccleſia quoad eorum libertatem, qui naſcuntur ex matre libera, vel liberta, non obſtante conditione ſervili patris, niſi obſtet peculiaris conſuetudo loci, vel ſtatutum municipale.* l. Omnes populi ff de juſtit. jur. *In alijs verò præſertim quoad familiam, nobilitatem, & dignitatem partus ſequitur conditionem patris, non matris, quando liberi tunc ex legitimo matrimonio nati ſunt,* l. cùm legitimæ ff. de ſtat. hom. *juxta Gloſſā. Jure tamen canonico quamvis matrimonium initum inter ſervam, & liberum ſit validum: nihilominus filij ex tali matrimonio nati non habentur liberi quoad Ordines ſuſcipiendos, neque quoad hæreditates, imme neque quoad familiam, & dignitatem; ſed habentur conditionis ſervilis, eò quia nati ſint ex matre ſerva, ut tenet Caniſius hic. Excipitur tamen, niſi Dominus ultrò tradat ancillam homini libero, quia per talem traditionem donatur libertate, & matrimonium etiam jure civili tenet, eò quia ſit contractum cum libera, & libero. Filij verò ex libera, quam illegitimè loco uxoris Epiſcopus, vel Presbyter, aut Diaconus habuit, fiunt eccleſiæ ſervi in deteſtationem paternæ incontinentiæ. Verùm Gloſſa aſſerit, id abiiſſe in deſuetudinem. Cæterum hodie Chriſtiani etiam in bello capti non fiunt ſervi, quia Chriſtus libertate donavit omnes Chriſti fideles, quos redemit à ſervitute peccati.*

COM-

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quámnam conditionem parentum filij ſortiantur quoad ſervitutem, & honores.

1 PRæſens titulus unicum tantùm complectitur capitulum, cui initium eſt *Indecens*, in quo declaratur, quòd natus ex libera matre, vel liberta ſit liber, ait enim Gregorius I. filij nati ex libera, vel liberta ſunt liberi, & eccleſia debet libertatem potius defendere, quàm impugnare. Hinc partus dicitur ſequi ventrem, alioquin ſi tantùm mater fuerit ſerva, partus ex ea natus ſortitur conditionem ſervilem, licèt pater fuerit liber, ècontra ſi ſola mater fuerit libera, quamvis pater ſit ſervus, partus ex illa natus eſt liber, & ſui juris. Unde quoad ſtatum libertatis, vel ſervitutis liberi ſequuntur conditionem matris, & deſumitur *ex l. partum 7. C. de rei vindic.* Quamobrem liberi ex legitimo matrimonio progeniti ſortiuntur conditionem matris quoad libertatem, & ſervitutem.

2 Neque obſtat, quòd *in l. cum legitimè. ff. de ſtatu homin.* habeatur: *cùm legitimæ nuptiæ factæ ſunt, patrem liberi ſequuntur.* Nam ut rectè explicat Gloſſa ibid. *V. ſequuntur* textus ibi loquitur, quòd filij ſequuntur patrem quoad familiam, & originem; non verò quoad libertatem, vel ſervitutem, quia quoad hoc ſequuntur debiliorem partem, qualis eſt fœmina: & id apertè colligitur ex eodem textu, in quo priùs dicitur, filios ex libero, & ancilla habitos eſſe conditionis ſervilis, & ſubditur: *ſemper enim, qui naſcitur deteriorem partem ſumit.*

3 Valet nihilominus conſuetudo in contrarium legitimè præſcripta; ſi enim moris ſit alicubi, ut filius non matris, ſed ſolius patris, vel etiam utriusque parentis conditionem liberam, vel ſervilem ſortiatur; adeò ut, ſi vel ſolus pater ſit ſervus, ejus liberi ſint etiam ſervi, conſuetudo hæc teneat: quia cùm ſupponatur legitimè præſcripta, vim habet legis. Ratio itidem eſt, quia cùm res hæc ſit ex jure humano introducta, poteſt conſuetudo legitimè præſcripta in contrarium prævalere *c. fin. de conſuetud.* & deſumitur etiam ex *c. licet de conjug. ſervor.* ubi textus loquitur de fœtu, qui ſecundùm leges cujusdam Provinciæ quoad ſervitutem ſequebatur conditionem patris, nec textus improbat conſuetudinem illam, ut notant Joannes Andreas in *c. 1. n. 7. de conjug. ſervor.* & *c. fin. de ſervis non ordinan.* Abbas *in c. licet. num. 2.* Ancharanus ibid. *n. 2.*

4 Cæterum ſecluſâ conſuetudine in contrarium proles quoad libertatem, vel ſervitutem ſequitur conditionem matris: ſufficit tamen, ſi hæc tempore conceptionis, aut nativitatis, vel etiam tempore medio interjecto fuerit libera, ut ejus fœtus in lucem editus libertate donetur. Hinc ſi ancilla gravida manumittatur à ſuo Domino, deinde antequam pariat, iterum in ſervitutem redigatur, proles inde nata libera erit, eò quia medio illo tempore à conceptione ad nativitatem mater fuerat manumiſſa, ſeu libertate donata: proinde etiam proles unà cum matre fuit facta libera; unde ex eo, quòd mater poſtea iterum redigatur in ſervitutem, non debet id nocere proli, quæ jam unà cum matre donata fuerat libertate: non enim calamitas matris debet obeſſe proli in ejus utero exiſtenti.

5 Quamobrem ſatis eſt, ſi etiam per minimum temporis à conceptione ad partum mater libera fuerit, ut ejus partus gaudeat libertate, ut notat Gloſſa *c. fin. V. deteriorem partem 32. q. 4.* & Molina *tom. 1. de juſtit. tract. 2. diſp. 33.* addit, id fuiſſe in favorem libertatis conſtitutum poſtulante id natura rei, ut potiùs ſolius partûs tempus ſpectaretur. Hoc autem procedit, quando ex vi natalium, & ſtatûs matris eſt futura ſoboles libera, vel ſervituti addicta; tunc enim ſufficit, ſi mater etiam pro minimo temporis donetur libertate intra totum illud ſpatium, quo fœtum in utero gerit, ut proles in lucem edita libertate donetur.

6 Dantur tamen aliquot caſus in jure, in quibus proles quoad libertatem, vel ſervitutem ſequitur conditionem patris, etenim *in l. fin. C. de ſervis fugitivis.* ſtatuitur, ſervos publicis operibus deputatos, qui ſe privatarum ancillarum conſortiis adjunxerint redigi in ſervitutem unà cum uxoribus, & eorum liberis: adeò ut filij ex libera nati fiant ſervi, ſequantúrque quoad hoc conditionem patris. Sed Gloſſa ibid. *V. reſtituatur*, aſſerit, id eſſe ſpeciale in odium Domini ancillæ. Sed poſſet etiam dici, quòd in tali caſu proles ſequatur conditionem matris, cùm hæc fiat, & ipſa ancilla, ut explicat Baldus ibid. *in princ.*

7 Rurſus in *l. 2. C. de libertis, & eorum liberis ver. filius* etiam proles ſequitur conditionem patris quoad ſervitutem, quia cùm pater ob ingratitudinem revocetur in ſervitutem: etiam filij ex tali patre nati poſt commiſſam ingratitudinem ſortiuntur conditionem ſervilem unà cum patre, tametſi ex libera matre nati ſint. Quod tamen non oritur vi ſtatûs materni, ſed in pœnam delicti paternæ ingratitudinis, ut notat Badilla *l. naturalis n. 3. ff. de præſcript.*

8 Juvat obſervare, quòd ſi mater prægnans jure belli capta ſit, quamvis fœtum conceperit,

quan-

quando libertate gaudebat, nihilominos fit, & ipſe fœtus mancipium, & ſortitur conditionem ſervilem matris, poſtquam hæc fuit jure belli capta, non verò libertatem, quâ antea gaudebat, & tnne non ex vi natalium fœtus efficitur ſervus, ſed quia unà cùm matre jure belli captns fuit, eóque beneficio affectus, ne unà cum matre interficeretur.

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelecta quaſtiones.

1 QUæritur primò, an ſi mater fiat ſerva, eò quia ob neceſſitatem à patre vendatur, ut permittitur *l. 2. C. de patribus, qui filios diſt.* & *l. 8. tit. 17. p. 4.* filius poſt ſervitutem conceptos ſit ſervus? Reſpondetur affirmativè; ratio eſt, quia cùm mater ratione legitimæ venditionis facta fuerit ancilla, ita & proles concepta ex illa, quando erat ſerva: ideo fœtus ſortitur tunc conditionem ſervilem matris, ut notat Gloſſa *in d. l. 2. V. vendiderit.* Immo hoc idem etiam procedit, ſi mater ſe ipſam vendat ad participandum pretium, ut permittitur in *l. & ſervorum 5. ff. de ſtatu homin.* ſed ſervandæ tunc erunt conditiones reqoiſitæ ad juſtitiam talis venditionis, ut notat Gloſſa *in d. l. 2. V. venire* ubi etiam recenſet, & expendit has conditiones. Quamobrem ſive mater ſe ipſam vendat ad participandum pretium; ſive vendatur à patre, proles poſt talem venditionem in ejns utero concepta ſortitur conditionem ſervilem, eò quia concepta fuerit ex matre verè ancilla.

2 Quæritur ſecundò, an, ſi mater ſit prægnans eo tempore, quo tranſit in ſervitutem, ejus fœtus ſit liber? Reſpondetur, quòd ſi mater priùs fœtum conceperit, & poſtea ſe ipſam vendidit, vel venundata ſit à patre, ejus fœtus libertate donatur, eò quia tempore conceptionis ejns mater libera fuit. Neque obſtat, quòd ſit pars viſcerum matris, ac reputetur portio mulieris *l. 1. §. 1. ff. de ventre inſpiciendo.* Nam licèt dicatur portio matris, & pars viſcerum, quatenus eſt quid contentum in ejus utero, non tamen eſt una, ac eadem perſona, cum ipſa matre, quæ propterea non potuit ſnum fœtum vendere; quia quoad hoc mater non habet poteſtatem in filium, ut notat Gloſſa *l. 2. V. vendiderit. C. de patribus, qui filios diſtrax.* & ibi Baldus *n. 3.*

3 Neqoe obſtat, quòd fœtus in utero conſtitutus dicatur eſſe pars ipſios matris, quæ cùm ſe totam vendat, præſumitur vendere, & ipſum fœtum: qui enim totom vendit, intelligitur omnes partes totius vendere. Nam contra eſt, quia in favorabilibus fœtus non cenſetur pars ipſius matris, quamvis in ejus utero adhuc contineatur: jura enim eum reputant ut natum, idque in favorem fœtûs, *l. qui in utero ff. de ſtatu. homin. l. intelligendus. ff. de V. S.*

4 Quæritur tertiò, an ſi ancilla duorum Dominorum manumittatur ab uno eorundem, & poſt eam manumiſſionem, antequam ſolvatur pretium alteri Domino pro integra libertate, pariat prolem, quam conceperat in ſtatu ſervili, ſit proles ſerva ſecundi Domini, cui nondum fuit pretium ſolutum? Reſpondent communiter Juriſperiti affirmativè ea innixi ratione, quia cùm ſervitus ſit individua, non poteſt quiſpiam pro parte eſſe liber, & pro parte eſſe ſervus, ut notat Gloſſa *in d. l. 2. V. ea parte ex l. duobus ff. de liberal. cauſ.* cùm enim mater, licèt manumiſſa ab uno Domino, adhuc ſit ſerva alterius, & in tali ſervitute conceperit, & peperetit fœtum, hic utpote ex matre ancilla conceptus, & natus ſortitur conditionem ſervilem: ratio verò, cur mater manumiſſa ab uno tantùm Domino, & non ab alio, ſerva potiùs dicenda ſit, quàm libera, eſt, quia antea erat in totum ſerva, & quia manumiſſio unius non ſufficit ad integram libertatem acquirendam, & ſervitus non ſit dividua, ideo fit, quòd maneat tota ſerva, perinde ac alia ancilla unius tantùm Domini. Neque illa manumiſſio cenſenda eſt ſupervacanea, quia id operatur, ut ancilla ſi alteri Domino pretium offerat, hic teneatur illud acceptare favore libertatis, ut ancilla maneat omnino libera, ut habetur in *l. 1. in princ. verſ. is itaque C. de communi ſerva manumiſſ.* quando enim aliquis eſt ſervus plurium Dominorum, ſi unus tantùm manumittit, coguntur cæteri pretium recipere ſuarum partium, ut expreſsè habetur *in d. l. 2. in princ. V. & ſi plures.*

Quæritur quartò, an ancilla libertate do- 5
nanda poſt biennium, ſi interim pariat, ejus fœtus ſortiatur conditionem ſervilem? Reſpondetur affirmativè, & habetur expreſsè *in l. ſtatulibera 16. ff. de ſtatulibet:* ratio eſt, quia cum tempore conceptionis, & nativitatis fœtûs, ejus mater fuerit verè ancilla, ideo ſortitur conditionem ſervilem. Quòd ſi libertas concedecetur matri ſub conditione; adhuc illa non præſumeretur libertatem enacta, donec conditionem impleret: ſin autem ſub modo, ſtatim comparatur libertas, & etiam fœtus ſortitur conditionem liberam: diſcrimen inter conditionem, & modum eſt, quia conditio ſuſpendit actum, donec purificetur, non ita modus: modus eſt, ſi quis dicat: lego libertatem ancillæ, dummodo mihi miniſtret decem annis, quia tunc modus adijcitur actui perfecto: eſt verò conditio, ſi quis dicat, jubeo, ut ancilla ſit libera, ſi ſervierit decem annis, quia tunc conditio adijcitur actui imperfecto, ac proinde ſuſpendit libertatem.

Quòd ſi quis legaret ancillæ libertatem ſub 6
hac conditione, ſi tres pepererit filios: & ancilla in tertio partu duos ederet fœtus, tunc ultimus, qui naſceretur, eſſet liber, quia cum primùm tertius fuit in lucē editus, mater manſit libera ob impletam conditionem, idque habetur expreſsè *in l. Arethuſa, 15. & l. ſequent. ff. de ſtatu homin.*

Quæritur quintò, an Domino promittente, 7
ſe poſt biennium manumiſſurum ancillam, ſi tranſacto biennio Dominus non ſtet ſuæ promiſſio-

miſſioni, & ancilla pariat, an proles poſt biennium oata ſortiatur libertatem? Reſpondetur probabilius, prolem tunc donari libertate: quia tameſi promiſſio inter Dominom, & ancillam, non valeat quoad obligationem civilem, adeò ut inter Dominum, & ſervum nulla oriatur obligatio *l. interpoſitas 13. in fin. C. transact.* nihilominus quoad obligationem naturalem promiſſio tenet, ut expreſsè habetur in *l. ſi id, quod Dominus 64 ff. de condit. indeb.* & Bartol. in *l. ſic Dominus obligatur ſervo naturaliter. num. 2.* ait, obligationem naturalem cadere in ſervum activè, & paſſivè, & Abbas *in l. is qui 4. de manumiſſ. num. 11.* ait, Dominum promittentem aliquid ſervo non obligari civiliter, benè tamen naturaliter, & in foro animæ; unde ſi Dominus paciſcatur cum ancilla, vel ſervo tenetur ſtare pacto: quapropter tenetur Dominus promiſſam libertatem dare ancillæ: quia verò tantùm eſt promiſſio, & non manumiſſio, ancilla nondum ſit libera, proinde neque ejus proles ante manumiſſionem ſit libera: ſed tenetur Dominus ratione damni emergentis ex fidei violatione libertatem proli dare, quia ex eo, quòd non ſteterit ſuæ promiſſioni intulit damnum matri, & jus proli; ut rectè notant Sanchez *lib. 7. diſp 24. n. 22.* Molina *tom. 2. de juſtit tract. 2. diſp. 38. §. primus eſt.*

8 Quæritur ſextò, an proles quoad honores, dignitates, & nobilitatem ſequatur conditionem matris, vel patris? Reſpondetur, quoad hæc ſequi conditionem patris, ut expreſsè habetur *in l. cum legitima 19. ff. de ſtatu homin.* Ratio eſt, quia proles ut docet D. Thomas *in 4. diſt. 36. q. unic. art. 4. in corp.* recipit eſſe à patre tanquam à cauſa efficiente principali, ac nobiliori principio ſuæ ſubſtantiæ: conſequenter quæ pertinent ad eſſe, cujuſmodi ſunt nobilitas, honores, dignitates ſequuntur patrem: hinc qui naſcitur ex patre Fidalgo, & matre plebeia, eſt Fidalgus, ut habetur *in l. 3. reg. T. 21. p. 2.* quamvis revera nobilis non ſit, eò quia nobilis debet eſſe utroque parente nobilis. Id etiam procedit de filio naturali, qui gaudet nobilitate patris. Verùm ut notat Tiraquel. *de nobilit. c. 25. num. 10.* ſi jus commune attendatur non ita contingit; conſuetudo tamen invaluit, ut filius naturalis ex patre nobili genitus cenſeatur, & ipſe nobilis.

Cæterum cùm nobilitas ſit de jure poſitivo, 9
poteſt per ſtatuta, & conſuetudines induci, ut proles ſortiatur nobilitatem matris. An verò filius naturalis genitus ex ancilla, & viro nobili conſequatur paternam nobilitatem. Reſpondetur cum diſtinctione, ſi filius à Domino manumittatur tunc patris nobilitatem conſequitur, quia nobilitas eſt quoddam jus ſanguinis incommutabile *l. jus agnationis. ff. de pactis*, ut tradit Tiraquel. *de nobilit. c. 26. num. 5.* quapropter dicitur nobilitas ſanguini inhærere.

Sin verò filius naturalis à Domino non ma- 10
numittatur, tunc non conſequitur nobilitatem patris, quia naſcitur ſervus ratione ſervitutis maternæ: & ſervi, quod attinet ad jus civile, nihili fiunt *reg. quod attinet. de reg. jur.* adeò ut nec dicantur habere ſtatum, nec vivere, ſed habeantur, ac ſi non eſſent, ut docet Jaſon. *l. ſi tibi homo. §. cùm ſervus n. 2. ff. de leg. 1.* ubi plures alios allegat: quapropter ſervi habentur incapaces honorum, & dignitatum *l. Barbarius ff. de offic. prat. c. 1. de ſervis non ordin.* & nobilitas eſt quædam dignitas, ut notat Bartol. *l. 1. n. 40. C. de dignit. l. 12.* Tum quia ſi filius naturalis natus ſervus manumittatur, adhuc manet libertinus *inſtit. de libertinis in princ.* adeò ut nota quadam, & obſcuritate ſemper inficiatur.

Verùm licèt jus civile potuerit ſtatuere, ut 11
ſervi pro nihilo reputarentur, ac impedirent nobilitatem perſeverante eodem ſtatu ſervili: hoc tamen ſublato, illa nobilitas à patre in filium naturalem derivata, quæ ratione ſervitutis erat veluti mortua, reviviſcit: non enim cùm nobilitas ſanguini inhæreat, erat extincta tempore ſervitutis, ſed tantùm quodam velo tegebatur, ut non appareret, quo ſublato, ſeu ſervitute remota foras prodit. Hinc Paleotus *de Nothis & ſpur. c. 62. n. 2.* docet, legitimatum ſpurium à Principe effici eo ipſo nobilem ſine alio nobilitatis privilegio, eò quia per legitimationem auferatur impedimentum illud ſpurietatis jure civili inductum.

TITULUS XI.

De cognatione ſpirituali.

Quia nihil eſt, quod magis impediat matrimonium contrahendum, illúdque dirimat contractum, quàm ipſa cognatio contrahentium, ideo Pontifex in hoc titulo agit de ipſa cognatione ſpirituali, ut de digniore; acturus in ſequentibus titulis de cognatione legali. Hoc ſiquidem impedimentum oriens ex cognatione latè patet, adeóque de ipſa tractat Pontifex per plures titulos. Cognati ab eo dici putantur, quia quaſi unà communiter ab eadem cenſeantur origine progeniti *l. 4. §. 1. ff. de gradibus, & affinibus.* Vel quaſi ex uno nati, eò quia commune naſcendi principium habuerint *l. 1. §. 2. ff. unde cognati.*

SUM-

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium Capitum, quæ continentur in hoc Titulo.

C. *UTRUM 1. h. t. reſcribit Alexander III. compaternitatem impedire tantùm filios, ratione quorum fuit contracta, niſi conſuetudo alicujus eccleſiæ obſtet, & cui ſtandum ſit. Concordat etiam huic textui Concilium Tridentinum* ſeſſ. 24. de refor. c. 2. *Notandum eſt, olim fuiſſe dubitatum, num omnes fratres baptizati eſſent confratres omnium eorum filiorum, qui ſuſceperunt compatrum, commatrumque: & alios id aſſeruiſſe, alios verò tantùm affirmâſſe de jis, qui priùs ſuſcepti eſſent, & alios de jis, qui poſtea: ex qua diverſitate opinionum intelliguntur diverſi canones, præſertim* c. ſuper quibus, c. poſt ſuſceptam, 30. q. 3. *quos Pontifex in præſenti textu conciliat, & ajt* c. poſt ſuſceptam *eſſe correctum per* c. poſterius ſuper quibus: *ubi dicitur:* ſive ante, ſive poſt compaternitatem genitos poſſe conjungi excepta illa perſona duntaxat, per cujus baptiſmum perventum eſt ad paternitatem, *quod tamen Pontifex etiam in præſenti limitat.* Niſi coſuetudo eccleſiæ, quæ violata ſcandalum generaret, aliud habeat, *ubi apertè ſignificat, conſuetudinem legitimè præſcriptam, & rationabilem poſſe inducere impedimentum dirimens.*

C. *SI VIR 2. h. t. Idem Pont. declarat, conjuges contrahentes compaternitatem in proprio filio, ſive ex ignorantia, ſive ex malitia non eſſe ſeparandos, neque debere debitum negare: immo ut notat Gloſſa, poſſunt petere debitum, quia nullibi id reperitur prohibitum. Alij tamen cenſent, eum, qui ſcienter contraxit compaternitatem privari poteſtate exigendi debitum, quæ opinio mihi videtur rationi valdè conſona, quia fraus, & dolus non debet illi patrocinari, qui ſcienter deliquit, ſola enim ignorantia videtur excuſare eum, qui ignoranter id facit: hinc ad contrahendam cognationem ſpiritualem duo requiruntur, ſcientia ſcilicet, & intentio eam contrahendi, ut notat Panormitanus hic n. 4. adeò ut ſi quis per errorem exiſtimaret, ſe ex baptiſmo levare filium Titij, & eſſet filius Caij, non contraheretur cognatio ex Panormitano.*

C. *SUPER EO 3. h. t. Idem Pont. reſcribit, filios compatrum, ratione quorum non fuit compaternitas contracta poſſe matrimonium inire, niſi conſuetudo eccleſiæ metropolitanæ, vel vicinarum eſſet contraria, & faceret matrimonium irritum. Ubi notat Gloſſa conſuetudinem inhabilitare perſonas ad matrimonium.*

C. *MARTINUS 4. h. t. reſcribit Clemens III. patrem baptizati non poſſe accipere uxorem levantis, ſi fuerit carnaliter cognita ab eodem; ante tamen compaternitatem contractam, ut notat Gloſſa: idque ob contractam cognationem ſpiritualem.*

C. *CONTRACTO 5. h. t. Idem Pont. declarat, per compaternitatem contractam per Catechiſmum, ſeu pabulum ſacrati ſalis vix impedire matrimonium contrahendum, & contractum non dirimi. Ubi notandum eſt, per ſacrati ſalis pabulum in hoc textu intelligi Catechiſmum, ſeu ipſam inſtructionem Catechumenorum ad fidem, qua durante aſpergebantur ſale benedicto: dicitur enim ſal, quia doctrina chriſtiana ſali rectè comparatur. Et aſſerit Pontifex, Catechiſmum, ſeu inſtructionem baptizandi non eſſe impedimentum dirimens, immo neque impediens: quinimmo hodie hoc impedimentum Catechiſmi videtur penitus ſublatum per Concilium Tridentinum.*

C. *VENIENS 6. h. t. Innocentius III. declarat inter patrem baptizati, & levantem, ſeu tenentem baptizatum oriri impedimentum impediens matrimonium contrahendum, & dirimens contractum, quia per hanc levationem ex baptiſmo contrahitur cognatio ſpiritualis cum matre, vel patre baptizati: unde ſi Petrus levet in baptiſmo filium Lucretia, non poteſt matrimonium contrahere cum Lucretia, ut nec etiam ſi Lucretia levet in baptiſmo filium Petri, non poteſt eidem Petro nubere.*

C. *TUA NOS 7. h. t. Idem Pont. declarat, filium natum ante compaternitatem, & filiam compatris, vel commatris non poſſe matrimonium contrahere, & ſi contraxerint poſſe ſeparari. Rurſus qui hæc ſciunt, debent revelare tempore contractus: ratio eſt, quia inter baptizatum, & filios levantis contrahitur cognatio ſpiritualis, non ſolùm impediens, ſed etiam dirimens matrimonium, & quilibet de populo, ſi ſciat tale impedimentum, tenetur illud denunciare eccleſiæ, ut obviet peccato futuro.*

C. *EX LITTERIS ULT. h. t. Gregorius IX. declarat, inter baptizatum, & filium baptizantis naſci impedimentum impediens, & dirimens matrimonium: ex quo textu liquet, ſacerdotem ex officio baptizantem contrahere cognationem cum baptizato, & id etiam procedere de Monacho, vel etiam laico baptizante in caſu neceſſitatis, ſive ſit vir, vel fœmina, quia jura non diſtinguunt, immo extenditur etiam ad filios illegitimos, & ſpurios.*

IN SEXTO.

C. *NE DUM 1. h. t. Bonifacius VIII. reſcribit inter baptizatum, & ſuſcipientem, & ejus filios, & uxorem ante ſuſceptionem carnaliter cognitam: & inter ſuſcipientem, & patrem baptizati, ac matrem oriri impedimentum impediens matrimonium contrahendum, & dirimens contractum: & eodem modo contrahi hanc ſpiritualem cognationem in ſacramento confirmationis: ex quo textu notandum eſt, ut cum uxore ſuſcipientis contrahatur cog-*

natio, requiri, ut prius fuerit cognita, quia ante conſummationem matrimonij, hoc eſt diſſolubile, ſaltem per ingreſſum religionis, proinde non videtur cognatio ſpiritualis extendi ad matrimonium conſummatum.

C. *PER CATECHISMUM 2. h. t. Idem Pont. declarat, cognationem contractam per catechiſmum impedire quidem matrimonium contrahendum, non verò dirimere contractum. Verùm hodie Catechiſmus non habetur pro impedimento. Tum quia Pontifex dicit, quòd vix impediat, proinde à fortiori, nec dirimit, & per Concilium Tridentinum videtur hoc impedimentum penitus ſublatum, ut notat Sanchez* lib. 7. de matrim. diſput. 10. o. 12.

C. *QUAMVIS ULT. h. t. Idem Pont. reſcribit, quòd tametſi unus ſolus vir, & una tantùm mulier debeant accedere ad ſuſcipiendum, ſi tamen plures accedant, perinde contrahitur cognatio dirimens matrimonium. Quòd etiam procedit in Sacramento Confirmationis. Cur verò hæc cognatio contrahatur tantùm in baptiſmo, & confirmatione, & non in alijs ſacramentis, præſertim pœnitentiæ, vel Ordinis id referri debet principaliter in conſtitutionem eccleſiæ accedente congruitate, eò quia per baptiſmum, & confirmationem homo fit, & perficitur chriſtianus, & major pars chriſtianorum contrahit matrimonium: reliqua verò ſacramenta vel abducunt à matrimonio, ut ſacer Ordo; vel tendunt ad mortem, ut Extrema Unctio; vel magis frequentantur à non conjugatis, quam conjugatis, ut Pœnitentia, & Eucharistia. Cæterum hic textus corrigitur per Concilium Tridentinum* ſeſſ. 24. c. 2. *ubi habetur, quòd ſi plures, vel unus, vel una ultra deſignatos ſuſcipiant baptizatum, non contrahant cognationem, niſi qui fuerint deſignati. Rurſus Patrinorum conjuges, nec afficiuntur hac cognatione, nec etiam ſuſcipientes inter ſe.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid ſit cognatio ſpiritualis, & quo jure matrimonium irritet.

1 Cognatio nomen eſt generale ſignificans omne vinculum, quod vel naturaliter ex juris diſpoſitione inter aliquos contingit; & accommodatè dividitur in naturalem, & ſpiritualem, ac civilem, ſeu legalem: & quia cognatio ſpiritualis cæteris dignitate antecellit; ideo Pontifex de hac cognatione, quæ compaternitas, vel commaternitas vulgò dicitur, priori loco agit. Definitur autem communiter cognatio ſpiritualis eſſe propinquitas quædam perſonarum, quæ ex ſtatuto eccleſiæ oritur ex adminiſtratione, ſeu collatione, vel ſuſceptione quorundam ſacramentorum, baptiſmi ſcilicet, & confirmationis: quia ſicut per carnalem generationem homo naſcitur, & acquirit eſſe naturale, & poſtea corporaliter roboratur per virium incrementa, membrorúmque augmenta: ita per baptiſmum homo ſpiritualiter regeneratur, & per confirmationem corroboratur ſpiritualiter: & quia baptizanti, aut confirmanti, ejúſque patrinis magna debetur reverentia, & baptizati præſertim, ac confirmati plurimum debent eorum patrinis, cùm ſint illorum parentes ſpirituales, ideo jure merito eccleſia ſtatuit, ut hæc cognatio ſpiritualis non minus, quàm carnalis foret impedimentum dirimens matrimonium, ut expreſsè habetur deciſum *in c. 1. de cognat. ſpiritual. in 6.* & *c. veniens eod. tit.* & conſtat etiam ex Tridentino *ſeſſ. 24. c. 2. de matrim.*

2 Rationes, quæ eccleſiam moverunt ad hoc impedimentum introducendum ſunt, quia recipiens ab alio eſſe ſpirituale, debet eidem quandam reverentiam: & olim tanta baptizantibus exhibebatur reverentia, ut ob eam cauſam contentio eſſet inter Chriſtianos, à quónam quiſpiam baptizatus eſſet, ut ſcribit D. Paulus *1. ad Corinth. 3.* Secundò quia inde contrahitur quoddam amicitiæ, ac familiaritatis vinculum; onde oportuit inter hos cognatos matrimonium interdicere, ut nimirum iniretur cum extraneis, ot inter plures amicitia propagaretur. Tertiò quia ſicut ex generatione carnali, cujus beneficio quis accipit eſſe naturale, conſanguinitas orta matrimonium dirimit, ita conveniens erat, ut ſpiritualis cognatio orta ex generatione ſpirituali ob reverentiam eidem debitam impediret, ac dirimeret matrimonium inter perſonas hoc ſpirituali vinculo conjunctas.

3 Hæc ſpiritualis cognatio non oritur niſi ex ſolis ſacramentis baptiſmi, & confirmationis, adeò ut alia ſacramenta non inducant hanc cognationem, nec impedimentum dirimens matrimonium, ídque habetur expreſsè in *c quamvis 3. & ult. h. t. in 6.* ubi Bonifacius VIII. ait, quòd quamvis unus ſolus vir, & una mulier debeat accedere ad ſuſcipiendum, ſi tamen plures accedant eodem modo contrahitur cognatio dirimens matrimonium, quod tam procedit in baptiſmo, quàm in confirmatione. Ratio etiam eſt, quia generatio ſpiritualis ſolùm contrahitur ex ſpirituali cognatione, perinde ac cognatio carnalis ex generatione carnali: & quia generatio, & nativitas carnalis eſt duplex una in utero, in quo proles genita adeo eſt imbecillis, & viribus deſtituta, ut non poſſit ſine

peri

periculo corruptionis extra anterum conſiſtere: & alia qunndo fœtus jam maturus exponi poteſt exterioribus contrariis, ac in lucem edi: ita generatio ſpiritualis eſt tantùm duplex, una per baptismum, quo regeneratur quis quaſi ſovendus intra uterum eccleſiæ: & altera per ſacramentum confirmationis, cujus beneficio baptizatus corroboratur, & quaſi extra ſpiritualem uterum eccleſiæ foris exponitur.

4 Quòd ſi dicas, per ſacramentum pœnitentem contrahi cognationem ſpiritualem, ratione cujus acceſſus carnalis ad filiam confeſſionis eſt veluti inceſtus, & circumſtantia neceſſariò aperienda in confeſſione, ut habetur in *c. omnis & c. ſi quis ſacerdos & c. fin. 29. q. 1.* Contra eſt, quia ut rectè docet D. Thomas *in 3. p. q. 56. art. 2.* tametſi ſacerdos per ſacramentum pœnitentiæ conſerat vitam ſpiritualem gratiæ, non tamen eam confert per modum ſpiritualis regenerationis, quod requirebatur, ut ex tali ſacramento orıretur in conferente, & recipiente paternitas, & filiatio ſpiritualis; ſed tantum eam confert per modum reconciliationis, aut medicinæ; hinc eſt, quòd per ſacramentum Pœnitentiæ non contrahatur propriè loquendo cognatio ſpiritualis: alioquin ut rectè notat D. Thomas, filia ſacerdotis non poſſet nubere illi, cujus confeſſionem pater audivit.

5 Quamobrem per ſacramentom pœnitentiæ nulla contrahitur cognatio ſpiritualis, ſed tantùm quoddam fœdus inter ſacerdotem, & mulierem confitentem ſimile cognationi ſpirituali, & ratione cujus peccat ſacerdos, ſi carnaliter cognoſcat mulierem, cujus confeſſionem audivit, ac ſi eſſet vera filia ſpiritualis: hinc eſt, quòd hæc circumſtantia ſit neceſſariò aperienda in confeſſione, non quia talis conjunctio carnalis ſit propriè in ſpecie inceſtûs, ſed ob reverentiam ſacramenti, & ut tollatur peccandi facilitas, quæ maxima ſoret inter confeſſarium, & filiam ſpiritualem: unde ratione hujus periculi, hæc circumſtantia ponitur in ſpecie ſacrilegij ob reverentiam debitam ſacramento, ſicut ob reverentiam debitam loco ſacro furtum, quod fit in eccleſia, eſt ſacrilegium.

6 Hoc autem impedimentum ſpiritualis cognationis eſt perpetuum, adeò ut non extinguatur morte perſonæ, quâ mediante contracta fuit, ut contingit in affinitate, & reliquis impedimentis. Ratio eſt, quia jura abſolutè ſtatuunt hoc impedimentum; & nullibi invenitur textus id limitans. Quòd ſi cognatio ſpiritualis ſuperveniat matrimonio, ut quia alter conjux fuit patrinus alterius in ſacramento confirmationis, aut levavit de ſacro fonte filium alterius, tunc certum eſt, matrimonium præcedens non poſſe diſſolvi. Quòd ſi ſola ſponſalia de futuro contracta ſint, hæc diſſolvuntur per cognationem ſpiritualem ſupervenientem inter illos, ſicut & per affinitatem: ratio diſcriminis eſt, quia matrimonium utpote vinculum indiſſolubile per ſupervenientem cognationem ſpiritualem non diſſolvitur: ſecus ſponſalia ſont vinculum diſſolubile, & ſolvuntur per ſuperveniens impedimentum, ut notat Hoſtienſis *in c. veniens 6. h. t. in fin.* & ibi Joannes Andreas, & Ancharan. *n. 2.*

7 Hæc ſpiritualis cognatio orta ex Baptiſmo, & Confirmatione non eſt ex jure divino naturali, nec ex jure divino poſitivo, ſed ex ſolo eccleſiaſtico, ut docet D. Thomas *in 4 diſt. 42. q. 1. art. 1. in corp.* Non eſſe ex jure naturali ex eo liquet, quia hæc duo ſacramenta baptiſmi, & confirmationis nullum in jure naturali habent fundamentum; ſiquidem ſunt ex ſola Chriſti inſtitutione, à qua acceperunt proprium eſſe: hinc cognatio ex iiſdem orta non poteſt eſſe de jure naturæ. Quòd nec etiam poſſit eſſe de jure divino poſitivo, ex eo etiam evincitur, quia nullus in ſcripturis reperitur textus, in quo mentio fiat de hac ſpirituali cognatione.

8 Supereſt igitur dicendum, hanc ſpiritualem cognationem ſolo jure eccleſiaſtico matrimonium dirimere, ut deſumitur ex *c. de eo & alijs. 30. q. 1. c. veniens 6. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, quòd inter patrem baptizati, & levantem, ſeu tenentem baptizatum oritur impedimentum impediens, & dirimens matrimonium, hoc idem etiam ſtatuitur in pluribus alijs textibus juris canonici. Rationes ob quas eccleſia inſtituerit, ex his duobus ſacramentis oriri cognationem ſpiritualem ſunt, quas paulò ante recenſuimus: quia ſicut per carnalem generationem homo accipit eſſe naturale: ita per ſacramenta baptiſmi, & confirmationis recipit eſſe ſpirituale per modum cujusdam ſpiritualis regenerationis, ac nativitatis: ſicut in puero duplex nativitas naturalis aſſignatur, prior in utero, in quo fœtus eſt imbecillis, ac viribus deſtitutus; & poſterior extra uterum, quando in lucem editur ad ſuſtinendas elementorum contrarietates: ita in homine eſt duplex nativitas, ſpiritualis una in baptiſmo, cujus beneficio regeneratur intra eccleſiæ uterum lovendus; altera in confirmatinne, per quam fortis effectus periculis exponitur: qui igitur in hiſce ſacramentis miniſtrat, fit quaſi pater generans; & ſuſceptor, ſive patrinus eſt quaſi mater, quatenus nomine eccleſiæ in ſuo gremio ſuſcipit baptizatum, & confirmatum: hinc ſicut per generationem carnalem contrahitur cognatio naturalis, ſeu carnalis; ita per generationem ſpiritualem beneficio baptiſmi, & confirmationis contrahitur cognatio ſpiritualis.

9 Jure antiquo decretalium triplex erat ſpecies hujus cognationis ſpiritualis, ſcilicet paternitas, compaternitas, & fraternitas. Sed de jure novo ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 2.* duplex tantùm eſt ſpecies ſcilicet paternitas, & compaternitas: contrahitur paternitas inter baptizantem, & baptizatum, & inter patrinos, & baptizatum, & ſimiliter inter confirmantem, & confirmatum, & inter patrinos confirmationis, & confirmatum. Compaternitas verò contrahitur inter baptizantem, & patrem, aut matrem baptizati; & inter hos parentes carnales baptizati, & patrinos baptiſmi: & ſimiliter inter hos parentes confirmati, & confirmantem, & patrinos confirmationis.

10 Hinc Parochi incidentes in tactum libidi-

noſum cum puella à ſe baptizata, vel etiam cum fæmina, cujus aliquam prolem baptizavit, non ſatisfaciunt, ſi in confeſſione dicant, habuiſſe turpes tactus cum aliqua puella, aut muliere conjugata, aut vidua, ſed tenentur aperire in confeſſione circumſtantiam cognationis ſpiritualis, nimirum puellam illam fuiſſe à ſe baptizatam, vel baptizâſſe prolem aliquam illius mulieris: ratio eſt, quia tunc talis actus reducitur ad inceſtum, ut notat Sanchez *in ſelect. diſp. 40. n. 25.*

11 Ex declaratione tamen Pij V. cognatio ſpiritualis contracta à viro in baptiſmo, vel confirmatione non transfunditur in uxorem, nec è contra: quinimmo vir, & uxor poſſunt ſimul alienum puerum in baptiſmo jure communi ſuſcipere, quia cognatio hæc non contrahitur inter ipſos patrinos, qui proinde non privantur jure exigendi debitum. De jure antiquo hiſce duabus prærecenſitis ſpeciebus addebatur tertia, quæ erat fraternitas, & contrahebatur inter filios carnales baptizantis, vel confirmantis, vel patrinorum ex una parte, & ipſum baptizatum; vel confirmatum ex altera parte: unde baptizatus, vel confirmatus erat confrater filiorum baptizantis, confirmantis, & filiorum ipſius patrini, vel matrinæ.

§. II.

Quanam conditiones requirantur, ut patrini contrahant cognationem ſpiritualem.

1 CErtum eſt, patrinum juxta præſens inſtitutum eſſe quaſi patrem ſpiritualem, ac pædagogum hominis baptizandi, adeò ut teneatur ipſum edocere Chriſtianæ vitæ rudimenta, & præſertim ſymbolum Apoſtolorum, & orationem dominicam, ut habetur in *c. vos ante 105. diſt. 4. de conſecrat.* Hodie tamen ab hac obligatione liberantur patrini, eò quia pueri à proprijs parentibus domi, vel à Ludimagiſtris in ſcholis inſtrui ſoleant. Ut autem poſſit quis eſſe patrinus, debet primò eſſe baptizatus, quia non baptizatus non poteſt aliquem in baptiſmo ſuſcipere; ſicut non confirmatus non poteſt patrinus eſſe in confirmatione, ut deſumitur *ex c. in baptiſmate 102. diſt. 4. de conſecrat.*

2 Secundò ut aſſecutus ſit uſum rationis, & utatur ratione cùm actu fungitur munere patrini: alioquin in jure non præſcribitur certa ætas, adeò ut etiam puer ſeptennis, ſi ratione utatur, poſſit eſſe patrinus: neque eſt neceſſe, ut patrinus ætate ſit provectior baptizando: ſi enim Turca quinquagenarius baptizaretur, poſſet puer decennis eſſe ejus patrinus, quia jura nil aliud requirunt niſi uſum rationis. Præterea requiritur in patrino intentio obeundi munus patris ſpiritualis, ſeu patrini, hoc eſt exercendi actum illum ab eccleſia inſtitutum.

3 Hanc autem intentionem poteſt quisq; utens ratione habere, quia poteſt habere intentionem faciendi quod alij patrini efficiunt, & tunc oritur vera cognatio ſpiritualis. Secus qui ratione non utitur, non poteſt exercere hoc munus patrini, quia non poteſt habere hanc legitimam, & formalem intentionem, ſed ad ſummum materialiter, & inſtar bruti exercere illam ſuſceptionem.

Quòd verò non requiratur in patrino certa 4
ætas, & ſufficiat uſus rationis probat D. Thomas *in 4. diſt. 42. q. 2. art. 1. ad 5.* ubi conſtituit diſcrimen inter paternitatem legalem adoptionis, & ſpiritualem ſacramentorum baptiſmi, & confirmationis, quia hæc ſit quædam regeneratio in Chriſto, in quo non differt mas à fœmina, ſervus à libero, juvenis à ſene; proinde poteſt quilibet indifferenter fieri pater ſpiritualis alterius: ſecus paternitas legalis tendit ad ſucceſſionem hæreditatis, & ſubjicit adoptatum adoptanti: & dedecet antiquiorem ſubjici Juveni in cura rei familiaris: & hæc ratio eſt, cur jura exigant adoptantem ſeniorem adoptato. Tum quia etiam baptizans, & confirmans ſit pater ſpiritualis baptizati, & confirmati, & nihilominus non eſt neceſsè ut baptizans ſit ætate provectior ipſo baptizato, alioquin ſi Turca octogenarius vellet baptizari, difficulter inveniret Parochum, à quo poſſet baptizari, cùm rarò homines ad octoginta annos vitam protrahant. Hinc D. Thomas indiſtinctè ait, poſſe quemlibet fieri patrem ſpiritualem alterius, nullâ habitâ ratione ad majorem, vel minorem ætatem.

Præterea patrini munus obire licitè non 5
poſſunt hæretici, & Apoſtatæ, imò nec Monachi, adeò ut illi prohibeantur eſſe ſuſceptores in ſacramentis baptiſmi, & confirmationis, & deſumitur ex *c. placuit 8. cauſa 16. q. 1. c. non licet 103.* ſi tamen illud obeunt, contrahunt cognationem ſpiritualem. Nomine autem Monachorum intelliguntur etiam omnes Religioſi clauſtrales, ijs enim prohibitum eſt obire munus patrini in baptiſmo, & confirmatione, ne ſcilicet ob contractam cognationem ſpiritualem nimiam etiam familiaritatem cum ſæcularibus, præſertim fæminis contrahant. Limitatur tamen id in Religioſo promoto ad Epiſcopatum, is enim poteſt licitè eſſe patrinus, & compater in baptiſmo, eò quia in Epiſcopo non ſubſit tale periculum nimiæ familiaritatis.

Conditiones verò requiſitæ in patrino plu- 6
res ſunt, quarum prima eſt, ut ſit fidelis, ſeu baptizatus, alioquin non eſſet capax contrahendi cognationem ſpiritualem introductam ab eccleſia: ſiquidem non baptizatus quicunque ille ſit, etiam Catechumenus non ſubjicitur legibus eccleſiæ. Tum quia qui per baptiſmum non eſt in Chriſto ſpiritualiter regeneratus, non poteſt ſpiritualem cognationem contrahere. Hinc ſi infidelis baptizet filiam fidelis, tametſi poſtea ad fidem converteretur, non contraheret cum filia, neque cum matre cognationem ſpiritualem, quia ex baptiſmo tunc, quando conferebatur, non potuit oriri cognatio, cùm baptizans tunc non fuerit capax ejuſdem: neque poſtea, quia non ampliùs extitit

colla-

collatio baptiſmi, & ſine cauſa oon datur effe-ctus: ut etiam ſi fidelis baptizet, vel ſuſcipiat è baptiſmo filiam, vel filium mulieris infidelis nullam cum tali muliere contrahit cognationem ſpiritualem; eò quia ob infidelitatem mulier infidelis non eſt capax hujus cognationis ſpiritualis, & quia hæc eſt quædam relatio inter duos terminos capaces, & non poteſt ab uno contrahi, quin contrahatur ab utroque: nnde cùm non poſſit contrahi hæc cognatio à muliere infideli, nec contrahitur à viro fideli baptizante ejus filiam, vel ſuſcipiente eam è baptiſmo: tunc enim cognatio ſpiritualis tantùm contrahitur cum ipſa filia, quæ baptizatur, & non cum ejus matre, quæ perſeverat in infidelitate.

7 Secunda conditio eſt, ot ſacramentum baptiſmi, vel confirmationis validè conferatur, quia ſi principale deficiat, ejus acceſſorium etiam corruit; cognatio autem ſpiritualis eſt acceſſoria ipſi ſacramento baptiſmi, vel confirmationis. Hinc ſi infans fuerit jam domi privatim baptizatus, ex eo, quòd poſtea in templo ſoppleantur cæremoniæ, & ſolemnitates omiſſæ, adhibitis etiam patrinis nulla ex tali reiteratione oratur cognatio: nec in adhibente cæremonias, nec in patrinis, ſaltem quæ dirimat ſubſequens matrimonium, ut communior ſententià docet.

8 Tertia ut patrinus teneat, & phyſicè tangat baptizatum, vel confirmatum, quando hæc ſacramenta conferuntur, adeò ut immediatè illum è manibus baptizantis, vel confirmantis ſuſcipiat, & quidem animo obeundi munus patrini. Hinc ſi quis per alium tanquam Procuratorem, aliquem ſuſciperet è baptismo, vel confirmatione, non eſſet ipſe Procurator, qui cognationem contraheret, cùm non ſuo, ſed alieno nomine ſuſcipiat, ac teneat puerum in baptismo, vel confirmatione: unde non eſſet verus patrinus, cum hoc munus noo nomine proprio, ſed ipſius principalis conſtitoentis exerceret. Imò neque tunc ipſe principalis, qui Procuratorem conſtitueret cognationem ſpiritualem contraheret juxta Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 59. num. 4.* eò quia jura paſſim ad hanc cognationem ſpiritualem contrahendam requirunt contactum perſonalem patrini: nihilominus contraria ſententia eſt etiam valdè probabilis, quia quod quis per alium facit per ſe ipſum facere videtur *ex regul. jur. 72. in 6.* atqui omnis actus per procuratorem exerceri poteſt, niſi expreſsè prohibeatur, ut habetur *in l. 1. §. uſus. de procurator.* Tum quia eccleſia paſſim permittit, ut Principes per Legatos hoc munus exerceant; ſed non eſt veriſimile, quòd eccleſia permittat baptismum conferri ſine vero patrino. Quòd ſi dicas, canones requirere, ut patrinus per ſe ipſum hoc munus exerceat *cauſ. 30. q. 1.* reſpondetur, id non præcipi, ſed tantùm ibi deſcribi munus ſuſceptionis à baptismo, ſicut ordinariè ſolet exerceri, eò quia olim fortaſſis non fuerit uſitatum, quòd per alium hoc munus exerceretur.

9 Quarta, ne adſit error perſonæ, alioquin ſi intendens ſuſcipere filium Petri inſcius ſuſciperet filium Pauli non contraheret hanc cognationem ſpiritualem: ſecus tamen ſi intenderet ſuſcipere præſentem, quicunque ille ſit. Solent etiam aliæ aſſignari conditiones, ut quòd puer ſuſcipiatur, quando primò baptizatur: quòd ſi dubium ſit de priori baptiſmo, & infans rebaptizetur ſub conditione, tunc præſumendum eſt, hanc cognationem contrahi.

Rurſus ut ſuſcipiens puerum teneat, quando baptismus ſolemniter adminiſtratur. Quòd ſi nulli deſignentur patrini; aliqui cenſent, tunc omnes tangentes baptizatum contrahere hanc cognationem ſpiritualem, eò quia à jure antiquo noo ſit recedendum, niſi quoad ea, quæ excipiuntur in novo, ut docent Henriquez *lib. 12. c. 11. num. 3.* Sà *V. matrim. imped. n. 5.* 10

Nihilominus contraria ſententia, quam docent Suarez *3. p. q. 57. art. 8.* Sanchez *lib. 7. diſp. 57. n. 12.* eſt probabilior nimirum tunc neminem contrahere hanc cognationem, ſive tangat ſimul, ſive ſucceſſivè, eò quia Tridentinum, ne hujus cognationis impedimentum multiplicaretur, & ut certi eſſent illud contrahentes, exigit patrinos deſignari ab illis, quibus incumbit: unde deficiente deſignationis conditione non habentur veri patrini, à quibus contrahatur hæc cognatio ſpiritualis. 11

Idque firmatur, quia alioquin oon vitaretur multiplicatio cognationis, & ſuſceptorum incertitudo, proinde mens Concilij Tridentini fruſtraretur. Cùm igitur patrini debeant deſignari ad tale munus obeundum, perſonæ quæ non ſunt deſignatæ propriè non ſunt patrini, nec capaces hujus cognationis. Quando verò plures deſignati à parentibus, vel aliis habentibus curam infantis tangunt baptizatum, omnes ſimul contrahunt cognationem, dummodo omnes ſimul tangant, alioquin ſi tantùm ſucceſſivè tangunt, ſolus primus, qui baptizatum ſuſcipit, cognationem contrahit: quòd ſi ex pluribus deſignatis à parentibus parochus admittat unum tantùm, una tunc cognatio tantùm contrahitur ab eo, qui fuit à Parocho admiſſus. Quòd ſi à Parentibus nulli ſint deſignati, tunc cognationem contrahunt, qui à Parocho deſignantur. 12

§. III.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelectæ quæſtiones.

QUæritur primò, an infidelis poſſit hanc cognationem ſpiritualem contrahere? dupliciter poteſt infidelis intelligi capax hujus cognationis: primò activè, ut ſi baptizet, vel ſuſcipiat filium fidelis, verè contrahat cognationem cum perſona à ſe baptizata, vel ſuſcepta, & cum ejus parentibus. Secundò paſſivè, adeò ut ſi fidelis baptizet filium infidelis, vel ipſum ſuſcipiat, contrahat tunc infidelis paſſivè hanc cognationem cum fideli? Reſpondetur ex communiori, & veriori ſententia, infidelem baptizantem, vel ſuſcipientem filium 1

fidelis

fidelis non contrahere hanc cognationem ſpiritualem ex actu illo tempore infidelitatis geſto, quamvis poſtea ipſe infidelis baptizaretur: ratio eſt, quia ſicut non habens vitam carnalem, non poteſt eſſe cognatus carnaliter: ita neque habens vitam ſpiritualem, poteſt eſſe cognatus ſpiritualiter. Tum quia ſicut ad carnalem cognationem inter plures requiritur proceſſio eorumdē ab eodem ſtipite ſecundùm carnalem propagationem: ita ad ſpiritualem reqniritor proceſſio utrinsqoe ſoſcipientis, & ſuſcepti ab eodem ſtipite, ſeu Chriſto ſecundùm ſpiritualem regenerationem mediante viſibili ſacramento baptiſmi: hinc licèt infidelis poſtea baptizetur, non contrahit hanc cognationem, quia quòd à principio nollum fuit, convaleſcere poſtea non poteſt; unde infidelis poſtea baptizatus poteſt nubere perſonæ à ſe baptizatæ, vel ſuſceptæ in baptiſmo.

2 Quæritur ſecundò, an hæreticus ſit capax hujus cognationis ſpiritualis? Reſpondetur, Hæreticum baptizantem, vel tenentem in baptiſmo, aut confirmatione prolem Catholici contrahere hanc cognationem ſpiritualem cum perſona baptizata, vel ſuſcepta, & ejus parentibos: ratio eſt, quia hæreticus eſt baptizatus, & ratione baptiſmi, eſt capax cognationis ſpiritualis, & ſubjicitur legibus eccleſiæ: unde eſt diſcrimen de hæretico, & infideli, hic enim defectu baptiſmi non eſt capax cognationis ſpiritualis, benè tamen hæreticus, cùm ſit charactere baptiſmi inſignitus. An verò Catholicus poſſit licitè filium hæretici, qui à miniſtro hæretico baptizatur, ſuſcipere rogatus è ſacro fonte. Reſpondet Layman *lib. 5. tract. 2. c. 9. n. 6.* affirmativè, dummodò baptiſmus ritè conferatur in nomine, & forma SS. Trinitatis: quia Catholicos ſuſcipiens baptizatum à Miniſtro hæretico non cooperatur ad indebitam miniſtrationem baptiſmi, cùm hic quoad ſubſtantiam ſupponatur miniſtrari rito catholicu: imò Catholicus tunc ſuſcipiens parvulum illum, id ſaltem operator, ut minus malè, & incompletè adminiſtretur baptiſmus, dom expreſsè, vel tacitè, & ipſo facto proteſtatur, ſe hunc parvulom in vera fide baptizatum, quantum ſibi poſſibile erit, inſtructurum. Neq; poſt *extravag* Concilij Conſtantienſis commuoicatio cum hæretitis, aliiſque nominatim non denuntiatis eſt fidelibus interdicta in ſacris, & politicis rebus, dommodo fiat ritu catholico.

3 Quæritur tertiò, an quando proles viri Catholici à ſacerdote catholico baptizatur, poſſit hæreticus licitè aſſumi in patrinum? Reſpondetur regulariter non poſſe licitè permitti, ut hæreticos ſit patrinus pueri Catholici, qui baptizatur à ſacerdote Catholico: ratio eſt, quia patrinus aſſumitur ab eccleſia in ordine ad inſtroendum puerum baptizatum in fide Catholica: & ad id hæreticus non eſt idoneus ob ſuas hæreſes, & errores circa articulos fidei, unde ſi doceret puerum doctrinam, quam ipſe tenet, illom non inſtrueret in fide Catholica. Nihilominus Layman *lib. 5. tract. 2. c. 9. num. 7.* putat, urgente gravi cauſa poſſe id permitti in locis præſertim, ubi Catholici ſimul permixti cum Acatholicis vivont, ac conſtituunt unam Rempublicam, ut Auguſtæ Vindelicorum, vel etiam in pagis, ubi ſimul permixti vivunt hæretici, & Catholici: ait enim, quòd ad evitanda gravia incommoda, ne ſcilicet infantes tantùm privatim ab Obſtetricibus baptizentur, vel extra Parochiam ad miniſtrum hæreticum baptizandi deferantur, vel ne à ſacerdote Catholico baptizentur nullo adhibito patrino contra praxim, & conſuetudinem eccleſiæ: in hiſce caſibus cenſet Layman, poſſe licitè permitti, ut hæreticus aſſumatur in patrinum: quia hæreticus cùm ſit baptizatus poteſt munus patrini obire, & cognationem ſpiritualem contrahere. Addit tamen Layman, quòd in tali caſu ſacerdos baptizans teneretur circumſtantibus ſignificare infantem illum baptizari in fide Catholica, & in eadem eſſe inſtruendum. Hinc ceſſat ratio inſtruendi infantem per hæreticum, quia hodie hoc officium non incumbit patrinis, ſed vel parentibus, vel ſacerdotibus, vel Ludimagiſtris.

Quæritur quartò, an Catechumenus baptizans, vel tenens puerum in ſacro fonte contrahat cognationem ſpiritualem? Ratio dobitandi eſt, quia Catechumenus eſt inſtructus in fide Catholica, quam profitetur; & poteſt eſſe in gratia per baptiſmum flaminis. Reſpondetur, Catechumenum non poſſe aſſumi in patrinum: ratio eſt, quia ipſi deeſt conditio neceſſaria, ut poſſit quis in patrinum aſſumi ſcilicet baptiſmus, cùm enim nondum ſit regeneratus Chriſto per ſenſibile ſacramentum baptiſmi aqoæ, quod eſt janua cæterorum ſacramentorum, ideo ſicot non eſt capax ſacramentorum defectu baptiſmi, ita nec etiam eſt capax cognationis ſpiritualis, neque activè, neque paſſivè: quia cum cognatio ſpiritualis ſit quædam relatio, non poteſt ab altero contrahi, quin ab utroque contrahatur; ea enim eſt relationis natora, ut exigat neceſſariò duo extrema; unde cùm Catechumenus nondum baptizatus non ſit capax cognationis ſpiritualis paſſivæ ob indiſpoſitionem ſubjecti, nec erit capax activæ; quapropter ſi Catechumenus baptizaret puellam natam ex matre Catholica, nullam cum ipſa, nec ejus matre contraheret cognationem ſpiritualem, & poſſet poſtea eidem puellæ, vel ejus matri nubere, tametſi Cathechumenus poſtea baptizaretur, quia per ſubſequentum baptiſmum non convaleſcit cognatio ſpiritualis, quia cùm à principio nulla fuerit cognatio, non poteſt poſtea hæc convaleſcere; qood enim à principio fuit irritum, convaleſcere nequit *reg. non firmatur de reg. jur. In 6. & reg. quod ab initio ff. de reg. jur.* ut notat Gallego *de cognat. ſpirit. c. 7. n. 14.* 4

Quòd ſi dicas, baptiſmum collatum à Catechumeno eſſe validom, proinde ex validitate baptiſmi contrahere hanc ſpiritualem cognationem. 5

Contra eſt, quia licèt baptiſmus collatos à Catechumeno ſit validus; non tamen id ſufficit, ut inde oriatur cognatio ſpiritualis, ſed ulterius 6

terius

Digitized by Google

terius requiritur, quòd perſona baptizans ſit tapax illius contrahendæ: & hæc capacitas non habetur niſi ratione baptiſmi jam ſuſcepti, adeò ut ſoli baptizati ſint capaces hujus cognationis ſpiritualis.

8 Si dicas, puerum baptizatum à Catechumeno recipere ab eodem eſſe ſpirituale, conſequenter manere ejus filium ſpiritualem, & Catechumenum ratione paternitatis ſpiritualis contrahere etiam cognationem ſpiritualem.

Contra eſt, quia ad filiationem non ſufficit recipere eſſe ab alio, ſed ulterius requiritur, ut recipiat eſſe à principio vivente ſimili in natura: & quando proles fidelis baptizatur à Catechumeno, non recipit eſſe ſpirituale ab illo, ut à principio ſibi ſimili in natura regenerationis per baptiſmum.

9 Neque obſtat, Catechumenum eſſe perfectè inſtructum in fide catholica, & eam profiteri, quia inde tantum ſequitur, habere diſpoſitiooem quandam ad cognationem ſpiritualem contrahendam, quæ ex baptiſmo conſurgit, quia ſicut eſt diſpoſitus ad baptiſmum ſuſcipiendum, ita etiam ad hanc cognationem; quia verò nondum ſuſcepit baptiſmum, ita neque ſuſcipit hanc cognationem ſpiritualem, cùm ſe habeat conſecutivè ad baptiſmum, in quo fundatur: quapropter cognatio, quæ contrahitur à Catechumeno baptizante prolem alicujus Chriſtiani, eſt tantùm quædam diſpoſitio ad cognationem ſpiritualem ratione fidei catholicæ, quam profitetur, & hæc diſpoſitio non ſufficit ad ponendum impedimentum dirimens matrimonium inter Catechumenum baptizantem, & matrem prolis baptizatæ.

10 Quæritur quintò, an Chriſtianus nondum confirmatus, ſi teneat puerum in confirmatione, contrahat cognationem ſpiritualem? Cenſent aliqui, præſertim Sotus *in 4. diſt. 42. q. 1. art. 3.* Navarrus *lib. 4. tit. de cognat. ſpirit. conſ. 1. in fin.* Paludanus in *4. diſt. 42. q. 1. art. 1. concluſ. 3. n. 8.* Gallego *de cognat. ſpirit. c. 9. n. 1.* & alij, Chriſtianum nondum confirmatum, & tenentem puerum in confirmatione contrahere hanc cognationem ſpiritualem? Rationes, quibus hæc ſententia nititur, ſunt. Primò quia non confirmatus adhuc habet eſſe ſpirituale, & eſt membrum Eccleſiæ per baptiſmum; proinde habet conditiones neceſſarias ad contrahendam cognationem ſpiritualem.

11 Secundò, quia ſi Epiſcopus nondum confirmatus ſacramentaliter confirmet puerum, contrahit cum illo, & ejus parentibus veram cognationem ſpiritualem: ergo etiam quando eſt patrinus illius, qui ab alio Epiſcopo confirmatur.

12 Tertiò, quia etiam eccleſia interdicit Religioſis eſſe in iſtis ſacramentis ſuſceptores puerorum *c. placuit communiter 16. q. 1. c. non licet de conſecrat. diſt. 4.* & nihilominus ſi pueros ſuſcipiant, actus eſt validus, & ipſi contrahunt veram cognationem ſpiritualem, ita à pari de non confirmatis tenentibus in confirmatione pueros confirmandos.

13 Nihilominus verior, & communior ſententia, cui adhærendum eſt, negat à non confirmato contrahi hanc cognationem ſpiritualem: ratio eſt, quia illi deficit conditio neceſſariò requiſita ab eccleſia, ut poſſit eſſe patrinus, quia eccleſia exigir, ut patrinus confirmati ſit confirmatus, ut liquet ex *c. in baptiſmate de conſecrat. diſt. 4.* ubi dicitur: *In baptiſmate, vel chryſmate non poteſt alium ſuſcipere in filiolum ipſe, qui non eſt baptizatus, vel confirmatus,* ubi ponderandum eſt illud verbum *non poteſt*, quod præciſam neceſſitatem importat, irritátque actum in contrarium factum, ut notat Covarruvias *in c. tua de teſtam. n. 2.* cum Gloſſa *reg. 1. V. non poteſt de reg. jur. in 6.* Bartol. *in l. Gallus in princ. n. 4. ff. de liberis, & poſthum.*

14 Ratio itidem videtur hoc ſuadere, quia ſicut in naturalibus, ut quis poſſit generare, requiritur ultra vitam, debitum ejuſdem vitæ robur: ita ad ſuſceptionem in confirmatione, quæ habet rationem regenerationis, in quantum confert robur ad conſervandam vitam ſpiritualem ſuſceptam per præcedentem baptiſmum, requirebatur, ut patrinus per ſacramentum confirmationis obtinuerit robur vitæ ſpiritualis, quia tenens puerum in ſacramento confirmationis repræſentat ejus imbecillitatem in fide, ac indigentiam, ut ab alio fortiori ſuſtentetur, proinde requiritur, ut patrinus neceſſariò ſit confirmatus.

15 Hinc patet ſolutio ad primum fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quia non ſufficit, ſi patrinus confirmati habeat eſſe ſpirituale, ſitque membrum eccleſiæ per baptiſmum, ſed ulterius deſideratur, ut habeat robur vitæ ſpiritualis, & in ipſum derivetur per ſacramentum confirmationis, quia cum confirmandus indigeat ſuſtentari ab alio fortiori in vita ſpirituali, debet ſuſtentans, ſeu patrinus eſſe fortior; conſequenter confirmatus; non enim per ſolum baptiſmum eſſet fortior, cùm ipſe confirmandus ſit etiam baptizatus.

16 Ad ſecundum negatur conſequentia, & ratio diſcriminis petitur ex eo, quia ille Epiſcopus exercet verum, & validum actum confirmandi, ſicque eſt verus confirmans; non tamen eſt verus patrinus, neque exercet validum actum tenendi confirmandum ab alio Epiſcopo, idque defectu conditionis neceſſariò requiſitæ ab Eccleſia in patrino confirmationis. Ad tertium negatur etiam conſequentia, quia in prohibitione, quâ Religioſi prohibentur eſſe patrini, non includitur ullum verbum, quod irritet factum; proinde quamvis illicitè Religioſi fungantur munere patrini, ac peccent, eò quia tranſgrediantur legem eccleſiæ: nihilominus quia factum tenet, & eſt validum, ſi ſemel munus obierint patrini, contrahunt hanc cognationem. Secus in caſu noſtro habetur in jure verbum irritans factum, ut claret *in d. textu* deſumpto ex *c. in baptiſmate de conſecrat. diſt. 4.*

17 Quæritur ſextò, an etiam ſuſcipiens prolem in extrema neceſſitate, eò quia nullus alius adſit, qui poſſit patrini munus obire, contra-

hat hanc cognationem? Reſpondetur affirmativè, quamvis ſuſcipiat infantem in privato baptiſmo ex neceſſitate collato, quia ſemper contrahit obligationem inſtruendi baptizatum, proinde etiam cognationem ſpiritualem. Tum quia in jure expreſſum eſt, quòd ex vero baptiſmo oriatur cognatio ſpiritualis.

18 Id tamen limitatur, ſi maritus baptizet prolem conjugis ſuæ, vel etiam communem filium ob urgentem neceſſitatem, tunc enim nullum impedimentum contrahitur, ut habetur in *c. ad limina 7. cauſ. 30. q. 1.* ubi etiam additur ratio: quia, quando extrema neceſſitas compellit ad actum, tunc ſine culpa exercetur talis actus, qui neceſſariò erat exercendus. Idque etiam procedit, ſi parens prolem ſuæ conjugis, vel communem filium in ſacramento baptiſmi, & confirmationis ſuſcipiat, ut patrinus, eò quia alius haberi non poſſit, tunc enim nullum contrahitur impedimentum petendi debitum: ratio eſt, quia tale impedimentum jure canonico ſtatutum eſt in pœnam delicti: & parens tunc non cenſetur deliquiſſe, ſi munus obierit patrini, ac proprium filium ſuſceperit, quia cùm non potuerit alius haberi, extrema neceſſitas illum excuſavit à culpa, & ſine culpa nemo ſuo jure privatur *c. diſcretionem 6. de eo qui cognovit*, ut docet Layman *lib. 5. tract. 10. p. 4. c. 8. n. 7.*

19 Imò etiam probabilis ignorantia juris, aut facti excuſat parentem baptizantem, vel ſuſcipientem è fonte baptiſmi proprium filium extra neceſſitatem, quia cùm id ſolo jure eccleſiaſtico prohibeatur, qui hoc jus probabiliter ignorat, ſi ignorantia ſit talis, ut excuſet à culpa, excuſat etiam, ne hoc impedimentum contrahatur, quia non fuit ab eccleſia introductum, niſi ob culpam, ad illam ſcilicet impediendam; proinde ubi non eſt culpa, neque eſt pœna illi annexa, quòd ſi maritus malitiosè ſe gereret in ſuſcipienda propria prole in ſacramentis baptiſmi, & confirmationis, & ejus uxor non conſentiret, eò quia poſſet alius acciri in patrinum, tunc vir non ſolùm graviter peccaret, verùm etiam propter contractam cognationem ſpiritualem cum uxore, non poſſet debitum petere, ſed teneretur reddere uxori innocenti illud exigenti, ut deſumitur *ex c. ſi vir 2. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd conjuges contrahentes compaternitatem in proprio filio ſive ex ignorantia, ſive ex malitia non ſunt ſeparandi. Verùm hoc impedimentum petendi debitum ſolo nititur Doctorum conſenſu, quia ut notat Gloſſa *in d. c. ſi vir*: nullibi in jure eſt prohibitum, ne conjuges contrahentes compaternitatem in proprio filio poſſint petere debitum, & Pontifex *in d. c.* aſſerit, non eſſe ſeparandos, quod intelligitur etiam quoad torum, & uſum matrimonij.

20 Quæritur ſeptimò, an per catechiſmum præcedentem baptiſmum contrahatur cognatio ſpiritualis impediens, ac dirimens matrimonium. Nomine catechiſmi intelligitur inſtructio Catechumenorum ad fidem ante baptiſmum, quâ durante olim ſal benedictus ori baptizandi imponebatur, ut ſignificaretur cœleſtis ſapientia, & doctrina Chriſtiana? Reſpondetur, eum, qui puerum in baptiſmo tenet, non contrahere perfectam cognationem ſpiritualem valentem dirimere matrimonium jam contractum, idque expreſsè habetur *in c. contracto 3. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd compaternitas contracta per Catechiſmum, ſeu per pabulum ſacrati ſalis, vix impediat contrahendum matrimonium, & non dirimat contractum: unde ad ſummum poteſt impedire matrimonium contrahendum, non verò illud dirimere, ſi ſemel contractum fuerit: quòd verò poſſit impedire, deſumitur ex eo, quia Catechiſmus eſt quædam futuri baptiſmi profeſſio, & quædam imperfecta regeneratio per fidem, quam profitetur patrinus loco parvuli, proinde contrahitur quædam imperfecta cognatio ſpiritualis, quæ tamen non valeat dirimere matrimonium contractum: imò eſt ita imperfecta, ut vix etiam impediat contrahendum, ut loquitur Alexander III. *in d. c. contracto 3. h. t.* Ad hanc autem cognationem licèt imperfectam contrahendam debet etiam patrinus durante Catechiſmo infantem tenere, ut etiam ad fidei interrogata reſpondere, quoties ſacerdos interrogat, an credat.

21 Cæterum contrahitur hæc cognatio non ſolùm ſi Catechiſmus, ſeu inſtructio pueri præcedat baptiſmum, ſed etiam ſi illum ſequatur, quia per accidens ſe habet, quòd fiat poſt baptiſmum, quia cùm ſit quoddam initium regenerationis ſpiritualis, & diſpoſitio ad illam, ex ſua natura habet præcedere baptiſmum. Jure tamen novo hoc impedimentum Catechiſmi per Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 2.* videtur omnino ſublatum, quia Concilium *in d. c.* omnino ſuſtulit cognationem ortam in baptiſmo, præter quam inter tenentes ex ipſo baptiſmo, proinde cenſeri debet etiam ſublata cognatio tenentium in ſolo Catechiſmo, cùm primam originem trahat à baptiſmo.

22 Quæritur octavò, an ad contrahendam cognationem ſpiritualem, requiratur aliqua intentio in patrinis? Intentio duplex eſſe poteſt, una, quâ intendat quis contrahere paternitatem ſpiritualem; & altera, quâ intendat ſuſcipere infantem, & exercere cœremoniam juxta morem eccleſiæ? Reſpondetur, hanc ſecundam intentionem requiri in patrino ut ſuum valeat munus obire: ratio eſt, quia baptizans ſine vero animo faciendi, quod per talem baptiſmum intendit eccleſia, verè non baptizat, conſequenter nec contrahit cognationem ſpiritualem: unde à pari, qui infantem ſuſcipit materialiter tamen, & ſine animo obeundi munus ſuſceptoris ſtatutum ab eccleſia non fit verus ſuſceptor, proinde nec contrahit cognationem ſpiritualem.

23 Quòd ſi intendat efficere, quod juxta conſuetudinem patrini efficiunt, tunc contrahit hanc cognationem, tametſi patrinus intenderet eam non contrahere, ut poſſet nubere matri parvuli baptizandi; & cujus intendit eſſe verè patrinus; ratio eſt, quia hæc cognatio non depen-

dependet à propria voluntate patrini, ſed eſt acceſſoria actui baptiſmi : unde volens manus patrini revera obire, contrahit acceſſoriè hanc cognationem : Siquidem qui vult principale vult etiam acceſſorium ei neceſſariò adnexum, hinc qui vult fornicationem, vult etiam peccatum, quamvis dicat, ſe non intendere peccatum, nec illud velle, ſed tantùm ipſam fornicationem *l. ſi is qui ff. commodati.* unde quoties patrinus intendit facere, quod alij patrini incendunt, velit nolit, contrahit hanc cognationem ſpiritualem.

24 Quæritur nonò, an inter baptizatum, & filios levantis è baptiſmo etiam antea genitos contrahatur cognatio ſpiritualis ? Reſpondetur affirmativè de jure antiquo, & deſumitur *ex c. tua nos 7. h. t.* ubi Pontifex reſcribit, quòd filius ante compaternitatem, & filia compaternitatis ſi matrimonium contrahant, hoc non teneat. Ratio eſt, quia cognatio ſpiritualis tranſit à patre ad filium, adeò ut inter filium ſuſceptum è baptiſmo, & filios ſuſcipientis dicatur eſſe aliqua fraternitas ſpiritualis : & ſicut inter fratres carnales, & ſorores eorundem non poteſt contrahi matrimonium, ita neque inter fratres, & ſorores ſpirituales.

25 De jure tamen novo, & ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. c. 1. de refor. matrim.* antequam matrimonium contrahatur, debent publicè denuntiari, qui volunt matrimonium contrahere, ut ſi quis è populo ſciat impedimentum inter ipſos eſſe, illud manifeſtet, imò ad id tenetur etiam ſub gravi culpa, quamvis impedimentum ſit occultum; dummodo illud poſſit probari, ut notat Sanchez *lib. 3. de matrim. diſp. 13. n. 2.* ratio eſt, quia filius tenetur parêre ſuperiori legitimè præcipienti, præſertim quando agitur de damno gravi, quod inferretur tertio. Tum quia hæc denuntiatio non fit ad puniendum crimen admiſſum, ſed ad vitandum peccatum, ut majori diligentia inquiratur de tali impedimento. Quòd ſi tale impedimentum oriatur ex peccato occulto, tunc debet præcedere admonitio ſecreta, antequam fiat denuntiatio, niſi conſcius impedimenti probabiliter cenſeat, inde ſecuturum graviſſimum ſcandalum; vel niſi ſciverit hoc impedimentum ſub obligatione ſervandi ſecretum, ad quod obligat jus naturæ, ut docent plures apud Barboſam *in collect. in c. Martinus 4. n. 2. hoc. tit.*

26 Quæritur decimò, an filij compatrum, ratione quorum non fuit contracta compaternitas, poſſint matrimonio conjungi? Reſpondetur affirmativè, & deſumitur *ex c. ſuper eo 3. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd ſi filij duorum compatrum tales ſint, per quorum alterum, vel utrúmque parentes ad compaternitatem pervenerint, conjungi matrimonio non poſſunt, & ſi conjuncti fuerint, ſe debeant ſeparare, eò quia contra canones conjuncti fuerint. Sin verò per neutrum illorum filiorum fuerit compaternitas contracta, tunc poſſunt conjungi matrimonio, niſi conſuetudo Metropolitanæ eccleſiæ, vel aliarum vicinarum eſſet contraria, quia tunc ſtandum eſt conſuetudini; unde deciditur ; quòd ubi viget conſuetudo impediens, ac dirimens matrimonia contracta inter filios duorum compatrum, per quorum neutrum contracta ſit compaternitas, quamvis jure comuni licitè, & validè contrahantur matrimonia, ob conſuetudinem loci invalida ſint. Juvat tamen obſervare, quòd per conſuetudinē non poſſit induci impedimentum dirimens matrimonium, niſi hæc eadem conſuetudo fuerit à ſummo Pontifice approbata, ut notat Fagnanus *in d. c. ſuper eo 3. n. 1. h. t.*

Quamvis enim conſuetudo poſſit impedire matrimonium contrahendum, non ita dirimere jam contractum, ut habetur in *c. 1. de ſponſal. matrim.* Tum quia conſuetudo, quæ reddit fideles inhabiles ad contrahendum matrimonium ſine conſenſu, & approbatione Pontificis, non eſt rationabilis, quia ſpecialiter à jure reprobatur *in d. c. de ſponſal. & matrim.* Tum quia cùm conſuetudo ſit juris poſitivi, non poteſt dirimere matrimonium, quod eſt de jure divino, quapropter nec conſuetudo poteſt dici legitimè præſcripta, quia contra jus divinum nullo unquam tempore datur præſcriptio, proinde talis conſuetudo non poteſt vim legis obtinere. 27

Poſſet tamen in contrarium objici textus in *c. poſt ſuſceptum 30. q. 3.* ubi filij duorum compatrum prohibentur ſimul matrimonium contrahere, tametſi per neutrum eorum deventum ſit ad compaternitatem. Sed contra, quia ille canon fuit poſtea revocatus per alium canonem poſteriorem in *c. ſup. quib. ead. cauſ. & quæſt.* in jure autem eſt attendendum jus poſterius corrigens, non verò præcedens correctum, Præterea, quia noviſſimè per Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 2. de reform. matrim.* ſtatuitur, ut filij duorum compatrum, per quorum neutrum perventum eſt ad compaternitatem, non impediantur ad matrimonium ſimul contrahendum. Secus eſt, ſi per eorum alterum, vel utrúmque compaternitas eſt contracta, quia inter tales eſt contracta ſpiritualis cognatio, & dicuntur eſſe germani *c. non oportet 30. q. 3.* quia verò vinculum ſpirituale eſt ſanctius corporali; & quanto aliquod vinculum eſt ſanctius, tanto magis eſt cuſtodiendum, ut docet D. Thomas *p. 3. q. 56. art. 1. in addit.* ideo ſicut in eodem gradu cognationis ſpiritualis non poteſt matrimonium contrahi *c. non ita debet de conſang. & affin.* ita in eodem prohibetur matrimonium in cognatione ſpirituali *c. ſuper eo 3. h. t.* 28

Verùm quia hujuſmodi impedimentum de non contrahendo propter cognationem ſpiritualem oritur ex ſolo ſtatuto eccleſiæ, quæ poteſt præſcribere, ad quot perſonas talis cognatio extendatur *c. ſuper quib. 30. q. 3.* hinc eſt, quòd hodie debeant fideles regulari juxta decretum Concilij Tridentini, in quo habetur, quòd ſicut propter multitudinem prohibitionum multoties in caſibus prohibitis ignoranter contrahuntur matrimonia, in quibus vel non ſine magno peccato perſeveratur; vel ea non ſine magno ſcandalo dirimuntur: ita volens ſancta 29

ſta Synodus huic providere incommodo incipiens à cognationis ſpiritualis impedimento ſtatuit, ut unus tantùm ſive vir, ſive mulier juxta ſacrorum canonum inſtituta; vel ad ſummum unus, & una baptizatum ſuſcipiant de baptiſmo, inter quos & ipſum baptizatum, & illius patrem, & matrem; nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizatíque patrem, ac matrem ſpiritualis tantùm cognatio contrahatur. Ea quoque cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem, & confirmatum, illiúſque patrem, & matrem, ac tenentem non egrediatur, omnibus inter alias perſonas hujus ſpiritualis cognationis impedimentis omnino ſublatis. Ita habetur in Tridentina Synodo *ſeſſ. 24. c. 2.*

30 Quæritur undecimò, an compaternitas ſuperveniens inter conjuges diſſolvat matrimonium? Reſpondetur negativè ſive ſcienter, ſive ignoranter compaternitas ſuperveniat, & deſumitur ex *c. ſi vir 2. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd ſi conjuges contrahant compaternitatem in proprio filio ſive ex ignorantia, ſive ex malitia, non ſint ſeparandi, nec debeant ſibi debitum denegare: ratio ex eo petitur, quia matrimonium eſt vinculum perpetuum, proinde nullo ſuperveniente impedimento dirimi poteſt: quo ſit, ut nonnunquam matrimonium ritè, & rectè cohæreat cum impedimento ejuſdem ſuperveniente, non ita tamen ſi impedimentum matrimonium præveniat, quia quando præcedit, impedit matrimonium, ne contrahatur, & irritat contractum: quando verò ſubſequitur ad matrimonium antea initum, non poteſt illud dirimere, eò quia illius vinculum ſit indiſſolubile, & perpetuum, ut docet D. Thomas *3. p. q. 56. art. 1. ad. 2. in addit.*

31 Hoc autem procedit non ſolùm quoad ſeparationem vinculi matrimonialis, verùm etiam quoad ſeparationem thori, quia hæc ſeparatio non ſit niſi ob ſolam cauſam fornicationis. Hinc nec quoad debiti redditionem, & petitionem, uſúmque matrimonij ſeparantur: quia ſi ignoranter id fecerunt, eò quia ſtante parvulorum multitudine unus eorum credens, ſuſcipere, vel levare in baptiſmo filium alterius, ſuſcipit proprium, ignorantia tunc eū excuſat; ſin verò id fecerunt ſcienter, & doloſè, ut impediretur actus matrimonij; non debet fraus, & dolus illis patrocinari, ut dicitur in *d. c. ſi vir.* Id verò intelligitur, ſi unus eorum ſaltem fuit ignorans, vel non fecit malitioſè, ne alius ſine culpa jure ſuo in matrimonio privaretur, ut notat Gloſſa *fin. in c. noſſe 30. q. 1.* alioquin ſi ambo id malitioſè feciſſent, neuter poſſet debitum petere: ſin verò unus tantùm malitioſè fecit, amittit jus petendi debitum, quod tamen tenetur reddere, ſi petatur; ut ipſe puniatur, in quo peccavit; & alter, qui non fuit in culpa, non ſentiat incommodum ex delicto alterius, ut docet D. Thomas *par. 3. q. 56. art. 1. in addit.*

32 Quòd ſi cognatio ſpiritualis ſuperveniat inter conjuges neceſſitatis cauſa, ut ſi imminente mortis periculo, vel alius non adſit, pater baptizet filium, tunc nullum contrahitur impedimentum, & ambo conjuges poſſunt petere, & reddere debitum, adeò ut ex neutra parte impediatur uſus matrimonij, quia ut docet S. Thomas *loc. cit.* quòd pater in caſu urgentis neceſſitatis proprium filium baptizet, eſt opus pium, de quo non debet pœnam reportare *c. diſcret. de eo qui cognoſcit conſanguineam.* Tum quia neceſſitas eximitur à lege *c. de conſec. diſt. 1.*

Quòd ſi dicas, ſponſalia de futuro diſſolvi per cognationem ſpiritualem ſupervenientem inter ſponſas, ſicut, & per affinitatem, proinde etiam matrimonium. Contra eſt, quia eſt diſcrimen inter ſponſalia de futuro, & matrimonium de præſenti: eatenus ſponſalia de futuro per ſupervenientem cognationem ſpiritualem, vel affinitatem diſſolvuntur, quia vinculum ſponſaliorum de futuro non eſt indiſſolubile, & per ſuperveniens obſtaculum ſolvitur, & dirimitur ſubſequens matrimonium, ut docet Hoſtienſis in *c. veniens 6. in fin. h. t.* & ibi Joannes Andreas *in fin.* Alexander de Nevo *c. 2. n. 5. eod. tit.* ſecus vinculum matrimonij de præſenti eſt perpetuum, & indiſſolubile, proinde per ſupervenientem cognationem ſpiritualem non dirimitur, eo enim ipſo quòd eſt vinculum perpetuum, nullum impedimentum ſuperveniens poteſt illud dirimere. 33

Quæritur duodecimò, an maritus, & uxor poſſint ſimul de ſacro fonte levare alienum puerum? Plures cenſent virum, & uxorem non poſſe licitè eſſe patrinos alienæ ſobolis, & eos levantes de ſacro fonte alienum puerum non excuſari à peccato ſaltem veniali, ut docet præ cæteris Suarez *3. p. q. 67. art. 8. col. 3.* quia tametſi Urbanus II. *c. fin. 30. q. 4.* dicat nullibi id prohiberi, nihilominus ipſe ſtatuit, ut maritus, & uxor ob majorem decentiam non præſumant alienum puerum è ſacro fonte levare. Nihilominus quia materia eſt levis docent propugnantes hanc ſententiam, transgreſſionem ſtatuti non excedere culpam venialem: quinimò ſubdunt, quòd ſi uſu contrarium receptum eſſet, facilè etiam à culpa veniali vir, & uxor ſuſcipientes in baptiſmo alienum puerum poſſent excuſari. Communior tamen, & verior ſententia eſt, virum, & uxorem ſuſcipientes in baptiſmo alienam prolem nullam incurrere culpam. Tum quia conſuetudo hodie invaluit, ut maritus, & uxor ſimul alienam prolem de ſacro fonte levent. 34

Præterea quia etiam ſpectato jure antiquo poſſe utrumque conjugem ſimul alienum parvulum levare è ſacro fonte docet D. Thomas *4. diſt. 42. q. 1. art. 3. q. 2. ad 4.* tametſi afferat textum citatum Urbani II. Ratio etiam ex eo peti poteſt, quia quoties aliqui non prohibentur ab aliquo actu ſi illum ponant, non peccant, cùm non agant contra legem: vir autem, & uxor nullibi in jure prohibentur levare è ſacro fonte alienam prolem, proinde eam levantes non peccant, nec privantur jure exigendi debitū, quia nullam inter ſe cognationē contrahunt, non enim hæc cognatio ſpiritualis contrahitur 35

inter

Digitized by Google

inter ipſos patrinos, adeò ut ſi vir, & fœmina ſint ſimul patrini poſſint inter ſe matrimonio copulari, quia de jure antiquo hoc impedimentum inter patrinos non oriebatur, & tantùm abeſt, quòd jure novo Tridentina Synodus voluerit hanc cognationem extendere, ut eam potiùs coarctaverit. Hinc dum in Tridentino *ſeſſ. 24. de matrim. c. 2.* dicitur: *Ad ſummum unus, & una baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant, inter quos, & baptizatum ipſum cognatio contrahatur.* non eſt ſenſus illius particulæ *inter quos*, ut inter ipſos patrinos etiam inter ſe hæc cognatio oriatur, ſed ſenſus eſt, ut hæc cognatio oriatur inter patrinos non inter ſe, ſed inter alias perſonas ibi enumeratas, nimirum baptizatum, & ipſius parentes, ut explicant Gallego *de cognat. ſpirit. c. 9. n. 8.* Suarez *3. p. q. 67. art. 8. coll. 3.* Navarrus *ſum. c. 22. n. 39.*

36 Cæterum dum in prædicto decreto Tridentini dicitur, quòd parentes baptizati, vel confirmati contrahunt cognationem ſpirituale cum baptizante, vel confirmante, & cum patrinis, id in telligitur de patre, & matre carnalibus ſive legitimis, ſive illegitimis: quia ante Tridentinum eam contrahebant, ut notat Gloſſa in *c. Ne dum. V. & matrem 1. h. t. in 6.* & Tridentina Synodus hanc cognationem cum parentibus coarctatam non reſtrinxit, ut liquet ex contextu: unde parentes legales, & adoptivi ipſius baptizati, vel confirmati non contrahunt cognationem cum conferentibus talia ſacramenta, nec cum patrinis, quia neque ante Tridentinum eam contrahebant: quapropter Tridentinum loquens de parentibus debet intelligi de naturalibus, qui ſoli ſunt veri parentes, ut rectè notat Gallego *de cognat. ſpirit. c. 7. n. 12.*

37 Quæritur tertio decimò, an ſola ſuſceptio baptizati in ipſo baptiſmo ſufficiat ad contrahendam hanc cognationem ſpiritualem; an potiùs ſimul neceſſaria ſit etiam patrinorum pro puero reſponſio, quando fit Catechiſmus? Reſpondetur ad contrahendam hanc cognationem ſpiritualem ſufficere ſolam levationem alienæ prolis de ſacro fonte baptiſmi, adeò ut nō requiratur neceſſariò reſponſio patrinorum, & deſumitur ex *c. Nedū 1. h. t. in 6.* ubi ſola levatio de ſacro fonte conſideratur in ordine ad contrahendam cognationem ſpiritualem. Tum quia omnia jura mentionem facientia de hac cognatione ſpirituali pro illius cauſa ſolam aſſignant levationem de ſacro fonte, ut in *c. omnes 30. q. 1. c. poſt ſuſceptum 30. q. 3. c. ſi quis unus 30. q. 4. c. Martinus*, ibi: *filium de ſacro fonte ſuſcepit.* Ex quibus textibus liquet, ſolam, & unicam cauſam contrahendi hanc cognationem ſpiritualem eſſe levationem de ſacro fonte, adeò ut per ſolam ſuſceptionem baptizati in ipſo baptiſmo contrahatur hæc cognatio ſpiritualis, & non per verba patrinorum reſpondentium pro puero, dum fit Catechiſmus.

38 Tum quia reſponſio patrinorum pro baptizato pertinet ad catechiſmum, in quo hæc cognatio non contrahitur: atqui in baptiſmo, ubi contrahitur, nulla habetur interrogatio, nec reſponſio. Præterea quia in *c. per catechiſmum 2. h. t. in 6.* & in Tridentino *ſeſſ. 24. de matrim. c. 2.* cognationes ortæ ex baptiſmo, & confirmatione pariſicantur: atqui ad contrahendam cognationem ſpiritualem ex confirmatione nulla patrinorum verba ſunt de eſſentia, proinde neque ut contrahatur ex baptiſmo, & ita docent Covarruvias *4. decret. p. 2. c. 6. §. 4. n. 7.* Antonius Cuccus *lib. 5. inſtit. major. tit. 14. n. 12.* Gallego *de cognat. ſpirit. c. 12. n. 2. & 5.* Archidiaconus *c. Nedum 1. n. 4. h. t. in 6.* & ibi Joannes Andreas *n. 2.* Ancharanus *n. 3.*

Poſſet tamen in contrarium objici, quia patrini levantes de ſacro fonte alienum parvulum fidejubent pro ipſo: atqui non poſſunt eſſe fidejuſſores, niſi profitеantur verba *l. 1. ff. de V. O.* Tum quia Patrini tenentur reſpondere, fidémque pro parvulo profiteri *c. vos ante omnia de conſec. diſt. 4.* proinde ea reſponſione ore expreſſa deficiente non ſunt veri patrini, nec contrahunt cognationem ſpiritualem. 39

Sed contra, quia ex præcitatis textibus tantùm infertur, verba eſſe neceſſaria ad patrinum catechiſmi, in quo fiunt interrogationes, & patrinus reſpondet nomine infantis; non verò de patrino baptiſmi, de quo non loquuntur præcitati textus, in quibus tantùm eſt ſermo de ſolo patrino catechiſmi: & licèt patrinus catechiſmi, ſit etiam patrinus baptiſmi, non tamen, ut patrinus baptiſmi reſpondet pro parvulo, ſed tantùm eum levat de ſacro fonte, & ut patrinus catechiſmi reſpondet, & profitetur fidem pro parvulo: cognatio autem ſpiritualis non contrahitur à patrino, quando fidem profitetur pro parvulo, ſed quando parvulum levat de ſacro fonte, in qua levatione non requiruntur verba, nec ulla interrogatio, aut reſponſio. 40

Quæritur quartodecimò, an in baptiſmo, vel confirmatione poſſint adhiberi plures patrini, ſed neceſſè ſit, ut unus tantùm adhibeatur, ſive ſit vir, ſive fœmina? Reſpondetur, jure antiquo fuiſſe prohibitum plures patrinos adhiberi in baptiſmo, vel confirmatione, ut liquet in *l. non plures*, quod eſt Leonis Pontif. *de conſec. diſt. 4. & c. fin. h. t. in 6. de cog. ſpirit.* ubi Bonifacius VIII. reſcribit, quod tametſi unus ſolus vir, & una mulier debeant accedere ad ſuſcipiendum puerum in baptiſmo, ſi tamen plures accedant, eodem modo contrahitur cognatio dirimens matrimonium, quod tam procedit in baptiſmo, quàm in confirmatione. Quamobrem ubi hoc præceptum non erat conſuetudine abolitum, aliqua erat culpa illud transgredi, adhibendo duos vel plures patrinos, quia violabatur præceptum juſtum, & ea ratione inductum, ne cognatio ſpiritualis dirimens matrimonium tot inter perſonas oriretur. 41

Præterea quia cùm munus levantis puerum è ſacro fonte ſit baptizatum inſtruere *c. vos ante omnia de conſec. diſt. 4.* ratio exigebat, ut unus ſolus adhiberetur, qui puerum è ſacro fonte levaret, ne multis exiſtentibus inſtructoribus inſtructio pueri negligeretur, altero rejiciente hoc onus inſtruendi in alterum, ubi enim multitudo ibi confuſio. Ratio itidem ex eo petitur, quia 42

qoia tognatio ſpiritualis natutalem imitatur, in qua eſt unus pater, conſequenter non ſine aliqua ſaltem culpa adhibentur plures patrini levaures alienum puerum è ſacro foute, ut docent communiter Canoniſtæ in *c. quamvis fin. h. t. in 6.* præſertim Ancharanus *n. 1.* Fraucua *n. 2.* Joannes Andreas *ad fin.* ubi tameo conſuetudo in contrarium inolevit, nolla eſt culpa. Ex Tridentina tamen Synodo *ſeſſ. 24. de matrim. c. 2.* permittitur, ut poſſint ad ſummum eſſe duo patrini, vir ſcilicet, & mulier, ibi: *Sacra Synodus ſtatuit, ut unus tantùm ſive vir, ſive mulier juxta ſacrorum Canonum ſtatuta, vel ad ſummum unus, & una baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant:* ubi notandum eſt, Tridentinum nou permittere, ut duo viri, vel duæ fœminæ munere fungantur patrini; ſed ſi duo adhibeantur, debeant eſſe diverſi ſexûs, ut norat Antonius Cuccus *lib. 5. inſtit. Major. tit. 2. n. 9.* obi etiam refert id declarâſſe Cardinales Congregationis ſuper Concilium: & ratio peti etiam ſolet ex eo, quia generatio ſpiritualis imitatur naturalem, in qua non poſſunt eſſe duo patres, nec duæ matres, ſed tantùm unus pater, & una mater.

43 Quæritur quinto decimò, an ſaltem Epiſcopi poſſint diſpenſare, ut plures viri, vel plures fæminæ poſſint eſſe patrini, & ſuſcipere in baptiſmo alienum puerum? Reſpondetur, duas eſſe ſententias, & primam eſſe affirmativam, eò quia nullibi reperiatur hæc diſpenſatio ſpecialiter prohibita, & ita docent Sylveſter *V. matrimonium 8. q. 7. dict. 11.* D. Antoninus *3. p. tit. 1. c. 15. §. 3.* Secundam verò eſſe communiorem, & probabiliorem aſſerentem, non poſſe Epiſcopum diſpenſare, ut plures duobus adhibeantur patrini, ſive iſti ſint viri, ſive fœminæ contra præſcriptum Tridentinæ Synodi. Ratio eſt, quia in præcepto Pontificis, vel Concilij Generalis non poteſt Epiſcopus diſpenſare, niſi talis facultas illi expreſsè concedatur: atqui Concil. Trident. *ſeſſ. 24. de matrim. c. 2.* expreſsè prohibet, ne plures viri, aut fœminæ levent alienum puerum baptizandum de ſacro fonte. Idque ut ait Concilium *juxta ſacrorum canonum ſtatuta:* atqui nullibi reperitur hæc facultas conceſſa Epiſcopis diſpenſandi, ut plures patrini ſimul adhibeantur, vel ut ij ſint duo viri, vel duæ fœminæ: ergo cùm Epiſcopus non poſſit diſpenſare in præcepto Pontificis, nec Concilij Generalis, niſi talis facultas illi expreſsè concedatur, ſequitur non poſſe diſpenſare, ut duo viri, vel duæ fœminæ munus patrini obeant; adeò ut ſi duo adhibeantur, hi neceſſariò debeant eſſe diverſi ſexus, eò quia generatio ſpiritualis imitetur carnalem, in qua non reperiuntur duo patres, nec duæ matres, ſed unus pater, & una mater.

44 Quòd ſi conſuetudo fortâſſis ante Tridentinum inolevit, ut duo vel plures viri adhiberentur pattini, hæc per Tridentinum abolita fuit: quia cum Tridentinum expreſsè ſtatuerit, ut unus tantùm ſive vir, ſive molier juxta ſacrorum canonum ſtatuta, vel ad ſummum unus, & una baptizatum è ſacro fonte baptiſmi ſuſcipiant, abolevit omnem conſuetudinem, quæ antea potuit in contrarium inoleviſſe, ut rectè notat Gallego *de cognat. ſpirit. c. 7. n. 9.* Quinimò quoad contrahendam cognationem ſpiritualem correctum itidem fuit jus antiquum in *c. fin. h. t. in 6.* per Tridentinum. *ſeſſ. 24. de matrim. c. 2.* ibi: *Parochus antequam ad baptiſmum conferendum accedat, diligenter ab ijs, ad quos ſpectabit, ſciſcitetur, quem, vel quos elegerint, ut baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiant, & eos, vel eum tantùm ad illum ſuſcipiendum admittat. Quòd ſi alij ultra deſignatos baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant.* Stante igitur hoc decreto illæ ſolæ perſonæ levantes de ſacro fonte alienum parvulum hanc contrahunt cognationem ſpiritualem, quæ ſunt ad hoc munus ſpecialiter deſignatæ per eos, ad quos pertinet illas eligere; & per Parochum ad id munus approbatæ, & admiſſæ fuerint.

45 Idque etiam procedit de patrino in ſacramento confirmationis; quia mens Tridentinæ Synodi fuit eodem modo utramque cognationem reſtringere, ut liquet ex procemio, ubi expreſsè declarat, velle ſe impedimentum cognationis reſtringere: & deſumitur etiam ex fine, ob quem reſtringit cognationem ortam ex confirmatione ad eaſdem prorſus perſonas, ad quas reſtrinxerat cognationem ortam ex baptiſmo; adeò ut mens Concilij fuerit utramq; cognationem eodem prorſus modo coarctare, & ita docet Navarra *ſum. c. 22. num. 40. not. 3.* ubi aſſerit, per Tridentinũ eodem modo eſſe reſtrictam cognationem ortam ex baptiſmo, & ex confirmatione, ſubdens; totum *caput quamvis 3. h. t. in 6.* reſtringi per Tridentinum; hinc licèt quatuor, vel quinque ſimul tangant in baptiſmo baptizandum, vel in confirmatione confirmandum; tametſi per *d. cap. quamvis* omnes eodem modo contraherent cognationem ſpiritualem dirimentem matrimonium tam in baptiſmo, quàm in Confirmatione; id eſt hodie reſtrictum per Tridentinum ad ſolos patrinos deſignatos, adeo ut ſoli patrini deſignati, & approbati à Parocho contrahant hanc cognationem ſpiritualem dirimentem matrimonium ſubſequens.

46 Quæritur decimo ſextò, an ſi quinque, vel ſex promiſcui ſexus ſimul tangerent, & levarent de ſacro fonte alienum parvulum, & nulli eſſent ex illis deſignati patrini, omnes contraherent cognationem ſpiritualem? Reſpondetur, duas eſſe ſententias, & quidem probabiles, quarum prima docet, omnes ita tangentes, & levantes puerum de ſacro fonte contrahere hanc cognationem, eò quia recedendum non ſit à jure antiquo, niſi quoad excepta in novo *l. præcipimus C. de appellat.* ſiquidem caſus omiſſus perſeverat in diſpoſitione juris antiqui *l. commodiſſimè ff. de liber. Poſth.* atqui Tridentinum in hoc caſu, in quo nulli ſunt expreſſi, & deſignati patrini, & plures ſimul levant alienum parvulum de ſacro fonte nihil diſponit, ſed tantùm exprimit caſum, in quo aliquibus deſignatis alii tangunt, unde ubi nulli fuerunt deſignati ſtandum eſt diſpoſitioni juris antiqui *c. fin. de cognat. ſpirit. in 6.* ubi decidebatur, omnes tangentes, ſeu levantes de ſacro fonte alienum parvulum

con-

contrahere hanc cognationem ſpiritualem, & ita docent Henriquez *lib. 12. de matrim. c. 11. n. 3.* Philarchus *de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2. lib. 2. c. 11.* Graffius *p. 1. deciſ. lib. 2. c. 85. n. 4.* Petrus Ledeſma de matrimonio *q. 5. 6. §. eſt aliud dubium annexum*, & refert, hanc ſententiam docuiſſe viros erudititiſſimos etiam ex iis, qui Concilio Tridentino interfuerunt.

47 Secunda ſententia nihilominus communior eſt, & videtur etiam probabilior, & docet, neminem tunc cognationem ſpiritualem contrahere, quia Tridentinum, ne hoc impedimentum cognationis ſpiritualis multiplicaretur, & ut certi eſſent, qui illud contrahunt, poſuit tanquam conditionem, ut eſſent veri patrini, ac ſuſciperent baptizatum, imò exigit etiam patrinos eſſe ab iis deſignandos, quibus incumbit: adeò ut Concilium ponat deſignationem patrini, ut conditionem ſine qua cognatio hæc ſpiritualis non contrahitur, eò quia cæteri tangentes baptizandū ſi non ſint deſignati, non ſunt veri patrini. Tum quia niſi deſignatio patrini poneretur, ut conditio ſine qua non contrahitur cognatio hæc ſpiritualis, non vitaretur multiplicatio hujus impedimenti, nec incertitudo ſuſceptorum: proinde decretum Tridentini fruſtraretur ſuo fine.

48 Idque deſumitur etiam ex verbis ejuſdem Tridentini *ſeſſ. 24. de matrim. c. 2.* ibi: *Omnibus inter alias perſonas hujus ſpiritualis cognationis impedimentis omnino ſublatis*, & quia perſonæ ibi contentæ, & participes hujus cognationis nominantur patrini deſignati ad hoc munus obeundum, ſequitur, omnes perſonas non deſignatas non eſſe capaces hujus cognationis contrahendæ.

49 Tum quia Tridentinum, ut liquet ex procemio ejuſdem c. 2. voluit coarctare jus antiquum circa hanc cognationem contrahendam, quam voluit tantùm extendi ad perſonas in eo decreto contentas, proinde concludit, præter ibi numeratas, alias non eſſe capaces hujus cognationis contrahendæ: ſed patrini ibi abſolutè non numerantur, ſed cum ea tantùm qualitate, ut ſint deſignati, adeò ut patrini qualificentur, & conſtituantur per deſignationem: unde cæteri, qui non ſunt deſignati, utpote non qualificati per deſignationem non ſunt veri patrini, conſequenter, nec capaces hujus cognationis contrahendæ, quamvis tangant puerum baptizandum.

50 Præterea quia quoties ponitur novum decretum irritans, ſemper inducit novam formam actûs, ut notat Felinus *c. cum dilectus num. 6. in quinto ſign. de reſcript.* atqui decretum Tridentini irritat cognationem inter patrinos non deſignatos: ergo exigit deſignationem tanquam formam dantem eſſe ſpecificum decreto irritanti; propterea ſi deſignatio non ſervetur, corruit cognatio.

51 Neque obſtat, ſi dicas, decretum Tridentini corrigere jus antiquum, ac propterea eſſe reſtringendum. Contra eſt, quia licèt corrigat jus commune, eſt nihilominus favorabile, quia reducit matrimonium ad ſuam priſtinam naturam, juxta quam erat validum matrimonium initum inter perſonas, quæ contraxerant cognationem ſpiritualem, proinde quoad hoc extenditur, ut omnes illi poſſint matrimonium contrahere, qui non ſunt deſignati patrini, tametſi baptizandum tangant, perinde ac veri patrini, unde quoad hoc, decretum Tridentini non eſt odioſum, ſed potiùs favorabile.

Quæritur decimo ſeptimò, an ſi plures viri, vel fœminæ à Parocho deſignarentur Patrini contra decretum Tridentini *ſeſſ. 24. de matrim. c. 2.* omnes contraherent cognationem ſpiritualem? Reſpondet Suarez *3. p. q. 67. art. 8. §. ſed quæres*, cum diſtinctione, ſi omnes illi deſignati Patrini non ſuſcipiant ſimul puerum, ſed unus priùs eum ſuſcipiat, hic ſolus contrahit hanc cognationem, ſi cæteri ſint viri: ſi etiam plures fœminæ puerum ſuſcipiant, etiam fœmina, quæ prima baptizatum ſuſcipit, hanc cognationem contrahit: unde qui primò ex viris, & mulieribus puerum ſuſcipiunt, ſunt veri ſuſceptores; & quando accedunt alij, miniſterium jam eſt exhibitum juxta Tridentini formam, adeò ut reliqui non ſint ampliùs capaces hujus miniſterij, proinde nec contrahunt hanc cognationem ſpiritualem: ſin verò omnes ſimul ſuſcipiunt puerum, tunc cenſet probabile, nullum eorum contrahere cognationem, eò quia nullus eorum obeat munus illud eo modo, quo ab eccleſia eſt ſtatutum, conſequenter nullus eſt verus ac legitimus ſuſceptor. Neque obſtat, ſi dicas, omnes ſimul conſtituere ſuſceptorem, & patrinum. Nam contra eſt, quia Tridentinum ſtatuit, ut ille ſolus ſit ſuſceptor, & patrinus, qui eſt totalis ſuſceptor, vel ita partialis, ut ſolùm habeat alium ſocium diverſi ſexûs ut quando vir, & fœmina ſimul deſignantur ad ſuſcipiendum parvulum, ſecus ſi ſuſceptor ſit partialis reſpectu alterius viri, aç ejuſdem ſexus ex Tridentino non eſt verus, ac legitimus ſuſceptor; proinde non contrahit hanc cognationem. 52

Addit Suarez *loc. cit.* in hoc caſu conſultius ſemper eſſe abſtinere à matrimonio, eò quia res ſit dubia. Putârim tamen cùm aliis, valde probabile, omnes illos viros deſignatos, & admiſſos à Parocho, ut ſuſceptores parvuli baptizandi contrahere hanc cognationem. Ratio eſt, quia Tridentinum per hoc quòd prohibeat admiſſionem plurium, vel duorum ejuſdem ſexus, non propterea irritat factum contra tale decretum, ſicut etiam in *c. quamvis fin. h. t. in 6.* & *c. non plures de conſec. diſt. 4.* prohibebatur admiſſio plurium, & tamen in *d. c. quamvis fin. h. t.* deciditur non irritari contrarium factum; ſed omnes contrahere hanc cognationem ſpiritualem. Tum quia Tridentina Synodus *ſeſſ. 24. de matrim. c. 2.* ſtatuens, ne plures admittantur ejuſdem ſexus, confirmat ſacros canones, ibi: *Ut unus tantùm ſive vir, ſive mulier juxta ſacrorum canonum inſtituta.* 53

Hinc Concilium Tridentinum, cùm confirmet canonem in c. *quamvis fin. h. t. in 6.* in decreto ſuo prohibente plurium admiſſionem, vel duorum ejuſdem ſexus, non irritat factum contra tale decretum, ſicut nec illud irritat 54

ritat textus in *d. c. quamvis fin. h. t. in 6.* ſicut enim canon iſte non irritabat, ſed tantùm interdicebat plurium admiſſionem, ita intelligendum eſt Concilium Tridentinum, eò quia confirmet talem canonem.

55 Præterea in omnibus deſignatis, & admiſſis à Parocho reperiuntur omnes conditiones, quas Tridentinum exigit ad contrahendam cognationem ſpiritualem; ſiquidem, ſunt omnes deſignati ab iis, quibus incumbit, & etiam admiſſi a Parocho, proinde quamvis non admittantur licitè, quia tamen admiſſi non irritantur, ſed validè ſuſcipiunt parvulum, conſequens eſt, ut contrahant ſpiritualem cognationem. Tum quia actus qui ſit contra legem eſt firmus quoties lex non adjicit decretum irritans, & pœnam non indicit contra transgreſſores *l. non dubium C. de legibus*, & communiter docent Juriſperiti cum Bartolo *l. Prætor att. num. 3. ff. de novo. oper. nunciat.* atqui quod decretum Tridentini ſtatuit, eſt, ut Parochus non plures admittat, quàm diverſi ſexûs, & nullum addit decretum irritans, ſed tantùm jubet, Parochum admittentem plures ejusdem ſexus eſſe puniendum arbitrio Ordinarij.

56 Neque obſtat, Concilium poſt prohibitionem admiſſionis plurium, quàm duorum patrinorum diverſi ſexus, adjicere clauſulam irritantem: quia hæc clauſula ſolùm comprehendit tangentes non deſignatos, non verò deſignatos, & admiſſos à Parocho. Quòd ſi Concilium voluiſſet factum irritare, quando plures duobus deſignantur, facilè id expreſſiſſet, & quia id non expreſſit, ſignum eſt, noluiſſe factum irritare, ut docent Vega *ſum. c. 33 caſ. 39.* Manuel *1. tom. ſum. c. 226. n. 1. not. 4.* Navarrus *n. 4. conſ. tit. de cognat. ſpirit. conſ. ult. n. 2.* Sin verò eſſent plures deſignati, ſed non omnes admiſſi à Parocho, illi tantùm hanc cognationem contraherent, quos Parochus admitteret. Ratio petitur ex eo, quia cùm Parochus præter duos diverſi ſexûs expellit alios à parentibus deſignatos, exequitur præceptum Tridentini; proinde excluſi a Parocho habentur, ut non deſignati, quia ad Parochum pertinet inquirere, qui deſignati ſint Patrini, & eidem incumbit ita eos admittere, ut ſervetur numerus patrinorum, ac ſexûs diverſitas juxta decretum Tridentinæ Synodi.

57 Quæritur decimo octavò, an ſi plures eſſent à parentibus deſignati Patrini, & ſuſceptores parvuli in baptiſmo, & iſti parvulum non ſuſciperent, ſed alius non deſignatus puerum ſuſciperet hic ſolus contraheret cognationem ſpiritualem? Putârim non improbabile, tunc illum ſolum non deſignatum, & ſuſcipientem parvulum contrahere hanc cognationem. Ratio ex eo peti poteſt, quia cùm nullus ex deſignatis id munus ſit executus, perinde ſe habent in ordine ad levationem pueri de ſacro fonte, ac ſi deſignati non fuiſſent; proinde qui puerum ſuſcipit, tunc deſignatur ab eccleſia, ne parvulus ſine Patrino levetur è ſacro fonte, proinde ille ſolus contrahit hanc cognationem. Neque obſtat Concilium Trident. ſtatuere, neminem præter deſignatos à parentibus, & admiſſos à Parocho contrahere hanc cognationem: quia Concilium tantùm excludit non deſignatos, quando deſignatio ſuum ſortitur effectum, non verò excludit non deſignatum, quando deſignati puerum non ſuſcipiunt in baptiſmo, cùm enim eccleſia nolit baptiſmum ſolemnem carere Patrino, ideò quando deſignati non ſuſcipiunt parvulum, ſi non deſignatus eum ſuſcipiat ex intentione eccleſiæ, eſt deſignatus, proinde contrahit hanc cognationem. Idque firmatur ex verbis Tridentini *ſeſſ. 24. de matrim. c. 2.* ibi: *Quòd ſi alij ultra deſignatos tetigerint:* ſupponit enim Tridentinum deſignatos tetigiſſe: illa enim particula *ultra* ibi denotat perſonas, quibus præponitur, quæ exercet actum per verbum denotatum, ut docet Henriquez *lib. 12. de matrim. c. 11. n. 3.*

Nihilominus cenſeo probabilius, non deſignatum levantem puerum è ſacro fonte non 58
effici verum Patrinum, neque ob talem ſuſceptionem contrahere cognationem ſpiritualem: ratio eſt, quia deſignatio ex Tridentino, ut in præcedentibus oſtendimus, eſt omnino neceſſaria, ut conſtituatur Patrinus; per talem enim deſignationem qualificatur, & conſtituitur patrinus; atqui ex Tridentino ſoli Patrini contrahunt cognationem hanc ſpiritualem, ergo ſi non deſignatus ſuſcipit parvulum in baptiſmo, non videtur hanc cognationem contrahere; quoties enim aliqua qualitas requiritur ut conditio neceſſaria, illa deficiente non habetur actus, & quia ad conſtituendum patrinum Concilium exigit deſignationem, ut conditionem neceſſariam, ideo ſi hæc deſit, non conſtituitur patrinus. Neque obſtant verba illa Concilij: *Quòd ſi alij ultra deſignatos tetigerint*, quia ſenſus illius particulæ *ultra* eſt, ut præter deſignatos nulli alij tangentes contrahant hanc cognationem, niſi & ipſi à parentibus deſignentur.

Quæritur decimo nonò, an ut patrini le- 59
vantes parvulum è ſacro fonte contrahant cognationem ſpiritualem, requiratur intentio eam contrahendi? videtur enim hæc intentio requiri, quia obligatio non oritur niſi ex conſenſu, & paternitas ſpiritualis eſt quædam obligatio, quæ propterea non debet contrahi niſi ex conſenſu *l. omnibus negotijs 56. §. de act. & oblig.* Tum quia qui tantùm vult vovere, & non ſe obligare juxta veriorem ſententiam non contrahit voti obligationem ex defectu conſenſus: ergo etiam volens ſuſcipere puerum in baptiſmo, ſi nolit ſe obligare ad contrahendam obligationem ſpiritualem, eam non contrahit. Tum quia qui expreſſis verbis, ſed ſine conſenſu, & verò animô ineundi matrimonium, illud contrahit, eſt nullum, ex defectu conſenſus in contrahente ſaltem in foro interno *c. Tua nos de ſponſ.*

Tum quia ſi Procurator nomine alterius 60
levet è ſacro fonte parvulum, ideo non contrahit cognationem ſpiritualem, quia ſuſcipit puerum cum intentione ſe non obligandi, nec contrahendi talem cognationem, quam propterea

defectu

defectu intentionis non contrahit. Nihilominus reſpondetur, non requiri neceſſariò hanc explicitam intentionem contrahendi cognationem ſpiritualem, ſed ſufficere, ſi Patrini intendant id efficere, quod patrini efficiont, ſeu exercere actum illum inſtitutum ab eccleſia levandi è ſacro fonte parvulum, quia eo ipſo quod intendunt efficere, quod patrini efficiunt, virtualiter, & implicitè intendunt contrahere hanc cognationem: qui enim vult exercere aliquem actum, cui eſt annexa neceſſariò aliqua obligatio, vult etiam talem obligationem, quæ eſt inſeparabilis à tali actu, alioquin ſi qui levat parvulum è ſacro fonte, non intenderet talem levationem juxta intentionem eccleſiæ, ut etiam contra inſtitutum ejusdem, tunc non contraheret hanc cognationem ex defectu conſenſus, ex quo oritur obligatio, & ſine quo hæc non contrahitur: hinc baptizans ſine animo faciendi, quod per talem actionem intendit eccleſia, non baptizat, nec contrahit cognationem ſpiritualem, hinc etiam qui parvulum ſuſcipit tantùm materialiter, & ſine intentione obeundi munus ſuſceptoris ſtatutum ab eccleſia non fit verus ſuſceptor, nec contrahit hanc cognationem.

61 Secus ſi ſuſceptor parvuli intendit exercere, quòd ſtatuit eccleſia, contrahit hanc cognationem, tametſi nollet illam contrahere. Ratio eſt, quia hujusmodi cognatio non dependet à voluntate ſuſcipientis parvulum, ſed ex conſtitutione eccleſiæ, quæ illam adnexuit levationi parvuli è ſacro fonte, adeò ut ſit acceſſoria actui, ſeu eidem levationi, qui enim vult principale, conſequenter vult etiam acceſſorium eidem annexum *l. ſi is qui ff. commodati.*

62 Quòd ſi quis tantùm materialiter levaret puerum, non ut patrinus, ſed tantùm ob majorem commoditatem, ne puer humi jaceret ſine intentione exercendi id, quod inſtituit eccleſia, tunc non contraheret hanc cognationem, ex defectu intentionis exercendi munus patrini, quia tunc cùm non intendat principale, quod eſt munus patrini; neque intendit acceſſorium, ſeu obligationem contrahendi hanc cognationem ſpiritualem.

63 Hinc ad primam rationem dubitandi reſpondetur, ad obligationem contrahendam requiri quidem conſenſum, ſed non eſſe neceſſe, hunc eſſe ſemper explicitum, ſed ſufficere, ſi ſit virtualis, & implicitus, qui ſemper habetur circa acceſſorium, quãdo intenditur principale: ex eo autem, quòd levans parvulũ è ſacro fonte intendit exercere munus patrini, virtualiter, & implicitè intendit etiam contrahere hanc cognationem, ut acceſſoriam: volens enim principale, implicitè, & virtualiter vult etiam acceſſorium: levationi enim è ſacro fonte eſt acceſſoria paternitas ſpiritualis, proinde, qui vult talem levationem tenetur etiam velle, ut acceſſoriam talem cognationem.

64 Ad aliud, quod addebatur de voto, reſpondetur eſſe diſcrimen, quia obligatio adnectitur voto ex propria voluntate ipſius voventis, perinde ac adnectitur matrimonio ex propria voluntate contrahentium: ſecus hæc cognatio ſpiritualis adnectitur levationi parvoli è ſacro fonte citra conſenſum levantis, & ex inſtituto eccleſiæ, adeò ut non ſit in libertate ſuſcipientis parvulum nolle talem cognationem; ſed velit, nolit, eò ipſo quòd intendit munus Patrini obire, virtualiter, implicitè, & conſecutive intendit etiam talem cognationem contrahere, ut etiam ſi ſit deſignatus Patrinus à parentibus parvuli, & admiſſus à Parocho, & intendat tantùm exercere illam actionem juxta intentionem eccleſiæ, & nihil aliud, contrahit compaternitatem, & cognationem ſpiritualem, quia hæc ex intentione, & inſtitutione eccleſiæ eſt adnexa tali levationi.

Ad tertiam reſpondetur, eſſe diſcrimen de matrimonio, quia in hoc obligatio oritur ex conſenſu contrahentis, cujus conſenſus ſi deſit, matrimonium eſt nullum: ſecus levationi parvuli è ſacro fonte, paternitas, ſeu cognatio ſpiritualis eſt adnexa ex inſtitutione eccleſiæ, proinde non dependet à ſuſcipiente illam non contrahere, ſi velit parvulum levare è ſacro fonte juxta intentionem eccleſiæ. 65

Ad ultimum, quod addebatur de Procuratore, reſpondetur, Procuratorem non tenere nomine proprio parvulum; ſed tantùm nomine alterius, proinde cùm non intendat nomine proprio principale, neque intendit virtualiter, & implicitè acceſſorium. 66

Quæritur vigeſimò, an qui per errorem levat de ſacro fonte filium Joannis putans eſſe filium Pauli contrahat hanc cognationem? Certum eſt, levantem per errorem filium Joannis non contrahere hanc cognationem cum filio Petri, nec cum ejus parentibus, cum revera non levaverit filium Petri, cum enim hæc cognatio oriatur tantùm ex ipſa levatione, & inter levantem, & levatum, & parentes levati; quia levans non levavit filium Petri, non poteſt cum ipſo, nec cum ejus parentibus hanc cognationem contrahere. Quamobrem difficultas potiùs eſt, an hæc cognatio contrahatur cum filio Joañis, quem levans revera levat de ſacro fonte, licèt exiſtimet, eſſe filium Petri. Plures cenſent, levantem contrahere hanc cognationem cum filio Joannis, & ejus parentibus, quia ſæpe attenditur, quod externè agitur *l. ſi is qui ff. commod.* & colligitur etiam *ex c. ſi vir* a. *b. t.* ubi ſupponitur, quòd ſi uxor per ignorantiam levet de ſacro fonte filium mariti, contrahat cognationem cum marito. 67

Verùm contraria ſententia eſt probabilior, quia revera in *d. c. ſi vir a. b. t.* deciditur, conjugem ignoranter levantem filium mariti non eſſe ſeparandã, neq; poſſe negare debitũ, reſcribit enim in *d. c.* Alexander III. conjuges contrahentes compaternitatem in proprio filio, ſive ex ignorantia, ſive ex malitia non eſſe ſeparandos, neque arcendos à petitione debiti: ex quo textu Abbas ibi *num. 4.* & Alexander de Nevo inferunt, ad contrahendam hanc cognationem ſpiritualem deſiderari neceſſariò ſcientiam, & conſenſum in parvulum, qui levator, & quando quis levat filium Joannis, quem putat, eſſe 68

filium Petri, non conſentit in filium Joannis. Tum quia levans non intendit exercere actionem veri patrini erga filium Joannis, quem levat de ſacro fonte, conſequenter defectu conſenſus, & intentionis, ac voluntatis exercendi munus Patrini erga filium Joannis non videtur cum ipſo contrahere hanc cognationem ſpiritualem.

69 Quòd ſi dicas, eum, qui baptizat filium Joannis, quem putat eſſe filium Petri contrahere hanc cognationem ſpiritualem cum filio Joannis, reſpondetur, id eſſe verum, ſed adeſſe diſcrimen, quia Miniſter baptiſmi tenetur habere intentionem miniſtrandi baptiſmum præſenti baptizando quicunque ille ſit, conſequenter, quamvis baptizans putet, præſentem baptizandum eſſe filium Patri, cum revera ſit filius Joannis, contrahit cum ipſo cognationem hanc ſpiritualem, quia ejus intentio eſt baptizare eum, quem aquâ abluit, & quia hic revera eſt filius Joannis, ideo cum ipſo contrahit hanc cognationem, licèt putet eſſe filium Petri: ſecus Patrinus, non tenetur habere illam intentionem, quæ ſolet ſemper dirigi ad perſonã determinatam. perinde ac contrahens matrimonium, quod ratione erroris perſonæ vitiatur. Ad rationem in oppoſitum reſpondetur, in levante requiri ſcientiam, qua deficiente non contrahitur hæc cognatio, neque in *d. c. ſi vir 2. h. t.* ſupponitur contracta, cum conjuges ibi non ſint ſeparandi, nec arcendi à petitione debiti ex declaratione Pontificis.

70 Quæritur vigeſimo primò, an levatio de ſacro fonte requiſita in Patrinis poſſit per Procuratorem exerceri? Reſpondetur, talem levationem eſſe actionem perſonalem, & de jure non poſſe exerceri per procuratorem. Ratio eſt, quia canones, qui inducunt hanc ſpiritualem cognationem explicant actionem Patrini, per quam contrahitur hæc cognatio per verba ſuſcipiendi, accipiendi, tenendi, & levandi, quæ omnia denotant propriam ipſius Patrini actionem: unde ſi velimus de jure loqui, levatio parvuli de ſacro fonte eſt ita perſonalis, ſeu propria ipſius patrini, ut non poſſit exerceri per procuratorem.

71 Secundò quia in *c. debitum de baptiſmo* cognatio ſpiritualis, quæ contrahitur in levatione parvuli de ſacro fonte æquiparatur cognationi naturali; proinde ſicut cognatio naturalis eſt, ita actio perſonalis parentum, ut non poſſit exerceri per alios, ita hæc cognatio ſpiritualis in baptiſmo eſt ita perſonalis, & propria Patrini, ut non poſſit exerceri per Procuratorem. Tum quia cognatio ſpiritualis dicitur imitari cognationem legalem; ſed hæc non poteſt contrahi adoptando per Procuratorem *l. poſt mortem 25. §. neque adoptare ff. de adopt.* ergo neque cognatio ſpiritualis contrahi poteſt levando parvulum de ſacro fonte per Procuratorem. Tum quia in *c. de his 30. q. 1.* explicatur ſuſceptio Patrini neceſſaria ad contrahendam cognationem his verbis: *De his qui filiaſtros ſuos ad confirmationem coram Epiſcopo tenent; id eſt, qui filios uxoris ſuæ dum chriſmantur ſuper ſe ſuſtinent*, & in *c. Ad limina 30. q. 1.* etiam dicitur: *Eúmque ipſe propriis manibus retinendo ſuſcepit*, hæc autem verba actionem purè perſonalem patrini expoſtulant, ut ſit verus ſuſceptor, & contrahat cognationem.

Tum quia impedimenta dirimentia matri- 72
monium cùm ſint odioſa non debent induci, ubi jure expreſſo non inducuntur: atqui in jure nullibi eſt expreſſum poſſe cognationem ſpiritualem dirimentem ſubſequens matrimonium contrahi per Procuratorem; quinimò textus in jure contrarium potiùs ſignificant, conſequenter non eſt dicendum, hanc cognationem dirimentem ſubſequens matrimonium contrahi per Procuratorem. Præterea quia ſi Parochus conſtituat alium ſacerdotem, ut nomine ſuo puerum baptizet non eſt Parochus, qui contrahit tunc hanc cognationem; ſed ſacerdos, qui baptizavit: ergo à pari, neque is contrahit hanc cognationem, qui Procuratorem conſtituit, ut nomine ſuo puerum levet de ſacro fonte: videtur enim utrinque par ratio, & ita docent Baldus *l. ſi quis ad fin. C. de rapt.* Bartolus *l. Gallus §. forſitan in fin. ff. de liber. & poſth.*

Conſuetudine tamen induci poteſt, ut con- 73
trahatur per Procuratorem hæc cognatio ſpiritualis: quia quod poteſt lex inducere, poteſt etiam conſuetudo legitimè præſcripta. Hinc aliquando Principes admittuntur ad levandum infantem per Procuratorem, ut inter ipſos Principes, & baptizatum, ejúſque parentes amicitia concilietur, & conciliata conſervetur. Verùm inde non ſequitur conſuetudine inductum eſſe, ut cognatio ſpiritualis contrahatur per Procuratorem.

TITULUS XII.

De cognatione legali.

COgnationi ſpirituali Pontifex addidit cognationem legalem, quæ ſuam à legibus ſortitur nomenclationem, dicitur enim cognatio legalis, eò quia primitùs fuerit à legibus civilibus inventa, & deinde per ſacros canones recepta, ut habetur in *c. ſi qua unic. h. t.* & *c. in cauſa 30. q. 3.* Propriè verò cognatio legalis eſt, quæ oritur ex adoptione, & adoptio eſt actus legitimus, per quem is, qui filius non eſt, in filium

lium aſſumitur, & jurisfictione habetur, ut filius, quamvis genitus ſit ex alio patre; quapropter adoptio eſt actus, per quem extraneus in alienam familiam, júsque filijfamilias ſuſcipitur. Dicitur autem extraneus eò quia non ſit ſuus filius à ſe genitus; ſive ſit plenè extraneus, ſive etiam agnatus. Dicitur etiam ſuſcipi in alienam familiam, & etiam in jus filijfamilias, quia nullius alterius cognationis jus quæri per adoptionem poteſt. Quamobrem adoptare perinde eſt, ac optione factâ deligere, atque in familiam ſuam ſuſcipere. Imò moris olim erat teſte Pomponio Attico, ut is, qui adoptaretur, pronomen, nomen, & cognomen ſumeret famiiæ adoptantis, hinc Octavius poſt adoptionem Octavianus dictus eſt, ut explicat Paulus Manutius *in alt. epiſt. lib. 3. famil. epiſt. Cicer.* Unde in hoc titulo quæritur, an hæc cognatio legalis inducat impedimentum dirimens matrimonium.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Unici Capitis comprehenſi in hoc Titulo.

C. SI QUA *1. h. t. Nicolaus Papa reſcribit ad conſulta Bulgarorum inter adoptatum, & filiam adoptantis durante adoptione non poſſe eſſe matrimonium. Ubi notat Gloſſa, id etiam procedere de arrogato, donec emancipetur. Dicitur hæc cognatio legalis ex communi uſu loquendi, eò quia per leges civiles introducta ſit: eſtque cognatio legalis effectus adoptionis, ex qua oritur, perinde ac affinitas ex copula; & definitur à juriſperitis actus legitimus, per quem quis ſit filius, vel nepos ad naturæ imitationem, cùm talis ex natura non ſit: & à Theologis dicitur electio perſonæ extraneæ in filium, vel nepotem; dicitur enim electio, ſeu aſſumptio perſonæ extraneæ, ſeu extra poteſtatem adoptantis conſtitutæ ſive conſanguinea ſit, ſive non. Additur in filium, vel nepotem, quia non poteſt quis adoptari in fratrem, vel patrem* l. nec C. de hæred. inſtituend. *Per adoptionem autem, ſi hæc perfecta ſit, adoptatus tranſit in poteſtatem adoptantis, cui ſuccedit, ac ſi eſſet ejus filius naturalis, ut ejus hæres neceſſarius: & hæc adoptio dicitur arrogatio; & differt ab alia adoptione imperfecta, vi cujus adoptatus non tranſit in poteſtatem adoptantis, nec ſit ejus hæres neceſſarius ex teſtamento, ſed ſolùm ab inteſtato. Cognatio autem legalis ex probabiliori ſententia apud Sanchez* lib. 7. diſp. 63. n. 8. *non oritur, niſi ex adoptione perfecta, quæ arrogatio eſt.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid ſit cognatio legalis, & quot ejus ſpecies.

COgnatio legalis eſt effectus adoptionis, ex qua oritur, ut à propria cauſa, perinde ac affinitas ex copula. Definitur autem adoptio communiter à Juriſperitis, actus legitimus, per quem fit filius, aut nepos, qui non eſt, penè naturam imitans; à D. Thoma autem *in 4. diſt. 42. q. 2. art. 1.* definitur clariùs, extraneæ perſonæ in filium, vel nepotem legitima aſſumptio. Dicitur enim aſſumptio perſonæ extraneæ, quia adoptatus non fuit genitus ab adoptante, ſive adoptatus ſit conſanguineus, ſive non. Subditur in filium, vel nepotem, ſeu in filiam, vel neptem, eſt enim eadem ratio de fœminis, ac de maribus, quia non poteſt quiſpiam adoptari in fratrem, vel ſororem, vel parentem *l. nec apud C. de hæred. inſtit.* Hæc autem aſſumptio debet eſſe legitima hoc eſt ſecundùm formam legum: quia cum fuerit hæc adoptio inſtituta à legibus, ut valeat, & effectum cognationis producat, debet in ejus inſtitutione ſervari forma à legibus præſcripta: hæc autem aſſumptio extraneæ perſonæ in filium, nil aliud eſt, quàm electio, quâ quis ſibi deligit extraneum in ſucceſſorem: cùm indita homini ſit à natura propenſio ad ſuam ſucceſſionem in poſteros propagandam; leges civiles ut ſatisfacerent huic naturali propenſioni introduxerunt, ſeu potiùs induxerunt, ut carentes propriis naturalibus filiis poſſent ſuæ conſulere ſucceſſioni adoptàntes alios in liberos. Hinc adoptio eſt veluti legalis quædam generatio. Hæc autem adoptio conceſſa à jure civili approbata poſtea fuit à jure canonico.

Eſt autem adoptio duplex, perfecta una, 2
quæ & arrogatio dicitur, per quam adoptatus, qui eſt ſui juris reſcripto Principis tranſit in po-

ſeſtatem adoptantis; fitque hæres neceſſarius illius ex teſtamento in quarta parte bonorum, perinde ac filius naturalis. Altera eſt adoptio imperfecta, quæ & ſimplex, ac ſpecialis dicitur, & ratione hujus, adoptatus non tranſit in poteſtatem adoptantis, adeò ut non egrediatur poteſtatem proprij patris, aut avi, nec fiat hæres neceſſarius adoptantis ex teſtamento, adeò ut poſſit tantùm illi ſuccedere ab inteſtato. Hinc quinque aſſignantur differentiæ inter adoptionem perfectam, & imperfectam: prima eſt, quia per ſimplicem adoptionem adoptatus non tranſit in poteſtatem adoptantis, nec fit ejus hæres neceſſarius ex teſtamento, ſed tantum ab inteſtato: ſecus per adoptionem perfectam adoptatus tranſit in poteſtatem adoptantis, & juriſdictione habetur tanquam filius naturalis, eſtque ejus hæres neceſſarius ab inteſtato, & ex teſtamento in quarta bonorum parte *inſtit. de adopt. §. ſed hodie.*

3 Secundò differunt, quia adoptione imperfecta adoptari poteſt, qui non eſt ſui juris, ut filius conſtitutus, & manens ſub patria poteſtate: ſecus adoptione perfecta non adoptatur, niſi qui eſt ſui juris, ſeu emancipatus, ac liber homo, quia cùm tranſeat in poteſtatem adoptantis, debet eſſe ſui juris, ut poſſit ſe tradere adoptanti, ac conſtituere ſub ejus poteſtate, & deſumitur *ex l. 2. §. ult. ff. de adopt.*

4 Tertiò differunt, quia imperfecta poteſt fieri authoritate cujusvis judicis competentis, dummodo habeat merum, & mixtum imperium, ſeu plenam actionem: ſecus perfecta non fit niſi authoritate Principis *l. 1. C. de adopt. & inſtit. eod. tit. in princ.*

5 Quartò, quia adoptans imperfectè non tenetur reſarcire damna, ſi quæ adoptatus pateretur ex tali adoptione: ſecus adoptans perfectè tenetur talia bona reſarcire illis perſonis, ad quas eſſent perventura, ſi adoptatus manſiſſet in ſuo ſtatu *l. nec eis §. fin. de adopt.*

6 Quintò quia in adoptione imperfecta non requiritur verbum utriusque expreſſum; benè tamen in perfecta; requiritur enim, ut Princeps interroget adoptantem, ſi velit habere talem extraneum in filium, nepotem, vel pronepotem; & adoptans tenetur reſpondere *volo.*

7 Rurſus debet etiam interrogare adoptatum, ſi velit, talem hominem habere in patrem, Avum, vel proavum, & tenetur adoptatus reſpondere *volo*, manifeſtato explicitè conſenſu adoptantis, & adoptati Princeps etiam debet exprimere, quòd ſibi placeat, ut talis extraneus aſſumatur in filium, nepotem, vel pronepotem à tali homine adoptante *l. in adopt. 5. ff. de adopt. l. reg. 7. tit. 7. p. 4.*

8 Ut autem poſſit quis extraneum adoptare in filium, nepotem, vel pronepotem, requiritur ut ſit ſui juris, & expleverit 25. ætatis annum, quia ſi non ſit ſui juris, nec major 25. annis non poteſt ſua propria bona adminiſtrare; proinde neque de ipſis diſponere. Præterea debet eſſe vir, quia fœminæ non permittuntur adoptare niſi ex ſpeciali privilegio principis: ratio eſt, quia fœminæ, nec proprios filios carnales habent ſub ſua poteſtate, cùm ſubjiciantur poteſtati viri. Rurſus requiritur etiam ut adoptans poſſit generare, vel ſi non ſit ad id potens, defectus oriatur ex aliquo caſu accidentario, non verò ſit defectus naturalis.

Hinc frigidi prohibentur adoptare, eò quia 9
ſint naturaliter impotentes *l. 2. ff. de adopt.* & ratio deſumitur ex eo, quia adoptio inſtituta fuerit ad ſupplendam defectum liberorum, unde facultas adoptandi à jure his tantum conceditur, qui naturaliter poſſunt generare. Caſtrati verò poſſunt adoptare, quia ſunt demaſculati ex accidente. Præterea adoptans debet illum adoptare, cujus poſſet eſſe pater naturalis: imò communior ſententia aſſerit, debere octodecim annis eſſe adultiorem adoptato. Imò ut quis perfectè adopiet, debet 40. ætatis annum attigiſſe, ut notat *Sylveſter V. adoptio. q. 5.* Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 63.*

Definitur igitur cognatio legalis propin- 10
quitas quædam perſonarum proveniens ex adoptione introducta a jure civili, & approbata à jure canonico, & per hoc differt à cognatione naturali, quæ non oritur niſi ex conſanguinitate, vel affinitate naturali. Tres dantur ſpecies hujus cognationis legalis.

Prima eſt in recta linea quaſi aſcendentium, 11
& deſcendentium inter adoptantem, & adoptatum, vel adoptati deſcendentes usque ad quartum gradum *l. quin etiam. ff. de ritu nupt. inſtit. de nupt. §. ergo non omnes.* & in jure canonico *c. ita diligere 30. q. 3.*

Secunda eſt in linea tranſverſali inter filios 12
naturales adoptantis, & filium ipſum adoptatum, & hæc in primo gradu terminatur in ordine ad dirimendum matrimonium *c. per adoptionem 30. q. 3. inſtit. de nupt. §. inter eas l. per adoptionem ff. de ritu nuptiar.*

Tertia eſt quaſi affinitas legalis inter adop- 13
tantem, & uxorem adoptati, ut etiam è contrà inter adoptatum, & uxorem adoptantis *l. adoptivus ff. de ritu nupt.* Certum eſt, has tres ſpecies cognationis legalis perfectæ dirimere matrimonium contrahendum jure eccleſiaſtico, quia in jure canonico nullibi repeſitur textus excipiens aliquam ex hiſce tribus ſpeciebus.

Quoad primam ſpeciem quaſi aſcendentium, 14
& deſcendentium inter patrem adoptantem, & filium, & filiam, vel nepotem, & neptem adoptati hæc ſpecies indiſtinctè, ac in perpetuum impedit, ac dirimit matrimonium etiam ſoluta adoptione per mortem adoptantis, vel emancipationem adoptati, hinc adoptans non poteſt contrahere matrimonium cum filia, aut nepte adoptati, quia adoptato patre adoptantur etiam filij, & nepotes, qui ſunt in poteſtate adoptati *c. ita diligere 1. cauſ. 30. q. 3.*

Secunda ſpecies lineæ tranſverſæ inter na- 15
turales filios adoptantis, & adoptatum etiam dirimit matrimonium; non tamen in perpetuum, ſed tantùm quamdiu durat ipſa adoptio, & deſumitur ex *c. ſi qua unic. h. t.* ubi Nicolaus Papa reſcribit, quòd inter adoptatum, & filiam adoptantis durante adoptione non poſſit eſſe

patri-

matrimonium, eò quia durante adoptione ſunt velut fratres, & ſorores, proinde non poſſunt matrimonium contrahere; quia ex adoptione legitimè facta oritur propinquitas, ſeu cognatio legalis; non ſolum inter adoptantem, & illum, qui eſt adoptatus in filium; ſed etiam inter adoptatum; & filium, vel filiam naturalem adoptantis, quæ tamen cognatio finitur ceſſante adoptione.

16 Sex modis ceſſat adoptio. Primò per mortem naturalem adoptantis. Secundò per ejus mortem civilem. Tertiò ob nuptias inceſtuoſas. Quartò ob dignitatem, ut Epiſcopalem. Quintò per ſententiam Judicis. Sextò per emancipationem; unde ſi pater filiam ſuam adoptivam emancipat, poterit eam filio ſuo naturali, & legitimo dare in uxorem. Ut etiam filius carnalis adoptantis poteſt ducere ſororem adoptivam poſt mortem patris, quia tunc ceſſat adoptio.

17 Solum inter adoptatum, & liberos naturales, ac legitimos adoptantis in linea tranſverſa nequit matrimonium conſiſtere, quamdiu adoptatus manet in poteſtate adoptantis *l. per adoptionem. 17. ff. de ritu nupt.* Tertia demum ſpecies cognationis legalis, quæ eſt quædam affinitas inter adoptatum, & uxorem adoptantis ex una parte, & inter adoptantem, & uxorem adoptati ex altera, dirimit perpetuò matrimonium, etiam ceſſante adoptione per mortem adoptantis *l. vel emancipatione adoptati l. adoptivus 14. in princ. & l. quin etiam. 55. ff. de ritu nupt.* Neque obſtat, quòd in jure canonico nulla fiat mentio hujus tertiæ ſpeciei legalis affinitatis, quia cum rubrica hujus tituli ſit generalis, comprehendit omnes ſpecies cognationis legalis, præſertim cum omnes tres prærecenſitæ ſpecies ex conſuetudine, & praxi eccleſiæ ſint receptæ, ac approbatæ, proinde ſub generali rubrica comprehenduntur omnes illæ tres ſpecies.

18 Quòd ſi quæras, cur prima, & tertia ſpecies dirimant matrimonium in perpetuum, non ita ſecunda, ſed tantum quamdiu durat adoptio, vel arrogatio. Reſpondetur diſcrimen peti ex eo, quia in prima, & tertia ſpecie prohibetur matrimonium ob reverentiam debitam ab adoptato, & ejus uxore, adoptanti, & ejus uxori; & cum hæc perpetuò duret, etiam perpetua eſſe debet prohibitio matrimonij in prima, & tertia ſpecie. Secus quia in ſecunda ſpecie reverentia eſt tantum debita ob interpretativam filiationem provenientem ex adoptione: hinc eſt, quòd tamdiu durat impedimentum, quamdiu perſeverat adoptio, qua ceſſante ceſſat etiam impedimentum.

19 Hinc inter filium legitimum, & ſororem adoptivam non poteſt matrimonium iniri, quamdiu durat adoptio; quia honeſtas non patitur, ut quis cum ſorore licèt adoptiva matrimonium contrahat, quamdiu adoptio durat, quia hæc ex jure eſt imitatrix naturæ, quæ ob honeſtatem non patitur matrimonium contrahi inter fratrem, & ſororem; diſſoluta verò adoptione, vel per mortem adoptantis, vel per emancipationem adoptati, cum non ſint amplius fratres, & ſorores, ceſſat cauſa impedimenti, proinde ceſſat prohibitio, & poteſt matrimonium iniri; ſicut durante adoptione durat impedimentum. Secus eſt in quaſi aſcendentibus, & deſcendentibus, quia reverentia, quam debet adoptatus cum ſua uxore, & ſuis deſcendentibus adoptanti, & ejus uxori eſt perpetua, proinde impedimentum eſt etiam perpetuum, adeò ut nunquam poſſit matrimonium iniri.

Juvat obſervare, quòd non ſtatim ac aliquis aggregat extraneum ſuæ familiæ, cenſetur eum adoptare in filium legaliter: ſiquidem ex miſericordia, & in defectu propriorum parentum contingit, ut viri divites filios extraneos accepient in proprijs domibus, ijſque ſuppeditent neceſſaria quoad victum, & veſtitum: quamobrem ut quis cenſeatur adoptatus, requiritur ſolemnitas juris, ut paulò ſuperiùs explicuimus. Quinimò licèt in Germania nonnunquam contingat unio prolium cum aliqua ſolemnitate, ut notat Gaillus *lib. 2. obſer. 125. n. 6.* non tamen inde oritur impedimentum legalis cognationis: quia tunc talis unio non tam fit propter majorem conjunctionem perſonarum; quam ut liberi æqualiter ſuccedant in bonis tam paternis, quàm maternis. 20

Quamobrem ſi vidua nubat viduo; & utarque ex priori matrimonio ſuſceperit liberos, quos deinde per unionem conjungant, adhuc non obſtante hac conjunctione poſſunt inter ipſos matrimonium contrahere; quia hæc unio prolium eſt de jure ſcripto incognita, & tantùm ex conſuetudine introducta, & ſine textu expreſſo non licèt impedimentum ullum ſtatuere: hinc inter adoptantem, & parentes filij adoptivi poteſt matrimonium contrahi, quia nulla inter ipſos contrahitur cognatio. 21

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelectæ quæſtiones.

Quæritur primò; an ex adoptione imperfecta oriatur impedimentum legalis cognationis? Adoptio imperfecta eſt, quâ adoptatus non tranſit in poteſtatem adoptantis, eò quia per adoptionem imperfectam aſſumatur in filium, qui eſt ſub poteſtate ſui patris carnalis, & non eſt ejus heres neceſſarius ex teſtamento, ſed tantùm ab inteſtato; & poteſt fieri authoritate Magiſtratus inferioris, vel Principis, dummodo habeat utrumque imperium merum, & mixtum. Reſpondent plures, inter quos Pontius *de matrim. lib. 7. c. 41. n. 2.* Toletus *lib. 7. c. 4. n. 7.* Hurtadus *diſp. 19. diffic. 12. n. 3.* Rebellius *lib. 3. de matrim. q. 7. n. 15.* & alij apud illos, impedimentum legalis cognationis oriri ex imperfecta adoptione; & nituntur eò quia jura, quibus ex adoptione inducitur cognatio legalis dirimens matrimonium, loquuntur ſine ulla diſtinctione, ſed abſolutè de adoptione: atqui adoptio imperfe- 1

cta,

ꝺta, licèt imperfecta, eſt tamen abſolutè, verè, & propriè adoptio: ergo jura cum loquantur abſolutè, & indiſtinctè comprehendunt etiam adoptionem imperfectam.

2 Tum quia textus ex jure canonico, in quibus cognatio legalis aſſeritur impedire matrimonium, loquuntur abſolutè de adoptione *c. ita diligere c. per adoptionem. 30. q. 3. c. ſi qua unic. h. t.* unde ſine fundamento reſtringitur cognatio legalis ad ſolam adoptionem perfectam, quia lex quando abſolutè loquitur, debet intelligi abſolutè, & diſtinctionibus non eſt ejus efficacia minuenda. *l. diſtinguemus 8. cum ſimilibus ff. de recept. arbit.* Nihilominus contraria ſententia eſt communior, ac verior, quam docent Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 63. n. 9.* Perez *de matrim. diſp. 30. ſect. 2. n. 6.* Texeda *tom. 2. lib. 4. tract. 2. controverſ. 21. n. 14.* Layman *lib. 5. tract. 10. p. 4. c. 7. n. 3.*

3 Ratio eſt, quia cùm matrimonium ſit res favorabilis, utpote in propagationem, & conſervationem ſpeciei humanæ; jura, quæ illud dirimunt ob impedimentum cognationis legalis, non debent laxè interpretari contra favorem matrimonij, ſed potius reſtringi ad ſolam perfectam adoptionem: unde licèt jura non diſtinguant, ſed loquantur abſolutè; diſtinctio tamen oritur ex natura rei, quia odioſa reſtringi debent, non ampliari. Tum quia eatenus cognatio legalis matrimonium impedit, quia filius adoptivus debet habitare in domo adoptantis: atqui id non eſt neceſsè, niſi adoptio ſit perfecta, unde ex hac tantùm oritur impedimentum legalis cognationis.

4 Id etiam docet D. Thomas *in 3. p. q. 57. art. 2. & ex reſponſione ad 1. & 4.* ubi tantùm loquitur de adoptione perfecta. Tum quia eo ipſo, quòd adoptio eſt imperfecta, eſt diſpoſitio quædam ad perfectam adoptionem, proinde non debet ex ipſa naſci hoc impedimentum, quia cum ſit odioſum matrimonio, debet reſtringi ad adoptionem perfectam, non verò extendi ad ejus diſpoſitionem, ſeu ad adoptionem imperfectam, cùm per hanc perſona adoptata non tranſeat in poteſtatem adoptantis, nec ſuccedat in ejus bona, imò nec perſona adoptans tenetur, ei quotam aliquam bonorum partem in teſtamento relinquere: ex quibus liquet, adoptionem imperfectam eſſe tantùm quandam diſpoſitionem ad perfectam, proinde ex illo non oriri hoc impedimentum.

5 Quòd ſi dicas, etiam catechiſmum eſſe diſpoſitionem ad baptiſmum, & nihilominus per baptiſmi catechiſmum contrahitur cognatio quædam ſpiritualis licèt imperfecta, quæ ſolùm impedit matrimonium *c. per catechiſmum 2. de cognat. ſpirit. in 6.* ergo etiam per adoptionem imperfectam contrahitur impedimentum cognationis legalis.

6 Contra, eſt enim diſcrimen inter catechiſmū, & adoptionem imperfectam; quia in catechiſmo habetur expreſſus textus, in quo id deciditur, non ita in adoptione imperfecta. Neque ex ſimilitudine rationis poteſt induci hoc impedimentum matrimonij: alioquin poſſet etiam quis dicere, ex ſolo Exorciſmo oriri impedimentum impediens matrimonium contrahendum, eò quia ſit etiam quædam diſpoſitio ad baptiſmum, ſicut catechiſmus. Hinc patet ſolutio ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quia licèt jura loquantur indiſtinctè, quia tamen ſunt odioſa matrimonio, quatenus inijciunt impedimenta, ne contrahatur, non debent ampliari, neque extendi ad imperfectam adoptionem, ſed tantùm reſtringi ad perfectam.

7 Quæritur ſecundò, an inter filios adoptivos poſſit eſſe matrimonium, adeò ut ſi adoptans adoptet in filium Joannem, & in filiam Lucretiam poſſint Joannes, & Lucretia ſimul contrahere matrimonium, ſi non obſit niſi ſola adoptio, eò quia ſint ſimul adoptati ab eodem adoptante? Reſpondetur, communiorem, & veriorem ſententiam eſſe, poſſe filios adoptivos matrimonium inter ſe inire, ſi aliàs non ſint conſanguinei, nec ullum aliud obſit impedimentum niſi ſola adoptio, ut docent Sanchez *de matrim. lib. 7. c. 41. num. 4.* Hurtadus *de matrim. diſp. 19. diffic. 3. num. 3.* Rebellius *p. 2. lib. 3. q. 7. concluſ. 3. num. 12.* Ratio eſt, quia nulla inter ipſos eſt in jure ſtatuta cognatio legalis: ſiquidem *in c. ſi qua unic. h. t.* Pontifex tantùm loquitur de vera filia naturali, & carnali patris adoptantis, quæ per adoptionem incipit eſſe ſoror adoptiva filij adoptivi, & ubi agitur de impedimentis matrimonij, non ſunt hæc ob ſolam rationis ſimilitudinem inducenda.

8 Quamobrem inter filios legales nullum eſſe poteſt impedimentum cognationis legalis, cum nullo jure ſtatuatur. Neque obſtat, quòd ex convictu oriri poſſit aliquod periculum incontinentiæ; quia non obſtante tali periculo, adhuc jura tacent, quamvis perſæpe plures adoptentur, unde cùm hoc impedimentum dependeat ex jure eccleſiaſtico, & hoc jus non ponat tale impedimentum, nec nos debemus illud ponere. Quinimò Rebellius *p. 2. lib. 3. q. 7. concluſ. 3. num. 12.* ex Navarro *c. 22. num. 41.* aſſerit, hoc impedimentum cognationis legalis non procedere inter adoptivum, & filiam naturalem adoptantis, ſi hæc ſit legitima; quæ tamen ſententia non eſt ita tuta.

9 Quæritur tertiò, qualem vim habeat hoc impedimentum ortum ex cognatione legali? Ratio dubitandi eſt, quia hoc impedimentum introductum tantùm fuit per leges civiles, quæ cùm careant poteſtate ſtatuendi impedimenta matrimonij inter fideles, non videntur, poſſe hoc impedimentum injicere? Reſpondetur, hoc impedimentum ortum ex perfecta adoptione habere vim dirimendi matrimonium, non quatenus ſimpliciter oritur à legibus, ſed quatenus leges civiles quoad hoc approbantur à jure canonico, ut conſtat ex *c. ita diligere 30. q. 3.* & eſt ex Nicolao Pontifice ad conſulta Bulgarorum; unde hoc impedimentum licèt mediatè, & remotè oriatur ex legibus civilibus, proximè tamen, & immediatè oritur ex jure canonico, quia eo ipſo quòd hoc approbat leges civiles injicit hoc impedimentum ortum ex cognatione legali.

legali. Debet tamen ut hæc cognatio obſtans matrimonio oriatur ex adoptione, ſervari forma in jure præſcripta, quia eâ non ſervatâ, quamvis adoptans coram multo populo aſſereret, ſe talem extraneum adoptare in filium, adoptatio eſſet nulla ex defectu formæ in jure præſcriptæ: eſt enim forma, quæ dat eſſe actui *c. tua de ſponſal. c. quia propter. de elect.* unde deficiente forma deficit actus.

10 Quæritur quartò, an adoptans poſſit matrimonium contrahere cum filia illius fœminæ, quam adoptavit? Reſpondent nonnulli poſſe adoptantem nubere filiæ matris adoptatæ: ratio eſt, quia inter adoptantem, & filiam mulieris adoptatæ non contrahitur cognatio legalis, quæ impediat matrimonium, ſiquidem mulier cum non habeat prolem in ſua poteſtate, licèt ipſa tranſeat in poteſtatem adoptantis, non tamen ejus filia, cùm hæc non ſit in poteſtate matris §. *fœmina inſtit. de adopt.* & hac ratione communiter docent, filiam mulieris adoptatæ non tranſire in poteſtatem patris adoptantis matrem: quapropter cùm filia non cenſeatur una cum matre adoptata, poterit inter patrem adoptantem, & filiam filiæ adoptatæ conſiſtere matrimonium, ut docent Sylveſter *V. matrim. 8. q. 8. dict. 5.* Sanchez *lib. 7. diſp. 63. num. 35.* Aſtenſis *ſum. 2. p. lib. 8. tit. 19. art. 2. q. 9.* Roſella *V. impedimentum imped. 7. num. 5.* & alij, qui etiam docent, poſſe adoptantem inire matrimonium cùm filia illegitima adoptati, eò quia licèt proles ſit ſub poteſtate patris; non tamen proles illegitima, quapropter non tranſit unà cum patre in poteſtatem adoptantis. Tum quia illegitimus eſt conjunctus vinculo naturalis conſanguinitatis cum patre, proinde etiam cum ejus conſanguineis: at cum adoptivis nullum eſt vinculum naturale, ſed ſolum civile, quod ſolùm durat inter fratres illos, qui in patriam poteſtatem non tranſeunt.

11 Verùm ſententia aſſerens non poſſe adoptantem ducere filiam adoptati eſt communior: quia cum adoptato adoptantur etiam filij, ut paulò ſuperius diximus.

12 Quæritur quintò, an cognatio legalis ſuperveniens matrimonio jam contracto impediat petitionem debiti? Certum eſt, cognationem legalem ſupervenientem matrimonio contracto illud non dirimere, ſed tantùm, quæ antecedit matrimonium contrahendum, eò enim ipſo, quòd matrimonium eſt ſemel validè initum, eſt vinculum indiſſolubile, quod propterea non diſſolvitur per ſuperveniens impedimentum. Unde difficultas eſt, an cognatio legalis ſuperveniens matrimonio jam contracto impediat petitionem debiti reſpectu conjugis, qui illam contraxit. Plures affirmant cum Sylveſtro *V. matrimonium 8. q. 7. dict. 2.* eo innixi fundamento; quia omne impedimentum, quod ſi præcederet matrimonium, illud ſimpliciter dirimeret; ſi ſuperveniat matrimonio jam contracto, quia non poteſt illud dirimere ſimpliciter, eò quia ſemel validè contractum ſit vinculum indiſſolubile, illud tamen dirimit ſecundùm quid, quatenus impedit ejus uſum quoad exactionem debiti. Nihilominus, quia id non nititur ullo textu excludente in tali caſu petitionem debiti, contraria ſententia eſt valdè probabilis, quia cùm in cognatione legali, non reperiatur, quod ſuperveniens matrimonio jam contracto impediat uſum matrimonij, non eſt tale impedimentum gratis ponendum: cùm enim impedimentum cognationis legalis ſit odioſum matrimonio non debet extendi ad caſus in jure non expreſſos. Cæterum cognatio legalis ſuperveniens dirimeret ſponſalia præcedentia, quia cùm ſint ſola promiſſio futuri matrimonij, diſſolvuntur ſuperveniente impedimento, quod matrimonium contrahendum dirimeret.

Quæritur ſextò, an cognatio legalis dirimat matrimonium inter adoptantem infidelem, & adoptatam itidem infidelem? Reſpondetur id dependere à ſtatutis, & conſuetudinibus locorum. Cùm enim hoc impedimentum inter Chriſtianos ſit introductum jure eccleſiaſtico: & infideles non teneantur ſervare leges eccleſiæ, ideo ſi nullum aliud obſtet ſtatutum, poteſt adoptans infidelis nubere filiæ adoptatæ infideli. Quamobrem ſi hæc adoptio fieret apud infideles, & iniretur matrimonium inter adoptatum, & adoptantem, ſortiretur ſuam validitatem, niſi ſpeciali eorum lege tale matrimonium irritaretur: quia infideles, non ſubduntur legibus eccleſiæ, à cujus approbatione hoc impedimentum vim habet. 13

Quæritur ſeptimò, uſque ad quos gradus extendatur cognatio legalis impediens, ac dirimens matrimonium inter adoptantem, & adoptatum, ejúſque aſcendentes, & deſcendentes? 14 Plures docent, extendi uſque ad quartum gradum ita Sotus *4. diſt. 42. q. 2. art. 2. concluſ. 2.* Faber *inſtit. de nupt. §. inter eas. verſ. itaque.* Navarrus *ſum. c. 22. num. 45.* & alij nitentes hac ratione, quia cùm conſanguinitas ſit reſtricta ad quartum gradum, nec ulterius ſe extendat, à fortiori ſequitur, non debere cognationem legalem ſe extendere ultra quartum gradum. Verùm hæc ratio non videtur magni momenti, quia in linea recta aſcendentium, & deſcendentium, de qua eſt quæſtio, communior ſententia docet, impedimentum conſanguinitatis procedere in infinitum intra eandem lineam.

Præterea adhuc non videtur par ratio, quia 15 cum lex reſpiciat, quæ communiter, & frequentiùs contingunt *l. nam ad ea ff de legib.* & impedimenta conſanguinitatis, & affinitatis ſint frequentiſſima, ideo jura potuerunt impedimentum conſanguinitatis, & affinitatis reſtringere, ut non extenderetur ultra quartum gradum. Secus quia impedimentum cognationis legalis eſt rariſſimum, ideo non currit eadem ratio etiam reſtringendi hoc impedimentum, cùm nulla ſit lex, quâ reſtringatur. Quamobrem putârim cùm aliis, quos citat, & ſequitur Sanchez *lib. 7. diſp. 63. num. 34.* hoc impedimentum cognationis legalis in linea recta aſcendentium, & deſcendentium, adoptantis, & adoptati protrahi in infinitum, adeò ut non poſſit adoptans contrahere matrimonium cum

filiis

ẽta, licèt imperfecta, eſt tamen abſolutè, verè, & propriè adoptio: ergo jura cum loquantur abſolutè, & indiſtinctè comprehendunt etiam adoptionem imperfectam.

2 Tum quia textus ex jure canonico, in quibus cognatio legalis aſſeritur impedire matrimonium, loquuntur abſolutè de adoptione *c. ita diligere c. per adoptionem. 30. q. 3. c. ſi qua munic. h. t.* unde ſine fundamento reſtringitur cognatio legalis ad ſolam adoptionem perfectam, quia lex quando abſolutè loquitur, debet intelligi abſolutè, & diſtinctionibus non eſt ejus efficacia minuenda. *l. diſtinguemus 8. cum ſimilibus ff. de recept. arbit.* Nihilominus contraria ſententia eſt communior, ac verior, quam docent Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 63. n. 9.* Perez *de matrim. diſp. 30. ſect. 2. n. 6.* Texeda *tom. 2. lib. 4. tract. 2. controverſ. 21. n. 14.* Layman *lib. 5. tract. 10. p. 4. c. 7. n. 3.*

3 Ratio eſt, quia cùm matrimonium ſit res favorabilis, utpote in propagationem, & conſervationem ſpeciei humanæ; jura, quæ illud dirimunt ob impedimentum cognationis legalis, non debent laxè interpretari contra favorem matrimonij, ſed potius reſtringi ad ſolam perfectam adoptionem: unde licèt jura non diſtinguant, ſed loquantur abſolutè; diſtinctio tamen oritur ex natura rei, quia odioſa reſtringi debent, non ampliari. Tum quia eatenus cognatio legalis matrimonium impedit, quia filius adoptivus debet habitare in domo adoptantis: atqui id non eſt neceſsè, niſi adoptio ſit perfecta, unde ex hac tantùm oritur impedimentum legalis cognationis.

4 Id etiam docet D. Thomas *in 3. p. q. 57. art. 2.* & *ex reſponſione ad 1. & 4.* ubi tantùm loquitur de adoptione perfecta. Tum quia eo ipſo, quòd adoptio eſt imperfecta, eſt diſpoſitio quædam ad perfectam adoptionem, proinde non debet ex ipſa naſci hoc impedimentum, quia cum ſit odioſum matrimonio, debet reſtringi ad adoptionem perfectam, non verò extendi ad ejus diſpoſitionem, ſeu ad adoptionem imperfectam, cùm per hanc perſona adoptata non tranſeat in poteſtatem adoptantis, nec ſuccedat in ejus bona, imò nec perſona adoptans tenetur, ei quotam aliquam bonorum partem in teſtamento relinquere: ex quibus liquet, adoptionem imperfectam eſſe tantùm quandam diſpoſitionem ad perfectam, proinde ex illo non oriri hoc impedimentum.

5 Quòd ſi dicas, etiam catechiſmum eſſe diſpoſitionem ad baptiſmum, & nihilominus per baptiſmi catechiſmum contrahitur cognatio quædam ſpiritualis licèt imperfecta, quæ ſolùm impedit matrimonium *c. per catechiſmum 2. de cognat. ſpirit. in 6.* ergo etiam per adoptionem imperfectam contrahitur impedimentum cognationis legalis.

6 Contra, eſt enim diſcrimen inter catechiſmũ, & adoptionem imperfectam; quia in catechiſmo habetur expreſſus textus, in quo id deciditur, non ita in adoptione imperfecta. Neque ex ſimilitudine rationis poteſt induci hoc impedimentum matrimonij: alioquin poſſet etiam quis dicere, ex ſolo Exorciſmo oriri impedimentum impediens matrimonium contrahendum, eò quia ſit etiam quædam diſpoſitio ad baptiſmum, ſicut catechiſmus. Hinc patet ſolutio ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quia licèt jura loquantur indiſtinctè, quia tamen ſunt odioſa matrimonio, quatenus injiciunt impedimenta, ne contrahatur, non debent ampliari, neque extendi ad imperfectam adoptionem, ſed tantùm reſtringi ad perfectam.

Quæritur ſecundò, an inter filios adoptivos poſſit eſſe matrimonium, adeò ut ſi adoptans adoptet in filium Joannem, & in filiam Lucretiam poſſint Joannes, & Lucretia ſimul contrahere matrimonium, ſi non obſit niſi ſola adoptio, eò quia ſint ſimul adoptati ab eodem adoptante? Reſpondetur, communiorem, & veriorem ſententiam eſſe, poſſe filios adoptivos matrimonium inter ſe inire, ſi aliàs non ſint conſanguinei, nec ullum aliud obſit impedimentum niſi ſola adoptio, ut docent Sanchez *de matrim. lib. 7. c. 41. num. 4.* Hurtadus *de matrim. diſp. 19. diffic. 3. num. 3.* Rebellius *p. 2. lib. 3. q. 7. concluſ. 3. num. 12.* Ratio eſt, quia nulla inter ipſos eſt in jure ſtatuta cognatio legalis: ſiquidem *in c. ſi qua munic. h. t.* Pontifex tantùm loquitur de vera filia naturali, & carnali patris adoptantis, quæ per adoptionem incipit eſſe ſoror adoptiva filij adoptivi, & ubi agitur de impedimentis matrimonij, non ſunt hæc ob ſolam rationis ſimilitudinem inducenda. 7

Quamobrem inter filios legales nullum eſſe poteſt impedimentum cognationis legalis, cum nullo jure ſtatuatur. Neque obſtat, quòd ex convictu oriri poſſit aliquod periculum incontinentiæ; quia non obſtante tali periculo, adhuc jura tacent, quamvis perſæpe plures adoptentur, unde cùm hoc impedimentum dependeat ex jure eccleſiaſtico, & hoc jus non ponat tale impedimentum, nec nos debemus illud ponere. Quinimò Rebellius *p. 2. lib. 3. q. 7. concluſ. 3. num. 12.* ex Navarro *c. 22. num. 41.* aſſerit, hoc impedimentum cognationis legalis non procedere inter adoptivum, & filiam naturalem adoptantis, ſi hæc ſit legitima; quæ tamen ſententia non eſt ita tuta. 8

Quæritur tertiò, qualem vim habeat hoc impedimentum ortum ex cognatione legali? Ratio dubitandi eſt, quia hoc impedimentum introductum tantùm fuit per leges civiles, quæ cùm careant poteſtate ſtatuendi impedimenta matrimonij inter fideles, non videntur, poſſe hoc impedimentum injicere? Reſpondetur, hoc impedimentum ortum ex perfecta adoptione habere vim dirimendi matrimonium, non quatenus ſimpliciter oritur à legibus, ſed quatenus leges civiles quoad hoc approbantur à jure canonico, ut conſtat ex *c. ita diligere 30. q. 3.* & eſt ex Nicolao Pontifice ad conſulta Bulgarorum; unde hoc impedimentum licèt mediatè, & remotè oriatur ex legibus civilibus, proximè tamen, & immediatè oritur ex jure canonico, quia eo ipſo quòd hoc approbat leges civiles injicit hoc impedimentum ortum ex cognatione legali, 9

legali. Debet tamen ut hæc cognatio obſtans matrimonio oriatur ex adoptione, ſervari forma in jure præſcripta, quia eâ non ſervatâ, quamvis adoptans coram multo populo aſſereret, ſe talem extraneum adoptare in filium, adoptatio eſſet nulla ex defectu formæ in jure præſcriptæ: eſt enim forma, quæ dat eſſe actui *c. tua de ſponſal. c. quia propter. de elect.* unde deficiente forma deficit actus.

10 Quæritur quartò, an adoptans poſſit matrimonium contrahere cum filia illius fœminæ, quam adoptavit? Reſpondent nonnulli poſſe adoptantem nubere filiæ matris adoptatæ: ratio eſt, quia inter adoptantem, & filiam mulieris adoptatæ non contrahitur cognatio legalis, quæ impediat matrimonium, ſiquidem mulier cum non habeat prolem in ſua poteſtate, licèt ipſa tranſeat in poteſtatem adoptantis, non tamen ejus filia, cùm hæc non ſit in poteſtate matris §. *fœmina inſtit. de adopt.* & hac ratione communiter docent, filiam mulieris adoptatæ non tranſire in poteſtatem patris adoptantis matrem: quapropter cùm filia non cenſeatur una cum matre adoptata, poterit inter patrem adoptantem, & filiam filiæ adoptatæ conſiſtere matrimonium, ut docent Sylveſter *V. matrim. 8. q. 8. diſt. 5.* Sanchez *lib. 7. diſp. 63. num. 35.* Aſtenſis *ſum. 2. p. lib. 8. tit. 19. art. 2. q. 9.* Roſella *V. impedimentum imped. 7. num. 5.* & alii, qui etiam docent, poſſe adoptantem inire matrimonium cùm filia illegitima adoptati, eò quia licèt proles ſit ſub poteſtate patris; non tamen proles illegitima, quapropter non tranſit unà cum patre in poteſtatem adoptantis. Tum quia illegitimus eſt conjunctus vinculo naturalis conſanguinitatis cum patre, proinde etiam cum ejus conſanguineis: at cum adoptivis nullum eſt vinculum naturale, ſed ſolùm civile, quod ſolùm durat inter fratres illos, qui in patriam poteſtatem non tranſeunt.

11 Verùm ſententia aſſerens non poſſe adoptantem ducere filiam adoptati eſt communior: quia cum adoptato adoptantur etiam filij, ut paulò ſuperius diximus.

12 Quæritur quintò, an cognatio legalis ſuperveniens matrimonio jam contracto impediat petitionem debiti? Certum eſt, cognationem legalem ſupervenientem matrimonio contracto illud non dirimere, ſed tantùm, quæ antecedit matrimonium contrahendum, eò enim ipſo, quòd matrimonium eſt ſemel validè initum, eſt vinculum indiſſolubile, quod propterea non diſſolvitur per ſuperveniens impedimentum. Unde difficultas eſt, an cognatio legalis ſuperveniens matrimonio jam contracto impediat petitionem debiti reſpectu conjugis, qui illam contraxit. Plures affirmant cum Sylveſtro *V. matrimonium 8. q. 7. diſt. 2.* eò innixi fundamento; quia omne impedimentum, quod ſi præcederet matrimonium, illud ſimpliciter dirimeret; ſi ſuperveniat matrimonio jam contracto, quia non poteſt illud dirimere ſimpliciter, eò quia ſemel validè contractum ſit vinculum indiſſolubile, illud tamen dirimit ſecundùm quid, quatenus impedit ejus uſum quoad exactionem debiti. Nihilominus, quia id non nititur ullo textu excludente in tali caſu petitionem debiti, contraria ſententia eſt valdè probabilis, quia cùm in cognatione legali, non reperiatur, quod ſuperveniens matrimonio jam contracto impediat uſum matrimonij, non eſt tale impedimentum gratis ponendum: cùm enim impedimentum cognationis legalis ſit odioſum matrimonio non debet extendi ad caſus in jure non expreſſos. Cæterum cognatio legalis ſuperveniens dirimeret ſponſalia præcedentia, quia cùm ſint ſola promiſſio futuri matrimonij, diſſolvuntur ſuperveniente impedimento, quod matrimonium contrahendum dirimeret.

13 Quæritur ſextò, an cognatio legalis dirimat matrimonium inter adoptantem infidelem, & adoptatam itidem infidelem? Reſpondetur id dependere à ſtatutis, & conſuetudinibus locorum. Cùm enim hoc impedimentum inter Chriſtianos ſit introductum jure eccleſiaſtico: & infideles non teneantur ſervare leges eccleſiæ, ideo ſi nullum aliud obſtet ſtatutum, poteſt adoptans infidelis nubere filiæ adoptatæ infideli. Quamobrem ſi hæc adoptio fieret apud infideles, & iniretur matrimonium inter adoptatum, & adoptantem, ſortiretur ſuam validitatem, niſi ſpeciali eorum lege tale matrimonium irritaretur: quia infideles, non ſubduntur legibus eccleſiæ, à cujus approbatione hoc impedimentum vim habet.

14 Quæritur ſeptimò, uſque ad quos gradus extendatur cognatio legalis impediens, ac dirimens matrimonium inter adoptantem, & adoptatum, ejuſque aſcendentes, & deſcendentes? Plures docent, extendi uſque ad quartum gradum ita Sotus *4. diſt. 42. q. 2. art. 2. concluſ. 2.* Faber *inſtit. de nupt.* §. *inter eas. verſ. itaque.* Navarrus *ſum. c. 22. num. 45.* & alij nitentes hac ratione, quia cùm conſanguinitas ſit reſtricta ad quartum gradum, nec ulterius ſe extendat, à fortiori ſequitur, non debere cognationem legalem ſe extendere ultra quartum gradum. Verùm hæc ratio non videtur magni momenti, quia in linea recta aſcendentium, & deſcendentium, de qua eſt quæſtio, communior ſententia docet, impedimentum conſanguinitatis procedere in infinitum intra eandem lineam.

15 Præterea adhuc non videtur par ratio, quia cum lex reſpiciat, quæ communiter, & frequentiùs contingunt *l. nam ad ea ff. de legib.* & impedimenta conſanguinitatis, & affinitatis ſint frequentiſſima, ideo jura potuerunt impedimentum conſanguinitatis, & affinitatis reſtringere, ut non extenderetur ultra quartum gradum. Secus quia impedimentum cognationis legalis eſt rariſſimum, ideo non currit eadem ratio etiam reſtringendi hoc impedimentum, cùm nulla ſit lex, quâ reſtringatur. Quamobrem putârim cùm aliis, quos citat, & ſequitur Sanchez *lib. 7. diſp. 63. num. 34.* hoc impedimentum cognationis legalis in linea recta aſcendentium, & deſcendentium, adoptantis, & adoptati protrahi in infinitum, adeò ut non poſſit adoptans contrahere matrimonium cum

filiis

filiis ſuis adoptivis, neque cum nepotibus, pronepotibus, aliisque deſcendentibus à filio ſuo adoptivo: ratio eſt, quia adoptata aliqua perſona cenſentur adoptati filij, & deſcendentes omnes, qui erant in poteſtate adoptati tempore adoptionis *l. ſi paterſamilias 15. in princ. ff. de adopt.*

16 Quòd ſi deſcendentes tempore adoptionis non erant ſub poteſtate adoptati, poteſt adoptans cum illis matrimonium contrahere, quia nullam cùm ipſis legalem cognationem contraxit, idque deſumitur ex doctrina D. Thomæ *in 4. diſt. 42. q. 2. art. 3. ad 4.* ubi reddens rationem, cur cognatione, quæ fortior eſt, ſcilicet ſpirituali non tranſeunte ad nepotes, tranſeat cognatio legalis, ait, id contingere, quia per cognationem legalem filius adoptivus tranſeat in poteſtatem patris adoptantis, proinde quidquid eſt in poteſtate illius filij adoptivi, tranſit etiam in poteſtatem adoptantis: quæ ratio eſt, cur adoptato filio adoptentur etiam nepotes conſtituti tempore adoptionis ſub poteſtate filij adoptivi.

* * *

TITULUS XIII.

De eo qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ, vel ſponſæ.

Cùm Pontifex egiſſet in præcedentibus titulis de cognatione ſpirituali, & legali, nunc adjicit impedimentum proveniens ex cognatione carnali, quæ ut notat Panormitanus comprehendit laxè tum cognationem propriè dictam, tum affinitatem ortam ex copula habita cum conſanguinea uxoris. Unde tota vis hujus tituli in eo ſita eſt, ut oſtendat affinitatem contractam ex copula cum conſanguinea uxoris non dirimere matrimonium priús contractum; ſed ſolvere ſponſalia de futuro, & privare etiam facultate contrahendi licitè matrimonium, quòd ſi jam contractum fuerit, etiam privare facultate exigendi debitum à propria uxore legitima.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc Titulo continentur.

C. SI QUIS 1. h. t. Ex Concilio apud Meldam ſtatuitur, quod ſi quis cum filiaſtra ſua ſcienter fuit fornicatus, non poſſit nec à matre debitum petere, nec filiam unquam habere in uxorem: nec ipſe, nec filiaſtra unquam poſſint matrimonio alicui copulari. Ubi notat Gloſſa, poſſe tamen reddere debitum; quòd ſi poſt mortem uxoris contrahat cum alia, matrimonium tenet. Nomine autem filiaſtra, de qua fit mentio in textu, intelligitur filia ex alio conjuge genita, vel filius non tamen ex eo marito, quem modo habet mulier: unde ſunt proprij filij uxoris, & privigni parentis, cum quibus vel alijs conſanguineis uxoris, ſi quis rem habeat, inceſtum committit, & punitur duplici pœna: primò quia privatur facultate exigendi debitum ab uxore propria: ſecundò quia prohibetur pro quovis tempore nubere non ſolùm illi, quam cognovit, ſed etiam cuivis alteri, & licet hic titulus ſolùm loquatur de viro cognoſcente conſanguineam uxoris ſuæ: id tamen etiam procedit de uxore committente inceſtum cùm conſanguineo viri c. ſi quis cum muliere 41. q. 2.

C. VENIENS 2. h. t. Alexander III. declarat, quòd ſi quis contrahat ſponſalia de futuro cum filia, ſi poſtea cognoſcat matrem, ſolvuntur ſponſalia, non ita ſi contrahat matrimonium de præſenti. Rurſus declarat, inceſtuoſum, qui cognovit uxorem patris, vel matrem uxoris, non poſſe ampliùs alicui nubere, niſi ex diſpenſatione. Ex quo textu apertè colligitur per ſupervenientem affinitatem diſſolvi tantùm ſponſalia de futuro, non verò de præſenti, adeò ut affinitas matrimonio ſuperveniens illud non diſſolvat. Liquet etiam eum, qui cognoſcit conſanguineam ſuæ ſponſæ inhabilitari ad matrimonium etiam cum alia, ſed poſſe circa hanc inhabilitatem facilè diſpenſari, ut notat Panormitanus hic n. 3. Non ita ſi quis committeret inceſtum cum conſanguinea uxoris ſuæ, tunc enim diſpenſatio eſt multò difficilior. Cæterum notat Gloſſa, quòd ſi nuberet ſine diſpenſatione, peccaret quidem: ſed matrimonium eſſet validum.

C. DE ILLO 3. h. t. Idem Pont. declarat, quòd ſi meus frater aſſerat, ſe cognoviſſe prius meam conjugem, non debeat ad dictum illius

ſolvi

ſolvi matrimonium, niſi id ſit publicum, & notorium, vel probetur per idoneos teſtes. Ubi notandum eſt, ad dictum unius matrimonium jam contractum non ſeparari, quia ſola confeſſio unius non præjudicat, quamvis rumor viciniæ conſentiret e. ſuper eo 5. h. t. *ſecus tamen eſſet de matrimonio contrahendo non contracto* e. præterea de ſponſal.

C. *TRANSMISSÆ 4. h. t. Cæleſtinus III. declarat, quòd ſi quis mortua uxore cognoſcat ejus filiam, ſeu privignam, & ei nubat, non debeat petere debitum, ſed tantùm reddere, & agere pœnitentiam, & ſi ſupervixerit, debeat manere ſine ſpe conjugij ob inceſtum commiſſum: ad hanc autem pœnam incurrendam, non eſt neceſſe, ut inceſtus contingat vivente uxore, neque ut crimen ſit notorium, quapropter neque eſt neceſſaria ſententia Judicis, ut docet Sanchez* lib. 7. diſp. 15. n. 5. *ubi addit, hoc impedimentum non oriri ex inceſtu cum proprijs conſanguineis, quia canones id non exprimunt, quamvis ſit crimen gravius.*

C. *SUPER EO 5. h. t. reſcribit idem Pont. quòd licèt uterque conjugatus fateatur, maritum ante matrimonium cognoviſſe conſanguineam uxoris, & talis ſit etiam rumor viciniæ, non propterea ſit ſtatim matrimonium ſeparandum, niſi accedant rationabiles probationes digna fide. Ex quo textu liquet, ad dirimendum matrimonium jam contractum non ſufficere ſolam conjugum confeſſionem, præſertim ſi ambo conjuges concordent in confitendo. Creditur autem confeſſioni conjugū aſſerentium matrimonium eſſe contractum, quia aſſertio conjugum deponentium pro matrimonio, eſt tota favorabilis etiam confitentibus, & Reipublicæ. Secus confeſſio contra matrimonium eſt odioſa præſertim ob præſumptionem colluſionis, unde non creditur aſſertioni conjugum, quia aſſertio cedit in præjudicium matrimonij: cæterum confeſſio conjugum ſufficit, ſi tantùm petant ſeparationem tori, non verò vinculi.*

C. *DISCRETIONEM 6. h. t. Innocentius III. declarat, affinitatem ſupervenientem non dirimere matrimonium contractum de præſenti. Rurſus maritum, qui tradit uxorem adulterandam, præſertim invitam, non poſſe ei objicere de adulterio, nec ſeparari: & neminem debere abſque culpa propria privari ſuo jure. Ex quo textu liquet, virum non poſſe petere divortium ex cauſa adulterij, ſi uxorem invitam ipſe proſtituit; benè tamen, ſi uxor nondum cognita à viro committeret adulterium.*

C. *FRATERNITATI 7. h. t. Idem Pont. reſcribit, eum qui contrahit ſponſalia cum puella ſeptenni, quam etiam polluit, non poſſe habere ejus ſororem in uxorem, nec ipſam fratrem ſponſi. Idque non propter extraordinarium conatum ad copulam, ſed propter publicam honeſtatem ortam ex ſponſalibus de futuro, quæ præceſſerunt.*

C. *EX LITTERIS 8. h. t. Idem Pont. declarat, quòd ſi quis matrem ſponſæ de futuro cognoſcat carnaliter, & deinde polluat filiam adultam ſcientem, rumpat ſponſalia, & non poſſint mater, filia, nec ipſe ampliùs contrahere matrimonium cum aliqua, niſi fortaſſis timeatur de lapſu carnis. Ex quo textu liquet, inceſtum impedire matrimonium contrahendum: verùm licet mater, & vir non potuerint amplius contrahere inter ſe ob crimen fornicationis, cui hæc pœna eſt annexa, & etiam ob affinitatem contractam ex perſona puellæ, & publicam honeſtatem ortam ex ſponſalibus cum filia; potuerunt nihilominus mater, & vir contrahere cum extraneis licèt non inter ſe, ut deſumitur ex* c. transmiſſæ 4. h. t.

C. *VENIENS 9. h. t. Idem Pontif. reſcribit eum, qui cognitâ unâ ſorore nubit poſtea alteri, debere ab utraque abſtinere: ratio eſt, quia ſine inceſtu non potuit cum illa rem habere, hinc ab uxore ob commiſſum crimen inceſtus debet ſaltem abſtinere à debito petendo, licèt teneatur uxori reddere, ſi non fuit conſcia commiſſi inceſtus cum ſorore.*

C. *TUÆ FRATERNITATIS 10. h. t. Idem Pont. declarat, affinitatem ſupervenientem non ſolvere matrimonium, bene tamen impedire petitionem debiti, quia affinitas ſuperveniens inter maritum, & uxorem privat tantùm nocentem jure exigendi debitum, non verò illum abſolvit ab obligatione reddendi, niſi uterq; eſſet nocens, quia innocens ſine propria culpa non eſt privandus ſuo jure.*

C. *JORDANÆ ULT. h. t. Idem Pont. declarat idem, quod ſupra, ſed in caſu, quo malitia ſupplebat ætatem, quia pubertas, quæ in fœminis habetur anno ætatis 12. completo, poteſt maturius præveniri ſupplente malitiâ ætatem, proinde Pontifex ſuppoſuit per ſequentem copulam ſponſalia cum prima celebrata tranſiviſſe in matrimonium.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

An inceſtus cum conſanguinea uxoris ſuæ impediat, vel dirimat matrimonium.

1 CErtum eſt, inceſtum impedire, ne matrimonium contrahatur, ſed non dirimere jam contractum, id enim deſumitur expreſſè *ex c. ſi quis t. h. t.* ubi dicitur, quòd qui ſcienter cognovit filiaſtram ſuam, non poteſt petere debitum à matre, nec unquam habere filiam

filiam in uxorem. Rurſus, quòd nec ipſe, nec filiaſtra unquam poſſint matrimonio alicui copulari. Unde tantùm dicitur, quòd non poſſit petere debitum à matre, quam duxerat in propriam uxorem, non verò quòd matrimonium dirimatur, quia licèt inceſtuoſus non poſſit petere debitum, ejus tamen uxor utpote innocens poteſt illud exigere.

2 Imò quia in textu dicitur, ſi quis ſcienter cum filiaſtra ſua fornicatus fuerit, nec à matre filiaſtræ, ſeu à ſua uxore poſſit debitum petere, nec filiaſtram unquam habere in uxorem, ſequitur, quòd ſi ignoranter fornicatus fuerit cum filiaſtra, non incurrit has pœnas *c. in lectum 6. cauſ. 34 q. 2.* ratio eſt, quia cùm pœnæ ſint odioſæ, reſtringendæ ſunt juxta caſus in jure expreſſos: & quia jura loquuntur de inceſtu ſcienter commiſſo, non debent extendi ad inceſtum ignoranter perpetratum. Nomine filiaſtræ intelligitur filia ex alio marito genita ab ea fœmina, quam vir nunc habet in uxorem, ut deſumitur ex *c. ſi quis filiaſtram 30. q. 1.* unde filiaſtra eſt privigna, ſeu filia uxoris ex alio viro ſuſcepta, & dicitur privigna reſpectu parentis vitrici, ut notat Hoſtienſis *in d. c. ſi quis 1. V. filiaſtra h. t.*

3 Hinc deducitur, inceſtum patratum à marito cum conſanguinea ſuæ uxoris intra gradus jure prohibitos impedire, ne matrimonium aliud contrahatur poſt mortem uxoris, ſed non dirimere contractum, ut liquet *ex d. c.* ubi duæ ſtatuuntur pœnæ in committentes inceſtum, quarum prima eſt, ut priventur facultate exigendi debitum à propria uxore, quamvis poſſit uxor innocens debitum à tali marito inceſtuoſo exigere: ſiquidem æquitas non permittit, ut uxor ſine culpa privetur jure ſuo, proinde vir inceſtuoſus tenetur non obſtante affinitate iniquè contracta debitum reddere uxori petenti; idque procedit ſivè inceſtus ſit commiſſus occultè, ſive publicè innoteſcat, quia ſemper affinitas contrahitur cum propria conjuge.

4 Secunda pœna eſt, ut vir inceſtuoſus prohibeatur ullo unquam tempore nubere, non ſolùm illi, cum qua commiſit inceſtum, ſed etiam cum quavis alia in perpetuum. Et quamvis titulus ſolùm loquatur de viro cognoſcente conſanguineam uxoris ſuæ; procedit nihilominus etiam de uxore committente inceſtum cum conſanguineis viri ſui, quia *c. ſi quis viduam 32. q. 7. c. ſi qui cùm muliere 43. q. 2.* & alij textus ubi hoc impedimentum expreſsè conſtituitur, loquuntur de fœmina: tum quia utrinque eſt par ratio.

5 Quòd ſi contra prohibitionem canonis vir inceſtuoſus poſt obitum ſuæ uxoris defacto aliud matrimonium iniret cum alia fœmina, matrimonium ſuum ſortiretur valorem: ratio eſt, quia *in d. c. ſi quis 1, h. t.* ſolùm interdicitur inceſtuoſo aliud matrimonium, non verò ſtatuitur, quòd ſi de facto contra prohibitionem contrahatur, illud ſit irritum. Hinc hoc impedimentum accenſetur iis, quæ tantùm impediunt, non verò dirimunt. Unde communiter doctores numerant hoc impedimentum inter ſola impedientia, eò quia nullus reperiatur textus ſtatuens eſſe impedimentum dirimens.

6 Ratio hujus impedimenti rectè aſſignatur à Cajetano *2. 2. c. 154. art. 9. §. ad ſecundam objectionem*, eò quia talis inceſtus habeat ex propria ratione impedire exactionem debiti à conjuge, eò quia inde conjuges efficiantur affines: & cùm inceſtuoſus non fuerit veritus conjugem ſibi facere affinem, ac plenum uſum conjugij impedire; ideo jura puniunt inceſtuoſum in ipſo matrimonio, contra quod deliquit, & prohibent eidem tranſitum ad alias nuptias cum quacunque alia perſona etiam poſt obitum uxoris. Quinimò non ſolùm ipſi conjuges, qui inceſtum commiſerunt prohibentur poſt obitum conjugis aliud matrimonium inire, ſed etiam illi conſanguinei conjugis, cum quibus alter conjux inceſtum commiſit, quia *in d. c. ſi quis.* expreſsè dicitur, *nec ille, nec filiaſtra ullo unquam tempore ſe poterunt matrimonio copulare:* idque in pœnam gravis injuriæ matrimonio illatæ, ut etiam ratione contractæ affinitatis inter conjuges, ob quam impeditur uſus matrimonij.

7 An verò hoc impedimentum etiam incurratur, ſi vir inceſtum committat poſt obitum ſuæ uxoris. Reſpondetur, nil referre, ſive inceſtus cum conſanguinea uxoris committatur mortua, vel vivente adhuc uxore; ſemper enim hoc impedimentum contrahitur, & prohibetur inceſtuoſus alteri nubere, ut expreſsè habetur *in c. transmiſſæ 4. h. t.* ubi Cœleſtinus III. reſcribit, quòd qui mortua uxore cognoſcit ejus filiam, id eſt privignam, & ducit aliam, non poſſit petere debitum, ſed tantùm reddere, & rorſus teneatur agere pœnitentiam, & ſi ſupervixerit, debeat etiam manere ſine ſpe conjugij in pœnam commiſſi inceſtûs cum filiaſtra.

8 Ex quo clarè deducitur, inceſtum cum conſanguinea mortuæ conjugis inducere hoc impedimentum, quo non poſſit licitè ampliùs cum alia matrimonium contrahere, benè tamen validè, adeò ut, ſi de facto contrahat, matrimonium teneat: non tamen poteſt inceſtuoſus ab uxore poſt inceſtum ducta exigere debitum, ſed tantùm tenetur uxori petenti illud reddere, ut notat Covarruvias *in 4. decret. p. 2. c. 7. §. 2. num. 5.* Quinimò, ſi inceſtus occultus fuerit, cenſent plures præſertim Abbas in *c. litteris n. 2. verſ. & ex hoc de præſumpt.* Angelus *V. inceſtus n. 5.* Sylveſter *V. luxuria q. 4. dict. 2.* Sotus *diſt. 37. q. unic. art. 1. verſ. circa hos*, & alij quos refert, & ſequitur Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 15.* non contrahi hoc impedimentum: quæ limitatio poteſt quidem procedere circa matrimonium contrahendum, adeò ut occultus inceſtuoſus in foro fori non contrahat tale impedimentum, benè tamen in foro conſcientiæ, & quoad petitionem debiti: quia ut verè notat Sanchez, cùm inceſtus talis ſit naturæ, ut ſemper occultè committatur, raro hoc impedimentum ortum ex inceſtu contraheretur, ut docent Gloſſa *in c. qui dormierit. V. neutram 32. q. 7.* Gutierez *qq. canon. lib. 1. c. 23. num. 8.* Caſtro *lib. 2. de leg. pœn. c. 5. §. rurſus.* Imò ſi inceſtus

fuerit

fuerit publicus non oriri ex illo hoc impedimentum niſi poſt ſententiam judicis, cenſent aliqui præſertim Palat. *in 4. diſt. 34. diſp. 2.*

9 Sed probabilior ſententia eſt, non eſſe neceſſariam hanc ſententiam judicis, ut inceſtuoſus privetur jure petendi debitum, ſicut nec eſt neceſſaria ſententia judicis, ut incurrantur impedimenta dirimentia criminis, ut docent Petrus Ledeſma *de matrim. q. 58. art. 4. in fin.*

10 Quamvis affinitas ſuperveniens non diſſolvat matrimonium jam contractum; diſſolvit ipſo jure priora ſponſalia de futuro etiam per copulam illicitam, idque deſumitur *ex cap. veniens 2. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit: qui contraxit ſponſalia de futuro cum filia; ſi cognoſcit matrem, ſolvuntur ſponſalia: ſecus ſi eſſet de præſenti matrimonium. Rurſus inceſtuoſus, qui cognovit uxorem patris, vel matrem uxoris non poteſt amplius aliam ducere niſi ex diſpenſatione. Ratio, cur affinitas ſuperveniens diſſolvat ſponſalia de futuro eſt, quia hujusmodi ſponſalia nil aliud ſunt, quàm promiſſio futuri matrimonij: ſed affinitas ſuperveniens impedit, ne poſſit hæc promiſſio impleri, eò quia inter affines, non poſſit matrimonium conſiſtere, ut notat Abbas *hic. n. 2.* Quinimò carnaliter agnoſcens conſanguineam ſuæ ſponſæ fit inhabilis ad contrahendum matrimonium cum alia, licèt poſſit cum illo facilè diſpenſari: imò cùm ſummus Pontifex ſibi non reſervet talem diſpenſationem, videtur tacitè facultatem diſpenſandi concedere Epiſcopo, ut tradit Innocentius *in c. dilectus 15. num. 2. de tempore ordinat.* Faciliùs enim diſpenſatur cum illo, qui carnaliter cognovit conſanguineam ſuæ uxoris, quia propriè committit crimen inceſtus: ſiquidem, ex copula habita cum propria uxore, jam contracta fuit affinitas inter illam, & conſanguineos ſuæ uxoris: non ita hæc affinitas contrahitur ex ſponſalibus de futuro, proinde qui carnaliter cognoſcit conſanguineam ſuæ ſponſæ, defectu affinitatis nondum contractæ non tam graviter peccat, & cum illo faciliùs diſpenſatur, quia ejus impedimentum potius oritur ex publica honeſtate orta ex ſponſalibus de futuro.

11 Inductum fuit hoc impedimentum dirimens ſponſalia de futuro ob violatam publicam honeſtatem ortam ex ſponſalibus, poſtquam ſponſus carnaliter cognovit conſanguineam ſuæ ſponſæ. Non tamen hoc impedimentum ex probabiliori ſententia eſt perpetuum, ſed tamdiu durat, quamdiu vivit peccati complex, cum quo inceſtus ille commiſſus fuit contra publicam honeſtatem, unde altero vita functo poterit ſuperſtes ad matrimonium tranſire, & ita obtenta diſpenſatione nubere, ut colligitur ex *c. duo pueri 12. de deſponſ. impub.*

12 Ratio cur interdicatur aliud matrimonium vivente complice inceſtûs eſt, nè delictum maneat impunitum: quia verò tale delictum propriè non eſt inceſtus, eò quia ex ſolis ſponſalibus de futuro nondum oriatur affinitas inter ſponſos, & conſanguineos ſponſæ, ideo ab eccleſia tale delictum mitius punitur per impedimentum tantùm temporale, non perpetuum. Deducitur etiam *ex d. c. veniens 2. h. t.* quòd ſi quis filiam, cum qua ſponſalia de futuro contraxit, cognovit priùs, quàm matrem illius, non poteſt in uxorem accipere matrem ob affinitatem cum ipſa contractam ex carnali copulà cum filia; imò neque poteſt nubere filiæ ſi concubuit cum matre ob eandem rationem.

Imò ſi cognovit ſponſam poſt cognitam matrem, tunc nec ſponſam, nec aliam poteſt in uxorem ducere; non ſponſam propter affinitatem cum illa contractam ex copula cum matre: neque aliam ob inceſtum cum filia commiſſum, quia tali delicto eſt adnexa pœna, ut inceſtuoſus non poſſit impoſterum etiam cum alia contrahere matrimonium; ita explicantur verba illa Alexandri III. *in d. c. veniens ſi inceſtuoſus cognovit uxorem patris, vel matrem uxoris, non poterit ampliùs aliquam aliam ducere, niſi ex diſpenſatione.* 13

Sin autem affinitas ſuperveniat matrimonio jam contracto illud non diſſolvit, tametſi nondum fuerit conſummatum, idque ſtatuitur *in c. diſcretionem 6. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit Præpoſito Magdeburgenſi; quòd affinitas ſuperveniens non dirimat matrimonium contractum de præſenti. Rurſus quòd maritus, qui tradit uxorem adulterandam præſertim invitam, non poſſit ei objicere de adulterio, nec ſeparari, eò quia nemo debeat ſine ſua culpa privari ſuo jure. Ex quo textu habetur, virum non poſſe petere divortium ex cauſa adulterij, ſi ipſe uxorem invitam proſtituit, quinimò etiamſi mulier volens committat adulterium, de viri tamen beneplacito, non poteſt ab illo dimitti, ſeu repudiari. Ut etiam ſi fœmina à conſanguineo mariti ſit violenter cognita, nullius ſit rea culpæ, nullámque pœnam incurrit ut habetur *in d. c. diſcretionem. 6. h. t.* ſecus conſanguineus mariti, qui violenter cognovit ejus uxorem, incurrit impedimentum contrahendi matrimonium cum alia, quia ipſe eſt reus veri inceſtus, & affinitatis contractæ inter virum, & uxorem; ſiquidem non ſolùm conjugibus reis inceſtûs interdicitur aliud matrimonium; ſed etiam illis conſanguineis conjugum, cum quibus alter conjux inceſtum admiſit, & deſumitur *ex c. 2. de eo qui cognovit conſanguineam*, & notant Joannes Andreas *in d. c. n. 2.* & Hoſtienſis *ad fin. ſuper verba ſicut filiaſtra.* ratio eſt, quia, cùm iniquè concurrerit ad injuriam irrogandam matrimonio, punitur ipſe per privationem uſûs matrimonij. 14

Quamobrem ſi maritus tradat uxorem ſuam conſanguineo ſuo, tametſi matrimonium ſit tantùm ratum, & nondum conſummatum, adhuc ſit particeps adulterij, ſive ipſa ſit nolens, ſive volens illum cognoverit; proinde non poteſt eam dimittere per exceptionem adulterij, & ſi dimiſſa fuerit, & petat reſtitui, reſtituenda erit priori viro, cum quo contraxit matrimonium de præſenti, licèt illud nondum conſummatum fuerit. Ratio eſt, quia matrimonium ratum, quamvis nondum conſummatum, eſt vinculum indiſſolubile, quod per ſupervenientem 15

tem affinitatem non diſſolvitur: impedit tamen hæc affinitas ex parte conjugis inceſtuoſi exactionem debiti, non ita ex parte alterius conjugis, qui non fuit particeps talis iniquitatis, quia ſine culpa nemo privatur ſuo jure.

16 Non tamen impedimentum affinitatis dirimens matrimonium jam initum probatur per aſſertionem unius, ut reſcribit Alexander III. in *c. de illo 3. h. t.* ubi Pontifex de illo, qui uxorem fratris, antequam ei matrimonio jungeretur, aſſerebat, ſe cognoviſſe, reſpondit; ob dictum illius non eſſe ſeparandum matrimonium, niſi hoc ſit publicum, & notorium, vel probetur per alios idoneos teſtes. Quia in re tam gravi ſimplici aſſertioni unius non eſt credendum, ſed neceſſariæ ſunt aliæ probationes magis idoneæ. Immo ut notat Gloſſa, neque aſſertioni unius credendum eſt, etiam ſi romor viciniæ conſentiret, quod tamen procedit in ordine ad matrimonium jam contractum, non ita ſi matrimonium eſſet contrahendum *c. Præterea de ſponſal.*

17 Ratio diſcriminis inter matrimoniom contrahendum, & contractum eſt, quia ad impediendum matrimonium contrahendum, ideo ſufficit unus teſtis allegans impedimentum dirimens, quia tunc agitur de peccato vitando, ne ſcilicet impediti, ac inhabiles contra prohibitionem eccleſiæ contrahentes peccent: ſecus ad diſſolvendum matrimonium jam contractum unus teſtis non ſufficit, quia eſt nimis debilis: cùm matrimonium jam contractum ſit vinculum indiſſolubile ex natura ſua, non ſufficit unus teſtis ad illud diſſolvendum. Ad hoc autem ut copula cenſeatur notoria, ſufficit ſecundùm communiorem ſententiam, ut quis publicè teneat mulierem ſuſpectam *argu. l. V. ſi viciniis ſcientibus, C. de nupt.* quamobrem ut fornicatio clerici dicatur notoria, ſufficit, ſi publicè alat concubinam.

18 Imò ad dirimendum mattimonium jam contractum non ſufficit ſola confeſſio utriusque conjugis aſſerentis affinitatem inter ſe contractam fuiſſe, antequam matrimonium inirent, idque ſtatuitur *in c. ſuper eo 5. h. t.* ubi Cœleſtinus III. reſcribit, etiam ſi uterque conjugatus fateatur, maritum ante matrimonium cognoviſſe conſanguineam uxoris: imò quamvis ſit etiam rumor viciniæ, qui huc reclamet, non eſt matrimonium diſſolvendum; niſi accedant rationabiles probationes, & fide dignæ. Ut enim notat Gloſſa, non creditur viro, vel uxori contra matrimonium jam contractum, benè tamen in favorem illius: ratio diſcriminis eſt, quia aſſertio conjugum deponentium in favorem matrimonij eſt valdè favorabilis non ſolùm ipſis confitentibus, ſed etiam toti reipublicæ, cujus intereſt defendi validitatem matrimonij, ut civitates liberis hominibus repleantur *l. 1. ff. ſolut. matrim.* Secus aſſertio contra valorem matrimonij eſt odioſa, tum ob præſumptionem colluſionis conjugum, ut dicitur in textu: tum quia teſtantur de re illa, in qua contrahentes non poſſunt ſibi præjudicare, eò quia vinculum matrimonij ſit indiſſolubile, & ejus diſſolutio non dependeat à ſola voluntate conjugum.

19 Tum quia aſſertio utriusque conjugis c⸗ ntra matrimonium præjudicat proli, alijs ue bonis matrimonij, ut notat Barboſa *in collect. in d. c. ſuper eo 5. n. 3. h. t.* Imò neque diſſolvitur matrimonium, quamvis aſſertioni conjugum accedat etiam rumor viciniæ, quia talis rumor eſt quid minus, quàm fama, & ſine idoneis teſtibus non eſt ſufficiens probatio; differt enim rumor hic à fama publica: quia hæc habetur, quando tota civitas, vel potior pars aliquid evulgat; ſecus rumor viciniæ quando pauci aliquid aſſerunt: immo ſunt, qui putent, talem rumorem etiam extendi ad tertiam partem incolentium locum aliquem. Cùm enim agatur de diſſolvendo vinculo matrimonij, quod ratione ſacramenti eſt indiſſolubile, requiritur plena probatio. Quòd ſi conjuges non petant diſſolutionem matrimonij, ſed ſolam ſeparationem à toro, tunc ſi vir, vel mulier fateatur, ſe commiſiſſe adulterium, ob quam cauſam ex ipſa Chriſti inſtitutione poteſt conjux innocens relinquere adulterum, permittitur ab eccleſia ſeparatio à toro.

20 Qui matrem ſponſæ de futuro cognoſcit carnaliter, & deinde polluit filiam adultam ſcienter, ſolvit ſponſalia, adeò ut nec ma er, nec filia, nec ipſe poſſint amplius contrahere matrimonium cum aliqua, niſi de lapſu carnis timeatur, idque deſumitur *ex c. literas 8.* ubi Innocentius III reſcribit Epiſcopo Gerundenſi; qui propoſuit caſum cujusdam, qui cùm matrem puellæ, quam ſibi infra nubiles annos deſponſaverat, carnaliter ſæpe cognoviſſet, ſicut & poſtea ipſam puellam jam adultam: ut viro injungatur pœnitentia, & ſeparatio, & rurſus ne mulier alteri viro nubat; ſi poſtquam novit viri, & matris delictum, ei fuit commixta; & rurſus ne vir, ac mater mulieris unquam debeant alias nuptias contrahere, niſi de lapſu carnis timeatur. Hic tamen textus dupliciter explicatur à Panormitano. Primò quia vir, de quo loquirur Pontifex, puellam ſibi deſponſaverat per verba de præſenti; ſed quia nondum erat nubilis, non contraxit matrimonium cum illa, ſed tantùm ſponſalia ex juris interpretatione *c. unic. de ſponſ. impub. in 6.* quæ tamen ſponſalia fuerunt poſtea ſublata per affinitatem contractam ex fornicatione cum matre. Secundò poteſt intelligi textus, quòd vir ille puellam ſibi deſponſaverit per verba de futuro, quæ itidem fuerunt diſſoluta ob affinitatem contractam ex commiſſa fornicatione cum matre, & hic ſecundus ſenſus eſt communior.

21 Cæterum deciſio Pontificis procedit etiam juxta utrumque ſenſum, quia mater, & vir non potuerunt amplius inter ſe contrahere ob fornicationem, cui adnexa eſt pœna hæc ob affinitatem contractam; & quia violata fuit publica honeſtas orta ex ſponſalibus cum filia. Cæterum potuerunt mater, & vir matrimonium contrahere cum exrraneis, licèt non inter ſe, ut habetur *in c. transmiſſæ 4. eod. tit.* Sicut etiam filia poterat alteri nubere, ſi ignorave-

tit

rit ſponſum cognoviſſe matrem, qoia nemo ſine culpa privatur ſuo jure: non ita ſi ſciverit, ſponſum cognoviſſe ſuam matrem, & hoc non obſtante cum ipſo contraxerit ſponſalia de futuro.

22 Habens copulam carnalem cum una ſorore, ſi poſtea contrahat cum altera, debet ab utraque abſtinere, idque deſumitur *ex c. veniens 9. h. t.* ubi eum tempore infantiæ, quis juraſſet, ſe ducturum quandam puellam, cùm primum perveniſſet ad legitimam ætatem, & pater ejus confœderatione per fidejuſſores confirmata eum recepiſſet in domum, & vir ſorori puellæ ſe carnaliter conjunxiſſet, & ab amicis perſuaſus eſſet, accipere eam, quam juravit. Conſultus de hoc caſu Pontifex mandavit Archiepiſcopo Magdeburgenſi, ut injunctâ competente pœnitentiâ moneret virum, ut impoſterum abſtineret ab utraque, quia ſine inceſtu non potuit cum illa tem habere, & debuit etiam abſtinere ab uxore, quia non potuit ab ea debitum petere. Qui igitur carnaliter cognoſcit duas ſorores, neutri poteſt nubere, non primæ tametſi cum ipſa contraxerit ſponſalia de futuro propter affinitatem ſupervenientem ex copula habita cum ejus ſorore, hæc enim affinitas diſſolvit ſponſalia. Neque ſecundæ cum qua non contraxit ſponſalia propter impedimentum publicæ honeſtatis ortum ex ſponſalibus contractis cum prima, ut notat Hoſtienſis *in d. c. veniens. 9. V. carnaliter h. t.*

23 Juvat tamen obſervare hanc diſpoſitionem dicti textus procedere in judicio animæ, ſeu foro pœnitentiali, quia vir ſuit confeſſus crimen in hoc foro, quapropter Pontifex non mandavit eum puniri, ſed tantùm præcepit Epiſcopo, ut ei injungeret pœnitentiam in foro animæ, moneretque, ut deinceps abſtineret ab utraque ſorore. Secus in foro externo eccleſiæ, ſi impedimentum ſit occultum, matrimonium in facie eccleſiæ jam publicè initum non poteſt ſeparari, nec diſſolvi, niſi publicè etiam probetur tale impedimentum: hinc in foro animæ non poteſt ſecundùm plures reddere debitum, & potiùs teneretur excommunicationem ſuſtinere, quàm contra conſcientiam illud reddere, ut habetur *in c. inquiſitionem 44. de ſent. excom.* & notat Gloſſa *in d. c. veniens 9. V. conſulat. h. t.* Cæterum cùm in præfato textu dicitur, quòd aliquis tempore infantiæ ſibi deſponſaverit puellam, id intelligitur de ætate puerili, quæ incipit poſt ſeptennium completum.

24 Quamvis affinitas ſuperveniens non ſolvat matrimonium jam contractum, impedit tamen petitionem debiti, ut deciditur *in c. tua fraternitas. 10. h. t.* ubi conſultus Pontifex, utrum qui cum uxoris ſorore fornicatur, poſſit poſtea illi cohabitare, & debitum exigere, ac ſolvere. Reſpondet Pontifex, monendam eſſe uxorem, ut à commixtione viri abſtineat ob publicam honeſtatem, ſéque contineat, donec vir mortuus fuerit. Quòd ſi recuſet, & de lapſu timeatur ipſius, vir poterit debitum reddere: & aſſignat etiam rationem, quia affinitas poſt matrimonium iniquè contractum illi nocere non debet, quæ iniquitatis particeps non fuit; quapropter ſi uxor innocens petat debitum, tenatur vir inceſtuoſus ei reddere; quia affinitas ſuperveniens matrimonio jam contracto inter virum, & uxorem ſolùm nocentem privat jure exigendi debitum, non autem eum abſolvit ab obligatione reddendi, niſi uterque eſſet nocens, quia inſons non debet privari ſuo jure ſine culpa: datur tamen conſilium, ut impoſterum uterque abſtineat propter publicam honeſtatem, quia licèt ex copula illicita propriè non oriatur impedimentum publicæ honeſtatis, ſed ex ſolo contractu ſponſaliorum, vel matrimonij; nihilominus congruit honeſtati, ne uxor ſe conjungat viro, qui ſororem ſuam turpiter cognovit.

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelectæ quæſtiones.

Quæritur primò, uſque ad quotum gradum extendatur impedimentum oriens ex contracta affinitate ratione inceſtûs? Reſpondetur, hoc impedimentum attento jure communi extendi uſque ad quartum gradum; adeò ut conjux committens inceſtum cum conſanguineis alterius conjugis intra quartum gradum incurrat hoc impedimentum, ut docent Aſtenſis *2. p. ſum. lib. 8. tit. 20. art. 1.* Guttierez *lib. 1. qq. canon. c. 23. num. 5.* Jure tamen novo Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de matrim. c. 4.* reſtrinxit hanc affinitatem ortam ex fornicatione ad ſecundum gradum, quapropter hodie ex copula cum conſanguineis conjugis ultra ſecundum gradum non contrahitur affinitas cum altero conjuge, conſequenter non incurritur hoc impedimentum, quod propterea non oritur niſi ex inceſtu cum conſanguineis conjugis intra ſecundum gradum. 1

Quæritur ſecundò, quid juris ſi quis contrahat ſponſalia de futuro cum una ſorore, & poſtea matrimonium de præſenti cum altera ſorore, cum qua matrimonium etiam conſummet? Reſpondetur, cum neutra poſſe contrahere, ſiquidem matrimonium initum ortam ex præſenti cum ſecunda ſorore fuit irritum ratione impedimenti publicæ honeſtatis orti ex ſponſalibus de futuro contractis cum prima ſorore: rurſus nec poteſt matrimonium inire cum prima, quia cùm conſummaverit matrimonium cum ſecunda, oritur impedimentum affinitatis, quo ſolvuntur ſponſalia de futuro inita cum prima, & prohibetur matrimonium contrahi cum illa; proinde neutram poſſet ducere in uxorem. 2

Quæritur tertiò, an hoc impedimentum etiam oriatur ex copula cum conſanguineis ſponſi, vel ſponſæ de futuro, adeo ut contrahatur impedimentum publicæ honeſtatis? Aliqui negant, oriri tale impedimentum, & nituntur ea ratione, quia copula cum conſanguineis ſponſi, vel ſponſæ, propriè non ſit inceſtus, 3

 quia

quia per ſponſalia de futuro nondum ſponſus, & ſponſa facta ſunt una caro, proinde non habetur conſanguinitas. Reſpondetur nihilominus cum communiori ſententia ex tali copula oriri impedimentum in ordine ad matrimonium contrahendum, & deſumitur ex *c. 2. de eo qui cognovit conſanguineam*, ubi dicitur: *ſi matrem ſponſæ ſua cognovit, ſi ſponſæ nunquam carnaliter adhæſit, poterit ex diſpenſatione cum alia matrimonium contrahere:* qui textus intelligitur de ſponſa per verba de futuro: ſiquidem ſi eſſet matrimonium de præſenti jam initum, non poſſet cum alia contrahere ex diſpenſatione Epiſcopi, ut notat Abbas *ibid. num. 3.* hinc quia ſolùm erat ſponſa de futuro, & ſponſalia jam ſoluta erant ob contractam affinitatem cum ſponſa ortam ex copula cum ejus matre, conceditur facultas contrahendi cum alia ex diſpenſatione Epiſcopi.

4 Non tamen hoc impedimentum eſt perpetuum, ſed tantùm temporale, quod tamdiu durat, quamdiu vivit complex delicti, cum quo inceſtus ille contra publicam honeſtatem commiſſus fuit: unde altero vitâ functo cùm ceſſet impedimentum; ſuperſtes poteſt nubere, cui voluerit: vivente autem utroque complice ideo prohibetur utrique matrimonium contrahere, ne delictum maneat impunitum, & quia non eſt tam grave delictum, nec propriè inceſtus, ſicut eſſet copula cum conſanguinea proprij conjugis, ideo mitiùs punitur.

5 Quæritur quartò, an inceſtus cum conſanguineis ſponſæ de præſenti matrimonio tantùm rato, & nondum conſummato inferat hoc impedimentum perpetuum, vel tantùm temporale, donec alteruter complex moriatur? Reſpondent aliqui, ex tali inceſtu contrahi tantùm impedimentum temporale, eò quia cùm matrimonium tantùm fuerit ratum, & non conſummatum, copula cum conſanguinea propriæ uxoris, non fuit propriè inceſtus, quia hic non habetur niſi inter conſanguineos, vel affines, & ante conſummationem matrimonij non habetur conſanguinitas, ſicut neque ante carnalem copulam affinitas contrahitur. Reſpondetur nihilominus cum communiori ſententia contrahi tunc impedimentum perpetuum, idque deſumitur ex *c. transmiſſa 4. h. t.* ubi interdicitur matrimonium in perpetuum, & petitio debiti inceſtuoſo cum conſanguineis proprij conjugis: ratio eſt, quia per acceſſum ad conſanguineos proprij conjugis irrogatur injuria matrimonio jam contracto, ſive talis acceſſus fiat ante, ſive poſt conſummationem.

6 Hoc idem etiam colligitur ex *c. diſcretionem 6. eod. tit.* ubi Innocentius III. reſcribit, affinitatem contractam cum ſponſa de præſenti abſque ejus culpa officere ei non debere, unde à ſenſu contrario, illi officeret, ſi volens cognita eſſet. Ratio enim hujus impedimenti perpetui petitur ex affinitate iniquè contracta cum uxore cum gravi injuria matrimonij: hæc affinitas impedit ejus uſum: quæ ratio valet ſive affinitas contrahatur ante, vel poſt conſummationem matrimonij, quia ſemper læditur matrimonium jam initum: ſecus in ſponſalibus de futuro, quia matrimonium nondum eſt initum, ſed tantùm erit contrahendum, non læditur per copulam cum conſanguinea ſponſæ, quia quod nondum eſt, non eſt capax læſionis: & hæc eſt ratio, cur hoc impedimentum in ſponſalibus de futuro ſit temporale, & in matrimonio jam inito perpetuum.

Quæritur quintò, an inceſtus patratus non cum conſanguineis ſponſæ, ſed cum conſanguineis viri ab ipſo viro dirimat matrimonium? Reſpondent plures affirmativè per *c. ſi quis viduam 32. q. 7.* ibi: *ſi quis viduam uxorem duxerit, & poſtea cum filiaſtra ſua fornicatus fuerit, ſeu duabus ſororibus, eos disjungi, & ulterius nunqua in conjugio copulari præcipimus:* ut etiam ex *c. de inceſtis. 35. q. 3.* ex Concilio Agathenſi. Tum quia ſtylus curiæ eſt, ut diſpenſet cum conſanguineis inceſtûs inter ſe reis ad hoc, ut valeant matrimonium contrahere, immo ſolet etiam addere clauſulam, ut altero eorum defuncto ſuperſtes non contrahat aliud matrimonium. Reſpondetur nihilominus, inceſtum cum proprijs conſanguineis non impedire matrimonium contrahendum, ut docent Covarruvias *in 4. decret. p. 2. c. 6. in princ. n. 4.* Roſella *V. impedimentum imped. 8. n. 10.* Sylveſter *V. matrimonium 7. q. 6. dict. 3.* & alij plures, quos plena manu refert, & ſequitur Sanchez *lib. 7. diſp. 15. n. 16.* Ratio eſt, quia cùm hoc impedimentum ſit pœna, reſtringi debet, & non extendi: atqui textus ſtatuentes hoc impedimentum non loquuntur expreſsè de inceſtu cum conſanguineis proprijs illius conjugis, qui committit inceſtum; ſed de inceſtu cum conſanguineis conjugis, proinde ab iſtis non debet fieri extenſio ad illos. 7

Quòd ſi dicas, inceſtum patratum cum proprijs conſanguineis eſſe graviorem, & pejorem. Reſpondetur id eſſe verum in ratione inceſtûs, non verò in ratione læſionis matrimonij: ratio eſt, quia ex inceſtu cum proprijs conſanguineis non oritur affinitas, nec impeditur uſus matrimonij inter conjuges: unde quamvis hic inceſtus ſit pejor, non tamen producit hoc impedimentum. Quamobrem licèt gravius peccatum ſit cognoſcere carnaliter propriam conſanguineam, quàm illam uxoris; non tamen tantam injuriam conjux infert alteri conjugi per inceſtum commiſſum cum proprijs conſanguineis, quàm cum conſanguineis conjugis; quia per inceſtum cum conſanguineis conjugis contrahit affinitatẽ cum uxore, & privatur jure petendi debitum; non ita per inceſtum cum proprijs conſanguineis. 8

Neque fundamenta, quibus nititur oppoſita ſententia, ſunt magni momenti: Ad primum deſumptum *ex c. ſi quis viduam*, reſpondetur, ibi non eſſe ſermonem de omni conjugio, ſed de ſolo conjugio inceſtuoſo contracto inter ipſos conſanguineos, proinde jubetur ſeparari tale matrimonium, ut amplius ad talem copulam inceſtuoſam nõ veniant. Ad ſecundum 9

petitum

petitum ex *c. de inceſtis*, reſpondet Cajetanus *2. 2. q. 154. art. 9. col. 2. §. ad ſecundam objectionem.* in illo textu ſolùm reprobari conjugia inceſtuoſa cum conſanguineis, vel affinibus, & dicitur, hos non poſſe veniam impetrare, niſi ab his conjugijs ſeparentur. Ad aliud, quod dicebatur de ſtylo Curiæ, reſpondent communiter, ſtylum Curiæ non probare hoc eſſe impedimentum: ſiquidem Pontiſex concedens eam diſpenſationem eatenus gravamen illis injungit, ut homines ab inceſtu arceantur.

10 Quæritur ſextò, an impedimentum affinitatis oriatur etiam ex copula carnali attentata cum puella impubere? Reſpondetur affirmativè, & deciditur ab Innocentio III. in *c. fraternitati 7. h. t.* ubi reſcribit Archiepiſcopo Biſuntinenſi: qui contrahit ſponſalia cum puella ſeptem annorum, & eam polluit, non poteſt habere ejus ſororem in uxorem, imò nec ipſa puella fratrem ſponſi in maritum. Quia tametſi ex tali copula tantùm attentata cum puella ſeptenni non oriatur affinitas cum conſanguineis puellæ, quæ nonniſi ex perfecta, & conſummata copula carnali contrahitur, ratione cujus vir, & fœmina fiunt una caro *c. lex 18. cauſ. 27. q. 2*, nihilominus ex tali attentata copula oritur impedimentum dirimens matrimonium, poſtea cum conſanguinea contrahendum, & contractum propter publicam honeſtatem ortam ex ſponſalibus de futuro, quæ præceſſerunt.

11 Quamobrem ex ſponſalibus contractis cum puella ſeptenni tametſi nondum ſeptennium compleverit, ſi interveniat copula attentata oritur publica honeſtas impediens, ac dirimens matrimonium contractum cum conſanguinea ejusdem ſponſæ. Hinc à contrario ſenſu ſola ſponſalia ſine conatu ad copulam cum puella minore ſeptennio: vel etiam ſola attentatio ſine ſponſalibus non inducit publicam honeſtatem, ſed requiritur utrumque, ſcilicet ſponſalia de futuro, & attentatio copulæ. Unde in illo textu impedimentũ dirimens, ob quod Archiepiſcopus tulit ſententiam divortij non fuit ſolus conatus ad copulam, ſed publica honeſtas orta ex ſponſalibus de futuro, quæ præceſſerunt.

12 Quæritur ſeptimò, an hoc impedimentum affinitatis oriatur etiam ex inceſtu cum cognata legali, aut ſpirituali? Reſpondetur negativè, ratio eſt, quia copula inter cognatos ſpirituales tantùm, non eſt verè inceſtus, hic enim propriè habetur ex conjunctione conſanguineorum, & affinium inter ſe: cognatio autem ſpiritualis propriè non eſt conſanguinitas, ſed tantùm quædam ſpiritualis proximitas, ut dicitur *in c. 1. cauſ. 30. q. 3.* Quamobrem ex inceſtu cum cognata ſpirituali non oritur ullum impedimentum, quod dirimat matrimonium; neque impediat contrahere aliud matrimonium, quia nullo jure probari poteſt, per talem copulam induci impedimentum ad matrimonium contrahendum.

13 Quæritur octavò, an qui carnaliter cognovit conſanguineam uxoris ſuæ in tertio gradu prohibeatur debitum exigere ab uxore? Certum eſt, ex copula illicita viri habita cum conſanguinea uxoris ſuæ non oriri impedimentum publicæ honeſtatis, quia publica honeſtas oritur propriè ex contractu ſponſaliorum, vel matrimonij, ut habetur *in c. unic. de ſponſal. in 6.* nihilominus honeſtas ipſa poſtulat, ut uxor, cujus conſanguineam ejus vir carnaliter cognovit, non commiſceatur cum illo. Hinc reſpondetur ad quæſitum de jure antiquo non potuiſſe virum debitum exigere à propria uxore: ratio eſt, quia ſpectato jure canonico antiquo hoc impedimentum extendebatur uſque ad quartum gradũ conſanguinitatis: oritur enim ex affinitate iniquè contracta ex tali inceſtu cum altero conjuge, ut deſumitur ex *c. diſcretionem 6. h. t.* & *c. tua paternum 10. eod. tit.* unde ad illum conſanguinitatis gradum extendi debet affinitas per copulam illicitam contracta, ad quem ſe extendit ipſa conſanguinitas.

Verùm de jure novo poſt decretum Concilij Tridentini *ſeſſ. 24. de reform. matrim.* communior, & verior ſententia aſſerit; copulam habitam cum conſanguineis alterius conjugis non impedire petitionem debiti conjugalis ultra ſecundum gradum conſanguinitatis, adeò ut jus antiquum in hoc correctum fuerit à Tridentino, quia hoc impedimentum, quo vir non poteſt debitum exigere ab uxore, cujus conſanguineam carnaliter cognovit, non tam oritur ex inceſtu, quàm ex affinitate inde contracta, ut docet D. Thomas *in 4. diſt. 34. q. unic. art. 5. in ſolut. ad object.* atqui certum eſt, eum qui inceſtum commiſit cum propriis conſanguineis non prohiberi petere debitum à propria conjuge, eò quia ex tali inceſtu non oriatur affinitas, proinde ceſſat etiam prohibitio petendi debitum. 14

Tum quia Tridentinum decrevit, ut nulla oriatur affinitas ultra ſecundum gradum in ordine ad impediendum matrimonium: ergo nec oritur in ordine ad petendum debitum, ſiquidem cui licet, quod plus eſt intra idem genus, licet etiam, quod eſt minus *reg. cui licet de reg. jur. in 6.* ſed contrahere matrimonium eſt plus, quàm uti matrimonio jam contracto, quia uſus matrimonij eſt, quid acceſſorium ad ipſum matrimonium: unde ſi licet viro cognoſcenti carnaliter conſanguineam ſuæ ſponſæ in tertio, vel quarto gradu adhuc validè matrimonium contrahere, eò quia ultra ſecundum gradum ex Concilio Tridentino non oriatur affinitas ſufficiens ad matrimonium validè contrahendum, à fortiori neque oritur poſt matrimonium contractum in ordine ad petendum debitum. Hoc idem etiam fuiſſe declaratum à ſacra congregatione Concilii, refert Sanchez *lib. 9. de matrim. diſp. 27. n. 14.* ubi citat declarationem his verbis: *Congregatio Concilij cenſuit, decretum Tridentini ſeſſ. 24. de matrim. c. 4. ad primum, & ſecundum gradum reſtringens impedimentum inductum propter affinitatem ex fornicatione contractam, cenſeri etiam ad eoſdem gradus reſtrinxiſſe impedimentum exigendi debi-* 15

tum

Digitized by Google

tum ab uxore, quòd inducitur ex affinitate proveniente ex illicita copula à viro cum conſanguinea ſua uxoris poſt matrimonium habita.

16 Quæritur nonò, an affinitas ſuperveniens matrimonio præſumpto illud dirimat? Reſpondetur negativè, & fuit deciſum à Gregorio IX. in *c. Jordana ult. h. t.* cùm enim quidam laicus nomine Joannes cùm Jordana puella nondum decenni per verba de futuro contraxiſſet ſponſalia, eâque eodem anno carnaliter cognitâ matri ipſius poſtea nupſiſſet, ac matrimonium conſummâſſet, Jordana Pontifici ſupplicavit, ut cùm continere non poſſet, ſalubriter ſibi ſuper hoc providere dignaretur, ne ſine ſuâ culpa privaretur jure ſuo. Reſcribit Pontifex mandans utrumque induci ad vovendam perpetuam continentiam: & ſi induci nequeant, jubet, Joannem injunctâ priùs eidem pro inceſtu pœnitentiâ habitare cum Jordana, cum qua prius contraxerat, illique reddere debitum conjugale, & ad id etiam compelli per eccleſiaſticas cenſuras. Ratio eſt, quia ſicut per affinitatem ſupervenientem non diſſolvitur matrimonium validè priùs contractum, ita neque diſſolvitur matrimonium præſumptum; tametſi Jordana contraxerit tantùm ſponſalia de futuro cum Joanne, quia tamen hic eodem anno illam poſtea carnaliter cognoverit, ideo de jure antiquo ſponſalia illa de futuro tranſierunt ex præſumptione juris in verum, ac validum matrimonium, *cap. is qui 30. de ſponſal.*

17 Neque obſtat, quòd puella nondum pubertatem attigerit, cum fuerit tantùm decennis, quia pubertas, quæ in fæminia habetur anno 12. ætatis, poteſt maturius prævenire, ut in hac puella Jordana | duobus annis prævenit ſupplente malitiâ ætatem: hinc Pontifex tanquam certum ſuppoſuit, per ſequentem copulam cum eadem Jordana ſponſalia de futuro tranſiiſſe in matrimonium de præſenti: alioquin non potuiſſet Joannes compelli ad cohabitandum matrimonialiter cum Jordana. In hoc tamen caſu vir privatur jure exigendi debitum à ſua uxore propter inceſtum commiſſum cum ejus matre, & tenetur debitum reddere conjugi petenti. Imò quia honeſtas videtur exigere, ut nec ipſa Jordana debitum exigat ob affinitatem contractam cum marito, ideo ambo conjuges ad perpetuam continentiam ſervandam induci debent, quòd ſi uxor nolit continentiam hanc vovere, non eſt cogenda, quia non debet privari jure ſuo ſine propria culpa, cùm ipſa non conſenſerit, ut Joannes carnaliter cognoſceret ejus matrem. Hæc tamen procedunt de jure antiquo ad explicandum textum in *d. c. Jordana ult. h. t.* quia de jure novo poſt Concilium Tridentinum ſola copula ſponſi cum ſponſa de futuro, non præſumitur ampliùs matrimonium, ſed requiritur, quòd iſtud contrahatur coram Parocho, & teſtibus idoneis, præmiſſis denuntiationibus, ut poſſit eccleſia judicare de validitate talis matrimonij.

18 Quæritur decimò, an ex copula imperfecta, ſeu non totaliter conſummata ex utraque parte oriatur affinitas dirimens matrimonium, ſi copula contingat cum conſanguinea ſponſæ in primo, vel ſecundo gradu? Reſpondetur, ex tali copula imperfecta non oriri affinitatem, quæ impediat matrimonium contrahendum, ratio eſt, quia ut docet D. Thomas *in 3. p. q. 55. art. 4. ad 2.* affinitas non oritur niſi ex copula apta ad generationem, & per quam vir, & mulier fiunt una caro: atqui copula imperfecta, in qua nulla fit ſeminatio non eſt apta ad generationem, proinde non ſufficit ad contrahendam affinitatem, quæ impediat matrimonium contrahendum. Imò probabile eſt, nec oriri ex eo, quòd ſola fœmina ſeminet, quia hæc non ſufficit ad generationem.

In contrarium tamen poſſet opponi textus ex *cap. Juvenis de ſponſal.* & *c. fraternitati de eò qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ.* ubi dicitur, quòd per ſolum conſuum ad copulam cum ſponſa, quæ tunc erat puella ſeptennis dirimitur matrimonium ſequens cum ejus ſorore. Sed contra, quia in præcitatis textibus matrimonium non dirimitur ratione affinitatis, quia hæc non potuit oriri ex ſolo conatu ad copulam; ſed dirimitur ratione publicæ honeſtatis ex ſponſalibus antea initis cum alia ſorore. Si quæras quid requiratur ad perfectam copulam, ut ex illa oriatur affinitas impediens ſubſequens matrimonium. Reſpondetur, ex communi omnium ſententia requiri, ut vir ſeminet intra naturale vas fœminæ, ut deſumitur ex *c. extraordinaria 35. q. 3.* ubi hoc declaratur: ratio itidem eſt, quia id ſufficit ad generationem, & talis copula tametſi fœmina non ſeminet, dicitur perfecta, & ſufficiens ad generationem, conſequenter per illam contrahitur affinitas: quòd verò ſufficiat ad generationem docent Ariſtoteles *lib. 2. de gener. c. 2. Avicena lib. 9. animal. c. 1.* D. Thomas *in 3. p. q. 31. art. 5. ad 3.* quem ſequuntur ferè omnes Theologi. 19

Nihilominus non deſunt, qui cenſeant probabile, requiri etiam ſeminationem fœminæ, ut docent Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 64.* licèt ipſe contrariam ſententiam cenſeat probabiliorem. *ibid. num. 20.* Innocentius *in c. fraternitati de eo, qui cognovit conſanguineam.* Archidiaconus *c. un. num. 3. & 4. de ſponſal. in 6. c. extraordinaria. num. 35.* Lambertinus *de jurepatron. lib. 2. p. 1. art. 18. num. 5.* Gaeta *repetit. c. ad limina 30. q. 1. §. 4.* & alij, quos citat Sanchez *loc. cit.* quibus addi poſſunt Hurtadus *de matrim. diſp. 20. diffic. 1. num. 4.* Diana *de matrim. tract. 6. reſol. 238. num. 2.* Graffius *p. 1. lib. 2. c. 70. num. 8.* quos citat, & ſequitur Diana *loc. cit.* 20

Quæritur undecimò, an affinitas ſuperveniens per copulam illicitam diſſolvat ſponſalia? Reſpondetur affirmativè, & deſumitur ex *c. veniens 2. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd ſi quis contraxerit ſponſalia de futuro cum filia, ſi poſtea cognoſcat matrem, ſolvuntur ſponſalia. Ratio eſt, quia ſponſalia de futuro nihil aliud ſunt, quàm promiſſio futurarum nuptiarum *c. Noſtrates 30. q. 5.* atqui inter affines non poteſt matrimonium contrahi *c. non debet de conſang. & affin.* ergo talis promiſſio 21

futu-

futurarum nuptiarum impedita per fortius vinculum ſupervenientis affinitatis non poteſt ſuum ſortiri effectum *c. ſi inter, & ibi Gloſſa de ſponſal.* unde imponenda eſt illi pœnitentia de illicita copula, per quam ſupervenit affinitas, & quidem paulò major, quàm imponeretur pro adulterio, ut habetur in textu in *d. c. veniens. 2. h. t.* quod tamen eſt intelligendum, ſi conſanguinea cognita habebat maritum, quia tunc non ſolùm committitur adulterium, ſed etiam violatur juſtitia publicæ honeſtatis, ut notat Gloſſa in *d. c. veniens. 2. h. t.*

22 Neque obſtat, ſi dicas, affinitatem ſupervenientem matrimonio inito illud non diſſolvere, eſt enim diſpar ratio: quia matrimonium ſemel ritè initum eſt vinculum indiſſolubile, quod niſi per ſolam mortem naturalem ſolvi non poteſt, ſi fuerit conſummatum; vel per ingreſſum in religionem approbatam, & profeſſionem ſolemnem ibi emiſſam, ſi fuerit tantùm ratum, & nondum conſummatum, ut notat D. Thomas *p. 3. q. 61. art. 2. in addit.* quo fit, ut per ſolam affinitatem ſupervenientem non poſſit diſſolvi, quia incluſio unius eſt excluſio alterius *l. qui libertas. ff. de edict.* & *deſumitur ex c. 2. de conjug. lepros.*

23 Quamobrem licèt affinitas impediat matrimonium contrahendum, non tamen diſſolvit contractum, ut notat Gloſſa in *c. Ad limina V. dixerit. 30. q. 1.* non tamen poteſt diſſolvi, ſi jam ſit initum, quia tunc non diſſolvitur, niſi per ſolam mortem naturalem; ſi fuerit conſummatum *Matth. 10. & 1. ad Corinth. c. 7.* Verùm quia delinquens eſt puniendus in eo, in quo peccavit *c. lit. de temp. ordin.* ideo ex quo quis peccavit cognoſcendo conſanguineam uxoris ſuæ tum in pœnam proprij delicti, tum ob violatam publicam honeſtatem punitur in eo, ut à propria uxore non poſſit debitum exigere, bene tamen reddere uxori petenti, quia iniquitas viri non debet officere uxori, quæ non fuit particeps talis peccati: alioquin ipſa ſine culpa privaretur jure ſuo. Quinimò crimen inceſtus eſt ita enorme, ut inceſtuoſus non ſolùm puniatur, quatenus ab uxore non poteſt debitum exigere, verùm etiam ut poſt mortem uxoris non poſſit contrahere cum alia, niſi cum eo diſpenſetur ob ſuam fragilitatem. Quòd ſi præter diſpenſationem contrahat, peccat faciens contra ſtatuta eccleſiæ, non tamen matrimonium dirimitur, nec ob hoc ſeparatur.

24 Hinc inceſtuoſus prohibetur matrimonium contrahere, & deſumitur ex *c. transmiſſa 4. h. t.* ubi Cœleſtinus III. reſcribit, quòd ſi quis mortua uxore cognoſcit ejus filiam, ſeu privignam, & ducit aliam, non debeat petere, ſed tantùm reddere debitum, & agere pœnitentiam, & ſi ſupervixerit, debet manere ſine ſpe conjugij, quia eſt inceſtuoſus, æquum enim erat, ut puniretur in eo, in quo peccavit: unde meretur non ſolùm amittere poteſtatem petendi debitum à propria uxore, ſi illam habeat, ſed etiam ut aliud matrimonium poſt mortem illius contrahere non poſſit *c. veniens 2. h. t.* licèt ex juſta cauſa cum illo diſpenſetur *c. Ex literis 8. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit: quòd qui matrem ſponſæ de futuro carnaliter cognoſcit, & deinde polluit filiam adultam ſcienter, rumpit ſponſalia, & nec mater, nec filia, nec ipſe poſſunt amplius contrahere matrimonium cum aliqua, niſi de lapſu carnis timeatur, quia tunc ex juſta cauſa diſpenſatur.

Hinc ſi deſacto contrahat, matrimonium 25
tenet, quia quædam ſunt tantùm de ſolemnitate matrimonij, & quædam de eſſentia, & ſicut remotis iis, quæ ſunt de ſolemnitate ſacramenti, adhuc remanet verum ſacramentum, ſi maneant alia, quæ ſunt de eſſentia; ideo impedimenta, quæ contrariantur his, quæ ſunt de ſolemnitate ſacramenti, non impediunt, quin, ſi hoc efficiatur, ſit verum ſacramentum, & talia dicuntur impedire matrimonium contrahendum, nõ verò dirimere contractum: quia verò hoc impedimentum affinitatis ortæ ex inceſtu non eſt contra eſſentiam matrimonij, ſed tantùm eſt prohibitio de non contrahendo cum alia, non impedit, quo minus matrimonium, ſi contrahatur, ſit legitimum, quamvis contrahi non deberet; idque exemplificatur de illo, qui emiſit votum ſimplex caſtitatis, qui non debet matrimonium contrahere; ſed ſi contrahat, matrimonium valet, quia votum ſimplex tantùm impedit matrimonium contrahendum, ſed non dirimit contractum, niſi in tribus caſibus, nimirum ſi machinatus fuerit in mortem alterius, ſi dederit fidem adulteræ, & ſi duxit eam de facto; & tunc tenetur reddere debitum, ſed non petere, quia enormitas talis delicti commiſſi in injuriam matrimonij exigebat hanc pœnam, ut ille prohiberetur ab executione debiti conjugalis, & impediretur à matrimonio contrahendo: unde licèt matrimonium, ſi contrahatur, teneat, non tamen per hoc liberatur inceſtuoſus ab alia pœna, niſi cum eo diſpenſetur, & ex quo matrimonium contraxit, habilitetur ad debitum illud ſibi prohibitum exigendum, ut notat Hoſtienſis in *c. transmiſſa 4. in fin. h. t.* Tenetur tamen etiam tunc, cùm non diſpenſatur, adminiſtrare uxori neceſſaria, quia ex quo uxor non fuit particeps de culpa mariti, æquum non eſt, ut pro eadem culpa debeat pœnam ſubire: proinde cùm maritus habuerit ab ea dotem, ut illius fructus inſervirent oneribus matrimonij *l. dotis fructus ff. de jure dot.* non debet ipſe maritus propter proprium delictum relevari à debitis oneribus, ne commodum ex propria malitia reportet *c. plerumque de reſcript.* & ne uxor abſque culpa puniatur.

Quæritur duodecimò, an ad confeſſionem 26
conjugum dicentium affinitatem præceſſiſſe, matrimonium ab ipſis initum diſſolvatur? Reſpondetur negativè, & deſumitur ex *c. ſuper eo 5. h. t.* ubi Cœleſtinus III. reſcribit, quòd tametſi uterque conjugatus fateatur maritum ante matrimonium cognoviſſe conſangoineam uxoris ſuæ, ſitque rumor viciniæ, quæ hoc reclamet, non ſit matrimonium ſeparandum, niſi accedant rationabiles, & fide dignæ probationes. Ratio eſt, quia matrimonium recipit indiſſolu-

bilitatem ab ipſo Deo dicente Chriſto *Matth. 19. Quod Deus conjunxit homo non ſeparet.* & huic indiſſolubilitati contrahentes ſe adſtrinxerunt *1. ad Corinth. c. 7.* & quia homo non poteſt auferre legem divinam, nec illi derogare, *c. cum inferior. de Major. & obed.* & in contractibus obligatio, quæ à principio eſt voluntatis, ſeu in libertate contrahentium, poſt factum fit neceſſitatis *c. cum ſemel de reg. jur. in 6.* ideo ex quo matrimonium fuit validè initum à contrahentibus diſſolvi ampliùs non poteſt, niſi per mortem naturalem, ſi fuerit conſummatum; vel per ingreſſum religionis, & profeſſionem in illa emiſſam, ſi fuit tantùm ratum, & nondum conſummatum *c. veniens 2. h. t.* Hinc non creditur conjugibus contra matrimonium jam validè initum, ſed tantùm in favorem ejuſdem. Neque obſtat, quòd ſi eorum confeſſio de affinitate præcedente vera eſſet matrimonium irritaretur *c. non debet de conſanguin. & affin.* quia ſi eorum ſimplici confeſſioni fides præſtaretur, inde ſequeretur, quòd quoties aliqui vellent intra ſe contra matrimonium colludere, ad confeſſionem inceſtûs facilè proſilirent, ut matrimonium dirimerent. Tum quia licèt contra ſe poſſit quiſque teſtificari, non tamen poteſt pro ſe *c. 14. q. 2. §. 1.* hæc autem confeſſio eſſet pro ſe ad colludendum pro eorum voluntate; proinde tali confeſſioni non eſt fides adhibenda. Quòd ſi talis confeſſio fieret ante matrimonium, tunc illis crederetur, quia tunc confiterentur contra ſe, non verò contra matrimonium, quod nondum eſſet.

27 Rurſus ſi poſt matrimonium validè initum, confiterentur ſe commiſiſſe adulterium ob quod eſſent ſeparandi quoad thorum, eis crederetur *c. ex litteris de divortiis;* quia in tali caſu confeſſio non eſſet contra indiſſolubilitatem matrimonii à Deo ordinatam; ſed contra commodum proprium exigendi debitum, & cohabitandi ſimul; ideòq; eorum confeſſioni crederetur, quia per ipſam teſtificarentur contra ſe, nec timeretur tunc colludium, cùm per hoc non poſſint contrahere cum aliis, ut notat Gloſſa in *d. c. ſuper eo 5. h. t.*

28 Cæterum contra matrimonium non creditur eorum confeſſioni, tametſi ſit rumor viciniæ, quæ hoc reclamet, ubi notat Gloſſa, aliud eſſe famam, & aliud rumorem: quia rumor non habet tantam vim ſicut fama, ſiquidem rumor tunc contingit, quando aliqua pars viciniæ aliquid dicit: fama autem quando tota civitas, ſeu vicinia, vel major pars dicit, & clamat, ut notat Abbas in *d. c. ſuper eo 5. num. 3. h. t.* & quia fama per ſe non ſufficit ad dirimendum matrimonium *c. ſi duo*, & ibi Gloſſa *1. 35. q. 6.* ideo ex quo illorum confeſſio nihil operatur; etiam rumor viciniæ, ſi illi conſentiat, non judicatur validus, niſi rationabiles, & fide dignæ probationes accedant: unde ut notat Gloſſa in *d. c. ſuper eo.* quamvis fama fortaſſis ſufficeret ſimul cum confeſſione conjugum ad ſeparandum matrimonium; non ita ſufficit rumor etiam junctus cum confeſſione conjugum.

29 Quæritur tertio decimò, an vinculum affinitatis dirimat ſubſequens matrimonium jure naturali? Juvat obſervare, aliud eſſe quærere, an affinitas ſit vinculum naturale, & aliud, an jure naturali matrimonium dirimat, non enim ex eo, quòd aliquod vinculum eſt naturale, ſtatim ſequitur, jure naturali dirimere matrimonium: ſiquidem conſanguinitas in ſecundo, tertio, & quarto gradu eſt quid naturale, & tamen jure naturali non dirimit ſubſequens matrimonium, ſed tantùm jure eccleſiaſtico; adeò ut, ſi infideles contrahant matrimonium in tertio gradu conſanguinitatis validum ſit tale matrimonium, quia non dirimitur jure naturæ, & infideles non ſubjiciuntur legibus eccleſiaſticis. Quamobrem quærere, an vinculū affinitatis ſit quid naturale, nihil aliud eſt, quàm quærere, an ſtando in jure naturæ oriatur aliqua affinitas ex copula fornicaria, quæ contrahatur ab infidelibus, perinde ac conſanguinitas; an verò ſit, tantùm de jure eccleſiaſtico, perinde ac cognatio ſpiritualis.

Quòd conſanguinitas ſecluſa omni lege eccleſiaſtica ſit quid naturale, nemo dubitat, cùm reperiatur etiam apud infideles. Tum quia natura ipſa dictat, ex communicatione ejuſdem ſanguinis oriri quandam conjunctionem, & naturalem amicitiam, quapropter infideles poſt ſuſceptum baptiſmum non poſſunt validè matrimonium contrahere cum conſanguineis intra quartum gradum, tametſi ante baptiſmum potuerint ultra primū gradum illud contrahere in ſententia aſſerentium, ſolum primum gradum illud dirimere, quia conſanguinitas tempore infidelitatis eſt tantùm quid naturale, & non impedit matrimonium niſi in primo gradu; poſt verò ſuſceptum baptiſmum ſubjicitur etiam legi eccleſiæ, quæ irritat matrimonium uſque ad quartum gradum conſanguinitatis. Ex quo liquet, conſanguinitatem non dirimere matrimonium jure naturæ niſi in primo gradu; & in ulterioribus uſque ad quartum tantùm jure eccleſiaſtico, cui infideles non ſubjiciuntur, ut docet Navarrus *lib. 4. conſil. tit. de ſponſ. conſ. 7. n. 7.* 30

Major difficultas eſt de affinitate, & reſpondetur ad quæſitum, affinitatem ortam ex copula conjugali non eſſe ſimplex eccleſiæ inventum, ſed quid naturale, perinde ac ipſa conſanguinitas: etenim conſanguinitas eatenus dicitur eſſe quid naturale, quia eſt fundamentum naturalis cujuſdam amicitiæ, & conjunctionis: atqui affinitas orta ex copula conjugali eſt etiam ſimile fundamentum; ſiquidem naturalis amicitiæ cauſa alia eſt, quæ per propagationem carnis deſcendit; & alia, quæ per carnis unitatem, & conjunctionem ad eandem generationem, qualis eſt in copula conjugali: unde affinitas, perinde ac conſanguinitas, eſt quid naturale. 31

Tum quia conjuges eſſe unam carnem eſt de jure naturæ *Geneſ. 2. Et erunt duo in carne una*, quòd ſi revera eſſent una caro, neceſſariò conſanguinei uxoris, eſſent conſanguinei viri, & viciſſim; ſed quia ſunt tantùm quodammodo una caro, ideo conſanguinei uxoris ſunt affines viri, & conſanguinei viri affines uxoris, ex quo 32

liquet

liquet vinculum affinitatis eſſe naturale, ut docet D. Thomas *in 4. diſt. 41. q. un. art. 1. quæſtiunc. 1.* D. Antoninus *3. p. tit. 1. c. 11. in fin.* Sotus *q. unic. art. 1. col. 2. in probat. 2.*

33 Affinitas verò, quæ oritur non ex copula conjugali, de qua hactenus diximus, ſed ex fornicaria, non eſt naturalis, adeò ut ſecluſa omni lege eccleſiaſtica nullum vinculum naturalis amicitiæ oriatur inter conſanguineos viri, & fœminam à tali viro fornicariè cognitam, nec è contra; quia tantùm abeſt, quòd hæc affinitas ſit fundamentum amicitiæ, & reconciliationis; ut potiùs ſit fundamentum diſſidiorum.
34 Tum quia filius non inclinatur naturaliter ad exhibendam reverentiam fœminæ à proprio ſuo patre cognitæ, ſed potiùs ab illa abhorret; ex quo conjici poteſt, nullum naturale vinculum ex hac affinitate orta ex copula fornicaria oriri: hinc neque ex eadem copula oriebatur affinitas jure antiquo Romano, ſed ex ſolis nuptiis *l. non facile §. affines, & § ſciendum. ff. de gradibus affinitatis.*

34 Quæritur quarto decimò, an infidelis, qui fornicariè cognovit aliquam fœminam poſſit poſt ſuſceptum baptiſmum matrimonium contrahere cum conſanguinea ejusdem fœminæ in tertio, vel quarto gradu? Reſpondetur probabilius affirmativè, quia cùm talis affinitas non ſit vinculum naturale, ſed tantùm eccleſiaſticum, & infidelis tempore infidelitatis non ſubjiciatur legibus eccleſiæ, ſequitur, nullam ob talem fornicationem contraxiſſe affinitatem cum conſanguinea illius, quam cognovit, proinde nil eſt, quod poſt baptiſmum impediat matrimonium contrahendum cum conſanguinea illius fœminæ, quam cognoverat tempore infidelitatis.

Neque dici poteſt, hanc affinitatem oriri 35
ſtatim poſt ſuſceptum baptiſmum; quia quod ab initio eſt nullum tractu temporis non convaleſcit. Hinc poteſt conſiſtere matrimonium inter fidelem ſuſcipientem in baptiſmo filios infidelium, & illos infideles, ſi poſtea baptizentur, quia nulla inter ipſos oritur cognatio ſpiritualis, cùm infideles tempore infidelitatis non ſubjiciantur legibus eccleſiæ, ut notat Gallego *de cognat. ſpirit. c. 8. n. 15.* non tamen poteſt, qui levavit mulierem infidelem ex ſacro fonte baptiſmi cum illa matrimonium inire, quia cum ipſa verè contraxit cognationem ſpiritualem propter baptiſmum. Cùm igitur hæc affinitas non contrahatur tempore infidelitatis non poteſt impedire matrimonium contrahendum poſt baptiſmum, quia non enti nequit aliqua qualitas ineſſe, *l. ſi ſervum. §. 1. ff. de act. empt.*

TITULUS XIV.

De conſanguinitate, & affinitate.

Cùm Pontifex in præcedentibus titulis egiſſet de impedimentis ortis ex cognatione ſpirituali, legali, & affinitate contracta ex copula illicita cum conſanguinea ſponſæ, pergit nunc agere de alio impedimento, quod oritur ex ipſa cognatione naturali, ſeu carnali, quæ inter cætera matrimonij impedimenta præcipuum ferè locum obtinet, & conſiſtit in conſanguinitate, ad quam accedit ea perſonarum propinquitas, quæ affinitas dicitur. Unde ſubjungitur præſens titulus de conſanguinitate, & affinitate.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc Titulo continentur,

C. EX LITTERIS 1. h. t. Alexander III. declarat, quòd ſi poſt contractum matrimoniũ inquiſita diligenter veritate per teſtes circumſpectos omni exceptione majores inveniatur aliquis gradus, ſaltem quartus conſanguinitatis, vel affinitatis, debeant conjuges ſeparari. Rurſus declarat, cauſas matrimoniales non eſſe tractandas à quolibet, ſed per Judices diſcretos, qui poteſtatem habeant, & ſciant Canones. Ex quo textu duo requiruntur in Judice cauſarum matrimonialium. Primò ut habeat poteſtatem judicandi. Secundò ut non ignoret ſtatuta canonum. Rurſus cauſam matrimonialem non poſſe compromitti, ſed ſententiam eſſe ferendam a Judice, vel ordinario, vel delegato.

C. SUPER EO 2. h. t. Urbanus III. declarat, quòd ſi quis deſponſaverit puellam, & poſtea excipiat, ſe cognoviſſe carnaliter propinquam puellæ, ſi fama loci id habeat, liberatur à ſponſalibus: ex quo textu iterum liquet, affinitatem ſupervenientem ſolvere ſponſalia, & famam impedire matrimonium contrahendum. Hoc intereſt diſcrimen inter rumorem, & famam,

mam, quia rumor eſt, quando aliqua pars viciniæ aliquid affirmat, ut tertia, vel quarta pars: fama verò eſt, quando tota civitas, ſeu vicinia, vel major pars aliquid affirmat, hinc rumor minùs probat, quàm fama. Cæterum ante contractum matrimonium ad illud impediendum, ſufficit ſolùm fama impedimenti.

C. *QUOD DILECTIO 3. h. t. Cœleſtinus III. reſcribit, quòd quando diſpenſatur cum aliqua ut poſſit contrahere in quarto gradu, uterque debeat diſtare in quarto; quòd ſi alter diſtaret in tertio a ſtipite, diſpenſatio non valeret: quòd ſi conſuetudo loci ita ſe habeat, ei ſtandum eſt ad vitandum ſcandalum. Hinc in præſenti textu Legatus Papæ non diſpenſavit in gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis lege canonica prohibitis, quia privilegia juri communi contraria debent ſtrictè interpretari: ſed reſpexit inolitam conſuetudinem illius Regionis, ex cujus violatione timebatur ſcandalum Hinc notat Panormitanus, conſuetudinem poſſe habilitare, & inhabilitare ad matrimonium, & eos copulare, qui inæqualiter diſtant à communi ſtipite. Verùm melius videtur dicendum, conſuetudinem potiùs habilitare, quàm inhabilitare ad matrimonium.*

C. *DE INFIDELIBUS 4. h. t. Innocentius III. declarat, infideles conjunctos matrimonio in gradu prohibito ab eccleſia non eſſe ſeparandos, ſi convertantur, quia quos Deus conjunxit, non debet homo ſeparare: loquitur Pontifex in hoc textu de Judæis, quos dicit in matrimonio contrahendo ante baptiſmum, & converſionem non ſubjacere legibus canonicis quoad gradus conſanguinitatis, & affinitatis, & concordat* c. gaudemus de divort. *Tum quia Chriſtus dixit, inter illos eſſe verum matrimonium, neque per legem evangelicam ſuſtulit matrimonium inter Judæos.*

C. *QUOD SUPER 5. h. t. reſcribit idem Pont. conſanguineos mariti poſſe accipere conſanguineos uxoris, eò quia nulla ſit affinitas. Rurſus declarat, conſuetudinem contrahendi inter gradus prohibitos eſſe corruptelam, & non valere, & contrahentes eſſe excommunicandos. Verùm id debet intelligi de conſuetudine irrationabili, quæ legitimo tempore non fuit præſcripta: alioquin poteſt in aliquo loco occurrere rationabilis cauſa, ob quam hæc conſuetudo inducatur; ut ſi in aliqua Inſula pauci eſſent incolæ, & nulli extranei vellent ibi habitare, poſſet tunc contingere ut conſuetudo ibi contrahendi in quarto, vel etiam tertio gradu conſanguinitatis, non eſſet corruptela; adhibita hac diſtinctione poſſunt canones, qui videntur contrarij, inter ſe conciliari.*

C. *QUIA CIRCA 6. h. t reſcribit idem Pont. diſpenſationem factam à Papa contrahendi in gradu prohibito, ſi ſit ex cauſa falſa non valere, niſi de novo a Papa confirmetur. Ex quo textu colligitur ad ſolum Pontificem pertinere diſpenſare in impedimentis matrimonij jure canonico ſtatutis. Docent tamen plures cum* Sanchez lib. 8. diſp. 6. n. 14 *poſſe etiam Epiſcopum diſpenſare ex gravi, & urgente cauſa, ſi deſit recurſus ad Papam. Cæterum ex textu liquet, ſubreptitiam eſſe diſpenſationem, ſi tempore conceſſionis Pontificis, vel Pœnitentiarij cauſa allegata non ſit vera; tametſi antea fuerit, vel poſtea futura ſit vera. Verùm ut notat Gloſſa, in favorem filiorum diſpenſatur in gradu prohibito, immo propter ſcandalum interdum toleratur etiam diſpenſatio ex falſa cauſa conceſſa: tolerantia enim, & diſſimulatio Papæ, aut ſuperioris inducit diſpenſationem in actu de jure prohibito, ut docet* Gonzales ad regul. 8. cancellar. Gloſſ. 9. §. 2. n. 87. *Neque obſtat textus in* c. cum jam dudum de præbend. *ubi dicitur:* Multa per patientiam tolerari, quæ ſi fuerint deducta in judicium, exigente iuſtitia non debent tolerari. *quia id tantùm eſt verum de tolerantia facti, quando Pontifex nil ſpecificè diſponit de aliquo actu prohibito à ſe, vel alijs tolerando: ſecus ſi ſpecificè diſponat ſe velle certum actum tolerare, aut diſſimulare, vel jubet tolerari, aut diſſimulari, ut in præſenti textu; tunc enim talis diſſimulatio dicitur habere vim diſpenſationis: quia non eſt veriſimile, Papam circa diſpenſationem mandaſſe iſtos tolerari in peccato, quia id, non potuiſſet fieri ſine ſcandalo. Cæterum propter ſcandalum facilius diſpenſatur ſuper matrimonio contrahendo, vel contracto in gradibus jure communi prohibitis, quando ſcilicet ex tali matrimonio ſuſcepta fuit proles; tunc enim favore filiorum diſpenſatur, præſertim ſi plures ſint, & bona fide ſuſcepti, ut etiam ob ſcandalum vitandum, aut tollendum, quo pacto frequenter Papa, propter bonum pacis, & ad ſedanda diſſidia diſpenſat inter conſanguineos in tertio. & quarto gradu.*

C. *TUA NOS. 7. h. t. Idem Pont. reſcribit, teſtes, qui producuntur ad faciendum divortium, quando computantur gradus conſanguinitatis debere incipere à parentibus, ſeu à ſtipite, vel germanis, diſtinguendo gradus per ordinem, deſignando perſonas proprijs nominibus, vel æquipollentibus indicijs, præſertim quia ſæpe teſtantur de auditu, quod minus eſt validum: quapropter vult Pontifex in hac materia non eſſe nimium laxandam facultatem. Ubi notandum eſt, quòd cum matrimonium ſit res valdè favorabilis, meritò requiritur accurata graduum computatio à teſtibus, vel illis, qui impedimentum dirimens conſanguinitatis volunt opponere, tenentur enim efficacem ſui dicti cauſam oſtendere, præſertim ſi ſint ſolùm teſtes de auditu alieno.*

C. *NON DEBET 8. h. t. Ex Concilio generali idem Pont. tollit aliquam prohibitionem contrahendi matrimonium in ſecundo, vel tertio gradu affinitatis, eò quia difficultatem hujuſmodi prohibitiones frequenter inducerent, & pericula animarum: & decernit, ut contrahentes in tali gradu affinitatis liberè copulentur. Rurſus ſtatuit, ne prohibitio copulæ conjugalis quartum conſanguinitatis, aut*

affini-

affinitatis gradum de cæterò excedat, quia in ulterioribus gradibus hæc prohibitio ſine gravi diſpendio non poteſt obſervari: & quaternarius numerus benè congruit corpori humano, cujus dominium ſibi mutuò tradunt conjuges, cùm conſtet ex quatuor elementis. Demum vult hanc prohibitionem eſſe perpetuam, ut non poſſit quis contra illam defendi, quacunque annorum longinquitate, eò quia diuturnitas temporis non minuat, ſed augeat peccatum. Ubi notandum eſt, leges humanas ex publica neceſſitate eſſe mutandas, ſi præſertim periculum ſubſit animarum. Rurſus conjugium fuiſſe olim impeditum usque ad ſeptimum conſanguinitatis gradum c. nulli 35. q. 3. *& poſtea ab Innocentio III. in præſenti textu hoc impedimentum fuiſſe reſtrictum usque ad quartum conſanguinitatis, & affinitatis gradum, tam in linea recta, quàm transverſa aſcendentium, & deſcendentium. Rurſus affinitatem ex fornicatione contractam à Concilio Tridentino* ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 4. *reſtrictam fuiſſe ad ſecundum gradum.*

C. *VIR QUI ult. h. t. Gregorius IX. declarat, quòd ſi vir diſtat à ſtipite in quarto gradu, & mulier in quinto, poſſint ſine diſpenſatione matrimonium contrahere, quia quanto gradu remotior diſtat à ſtipite, in tanto diſtat etiam à quolibet deſcendentium per aliam lineam in eodem ſtipite.*

IN SEPTIMO.

C. *SANCTISSIMUS 1. h. t. Pius IV. ſtatuit, ut in diſpenſationibus quibuscunque, quæ pro matrimonio ſcienter, vel ignoranter contracto, vel contrahendo, in quibusvis prohibitis conſanguinitatis, & affinitatis, ſeu miſtis gradibus obtinentur à Sede Apoſtolica, vel impetrantur à Papa, etiamſi motu proprio concedantur, ſint exprimendi gradus conſanguinitatis, & etiam qualitates remotiores, & propinquiores, de quibus ſpecialis, & expreſſa mentio fieri debet: alioquin vult hujusmodi diſpenſationes eſſe nullius roboris, & momenti, & haberi pro infectis.*

C. *SANCTISSIMUS IN CHRISTO 2. h. t. Pius V. declarat, ultra perſonas enumeratas in decretis Concilij Tridentini circa impedimenta cognationis ſpiritualis, & affinitatis ex fornicatione poſſe matrimonium contrahi: ſtatuitur autem in decretis Concilij, ut affinitas, quæ ex fornicatione contrahitur, in illis tantùm attendi debeat, qui primo, vel ſecundo affinitatis gradu conjunguntur, & declarat Pontifex, ultra hos gradus poſſe matrimonium contrahi.*

C. *CUM ILLIUS 3. h. t. declarat idem Pont. nullum eſſe impedimentum ratione cognationis ſpiritualis, quo minus inter maritum, vel uxorem ſuſcipientis, & baptizatum; baptizatique patrem, & matrem, & quascunque alias perſonas, tam ex parte ſuſcipientis, quam baptizantis, & baptizati in Concilio Tridentino nominatim non expreſſas poſſit liberè, & licitè matrimonium contrahi: decretum autem Concilij Tridentini fuit, cognationem ſpiritualem inter eos tantùm contrahi, qui ſuſcipiunt baptizatum de baptiſmo, & ipſum baptizatum, & illius patrem, & matrem, nec non baptizantem, & baptizatum: baptizatique patrem, & matrem: in reliquis autem perſonis, quæ per antiquos canones ratione cognationis contrahere prohibebantur, omne impedimentum ſublatum eſt.*

C. *AD ROMANUM 4. h. t. Idem Pont. reſtringit impedimentum affinitatis provenient ex fornicatione ad primum, & ſecundum gradum, in ulterioribus enim gradibus ſtatuit, matrimonium poſtea factum non dirimi, & declarat, nullum hodie impedimentum remanere, quo minus in ulterioribus gradibus poſſit liberè, & licitè matrimonium contrahi. Hinc hodie jure novo ex Concilio Tridentino affinitas ex fornicatione contracta reſtringitur ad ſecundum gradum, non ita tamen affinitas contracta ex copula licita, quia id relinquitur ex diſpoſitione præſentis textus, ut nimirum extendatur usque ad quartum gradum, quia Concilium Tridentinum nullam mentionem de illa fecit in ſua reſtrictione.*

IN CLEMENTINIS.

C. *EOS QUI 1. h. t. Clemens V. declarat, excommunicatos ipſo facto eſſe eos, qui ſcienter contrahunt in gradu prohibito conſanguinitatis, & affinitatis, vel cum Monialibus: ut etiam Religioſos, & Moniales, & Clericos in ſacris conſtitutos, ſi matrimonium contrahant: & ſtatuit, ut Prælati eccleſiarum cum primum ſciverint, eos denuntient excommunicatos, faciantque denunciari, donec abſolvantur: remanentibus etiam pœnis a jure ſtatutis. Ubi notat Gloſſa, hanc decretalem tantùm procedere in caſibus expreſſis, non in alijs, adeò ut, ſi quis contrahat cum conjugata, vel infideli pagana, vel cum cognata ſpirituali, vel legali, vel contra publicam honeſtatem non incurrat has pœnas quamvis matrimonium non teneat. Præterea, qui ignoranter contrahit, nec incurrit pœnas hujus canonis, dummodo ignorantia ſit facti probabilis, & non juris: quia ſi ſciebat gradum, in quo erat, licèt ignoraverit conſtitutionem, ſeu jus, adhuc ligatur à conſtitutione* regul. ignorantia de regul. jur. in 6. *Hinc ſi unus conjugum ſciebat, & alter ignorabat, ſciens ligatur. Rurſus ſi ignorans contraxit, & poſtea ſcit, ſi matrimonium conſummet, cenſent plures valde probabile non incurrere excommunicationem; quia jus punit contractum, & non cohabitationem, vel inceſtum, ſicut qui ignoranter eligit indignum, quem credebat dignum: quamvis poſtea ſciat eſſe indignum non incurrit pœnam* c. cum in cunctis de elect. *Quia verò hæc decretalis loquitur de matrimonio, non extenditur ad ſponſalia, quia cùm ſit prohibitoria, eſt reſtringenda ut odioſa ad ſolum matrimonium.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid ſit conſanguinitas, quomodo ejus gradus computandi, & quo jure matrimonium dirimat.

1 Conſanguinei propriè dicuntur, qui ſanguine inter ſe connexi ſunt; hinc conſanguinei fratres, qui de uno patre nati; nec refert ſi ex diverſa matre; propriè enim in jure conſanguinei dicuntur ſoli fratres, ſororesque ex eodem patre prognati, & prognatæ, qui capite minuti non ſunt, idque de jure civili: vel etiam qui in ejusdem patris poteſtate ſunt, quamvis ex eo non ſint progeniti, eò quia quæſiti per adoptionem, vel unus adoptivus, alter naturalis. Conſanguinitas tamen ut ad præſens pertinet inſtitutum definitur: *Vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractū.* Dicitur conſanguinitas quaſi conſanguinis unitas, eò quia conſanguinei de communi ſanguine deſcendant.

2 Requiritur tamen ad conſanguinitatem, ut conſanguinei ab eodem ſtipite propinquo deſcendant, alioquin quamvis plures ab eodem cōmuni ſtipite originem traherent, ſed remoto, non dicerentur conſanguinei; alioquin cum omnes homines deſcendant ab eodem communi ſtipite, ſeu Adamo, & Eva, eſſent omnes inter ſe conſanguinei, quod eſt falſum, quia tametſi virtus generativa Adami perſeveret in omnibus deſcendentibus ſecundùm ſimilitudinem ſpecificam, ſeu humanam, non ita ſecundum ſimilitudinem individualem, juxta quam parentes generant prolem ſibi ſimilem, & referentem eorum imaginem, complexionem, & mores: hæc enim individualis virtus ſita in participatione imaginis, complexionis, & morum patris in filio, quo magis à generante per ſuccedentes generationes elongatur, eò plus minuitur, & deficit conſanguinitas.

3 Rurſus conſanguinitas debet deſcendere à genitoribus in filios, & nepotes per carnalem propagationem. Hinc Eva non fuit conſanguinea Adæ, licèt ex ejus coſta formata, eò quia non fuerit genita per carnalem propagationem, ut notat Covarruvias *in 4. decret. p. 2. c. 6. §. 6. num. 3.* Secus inter Virginem Matrem, & JEſum Chriſtum Redemptorem fuit vera conſanguinitas, quia ex puriſſimo Virginis Matris ſanguine operante divino Spiritu formatum fuit corpus Chriſti, adeò ut Beata Virgo conceptioni Chriſti totū illud ſuppeditaverit, quod veræ matres ſolent miniſtrare generationi prolis.

4 Cognatio naturalis generatim ſumpta dividitur in agnationem, & cognationem ſpecialiter dictam, eò quia vox generis contrahatur ad ſpeciem, quæ cum careat proprio nomine ſortitur nomen generis, perinde ac vox adoptio generaliter ſumpta dividitur in arrogationem, & adoptionem ſpecialiter dictam. Cæterum cognatio eſt nomen generis, & agnatio ſpeciei *l. Juriſconſultus §. 1. de gradib. & affinib.* Dicuntur agnati, qui ex eodem ſanguine per ſexum virilem deſcendunt *§. 2. inſtit. de legit. agnat. ſucceſſ.* & agnatio eſt eorum propinquitas. Cognati autem ſpecialiter dicuntur, qui ex eodem ſanguine per matrem, ſeu lineam fœmininam deſcendunt, ut habetur in *d. §. 2. inſtit.* & eorum propinquitas dicitur cognatio propriè ſumpta. Diſcrimen inter cognatos, & agnatos declarant Juriſtæ, ſed Juſtinianus hanc cognatorum, & agnatorum differentiam ſuſtulit in ordine ad ſucceſſiones *novel. 118. de hered. ab inteſt. venien. §. nullum verò volumus.*

5 Ex cognatis generatim ſumptis alij ſunt aſcendentes, ut parentes, qui nos genuerunt, ut Proavus, Avus, Pater, Mater, Avia, Proavia: unde linea aſcendentium initium ducit à patre, vel matre, & aſcendit ad avum, aviam, proavum, proaviam, & alios. Alij deſcendentes, & ſunt, qui à nobis naſcuntur ut filius, filia, nepos, neptis, pronepos, proneptis, & ſic de aliis. Alij ſunt cognati collaterales, ſeu tranſverſales, qui nec nos genuerunt, nec fuerunt ipſi à nobis geniti, ſed eandem nobiſcum ſtirpem communem habent, ut frater, & ſoror, & ex iis deſcendentes patruus, & Avunculus, & alij id genus.

6 Rurſus inter cognatos aſcendentes, & deſcendentes nuptiæ prohibentur, & quidem in infinitum *l. nuptiæ juxta l. nihil. ff. de ritu nuptiar. §. ergo non omnes inſtit. de nupt.* neque in hac prohibitione nuptiarum jus canonicum differt à jure civili, imò nec ſummus Pontifex poteſt in hac linea recta aſcendentium, & deſcendentium diſpenſare: quia cum ſit juris naturalis, non poteſt mutari. Inter cognatos tamen tranſverſales prohibentur nuptiæ uſque ad determinatum gradum, non verò in infinitum: jure enim civili prohibentur uſque ad quartum gradum excluſivè: & jure canonico antiquo uſque ad ſeptimum *can. 1. can. nullum, can. nulli 35. q. 2.*

7 Verùm jure novo Pontificio hæc prohibitio coarctata fuit ad quartum gradum conſanguinitatis incluſivè, ut habetur *in c. non debet 8. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, ut prohibitio deinceps non excedat quartum gradum conſanguinitatis, vel affinitatis, & contra hanc prohibitionem non prævalet longinqua conſuetudo, vel factæ conſtitutiones, unde conſuetudo quævis in contrarium jure novo reprobatur ut cor-

corruptela. Infideles tamen conjuncti io gradu prohibito à lege canonica poſt baptiſmum non ſeparantuc, ut ceſcribit Innocentius III. *in c. de infidelibus 4. h. t.* ubi etiam addit rationem, quia vinculum matrimonij jure divino eſt indiſſolubile, & cùm ſupponatur initum hoc matrimonium cum impedimento tantùm canonico, & inducto ab eccleſia, non poteſt ſolvi, quia eccleſia uon habet poteſtatem ſupra jus divinum, proinde Pontifex ceſcripſit, *quos Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Prætetea licèt de jure civili cognatio, & affinitas non dicantur oriri niſi ex juſtis, & validis nuptiis *l. non facile. §. ſciendum. ff. de gradibus affinitat.* De jure tamen canonico cognatio, & affinitas oriuntur etiam ex copula illicita, & fornicacia, & illegitimè natus non poteſt nubere fœminæ ab eadem matre, vel patre genitæ, quamvis ex illegitima nativitate. Non tamen textus civilis eſt intelligendus de cognatione à natura introducta, ex qua illegitimus cevera etiam eſt filius, vel frater; ſed quod non ſit cognatus quoad effectus Juris C. hoc eſt in ordine ad ſucceſſionem hæreditariam, tutelam, adminiſtrationem, nobilitatem familiæ. &c.

8 Diſtinguituc igitur conſanguinitas per lineas, & gradus: linea eſt perſonarum conſanguinearum ordinata collectio, & ſeries, ſeu ille ordo, quo unus in linea recta deſcendentium dicitur pater, alius filius, nepos, pronepos, abnepos, ſuntque quatuor gradus conſanguinitatis in linea recta deſcendentium; & ita dicendum de matre, filia, nepte, pronepte, abnepte: tametſi quinque numerentur perſonæ, quatuor tamen ſunt gradus, quia pater cum filio non conſtituunt niſi unum gradum: & ita in eadem linea recta aſcendentium pater, avus, proavus, abavus. Hæc autem linea, alia eſt recta, in qua unus ex conſanguineis ab alio immediatè, vel mediatè deſcendit, ut diximus io linea aſcendentium, & deſcendentium. Alia eſt linea transverſalis, quæ & collateralis dicitur inter eos, quorum neuter ab altero immediatè, aut mediatè deſcendit, ſed ambo ab uno tertio, vel immediatè ut fratres ab eodem patre, vel mediatè ut conſobrini, & patrueles.

9 Præterea linea hæc transverſalis eſt duplex, una æqualis inter illas perſonas æquè diſtantes à ſtipite, ut ſunt duo fratres, aut duo fratrum filij. Altera inæqualis, & continet eas perſonas transverſales, quæ inæqualitec diſtant à communi ſtipite utriusque; & à quo ambo deſcendunt, cujusmodi ſunt patcuus, & nepos ex patre. Gradus in linea ſive recta, ſive transverſali nil aliud eſt, quàm quædam menſura, qua cognoſcitur, quanta ſit propinquitas, vel diſtantia conſanguinitatis inter perſonas, quæ ab eodem ſtipite deſcendunt. Demum ſtipes iò arboce conſanguinitatis eſt illa perſona, à qua aliæ, quarum conſanguinitatis gradus inveſtigantuc, trahunt originem proximam: quo pacto ſtipes duorum fratrum eſt pater, eò quia uterque à patre proximè deſcendat: ſtipes verò patrui, & nepotis ex fratre eſt avus, quia in eo proximè conveniunt, & ita de reliquis. Aliter tamen numerantur gradus conſanguinitatis in jure civili pro ſucceſſione ad hæreditatem, & aliter in jure canonico ad incundum matrimonium, ſaltem quantum attinet ad lineas transverſas, quia in computatione graduum lineæ rectæ nullum diſcrimen aſſignatur.

Ut autem quis valeat cognoſcere, in quo gradu conſanguinitatis conveniat, vel diſtet una perſona ab altera, ut non poſſit ſine diſpenſatione cum illa matcimonium contrahere, communiter tres traduntur cegulæ, quarum prima eſt pro linea recta, & aliæ duæ pro transverſali. 10
Prima regula pro linea cecta aſcendentium, & deſcendentium, quæ & communis eſt utrique, jure canonico, & civili eſt, ut tot ſint gradus in linea recta deſcendente, vel aſcendente, quot ſuut perſonæ unâ tantùm demptâ, ſcilicet illâ, quæ eſt origo cæterarum. Hinc pater, & filius ſunt in primo gradu, avus, & nepos in ſecundo; proavus, & pronepos in tertio; abavus, & abnepos in quarto. Ratio eſt, quia pater ſecundum ſe non conſtituit gradum, ſed tantùm in ocdine ad filium, qui ab ipſo immediatè deſcendit, quo fit, ut pater cum filio, tametſi ſint duæ perſonæ, non tamen conſtituant niſi primum gradum: & quia filius cum filia à ſe genita conſtituit alterum gradum, ideo inter has tres perſonas Avum, patrem, & nepotem duo tantùm dantur gradus, & ſic de aliis deſcendentibus, vel aſcendentibus.

Secunda cegula pro linea transverſali æquali, in qua perſonæ junctæ æqualiter diſtant à communi ſtipite, eſt, ut quot gradibus perſonæ ſingulæ diſtant à communi ſtipite, totidem diſtent inter ſe: hinc duo fratres, vel ſocores ſunt in primo gradu lineæ transverſalis, quia eodem primo gradu ſecundùm lineam rectam diſtant à patre, qui eſt amborum ſtipes. Filij verò utriúsque fratris ſunt in ſecundo gradu, quia per duos gradus diſtant ab Avo. Eorum filij ſunt in tertio gradu ejusdem lineæ transverſalis, quia per tres gradus diſtant à proavo, & rurſus hocum filij ſunt in quarto lineæ transverſalis, quia per tot gradus diſtant ab abavo, & hæc regula traditur *in c. fin. de conſanguinit.* Quamobrem quia duo fratres, vel ſorores uno tantùm gradu diſtant à communi ſtipite lineæ rectæ, ideo intec ſe uno tantùm diſtant gradu in linea transverſa. Patrueles verò, & conſobrini, ſeu duorum fratrum, vel ſororum filij, vel filiæ, quia in linea recta à communi ſtipite, ſeu ab avo, & avia duobus diſtant gradibus, ita etiam in linea transverſali ſunt in ſecundo gradu conſanguinitatis. Pari pacto filij, & filiæ patruelium, & conſobrinorum ſunt conſanguinei in tertio gradu ejusdem lineæ transverſalis; quia in linea recta per tres gradus diſtant à communi ſtipite, ſeu proavo, & proavia. Nepotes verò eorum ſunt in quarto gradu, quia in linea recta per quatuor gradus diſtant ab abavo, & abavia, & ſic de aliis: quia cùm tota, & adæquata ratio conſanguinitatis deſumatur ab unione cum communi ſtipite, tot computantur gradus, quot deſumuntur ex diſtantia illa, adeò ut non poſſint magis diſtare inter ſe, quàm à ſtipite; 11

pite: & hæc regula traditur *in c. ad ſedem 2. & c. parentela 4. cauſ. 35. q. 5.*

12 Tertia regula traditur pro linea transverſa inæquali inter perſonas inæqualiter diſtantes à communi ſtipite: dicitur linea transverſa inæqualis, quando unus ex conſanguineis gradu remotior eſt, ut ſi pronepos ſe comparet cum patruo, ſeu fratre proavi eſt in tertio gradu, quia pronepos diſtat à proavo in tertio gradu: hinc patruus, & amita, ſeu frater, & ſoror patris ſunt in ſecundo gradu conſanguinitatis cum liberis fratris ſui: & avunculus vel matertera, ſeu frater, & ſoror matris in ſecundo gradu cum liberis ſororis ſuæ: ratio eſt, quia hi nepotes ex fratre, & ſorore nonniſi duobus gradibus diſtant in linea recta à communi ſtipite, ſeu ab avo, cujus filius fuit eorum patruus, vel filia eorum amita, vel abavia cujus filius fuit avunculus, & filia matertera, ideo ipſi non minus quàm duobus gradibus diſtant à patruo, vel amita, avunculo, vel matertera. Quanto igitur aliqua perſona in linea transverſa remotior eſt ſecundùm lineam rectam à ſtipite, tanto per plures gradus diſtat ab alia perſona, cum qua comparatur, quapropter patruus, & nepos ex fratre ſunt in ſecundo gradu, quia in eodem diſtat nepos ex fratre ab avo, qui eſt ſtipes utrique communis; ſimiliter pronepos ex fratre diſtat à patruo in tertio gradu, quia eodem diſtat à proavo; abnepos ex fratre diſtat à patruo in quarto gradu, quia tot gradibus diſtat à communi ſtipite: hæ autem explicatæ regulæ procedunt tantùm de jure canonico; quia de jure civili una tantum eſt regula univerſalis, ut ſingulæ perſonæ ſingulos gradus conſtituant, tótque ſint gradus, quot perſonæ à communi ſtipite deſcendentes computato ipſo ſtipite, adeò ut duo fratres de jure civili dicantur eſſe in ſecundo gradu, & fratrum filij in quarto conjuncti: ratio hujus diverſitatis aſſignatur à Pontifice *in c. ad ſedem cauſ. 35. q. 5.* eò quia computatio cannonica inſtituta ſit circa matrimoniū, quod ſemper inter duas perſonas contrahitur, ſicque ſemper duæ perſonæ in eodem gradu ponuntur: computatio verò civilis inſtituta fuit circa ſucceſſionem hæreditariam, quæ de perſona ad perſonam devolvitur: quæ ratio eſt, ut quoties de hæreditate, vel actu alio præter matrimonium quæritur, in quo habetur parentelæ reſpectus, computatio fiat ſecundùm jus civile, non tantùm in foro civili, ſed etiam canonico, & inter clericos, ut notant Covarruvias *de matrim. p. 2. c. 6. §. num. 8.* Barboſa *c. ult. de conſanguinit. n. 4.*

13 Expensâ, & prætognitâ doctrinâ graduum conſanguinitatis ſupereſt inquirendum, quinam gradus conſanguinitatis, & quo jure matrimonium dirimant. Certum eſt apud omnes, conſanguinitatem in primo gradu lineæ rectæ irritare, ac dirimere matrimonium jure naturæ, adeò ut ſi pater nuberet propriæ filiæ, vel mater proprio filio, matrimonium jure naturæ eſſet invalidum, idque colligitur ex *Geneſ.* 2. ubi Deus ait: *propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ*, & cùm non poſſit textus intelligi de receſſu à parentibus quoad amorem, & cohabitationem, ut docet D. Thomas *in 3. p. q. 54. art. 3. in argum.* 2. debet textus intelligi de receſſu quantum ad matrimonij conjunctionem: unde videtur ibi implicitè contineri lex quædam divina naturalis, non ſolùm prohibens, verùm etiam irritans, & dirimens matrimonium initum inter patrem, & filiam; matrem, & filium, quia præcitata verba indicant virum, & fœminam alicui alteri, quàm patri, aut matri per matrimonium debere adhærere: perinde ac in verbis ſequentibus, *& erunt duo in carne una*, implicitè continetur præceptum irritans bigamiam, ſeu matrimonium unius viri cum pluribus fœminis ſimul.

Ratio itidem naturalis irritū ſuadens matrimonium initū inter patrem, & filiam; vel matrē, & filium eſt, quam adſert D. Thomas *loc. cit.* 14
quia ea eſt matrimonii natura, ut per illud fiant conjuges æquales in mutuis obſequijs, & in mutua ſubjectione in ordine ad ſolvendum debitum, ad quæ omnia conjuges tenentur jure naturæ ratione matrimonij initi: atqui ad hanc mutuam ſubjectionem, & æqualitatem ſunt quodammodo jure naturæ inhabiles filius, & filia reſpectu patris, vel matris: ſiquidem filij jure naturæ ſubjiciuntur parentibus, quibus tenentur debita obſequia, & reverentiam præſtare, ergo filia jure naturæ non poteſt fieri æqualis patri in mutuis obſequijs, & mutua ſubjectione ad debitum matrimoniale reddendum, & ad quod jure naturæ tenentur conjuges ratione matrimonij: ergo cum jure naturæ filia non poſſit debitum matrimoniale à Patre expoſcere, eò quia eſſet quodammodo ſibi ſubjicere patrem contra præceptum naturæ dictans, filios debere parentibus ſubjici, ſequitur manifeſtè, matrimonium initum inter conſanguineos in primo gradu lineæ rectæ, ſeu inter patrem, & filiam; vel matrem, & filium eſſe jure naturæ irritum: quinimò id à fortiori ſequitur, ſi filius matrem ducat, cùm vir ſit caput mulieris, & uxor debeat virum timere, eique ſubijci.

Firmari etiam ex eo poteſt, quia turpitudo; 15
quæ reperitur in actu conjugali, naturaliter repugnat reverentiæ à filijs parentibus debitæ; proinde tale matrimonium inter filiam, & patrem jure naturæ repugnat, quia nemo poteſt validè ſe obligare, ac tradere diviſionem ſui corporis ad id, quod ex rei natura eſt turpe, & illicitum, ac peccato obnoxium. Firmari etiam poteſt ſecundò, quia matrimonium ex propria ratione poſtulat iniri inter duas perſonas diverſas, cùm ſit vinculum duorum, qui fiunt una caro: atqui filius cum matre non eſt diverſa caro, tùm filius ſit pars carnis maternæ, ut etiam filia paternæ: ergo naturaliter non poteſt inter patrem, & filiam, vel matrem, & filium iniri matrimonium, cùm jam ſint una caro.

Ex eo itidem evinci poteſt, quia ſit quodammodo contra finem primarium matrimonij, ut 16
pater nubat propriæ filiæ, vel mater filio, quia licèt non adverſetur talis conjunctio fini matrimonij

monij ſimpliciter ; & præciſè ex matris, & filij concubitu ; cum poſſit inde proles generari, & educari, id tamen nonniſi turpiſſimè, & indecentiſſimè fieret : ſiquidem copula carnalis, ad quam matrimonium ordinetur, & quæ eſt medium neceſſarium ad generationem prolis, naturalem turpitudinem habet annexam, quia fit cum quadam irreverentia alterius ad alterum, ut notat D. Auguſtinus *lib. 15. de civit. c. 16.* Quòd autem filia petendo debitum matrimoniale à patre, hanc illi inferat irreverentiam, eſt contra naturam, quæ dictat teneri filiam ſubjici patri, & non illum ſibi ſubjicere, ſed illi debitam reverentiam præſtare.

17 Juvat tamen obſervare cum aliquibus, probabile eſſe, matrimonium initum inter patrem, & filiam non eſſe ita intrinſecè malum, quin ſaltem in unico caſu publicæ neceſſitatis conſervandi ſcilicet genus humanum, ſi per impoſſibile deficerent omnes alij homines, & tantùm ſuperſtites eſſent pater cum unica ejus filia ; vel filius, & mater, poſſet tale matrimonium cohoneſtari, poſſétque Deus propterea in eo diſpenſare, reddendo ſcilicet in ordine ad ſolum actum conjugalem filiam æqualem patri ob bonum publicum, & commune, cui in tali caſu neceſſitatis jus reverentiæ patri debitum utpote privatum cederet, perinde ac bonum privatum in alijs caſibus cedit communi. Hinc D. Chryſoſtomus *homil. 44. in Geneſ.* & D. Ambroſius *lib. 2. de Abraham. c. 6.* excuſant filias Loth à culpa, quando cum patre concubuêre, eò quia exiſtimaverint, nullum virum ſupereſſe, qui generationi poſſet deſervire, *Geneſ. 19.*

18 Tum quia malum ordinis inferioris cohoneſtari poteſt ob bonum ordinis ſuperioris, ut damnum corporis propter bonum ſpirituale animæ : & quia malum privatum irreverentiæ paternæ oriens ex tali matrimonio eſt ordinis inferioris reſpectu boni communis, ad quod ſpectet conſervatio ſpeciei, poterit cohoneſtari, ut bono communi conſulatur, ut docent Sotus *in 4. diſt. 40. q. unic. art. 3. col. 11.* Valentia *4. p. diſp. 16. q. 5. punct. 3.* & plures alij. Quamobrem matrimonium inter patrem, & filiam non adverſatur ſimpliciter, & omnino ſubſtantiæ matrimonij, & ejus fini, ſed tantùm ejus ordini, & convenientiæ.

19 Quin imò probabilius etiam eſt, matrimonium initum inter conſanguineos in ſecundo, tertio, & alijs gradibus ſequentibus in infinitum lineæ rectæ aſcendentium, & deſcendentium eſſe jure naturæ invalidum, adeò ut matrimonium avi cum ſua nepte ; proavi cum pronepte, ut etiam aviæ cum nepote, & ſic deinceps per alios gradus, ſit jure naturæ irritum, adeò ut ſi hodie Adam reſurgeret, non poſſet ullā fœminā in uxorem ducere, eò quia ſit cōmunis totius generis parens. Id enim expreſsè deciditur *in l. nuptiæ 53. ff. de ritu nupt.* ubi dicitur, quòd nuptiæ non poſſint ſubſiſtere inter eas perſonas, quæ in numero parentum, & liberorum ſunt ſive proximi, ſive ulteriores : rurſus *l. ult. ff. de jure gentium* dicitur, inceſtum committere, qui ex gradu aſcendentium, vel deſcendentium uxorem duxerit : atqui hæ leges per jus cannonicum non fuerunt correctæ. Neque obſtat *c. non debet 8. h. t.* quia ibi Innocentius III. non loquitur de gradibus lineæ rectæ, ſed ſolùm tranſverſalis.

Ratio itidem id videtur ſuadere, quia natura ipſa abhorret à matrimonio inito inter patrem, & filiam, ratione reverentiæ debitæ patri à filia, & ſubjectionis, quâ filia tenetur parêre, non verò imperare patri ex naturæ lege : eo enim ipſo, quòd nuberet patri ex natura matrimonij, teneretur pater filiæ petenti debitum matrimoniale reddere, ſicque pater ſubjiceretur filiæ ex natura matrimonij, quod repugnat juri naturæ, cùm filia debeat ſubjectionem, & reverentiam exhibere patri : atqui major ſubjectio, & reverentia debetur aſcendentibus remotioribus, & eò major, quo aſcendens remotior eſt : tum quia omnes aſcendentes ſunt verè parentes, & majores, à quibus deſcendentes non ſolùm per accidens, ſed etiam per ſe dependent, ut à principijs ſuæ generationis, etenim cauſa cauſæ eſt etiam cauſa cauſati : & non minus eſt impoſſibile, aliquem naturaliter eſſe ſine patre, quàm ſine avo : ex quo infertur, nepotes avis ſuis, proavis, & abavis, alijsque majoribus aſcendentibus jure naturali debere non minorem reverentiam, & ſubmiſſionem, quàm ſuis immediatis parentibus, unde eadem ratio militat de primo, & alijs gradibus lineæ rectæ in infinitum aſcendentium, & deſcendentium. 20

Quòd ſi dicas, participationem ſanguinis communicatam à virtute generante communis ſtipitis minui, ac deperdi in remotioribus deſcendentibus, imò & in ipſis penitus extingui. Contra eſt, quia licèt id verum ſit quoad talem participationem : nihilominus hic non ſolùm ſpectatur major, vel minor participatio ſanguinis ; ſed etiam ratio principij, cui per ſe reverentia debetur, & quia omnes deſcendentes naturaliter, & per ſe, ſunt principium neceſſarium deſcendentium, ideò eſt omnibus illis etiam in infinitum productis debita reverentia, & ſubjectio deſcendentium, hinc Chriſtus *Matth. 1.* vocatur filius Abrahæ, & David, licèt non niſi remotiſſimè ab ijſdem deſcenderit ; unde jure naturali impeditur æqualitas per matrimonium conſtituenda. 21

Poſſunt tamen nonnulla objici etiam contra primum gradum conſanguinitatis in linea recta. Primò quia filia non eſt magis conjuncta patri, quàm fuerit Eva Adæ, de qua ipſe dixit *Geneſ. 2. hoc nunc ex oſſibus meis, & caro de carne mea :* ſed matrimonium Evæ cum Adamo jure naturæ fuit validum, etiam ſecluſa omni diſpenſatione, proinde jure naturæ erit etiam validum matrimonium initum inter patrem, & filiam. Secundò, quia lex naturalis eadem eſt apud omnes gentes : ſed plures referuntur nationes, quæ non ſolùm habebant valida, ſed etiam licita matrimonia inita inter patrem, & filiam ; matrem, & filium, ut teſtatur Alexander ab Alexandro *lib. 1. geniali-* 22

nu dier. c. 24. Tertiò, quia non eſt indecens etiam ratione filiationis ſubijci patri, & ratione matrimonij cum ipſo initi eſſe illi æqualem; ſiquidem penes diverſa optimè ſalvantur contradictoria. Quinimmo plures ſunt filij, qui de facto ratione filiationis ſubijciuntur patribus, quibus ratione officij, vel dignitatis præſunt.

23 Sed contra, ad primum reſpondetur cum D. Thoma *in 3. p. q. 54. art. 3.* negando antecedens, quia Adam non fuit principium naturale Evæ, ſicut pater eſt principium naturale ſuæ filiæ: non enim Eva proceſſit ab Adamo via naturalis generationis: ſiquidem homo generat ſibi ſimilem: ſed proceſſit operatione divina, ac miraculoſa, quâ potuiſſet Deus æquè ex tali coſta fabricare equum, vel leonem: hinc cùm Eva non fuerit Adæ filia, ejus matrimonium cum Adamo non fuit in ullo gradu conſanguinitatis: quia revera Eva non fuit conſanguinea Adæ; ſicut ſi Deus ex aliqua parte mei corporis formaret canem, non eſſet canis ille meus conſanguineus.

24 Ad ſecundum reſpondetur, talem commixtionem parentum cum filiis non fuiſſe juxta dictamina rectæ rationis, & legem naturæ, ſed ſecundùm ardentis impetum libidinis, quæ lumen rationis, & naturæ adeò in ipſis obſuſcavit, ut minimè viderint turpitudinem tali commixtioni hærentem. Hinc Tertullianus in *Apolog. c. 9.* vocat gentes illas brutales, & barbaras, eò quia humanitatem exuerint, ac naturam hominis.

25 Ad tertium negatur conſequentia, & ratio diſcriminis eſt, quia æqualitas matrimonij eſt tantùm in ordine ad actiones naturales, mutua obſequia, & bona domeſtica, in quibus omnibus filius naturaliter eſt patre inferior: ſecus æqualitas oriens ex contractu ſocietatis, vel ex officio, & dignitate eſt in ordine ad actiones publicas, & communes.

§. II.

An in aliquo gradu lineæ transverſæ conſanguinitas jure naturæ irritet matrimonium.

1 TOta difficultas eſt de primo gradu conſanguinitatis lineæ transverſæ, an ſcilicet matrimonium initum inter fratrem, & ſororem ſit jure naturæ irritum. Communior ſententia docet, conſanguinitatem in primo gradu lineæ transverſæ jure naturæ dirimere matrimonium, adeò ut ſi hoc contrahatur inter fratrem, & ſororem, ſit jure naturæ irritum. Probatur id primò *ex c. gaudemus de divort.* ubi Innocentius III. reſcribit, infideles ad fidem converſos ſeparandos non eſſe à matrimonio, quod tempore infidelitatis contraxerunt in ſecundo, & aliis conſanguinitatis gradibus; eò quia matrimonia in hiſce gradibus inita ſint jure eccleſiaſtico irrita, ad quod infideles non tenebantur, quando matrimonium contraxerunt: hinc à contrario ſenſu rectè infertur, ſeparandos eſſe infideles, qui in primo gradu conſanguinitatis contraxerunt; ac propterea matrimonium initum inter fratrem, & ſororem eſſe jure naturæ irritum, & non ſolùm jure eccleſiaſtico: quia ſi conjuncti in primo gradu conſanguinitatis lineæ transverſæ tempore infidelitatis debent ſeparari, ſi ad fidem convertantur, id certè non ob impedimentum ortum ex jure eccleſiaſtico, cùm infideles hoc jure non obligentur: ergo quia adeſt impedimentum juris naturæ. Secundò quia *Levit. 18.* prohibetur matrimonium inter fratres, & ſorores; atqui hoc præceptum obligat etiam in lege evangelica, ergo quia eſt præceptum juris naturalis, quia præcepta legis Moſaicæ, ſi non ſint naturalia, fuerunt extincta cum ipſa lege, nec ampliùs obligant.

Tum quia Ariſtoteles *2. polit. c. 2.* ſolo naturali lumine turpiſſimam judicat conjunctionem fratris, & ſororis inter ſe; & gentes, quæ tale conjugium permittebant, fuerunt graviter reprehenſæ, & notatæ tanquam barbaræ, ut refert S. Auguſtinus *lib. 22. contra Fauſtum c. 35.* quia inter fratres, & ſorores eſt naturalis quidem pudor, cui valdè repugnat actus conjugalis, per quem turpitudo alterius revelatur: hinc *Geneſ. 20.*, quòd Sara dicta ſit ſoror Abrahami, ex hoc præcisè Pharao intulit, non eſſe ejus uxorem; & quia tunc nulla adhuc extabat lex poſitiva, quæ prohiberet tale matrimonium, ſequitur, quòd Pharao id intulerit ex ſolo naturæ lumine, eò quia ratio naturalis dictaret, fratrem non poſſe habere ſororem in conjugem: & ipſe etiam Abraham ad avertendam ſuſpicionem conjugij inter ipſum, & Saram, putavit ſufficiens aſſerere, eſſe ſuam ſororem *Exod. c. 12.* Hinc Auguſtinus *lib. 15. de civit. c. 16.* & *lib. 22. c. 35.* ait, hujusmodi nuptias tantùm in ipſo mundi exordio licuiſſe ob neceſſitatem propagandi genus humanum. 2

Tum quia niſi matrimonia inter fratres, & ſorores eſſent jure naturæ irrita; maximus inde pateret aditus inceſtibus, nec careret ſuſpicione fratrum pudicitia, cùm fratres, & ſorores ſimul in eadem domo habitent: unde debuit natura hujusmodi matrimonia prohibuiſſe. Tum quia non conſtat, eccleſiam aliquando diſpensâſſe in hoc primo gradu lineæ transverſæ: ergo quia tale matrimonium jure naturæ eſt irritum. 3

Nihilominus contraria ſententia eſt etiam probabilis, quia revera non eſt unde efficaciter colligatur præceptum juris naturalis, quod irritet matrimonium initum inter fratrem, & ſororem: & ex alio capite videntur ceſſare rationes, ob quas natura irritavit matrimonium initum inter patrem, & filiam: vel matrem, & filium: quia frater, & ſoror non ſunt una caro, ſicut filius cum patre, vel matre: neque inter ipſos repugnat æqualitas, neque unus debet alteri naturaliter reverentiam, & ſubjectionem: unde rationes, quæ probant matrimonium initum inter patrem, & filiam eſſe jure naturæ irritum, non urgent in matrimonio inito inter fratrem, & ſororem. Tum quia fratres, & ſorores non habent immediatè inter ſe conjunctionem ſanguinis 4

guinis, ſed tantùm ratione parentum, proinde non ita videtur repugnare matrimonium inter fratrem, & ſororem, ut jus naturæ illud irritet. Tum quia videtur credibile, Deum hujusmodi matrimonia tanquam valida aliquando permiſiſſe, præſertim in mundi exordio, & etiam poſt propagationem humani generis, idque videtur colligi ex ſcriptura, quia in mundi exordio fratres ducebant uxores ſuas, & indecens fuiſſet, priora mundi connubia inita fuiſſe naturali jure violato. Tum quia facta jam ſufficienti humani generis propagatione. Abraham duxit Saram, quam ſuam ex patre ſororem fuiſſe, teſtatur, inquiens *Geneſ. 12. Unde ſoror mea eſt filia patris, & non matris mea* hoc idem etiam communiter docent Patres præſertim D. Hieronymus *in quaſt. hebra. in Geneſ.* Clemens Alexandrinus *lib. 2. ſtromat.* Sotus *lib. 2. de juſtit. q. 3. art. 8. ad 4.* quamvis alij dicant, non fuiſſe ſororem Abrahæ, ſed filiam fratris ſui.

5 Præterea certum eſt, Thamar violentiam patientem ab Amone ſuo fratre, ut ſe à tali vi liberaret, ipſi ſuaſiſſe matrimonium ait, enim *2. Reg. 23. Noli frater mi opprimere me, noli facere ſtultitiam hanc, quin potiùs loquere ad Regem, & non negabit me tibi*, unde putavit Thamar, matrimonium cum ſuo fratre non eſſe jure naturæ irritum, alioquin Rex non potuiſſet illud concedere.

6 Si quis vellet huic ſecundæ ſententiæ adhærere, poſſet ad primam rationem pro contraria ſententia negare conſequentiam: quia Pontifex *in d. c. gaudemus de divortiis* ſolùm definivit, id quod certum erat, ſcilicet ſeparandos non eſſe poſt converſionem eos, qui ante converſionem uxores conſangoineas in ſecundo, tertio, vel ulteriori gradu duxerint. Neque ex eo, quòd nihil determinaverit de primo gradu lineæ transverſæ, ſequitur à contrario ſenſu matrimonium inter fratrem, & ſororem eſſe jure naturæ irritum: eatenus Pontifex nihil de primo gradu determinavit, quia non conſtabat apud Doctores, an irritaret matrimonium jure naturæ, nec ne, & quia nullus tunc contigit caſus de primo gradu, ideo Pontifex noluit illam quæſtionem dubiam inter Doctores decidere.

7 Cæterum argumentum à contrario ſenſu, in quo fundatur prima ſententia non videtur urgere, ſicut nec urget hoc aliud; ſi ex eo, quòd Concilium Tridentinum *ſeſſ. 14. de pœnit. can. 7.* dicat circumſtantias mutantes ſpeciem eſſe nenecessariò in confeſſione aperiendas; inferrem à contrario conſenſu eſſe itidem aperiendas illas, quæ ſpeciem non mutant, quamvis notabiliter aggravent.

8 Ad aliud petitum *ex c. 18. Levit.* & Ariſtotele, reſpondetur ex illis tantùm convinci, hujusmodi matrimonia eſſe jure naturæ prohibita, non verò irrita, & invalida: etenim etiam jus naturæ, & eccleſiæ prohibet matrimonium contractum poſt votum ſimplex caſtitatis, & tamen illud non irritat, ſi contrahatur: unde quamvis dicamos, præceptum illud *Levit. 18.* eſſe naturale, poſſet tamen quis reſpondere, eſſe quidem præceptum naturale, ſed tantùm prohibens, non verò irritans matrimonium. Hinc ad aliud quod addebatur, quod inde maximus pateret aditus inceſtibus, ſempérque foret ſuſpecta fratrum pudicitia, reſpondetur, libidinem non ita excitari inter fratres, & ſorores, ſicut inter extraneos, eò quia concipiant turpitudinem majorem in tali commixtione fratris cum ſorore: tum quia ex eo, quòd tale matrimonium ſit jure naturæ prohibitum ſatis coercentur fratres, ne turpia committant cum ſororibus. Hinc ad aliud, quod addebatur, eccleſiam nunquam diſpensâſſe in hoc primo grado, reſpondetur, inde non ſequi, tale matrimonium eſſe jure naturæ irritum; ſufficit enim naturalis prohibitio, & illa major turpitudo, quæ ineſt tali commixtioni fratris cum ſorore: hinc teſte Paulo Æmilio *in lud. 11.* Comes Armeniacus Pontificiâ diſpenſatione ementitâ ſororem duxit, eò quia veram nunquam impetrare potuerit.

Verùm quidquid ſit de primo gradu conſanguinitatis lineæ transverſæ, certum eſt, matrimonium initum in aliis gradibus ſecundo, & tertio ejusdem lineæ transverſæ non eſſe jure naturæ irritum. Idque deſumitur *ex d. c. gaudemus 8. de divortiis.* ubi Pontifex ait, non eſſe ſeparandos infideles ad fidem converſos, ſi conjuncti fuerint tempore infidelitatis in ſecundo, vel tertio gradu conſangoinitatis lineæ transverſæ: atqui ſeparandi eſſent, ſi tale matrimonium eſſet contra jus naturæ, quia Pontifex non irritat jus naturæ, & infideles etiam in ſtatu infidelitatis illi ſubjiciuntur. 9

Tum quia Tridentinum *ſeſſ. 24. de matrim. c. 5. in fin.* declarat, ut cum magnis Principibus ob publicam cauſam diſpenſetur in ſecundo gradu conſanguinitatis, & paſſim audiuntur hujusmodi diſpenſationes; ut inter patruum, vel avunculum cum nepte, & inter amitam, & materteram cum nepote. Tum quia in ſanctiſſima familia Tharæ patris Abrahæ, Nachor duxit Melcham filiam Aram fratris ſui. *Geneſ. 11.* Abraham duxit Saram filiam fratris ſui Aram, ut cenſent plures. Ratio itidem ex eo peti poteſt, quia conſanguinei in linea transverſa, ſi non ſint in primo gradu, in aliis ſimul non habitant, nec tanta eſt familiaritas, ac reverentia inter illos: nec matrimonium inter illos initum adeò adverſatur fini matrimonij, ut jure naturæ cenſendum ſit irritum. Unde quia jure naturæ quandam tantùm continet indecentiam, & aperit viam aliquo pacto inceſtibus, ideo ab eccleſia irritatur matrimonium inter conjuges lineæ transverſæ usque ad quartum gradum. 10

§. III.

Ad quotum conſanguinitatis gradum jure eccleſiaſtico extendatur prohibitio matrimonij inter conſanguineos.

Certum eſt, jure veteri canonico matrimonium inter conſanguineos in linea transverſa irritum fuiſſe uſque ad ſeptimum conſanguinitatis gradum incluſivè, ut deſumi- 1

tur *ex c. ſedem 35. q. 5. c. nullum 7. c. de conſanguinitate 17. c. nulli 19. cauſ. 35. q. 3.* verùm ſub Innocentio III. in Concilio Lateranenſi hæc prohibitio reſtricta fuit usque ad quartum tantùm conſanguinitatis gradum, ut habetur in *c. non debet 8. h. t.* ubi Pontifex ait, non debere reprehenſibile judicari ſecundùm varietatem temporum, ſi ſtatuta humana varientur: urgens enim neceſſitas, vel evidens utilitas, quandóque id expoſcit, quia ipſe Deus nonnulla mutavit in novo teſtamento, quæ in veteri ſtatuerat; ideo idem Papa prohibitiones de conjugio in ſecundo, & tertio genere affinitatis minimè contrahendo, & ne ſoboles ex ſecundis nuptiis ſuſcepta copuletur cum conſanguineis prioris viri, & conſtitutiones ſuper his editas ſacro approbante concilio revocat; quia difficultatem frequenter inducebant, & pericula animarum parabant: & ſtatuit, ut ſic contrahentes deinceps liberè copulentur, eò quia ceſſante prohibitione, ſeu causâ, ceſſet effectus.

2 Rurſus decrevit, ne prohibitio copulæ conjugalis ultra quartum conſanguinitatis, aut affinitatis gradum deinceps extendatur, quia in ulterioribus gradibus non poteſt hæc prohibitio absque gravi diſpendio generaliter obſervari: quaternarius autem numerus benè convenit corporalis conjugij prohibitioni, cùm vir non habeat poteſtatem ſui corporis, ſed mulier, & è converſo: quia quatuor humores ſunt in corpore humano coaleſcentes ex quatuor elementis. Demum *in fine ejusdem capitis §. prohibitio*, ſtatuitur, ut hæc prohibitio usque ad quartum gradum ſit perpetua, adeò ut ſi quis contra illam præſumpſerit matrimonium contrahere, nullo unquam tempore defendatur, cùm diuturnitas temporis peccatum non minuat, ſed augeat.

3 Imò docentes, matrimonium initum inter conſanguineos rectæ lineæ non eſſe jure naturæ irritum, niſi in primo gradu, aſſerunt, hanc reſtrictionem eſſe etiam intelligendam de linea recta inter aſcendentes, & deſcendentes; adeò ut abneptis poſſit cum ſuo avo matrimonio copulari, eò quia præter primum gradum in reliquis tam rectæ lineæ, quàm transverſæ intra quartum gradum matrimonium ſolo jure eccleſiaſtico prohibeatur: quam tamen ſententiam ſuperiùs rejecimus, & oſtendimus in linea recta aſcendentium, & deſcendentium matrimonium in quovis gradu eſſe jure naturæ irritum.

4 Ratio, cur eccleſia matrimonium inter conſanguineos, & affines ad quartum usq; gradum interdixerit, eſt reverentia, quam cognati ſibimet ipſis debent exhibere ob originem deductam ab eodem ſtipite, ſanguiniſque communionem. Cùm enim huic reverentiæ valdè detrahat actus conjugalis, qui ſecum adſert quandam turpitudinem ipſi contrariam; ideo eccleſia ut cognati, & conſanguinei hanc ſibimet ipſis reverentiam exhiberent, interdixit, ne matrimonium inter conſanguineos, & affines iniretur in gradibus ab eccleſia interdictis. Hanc rationem etiam affert D. Thomas *2. 2. q. 154. art. 9. in corp.* & deſumitur ex D. Auguſtino *lib. 15. de civit. Dei, c. 16.* etenim actum conjugalem quandam in ſe continere turpitudinem, ex eo liquet, quia vel ipſi conjuges non niſi pudore quodam ſuffuſi, & verecundiâ intra ſe ipſos conceptâ hoc actu utantur.

Præterea quia decuit rempublicam humanam, matrimonia ita iniri, ut deſervirent bono publico politico: atqui cum homo ſuapte natura ſit animal ſociabile, & politicum debuit matrimonium inire, ut hæc ſocietas, & amicitia inter homines propagaretur: & quia conſanguinei, & affines jam ſunt ſanguinis neceſſitudine juncti, & ſocietate, ac amicitiâ devincti, ideo bonum commune humanæ reipublicæ exigebat ad propagandam hominum ſocietatem, ut matrimonia non contraherentur inter ſanguine junctos, ſed inter eos, qui nullo ſanguinis nexu copulantur. Et hanc rationem etiam adſert D. Auguſtinus *d. lib. 15. de civit. Dei, c. 16.* Quamobrem bonum commune exigebat, ut conſanguinei, & affines non jungerentur matrimonio, eò quia jam ſint fœdere conſanguinitatis, & affinitatis devincti, ut humana ſocietas, & amicitia inter extraneos propagaretur. 5

Præterea ſi matrimonia præter primum gradum conſanguinitatis lineæ rectæ poſſent contrahi cum conſanguineis, in quovis alio gradu lineæ rectæ, & transverſæ; cùm conſanguinei, & affines in eadem domo commorentur, paſſimque ſe inviſant, domóſque viciſſim frequentent, pateret aditus inceſtibus, à quibus procul dubio arcet, non poſſe matrimonium inter ipſos contrahi: hinc caſtitas inter conſanguineos, & affines, vel maximè periclitaretur, & pudicitia facilè labefactaretur. 6

Ex juſtiſſimis igitur rationibus eccleſia interdixit, ne matrimonia inter conſanguineos, & affines usque ad quartum gradum incluſivè contraherentur juxta canonicam computationem. Ratio verò cur in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. reſtricta fuit hæc prohibitio conſanguinitatis, & affinitatis usque ad quartum gradum incluſivè, cùm antea extenderetur uſque ad ſeptimum, eſt; quia in ulterioribus gradibus ad quartum, vix poterat absque gravi diſpendio hæc prohibitio generaliter obſervari; cùm ſæpe difficulter ſciri poſſit, quinam quinto, ſexto, aut ſeptimo gradu ſint ſanguine juncti: ſiquidem tam remotam cognationem non ſolent homines ita computare: quæ ratio eſt, ut perſæpe incognita maneat, & difficulter probari poſſit. Tum quia communicatio ejusdem ſanguinis ex primo ſtipite traducta, vix ultra quartam generationem perdurat ob perpetuas rerum humanarum vices, & corporis reſolutionem, ac commixtionem cum alio ſanguine, ut notat Tannerus *tom. 4. diſp. 8. de matrim. q. 4. dub. 4.* 7

Ita tamen hæc prohibitio reſtricta eſt ad quartum gradum, ut ſi fœmina diſtaret à primo, & communi ſtipite per quinque gradus, & vir per quatuor, vel tres, & econtra fœmina per tres, & vir per quinque, adhuc poſſent 8

absque

Digitized by Google

abſque ulla diſpenſatione matrimonium inter ſe contrahere, ut deſumitur ex *c. vir qui 9. & ult. b. t.* ubi Gregorius IX. reſcribit, quòd ſi vir diſtet à ſtipite in quarto gradu, & mulier in quinto, poſſunt ſine diſpenſatione contrahere, quia quanto gradu remotior diſtat à ſtipite, in tanto diſtat à quolibet deſcendentium per aliam lineam ex eodem ſtipite. Ratio igitur eſt, quia hic attenditur gradus conſanguinitatis penes diſtantiam remotioris à primo, & communi ſtipite; & quia computatio canonica fit à remotiore, ideo ſi hic diſtet quinque gradibus à communi ſtipite, quamvis alter non diſtet niſi tribus, vel quatuor gradibus non prohibetur contrahi matrimonium inter ipſos, ut etiam habetur in *c. non debet 8.*

9 Aliqui tamen id limitant, niſi alter eorum diſtet à primo communi ſtipite in primo gradu; dicunt enim, tunc non poſſe inter illum, qui diſtat in primo gradu à communi ſtipite, & alium qui in quinto matrimonium contrahi; adeò ut abnepos, qui diſtat ab Atavo, ſeu quarto Avo in quinto conſanguinitatis gradu, non poſſit matrimonium inire cum filia atavi, ſeu quarti avi, eò quia ſit ipſi conjuncta in primo gradu, licèt abnepos, ſeu quartus nepos diſtet ab atavo in quinto gradu conſanguinitatis, adeò ut hæc prohibitio procedat in infinitum, quia id perinde eſſet, ac matrimonium contrahere cum ſtipite, ita docent Faber *inſtit de nuptiis in §. inter eas.* Hoſtienſis *in ſum. tit. de conſanguin. §. uſque ad quartum gradum n. 11.* Verùm contraria ſententia eſt communior.

10 Contra tamen hanc prohibitionem contrahendi matrimonia intra certos gradus conſanguinitatis, & affinitatis objiciunt hæretici, Primò quia Chriſtus venit in mundum, ut verbum DEI annuntiaret, non verò ut leges politicas conderet, cujusmodi ſunt, quæ matrimonia interdicunt intra certos gradus, ex quo inferunt, ad Pontificem gerentem vices Chriſti non ſpectare hujusmodi leges condere. Sed contra, quia leges matrimoniales non ſunt puté temporales, ſed etiam ſpirituales ratione ſacramenti adnexi matrimonio, & cùm pertineat ad ſummum Pontificem proſpicere, ut ſacramenta ritè miniſtrentur, & ſuſcipiantur juxta bonum commune fidelium, & animarum ſalutem, ideo ad ſolum ſummum Pontificem ſpectat, tales leges circa matrimonium condere, cùm ad ipſum pertineat regimen totius eccleſiæ. Tum quia etiam ipſe Chriſtus leges aliquas de illo tulit, quatenus abſtulit poligamiam, & repudium.

11 Secundò objiciunt, quia in ſcripturis *Levit. 13.* tantùm prohibetur matrimonium in ſecundo gradu conſanguinitatis; proinde non poſſe eccleſiam hanc prohibitionem extendere uſque quartum gradum, eò quia non poſſit eccleſia divinum ſtatutum immutare, & corrigere.

12 Sed contra, quia eccleſia non corrigit divinum ſtatutum, ſed tantùm utitur facultate ſibi conceſſa ampliandi, vel reſtringendi gradus, prout magis expedire viſum fuerit pro temporis diverſitate: etenim etiam leges humanæ ob cauſam publicæ neceſſitatis, vel utilitatis rectè mutari poſſunt; quia poteſt contingere, ut lex, quæ hic, & nunc habetur juſta, mutato rerum ſtatu fiat iniqua, eò quia non ſit ampliùs utilis reipublicæ, ſed pernicioſa: quapropter lex tempori conveniens eſſe debet *c. erit autem 2. diſt. 4.* Covarruvias in *c. alma. p. 2. in princ. n. 2.* Hinc in *c. non debet 8. b. t.* ſublata fuit prohibitio, ut nullus ex conſanguineis viri præmortui poſſet matrimonium contrahere cum prole ex ſecundo viro per mulierem ſuſcepta: & è converſo nullus ex conſanguineis uxoris præmortuæ poſſet matrimonium inire cum prole ſuſcepta ex ſecundis nuptiis: quia cùm hæ prohibitiones inductæ fuerint, potiùs ob juſtitiam publicæ honeſtatis, quàm propter affinitatem, & cum non ampliùs ad utilitatem reipublicæ conducerent, ideo ſublatæ fuerunt, cùm revera affinitas in ijsdem deficiat.

Cæterum Hebræis expediens fuerat, ne plures conſanguinitatis gradus prohiberentur, ut pauci numero propagarentur faciliùs, & proni ad repudium ab eodem arcerentur ducentes conſanguineas.

Tertiò exſibilant rationem à Pontifice adjectam, & deſumptam ex quatuor humoribus, vel elementis, quibus conſtat humanum corpus. 13

Sed contra, quia præcipua ratio reſtringendi prohibitionem matrimonij ad quartum gradum conſanguinitatis non fuit illa, quia corpus humanum ex quatuor conſtet elementis: ſiquidem hæc tantùm eſt quædam congruentia, non quidem inepta, ſed phyſica; quia cùm corpus humanum conſtet ex quatuor elementis, ac qualitatibus contrarijs calore, frigore, ſiccitate, & humiditate, quæ ob continuum conflictum ſe deſtruunt, & ſimul hominem interimunt; ita in conſanguinitate ultra quartum gradum conjunctio facilè ſolvitur, & vis ejusdem ſanguinis deducti à primo ſtipite deficit. 14

Hinc infideles matrimonio conjuncti in quocunque gradu conſanguinitatis excepto duntaxat primo lineæ rectæ, & in probabili ſententia etiam primo lineæ transverſæ, non ſunt ſeparandi poſt converſionem ad fidem, dummodo illud matrimonium non contraxerint in ſecundo gradu conſanguinitatis contra leges humanas ſuæ Reipublicæ, quia tunc matrimonium irritatetur, non ratione prohibitionis canonicæ, ſed ex vi legis humanæ irritantis talem contractum civilem initum in ſecundo gradu conſanguinitatis. Ratio, cur converſi ad fidem non eſſent ſeparandi, eſt, quia ſolus primus gradus lineæ rectæ irritat matrimonium jure naturæ; vel etiam in ſententia probabili ſolus primus gradus lineæ transverſæ irritat idem matrimonium jure naturæ. Reliqui gradus irritant tantùm jure eccleſiaſtico ad cujus obſervantiam non tenebantur infideles tempore infidelitatis, ſed tantùm ad obſervantiam juris naturæ. 15

Cæterum in computandis gradibus conſanguinitatis, teſtes qui producuntur ad faciendum divortium, tenentur incipere à parenti- 16

bus,

bos, ſeu à ſtipite, idque deſumitur ex *c. una nos 7. h. t.* cùm enim quæſitum fuiſſet ab Innocentio III. num ad dirimendum matrimonium ſufficiat conſanguinitatis gradus computandus ab avunculo, & nepote, ſcilicet fratris filio, & ſororis, reſcripſit Pontifex, teſtes ad divortium inducendum productos debere à ſtipite incipere, ſeu à parentibus, vel germanis, ſicque per ordinem diſtinguere gradus nominibus proprijs, vel æquipollentibus indicijs, deſignando perſonas ex utroque latere; præſertim ſi ſint teſtes de ſolo auditu, quorum teſtimonium, cùm ſit minus validum, ideo non eſt nimium laxanda facultas, quia qua ratione incipiunt computare à ſecundo (vel ſecunda ſcilicet perſona) eadem ratione incoharent ab ulterioribus. Ubi rectè obſervat Panormitanus, appellatione nepotis venire fratris, vel ſororis filium, licèt in jure canonico nullibi id tam clarè exprimatur. In propria enim ſignificatione nepos dicitur filius ex filio *l. Juriſconſultus §. nepos. ff. de gradu.* Filius tamen fratris, & ſororis ibidē appellatur nepos ex communi uſu loquendi. Quinimò putat Panormitanus etiam in ſtatutis nomine nepotis venire fratris filium, quia canonis uſus generaliter loquendo præfertur communi ſignificationi verborum in quacunque diſpoſitione, ut notat Bartol. in *l. omnes populi. ff. de juſtit. & jur.* Innocentius *in c. olim. de V. S. & alij.*

17 Hinc non admittitur teſtimonium ſuper conſanguinitate probanda in ordine ad dirimendum matrimonium, niſi teſtes incipiant gradus computare à communi parente, à quibus deſcendunt illi, de quorum conſanguinitate quæritur, cùm enim matrimonium ſit in Republica res, vel maximè favorabilis, meritò exigit accuratiſſimam graduum computationem faciendam ab ijs, qui impedimentum dirimens conſanguinitatis intendunt opponere: hi ſiquidem tenentur efficacem cauſam ſui dicti reddere, præſertim ſi ſint teſtes de ſolo auditu, ut fusè probat Farinac. *in praxi criminal. p. 2. q. 69. n. 17. & 103. & ſequent.*

§. IV.

Quid ſit affinitas, qui affines, & quomodo prohibeantur matrimonium contrahere.

1 Eſt affinitas propinquitas quædam perſonarum orta ex copula carnali unius cum conſanguineo alterius, ſive copula licita fuerit, & conjugalis; ſive illicita, & fornicaria. Hinc affines ex vi vocis, licèt dicantur, qui confines poſſident agros; translativè tamen affines ſunt viri, & uxoris cognati, & ab eo dicuntur, quia duæ cognationes inter ſe diverſæ per nuptias copulentur, & altera ad alterius cognationis finem accedat *l. non facilè 4. §. 3. de gradib. & affin.* ubi numerantur affines, & dicuntur eſſe Socer, ſocrus, gener, nurus, noverca, vitricus, privignus, privigna. Dicitur autem una cognatio ad finem alterius accedere, non quòd cognati, ſeu conſanguinei viri, & uxoris inter ſe affines ſint, & jungi matrimonio prohibeantur, id enim falſum eſt, quia frater uxoris poteſt nubere ſorori mariti, quia inter ipſos nulla contrahitur affinitas, ſed ſolùm cognati viri fiunt affines uxori, & èconatra cognati uxoris fiunt affines viro, ut explicatur in *can. porrò 35. q. 5.* ad alios autem affinitas non porrigitur, ut reſcribit Innocentius III. *c. quòd ſuper 5. h. t.* ubi ait, quòd conſanguinei mariti poſſunt accipere conſanguineos uxoris, eò quia nulla ſit inter ipſos affinitas. Quòd verò Pontifex ſub finem *dict. cap.* aſſerat, conſuetudinem gradibus prohibitis adverſantem eſſe potiùs corruptelam, intelligi debet de conſuetudine irrationabili, nec legitimo tempore præſcripta, qualis requiritur *in c. fin. de conſuet.*

Cæterum poteſt nonnunquam occurrere rationabilis cauſa, ob quam talis conſuetudo inducatur, ut ſi in aliqua Inſula ob raritatem Incolarum, vel quia fortaſſis nulli extranei velint ibidem domicilium figere, contrahant incolæ ejuſdem in tertio, quarto, vel etiam ſecundo gradu, poteſt hæc conſuetudo ratione loci, & ex paucitate incolentium induci rationabiliter, quamvis alibi corruptela foret: & in hoc ſenſu poſſunt canones conciliari, qui videntur ſibi contrarij. Tum quia, ut notat Barboſa, canones, qui videntur ſibi adverſari, fuerunt conditi diverſis temporibus, & à diverſis Pontificibus, ut *c. præſens, & c. non debet* ab Innocentio III. *c. at verò c. 1. & c. ſuper eo de cognat. ſpirit.* ab Alexandro III., qui cum multis annis præceſſerit Innocentium, potuit facilè contigiſſe, ut conſuetudo, quæ pro uno tempore ob varias circumſtantias adjectas erat rationabilis; eſſet irrationabilis alio tempore ob alias occurrentes circumſtantias: qua ratione conſuetudo, quæ tempore Alexandri III. inolevit ut rationabilis; tempore poſtea Innocentij III. incepit eſſe irrationabilis ob varias difficultates inde emergentes, ac propterea ab eodem Innocentio reprobata fuit. 2

Ex eo igitur, quod affinitas non extendatur ad conſanguineos eorum, qui carnaliter copulantur, ſequitur; quòd pater, & filius poſſint nubere matri, & filiæ; ut etiam duo fratres duabus ſororibus, & ſic de cæteris conſanguineis diverſarum cognationum. Non ita vir cum cognatis ſuæ uxoris; nec ipſa uxor cum cognatis ſui mariti poteſt matrimonium contrahere, quia qui carnaliter copulantur, hi propriè contrahunt affinitatem cum conſanguineis illius, cum quo copulantur. 3

Affinitas hæc jure civili tantùm oritur ex nuptijs *l. 4. §. 3. ff. de gradibus, & affinibus*, ſed jure canonico oritur etiam ex illicito concubitu, ut habetur in *c. 6. & 10. de eo qui cognovit conſanguineam*, quia cum maritus, & uxor ſint una caro, ita qui commiſcetur meretrici, fit unum corpus cum illa *can. in eo 32. q. 4.* quo fit, ut in utroque caſu ratione unius carnis factæ per copulam contrahatur affinitas, ſive copula licita ſit, ſive illicita. Debet tamen ad affinitatem 4

nitatem contrahendam carnalis copula eſſe perfecta, & conſummata, cùm ad affinitatem contrahendam requiratur, ut vir, & fœmina fiant una caro *c. fraternitat 1. §. ſi una caro ſiunt cauſ. 35. q. 10.* & non fiunt una caro niſi per commixtionem ſanguinis utriusque; conſequenter niſi per copulam perfectam, & conſummatam, ac ſufficientem ad prolis generationem.

5 Quòd ſi copula ſit imperfecta, & inſufficiens ad generationem; eſt etiam inſufficiens ad inducendam affinitatem. Hinc ſola defloratio puellæ non ſufficit ad contrahendam affinitatem ſtando præcisè in ipſa defloratione. Neque obſtat, quòd *c. fraternitati de eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ*, dicatur, per ſolum conatum ad copulam cum ſponſa ſeptem annorum dirimi ſequens matrimonium cum ſorore illius. Nam in textu illo matrimonium non dirimitur ratione affinitatis, cum certum ſit, non potuiſſe oriri ex ſolo conatu ad copulam; ſed dirimi ratione publicæ honeſtatis ex ſponſalibus antea contractis cum alia ſorore.

6 An verò ad perfectam, & conſummatam copulam inducentem affinitatem requiratur etiam ſeminatio fœminæ; non conveniunt Doctores: plures enim cenſent, ſufficere illam viri, eò quia hæc ſit ſufficiens ad generationem prolis, ut docet Ariſtoteles *de gener. animal. c. 19. & 20.* Secus alij cum Galeno *lib. 1. de ſemine*, aſſerunt, requiri ſeminationem etiam fœminæ, ut fiat commixtio utrinsque. Verùm dummodo habeatur copula ſufficiens ad generationem prolis, hæc ſufficit ad inducendam affinitatem.

7 Numerantur gradus affinitatis eodem modò, ac in conſanguinitate, & traditur hæc regula ſcilicet, ut in quo gradu aliquis eſt conſanguineus mariti, in eodem gradu ſit affinis uxoris; & è converſo, in quo gradu aliquis eſt conſanguineus uxoris, in eodem ſit affinis mariti, adeò ut conſanguinei viri in primo gradu ſint affines uxoris in eodem primo gradu; & conſanguinei viri in ſecundo gradu ſint affines uxoris in eodem ſecundo gradu, & ſic de aliis ſucceſſivè: & hoc etiam procedit de conſanguineis uxoris, qui fiunt affines mariti in eodem gradu, in quo ſunt conſanguinei uxoris, adeò ut affinitas contrahatur à ſolo marito reſpectu conſanguineorum uxoris, non verò à fratre mariti, vel aliis conſanguineis ejusdem: è converſo affinitas à ſola uxore contrahitur reſpectu conſanguineorum mariti; non verò conſanguinei uxoris contrahunt hanc affinitatem. Hinc licèt Berta nupſerit Cajo, & contraxerit affinitatem in primo gradu cum Lucretia ſorore Caij, & hic viciſſim affinitatem in primo gradu cum Titio fratre Bertæ; adhuc Titius & Lucretia poſſunt ſine diſpenſatione matrimonium contrahere; quia ipſi non contrahunt affinitatem inter ſe, ſed tantum cum Berta, & Cajo; quapropter mortuo Cajo non poſſet Berta ejus fratri nubere ob impedimentum affinitatis in primo gradu.

8 Hinc conſanguinei mariti poſſunt licitè contrahere cum conſanguineis uxoris, & viciſſim, ut deſumitur *ex c. quod ſuper 5.* ubi conſultus Innocentius III. ſuper eo, quòd pater, & filius, cum matre, & filia; avunculus, & nepos cum duabus ſororibus matrimonium contraxerint, reſcripſit, quòd licèt omnes conſanguinei viri ſint affines uxoris, & omnes conſanguinei uxoris ſint affines mariti: inter conſanguineos tamen uxoris, & viri, ex eorundem ſcilicet viri, & uxoris conjugio nulla prorſus affinitas contrahitur, ob quam matrimonium impediatur.

9 Ratio eſt, quia affinitas non cauſat affinitatem: affinitas enim eſt illa propinquitas, quæ contrahitur ab uxore cum conſanguineis viri, & à viro cum conſanguineis uxoris, eò quia duæ cognationes, quæ inter ſe diverſæ ſunt per nuptias copulantur: vir autem, & uxor non ſunt affines, alioquin non poſſet inter ipſos matrimonium contrahi; ſed tantùm ſunt principium, & cauſa affinitatis, cùm hæc non contrahatur niſi mediante alia quadam perſona: unde conjuges tantùm ſunt ſibi immediatè matrimonialiter juncti: quia igitur vir, & uxor per matrimonium fiunt una caro, ideo ſequitur, quòd omnes conſanguinei mariti fiant affines uxoris, & è converſo conſanguinei uxoris affines mariti; quapropter affinitas tantùm contrahitur à marito cum conſanguineis uxoris, & ab uxore cum conſanguineis mariti: non autem inter conſanguineos mariti, & conſanguineos uxoris, quamvis iſti laxè etiam dicantur affines affinitate inſufficiente ad impediendum, vel dirimendum matrimonium.

10 Triplex eſt affinitatis genus. Primum inter conſanguineos mulieris ex una parte, & ejus maritum ex altera: & rurſus inter conſanguineos viri, & mulierem ex altera, non autem inter conſanguineos viri, & mulieris inter ſe. Olim tamen inter conſanguineos viri, ac mulieris mutuò, cum ex ipſa affinitate oriebantur alia neceſſitudinum, ſeu affinitatum genera, ut ſi uxor fratris tui eo mortuo nupſit Titio, tunc etiam ipſe Titius fiebat tibi affinis ſecundo quodam affinitatis genere: ut etiam ſi Titius mortua uxore alteram duxit, etiam iſta fiebat tibi affinis tertio quodam affinitatis genere: verùm hæc duo poſteriora affinitatis genera ſublata ſunt in *c. non debet 8. h. t.* Unde uxor fratris tui eſt tibi affinis in primo affinitatis genere: & mortuo fratre, ſi ipſa alteri viro nubat, illa erit affinis in ſecundo genere affinitatis, de quo fit mentio *in c. de propinquis 3. cauſa 35. q. 3.* Quòd ſi uxore fratris tui mortua ejus maritus alteram ducat fœminam, hæc ejus uxor erit tibi affinis in tertio affinitatis genere, de quo fit mentio *in c. propinquis 3. cauſ. 35. q. 5.* Dicitur primum genus affinitatis, quia per primam carnis copulam, ſeu mediante una perſona contrahitur: ſecundum genus dicitur, quia contrahitur per ſecundam copulam, ſeu mediantibus duabus perſonis: & tertium, quia per tertiam copulam contrahitur, ſeu mediantibus tribus perſonis.

11 Verùm ſublato nunc ſecundo, & tertio genere affinitatis, quia nulla ampliùs contrahitur affinitas inter conſanguineos mariti, & uxo-

ris

17 Jure tamen novo ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. de reform.* hoc impedimentum publicæ honeſtatis non oritur ex ſponſalibus quacunque ratione invalidis, & nullis, ſed tantùm ex validis: rurſus quoad ſponſalia de futuro, non ultra primum gradum, & in hoc Concilium Tridentinum correxit jus antiquom quoad alios gradus. Sponſalia verò de præſenti, non continentur in reſtrictione facta per Concilium ad primum gradum, ſed permanſerunt in terminis juris communis, ut declaravit Pius V. in conſtitutione, cui initium eſt *ad Romanum.* Imò naſcitur hoc impedimentum poſt Concilium Tridentinum etiam ex matrimonio clandeſtino, ſeu nulliter inito ob non ſervatam formam Concilij ex declaratione Congregationis Cardinalium. Non tamen reſtrictio Tridentini procedit in conſangninitate orta ex copula illicita, tametſi conſanguinitas, & affinitas quoad prohibitionem matrimonij æquiparentur, & favorabile ſit pro libertate matrimonij reſpondere, & ejus impedimentum minuere, quia cùm Tridentinum nihil expreſſerit de conſanguinitate, ideo oihil præſumitur immutâſſe: alioquin eadem facilitate, ſicut de affinitate, id expreſſiſſet.

18 Tum quia correctio jurium ſine aperto textu non debet admitti *c. cum expediat de elect. in a. l. præcipimus 32. ult. C. de appellat.* Præterea non eſt, quòd conſanguinitas, & affinitas in omnibus pariticentur, cùm certum ſit, majorem eſſe conjunctionem ex conſanguinitate, quàm affinitate. Tum quia frequentius ex copula illicita oritur affinitas, quàm conſanguinitas, proinde potius illa, quàm iſta per pauciores gradus erat reſtringenda.

§. V.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelectæ quæſtiones.

1 QUæritur primò, an matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ rectæ ſit jure naturæ irritum, adeò ut inter novercam, & privignum; vitricum, & privignam; ſocerum, & nurum; ſocrum, & generum nullo modo poſſit à Pontifice diſpenſari, ut matrimonium contrahatur? Reſpondetur, non convenire Doctores. Prima ſententia aſſerit, ptiſum gradum affinitatis lineæ rectæ dirimere matrimonium jure naturæ, adeò ot ſi Petrus ex prima uxore genuit Joannem, & mortua prima uxore ducat Catharinam, quæ fiat noverra Joannis, eique affinis in primo gradu lineæ rectæ; mortuo Petro non poſſit Joannes dorere Catharioam ejus novercam, & ſi matrimonium contrahat, ſit jure naturæ irritum.

2 Nititur hæc ſententia. Primò quia *Levit. 18.* tale matrimonium prohibebatur. Secundò quia habere uxorem proprij patris dicitur fornicatio à D. Paulo *1. ad Corinth. 5.* Tertiò quia *in c. 1. de propinq. 35. q. 3.* dicitur eodem modo eſſe abſtinendum ab affinibus, ſicut à conſanguineis: ſed conſanguinitas in primo gradu lineæ rectæ dirimit jure naturæ matrimonium, ergo etiam affinitas. Quartò quia filius eandem reverentiam debet noverræ, & vitrico, quam parentibus: ſiquidem pater, & noverca; Vitricus, & mater per copulam conjugalem fiunt veluti una caro, adeò ut Vitricus ſit qnaſi pater privignæ, & noverca quaſi mater privigni, proinde ipſis par ferè reverentia debetur à privignis, quæ debita eſt parentibus naturalibus. Et eadem eſt ratio de ſocero, & ſocro reſpectu quorum gener, & nurus quaſi loco filiorum cenſentur; ut de nuru habetur *in c. ſi vir 15. cauſ. 35. q. 3.* hinc eccleſia nunqoam conſuevit in primo gradu affinitatis lineæ rectæ diſpenſare.

Hæc ſententia, quamvis valdè probabilis 3
ſit, & illi videantur favere D. Auguſtinus *lib. 22. contra Fauſt. c. 61.* relatus *in c. ſi vir, & uxor 35. q. 3.* ubi expreſsè dicitur *ſi vir, & uxor non duo, ſed una caro ſunt, non aliter eſt nurus deputanda, quàm filia,* & D. Thomas in illud *1. ad Corinth. 5. omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris ſui aliquis habeat.* unde ſi gentiles legi Moſaicæ minimè obſtricti ſolo naturæ lumine ducti exiſtimârunt turpiſſimum eſſe, ac nefas, uxorem patris ſui ducere; ſignum eſt, naturam ipſam abhorrere à tali matrimonio, quod propterea cenſendum eſt jure naturæ irritum. Nihilominus contraria ſententia videtur etiam probabilis, adeò ut affinitas ex matrimonio orta in nullo gradu lineæ rectæ dirimat jure naturæ matrimonium, ſed tantùm ſolo jure eccleſiaſtico.

Fundamenta, quibus hæc ſententia nititur, 4
ſunt. Primò quia non apud omnes gentes erat interdictum, ne privignos duceret ſuam novercam: ſiquidem Valerius Maximus *lib. 5. c. 7.* & Plutarchus *in vita Demetrij* referunt, Seleucum tradidiſſe filio ſuo Antiocho in matrimonium Stratonicem propriam uxorem, & factum laudat Valerius Maximus: ſin aotem jure naturæ affinitas in primo gradu lineæ rectæ dirimeret matrimonium, Seleucus non tradidiſſet filio ſuo propriam novercam, nec Valerius Maximus potuiſſet id laudare. Præterea *3. Reg. 2.* Adonias filius David petiit Abiſag Sunamitidem in uxorem, quæ erat ejus noverca, ſeu uxor David ejus patris, ut conſtat ex *3. Reg. c. ult.* ſin antem jure naturæ affinitas in primo gradu lineæ rectæ matrimonium dirimeret, non potuiſſet Adonias petere ſibi in uxorem Abiſag Sunamitidem. Secundò quia matrimonium in nullo gradu affinitatis lineæ rectæ initum opponitur primario, aut ſecundario fini ipſius matrimonij: ſiquidem poteſt ordinari ad generationem prolis, & etiam in remedium concupiſcentiæ, mutuúmque obſeqnium in rebus domeſticis.

Neque per matrimoniom initum inter pri- 5
vignum, & novercam violatur debitus ordo conjunctionis, quamvis contrahatur etiam in primo gradu lineæ rectæ, ſicut violatur in matrimonio inter patrem, & filiam; matrem, & filium, quia inter privignum, & novercam, vel inter vitricum, & privignam non datur nlla relatio naturalis ſuperioritatis, ut inter patrem, &

& filiam, matrem, & filium, quia relatio naturalis ſuperioritatis, ex qua oritur reverentia debita à filiis parentibus fundatur tantùm inter illas perſonas, quæ dant, & accipiunt eſſe per naturalem generationem: privignus autem à noverca, ut etiam privigna à vitrico nullum per naturalem generationem accepit eſſe naturale, proinde eam reverentiam, quam privignus debet propriæ matri, non debet novercæ, quia ab hac non fuit genitus, ſed ab illa.

6 Si quis malit huic ſecundæ ſententiæ adhærere, poteſt ad primùm fundamentum primæ ſententiæ petitum ex illo *Levit. 18.* reſpondere, præceptum illud Levitici fuiſſe legale, & in nece Chriſti expiràſſe, perinde ac expiràrunt cætera omnia legalia. Præterea quamvis etiam fuiſſet morale, & naturale, adhuc poſſet dici, non fuiſſe præceptum irritans matrimonium, ſed ſolùm illud prohibens: idque ex eo etiam firmari poteſt, quia eodem tempore Moſaicæ legis, Adonias filius David petiit à Salomone ſibi in uxorem dari Abiſaj Sunamitidem, quam fuiſſe uxorem David, & novercam Adoniæ conſtat ex *3. Reg. c. ult.* ergo quia præceptum illud Levit. tametſi morale, & naturale fuit tantùm prohibens, & diſpenſabile, non verò dirimens; alioquin non potuiſſet Adonias petere in uxorem Sunamitidem.

7 Ad ſecundum petitum ex D. Paulo *1. ad Corinth. 5.* reſpondetur, D. Paulum fuiſſe locutum de habente novercam adhuc vivente, & renitente patre, idque Apoſtolus etiam innuit *1. Corinth. 7. Scripſi non propter eum, qui fecit injuriam, ſed propter eum, qui paſſus eſt*, idque expreſsè etiam inſertur ex verbis Apoſtoli dicentis *non eſſe auditum inter gentes*, quod falſum eſſet, niſi de uxore patris viventis, & repugnantis intelligeretur, cùm Antiochus Seleuci filius Stratonicem ejus novercam de ipſius conſenſu duxerit. Imò Valerius Maximus refert *lib. 5. c. 7.* moris fuiſſe apud Perſas, filios mortuo patre novercas ducere in uxores.

8 Ad tertium reſpondetur æqualiter abſtinendum eſſe ab illis gradibus affinitatis, & conſanguinitatis, quia omnes dirimunt abſolutè; non verò quia omnes dirimant æqualiter quoad modum, & jus dirimendi, quia gradus affinitatis dirimunt tantùm jure eccleſiaſtico, etiam primus lineæ rectæ: ſecus primus gradus lineæ rectæ conſanguinitatis jure naturæ dirimit matrimonium: unde quamvis primus gradus affinitatis, & conſanguinitatis lineæ rectæ abſolutè dirimant matrimonium, non tamen æqualiter quoad jus dirimendi, quia primus gradus affinitatis tantùm jure eccleſiaſtico; & primus gradus conſanguinitatis jure naturæ dirimit matrimonium.

9 Ad quartum reſpondetur, quòd cùm privignus non accipiat eſſe naturale à ſua noverca; ſicut à patre, & vera matre, non oritur inter privignum, & novercam naturalis reverentia, quæ à filio debetur matri, ut oſtendimus paulò ſuperiùs. Unde quamvis matrimonium initum inter novercam, & privignum magnam dicat indecentiam, & turpitudinem, non tamen talem, quæ ſufficiat, ut jure naturæ tale matrimonium irritetur.

Quæritur ſecundò, an aliquis gradus affinitatis lineæ transverſæ dirimat matrimonium jure naturæ? Difficultas eſt de ſolo primo gradu lineæ transverſæ, ut ſi quis ducat uxorem fratris ſui, vel ſi fœmina nubat viro ſuæ ſororis. Non deſunt, qui putent primum gradum affinitatis etiam in linea transverſa dirimere jure naturæ matrimonium, idque probant eò quia *Levit. 18.* prohiberentur in tali gradu nubere, & dicunt, talem prohibitionem fuiſſe naturalem, proinde etiam perſeverare. Secundò quia inter fratrem, & ſororem jure naturæ matrimonium eſt irritum: atqui uxor fratris reputatur ut ſoror, eò quia per matrimonium effecta ſit cum fratre una caro. Tertiò quia D. Joannes Baptiſta *Matth. 14. & Marci 6.* graviſſimè increpavit Herodem, eò quia uxorem fratris ſui duxerit; & D. Auguſtinus *de fide, & operib. c. 19.* aſſerit, dubium eſſe, an Philippus frater Herodis tunc viveret: D. Chryſoſtomus tamen *homil. 41. in Matth.* ait, fuiſſe tunc mortuum: ſed Herodes cùm eſſet gentilis non obligabatur legi Moyſis, ſed tantùm legi naturæ: ergo quia contra legem naturæ duxit uxorem fratris ſui, ideo à D. Joanne Baptiſta fuit graviter increpatus. Quartò quia *in c. gaudemus de divortiis* ſtatuitur, quòd infideles conjuncti in ſecundo gradu affinitatis non ſint ſeparandi: ergo à contrario ſenſu ſeparandi ſunt, ſi in primo gradu affinitatis ſint conjuncti. 10

Nihilominus dicendum eſt cum communi, 11
& vera ſententia, nullum gradum affinitatis in linea transverſa jure naturæ dirimere matrimonium, idque evidenter oſtenditur ex continua praxi, & conſuetudine eccleſiæ, quæ in primo gradu lineæ transverſæ conſuevit diſpenſare. Etenim Innocentius III. *in c. fin. de divortiis* diſpenſavit cum infidelibus recens converſis, ut matrimoniis initis cum relictis uxoribus à ſuis fratribus uterentur. Rurſus Alexander VI. diſpenſavit cum Rege Luſitaniæ. Julius II. cum Catharina Vidua Regis Angliæ, ut nuberet Henrico Octavo fratri primi mariti Catharinæ, quam diſpenſationem fuiſſe legitimam conſultis priùs totius orbis illuſtrioribus univerſitatibus, & adhibito maturiſſimo conſilio declaravit poſtea Clemens VII. in ſpeciali Bulla: unde ortum fuit infauſtiſſimum illud Schyſma, per quod Regnum Angliæ à Romana eccleſia Catholica deſcivit. Præterea Clemens VIII. diſpenſavit cum Rege Poloniæ, ut duceret ſororem uxoris ſuæ defunctæ, & nuperrimè Innocentius XII. diſpenſavit cum Duce Parmenſi, ut nuberet uxori viduæ fratris ſui. Hæcque diſpenſatio deducitur ex ſacra ſcriptura; ſiquidem Jacob *Geneſ. 29.* quamvis pietate, & ſanctitate inſignis duxit Liam, & Rachelem ſorores; & Judas *Geneſ. 38.* dedit eidem mulieri duos fratres in maritos. Rurſus *Deut. 27.* jubebat lex vetus, ut frater duceret uxorem fratris ſui defuncti ſine liberis.

Ratio etiam id ſuadens eſt, quia neceſſitudo, & conjunctio non eſt tam arcta inter tales affi- 12

affines, ut jure naturali debeat matrimonium dirimere, quia non ſubeſt periculum propinquum fornicationis inter illas perſonas, cùm ſimul cohabitare non ſoleant. Tum quia arctius eſt vinculum inter conſanguineos in ſecundo gradu lineæ transverſæ, quam inter affines in primo gradu ejusdem lineæ: ſiquidem conſanguinei ab intrinſeco conjuncti ſunt per ejusdem ſanguinis participationem; affines verò non niſi ab extrinſeco: atqui inter conſanguineos in ſecundo gradu lineæ transverſæ non eſt jure naturæ matrimonium irritum, ſed tantùm jure eccleſiaſtico *c. gaudemus de divortiis.*

13 Ad fundamenta contrariæ ſententiæ reſpondetur ad primum, præceptum illud Levitici, ut cæremoniale jam eſſe extinctum in nece Chriſti; & ut morale, & naturale non fuiſſe præceptum irritans matrimonium, ſed tantum prohibens, eò quia matrimonium initum in primo gradu lineæ transverſæ, quandam etiam præſeferat naturalem indecentiam, quæ niſi causâ aliquâ juſtâ cohoneſtetur, tale matrimonium prohibetur. Ad ſecundum negatur, uxorem fratris reputari ſororem. Ad tertium petitum ex D. Joanne Baptiſta corripiente Herodem habentem uxorem fratris ſui, reſpondet D. Thomas in dictum textum *Matth. 14.* Herodem adhuc vivente Philippo fratre ſuo ejus uxorem duxiſſe contra jus.

14 Alij etiam reſpondent ex Joſepho *lib. 18. antiq. c. 6.* Herodem fuiſſe filium cujusdam Judæi, conſequenter fuiſſe etiam adſtrictum legi Moyſis; quæ tunc nondum expiravit, cùm Chriſtus nondum fuerit mortuus. Ad quartum petitum ex *c. gaudemus de divortiis.* reſpondetur, argumentum à contrario ſenſu non valere, quia Pontifex tantùm expreſsè fuit locutus de illis gradibus, in quibus frequentiùs infideles matrimonia contrahebant.

15 Quæritur tertiò, an affinitas, ut contrahatur, debeat copula eſſe utrinqne conſummata? Reſpondetur, in foro conſcientiæ requiri conſummationem ex utraque parte, quia affinitas oritur ex commixtione ſanguinis, ex quâ duo fiunt caro una, & niſi habeatur hæc ſanguinum commixtio ex utraque patre, non fit una caro, ut colligitur *ex c. lex 20. q. 2.* Mas verò, & fœmina dicuntur fieri una caro ex ea copula, quæ requiritur neceſſariò ad prolis generationem. Secus in foro externo, ſi probetur, virum defloràſſe puellam, præſumitur copulam conſummâſſe, & ſi vir reclamet, non eſt audiendus; cum puella deflorata maneat. Neque hoc in externo foro examinari poteſt, neque juridicè probari, an revera puella ſeminaverit, necne: alioquin conſummatio matrimonij exponeretur pluribus ſcrupulis, dubijs, ac difficultatibus, ſi probanda eſſet fæminæ ſeminatio. Id etiam procedit in ſententia aſſerentium, ſeminationem mulieris requiri ad generationem prolis, quia in foro externo tantùm attenditur defloratio puellæ, ut præſumatur copula conſummata.

16 Cæterum, an revera ad generationem prolis requiratur ſeminatio fœminæ; non conveniunt Doctores, & id potiùs dependet ex alio principio, de quo agunt Philoſophi, & Medici, an ſcilicet ad generationem prolis præter ſeminationem viri, requiratur etiam illa fœminæ: qui docent ſufficere illam viri, aſſerunt, in foro conſcientiæ contrahi affinitatem, tametſi fœmina non ſeminet. Qui verò docent, requiri maris, & fæminæ ſeminationem aſſerunt, per ſolam viri ſeminationem non contrahi affinitatem in eodem foro conſcientiæ, eò quia non ſufficiat ad generationem prolis. Quod verò requiratur etiam illa fæminæ, docent ex Medicis Gallenus, & Avicena; & nituntur, quia ſemen fæminæ non videtur ad aliud eſſe à natura inſtitutum, quàm ad generationem prolis; cùm natura nil faciat fruſtra, & experientia nos doceat, ex mare, & fæmina diverſæ ſpeciei, & naturæ produci fœtum tertiæ ſpeciei mutuò ſe impedientibus ſeminibus.

17 Quæritur quartò, an copula illicita cum affine in tertio gradu impediat petitionem debiti; ut, ſi quis carnaliter cognoſcat mulierem in tertio, vel quarto gradu cum ſua uxore conjuncta, & conſequenter ſibi eodem grado affini, contrahat impedimentum petendi debitum. Nonnulli cum Comitolo in reſponſ. *lib. 1. q. 138. n. 2.* reſpondent ex tali copula contrahi impedimentum petendi debitum. Verùm contraria ſententia, cui adhærendum puto, eſt communior, & verior, quia hæc impedimenta ſunt tantùm de jure eccleſiaſtico, & in jure canonico nullus adeſt textus, in quo ſtatuatur, inceſtum in tali gradu affinitatis impedire à petitione debiti. Tum quia Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 4. de reform.* ſtatuit, affinitatem ortam ex copula illicita, ſeu fornicaria dirimere matrimonium tantùm usque ad ſecundum gradum incluſivè: ex quo infertur, nec debere impedire petitionem debiti niſi usque ad eundem ſecundum gradum: ratio eſt, quia petitio debiti ſe habet conſecutivè ad matrimonium, eſtque ejus acceſſorium, quod ſequitur naturam ſui principalis: unde ſicut matrimonium non dirimitur jure novo per affinitatem ortam ex copula fornicaria, niſi usque ad ſecundum gradum incluſivè, ita nec impedit petitionem debiti ultra ſecundum gradum.

18 Quæritur quintò, an quando copula eſt illicita, ſeu fornicaria, affinitas ex illa oriatur jure naturali? Plures affirmant cum Hurtado *de matrim. diſp. 20. diffic. 2. n. 7.* eò quia per talem copulam vir, & fœmina fiant una carn, non minus, quàm per conjugalem, ut deſumitur ex D. Paulo *1. Corinth. 6. qui adhæret meretrici unum corpus efficitur, & erunt duo in carne una.* Communior tamen, & verior ſententia eſt, ex copula fornicaria non oriri jure naturæ affinitatem, ſed tantùm ex jure eccleſiaſtico, & canonico: adeò ut affinitas orta ex fornicaria copula non ſit naturalis, nec ullum vinculum naturalis amicitiæ oriatur inter conſanguineos viri, & fœminam ab eo fornicariè cognitam; nec è contra: quinimò experientia nos docet, oriri inde potiùs odia, & inimicitias.

19 Firmari etiam ex eo poteſt, quia affinibus per copulam conjugalem ſunt propria nomina impoſita, & nulla ſunt impoſita affinibus ex copula fornicaria ad ſignificandam amicitiam aliquam inter eos. Præterea quia filius naturaliter non habet propenſionem ad exhibendam reverentiam illi fœminæ, quam pater ſuus fornicariè cognovit, ex quo ſatis conijcitur, nullum inde naturale vinculum affinitatis oriri.

20 Hinc in antiqno jure Romano ex fornicaria copula nulla oriebatur affinitas, ſed ex ſolo matrimonio *l. non facilè* §. *affines*, *&* §. *ſciendum ff. de gradib. affinit.* Neq; eſt par ratio de copula conjugali, & fornicaria, quia per primam ita vir, & fœmina conjunguntur, ut fiant una caro, & inde oritur naturaliter amicitia: è contra ex fornicaria potiùs excitantur odia, pullulant diſſidia, oriuntur rixæ. Præterea illa affinitas orta ex conjugali copula licèt innitatur jure naturæ; non tamen inde ſtatim evincitur eſſe de jure naturæ: ſiquidem etiam omnis lex juſta innititur ratione naturali, & tamen non eſt lex naturalis, ſed poſitiva.

21 Quæritur ſextò, an affinitas contracta ex copula fornicaria inter infideles impediat matrimonium, ſi hoc poſt ſuſceptum baptiſmum contrahatur. Ut ſi quis in infidelitate fornicatus eſt cum Titia, & poſtea baptizatus, ſi velit ducere ſororem, vel filiam ejusdem Titiæ, poſſit talem contractum inire? Negativè reſpondent Layman *in Theolog. moral. lib. 5. tract. 10. q. 4. c. 6. n. 6.* Coninck *de ſacram. diſp. 32. dub. 4. n. 57.* eò quia ſoror Titiæ ſit affinis in primo gradu lineæ transverſæ; & affinitas in primo gradu impediat matrimonium contrahendum. Tum quia infidelis poſt baptiſmum ſubditur legibus eccleſiæ irritantibus matrimonium in primo gradu affinitatis.

22 Reſpondetur nihilominus cum communiori ſententia, affinitatem contractam ex copula fornicaria, tametſi ſit in primo gradu lineæ transverſæ non impedire matrimonium poſt baptiſmum contrahendum: ratio eſt, quia talis affinitas, cùm non ſit vinculum naturale, & infidelis in ſtatu infidelitatis non ſubjiciatur legibus eccleſiæ, ideo ex talli copula non videtur contraxiſſe affinitatem, cùm hæc ſit tantùm de jure canonico: unde cùm ab initio infidelis non contraxerit affinitatem, ſi poſt ſuſceptum baptiſmum velit ducere ſororem Titiæ nullo detinebitur impedimento.

23 Neque affinitas, quæ tempore infidelitatis non fuit orta, incipit oriri poſt ſuſceptum baptiſmum, ut rectè notant Alexander de Nevo *in c. cognatio n. 14. de cognat. ſpirit.* Gallego *de cognat. ſpirit. c. 8. n. 21.* Sicut enim infidelis in ſtatu infidelitatis eſt incapax cognationis ſpiritualis, eò quia hæc inducta ſit legibus eccleſiæ, ita nec eſt capax affinitatis contrahendæ. Tum quia non enti nequit ineſſe ulla qualitas. *l. ſi ſervum* §. *1. ff. de act. empt.* ergo infidelis, qui tempore infidelitatis non contraxit affinitatem, non poteſt, ſi baptizetur, illi ineſſe qualitas aliqua, quâ matrimonium impediatur.

24 Hinc corruunt fundamenta oppoſitæ ſententiæ, quia licèt poſt baptiſmum, qui erat infidelis, ſubjiciatur legibus eccleſiæ, non tamen ſi poſt baptiſmum non cognoſcat carnaliter Titiam, contrahit affinitatem injicientem impedimentum contrahendi matrimonium cum ejus ſorore; quia ex copula tempore infidelitatis habita cum Titia nullum infidelis contraxit impedimentum eccleſiaſticum: quia hujusmodi impedimenta non extenduntur niſi ad ſolos baptizatos. Secus conſanguinitas, quia eſt naturalis, tametſi oriatur tempore infidelitatis, adhuc manet poſt baptiſmum, & impedit matrimonium: & hoc eſt diſcrimen inter jus naturæ, & eccleſiaſticum, quia illud extenditur ad omnes homines, ex eo præcisè, quòd ſint homines, habeántque naturam humanam, lex verò eccleſiaſtica non obligat, niſi ſolos baptizatos: & quia natura ante, & poſt baptiſmum ſemper eſt eadem, ita etiam conſanguinites, cùm ſit naturalis, eſt eadem ante, & poſt baptiſmum.

25 Quæritur ſeptimò, an infideles conjuncti in gradu jure canonico prohibito in ſecundo, vel tertio gradu conſanguinitatis poſt ſuſceptum baptiſmum ſint ſeparandi? Reſpondetur negativè, & deſumitur ex *c. de infidelibus 4. b. r.* ubi Innocentius III. reſcribit Archiepiſcopo, & capitulo Tirenſi, infideles conjunctos matrimonio in gradu ab eccleſia prohibito, ſi convertantur, ad fidē non eſſe ſeparandos, eò quia à Judæis Dominus requiſitus, ſi liceret uxorem ex quacunque cauſa dimittere, ipſis reſpondit; *quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*, innuens etiam inter Judæos fuiſſe verum matrimonium, ut etiam inter alios infideles: unde matrimonium ab ipſis initum etiam in gradu conſanguinitatis jure canonico prohibito eſt validum, quia infideles, & Judæi, cùm non ſubjiciantur Eccleſiæ, non ligantur legibus eccleſiaſticis, unde ſi alter conjux, vel etiam uterque poſtea baptizetur, matrimonium non diſſolvitur, cùm fuerit priùs legitimè contractum: ut enim notat Abbas *in d. c. de infidelibus* per baptiſmum delentur crimina, non ſolvuntur conjugia.

26 Neque obſtat, quòd inter Infideles non poſſit matrimonium conſiſtere, quatenus eſt ſacramentum, quia licèt ſint incapaces ſacramenti defectu baptiſmi: poteſt tamen inter ipſos conſiſtere matrimonium, ut eſt contractus naturalis, & civilis: unde ex eo, quòd matrimonium ab infidelibus initum non ſit ſacramentum, tantùm ſequitur, non eſſe ita perfectum matrimonium ſicut inter fideles, cùm matrimonium inter hos contractum ſit etiam ſacramentum novæ legis, & conſerat gratiam. Quòd ſi ſit conſummatum, non poteſt ampliùs diſſolvi quoad vinculum, niſi per converſionem alterius conjugis ad fidem.

27 Quamobrem generatim matrimonium inter infideles initum ſemper eſt validum, ſi inter conjuges nullum adſit impedimentum juris naturæ: hinc Apoſtolus *1. ad. Corinth. 7.* conſulit converſo ad fidem, ne ab infideli conjuge diſcedat, ſi poſſit ſine injuria Salvatoris, & periculo perverſionis ſimul cohabitare. Rurſus

eſt

Digitized by Google

eſt etiam irritum matrimoninm inter infideles, ſi contrahatur contra eorũ leges irritantes matrimonium: ratio eſt, quia matrimonium infidelium eſt verus contractus naturalis, qui quoad ſuum valorem dependet à legibus civilibus regulantibus matrimonium eſſe hoc, vel illo pacto contrahendum ob bonum commune.

28 De matrimonio Judæorum videtur eſſe major difficultas ob libellum repudij, quia matrimonium eſt maris, & fœminæ conjunctio retinens individuam vitæ conſuetudinem *cauſa 27. q. 2. in princ. c. illud 11. de præſumpt.* atqui Judæi, ſi matrimonium contrahant, poſſunt ab invicem ſeparari dato libello repudij, proinde inter ipſos non videtur dari verum matrimonium. Sed reſpondetur, quòd ſi Judæus matrimonium contraheret cum Judæa cum expreſſo pacto adjecto, ut licitum ſit viro libellum repudij dare mulieri juxta ritum Judæorum, tunc matrimonium non eſſet validum, quia non eſſet conjunctio maris, & fæminæ retinens in perpetuum individuam vitæ conſuetudinem, eſt enim vinculum matrimonij indiſſolubile, & per tale pactum fieret ſolubile: & ita dicendum eſt de alijs infidelibus, prout Chriſtus declaravit *Matth. 19. Marc. 10.* & notat Covarruvias *in 4. decret. p. 2. c. 3. §. 1. n. 5.* Sin verò inter Judæos, & alios infideles matrimonium contrahatur ſine illo pacto, quo licitum ſit dare libellum repudij, tunc ex natura ſua matrimonium eſt validum.

29 Quæritur octavò, an ex matrimonio rato, & non conſummato oriatur impedimentum affinitatis, vel ſolùm publicæ honeſtatis. Duæ ſunt ſententiæ, quarum prima aſſerit, ex matrimonio tantùm rato contrahi impedimentum affinitatis: præ cæteris id docent Ledeſma *2. p. 4. q. 57. art. 3. col. 2. verſ. ideo.* Sylveſter *V. matrimonium 8. q. 15. dict. 2.* Joannes Præpoſitus *in 3. p. q. 7. de impediment. matrim. dub. 11. n. 88.* Sotus *in 4. diſt. 41. q. unic. art. 2.* rationes, quibus hæc ſententia nititur, ſunt.

30 Primò, quia vir, & fœmina quamvis ante conſummationem matrimonij non ſint una caro per commixtionem ſanguinis: poſſunt tamen dici una caro, eò quia per vinculum matrimonij ſint quid unum inter ſe, & unus habeat dominium in corpus alterius, & viciſſim, in ordine ad generationem.

31 Secundò, quia ante conſummationem matrimonij conſanguinei unius conjugis vocant alterum affinem, quod non contingeret, niſi exiſtimarent ex ſolo matrimonio rato oriri affinitatem.

32 Tertiò, quia ratione contractus matrimonialis legitimi etiam inter Ethnicos, & infideles oritur quædam neceſſitudo inter conſanguineos unius conjugis, & alterum conjugem: hæc autem neceſſitudo non eſt juſtitia publicæ honeſtatis, quia hæc tantùm introducta fuit jure canonico, quod non obligat infideles.

33 Quartò, quia docentes jure naturæ privignum non poſſe ducere ſuam novercam, loquuntur in genere, tametſi noverca non fuerit à patre privigni carnaliter cognita: non enim fit diſtinctio inter novercam cognitam, & non cognitam à patre privigni: ergo ſupponunt inter privignum, & novercam nondum cognitam à patre oriri jure naturæ quandam propinquitatem, quæ propriè eſt affinitas orta ex matrimonio rato, & nondum conſummato.

Hæc ſententia quamvis probabilior ſit, ac illi adhærendum: nihilominus contraria ſententia docens ex matrimonio rato, & nondum conſummato oriri tantùm impedimentum publicæ honeſtatis, & non affinitatis, eſt etiam probabilis, & eam docent Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 64. n. 25.* Baſilius Pontius *lib. 7. c. 35. n. 1.* Diana *tract. 6. de matrim. reſol. 240.* Coninck *de ſacram. diſp. 32. dub. 4. num. 46.* Molſeſius in ſumma *tom. 1. tract. 4. c. 10. n. 94.* & alij plures apud ipſos. Nititur hæc ſententia, quia affinitas ſine carnali copula non oritur, quia eſt propinquitas orta ex commixtione ſanguinum, conſequenter ex matrimonio conſummato: quia tunc propriè mas, & fœmina fiunt una caro; ratione cujus conſanguinei unius conjugis fiunt affines alterius conjugis, quia ut loquitur Benedictus in *c. lex 37. q. 2. propinquitas ſanguinis verbis dicitur, ſed non verbis efficitur.* Et Pius V. in ſuo motu proprio, cui initium eſt: *Ad Romanum*, hoc idem etiam declaravit, ut notat Rebellius. Imò apud Farinacium citatur declaratio quædam ſacræ congregationis, quam etiam refert Rebellius *ſeſſ. 44. de reform. matrim. c. 3. in Trident.* Quòd ſi hujusmodi declarationes Pij V. & ſacræ congregationis extarent, procul dubio eſſet ijsdem adhærendum, alioquin prior ſententia mihi videtur probabilior. Non tamen hæc quæſtio, ut putant aliqui, eſt inutilis quoad praxim, quia eidem rectè deſervit; primò in ordine ad Datariam, quia hæc majorem pecuniam exigit pro diſpenſatione impedimenti orti ex affinitate, quàm ex publica honeſtate. Secundò deſervit etiam pro excommunicatione lata *in clement. unic. de conſang.* ubi anathemate percutiuntur contrahentes matrimonium cum affinibus, & hanc pœnam non incurreret, qui contraheret cum conſanguineis ſponſæ de præſenti nondum carnaliter cognitæ. 34

Quæritur nonò, quamnam pœnam incurrant contrahentes matrimonium in gradu conſanguinitatis, vel affinitatis prohibito? Reſpondetur, incurrere pœnam excommunicationis, idque deſumi *ex clement. eos qui unic. h. t.* ubi Pontifex ſtatuit, ut qui ſcientes contrahunt in gradu prohibito conſanguinitatis, & affinitatis, vel cum monialibus; & etiam Religioſi, moniales; & clerici in ſacris conſtituti ſi contrahant matrimonium, ſint excommunicati ipſo facto: & Prælati eccleſiarum, qui eos ſciverint, debeant eos denuntiare excommunicatos, donec abſolvantur. Ex hac autem conſtitutione deducitur, quòd qui ſcienter matrimonium contrahunt in gradu conſanguinitatis, vel affinitatis jure canonico prohibito, ſcilicet in quarto, vel tertio gradu anathemate percutiuntur, ſeu excommunicantur non ſolùm mares, 35

ſed etiam fœminæ : ſiquidem genus maſculinum comprehendit ſexum fœmininum etiam in pœnalibus, quando quoad utrumque vigec eadem ratio prohibitionis *l. ſi quis 7. §. de juriſd. om. judic.* & notat Barboſa *in collect. hic. num. 3.* Rurſus in clementina conſtitutione non ſolùm excommunicantur ſæculares contrahentes in gradu prohibito; verùm etiam Religioſi, & Moniales contrahentes matrimonium ſacrilegum, imò etiam clerici ſæculares conſtituti in ſacris ordinibus, ſi ſacrilegè matrimonium contrahant. Mandantes verò, vel conſulentes, ſeu adjuvantes ad incundum tale ſacrilegum matrimonium non percutiuntur anathemate ex vi clementinæ conſtitutionis, quia hæc conſtitutio non habet locum niſi in caſibus expreſſis, & non in aliis. Quamobrem qui contrahit cum conjugata, vel infideli pagana, vel cum cognata ſpirituali, vel legali, vel contra publicam honeſtatem, non incurrit has pœnas, quamvis matrimonium ſit irritum; quinimò in caſibus etiam hujus canonis, qui ignoranter contrahit non incurrit pœnas, ſi ignorantia ſit facti probabilis: ſecus ſi ſit juris: quia ſi ſciebat gradum, in quo erat, & neſciebat conſtitutionem ligatur à conſtitutione *reg. ignorantia de reg. jur. in 6.* Ut etiam ſi unus ſciebat, & alter ignorabat, ſciens ligatur. Ut autem incurratur hæc excommunicatio tres requiruntur conditiones, prima eſt, ut matrimonium ſit contractum, licèt non ſit conſummatum: ratio eſt, quia *in d. clement.* non punitur copula inceſtuoſa, ſed tantùm contractus matrimonij, ſufficit enim ſi iſte quoad ſuam eſſentiam ſit perfectus, quamvis per copulam non ſit conſummatus: quia *nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit, reg. jur. 20. in ff.* Gloſſa hic *V. contrahere.*

36 Unde per ſponſalia tantùm de futuro contracta non incurritur hæc excommunicatio, quia pœna impoſita contrahentibus matrimoniũ non extenditur ad contrahentes tantùm ſponſalia de futuro, quia pœnæ non ſunt extendendæ. Olim tamen excipiebatur, niſi poſt ſponſalia de futuro ſecuta fuiſſet copula affectu conjugali *c. is qui 30. ſup. de ſponſal.* Sed jure novo poſt Tridentinum, quia per talem copulam non contrahitur matrimonium de præſenti, neque incurritur excommunicatio. Secunda conditio eſt, ut contrahatur matrimonium cum impedimento conſanguinitatis, vel affinitatis in gradibus lege canonica interdictis, adeò ut non incurratur excommunicatio, ſi ineatur matrimonium cum infideli, cognata legali, vel ſpirituali, vel cum impedimento publicæ honeſtatis. Neque incurritur excommunicatio, ſi matrimonium contrahatur per metum cadentem in virum conſtantem; quia tunc contractus eſt irritus ob defectum pleni liberi conſenſus *c. cum locum de ſponſal. & matrim.* Tertia conditio eſt ut ſcienter tale matrimonium ineatur, quia ſi contrahatur ignoranter non incurritur hæc pœna, quia *in d. clement.* expreſsè habetur, ut matrimonium ſcienter contrahatur.

37 Quætitur decimò, an copula habita cum conſanguineis alterius conjugis in tertio, & quarto gradu impediat petitionem debiti? Reſpondetur probabilius non impedire: ratio à priori eſt, quia affinitas non impedit, nec dirimit matrimonium niſi ob copulam, ad quam ordinatur, eò quia hæc non deceat affines: atqui hæc affinitas jure novo poſt Tridentinum reſtricta eſt, ut non impediat, neque dirimat matrimonium, niſi in primo, & ſecundo gradu: ergo etiam copula, ex qua oritur affinitas debet cenſeri reſtricta ad ſecundum gradum, adeò ut non impediat petitionem debiti niſi in primo, & ſecundo gradu. Hinc fornicatio cum affine in tertio, & quarto gradu propriè non eſt inceſtus, eò quia fornicatio cum affine in his gradibus non habeat ſpecialem malitiam irreverentiæ in jure naturali, neque eccleſiaſtico: quia jus eccleſiaſticum prohibens hanc copulam intuitu reverentiæ præſtandæ affinibus ceſſavit ceſſante prohibitione matrimonij, quod ſolùm prohibetur ob indecentiam copulæ inter contrahentes in primo, & ſecundo gradu affinitatis: ergo ſicut copula habita cum conſanguineis alterius conjugis in tertio, & quarto gradu non dirimit matrimonium, ita nec impedit exactionem debiti. Tum quia hæc petitio debiti eſt quid acceſſorium matrimonio; proinde, debet ſequi naturam ſui principalis juxta *reg. 42. jur. in 6.* proinde ſicut matrimonium in tertio, & quarto gradu affinitatis contractum caret impedimento, ita etiam copula, quæ ſe habet acceſſoriè ad matrimonium.

Quæritur undecimo, an conjux conſentiens 38
inceſtui amittat jus petendi debitum à conjuge inceſtuoſo, qui contraxit affinitatem? Reſpondent plures, quos citat, & ſequitur Sanchez *lib. 9. diſp. 27. n. 3.* & Baſilius Pontius *lib. 10. de matrim. c. 7.* affirmativè, & nituntur, quia *in c. diſcretionem de eo, qui cognovit conſanguineam*, dicitur, quòd conjux innocens non debeat ſuo jure privari, adeò ut poſſit exigere debitum ab alio nocente, qui affinitatem contraxit per copulam illicitam, quamvis hic non poſſit petere, ſed tantùm debeat debitum reddere: hinc à contrario ſenſu inferunt, quòd ſi alter conjux erit conſentiens inceſtui, ſeu nocens, non quidem inceſtuosè adulterando, ſed conſentiendo in inceſtum, & adulterium ſui conjugis, debeat eo ipſo jure ſuo privari, & non poſſit debitum petere. Verùm quamvis hæc ſententia ſit valdè probabilis.

Nihilominus oppoſita eſt etiam probabilis, 39
quam docent Hurtadus *diſp. 10. diffic. 7. n. 22. diſt. 5. ſect. 2. n. 5.* Ochagavia *tom. 5. q. 5.* Diana *tract. 6. de matrim. reſol. 242.* quia in nullo jure ſtatuitur, ut conjux, qui non commiſit inceſtum realiter, amittat jus petendi debitum maritale à conjuge inceſtuoſo: jura enim tantùm loquuntur de ipſo conjuge inceſtuoſo, & licèt alter conſentiat in inceſtum, non tamen realiter, & à parte rei eſt inceſtuoſus, cùm carnaliter non cognoverit conſanguineum ſui conjugis: & quia agitur de pœna incurrenda ob inceſtum, non debet hæc extendi ad

caſus

caſus non expreſſos in jure. Tom quia fundamentum, quo nititur oppoſita ſententia eſt argumentum petitum à contrario ſenſu: ex eo enim quod *in d. c. diſcretionem de eo qui cognovit conſanguineam*, dicatur, quod conjux innocens non ſit privandus iure ſuo, infertur à contrario ſenſu: ergo nocens non quidem inceſtuosè adulterando, ſed conſentiendo in inceſtum, & adulterium ſui conjugis eo ipſo privatur ſuo jore: quod argumentum in ordine ad inducendam pœnam non videtur in jure efficax, eò quia pœnalia in jure non ampliantut, ſed reſtringuntur. Tum quia crimen comiſſum ab ipſo conſentiente, non eſt illud, cui in jure eſt adnexa pœna, quia conſenſus non eſt ipſe realis inceſtus, ſed tantùm mentalis, ratione mentis conſentientis; & jura non injungunt hanc pœnam inceſtui mentali, ſed reali, & in opere ad extra conſummato.

40 Quæritur duodecimò, an qui contraxit affinitatem, vel cognationem ſpiritualem cum ſcientia juris, & facti, ſed cum ignorantia pœnæ petendi debitum, illam incurrat? Reſpondetur cum communiori ſententia affirmativè, quia tametſi in excommunicatione id habeatur ſpeciale, quòd non incurratur niſi ab habente notitiam de illa, eò quia ſit ſumma pœna eccleſiaſtica, & ſupponat in delinquente contumaciam, quæ non habetur ſine notitia excommunicationis incurrendæ, & id etiam procedar de cæteris cenſuris ob eandem rationem: nihilominus in alijs pœnis ordinarijs proportionatis, cojusmodi eſt pœna privationis exigendi debitum impoſita ob copulam inceſtuoſam, incurritur pœna cum ſcientia juris, & facti, quamvis ignoretur ipſa pœna: ratio eſt, quia ignorantia ſolius pœnæ regulariter non excuſat reatum ejusdem pœnæ, quia tametſi ignorantia pœnæ poſſit excuſari, quando eſt ſimol cum ignorantia facti, non ita ſi ſit cum ſcientia juris, & facti; quia tunc non excuſat à culpa in transgreſſione legis, qoia ut hæc obliget in conſcientia, non eſt neceſſe, ut addar pœnam: conſequenter ot quis dicatur agere contra conſcientiam violando legem, non eſt neceſſe, ſciat pœnam: unde ignorantia illa cum non excuſet culpam; neq; excuſare debet pœnam, cùm hæc ſequatur ad colpam: etenim non ceſſante cauſa, neque ceſſat effectus. Tum quia ignorantia illa pœnæ ad ſummum tantùm operatur, ut pœna ſit involuntaria: id autem nil refert, quia pœna potius exigit, ut ſit involuntaria: hinc etiam ipſe Deus punit æterna pœna eos, qui ignorabant ſuis peccatis deberi talem pœnam: & à Magiſtratu ſuſpenditur ob delictum furti, qui talem pœnam ignoravit: non enim eſt neceſsè, ot reus, quando committit delictum, ſciat à jure tali delicto eſte injunctam talem pœnam.

41 Quæritur tertio decimò, an Pontifex poſſit diſpenſare ſuper impedimentis conſanguinitatis, & affinitatis dirimentibus matrimonium? Reſpondetur, generatim ſummum Pontificem poſſe diſpenſare in omnibus gradibus affinitatis, & conſangoinitatis jure eccleſiaſtico, ſeu canonico ſolùm prohibitis, etiam dirimentibus matrimonium. Ratio eſt, quia Legislator cum ſit author legis, poteſt in lege diſpenſare ex joſta cauſa, & Pontifex eſt author horum impedimentorum, quæ habentur in jure canonico. Hinc dempto primo gradu in linea recta in ſententia plurium, poteſt diſpenſare, ut matrimonium ineatur cum avia, & nepote ex ſuppoſitione, quòd præter primum gradum lineæ rectæ cæteri non ſint impeditivi matrimonij jure naturæ. Contrarium tamen nos docuimus, quia communior ſententia eſt, in linea recta jure naturæ in omnibus gradibos conſanguinitatis matrimonium eſſe irritum, adeò ut ſi Adam reviviſceret, non poſſet cum ulla fœmina ex exiſtentibos, & ab ipſo oriunda matrimonium contrahere, non ratione conſanguinitatis, ſed ratione principij, ut explicuimus in præcedentibus.

Quòd verò attinet ad lineam transverſam 42 docentes matrimonium inter fratrem, & ſororem non eſſe jure naturæ irritum, eò quia obſequium, quod filius debet parentibus præſtare, non teneatur frater præſtare ſorori, cujus non eſt pars, ſicut eſt pars patris. Reſpondent, poſſe ſummum Pontificem diſpenſare etiam in primo gradu lineæ transverſæ, quia ſi impedimentum non oritur ex jure naturæ, habetur tantùm ex jure eccleſiaſtico, in quo poteſt Pontifex diſpenſare, à fortiori etiam in alijs gradibus ſecundo, & tertio conſanguinitatis ejusdem lineæ transverſæ.

Quòd ſi dicas, aliquos gradus conſangui- 43 nitatis, & affinitatis etiam lineæ transverſæ eſſe lege divina prohibitos *Levit. c. 18. Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus* & in gradibus divina lege prohibitis non poſſe Pontificem diſpenſare *c. litteras 13. §. opinioni de reſtit. ſpoliat.* Reſpondent communiter, id eſſe intelligendum de gradibus prohibitis antiqua lege moſaica, & quia lex illa mortua fuit in nece Chriſti, ideo non habet ampliùs vim obligandi.

Alij veriùs reſpondent, citatum textum eſſe 44 intelligendum de gradibus divina lege naturali prohibitis, ut inter patrem, & filiam; matrem, & filium in ſententia veriſſima, & in ſententia probabili etiam inter fratrem, & ſorores, intra quos non eſt ita certum, an matrimonium ſit irritum jure naturæ: nihilominus quia id videtur valde probabile, ideo eccleſia non conſuevit diſpenſare, ut inter fratrem, & ſororem iniretur matrimonium, & Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 5. de reform.* ſtatuit ut in ſecundo gradu nunquam diſpenſetur, niſi inter magnos Principes, & ob publicam cauſam: licèt Doctores id etiam extendant ad Magnates, & Dominos titulares, & magnos nobiles, præſertim ex cauſa urgente; non enim Concilium Tridentinum poteſt coarctare poteſtatem in Pontifice, cùm hic ſit ſupra Concilium, & hoc nullam habeat vim ſinè ſuo capite, ſeu ſummo Pontifice.

Hinc poteſt etiam Pontifex diſpenſare in 45 omnibus gradibus affinitatis lineæ transverſæ

ut

ut quis ducat ſororem, conſobrinam, vel materteram uxoris defunctæ. An verò in primo gradu affinitatis lineæ rectæ poſſit etiam diſpenſare, ut privignus ducat novercã, affirmant, qui cenſent, primum gradum affinitatis in linea recta non dirimere matrimonium jure naturæ, quæ ſententia ſi vera eſt, ut non caret probabilitate, ſicut ſuperius oſtendimus, ſequitur, ſummum Pontificem poſſe diſpenſare. Cæterum difficilius diſpenſatur ſuper impedimentis conſanguinitatis, quàm affinitatis in ſimili grado, quia inter conſanguineos conjunctio eſt major, quàm inter affines, ſiquidem conjunctio conſanguinitatis eſt prior, & magis per ſe, eſtque veluti menſura affinitatis.

46 Quæritur quarto decimò, an in diſpenſatione conceſſa aliquibus in linea collaterali inæquali exprimendus ſit gradus conſanguinitatis, vel affinitatis remotior, an verò propinquior? Reſpondetur eſſe exprimendum gradum conſanguinitatis, vel affinitatis remotiorem, niſi aliud ſit conſuetudine introductum, idque definivit Gregorios IX. *in c. vir qui ult. h. t.* ubi reſcribit. Si vir diſtat à ſtipite quarto gradu, & mulier in quinto, poſſunt ſine diſpenſatione contrahere, quia quanto gradu remotior diſtat à ſtipite, in tanto diſtat in quolibet deſcendentium per aliam lineam in eodem ſtipite: quòd ſi conſuetudo in contrariom vigeat, tunc computatio fieri debet à propinquiori, & exprimendus eſt gradus propinquior ſtipiti, idq; deſumitur *ex c. quòd dilectio 3. h. t.* ubi Cœleſtinos III. reſcribit: quando diſpenſatur cum aliquo, ut poſſit contrahere in quarto grado, uterque debet diſtare in quarto, alioquin ſi alter diſtaret in tertio à ſtipite, non valeret diſpenſatio; & ſic habet conſuetudo loci, cui ſtandum eſt ad vitandum ſcandalum: remota autem hac conſuetudine ſufficit, ſi exprimatur gradus remotior, quia hic favore matrimonij trahit ad ſe proximiorem gradum.

47 Quæritur quinto decimò, an valeat diſpenſatio conceſſa à Papa contrahendi matrimonium inter conſanguineos in gradu jure canonico prohibito, ſi in ea falſa cauſa fuerit expreſſa? Reſpondetur, talem diſpenſationem eſſe nullam, niſi à Papa cognitâ falſitate cauſæ iterum confirmetur, idque deſumitur *ex c. quia circa 6. h. t.* ubi Innocentis III. reſcribit: quòd diſpenſatio facta à Papa contrahendi in gradu prohibito non valeat, ſi ſit ex cauſa falſa, niſi de novo à Papa confirmetur: ubi iuvat adnotare, quòd veritas narratorum conſideranda ſit ſecundum tempus datæ, & impetratæ diſpenſationis; adeò ut non ſufficiat priùs narrata fuiſſe vera, & poſt impetrationem falſificari; quia, ille, de quo Pontifex loquitur *in d. c. quia circa* habuerat filiam, ſed illam non habebat tunc, quando impetravit diſpenſationem, eò quia jam fuerat mortua, & ideo diſpenſatio fuit ſubreptitia, & nulla. Subreptio enim cum expreſſione cauſæ falſæ vitiat diſpenſationem ipſo facto, ut deſumitur *ex c. 2. de fil. Presbyt.* ubi habetur, quòd diſpenſatio impetrata per obreptionem commiſſam in reticentia veri ſit ipſo jure nulla: unde à fortiori erit nulla diſpenſatio per ſubreptionem impetrata; qoia eſt dolus major, quàm obreptio; ſiquidem per obreptionem tantùm reticetur, quod exprimendum erat, & per ſubreptionem exprimitur, quod eſt falſum, & eſt deteſtabilius falſum exprimere, quàm verum reticere.

Quæritur ſexto decimò, quænam ſint cauſæ 48
diſpenſandi in matrimonio contracto in gradu prohibito jure canonico? Reſpondetur, duas eſſe præcipuas cauſas. Prima eſt, ſi ex matrimonio ſic inito proles ſit ſuperſtes, qoia tonc favore filiorum ſolet ſummus Pontifex diſpenſare, ut matrimonium per renovationem mutui conſenſûs iterum contrahatur: non enim tunc Pontifex diſpenſando intendit, ut matrimonium antea invalidè contractum per ſuam diſpenſationem fiat validum; quia quod ab initio fuit nullum, proceſſu temporis non convaleſcit; ſed per talem diſpenſationem tantùm dat facultatem conjogibus, ut iterum conſentiant in matrimonium, ſeu de novo contrahant: ad quod non eſt neceſſe, ut iterum fiat coram Parocho, & teſtibus, ſi prima vice contraxerint in facie eccleſiæ; quia tunc hæc poteſt teſtificari de tali matrimonio. Altera cauſa eſt ad vitandom ſcandalum: ob hanc enim diſpenſatur non ſolùm ſuper matrimonio jam contracto; ſed etiam ſuper contrahendo, quia per ſcandalum receditur à diſpenſatione juris poſitivi. Præterea ob bonom pacis diſpenſat Papa etiam inter conſanguineos, vel affines.

TITULUS XV.

De Frigidis, & Maleficiatis, & Impotentia coëundi.

IMpedimentis matrimonij accenſetur etiam impotentia ad conſummandum matrimonium, unde Pontifex poſt impedimentum ortum ex conſanguinitate, & affinitate ſubjicit titulum de impotentia coëundi, ſeu conſummandi matrimonium, & quia talis impotentia oriri poteſt ex frigiditate viri, vel ex maleficio, ideo ſimul agit de frigidis, & maleficiatis.

SUM.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc Titulo continentur.

C. *ACCEPISTI 1. h. t. Ex Brocardico* lib. 18. *ſtatuitur, quòd ſi tranſacto aliquo tempore maritus dicat, ſe eſſe frigidum ad copulam, adeò ut non poſſit cum ſua uxore matrimonium conſummare, & ſi uxor idem affirmet, & probari id poſſit per verum judicium, debeant ſeparari: ſed ſi deinde vir alteri nubat, eſt perjurus, & cogendus redire ad primam injunctâ ipſi, & factâ pœnitentiâ: ſin verò uxor poſt annum, vel ſex menſes dicat, maritum non poſſe conſummare matrimonium, & maritus id neget, credi debet marito, eò quia uxor tarde reclamavit: ſin verò poſt menſem, vel duos reclamavit, & hoc poſſit probari per verum judicium, tunc ſeparatur mulier à viro, & datur ipſi facultas nubendi, cui malurit, quia ob impedimentum impotentiæ matrimonium eſt nullum. Notat tamen Gloſſa contra matrimonium, non credi confeſſioni conjugatorum, niſi probetur cum ſeptima manu propinquorum, ſecus in favorem matrimonij eſt illis credendum* c. 2. de clandeſt. deſpon.

C. *QUOD SEDEM 2. h. t. Reſcribit Alexander III. quòd ſicut puer, qui non poteſt reddere debitum, non eſt aptus conjugio; ſic qui impotentes ſunt, minimè apti reputantur ad matrimonia contrahenda. Ubi notat Gloſſa, textum non loqui de impotentia ſenum defectu caloris, ſed de eo, qui ſectus eſt, ac perpetuò impotens.*

C. *EX LITTERIS 3. h. t. Idem Pont. declarat, quòd ſi vir contrahat cum muliere, & mulier eſt impedita, vel arctata, vel ſit inhabilis ex infirmitate, adeò ut arte medica juvari non poſſit, datur facultas viro ducendi alterã, quia defectu impotentiæ matrimonium eſt nullum. Ubi notat Gloſſa, id procedere, quando à Medicis non poteſt juvari ſine periculo vitæ, alioquin non poſſet ſeparari, quia teneretur ſuſtinere modicam violentiam, ut ſtatuitur* in c. fraternitatis 6. h. t.

C. *CONSULTATIONI 4. h. t. Lucius III. declarat, quòd qui ſcienter contrahit cum arctata, eccleſia ita ſoleat judicare, ut ſi non poſſit eam habere ut uxorem, habeat ut ſororem. Ubi notat Gloſſa, non poſſe cum arctata eſſe matrimonium ob impotentiam, proinde hoc eſſe potiùs conſilium.*

C. *LAUDABILEM 5. h. t. Cæleſtinus III. declarat, quòd ſi ſtatim non poſſit probari naturalis frigiditas, debeat concedi triennium ad experiendum, poſtea ſi nolint ſimul cohabitare, & mulier per hoc judicium probet virũ non poſſe matrimonium conſummare, alteri nubat. Sin autem vir aliam acceperit, tunc debeant ſeparari: quòd ſi ambo fateantur, ſe nunquam invicem cognoviſſe, & cum ſeptima manu propinquorum, vel ſi deeſſent vicinorum bonæ famæ tactis evangelijs, id jurent, tunc poteſt mulier alteri viro nubere. Hinc notat Gloſſa ad probandam frigiditatem dari triennium, & quod dicitur de frigido eſſe intelligendum etiam de Maleficiato: ſecus tamen, ſi impedimentum prius poſſit probari. Rurſus conjugatos poſt triennium debere juramento aſſerere, ſe dediſſe operam, & non potuiſſe matrimonium conſummare, & propinquos itidem jurare, ſe credere, conjuges verum juraſſe* c. quoties de purgat. canon. *Cæterum ſi conſanguinei bona fide juraverint, non habentur poſtea perjuri. Præterea ſi propter maleficium conjuges ſeparentur, & vir aliam ducat, non cogitur tunc redire ad primam, ſicut ſeparatus ob impotentiam* c. ſi per ſortiarias 33. q. 3.

C. *FRATERNITATIS TUÆ 6. h. t. Innocentius III. declarat, impedimentum mulieris arctatæ, quod præter divinum miraculum per opus humanum ſine periculo vitæ removeri potuit, non eſſe cenſendum perpetuum: quapropter ſi per ſententiam eccleſiæ ex errore informationis diviſa fuerit à marito, & ipſa alteri viro nupſerit, relicto hoc ſecundo tenetur redire ad primum, quia fuit verum, ac legitimum matrimonium: ſin verò mulier ſeparata religionem fuerit ingreſſa, & in eadem profeſſa, & poſt ejus profeſſionẽ vir alterã mulierẽ duxerit, hoc ſecundum matrimonium viri tenet, & eſt validum, quia primum non erat conſummatum: alioquin teneretur redire ad primam.*

C. *LITTERÆ 7. & ult. h. t. Honorius III. reſcribit, quòd ſi mulier dicat, per triennium ſe cohabitaſſe cum viro, & cum deprehendiſſe impotentem ad conſummandum matrimonium, & vir dicat, ſe eſſe quidem impotentem reſpectu illius, non verò cum alijs; tunc ſi per inſpectionem Matronarum mulier reperitur virgo: & facta inquiſitione non reperitur aliqua, quæ fuerit à tali viro carnaliter cognita, ſi conſtat per triennium continuum ſimul habitâſſe, & ipſi cum ſeptima manu propinquorum jurent, ſe non potuiſſe matrimonium conſummare, proferenda ſit ſententia divortij inter eos. Ubi notat Gloſſa hic allegari maleficium, & ajt, quòd ſi conſtet de maleficio poſt triennium continuum inhabilitatis cum hac, quamvis ſit habilis cum alijs, ſi hæc petat ſeparari, poſtquam ipſi cum ſeptima manu juraverint, poſſint ſeparari, & alijs nubere.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid ſit impotentia, & quotuplex, & quomodo dirimat matrimonium.

1 IMpotentia in ordine ad conſummationem matrimonij eſt, quâ non poteſt obtineri finis matrimonij, qui eſt generatio prolis. Et alia eſt naturalis, & ab intrinſeco; alia accidentalis, & ab extrinſeco: & utraque etiam eſt duplex, quia impotentia naturalis vel oritur ex ipſa natura, ut frigiditas in viro, vel arctatio in fœmina; vel ex defectu ætatis, ut in pueris. Accidentalis etiam eſt duplex, quia vel eſt communicata ab alio homine, ut in Eunuchis, aut effecta eſt arte dœmonis, ut in maleficiatis.

2 Impotentia naturalis, ſi perpetua ſit, dirimit matrimonium, idq; deſumitur *ex c. 1. & ſequent. 33. q. 1.* & *c. quòd ſedem 2. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit: ſicut puer, qui non poteſt reddere debitum, non eſt aptus conjugio; ſic qui ſunt impotentes, non ſunt reputandi apti ad matrimonium: ubi Pontifex non loquitur de impotentia ſenum defectu caloris, ſed eo, qui ſectus eſt, & qui perpetuò eſt impotens. Hoc idem etiam declaravit idem Pontifex *in c. ex litteris 3. eod tit.* ubi reſcribit: ſi vir contrahit cum muliere, & mulier eſt impedita, & omnino inſtabilis ex infirmitate, adeò ut arte medicorum juvari non poſſit, viro conceditur facultas ducendi aliam.

3 Ratio itidem eſt, quia nequeunt ſimol ſtare obligatio ad copulam orta ex matrimonio, & impoſſibilitas copulæ: ſiqoidem ad impoſſibile nulla datur obligatio *c. nemo de regul. jur. in 6. l. impoſſibilium. ff. de regul. jur.* debet tamen impotentia eſſe perpetua, quia ſi fuerit tantùm temporalis, non dirimit matrimonium, imò quamvis etiam antecedat matrimonium ratum; quia quæ ſubſequitur etiam ante conſummationem, matrimonium non dirimit.

4 Quòd ſi impotentia viri non ſit abſoluta erga omnes fœminas, ſed ſolùm reſpectivè erga unam determinatè, dirimit tunc matrimonium, reſpectu cujus eſt perpetuò impotens, ſi nulla arte juvari poſſit; ratio eſt, quia reſpectu illius fœminæ non eſt tonc poſſibilis obligatio ad copulam, proinde nec eſt poſſibile matrimonium. Tum quia matrimoniom exigit determinatam perſonam, proinde ſi reſpectu illius habetur impotentia perpetua, quæ nulla arte medica juvari poſſit, non poterit eſſe reſpectu illius matrimoniũ. Tum quia impotentia reſpectiva accidentalis ex msleficio orta dirimit matrimoniũ reſpectu perſonæ, ad qoam eſt impotens *c. final. 33. q. 1.* ubi maleficiato reſpecto ejus, cum qua contraxit, conceditur ad alias nuptias tranſire priori matrimonio diſſolnto: ergo etiam impotentia naturalis, ſi perpetua fuerit, matrimonium dirimit.

5 Videtur tamen in contrarium obſtare difficilis textus, qui habetor in *c. fraternitatis, 6. h. t.* ubi Innocentius III. decidir, molierem à viro, cui nupſerat, jodicio eccleſiæ ſeparatam, eò quia adeò arcta erat, ut nunquam potuerit à viro deflorari, ſi poſtea nubat alteri, cui arcta non ſit, & per frequentem uſum coeundi reddatur apta primo; declarat Pontifex, reſtitoendam eſſe primo; diſſoluto poſteriori conjngio, ut invalido: ex quo textu videtur inſerri, quòd impotentia reſpectiva non dirimat matrimonium. Sed reſpondetur, deciſionem præfati textus procedere, quando poſterior vir eſt ſimilis priori ætate, robore, & viribus corporeis, ut patet ex contextu, obi dicitur, *ſi mulier commiſceatur ſimili:* quod non debet intelligi de ſimilitudine in natura humana, ſed in qualitate ætatis, & viribus corporis, quia tunc præſumitur, potuiſſe à primo viro conſummari matrimonium: & quia præſumitur etiam tunc eccleſia decepta, ideo hæc judicat, ut mulier reſtituatur priori viro, diſſoluto matrimonio cum poſteriori. Cæterum impotentia alterius conjugis poteſt etiam allegari poſt multos annos, ut liquet ex illis verbis præfati *cap. fraternitatis 6. h. t. per multos annos morata.* ubi mulier poſt octo annos allegavit impotentiam viri: & ratio eſt, quia matrimonium ab initio invalidum non firmatur tractu temporis. Si tamen impedimentum debeat probari, judex ex officio allegato impedimento impotentiæ poteſt jubere mulierem inſpici per matronas, vel honeſtas obſtetrices, vel alias peritas, quæ ſint de parochia mulieris, quia præſumuntur habere majorem notitiam illius. Rurſus debent vocari, ut compareant coram judice, & debent jurare de veritate aperienda, quia ſunt teſtes.

6 Plures tamen cenſent, has matronas non debere jurare de veritate, ſeu ſcientia, ſed ſolùm de credulitate, nimirum ſe credere, mulierem eſſe aptam, vel non, eò quia de hiſce non poſſit dari certa ſcientia. Rurſus judex, ſi ſeparet matrimonium ob impotentiam alterius conjugis, debet quantum poteſt ſuadere impotenti; ut ingrediatur religionem, ſervétque perpetuam continentiam, ut deſomitur ex *d. c. fraternitatis 6. h. t.* ratio eſt, quia ſi impotens in religione approbata emittat ſolemnem profeſſionem, eo ipſo diſſolvitur matrimonium, proinde nullum periculum imminet alteri conjugi, ſi aliud matrimonium contrahat, quia matrimonium ratum diſſolvitur per ſolemnem profeſſionem emiſſam ab altero conjuge in religione

ligione approbata: & ſi ſolvatur matrimonium ex impotentia alterius conjugis, cùm tale matrimonium non potuerit conſummari, eſt tantùm ratum, quod diſſolvitur per ſolemnem profeſſionem.

7 Rurſus omne impedimentum impotentiæ viri, & mulieris, quod opere humano ſine gravi corporis periculo tolli non poteſt, reddit inhabiles ad matrimonium ineundum; non ita ſi arte humana juvari poteſt impotens, & removeri impedimentum abſque gravi periculo corporis: quòd ſi non poſſit impotentiæ ſubveniri ſine vitæ periculo, tunc quamvis mulier parata eſſet illud ſubire, ut apta reddatur viro: probabile eſt, non teneri virum id expectare, ſed poſſe petere diſſolutionem matrimonij, & aliud inire, eò quia tunc impedimentum cenſetur perpetuum. Quòd ſi mulier poſſet cognoſci ab alio viro, præſumeretur etiam poſſe cognoſci à proprio, cum quo contraxit, dummodo eſſet illi ſimilis ætate, robore, & corpore; & tunc ſi mulier ſoluto primo matrimonio tranſitet ad ſecundum, in quo cognoſceretur à viro, eſſet reſtituenda primo marito, ſi poſtea appareret, eccleſiam ex errore informationis deceptam fuiſſe; quia tunc primum matrimonium eſſet validum, & ab eo non eſſet recedendum, ut notat Barboſa *in collect. in d. c. fraternitatis 6. n. 2. & 3. h. t.* eo enim ipſo, quòd mulier eſt cognoſcibilis à poſteriori viro ſimili primo, præſumitur etiam ab hoc cognoſcibilis, proinde matrimonium eſt validum.

8 An verò impotentia naturalis, ſive abſoluta, ſive reſpectiva unius conjugis, ſi non ignoretur ab altero, & hic velit cedere jure ſuo, poſſit cohabitare cum ſuo viro, communior, & probabilior ſententia eſt poſitâ tali impotentiâ non poſſe alterum conjugem, cui innoteſcit talis impotentia cedere jure ſuo, quia matrimonium eſt nullum, ut docent Navarrus *in ſum̃a c. 22. n. 6.* & *lib. 4. conſil. tit. de frigidis conſil. 3. n. 2.* Sotus in *4. diſt. 34. q. unic. art. 2. §. poſtremum*, & alij plures, quos plena manu refert Sanchez. *lib. 7. de matrim. diſp. 97. num. 2.* & videtur etiam deſumi ex *c. conſultationi tuæ 4. h. t.* ubi Lucius III. reſcribit: qui ſcienter contrahit cum arctata, eccleſia ſolet ita judicare, ut ſi non poſſit eam habere ut uxorem, habeat ut ſororem: unde ſi non poteſt habere ut uxorem, jam matrimonium dirimitur, quia hoc non habetur niſi inter maritum, & uxorem. Idque firmari etiam ſolet ex motu proprio Sixti V. edito anno 1587. ubi declarat, matrimonia etiam ſcienter cum Eunuchis contracta eſſe omnino irrita ratione impotentiæ. Naturalis itidem ratio id ſuadet, quia nemo poteſt velle obligari alteri ad id, quod eſt ſibi impoſſibile, etiam altero acceptante obligationem, & cedente jure ſuo, quia talis obligatio eſt nugatoria, & caret eſſentia obligationis: cùm igitur ratione matrimonij obligentur conjuges mutuò ad copulam, nequit talis obligatio ullum ſortiri valorem, ſi copula ſit impoſſibilis, tametſi alter conjux conſcius hujus impoſſibilitatis velit cedere jure ſuo.

In contrarium tamen poſſet objici D. Thomas *in 3. q. 52. art. 1. ad 4.* & *q. 58. art. 1. in corp.* ubi diſtinguit duplex impedimentum, unum de jure, quod dicitur legale, ut ordo, conſanguinitas, & alia id genus; & aliud, quod vocat impedimentum de facto, quod copulam reddit impoſſibilem, & hoc impedimentum eſt ipſa impotentia alterius conjugis: & S. Doctor docet, primum impedimentum legale poſſe dirimere matrimonium, ſive ignoretur, ſive non; non ita ſecundum, ſi præcognitum ſit, & electum. 9

Verùm doctrina Angelici Doctoris procedit non de impotentia ſimpliciter perpetua, & cui nullo humano remedio ſubveniri poteſt, quia hæc omnino irritat matrimonium, ut exploratum eſt apud omnes: ſed S. Doctor tantùm loquitur de impotentia, quæ tolli poteſt per artem; per accidens tamen non tollitur, quia conjuges nolint eam tollere, & ideo per accidens dicitur perpetua: & hæc impotentia licèt non tollatur, non vitiat validitatem matrimonij, quia eſt potius impotentia voluntaria, quàm neceſſaria, cùm conjuges, ſi vellent, poſſent eam removere. 10

Quòd ſi quæratur, quandónam cenſenda ſit impotentia perpetua? Reſpondetur, eam cenſeri perpetuam ſive in viro, ſive in fœmina, quæ ſine miraculo, vel ſine probabili vitæ periculo, & etiam à fortiori ſine peccato tolli non poteſt. Id enim deciſum eſt, *in c. fraternitatis 6. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, impedimentum mulieris arctatæ, quod præter divinum miraculum per opus humanum ſine periculo vitæ patuit removeri, non eſſe perpetuum: unde à contrario ſenſu, ſi removeri non poteſt per opus humanum ſine vitæ periculo cenſenda eſt impotentia perpetua, & licèt in *d. c. fraternitatis* non fiat mentio de peccatis, id tamen intelligitur, cùm nemo poſſit obligari ad peccandum. 11

Tum quia ſi illud impedimentum dicitur perpetuum, quod ſine vitæ corporalis diſcrimine auferri non poteſt, à fortiori erit perpetuum quod ſine ſpiritualis vitæ diſpendio non poteſt tolli. Hinc dicimur, tantùm id poſſe, quod licitè poſſumus, & quia impedimentum, quod ſine peccato non poteſt à nobis auferri, non poſſumus illud licitè tollere, ideo eſt nobis ablatu impoſſibile, proinde perpetuum. 12

Poteſt vir ob impedimentum impotentiæ etiam proveniens ex propria ſua perſona petere ſeparationem à muliere, & ſolutionem matrimonij; quia intereſt ſui, ut matrimonium ſolvatur, ſi hoc non eſt validum, ne ſcilicet teneatur ad onera matrimonij, idque deſumitur *ex c. accepiſti 1. h. t.* ubi deciditur, quòd ſi tranſacto aliquo tempore maritus dicat, ſe eſſe frigidum, & impotentem ad copulam, adeò ut, non poſſit cum uxore, nec cum alia coire, & ſi uxor idem affirmet, & probari poſſit per verum judicium, debeant ſeparari: ſin autem vir poſtea aliam ducat, eſt perjurus, & cogendus redire ad primam peractâ pœnitentiâ. Deciditur etiam *in d. c. accepiſti*, quòd ſi uxor poſt 13

annum, vel ſex menſes dicat, maritum non poſſe coire, & marirua id neget, credendum ſit marito, eò quia uxor ſerò reclamaverit: ſin verò poſt menſem, vel duos reclamavit, & hoc probari per verum judicium poſſit, ſolvitur matrimonium, & mulier ſit libera, ac poteſt nubere, cui vult. Cur verò fides ſit viro aſſerenti adhibenda, ratio eſt, quia tunc duæ præſumptiones concurrunt contra mulierem, prima quia tardè reclamavit; ſecunda quia vir, qui eſt caput molieris, affirmat, ſe illam cognoviſſe, & viro potiùs credendum eſt, quàm mulieri, ut notat Abbas *in d. c. concepiſti 1. n. 5. h. t.*

14 Secus ſi mulier, quæ tempore matrimonij fuit virgo, ſtatim poſt menſem, vel bimeſtre reclamet, allegétque impotentiam viri, eſt illi credendum, quamvis vir id neget; debet tamen impotentia probari per rectum judicium, ut matrimonium ſolvatur. Cæterum ſoli confeſſioni mariti, vel uxoris aſſerentium impotentiam non creditur contra matrimonium, ſed requiritur alia probatio, ut poſſit fieri ſeparatio: ſiquidem diſſolutio matrimonij ſemel contracti non dependet à voluntate contrahentium: unde tantùm in ſavorem matrimonij creditur viro, & mulieri; non verò contra matrimonium.

15 Quòd ſi dicas *in c. laudabilem 5. h. t.* Cœleſtinum III. decreviſſe, ad cognoſcendam frigiditatem requiri triennium cohabitationis inter conjuges, quo transacto per juſtum judicium debeat matrimonium diſſolvi. Econtra *in d. c. accepiſti 1. h. t.* dici, hanc ſeparationem debere fieri ſtatim, vel non multò poſt. Reſpondetur *in c. laudabilem.* ſermonem eſſe in caſu, quo nulla extant ſigna urgentia frigiditatis in viro, quia tunc opus eſt triennio cohabitationis inter conjuges. Secus quando præter confeſſionem conjugum adſunt urgentia indicia frigiditatis, tunc poſſunt conjuges ſtatim à ſe invicem ſeparari, dummodo juramento ſuo, & propinquorum id confirmetur: unde textus, qui videntur contrarij, conciliantur; quando enim non conſtat de impedimento frigiditatis, vel alterius ſimilis impotentiæ; & ſtatim per ſigna urgentia, & certa probari non poteſt, tunc requiritur triennalis cohabitatio conjugum, licèt uterque conjux fateatur, ſe impotentem, ut declaravit Cœleſtinus III. in *c. laudabilem 5. h. t.* Secus ſi clarè conſtet de impedimento frigiditatis, vel alterius impotentiæ, tunc non eſt opus, ut conjuges cohabitent per triennium, ſed ſtatim poſſunt ſeparari, & in hoc ſenſu intelligitur textus in *c. accepiſti 1. h. t.* Rurſus triennium requiſitum ad explorandum impedimentum frigiditatis computari debet à die copulæ attentatæ, quia tale tempus conceditur ad explorandam conjugis impotentiam; nec requiritur, ut hoc tempus triennij ſit ita continuum, ut conjuges debeant diu, noctúque ſemper ſimul cohabitare, ſed ſufficit moralis continuatio, adeò ut frequenter cohabitent.

16 Præterea non ſolùm requiritur triennium, ſed ulterius etiam juramentum utriusque conjugis, qui fateantur tale impedimentum, imò ut etiam ſeptima manus propinquorum juret, vel vicinorum bonæ famæ, ſi propinqui defuerint: ideo enim requiritur hoc juramentum, ut matrimonium non diſſolvatur, niſi adhibita priùs cautione diligentiæ, & ad avertendam colluſionem inter conjuges. Quòd verò requiratur etiam ſeptima manus propinquorum, quæ juret, id intelligendum eſt, ut ſi uterque conjux fateatur impedimentum impotentiæ, cujuslibet conjugis ſeptem conſanguinei jurare debeant, & in defectu illorum ſeptem vicini; adeò ut teſtes jurantes debeant eſſe quatuordecim, ſeptem ex una, & totidem ex altera parte, ut notat Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 108. n. 7.*

Quòd ſi tot teſtes haberi non poſſint, ſufficit etiam minor numerus arbitrio judicis, & ſi deſint conſanguinei, ſunt aſſumendi in teſtes Vicini bonæ famæ, & qui ſint omni exceptione majores. Demum ambo conjuges debent jurare tactis evangelijs, quòd nunquam per carnis copulam facti ſint una caro, ut habetur *in d. c. laudabilem 5. h. t.* Conſuetudo tamen invaluit, ut hoc juramentum præſtetur ſuper cruce: quinimò conjuges debent illud emittere de certa ſcientia; hoc eſt, quòd bona fide, & absque dolo per triennium operam dederint, ut matrimonium conſummarent, & nunquam potuerint: conſanguinei verò, vel alij teſtes tantùm debent jurare de credulitate, ſcilicet quòd vero ſimiliter putent, conjuges verũ dicere: ſiquidem ſolis conjugibus poteſt certò conſtare, ſe non potuiſſe conſummare matrimonium, non ita conſanguineis, vel alijs, ut notat Sanchez *loc. cit. n. 15.* 17

Hinc quamvis vir poſtea non deprehendatur frigidus, nec impotens, non tamen conſanguinei ſunt perjuri, quia ipſi non jurârunt de certa ſcientia, ſed ſolùm de credulitate ex certis circumſtantijs concurrentibus, quæ tunc veræ fuerunt. Vir autem, qui poſtea deprehenditur, non eſſe frigidus, ſi alteram ducat, cum qua matrimonium conſummet, habetur perjurus, quia tenetur jurare ſe eſſe ſimpliciter impotentem, non ſolùm cum una, ſed etiam cum alia fœmina, ut habetur *in c. accepiſti 1. h. t.* ubi etiam deciditur, ut cogatur redire ad primam uxorem peractâ priùs pœnitentiâ: hæcque eſt præſumptio juris, & de jure, contra quam non admittitur probatio in contrarium: & cenſetur mala fide ſemper affectâſſe impotentiam, & illam etiam jurâſſe, nimirum ut liberaretur à prima conjuge, & alteram duceret, ut docet Sanchez *lib. 7. diſp. 118. n. 16.* 18

Quinimmo ſi ob frigiditatem viri, vel aliam impotentiam diſſolvitur matrimonium, & vir tranſit ad ſecundas nuptias, hoc ſecundum matrimonium abſq; alia probatione eſt irritum, & præſumptio inhabilitatis ad matrimonium ſtat contra virum, cùm per ſententiam eccleſiæ fuerit declaratus impotens; quinimò quomodocunque ſe habeat vir, ſemper ſecundum matrimonium eſt irritum; quia ſi verè eſt frigidus jam ob impedimentum frigiditatis eſt invalidum; ſi non eſt frigidus, primum matrimonium eſt 19

vali-

validum, quia per falſam probationem frigiditatis fuit diſſolutum, proinde ſecundum neceſſe eſt, ſit invalidum, ut rectè docet Sanchez *lib. 7. diſp. 99. n. 6.* ubi etiam addit, quòd ſi tempore, quo vir iſte frigidus tranſit ad alias nuptias, prior uxor moriatur, ſit nihilominus ſtatim ſaparandus à poſteriori matrimonio, donec probet ſe potentem eſſe, & eccleſiam fuiſſe deceptam: ratio eſt, quia poſt ſententiam eccleſiæ præſumptio impotentiæ ſtat contra ipſum, proinde tenetur legitimè probare, ſe non eſſe impotentem, antequam contrahat ſecundum matrimonium.

20 An verò per impotentiam ſupervenientem matrimonio rato, & nondum conſummato, ſint conjuges ſeparandi, & matrimonium dirimendum, videtur eſſe aliqua difficultas, quia Alexander III. *in c. ex litteris 3. h. t.* reſcribit, ſi vir contrahit cum muliere, & mulier eſt impedita, vel arctata, vel omnino inhabilis ex infirmitate, ita ut arte medicorum juvari non poſſit, datur licentia viro aliam ducendi. Ob hunc textum aliqui cenſent, per impotentiam ſupervenientem matrimonio rato, & nondum conſummato dirimi matrimonium. Verùm citatus textus non loquitur de impotentia superveniente matrimonio rato, ſed de impotentia, quæ præceſſit contractum matrimonij. Tum quia Pontifex in dicto textu expreſsè ait, *ſi mulier vitium illud à natura contraxit, quia arcta erat.*

21 Alioquin ſi impotentia ſuperveniat matrimonio jam rato, licèt nondum conſumato illud non dirimit, ut deſumitur *ex c. hi qui 25. cauſa 37. q. 7.* ubi abſque ulla limitatione dicitur, quòd matrimonium ſemel validè initum non poſſit ampliùs diſſolvi per quamcunque infirmitatem, & aliam impotentiam ſupervenientem: ſufficit enim ſi tempore matrimonij initi ambo conjuges fuerint potentes ad conſumandum matrimonium; tunc enim validè contrahitur, & ejus vinculum eſt indiſſolubile, adeò ut ſolvi non poſſit per quamcunque ſupervenientem impotentiam, infirmitatem, ſterilitatem; quamvis uxor fiat deformis corpore, clauda greſſu, cæca oculis, ſurda auribus, ut habetur *in c. ſi uxorem 18. cauſ. 32. q. 5.* ubi dicitur, quòd retinenda ſit uxor antea ducta, quamvis ſit ſterilis, imò poſtea fiat ſurda, deformis, cæca. Quamobrem etiam ſuperveniente impotentiâ ad copulam retinenda eſt uxor.

22 Quòd ſi dicas, in *c. quod propoſuiſti 18. cauſ. 32. q. 7.* Gregorium III. conceſſiſſe facultatem cuidam tranſeundi ad ſecundas nuptias, eò quia impotentia perpetua poſt matrimonium ratum ſupervenerit priori uxori. Reſpondet Sanchez *lib. 7. diſp. 80. n. ult.* Pontificem non conceſſiſſe talem facultatem ob impotentiam ſupervenientem, ſed quia prior non fuit legitima uxor ob impedimentum perpetuum. Si enim impedimentum fuerit perpetuum, & anteceſſerit contractum matrimonij, quamvis contrahentes fuerint conſcij talis impedimenti, & impotentiæ, adhuc non obſtante tali ſcientia debeat ſeparari, quamvis matrimonium ſit ratum.

23 Ratio eſt, quia ob perpetuam impotentiam matrimonium non fuit validum, neque in hoc contrahentes poſſunt cedere jure ſuo, quia ad ipſos non pertinet removere impedimenta dirimentia: neque eorum ſcientia ullum faceſſit negotium; quia hæc non tollit, quin matrimonium revera initum fuerit cum impotentia perpetua antecedente matrimonium: unde cùm matrimonium illud fuerit invalidum, debent contrahentes ſeparari, nec poſſunt etiam ex contractu ſocietatis ſimul cohabitare ob periculum incontinentiæ. Tum quia ſocietas etiam in perpetuum contracta diſſolvi poteſt, ſi juſta cauſa ſuboriatur *l. ſi. convenerit 4. ff. pro ſocio.* Cæterum juvat notare, quòd matrimonium ratum ex diſpenſatione ſummi Pontificis diſſolvi poſſit, ſi talis impotentia ſuperveniens matrimonio rato ſecum trahat juſtam diſpenſationis cauſam. Rurſus in dubio an impotentia præceſſerit matrimonium, vel primùm ſupervenerit matrimonio rato, tunc præſumendum eſt præceſſiſſe ob favorem matrimonij, ut docet Panormitanus in *c. fraternitatis 6. h. t.*

24 Supereſt explicandus textus, qui habetur *in c. ult. h. t.* ubi Honorius III. reſcribit, ſi mulier dicit per triennium ſe cohabitâſſe cum viro, & illum eſſe impotentem; vir autem fateatur ſe impotentem cum illa, ſed non cum alijs; & ſi per inſpectionem matronarum mulier reperitur virgo, & facta inquiſitione non reperitur aliqua carnaliter cognita à viro illo; ſi conſtet per triennium continuum ſimul habitâſſe, & ipſi cum ſeptima manu propinquorum jurent ſe nequiviſſe carnaliter commiſceri, proferenda ſit ſententia divortij inter ipſos. Hic enim textus tripliciter ſolet explicari: aliqui enim illum intelligunt de frigidis, alij de maleficiatis: & alij de quolibet impotente ad copulam. Communior tamen, & verior ſententia eſt, eſſe intelligendum de maleficio reſpectivè, eò quia agebatur de viro non ſimpliciter impotente quoad omnes mulieres, ſed tantùm quoad eam, cui nupſerat, quod eſt indicium maleficij, non frigiditatis: quia hæc eſt impedimentum non ſolum reſpectu unius, ſed etiam aliarum fœminarum, ut rectè notat Caniſius in *d. c. cum littera ult. h. t. n. 2.*

25 Cæterum poteſt conjux quocunque tempore allegare alterius impotentiam, quia ſi matrimonium ab initio ratione impotentiæ fuit irritum, non convaleſcit tractu temporis, ſed ſemper eſt nullum, & irritũ, proinde permittitur conjugi quovis tempore allegare impotentiam, idque conſtat *ex d. c. cum littera 7. & ult. h. t.* ubi auditur mulier, quæ poſt annos octo reclamavit, & allegavit impotentiam mariti. Et licèt *in c. accepiſti 1. h. t.* dicatur, quòd mulier non ſit audienda, quando non reclamavit ſtatim, id intelligendum eſt, non quòd unquam ampliùs non debeat audiri, ſed quòd non ſit audienda, niſi poſt tranſactum triennium, ut notat Sanchez *lib. 7. diſp. 109. num. 11.*

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelecta quaſtiones.

1 QUæritur primò, an impotentia perpetua ad copulam orta ex maleficio dirimat ſubſequens matrimonium cum perſona illa in ordine ad quam habetur talis impotentia? Reſpondetur, duas eſſe ſententias, quarum prima negat, talem impotentiam dirimere matrimonium ſubſequens, eò quia nullum maleficium, ita perpetuom ſit, quin tolli poſſit per ipſum authorem maleficij abſque peccato. Tum quia cùm ſit in dæmonis poteſtate efficere, ut impedimentum temporale ex maleficio ortum, non ſit perpetuum, & ècontra perpetuum ſit temporale tollendo obſtaculum; utique poſſet ex matrimonio, non matrimonium conſtituere, & ex non matrimonio matrimonium. Tum quia in *c. ex litteris 3. h. t.* dicitur, quòd *ſi vitium illud mulier à natura contraxerit, nec opere medicorum potuerit adjuvari, viro aliam accipiendi liberam tribuat poteſtatem.* Hinc inferunt à contrario ſenſu, aliud eſſe dicendum, ubi impedimentum non eſt à natura, ſed ex maleficio.

2 Secunda ſententia, quæ communior eſt, & verior, docet impotentiam ortam ex maleficio dirimere ſubſequens matrimonium, ſi illud ſit perpetuum, idque deſumitur ex *c. fin. 33. q. 1.* & ex *c. littera veſtra 7. & ult. h. t.* qui textus, ſi unus excipiatur Innocentius, intelliguntur de impedimento maleficij, eò quia vir petens matrimonij ſolutionem allegavit, ſe ad omnes fœminas potentem eſſe, præterquam ad uxorem. Tum quia injunctum fuit utrique, ut pœnitentiam de peccatis agerent, & per pœnitentiam non tolluntur impedimenta naturalia: ratio itidem eſt, quia eo ipſo, quòd impotentia eſt perpetua, ſive oriatur ex maleficio, ſive frigiditate, vel alio impedimento non poteſt perſona maleficiata tradere alteri poteſtatem ſui corporis, nec obligare ſe ad actum conjugalem, eò quia ratione maleficij perpetui ſit talis actus illi impoſſibilis: ergo impotentia etiam orta ex maleficio, ſi ſit perpetua dirimit ſubſequens matrimonium: dico ſubſequens, quia ſi impotentia ex maleficio superveniret matrimonio jam contracto, illud non dirimeret, quia matrimonium, quod ſemel validè contractum fuit, & ratum, quamvis nondum conſummatum per nullam ſupervenientem impotentiam dirimitur, *c. Hi qui 25. cauſa 23. q. 7.*

3 Neque rationes, quibus nititur prior ſententia, magni ſunt momenti. Ad primam reſpondetur, falſum eſſe, nullum maleficium eſſe perpetuum, quia ſi dœmon ſemel, vel ſæpius poteſt impedire copulam carnalem Deo permittente; poterit etiam ſemper eam impedire.

4 Ad ſecundam etiam falſum eſt, poſſe omne maleficium per ejus authorem licitè tolli, quia id dependet à voluntate dœmonis.

5 Ad tertiam, quamvis dœmon poſſit de matrimonio non matrimonium facere, non tamen ut matrimonium ſemel validum poſſit irritari, quia hoc ſemel validè initum non poteſt ampliùs irritari per quamcunque impotentiam ſupervenientem: unde dœmon tantùm poteſt perſonas ex ſe habiles ad matrimonium reddere inhabiles tollendo per maleficia potentiam coëundi: hinc nec poteſt dœmon de non matrimonio conſtituere matrimonium, taliter ut ſi matrimonium fuerit invalidè contractum ratione maleficij poſſit dœmon efficere, ut poſtea fiat validum per ſolam ablationem maleficij, quod enim ab initio eſt irritum, proceſſu temporis non convaleſcit: unde dœmon tantùm poteſt facere per ablationem maleficij, ut perſona, quæ ut maleficiata erat inhabilis ad matrimonium ineundum, fiat habilis per ablationem maleficij.

6 Ad ultimam petitam à contrario ſenſu reſpondetur, tale argumentum non eſſe ullius momenti, quando in jure contrarium eſt deciſum: atqui maleficium, ſi ſit perpetuum, dirimere matrimonium ſubſequens eſt deciſum in jure, hoc eſt *in c. littera veſtra 7. & ult. h. t.* ut oſtenſum jam abundè fuit.

7 Quæritur ſecundò, an diſſoluto ob maleficium perpetuum matrimonio poſſit maleficiatus nubere alteri fœminæ? Reſpondetur, quòd ſi cum altera fœmina non obſtante maleficio poſſit matrimonium conſummare, licitum eſt illi tranſire ad ſecundas nuptias, & tunc non reſtauratur primum matrimonium quoad primam uxorem. Ratio eſt, quia maleficium perſæpe ad unam tantùm reſtringitur perſonam, ſeu uxorem, adeò ut vir non poſſit hanc ſolam cognoſcere, quamvis poſſit alias: quia maleficium non ſe extendit ad omnes fœminas, ſicut frigiditas naturalis. Sin verò ſoluto primo matrimonio maleficium ceſſaret, teneretur maleficiatus redire ad primam conjugem, quia cum maleficium non fuerit perpetuum, primum matrimonium fuit validum: hinc ſi vir poſtquam contraxit matrimonium cum alia fæmina, cognoſcat carnaliter ſuam priorem conjugem, à qua ob maleficium ſeparatus fuerat, licèt privatim eam cognoſcat, primum matrimonium eſt validum, & ſecundum irritum, proinde vir tenetur ex vi prioris matrimonij cohabitare cum prima uxore.

8 Quæritur tertiò, an Spadones poſſint validè contrahere matrimonium? Reſpondetur negativè, ut ſuperius diximus etiam de Eunuchis, quia licèt impedimentum ſit à natura in ſpadonibus, & ex accidente in alijs; ſi tamen ſit perpetuum, dirimit matrimonium, idque ex declaratione Sixti V. edita anno 1587. ratio eſt, quia Spadones, Eunuchi, Caſtrati, & alij demaſculati carent potentia conſummandi matrimonium, & quia hæc impotentia eſt perpetua, dirimit matrimonium. Quòd ſi dicas, Eunuchos, & Spadones ſaltem poſſe conſequi finem ſecundarium matrimonij, qui eſt remedium concupiſcentiæ, conſequenter poſſe validè contrahere, eò quia etiam ſterilis validè contrahit matri-

matrimonium, tametſi non poſſit conſequi finem primarium ejuſdem, ſed tantùm ſecundarium.

9 Contra eſt, quia matrimonium licèt ſecundariò fuerit inſtitutum ad ſedandam concupiſcentiam, non tamen quomodocunque, ſed mediante perfecta conſummatione matrimonij ordinata ad generationem prolis, & quâ conjuges fiunt una caro, & quæ de ſe apta ſit generationi, quæ eſt finis primarius matrimonij: ſterilis autem ideo validè contrahit, quia ſterilitas ex accidente contingit. Unde eſt diſcrimen inter ſterilem, & ſpadonem, quia licèt in utroque uſus matrimonij fruſtretur fine ſuo primario, qui eſt generatio prolis: adhuc tamen ſterilis naturaliter obtinet finem ſecundarium, qui eſt remedium concupiſcentiæ, eò quia poſſit per veram naturalem copulam uti matrimonio; non ita Eunuchi, & ſpadones; iſti enim tantùm per violentam copulam talem finem obtinent, unde ſedatio concupiſcentiæ per copulam ſpadonis non eſt naturalis, ſed violenta: hinc eccleſiaſtici 20. dicitur: *concupiſcentia ſpadonis devirginabit juvenculam: ſic qui facit per vim judicium iniquum.*

10 Poſſet tamen objici *Geneſ. 37. & 39.* ubi Putifar, qui fuit Eunuchus Pharaonis, dicitur habuiſſe filiam, quæ nupſit Joſepho, *Geneſ. 41.* Sed contra, quia Putifar propriè non fuit Eunuchus, ſed vir integer: dicebatur autem Eunuchus, eò quia in ſacris ſcripturis Miniſtri Regis Eunuchi vocarentur, quamvis viri eſſent integri, ut communiter docent Expoſitores.

11 Quæritur quartò; an Hermaphroditi poſſint validè matrimonium contrahere? Reſpondetur affirmativè, ita tamen, ut in quibus prævalet ſexus virilis, debeant nubere fœminis, & in quibus ſexus fœmineus viris: ratio eſt, quia iſti reverà ſunt potentes ad uſum matrimonij in illo ſexu, in quo prævalent, non ita in alio; proinde ſi Hermaphroditus, in quo prævalet ſexus fœmineus, duceret fœminam, matrimonium eſſet irritum, quia cenſeretur initum inter perſonas ejuſdem ſexus, quia ſi prævaleat ſexus fœmineus, cenſetur eſſe fœmina, proinde non poteſt nubere niſi viro: ut etiam ſi prævaleat ſexus virilis, reputatur vir, ut habetur *l. quæritur 10. ff. de ſtatu homin.* ibi: *Quærimus Hermaphroditum, cui comparemus? & puto ejus ſexum exiſtimandum, qui in eo prævalet.*

12 Quando verò neuter ſexus prævalet, ſed uterque eſt æqualis, tunc æquè vir, ac fœmina judicandus eſt, cum nulla adſit ratio, cur potius unius, quàm alterius ſexûs eſſe cenſeatur: & tunc poteſt eligere quemcunque ſexum voluerit, adeo ut poſſit nubere viro, vel fœminæ: ſed factâ ſemel electione ſexûs non poteſt poſtea altero ſexu uti. Parochus autem non debet intereſſe tali matrimonio, donec Hermaphroditus, cui datur optio eligendi ſexum coram judice eccleſiaſtico proteſtetur, quo velit ſexu uti, imò id exigendum eſt etiam ſub jurejurando, quo ſexu velit uti; & ut promittat, ac juret, ſe alio ſexu præter ſemel electum non uſurum: ratio eſt, quia Parocho non poteſt conſtare, uter ſexus prævaleat, & an æqualis ſit: unde conſulendus eſt prius judex eccleſiaſticus.

13 Peccaret lethaliter Hermaphroditus æqualis in utroque ſexu, ſi ſemel facta electione unius, & in illo contraheret matrimonium; viduus poſtea factus in altero ſexu vellet ad ſecundas nuptias tranſire. Si enim in priori matrimonio nupſit ut fœmina, non poteſt in poſteriori ſine gravi culpa nubere ut vir, quia cùm juraverit ſexûs electionem, reus eſſet perjurij: unde ſecundis nuptijs tanquam interdictis Parochus non deberet aſſiſtere. Quòd ſi Parochus intereſſet cum ſufficientibus teſtibus, putârim jure naturæ tale matrimonium fore validum, eò quia Hermaphroditus adhuc in alio ſexu, in quo eſt æqualis, eſt aptus ad generationem prolis: neque electio poteſt auferre, quod natura ſibi indidit. An verò jure canonico tale matrimonium foret invalidum, hactenus non reperitur textus, quo illud irritetur.

14 Quòd ſi dicas, Hermaphroditum, in quo neuter ſexus prævalet, ſed eſt omnino æqualis, eſſe incapacem ordinis ſacri, eo quia habeatur inſtar fœminæ, ut docent plures cum Navarro *lib. 1. conſil. in prior. edit. tit. de ætat. & qualit. conſ. 8. n. 2.* & *lib. 3. de irregul. conſ. 47. n. 3.* ubi addit, talem Hermaphroditum eſſe incapacem profitendi inter viros Religioſos, eò quia ſit æquè vir, ac fœmina: ergo neque poteſt nubere ut vir. Contra eſt, negatur conſequentia, ratio diſcriminis eſt, quia cùm maximè dedeceat fœminam ad ordines ſacros promoveri, ideo credendum eſt, hoc ſacramentum ita fuiſſe à Chriſto inſtitutum, ut illius eſſet incapax Hermaphroditus participans æquè ſexum fœmineum, & virilem: rurſus, quia indecentiſſimum etiam foret, & ad luxuriam, vel maximè excitaret, ſi talis Hermaphroditus emitteret profeſſionem ſolemnem inter viros religioſos, vel moniales, ideo cenſendum eſt, eccleſiam irritare talem profeſſionem, eò quia ſit æquè fœmina, ac vir; unde inter viros eſſet fœmina, & inter fœminas eſſet vir: at quoad matrimonium hæc indecentia non apparet, cùm nubat uni tantùm, cum quo poteſt finem primarium, & ſecundarium matrimonij obtinere, unde non videtur, cur non poſſit jure naturæ juxta alterutrum ſexum nubere prius viro, poſtea fœminæ.

15 Quæritur quintò, an impotentia naturalis defectu ætatis dirimat matrimonium. Certum eſt, ad validè contrahendum requiri pubertatem, ſcilicet in maribus annum 14. ætatis, ut liquet *ex c. atteſtationis c. ex litteris de deſponſat. impub.* & in fœminis 12. *c. continebatur eod. tit.* ratio eſt, quia cùm primùm attingunt pubertatem, præſumitur in illis perfectus rationis uſus ad conſenſum conjugalem, & habilitas ad copulam. Reſpondetur ad quæſtionem, impotentiam hujus ætatis dirimere matrimonium: ratio eſt, quia in illa ætate non poſſunt obtinere finem primarium matrimonij, cùm nondum

pati, ſi non adſit mortis periculum. Communior ſententia eſt affirmativa, quam docent Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 93. n. 32.* Sotus *4. diſt. 34. q. unic. art. 2. col. 7. verſ. dubium autem.* Bartholomæus Ledeſma *de matrim. dub. 48. concluſ. 2.* Henriquez *lib. 12. de matrim. c. 8. n. 8.* Vega *tom. 2. ſumm. c. 34. caſ. 111.* Megalus *in promptuar. theolog. tom. 1. V. corruptio virginis n. 1.* Et deſumitur hæc ſententia ex *c. ex litteris 3. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, ſi vir contrahit cum muliere, & mulier eſt impedita, vel arctata, & omnino ſit inhabilis ex infirmitate, ita ut arte medicorum juvari non poſſit, datur viro licentia ducendi aliam; ſed quando mulier eſt adeò arctata, ut vir non poſſit matrimonium conſummare, tunc arte medicorum poteſt juvari, ſi ſine periculo mortis poſſit inciſionem pati: ergo ex jure canonico tenetur tunc talem inciſionem pati; ratio eſt, quia tunc talis inciſio eſt neceſſaria ad uſum matrimonij, & ad primarium ejus finem obtinendum; conſequenter mulier tenetur illam pati, ne cogatur vir innoxius ſine matrimonij fruſtratus vitam cœlibem perpetuò ducere. Tum quia cùm mulier validè contraxerit, jus ſui corporis tranſtulit in virum, proinde ſi commodè poteſt ſine magno incommodo aptam ſe reddere viro, tenetur talem ſe conſtituere. Tum quia mulier, cùm noverit ante matrimonium ſe ita arctatam; voluntariè, & & ſuâ culpâ ſe injecit in tales anguſtias; ſiquidem debuiſſet ſibi proſpicere ante nuptias. Quòd ſi adeſſet mortis periculum non teneretur talem inciſionem pati, quia non videtur mulier cum tanta jactura voluiſſe ſe obligare ad debitum conjugale.

23 Secunda ſententia eſt omnino contraria, & cenſet non teneri fœminam inciſionem pati, ut vir poſſit matrimonium conſummare, ut docent Baſilius Pontius *de matrim. lib. 7. c. 62. n. 2.* ubi plures adfert rationes in favorem huius ſententiæ. Diana *tract. 6. de ſacram. matrim. reſol. 162.* & alij.

24 Ad has ſententias reconciliandas procedendum eſt cum diſtinctione, & examinandum, an impedimentum proveniat ex improportione virili, vel ex arctitudine muliebri, adeò ut hæc non ſit apta ſtante tali arctitudine, nec cum alijs viris matrimonio uti: & tunc ſi defectus naturalis eſt in muliere ob arctitudinem extraordinariã, ſi ſine gravi incom̃odo, & periculo poteſt talem inciſionem pati, tenetur illam ſubire; ut ſe aptam reddat viro, cui nupſit, & tunc valent rationes, quibus nititur prima ſententia. Sin autem defectus oriatur ex virili improportione, tunc non tenetur fœmina pati talem inciſionem, tametſi modo facili apta efficeretur, & abſque vitæ periculo; & tunc rationes, quas adſert Pontius *loc. cit.* urgent in favorem fœminæ, quia cum defectus non oriatur ex ſe ipſa, neque in eas anguſtias mulier ſe ſuâ culpâ injecerit, cum poſſit cum alijs viris finem matrimonij obtinere, non tenetur ſine ſuâ culpâ inciſionem illam pati: cùm enim defectus ſit in viro, non in fœmina; viro potiùs, quàm fœminæ incumbit remedio uti, quo defectus ipſius ſuppleatur, vel tollatur: cæterum fœminæ ſufficit offerre debitum modo ordinario, neque tenetur ad quid aliud, unde fœmina in tali caſo nullam tenetur inciſionem pati; quamvis medici etiam citra vitæ periculum illam aptam redderent, ut vir poſſet matrimonium conſummare. Quando igitur, quod eſt valdè notandum, defectus oritur ex arctitudine extraordinaria mulieris, tenetur inciſionem illam pati, ut ſe reddat aptam viro ſuo, ſi id fieri poteſt commodè, & abſque periculo corporali poteſt mulier eam ſuſtinere: ratio eſt, quia mulier in matrimonio corpus ſuum alteri conjugi tradidit ad uſum conjugalem: unde ſi ex parte ipſius adſit aliqua difficultas, quæ facilè, & ſine gravi incommodo removeri poſſit, tenetur inciſionem pati, quia licitum eſt naturam juvare ad actum honeſtum, ut communiter docent Doctores: Sin autem defectus oriatur ex extraordinaria improportione virili, tunc non tenetur fœmina talem inciſionem pati, ut ſe reddat aptam ſuo viro; quia mulier non ſe obligavit in matrimonio, niſi ad reddendum debitum conjugale, prout à natura abſque extrinſeca arte exigitur: & natura non deſtinavit fœminam ad talem inciſionem, conſequenter non tenetur fœmina eam pati; tametſi Medici dicant, nullum eſſe periculum in remedio, quia abſque propria culpa non obligatur ad talem pœnam.

Quæritur nonò, an triennium à jure præſcriptum ad explorandam veritatem impotentiæ ſit computandum à tempore intentatæ copulæ; vel à tempore præfixo à judice? Cùm in dubio de impotentia concedatur à ſacris canonibus ordinariè triennium, ut veritas eruatur talis impotentiæ, ut reſcribit Cœleſtinus III. in *c. laudabilem 5. h. t.* oritur dubium, à quo tempore computandum ſit tale matrimonium: Certum eſt, non eſſe computandum à tempore ante intentatam copulam, quia ante tale tempus non poteſt inchoari experientia, unde ſupereſt difficultas, an computandum ſit à die conatûs, & non à tempore præfixo à judice, poſtquam egerunt conjuges pœnitentiam de matrimonio; & licèt communior ſententia ſit, eſſe tale tempus computandum à die intentatæ copulæ: nihilominus ſententia aſſerens eſſe triennium computandum à tempore præfixo à judice videtur etiam valde probabilis. Imò eſt etiam juxta ſtylum Curiæ, quem ſequitur Rota Romana, ut patet ex pluribus deciſionibus: unde quamvis ſpectato jure canonico prima ſententia ſit vera juxta *d. c. laudabilem 5. h. t.* ubi expreſsè dicitur, triennium computandum eſſe à die celebrationis conjugij, ſeu à die intentatæ copulæ, eò quia ordinariè eo die ſoleat intentari; nihilominus ſpectato ſtylo Romanæ Curiæ trieñium computandum eſt à decreto judicis, quia ab eo die præmiſſis peccatorum confeſſione, & Euchariſtiæ ſumptione diligentiùs copula procuratur, ita ſæpius tenuit ſacra Rota teſte Farinacio *vol. 1. conſ. deciſ. 27. & 277.* & *vol. 2. deciſ. 192.* 25

26 Quòd ſi ante judițis decretum trieonalis: habitatio præceſſit; arbitrio judicis relinquitur juſtis de cauſis tempus trieñij miouere, ut ootat Riccius *in prax. deciſ. 139. n. 1.* In ijs verò, qui ante plenam adeptam pubertatem matrimonio juncti ſunt exiſtente dubio de impotentia triennium inchoandum videtur à tempore copulæ intentatæ poſt adeptam plenam pubertatem, ſcilicet poſt annum 18. in viro, quia ante tale tempus poteſt impoteutia præſumi ex imbecillitate naturæ, & qoæ proinde accedente majori ætate tolli poſſit. Rurſus hoc triennium experientiæ, ut in præcedeuti §. diximus, debet eſſe moraliter continuum, oon verò phyſicè.

27 Au verò debeat ttieuuium ita eſſe completum, ut tempus intermiſſum ſuppleri debeat. Reſpondetur affirmativè, quia æquitas exigit, ut ea triennalis habitatio non cenſeatur interrupta, conſequenter videtur ex parte ſupplenda, non ita ſi pauci dies, ijqoe interpollati defecerint: ſimultanea verò abſeutia, ſi eſſet ad ſemeſtre ſimul eſſet ſuppleuda, quia cenſetur gravis, & notabilis.

28 Quæritur decimò, an ſi vir defectu impotentiæ poſt judicis ſententiam liberatus à conjuge ſacris initietur ordiuibus, teueator redire ad ſuam conjugem, ſi allegatũ impedimentum impotentiæ deprehendatur non eſſe perpetuum? Reſpondetur, oxore maoente iu ſæculo virum quamvis ſacris initiatum detecto errore ſententiæ, quâ fuit matrimouium ſolutum, eſſe reſtituendum uxori petenti, ut docent Albericus *in ſuo dictionar. litt. D. V. divortium.* Petrus Ledeſma *de matrim. q. 8. art. 2. dub. 1.* Sylveſter *q. 21. n. 24.* Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 99. n. 39.* Henriquez *lib. 12. de matrim. c. 8. n. 3.* ubi tamen id limitat, niſi uxor fornicata eſſet, quia tunc ratione fornicationis, ſi vir eſſet innocens, poſſet illam repellere. Limitat ſecundò, niſi impedimentum eſſet ex maleficio, & tranſacto trienuio, aliiſque diligentijs præmiſſis facta eſſet matrimonij ſolutio. Verùm hæc limitatio meritò ab alijs reijcitur, quia nullo jure probator. Rurſus ſi uxor ex ſe non repetat virum, uon poteſt vir ad ipſam redire, quia per ſuſceptionem ſacri ordinis, ſibi præjodicavit, & ſicut vir reſtitutus ſuæ uxori, teneretur debitum reddere, non verò poſſet illud petere ob votum caſtitatis aunexum ordinibus ſacris; ita ſeparatus à ſua conjuge, teneretur perpetuam continentiam ſervare.

29 Quid verò dicendom ſit, ſi vir ingrediens religionem ob diſſolutionem matrimonij ex impedimento, poſtea deprehendatur, tale impedimentum nou fuiſſe perpetuum, & interim vir profeſſus ſit in tali religione, an debeat redire ad ſuam uxorem. Reſpoudetur cum diſtinctioue, ſi vir profeſſus eſt ante conſummatum mattimonium, non debet redire ad uxorem, quia matrimonium ratum tantùm, & non conſummatum diſſolvitur per ſolemnem profeſſionẽ emiſſam in religione. Quòd ſi poſt emiſſam profeſſionem alter conjux, qui manſit in ſeculo, tranſiret ad aliud matrimouium, tunc obſervandum eſt, au matrimonium iujerit ante, vel poſt viri profeſſionem emiſſam in religione approbata: ſi poſt profeſſionem, valet matrimonium, quamvis impedimentom deprehendatur non eſſe perpetuum, quia prius mattimonium ratum tantum, & non conſummatum per ſolemnem profeſſionem dirimitur. Sin autem conjux, qui manſit iu ſæculo, inivit ſecundum matrimonium aute profeſſionem, tunc poſterius matrimonium eſt irritum, quia prius nondom fuerat ſolutum, eò quia alter conjux noudum emiſerat profeſſionem, proinde ut ſecundum matrimonium validum ſit, requiritur novus conſenſus poſt emiſſam ſolemnem profeſſionem ab altero conjuge.

Quæritur undecimò, an ſenex ita exhauſtus ut omnino impotens ſit ad conſummandum matrimonium, nec judicio Medicorum poſſit ulla arte juvari, ſit incapax matrimonij ineundi? Plures cenſent, hujuſmodi ſenem adhuc poſſe matrimonium contrahere, eò quia ſi non actu, ſaltem habitu, ſemper retiuet intrinſecam potentiam, quæ tantùm per accidens ſenio impeditur, & ita docent Rolandus *de lucro dotis q. 103. n. 17.* & habetur in *tom. 9. Tractatus tractatuum.* Jaſon *l. ſed eſt quæſitum n. 1. not. 1. ff. de liber. & poſth.* & alij aſſerentes indiſtinctè, poſſe ſenes validè matrimonium inire, eò quia nonniſi per accidens ſint impotentes: impotentia autem accidentalis non dirimit matrimonium, ut docet Navarrus *lib. 4. conſ. tit. de ſponſ. conſ. 39.* Vega *2. tom ſum. c. 34. caſ. 61.* Nihilominus putârim probabiliùs, ſenem ita exhauſtum, & quem ars medica non poteſt juvare in ordiue ad conſummandum matrimonium eſſe incapacem illius, quia tunc caſus impotentiæ eſt perpetous, & oihil refert ſive ſit à natura, ſive ex accidente, dummodò impoteutia ſit perpetua, & nulla arte reſtaurabilis, & ita cenſent Gloſſa in *c. Quòd ſedem 2. h. t.* & ibi Innocentius *n. unic.* Abbas *n. 5.* & ferè communiter Canoniſtæ quia ſicut matrimoniũ ordinatur ad copulam, ita ad prolis generationem, quinimo potiſſimus finis matrimonij eſt generatio prolis: ergo ſi impotentia ſit perpetua, nec poſſit ulla arte juvari, irritat matrimonium. 30

Tum quia ubi nou poteſt efficax voluntas finis inveniri, neque etiam efficax voluntas mediorum reperiri poteſt, ſiquidem media ſunt propter finẽ: atqui cum hujuſmodi impoteotia non poteſt reperiri efficax voluntas generationis prolis, quæ eſt finis conjogij; proinde nec poterit eſſe efficax voluntas matrimonij, quod eſt medium. Verùm ſi ſenex quantomvis decrepitus poſſet exercere actum conjugalem, quamvis per accidens defectu caloris conſummatio matrimonij eſſet infœcunda, tunc eſſet capax matrimonij ineundi, quia defectus caloris faciliùs poteſt arte medica reſtaorari, & experientia docet, ſenes etiam decrepitos beneficio artis liberos procreâſſe, unde cùm poſſit tunc conſequi finem primarium matrimonij, poteſt etiam validè contrahere: hinc eccleſia non prohibet hujuſmodi matrimonia, ſed ipſis aſſiſtit 31

in

in ſolatium humanitatis *c. nuptiarum 41. cauſ. 27. q. 1.*

32 Quòd ſi dicas, ſterilitatem matrimonium dirimere licèt ſteriles illud poſſint conſumare. Reſpondetur negando aſſumptũ, quia ſola ſterilitas non obeſt valori matrimonij, ut liquet ex praxi, & uſu eccleſiæ, quæ non ſeparat ſteriles ſimul matrimonio junctos: nunquam enim fuit auditum, ob ſolam ſterilitatem fuiſſe matrimonium ſolutum, quinimò paſſim admittuntur ad matrimonium ſenes, tametſi nulla ſpes affulgeat prolis ſuſcipiendæ. Tum quia parentes Sancti Joannis Baptiſtæ fuerunt vero matrimonio ſimul juncti, tametſi conſtiterit matrem illius ſterilem eſſe *Luc. 2.* Tum quia licèt matrimonium initum inter ſteriles fruſtretur fine primario, adhuc obtinet ſecundarium, qui eſt ſatisfacere concupiſcentiæ, hoc autem ſufficit ad valorem matrimonij ex Doctrina D. Thomæ *4. diſt. 34. q. unic. art. 2. ad 3.* & ita etiam ſentiunt cum Theologis juris Pontificij Profeſſores.

33 Quæritur duodecimò, an mulier apta ad conſummandum matrimonium, ſi abſque manifeſto mortis periculo non poſſit parere, ſit ſeparanda à ſuo viro, & matrimonium irritum? Reſpondetur probabilius, tale matrimonium eſſe validum, & mulierem non eſſe ſaparandam à viro. Ratio ex eo petitur, quia contractus naturalis matrimonij eſſentialiter conſiſtit in mutua conjugum obligatione ad uſum perfectum matrimonij, qui ſuapte natura ſit aptus ad generationem prolis, adeò ut nil referat, ſi per accidens ex tali uſu matrimonij non ſequatur proles, ut liquet in laborantibus ſterilitate, quorum matrimonia non dirimuntur, eò quia non ſequatur proles, quia hæc tantùm per accidens impeditur, cùm uſus perfectus matrimonij ſuapte natura ſit aptus, & ordinatus ad prolem gignendam: atqui in matrimonio inito inter virum, & fœminam aptam ad perfectam conſummationem matrimonij reperitur obligatio, & traditio poteſtatis corporum ad perfectum uſum matrimonij, ſeu tota eſſentia matrimonij; & quòd mulier non poſſit parere ſine manifeſto mortis periculo, id ſe habet conſecutivè, & per accidens ad eſſentiam matrimonij, perinde quòd in ſterilibus non habeatur proles: ergo tale matrimonium ſuum ſortitur valorem.

34 Quòd ſi dicas, fœminam non poſſe ſe injicere in manifeſtum mortis periculum. Reſpondetur, exinde ad ſummum ſequi, non poſſe ſine culpa inire matrimonium, non verò hoc ſemel initum eſſe irritum; quia ſufficit, ſi perfectus uſus matrimonij ſuapte natura ſit licitus, tametſi ex aliquo accidente ſit illicitus; ut in eo contingit, qui ſe ſimplici voto caſtitatis obſtrinxit, ſi enim matrimonium contrahat, peccat quidem contra votum, ſed matrimonium eſt validum, & licitum debitum uxori illud petenti. Præterea illa circumſtantia partùs periculoſi, tameſi dicatur eſſe aliqua impotentia, hæc tamen ſe habet conſecutivè, & per accidens ad eſſentiam matrimonij, & non eſt impotentia perpetua, ſed tantùm temporalis inſufficiens ad dirimendum matrimoniũ: ſiquidem tempore ſenectutis, quando mulier ſteriléſcit, ceſſat impotentia illa pariendi, & perſeverat matrimonium cum ſuo valore.

Demum quod ſe habet conſecutivè ad eſſen- 35
tiam rei ſupponit eſſentiam ejusdem rei, proinde hæc difficultas pariendi, cùm ſe habeat conſecutivè ad matrimonium, debet ſupponere eius eſſentiam, quam propterea non poteſt impedire, & ita docent Hoſtienſis in *ſumm. in c. 1. de frigid. & malef. §. qua impotentia n. 6.* Brunel. *de ſponſ. concluſ. 8. limit. 3. n. 18. fin.* Henricus *in c. fraternitatis 6. n. 5. h. t.*

Poſſet tamen in contrarium objici, quia 36
mulier impotens ad reddendum debitum ſine vitæ periculo eſt incapax matrimonij *d. c. fraternitatis 6. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit: Mulierem arctam, & quæ ſine vitæ periculo aptari non poteſt congreſſui viri, eſſe ineptam ad matrimonium: ergo etiam fœmina, quæ ſine manifeſto vitæ periculo non poteſt parere, eſt inepta matrimonio, quia nequit etiam debitum reddere ſine eodem manifeſto vitæ periculo: ſiquidem ſi debitum reddat, exponitur periculo conceptionis, conſequenter etiam periculo partùs, quia conceptio ſuapta natura ordinatur eſſentialiter ad partum.

Sed contra, negatur conſequentia, & ratio 37
diſcriminis eſt, quia impedimentum mulieris arctatæ, & de quo loquitur textus in *d. c. fraternitatis*, eſt perpetuum, adeò ut vir nunquam poſſit mulierem illam carnaliter cognoſcere, ut dicitur in textu. Tum quia idem judicium eſt de tali arctatione mulieris, quod eſt de frigiditate viri, ut docet D. Thomas *p. 3. q. 58. art. 1. ad 6. in addit.* & quia impedimentum ad uſum matrimonij, ſi ſit perpetuum, illud irritat, *c. accepiſti 1. h. t.* ubi deciditur, quòd ſi transacto aliquo tempore maritus dicat, ſe eſſe frigidum ad conſummationem matrimonij, nec poſſit cum ſua uxore, nec cum alia coire, ſi uxor hoc idem affirmet, & probare poſſit per verum judicium, debent ambo ſeparari, proinde quia in *c. fraternitatis* arctatio mulieris eſt talis, quæ naturaliter reparari non poteſt, debet matrimonium illud declarari invalidum, & conjuges præſumpti ſeparari, ut habetur in textu: at in caſu noſtro illa difficultas pariendi tantùm ſecum trahit periculum temporale, non verò perpetuum, proinde non dirimit matrimonium: etenim fœmina cùm primum incipit ſeneſcere, contrahit ſterilitatem, & ceſſat periculum pariendi, cùm amplius non ſit apta ad concipiendum, ex quo claret, tale periculum eſſe tantùm temporale, & differre ab impedimento arctationis, quod eſt perpetuum, ut dicitur in *d. c. fraternitatis 6. h. t.* Præterea hoc periculum non impedit conſummationem matrimonij, ſed illam ſupponit, cùm ſequatur ex ipſo actu conjugali: ſecus illa arctatio, de qua loquitur textus, impedit ipſum actum conjugalem, in cujus obligatione ſita eſt eſſentia matrimonij: unde quòd mulier non poſſit parere ſine manifeſto mortis periculo, eſt tantùm

Digitized by Google

aliquod impedimentum temporale, & remotum, ſupponens matrimonium, & ejus conſummationem, ſecus illa arctatio eſt impedimentum perpetuum, & proximum impediens uſum matrimonij.

38 Inſtabis, actus conjugalis ex ſua natura eſt propter prolem, ideóque ſi mulier abſque vitæ manifeſto periculo non poteſt parere, nec poteſt matrimonium conſummare, proinde eſt incapax illius; perinde ac ſi non poſſet abſque vitæ manifeſto periculo aptari uſui matrimonij. Sed contra, quia tametſi uſus matrimonij ſuapte natura ſit propter prolem, non tamen de eſſentia matrimonij eſt obligatio ad prolem, ſed tantùm ad actum conjugalem, quia quamdiu hic eſt poſſibilis abſq; vitæ periculo, matrimonium ſuum ſortitur valorem: proinde cum illud periculum in parienda prole ſupponat actum conjugalem, jam ſe habet conſecutivè, & cum non ſit periculum perpetuum, ſed tantùm temporale, non irritat matrimonium.

39 Quæritur tertio decimò, an impotentia perpetua unius conjugis nota utrique, vel ſaltem illi, qui potens eſt, dirimat ſubſequens matrimonium? Plures cenſent, tale matrimonium eſſe validum, ſi contrahentes non lateat impotentia alterius, & nituntur. Primò, quia impotentia ignorata non ob aliam rationem dirimit matrimonium, niſi quia adverſatur præcipuo fini matrimonij, tollitque ſaltem virtualiter conſenſum: hæc autem ratio ceſſat, quando impotentia non latet ipſos contrahentes. Secundò, quia licèt procreatio filiorum ſit præcipuus finis matrimonij; non tamen eſt ita neceſſarius, quin ſine procreatione prolis poſſit matrimonium eſſe validum, ut liquet in ſterilibus, qui licitè utuntur matrimonio, tametſi ad talem uſum non ſequatur proles. Tum quia poteſt matrimonium etiam contrahi, ob ſolam ſocietatem, & animorum conjunctionem, quale fuit matrimonium inter S. Joſephum, & B. Virginem.

40 Communior tamen, & verior ſententia eſt, hujusmodi matrimonium eſſe invalidum, & docet nihil referre, ſive talis impotentia ignoretur à contrahentibus, ſive ſciatur, dummodo ſit impotentia perpetua ad uſum conjugalem, & perfectam matrimonij conſummationem; ratio eſt, quia tunc matrimonium repugnat mutuæ corporum traditioni ad uſum conjugalem, in quo conſiſtit eſſentia matrimonij; non enim poſſum me obligare ad id, quod ſcio eſſe mihi impoſſibile, non enim ad impoſſibile datur obligatio: atqui uſus matrimonij ſtante illa impotentia perpetua eſt impoſſibilis, conſequenter non poteſt dari obligatio ad talem uſum: & cùm eſſentia matrimonij conſiſtat in mutua corporum traditione, & obligatione ad uſum conjugalem, non poteſt conſiſtere eſſentia matrimonij cum tali impotentia perpetua ad uſum conjugalem; ubi enim non poteſt reperiri eſſentia contractus, non poſſunt contrahentes, tametſi cedant jure ſuo efficere, ut contractus valeat. Tum quia Sixtus V. in ſuo motu proprio, edito anno 1587. quem refert Guttierez *lib. 1. qq. canon. c. 16. n. 8.* declarat expreſſis verbis matrimonia cum Eunuchis ſcienter contracta eſſe irrita, eò quia Eunuchi ſint perpetuò impotentes. Hanc ſententiam etiam docet Scotus *4. diſt. 34. q. unic. in ſolut. ad 2.* ubi ait, Senem omninò impotentem eſſe incapacem matrimonij. Et ita docent Barboſa *de matrim. p. 1. n. 92. ſſ. ſolut. matrim.* Navarrus *lib. 4. conſ. tit. de Frigid. c. 3. n. 2.* Antonius Cuccus *lib. 5. inſtit. Moral. tit. 12. n. 268.* Sylveſter *v. matrim. 8. q. 16. diſt. 5.* Hoſtienſis *in ſum. tit. de frigid. & malefic.* §. *qua impotentia n. 6. v. hoc autem.*

Ad primum fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur, impotentiam ignoratam non dirimere matrimonium, eò quia tollat virtualiter conſenſum, ſed quia adverſatur eſſentiæ matrimonij, proinde conſenſus conjugum cedentium jure ſuo non confert ad valorem matrimonij. Ad ſecundum conceditur, non deſiderari ad valorem matrimonij, ut conjuges velint matrimonium conſummare ad ſobolem procreandam, ſed deſiderari, ut tradant ſibi mutuam poteſtatem ad copulam, hæc autem traditio eſt impoſſibilis conjugi impotenti, conſequenter non efficit matrimonium, nec hujusmodi traditio defuit in matrimonio B. Virginis cum S. Joſepho, licèt ambo perfectam caſtitatem voluerint ſervare: ubi enim non eſt periculum incontinentiæ, ibi ab eccleſia permittitur matrimonium etiam cum voto caſtitatis, quo ſe obſtrinxerunt Sanctus Henricus Imperator, & ejus uxor S. Cunegundis, uterque enim in ſtatu matrimonij ſervavit perfectam continentiam. 41

Quæritur quarto decimò, an impotens, qui ſuæ conſcius impotentiæ matrimonium init cum fœmina, teneatur eam ut ſororem habere, & alere? Reſpondetur, duas eſſe ſententias, & primam eſſe affirmativam, quia impotens conſcius ſuæ impotentiæ decepit fœminam illam, quam duxit, & fraus non debet illi patrocinari. Tum quia in *c. conſultationi 4. h. t.* Lucius III. reſcribit, quòd ſi quis ſcienter contrahat cum arctata; eccleſia ita ſolet judicare, ut ſi non poſſit eam habere ut uxorem, habeat ut ſororem: & dicunt, hunc textum vim habere præcepti, eò quia eccleſia per ſententiam juſtam non pœnalem, nec falſæ innitentem præſumptioni ad id compellat, & ita docent Archidiaconus in *c. fraternitatis 6. h. t.* Sylveſter *V. matrimonium 8. q. 16. dict. 5.* Præpoſitus *c. Conſultationi 4. n. 1. h. t.* 42

Sed veriùs cenſent alij in *d. c. conſultationi* non imponi præceptum, quia cum revera tale matrimonium ſit irritum, non eſt, cur obligetur vir ad illam fœminam alendam, & habendam ut ſororem, ut notat Hoſtienſis *ſum. h. t.* §. *qua impotentia n. 6. v. ſed certè.* Alexander de Nevo in *c. laudabilem 5. n. 11. h. t.* & ibi Præpoſitus *n. 6. ſuper Gloſſ. 3.* Brunel. *de ſponſ. con. 28. limit. 4. n. 20.* unde cùm in *d. c. conſultationi* non imponatur præceptum, ſed tantùm permittatur, ſic conjunctos manere tanquam fratres, alij cenſent, non teneri impotentem 43

tem alimenta ſuppeditare fœminæ, quam duxit, nec ad illam habendam, ut ſororem, quia mens contrahentium non fuit ſe obligare ad illam cohabitationem inſtar fratrum, ſed ad verum matrimonium; quod ſi invalidum ſit, nulla ex illo oritur obligatio, ut docent Gloſſa *final in d. c. conſultationi.* Navarrus *ſum. c. 22. n. 60.* Hoſtienſis *d. c. conſultationi in fin.* & ibi Ancharanus, Joannes Andreas, & alij dicentes, ſcienter inito hoc matrimonio permiſſam eſſe habitationem inſtar fratrum. Quòd ſi ambo conjuges, antequam matrimonium inirent, noverint hanc impotentiam, tunc vir tenetur alere fœminam, eámque habere ut ſororem, & neutri licet altero invito reſilire; ratio eſt, quia cùm contractus non habeat vim matrimonij, debet obligare ad id, ad quod poteſt, ſeu ad vitam ſocialem, ut docent communiter Canoniſtæ.

TITULUS XVI.

De Matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ.

Cum Pontifex in præcedentibus titulis egiſſet de impedimentis dirimentibus matrimonium provenientibus ex varijs cauſis, ut ex cognatione ſpirituali, legali, affinitate, conſanguinitate, juſtitia publicæ honeſtatis, impotentia coëundi, ſubijcit aliud impedimentum ortum ex interdicto eccleſiæ, quod eſt impedimentum tantùm impediens, non dirimens. Hoc eſt diſcrimen inter impedimentum dirimens, & impediens, quia cum impedimento dirimente matrimonium, nec validè, nec licitè contrahitur; ſecus cum impedimento impediente tantùm licitè non contrahitur, ſed ſi defacto contrahatur, matrimonium eſt validum.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Trium Capitum, quæ in hoc Titulo continentur.

C. *LITTERÆ 1. h. t. Alexander III. reſcribit, quòd ſi Judex interdicat mulieri, ne alicui nubat; & mulier ſpreto mandato Judicis matrimonium contrahat, hoc teneat, ſed injungitur ei pœnitentia pro mandato ſpreto. Quòd ſi præceperit Judex, ut priùs redeat ad domum matris, debet ire, & obſequi Judici, ne contemnatur ejus mandatum, & poſtea poteſt ad maritum ire. Ubi notandum eſt, id ſpeciale de parentibus ſtatui, quia parentes veluti ex officio filios in matrimonio collocant, & propter affectum in illos præſumuntur facturi, quod erit meliùs, & conſultiùs. Ubi notat Gloſſa, receptionem munerum, amplexus, & oſcula non facere, ut ſponſalia transeant in matrimonium, ſed ad id requiri copulam e* ſi litteras de deſponſ. impub. *Cæterum interdictum Judicis eccleſiaſtici non diſſolvit ſponſalia, nec dirimit matrimonium contra illud initum, quamvis reddat contrahentem obnoxium pœna.*

C. *EX LITTERIS 2. h. t. Idem Pont. reſcribit quòd ſi mulier contraxit ſponſalia de futuro cum uno, cui propterea interdicitur, ne ad alium transeat, ſi ſpreto interdicto defacto contrahat de præſenti cum alio, tenet matrimonium, quia eſt vinculum fortius, cui cedunt ſponſalia, ſed ob ſpretum interdictum eſt illi injungenda pœnitentia, quam tenetur peragere. Ubi notat Gloſſa, quòd licèt Judex deferat appellationi, poſſit tamen interdicere appellanti, ne faciat id, ob quod appellat, vel quod ex eo ſequitur, vel ſtatuere terminum appellanti è quamvis non poſſit in viro appellante cognoſcere de cauſa, eò quia eam jam remiſerit ad ſuperiorem. Ex hoc textu deſumitur regula generalis, quòd propter interdictum eccleſiæ non dirimatur matrimonium contra illud contractum, ut nec etiam, ſi contrahatur lite pendente coram Epiſcopo, vel Pontifice, ut liquet ex textu.*

C. *DE MULIERE ult. h. t. Idem Pont. reſcribit, quòd ſi aliqui velint contrahere, & de ipſis dicatur, quòd ſint conſanguinei, & eccleſia illis præcipiat, ſeu interdicat, ne contrahant, donec cognoſcatur de conſanguinitate; & ſi ipſi hoc non obſtante de facto contrahant matrimonium, ſunt ſeparandi ſub pœna excommunicationis, donec plenè conſtet de cauſa conſanguinitatis, quæ ſi probetur adeſſe in gradu prohibito in jure, matrimonium eſt nullum ob impedimentum dirimens, proinde jubentur, qui contraxerunt, ſeparari.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quomodo matrimonium contractum contra interdictum eccleſiæ vitietur.

1 PRæter impedimenta jure naturæ matrimonium dirimentia, expediens fuit, ut eccleſia alia ſtatueret juxta exigentiam boni communis, & ad promovendam ſalutem ſupernaturalem fidelium: ſiquidem hæc impedimenta pertinent ad mores fidelium, & cùm in eccleſia ſit ſupremus paſtor, ad quem pertinet dominicum gregem paſcere, ideò ad ipſum etiam pertinet ea diſponere, quæ pro ſalute animarum videntur eſſe magis opportuna, neque eccleſia in hoc poteſt errare ob aſſiſtentiam Spiritus Sancti; hinc Tridentinum *ſeſſ. 24. de matrim. can. 4.* anathemate percutit aſſerentes, eccleſiam in ſtatuendis impedimentis dirimentibus erràſſe. Ratio etiam id ſuadet, quia in omni rectè adminiſtrata Republica expedit, ut leges ſanciantur ea prohibentes, quæ rectæ adminiſtrationi, & tranquillitati ipſius adverſantur, ut ſunt matrimonia clandeſtina, & alia, quæ indebitè contrahuntur. Tum quia etiam in lege Moſaica ob publicam utilitatem *Levit. 18.* & *Deuter. 7.* ſtatuta fuerunt aliqua impedimenta dirimentia; & quia illa lex vetus extincta fuit in nece Chriſti, ideo debuit in lege evangelica eſſe poteſtas ponendi talia impedimenta ob eosdem fines.

2 Eccleſia igitur non ſolùm ſtatuit impedimenta matrimonium dirimentia, verùm etiam ne certis quibusdam temporibus matrimonia contrahantur. Et hoc propriè dicitur interdictum eccleſiæ, quod tribus modis fieri poteſt, ut notat Barboſa in *collect. ſup. rubric. h. 1.* Primò per legem eccleſiaſticam prohibentem certis temporibus matrimonium contrahi, ut habetur in *c. capellanus de ferys c. non oportet. 1. & 2. c. non licet c. nec uxorem* ubi ſolemnitates nuptiarum certis temporibus interdicuntur; nimirum jure veteri ab adventu ad epiphaniam, à ſeptuageſima ad octavam paſchatis, à diebus rogationum ad octavam Pentecoſtes, ut liquet ex allegatis textibus. Ratio hujus prohibitionis eſt, quam adfert D. Thomas *in 4. diſt. 31. q. 5. quæſtiunc. 4. in corp.* eò quia illis paſchatum temporibus olim communio eſſet in præcepto ex Concilio Agathenſi *can. 18.* & quia ſolemnitates nuptiarum à ſpiritualibus maximè animos avocant, & ad carnalia trahunt, ideò eccleſia prohibuit, ut illis temporibus fideles abſtinerent à matrimonijs contrahendis, ut divino cultui paratiores eſſent, & etiam ut illis temporibus aptius jejunijs, & orationi fideles vacarent, ſimúlque communicarent. Jure tamen novo Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 10.* prohibitionem antiquorum canonum temperavit, ac reſtrinxit ab adventu ad Epiphaniam, & à quarta cinerum usque ad octavam paſchatis; 3

An verò in prohibitione Tridentini comprehendatur etiam ipſe dies epiphaniæ. Reſpondetur affirmativè, adeò ut neque in ipſo die Epiphaniæ ob interdictum eccleſiæ poſſit licitè matrimonium contrahi: ratio eſt, quia Tridentinum loquitur incluſivè, non excluſivè: ait enim ab adventu usque ad Epiphaniam, & à feria quarta cinerum usque ad octavam paſchatis incluſivè: illa enim particula *incluſivè* comprehendit primam diem adventûs, & diem Epiphaniæ: rurſus feriam quartam cinerum, & dominicam in albis; adeò ut omnes hi termini cum toto tempore interjecto includantur in interdicto, nec poſſit illis diebus licitè matrimonium iniri. Tum quia cum jure antiquo tales dies etiam continerentur ſub prohibitione; etiam jure novo debent contineri, quia jus antiquum quoad tales dies Epiphaniæ, & dominicæ in albis non fuit correctum: & quamvis adhuc dubitaretur, an Tridentinum illud correxerit, adhuc correctio non eſſet admittenda, quia juris correctio in dubio tanquam odioſa vitari debet *l. præcipimus in fin. C. de appellat. l. ſancimus. C. de teſtam.*

Secundo modo fit interdictum matrimonij 4 per judicem eccleſiaſticum: ſiquidem poteſt iſte, ſi juſta, & legitima cauſa ſubſit, prohibere, ne matrimonium contrahatur inter aliquos ad tempus, vel quia alter eorum antea cum alia perſona ſponſalia contraxerat, quæ non debent violari ſine gravi cauſa, ad quam examinandam poteſt judex eccleſiaſticus determinare tempus congruum, & interim prohibere volentibus contrahere, ne contrahant, donec cauſa fuerit plenè cognita. Poteſt etiam judex eccleſiaſticus prohibere, ne tales perſonæ contrahant, ſi putet, eſſe inter ipſas impedimentum conſanguinitatis, & tunc etiam interdicit matrimonium ad tempus, donec deveniatur in notitiam veritatis. Quòd ſi volentes contrahere, transgrediantur tale præceptum, ſunt in pœnam delicti ad tempus ſeparandi, ut expreſſe habetur in *c. non oportet. 2. 33. q. 4.* & idem docent Abbas *c. capellanus n. 4. in fin. de ferys.* Sylveſter *de matrim. 7. q. 2. dub. 6.* Roſella *V. impedimentum impedit. 17. inst.* D. Thomas *in 4. diſt. 32. q. unic. art. 5.* Eſt tamen hoc temperandum, niſi eſſet periculum incontinentiæ in alterutero conjuge, & tantùm impediret conjunctionem tempus interdicti, tunc enim poſſunt aliâ pœnâ arbitrariâ puniri, ut ſi

pti-

prima hebdomada adventûs matrimonium contraherent., vel poſt feriam quartam cinerum, tunc ſi periculum incontinentiæ in alterutro conjuge rationabiliter cognoſceretur, non eſſent conjuges ſeparandi, ſed aliâ pœnâ puniendi, ut etiam ſi poſt initum matrimonium tempore interdicti, illud ſtatim conſummâſſent. Verùm alij oppoſitum ſentiunt, quia ratio hujus ſeparationis non eſt uſus matrimonij, quia ille ſemper vacat culpâ, ſed eſt ipſa culpa ſuſcipiendi benedictiones contra eccleſiæ interdictum, cui culpæ in jure annexa eſt talis pœna.

5 Tertio modo fit interdictum matrimonij per Parochum, quia quamvis hic non poſſit cauſas matrimoniales cognoſcere, eò quia requiratur juriſdictio, quâ caret Parochus, ac propterea ad ſolum eccleſiaſticum judicem pertineat cognoſcere ſuper cauſis matrimonii: poteſt nihilominus Parochus matrimonium impedire ad tempus, ne contrahatur, ut ſi factis denuntiationibus opponatur aliquod impedimentum canonicum, vel timeantur ex tali matrimonio oritura maxima diſſidia, & periculoſæ rixæ, ſi permittatur ſtatim celebrari, ut deſumitur *ex c. ult. de clandeſt. deſponſ.* & clariùs §. *fin.* ubi dicitur: *Sanè ſi parochialis ſacerdos tales conjunctiones prohibere contempſerit*, unde ſupponitur, quòd Parochus poſſit matrimonia ad tempus prohibere.

6 Cæterum ſi judex interdicat mulieri, ne alicui nubat, ſi ipſa non obſtante tali præcepto nubat, matrimonium tenet; idque deſumitur ex *c. littera 1. h. t.* ubi cum quidam ſororem nubilem juráſſet, ſe in uxorem daturum alteri ea præſente, & conſentiente, & illa ſuſceptis donis illum tamquam proprium virum ſæpe amplexata fuerit, & fratre ſuo mortuo, dicti viri fratrem ſibi copuláſſet, ſe ab illo cognitam mendaciter aſſerens, & ſpreta Epiſcopi prohibitione ne alicui illorum, vel alteri nuberet, mulier poſtea nupſiſſet alteri, & ad domum matris redire juſſa ad Pontificem appellâſſet: reſcribit Pontifex, ut ſi ita eſt, Epiſcopus præfatam mulierem (ne mandatum ipſius contemptibile videatur) ad domum matris redire compellat, & impoſita pœnitentia condignâ poſtquam in domo materna per menſem ſteterit ad tertium virum reverti permittat.

7 Hinc matrimonium contra interdictum eccleſiæ, vel prohibitionem judicis initum, licèt non dirimatur, ſeparantur tamen contrahentes, non quoad vinculum matrimonij, quia hoc eſt validum, & non ſolvitur ex ſolo interdicto, niſi adſit aliud impedimentum dirimens: ſed ſeparantur tantùm quoad torum, donec cauſa interdicti innoteſcat, & interim imponitur contrahentibus pœnitentia, eò quia eccleſiæ præcipienti non obtemperaverint. Dicitur etiam *in d. c. littera 1. h. t.* ſponſalia de futuro non tranſire in matrimonium de præſenti per receptionem munerum, per oſcula, amplexus, quia ut notat Panormitanus *hic n. 3.* receptio munerum, amplexus, oſcula non faciunt ſponſalia tranſire in matrimonium; ſed de jure antiquo requirebatur copula *c. adoleſcens. c. is qui de ſponſal. c. ſi litteras. de deſponſ. impuber.* De iure autem novo ex decreto Concilii Tridentini *ſeſſ. 24. c. 1. de reform. matrim.* neque per ſubſecutam copulam ſponſalia de futuro tranſeunt in matrimonium, quia matrimonia aliter contracta, quàm præſente Parocho, vel alio ſacerdote de ipſius Parochi, aut Ordinarii licentia, & teſtibus, ſunt irrita, & debent iterum iniri ſervatâ formâ à Concilio præſcripta, adeò ut non ſufficiat expreſſus utriusque conſenſus, ut pluries reſpondit ſacra Congregatio ſupra Concilium apud Fagnanum *in c. littera 1. n. 4. h. t.*

8 Matrimonium tamen etiam initum contra interdictum eccleſiæ, vel judicis prohibentis, ne ſponſa contrahat matrimonium cum alio, diſſolvit præcedentia ſponſalia de futuro, quia matrimonium eſt vinculum fortius, etiamſi ſponſalia conjuncta ſint cum interdicto, imò quamvis fuerint jurata, ut notat Abbas in *d. c. littera. 1. n. 4. h. t.* Verùm ne interdictum judicis contemnatur, ſitque eluſorium contemnenti illud, injungitur pœnitentia. Quòd ſi præter interdictum interveniat impedimentum aliquod, de quo dubitetur, & ob quod interdicitur matrimonium, tunc ſi hoc non obſtante interdicto contrahatur, procedendum eſt cum diſtinctione: ſi agatur de impedimento perpetuo ut eſt impedimentum conſanguinitatis, affinitatis, & ſimilium, matrimonium quoad mutuam cohabitationem ſeparatur, donec plenè de impedimento conſtiterit, quod ſi probetur; quia tale impedimentum perpetuum matrimonium dirimit, tunc à judice declaratur irritum.

9 Sin autem agatur de impedimento ſolo temporali, ut de ſponſalibus, quæ perpetuam cauſam non habent, ſed perſæpe pluribus modis diſſoluuntur, tunc contrahentes licet a ſe invicem non ſeparentur, pœnitentia tamen illis injungitur ad arbitrium judicis; quinimò ſecluſo periculo incontinentiæ etiam poſſunt ad tempus à mutua cohabitatione ſejungi, ut docet Caniſius *c. littera 1. n. 3. h. t.* Quando cauſa interdicendi matrimonium eſt temporalis matrimonium contra prohibitionem initum eſt quidem validum, ſed conjugibus in pœnam delicti, eò quia contempſerint præceptum judicis, eſt injungenda pœnitentia, ne ob impunitatem delicti juſtum mandatum judicis contemnere audeant.

10 Sponſalia verò inita contra Pontificis interdictum cum decreto irritante etiam generali, nec faciente mentionem ſponſaliorum, ſunt invalida. Hinc ſi Pontifex ex juſta, & legitima cauſa interdicat mari, & fœminæ, ne ſponſalia de futuro inter ſe contrahant, & decernat irritum, ſi quid contra geſtum fuerit, ſi hoc non obſtante ſponſalia contrahantur, ſunt irrita; unde hoc intereſt diſcrimen inter ſponſalia, & matrimonium, quia illa irritantur ex interdicto Pontificis, etiam ſi nulla ſponſaliorum fiat mentio; non ita matrimonium, niſi addatur clauſula ſpecifica faciens expreſſam mentio-

Digitized by Google

mentionem irritationis matrimonij, quia cùm matrimonium ſit graviſſimum negotium exigit ſpecificam clauſulam, non ita eam petunc ſponſalia: cum enim matrimonium ſit res graviſſimi momenti; non ita facilè irritatur, & ita Innocentius, & Alexander de Nevo explicant *c. penult. in fin. de deſponſ. impuber.* Hinc ſi Pontifex interdiceret matrimonium abſque decreto irritante, matrimonium ſuum ſortiretur valorem, ſi cauſa prohibitionis non eſſet impedimentum perpetuum, vel aliud ex ſe dirimens matrimonium: tunc enim non ſolùm matrimonium eſſet irritum, ſed etiam ſponſalia de futuro; quia laborantes impedimento perpetuo ad ineundum matrimonium ſunt incapaces validè contrahendi ſponſalia: ſecus ſi impedimentum ſit temporale, quia tunc tantum impedit pro eo ipſo tempore, quo durat.

11 Rurſus ſi prohibitio ſit ſimplex abſque decreto irritante, matrimonium contra illam initum ſuum ſortitur valorem: multa enim prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent *c. ad apoſtolicam de regul.* Neque adhærendum eſt Decio aſſerenti, matrimonium initum contra Pontificiam prohibitionem factam ex cauſa perpetua eſſe invalidum, quamvis decretum irritans non contineat. Etenim dantur plura impedimenta perpetua, quæ impediunt quidem matrimonium contrahendum, non verò irritant contractum, talia ſunt impedimenta, quæ ſolùm dicuntur impedientia, hæc enim prohibent matrimonium perpetuò iniri, non tamen ſemel initum illud diſſolvunt. Tum quia in *c. 1. & c. ex litteris de eo, qui cognovit conſanguineam* ſtatuitur, inceſtuoſos nunquam poſſe ad alias nuptias tranſire, & nihilominus certum eſt, validum eſſe ſecundum matrimonium ſi ab ipſis contrahatur, non obſtante, quòd talis prohibitio ſit perpetua. Pari pacto eſt validum matrimonium quamvis adſit decretum generale irritans, ſi non referat ſe ſpecificè ad matrimonium, ut ſi Pontifex interdiceas matrimonium ſimpliciter addat, *& ſi quid contra geſtum ſit, invalidum erit*, quia tunc clauſula irritans debet intelligi, ut contra geſtum non valeat in præjudicium alicujus, ut docet Gloſſa in *c. penult. n. 11. v. irritum de ſponſ. impub.*

12 Si fæmina contraxit ſponſalia de futuro cum uno, & ei interdicatur, ne ad alium tranſeat, ſi ſpreto interdicto contrahat de præſenti cum alio, tenet ſecundum matrimonium, ſed mulieri injungitur pænitentia ob contemptam prohibitionem, idque ſtatuitur in *c. ex litteris 2. h. t.* ubi Alexander III. mandat; ut nec obſtantibus ſponſalibus de futuro priùs factis cum una, obſervandum ſit inviolabiliter matrimonium de præſenti poſtea initum cum alia non obſtante appellatione, quia ſponſalia præcedentia de futuro cedunt matrimonio ſubſequenti, pœnitentia tamen contrahentibus imponitur, eò quia egerint contra prohibitionem eccleſiæ.

13 Hinc infertur, ſolum interdictum eccleſiæ factum ob impedimentum temporale non dirimere matrimonium poſtea initum, cum in *d. c. ex litteris* expreſsè dicatur, non eſſe ſolvendum matrimonium poſtea initum contra prohibitionem eccleſiæ, quia cauſa prohibitionis eccleſiæ non fuit impedimentum dirimens, perpetuum, ſed tantùm temporale. Hinc poteſt judex eccleſiaſticus præcipere ſponſæ, ne matrimonium cum alio contrahat, quamvis ſponſalia non ſint jurata, quia ſponſalia etiam non jurata efficaciam habent obligandi, & quia contrahentes contra prohibitionem ex juſta cauſa factam à ſuperiore graviter peccant; ideo illis injungitur pœnitentia, ut habetur in fine *d. c. ex litteris 2. h. t.*

Quòd ſi aliqui velint contrahere, & de ipſis dicatur, quòd ſint conſanguinei, & eccleſia præcipiat illis, ſeu interdicat, ne contrahant, donec cognoſcatur de conſanguinitate, & ipſi non obſtante interdicto contrahant, ſunt ſeparandi ſub pœna excommunicationis, donec plenè conſtet de cauſa, ut deciditur *in c. de muliere 3.* ubi Alexander III. reſcribit, eos, qui pro conſanguinitate prohibentur conjungi, ſi poſtea contra interdictum eccleſiæ contraxerint, debere excommunicationi ſubjici, & tamdiu ſeparari, donec legitimè cognoſcatur de conſanguinitate. Hinc judex eccleſiaſticus, ſi adſit vehemens ſuſpicio de impedimento conſanguinitatis inter contrahentes, vel alio ſimili, tenetur præcipere volentibus contrahere, ne contrahant, Quòd ſi interdictum factum ſit ob ſuſpicionem perpetui impedimenti, quod poſtea non probetur, valet matrimonium initum contra interdictum. Hodie tamen conſanguinei, qui ſcienter contrahunt in gradu prohibito, ſunt ipſo jure excommunicati, ut habetur in *clement. unic. de conſanguin. & affinit.* 14

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelecta quæſtiones.

QUæritur primò, quali ſit ſacerdos pœnæ obnoxius, ſi tempore interdicti benedicat nuptias? Reſpondetur eſſe gravi pœna plectendum, eò quia in re gravi contra præceptum eccleſiæ delinquat: quanta verò debeat eſſe hujuſmodi pœna, relinquitur arbitrio eccleſiaſtici judicis, eò quia nulla in jure reperiatur præſcripta pœna; & quæ in jure non definiuntur, arbitrio relinquuntur judicis, ut fusè probat Menochius *lib. 1. de arbit. proœm. n. 3. & ſequent.* Sylveſter *matrim. 7. q. 2. dub. 6.* Sponſi verò, qui fuerunt præceptum tranſgreſſi in pœnam delicti, ſunt ad tempus ſeparandi, ut docent Abbas *c. capellanus lib. 4. in fin de feriis.* Roſella *V. impedimentum impedit. 17.* & D. Thomas *4. diſt. 32. q. unic. art. 5.* Hoc autem tempus ſeparationis eſt illud, quo durant feriæ, ſeu interdictæ ſunt nuptiarum ſolemnitates, ut notant Abbas, & Roſella *loc. cit.* immo id etiam temperatur, niſi adſit periculum incontinentiæ in alterutro conjuge; quia tunc abſtinendum eſſet à prædicta ſeparatione, & alia pœna eſſet injungenda; imò alii inter quos Tabiena *V. impedimentum imped. 14. q. 1.* 1

q. 1. n. 2. id etiam temperant, niſi matrimonium fuerit conſummatum, cenſent enim tunc non eſſe ſeparandos, quia putant ſeparationem eſſe pœnam delicti, & poſt conſummationem matrimonij conjuges, non ampliùs peccare, ſi utantur matrimonio. Verùm id non placet, quia pœna ſeparationis non eſt culpa orta ex uſu matrimonij, ſed eſt culpa orta ex ſuſceptis benedictionibus contra interdictum eccleſiæ; cui culpæ ſacri canones injunxerunt talem pœnam.

2 Quæritur ſecundò, an Epiſcopus poſſit in hac prohibitione diſpenſare? Plures in hoc dubio procedunt cum diſtinctione, ſi enim cauſa urgentiſſima ſubſit, dicunt, poſſe Epiſcopum diſpenſare, ut matrimonium contrahatur tempore adventûs, & quadrageſimæ, cavendo tamen, ne populi frequentia adſit, & ne aliæ interveniant conſuetæ ſolemnitates, ut ſi quis vellet puellam pauperem ducere, & dotare, ſi illi permittatur, ut poſſit ſtatim eam ducere, tunc cenſent in favorem puellæ poſſe diſpenſari ab Epiſcopo, ut docent Sotus *4. diſt. 23. q. unic. art. 3.* Barthol. Ledeſma *dub. 60. de matrim. §. ſed dubitatur.* Sà ſumma *V. matrimonium de impediment. non diriment. n. 11.* imò Bellamera *in c. capellanus in fin. de fer.* ait, conſueviſſe Epiſcopos tempore interdicti diſpenſare, ſi urgens ſubſit cauſa. Secus ſi cauſa non ſit ita urgens, communis ſententia eſt, non poſſe Epiſcopum in tali prohibitione diſpenſare. Putârim tamen eſſe cautè procedendum, quia licèt fortaſſis ſi cauſa eſſet urgentiſſima, & ob locorum diſtantiam non pateret recurſus ad Pontificem, poſſet Epiſcopus in ſententia probabili diſpenſare in tali prohibitione: nihilominus eo ipſo quòd lex ſancitur à Pontifice, vel Concilio, & non conceditur diſpenſatio alteri, nequit Epiſcopus diſpenſare, & tunc diſpenſatio cenſetur reſervata: quia inferior non poteſt in legibus ſuperioris diſpenſare. Unde Navarrus *in ſumma c. 22. n. 70.* ait, ſe nunquam auſum fuiſſe dicere, Epiſcopum poſſe diſpenſare in denuntiationibus matrimonio præmittendis, donec Tridentinum *ſeſſ. 24. de matrim. c. 6.* id ipſis indulſerit.

3 Præterea rariſſimè poteſt contingere caſus ita urgens, ut non poſſit haberi recurſus ad legitimum ſuperiorem. Cæterum ſi tempore interdicti contrahantur matrimonia ſine ſolemni pompa, ſed omninò privatim, videtur eccleſia hodie ex conſuetudine connivere, ſi Prælati, ſeu Parochi interſint. Tum quia in *c. capellanus de ferijs* aſſeritur, ex conſuetudine eccleſiæ poſſe omni tempore matrimonium iniri, & ratio etiam eſſe poteſt, quia expedit, ut pia mater eccleſia non puniret contrahentes ſine ſolemnitate, ſine pompa, & omnino privatim, ne daretur occaſio tunc committendi plura carnis peccata, ſi non poſſent tunc homines matrimonio copulari, ut docent Sylveſter *V. matrimonium 7. q. 2. dict. 5.* Tabiena *V. impedimentum imped. 14. n. 1. & 2.* Navarrus *ſumm. c. 21. n. 71.* Sanchez *lib. 7. diſp. 7. n. 12.* Juvat tamen obſervare, quòd ſi alicubi conſuetudo vigeret, ut matrimonium ne quidem privatim contraheretur his temporibus feriarum, tunc ſtandum eſſet tali conſuetudini, quia hæc legitimè præſcripta habet vim legis *c. fin. de conſuetud.*

Quæritur tertiò, an traductio ſponſæ in 4
domum ſponſi prohibita ſit tempore interdicto? Certum eſt, ſolemnem traductionem ſponſæ in domum ſponſi tempore feriarum eſſe prohibitam, quia nimia mentis evagatio, & illa profana ſolemnitas dedecent ſanctitatem illius temporis, ut docent Navarrus *in ſumma c. 21. n. 71.* Hoſtienſis *c. capellanus n. 2. in fin. de ferijs.* Paludanus *3. diſt. 32. q. 1. art. 4. n. 12.* Vega *tom. 2. ſumm. c. 34. caſ. 179.* Nomine autem traductionis ſolemnis intelliguntur omnes illæ ſolemnitates, quæ causâ matrimonij fieri ſolent, ut convivia, choreæ, & aliæ vanæ lætitiæ; id deſumitur ex *c. nec. uxorem 33. q. 4.* ubi dicitur, non licere tunc uxorem ducere, & poſtea ſubditur, *nec convivia facere*, quia hujuſmodi vanæ lætitiæ ſigna dedecent illius temporis ſanctitatem, & hæc ſola indecentia eſt cauſa prohibitionis, ut docent Rebuffus *in praxi benefic. reg. de diſpenſat. in gradibus prohibitis.* Petrus de Ledeſma *de matrim. q. 50. art. unic. col. penult.* Neque ab aliquibus excuſantur à peccato gravi inſtituentes talem ſolemnitatem in traductione ſponſæ in domum ſponſi, præſertim Cajetanus *in ſumma V. nuptiarum peccata.* Armilla *V. nuptiæ*, quia nuptiæ tria important benedictionem conjugum, traductionem ſponſæ, & ſolemnitatem convivij, & dicunt benedictiones matrimonij non prohiberi ratione ſui, cum ſint quid ſpirituale, nec dedecere tempus dicatum devotioni: ſed propter convivia, choreas, & alia ſigna vanæ lætitiæ, quæ mentem à divinis avocant, ut docet D. Thomas *4. diſt. 32. q. unic. art. 5. quæſtiunc. 4. in corp.* ergo à fortiori prohibentur convivia, & choreæ. Difficultas eſt de traductione non ſolemni, ſed privata, tametſi aliqua adſint ſigna lætitiæ, ſed tamen moderata, & tunc Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 7. n. 8.* cenſet, nullum eſſe peccatum traducere privatim ſponſam in domum ſponſi, cum moderatis etiam ſignis vanæ lætitiæ, quia putat ſolas nuptiarum benedictiones eſſe hoc tempore prohibitas ſub culpa lethali, non verò talem traductionem, quæ ex conſuetudine temperante rigorem juris permittitur.

Quæritur quartò, an tempore feriarum pro- 5
hibeatur matrimonium recèns contractum conſummari: ratio dubitandi eſt, quia *in c. nec uxorem 33. q. 4.* interdicitur traductio uxoris tempore interdicto ab eccleſia in domum ſponſi, cujus prohibitionis nulla alia poteſt ratio eſſe, niſi ut vitetur copula carnalis, ſeu conſummatio matrimonij. Tum quia *in c. oportet 33. q. 4.* ſtatuitur, ſeparandos eſſe contrahentes nuptias his diebus, quod non fieret, ſi copula tunc non eſſet prohibita: ſiquidem non injungeretur contrahentibus ſeparatio perſonarum, ſed imponeretur aliqua alia pœnitentia, quia pœna non debet quantitatem culpæ excedere

c. quæſivit de his, quæ fiunt à majori parte capituli l. ſancimus C. de pœnis. Tertiò qoia tempore orationis, & jejunij etiam prohibetur uſus matrimonij jam cuaſummati: ergo à fortiori ipſa conſummatio, cùm turpius eijciatur, quàm non admittatur hoſpes, ut notat Gloſſa in *c. vix cum propria §. hinc etiam 33. q. 4.* & deſumitur etiam *ex c. capellanus v. quocunque de ferijs* & ita ſentiunt plures Canoniſtæ Panormitanus, Imols, Cardinalis, Hoſtienſis tit. de matrim. contracto *contra interdict. eccleſ. n. 3.* & alij, quos plena manu refert Sanchez *lib. 7. diſp. 7. n. 21.* qui tamen non conveniunt quoad gravitatem culpæ: alij enim eorum cenſent, talem conſummationem eſſe peccatum lethale, ut Ruſella, Tabiena, Joannes de Friburgo. Secus alij volunt non excedere culpam venialem, eò quia id non ſit contra præceptum, ſed tantùm contra ejus finem, ut Cajetanus *ſum. v. matrimonium c. ult. §. in publico autem loco* Barthol. Ledeſma *de matrim. dub. 6c.* Bedraza *in ſumma precept. 6. §. 18.* Immo Ledeſma cenſet eo tempore non teneri alterum conjugem reddere debitum ad primùm conſummandum matrimonium.

6 Nihilominus cenſerem cum Sanchez *loc. cit.* nullam eſſe ſpecialem prohibitionem conſummandi matrimonium tempore, quo prohibetur contrahi; adeo ut, qui ultima die bachanaliorum contraxerunt matrimonium poſſint primò illud conſummare ſine culpa poſt feriam quartam cinerum, & talis prima conſummatio vacat omni culpa niſi fortaſſis aliâ malâ veſtiatur circumſtantiâ; quia tunc non ratione conſummationis præciſè, ſed circumſtantiæ adjectæ deturparetur illa conſummatio, perinde ac quovis alio tempore, quo illa concurreret. Non enim poteſt textus ullus in jure canonico allegari, quo talis conſummatio prohibeatur. Textus enim adducti pro contraria ſententia tantùm prohibent nuptialem benedictionem, & traductionem ſponſæ, eo tempore in domum ſponſæ: nec traductio prohibetur, ut vitetur conſummatio matrimonij, ſed ne illo tempore habeantur convivia, choreæ, & alia ejusmodi ſigna lætitiæ, quæ dedecent ſanctitatem illius temporis.

7 Præterea ſi ob temporis reverentiam prohiberetur prima conſummatio, deberent etiam prohiberi ſequentes cùm non minus ſanctitati illius detrahatur per primam, quàm per ſequentes, ſive ſponſa benedicta ſit, ſive non; at docentes contrariam ſententiam aſſerunt, ſequentes conſummationes non eſſe prohibitas, ergo neq; primam, cùm non poſſit aſſignari ullũ ſufficiens diſcrimen in jure canonico, & ita etiam docet D. Thomas *4. diſt. 32. q. unic. art. 5. ad 7.* ubi admittit indiſtinctè, licitum eſſe tali tempore debitum petere, & reddere.

8 Hinc ad primum fundamentum, quo nititur prima ſententia reſpondetur, ideo prohiberi traductionem ſponſæ in domum ſponſi, non ut vitetur conſummatio matrimonij, ſed ut tum non habeantur vana, & feſtiva lætitiæ ſigna. Ad ſecundum reſpondetur, eam pœnam non injungi, eò qoia conſummatum fuerit matrimonium tali tempore, quia id non prohibetur; ſed fit ſeparatio in pœnam ſuſceptæ benedictionis tempore interdicto, & quia ſponſa fuit ſolemniter traducta. Hinc pœna non excedit quantitatem culpæ, quia cùm ſponſi deliquerint circa matrimonium, ideo per ſeparationem ad tempus à thoro meritò puniuntur: quia per ea quis peccat, per hæc & torquetur. Ad ultimum, reſpondetur, tempore orationis non prohiberi legitimum uſum matrimonij conjugibus, quia talis uſus eſt honeſtus.

Quæritur quintò, an tempore interdicti, seu ceſſationis a divinis, quando in pœnam alicnius delicti eccleſia prohibet, ne in loco ſpeciali divina exerceantur officia publicè, licitum ſit matrimonium contrahere, & nuptias benedicere? Reſpondetur tali tempore poſſe in illo ſpetiali loco matrimonium iniri, & nuptias benedici, & id deſumi ex *c. capellanus de ferijs*, ubi dicitur, eam eſſe Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem, ut nuptiæ poſſint tunc benedici, & matrimonium contrahi. Tum quia matrimonium non eſt purè ſacramentum, ſed etiam contractus civilis, cui Chriſtus adjecit rationem ſacramenti, & ita docent Innocentius *c. non eſt in fin. de ſponſ.* & ibi Hoſtienſis, Joannes Andreas *n. 5.* Abbas *num. 8.* Alexander de Nevo *num. 21.* Navarrus *in ſum. c. 27. n. 179.* 9

Neque obſtat, quod contrahentes ſint ſpecialiter, & perſonaliter interdicti, quia cùm matrimonium ſit contractus naturalis, & civilis, cui per accidens adjecta fuit ratio ſacramenti, non ſolet interdici inſtar aliorum ſacramentorum, quia tempore interdicti non prohibentur contractus naturales, & civiles. Præterea eſto fortaſſis ratione ſacramenti, non iniretur licitè; nihilominus validum eſſet ſacramentum, ſiquidem matrimonium quamvis tempore excommunicationis illicitè contrahatur ab excommunicatis; eſt tamen matrimonium validum. 10

Cæterum aliqua ſacramenta tempore interdicti permiſſa ſunt ut Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia per modum viatici *c. non eſt de ſponſal.* & *c. quod in te de pœn. & remiſſ.* atqui matrimonium in jure non prohibetur tunc iniri, quia non aſſignatur textus, in quo prohibeatur; unde ſicut licitè, & valide miniſtrantur tunc baptiſmus, & confirmatio, ita etiam matrimonium. 11

Quòd ſi dicas, tempore interdicti non poſſe miniſtrari ſacramenta niſi ea, quæ expreſsè excipiuntur *c. Alma mater, quod eſt final. V. nulla de ſent. excommun. in 6.* quia facta generali prohibitione id omne cenſetur prohibitum, quod expreſsè non reperitur exceptum *element. 1. §. porrò verſ. nam ubi de V S.* ſed matrimonium non eſt exceptum. Sed contra qoia eatenus non excipitur matrimonium, quia illud ſupponitur tanquam manifeſtum, ex generali conſuetudine eccleſiæ receptum, ut nunquam matrimonium intelligatur prohibitum, eò quia 1

non

non ſit purè ſacramentum, ſed contractus naturalis, & civilis, cui per accidens adjecta fuit à Chriſto ratio ſacramenti. In præcitatis textibus excipiuntur ea ſacramenta, quæ ſunt merè ſpiritualia, ut baptiſmus, confirmatio, Euchariſtia per modum Viatici; unde ratio, quæ militat de ijs ſacramentis, nnn urget in matrimonio.

13 Quæritur ſextò, an nuptiæ tempore interdicti, & ceſſationis à divinis poſſint benedici? Reſpondetur cum communiori ſententia, benedictiones nuptiales non poſſe conferri tempore interdicti, eò qnia pertineant ad divinum officium, & ſint exercitium ordinis ſacri, & tempore interdicti habetur ceſſatio à divinis, conſequenter etiam à benedictionibus nuptialibus, quæ non poſſunt conferri, niſi à ſolo ſacerdote, & quidem precibus, & officio peculiari ab eccleſia inſtituti, & ita docent Hoſtienſis *c. non eſt fin. de ſponſ.* Sylveſter *interdict. 5. q. 7. n. 9. except. 5.* Navarr. *in ſum. c. 27. num. 179.*

14 Videtur tamen in contrarium obſtare, quia conceſſo principali debet etiam concedi acceſſorium, cùm hoc ſequatur naturam ſui principalis: ſed benedictiones ſunt acceſſoriæ matrimonio: ergo ſi conceditur matrimonium tempore interdicti, & ceſſationis à divinis, debent etiam concedi nuptiales benedictiones. Tùm quia conceſſis tempore interdicti ſacramentis baptiſmi, & confirmationis, conceditur etiam confectio Chryſmatis non ob aliam rationem, niſi quia eſt acceſſoriom, quia generatim acceſſnrium ſequitor naturam ſui principalis *regul. acceſſorium 42. de reg. jur. in 6.*

15 Sed contra, quia illa regula, quâ dicitur acceſſorium ſequi ſuum principale, intelligitur, quando eadem eſt ratio in acceſſnrio, & principali, nec in acceſſorio eſt ulla ſpecialis diſpoſitio in jure, ot notat Dynus *in dict. reg. acceſſorium*: in caſu aotem noſtro non eſt eadem ratio in matrimonio, & benedictionibus nuptiarum; quia matrimonium per ſe nnn pertinet ad divina officia, quæ tempore interdicti prohibentur, ſecus benedictiones nuptiarum pertinent ad divina officia vetita tempore interdicti. Præterea benedictiones noptiales interdicuntur generali prohibitione divinorum officiorum tempore interdicti: non ita prohibetur matrimonium: unde eſt diſpar ratio.

16 Ad id, quod addebator de chryſmate, quod qnia acceſſorinm ad confirmationem poteſt confici tempore interdicti, reſpondetur, eſſe diſparem rationem, quia chryſma non poteſt confici, niſi feria qninta hebdomadæ majoris, & quot annis renovari debet, unde urget neceſſitas conficiendi chryſma etiam tempore interdicti, alioqnin non poſſent ſacramenta miniſtrari, & qnidem validè, ſi ſit confirmatio; vel decenter ſi baptiſmus: hæc autem ratio in benedictionibus nuptialibus non urget. Nihilominus hodie tempore interdicti etiam licitè conferuntur benedictiones nuptiales, ſervatâ tamen moderatione *c. alma mater de ſent. excommun. in 6.* ſi nimirum conferantur ſubmiſſa voce, januis clauſis, excommunicatis, ac interdictis excluſis: ratio eſt, qnia in *d. c. alma mater* cum tali moderatione conceduntur omnia divina officia poſſe celebrari tempore interdicti, ot docent Covarruvias *c. Alma mater 2. p. §. 2. n. 7. V. matrimonij autem.* Henriquez *lib. 5. de excommun c. 44. n. 1.* Sylveſter *in interdictum S. q. 2. diſt. 3.* Sed tunc, ſi contrahentes ſint etiam ipſi interdicti, debent privilegium habere aſſiſtendi divinis, & interdictum debet eſſe generale, quia in eccleſia ſpeciali interdicto affecta non eſſet licitum nuptias benedicere, etiam cum præfata moderatione, quia in *d. c. Alma mater* tantùm eſt ſermo de interdicto generali, & ita communiter Canoniſtæ docent cum Gloſſa *in d. c. Alma mater V. eccleſijs* Quinimmo neque cum tali moderatione poſſent licitè benedictiones nuptiales conferri tempore interdicti extra eccleſias, & monaſteria, quia conceſſio *in d. c. Alma mater* eſt limitata ad eccleſias, & monaſteria, proinde non debet extendi ad alia loca, quæ non ſunt propriè eccleſiæ, ſed oratoria privata.

17 Tum quia hæc conceſſio corrigit jus commune, propterea non eſt extendenda in alios caſus non expreſſos in jure. quia rationes, quæ adducuntur *in d. c. Alma mater.* pro conceſſione illa in eccleſijs, non militat in privatis oratorijs, ut rectè notat Francns in *d. c. Alma mater §. adijcimus n. 1.* & ibi Cavarruvias *2. p. §. 4. n. 5.* Alij nihilominus cenſent, talem conceſſionem non eſſe reſtringendam ad ſolas eccleſias, & monaſteria; ſed cum præfata moderatione poſſe licitè peragi in alijs locis: & hæc ſententia mihi videtur probabilis, quia *in d. c. Alma mater*, dicitor, quòd licitum ſit tempore interdicti celebrare cum ea moderatione, ſicut ante tempus interdicti: ſed ante interdictum nuptiæ poterant benedici etiam in alijs locis: ergo etiam tempore interdicti ſervatâ tali moderatione

18 Tum qnia non eſt intentio concedentis poſſe contrahi matrimonium in eccleſijs, & excludere alia loca. Ratio peti poteſt à cauſa finali. Finis enim interdicti eſt prohibere celebrationem divinorum, ne laici interſint divinis officijs: atqui frequentiùs id evenit in eccleſijs, in qnibus ſolent laici divina frequentare officia: ergo à fortiori poterunt nuptiæ benedici in alijs locis, ubi laici divina non frequentant officia. Demum qnia verba poſita *in l. gratia frequentioris uſus* non reſtringunt conceſſionem *argu. l. unic. C. de raptu virgin.* ſed in textu eſt expreſſum in eccleſijs, vel monaſterijs, eò qnia ibi frequentiùs divina celebrentur. Quamvis hæc ſecunda ſententia ſit probabis; prior tamen eſt probabilior, eíque adhærendum.

18 Qnæritur ſeptimò, an ſi aliquis ſponſus ſit excommunicatos, adhuc poſſit validè, & licitè matrimonium contrahere? Certum eſt, excommunicatum poſſe validè matrimonium contrahere, id enim habetur expreſsè *in c. ſignificâſti de eo qui duxit in matrimonium*, etenim vir erat excommunicatione ligatus, eò quia vivente prima uxore adhæreret meretrici, &

uxore mortuâ eidem nuberet, nondum abſolutus ab excommunicatione: & Pontifex reſcripſit, tale matrimonium eſſe firmum, niſi cum eo adulterio concurrerit promiſſio matrimonij, vel machinatio in mortem alterius conjugis : unde excommunicario non obſtar, quin matrimonium ab excommonicato validè contrahatnr. Non tamen licitè, quia contrahens non petita priùs abſoſolutione ab excommunicatione peccat, & quidem graviter, quia excommunicatio major privat perceptione ſacramentorum ſub mortali, cùm ſit materia graviſſima: cæterum nullus extat textus, quo tale matrimonium, irritetur, ut communiter docent Canoniſtæ cum Gloſſa *in c. fin v. ſacramentis de ſent. excommun. in 6.*

20 An verò etiam peccet, qui ſcienter matrimonium contrahit cum excommunicato, procedendum eſt cum diſtinctione ; ſi enim excommunicatus ſit denuntiatus, aut notorius clerici percuſſor, quem tenemur juxta decretum Concilij Conſtantienſis vitare, nulli dubium, quin ſcienter contrahens cum tali excommunicato lethaliter peccet : ſiquidem participat in ſacramento cum ligato excommnnicatione majori, & eſt nnus ex caſibus, in quibus hæc participatio eſt mortalis : ſin autem excommunicatus non ſit denuntiatus, nec nntorius clerici percuſſor, communiur ſententia etiam affirmat, eſſe peccatum lethale matrimonium inire cnm tali excommunicato : quia licèt ex puris meritis excommunicationis tantùm teneamur vitare excommonicatum denuntiatum, aut notorium clerici percuſſorem : nihilominus ex vi legis charitatis de vitando ſcandalo; & generalis obligationis non cooperandi ad peccatum alterius, obligamur etiam ad non petendum, vel recipiendum ſacramentum à Miniſtro quomodocunque excommunicato, eò quia ille peccet miniſtrando. Nec illi videtur favere decretum Concilij Conſtantienſis, ubi in fine dicitur : maximua autem favor eſſet excommunicati, ſi poſſet absque colpa vacare ſacramentorum miniſterio; quô ratione excommunicationis ante illud decretum privatus erat. Unde ſi excommunicatus miniſtrans peccat, ejuſdem culpæ particeps erit, qui ab ipſo ſacramentum recipit, eò quia cooperetur ejus peccato.

21 Nihilominus alij probabiliter putant, nullam eſſe culpam contrahere ſcienter cum ligato majori excommunicatione, ſi denuntiatus non ſit, nec notorius clerici percuſſor ; & nituntur, quia Concilium Conſtantienſe in prædicto decrero indulſit omnibus fidelibus, ut in nullo teneantur evitare hujusmodi excommunicatos, etiam in receptione ſacramentorum ad evitanda multa ſcandala, & pericula: atqui ſi non careret peccato excommunicatos prævenire, petendo ab iiſdem ſacramenta, ipſos alloquendo, eadem ſcandala, & pericula orirentur. Tum quia in illo decreto Concilij Conſtantienſis nulla fit mentio culpæ, nec excommunicationis minoris contrahendæ : ſed abſolute ſtatuitur, ut fideles in nulla re adſtringatur ad vitandos hujusmodi excommunicatos non denuntiatos, & qni non ſunt percuſſores clerici : ergo ſi non incurritur excommunicatio minor ex participatione cum tali excommnnicato, neque culpa incurri debet.

Tum quia verba decreti : *conſtituimus ut nemo poſthac teneatur abſtinere*, potius videntur abſolvere à culpa, eámque auferre; ſiquidem ſi fideles culpam incurrerent, ſi non vitarent tales excommunicatos, non eſſet verum dicere, neminem teneri ad eos vitandos : immo principaliùs tollitur culpa, & acceſſoriè per naturalem ſequelam excommunicatio minor; quatenus ceſſante culpa ceſſat pœna excommunicationis illi adnexa. Tum quia privilegium conceſſum in decreto Concilij Conſtantienſis reſultat in favnrem animarum, & conſulit timoratis conſcientijs, eò quia removet pericula, quæ poſſent incurri, conſequenter ampliandum eſt ad culpam ; & excommunicationem minorem, adeò ut neutra ex tali participatione incurratur. Ratio eſt, quia lex, quamvis pœnalis, & odioſa debet ampliari, ſi ſit in favorem animarum, & ad vitanda peccata.

22 Cæterum contrahere matrimoniom cum excommnnicato, vel notorio clerici percuſſore duplex eſt peccatum, unum contra prohibitionem eccleſiæ, quâ tenemur prædictum excommunicatum vitare, hæc enim prohibitio in ſacramentis nb gravitatem materiæ obligat ſub mortali. Alterum eſt ſcandalum, eò quia inducat excommunicatum ad patrandum peccatum lethale, proinde utrumque in confeſſione eſſet aperiendum.

23 Quæritur octavò, quid dicendum, qnando nterque contrahens matrimooium eſt excommnnicatus, quod tripliciter poteſt intelligi, vel enim uterque eſt toleratus, quia neuter eſt denuntiatus, nec notorius clerici percoſſor ; aut neuter eſt toleratus, quia ambo ſint denuntiati, vel notorij percuſſores clerici: vel alter eſt tantùm denuntiatus, & alter toleratus ? Reſpondetnr, in primo caſu quando uterqoe eſt tolsratus, qui prævenit alterum, ut ſecum contrahat, ſemper delinquit graviter ſive majori, ſive minori excommunicatione ligetur, non contra cenſuram alterius, quia cùm hæc ſit tolerata, non obligat prævenientem ad vitandum: ſed ſolùm peccat contra propriam cenſuram, quâ ligatur ; quia hæc ipſi interdicit participare cum quocunque etiam non excommunicato, quando ab ipſo non prævenitur, & etiam ipſi interdicitur recipere ſacramentum. Sin autem neuter eſt toleratus, tunc inducens peccat peccato ſcandali, quia inducit alium ad peccandum, ſeu ad receptionem ſacramenti cum cenſura eam receptionem interdicente. Inductus etiam peccat lethaliter, eò quia recipiat ſacramentum cum cenſura.

24 Quòd ſi uterque contrahens ſit ſola excommunicatione minori denontiata affectus, tunc inducens peccat lethaliter, quatenus inducit ad mortale: & quia recipit ſacramentum propriâ cenſurâ ſibi interdictum, & cum peccato

lethali,

lethali, quo gravatur, ratione pravæ voluntatis recipiendi indignè ſacramentum: & hæc peccata dempta inductione etiam patrantur ab inducto. Neuter tamen ſubjacet peccato mutuæ participationis in ſacramento, quia excommunicatio minor privat tali participatione. Quòd ſi alter ſit excommunicatus toleratus, & alter non toleratus, tunc ſi toleratus inducat, peccat, eò quia inducit, & participat in re ſacra contra propriam, & alienam cenſuram, quia licèt propriè ſit toleratus, ipſum tamen privat participatione, quando ab altero non prævenitur: & indignè recipit ſacramentum cum cenſura, & peccato lethali: & eadem peccata etiam committit inductus dempta inductione, & participatione in re ſacra contra alienam cenſuram; quia ſola, & propia cenſura ipſi interdicit talem participationem: aliena enim cùm ſit tolerata tantùm obligat eâ ligatum abſtinere ab aliorum participatione.

26 Sin autem non toleratus toleratum inducat; peccat inducens indignè recipiens ſacramentum, eò quia ſit gravatus peccato lethali, & irretitus ipſa cenſura, & quia participat in re ſacra contra propriam ſolam cenſuram; cum cenſura alterius, utpote tolerata non excludat à participatione. Inductus verò peccat participans in re ſacra contra alterius cenſuram non toleratam, quia recipit ſacramentum in lethali. Contra propriam verò cenſuram nullo modo peccat, quia inducitur, & cenſura, quâ irretitur, eſt tolerata.

TITULUS XVII.

Qui Filij ſint legitimi.

QUia filij legitimi non naſcuntur niſi ex matrimonio legitimo: & cùm matrimonium poſſit ex varijs cauſis eſſe illegitimum, ſi nimirum contrahatur cum impedimentis dirimentibus, de quibus hactenus Pontifex egit; & filij qui naſcuntur ex tali matrimonio contracto cum impedimento dirimente, ſint illegitimi; ideo Pontifex cum in præcedentibus egiſſet de impedimentis dirimentibus matrimonium; in præſenti titulo agit de filijs, qui ex tali matrimonio inito cum impedimento naſcuntur: unde agitur hic de effectu, & fructu matrimonij, & quæritur, quinam filij ſint legitimi, & qui non.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc Titulo continentur.

C. *CONQUÆSTUS 1. h. t. declarat Alexander III. illegitimum naturalem natum ex ſoluto, & ſoluta per ſubſequens matrimonium legitimari, etiam quoad hereditatem: immo ſi pater velit eum ob hanc cauſam hereditate privare, eſt excommunicandus. Cùm enim interdum contingat ex ſoluto, & ſoluta, antequam matrimonium contrahant naſci liberos, de quibus potuiſſet dubitari, an admittendi ſint ad hereditatem, ideo declarat Pont. eos per ſubſequens matrimonium legitimari. Ubi notandum eſt cum Panormitano, judicem eccleſiaſticum poſſe cognoſcere de legitimis natalibus, ut de acceſſorio matrimonij.*

C. *CUM INTER 2. h. t. declarat Idem Pont, quòd ſi duo publicè, & abſque contradictione eccleſia contrahant, & poſtea canonicè per latam ſententiam fiat divortium, filij, qui nati, & concepti ſunt ante ſententiam, habentur legitimi, & ſuccedunt hereditario jure in bona paterna, ac proinde ſunt nutriendi. Hodie tamen jure novo, ſi remittatur publica denuntiatio in eccleſia, quòd matrimonium ſit clandeſtinum, ut etiam ſi in aliqua cauſa eccleſia contradicat aliquibus, ne contrahant, & ipſi nihilominus contrahant, tunc filij, qui ex ipſis naſcuntur, habentur illegitimi. Cæterum ob bonum parentum contrahentium in facie eccleſia filij judicantur legitimi, quamvis matrimonium poſteà pronuncietur eſſe invalidum ob impedimentum conſanguinitatis, vel affinitatis.* Trid. ſeſſ. 24. de refor. c. 1.

C. *TRANSMISSÆ 3. h. t. Idem Pont. declarat, quòd ſi maritus, & uxor negent aliquem eſſe ſuum filium, & tantùm pietatis cauſa eum nutriviſſe, quamvis à vicinia eorum ſpurius credatur, ſtandum ſit verbis viri, & mulieris, niſi ex certis indicijs, & teſtibus conſtet eſſe eorum filium, quia donec id probetur, ſtandum eſt dicto viri, & mulieris: eſt tamen hoc dictum quædam præſumptio, quæ præſumptione reſcinditur. Cæterum ex eo, quòd quis ſit in domo nutritus, inde non probatur eſſe filius, quia pietatis cauſa poteſt filius relictus à parentibus nutriri, & educari ab alijs.*

C. *CAUSAM 4. h. t. reſcribit idem Pont. prolem, quæ naſcitur ex muliere, & alio viro, quem habet ut maritum, dum vivit verus maritum*

ritum eſſe illegitimam. Ubi notat Gloſſa, nec poſſe legitimari per ſubſequens matrimonium.

C. *LATOR 5. h. t. Idem Pont. declarat, cauſam, nativitatis nimirum, an quis ſit legitimus, ſpectare ad Judicem eccleſiaſticum, & ſi inter duos menſes pars non probet, quod objicit debere Judicem laicum judicare de hæreditate, ac ſi non ageretur de cauſa nativitatis: ita tamen ut id intimetur a Judice eccleſiaſtico. Hinc colligitur, quòd ſi cauſa ſpiritualis incidat coram Judice ſæculari, remittenda eſt ad Judicem eccleſiaſticum, & ſuperſedendum in quæſtione principali, quod procedit, quando eſt quæſtio juris, ut an matrimonium ſit legitime contractum; ſecus enim ſi ſit mera quæſtio facti, an aliqui de facto contraxerint.*

C. *TANTA 6. h. t. Idem Pont. declarat, filios naturales, ſeu natos ex ſoluto, & ſoluta legitimari per ſubſequens matrimonium, non ita ſpurios natos ex conjugato, & ſoluta. Hinc colligitur, vim, & efficaciam matrimonij, ex legibus eccleſiaſticis eſſe tantam, ut filij etiam ante matrimonium geniti habeantur legitimi, idque ob bonum prolis, & contractus matrimonialis, qui fictione juris retrotrahitur ad conceptionem prolis, tanquam ad radicem matrimonij, adeo ut dicatur filius potius legitimatus in radice matrimonij, quàm in ipſo matrimonio.*

C. *CAUSAM QUÆ 7. h. t. Idem Pont. declarat, de cauſa civili inter laicos non cognoſcere eccleſiam, ſed Reges: de cauſa verò nativitatis, an filij nati ſint ex legitimo matrimonio cognoſcere eccleſiam.*

C. *PRÆLATUM 8. h. t. Idem Pont. reſcribit, quòd ſi mulier per judicium eccleſiæ ſit ſeparata à viro, & illo vivente de licentia eccleſiæ alteri nubat, proles ſuſcepta ex ſecundo ſit legitima, & capax hæreditatis.*

C. *QUOD NOBIS 9. h. t. declarat idem Pont. filios natos ex matrimonio clandeſtino, ſed poſtea ab eccleſia approbato eſſe legitimos, & hæredes: ſed jure novo poſt Concilium Tridentinum non legitimantur per ſubſequens matrimonium, niſi hoc contrahatur de novo coram Parocho, & teſtibus: quia id requiritur ad valorem matrimonij*, Trid. ſeſſ. 24. c. 1.

C. *REFERENTE 10. h. t. Cæleſtinus III. reſcribit, quòd ſi matrimonium contrahatur prohibente juſtitia publicæ honeſtatis ſit invalidum, & qui ita contraxerunt, ſint ſeparandi; & filij ex illo ſuſcepti, non ſuccedant; eò quia eccleſia hoc non permiſerit: & ignorantia parentum non excuſat. Notat tamen Gloſſa, ignorantiam amborum, vel etiam unius parentis legitimare filios* c. ex tenore 14. h. t. *dummodo adſit ſolemnitas* c. cum inhibitio de clandeſt.

C. *PERVENIT 11. h. t. Idem Pont. declarat, quòd quando matrimoniū fuit legitimè initum, ad docendum, prolem eſſe illegitimam, non ſufficere probare impedimentum matrimonij; & præſertim quia quamdiu vixerunt, quietè ſimul permanſerunt abſque reclamatione. Nota, dici matrimonium legitimè initum, ſi ſit contractum in facie eccleſiæ, & reddere filios ante ſuſceptos legitimos.*

C. *PER TUAS 12. h. t. Innocentius III. declarat, quòd ſi teſtes probent, fœminam, quam vicinia putabat concubinam, fuiſſe deſponſatam de præſenti, filius ſit habendus legitimus. Nota, quòd ſicut in cauſa filiationis, ſtandum eſt verbo viri, & mulieris, niſi certis indicijs, & teſtibus contrariū conſtiterit, ita in caſu legitimationis, ut in hoc textu, ubi non obſtante fama de filio illegitimo, quia tamen non ſolùm parentes affirmabant eſſe legitimum, ſed etiam teſtes id comprobabant, Pontifex reſcripſit, filium habendum eſſe legitimum.*

C. *PER VENERABILEM 13. h. t. Idem Pont. reſcribit, Sedem Apoſtolicam poſſe legitimare illegitimos totius orbis ad actus ſpirituales, ut ad Epiſcopatum, immo etiam ad actus ſæculares, ſi in terris non cognoſcant alium ſuperiorem, qui poſſit legitimare. Tum quia ſemel, quòd diſpenſatur in ſpiritualibus, intelligitur etiam diſpenſatum in temporalibus. Quia ſicut quando Pontifex creat aliquem Epiſcopum, eum eximit à patria poteſtate, ita etiam quando legitimat, liberat ab omni nota illegitimationis. Tum quia Papa ubique in certis cauſis exercet cauſaliter juriſdictionem temporalem, quamvis nolit præjudicare alieno juri: ſed quia in dubio recurrendum eſt ad ſacerdotem* Deuter. c. 17. *& nunc ad Sedem Apoſtolicam. Cæterum notat Gloſſa, Papam non poſſe legitimare alienos pro hæreditate, ſed directè pro ſpiritualibus, & indirectè etiam pro temporalibus. Non ita Princeps ſæcularis poteſt legitimare prolem ſuſceptam, ex matrimonio invalido, ut capax ſit Ordinum, vel privilegiorum eccleſiaſticorum, immo nec indirectè, quia non poteſt ſtatuere impedimenta matrimonij: unde poteſt tantùm legitimare in ordine ad temporalia.*

C. *EX TENORE 14. h. t. Idem Pont. declarat, quòd ſi conjugatus ducat aliam in facie eccleſiæ, quæ ignoret eum eſſe conjugatum, ejus proles ſit judicanda legitima: quia ut notat Gloſſa, ſufficit bona fides unius parentis, ut filij ſint legitimi, tametſi nati ſint, vel concepti mota lite, & parentes ſeparentur.* c. cum inter 2. h. t.

C. *GAUDEMUS 15. & ult. h. t. declarat idem Pont. filios infidelium, qui contraxerant in gradu in eccleſia prohibito poſt ſuſceptam fidem haberi legitimos. Hinc habetur inſtar regula, quòd filij nati ex matrimonijs cum impedimento jure canonico ſtatuto contractis ſint legitimi, ſi parentes erant tunc infideles, quia non obligabantur legibus eccleſiæ.*

COM-

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

De filijs legitimis, & illegitimis.

1 Filij legitimi dicuntur, qui ex legitimis, ſeu juſtis nuptijs ſunt procreati *c. cauſam 7. c. pervenit 11. h. t.* & iſti dicuntur legitimi, & naturales ſimul, eò quia ſint ex legitimo matrimonio nati; & dicuntur etiam legitimi, & naturales, quia tale matrimonium eſt approbatum à lege, à qua dicuntur legitimi, & à natura, à qua nuncupantur naturales. Alij ſunt legitimi tantùm, ita dicti, eò quia à lege legitimentur, & fictione juris cenſeantur veri filij, eùm revera non ſint, tales ſunt filij adoptivi, qui non à natura, ſed à ſola lege ſiunt filij, quia adoptans non genuit adoptatum, ſed illum tantum aſſumpſit in filium, quamvis genitum ab alio patre, & adoptatus fictione juris habetur filius adoptantis. Filij verò illegitimi ſunt, qui non ex juſtis nuptijs verè, vel putativè nati ſunt, ſed extra matrimonium *authent. quibus modis natura effic. ſui §. quòd verò.* Et iſti adhuc diſtinguuntur in naturales, & non naturales, qui & ſpurij nuncupantur. Naturales in jure canonico vocantur, qui nati ſunt à parentibus, inter quos matrimonium tempore conceptionis poterat eſſe validum, vel ſaltem tempore nativitatis in ſententia probabili; tametſi antea ob aliquod impedimentum non fuiſſet validum.

2 Spurij verò dicuntur, qui nati ſunt ex parentibus, qui non poterant matrimonium contrahere tempore conceptionis, nec tempore nativitatis.

3 Jure tamen civili dividuntur filij illegitimi in naturales, & non naturales: illi cenſentur, qui ex ſoluta retenta domi loco uxoris nati ſunt, & cum qua potuiſſet vir matrimonium contrahere. Non naturales vocantur, qui ex damnata copula naſcuntur, ut ſi vir cum tali fæmina, ex qua prolem ſuſcepit, non potuit contrahere matrimonium, eò quia vir erat uxoratus. Alij dicuntur Nothi, qui in eo differunt à naturalibus, ſeu ab ijs, qui ex concubina domi retenta generantur, quia naturales cenſentur habere matrem, & patrem certum, donec contrarium probetur: nothi verò licet habeant matrem certam, habent tamen patrem incertum, niſi certus demonſtretur, quapropter iſti vulgò ſpurij, ac Nothi vocantur.

4 Verùm quia jure canonico concubinatus omnino damnatur, ideò filij, qui naſcuntur ex concubina domi retenta vix, & raró reperiuntur: & ſpurij dicuntur omnès geniti ex illis parentibus, qui matrimonium inter ſe contrahere non potuerunt: ſeu dicuntur ſpurij omnes illi, qui demonſtrare patrem non poſſunt, vel ſi poſſint, eum habent patrem, quem habere non licet; & iſti etiam vocantur filij ſpurij.

5 Filij concepti ante ſententiam divortij à parentibus, qui publicè, & ſinè contradictione, ac bona fide matrimonium contraxerunt, habentur pro legitimis, & natis legitimè, quamvis poſt ſententiam divortij naſcantur, ſi agatur de eorum commodo, quia ſunt verè, & propriè legitimi, tametſi inter tales parentes lateat impedimentum canonicum conſanguinitatis, vel affinitatis, ob quod poſtea tale matrimonium judicio eccleſiæ fuit ſeparatum, eò quia judicatum invalidum, idque deſumitur *ex c. cum inter 2. h. t.* ubi inter Joannem, & Tebergam, quorum parentes publicè, & ſine contradictione eccleſiæ matrimonium contraxerunt, & divortij ſententia canonicè eſſet prolata, ſanxit Alexander III. ut eorum filij poſt divortium nati, ſed ante ſententiam concepti haberentur legitimi, ac in bona paterna jure hæreditario ſuccederent, ac de parentum facultatibus nutrirentur: unde ob bonum parentum contrahentium in facie eccleſiæ filij concepti ante ſententiam divortij, tametſi naſcantur poſt ſolutum matrimonium per ſententiam divortij judicantur legitimi, quamvis poſtea matrimonium judicetur invalidum ob impedimentum dirimens conſanguinitatis, vel affinitatis, aut aliud impedimentum; in ò ad id ſufficit, ſi unus contrahentium tempore contractus initi fuerit in bona ſide, quamvis alter, quia impedimenti conſcius, fuerit in mala fide. Id autem intelligitur, quando matrimonium fuit publicè contractum in facie eccleſiæ, & ſine contradictione, quia quando parentes in facie eccleſiæ publicè, & bona fide matrimonium contraxerunt ignorantes impedimentum ſubeſſe, excuſantur à peccato, tametſi impedimentum poſtea detegatur, & matrimonium diſſoluatur, ut invalidum, quia tunc in favorem ſuſceptæ prolis judicandum eſt, fuiſſe legitimum. Nec ſententia divortij poſtea lata debet illi nocere.

9 Unde ut filij ex tali matrimonio ſuſcepti habeantur legitimi, eò quia concepti fuerint ante ſententiam divortij, duo copulativè requiruntur, quorum primum eſt, ut tale matrimonium fuerit publicè, & in facie eccleſiæ initum: ſecundum, quòd bona fide ſaltem unius ex conjugibus, ut notat Covarruvias *in 4. decret. p. 2. c. 8. §. 1. n. 1. & ſequent.* Quin imò ex eo preciſè, quòd tale matrimonium initum fuerit in facie eccleſiæ, tametſi parentes fuerint in mala fide, adhuc filij concepti ante ſententiam divortij habentur legitimi,

hoc

hoc enim ſtatuitur in favorem liberorum *in c. fin. §. ſi quis de clandeſtin. deſponſat.* ſiquidem monſtruoſum foret, ſi filius partim eſſet legitimus, & partim illegitimus, eò quia unum parens bona fide, & alius mala fide contraxerit.

7 Quòd ſi matrimonium contrahatur non præmiſſis denuntiationibus, dicitur quidem clandeſtinum quoad pœnas incurrendas appoſitas matrimonijs clandeſtinis, quamvis fiat coram Parocho, & teſtibus; quapropter filij ſuſcepti à parentibus clandeſtinè contrahentibus non præmiſſis denuntiationibus habentur illegitimi, eò quia in ipſis ſemper præſumitur mala fides: quapropter quamvis matrimonium contractum coram Parocho, & teſtibus ſit validum in ſe, licèt denuntiationes ſint omiſſæ, ut tamen licitè, & juſtè contrahatur, debent neceſſariò præmitti denuntiationes; alioquin matrimonium cenſetur clandeſtinum quoad pœnas incurrendas matrimonijs clandeſtinis appoſitas.

8 Juvat obſervare, quòd matrimonium, ſi fiat coram Parocho, & teſtibus quamvis omiſſis denuntiationibus licitè non contrahitur; validè tamen initur, quia aliud eſt matrimonium illicitè contrahi, & aliud invalidè; ut etiam aliud, matrimonium eſſe clandeſtinum quoad ſe, & aliud tantùm in ordine ad effectum, ſeu ad pœnas incurrendas, quæ matrimonijs clandeſtinis apponuntur: quando matrimonium initur non præmiſſis, ſed omiſſis denuntiationibus, eſt clandeſtinum tantùm quoad tales pœnas incurrendas, quia in ſe eſt validum, quia initum coram Parocho, & teſtibus: ſecus quando eſt clandeſtinum in ſe, ut quando contrahitur ſine Parocho, & teſtibus jure novo ex Concilio Tridentino non ſolùm eſt illicitum, ſed etiam invalidum.

9 Non ſolùm filij ex matrimonio valido legitimi ſunt, ſed etiam ex putativo: dicitur matrimonium putativum, quod ob aliquod impedimentum occultum conſanguinitatis, aut aliud ſimile eſt revera in ſe invalidum, quia tamen fuit publicè initum coram facie eccleſiæ,& impedimentum non conſtat, putatur validum, & matrimonium dicitur putativum, ad quod tamen requiritur, quod ſaltem onus conſanguineus putativus tempore contractus initi fuerit in bona fide, & ignarus impedimenti: & rurſus, quòd tale matrimonium fuerit publicè contractum in facie eccleſiæ præmiſſis denuntiationibus *c. ult. §. ſi quis de clandeſt. deſponſat.* & *c. ex tenore 14. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, quando conjugatus ducit aliam in facie eccleſiæ, quæ ignorat, eſſe illum conjugatum, ejus proles judicatur legitima, eò quia ſufficit bona fides unius parentis, ut filij ſiant legitimi. Omiſſio tamen denuntiationum impedit legitimationem prolis, tametſi uterque conjux fuerit in bona fide: ideo enim nati ex matrimonio putativo ſunt legitimi, quia ſaltem alter parens laborabat ignorantia probabili, quæ ratio ceſſat, quando clandeſtinè contrahitur omiſſis denuntiationibus: quia non eſt probabilis ignorantia, cum omittantur requiſita ad aſſequendam veritatem, ut notat Bartol. *in l. fin. init. ff. de ritu nupt.* & *l. poſt contractum n. 7. ff. de donat.* quia ignorantia non excuſat non adhibentem debitam diligentiam inquirendo, quod tenebatur inquirere *c. penult. ad fin.* & *c. fin. 37. de regul. §. ſed facti*, quia talis ignorantia eſt indirectè voluntaria, ut docet D. Thomas *1. 2. q. 6. art. 8. in cap.* & id inquitur etiam in *d. c. fin. de clandeſtin. deſponſ.* ibi: *cùm illi taliter contrahendo affectatores ignorantiæ videantur:* unde innuit, talem ignorantiam fuiſſe affectatam, ac indirectè voluntariam, eò quia omiſſæ fuerint debitæ diligentiæ ad inquirendum.

Hinc patet diſcrimen inter matrimonium putativum, & clandeſtinum ob omiſſas denuntiationes, quia in putativo legitimatio prolis oritur ex matrimonio bona fide, & inculpabiliter contracto coram facie eccleſiæ, à qua propterea filij legitimantur: ſecus in clandeſtino deficit bona fides, & invincibilis ignorantia impedimenti, quia ſi non fuiſſent omiſſæ denuntiationes, contrahentes deveniſſent in notitiam impedimenti dirimentis: unde hæc illegitimitas prolis eſt in pœnam partim clandeſtinè contrahentium; & partim quia fundatur in præſumptione, quòd ij, qui denuntiationes ad revelandum impedimentum inſtitutas omiſerunt, ſcientiam ejuſdem habuerint, vel ſaltem affectatam ignorantiam. Id tamen procedit, quando denuntiationes omittuntur culpabiliter, ſeu dolosè, non verò quando ex juſta cauſa, & ex authoritate Epiſcopi. 10

Inter filios legitimos, & illegitimos hoc eſt diſcrimen, quòd legitimis duo ſunt jura debita, ſcilicet hæreditas paterna, & jus petendi alimenta, ut reſcribit Alexander III. *in c. cum inter 2. h. t.* Secus illegitimè natis cùm adhæreat ſemper macula paterni peccati, & eorum genitura à legibus reprobetur, non eſt debitum jus ad paternam hæreditatem, ſed tantùm ad petenda alimenta, proinde ſunt deterioris conditionis, quàm legitimè nati: ſiquidem non poſſunt promoveri ad ordines eccleſiaſticos, nec ad beneficia curata, vel ad Prælaturas, *c. cum in cunctis. c. innotuit de elect.* & quamvis Pontifex diſpenſet, ut illegitimi poſſint religionem ingredi, & promoveri ad ſacros ordines, adhuc non ſunt capaces dignitatum, niſi Pontifex expreſsè diſpenſet, ut communiter docent Doctores in tit. de filijs *Presbyt. non ordin.* Kurſus neque ſuccedunt patri, nec fratribus, aut alijs conſanguineis lineæ paternæ legitimè natis, matri tamen poſſunt ſuccedere in allodialibus: à bonis tamen feudalibus generaliter excluduntur *l. naturales in tit. ſi de feudo defuncti contentio ſit.* 11

Filij nati conſtante matrimonio adeo habentur pro legitimis, ut quamvis probari poſſit, uxorem ſæpius adulterium commiſiſſe, nihilominus in favorem prolis, præſumitur, uxorem ex marito potius, quàm adulterio concepiſſe *l. miles 10. §. defuncto. 8. ff. ad leg. Jul. de adult.* quia in dubio ſemper præſumitur pro favore prolis, ut notat Covarruvias *de matrim.* 12

p. 2

p. 2. c. 8, §. 1. n. 5. Nihilominus licèt præſumptio ordinarias probationes, vel alias præſumptiones in contrarium non admittat, cedit tamen rei evidentiæ, & veritati: ut ſi eo tempore, quo mulier concepit ejus maritus longè abfuit, vel ob infirmitatem, aut aliam cauſam ad generationem patenter non fuit habilis, tunc non præſumitur concepiſſe ex marito *l. filium 6. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni juris.* Quòd ſi abſente, & non impedito marito mulier fateatur, filium, quem fuit enixa eſſe adulterinum, adhuc communis ſententia docet, juris præſumptionem ſtare in favorem filij, & hunc non teneri fidem habere maternæ confeſſioni, niſi evidentiores adſint probationes *text. cum nota* Gothof. in *l. Imperatores 29. §. mulier. ff. de probat.* Immo filij nati conſtante matrimonio habentur in jure pro legitimis, quamvis ante matrimonium per copulam fornicariam concepti fuerint, ut aperte decidit Juſtinianus Imperator *in l. nuper 11. verſ. & multo. C. de naturalib. liberis.* ubi etiam generatim, ait in quæſtionibus concernentibus ſtatum liberorum pro favore eorundem, non conceptionis, ſed nativitatis tempus attendendum eſſe.

13 Ratio eſt, quia ut aliquis dicatur legitimè natus, non eſt effectus juris naturalis, quia ex jure naturæ præcisè omnes æqualiter naſcimur ex viro, & fœmina: unde quòd filij dicuntur legitimi, vel illegitimi, eſt tantùm effectus legis, & juris poſitivi approbantis, ut legitimam nativitatem eorum, qui naſcuntur ex viro, & fœmina ſimul matrimonio junctis, & non approbantis ut legitimam nativitatem aliorum, qui naſcuntur ex adulterio, inceſtu, & alio inordinato modo ex fœmina non uxore: quamobrem potuit Imperator declarare, filios natos ex matrimonio eſſe legitimos, quamvis concepti fuerint ante initum matrimonium ex copula fornicaria, cùm legitimatio dependeat à lege: ſicut etiam Pontifex filios natos ex matrimonio putativo bona fide contracto declarat legitimè natos, ut etiam eccleſia habet pro legitimis filios, qui naſcuntur tempore, quo matrimonium conſtat, licèt ex copula fornicaria concepti ſint, ante matrimonium: & quamvis *d. l. nuper 11. verſ. & multo*, non habeatur expreſsè in jure canonico, nihilominus quia jus canonicum, & civile ſibi mutuum præſtant ſubſidium, ideo quod in uno deciſum non eſt, ex altero ſuppletur *c. 1. de nov. oper. nunt.*

14 Quinimo filij geniti ex matrimonio clandeſtino ab eccleſia poſtea approbato habentur legitimi, & ut hæredes poſſunt ſuccedere in bona paterna, quia approbatio eccleſiæ ſuparveniens retrotrahitur ad tempus, quo fuit proles concepta, imò & matrimonium clandeſtinè initum: tunc enim in favorem matrimonij cenſetur hæc approbatio ab initio adfuiſſe, & matrimonium præſumitur contractum fictione juris in faciem eccleſiæ: unde quamvis filij ex tali matrimonio nati non fuiſſent legitimi, ſi eccleſia poſtea illud non approbâſſet; fiunt tamen legitimi per ſupervenientem approbationem, quæ retrotrahitur ad tempus matrimonij clandeſtinè initi. Quinimò quamvis matrimonium clandeſtinum fuerit invalidum ob impedimentum bona fide ignoratum, ſi poſtea ab eccleſia approbatum fuit ut validum, tametſi impedimentum poſtea detegatur; adhuc filij geniti poſt approbationem matrimonij, & antequam detegeretur impedimentum, ſunt legitimi, quia tunc parentes præſumuntur habere juſtam cauſam ignorandi impedimentum, & præſertim cùm filij geniti ſint eo tempore, quo eccleſia approbavit tale matrimonium, & nondum impedimentum erat detectum: difficultas ſolùm eſt de filijs natis ex tali matrimonio clandeſtino nullo ob impedimentum bona fide ignoratum ante approbationem eccleſiæ; & quamvis diſcrepent Doctores.

Probabilior tamen ſententia aſſerit, filios 15
conceptos ante detectum impedimentum, licèt natos ante approbationem eccleſiæ, adhuc eſſe legitimos, dummodo matrimonium publicatum fuerit, & tanquam validum poſtea ab eccleſia approbatum, quamvis impedimentum poſtea detegatur, idque deſumitur *ex c. quod nobis 9. h. t.* ubi Pontifex reſcribit, quòd filij, qui naſcuntur ex clandeſtino matrimonio, ſed deinde ab eccleſia approbato ſunt legitimi, & hæredes, & deſumitur etiam *ex c. 2. de clandeſtin. deſponſ.* ubi habetur, quòd approbatio clandeſtini matrimonij id operatur, ac ſi à principio in conſpectu eccleſiæ eſſet contractum: & filij ſunt legitimi, quamvis poſt detectum impedimentum matrimonium ſepararetur: unde quamvis ab initio clam contractum ſit, ſubſequens tamen eccleſiæ approbatio id operatur, ut omnes filij antea geniti habeantur, ut legitimi: ſiquidem per eccleſiæ approbationem purgatur omne vitium clandeſtini matrimonij; ſicut per matrimonium ſubſequens purgatur turpitudo filiorum, qui ea fornicario concubitu ſunt geniti, & tollitur præſumptio ſcientiæ, ſeu affectatæ ignorantiæ, quæ fuit ratio, cur proles ex tali conjunctione genita cenſeatur illegitima.

Rurſus filij, qui concipiuntur poſt litem 16
conteſtatam ſuper matrimonio publicè contracto, quamvis per ſententiam divortij poſtea declaretur invalidum, ſunt legitimi perinde, ac ſi ante litem fuiſſent concepti: ratio eſt, quia lite etiam conteſtata præſumitur bona fides in matrimonio, quapropter lite pendente ſuper matrimonio permittitur uſus matrimonij inter conjuges *c. 2. ut lite pendente:* talis autem uſus non permitteretur ab eccleſia, ſi mala fides præſumeretur, & non eſſet uſus honeſtus. Tum quia delictum non debet præſumi, niſi probetur *l. merito 51. ff. pro ſocio.* & notat Covarruvias *in 4. decret. p. 2. §. 1. n. 5.* cum igitur uſus matrimonij pendente lite non ſit interdictus, ſed ab eccleſia permiſſus ut honeſtus, & legitimus; non debet ex eo, quod legitimè factum eſt, ulla pœna ſequi, cùm hæc non infligatur niſi ob culpam: propterea neque filij concepti pendente lite cenſeri debent illegitimi. Hinc etiam pendente appellatione à ſententia lata contra matrimonium, filij concepti ſunt

etiam legitimi, ut notat Covarruvias *loc. cit. n. 7.*

17 Imò ſi mulier per judicium eccleſiæ ſit ſeparata à primo viro, & illo adhuc vivente de licentia eccleſiæ nubat alteri viro, proles ex hoc ſecundo viro ſuſcepta eſt legitima, & capax hæreditatis, ut deſumitur *ex c. per latum 8. h. t.* ubi Pontifex reſcribit, quòd ſi mulier per judicium eccleſiæ ſit ſeparata à viro, & vivente illo de licentia eccleſiæ alium ducit, proles ex hac ſuſcepta eſt legitima, quia tunc mulier bona fide in facie eccleſiæ contrahit tam cum primo, quàm cum ſecundo viro, proinde filij ex quolibet eorum geniti cenſentur legitimi, tametſi poſtea unum ex his duobus matrimonijs declaretur nullum, idque in favorem prolis ſuſceptæ cum bona fide mulieris.

18 Neque obſtat, quòd *in d. c. perlatum* ſententia divortij fuerit nulla propter ordinem judiciarium non ſervatum, cùm judex præceſſerit contra primum maritum abſentem, & non perſonaliter citatum, nec lite conteſtata. Quia Pontifex non attendit, an ſententia divortij valida fuerit: ſed in favorem prolis ſtatuit, ut filij ex ſecundo matrimonio ſuſcepti eſſent legitimi, eò quia ejus authoritate parentes publicè in conſpectu eccleſiæ contraxerint, eò enim ipſo, quòd aliquid publicè factum eſt, præſumitur bona fides in faciente. Cæterum judex eccleſiaſticus pronuncians eſſe aliquem legitimè natum, poteſt etiam ipſum declarare hæredem, quia ſe habet acceſſoriè ad legitimationem. Imò judex poſtquam cognovit de legitimatione, debet etiam curare, ne is, quem pronuntiavit legitimum, excludatur ab hæreditate, adeò ut teneatur etiam ſe immiſcere negotijs temporalibus, quando hæc ſequuntur acceſſoriè ad aliquod ſpirituale.

19 Rurſus quando conjugatus ducit aliam in facie eccleſiæ, & hæc mulier ignorat virum eſſe conjugatum, ejus proles habetur etiam legitima, quia ſufficit bona fides unius parentis, ut filij ſint legitimi, tametſi nati ſint, vel concepti mota lite, & mox parentes ſeparentur, ut habetur in *c. ex tenore 14. h. t.* cùm enim legitimatio filiorum ſit favorabilis, attendenda potius eſt in favorem prolis bona fides utriusque, vel ſaltem alterius parentis ignorantis impedimentum: quàm mala fides alterius conjugis contrahentis ſcienter contra legem, ut habetur *in d. c. ex tenore in fin.* Hæc tamen ignorantia impedimenti dirimentis matrimonium non ſufficit ad prolem legitimandam, ſi adſit tempore contractus matrimonij, ſed neceſſè eſt, ut adſit tempore, quo proles ſuſcipitur, vel naſcitur: hinc ſi ambo parentes, vel ſaltem unus eorum tempore conceptæ prolis ignorabant impedimentum, filius naſcitur legitimus, quamvis poſtea detegatur impedimentum; quia bona fides attenditur tempore conceptionis prolis: & ratio eſt, quia fœtus exiſtens in utero matris in jure habetur pro nato, quando agitur de commodo prolis *l. qui in utero 7. ff. de ſtatu homin.*

20 Quinimò etiam filij infidelium, qui contraxerant in gradu ab eccleſia prohibito poſt ſuſceptum baptiſmum habentur legitimi, ut reſcribit Innocentius III. *in c. gaudemus ult. h. t.* quia licèt matrimonium inter infideles initum non ſit ſacramentum, eſt tamen verus contractus naturalis, & civilis, & ut talis poteſt rectè, & validè conſiſtere inter infideles, ſi non adſit impedimentum jure naturæ, vel divino dirimens tale matrimonium: quia cùm non ſint membra eccleſiæ, non ligantur ejus legibus, proinde licèt contrahant matrimonium cum impedimentis poſitis in jure canonico, adhuc validè contrahunt, & filij ex eo nati ſunt legitimi, & ut tales etiam reputantur ab eccleſia, ſi ad fidem convertantur: idque in favorem fidei, & religionis, quia ex tali favore facilius convertuntur, ut notat Gloſſa *in d. c. gaudemus.* Ratio eadem eſt, quia matrimonium ab infidelibus contractum in grado non prohibito lege divina, vel naturali poſt eorum converſionem manet indiſſolubile *c. de infidelibus 4. de conſang. & affinit.* quia ab initio fuit validum, proinde poſt converſionem conjugum ad fidem perſeverat cum ſua validitate; proinde etiam filij, qui antea erant legitimi, ut tales habentur poſt converſionem.

Filij tamen concepti ex matrimonio inito contra juſtitiam publicæ honeſtatis ſunt illegitimi & excluduntur à paterna hæreditate, ut deſumitur *ex c. referente 10. h. t.* ubi Cæleſtinus III. reſcribit, quòd ſi prohibente juſtitia publicæ honeſtatis matrimonium contrahatur, non tenet, & ſunt ſeparandi: & filij non ſuccedunt, cùm eccleſia hoc non permiſerit, nec ignorantia parentum illos excuſet. Unde impedimentum publicæ honeſtatis ortum ex ſponſalibus cum conſanguinea illius fœminæ, quam vir poſtea ducit, non ſolùm impedit matrimonium contrahendum, ſed etiam dirimit contractum, & filij ex tali matrimonio nati ſunt illegitimi: hinc ſi Cajus ſponſalia de futuro contrahat cum una puella, & poſtea ineat matrimonium de præſenti cum ejus ſorore, matrimonium eſt nullum ob impedimentum dirimens publicæ honeſtatis; & Cajus ſi nondum conſummavit matrimonium, tenetur fidem ſervare priori ſponſæ, eique nubere, cum matrimonium de præſenti initum cum ejus ſorore ſit invalidum. Sin autem Cajus matrimonium conſummavit cum poſteriore, tunc cum neutra ſorore poteſt validè contrahere, non cum prima ob impedimentum affinitatis ortum ex copola habita cum ejus ſorore: neque cum poſteriore ob impedimendum publicæ honeſtatis ortum ex ſponſalibus validè initis cum ejus ſorore. 21

Proles itidem, quæ naſcitur ex muliere conjugata, & alio viro, quem etiam habet ut maritum eſt illegitima vivente primo marito, ut habetur *in c. cauſam, quæ 4. h. t.* & ratio eſt clara, quia vivente primo marito mulier non poteſt validè contrahere cum alio viro, & ſi contrahit matrimonium eſt nullum; & adulterium uſus ipſius cum ſecundo viro: & quia proles ſuſcepta ex hoc ſecundo viro concepta 22

eſt

eſt ex adulterio, non poteſt eſſe legitima. Ut etiam ſi conſtet, uxorem concepiſſe prolem, eo tempore, quo ejus maritus non poterat uti matrimonio cum illa, non cenſetur talis proles legitima, nec proprij mariti, ſed alterius, ut deſumitur ex *d. c. cauſam 4. h. t.* & *l. filium 6. ff. de his qui ſui, vel alieni juris ſunt*: Idque procedit ſive filius à tali muliere natus habiter apud ejus maritum, vel apud virum adulterum, quia ex habitatione non infertur legitimatio. Sin verò dubitetur, an poſſit eſſe filius mariti, præſumitur potius ejus legitimus filius, quàm natus ex adulterio: ratio eſt, quia cum poſſit eſſe filius utriusque, potius in favorem matrimonij præſumitur eſſe legitimus.

23 Hinc ſi mulier pariat in matrimonio, ſed tam maturè, ut maritus, qui ante matrimonium eam carnaliter non cognovit, dubitare poſſit, an filius ſit ſuus, vel alienus, adhuc præſumitur ſuus, & licèt ordinariũ tempus pariendi ſit novem menſium, nihilominus ſi mulier peperit ſeptimo menſe, adhuc partus cenſetur legitimus, quia intra tale tempus poteſt partus in lucem edi ex communi medicorum ſententia, & tradit etiam I. C. in *l. ſeptimo menſe ff. de ſtatu homin.* quinimò id non ſolùm de menſe ſeptimo completo intelligitur, ſed etiam inchoato, adeò ut ſi fœtus in lucem edatur initio ſeptimi menſis, adhuc cenſeatur legitimus *c. 3. §. ult. de ſuis & legit. hered.* ubi dicitur, quod hæc ſententia Hypocratis ab Imperatore Pio approbata fuerit, & natus intra dies centum, & octoginta duos habeatur legitimus: quòd ſi apud Græcos dies pro menſe computentur triginta, ut notat Gotoffred. *in d. §. ult.* ſequitur, prolem eſſe legitimam tametſi à die matrimonij initi non fluxerint niſi ſex menſes, & duo dies.

24 Difficultas eſt, ſi mulier poſt mortem mariti non pariat intra novem menſes, ſed poſt decimum, vel etiam undecimum habenda ſit tunc proles legitima. Reſpondent communiter, quòd ſicut ob diverſas naturæ qualitates mulier ſubinde maturiùs, ita etiam nonnunquam ſeriùs parere poteſt, adeò ut etiam poſt decimum menſem à die conceptionis poſſit fœtum parere; eſtque ſententia hæc communis. Sed de menſe undecimo videtur eſſe major difficultas propter *novel. 39.* ubi Imperator partum undecimo menſe perfecto editum vocat impium, cenſens impoſſibile, ut mulier ex marito ante undecim menſes mortuo potuerit illum ſuſcipere. Verùm cùm Imperator ibi loquatur de partu menſe undecimo perfecto, & circa terminum anni edito: ideo ſi ſub initium undecimi menſis à morte mariti mulier pariat, fœtus præſumptione juris habetur pro legitimo: imò quamvis etiam circa medium undecimi menſis pariat, & mulier alioquin fuerit ſemper bonæ famæ, & maritus ſtatim ante mortem nullo generandi impedimento laboraverit, ut ſi fuerit occiſus, ac mortuus eodem die, quo vulneratus: tunc cùm poſſit naturaliter contingere ut fœtus protrahatur in utero matris etiam uſque ad medium undecimi menſis, judicatur in favorem prolis. Tùm quia in dubio non præſumitur delictum *l. merito ff. pro ſocio.*

Cæterum ad legitimationem filiorum ſufficit ſolùm matrimonium ratum, quamvis non conſummetur, quia in *c. tanta eſt 6. h. t.* tantùm dicitur, quòd filij poſt contractum matrimonium ſint legitimi, & cùm nulla ibi fiat mentio conſummationis, hæc non requiritur: quapropter ſi contingeret, patrem ante conſummationem mori, vel etiam in ipſo mortis articulo matrimonium contrahere, adhuc filius conceptus antequam iniretur matrimonium eſſet legitimus: ſecus per matrimonium putativum non legitimantur filij concepti ante matrimonium; quia matrimonium putativum revera in ſe eſt nullum, proinde non poteſt ullum producere effectum. Tum quia ideo filius conceptus, & natus in matrimonio putativo cenſetur eſſe legitimus, quia non eſt natus ex delicto, ſed in forma matrimonij ſuppoſita bona fide: ſecus qui conceptus eſt ante ſolutum matrimonium revera eſt conceptus ex delicto, proinde debet aliquid accedere legitimum, quod purget illud delictum cum effectu; & matrimonium putativum non eſt legitimũ cùm revera ſit in ſe nullum ob impedimentum occultum: unde patet diſcrimen inter matrimonium ratum, & putativum. 25

§. II.

De modis quibus proles illegitima poteſt legitimari.

PLures ſunt modi, quibus poſſunt filij alioquin illegitimi, quia concepti extra matrimonium, legitimari. Et quidem. Primò per ſubſequens matrimonium, ut deſumitur ex *c. conqueſtus 1. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, illegitimum naturalem natum ex ſoluto, & ſoluta per ſubſequens matrimonium legitimari etiam quoad hæreditatem, & ſi pater velit eum ob hanc cauſam hæreditate privare, ſit anathemate percutiendus; quia tales filij ex juris fictione, ſeu diſpoſitione legis reputantur ac ſi ex legitimo matrimonio nati eſſent. 1 Id tamen intelligitur, dummodo tempore generationis inter illum ſolutum, & ſolutam non fuerit impedimentum dirimens matrimonium, tunc enim legitimantur filij per ſubſequens matrimonium etiam quoad ſucceſſionem in hæreditate temporali, quia ſi eſt filius legitimus, naturaliter eſt etiam hæres. Ratio verò, cur per ſubſequens matrimonium legitimetur proles antea concepta, eſt, quia matrimonium ſubſequens purgat omnia præcedentia, proinde tollit etiam præcedens vitium turpitudinis, ut notat Gloſſa *in c. tanta eſt 6. h. t.* ubi dicitur, quod tanta ſit vis matrimonij, ut non ſolùm qui in eo concepti, & nati ſunt; ſed etiam qui antea ſunt geniti poſt illud contractum legitimi habeantur, neque refert, an immediatè poſt conceptum fœtum, vel poſt intervallum longioris temporis, aut

aliarum nuptiarum, fæmina, quæ concepit, in uxorem ducatur, ex qua prius liberi per fornicarium congreſſum ſuſcepti ſint. Unde notat Panormitanus in *eod. c. tanta 6. h. t.* quòd quamvis poſt filium ex concubina conceptum alteram fæminam duceret, & hac mortuâ, tunc primùm concubinam duceret, adhuc proles ab eadem ſuſcepta fieret legitima; eò quia ſubſequens matrimonium purgat omnia præcedentia, tollitque vitium antecedentis turpitudinis: quinimò non ſolùm dicitur, quòd tales filij habendi ſint ut legitimi, ſed etiam ut propriè, ac verè ſint legitimi: ratio eſt, quia quando aliqui authoritate juris fiunt legitimi ab habente poteſtatem legitimandi, tunc paria ſunt dicere: *ſint legitimi, & habeantur pro legitimis*, ut notat Abbas in *d. c. tanta. n. 4. h. t.*

2 Tametſi de jure civili ad legitimationem liberorum duo videantur deſiderari, quorum primum eſt, ut dotalia inſtrumenta unà cum nuptijs confecta ſint *novel. 74. c. 8.* ſecundum ut concubina, ex qua illegitimus ſuſceptus eſt, fuerit domi loco uxoris detenta, hoc eſt ſine ſuſpicione, quod ex alio fortaſſis conceperit. *l. nuper in princ. C. de natural. lib.* Nihilominus de jure canonico neutrum requiritur, quia *in d. c. tanta 6. h. t.* ſimpliciter, & generaliter dicitur, quod proles per ſubſequens matrimonium legitimatur: unde in favorem legitimationis, & prolis textus non debet coarctari, ſed ſumi cum ſua generalitate, ut notat Barboſa in *d. c. tanta. n. 4. & 5. h. t.* & quoad hanc partem jus canonicum religiosè etiam ſervatur in terris Imperij, quia quando effectus legitimationis dependet ex matrimonio; cùm hoc ad ſui ſubſtantiam non requirat dotalis inſtrumenta, ſed ſufficiat mutuus conſenſus in facie eccleſiæ coram Parocho, & teſtibus *c. is qui fidem de ſponſ.* & jure novo in Tridentino *ſeſſ. 24. de refor. matrim. c. 1.* ideo nec ad legitimationem requiri debent illa duo prærecenſita in jure civili.

3 Tum quia in dubijs, quæ oriuntur circa matrimonium ſtandum potius eſt juri canonico, quàm civili, *c. tuam 3. de ord. cognit.* Legitimatio igitur, quæ fit per ſubſequens matrimonium juris fictione retrotrahitur ad tempus conceptionis, vel etiam ſecundùm alios ad tempus generationis, ſeu nativitatis, adeò ut qui antea illegitimè concepti, vel etiam nati ſunt, per ſubſequens matrimonium non tantùm ex tunc fiant legitimi, ſed etiam antea, & à tempore conceptionis, vel nativitatis, in favorem prolis; adeò ut, ſi ut filio legitimo tunc competat aliquid pro tali tempore, quod aliàs ipſi non conveniret, ſi non eſſet legitimus, adhuc illi ſit debitum: eò quia legitimatio tametſi non contigerit niſi per matrimonium initum etiam poſt aliquot annos, adhuc retrotrahitur ad tempus conceptæ prolis, quæ tum ex fictione juris incipit eſſe legitima.

4 Requiritur tamen ut per ſubſequens matrimonium proles antea ſuſcepta legitimetur, ut ſaltem uno ex tribus hiſce temporibus potuerint parentes ſine impedimento dirimente matrimonium contrahere ſcilicet, ut potuerit nubere, vel tempore conceptionis, vel tempore partûs, vel tempore medio interjecto inter conceptionem, & partum: quia non omnes filij ex ijſdem parentibus ante matrimonium nati per ſubſequens matrimonium legitimantur; ſed tantùm filij naturales nati, vel ex perſonis, inter quas poterat matrimonium conſiſtere ſaltem eo tempore, quo proles concepta eſt, vel nata; adeo ut parentes tunc fuerint habiles ad contrahendum matrimonium inter ſe, ac liberi ab omni canonico impedimento dirimente, ut notat Covarruvias in *4. decret. p. 2. c. 8. §. 2. n. 2.* Hinc ſi aliquis ſit ex adulteris conceptus, & etiam natus vivente legitimo marito mulieris adulteræ, non fit legitimus, quamvis marito mortuo ejus mater nubat adultero.

Neq; legitimatur qui ex inceſtu cum conſanguinea genitus eſt, quamvis poſt ejus nativitatē 5
mater obtenta diſpenſatione in uxorem ducatur ab inceſtuoſo: ſecus tamen eſſet, ſi ante nativitatem in utroque caſu impedimentum fuiſſet ſublatum; quia tunc ſaltem tempore medio, aut partûs, potuiſſet inter parentes matrimonium conſiſtere, ut communiter docent Canoniſtæ *in d. c. tanta 6. h. t.* An verò ignorantia impedimenti patrocinetur proli, ut ſi hæc nata ſit ex parentibus conſanguineis ignorantibus tamen conſanguinitatem, cenſeatur legitima, ſi poſtquam nata eſt; ejus parentes petant, & obtineant diſpenſationem, & matrimonium contrahant, Reſpondent plures cum Barboſa *in d. c. tanta 6. n. 42. h. t.* talem ignorantiam non patrocinari proli, eò quia textus non diſtinguat, an parentes habuerint impedimenti ignorantiam, vel non, ſed tantùm conſiderat, an inter ipſos tempore conceptionis, vel nativitatis potuerit matrimonium conſiſtere. Tum quia parentes peccantes non potuerunt habere excuſationem ignorantiæ, quia dederunt operam rei illicitæ: ſiquidem danti operam rei illicitæ imputantur etiam quæ præter ejus intentionem ſequuntur *c. tua de homicidio & c. ult. eod. tit. in 6.*

Nihilominus contraria ſententia eſt valde 6
probabilis, quam prævaluiſſe in Romana Rota ex Caſſodoro refert Barboſa *loc. cit. n. 41.* & in terris Imperij etiam reducitur ad praxim: ratio eſt, quia tunc filius non cenſetur natus ex formali inceſtu, nec parentes in tali caſu ob ignorantiam conſanguinitatis puniuntur, ut inceſtuoſi: & quia favor ſtat pro legitimatione prolis; non eſt hæc cenſenda ex inceſtu concepta: hinc *in d. c. tanta 6. h. t.* illa regula, quod danti operam rei illicitæ imputantur, quæ ſequuntur, intelligi debet de illis, qui ex formali adulterio, vel inceſto ſunt geniti.

Secundus modus legitimandi fit per re- 7
ſcriptum Principis habentis ſupremam poteſtatem, ratione cujus, non ſolùm naturales filij, verum etiam ſpurij, & ex damnato congreſſu geniti, ut ex adulterio, inceſtu, vel ſacrilego concubitu cum moniali legitimis natalibus deſtituuntur: ratio eſt, quia cum de-

tectus

fectus natalium, ſeu legitimationis ſolo jure humano ſit introductus, ideo ex ſola voluntate hominis Principis tolli poteſt, ut docet Molina *tom 1. de juſtit. tract. 2.* Immo non ſolùm hæc poteſtas legitimandi filios illegitimos competit Principi ſæculari, ſed etiam ſummo Pontifici, ut habetur *in c. per venerabilem 13. h. t. ubi* Innocentius III. reſcribit, quòd ſedes Apoſtolica poteſt legitimare quoſcunque illegitimos per totum terrarum orbem ad actus ſpirituales, ut ad Epiſcopatum. Item illegitimos in terris eccleſiæ etiam ad actus ſæculares: & putatur probabile, eſſe tunc legitimatos ad actus omnes ſæculares totius orbis, quia quando in ſpiritualibus diſpenſatur, intelligitur etiam diſpenſatum eſſe in temporalibus: ſicut quando Pontifex creat aliquem Epiſcopum illum eximit à patria poteſtate: & Epiſcopus ſi ſcienter ordinet ſervum, ordinatus eſt liber, quamvis ordinatus debeat ſatisfacere Domino. Præterea cauſæ difficiles, & dubiæ ad judicium deferuntur ſedis Apoſtolicæ, ut probatur *in d. c. per venerabilem ex Deuter. c. 17.*

8 Quamvis tamen poſſit Papa legitimare ſuos ſubditos directè etiam quoad hæreditatem in terris, quæ ſubijciuntur ejus juriſdictioni, poſſitque efficere, ut legitimatio retrotrahatur ad tempus, quo matrimonium invalidè fuerat contractum: non tamen quoad ſucceſſionem bonorum temporalium poteſt alios non ſibi ſubditos in temporalibus ita directè legitimare, ut communiter docent cum Gloſſa *in d. c. per venerabilem*: benè tamen poteſt indirectè, ut notat Sanchez *lib. 8. de matrim. diſp. 7. n. 4.* quia radix, & origo, ex qua oritur, ut proles ſit illegitima, eſt lex eccleſiaſtica, quâ ſtatuitur, ut tale impedimentum repertum in contractu matrimoniali illum dirimat, & ſi non ſtaret tale impedimentum poſitum ab eccleſia, contractus eſſet validus, & proles legitima: ſed poteſt Pontifex ſuam legem irritare, ſeu revocare, quoad effectus jure humano ex ea ſecutos, & non tantùm quoad impoſterum incurrendos, efficiendo, ut non incurrantur; ſed etiam quoad incurſos, eos abolendo, ac ſi lex illa nunquam fuiſſet edita: hinc Clemens V. *in clement. de immunit.* revocat quaſdam prædeceſſorum ſuorum conſtitutiones etiam quoad effectus antea-prædictos: hinc inferunt Canoniſtæ, tantam eſſe Pontificis poteſtatem circa ea, quæ ſunt juris poſitivi, ut poſſit ea revocare, pro ut ex tunc, quando edita fuerunt, ac proinde omnes præteritos effectus abolere, ac ſi nunquam fuiſſent edita: unde ſi Pontifex diſpenſet in radice matrimonij, ſeu in ejus initio revocando impedimentum, quod illud irritavit, ac ſi nunquam illud irritâſſet, tunc diſpenſatio retrotrahitur ad matrimonium ab initio initum: & hoc pacto poteſt legitimare filios aliàs illegitimos per remotionem ſcilicet impedimenti, quod dirimebat matrimonium. Neque hoc eſt directè diſpenſare in lege civili, & ejus effectibus, ſed tantùm indirectè, quatenus ex eo, quòd Pontifex directè removeat impedimenta, quæ poſuerat, indirectè ſequuntur effectus, qui dependent à lege civili. Non tamen dicimus, poſſe Pontificem efficere, ut matrimonium ab initio invalidum ex tunc fuerit validum, vel nunc incipiat valere abſq; novo contrahentium conſenſu: nec etiam aſſerimus ex eo non eſſe ſecutos effectus ſtatutos jure civili contra illegitimos; ſed tantum dicimus, poſſe Pontificem diſpenſando ſuper impedimento matrimonij à ſe inducto revocare & tollere omnia damna jure humano illata ob illegitimitatem, & in eum ſtatum prolem reſtituere, quem haberet, ſi ex matrimonio validò nata fuiſſet. Cæterum parentes, qui invalidè contraxerunt tenentur obtenta diſpenſatione ſuper impedimento inter ſe contrahere ſaltem privatim, & viciſſim ratificare per novum conſenſum conjunctionem, ſi matrimonium antea initum fuerat in facie eccleſiæ.

Imperator, & alij principes non habentes ſuperiorem in temporalibus poſſunt quoſvis illegitimè natos legitimare, id enim ipſis conceditur in ſignum ſpetialis privilegij, ut habetur *in authent. quib. mod. natur. effic. §. illud.* alij verò Principes inferiores non poſſunt legitimare natos extra matrimonium, poſſunt tamen ad certa quædam jura, & bona habiles conſtituere: ſic Epiſcopus poteſt illegitimos habiles facere ad ordines minores, & ſimplicia beneficia. Cæterum nec ipſe Imperator, nec alius Princeps ſupremam habens authoritatem in temporalibus poteſt illegitimos, nec indirectè habilitare quoad ſpiritualia, & bona eccleſiaſtica, quia Princeps ſæcularis poteſt tantùm illegitimos conſtituere habiles ad officia, dignitates, honores, & munera publica ſæcularia: ſiquidem Princeps ſæcularis non habet juriſdictionem ſpiritualem, nec poteſt impedimenta dirimentia matrimonium conſtituere ſaltem inter Chriſtianos. 9

Quando autem filij illegitimi dicuntur legitimari, id non debet ita intelligi, ut poſtquam fuerunt ex illegitimo congreſſu nati beneficio legitimationis fiant nati ex legitima copula, ſiquidem ad præteritum non datur ampliùs potentia, nec poteſt fieri, quod taliter factum non fuerit: unde filij dicuntur legitimari, quatenus damna, quæ filij illegitimi incurrunt, tolluntur per legis diſpoſitionem, vel per authoritatem ſuperioris diſpenſantis in lege. Ut autem impetratio legitimationis ſit legitima, & non ſubreptitia, exprimi debet omne id, quod poſſet eſſe impedimento conceſſioni, & ſi principi innoteſceret, non concederet, vel ſaltem non tam facilè, legitimationem: qua propter exprimi debet qualitas, & conditio filij naturalis, ſpurij, nimirum an natus ſit ex adulterio, inceſtu, vel ſacrilegio: rurſus an ex adulterio duplici, adeò ut tam mas, quàm fœmina fuerint matrimonio tunc juncti cum alijs, ut notat Covarruvias *in 4. decret. p. 2. c. 8. §. 9. n. 1.* Ut etiam ſi proles ex inceſtu nata ſit ex ſorore, filio, nuru, matre, vel uxore fratris. 10

An verò in petitione legitimationis debe-

ant etiam vocari agnati, & cognati ipſius parentis. Reſpondetur com diſtinctiooe, ſi pater prolis legitimandæ vivat, non ſunt tunc neceſſariò vocandi eius cognati: ratio eſt, quia tunc parens ipſtus prolis legitimaodæ, cum ſit ſui juris, poteſt reliuquere ſua bona, cui magis placuerit; ſin verò pater prolis legitimandæ non vivat, vocandi ſunt alij filij naturales, & legitimi, quia id cederet in magnum eorundem præjudicium, ſiquidem ipſis legitima portio diminueretur: imò mortuo patre vocandi etiam ſuot ſucceſſores ab inteſtato, & quibus jus ſuccedendi in bonis ipſius quæſitum eſt, ut notat Covarruvias in *4. decret. p. 2. c. 8. §. 9. n. 7. & ſequent.* quinimo neque vivente patre poteſt filius naturalis, vel ſpurius legitimari authoritate Principis, niſi filij legitimi conſenſerint; cùm legitima portio ipſis debita minuatur per talem legitimarionem.

11 Ad probandam autem legitimitatem prolis non ſufficit, ſi hæc nutrita fuerit in domo alicujus mariti, & uxoris, idque deſumitur *ex c. transmiſſæ 3. h. t.* ubi Alexander III. cum aliquis quendam puerum usque ad juventutem nutriviſſet cohabitante etiam ibi fœminâ, quam in uxorem ſibi poſtea legitimè deſponſavit; filijs poſtea ex eadem ſuſceptis hæreditatem paternam petentibus prædictus juvenis contradiceret gerens ſe pro filio, & hærede: ſed à vicinia filius eorum ſpurius creditus eſſet, & vir, ac mulier negaverint talem juvenem eſſe, ſuum filium ſpurium, aut legitimum, aſſerentes eum pietatis causâ nutriviſſe; Epiſcopus quæſtione coram ſe motâ præfatum Juvenem, eò quia juri ſtare nolebat, vinculo excommunicationis adſtrinxit, & conſultus Pontifex reſcripſit, ſtandum eſſe verbo viri, & mulieris, niſi ex certis indicijs, & teſtibus conſtiterit eſſe eorum filium.

12 Hinc qoamvis in probanda legitimitate prolis plurimum obtineat roboris communis fama viciniæ, non tamen hæc, ſi ſola ſit, ſufficit, niſi alijs adminiculis, & præſumptionibus corroboretur: ratio eſt, quia fama non niſi ſemiplenam facit probationem, quaptopter quamvis fama viciniæ ſtet pro filiatione, ſi tamen maritus, & conjux negent, talem prolem eſſe ſuam, ſtatur aſſertiooi eorundem: quia non eſt veriſimile, quod pareotes negent aliquem eſſe proprium filium, cùm nullus ſit affectus, qui vincat paternum, *l. cum curioſus 7. poſt princ. C. de curat. & curioſ.* id tamen procedit, niſi ex indicijs, & teſtibus expreſsè probetor contrarium. Cæterum filiatio tunc pleuè probatur, ſi ex viro, & uxore, vel contubina domi retenta ſit filius natus: ſi pater eum filiom nominaverit, & pro tali agnoverit, ac tractaverit: tertiò ſi ex com̃uni viciniæ fama ſemper pro filio habitus fuit. Verùm ex confeſſione, & nominatioue parentum concurrentibus alijs indicijs plenè, & principaliter probatur filiatio, ut notat Covarruvias *in 4. decret. p. 2. c. 8. §. 3. n. 7.*

14 E converſo ut aliquis probetur illegitimus non ſufficit, ſi probetur matrimonium inter ejus patrem, & matrem fuiſſe invalidum, ſed ulterius requiritur, ut probetur mala fides parentum, & hos contraxiſſe matrimonium mala fide, ut deſumitur *ex c. pervenit 11. h. t.* ubi Cœleſtinus III. reſcribit, quòd quando teſtes probant ad docendum, prolem eſſe illegitimam, matrimonium fuiſſe invalidum, non ſufficit probare impedimentum matrimonij; præſertim ſi quamdiu vixerunt, quietè ſimul permanſerunt ſine reclamatione. Ratio eſt, quia bona fides parentum, & approbatio eccleſiæ, in cujus facie fuit initum, id operantur, ut licèt detegatur poſtea in tali matrimonio impedimentum dirimens, ratione cuius fuit invalidum, adhuc debet in favorem prolis ſuſceptæ hæc legitima conſeri, ob duo, quæ concurrerunt ad tale matrimonium, ſcilicet ob bonam fidem parentum, qui inſcij impedimenti contraxerunt: & quia initum fuit in facie eccleſiæ; & putatum validum.

Quando autem teſtes probant illam, quam 15
vicinia putabat concubinam, fuiſſe deſponſatam de præſenti, filius ex ea conceptus, & natus habetur legitimus, & deſumitur *ex c. pervenit 12. h. t.* quia quando duæ præſumptiones ſunt contrariæ, ſtandum eſt fortiori, & in dubijs illi, quæ magis favet filiationi. Probatio autem per teſtes eſt fortior, & pleuior *c. cum cauſam 37. de teſtibus*, & fama viciniæ non probat niſi ſemiplenè *c. tam litteris 33. eod. tit.* quinimo depoſitio teſtiom adeò eſt efficax, ut præferatur tractatui parentum, eò qoia per teſtes habetur vera, & ſufficiens probatio, & ex tractatu parentum ſolùm oritur probatio præſumptiva, & plus eſt, quòd in veritate agitor, quàm quod ſimulatè perficitur. Tum qoia ex eo, quòd legitimitas filiorum ſit favorabilis, & in dubijs ſit judicandum in favorem illius, ſequitur quòd plus credendum ſit depoſitioni teſtium in favorem legitimitatis, quàm famæ viciniæ, & etiam tractatui parentum contra prolis legitimitatem.

Hinc quando agitur de favore prolis ad 16
probandam eius legitimitatem, ſufficit ſama & opinio viciniæ, vel ſaltem majoris partis eiusdem aſſerentis parentes illius prolis fuiſſe legitimo matrimonio conjunctos: ratio generatim eſt, quia quoties res eſt dubia, judicator in favorem prolis, quinimò neque ſtandum eſt dicto parentum, ſi fama viciniæ ſit in contrarium, ut ſi quis in infirmitate conſtituat filium hæredem, ipsúmque nominet filium.

§. III.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelectæ quæſtiones.

QUæritur primò, an legitimatus cum clauſola *ſine præjudicio venientium ab inteſtato* poſſit retinere paternam hæreditatem, in qua à patre fuit inſtitutus. Ratio dubitandi eſt, quia legitimatus in præjudicium venientium ab inteſtato, retineret hæreditatem, & quia legitimatio ſupponitur facta ſine eorundem præjudicio; non videtur conferre

jus

jus ad ſuccedendum in hæreditate paterna, quamdiu adſunt, qui ab inteſtato poſſunt ſuccedere. Nihilominus communior, & verior ſententia eſt, legitimatum poſſe hæreditatem retinere, quia clauſule illa ſine præjudicio venientium ab inteſtato non tollit, quin poſſit inſtitui hæres à patre: ſed tantùm operatur, quòd non poſſit ſuccedere ab inteſtato, quamdiu extant, qui ſuccedunt eb inteſtato, ut docent juriſperiti cum Rota coram Cæſare de Graſs. *deciſ. 4. n. 3. qui filij ſint legitimi* & *deciſ. 355. n. 2. p. 1.* Ratio itidem eſt, quia præfata clauſula adijcitur legitimationi tantùm ed præſervanda jure venientium ab inteſtato, & ad excludendum jus legitimati in concurſu ipſorum, proinde ad coarctandam legitimationem, ut in ſucceſſione non præjudicet venientibus ab inteſtato: atqui exinde ſequitur, quòd non excludatur facultas Teſtatoris relictis venientibus ab inteſtato inſtituendi hæredem legitimatum: quia ſicut Teſtator poteſt quemcunque extraneum hæredem inſtituere, ita etiam filium legitimatum: onde illa clauſula *ſine præjudicio venientium ab inteſtato* potius intelligitur conditionatè, ſi legitimatus non ſuccedat ob inopinam mortem. Tum quia legitimatio tunc non infert præjudicium venientibus ab inteſtato, cum illi non excludantur à ſucceſſione ratione legitimationis, ſed ex facto teſtatoris, in cujus arbitrio eſt ſeligere ſibi, quem voluerit hæredem, & cum utatur jure ſuo, non infert alijs præjudicium: & ſic verificatur, quòd legitimatio ſit abſque præjudicio venientium ab inteſtato. Hinc patet ſolutio ad contrariam rationem.

2 Quæritur ſecundò, quibus modis probari poſſit legitimitas natalium? Reſpondetur, quòd tametſi quoad patrem poſſit difficulter probari, eò quia pater non ſit ita certus ſicut mater: nihilominus poteſt tamen, qui aſſerit ſe legitimum filium eſſe, id probare. Primò ſi doceat, parentes ſuos contraxiſſe publicè, & in facie eccleſiæ: & quòd ex communi opinione viciniæ habiti ſemper fuerint ut maritus, & uxor: & rurſus, quòd parentes ſemper ſe tractaverint ut maritus, & uxor: quamvis ſola fama, & cōmunis opinio viciniæ non ſufficiat ad probandum matrimonium legitimum; accedentibus tamen alijs adminiculis corroboratur, & probatur, quòd vir, & mulier fuerint conjuges, & filius ex iiſdem natus ſit legitimus: quòd ſi parentes deceſſerint, non deſunt, qui putent, ſufficere ſolam famam viciniæ ad probandam legitimitatem natalium: & revera ſi conjecturæ in contrarium non ſint claræ, præſumendum eſt in favorem prolis, quæ cùm fuerit putate legitima ex talibus parentibus, tametſi res dubia ſit, judicandum eſt in favorem prolis.

3 Quæritur tertiò, per quid legitimatio in genere differat à diſpenſatione? Reſpondetur, differre, quia per legitimationem legitimatus conſequitur omnia jura, quæ competunt legitimis, adeò ut non ſolùm ex parte, ſed ex toto ſit legitimus: ſecus per diſpenſationem non ſit diſpenſatus habilis ad omnia jura, quæ legitimis competunt, ſed ſolùm ad unū aliquem actum, circa quem ſit diſpenſatio: vel ad certa quædam jura, ut docet Covarruvias *in 4. decret. p. 2. c. 8. §. 8. n. 2.* Hinc ſi filius per privilegium Principis legitimetur, habetur in toto pro legitimo, & tranſit in patriam poteſtatem, & acquirit jus dicendi teſtamentum patris nullum, vel inofficioſum; ut etiam habet jus ſuccedendi parentibus ab inteſtato, & ei eſt debita legitima portio ex bonis parentum, perinde ac filijs ex legitimo matrimonio natis. Non ita qui per ſolam diſpenſationem factus eſt legitimus ut ſuccedat patri in certe portione hæreditatis: is enim cùm non ſit ex toto legitimatus, non ſuccedit patri ab inteſtato, nec acquirit jus niſi ad illam portionem in ordine ad quam fuit legitimatus.

Quæritur quartò, an filij illegitimi ex tota legitimati conſequantur omnia jura tum ſpiritualia, & eccleſiaſtica; tum civilia, & profana, adeo ut in omnibus habeantur ut veri legitimi, perinde ac ſi ab initio fuiſſent ex legitimo concepti matrimonio? Reſpondetur affirmativè, & docent communiter cum Gloſſe *in c. tanta eſt vis 6. h. t. v. legitimi.* ubi ait, eſſe tunc legitimos quoad omnia, eò quia ſubſequens matrimonium purget omnia præcedentia, ſi legitimatio oriatur ex ſubſequente matrimonio, & parentes prolis, tempore, quo eam genuerunt, potuiſſent matrimonium abſque ullo impedimento contrahere: tunc enim proles per ſubſequens matrimonium dicitur plenè ex toto legitimari, ut notat Covarruvias *in 4. decret. p. 2. c. 8. §. 2. n. 21.* Hinc legitimatus per ſubſequens matrimonium ſuccedit in feudis, quamvis non deſint, qui id limitent, niſi feudum concederetur pro filijs legitimè natis ex matrimonio: & ut cenſet Gabriel *in concluſ. commun. lib. 6. de legitimat. concluſ. 1. n. 23.* ſuccedit etiam in majoratu, adeò ut præferendus ſit alijs filijs, qui nati ſunt ex iiſdem parentibus legitimo matrimonio jam conjunctis, ut docent plures, quos refert, & ſequitur Barboſa *in d. c. tanta n. 26. h. t.* imò ſuccedit etiam per ſubſequens matrimonium in eccleſiaſtica emphyteuſi, quam pater habuerat, ut docet Covarruvias *in 4. decret. p. 2. c. 8. §. 2. n. 29.* 4

Rurſus poteſt etiam promoveri abſque alia diſpenſatione ad ordines ſacros, ac dignitates eccleſiaſticas, ut etiam ad Epiſcoparum: non ita ad Cardinalatum, ut ſtatuit Sixtus V. in ſua conſtitutione edita anno 1590. ut notat Barboſa *in collect. in c. tanta 6. n. 24. h. t.* Imò etiam ſuccedit in fideicommiſſo, & excludit ſubſtitutum ſub illa conditione ſi abſque liberis legitimis, & naturalibus, vel ſine filijs ex legitimo conjugio conceptis deceſſerit, ut notat Coverrovias *in 4. decret. loc. cit. n. 30.* Quinimò filios legitimatus per ſubſequens matrimonium non ſolùm admittitur ad ea omnia, quæ jure communi deferuntur legitimis ex matrimonio valido: ſed etiam ad ea, quæ legibus municipalibus, ac ſtatutis civitatum, ac 5

populorum conveniant, ut ex communi ſententia docet Covarruvias *loc. cit. n. 25.*

6 Hinc donatio facta à patre revocatur juxta *l. ſi unquam C. de revoc. donat.* ob filium naturalem ex ſecuto matrimonio legitimum effectum, ut cum Tiraquello refert Covarrovias *loc. cit. n. 24.* Quinimò id procedit etiam quamvis ante donationem factus eſſet legitimus ex matrimonio ſubſecuto: revocatur enim donatio ex ea parte, quæ attingit, legitimam filiorum. Videtur tamen circa ſucceſſionem in feudis obſtare textus *in c. 6. §. naturales in lib. feudor. ſi de feudo fuerit contentio inter Dominum, & agnatos vaſalli:* ubi dicitur, quod naturales filij, & legitimi ad feuda admittantur. Verùm communiter juriſperiti explicant, hunc textum tantùm procedere de filijs naturalibus, qui tantùm privilegio Principis, & non per ſubſequens matrimonium legitimi efficiuntur. Baldus *ibid.* reſpondet cum diſtinctione, ſi feudum conceſſum eſſet ea conditione, ut tranſiret ad poſteros legitimè natos, vel legitimè deſcendentes, tunc ait, non ſuccedere filios naturales effectos legitimos ex ſubſecuto matrimonio: ſin verò conceſſum eſſet ſimpliciter, ut tranſiret ad poſteros legitimos, tunc ſuccedunt etiam filij naturales, & qui per ſubſequens matrimonium tantùm fiunt legitimi.

7 Quæritur quintò, qualénam ſit diſcrimen inter legitimatos per reſcriptum Principis, & & per ſubſequens matrimonium? Reſpondetur, legitimationem factam per ſubſequens matrimonium habere majorem effectum, quàm habeat legitimatio facta per reſcriptum Principis: ſiquidem legitimati per reſcripum Principis, non ſuccedunt patri, ſi alij filij ex legitimis nuptijs geniti adſint; niſi fortaſſis pater ſupplicaverit Principi, ut legitimationi inſerta ſit clauſula: *Non obſtante, quòd adſint filij legitimi.* Præterea excluduntur à bonis feudalibus, fideicommiſſis familiarum, ac majoratibus: ſecus qui legitimantur per ſubſequens matrimonium, per omnia æquiparantur legitimè natis: ratio eſt, quia tunc legitimatio inducitur à lege tam canonica, quàm civili: proinde omnes effectus legis ipſis tribuuntur: ille enim verè eſt legitimus, quem lex habet pro legitimo: aliquem enim non eſſe legitimum non provenit à natura, quia ſpectato ſolo jure naturæ, omnes homines naſcuntur æquales, & generantur ex congreſſu maris cum fœmina: unde quòd aliqui ſint legitimi, & alij illegitimi, id à lege tantùm provenit: quapropter quos habet pro legitimis, etiamſi tales ſint per ſubſequens matrimonium, debent æquiparari alijs legitimis natis ex valido matrimonio.

8 Præterea legitimatio per reſcriptum Principis ſæcularis non habet effectum in foro eccleſiaſtico, nec talis legitimatus poteſt ad ſacros Ordines promoveri, ut notat Panormitanus *in c. per Venerabilem 13. h. t. n. 26.* quinimò plures cum Fachin. *lib. 8. controverſ. c. 28.* docent, legitimationem ab uno Principe factam non ſortiri ſuum effectum in territorio alterius Principis. Rurſus ad legitimationem per reſcriptum Principis requiritur, ut non ſolùm pater, ſed etiam alij filij legitimi, ſi adſint, conſentiant, *novel. 89. c. 9. & 11.* Secus ſi legitimatio fiat per ſubſequens matrimonium, filios cum fiat legitimus, utróque jure poteſt promoveri ad Ordines ſacros, beneficia eccleſiaſtica, & dignitates, ut etiam in foro civili ad ſtatum familiæ, & alia jura, nec eſt neceſſe, ut pater, vel alij filij in matrimonio nati conſentiant, ut notat Barboſa *in d. c. tanta eſt 6. h. t.*]

Quæritur ſextò, an Princeps ſæcularis poſ- 9
ſit legitimare filios clericorum? Certum eſt, Principem ſæcularem abſolutè loquendo poſſe legitimare filios clericorum. Ratio eſt, quia cùm ſint tales filij veri laici, ſubijciuntur Principibus laicis, qui propterea poſſunt in ipſos exercere ſuam juriſdictionem, cùm enim legitimatio, & illegitimatio inducta ſit à lege civili, poteſt Princeps tollere illegitimationem, ſicut illam induxit, & æquare illegitimos legitimis quoad effectus juris civilis, uc docent Juriſperiti cum Baldo *in l. & ſi contra in fin. C. de nuptijs.* Quamobrem difficultas eſt, an hæc legitimatio valeat in ordine ad ſuccedendum patri in bonis patrimonialibus ipſius? Reſpondetur, de jure antiquo filios clericorum à Principe legitimos effectos potuiſſe ſuccedere in bonis patrimonialibus, ut docent Baldus in *d. l. etſi contra n. 4. C. de nuptijs.* Caſtrenſis in *l. ſi quis init. n. 1. §. de liber. poſthu.* Caldérinus *conſil. 3. qui filij ſint legitimi.* Soccinus *in l. Gallus §. forſitan n. 7.* Covarruvias *in epit. de ſponſ. p. 2. c. 8. §. 1. n. 19.* ubi tamen procedit cum diſtinctione, & ait, valere legitimationem in ordine ad ſuccedendum in bonis patrimonialibus ſimpliciter, non verò in alijs acquiſitis intuitu eccleſiæ. De jure tamen novo certum eſt, talem legitimationem non valere in ordine ad ſuccedendum in bonis paternis etiam patrimonialibus, ut ſancivit Pius V. in ſua conſtitutione, cui initium eſt, *quæ Ordini eccleſiaſtico*, ubi declarat, conſtitutionem à ſe editam eſſe intelligendam, etiam de quibuſcunque bonis patrimonialibus, tam mobilibus, quàm immobilibus, & ſe moventibus, juribus, & actionibus: & etiam declarat illegitimos incapaces, tam cauſâ mortis, quàm inter vivos in ordine ad acquirendum aliquid de bonis paternis; imò §. 4. prohibet etiam, ne indirectè, & intuito operis pij aliquid ad ipſos poſſit pervenire. Rurſus prohibet etiam, ne dicta bona pervenire poſſint ad eorum conjuges, parentes, filios, deſcendentes, aſcendentes, vel alios cognatos, ſive vivant, ſive obierint ejuſdem illegitimi; & irritat, annullátque omnes diſpoſitiones in contrarium.

Quòd ſi dicas, bona clericorum poſt ipſo- 10
rum mortem deſinere eſſe ſub juriſdictione Pontificis, & fieri bona profana, quæ tunc vacant; proinde filios clericorum per reſcriptum Principis ſæcularis legitimos effectos poſſe ſuccedere in ijsdem bonis, eò quia legitimatio in ordine ad ſucceſſionem confertur in tempus, quod

quod ſequitur ad mortem, ac propterea poteſt ſortiri ſuum effectum; quia tunc reperit bona clerici ſub jurisdictione Principis laici: ſiquidem paria ſunt aliquid fieri tempore permiſſo, & fieri tempore prohibito, ſed conferri in tempus permiſſum *l. in tempus ff. de hæred. inst.* & *l. quod ſponſa. C. de donat, ante nupt.*

11 Contra eſt, quia legitimatio filiorum clericorum facta per reſcriptum Principis ſæcularis revera reperit obſtaculum, quod etiam obſtat ſucceſſioni poſt mortem parentum: etenim dupliciter poteſt intelligi, quòd ſucceſſio procedat, ſcilicet vel ex teſtato; vel ab inteſtato: ex teſtato non poteſt habere locum, quia requireretur tactum patris; non enim teſtamentum habetur ſine actiona teſtatoris; & clerico prohibetur poſſe teſtari in favorem filij proprij; proinde tametſi teſtaretur, teſtamentum foret nullum. Naqua poteſt ſuccedere ab inteſtato, quia tunc tantùm ſucceſſio ab inteſtato habet locum, quando bona non ſunt prohibita tranſire in hæredem, & bona clericorum ſunt prohibita tranſire in filios illegitimos ab habente jurisdictionem ſuper ipſa: hinc etiam moriente clerico patre remanent talia bona affecta hac prohibitione, non ſecus ac remanent affecta, quando Princeps ſæcularis prohibet, aliquos ſuccedere inhibendo, ne bona devolvantur ad aliquos ab inteſtato.

13 Præterea ultra annullationem eorum omnium, quæ fiunt contra præfatam conſtitutionem Pij V. etiam Sixtus V. in ſua conſtitutione, quæ incipit: *in conferendis* & habetur *in tom. 3. Bullar.* decrevit, ut omnia bona relicta illegitimis contra præfatam conſtitutionem Pij V. aut de quibus in favorem ipſorum quomodocunque diſpoſitum ſit, devolvantur titulo ſpoliorum ad cameram Apoſtolicam. Quòd ſi aliquis ignoraret has conſtitutiones, quamvis in foro conſcientiæ excuſaretur, non tamen in foro externo, quia ignorantia juris non præſumitur.

14 Quæritur ſeptimò, an præfata conſtitutio Pij V. extendatur extra ſtatum eccleſiaſticum? Ratio dubitandi eſt, quia illa conſtitutio diſponit circa civilia, & bona temporalia, proinde videtur eſſe diſpoſitio orta à Pontifice, ut habente jurisdictionem temporalem, & civilem, & cùm Pontifex non ſit Dominus niſi propriorum ſtatuum, non videtur præfata conſtitutio extendi extra ſtatum eccleſiaſticum. Sed reſpondetur, quòd tametſi jurisdictio temporalis, & civilis in Pontifice directè tantùm ſe extendat ad Provincias comprehenſas in proprio ſtatu: indirectè tamen etiam ſe extendit ad omnia regna Chriſtianorum, ſi talis jurisdictio neceſſaria ſit ad paſcendum Dominicum gregem. Præterea Pontifex in illa conſtitutione diſponit circa perſonas, & res ſubjectas jurisdictioni ſummi Pontificis; proinde extenditur extra ſtatum eccleſiaſticum, & ad omnes clericos: ſiquidem perſonæ, circa quas diſponit, ſunt clerici, qui ſubjiciuntur ſummo Pontifici; qui illis prohibet transferre ſua bona, jura, & actiones in filios illegitimos.

Tum quia etiam res, circa quas diſponit 15 ſunt bona clericorum, quæ tanquam acceſſoria ſequuntur ipſam perſonam, ratione cujus etiam bona remanent ſub jurisdictione ſummi Pontificis: & quia jurisdictio ſummi Pontificis directè ſe extendit ad omnes clericos etiam extra ſtatum eccleſiaſticum, ita etiam in bona clericorum tanquam in acceſſoria, conſequenter præfata conſtitutio Pij V. extenditur etiam extra ſtatum eccleſiaſticum. Verum tamen eſt, præfatam conſtitutionem fuiſſe ex parte temperatam à Paulo V. in ſua conſtitutione 18., quæ incipit *In eminenti Apoſtolicæ dignitatis*, quoad Curiales, Incolas, & cives Urbis Romæ, & ejus diſtrictus infra decem milliaria, quia iſti, ſi diſponant de propriis bonis in favorem illegitimorum, qui tamen non ſint geniti ex proprio ipſorum corpore, quamvis diſpoſitio ſit nulla, non tamen bona, & jura patrimonialia, & laica devolvuntur ad Cameram Apoſtolicam, ſed tranſeunt ad hæredes ab inteſtato. Rurſus licèt ex vigore conſtitutionis Pij V. non poſſit illegitimus ſuccedere in bonis patris clerici, ſi tamen legitimetur poteſt ſuccedere in bonis aliorum, ut dixit Rota in Peruſina bonorum de Ubaldis 19. Octobris 1584. quia conſtitutio Pij V. excludit tantùm à ſucceſſione in bonis paternis; proinde quoad alia bona hæc remanent ſub diſpoſitione juris communis antiqui.

Quæritur octavò, an filij nati ex parentibus adſtrictis voto ſimplici caſtitatis fiant legitimi per ſubſequens matrimonium, quod ex pontificia diſpenſatione initum fuit? Reſpondetur, duas eſſe opiniones, quarum prima aſſerit, fieri legitimos, eò quia tempore conceptæ, vel natæ prolis nullum aderat impedimentum, quod potuiſſet dirimere matrimonium, ſi tunc fuiſſet inter parentes initum: ſiquidem votum ſimplex caſtitatis non dirimit matrimonium contractum, ſed tantùm impedit, ne contrahatur: proinde cùm potuerit tempore conceptæ prolis matrimonium validè conſiſtere, quamvis non licitè proles; tunc genita ab adſtrictis ſimplici voto caſtitatis per ſubſequens matrimonium ſit legitima: & hæc opinio mihi videtur probabilis, quia jura tantùm exigunt ad legitimationem prolis per ſubſequens matrimonium, ut tempore prolis conceptæ, vel natæ potuerit matrimonium conſiſtere, & quia non obſtante voto ſimplici caſtitatis adhuc poterat conſiſtere, quamvis non licitè, ideo legitimatio cùm ſit favorabilis judicanda eſt in favorem prolis, præſertim cum jura non loquantur de matrimonio illicitè contracto. 16

Contraria tamen opinio eſt communior, 17 & forſan probabilior; quia revera proles illa concepta, & orta eſt ex ſacrilegio, & proinde ex damnato congreſſu. Tum quia genita fuit ex parentibus, inter quos non poterat matrimonium conſiſtere citra Pontificiam relaxationem juris: cùm enim jura prohibeant tale matrimonium, ex vi juris non poteſt conſiſtere, proinde neque ex vi juris poteſt per ſub-

ſubſequens matrimonium proles fieri legitima; & quamvis Pontifex potuerit diſpenſare, & matrimonium tunc conſiſtere, quia tamen non diſpenſavit, & ſecluſa diſpenſatione non potuerit matrimonium conſiſtere ex vi juris; ideo proles per ſubſequens matrimonium non legitimator. Verùm poſſet reſponderi, ex vi juris non potuiſſe matrimonium conſiſtere licitè, benè tamen validè, cùm ſimplex votum caſtitatis non dirimat matrimonium contractum, ſed tantùm impediat, ne licitè contrahatur.

17 Quæritur nonò, an quando ex lege, vel teſtamento primigenia pertinent ad filium primogenitum, præferendus ſit filius naturalis primò natus ex concubina, ſi adſit alius poſtea genitus ex legitimo matrimonio, ſi mortua legitima uxore vir ducat concubinam, ex qua ſuſcepit filium illegitimum, qui ratione ſubſequentis matrimonij fit legitimus? Reſpondetur, non convenire Doctores, etenim Sylveſter *v. filij q. 25.* Joannes Andreas *in c. ſine culpa de regul. jur. in 6.* docent, filium ſecondò natum ex muliere, cui primùm vir nupſit, eſſe præferendum ei, qui primò natus eſt ex concubina, cui ſententiæ adhærent Ancharanus, Cardinalis *in c. tanta 6. h. t.* ut etiam Tiraquel. Jaſon, & alij, quos refert Covarruvias *in epitom. p. 2. c. 8. n. 18.*

18 Fundamenta, quibus hæc ſententia nititur, ſunt. Primò quia quo tempore natus eſt ſecundò genitus à tali viro, nullus erat primò genitus filios legitimos: quia filius, quem genuerat ex concubina, tunc non erat legitimus, proinde non potuit eſſe primò genitus legitimus: & è contra ille, quem genuit ex propria uxore, tunc fuit ſolus legitimus; conſequenter & primò genitus legitimus; proinde debet hic præferri filio nato ex concubina, tametſi per ſubſequens matrimonium fuit legitimus effectus: quia natus ex concubina tantùm eſt prior quoad nativitatem; non verò quoad legitimitatem, cùm fiat legitimus tantùm per ſubſequens matrimonium; unde cùm ſecundò genitus ex uxore ſit prior quoad legitimitatem eſt præferendus quoad legitimitatem primò genito ex concubina. Secundò quia filius ex primo conjugio ſuſceptus acquiſierat jus ad primigenia antequam filius naturalis ſuſceptus ex concubina fieret legitimus per ſubſequens matrimonium contractum à ſuo patre cum tali concubina: atqui reſtitutio legitimorum natalium nunquam intelligitur fieri cum gravi damno alterius.

19 Secunda ſententia, quam docet ipſe Covarruvias *loc. cit.* aſſerit, præferendum eſſe filium ſuſceptum ex concubina, & legitimatum per ſubſequens matrimonium, & nititur eò quia tunc matrimonium cum concubina fictione juris retrotrahitur ad tempus conceptæ prolis. Hinc ad fundamenta prioris ſententiæ reſpondent Salicetus, Florianus, Baldus, & alij apud Covarruviam *loc. cit.* procedere de filio naturali, qui ex reſcripto Principis fiat legitimus. Ex his duabus ſententiis prior mihi videtur probabilior, & verior, quia ut notat Molina Juriſta *lib. 3. de primogen. c. 1. n. 8.* proles ſuſcepta debet conferri cum matrimonio, quod priùs initur, non verò ſi matrimonium contrahatur poſt ſolutionem alterius, proles ſuſcepta ante primum matrimonium, eò quia legitimetur per ſecundum matrimonium debet præferri filijs ſuſceptis ex primo matrimonio.

20 Tum quia matrimonium cum concubina non potuit conſiſtere, eò quia vir duxerit in uxorem alteram fæminam validè, & legitimè, & vir nō poteſt ſimul, & ſemel habere uxores duas fæminas: neque per fictionem juris poteſt ſecundum matrimonium retrotrahi ad tempus conceptæ, vel natæ prolis ex concubina, quia cum vir ſtatim poſt genitam prolem ex concubina nupſerit licitè, & validè alteri fæminæ, non potuit tunc matrimonium cum concubina conſiſtere. Verùm quamvis non potuiſſet conſiſtere pro tempore, quo contraxit cum alia; potuit tamen matrimonium conſiſtere tempore, quo ex concubina generavit prolem, quia tunc nullum aderat impedimentum: & ideo utraque opinio eſt probabilis.

21 Quæritur decimò, an ſubſequens matrimonium legitimet filios natos in tempore, in quo matrimonium non poterat conſiſtere? Reſpondetur ſubſequens matrimonium non legitimare filios natos eo tempore, quo matrimonium non poterat conſtare ob aliquod impedimentum dirimens, ita enim communiter docent Canoniſtæ *in c. tanta eſt vis 6. h. t.* præſertim Abbas *in d. c. n. 14.* Covarruvias *in epit. decret. lib. 4. p. 2. c. 8. §. 8. n. 13.* Hoſtienſis *in ſum. lib. 1. tit. de fil. Presbyt. n. 6.* Ratio eſt, quia effectus non poteſt excedere virtutem ſuæ cauſæ, ut ex Juriſtis notat Baldus *in l. 4. ff. de juſtit. & jur.* conſequenter non poteſt effectus cauſari in loco, aut tempore, in quo nequit cauſa exiſtere, adeò ut ex limitatione cauſæ quoad locum, & tempus limitetur etiam effectus quoad locum, & tempus, & deſumitur ex *l. cancellaverat 2. ff. de his, quæ in teſtam. delen.* & *l. ex facto §. item quæro. ff. de vulgar. & pupill. ſubſtit.* & habetur etiam *in c. ea noſcitur de ſent. excommun.* & notant Gonzalez *ad regul. 8. cancell. §. 5. proœm. n. 6.* Tiraquel. *tract. ceſſante cauſa p. 1. n. 147.* Atqui matrimonium quamdiu durat impedimentum dirimens non poteſt pro toto eo tempore conſiſtere: proinde neque poteſt pro eodem tempore legitimare filios natos; alioquin effectus produceretur in tempore à cauſa, quæ eſſet impedita ad operandum, & non poſſet operari; proinde haberetur effectus ſine operatione ſuæ cauſæ, quod repugnat.

22 Neque urget ſi dicas, matrimonium ſubſequens legitimare ſuſceptam prolem fictione juris: quia licèt id verum ſit, quando proles poteſt legitimari; non ita quando non poteſt, quia jus fingit, quòd matrimonium ſubſecutum tunc temporis extiterit, & ſupponit, quòd potuerit exiſtere: atqui cum impedimento dirimente non poterat conſiſtere; conſequenter

nec

nec jus tunc fingit, matrimonium ſubſecutum tunc temporis extitiſſe, cùm non potuerit ncciſtere. Tum quia fictio juris imitatur naturam *l. adoptio ff. de adopt.* ut notant communiter Juriſperiti in *l. ſi is pro tempore ff. de uſucap.* proinde non poteſt fingi, quod eſt impoſſibile, & contra rerũ naturam *l. ſed de pecunia §. nec enim ff. de uſufruct.* & cùm præſens quæſtio procedat de tempore, in quo matrimonium eſt impoſſibile; non poteſt fingi, quòd pro eo tempore matrimonium exiſtat, & cauſet effectum legitimationis.

23 Quòd ſi dicas, pro tali tempore matrimonium eſſe tantum impoſſibile de jure ob impedimentum è jure introductum; proinde poſſe jus fingere, quòd fuerit poſſibile, ac potuerit conſiſtere. Contra eſt, quia hæc fictio juris eſſet contra juris naturam, hoc eſt contra juris diſpoſitionem, cùm enim diſpoſitio juris ſit, ut tale matrimonium non poſſit tali tempore cum tali impedimento conſiſtere, fictio juris non poteſt fingere, quòd potuerit exiſtere: non enim fictio juris deſtruit diſpoſitionem juris, ſed potiùs adjuvat, proinde fictio juris non extenditur ad id, quod eſt de jure impoſſibile *l. qui ad certam ff. locati.* Ut notat Bartol. *in l. Gallus ff. de lib. & poſth.*

24 Tum quia circa idem haberentur duæ fictiones, quarum una fundaretur in alia, quæ non admittuntur *l. 1. C. de dot promiſſ.* Bartol. *in l. ſi quis pro emptore C. de uſucap.* & communiter Juriſtæ: cùm enim fictio fingat eſſe, quod de facto non eſt, ſed tantùm poteſt eſſe ideo fundatur immediatè in ipſa poſſibilitate rerum: ſi autem concederentur præfatæ duæ fictiones, una fundaretur in alia, quia fictio, quòd fuerit pro illo tempore matrimonium, fundaretur in hac alia, nimirum, quòd pro eodem tempore potuerit conſiſtere matrimonium: cùm enim id verum non ſit ob impedimentum dirimens, ideo quòd potuerit conſiſtere, eſt fictio juris; ſic fictio, quòd extiterit, fundaretur in alia fictione, quòd potuerit tunc exiſtere, cùm de facto non potuerit exiſtere ob impedimentum.

25 Quæritur undecimò, an filius ex adulterio ſuſceptus legitimetur, ſi alter parentum bona fide matrimonium contraxit? Reſpondet Gloſſa *in d. c. tanta eſt 6. h. t.* non fieri legitimum, quamvis probabiliùs poſtea cenſeat, legitimum eſſe. Mihi tamen cum Abbate *in d. c. tanta 6. n. 8. h. t.* videtur procedendum cum diſtinctione. Vel enim ſolutus in facie eccleſiæ nupſit fœminæ vinculo matrimonij adſtrictæ, ſed bona fide, eò quia ignoraverit, fœminam illam fuiſſe matrimonio ligatam: vel etiam è contra ſi vir habens uxorem matrimonium contraxit cum fœmina ſoluta bona fide, quatenus fœmina ignorabat virum illum eſſe cum alia uxore copulatum; & tunc filij ex tali matrimonio ſuſcepti legitimi ſunt, ut deſumitur ex *c. ex tenore 14. & penult. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, quòd quando conjugatus ducit aliam in facie eccleſiæ, quæ ignorat, illum eſſe conjugatum ejus proles judicatur legitima. Ut enim cum Gloſſa notant communiter Doctores ſufficit bona fides unius parentis, ut filij ſint legitimi, tametſi nati ſint, vel etiam concepti mora lite. Vel matrimonium fuit contractum inter parentes ſcienter adulterium patrantes, & tunc filij ex tali adulterio nati non ſiunt legitimi, ſi in tempore conceptæ, vel natæ prolis matrimonium inter parentes non poterat conſiſtere, ut communiter docent cum Covarruvia *loc. cit. n. 16.* Ratio eſt, quia quando ambo ſcienter adulterium perpetrant, neuter eſt in bona fide, proinde hæc non ſuffragatur in ordine ad legitimandam prolem. 26

Quæritur duodecimò, an ſi in odium ſubſtituti, & ejus qui in primigeniis erat alioquin ſucceſſurus matrimonium quis contrahat, ut eidem noceat, eúmque excludat; filius per ſubſequens matrimonium factus legitimus ſit ei præferendus? Reſpondent Molina Juriſte *lib. 2. de primigeniis c. 2. n. 27.* Gomez, & alij, filium per ſubſequens matrimonium factum legitimum non eſſe præferendum ſubſtituto; eò quia matrimonium ſubſequens contractum ſit in fraudem, & odium ſubſtituti; fraus autem, & dolus nulli debent patrocinari. E contra alij inter quos Franciſcus Sarmentus *lib. 1. interpretat. c. 6.* Vaſquez *lib. 3. controverſ. c. 41. n. 5.* cenſent, filium factum legitimum per ſubſequens matrimonium eſſe præferendum ſubſtituto, & huic ſententiæ, quæ videtur probabilior adhæret etiam Covarruvias *in epitom. p. 2. c. 8. §. 2. n. 10.* nam licèt in foro judiciali fortaſſis prima ſententia ſit vera in favorem ſubſtituti, ſi revera probari poſſit, matrimonium fuiſſe contractum in odium ſubſtituti; quia fraus, & dolus nulli debent patrocinari.

Secunda tamen in foro conſcientiæ eſt tuta, quia cùm ſit quis Dominus ſuorum bonorum poteſt hæredem inſtituere à ſe genitum ex illegitima copula, ex eo, quòd proles fiat legitima per ſubſequens matrimonium: quia citra injuriam alterius poteſt nubere illi fœminæ, ex qua ſuſcepit prolem; contrahendo enim cum illa matrimonium utitur jure ſuo: & quia leges ex vi talis matrimonij habent pro legitime prolem ex tali fœmina antea ſuſceptam, ideo hæc ex vi legis præfertur ſubſtituto. 27

Quæritur tertiodecimò, quid ſi fideicommiſſum relictum ſit patri habenti filium naturalem ea conditione, ut ſi abſque liberis, vel abſque liberis legitimis deceſſerit, tunc filius naturalis factus legitimus per matrimonium ſubſequens excludat ſubſtitutum cum tali conditione? Covarruvias *loc. cit. n. 31.* & alij apud ipſum reſpondent cum diſtinctione, ſi conditio dicat: ſi abſque liberis ex legitimo conjugio ſuſceptis omnino deceſſerit: cenſent non excludi per filium naturalem factum legitimum, eum, qui cum prædicta conditione ſubſtituitur. Sin verò conditio ſimpliciter dicat: ſi abſque liberis, vel abſque filijs legitimis deceſſerit; tunc cenſent, filium naturalem factum legitimum ex vi matrimonij ſubſequentis 28

eſſe præferendum ſubſtituto, & illum excludere. Covarruvias tamen abſque ulla diſtinctione abſolutè cenſet, ſubſtitutum excludi, tameſi conditio fuerit appoſita, ſi abſque liberis legitimè natis t vel abſque liberis ex legitimo conjugio ſuſceptis deceſſerit: & hæc ſententia mihi videtur verior, quia eo ipſo, quòd jura ex vi ſubſequentis matrimonij habent pro legitimo talem filium naturalem: hic habet omnia jura filij legitimi: & ſicut natus legitimus ex matrimonio eſſet præferendus ſubſtituto, ita etiam, qui per ſubſequens matrimonium fit legitimus, quia eodem jure, quo legitimè natus præfertur ſubſtituto; eidem etiam anteponitur factus legitimus per ſubſequens matrimonium.

29 Quæritur quarto decimò, an filij naturales fiant legitimi per ſubſequens matrimonium initum à conſtituto in mortis articulo, vel à ſene decrepitæ ætatis cum concubina? Reſpondetur, Baldum in *l. eam quam n. 27. C. de Fideicommiſs.* putare, tale matrimonium eſſe quidem validum; ſed negare eſſe efficax ad reddendam prolem antea ſuſceptam, legitimam. Movetur ad id aſſerendum; quia in *l. nuper C. de natural. liber.* deciditur, matrimonium tunc tantùm habere vim prolis legitimandæ, quando ſpe ſobolis initur: atqui hæc ſpes minimè affulget in eo, qui eſt extrema ſenectute confectus, vel in mortis articulo conſtitutus, proinde tale matrimonium aſſerit non habere vim prolis antea ſuſceptæ legitimandæ.

30 Secundò quia non poteſt conſtitui dos deſerviens oneribus matrimonij ſuſtinendis, id autem requiritur ad legitimandam prolem *l. Juliam ff. de jure dot.*

31 Nihilominus dicendum eſt, tale matrimonium in mortis articulo initum habere vim legitimandi prolem antea ſuſceptam ex concubina, ſi matrimonium cum ipſa contrahatur, ita enim docent communiter Canoniſtæ Abbas *in c. commiſſum n. 3. de ſponſ.* Alexander de Nevo *eod. cap. commiſſum n. 7.* Alberic. *l. cùm quis n. 5. C. de natur. liber.* Aretinus *l. ſed eſt quæſitum in fin. ff. de liber. & poſth.* Imola *l. ſi quis poſthumos in fin. princ. ff. de liber. & poſth.* Mayner *l. quoties n. 28. de reg. jur.* Ratio eſt, quia *in c. tanta vis eſt. 6. h. t.* Virtus legitimandi prolem ante ſuſceptam tribuitur matrimonio validè inito: atqui ſi conſtitutus in mortis articulo nubat ſuæ concubinæ, tale matrimonium eſt validum, proinde tribuenda eſt illi virtus legitimandi prolem antea ſuſceptam. Non enim cohæret, matrimonium eſſe validum, & non efficere prolem naturalem antea ſuſceptam legitimam: Quòd verò tale matrimonium ſit validum, conſtat ex uſu eccleſiæ; ſi enim conſtitutus in mortis articulo ſit valdè affectus erga concubinam, cui diu adhæſerat, eique nubat, ne ſpiritualis ejus ſalus ob concubinæ affectum deſperetur ob defectum propoſiti recedendi ab illa, tale matrimonium ab eccleſia habetur ut legitimum. Tum quia potentia generandi adhuc perſeverat in illo articulo, quamvis impedita ſit per accidens ex violentia morbi. Tum quia nec propoſitum non concipiendæ prolis, nec debiti non reddendi irritat matrimonium, quando id in pactum non deducitur *c. fin. de condit. appoſ.*

Neque rationes in oppoſitum urgent. Ad primam reſpondent idem Baldus *c. innotuit n. 11. de elect.* Covarruvias *in 4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. n. 10.* matrimonium dici ſpe prolis initum ex eo, quòd contrahatur in ordine ad ſuſcipiendam prolem legitimam, quæ ex illegitimo concubitu ſuſcepta fuerat: atqui tale matrimonium initum in mortis articulo in id tendit, nimirum ut legitima fiat proles ex illegitimo concubitu antea ſuſcepta: unde proles illa non ſimpliciter, ſed ut affecta novâ qualitate legitimationis eſt effectus oriens ex matrimonio inito in mortis articulo. Quòd verò addebatur de dote. Reſpondetur in jure canonico ad prolis legitimationem non deſiderari conſtitutionem dotis. 32

Si dicas *in c. 2. de frigidis* haberi matrimonium non poſſe contrahi ab eo, qui non poteſt generare. Reſpondetur, textum intelligi communiter de eo, qui non poteſt generare per ſe, & per vim naturalem: non verò de eo, qui tantùm ex accidenti, eò quia ægrotet, vel quia ſit ſenex effectus, non poteſt generare. 33

Quæritur quinto decimò, an filij nati ex matrimonio Monialis pendente cauſa ſuper nullitate religioſæ profeſſionis licèt ſecuta ſententia, ſint legitimi, & habiles ad ſucceſſionem? Reſpondetur, tales filios eſſe illegitimos, ac inhabiles ad ſucceſſionem. Ratio eſt, quia catenus poſſent dici legitimi, quatenus eſſent ex matrimonio putativo cauſante legitimitatem filiorum in ordine ad ſucceſſionem, ut deciditur *in c. lator. 5. h. t.* & docent communiter Canoniſtæ Covarruvias *in epit. de deſponſ. c. 8. §. 1. n. 3.* Menochius *conſil. 490. n. 5.* atqui tales filij non poſſunt dici nati ex matrimonio putativo, quia hoc exigit bonam fidem in contrahentibus, vel ſaltem in altero ex contrahentibus: & in neutro præſumitur bona fides, conſequenter matrimonium non poteſt eſſe putativum. Quòd mala fides præſumatur in Moniali, ex eo oſtenditur, quia ipſa ſcit revocari in dubium ſententiam nullitatis ſuæ profeſſionis, cùm nondum ſit concluſa, & quia hæc mala fides præceſſit matrimonium, illud vitiat juxta *c. fin. §. ſi quis vero, de clandeſtin. deſponſ.* & *c. ex tenore 14. h. t.* & ita decidit Rota coram Puteo *deciſ. 77. n. 1.* etenim ut Monialis dicenda eſſet contraxiſſe cum bona fide, debuiſſet prorſus ignorare, & nihil omninò ſcire, quòd ſententia ſuper nullitate profeſſionis religioſæ pateretur difficultates, & quidem non parvi momenti: & quia Monialis benè noverat, cauſam eſſe adhuc dubiam, non potuit cum tali ſcientia conſtitui in bona fide. Tum quia Monialis erat certa de impedimento voti ſolemnis à ſe emiſſi, ac dirimentis matrimonium, quia enim erat certa de tali voto, & impedimento dirimente, ideò procuraverat remedium, ut ejus profeſſio declararetur nulla. Cùm enim hæc omnia in jure clariſſima illi innotuerint, 34

non

non potuit præſumi in bona fide, nec potuit matrimonium inire contra certum illud impedimentum: unde potius dolus tunc præſumitur, quàm bona fides, & ignorantia, ut docet Felinus *in c. de quarta V. dicitur autem probabilis de praſcription.* Baldus *in repetit. l. celſus nota 4. de praſcript.* Rota coram Puteo *deciſ. 15. lib. 2. n. 5.*

35 Quòd verò neque ex parte viri præſumatur bona fides, ex eo etiam evincitur, quia ipſe optimè norat, eam, cum qua erat matrimonium initurus, fuiſſe monialem; & non eſt veriſimile non adhibuiſſe diligentiam, qua deveniret in notitiam nullitatis profeſſionis: & quia lis nondum erat abſoluta, & cauſa anceps adhuc penderet, & notiſſimi ſit juris, quòd non potuerit cum ipſa contrahere, quamdiu lis duraret; ideo nec in viro poteſt præſumi bona fides, quòd ſi fortaſſis neglexit inquirere, & debitam adhibere diligentiam, jam ſubintrat negligentia craſſiſſima, & ignorantia affectata, non excuſans à culpa, proinde neque inducens bonam fidem; quia talis ignorantia tunc habetur pro ſcientia *c. 2. de temp. ordinat.* & notant Gloſſa, *V. affectata.* Tiraquel. *tract. lignag. Gloſ. 4. n. 34.* Gailus *obſer. 48. n. 15. lib. 2.* unde talis ignorantia affectata nec poteſt inducere bonam fidem ex parte viri ſufficientem ad matrimonium putativum. Tum quia cùm ipſi innotuerit impedimentum ſtatus religioſi, quo dirimebatur matrimonium, tenebatur inquirere, an eſſet omnino ſublatum, ita ut nihil obſtaret, quin poſſet matrimonium contrahi, quòd ſi omiſerit inquirere, æquè eſt in dolo, ac ſi ſcienter eum tali impedimento contraxiſſet *c. fin. de clandeſt. deſpouſ. l. quod te §. ibid. de reb. credit. l. quisquis. C. de reſcind. vendit.* ut notat Gloſſa *in d. l. quod te.*

Quæritur ſexto decimò, coram quo judice tractari debeat quæſtio natalium? Reſpondetur, pertinere ad judicem eccleſiaſticum, quia cum cauſa natalium ſit acceſſoriè annexa ipſi matrimonio, quod ratione ſacramenti eſt ſpirituale, ideo cùm acceſſorium ſequatur ſuum principale cauſa natalium tractanda eſt à judice eccleſiaſtico, ad quem pertinent cauſæ ſpirituales; adeò ut judex ſæcularis, nec principaliter, nec incidenter poſſit de tali cauſa cognoſcere. Quòd ſi quæſtio intentata coram judice ſæculari ſit temporalis, & profana, cujusmodi eſt quæſtio hæreditatis, tunc illa non debet per judiciem eccleſiaſticum, ad quem delata eſt cauſa incidens natalium, cognoſci: poteſt tamen imò, & debet judex eccleſiaſticus opponenti exceptionem nativitatis præfigere terminum peremptorium, intra quem teneatur probare talem exceptionem, adeò ut illo elapſo non ſit amplius audiendus: & id debet, vel maximè à judice eccleſiaſtico tunc fieri, quando vehementer præſumitur de calumnia excipientis. Quando enim quæſtio principalis fuit intentata coram judice ſæculari, non poteſt judex eccleſiaſticus, qui cognovit ſuper quæſtione incidente, poſtea cognoſcere de principali; ſed tenetur partes remittere ad judicem ſæcularem: eo enim ipſo, quòd cauſa principalis fuit inchoata coram judice ſæculari, non poteſt judex eccleſiaſticus acceſſoriè cognoſcere de incidente. Secus ſi nulla quæſtio mota ſit coram judice ſæculari, & cauſa incidens de legitimitate natalium mota eſſet coram judice eccleſiaſtico, tunc hic poſſet etiam incidenter cognoſcere de cauſa principali hæreditatis, ut deciditur *in c. lator ſ. h. t.* & ibi Abbas *n. 5.* Alexander de Nevo *n. 8.* & communiter Canoniſtæ. 36

TITULUS XVIII.

Qui matrimonium accuſare poſſunt, vel contra illud teſtificari.

CUm in titulis præcedentibus Pontifex egiſſet de impedimentis; quibus matrimonium irritatur: & etiam de requiſitis ad matrimonium validè contrahendum, adjicit in calce hujus libri tertiam, & poſtremam partem ejusdem, quæ eſt de diſſolutione matrimonij. Cùm enim matrimonium non poſſit privata authoritate declarari nullum, ſed ad id requiratur cognitio cauſæ, & authoritas judicis eccleſiaſtici, ideo de hac ſeparatione, ſeu ſolutione matrimonij ſpeciatim agitur in jure: & quia accuſationes, & teſtimonia præcedunt divortium, quod ſupponit ſemper aliquod impedimentum, vel delictum, quod per accuſationem deferatur ad judicem, ideo in hoc titulo agit Pontifex de ijs, qui matrimonium accuſare poſſunt, vel contra illud teſtificari.

SUMMARIUM EXEGETICUM,

Omnium capitum, quæ in hoc Titulo continentur,

C. *RELATUM* 1. *h. t. Alexander III. reſcribit Epiſcopo Pariſienſi in quæſtione matrimonij, an ſit validum, cum probari poſſit impedimentum cognationis, ſi maritus ſit abſens, & cum omni diligentia requiſitus nequit inveniri: ſi manifeſtum ſit quod aſſeritur, vel appareant legitimi accuſatores, & teſtes, poſſe tunc teſtes recipi, & quæſtionem ſecundùm canones ſolvi, Ex quo textu colligitur cum Panormitano, quòd ſi maritus ſua culpa ſit abſens, & diligenter requiſitus convenienti ſcilicet tempore, quod ordinariè, eſt quinquennium, poſſit contra illum procedi ad ſententiam diffinitivam, idque à fortiori ſi delictum ipſius dedit occaſionem abſentiæ, ut in textu commiſſum homicidium: ſecus eſt ſi abſque ſua culpa ex legitima cauſa ſe abſentaverit. Notat tamen Panormitanus hic n. 6. in dubio præſumendum eſſe ſe abſentâſſe in fraudem uxoris. Ex hoc textu deducitur quaſi regula, quòd altera parte abſente, & non contumace teſtes recipiantur lite non conteſtata, & feratur ſententia.*

C. *A NOBIS* 2. *h. t. declarat Clemens III. in cauſa matrimoniali accuſationem, & teſtimonia non debere fieri in ſcriptis, ſed perſonaliter, quia ſcriptura quamvis valeat quantum ad præſumptionem, non tamen valet, quoad ſententiam, niſi alia legitima adminicula ſuffragentur. Ex quo textu liquet ad ferendam ſententiam non ſufficere accuſationes, & teſtes in ſcriptura tantùm expreſſos, tametſi pariant aliquam præſumptionem; ſed accuſationes debere fieri viva voce, & teſtes itidem debere præſentialiter teſtificari: & præſumptionem non probare, niſi ſit violenta regulariter. Cæterum propter præſumptionem quandoque defertur juramentum Actori, quandoque reo.* c. ult. de jurejur.

C. *VIDETUR NOBIS* 3. *h. t. Clemens III. reſcribit Epiſcopo Florentino in cauſa matrimonij conjungendi, vel dirimendi ad teſtificandum admittendos eſſe parentes, qui ſi deſint, etiam proximiores: ſecus in criminalibus, & contractibus: ex quo textu deſumitur regula quòd in cauſa matrimoniali parentes & conſanguinei utriuſque ſexûs ſint teſtes idonei, etiam quando agitur de matrimonio contracto. Fallit in matrimonio conjungendo quando alter eſt ſuperior nobilitate, potentia, vel divitiis: quia tunc parentes inferiores utpote ſuſpecti non admittuntur* c. ſuper eo de reſcript. *Cæterum parentes admittuntur ſemper ad probandam conſanguinitatem, & etiam ipſum contractum matrimonij* c. ſuper eo de teſtib. *Putàrim tamen id relinquendum eſſe arbitrio Judicis ut ex circumſtantiis deprehendat, an teſtimonium ſit ſuſpectum.*

C. *INSUPER* 4. *h. t. Idem Pont. declarat puellam innubilem, quæ invita contraxit & poſtea in ætate ſponte cognita fuit, ſi dicat, ſe nunquam conſenſiſſe, & id probet per teſtes præclaros fama, & converſatione, non eſſe audiendam, quia antequam cognoſceretur non reclamavit, & facilè potuiſſet. Ex quo textu colligitur, matrimonium nullum propter defectum ætatis, ſeu initum ante pubertatem, quæ in fœmina incipit anno 12. completo, & in mare 14. vel etiam contractum propter metum, convaleſcere per ſpontaneam cohabitationem ac legitimam ætatem, maximè ſi interveniat carnalis commixtio* c. atteſtationes de deſponſ. impub. *Secus ut notat Gloſſa ſi puella ſemper invita detenta fuiſſet, & tam verbo, quàm facto contradixiſſet, audienda eſſet, ſed quando non detinetur invita, & non contradicit, cùm poſſit ex tempore præſumitur contra ipſam* c. ad id quod de ſponſal.

C. *SIGNIFICANTE* 5. *h. t. declarat Innocentius III. eum, qui accuſat matrimonium quæſtûs causâ, ſeu ut inde accipiat pecuniam non eſſe audiendum, & eſſe repellendum. Ubi notat Gloſſa, accuſatorem rejici ob turpem quæſtum, quia tunc agitur de periculo animarum: imò non ſolùm Judex in cauſa matrimoniali poteſt ex officio accuſatores quæſtûs causâ repellere, verùm etiam in aliis cauſis ob periculum animarum, & peccati: facilè enim per pecunias poſſunt teſtes corrumpi. Rurſus rejiciuntur etiam accuſatores, ſi intra tempus ſtatutum non accuſaverint. Cæterum, ſi in cauſa matrimoniali detur pecunia, poteſt committi ſimonia, eò quia matrimonium ſit ſacramentum conferens gratiam, ut habetur in Tridentino* ſeſſ. 24. c. 9.

C. *CUM IN TUA* 6. *h. t. declarat idem Pont. eum qui accuſat matrimonium jam contractum, ſi in tempore denuntiationum non manifeſtavit impedimentũ, nõ eſſe admittendũ, niſi fortaſſis eo tempore fuerit extra diœceſin, vel non potuerit habere notitiam denuntiationis, ut ſi ex morbo non erat ſanæ mentis, vel ita puer, ut ſimilia non intelligeret, vel ex alia legitima cauſa fuerit impeditus: vel etiam ſi jures, ſe poſtea didiciſſe ab aliis, qui ſciverunt denuntiationes, & tale impedimentum, quod tamen ſiluerunt ob aliquam juſtam cauſam, tunc enim declarat Pontifex, accuſatorem eſſe audiendum, ut etiam ſi jures ſe non procedere ex malitia. Ubi notandum eſt, exiſtentem in diœceſi, vel civitate præſumi, ea ſcire, quæ publicè fiunt, niſi quis ſit abſens, aut defectu ætatis talia non intelligat, vel patiatur exilium rationis, vel erat excommunicatus tempore denunciationis, proinde non poterat impedimentum denunciare. Ve-*

rùm

rùm tunc allegauti ignorantiam incumbit onus eam probandi. Rurſus ex textu liquet, impedimentum matrimonij poſſe juramento probari. Neque hunc textum adverſari c. ex litteris de in integr. reſtit. *&* c. cupientes §. qoòd ſi per viginti de elect. in 6. *Verùm hæc jura procedunt, quando impedimentum poteſt aliter probari, ut per teſtes, vel aliam legitimam rationem, quia tunc non admittitur juramentum* c. licèt oniverſis de tex. *ſecus præſens textus procedit de præſumptione ſcientiæ orta ex re publicè geſta: quando præſumptio hæc eſt debilior eâ, quæ oritur ex juramento, tunc admittitur juramentum: ſecus quando præſumptio ſcientiæ ex publicè geſtis eſt fortior eâ, quæ oritur ex juramento, hoc non admittitur, ut in præcitatis* c. ex litteris, & c. cupientes. *Cæterum rectè notat Panormitanus hic* n. 9. *Judicem debere arbitrari ſecundùm qualitatem præſumptionis, & diligenter examinare, an juramentum ſit ſufficiens, quia quandoque præſumptio eſt ita levis, ut per juramentum excludatur: nonnunquam præſumptio eſt ita urgens, ut juramentum non ſufficiat ad eam excludendam* c. vidua cum Gloſſ. de regul. *unde non ſemper per juramentum excluditur præſumptio.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Qui ſint idonei Accuſatores matrimonij, ac teſtes, & qui repellendi.

1 CErtum eſt, omnes cauſas matrimooiales pertinere ad judicem eccleſiaſticum, adeò ut contrarium contumaciter ſentientes anathemate percutiantur à Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. de ſacram. matrim. can. 12.* adeò ut judices ſæculares non poſſint ſe immiſcere in cauſis matrimonialibus: ratio eſt, quia cùm matrimonium fuerit à Chriſto aſſumptum ad rationem ſacramenti, ideo cauſa illius eſt ſpiritualis ratione ſacramenti, quod procul dubio eſt ſpirituale; conſequenter non convenit, cauſas matrimoniales tractari à judice ſæculari *c. decernimus de judic.* Quinimo quamvis cauſa principalis ſit ſæcularis, & quæſtio tantùm incidat de valore matrimonij, ut ſi agatur de hæreditate principaliter, & qui hæreditatem prætendit, negetur eſſe legitimus; adhuc renentur judices ſæculares in cauſa principali hæreditatis ſuperſedere, donec à judice eccleſiaſtico quæſtio incidens de valore matrimonij decidatur, cum tunc cauſa principalis dependeat ab incidente.

2 Rurſus cauſæ matrimoniales non ad quoſcunque judices eccleſiaſticos pertinent, ſed tantùm ad Epiſcopos, & eorum Vicarios, adeò ut Decani, Archidiaconi noo poſſint ſibi de jure vindicare hanc cognitionem ſuper cauſis matrimonialibus, ut habètur ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. de reform. c. 20.* Abbates tamen aliqui exempti habentes totum territorium, & in eo jurisdictionem quaſi epiſcopalem, tametſi Epiſcopi non ſint, poſſunt nihilominus etiam ipſi in proprijs territoriis cognoſcere ſuper cauſis metrimonialibus: ratio eſt, quia ad deciſionem harum cauſarum non requiritur ordo Epiſcopalis, ſed tantùm jurisdictio.

Quia verò nemo poteſt propria privata au-
3 thoritate conjugẽ dimittere etiam ob quodcunque impedimentum, vel delictum ſine ſententia judicis; ideo ſi quod occorrat impedimentum accuſari debet apud judicem eccleſiaſticum, ut ipſe cognoſcat, & ſententiam ferat; alioquin ſi maritus propria authoritate de facto dimiſiſſet oxorem, compellendus eſſet ad eam recipiendam; & rurſus etiam multandus pœna arbitraria, ut habetur *in c. 3. & 4. de divortiis.* Rurſus non omnes accuſare poſſunt, qui enim propter quæſtum accuſant, repellendi ſunt, ut deſumitur *ex c. ſignificante 5. & penult. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, quòd qui accuſat matrimonium pro quæſtu, ſeu ut habeat pecuniam, ſit repellendus: unde inſtituta accuſatio ob turpem cauſam, ut ob quæſtum in propoſito oon debet admitti, & poteſt judex ex officio repellere tales accuſatores, eò quia agatur de periculo ànimarum, immo id non ſolùm procedit io cauſa matrimonij, verùm etiam in alijs cauſis, ut ootat Panormitanus. Quòd verò *in d. c. ſignificante 5. h. t.* molier inſtituerit accuſationem matrimonij quæſtûs cauſâ probari potuit per mediatores, & etiam per teſtes, quos nitebatur corrumpere ob hanc cauſam, ut notat Abbas *in d. c. ſignificante n. 5. h. t.* Repelluntur etiam ab accuſatione matrimonij jam contracti, qui tempore præmiſſæ denuntiationis ſcientes impedimentum aliquod dirimens, illud reticuerunt, cum debuiſſent illud manifeſtare.

Id tamen limitatur, niſi tunc probabiliter 4
ignoraverint denuntiationem; vel jurent, ſe poſtea primùm in ejus notitiam deveniſſe, & quod nihil malitioſè objiciant contra matrimonium, ut deſumitur *ex c. cum in tua 6. & ult. h. t.* ubi Pontifex reſcribit, quòd accuſans matrimonium iam factum; ſi tempore denuntiationum non manifeſtavit impedimentũ, non ſit admittendus, niſi eo tempore fuerit extra Diœceſin, vel non potuerit habere notitiam denun-

nuntiationis: ut ſi ex morbo non erat ſanæ mentis: vel ita puer, ut hæc non intelligeret: vel aliâ causâ legitimâ fuerit impeditus; vel etiam ſi juret, quòd ea poſtea didicit ab alijs, qui ſciverunt denuntiationes, & ſilverunt, hic eſſet audiendus, ſi etiam juret, quòd hoc non procedat ex malitia: alioquin exiſtens in diœceſi, aut civitate præſumitur ſcire, quæ in ea publicè fiunt, niſi quis ſit abſens, aut ex defectu ætatis non intelligat, quæ publicè fiunt, & idem eſt de quavis alia cauſa legitima, ut liquet; exemplum ponit Panormitanus *in d. c. n. 3.* ſi quis enim erat excommunicatus tempore denuntiationis, quia non poterat tunc impedimentum denuntiare, permittitur eidem, ut poſſit poſtea illud denuntiare.

5 Præterea quando publicè fit denuntiatio, ſeu proclama impedimenti præſumptio juris eſt, quòd quis illam ſcivit; ſed ſi cum juramento aſſerat ſe denuntiationem ignoràſſe, adhuc admittitur, quia ut notat Gloſſa *in c. cum in tua V. juramentum*, plus valet juramentum unius, quàm præſumptio juris, quia hæc per juramentum eliditur. Id tamen non procedit, quando impedimentum poteſt vero ſimiliter probari per teſtes, vel alias legitimas probationes, quia tunc non admittitur juramentum partis, ne recedatur à regula juris *c. licèt 47. de teſtibus* & docent Barboſa hic *in collect. n. 7. &* Menochius *lib. 1. de præſumpt. 77. n. 10.* judex enim tenetur arbitrari ſecundùm qualitatem præſumptionis, an juramentum ſit ſufficiens: ſiquidem præſumptio nonnunquam eſt ita levis, ut per juramentum excludatur: & nonnunquam eſt ita urgens, ut juramentum proprium non ſufficiat ad eam excludendam. Præterea id intereſt diſcriminis inter accuſatorem, & teſtem, quòd accuſator admittitur ad accuſandum matrimonium, quamvis ejus author, à quo ipſe audivit impedimentum, admitti non poſſit, eò quia neglexerit tempore publicæ denuntiationis illud manifeſtare. Teſtis verò ſemper repellitur à ferendo teſtimonio, ſi ejus author repellatur, ut habetur *in c. vires 43. de* teſtibus. Ratio diſcriminis eſt, quia accuſator fundat ſuam intentionem non in nuda accuſatione, ſed in teſtibus, vel alijs probationibus, proinde culpa authoris non debet ipſi nocere, cùm non fuerit in culpa, ſecus teſtis cùm deponat de auditu; fidem teſtimonij ſui fundat, & collocat in perſona alterius, à qua audivit: unde ſi author repellatur tanquam inhabilis à teſtimonio ferendo, debet ſimiliter etiam teſtis repelli; ceſſante enim fundamento corruit res fundata.

6 Quamobrem ipſi conjuges, & omnes illi, quorum intereſt, poſſunt matrimonium accuſare, & occultum impedimentum judici eccleſiaſtico manifeſtare. Quinimò ſi fama ſpargatur, quoſdam conjugatos de facto laborare aliquo canonico impedimento tenetur judex ex officio inquirere, & diligentiam adhibere, ut notitiam enanciſcatur veritatis. Quinimò etiam quilibet de populo, cui impedimentum innoteſcit poteſt illud judici manifeſtare, & matrimonium accuſare, id ob bonum animarum, ne ſcilicet aliqui ſub ſpecie conjugij impunè adulteria, vel inceſtus committant: id tamen procedit, niſi ſit præſumptio, quòd ex odio, aut malitia, vel ad extorquendam pecuniam accuſator moveatur ad alienum matrimonium turbandum, ut habetur *in d. c. ſignificante 5. h. t.* Contra accuſatorem oritur præſumptio, ſi eo tempore, quo denuntiationes ante matrimonium in eccleſia factæ ſunt, ipſe cum præſens fuerit, non contradixerit, & poſt contractum matrimonium accuſationem inſtituat, tunc enim niſi juramentum ſit præſtiturus non facilè auditur, & juramentum debet eſſe, quod primùm ex poſtfacto in veram impedimenti notitiam devenerit, & nullâ malitiâ ad accuſandum fuerit inductus juxta *c. cum in tua ult. h. t.*

Rurſus accuſatio contra matrimonium, vel tendit ad ſolam ſeparationem tori, ut ſi alter conjux commiſerit adulterium: & tunc ad accuſandum tantùm admittitur conjux innocens, quia ipſius tantùm intereſt injuria, non nocentis. Vel tendit ad ſeparationem, vel ſolutionem vinculi matrimonialis, & tunc quamvis aliàs propria confeſſio dicatur optima probatio; ſi tamen conjugati ultro fateantur impedimentum dirimens matrimonium jam contractum, ut ſi faterentur impedimentum conſanguinitatis, impotentiæ, criminis, non propterea matrimonium ſtatim ſeparandum eſſet, niſi ex alijs conjecturis de veritate appareret, quia poteſt facilè oriri ſuſpicio, ne conjuges pertæſi cohabitationis colludant; fingántque tale impedimentum, ut liberi fiant à vinculo illi matrimonij, ut habetur in *c. ſuper eo 5. de eo qui cognovit.* Sin autem conjuges non petant ſeparationem, ſed tantùm diſpenſationem, & ulterius cohabitare velint, tunc creditur ſimplici eorundem aſſertioni, quia nulla ſuppetit cauſa, quâ conjiciantur de falſitate ſuſpecti: cum confeſſio non ſit in eorum favorem, ſed potiùs in gravamen impetrandæ diſpenſationis. 7

Quando accuſatio tendit ad ſeparationem vinculi matrimonialis propter impedimentum conſanguinitatis, tunc omnium primi admittuntur parentes ad probandum impedimentum, & ijs deficientibus proximiores conſanguinei, cùm iſti optimè ſcire poſſint, an revera impedimentum exiſtat. Poſt conſanguineos admittuntur etiam ad accuſandum extranei, inter quos præferuntur, qui probatæ ſunt famæ, & cæteris prudentiores, ac maturiores ex vicinia; quibus conſanguinitas facilè poteſt eſſe nota, niſi ſubſit tale impedimentum dirimens, cui poſſint contrahentes renuntiare, ut eſſet impedimentum erroris circa conditionem, vel ſtatum, ut ſi quis ignorans nupſerit ancillæ, quam putabat liberam, ad accuſandum enim hoc impedimentum non admittuntur niſi liber, qui contraxit cum ancilla; & niſi libera, quæ nupſit ſervo: quia cùm hunc errorem poſſint ſibi invicem remittere, poſſunt, qui ita contraxerunt, iterum conſentire in matrimonium, illúdque rati- 8

ratificare, quo pacto ceſſat impedimentum, eò quia ad ipſos tantùm pertinet cedere jure ſuo. Rurſus ſi matrimonium accuſetur propter impotentiam, eò quia alter conjux impotens ſit ad uſum matrimonij ratione frigiditatis, vel maleficij, aut alterius impotentiæ: tunc nullus alius ad accuſandam talem impotentiam admittitur, quàm ipſi conjuges, quorum intereſt, tale matrimonium diſſolvi, vel etiam invicem cohabitare, ſi non ut veri conjuges, ſaltem ut frater, & ſoror *c. conſultationi 4. de frigid. & maleſic.* quapropter impedimentum impotentiæ non poteſt accuſari niſi ab ipſiſmet conjugibus.

9 Cæterum quotquot ſunt idonei ad accuſandum matrimonium, cenſentur etiam idonei ad ferendum teſtimonium pro, & contra illud, dummodo aliàs idonei ſint ad teſtificandum, adeò ut ſi agatur de matrimonio conjungendo, vel diſſolvendo, parentes ſint idonei teſtes, ut deſumitur ex *c. videtur 3. h. t.* ubi Clemens III. reſcribit in cauſa matrimonij conjungendi, vel disjungendi ad teſtificandum admittendos eſſe parentes, & ſi hi deſint proximiores utriuſque ſexûs, quia unuſquiſque ſuam genealogiam cum teſtibus, & chartis, tum etiam ex recitatione majorum ſcire ſtudet; illorum enim intereſt.

10 Hinc regula generalis eſt, quòd in cauſa matrimoniali parentes utriuſque ſexûs, ut etiam conſanguinei ſint teſtes idonei, quamvis agatur de matrimonio jam inito, ut notat Panormitanus contra Gloſſam *in d. c. videtur 3. h. t.* imò ſunt parentes, & conſanguinei cæteris præferendi, quia præſumuntur habere pleniorem notitiam tum conſanguinitatis, tum contractûs, adeò ut ſi quis eorum alleget ignorantiam, non facilè audiatur. Rurſus juxta jus civile non eſt validum matrimonium contractum ſine conſenſu parentum, niſi filius jam fuerit emancipatus *l. ſi filiusf. ff. de ritu nupt.* ſed ſecundùm jus canonicum talis conſenſus non eſt neceſſarius, ut habetur *in tot. tit. de deſponſ. impub.*

11 In caſu tamen criminali, ſive civili pater non poteſt teſtificari in cauſa filij, nec viciſſim filius in cauſa patris, ut deſumitur *ex d. c. videtur 3. h. t.* ubi Clemens III. reſcribit, quòd quamvis parentes poſſint admitti ad teſtificandum in cauſa matrimonij conjungendi, vel disjungendi, non ita in criminalibus, nec in contractibus: unde quòd pater non poſſit recipi in cauſa filij, nec filius in cauſa patris, verum eſt in criminalibus, & civilibus; non ita in matrimonio conjungendo, vel dirimendo ob ejus prærogativam: hæc tamen regula fallit in aliquibus caſibus, quos recenſet Speculator *tit. de teſt. §. 1. poſt princ.* Quòd ſi ſponſus filiæ, vel ſponſa filij ſit ditior, vel nobilior, tunc teſtimonium parentum poteſt eſſe ſuſpectum, ſive quæratur ſupra conſanguinitatem, ſive ſupra contractum matrimonij *argu. c. ſuper de teſtib.* Sin verò ſint æquales, tunc indiſtinctè poſſunt admitti, eò quia ceſſat ſuſpicio, niſi fortaſſis, ut rectè notat Panormitanus, alter affectes, ac vehementer deſideret matrimonium; & concurrant aliæ circumſtantiæ augentes ſuſpicionem: unde Abbas *hic n. 6.* addit, non poſſe dari certam regulam ad cognoſcendum, an, & quando credendum ſit teſtimonio parentum in cauſa matrimoniali, & Panormitanus cenſet id relinquendum eſſe judicio prudentis viri, & arbitrio judicis, ut ex circumſtantijs occurrentibus maturè perpenſis conijciat, an eorum teſtimonium ſuſpicionem ingerat, nec ne.

Quando agitur de cauſa matrimonij, an validum ſit, cùm probari poſſit impedimentum cognationis, ſi maritus abſit, & cum omni diligentia requiſitus non poteſt inveniri; ſi manifeſtum eſt, quod aſſeritur, aut apparent legitimi accuſatores, & teſtes, poſſunt recipi teſtes, & cauſa ſecundùm canones terminari. Id tamen procedit, ſi maritus ſuâ culpa abſens, & diligenter requiſitus convenienti tempore ſcilicet intra quinquennium, ut ponitur *in d. c. perlatum* non invenitur, poteſt contra illum procedi ad ſententiam definitivam; idque à fortiori ſi delictum ipſius dedit cauſam abſentiæ, ut declaratur in *c. perlatum 8. qui filij ſint legitimi:* & in propoſito delictum homicidij commiſſi dedit cauſam viro, ut abeſſet. Notat tamen Panormitanus *in d. c. perlatum. n. 6.* in dubijs præſumendum eſſe, quòd in fraudem uxoris ſe abſentaverit, quia tenetur vir cohabitare uxori. 12

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelecta quæſtiones.

QUæritur primò, quænam probationes requirantur ad cauſas matrimoniales? Reſpondetur, non ſufficere ſemiplenas probationes, quia cauſæ matrimoniales in jure accenſentur arduis, conſentúrque magni præjudicij, proinde requiruntur ad ipſas plenæ, ac integræ probationes: hoc autem procedit, ſi agatur de matrimonio jam contracto diſſolvendo: non ita ſi de matrimonio impediendo, ne contrahatur; tunc enim etiam ſemiplenæ probationes admittuntur, & ſufficit etiam fama communis, unius teſtis aſſertio; immo ſufficiunt etiam conjecturæ, & alia indicia inducentia probabilitatem, ut ſtatuitur *in c. 2. de conſanguinit. & affinit.* ſiquidem ex ſemiplena probatione, & conjecturis cauſa matrimonialis ſit ſaltem dubia, conſequenter, & periculoſa, ſi cum tali dubio matrimonium contrahatur, quia poſſet facilè contingere, ut invalidè iniretur: in dubio autem, & periculo tutior via tenenda eſt, & expedit ab initio impedire matrimonium, ne contrahatur potiùs, quàm ut cum periculo peccati celebretur, & ne fortaſſis ex poſtfacto cum ſcandalo diſſolvatur. Sin verò agatur de matrimonio jam contracto diſſolvendo, in dubiis judicandum eſt in favorem matrimonii; quia cùm ex divina inſtitutione ſit vinculum indiſſolubile, non ſufficit quæcun- 1

que probatiò ad illud diſſolvendum, ſed debet eſſe plena, & integra, & taliter ut impedimentum dirimens pateat.

2 Quæritur ſecundò, an poſſit conſanguineus in cauſa matrimoniali eſſe teſtis pro conſanguineo? Reſpondetur cum diſtinctione, ſi agatur de impedimento, quod non ſit conſanguinitatis, & conſanguineus in favorem conſanguinei teſtetur, tunc regulariter non admittitur, ut teſtis idoneus, quia teſtis debet eſſe indifferens, & non addictus uni parti, & conſanguineus præſumitur ſemper teſtificari in favorem potiùs conſanguinei, quàm alterius extranei: ſin autem agatur de impedimento conſanguinitatis, tunc conſanguinei ſunt teſtes idonei, eò quia cenſeantur habere plenam ſuæ genealogiæ notitiam; & quòd non facilè nuptias inceſtuoſas in propria familia ſint toleraturi *c. videtur nobis 3. h. t.* ubi Clemens III. reſcribit in cauſa matrimonii coniungendi, vel disjungendi ad teſtificandum admittendos eſſe conſanguineos, & in eorum defectu proximiores: ſecus in criminalibus, & contractibus. Coniugati tamen ſi ultro fateantur impedimentum conſanguinitatis, non habentur teſtes idonei, nec ſuat ſeparandi, niſi ex aliis coniecturis conſtet de veritate: ſiquidem coniuges cohabitationis pertæſi poſſunt facilè impedimentum fingere *c. ſuper eo 5. de eo qui cognovit.* Quòd ſi conjuges petant diſpenſationem, & velint ulteriùs cohabitare, habenda eſt fides eorum ſimplici aſſertioni, quia tunc ceſſat cauſa ſuſpicionis, cùm teſtificatio non ſit in eorum favorem, ſed potiùs gravamen impetrandæ diſpenſationis.

3 Quæritur tertiò, quandónam accuſatio contra matrimonium inſtitui poſſit, & an ad id requiratur determinatum tempus? Reſpondetur, poſſe huiusmodi accuſationes ſemper inſtitui, quamvis enim aliæ actiones regulariter extinguantur lapſu triginta, vel quadraginta annorum *l. ſicut*, & *l. omnes C. de præſcript. 30. annorum.*

4 Nihilominus accuſatio matrimonij etiam poſt lapſum 30. annorum poteſt inſtitui: ratio eſt, quia ſi ſemel ab initio matrimonium fuit invalidè initum, tractu temporis non convaleſcit, nec tollitur impedimentum: unde ſi coniuges vivant, ſemper accuſatio poteſt inſtitui, & ipſi coniuges ſunt ſeparandi, licèt bona fide contraxerint. Secus poſt mortem coniugum elapſis 20. vel 30. annis, non poteſt ampliùs quæſtio moveri de valore matrimonij præteriti, ut nimirum filius, vel nepos excludatur à ſucceſſione hæreditatis: ratio eſt, quia quamvis matrimonium fuerit ab initio in ſe invalidum, quia tamen coniuges bona fide contraxerunt, & poſt eorum mortem ceſſat peccatum coniugum, non apparet ratio, cur diſpoſitio juris civilis, quæ poſt lapſum tanti temporis actionem tollit, locum non habeat.

5 Quæritur quartò, quomodo cauſæ matrimoniales, tractari debeant etiam in dubiis? Reſpondetur, cauſas matrimoniales non niſi ſummariè tractandas eſſe, ſeu breviùs, quo fieri poteſt, adeò ut judex eccleſiaſticus, teneatur amputare omnes non neceſſarias dilationes, & fruſtraneas exceptiones: idque ne litigantes ob longiorem moram periculo exponantur incontinentiæ, ut habetur *in clement. 2. de judic.* & *clement. ſæpe de V. S.* Cùm enim attendenda ſit animarum ſalus, debent removeri omnes occaſiones peccandi. Sententia lata in cauſa matrimoniali non tranſit in rem judicatam, quamvis ab illa appellatum non fuerit; adeò ut ſi novæ probationes impedimenti emergant, nova ſemper poſſit inſtitui accuſatio: ut etiam ſi ex falſis probationibus matrimonium ſolutum fuerit, & ex poſtfacto conſtet de veritate, ſunt conjuges reſtituendi in integrum, ac ſimul conjungendi, ut ſtatuitur *in c. lator*, & ibi Gloſſa *de ſentent. & re judic.*

An verò in cauſa matrimoniali, ſi agatur 6
de impedimento canonico, poſſit fieri tranſactio, ſi cauſa ſit dubia. Reſpondetur negativè, quia licet in alijs cauſis dubijs conſulendum ſit partibus, ut per tranſactionem, vel amicabilem compoſitionem liti finem imponant, non eſt tamen permiſſa hujuſmodi tranſactio, vel compoſitio, quando in cauſa matrimoniali agitur de impedimento canonico, neque juramentum voluntarium admittitur, nec compromiſſum, nec alia ſimilia, quæ ſpeciem tranſactionis continent *c. ult. de tranſact.* Ratio eſt, quia ſuper illis tantùm admittitur tranſactio, quæ in poteſtate ſunt litigantium: & impedimentum canonicum non eſt in poteſtate conjugum, cum ſit impoſitum ab eccleſia: unde non poſſunt conjuges tranſigere, ſi cauſa impedimenti ſit dubia, ſed tenentur ſtare ſententiæ judicis eccleſiaſtici. Super expenſis tamen in lite factis, ut etiam ſi contra filium agatur de valore matrimonij parentum jam defunctorum in ordine ad hæreditatem, & ſucceſſionem, poteſt tunc tranſactio procedere.

Quæritur quintò, an accuſatio in cauſa ma- 7
trimoniali poſſit per litteras inſtitui abſente accuſatore, & teſtibus? Reſpondetur negativè, & deſumitur *ex c. a nobis 2. h. t.* ubi Clemens III, conſultus, an aliqui ſuper accuſatione matrimonij nihil voce propria depromentes debeant per ſolam ſcripturam admitti, reſcribit Pontifex, quòd in talibus, niſi in quantum ad præſumptionem, nullius momenti eſt ſcriptura, quoad ſententiam proferendam, niſi alia legitima adminicula ſuffragentur. Siquidem in cauſa matrimoniali tenetur judex eccleſiaſticus diligenter præcavere, ne per alicujus calumniam, vel falſum teſtimonium aliqui per matrimonium invalidum conjuncti permaneant in peccato; & etiam ne legitimè conjuncti contra Dei præceptum ſeparentur *c. licet 47. in fin. de teſtib.* & quia poſſent accuſatores faciliùs calumniari, ſi abſentes poſſent per ſcripturam accuſare *c. ult. cauſa 2. q. 8.* ideo ad impediendam, & declinandam calumniam accuſatoris, falſámque teſtium depoſitionem jura exigunt, ut in cauſa matrimoniali non niſi perſonaliter, & propria viva voce fiat accuſatio.

Nihil-

8 Nihilominus quamvis ſcriptura ex talibus accuſationibus, & teſtimoniis non ſufficiat ad ferendam ſententiam absque aliis adminiculis; valet nihilominus ad aliquam præſumptionem, & deſumitur *ex d. c. a nobis 2. h. t.* ubi Pontifex reſcribit, quòd licèt in cauſa matrimoniali accuſatio non debeat fieri per ſcripturam, ſed perſonaliter; nihilominus ſcriptura, quamvis non valeat quoad ſententiam, valet tamen quantum ad præſumptionem. Quinimò ex privilegio in Bohemia, & alijs locis valet accuſatio per ſcripturam, adeò ut atteſtationes teſtium redactæ in ſcripturam eandem vim habeant, ac ſi perſonaliter viva voce accuſationem inſtituerent, ut teſtatur Gaillus *obſer. lib. 1. obſer. 18. n. 13. & 14.* hócque privilegium eſt ſpecialiter indultum à Principe, ne in illis Provinciis, vel Regnis perſonæ illuſtres, & nobiles adigantur perſonaliter judicem accedere ad teſtificandum ſuper impedimento in cauſa matrimoniali: unde ſufficit ſi tales prænobiles fide ſua, & in verbo viri equeſtris deponant in ſcriptura, quam propria manu ſubſcribant, muniántque proprio ſigillo, quia tunc viro equeſtri perinde creditur, ac ſi perſonaliter, ac viva voce deponeret, quia in viris prænobilibus ceſſat præſumptio ſubornationis, aut perjurii, & eorum ſigilla, ut etiam propria manu ſubſcriptio cenſentur habere vim iuramenti.

9 Quæritur ſextò, an puella, quæ invitò contraxit matrimonium cum aliquo, ſi poſt contractum matrimonium ſpontè, ac liberè permiſit à marito ſe carnaliter cognoſci, poſſit poſtea reclamare contra validitatem matrimonii, eò quia fuerit coacta ad illud contrahendum? Reſpondetur, talem puellam non poſſe poſtea reclamare, nec eſſe in iudicio audiendam, ſi antequam permiſerit ſe cognoſci à viro, cùm potuerit, non reclamaverit, idque deſumitur ex *c. inſuper 4. h. t* ubi cùm aliquis nupſiſſet puellæ innubili, & hæc nubilis facta, & pluries à viro cognita objeciſſet, ſe ab initio matrimonio ſemper diſſenſiſſe, & id etiam per idoneos teſtes probâſſet, reſcribit nihilominus Clemens III. illam non eſſe audiendam, quia ante cognitionem ſui iam nubilis, cùm potuerit, non reclamaverit. Ratio eſt, quia licèt matrimonium per vim, vel metum gravem initum ſit nullum ex defectu conſensûs conjugis, cui vis infertur, vel metus; ſiquidem ſine conſenſu non habetur contractus, nec ſine contractu matrimonium: nihilominus quia per carnis copulam ſpontè ſubſecutam ſublata poſtea fuit omnis violentia, ideo matrimonium per vim, vel metum ab initio contractum accedente poſtea conſenſu ad uſum matrimonii incipit tale matrimonium valere, quia conſentiens in uſum matrimonii aſſentitur etiam ipſi matrimonio, & per talem conſenſum ratificatur præcedens matrimonium ex parte conſentientis in talem uſum; proinde non poteſt ampliùs poſt talem conſenſum quidquam opponere contra matrimonium, quod coactè ab initio contraxerat, quia ratihabitio illud confirmat. Ut autem, hoc procedat, debet copula ſpontè, & affectu maritali permitti: alioquin ſi eſſet etiam ipſa metu gravi extorta, non ratificaretur matrimonium coactè ab initio initum.

Quæritur ſeptimò, an qui vim intulit alteri, 10
ut contraheret matrimonium, poſſit ipſe poſtea reclamare, & accuſare nullitatem matrimonii, quamvis liberè conſenſerit? Reſpondent plures cum Navarra in *ſumma c. 22. n. 51. in fin.* liberè conſentientem non poſſe accuſare impedimentum, nec reſilire à matrimonio, ſi alter conjux, qui vim eſt paſſus, nolit reſilire, ſed conſentiat in matrimonium; quia tunc habetur conſenſus utriusque partis, & matrimonium, quod ante erat irritum, acquirit ſuum valorem: adeò ut qui liberè conſenſit, non poſſit ſtatim reſilire; ſed teneatur congruo tempore, arbitrio prudentis viri expectare, an alter velit ſtare matrimonio. Ratio eſt, quia qui coëgit ad matrimonium contrahendum, maximam alteri intulit injuriam circa matrimonium, proinde tenetur eam reſarcire offerendo alteri, qui vim eſt paſſus, ratificationem illius. Tum quia majorem injuriam intulit, quàm ſi decepiſſet fictè contrahendo: atqui fictè contrahens tenetur reſtituere legitime conſentiendo: ergo à fortiori is, qui coëgit. Secundò quia jura deceptis, & non deceptoribus ſubveniunt *2. §. verba. ff. ad ſenat. conſult. Vellejan.* & *univerſorum de rer. permutat.* ergo etiam coactis, non verò cogentibus debent ſubvenire, quia coacti injuriam patiuntur, & cogentes illam inferunt, proinde in optione conjugis, qui metum fuit paſſus, debet eſſe, an velit, ut matrimonium perficiatur, nec ne. Tertiò conſenſus abſolutus ex parte cogentis ſufficit ad ipſum ex ſua parte obligandum, dummodo coactus ex ſua parte ſtare velit nemine impediente, quia quòd ex parte metum paſſi nulla oriatur obligatio, id per accidens ſe habet, ex culpa ipſius cogentis.

Nihilominus contraria ſententia eſt etiam 11
probabilis, ſcilicet non teneri cogentem in foro conſcientiæ perficere tale matrimonium, donec per judicem condemnetur, ſed poſſe licetè reſilire etiam altero invito, ſi aliud damnum inde non fuerit ſecutum: quia vel teneretur perficere matrimonium ratione delicti coactionis, & in pœnam illius, & ad id requireretur condemnatio judicis, quia delinquens non tenetur pœnam ſubire antequam à judice ad illam ſubeundam condemnetur: vel obligatio perficiendi matrimonium oriretur ratione injuriæ illatæ per coactionem: & id non videtur dicendum, quia non eſt tanta injuria coactionis, quando aliud damnum inde non ſequitur, ut aliter non poſſit reſarciri, quàm per matrimonium: præſertim ſi injuria illata ſit levis, & nullum detrimentum inde ſequatur in fama. Vel teneretur ea ratione, quia ex ſua parte ſe obligavit: & ex hoc capite nec oritur obligatio, quia contractus oneroſus, cum ſit ex utraque parte ſuaptè natura obligatorius, ut in illo ſervetur æqualitas, vel utraque pars manet obligata, vel nulla; quia eſt de ratione contractûs utrumque contrahentem obligare, vel nul-

nullum: ergo ſi in coacto nulla oritur obligatio; ita neque in cogente: alioquin contractus non ſervaret æqualitatem.

12 Si dicas, æqualitatem tunc non ſervari ratione delicti. Contra eſt, quia ſi ratione delicti oritur obligatio, jam hæc contrahitur ut pœna, quam delinquens non tenetur ſubire ante ſententiam, & condemnationem ſemanatam à judice. Hinc ad primum fundamentum oppoſitæ ſententiæ poſſet reſponderi, non omnem injuriam eſſe reparandam in eodem bonorum genere: præſertim cùm in caſu poſito non ſit injuria tanta, quæ mereatur tantam ſatisfactionem, quanta eſt in obligatione contrahendi matrimonium.

13 Ad id, quod addebatur, cogentem ad contrahendum matrimonium majorem iatuliſſe injuriam coacto, quàm ſi illum decepiſſet fictè contrahendo. Reſpondetur, id aon eſſe verom, quia, ſi non fuerit aliud damnum ſecutum, iniuria illata coacto non eſt iam gravis: quia coactus, cùm non contraxerit, eſt ſui iuris; ſi velit, vel nolit ratificare contractum, unde quoad hoc remanet cum plena libertate, proinde nulla, vel ſaltem levis illi fuit iniuria illata; ſecus qui fictè contraxit, obligavit alium ſtatim, eique grave onus iniunxit, ut eſt illud matrimonij, proinde graviorem intulit lajuriam.

14 Ad ſecundum reſpondetur, jura ſubvenire deceptis, non deceptoribus in pœnam deceptionis, & coactionis: & quia talem pœnam jura imponunt, decipiens, vel cogens non tenetur eam ſubire ante iudicis ſententiam. Ad tertium reſpondetur; argumentum valere in contractibus gratuitis, ubi non eſt mutua obligatio, non ita in oneroſis, quorum ea eſt natura, ut vel utrumque contrahentem obliget, vel nullum.

TITULUS XIX.

De Divortijs.

PEractâ tractatione de accuſatione legitimè inſtituta in ordine ad diſſolutionem matrimonij; agit Pontifex in præſenti titulo de ipſomet divortio, ſeu diſſolutione matrimonij. Fitque dupliciter, vel quoad ſubſtantiale vinculum matrimonij, & propriè dicitur divortium, quo conjuges adhuc viventes liberantur à vinculo matrimonij: hinc divortium ſuam ſortitur nomenclationem à diverſitate mentium, eò quia in diverſas partes eant, qui matrimonium diſtrahunt. Hanc etymologiam divortij à diverſitate mentium traditur à Catone *in l. 2. ff. de divortijs*: Paulus Juriſconſultus *in l. inter divortium ff. de V. S.* vult dici, eò quia in diverſas partes eant, qui à vinculo matrimonij liberantar. Alij per translationem dicunt divortium dici, ab aquarum, rerúmque ſimilium divortio: quo pacto Cicero *lib. 3. de ratione* dicit, *doctrinarum divortia*: hinc Nonius rectè cenſuit, divortium generatim dici rerum omnium ſeparationem: & licèt quando ob impedimentum perpetuò dirimens fit divortium, propriè non ſeparetur matrimonium, nec ſolvatur ejus vinculum, eò quia nunquam extitit, cùm matrimonium ab initio fuerit invalidum, quod enim non eſt, non dicitur deſtrui, nec ſolvi: nihilominus dicitur divortium relativè ad ipſas perſonas, quæ cum antea ſimul manſerint, per judicis ſententiam ſeparantur, quatenus judex declarat, tale matrimonium ab initio non fuiſſe validum, & nullum inter ipſas perſonas extitiſſe vinculum. Secundò ſumitur divortium non quoad vinculum ſubſtantiale matrimonij, ſed quoad torum, & cohabitationem; fitque hoc divortium ob adulterium alterjus conjugis ex conceſſione Chriſti *Matth. 5. & 19.* manente tamen vinculo conjugali, adeò ut neuter conjux altero vivente poſſit ad alias nuptias tranſire. In hoc titulo Pontifex potiſſimum agit de divortijs in hoc ſecundo ſenſu quoad torum, & cohabitationem.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc Titulo continentur.

C. SI QUA MULIER 1. h. t. Ex Concilio Wormacienſi ſtatuitur, homicidium neceſſarium ad defenſionem propria vita non privare ſpe futuri conjugij; benè tamen machinatio.

nationem mortis tali ſpe privare, ut ſi mulier ſit machinata, & miſerit aliquos ut ſuum maritum interficerent, & maritus invaſus aliquem ex injuſtis aggreſſoribus occidit, maritus non privatur ſpe conjugij, benè tamen mulier, quia hæc fuit machinata contra maritum, non hic contra uxorem: ex quo textu liquet, conatum etiam ſine effectu puniri: ſtatuitur enim pœna contra uxorem inſidiatricem vitæ mariti, ut ſcilicet non poſſit nubere poſt mortem mariti: poſſit tamen maritus ſi voluerit, quia hic eſt innocens. Cæterum ſi non obſtante hac pœna mulier inſidiatrix poſt mortem naturalem mariti de facto nuberet alteri, matrimonium eſſet validum, ut notat Gloſſa: an verò poſſit tunc maritus repellere uxorem inſidiatricem. Reſpondetur, quòd ſi odium ſit capitale, poſſit implorari officium Judicis, à quo ſeparentur c. litteras de cohabitat.

C. *QUÆSIVIT 2. h. t. declarat Alexander III. Matrimonium non ſeparari ob quodcunque crimen alterius, niſi frangatur fides conjugij, ut fit per adulterium; & tunc uxor adultera à viro ſeparata non poteſt nubere alteri vivente marito, à quo fuit ſeparata, quia per tale crimen fit tantùm divortium, ſeu ſeparatio à thoro, non à vinculo matrimonij. Per fornicationem autem, ob quam Chriſtus conceſſit divortium thori non ſolùm intelligitur fornicatio carnalis, cujusmodi eſt adulterium, ſed etiam ſpiritualis, qualis eſt hæreſis, vel apoſtaſia à fide, quia Chriſtus fuit generaliter locutus de fornicatione, quæ in favorem fidei comprehendit utramque fornicationem.*

C. *PORRO 3. h. t. Idem Pont. reſcribit, virum ſine judicio eccleſiæ non poſſe dimittere uxorem propter parentelam etiam publicam, & ſi eam dimiſerit declarat, eſſe compellendum etiam ſub pœna excommunicationis, ut redeat ad ſuam uxorem. Rurſus ſi parentela ſit publica, & manifeſta; ut in primo, vel ſecundo gradu, quamvis nullus accuſet, declarat Pontifex ad Epiſcopum ex officio tunc pertinere, adhibita gravitate diſſolvere matrimonia illicitè contracta. Ex quo textu colligitur, nullum poſſe dimittere uxorem ob fornicationem etiam publicam, nec propter parentelam ex propria authoritate, eò quia in notoriis ſervari debeat ordo juris ſaltem quoad ſententiam, licèt non quoad alia: quia divortium eſt pœna, quæ non debet infligi niſi per ſententiam Judicis; proinde qui ante ſententiam Judicis uxorem dimittit, tenetur ad eandem redire, ſi non ad carnalem copulam, ſaltem ad cohabitandum. Rurſus ex textu etiam liquet in manifeſta & publica parentela conjugatorum, Epiſcopum non indigere accuſatore, ſed debere de facto procedere, quòd ſi parentela non ſit manifeſta, ſed tantùm ex fama, tunc debet Epiſcopus ex officio inquirere, & compellere, ut ſcientes teſtificentur: ſicut etiam ad reconciliandos diſſidentes, debet eos compellere ad cohabitandum.*

C. *SIGNIFICASTI 4. h. t. Idem Pont. declarat, quòd ſi vir dimittat uxorem propter adulterium ſine ſententia Judicis, ac proinde ſit excommunicatus; uxor verò dimiſſa adhuc adulteretur cum aliis, & ſimul petat reſtitui ſuo marito dicens ſe fuiſſe injuſtè dimiſſam, & habuiſſe materiam adulterandi à marito, tunc ſi adulterium mulieris ſit notorium, declarat Pontifex, non eſſe cogendum maritum ad illam recipiendam niſi conſtiterit, etiam ipſum virum cum alia muliere adulterâſſe. Hinc notat Gloſſa, quòd dante marito materiam adulterandi, ſi mulier liberè, & volens conſentiat non eſt poſtea audienda ſi reclamet: ſecus ſi invita conſenſit, eſt audienda, quia tunc illi non poteſt objici adulterium. Quòd ſi mulier receſſit à viro propria authoritate, & poſtea petat reſtitui, audienda eſt, ſed ſi maritus nolit eam admittere, tunc intelligitur ſpoliata: verùm non poteſt petere expenſas, quas fecit tempore ſeparationis, antequam peteret reſtitui, eò quia ipſa ſpontè receſſerit.*

C. *LITTERIS 5. h. t. Idem Pont. declarat ob fornicationem uxoris fieri divortium, quòd ſi maritus etiam adulteretur compellitur redire ad uxorem, ut ſimul cohabitent: ratio eſt quia crimina mutua parè compenſatione tolluntur. Notandum eſt, divortium ob fornicationem ſignificare ſeparationem à thoro, non ſolutionem vinculi matrimonialis. Cæterum poſt hoc divortium poteſt maritus revocare uxorem etiam invitam: rurſus delictum mariti ſuperveniens præjudicat ſententia.*

C. *DE ILLA 6. h. t. Urbanus III. declarat, quòd ſi maritus labatur in hæreſin. & uxor ſe ſua authoritate ſeparet, ſi maritus poſtea reſipiſcat, & convertatur, compellenda ſit uxor, ut ad illum revertatur: non tamen eſt cogenda ſi fuit ſeparata per ſententiam Judicis. Ex quo textu liquet, uxorem poſſe propria authoritate repellere maritum hæreticum non expectata ſententia judicis ob periculum perverſionis. Cæterum præſens textus corrigitur per ſubſequentem, in quo ſtatuitur, ut in utroque caſu compellenda ſit redire ad maritum, niſi velit religionem aliquam ex approbatis ingredi.*

C. *QUANTO 7. h. t. Innocentius III. declarat, quòd ſi ex conjugibus infidelibus unus convertatur, & alter nolit cohabitare, ſolvitur matrimonium, & converſus poteſt aliam ducere, quia erat verum matrimonium, ſed non ratum, eò quia conjux infidelis nolit cohabitare cum fideli ſine injuria Creatoris. quia contumelia creatoris ſolvit jus matrimonij circa eum qui relinquitur. Sin verò ex conjugibus fidelibus unus fiat hæreticus, vel infidelis, relictus non poteſt alteri nubere, quia non ſolvitur matrimonium: ſiquidem erat ratum per ſacramentum fidei, quod durat ſemper cum vita: unde ſi conjux hæreticus iterum convertatur, cogenda eſt mulier, ut redeat ad*

illum, niſi ut notat Gloſſa, velit religionem ingredi.

C. GAUDEMUS 8. h. t. Idem Pont. declarat, Paganos habentes uxores in aliquo gradu prohibito ab eccleſia, ut in ſecundo, vel tertio, ſi convertantur, remanere conjuges, eò quia per baptiſmum non ſolvuntur conjugia, ſed crimina dimittuntur. Rurſus declarat habere ſimul plures uxores, adverſari fidei Chriſtiana, & tantùm Patriarchis veteris legis id fuiſſe divina revelatione conceſſum: hinc infidelis habens plures uxores, ſi fiat fidelis tenetur ſolùm retinere primam, tametſi hanc repudiaverit: excipitur tamen ſi illa renuit cum illo cohabitare.

C. DEUS QUI ULT. h. t, Idem Pont. reſcribit, non debere fratrem ducere uxorem relictam à ſuo fratre, quamvis diſpenſetur cum recèns converſis, ut remaneant in matrimonio, quod in infidelitate contraxerunt more Moſaico, ſeu ad ſuſcitandum ſemen fratris. Ex quo textu colligitur, impedimentum affinitatis non eſſe merè eccleſiaſticum, ſed habere aliquid ex jure naturali ſaltem quoad decentiam.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quomodo liceat conjugi, vel non, divortium inſtituere ob adulterium alterius

1 Divortium, ut notat Hoſtienſis *in ſumma §. de divort. eſt inter virum, & mulierem legitimè facta ſeparatio*: dicitur *ſeparatio legitimè facta* eò quia quos Deus conjunxit, homo non debet ſeparare, ſcilicet abſque legitima ratione, non enim homo ſeparat, quos pœna damnat, quos reatus accuſat, quos maleficium coarctat *33. q. 2. c. ſolet de conſanguinit. & affinit. c. de infidel.* Primus divortij author dicitur fuiſſe Moyſes *Deuter. c. 24.* videns enim teſte D. Hieronymo ex Judæis alios avaritiâ, alios moleſtiâ domeſticâ, alios libidine commotos ſuas uxores injuria, & morte aliquando afficere, ut liberum eſſet ducere novas uxores, vel juniores, pulchriores, ditioréſque; ideo quieti ut conſuleret domeſticæ, facultatem ijſdem fecit divortij inſtituendi cum prioribus uxoribus, ea tamen conditione, ut vir, daret uxori ita rejectæ libellum divortij.

2 Differt divortium à repudio, quia illud non niſi inter virum & uxorem fieri dicitur, & repudium cum ſponſus à ſponſa dirimitur, & in perſonam uxoris, abſurdè cadit, ut dicitur *in l. inter ſtuprum 100. ff. de V. S.* & *in l. inter divortium 191. eod tit.* unde diſcrimen inter divortium, & repudium eſt, quod illud inter ſponſus poſt initum matrimonium inſtituitur; & hoc inter ſponſos tantùm de futuro, licet plerumque ſumatur repudium pro ipſo divortio.

3 Tripliciter ſumitur divortium. Primò pro diſſolutione matrimonij quoad thorum, ſeu quoad copulam carnalem. Secundò pro diſſolutione matrimonij quoad thorum, & cohabitationem ſimul. Tertiò pro diremptione ipſius matrimonij quoad vinculum: quando divortium fit tantùm duobus primis modis, adhuc matrimonium durat quoad vinculum, adeò ut non poſſint conjuges, licèt ſeparati tranſire ad alias nuptias. Vinculum matrimonij rati in duobus caſibus diſſolvitur, vel per ingreſſum in religionem approbatam, vel per diſpenſationem Pontificis; ratio eſt, quia matrimonium ratum cum tantùm ſignificet conjunctionem Chriſti cum anima fideli (quæ per peccatum tolli poteſt, vel etiam magis intendi) eſt diſſolubile: ſecus matrimonium conſummatum cùm ſignificet indiſſolubilem conjunctionem Chriſti cum unica ſua ſponſa, ſeu eccleſia, nullo caſu eſt diſſolubile, excepta morte naturali, hæc ſola eſt, quæ vinculum matrimonij conſummati diſſolvit, & conjux ſupereſtes conſtituitur liber, ut poſſit ad ſecundas nuptias tranſire. Hinc licèt apud Hebræos ante evangelium licuerit ex diſpenſatione DEI, vel permiſſum illis fuerit, ut minus malum ad vitanda majora, repudium uxoris, etiam poſt matrimonium conſummatum: non ita gentibus permiſſum fuit divortium, nec illis licitum fuit, eò quia non legatur pro ijs Deus unquam diſpenſaſſe; nihilominus poſt legem evangelicam nec ipſis Judæis, nec alijs infidelibus permiſſum eſt repudium, nec per illud matrimonium dirimitur, quia Chriſtus *Matth. 19.* tale divortium reprobavit, & ſuſtulit verbis illis *Moyſes ad duritiem cordis veſtri* (ſcilicet ex diſpenſatione Dei) *permiſit vobis dimittere uxores veſtras, ab initio autem non fuit ſic: dico autem vobis quia quicunque dimiſerit uxorem ſuam niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.*

Sed Hæretici ex præfatis Chriſti verbis inferunt, ſaltem ob fornicationem uxoris ſolvi matrimonium conſummatum, & dimiſſâ uxore adulterâ licitum eſſe viro alteram ducere. 4
Sed contra, quia hunc errorem, cui plerique hæreticorum adhærent anathemate damnavit Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. de ſacram. matrim. can. 7.* Non enim inde ſequitur, ob fornicationem poſſe diſſolvi matrimonium quoad vinculum, & conjugem innocentem tran-

tranſire ad ſecundas nuptias: allegatus enim textus interpretatur, ut illa exceptio de fornicatione uxoris referatur tantùm ad verba præcedentia, ut ſcilicet non liceat dimittere uxorem *excepta cauſa fornicationis*; non verò ad ſubſequentia, quaſi ſenſus ſit, ob cauſam fornicationis poſſe conjugem innocentem tranſire ad ſecundas nuptias; unde ex verbis Chriſti tantùm colligitur, quòd ob fornicationem poſſit conjux innocens dimittere quoad torum tantum, non verò quoad vinculum matrimonij uxorem adulteram: aliud eſt dimittere uxorem, & aliud ducere aliam; poteſt enim uxor dimitti, hoc eſt ſeparari quoad torum perſeverante vinculo matrimonij, non ita poteſt perſeverante eodem vinculo conjux innocens tranſire ad ſecundas nuptias; & hæc eſt vera doctrina D. Thomæ *in 4. p. diſt. 35. q. unic.* cui communiter adhærent Theologi.

5 Cæterum quòd illatio hæreticorum, quâ ex verbis Chriſti inferunt, poſſe ob fornicationem uxorem adulteram dimitti non ſolum quoad torum, verùm etiam quoad vinculum matrimonij, ſit omnino inepta; evincitur ex D. Paulo *1. ad Corinth. 7.* ubi ait: *iis autem, qui matrimonio juncti ſunt præcipio, non ego, ſed Dominus uxorem à viro non diſcedere; quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*: per priora verba *præcipio uxorem à viro non diſcedere* loquitur Apoſtolus de diſceſſu injuſto: per poſteriora verò *quòd ſi diſceſſerit præcipio manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*, loquitur de diſceſſu juſto ob cauſam fornicationis, quem diſceſſum Chriſtus dicto loco conceſſit. Tum Apoſtolus præcipit manere innuptam, vel viro ſuo reconciliari; unde ſupponit, uxorem à viro diſceſſiſſe juſtam ob cauſam fornicationis, alioquin non potuiſſet dare optionem manendi innuptam, vel ſe reconciliandi viro: ſed ſimpliciter juſſiſſet, eam ad virum reverti. Tum quia ſi propter adulterium conjugium dirimeretur, utique occaſio daretur infinitis repudijs: conjux enim pertæſus alterius conjugis, ut fieret liber, facilè adulterium committeret, ut commodum libertatis ex ſuo delicto reportaret, & ad alias nuptias ſtatim tranſiret, quod non eſt rationi conſonum, nec reipublicæ commodum.

6 Quòd ſi dicas, conjugem quoad torum non ſolum dimitti causâ fornicationis, ſed etiam ob alias, ut propter hæreſin, propter incitationem ad peccatum, propter ſævitiam mariti, propter ingreſſum in religionem mutuo conſenſu factum, & etiam propter morbum contagioſum. Reſpondetur, Chriſtum tantùm recenſuiſſe fornicationem, quia fuit locutus de dimiſſione à toro in perpetuum, adeò ut propter ſolam fornicationem, ſeu adulterium licitum ſit dimittere uxorem in perpetuum, & etiam nolentem, ac invitam: ex alijs autem cauſis non fit dimiſſio perpetua ex ſua natura, quia tales cauſæ non ſunt per ſe perpetuæ; vel ſaltem non ſunt contra voluntatem alterius partis; ſicut ingreſſus in religionem mutuo conſenſu factus: hinc ceſſante hæreſi, periculo peccati, ſævitia mariti, morbo contagioſo, cohabitatio ſeparata eſt iterum reſtauranda; non ita ceſſante adulterio: ſiquidem ſi ſemel fides conjugalis violetur, remanet ſemper violata.

Cæterum ſicut Apoſtolus *1. ad Corinth. 7.* 7
potuit concedere temporalem ſeparationem conjugum ex mutuo conſenſu, ut poſſent vacare orationi; potuerunt etiam Pontifices ex alijs juſtis cauſis hanc eandem ſeparationem permittere. Cæterum Judæi, gentiles, & hæretici repudiantes uxores legitimas peccant mortaliter, quia tenentur parêre divinæ legi; hæc enim obligat omnes homines: unde ſi ad fidem convertentur, & tempore infidelitatis legitimas uxores repudiaverint, compellendi ſunt ad illas redire, niſi per converſionem alterius dirimatur matrimonium tempore infidelitatis initum, ut docent Henriquez *lib. 11. de matrim. c. 6. n. 13.* Sotus *4. diſt. 33. q. 2. art. 2.* & *alij*.

Cauſæ divortij quoad torum quatuor 8
ſunt. Prima adulterium. Secunda hæreſis, & Apoſtaſia. Tertia inductio ad peccatum. Quarta ſævitia conjugis. Circa adulterium, conjux innocens ſive vir ſit, ſive mulier poteſt dimittere à ſuo toro, & cohabitatione conjugem adulterum, vel uxorem adulteram, non verò quoad vinculum: quia non obſtante tali dimiſſione remanet vinculum, quo impediuntur, ne poſſint tranſire ad alias nuptias. Ratio verò, cur conjux innocens poſſit quoad torum nocentem dimittere, eſt, quia adulterium per ſe directè repugnat fidei conjugali, & ex ipſa natura contractûs matrimonij oritur, ut liceat innocenti diſcedere à nocente: ſiquidem frangenti fidem fides non eſt ſervanda. An verò ſi ſola uxor ſit adultera, ſicut poteſt à viro innocente dimitti; ita vice verſa ſi ſolus vir ſit adulter, poſſit uxor innocens illum dimittere quoad torum, & cohabitationem, Cajetanus in illud *Matth. 19. quicunque dimiſerit &c.* cenſet, conjuges non eſſe pares in ordine ad inſtituendam hanc diviſionem à toro ratione ſimplicis adulterij: ſed id permitti ſoli viro, quando uxor eſt adultera: nititur. Primò quia Chriſtus *Matth. c. 19.* explicans hanc legem divortij de ſolis viris mentionem fecit, & illorum tantùm meminerunt jura *c. ſignificâſti c. ex litteris c. gaudemus h. t.* Unde non eſt par ratio, ut ſicut vir innocens ab uxore adultera, ita uxor innocens à viro adultero poſſit divertere: ſiquidem adulterium uxoris longè graviorem infert viro injuriam ob prolis incertitudinem, & viri infamiam: poteſt enim uxor concipere ex adulterio, & taliter ſe gerere cum marito, ut cum eodem etiam utatur fermè eodem tempore matrimonio, tunc enim proles eſt incerta, ad quem virum pertineat. Secundò nititur, quia in lege veteri libellus repudij ſolis viris concedebatur, & non fœminis *Deuter. 24.* & ejus loco ſucceſſit in lege evangelica divortium

à toro,

Digitized by Google

à toro, ut liquet *ex c. 5. Matth.* Tertiò quia ſaltem conſuetudo invaluit, ut divortium non concedatur uxoribus ob viri adulterium.

9 Sed dicendum omninò eſt, etiam uxorem innocentem poſſe virum adulterum dimittere quoad torum, adeò ut conjuges in ordine ad inſtituendum divortium à toro cauſa adulterij ſint pares, ut docent Innocentius I. *epiſt. 3. ad Exuperium*, & refertur *in c. 32. q. 5.* Concilium Milevitanum *can. 17.* & refertur *in c. placuit 32. q. 7.* D. Auguſtinus *lib. 1. de ſerm. Dom. in monte c. 28.* & refertur in *c. Idololatria 28. q. 1. in epiſt.* D. Pauli *ad Corinth. c. 7.* Idque clarè deſumitur ex D. Paulo *1. ad Corinth. 7.* ubi ait, *His, qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere, quòd ſi diſceſſerit manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*: ex eo autem, quòd Apoſtolus dicat, *ſi diſceſſerit*, intelligitur de juſta dimiſſione per fornicationem viri, unde ſupponit Apoſtolus, licitum eſſe uxori divertere à viro ſuo adultero, præſertim cum ibi non cogat uxorem ita divertentem ad redeundum; ſed optionem illi concedat redeundi, vel continendi. Neque obſtat, quòd adulterium uxoris ob incertitudinem prolis ſit delictum gravius: quia pœnæ legales non ita ſtrictim conſiderant quantitatem culparum, ob quas imponuntur, ſed ſatis eſt, ſi in utroque delicto reperiatur cauſa ſufficiens pœnæ infligendæ: etenim etiam leges puniunt capitis amputatione omnia homicidia: & nihilominus poteſt unum homicidium eſſe delictum alio gravius quoad modum, & vulnera infligenda, ac alias circumſtantias, & nihilominus omnia homicidia plectuntur eadem pœna capitis: ita à pari, quia ex violatione fidei conjugalis oritur jus divortij, & ad eandem fidem conjuges æquali jure obligantur, ideo quamvis gravius delictum ſit adulterium uxoris ob infamiam viri, & ſobolis incertitudinem, adhuc habetur eadem fractio fidei conjugalis, & quæ eſt ratio divortij: adeò ut hæc fractio ſit tam in adulterio viri, quàm uxoris.

10 Quinimò non eſt neceſſe, ut uxor innocens priùs moneat maritum adulterum, ut abſtineat ab adulterio; ſed ante omnem monitionem, eo ipſo, quòd vir eſt reus adulterij, poteſt uxor ad divortium procedere. *Et authent. ut liceat matri, & aviæ §. quia verò plurimas verſ. ſi quis in ſua domo col. 8.* decidens, non poſſe uxorem mittere viro adultero repudium, niſi priùs eum moneat, ut deſiſtat à tali delicto, ut ibi notat Gloſſa *V. non abſtinuerit*, non procedit de divortio quoad torum, quia ſpectato jure naturali, & canonico conjuges in hoc ſunt pares. Poteſt etiam conjux innocens quocunque tempore tranſacto divortium petere, ut deſumitur *ex c. admonere 33. q. 2.* ubi poſt ſeptennium pœnitentiæ uxoris adulteræ conceditur viro libera divertendi libertas, adeò ut licèt jus accuſandi de adulterio quoad pœnam criminalem, & civilem præſcribatur quinquennio *l. adulter. 5. C. ad legem Jul. de adult. l. 4. tit. 17. p. 7.* quoad divortium petendum nunquam præſcribitur, nec etiam 20. annorum ſpatio, ut putant Farinac. *pract. criminal. t. 5. q. 10. n. 30.* & alii communiter.

Neque fundamenta, quibus nititur contraria ſententia, ſunt magni momenti, ad primum reſpondetur, Chriſtum, & jura non meminiſſe fœminarum, quia frequentiùs eſt, ut viri divortium petant. Tum quia quando eſt par ratio de duobus ſimul connexis, nominatur quod eſt nobilius, & ratio ſe extendit ad ignobilius: Vir autem eſt fœminâ præſtantior, cùm hæc illi ſubijciatur. Hinc ſicut textus *c. 2. de conf. in 6.* decidit, reum recuſantem reſpondere poſitionibus haberi ut confitentem: ita Gloſſa ibid. *V. Reus* dicit, hoc idem eſſe intelligendum de actore, eò quia æqua ſit utriusque conditio, & nihilominus de actore, nec unum ſit verbum, ſed tantùm de reo, eò quia in reo frequentiùs id contingat. Ad ſecundum reſpondetur, divortium quoad torum in lege evangelica non in omnibus ſucceſſiſſe loco repudii veteris legis. Tum quia repudium ſolis viris concedebatur, & divortium utrique conjugi. D. Thomas etiam *in 4. diſt. 35. q. unic. art. 4. ad 1.* aſſignat rationem, quia repudium permittebatur ad vitandum homicidium conjugis adulteræ, & quia hoc periculum non reperiebatur niſi in ſolis viris, ideo illis ſolis permiſſum erat repudium. Secùs divortium conceditur ratione fractæ fidei conjugalis, quæ ratio æquè reperitur in utroque conjuge, cum uterque ob adulterium fidem frangat, proinde utrique æquè conceditur divortium. Ad tertium, quod addebatur de conſuetudine, reſpondetur, talem conſuetudinem non invaluiſſe, ſed tantùm ex eo, quòd fœminæ rariſſimè intentent divortium ob virorum adulteria, videtur quodammodo moris eſſe, ut fœminæ divortium non intentent: non tamen hic non uſus extinguit jus naturale intentandi tale divortium; ſiquidem jus naturale eſt immutabile, nec ulla poteſt conſuetudine vinci, *c. 1. d. 5. & inſtit. de jur. natur. §. ſed naturali.* Et licèt non deſint, qui cenſeant cum Caſtro *lib. 2. de lege pœnal. c. 4. in fin.* jus petendi divortium à conjuge adultero eſſe tantùm de jure divino poſitivo, eò quia nunquam ante legem evangelicam innotuerit tale divortium ob adulterium; quia tunc pœna adulteræ fuit lapidari; & adultero nulla erat pœna indicta: ſin autem eſſet de lege naturæ, utique fuiſſet in aliquo veteris teſtamenti loco declaratum, cùm multa alia longè minus neceſſaria ibi exprimantur. 11

Communior tamen, & verior ſententia eſt, tale jus divortij oriri ex natura contractûs matrimonij, ac proinde eſſe de jure naturæ: ſiquidem ex natura contractûs matrimonij oritur, ut conjuges teneantur mutuam ſibi ſervare fidem quoad torum, & habitationem, ac reliqua miniſteria. Tum quia vox naturæ eſt, *frangenti fidem, fides frangatur eidem*, unde ex vi matrimonii, & ex ipſo naturæ jure oritur, ut conjux innocens non teneatur fidem ſervare conjugi nocenti, ſed poſſit ab ipſo divertere. 12

Rur-

15 Rurſus non poteſt vir propria authoritate uxorem expellere, ac dimittere à toro propter adulterium ſine iudicio eccleſiæ, ut communiter docent cum Covarr. *in 4. decret. p. 2. c. 7. §. 5. n. 8.* & deſumitur *ex c. ſignificâſti 4. b. t.* ubi Pontifex cum quidam uxorem ſuam propria authoritate ſine iudicio eccleſiæ dimiſiſſet, eò quia audierit, ipſam inceſtum commiſiſſe cum quodam ſuo conſanguineo, ideóque vir fuiſſet excommunicatus: mulier verò ſobole ex alio viro ſuſceptâ poſtularet, viro ſuo reſtitui, quia ab ipſo fuiſſet iniuſtè dimiſſa, ac propterea ei materiam, & occaſionem ſuppeditâſſet adulterandi, conſultus Alexander III. reſcribit ſi notorium eſt, mulierem adulterium commiſiſſe, ad eam recipiendam, præfatum virum cogi non debere, niſi fortaſſis conſtaret, etiam ipſum virum cum alia adulterium perpetrâſſe. Ex quo textu colligitur, maritum propriâ authoritate non poſſe uxorem adulteram dimittere, & ſi non expectata iudicis eccleſiaſtici ſententia eam dimittat, in pœnam delicti anathemate percutitur. Neque ipſi ſoli aſſerenti uxorem fuiſſe adulteram præſtatur fides, quia ipſe eſt teſtis ſuſpectus, & facilè poſſet talem dimiſſionem petere.

16 Id tamen limitatur, niſi adulterium fuerit notorium. Probari autem poteſt adulterium uxoris eſſe notorium, vel ob confeſſionem ipſius, vel quia peperit filium, poſtquam receſſit à marito duodecimo menſe, tunc enim mulier dicitur notoriè commiſiſſe adulterium, quia proles præſumitur concepta tempore, quo conjux non cohabitabat marito: & tunc uxori petenti reintegrari marito, obſtat notorietas adulterij, quia hoc non diſſolvit matrimonium quoad vinculum, ſed tantùm quoad cohabitationem: unde ſive agatur in judicio petitorio, ſive poſſeſſorio, juſtè denegatur reſtitutio conjugi, ſi ejus adulterium notorium fuerit, ut negari non poſſit.

17 Non ſolùm per præciſum, & ſpecificum adulterium diſſolvitur matrimonium quoad torum, & cohabitationem, ſed etiam per omnes ſpecies luxuriæ, in quibus conjux carnem ſuam dividit cum alio: & hæc diviſio carnis reperitur primò in quovis concubitu naturali cum alia; & talis concubitus eſt adulterium, vel ſimplex, ſi vir uxoratus cognoſcat liberam; vel duplex ſi uxoratus cognoſcat aliam uxoratam: imò etiam contra naturam, & cum beſtijs contingit hæc diviſio, quia tunc caro conjugis dividitur cum carne beſtiæ. Cæterum per eas luxuriæ ſpecies, in quibus caro non dividitur cum alia non ſolvitur matrimonium quoad torum, quia tunc non violatur perfectè fides matrimonij.

18 Quòd ſi dicas, pleraquæ peccata luxuriæ, in quibus caro non dividitur eſſe graviora adulterio, proinde ſi per adulterium ſolvitur matrimonium; à fortiori etiam per illas ſpecies graviores luxuriæ, licèt in ipſis caro non dividatur cum alio.

16 Contra eſt, quia licèt dentur aliæ ſpecies luxuriæ graviores in ratione peccati, non tamen in ratione fractionis fidei conjugalis; etenim mollities eſt peior adulterio, & idem de omnibus peccatis contra naturam docet D. Thomas *2. 2. q. 154. art. 12.* & nihilominus mollities non ſufficit ad divortium, quia eſſe gravius peccatum in ſe, nil confert ad divortium: etiam odium Dei, & blaſphemia ſunt longè graviora peccata adulterio, & tamen non ſufficiunt ad divortium: unde attendendum eſt, an illa ſpecies luxuriæ magis repugnet fidei matrimonij, ut communior, & verior ſententia docet.

Septem tamen dantur caſus in jure canonico, in quibus non licet ob adulterium petere divortium; & omnes ad tria reducuntur capita, quorum primum eſt, quando alter conjux eſt etiam complex, vel particeps ejuſdem criminis, adeò ut ſi uxor labatur in adulterium, in quod ejus maritus fuit priùs lapſus, non poſſit tunc neuter alterum dimittere, ut habetur *in c. ſignificâſti 4. b. t.* & ratio eſt, quia paria delicta mutuâ compenſatione abolentur, hinc D. Auguſtinus *lib. 1. de ſerm. Domini in monte c. 28.* ait *Nihil iniquius, quam fornicationis cauſa dimittere uxorem, ſi & ipſe convincitur fornicar[illegible] Occurrit enim illud; in quo alterum judica[illegible], te ipſum condemnas: eadem enim agis, q[illegible] judicas.* 20

Secundum quando adulterium vacat causâ, adeò ut formaliter non ſit adulterium, ſed tantùm materialiter; ut ſi vir uxorem proſtituat expreſsè, vel tacitè, ut habetur *in c. diſcretionem de eo qui cognovit conſanguin.* An verò id etiam procedat, quando uxor invita, & renitens fuit à viro proſtituta, affirmant plures cum Gloſſa.

Verum communior, & verior ſententia eſt, ſufficere ſi uxor de viri beneplacito etiam volens committat adulterium, tunc enim probabilius eſt, non poſſe virum ob adulterium uxoris eam dimittere: & hoc etiam procedit, quando uxor volens proſtituta eſt à viro ſuo, quia tunc volenti, & conſentienti non fit injuria: & injuria illata viro ob adulterium uxoris eſt cauſa, & fundamentum divortij; unde ceſſante injuria ceſſat cauſa petendi divortium: ſcienti enim, & volenti non fit injuria, & ut habetur *in reg. ſcienti, de reg. jur. in 6.* & ita docent communiter cum D. Thoma *in 4. diſt. 35 q. unic. art. 1.* Immo alij id etiam extendunt quando vir conſcius adulterij uxoris non vult prohibere, cùm poſſit: quia idem eſt ſcienter non prohibere delictum inferioris cum poſſit, ac conſentire, & connivere in tale crimen, proinde talis vir, ut leno punitur *l. 2. C. ad leg. Jul. de adult.* Limitatur tamen, ſi ſine gravi damno non poſſit vir adulterium uxoris prohibere, eò quia adulter ſit vir potens, & poſſit marito graviſſimum inferre damnum: tunc enim cùm non prohibeat ob timorem damni, non cenſetur connivere in adulterium. 21

Tertium eſt quando conjux injuriâ affectus ob adulterium alterius illi condonat delictum, quia poteſt quilibet cedere juri ſuo: 22

quòd ſi poſt reconciliationem relabatur; non relevatur per condonationem factam; quia præcedens venia non trahitur ad futura delicta.

22 Dupliciter poteſt conjux innocens condonare delictum conjugi nocenti. Primò expreſſè, quando expeſſis verbis conjux innocens adulterum ſibi reconciliat, ei condonans delictum, cùm enim divortium ſit in favorem innocentis, poteſt innocens cedere juri ſuo, & delictum condonare, & per talem condonationem ceſſat jus divortij: de hac condonatione, ſeu reconciliatione loquitur textus *l. ſi maritus* 24. §. *ſi negaverint ff. ad leg. Jul. de adult.* ubi etiam dicitur quòd facta reconciliatione non ſit amplius maritus audiendus, ſi velit de adulterio accuſare. Quòd ſi hæc condonatio ſit ſola mente retenta niſi ſigno aliquo externo exprimatur conjugi nocenti non ſufficit, quia in humanis contractibus propoſitum ſola mente retentum nullius eſt efficaciæ *l. cum in plures* 62. §. *laudati ff. locati.* Alia dicitur condonatio tacita, ut ſi conjux adulterij conſcius alium non excluſit à conſortio matrimonij, eo enim ipſo, quòd illum admittit ad uſum matrimonij, cenſetur illi reconciliari, ac iniuriam ſibi illatam ob patratum adulterium eidem condonare.

23 Sin verò conjux iterum relabatur in adulterium poteſt tunc innocens non obſtante priori reconciliatione nocentem accuſare, & ratione illius petere divortium, quia præcedens condonatio non trahitur ad futura delicta, ſed tantùm reſpicit præterita *argu. l. non alias* §. 1. *ff. de judic.* ubi quamvis Legato jus gentium ſecuritatem conceſſerit *l. ſanctum ff. de rerum diviſ.* deciditur nihilominus, poſſe eum puniri de delicto legationis tempore admiſſo. Neque æquum eſt, ut illa condonatio præſtet impunitatem etiam quoad futura crimina, alioquin inde daretur occaſio impunè delinquendi.

24 Ut autem conjux ratione adulterij ſui conjugis poſſit divortium facere in foro conſcientiæ ſufficit notitia certa moraliter, vel ſuſpicio violenta, quæ talis ſit, qualis in foro externo ſufficeret ad convincendam uxorem de adulterio, ut quando adultera proprium confitetur adulterium vel deprehenſa eſt nuda cum nudo: ex ſolis oſculis, amplexibus, ſi alia adminicula non concurrant, non habetur ſuſpicio violenta, ad quam neque ſufficiunt xenia, aut verba amatoria. In foro autem externo ad inſtituendum divortium requiritur, ut adulterium probetur, ſitque notorium: ratio eſt, quia in hoc foro poteſt vir ſibi jus dicere ſublato ſcandalo cum defectus probationis non ſit ex culpa ſua. Quia verò delicta carnis ſunt difficilis probationis, ideo non requiruntur teſtes de viſu, qui deponant, ſe vidiſſe conjugem adulterantem, ſed ſufficiunt conjecturæ, & præſumptiones violentæ, ex quibus ſi non phyſica ſaltem moralis inducatur certitudo, adeò ut quilibet vir prudens facilè poſſit credere, adulterium fuiſſe commiſſum: hæ autem præſumptiones violentæ habentur *in c. litteris de præſumpt.* & eas fusè explicat Farinac. *in prax. criminal. delict. carnis.* præcipuæ verò deſumuntur ex circumſtantijs loci, temporis, & perſonarum, & ſi uxor ſit malè diffamata, aut ſuſpecta: & hæ probationes debent eſſe plenæ per teſtes ſufficientes, vel per propriam confeſſionem conjugis adulteri, adeò ut non ſufficiat, ſi alter conjux innocens dicat, commiſiſſe adulterium, quia in cauſa propria nemo teſtis idoneus reputatur, eò quia præſumitur aliquod commodum inde ſperare.

25 Ex paritate igitur delicti non ſolùm negatur divortium, ſi uterque conjux adulterium commiſerit, eò quia paria delicta mutua compenſatione tollantur *c. porro* 3. *h. t.* verùm etiam juxta probabiliorem ſententiam ſi maritus poſt latam divortij ſententiam adulterium commiſerit, poteſt ad recipiendam uxorem dimiſſam compelli, quia ſicut uxor ex primo adulterio amiſit jus quæſitum per contractum matrimonii; ita & multò magis maritus per ſubſequens adulterium debet amittere jus quæſitum per ſententiam: ſiquidem jus ex matrimonio quæſitum multò fortius eſt, quàm quæſitum ex ſententia judicis: & cohabitatio matrimonialis favorabilior eſt, quàm ſeparatio. Rurſus nec poteſt maritus divortium petere, ſi uxori cauſam dederit adulterij ipſam proſtituendo, vel non prohibendo cùm potuiſſet; vel eidem denegando debitum conjugale *c. ſi tu abſtines cauſ.* 37. *q.* 2. ſin verò uxor ob nimiam mariti ſævitiem fugiſſet ex domo, & extra illam commiſiſſet adulterium, non excuſari tunc uxorem à divortio docet Sanchez *lib.* 10. *diſp.* 5. *n.* 10. eò quia ſævitia mariti non fuerit tunc directa cauſa adulterij *argum. c. ſignificâſti. de divort.*

26 Alij tamen cenſent, quòd ſi mulier neceſſitate compulſa fugerit ad talem locum, ubi fuit periculo incontinentiæ expoſita, poſſit tunc excuſari, eò quia tale adulterium marito imputetur, inhumaniter tractando ſuam uxorem, cum ei in effectu cohabitationē negaverit. Verùm ſi mulier potuiſſet aliò fugere, non cenſerem, adulterium uxoris eſſe imputandum marito, cùm ipſe non fuerit in cauſa, ut in talem locum fugeret, ubi periculo eſſet expoſita incontinentiæ.

27 Ex delicti excuſatione à culpa ceſſat etiam jus petendi divortium, ſi conjux probabiliter credens, deceſſiſſe alterum conjugem, eò quia per plures annos abſuerit, alteri nubat, ut etiam ſi ex falſis probationibus conſanguinitatis, vel alterius impedimenti ſeparetur matrimonium, & mulier tranſeat ad alias nuptias: quia tunc mulier tantùm materialiter commitrit adulterium, non formaliter, eò quia bona fides eam excuſat à culpa, cùm revera ſupponat priorem maritum deceſſiſſe, & ſecundam matrimonium validum; ſin autem certiorata de vita prioris conjugis, aut valore prioris matrimonij perſtiterit in ſecondo conjugio debitum petens, & reddens; tunc quia non

am-

amplius excuſaretur à bona fide, ſed committeret adolterium formale, ideo nec excoſatur à divortio: oritur enim jus in primo marito eam dimittendi à toro, & cohabitatione. Quòd ſi oxor per violentiam oppreſſa fuerit, qoia tunc ceſſat etiam culpa, non oritur in marito jus petendi divortium. Quinimò Sylveſter *v. adulterium n.* 10. cenſet, non ſolùm violentam oppreſſionam, ſed etiam alium injuſtum metum cadentem in conſtantem fœminam, eam excuſare à divortio: quia licèt metus etiam injuſtè incuſſus non excaſet in foro interno à tranſgreſſione legis divinæ præceptivæ, proinde nec excuſet à peccato: nihilominus axcuſat quoad pœnas legales, & ab injuria illata marito *argu. l. vim paſſa. & l. ſi uxor. §. ſi quis ff. ad leg. Jul. de adulter.* Rurſus ſi quis ſimulans ſe eſſe maritum nocte fœminam accederet, & hæc bona fide crederet, hominem reveſa eſſe ſuum conjugam, & nil mali cogitans illi debitum redderet, tunc etiam excuſaretor uxor à divortio, eò quia adulterium eſſet tantùm materiale, & careret culpa: ſicut enim bona fides mulieris tollit culpam adulterij, ita etism pœnam divortij; immo ad probandam hanc conjugis bonam fidem ſufficit ejus juramentum habito reſpectu ad ejus honeſtatem, & alias probabiles conjectoras. Generatim quoties adulterium ſæminæ eſt materiale, & caret culpa, non poteſt à ſuo viro dimitti à toro, & cohabitationa.

28 Ex condonatione iniuriæ etiam amittit coniux ius petendi divortiom, adeò ut quoties coniux innocens expreſſis verbis inioriam ſibi illatam per adulteriom alterius ſpontè condonat, eò qnia poſſit cedere iuri ſuo, eíqua renuntiare *l. penult. C. de pact.* excuſetur coniux adulter, qui propterea non poteſt ob condonatam inioriam dimitti à condonante: hinc ſi innocens conſcius adultarii altarios coniugis, adhuc cum illo utitur matrimonio, petendo, & reddendo debitum, non poteſt poſtea divortium petere; eò quia cum conſcius adulterii petierit à coniuge adultero debitum, eique reddiderit, cenſetur per hoc tacitè ei condonâſſe iniuriam ſibi illatam per præcedentem fractionem fidei coniugalis. Hæc tamen tacita condonatio debat ſopponere in coniuge innocenta ſcientiam adulterii; & quòd ſpontè, ac voluntariè petat, & reddat debitum: alloqoin per ſolam adolterii ſuſpicionem ſine violentis indiciis per ſimplicem uſum matrimonii coniux innocens ſibi non præiudicat. Præterea ſi lita pendente ſoper adulterio iudex iubeat, oxorem reddere debitū marito accuſato, na pendente lite commodo privatur poſſeſſionis iuxta *c. 2. lite pendente nil innovetur*, ot etiam ſi maritus gravi matu compellat uxorem ad uſum matrimonii nollom inde oritur divortii præiudicium. Cæterum cenſetur etiam innocens tacitè coniogi nocenti condonâre iniuriam ſibi illatam ob fractionem fidei coniogalia, ſi ſcienter, & ſpontè, hoc eſt nolla neceſſiatte coactus, nec etiam honeſtate compulſus familiarem ſe exhibeat coniugi nocenti, ot ſi cum ipſo ludat, rideat, & multò magis ſi habeat amplexus, & oſcula, quis per tales actus extrinſecos cenſetur tacitè condonare coniogi nocenti iniuriam ſibi illatam ob commiſſum adolterium, ut docet Sanchez *lib. 10. de matrim. diſp. 14.*

Oritur tamen difficultas ex contrariis textibus in *c. porro 3. h. t.* & in *c. ſignificâſti 4. eod. tit.* ſiquidem in *c. porro* Alexander III. reſcribit, non eſſe licitum divortiom inſtituere abſque authoritate eccleſiæ: & in *c. ſignificâſti*, Idem Pontifex expreſsè ait ob notorium adultarium poſſe conjugem dimitti etiam abſque ſpe reſtitotionis. Canoniſtæ in conciliandis iſtis teſtibos moltùm laborant. Communior expoſitio eſt, qood in *c. porro* Pontifex loquatur de diſſolvenda matrimonio quoad vincolum ob notorium impedimentum conſanguinitatis, vel aliud dirimens: tunc enim ſeparatio conjugum non ſolum tendit ad privandum dimiſſum conjogem poſſeſſione, ſed etiam jure, ac proprietate matrimonij, quod tunc omnino diſſolvitur etiam quoad vinculum, adeò ut poſſit uterque conjox ad alias noptias tranſire: & ideo Pontifex reſcribit, requiri judiciom eccleſiæ publicum, & notoriom, ne ſcilicet in re tanti momenti adſit periculum errandi. Tum quia ſicut authoritate eccleſiæ matrimonium eſt initum, ita etiam ejus judicio debet diſſolvi, ut enim habetur *in regul. jur. 1. in antiquis*, per quas cauſas res naſcitur, per eaſdem diſſolvitur. 29

30 Hinc non poteſt quis propria authoritate, & abſqoe jodicio eccleſiæ uxorem dimittere, cum qua matrimoniom in facie eccleſiæ contraxit, quamvis impedimentum ſit notorium, ſed debet expectare, donec ab eccleſia feratur ſententia divortij, ut notat Abbas in *d. c. porro n. 2. h. t.* eo qoia molta plerùmque dicuntur notoria, quæ revera talia non ſunt, & ideo cavendum, vel maximè eſt, ne quod dobium eſt, ſumatur pro notorio *c. conſulit 14. de appellat.* Neque debat matrimonium reſcindi ob ſolam opinionem conjugom credentium, fortè injuſtè, & ita ab, ſubeſſe impedimentom notorium; homines ſiqoidem ſæpe falluntur in diſcernendo, an aliquid notorium ſit: hinc jure meritò cùm matrimonium inter fideles initum ſit ſacramentum, Pontifex ſtatoit, ot pro nullo impedimento dirimente ſolveretur privata authoritate, ſed tantùm authoritate ſolius eccleſiæ: adeò ut conjuges ſcientes etiam certiſſimè impedimentum dirimens, non poſſint tranſire ad ſecundas noptias, nec ſeparari, ſed tantùm tenentur abſtinere à petitiona, & redditione mutua debiti, ſi firmiter, & ſine dubio credant adeſſe revera impedimentum dirimens tale matrimonium. In poſteriori aotem *c. ſignificâſti* fit ſeparatio matrimonij ob notorium adultarium, tantùm qooad torum, & cohabitationam, & obſeqoia conjugalia manente vinculo matrimonij illæſo, adeò ut non liceat ulli ad ſecondas nuptias tranſire: & hæc aſt ratio, cur Pontifex *in c. porro* dicat, non poſſe fieri divortium propria aothorithata abſq; jodicio, & ſententia eccleſiæ, & *in c. ſignificâſti*, reſcribat, quod

quod poſſit propter notorium adulterium fieri ſeparatio, quia *in c. porro* ſermo eſt de divortio non ſolùm quoad torum, ſed etiam quoad vinculum ipſum matrimonij, quo ſoluto licitum eſt utrique conjugi tranſire ad ſecundas nuptias: ſecus *in c. ſignificaſti*, eſt tantùm ſermo de divortio quoad torum, & cohabitationem, non verò quoad ipſum vinculum matrimonij, adeò ut conjuges quamvis à toro, & cohabitatione ſejuncti non poſſint tranſire ad ſecundas nuptias, eò quia ſint adhuc vinculo conjugali ligati: proinde rectè eccleſia judicavit, ad hanc ſeparationem à toro, & cohabitatione tantùm ſufficere adulterium conjugis ita notorium, ut nulla tergiverſatione celari poſſit: hoc pacto rectè conciliantur textus, qui alioquin viderentur contrarij.

§. II.

De ſeparatione matrimonij propter hæreſim, inductionem ad peccatum, & ſævitiem conjugis.

1 SEcunda cauſa divortij eſt hæreſis, & apoſtaſia, quæ eſt fractio fidei datæ Chriſto in baptiſmo, vel religioni, unde ſicut per fractionem fidei conjugalis oritur jus petendi divortium in conjuge innocente, ita etiam ex fractione fidei datæ Chriſto, vel religioni, ut definitur in Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. can. 8.* contra quosdam hæreticos admittentes ſolam cauſam fornicationis. Id tamen intereſt diſcriminis inter cauſam adulterij, & hæreſis, vel apoſtaſiæ, quia ob adulterium conceditur divortium perpetuum: & ob alias cauſas ſolùm ad tempus, quo durant: & ratio diſcriminis eſt, quia in adulterio cauſa oritur ex ipſa natura conjugij, eò quia fides promiſſa ſit violata: & quia hæc fides conjugalis eſt perpetua ex natura ſua, ita etiam dimiſſio: cæteræ autem cauſæ, cùm non oriantur ex natura conjugij, non ſunt perpetuæ, proinde tamdiu durat divortium; quamdiu ipſæ cauſæ. De hæreſi autem videtur eſſe ſpecialis ratio, cur ſit cauſa divortij.

2 Alij reſpondent, hæreſim eſſe cauſam divortij, eò quia ſit ſpirituale adulterium, quæ ſententia videtur fuiſſe D. Auguſtini *in c. Idolatria cauſa 28. q. 1.* Quidam verò autumant, eſſe cauſam divortij, eò quia ſit contra bonum prolis, cuius parens, ſi incidat in hæreſim, non inſtruit prolem in veri Dei cultu.

3 Alij volunt, hæreſim eſſe cauſam divortij ob periculum animæ, ne conjux hæreticus pervertat conjugem catholicum.

4 Alij putant, eſſe cauſam divortij in pœnam hæreſis, adeò ut eccleſia hoc impedimentum poſuerit in odium, & pœnam ipſius hæreſis: hæ autem rationes ſunt probabiles, & optimæ congruentiæ. Si tamen divortium ob hæreſim fiat ante judicis ſententiam, ſeu antequam eccleſia judicet, conjugem revera eſſe hæreticum, tunc impedimentum non eſt perpetuum, ſed temporale, adeò ut tamdiu duret, quamdiu hæreticus ad fidem non revertitur, id enim deſumitur ex *c. de illa 6. h. t.* ubi Urbanus III. reſcribit, quòd ſi maritus labatur in hæreſim, & uxor propria authoritate ſe ſeparet; ſi maritus convertatur, teneatur ad ipſum reverti, imò ſit etiam compellenda: non ita ſi fuit ſeparata per ſententiam judicis.

5 Verùm in hoc, textus iſte correctus eſt per ſubſequentem in *cap. quanto 7. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, quod in utroque caſu ſit compellenda reverti ad maritum, niſi fortaſſis voluerit religionem ingredi: ait enim Innocentius III. quòd ſi ex fidelibus conjugibus alter fiat hæreticus, vel infidelis, relictus non poſſit alteri nubere, quia non ſolvitur matrimonium, quod erat ratum per ſacramentum fidei, quod durat cum vita; & ſic qui manſit, eſt cogendus redire ad eum, ſi revertatur ab hæreſi, vel infidelitate, niſi religionem velit ingredi *c. ult. de converſ. conjugat.*

6 Quinimò ſi conjux catholicus propria authoritate ab hæretico digreſſus, fuerit religionem ingreſſus, debet eidem ad fidem reverſo reſtitui: quia ante ſententiam divortij non eſt licitus religionis ingreſſus. Et quamvis textus *in c. de illa 6. h. t.* videatur abſolutè hanc prærogativam tribuere judicio eccleſiæ, ut conjux catholicus illius authoritate declinans à conjuge hæretico non teneatur ampliùs ad illum redire, licèt ad fidem reverſum: id tamen debet intelligi de conjuge religionem ingreſſo, & in eadem profeſſo; alioquin ſi tantùm ingreſſus ſit, & nondum profeſſus non obſtante judicio eccleſiæ tenetur ad conjugem ab hæreſi ad fidem reverſum redire: & hoc pacto Doctores conciliant textum *in c. de illa 6. h. t.* cùm textu ſequent, *in c. quanto 7. eod. tit.* ubi Innocentius III. reſcribit Epiſcopo Ferrarienſi, quòd ſi conjugum infidelium unus convertatur, & alter non vult cohabitare ſine injuria Creatoris, ſolvitur matrimonium, & converſus poteſt aliam ducere, quia erat verum matrimonium, ſed non ratum. Sin verò fidelium conjugum alter fiat hæreticus, vel infidelis; relictus non poteſt alteri nubere, quia non ſolvitur matrimonium, erat enim ratum per ſacramentum fidei, quod durat cum vita, & ſic, qui remanſit, eſt cogendus redire ad eum, ſi revertatur ab hæreſi, vel infidelitate.

7 Hoc igitur intereſt diſcriminis inter conjugem catholicum recedentem ab hæretico ſine judicio eccleſiæ, ſed privata authoritate, & recedentem cum authoritate eccleſiæ: in priori enim caſu tenetur illum emendatum, ſeu ad fidem reverſum admittere ad conſortium conjugale: non ita in poſteriori caſu, ut deciditur *in d. c. de illa 6. h. t.* ubi libera facultas conceditur conjugi catholico ſeparato ab hæretico judicio eccleſiæ liberè divertendi ab hæretico, ait enim *in d. c. de illa* Urbanus III. quòd ſi maritus labatur in hæreſim, & uxor ſua authoritate ſe ſeparat, ſi maritus convertitur, uxor debet reverti, & eſt compellenda: & ſi fuit ſeparata per ſententiam judicis, non eſt compellenda. Verùm, ut ſuperiùs diximus, hic textus

tus fuit correctus per textum *in c. quanto 7. h. t.* quapropter textus *in c. de illa* non debet ita intelligi, ut videatur abſolutè tribui hæc poteſtas, ut conjux ſeparatus judicio, & authoritate eccleſiæ à conjuge hæretico, non teneatur ampliùs ad eum redire, quamvis denuò ad fidem convertatur: ſed textus intelligendus eſt, ſi uxor catholica judicio eccleſiæ ſeparata à viro hæretico religionem ingreſſa fuit, & profeſſa: quia quamvis fuerit religionem ingreſſa, ſi tamen nondum profeſſionem emiſerit, tunc viro redeunti ad fidem reſtituenda eſt, & tenetur mulier ad virum reverſum redire nõ obſtante, quòd judicio eccleſiæ fuerit ſeparata, in hoc ſenſu conciliantur præfati contrarij textus *in c. de illa 6. h. t.* ubi Urbanus III. aſſerit, uxorem ſeparatam per ſententiam judicis à marito lapſo in hæreſim non eſſe compellendam, ut revertatur ad maritum: & textus *in c. quanto 7. eod. tit.* Ubi Innocentius III. expreſse ait, eſſe compellendam redire ad maritum: textus *in c. 6. de illa* intelligitur poſt emiſſam profeſſionem ſolemnem in religione approbata: & textus *in c. quanto 7.* intelligitur, antequam profeſſionem emiſerit.

9 Quod ſi petatur, quando conjux ob hæreſim dimitti poſſit. Reſpondetur, tunc eſſe dimittendum, quando eſt pertinax, & detrectat pœnitentiam agere, ut deſumitur *ex c. non ſolum 6. cauſa 26. q. 1.* Quinimò ad id jure naturali, ac divino alter conjux obligatur, ſi ex cohabitatione, ſibi vel ſuis liberis periculum ſubverſionis immineat: tunc enim etiam propria authoritate licitum eſt conjugi catholico ſe ſeparare à conjuge hæretico, dummodo eius obſtinatio in hæreſim, vel apoſtaſia notoria ſit. Sic autem propria authoritate conjux catholicus divortium inſtituat, tenetur poſtea conjugem reſipiſcentem, ſeu ab hæreſi revertentem ſtatim recipere: non ita ſi divortium inſtitutum ſit judicio eccleſiæ, quia hæc in pœnam hæreſis privat hæreticum iure, quod habet in corpus coniugis, ſi coniux catholicus ingreſſus fuerit religionem approbatam, in qua etiam ſolemnem emiſerit profeſſionem.

10 An verò ſi unus ex coniugibus infidelibus convertatur ad fidem manente altero in ſua infidelitate, diſſolvatur matrimonium. Reſpondetur cum diſtinctione, ſi fidelis non poſſit ſine iniuria Creatoris cohabitare cum infideli, eò quia hic nitatur ſemper fidelem ſubvertere, & irrumpat in blaſphemias, tunc ſolvitur matrimonium, & converſus poteſt tranſire ad alias nuptias: ſin autem ſine iniuria Creatoris poteſt cum infideli cohabitare, non ſolvitur matrimonium, nec alter coniux fidelis poteſt tranſire ad ſecundas nuptias, quia tunc non adeſt periculum perverſionis, ſeu inductionis ad peccatum: ſicut quando infidelis non vult cohabitare infideli ſine iniuria Creatoris, ſeu ſine blaſphemia divini nominis.

11 Hinc tres ſunt neceſſariæ conditiones, ut coniux infidelis ad Chriſti fidem converſus poſſit ad alias nuptias tranſire. Prima eſt, ſi infidelis reſpuat converſi convictum, & ſponte diſcedat ab illo, ceſſat enim tunc ſervitus coniugii ex parte coniugis converſi: Secunda quando infidelis non vult ſine iniuria Creatoris ipſi cohabitare, quod contingit, quando nomen Chriſti habet deſpectui, aut blaſphemat, vel ipſius cultum impedit. Tertia quando ex convictu fidelis cum infideli periculum ſequitur perverſionis, adeo ut nitatur infidelis fidelem pervertere, ac trahere ad peccatum lethale, & convictus fidelis cum infideli cedat in perniciem animæ fidelis. Tunc enim cenſetur fidelis ab infideli pertrahi ad peccatum, quando fidelis attenta propria eius fragilitate facilè poteſt in peccatum delabi, etiam ex levi ſuaſione, vel importuna ſuggeſtione facta ab infideli. An verò poſito tali periculo ſtatim diſſolvatur matrimonium infidelis cum fideli, non concordant Doctores: ſed putarim probabilius, tale matrimonium quoad vinculum, non ſtatim diſſolvi, cùm primùm ponitur tale periculum, licèt tunc poſſit fidelis ab infideli ſeparari quoad torum, & cohabitationem, cùm non teneatur cum tanto diſpendio, & periculo propriæ ſalutis cohabitare coniugi infideli: quoad verò vinculum matrimonii probabilius eſt, hoc non diſſolvi, niſi poſtquam fidelis aliud matrimonium in facie eccleſiæ contraxerit. Quia ſi vir infidelis ad fidem converſus tenetur mulierem infidelem recipere, eique cohabitare, antequam vir ad alias nuptias in facie eccleſiæ tranſeat, ſequitur quod per ſolam converſionem unius ex coniugibus infidelibus, non diſſolvatur ipſo iure matrimonium, ſed poſtquam contractum eſt matrimonium cum alio in facie eccleſiæ, neque obſtat baptiſmus ſuſceptus à converſo, quia baptiſmus peccata delet, non verò coniugia ſolvit.

Quod ſi dicas, Apoſtolum *1. ad Corinth. 7.* ſcribere, *quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat: frater enim & ſoror nõ eſt ſervituti ſubjectus in hujusmodi:* ex quo textu plures inferunt, matrimonium diſſolvi, cùm primùm infidelis vult permanere in ſua infidelitate, ſeu cùm primùm alter conjux convertitur ad fidem. 12

Sed reſpondetur, ſenſum illius textus eſſe, ut ſi infidelis nolit cohabitare fideli, ut fideli, ſed in odium fidei relinquat uxorem converſam, tunc poſſit uxor diſcedere à viro, ſeu ſe ſeparare quoad torum, & cohabitationem, adeò ut non teneatur eum ſequi, eò quia ut ait Apoſtolus *frater, vel ſoror non eſt ſervituti ſubjectus in hujusmodi.* Poteſt etiam Apoſtolus explicari, ſi infidelis nolit cohabitare fideli ſine injuria Creatoris, eò quia alterum conjugem nitatur ad infidelitatem pertrahere, vel ad crimen, vel in blaſphemias prorumpit contra Deum, Chriſtum, & fidem; tunc enim Apoſtolus ſuadet coniugi fideli diſcedere ab infideli, adeò ut poſſit non ſolùm divortium quoad torum inſtituere; verum etiam quoad vinculum, & tranſire ad alias nuptias in facie eccleſiæ: id enim conceſſit Chriſtus in gratiam fidei, alioquin eſſet ſervituti ſubjectus frater, & ſoror, ſeu chriſtianus, & chriſtiana, ſiquidem eſt gravis ſervitus ita obſtringi matrimonio. 13

Cæterum matrimonium inter infideles initum eſt verum, ac legitimum matrimonium; quapropter ſi nullum ſubſit perverſionis periculum D. Paulus 1. *ad Corinth.* 7. ſuadet coniugi ad fidem converſo, ne ab infideli coniuge diſcedat; quod nefas eſſet, niſi tempore infidelitatis validum fuiſſet matrimonium inter ipſos infideles initum: ſiquidem matrimonium, ſi contrahatur inter infideles, eſt verus contractus naturalis, & civilis, non verò eſt matrimonium ratum, hoc eſt, non eſt matrimonium, quod ſimul ſit ſacramentum, & contractus, ut dicitur *in d. c. quanto 7. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, quòd conjux converſus, ſi non poſſit ſine injuria Creatoris cohabitare infideli, poſſit alteri nubere, & addit rationem: quia matrimonium initum inter infideles erat verum matrimonium, ſed non ratum; ſcilicet quia erat verus contractus naturalis, & civilis, non verò ſacramentum, adeò ut nullam produxerit gratiam, quamvis fuerit conſummatum: & ideo poteſt tale matrimonium, cùm ſit ſimplex contractus civilis, & naturalis, diſſolvi.

14 Quòd ſi dicas, matrimonium inter infideles initum perinde eſſe indiſſolubile, ac inter fideles, cùm Chriſtus Matth. 19. dixerit, *quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*: non enim verba Chriſti diriguntur ſolùm ad matrimonium fidelium, ſed etiam ad illud infidelium cùm *Geneſ.* 2. dicatur: *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*; ex quibus Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. in doctrina de ſacramento matrimonij infert, vinculum matrimonij eſſe perpetuum, ac indiſſolubile. Sed licèt id verùm ſit, limitandum eſt tamen ſi infidelis ad fidem convertatur, & conjux infidelis nolit cohabitare fideli ſine injuria Creatoris, tunc enim fidelis non ſolùm quoad torum poteſt ſeparari ab infideli, ſed etiam quoad vinculum tranſeundo ad alias nuptias ex D. Paulo 1. *ad Corinth.* 7. & ratio eſt, quia matrimonium inter infideles eſt tantùm contractus civilis, & diſſolubilis, ſi alter conjux convertatur, & infidelis nolit illi cohabitare ſine injuria Creatoris, ut etiam quando ex convictu fidelis cum infideli ſequitur periculum perverſionis: vel etiam quando infidelis reſpuit fidelis convictum, & ſpontè diſcedit ab illo: at matrimonium inter Chriſtianos initum, ſi ſemel conſummatum ſit carnali copula, eſt omnino indiſſolubile, adeò ut neuter conjux poſſit tranſire ad alias nuptias niſi poſtquam alter deceſſerit, adeò ut nec ab eccleſia, nec à Pontifice poſſit ampliùs diſſolui; quo pacto matrimonium conſummatum eſt fortius inter fideles, ſeu Chriſtianos, quàm inter infideles; & per conſequens difficiliùs etiam diſſolvitur quoad vinculum.

15 Cæterum diſſolubilitatem matrimonij initi inter infideles ex converſione unius conjugis, ſi alter nolit ſine contumelia Creatoris illi cohabitare induxit ipſe Deus in favorem fidei, cum in alijs pluribus caſibus matrimonium infidelium ſit jure naturæ etiam diſſolubile. Quòd ſi conjux ad fidem converſus antequàm tranſeat ad alias nuptias in facie eccleſiæ, labatur in hæreſim, vel etiam gentiliſmum, tunc matrimonium quoad vinculum non diſſolvitur: quapropter Innocentius III. *in d. c. quanto 7. h. t.* cautè dixit, propter periculum diſſimulationis malitioſæ tale matrimonium non ſtatim diſſolui.

Sin verò ambo conjuges infideles eodem tempore ad fidem Chriſtianam convertantur, matrimonium inter eos non diſſolvitur; ſin verò unus poſt alium convertatur, is qui primò converſus eſt, reſtituitur ſecundò converſo ſi res ſit integra, ſeu ſi ad alias nuptias nondum tranſivit, tunc enim per converſionem ſecundi coniugis reintegratur matrimonium: non poſſet autem cogi, ut reverteretur ad ejuſmodi converſum, ſi ipſo jure ſtatim poſt converſionem primi conjugis ſolveretur matrimonium, ut perperam putant aliqui. 16

Quòd ſi infidelis licèt nolit ad fidem converti, cupiat tamen cohabitare fideli ſine injuria Creatoris, vel periculo perverſionis, tunc matrimonium non videtur diſſolvi, & conjux fidelis tenetur cohabitare infideli: quia Apoſtolus tunc ſolùm negat, fidelem manere ſervituti conjugali ſubjectum, quando infidelis diſcedit ab ipſo, vel eſt periculum ſubverſionis: at quando infidelis vult cohabitare fideli ſinè injuria Creatoris; tunc infidelis non diſcedit à fideli, nec ullum imminet periculum perverſionis, nec ulla adeſt injuria Creatoris, proinde ex Apoſtolo tenetur tunc conjux fidelis cohabitare infideli: 17

An verò ante ſententiam de hæreſi poſſit adulter ſuum delictum compenſare cum hæreſi. Reſpondetur negativè, quia ante ſententiam non eſt ſufficiens cauſa divortij niſi ad tempus, ſi non reſipiſcat: cæterum poſtquam eſt emendatus, tenetur adulter illum recipere: unde hæreticus ante ſententiam condemnatoriam poteſt divertere ab adultero, non verò adulter ab hæretico, niſi ad tempus: poſt verò ſententiam, quamvis probabile ſit, utramque fornificationem carnalem, & ſpiritualem poſſe compenſari; communior tamen, & verior ſententia eſt, non poſſe hæreticum uti adulterio pro compenſatione, eò quia eidem divortium ſit in pœnam hæreſis, & adulterium alterius non tollit pœnam hæretici: imò compenſatio non datur, ſi uterque conjux ſit in hæreſim lapſus: unde qui hæreſis nondum eſt damnatus, poteſt divertere ab adultero; non è converſo adulter ab illo, niſi ad tempus, dum non reſipiſcit; & tenetur ad reſipiſcentem redire, donec condemnetur: ratio diſcriminis eſt, quia in condemnato invenitur cauſa ſufficiens perpetui divortii, non ita in non condemnato, eſt enim in illo cauſe divortii ad tempus, ut notat Sanchez *lib. 10. de matrim. diſp. 16. n. 3. & 4.* 18

Infideles conjuncti ſecundo, vel tertio, aut ulteriori gradu lineæ collateralis iure canonico tantùm prohibito, ſi convertantur ad fidem non debent ſeparari, quia prohibitio canonica quoad contrahendum matrimonium 19

non

non extenditur ad infideles, qoia cùm non ſint de corpore eccleſiæ, non ſubiiciuntur iuriſdictioni eccleſiaſticæ, conſequenter neque obligantur legibus, & conſtirutionibus eanonicis, hinc Apoſtolus aiebat, *quid enim ad nos de his, qui foris ſunt, judicare? 1. Corinth. 5.* Secus ſi in fideles ſinr coniuncti in gradu lege divina prohibito, tunc ſeparandi ſunt, ſi ad fidem convertantur, quia tale matrimonium fuit invalidum.

20 Ratio verò, cur coniuges infideles, ſi convertantur, non ſinr ſeparandi, eſt, quia matrimonium inter infideles initum eſt verum marrimonium iuſtitutum in officium naturæ, ſeu ad generandos liberos, ſicut eſt inter fideles. Hinc regulariter matrimonium infidelium non eſt ſeparandum iuxta illud Chriſti Matth. 19. *quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*, ubi loquitur de matrimonio non ſolùm Chriſtianorum, ſed etiam Judæorum, & aliorum infidelium, qui propterea ſi non contraxerunt in gradibus lege divina prohibitis legitimè contraxerunr, & ſi convertantur non debent ſeparari, quia per ſacramentum baptiſmi non ſolvuntur coniugia, ſed crimina dimittuntur. Ratio itidem eſt, quia jure naturæ matrimonium inter infideles perſiſtir, & per converſionem ad fidem non tollitur ius naturæ: hoc totum deſumitur *ex cap. gaudemus penul. h. t.* obi Innocentiut III. reſcribit, quòd ſi pagani, qui habent uxores in aliquo grado prohibito ab eccleſia, ut in ſecundo, vel tertio, aut ulteriori, convertantur, debeant remanere coniuges: quia per baptiſmum nou ſolvuntur conjugia, ſed crimina dimittuntur.

21 Oritur tamen difficultas, quia Pontifex *in d. c. gaudemus 8.* dicat, ſacramentum conjugij apud fideles, & infideles exiſtere: laborant enim Doctores de ſenſu horum verborum, eò quia ſacramenta ſint tantùm in eccleſia, & eorum janua ſit ſolus baptiſmus *c. quia ex ſolo 24. q. 1. c. plerumque §. hic eſt q. 7.* Judæi autem, & infideles ſunt extra eccleſiam, Apoſtolus enim ait *nihil ad nos de illis, qui foris ſunt judicare 1. Corinth. 5.* unde cùm Judæi, & infideles non ſinr baptizati, nec ſunt capaces ullius ſacramenti. Præterea idem Pontifex in præcedenti *c. quanto 7. eod. tit.* ait, matrimonium infidelium non eſſe ratum, hoc eſt, non eſſe ſacramentum, additque, hoc eſſe ratum per conjugij ſacramentum: hinc *in c. gaudemus 8.* aſſerit, conjugium inter infideles initom eſſe ſacramentum, & in *c. præcedente quanto eod. tit.* dixit non eſſe ſacramentum.

22 Ad conciliandos hos textus apparenter contradictorios, mihi placet, quod reſpondet Barboſa *in d. gaudemus n. 5. h. t.* nimirum ſacramentum hic à Pontifice ſumi generaliter *pro ſigno rei ſacræ* quo pacto dividitur in ſacramenta legis naturæ, veteris, ac novæ, ſeu evangelicæ, quæ non ſolùm ſignificant aliquod myſterium, ſed eitam gratiam conferunt. Si igitur ſumarur matrimonium, prout non ſolùm ſignificat aliquod myſterium; ſed etiam confert gratiam, in hoc ſenſu Innocentius III. *in c. quanto 7. h. t.* dixit matrimonium inter infideles initum non eſſe ratum, ſcilicet non eſſe ſacramentum, eò quia nullam producit gratiam. Sin verò ſumatur ſacramentum in priori laxa ſignificatione, quatenus præciſè eſt ſignum rei ſacræ, in hoc ſenſu *in c. gaudemus penult. h. t.* Innocentius III. vocat matrimonium inter infideles initum ſacramentum, & rectè, quia revera ſignificet unionem Chriſti cum eccleſia: ſiquidem matrimonium fuit inſtitutum ad id ſignificandum: unde quamvis inter infideles matrimonium non conferat gratiam ſanctificantem, ut in lege evangelica, neque legalem ut in lege veteri; ſignificat tamen unionem Chriſti cum eccleſia, & eſt ſignum ſenſibile rei ſacræ, in quo ſenſu *in c. gaudemus* dicitur eſſe ſacramentum.

An verò matrimonium, quod inter infideles initum eſt tantùm ſacramentum in laxa ſignificatione, ut explicuimus, quatenus tantùm ſignificat conjunctionem Chriſti cum eccleſia, ſit poſtea verum ſacramentum, ſi ambo conjuges infideles convertantur ad fidem. 23 Reſpondetur, quòd ſi poſt baptiſmum matrimonium in infidelitate contractum confirmetur novo conſenſu, vel ſi antiquum verbis, aut nutibus approbetur, ac ratificetur, probabile eſt, fieri ſacramentum cùm primùm conjuges ratificant priſtinum matrimonium.

24 Alij etiam cenſent, fieri ſacramentum cùm primùm conjuges baptizantur, etiam ſine ullo novo conſenſu, ut docet Tanner. *tom. 4. diſp. 8. q. 2. dub. 3. n. 51.* ubi citat D. Thomam *in 4. diſt. 29. q. 1. art. 1. ad 1.* ubi S. Doctor ait, matrimonium infidelium eſſe ſacramentum ſolo habitu, non actu, quæ ſententia eſt etiam valde probabilis, cùm matrimonium infidelium non ſit ratum, ſeu ſacramentum, nec indiſſolubile, ſed cùm primùm conjuges baptizantur fiat indiſſolubile, quamvis alter, vel oterque rurſus à fide deficiat: quia cùm matrimonium infidelium perfectè ſignificet unionem Chriſti cum eccleſia accedente baptiſmo fit verom ſacramentum, in quod conjuges eo ipſo, quòd baptizantur, ſi non explicitè, ſaltem virtualiter, implicitè conſentiunt; quia per baptiſmum, quem liberè, & ſpontè ſuſcipiunt, implicitè volunt eſſe conjuges eo modo, quo coniugium eſt in eccleſia, & inter fideles, proinde ex vi baptiſmi tale conjugium fit verum ſacramentum, & indiſſolubile, perinde ac matrimonium cæterorum fidelium.

25 Utraque ſententia eſt valde probabilis; ſed illa tutior, quæ docet, coniuges infideles poſt baptiſmum ad removendum omnem ſcrupulum, debere in facie eccleſiæ, & coram teſtibus ratificare priſtinum conjugium initum in ſtatu infidelitatis, cui ſententiæ libentiùs adhæreo, quia ſi poſt converſionem oriatur dubium aliqood circa matrimonium in ſtatu infidelitatis initum non videretur, quid eccleſia deberet tunc iudicare cum ipſi non conſtet, an revera tales converſi in ſtatu infidelitatis matrimonium inierint: vel deberet eccleſia acquieſcere verbis, & aſſertioni

torum

eorundem : ſecus ſi poſt ſuſceptum baptiſmum coram Parocho, & teſtibus ratificent conjugium antea in ſtatu infidelitatis initum, tunc eccleſia certò ſcit, eos eſſe veros conjuges, & poteſt in judicio procedere, perinde ac cum alijs fidelibus.

26 Juvat obſervare, quòd quamvis in primis ſexcentis annis ab eccleſia condita ob frequentem infidelium converſionem ex conſilio Apoſtoli *1. ad Corinth. 7.* laudabilis fuerit cohabitatio conjugis fidelis cum infideli extra periculum perverſionis ſine contumelia Creatoris, & ſi infidelis non diſceſſerit à fideli, ut habetur *in c. jam nunc 8. & ſequent. cauſ. 28. q. 1.* quia tamen ſucceſſu temporis ex tali cohabitatione frequenter oriebatur periculum perverſionis, ideò conſuetudine, imò & lege inductum poſtea fuit, ne conjux ad fidem converſus permitteretur cohabitare infideli *c. Judæi 10. cauſa 28. q. 1.* Imò S. Thomas *loc. cit.* id etiam extendit, quamvis ſpes converſionis affulgeret. Quòd ſi ambo conjuges ſint hæretici, & alter eorum convertatur ad fidem catholicam, non propterea conjux catholicus debet recedere ab hæretico, ſi poſſit cum ipſo ſine contumelia Salvatoris manere, quia uterque eſt baptizatus, & in Germania huiusmodi matrimonia, quibus alter conjux eſt catholicus, & alter hæreticus permittuntur. Sin verò periculum adeſſet perverſionis, & catholicus non poſſet cohabitare hæretico ſine contumelia Salvatoris, & hæreticus nollet reſipiſcere, poſſet tunc catholicus etiam propria authoritate recedere ab hæretico, imò etiam teneretur, quia jus naturæ obligat cavere propriæ animæ periculum.

27 Quòd ſi ambo conjuges eſſent catholici, & alter eorum in hæreſim laberetur, poſſet catholicus etiam propria authoritate recedere ab hæretico, ſi nollet reſipiſcere: tale tamen divortium eſſet tantùm temporale, donec conjux hæreticus reſipiſceret, tunc enim catholicus tenetur iterum reſipiſcentem admittere ad conſortium conjugale. Quòd ſi per ſententiam eccleſiæ conjux hæreticus damnetur ut hæreticus, tunc eccleſia in pœnam admiſſi criminis hæreſeos dat jus conjugi catholico in perpetuum divertendi ab hæretico, adeò ut poſſit catholicus religionem ingredi, & ibi ſolemnem emittere profeſſionem. Verùm ſi hæreticus reſipiſceret intra annum probationis teneretur conjux catholicus, qui religionem eſt ingreſſus, & in ea nondum profeſſus, iterum redire ad conjugem reſipiſcentem.

28 Præterea *ex d. c. gaudemus penult. h. t.* habetur, quòd ſi infidelis priùs plures habuerit uxores poſt fidem ſuſceptam, debeat ſoli primæ adhærere, eò quia nulli unquam licuerit plures ſimul habere uxores, niſi cui per divinam revelationem fuerit conceſſum, adeò ut pluralitas uxorum, quæ ſimul ducantur, non ſolùm jure canonico, & civili, ſed etiam divino, evangelico, & naturali ſit prohibita, ut deciditur *in d. c. gaudemus*: ubi Innocentius III. ait, habere plures uxores, eſſe inimicum fidei chriſtianæ, & nunquam licuit ſimul habere plures uxores, niſi quibus fuit divina revelatione conceſſum, ut Patriarchis, & alijs viris juſtis. Hinc infidelis habens plures uxores, quamvis primam repudiaverit ſi convertatur, tenetur accipere primam repudiatam. Excipitur tamen quando illa renuit illi cohabitare; vel ſi conſentiat, non tamen ſine contumelia Creatoris: vel etiam ſi illum pertrahat ad peccatum. Hinc Pontifex cùm non poſſit diſpenſare in jure naturali, vel divino, nec poteſt diſpenſare, ut quis ſimul plures habeat uxores, adeò ut Patriarchæ veteris legis ex ſola Dei diſpenſatione potuerint habere plures uxores, ut dicitur *in d. c. gaudemus, §. nec ulli*: & hæc diſpenſatio conceſſa fuit à Deo non per externam aliquam ſcripturam, vel locutionem, ſed per inſpirationem internam factam à Deo ipſis Patriarchis per divinam revelationem, quæ poſtea derivata fuit vi conſuetudinis ad reliquum populum Iſraë iticum; adeò ut cuilibet licitum fuerit plures ſimul habere uxores, ut nimirum multiplicaretur fidelis ille populus, ex quo Chriſtus erat naſciturus.

In lege autem evangelica huiusmodi diſpenſatio fuit omnino ſublata à Chriſto *Matth. 19.* ubi matrimonium ad primum ſtatum reduxit, in quo unam tantùm uxorem ducere licebat. Quamobrem nec fideles, nec infideles hodie poſſunt ſimul habere plures uxores, unde quando infideles convertuntur ad fidem debent ſoli primæ uxori legitimæ adhærere, & ab alijs ſeparari, eò quia matrimonium, cum illis initum fuerit invalidum, ut deciditur *in d. c. gaudemus penult. h. t.* ſiquidem etiam in veteri lege matrimonium initum cum duabus uxoribus erat irritum, & tantùm ex ſola Dei diſpenſatione fuit validum: & poſtquam Chriſtus abrogavit talem diſpenſationem matrimonium cum pluribus uxoribus ſimul remanet irritum jure naturæ, ut ab initio fuit, antequam cum Patriarchis diſpenſaretur. Hinc matrimonium infidelium cum pluribus fœminis initum ubique terrarum eſt jure naturæ irritum propter jus divinum naturale illud irritans. 29

Alia divortij cauſa eſt conjugis ſævitia; ſi enim conjux crudelis ſit, & parum humanus, ab alio peti poteſt divortium quoad torum, nimis enim durum foret obligationem matrimonij extendere ad tam grave corporis periculum: quapropter præſumuntur contrahentes non ſe voluiſſe obligare cum tanto damno ad tam duram cohabitationem. Quanta verò debeat eſſe conjugis ſævitia, ut licitum ſit alteri ab illo divertere; non conveniunt Doctores, quidam cum Barboſa *ad rubric. ff. ſoluto matrim. p. 2. n. 31.* cenſent ob ſolum vitæ periculum poſſe divortium concedi. Communior tamen ſententia eſt, ut ob atrocia verbera, non tantùm actu illata, ſed quæ inferenda probabiliter timentur, poſſit peti divortium quoad torum, & cohabitationem *l. conſenſit C. de repudiis.* Non tamen debet id intelligi de levibus verberibus, quia maritus ex rationabili 30

habili cauſa poteſt leviter, & moderatè uxorem caſtigare, ſi deliquerit, ut docet Abbas *in c. quemadmodum de jureiur.* Neque ob verbera jam præterita poteſt uxor à marito ſeparari, præſertim ſi ex aliquo extraordinario calore illata ſint, unde ſi non ſubſit ampliùs periculum, eſſe virum impoſterum ſimilia verbera inflicturum; non poteſt uxor à marito ſeparari.

31 Quia verò in hoc caſu ſevitiæ, plerumque ſolet in mora periculum eſſe, ideo non vertitur uxori vitio, ſi propria authoritate à viro ſæviente recedat; ſi enim periculum immineat, non tenetur damnum expectare, illúdque ſubire: & tunc non eſt uxor reſtituenda marito, niſi hic idoneam præſtiterit cautionem, & promiſerit, ſe impoſterum non eſſe ipſam offenſurum: imò hujuſmodi cautio, quæ ſolet exigi, quoties probabile offenſionis periculum imminet, præſtari debet regulariter per pignora, vel fideiuſſores; idque ut mulier, ſi impoſterum à ſæviente viro lædatur, habeat ſatisfactionem propter injuriam ſibi illatam, & eam poſſit exigere: imò poteſt hujuſmodi ſatisfactio conſiſtere in pecuniis, quas maritus amittat, ſi uxorem offendat, ſiquidem *in c. litteras de reſtit. ſpoliat.* requiritur ſufficiens cautio, cujuſmodi eſt illa, quæ fit per pignora, vel fideiuſſores *l. ſi mandato 59. §. ult. ff. mandati.* Sin verò maritus ſæviens ob inopiam, nequeat pignora, aut fideiuſſores habere, tunc pro cautione accepiatur ejus juramentum *authent. generaliter C. de Epiſcop. & Clericis.*

32 Quòd ſi maritus ſit parum religioſus, & facilè juramentum violet, tunc cohabitatio non eſt uxori injungenda, ut deſumitur *ex d. c. litteras de reſtit. ſpoliat in fin.* Hoc tamen divortium ob ſævitiam conjugis eſt tantùm temporale, donec maritus miteſcat, ac humanior fiat: unde in praxi uſitatum eſt, ut judex eccleſiaſticus non proferat abſolutam divortii ſententiam, ſed ad duos, vel tres annos concedat tolerantiam ut conjugis ſævientis reſipiſcentia probetur.

33 Generatim quoties uxor ob cohabitationem cum ſuo viro grave patitur damnum, vel ſubeſt periculum illud patiendi, præſertim quoad ſalutem animæ, poteſt ab eo per divortium ſeparari: quamdiu tale periculum durat, ut ſi conjux nitatur alterum pertrahere ad peccata gravia: quia jure naturæ, & divino permiſſum eſt cuique cavere periculum corporis, proinde multò magis illud animæ: quinimò tenetur quiſque peccandi periculum evitare *Matth. 18. ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te:* imò non eſt neceſſaria ſententia judicis eccleſiaſtici ad hoc divortium, ſi periculum lapsùs in peccatum immineat. Tum quia tale divortium non eſt perpetuum, ſed temporale.

34 Cæterum ſecluſo periculo inductionis in peccatum ob nullum aliud crimen licèt grave, præter fornicationem carnalem, & ſpiritualem, licitum eſt inter conjuges divortium inſtituere, ut deciditur ab Alexandro III. *in c. quæ ſicut 2. h. t.* ubi Pontifex reſcribit, propter quodcunque crimen alterius conjugium non ſeparatur, niſi frangatur fides, ſcilicet propter adulterium, & tunc uxor ſeparata nō debet nubere, quia tenet matrimonium. Ubi notat Gloſſa, divortium non fieri, niſi ob fornicationem carnalem, vel ſpiritualem. Poteſt tamen maritus ad tempus ſe ſeparare ab uxore criminoſa, ſi putet, hanc ſeparationem eſſe remedium opportunum eam corrigendi, & emendandi: & vice verſa id licitum erit uxori ad emendandum maritum, ſi ſpes affulgeat, ut debeat emendari; alioquin regulariter non incumbit uxori virum tunc corrigere, cum ipſi ſubijciatur.

Præter periculum animæ poteſt etiam divortium fieri ob grave periculum etiam corporis, adeò ut morbus contagioſus, lepra, lues venerea & alij id genus morbi, qui facilè contrahuntur ex mutua cohabitatione, cenſeantur ſufficiens cauſa, quâ poſſit uxor à marito ſeparari, ſi tamen ex medicorum judicio probabile corporis periculum illi immineat: ſiquidem naturalis æquitas dictat, ne obligatio matrimonij eo uſque extendatur contra veriſimilem contrahentium intentionem. In oppoſitum tamen poteſt objici contrarius textus *in c. 2. de conjugio lepros.* ubi Pontifex expreſsè ait: *ſi virum, vel uxorem leproſum fieri contigerit, & infirmus à ſano carnale debitum exigat; generali præcepto Apoſtoli, quod exigitur, eſt ſolvendum, cujus præcepti nulla in hoc caſu exceptio invenitur.* 35

Nihilominus ut canonum rigor, legum temperetur interpretatione *l. placuit C. de judic.* Plures reſpondent cum Barboſa *in d. c. 2. de conjug. lepros.* textum illum eſſe intelligendum, quando judicio Medicorum, non ſubeſt valdè notabile periculum; ſicut ordinariè in fœmina admittente virum morboſum contingere dicitur. Alij reſpondent, textum eſſe intelligendum de morbo ante initum matrimonium non ignorato ab altero conjuge, qui eo non obſtante ſe ad cohabitationem obligavit: tunc enim tenetur cohabitare viro leproſo, quia leproſis non eſt interdictum matrimonium contrahere, & quamvis nemo ſit Dominus ſuorum membrorum *l. liber homo ff. ad leg. Aquil.* ideóque ad actualem membri amiſſionem non poſſit ſe obligare; ad periculum tamen corporale nonnunquam ſe obligare non eſt prohibitum, ut in militibus, nautis, & alijs id genus: ob metum gravem cadentem in conſtantem, & prudentem virum alicuius damni gravis licitum eſt etiam conjugi metum paſſo ad tempus divertere ab alio conjuge, donec periculum ceſſet, vel ſufficiens cautio ipſi præſtetur de malo impoſterum non inferendo, quia nemo tenetur cum tanto periculo, & damno animæ, vel corporis alijs obligationibus ſatisfacere, conſequenter neque obligationi matrimonij. 36

Inter juſtas cauſas, quibus licitum eſt divortium, recenſetur etiam, ſi vir ſit leno, & uxorem incitet ad adulterium, vel furta. Si uxor ex cohabitatione cum viro juſtè metuat mortem, vel mutilationem membrorum. Si 37

attrocia verbera uxori inferat *l. nec timorem 7. §. proinde. ff. de eo quod metûs causâ :* non tamen verbera hæc ſufficiunt ad divortium, ſi ſemel, aut iterum tantùm contigerint præter conſuetudinem viri. Si excitentur graves, & frequentes rixæ, diſcordiæ, quæ nimis moleſtam reddant cohabitationem inter conjuges. Si alter conjux ſit omninò furioſus, ita ut ſine vitæ gravi periculo eum ipſo uno poſſit cohabitare: non ita ſi moleſtia ſit levis, quia tunc toleranda eſt.

38 Cæterum facto divortio inter conjuges liberi educari, & ali debent penes conjugem innocentem ſumptibus patris, ſi iſte cauſam divortij dederit: quòd ſi mater fuerit in cauſa talis divortij, tunc liberi educantur, & aluntur apud patrem innocentē ſumptibus matris locupletis, niſi fortaſſis pater minus idoneus ſit, quia tunc apud matrem ali, & educari deberent, ut habetur in *authent. ſi pater, C. de divortio.* Quòd tamen limitatur, primò niſi conjux innocens fuerit infidelis, vel hæreticus; & alius, qui cauſam dedit divortio, ſit fidelis: tunc enim in favorem fidei, ne proles educetur apud infidelem ali, & educari debet à conjuge fideli *c. ult. de converſ. infidel.* Secundò ſi culpâ viri factum ſit divortium, & mulier tranſierit ad ſecundas nuptias, tunc enim proles non relinquitur educanda matri, ſed patri *authent. ſi liceat §. illud.* Tertiò ſi mater cauſam dederit divortio, & divitijs affluat, & pater ſit minus idoneus, vel pauper, tunc apud matrem proles debet educari, ut habetur in *d. authent. ſi liceat. §. illud.*

§. III.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelecta quæſtiones.

1 Quæritur primò, an infidelis, ſi in ſtatu infidelitatis ſuam repudiet uxorem, & poſtea convertatur ad fidem, ſi matrimonium contrahat cum fideli, teneatur poſt baptiſmum eam dimittere, & adhærere primæ in ſtatu infidelitatis repudiatæ? Reſpondetur, teneri adhærere primæ repudiatæ, tametſi hæc cum alio matrimonium contraxerit, niſi fortaſſis fornicata fuerit, idque deſumitur ex *c. gaudemus 8. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, quòd per baptiſmum nō ſolvuntur conjugia, ſed crimina dimittuntur; & quia ante baptiſmum matrimonium quoad vinculum non erat ſolutum, ita poſt baptiſmum non poteſt alteri nubere. Cùm enim tale repudium legitimæ uxoris reprobetur à Chriſto *Matth. 19.* non poteſt quis licitè, & validè aliam etiam poſt baptiſmum ducere, niſi fortaſſis poſt converſionem ipſius, uxor renuat habitare cum viro, vel è contra: vel non poſſit cohabitare conjugi ſine contumelia Creatoris, aut periculo perverſionis, quia ut ait Apoſtolus *1. ad Corinth. 7 frater, & ſoror non eſt hujusmodi ſervituti ſubjectus,* unde ſi vir infidelis in ſtatu infidelitatis repudiavit legitimam uxorem, tenetur poſt baptiſmum recipere repudiatam, quamvis infidelem, & dimittere ſecundam fidelem, cui poſt baptiſmum nupſit, quia tunc fidelis non eſt legitima uxor, ſed infidelis.

2 Quòd verò teneatur adhærere infideli, quamvis hæc ad alias nuptias tranſierit, ex eo liquet, quia per tale repudium non fuit ſolutum vinculum matrimonij, & mulier non poteſt eodem tempore plures habere maritos: & quamvis mulier nupta ſecundo viro per conſummationem matrimonij adulterium commiſerit, non tamen poteſt vir ejus converſus ad fidem, & qui eam repudiaverat, objicere adulterium repudiatæ, ex eo quòd poſt repudium, nupſerit alteri, quia tale adulterium fuit tantùm materiale, & mulier bona fide proceſſit, putans ſibi licitum tranſire ad alias nuptias, & mulier infidelis, non ſubijcitur legi evangelicæ, à qua repudium reprobatur. Secus ſi mulier infidelis fuerit fornicata, poteſt à viro converſo ad fidem dimitti non ſolùm quoad torum, verùm etiam quoad vinculum, quia eo ipſo quòd mulier commiſit adulterium, quamvis poſtea converſa fuerit ad fidem, acquiritur marito jus eam omnino dimittendi, adeo ut aliam poſſit ducere; & ratio eſt, quia per baptiſmum poſtea ſecutum non tollitur viro converſo jus maritale antea acquiſitum, ut habetur in *d. c. gaudemus 8. h. t.*

3 Quæritur ſecundò, an propter adulterium occultum ſecluſo ſcandalo poſſit quis in foro conſcientiæ uxorem dimittere? Reſpondetur, probabiliorem ſententiam eſſe affirmativam, licèt ab innocente probari non poſſit adulterium occultum: ſi enim certus ſit de adulterio commiſſo ab uxore, poteſt non expectato eccleſiæ judicio in foro conſcientiæ eam dimittere, vel ipſe fugere in partes remotas; ſecluſo tamen aliorum ſcandalo, ut docent Coninck *de ſacram. diſp. 35. dub. 2. concluſ. 3. n. 12.* Soton *in 4. diſt. 36. q. unic. art. 3.* Sanchez *de matrim. lib. 10. diſp. 11. n. 12.* Ratio eſt, quia vir in foro conſcientiæ ſublato ſcandalo poteſt ſibi jus dicere: & cum defectus probationis non proveniat ex ſua culpa, poteſt ille uti jure ſuo. Verùm licèt hæc vera ſint in foro conſcientiæ, in foro tamen externo talis ſeparatio non permittitur, niſi adulterium fuerit notorium, ut habetur *in c. ſignificâſti 4. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd ſi vir dimittat uxorem ob adulterium ſine ſententia judicis, ſit anathemate percutiendus. Quinimò docet Sanchez *loc. cit.* poſſe virum ob adulterium occultum tranſire ad religionem, ſi ſola attendatur injuria matrimonij, & damnum conjugis derelicti, quia cum adulterium ſit ſufficiens cauſa divortii nulla irrogatur iniuria.

4 Verùm putârim ad id requiri conſenſum coniugis derelicti, quia tametſi adulterium occultum ſit ſufficiens cauſa divortii quoad torum, non ita quoad vinculum matrimonii. Hinc ſi vir velit religionem ingredi, & interrogetur à Monachis, an ſit conjugatus, vel etiam ab Epiſcopo promoturo ad ordines, aut literas dimiſſorias ad id conceſſuro, tenetur veri-

veritatem fateri, adeò ut non poſſit negare ſe eſſe conjugatum, quia tam Epiſcopus, quàm Monachi habent juſtam cauſam interrogandi. Quòd ſi uterque conjux ſit reus adulterij, neuter poteſt ab altero divertere, ut habetur *in c. ſignificâſti 4. de divortijs* quia compenſatur mutua injuria. Neque refert, unum priùs altero fuiſſe adulterum, neque quòd adulterium unius ſit notorium, & alterius omnino occultum: quia revera uterque fidem matrimonij fregit, & ſoli innocenti conceditur divortium, & quia uterque eſt nocens, neutri licet ab altero divertere. Quinimò ſi innocens etiam poſt factum divortium delabatur in adulterium, tenetur alterum conjugem emendatum iterum admittere ad torum; & cohabitationem ad ejus inſtantiam, & ſi neget, compelli etiam poteſt a judice.

5 Quinimò quamvis divortium factum ſit per ſententiam judicis eccleſiaſtici, adhuc innocenti non mutanti ſtatum ineſt jus liberum ad revocandum ad ſe nocentem, adeò ut non poſſit nocens inconſulto innocente, eóque invito religionem ingredi, vel ſacris initiari ordinibus, nec votum ſimplex caſtitatis emittere, eò quia vinculum matrimonij non ſit ſolutum, & poſſit innocens cedere juri ſuo, & condonare nocenti injuriam ſibi illatam, & illum admittere ad torum, & cohabitationem; & tenetur tunc ex juſtitia nocens iterum innocenti cohabitare.

6 Quæritur tertiò, an ex adulterio publico oriatur divortium, adeò ut poſſit adultera religionem ingredi. Ratio dubitandi eſt in *c. ſignificâſti 4. h. t.* ubi habetur, ex adulterio publico oriri divortium? Reſpondetur cum diſtinctione, ſi innocens conſentiat, vel ſi ſciens non contradicat; tunc poteſt conjux nocens religionem ingredi: ſecus ſi innocens contradicat, quia tunc poteſt cedere juri ſuo, & repetere ſuam uxorem, quamvis nocentem. Quòd verò ſi vir non contradicat, poſſit religionem ingredi, ex eo ſuadetur, quia tunc videtur licentiam concedere, & ſcienti, ac conſentienti non fit injuria. Hinc ut communiter docent Canoniſtæ, ſi uxor poſt ſententiam latam à judice de illius adulterio, vel etiam eo notorio exiſtente detrudatur in monaſterium pœnitentiam actura, ſi intra biennium vir non repetat ſuam uxorem, liberum eſt mulieri religionem profiteri, quia ex eo, quòd vir omittat repetere ſuam uxorem, videtur aſſentiri, ut maneat in monaſterio, poſſitque in eodem profiteri, & ita diſponit jus *in authent. ſed hodie C. ad leg. Jul. de adulter.* quæ deciſio à jure canonico nullibi videtur revocata, ut notant Abbas *in c. gaudemus 8. h. t. n. 7.* Hoſtienſis *ibid n. 3.*

7 An verò ſi adultera profeſſionem emittat in monaſterio, teneatur ejus vir innocens etiam tranſire ad religionem, vel votum emittere perpetuæ caſtitatis. Probabile eſt, ad neutrum teneri, & deſumitur *ex c. Agathoſa 27. q. 2.* ubi deciditur, quòd conjux ingreſſus in religionem uxore manente in ſæculo abſque voto, reſtituendus ſit uxori, niſi mulier fornicata fuerit. Quamobrem textus prohibentes mutationem ſtatûs alterius conjugis altero in ſæculo manente ſaltem abſque voto caſtitatis, ut habetur *in c. ſanè. cap. cum ſis. c. ſignifican. de converſ. conjug.* loquuntur, ubi matrimonium integrum manet, & illæſum, adeò ut ſi ex duobus conjugatis alter ingrediatur in religionem, teneatur egredi, & cohabitare alteri conjugi, ſi hic ſit innocens, & nullam cauſam dederit ſeparationis, nec voto ſe adſtrinxerit caſtitatis: quia conjux innocens habet jus in alterum conjugem etiam innocentem, qui propterea non poteſt ſe ſeparare: ſecus dicendum, ſi ex cauſa adulterij fiat divortium, quia cum innocens liber ſit ab onere reddendi debitum conjugale, poteſt independenter ab ulla mutatione ſtatûs adulteri ad religionē, vel ſacros ordines tranſire. Ingrediente autem innocente religionem non propterea nocens adſtringitur ad illius ingreſſum, ut notat Layman *lib. 5. ſum. tract. 10. p. 3. c. 7. n. 12.* quia textus in *citat. c. ſanè. c. cum ſis de converſ. conjug.* exigentes mutuum conjugum ingreſſum intelliguntur, quando jura matrimonij ſunt diminuta, ut docent Martinus Perez *de matrim. diſp. 56. ſect. 7. n. 3.* Hurtadus *diſp. 8.* Immo ſi conjux nocens, qui adulteravit, ſe omnino emendâſſet, ſæpiùsque, ac inſtanter petijſſet reconciliationem, & innocens eam abſolutè negâſſet, poſſet religionem ingredi, vel etiam ordines ſuſcipere: ratio eſt, quia tunc innocens irrationabiliter eſſet invitus, quia non habet ius, ut alter compellatur perpetuò manere incertus de ſuo ſtatu; nec poſſit animæ ſuæ conſulere deligendo ſtatum ſibi magis opportunum.

8 Quæritur quartò, an vir teneatur dimittere uxorem ſuam perſeverantem in adulterio? Videtur reſpondendum affirmativè, quia ex natura rei tenetur quiſq; removere ſcandala, quæ ſcit oriri ex ceſſatione ſuæ actionis, quam poteſt, & tenetur exercere: unde ſi ex eo, quòd maritus non recedat ab uxore perſeverante in adulterio, ſequitur ſcandalum; tunc quia illam à ſe non repellit, cum poſſit illam eijcere, occaſionem dat ſuſpicandi, ipſum eſſe participem adulterii, & ex eius conſenſu eius uxorem perſeverare in adulterio, proinde tenetur vir conſcius adulterii dimittere uxorem adulteram, ſi ex tali dimiſſione ſpes affulgeat emendationis: ſiquidem quiſque ex lege correctionis fraternæ tenetur peccata proximi vitare per media convenientia, & opportuniora, quibus meliori modo poſſibili poſſit lucrari fratrem in peccato mortali exiſtentem: & cùm maritus ſit caput uxoris, & pertineat ad ipſum eam dirigere, ſtrictiori obligatione tenetur impedire eius adulteria, etiam adhibendo medium dimiſſionis, ſi inde ſperetur emendatio: tenetur ad id ex vi præcepti fraternæ charitatis, & correctionis. Cùm enim hoc præceptum omnes obliget, à fortiori etiam maritum in ordine ad uxorem perſeverantem in adulterio.

Quòd ſi dicas, maritum non teneri dimittere uxorem propter adulterium, eò quia poſſit condonare injuriam ſibi illatam : neque teneri ratione correctionis fraternæ, eò quia poſſit huic ſatisfacere per ſimplicem admonitionem. Contra eſt, quia ſi ſimplex admonitio ſufficiat, ut uxor adultera emendetur, tunc verum eſt, quòd non teneatur illam dimittere, ſi velit iuri ſuo cedere, & condonare iniuriam ſibi illatam: ſin autem ſimplex admonitio non ſit medium ſufficiens ad obtinendam emendationem uxoris, & ex eo, quòd ſi dimittatur, affulgeat ſpes emendationis, adeo ut ſola dimiſſio ſit apta ad emendationem, tunc tenetur vir eam dimittere. Non ita è contra tenetur uxor dimittere maritum adulterum: idque non ratione adulterii, quia poteſt uxor cedere juri ſuo, neque ratione ſcandali, quia non præſumitur mulier aſſentiri adulterio mariti : neque ratione correctionis fraternæ, quia vir, per hoc non emendaretur; imò tantùm abeſt, quòd talis dimiſſio foret mediū ad emendationem; ut potiùs acriùs virum excitaret ad magis perſiſtendum in ſua malitia, cum nolit vir pati, ut à ſua uxore ita dimittatur. Tum quia talis dimiſſio eſſet valde incommoda uxori; & teneretur hæc cœlebs vivere, ſola domum regere, & infamia mariti manifeſtior fieret : unde mulieris non eſt, niſi virum corrigere, precibus flectere, ſuavibus admonitionibus ſuadere. Cæterum ſi uxor omnino crederet, virum eſſe emendandum ex dimiſſione ad tempus, tunc ad id teneretur ex charitate, ſed putârim, caſum fore rariſſimum.

Quæritur quintò, an vir qui poſt latam
10 divortij ſententiam adulterium commiſit, teneatur reconciliari cum uxore nocente, & dimiſſa propter adulterium? Reſpondent plures cum Layman *lib. 5. tract.* 10 *diſp. 9. n.* 30. non teneri reconciliari, ſi poſt latam ſententiam adulterium committeret, & nituntur, eò quia ſententia divortij tranſeat in rem judicatam in favorem innocentis, & in odium adulteræ, & in pœnam illius: unde ſi ſemel per ſententiam divortij innocens declaratur omnino liber ab obligatione reddendi debitum adulteræ petenti, non eſt, cur debeat jus acquiſitum perdere per ſubſequens adulterium. Quinimò Ledeſma *de matrim. q. 26. art. 6.* cenſet, poſt latam divortij ſententiam poſſe virum innocentem etiam inconſultâ dimiſſâ uxore adultera religionem ingredi, vel promoveri ad ordines ſacros, eò quia ſemel facto legitimè divortio per ſententiam judicis nullum ſuperſit jus in adultera repetendi innocentem virum; quamvis innocens poſt ſententiam divortij labatur & ipſe in adulterium.

Tum quia poſt ſententiam divortij con-
11 jux innocens quoad torum, & cohabitationem, non eſt conjux adulteræ, quia per divortium legitimè factum ſolvitur matrimonium quoad torum, & cohabitationem, & extinguitur in altero jus exigendi debitum conjugale ab altero; licèt non ſolvatur vinculum matrimonij: ex quo inferunt, conjugem innocentem, ſi poſt ſententiam divortij fornicetur, nullam inferre injuriam conjugi adultero. Nihilominus contraria ſententia mihi videtur probabilior, quam docent Pontius *de matrim. lib. 7. c. 20.* Hurtadus *diſp. 11. diff. c. 3. n. 11.* Diana *tract. 6. de matrim. reſol. 227.* & alij quos ipſe refert.

Ratio, cur non ſolùm ex officio judicis, 12
verùm etiam ad petitionem partis cogendus ſit innocens nocenti dimiſſo reconciliari, eſt; quia ſententia divortij ob adulterium ab altero conjuge commiſſum non concedit innocenti jus ab eo divertendi, ſed tantùm declarat, ut poſſit publicè uti jure, quod ex adulterio acquiſivit: ſed ius, quod ex adulterio innocens acquiſivit eſt tantùm acquiſitum eidem, ut innocenti, adeo ut tamdiu in ipſo maneat tale jus, quamdiu perſeverat innocens: proinde ſi & ipſe fiat nocens, labatúrque poſtea in adulterium, ceſſat prædictum ius, conſequenter cùm primùm fit nocens, cùm illi nullum ampliùs ſuperſit ius ad divortium, tenetur reconciliari alteri conjugi nocenti, perinde ac teneretur eidem reconciliari, ſi adulterium commiſiſſet ante ſententiam latam. Hinc ad argumenta oppoſita reſpondetur, ſententiam divortij legitimè facti non tranſire in rem judicatam in favorem innocentis, niſi quamdiu iſte perſeverat innocens; quòd ſi & ipſe fiat nocens, & æqualis uxori adulteræ, eò quia & ipſe etiam poſt latam ſententiam committat adulterium, tunc injuria per parem iniuriam utrique compenſatur, & cùm vinculum matrimonii non ſit ſolutum, tenetur uxori reconciliari. Hinc ad id, quod addebatur, poſt ſententiam divortii coniugem innocentem quoad torum, & cohabitationem non eſſe conjugem adulteri, reſpondetur, id eſſe verum, quamdiu manet innocens, quia tunc conſervat jus ad divortium, quod tamen amittit, ſi & ipſa fiat nocens.

Quæritur ſextò, an ſi conjux innocens poſt 13
ſententiam divortij legitimè facti ſacris initietur ordinibus, vel profiteatur in religione approbata, poſſit adhoc reconciliari conjugi adultero? Reſpondetur negativè, quia cùm aſſumpſerit ſtatum immutabilem, ſéque tradiderit religioni per profeſſionem; vel eccleſiæ per ordines ad ſacra miniſteria, non poteſt ampliùs ad conjugem redire, neque à tali ſtatu reſilire. Hinc cùm primùm conjux innocens ſacris initiatur ordinibus, vel profeſſionem emittit in religione approbata, omne à ſe jus matrimonij abdicat; omnique juri ſuo renuntiat quoad matrimonium, quod non eſt compoſſibile cum tali ſtatu aſſumpto. Sin verò conjux innocens ſit tantùm novitius, vel ſolum in minoribus conſtitutus, adhuc poteſt reconciliari alteri conjugi, quia habet jus juſtitiæ ad conjugem nocentem, illúdque nondum impeditum eſt ab alio juſtitiæ jure, quale habet religio in profeſſum, vel eccleſia in ſacris initiatum. Hoc idem etiam procedit, ſi conjux innocens poſt latam divortii ſententiam voveat ſimpliciter caſtitatem extra religionem: poteſt etiam tunc redire ad ſuum conjugem nocentem, quamvis pec-

peccet; cùm ſe exponat periculo transgrediendi votum emiſſum, & tunc tenetur tantùm conjugi petenti debitum conjugale reddere, non verò petere.

14 Quæritur ſeptimò, an quando uterque conjux eſt adulter, & unus ex eis vitam prorſus emendavit, & alter non, liceat tunc conjugi emendato petere divortium? Reſpondetur, probabile eſſe, admonitum ex ſola admonitione ſibi facta, & reconciliatione oblata, ſed non accepta non ceſſiſſe juri divertendi, quod ex alteriùs adulterio acquiſierat: licèt uterque ſit æquè nocens, nihilominus qui reconciliationem petit, tantùm probat, non poſſe alterum accuſare de delicto ſibi non remiſſo; non tamen probat ceſſiſſe juri divertendi. Contraria tamen ſententia, quam docent Layman *lib. 5. tract. 10. p. 3. c. 7. n. 17.* Coninck *diſp. 35. dub. 2. n. 17.* Sanchez *de matrim. lib. 10. diſp. 7. n. 4.* eſt etiam perquam probabilis, quia monitio, & interpellatio, quâ adulter adulterum interpellat, monétque, ut corrigantur, ſimúlque habitent, vim habet reconciliationis: hoc enim pacto interpellans, & monens reconciliationem offert alteri: proinde ex parte ſua illum ſibi reconciliat: neque obſtat, ſi alius nolit acceptare, quia tenetur admittere: Quapropter ſi poſtea iterum labatur in adulterium ultima mora ſibi nocere debet, quia per emendatum non ſtetir, quò minus alter corrigeretur, & reconciliaretur. Quinimò, ſi viro emendato, & interpellanti uxor adultera nolit reconciliari ex juſto timore, ne ab ipſo interficiatur: ſi vir ad id offerat ſufficientem cautionem, & mulier illâ non obſtante nolit ei reconciliari, ſed perſiſtat in adulterio, adhuc eſt ſufficiens cauſa, ut vir ab illa divertat, quia illa interpellatio additâ cautione, & emendatione viri habet vim ſufficientis reconciliationis, ut adulteria præcedentia compenſatione abolerentur, & quaſi novus matrimonij ſtatus inciperet.

15 Quæritur octavò, an vir expellens uxorem è domo negans illi neceſſaria alimenta, & hæc ad eadem ſibi acquirenda fornicetur, poſſit vir ob adulterium uxoris petere divortium? Reſpondetur, duas extare ſententias, quarum prima aſſerit, non poſſe tunc virum divertere ab uxore, ſi hæc adulteretur ob neceſſaria alimenta ſibi acquirenda: nititur hæc ſententia, quam præ cæteris docet Texeda *tom. 2. lib. 4. tract. 1. controverſ. 13.* Primò, quia maritus injuſtè repellens è domo ſuam uxorem privans eam alimentis neceſſarijs ad vitam ſuſtentandam, majorem cauſam confert adulterandi, quàm ſi tantùm adulterii conſcius illud non prohiberet: atqui quando maritus ſcit adulterium uxoris, & illud non prohibet, cùm poſſit, non conceditur eidem petenti divortium: ergo nec quando uxor injuſtè repulſa à marito adulterium committit, ut neceſſaria ad vitæ ſuſtentationem ſibi acquirat.

16 Secundò quia conſiderata fœminarum fragilitate, & inconſtantia, uxor à viro injuſtè è domo ejecta, & deſtituta omni medio ad comparandum ſibi victum, & veſtitum, per ipſam ejectionem ponitur à marito in periculo evidenti fornicandi, cuius eſt cauſa maritus, qui propterea cùm fecerit occaſionem uxori adulterandi, videtur indirectè conſenſiſſe in eius adulteria, proinde non poſſe ei competere ius petendi divortium.

17 Idque ex eo poteſt firmari, quia maritus iniuſtè expellens è domo uxorem, cui negat neceſſaria alimenta, peccat graviter, proinde maritus non eſt cenſendus innocens, cui ius petendi divortii debeat favere, cùm potius ſit nocens, & iniuſtus: ergo ipſi non competit ius petendi tunc divortium ob uxoris adulterium; quia divortium non conceditur niſi in favorem innocentis, & in pœnam nocentis, & cùm maritus ob iniuſtam expulſionem uxoris è domo non ſit innocens, non videtur ius divortii petendi ei competere; quinimò cùm maritus præſumatur ſcire uxorem repulſam paſſam facilè lapſuram in adulterium, ut neceſſaria ad victum, & veſtitum ſibi acquirat, potiùs pl[e]ctendus eſt maritus pœna lenonis, & non uxor.

18 Nihilominus contraria ſententia eſt etiam probabilis, quam docent Sanchez *lib. 10. de matrim. diſp. 5. n. 6.* quia ex eo, quòd maritus iniuſtè expellat è domo uxorem, non ob id intendit, ut uxor debeat adulterium committere, & illi talem iniuriam inferre, quia nemo præſumitur velle ſibi nocere, ac eſſe ſibi iniurium, quapropter non cenſetur maritus aſſentiri adulterio, nec conſequenter amittere ius petendi divortium, ſi uxor adulteretur, idque deſumitur ex *c. ſignificâſti 4. h. t.* ubi Alexander III. reſcribit, quòd ſi vir dimittat uxorem, & hæc adulteretur cum aliis, & tamen petat reſtitui, dicens, ſe iniuſtè dimiſſam, & habuiſſe materiam adulterandi à marito; ſi adulterium mulieris eſt notorium, non eſt cogendus ad illam recipiendam, niſi conſtiterit, ipſum virum cum alia adulterâſſe. Ubi vir non cogitur adulteram uxorem recipere non obſtante, quòd allegaverit iniuſtam expulſionem à domo: & ratio etiam eſt, quia mulier expulſa nulla ratione induci debet ad fornicandum *c. ita ne 32. q. 5.*

Hoc idem etiam deciditur in *c. ex litteris 5. h. t.* ubi non auditur uxor allegans ſe adulterium commiſiſſe, eò quia vir ei denegaverit neceſſaria alimenta: & ratio eſt, quam adfert Gloſſa, ibi: *V. compulſa*, quia non ſit eligendum turpiter vivere prætextu paupertatis *l. palam. ff. de ritu nupt.* Id tamen limitandum eſt, niſi vir ea intentione uxorem è domo eieciſſet, ac neceſſariis privâſſet alimentis, ut ipſa neceſſitate urgente adacta eſſet ad adulterandum, ſimúlque aperiendam occaſionem marito petendi poſtea divortium, quia tunc maritus aſſentiretur in adulterium, proinde non poſſet ipſi competere ius ob adulterium dimittendi uxorem.

19 Quæritur nonò, an ſit de iure naturæ, ut ratione adulterii oriatur divortium: quod idem eſt, ac quærere, an ex natura contractûs matrimonij oriatur, ut licitum ſit divortium ratione adulterii? Plures negant, cenſentes di-

ſtinctione: ſi enim matrimonium fuerit irritum ex defectu conſensûs in alterutro contrahentium, tunc convaleſcit matrimonium, ſi is, qui fictè tantùm conſenſit, revera poſtea conſentiat; non enim eſt oeceſsè, quòd uterque conjux ſimol tunc conſentiat, cùm poſſit unus priùs aſſentiri, quàm alter: alioquio matrimonium per procuratorem oon poſſet contrahi, cum principalis, qui procuratorem mittit, jam antea à longo tempore conſenſerit, qoàm altera pars, ad quam procorator mittitur: & quia conſenſos alterius conjugis moraliter, & virtualiter perſeverat io affectu maritali, quo proſequitur alium conjugem, à quo petit debitum conjugale; ideo per id, quòd alter conjux, qui oon conſenſerat, vel ſimulatè tantùm conſenſerat, ponat de novo, verum, & legitimum coonſenſum, convalidatur matrimonium, quia habetur ab utroqoe conjuge verus, & realis conſenſus, quo ambo conjuges verè conſentiunt in matrimonium; unus virtualiter in affectu maritali, & in petitione debiti; & alter explicitè, ſi dicat uxori libenter eam habere, & ſi deberet iterum oubere, aliam non duceret niſi ipſam. Non enim ceoſeo ſufficere conſenſum merè internum, qoia contractus matrimonij cũ ſit extrioſecus, & ſenſibilis, exigit etiam in utroque contrahente conſenſum externum ſenſibilem; vel ſaltem, ot per ſignum aliquod externum, ut per verba, quæ coojugalem affectum exprimunt, vel per copulam maritalem ſignificetur, cùm ad eſſentiam ſacrameoti requiratur ſignum ſenſibile.

27 Qaòd ſi matrimonium ab initio fuerit irritum ob impedimentum dirimens occultum, tunc ſi tale impedimentùm ceſſaverit, ut in affinitate occulta, & diſpenſatio clam obtenta ſit; non eſt neceſſe, ut uxor ignara nullitatis, de ea certioretur, novúſque ipſius conſenſos petatur, ſed ſufficit, ſi diſſimulata nullitate interrogatiooi de præſenti factæ conſentiat, ut ſi maritus, quando affectu maritali eam proſequitur, dicat ipſi, ego te vel maximè diligo, & poſtea eam ioterroget, an ſi ipſa iterum deberet nubere, vellet etiam ipſum habere in maritum; facilè enim fœmina aſſentiretur marito.

28 Immò putârim, nec eſſe oeceſſaciam talem ioterrogationem, quia cum ipſa conſentiat io affectu maritali, & petat à viro debitum conjugale, ſufficienter exprimit ſuum conſenſum, quo habet ipſum in maritom, ſi enim non crederet eſſe ejus maritum, nec aſſentiretur tali matrimonio, non peteret debitum, unde ſufficeret, ſi ſolus vir diceret uxori: ego te libenter habeo in meam uxorem, & ſum valdè conteotus, quòd tibi nupſerim, tunc eoim conſenſus viri ponitur de oovo per ſigoum extrinſecum ſenſibile, & clarè percipitur à conjoge, quæ cum petat affecto maritali debitum à viro, ſufficienter etiam conſentit per ſigoum extrinſecum in tale matrimonium; & hoc pacto, quod antea erat irritum ob impedimentum dirimens occultum convalidatur abſque ullo periculo ſcandali, obtentâ priùs diſpenſatiooe ab impedimento dirimente.

Neque opus eſt, ut reiterentur ſolemnitates, ſi ab initio matrimonium fuit initum coram facie eccleſiæ, quia huic, cùm non conſtet publicè de impedimento dirimente, poteſt ſemper judicare, tales conjuges contraxiſſe verũ matrimonium in foro externo. Quòd ſi primum matrimonium non fuiſſet celebratum in facie eccleſiæ, tuoc fuiſſet clandeſtinum, & irritum, conſequenter tenerentur conjuges iterum contrahere in facie eccleſiæ. 29

Quæritur tertiòdecimò, an ſi Catholicus matrimonium contrahat cum hæretica ſit ſeparandus ab illa? Reſpondetur negativè, quia matrimonium initum à fideli cum hæretica eſt validum, ut docent D. Thomas *in 4. diſt. 29. q. unic. art. 1. ad 5.* S. Bonaventura ibid. *art. 1. q. 1.* S. Antoninos *3. p. tit. 1. c. 6.* Gloſſa *in c. non oportet v. hæreticus 28. q. 1.* Archidiaconos ibid. *n. 4.* Abbas *in c. final de condit. appos. n. 5.* quia nullo jure habetor, quòd matrimonium initum inter virum catholicum, & fœminam hæreticam ſit irritum, quinimò io c. *decrevit de hæret. in 6.* ſupponitur, tale matrimonium eſſe validum, quia ibi tantùm ſtatuitur, uxores contrahentes ſcienter cum hæreticis eſſe in pœnam delicti privandas dote; & Pontifex oon ſubdit, conjuges eſſe ſaparandos, quod procul dubio ſubdidiſſet, ſi tale matrimonium foret irritum. Tum quia hæreſis non recenſetur inter impedimeota, quæ matrimonium dirimunt, proinde ſi nil aliod obſtet, quàm ſimplex hæreſis, contractus matrimonii ſuum ſortitur valorem, ut docet D. Thomas *in 4. diſt. 39. loc. cit.* Neque obſtat, quòd inter impedimenta dirimentia matrimooiom recenſeatur cultûs diſparitas: quia id intelligitur de illa diſparitate cultûs, quæ reperitur inter fidelem, & infidelem oon baptizatom; non verò, quæ reperitur inter fidelem, & hæreticum, quia ambo ſunt baptizati, & colunt unum Chriſtum humani generis Redemptorem. Tum qoia per baptiſmum, quia eſt janua reliquorum ſacramentorum, tribuitur baptizato jus percipiendi reliqua ſacramenta: ergo cum hæretici ſuſceperint baptiſmum, habeant hoc jus ad reliqua ſacramenta ſuſcipieoda; quo jure carent infideles non baptizati. 30

Hinc ex eo, quòd matrimonium initum inter virum catholicum, & fœminam hæreticam ſit validum, non debent, niſi quid aliod obſtet præter ſimplicem hæreſin, ſeparari, ſed potiùs debent conjungi, & fidem ſervare in ijs, quæ pertineot ad honeſtum uſum matrimooij, quod ſi fides ſervanda eſt in omni alio legitimo contractu valido, à fortiori etiam io contractu matrimoniali, cùm hic ſit omnino indiſſolubilis *Matth. 19. v. 5. Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*, & paucis interjectis: *Quòd ergo Deus conjunxit homo non ſeparet. Luc. 16. Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur; & qui dimiſſam à viro ducit mœchatur 1. ad Corinth. 7. v. 10. ijs autem, qui matrimonio conjuncti ſunt præcipio non ego, ſed Dominus uxorem a viro non diſcedere, quòd* 31

ſi

ſi diſceſſerit manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari, & vir uxorem ſuam non dimittat.

Hinc catholicus, qui duxit in uxorem
33 hæreticam, tenetur cum illa cohabitare, & fidem ſervare, ac debitum reddere: ad hanc autem fidem coniugalem ſervandam tria potiſſimum requiruntur, quorum primum eſt, ut neuter vivente altero conjuge copuletur cum alia perſona; quia vinculum matrimonij eſt indiſſolubile, nec aliter quàm per mortem alterius diſſolvi poteſt, hinc Apoſtolus ad *Roman. 7. v. 2. Quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro alligata eſt legi; ſi autem mortuus fuerit vir ſoluta eſt à lege viri: igitur vivente viro vocabitur adultera ſi fuerit cum alio viro.* Secundò ut alter alteri coniugi petanti debitum reddat, ut ſcripſit Apoſtolus *1. ad Corinth. v. 7. uxori vir debitum reddat; ſimiliter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.* Tertiò ut alter cum altero conjuge cohabitet, & ſimul familiam adminiſtret, ita tamen ut mulier ſit ſubdita viro, quia ut ſcribit Apoſtolus *1. ad Corinth. 11. v. 3. Caput mulieris eſt vir,* cùm igitur fides conjugalis conſiſtat in his tribus, ut deſumitur ex Apoſtolo, ſequitur, virum qui duxit in uxorem fæminam hæreticam non eſſe ab illa ſeparandum, ſi nil aliud obſtet niſi ſimplex hæreſis, & uxor patiatur, ut vir Catholicus vivat ritu catholico, & educet filios, adminiſtret familiam, & nullo ſcelere, vel morbo vitam impediat conjugalem.

34 Quòd ſi vir ab initio promiſiſſet, ſe contentum fore, ut liberi ab ipſa uxore hæretica inſtruantur ritu hæreticorum, tunc promiſſio utpote turpis eſt per ſe irrita, & nullo modo ſervanda, tametſi acceſſerit juramentum, quia hoc utpote acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis. Præterea quia juramentum non eſt vinculum iniquitatis; neque in tali caſu Deo placeret, Immo neque eſſet ſervanda promiſſio etiam jurata fæminæ hæreticæ, ut ipſa ritu hæreticorum ſolas fæmellas inſtrueret, & vir ritu catholico mares; quia eſt etiam promiſſio turpis, & impia, conſequenter juramentum eidem adjectum non inducit obligationem, & cortuit, ut acceſſorium principalis turpis, Tenetur enim vir catholicus omnes ſuos liberos tam mares, quàm fæmellas in vera fide, & religione catholica educare.

Poſſet tamen in contrarium objici, quia ſi
35 fidelis matrimonium contrahat cum infideli nullius eſt valoris, ſive jure divino, ut cenſet Caterinus *lib. 5. contra Cajetanum c. de matrim.* vel quod eſt probabilius ſolo jure eccleſiaſtico, ut docent Scotus *in 4. diſt. 30. q. unic. a 2.* D. Bonaventura ibid. *q. 1. art. 1.* Bellarminus de matrim. *c. 23. concluſ. 2.* Calderinus *in c. fin. de condit. appoſ.* Covartuvias *in 4. decret. 2. p. c. 1. §. 11. n. 5.* proinde ſi catholicus contrahat cum hæretica videtur tale matrimonium eſſe invalidum, quia hæreticus eſt infidelis. Sed contra negatur conſequentia, ratio diſcriminis eſt, quia hæreticus, licèt ſit infidelis reſpectu unius, vel alterius articuli fidei, quem non credit; eſt tamen baptizatus, & beneficio ſuſcepti baptiſmi habet jus ad cætera ſacramenta, & eſt fidelis quoad alia, præſertim quoad Chriſtum Redemptorem humani generis, quo fit, ut matrimonium initum inter catholicum, & hæreticam ſit validum: ſecus cum infideli eſt irritum, quia infidelis, cùm careat baptiſmo non habet jus ad reliqua ſacramenta; hinc etiam matrimonium initum à catholico cum Catechumena eſt invalidum ob eandem rationem, quia catechumena, licèt credat in Chriſtum, nondum tamen eſt baptizata, & ſolus baptiſmus eſt janua ceterorum ſacramentorum, ut docet D. Thomas *in 4. diſt. 39. q. unic. art. 1. ad 5.*

Neque obſtat, quòd in ſexta Synodo generali *can. 27.* nuptiæ contractæ cum hæretico dicantur irritæ, & tale conjugium nefarium 36
ibi: *Non licere virum orthodoxum cum muliere hæretica, nec orthodoxam cum viro hæretico copulari, ſed ſi quid ejuſmodi ab uno ex omnibus factũ apparuerit, irritas nuptias exiſtimari, & nefarium conjugium diſſolvi.* Nam contra, quia ut communiter docent Doctores huiuſmodi canones non ſunt authentici, nec habent authoritatem, neque fuerunt editi à Concilio, ſed tantùm poſt diſſolutum Concilium à quibuſdam Epiſcopis: neque fuerunt ab ullo Romano Pontifice approbati: quapropter vocari ſolent Trullani, eò quòd fuerint editi in Trullo (quod erat palatium Regis) quod enim non fuerint editi à ſexta Synodo probant Sotus *de juſtit. & jur. lib. 7. q. 1. art. 2. v. hac ergo,* Bellarminus *lib. 1. de Conciliis c. 7.* & *lib. 2. de Romano Pontif. c. 18.* Surius *tom. 3. Concil. in ſexta ſynod. in præfat. ad Lectorem.* Tum quia præfati canones Trullani fuerunt reprobati à Sergio Papa, ut notat Paulus Diaconus *lib. 8. de reb. Romanor. c. 9.* & Vega *lib. de ſex ætatibus* in Juſtiniano, ubi hos canones vocat ſynodum erraticam: neque obſtat, quòd in *ſexta ſynodo diſt. 16.* hi canones dicantur fuiſſe recepti ab Adriano Papa: quia Gratianus ibi non refert, Adrianum approbâſſe illos canones, ſed tantùm eos retuliſſe ex quadam epiſtola, quam Tharaſius miſerat ad ipſum Adrianum.

Quæritur quartodecimò, an catholicus 37
matrimonium contrahens cum hæretica, peccet mortaliter? Reſpondetur tale matrimonium eſſe illicitum, quamvis validum ſit, & proinde catholicum ducentem hæreticam peccare mortaliter, eò quia transgrediatur in re gravi ſacros canones: ſiquidem in *c. non oportet,* & in *c. cave 28. q. 1.* prohibetur ne fidelis contrahat cum hæretico: ex his enim textibus infertur, quod tametſi tale matrimonium ſit validum, eſt tamen illicitum, ac proinde catholicum ducentem hæreticam mortaliter peccare, ut etiam docent Sotus *in 4. diſt. 39. q. un. art. 7. ad ult.* Palacius ibid. *q. unic. v. unde quòd.* & alij paſſim: quia ſic matrimonium contrahens tranſgreditur ſacros canones in re gra-

viſſi-

viſſima com id prohibeatur ob periculum in quod ſe coniicit conjox fidelis, ne pervertatur ab hæretico, & ne proles inficiatur hæreſi à conjuge hæretico.

38 Sunt tamen qui io locis ubi hæretici promiſcuè vivnot cum catholicis, ut in ploribua Germanię civitatibus, & aliis convicinis ſeptentrionalibus partibus excuſent conjugem catholicum à mortali culpa, ut Navarrus *conſil. 1. de conſtit. n. 59. & ſequent.* Azorius *tom. 1. lib. 8. c. 11. q. 5.* & alii ob conſoetudinem io illis regionibus jam receptam, & inolitam, Addunt tamen prolem inde ſuſceptam eſſe educandam apud coniugem fidelem, ita enim ſtatuitur in ſavorem fidei *in c. final. de converſ. infidel.* & notant plures ibi Hoſtienſ. in fin. Abbas *n. 8.* Cardinalis *q. 5. circa fin.* & Ancharanus *in fin.* Verùm putârim, catholicum vix eſſe excuſandum à culpa, ſi cum poſſit commodè in uxorem ducere catholicam matrimonium contrahat cum hæretica, idque ob periculum perverſionis, ne ſaltem proles inde ſuſcepta inficiatur hæreſi à coniuge hæretico. Hinc D. Thomas *in 1. diſt. 39. q. 1.* docet, matrimonium hominis catholici cum hæretica eſſe quidem validum, ſed mortaliter illicitum, & deſumitur etiam ex Concilio Chalcedonenſi can. 14. Eliber. *c. 16.* Carthaginenſi *3. can. 12.* Agathens. *can. 67.* idque ex eo firmari etiam poteſt, quia in lege veteri *Exod. c 34.* & *Deuter. 7.* cautum ſuit, ne quiſpiam Judæorum uxorem acciperet ex gentilitate, ne averterent corda eorum, & ſeqoerentur Deos alienos, ſicut prævaricavit ipſe Salomon Rex.

39 Limitatur tamen, niſi hæreticus promitteret, ſe poſt matrimonium ſuſcepturum catholicam fidem, & cauſa ſubſit, cur matrimonium abſolutioni ab hæreſi præponatur, adeò ut catholicus contrahens cum hæretica non excuſetur à culpa mortali, niſi ſpes certa affulgeat converſionis fœminæ hæreticæ. Poſſet tamen, ubi conſuetudo ſuit introducta in partibus ſeptentrionalibus, aliisq; Germaniæ locis catholicus ſine culpa ducere hæreticam, dummodo nullum ſubſit periculum ſcandali, perverſionis, & aliorum iocommodorum, quæ cum tali matrimoolo plerumque reperiuntur conjuncta, & conjux hæreticus permittat, prolem inde ſuſceptam tam quoad mares, quàm ſœmellas inſtrui in fide catholica, & non adſit periculum, quòd proles ſit hæreſi inficienda. Sin verò dubium oriatur, an huiusmodi mala ſequi poſſint, tunc ad ſummum Pontificem, vel Epiſcopum loci, vel loco proximiorem pertinet rem maturè examinare, ut ritè concedat facultatem cootrahendi tale matrimonium: quia verò experientia conſtat, ex matrimonio catholici com hæretica ſemper ſequi plura iocommoda præſertim ſpiritualia, ideo conſultiùs ſemper eſt, hanc contrahendi liceotiam denegare, præſertim ſi non deſiot aliæ fœminæ, cùm quibus poſſit catholicus matrimonium contrahere.

40 Quæritur quintodecimò, an ſummus Pontifex poſſit diſpenſare, ut catholicus matrimonium contrahat cum infideli non baptizato? Reſpondetur, hanc quaſtionem dependere ab illa alia, an ſi fidelis cootrahat matrimonium cum infideli, ſit hoc invalidum jure divino, ut volunt Catherinus *lib. 5. contra Cajetanum c. de matrim.* Viguerius *lib inſtit c. 16. §. 7. v. 9. impedimento* 10. Vel tantum ſit invalidum jure eccleſiaſtico, ut communior, & verior ſententia docet cum D. Bonaventura *in 4. diſt. 30. art. 1. q. 1.* Scoto ibid. *q. unic. art. 2.* Valentia *tom. 4. diſput. 10. q. 6. punct 3.* Covarruvia *in 4. decr. 2. p. c. 6. §. 11. n. 1.* In ſententia igitur aſſerentium matrimonium initum inter fidelem, & infidelem eſſe invalidum iure divino, certum eſt, Pontificem non poſſe diſpenſare, ut fidelis matrimonium contrahat cum infideli: quia inferior, ſicut non habet poteſtatem in ſuperiorem, ita neque poteſt ejus leges obolere, nec in iiſdem diſpenſare. Quia tamen communior, & verior ſententia docet, tale matrimoniũ tantum iure eccleſiaſtico eſſe invalidum; ideo reſpondendum eſt, poſſe Pontificem ex juſta cauſa diſpenſare, ut aliquis fidelis matrimonium contrahat cum infideli, & ita expreſsè docent Scotus in *4. diſt. 39. q. unic. art. 2.* Sylveſter *v. matrimonium 7. q. 10. dict. 3.* Alexander *in c. final. de condit. appoſ. n. 14.* & alij communiter: quia eatenus tale matrimonium eſt invalidum, quia jure poſitivo & eccleſiaſtico prohibetur & irritatur: atqui poteſt ſummus Pontiſex ex juſta cauſa diſpenſare in jure poſitivo eccleſiaſtico, quia legislator ſicut poteſt leges condere ob bonum commune, ita poteſt ex iuſta cauſa eas abolere, vel in iiſdem diſpenſare. Quòd verò tale matrimonium ſit irritum jure eccleſiaſtico colligitur ex *c. cave 28. q. 1.* §. ſi chriſtiana ſit, ubi Gloſſa ait, *Non eſt ſatis niſi ambo initiati ſint ſacramento baptiſmatis*, hoc eſt, non eſt validum matrimonium, niſi contrahatur inter baptizatos.

Immò notat Covarruvias *in 4. decret. p. 2. c. 6. §. ult.* hanc eſſe praxin eccleſiæ, & conſuetudinem univerſalem apud omnes fideles receptam, & provenientem ex traditione Apoſtolica, ut notant etiam Sotus *in 4. diſt. 39. q. unic. art. 2. v. hac autem.* Valentia *tom. 4. diſput. 10. q. 5. punct. 3.* Et revera putârim, tale matrimopium eſſe invalidum ex conſuetudine univerſalis eccleſiæ apud omnes fideles recepta, qoia textus canonici, qui ſolent citari in *c. cave c. non oportet c. ſi. Judaicè c. Judæi 28. q. 1.* quibus prohibetur matrimonium inter fidelem, & infidelem tantùm volunt, ne à fideli matrimonium contrahatur cum infideli; non verò expreſsè dicunt, eſſe invalidum, & irritum ſi contrahatur. 41

42 Cæterum omoes conveniunt, quòd ſi fidelis matrimonium contrahat cum infideli graviſſimè peccet, quia id ab initio eccleſiæ ſemper prohibitum fuit. Hinc Apoſtolus *2. ad Corinth. 6.* ait *Nolite jugum ducere cum infidelibus*, hoc eſt: nolite matrimonium contrahere cum iofidelibus, ut interpretatur D. Hieronymus *lib. 1. ad Jovinian. & in epiſt. 11. ad*

Ageruchiam, & Apoſtolus 1. *Corinth.* 7. ſcribit *Mulier ſi dormierit vir ejus libera eſt, cui autem vult nubat, tantùm in Domino*, hoc eſt eum fideli, ut explicant Sanctus Auguſtinus *lib.* 1. *de adult. conjug. c.* 5. Tertullianus *lib.* 2. *ad uxor.* Tum quia ob eandem rationem, ne proles ſequeretur ſectam patris infidelis etiam in antiqua lege prohibitum fuit Hebræis matrimonium contrahere cum infidelibus, ſeu gentilibus *Deuter.* 7. & 3. *Reg.* 10.

43 Quæritur ſexto decimò, an conjux poſſit ſeparari quoad habitationem, & torum ab altero conjuge, ſi iſte incidat in hæreſin? Reſpondetur affirmativè, quamdiu tamen lapſus in hæreſin, vel apoſtaſiam permanſerit in eadem, & deſumitur ex *c. non ſolum. c. Idololatria* 28. *q.* 1. & *c.* 2. *de divort.* ubi etiam aſſignatur ratio ob periculum ſcilicet, ne fidelis pervertatur ab hæretico, quod valdè timendum eſſet in conjunctione conjugali, & domeſtica familiaritate, proinde ob periculum prævaricationis tamdiu catholicus debet ſeparari, quamdiu alter manſerit in hæreſi, vel Apoſtaſia. Imò poteſt etiam fidelis ab eo ſeparari quoad torum, adeò ut poſſit illi non reddere debitum, ut docent Abbas in *c.* 2. *de divort. in fin.* Ancharanus ibi. *n.* 2. Abulenſis in *c.* 19. *Matth. q.* 20. & alii paſſim, idque ob idem periculum ne fidelis pervertatur ab infideli, vel hæretico, & deſumitur ex *c. final. de haret. in* 6. ibi: *Abſolutos ſe noverint à debito fidelitatis, dominij, & totius obſequij, quicunque lapſu manifeſte in hæreſin, aliequo pacto, quacunque firmitate vallata tenebantur adſtricti*: ex quo textu infertur, quòd ſi unus conjux incidat in hæreſin, vel Apoſtaſiam privatur omni jure, quod in alterum conjugem habebat, proinde hic alius liberatur ab obligatione reddendi debitum, perinde ac lapſus in hæreſin, vel apoſtaſiam privatur jure petendi debitum.

44 Tum quia ſi conjux cognoſcat carnaliter conſanguineam ſui conjugis privatur de facto ab eccleſia jure petendi debitum, & alter non tenetur ei debitum reddere, ut docent Hoſtienſis in *c. transmiſſa in fin. de eo, qui cognoſcit conſanguineam.* Covarruvias in 4. *decret.* 2. *p. c.* 7. §. 3. *n.* 5. Victoria *in ſum. de matrim. n.* 288. Imò generatim ob connexionem inter ſe quotieſcunque unus conjux amittit jus petendi debitum, alter viciſſim liberatur ab obligatione illud reddendi, ut docet S. Antoninus 2. *p. tit.* 1. *c.* 20. §. 10. proinde à fortiori poterit eccleſia privare conjugem jure petendi debitum, & liberare catholicum ab obligatione illud reddendi, & cohabitandi cum lapſo in hæreſin.

45 Non tamen ob hanc ſeparationem à toro, & cohabitatione diſſolvitur vinculum matrimonii propter hæreſin, quia tale vinculum eſt indiſſolubile *c. quanto de divort.* & in Trident. *ſeſſ.* 24. *de matrim. can.* 5. & præſertim ſi matrimonium fuerit conſummatum, quia tunc de jure divino eſt indiſſolubile *Matth.* 19. ibi: *quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*, & Apoſtolus ad *Romanos* 7. ſcribit: *Mulier vivente viro alligata eſt legi*, adeò ut pro nullo eventu poſſit ſummus Pontifex diſpenſare in matrimonio conſummato, ut notat Covarruvias in 4. *decret. p.* 2. *c.* 7. §. 4. *n.* 15. Barboſa in *rubric. ff. ſolut. matrim. p.* 2. *n.* 19. idque adeò eſt verum, ut etiam matrimonium conſummatum inter ipſos infideles ſit indiſſolubile, quia lex divina præcipiens indiſſolubilitatem matrimonij ſe extendit etiam ad infideles, ut rectè notat Abulenſis 1. *Reg. c.* 8. *q.* 45. licèt Chriſtus Dominus diſpenſaverit, ut diſſolveretur matrimonium, ſi alter coniugum ad fidem converteretur 1. *ad Corinth. c.* 7. Secus ſi matrimonium non fuerit conſummatum, ſed tantùm ratum, poteſt tunc Pontifex ex juſta cauſa diſpenſare, ut notant Iñocentius in *c. Ex publico de conceſſione circa fin.* Abbas in *c final. de ſponſ.* Imola in *c. fin. de transact. n.* 5. Sylveſter *V. divortium q.* 4.

Solet id etiam probari, quia propter fornicationem conceditur à Chriſto divortium *Matth.* 5. & 19. hæreſis autem eſt quædam ſpiritualis fornicatio, quia per fidem homo primò deſponſatur Deo *Oſea* 2. *deſpenſabo te mihi per fidem*: hæc autem deſponſatio ſpiritualis violatur per hæreſin, proinde eſt hæc ſufficiens cauſa divortij. Verùm hæc ratio alijs non videtur ita efficax, quia hæreſis dicitur fornicatio minùs propriè, & per quandam metaphoram: ſiquidem propriè fornicatio eſt carnalis, non ſpiritualis: atqui ex Auguſtino *lib.* 3. *de doctrin. chriſtian.* habetur aurea illa regula, qua verba ſcripturæ dicuntur ſemper eſſe intelligenda in ſenſu proprio, quoties non ſequitur inconveniens, nec abſurdum, nec ratio eſt in contrarium. Unde quantum fieri poteſt, debent ſcripturæ intelligi ſenſu proprio: alioquin poſſemus ſemper ſcripturas detorquere in ſenſus improprios, & metaphoricos, ſic nihil puri hauriri ab illis poſſet. Putârim tamen validam eſſe rationem, quia adulterium ſpirituale quamvis impropriè dicatur tale, eſt tamen gravius, quàm carnale. 46

Quæritur decimò ſeptimò, an conjux lapſus in hæreſin, ſi reſipiſcat, priuſquam de hæreſi condemnetur, teneatur alter conjux fidelis illum recipere ad ſocietatem conjugalem? Reſpondetur affirmativè, & deſumitur ex *c. non ſolum* 28. *q.* 1. & *c.* 2. *de divort.* Ratio ex eo etiam petitur, quia eatenus ante condemnationem de hæreſi ſit divortium, quia imminet periculum ſubverſionis: atqui tale periculum ceſſat, quando lapſus in hæreſin reſipiſcit, & paratus eſt corrigi: & in hoc differt hæreſis ab adulterio carnali, quia conjux innocens non tenetur conjugem adulterum, quamvis reſipiſcentem, recipere ad ſocietatem conjugalem: & ratio eſt, quia fides conjugalis etiam per unicum actum violatur, & quia non obſtante reſipiſcentia viri adhuc perſeverat illa violatio, ideo non tenetur conjux innocens adulterum recipere ad ſocietatem conjugalem: ſecus in fornicatione ſpirituali, ſeu hæreſi ceſſat periculum ſubverſionis, ex eo, quòd lapſus reſipiſcat, ut docent D. Thomas in 4. *diſt.* 35. *q.* 47

unic

Digitized by Google

unic. art. 1. ad 3. D. Bonaventura ibid. *diſt. 39. in expoſitione litteræ. n. 4.* Hoſtienſis in *c. fin. de converſ. conjug. in princ.* Sin verò conjux fidelis ſeparetur à conjuge lapſo in hæreſin per ſententiam Judicis eccleſiaſtici, non tenetur illum quamvis reſipiſcentem recipere ad eandem conjugalem ſocietatem, ut notat Covarruvias in *4. decret. p. 2. c. 7. §. 5. n. 5.* Barboſſa *in rubric. p. 2. n. 20. ff. ſolut. matrim.* Caſtro *lib. 2. de juſt. hæret. punit. c. 7.*

48 Idque colligitur ex *c. de illa 6. de divortijs* ubi Urbanus III. reſcribit, quòd ſi maritus labatur in hæreſin, & uxor ſua authoritate ſe ſeparet: ſi maritus convertitur, uxor debet reverti, & eſt compellenda: ſi fuit ſeparata per ſententiam Judicis, non eſt compellenda. Verùm hic textus quoad hoc videtur correctus per ſubſequens *c. quanto 7. eod tit.* ubi Innocentius III. reſcribit, quod ſi fidelium conjugum alter fiat hæreticus, vel infidelis; relictus non poteſt alteri nubere, quia non ſolvitur matrimonium, erat enim ratum per ſacramentum fidei, quod durat cum vita: ſicque qui remanſit, eſt cogendus redire ad eum, ſi revertatur ab hæreſi, vel infidelitate, & reſipiſcat, ut notat Gloſſa *ibid.* unde putârim in utroque caſu, & poſt ſententiam Judicis teneri conjugem fidelem recipere lapſum reſipiſcentem, ut docent Hoſtienſis in *d. c. de illa n. 2. h. 1.* Joannes Andreas ibi *n. 3.* Ancharanus *n. 5.* Alexander *n. 3.* Præpoſitus *n. 7.* Sotus in *4. diſt. 39. q. unic. art. 4. ad 3.* Julius Clarus *lib. 5. recept. §. hæreſis n. 15.* & alij docentes, conjugem fidelem non teneri quidem recipere hæreticum reſipiſcentem ad conſortium conjugale poſt ſententiam latam à Judice, ſi velit fieri religioſus; teneri tamen eum recipere, ſi velit in ſæculo manere.

49 Quæritur decimo octavò, an poſt factam ſeparationem ob hæreſin per ſententiam latam à Judice poſſit conjux catholicus ſuſcipere ſacros ordines, vel ingredi religionem? Reſpondetur, duas eſſe ſententias, primam negativam, quam docent Innocentius *in c. veniens* circa *fin. de converſ. conjug.* Hoſtienſis ibid. *n. 8.* Joannes Andreas *n. 4.* & alij præſertim quoad ſuſcipiendos Ordines ſacros, & nituntur, quia poſt matrimonium initum nullus conjux poteſt ſuſcipere Ordines ſacros, niſi in illis caſibus, in quibus in *extravag. antiqua.* Joannis XXII. *de voto* conceditur per ſacros canones: atqui nullus reperitur canonicus textus, in quo hæc ſuſceptio ſacrorum Ordinum concedatur conjugi fideli. Tum quia in *c. conjugatus de converſ. conjug.* dicitur, quòd non poſſit vir ſuſcipere Ordines ſacros, niſi uxor remanens in ſæculo votum emittat caſtitatis; proinde ſi uxor hæretica, & emendata nolit emittere tale votum, vir innocens, & fidelis non poteſt ſuſcipere ſacros Ordines. Nihilominus contraria ſententia videtur probabilior, quam docent Sotus in *4. diſt. 39. q. unic. art. 4. ad 3.* Barboſa in *rubric. p. 2. n. 20. ff. ſolut. matrim.* Palacius in *4. diſt. 35. diſp. unic.*

50 Ratio eſt, quia quoties per ſententiam Judicis fit ſeparatio, poteſt vir innocens ob fornicationem carnalem alterius conjugis etiam invitâ adulterâ promoveri ad Ordines ſacros: ergo etiam poterit ob fornicationem ſpiritualem, quæ eſt hæreſis: ſiquidem fornicatio ſpiritualis eſt gravior, quàm carnalis, proinde ſi propter carnalem vir poteſt dimittere uxorem, & ſuſcipere Ordines ſacros, multo fortiùs propter fornicationem ſpiritualem, ſeu hæreſin, ut docet D. Thomas *p. 3. q. 59. art. 4. in addit.* Tum quia quando Christus excepit cauſam fornicationis, non diſtinxit inter corporalem, & ſpiritualem, proinde utraque intelligitur excepta.

Excipitur autem fornicatio potiùs, quàm aliud crimen, quia utraque fornicatio corporalis, & ſpiritualis, ſeu infidelitas ſpecialem habet contrarietatem ad bona matrimonij, ut oſtendit D. Thomas *loco citato art. 6.* ſiquidē matrimonium principaliter eſt inſtitutum ad bonum prolis non ſolùm generandæ, verùm etiam promovendæ ad perfectum ſtatum: atqui fornicatio corporalis eſt contra bonum prolis generandæ, & fornicatio ſpiritualis eſt contra bonum prolis promovendæ ad perfectum ſtatum, ut docet D. Thomas *3. p. q. 59. art. 2.* 51

Tum quia cùm fornicans non ſervet fidem in matrimonio, per illius ſeparationem quoad torum punitur in eo, in quo deliquit, ut notat Gloſſa in *c. Dominus 32. q. 7.* Fornicatio verò corporalis uxoris maculat corpus viri, Gloſſa in *d. c. Dominus*, ſicut fornicatio ſpiritualis quærit eius animam maculare, ut notat D. Thomas *loc. cit. q. 59. art. 3.* & hæc eſt ratio, cur potiùs excipienda erat fornicatio, quàm aliud crimen ad ſeparandum torum matrimonij. 52

Firmari etiam ex eo poteſt, quia quoties poteſt conjux innocens ingredi religionem, poteſt etiam ſacros Ordines ſuſcipere, ut docent Sotus in *4. diſt. 27. q. 3. art. 2.* Sylveſter *V. divortium q. 17. dict. 1. n. 20.* Paludanus in *4. diſt. 27. q. 3. art. 2. n. 10.* atqui conjux fidelis ob hæreſin alterius conjugis poteſt ingredi religionem *c. final. de converſ. conjug.* ergo etiam poterit ſuſcipere ſacros Ordines. 53

Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, negatur minor, quia ſufficit, ſi extet textus, in quo conceditur ob hæreſin conjugis poſſe alterum conjugem fidelem ingredi religionem, quia eo ipſo cenſetur etiam concedi, quòd poſſit ſuſcipere Ordines ſacros: etenim jus conjugii, perinde impedit, ne conjux ingrediatur religionem, ſicut impedit, ne ſuſcipiat Ordines ſacros, & quia conjux hæreticus, poſtquam fuit condemnatus de hæreſi, amittit jus omne conjugale: ſequitur quòd ſicut poteſt alter conjux innocens ingredi religionem, ita etiam promoveri ad ſacros Ordines. Ad aliud, quod addebatur ex *c. conjugatus de converſ. conjug.* negatur conſequentia, quia textus ibi intelligitur, quando conjux non eſt liber ab onere conjugali; tunc enim verum eſt, virum non poſſe ingredi religionem, quamvis uxor dec 54

illi facultatem ingrediendi, nec ſuſcipere ſacros Ordines, niſi illa remanens in ſæculo emittat votum caſtitatis: ſecus tameo contingit, quando vir eſt omnino liber ab omni onere conjugali, quia tunc non requitur, uc uxor emittat tale votum.

Quæritur decimo nonò, an conjux hære-
55 ticus poſt factum divortium per ſententism Judicis poſſit ſine conſenſu conjugis innocentis ingredi religionem, vel ſacros Ordines ſuſcipere? Reſpondetur negativè cum Barboſa in *rubric. p. 2. ff. ſolut. matrim.* Soto in *4. diſt. 39. q. unic. art. 4. ad 3.* Palacio ibid. *diſt. 35. diſp. unic.* Ratio petitur ex eo, quia ſi fiat divortium propter fornicationem carnalem, non poteſt adulter invito conjuge innocente religionem ingredi: ergo nec etiam, ſi divortium fiat propter fornicationem ſpiritualem, ſeu hæreſin, eſt enim utrinque par ratio, ut notat Sanctus Antonin. *p. 3. tit. 1. c. 21.* §. *6.* cum Gloſſa *c. Ex litteris ſ. V. redire h. t.* Ratio itidem id ſuadet, quia adulter etiam poſt latam ſententiam tenetur redire ad conſortium conjugale, ſi conjux innocens id exigat; non enim per ſententiam Judicis latam de divortio conjux innocens privatur ſuo jure, & dominio, quod habet in corpus alterius conjugis: alioquin innocens puniretur ob delictum nocentis, & ſententia Judicis lata contra reum eſſet in favorem illius contra textum in *l. evidenter. ff. de except. rei judic.*

Tum quia adulter ex delicto commodum
56 reportaret contra textum in *l. itaque ff. de furtis* & docent D. Thomas in *4. diſt. 35. q. unic. art. 6. ad 3.* D. Bonaventura ibid. *art. unic. q. 5.* D. Antoninus *p. 3. tit. 1. c. 21.* §. *6.* Juvat tamen obſervare, quòd ſi conjux innocens poſt latam ſententiam de hæreſi contra alium conjugem nocentem monitus fuerit, ut illum reſipiſcentem, & jam emendatum recipiat, & id recuſet, poteſt tunc nocens religionem ingredi, & poſt emiſſam in ea profeſſionem non poteſt à conjuge innocente ampliùs revocari: ratio eſt, quia in adulterio carnali poſt latam ſententiam de divortio, & poſt præmiſſam monitionem, ut velit conjux innocens conjugem nocentem, ſeu adulterum ſibi reconciliare; poteſt, ſi innocens recuſet reconciliari nocenti, hic religionem ingredi, & non poteſt poſt emiſſam profeſſionem à conjuge innocente ampliùs revocari: ergo hoc idem dicendum etiam eſt de adulterio ſpirituali.

Tum quia conjux innocens eo ipſo, quòd
recuſat reconciliari cum nocente jam emenda- 57
to, tacitè illi concedit facultatem, ut poſſit religionem ingredi: ſiquidem ſi denegans illi reconciliationem nolit concedere facultatem ingrediendi religionem irrationabiliter agit, adeò ut talis uolitio tanquam irrationabilis non ſit attendenda. Verumtamen eſt, quòd ut conjux nocens jam emendatus poſſit religionem ingredi, multiplex requiritur monitio, quia æquum non videtur, ut ſtatim conjux innocens debeat illum recipere ad ſocietatem conjugalem.

TITULUS XX.

De donationibus inter virum, & uxorem: & de dote poſt divortium reſtituenda.

QUia facto per ſententiam latam à judice eccleſiaſtico divortio ſolet dos ab uxore repeti, & plerumque lites moventur etiam circa donationes factas inter conjuges; ideo Pontifex in hoc titulo, ut omnibus ſatisfaciat difficultatibus, quæ poſſunt occurrere, agit de donationibus inter virum, & uxorem, & de dote poſt divortium reſtituenda; tenetur enim Judex eccleſiaſticus, ubi cognitâ causâ infert, ſententiam divortij eſſe ferendam, etiam cognoſcere ſuper dote, & donationibus, quæ præceſſerunt pro nuptijs inſtituendis, & mox reſtituendis. De materia hujus tituli fusè agunt Interpretes juris civilis *in ff. & tit. de donat. inter virum & uxorem in tit. de jure dotium.*

SUM-

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc Titulo continentur.

C. MULIERES 1. h. t. Ex Concilio apud Wormaciam habito. Statuitur, quòd ſi mulieres ex licita cauſa ſeparentur à viris, ſit tota dos illis reſtituenda. Ubi notat Gloſſa, id non procedere, ſi ſeparentur ſolùm ob fornicationem c. plerumque 4. h. t. unde diſtinguendum eſt, vel enim ſeparatio contingit culpâ uxoris, & tunc non debet dos ei reſtitui: ſin verò ſeparatio contingat ex culpa mariti, debet tunc integra dos reſtitui mulieri, & de hac ſecunda ſeparatione loquitur Pontifex in textu.

C. SIGNIFICAVIT 2. h. t. ſcribit Urbanus III. quòd ſi ex licita cauſa conjuges ſolemniter ſeparentur, maritus cogatur etiam cenſuris, niſi aliquid obſtet, reſtituere dotem, & partem rerum communium.

C. DE PRUDENTIA 3. h. t. Clemens III. declarat, quòd ſi Judex delegatus ob impedimentum dirimens ſententiam ferat pro divortio, teneatur etiam ſententiam ferre pro tota dote reſtituenda juxta canones, & etiam additur ratio, quia cognoſcens de principali debet etiam cognoſcere de acceſſorio, & incidente. Hinc Judex eccleſiaſticus fert ſententiam etiam de dote, eò quia hæc ſit acceſſoria matrimonio, de quo cognoſcere pertinet ad eccleſiaſticum, & cauſa dotis eſt ita conjuncta matrimonio, ut ſine illa conſtare non poſſit l. 3. ff. de jure dotium. Hinc Judex eccleſiaſticus ſi cum cauſa matrimonij incidat etiam quæſtio de dote, de hac debet judicare. Secus ſi cauſa principalis eſſet de dote, eò quia maritus diſſipet bona, vel mortuus ſit, tunc agere de dote pertinet ad Judicem ſæcularem.

C. PLERUNQUE 4. h. t. Idem Pont. reſcribit, quòd ſi mulier cauſa fornicationis judicio eccleſiæ, vel propria authoritate recedat à viro, nec reconcilietur, non poſſit petere dotem, vel dotalitia. Ex quo textu iterum colligitur, propter adulterium mulierem amittere dotem, & id etiam extendi ad donationes propter nuptias, ſivè lucrum dotis ex pacto proveniens. Quòd ſi vir poſt commiſſum ab uxore adulterium illud ſciens tacuit, & uxorem adulteram in domo retinuit, & carnaliter cognovit, cenſetur tunc renunciaſſe juri ſuo ad divortium quoad torũ, & reconciliatus uxori, cui tacitè remiſit injuriam.

C. ET SI NECESSE 5. h. t. Innocentius III. reſcribit, quòd ſi à marito donantur aliqua uxori propter nuptias cum pacto, quòd ſi contingat ſeparatio donata remaneant pro uxore, ſi poſtea matrimonium deprehendatur invalidum ob conſanguinitatem, & donata cauſent difficiliorem ſeparationem, ſint à muliere reſtituenda viro, à quo accepit; quia hæc non fuerunt donata ob turpem cauſam, nec fuerunt dos, nec donata propter nuptias, quia matrimonium de facto eſt nullum. Tum quia præſumitur, quòd vir dederit talia mulieri, ut ſuæ conjugi, & quòd eadem non dediſſet, niſi fuiſſet conjux; & quando matrimonium eſt nullum, mulier non eſt conjux: proinde vir dedit non conjugi, cùm putaret dare conjugi, proinde poteſt repetere, quæ donavit. Neque obſtat pactum, quia pacta impedientia diſſolutionem matrimonij non valent, proinde Pontifex in hoc textu declaravit eſſe, dona illa reſtituenda viro.

C. NUPER 6. h. t. Idem Pont. ſtatuit, ut vir habens non in feudum vel hæreditatem, ſed tantùm ad uſum, quandiu vixerit, terram aliquam, etiam propterea ſit uſufructuarius, ſi concedat partem terræ uxori in dotem: mortuo marito uxor non poſſit ampliùs eam habere, niſi conſentiat Dominus terræ. Rurſus ſi terra fuit data in feudum, vel hæreditatem alicui, aut hæredi, quem habebit ex legitima uxore, & ipſe concedit partem terræ in dotem uxori, & moritur ſine hærede; uxor non poſſit ampliùs habere partem terræ. Ratio utriusque etiam aſſignatur, quia nullus plus juris in alium poteſt conferre, quam conſtet in ſe habere, nemo enim dare poteſt, quod non habet. Hinc licèt eccleſia teneatur protegere dotes viduarum, ac eſſe favorabilis in cauſis earundem, non tamen contra juſtitiam. Rurſus declarat Pontifex, uxorem teneri dare viro dotem, & virum debere facere donationem uxori propter nuptias juxta legitimas ſanctiones. Ex hoc textu colligitur, feudum poſſe tantùm ad tempus alienari, non verò in perpetuum. Item dotem ad uxorem, & donationem ad virum reverti, niſi obſtet pactum. Cæterum quantum de feudis, emphyteuſibus, hæreditate donari à conjuge poſſit conjugi, examinant Doctores juris civilis.

C. PER VESTRAS 7. h. t. Idem Pont. declarat, quòd ſi maritus petat dotem uxòris, & contra eum excipiatur quòd ſit pauper, & non poſſit dare ſufficientem cautionem pro dote reſtituenda, debeat eam dare cautionem, quam poteſt: vel committat alicui honeſto Mercatori dotem, ut de parte honeſti lucri poſſit onera matrimonij ſuſtentare, ne occaſione dotis detenta, ſi maneant ſeparati, adulterentur. Ubi notandum eſt, textum loqui alternativè, ut vel maritus velit ſub cautione, ac poſſit aſſecurare dotem; vel ut petente uxore deponatur apud mercatorem. Cautio verò eſt, qualem maritus præſtare poteſt pro qualitate ſuorum bonorum; & cenſent plures contra Gloſſam non ſufficere cautionem juratoriam, quia hanc præſtare quilibet poteſt; ut notat Panormitanus hic n. 3. unde ſi cautionem ſufficientem præſtare non poteſt, conceditur ut dos deponatur apud Mercatorem, à quo de honeſto lucro tantùm poteſt maritus accipere, quantum eſt neceſſarium pro honeſta ſuſtentatione, Cæte-

rum ex hoc textu videtur ſequi, eccleſiam poſſe ſe intromittere de dote non ſolùm in favorem viduarum, ſed etiam mariti petentis dotem ſibi promiſſam: quod verum eſt; quando maritus eſt pauper, & miſerabilis perſona; quia talibus eccleſia ſuccurrit.

C. *DONATIO ULT h. t. reſcribit Gregorius IX. perſeverante matrimonio donationem inter conjuges, ex qua alter factus eſt locupletior, & alter pauperior, non eſſe firmam, niſi confirmetur morte donatoris: imò ſi donator, dum vivit tacitè, vel expreſsè revocat donationem, hac evaneſcit, ut etiam ſi priùs moriatur, qui donationem accepit. Rurſus ſoluto matrimonio ſicut dos revertitur ad mulierem, ſic, donatio propter nuptias redit ad virum, niſi ſecus fiat de Conſuetudine, vel de pacto acquirenda dotis, vel donationis propter nuptias; & tunc pactum debet eſſe ex utraque parte æquale.*

Ubi notat Gloſſa perſeverante matrimonio valido donationem inter conjuges eſſe invalidam: ſecus ſi matrimonium ſit invalidum donatio eſt valida, & non eſt neceſſe donationem eſſe ratam. Rurſus donatio inter ſponſum, & ſponſam etiam tenet, ut etiam in matrimonio. ſi Donator velit usque ad finem vita, ut donatio teneat, & moriatur cum tali voluntate; tunc enim valet donatio usque ad legitimum modum, ſi illum exceſſerit. Rurſus ſi Donator non fiat pauperior in matrimonio valet etiam donatio. Valet etiam donatio, ſi ei adjiciatur juramentum, vel ſi Princeps donet uxori, vel uxor marito causâ acquirendæ dignitatis. Ut etiam quando donatio eſt remuneratoria alicujus debiti. Ut etiam donatio facta in favorem religionis, vel cauſa mortis, vel manumiſſionis.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

De donationibus validis, & invalidis inter conjuges.

1 Donatio dicta eſt à dono, quaſi ſit doni datio, & duplex eſt inter virum, & uxorem; una ſimplex; & alia ob cauſam: illa eſt, quæ ex mera donantis liberalitate oritur *l. in princ. ff. de donat. & l. 1. tit. 4. c. 1.* hæc verò ſeu donatio ex cauſa eſt, quæ non fit liberaliter, ſed ob aliquam cauſam, ut ob nuptias, vel ſponſalia, fitque à marito uxori propter matrimonium in compenſationem dotis ſibi datæ, quia ſicut dos affertur à muliere ad maritum, ita hæc donatio fit à marito uxori juxta leges municipales diverſarum Provinciarum. Hinc donatio eſt contractus, quo gratis, & liberaliter aliquid in alterum confertur: vel ob cauſam, & hæc poteſt eſſe propter ſponſalitia, fitque inter ſponſos de futuro ob ſpem ineundi matrimonij, & hæc donatio dicitur mundus muliebris, quia continet, quæ pertinent ad ornatum ſponſæ, & fit ante nuptias à viro, vel ab alio ipſius loco pro matrimonii oneribus ad ſimilitudinem dotis, quæ confertur viro per uxorem, & hæc donatio vocatur dos. §. *eſt & aliud inſtit. de donat. l. cum multa C. de don. ante nuptias*, & ſi matrimonium diſſolvatur etiam poſt conſummationem reſtituitur viro *c. fin. de donat. inter virum & uxorem*, ut etiam dos data per uxorem viro redit ad ipſam ſoluto matrimonio: hinc donatio inter virum, & uxorem differt ab arrhis, quia arrhæ ſumuntur pro eo, quod traditur in ſignum matrimonij contrahendi: ſecus donatio facta ſponſæ per ſponſum eſt in remunerationem pudicitiæ, vel dotis, aut ſponſæ.

2 Donatio ſimplex inter virum, & uxorem regulariter eſt prohibita, ac invalida; idque ne nimius amor alterum ad paupertatem redigat, vel ne difficultas donandi, vel denegatio rei ab altero deſideratæ concordiam lædat conjugalem, & ſi facta ſit donatio, poteſt per donatorem ad libitum revocari *c. fin. de donat. inter virũ & uxor. & l. 1. 2. & 3. ff. eod. tit* & *l. 4. tit. 11. p. 4.* ubi etiam additur ratio hujus prohibitionis, ne conjuges mutuo ſe amore poliant; unde cùm tali donationi jus reſiſtat, nulla prorſus obligatio civilis, vel naturalis, ſeu in foro conſcientiæ ex illa oritur *l. 3. §. ſciendum autem ff. de donat. inter virum & uxorem.* Juvat tamen obſervare, hanc donationem dici nullam, & invalidam, non quia omnino nulla ſit, ſed quatenus poteſt ad libitum donantis revocari, eò quia per talem donationem non transferatur Dominium; ceterum non eſt omnino nulla, quia per mortem conjugis confirmatur, & retrotrahitur, ut notat Abbas *in c. fin. n. 1. h. t.* quapropter dicitur donatio imperfecta; ſicut etiam donatio causâ mortis dicitur etiam imperfecta, & invalida, eò quia usque ad mortem poſſit revocari, licèt à principio valida fuerit. Hinc conjux, cui alter aliquid dat causâ donationis, non tenetur illud reſtituere, ſed poteſt tuta conſcientia illud retinere, & expectare, donec morte confirmetur, ſi donator præmoriatur, quia iura concedunt, ut huiusmodi donatio, quamvis invalida per mortem donatoris confirmetur in donatario, ſecuta tamen traditione rei donatæ adhuc vivente ipſo donatore, & non aliter: quòd ſi coniux donatarius præmoriatur, donatio ei facta à coniuge donatore eſt nulla, & iterum fit donatoris.

Aliqui tamen putant, id tantùm procedere 3
de

de donationib⁹ factis poſt matrimonij conſummationem, non ita ante conſumatum matrimonium, & ſecutas benedictiones eccleſiæ, & uxorem ad viri domum traductam. Nituntur, quia ratio prohibitionis ante hoc tempus non militat, cùm non tanto, eo tempore, conjuges amore ardeant, ac poſtea. Tum quia jura expreſsè aſſerunt, non valere donationem inter virum, & uxorem; & nomine viri, & uxoris in materia correctoria, & odioſa, qualis eſt iſta (ſiquidem ſtando in jure naturæ valeret donatio inter conjuges.) Intelliguntur conjuges tantùm poſt conſummatum matrimonium. Nihilominus communior, & verior ſententia eſt, non valere huiusmodi donationes etiam ante conſummationem matrimonij, & deſumitur ex *l. non ſine ratione C. de bonis ex ſpon.* ibi: *idem jus tam de uxore, quàm de ſponſa arbitratus eſt:* ex identitate rationis docetur, diſpoſitum de viro, & uxore, ad ſponſos de præſenti protrahi: at in præſenti major eſt affectio inter ſponſos de præſenti, cum omnia nova placeant, quæ progreſſu temporis non ſaltem ita placent, ut antea; & amor in illis tepeſcit: quapropter ante conſummationem matrimonij promiſsures ſunt ſponſi ad petita ſibi invicem concedenda: hinc lex fori decrevit anno elapſo à contracto matrimonio valere donationem inter conjuges, eò quia cùm tunc amor jam intepuerit, periculum ceſſavit ſe ſpoliandi *l. penult. ff. de donat. inter. vir. & uxorem.*

4 Communior tamen ſententia eſt, non ſolùm donationem inter coniuges poſt contractum matrimonium invalidam eſſe, ſed etiam antequam contrahatur, ſi eius effectus differatur in tempus matrimonii contracti, ut deſumitur ex *l. quod ſponſa 4. C. de donat. ante nuptias.* Ratio eſt, quia idem eſt, rem fieri tempore inhabili, vel prohibito, ac conferri ad tempus inhabile, vel prohibitum *l. in tempus ff. de hæred. inſtit.* & tradit Tiraquel. *tract. de conſtit. limit. 2. n. 3.* Imò nec valet donatio inter coninges facta per intermediam perſonam *l. ſi ſponſus 5. in princ. & §. generaliter. ff. h. t.* quia paria ſunt per ſe, & per alium facere: etenim *ex regul. jur. 72. in 6.* qui per alium facit, per ſe ipſum facere cenſetur. Præterea quamvis donatio inter coniuges non valeat, validi tamen ſunt alii contractus inter ipſos initi; ut venditio, permutatio, dummodo res vendatur pretio æquivalente rei venditæ, quia ſi fieret remiſſio pretii, cenſeretur res dono data, & contractus eſſet irritus ratione invalidæ donationis.

5 Quamvis donatio inter virum, & uxorem invalida ſit, legatum tamen inter ipſos valet: ratio eſt, quia quamvis ſit quædam donatio, refertur tamen in tempus matrimonij diſſoluti, quia legatum non ſolvitur, niſi poſt mortem legantis, ſuperſtiti. Soluto matrimonio de jure communi dos revertitur ad mulierem, vel ejus hæredes, & donatio facta propter nuptias ad maritum, vel eius hæredes; adeo ut de jure communi maritus nil lucretur de dote, nec mulier de donatione propter nuptias. Valet tamen conſuetudo, & pactum de lucranda dote, vel donatione propter nuptias, & multò magis valet ſtatutum, cùm habeat expreſſum conſenſum Principis, & conſuetudo tantùm tacitum *l. de quibus 32. §. de legib.*

6 Quando verò ſoluto matrimonio dos dicitur reverti ad uxorem, id non intelligitur indiſtinctè, ſed tres ſunt caſus diſtinguendi. Primò quando mulier ſe ipſam dotavit ex propria ſubſtantia, tunc redit ad ipſam ſoluto matrimonio, quia præſumitur ſtipulata ſibi dotem reddi *l. unic. in princ. C. de rei uxor.* Secundò ſi extraneus, qui non habet mulierem in ſua poteſtate, fuit ſtipulatus dotem ſibi reddi, ſoluto matrimonio ad ipſum dos revertitur *l. unic. §. accedit C. eod.* Tertiò ſi pater dedit dotem pro filia, & ſtipulatus fuit eam ſibi reddi; tunc ſoluto matrimonio dos revertitur ad ipſum, imò ſi dedit dotem, ſimpliciter adhuc competit actio communiter patri, & filiæ *l. 2. ff. ſolut. matrim.* Quòd ſi filia efficiatur ſui juris per mortem patris, vel ejus emancipationem dos pertinet ad ipſam, & illi competit actio *l. 2. ff. ſolut. matrim.*

7 Quamvis donatio inter conjuges regulariter invalida ſit, tribus tamen modis confirmari poteſt, ut ſuum ſortiatur valorem. Primò ſi donationi adijciatur juramentum, quia tunc donatio facta ab uno conjuge alteri per adjectum juramentum fit irrevocabilis, proinde transfertur dominium de donatore ad donatarium, ut notat Abbas in *c. donatio ult. n. 9. h. t.* ſiquidem hæc donatio primò, & principaliter non prohibetur favore publicæ utilitatis, ſeu boni communis, ſed tantùm ob privatam utilitatem ipſorum conjugum, ne mutuo amore ſe rebus proprijs ſpolient, & alter ditior fiat cum jactura alterius, in quo tamen nullum involvitur peccatum, nec quidquam habetur contra bonos mores naturales, ſed tantùm contra civiles pertinentes ad civilem ſocietatem ſervandam, ut eſt hæc prohibitio donationis inter conjuges, ſiquidem expedit reipublicæ, ne quis rebus ſuis malè utatur, & ipſum poſtea pœniteat mali uſûs: & licèt hujusmodi malus uſus jure civili ſit prohibitus ratione adjecti juramenti; prohibetur etiam jure canonico, ut non retrocedatur à facta donatione, ut jusjurandum ſervetur, cùm poſſit ſine diſpendio æternæ ſalutis ſervari. Secundò donatio irrita inter conjuges fit valida per mortem naturalem donantis, ut deſumitur ex *c. donatio ult. h. t.* ubi Gregorius IX. reſcribit, quòd durante matrimonio donatio inter conjuges, ex qua alter fit locupletior, & alter pauperior non ſit firma, niſi confirmetur morte donatoris: quòd ſi donator dum vivit, eam revocat tacitè, vel expreſsè, evaneſcit donatio, ut etiam ſi prius moriatur, qui donationem accepit.

8 Ratio autem, cur per mortem naturalem donantis donatio valida ſit, deſumitur ex eo, quia tunc ceſſat cauſa prohibitionis, quæ erat, ne conjuges mutuo amore ſe ſpoliarent, & poſt mortem unius ceſſat cauſa: hinc poteſt nous conjux alterum liberè inſtituere hæredem, vel ipſi legare partem hæreditatis: & ſi donator

in

Digitized by Google

in vita, nec tacitè, nec expreſsè donationem revocaverit, præſumitur deceſſiſſe cum eadem voluntate inſtituendi hæredem alterum conjugem.

9 Qoatuor tamen requiruntur conditiones, ut donatio per mortem conjugis valida ſit. Prima eſt, ut donator adhuc vivens rē dono datam tradiderit alteri conjugi donatario. *l. Papinianus 23. ff. h. t.* quia ſi res non ſit à donatore tradita donatario, deeſt ſubjectum, quod confirmatur. An verò ſufficiat etiam traditio ficta, plures affirmant cum Sanchez *lib. 6. diſp. 11.*

10 Secunda conditio eſt, ut conjux donans priùs moriatur, alioquin ſi dnnatarius priùs decedat, res donata reſtituitur donatori, ut deſumitur *ex d. c. donatio ult. h. t.* ubi Gregorius IX. reſcribit, quòd ſi priùs moriatur donatarius, res donata reſtituitur donatori, quia donatio evaneſcit: & ſicut ſoluto matrimnnio dos revertitur ad mulierem, ita donatio propter nuptias redit ad virum, niſi ſecus fiat de conſuetudine.

11 Tertia ot donatio inter coniuges non excedat ſummam 500. aureorum abſque inſinuatione facta iudici, alioqoin morte confirmari non poteſt *l. donationes 25. C. h. t.*

12 Quarta ut donaror conſtanter perſeveret in eadem voluntate usque ad mortem, quam nec expreſsè, nec tacitè revocaverit. Immo donatio inter coniuges invalida confirmatur non ſolùm per mortem naturalem coniugis donantis, ſed etiam per accidentalem, ſcilicet per ultimum ſupplicium; vel per civilem, ut per deportationem, ſeu exilium perpetoum; non ita confirmatur donatio, ſi donator fiat ſervus hominis *l. cum hic ſtatus* §. *ſi donator ſervus ff. h. t.*

13 An verò etiam per profeſſionem emiſſam in religione approbata à coniuge donatore, donatio confirmetur. Reſpondetur cum diſtinctione, ſi religio, in qua emiſit profeſſionem, poſſideat bona in communi, tunc illa donatio non confirmatur, ſed expectanda eſt mors naturalis donatoris, ut is priùs moriator, quàm donatarius: ſecus ſi religio ſit incapax poſſidendi bona in communi, confirmatur ſtatim talis donatio per illam profeſſionem, perinde ac confirmaretur per mortem naturalem, cui religioſa profeſſio æquiparatur.

14 Cæterum ſi munera, quæ ſponſus mittit ad ſponſam, ſint ita exigua, ut etiam non exiſtente matrimonio darentur, tunc donatio cenſetur valida, quia actus urbanitatis, qoi exercentur in alios, poſſunt etiam exerceri inter ſponſos, & coniuges. Alioquin ſi veſtes pretioſæ mittantur usori, ſeu ſponſæ, tunc non cenſentur donatæ, ſed commodatæ ad oſum; quotidianæ verò cenſerentur donatæ, eò quia ſint vilioris preſii. Eſt enim diſcrimen inter munera pretioſa, & alia vilis pretii, quia munera, qoæ ſunt vilis pretii, exiguum produnt amorem: ſecus quæ pretioſa ſunt, quorum donatio conſtante matrimonio non conceditur; ſed ſolus uſus; quia ex eo, quòd coniux utatur veſtibus pretioſis ſibi ab altero coniuge miſſis, non transfertur dominium, & ſi uxor decedat, remanet dominium earundem veſtium apud donatorem.

Sin verò in aliqua Provincia eſſet conſoetudo, ut ea quæ ſponſus mittit etiam pretioſa, oon repetantur; cenſendus eſt ſponſus ea donare, quæ mittit, eò quia tunc præſumitur ea mittere ſecundùm conſuetudinem provinciæ, ſi aliud non exprimat. Immo Sanchez *lib. 6. diſp. 25. n. 17.* ait: id etiam procedere, quando mittuntur munera à ſponſo, quorum nulla eſt conſuetudo, ut mittantur; vel mittuntur abondantiora, vel pretioſiora, quàm moris ſit, & nititur ea ratione, quia eo ipſo, quòd præter conſuetudinem ſponſos mittit ſponſæ munera, cenſetur illa donare *argu. l. donare. ff. de regul. jur.* Verùm putârim, id non eſſe concedendum, quia generatim munera pretioſa, quæ à ſponſo ſponſæ mittuntur, commodari, non dnnari cenſentur: ex eo enim quòd uxor, vel ſponſa utatur veſtibus pretioſis ſibi à ſponſo miſſis, abundè cognoſcit liberalitatem, quam in ſe ipſam ſponſus exercuit. 15

Sunt tsmen plures caſus, in quibus donatio inter conjuges ſuum ſortitur valorem, & ſolent hi recenſeri. Primò ſi adijciatur juramentum, quia tunc tenetur donator ſervare jusjurandum, ſi poſſit ſine diſpendio propriæ ſalutis. 16

Secundò ſi Imperator, Rex, aut Princeps donet uxori aliquid etiam magni pretij, vel etiam vice verſa Imperatrix, aut Regina marito *l. penult. C. h. t.* quia jore oaturæ valet talis donatio, & cùm ſolùm ſit prohibita lege poſitiva, Principes cenſentur tunc diſpenſare, neque in illorum contractibus requiruntur ſolemnitates jure civili præſcriptæ. 17

Tertiò ſi vir donet uxori pecuniam ad reficiendas ſedes dotales incendio abſumptas *l. quòd ſi vir 14. ff. eod.* 18

Quartò ſi donator ex donatione non fiat pauperior, ſeu nihil ei detrahatur ex bonis, vel juribus jam quæſitis, ut explicat Gomez *tom. 2. c. 4. n. 23.* ut ſi maritus repudiet hæreditatem, vel legatum, vel fideicommiſſum ſibi delatum, & oondum acceptum, ot perveniat ad uxorem *l. ſi ſponſus* §. *ſi maritus h. t.* id tamen intelligitur, ſi uxor aliàs erat ſucceſſura, ot quia erat ſubſtituta marito, vel quia inerat eidem jus ſuccedendi ab inteſtato, quia tunc non accipit immediatè à marito, ſed jure proprio, quod illi inerat marito non acceptante. Quòd ſi nollum ineſſet uxori jus, & maritus repudiaret in favorem uxoris, eſſet potiùs ceſſio, quàm repudiatio, quia tunc uxor acciperet immediatè jus à marito, & ſic talis ceſſio in favorem uxoris non valeret ob tacitam donationem, & acceptionem oaturâ priorem, quàm contineret: eò enim ipſo, quòd cedis alteri jus ſuum, cenſetur tacitè, vel naturâ priùs habuiſſe, ſeu acceptâſſe *l. ſi habeo ff. de jure deliber.* 19

Quintò quando uxor donat marito, ut aliquam dignitatem, vel honorem conſequatur *l. quod adipiſcenda 40. ff. h. t.* 20

Sex-

21 Sextò ſi donetur ad tempus ſoluti matrimonij, ſeo adjecta conditione, ut tes dono data non fiat conjugis donatarij, niſi poſt obitum conjugis donatoris *l. ſed interim 11. §. 1. ff. h. t.* ſiquidem paris ſunt facere aliquid tempore permiſſo, & referre in illud tempos: & qoia donatio eſt licita ſoluto matrimonio, ita cùm hoe ſolvatur per mortem naturalem, fit res donatarij poſt mortem donatoris.

22 Septimò ſi vir uſuras dotis non ſolutæ præmittat, de quarum ſolutione conventum erat *l. ſi vir uſuras 54. in princ. ff. h. t.*

23 Octavò, ſi vir donet uxori aliquid annuatim, vel menſtruatim ad eam ſuſtentandam, dummodo donatio non excedat vires, ſeu fructus dotis *l. ex anno 15.*

24 Nonò valet etiam donatio inter conjoges facta in favorem religionis, ot ſi fiat ad oblationem Dei, vel causâ ſepulturæ *l. ſi ſponſus 5. §. ceneſſa, & §. proinde ff. h. t.*

25 Undecimò ſi alter ex conjugibus utatur ſervis, vel animalibus alterius, vel etiam gratis habitavit in domo alterius, valet donatio, *l. ſi vir 18. ff. h. t.*

26 Duodecimò ſi donatio ſit remuneratoria alicuius debiti, vt ſi vir ſenex, & ignobilis aliquid uxori joveni, & nobili donet, quia tunc compenſatur juventus, & nobilitas.

27 Tertiodecimò ſi vir donet uxori aliquid ea intentione, ut donatio convertatur in dotem filiæ.

28 Quartodecimò valet etiam, ſi fiat donatio causâ manumiſſionis *l. quod autem §. manumiſſiones ff. eod.*

29 Quintodecimò ſi maritos habens emphyteuſim uxorem in ea nominet, ut cenſent plures.

30 Sextodecimò ſi maritus ex certa ſcientia fateatur ſe dotem accepiſſe, quam non accepit, ſi ſit ſenex, cenſetur eam donare uxori joveni in remoncrationem pro juvenili flore.

31 Quando autem à marito donantur aliqua propter nuptias cum pacto, qnòd ſi contingat ſeparatio, donata remaneant pro nxore, ſi poſtes matrimonium deprehendatur nullum ob impedimentum dirimens conſanguinitatis, & donata cauſent difficiliorem ſeparationem, ſunt reſtitoenda viro, quæ donavit, ut reſcribit Innocentius III. in *c. & ſi neceſſè 5. h. t.* Hine ſi dos accipiatur propriè, non pro donatione propter nuptias, maritus poteſt liritè uxorem dotare ex propria ſubſtantia in illis provinciis, in quibos talis conſoetudo viget.

32 Id tamen procedit, ſi donatio fiat ante contractum matrimonium, non ita ſi poſt, ut etiam ſi transſeratur effectus talis donationis in tempns matrimonij *l. 1. C. de donat. ante nupt.* niſi fortaſſis vir infimæ notæ, puellam nobilem doceret, quia tunc videretur dos data caosâ compenſandæ nobilitatis. Infertur etiam *ex d. c. & ſi neceſſè*, pacta intet conjuges non valere, ſi diſſolutionem matrimonij contra juris diſpoſitionem impediant, vel difficiliorem reddant, quia matrimonia debent eſſe libera in contrahendo, & diſſolvendo.

Si vir habeat terram non in feudum, vel hæreditatem, ſed ad uſum, quamdiu vivit, adeò ut ſit tantùm uſufructuarius, ſi concedat partem terræ nxori in dotem, mortuo marito uxor non poteſt ampliùs eam habere, niſi conſenſerit Dominus terræ, ot etiam ſi terra fuit data in ſeodum, vel hæreditatem alicui, vel hæredi, quem habebit ex legitima uxore; & ipſe concedit partem terræ in dotem uxori, & moritur ſine hærede; uxor non poteſt ampliùs habere partem terræ, idque deſumitur *ex c. nuper. 6. h. t.* ubi fnit deciſum ab Innocentio III.

Ratio eſt, quia nollus plus juris poteſt in alium conſerre, quàm conſtat, eum in ſe habere: & quamvis eccleſia teneatur protegere dotes viduarum, ac eſſe favorabilis in earum cauſis; nō tamen ſi id ſit contra juſtitiam, & cum damno tertij, non enim oſufructuarius poteſt jus uſusfroctûs cedere alteri, quàm Domino, ſine conſenſu ejuſdem: alioquin ſi alteri cederet jus oſusfructus ad proprietatem reverteretur, nec finiretur uſosfructus per mortem cedentis, ſed per mortem illius, cui facta eſt ceſſio: ſicut nec vaſallus poteſt concedere feodum, ſeu partem fendi filiæ ſuæ in dotem, vel propter nuptias ad vitam illius ſine conſenſu Domini. 33

Poteſt nihilominus ſine conſenſo Domini concedere in dotem commodum, quia tune non conſertur dominium utile, nec jus aliquod in re conſtituitur, ſed oritur ſola obligatio perſonalis ad fructus ex re percipiendos; quapropter hujusmodi conceſſio non eſt alienatio, nec prohibita, & ad quodcnnque tempus fiat ſemper per mortem vaſalli expirat, reditque ad illum, ad quem res fuiſſet tranſitura, ſi in dotem non eſſet data, ut notat Barboſa in *collect. hic n. 3.* 34

§. II.

De dote, eiúsque reſtitutione, & amiſſione.

Dos propriè dicitur id, quod ab uxore, vel alio ejus nomine datur marito ad onera matrimonij ſuſtinenda, or ad alendam uxorem, liberos, & familiam, quapropter dos ſine matrimonio nee eſſe, nec intelligi poteſt: & ſoluto matrimonio à marito reſtituenda eſt uxori: quamdiu tamen matrimonium conſiſtit, fructos dotis ſibi traditæ lucratur maritus, Immo tranſit in ejus dominiom cum obligatione tamen tantundem reſtituendi, ſi matrimonium ſolvatur, ut docent Molina *diſp. 426. §. quando.* Layman *lib. 3. tract. 4. c. 13. n. 1. & ſequent.* Duæ autem ſunt dotis ſpecies profectitia una, altera adventitia: illa eſt, quæ à patre, vel tanquam à patre, ſive avo, vel proavo, alióue per virilem ſexnm aſcendenre, & filiam in poteſtate ſua habente profecta eſt, vel de mandato, aut nomine eorundem conſtitota; unde dicitur dos profectitia, eò quia proficiſcatur à patre, vel 1

alijs ſexus virilis de bonis eorundem, vel facto, ut notat Ulpianus *in epit. tit. de dot. 6.* ſive parens dotẽ dedit, vel ejus procurator, ſive juſſit alienũ dare, ſive cùm quis dediſſet negotiũ quod eius parens ratum habuit, dicitur dos profectitia *l. profectitia ff. de jure dot.* Dos adventitia eſt, quam vel uxor ex proprijs bonis adſert, vel extraneus aliquis eidem confert citra parentem, vel quemlibet per virilem ſexum aſcendentem, & habentem in poteſtate puellam dotandam: unde dos adventitia dicitur, quam nemo ex paternis bonis, ſed quiſpiam extraneus aliunde dedit.

2 Bona uxoris in tres ſolent claſſes dividi, alia ſunt dotalia,, alia paraphernalia, & alia receptitia. Bona dotalia ſunt pecuniæ, vel res quæcunque mobiles, vel immobiles, quæ causâ nuptiarum dantur viro ad ſuſtentandam conjugem, & familiam, & ſubeunda onera matrimonij, ut nimirum ex fructibus bonorom dotalium faciliùs uxorem, & totam familiam aleret *l. pro oneribus 20. C. de jure dot.*

3 Bona paraphernalia dicuntur, quæ uxor marito ultra bona dotalia attulit. Quantum uxor debeat marito dare in dotem, vel maritus velit ab uxore accipere, dependet ex conventione, & pactis ipſorum conjugum *l. ſi ego §. 3. ff. de jure dot.* ſtabilita igitur dote, & accepta à marito: illa bona, quæ uxor ultra talem dotem ſecum affert, dicuntur bona paraphernalia. Bona receptitia ſunt omnia illa, quæ mulier ſibi, & ſuæ diſpoſitioni reſervavit. Quia verò maritus accepta dote viciſſim promittit uxori, vel obligat certa bona, aut pecuniæ quantitatem, quæ dicitur donatio propter nuptias, & quæ de jure communi debet eſſe proportionata doti, inde ſequitur, quòd ſi mulier plura habeat bona propria, quàm maritus; tunc tantùm aliqua ex illis in dotem juxta conventionem, & pacta, & reliqua pro paraphernis acceptari ſoleant. Verum tamen eſt, quòd pleriſque in locis conſuetudo hanc æqualitatem inter dotem, & donationem propter nuptias ſuſtulerit.

4 Rurſus maritus in bona dotalia uxoris habet tantùm dominium civile remanente naturali licèt ſopito apud uxorem, ut explicant juris interpretes *ad princ. inſtit. quibus alienare licet.* Quamobrem pro bonis dotalibus maritus contra quemcunque poſſeſſorem poteſt inſtituere ſuo nomine rei vindicationem: lucratur etiam maritus, & qoidem pleno jure ob onera matrimonij ſubeunda fructus bonorum dotalium, adeo ut ſoluto matrimonio bona omnia dotalia ſint quidem reſtituenda uxori, non tamen eorum fructus etiam extantes; dummodo non excedant ratum temporis, quo matrimonium duraverit; hinc ſi maritus poſt primum ſemeſtre anni deceſſerit, non totius anni fructus, ſed tantùm media pars ejus hæredibus debetur *l. fructus 7. ff. de jure dot.* Bonorum verò paraphernalium maritus nulla ratione eſt Dominus, nec poteſt pro ijsdem ſuo nomine agere: ſed tantùm ex conſenſu uxoris nomine ejuſdem, & ut ejus procurator

Neque maritus ex bonis paraphernalibus uxoris lucratur pleno jure fructus, ut ex bonis dotalibus; ſed tantùm poteſtatem habet fructus bonorom paraphernalium expendendi in communes uſus ſuos, & uxoris *l. ult. C. de pactis conventis tam ſuper dote,* unde ſi ſoluto matrimonio extent fructus bonorum paraphernalium, vel maritus inde locupletior factus ſit, vel in alios uſus quàm in communes uxoris, & familiæ inſumpſerit de jure civili reſtituendi ſunt uxori, niſi in aliqua Provincia conſuetudo vigeat in contrarium, ut notat Menochius *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 9.* 5

Præterea quamvis maritus cenſeatur Dominus juris ratione rerum dotalium, non tamẽ poteſt eas etiam conſentiente uxore alienare, ſi ſervando ſervari poſſint *l. unic. §. cum lex Julia C. de rei uxor. act.* quia dos uxoris ſervanda eſt indemnis, & tota reſtituenda uxori ſi matrimonium ſolvatur. 6

Id tamen limitatur, primò ſi dos æſtimata tradita ſit, quia tunc hæc æſtimatio inducit venditionem, & transfert dominium in maritum, qui propterea ſoluto matrimonio non tenetur rem ipſam, ſed tantùm ejus pretium juxta æſtimationem factam reſtituere *l. plerunque 10. ff. de jure dot.* 7

Secundò ſi mulier poſt dilapſum biennium à tempore primi conſenſus dati, iterum conſenſerit, quia lapſus tanti temporis, & repetitus conſenſus excludit præſumptionem, quòd à marito falſis ſuaſionibus inducta ſit *novel. 66. c. 1. §. 1.* 8

Limitatur tertiò ſi uxor citra dolum, & metum juraverit, ſe nolle revocare rem dotalem alienatam. *c. cùm contingat de jurejuran.* Bona verò paraphernalia uxor poteſt alienare, ut etiam maritus conſentiente uxore, quia talia bona ſunt ſub pleno dominio uxoris, & poteſt de ipſis diſponere, pro ut eidem magis placuerit. 9

Quia verò dos eſt acceſſoria ad matrimonium cùm detur ad ſuſtentanda ejus onera, ideo ſi ob aliquod impedimentum dirimens quod ignorabatur ſubeſſe inter contrahentes, ſolvatur matrimonium, debet dos tota reſtitui mulieri, ut deſumitur *ex c. mulier 1. h. t.* ubi ex Concilio Wormacienſi ſtatuitur, quòd ſi mulieres pro aliqua licita cauſa à proprijs viris fuerint ſeparatæ, tota dos ſit reſtituenda, ubi Panormitanus *num. 4.* cenſet, id procedere etiam de matrimonio putatitio, quod propter impedimentum dirimens eſt invalidum: quia cùm matrimonium ſit invalidum, & ſinè matrimonio non poſſit dos conſiſtere, non poteſt maritus jus ullum habere ad talem dotem. Sin verò ſeparatio tantùm fiat à toro, & cohabitatione, non verò quoad vinculum; eò quia hoc non ſolvatur; an etiam tunc dos reſtituenda ſit uxori, procedendum eſt cum diſtinctione: vel enim culpâ mariti matrimonium judicio eccleſiæ fuit ſeparatum quoad torum, & mutuam cohabitationem, & tunc dos reſtituenda eſt uxori, quia æquitas non patitur inno- 10

Digitized by Google

nocentem ob c[illegible]m nocen[illegible] damnu[illegible] bire, & [illegible] hoc [illegible] c[illegible]tur [illegible]tur textus in d. [illegible] *mus* [illegible].

11 [illegible]n v[illegible] a[illegible] c[illegible] uxori[illegible] ui hæc [illegible]um c[illegible] runt non [illegible] d[illegible] c. [illegible] *4.* [illegible] ubi [illegible] n [illegible] r[illegible] cri[illegible] d[illegible] m[illegible] au[illegible] fo[illegible] a[illegible] on[illegible] judicio ec[illegible]æ, vel pr[illegible] authoritat[illegible] v[illegible]o rec[illegible]it [illegible] cui non r[illegible]onciatur, non poſſit r[illegible]petere fo[illegible] v[illegible] dotaliti[illegible] nam [illegible]ando c[illegible]p[illegible] or[illegible] de[illegible]bet hæc[illegible] proinde [illegible]m [illegible] n[illegible] debet dos a[illegible] r[illegible] i, [illegible] c d[illegible] durante cauſa divortij a[illegible]ar.

12 Quòd [illegible]b[illegible] e[illegible]u pa[illegible]m[illegible]i, qu[illegible]m uxoris, divor[illegible]um [illegible]um [illegible] antem d tempus tunc [illegible]m[illegible]ue[illegible]a[illegible] dos uxori, quæ ob [illegible]am innocen[illegible]iam [illegible] puni[illegible]a. U[illegible] et[illegible]m ſi divor[illegible]um [illegible] erp[illegible]um ex taci[illegible]o pa[illegible]o inter con[illegible]es ta[illegible]o, ten[illegible]r u[illegible]rque [illegible]re[illegible]o[illegible]um, quod [illegible]: ut e[illegible]m it per err[illegible] v[illegible] ſ[illegible] bilem matrimonium [illegible]v[illegible]m con[illegible]x[illegible]nt ob impedimen[illegible]um d[illegible]ns. S[illegible]cu ſi ſ[illegible]n[illegible]r contraxerunt [illegible] tunc enim [illegible] nus [illegible]lter[illegible] d[illegible] acqu[illegible] ur [illegible] co[illegible], n[illegible]ſſis per erro[illegible]m, v[illegible]l minorem [illegible] excuſentur, *qui* [illegible] *4.* [illegible] *authent. in* [illegible] *de inceſt.* [illegible] *np*[illegible] m[illegible] non [illegible] do[illegible] r[illegible]u[illegible] da[illegible] [illegible] u[illegible], qui [illegible]nie matrimonium o[illegible]unt [illegible] q[illegible] a[illegible]nt dotem, [illegible]on v[illegible] qui p[illegible]ſt m[illegible]trimonium ob[illegible] igerun[illegible] m[illegible]m dentur marito ad ſu[illegible] d[illegible]m [illegible]m[illegible]m, non augent dotem, n[illegible]c d[illegible]nt r[illegible] i[illegible] d[illegible]unt mariti propter o[illegible] m[illegible] on[illegible]u[illegible]e[illegible] *l. dotis 7. in pr*[illegible], *ff. de ju*[illegible]*ot.*

13 [illegible]luto per d[illegible] m[illegible]trimon[illegible]o non ſol[illegible]m [illegible]o[illegible] uxor[illegible] dos, [illegible]m [illegible]tiam [illegible], ac lucrum[illegible]m, [illegible]unt communi[illegible] r [illegible], ut decidi[illegible]tur in [illegible] *ſign*[illegible] *a*[illegible] *it 2.* [illegible] ubi U[illegible]banus [illegible]I. reſcribi[illegible] quòd [illegible] ex al[illegible]a legi[illegible]ima [illegible]uſa conjuges ſol[illegible]mniter ſeparentur [illegible] be[illegible] t m ri[illegible] [illegible]l[illegible] etiam ſecularis, ni[illegible] q[illegible] re[illegible] [illegible]m [illegible]m, & [illegible]r[illegible]m rerum [illegible]. [illegible] non [illegible] accipiendum [illegible]nt [illegible] jur[illegible] co[illegible] inter c[illegible]e[illegible] & p[illegible]r[illegible] oci[illegible]e cu[illegible]a[illegible] ner[illegible]tim [illegible] c[illegible] n[illegible]nio acqui[illegible] d[illegible]b[illegible]nt inter ipſos com[illegible]rij id enim commun[illegible] r[illegible]ic[illegible]ur [illegible]ia [illegible] commu[illegible] bonorum [illegible] modum contr[illegible] ſo[illegible]ci[illegible] inducta au[illegible] re[illegible] anonico[illegible] au[illegible] c[illegible] li[illegible] inte[illegible] co[illegible]ges con[illegible]o[illegible]. Und[illegible] in[illegible] *ſ*[illegible] mm[illegible]r int[illegible]igitur [illegible] d[illegible] in partes æqu[illegible] omn[illegible] bona, & [illegible] a[illegible] x con[illegible]gib[illegible] in communi o[illegible]v[illegible]n[illegible]nt[illegible] [illegible]l qu[illegible] conſ[illegible] m[illegible]trimoni[illegible] m[illegible]r[illegible]o, & uxo[illegible] ſimul fuerunt [illegible]onata[illegible] [illegible] quia ambo fuerunt [illegible]b[illegible] liquo hæredes inſti[illegible] [illegible]el utrique ſim[illegible] [illegible]uerunt ab [illegible]io res legatæ, vel quia bona ex [illegible]triuſque conju[illegible]is pecu[illegible]ni[illegible] f[illegible]runt empta, ut notat B[illegible]boſa *in coll*[illegible] *in d. c.* [illegible] *gni cavit n. 6. h.* [illegible]u[illegible]i prop[illegible] re[illegible] [illegible] dici[illegible], quod detur ſocietas inter co[illegible]e[illegible] vel[illegible] *pr*[illegible] ocio deb[illegible]t [illegible] is com[illegible]er[illegible]re, ſed tan[illegible]m præcipitur fieri diviſionem bonorum, quæ [illegible]ti[illegible]m ſin[illegible] contractu ſoc[illegible]tatis per ſol[illegible]m, com[illegible]nt m[illegible]ionem in rebus communibus à jur[illegible] conc[illegible]ditur *ut ſit 31. ff. pro*[illegible]*o.*

14 Im[illegible] juxta locorum conſue[illegible]dinem, aut con[illegible]ntionem, v[illegible]l ſtatuta non ſo[illegible]m inter veros [illegible]njuges ver[illegible] e[illegible]am in[illegible]r put[illegible]v[illegible] ſeu i[illegible]los, q[illegible] n[illegible] d[illegible] co[illegible] nt, ſ[illegible]l[illegible]o matrimoni[illegible] bon[illegible] p[illegible] in communi dividenda [illegible]unt in partes æqu[illegible]les, perinde ac ſi matrimonium fuiſſet verum. Quamvis de jure communi ſola do[illegible] ur uxori r[illegible]ituen[illegible]a, e[illegible] [illegible]uia [illegible]etera bona præſumantur c[illegible]ta ex bonis, & indu[illegible]i[illegible] mari[illegible], ne de mal[illegible] [illegible]r[illegible] is quæ[illegible] e[illegible] ſu[illegible] cor[illegible] o[illegible] co[illegible] *qu*[illegible] *n 51. ff h.* Nihilominus [illegible] mulier co[illegible]ar[illegible]m d[illegible]r [illegible]r[illegible]beique id[illegible] d[illegible] a[illegible] perve[illegible] hæ[illegible]r[illegible]i[illegible] ſucc[illegible]onis vel [illegible]gati, aut [illegible] eicom[illegible]mi[illegible] vel [illegible]c[illegible]ntractu aliquo cum [illegible]o int[illegible]o, non ſit eidem den[illegible]ganda pars, quæ illi contingit, q[illegible] per probationem contrar[illegible]am eliditur, & ceſſat prior præſumptio, qui[illegible] in certis non datur locus conj[illegible]uræ ſeu præ[illegible]mptioni *l. continuus* [illegible] *§. 2.* [illegible] *de V. O.*

15 Quamvis ſoluto ma[illegible]imonio per mortem alterius conjugis, vel per ingreſſum in religionem, vel ob impedimentu[illegible] di[illegible]r[illegible]ens dere[illegible]ctum, dos uxori, vel hæredibus r[illegible]ſtituenda ſit, ut [illegible]iam donatio propter nuptias [illegible]eddenda ſit vi[illegible], ve ejus hæredibus *l. ult. C. ſoluto matrim.* huic tamen juris conſtitutioni derogatur, ſi inter conju[illegible]es p[illegible]a conjugal[illegible]a confe[illegible]a ſint, ut a[illegible]io præmo[illegible]tuo ad ſuper[illegible]tem dos, vel donatio propter nupti[illegible]s, aut [illegible]e[illegible]iam bona p[illegible]no jure pe[illegible]in[illegible]n[illegible]iquid [illegible]h[illegible]uſmodi[illegible] a[illegible]ct[illegible] [illegible]cut[illegible] ut d[illegible]u[illegible]tur *ex* [illegible]*ot.* [illegible] *ff. de pact. dotal.* [illegible] *ſi. con*[illegible] *1.* [illegible] *C de* [illegible] *s con*[illegible]. Idqu[illegible] omnes conc[illegible]dunt, ſi agatur de rebus p[illegible]r[illegible]cul[illegible]ribus, ut d[illegible] domo, vel prædio dotal[illegible] luc[illegible]ndi[illegible] ſecus [illegible]gatur de r[illegible] univerſali, & mutu[illegible] ucce[illegible]one conjugum in omnibus bonis[illegible] no[illegible] eſt in jur[illegible] contro[illegible] ed q[illegible] [illegible]olebetur hæ[illegible]d[illegible]tas d[illegible]ti ob[illegible]eri[illegible] col[illegible] opi[illegible] mortis ejus, cu[illegible]s hær[illegible]as [illegible] a[illegible] *licet C. de pa*[illegible] & [illegible] *hæreditas* [illegible] *conv*[illegible]*tu.*

16 [illegible]n tamen Andreas Gail[illegible]s [illegible] *b.* [illegible] *ob*[illegible] *ſ*[illegible] *n.3.* & Mynſing. *centur.2.* [illegible]*b*[illegible] *r.* [illegible]*3* mo[illegible]ris [illegible]e in [illegible] mania [illegible] ut hujuſmodi mutua pa[illegible]a d[illegible] ut[illegible] ſucc[illegible]one inter conjuges tole[illegible] [illegible] cæterum in re[illegible]itutione doti[illegible] compre[illegible] [illegible]eqoid m[illegible]us dolo, [illegible] ia, v[illegible]ul[illegible] iu[illegible] d[illegible]quit *l. in rebus 7.* [illegible] *de*[illegible] Sin [illegible]ut m[illegible]r[illegible]s dot[illegible] ſis [illegible] cul[illegible] [illegible]i[illegible] [illegible], vel facta fuit d[illegible]rior [illegible]on[illegible]tenetur tunc maritus quidquam pr[illegible] e[illegible] præſta[illegible]r[illegible] In repetenda tamen dote ux[illegible]r hab[illegible] privilegi[illegible]tam hypothecam, in omnibus bonis m[illegible]r[illegible]i, & quidem præf[illegible]ren[illegible] ſit cæteri[illegible] [illegible]ejus creditoribus: adeo ut ante omnes ſolvenda ſit

priùs uxori dos *l. aſſiduis C. qui potiores. in pignore habeantur.*

17 An verò prætereunda etiam ſit creditoribus habentibus expreſſam hypothecam anteriorem, controvertitur inter juris civilis interpretes, negat Gailus *lib. 2. obſer. 25. n.* 10. affirmant verò Menſing. *centur. 4. obſer.* 13. Fach. in. *lib.* 10. *controver.* . . 35. Id verò plurimum dependet ex locorum conſuetudine, & ſtatutis; ſecus propter bona paraphernalia quamvis uxor habeat etiam tacitam hypothecam in bonis mariti, ea tamen non eſt privilegiata, ut præferenda ſit anterioribus; ſed computari ſolet à die illationis, qua bona illa ad maritum pervenerunt *l. ult. C. de pact convent.* Hinc ob privilegia dotis conſultius ſemper eſt uxori, omnia bona marito in dotem tradere.

18 Amittit tamen uxor dotem, ſi adulterio fœdetur, & eam vir tunc lucratur, ut deciditur *in c. plerunque 4. h. t.* ubi Clemens III. reſcribit, quòd mulier, quæ cauſa fornicationis eccleſiæ judicio, vel propria authoritate à viro receſſit, & illi non reconciliatur, non poteſt repetere dotem, nec dotalia. Ratio eſt, quia per adulterium infertur conjugi innocenti gravis injuria, proinde jura ſtatuerunt, ut in pœnam delicti uxor adultera privetur ſua dote, & maritus innocens illam lucretur. Quòd vero *in d. c.* uxor adultera dicatur non poſſe repetere dotem, vel dotalitia, nomine dotis, vel dotalitij non comprehenduntur bona paraphernalia, quia in pœnalibus verba non debent extendi, ſed potius reſtringi, qua propter per dotalitium *in d. c. plerunque* intelligitur pretium, ſeu æſtimatio dotis, adeo ut mulier adultera dotem perdat, vel ejus pretium, ſeu æſtimationem: & quia dos data eſt in rebus illis, quæ numero, menſura, vel pondere conſtant, ideo cùm dicitur, quod uxor adultera perdat dotem, & dotalitia, per dotem intelliguntur res ipſæ dotales, & per dotalitium eorundem pretium, ſeu æſtimatio, ut explicat . . . nius *in d. c. plerumque n. 3. h. t.*

19 Quod vero uxor adultera dicatur *in d. c. plerunque* perdere dotem, & dotalitium, procedit etiam de uxore potativa tantum, cò quia bona fide contraxerit matrimonium cum impedimento dirimente, ut notant Farinac. *in prax. crimin. p.* 5. *q.* 142. *n.* 16. Julius Clarus *lib.* 5. *ſent.* §. *adulterium n.* 14. & alij. Ratio eſt, quia licèt tale matrimonium ſit nullum, proinde non poſſit dici, quòd mulier formaliter commiſerit adulterium: nihilominus conſideratur ſtatus matrimonij, ut erat tempore commiſſi criminis ſaltem putativi, & prava intentio ipſius mulieris, quæ poſtquam declaratum fuit matrimonium nullum, excuſari non poteſt, neque poſtquam per ſententiam fuit dote privari poteſt etiam repetere.

20 Sin autem vir conſcius adulterij ab uxore commiſſi tacuit, & eam adhuc in domo retinuit, debitumque conjugale ab ipſa petiit: tunc præſumitur illi reconciliatus, conſequenter cenſetur, actionem, quam habebat ad potendum divortium, & privationem dotis tacitè remiſiſſe, argumento à contrario ſenſu deducto ex verbis textûs *in d. c. plerunque 4. h. t. nec reconciliata poſtea ſit eidem*; ex quo infertur, quòd ſi mulier fuerit viro reconciliata, non poſſit hic eam privare dote. Rurſus ſi maritus etiam ipſe committit adulterium, tunc quia ſer . . . crimine compenſatur, uxor iterum recuperat dotem, & lucratur donationem propter nuptias *l. conſenſu 8. §. ſi qua igitur.*

Hinc ſi uxor accuſata de adulterio dotem amittit, poteſt contra virum excipere de eodem adulterio. Quòd ſi maritus conſenſerit in adulterium uxoris, & multo magis ſi fuerit leno, eámque proſtituerit, tunc non lucratur dotem, & ſi vir conventus ab uxore excipiat de adulterio, poteſt ipſa replicare de lenocinio *l. cum mulier 47. ff. ſolut matrim.*

Juvat tamen notare, quòd per adulterium uxor non amittit dotem ipſo jure, & ante ſententiam judicis, ſed tantum poſtquam judex cognovit ſuper cauſam adulterij, & tulit ſententiam privationis: unde ante ſententiam judicis nulla eſt obligatio in conſcientia tradendi dotê marito innocenti, ſicut communis eſt, quia leges pœnales ante ſententiam, non ſolent in conſcientia obligare. Imò quando intervenit reconciliatio tacita, vel expreſſa, ut etiam compenſatio ob mutuum adulterium ceſſat hæc pœna etiam ante divortio, & ſententia judicis. Quod ſi poſt ſententiam judicis conjuges quoad cohabitationem reconcilientur, ſicut matrimonium integratur quoad torum, ita etiam quoad dotem, deſumitur *ex d. c. plerunque 4. h. t.* Demum ſi maritus, & uxor habeant liberos ex eodem, vel alio matrimonio, tunc ſi liberi ſint legitimi commiſſo adulterio per parentes ſervanda eſt illis dos, ut etiam donatio propter nuptias quoad proprietatem, adeo ut non poſſit in extraneum alienari, & conjux non plus quam uſumfructum lucretur *novel.* 117. *c.* . . ex quo interpretationem recipit *d. c. plerunque 4. h. t.* ſunt enim jura juribus concordanda, ut evitetur jurium correctio, *cap. cum expediat de elect.* . . . unde dos uxoris adulteræ reſervatur ejus liberis poſt mortem uxoris, eò quia dum vivit, uſuſfructus dotis ad maritum pertinet.

Tametſi pro conſervatione dotis, nec fidejuſſores, nec aliæ ſatiſdationes regulariter intervenire debeant, non ſcilicet conjuges ſe invicem arguant . . . quia mulier in ſuam perſonam non vere ur . . . marito . . . minus in credenda dote . . . & 2. *C. ne fidejuſſ. dot. dentur.* Nihilominus datur aliquando cautio pro dote conſervanda, ſi nimirum maritus bona dilapidando ad inopiam vergat, idque deſumitur *ex c. per veſtras pen. ult. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, quod ſi maritus per . . . dotem uxori, & hæc . . . ſom . . . quod ſit pauper . . . & . . . poſſit . . . cautione . . . dotem . . . poteſt . . . committat dotem alicui honeſto mercatori

cæteri, ut de [illegible] honeſti lucri poſſit onera ma[illegible] [illegible] e, ne occaſione dotis detentæ [illegible], adulterentur.

[illegible] poteri, poſſe uxorem à
23 marito [illegible], & ſeparari a cohabitatione, & conjugali [illegible], ſi dos promiſſa ſoluta non fuerit, & ex qua [illegible] debet onera matrimonij c. ſalubriter 6. de uſur. Nihilominus contrarium docetur communiter a Doctoribus præſertim Covarruvia in 4. decret. p. 2. c. 7. in princ. n. 2. Molina [illegible] 2. de juſtit. diſp. 425. n. 4. quia jus cohabitandi non oritur ex ſolutione dotis, [illegible] naturali, & divina, & ex ipſo contractu matrimonij [illegible] perinde ac ipſa obligatio [illegible] reddendi [illegible] um conjugale: unde ſicut ob nō ſolutionem dotis vir non eximitur ab obligatione reddendi debitum; ita nec liberatur ab obligatione [illegible] andi cum uxore.

Tum quia Chriſtus Matth. 5. prohibuit,
24 uxorem dimitti ex alia cauſa, quam fornicationis, & non ſolutio dotis non numeratur inter cauſas divortij. Tum quia [illegible] datur ab uxore, ut hæc ex illa alatur: ſed finis præcipuus cohabitationis non eſt, ut uxor a viro alatur, ſed ut conjuges mutua ſibi præſtent obſequia ad promovendum prolis generationem, & rectam ejuſdem educationem, hic autem finis non ceſſat, quamvis dos non ſolvatur, conſequenter neque ceſſat obligatio cohabitandi. Quòd ſi maritus etiam ſine culpa vergat ad inopiam, poteſt uxor agere ad petendam, & recuperandam dotem; idque procedit etiam, quando maritus incipit diſſipare bona ſua, iiſque malè uti, tunc non ſolum poteſt agere uxor contra maritum, & repetere dotem, verum etiam contra ipſum excipere petentem dotem, quod jus permittit ex timore, ne dos conſumetur.

25 Hinc dos non eſt tradenda viro ad inopiam ver[illegible], ni[illegible] hic idoneam præſtiterit cautionem de dote ſecuri[illegible] per fidejuſſores, vel pignora, & ſi maritus hanc cautionem præſtare non poſſit, debet ſaltem præſtare eam, quam poteſt, ut deciditur in d. c. per veſtras penult. [illegible] quod tamen non intelligitur de cautione juratoria, ut notat Abbas in d. c. quia hanc poteſt quilibet, quamvis inops præſtare, & in d. c. per veſtras dicitur, exigi a marito cautionem, qualem præſtare poteſt, unde ſupponitur eum teneri talem præſtare cautionem, qualem poteſt pro quantitate bonorum ſuorum.

26 Quod ſi maritus nullam poſſit ſufficientem cautionem præſtare, conceditur, ut dos deponatur apud aliquem mercatorem, à quo maritus tantum honeſti lucri accipiat, quantum ad ſuſtinenda onera matrimonij eſt neceſſarium. Debet tamen depoſitio dotis ad mercatorem fieri authoritate judicis, ut mercator ſalva ſumma capitali det aliquid viro pro ſuſtentatione familiæ: tunc enim judex authoritate canonis ad conſervandam pecuniam dotalem, & ut provideatur viro ſuſtinenti onera matrimonij, ne occaſione dotis detentæ uxor a viro dimiſſa, vel [illegible] dimittens in adulterium incidat, poteſt [illegible] judex talem pecuniam deponere apud mercatorem, & contractum ſocietatis cum illo inire.

§. III.

Proponuntur, & diluuntur aliquot ſelecta quæſtiones.

QUæritur primò, ad quem judicem pertineat cognoſcere ſuper cauſa dotis? Reſpondetur, quod quamvis cauſa dotis ſit mere ſæcularis, proinde de illa cognoſcere, principaliter ſpectet ad ſolos judices ſæculares: nihilominus acceſſoriè, & incidenter etiam judex eccleſiaſticus poteſt de illa cognoſcere, & compellere, ut dos ſolvatur, idque deſumitur ex c. de prudentia 3. h. t. ubi Clemens [illegible] reſcribit, quod judex delegatus, ſi ob impedimentum dirimens ferat ſententiam pro divortio, debeat etiam ſententiam ferre pro tota dote reſtituenda ſecundum jus canonicum, nimirum quia cognoſcens de principali, debet cognoſcere de acceſſorio, & incidente, proinde judex eccleſiaſticus ratione matrimonij diſſoluti, vel diſſolvendi acceſſoriè cognoſcit ſuper cauſa dotis, ſi hæc petatur reſtitui; tunc enim rectè agit judex eccleſiaſticus, quia acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis ex reg. jur. 42. in 6. unde quamvis cauſa dotis, ſi principaliter in judicium deducatur, pertineat ad judicem ſæcularem, eò quia dos in ſe non [illegible] quid ſpirituale: ratione tamen matrimonij diſſoluti, vel diſſolvendi pertinet etiam ad judicem eccleſiaſticum arg. c. novit. 13. de judic. ubi poſtquam divortium inter virum, & mulierem factum eſſet, & liquidè conſtaret, dotem a viro injuſte detineri, & mediam partem bonorum communiter acquiſitorum durante matrimonio eſſe dandam uxori; ideo Pontifex injunxit, ut per cenſuram eccleſiaſticam compelleretur vir ad dotem reſtituendam, ut etiam mediam bonorum partem dividendam, ac dandam uxori, unde judex eccleſiaſticus poteſt præcipere, & compellere, ut dos ſolvatur, eò quia cognoſcens de principali, debet etiam cognoſcere de acceſſorio, & judex eccleſiaſticus cognoſcit de principali, ſeu matrimonio, an validum ſit, nec ne, proinde etiam de acceſſorio. Hinc plures cenſent, cauſam dotis etiam principaliter motam eſſe mixti fori; adeò ut inter judicem eccleſiaſticum, & ſæcularem ſit locus præventioni.

Quæritur ſecundò, an donatio remuneratoria inter conjuges valida ſit? Reſpondetur affirmativè; quia donatio facta cauſa remunerationis inter conjuges non eſt prohibita in jure; hinc ſi vir donavit uxori rem aliquam, & uxor viciſſim marito aliam, valet donatio, quia tunc habetur utrinque compenſatio l. quod mater 7. §. ſi vir. ff. h. t. ubi dicitur, quod ſi vir, & uxor ſibi invicem donent, donatio [illegible] valida. Ratio eſt, quia jura inter conjuges prohibent ſolam donationem: atqui donatio remuneratoria non eſt abſoluta donatio, ſed potius ſo-

 lutio

lutio debiti, proinde cum licitum ſit cuilibet ſua debita ſolvere, imò id exigat juſtitia, vel gratitudo, erit hujuſmodi donatio remuneratoria licita inter conjuges. Tum quia tunc donator ex naturali lege gratitudinis obligatur ad antidora, ſeu remunerationes accepti beneficij. Cæterum, ſi donatio excederet merita, quoad exceſſum eſſet ſimplex, non remuneratoria. Juvat tamen obſervare, non requiri ut merita donatarij ſint omnino æqualia dono donatoris; ſed ſufficit, ſi ſint æquipollentia juxta judicium prudentis viri, & ſpectata qualitate donatoris, & donatarij, quia nobiles, ac divites obſequia ſibi præſtita, ſolent magis remunerari, quàm alij.

Quæritur tertiò, an dos per virum ſenem conſtituta uxori juveni minuat legitimam debitam aſcendentibus, vel deſcendentibus viri. Joan. Garzia *de donat. remuner. n. 42*, docet, dotem, quam vir ſenex, vel ignobilis conſtituit uxori nobili, & juveni non minuere legitimam aſcendentibus, vel deſcendentibus debitam, ſed eſſe extrahendam ex ea parte, de qua poteſt maritus in eorum præjudicium diſponere; eò quia donatio remuneratoria, quando ex juſtitia non eſt debita, non minuit legitimam; hinc harrarum donatio, quamvis fiat in remunerationem, extrahitur de illa parte, cuius diſpoſitio libera eſt viro abſque præjudicio legitimæ; hinc concludit, quòd cùm hæc dos non ſit ex juſtitiæ lege debita, ſed gratis conſtituatur a viro, non debet legitimam minuere. Sanchez nihilominus *lib. 6. diſp. 8. n. 2.* ſuſtinet contrarium, & putat, dotem conſtitutam à viro ignobili, & ſene uxori juveni, & nobili ante contractum matrimonium deducendam eſſe ex toto cumulo hæreditatis, ac proinde minuere legitimam: non ita ſi conſtituatur poſt initum matrimonium, quia tunc debet extrahi de parte illa, de qua poteſt vir liber diſponere.

Ratio diſcriminis eſt, quia ante contractum matrimonium dos datur uxori ex cauſa oneroſa, & neceſſaria, proinde non eſt donatio, ſed potius contractus oneroſus *do, ut facias*, ſcilicet vir ignobilis, & ſenex dat fœminæ nobili, & juveni dotem, ut ſibi nubat, & per illam dotem compenſat diſparitatem inter ſenem, & juvenem; ignobilem, & nobilem. Secus ſi dos conſtituatur poſt initum matrimonium, non poteſt dici ex cauſa oneroſa, quia non fit præjudicium fœminæ, cum hæc tali lege non contraxerit: ſed donatio remuneratoria, quando non eſt debita ex lege juſtitiæ, non minuit legitimam. Tum quia vir [illegible] prioris matrimonii tenetur reſervare [illegible] quæ habuit ab uxore titulo lucrativo donationis, non ita, quæ titulo oneroſo *l. fœmina C. de ſecund. nupt. [illegible] hac. lucrum. C. eod. tit.* & docet Covarrovias *2. decret. 2. p. c. 3. [illegible] n. 7.* & hæc ſententia eſt perquam probabilis.

Quæritur quartò, an donatio inter conjuges valeat, ſi facta ſit [illegible] mortis? Reſpondetur affirmativè, & deſumitur ex *l. ſi eum 9. in fin. & l. ſequent. [illegible]* ubi [illegible] aſſignatur ratio: quia in hoc tempus excurrit donationis eventus, quo vir, & uxor eſſe deſinunt. [illegible] per talem donationem factam mortis cauſa inter conjuges dominium rei donatæ non transfertur in conjugem donatarium, donec conjux donator deceſſerit, adeo ut poſſit donator eam ſemper repetere *l. ſed interim 11. in princ. [illegible]* hinc huiuſmodi donatio eſt valde imperfecta, & donatarius non poteſt de re ſibi donata a ſuo conjuge liberè diſponere eo vivente, eò quia donatio illa donec donator vixerit, fit ei per revocabilis. Quòd ſi donatio causâ mortis ea conditione fieret inter coniuges, ut non poſſet à donatore amplius revocari, foret donatio irrita, quia non eſſet amplius donatio causâ mortis, quæ eſſentialiter eſt revocabilis, quamdiu donator vixerit, ſed tranſiret in donationem inter vivos *l. ubi ita 27. ff. de donat. mortis cauſ.*

Quæritur quintò, an donatio facta inter conjuges putativos, ſeu inter conjuges, qui validè non contraxerunt matrimonium ob impedimentum aliquod dirimens valida ſit? Reſpondetur cum diſtinctione: vel enim utrique conjugi conſtat, tale matrimonium eſſe nullum ob impedimentum dirimens, & tunc donator non poteſt amplius repetere rem donatam, ſed fiſcus eam ſibi vendicat *l. cum hic [illegible] 32. § fin.* Vel ſolus conjux donator ſcivit matrimonium eſſe nullum, & nihilominus conjugi ignoranti invaliditatem matrimonii aliquid legavit, & tunc valet legatum, quod propterea uxor ſibi acquirit, nec poteſt fiſcus illud ſibi vendicare *argu. l. ult. ff. de legat.* & docet Molina *tract. 2. de juſtit. diſp. 200. n. 5.* Vel conjux donatarius conſcius eſt nullitatis matrimonii, non ita donator, qui in bona fide conſtitutus donat alteri conjugi; & tunc donatio eſt invalida, eò quia procedat ex errore, quia donans putat, legitimum eſſe matrimonium, & ideo donat, quia putat donatarium eſſe ejus legitimam conjugem, & nil magis adverſatur contractui, quàm error *l. ſi per errorem [illegible] de juriſdic.* Vel demum uterque conjux eſt ignarus nullitatis matrimonii, & bona fide putat illud valere, & tunc donatio inter ipſos facta eſt etiam invalida, ut deſumitur ex *l. ſi ex voluntate [illegible] C. h. t.*

Quæritur ſextò, an pater teneatur dotare filiam? R[illegible]ondetur affirmativ[illegible], qui[illegible] paternum o[illegible] conſtituere dotem, vel donationem propter nuptias ſuis liberis *l. ult. [illegible] de dot. promiſ.* ubi e[illegible]m deciditur [illegible] dotans [illegible] vel pro[illegible] propter nuptias de propr[illegible], non d[illegible] bonis id facere debeat, ni[illegible] nimia [illegible] prematur. Ratio etiam [illegible] qu[illegible] dos c[illegible] tuitur filiæ propter onus alimentorum, & pat[illegible] netur alimenta dare propria [illegible] eſt, an etiam ſi ſit locupletior teneatur [illegible] conſtituere. Plures negant, [illegible] ratione æquitatis, qu[illegible] ſu[illegible] det [illegible] ceſſat e[illegible]am [illegible] æquitas *l. plan[illegible] l. Her[illegible] l. adi[illegible] quamvis. ff de iure patron. [illegible]* proinde ceſſat etiam ipſa [illegible]

jubent

jubens dotare filiam : ſed in filia divite ceſſat æquitas, & ratio iuris, quæ exigit filios dotare, ut nimirum poſſint habere alimenta, & honeſtioribus maritis nubere. Tum quia pater non cogitur alimenta præſtare filiæ, quando hæc eſt locuples, proinde neque dotem, quia hæc comparatur præſtationi alimentorum.

8 Quòd pater non teneatur filiæ locupleti præſtare alimenta, deſumitur ex *l. ſi quis à liberis, §. ſed ſi filius. ff. de agnoſ. liber.* Docent hanc ſententiam Alciatus *l. 18.* Parerg. *c. 3.* Corraſius *ad l. qui liberos n. 53. ff. de ritu nupt. c. 8. n. 7.* Nihilominus contraria ſententia, cui adhærendum puto, communior eſt, quia ex *regul. jur.* quæ in ſavorem, & commodum alicuius ſunt introducta, ea non debent in odium, & detrimentum illius detorqueri *l. quod favore C. de leg.* ſed ad commodum filiæ pertinent ea, quæ mater, vel aliæ filiæ reliquerunt, proinde non debent ea in odium filiæ retorqueri : id autem contingeret, ſi propter hæc bona, filiæ non eſſet dos debita.

9 Hinc indiſtinctè dicitur eſſe patris officium filiam dotare *l. final. C. de dot. promiſſ. l. 19. ff. de ritu nupt.* ab hoc autem officio non fit pater immunis ob adventitium peculium, quod filiæ obtigit, quia ſemper tenetur pater proprium exercere officium. Tum quia *in l. final. C. de dot. promiſſ.* filia habebat bona adventitia, & nihilominus dicitur, quod ſpectet ad patris officium eam filiam dotare. Hinc ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ poſſet reſponderi, non ceſſare in filia divite rationem, quæ aliàs ſuadet filias dotare. Tum quia datur dos, ut faciliùs fœmina honeſtiori viro poſſit nubere, & ut onera matrimonij valeat maritus ſuſtinere ; ſed bona paraphernalia uxoris non deſerviunt hiſce oneribus matrimonialibus ſuſtinendis, tametſi illa ampliſſima fuerint : & divitiæ illæ, quæ accedunt filiæ, ſunt bona paraphernalia eiusdem, quæ non tranſeunt in onera matrimonij, & ita docent Mynſing. *lib. 5. obſervat. 32. n. 2.* Gailius *2. obſerv. 95. n. 14.* & plures alij.

10 Quæritur ſeptimò, an pater teneatur dotare filiam emancipatam ? Plures negant ex *l. 19. ff. de ritu nupt.* ubi dicitur, quòd pater cogatur dotare filiam, quam habet in poteſtate, unde à contrario ſenſu inferunt, non teneri dotare filiam emancipatam, cùm non ſit ampliùs in poteſtate patris. Tum quia extraneus non tenetur extraneam dotare *l. profectitia. ff. de jure dot.* ſed diſſoluta per emancipationem patria poteſtate, filia emancipata habetur pro extranea *§. 3. inſtit. de hered. qualit. & differ.* proinde emancipata à patre non eſt dotanda. Tum quia in *l. 51. ff. de jure dot.* habetur, donatum à patre filiæ emancipatæ eidem poſtea à patre in dotem eſſe datum, & eo caſu non cenſeri dotem à patre, ſed à filia profectam, ex quo inferunt, non teneri patrem filiam emancipatam dotare.

11 Nihilominus communior ſententia eſt, teneri patrem dotare filiam emancipatam, ſeu quæ nupſit inconſulto patre viro tamen digno, quia licèt per tales nuptias filia ſubtrahatur à patria poteſtate, & conſtituatur emancipata ; non tamen deſinit eſſe filia, proinde tenetur pater ei ſuppeditare, quæ de jure debentur filiæ ? quinimò Imola in *c. accedens de procurat.* id extendit, quamvis filia nupſerit viro indigno, quia cùm non deſinat eſſe filia, non amittit jus filiæ, quo exigit dotari à patre. Hinc patet ſolutio ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quia quamvis filia emancipata non ſit in poteſtate patris, adhuc tamen eſt eius filia, nec amittit jus, quod habet, ut dotetur à patre. Quòd ſi ſemel filiam dotaverit, & hæc conſtante primo matrimonio dotem amiſerit etiam ſine propria culpa, non tenetur pater novam dotem refundere *l. pater filia. ff. de edict.*

Quæritur octavò, an teneatur pater filiam ſpuriam dotare ? Duæ ſunt ſententiæ inter ſe pugnantes, quarum prima affirmat, & hanc propugnant plures cum Corraſio *in commen. ad l. 19. n. 58. de ritu nupt.* & nititur hæc ſententia, quia *in c. cum haberet de eo, qui duxit in matrim. quam polluerat per adulterium.* reſcribit Pontifex, teneri patrem providere filiis ſpurijs de neceſſarijs, & quia dos eſt filiæ ſpuriæ perquam neceſſaria, ut poſſit nubere, & turpis vitæ fœditatem effugere, ne cogatur corporis ſui copiâ quæſtum facere, ſequitur etiam filiam ſpuriam eſſe à patre dotandam. Tum quia tenetur pater alimenta ſuppeditare etiam filiis ſpuriis ; proinde etiam dotare filiam ſpuriam, ut maritus poſſit onera matrimonialia ſuſtinere, liberóſque ex illa ſuſceptos alere. *l. pro oneribus C. de jure dot.* 12

Præterea in dubijs debet, quis eam ſententiam ſequi, quæ humanior eſt, & æquitati magis conſona *l. in ambiguis ff. de reg. jur.* Tum quia in dubio in ſavorem dotis reſpondendum eſt *l. 87. de reg. jur:* ſed filias ſpurias eſſe à patre dotandas, eſt ſententia procul dubio humanior, & æquior, conſequenter eidem adhærendum. Secunda ſententia id negat, eámque propugnant Obrechtus *diſſ. de dot. theſ. 90.* Hottoman. *diſſ. de dote c. 3. n. 22.* & plures alij. Nititur hæc ſententia præſertim legibus civilibus ; etenim *in l. 8. C. de natur. liber.* Juſtinianus Imperator expreſsè aſſerit : patribus eſſe indulgendum, ut liceat eis, nulla legitima ſobole, vel matre ſubſiſtente dotem uſque ad ſex uncias conſtituere : ex quo textu inferunt, nullam patri incumbere neceſſitatem dotandi filiam ſpuriam, quia quod à proprio dependet arbitrio nullam poteſt neceſſitatem inducere *l. ſæpe ff. de offic. præſidis. l. non quidquid. ff. de judic.* unde pater non poteſt compelli ad dotandam filiam ſpuriam etiam inopiâ laborantem, tum quia in *l. 41. §. pater naturalis 11. ff. de leg. 3.* dicitur, dotem datam à patre filiæ ſpuriæ compenſari cum fideicommiſſis eidem filiæ ſpuriæ à patre relictis : ſin autem dos deberetur à patre filiæ ſpuriæ, non poſſet compenſari cum fideicommiſſo, ſed teneretur pater independenter à fideicommiſſo ei dotem conſtituere. Tum quia pater tenetur dotare filias, quas habet in poteſtate *l. 19. ff. de ritu nupt.* ſed filia ſpuria 13

non

Digitized by Google

non eſt in poteſtate patris naturalis, proinde non tenetur eam dotare: ſiquidem filia ſpuria non cenſetur habere patrem naturalem §, *pæn. inſtit. de nupt.*

14 Demum filia ſpuria etiam eſt incapax ſucceſſioois ab inteſtato *l. humanitatis 8. C. de natur. l. except. duabus unciis*, quas *ex novel. 89. c. 12.* percipere poteſt: Sed ſi triens legitimus, qui eſt pars ſucceſſionis ab inteſtato non debetur filiæ ſpuriæ, nec erit ipſi debita dos, quia triens legitimus vicem obtinet dotis *l. quoniam 29. C. de inoffic. teſt.* Nihilominus hæ pugnantes ſententiæ poſſunt facilè recouciliari, ſimúlque ſatisfieri juribus, quibus utraque ſententia nititur, ſi dicamus, filias ſpurias non eſſe dotandas eodem modo, & in eadem quantitate ut legitimas; ſed dotem pro filia ſpuria eſſe commenſurandam alimentis neceſſarijs, adeò non excedat quantitatem eorundem, ut docet Molina Juriſta *lib. 2. de primogen. c. 15. n. 50.* Jura, quibus nititur ſecunda ſententia, poſſunt explicari, quòd filia ſpuria non ſit dotanda ſicut legitima, cuius dos eſt longè pinguior, & non commenſuratur alimentis neceſſariis, ſed facultatibus patris: in hoc enim ſenſu verum eſt, filiam ſpuriam non eſſe dotandam. Quòd verò debeatur ipſi dos, ut poſſit nubere, & non ſe proſtituere turpis quæſtûs causâ, probanc textus pro prima ſententia, qui intelligi debent de dote non excedente quantitatem alimentorum, quia ſicut filia ſpuria eſt longè deterioris conditionis, quàm legitima; ita eius dos debet eſſe lougè exiguior: ſi ita dicamus, conciliantur textus, qui videntur contrarij, & fertur judicium in favorem dotis in dubijs, ut habetur *in l. 87. de regul. juris.* & coofulitur pudicitiæ filiæ ſpuriæ, quæ aliter ſine dote, & deſtituta omnino à patre periclitaretur.

15 Quæritur nonò, an dos, quæ datur filiæ ſpuriæ tranſeat ad ejus hæredes? Reſpondetur negativè, quia dos data eſt à patre filiæ ſpuriæ; non ſecus ac fundus datur ſpurio pro alimentis: ſed fundus vel quodvis aliud à patre relictum pro ſuſtentatione, non tranſit ad filios, vel hæredes, ſed reſtituendum eſt patri mortuo filio: ita etiam mortua filia ſpuria dos ei à patre data pro alimentis neceſſarijs, eſt patri reſtituenda. Limitatur tamen niſi relinqueret ex ſe filios adeò indigentes ſuſtentatione, ut nec ab alijs bonis parentum, nec alia ratione poſſent commodè ali, tunc enim cenſentur jus habere, non ut hæredes; ſed ex propria perſona, ut ab avo, qui erat pater ſpuriæ filiæ ex eadem dote, vel aliunde ſuſtententur. Secus ſi filij ſpuriæ aliunde habeant, vel polleant arte, aut viribus, quibus poſſint comodè ſibi comparare neceſſaria quoad victũ, & veſtitum, deobligatur avus ad eos ſuſtentandos *argu. l. ſi quis à liberis §. ſed filijs. ff. de liber agnos.* ut tradit Borboſa *lib. 1. n. 61. ff. ſolut. matrim.*

16 Quæritur decimò, an ſi pater conſtituat dotem pro filia ſpuria excedentem quantitatem alimentorum poſſit adhuc conſtante matrimonio repetere exceſſum illum? Reſpondetur cum diſtinctione: vel enim gener ſciebat, fœminam, cui nupſerat, eſſe ſpuriam, & tunc poteſt dos quoad exceſſum revocari, quia gener præſumitur ſcire juris diſpoſicionem eſſe, ut ſpuriæ non debeatur exceſſus ille *authent. ex complexu C. de inceſt. nupt.* ubi ſpuria redditur incapax bonorum paternorum, & ius canonicum hanc legem non abrogavit, niſi ex qua parte denegabat menſuram congruam alimentorum filijs ſpurijs, unde exceſſus ille dotis ipſo jure eſt nullus, & poteſt ab hæredibus ſoceri revocari. Sin verò gener ignoravit, ſe nubere ſpuriæ, & bona fide recepit dotem excedentem alimenta, tunc plures cenſent, exceſſum illum dotis non eſſe revocabilem, ut notat Bart. *l. fin. C. ſi à ſocero ff. quæ in fraudem credit.* ubi aſſignat diſcrimen inter generum conſcium, & ignarum uxoris ſpuriæ; quia ſi fuerit conſcius, poteſt dos quoad exceſſum repeti, non ita ſi fuit ignarus, quia cum gener dotem acipiat ex cauſa oneroſa, ſi non eſt particeps fraudis commiſſæ à ſocero dotante, iniquum eſt, ſi ab ipſo repetatur exceſſus dotis, quem gener accepit bona fide, credens uxorem eſſe legitimam filiam ſui ſoceri: tunc enim ſine culpa gener puniretur privatione illius exceſſus, & gravaretur, eò quia nupſerit fœminæ ſpuriæ: hæc autem ceſſant, ſi gener fuit conſcius fraudis, quia tunc debet ſibi imputare, & hæc diſtinctio traditur in *l. penult. C. de his quæ fiunt in fraudem cred.*

Quòd ſi matrimonium ſolvatur cenſet Barthol. *loc. cit.* poſſe à ſocero exceſſum illum dotis revocari, adhærent huic ſententiæ Covarruvias *p. 2. c. 8. §. 6. n. 11.* Gomes *ad leg. 9. Tauri. n. 4.* Licèt hæc ſententia faveat doti: nihilominus oppoſita videtur probabilior, quia illa collatio alimentorum invalida eſt quoad exceſſum juxta *authent. ex complex. C. de inceſt. nupt.* atqui quod eſt invalidum, perinde ſe habet, ac ſi non eſſet, proinde poteſt ſtatim revocari *l. non dubium C. de legib.* quia quantumcunque pater velit, ac conſentiant filij legitimi, adhuc non poteſt validè ex bonis paternis plus filius ſpurius habere, quàm congrua alimenta, ut docet Alexander *conſil. 229. n. 15. lib. 6.* Verùm putârim, hanc ſententiam eſſe limitandam niſi pater dediſſet in matrimonium filiam ſpuriam ut legitimam, & gener ut filiæ legitimæ ſui ſoceri nupſiſſet, quia tunc fraus eſſet tantùm in ſocero, non in genero, qui cùm proceſſerit bona fide, non videtur affligendus privatione dotis quoad exceſſum, & notâ illa turpi, quia nupſit uxori ſpuriæ. 17

18 Quæritur undecimò, an avus teneatur neptem dotare? Reſpondetur affirmativè, adeò ut in defectu patris teneatur avus paternus neptem dotare, deſumitur ex *l. fin §. utramque C. de dot. promiſſ.* ubi Juſtinianus Imperator ait, eſſe officium paternum progeniem ſuam dotare: atqui verbo progeniei non ſolùm filij, ſed etiam nepotes, & pronepotes veniunt, ut dicitur *in C. final. C. de emancip. liber.* Tum quis Marcianus *in l. 19. ff. de ritu nupt.* indiſtinctè

ctè aſſerit, habentes liberos in poteſtate teneri eos dotare, & nomine liberorum ſignificantur omnes deſcendentes *l. ſed ſi hac §. fin. ff. de in jus vocand.* Tum quia *in l. 6. de collat. bon.* expreſsè dicitur ad officium avi ſpectare neptem dotare, quia cum ad id teneatur pater filiæ, in defectu patris tenetur avus ſupplere, quia tunc vices gerit patris, adeò ut non minus avi, quàm patris interſit nuptui collocare neptim, ne cum probro ſamiliæ quæſtûs causâ turpem agat vitam. Obrechtus tamen id limitat, quando pater ob inopiam quâ laborat, nequit congruam dotem filiæ ſuppeditare; tunc enim ait, teneri avum ſuccurrere inopiæ patris. Ratio eſt, quia avus non obſtringitur ad dotandam neptim niſi propter filium, unde ſi hic poſſit filiam dotare, non tenetur avus neptim dotare, quia obligatio ſecundaria ceſſat, ubi principalis viget *authent. præſtit. C. de fideiuſſ.* Sunt tamen qui cum Caſtro Palao *tom. 7. diſp. 9. punct. 5. §. 2. n. 2.* aſſerunt, neptes, ſi ſint in poteſtate avi paterni, teneri ab iſto dotari, ſi divitijs affluat.

19 Quæritur, an frater teneatur dotare ſororem? Reſpondetur cum diſtinctione, ſi ſermo ſit de ſorore uterina ex alio patre nata, tunc certum eſt, nō teneri fratrem eam dotare, quamvis ejus ſoror inops ſit, & aliter non poſſit nubere, ut notat Paulus juriſconſultus *in l. 12. ff. de adminiſt. tut.* Sin autem ſermo ſit de ſorore conſanguinea, ſeu ex eodem patre, & non ex eadem matre, tunc ſi ſoror ſit inops, communis ſententia eſt, ut frater teneatur eam dotare: ratio eſt quia frater tenetur alere ſororem conſanguineam, & germanam *l. ſi quis à liberis §. utrum. ff. de agnos. lib.* conſequenter tenetur etiam illam dotare, quia dos datur pro alimentis. Tum quia *in l. 12. §. 3. ff. de adminiſt. tut.* expreſsè dicitur, quòd tutor non teneatur dotem conſtituere ſorori pupilli ſui ex alio patre natæ, hinc à contrario ſenſu infertur, quòd natæ ex eodem patre teneatur dotem conſtituere *l. 1. ff. de offic. ejus cui mand.* ubi dicitur, argumentum à contrario ſenſu ductum eſſe validiſſimum.

20 Hinc frater tenetur ſororem conſanguineam, ſeu ex eodem patre licèt non ex eadem matre dotare, ſi aliunde eius ſoror ſufficientem dotem non habeat: ſin verò ſermo ſit de ſorore uterina, licèt non teneatur frater eam dotare, tenetur tamen neceſſaria alimenta ei ſuppeditare juxta Caſtrum Palaum *d. diſp. 9. punct. 5. §. 3. n. 1.* quamvis contraria ſententia ſit communior. Cæterum quando frater tenetur dotare ſororem, non excuſatur, ex eo, quòd ſit minor, vel neceſſitatem habeat alienandi aliqua bona immobilia ob dotem ſororis, quia hæc eſt cauſa urgens approbata à jure communi: proinde interveniente decreto judicis poteſt fieri alienatio, quin detur locus reſtitutioni *l. final. C. de in integ. reſtit.*

21 Immò nec frater excuſatur, ſi dicat, ſororem exhæredatam fuiſſe à patre: neque ex eo, quòd factus ſit clericus, quia etiam ex fructibus bonorum eccleſiaſticorum poteſt alere, & dotare ſorores inopes, cùm id ſit opus pietatis, & naturalis obligationis. Frater tamen excuſatur ab obligatione dotandi ſororem, ſi adſit eius mater, vel avus paternus, aut maternus, qui dotem poſſit ſuppeditare, quia omnes aſcendentes præferuntur fratri in ſucceſſione *authent. defuncte C. ad Trebel.* proinde debent etiam præferri in obligatione dotandi ſororem. Tum quia in defectu patris obligatio dotandi, & alendi filias incumbit matri diviti *l. ſi quis a liberis §. utrum ff. de lib. agnoſc.* adeò ut fratri non incumbat tale onus niſi in ſubſidium. Si tamen frater adminiſtrâſſet bona ſororis, ex quibus dos conſtitui poſſet, tunc ex bonis eiuſdem ſororis tenetur eam dotare, ut notat Menoch. *lib. 2. de arbit. caſu. 88. n. 47.* Barboſa *4. p. lib. 1. ff. ſolut. matrim. n. 141.*

22 Quæritur tertiodecimò, an filius teneatur dotare matrem volentem nubere? Reſpondent Obrechtus *diſp. de dote theſ. 109.* Hottomanus *diſp. de dote, c. 3. n. 23.* & alij, teneri filium dotare matrem volentem ad ſecundas nuptias tranſire: nititur hæc ſententia, quia ſi frater tenetur dotare ſororem inopem, à fortiori etiam matrem, cùm ſtrictiùs obligetur matri, quàm ſorori. Pietas enim, ad quam filius jure divino, & humano obſtringitur matri, exigit, ut filius conſulat pudori matris adhuc juvenis, ſi hæc non poſſit ſe continere, & propterea velit nubere; tunc enim pertinet ad filium non permittere, ut eius mater turpem vitam eligat probro ſamiliæ, ídque ex defectu dotis, quam poſſet filius commodè illi ſuppeditare, hinc Antoninus Imperator *lib. 1. C. de alen. liber.* ait, parentum neceſſitatibus liberos ſuccurrere juſtum eſt, proinde etiam dotem dare matri volenti tranſire ad ſecundas nuptias.

23 Tum quia tenetur filius matrem inopem alere, eique neceſſaria ad victum, & veſtitum juxta propriam conditionem ſuppeditare, proinde tenetur etiam matrem inopem dotare, quia tunc dos datur loco alimentorum. Nihilominus contraria ſententia eſt communior, quia ſi filius non tenetur matri munia nuptialia mittere, neque tenetur eam dotare: ſed filius non tenetur ad munera nuptialia *l. 13. §. fin. ff. de admin. tutor.* ergo neque tenetur eam dotare. Tum quia iniquum eſſet, filium cogere ad illationem ſuæ injuriæ *l. qui accuſare C. de edend. l. nimis grave. C. de teſtib.* & quia mater per tranſitum ad ſecundas nuptias inſert filio injuriam *novel. 2. l. 1. & c. 1. de ſecund. nupt.* ideo non videtur filius compellendus ad ſuppeditandam dotem matri volenti tranſire ad ſecundas nuptias. Tum quia hoc perinde eſſet, ac juvare matrem, ac eidem occaſionem facere tranſeundi ad ſecundas nuptias, quod eſſet graviter offendere patrem. Tum quia in *l. ſi vinea. C. de præſcript. long. temp.* mater tranſiens ad ſecundas nuptias, & dans vitrico in dotem res filij nihil filio præjudicat: atqui filio præjudicaret, ſi hic obligaretur ad matrem dotandam. Hanc ſententiam puto veriorem.

24 Hinc ad primum fundamentum oppoſitæ, reſpondetur, eſſe diſcrimen inter matrem, &

ſorotem, qoia ſoror, ſi nubat, nullam infert injuriam fratri, nec patri, benè tamen mater, ſi tranſeat ad ſecundas nuptias.

25 Ad ſecnndum, filium teneri ſuccurrere in neceſſitatibus matri, noo verò debere compelli, ut cum injuria propria, & pareotis tranſeat ad ſecondas nuptias, & hac reſpooſiooe ſolvuotur alia argumenta petita ab alimentis.

26 Verùm id limitaodum eſt, niſi urgens aliqoa, & rationabilis cauſa intercederet, ut ſi matris pudicitia cum dedecore totius familiæ periclitaretur, niſi nuberet, & aliunde dotem noo haberet.

27 Quæritur quartodecimò, an uxor ſine cooſenſu viri dotare poſſit filiam communem, vel etiam prioris matrimonij? Reſpoodet Rebellius *q. 6. de matrim. p. 2. lib. 3.* poſſe uxorem dotare filiam communem, quaodo communi conſilio uxor, & maritus ſimul promittuot dotem filiæ communi: ut etiam ſi vir promiſſionem ab uxore factam poſtea ratam habeat, tunc valida eſt promiſſio, ut dos impleatur ex bonis utriusque coojugis. Secus ſi uxor abſque conſenſu viri aliquid filiæ ſive commuoi, ſive ex priori matrimouio ſuſceptæ promittat nomine dotis, invalida eſt, & illicita promiſſio, niſi vir poſtea conſcius talis promiſſioois eam ratam habeat. Sin verò promiſſio uxoris facta ſioe conſeoſu viri referretur in tempus ſoluti matrimonij ſuum ſortiretor valorem, & teneretur uxor ſtare ſuæ promiſſioni.

TITULUS XXI.

De ſecundis nuptijs.

CUm poſt divortium legitimè factum non à toro, & cohabitatione, ſed ab ipſo vinculo matrimonij permiſſum ſit etiam Chriſtianis ad ulteriores nuptias tranſire, ut habetur ex Apoſtolo *1. ad Corinth. 7.* ibi *ſi dormierit vir ejus liberata eſt, cui vult, nubat, tantùm in Domino: beatior autem erit, ſi ſic permanſerit*, & probat etiam Auguſtinus contra quosdam antiquos hæreticos relatos *in lib. de hæreſ. c. 26.* præſertim ſi primæ nuptiæ ſint per mortem alterius conjugis penitus diſſolutæ: ideo poſtquam Pontifex egit de divortio, tractat in calce huius quarti libri de ſecundis nuptijs, quæ dicuntur ſecundæ, eò quia ſuccedant primis. Cæterum non dicuntur ex eo præcisè ſecundæ, quia proximè ſequantur ad primas, quia etiam tertiæ, & quartæ, quæ nonniſi mediatè, ſeu mediantibus ſecundis ſuccedunt primis, dicuntur & ipſæ ſecundæ nuptiæ, quæ permittuntur mortuo altero conjugum, aut propter aliquod impedimentum dirimens poſt declaratum matrimonium nullum ad evitandum periculum fornicationis *can. quomodo cum ſimilibus 31. q. 1. c. penult.*

SUMMARIUM EXEGETICUM,

Quinque Capitum in hoc titulo contentorum.

C. CAPELLANUM 1. h. t. ſtatuit Alexander III ut Presbyter, qui benedicit ſecundas nuptias ſit ab Epiſcopo ſuſpendendus à beneficio, & officio, & mittendus Romam. Ex quo textu colligitur, ſecundas nuptias non eſſe benedicendas, hac ratio ſolet etiam aſſignari, quia tranſiens ad ſecundas nuptias cùm jam acceperit benedictionem in primis, non eſt illi benedictio iteranda. Vel poſſet dici, eccleſiâ prohibere ſecundas nuptias benedici, ut magis commendetur continentia in ſtatu viduali. Verùm hodie conſuetudo invaluit, ut ſi fæmina nondum fuerit benedicta, tametſi vir jam ſemel benedictionem acceperit, poſſit utrique benedictio impendi. Cæterum ſacerdos non incurrit ipſo jure hanc pœnam ſuſpenſionis, ſed tantùm per ſententiam Judicis. Notandum eſt, in Concilio Tridentino ſeſſ. 24. de refor. mat. c. 1. *ſacerdotibus, qui benedicunt ſecundas nuptias ſinè licentia proprij Parochi imponi pœnam ſuſpenſionis ipſo jure, quæ non ſolùm ad officium, ſed etiam ad beneficium extenditur, donec abſolvantur ab Ordinario illius parochi, qui debuiſſet matrimonio interfuiſſe.*

C. DOMINUS 2. h. t. Lucius III. reſcribit univerſis Chriſtianis detentis in captivitate Saracenorum, ut nullus eorum præſumat tranſire ad ſecundas nuptias, niſi prius certè conſtiterit de morte uxoris: quòd ſi aliquis adhuc dubius de morte uxoris aliam duxerit, teneatur quidem debitum reddere, non tamen petere:

... quid ... et ... adhuc ... primam ... notat ... in dubio eſſe ... matrimonii c. Iuvenis de ... non ita quando dubitatur ... an mat ... ſit cont ... actum, quia eſt clandeſtinum ... adulterium ar ... c. 2. de ... deſt, deſponſ.

C. VIR A... 3. h. ... Urbanus III. Epiſcopo ... virum, vel mul ... bigamiam trans euntem non debere a presbytero benedici: quia cum alia vice benedi ... int ... rum benedictio non debet iterari.

C. SUPER H... 4. h. t. ... Pont. mulierem ... qua nubit ... ctus ſecund ... ges, non incurrere in ... iam

ſecundum e Apoſtolum ... vir ... no mortuo ſoluta ſit à lege ... nubere ... unde per authoritatem Apoſt ... hac ... amia aboletur

C. ... M ... ULT. h. t. Innocentius III ... rat ... quod in praecedenti textu ſtatuitur, & additur etiam ratio, quia ſeculares ... non dedignantur ... canones imitari, ubi notat ... mulierem nubentem infra annum ... ſus non incurrere infamiam, immo nec pœnam qua ... leges, quamvis dubium ... an ... dotem antenuptialem: unde canones ... mulierem nubentem infra annum ... ab omni infamia, & pœna ... que exprimitur in lege prima C. de ſecundis nuptiis, & in aliis legibus.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quinam poſſint ad ſecund... nupti... tranſ... e.

1 C... um ... omnes poſſe ... ad ſecundas nuptias, ... ui ſoluto ... mo matrimonio, ... mortem ... conj... vel ob imp ... dim ... quod ... ne ... prim ... m matrimonium ... ur ... nem ... nub ... num ... medium ... ad ſecundas ... nup ... erunt ... ſic ... oniſ ... mi ... ſecundas ... nup ... eſt omnino ... ſecund ... non ... uni ... dim ... m ... ntur quo minus poſſ ... qui h ... ſecund ... ius con ... ut ..., ... I. Auguſtino lib. de ... ſi. Tertu ... dem D. Augu ... ut ... Concilio Niceno ... c. 8.

2 N... om ... fuit, ut ſecun... & ... ceps ... ad vit ... mi ... b ... ſi ... vi ... & ex 1. ... eſt, cui ... A ... bono ... pend ... ſi ... primus aut ... ſecundus ... ſecundas nuptias ſemper ... teſtas conjugal...

per ..., quot ... per mortem alterius matrimonium ſolutum eſt, quo ... vinculum, quo tunc uxor ... utpote ... a viro poteſt nubere, cui vult. Tum q... D. Paulus 1. ad Timoth. ... de viduis, quæ ... ſecundas nuptias in ... mo ... *volo juniores nubere* ... nem incidunt ... nub ... uri. ... Concilium Nicænum c. 8 exigit à Novatianus ... mittat ... ſecundas nuptias ... Concilium ... tinum in Ar... ſtructione approb ... etiam ſecund... & quasvis alias ... nuptias ... eccleſiæ conſu... do ... probavit, & ut licitas admit... ut tr... Auguſtinus lib. 2. contra adv... & ... de ci... 34. & D. Hieronymus ... Jovinian.

Ratio etiam id ſuadet, qu... primæ nuptiæ per mortem ... ſunt penitus d... non poſſunt ... impedimento ... nuptias ... vinculo, conjux, ... erat conjug... & vir, ut ... nu ... es, ... ad ... nes ... gen ... ro ... re ... m ... unde ... vo ... , ſe ... licita ... nuptiæ ... cum poſſe ... prius m... onium ... hunc ma ... onii ... pro ... d... ſecundæ nuptiæ ... um con... in... ... à ... quo ... & ... pro pagatio, & conſervatio humanæ ſpeciei eſt

[illegible], & hæc non poteſt obtineri a conjuge ſuperſtite, niſi per tranſitum ad ſecundas nuptias, [illegible] ſecundas nuptias [illegible] ſumptas ad procreandam prolem, propagandam & conſervandam ſpeciem humanam eſſe licitas. Imò non ſolum licitæ ſunt ex primario matrimonij fine, verum etiam ex ſecundario qui eſt temperare ardorem concupiſcentiæ, qui ferventior eſt in viduis eſſe ob conſuetudinem præcedentis matrimonij.

4 Objiciunt tamen hæretici D. Ambroſium *in epiſt. 1. ad Corinth.* ubi ſecundas nuptias redarguit, ut non bonas: & etiam D. Joannem Chryſoſtomum *homil.* [illegible] *Matth.* ubi ſecundas nuptias vocat honeſtam fornicationem & refertur etiam in *can. hac ratione 31. q.* [illegible] D. Hieronymum *lib. 1. contra Jovinian.* ubi expreſsè damnat ſecundas nuptias, & refertur etiam *in c. quomodo 31. q.* [illegible] etiam in *lib. 2. contra Jovin.* ubi plura contra ſecundas nuptias congeſſit. Secundò objiciunt Concilia præſertim Neocæſarienſe *can. 3.* [illegible] & refertur in *c. de his.* [illegible] & Concilium Laodicenſe *can. 1.* ubi tranſeuntibus ſecundum matrimonium injungitur pœnitentia. Tertiò objiciunt, quia ecclesia ſtatuit tranſeuntes ad ſecundas nuptias eſſe bigamos, eóſque excludit à ſacris ordinibus ſuſcipiendis, ut liquet *ex tot. tit. de bigamis*. Id autem iniquum foret, ſi ſecundæ nuptiæ licitæ eſſent, quia ob rem licitam nemo eſt puniendus. Tum quia ſecundæ nuptiæ, ideo inducunt irregularitatem, quia perfectè non ſignificant conjunctionem Chriſti cum eccleſia, ideóque defectu ſacramenti non videntur licitæ, & inducunt bigamiam *c. debitum de bigamis*. Demum quia plures fuerunt leges ſanciæ contra tranſeuntes ad ſecundas nuptias, & in odium earundem plures etiam fuerunt pœnæ ſtatutæ bigamis [illegible] *fœmina.* [illegible] *generaliter* [illegible] *qui prioris* [illegible] *in illo.* Hinc etiam apud Ethnicos [illegible] ſecundas nuptias abominatas, & [illegible] & eruditè probat Tiraquell. [illegible] *hoc ſermone in princ. n. 143.*

5 Verum hæc nullius ſunt momenti: nam primum enim petitum ex ſanctis patribus. [illegible] cundum ex Concilijs reſpondetur, in [illegible] textibus non damnari ſecundas nuptias [illegible] quia ſint illicitæ, nec reprobari [illegible] quia ſint malæ: ſiquidem per [illegible] rium ad [illegible] ni [illegible] ad [illegible] ntur [illegible] cupiſcentiam & [illegible] ratione ejus conju[illegible] ſecundas nuptias [illegible], vel [illegible] & quartas non quod repro[illegible] ſed quia non [illegible] ratione cujus [illegible] quia co[illegible] præſertim [illegible] co[illegible] trimos [illegible]

me[illegible]ti; ſed ex eo [illegible] præ[illegible]nt conj[illegible] Ad illud, quod [illegible] non eſſe ſacramentum, [illegible] conjun[illegible] [illegible]itate, & Chriſti cum eccleſia [illegible] ſponſi cum unica ſponſa [illegible] ſignificationem non [illegible] quia ſufficit, ſi [illegible]num [illegible] pernaturalis [illegible] unde [illegible] ſignificatio per[illegible] con[illegible] nius Verbi cum hum[illegible] cum una eccleſia, uni[illegible] eſt tantum [illegible] poteſt [illegible] & [illegible] ſacramenti. Ad [illegible] Ethnicorum reſpondetur, [illegible] fuiſſe quidem leges [illegible] omnes præfatæ [illegible] darum nuptiarum [illegible] co correctæ [illegible] bonis [illegible] & libertati matrimonij.

Tum quia plures [illegible] legibus [illegible] runt tantum ſecundas [illegible] litis, quæ etiam in [illegible] propter impedimentum [illegible] ſecundas nuptias [illegible] adeò ut in [illegible] in Tridentino *ſeſſ. 24. de matrim. can. 2.* [illegible] *ſi quis dixerit* [illegible] *habere uxores* [illegible] *bitum, anathema ſit*, [illegible] deciſum erat ab Innocentio [illegible] *c.* [illegible] *de* [illegible] ubi ex [illegible] um priori [illegible] & ſumitur ex illo *Matth.* [illegible] ubi Chriſtus ait: *quicunque dimiſerit uxorem ſuam niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*, [illegible] verbis Chriſtus omnino [illegible] bi[illegible] [illegible] matrimonium [illegible] ſuo reſtituere decori [illegible] cum [illegible] ux[illegible] jure ux[illegible] rum, & co[illegible] viro [illegible] ſuo [illegible] tum [illegible] marito [illegible] præoccuparet. Tum quia matrimonium [illegible] ſua inſtitutione plu[illegible] uxorum [illegible] excludit, ut deſ[illegible] *& fœminam* [illegible] *erunt duo in carne una*, [illegible] ur conju[illegible] ubi [illegible] *itaque* [illegible] cum [illegible] mæ [illegible] [illegible]

[illegible] in [illegible] enim m[illegible] con[illegible] on [illegible] C[illegible] unius [illegible] & [illegible] d[illegible] init [illegible] em [illegible] orum plural[illegible]

6 An [illegible] m, eandem [illegible] n[illegible] viris. R[illegible] nt commun[illegible] affi[illegible] ob [illegible] uia m[illegible] um [illegible] um [illegible] u- ribus v[illegible] is [illegible] matrimo- nii, [illegible] ce[illegible] pro[illegible] dum, & [illegible] hu[illegible] an[illegible] m [illegible], quia ex [illegible] uriu[illegible] rum commixtione cum eadem [illegible] æmin[illegible] hæc [illegible], & impeditur gen[illegible] ratio, ut liq[illegible] n [illegible] quæ cu[illegible] quæ [illegible] aus[illegible] plu[illegible] commiſceantur viris ſo- bolem no[illegible] n[illegible] ran[illegible]

9 Rur[illegible] adver[illegible] ur eti[illegible] m fini ſe[illegible] undatio [illegible] domeſ[illegible] cæ [illegible] oci[illegible], c[illegible] mmunicati ni [illegible] quæ ad vi[illegible] m[illegible] u[illegible] n[illegible] d[illegible] deran- tur [illegible] ub[illegible] enim pl[illegible] e[illegible] nt [illegible] ejuſ[illegible] m u xor[illegible] p[illegible] pet[illegible] urgi[illegible], continu[illegible] ex[illegible] ur [illegible] & n[illegible] p[illegible] [illegible] bercetur in in eadem familia. T[illegible] m [illegible] ex [illegible] cum [illegible] ſocie[illegible] les. & [illegible] plur[illegible] ntur incommod[illegible] D. Aug[illegible] *lib.* [illegible] *de doctrina Christ.* [illegible] *c. 12.* [illegible] oc[illegible] compro[illegible] & [illegible] exe[illegible] n[illegible] orum [illegible] rum veteris te[illegible] menti [illegible] æpe in ſacris ſcriptu- ris [illegible], ut p[illegible] uxo- res d[illegible] us propa- g[illegible] & [illegible] permiſſum, [illegible] viris.

10 Q[illegible] d [illegible] us uxo- [illegible] olyga- [illegible] uxor[illegible] s contra [illegible], nec [illegible] univerſalia [illegible] jure [illegible] onel[illegible] ex [illegible] prim[illegible] s princip[illegible] nt enim tal[illegible] matrimonium non[illegible] pu[illegible] n[illegible] nc primar[illegible] o ejus fin[illegible] nem cum [illegible] quo [illegible] cun[illegible] ario, adver[illegible] cæ cohabit[illegible] tioni conjugum [illegible] n[illegible] ioni, hæ[illegible] au[illegible] em [illegible] habi- tio [illegible] ſt finis ſecun[illegible] mu[illegible] m[illegible] ſo- pho [illegible] *9.* uxo[illegible] m [illegible] vi[illegible] o ut famula, ſed ut [illegible] me[illegible] ica [illegible] princ[illegible] & omnis princip[illegible] ut in [illegible] ze n[illegible] u[illegible] unicum [illegible] em. Tum [illegible] fac[illegible] uxo[illegible] oriuntur & [illegible] ma[illegible] o[illegible] fer[illegible] o[illegible] bi[illegible] [illegible] Sa[illegible] Ag[illegible] L[illegible] & [illegible] *n.* [illegible] riam [illegible] Ann[illegible]

11 Cæterum [illegible] te[illegible] ti[illegible] d[illegible] plures uxores [illegible]

[illegible] hinc D. Auguſtinus *lib. 22.* [illegible] *27.* [illegible] *ent*, excu[illegible] [illegible] cob[illegible] uxi[illegible] uxores [illegible] c[illegible] n[illegible] it [illegible] im Aug[illegible] [illegible] q[illegible] os c[illegible] imen non erat [illegible] q[illegible] iam non [illegible] con[illegible] us d[illegible] & n[illegible] e, q[illegible] non [illegible] ra tale [illegible] d vi[illegible] m[illegible] n[illegible] nc ob [illegible] nam d[illegible] tionem [illegible] e plur[illegible] m[illegible] l nup[illegible] nt uxor[illegible] enim d[illegible] Sa- r[illegible] & A[illegible] co[illegible] R[illegible] em, B[illegible] m, & [illegible] h[illegible] m [illegible] n Ann[illegible] m, [illegible] n[illegible] m [illegible] Moyſes Mar[illegible] m & [illegible] th[illegible] op[illegible] m [illegible] & [illegible] in ſa- cris [illegible] c[illegible] e[illegible] non con[illegible] d[illegible] h[illegible] c[illegible] na diſp[illegible] nſ[illegible] n[illegible] quoad plura[illegible] tem uxo[illegible], communior tamen ſent[illegible] nt[illegible] a[illegible] Deum [illegible] diſpenſationem [illegible] Patriarchis [illegible] ve- teris legi[illegible], unde quamvis n[illegible] n conſ[illegible] t p[illegible] r ex- tern[illegible] m ſcriptur[illegible] n[illegible] neq[illegible] fu[illegible] t exter- na locu[illegible] ion[illegible], fuit tamen int[illegible] rn[illegible] inſpir[illegible] t[illegible] ē f[illegible] r[illegible] c[illegible], ex [illegible] ibus v[illegible] exem[illegible] & conſu[illegible] d[illegible] v[illegible] po[illegible] tuit [illegible] d[illegible] populo [illegible] ut omnibus de il- lo populo [illegible] polygamia, & de- ſumitur etiam ex [illegible] *Deuter. 20.* ibi: *habuerit homo duas u*[illegible] D. Thomas *in 4. diſt. 33. q. 1. art.* [illegible] An [illegible] modi diſpenſatio à populo [illegible] ad populum gentilium ext[illegible] vi[illegible] lis diſpe[illegible] tion[illegible] lic[illegible] pl[illegible] ibus [illegible] mul[illegible] nu- bere fœminis, [illegible] v[illegible] um; co[illegible] mu- nior tamen [illegible] & veri[illegible] t, d[illegible] en- tionem [illegible] m ſ[illegible] per plu[illegible] uxorum [illegible] fuiſſe extenſ[illegible] m[illegible] d po[illegible] m[illegible] qui ratio di[illegible] enſationis [illegible] us non mi- litat[illegible] fuit enim [illegible] rat[illegible] u[illegible] populus ele- ctus[illegible] eo cum eſſet nu[illegible] ro exigu[illegible] mul[illegible] iplic[illegible] retur per plur[illegible] m[illegible] o[illegible] Gen- tes autem cum eſſent ub[illegible] locorum [illegible] gatæ non indig[illegible] runt hac [illegible] n[illegible] tione[illegible] cum etiam in [illegible] is c[illegible] averi[illegible] finali[illegible] ce[illegible] it [illegible] m med[illegible] m ad [illegible] m[illegible] eu [illegible] [illegible] ignorant[illegible] c[illegible] cuſarentur [illegible] eccati [illegible] p[illegible] nte[illegible] polygam[illegible]

12 In lege [illegible] m evang[illegible] hu[illegible] mo[illegible] d[illegible] n- ſatio fuit [illegible] o omni[illegible] *9.* [illegible] ut nullam[illegible] lic[illegible] ho[illegible] lyg[illegible] m[illegible], & in[illegible] qui in [illegible] tu [illegible] ta[illegible] unt uxor[illegible] m[illegible] nt, ſ[illegible] ion[illegible] rt[illegible] u[illegible] m [illegible] rem l[illegible] gi[illegible] mam [illegible] ine[illegible] eā [illegible] a ſ[illegible] cun[illegible] æ nu[illegible] e[illegible] m[illegible] int[illegible] itæ [illegible] expre[illegible] n[illegible] io[illegible] in *ead*[illegible] *demum* [illegible] *d. vert.*

§. II.

[illegible] & [illegible] untur aliq[illegible] [illegible]

Q[illegible] uærunt [illegible] nuptiæ be[illegible] [illegible]

 Alia[illegible]

licita, & hæc non poteſt obtineri [illegible] conjuge ſuperſtite, niſi per tranſitum ad ſecundas nuptias [illegible] matrimonii, ſecundas nuptias aſſumptas ad generandam prolem [illegible] propagandam, & conſervandam ſpeciem humanam eſſe licitas. Imo non ſolum licitæ ſunt ex primario matrimonii fine, verum etiam ex ſecundario, qui eſt temperare ardorem concupiſcentiæ, qui fervent[illegible] in viduis eſſe ob conſuetudinem præcedentis matrimonij.

Objiciunt tamen hæretici D. Ambroſium *in epiſt. 1. ad Corinth.* ubi ſecundas nuptias redarguit, ut non bonas, & etiam D. Joannem Chryſoſtomum *homil.* [illegible] *Matth.* ubi ſecundas nuptias vocat honeſtam fornicationem, & refertur etiam in *c.* [illegible] *ratione 31 q. 1.* D. Hieronymum *lib. 1. contra Jovinian.* ubi expreſsè damnat ſecundas nuptias, & refertur etiam *in c. quomodo 31. q. 1.* ut etiam in *lib. 2. contra Jovin.* ubi plura contra ſecundas nuptias congeſſit. Secundò objiciunt Concilia præſertim Neocæſarienſe *can. 3.* [illegible] & refertur in *c. de bi*[illegible] *31. q. 1.* & Concilium Laodicenſe *can.* [illegible] ubi ineuntibus ſecundum matrimonium injungitur pœnitentia. Tertio objiciunt, quia eccleſia ſtatuit tranſeuntes ad ſecundas nuptias eſſe bigamos, eóque excludit à ſacris ordinibus ſuſcipiendis, ut liquet *ex tot. tit. de bigamis*. Id autem iniquum foret, ſi ſecundæ nuptiæ licitæ eſſent, quia ob rem licitam nemo eſt puniendus. Tum quia ſecundæ nuptiæ, ideo inducunt irregularitatem, quia perfectè non ſignificant conjunctionem Chriſti cum eccleſia, ideóque defectu ſacramenti non videntur licitæ, & inducunt bigamiam *c. debitum de bigamis*. Demum quia plures fuerunt leges ſancitæ contra tranſeuntes ad ſecundas nuptias, & in odium earundem plures etiam fuerunt pœnæ ſtatutæ bigamis [illegible] *generaliter.* [illegible] *prior* [illegible] Hinc etiam apud Ethnicos [illegible] nuptias abominabile, & [illegible], & eruditè probat T[illegible] *l. bov* [illegible] *§.* [illegible] *ſermon* [illegible] *princ n. 143.*

Verùm hæc nullius ſunt momenti ad primum enim [illegible] um ex [illegible] patribus & ſecundum [illegible] reſpondetur, in [illegible] textibus non damnari ſecundas nuptias, [illegible] qu[illegible] nec [illegible] ari per ſe [illegible] quia ſint malæ [illegible] medium [illegible] matrimo- [illegible] unde [illegible] & [illegible] ratione [illegible] ad ſecundas nuptias, [illegible] ad [illegible] & quartas, non [illegible] nuptiæ [illegible] ſed quia non [illegible] incontinentia, [illegible] cujus [illegible] nuptiæ [illegible] quia con- [illegible] ſæpe [illegible] e contraris [illegible] & tri[illegible] contrahi non [illegible] licitæ, deficiantque à vera ratione ſacra-

menti; ſed ex eo [illegible] præſentent con[illegible] Ad aliud, quod [illegible] non eſſe ſacramentum, eo [illegible] tent hanc per[illegible] conj[illegible] humanitate, & Chriſti cum [illegible] ſponſi, cum unica ſponſa [illegible] ſignificationem non eſſe d[illegible] quia ſum[illegible] ſignum [illegible] pernaturalis collatæ p[illegible] unde [illegible] ſignifi[illegible] ertæ con[illegible] nium [illegible] hominis [illegible] cum una eccleſia unitæ ſponſ[illegible] e[illegible] tantum acc[illegible] pot[illegible] ad [illegible] tota [illegible] ſacramenti. Ad [illegible] Ethnicorum reſpondetur, ſecundas nu[illegible] ſunt quidem [illegible] uſo [illegible] omnes præ[illegible] in o[illegible] darum nuptiarum [illegible] jure c[illegible] en correctæ, ut [illegible] boni [illegible] & liber[illegible] matrimonij.

Tum quia plures [illegible] re[illegible] runt tantum ſecundas nuptias [illegible] lutis, quæ etiam in [illegible] propter impedimenti [illegible] ſecundas nuptias adhuc [illegible] adeò ut in lege evangelica [illegible] divino [illegible] tum ſi plures ſimul h[illegible] in Tridentino [illegible] *24. de matrim. can.* [illegible] *ſi quis* [illegible] *eſſe* [illegible] *ſimul plures* [illegible] *habere uxores,* [illegible] *bitum, anathema ſit,* [illegible] ab Innocentio [illegible] *c.* [illegible] *de divortiis* ubi expreſſè habetur [illegible] um priori adhuc u[illegible] & deſumitur ex [illegible] *Matth.* [illegible] ubi C[illegible] *quicunque dimiſerit uxorem ſuam niſi* [illegible] *tionem, & aliam duxerit, machatur* [illegible] verbis [illegible] omnino [illegible] bi[illegible] le[illegible] evangelica, [illegible] matrimonium p[illegible] ſuo [illegible] ret decor[illegible] inſtitution[illegible] enim ux[illegible] dedit ju[illegible] tum & [illegible] nem; proinde [illegible] vi[illegible] m duce[illegible] le[illegible] ut iure ſuo, [illegible] m[illegible] to, [illegible] proc[illegible] caret [illegible] quia matrimonium [illegible] va ſua inſtitutione [illegible] m[illegible] orum [illegible] excludit ut [illegible] *& famulam* [illegible] *erunt duo in carne una* [illegible] tu[illegible] con[illegible] C[illegible] ubi [illegible] *itaque jam non* [illegible] ca[illegible] e[illegible] cu[illegible] m[illegible] dæ n[illegible] mæ[illegible] v[illegible]

Hinc con[illegible] impie d[illegible] tium, [illegible] rum,

q[illegible]

quam [illegible] Machometus in nefanda ſua lege [illegible] enim monogamia [illegible] conjunctionem Christi [illegible] unius [illegible] cum una [illegible], & [illegible] divini cum humanitate [illegible] ſignificationem uxorum plur[illegible].

9 An vero pro[illegible] jure naturæ unam, eandemque [illegible] pluribus ſimul nubere viris? Reſpondent communiter affirm[illegible], eo quod matrimonium unius fæminæ cum pluribus viris [illegible] primario matrimonij, ſcilicet generationi, [illegible] & conſervationi humanum [illegible], quia ex [illegible] commixtione [illegible] eadem fæmina [illegible] impeditur generatio, [illegible] quæ [illegible] viris ſobolem [illegible].

Rurſus adverſ[illegible] ſecundarium [illegible] operarum quæ ad v[illegible] ut [illegible] ejuſdem uxoris [illegible] exercentur [illegible] & [illegible] in eadem [illegible] quia [illegible] fæmina ex pluribus [illegible] concipere, incerta eſſet proles, & [illegible] incommoda, hinc D. Auguſtinus *lib.* [illegible] *de doctrina* [illegible] *& lib. de* [illegible] idem comprobat, & [illegible] exemplo ſanctorum patrum veteris teſtamenti, [illegible] in ſacris ſcripturis [illegible], ut plures uxores ducerent, [illegible] propagaretur, [illegible] legimus permiſſum, ut una uxor [illegible] viris.

10 Quod vero [illegible] de pluribus uxoribus [illegible] non [illegible] polygamia unius viri cum [illegible] uxoribus contra [illegible], nec [illegible] univerſalia [illegible] jure naturæ [illegible] ex [illegible] enim tale matrimonium [illegible] primario ejus fini [illegible] cum [illegible] adve[illegible] conſervationi [illegible] hæc [illegible] eſt [illegible] *Sect.* 9. [illegible] ut [illegible] omnis [illegible] unica [illegible] Tamen [illegible] & [illegible] & R[illegible] Anna [illegible].

11 Cæterum [illegible] plures uxores ducere, ut populus [illegible]

ſtus propagaretur hinc D. Auguſtinus *lib.* 22. *contra Fauſtum c.* 47. *& ſequent.* excuſat Patriarcham Jacob, qui quatuor duxit uxores [illegible] cont[illegible] et dicens, ait enim Auguſtinus, quando mos erat, crimen non erat, quo [illegible] polygamiam non e[illegible] contra jus divinum, & naturale, quia conſuetudo non poteſt præ[illegible] contra tale jus divinum, aut naturale. Hinc ob divinam diſpenſationem veteri [illegible] in [illegible] lege plures ſimul nu[illegible] uxores [illegible] enim duxit Saram [illegible] Jacob [illegible] Rachelem, B[illegible] & Z[illegible] Helcana Annam [illegible] Moyſes [illegible] & [illegible] in ſacris [illegible] Deum [illegible] legis [illegible] conſtat per ex[illegible] neque [illegible] tamen [illegible] ex quibus vis exempli & conjugij [illegible] de populo Iſraëlitico, adeout omnibus de illo populo fuerit tunc licita polygamia, & colligitur etiam ex [illegible] *Deuter.* 20. ibi *ſi habuerit homo duas uxores*, ut dicit D. Thomas *in 4. diſt.* 33. *q.* 1. *art.* Au vero hujusmodi diſpenſatio à populo [illegible] ad populum gentilium extenſa fuerit [illegible] diſpenſationis potuerint [illegible] pluribus ſimul nubere fæminis, non videtur [illegible] certum; communior tamen, & verior ſententia eſt, diſpenſationem illam ſuper pluribus uxorum non fuiſſe extenſam ad populum gentilium eò quia ratio [illegible] in gentilibus non militaret, [illegible] enim [illegible], ut populus electus [illegible] numero exiguus, [illegible] per plures uxorum. Gentes [illegible] cum [illegible] locorum propagatio non indi[illegible] diſpenſatione, cum [illegible] finibus [illegible] med[illegible] ad [illegible] unde [illegible] plures polygam[illegible]

12 In [illegible] nullo [illegible] & [illegible] duxerunt uxores [illegible] legitimam retinere [illegible] ſecundæ nuptiæ [illegible] ab Innocentio [illegible] in *c. Gaudemus de divortiis.*

§ II.

[illegible] & [illegible] antur [illegible] quæ [illegible]

13 **Q**[illegible] ut primo, an ſecundæ nuptiæ be[illegible] Reſpondetur [illegible]

Alexander [illegible], Capellanum, qui bene[illegible] ab officio, & b[illegible] ſi enim o[illegible] qui [illegible] primis nuptijs benedictionem [illegible] iterum in ſecundis bene[illegible] etiam *in d. c. capellanum*, [illegible] vir tranſiens ad [illegible] as nuptias [illegible] primis nuptijs benedictionem acceperit, non e[illegible] hæc in illo [illegible] vero benedictio nubentium non [illegible] iterandæ ea fortaſſis ratio eſſe poteſt, [illegible] quaſi ſacramentum ejuſmodi [illegible] collatum, vel [illegible]ſſe inefficax, [illegible] illi injuria. Pot[illegible] etiam reddi [illegible] nimirum de [illegible] ſecundis nuptijs benedictionem qui[illegible] majorem commendationem continent [illegible] viduali prohibe[illegible] ne iterato nu[illegible] dicatur. Alia etiam ratio redditur D. [illegible] *in 4. ſent. di[illegible] 4. q. 3. a. 1. c. ad 2.* [illegible] ndum m[illegible] um in ſe con[illegible] ſacramentum con[illegible] ſacramenti, qu[illegible] non pl[illegible] conjunctionem uni[illegible] cum una, ſicut [illegible]mum matrimonium ſignificat conjunctionem cum una eccleſia.

2 C[illegible] quod ſecundæ nuptiæ non ſint benedicendæ, id tantum intelligitur quando ſunt ſecundæ ex parte utriuſque conjugis, ut cum vidua nubit viduo, quia uterque in primis nuptijs fuit ab eccleſia bene[illegible], proinde non debet iterum benedici. Si [illegible] nuptiæ int tantum ſecundæ ex [illegible] ut ſi vir nubat puellæ virgini, tunc ſecundæ nuptiæ benedicuntur, id enim ex [illegible] conſuetudine receptum [illegible] ut [illegible] m fœrit bened[illegible] conj[illegible], & v[illegible] benedictionem [illegible] p[illegible] benedictio impendi, ut n[illegible] t [illegible] *in d. Capellanum n. 3* [illegible] tunc [illegible] ſignificatio conjun[illegible] [illegible] Chri[illegible] in ordine ad [illegible] m[illegible] quia mulier nondum fuerit ben[illegible], [illegible]mo cenſent plures conſuetudi[illegible] per conferatur benedictio ſec[illegible] nuptiis qu[illegible]tereunque ſint ſecundæ ubi al[illegible] conjux benedictionem minime ſ[illegible] vir, ſive fœmina ad[illegible] ut ſ[illegible] ho[illegible] conſuetudine, tunc tantum i[illegible]rdicatur benedictio ſecundarum nuptiarum, quando uterque conjux eam ſuſceperat in præcedenti conjugio: & ratio [illegible] conſuetudinis aſſi[illegible] qui tunc non cenſetur [illegible] benedictio prop[illegible] rari, cum per ſolem impendatur ratione conjugis nunquam b[illegible] ut p[illegible] acci[illegible] ſ[illegible] habeat, quod al[illegible] conjux benedica[illegible], ne [illegible]licet nondum b[illegible] us deſtituatur benedictione, & h[illegible] conſuetud[illegible] pr[illegible] a[illegible] in *extravag. conc*[illegible] [illegible] m refert Per[illegible] *ib. Orain. T. 1. l.* [illegible] 4[illegible]

3 [illegible] o q[illegible] ſu[illegible] nu[illegible], qu[illegible] di[illegible] m [illegible]

ſit communis [illegible] *de ſecund.* [illegible] t[illegible] benedictio, no[illegible] præcept[illegible] m [illegible] poſſ[illegible] oes omiſſi juxta præ[illegible] tum [illegible] qui[illegible] conſ[illegible] do non e[illegible] tur in[illegible], t[illegible] b[illegible] *in cap.* [illegible] *3. n. 3. b.* [illegible] ptiæ ſint ſecundæ [illegible] fœminæ, ſive ex parte ut[illegible] dictionem iterandam [illegible] ur in perſona [illegible] benedi[illegible] d[illegible] maneat, & neuter conjux [illegible] nedici po[illegible] ſiquidem in[illegible] [illegible] nes rerum, vel perſo[illegible] ed[illegible] nes, cujuſmodi ſunt con[illegible] t[illegible], vir[illegible] num, v[illegible] m [illegible] perſona [illegible] rentur, ne v[illegible] quia ſe[illegible] is comm[illegible] das nuptias benedici non ſ[illegible] [illegible] m [illegible] *24.* [illegible] ſimpliciter [illegible] ur, nu[illegible] quod eſt intelligen[illegible] de ſecundis. V[illegible] conſuetudini locorum [illegible] habeat jus, ut bene[illegible] c[illegible] bit, non vi[illegible] e[illegible] ne ex eo præci[illegible], q[illegible] benedictus.

Quæritur [illegible] in 4 quibus i[illegible] a [illegible] j[illegible] tæ [illegible] tum [illegible] quo [illegible] n[illegible] ilus i[illegible]pe[illegible] aliqui [illegible] *q. fin.* cum [illegible] ex parte ſo[illegible] nem in præc[illegible] m[illegible] o [illegible] rat virgin[illegible] dæ non ita [illegible] ſint ſecun[illegible] nuptiæ ex mulieris, quæ in [illegible] i conjugio [illegible] to be[illegible] ctionis rece[illegible] e[illegible] non [illegible] vatur [illegible] a[illegible] ctio

C[illegible]mm[illegible] or [illegible] prob[illegible] 5 [illegible]ntia ſt[illegible] [illegible] o [illegible] n [illegible] [illegible] u[illegible] f[illegible] m [illegible] ſidem [illegible] ſ[illegible] ſublato [illegible] m[illegible] um reſt[illegible] Ratio eſt, [illegible] cit nup[illegible] mel e[illegible] m [illegible] o [illegible] recipe[illegible]

[illegible] 6 qui[illegible] ce[illegible]rium [illegible] bene[illegible]

Se[illegible] do [illegible] [illegible] o[illegible] non habea[illegible] o [illegible]

bene-

benedici, at ſi nuptijs propriè benedictio im-
pertiretur, non diceretur hæc benedictio re-
petita in ſecundis, cùm ſecundæ nuptiæ ſint
prorſus diverſæ à primis: cùm igitur benedi-
ctio propriè reſpicat perſonas, & non matri-
monium, licèt hoc primò initum, fuerit inva-
lidum, benedictio tamen ſortita eſt ſuum affe-
ctum; proinde ſi ſublato impedimento diri-
mente ſponſi ratificant prius matrimonium,
non ſunt ampliùs benedicendi. Sin verò nu-
bant alijs, ut vir alteri fœminæ, quæ nun-
quam fuit antea benedicta; ut etiam fœmina
alteri viro nondum benedicto, tunc ex conſue-
tudine ſecundæ nuptiæ benedicuntur; juxta
probabilem ſententiam aſſerentam, quod quan-
do alter conjux benedictionem non ſuſcepit,
ſive ſit vir, ſive fœmina, poſſint ſecundæ nuptiæ
benedici.

8 Quæritur tertiò, an orationes, & cære-
moniæ, quæ pro ſecundis nuptijs ſolent adhi-
beri, poſſint tempore adventus, & quadrageſi-
mæ miniſtrari? Reſpondetur negativè, quia
cæremoniæ illæ pro ſecundis nuptiis deſtinatæ
non poſſunt tempore prohibito miniſtrari ſine
culpa, & abſque eo, quòd miniſter eccleſia-
ſticus eas adhibens tempore prohibito incurrat
pœnas jure latas; quia jura antiqua, & recen-
tiora univerſa loquuntur de matrimonio, &
ſimul de ſolemnitate nuptiali: & ſicut antiquis
canonibus etiam vidvorum conjugia erant
prohibita, ita etiam illa ſolemnitas nuptialis in
viduorum nuptiis ex conſuetodine eccleſiæ ad-
hibita; cum jura loquantur æquè generatim
de ſecundis nuptijs, ac de ſolemnitate.

9 Tum quia orationes, & cæremoniæ, quæ
adhibentur pro ſecundis nuptiis ſunt iiſdem ac-
ceſſoriæ, proinde ſequuntur naturam princi-
palis: & quia ſecundæ nuptiæ tempore adven-
tus, vel quadrageſimæ prohibentur, ita eti-
am orationes, & cæremoniæ. Tum quia ca-
nones antiqui, & recentiores generatim pro-
hibent ſolemnitatem nuptialem, & non ſo-
lùm benedictionem nuptialem, & licèt cære-
moniæ illæ non ſint benedictio nuptialis, ſunt
tamen pars nuptialis ſolemnitatis, proinde ſi
canones prohibent totam ſolemnitatem, ſequi-
tur, prohibere etiam orationes, & cæremonias
pro ſecundis nuptiis deſtinatas, adeo ut tem-
pora adventus, & quadrageſimæ non poſſint
miniſtrari ſinè culpa.

10 Quæritur quartò, an ſi conjux jam per
multum temporis abſuit, quomodo conſtare
debeat de illius obitu, ut ſuperſtes poſſit ad ſe-
cundas nuptias tranſire? Reſpondetur, varias cir-
ca hanc quæſtionem reperiri in jure diſpoſitio-
nes: etenim ex jure civili ſufficit, ſi mulier
quinquennio virum abſentem, de cujus vita
prorſus dubitatur, expectet, ut poſſit alteri
nubere *l. uxores ff. de divortijs.* quinimmo tale
quinquennium reſtringitur poſtea ad quadri-
ennium *l. uxor C. de repud.* Verùm hæc jura fue-
runt poſtea correcta per *authent. hodie C. de re-
pudiis*, & *c. in præſentia de ſponſal.* ubi ſtatuitur,
ob nullam abſentiam, niſi aliàs obitus certitu-
do habeatur, licere alteri conjugi ad ſecun-
das nuptias tranſire: & ſolet à juris peritis e-
tiam ratio aſſignari, quia vita hominis præ-
ſumitur ad certos annos protrahi *l. fin. C. de
SS. eccleſ. ad fin.* utitur hac ratione præſertim
Abbas *in c. in præſentia de ſponſal. n. 4.* Verùm
hæc ratio non videtur firma, quia verius eſt,
vitam hominis non præſumi tamdiu durare,
ſiquidem jus non præſumit, quæ rariſſimè con-
tingunt, ut pluribus probat Menoch. *de præ-
ſumpt. 49. à n. 1. ad 9.* ubi *n. 10.* reſpondet,
præcitatos textus, & alios præſumentes vi-
tam hominis durare centum annos tantùm pro-
bare negativè; hoc eſt jura non præſumere ul-
tra centum annos vitam hominis durare; non
verò affirmativè, quòd tamdiu duret, cum non
niſi rariſſimè ad centum annos protrahatur.

Vera igitur ratio, cur ex quinquennali
abſentia conjugis non ſit præſumenda ejus 11
mors, ut alter poſſit ad ſecundas nuptias tran-
ſire, hæc eſt, quia ex longa conjugis abſen-
tia etiam decennali non oritur certitudo de e-
jus obitu, ſed tantùm quoddam dubium:
quamdiu autem res eſt dubia, melior eſt con-
ditio prioris matrimonij poſſidentis, proinde
cùm primum matrimonium ſit in poſſeſſione,
non poteſt conjux ad ſecundas nuptias tranſi-
re. Idque maximè quia ex eo, quòd uxor ſe
abſtineat à ſecundis nuptijs nullum incurrit pe-
riculum peccandi: & tranſeundo ad ſecundas
nuptias ſe injicit in periculum adulterandi, ſi
nimirum ejus maritus abſens vivat: & in du-
bijs tenemur partem tutiorem ſequi, præſer-
tim quando agitur de Dei offenſa. Tum quia
mors abſentis non præſumitur, ſed probanda
eſt, quia quilibet præſumitur vivere *l. ult. C.
de SS. eccleſia.* Demum quia cùm mors ſit fun-
damentum eam allegantis ad probandam ſuam
intentionem, debet probari ab allegante,
quapropter ſola abſentia mariti etiam decen-
nalis non ſufficit, ut uxor poſſit tranſire ad ſe-
cundas nuptias.

Quæritur quintò, an moralis probabili- 12
tas de obito conjugis abſentis ſufficiat, ut ſu-
perſtes poſſit ad ſecundas nuptias tranſire?
Reſpondetur negativè, & deſumitur ex *c. Do-
minus 2. h. t.* ubi Lucius Papa reſcribit, quòd
nullus præſumat tranſire ad ſecundas nuptias
niſi priùs conſtet de morte uxoris, & ſi aliquis
adhuc dubius de morte illius alium duxit, de-
beat quidem reddere debitum, ſed non petere,
& ſi deinde conſtet de vita primi conjugis reli-
cta ſecunda teneatur ad primam reverti: unde
moralis probabilitas, cùm tantùm ingerat
dubietatem, non ſufficit, ut conjux dubitans
de obitu alterius poſſit tranſire ad ſecundas
nuptias: ratio itidem eſt, quia in omni gene-
re humanarum rerum, & actionum ſola pro-
babilitas moralis non ſufficit ad ſolvendum id
quod jam eſt factum; præſertim, ſi inde ſubſit
periculum alicuis damni incurrendi: & quia in
ſecundo matrimonio contrahendo adeſt peri-
culum nullitatis, & adulterii, & in abſtinen-
do nullum adſit periculum, hoc præeligen-
dum eſt, quamdiu dubitatur de morte conju-
gis; tunc enim conjux ſuperſtes ad vitandum
peri-

periculum peccati tenetur abſtinere à ſecundis nuptijs.

13 Tum quia cum mors conjugis abſentis ſit quid facti, non debet præſumi, ſed probari ab allegante talem mortem. Tum quia matrimonium ſemel inter Chriſtianos legitimè initum non niſi per mortem alterius via ordinaria diſſolvitur, cùm Chriſtus dixerit *quos Deus conjunxit homo non ſeparet*, unde ſola moralis probabilitas de morte conjugis abſentis non ſufficit, ut ſuperſtes tranſire poſſit ad ſecundas nuptias.

14 Quæritur ſextò, an conjecturæ ſi leves ſint, & indicia etiam levia de morte conjugis abſentis ſufficiant, ut poſſit ſuperſtes tranſire ad ſecundas nuptias? Reſpondetur negativè, quia quoties conſtat de certa obligatione ad aliquid agendum: & non conſtat de ejus liberatione, tunc non eſt licitum recedere ab obligatione, quia hæc adhuc eſt in poſſeſſione: quia obligatio eſt certa, & eius ceſſatio non eſt certa: atqui quòd uxor matrimonium contraxerit, eſt certum, & quòd ſoluta ſit à tali matrimonio non eſt certum, quia, leves conjecturæ, & indicia non inducunt certitudinem; proinde cum non conſtet de ſolutione, & conſtet de matrimonio jam contracto, non poteſt mulier ob leves conjecturas de morte mariti tranſire ad ſecundas nuptias: quia prius matrimonium adhuc obligat, cùm non conſtet illud eſſe ſolutum per mortem alterius conjugis. Tum quia cùm agatur de gravi præjudicio conjugis abſentis, & de periculo multiplicis peccati, ſola exiſtimatio de morte mariti non ſufficit, ut uxor poſſit tranſire ad ſecundas nuptias.

15 Quæritur ſeptimò an, ut uxor poſſit tranſire ad ſecundas nuptias, ſufficiat unus teſtis, qui affirmet, ejus conjugem eſſe mortuum? Aliqui affirmant, & probant ex *c. in præſentia de ſponſal.* ibi: *non permittas, eos contrahere, donec certum nuntium de morte recipiant*, ex quo inferunt, ſufficere unum teſtem, qui aſſerat, eius maritum mortuum eſſe, ita docent Hoſtienſis in *ſumma tit. de ſponſa duorum n. 6. & c. in præſentia fin. de ſponſ.* Abbas ibidem *num. 6.* Communior tamen, & verior ſententia eſt, non ſufficere unum teſtem, qui aſſerat, conjugem abſentem eſſe mortuum, ut liceat alteri tranſire ad ſecundas nuptias. Neque obſtat textus ex *d. c. in præſentia de ſponſ.* quia illud *donec certum nuntium recipiant*, poteſt ſumi; *nuntium* in neutro genere, pro eo, *quod nuntiatur*, ſeu communiter à populo dicitur. & hunc eſſe ſenſum illius textûs inferri poteſt ex eo, quod dicatur, *donec certum nuntium de morte recipiant*: ſin autem per certum nuntium intelligeretur teſtis cùm hic ſit unus tantùm, & non ſit certus, ideo neque poſſet dici, donec certum nuntium recipiant: ad veritatem explorandam non ſufficit unus teſtis cum *Matth.* 18. dicatur *in ore duorum, aut trium teſtium ſtare omne verbum.*

16 Tum quia unus teſtis tantùm non facit niſi ſemiplenam probationem, quæ non ſufficit ad probandam mortem alterius conjugis, cùm enim agatur de præjudicio conjugis, requiritur plena probatio. Præterea quamvis textus *in d. c. in præſentia de ſponſ.* ſumeretur nuntius maſculinè, ſenſus eſſet de nuntio, qui afferret nuntium certum: & quando teſtis eſt ſolus, qui aliquid teſtatur, non affert nuntium certum, quia dictum unius tantùm teſtis non eſt certum, imò ut vulgò dicitur, *dictum unius, dictum nullius.* Hinc in cauſis pecuniarijs ſolum dictum unius eſt inſufficiens, conſequenter etiam in cauſa ſecundi matrimonij contrahendi, imò à fortiori, cùm agatur de periculo irritandi ſecundum matrimonium, & adulterandi cum alio viro cum graviſſima infamia, & dedecore fœminæ ſecundò nubentis, ſi fortaſſis adhuc ejus vir ſuperſtes eſſet.

17 Quæritur octavò, an ſola fama de morte mariti ſufficiat, ut ejus uxor poſſit tranſire ad ſecundas nuptias? Reſpondetur, ſolam famam non ſufficere, niſi alijs adjuvetur adminiculis, cujusmodi ſunt vehementes conjecturæ, & præſumptiones, ut quia vir jam fuerat ſenio confectus, & pluribus obnoxius morbis, vel in acie pugnaverit, & diu expectatus non redierit, vel ſi oculatus teſtis accedat, & dicat, ſe vidiſſe eum mortuum. Plerúmque enim fama publica oriri poteſt ex incerto authore fallaci, ut notatur *in c. veſtra de cohabitatione clericor*, proinde ut fama ſufficiat, aliquæ requiruntur conditiones: prima eſt, ut ſaltem duplici teſte probetur, quia id generale eſt, ut non minùs quàm duo teſtes plenè probent *c. in omni negotio, & c. licet de teſtib. & atteſt.* ut docet Maſcardus de *probat. concluſ. 749. n. 1.* Secunda ut teſtes ſint omni exceptione majores, & deponant, ſe id audiviſſe à fide dignis, quia fama nihil probat, & eſt vana vulgi vox, niſi oriatur à fide dignis, ut docet Maſcardus *de probat. concluſ. 1705. n. 6.* Tertia ut concurrat cauſa rationabilis, ex qua talis fama oriatur, ut ſi maritus navigaverit, ſi navis perierit ex ſuborta tempeſtate, ſi in bello pugnaverit, & diligenter quæſitus non fuerit inventus, ut notat Maſcardus *concluſ. 749 n. 11.* quia fama debet originem trahere à cauſis probabilibus, & rationalibus. Quarta ut teſtes deponant, ſe audiviſſe publicè à majore parte populi, non quidem in genere, ſed à majore parte talis populi, id enim procedit de negotijs magnis, ut notat Maſcardus *concluſ. 749. n. 6.* Quinta ut deponant à quibus perſonis, fama ſuam traxerit originem, & à quibus ipſi audierint: ſiquidem debet hæc fama oriri à providis, & honeſtis viris, de quorum commodo non agatur, ut notat Maſcardus *concluſ. 449. n. 11.* Sexta ut teſtes de fama deponentes aſſerant, ſe credere, rem ita eſſe.

18 Quæritur nonò, quænam certitudo de morte mariti abſentis requiratur, ut poſſit uxor ſuperſtes ad ſecundas nuptias tranſire? Reſpondetur, requiri certitudinem ſaltem moralem, quæ non ſit ſola probabilitas, quia cùm agatur de gravi præjudicio conjugis abſentis, & de periculo multiplicis peccati requiritur major certitudo, quàm veri ſimilis præſumptio.

Qualis verò in ſpecie debeat eſſe hæc certitudo moralis, id ſolet relinqui arbitrio prudentis judicis perpenſis utrinque circumſtantijs occurrentibus. Quando autem prudenter exiſtimatur adeſſe moralis certitudo de obitu alterius conjugis, & qualis ſecundùm jura requiritur, tutius eſt, ut res ad Ordinarium deferatur: imò ſi adſit aliquod dubium neceſſarium, abſolutè eſt res tota deferenda ad Epiſcopum, an talis certitudo, vel præſumptio de morte alterius conjugis ſufficiat, ut poſſit uxor tranſire ad ſecundas nuptias. Alioquin ſi uxor dubia de morte prioris conjugis de facto contrahat cum alio, non poteſt debitum conjugale petere, quia qui dubitat, an ſit legitimus conjux, exigendo debitum cum tali dubio agit contra propriam conſcientiam, quam habet ex probabili cauſa *c. inquiſitioni 44. in fin. de ſent. excommun.* Tenetur tamen reddere debitum ei, qui bona fide contraxit, quia non debet ipſe ſua poſſeſſione privari ob malam fidem alterius, quamdiu ipſi non conſtat, matrimonium fuiſſe nullum: nemo enim ſine culpa privatur jure ſuo *c. diſcretionem 6. de eo, qui cognovit conſanguineam.*

19 Quòd ſi poſt contractum ſecundum matrimonium ex morali certitudine de morte prioris conjugis uxor ſciret, priorem conjugem vivere, deberet ſtatim matrimonium putativum poſterius diſſolvi, & fœmina reſtituenda eſſet primo viro, cui priùs nupſerat, quia prius matrimonium adhuc durat, & eſt validum, nec diſſolvitur niſi per mortem alterius. Quòd ſi mulier tantùm dubitet, an primus ejus conjux vivat, licèt ſtatim tunc non diſſolvatur matrimonium, ſi dubium oriatur poſt ſecundas nuptias; non tamen poteſt fœmina dubitans petere à ſecundo marito debitum conjugale, ſed debet tantùm illud reddere ſecundo marito petenti, quòd ſi dubium etiam marito innoteſceret, matrimonium eſſet irritandum, & tunc non poſſet petere, nec reddere, ut nec etiam ſi uterque mala fide contraxiſſet dubitans de validitate, quia uterque eſſet poſſeſſor malæ fidei.

20 Quæritur decimò, an ſi mulier intra annum luctûs, ſeu mortis primi mariti nubat, incurrat infamiam, & alias pœnas? Reſpondetur ex legibus civilibus incorrere plures pœnas, quæ in duplici ſunt differentia, aliæ enim ſunt principaliter in odium ſecundarum nuptiarum, & aliæ in favorem liberorum prioris matrimonij.

21 Pœnæ prioris generis ſunt, quòd mulier intra annum luctûs tranſiens ad ſecundas nuptias incurrat infamiam, nec ſecundo marito poſſit ultra tertiam bonorum partem relinquere, nec ipſa ſit capax hæreditatis ex teſtamento, vel ab inteſtato, nec legati, aut fideicommiſſi. *l. 1. C. de ſecund. nupt.* Verùm hæ pœnæ correctæ ſunt à jure canonico in *c. ſuper illa. 4. h. t.* ubi Urbanus III. ſtatuit, ut mulier, quæ nubit intra annum luctûs contra leges civiles non incurrat infamiam ſecundùm Apoſtolum; unde ex jure canonico poteſt vidua poſt mortem mariti impunè tranſire ad ſecundas nuptias, & licèt in *d. c. ſuper illa. 4. h. t.* fiat mentio ſolius infamiæ; ratio tamen ibi expreſſa comprehendit etiam omnes alias pœnas, ſcilicet, quia conceſſa ſibi ab Apoſtolo utitur poteſtate.

Hinc æquitas canonica non permittit, ut mulier agens rem licitam, & utens jure ſuo puniatur: eatenus jus canonicum correxit civile quoad has pœnas, ut conſuleret libertati matrimonij, & facultatem concederet viduæ tranſeundi ad ſecundas nuptias ad vitandam incontinentiam, & fornicationem, quia poſſet contingere: quòd vidua nollet intra annum nubere timore pœnarum, & interim pulſaretur gravibus tentationibus, quibus frequenter ſuccumberet cùm diſcrimine propriæ ſalutis. 22

Pœnæ ſecundi generis principaliores duæ ſunt, prima ut conjux tranſiens ad ſecundas nuptias amittat proprietatem bonorum omnium, quæ à defuncto conjuge conſecuta fuerat: tunc enim huiusmodi bona debentur liberis prioris mariti, & non debent alienari à fœmina tranſeunte ad alias nuptias *l. fœmina C. de ſecund. nupt.* Secunda ut non poſſit in dotem dare ſecundo marito, nec plus relinquere, quàm dederit uni ex filijs prioris matrimonij, cui minus reliquit *l. hac edictali 6. C. eod. tit.* & quamvis hæ duæ pœnæ ſint communes marito, & uxori per textum in *d. l. 6.* & *l. generaliter 5. C. eod. novel. 22. c. 23.* & Fachin. *lib. 3. controverſ. c. 65.* cenſeat etiam procedere, quamvis liberi conſentiant ſecundis nuptijs parentis ſuperſtitis: ceſſant tamen hæ pœnæ, ſi liberi prioris matrimonij nulli ſint, vel ante parentem binubum præmortui fuerint *d. l. fœmina §. 1.* ex quo liquet, has pœnas non fuiſſe inductas in odium ſecundi matrimonij, ſed potiùs ut conſuleretur indemnitati liberorum primi matrimonij. 23

Rurſus mater binuba tranſiens ad ſecundas nuptias amittit tutelam filiorum *l. ult.* & *auth. ſacram. l. quando mulier tutel. offic.* ut etiam jus educandi liberos prioris matrimonii: hi enim tunc à conſanguineis potiùs, quàm à matre binuba educandi ſunt. *l. 1. C. ubi pupilli educari debeant.* Verùm de hiſce, & alijs pœnis fuſiùs agunt Juriſconſulti, præſertim interpretes juris civilis ad *tit. de ſecund. nupt.* 24

Solùm juvat notare jure canonico has pœnas introductas à jure civili in favorem liberorum non fuiſſe abrogatas, nec jus civile in hac parte correctum: eſt enim correctio juris ſtrictæ interpretationis, & non debet trahi ad alios caſos *l. præcipimus in fin. C. de appellat.* neque ratio ulla potuit Pontificem movere ad abrogandas illas leges, quæ non tam odium ſecundarum nuptiarum reſpiciunt, quàm liberis prioris matrimonij proſpiciunt, & quos parentes binubi frequentiùs ſolent negligere: ſed potuit ad præcavenda peccata, & ut conſuleret ſaluti animarum omnes alias pœnas abrogare; præſertim cum Principes ſæculares conſueverint in iiſdem diſpenſare, ac permittere, ut vidua intra annum luctûs nubat alteri viro. 25

26 Cum enim ſecundæ nuptiæ legitimæ ſint, ab Apoſtolo permiſſæ, & ab eccleſia in pluribus concilijs approbatæ, nulli debent infamiæ obnoxiæ eſſe; proinde neque debet vidna, quæ intra annum luctûs nubit alteri marito ullam incurrere legalem infamiam: neque juris civilis diſpoſitio attendenda eſt, cùm agitur de ſacramentis. Eccleſia enim in id incumbit ſtudij, ut ſaluti conſulat animarum; & quia plura poſſent peccata patrari à viduis in florente ætate verſantibus, niſi ſtatim poſſent tranſire ad ſecundas nuptias; ideò ad hæc præcavenda peccata Eccleſia rectè ſtatuit, ut etiam intra annum luctûs poſſent viduæ ad ſecundas nuptias tranſire; quia ut ſcitè D. Cyprianus *lib. 3. de Bono Patientia* ait. *Tuetur in Virginibus beatam integritatem; in viduis laborioſam caſtitatem*: vocat *laborioſam*, quia cum Viduæ aſſueverint viro, difficulter poſſunt ſe ab ejus conſortio abſtinere. Hinc Tertullianus *ad Uxorem lib.* 1. loquens de hoc in viduis labore ait. *Vidua habet aliquid operoſius, quia facile eſt non appetere, quod neſcias; & averſari, quod non deſideraveris: nunquam glorioſior continentia, qua jus ſuum ſentit, qua quod viderit, novit: poterit felicior haberi, aut vidua laborioſior: illa, quòd bonum ſemper habuit; iſta quòd bonum ſibi invenit: in illa gratia, in iſta virtus coronatur.* Quamobrem Eccleſia, ut ſuccurreret humanæ imbecillitati, ad præcavenda peccata, iudulſit viduis, ut etiam intra annum luctûs poſſint ad ſecundas nuptias tranſire. Plures tamen ſolent textus adduci, quibus videntur ſecundæ nuptiæ prohiberi, conſequenter etiam tranſitus ad illas intra annum luctûs. Sed reſpondetur, eccleſiam nunquam damnâſſe ſecundas, tertias, & alias ſucceſſivas nuptias, ſed tantùm incontinentiam tranſeuntium ad illas, hæc autem præſumptio incontinentiæ eò eſt major, quò mulier ſtatim poſt obitum mariti nubit alteri intra annum luctûs; vel tranſit ad tertias, vel qoartas nuptias: ídque etiam cauſæ, cur eccleſiæ Patres mitiùs ſe geſſerint cum bigamis, quàm trigamis; & hanc intemperantiam increpaturi aſperioribus uſi fuerint verbis, ac trigamiam honeſtam fornicationem vocaverint; & Hormisdas Pontifex relatus à Carnotenſi *p. 8. decreti cap. 161.* ait: *Ne quiſquam ampliùs, quam duas accipiat uxores; quia jam tertia ſuperflua eſt*: non quòd Pontifex improbet tertias nuptias, ſed ut redarguat intemperantiam.

F I N I S

Libri quarti Decretalium.

Soli DEO Gloria, & mihi miſeratio per JESU Chriſti Gratiam.

INDEX

INDEX

Rerum Notabilium,

Quæ in hoc quarto Decretalium Tomo continentur.

Prior Numerus paginam indicat, Secundus eſt Marginalis.

A.

Abductio puellæ ad finem eam collocandi in matrimonium non inducit impedimentum exigens diſpenſationem. 447. 162

Abductio doloſa non æquiparatur raptui. ibid. 264. & ſequent.

Abel non peccavit, licèt uxorem non duxerit; & matrimonium fuerit tunc ſub præcepto. 117. 21

Acceptio ſimplex promiſſionis non eſt repromiſſio, & non ſufficit ad contrahendum matrimonium, ſi unus acceptet promiſſionem alterius, & non ei repromittat. 57. 103

Acceſſorium quomodo intelligatur ſequi ſuum principale. 739. 15

Accuſare matrimonium, qui poſſint, & qui non? 759. 1. & ſeq.

Accuſatio contra matrimonium, vel tendit ad ſolam ſeparationem tori, vel ad ſolutionem vinculi. 760. 7

Accuſatio contra matrimonium quando inſtituenda, & quæ ad ipſam requirantur. 762. 3

Accuſatio matrimonij etiam poſt lapſum 30. annorum poteſt inſtitui. ibid. 4

Accuſatio in cauſa matrimoniali, an poſſit per litteras inſtitui abſente accuſatore, & teſtibus. 762. 7

Actus quomodo fiat communis pluribus cauſis? 359. 13

Actus delegationis non transfert efficaciter juriſdictionem in delegatum, donec cœperit eâ uti. 360. 15

Actus imperati, & eliciti voluntatis. 492. 60

Adam non fuit principium naturale Evæ. 706. 23

Adoptatus nequit matrimonium inire cum filia legitima adoptantis, quamdiu manet in poteſtate adoptantis. 685. 17

Adoptatus tenetur reverentiam, & obſequia exhibere adoptanti, & ejus uxori. ibid. 18

Adoptivi filij poſſunt inter ſe matrimonium inire, ſi aliàs non ſint conſanguinei. 686. 7

Adoptio eſt duplex, una perfecta, quæ & arrogatio dicitur, alia imperfecta, & quomodo hæ adoptiones differant inter ſe. 683. 2

Adoptio ſex modis ceſſat. 685. 16

Adoptio quamdiu durat, non poteſt matrimonium iniri inter filium legitimum, & ſororem adoptivam. ibid. 19

Adoptio imperfecta an inducat impedimentum legalis cognationis. 685. 1

Adoptio imperfecta quomodo differat à Catechiſmo. 686. 6

Adulter dimiſſus à ſua uxore per ſententiam divortij non acquirit actionem ad repetendum innocentem ex eo tantùm, quia poſt ſententiam divortij uxor innocens deprehendatur, & ipſa nocens. 642. 24

Adulter non poteſt compenſare ſuum delictum cum hæreſi alterius conjugis. 774. 18

Adultera detruſa in monaſterium poteſt à marito innocente revocari. 644. 35. Si tamen ex licentia mariti profiteatur religionem; non eſt neceſſe, ut etiam maritus fiat religioſus. 645. 41

Adultera ſi facto divortio profeſſionem emittat in monaſterio, non tenetur vir innocens Religionem ingredi, nec votum emittere caſtitatis. 779. 7

Adulteri cum machinatione mortis alterius conjugis contrahunt impedimentum dirimens matrimonium ſubſequens. 637. 5

Adulterium non eſt cauſa ſufficiens diſſolvendi vinculum matrimonij. 214. 151. & ſequent.

Adulterium, cui ſupervenit matrimonium vivente adhuc alterius conjuge defacto contractum, dirimit matrimonium cum adultera etiam poſt mortem prioris conjugis. 269. 119. ſex tamen ad id requiruntur conditiones. ibid. 120

Adulterium quomodo dicatur dirimere matrimonium ſubſequens. 633. 1. & ſeq.

Adulterium ſive præcedat, ſive ſequatur matrimonium initum cum adultera, & promiſſione ejuſdem ineundi illud dirimit. ibid. 2

Adulterium, ut dirimat ſubſequens matrimonium, quæ conditiones requirantur. 636. 16. & ſequent.

Adulterium cum occiſione alterius conjugis dirimit matrimonium contrahendum cum adultero. 637. 2. Et ſufficit, ſi adulter concurſat moraliter in necem mariti adulteræ. ibid. 3

Adulterium quomodo probetur eſſe notorium. 769. 16. Plures dantur caſus, in quibus non

licet ob adulterium petere divortium. ibid. 20 & ſequent.
Adulterium occultum, an ſecluſo ſcandalo ſit ſufficiens cauſa ſeparationis à toro. 778. 3
Adultero marito licitum eſt uxorem adulteram accuſare. 644. 44
Ætas à jure requiſita ad contrahenda ſponſalia do futuro, & matrimonium de præſenti. 112. 17. & ſeq.
Ætas requiſita in ſponſalibus, & matrimonio contrahendo. 477. 1. & ſeq.
Affinitas in quoto gradu dirimat matrimonium? 264. 96
Affinitas in linea collaterali ſi oriatur ex copula licita dirimit matrimonium uſque ad quartum gradum incluſivè. 265. 99
Affinitas in primo gradu lineæ rectæ ſolùm jure eccleſiaſtico dirimit matrimonium. 267. 108
Affinitas quomodo contrahatur ex pluribus fornicationibus. 442. 141. & ſeq.
Affinitas in primo gradu lineæ rectæ tantùm de jure eccleſiaſtico dirimit matrimonium. 446. 159
Affinitas ſuperveniens non diſſolvit matrimonium jam contractum, ſed priora ſponſalia de futuro. 691. 10
Affinitas ſuperveniens matrimonio, quamvis hoc jam contractum non ſolvat, impedit tamen petitionem debiti. 693. 24
Affinitas ſuperveniens matrimonio præſumpto illud non dirimit. 696. 61
Affinitas non oritur ex copula imperfecta, non totaliter conſummata. ibid. 18
Affinitas ſuperveniens per copulam illicitam diſſolvit ſponſalia. 696. 21
Affinitas impedit matrimonium contrahendum, non dirimit contractum. 697. 23
Affinitas orta ex copula conjugali eſt quid naturale, perinde ac conſanguinitas. 698. 31
Affinitas orta ex copula illicita non conjugali oritur ex lege eccleſiaſtica. 699. 33
Affinitas quæ? & quomodo affines prohibeantur matrimonium contrahere. 710. 1
Affinitas non extenditur ad conſanguineos eorum, qui matrimonium contraxerunt. ibid. 3
Affinitas non inducitur per copulam inſufficientem ad generationem. 711. 3
Affinitas non cauſat affinitatem. ibid. 9
Affinitas contracta ante matrimonium in gradibus prohibitis illud dirimit; non ita poſt matrimonium contractum. 712. 12
Affinitas orta ex copula illicita dirimit matrimonium uſque ad ſecundum gradum incluſivè. ibid.
Affinitas orta ex copula licita dirimit matrimonium etiam jam contractum. 712. 14
Affinitas jure naturæ non oritur ex copula fornicaria, ſed jure eccleſiaſtico. 715. 14
Affinitas contracta ab infidelibus ex copula fornicaria etiam in primo gradu lineæ transverſæ non impedit matrimonium poſt baptiſmum contrahendum. 716. 12. & ſequent.
Affinitas, quæ tempore infidelitatis non fuit orta, non incipit oriri poſt ſuſceptum baptiſmum. ibid. 23
Affinitas, an oriatur ex matrimonio tantùm rato, & nondum conſummato. 717. 34
Affinitatis genus triplex aſſignatur. 264. 97
Affinitatis gradus perinde numerantur, ac illi conſanguinitatis. ibid. 98.
Affinitatis impedimentum non contrahitur à conſanguineis uxoris, & viri, adeò ut duo fratres poſſint duas ſorores ducere. 265. 102
Affinitatis impedimentum ortum ratione inceſtûs attento jure communi extenditur uſque ad quartum gradum; ſed jure novo reſtringitur ad ſecundum. 693. 1
Affinitatis triplex genus explicatur. 711. 10
Affinitatis primus gradus in linea recta, an jure naturæ irritet matrimonium. 713. 1
Affinitatis nullus gradus lineæ transverſæ jore naturæ dirimit matrimonium. 714. 11. & ſeq.
Ancilla donatur libertate, ſi nubat viro libero ſciente hero conſcio matrimonij conditionem ſervilem. 658. 10. Verùm ad id requiritur frans, vel dolus in domino. ibid. 11
Ancilla fit libera, ſi à ſuo hero in matrimonium detur viro libero conſcio ſervitutis, ſi herus conficiat inſtrumentum dotis ancillæ. 662. 29
Ancilla duorum Dominorum, ſi manumittatur ab uno, non fit libera, niſi priùs ſoluto pretio alteri. 665. 4
Ancilla libertate donanda poſt biennium, ſi interìm ante biennium expletum pariat, ejus fœtos ſortitur conditionem ſervilem. 665. 5. ſecus ſi pariat poſt biennium, quamvis Dominus non ſtet ſuæ promiſſioni. ibid. 7
Animus ſe non obligandi poſitivè, & negativè. 59. 113
Apoſtoli plures conſtituerunt ut Paſtores, ac Præſides Eccleſiæ. 391. 8
Appellans in cauſa matrimoniali lite pendente nequit aliud matrimonium contrahere. 565. 19
Arctatio mulieris, ſi ſit perpetua, matrimonium dirimit. 731. 37
Arrhæ, quæ dicantur, & an ſint indicium ſufficiens ſponſaliorum. 62. 127. Amittuntur ab injuſtè reſiliente à ſponſalibus. 63. 132
Arrhæ, cur permittantur dari in ſponſalibus cuique è ſponſis. 84. 208
Arrhæ, ſi ſint in magna quantitate, habent rationem pœnæ irritantis ſponſalia. 85. 214
Aſſiſtere matrimonio non eſt in Parocho actus juriſdictionis. 546. 170
Atteſtatio unius teſtis, an ſufficiat ad impediendum, ac ſponſalia compleantur. 225. 5

B.

Benedictiones ſolemnes rerum, vel perſonarum, cujuſmodi ſunt conſecratio eccleſiæ, altarium, virginum, vel nuptiarum non iterantur. 806. 3
Benedictio nubentium, cur non iteretur. 805. 2
Benedictio nuptiarum iteratur, ſi alteruter ex ſponſis nondum fuerat benedictus. 806. 2
Benedictio non reſpicit nuptias; ſed perſonas. 806. 5
Benedictiones quomodo ſint acceſſoriæ matrimonio. 806. 7.

Benedictiones nuptiarum, ſi moderatæ ſint, & non ſolemnes fiunt tempore interdicti. 739. 19
Benedictiones ſolemnes nuptiarum tempore interdicti non permittuntur. 739. 13
Beneficium Principis debet permanere in quantum fieri poteſt. 367. 17
Bigamia, quæ, & an licita. 804. 4
Bimeſtre primum poſt initum matrimonium præſcribitur in jure ad deliberandum de religionis ingreſſu. 129. 81.
Bimeſtre poſt initum matrimonium non includit profeſſionem, ſed ſolum ingreſſum in religionem. 130 88. Et in ea debet Novitius per annum experiri regulas religionis, antequam emittat profeſſionem. ibid. 90
Bimeſtre à jure conceſſum ſponſis ad deliberandum de ingreſſu religionis, quot dies comprehendat. 131. 95
Bimeſtri primo poſſunt ſponſi, licèt nondum cogitent de religionis ingreſſu, non reddere debitum alteri petenti. 128. 81
Bimeſtri primo transacto poteſt Judex compellere ſponſum ad reddendum alteri petenti debitum, vel ad ingrediendam religionem. 132. 98
Bona fides cum titulo an ſuppleat defectum aſſiſtentiæ Parochi. 520. 26
Bona paraphernalia uxoris non deſerviunt oneribus matrimonij ſuſtinendis. 709. 9
Bona paraphernalia, quæ obtingunt filiæ, non obſtant, quin pater debeat eam dotare. 709. 9
Bonum ſacramenti ſaltem implicitè debet intendi à contrahentibus matrimonium. 201. 99
Bona uxoris dotalia, paraphernalia, & receptitia. 794. 1. & ſeq.
Bona dotalia præferuntur alijs. 794. 4
Bona paraphernalia uxoris non debentur marito. 794. 4
Bona paraphernalia poſſunt ab uxore alienari. 794. 9

C.

CAnonum rigor legum temperatur interpretatione. 777. 36
Caſus in quibus poteſt Epiſcopus diſpenſare in legibus Pontificijs etiam ſine expreſſa poteſtate, recenſentur, & explicantur. 326. 1. & ſequent.
Catechiſmus quid ſit, & an impediat matrimonium. 242, 3. & an hoc impedimentum ſit ſublatum per Concilium. ibid. 4
Catechumenus baptizans, vel tenens baptizandum in baptiſmo an contrahat cognationem ſpiritualem. 671. 2
Catholicus matrimonium contrahens cum hæretica non eſt ſeparandus. 783. 30. ut autem teneatur cohabitare cum uxore hæretica tria requiruntur. 784. 33.
Catholicus matrimonium contrahens cum hæretica peccat graviter. 784. 37. ſunt tamen qui in partibus Germaniæ excuſent catholicum ducentem in uxorem fœminam hæreticam. 785. 38. Idque præſertim ſi hæretica, vel hæreticus promitteret, ſe poſt matrimonium ſuſcepturum fidem catholicam. ibid. 39.
Cauſa in diſpenſationibus falsò expreſſa alia eſt finalis, alia impulſiva. 344 4.
Cauſa in dubijs diſpenſationum non præſumitur finalis, ſed impulſiva. 343. 12.
Cauſa finalis diſpenſationis quomodo diſtinguatur ab impulſiva. 381. 111.
Cauſa finalis quomodo in ſubreptione oriatur ex ignorantia veritatis in Principe. 382. 112.
Cauſa ſufficiens ad impetrandam diſpenſationem eſt, ne mulier diffamata, & innupta remaneat. 444. 152. 152.
Cauſa, vel demonſtratio ſive turpis, ſivè honeſta, contraria ſubſtantiæ matrimonij habetur pro non adjecta. 580. 17.
Cauſæ matrimoniales cognoſcuntur, & judicantur à Iudice eccleſiaſtico. 15. 25.
Cauſæ ob quas hodie ſoleant in Romana Curia diſpenſationes concedi ſuper impedimentis matrimonij, plures ſunt, & explicantur. 306. 1. & ſeq.
Cauſæ plures narratæ copulativè, ſi illarum principalis, ob quam conceditur reſcriptum ſit vera, quamvis aliæ falſæ, reſcriptum eſt validum. 344. 19.
Cauſæ matrimoniales in dubijs quomodo tractandæ. 762. 5.
Cauſæ juſtæ, quibus licitum eſt divortium, recenſentur. 777. 37.
Certitudo moralis de morte conjugis, quanta eſſe debeat, ut alter conjux poſſit ad alias nuptias tranſire. 563. 8.
Chryſma cur poſſit confici tempore interdicti? 739. 16.
Citatio quos actus comprehendat, ut res non ſit amplius integra. 358. 8. Non requiritur trina citatio, ut res non dicatur integra 359. 10.
Civis plus debet Reipublicæ, quàm ſibi quoad res familiares, & quoad propriam perſonam. 162. 10.
Clauſula illa *authoritate noſtra diſpenſes* non ſignificat diſpenſationem procedere à ſede Apoſtolica. 361, 26.
Clauſula *ſi preces veritate nitantur* refertur ad tempus, quo Pontifex diſpenſationem concedit. 366. 11. & quid ſi poſt diſpenſationem cauſa inſerta ſupplicationi deprehendatur falſa 367. 16.
Clauſula inſerta diſpenſationi *dummodo impedimentum inde proveniens occultum ſit*, quomodo intelligenda. 368. 21. Et quid ſi impedimentum deductum ſit ad forum contentioſum. ibid. 22.
Clauſula inſerta diſpenſationibus emanatis à Pœnitentiaria, & quæ continet qualitates perſonæ, cui ejus executio delegatur, quomodo intelligenda. 369. 19.
Clauſula *propter periculum incontinentiæ* inſerta diſpenſationi matrimoniali quomodo intelligenda. 370. 27
Clauſulæ inſerta diſpenſationi matrimoniali: *ſi ita eſſe per diligentem Oratoris examinationem, & poſt monita, & conſilia opportuna inveneris*, quomodo ſumenda. ibid 30. & ſeq.

Clauſula inſerta diſpenſationi in ordine ad confeſſiones : *Eundem à mutatione propoſiti abſolvas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta injuncta ei pœnitentia ſalutari*, quomodo intellegenda 371. 33. Et ejus executio quomodo committatur confeſſario. ibid. 35. & ſequent.
Clauſula : *Ut diſpenſatio hac profit in ſolo foro conſcientia*. quomodo intelligenda. 372 42
Clauſula *ſi preces veritate nitantur* quomodo debeat verificari in diſpenſationibus ? 425 78
Clauſula adjecta diſpenſationi *Dummodo mulier rapta non fuerit* quomodo intelligenda. 426. 82
Clauſula : *Non obſtantibus conſtitutionibus Apoſlicis* non ſupplet impedimentum non expreſſum. 428. 89
Clauſula illa conditionalis *dummodo copula non intervenerit*:, quomodo intelligenda in diſpenſatione ſuper impedimento conſanguinitatis. 451. 182
Clauſula adiecta diſpenſationi *ut in utroque foro authoritate noſtra diſpenses*. quomodo intelligenda. 453. 213.
Clericus, qui communiter cenſetur Parochus, & de facto talis non eſt, validè aſſiſtit matrimonio 545. 161
Coactio ut dirimat matrimonium, qualis eſſe debeat. 238. 2
Cognati alij ſunt aſcendentes, alij collaterales. 702. 5
Cognatio legalis eſt propinquitas perſonarum oriens ex adoptione. 261. 84.
Cognatio, quo jure dirimat matrimonium. 261. 85
Cognatio ſpiritualis in ordine ad matrimonium contrahendum quomodo diſpenſetur. 305. 23
Cognatio ſpiritualis oritur ex ſtatuto Eccleſiæ. 305. 24.
Cognatio ſpiritualis quid ſit, & quomodo ex ſtatuto Eccleſiæ contrahatur. 668. 1
Cognatio ſpiritualis non oritur niſi ex ſolis ſacramentis Baptiſmi, & Confirmationis. ibid. 3.
Cognatio ſpiritualis cur non contrahatur per ſacramentum pœnitentiæ. 669. 5
Cognatio ſpiritualis ſolo jure eccleſiaſtico matrimonium dirimit. ibid 8.
Cognatio ſpiritualis à viro contracta in Baptiſmo, vel Confirmatione non transfunditur in uxorem. 670. 11
Cognatio ſpiritualis ut contrahatur à Patrinis aliquot requiruntur conditiones, 670. 6. & ſequent.
Cognatio ſpiritualis in Confirmatione non contrahitur à non confirmato. 673. 13. Imò non poteſt eſſe patrinus. ibid.
Cognatio ſpiritualis contrahitur etiam à patre ſuſcipiente in baptiſmo propriam prolem in neceſſitate. 674. 18.
Cognatio ſpiritualis non contrahitur per catechiſmum præcedentem baptiſmum. 674. 20.
Cognatio ſpiritualis ut contrahatur à Patrino, qualis intentio in eodem requiratur. ibid 22.
Cognatio ſpiritualis contrahitur inter baptizatum, & filios levantis è baptiſmo etiam antea genitos. 775. 24
Cognatio legalis eſt effectus adoptionis, & quomodo definiatur à Juriſperitis. 683. 1.
Cognatio legalis quomodo dirimat matrimonium. 684. 14. & ſeq.
Cognatio legalis ſuperveniens matrimonio jam contracto impedit petitionem debiti. 687. 12
Cognatio legalis an dirimat matrimonium inter adoptantem infidelem, & adoptatam infidelem. ibid. 13.
Cognatio legalis ad quos gradus extendatur in ordine ad impediendum, ac dirimendum matrimonium. 987. 15
Cognationis ſpiritualis impedimentum eſt perpetuum. 669. 6
Cognationis ſpiritualis triplex ſpecies ex jure antiquo. ibid. 9.
Cognationis ſpiritualis, an capax ſit infidelis ? 671. 1.
Cognationis ſpiritualis an capax ſit hæreticus ? 672. 2
Cognatio ſpiritualis ut contrahatur in baptiſmo, ſufficit ſola ſuſceptio baptizati. 777. 37.
Cognationis legalis tres ſpecies expenduntur. 784. 10
Commiſſarius in diſpenſationibus matrimonialibus tenetur diligenter inquirere, an preces veritate nitantur, ſeu an allegata ab Oratoribus vera ſint. 303. 14.
Commiſſiones conceſſæ Ordinariis in forma communi ad diſpenſandum ſuper impedimentis matrimonii emanant à perſona Pontificis, non à ſede Apoſtolica. 363. 39.
Commiſſiones diſpenſandi ſuper impedimentis matrimonii non expirant morte concedentis 363. 39
Compaternitas ſuperveniens matrimonio illud non dirimit. 676 30
Concubinatus nullo modo poteſt permitti, 126. 67. bene autem meretricatus. ibid. 69.
Concubinatus magis pugnat cum caſtitate matrimonii, & eius ſtatu, quàm meretricatus. 127. 70
Conditio impoſſibilis adiecta contractui matrimonii illud reddit irritum. 185. 14. Secus tamen ſi contrahentes habeant conſenſum abſolutum. ibid. 15. & ſequent.
Conditio impoſſibilis potata à contrahentibus, ſuſpendit conſenſum. 186. 21.
Conditio turpis de præterito, vel præſenti non reijcitur à contractu matrimonii. 187. 26.
Conditio contingens honeſta de futuro ſuſpendit contractum matrimonii, donec purificetur. ibid. 27.
Conditio adiecta contractui matrimonii debet impleri in forma ſpecifica. 188. 29.
Conditio honeſta adiecta contractui matrimonii exigit novum conſenſum abſolutum cum primum purificatur. 188 31.
Conditio quævis contraria ſubſtantiæ matrimonii ſi apponatur contractui irritat matrimonium. 192. 55.
Conditio de tempore præſenti, vel præterito non ſuſpenditur, nec vitiat matrimonium. 570. 4
Conditio appoſita contractui matrimoniali quid ſit, & an vitiet matrimonium 569. 1

G.

Digitized by Google

Conditio de futuro, quod oeceſſariò eſt eventurum non vitiat, nec ſoſpendit matrimonium. 470. 7. oon ita ſi conditio non cognoſcatur oeceſſariò eventura. 571. 10.
Conditio appoſita matrimonio an adverſetur ejus ſubſtantiæ. 575. 1
Conditio contraria ſobſtantiæ matrimonij illud irritat. 575. 6.
Conditio impoſſibilis, vel turpis, habetur pro non adiecta matrimonio. 577. 15
Conditio impoſſibilis in dubio habetur pro non adiecta. ibid. 20
Conditio appoſita ſponſalibus ſi contraria ſit ſubſtantiæ matrimonij irritat ſponſalia. 578. 4
Conditio torpis, vel impoſſibilis appoſita contractui matrimonii habetur pro non adiecta. 578. 7
Conditio honeſta contraria bonis matrimonii quomodo dicarur vitiare contractum. ibid 9.
Conditio extrinſeca incerta contrahentibus, quamvis neceſſariò eventura, ſuſpendit conſenſum. 583. 33
Conditio per onam partem adimplenda ſuſpendit promiſſionem factam ab alia. 585. 44
Conditio adiecta contractoi adimplenda eſt in forma ſpecifica. ibid. 45.
Conditio adiecta contractui cùm primum adimpletor; contractus eſt validus ſine alio novo conſenſu 586, 47. & ſeq.
Conditio contra ſubſtantiam contractus illum irritat. 587. 59.
Conditio contraria bonis matrimonij an illud irritet. 588. 64 & ſeq.
Conditio adiecta contractui matrimonij, ſi impediat tranſlationem dominij corporis, irritat contractum. 588. 68
Conditio impoſſibilis adjecta matrimonio habetur pro non adjecta. 593. 96. Ad id tamen duo requirunrur. ibid. 97.
Conditiones appoſitæ contractui matrimonii non ſoſpendentes conſenſom. 183. 1
Conditiones jure impoſſibiles reijciuntur à contractu matrimoniali. 187. 24.
Conditiones plures irritantes matrimonium ſi apponantur ante contractum eum irritanr, non ita poſt contractum. 192. 53
Conditiones impoſſibiles ut habeantur pro non adiectis, requiritur notitia legis eccleſiaſticæ ſtatoentis tales conditiones habendas eſſe pro non adjectis. 212. 147.
Conditiones impoſſibiles adjectæ conſenſui matrimoniali non irrirant matrimoniom. 212. 146
Conditiones requiſitæ ad unicum teſtem, ot hic per ſuum teſtimonium impediat perfici ſponſalia. 226. 8
Conditiones requiſitæ ad impedimentum ctiminis dirimentis matrimonium ot contrahatur. 235. 5. & ſeq.
Conditiones generales, & ſpeciales intrinſecæ non ſuſpendunt conſenſum, & matrimonia inita cum hiſce conditionibus ſunt valida. 570. 3
Conditiones, quæ poſſunt contractui matrimoniali apponi plures ſunt, & recenſentur. 572. 1. & ſeq.
Conditiones impoſſibiles, vel turpes reijciuntur etiam à ſponſalibus. 577. 20.
Conditiones generales, & ſpeciales iotrinſecæ non ſuſpendunt matrimooium. 582. 26.
Conditiones impoſſibiles adjectæ ultimis voluntatibus non illas vitiant, quia Reipublicæ intereſt eas ratas eſſe. 594. 103.
Conditiones requiſitæ ut machinatio mortis alterius conjugis dirimat matrimoniom ſubſequens 637. 6.
Confeſſarius deputatus ut executor diſpenſationis, an mutari poſſit ab impetrante. 272. 45. & ſequent.
Confeſſarius extra confeſſionem tenetur ita ſe gerere, ac ſi nihil audiviſſet in cooſeſſione 553. 281.
Conjuges ſeparati quoad torum ob adulterium, adhuc remanent ligati quoad vinculum. 635. 9
Conjuges poſſunt ſimul de ſacro fonte levare alienum puerum. 676. 34.
Conjux conſcius impedimenti occulti, an poſſit reddere debitum petenti. 180. 23
Conjux nocens in præjudiciom innocentis, ſi non præceſſerit ſententia Judicis oequit ſtatum mutare. 643. 35.
Conjux innocens poteſt intra biennium ſibi reconciliare uxorem nocentem detruſam in monaſterio. 644. 35. Idque procedit, ſi innocens contradicat ingreſſui religionis nocentis. ibid 37.
Conjux emendatus poteſt petere divortium ab alio perfractè perſiſtente in adulterio 648. 60. debet tamen emendatus pluries monere adulterum, ot corrigatur ibid. 61.
Conjux levans de ſacro fonte filium mariti non eſt ab ipſo ſeparanda. 681. 68
Conjux conſentiens inceſtui, an amittat jos petendi debitum à conjuge inceſtuoſo, qui contraxit affinitatem. 718. 38
Conjux profeſſus in religione approbata poſt diſſolutionem matrimonij tantùm rati ex impedimento dirimente, ſi hoc deprehendatur poſtea oon eſſe perpetuum, oon tenetur redire ad alium conjugem. 730. 29.
Conjux non poteſt ob quodcunque impedimentum aliom dimittere propria authoritate. 759. 3.
Conjux non poteſt propria authoritate alium conjugem dimittere à toro propter adulterium. 769. 15. limitatur oiſi adulterium fuerit ootorium. ibid. 16
Coojux innocens dupliciter poteſt condonare delictum conjugi nocenti. 770. 22
Conjux ut ratione adolterij patrati ab altero conjuge poſſit divortium facere in foro conſcientiæ ſufficit notitia certa moraliter, vel ſuſpicio violenta. ibid. 24.
Conjux Catholicus propria aothoritate ab hæretico digreſſus, ſi fuerit religionem ingreſſus, debet eidem ad fidem reverſo reſtitui. 772. 6
Coniux quando ob hæreſim dimitti poſſit. 773. 9
Conjox infidelis ad fidem converſus, ut poſſit tranſire ad alias nuptias tres requiruntur conditiones 773. 11.
Coniox ſecluſo ſcandalo poteſt ſibi jos dicere in ordine ad ſeparationem à toro ob adulteriom

alte.

alterius coniugis. 778. 3
Coniux innocens etiam poſt divortii ſententiam poteſt reconciliari conjugi nocenti. 780. 13 Non ita ſi ſacris fuerit initiatus ordinibos, vel ſolemnem profeſſionem emiſerit in religione approbata. ibid.
Coniux uterque ſi ſit adulter, ſi alter vitam emendaverit, an liceat eidem petere divortium. ab alio non emendato. 781. 14.
Conjux poteſt ſeparari qooad habitationem, & torom ab altero conjuge, ſi iſte incidat in hæreſim. 786. 43
Conjux cognoſcens carnaliter conſanguineam ſui conjugis privatur de facto ab eccleſia jure petendi debitum, quod alter non tenetur ei reddere. 786. 44
Conjux lapſus in hæreſim ſi reſipiſcat priusquam de hæreſi condemnetur, tenetur alter conjux illum recipere ad ſocietatem coniugalem. 786. 47
Conjox ſeparatus à toro ob hæreſim alterius coniugis, an poſſit religionem ingredi, & in ea profiteri. 787. 49. & ſequent.
Conſanguinei dicuntur, qui ſanguine ſunt inter ſe juncti. 702. 1
Conſanguinei deſcendunt ab eodem ſtipite propinquo. 702. 2.
Conſanguineus in cauſa matrimoniali poteſt eſſe teſtis pro conſanguineo. 762. 2
Conſanguinitas debet deſcendere à genitoribos in filios. 702. 3
Conſanguinitas diſtinguitur per lineas, & gradus. 703. 8
Conſanguinitas an in aliquo gradu lineæ tranſverſæ jure naturæ irritet matrimonium. 706. 1
Conſanguinitatis gradus ad faciendum divortium quomodo per teſtes computandi. 709. 16
Conſenſus internus contrahentium requiritur neceſſariò ad valorem matrimonij. 161. 1
Conſenſus mutuus contrahentium eſt ita neceſſarius ut à nulla creatura ſuppleri poſſit. ibid. 5.
Conſenſus mutuus conjugum debet exteriùs manifeſtari per verba, & alia ſigna ſenſibilia. 161. 6.
Conſenſos ad matrimonium requiſitus, an ſaltem de potentia Dei abſoluta ſuppleri poſſit. 163. 16.
Conſenſus parentom, an requiratur ad valorem matrimonij initi à filijs. 164. 1
Conſenſus qualis eſſe debeat ad matrimonium validè contrahendum. 166. 1
Conſenſus ad matrimonium non eſt neceſſe, exprimatur per verba determinata, ſed ſufficit, ſi per nutus, & ſigna extrinſeca ſenſibilia ſufficienter manifeſtetur. 168. 10.
Conſenſus contrahentium matrimonium debet eſſe ſimul ſaltem moraliter. 168. 12
Conſenſûs matrimonialis objectum qoale ſit, & ad quas obligationes extendatur. 171. 1
Conſenſus implicitus ad copulam, an ſit de eſſentia matrimonij. 172. 6
Conſenſus ſub conditione de futuro neceſſariò eventuro in foro externo non ſuſpendit matrimonium. 184. 8. Imò tale matrimonium etiam in foro conſcientiæ eſt validum. 284. 12
Conſenſus purus, & abſolutus de præſenti eſt neceſſarius ad valorem matrimonij. 188. 32
Conſenſus ſub conditione turpi contraria ſubſtantiæ matrimonij, illud irritat. 191. 49
Conſenſus ad matrimonium requiſitus, non eſt in copulam carnalem, ſed in jus ad eandem. 200 95
Conſenſus ad matrimonium ineundum ita eſt neceſſarius, ut non poſſit ullo modo matrimonium conſiſtere ſine illo. 199. 92
Conſenſus implicitus dupliciter poteſt deſiderari ad matrimonium. 200. 97
Conſenſus virtualis, & implicitus ſe tenens ex parte contractûs in copulam carnalem neceſſarius eſt abſolutè ad matrimoniom. 213. 145
Conſenſus conditionatus, an tranſeat in abſolutum, cùm primùm purificatur conditio. 573. 17
Conſenſus conditionatus ante impletionem conditionis ſuum non ſortitur valorem. 584. 17
Conſenſus ſub conditione honeſta de præſenti, vel præterito non ſuſpendit contractum. 585. 44
Conſuetudo patriæ qoid poſſit diſponere circa matrimonium. 190. 44
Conſuetudo legitimè præſcripta poteſt inducere impedimenta dirimentia matrimonium. 191. 46
Conſuetodo in eccleſia legitimè introducta poteſt ſtatuere novum impedimentum dirimens matrimonium. 222. 14
Conſuetudo, an poſſit habiles facere ad matrimonium, quos jus canonicum inhabiles facit. 224. 25
Conſuetudo poteſt impedire matrimonium contrahendum, non dirimere contractum. 675. 28
Conſummatio matrimonij recèns contracti non prohibetur tempore, quo prohibetur matrimonium contrahi. 738. 6
Continentia nonniſi jure eccleſiaſtico ſacris eſt annexa ordinibus. 314. 5
Contractus promiſſionis conditionalis obligat ad implendam conditionem. 31. 14
Contractus matrimonij includit mutuum conſenſum contrahentium. 161. 2
Contractus initi cum metu cadente in virum conſtantem non ſunt ipſo jure irriti, ſed irritandi. 503. 125
Contractus in foro conſcientiæ valet juxta intentionem contrahentium, 571. 14
Contractus matrimonialis qoomodo differat à cæteris contractibus. 570. 9
Contractus omnis civilis, ut cenſeatur legitimus, ſubeſt diſpoſitioni Reipublicæ. 641. 20. & ſequent.
Contrahentes ſponſalia, an poſſint apponere pœnam fidem frangenti, 23. 1. & ſeq.
Contrahentes matrimonium in peccato lethali peccant lethaliter. 118. 28
Contrrahentes matrimonium de facto abſque denuntiationibus peccant, ſi matrimonium conſomment, antequam præmittantur. 141. 151
Contrahentes matrimonium, ſi ſint diverſarum Parochiarum, debent denuntiationes præmitti in utraque Parochia, 141. 167

Con-

Contrahentes matrimonium in aliena Parochia, ne impediantur in propria, an validè contrahant. 547. 180
Contrahentes matrimonium qualem finem debeant intendere, ut hoc validum ſit. 200. 98
Contrahentes matrimonium ſi poſſint loqui tenentur verbis quoad eccleſiam exprimere conſenſum. 201. 102. Ad valorem tamen matrimonij ſufficiunt ſigna extrinſeca ſenſibilia ſignificantia conſenſum. 202. 103.
Contrahentes matrimonium ſcienter cum impedimento dirimente quomodo debeant ſe gerere. 459. 213.
Contrahenet matrimonium clandeſtinum quas pœnas incurrant. 515. 29.
Contrahens matrimonium clandeſtinum cum puella, cum qua illud conſummat, an teneatur hanc ducere. 517. 7
Contrahentes matrimonium ſi interrogentur à Parocho, num aliqun detineantur impedimento dirimente, tenentur illud detegere. 557. 225.
Cõtrahentes in gradibus prohibitis conſanguinitatis, & affinitatis, quas pœnas incurrant. 717. 35. & ſeq.
Contrahens affinitatem, vel tognationem ſpiritualem cum ſcientia joris, & facti, ſed cum ignorantia pœnæ petendi debitum, illam incurrit. 719. 40.
Contrahentet matrimonium contra interdictum eccleſiæ, ſeparantur. 735. 7
Contrahens matrimonium cum publica meretrice exercet opus charitatis. 78. 185
Contrahens matrimonium cum peccatrice, ut reſipiſcat, exercet opus meritorium. 125. 61
Contrahens matrimonium cum duabos ſub conditione honeſta tenetur adhærere primæ. 574. 24.
Copula carnalis non eſt de integritate, & perfectione eſſentiali matrimonij, ſed tantùm de ejus integritate accidentali. 89. 11
Copula metu gravi extorta non ratificat matrimonium. 501. 111.
Copula ſols ſecuta poſt ſponſalia de futuro jure oovo non habet vim matrimonij. 581. 23.
Copula carnalis non tacit matrimonium, nec eſt de eſſentia illius. 588. 64.
Copula habita cum conſanguineis alterius cnnjugis non impedit petitionem debiti coniugalis ultra ſecundum gradum conſanguinitatis. 695. 14.
Copola habita cum conſanguineis alterius conjugis in tertio, & quarto gradu, an impediac petitionem debiti. 718. 37
Crimen impediens matrimonium ne licitè contrahatur eſt ſeptuplex. 243. 7. & ſeq.
Crimen quomodo exprimendum in diſpenſatione, & in libello ſupplici, ac impetrante. 375. 65
Crimina quæ matrimooium dirimunt, oriuntur ex homicidio, & adulterio. 233. 1
Criminis impedimentum dirimens matrimnnium contrahitur etiam ah uxore, ſi occidat maritum animo nubendi adultero. 234. 5
Crimina impedientia, & dirimentia matrimonium in jure canonico ſunt duo homicidium, & adulterium. 268. 114. Et quæ conditiones in ijsdem requirantur inid. 116. & ſeq.
Criminum impedimenta quæ? Et an per diſſuetudinem ſublata ſint. 641. 22
Cultus diſparitas eſt impedimentum dirimens matrimooium. 235. 19. & cur ab Eccleſia introductum. ibid. 20.
Cultus diſparitas ſolo jure eccleſiaſtico dirimit matrimonium. 271. 124.

D.

Delegatus ad univerſitatem cauſarum poteſt ſubdelegare. 557. 230.
Delicta paria quomodo mutua compenſatione tollantur. 645. 45
Delirantes in aliqua tantùm ſpeciali materia, ſi in alijs ſint ſanæ mentis poſſunt validè matrimonium contrahere. 136. 118
Demaſculati ſive ſint Spadones, Eunuchi, vel Caſtrati nequeuot matrimonium contrahere. 726. 8
Demens, & mente captus nequit validè matrimnnium contrahere. 136. 116
Denuntiationes præmittendæ matrimonio ex juſta cauſa poſſunt ab Epiſcopo remitti. 403. 51. & ſeq. Recenſentur plures juſtæ cauſæ remittendi denuntiationes. ibid. 55
Denuntiationes præmittendæ ſunt in Parochijs utriusque ſponſi. 404. 65
Denuntiationes ſunt proclamationes, ſeu monitiones, quæ præmittuntur matrimonio, antequam contrahatur ad detegenda impedimenta cannnica, ſi quæ ſint. 512. 4
Denuntiationes præmittendæ matrimonio debent fieri à Parocho contrahentium tribus diebus ferijs in miſſa ſolemni, vel coram frequentia populi. 514. 19
Denuntiationet præmittuntur matrimonio ad detegenda impedimenta canonica, ſi quæ ſunt. 515. 27
Denuntiationes præviæ non ſunt de eſſentia matrimonij. 528. 73. Præmittendæ tamen ſont ex præcepto eccleſiæ; & quomodo. 529. 80 Et à quo 530. 83.
Denuntiationes poſt matrimonium initum plerisque in locis omittuntur. 530. 86
Denuntiationes non diſpenſantur ab Epiſcopo niſi ex gravi, & juſta cauſa. 142. 155. Recenſentur plures cauſæ. ibid. 11. & ſeq.
Depoſitio onius teſtis aſſerentis ſubeſſe impedimentum inter ſponſos, an ſufficiat ad impediendum matrimonium contrahendum. 45. 36
Deus oon acceptat votum de re priùs alteri promiſſa. 199. 88
Deus oon ſupponitur acceptare promiſſionem rei priùs alteri promiſſæ, & in ejus præjudicium. 6.8. 79
Difficultas gravis in alendis filijs non excuſat à reddendo debito. 182. 33
Diſparitas coltûs dirimit matrimonium jure eccleſiaſtico. 236. 22.
Diſpenſans in ono impedimento plerumque non diſpenſat in alio. 354. 4
Diſpenſare poteſt ſuperior ſe ipſum, perinde ac ſubditos ſuos. 294. & 1 ſequent.

Diſpenſatio in matrimonio rato, & nondum conſummato ut licita ſit, plures requiruntur conditiones, & juſtæ cauſæ. 176. 21. & ſeq.

Diſpenſatio ſuper impedimentum matrimonij qualis ſit, & quomodo ſe habeat. 244. 1. & ſequent.

Diſpenſatio eſt Juris relaxatio facta cum cognitione cauſæ ab eo, qui poteſt legem relaxare, 285. 7. & difert ab interpretatione, derogatione, & privilegio. ibid. 8

Diſpenſatio non eſt ita ſtrictæ interpretationis, quin ad inſeparabilia extendatur. 287. 23

Diſpenſatio quando fit ab inferiore eſt ſtrictæ interpretationis. 288. 30

Diſpenſatio legis poteſt fieri à Principe, & legiſlatore. 289. 1

Diſpenſatio quamvis exorbitet à jore, eſt latè interpretanda. 289. 15

Diſpenſatio non ſemper fit expreſſis verbis. 298. 1. & ſeqoent.

Diſpenſatio ot læſiva juris communis eſt ſtrictè interpretanda. 299. 11

Diſpenſatio an ſuum ſortiatur valorem, ſi Princeps ex errore eam concedat. ibid. 13.

Diſpenſatio non debet fieri contra bonum commune. 306. 1. Debet fieri ex juſta cauſa explicata ab oratoribus. ibid. 4. & ſequent.

Diſpenſatio in voto caſtitatis exigit juſtam cauſam, & quænam ſit. 315. 10. & ſeq.

Diſpenſare in lege humana non poteſt niſi is, à qoo lex authoritatem habet. 324. 12

Diſpenſare in matrimonio rato, & nondum conſummato poteſt ſummus Pontifex. 325. 17

Diſpenſatio inferioris in lege ſuperioris, ſi juſta cauſa ſubſit, ſi non præmittatur eius cognitio, invalida eſt. 330, 27

Diſpenſatio obtenta in Pœnitentiaria, quomodo differat ab obtenta in Dataria. 335. 13.

Diſpenſatio in radice matrimonij irriti, quænam ſit, & qoomodo retrotrahatur? ibid 1. & ſequent.

Diſpenſatio quomodo vitietur, eò quia reticeatur verom, vel exprimatur falſum. 340. 1. & ſeq.

Diſpenſatio prior circa eandem rem ſi ſit irrita, non eſt neceſſe fiat mentio de illa in poſteriore diſpenſatione. 349. 1

Diſpenſatio ſi ſit individua tota vitiatur, ſi reticeatur veritas ei intrinſeca. 352. 3

Diſpenſatio an valida ſit, ſi caoſa tunc ſit vera, quando Pontifex diſpenſationem committit. 366. 10

Diſpenſatio in foro conſcientiæ debet fieri in ſacramento Pœnitentiæ. 368. 18

Diſpenſationes qoando plores impetrantur ſuper eodem impedimento, quæ præferenda ſit. 374. 62

Diſpenſatio in voto caſtitatis in ordine ad matrimonium contrahendum an intelligatur de ſola prima vice? 375. 69.

Diſpenſatio quævis ut vulnerativa juris eſt odioſa. 376. 74

Diſpenſatio an valida ſit, ſi fœmina recuſavit legatum, ut obtineat diſpenſationem nubendi conſanguineo titulo paupertatis. 377. 75

Diſpenſatio per ſe non operatur ſuom effectum niſi poſtquam innotuerit impetranti, à quo accepta fuerit. ibid. 81

Diſpenſatio gratis conceſſa poteſt revocari à Principe. 378. 82

Diſpenſatio in gradu conſanguinitatis quomodo concedatur à Pontifice. ibid. 84

Diſpenſatio inter conſanguineos, vel affines, an ſit ſubreptitia non facta mentione copulæ. 378. 87

Diſpenſatio an debeat exprimere copulam inceſtuoſam, & ſpem faciliùs eam impetrandi. 379. 92

Diſpenſatio prima ſi fuit irrita, facienda eſt mentio huius nullitatis in ſecunda. 381. 108

Diſpenſatio habere ſemper poteſt ſuam efficaciam, tametſi impetrans aliud matrimonium contraxerit. 382. 115.

Diſpenſatio dubia cenſetur valida 383. 119.

Diſpenſatio impetrata pro abſente an ſuum ſortiatur valorem. ibid. 120.

Diſpenſatio ſuper aliquo impedimento, an poſſit fieri invito eo, cum quo diſpenſatur. 384. 125.

Diſpenſatio voti tollit omnino vinculum ejuſdem voti, & commotatio tantùm partem. 385. 133

Diſpenſatio à voto religionis eſt diſpenſatio à voto caſtitatis non è converſo, 388. 146

Diſpenſatio non eſt ſubreptitia ex tacita veritate cojuſcunqoe vitij. 388. 150

Diſpenſatio, ſi juſta cauſa ſuppetat, eſt à ſuperiore concedenda. 393. 173. & ſeq.

Diſpenſatio facta à Pontifice etiam ſine juſta cauſa, eſt valida. 393. 176

Diſpenſatio ſuper impedimentis matrimonij qoomodo petenda, & concedenda. 405. 1

Diſpenſatio ſubreptitia per qoid differat ab obreptitia. 413. 31

Diſpenſatio matrimonialis non expirat per mortem concedentis. 438. 136.

Diſpenſatio matrimonialis fit Romæ à Pontifice concedente non ab Ordinario exequente 439. 138

Diſpenſatio, in qua circa cauſam plus exprimitur quàm foerit narratom in ſupplicatione, eſt valida, & matrimonium licitè contrahitor 448. 169

Diſpenſatio in radice matrimonij irriti legitimat filios ex eo natos. 454. 464

Diſpenſatio ſuper impedimento poblicæ honeſtatis juſtitiæ qoomodo impetretur. 470. 261

Diſpenſatio ſuper impedimento criminis quomodo petenda. 473. 377.

Diſpenſatio, ut denontiationes omittantur, petenda eſt ab Ordinario, ſeu Epiſcopo. 530. 84

Diſpenſatio ſi juſta cauſa ſuppetat an ſit debita petenti. 533. 104

Diſpenſatio conceſſa in linea collaterali inæquali exigit, ot exprimatur gradus remotior conſanguinitatis, vel affinitatis. 720. 46

Diſpenſationes matrimoniales qoæ, & quomodo fiant. 284. 1. & ſeqoent.

Diſpenſationes matrimoniales non conceduntur niſi in forma commiſſaria. 301. 3

Diſpenſationea ſuper impedimentis continent gratiam jam factam. 363. 40
Diſpenſationes matrimoniales an expirent per mortem concedentis. 363. 40
Diſpenſationes matrimoniales in forma pauperum conceduntur gratis. 422. 66
Diſpenſationes matrimoniales debent multiplicari juxta numerum impedimentorum. 440. 133
Diſpenſationis vis dependet à voluntate ſuperioris concedentis, & acceptione illius, cui conceditur. 365. 2
Diſpenſationis cauſæ, quæ ſint in ordine ad matrimonium contrahendum. 720. 48
Diſpenſationum matrimonialium executio committitur Ordinario loci, in quo degunt qui diſpenſationes impetrarunt. 391. 4. Sede Epiſcopali vacante non dirigitur executio diſpenſationis ad Vicarium Capituli, ſed ad Vicarium Epiſcopi proximioris. 302. 6.
Diſpenſatus ad ordines ſacros non præſumitur diſpenſatus ad beneficium ſimplex, 299. 10
Diſpenſatus bona fide in voto an poſſit validè uti diſpenſatione. 385. 130
Diſpenſatus à Papa ſuper illegitimitate ut poſſit promoveri ad ſacros ordines non cenſetur diſpenſatus, ut poſſit promoveri ad Epiſcopatum. 391. 166
Diſpoſitio quomodo cognoſcatur eſſe favorabilis, vel odioſa. 116.
Diſſimulatio Principis ſcientis, & permittentis aliquos perſeverare in matrimonio irrito non inducit diſpenſationem. 301. 22
Diſſolubilitas matrimonii initi inter infideles ex converſione unius conjugis ad fidem, ſi alter nolit ſine contumelia Creatoris cohabitare, inducitur jure divino 774. 15. Secus non ſolvitur matrimonium, ſi infidelis ſine injuria Salvatoris velit cohabitare cum fideli. ibid. 17.
Diſſolutio matrimonij non poteſt fieri niſi ex divina conceſſione. 250. 22
Diſtantia gradus in conſanguinitate, affinitate, & publica honeſtate in linea recta, eſt neceſſariò exprimenda in diſpenſatione valida in ordine ad matrimonium contrahendum. 355. 18
Diſtinctio perſonarum inter dantem, & accipientem non ſemper eſt neceſſaria 297. 18
Divortij ſententia ob adulterium non fertur ſub aliqua conditione in favorem Rei. 642. 25
Divortij ſententia revocatur, quando Eccleſia fuit decepta, & nocens deprehenditur innocens, quòd ſi alter mutaverit ſtatum, adhuc eſt reſtituendus innocenti eum petenti: ſin verò ſuſceperit ordinem ſacrum, debet debitum reddere, non petere. 645. 42.
Divortij cauſæ quoad torum quatuor ſunt, & explicantur. 767. 8
Divortij jus oritur ex natura contractûs matrimonij, eſtque de jure naturæ. 768. 12
Divortij cauſa eſt conjugis ſævitia, & quanta debeat hæc eſſe? 776. 30.
Divortij ſententia non tranſit in rem judicatam reſpectu innocentis. 780. 12
Divortium, quo conjuges ſeparantur, quid ſit, & quomodo inſtituendum? 766. 1. & ſeq.
Divortium per quid differat à repudio? ibid. 2.
Divortium tripliciter poteſt intelligi fieri. 766. 5
Divortium impeditur ex paritate delicti, quia paria delicta mutua compenſatione tolluntur. 770. 25. Ex delicti condonatione à culpa ceſſat jus petendi divortium. ibid. 27. Ex condonatione injuriæ etiam amittit conjux jus petendi divortium. 771. 28. Non poteſt vir propria authoritate uxorem adulteram dimittere ſine judicio Eccleſiæ. ibid. 30
Divortium an oriatur ex adulterio publico. 779. 6
Divortium legitimè factum ob adulterium dirimit matrimonium quoad torum, & cohabitationem, non quo ad vinculum. 780. 11
Divortium ratione adulterij oritur ex jure naturæ. 781. 19
Divortium à conjuge infideli peti poteſt ob adulterium patratum ab altero conjuge infideli. 782. 23
Divortium quoad torum conceditur à Chriſto propter fornicationem. 786. 23
Diuturnitas temporis in delicto momentaneo in jure civili pœnam minuit; ſecus jure canonico. 646. 50
Dolus nemini debet patrocinari; & dicenti ſe fictè matrimonium contraxiſſe, non eſt ei fides præſtanda in ordine ad diſſolvendum matrimonium, ſi hoc fuit initum in facie eccleſiæ. 208. 114
Dominium ſemel acquiſitum uni nequit in alium transferri. 506. 6
Donatio extenditur ad utramque donationem inter vivos, & mortis causâ. 570. 12
Donatio quid, & quotuplex inter virum, & uxorem? 790. 1
Donatio ſimplex inter virum, & uxorem regulariter eſt prohibita, & invalida. 790. 2. Et non ſolùm poſt contractum matrimonium, ſed etiam antequam contrahatur. 791. 4
Donatio inter conjuges quamvis regulariter invalida ſit, tribus modis confirmari poteſt, ut ſuum ſortiatur valorem. 791. 7
Donatio per mortem naturalem donantis ſuum ſortitur valorem. 791. 8
Donatio ut per mortem conjugis valida ſit, quatuor requiruntur conditiones. 792. 9
Donatio per profeſſionem ſolemnem emiſſam in religione approbata à conjuge donatore confirmatur. ibid. 13
Donatio à ſponſo facta ſponſæ ſi ſit rei exiguæ, & parvi valoris eſt valida. 792. 14
Donatio rei pretioſæ à ſponſo facta ſponſæ non valet; & res pretioſa commodatur, non datur à ſponſo ſponſæ. 792. 15
Donatio inter conjuges in pluribus caſibus eſt valida. ibid. 16
Dos ſoluto matrimonio revertitur ad uxorem. 792. 6
Dos uxoris profectitia, & adventitia. 793. 1
Dos utpote acceſſoria ad matrimonium eſt reſtituenda, ſi hoc deprehendatur irritum. 794. 10
Dos quomodo debita ſit filiæ ſpuriæ? 800. 14
Dos, quæ datur filiæ ſpuriæ, non tranſit ad ejus hæredes. ibid. 15

Dos filiæ in defectu patris eſt ab avo conſtituenda. 800. 18
Dotis pecunia non datur propter matrimonium, ut eſt ſacramentum, ſed ut eſt contractus civilis oneroſus. 98. 11
Dubitans de impedimento matrimonij, quomodo debeat ſe gerere, ut poſſit matrimonium contrahere. 254. 31

E.

Eccleſia poteſt canonem condere, quo irrita reddantur matrimonia filiorum inita ſine conſenſu parentum. 206. 127
Eccleſia accepit à Chriſto facultatem ponendi impedimenta matrimonio in aliquibus circumſtantijs. 206. 118
Eccleſia poteſt conſtituere impedimenta dirimentia matrimonium, non ſolùm indirectè inhabilitando perſonas, ſed etiam directè, & immediatè annullando contractum. 220. 9
Eccleſia ſibi reſervavit poteſtatem apponendi impedimenta contractui matrimonij. 222. 13
Eccleſia ob bonum comune ad validitatem contractus civilis potuit exigere præſentiam Parochi, & teſtium, ſine quibus matrimonium ſit invalidum, & indirectè efficere, ut non ſit ſacramentum. 510. 9
Eccleſia quomodo indirectè poſſit facere, ut matrimonium ſit invalidum. 593. 102
Eccleſia cur interdixerit matrimonium inter conſanguineos, & affines usque ad quartum gradum? 708. 4
Eccleſia non ſolùm ſtatuit impedimenta dirimentia, ſed etiam impedientia matrimonium. 734. 2
Eccleſia cur prohibuerit, ne certis anni temporibus matrimonium contrahatur. 734. 2
Eccleſia poteſt diſpenſare, ut infideles converſi ad fidem poſſint matrimonium contrahere cum relicta uxore fratris ſui defuncti. 782. 24. Idque in lege veteri fuit permiſſum & in lege evangelica diſpenſatur à ſummo Pontifice. ibid.
Effectus ſponſaliorum eſt inducere obligationem ad matrimonium cotrahendum ex juſtitia. 26. 4
Epiſcopi non habent poteſtatem ſtatuendi impedimenta dirimentia matrimonium. 219. 8
Epiſcopi poſſunt ſecum diſpenſare in ijs caſibus, in quibus poſſunt cum ſubditis 297. 21. Non ita à voto, & cenſuris. ibid. 22
Epiſcopi in quo caſu poſſint diſpenſare ſuper impedimentis dirimentibus matrimonium. 400. 37. & ſequent.
Epiſcopi ſoli ſunt Judices in cauſis matrimonialibus. 759. 2
Epiſcopus an poſſit diſpenſare in impedimentis dirimentibus matrimonium 245. 7
Epiſcopus an poſſit prohibere, ne matrimonia domi contrahantur. 250. 20
Epiſcopus jure ordinario non poteſt diſpenſare in lege concilij, vel ſummi Pontificis. 323. 4
Epiſcopus in votis, Jejunijs, feſtis ex præſuppoſita commiſſione Papæ diſpenſat; quia nimis incommodum eſſet, adeò frequenter Pontificem adire. 325. 16
Epiſcopus in quibus caſibus poſſit diſpenſare in legibus Pontificis etiam ſine expreſſa poteſtate. 326. 1. & ſeq.
Epiſcopus ſine juſta cauſa nequit validè diſpenſare in legibus Concilij Provincialis. 331. 37
Epiſcopus Regularis abſolvitur à Pontifice à votis paupertatis, & obedientiæ, & interdum obtinet facultatem teſtandi. 386. 136. & ſeq.
Epiſcopus poteſt diſpenſare, ut, qui matrimonium contraxit cum voto caſtitatis, poſſit petere debitum. 394. 1
Epiſcopus in dubio de valore voti reſervati, an poſſit diſpenſare. 395. 3
Epiſcopus poteſt diſpenſare ſuper occultis impedimentis matrimonij, ſi hoc fuit bona fide initum. 396. 11. Et an ante contractum matrimonium. ibid. 14. & ſequent. Et quid ſi adſit Nuntius Papæ. ibid. 20
Epiſcopus etiam poſt matrimonium initum nequit diſpenſare ſuper impedimento, ſi fuit matrimonium initum cum diſpenſatione ſubreptitia. 398. 24
Epiſcopus quomodo, & quando poſſit diſpenſare cum foreſibus, & peregrinis. 399. 27
Epiſcopus poteſt diſpenſare ſecum in ijs, in quibus poteſt cum alijs. 399. 32
Epiſcopus non poteſt diſpenſare in tertio, & quarto gradu conſanguinitatis, & affinitatis in ordine ad matrimonium ineundum. 401. 42
Epiſcopus poteſt diſpenſare ſuper impedimentis non dirimentibus, ſi matrimonium jam fuerit contractum. 401. 44
Epiſcopus non poteſt diſpenſare ſuper impedimento cognationis ſpiritualis. 402. 46
Epiſcopus nonniſi juſta de cauſa poteſt diſpenſare in denuntiationibus præmittendis matrimonio. 403. 54
Epiſcopus non poteſt diſpenſare ſuper impedimento affinitatis. 443. 146. ex inolita tamen conſuetudine diſpenſat poſt initum matrimonium. ibid. 148
Epiſcopus poteſt diſpenſare ut impuberes matrimonium contrahant, & ad ipſum pertinet cognoſcere, an ſubſit cauſa juſta. 481. 24
Epiſcopus in quibus caſibus poteſt diſpenſare, ut matrimonium contrahatur tempore interdicti. 737. 2
Error perſonæ irritat matrimonium, non verò alia ſacramenta. 228. 4. & ſeq.
Error fortunæ, & qualitatis quamvis antecedens non irritat matrimonium. 229. 11. In duobus tamen caſibus poteſt error qualitatis per accidens irritare matrimonium. ibid. 12
Error perſonæ non ſolùm jure eccleſiaſtico, ſed etiam jure naturæ matrimonium dirimit. 229. 14
Error circa perſonam quomodo matrimonium irritet? 259. 76
Error conditionis quomodo matrimonium dirimat. 260. 78
Error perſonæ, cui committitur executio reſcripti, an illud vitiet. 380. 59

Error

Error in Diœceſi an reddat involuntariam diſpenſationem Pontificis. 389. 96. & ſequent.

Error contingens in ſolo nomine illius, qui diſpenſationem impetravit ſuper impedimentis matrimonij non irritat diſpenſationem. 416. 44. Ex ſtylo tamen Curiæ vitiat diſpenſationem, & obeſt Oratori. 416. 45

Error proprij nominis quando, & quomodo corrigendus? 417. 46

Error in nomine Diœceſis an vitiet diſpenſationem ſuper impedimentis matrimonij. 417. 48

Error conditionis ſervilis dirimit matrimonium. 655. 9

Error conditionis ſervilis non ſemper reddit matrimonium irritum, ſed tantùm quando conditio errantis ſit deterior, non ita ſi fiat dignior. 656. 12

Error conditionis ſervilis non ſemper reddit matrimonium irritum, ſed tantùm quando conditio errantis ſit deterior, non ita ſi fiat dignior. 656. 12

Error conditionis ſervilis nonniſi jure eccleſiaſtico dirimit matrimonium. 657. 1. & ſequent.

Error quicunque etiam leviſſimus contra ſervitutem tollit conſenſum in eam. 659. 12

Error concomitans circa conditionem ſervilem dirimit matrimonium. 659. 12

Error conditionis libertinæ quomodo dicatur dirimere matrimonium. ibid. 14

Error conditionis ſervilis non ſemper matrimonium irritat. 662. 27

Erroris impedimentum quale? 227. 1. Error tollit voluntarium, ibid. Error ex parte ſubjecti poteſt eſſe duplex. ibid. 2

Excommunicati tripliciter intelliguntur poſſe matrimonium contrahere. 746. 23

Excommunicatus poteſt validè matrimonium contrahere. 739. 19. Et an peccet matrimonium contrahens cum ligato majori excommunicatione. 740. 21

Executio diſpenſationis ſuper impedimentis matrimonij directa Vicario Generali, non cenſetur commiſſa Epiſcopo, qui non poteſt ſe hac in re immiſcere. 412. 23

Executio diſpenſationis ſuper impedimentis matrimonij non dirigitur ad ordinarium domicilij. 419. 54

Executio diſpenſationis in forma pauperum pro matrimonio contrahendo, an poſſit à delegato denegari. 469. 259

Executio diſpenſationis in forma pauperum ſupponit Oratores adimpleviſſe pœnitentiam ſibi injunctam. 469. 60

Executiones diſpenſationum matrimonialium diriguntur ad ſolum Ordinarium. 408. 10

Executiones diſpenſationum matrimonialium ſi ſede nondum vacante fuerunt directæ ad Vicarium Generalem Epiſcopi, hoc defuncto executio non demandatur Capitulo. 409. 13. Sed Epiſcopo viciniori. ibid. Et ſede vacante moris eſt, ut dirigantur ad Epiſcopum viciniorem. ibid. 15. Sin verò Oratores nullius ſint Diœceſis, executiones diſpenſationum committuntur Vicario Ordinarij vicinioris. ibid. 16.

Executiones diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij committuntur Epiſcopis, & eorum Vicarijs generalibus. 414. 34. Ut etiam Abbatibus habentibus juriſdictionem in ſubditos. ibid. 35. Recenſentur hujuſmodi Abbates. 415. 39

Executor quando eſt voluntarius, nemini eſt jus acquiſitum per litteras. 364. 43

Executor, ſi ſit neceſſarius, jus ad rem eſt acquiſitum illi, in cujus favorem eſt gratia conceſſa. 364. 43

Executores diſpenſationum matrimonialium quomodo debeant eſſe qualificati. 369. 19. Et an Religioſi poſſint eſſe earundem executores. ibid. 22. & quid dicendum, ſi religioſus ſit tantùm approbatus ad audiendas confeſſiones virorum, non mulierum? ibid. 23

Extraneus aggregatus alicui familiæ non ſtatim cenſetur filius adoptivus ejuſdem. 685. 20

F.

FActa non præſumuntur, niſi ritè probentur. 585. 45

Facultas commiſſa alteri ad diſpenſandum eſt favorabilis. 290. 3. Non tamen extenditur ad quoscunque caſus. ibid 6.

Facultas diſpenſandi eſt latè intelligenda, quando conceditur ad diſpenſandum cum perſonis non expreſſis. 291. 9

Facultas conceſſa Epiſcopis in perpetuum ſine clauſula, ut authoritate Apoſtolica diſpenſent, eſt perpetua. 292. 13

Facultas diſpenſandi cum illegitimis, & ſpurijs quomodo intelligenda? 293. 17

Facultas delegata diſpenſandi vota, an extendatur etiam ad ea commutanda? 385. 132

Facultas diſpenſandi in denuntiationibus ante, & poſt matrimonij conſummationem à Tridentino conceditur Ordinario, ſeu Epiſcopo. 512. 2

Falſitas vitians diſpenſationem Pontificis, quæ, & quanta eſſe debeat. 381. 102. & ſeq.

Fama an ſufficiat ad impediendum, ne matrimonium contrahatur. 225.

Fama, quâ mulier audit, ejus maritum mortuum eſſe, non ſufficit, ut poſſit tranſire ad ſecundas nuptias. 563. 9

Famæ probatio in ordine ad impediendum matrimonium admittit contrariam probationem. 226. 12.

Favor matrimonij extenditur etiam ad ſponſalia. 577. 1. & ſeq.

Fideles matrimonium contrahentes cum infidelibus non baptizatis graviſſimè peccant. 785. 42

Fides pactionis quæ? 72. 165. Per fidem pactionis intelliguntur ſponſalia conditionata. ibid.

Fides data mulieri de matrimonio cum ipſa ineundo vivente prima uxore, quomodo dirimat matrimonium. 633. 3.

Filij familias etiam invitis parentibus validè matrimonium contrahunt 564. 1. & ſequent.

Filij compatrum ratione quorum fuit contracta compaternitas non poſſunt matrimonio copulari. 675. 26

Filij adoptivi poſſunt inter ſe contrahere, dummodo aliàs non ſint conſanguinei. 689. 7
Filij legitimi, & illegitimi qui dicantur, 743. 1 & ſeq. Et quomodo diſtinguantur in naturales, & non naturales. ibid. 3.
Filij Spurij qui dicantur. 743. 2. Et quomodo differant à Nothis ibid. 3.
Filij concepti ante ſententiam divortij à parentibus, qui publicè, & bona fide matrimonium contraxerunt, habentur pro legitimis, & natis legitimè 743. 5. Ad id autem duo copulativè requiruntur, quæ explicantur. ibid 9.
Filij nati conſtante matrimonio habentur pro legitimis. 744. 12
Filij legitimi, & illegitimi quomodo differant. 744. 13
Filij geniti ex matrimonio clandeſtino poſtea approbato ab Ecleſia habentur legitimi, & ut hæredes poſſunt ſuccedere in bona paterna. 745. 14
Filij concepti ante detectum impedimentum dirimens matrimonium licèt ratum, ante approbationem eccleſiæ, adhoc habentur legitimi. ibid. 15.
Filij qui concipiuntur poſt litem conteſtatam ſuper matrimonio publicè contracto, quamvis per ſententiam Judicis poſtea declaretur invalidum, ſunt legitimi. 745. 16
Filii ut habeantur legitimi ſufficit bona fides unius parentis. 746. 19
Filij infidelium, qui contraxerunt in gradu conſanguinitatis ab eccleſia prohibito, etiam poſt ſuſceptum baptiſmum habentur legitimi. 746. 20
Filij concepti ex matrimonio inito contra juſtitiam publicæ honeſtatis ſunt illegitimi, & excluduntur à paterna hæreditate. 745. 21
Filij qui naſcuntur ex muliere coniugata, & alio viro, quem etiam habet, ut maritum, ſunt illegitimi vivente primo marito. 746. 22
Filij in dubio an ſint legitimi judicantur in favorem prolis, & matrimonij legitimi. 747. 23
Filij legitimantur per ſolum matrimonium ratum licèt non conſummatum. 747. 25
Filij illegitimi pluribus modis poſſunt legitimari. ibid 1. & ſeq.
Filij illegitimi per legitimationem non evadunt, quin ex illegitimo congreſſu maris cum fœmina concepti fuerint, cum ad præteritum non detur ampliùs potentia. 749. 10
Filij ex toto legitimati conſequuntur omnia jura eccleſiaſtica civilia, & profana. 751. 4
Filij nati ex parentibus obſtrictis voto caſtitatis, an fiant legitimi per ſubſequens matrimonium. 753. 19. & ſequent.
Filij naturales poſſunt legitimari à patre etiam conſtituto in mortis articulo, matrimonium contrahendo cum propria concubina. 756. 31
Filij nati ex moniali pendente lite ſuper nullitate religioſæ profeſſionis ſunt illegitimi, etiam ſecuta ſententia. ibid. 34.
Filij facto divortio, à quo parente ſint alendi. 778. 38
Filius an teneatur ſtare ſponſalibus, quæ pater nomine illius inivit. 42. 21.
Filius fit ſervus ſi conceptus ſit à matre ob neceſſitatem divendita à patre. 665. 1
Filius ancillæ ſublata conditione ſervili acquirit nobilitatem patris. 666. 11
Filius legitimatus à Principe fit eo ipſo nobilis. ibid.
Filius quamvis naſcatur undecimo menſe poſt mortem mariti ſuæ matris habetur legitimus. 747. 24
Filius genitus ex concubina, an præferendus ſit nato poſteriùs ex legitima uxore, quando ex lege, vel teſtamento primigenia pertinent ad primogenitum? 754. 17.
Filius naturalis in fideicommiſſo relicto patri habenti filium naturalem ea conditione, ſi abſque liberis legitimis deceſſerit, naturalis legitimatos excludit ſubſtitutum. 755. 28
Fœmina, quæ matrimonium contraxit cum viro improportionato ad illud conſummandum, an teneatur inciſionem pati, ſi non adſit mortis periculum. 729. 22. & ſequent.
Fœmina apta ad conſummandum matrimonium, ſi non poſſit parere ſine mortis periculo, non ſeparatur à marito. 731. 34. & ſequent.
Fœmina ſi contrahit ſponſalia de futuro cum uno, & ei interdicitur, ne ad alium tranſeat; ſi ſpreto interdicto contrahat de præſenti cum alio tenet ſecundum matrimonium, ſed mulieri injungitur pœnitentia. 736. 12
Fœminæ anno ætatis 12. ſunt puberes, & mares anno quartodecimo. 478. 4
Fœtus fit mancipium, ſi mater prægnans jure belli capta ſit. 664. 7
Fœtus conceptus ante ſtatum ſervilem matris gaudet libertate. 665. 2
Formulæ, ſub quibus diſpenſationes matrimoniales in Romana Curia expediuntur explicantur. 301. 1
Formula pro obtinenda diſpenſatione cum cauſa ſuper impedimentis matrimonij. 406. 7
Frangenti fidem coniugalem, quomodo dicatur fides frangi. 768. 12
Frater jure naturæ non prohibetur ducere in uxorem propriam ſororem 706. 3. & ſeq.
Frigiditas viri ſi juvari non poſſit, & ſit perpetua, dirimit matrimonium. 714. 19
Frigiditatis impedimentum in ordine ad matrimonium contrahendum, quomodo probandum. 714. 16
Frigiditatis impedimentum probari debet per ſcientiam ibid. 15.
Fructus bonorum dotalium debentur marito pro ſuſtinendis oneribus matrimonij. 794. 4
Furioſus quando poſſit matrimonium contrahere? 81. 195. & ſequent. Et quid ſi tempore furoris contraxit, & ante furorem habuerit animum contrahendi. 82. 200
Furioſus durante furia nequit validè matrimonium contrahere. 135. 110
Furioſus non eſt ſui compos, nec poteſt deliberare, neque liberum conſenſum præſtare. ibid. 112.

G.

Geſta ab habente titulum putativum obtentum tem-

tempore, quo occultè erat excommunicatus, an valida ſint. 542. 150

Geſta per Judicem delegatum potativum ad unam, vel alteram cauſam valent, dummodo concurrat communis error, & utilitas. 544. 157

Gradus conſanguinitatis ſuper quibus petitur diſpenſatio, quomodo ſint exprimendi in libello. 304. 20

Gradus mixtus, & ſimplex conſanguinitatis quomodo exprimendi in diſpenſationibus. 356. 21

Gradus non expreſſus in ſupplicatione non diſpenſator à Pontifice. 421. 62

Gradus conſanguinitatis in linea recta, & transverſali, qoomodo computentur. 703. 9. & ſequent. & 709. 16

Gradonm diſtantia à communi ſtipite attenditur juxta gradum remotiorem. 42057.

Græci ſacris initiati ordinibus non poſſunt uxorem ducere, bene tamen uri matrimonio inito ante ſuſceptos ſacros ordines. 622. 99

Gratia motu proprio quaudo intelligatur conceſſa. 286. 17

Gratia conceſſa com limitatione, vel ad beneplacitum perſonæ concedentis extinguitur per ejus obitum. 362. 32. Non ita ſi concedatur ad beneplacitum ſedis Apoſtolicæ icid.

Gratia ambitioſa eſt odioſa, & reſtringi deber, ac expirat obitu concedentis re integra. 362. 33.

Gratia quæ continetur in diſpenſatione, eſt certa, & determinata, ſeo ſingularis pro perſona determinata, quod ſufficit, ut gratia ſit ſacta 362. 41

Gratia in litteris conceſſis in ſavorem alicuius tunc eſt facienda, quando miniſter executurus eſt volunrarius. 364. 42

Gratia imperrata, ſi habeat adnexam jorisdictionem, an debeat conſtare in ſcriptis? 366. 7

Grariæ diſpenſationis Pontificiæ perficiuntur voluntate, & reſcripto Pontificis. 346. 2

H.

HÆreſis eſt ſpirituale adulterium, & eſt cauſa divortij. 772. 2

Hæreſis debet eſſe compertinacia, ot det jus ad divortiom. 773. 9

Hæretici contrahentes matrimonium ob errorem ſpecolativum, quo putant non eſſe ſacramentum, ſuſcipiunt ſacramentum, ſed non effeum ſacramenti. 99. 19

Hæretici contrahentes matrimonium ob errorem ſpeculativum, quo putanr non eſſe ſacramentum, & matrimoniũ contrahunt, ut ſolent Chriſtiani in eccleſia Chriſti; ſuſcipiunt ſacramentum quoad rem, non quoad effectum 124. 59

Hæretici an validè contrahant matrimonium coram Magiſtratu politico, vel Miniſto Acatholico in ijs locis, in quibus ſuit concilium Trideotinum promulgatum & promiſcoè vivunt cum Catholicis. 396. 76

Hæretici ubi non rolerantor, ſi oxor ſuerit per ſententiam Judicis hæretica declarata, ejus vir catholicos poteſt ſacris initiari ordinibus. 248. 9

Hæretici æqoè ac catholicl tenentur legibus eccleſiaſticis quoad impedimenta matrimonij 256. 63

Hæretici ex quo baptiſmum ſuſceperunt ſubijciuntur jurisdictioni Eccleſiæ. 257. 64.

Hæreticus ſemel condemnatus, quamvis reſipiſcat, & reconcilietur Eccleſiæ, adhuc notatur infamia ob præcedentem hæreſim. 248. 6

Hæreticus non poteſt uti adulterio pro compenſatione ſuæ hæreſis. 774. 18

Hæreticus in Germania permittitur ducere in uxorem catholicam, dummodo ſerventor aliquot conditiones, nec periculum adſit perverſionis. 776. 26

Hæreticos ſi ab Eccleſia damnetur ut hæreticus, ejus uxor catholica poteſt ab eo diſcedere. 776. 27.

Hæreticus poſt factom divortium per ſententiam Judicis non poteſt ſine conſenſu conjugis innocentis quamvis reſipiſcat religionem ingredi, vel ſacros ordines ſuſcipere. 788. 55

Hebræis expediens fuit, ne plures conſangoinitatis gradns prohiberentur ad matrimonia contrahenda. 709. 12

Hermaphroditi poſſunt validè matrimonium contrahere in illo ſexu, in quo prævalent. 717. 21

Herus conſentiens in matrimonium ſui ſervi cum libera perſona, eo ipſo quòd tacet conditionem ſervilem cenſetur eum libertate donare. 657. 17

Homicidium alterius conjugis qnomodo dirimat matrimonium eum vidua ſuperſtite? 637. 1. & ſequent.

I.

IGnorantes impedimentum matrimonij initi qnomodo teneantur ſuam ignorantiam probare in ordine ad obtinendam diſpenſationem. 464. 239.

Ignorantes ignorantiâ affectatâ, & ſupinâ accenſentor ſcientibos. 465. 241

Ignorantia antecedens cauſat involuntarium. 437. 123

Ignorantia craſſa, & ſupina non excuſat à colpa. 461. 223

Ignorantia licèt invincibilis non ſupplet ſolemnitatem requiſitam à lege ad valorem actûs. 509. 5

Ignorantia juris excuſat fæminam adulteram à pœna incurrendi impedimentum dirimens matrimonium cum adultero, ſi præceſſerit promiſſio adnexa adulterio. 641. 19

Ignorantia impedimenti dirimentis an patrocinetur proli in ordine ad legitimitatem. 748. 5

Illegitimus diſpenſatus ad ordines ſuſcipiendos, an ſit capax penſionis. 390. 156

Impedimenta etiam dirimentia matrimonium poſſunt ab Eccleſia apponi contractoi matrimoniali. 218. 1

Impedimenta dirimentia matrimoniom hodie à Principibus chriſtianis non poſſunt apponi. 221. 2

Im-

Impedimenta dirimentia ſunt, quibus poſitis, ſi matrimonium contrahatur eſt nullius valoris. 225. 1. Ex impedimentis alia ſunt juris naturalis indiſpenſabila: alia juris eccleſiaſtici, quæ à Pontifice diſpenſantur. 225. 3

Impedimenta plura matrimonij ſunt tantùm de jure eccleſiaſtico, & humano. 227. 15

Impedimenta, quæ tantùm impediunt, & non dirimunt matrimonium, plura ſunt. 242. 5

Impedimenta plura, quando ſimul concurrunt, fortius ligant, & ſi unum reticeatur diſpenſatio eſt ſubreptitia. 305. 22

Impedimenta conſanguinitatis, vel affinitatis quomodo diſpenſentur cum clauſula, *dummodo copula non intervenerit*. 451. 182

Impedimenta criminis, quæ? & an per diſſuetudinem ſublata ſint. 641. 22

Impedimenti matrimonij probatio quomodo debeat eſſe plena, ac ſufficiens. 225. 4

Impedimentorum diſpenſatio in ordine ad matrimonium. 244. 1

Impedimentum publicæ honeſtatis ortum ex ſponſalibus de futuro, quid ſit. 30. 1

Impedimentum publicæ honeſtatis jure novo non impedit matrimonium, ſi oriatur ex ſponſalibus invalidis. 30. 2

Impedimentum publicæ honeſtatis non oritur ex ſponſalibus incertis. 31. 3. benè tamen ex certis, quamvis poſtea ex mutuo conſenſu diſſolvantur. 31. 7. & ſequent.

Impedimentum publicæ honeſtatis non oritur ex ſponſalibus irritis defectu conſenſûs. 32. 11. & ſequent.

Impedimentum publicæ honeſtatis, an oriatur ex ſponſalibus invalidis ob occultum impedimentum. 54. 94

Impedimentum publicæ honeſtatis non oritur ex ſponſalibus fictè initis ore tenus tantùm ſine interno conſenſu. 55. 96

Impedimentum publicæ honeſtatis oritur ex ſponſalibus non ſolùm inter ſponſos, ſed etiam inter eorundem conſanguineos. 66. 145

Impedimentum publicæ honeſtatis oritur etiam ex ſponſalibus invalidis ex defectu interni conſenſus. 68. 149

Impedimentum publicæ honeſtatis an oriatur, ſi major ſeptennio ſibi deſponſet per verba de futuro minorem ſeptennio. 73. 168. & ſeq.

Impedimentum erroris perſonæ, ac fortunæ quomodo dirimat matrimonium. 227. 1. & ſeq.

Impedimentum voti quale ſit? 239. 1. & ſeq.

Impedimentum criminis, & cultûs diſparitatis quomodo dirimat matrimonium 233. 1

Impedimentum coactionis, & vis illatæ quomodo matrimonium dirimat. 237. 1

Impedimentum conſanguinitatis uſque ad quartum gradum dirimit matrimonium. 240. 1

Impedimentum publicæ honeſtatis, ſi oritur ex matrimonio, illud dirimit uſque ad quartum gradum. Sin verò oriatur ex ſponſalibus de futuro, non excedit primum gradum lineæ rectæ, aut transverſalis. 240. 2. Non tamen oritur ex ſponſalibus incertis. 241. 9

Impedimentum ortum ex matrimonio rato eſt multo urgentius eo, quod oritur ex ſponſalibus. 355. 20

Impedimentum affinitatis non debet exprimi in genere, ſed ſpecificè. 357. 28

Impedimentum occultum; ſi concurrat cum publico in ordine ad matrimonium contrahendum debet in ſupplicatione, & diſpenſatione exprimi. 477. 86

Impedimentum publicæ honeſtatis duobus modis contrahitur. 470. 262

Impedimentum publicæ honeſtatis non tollitur per ſolutionem ſponſaliorum ex mutuo conſenſu ſponſorum. 470. 264

Impedimentum publicæ honeſtatis non extenditur ultra primum gradum utriusque lineæ rectæ, & transverſæ. ibid. 265

Impedimentum publicæ honeſtatis oritur ex matrimonio rato, & nondum conſummato. 471. Et id exprimendum eſt in ſupplicatione pro diſpenſatione. ibid. 168

Impedimentum criminis nectitur carnali copulæ, & matrimonium dirimit. 473. 277

Impedimentum publicæ honeſtatis non oritur ex ſponſalibus contractis cum minore ſeptennio. 487. 31

Impedimentum publicæ honeſtatis oritur ex ſponſalibus validè initis, tametſi poſtea mutuo conſenſu ſponſorum diſſolvantur. 489. 46

Impedimentum publicæ honeſtatis an oriatur ex ſponſalibus irritis defectu impedimenti occulti. 664. 11. Et an ex matrimonio nullo. 564. 17

Impedimentum criminis dirimens matrimonium oritur etiam ex morali occiſione conjugis alterius. 638. 6. Non tamen ſola ratihabitio mortis illatæ alteri conjugi ſufficit ad inducendum hoc impedimentum. 639. 6. Neque contrahitur hoc impedimentum, niſi machinatio in necem alterius conjugis ſuum ſortiatur effectum, & mors ſequatur. ibid. 7. Imò homicidium debet committi ex intentione, ut homicida contrahat poſtea matrimonium cum uxore occiſi. ibid. 9

Impedimentum erroris, conditionis ſervilis introductum fuit jure eccleſiaſtico. 662. 26. & ſeq.

Impedimentum cognationis ſpiritualis. 668. 1. & ſeq.

Impedimentum affinitatis dirimens matrimonium jam initum non ſufficienter probatur per aſſertionem unius teſtis. 692. 16. Imò ad diſſolvendum tale matrimonium, non ſufficit ſola confeſſio utriusque conjugis. ibid. 18. Quamvis etiam habeatur rumor viciniæ. 692. 20

Impedimentum affinitatis oritur ex copula carnali attentata cum puella impubete. 695. 10

Impedimentū affinitatis non oritur ex inceſtu cum cognata legali, aut ſpirituali. 695. 12.

Impedimentum quoad uſum matrimonij quomodo removendum. 729. 24

Impedimentum ortum ex frigiditate, an & quomodo dirimat matrimonium? 731. 37

Impedimentum dirimens matrimonium ſi ſit occultum, vel uni tantùm conjugi notum, poteſt hic matrimonium convalidare, tametſi impedimentum non manifeſtetur alteri conjugi. 782. 26. Debet tamen conjux neſcius impedimenti iterum conſentire, & quomodo? ibid. 27. & ſeq.

Impetranti diſpenſationem, an hæc proſit, ſi eidem renuntiet. 364. 1

Impotens conſcios ſuæ impotentiæ, ſi matrimonium contrahat cum fœmina, an teneatur eam alere. 737. 42.

Impotens ad conſummandum matrimonium, an teneatur uxorem alere ut ſororem. 732. 42

Impotentes conſummare matrimonium non poſſunt cedere jure ſuo. 715. 23.

Impotentia perpetua jure naturæ dirimit matrimonium etiam ratum. 278. 157

Impotentia reſpectiva non dirimit matrimonium abſolutè. 279. 160

Impotentia perpetua in ordine ad dirimendum matrimonium quænam ſit? 279. 162

Impotentia Eunuchorum an dirimat matrimonium? 281. 71

Impotentia orta ex maleficio quomodo matrimonium dirimat. 282. 176

Impotentia in ordine ad conſummandum matrimonium, quæ, & quotuplex? 722. 1. & ſeq.

Impotentia viri reſpectu unius tantùm fœminæ, ſi ſit perpetua, dirimit matrimonium. 702. 4. Non ita, ſi non ſit perpetua. ibid.

Impotentia viri, & mulieris, ſi opere humano ſine gravi periculo corporis tolli non poſſit, reddit inhabiles ad matrimonium ineundum. 723. 7

Impotentia ad conſummandum matrimonium, quando cenſenda ſit perpetua? ibid. 11

Impotentia ſuperveniens matrimonio rato licèt nondum conſummato, non dirimit matrimonium. 715. 21

Impotentia alterius conjugis poteſt quocunque tempore allegari. 725. 25

Impotentia perpetua orta ex maleficio dirimit ſubſequens matrimonium cum perſona in ordine ad quam habetur talis impotentia. 726. 2. Si tamen maleficium ceſſet cum alia perſona, poteſt cum ipſa matrimonium contrahi. ibid. 7

Impotentia naturalis defectu ætatis dirimit matrimonium. 727. 15

Impotentia in ordine ad matrimonium conſummandum quomodo per triennium exploranda. 729. 25

Impotentia perpetua unius conjugis nota utrique, vel ſaltem illi, qui potens eſt, an dirimat matrimonium ſubſequens. 732. 39

Impotentia viri, ſi poſt Judicis ſententiam removeatur, non impedit, quin vir teneatur redire ad ſuam uxorem. 730. 28

Impotentia perpetua unius conjugis nota utrique irritat matrimonium. 732. 40

Impotentia ignorata dirimit matrimonium, quia opponitur ejus eſſentiæ. ibid. 41

Impotentiæ perpetuitas quomodo probanda in foro exteriori. 281. 168

Impuberes proximi pubertati validè matrimonium contrahunt, ſi malitia ætatem ſuppleat. 480.

Impuberes quamvis contraxerint ſponſalia, quæ juramento firmaverint, adhuc poſſunt reſilire, cùm primùm pervenerint ad pubertatem. 484. 15

Impuberes ante pubertatem non poſſunt reſilire à ſponſalibus initis. 489. 48

Impuberes apti ad matrimonium ex contracto matrimonij obligantur. 490. 49

Impuberes ante pubertatem invalidè contrahunt matrimonium. ibid. 50

Impuberum ſponſalia contracta completo ſeptennio ſunt valida ſuppoſito uſu rationis. 79. 12

Impubes, ſi velit ab initis ſponſalibus reſilire, tenetur id præſtare, cùm primùm pubertatem attingit. 478. 8

Impubes factus pubes an poſſit reſilire à ſponſalibus non expectata alterius ſponſi pubertate. 484. 17.

Inæqualitas conſanguinitatis quomodo explicanda in diſpenſationibus quoad matrimonium ineundum. 355. 17

Inceſtuoſus prohibetur uxorem ducere 690. 4 ſi tamen matrimonium contrahat, hoc ſuum ſortitur valorem. ibid. 5

Inceſtuoſus tenetur uxori debitum reddere, non verò ab illa exigere. 690. 8

Inceſtuoſus prohibetur matrimonium contrahere. 697. 24

Inceſtus eſt exprimendus ſive contigerit ante, ſive poſt Pontificis diſpenſationem ſi Ordinarius nondum hanc demandaverit executioni. 450. 178. & ſeq.

Inceſtus cum conſanguinea uxoris ſuæ impedit matrimonium ne contrahatur, ſed non dirimit contractum. 689. 1. & ſeq.

Inceſtus patratus à marito cum conſanguinea uxoris ſuæ intra gradus jure prohibitos impedit ne matrimonium contrahatur, ſed non dirimit contractum. 690. 9

Inceſtus cum conſanguinea demortuæ uxoris inducit impedimentum matrimonio contrahendo. 690. 7

Inceſtus cum conſanguineis ſponſi, & ſponſæ de futuro invehit impedimentum publicæ honeſtatis in ordine ad matrimonium contrahendum. 694. 3. Non tamen eſt impedimentum perpetuum. ibid. 4

Inceſtus cum conſanguinea ſponſæ de præſenti, matrimonio tantùm rato, & nondum conſummato infert impedimentum perpetuum in ordine ad matrimonium contrahendum. 694. 5

Inceſtus patratus à viro proprii cum conſanguineis non dirimit matrimonium. 94. 7

Indiſſolubilitas matrimonij quoad torum, & vinculum explicatur. 173. 1

Infantes minores ſeptennio invalidè contrahunt ſponſalia. 479. 11

Inferior non poteſt diſpenſare in lege ſuperioris. 321. 23.

Inferior non diſpenſat in lege ſuperioris, neque exercet Iuriſdictionem in ipſum; ſed tantùm per epikiam interpretatur legem ſuperioris in cauſa urgentis neceſſitatis. 324. 7

Inferior cum diſpenſat in lege ſuperioris non poteſt onus ullum imponere diſpenſato. 331. 32

Inferior nequit diſpenſare in lege ſuperioris, quando ei conceditur, niſi ex juſta cauſa. 330. 30

Infideles matrimonio conjuncti in quocunque gradu conſanguinitatis excepto primo lineæ rectæ, & transverſæ non ſeparantur, ſi ad fidem convertantur. 709. 15

Infideles conjuncti matrimonio in ſecundo, vel tertio gradu conſangoinitatis, vel affinitatis, ſi ambo convertantur ad fidem, matrimooiom non ſolvitur. 774. 19
Infideles non ſubijciontur legibns eccleſiaſticis, & ſi contraxerunt in infidelitate in gradu prohibito ab Eccleſia, ſi convertantur, non ſeparantor. 775. 29
Infidelis, qui fornicariè cognovit aliqoam fœminam poſt ſnſceptum baptiſmum poteſt eandem ducere in uxorem. 699. 34
Infidelis ſi ſine injuria Salvatoris velit cohabitare cum conjoge fideli, non ſolvitor matrimonium. 774. 17
Infidelis, qui in ſtatu infidelitatis ſuam repodiavit uxorem, ſi poſtea convertatur, & contrahat matrimonium cum fideli, tenetur hanc dimittere, & primæ repudiatæ adhærere. 778. 1
Infidelis, qui cum uxore contraxit, & conſummavit matrimonium tempore infidelitatis, oon poteſt poſt ſoſceptum baptiſmum validè matrimonium contrahere cum ejus conſanguinea usque ad quartum gradum. 783. 23
Infidelium matrimonium, quomodo per converſionem fiat ſacramentum? 775. 24. & ſeq.
Inhabilitas perſonæ, ſi reticeatur clauſula *motu proprio* non ſupplet defectum. 347. 7
Initiati ſacris ordinibus quales pœnas incurrant, ſi matrimonium contrahant. 622. 101.
Intentio concedeotis conſideratur in ordine ad valorem gratiæ, non culpa reſipiſcentis. 345. 27
Inteotio legiſlatoris colligitur ex procemio legis. 550. 188
Interdictom Eccleſiæ quomodo jure eccleſiaſtico impediat matrimonium. 734. 1 & ſeq.
Interdictom Eccleſiæ impedit matrimonium, ne contrahatur. 734. 1. & ſeq.
Interdictum matrimonij ex joſta, & legitima cauſa fit etiam per Judicem eccleſiaſticum. ibid. 4
Interpretatio, an aliquod votum ſit reſervatum eſt benignè facienda. 395. 4
Irregularitas non multiplicatur juxta numerum homicidiorum. 389. 153
Iudex Eccleſiaſticus quomodo debeat compellere ſponſos de futuro ad fidem ſervandam, & matrimonium contrahendum præſertim ſi ſponſalia foerint jurata. 76. 178
Iudex delegatus, ad qoem dirigontor executiones diſpenſationum ſuper impedimentis matrimonij, eſt Vicarius Generalis Epiſcopi, & ſede vacante Ordioarius proximior. 410. 20
Iodex delegatus ad diſpenſandum, non poteſt quidqoam exigere à diſpenſatis. 422. 65
Iudex delegatus antequam exequatur diſpenſationem ſoper impedimentis matrimonij debet examinare teſtes. 423. 67
Iudex delegatus ad executionem diſpenſationis ſuper impedimentis matrimonij non poteſt facultatem ſibi delegatam alteri ſubdelegare. 425. 81
Iudex occultè excommunicatus oon privatur uſo juriſdictionis, & poteſt alium excommunicare. 543. 153
Iudex Eccleſiaſticus poteſt compellere adulterum ad abjurandam adulteram. 635. 11
Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de adulterio, non ſolùm quando agitur de ſeparatione matrimonij quoad torum, ſed etiam ut reintegretur matrimonium, & deſiſtatur ab adulterio. 635. 12.
Iudex per ſententiam divortii abſolvit ſolum conjugem innocentem. 643. 34
Iudex eccleſiaſticus ſi juſta cauſa ſobſit, poteſt matrimonium interdicere. 734. 4
Iudex eccleſiaſticos ſi interdicat mulieri, ne nobat alicui, ſi hæc noo obſtante tali præcepto, ei oubat, matrimonium eſt validum. 735. 6
Iudicis officium eſt conjuges ob adulterium ſeparatos reconciliare, ſi adſit periculum adulterij. 641. 26
Iura prohibentia matrimonia filiorumfamilias ſine conſenſu pareotum ſunt conſultiva, oon præceptiva. 165. 6
Iuramentum non firmat promiſſionem pœnæ in ſponſalibus, quia promiſſio fuit invalida 23. 3
Iuramentum adjectum contractui eſt illi acceſſorium. 33. 5
Iuramentum præſtitum in honorem Dei principaliter conſtituit Deum principalem Creditorem. 34. 7
Iuramentum quomodo ſervandum ab eo, qui vult religionem ingredi, ſi promiſerit puellam ducere io oxorem. 77. 182.
Iurans animo violandi juramentum adhuc contrahit obligationem ſervandi juramentum. 201. 100
Iuriſdictio ordinaria radicatur in perſona illius, cui conceditur. 358. 4
Iuriſdictio contentioſa delegata cum clauſula donec coocedens revocaverit, expirat morte concedentis re integra; non ita ſi res non ſit amplius integra. 362. 36
Iuriſdictio delegata noo poteſt prorogari de perſona in perſonam etiam de conſenſu partium. 342. 46
Ios naturæ quomodo materialiter dicatur mutationi obnoxium. 528. 72
Ius non ſupplet coonſenſum in favorem contrahentium matrimonium; licèt in cæteris contractibus illum ſoppleat. 593. 95
Ius civile principaliter intendit, ut homines, qoietè, ac tranqoillè vivant in hoc ſæculo. Finis verò juris canonici eſt dirigere homines in Deum, ac impedire peccatum. 647. 51
Ius contrahendi matrimonium eſt etiam proprium ſervorum. 654. 6
Iuſtitia poblicæ honeſtatis oritur etiam ex ſponſalibus ab initio validis. 177. 152. Non tamen hoc impedimentum ortom ex ſponſalibus de futuro excedit primum gradum lineæ rectæ, & transverſalis. ibid. 152. Non tamen ex defectu conſenſus oritur hoc impedimentum. 218. 155.
Iuſtitia publicæ honeſtatis, quid ſit, & quomodo impediat matrimonium? 716. 16
Iuſtitia poblicæ honeſtatis oritur ex ſponſalibus validis. 713. 19
Iuſtitia publicæ honeſtatis oritur ex matrimonio rato, licèt nondum conſummato. 717. 44

Iuſti

Iuſtitiæ vinculum eſt fortius vinculo caſtitatis, propterea qui votum emiſit caſtitatis, vel religionis, & poſtea puellam defloravit ſpe data de matrimonio cum eadem ineundo tenetur eam ducere. 198. 81

L.

Leges divinæ recipiunt interpretationem de bono, & æquo. 194. 64
Leges ſæculares quoad matrimonium adhærent eccleſiæ. 455. 199
Legislator cum ſit author legis poteſt in lege diſpenſare. 759. 41
Legitimatio prolis, ut ritè inſtituatur, duo requiruntur, quæ explicantur. 748, 2 In dubijs, quæ oriuntur circa matrimonium ſtandum potius eſt juri canonico, quàm civili. ibid. 9
Legitimatio prolis ut ritè fiat per ſubſequens matrimonium exigit, ut parentes potuerint matrimonium contrahere tunc cum illam conceperunt. 848. 4
Legitimatio in genere quomodo differat à diſpenſatione. 751. 3
Legitimatio facta per reſcriptum principis, quomodo differat ab illa, quæ fit per ſubſequens matrimonium. 752. 7
Legitimatio per reſcriptum Principis ſæcularis non habet effectum in foro eccleſiaſtico. ibid. 8
Legitimatus cum clauſula: *ſine prajudicio venientium ab inteſtato*, an poſſit retinere paternam hæreditatem. 750. 1
Legitimitas, & illegitimitas filiorum quæ? 743. 1. & ſeq.
Legitimitas prolis quomodo probanda? 750. 12
Legitimitas natalium quibus modis probari poſſit. 751. 3
Lepra ſuperveniens non dirimit matrimonium de præſenti antea initum 650. 3. & 4. Si tamen periculum immineat, ut alter conjux lepram contrahat ex judicum conſilio poteſt fieri ſeparatio a toro. 651 4
Lepra non debet eſſe impedimento coniugi ſano ſequendi conjugem leproſum. 651. 1
Lepræ morbus ſuperveniens diſſolvit ſponſalia de futuro priùs inita 650. 1 Si tamen alius immunis à lepra petat ſponſalia diſſolvi. ibid.
Lepræ morbus non debet accenſeri impedimentis dirimentibus matrimonium. 650 2.
Leproſis non eſt interdictum matrimonium contrahere. 951. 5
Levatio de ſacro fonte eſt actio perſonalis, & de jure nequit exerceri per procuratorem. 682. 71. bene tamen de conſuetudine. ibid. 73
Lex matrimonij quomodo evincatur non obligare omnes poſt factam ſufficientem propagationem. 111. 194
Lex civilis non inducit independenter à lege eccleſiaſtica damna, quæ incurruntur ob illegitimitatem. 337. 8
Lex pœnalis extenditur ultra expreſſa, quando excluditur identitas rationis. 458. 212
Libellus repudij in lege veteri ſolis viris concedebatur, non fœminis. 767. 8. Libello repudij in lege Evangelica ſucceſſit divortium à toro ibid.
Liber vir ſi ſcienter ancillam ducat in uxorem, fit irregularis. 657. 17
Licentia conceſſa à Parocho ſimplici ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio contra prohibitionem Epiſcopi, an ſit valida. 518. 20
Licentia à Parocho per vim, vel metum extorta, an irritet matrimonium 581. 52
Ligamen quomodo dicatur inijcere impedimentum dirimens matrimonio contrahendo. 275. 244. Ligamen matrimonij eſt vinculum indiſſolubile. ibid.
Linea conſanguinitatis quæ, & quomodo collateralis dividatur in æqualem, & inæqualem. 306. 18
Linea conſanguinitatis transverſalis æqualis, & inæqualis. 703. 9
Lite matrimoniali pendente ſi litigans ducat aliam uxorem ignorantem facti, ſi poſtea feratur ſententia de nullitate matrimonij, validum eſt ſecundum matrimonium. 227. 14
Literæ juſtitiæ comparantur contractibus bonæ fidei. 341. 9
Literæ emanantes per modum contractus non expirant per mortem concedentis. 358. 3
Literæ diſpenſationis matrimonialis, ſi deperdantur, antequam regiſtrentur, poſſunt aliæ literæ expediri ſub eadem data. 441. 137

M.

Machinatio in mortem conjugis conjuncta adulterio dirimit matrimonium ſubſequens. 638. 5.
Machinatio in mortem coniugis, & promiſſio ducendi adulteram dirimunt matrimonium cum adultera. 647. 53
Mala gravia ſufficientia ad incutiendum metum cadentem in virum conſtantem, quæ ſint. 594. 74. & ſequent.
Maleficium quid ſit, & quomodo matrimonium dirimat? 282. 177
Maleficium inducens impotentiam in ordine ad matrimonium, quomodo hoc dirimat. 726. 7.
Malitia quomodo intelligatur ſupplere ætatem in ordine ad matrimonium contrahendum 482. 6
Malum culpæ quamvis minus nunquam ſuaderi debet. 614. 60. & ſequent.
Mandatum de faciendo an contineat gratiam faciendam. 363. 40
Materia proxima ſacramenti matrimonij eſt ipſa traditio corporum, remota ſunt corpora contrahentium. 106. 3
Materia proxima in quovis contractu ſe habet per modum indeterminati, ac imperfecti. 107. 7
Matrimonia clandeſtina erant vera ſacramenta ante Tridentinum. 110. 2
Matrimonia Acatholicorum inita coram Magiſtrato politico, vel miniſtro Acatholico valida ſunt in illis regionibus, ac provincijs, ubi decretum Concilii Tridentini non fuit promulgatum.

gatum, 123. 53. Imò etiam in illis provinciis hæreticorum, ubi decretum Concilij fuit promulgatum. ibid. Neque talia matrimonia inita coram Magiſtratu politico ſunt clandeſtina, & in illis ceſſat finis Concilij Tridentini ibid.

Matrimonia ſine conſenſu parentum aliquando fiunt publicè in facie Eccleſiæ. 165. 8

Matrimonia in Germania init a inter Catholicos, & hæreticas ſunt illicita, ſed valida. 236. 27. & ſeq.

Matrimonia quæ à catholicis contrahuntur cum hæreticis non ſunt irrita, ſed illicita. 274. 138. Damnantur hujusmodi matrimonia, quia ſcandalum ingerunt. 275. 141

Matrimonia clandeſtina quâ ratione potuerint à Concilio Tridentino irritari. 527. 67

Matrimonij ſacramentum quomodo in lege evangelica evincatur conferre gratiam. 152. 198

Matrimonij indiſſolubilitas quoad torum, & vinculum explicatur. 173. 1

Matrimonio invalidè, & clandeſtinè inito, an ſint pœnæ annexæ. 525. 57

Matrimonio qui poſſint aſſiſtere nomine eccleſiæ. Et matrimonio Vagorum quinam debent aſſiſtere ibid. 132. Et quomodo à Parocho præmitti debeat examen. ibid. 133.

Matrimonium poſt concilium Tridentinum ſine Parocho & teſtibus contrahi nequit. 13. 12

Matrimonium gravi metu initum eſt irritum. 71. 162

Matrimonium ut impediatur ſufficit atteſtatio unius teſtis aſſerentis adeſſe impedimentum. 75. 177

Matrimonium inire cum meretrice, ut extrahatur è lupanari eſt actus charitatis. 76. 178.

Matrimonium initum à viro verbis æquivocis, & cum intentione cognoſcendi carnaliter puellam in foro externo eſt validum. 81. 202

Matrimoniũ deſumit ſuam nomenclationem à matre, quatenus mulier nubit, ut mater fiat. 87. 3

Matrimonium eſt contractus, quo vir, & mulier ſe mutuò obligant ad vitæ ſocietatem. 87. 4.

Sex conſiderantur in matrimonio conditiones. ibid. 5

Matrimonium ut contractus eſt conjunctio maritalis inter viri & uxoris legitimas perſonas individuam vitæ conſuetudinem retinens. 88. 5

Matrimonium ut ſacramentum eſt ſignum ſenſibile gratiæ collatæ viro, & fœminæ fidelibus legitimo conſenſu copulatis ad perpetuam vitæ conſuetudinem mutuò peragendam. ibid. 6.

Matrimonium per carnalem copulam quomodo dicatur perfici. 89. 13

Matrimonium propria circumveſtitur honeſtate, eſtque medium proportionatum ad finem per ſe bonum. 90. 3. & ſequent.

Matrimonium in lege naturæ, & Moſaica non fuit ſacramentum, ſed contractus naturalis 96. 1

Matrimonium ut ſacramentum eſt ſignum practicum rei ſacræ ſanctificantis contrahentes 96. 2. Et ſignum unionis Chriſti cum Eccleſia ſponſa per charitatem, & confert gratiam ibid. 1.

Matrimonium inter ſacramenta ultimum obtinet locum, quia non ita perfectè ſicut alia ſacramenta ordinatur ad bonum ſpirituale. 97. 5

Matrimonium infidelium non eſt ſacramentum, quia hoc eſt tantùm in Eccleſia. 97. 7

Matrimonium inter fideles baptizatos nunquam poteſt iniri ſine ſacramento, 98. 18

Matrimonium quando ut ſacramentum fuit à Chriſto inſtitutum. 99. 20

Matrimonium inter abſentes initum eſt ſacramentum. 101. 1

Matrimonium ut validè contrahatur per procuratorem tres requiruntur conditiones 101. 1

Matrimonium ut validè contrahatur per Procuratorem quæ requirantur conditiones. 101. 2

Matrimonium ſimulatè & ſine conſenſu interno initum non excuſatur à culpa lethali, & eſt irritum .104 16

Matrimonium metu initum eſt irritum, ſi metus fuerit ab eo incuſſus, cum quo quis contrahere cogitur. 105. 22 Sin autem metus incutiatur injuſtè ob alium finem, non ut matrimonium contrahatur, illud non irritat. ibid. 24.

Matrimonium metu imminentis mortis initum cum concubina eſt validum. 105. 24.

Matrimonium contrahere poſſunt quotquot non prohibentur à jure. 113. 21

Matrimonium eſt hominibus naturale. 114. 1

Matrimonium debuit eſſe indiſſolubile ob bonum prolis, ac rei domeſticæ. 115. 5

Matrimonium quando fuit inſtitutum in lege naturæ. 115. 7. & ſequent.

Matrimonium fuit inſtitutum in officium naturæ, & remedium concupiſcentiæ 116. 13

Matrimonium validè initur etiam ab excommunicatis. 116. 17

Matrimonium ſub mundi initijs cadebat ſub præceptum obligans omnes. Non tamen Abel peccavit, quia uxorem non duxit. 117. 21 Sed ſufficiente propagatione jam facta non amplius obligavit omnes. ibid.

Matrimonium clandeſtinum ante Tridentinum fuit validum, ac verum ſacramentum. 118. 23

Matrimonium initum inter fidelem, & cathechumenum non eſt ſacramentum. 119. 32

Matrimonium inter infideles initum habet rationem contractûs civilis, non ſacramenti. 119. 36

Matrimonium ſine præſentia Parochi, & teſtium invalidè contrahitur. 120. 42 Validè tamen ſi Parochus quamvis invitus, & reluctans ſit præſens cum teſtibus. 121. 43

Matrimonium tempore peſtis, vel in mortis articulo initum cum concubina coram Parocho, & teſtibus eſt validum, & proles ante ſuſcepta legitimatur. 122. 43

Matrimonium ſine præſentia Parochi validè contrahitur in illis regionibus, ac provinciis, in quibus concilium Tridentinum non fuit publicatum. ibid.

Matrimonium initum, inter Catholicum, & hæreticam in Provinciis hæreticorum coram Magiſtratu politico, vel miniſtro Acatholico & teſtibus, validum eſt, ſed illicitum, & catholi-

Digitized by Google

tholicus graviter peccat. 124. 68
Matrimonium metu gravi initum purgato metu per ſequentem ſpontaneam voluntatem convaleſcit. 133. 99
Matrimonium invalidè contractum quomodo debeat ratificari. 133. 103
Matrimonium clandeſtinum non habet vim ſponſaliorum. 144. 168
Matrimonium præſente, & intelligente Parocho, ſed non conſentiente, imò renuente an ſit validum? 148. 183
Matrimonium contractum coram Parocho ſuſpenſo, vel excommunicato eſt validum 149. 186
Matrimoniũ initum coram Parocho, cui Epiſcopus interdixit, ne illi aſſiſteret, eſt validum. 154. 206
Matrimonium ſub conditione de futuro quomodo validum ſit. 158. 226
Matrimonium ob impedimentum dirimens quomodo ratificetur. 169. 14
Matrimonium de præſenti ſi contrahatur per verba obſcura ſunt hæc intelligenda juxta communem ſignificationem. 169. 15
Matrimonium infidelium conſummatum diſſolvi poteſt. 173. 4
Matrimonium ratum, & conſummatum inter fideles eſt indiſpenſabiliter indiſſolubile. 174. 23
Matrimonium ratum, & nondum conſummatum diſſolvi poteſt per ſolemnem profeſſionem emiſſam in religione approbata. 175. 6
Matrimonium eſt validum quamvis contrahatur contra conſuetudinem loci dummodo ſervetur forma Tridentini. 190. 34
Matrimonium initum ſine præſentia Parochi in aliquibus caſibus ſuum ſortitur valorem. 193. 57
Matrimonium initum cum conditione repugnante ejus ſubſtantiæ, eſt irritum. 192. 55
Matrimonium in mortis articulo an poſſit validè contrahi ſine Parocho. 194. 62
Matrimonium à Catholico initum coram miniſtro Acatholico, an validum ſit? 197. 80
Matrimonium invalidum ut ratificetur impetrata diſpenſatione, neceſſarius eſt novus conſenſus utriusque contrahentis, adeout non convaleſcat ſine hoc novo conſenſu. 204. 119
Matrimonium non diſſolvitur quoad vinculum ob adulterium alterius conjugis. 214. 151. & ſequent.
Matrimonium ratum, & nondum conſummatum quo jure diſſolvatur per ſolemnem profeſſionem alterius conjugis in religione approbata. 217. 155
Matrimonium eſt contractus civilis, cui poſſunt apponi conditiones juxta exigentiam boni communis. 218. 2
Matrimonium præcisè ut ſacramentum non cadit directè ſub poteſtate civili ſæculari. 221. 5
Matrimonium fidelis cum infideli jure naturæ eſt prohibitum, non irritum. 236. 14
Matrimonium tempore interdicti validè, non licitè contrahitur. 249. 14
Matrimonium infidelium, an, ſi convertantur, poſſit à Pontifice ex aliqua juſta cauſa diſſolvi. 253. 25
Matrimonium infidelium, an poſt baptiſmum ſtatim fiat ſacramentum, Ibid. 27. & ſequent.
Matrimonium initum cum falſo errore alicuius impedimenti an ſit validum. 254. 34
Matrimonium ex timore mortis imminentis validè contrahitur cum impedimento dirimente. 256 38
Matrimonium invalidè initum ex defectu conſenſus alterius conjugis quomodo revalidetur. 255. 43
Matrimonium quomodo dicatur contrahi in facie Eccleſiæ. 430. 94
Matrimonium etiam debet contrahi coram Parocho, & teſtibus. Ibid. 96
Matrimonium ſi contrahatur ruri, Parochus ruralia debet nuptias benedicere. 431. 97
Matrimonium in locis, ubi Concilium Tridentinum non fuit publicatum validè contrahitur ſine præſentia Parochi. 571. 225. Et quid ſi incolæ loci, in quo fuit publicatum, ſe transferant in locum, ubi nunquam fuit publicatum, & ibi contrahant matrimonium ſine Parocho? ibid. 226. & ſeq.
Matrimonium initum à pubere validum eſt, quamvis nondum poſſit matrimonium conſummare. 482. 1. Neque inde arguitur impotentia, ſed expectandum eſt poſt vigeſimum ætatis annum. ibid. 4
Matrimonium eſt irritum, ſi puella pubes taceat, & nullus pro ea reſpondeat. 483. 13
Matrimonium initum cum minore ſeptennio non poteſt accuſari. 491. 55
Matrimonium initum ex metu gravi injuſtè quidem incuſſo non tamen eo fine, ut extorqueatur conſenſus in matrimonium, ſed ad aliam finem, eſt validum. 407. 89
Matrimonium per metum cadentem in virum conſtantem initum, ut annulletur, tres requiruntur conditiones. 497. 90
Matrimonium gravi metu initum ratificatur per ſubſequentem liberum ejus uſum, & diuturnam mutuam cohabitationem ſpontaneam. 502. 118. Ad quod tamen quatuor requiruntur conditiones. Ibid.
Matrimonium metu gravi initum accedente juramento non convaleſcit. 505. 136
Matrimonium metu gravi initum nullam inducit obligationem, nec indiget relaxatione. 506. 149
Matrimonium clandeſtinum dupliciter poteſt contrahi. 508. 1. Ante Tridentinum fuit validum, ſed illicitum. Ibid. 2
Matrimonium initum ſine præſentia Parochi, & teſtium poſt Tridentinum nullius eſt valoris. 510. 8
Matrimonium ut ſacramentum eſt adnexum contractui civili valido. ibid. 9
Matrimonium an in aliquibus caſibus poſſit validè contrahi ſine præſentia Parochi. 514. 23
Matrimonium, cui aſſiſtit ſimplex ſacerdos ex licentia Parochi, dolosè obtenta eſt validum. 516. 2
Matrimonium initum inter hæreticos in locis, ubi

Concilium fuerat promulgatum, an ſit validum. 518. 13
Matrimonium initum coram Parocho, & teſtibus non intelligentibus idioma contrahentium, an validum ſit. 523. 44
Matrimonium non eſt clandeſtinum, ſi non præceſſerint denuntiationes, dummodo contrahatur coram Parocho, & teſtibus. 524. 48. Incurrunt tamen contrahentes pœnas matrimonij clandeſtini. ibid. 51
Matrimonium an in aliquibus caſibus validè contrahatur ſine Parocho, & teſtibus. 549. 187
Matrimonium initum ſine Parocho, & teſtibus etiam in mortis articulo eſt invalidum. 551. 188
Matrimonium initum coram Parocho proprietario, vel delegato ad univerſam cauſam Parochiæ, an ſit validum, ſi Epiſcopus prohibuerit, ne tali matrimonio aſſiſteret. 556. 236
Matrimonium cum una de præſenti quamvis non conſummetur, non diſſolvitur per ſubſequens matrimonium etiam conſummatum. 561. 7
Matrimonium de præſenti ratum non diſſolvitur per ſecundum conſummatum. 568. 36
Matrimonium initum ſub conditione honeſta hac purificata valet, ſi non irritetur à jure. 579. 13. Secus ſi ab initio à jure ſit irritum. 580. 15
Matrimonium initum ſub conditione neceſſaria eſt validum. 584. 37. Debet tamen neceſſarius eventus conditionis innoteſcere contrahentibus. ibid. 38. Debet conditio neceſſaria eſſe ſecundùm ordinem naturæ. ibid. 39
Matrimonium initum ſub conditione impoſſibili ab eccleſia præſumitur validum, & conditio non adjecta. 593. 96
Matrimonium initum poſt ſuſceptos ſacros ordines eſt irritum. 601. 3
Matrimonium ratum diſſolvitur per ingreſſum in religione approbata, ſed emiſſa profeſſione ſolemni in eadem, non ita per ſuſceptionem ſacrorum ordinum. 606. 12
Matrimonium initum cum alia muliere vivente propria uxore eſt irritum, & poſt mortem primæ requiritur novus conſenſus, ut contrahatur cum ſecunda. Si cùm prima matrimonium non conſummaverit, & ignoranter contraxerit cum ſecunda. 634. 5
Matrimonium gravi metu extortum non fit validum per juramentum eidem adjectum. 634. 8
Matrimonium contrahens cum ſecunda ſciens primam uxorem adhuc vivere, hac mortua eſt ſeparandus à ſecunda, cum qua non poteſt contrahere. 615. 9
Matrimonium ab initio irritum ob errorem conditionis ſervilis, quomodo ratificetur. 659. 14
Matrimonium liberi initum cum ancilla ignorata conditione ſervili, ſuum ſortitur valorem, ſi effluxerit decennium, ex quo ancilla eſt in poſſeſſione libertatis. ibid. 16
Matrimonium liberi cum ancilla eſt invalidum, quamvis ignorantia conditionis ſervilis ſit craſſiſſima. 658. 6
Matrimonium initum cum ancilla ignorata ſervitute à libero eſt irritum, quamvis inſcio viro manumittatur poſtea ab hero, & vir conſummet matrimonium. 659. 61
Matrimonium liberi cum ſerva ignorata conditione ſervili à viro libero, ſi poſt ſemeſtre ſit ancilla donanda plena libertate, eſt validum. 661. 25
Matrimonium ratum licèt non conſummatum eſt vinculum indiſſolubile. 691. 15
Matrimonium non diſſolvitur, ſi conjuges aſſerant præceſſiſſe affinitatem, quia illis non creditur. 697. 26
Matrimonium in primo gradu conſanguinitatis lineæ rectæ eſt jure naturæ irritum. 794. 14
Matrimonium inter patrem, & filiam, an poſſit in aliquo caſu cohoneſtari. 705. 17
Matrimonium inter fratrem, & ſororem an jure naturæ ſit irritum. 706. 3. & ſequent.
Matrimonium ab initio irritum tractu temporis non convaleſcit. 725. 25
Matrimonium quamvis initum contra interdictum Eccleſiæ, vel Judicis diſſolvit præcedentia ſponſalia de futuro. 735. 8
Matrimonium mulieris aptæ ad illud conſummandum eſt validum, quamvis parere nequeat ſine mortis periculo. 715. 33
Matrimonium initum contra præceptum, & interdictum Parochi eſt validum. 735. 6
Matrimonium initum coram Parocho, & teſtibus non præmiſſis denuntiationibus validè contrahitur non licitè. 744. 6
Matrimonium putativum, & clandeſtinum ob omiſſas denuntiationes quomodo differant. 744. 19
Matrimonium diſſolvitur quoad torum per omnes ſpecies luxuriæ, in quibus conjux carnem ſuam dividit cum alio. 769. 17
Matrimonium quomodo ſeparetur propter hæreſin, inductionem ad peccatum, & ſævitiam conjugis. 772. 1
Matrimonium repræſentat unionem Chriſti cum Eccleſia. 804. 5. Hæc tamen repræſentatio eſt accidentaria ſacramento. ibid.
Matrimonium ex primæva ſua inſtitutione excludit pluralitatem uxorum. 804. 6
Meretrices quæſtum facientes de proprio corpore, an poſſint à Republica tolerari. 79. 189
Metus cadens in virum conſtantem, qualis ſit? 71. 161
Metus procedens à cauſa libera non irritat matrimonium. ibid. 136
Metus gravis ut matrimonium irritet, debet incuti animo extorquendi conſenſum. ibid.
Metus injuſtè incuſſus quo jure matrimonium irritet. 105. 29
Metus cadens in virum conſtantem, & lædens libertatem, ac irritans matrimonium qualia ſit. 209. 139
Metus generatim ſuam trahit originem à cauſa naturali, & interna ipſius metuentis. 210. 142
Metus injuſtè incuſſus non irritat matrimonium, ſi non fuit incuſſus ad extorquendum conſenſum. ibid. 155
Metus dirimens matrimonium eſt duplex. 238. 1. Debet eſſe gravis cadens in virum conſtantem. ibid. 4
Metus, quo filij ob reverentiam parentum, vel ſubditi dominorum non ſunt auſi contradicere, an

an ſit juſtus, & ſufficiens ad dirimendum matrimonium. 247. 1. & ſeq.
Metus cadens in virum conſtantem irritat matrimonium. 492. 93
Metus cadens in virum conſtantem, & non conſtantem qualis ſit. ibid. 64
Metus cadens in virum conſtantem dicitur reſpectivè ad fortes, & imbecilles. 493. 69
Metus cadens in virum conſtantem tantùm jure eccleſiaſtico irritat matrimonium. 497. 91
Metus levis non ſufficit ad irritandum matrimonium. 499. 101
Metus levis irritat ipſo jure ſponſalia de futuro. 504. 130
Metus, qui eſt cauſa contractûs, quomodo probandus ſit? 505. 133
Miniſter ſacramenti matrimonij non eſt ſacerdos, ſeu Parochus aſſiſtens, ſed ipſi contrahentes. 119. 1
Miniſter ſolemnitatis requiſitæ ad matrimonium, ne ſit clandeſtinum, eſt Parochus cum duobus teſtibus. 512. 1
Miniſtranter ſacramentum, ut etiam matrimonium in mortali peccant lethaliter. 118. 19
Minores 25. annis prohibentur contrahere in ordine ad alienanda bona. 486. 28
Minores 25. annis, ſi ſint conjugati, permittuntur poſt annum 18. ætatis res ſuas, & uxoris adminiſtrare, déque ijsdem liberè diſponere. 486. 28
Modus adjectus contractui matrimonij, ſi ſit turpis, vel impoſſibilis, habetur pro non adjecto. 581. 20
Monogamia quid, & quomodo probetur ex ſcripturis. 93. 20
Moribundus an poſſit matrimonium validè contrahere. 728. 17
Mors mariti abſentis, cùm ſit quid facti, non præſumi, ſed probari debet. 563. 7
Motor proprius quid operetur in diſpenſationibus matrimonialibus. 356. 22
Mulier non eſt audienda, ſi dicat ſe non conſenſiſſe matrimonio probante viro contrarium. 83. 206
Mulier ſecluſo pacto tenetur ſequi maritum aliò migrantem. 577. 2. Id tamen limitatur. Ibid.
Mulier, quæ tempore matrimonij fuit virgo, ſi ſtatim poſt menſem, vel bimeſtre reclamet, allegétque impotentiam viri, eſt illi credendum, quamvis vir id neget. 714. 14
Mulier prohibetur jure naturæ plures ſimul habere maritos. 805. 8
Mutus, & ſurdus poſſunt matrimonium contrahere. 113. 24

N.

NAtalium quæſtio coram quo judice tractanda. 757. 36
Natura intendit per ſe primò conſervationem ſui, & ſecundariò ſe ipſam perficere. 114. 2
Natura abhorret à matrimonio inito inter patrem, & filiam. 705. 20
Natus ex libera matre eſt liber: quia partus ſequitur ventrem. 664. 1. Conſuetudo tamen in contrarium legitimè præſcripta valet. ibid. 3. Secluſa conſuetudine in contrarium proles ſequitur conditionem matris. ibid. 4
Neceſſitudo non eſt ita arcta inter affines, ſicut inter conſanguineos. 714. 12
Negantibus ſe conſenſiſſe contractui matrimonij in foro externo non creditur. 203. 115
Nemo poteſt ſe ipſum inſtituere in beneficio. 297. 20
Nemo poteſt propria authoritate conjugem dimittere ob quodcunque impedimentum. 759. 3
Nuntius Apoſtolicus, in quibus gradibus conſanguinitatis poſſit diſpenſare in ordine ad contrahendum matrimonium. 322. 26
Nuptiæ poſſunt licitè contrahi die ſabbathino ante adventum, & etiam in veſperis ante diem cinerum. 249. 12
Nuptiæ an tempore interdicti poſſint licitè ſolemniter iniri. ibid. 13
Nuptiæ prohibentur inter cognatos aſcendentes, & deſcendentes. 702. 5. Ut etiam inter cognatos collaterales usque ad quartum gradum incluſivè. 702. 5. & 6.
Nuptiæ an prohibitæ ſint jure naturæ in primo gradu conſanguinitatis lineæ rectæ, & quid de cæteris in eadem linea. 705. 17. & ſeq.
Nuptiæ tria important, benedictionem conjugum, traductionem ſponſæ, & ſolemnitatem convivij. 737. 4
Nuptiæ tempore interdicti non poſſunt ſolemniter benedici. 739. 13
Nuptiæ tempore interdicti benedicuntur privatim cum moderatione. ibid. 19
Nuptiæ ſecundæ cur non ſint benedicendæ. 805. 1. Si tamen alteruter ex ſponſis nondum fuerat benedictus, iterantur benedictiones. ibid. 2
Nuptiæ ſecundæ, & aliæ ſucceſſivè ſunt licitæ. 803. 2. & ſeq. Nuptias ſecundas qui damnârunt. ibid. 1.
Nuptiis primis diſſolutis ſunt licitæ ſecundæ ex primario fine matrimonij. 804. 3
Nuptiarum prohibitio jure eccleſiaſtico ad quotum conſanguinitatis gradum extendatur. 707. 1. & ſequent.

O.

OBjectum conſenſus matrimonij quale ſit, & ad quas obligationes. 171. 1
Obligatio promiſſionis merè internæ eſt à lege privata, quam promittens ſibi imponit. 47. 44
Obligatio ex contractu orta alia eſt civilis, & alia in foro conſcientiæ. 58. 106
Obligatio non oritur ex promiſſione non acceptata ab abſente, quamvis præſens eam fuerit ſtipulatus. 58 109
Obligatio quam contrahit maritus ex vi matrimonij initi eſt prolem alere, & familiam gubernare. 178. 12
Obligatio, quæ ab utroque conjuge contrahitur, eſt reddere debitum matrimoniale alteri petenti. 178. 15. Et id procedit etiam quando dubium valoris matrimonij oritur ex dubio impedimenti impotentiæ. 179. 25

Onle

Obligatio, quæ oritur ex voto ſimplici, eſt debilior ortâ ex ſolemni. 232. 15
Obligatio ad impoſſibile non datur. 278. 557
Obligatio reſidendi in propria Eccleſia oritur ex officio Paſtoris. 320. 11
Obligatio prior non ſolvitur per poſteriorem, niſi hæc ſit fortior. 587. 54
Obligatio ad impoſſibile non datur: nec poteſt quiſpiam obligari ad id, quod eſt illi impoſſibile. 723. 8
Obligationes mutuæ conjugum ratione matrimonij, quænam ſint? 177. 1
Obreptio ut irritet reſcriptum, debet contingere in cauſa finali, non in ſola impulſiva. 348. 10
Officialis Epiſcopi, cui per præſcriptum delegatur diſpenſatio exequenda ſuper impedimento matrimonij, an poſſit hanc facultatem alteri ſubdelegare. 374. 57
Officium pœnitentiariæ quomodo diſpenſet in impedimentis occultis dirimentibus matrimonium. 429. 92
Officium patris eſt filiam dotare. 799. 8
Onus probandi non conſenſiſſe aliquem matrimonio, incumbit neganti. 203. 115
Oratores poſſunt impetrare etiam vivente in propria Diœceſi Epiſcopo executio diſpenſationis quoad matrimonium contrahendum ut dirigatur ad aliam Judicem. 410. 19
Oratores, qui impetrârunt diſpenſationem ſuper impedimentis matrimonij, ſi mutent domicilium, à quo tunc facienda ſit executio diſpenſationis. 419. 13.
Oratores conjuncti in quatto, & quinto gradu conſanguinitatis non indigent diſpenſatione. 419. 56
Oratores ſupplicantes Pontifici pro impetranda diſpenſatione ſuper impedimento conſanguinitatis debeat exprimere, quòd ſe non cognoverint ſub ſpe faciliùs obtinendæ diſpenſationis. 452. 185
Oratores ſupplicantes Pontifici pro diſpenſatione ſuper impedimentis matrimonij in forma pauperum tenentur de eorum paupertate docere. 465. 243. Ad fraudes vitandas non ſolùm debent pauperes eſſe, ſed etiam miſerabiles. ibid. 245
Oratores pauperes, & miſerabiles, qui dicantur in ordine ad impetrandam diſpenſationem pro matrimonio contrahendo in forma pauperum. 466. 247. Debent eſſe pauperes, & miſerabiles etiam tempore executionis ex ſtylo Curiæ. 467. 250
Oratoribus volentibus matrimonium contrahere, quomodo occurratur per officium Pœnitentiariæ. 420. 92
Oratoribus quomodo ſuccurratur, quando literæ diſpenſationis ſuper impedimentis matrimonij ſunt deperditæ. 441. 138
Oratoribus petentibus diſpenſationem ſuper impedimentis, quomodo ſuccurratur, ſi ſub ſpe facilius obtinendæ diſpenſationis ſe cognoverint. 454. 186
Oratorum indemnitati, quomodo ſuccurratur, ne executio diſpenſationis ſuper impedimentis matrimonij retardetur ob defectum probationis ejusdem diſpenſationis. 440. 136
Ordinarij poteſtas in ordine ad diſpenſandum limitata eſt, ſi deprehenderit preces veritate niti. 365. 5
Ordinario plura permittuntur, quæ juris neceſſitati non ſubjiciuntur. 533. 106
Ordinarius etiam invito Parocho poteſt delegare ſimplici ſacerdoti facultatem conjungendi in matrimonium conjuges. 120. 4
Ordinarius urgente gravi neceſſitate an poſſit diſpenſare ſuper impedimento occulto dirimente matrimonium, & quæ circumſtantiæ debe[a]n tunc concurrere. 463. 233
Ordinarius ex juſta cauſa poteſt diſpenſare, ne matrimonio præmittantur denuntiationes. 513.8. Et quæ ſint juſtæ cauſæ, recenſentur ibid. 10
Ordinarius antequam diſpenſet in denuntiationibus, debet diligenter informari, quod nullum adſit impedimentum. 413. 17.
Ordinarius ex quibus cauſis poſſit diſpenſare in denuntiationibus præmittendis matrimonio. 531. 91. & ſequent.
Ordinarius tenetur agere juxta ea, quæ exprimuntur in jure. 533. 105
Ordinarius diſpenſans ex juſta cauſa in denuntiationibus præmittendis matrimonio non poteſt imponere mulctam pecuniariam diſpenſatis. 533. 107
Ordinarius ſi ex juſta cauſa nolit diſpenſare, ut omittantur denuntiationes præmittendæ matrimonio, datur appellatio ad ſuperiorem. 534. 113. Datur locus appellandi quoad ſolum effectum devolutivum, non ita quoad ſuſpenſivum. 535. 117
Ordinarius delegatus, ſi concedat legato poteſtatem ſubdelegandi, ſubdelegatio eſt valida. 557. 231
Ordine ſacro non fit totalis traditio hominis ipſi DEO, ſed tantùm ad ejus cultum. 603. 12
Ordines minores non dirimunt, nec impediunt matrimonium poſtea ineundum. 601. 1
Ordines ſacri dirimunt matrimonium poſt ipſos initum. ibid. 2
Ordines ſacri nonniſi jure eccleſiaſtico dirimunt matrimonium poſtea ineundum. 603. 10
Ordinibus ſacris initiati, ad quæ obligentur? 604. 25
Ordinibus minoribus initiati qualem pœnam incurrant, ſi matrimonium contrahant. 606. 33
Ordo ſacer invalidè ſuſceptus non trahit ſecum incapacitatem ad matrimonium. 602. 6
Ordo ſacer dirimit matrimonium poſtea contrahendum non antea contractum. 604. 16
Ordo inferior quoad matrimonium ineundum inter patrem, & filiam in caſu extremæ neceſſitatis pro conſervatione ſpeciei humanæ cedit ſuperiori. 905. 18

P.

PApa poteſt directè legitimare ſuos ſubditos quoad hæreditatem in terris, quæ ſubjiciuntur ejus temporali juriſdictioni, ac efficere, ut legitimatio retrotrahatur ad tempus, quo matrimonium fuerat invalidè initum. 739. 8

Papa

Papa an poſſit diſpenſare ut catholicus matrimonium contrahat cum infideli non baptizata. 785. 40
Parentes adigentes filios ad contrahendum matrimonium non incurrunt excommunicationem latam in Tridentino. 43. 25
Parentes poſſunt ab Eccleſia adigi ad reſtituendos filijs ſuis uxores. 45. 34
Parentes, an poſſint pro liberis ſponſalia contrahere? 482. 9. & 493. 18. Et quid dicendum de matrimonio ab iiſdem contracto pro filijs. ibid. 19.
Parochi in Galliis ex regiis conſtitutionibus non benedicunt nuptias filiorum familias, ſi mares minores ſint 30. annis, & puellæ minores, 25. completis, invitis parentibus. 207. 131
Parochi aſſiſtentis matrimonio præſentia, qualis eſſe debeat? 431. 99
Parochus non poteſt omittere denuntiationes, niſi Epiſcopus diſpenſaverit. 141. 148
Parochus aſſiſtens matrimonio qualis eſſe debeat, ut ſuum ſortiatur valorem. 145. 172
Parochus vagorum qualis ſit? 147. 182
Parochus non eſt neceſſe conſentiat matrimonio, ut hoc ſuum ſortiatur valorem, ſed ſufficit, ſi ſit præſens, videat, ac intelligat, quid contrahentes dicant, & agant. 432. 100
Parochus poteſt licentiam dare alteri ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio, & benedicendi nuptias, 432. 104.
Parochus etiam contra prohibitionem Epiſcopi dat facultatem ſimplici ſacerdoti benedicendi nuptias. 436. 120
Parochus habet facultatem aſſiſtendi matrimonio, & benedicendi nuptias à jure. 437. 121
Parochus nequit aſſiſtere matrimonio vagorum ſine licentia Epiſcopi. ibid. 123.
Parochus cum duobus teſtibus eſt miniſter ſolemnitatis matrimonij. 712. 1
Parochus imminente mortis periculo poteſt benedicere matrimonium non præmiſſis denuntiationibus. 516. 1
Parochus excommunicatus an validè aſſiſtat matrimonio? 520. 29
Parochus etiam extra limites propriæ parochiæ validè, & licitè aſſiſtit matrimonio ſubditorum. 521. 34
Parochus aſſiſtens matrimonio tenetur interrogare contrahentes de mutuo conſenſu. 523. 42
Parochus non poteſt diſpenſare, ut matrimonium contrahatur non præmiſſis denuntiationibus. 536. 119
Parochus non poteſt aſſiſtere matrimonio vagorum niſi præmiſſo diligenti examine, & inquiſitione, & obtenta licentia Ordinarij. 539. 133
Parochus ad audiendas confeſſiones, eſt etiam Parochus ad aſſiſtendum matrimonio. ibid. 134.
Parochus ſolius originis non eſt proprius in ordine ad conjungendos aliquos matrimonio, quamvis ei non prohibeatur talis aſſiſtentia. 546. 167
Parochus, cui eſt interdicta ſacramentorum adminiſtratio poteſt validè concedere alteri licentiam aſſiſtendi matrimonio. 546. 169
Parochus non poteſt concedere licentiam aſſiſtendi matrimonio Clerico non ſacerdoti. 547. 173
Parochus nondum ſacerdos poteſt validè aſſiſtere matrimonio. 548. 177
Parochus unius contrahentis validè aſſiſtit matrimonio in Parochia alterius ſibi non ſubditi. 549. 185
Parochus an poſſit denegare matrimonium petentibus, ſi ex eorum confeſſione devenit in notitiam alicuius impedimenti dirimentis. 53. 210
Parochus quomodo debeat ſe gerere extra confeſſionem, ſi ex confeſſione deprehenderit, adeſſe impedimentum dirimens matrimonium. ibid. 217. & ſeq.
Parochus delegatus an poſſit concedere licentiam alteri ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio. 556. 229
Parochus validè aſſiſtit matrimonio vagorum. 556. 238
Parochus defectu iuriſdictionis non poteſt eſſe Judex in cauſis matrimonij. 745. 6
Parochus quamvis ex defectu juriſdictionis nequeat cognoſcere ſuper cauſis matrimonialibus, poteſt tamen ex juſta cauſa interdicere matrimonium 735. 5
Pars tutior debet prævalere quando agitur de peccato vitando. 75. 175.
Partûs periculoſi circumſtantia eſt quædam impotentia ſe habens conſecutivè, & per accidens ad eſſentiam matrimonij. 731. 84
Pater per cenſuras eccleſiaſticas poteſt compelli, ut reſtituat filio uxorem. 74. 171. Idque procedit, quamvis filius, vel filia per matrimonium non liberetur à patris poteſtate. ibid. 172.
Pater jure naturæ prohibetur ducere in uxorem filiam, ut etiam mater nubere filio. 704. 14
Pater, an teneatur dotare filiam locupletem. 799. 8
Patres veteris legis non egerunt perperam ducentes plures uxores. 153. 103
Patrini, ut contrahant cognationem ſpiritualem, quæ conditiones requirantur. 670. 1. & ſeq.
Patrini munus obire licitè non poſſunt hæretici, Apoſtatæ, & Monachi. 670. 5
Patrini plures in baptiſmo, & confirmatione non poſſunt adhiberi ejuſdem ſexus. 677. 41
Patrini munus eſt puerum baptizatum inſtruere. 677. 42
Patrini ejuſdem pueri neque ex diſpenſatione Epiſcopi poſſunt eſſe plures viri, neque plures fœminæ. 678. 43. Et antiqua conſuetudo abolita fuit per Concilium Tridentinum. ibid. 44
Patrini plures, ſi à parentibus deſignentur, & alius non deſignatus puerum è ſacro fonte levet, an hic contrahat cognationem ſpiritualem? 980. 47
Patrinus aſſumitur ab Eccleſia in ordine ad inſtruendum puerum baptizatum in fide catholica. 670. 3

Paupertas superveniens ſponſæ eſt mutatio notabiliſſima ſufficiens ad ſolvenda ſponſalia. 39. 5
Peregrini à proprio domicilio abſentes non tenentur legibus ſui domicilij, ſi non diſceſſerint animo tantùm contrahendi matrimonium, & ſtatim revertendi. 596. 75
Peregrini abſentes à proprio domicilio non tenentur legibus ſui domicilij. 511. 14
Perſonarum diſtinctio inter dantem, & accipientem non ſemper eſt neceſſaria. 297. 57
Plures tangentes puerum levatum in baptiſmo, an omnes contrahant cognationem ſpiritualem. 678. 46. Et quid ſi plures viri, vel fœminæ à Parocho deſignentur Patrini contra decretum Tridentini? ibid. 52.
Pœna privativa duobus modis poteſt apponi ſponſalibus. 25. 9. & ſeq.
Pœna adjecta ſponſalibus ea irritat. 84. 209
Pœnæ, quæ incurruntur à contrahentibus matrimonium clandeſtinum. 515. 29
Pœnæ annexæ matrimonio clandeſtino non incurruntur, quando in jure non exprimuntur. 325. 59
Pœnitentia publica injungitur diſpenſationibus ſuper impedimentis matrimonij. 467. 253. Neque Oratores poſſunt per alios hanc pœnitentiam adimplere. ibid 255. Imò debent Oratores ad arbitrium delegati operam ſuam conferre ſervitio loci pij, in quo ipſi reperiuntur. ibid. 158.
Polygamia eſt uxorum pluralitas ſimul. prohibita jure divino, & lege eccleſiaſtica. 92. 11
Polygamia eſt contra primævam matrimonij inſtitutionem. ibid. 15
Polygamia inter fideles damnatur. 560. 2. Polygamia adverſatur fini ſecundario matrimonij. ibid.
Polygamia cur permiſſa in lege veteri. 561. 4
Polygamia in lege evangelica irritat ſecundum matrimonium. ibid. 6
Polygamia etiam apud Gentes prohibita fuit. 566. 24
Polygamia cur in lege evangelica non ſit permittenda? 566. 27
Polygamia unius viri cum pluribus uxoribus non eſt contra jus naturæ. 805. 10
Polygamia cur permiſſa in veteri lege. ibid. 11
Polygamia in lege evangelica prohibetur. 805. 12
Pontifex poteſt diſpenſare in matrimonio rato, non ita in conſummato. 576. 20
Pontifex non poteſt in ſe ipſum uti ſua juriſdictione in ijs, in quibus jure divino diſtinctio perſonarum requiritur, quapropter non poteſt quiſpiam ſe ipſum baptizare. 297. 59
Pontifex in matrimonijs contrahendis, quò gradus eſt proximior ſtipiti, eò difficiliùs diſpenſat. 303. 15
Pontifex, ex quibus cauſis poſſit diſpenſare cum initiatis ſacris ordinibus, ut matrimonium contrahant. 313. 1. & ſequent.
Pontifex in jure divino poſitivo propriè non diſpenſat, ſed tantùm declarat, concurrentibus talibus circumſtantijs non obligare. 319. 6
Pontifex ſi in ſua lege addat clauſulam *niſi in ea diſpenſetur* poteſt tunc inferior, ut Epiſcopus in lege ſuperioris ex juſta cauſa diſpenſare. 323. 2
Pontifex poteſt ita diſpenſare in radice matrimonij, ut etiam poſt obitum parentum proles poſſit adhuc legitimari. 337. 9
Pontifex diſpenſans in matrimonio irrito, ut iterum contrahatur, diſpenſat etiam ſimpliciter cum prole ex eodem matrimonio nata quamvis non diſpenſet in radice matrimonij. 339. 24
Pontifex quamvis non diſpenſet in radice matrimonij adhuc poteſt legitimare prolem quoad ſpiritualia. 339. 29
Pontifex diſpenſat ſuper collatione beneficij vacantis per renuntiationem, & qualitas adjecta beneficio, ſcilicet per renuntiationem, quomodo intelligatur. 348. 15
Pontifex diſpenſans in radice matrimonij irriti legitimat filios ex eo natos, & diſpenſatio per juriſdictionem retrotrahitur ad tempus, quo matrimonium fuit irritè contractum. 454. 194
Pontifex nonniſi ex juſta cauſa diſpenſat ſuper matrimonio irrito. 455. 197.
Pontifex plenitudine poteſtatis poteſt ſine juſta cauſa diſpenſare ſuper impedimentis matrimonii. 460. 220
Pontifex ut adminiſtrator fidelis debet in regimine eccleſiæ prudenter ſe gerere, ac rationabiliter. 460. 221
Pontifex poteſt diſpenſare in matrimonio rato, & nondum conſummato. 471. 269. Et plures Pontifices de facto diſpenſârunt. 472. 271
Pontifex ex quibus cauſis poſſit diſpenſare in matrimonio rato, & nondum conſommato. 473. 275
Pontifex non poteſt legem ſancire, quâ matrimonium ratum dirimatur per ſubſequens matrimonium. 562. 2
Pontifex poteſt diſpenſare ſuper impedimentis conſanguinitatis, & affinitatis, dirimentibus matrimonium. 789. 34
Pontifex poteſt diſpenſare in omnibus gradibus affinitatis lineæ tranſverſæ. 789. 45
Poteſtas delegata ad beneplacitum perſonæ conceſſa expirat per ejus obitum ſive odioſa ſit, ſive favorabilis. 362. 24
Præcepta ceremonialia legis Moſayæ fuerunt extincta in morte Chriſti. 715. 55
Prælatus inferior Papâ quamvis validè diſpenſet abſque prævia cauſæ cognitione non tamen licitè. 300. 28
Prælatus ſi ſciens impedimentum taceat, cenſetur tacitè diſpenſare. 301. 28
Princeps poteſt diſpenſare in ſuis legibus. 289. 1
Princeps non præſumitur diſpenſare cum inhabili. 299. 15
Principes ob bonum publicum ex diſpenſatione pontificia poſſunt matrimonium contrahere ante pubertatem. 483 9
Principes non habentes ſuperiorem in temporalibus poſſunt illegitimè natos legitimare. 749. 9

Principes ſæculares jure novo poſſunt legitimare filios Clericorum. 752. 9
Probationes quales in cauſis matrimonialibus eſſe debeant. 761. 31
Procurator mittendus ad ineundum matrimonium cum abſente quomodo conſtituendus. 14. 17
Procurator ad matrimonium contrahendum nomine abſentis, quæ teneatur ſervare, & quæ in illo requirantur conditiones, ut etiam in principali abſente. 137. 125. & ſequent. Et quid ſi Procuratore jam miſſo principalis, qui dedit mandatum in amentiam incidat, & Procurator contrahat. 138. 131
Procurator contrahens matrimonium in peccato lethali non peccat lethaliter. 140. 146
Profeſſio religioſa an, tranſacto bimeſtri, à quo fuit matrimonium initum, illud irritet.? 624. 107
Prohibitio matrimonij clandeſtini ante Tridentinum erat tantùm per modum ſimplicis præcepti, ſed hodie per modum formæ ſubſtantialis. 553. 207
Prolem ſuſcipere ex matrimonio eſt magnum bonum præponderans cuilibet incommodo. 182. 34
Proles poteſt legitimari, ſi nata ſit poſt matrimonium irritè initum. 337. 13
Proles quoad ſervitutem, & libertatem quomodo debeat ſequi conditionem Patris, vel matris. 656. 15
Proles quoad ſervitutem, & libertatem, ſi non adſit conſuetudo in contrarium legitimè præſcripta, ſequitur conditionem matris. 664. 5
Proles ſit libera, ſi ejus mater etiam per modicum temporis à tempore conceptionis ad partum fuerit libera. ibid.
Proles in quibus caſibus ſequatur conditionem Patris quoad ſervitutem. 664. 7
Proles quoad honores, dignitates, & nobilitatem ſequitur conditionem patris. 666. 8. Quòd ſi proles ſit naturalis genita ex matre ancilla, & patre nobili non conſequitur nobilitatem, donec manumittatur à patre. ibid. 9
Proli illegitimæ quomodo ſuccurratur, ſi executor diſpenſet ſuper impedimento matrimonij, & omittat legitimare prolem. 456. 104
Promiſſio facta ab una parte, ſi acceptetur ab altera, præſtat illi jus exigendi promiſſum. 14. 20
Promiſſio merè interna facta homini, an ſufficiat ad valorem ſponſaliorum. 47. 42. Nullam inducit obligationem. ibid. 50
Promiſſio purè interna facta DEO de matrimonio contrahendo niſi alijs veſtiatur circumſtantijs; nullum ſortitur valorem, & votum eſt irritum. 49. 63. & ſequent. Eſt tamen validum, ſi vovens in remedium concupiſcentiæ, vovit matrimonium. 49. 67
Promiſſio principaliter facta DEO, quamvis in favorem tertij ſapit rationem voti. Non ita ſi principaliter fiat creaturæ. 66. 143
Promiſſio ſola ſine adulterio non dirimit matrimonium ſubſequens. 638. 1. Requiritur tamen novus conſenſus. ibid. 4
Promiſſio matrimonij concurrens cum adulterio, qualis eſſe debeat ut incurratur impedimentum dirimens ſubſequens matrimonium. 639. 11
Promiſſio ficta cum adulterio, & machinatione necis alterius conjugis contrahit impedimentum dirimens. 640. 12
Promiſſio appoſita adulterio de matrimonio contrahendo ut inducat impedimentum, debet eſſe externa, & ſola taciturnitas non ſufficit. 460. 17
Promittens matrimonium poteſt reſilire antequam altera pars acceptet promiſſionem. 40. 7
Pubertas in fœminis incipit anno 12. in maribus quarto decimo. 480. 20
Pubertati proximi, qui in jure dicantur. 48. 22
Pubes cum impubere non poteſt matrimonium contrahere. 485. 24
Puella pubes, ſi invita contraxit ſponſalia cum impubere, poteſt ſtatim ab ijsdem reſilire, & nubere puberi. 491. 57
Puella, quæ invitò contraxit matrimonium cum aliquo, ſi poſt contractum matrimonium ſponrè, ac liberè ſinat ſe à marito carnaliter cognoſci, non poteſt poſtea reclamare contra validitatem matrimonij. 763. 9

Q.

QUæ emanant à Sede Apoſtolica quadrupliciter differunt. 357. 2
Qualitas intrinſeca beneficio, ſi reticeatur, non valet gratia, quia non apparet de voluntate concedentis, 348. 9
Qualitas quando adijciatur gratiâ demonſtrationis, & cauſa taxationis. 348. 14
Qualitates contrahentium matrimonium, ſi reticeantur, quando irritent matrimonium. 519. 24
Qui tacet, ut conſentire dicatur, quæ requirantur. 13. 3
Qui poſt peractas denuntiationes differunt matrimonium contrahere poſt ſemeſtre, tenentur iterum eaſdem denuntiationes præmittere. 144. 169
Qui fictè matrimonium contrahit cum prima, & ſincerè cùm ſecunda, debet huic adhærere non primæ. 209. 138
Qui clandeſtinè duxit unam ſororem, an poſſit publicè ducere in uxorem aliam. 565. 19
Qui ducit alienam uxorem, ſit incapax eam ducendi etiam poſt obitum mariti. 565. 19
Qui contraxit ſponſalia cum una, non eſt ei licitum recedere ab ijsdem. 587. 58
Qui juravit uſuras ſolvere, non peccat eaſdem ſolvendo. 588. 62
Qui per errorem levat de ſacro fonte filium Joannis putans eſſe filium Pauli, an contrahat cognationem ſpiritualem cum filio Joannis?
Qui carnaliter cognitâ una ſorore contrahit matrimonium cum alia, ab utraque debet abſtinere. 692. 19
Qui matrem ſponſæ de futuro cognoſcit carnaliter, & deinde polluit filiam adultam ſcienter ſolvit ſponſalia, & nec mater, nec filia, nec ipſe poſſunt ampliùs contrahere matrimonium cum aliqua, niſi de lapſu carnis timeatur. 692. 20

Qui carnaliter cognovit unam ſororem, ſi poſtea matrimonium contrahat cum alia, debet ab utraque abſtinere, quia neutram poteſt docere. 693. 22. Id tamen procedit in foro interno conſcientiæ, quia in externo, ſi impedimentum fuerit occultum, & matrimonium ritè io facie eccleſiæ initum non ſolvitur, nec conjuges ſeparantur. ibid. 23
Qui contrahit ſponſalia de futuro cum una ſorore, & poſtea matrimonium de præſenti com altera ſorore, cum qua matrimoniom cooſummat, cum neutra poteſt contrahere. 693. 2
Qui matrimonium accuſare poſſunt, vel illud teſtificari. 757. 1. & ſeq.
Qui ſint idonei Accuſatores matrimonij, ac teſtes, & qui repellendi. 759. 1
Qui vim intulit alteri, ut contraheret matrimonium, an poſſit poſtea accuſare nullitatem matrimonij, & ab eo reſilire. 763. 10. & ſeq.

R.

RAptor tenetur dotare puellam raptam ſive illam ducat in uxorem, ſive non. 426. 84. Imò ſive dives ſit. 427. 85
Raptus puellæ conſentientis diſſentientibus parentibus, an irritet matrimonium. 159. 229
Raptus quomodo dirimat matrimonium. 283. 181. & ſequent.
Ratihabitio de futuro noo ſufficit ad valorem matrimonij. 553. 209
Regula dignoſcendi obligationem ortam ex contractu. 58. 108
Regula, quâ jurisdictio delegata dicitur perire per obitum delegantis re adhuc integra quomodo limitetur. 360. 19
Regulæ cognoſcendi in quoto gradu conſanguinei diſtent in ordine ad matrimonium contrahendum. 703. 10. & ſeq.
Religio dopliciter poteſt voveri. 388. 148
Religioſi promoti ad Epiſcopatum quomodo dicantur à Pontifice diſpenſari in votis Paupertatis, & obedientiæ. 386. 136
Religioſi promoti ad Epiſcopatum interdum accipiunt à Pontifice facultatem teſtandi. 387. 138
Religioſi profeſſi non ſolùm invalidè contrahunt matrimonium, ſed etiam incurrunt excommunicationem. 506. 4
Religioſi putantes iovalidè profeſſionem emiſiſſe transacto primo quinquennio nequeunt ampliùs reclamare. 623. 104
Religioſus ex qua cauſa poſſit diſpenſari à Pontifice, ut matrimonium contrahat. 317. 28
Religioſus conſecratus Epiſcopus non acquirit monaſterio, ſed ſuæ Eccleſiæ. 387. 144
Renuntians diſpenſationi circa votum oon poteſt ampliùs illâ uti. 365. 3
Requiſita ad diſpenſationem ſuper matrimonio inito cum impedimento dirimente declarantur. 332. 1. & ſeq.
Res in jure quando dicenda ſit integra. 358. 5. & ſequent.
Res quomodo deſinat eſſe integra io cauſis matrimonialibus, & reſcriptis gratiæ. 359. 11
Reſcripta gratiæ conceduntur abſolutè abſque temporis limitatione, & ſi gratia eſt facta, non expirat per mortem concedentis etiam re integra. 361. 19
Reſilientes à ſponſalibus ſunt compellendi à confeſſario ad ſervandam fidem datam. 63. 10
Reſpublica ſæcularis ſubijcitur ſpirituali in his, quæ cum ſpiritualibus nectuntur. 222. 21

S.

SAcerdos ſimplex aſſiſtens matrimonio debet licentiam obtinere à Parocho, vel Epiſcopo. 145. 178. Alioquin ſi ſine licentia aſſiſtat nomine Parochi matrimonium eſt irritum. 146. 177
Sacerdos ſimplex bona fide, & cum titulo an aſſiſtat validè matrimonio. 520. 26
Sacerdos ſimplex aſſiſtit validè matrimonio, quamvis Parochus fictè ei licentiam concesſerit. 341. 143
Sacerdos ſimplex, qui communi errore putatur Parochus, ſi habeat titulum potativum à legitimo ſuperiore validè aſſiſtit matrimonio; & abſolvit in ſacramento pœnitentiæ. 541. 145
Sacerdos non poteſt pœnitentem à matrimonio excludere ob peccatum auditum in confeſſione. 554. 215
Sacerdos delegatus ad aſſiſtendum matrimonio non poteſt alterum ſubdelegare. 557. 233
Sacerdos ſuſcipiens ordines ſacros tenetur uxori petenti debitum reddere, non verò poteſt illud petere, & ſuſpenditur à celebratione miſſæ. 606. 11. & ſeq.
Sacerdos, quali ſit pœnæ obnoxius, ſi tempore interdicti benedicat nuptias. 736. 1
Sacerdotes io Eccleſia latina ſemper abſtinuerunt ab uſu matrimonij. 602. 8. Non ita Græci. ibid. 10
Sacramenta ſupponuntur ſumi juxta intentionem Eccleſiæ. 593. 100
Sacramenta Baptiſmi, Confirmationis, & Euchariſtiæ per modum viatici miniſtrantur tempore interdicti. 738. 11
Sacri Ordines nonniſi de jure eccleſiaſtico dirimunt matrimonium poſt ipſos contrahendum. 603. 18
Sanguinis participatio communicata à virtute generante communis ſtipitis minuitur, & deperditur in remotioribus deſcendentibus. 705. 21
Scientia confeſſionis non poteſt quis uti in ordine ad regimen externum. 553. 210
Secundæ nuptiæ quæ dicantur? & ij omnes poſſunt eas contrahere, qui ſoluto primo matrimonio, vel propter mortem alterius conjugis, vel ob impedimentum aliquid dirimens ratione cujus primum matrimonium fuit declaratum irritum, nullo detinentur legitimo impedimento. 803. 1
Secundæ nuptiæ perinde ac matrimoniũ, inſtitutæ fuerunt in officium naturæ, & remedium concupiſcentiæ; adeò ut licitum ſit cuilibet non impedito tranſire ad ſecundas, tertias, & alias ſucceſſivè nuptias. ibid.
Secundas nuptias veluti illicitas damnârunt Montanos,

tanus, & Cataphrygæ. ut etiam Novatiani. ibid. Veritas tamen catholica eſt, ſacundas, tertias, qoartas, & alias ſoceeſſivè nuptias li-citas eſſe ad periculum ſornicationis, & incon-tinentiæ declinandum. ibid. 2

Secundæ nuptiæ ab Apoſtolo Panlo approbantur, & ſuadentur viduis fœminis, quæ voto caſtita-tis ſe minimè obſtrinxerunt, eò quia meliùs ſit nubere, qoàm uri: & Concilium Nicenum exi-git à Novatianis ad eccleſiam catholicam re-deuntibus, ut promittant ſe communicaturoa cum ijs, qui nullo detenti impedimento tran-ſituri erunt ad lecundas nuptias. 803. 2

Secundæ nuptiæ licitæ ſunr ex primævo ſine ma-trimooij, ad prolis propagationem, ſpeciei hu-manæ conſervationem, ac in remedium concu-piſcentiæ. 803. 3

Secundæ ooptiæ à SS. Patribus, & Concilijs oon damnantur, ut illicitæ, nec reprobantur per ſe, quia ſint malæ: quia ex ſa ſunt medium neceſſa-rium ad aſſecutionem primarij ſiois matrimonij, ſeu ad geoerationem prolis: ſed tantùm per accidens reprobantur ob oimiam coocupiſcen-tiam, ac intemperantiam, qoam produnt tranſeuotes ad ſecundas nuptias, præſertim ſi ex primis ſufficientem prolem loſceperint. 804. 5

Secundas noptias contrahentes dicuotur bigami, vel trigami, quadrigami, & incurrunt irregula-ritatem, ooo qoia ſecundæ ouptiæ malæ ſint, ac illicitæ, deficiantque à vera ratione ſacra-menti; ſed qoia noo ita perfectè repræſentant conjunctiooem Chriſti cum eccleſia. 804. 5

Secundæ nuptiæ ſunt verum ſacramentum; ſúot-que ſignum ſenſibile gratiæ ſupernaturalis col-latæ per ſecundas noptias. ibid.

Secundis nuptijs tametſi per varias ſancitas leges injunctæ fuerint aliquot pœnæ, hæ tamen ſue-runt jure canonico ſublatæ. 804. 6

Secundæ nuptiæ conſiſtentibus adhue primis ſuot illicitæ, ac nullius valoris; & hæ fuerunt plu-ribus legibus prohibitæ injunctis etiam pœnis ad illas tranſeuntibus. ibid. & confotatur error Anabapſtitarum docentium licitam eſſe u-xorum pluralitatem. ibid. 7. Eandem mu-lierem pluribus nubere viris ſimol prohibitum eſt jure naturæ: quia matrimonium unius fœ-minæ cum pluribus viris adverſatur fini prima-rio matrimooij, ſeu generationi prolis, ad pro-pagandum, & conſervandum humanum geous 805. 8. Imò adverſatur etiam fini ſecundario ſeu domeſticæ ſocietati, ac communicationi operarum, quæ ad vitam tuendam deſideran-tur: ubi enim plores eſſent mariti ejuſdem u-xoris, perpetua indo orirentur jurgia. 805. 9

Secundæ nuptiæ non benedicuntur, ſi contrahen-tes matrimoniom hoc ſecundum fuerint ambo benedicti in primo. 805. 1. & ſequent. Alio-quin ſi nuptiæ ſint taotùm ſecundæ ex parte vi-ri, ut ſi hic ducar in uxorem puellam virgioem ex inolita conſuetudioe receptum eſt, ut ſecon-dæ noptiæ benedicantur, ot puella ooodum be-nedicta, ſuſcipiat benedictionem; & tunc be-nedicitur etiam vir, tametſi jam ſemel benedi-ctionem acceperit. 806. 2

Secundæ ooptiæ ſpectata hodierna cooſuetudine qualitercunque ſint ſecundæ, benedicuntur, ubi alteruter coojux ſive ſit vir, ſive fœmina beoedictionem oondum ſuſceperit. 806. 2. Hæc tamen cooſuetudo iodocta contra jus com-mune non inducit præceptum; adeò ut poſſint tunc benedictiones omitti juxta præſcriptum juris communis. ibid. 3

Secuodæ nuptiæ non benedicuntur, ſi primæ quamvis irritæ, ac nullius valoris ob impedi-mentum aliqnod dirimens poſtea deprehenſum, fuerint benedictæ, dummodo ijdem conjuges ſublato impedimento ſimul iterum contrahant, vel cooſeotiant in primas nuptias. 806. 5. Hæcque benedictio non impenditur matrimo-nio, ſed perſonis, quæ cum fuerint ſemel be-nedictæ, oon iterum benedicuntur. ibid. 7

Secundæ ouptiæ non benedicuntur ſolemniter, neque contrahuntur cum poblicis cæremonijs tempore adventùs, & quadrageſimæ. 807. 8 Hujusmodi cæremoniæ, & aliæ ſolemnitates ſuot acceſſoriæ matrimonio, & ſequnotur na-turam ſui principalis, quod tempore adventus, & quadrageſimæ prohibetur. ibid. 9

Secundæ nuptiæ non poſſunt contrahi à muliere neſcia de morte mariti, quamvis per plures an-nos abſit: & quomodo conſtare debeat de il-lius obitu, ut molier ſuperſtes poſſit tranſire ad ſecundas noptias. 807. 10. Ex qoiquen-nali abſentia conjugis oon præſomitur ejus mors, ut alter poſſit ad ſecondas nuptias tran-ſire. ibid. 11

Secundæ nuptiæ non poſſunt iniri à muliere cum ſola morali probabilitate de morte proprij ma-riti; quia moralis probabilitas utpote ingerens dobium oon ſufficit ad ſolvendum vinculum matrimonij certi. 807. 12. Mors conjogis abſeotis, cùm ſit, quid facti, non præſumitur, ſed debet probari. 808. 13

Secundæ ouptiæ nequeunt contrahi à fœmina, ſi leves tantùm conjecturas, ac indicia levia ha-beat de morte proprij mariti: quia tunc cooſtat de certa obligatiooe ad primum matrimonium, & noo cooſtat de ejus liberatione. 808. 4

Secundæ ouptiæ, an poſſint contrahi à fœmina, ſi hæc per unicum tantùm teſtem certioretur de morte ſui mariti. 808. 17. Uous teſtis non facit, oiſi ſemiplcoam probationem, quæ non ſofficit ad probaodam mortem alterius conju-gis. ibid. 16

Secundæ nuptiæ non poſſunt contrahi à fœmina, cui per ſolam famam inooteſcit mors ſui mari-ti; quia plerúmque fama publica oriri poteſt ex incerto authore fallaci. 808. 17. Fama publica ot ſufficiat, debet ſaltem duplici teſte probari: ruſſus debeot teſtes eſſe omni exceptio-ne majores, qui deponant ſe audiviſſe à fide dig-nis. Debet itidem concurrere cauſa rationa-bilis, ex qua talis fama oriatur, ut ſi maritus maria trajecerit, & oavis perjerit; & aliæ re-quirnntur in teſtibus coditiones, quæ explican-tur. ibid.

Secundæ nuptiæ, ut poſſint contrahi à fœmina, quænam certitudo requiratur de morte primi mariti. 808. 18. Sola probabilitas non ſufficit, ſed requiritur certitodo ſaltem moralis, cùm agatur de gravi præjudicio conjugis abſentis. ibid. Et quando prudenter exiſtimatur adeſſe moralis certitudo de obitu alterius conjugis, & qualis ſecundùm jura requiritur; tutiùs eſt, ot res ad Ordinarium deferatur. ibid.

Secundæ nuptiæ, ad quas tranſivit mulier, potans ejus maritum obiiſſe, ſunt irritæ, ſi revera primus maritus vivat, cui reſtituenda eſt uxor. 809. Quòd ſi fæmina poſt contractas ſecundas nuptias dubitet de morte primi mariti, non poteſt cum tali dubio petere debitum à ſecundo marito; ſed tantùm tenetur ei reddere. Quòd ſi dubium etiam marito innoteſceret, tunc eſſet matrimonium irritandum, & neoter poſſet petere, vel reddere debitum. 809. 19

Secundæ nuptiæ, an poſſint contrahi à muliere intra annum luctûs, ſeu mortis primi mariti; & quas pœnas ex jure civili incurrat; ſi deſacto tranſeat ad ſecundas nuptias. 809. 10. Verùm hujusmodi pœnæ correctæ ſunt à Jure canonico; adeò ot poſſit mulier vidua poſt mortem mariti impunè tranſire ad ſecundas noptias infra annum luctûs. ibid. Mater tamen binuba tranſiens ad ſecundas nuptias amittit tutelam filiorum. Imò, & jus educandi liberos prioris matrimonij, hi enim à conſanguineis potiùs, quàm à matre binoba educandi ſunt. 809. 24

Secundæ nuptiæ legitimæ ſunt ab Apoſtolo permiſſæ, & ab Eccleſia pluribus in concilijs approbatæ, nec ulli ſunt infamiæ obnóxiæ. Neque juris civilis diſpoſitio attendenda eſt, cum agitur de ſacramentis. 810. 26

Senes ætate plenè confecti poſſunt validè matrimonium inire, ſi nullum aliud adſit impedimentum. 727. 16

Senex penitos exhaoſtus quiqoe nulla arte med ca juvari poſſit in ordine ad conſummandum matrimonium, an ſit ejusdem contrahendi capax. 730. 30. & ſeq.

Serva ſi poſt cognitam à marito ſervitotem carnaliter cognoſcatur, matrimonium fit validum. 655. 11

Servi alij dicuntur adſcriptitij, qui glebæ, prædióque colendo ſont addicti: alij originarij. 654. 3

Servi etiam invito Domino licitè, ac validè matrimonium contrahunt, dummodo conſueta obſequia Domino præſtent. 654. 4

Servi chriſtiani etiam apud infideles poſſunt omnia ſacramenta, excepto Ordine, ſuſcipere. 655. 7. & 8

Servi, ſi matrimoniom ineant inter ſe, qoomodo debeant ſe gerere cum ſuis heris. 659. 15

Servi etiam invitis Dominis validè matrimonium contrahunt. 662. 31

Servitus inter chriſtianos ſublata eſt. 654. 1

Servitus matrimonio ſuperveniens illud dirimit, 261. 82

Servitus ignorata qoamvis per biennium, vel triennium ſoluta dirimit matrimonium. 655. 10

Servitus ignorata quamvis ad tempus interrupta dirimit matrimonium. 660. 23

Servorum conjogium non permittitur absque conſenſu Domini. 654. 1

Servorum matrimonia non ſunt à Dominis impedienda. 654. 6

Servus invito Domino poteſt matrimonium contrahere. 660. 18

Servus, in qoibos caſibos fiat liber ex matrimonio inito cum libera. ibid. 19

Spadones, qui, & an poſſint validè matrimonium contrahere. 726. 8

Sponſa de futuro poteſt alteri nubere, ſi ſponſus ſe transferat ad remota. 70. 157. Ad id autem requiritur, ut non affulgeat ſpes de proximo redito. ibid. 158

Sponſa, ſi intra bimeſtre initi matrimonij fuit à ſponſo vim paſſa, ſi illi dixerit, velle ſe religionem ingredi, ac nolle ab ipſo cognoſci, adhuc poteſt illam ingredi. 128. 77. Non ita ſponſus invita ſponſa, quæ fuit vim paſſa. ibid. 78.

Sponſalia diverſimodè à Juriſconſultis ſumpta. 10. 1. Propriè tamen, & ſine addito alienante ſignificant ſponſionem, ſeu promiſſionem futuri matrimonij. ibid. 3. Sponſi intelliguntur de futuro, & matrimonium de præſenti. 11. 4. & ſeqoent.

Sponſalia ſunt futurarom noptiarum promiſſio, quæ ut valida ſit, tres exigit conditiones, quæ explicantur, 11. 1

Sponſalia ex parte intellectus debent habere ſufficientem deliberationem requiſitam ad peccatum lethale. 12. 4

Sponſalia non ſolùm exigunt promiſſionem, ſed etiam repromiſſionem veram alterius, ſaltem implicitè. ibid. 7

Sponſalia alia ſunt de futuro, & alia de præſenti. 13. 11

Sponſalia contrahuntur per verba, vel ſigna exprimentia conſenſum. ibid. 13.

Sponſalia de futuro non ſemper eſt neceſſe, præcedant matrimonium de præſenti. 14. 14. Poſſunt ſponſalia etiam inter abſentes per litteras, vel Procuratorem contrahi, & ſufficit, ſi conſenſus unius perſeveret; donec alter cooſentiat. 14. 15

Sponſalia de futuro contrahi poſſunt ſine Parocho, & teſtibus. 14. 19

Sponſalia hi omnes poſſunt contrahere, qoi ſunt ſeptennio majores. 15. 1. Sed ſeptennium requiritur in utroque ſponſo ad valorem ſponſaliorum in utroque foro; ut ex illis oriatur impedimentum publicæ honeſtatis. ibid. 3. Et eſt neceſſe, ut ſeptennium ſit completom. 17. 11

Sponſalia in amentibus, ac furioſis ob defectum pleni, ac deliberati conſenſus ſunt nullius valoris. 18. 12

Sponſalia de futuro clandeſtina ſuot valida, quia Tridentinum tantùm irritat matrimonium clandeſtinum. 19. 1 Pleriſque tamen in locis ex inolita conſuetudine contrahuntur ſponſalia coram Parocho, & teſtibus per verba de futuro. 59. 3

Spon-

Sponſalia contracta cum animo promittendi, ſed non ſe obligandi, an valida ſint. 20. 6
Sponſalia inter conſanguineos in tertio, vel quarto gradu inita, adjectâ conditione ſi Papa diſpenſaverit, an inducant obligationem in conſcientia impetrata diſpenſatione. 28. 12. & ſequent.
Sponſalia quot modis diſſolvantur, & quando dicantur diſſolvi. 33. 1
Sponſalia juramento firmata, an diſſolvantur ex mutuo conſenſu. 34. 6. & ſequent.
Sponſalia de futuro diſſolvuntur per ſubſequens matrimonium de præſenti. 35. 14. Ut etiam per ingreſſum in religionem approbatam. 36. 18. Ut etiam per ſuſceptionem Ordinis ſacri. 37. 23
Sponſalia contracta à Tutore, vel Curatore pro puella præſente, & tacente ſunt nullius valoris in utroque jure. 41. 13
Sponſalia contracta per verba negativa ſunt irrita. ibid. 15
Sponſalia contracta per verba obſcœna an ſint irrita, & verba quomodo interpretanda. 44. 30
Sponſalia per carnalem copulam tranſeunt in matrimonium. 28. 61. Hodie tamen per Concilium Tridentinum matrimonium debet contrahi coram Parocho, & teſtibus, alioquin eſt irritum. 49. 62
Sponſalia metu gravi extorta, quamvis juramento firmata ſunt irrita. 52. 77
Sponſalia an per conſenſum fictum ſint valida? 52. 79. Et quid ſi adjiciatur juramentum. ibid. 82
Sponſalia ſi mutuo conſenſu diſſolvantur, adhuc ex ipſis oritur impedimentum publicæ honeſtatis. 54. 92
Sponſalia, qui contraxit, non peccat, ſi ſacros ordines ſuſcipiat. 56. 101.
Sponſalia fictè inita an valeant ratione damni illati. 60. 118
Sponſalia de futuro, non eſt neceſſe, fiant coram Parocho, & teſtibus. 61. 122
Sponſalia de futuro etiam juramento firmata ex mutuo partium conſenſu diſſolvuntur. 64. 137
Sponſalia de futuro ſolvuntur per ſponſalia de præſenti. 72. 164
Sponſalia de futuro per ſubſecutam copulam olim tranſibant in ſponſalia de præſenti, ſed hodie per Concilium Tridentinum requiritur præſentia Parochi, & teſtium. 72. 167
Sponſalia de futuro clandeſtina obligant ſponſos ad implendum promiſſum. 85. 223
Sponſalia dirimuntur ob plures cauſas. 85. 214. & ſequent.
Sponſalia de futuro non ſolvuntur per alia ſponſalia pariter de futuro quamvis jurata, ſed per matrimonium de præſenti conſummatum. 134. 106
Sponſal[illegible]rima de futuro non irritantur per ſe[illegible]tidem de futuro. 158. 225
S[illegible]alia ſi fuerint juramento firmata non debet [illegible] dictum unius teſtis matrimonium impediri. 226. 10
Sponſalia ſi contrahantur cum una, non poſſunt hac vivente contrahi cum alia. 560. 1
Sponſalia de futuro inita cum una diſſolvuntur per matrimonium initum cum alia. ibid.
Sponſalia prima de præſenti diſſolvunt ſecunda pariter de præſenti. 565. 21
Sponſalia inita inter conſanguineos adjecta conditione, ſi Papa diſpenſaverit, an ſint valida. 579. 10
Sponſalia conditionata per liberum conſenſum ſubſecutum fiunt abſoluta, & valida. 584 42. Ut etiam per ſubſecutam carnalem copulam. ibid. 43
Sponſalia inita de futuro non inducunt vinculum indiſſolubile. 650. 2
Sponſalia inita contra Pontificis interdictum cum decreto irritante, etiam generali, nec faciente mentionem ſponſaliorum ſunt invalida. 735. 10
Sponſalia de futuro diſſolvuntur per ſubſequens matrimonium de præſenti, quamvis initum contra interdictum eccleſiæ. 735. 8
Sponſalibus juratis adſtrictus, ſi poſtea emittat votum religionis, poteſt matrimonium contrahere animo ingrediendi religionem ante conſummationem matrimonij. 55. 98
Sponſalibus an inſit tacita conditio, niſi ſtatum continentiæ elegero. 618. 81
Sponſaliorum præcipuus effectus eſt inducere obligationem ad matrimonium contrahendum. 26. 4
Sponſi de futuro quando compellendi ſint ad ineundum matrimonium de præſenti. 15. 21. & ſequent.
Sponſi quo tempore teneantur implere ſponſalia, quibus nullus fuit præfixus terminus. 56. 120
Sponſi per primum bimeſtre poſſunt non reddere debitum alteri petenti. 128. 81
Sponſus detrectans matrimonium contrahere compellendus eſt authoritate Judicis ad contrahendum. 26. 2
Sponſus poteſt reſilire, & ſponſalia ſolvere, ſi ſponſa permittat ſe impudicè tangi ab alijs. 39. 1
Sponſus dubitans an habuerit animum ſe obligandi tenetur ſtare ſponſalibus, & fidem ſervare. 64. 135 Non ita qui poſt adhibitam ſufficientem diligentiam dubitat, an promiſerit matrimonium. 64. 136
Sponſus de futuro invalidè contrahit de præſenti cum ſorore ſuæ ſponſæ. 564. 13
Sponſus de præſenti intra primum bimeſtre non poteſt vi extorquere copulam à ſponſa. 567. 37
Stipulatio eſt ſtricti juris, & ſtrictè intelligenda. 58. 106
Studioſi, Mercenarij, & famuli poſſunt matrimonium contrahere coram Parocho loci, in quo morati ſunt per majorem anni partem. 540. 141
Stylus Datariæ habet fundamentum in jure communi. 297. 10
Stylus Curiæ explicat voluntatem Principis legiſlatoris. 389. 155
Subarrhatio annuli quando cenſeatur eſſe ſignum

Obligatio, quæ oritur ex voto ſimplici, eſt debilior orrâ ex ſolemni. 232. 15
Obligatio ad impoſſibile non datur. 278. 157
Obligatio reſidendi in propria Eccleſia oritur ex officio Paſtoris. 320. 11
Obligatio prior non ſolvitur per poſteriorem, niſi hæc ſit fortior. 587. 54
Obligatio ad impoſſibile non datur: nec poteſt quiſpiam obligari ad id, quod eſt illi impoſſibile. 723. 8
Obligationes mutoæ conjugum ratione matrimonij, quænam ſint? 177. 1
Obreptio ut irritet reſcriptum, debet contingere in cauſa finali, non in ſola impulſiva. 348. 10
Officialis Epiſcopi, cui per præſcriptum delegatur diſpenſatio exequenda ſuper impedimento matrimonij, an poſſit hanc facultatem alteri ſubdelegare. 374. 57
Officium pœnitentiariæ quomodo diſpenſet in impedimentis occultis dirimentibus matrimonium. 429. 92
Officium patris eſt filiam dotare. 799. 8
Onus probandi non conſenſiſſe aliquem matrimonio, incumbit negranti. 203. 115
Oratores poſſunt impetrare etiam vivente in propria Diœceſi Epiſcopo executio diſpenſationis quoad matrimonium contrahendum ut dirigatur ad alium Judicem. 410. 19
Oratores, qui impetrârunt diſpenſationem ſuper impedimentis matrimonij, ſi mutent domicilium, à quo tunc facienda ſit executio diſpenſationis. 419. 13
Oratores conjuncti in quarto, & quinto gradu conſanguinitatis non indigent diſpenſatione. 419. 56
Oratores ſupplicantes Pontifici pro impetranda diſpenſatione ſuper impedimento conſanguinitatis debent exprimere, quòd ſe non cognoverint ſub ſpe faciliùs obtinendæ diſpenſationis. 452. 185
Oratores ſupplicantes Pontifici pro diſpenſatione ſuper impedimentis matrimonij in forma pauperum tenentur de eorum paupertate docere. 465. 243. Ad fraudes vitandas non ſolùm debent pauperes eſſe, ſed etiam miſerabiles. ibid. 245
Oratores pauperes, & miſerabiles, qui dicantur in ordine ad impetrandam diſpenſationem pro matrimonio contrahendo in forma pauperum. 466. 247. Debent eſſe pauperes, & miſerabiles etiam tempore executionis ex ſtylo Curiæ. 467. 250
Oratoribus volentibus matrimonium contrahere, quomodo occurratur per officium Pœnitentiariæ. 420. 92
Oratoribus quomodo ſuccurratur, quando literæ diſpenſationis ſuper impedimentis matrimonij ſunt deperditæ. 441. 138
Oratoribus petentibus diſpenſationem ſuper impedimentis, quomodo ſuccurratur, ſi ſub ſpe faciliùs obtinendæ diſpenſationis ſe cognoverint. 452. 186
Oratorum indemnitati, quomodo ſuccurratur, ne executio diſpenſationis ſuper impedimentis matrimonij retardetur ob defectum probationis ejusdem diſpenſationis. 440. 136
Ordinarij poteſtas in ordine ad diſpenſandum limitata eſt, ſi deprehenderit preces veritate niti. 365. 5
Ordinario plura permittuntur, quæ juris neceſſitati non ſubijciuntur. 533. 106
Ordinarius etiam invito Parocho poteſt delegare ſimplici ſacerdoti facultatem conjungendi in matrimonium conjuges. 120. 4
Ordinarius urgente gravi neceſſitate an poſſit diſpenſare ſuper impedimento occulto dirimente matrimonium, & quæ circumſtantiæ debe[..]n t tunc concurrere. 463. 233
Ordinarius ex juſta cauſa poteſt diſpenſare, ne matrimonio præmittantur denuntiationes. 513. 8. Et quæ ſint juſtæ cauſæ, recenſentur ibid. 10
Ordinarius antequam diſpenſet in denuntiationibus, debet diligenter informari, quod nullum adſit impedimentum. 413. 17
Ordinarius ex quibus cauſis poſſit diſpenſare in denuntiationibus præmittendis matrimonio. 531. 91. & ſequent.
Ordinarius tenetur agere juxta ea, quæ exprimuntur in jure. 533. 105
Ordinarius diſpenſans ex juſta cauſa in denuntiationibus præmittendis matrimonio non poteſt imponere mulctam pecuniariam diſpenſatis. 513. 107
Ordinarius ſi ex juſta cauſa nolit diſpenſare, ut omittantur denuntiationes præmittendæ matrimonio, datur appellatio ad ſuperiorem. 534. 113. Datur locus appellandi quoad ſolum effectum devolutivum, non ita quoad ſuſpenſivum. 531. 117
Ordinarius delegatus, ſi concedat legato poteſtatem ſubdelegandi, ſubdelegatio eſt valida. 557. 231
Ordine ſacro non fit totalis traditio hominis ipſi DEO, ſed tantùm ad ejus cultum. 603. 12
Ordines minores non dirimunt, nec impediunt matrimonium poſtea incundum. 601. 1
Ordines ſacri dirimont matrimonium poſt ipſos initum. ibid. 2
Ordines ſacri nonniſi jure eccleſiaſtico dirimunt matrimonium poſtea incundum. 603. 10
Ordinibus ſacris initiati, ad quæ obligentur? 604. 25
Ordinibus minoribus initiati qualem pœnam incurrant, ſi matrimonium contrahant. 606. 33
Ordo ſacer invalidè ſuſceptus non trahit ſecum incapacitatem ad matrimonium. 602. 6
Ordo ſacer dirimit matrimonium poſtea contrahendum non antea contractum. 604. 16
Ordo inferior quoad matrimonium incundum inter patrem, & filiam in caſu extremæ neceſſitatis pro conſervatione ſpeciei humanæ cedit ſuperiori. 905. 18

P.

Papa poteſt directè legitimare ſuos ſubditos quoad hæreditatem in terris, quæ ſubjiciuntur eius temporali juriſdictioni, ac efficere, ut legitimatio retrotrahatur ad tempus, quo matrimonium fuerat invalidè initum 739. 8

Papa an poſſit diſpenſare ut catholicus matrimonium contrahat cum infideli non baptizata. 785. 40

Parentes adigentes filios ad contrahendum matrimonium non incurrunt excommunicationem latam in Tridentino. 43. 25

Parentes poſſunt ab Eccleſia adigi ad reſtituendos filijs ſuis uxores. 45. 34

Parentes, an poſſint pro liberis ſponſalia contrahere? 482. 9. & 493. 18. Et quid dicendum de matrimonio ab iiſdem contracto pro filijs. Ibid. 19.

Parochi in Galliis ex regiis conſtitutionibus non benedicunt nuptias filiorum familias, ſi mares minores ſint 30. annis, & puellæ minores, 25. completis, invitis parentibus. 207. 131

Parochi aſſiſtentis matrimonio præſentia, qualis eſſe debeat? 431. 99

Parochus non poteſt omittere denuntiationes, niſi Epiſcopus diſpenſaverit. 141. 148

Parochus aſſiſtens matrimonio qualis eſſe debeat, ut ſuum ſortiatur valorem. 145. 172

Parochus vagorum qualis ſit? 147. 182

Parochus non eſt neceſſe conſentiat matrimonio, ut hoc ſuum ſortiatur valorem, ſed ſufficit, ſi ſit præſens, videat, ac intelligat, quid contrahentes dicant, & agant. 432. 100

Parochus poteſt licentiam dare alteri ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio, & benedicendi nuptias, 432. 104.

Parochus etiam contra prohibitionem Epiſcopi dat facultatem ſimplici ſacerdoti benedicendi nuptias. 436. 120

Parochus habet facultatem aſſiſtendi matrimonio, & benedicendi nuptias à jure. 437. 121

Parochus nequit aſſiſtere matrimonio vagorum ſine licentia Epiſcopi. ibid. 123.

Parochus cum duobus teſtibus eſt miniſter ſolemnitatis matrimonij. 712. 1

Parochus imminente mortis periculo poteſt benedicere matrimonium non præmiſſis denuntiationibus. 516. 1

Parochus excommunicatus an validè aſſiſtat matrimonio? 520. 29

Parochus etiam extra limites propriæ parochiæ validè, & licitè aſſiſtit matrimonio ſubditorum. 521. 34

Parochus aſſiſtens matrimonio tenetur interrogare contrahentes de mutuo conſenſu. 523. 42

Parochus non poteſt diſpenſare, ut matrimonium contrahatur non præmiſſis denuntiationibus. 536. 119

Parochus non poteſt aſſiſtere matrimonio vagorum niſi præmiſſo diligenti examine, & inquiſitione, & obtenta licentia Ordinarij. 539. 133

Parochus ad audiendas confeſſiones, eſt etiam Parochus ad aſſiſtendum matrimonio. ibid. 134.

Parochus ſolius originis non eſt proprius in ordine ad conjungendos aliquos matrimonio, quamvis ei non prohibeatur talis aſſiſtentia. 146. 167

Parochus, cui eſt interdicta ſacramentorum adminiſtratio poteſt validè concedere alteri licentiam aſſiſtendi matrimonio. 546. 169

Parochus non poteſt concedere licentiam aſſiſtendi matrimonio Clerico non ſacerdoti. 547. 173

Parochus nondum ſacerdos poteſt validè aſſiſtere matrimonio. 548. 177

Parochus unius contrahentis validè aſſiſtit matrimonio in Parochia alterius ſibi non ſubditi, 549. 185

Parochus an poſſit denegare matrimonium petentibus, ſi ex eorum confeſſione devenit in notitiam alicuius impedimenti dirimentis. 53. 210

Parochus quomodo debeat ſe gerere extra confeſſionem, ſi ex confeſſione deprehenderit, adeſſe impedimentum dirimens matrimonium. ibid. 217. & ſeq.

Parochus delegatus an poſſit concedere licentiam alteri ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio. 556. 229

Parochus validè aſſiſtit matrimonio vagorum. 556. 238

Parochus defectu Iuriſdictionis non poteſt eſſe Judex in cauſa matrimonij. 745. 6

Parochus quamvis ex defectu juriſdictionis nequeat cognoſcere ſuper cauſis matrimonialibus, poteſt tamen ex juſta cauſa interdicere matrimonium 735. 5

Pars tutior debet prævalere quando agitur de peccato vitando. 75. 175.

Partus periculoſi circumſtantia eſt quædam impotentia ſe habens conſecutivè, & per accidens ad eſſentiam matrimonij. 731. 84

Pater per cenſuras eccleſiaſticas poteſt compelli, ut reſtituat filio uxorem. 74. 171. Idque procedit, quamvis filius, vel filia per matrimonium non liberetur à patris poteſtate. ibid. 172.

Pater jure naturæ prohibetur ducere in uxorem filiam, ut etiam mater nubere filio. 704. 14

Pater, an teneatur dotare filiam locupletem. 799. 8

Patres veteris legis non egerunt perperam ducentes plures uxores. 153. 103

Patrini, ut contrahant cognationem ſpiritualem, quæ conditiones requirantur. 670. 1. & ſeq.

Patrini munus obire licitè non poſſunt hæretici, Apoſtatæ, & Monachi. 670. 5

Patrini plures in baptiſmo, & confirmatione non poſſunt adhiberi ejuſdem ſexus. 677. 41

Patrini munus eſt puerum baptizatum inſtruere. 677. 42

Patrini ejuſdem pueri neque ex diſpenſatione Epiſcopi poſſunt eſſe plures viri, neque plures fœminæ. 678. 43. Et antiqua conſuetudo abolita fuit per Concilium Tridentinum. ibid. 44

Patrini plures, ſi à parentibus deſignentur, & alius non deſignatus puerum è ſacro fonte levet, an hic contrahat cognationem ſpiritualem? 980. 47

Patrinus aſſumitur ab Eccleſia in ordine ad inſtruendum puerum baptizatum in fide catholica. 670. 3

Paupertas ſuperveniens ſponſæ eſt mutatio notabiliſſima ſufficiens ad ſolvenda ſponſalia. 39. 5

Peregrini à proprio domicilio abſentes non tenentur legibus ſui domicilij, ſi non diſceſſerint animo tantùm contrahendi matrimonium, & ſtatim revertendi. 196. 75

Peregrini abſentes à proprio domicilio non tenentur legibus ſui domicilij. 511. 14

Perſonarum diſtinctio inter dantem, & accipientem non ſemper eſt neceſſaria. 297. 17

Plures tangentes puerum levatum in baptiſmo, an omnes contrahant cognationem ſpiritualem. 678. 46. Et quid ſi plures viri, vel fæminæ à Parocho deſignentur Patrini contra decretum Tridentini? ibid. 52.

Pœna privativa duobus modis poteſt apponi ſponſalibus. 25. 9. & ſeq.

Pœna adjecta ſponſalibus ea irritat. 84. 209

Pœnæ, quæ incurruntur à contrahentibus matrimonium clandeſtinum. 515. 29

Pœnæ annexæ matrimonio clandeſtino non incurruntur, quando in jure non exprimuntur. 325. 59

Pœnitentia publica injungitur diſpenſationibus ſuper impedimentis matrimonij. 467. 253. Neque Oratores poſſunt per alios hanc pœnitentiam adimplere. ibid 255. Imò debent Oratores ad arbitrium delegati operam ſuam conferre ſervitio loci pij, in quo ipſi reperiuntur. ibid. 258.

Polygamia eſt uxorum pluralitas ſimul. prohibita jure divino, & lege eccleſiaſtica. 92. 11

Polygamia eſt contra primævam matrimonij inſtitutionem. ibid. 15

Polygamia inter fideles damnatur. 560. 2. Polygamia adverſatur fini ſecundario matrimonij. ibid.

Polygamia cur permiſſa in lege veteri. 561. 4

Polygamia in lege evangelica irritat ſecundum matrimonium. ibid. 6

Polygamia etiam apud Gentes prohibita fuit. 566. 24

Polygamia cur in lege evangelica non ſit permittenda? 566. 27

Polygamia unius viri cum pluribus uxoribus non eſt contra jus naturæ. 805. 10

Polygamia cur permiſſa in veteri lege. ibid. 11

Polygamia in lege evangelica prohibetur. 805. 12

Pontifex poteſt diſpenſare in matrimonio rato, non ita in conſummato. 176. 20

Pontifex non poteſt in ſe ipſum uti ſua jurisdictione in ijs, in quibus jure divino diſtinctio perſonarum requiritur, quapropter non poteſt quispiam ſe ipſum baptizare. 297. 19

Pontifex in matrimonijs contrahendis, quò gradus eſt proximior ſtipiti, eò difficiliùs diſpenſet. 303. 15

Pontifex, ex quibus cauſis poſſit diſpenſare cum initiatis ſacris ordinibus, ut matrimonium contrahant. 313. 1. & ſequent.

Pontifex in jure divino poſitivo propriè non diſpenſat, ſed tantùm declarat, concurrentibus talibus circumſtantijs non obligare. 319. 6

Pontifex ſi in ſua lege addat clauſulam niſi *in ea diſpenſetur* poteſt tunc inferior, ut Epiſcopus in lege ſuperioris ex juſta cauſa diſpenſare. 323. 2

Pontifex poteſt ita diſpenſare in radice matrimonij, ut etiam poſt obitum parentum proles poſſit adhuc legitimari. 337. 9

Pontifex diſpenſans in matrimonio irrito, ni iterum contrahatur, diſpenſat etiam ſimpliciter cum prole ex eodem matrimonio nata quamvis non diſpenſet in radice matrimonij. 339. 24

Pontifex quamvis non diſpenſet in radice matrimonij adhuc poteſt legitimare prolem quoad ſpiritualia. 339. 29

Pontifex diſpenſat ſuper collatione beneficij vacantis per renuntiationem, & qualitas adjecta beneficio, ſcilicet per renuntiationem, quomodo intelligatur. 348. 15

Pontifex diſpenſans in radice matrimonij irriti legitimat filios ex eo natos, & diſpenſatio per jurisdictionem retrotrahitur ad tempus, quo matrimonium fuit irritè contractum. 454. 194

Pontifex nonniſi ex juſta cauſa diſpenſat ſuper matrimonio irrito. 455. 197.

Pontifex plenitudine poteſtatis poteſt ſine juſta cauſa diſpenſare ſuper impedimentis matrimonii. 460. 220

Pontifex ut adminiſtrator fidelis debet in regimine eccleſiæ prudenter ſe gerere, ac rationabiliter. 460. 221

Pontifex poteſt diſpenſare in matrimonio rato, & nondum conſummato. 471. 269. Et plures Pontifices de facto diſpenſârunt. 472. 271

Pontifex ex quibus cauſis poſſit diſpenſare in matrimonio rato, & nondum conſummato. 473. 275

Pontifex non poteſt legem ſancire, quâ matrimonium ratum dirimatur per ſubſequens matrimonium. 562. 2

Pontifex poteſt diſpenſare ſuper impedimentis conſanguinitatis, & affinitatis, dirimentibus matrimonium. 719. 14

Pontifex poteſt diſpenſare in omnibus gradibus affinitatis lineæ tranſverſæ. 719. 45

Poteſtas delegata ad beneplacitum perſonæ conceſſa expirat per ejus obitum ſive odioſa ſit, ſive favorabilis. 362. 24

Præcepta ceremonialia legis Moſaycæ fuerunt extincta in morte Chriſti. 715. 15

Prælatus inferior Papâ quamvis validè diſpenſet absque prævia cauſæ cognitione non tamen licitè. 300. 18

Prælatus ſi ſciens impedimentum taceat, cenſatur tacitè diſpenſare. 301. 28

Princeps poteſt diſpenſare in ſuis legibus. 289. 1

Princeps non præſumitur diſpenſare cum inhabili. 299. 15

Principes ob bonum publicum ex diſpenſatione pontificia poſſunt matrimonium contrahere ante pubertatem. 483. 9

Principes non habentes ſuperiorem in temporalibus poſſunt illegitimè natos legitimare. 749. 9

Prin-

Principes ſæculares jure novo poſſunt legitimare filios Clericorum. 752. 9
Probationes quales in cauſis matrimonialibus eſſe debeant. 761. 31
Procurator mittendus ad ineundum matrimonium cum abſente quomodo conſtituendus. 14. 17
Procurator ad matrimonium contrahendum nomine abſentis, quæ teneatur ſervare, & quæ in illo requirantur conditiones, ut etiam in principali abſente. 137. 125. & ſequent. Et quid ſi Procuratore jam miſſo principalis, qui dedit mandatum in amentiam incidat, & Procurator contrahat. 138. 131
Procurator contrahens matrimonium in peccato lethali non peccat lethaliter. 140. 146
Profeſſio religioſa an tranſacto bimeſtri, à quo fuit matrimonium initum, illud irritet.? 624. 107
Prohibitio matrimonij clandeſtini ante Tridentinum erat tantùm per modum ſimplicis præcepti, ſed hodie per modum formæ ſubſtantialis. 553. 207
Prolem ſuſcipere ex matrimonio eſt magnum bonum præponderans cuilibet incommodo. 182. 34
Proles poteſt legitimari, ſi nata ſit poſt matrimonium irritè initum. 337. 13
Proles quoad ſervitutem, & libertatem quomodo debeat ſequi conditionem Patris, vel matris. 656. 15
Proles quoad ſervitutem, & libertatem, ſi non adſit conſuetudo in contrarium legitimè præſcripta, ſequitur conditionem matris. 664. 5
Proles ſit libera, ſi ejus mater etiam per modicum temporis à tempore conceptionis ad partum fuerit libera. ibid.
Proles in quibus caſibus ſequatur conditionem Patris quoad ſervitutem. 664. 7
Proles quoad honores, dignitates, & nobilitatem ſequitur conditionem patris. 666. 8. Quòd ſi proles ſit naturalis genita ex matre ancilla, & patre nobili non conſequitur nobilitatem, donec manumittatur à patre. ibid. 9
Proli illegitimæ quomodo ſuccurratur, ſi executor diſpenſet ſuper impedimento matrimonij, & omittat legitimare prolem. 456. 104
Promiſſio facta ab una parte, ſi acceptetur ab altera, præſtat illi jus exigendi promiſſum. 14. 20
Promiſſio merè interna facta homini, an ſufficiat ad valorem ſponſaliorum. 47. 42. Nullam inducit obligationem. ibid. 50
Promiſſio purè interna facta DEO de matrimonio contrahendo niſi alijs veſtiatur circumſtantijs, nullam ſortitur valorem, & votum eſt irritum. 49. 63. & ſequent. Eſt tamen validum, ſi vovens in remedium concupiſcentiæ, vovit matrimonium. 49. 67
Promiſſio principaliter facta DEO, quamvis in favorem tertij ſapit rationem voti. Non ita ſi principaliter fiat creaturæ. 66. 143
Promiſſio ſola ſine adulterio non dirimit matrimonium ſubſequens. 638. 1. Requiritur tamen novus conſenſus. ibid. 4
Promiſſio matrimonij concurrens cum adulterio, qualis eſſe debeat ut incurratur impedimentum dirimens ſubſequens matrimonium. 639. 11
Promiſſio ficta cum adulterio, & machinatione necis alterius conjugis contrahit impedimentum dirimens. 640. 12
Promiſſio appoſita adulterio de matrimonio contrahendo ut inducat impedimentum, debet eſſe externa, & ſola taciturnitas non ſufficit. 460. 17
Promittens matrimonium poteſt reſilire antequam altera pars acceptet promiſſionem. 40. 7
Pubertas in fœminis incipit anno 12. in maribus quarto decimo. 480. 20
Pubertati proximi, qui in jure dicantur. 48. 22
Pubes cum impubere non poteſt matrimonium contrahere. 485. 24
Puella pubes, ſi invita contraxit ſponſalia cum impubere, poteſt ſtatim ab ijsdem reſilire, & nubere puberi. 491. 57
Puella, quæ invitò contraxit matrimonium cum aliquo, ſi poſt contractum matrimonium ſponte, ac liberè ſinat ſe à marito carnaliter cognoſci, non poteſt poſtea reclamare contra validitatem matrimonij. 763. 9

Q.

QUæ emanant à Sede Apoſtolica quadrupliciter differunt. 357. 2
Qualitas intrinſeca beneficio, ſi reticeatur, non valet gratia, quia non apparet de voluntate concedentis. 348. 9
Qualitas quando adijciatur gratiâ demonſtrationis, & cauſa taxationis. 348. 14
Qualitates contrahentium matrimonium, ſi reticeantur, quando irritent matrimonium. 519. 24
Qui tacet, ut conſentire dicatur, quæ requirantur. 13. 3
Qui poſt peractas denuntiationes differunt matrimonium contrahere poſt ſemeſtre, tenentur iterum eaſdem denuntiationes præmittere. 144. 169
Qui fictè matrimonium contrahit cum prima, & ſincerè cùm ſecunda, debet huic adhærere non primæ. 209. 138
Qui clandeſtinè duxit unam ſororem, an poſſit publicè ducere in uxorem aliam. 565. 19
Qui ducit alienam uxorem, fit incapax eam ducendi etiam poſt obitum mariti. 565. 19
Qui contraxit ſponſalia cum una, non eſt ei licitum recedere ab ijsdem. 587. 58
Qui juravit uſuras ſolvere, non peccat eaſdem ſolvendo. 588. 62
Qui per errorem levat de ſacro fonte filium Joannis putans eſſe filium Pauli, an contrahat cognationem ſpiritualem cum filio Joannis?
Qui carnaliter cognitâ una ſorore contrahit matrimonium cum alia, ab utraque debet abſtinere. 692. 19
Qui matrem ſponſæ de futuro cognoſcit carnaliter, & deinde polluit filiam adultam ſcienter ſolvit ſponſalia, & nec mater, nec filia, nec ipſe poſſunt ampliùs contrahere matrimonium cum aliqua, niſi de lapſo carnis timeatur. 692. 20

Qui carnaliter cognovit unam ſororem, ſi poſtea matrimonium contrahat cum alia, debet ab otraque abſtinere, quia neutram poteſt ducere. 693. 22. Id tamen procedit in foro interno conſcientiæ, quia in externo, ſi impedimentum fuerit occultum, & matrimonium ritè in facie eccleſiæ initum non ſolvitur, nec conjuges ſeparantur. ibid. 23

Qui contrahit ſponſalia de futuro cum una ſorore, & poſtea matrimonium de præſenti cum altera ſorore, cum qua matrimonium conſummat, cum neutra poteſt contrahere. 693. 2

Qui matrimonium accuſare poſſunt, vel illud teſtificari. 757. 1. & ſeq.

Qui ſint idonei Accuſatores matrimonij, ac teſtes, & qui repellendi. 759. 1

Qui vim intulit alteri, ut contraheret matrimonium, an poſſit poſtea accuſare nullitatem matrimonij, & ab eo reſilire. 763. 10. & ſeq.

R.

RAptor tenetur dotare puellam raptam ſive illam ducat in uxorem, ſive non. 426. 84. Imò ſive dives ſit. 427. 85

Raptus puellæ conſentientis diſſentientibus parentibus, an irritet matrimonium, 159. 229

Raptus quomodo dirimat matrimonium. 283. 181. & ſequent.

Ratihabitio de futuro non ſufficit ad valorem matrimonij. 553. 209

Regula dignoſcendi obligationem ortam ex contractu. 58. 108

Regula, quâ jurisdictio delegata dicitur perire per obitum delegantis re adhuc integra quomodo limitetur. 360. 19

Regulæ cognoſcendi in quoto gradu conſanguinei diſtent in ordine ad matrimonium contrahendum. 703. 10. & ſeq.

Religio dupliciter poteſt voveri. 388. 148

Religioſi promoti ad Epiſcopatum quomodo dicantur à Pontifice diſpenſari in votis Paupertatis, & obedientiæ. 386. 136

Religioſi promoti ad Epiſcopatum interdum accipiunt à Pontifice facultatem teſtandi. 387. 138

Religioſi profeſſi non ſolùm invalidè contrahunt matrimonium, ſed etiam incurrunt excommunicationem. 506. 4

Religioſi putantes invalidè profeſſionem emiſiſſe tranſacto primo quinquennio nequeunt ampliùs reclamare. 623. 104

Religioſus ex qua cauſa poſſit diſpenſari à Pontifice, ut matrimonium contrahat. 317. 28

Religioſus conſecratus Epiſcopus non acquirit monaſterio, ſed ſuæ Eccleſiæ. 387. 144

Renuntians diſpenſationi circa votum non poteſt ampliùs illâ uti. 365. 3

Requiſita ad diſpenſationem ſuper matrimonio inito cum impedimento dirimente declarantur. 332. 1. & ſeq.

Res in jure quando dicenda ſit integra. 358. 5. & ſequent.

Res quomodo deſinat eſſe integra in cauſis matrimonialibus, & reſcriptis gratiæ. 359. 11

Reſcripta gratiæ conceduntur abſolutè abſque temporis limitatione, & ſi gratia eſt facta, non expirat per mortem concedentis etiam re integra. 361. 19

Reſilientes à ſponſalibus ſunt compellendi à confeſſario ad ſervandam fidem datam. 63. 10

Reſpublica ſæcularis ſubjicitur ſpirituali in his, quæ cum ſpiritualibus nectuntur. 222. 21

S.

SAcerdos ſimplex aſſiſtens matrimonio debet licentiam obtinere à Parocho, vel Epiſcopo. 145. 171. Alioquin ſi ſine licentia aſſiſtat nomine Parochi matrimonium eſt irritum. 146. 177

Sacerdos ſimplex bona fide, & cum titulo an aſſiſtat validè matrimonio. 520. 26

Sacerdos ſimplex aſſiſtit validè matrimonio, quamvis Parochus fictè ei licentiam conceſſerit. 341. 143

Sacerdos ſimplex, qui communi errore putatur Parochus, ſi habeat titulum putativum à legitimo ſuperiore validè aſſiſtit matrimonio; & abſolvit in ſacramento pœnitentiæ. 541. 145

Sacerdos non poteſt pœnitentem à matrimonio excludere ob peccatum auditum in confeſſione. 554. 215

Sacerdos delegatus ad aſſiſtendum matrimonio non poteſt alterum ſubdelegare. 557. 233

Sacerdos ſuſcipiens ordines ſacros tenetur uxori petenti debitum reddere, non verò poteſt illud petere, & ſuſpenditur à celebratione miſſæ. 606. 11. & ſeq.

Sacerdos, quali ſit pœnæ obnoxius, ſi tempore interdicti benedicat nuptias. 736. 1

Sacerdotes in Eccleſia latina ſemper abſtinuerunt ab uſu matrimonij. 602. 8. Non ita Græci. ibid. 10

Sacramenta ſupponuntur ſumi juxta intentionem Eccleſiæ. 593. 100

Sacramenta Baptiſmi, Confirmationis, & Euchariſtiæ per modum viatici miniſtrantur tempore interdicti. 738. 11

Sacri Ordines nonniſi de jure eccleſiaſtico dirimunt matrimonium poſt ipſos contrahendum. 603. 11

Sanguinis participatio communicata à virtute generante communis ſtipitis minuitur, & deperditur in remotioribus deſcendentibus. 705. 21

Scientia confeſſionis non poteſt quis uti in ordine ad regimen externum. 553. 210

Secundæ nuptiæ quæ dicantur? & ij omnes poſſunt eas contrahere, qui ſoluto primo matrimonio, vel propter mortem alterius conjugis, vel ob impedimentum aliquid dirimens ratione cujus primum matrimonium fuit declaratum irritum, nullo detinentur legitimo impedimento. 803. 1

Secundæ nuptiæ perinde ac matrimoniū, inſtitutæ fuerunt in officium naturæ, & remedium concupiſcentiæ: adeò ut licitum ſit cuilibet non impedito tranſire ad ſecundas, tertias, & alias ſucceſſivè nuptias. ibid.

Secundas nuptias veluti illicitas damnârunt Montanus,

tanus, & Cataphrygæ. ut etiam Novatiani. ibid. Veritas tamen catholica eſt, ſecundas, tertias, quartas, & alias ſucceſſivè nuptias licitas eſſe ad periculum fornicationis, & incontinentiæ declinandum. ibid. 2

Secundæ nuptiæ ab Apoſtolo Paulo approbantur, & ſuadentur viduis fœminis, quæ voto caſtitatis ſe minimè obſtrinxerunt, eò quia meliùs ſit nubere, quàm uri: & Concilium Nicenum exigit à Novatianis ad eccleſiam catholicam redeuntibus, ut promittant ſe communicaturos cum ijs, qui nullo detenti impedimento tranſituri erunt ad ſecundas nuptias. 803. 2

Secundæ nuptiæ licitæ ſunt ex primævo fine matrimonij, ad prolis propagationem, ſpeciei humanæ conſervationem, ac in remedium concupiſcentiæ. 803. 3

Secundæ nuptiæ à SS. Patribus, & Concilijs non damnantur, ut illicitæ, nec reprobantur per ſe, quia ſint malæ: quia ex ſe ſunt medium neceſſarium ad aſſecutionem primarij finis matrimonij, ſeu ad generationem prolis: ſed tantùm per accidens reprobantur ob nimiam concupiſcentiam, ac intemperantiam, quam produnt tranſeuntes ad ſecundas nuptias, præſertim ſi ex primis ſufficientem prolem ſuſceperint. 804. 5

Secundas nuptias contrahentes dicuntur bigami, vel trigami, quadrigami, & incurrunt irregularitatem, non quia ſecundæ nuptiæ malæ ſint, ac illicitæ, deficiantque à vera ratione ſacramenti; ſed quia non ita perfectè repræſentant conjunctionem Chriſti cum eccleſia. 804. 5

Secundæ nuptiæ ſunt verum ſacramentum; ſúntque ſignum ſenſibile gratiæ ſupernaturalis collatæ per ſecundas nuptias. ibid.

Secundis nuptijs tametſi per varias ſancitas leges injunctæ fuerint aliquot pœnæ, hæ tamen fuerunt jure canonico ſublatæ. 804. 6

Secundæ nuptiæ conſiſtentibus adhuc primis ſunt illicitæ, ac nullius valoris; & hæ fuerunt pluribus legibus prohibitæ injunctis etiam pœnis ad illas tranſeuntibus. ibid. & conſutatur error Anabapſtitarum docentium licitam eſſe uxorum pluralitatem. ibid. 7. Eandem mulierem pluribus nubere viris ſimul prohibitum eſt jure naturæ: quia matrimonium unius fœminæ cum pluribus viris adverſatur fini primario matrimonij, ſeu generationi prolis, ad propagandum, & conſervandum humanum genus 805. 8. Imò adverſatur etiam fini ſecundario ſeu domeſticæ ſocietati, ac communicationi operarum, quæ ad vitam tuendam deſiderantur: ubi enim plures eſſent mariti ejuſdem uxoris, perpetua inde orirentur jurgia. 805. 9

Secundæ nuptiæ non benedicuntur, ſi contrahentes matrimonium hoc ſecundum fuerint ambo benedicti in primo. 805. 1. & ſequent. Alioquin ſi nuptiæ ſint tantùm ſecundæ ex parte viri, ut ſi hic ducat in uxorem puellam virginem ex inolita conſuetudine receptum eſt, ut ſecundæ nuptiæ benedicantur, ut puella nondum benedicta, ſuſcipiat benedictionem; & tunc benedicitur etiam vir, tametſi jam ſemel benedictionem acceperit. 806. 2

Secundæ nuptiæ ſpectata hudierna conſuetudine qualitercunque ſint ſecundæ, benedicuntur, ubi alteruter conjux ſive ſit vir, ſive fœmina benedictionem nondum ſuſceperit. 806. 2. Hæc tamen conſuetudo inducta contra jus commune non inducit præceptum; adeò ut poſſint tunc benedictiones omitti juxta præſcriptum juris communis. ibid. 3

Secundæ nuptiæ non benedicuntur, ſi primæ quamvis irritæ, ac nullius valoris ob impedimentum aliquod dirimens poſtes deprehenſum, fuerint benedictæ, dummodo ijdem conjuges ſublato impedimento ſimul iterum contrahant, vel conſentiant in primas nuptias. 806. 5. Hæcque benedictio non impenditur matrimonio, ſed perſonis, quæ cum fuerint ſemel benedictæ, non iterum benedicuntur. Ibid. 7

Secundæ nuptiæ non benedicuntur ſolemniter, neque contrahuntur cum publicis cæremonijs tempore adventûs, & quadrageſimæ. 807. 8 Hujuſmodi cæremoniæ, & aliæ ſolemnitates ſunt acceſſoriæ matrimonio, & ſequuntur naturam ſui principalis, quod tempore adventus, & quadrageſimæ prohibetur. ibid. 9

Secundæ nuptiæ non poſſunt contrahi à muliere neſcia de morte mariti, quamvis per plures annos abſit: & quomodo conſtare debeat de illius obitu, ut mulier ſuperſtes poſſit tranſire ad ſecundas nuptias. 807. 10. Ex quiquennali abſentia conjugis non præſumitur ejus mors, ut alter poſſit ad ſecundas nuptias tranſire. ibid. 11

Secundæ nuptiæ non poſſunt initi à muliere cum ſola morali probabilitate de morte proprij mariti; quia moralis probabilitas utpote ingerens dubium non ſufficit ad ſolvendum vinculum matrimonij certi. 807. 12. Mors conjugis abſentis, cùm ſit, quid facti, non præſumitur, ſed debet probari. 808. 13

Secundæ nuptiæ nequeunt contrahi à fœmina, ſi leves tantùm conjecturas, ac indicia levia habeat de morte proprij mariti: quia tunc conſtat de certa obligatione ad primum matrimonium, & non conſtat de ejus liberatione. 808. 4

Secundæ nuptiæ, an poſſint contrahi à fœmina, ſi hæc per unicum tantùm teſtem certioretur de morte ſui mariti. 808. 17. Unus teſtis non facit, niſi ſemiplenam probationem, quæ non ſufficit ad probandam mortem alterius conjugis. ibid. 16

Secundæ nuptiæ non poſſunt contrahi à fœmina, cui per ſolam famam innoteſcit mors ſui mariti; quia plerúmque fama publica oriri poteſt ex incerto authore fallaci. 808. 17. Fama publica ut ſufficiat, debet ſaltem duplici teſte probari: turſus debent teſtes eſſe omni exceptione majores, qui deponant ſe audiviſſe à fide dignis. Debet itidem concurrere cauſa rationabilis, ex qua talis fama oriatur, ut ſi maritus maria trajecerit, & navis perjerit; & aliæ requiruntur in teſtibus coditiones, quæ explicantur. ibid.

Secundæ nuptiæ, ut poſſint contrahi à fœmina, quænam certitudo requiratur de morte primi mariti. 808. 18. Sola probabilitas non ſufficit, ſed requiritur certitudo ſaltem moralis, cùm agatur de gravi præjudicio conjugis abſentis. ibid. Et quando prudenter exiſtimatur adeſſe moralis certitudo de obitu alterius conjugis, & qualis ſecundùm jura requiritur; tutiùs eſt, ut res ad Ordinarium deferatur. ibid.

Secundæ nuptiæ, ad quas tranſivit mulier, putans ejus maritum obiiſſe, ſunt irritæ, ſi revera primus maritus vivat, cui reſtituenda eſt uxor. 809. Quòd ſi fæmina poſt contractas ſecundas nuptias dubitet de morte primi mariti, non poteſt cum tali dubio petere debitum à ſecundo marito; ſed tantùm tenetur ei reddere. Quòd ſi dubium etiam marito innoteſceret, tunc eſſet matrimonium irritandum, & neuter poſſet petere, vel reddere debitum. 809. 19

Secundæ nuptiæ, an poſſint contrahi à muliere intra annum luctûs, ſeu mortis primi mariti; & quas pœnas ex jure civili incurrat, ſi defacto tranſeat ad ſecundas nuptias. 809. 20. Verùm hujusmodi pœnæ correctæ ſunt à Jure canonico; adeò ut poſſit mulier vidua poſt mortem mariti impunè tranſire ad ſecundas nuptias infra annum luctûs. ibid. Mater tamen binuba tranſiens ad ſecundas nuptias amittit tutelam filiorum. Imò, & jus educandi liberos prioris matrimonij, hi enim à conſanguineis potiùs, quàm à matre binuba educandi ſunt. 809. 24

Secundæ nuptiæ legitimæ ſunt ab Apoſtolo permiſſæ, & ab Eccleſia pluribus in concilijs approbatæ, nec ulli ſunt infamiæ obnóxiæ. Neque juris civilis diſpoſitio attendenda eſt, cum agitur de ſacramentis. 810. 26

Senes ætate plenè confecti poſſunt validè matrimonium inire, ſi nullum aliud adſit impedimentum. 727. 16

Senex penitus exhauſtus quique nulla arte medica juvari poſſit in ordine ad conſummandum matrimonium, an ſit ejusdem contrahendi capax. 730. 30. & ſeq.

Serva ſi poſt cognitam à marito ſervitutem carnaliter cognoſcatur, matrimonium fit validum. 655. 11

Servi alij dicuntur adſcriptitij, qui glebæ, prædióque colendo ſunt addicti: alij originarij. 654. 3

Servi etiam invito Domino licitè, ac validè matrimonium contrahunt, dummodo conſueta obſequia Domino præſtent. 654. 4

Servi chriſtiani etiam apud infideles poſſunt omnia ſacramenta, excepto Ordine, ſuſcipere. 655. 7. & 8

Servi, ſi matrimonium ineant inter ſe, quomodo debeant ſe gerere cum ſuis heris. 659. 15

Servi etiam invitis Dominis validè matrimonium contrahunt. 662. 31

Servitus inter chriſtianos ſublata eſt. 654. 1

Servitus matrimonio ſuperveniens illud dirimit. 261. 82

Servitus ignorata quamvis per biennium, vel triennium ſoluta dirimit matrimonium. 655. 10

Servitus ignorata quamvis ad tempus interrupta dirimit matrimonium. 660. 23

Servorum conjugium non permittitur abſque conſenſu Domini. 654. 1

Servorum matrimonia non ſunt à Dominis impedienda. 654. 6

Servus invito Domino poteſt matrimonium contrahere. 660. 18

Servus, in quibus caſibus fiat liber ex matrimonio inito cum libera. ibid. 19

Spadones, qui, & an poſſint validè matrimonium contrahere. 726. 8

Sponſa de futuro poteſt alteri nubere, ſi ſponſus ſe transferat ad remota. 70. 157. Ad id autem requiritur, ut non affulgeat ſpes de proximo reditu. ibid. 158

Sponſa, ſi intra bimeſtre initi matrimonij fuit à ſponſo vim paſſa, ſi illi dixerit, velle ſe religionem ingredi, ac nolle ab ipſo cognoſci, adhuc poteſt illam ingredi. 128. 77. Non ita ſponſus invita ſponſa, quæ fuit vim paſſa. ibid. 78.

Sponſalia diverſimodè à Juriſconſultis ſumpta. 10. 1. Propriè tamen, & ſine addito alienante ſignificant ſponſionem, ſeu promiſſionem futuri matrimonij. ibid. 3. Sponſi intelliguntur de futuro, & matrimonium de præſenti. 11. 4. & ſequent.

Sponſalia ſunt futurarum nuptiarum promiſſio, quæ ut valida ſit, tres exigit conditiones, quæ explicantur. 11. 1

Sponſalia ex parte intellectus debent habere ſufficientem deliberationem requiſitam ad peccatum lethale. 12. 4

Sponſalia non ſolùm exigunt promiſſionem, ſed etiam repromiſſionem veram alterius, ſaltem implicitè. ibid. 7

Sponſalia alia ſunt de futuro, & alia de præſenti. 13. 11

Sponſalia contrahuntur per verba, vel ſigna exprimentia conſenſum. ibid. 13.

Sponſalia de futuro non ſemper eſt neceſſe, præcedant matrimonium de præſenti. 14. 14. Poſſunt ſponſalia etiam inter abſentes per litteras, vel Procuratorem contrahi, & ſufficit, ſi conſenſus unius perſeveret, donec alter conſentiat. 14. 15

Sponſalia de futuro contrahi poſſunt ſine Parocho, & teſtibus. 14. 19

Sponſalia hi omnes poſſunt contrahere, qui ſunt ſeptennio majores. 15. 1. Sed ſeptennium requiritur in utroque ſponſo ad valorem ſponſaliorum in utroque ſuro, ut ex illis oriatur impedimentum publicæ honeſtatis. ibid. 3. Et eſt neceſſe, ut ſeptennium ſit completum. 17. 18

Sponſalia in amentibus, ac furioſis ob defectum pleni, ac deliberati conſenſus ſunt nullius valoris. 18. 12

Sponſalia de futuro clandeſtina ſunt valida, quia Tridentinum tantùm irritat matrimonium clandeſtinum. 19. 1 Pleriſque tamen in locis ex inolita conſuetudine contrahuntur ſponſalia coram Parocho, & teſtibus per verba de futuro, 59. 3

Sponſalia contracta cum animo promittendi, ſed non ſe obligandi, an valida ſint. 20. 6

Sponſalia inter conſanguineos in tertiò, vel qoarto gradu inita, adjectâ conditione ſi Papa diſpenſaverit, an inducant obligationem in conſcientia impetrata diſpenſatione. 28. 12. & ſequent.

Sponſalia qoot modis diſſolvantur, & quando dicantur diſſolvi. 33. 1

Sponſalia juramento firmata, an diſſolvantur ex mutuo conſenſu. 34. 6. & ſequent.

Sponſalia de futuro diſſolvuntur per ſubſequens matrimonium de præſenti. 35. 14. Ut etiam per ingreſſum in religionem approbatam. 36. 18. Ut etiam per ſuſceptionem Ordinis ſacri. 37. 23

Sponſalia contracta à Tutore, vel Curatore pro puella præſente, & tacente ſunt nullius valoris in otroque jure. 41. 13

Sponſalia contracta per verba negativa ſunt irrita. ibid. 15

Sponſalia contractâ per verba obſcota an ſint irrita, & verba quomodo interpretanda. 44. 30

Sponſalia per carnalem copulam tranſeunt in matrimonium. 28. 6t. Hodie tamen per Concilium Tridentinum matrimonium debet contrahi coram Parocho, & teſtibus, alioquin eſt irritum. 49. 62

Sponſalia metu gravi extorta, quamvis juramento firmata ſunt irrita. 52. 77

Sponſalia an per conſenſum fictum ſint valida? 52. 79. Et quid ſi adijciatur juramentum. ibid. 82

Sponſalia ſi mutuo conſenſu diſſolvantur, adhuc ex ipſis oritur impedimentum publicæ honeſtatis. 54. 92

Sponſalia, qui contraxit, non peccat, ſi ſacros ordines ſuſcipiat. 56. 101.

Sponſalia fictè inita an valeant ratione damni illati. 60. 118

Sponſalia de futuro, non eſt neceſſe, fiant coram Parocho, & teſtibos. 61. 122

Sponſalia de futuro etiam juramento firmata ex mutuo partium conſenſu diſſolvuntur. 64. 137

Sponſalia de futuro ſolvuntur per ſponſalia de præſenti. 72. 164

Sponſalia de futuro per ſubſecutam copulam olim tranſibant in ſponſalia de præſenti, ſed hodie per Concilium Tridentinum requiritur præſentia Parochi, & teſtium. 72. 167

Sponſalia de ſoturo clandeſtina obligant ſponſos ad implendum promiſſum. 85. 223

Sponſalia dirimuntur ob plures caoſas. 85. 214. & ſequent.

Sponſalia de futurò non ſolvuntor per alia ſponſalia pariter de futuro quamvis jurata, ſed per matrimonium de præſenti conſummatum. 134. 106

Sponſalia prima de futuro non irritantur per ſecunda itidem de futuro. 158. 225

Sponſalia ſi ſuerint juramento firmata non debet ob dictum unius teſtis matrimonium impediri. 226. 10

Sponſalia ſi contrahantur cum una, non poſſunt hac vivente contrahi cum alia. 560. 1

Sponſalia de futuro inita cum una diſſolvuntur per matrimonium initum cum alia. ibid.

Sponſalia prima de præſenti diſſolvunt ſecunda pariter de præſenti. 565. 21

Sponſalia inita inter conſanguineos adjecta conditione, ſi Papa diſpenſaverit, an ſint valida. 579. 10

Sponſalia conditionata per liberum conſenſum ſubſecutom fiunt abſoluta, & valida. 584 42. Ut etiam per ſubſecutam carnalem copulam. Ibid. 43

Sponſalia inita de futuro non inducunt vinculum indiſſolubile. 650. 2

Sponſalia inita contra Pontificis interdictum cum decreto irritante, etiam generali, nec faciente mentionem ſponſaliorum ſunt invalida. 735. 10

Sponſalia de futuro diſſolvuntor per ſubſequens matrimonium de præſenti, quamvis inſtum contra interdictum eccleſiæ. 735. 8

Sponſalibus juratis adſtrictus, ſi poſtea emittat votum religionis, poteſt matrimonium contrahere animo ingrediendi religionem ante conſummationem matrimonij. 55. 98

Sponſalibus an inſit tacita conditio, niſi ſtatum continentiæ elegero. 618. 81

Sponſaliorum præcipuus effectus eſt inducere obligationem ad matrimoniom contrahendum. 26. 4

Sponſi de futurò quando compellendi ſint ad ineundum matrimonium de præſenti. 15. 21. & ſequent.

Sponſi quo tempore teneantur implere ſponſalia, quibus nullus fuit præfixus terminus. 56. 120

Sponſi per primum bimeſtre poſſunt non reddere debitum alteri petenti. 128. 81

Sponſus detrectans matrimonium contrahere compellendus eſt authoritate Judicis ad contrahendum. 26. 2

Sponſus poteſt reſilire, & ſponſalia ſolvere, ſi ſponſa permittat ſe impudicè tangi ab alijs. 39. 1

Sponſus dubitans an habuerit animum ſe obligandi tenetur ſtare ſponſalibus, & fidem ſervare. 64. 135 Non ita qui poſt adhibitam ſufficientem diligentiam dubitat, an promiſerit matrimonium. 64. 136

Sponſus de futuro invalidè contrahit de præſenti cum ſorore ſuæ ſponſæ. 564. 13

Sponſus de præſenti intra primum bimeſtre non poteſt vi extorquere copulam à ſponſa. 567. 37

Stipulatio eſt ſtricti juris, & ſtrictè intelligenda 58. 106

Studioſi, Mercenarij, & famuli poſſunt matrimonium contrahere coram Parocho loci, in quo morati ſunt per majorem anni partem. 540. 141

Stylus Datariæ habet fundamentum in jure communi. 299. 10

Stylus Curiæ explicat voluntatem Principis legislatoris. 389. 155

Subarrhatio annuli quando cenſeatur eſſe ſignum

ſponſaliorum! 62. 127

Subdiaconatus trahit ſecum inhabilitatem ad matrimonium contrahendum. 601. 3 Id tamen limitatur tripliciter. 602. 4. & ſeq.

Subdiaconus diſpenſatus ad uxorem ducendam, an ſit diſpenſatus à recitatione Breviarij. 361. 163

Subreptio contingens in una parte reſcripti non vitiat aliam, ſi hæc non habeat connexionem cum illa. 346. 36

Superior poteſt diſpenſare ſe ipſum, perinde ac ſuos ſubditos. 994. 1. Et tunc exercet jurisdictionem non coactivam, ſed voluntariam, in ſe ipſum. 295. 9

Superior acceptans renuntiationem diſpenſationis ſactam ab eo, qui eam petierat, & impetraverat, quis ſit? 365. 4

Superior non poteſt adigere inferiorem ad matrimonium contrahendum. 507. 144

T.

TAciturnitas non ſuffirit ad contrahenda ſponſalia. 40. 9

Taciturnitas veri quando reddat gratiam ſubreptitiam. 341. 5

Taciturnitas qualitatis, quæ ex ſtylo Curiæ Romanæ in reſcriptis exprimenda eſt, vitiat diſpenſationem, quam ſubreptitiam reddit. 342. 7

Taciturnitas cauſæ impulſivæ non irritat diſpenſationem, bene tamen taciturnitas cauſæ finalis. 342. 9

Taciturnitas beneficij non vitiat reſcriptum niſi beneficium poſſideatur. 345. 32

Taciturnitas reddit conceſſionem irritam, & ſubreptitiam, quando ea reticentur, quæ de jure, & ſtylo curiæ debent exprimi. 434. 110

Taciturnitas primæ diſpenſationis non vitiat ſecundam, ſi hæc ab illa non dependeat, & ſpectetur ſola natura diſpenſationis 435. 116

Tempore feriarum an prohibeatur conſummari matrimonium recèns contractum. 737. 5. & ſequent.

Temporis diuturnitas non minuit peccatum, ſed potiùs auget. 635 13

Tempus, quo matrimonium interdicitur, & validè, non licitè contrahitur, quale. 734. 3

Teſtes præter Parochum quot requirantur ad valorem matrimonij. 521. 35

Teſtes aſſiſtentes matrimonio non eſt neceſſe ſint omni exceptione majores. 522. 38. Et quid ſi ſint excommunicati vitandi? ibid. 41

Teſtes idonei in cauſis matrimonialibus qui eſſe poſſint. 759. 1. & ſequent.

Teſtes idonei ad accuſandum matrimonium ſunt etiam idonei ad ferendum teſtimonium pro, & contra illud. 761. 9

Teſtes idonei in matrimonio etiam jam inito ſunt parentes utriuſque ſexus. ibid. 10. In caſu tamen criminali, vel civili Pater non poteſt teſtificari in cauſa filij, nec viciſſim filius in cauſa Patris. 761. 11

Teſti ſingulari etiam parte abſente, imò etiam allegantí propriam turpitudinem in ordine ad matrimonium contrahendum, creditur. 575. 173

Teſtis ſi ſit unicus an ſuffiriat ad ſufficientem probationem, quando ſponſalia fuerunt juramento firmata 225. 6

Timor cadens in virum conſtantem dicitur reſpectivè ad fortes, & imbecilles. 493. 69

Timor cadens in virum conſtantem quomodo cognoſcatur. 494. 71

Timor cadens in virum conſtantem, ex quibus malis oriatur. ibid. 74

Timor reverentialis qui eſt cauſa in pubere contrahendi matrimonium, illud irritat. 495. 80

Timor juſtè incuſſus non irritat matrimonium. 406. 86

Timor cadens in virum conſtantem, ut annullet matrimonium, tres requiruntur conditiones. 497. 90

Timor cadens in virum conſtantem ſolùm jure eccleſiaſtico irritat matrimonium. 497. 91. Et alteruter ex contrahentibus poteſt à tali matrimonio ſtatim reſilire, dummodo aliud damnum non ſequatur. 498. 98

Timor levis non eſt ſufficiens ad irritandum matrimonium. 499. 102

Timoris cauſa tamdiu durat, quamdiu perſeverat ſubjectio incutienti timorem. 502. 123

Tonſura non eſt ordo, ſed diſpoſitio ad ordines. 390. 161.

Traductio ſponſæ in domum ſponſi, cur prohibita tempore interdicti. 737. 4. Traductio ſolemnis quæ? ibid.

Transactio non poteſt fieri in cauſa matrimoniali, ſi agatur de impedimento canonico. 762. 6

Triennium à jure requiſitum ad probandum impedimentum frigiditatis, quomodo computandum. 714. 15

Triens legitimus, qui eſt pars ſucceſſionis ab inteſtato non debetur filiæ ſpuriæ. 800. 14

V.

VAlor diſpenſationis an exigat, ut ſit in ſcriptis. 365. 6

Verba non ſunt abſolutè neceſſaria ad valorem, & ſubſtantiam matrimonij, ſed tantùm ex præcepto Eccleſiæ, quando contrahentes poſſunt loqui. 18. 15

Verba in ſtipulatione ambigua ſunt ſtrictè intelligenda, & ſecundùm communem modum intelligendi. 58. 106

Verba in ſponſalibus impliſitè prolata quomodo intelligenda. 69. 154. & ſequent.

Verba diſpenſationis intelligenda ſunt ſicut verba juris communis. 357. 12

Vicarij generalis juriſdictio taliter eſt ordinaria, ut tanquam acceſſoria adhæreat alteri ordinariæ, quæ ineſt Epiſcopo. 538. 129

Vicarius Generalis Epiſcopi exequitur diſpenſationes matrimoniales, & eo mortuo executio extinguitur. 411. 20

Vicarius Generalis Epiſcopi comprehenditur nomine

mine Ordinarij, & ſine ſpeciali delegatione poteſt diſpenſare in denuntiationibus præmittendis matrimonio. 531. 90

Vicarius Generalis Epiſcopi eſt Ordinarius, & non Judex delegatus. 537. 124. & ſequent. Poteſt delegare Parocho poteſtatem diſpenſandi in denuntiationibus præmittendis matrimonio.

Vinculum fortius ſuperveniens in matrimonialibus præjudicat priori. 72. 164

Vinculum juſtitiæ eſt fortius vinculo caſtitatis. 197. 81

Vinculum matrimonij propter hæreſim non diſſolvitur. 786. 45

Violator Virginis, quam ſpe conjugij decepit, ad quid teneatur. 556. 45

Violentia impedit matrimonium contrahendum, ſi tamen talis ſit, ut removeat liberum conſenſum. 70. 160

Vir conſtans in ordine ad timorem incuſſum quis ſit. 71. 161

Vir ſi credens ſuam uxorem vivere, contrahat matrimonium cum alia, dicatque, *contraho tecum, ſi poſſim*, hoc eſt validum, ſi prima uxor non vivat. 562. 1

Vir, qui juramento promiſit mulieri velle eam ducere, ſi poſtea emittat ſimplex votum caſtitatis, non tenetur eam ducere. 618. 84

Vir poſt matrimonium ratum, & conſummatum ſine expreſſa, & ſpontanea uxoris licentia nequit ſacris initiari Ordinibus. 619. 86

Vir ſuſcipiens ſacros Ordines absque licentia uxoris ad quid ſit compellendus. 619. 89

Vir habita licentia ab uxore quomodo licitè promoveatur ad Ordines ſacros. 620. 94

Vir contrahens matrimonium cum ſecunda uxore vivente adhuc prima, hâc mortua non ſeparatur à ſecunda, ſi hæc ignoraverit virum fuiſſe uxoratum. 646. 47

Vir ducens ſecundam uxorem vivente prima non cognita, eſt à ſecunda ſeparandus etiam poſt mortem primæ, ſi ſciverit virum fuiſſe uxoratum. ibid. 49. & 50

Vir nullo jure obligatur ad dimittendam uxorem adulteram. 647. 54. & ſequent. Benè tamen, ſi perfractè in adulterio perſiſteret, ac alijs eſſet ſcandalo. 648. 56

Vir licèt ob impedimentum matrimonij ſeparetur ab uxore, & ſacris ordinibus initietur ceſſante impedimento eſt reſtituendus uxori eum petenti. 736. 28. Non ita, ſi poſt matrimonium ratum, & nondum conſummatum profeſſionem ſolemnem emiſit in aliqua religione approbata. ibid. 29

Vir ob ſenium viribus totaliter deſtitutus in ordine ad matrimonium contrahendum, an poſſit illud contrahere. 730. 30

Vir tenetur dimittere uxorem ſuam perſeverantem in adulterio. 779. 8. Secus ſi affulgeat ſpes, ut per iteratam admonitionem uxor emendetur. 780. 9

Vir, qui poſt latam divortij ſententiam adulterium commiſit, an teneatur reconciliari cum uxore nocente, & dimiſſa propter adulterium. ibid. 10

Vir, ſi expellat uxorem è domo, negétque illi neceſſaria alimenta, & hæc ad eadem ſibi acquirenda fornicetur, an poſſit ob uxoris adulterium petere divortium. 781. 18

Vir unus, cur in lege veteri plures ſimul habuerit uxores. 805. 10. & ſequent.

Voluntas habitualis quænam ſit? 375. 69

Voluntas abſoluta prævalet conditionatæ. 433. 108

Voluntas quamdiu intus latet in mente, nil exterius operatur. 449. 172

Voluntas divina beneplaciti, & approbationis. 583. 31

Voluntas conſummandi matrimonium in ordine ad procreandam prolem, non requiritur ad valorem matrimonij. 732. 41

Vota ſimplicia emiſſa poſt biennium in Societate JESU irritant matrimonium ſubſequens per correctionem Juris communis factam a Gregorio XIII. in favorem Societatis. 601. 1

Vota emiſſa à fœminis Tertiarijs SS. Dominici, & Franciſci non dirimunt matrimonium ſubſequens. 609. 28

Vota emiſſa à militibus Melitenſibus dirimunt matrimonium ſubſequens. 609. 30

Voti commutatio duo continet. 386. 134

Voto caſtitatis adſtricto an ſuaderi poſſit conjugium, ſi frequenter peccet contra caſtitatem? 612. 52

Voto caſtitatis adſtrictus tenetur ducere in uxorem puellam, quam ſub ſpe matrimonij defloravit, ſi puella bona fide proceſſit inſcia voti. 617. 74

Votum ſimplex caſtitatis ſuperveniens ſponſalibus ea non ſolvit. 198. 84

Votum eſt duplex ſolemne, & ſimplex, illud duobus modis emittitur, & irritat matrimonium contrahendum jure divino. 330. 2

Votum ſolemne repugnat in fieri, non in facto eſſe cum matrimonio. 231. 6

Votum ſimplex caſtitatis non dirimit matrimonium, quod ſubſequitur. ibid. 9

Votum ſimplex impedit, non dirimit matrimonium. 231. 9. Bene tamen ſponſalia ſi poſtea contrahantur. 232. 13

Votum ſimplex differt à ſolemni, quia in ſimplici DEUS acceptat ſolam promiſſionem ſine traditione. ibid. 17

Votum ſimplex caſtitatis, vel religionis impedit matrimonium. 243 5. & ſeq.

Votum per diſpenſationem tollitur totaliter quoad vinculum, non ita per commutationem. 385 133

Votum ſimplex caſtitatis non officit validitati matrimonij. 576. 13

Votum caſtitatis, aut religionis ſimplex, & ſolemne. 506. 1. & ſeq.

Votum ſolemne emiſſum in Religione approbata dirimit matrimonium. 560 1

Votum ſolemne jure naturali divino irritat matrimonium poſtea initum. ibid. 6

Votum ſolemne transfert in Deum totum dominium voventis, qui propterea non poteſt per matrimonium dominium ſui corporis in alium trans-

transferre. 596. 6

Votum ſimplex caſtitatis non dirimit præcedentia ſponſalia de futoro. 604. 3

Votum caſtitatis emiſſum poſt ſponſalia de futuro obligat voventem etiam poſt matrimonium initum. 605. 6

Votum ſolius caſtitatis emiſſum in religione approbata non eſt ſolemne, nec dirimit ſubſequens matrimonium. 608. 26

Votum ſimplex caſtitatis impedit, non dirimit matrimonium. 610. 35. Ex conſtitutione eccleſiæ poteſt illud dirimere. ibid. 36

Votum religionis emiſſum poſt conſummatum matrimonium, an validum ſit. 615. 65

Votum caſtitatis emiſſum ab uxore manente in ſæculo non ſit ſolemne ex eo, quòd ejus vir emittat profeſſionem in religione approbata. 621. 96

Votum ſolemne, & ſimplex caſtitatis quomodo differant. 622. 103

Vovens continentiam non tenetur religionem ingredi. 605. 8

Vovens caſtitatem, ſi nuptias contrahat, tenetur debitum reddere, ſed non petere. 605. 8

Vovens religionem, ſi poſtea fœminam cum pacto matrimonij corrumpat, tenetur religionem ingredi. 606. 14

Vovens religionem, ſi poſtea puellam defloret cum promiſſione matrimonij, tenetur religionem ingredi. 607. 17

Vovens perpetuam continentiam non tenetur religionem ingredi. 607. 31. Si tamen extra religionem poſſit voto ſatisfacere. 608. 24

Vovens conditionatè caſtitatem, non tenetur votum ſervare, ſi non impleatur conditio adjecta voto. 611. 42

Vovens religionem, an poſſit matrimonium inire animo firmo ingrediendi religionem ante ejus conſummationem. 612. 43. & ſeq.

Vovens ſe Ordines ſacros ſuſcepturum, non tenetur horas canonicas recitare, donec initietur ſacris ordinibus. 615. 64

Voventi ſimpliciter caſtitatem, & interroganti de valore matrimonij, ſi ab ipſo contraheretur, qoomodo reſpondendum ſit? 611. 39. & ſeq.

Uſus rationis non requiritur major ad contrahenda ſponſalia, quàm ad peccatum lethale. 51. 76

Uxor non certificata de morte viri, qui ſuit profectus in diſſitas regiones, non poteſt alteri nubere. 562. 10

Uxor, ſi ejus maritus dicatur mortuus in partibus diſſitis, quomodo debeat certior fieri de morte mariti, ut poſſit ad ſecundas nuptias tranſire. 562. 3

Uxor non tenetur dimittere virum perſiſtentem in adulterio. 648. 58

Uxor tenetur ſequi virum leprâ infectum, non tamen debitum reddere, ſi periculum immineat, ut inficiatur. 651. 3

Uuxor ob plures cauſas poteſt ſeparari à viro quoad torum. 651. 5. & ſequent.

Uxor libera, qoæ nupſit ſervo ignorata conditione ſervili detecta ſervitute, poteſt ab ipſo ſeparari quoad torum propriâ authoritate, ſi occultè, & abſque ſcandalo fieri poſſit. 660. 17

Uxor apta ad conſummandum matrimoniom an ſeparanda ſit à viro, ſi non poſſit parere ſine mortis periculo? 731. 33. & ſeq.

Uxor innocens poteſt virum adulterum dimittere à toro. 768. 9

Uxoratus contrahens matrimonium cum alia fœmina neſciente eſſe uxoratum poſt mortem primæ, poteſt ei nubere, ſi novus acceſſerit conſenſus. 635. 14

Uxorum pluralitas, ſi licita eſſet, non benè conſultum eſſet paci domeſticæ. 566. 23

Uxorum pluralitas reſpectu unius viri adverſatur quodammodo juri naturæ, quatenus eſt contra concluſiones ex ipſis primis principijs derivatas, quamvis uxorum pluralitas non repugnet naturæ, nec primario ejus fini, ſeu generationi prolis, pugnat tamen cum aliquo fine ſecundario, eo quia adverſetur tranquillæ, ac pacificæ cohabitationi conjogum, ac domeſticæ gubernationi. 805. 10

Uxor non ſubditur viro, ut ſamula, ſed ut ſocia collateralis, ac in domeſtico regimine primatum tenens: & omnis principatus, ut pax in ipſo ſervetur ſuaptè natura unicum tantùm deſiderat principem. 805. 10

Uxores plures ejuſdem viri diſſidia fovent, rixas, & jurgia excitant, ut de Sara, & Agar; de Lia, & Rachele; de Anna, & Phennena legitur in ſacris ſcripturis. 805. 10

Uxores plures antiqui Patres habuerunt ex divina diſpenſatione ijsdem indicata per internam inſpirationem, ut DEI populus citiùs, ac faciliùs multiplicaretur, ac propagaretur. 106. Hæc tamen diſpenſatio in lege evangelica fuit à Chriſto Domino omnino deleta: nec olli fidelium eſt hodie licita polygamia. ibid. 12

Uxor, ſi ejus maritus objerit, poteſt, quia ſoluta à vinculo matrimonij, tranſire licitè, ac validè ad ſecundas, & ſucceſſivè ulteriores nuptias. 503. 2. & ſeq.

Uxor defuncto marito, à quo filios genuit, ſi tranſeat ad ſecundas nuptias, amittit tutalam filiorum: imò etiam jus educandi liberos prioris matrimonij. 809. 24

Uxor, ſi dubia de morte prioris conjugis de facto contrahat matrimoniom cum alio viro non poteſt petere debitum conjugale; tenetur tamen debitum reddere ei, qui bona fide contraxit; qoia non debet iſte ob malam fidem alterios privari ſua poſſeſſione, quamdiu ei non conſtat matrimonium fuiſſe nullius valoris. 809. 18

Uxor ob leves conjecturas de morte ſui mariti non poteſt nubere alteri viro, quia vinculum prioris matrimonij non cenſetur ſolutum. 808. 14

Uxor non poteſt tranſire ad ſecundas noptias, ſi unus tantùm teſtis aſſerat ejus maritum eſſe mortuum. 808. 15. Unus teſtis non facit, niſi ſemiplenam probationam, quæ non ſuffi-

cit

cit ad probandam mortem alterius conjugis. ibid. 16
Uxor non peteſt nubere alteri viro, ſi ex ſola fama audiat ejus maritum eſſe mortuum; niſi fama publica adjuvetur alijs adminiculis. 808. 14
Uxor quam certitudinem debeat de morte mariti habere, ut poſſit nubere alteri viro. 808
Uxor, ut poſſit tranſire ad ſecundas nuptias, non ſufficit quinquennalis abſentia ejus mariti. 807. 11
Uxor in primis nuptijs benedicta, an ſit iterum benedicenda, ſi mortuo marito tranſeat ad ſecundas nuptias. 806. 5

Menda currente prælo commiſſa, quæ nullâ, quantalibet illa fuerit, diligentiâ evitari ab emaculatore typi, quamvis oculato, potuerunt; ſingula huc referre viſum fuit laboris ſupervacanei; præſertim cum rara ſint, vel levia, quæque benignus lector haud difficulter per ſe ipſum emendare poſſit. Notantur interdum accentu præpoſitiones, quarum in a, aut e, exit terminatio, ut *contra*, *ante*, quæ illum reſpuunt, niſi vice defungantur adverbiorum. Verbum *Nubo* translatum à nubibus, quibus tegitur cœlum, ad puellam, quæ antiquitùs nuptura nonniſi velato, & operto capite incedere conſueverat, ad indicandam verecundiam pudicitiæ comitem, etiam viro plerúmque adaptavi brevitatis cauſa, & uſurpavi *pro uxorem ducere*; cum id præſtiterint etiam emunctæ latinitatis Authores, præ cæteris Martialis *lib. 2. epigr.* 12. Si quid aliud irrepſerit malè admiſſum, ne gravetur lector eruditus per ſe corrigere; & typographi incuriam vitio nolit authori vertere.

F I N I S.

ANT 1316134

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google